

3197
B
28

OPERA OMNIA THEOLOGICA,

OF ALLE DE

GODTGELEERDE WERCKEN

VAN

MENNO SYMONS,

t'Samen by een vervat, en nu op nieuws door eenige Beminnaers der Waerheydt, ter eeren Godts en hares Naesten welvaert in Druk uytgegeven:

Verrijckt met vier Registers, en eenige andere Schriften van den Autheur, voor desen nooyt in Druck geweest;

ALS MEDE

Voor yder Tractaet sijn eygen Tytel en Voorreden gestelt, en getrouwelijk in onse Nederduytsche Spraecke overgeset.

PSALM 37. 30

De mondt der Gerechtigen spreeckt van wijsheydt, ende sijn lippen van oordeelen, de Wet sijns Godts is in sijn herte, sijn treden en slibberen niet.

HEBR. 13. 7.

Gedenckt uwe Voorgangeren die u dat Woordt Godts geseyt hebben, welcker eynde siet aen, en volght haer geloove nae.

Men vint se te koop

t'AMSTERDAM.

By JOANNES VAN VEEN, Boeck- en Pargament-Verkooper, in de Oude Hoogstraet, tegen over 't Oost-Indisch Huys.

MDCLXXXI.

W A E R D E   L E E S E R,

WY geven U L. hier wederom de Wercken van *Menno Symons* uyt, soodanigh als die voor desen door eenige Lief hebbers vergadert en t'samen gevoegt zijn; doch hebben door groote naerstigheydt en moeyte de naervolgende Deeltjes daer noch by gevoeght, te weten: sijn uytgangh uyt het Pausdom, soo als het door hem selfs uytgegeven is in 't jaer 1554. om sich van die laster te suyveren dat hy met de Munstersche Dwaelgeesten en Oproermakers soude gemeenschap gehadt hebben, gelijck U L. in de Voorreden van dit voorsz Tractaetje kunt sien: Welck oogwit van ontschuldigingh hy doorgaens in dese sijne Wercken al heeft voorgehadt, gelijck U L. mede op fol. 54, 148, 258, 327, 333, 448, 497, 502, en in 't geheele Tractaetje, 't welck hy tegens de groote Godtslasteraer *Jan van Leyden* geschreven heeft, bemercken kunt: Ten tweeden, noch 6 stichtelijcke Brieven, waer van drie nooyt voor desen meer in Druck zijn geweest: Ten derden, noch een Vermaeninge hoe een Christen sich heeft te dragen omtrent sijn Broeders die met een vleeschelijck Leven of valsche Leere besmet zijn, en hebben hier mede in gebraght een Verhael van Godts wonderlijcke bescherminge omtrent *Menno*, en sijn heylige vrymoedigheydt in 't bestraffen en tegen gaen van de Paepsche bygeloovigheydt; als oock een naeukeurige beschryvinge van sijn vervolginge, en de plaets daer hy laetst gepredickt hebbende, gestorven en begraven is: 't Welck U L. alles nader sult kunnen vinden in het Register der Byvoeghselen, hier achter aen gehecht: Hebben oock de twee voorgaende Registers vermeerdert en verbetert, en daer-en-boven met twee nieuwe Registers, de eene van Schriftuur-plaetsen, de andere van Autheuren verrijckt: Hebben U L. oock op nieuw wederom voor oogen gestelt sijn Af beeltsel, soo als het door overleveringh van voorgaende Af beeltsels naest hebben kunnen laten uytvinden. Vorders hebben wy, goedtwillige Leser, niet te seggen, als dat wy de schaersheydt van Afdrucksels van de voorgaende Druck door desen hebben willen vervullen, en door de netheydt van Letter-spellingh, als anders, soo veel in ons was, getracht hebben te verbeteren. Vaert wel, en oordeelt sonder eensijdigheydt.

U E. D. Vriendt

HENDRICK JANSZ HERRISON.

TOT DEN
CHRISTELYKEN LEESER.

BEminde Leſer, alſo deſe naervolgende Boeken, door den Godtvruchtigen MENNO SYMONS gemaekt, en voor deſen in veel verſcheyden Boeken uytgegaen waren: ſoo hebben ſommige Liefhebbers over ontrent vyf-en-veertig Jaren herwaerts, haren arbeyt daer toe aengewent, en hebben ſommige van de ſelve Boecken of Schriften in een Sommarie by een vergadert, en in een Boek door den Druk laten uytgaen, genaemt het *Groot Sommarie-Boeck*, maer alſoo de ſelve Boeken redelik wel begeert waren, ſoo zijn ſy heel ſchaers geworden: ja bykans niet te bekomen, en daerom ſoo heeft het ons goet gedacht om die ſelve Boecken, en voort alle ſijn andere Boecken en Schriften die wy hebben konnen vinden of bekomen by een te vergaderen: maer de ſelve Druk in Quarto van 't Jaer 1646. wederom als uyt verkoft zijnde, hebben wy gereſolveert het ſelve Werck wederom in Folio te herdrucken: doch uytgeſondert eenigh en weynigh ſchrijven, dat hy na ſijn eygen verklaringe in het begin ſijns ampts heeft laten uytgaen, daer in dat hy door te kleyne ervarentheyt, of noch in dit ſtuk niet genoeg onderweſen zijnde, alle ſonden onder drie vermaningen ſtelt, na den regel van Matth. 18. Welk ſchrijven wy voorby gaen, en by ſijn Boecken of Schriften niet en ſtellen, wy verſtaen ook als dat het ſelve daer niet by en behoort, aengeſien dat hy dit ſelve in ſijn leven, ten tijde ſijnes ampts gantſch wegh genomen, weder-roepen en tegen geſchre-

ſchreven heeft, en heeft klaer en bondigh met Godts Woordt aengewesen, hoe dat men tusſchen ſonden en ſonden onderſcheydt moet maken, en dat men de vleeſchelijcke ſondaren daer den Apoſtel van ſeyd, dat die gene die ſulcks doen Godts Rijck niet en ſullen beſitten, 1 Cor. 6. Gal. 5. niet met drie vermaningen en moet onderwijſen binnen de Gemeynte, maer dat men de ſelve na het exempel van den Corinthiſſen Hoereerder ſonder eenige der ſelviger vermaninge van de Gemeynten moet wegh doen, op dat ſoodanigen vleeſchelijcken ſondaer in den name ons Heeren Jeſu Chriſti, buyten ſijne Gemeynte geſtraft, tot beteringe en in ſijn vleeſch gekaſtijt mag worden, op dat ſijnen geeſt door waerachtigh berouw en leetweſen ſijnder ſonden, magh ſaligh worden in den dagh ons Heeren Jeſu, 1 Corinth. 5. 4.

Gelijck den goedtwilligen Onderſoecker klaerlijk in ſijn Fondament-Boeck des Chriſtelijcken Bans of ſtraffe aengeweſen, ſien en leſen mag, fol. 198. tot fol. 199, 200. noch in de Verantwoordinge tegen Syles en Lemmeken, fol. 481. en 482. Voort alle ſijn andere Schriften oft Boecken, de Godſalige leeringe aengaende, die wy hebben konnen vinden of bekomen, die hebben wy in deſen Boeck by een geſtelt, om ſoo een volkomen *Sommarium* van hem by een te hebben, ende wy hebben de Boecken elck in ſijn geheel gelaten, ende vervolgens achter malkanderen geſtelt, en daer niet in verandert, dan eenige doch weynige Druckfouten verbetert, ſommige onduytſche woorden na den rechten ſin van onſe Tael wat verduyſcht, en noch ſommige aenwijſinge op de kant geſtelt, en

oock

oock veel Capittelen, die te vooren ſonder Verſſen aengeweſen waren, nu met Verſſen geſtelt.

Wy wenſchen van herten, dat het den eenvoudigen Leſer tot dienſt, en den Opmercker tot leeringe magh dienen, en dat onſen kleynen arbeydt die wy hier toe aen gewendt hebben, daer toe moghte ſtrecken dat den lieven Godtvruchtigen Man, door ſijn nagelaten Schriften en ſtercke getuygeniſſe, dat hy uyt Godts levendigh-makende Woordt hadde, ſijne beenen noch na ſijn doodt moghten Propheteeren, Syra. 48. 14. en dat hier veele die door de ſonden levendigh doodt zijn, uyt den ſlaep der ſonden en des doodts moghten opwecken, 2 Kon. 13. 21. en dat dat Koninghlijck Prieſterdom, dat heylige volck, dat volk des eygendoms, 1 Pet. 2. 9. te weten de Gemeynte des levendigen Godts, 1. Tim. 3. 24. onder de welke dat MENNO SYMONS als een ſwak knecht ende getrouw Dienaer gedient heeft, hare ſtock noch altijdt mogte groenen en Amandelen dragen, Num. 17. ỳs 8. te weten, dat'er noch veele menſchen moghten bevonden worden, die deſe regte Euangeliſche gront der waerheydt bekennen, aengrijpen ende met der Gemeynte beleven mogten, om ſo des Heeren Huys te bouwen en uyt genaden eeuwigh ſaligh te worden. Niet mijn Leſer dat MENNO SYMONS den grontlegger is, of dat de Gemeynte eerſt met hem of door hem begonnen is, gelijk by veele met onverſtant geſuſtineert of geſeyt wort, en dat men derhalve veele verſcheyde volken na ſijn name noemt, och neen, mijn leſer neen.

MENNO SYMONS heeft des Heeren Gemeynte op dit fondament ongetwijffelt gevonden, gelijck ten

deelen uyt ſijn eygen ſchriften blijckt. Ende hy heeft op deſen gront neerſtigh, neffens ſijn medeknechten, die tot ſijnder tijdt waren, als DIRCK PHILIPS en meer anderen het Huys des Heeren ſoecken te bouwen en op te rechten, waer het van de nijdige Pausgeſinde ende andere wederſtrijders afgebroken en ter neder geworpen was, en heeft ſijn verſtandt, ſijn geloof ende ſijn leeringe, die hy in ſijnen tijdt het volck voordroegh, in deſe navolgende Boecken grondigh uytgedruckt en beſchreven, alle welmeenende menſchen tot leeringe; waer in dat men klaer ſien kan met wat Wapenen dat hy geſtreden, en welcken kamp dat hy gevoert heeft, tegen de Geleerde of Diſputeerders van deſe Werelt, tegen de Heeren en Regenten der duyſterniſſe, tegen alle Secten en Afdeelders, die haer tegen de leeringe Chriſti ende ſijnder Apoſtelen geſtelt hebben, en dat hy, en die met hem een gelijck geloof verkregen hebben, oock niet en zijn van die van Munſter, of van eenige vremde Secten of dwalinge, die haer buyten den huyſe Godts yet hebben opgerecht, gelijck de afgunſtige haer veel met onwaerheydt ſchelden: Maer dat ſy geſtaen hebben en noch ſtaen op den rechten gront der Apoſtelen en Propheten, daer Jeſus Chriſtus den Hoeckſteen af is, gelijck wy verhoopen dat elck Godtvruchtigh leſer uyt deſe Boecken als ſy die by Godts ſuyvere Woordt houden, wel ſullen konnen oordeelen en verſtaen, waer toe dat wy wenſchen dat Godt de barmhertige Vader ſijn zegen en genade wil geven, door ſijn lieve Soon Jeſum Chriſtum, onſen eenigen Heylandt ende Salighmaker, AMEN.

AD LECTOREM.

Hìc MENNO tibi, Lector! adest, nec Fabula, quanquam
Fata sacrum corpus dudum rapuêre, refertur
Ficta tibi, nam nulla tenent oblivia tanti
Dicta vel acta Viri; virtus post funera vivit.
Tu modò pressa, feris tamen haud oppressa tyrannis
Relligio! mihi Testis eris; quis, numine dextro,
Te potuit mersam tantis efferre tenebris?
O lux! luce tuâ caligo recessit opaca
Ingenii & nobis monstrâsti limina cœli.
Vivat opus, venerande! tuum memorabile, nunquam
Ut subeant animo meriti fastidia nostro.
O Lector! placidis hæc scripta capessito palmis,
Perlegito, perlecta tibi retineto, retenta
Insequitor, tanto duce tutiùs itur ad Astra.

M. FORTGENS.

Op de Herdruckte Opera VAN MENNO SYMONS.

GY die langhs 't heylig spoor der Deugd
Gemoedigt zijt, vol ziele vreugd,
Te wandelen na 's Hemels Saelen,
Kom leer by MENNO 't rechte pad
Na sulck een glinsterende Stad;
Op goedt bericht kan niemand dwaelen.
Hy schaft, op dat uw flaeuwe hert
Op reys niet af gemartelt werdt,
Veel Zielgesonde Disgerechten
Van ware boete en teer berouw:
Leert door 't geloove sich getrouw
Aen Jesus Hoeckfteen vast te hechten,
Dat Roomsche Septersucht en list
Het licht in Christi wetten mist,
Dat Babel vast aen 't overhellen,
Sich self verstreckt een helsche strick,
Hoe Godt na 't uyterste oogenblick
Van sijn gedult, haer neêr sal vellen:
Dat Rome dan met Wolfsgebit
Op Jesu lammerkooy verhit
In haer bedrooge onfeylbaerheden
Vry steune op oudtheydt, recht en hooft,
De Boom wordt kenbaer aen sijn Ooft,
Als MENNO vol godtvruchte zeden
Ontdeckt 't gemaskert aengesicht,
Dat nu ontbloot voor 's waerheydts licht
Soo leelijck grijnst voor yders oogen,
Dat elck 's Mans wijs vernuft bedankt.
Wel aen, weetlustig Breyn! ontfangt
Uyt rijker bron ook frisser toogen.
Dit 's Hemels Mann', kom set u aen;
Sit neer in 't loof der Heyl'ge blaên,
Kom smaeck wat best de Ziel kan voeden,
Kom koop dit Boeck, uw aerdtsche geldt
Wordt dus op Hemelwinst gestelt,
Ey buyg de trage wil ten goeden.
Kom rijs met geest, met ziel en leên
Door Roomsche roock en nevels heen:
My dunkt ik sie door open deuren
Hoe MENNO sacht in Abrams schoot
U noch tot sijne lessen noodt,
Om, kon het zijn, uw breyn te beuren
Tot boven de alderhoogste kring,
Die ooyt de logge kloot omving,
Om u met kracht te doen bekennen
Dat niemandt veyl ten Hemel streeft
Als die sich langs dit padt begeeft
Om verre uyt 't sterflijk oogh te rennen,
Wijdt boven 't hooge Stergeswier,
Van waer hy de aerde en 't Sonnevier
Als in een nevelkolck siet dwaelen.
Dat dan sijn geest uw geest ontroer
En boven 't sterflijk denkbeeldt voer,
Om nimmer weêr na de aerdt te daelen.

G. FORTGENS.

OP

OP DE HERDRUKTE EN VERBETERDE

GODGELEERDE WERKEN,

OF

OPERA THEOLOGICA,

Van de Eerwaerde Vrome

MENNO SYMONS,

In ſijn leven vermaert Leeraer der Doopsgeſinden.

MENNO, 't Orakul in ſijn leven,
Der Weerelooſen ſuil en ſtut,
In 't koper konſtighlik gedreven,
Leeft na ſijn doot, noch tot haer nut.
Sijn Pen van Ceraphyne ſchachten,
Geneef, en Romen velt ter neer:
Ontwapent hunne helde krachten,
En vlijmt den Etter uit het ſeer.
Hy krabt op ſwarte Phariſeenen,
Die met een ſchaepsvel ſijn bekleet,
Hy ſtreeft door al het moorden heenen
Van worgen, braên, gekerm en leet.
Hy als een witte Outerleli
Is voor 't vuile laſteren doof,
Verſegelt Jeſus Euangeli
Door kruisgevaer en waer geloof.
Doch ſy gemerkt voor Antichriſten
Die krijgh ſtaagh voeren teegen 't lam,
En met hun ſpitſe ſchoolſe twiſten,
De weerelt ſet in vier en vlam.
Sijn hemel yver brak de banden,
Toen hem een grooter heil verſcheen;
Van blint geloof en misverſtanden,
En drongh door Roomſche nevels heen.
Sijn Godtsvrucht, herderampt en daden,
Sijn wreet vervolgh, en wijs gedult,
Vint gy beſchreeven in dees bladen
Eenvoudigh, niet door konſt vergult,
Maer met een ſtijl die waerheit minnen;
Hier 's dan Sielvoedſel voor een geeſt
Die boren wil in 't Pit der dingen,
En niet wat lafs ſoekt, maer gevleeſt.
Kom leer uit deſe Zede-ſchriften
Ootmoedigh knielen voor Godts throon,
U Levenstijdt naeukeurigh ſiften,
En ſtreven na de martel-kroon.

Non eſt mortale quod opto.

A. VAN BEUSECOM, 1681.

OP

Op het herdrucken van
ALLE DE WERCKEN
VAN
MENNO SYMONS.

Wie siet niet als een licht den fellen yver branden,
  Tot eere van Godts naem en licht van Christi leer,
Om uyt de duysternis en Sathans vaste banden,
  Te brengen tot het Licht veel menschen naer en veer.
Tot soo een nuttigh werck was Menno gantsch geneegen,
  Hy braght hier toe oock by een yverigh gemoedt,
Hy vreest voor geen verdriet, en gaet gekruyste wegen,
  Vol lijden, waken, strijt en noodt en tegenspoedt.
Geen branden van vervolgh, noch vuur der Martelaeren,
  Kan schricken sijn ooghmerck tot 's Naesten heyl en licht.
Hy kent de duysternis en kan daer door verklaren
  Hoe 't licht voor duysternis verandert het gesicht.
Hy die wel twee jaer langh een Leeraer hadd' geheeten;
  Maer hadd' nooyt 's Leerlinghs les in Christi school geleert:
Hy hadde Godes Woordt tot die tijdt niet geweeten,
  Gelesen noch betracht, veel min and'ren bekeert;
Maer komend' tot gesicht en kennis van 't verderven
  Van meenigh duysendt ziel, die vreemdt zijn van Godts Woordt,
Van 't waer Geloof in Godt, oock van het vreughdt verwerven,
  In Godts geheylight huys, daer 's blijdtschap voort en voort.
Sijn herts verdriet en pijn, is, dat soo werdt vertreden
  De deught door valsche Leer, en een godtloose gront;
Dat eeuwigh ziel verderf, dat heeft hy kloeck bestreden,
  Met wap'nen niet naer 't vlees, maer krachtigh door Gods mont.
Hier strijdt hy met seer wel gegronde woord' en Reden,
  Om daer door 's naesten ziel te brengen uit het quaet:
Dit licht straelt onverwacht, 't baert Christi Kerck veel leden:
  't Brenght sommigh tot opmerck', en Andere tot meer haet.
Hy opent Godes Woordt, seer langh voor veel geslooten,
  Hy roept de waerheit uit, met stercke stem en kracht.
Hy queeckt een volck vol liefd' die d'ondeught van haer stooten,
  En lieven heyl'ge seên door deught gantsch uitgewracht;
Doch na veranderingh van tijden en van menschen
  Soo wert Menno gestelt in een vergeten sin:
Sijn schriften toonen niet 't geen ider hert soud wenschen
  Te leven sonder strijdt, te lieven 't aertsch gewin.
Hy boud oock Christi Kerck op vaste Reen en gronden
  En graeft in 't hert seer diep, om een vast fondament
Te leggen naer het Woort van Gods onfeylb're monden,
  Van liefde, hoop, geloof, tot 's menschen levens endt;
Maer door des werelts weeld soo wert gantsch vol onwaerden,
  Al wat 'er dienen kan tot 's vlees verderf en doodt,
Daer door wert Mennoos schrift veel min gesocht op aerden,
  Men schuyft die in een hoeck, en neemt veel ruymer schoot.
Doch in dees eeuw verward soo schijnt Menno te rijsen,
  Als uit het Graf of d' asch, weer nieuwlijck opgewroet,
En komt weer op de Pers, om ons weer aen te wijsen
  Ons over Oud'ren wegh, waer door sy zijn gevoedt,
Gesterckt, en kloeck gemaeckt, den smallen wegh te treden,
  Geschijden van de ruimt, en van des werelts doen,
Daer door sy in geloof, in liefde en in seden,
  Ons overtuigen om ten Hemel haer te spoen.
Doen was de Kercke Godts des werelts gunst ontnomen,
  Sy haten oock weerom des werelts blinckent goet,
Maer laes, seer veel verblijf, heeft d' werelt nu bekomen!
  Oock onder 't Christen volck, met voorspraeck en voorspoet.
Dies is 't seer nut gesocht Mennoos gegronde schriften,
  Meer als een koresijf te halen uit den hoeck,

Of 't quaet eens wiert gestuyt in d'ongetoomde driften,
Door 't mercken op Gods stem, en 't lesens ondersoeck:
Bestee u tijt dan vry in MENNOOS schrift te lesen,
Om t' kennen 't goet uyt 't quaet, en weten 't vast geloof,
Gy vindt een snelle stijl, die u leydt tot Gods vresen,
Gebonden uyt Gods woort als een heyl vruchtb're schoof:
Maer soeckt gy viesen keur van net gepronckte woorden,
Laet blijven 't ondersoeck, die vindt gy hier nu niet.
D'auteur heeft sulcks oock licht geacht dat niet behoorden
Tot geest en 's hemels licht, waer op hy doelt en siet.
In 't kort gebruyck dit Boeck van MENNO gansch beschreven,
Tot bet'ring in u tijt, tot zielen saligh endt:
Op dat gy daer deur werdt met kracht tot Godt gedreven,
Dat hy in 't jonghst gericht sijn zegen tot u wendt.

D. VOORHELM.

Op den Godtvruchtigen
MENNO SYMONS,
En het weder uyt komen van sijn (tot deughdt lijdende) Schriften.

SIet hier een dapper helt van 't Christen weerloos volk:
Een David in den strijdt, een moedigh hemels Tolk:
De weet-sucht, weeld, en nijdt sijn glans socht te verdonck'ren,
In spijt van dese sal hy door dees druk weer flonck'ren.
Godt geef dat liefde, vree, en eendracht noch vermeert:
Bloeyt eens dien gulden eeuw MENNO wort lief en weert.

POPPE POPPES.

Op al de
GODGELEERDE WERCKEN
VAN
MENNO SYMONS.

SAl 'k MENNO SIMONS lof hier stellen by sijn werken?
Soo stell' ick dus sijn lof:
Hy wiede Christi hof
Van valsch geloof en leer: een recht patroon der Kerken.
Sijn naam leeft op der aarde,
Sijn geest om hoog (in waarde.)

P. V. SINGEL.

Op de bekeeringh van
MENNO SYMONS,
En sijn uytgangh uyt het Pausdom.

GOds Kerck was eeuwen lang te jammerlijk vertreeden,
Toen 't waenwijs geest'lijk Hooft van elk wierde aengebeden
En als een hemels vorst op aarde was geacht,
Waer op de heuvelen van 't oud Quirins geslacht
Als op des hoogstens Tolk en Stedehouder praelen,
En roepen d'heyl'ge Stoel bevrijd de Kerk van dwaelen,
Dies wil men dat sijn woort een Gods spraek sy voor 't volk:
Maer Rome! schoon dat gy de onnoos'len met een wolk
Van by-geloof verblind, de tijd is thans gebooren
Waer in g' uw achtbaerheyd by veele hebt verlooren.

Godt,

Godt, die d' hoogmoedige verwaentheyd gantsch niet acht
Maer sijne wijsheyd spaert voor 't Nedrige geslacht,
Heeft MENNO door het vuur van sijnen geest doen vonken,
En hem de Sonnestrael van sijn gena geschonken:
Een strael die 't duister brein verlichte en soo ontstack,
Dat hy door duisternis en sware neev'len brack.
Door neev'len, die sijn hart een duistere nacht verstreckten,
Ægiptens plaegh slechts 't oogh, maer dees sijn Ziel bedeckten.
Het Roomsche bygeloof had sijn verstant verblind
Want hy sich leyden liet als een onnosel kind.
Die voor het volck als Schrift en wetgeleerde diende
Verlijdd' haer leydende selfs blint, en sy niet siende.
Dus spijsd' hy 't domme volck en queecktent op met draf,
Ontbloot van Godes geest gaf hy voor kooren kaf.
Maer nu verlicht gingh hy de Godt geweyde boecken
Met blakende yversucht godtvruchtigh ondersoecken,
Na dat hy meenigwerf met tranen en gebeên,
Godt, die het al verlicht, vol yver hadt bestreên,
Vond hy die ware peerl, de weg na 't eeuwig leeven,
Waer langs een zael'ge Ziel na 't zalig Rijk moet streeven:
Dies keerd' hy toen de stoel van 't Rooms gesach den rug;
Godts geopenbaerde wil en waerheyd maekt' hem vlug,
Om 't sondig Babel als met Arents snelle vlerken
t'Ontvliegen: 't Godtlijk licht liet nimmer sich beperken
In 's Kloosters ommekring; Hy ging vrywillig uyt
Als Abrâm uyt Chaldeen, de Rechtren opgeruyt
Door 't Geestelijk gesag waer aen sy sich vergaepen,
Van Pausen, Bisschoppen, van Monnicken, en Paepen;
Die slaen 's Mans Beelt'nis aen, de glans van 't Silver geldt,
Het welk de wreedtheydt hadt op 't weer'loos Lijf gestelt,
Kon het verwoede Graeuw als wolven op doen passen,
Om 't Lam op berg, in dal en bosschen te verrassen;
Doch 't Lam is door de Leeuw van Juda soo behoedt,
Dat sich de bloedtdorst nooit gelaeft heeft aen sijn bloedt.
De Nijdt kreeg nimmer 't vleesch in haer scheursiecke tanden,
Schoon meenigwerf begeert; maer gy, ô Dwingelanden!
Vermeet'le, seg hoe veel heeft Godt de ziel ontrukt,
Die in haer opset slechts hem hadden onderdrukt?
Den Hemel wil altijdt geen Tyranny gedoogen,
De Vromen hy bewaert als de appel van sijne oogen.
't Was dan vergeefs gesocht van hem die selfs sijn hooft,
Soo hem dees prooy ontging, had aen het recht belooft:
Een ander siet de buyt en kan geen woorden uytten;
Godt kan de Vroomen in een kring van Eng'len sluyten,
Die haer een Bolwerk zijn voor 't stormen van de Nijdt,
Die uyt gemerregelt haer harte knaegde uyt spijt,
Om dat sy sag van een soo meenig Ketter groeyen;
Men moet, sprak sy, de vrucht in haer geboorte uytroeyen,
En vloog gelijk verwoedt met haer beslangde kop,
En schonk gantsch Spanje van haer boos vergiftig sop,
Dat, swellende van spijt, vervolgdense verbolgen,
Die Christus haeren Heer in weereloosheydt volgen;
Doch vrees niet, heyl'ge Schaer! al doemt men u ten val,
Gy volgt hier in Godts Soon, en 't Zalig Ellef-tal.
Maer gy eerwaerde Man, en Vader der Gemeente!
Uw ziel rust nu by Godt, in de aerdt rust uw gebeente,
Het sterflijk heeft de doodt, de vyandt der Natuur,
Voor Jaeren lang gesloopt; maer 't Goddelijke vuur,
Dat uw in de oogen blonk, blinkt noch in uwe Schriften
Gelijk de Middag Son, welks straelen ons doen schiften,
Als door een fijne seef het waer Geloof van 't vals:
Wy dragen 't als een snoer van Peerlen om den hals,
De glans van Peerelen, Saphyren, en Robijnen
Moet voor 't Geloof in Godt, Godts Soon, en Geest verdwijnen.
'k Soek Delphos noch Atheen; 't Orakel van Godts mondt
Staet op dees bladeren op vaster grondt gegrondt.
Moet Christus Scheepje dan hier storm op storm besuuren,
Men sal 't met dit Compas na 't Hemels Canaan stuuren.
Die Christus door 't Geloof omvoert door 's Wereldts Zee
Sal eynd'lijk ankeren op 's Hemels veyl'ge Ree.

A. FORTGENS.

UYTGANGH:
OFTE
BEKEERINGE
VAN
MENNO SYMONS,

Waer in kortelijck ende duydelijck verhaelt wort, hoe ende om wat oorsaken dat hy het Pausdom verlaten heeft, mitsgaders oock sijne volgende beroepinge tot den dienst des Woorts, uytgegeven ANNO 1554.

Tot den Leser.

BEminde Leser: Also wy van onse tegenpartye met onwaerheyt so hart aengevochten ende beschuldight worden, als of wy de Munstersche Leere souden toestaen, als van Koningh, Sweerdt, oproer, wederom te slaen, veelheyt der vrouwen, ende diergelijcke grouwelen meer: maer mijn goede Leser, weet dat ick die van Munster mijn leefdage in die voornoemde Artijckelen niet bewillight en hebbe, maer na mijn kleyne gave eenen yegelijck voor haer grouwelijcke dwalinge, ja meer dan 17 Jaren herwaerts gewaerschout en tegen gestaen.

Heb oock wel ettelijcke van haer met des Heeren Woort op den rechten wegh gebraght, Munster en heb ick mijn leefdage niet gesien, in haer gemeynschap niet geweest: verhope oock door des Heeren genade, met soodanigen, (soo daer eenigen moghten zijn) noch te eten, noch drincken, gelijck my de Schrift leert, het zy dan saeck dat sy haren grouwel van herten bekennen, ende de oprechte vruchten der boeten doen, ende dat Euangelium in rechter wijse nakomen.

Menno Symons.

Menno Symons uytgang van het Pausdom.

MYn Leser, de Waerheyt schrijve ick u in Christo, ende liege niet. Het is geschiet Anno 1524 mijns ouderdoms 28 jaren, dat ick my in mijns Vaders Dorp *Pinningum* genaemt, in der Papen dienst begeven hadde, daer oock twee andere mijnes gelijcken Ouders met my in gelijcken dienst stonden, de eene was mijn Pastoor ten deele wel geleert, ende de tweede was na my. Dese beyde hadden de Schrift eensdeels wat gelesen, maer ick hadse mijn leefdage niet geroert, want ick vreesde, wanneer ickse lase, ick soude verleyt werden. Siet, soo een dommen Predicker was ick ontrent den tijdt van twee jaren.

Pinningum 2 uren van Franiker.

In 't eerste Jaer daer na viel my een gedachte voor, so menighmael ick met den Broode ende Wijn in der Missen handelde, dat het niet des Heeren vleesch ende bloet ware. Ick meynde, dat het my de Duyvel voor droegh, op dat hy my van mijn geloove dringen soude. Ick biechtede het menighmael, suchtende ende badt, konde evenwel van die gedachten niet gevrijt worden.

Mijn bekommernis over der Papen Broodt ende Wijn

of het oock vleesch ende bloedt ware.

Dese twee gemelde jonge Mannen ende ick, hebben onsen dagelijckschen wandel met spelen, drincken, ende tijtkortingen, in alle ydelheyt gevoert met den anderen, gelijck (leyder) sulcker vruchteloose luyden maniere ende aert is. Ende wanneer wy dan een weynigh van der Schrift handelen souden, konde ick niet een woort onbespot met haer spreken, want ick wiste gantsch niet wat ick meynde, soo gesloten lagh Gods Woort voor mijnen oogen.

Mijn roeckeloosheyt ende groote blintheyt in 't Pausdom.

Ick dachte ten laetsten, dat ick dat Nieuwe Testament eenmael met vlijt ondersoecken wilde: Ick quam niet verre daer in, ick sagh haest dat wy bedrogen waren, ende mijn bekommerde Conscientie over den voornoemden Broode, worde van de bekommernisse oock sonder alle aenwijsinge haest ontlost: Nochtans soo vele van *Luthero* geholpen, dat Menschen geboden den eeuwigen doodt niet konnen verbinden.

Aenvangh mijns lesens. Mijn ontlossinge over den voorseyden Broode.

Ick gingh door des Heeren verlichtinge ende Genade voort in die bekentenisse der Schrift van dage tot dage, ende worde haest van sommigen (hoewel met onrecht) voor een Euangelich Prediker geroemt: Een yeder sochte ende wilde my, want de Werelt hadde my lief, ende ick de Werelt, noch moest 'et heeten, dat ick Godts Woordt predickte, ende een fijn Man ware.

Mijn toeneminge in der Schrift.

Daer na is het geschiet, eer ick mijn leefdage van eenigen Broederen hoorde, dat een Godtvruchtigh vroom Helt *Sicke Snijder* genoemt, tot *Leeuwaerden* worde afgehouwen, om dat hy sijnen Doop vernieuwt hadde. Het luyde my seer wonderlijck in mijnen ooren, datmen van eenen anderen Doop sprack. Ick ondersocht de Schrift met vlijt, ende dachtese met ernste na, maer konde van den Kinder-doop geen bericht vinden.

Doen ick dit nu merckte, hebbe ick met mijn voornoemde Pastoor t'samen-sprekinge van dier saken gehouden, ende na vele woorden soo verre gebraght, dat hy moeste bekennen, dat den Kinder-doop in der Schrift gene gront en hadde. Noch dorfde ick evenwel mijn verstant so niet vertrouwen, maer hebbe van sommige oude Scribenten raet gevraegt (die leer-

Der Ouden gront ende Leere van den Kinder-doop.

leerden my dat *de Kinderen daer mede van hare Erf-sonde moesten gewasschen worden)* Ick hield het by der Schrift, en merckte, dat het tegens Christi bloet ware.

Lutherus Leere van den Kinder-doop.

Daer na gingh ick tot *Lutherum*, ende wilde geerne gront weten, die leerde my, *dat men de kinderen op haer eygen geloove doopen souде.* Ick sagh oock, dat het Gods Woort niet gelijck was.

Bucerus Leere van den Kinder-doop.

Ten derden, tot *Bucerum*, die leerde my, *datmense daerom Doopen soude, op datmense des te vlijtiger waerneme, ende in des Heeren wegen optoge*, sagh oock dat het geenen gront hadde.

Bullingerus Leere van den Kinder-doop.

Ten vierden, tot *Bullingerum*, die wijsde my *op dat Verbondt ende de Besnijdingh*, vondt desgelijcken dat het na der Schrift niet bestaen konde.

Mijn verlichtinge van den Kinder-doop.

Doen ick nu allenthalven merckte, dat die Scribenten so wijt in den grondt gedeelt stonden, ende een yegelijck sijn vernuft volghde, doen sagh ick openbaerlijck dat wy met den Kinder-doop bedrogen waren.

Witmarsum 2 uren en een half van Franicker.

Een weynigh tijdts daer na, ben ick in een ander Dorp gekoren, *Witmarsum* genoemt, daer inne ick geboren ben, ende uyt lust des gewins, ende begeerte eenes grooteren Naems, daer henen getogen. Hebbe daer vele sonder Geest ende Liefde van des Heeren Woort gesproken, gelijck alle huychelaers doen, ende daer mede mijn gelijcke Jongeren gebaert, namelijck, ydele Roemers, lichtveerdige Klappers, ende die de saecken, gelijck als ick selve (leyder) weynigh acht hadden.

Ende hoewel ick wel vele uyt der Schrift bekennen konde, soo heb ick evenwel de selvige Bekentenisse met mijne Jeughdelijcke lusten in een onreyn vleeschlijck leven sonder alle vrucht verteert, ende sochte niet dan gewin, gemack, Menschen gunste, heerlijckheydt, Naem ende Eere, gelijck sy gemeenlijck alle doen, die op gelijcke Schip varen.

Siet mijn Leser, so heb ick die Bekentenisse, beyde van den Doop ende Nachtmael, door de verlichtinge des Heyligen Geests, met veel lesen ende nadencken der Schrift, uyt Gods genadige gunste ende gave verkregen, ende niet door den dienst ende middel der verleydischen Secten, gelijck men my na geeft. Ick hope dat ick de waerheyt schrijve, ende genen ydelen roem soecke. Doch soo my eenige menschen moghten yets wat daer toe gevordert hebben, wil ick den Heere eeuwigh danckseggen.

Middeler tijt begaf het hem, doen ick ontrent een Jaer aldaer gewoont hadde, dat vast ettelijcke met der Doope inbraken, maer van waer de eerste aenvangers quamen, ofte te huys behoorden, ende wie sy eygentlijck waren, is my noch tot op deser uren onbekent geweest, hebse oock mijn leefdage niet gesien.

Aenvangh der Munsterschen.

Doen is volgende de Secte van *Munster* aengebroken, door welcke vele vrome herten oock aen ons quartier bedrogen worden. Mijn Ziele was in groote droefheyt, want ick merkte datse yverden, maer nochtans in der Leere feylden. Ick hebbe my met mijn geringe Gave daer tegen gestelt, met Prediken ende vermanen, soo vele als in my was: Tweemael met een van hare Voorstanders gehandelt, eenmael heymelijck, ende eenmael openbaer. Maer mijn vermaninge en vorderde niet, dewijle ick noch selve dede, dat ick wel bekende dat niet recht en was.

Dat de onboetveerdigen haer op my beriepen dede my wel dat eerste nadencken. Mat. 26. 26.

Het geruchte is wijde uytgebreyt, dat ickse den mont sijn stoppen konde. Sy beriepen haer alle op my, wie ende hoe sy waren, Ick sagh voor mijnen oogen, dat ick der onboetveerdigen Voorvechter ende Borgh was, die haer alle op my verlieten, dat my in mijnder herten geen geringe slagh gaf, suchtede ende badt, Heere helpt my, dat ick doch andere luyden sonde niet op my lade.

Mijn Ziele worde bekommert, ende dachte dat eynde na, namelijck, soo ick al schoon de gantsche Werelt wonne, daer toe duysent Jaren leefde, ende dan noch ten laetsten Gods straffe handt ende toorn dragen moeste, wat ick dan gewonnen hadde?

Daer na zijn die arme verdoolde Schapen, die daer dwaelde, als die geene rechte Herders hadden, na vele wreede *Placcaten*, worgen ende ombrengen, op eener stede, ontrent mijn plaetse, *Oude Klooster* genaemt, te samen gekomen, ende hebben (leyder) door die Godtloose Leere van *Munster*, tegen Christi Geest, Woordt, ende Voorbeelt, dat zweert in tegenweer getrocken, dat Petro van den Heere in der scheeden te steken bevolen worde.

Mat. 26. 52.

Doen dit nu aldus geschiet was, is dat bloet der selvigen, hoewel verleydt, soo heet op mijn herte gevallen, dat ick het niet verdragen, noch ruste in mijner Zielen hebben konde. Ick dachte mijn onreyn vleeschelijck leven na, daer toe mijn huychelsche Leere ende Afgoderye, die ick dagelijcks in schijn sonder alle lust tegen mijn Ziele noch bedreef. Sagh met oogen, dat dese yverige kinderen, lijf ende goet (hoewel niet in heylsamer Leere) voor haren gront ende geloove vrywilliglijck henen gaven, ende ick was een van die, die harer sommige de *Papistische* gruwelen ten deele mede ontdeckt hadde, bleef noch evenwel by mijn ruym leven ende bekende gruwelen, alleen daerom, dat ick dat gemack mijns vleeschs gebruycken, ende buyten des Heeren Kruyce blijven moghte.

Dat selvige also betrachtende, heeft my mijn Ziele also geknaeght, dat ick het niet langer lijden konde. Dachte by my selven, Ick ellendigh mensche, wat make ick? So ick by desen wesen blijve, ende my mijns Heeren Woordt in mijne ontfangene bekentenisse niet bege-ve, der Geleerden huychelye, ende dat onboetveerdigh vleeschelijck leven, ende haer verkeerden Doop, Nachtmael, ende valschen Godtsdienst met des Heeren Woort na mijn geringe gave niet bestraffe, den rechten gront der waerheydt om de vreese mijns vleeschs niet ondecke, die onnosele dwalende Schapen, die soo geerne recht doen souden, wanneer sy dat maer recht wisten, niet tot die rechte Weyde Christi, soo veele in my is, wijse, och hoe wil dat vergoten bloedt (hoewel in misgrijpinge geschiedt) in dat Gerichte des Almachtigen en grooten Godts tegens u aentreden, en over uw arme ellendige Ziele voor uwen God dat recht uytspreken!

Mijns herten verande-tinge.

Mijn herte in mijnen lijve beefde my, hebbe mijnen Godt met suchten ende tranen gebeden, dat hy my bedroefde sondaer de gave sij-

ner genaden geven wilde, een reyn herte in my scheppen, mijn onreyne gangen en ydele rhyme leven, door die verdienste des rooden bloedts Christi, genadelijck vergeven wilde, met wijsheydt, geest, vrymoedigheydt, ende met een mannelijck gemoedt beschencken wilde, dat ick sijnen aenbiddelijken hogen naem ende Heylige Woordt onvervalscht prediken, ende sijn Waerheydt tot sijnen prijse aen den dagh brengen moghte.

Het begin mijner boetveerdiger Leere in het Pausdom.

Ick hebbe begonnen in des Heeren Name dat Woordt eener warer Boeten van den Predickstoel opentlijck te leeren, dat volck op den smallen wegh te wijsen, alle sonden en Godtloosheden, daer toe alle Afgoderye ende valschen Godtsdienst met kracht der Schrift te bestraffen, den rechten Godtsdienst, ook Doop en Nachtmael, na den sin ende grondt Christi openbaerlijck te betuygen, soo veele als ick op dier tijdt van mijnen Godt genade ontfangen hadde.

Mijn getrouwe waerschouwinge voor de Munstersche gruwelen, oock noch in mijn Pausdom.

Oock hebbe ick een yegelijck voor der *Munsterschen gruwelen*, als voor *Koningh*, *veelheydt der Vrouwen*, *Rijck*, *sweert*, *&c.* trouwelijck gewaerschouwt, tot dat my die genadige grote Heer na den tijdt van 9. Maenden, oft daer omtrent, sijnen Vaderlijcken Geest, hulpe, kracht ende handt langhde, dat ick mijn goedt geruchte, eere ende naem, die ick by de menschen hadde, ende alle mijne Antichristische gruwelen, Missen, Kinderdoop, ruyme leven, ende alles op eenmael ongedrongen naliete, ende hebbe my in aller Ellenden en Armoede onder dat druckende Kruyce mijnes Heeren Christi gewillighlijck begeven, in mijner swackheydt mijnen Godt gevreest, na Godvruchtigheydt gesocht, ende sommige (hoewel weynigh) in goeden yver ende leere bevonden, met den verkeerden gehandelt, sommige door Godts hulpe ende kracht uyt de stricken harer verdoemenis met Godts Woort ontlost, Christo gewonnen, en den halstercken en verstokten den Heere bevoolen.

Mijn verlatinge en uytgangh uyt Babel.

Siet mijn Leser, aldus heeft my die genadige Heere door de milde gunste sijner grooter Genaden aen my ellendige sondaer vertrocken, in mijner herten eerstmael beroert, een nieu gemoedt gegeven, in sijner vreese vernedert, ten deele my selven leeren kennen, van den wegh des doodts afgewendt, en op den engen wegh des levens, in die gemeynschap sijner heyligen barmhertighlijck beroepen, hem zy prijs in eeuwigheydt. Amen. Daer na omtrent een Jaer begaf het hem, als ick my nu met lesen en schrijven in der stilheyt in des Heeren Woord oeffende, dat 'er ongevaerlijck ses, seven, oft acht, tot my gekomen zijn, die een Herte en Ziele met my waren, in haer geloove en leven (soo veel als Menschen richten konden) onbestraffelijck, van der Wereldt na het getuygenisse der Schrift afgescheyden, den Kruyce onderworpen, die niet alleene van der *Munsterschen*, maer oock van aller Wereldt Secten, vervloeckingen ende grouwelen een hertelijck schuwen droegen, en hebben van wegen der Godtvruchtigen, die met haer ende my in gelijcken Geest en sin wandelden, met veel bidden lieflijck aen my versocht, dat ick doch den grooten swaren jammer en noodt der armer bedruckter Zielen een weynig behertigen wilde, want den honger ware groot, en die getrouwe Huyshouders gantsch weynigh. Ende mijn Pondt dat ick van den Heere onwaerdigh hadde ontfangen, tot winninge besteden moghte, &c.

Mijn ingang in des Heeren Huys en Gemeynte.

Matt. 24. 25. Lucas 19.

Dit hoorende, is mijn herte seer bekommert geweest, beswaernisse ende bangigheydt was het allenthalven: Want tot eener sijden sagh ick mijn geringe gave, mijn groote ongeleertheydt, mijn swacke natuure, de blodigheydt mijns vleeschs, die overmate groote boosheyt, moetwille, verkeertheyt, ende Tyrannye deser Wereldt, die geweldige groote Secten, die spitsvinnigheydt veler Geesten, ende dat jammerlijcke sware Kruys, dat my (soo ick aenvinge) niet weynigh drucken wilde: en ter ander sijden den erbarmelijcken grooten honger, gebreck en noodt der Godtvruchtigen vromen kinderen, want ick sagh openbaerlijck dat sy dwaelden, gelijck de onnosele verlatene Schapen, die geen Herder hebben.

Matth. 9. Marcus 6.

Den Heere en dat gebed der Godtvruchtigen heb ick my onderworpen.

Hebbe my ten laetsten na veel bidden den Heere en sijn Gemeynte met soo een Conditie daer gestelt, dat sy ende ick den Heere eenen tijdt langh vyerighlijck bidden souden, ware het alsoo sijn welgevallige heylige wille, dat ik hem ten prijse dienen konde ofte moghte, sijn Vaderlijcke goedtheyt my alsdan soo een herte ende gemoedt gunnen wilde, dat my met Paulo betuyghde, wee my soo ick niet dat Euangelium predikte; soo niet, hy dan sijnen middel voeghde, dat het allenthalven na bleve. Want Christus seght: Soo twee onder u eens werden op Aerden, waerom sy bidden dat sal hen geschieden van mijnen Vader die in den Hemel is: Want soo waer twee ofte drie in mijnen Name vergadert zijn, daer ben ick midden onder haer, Matth. 18.

1 Corinth. 9.

Siet mijn Leser, aldus ben ick niet van der *Munsterschen*, noch van eenigen anderen oproerischen Secten (gelijck ick gelastert worde) maer van soo een volck tot desen dienst onwaerdigh beroepen, die Christo en sijn Woort bereyt stonden, een boetveerdigh leven in de vreese hares Godts leyden, haren naesten in der liefden dienden, dat Kruyce droegen, aller menschen welvaert en heyl sochten, de gerechtigheydt en waerheydt lief hadden, voor der ongerechtigheydt ende boosheydt schrickten, &c. Dat immer krachtelijck en levendig betuyght, dat sy niet sulcke verkeerde Secten, gelijck sy gescholden werden, maer (hoewel der Wereldt onbekendt) ware Christenen waren, soo men anders gelooft, dat Christus woordt waerachtigh, en sijn onbestraffelijke heylige leven ende voorbeeldt onfeylbaer ende recht zijn.

Alsoo ben ick ellendige groote sondaer van den Heere verlicht, in eenen nieuwen sin bekeert, uyt *Babel* gevloden, in Jerusalem getogen en ten laetsten onweerdigh tot desen hoogen ende swaren dienst gekomen.

Mijn beroepers en beroepinge.

Doen nu de voorgemelde van hare voorgegeven Bede niet aflieten, ende my mijn eygen Conscientie ook ten dele (hoewel in der swackheit) benaude, dewijle ik den grooten honger en noot sagh, so verhaelt is, heb ick my met lijf en Ziele den Heere laten opgeven, en in sijner Genaden-hant bevolen, en hebbe tot sijner tijt na luyt sijnes heyligen Woorts begonnen te leeren

De Liefde Godts ende mijns naesten heeft my desen grooten en swaren Dienst opgeleydt.

ren en te doopen, op des Heeren Acker met mijn geringe Gave te arbeyden, aen sijn heylige stadt en Tempel te bouwen, en de vervallen steenen weder aen haer plaetse te voegen, &c.

Mijn begin om te leeren in Godts Gemeynte.

En de grote en sterke God heeft dat Woort eener warer Boeten, dat Woort sijner Genaden en kracht, met t'samen dat heylsame gebruyck sijner heyliger Sacramenten, door onse geringen dienst, leere, en ongeleerde schrijven, met t'samen den sorgvuldigen dienst, arbeyt en hulpe onser getrouwen Mede-broederen, in vele Steden en Landen so bekent en openbaer, en die gestalte sijner Gemeynten so heerlijck gemaekt, met alsulken onoverwinnelijken kracht begaeft, dat oock vele hooge stoute herten niet alleen ootmoedig werden, die onsuyvere niet alleen kuysch, de dronkene nuchteren, die gierige milde, de wrede goedig, en godtlose Godtvruchtig, &c. Maer dat sy ook om dat heerlijk getuygenisse dat sy hebben, goet en bloet, lijf en leven getrouwlijk verlaten, gelijk als ook noch op deser stont dagelijks gesien wort, dat geen vruchten noch tekenen eener valscher leere (daer Godt niet mede werkt) zijn, konde ook in alsulken swaren ellende en Kruyce so lange niet bestaen, wanneer het niet des Alderhoogsten kracht en Woort ware.

Onse vruchten door de hulpe ende kracht Gods.

Ja dat meer is, sy worden met alsulken genade en wijsheit (so Christus allen den sijnen belooft heeft) in hare versoeckingen van God begaeft, dat oock alle Werelts Geleerden en hoogh-beroemde Meesters, daer toe alle bloetschuldige stoute Tyrannen, die (O God) oock roemen, dat sy Christenen zijn, voor dese onoverwinnelijke Ridderen en vrome Getuygen Christi moeten overwonnen en beschaemt staen: dat sy in allen dingen oock geen ander geweer, en uytvlucht hebben, noch weten, dan bannen, vangen, pijnigen, branden, moorden, en ombrengen, gelijk der ouder Slangen gebruyk en maniere van den beginne geweest is, soo men aen velen plaetsen in onse *Nederlanden* noch dagelijks (och leyder) sien ende speuren magh.

Luc. 21. 11.

Worgen en ombrengen is des Werelts hoogste troost tegen Gods Woort.

Siet, dit zijn onsen Beroepinge, Leere, ende Dienst-vruchten daer over wy so grousamighlijk gelastert, en so vyantlijk vervolgt werden: Of niet alle Propheten, Apostelen, en getrouwe Dienaren Gods ook gelijke vruchten door haren trouwen dienst gebaert hebben, willen wy geerne alle vrome laten Richters zijn.

Onse leere en vruchten zijn van der H. Apostelen Leere ende vruchten niet verscheyden.

Maer so veel als mijn arm, swack, en onvolkomen leven belangt, bekenne ik vry uyt, dat ik een ellendig arm sondaer ben, in sonden ontfangen, en sondelijk uyt eenen sondelijken sade geboren segge met David: dat mijn sonde steets tegen my is. Mijn gedachten, woorden en werken overtuygen my. Merke en sie met den heyligen Paulo, dat in mijnen vleesche niet goets en woont: Nochtans moet ick so veel in mijner swackheit roemen, so dese bose en woeste werelt onse Leere (die niet onse, maer des Heeren Christi is) met gedult horen, en de selvige in reyner Gods vrese onderdaniglijk recht nakomen wilde, het soude ongetwijffelt wel een Christelijker en beter werelt zijn, als het (leyder) nu is.

Psalm 51. 7.

Ick danke mijnen God, die het my gegeven heeft, dat ik met den heyligen Paulo dat boose hate, en dat goede na jage, Ende wel wilde, dat ick die gehele werelt uyt haer Godtloos boose wesen, oock met mijnen bloede ontlossen, en Christo winnen moghte, mijnen God van gantscher herten vresen, lief hebben, soeken en dienen, voor hem recht en wel doen, en een onbestraffelijk vroom Christen zijn moghte, is aen sijn Genade alle mijn begeeren.

Rom. 12. Dat veele met my moghten saligh worden is mijn eenig soecken.

Hope door des Heeren barmhertigheit ende hulpe, dat my oock niemant op den gantschen Aertbodem eenes gierigen en overvloedigen wandels met de waerheit straffen kan. Gelt en rijke dagen heb ik niet, begerese oock niet, hoewel sommige (leyder) uyt verkeerden herten seggen, *dat ick meer gebraden ete*, als sy *gesooden*, ende *meer Wijn drincke*, als sy Bier doen. Mijn Heere en Meester Christus Jesus moeste oock der verkeerden Wijnsuyper en Brasser zijn. Hope door des Heeren genade, dat ick daer inne voor mijnen Godt onschuldigh en vry stae.

Die my met den Bloede sijner Liefde gekocht, en onweerdigh tot desen Dienst beroepen heeft, kent my, en weet het, dat ick noch gelt, noch goet, noch wellust, noch gemack op Aerden, maer alleene mijns Heeren prijs, mijn saligheydt, en veler Menschen Zielen soecke. Waer over ick so overmate vele bangigheydt, druck, droeffenisse, ellende, en vervolginge, met mijne arme swacke Vrouwe en klene kinderkens, nu tot in 't achthiende jaer hebbe moeten uytvoeren, my alomme in perijckel mijns lijfs en veel vreese kommerlijck onthouden. Ja wanneer de Predikers op sachte bedden en kussens liggen, moeten wy gemeenlijk in verborgen hoecken ons heymelijk versteken. Wanneer sy in alle bruyloften en kindermalen, &c. met pijpen, trommelen, en Luyten pralen, moeten wy ons voorsien, als de Honden bassen, oft niet die vangers daer zijn.

Des Werelt Predikers en wy zijn in het leven. Gemack en eere wijdt verscheyden.

Daer sy Doctoren, Heeren en Meesters van een yegelijck gegroet werden, moeten wy horen, dat wy *Wederdoopers*, *Winckel-predikers*, *Verleyders* en *Ketters*, en moeten in des *Duyvels naem gegroet zijn*. Somma, daer sy met veel grote Renten en goede dagen heerlijk voor haren dienst beloont werden, moeten onse loon en deel, Vuur, Sweert ende doodt zijn.

Siet mijn getrouwe Leser, in also een benautheit, armoede, jammer, en perijkel des doots, heb ick ellendige Man mijns Heeren dienst tot op deser uren onverandert uytgevoert, hope die oock door sijn genade tot sijnen prijs uyt te voeren, so lange ik in deser hutten sweve. Wat ik en mijn getrouwe Medehulpers nu in desen seer swaren periculeusen dienst gesocht hebben, oft hebben konnen soeken, konnen alle welgesinde met werk en vrucht wel afmeten.

Wil dan hier mede den getrouwen Leser om Jesus wille noch eenmael ootmoedighlijck gebeden hebben, dat hy my doch dese mijne afgedrongen Bekentenisse van mijner verlichtinge, bekeeringe en Beroepinge, in der liefden afneme, en recht na duyde. Ik heb 't et uyt groter noodt gedaen, op dat die Godtvruchtige Leser wete hoe het geschiet is, dewijle ick van den Predikers aller wegen gelastert, en sonder alle waerheydt beschuldight worde, als dat ick van een *oproerische* ende *verleydische Secte* soude *verordineert*, en tot desen *Dienst beroepen* zijn. Wie Godt vreest die lese ende richte.

MENNO SYMONS.

BE-

BESCHRYVINGE

Van MENNO SYMONS *sware vervolginge en de plaets daer hy het Euangelium laetst gepredickt hebbende gestorven en begraven is.*

2 Tim. 3. 12.

Die Godtsaliglijk willen leven in Christo Jesu, seght den Apostel Paulus, die sullen vervolgt worden: welcke woorden, alhoewel door de onbesuysde boosheyt des werelds thans met veele voorbeelden bevestigt, ghy nochtans op een bysondere wijse bekrachtight siet in het voorbeeld van desen onsen Aucteur *Menno Symons*: want na dat hy op veelderhande manieren van sijn wederpartijders vervolgt en nagejaegt was, soo hebben sy, op dat haer boos voornemen sekerder uytgewrocht soude worden, een plackaet laten uytgaen, waer by sy bekent maekten, dat de gene die onsen *Menno* ofte een der selver navolgers in sijn huys soude herbergen, ofte op eenige manier soeken te verschuylen, de dood schuldig verklaert soude worden, 't welck oock gebleken is omtrent 't Jaer 1539. aen (a) *Tjaert Reyndertsz*, Huysman buyten Harlingen; de welke, om dat hy *Menno Symons* in sijn groote benautheyt eens in sijn huys verborgen hadde, weynig dagen daer na na Leeuwaerden gevoert, en aldaer als een Godtloos Misdadiger, alhoewel selfs sijn vyanden van sijn vroomheyt getuygden, op een Rad geworpen is. Hier en boven soo is 'er in 't Jaer 1543. op nieu een (b) plackaet door gantsch Westvrieslandt uytgeroepen; waer by sy alle Misdadigers, ja selfs doodslagers, remissie haerder schelmstucken, Keysers genade, Vryheyt des Lants, en daer boven noch omtrent honderd Caroli gulden beloofden, indien sy onsen *Menno* in handen van den Beul konden overleveren, waerom sy hem oock met naem, persoon, kleedingh en gedaente, op dat haer Gebod des te vaerdiger uytgevoert soude worden, aen de Kerckdeuren aengeslagen hebben; soo dat hy niet een hutken of strooyen kamertje wiste te bekomen, daer hy met sijn huysvrouw en kleyne kinderen een jaer of half in kon rusten ofte woonen. Soo verhaelt *Menno* (c) selfs, dat in 't Jaer 1546. op sekere plaets, daer men sich noch Euangelische Christenen roemt te zijn, vier wooningen gelijck genomen en de eygenaer ontvreemt zijn, om dat hy een der selver aen sijn krancke Huysvrouw en kleyne kinderen, schoon by de Nabuuren onbekent, een weynig tijdts verhuurt hadde; welke harde verdruckinge onsen *Menno* gedwongen heeft sich na een plaets te begeven, gelegen tussen Hamburgh (d) en Lubeck, 6½ à 7 mijl van Hamburg, en 3 mijl aen dese sijde van Lubek, een kleyne mijl achter Oldeslo, wel eer zijnde geweest een groote Eyke Bosschasie, maer tegenwoordig een ruym veld, gemeenlijk het Woeste Veldt genoemt, toebehoorende onder den Edelman en Heerlikheyt van Vriesenburg; welke doenmaels residerende Edelman een seer wreet mensch was, waerom hy by elck oock ontsien en gevreest wierd; maer om dat hy in sijn jonkheyt veel in de Nederlanden verkeert hadt, en om 't geloof nu en dan had sien dooden, was hy seer medogende over soodanige; oock kennis van haer gront hebbende, soo gaf hy haer met ooghluykinge vryheyt om te woonen, en stont se seer yverig en getrouw voor: niet tegenstaende hem dikwils van 's Konings wegen geboden wierdt die luyden niet te dulden, soo liet hy haer volgens 's Koninghs bevel met een van sijn Dienaers wel aenseggen by Sonneschijn op pœne te vertrecken, maer stuurde echter een vertrouwt Dienaer achter na, die haer de oorsaek van dat bevel bekent maekten, en liet seggen dat haer de Manslieden 8 à 14 dagen absent ofte in haer huys souden houden: Ondertusschen soo wist hy door de een of d'ander Hoveling dit weêr te stillen; soo dat van alle kanten de Vluchtelingen daer na toe trocken, tot dat daer eyndelik een mooy geselschap ofte kleyne Gemeente by een quam, en leefden daer vry gerustelik, yder huysgesin 's jaers maer 1 Rijksdaeler beschermgeld opbrengende, sonder meer belasting; soo dat het wel een bysondere bestiering van Godt Almachtigh geweest is, dat de Vluchtelingen onder de alderwreeste, die van yder een ontsien wierd, schuylen mogten en beschermt wierden. Om welke reden onsen *Menno* dan ook goedt gedagt heeft, gelijk gesegt is, sich na dese plaets te vervoegen.

(a) Tjaert Reyndersz tot Leeuwaerden gedoodt, om dat hy Menno geherberght hadt, Bloed. Ton. der Doopsgesinden, 2. boek, fol. 129. en de Bloedspiegel der Religie door Ridderus, fol. 273.

(b) Bloedig Plackaet tegen Menno, Bloed. Ton. der Doopsgesinden, 2. Boeck fol. 129. P. J. Twisck, Ondergang der Tyannen en Jaerlijckse Geschiedenissen. 16. boeck, pag. 1074.

(c) Menno Symons contra G. Faber. fol. 234.

(d) Beschryvinge der plaets waer in Menno laetst gewoont heeft, gestorven en begraven is, zijnde ter slinckerhant als men van hier oover Oldesloo na Lubek reyst, een half mijl van de wegh af.

Menno Symons Sterfdagh en begravenisse.

Vorders, na dat *Menno Symons* omtrent dartig jaren uyt het Pausdom gegaen was, en dien tijd het Euangelium, gesuyvert van de Roomsche afgodery en bygeloovigheyt, geleert en verkondight had; hebbende sijn laetste vermaningen met de dood soo 't scheen op de lippen gedaen, op het siekbedde, tot teken van sijn onuytblusselijken yver, is wederom eenige dagen opgekomen, doch terstond daer na op de verjaerdag, als hy uyt 't Pausdom gescheyden was, wederom invallende, is hy des anderen daegs, zijnde den 13. Januarii, des jaers 1561. op een Vrydagh in den Heere ontslapen, in 't 66 jaer sijns ouderdoms, en, gelijck in vervolgingh veel pleegh te geschieden, in sijn eygen tuyn begraven: welke maniere van begravinge, volgens aentekeninge van Hoorenbeeck, by de eerste Christenen onder de verdruckinge der Heydenen oock gebruycklijck is geweest.

Hoornbeek Euthanasia, of Wel-sterven, p. 503.

NOTA. Alhoewel dat de Martelaers Spiegel aentekent fol. 59. en T. van Bracht in sijn Bloedigh Tooneel der Doopsgesinden 2. Boek, fol. 129. als ook meer anderen, dat MENNO SYMONS soude gestorven zijn in 't jaer 1559. den 13 Januarii, soo hebben wy 't nochtans geoordeelt geweest te zijn in 't jaer 1561 om de volgende reden, te weten:

Om dat in een oude Beschrijvingh van MENNO SYMONS doodt het selve jaer van 1561. wordt aengetekent, welke getuygenis wy waerschijnlijckst geacht hebben, om dat hy aen de twee Hooghduytsche Leeraers, Zylis en Lemmekes, den 23 Januarii, 1559. noch een Tractaetje geschreven heeft, gelijk U E. in dit Boek fol. 490. kont sien, 't welk 10 dagen na sijn overlijden soude zijn geweest, indien hy den 13 Januar. des selfden jaers 1559. gestorven was.

NOTA. Den Leser gelieve te weten, dat, schoon op eenige Afbeeldtselen van MENNO SYMONS voor desen gedruckt, sijn Geboorte-jaer gestelt wordt geweest te zijn Anno 1505. wy nochtans het jaer 1496. genomen hebben, om dat de Martelaers-spiegel fol. 59. T. van Bracht in 't Bloedig Tooneel der Doopsgesinden 2. Boek. fol. 129. P. J. Twisck in d'Ondergang der Tyrannen en Jaerlijckse Geschiedenissen XVI. Boek. fol. 1075. en G. Brandt in sijn Reformatie, IV. Boeck, fol. 187. gesamentlijk getuygen dat hy in 't 66 jaer sijns ouderdoms soude gestorven zijn. Indien MENNO dan in 't jaer 1561. gestorven is, gelijck boven aengewesen is, soo moet hy nootsakelijck in 't jaer 1496. geboren zijn, ofte soude anders in 't 56. jaer sijns ouderdoms al ontslapen zijn geweest.

EEN

EEN

FUNDAMENT

EN

KLARE AENWYSINGE

VAN DE SALIGHMAKENDE LEERE

JESU CHRISTI,

Uyt Godts woordt in't korte begrepen, over geset uyt dat Oosters, in dese onse Nederlantsche sprake, met sommige ander leerachtige Boeckskens, by den Autheur des selfs Fundaments gemaeckt, die voortijds verscheyden gedruckt zijn geweest, hier nu by gestelt, ende alsoo tot een Boeck gemaeckt.

DOOR

MENNO SYMONS.

1 Cor. 3. 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan datter geleyt is, 't welck is Jesus Christus.

Aen den Leſer.

Lieve Godtvruchtige Leſer, nademael ick aenmercke, dat deſen onſen arbeydt, welcke ick over ſommige jaren dat fondament der Chriſtelijcker leeringe geintituleert ende met gedruck aen den dagh gegeven hebbe, veele vruchten door de genade Godes (den welcken daer voor eeuwigh lof ende danck zy) by ſommige gebaert heeft, ende Godts Heylige woordt, dat ſoo lange verdonckert geweeſt is, na onſe kleyne gave een weynigh weder verklaert heeft, ende my veele goethertige kinderen met grooter liefde gebeden hebben; dit ſelve wederomme door te ſien, ende de incorrecte plaetſe, die door des druckers onachtſaemheydt geſchoffieert zijn, ende den leſer dat verſtant nemen mochten, met neerſtigheyt te corrigeren, hebbe ick my daer toe laten bewegen, ende alſoo gedaen, ende hebbe op ſommige plaetſen noch meer woorden by gevoeght, dat doncker verklaret, dat verdorven gebetert, dat onnodigh wegh genomen, den ſtijl ende ſprake in een weynigh geſchickelicker formen verandert, op dat ick daer mede alſoo den goedthertigen leſer des te gevoeghlicker helpen ende dienen konde, ende de verachte waerheyt by veele aengenaem ende bekent worde. Niet mijn Leſer dat ick den eerſten grondt ende inhoudt verandert hebbe, Och neen, ick en hebſe niet verandert, dan ſoo my dunckt, in eenen beteren form geſet, ende met meerder kracht ende klaerheyt beweert, die Godt vreeſen, mogen 't rechten. Dat eerſte is Godts woordt, gelijck dit laetſte, ende alle wat dat eerſte leert leert oock dit laetſte.

De Almachtige barmhertige Vader gunne ons door ſijn groote genade met deſen onſen kleynen ende ongeachten arbeydt ontallicke veele vruchten voort te brengen in ontallicke veel duyſenden, Amen.

VOOR-REDEN.

Allen Overigheeden, ende allen Menschen, sy zijn van wat qualiteyt, staten, conditien ende officien dat sy zijn, wenschet M. S. verlichtinge des Geestes, ende de reyne ware bekentenisse tot den rijcke Godts van Godt onsen Hemelschen Vader, ende sijnen Soone Jesu Christo onsen Heere, welcke ons bemint heeft, ende heeft ons gewasschen van onse sonden, met sijnen bloede. Hem sy lof, eere, prijs ende danckbaerheyt inder eeuwigheyt.

AMEN.

Lieve Heeren, Vrienden, en Broederen, aengesien wy uyt der Schrift leeren, en met ondersoekinge bevinden, hoe dat de Prophetien der Propheten Christi, en der Apostelen van die verschrickelijke druck, jammer, noodt vervolginge, periculen, bangigheden en valscher Leer der laetster tijden, in haere volle kracht gaen, ende dat soo geweldelijck, dat de barmhertige Vader dese dagen genadelijcken moet verkorten, oft geen vleesch en sal saligh worden. Daerom is 't dat wy arme ellendige menschen bidden, ende vermanen eenen yegelijcken, ende dat door de barmhertigheydt des Heeren, dat ghy doch eenmael onsen gront ende Gelove grondigh willet lesen, wel ter herten neemen ende recht verstaen, op dat ghy eygentlijck weten meught, wat leere dat wy drijven, wat Gelove dat wy hebben, wat leven dat wy voeren, ende hoe dat wy gesint zijn, waer over wy soo vele hooren ende lijden moeten, gevangen, gebannen, berooft, gescholden, belogen, ende als onnosele arme Schapen vermoort werden, op dat ghy u des voorgangen bloets handel voor uwen Godt van herten moget beweenen ende beklagen, ende in alder voorsichtigheyt voor al sulcks meer hoeden ende wachten, ende meught alsoo van nu voortaen een vroom, redelijck, ja Godtvruchtigh Overigheyt bevonden worden, geen krenckers ende verdervers, dan Vaders ende Voormunders van alle ellendige bedroefde herten, geen uytroeyers, dan planters der gerechtigheyt, geen vervolgers, dan navolgers Christi, ende sijns woorts.

Hierom so salft nu uwe oogen met oogen salve, op dat ghy te recht sien meught, ende bekennen, welcke de rechte wegh, waerheydt ende dat Leven zy. De wegh die daer enge ende smal is, ende van weynigh menschen gevonden wordt, de waerheyt, die niemant bekent en is, dan den genen die van des Heeren Geest geleert, verlicht ende getogen worden van den Vader. Dat Leven, 't welck is Godt den Vader alleen te bekennen voor eenen waerachtigen Godt, ende dien hy gesonden heeft, Christum Jesum. Op dat ghy alsoo meught sien, in wie ghy soo verwoedelijcken gesteken hebt, ende meught alsoo van gantscher herten met den heyligen Paulo verootmoedigen voor den Heere, met vele vasten ende weenen, bekleet u met sacken ende met hayren hembden, scheurt uwe herten, ende niet uwe kleederen, op dat ghy genade by hem vinden meught: Want hy is lanckmoedigh, genadigh ende barmhertigh, ende vergeeft de overtredinge allen, dien die ware boete doen, ende zijn genade soecken. Weest niet langer Jeroboam, Achab ende Manasses. Maer David, Ezechias ende Josias: Op dat ghy u uws beroepen ampts in den grooten ende verschrickelijcken dagh des Heeren niet en schaemt, die branden sal als eenen gloeyenden Oven, die als stroo ende drooge stoppelen verteeren sal alle die hier op Aerden onrecht ende gewelt gehandelt hebben: Waerom wy in alder ootmoedigheyt aen u begeeren. Ja bidden om die verdienste Christi, dat ghy doch ons Geloove, Leere ende voornemen grondigh wilt bedencken, ende ons doch niet erger achten, dan ghy Dieven ende Moordenaers doet, die ghy niet sonder gewisse kennisse haerder saecken en verwijst, noch en

 richt,

richt; Onsen handel en is geen dieven handel, sy en geldet oock niet dat vergancкelijcke gelt ende goet, maer sy gelt God, ende Gods woort ons lijf ende ziele, dat eewigh leven oft den eewigen doot. Daerom soo en siet niet op de gewoonten ende costuymen der vaderen, oock niet op des Werelts wijsen ende geleerden: Want het leyt seer diep verborgen voor haren oogen, sy zijn alomme de geene geweest, die door haer eygen wijsheyt, Godts wijsheyt van aenbeginne uytgestooten ende in den gront getreden hebben: Want Godts wijsheyt, welcke wy leeren, is een wijsheyt die van niemant bekent en wort, dan van die, die begeeren te leven na den wille Gods. Sy is een wijsheyt die in verre landen niet gehaelt, ende in hooge Scholen niet geleert en wort. Sy moet van boven gegeven, ende door den Heyligen Geest geleert worden, gelijck Paulus seyt: Spreeckt niet in uwer herten: Wie sal opklimmen in den Hemel: Dat en is niet anders, dan Christum hier af te halen. Ofte wie wil in den afgront neder varen: Dat en is niet anders dan Christum van den dooden te halen. Maer dat woordt is by u in uwen mont ende in uwer herten, dat is dat woort des geloofs dat wy prediken, namelijck, so gy den Heere Jesum met uwen monde bekent, ende gelooft in uwer herten, dat hem Godt opgeweckt heeft, so sult gy saligh worden. Daerom so siet op Gods woort, op dat getuygenisse en voorbeelt der H. Propheten, des Heeren Christi, en sijnder Apostelen. Laet die in desen handel uwe Doctores en Leeraers blijven, en niet de eersoekige leergierige Predikers deser werelt, so sult gy wel haest vernemen, of wy binnen of buyten der waerheyt zijn, tot welcker herte en gemoet u allen moet helpen ende stueren de almachtige eenige ende eeuwige Godt. Hem sy eere, lof, ende danckbaerheyt, rijck, kracht en Majesteyt in der eeuwigheyt. AMEN.

Aengesien nu dan beminde, dat de Satan hem kan verstellen als een Engel des Lichts, en zaeyen also dat onkruyt onder des Heeren Tarwe: Gelijck zweert, veelheyt der wijven, ende uytwendig Rijck en Konink, en diergelijke dwalingen meer, om welcker wille de onschuldige oock veele lijden moeten. Daerom so zijn wy veroorsaekt, dese aenwijsinge van onsen Geloove en Leere aen den dagh te brengen. En begeeren hier mede om Jesus wille, dat wy doch soo vele genade verkrijgen mogen, datmen ons niet anders en wil houden en rechten dan na Gods Woort, gelijk billick en recht is. Maer en mogen wy so vele genade niet verkrijgen so moeten wy dat den Heere bevelen, die de eenige noothelper aller ellendigen is. Wy willen evenwel door Gods genade by des Heeren woort blijven, en ons der schrift troosten, die daer seyt: Dit spreeckt de Heere Godt, die u Jacob geschapen, en u Israël gemaekt heeft: En vreest u niet, want ick hebbe u verlost, en hebbe u genoemt by uwe name, mijn zijt gy, so gy door dat water gaet, wil ick by u zijn, en de stromen en sullen u niet verdrenken, en so gy door dat vyer gaet, en sult gy niet verbranden, en de vlamme en sal u niet verslinden: Want ick ben de Heere u Godt, de heylige in Israël uwe Salighmaker. Item, en vreest u niet als u de lieden schenden. En verschrikt u niet als sy u vertsaegt maken. Want de motten sullen haer eten als een kleet, en de wormen sullen haer verteeren als een wollen doek. Ik ben u trooster, wie zijt gy dan dat gy u voor menschen vreest die doch sterven, en voor menschen kinderen, die gelijk als hoy vergaen sullen. Ook spreekt Christus. En vreest niet voor den genen die dat lichaem dooden en de ziele niet en konnen dooden. Maer vreest u veel meer voor dien, die lijf en ziel verderven kan in de Helle. Wie hem bekent voor de menschen, dien wil hy bekennen voor sijnen hemelschen Vader. Maer wie sijnder versaekt voor de menschen, die wil hy ook versaken voor sijnen hemelschen Vader. Met't herte (spreekt Paulus) gelooft men tot'er gerechtigheyt. Maer metten monde geschiet de belijdinge tot'er saligheyt.

Aengesien dan de Schrift ons so harde dringt beyde te geloven en te bekennen, en so lieflijken troostet voor der menschen verbolgentheyt, so begeeren wy ook daer by te blijven tot in den doot. En betuygen hier mede voor u in Christo Jesu, dat wy geenen anderen gront, geen ander gelove, noch geen ander leere en hebben noch kennen, dan men hier in 't navolgende met goet klaer bescheyt uyt des Heeren woort lesen, hooren en verstaen magh. AMEN.

FUNDAMENT EN KLARE AENWYSINGE VAN DE SALIGHMAKENDE LEERE JESU CHRISTI.

Van den tijdt der Genaden.

Ioan. 3. 2
Rom. 3. 24.
Ephes. 4. 22.
Gal. 5. 23.
Marc. 1. 15.

TEn eersten leeren wy het gene dat Christus Jesus de leeraer van den Hemel / de mont ende dat woort des Alderhooghsten Godts selve geleert heeft / als datter nu eenen tijt der genaden is / eenen tijt om op te waken uyt den slaep onser leeliker sonden / dat wy een oprecht omgekeert / vernieuwet / gebrooken ende rouwigh herte hebben / dat wy uyt den gront onser sielen voor Godt beklagen onsen voorleden roekeloosen / moetwilligen wandel ende leven / dat wy in alder Godts vreese cruycen ende sterven ons boose sondelicke vlees / aert ende natuyre / ende met Christo opstaen in een gerechtigh / boetveerdich ende nieuw wesen / gelijck hy seyt : Den tijt is verbult / ende dat rijke Godts is na by gekomen / betert u ende gelooft den Euangelio

Gen. 3. 15.
Coll. 1. 19.
Heb. 11. 13.
Luc. 2. 29.

Den tijt is verbult / dat is / den beloofden genaden tijt naekt / den tijt vande verschijninge des beloofden zaets / den tijt der verlossinge / den tijt des Offers / met welcke gevredigt soude worden / alles wat inden Hemel ende opter aerden is. Den tijt der verbullinge van alle letterlijke / beeldelijcke handelen / in een nieuw geestelijck wesen / ende blijvende waerheyt / den tijt / op welcken de Vaderen gehoopt ende met veel tranen begeert hebben : gelijk Jacob / Moses / Esaias / David / Daniel / met alle Patriarchen / Vaderen ende Propheten / die desen tijdt door den geloove van verre gesien / gehoopt / ende haer daer op vertroost hebben ; Ja sy is den selvigen so hoogen blijden troost geweest / dat de goede Simeon niet langer en begeerde te leven / als hy dien tijdt bekent / ende den Salighmaker gesien hadde / ende spreeckt O Heere laet uwen knecht na uwe woorden in vrede / want mijn oogen hebben gesien uwe Salighheyt / dat ghy bereyt hebt voor dat aengesicht van alle volcken.

Psal. 2. 7.
Esai. 9. 5.
Ier. 30. 9.
Esai. 34. 5.
Ozee. 3. 5.
Psal. 44. 7.
Matth. 4. 17.
Ioan. 7. 1.
Ioan. 13. 1.
15. 13.
Psal. 2. 4.
Ephes. 1. 9.
Hebr. 8. 1.

Desen tijdt is verbult / de Prophetien der Propheten / ende de beloften der Vaderen gaen in haren vollen swanck ende kracht / den gesworen Eedt is volbracht / Israel heeft sijnen Koninck David / Prince ende Vorst ontfangen / die als een Gighant oft Reuse hem opgemaeckt heeft om te bereyden sijnen loop / sijnen uytganck is van den hoogen Hemel / de gesalfde die is gekomen / die van allen volcken begeert was / met dat sweert des geests begort om sijnen lendenen / ridderlijk ten strijde bereyt. Dat Euangelium des Rijcks / dat woordt sijns Vaders heeft hy verkondight den sijnen een voorbeeldt der reynder liefden / ende eens onbestraffelijcken levens achter gelaten ende geleert / den stercken heeft hy overwonnen / des Duyvels kracht ende gewelt vernielt / onse sonden heeft hy gedragen / den doodt vernietight / den Vader versoent / genade / gonste / bermhertigheyt / dat eeuwige leven / rijcke ende vrede allen uytverkoren Gods kinderen verworven ende verdient / Ende is alsoo van sijnen eeuwigen ende almachtigen Vader ingeset / een almachtigh geweldigh Koninck over den heyligen Bergh Sion / een hooft der gemeynten / een bediener ende uytreyker der hemelscher goeden / ja een Almachtigh gewelt-hebber over al / in Hemel ende op aerden geworden. Ende dat is 't dat hier Christus spreeckt : Den tijdt is verbult / ende dat rijcke Gods is hier by gekomen.

2 Cor. 6. 2.

Ick vermane u metten heyligen Paulo uyt medelijden der getrouwer herten / dat ghy doch den tijdt der genaden waer neemt / ende een goede achtinge op des Heeren woord hebt / dat daer spreeckt / ick heb u in den aengenamen tijdt verhoort / ende in den dagh der salighheyt heb ick u geholpen. Neemt waer / nu is 't eenen aengenamen tijdt / nu is 't eenen dagh der salighheyt. Laet ons nu (spreeckt Paulus) niemandt ergernisse geven / op dat onsen dienst niet gelastert en worde : maer laet ons in alle dingen ons bewijsen als dienaers Gods / in veele verduldigheyt / met druck / met angst / met slagen / met gevanckenisse / met oproer / (verstaet die over ons geschiet) met arbeyt / met waken / met vasten / met kuysheyt / met kennisse / met lanckmoedigheyt / met vriendelijckheyt / met den heyligen geest / met ongeverwede liefde / met den woorde der waerheyt / metter kracht Godts / door wapenen der gerechtigheyt / ter rechter ende ter slincker handt / door prijs ende smaetheyt / door quaet gerucht ende goedt gerucht / gelijck verleyders nochtans waerachtich / gelijck de onbekende / nochtans bekent / gelijck die sterven / ende siet wy leven / als geslagen / nochtans niet gedoodt / als die treuren / nochtans altijdt vrolijck / als die arm zijn / nochtans veel rijck maken / als die niet en hebben / nochtans alle dinck besitten : O ghy lieve Heeren / vrienden / ende broeders / mijnen mondt heeft hem tot u open gedaen / mijn herte heeft hem over u uytgebreyt / om uwen 't wille ben ick seer bedroeft / dat ghy soo geheel onachtsaem zijt / ende niet eens en aenmerckt van welckerley

volck dese klare duytlijcke Schriften geschreven zijn/ dat ghy des Heeren woordt soo gants ende geheel veracht/ ende laet den edelen kostelijcken tijdt der genaden/ die u ende ons allen ter beteringe van Godt gegeven is/ soo schandelijcken wech gaen/ ende op geen dingen en achtet dan met gantscher herten te leven naer die onreyne Godtloose lusten uwes vleeschs ende uwe knien te buygen voor den stommen Afgoden. Och het waer wel tijt op te waken. Gedenkt doch dat den Engel in Apocalipsi/ [Apoc. 10. 6.] by den eeuwigen ende levendigen Godt die Hemel ende Aerde gemaekt heeft/ gezworen heeft/ dat na desen tijdt genen tijdt meer wesen en sal; Men kan niet anders uyt de Schrift mercken oft dit is dat laetste feest des Jaers/ de laetste uytroepinge des Heyligen Euangeliums/ de laetste eysschinge tot de Bruyloft des Lams/ die noch voor den grooten verschrickelijcken dagh des Heeren geroepert/ gepredickt/ ende geheyligt moet worden. Waer mede by avontueren de Somer doorgaen/ ende de Winter voort komen sal: die nu haer [Matth.25.11.] Lampen met den dwaesachtigen Maeghden niet en bereyden/ die willen te spade komen/ te vergeefs kloppen ende buyten der deuren blijven. Hierom en vertroost u onder malkanderen niet met een onnutte troostinge ende onseker hoopinge/ gelijck de sommige doen/ als dattet Woort noch sonder Cruyce sal geleert ende beleeft worden. Jck meyne u die des Heeren woort bekent/ ende niet daer na leeft. O neen/ het is het woort des Cruyces/ het sal 't oock (na mijn duncken) wel blijvrn totten eynde toe. Want het wil met veel lijdens beweert [Apoc.13.8.] ende metten bloede besegelt zijn. Dat Lam is gedoot van den beginne der werelt/ Jae hy en heeft niet alleen in sijn ledematen geleden/ [Luc.24.6.] maer hy heeft oock door kruys ende doot sijn [Joan.17.25.] heerlickheyt moeten innemen/ die hy eenen tijt lanck om onsen 't wille verlaten hadde. Heeft nu dat Hooft selve alsulcken martelisatie/ pijne/ ellende ende smerte moeten lijden/ Hoe willen dan sijne Dienaren/ kinderen ende ledematen hier vrede ende vryheyt in den vleesche verwachten. Hebben sy den Vader des Huysgesins Beëlzebub geheeten/ waerom dan oock niet sijn Huysgenooten: Alle die Godsaligh willen leven in Christo Jesu seyt Paulus moe- [Matt.10.22.] ten verbolginge lijden. Gy sult gehaet worden spreeckt Christus van alle menschen/ om mijns naems wille.

Hierom so scheurt de schadelijcke gedachten uyt uwer herten/ om te hoopen op eenen anderen tijt/ op dat ghy door uwe valsche hoopinge niet bedrogen en wort. Jck hebber wel sommige gekent/ die op eenen vryen tijt hoopten/ maer sy en hebben so lange niet geleeft/ dat sy de hoopinge verkregen hebben/ Ja hadden de Apostelen ende Vaderen daer op getoeft/ so moeste dat Euangelium des Rijcx tot nu toe gezwegen/ ende des Heeren woort stille gehouden hebben.

Och waert gy Christenen ende Gods volck/ gelijck ghy u roemt/ ghy soud seggen metten [Rom.8.35.] Heyligen Paulo: Wat sal ons mogen afscheyden van de liefde Gods: want Vleesch/ Duyvel/ Sonde/ Helle/ doot waren al verwonnen daer en soude geen begeerte meer zijn/ om lan- [Gal.6.16.] ger in dese verbijsterde/ arge bloetgierige werelt te blijven/ wy en souden ons oock van gene dingen roemen/ dan van dat kruyce Christi/ ende van gantscher herten met Paulo begeeren/ dat [Phil.1.23.] wy van deser Hutten mochten ontbonden zijn/ ende met Christo te leven.

Jck wensche van herten/ dat ghy wilt op waken/ ende en wilt niet hopen noch wachten op eenen anderen tijt: maer wil de genadige Vader ons eenige vryheyt ende vrede geven dat willen wy seer geerne in alder danckbaerheydt van sijnder genaden hant ontfangen: Maer wil hy niet/ so moet sijn groote name gelooft blijven eeuwelijck. Wy hebben den aengenamen tijt der genaden al verkregen/ den dagh der salighheydt is hier. Laet ons nu dat on- [2 Cor.6.3. Luc.13.32. Esai.49.8.] danckbare/ ongehoorsame bloetsuypgende Jerusalem niet gelijck zijn/ dat de Godlijcke vrede de Hemelsche genade/ ende de barmhertige versoekinge/ met so verkeerde sinnen van hem gestoten heeft: Maer laet ons op waken met nuchteren herten/ en hooren dese roepende stemme/ en opstaen in desen bequamen tijdt uyt den diepen slaep onser leelijcker stinckender sonden. Want de Heere is na by/ den nacht is vergangen/ den dagh die naeckt. Laet ons nu van ons afleggen alle wercken der duysternissen/ [Rom.13.12.] ende aentrecken de wapenen des lichts/ op dat wy eerlijck mogen wandelen/ als by klaren lichten dage/ niet in brassen ende suypen/ niet in kameren ende ontucht/ niet in haet ende nijdt: Maer laet ons aen doen den Heere Jesum Christum ende niet doen na des vleeschs sorge/ om te boeten sijnen lusten. Een yegelijck sie voor hem ende en slaepe niet/ hy wachte op sijnen tijt die hem uyt genade van Godt tot beteringe gegunt ende gegeven is/ Ecce nunc tempus acceptum, Ecce nunc dies salutis. [2 Cor.6.2.]

Van Oprechte Boete.

TEn tweeden vermanen wy u met Christo/ ende seggen/ Betert u/ ende gelooft den [Mar.1.15. Matt.3.3.] Euangelio. O gy trouwe woort der genaden/ O gy trouwe woort der Godlijcker liefden/ gy wort in Boecken gelesen/ met liedekens gesongen ende ook met mont/ leven ende doot gepredickt ende betuygt in vele landen/ maer inder kracht en willen sy evenwel uwer niet. Ende dat meer is/ alle die u recht leeren en aennemen moeten alle mans roof zijn. Ach lieve Heere/ het en wil ons niet een hayr baten/ dat wy Christenen genaemt werden/ ende ons van des Heeren doot/ bloet/ verdienste/ genade ende woort beroemen/ soo lange als wy ons van dit Godtloos/ ontuchtigh/ schandigh leven niet en bekeeren. Het is al om niet dat wy Christenen heeten/ dat Christus gestorven is/ dat wy in den genaden tijt geboren/ ende met water gedoopt zijn/ so lange wy na sijn bevel/ raet/ vermaninge/ wille ende geboden niet en wandelen/ ende sijn woort niet gehoorsaem en zijn. Daerom so waeckt op/ ende siet eenmael toe/ hoe daer over alle de gantsche werelt geleeft wort. Gy en bevint immers niet aen allen eynden/ dan een onnatuyrlijck brassen ende suypen/ Luciferssche hooghmoet/ liegen/ bedriegen/ [Eccl.32.4. Mic 6.14. Oze 4.11.] gieren/ rapen/ haten/ nijden/ overspeelen/ hoereeren/ krijgen/ moorden/ worgen/ enckel geveynstheyt/ openbare Gods-laster/ afgoderye/ ende eenen valschen Godts-dienst. Somma/ uyt allen krachten te vervolgen alles wat Godt leert/ gebiet ende hebben wil. Wie

magh

magh doch dat verschrickelijcke grouwelijcke wesen deser tegenwoordiger werelt vertellen: Noch willen sy evenwel de heylige Christelijke kercke genoemt zijn / O neen / die sulcke wercken doen (spreeckt Paulus) en sullen niet be-erven dat Rijcke Godts. O gy Mannen waeckt op / ende siet voor u / want aldus spreeckt des Heeren mont: voorwaer / voorwaer segge ick u / ten sy dat gy van boven gebooren wort / gy en sult dat rijcke Godts niet sien. Item / Voorwaer / voorwaer segge ick u / ten sy dat gy herboren wort uyt Water ende Geest / gy en sult niet in gaen in't rijck Gods. Item / Voorwaer voorwaer segge ick u / ten sy dat gy wort omgekeert / ende wort als kinderen / so en mooght gy in't Hemelrijck niet komen. Wat helpet datmen vele van Christo en sijn woort spreeckt / als wy Christo niet en glooven / ende nae sijn woort niet leven en willen: Ick segge noch eens / waeckt op / ende scheurt dat vervloeckte ongeloove / met sijnder ongerechtigheyt uyt uwe herten / en grijpt aen een vroom boetveerdigh leven / gelijk de Schrift leert. Want Christus spreeckt: So gy geen boete en doet / sult gy alle vergaen / verstaet niet van sodanigen boete / gelijk de verdoolde werelt leert ende gebruykt / die alleen in eenen uyterlijken schijn ende menschen gerechtigheyt gelegen is / gelijck als huychelsche wijse te vasten / beevaerden te loopen / veel Pater-nosteren ende Ave Marien te lesen / veel Missen te hooren / Pauselijcker wijse te Biechten / ende diergelijcke huychelye meer. Waer af Christus de Heere ende sijne Heylige Apostelen niet een letter geleert ende bevolen en hebben / ende daerom niet een Soenoffer / maer veel meer een terginge ende verweckinge des Godlijcken toorns is. Het zijn de onnutte ende vruchteloose leeringen en geboden der menschen / den vervloeckten betooverden Wijn der Babylonischer hoere / met welken door Godts rechtveerdige toorn / soo menigh hondert jaeren gedroncken hebben die op aerden woonen. Maer wy spreken van een boete / die kracht ende werck heeft / gelijck Joannes de Dooper geleert heeft / ende spreeckt: Siet toe doet oprechte vruchten / van boete. En denckt niet by u selven te seggen: Wy hebben Abraham tot eenen Vader. Want de bijle is aen de Wortel des Booms geset. Soo wat boom die geen goede vruchten brenght / sal afgehouwen ende in't vyer geworpen worden.

Rom. 1.32. 1 Cor. 6.10. Gal. 5.19. Ephes. 5.5. Joan. 3.3. Tit. 3.5. Jac. 1.18. 1 Pet. 1.23. Joan. 3.6. 1 Cor. 14.2. Matt. 18.3. Luce 13.4. Apoc. 7.2. Matt. 3.8. Luc. 3.8.

Siet goede Leser / aldusdanigen Boete leeren wy / te weten / dat wy dat oude Goddeloose wesen moeten afsterven / ende nae de lusten der sonden niet meer leven / ende doen / gelijck David gedaen heeft. Want als hy om sijn Overspel ende om des Volcks tellinge door den Propheet gestraft was / heeft hy bitterlijk geweent / tot Godt geschreyt / van't boose afgelaten / ende sulcke Goddeloose grouwelen niet meer gehandelt. Petrus is eenmael dootlijck gevallen / ende niet meer. Mattheus en is nae sijnder beroepinge niet weder in sijn oude leven in getreden. Zacheus ende dat sondige vrouwken en hebben haer niet wederom met de onreyne wercken der duysternissen vermengt. Maer die van Zacheo verongelijckt waren / heeft hy versoent / den ellendigen ende armen heeft hy met de helft sijner goeden vertroost. Ende dat vrouwken heeft seer bitterlijck geweent / met haren tranen des Heeren voeten gewasschen / met haren hayre gedrooght / met kostelijcke olie gesalft / ootmoedelijck by sijnen voeten geseten / ende gehoort na sijn gebenedijde woort.

Rom. 6.1. Coll. 3.5. 2 Reg. 12.9. Matt. 26.68. Matt. 9.9. Luce 19.1. [L]uce 19.8. Luce 7.37. en 10.39.

Dit zijn de weerdige vruchten der boete / die den Heere aengenaem zijn. Waerom oock tot David geseyt wort / als dat de Heere de sonde van hem genomen hadde. Petro wert verkondight dat de Heere van der doot verresen was. Mattheus is voor een Apostel aengenomen. Zacheo is geseyt / dat hy Abrahams Soon geworden was. Ende Magdalene / dat sy dat beste deel hadde uytverkoren dat nimmermeer van haer soude genomen worden. Ende dit is het woort / dat Christus tot de Overspeelsche vrouwe seyde / dat sy in vrede soude gaen / ende niet meer sondigen.

2 Reg. 12.13. Marc. 16.7. Luce 19.9. Matt. 9.9. en 10.3. Luce 10.42. Ioan. 8.11.

Aldusdanige boete leeren wy / ende geen andere / te weten / dat hem niemant van Gods genade / van quijtscheldinge sijnder sonden / van de verdiensten Christi / Godsalighlijcken kan ende magh beroemen / ofte hy moet in een ware boete bevonden worden. Het en is niet genoegh dat wy seggen / dat wy Abrahams kinderen zijn / dat is / dat wy wel metter namen Christenen geroemt worden / maer wy moeten Abrahams wercken hebben / dat is / wy moeten wandelen gelijck als allen waerachtigen kinderen Gods van des Heeren woort opgeleyt ende bevolen is / als Joannes seyt: seggen wy dat wy gemeynschap met Godt hebben / ende wandelen nochtans in duysternissen / so liegen wy / ende en doen de waerheyt niet. Maer soo wy in't licht wandelen / gelijck hy in't licht is / so hebben wy gemeynschap onder malkanderen / ende dat bloet sijns Soons Jesu Christi reynight ons van alle onse sonden.

Luce 3.7. Matt. 3.9. Ioan. 8.39. 1 Ioan. 1.8.

Ick vrage alle mijne Lesers / oft sy oock oyt inder Schrift gelesen hebben / dat een onboetveerdigh verstockt mensche / die Godt ende Gods woort niet en vreest / die aertsch / vleeschelijck ende duyvelsch gesint is / ende na sijn moetwille leeft / een kint Godts ende medegenoot Christi genoemt wort / Ick meyne immers / sy moeten neen seggen. Maer die haer van herten van den quade afwent / ende dat goede aenneemt / dien wort door de gantsche Schrift des Heeren genade verkondight gelijck de Propheet seyt: Wascht u / reynight u / doet u boos wesen van mijnen oogen: Laet af van't quade / Leert wat goet doen / staet na't geene dat recht is / helpt den bedruckten / doet den Weesen recht / helpt der Weduwen saecken / komt dan / ende laet ons te samen rechten / spreeckt de Heere. Al waren uwe sonden bloet-root / so sullense doch als sneeu wit worden / ende al waren sy oock schoon als Rozijn verwe / soo sullen sy doch als witte wolle werden. Item: Wanneer hem de Godloose bekeert van alle sijne sonden die hy gedaen heeft / en hout alle mijne Rechten / ende doet recht ende wel / so sal hy leven ende niet sterven: Alle sijne overtredinge die hy gedaen heeft / en sal niet gedacht werden. Hier by soo leest ende ondersoeckt de gantsche Schrift / de waerachtige aenwijsinge ende getuygenissen der heyliger Propheten / Apostelen ende Euangelisten / ghy sult in alder klaerheyt bevinden hoe dese Godsalige boete met ernste gedreven ende aengenomen moet werden / ende dat sonder dese niemant in't Rijcke der Hemelen komen en magh / geen genade en is / noch verhoopt en magh worden eeuwelijck.

De Onboetveerdigen staen buyten de genade. Esa. 1.6. Ezech. 21. Actor. 2.38. en 17.31. Matt. 3.9. Luce 3.7.

Kortelijck / Dit Artijckel leeren ende drijven wy uyt des Heeren woort / so vele in ons is / om

1. Pet. 2. 11. Gal. 5. 23. Rom. 12. 2.

af te houden van de vleeschelijcke lusten die tegen de ziele strijden / om dat Vleesch te cruycen met lusten ende begeerten.

Rom 13. 12

Hem deser werelt niet gelijck te maken. Af te leggen de werken der duysternissen ende aen trecken de wapenen des lichts. De werelt niet te behagen / noch al watter in is. Uyt te trecken den ouden mensche met sijne wercken / ende aen te trecken den nieuwen mensche / die door die kennisse vernieuwt wort na dat gelijcke beelt des geenes die hem geschapen heeft. Ja af te leggen den ouden Adam met sijnen geheelen aert / die daer wandelt na de lusten der doolinge / gelijck daer is hoovaerdigheyt / gierigheyt / onkuysheyt / haet / nijt / brassen / suypen / Afgoderye / &c. Ende aen te trecken den nieuwen mensche / die na Godt geschapen is / in gerechtigheyt ende heyligheyt der waerheyt. Welcks vruchten zijn / geloove / liefde / hoope / gerechtigheyt / vrede / vreught in den Heyligen Geest / in lijden geduldigh / barmhertigheyt / lijdtsaemheyt / kuysheyt / ende ernstigen haet / ende bestraffinge der sonden / ende een oprechte hertelijcke gonste ende yver tot Godt / ende Godts woort / &c. Noch segge ick andermael: Dese Boete leeren wy oprecht / vruchtbaer / ende den Heere aengenaem te zijn / nae uytwijsen van Godts woort. Wiese van herten aenneemt ende tot den eynde daer in blijft / die verblijde hem ende dancke Godt / het eynde is dat eeuwige leven. Maer wiese verstoot / ende niet en wil / die sy gewaerschout / want het eynde is de doodt.

1 Ioan. 2. 15. Coll. 3. 10. Ephes. 4. 23. Ephes. 4. 22. Gal. 5. 16. 1 Cor. 13. 13.

Gy lieve H. V. ende B. wilt doch eenmael grondigh ende recht behertigen / wat het zy / ende in 't eynde medebrengt / des Heeren geboden / so moetwillighlijck te overtreden / ende so stoutelijcken te sondigen tegen Gods woort. Adam ende Eva en hebben maer eens van den verbooden boom gegeten tegen des Heeren gebodt / daerom is de Aerde verbloeckt in sijnen arbeyt: In 't zweet sijns aenschijns moeste hy sijn broot eten sijn leefdage. Eva ende haer dochteren moeten in smerte baren / sy moeten des mans Heerschappye onderworpen staen. Sy werden uyten Paradijse gedreven ende moesten met alle hare naekomelingen weder totten stof inkeeren / daer sy of gemaeckt waren / daer en was oock geen vergevinge noch troost der genaden te verkrijgen / oft dat eeuwige woort Godts / de eeuwige Gods Sone / moeste van den Hoogen Hemel afkomen / ende mensch worden / honger / versoeckinge / ellende / martelisatie / Cruys ende doot lijden / gelijck de Schrift leert. O Heere is dese eene overtredinge so hooge by Godt gewegen / hoe wil 't dan met die toegaen / die des Heeren Heylige woort / verbont / wille ende geboden al haer leven lanck so hoovaerdelijck verachten / niet eens haer sonden ende schult en bekennen / hoe wel sy van den hoofden totten voeten soo vol aller overtredingen ende sonden zijn.

Gen. 3. 23. Ioan. 1. 14. 3. 13. 6. 62. Ephes. 4. 9. Matt. 27. 48. Mar. 15. 39.

Cain was verbloeckt ende een vluchtich balinck op der Aerden sijn leven dage / om dat hy sijnen onschuldigen broeder Abel soo nijdelijck verworget hadde. Ach lacy wat raet den genen die noch dagelijcks sonder eenigh medelijden ende redelijckheyt / de onschuldige vrome Abeliten / die Christum ende dat eeuwige leven met yveriger herten soecken / so ongenadelijck uytroeyen / vervolgen / berooven ende vermoorden.

Gen. 4. 11

De gantsche wijde werelt verdranck in den water / om dat de kinderen Godts na der menschen dochteren sagen / datse schoon waren / ende namen tot vrouwen / tot welcken sy lust hadden. Oock / om datse haer van Godts Geest niet straffen en lieten / en alle haers herten gedachten altijt tot quaet waren. Gedenckt nu eenmael / met welckerley lusten de houwelijcken deser werelt nu begonnen worden. Jae gelijck de Peerden ende Muylen / hoe men den Heyligen Geest schent / lastert ende bedroeft / ende hoe sy alle opten verkeerden wegh wandelen / welckes uytganck / den gewissen inganck in 't Rijck der Hellen / Jae de eeuwige verdoemenisse ende doodt is.

Gen. 6. 2. 7. 21. 8. 21. Tob. 6. 14. Hebr. 10. 30. Ephes. 4. 30.

Sodoma en Gomorra met haren omliggende steden / zijn om haer der hoogmoet / overdaet / onbermhertigheyt en onbehoorlijke grouwelen / metten yvere des grimmigen Torens Godts verbrand en versoncken in der hellen afgront. Ach / ach / wat wil doch in den grooten en verschrickelijcken dagh / wanneer de Heere in sijnder heerlijckheydt verschijnen sal / over dese ellendige menschen komen / welcker hoogmoet / prael / overdaet / gulsigheydt / Tyrannie / bloetdorst / overspel / Hoererye / Roomsche grouwelen / geen herte begrijpen / geen tonge uytspreken / ende geen handt beschryven kan.

Gen. 18. 20. Eze. 16. 48. 2 Pet. 2. 9. Rom. 1. 24. 1. Tit. 1. 10.

Korah / Dathan ende Abiram / hoe wel sy Abrahams zaet waren / ende oock een deel van Levi geboren / om dat sy tegen Mosen ende Aaron opstonden / ende ongeroepen in dat Priesterlijcke Ampt treden wouden / zijn sy met haren gantschen Rotte in der aerden levendigh versoncken. Overdenckt doch eenmael wat dan onse Koriten ten laesten over komen wil / de welcke Godt noyt gekent en heeft / noch veel weyniger gesonden heeft / ende welcker Ampt / beroepinge ende dienst / niet uyt Godt ende Godts woort / maer nae uytwijsen aller schrift / uyt den put des afgronts / ende uyt den drake ende beeste zijn / die met hare verVoerde leere / Babyloonsche tooverye ende huychelsche leven / so menige ellendige ziele verVoeren / ende den oprechten Mosen / Aaron ende Christum / niet alleen en verachten / maer oock schelden / vervolgen / Cruycen ende dooden.

Num. 16. 32. Apoc. 9. 1.

Moses de trouwe dienaer Godts en mocht niet komen in 't beloofde landt / om dat hy eenmael twijffelmoedigh was aen des Heeren woort. Hoe wil doch dit ongelovige verkeerde ende herneckige geslachte in dat eeuwige beloofde landt ende heerlijckheydt in komen / dat des Heeren woort / dat lieflijcke Euangelium Jesu Christi / niet alleen niet en gelooft ende veracht / maer oock bitterlijcke hatet ende vervolght: Christus bloet met voeten treedt / sijn ooren voor de waerheydt toestopt / ende hen in geender maniere leeren en laet / noch metter waerheyt noch met desen onstraflijck leven der Heyligen / noch met dat onschuldige bloet der getuygen Jesu / dat soo overvloedigh / Ja als water in vele landen uytgesogen ende vergoten wordt.

Num. 20. 12. Hebr. 10. 29. Act. 6. 58. Iac. 4. 8.

O gy ellendige mensche / die so geheel mismaeckt ende jammerlijck voor uwen Godt staet / merckt op des Heeren woort / reynight dijne bloedige handen / ende dat onreyne ongeloovige herte / ende bespot niet langer de genade Godts met uwe onnutte roemen: ende seght niet dat Abraham u vader is / dat gy

Gal. 6. 9. Ioan. 8. 39.

een

Ier.7.4.

een kindt Godts zijt dat Christus voor u gestorven is / ende dat ghy u op sijn bermhertigheyt betrouwen wilt. Betrouwt u niet op leugenen / spreeckt Jeremias / segt niet: Hier is des Heeren Tempel / des Heeren Tempel / des Heeren Tempel. 't En gelt niet / dat Christus gestorven is / ende dat wy ons nae sijnen naem noemen laten / als wy dat oprechte wederbarende krachtige geloove aen Christum Jesum / de reyne ongeverwede liefde / de goetwillige gehoorsaemheyt / ende dat vrome onstraffelijcke leven niet en hebben / Godts bermhertigheyt (seyt de Schrift) is tot sijnen Heyligen / ende sijn opsien is tot sijn uytverkoren / de hope der Goddeloosen is ydel / de oogen des Heeren sien op de gerechtige / ende sijn ooren zijn tot hare gebeden. Gy zijt mijn vrienden (spreeckt Christus) is 't dat ghy doet al 't gene dat ick u bevolen heb.

Sap.4.4. Sap.5.15. Psalm 33.18. 1 Petri 3.12. Ioan.15.14. Mal.3.6. Iac.1.17.

Hierom so bidden ende vermanen wy u noch eenmael: Betert u / hy is noch de selve Godt / ende en wort niet verandert. Hy is een hater / vernieler / een ernstige straffer over alle booshеydt / Jae een rechtveerdigh Richter over alle boosheyt / Jae een rechtveerdigh Richter over alle godtloos wesen ende handel. Hy versoeckt de sonden der vaderen aen de kinderen tot in 't derde ende vierde lit. Wederom is hy medelijdende / goedertieren ende bermhertigh over alle die / die recht doen / ende sijnen naem vresen / over veel duysenden die hem lief hebben / ende sijn geboden houden. Och Leser / leser / lieve leser / het is seer schrickelijck te vallen in de handen des levendigen Gods. Den tijt is vervult. Nu is 't een aengenaemen tijt / nu is 't een dagh der salighеyt. Dat rijcke der Hemelen is na by gekomen / wilt gy dat be-erven ende ingaen / so moet gy u beteren / niet alleen in den schijn / gelijck de huychelaers doen / maer als oprechte boetveerdige / van gantscher herten / ende uyt allen u krachten / ende brengt vruchten die van goede aert zijn. Is 't so niet / so moet gy afgehouwen / ende in 't vier des grimmigen torens geworpen worden. Imo nisi resi resipueritis, omnes similiter peribitis. Luc. 13.3.

Exod.20 6. Hebr.10.31. 2 Cor.6.2. Esa.49 8. Matt.1.15. Matt.7.17. Matt.3.10. Luce 3.9. Ioa.15.6.

Van den Geloove.

Marci 1.15. Merckt wat Euangelium te seggen is.

TEn derden / leeeren wy met Christo / ende seggen: Gelooft den Euangelio / Dit selve Euangelium is de vreughderijcke voor-bootschappinge van Godts gunste ende genade tegen ons / ende van de vergevinge onser sonden / door Christum Jesum. Dit neemt dat geloove aen door den Heyligen Geest / ende en siet niet op sijn voorleden gerechtigheyt of ongerechtigheyt / maer het hoopt de dingen die niet te hoopen en zijn / ende worpt hem met volder herten op des Heeren genade / woort ende belofte / dewijle het wel weet dat Godt waerachtigh is / ende in sijn beloften niet falseeren en kan / waer door dat herte vernieuwet / omgekeert / rechtveerdigh / vroom / vredigh ende vrolijck wordt / Een kint Gods geboren wort. Met vollen betrouwen tot den Throon der genaden gaet. Ende wort also een mede-genoot Christi / ende des eeuwigen levens.

Rom.4.18. Psalm 51.19. Rom.3.4. Titum 1.2. Gal.2 7. Ioan.5 24. Hebr.4.11. Ioan.7.38. Rom 8.14.

Aldusdanige waecken in tijdts op / sy hooren ende glooven des Heeren woort / sy beweenen haer voorleden onnutte leven en wandel / sy begeeren remedie en raet voor hare kranke zielen. Tot soodanigen spreeckt Christus / die een vertrooster aller bedroefder conscientien is / gelooft den Euangelio (dat is /) en vreest niet / zijt vredigh ende wel getroost / ick en wil niet straffen ende slaen / maer genesen / vertroosten ende dat leven geven. Dat gekroockte riet en wil ick niet breecken / dat roockende vlas en wil ick niet uytblusschen / maer dat gebroocken wil ick heelen / dat krancke / helpen / dat gewonde verbinden / ende dat verlooren soecken. Ick en ben niet gekomen om de gerechtige / maer om de sondaren tot boete te roepen. Ick ben nae den goeden wil mijns Hemelschen Vaders in de Werelt gekomen / ende door de kracht des H. Geest / een sienlijck / tastelijck ende sterflijck mensche geworden / in alle dingen u gelijck / uytgenomen de sonde. Ick ben uyt Maria onbevleckte moeder / ende reyne jonckvrouwe geboren / van den Hemel hier af geklommen / gesprongen uyt den mondt des Alderhoogsten / den eersten geboren van alle Creaturen / de eerste ende de laetste / dat beginsel ende dat eynde / een Sone des almachtigen Gods / gesalft metten Heyligen Geest / om dat ick den armen dat Euangelium verkondigen soude / dat ick genesen soude de gebroocken van herten / dat ick den gevangenen verlossinge prediken soude / den blinden dat gesichte / dat ick den benauwden soude vry laten / ende prediken een aengenaem jaer des Heeren. Gelooft den Euangelio: Ick ben dat Lammeken / dat voor u lieden opgeoffert is. Ick neme wegh de sonden der werelt: Ick ben u van mijnen Vader geworden tot wijsheyt / gerechtigheydt / heylighmakinge / ende verlossinge. Alle wie aen my gelooft / en sal niet te schande werden. Ja alle wie gelooft dat ick 't ben / heeft dat eeuwigh leven: Siet / lieve H. V. ende B. alle die dit aldus glooven / zijn de gene / daer af geschreven staet: Hy heeftse macht gegeven / te worden kinderen Godts / die in sijnen naem glooven / die niet uyten bloede / noch uyten wille des vleesch / noch uyten wille des mans / maer die uyt Godt geboren zijn. Het zijn de gene / die door 't geloove gerechtveerdight zijn / ende vrede met Godt hebben / door onsen Heere Jesum Christum / door den welcken wy tot dese genade gekomen zijn / dat wy ons beroemen van de hoope der heerlijckheyt Godts. Dit alle uyt genade ende liefde gelijck Paulus leert ende spreeckt: Sy hebben alle gesondight / ende zijn berooft van de eere die Godt aen haer hebben soude: Maer om niet worden sy gerechtveerdight door sijn genade / door de verlossinge die daer is in Christo Jesu / den welken Godt heeft voorgestelt tot een versoener oft genaden stoel / door den geloove / &c. Daer en is niemandt op aerden / die in hem selven om des geloofs wille glorieren ende roemen kan. Want het is Gods gave / Alle die 't van Godt ontfanght / die ontfanght eenen boom vol van alderley bequame ende soete vruchten. Wel dien / die met desen geschencke van Godt begaeft wort. Want sy gaet boven alle gout / silver ende edel gesteente. Daer en is niet / datmen met haer vergelijcken kan. Wiese ontfanght / die ontfanght Christum Jesum / vergevinge sijnder sonden / een nieuw gemoet / ende dat eeuwige leven. Want dat rechte waerachtige geloove / dat voor Godt gelt / en kan niet ledigh zijn / het moet zijn Vruchten voortbrengen / ende sijnen aert bewijsen / het werckt gestadigh in der liefden / het treet vrywilligh in der gerechtigheyt / het sterft

Matt.1.15. Esa.41.10. Matt.12.20. Matt.9.13. Matt.2.1. Ioan.1.32. Hebr.5.2. Luce 2.7. Phil.2.5. Eccle.24 4. Col.1.18. Apoc.1. Matt.16.16. Luce 1.32. Hebr.1.10. Luce 3.22. Esai.61.1,2. en 11.4. Luce 4.18. Esai 42.7. Ezech.53.10. Esai.53.10. Luce 4.18. Ioan.3.36. 1 Cor.1.29. Ioan.1.13. Rom.5.11. Rom.3.24. Ephes.2 7. Ioan.1.14. 't geloove is Godts gave. Gal.6.23. Gal 6.16.

vleesch ende bloet / het kruyst lusten ende begeerten / het verheught hem in 't kruys Christi / het vernieuwt ende wederbaert / het maeckt levendigh / vrymoedigh / vredigh in Christo Jesu. Siet soodanigen geloove (segge ick) is Gods gave / uyt welcken nae het luyden der Schrift / de gereghtige leven moet / gelijck Abel / Enoch / Noë / Abraham / Moses Rahab / ende alle vrome Heyligen gedaen hebben / Een yegelijck goede boom draegt goede vruchten / nae sijnder goeder aert. Ende een boom die geen goede vruchten en brenght (hoe wel hy met veel bladeren behangen is) moet den vloeck onderworpen / ende van den vyere verteert worden. Alsoo oock een onvruchtbaer krachteloos geloove / gelijck de gantsche weerelt heeft / dat niet door de liefde en werckt / hoe geleert / hoe kloek / hoe welsprekende / hoe schijnbaer ende wonderdadigh het oock zy / soo is 't evenwel voor Godt onreyn / doot ende vervloeckt.

Aba.2.4. Rom.1.17. Gal.3.11. Hebr.10.38. en 11.4. Matt.7.17. en 12.35.

Matt.3.10. en 21.33. Matt.11.20. Luce 3.9.

Hierom soo vermanen wy u met Christo Jesu / geloost den Euangelio / dat is / gelooft dese vreughdenrijcke tijdinge der Godtlijcker genaden door Christum Jesum. Laet af van sonden / bewijst rouwe van u voorleden leven / schikt u onderdanigh na des Heeren woort en wille / so sult gy medegenooten / borgeren / kinderen / ende erfgenamen des nieuwen hemelschen Jerusalems zijn / vry van alle uwe vyanden / helle / doot / sonde / ende Duyvel / so gy maer na den geest en wandelt / ende niet na 't vleesche / Qui credit Filio Dei, habet vitam æternam.

Rom.8.6. Ioan.3.6.

Een vermanende Supplicatie aen de Overigheydt.

Wy arme ellendige Menschen van aller Menschen hulpe ende troost verlaten / wy die als onnosele Herderloose schapen allen brieschenden Leeuwen in den Bossche / ende den verscheurende Beesten op den Velde tot eenen roof ende spijse geworden zijn / der gantscher Werelt een gaepsel ende smaet / die dat Tyrannische sweert van Heeren ende Vorsten / dat onmenschelijck schelden / ende schenden der geleerden / ende dat grouwelijck liegen ende schimpen des gemeynen volcks dagelijks moeten lijden / hooren ende verdragen. Wy bidden ootmoedelijcken der Keyserlijcker Majesteyt / Koningen / Heeren / Vorsten / Overigheden ende Amptlieden / eenen yegelijcken in sijnder beroepinge / weerdigheyt ende hoogheyt / allen onsen lieven genadigen Heeren / door die diepe bloetvloet ende wonde ons Heeren Christi gebenedijt / dat gy doch eenmael u wilt afleggen alle ongunste ende quade meeninge neven ons / ende wilt in redelijcker medelijdinge den onmenschelijcken zwaren druck / ellende / noodt / kruys ende martelisatie van uwen ellendigen ende onschuldigen Dienaren een weynigh ter herten nemen. Want de groote Heere / voor den welcken wy staen / die een bekenner aller herten is / ende dien alle dingen naeckt ende bloot zijn voor sijnen oogen / weet hoe dat wy op deser aerden niet en soecken / dan alleene / dat wy met goeder conscientie mogen leven na sijn heyligh bevel / ordeninge / woordt ende wille. Maer zijnder eenige schadelijcke Secten gelijck (eylacen) tot onsen tijden wel geweest zijn / die sullen sonder twijffel tot sijnder tijdt wel openbaer worden.

2 Cor.4.9.

Psalm 7.10. Ier.17.10. Rom.8.27.

1 Cor.11.18. 1 Ioan.2,19.

Daerom soo vernedert u / doorleset ende herkaeuwet dese onse Schriften vlijtelick / ende dat met Godvruchtige en onpartydige herten / op dat gy voor gewis bekennen mooght / waerom dat gy ons met geen bedwangh / armoede / ellende / vervolgh ende doodt / van onse leere / geloove ende leven en mooght afschricken / om alsoo de waerheydt wat breedt nae te dencken / ende geen onschuldigh bloedt meer op u laden.

Bewijst een weynigh natuerlicke redelickheyt ende menschelicke barmhertigheyt aen u arme dienaren / ende gedenckt doch in uwer herten / hoe wy ellendige verlatene menschen na den vleesche / hout noch steen en zijn / maer wy zijn met u / van eenen Vader Adam ende van eeenen Moeder Eva gebooren / geschapen van eenen gelijcken Godt / dat wy met u eenen gemeynen inganck hebben / tot desen sterffelicken leven / met eender gelijcker naturen bekleet zijn / begeerigh nae rust ende vrede / nae vrouwen ende kinderen / als gy nae der natueren vreesachtigh voor den doodt / gelijck alle Creatueren op Aerden. Daerom verootmoedigh u in den name Jesu / ende dat tot verschooninge uwer armer zielen. Ondersoeckt (segge ick) dese onse Leere ende aenwijsinge / gy sult 't door Gods genade bevinden / hoe dat 'et een reyne onvermenghde Leere Christi is / dat Heylige Woordt / dat Woordt des eeuwigen Vreedes / dat Woordt des eeuwigen waerheyts / dat Woordt der Godlijcker genaden / dat Woordt onser saligheyt / dat onverwinnelijcke Woordt / dat van geen poorten der Hellen omgestooten en magh worden in der eeuwigheyt. Het is dat scherpe zweert / dat uyt des Heeren mont gaet: dat zweert des Geests / met welcke gerichtet moeten werden alle die op der aerden woonen.

Act.20.20. Ephes.2.19.

Matt.16.18.

Ephes.6.17.

Apoc.1.16.

O gy lieve Heeren / steeckt u zweert in sijnen scheede: Want alsoo waerachtigh als de Heere leeft / gy en strijdt niet tegen vleesch ende bloedt / maer tegen hem / wiens oogen als een vlammende vuer zijn / die daer oordeelt ende strijdt met gerechtigheyt / die gekroont is met veel kroonen / wiens naem niemant en kent / dan hy selfs / die gekleet is met een besprenght bloedigh kleedt / sijnen naem is Gods Woordt: Die de Heydenen regeert met een yseren roede / die daer treedt de Wijn-persse des grimmigen toorens des Almachtigen Gods / die eenen Naem geschreeven heeft op sijn kleet / ende op sijn dye / een Koninck aller Koningen / ende een Heere aller Heeren.

Ioan.18.11.

Apoc.19.12.

O gy hoogh-beroemde Heeren ende Vorsten tegen desen voert gy in deser manieren uwen raedt / zweert ende wapen. Bedenckt wat de hooge Propheet Godts Zacharias van den kinderen Godts / die hier altijdt in lijden zijn / gesproocken heeft: die u aentast (seydt hy) die tast den appel mijnder oogen aen. Het is immers een verschrickelicke grouwel / ende woedende verbaestheyt / dus jammerlick te verworgen / om te brengen / uyt te roepen den genen die den Heere ende dat eeuwige leven soecken met soo vieriger herten / ende die oock niemandt op aerden een hayr schadelick zijn. De doodt der Heylige (spreeckt David) is seer dierbaer voor des Heeren oogen / het is Jesus van Nazareth dien ghy vervolght ende niet ons. Daerom soo waeckt op / laet af / vreest Godt ende Gods Woordt / want

Zach.2.8.

Psal.116.15.

Actor.9.5.

gy

1 Cor.3.10.

gy ende wy sullen alle voor eenen Richter geroepen worden / daer noch gewelt / noch hooghheyt / noch schoonheyt / noch schoon spreken / noch gaven / plaetse vinden en sullen / daer dat recht sonder alle partye ende aensien der persoonen / in der rechtveerdigheyt gaen sal over alle vleesch. Alsdan sal de ellendige tot sijnen rechte komen / ende de vermoorde Christus in sijne Uytverkoren uyt des doodts gewelt ende der Tyrannen handen tot sijn beloofde erve / rijck ende heerlickheyt in komen.

Jacobi 1.12. Rom.14.10. 2 Cor.5.10.

Aengesien gy dan soo onbillighlijck ende Tyrannelijck nae dat quade voornemen uwer herten sonder alle schrift ende barmhertigheyt met den ellendigen ende Godvruchtigen omgaet / hoe wilt gy dan eenige genade ende barmhertigheydt in den dagh des Heeren verwachten / als wy alle sullen staen voor den onpartijdigen Rechterstoel / daer een yegelijck loon nae sijne wercken ontfangen sal.

Matt.17.27. en 22.11. Rom 13.7. Num.3.3. 1 Petri 1.6.

Wy en begeeren geen genade / gelijck de quaetdoenders deser wereldt doen / want wy en hebben in dese onse leere / geloove ende handel niet gesondight / hoewel wy soo veel lijden moeten / maer wy wederstaen maer d'Antechristische leere / ordinantie ende leven / ende dat met des Heeren woordt / gelijck ons de Schrift leert. Wy en tegen staen noch Keyser / noch Koninck / noch eenige Overigheyt / in 't geene daer sy van Godt toe beroepen zijn. Maer wy zijn bereyt tot alle gehoorsaemheyt / oock tot der doodt toe / in alle 't gene dat niet tegen Godt ende Gods woordt en is / ende weten oock sonder twijffel wel / wat ons de schrift daer van geleert ende bevolen heeft. Maer soo veel barmhertigheyts begeeren wy / dat wy onder uwe genadige bescherminge / met vryheyt onser conscientien leven / leeren / handelen / ende den Heere dienen mogen. Op dat u / ende vele met u / dat Euangelium Jesu Christi recht magh aengewesen worden / ende de poorte des levens open gaen. O hadden de geleerde Gods woordt / ende niet wy / hoe geerne wouden wy van haer geleert zijn. Maer dewijle wy het hebben / ende niet sy / soo bidden wy om Jesus wille / dringht ons niet van Christo tot Antichristum / van de waerheyt tot de leugen / ende van dat leven tot den seeckeren doodt.

Sap.6.10. Want over de machtige sal een sterck oordeel gehouden worden. Psalm 6.9.

O gy hoogh beroemde Heeren ende Vorsten / gy die van Godt tot hoofden ende Regenten over sijn volck geset zijt / versint u wel ende gelooft des Heeren woordt. Want is 't dat gy van het onrecht niet af en staet / den Heere vreest ende recht doet / soo waer 't wel goet dat gy noyt geboren en waert. Dat onschuldigh Abels bloedt roept in den Hemel / ende wil ten jonghsten dage seer nauwe van u ge-eyscht worden. Noch eens waeckt op / ende vreest Gods woordt. De Heere Godt wil alleen den Hemel / alleen sijn rijck regeere / dat zijn die conscientie der menschen. Hy en wil niet toelaten / dat hem yemandt van sijnder heerlickheyt afsetten / ofte hem te boven gaen sal. Lucifer de schoone Engel Gods / wilde den Alderhoogsten gelijk zijn / hy is verstooten uyt den hogen Hemel in der Hellen afgront / met Ketenen der Duysternissen gebonden / en bewaert tot den Oordeele des grooten daghs.

Gen.4.10.

Esai.14.8. Apoc.12.14. Straffe des Afvals. 2 Petri 2.4. Iud.1.13.

Lieve Heeren / nemet in liefde aen / ende en verbittert u niet / de waerheyt moet beleden zijn. Uwe hooghmoet is tot den Hemel toe geresen / siet op Christum / ende Christus woort / op sijn voorbeelt ende leven / oordeelt recht / ende gy sult het soo bevinden. De almachtige eeuwige Vader door sijn eeuwige wijsheyt Christum Jesum heeft alles nae sijnen Godlijcken raet / wille ende voorsienigheyt / in sijn rijcke / dat is in sijnder Gemeynten / in Leere / Sacramenten ende Leven geordineert ende bevolen. Maer gy-lieden zijt de gene / die dat selfde door raet ende ingeven uwer geleerden / met uwe onmenschelijcke wreede placcaten verandert / uytroept ende vervolght. Recht of dat almachtige eeuwige woordt hem onder u lieden bevel ende gewelt krommen ende buygen moeste ende de Godsalige ordeninge des Soons Godts door menschen wijsheyt tot genoeghlicker forme ende beter gebruyck gekeert magh worden. O hoogmoet boven alle hoogmoet. O dwaesheyt boven alle dwaesheyt. Wat verhooveerdight gy u / O Aerde ende Asschen. Bekent uwen Over-heere Christum Jesum / die u tot eenen Vorst ende Richter van Godt geset is. Den Hemel behoordt den Heere toe (spreeckt David /) maer de Aerde heeft hy der menschen kinderen gegeven. Ick vermoede wel soo yemant tegen Keyser of Koninck hen oproerigh maeckte / ende in haer Rijcke ende Regiment in treden wilde / dat 't niet met gedult geleden / ende sonder straffe vergaen en soude. Hoe veel te min sal dan ongestraft blijven / dat een arm sterflick aerts vleesch / hem tegen den Almachtigen Keyser ende Koninck Christum Jesum op maeckt / hem van den stoel sijns Godlijcken Majesteyts afstoot / ende van den Scepter ende Kroone sijnder eeren berooft / recht of de eeuwige wijsheyt Gods / Christus Jesus / onvernuftigh / ende tot 't Hemelsche Regiment onbequaem geworden ware. Bedenckt doch / hoe dat 'et allen hooveerdigen ende stouten van herten van den beginne vergaen is / die haer stoelen wilden setten by den stoel Gods.

Eccle.10. Eph.1.3. Coloss.1.6. Psal.115.16.

Christus wort uyt gestoten als zijn woort veracht ende verstooten wort.

Hierom verneedert u doch onder de Almachtige handt Gods / gelijck Petrus leert / ende wilt den gelucksaligen ende grooten Koninck Nebucadnezar setten tot een voorbeeldt / ende aenmercken hoe grouwelijck hy om sijnder hooghmoet van Godt gestraft is ende hoe hy na der straffe tot wijsheyt gekeert is. Ende heeft den Almachtigen Godt gevreest / sijn wonderdadige heerlicke wercken / ende sijne aenbiddelicke groote Name hooghlijck gepresen. Lieve Heeren waeckt op / ende betert u / want het en betaemt niet dat de Creatuer hem tegen den Schepper sal verheffen / Christus wil alleen dat hooft sijnder Gemeynte blijven / alleen de Leer-meester in sijnder Schoolen / alleen de Koninck / die sijn eygen Rijck oordeelen wil / niet met leeringen ende geboden der menschen / niet met worgen ende moorden / maer met sijn Heylige Geest / Kracht / Genade ende Woordt.

1 Petri 5.6.

Dan.3.15. en 4.26. en 4.33

Col.2.8. Matt.15.8. Esai.29.13.

Daerom bidden wy u / O gy fondamenten der Aerden / door de barmhertigheyt Gods / wy die u voor onsen genadigen Heeren bekennen / in allen saecken / ons vleeschs dat gy doch den eeuwigen / Almachtigen Koninck Christum Jesum wilt laten zijn / de eenige Salighmaecker / Heere ende Gewelthebber onser armer zielen / gelijck hy van sijnen Vader verordineert is / ende dat gy uwen dienst ende Ampt voeren wilt in Aertsch tijdelijcke Regimenten / tot welcken gy geroepen zijt / want wy begeeren van gantscher herten / den

Matt. 22. 24.

Keyser te geven dat des Keysers is / ende Godt te geven dat Godt is / ende wilt alsoo dese onse Leere ende aenwijsinge van der Doope / Nachtmael / ende van de mijdinge des Babylonischen handels / recht wegen met des Heeren woort / wy verhoopen door Gods genade gy sullet in de kracht bevinden / hoe wy niet anders en leeren ende gelooven / dan ons des Heeren waerachtige mondt bevolen ende sijn heylige Apostelen geleert ende betuyght hebben. Hier toe gunne u de groote Heere sijn genade / Amen.

Van der Doope.

Christus uytgedruckt bevel te doopen. Matt.28.19.

CHristus beval na sijn verrijsenisse sijnen Jongeren / ende sprack: Gaet henen ende leert allen volcken ende Doopse in den naem des Vaders / des Soons ende des Heyligen Geests / leertse onderhouden al wat ick u bevolen hebbe / ende siet ick sal by u zijn alle de dagen tot aen het eynde der werelt.

Hier hebben wy des Heeren bevel van der Doope / wanneermense nae Gods ordinantie toe dienen ende ontfangen sal / namelijcken datmen eerstmael dat Euangelium predicken moet / ende dan den genen doopen die daer aen gelooven / gelijck hy spreeckt: Gaet in de gantsche werelt / ende predickt dat Euangelium allen Creaturen / wie gelooft ende gedoopt wort / sal saligh worden / maer wie niet en gelooft / sal verdoemt worden. Aldus is sy van den Heere bevolen ende geordineert / daeromme en magh oock geen ander geleert noch gebruyckt worden eeuwelick. Gods woort blijft in eeuwigheydt. De kleyne kinderen zijn onvernuftigh ende onleerlijck / daerom en kan haer geen Doope toegedient worden / oft wy moeten des Heeren ordeninge verkeeren / sijnen hoogen Name misbruycken / ende sijn heylige Woordt gewelt doen: In den Nieuwen Testamente en zijn den onmondigen kinderen geen Ceremonien bevolen / maer het handelt beyde in Leere ende Sacramenten metten genen / die ooren hebben om te hooren / ende herten om te verstaen. Gelijck als dat dan Christus bevolen ende geordineert heeft / alsoo hebben oock sijn heylige Apostelen geleert ende gebruyckt / gelijckmen aen veel plaetsen des Nieuwen Testaments grondigh mercken ende verstaen magh. Soo spreeckt Petrus: Doet boete / ende laet u doopen in den naem Christi / tot vergevinge der sonden / ghy sult ontfangen de gaven des Heyligen Geests. Item / Philippus totten Kamerlinck: Gelooft gy van gantscher herten / soo magh 't geschien. Want dat geloove en volght niet uyt den Doope / maer de Doope volght uyt den geloove.

Marci 16. 15. Matt.28.19. 1 Cor.3.11. Esai.40.8. 1 Petri 2.5. Matt.13.16. Marci 4.19. Acto.2.39 Actor.8.36.

Aldus heeft Christus de Doope bevolen en de selve op dese navolgende wijse ontfangen / want als de tijdt gekomen was ende de uure genaeckte / dat hy sijn opgeleyde bevel woude uytrechten / dat woort woude prediken / ende sijn Vaders heylige Naem bekent maken / is hy aengetreden tot Joannem op der Jordane / begeert van hem gedoopt te zijn / op dat hy alle gerechtigheydt vervullen mochte / hy heeft hem bereyt tot versoeckinge / ellende / kruys ende doot / ende heeft hem als een goetwilligh gehoorsamigh kint overgegeven in den wille sijns almachtigen Vaders / gelijk hy selve seyt / dat hy niet gekomen en was om te doen sijnen wille / maer de wille des geens die hem gesonden hadde / hy is van Joanne gedoopt / van den heyligen Geest betuyght / ende voor een aengename sone bekent van sijnen vader. Siet / dus luydet Christus bevel / dus is Christus gedoopt / dus hebben 't de Apostelen geleert ende gebruyckt. Wie wil nu tegens den Heere aentreden / ende seggen: Het en sal soo niet geschien: Wie wil de wijsheyt leeren ende onderwijsen: Wie wil de Apostelen ende Euangelisten leugen straffen / het waer immers onbehoorlick / dat een kint over sijnen Vader / ende een knecht over sijnen Heere gebieden ende rechten soude / noch veel onbehoorlicker is 't / dat de Creatuere boven sijnen Schepper zijn wil; Maer nu is 'et openbaer / hoe die gantsche werelt met hare onnutte leeringen ende geboden der menschen / met hare Antichristische gebruyck / ende lange gewoonten / ende met hare tyrannische moorderige zweert-rechten over Christum ende Christus woordt / Christus waerheydt moet leugen / sijn wijsheyt moet dooheyt / sijn licht moet duysternisse / ende sijn Euangelium moet voor een Valsche verkeerde Secte gerechtet zijn / Somma Christus Jesus moet zwijgen ende lijden.

Matt.28.19. Marci 16. 15. Eph.4.5. Hebr.6.3. Christus laet hem doopen. Matt.3.16. Phil.2.9. Ioan.5.30. Matt.3.15. Matt.17.5.

Merckt met welck middel des werelts Christendom bewaert is.

Nu wil mogelijck geseydt worden / hoe dat in den beginne des Euangeliums soo noodigh ware / want 'er op dier tijdt noch geen geloovige waren / welcker kinderen men doopen mochte. Maer nu de ouderen geloovigh zijn / werden oock haer kinderen gedoopet / gelijck Abraham doen hy geloovigh ware / zijn kinderen besneden worden. Och neen / dat volget niet / want hoe wel Abraham Godt geloovende / so en worde evenwel niet meer dan de helft van sijnen Zade besneden / te weten de knechtkens ende niet de maeghdekens / evenwel en was hy niet weyniger der maeghdekens vader als der knechtkens vader / waer van men / door Godts genade / in de tegenwerpen beneden wijder hooren ende vinden sal.

Gen.17.23. Gen.17.19.

Datmen in den beginne eerstmael dat Euangelium prediken moeste / ende alsoo uyt den gehoor dat geloove / ende uyt dat geloove de Doop volgen moeste / is onweder-spreeckelijck / want de Schrift leert soo. Maer datmen der geloovige Kinderen Doopen sal daeromme / om dat Abrahams Kinderen Besneden worden / kan metter Schrift nimmermeer beweert worden / ende soo dit al schoon bestaen konde / gelijck het niet en kan / soo souden daer noch weynigh kinderen gedoopt worden / want der recht-geloovigen getal (dewelcke te beklagen is) seer kleyn is / gelijckmen sien magh.

Rom.10.17. Matt.28.19. Marci 16.15.

Het zijn niet alle Christenen / die wel Christenen geroemet worden / maer die Christus Geest hebben / dat zijn de rechte Christenen / maer ick en weete niet / waer datmender veel vinden sal. Jae wat willen wy vele seggen / alle die met Abel eenen aengenamen offer offeren / die met Isaac uyt den Vrye geboren zijn / ende met Jacob dat recht der eerster geboorten / ende die vaderlijcke segeninge ontfangen hebben / die moeten van den bloetgierigen Cain vermoordet / van Ismaël bespottet / ende van Esau gehatet worden / gelijck men (Godt betert) allerwegen hooren ende sien moet.

Rom.8.15. Gal.4.23. 1 Ioan.3.12. Genesis 4.

Siet / dit is dan des Heeren woort / ende wille / dat alle de gene / die Godts Woordt hooren / ende daer na gelooven / sullen gedoopt worden (als boven verhaelt is) daer mede be-

Matt.28.20. Marci 16. 16.

Act.2.38. en 8.12. en 9.19. en 16.34.

betuygende haer geloofs kracht/ datse nu voortaen niet meer na haer eygen wille/ maer na Gods wille leven willen/ datse om dat getuygenisse Jesu bereydt zijn te verlaeten/ Huys/ Goet/ Landt/ Lijf/ ende Leven/ ende om dat selvige te lijden/ honger/ ellende/ druk/ verbolgh/ kruys/ ende doot/ jae dat sy dat vleesch met sijnen lusten begeeren te begraven/ ende met Christo op te staen in een nieuw leven gelijk Paulus seydt: weet ghy niet (spreeckt hy) dat wy alle die in Christum Jesum gedoopt zijn: dat wy in sijn doot gedoopt zijn: Wy zijn door de doope met hem begraven in den doodt/ op dat/ gelijck Christus opgeweckt is/ van den doodt door de heerlijckheyt sijns Vaders/ dat wy also in een nieuw leven wandelen sullen.

Rom.6.3.

Col.2.12.

Mijn goede Leser/ merckt op des Heeren woordt/ dus leert u de Heylige Paulus/ die sijn Euangelium niet van menschen/ dan van den Heere selve ontfangen hadde/ dat gelijck als Christus gestorven ende begraven is/ dat wy oock also onse sonden sterven ende met Christo in der doope begraven sullen/ niet dat wy dat nae der doope eerstmael behooren te doen/ maer wy moeten dat al te vooren aengevangen ende gedaen hebben/ gelijck hy seydt: Zijn wy met hem geplantet tot gelijcker doot/ soo sullen wy oock sijnder opstandinge gelijck zijn/ ende weten/ dat onse oude mensche te samen met hem gekruyst is/ op dat ophoude dat lijf der sonden/ want die gestorven is/ die is gerechtveerdight van der sonde/ ende gelijck als dan Christus eenmael is gestorven/ de sonde wech genomen heeft/ ende Godt leeft/ alsoo sterven oock de waerachtige Christenen hare sonden/ ende leven Gode.

Galaten 1.

Gal.6.16.

Gedencket niet/ dat wy soo leeren/ als dat de Christenen in sulcker maten de sonden afsterven/ dat syse niet meer voelen en konnen. In geender manieren/ Maer soo sterven syse/ dat sy hare onreyne lusten niet meer gehoorsaem en zijn/ gelijck Paulus seydt: En laet de sonde niet domineren in uwen sterffelijcken lichaem/ &c. Item/ Joannes: Die uyt Godt geboren is/ en sondight niet/ want dat Zaet blijft in hem/ ende hy en magh niet sondigen/ om dat hy uyt Godt geboren is.

1 Ioan.3.9. en 5.18.

Want gelijck ons des Heeren doot niet en soude gevordert hebben/ wanneer hy oock niet uyt des doodts gewelt tot sijns vaders prijs en waer opgestaen/ alsoo en sal't ons oock niet vorderen/ dat wy onse sonden in den doope begraven/ wanneer wy niet met Christo Jesu uyt der sonden gewelt tot des Heeren prijs in eenen nieuwen leven opstaen/ want dat Christus gestorven is/ is hy der sonden eens gestorven/ seyt Paulus/ maer dat hy leeft dat leeft hy Gode/ Alsoo houdet ghy u oock daer voor/ dat ghy der sonden gestorven zijt/ ende Godt levet door Christum Jesum/ ende gelijck als ghy uwe Ledematen hier te vooren begeven hebbet ten dienste der onreynigheydt ende der ongerechtigheydt/ van de eene ongerechtigheydt/ tot der andere/ alsoo begevet nu u ledematen ten dienste der gerechtigheydt ende heyligmakinge/ want gy zijt van der sonden gevrijt/ ende zijt knechten der gerechtigheydt geworden/ ende hebt u vrucht in Heylighmakinge/ maer het eynde van dien/ is dat eeuwigh leven.

Rom.6.18.

Hier merckt gy vernuftige leser/ gy die begeert die rechte waerheyt te bekennen/ ende uwe ziele saligh te maken/ wat u de hooge ende Heylige Apostel Paulus hier geleert heeft/ Want so ghy sijn woordt/ leere ende getuygenisse voor recht gelooven kont/ sult ongetwijfelt/ uyt dese sijne aenwijsinge/ ende uyt noch meer andere spreucken sijnder schriften wel bevinden/ hoe de Doope niet gevoegelijcker op den Jongen kinderen rijmet/ als de besnijdenisse op den Israëlijtschen Maeghden dede/ want ons en is niet meer bevolen kinderen te doopen: als Israël bevolen was Maeghden te besnijden/ oock isset onmogelijck dat de onmondige kinderen der sonden mogen sterven/ soo lange sy niet levendigh in haer geworden is/ konnen oock niet in't nieuwe leven opstaen/ soo lange sy niet overmits dat geloove uyt Godt gebooren/ door Godts Geest in der gerechtigheydt geleyt worden/ ende daerom siet voor u/ want 't effect des Doopsels/ is de sonde te begraven/ ende met Christo op te staen in een nieuw leven/ dat doch in geender manieren met jonge kinderen stemmen ende rijmen kan/ hierom soo herkaeuwt wel wat u des Heeren woordt van dese saecke leert ende aenwijst.

Ten tweeden noemt oock Paulus de Doope een Water-badt der Wedergeboorten. Och lieve Heere hoe klaegelijcken wordt doch u heylige woordt misbruyckt: is 't niet jammer boven jammer/ dat sy met dese klare spreucke haer opgeworpen/ afgodische kinder Doope beweeren willen/ ende voorgeven/ hoe in den Doop de kinderen Wedergebooren worden/ recht of de wedergeboorte maer een indruckinge in't Water zy. Och neen/ De Wedergeboorte is niet soo een huychelwerck/ maer sy is een veranderinge des innerlijcken wesens/ die de mensche deur Godts kracht overmits dat geloove/ uyt 't boos in 't goet/ uyt vleeschelijck in geestelijck/ uyt ongerechtigheyt in gerechtigheyt/ uyt Adam/ in Christo omkeert ende versettet/ dat doch in geender manieren by den klijnen onmondigen kinderen alsoo geschieden kan/ want de Wedergebooren leven uyt de kracht des nieuwen wesens/ sy kruycen haer vleesch met sijnen boosen lusten/ sy trecken uyt den ouden Adam met sijne wercken/ sy mijden alle boosen schijn/ sy worden geleert/ geregeert/ en gedreven van den Heyligen Geest/ &c.

Titum 3.5.

Merckt hoe de Weder-geboorte zy.

Hab.2.4. Rom.1.17. Gal.6.17. en 5.8.

Siet/ dit is de rechte nieuwe geboorte mits sijne nieuwe vruchten/ van den welcken de Schrift spreeckt/ ende komt voort door 't geloove uyt Godts woordt/ sonder 't welck niemant (verstaet van die/ die tot haren vernuft gekomen zijn) saligh worden kan/ gelijck Christus spreeckt: Waerlijcken waerlijcken segge ick u/ het en sy saecke dat yemandt van boven wert gebooren/ of hy sal dat rijcke Godts niet sien/ jae het is al om niet soo oock eener van Petro/ Paulo/ of van Christo selven gedoopt worde/ wanneer hy met des Heeren Vyer ende Geest van boven niet gedoopt wert/ gelijck Paulus seyt: In Christo Jesu en gelt besnijdinge noch voorhuyt/ dan de nieuwe Creature. Alle die aldus uyt Godt geboren is/ aen den inwendigen mensche verandert ende vernieuwet is/ uyt Adam in Christo versettet is/ die staet sijns Heeren woordt bereyt ende seyt met den Heyligen Paulo: Heere/ wat wilt gy dat ick doen sal: Hy versaeckt hem selven met alle sijn vernuft/ hy schickt hem nae des Heeren woort ende ordeninge/ sonder eenige haet ende weder-

1 Petri 2.1. 1 Cor.21.12. Iacobi 1.18.

Ioan.3.3.

Matt.3.11. Luce 3.16.

2 Cor.5.17. Gal.5.6. 1 Cor.7.19.

Actor.9.9. Luce 3.10. Actor.2.37. Matt.28.29. Marci 16.15.

strijden / hy laet hem Doopen nae des Heeren bevel / hy wort ende bewijst hem te zijn een Rancke aen den rechten Wijnstock Christum / een medegenoodt in des Heeren Gemeynte / hy ontfanget quijtscheldinge sijnder sonden / ende de gave des Heyligen Geests / hy trecket Christum aen / hy tredet in de Arcke Noë / ende is bewaert voor de verschrickelijcke Sundtvloet des toekomenden toorns / die als een nette sal vallen over alle die / die op aerden woonen; maer dat alleen niet door de kracht des waters of des teeckens / dan door de kracht des Godtlijcken woordts / aengenomen door den geloove / want soo waer geen geloove en is / dat door de liefde ter gehoorsaemheyt werckt / noch eens / wy spreken van die / die tot haren verstant gekomen zijn / daer is oock geen belofte : wie aen den Sone niet en gelooft / die en sal het leven niet sien / maer Godts toorn blijft over hem.

Ioan.15.5.
2 Cor.12.9.
Actor.2.38.
Gal.3.27.
Gal.5,6.
Ioan.3.36.

De Heere geboodt Mose / hy soude sijn hant uytreycken / ende metter roede op 't Meyr slaen / ende alsdan souden die wateren gedeylt worden / &c. Moses geloofde des Heeren woordt / stack uyt sijn handt / ende sloegh metter roede / die wateren zijn gedeylt / ende Israël is verlost / maer niet door roede ende slaen / dan door die kracht des Godtlicken woordts van Mose aengenomen / door een oprechte ende werckende Geloove. Hadde nu Moses Godts woordt niet gelooft / ende door de ongehoorsaemheydt op den Meyre niet geslagen / soo en soude het sonder twijffel dat bevreesde benaeude Israël niet wel vergaen hebben.

Exod.14.16.

Oock ontfinck hy in der woestijnen een bevel / dat hy soude een Metalen Slange oprechten / op dat Israël / wanneer sy daer op sagen / van't bijten der Slangen mochten genesen worden. Moses heeft des Heeren woordt gelooft / de slange heeft hy opgerecht / Israël heeftse aengesien / ende is genesen / niet (segge ick) door de kracht der beeldisscher Slangen / dan door de kracht des Goddelijcken woordts / van haer aengenomen door den geloove : in gelijcker maten wort oock der schriftmatigen Doope toegeschreven salighеyt / vergevinge der sonden / de aentreckinge Christi / indoopinge in der gemeynten niet om des waters oft des gewrochten teeckens wille / anders moeste dat Rijcke Godts onder Elementen ende teeckenen staen / maer om de kracht ende waerheyt der Godtlijcker beloften / welcke wy in der gehoorsaemheyt aennemen door den geloove / want alle die daer leeren te betrouwen op eenige woorden / Elementen ende wercken / die gieten met Aaron / &c. een gulden Kalf / ende laten den onverstandigen volcke daer mede hoereeren ende grouwel doen / want in Christo gelt alleene dat geloove / dat door de liefde werckt / de nieuwe Creature / ende de onderhoudinge der geboden Godts.

Koperen Slange.
Num.21.8.
Marci 16.16.
Actor.5.32.
Gal.3.27.
1 Cor.12.13.
Exod.32.4,5.
Gal.5.6.
Gal.6.17.
1 Cor.7.19.

Gy lieve H. V. ende Broederen waket op ende en vertoeft niet / geeft den Alderhoogsten sijnen behoorlijcken prijs en eere / ende merckt op sijn H. Woordt / want alle die daer beweeren willen / als dat de Doope der onverstandigen kinderen een Waterbadt der nieuwer geboorten zy / die breecken des Heeren woordt / sy wederspreken den Heyligen Geest / Christum maken sy tot eenen leugenaer / ende sijn Heylige Apostelen tot valsche getuygen / want die leeren / hoe de nieuwe geboorte overmits dat geloove herkomt uyt Godt / ende uyt Godts woordt / welcker woordt men niet den onhoorigen ende onvernuftigen / maer den hoorigen ende vernuftigen leeren moet / is onwedersprekelijck.

Ioan.1.13.
en 3.5.
Sonder geloove is geen wedergeboorte.
1 Cor.4.20.
1 Petri 1.3.

Dit selve verklaert oock de heylige Apostel Petrus / ende spreeckt / als dat ons de Doope saligh maeckt / niet die (spreeckt hy) met welcker gewassen wort de onreynigheydt des vleesches / dan die door welcken hen de goede conscientie / wel verantwoorden kan voor Godt / of dat verbondt eender goeder conscientie met Godt / door de verrijsenisse Jesu Christi.

Hier leert Petrus / hoe ons de inwendige Doop saligh maekt / met welcke de inwendige mensche gewasschen wort / ende niet de uytwendige Doop / met welcken dat vleesch gewasschen wordt / want dese inwendige Doop gelt bysonder voor Godt (gelijck boven geseyt is) uyt welcke de uytwendige als een bewijs der gehoorsaemheyt / die uyt den geloove voortkomt / volgen moet / want konde de uytwendige Doop saligh maken sonder de inwendige / soo waer de gantsche Schrift / die daer spreeckt van den nieuwen mensche / onnut ende te vergeefs gesproken. Dat Rijcke der Hemelen stonde gebonden onder dat Element des Waters / dat bloedt Christi waer te vergeefs vergoten / ende geen gedoopte en konde verlooren blijven. Neen / neen / daer en gelt geen uytwendige Doop soo lange wy niet inwendigh vernieuwt / wedergebooren / ende met den Hemelschen vyer ende den Heyligen Geest van Godt gedoopt en worden. Maer wanneer wy met dese Doop van boven begaeft zijn / als dan worden wy gedrongen door Godts Geest ende Woordt in een goede conscientie die wy daer door hebben / om dat wy de verdiensten van des Heeren doodt / ende de kracht ende vreught sijnder verrijsenisse met goeder herten glooven / ons nu voortaen / dewijle wy nu door den geloove ende ingegoten kracht inwendigh gewasschen zijn / oock door dat uytwendige teecken des Waterbonds allen geloovigen van Christo opgeleyt ende bevolen / gehoorsaemelijcken te verbinden metten Heere (gelijck hoe hy hen in sijnder genaden door sijn woordt ons verbonden heeft) namelijcken / dat wy niet langer nae die boose onreyne lusten onses Vleesches / maer na dat getuygenisse eens goede ende vroome Conscientie voor hem leven ende wandelen willen.

1 Petri 3.21.
Matt.3,12.
1 Petri 3.13.

Ende hoewel dese woorden Petri meer als klaer zijn / evenwel en schamen hem de geleerde niet / die selve met haren schijnenden glosen / ende hooghberoemde vernuft / op eenen vremden sin te dringen (mogelijcken daerom dat sy des werelts gonste houden / ende sonder alle kruys ende verdriet in weelden en goede dagen leven mogen) ende leeren / de Doop sy een genaden Teecken : welck na mijn kleyn verstant in geender manieren alsoo bestaen en kan / Want onse genaden Teecken is alleene Christus Jesus / met welcker ons Godts overvloedige groote liefde op het alderhooghste aen gemeeten ende getuyght is : Ende is by teeckenen den Patriarchen voormaels gegeven / heerlijcken afgebeelt / gelijck by den Pelsrocken van Adam ende Eva / by den Regenbooge van Noë / by der besnijdinge Abrahe / met welcke teeckenen sy oock des Goddelijcken Verbonts verseeckert worden. Maer wy zijn alleene by Godt verseekert door dat eenige teecken sijnder Godlijcker genaden / ende sijns eeuwigen vreedes /

Ioan.3.17.
en 4.25.
Rom.8.3.
Gen.3.21.
Gen.9,13.
Gen.17.10.
Ephes.1.13.
en 4.30.
Gal.3.27.
Rom.8,28.
Marci 16.16.

vredes / welcker is Christus Jesus. De versegelinge in onsen conscientien / is de Heylige Geest / maer den Doop is een teecken ons tot gehoorsaemheyt van Christo bevolen / met welcken men betuyght alsmen hem ontfangt / datmen des Heeren woordt gelooft / datmen leetweesen ende berouwe van sijn voorleden oude leven heeft / datmen met Christo begeert op te staen in een nieuw leven / ende datmen der sonden quijtscheldinge gelooft / door Christum Jesum; niet mijn beminde / dat wy de quijtscheldinge onser sonden gelooven door den Doop / in geender manieren.

Rom.6.14.
Col.2.12.
Actor.2.38.

Oorsaecke / want gelijck wy door den Doop niet verkrijgen en mogen geloove ende berouwe / alsoo oock geene quijtscheldinge der sonden / noch vrede ende vryheyt der conscientien / maer wy betuygen daer mede (segge ick) dat wy berouwe hebben ende quijtscheldinge gelooven door Christum / gelijck geseyt is; maer by den vaderen en is dat alsoo niet geweest / want die hebben door de teeckenen seeckerheyt ende troost ontfangen / als dat de toegeseyde belofte soude seecker ende waer zijn. Wy hebben 't alleene door Christum Jesum in den welcken alle beeldelijcke teeckenen op houden / ende haer eynde genomen hebben: Alsoo dat wy 't hebben in dat eene ende waerachtige teecken Christo / dat sy in vele beeldelijcke teeckenen gehadt hebben. Somma / hadden wy de vergevinge der sonde / ende seeckerheyt der conscientien door uytwendige tekenen ende elementen / soo moest dat waerachtige ondergaen / ende met sijnen verdiensten wijcken / ende te rugge staen.

Siet / dit is een eenigen ende rechten grondt van den Doop / die uyt der Schrift beweerlijck is ende geenen anderen / dese leeren ende gebruycken wy / hoewel hem daer over alle helsche poorten bemoeyen ende onwilligh zijn / want wy weten dat sy des Heeren klare woordt ende Godsalige ordeninge is / van welcken wy niet en dorven afnemen noch toe doen / op dat wy voor Godt (die alleene een Godt ende Heere onser conscientie is) niet ongehoorsaem ende loogenachtigh bevonden en worden / want Gods woordt is doorloutert / ende is een schilt allen den genen die daer op betrouwen.

Prov.30.6.
Apoc.22.19.
Psalm 12.7.
Prov.30.5.

Och Godt / wat doen doch de geleerden ende hoogh-geleerde Meesters deser wereldt / die soo neerstigh soecken te verkleynen Gods woordt ende wijsheyt / ende soo behendelijck dringen op haer eygen sotachtige vernuft ende kloeckheyt / het en sal haer doch niet gelucken / want hy en wil sijn eere geenen anderen geven / hy is de Heere / dat is sijnen Name / ende sonder hem en is geen ander meer / overwinnende sal hyse overwinnen / hy sal haer wijsheyt tot dwaesheyt / ende haer vernuft tot schande maecken / want hy weet dat der Wijsen gedachten ydel zijn.

Esai.42.8.

Lutherus schrijft / als datmen den kinderen op haer eygen geloove doopen sal / ende seyt daer by / soo de kinderen geen geloove en hebben / dat haren Doop als dan een laster des Sacraments is / &c. Ick meyne dit zy wel een grove dwalinge van een soo hooghgeleerden man / ende door de welcken de Heere in den beginsel sijns schrijvens / niet weynigh goets en dede / dat hy dat geloove in de onbehoorigen ende onvernuftigen kinderen wil beweeren / hoewel de schrift soo grondelijcken aenwijst / hoe sy noch goet noch quaet en weten / ja geen onderscheyt wat recht of onrecht is / ende seyt / dat het geloove in de kinderen slaept / ende verborgen leyt / gelijck het doet in een geloovigh slapende mensche tot dat sy tot haren verstande gekomen zijn. Schrijft Lutherus dit uyt hertgrondelijcke meyninge / soo bewijst hy daer mede / hoe dat hy veel te vergeefs van den geloove ende sijn kracht geschreven heeft: maer schrijft hy dat den menschen te gevalle / soo moet hem Godt genadigh zijn / ick wete waerachtigh / dat dat niet dan vernuft ende menschen gedichtsel en is / dat en sal oock door Godts genade des Heeren woordt ende ordinantie niet om stooten; want het en wort in geen schriften geleesen dat de Apostelen eenigen geloovigen Doopten als sy sliepen / sy hebben de waekende gedoopt / ende niet de slapende. Waerom Doopen sy dan haer kinderkens al eer dat slapende geloove opwaeckt / ende van haer beleden wordt

1 Cor.3.20.
Psalm 94.11.
Deut.1.39.
Ioan.4.1.

Dese beweeringe ende aenwijsinge en volght Bucerus niet / maer hy beweert den Kinder-doop op een ander maniere / te weten / niet dat de kinderen gelooven / dan dat sy door den Doop toegevoeght worden des Heeren Gemeynte / ende mogen alsoo opgetogen worden in sijn woordt: hy bekent oock hoe de Kinder-doop des Heeren uytdruckelijck bevel niet en is / evenwel moet sy recht zijn. O Heere / hoe jammerlijck dwalen de sommige / die menschen eere ende gonste soecken / ende niet de eere ende gonste die uyt Godt zijn: nademael dan de kinder-doop geen uytdruckelijck bevel en is / gelijck hy bekent / soo en kan immers oock dat selve werck den Heere niet aengenaem zijn / & per consequens, geen belofte volgen / ende daerom sal de leeser weten / hoe haer de waerachtige Christenen in deser saecke niet rechten en moeten na menschen goetduncken ende voornemen / dan nae des Heeren woordt ende ordeninge; want wy en hebben maer eenen Heere ende Meester onser conscientie / de welcke Christus Jesus is / wiens woordt / wille / gebodt ende ordeninge wy als goetwillige jongeren behooren gehoorsaem te zijn / gelijck als een Bruydt om haers Bruydegoms stemme te hooren in alle manieren bereyt staet: aengesien wy dan niet een letter in de schrift en bevinden / dat hy den Kinder-doop geboden heeft / of datse sijn Apostelen geleert ende gebruyckt hebben / seggen ende bekennen wy met een goet bescheyden verstant / dat de Kinder-doop niet en is / dan een menschen goetduncken / een eygen meeninge / een verstooringe der ordinantie Christi / jae eenen openbaren grouwel / die daer staet in de Heylige Stede / daer sy met recht niet staen en soude.

Psalm 45.11
Ioan.3.29.
Esai.5.4.5.
Matt.24.15.

O lieve Heere / hoe weynigh werdt doch des Heeren mont geacht / die daer spreeckt / gy en sult niet doen dat u goet dunckt / maer gy sult doen dat ick u gebiede. En heeft niet de Vader van den hoogen Hemel getuyght ende geseydt: Dit is mijn eenige Sone in den welcken ick een goet behagen hebbe hoort hem / en wijst ons niet de gantsche schrift op Christum: En worden wy niet in sijnen Name gedoopt / dat wy sijn stemme sullen hooren / ende sijn woordt gehoorsaem zijn: Beroemt gy u oock niet / dat gy de Apostolische Kercke zijt: Waerom wijckt gy dan van Christo tot den Antichrist: ende van der Apostelen leere ende gebruyck

Deut.12.8.
Matt.3.17. en 17.5.
Deut.18.15.
Matt.28.19.

tot

tot de leere ende gebruyk der geleerden: merkt doch eens/ hoe hert dat somtijdts dat goetdunken der menschen/ de welck sy voor een heyligh werck ende Gods-dienst hebben gehouden/ van Godt gestraft is.

Nadab ende Abihu droegen een vreemt vuer voor den Heere/ terstont zijn sy daerom van den vuere door Gods tooren verslonden voor den Altaer.

[1 Sam. 15.21.] Saul was barmhertig over Agag der Amalechiten Koninck/ ende de schoonste ende vetste beesten woude hy offeren uyt goetduncken tegen des Propheten woordt: dat selve welschijnende werk der barmhertigheyt ende des heerlijcken yvers/ is voor een sonde van tooverije ende afgoderije aen hem gestraft/ dewijle hy nae sijn goetduncken handelde/ ende niet nae des Propheten woordt. Van den Propheet is hy gestraft/ met Pestelentie geslagen/ sijn Rijck [1 Sam. 16.12.] is hem genomen/ ende eenen anderen gegeven die trouwer was dan hy.

[Manasses. 2 Reg. 21 6] Manasses de Koninck Juda/ met meer anderen in Israël/ hebben haer kinderen geoffert door dat vuer. Daer benevens hebben sy Kercken ende Altaren gebouwt hier ende daer op alle hooge Bergen/ oock in Steden ende Landen/ uyt rechte goede meeninge; want sy wouden daer mede dienen den almachtigen ende eeuwigen Godt/ gelijckmen in alle klaerheyt [Ierem. 36.] mercken magh. Dese heerlijcke heylige verkiesinge is soo stinckende voor Godt geweest/ dat Jeremias niet en mochte bidden voor 't volck/ [2 Reg. 25.9. 2 Par. 36.12. Ier. 7.22.] Israël worde verwoest/ Jerusalem ende den Tempel verbrandt/ ende dat volck met de heylige Vaten wegh gevoert in verre Lande/ daerom spreeckt Godt door den Propheet: Hoort mijn stemme/ soo wil ick uwe Godt zijn/ ende gy sult mijn volck zijn/ ende wandelt op alle wegen die ick u gebiede/ niet die gy selve verkiest/ op dat 't u wel gae.

Wat raet lieve Heere met alsulcke moetwillige vervoerders/ die soo onbeschaemt des Heeren uytgedruckte waerheyt breken/ ende soo jammerlijcken den almachtigen ende alderhooghsten Godt beliegen/ ende leeren/ het zy Gods woordt/ hoewel hy dat noyt gedacht/ noch veel weyniger bevolen en heeft/ oock nimmermeer beveelen en sal. Och hoe vreesselijken is 't alsoo tegen sijnen Godt te sondigen/ ende sijn glorieuse weerdige woordt/ soo deerlijcken te vervalschen/ ja sy sullen met zwaerder straffe van Godt gestraft werden ende de wrake sijns grimmigen toorns niet ontwijcken/ is 't dat sy haer niet en beteren/ want Godt is vyandt [2 Tess. 1.8.] allen leugenaers/ sy en hebben oock erve noch deel aen sijn rijck/ maer haer erve ende deel is [Apoc. 21.10. en 19.20.] dat eeuwigh verderven in den vuerigen poel.

Ten tweeden is 't openbaer/ hoe de Kinder-doop tot eenen verbloeckten Grouwel ende Afgod opgerecht is/ want alle die hem ontfangen/ hoewel haer gantsche leven soo heel Heydensch/ wilt/ roeckeloos is/ ja enckel brassen/ suypen/ tuysschen/ hoereeren/ vloecken/ zweeren/ &c. Evenwel moeten sy Christenen heeten/ ende onder des Heeren genade/ verdienste/ doodt/ bloet ende volck gereeckent zijn/ recht of haer dat zwacke Elementsche Water tot Christenen baren/ ende in Christo bewaren kan. O neen/ Paulus seydt: Wie Christus Geest niet en heeft/ en behoort hem niet toe/ [Rom. 8.9.] ja de arme onnoosele Kinderkens die met desen Doop niet gedoopt en worden/ hoewel sy met des Heeren Bloedt gedoopt zijn/ ende de seeckere belofte hebben tot 't Rijcke Gods/ moeten sy evenwel als verdoemt buyten den Kerkhove begraven worden. O schande ende blintheyt/ hier by zwijge ick noch van den gevaders/ van 't kruyceen/ blasen/ souten/ olyen/ bespijden/ ende van dat jammerlijck bezweeren/ 't welck doch altemale niet dan openbare lasteringen ende schanden en zijn/ en niets niet van Godt bevolen/ ey/ tot wat grouwelijcker leelijcker Afgodt is sy geraeckt.

Ten derden bevinden wy sommige Historie Schrijvers/ soo wel oude als nieuwe/ oock in decreto/ hoe sy somtijts den Doop/ ende oock de tijden des Doops hebben verandert. In 't begin der Heylige Kercke worden sy gedoopt in onbezworen Water/ nae der eerster belijdinge op haer eygen geloobe/ na inhoudt van Gods woordt. [Matt. 28.19. Marci 16.16.] Daer nae quam een veranderinge/ datmense sevenmael ondersochte eer sy gedoopt worden. Daer na op twee bestemde tijden/ namelijcken/ op Paesschen ende Pincxsteren. Hyginius de tiende Paus heeft ontrent Anno 146. de Gevaders of Peten by de Doop ingesettet. Ten laetsten is Anno 407. onder den Paus Innocentio (gelijck Luther aenwijst) de Kinder-doop met een gebodt bevestight/ welck seer te bevreesen staet/ dat het niet weder neder en wil geleght worden/ dan met veel onschuldigh Bloedt der heyligen ende kinderen Gods/ gelijck oock de Propheten in haren dagen niet alleene met 'er Leere/ dan oock met haren bloede/ die verbloeckte grouwelen en Afgoderyen der Koningen/ Priesteren en des gemeenen volcks/ hebben moeten straffen/ gelijckmen in de Schrift/ ende in de Historien overvloedigh lesen ende sien magh.

Is nu de Kinder-doop uyt Gods bevel ende woordt/ waeromme heeft 'er dan Innocentius oock sijn gebodt toe gedaen: Hoe kan oock des Wereldts Doope recht zijn/ aengesien dat syse soo dickwils verandert hebben: Ick bidde u om Jesus wille/ denckt 't doch eens nae hoe [Matt. 11.27. Eccl. 24.32. Rom 11.22. Ioan. 19.11.] niet de Geleerde/ maer Christus Jesus de Koninck ende Meester sijnder Gemeynten is/ die over haer regeert met sijnen Scepter/ Geest ende Woordt/ gelijck eens geseyt is/ dat hy de wijsheyt is ende niemant en is die hem leeren kan/ dat hy daer toe verscheenen is/ dat hy de waerheydt getuygen soude. Zijt gy uyt 'er waerheyt/ soo hoort sijn stemme/ geloovet zijn woordt/ ende niet der geleerden woordt/ want sijn woordt is de waerheyt/ maer der geleerden woord is in desen deel vervoeringe; want Christus gebiedt datmen den geloovigen Doopen sal/ ende en heeft van den onvernuftigen kinderen niet een Letter bevolen; maer de geleerden seggen/ wie sijn kinderen niet Doopen en laet/ ende laet hem Doopen op sijn Geloove/ gelijck Christus dat bevolen heeft/ dat is een Swermer/ Wederdooper ende Ketter.

Hier hebt gy dan de voornaemste oorsaecken/ waerom wy den Kinder-doop niet alleene met den monde dan oock met onsen doodt goet/ ende bloedt tegenstaen/ want wy weten door Godts genade wel/ hoe dat 'er niet een tittel in de Schrift bevonden wordt/ met welcke sy den Kinder-doop mogen beweeren. Wy spreken u de waerheyt/ ende en liegen niet. Weet ons yemant onder den gantschen Hemel met Godlijcker waerheyt te betuygen/ dat Christus Jesus de Sone des Almachtigen Gods/

de

de eeuwige wijsheyt ende waerheyt die wy alleene voor den Wet-gever ende Leeraer des Nieuwen Testaments bekennen eene Letter daer af geboden heeft / ofte dat sijn Heylige Apostelen aen eenige plaetsen der Schrift / uyt sulcks geleert of gebruyckt hebben / soo en behoefmen ons niet te dwingen met Tyrannye ende pijne / men wijse ons alleen Gods woord / ende onse saecke is al geholpen. Want wy en soecken voor Godt anders niet / dat weet die / die alle dingen weet / dan na onser-zwackheyt in aller gehoorsaemheydt te wandelen nae Gods ordinantie / woordt ende wille. Waer over wy arme ellendige menschen by eenen yegelijcken soo deerlijcken gescholden / gebannen / geplondert / ende als onnoosele Schapen in veel Landen verworcht ende vermoort worden. Den Heere zy eeuwigh danck / ende worden gehouden als de gene / die noch Hemel noch Aerde weerdigh en zijn / gelijck Christus seydt: Sy sullen u veel drucks aen doen / sy sullen u dooden / ende gy sult van allen menschen gehaet worden / om mijns naems wille.

Matt.24.9. Marci 13.9.

Ende dit is ons besluyt / dat wy niet alleene in desen handel / dan oock in allen anderen handelen onser Conscientien / by de straffe des Almachtigen Godts niet moeten noch mogen sien op Heeren ende Vorsten / noch op eenige Doctoren / ende Meesters der Schoolen / noch op veel Concilien der Vaderen ende lange gewoonten der tijden; want daer en gelt noch Keyser / noch Koninck / noch Docter / noch Licentiaet / noch Concilium / noch Prescripto tegen Godts Woordt: Het en magh aen geene persoonen / gewelt / wijsheyt ende tijden gebonden staen: Maer wy moeten alleen sien op dat uytgedruckte platte bevel Christi / ende op de reyne leere ende gebruyck sijnder Heyliger Apostelen / gelijck boven geseydt is; want wanneer wy sulcks doen / en mogen wy in deser saecken niemandt bedriegen nochte bedrogen worden. Och wee hem / jae wee hem / die van desen grondt afdringht / ofte gedrongen wordt / het zy dan door sijn eygen vleesch / door Tyrannye ofte door valsche Leere / ende sijns Heeren woordt met monde ende leven voor dit arge sondelijcke geslachte niet en betuyght tot in den doodt.

Matt.10.38. en 16.25. Marci 8.34. Luce 9.24.

Siet hier ende merckt wel / gy alle die des Heeren woordt ende volck vervolght / dit is onse leere / grondt ende geloove van den Doop / niet anders dan na het uytwijsen van Christus woordt: te weten / dat wy ten eersten Godts woordt moeten hooren / dat selve gelooven / ende alsoo op ons geloove gedoopt werden / niet daerom / dat wy oproeren en vechten willen / niet dat wy veel Vrouwen hebben willen / ofte hier een Rijck op Aerden verwachten / Neen / neen / Godt zy eeuwigh danck / wy weten wel wat ons des Heeren woordt daer van leert ende mede brenght: maer daerom / dat het ons des Heeren mondt bevolen heeft / dat wy onse sonden van heerten begeeren af te sterven / met Christo te begraven / ende alsoo met hem op te staen in een nieuw leven / gelijck de Doop afbeeldet. Dat wy in 't verbondt sijnder genaden / ende sijns eeuwigen Vreedes / oprecht in Christo Jesu ootmoedelijck begeeren te wandelen / ende een vroom ende vreedige Conscientie te voeren voor den Heere. Gelijck segge ick / ons des Heeren mondt bevolen heeft / sijn Voor-beeldt betuyght heeft / ende de reyne Apostelsche Leere ende gebruyck leeren ende aenwijsen.

Matt.28.19. Marci 16.16. Rom.6.4. Col.2.12. 1 Pet.3.21.

Hier na volgen de Wederſpreucken
met hare Beantwoordingen.

GElijck wy dan in 't korte aengeteeckent hebben des Heeren bevel / der Apostelen Leere ende gebruyck / ende de bediedinge van den Doop / dat sy den rechten Doop geweest is / noch is / ende tot den eynde blijven sal. Alsoo willen wy u nu oock door des Heeren genade / tot eenen dienst aenteeckenen ende beantwoorden sommige spreucken der Geleerden / die sy uyt de Schrift onrecht daer toe gebruycken / met welcken sy des Heeren Ordeninge te niet maecken / ende haer eygen weder in de stede stellen.

Eph.2.4. Psal.51.4.

Ten eersten / dat wy alle Kinderen des toorens / en de sondelijcken aert / uyt dat sondelijcke Zaet van Adam gebooren worden / ende daerom (seggen sy) moeten de Kinderen door den Doop van de Erf-sonde gereynight ende gewasschen worden / &c. Hier op antwoorden wy in dese wijse met des Heeren woordt: Wy gelooven ende bekennen wel / hoe dat wy alle te samen uyt eenen onreynen Zade voort gekomen ende gebooren worden / dat wy in den eersten aertschen Adam heel verdorven ende Kinderen des Doodts ende der Hellen geworden zijn: jae doch met alsulcken bescheydt / gelijck wy door den eersten Adam gevallen / ende tot Sondaers geworden zijn / alsoo gelooven ende bekennen wy oock wederom / dat wy in den tweeden ende Hemelschen Adam Christo in der genaden opgeholpen ende gerechtigh geworden zijn: Want daer toe is hy verscheenen ende hier op aerden gekomen / op dat wy in hem ende door hem dat leven hebben souden. Door desen roemen wy ons alleen te hebben genade / gunste / ende vergevinge onser sonden by Godt onsen Vader / ende niet door den Doop / wy zijn dan Kinderen of geloovige. Want soo de quijtscheldinge ende afwasschinge der Erf-sonde door den Doop geschieden / ende niet eygentlijck door Christus bloedt / soo ware dat welrieckende Offer / dat eeuwigh van weerden blijft / in dier manieren te vergeefs ende krachteloos geweest / ofte daer moesten twee middelen tegen onse sonden zijn. Och neen / de Schrift en spreeckt niet meer dan van een middel / welcke Christus is met sijn verdienste / doodt ende bloedt. Wie dan de vergevinge sijner sonden soeckt door den Doop die veracht des Heeren bloedt / ende maeckt dat Water tot sijnen Afgodt. Daerom hoede hem een yegelijck / dat hy de eere ende prijs Christi den gewrachten Ceremonien / ende den Creatuerischen Elementen niet en geve.

Rom.5.12. 1 Cor.15.21. Heb.10.14. 1 Pet.1.19. 1 Ioan.1.7. Apoc.1.5.

't Is waer dat Petrus spreeckt / doet boete / en een yegelijk late hem Doopen in den Name Jesu Christi / tot vergevinge der sonden. Maer dat en magh soo niet verstaen worden als dat wy de quijtscheldinge onser sonden ontfangen

Act.2.38.

door den Doop. O neen. Want in sulcker manieren moeste Christus met sijn verdiensten t'onder gaen; maer wy ontfangen quijtscheldinge in den Doop / ende dat in deser wijse: De Heere heeft bevolen sijn Euangelium ende woordt te prediken alle creaturen / op dat alle die daer aen gelooven / en gedoopt worden / mogen saligh worden: waer dat dan een geloove is / dat een gave Gods van Paulo genoemt werdt / daer is oock de kracht ende vrucht des geloofs. Ende soo waer alsoo een werckende vruchtbaer geloove is / daer is oock de belofte / maer waer sulcks niet en is / ick meene hier den hoorenden ende vernustigen / daer en is geen belofte; want soo wie des Heeren woordt hoort / ende met der herten gelooft / die brenght 't te voorschijn door sijn vruchten / hy volght gehoorsaemelijcken nae dat hem des Heeren mondt bevolen heeft: Want de gerechtige leeft uyt sijn geloove / gelijck de schrift leert / ende alsdan wordt hem uyt Godts woordt quijtscheldinge sijnder sonden verkondight / gelijck hier Petrus antwoordt / aenwijst ende mede brenght.

Matt.28.19.
Eph.2.7.
Gal.5.6.
Aba.2.4.
Rom.1.17.
Gal.3.11.
Hebr.10.38.

Hadden Noë ende Loth des Heeren woordt niet gelooft / soo en soud 't met haere saecken niet wel gestaen hebben. Hadt Abraham niet gelooft / hy en hadde alsulcken heerlijcken belofte niet verkreegen; maer nu hebben sy gelooft / recht gedaen / ende zijn erfgenamen der gerechtighe yt geworden.

Gen.6.22.
en 7.7.
Hebr 17.8.
Hebr.11.3.

Hadden Moses ende Israël des Heeren woordt niet gelooft / ende niet gehoorsaem geweest / hoe souden sy dan in dat Meyr ende in de Woestijne bestaen hebben: Maer nu hebben sy gelooft / ende zijn alsoo nae sijnder belofte / door des Heeren stercke handt geholpen; maer die hem verbitterden / ende aen sijn genadige woordt ende groote wonderen niet en geloofden / moesten in de Woestijne vervallen / ende in het beloofde landt niet komen.

Exod.16.3.
Num.11.1.
en 14.27.
Psal.106.24.
Hebr.3.16.
On 4. 2.

Daer waeren oock Versoeningen aen de Offerhanden des Ouden Testaments gehangen in de Schrift / niet om de weerdigheydt des geroockten Offers: want dat bloedt van Ossen ende Bocken (seydt Paulus) en moght geen sonde wech nemen. Het was oock alle des Heeren wat geoffert konde worden / jae alle Vee op duysent Bergen / gelijck David seydt: Maer daerom / om datse dat woordt der Goddelijcker beloften als waerachtigh geloofden / ende alsoo sijn bevel in de gehoorsaemheydt nae quamen. Also wort oock nu in den Doop gepredickt vergevinge der sonden / niet om des Waters / ofte gewrochte Ceremonien wille / (ick segge noch eenmael / Christus moet alleene het middel der genaden blijven) maer daerom / om datmen des Heeren belofte door den geloove aenneemt / ende sijn woordt ende wille in der gehoorsaemheyt na komt.

Hebr.10.5.
Psal.50.10.

Onder desen regel ende aenwijsinge en zijn de onmondige Kinderen niet begrepen. Want in de Schrift en is geen Gebodt gegeven om haer te Doopen / daerom en wordt hy oock als een teecken der gehoorsaemheyt van haer niet ge-eyscht. Aengesien dan de Kinderdoop sonder Godts woordt is / soo en is hy immers geen Ceremonie Godts / maer een verderffelijcke Superstitie der menschen / ende een openbaere Afgoderye / daer en kan noch en magh oock geen Goddelijcke belofte aen alsulcken grouwel-werck gebonden worden. Ick meene het waere wel tijdt op te waecken / ende op de Schrift te mercken. Den onnooselen ende onmondigen Kinderen en wordt geen sonde toe-gereeckent om Jesus wille / maer dat leven is haer toegeseyt / niet door eenige Ceremonien / maer uyt louter genaden in dat voor-komen van des Heeren Bloedt / gelijck hy seydt: Laet de Kinderen tot my komen / ende en verhindertse niet / want sulcken behoordt dat Rijcke der Hemelen toe. Maer van den Doop en heeft hy niet geboden.

Matt.10.14.
Marci 10. 14.
Luce 18.16.

Het is nae mijn duncken / een seer groote dwalinge / dat sommige voorgeven / als dat der Joden Kinderen Christo aengenaem waren om der Besnijdinge wille / ende dat onse Kinderen aengenaem zijn om des Doops wille. O laster ende schande. Alomme moet Christus dat eenige ende eeuwige middel der Goddelijcker genaden wijcken / ende het moet den stommen wercken ende Elementen toegeschreeven worden. Hier wil ick allen Kinder-dooperen gevraeght hebben waer mede sy doch bewijsen willen / dat dese gezegende Kinderen alleen Besneeden Knechtkens / ende oock niet Onbesnedene Meyskens geweest en hebben: Waeren de Kinderen aengenaem om der Besnijdinge wille / gelijck sy voor-geven / waerom dan oock soo niet de ouden die Besneden waren: want hoewel sy Besneden waren / heeft hy evenwel geboden / datmense op het geloove Doopen soude; maer van den Kinderen en heeft hy sulcks niet geboden. Hy heeftse in sijnen armen genomen / Gezegent / de handen opgeleyt / dat Rijcke der Hemelen toegeseydt / ende alsoo laeten henen gaen / maer niet gedoopt.

Siet aldus heeft Gods wijsheyt selve gehandelt / maer de wereldt wil sijn Meester zijn. Christus en gebiedt niet / datmen de onvernustige Kinderen / maer de geloovige Doopen sal; maer de wereldt gebiedt / datmen de Kinderen ende niet de geloovige Doopen sal. Ja dat meer is / soo hem yemandt op sijn geloove Doopen laet / dewijle het de Heere alsoo geboden heeft / ende uyt de vreese sijnder conscientien sijn Kinderen niet en derf laten Doopen / dewijle hy dat niet bevolen en heeft / die moet (eylacen) by alle man een seer schandelijcke name dragen / ende daer toe alle martelisatie / ellende ende des doodts weerdigh zijn / ende dat nochtans niet soo vele by der Overheyt als by die / die Leeraers ende Predikers geroemt worden. Want alle wat de Overigheyt doet / dat doetse gemeynlijck uyt raet ende ingeven der geleerden. De vrucht bewijst wel uyt wat Vader dat sy gebooren zy. Sy moeten haers Vaders mate vervullen. Sy hebben 't alomme geweest / sy sullen 't na mijn bedencken wel blijven / die met hare valsche leere / nijdigen raet / ende woedende herten alle dat rechtveerdige bloedt gedroncken / omgebracht / ende vermoort hebben. Het is soo schendelijck (eylacen) dat 'et schande is datmen 't schrijven zal. Want gelijck de Sonne schijnt voor de gantsche wereld / ende van eenen yegelijcken gesien wordt / alsoo openbaer blijckt oock der geleerden onmenschelijcke rasende tyranny tegen het Lam en sijn Uytverkorene, God geve dat doch dese blinde verkeerde ende bloetdorstige Meesters met alle Tyrannen een-

Matt.23.37.
Apoc.17.6.
en 18.24.
Psalm 19.7.

eenmael mogen siende worden / ende mogen alle valsche Leere ende onschuldigh bloedt sat ende moede werden / Amen.

Ten tweeden seggen sy: De Israëlitische kinderkens zijn in 't oude Testament door de besnijdinge opgenomen in Godts verbondt ende gemeynte / maer nu worden onse kinderen opgenomen door den Doop. Hier seggen wy metter Heyliger Schrift neen toe: Want wie de schrift met verstant leest / die sal sonder alle donckerheydt bevinden / dat Abraham veel Jaren al te voren in des Heeren verbont was / eer hy besneden wert. Ende dat de kinderkens op den achtsten dach besneden zijn / hoewel sy al te voren in 't verbont waren: Want het is openbaer / hoe dat wy niet door eenigh uytwendigh teecken Godts kinderen en zijn / maer door de Vaderlijcke uytverkiesinge der genaden / door Christum Jesum: maer dat uytwendighe teecken wort van Abraham ge-eyscht / als een gehoorsaemheyt ende segel sijns geloofs. Desgelijcks oock van sijnen zade / dat sy hare kinderen besneden op den achtsten dagh / niet eer / niet later / de Knechtkens ende niet de Meyskens. Hadde nu dat verbont aen het teecken gehangen ende niet aen de versekeringe der genaden / waer souden dan de Meyskens gebleven hebben: Ende oock de Knechtkens die onbesneden in de seven dagen storven.

Ephes. 1. 3.
Gen. 17. 12.

Lieve Leser / merckt op des Heeren woort. Want hoe wel de vrouwen ende maeghden onbesneden waren / hebbense evenwel gelijcke belofte gehadt / van dat beloofde Zaet / Lant / Rijcke ende Heerlijckheydt. Sy en waren niet min Abrahams Zaet / in Godts verbondt onderworpen de bedieninge des selven teeckens / gelijck als de besneden Mannen ende knechtkens. Waer uyt opentlijck blijckt / hoe dat de kinderen van Israël niet door de besnijdinge / gelijck de kinder-doopers voorgeven / maer door de verkiesinge der genaden / in des Heeren verbondt geweest zijn. Ende gelijck dan Abraham ende de Israëlitische kinderkens / so wel de knechtkens als de meyskens / ende de meyskens als de knechtkens / niet door dat teecken / maer door de uytverkiesinge in 't verbont waren / also zijn oock onse kinderkens in Godts verbont / hoe wel sy niet gedoopt en zijn. Dat woort Pauli staet vast / hy heeft ons uytverkoren in hem eer de werelt gegrondeert wert / ende heeft ons verordineert tot kinderen voor hem selven / door Christum Jesum.

Gen. 3. 15.
Ephes. 1. 4.

Noch eens / den kinderen behoort dat Hemelrijck toe / ende staen onder de belofte der genaden Gods / door Christum / als geseyt is / ende daerom geloven wy waeraghtigh datse saligh / heyligh ende reyn zijn / Godt aengenam / in dat verbont ende huys Gods / ende geensins door eenigh teken. Daer en is immers niet een letter inde gantsche schrift begrepen / waer mede men beweeren magh / als datmen de onmondige kinderen met alsulcken teecken in des Heeren verbondt ende gemeynte in leyden sal. Daer beneven is 't oock openbaer / hoe sy met geen woort noch Sacramenten en mogen geleert ende vermaent worden / so lange sy so geheel sonder alle gehoor / begrijp / sinnen ende vernuft zijn.

Luc. 18. 16.
Matt. 19, 14.

Oock so en moeten de teeckenen niet anders gebruyckt worden / danse de Heere selve ingeset ende bevolen heeft. Dewijle dan Christus geordineert ende geboden heeft / den geloovigen te doopen / ende en heeft van den kinder-doop niet een letter geroert / daerom gelooven ende leeren wy / hoe den doop der geloovigen uyt God ende Gods woort is / ende den doop der kinderen / uyt den Draeck ende dat Beest zy.

Matt. 28. 19.
Marc. 16 16.
Act. 2. 38. en 8. 3. en 10. 48.

Alle ceremonien van God geordineert / so wel des ouden als des nieuwen Testaments / zijn daer toe geordineert / dat daer in ons geloove sal geoeffent / en de gehoorsaemheydt bewesen worden. Ende daerom en moeten wy die selvige nae ons goet duncken niet gebruycken ende veranderen also 't ons belieft; maer wy moetense so gebruycken / gelijckse de Heere selve in sijn woordt geordineert ende bevolen heeft / so wy anders met den vyere des grimmigen toorns Godts met Nadab ende Abihu niet en willen gestraft zijn.

Lev. 10. 2.

Aengesien dat Christus den geloovigen den doop bevolen heeft (segge ick) ende niet den onmondigen kinderen. Ende de Heylige Apostelen den selvigen / na uytwijsen van Christus bevel also geleert ende gebruyckt hebben / gelijckmen aen vele plaetsen des nieuwen Testaments lesen ende sien magh / so moeten immers alle rechtverstandige toestaen / dat de kinder-doop / die nu eylaey by de gantsche werelt gebruyckt / ende met so vele tyrannie beweert wort / niet dan een Ceremonie Antechristi / een openbare laster / een toversche sonde / een gegoten kalf / ja grouwel en Afgoderye en is.

Ick weet oock wel / hoe sy de besnydinge als een figuure drijven op den doop / ende allegeeren daer toe de spreucke Pauli / namelijcken: Gy zijt besneden / &c. Die met dese spreucke wil beweeren den kinder-doop recht te zijn / die doet den heyligen Paulo gewelt ende verdraeyt sijn getuygenisse valschelijck: Want hy en leert niet / dat de uytwendige besnijdinge een figuure ende beelt op den doop zy / maer op de inwendige besnijdinge: want gelijck als de letterlijcke besnijdinge aen dat ledeken der gebooorten met een steenen mes geschiede / also moet oock nu onse aengebooren Adamsche aert ende natuere met dat Geestelijcke steenen mes / ende met eender besnijdinge besneden worden die sonder handen geschiet. De steen is Christus / dat mes is Godts woordt. Siet met dese besnijdinge worden de geloovige besneden / ende niet de onmondige kinderen / gelijck Paulus met dese spreucke in alle klaerheydt aenwijst ende spreeckt: Gy zijt besneden met een besnijdinge die sonder handen geschiet / want gy hebt afgeleydt dat lichaem der sonden in 't Vleesch / door de besnijdinge Christi / ende zijt t'samen met hem begraven door den doop / in den welcken gy oock zijt verresen door 't geloove / dat Godt werckt. Ick meyne immers dese woorden bewijsen wel / hoese Paulus niet van den doop der onmondige kinderen / maer van de inwendige besnijdinge der geloovigen gesprooken heeft. Hier by leest oock / wat wy van No. 6. boven geseyt hebben.

Col. 2. 11.
Rom. 2. 26.
Phil. 3. 3.
Coll. 3. 3. en 11. 23.
Gen. 17. 11.
Josua 5. 3.
1 Cor. 10. 4.
Heb. 4. 12.
Col. 2. 11.

Ten derden seggen sy: dat de kinderkens in den doop herbooren worden / Christum aentrecken / ende den Heyligen Geest ontfangen. Daer op antwoorden wy: Herbooren te worden / Christum aen te trecken / ende den Heyligen Geest te ontfangen / zijn een

ende nae der kracht in haer niet verscheyden. Hebt gy dat eene soo hebt gy oock dat ander. Maer dit selvige en gaet de onmondige kinderen niet met allen aen/ want de Wedergeboorte geschiet overmits den geloove door Godts woordt/ ende is een veranderinge des herten/ ofte des inwendigen wesens/ gelijck als boven geseydt is. Christum aentrecken/ is in Christum verset zijn/ ende gesint te werden/ gelijck als hy den Heyligen Geest ontfangen/ is sijne gaven ende krachten deelachtigh werden/ van hem geleert/ verseeckert ende gedreven te worden/ gelijck de Schrift leert. Dese en mogen immers in de onmondige kinderen niet bevonden worden: Want sy en hebben geen ooren/ om des Heeren woordt te hooren/ ende geen vernuft om te verstaen. Uyt welck woordt ende gehoor het alles voorkomen ende volgen moet.

Hier merckt wat 'et zy Christum aentrecken ende den Heyligen Geest ontfangen.

My sal by avontueren gevraeght worden of dan Godt niet machtigh en is sulcks in den kinderen te wercken/ naedien oock Joannes de Dooper noch ongebooren/ van vreughde in sijns moeders lichaem gesprongen heeft: Daer op seggen wy/ dat wy van Gods macht niet en spreecken/ hy heeft dat oude verstorven lijf van Sara bevrucht gemaeckt: Ende heeft Balams Ezel doen spreken. Daer uyt en volght niet/ dat alle oude Vrouwen bevrucht worden/ ende alle Ezels spreken sullen. Hy en doet altijt niet/ dat hy wel doen kan/ ofte doen magh. Maer wy spreecken alleene van den Regel der Schrift/ wat ons die daer af geleert ende bevolen heeft.

Luce 2.8.
Gen.21.2.
Hebr.11.11.
Num.22.27.

Nademael dan de onvernuftige kinderen dat gehoor des woordts niet en hebben/ soo en konnen sy oock niet gelooven/ ende dewijle sy niet en gelooven/ soo en konnen sy oock niet herbooren worden. Datse de ooren niet en hebben om Gods woordt te hooren/ leert het vernuft wel. Datse oock niet en gelooven noch herbooren en werden/ blijckt wel aen hare vruchten; sy zijn dan gedoopt of ongedoopt/ van der jonkheyt aen is de aengeborene natuere genegen tot den boosen. Sy en weten geen onderscheydt tusschen Christum ende den Satan/ tusschen goet ende quaet/ tusschen leven ende doodt/ &c. Waer in salmen dan doch haer geloove/ wedergeboorte/ Christum ende Geest mercken: Dat wederbarende woordt moest eerstmael gehoort en met trouwer herten geloost worden/ eer de wedergeboorte/ dat aentrecken Christi ende de drijvinge des Heyligen Geests volgen mogen. Siet/ soo leert ons des Heeren woordt/ wie nu dat welsmakende brood des Godlijken woords/ niet en wil/ waer by onse zielen leven moeten/ die magh hem met der Swijnen draf laten versadigen. Wy en mogen 't niet keeren/ ick hoope de genadige Vader sal ons met sijnder grooter barmhertigheyt voor hare Antichristische leere ende Phariseeschen Suer-deegh eeuwelijck beschermen ende bewaren.

Gen.6.5.
en 8.21.
Deut.8.1.
Matt.4.4.
Luce 15.17.

Ten vierden seggen sy: Hoewel de onmondige kinderen in den Doop van de Erfsonde soo niet gewasschen en werden/ datse niet meer en zy/ soo en sal haer evenwel om des Doops wille/ dat niet tot sonde gereekent worden: Daer op antwoorden wy: Alsoo te leeren/ ende soo te gelooven/ is een openbare laster tegen Christum/ ende Christus bloedt. Ick hebbe wel meer als eenmael bewesen uyt des Heeren woordt/ hoe dat Christus dat eenige middel alleen is/ tegen onse sonden/ ende anders geen middel en is eeuwelijck: wilmen Gods woordt niet gelooven/ soo en maghmen noch van my noch van eenigen mensch geholpen worden; maer in wat wijse der geloovigen Doop quijtscheldinge by gehangen is/ is boven wel verklaert. Die 't leest ende recht verstaet/ sal den Heere Christo wel sijn eere geven/ ende de vergevinge sijnder sonden niet den stommen Ceremonien/ ende Elementen toe schrijven.

Esai.43.25.
en 53.7.
Matt.1.21.
en 20.28.
en 26 27.
Marci 14.24.
Luce 2.30.
en 22.20.
en 24.46.
Ioan.1.29.
en 3.16.
Actor.4.12.
en 10.43.
Gal.1.4.
en 2.21.

Ten vijfden seggen sy: Christus heeft sijn Gemeynte gereynight ende geheylight met het Water-badt door 't woordt/ de kleyne kinderen zijn in de Gemeynte/ seggen sy/ daerom moeten sy oock met het Water-badt gereynight worden door het woordt. Daer op antwoorden wy: Paulus en spreeckt hier niet van den onhoorigen ende onmondigen kinderen/ maer van de gene/ die des Heeren woordt hooren/ gelooven/ ende alsoo door den geloove in haren herten geheylight ende gereynight worden. Want die worden met het Water-badt gewasschen/ gelijck haer des Heeren mondt bevolen heeft.

Ephes.1.7.
en 2.4.
en 5.2.
Col.1.14.
en 2.13.
1 Tim.1.15.
Hebr.1.3.
en 2.17.
en 3.1.
en 4.12.
en 6.20.
en 7.24.
en 8.6.
en 9.15.
en 10.12.
en 13.12.
1 Petri 1.3.
en 2.21.
en 3.18.
en 4.1.
1 Ioan.1.7.
en 2.2,3.
en 8.5,11.
Apoc.1.18.
Ephes.5.25.
Rom.10.17.

Aengesien dan dat de onmondige kinderen dat reynigende ende heyligh-makende geloove niet en hebben/ noch 't middel tot den gelove/ te weten/ dat gehoor/ oock in der Schrift van het Water-badt geen bevel en hebben/ hoe konnen sy dan met het Water-badt gereynight worden door 't woordt/ na dien sy geen geloove en hebben in 't woordt/ ende geen Water-badt door 't woordt: daerom sullen alle kinder-doopers weten/ hoe dat haren kinder-doop niet alleen niet en reynight noch en heylight/ maer datse geheel ende al afgodisch/ sonder belofte/ verderffelick ende tegen des Heeren woordt is.

Wy hebben te voren bewesen/ hoe der Joden offerhanden/ quijtscheldinge der sonden/ ofte versoeninge by gehangen werden/ wanneer sy nae het uytwijsen van Moses woordt geschieden; maer wanneer sy soo niet en geschieden/ en hebben sy haer daer mede niet versoent/ maer des te meer onder de sonde gebonden/ gelijck Saul/ Usia/ Nadab ende Abihu/ ende diergelijcke meer. In gelijcker manieren wort oock de Gemeynte met het Water-badt geheylight ende gereynight/ door 't woordt/ wanneer dat 't in allen dingen nae uytwijsen des woords geschiet. Is 't soo niet/ soo en wort 'er niet gereynight/ maer veel meer gesondight. Ende hoewel de kinderkens/ noch geloove noch Doop en hebben/ en denckt daerom niet datse verdoemt zijn. Och neen/ evenwel zijn sy saligh/ want sy hebben des Heeren eygen belofte tot den Rijcke Gods/ niet door eenigh Element/ Ceremonie ende uytwendige middel/ maer alleen uyt genade door Christum Jesum: Ende daerom gelooven wy oock waerachtigh datse in genaden zijn/ Gode aengenaem/ reyn/ heyligh/ erfgenamen Gods ende des eeuwigen levens. Ja om deser beloften wille/ is 't dat alle oprechte Christ-geloovige hen van haerer kinderen saligheyt met gewisser herten roemen ende troosten.

1 Reg.15.15.
2 Par.26.19.
Lev.10.2.
Matt.19.19.
Marci 20.16.
Luce 18.18.

Ten sesten/ seggen sy: dat de onmondige kinderkens om der beloften wille/ hier boven verhaelt/ sullen gedoopt worden/ hoewel Christus de toegebrachte kinderen niet en Doopte/ noch Doopen en liet: Maer sulcks seggen sy/ heeft hy nae sijnen doodt laten leeren

ende

ende doen. Daer op antwoorden wy: Dese inrede is vals en sonder Gods Woordt/ ja sy en kan met een letter der Schrift niet beweert worden. Wy verblijden ons van herten/ dat sy de belofte hebben / maer dat sy daerom souden gedoopt worden / dat en leert ons de Schrift niet/ ende dat sy voor des Heeren doodt niet gedoopt en zijn / verseeckert ons des te meer / ende dat daerom: Want wy weten waerachtigh / dat hy met geen ander woordt / geen ander gront / geenen anderen Doop / geenen anderen Geest / geen ander Belofte / nae sijnen doodt geleert en heeft / of doen leeren / als voor sijnen doodt. Maer dat hy sulcks nae sijnen doodt ende Hemel-vaert van sijnen Heyligen Apostelen heeft laten leeren ende doen / en sal met des Heeren woordt nimmermeer betuyght worden.

O vleesch / vleesch / gy en schaemt u niet den Heere Christum ende sijn Apostelen met u leugenen te bezwaren / ende uwe Kinder-doop in den schijn des Godlijcken woordts te gebruycken / recht of de Heere sulcks geleert had / hoewel hy 't noyt gedacht en heeft: hoe recht wel zijt gy den genen gelijck geworden / die daer spreecken: dat spreeckt de Heere / Heere / hoe wel ick 't noyt gesprolken en hebbe / spreeckt de Heere. Soo menighmael als wy dan gevraegt worden / waerom datmen de kinderen niet Doopen en sal/ dewijle sy in Gods Gemeynte/ genade / verbondt ende belofte zijn / antwoorden wy: Om dat'et de Heere noch geleert noch bevolen en heeft.

Ie.23.17.
Eze.13.16.

Dat wy de kinderen niet en doopen is daerom, om dat 'et de Heere niet bevolen en heeft.

Ten sevenden seggen sy: De Schrift wijst aen / dat de Apostelen geheele huysen gedoopt hebben / waer uyt lichtelijck te vermoeden is dat 'er oock wel kleyne kinderen onder geweest zijn. Hier op antwoorden wy / ten eersten:

1 Cor.1.14.
1 Cor.16 15.
Actor. 10.48.
Actor.16.33.

Met dit tegenwerp bekennen sy / dewijle sy haren gront met vermoeden willen goet maecken / dat sy van dier saecken geen leerende woordt en hebben.

Ten tweeden antwoorden wy / dat wy in alsulcke hooghwichtige handelingen / onse conscientien niet en derven bouwen op een onseecker vermoeden / maer op dat gewisse woordt / dat een Lucerna onsen voeten / ende een Licht op onsen wegen is.

Psal.119.105.

Ten derden antwoorden wy/dat de gedoopte huysen in der Schrift bysonder vier zijn: Te weten/ dat huys Cornelii des Stock-meesters/ ende der Purper verkoopster/ ende dat huys Stephane/ ende dat de Schrift klaerlijck bewijst dat die drie huysen bysonder alle geloovigh geweest zijn / te weten dat huys Cornelii des Stock-meesters / ende Stephane. Maer aengaende der Purper verkoopster / aengesien dat de Schrift niet grondighs daer af en getuyght / soo sal de leeser weten / als dat 'et geen maniere en is / noch in de Schrift / noch by de wereldt / datmen 't huys na de vrouwe noemt / soo lange als de man in 't leven is. Dewijle dan Lucas hier dat huys na de vrouwe / ende niet na den man en noemt / soo leert ons dat vernuft wel / datse op die tijdt een weduwe ofte een jonckvrouwe geweest zy. Ende hoe harde men dan over den onmondigen kinderen in haren huyse houden sal / willen wy den Godvreesenden Leser te bedencken geven.

Actor.10.4.
Actor.16.15.

1 Cor.1.14.
Van de gedoopte huysgesinnen.

Ten vierden antwoorden wy / dat onder dat woordeken / huysen / of huysgesinnen / de onmondige kinderen in de Schrift niet begrepen en zijn. Want Paulus seydt / dat de onnutte klappers geheele huysen verleyden / ende een onmondigh kind en kan met geen valsche leere vervoert worden / dat is onwedersprekelijck. Daerom en mogen oock onder dat woordt / huysen / geen andere verstaen worden / dan alleene die / die ooren hebben om te hooren / ende herten om te verstaen.

Ten laetsten beroepen sy haer op Origenem/ ende Augustinum / ende seggen dat die voorgeven / hoe sy de Kinder-doop van den Apostelen ontfangen hebben. Hier op antwoorden wy / ende vragen: Of Origenes ende Augustinus dat uyt de Schrift bewesen hebben. Hebben sy sulcks gedaen / dat begeeren wy te hooren / maer hebben sy 't niet gedaen / soo moeten wy Christum ende sijn Apostelen hooren ende glooven / ende niet Augustinum ende Origenem.

Maer dat dat selve soo niet en zy / magh uyt Cipriano wel gemerckt worden / dewijle hy den Kinder-doop vry gelaten heeft / soo my anders de Predikers van Norlingen over veel jaren in de reekenschap haerder Kercke recht aengewesen / ende met dat woordeken / Liberum / niet bedrogen en hebben: Ende Cyprianus is oock een Grieck geweest als Origenes / ende heeft nae hem geleeft 25 Jaer. Waer nu de Kinder-doop der Apostelen leere in gebruyck geweest / gelijck Origenes ende Augustinus voorgeven / soo moest 't eerst met 'er Schrift bewesen zijn / ende Cyprianus en soude als dan niet weynig gesondight hebben / dat hy der Apostelen leere ende gebruyck in eener vryheyt geset hadde. Want alle dat Apostolisch is / en magh van geenen menschen in een ander gebruyck verandert worden. Dat woordt Pauli staet vast: Soo daer een Engel uyt den Hemel quam / oock wy / ende wilden u een ander Euangelium leeren / dan dat wy u geleert hebben / die zy vervloeckt. Ofte men moeste bekennen / dat de twaelf Apostelen met hare leere / de twaelf Fundamenten / en oock de twaelf Poorten des Nieuwen Jerusalems niet en waren.

Gal.1.18.
Apoc.21.12.

Is de Kinder-doop Apostolisch / waerom schrijft dan Tertulianus ende seyd: Die soo tot de Doop gaen / die bekennen daer selve ende oock eenen tijd langh daer voor in de Gemeynte voor den Bisschop / dat sy versaecken de Duyvel / sijn Pompe ende Engelen: daer nae worden sy / &c. Maer dese plaetse annoteert Reunanus: Dat der Ouders gebruyck is geweest / dat de Adulti / dat zijn de gewassene / met dat Badt der Wedergeboorten gedoopt zijn geworden.

Reuna. 9.

Dat de Kinder-doop niet Apostolisch geweest en is / meught gy uyt dat Kinder-spel Athanasii wel aenmercken / gelijck als Ruffinus interpres Eusebii, 10 lib. Eccl. Hist.cap. 14. met klare woorden aenwijst.

Ruffinus.

Bedenckt oock / hoe dat de eerste Schrijvers om den Kinder-doop seer getwist hebben. Waer sy Apostolisch geweest / ende uyt den Euangelio voort gekomen / waerom souden sy dan daerom gestreden hebben.

Hier by leest oock Erasmum Roterod. in sua Concilion. Sebastianum Franck in sijne Kronijcken / Ulricum Swinglium in sijn Artijkel Boeck / Martinum Cellarium de Immensis operibus Dei, ende ghy sult wel bevinden / hoe dat de Kinder-doop der Apostelen leere ende gebruyck niet en is.

Die breeder bescheyt weten wil die lese onse verklaringh van den Doop, ende hy sal vol bescheyt vinden.

Siet lieve Leeser / ick vermane ende rade u soo gy maer uwen Godt van herten en soeckt / ende niet en begeert bedrogen te zijn: En verlaet u niet op menschen / ende menschen leere / hoe out / heyligh ende heerlijck sy geroemt worden. d'Een Schriftgeleerde is tegen den anderen / soo wel by den ouden / als by den nieuwen; maer verlaet u alleene op Christum / ende Christus woordt / op de onbedriegelijcke aenwijsinge ende gebruyck sijnder heyliger Apostelen / soo sult gy door Gods genade voor alle valsche leer ende Duyvels gewelt wel ongehindert blijven / ende met een vry / ende vroom gemoet voor uwen Godt wandelen.

Een Vermaninge aen de verachters des Woordts van de Doop.

Wy weten wel / lieve Leeser / dat'er wel veel onnutte klappers zijn / die door de Letter van de Schrift wel bekennen / dat niet de onmondige kinderkens / maer de Christ-geloovige behooren gedoopt te worden. Nochtans spreecken sy / ey lieve / wat kan ons dat Water helpen: wy zijn eenmael in Godts naem gedoopt / hadden wy slechts het nieuwe leven / het waer ons al genoegh. O lieve Heere / dus is over al u edel dierbaer woordt voor een Esopus fabel by de roeckeloose wereldt geacht / recht of de Almachtige Majesteyt Gods / de eeuwige wijsheyt ende waerheyt / eenige dingen te vergeefs geleert ende geboden hadde. Neen mijn goede Leeser / neen / sijnen Naem is Heerschapper Heere / sijn woordt is sijnen wille / [Ioan.11.25.] sijn gebodt is dat eeuwige leven. Alles wat hy ons geleert ende bevolen heeft / dat wil hy ongetwijffelt also van ons gehouden hebben. [Ioan 15.14.] Doen wy dat niet / wee ons: gy zijt mijn vrienden (seyt Christus) is't dat gy doet / al wat ick u bevolen hebbe. [Esai.46.23.] Mijnen raet (spreeckt de Propheet) sal staen / ende mijnen gantschen wille sal geschieden: Hierom O Creatuere laet af met uwen Godt te twisten / hoort hem / ende zijt gehoorsaem: Want het is alsoo sijnen Goddelijcken Raedt / woordt ende wille / wie zijt gy dat gy met uwen Godt rechten wilt / Christus Schapen hooren sijn stemme. [Ioan.10.27.] De waerachtige Christenen ellooven ende doen. Zijt gy een oprecht Christen uyt Godt geboren / waerom verschrickt gy u dan voor den Doop: Soo't doch dat minste is / van dat u Godt bevolen heeft: Het is immers een zwaerder ende gewichtiger gebodt / u vyanden te beminnen: [Matt.5.44. Rom.12.20.] Goet te doen / die u quaet doen: In den Geest ende waerheyt te bidden voor die / [Galat.5.23.] die u vervolgen: U quaetwillige Goddeloose vleesch te kruysen met sijne onreyne lusten ende begeerten / u grootdunckende hovaerdye / u schraepende gierigheyt / u stinckende onkuysheyt / uwen bloedigen haet / u gulsigh brassen en suypen / u vervloeckte Afgoderije / u nijdige achterklappinge / ende u ongesouten schentlijke tonge te scheuren uyt uwen monde / herte ende vleesch. [Deut.6.5. en 10.20. Matt.22 3.] Uwen Heere / uwen Godt / uwen Schepper ende Salighmaecker van gantscher herten te vreesen ende te beminnen / ende u in allen dingen te schicken na sijn heyligh woordt. [Eph.4.15. 1 Ioan.3.16.] Uwen naesten in oprechte en ongeveynsde liefde na allen u vermogen te dienen / met goeden / huys / landt / raet / met uwen zueren zwetigen arbeydt / ja oock met uwe doodt ende bloedt / wanneer 't de noot eyscht. Alle ellende / verachtinge / ende dat druckende Kruys Christi met getrouwer herten te dragen om des Heeren woordt / Christum Jesum te belijden voor Heeren ende Vorsten / in Kerckers ende Banden / met mondt ende leven tot in den doodt. Ick meene immers dat dese ende diergelijcke geboden / den verkeerden vleesche / dat soo geerne al-om sijn eygen wegh wandelen wil / veel pijnlijcker ende zwaerder zy / dan 't hem is een handt vol Waters te ontfangen. Ende immers moet een oprecht Christen tot allen desen bereyt staen. Is 't soo niet / soo en is hy uyt Godt niet gebooren; want de Wedergeborene sijn gesint als Christus Jesus. [Phil.2.6.]

Alle die dan door Gods genade / uyt Adam in Christum verset zijn / der Godlijcker nature deelachtigh zijn / ende met een geest ende vuur der Hemelscher liefde van Godt gedoopt zijn / en sullen niet soo smadelijcken tegen den Heere kijven ende spreeken: Lieve / wat kan my dat Water helpen: Maer sy seggen met den geslagen Paulo: Heere wat wilt gy dat wy doen sullen: [Actor.9.6.] Ende met den boetveerdigen op den Pincxter-dagh: Lieve broeders wat sullen wy doen: Sy zijn haer eygen wijsheyt te buyten gegaen / ende staen bereydt tot des Heeren woordt / want sy worden van sijnen Geest gedreven / ende grijpen aen door den geloove met vrywilliger gehoorsaemer herten / alles wat haer des Heeren mondt opgeleyt ende bevolen heeft. [Ezech.36.25 en 15 31. Heb.10.23. Ioan.7.39. en 4.15.]

Maer soo lange als sy in hare conscientien niet vernieuwt en zijn / gelijck als Christus niet gesint en zijn / met dat reyne Water uyt de Fonteynen Gods / aen den inwendigen mensche niet gewasschen en zijn / soo mogen sy met recht wel seggen / wat kan ons dat Water helpen. Want sy en mogen met den gantschen Oceaen niet gereynight worden / soo lange als sy soo aerdsch ende vleeschelijck gesint zijn. [Oceanus is de groote Zee, die de gantsche werelt overvloeyt.]

Mijn getrouwe leser / en denckt niet dat wy over het Element ende werck houden / ick segge u de waerheyt in Christo / ende en liege niet: soo yemandt tot my quame / hy waer dan Keyser of Koninck / en woude gedoopt zijn / ende wandelde noch na de onreyne goddeloose lusten sijns vleesch / ende dat onstraffelijck nieuwe boetveerdigh leven en waer daer niet / ick hope door Gods genade liever te sterven / dan soodanige onboetveerdige vleeschelicke menschen te doopen: [Actor.8.36.] Want soo waer dat vernieuwende wederbarende geloove niet en is / dat ons tot der gehoorsaemheyt aenleydet / daer en is oock geenen Doop / gelijck Philippus tot Eunuchum seyde / ende sprack gelooft gy uyt gantscher herten so magh dat wel geschieden. Maer soo vele sult gy nochtans weten / so de Doopelingh met een huychelsche herte / in den schijn des geloofs aenquame / dat sijn huychelye niet den Dooper maer den Doopelingh selver tot sonde gereeckent worde; [1 Cor.2.11.] want niemant en kan weten wat in des menschen herte is / dan de geest des menschen / die in hem is.

Ick meene immers dat gy uyt dese mijne woorden wel mercken kondt / hoe wy na geen water begeerigh en zijn / anders dan ons des Heeren woordt bevolen heeft. Want dewijle wy glooven / dat Christus de rechte ende waerachtige Messias is / op welcken de Wet en de Propheten wijsen / den welcken alle gerechtige Vaderen ende Patriarchen begeert hebben / dat hy van den Hemel gekomen is /

ende

ende de waerheyt getuyght heeft / ende dat sijn gebodt het eeuwige leven is / soo moeten wy immers sijn stemme hooren / ende sijn woordt gehoorsaem zijn. Is 't soo niet / soo bewijsen wy met der daet / dat wy hem niet en gelooven / maer sijnen raet ende woordt verstooten ende sijn liefde ondanckbaer zijn.

Ick weet wel dat uwer vele seggen sullen: Wy zijn eenmael in Gods naem gedoopt / hier mede willen wy te vreden zijn. Daer op antwoorden wy: Soo gy maer Godt van herten en vreest / ende zijn woordt ende ordinantie voor recht ende goet bekent / soo moet gy selve Richters zijn / dat gy niet in Gods Naem / maer tegen Gods Naem gedoopt zijt. 't Is wel waer dat de aenbiddelijcke hooge Naem Gods over u genoemt is / maer niet anders dan over Klocken / Kercken / Outaren / Wij-water / Keerssen ende Palmen. Alle Antichristische Afgoderijen ende grouwelen / worden (eylacen) alle met den anderen onder den schijn des Goddelijcken Naems gebruyckt. Evenwel en geschieden sy niet in de kracht sijns Naems / maer tegen sijnen Naem; want sy geschieden tegen sijn woordt ende wille.

Exod. 20. 4. Mijn goede Leeser / overdenckt dese woorden wel / ende richtse met des Heeren woordt / soo sult gy bevinden / hoe dat uwen ontfangen Doop sonder alle bevel van Gods woordt / door eygen versierde gerechtigheyt ingesloopen / ende van menschen opgeworpen is / ende daerom oock voor Godt (die alleen in sijnder Gemeente heerschappen ende regeeren wil) verbannen ende vervloeckt is.

Gal. 1. 9. Wilt gy dan u van de belofte verhoogen ende een Mede-genoot der Gemeenten Christi zijn / soo moet gy des Heeren woordt gelooven / ende sijnen raet / wille ende ordinantie volgen ende gehoosaem zijn. Maer soo gy dat veracht / uwen eygen raet ende wille / ende niet des Heeraet ende wille volgen wilt / soo en kond gy u met der Schrift van geen belofte beroemen. Want wie niet en gelooft (spreeckt Christus) die is alreede verdoemt.

Hierom soo en troost u niet langer met alsulken ydelen troost / dat gy spreeckt: Wy zijn eenmael gedoopt. Want u herte is noch geheel ende al ongeloovigh / jae wederspannigh ende onreyn / u gantsche leven is aertsch ende vleeschelijck / ende uwen Doop is Antichristisch ende buyten Gods woordt. Daerom waeckt op / doet boete / gelooft Christo / soeckt / vreest / bemint / ende meent Godt van gantscher herten / als dan sal u des Heeren woordt ende de salvinge wel leeren wat in dese dingen dat nutste zy te doen ofte te laten.

En seght oock niet (gelijck de sommige een wijse hebben /) ick wil my van der Kercke ende van der Afgoderyen af maecken / ick wil mijne naesten dienen / &c. maer den Doop en wil ick niet. Meent gy / O gy blinde menschen / dat de Heere lust heeft aen u blijven uyt der Kercken / of aen uwe Aelmoessen / of aen sulcks yet / wanneer gy sijnen raet ende woordt verwerpt:

1 Sam. 15. 22. Neen neen / hy wil gehoorsaemheyt ende geen offerhande. Hy wil dat geheel herte / ende den geheelen mensche. Voor hem en gelden Kercken / Aelmoessen / woorden noch wercken / soo lange hy u nieuw herte ende u nieuw leven niet

Gal. 5. 32. aenmerckt / want in Christo Jesu (seydt Paulus) en gelt besnijdinge noch onbesnijdinge /

1 Cor. 7. 19. maer dat geloove dat door de liefde werckt / de nieuwe Creatuere ende de onderhoudinge der geboden Gods.

Ende die in Christo nieuw gebooren ende uyt Godt gebooren is / die en leeft niet meer (soo Paulus seydt /) maer Christus Jesus leeft in hen / hy schickt alle sijn wegen nae des Heeren Woordt. Want dat krachtige werckende geloove dringht hen in alle gehoorsaemheyt ende goede wercken. Maer soo waer dat nieuwe wesen niet en is / daer vintmen wel schoone woorden / maer in den grondt niet dan enckel ongeloove / ongehoorsaemheydt / moetwille / goetduncken / ende eenen verkeerden wegh. Gal. 2. 23.

Hier mede bidde ende vermaene ick u / lieve Leeser / dat gy doch den Heere soo wederspannigh niet zijn en wilt / seggende: Wat kan ons dat Water helpen: Maer dat gy bedencken wilt / hoe dat Christus Jesus hem selve heeft laten Doopen / hoewel hy geen sonde en kende / noch bedrogh in sijnen mondt bevonden en werdt. Ja selve de gerechtigheyt / wegh / waerheyt / ende dat leven was. Seght / wat konde doch Christo dat Water helpen / die het alles in allen was. Oock zijn de Jongeren van Ephesen wederom van Paulo gedoopt / om dat sy niet van den Heyligen Geest en wisten / hoewel sy met Joannis Doopsel gedoopt waren. Heeft hem dan Christus selve laten Doopen / die geen sonde kende: Ende zijn oock wederom van Paulo gedoopt die met Joannis Doopsel eenmael gedoopt waren / welcke Doop doch uyt den Hemel was: Waerom veracht gy dan des Heeren Doop / gy die een arm ellendigh Sondaer zijt / ende zijt sonder eenige kennisse ende geloove gedoopt / met eener Doope / die uyt den Draeck ende dat Beest is. Matt. 3. 15. Act. 19. 5. Matt. 21. 25.

Noch soo heeft oock Cyprianus Martyr met sijn gantsche Concilio in Africa besloten / als dat men de gene / die van Ketters gedoopt waren / wederom met den Doop Christi Doopen soude / ende dat daerom: want sy hielden 't daer voor / dat de Ketter-doop Christus-doop niet zijn en konde: denckt gy nu een weynigh na / gy goede Leeser / wat 't voor lieden geweest zijn die u gedoopt hebben / van wien sy gesonden zijn / wat geloove sy gehadt / wat leven sy gevoert / met wat leere ende gebruyck sy u gedoopt hebben. Ja wilde gy sulcks recht ende wel nadencken / ick soude door Gods genade verhoopen / soo gy maer na de ware Vrede ende vryheyt der Conscientien begeerigh en waert / gy soud haest vermercken / hoe gy beyde de inwendige ende uytwendige Doope noch noyt gekent en hadt / noch veel min ontfangen en hadt.

Siet lieve Leesers / hier hebt gy dat rechte Fondament ende de Schriftmatige aenwijsinge van den Doop Christi / ende de oplossinge van den Doop des Antichrists: Bidt den alderhooghsten Heere om een heylsaem / reyn verstandt / dat gy de rechte ende Godsalige waerheyt van herten bekennen / gelooven / ende in alle vreese Gods trouwelicken nakomen mooght / ontslaet u doch des verkeerden disputeerens ende tegenstrijdens: Want wie uyt sulcker meeninge disputeert ende tegenstrijdt / dat hy op ruymer straten blijven magh / brengt sijn ziele in 't verderven / ende en sal nimmermeer met goede ende gewisser Conscientie voor sijnen Godt wandelen / oock wel wat vinden daer hy over twisten ende wrœren magh.

Hier-

Hierom so doorsoeckt / gelooft ende volght Godts woort in oprechter vromer herten / ende en laet u niet met veel schoon sprekende woorden in eenen goeden schijn verleyden / so sult gy den gewissen gront der heylsamer waerheyt ende de troostelijcke belofte der genaden sonder twijffel wel verkrijgen. De Heere Jesus Christus gunne u zijn genade / Amen.

Van des Heeren Heylige Nachtmael.

Gy weet lieve Heeren / Vrienden ende broederen / hoese alom veel van des Heeren Nachtmael schrijven / prediken ende roemen: Maer met hoedanigen bekentenisse / geloove / liefde / vreede / eenigheyt / gebruyck ende ordeninge sy dat doen / blijckt wel. 't Is wel waer / dat ons des Heeren mondt / een Broodt breken of Nachtmael in dat Nieuwe Testament geordineert heeft / maer niet in sulcker wijse / gelijk het by u gebruyckt wort. Want u Nachtmael is allen menschen gemeyn / hy zy oock wie / ende hoe hy zy / gierige / hoovaerdige / pralers / suppers / haters / afgoden-dienaers / hoeren-jagers / vrouwen-schenders / ja oock hoeren ende boeven / &c. Het wert oock in eenen leelijcken stinckende pracht ende prael / geveynstheyt / ende afgoderye gebruyckt / ende mede van soodanige Dienaers uytgedeylt / die in den grondt niets niet en soecken / dan wereltlijcke eere / gemack / vleesch ende buyck / gelijckmen sien magh.

1 Cor. 10.21.

Aengesien dan / dat uwer veel soo over dat Nachtmael yveren / maer niet na de Schrift / gelijck gy hooren sult: Want u tafel beter des Duyvels tafel / als des Heeren tafel heeten magh. Soo begeer ick om Jesus wille / dat gy doch eens in waerachtiger vreese Gods nadenken wilt / wien / waerom / ende waer toe de Heere dat selve Nachtmael in sijn laetste avont eeten / sijne Kercke alsoo na gelaten ende verordineert heeft / op dat 'et u een levende ende beroerende teecken zijn magh / dat u des Heeren overvloedelijcke groote weldaden / de hertgrondelijcke vrede / liefde ende eenigheyt sijnder gemeynte / ende de gemeenschap sijns vlees / ende bloedts voor dragen ende inbeelden magh / dat gy alsoo dat ongerechtige godloose wesen in den grondt afsterven / de Gerechtigheyt ende Godsaligheyt van herten nae komen / van des Duyvels Tafel af vlien / ende u in een waerachtigh geloove / ende in een vroom boetveerdigh nieuw leven / ende in een ongeverwde broederlijcke liefde / met de Gemeente Jesu Christi by sijn Heylige Tafel sitten mooght.

'sWerelds Nachtmael is niet des Heeren Nachtmael.

Merckt waerom men het Nachtmael houden sal.

Aldus spreeckt Paulus: Ick heb dat van den Heere ontfangen dat ick u gegeven hebbe: Want de Heere Jesus in den Nacht doen hy verraden wert / nam hy dat Broodt dankende ende brack dat / ende sprack: Neemt / eet / dat is mijn lichaem dat voor u gebroocken wordt / sulcks doet tot mijnder gedachtenisse.

Desgelijcken oock den Kelck na den Avonteten / ende sprack: Desen Kelck is dat Nieuwe Testament in mijnen Bloede / sulcks doet / soo dickwils als gy dat drinckt / tot mijnder gedachtenisse.

Sommige Geleerden hooghmoet ende misverstant veel bloets oorsaecke.

1 Cor. 11.24. Marci 14.22. Luce 22.17.

Hier hebt gy de verklaringe Pauli van de woorden des Heyligen Nachtmaels / van den Heere ingeset / over welcke woorden de geleerde wel hert gestreden hebben / ende en hebben (eylacen) haerder een part niet weynigh onschuldigh bloedts met haren afgodischen misverstandt / (soo het anders misverstandt ende niet hooghmoet heeten en sal) in den doodt geschreeven. Ende wordt aen haer vervult dat de Heylige Paulus van haer geschreeven heeft: doen sy haer voor wijs hielden / zijn sy tot sotten geworden / want sy strijden ten meesten over dat signum / dat ten weynighsten gelt: Ende dat significatum / waerom dat signum ingeset is / ende dat ten meesten gelt / en treffen sy niet. Het wort oock luttel (soo my dunckt) by haer geacht / namelick / hoedanige gasten ofte genieters dat 'et behooren te zijn die met Christo by sijn Tafel sitten / ende dit weerde Heylige Nachtmael met hem gebruycken sullen.

Rom. 1.22.

Niet dat 't teken maer de bedieding des tekens gelt.

Ons en is niet een letter in de gantsche Schrift bevolen / als dat wy over dat sienelijke ende tastelijcke signo disputeeren sullen / wat dat in hem zy. De geestelijcke rechten alle dingen Geestelijck: Want wat dat in der substantie zy / magh met handen getast / met oogen gesien / ende met den monde gesmaeckt worden. Maer dat staet ons meest te bedencken / dat wy dat significato / dat is dat gene / dat wy met desen signo (dat is teken) allen waerachtigen Christ-geloovigen voor gedragen / afgebeelt ende vermaent wordt / in onser zwackheyt mogen nae komen / ende soo veel als in ons is / gelijckformigh zijn.

1 Cor. 2.

Om deser oorsaecke en willen wy den goethertigen ende vromen Leesers met de twistige ende vruchteloose disputatien / over het uyterlijcke signo niet bemoeyen / gelijck als de geleerde doen: Maer wy begeeren alleen / dat wy door des Heeren hulpe ende genade / met de stercke kracht des Godlijcken woordts recht mogen aenwijsen / wien ende waerom het Christus Jesus na gelaten ende geordineert heeft / op datmen dat sienlijcke teecken / niet voor dat waerachtige wesen en eere / ende niet van der waerheyt tot den beelden en trede.

Om dan te komen tot een recht ende oorbaerlijck ende Christelijck verstant van des Heeren Heylige Nachtmael / wat dat zy / wien / waerom / ofte waer toe dat nagelaten zy / soo moetmen hier vier dingen bysonder neerstelijck aenmercken ende wel waer nemen.

Dat teken ende waere wesen en zijn niet eenderley.

Ten eersten / soo moetmen hem hier wel voor sien / datmen dat sienlicke verganckelijke Broodt ende Wijn niet tot des Heeren wesentlijcke vlees ende bloedt en maecke / gelijck sommige doen. Want sulcks te gelooven / is tegen de gantsche natuere / vernuft ende Schrift / ja eenen openbaren lasteraer des Soons Godts / grouwel ende Afgoderye. Maer gelijck hoe Israël jaerlijcks tot sijnder tijdt na 't bevel Mosi dat Paesschen houden moesten / ende dat tot eener gedachtenisse van dien / dat de Almachtige Godt / de Godt van Abraham / Isaac ende Jacob sijnen volcke voor de straffe ende plagen / doen hy de eerste geboren sloegh / genadelijck bewaerde / ende door sijn stercke handt ende uytgereckten arm uyt den Yseren Oven van Egypten / uyt de verschrickelijcke Tyrannye ende gewelt van Pharao nae de woorden sijner beloften / soo heerlijcken ende wonderlicken uytvoerde ende verloste / ende daerom dat selve Paesch-Lam / des Heeren Passcha / (dat is door ganck) hiete. Dat teecken voor dat waerachtige wesen / want dat Lammeken

Gen. 15.41.

Exod. 12.11.

en

en was den doorganck niet / hoe wel 't soo genoemt worde. Het en beteeckende maer den doorganck gelijck verhaelt is. Also wort hier ook dat Brood des Heyligen Nachtmaels / des Heeren Lichaem / ende de Wijn des Heeren Bloedt / genoemt / dat teecken (segge ick) voor dat waerachtige wesen. Niet dat het sijn eygentlijcke ende natuerlijcke vleesch ende bloed is / want daer mede is hy opgevaren boven alle Hemelen / ende sit tot sijns Vaders rechter hand onsterffelijck ende onverganckelijck in eeuwiger Majesteyt ende Heerlijckheyt: Maer het is een vermanende teecken ende gedachtenisse van dien / dat de Sone Godts / Christus Jesus / ons door dat onbevlekte Offer sijns onschuldigen Vleeschs en Bloed uyt dat gewelt des Duyvels ende uyt dat Rijcke der Hellen / en des eeuwigen Doods verlost / ende in dat Rijcke sijnder Genaden / Victorieuselijck gevoert heeft / gelijk hy selve seydt. Dat doet tot mijnder gedachtenisse.

Marc. 16.9. Luc. 24.50. Acto. 1.9. Rom. 8,3. Eph. 4.8. 1 Pet. 3.21. Heb. 10. 10. Luc. 22. 19.

Ten tweeden / is hier waer te nemen en aen te mercken / dat 'er geen hooger of grooter bewijs der liefden en is / dan dat men den Dood voor yemand sterve / gelijck Christus seydt: Niemandt en heeft grooter liefde / dan die sijn leven voor sijn Vrienden laet / nademael dit Heylige teeken maer een gedenkteeken van des Heeren Dood en is / en de Dood dat alderhoogste bewijs der liefden is (gelijk verhaelt is) soo werden wy hier vermaendt / soo wanneer wy by des Heeren Tafel sitten / om sijn Broodt te eeten / ende sijnen Kelck te drincken dat wy niet alleen sijnen Dood / maer oock alle de heerlijcke vruchten der Godlijcker liefden tegen ons bewesen in Christo / met alder-neerstigheyt verkondigen ende gedencken sullen / te weten / dat God den menschen in den begin hem tot eenen beelde / onverderffelijk geschapen heeft / in dat Paradijs ingeset / ende hem alle Creaturen onderworpen heeft: Doen hy van der slangen vervoert was / weder met den toekomenden Overwinner en Heyland Christo verheught ende vertroost heeft / Mosen ende de Propheten gesonden heeft / die des Heeren Wet neerstelijck gedreven / ende op den beloof den Christum en sijn Rijk gewesen hebben.

Ioan. 15.15. Gen. 1.26. en 2. 18. Gen 3.15. Matt. 1. 25. en 2.1. Luc. 1. 27. Ioan. 1.14.

Dat Christus Jesus na de toeseggingе der Schrift / ten laetsten in deser Werelt verschenen is / een waerachtigh mensche / uyt de Heylige Maget Maria gebooren is: Dat hy dat salighmakende en genadenrijke Woord in veel ellende / moeyte ende arbeyt den huyse Israël gepredickt heeft / dat verloren schaep gesocht / ende weder tot sijnen rechten Herder gebraght heeft: Dat hy ons voor sijnen Hemelschen Vader met sijnen bitteren Dood en dierbaren Bloede / in sijner eeuwiger liefden gevrediget en versoent heeft / gelijk hy selve seyt: Soo lief heeft God de Wereld gehadt / dat hy sijnen eenigen geboren Sone woude geven / op dat alle die aen hem gelooft / niet en vergae / maer dat eeuwige leven hebben.

Matt. 18. 12. Eph. 2. 4. Col. 1. 19. en 2.13. Rom. 8.3.

O wonderlijcke liefde Gods / die men uytgronden noch door grijpen kan: Hy en heeft geen Engel / geen Patriarch / noch Propheet / maer sijn eeuwigh Almachtigh Woordt / sijn eeuwige Wijsheyd / dat schijnsel sijner Heerlijkheyt in de gedaente eens sondelijken vleeschs in de bedroefde Wereld gesonden. Ende heeft dien alsoo tot sonde voor ons gemaekt / die van geen sonde en wiste / op dat wy in hem de gerechtigheydt souden worden / die voor Godt gelt.

Mijn goede Leser en verstaet 't niet soo / als dat in Christus sonde geweest zy: Dat zy verre. De Schrift spreekt hem vry van alle sonden / hy was dat Lammeken sonder vlecke: Hy en kende de sonde niet: Dat bedrogh en is in sijnen mond niet bevonden. Maer hy is van Paulo na Hebreeuscher wijse sonde genoemt / dat is een Offer voor de sonde / gelijck de Propheet seyt: Hy is om onse misdaeds wille gewont / en om onser sonden wille geslagen: De straffe leyt op hem / op dat wy vrede hadden / hy heeft sijn leven tot een Schult-offer gegeven.

2 Cor. 5. 21. Hier leert op wat wijse Christo sonde in der Schrift genoemt wort. Esai. 53. 8. 1 Pet. 2. 22.

Siet weerde Lesers / alle die dese heerlijcke liefde Gods en dese overvloedige groote weldaden der genaden in Christo Jesu tegen ons bewesen / van herten kan gelooven / die wert door alsulcken geloove / al meer en meer vernieuwt: Sijn herte wert overgoten met eenderley vreughden ende vredigheyt: Het breekt uyt in een vrolijk gemoed / met alderley dankseggingе: Het looft en prijst sijnen God van gantscher herten / daerom dat 't met gewisser conscientien in den Geest gevattet heeft / gelooft ende bekent / dat ons de Vader alsoo lief gehadt heeft / dat hy ons arme ellendige sondaers sijnen eenigen ende eeuwigen Sone / met alle sijn verdienste tot eender gaven en eeuwige verlossinge geschoncken heeft / gelijk Paults seyt: De genadigheyd ende liefde Gods ons Salighmakers is verscheenen / niet om de wercken der gerechtigheyds wille / die wy gedaen hadden: Maer na sijner barmhertigheyd maekte hy ons Saligh / door dat Badt der Weder-geboorten / ende Vernieuwinge des Heyligen Geests / die hy rijckelijk uytgegoten heeft over ons / door Jesum Christum onsen Salighmaker / op dat wy door sijn Genade rechtveerdig ende Erfgenamen zijn des eeuwigen Levens: hier behoort men te gedencken / hoe dat de gerechtige voor ons ongerechtige gestorven is / doen wy oock noch openbare sondaers / ende vyanden waren.

Tit. 3. 5. Tit. 3. 3. Rom. 5. 10.

Hoe dat dat onbevleckte Lam in dat vyer der ellende / aen den stamme des kruys voor ons gebraden / en tot een eeuwige versoeninge voor ons geoffert is.

Es. 53. 10. 1 Pet. 1. 20. Ex. 12.6. Ex. 12.9.

Hoe dat de Schepper aller creatueren (door welcken het alle gemaekt is) van boven tot beneden om onsent wille gebroken is. Ende die daer schoon was boven alle kinderen der menschen / de alder onweerdighste geworden / ende met den quaetdoenders gerekent is.

Hoe dat de onschuldige aller wereld lasten gedragen / ende onser aller schuldt met sijn roode bloedt uytgedaen en betaelt heeft / gelijck de Schrift spreekt: Ick heb moeten betalen / dat ick niet gerooft en hadde.

Ps. 69. 5.

Somma / dat Christus Jesus met sijn gehoorsaemheyt / Adams ende alle sijns Saeds ongehoorsaemheyd ontbonde / ende met sijnen bitteren Dood het Leven wedergebracht heeft.

Rom. 5. 18.

Dit Heerlijcke ende Hooge werk der Godlijcker liefden ende genaden / bekende de Heylige Paulus / ende brack uyt ende sprack / wie wil ons affscheyden van de liefde Gods / droefenisse / ofte angst / ofte vervolginge / of honger / of naecktheydt / of perijckel / of zweert /

Psal.44.23. Rom.8.36.

gelijcker geschreven staet / om uwent wille worden wy gedoodt den gantschen dagh / wy zijn gerekent voor slacht-schapen: Maer in dien allen overwinnen wy verre om des geens wille die ons lief gehadt heeft. Want ick ben gewis dat ons noch dood / noch leven / noch Engel / noch vorstendom / noch gewelt / noch dat tegenwoordige / noch dat toekomende / noch dat hooge / noch dat leege / noch eenigh ander creatuere en kan afscheyden van de liefde Gods / die daer is in Christo Jesu onsen Heere.

Rom.8.38.

1 Ioan.4.19.

Ende dit is het Woort dat Joannes seydt / laet ons hem lief hebben / want hy heeft ons eerst lief gehadt. Want de natuere leert den geenen lief te hebben die ons lief heeft. Ende dat is de eerste vrucht des Heyligen Nachtmaels / wanneer het recht gebruyckt wordt.

Ten derden / moetmen aenmercken / als dat ons hier met dit selvige Nachtmael / de Christelijcke eenigheydt / liefde en vrede afgebeeldet en vermaent werden: Daer na alle waerachtige Christenen van herten jagen en strijden moeten. Wy alle (spreeckt Paulus) die een broodt genieten / zijn een broodt.

1 Cor.10.17.

Alle Christen zijn een broodt, en Lichaem.

Gelijck als dan een natuurlijck broodt van veel korens in de meulen gebroocken / met water gekneet / van des vyers hittigheydt tot een broodt gebacken wordt / alsoo wordt oock de gemeynte Christi uyt veel geloovigen / met de meulen des Godlijcken woordts in hare herten gebroken / met dat water des Heyligen Geests / en met dat vyer der reynder ongeverweder liefden in een lichaem gedoopt.

1 Cor.12.13.

En gelijck als een natuerlijck lichaem met al sijn lidtmaten eenigh en vredigh is / en een yegelijck lidtmaet van naturen zijns dienst neerstelijck waer neemt dat geheele lichaem ten besten: Alsoo behooren oock in gelijcker maten de waerachtige en levendige lidtmaten aen Christus Lichaem eenigh te zijn / een herte / eenen geest / een ziele / niet twistigh en onvredigh / niet afgunstigh / en nijdigh / niet wreet en bijtigh / niet wreveligh / kijfachtigh en wolvigh / de eene tegen den anderen gelijck de eergierige / eygensoeckelijcke en hooveerdige deser werelt doen / maer in alder manieren onder malkanderen lanckmoedigh / vriendelijck / vreedsaligh / bereydt na de rechte aerdt der Christelijcke liefden / haren naesten te dienen in alle wat zy vermogen / met vermanen / bestraffen / troosten / met handreyckinge / met raed / daed / goed / ja oock met haren sueren swaren arbeydt / lijf en leven / bereydt malkanderen te vergeven / gelijck ons Christus Jesus vergeven / en met sijn woord / leven ende dood gedient heeft / als Paulus seyt / treckt aen als de uytverkorene Heyligen Gods / en beminde / een hertgrondelijke barmhertigheydt / vriendelijkheydt / ootmoedigheydt / sachtmoedigheydt / lijdtsaemheydt / de een verdrage den anderen / en vergeeft u onder malkanderen / soo yemand eenige klachte heeft tegen den anderen gelijck als u Christus vergeven heeft / alsoo oock gy. Boven dat alle soo treckt de liefde aen / die daer is den bant der volkomenheydt / ende de vrede Gods regeere in uwe herten / tot welker gy oock geroepen zijt in een lichaem / en weest dankbaer.

Coll.3.12.

Eph.4.5.

Col.3.15.

Item / gelijck als ook in een natuerlijck lichaem de hooge Lidmaten / als oogen / ooren / mondt / &c. De ongeachtste Lidmaten haer verworpenheydt niet en verwijten / oock de ongeachte / den hoogen om haer hoogheyts wille niet benijden / maer een yegelijck Lidtmaet in sijn deel vreedigh is / ende dat geheele lichaem ten goede diendt / het zy dan in sijnder ordeninge hoogh ofte leegh. Also oock in des Heeren Gemeynte. Sommige (seydt Paulus) heeft hy tot Apostelen geset / sommige tot Propheten / sommige tot Euangelisten / sommige tot Leeraers ende Herders / een yegelijck sie voor hem dat hy hem niet en beroeme / alle wat hy is / heeft of vermach / het is doch alle Gods genade ende gave. Een yegelijck wachte op sijnen dienst / op dat de Heyligen mogen gesticht / ende dat Lichaem gebouwet werden tot dat wy alle komen tot eenderley geloove / ende bekentenisse des Soons Gods tot een volkomen man werden in de mate des volkomen Ouderdoms Christi.

1 Cor.12.14.

Eph.4.12.

Die anders wat soeckt dan de bouwing des Lichaems Christi en is geen Lidtmaet aen Christus Lichaem. Eph.4.12.

Dit wert ten tweeden met 't Heylige Nachtmael afgebeelt / maer hoe dat by de werelt / die hen Christenen roemen / nae gekomen werdt / betuygen hare vruchten ende daedt wel.

Ten vierden moet men aenmercken / als dat dat Heylige Nachtmael een gemeynschap des Lichaems ende Bloedts Christi is / gelijck Paulus seydt / den kelck der Dancksegginge / met welcken wy Dancksegggen / is die niet de Gemeynschap des Bloedts Christi: dat Broodt dat wy breecken / is dat niet de gemeynschap des Lichaems Christi.

1 Cor.10.16.

Aengesien dat 'et dan een gemeynschap is als verhaelt is / soo wil ick u alle te samen seer broederlijck vermaent hebben / dat gy u doch met neerstigheydt ondersoecken wilt / of gy oock Christi deelachtigh geworden zijt: Of gy oock vleesch van Christus vleesch / en been van Christus beenen zijt / ende of gy oock in Christo zijt / ende Christus in u is: Want alle die weerdelijck van desen Broode eeten / ende van desen kelk drincken sal / die moet door de kracht des Goddelijcken woorts / overmids den geloove aen den binnenste mensche verandert / ende in eenen nieuwen sin bekeert zijn / een nieuwe Mensche uyt Godt geboren zijn / uyt Adam in Christo verset zijn / Christelijcker Aerd / medelijdig / vriendelijck / barmhertigh / lieflijk / nedrigh van herten / ende des Heeren Woordt gehoorsaem zijn: Dat hooveerdige / eergierige / eygen soeckelijcke en vleeschelijcken Herte moet besneden zijn. Dat schalcke ooge uytgesteken / dat quaedhoorige oore verstopt / de onnutte achterklappige Tonge getemt / de onreyne bloedige Handen gereynigt / en dat onsuyver gulsige vleesch gematigt / &c. Hy moet eenen vromen strijd voeren tegen Wereldt / Vleesch ende Duyvel: Sijn Lendenen moeten met de waerheydt begordet zijn / hy moet met den Pantsier der gerechtigheydt bekleed zijn: Sijn Voeten moeten geschoeyt zijn / als die bereydt is tot den Euangelium des Vredes / hy moet met den Schilt des Geloofs / met den Helme der Salighey / en met dat sweert des Geests gewapent zijn. Hy moet van des Heeren Geest gedreven worden / dat hy van herten een Christen zy / ende uyt alle sijn krachten daer na staen dat hy in sijner swack-

Heb.3.15.

Eph.5.30.

Ioan.3.5.

2 Pet.3.8. Col.2.11.

Matt.18.9.

Esa.1.16.

Eph.6.15.

1 Tes.5.8. Rom.8.14.

Phil. 2. 5.

swackheyt magh gesint zijn. Gelijck als Christus Jesus gesint was doen hy dit heylige

Luc. 22. 15. Matt. 28. 25.

Nachtmael verordineerde / ende met sijnen lieven Jongeren gebruyckte / en sprack: My heeft van herten verlangt / oft met grooter

Marc. 14. 22. Luc. 22. 1 Cor. 11. 22. 17.

begeeren heb ick begeert / dat ick dit Paeschlam met u eeten mochte / eer dat ick lijde. Daer nae heeft hy genomen dat broodt / gebroken en geseyt: Neemt / ende eet / dat is mijn lichaem / dat voor u gegeven wort: des selven gelijcken oock den Wijn: Dese is den Kelck des Nieuwen Testaments in mijnen Bloede / &c. Dat selvige doet tot mijnder gedachtenisse / recht oft hy seggen woude:

Ioan. 3. 31. 1 Ioan. 4. 9. Rom. 8. 3. Phil. 2. 7.

Siet lieve kinderen / soo verre heeft my de liefde / die ick tot u / en tot het menschelijcke geslachte gehad hebbe / en eeuwigh hebben sal / gedreven / dat ick mijns Vaders Heerlijckheyt verlaten hebbe / ende ben als een arm ellendig slave / om u te dienen / in dese bedroefde Werelt gekomen. Want ick sagh dat gy alle des Duyvels waert / ende dat'er niemand en was

Esai. 5. 9. Ezech. 39. 9.

die u verloste: Dat gy alle verdwaelt ginck / gelijck verdwaelde schapen / ende niemand uwer achtede / dat gy alle grijpende Wolven een spijse waert / en niemand en was die u verloste / dat gy tot'er doodt toe gewont waert / ende niemandt en was die u genesen konde.

Ioan. 1. 13.

Daerom ben ick van den Hemel hier af gekomen / ende ben een arm swack en sterffelijck

Hebr. 5. 2.

mensche geworden / U in alle dingen gelijk / uytgenomen de sonde / ick hebbe u in mijnder

Ezech. 16. 6.

grooter liefden / soo neerstelijck gesoght / ellendigh / verdrietigh / jammerlijck / ja half dood hebbe ick u gevonden / den dienst mijnder liefden hebbe ick soo hertelijck aen u bewesen / uwe zeeren hebbe ick verbonden / uwe

Luc. 10. 34.

bloed hebbe ick afgewischt / Wijn ende Olye in uwe verrotte vuyle wonden gegoten / uyt

1 Reg. 1. 36.

den mond der helscher Beyren en Leeuwen gevrijdt / ick hebbe u op mijn schouderen genomen / ende in de hutten des vredes ingevoert / uwe naeckheyt hebbe ick bedeckt / uwe ellende hebbe ick my ontfermt. De wet hebbe ick voor

Matt. 5. 9. Rom. 8. 32. Esai. 53. 7. 1 Pet. 12. 21.

u vervult / uwe sonden hebbe ick wech genomen / den vrede / genade ende gunst mijns Vaders hebbe ick u verkondigt / sijnen goeden wille hebbe ick u geopent / den wegh der waerheydt aengewesen / en dat ick de waerachtige Messias / Vorst en beloofde Saligmaker ben / dat hebbe ick met mijn ongehoorde Teeckenen / en groote wonder-wercken / krachtelijck betuyght.

Siet lieve kinderen / dus lange hebbe ick by u gewandelt met mijns Vaders Woordt / geleert / vermaent / bestraffet / getroostet / en

Matt. 26. 13. Luc. 22. 5.

in sijnen Naem bewaert / maer nu is mijn uure hier / in deser nacht sal ick verraden werden / alle wat de Propheten van my gesproken hebben / heeft sijn eynde / nu ick u niet langer en magh dienen met mijn leere en leven wil ick u ten laetsten dienen met mijn bitter lijden / vleesch / bloedt / kruys / en doodt.

En dit is nu die eygentlijcke oorsaeck / daerom dat ick u tot desen Avond-eeten hebbe beroepen / op dat ick u desen gebruyck onder Brood en Wijn ordineeren mocht / dat gy somtijds na mijn doodt by den anderen komen / ende de heerlijcke weldaden mijnder ernstiger liefden soo overvloedelijcken aen u bewesen / hier mede gedencken sout / ende bysonder / dat ick u soo lief gehadt hebbe / dat ick oock mijn vleesch voor u geoffert / en mijn bloedt voor u vergooten hebbe: grooter liefde en heeft niemandt gehadt / dan die sijn leven set voor zijn

1 Cor. 11. 25. Ioan. 15. 18.

vrienden / ende hebbe alsoo daer mede een eeuwige versoeninge / genade / bermhertigheyt / gunst ende vrede by mijnen Vader verkregen / gelijck ick u geseyt hebbe / te weten / dat de Sone des menschen niet gekomen en is / om gedient te worden / maer om te dienen / ende dat hy sijn leven geve tot verlossingen voor veele.

Matt. 20. 28.

Lieve Lesers / merckt op des Heeren woord ende insettinge / want soo waer dit heylige Nachtmael / met alsulcken geloove / liefde / aendacht / vrede / eenigheydt / hert ende gemoedt gebruyckt wert / daer is Christus Jesus met sijn genade / geest ende belofte / ende met die verdienste van sijn lyden / ellende / vleesch / bloedt / kruys / ende doodt / gelijck hy selve seyt: Soo waer dat'er twee oft drie vergadert zijn in mijnen Name / daer ben ick midden onder haer.

Matt. 28. 20.

Maer soo waer de reyne bekentenisse Christi / dat werckende geloove / dat nieuwe leven / de Christelijcke liefde / vrede en eenigheydt niet en zijn / daer en is't niet des Heeren Nachtmael / maer het is een verachtinge en bespottinge des Bloeds en Doods Christi / eenen troost der onboetveerdigen / een verwoerische beveynstheyt / ende eenen openbaren Godts laster ende afgoderye / gelijckmen (eylacen) nu by der werelt speuren en sien magh.

Waer de geheymenissen niet en zijn, en wort niet recht genachtmaelt. Matt. 26. 19. Mar. 14. 18. Luc. 21. 3.

O lieffelijcke vergaderinge / en Christelijcke Bruyloft / dat van den Heere selve geordineert ende beroepen is / in den welcken niet eenige tydelijcke wellust / vleesch / oft buyck / dan de heerlijcke heylige verborgenisse met desen sienlijcken teken onder Brood ende Wijn allen waerachtigen Christ-geloovigen afgebeelt / gesocht / en begeert worden.

O lieffelijcke vergaderinge / en Christelijcke Bruyloft / in den welcken geen ongesoutene schandelijcke spotterye en onnutte liedekens / maer dat vrome Christelijcke leven / vrede / eenigheydt onder alle broederen / daer toe oock dat verblydende Woordt der Godlijcker genaden / sijn heerlijcke weldaden / gunst / liefde / dienst / tranen / bidden / kruys / en doodt / met lieffelijcker dancksegginge in Godsaliger blijdschap voorgedragen en vermaent wert.

Dat recht Nachtmael is een gedachtenis en vermaninge van de weldaden Christi, aen ons bewesen.

O lieffelijcke vergaderinge / en Christelijcke Bruyloft / tot den welcken de onboetveerdige ende stoute verachters (na inhoudt der schrift) niet beroepen en zijn / gelijck daer zijn Hoeren / Boeven / Overspeelders / Vrouwenschenders / Rapers / Roovers / Leugenaers / Bedriegers / Tyrannen / Bloedvergieters / Afgoden-dienaers / Lasteraers / &c. Want zy en zijn des Heeren volck niet. Maer die uyt God geboren zijn / de waerachtige Christenen / die haer sonden begraven / ende met Christo in een Godsaligh nieuw leven wandelen: Die haer vleesch kruycen / van den Heyligen Geest gedreven worden / die Godt van herten gelooven / soecken / vreesen / lief hebben / ende in haer swackheydt geerne willen dienen ende gehoorsaem zijn: want dat zijn leden des lichaems Christi / vleesch van sijnen vleesche / en been van sijne beenen.

De vleeschelijcke ende onboetveerdige en hebben geen deel aen des Heeren Nachtmael.

Eph. 5. 30.

O lieffelijcke vergaderinge / en Christelijcke

De vergadering tot des Heeren Nachtmael en is geen vergaderinge der ydelheydt.

Bruyloft / in den welcken dat gulsige eten en drincken niet gebruyckt / noch de Godtloose ydelheyt van pijpen ende trommelen niet gehoort en wort / maer daer de hongerige conscientien versadigt worden met den hemelschen broode des Godlijcken woorts / ende met den wijn des heyligen Geests / ende daer de vredige vrolijcke zielen spelen ende springen voor den Heere.

Waeckt op ghy die in duysternissen sit / ende in des doots schaduwe wandelt: Waeckt op / (segge ick) ende neemet waer dat dat Nachtmael dat ghy tot noch toe gehouden hebt / niet en is dat Nachtmael Christi / dan des Antechristen / niet des Heeren Tafel / dan des Duyvels Tafel; want het wert gemeynlijck niet dan van openbare vervoerders ende Afgodendienaers uytgedeylt / en van soo een volck genietet / dat noch heel moetwillich Vleeschlijck / ende des Heeren woordt ongeloovigh en wederspannigh is. Daer en boven noch / dat voor des Heeren wesentlijcke vleesch en bloedt bekent / ende met sulcken onbetamelijcken Heydenschen pracht en prael gebruyckt wert: O grouwel ende Afgodt.

Lieve Lesers / ick betuyge u de waerheydt in Christo / ende en liege niet / als dat dat Heylige Nachtmael Christi van geenen vervoerders uytgedeylt / noch van geenen onboetveerdigen ende wederspannigen en wil genietet zijn. Het en eyscht oock soo geenen pracht ende prael der kleederen / gelijck als de wereldt voor een maniere heeft / oock geen gulden vaten noch geveynsden schijn van biechten absolveeren / neygen en borstslaen / &c. Maer het wil met een gebroocken herte / met waerachtige boete / met een vernederde Conscientie / met een ongeverwede vierige liefde / met vrede ende vreughde in den Heyligen Geest gehouden ende bedient zijn.

Psalm. 34. 19. Esai. 57. 15, 16, 17. 66. 2.

Noch eens waeckt op / ende denckt nae wat ick schrijve: Gods werck en is geen doode letter apen / ende nae speelen / het en is oock geen geklanck van veel Klocken / Orgelen ende singen: Maer het is een hemelsche kracht ende leven de beroeringe des Heyligen Geests / die dat herte ende gemoed der geloovigen ontsteeckt / door-dringt / troost / salft / vrymoordigt / opweckt / beweeght / en in Gode lustigh ende vredigh maeckt. Want dat is de eygentlijcke aert / nature en kracht van des Heeren Woordt / wanneer het recht gepredickt wordt / ende van sijnen Heyligen Sacramenten / wanneer sy recht gebruyckt worden.

Daerom is't wel tijdt / dat men op des Heeren Woordt merckt: Want alle die daer aerdsch ende vleeschelijck gesint zijn / uyt Godt ende Gods Woordt niet gebooren en zijn / de Heere ende sijn Woordt wederspannig zijn / die hare naesten niet lief en hebben / haer in der liefden niet behulpelijck en zijn / &c. Die en zijn in des Heeren gemeynschap niet / ende en konnen daeromme oock geen koornen aen sijn broodt ende geen Gasten by sijn tafel zijn. Want vleeschelijck gesint te zijn (spreeckt Paulus) is de doodt. Die niet van boven geboren en wordt (spreeckt Christus) die en sa Gods rijck niet sien. Ongehoorsaemheydt (seydt Samuel) is moeyte en afgoderye / die sijnen naesten niet lief en heeft (seydt Joannes) blijft in den doodt. Item die niet lief en heeft / en kent God niet / want Godt is die liefde / somma / sonder de liefde is't al te vergeefs gepredickt / gelooft / gedoopt / genagtmaelt / geprophetcert en geleden.

Joan. 3. 1 Joh. 3. 14.

Rom 8. 6. Ioan. 3. 3.

1 Reg. 15. 23.

1 Ioan. 2. 10. en 3. 14.

1 Cor. 13. 3.

Daeromme vermanen wy alle de geene die dit nachtmael begeeren te houden / dat sy doch te recht leeren bekennen / wat dat rechte Nachtmael zy wat dat beteeckent / hoe ende waer toe men dat gebruyckt / ende wat volck dat 't gebruycken sal. Ende alsoo hen selven na Paulus leere wel ondersoecken / eerse van desen broode eten / ende van desen kelck drincken / op datse haer met de uytwendige tekenen niet vertroosten / ende aen dat waerachtige wesen dat 'er mede beteekent wort faelgeren. Want alle die Christum en sijne gerechtigheyt niet en bekennen / Christo ende sijn Woordt niet en glooven: In Christo en Christus Woord niet en wandelen / maer wandelen nae de superstitien / leeringen ende geboden der menschen / setten hem evenwel by des Heeren Tafel / die selve eeten en drincken hen selven het oordeel.

Hem met teeckens alleen te troosten, 't waerachtige wesen niet te hebben, heeft geveynst.

Alle die des Heeren Woordt over het geloove aengenomen en voor recht bekent hebben / ende dat selve nu wederom overtreden / ende en blijven niet in de bekende waerheydt / treden weder op den ruymen wegh / ende doen wederom des wereldts liefde aen / verstooten Christum ende Christus woordt / verlaten hen op der Geleerden vervoeringe / glosen / en valsche toeseggen; sodanige en hebben geen deel aen des Heeren Tafel / want sy en hebben geenen Godt / gelijck Joannes seyt: Wie overtreet / en in de leere Christi niet en blijft / die en heeft geenen Godt.

De afvallige hebben geen nachtmael.

2 Joan. 1 9.

Alle die daer wandelen in haers herten hoogmoet / ende haren naesten om sijnder armoede / ellende of kranckheydt verachten / ende en weten niet dat sy selve een arm sterffelijck vleesch zijn / Adams zaet / een spijse der wormen / en een verdwijnende bloeme / ja aerde en asschen / sy zijn dan Keyser / Koninck / Rijck / geleerde / &c. Ende setten hen met al sodanigen stouten hert by des Heeren Tafel / die eeten ende drincken hen selven dat oordeel.

De hooveerdige en stoute en zijn geen coornen aen des Heeren broot.

Alle die hen van des Heeren geest / naem / verbondt / woordt / bekentenisse / verdienst / genade / bloet en doot beroemen / verstooten evenwel sijnen Heyligen raedt / leere / gebooden / ordeninge ende onbestraffelijck voorbeelt / sy verstoten en bedroeven den Heyligen Geest / sy haten / achterklappen / en beliegen haren naesten / ende setten hen alsoo by des Heeren Tafel / die eeten en drincken hen selven dat oordeel.

Alle die liever hebben / huys / landt / goedt / vrienden / kinderen / werelt / gunst / des vleesch gemack / eere en tijdlijcke leven / dan sy Christum en Christus Woordt hebben / gaen evenwel tot des Heeren Tafel / die eeten en drincken hen selven dat oordeel. Want Christus spreekt. Die yet wat liever heeft dan my / en is mijnder niet weerdigh / en kan oock mijn Discipel niet zijn.

1 Cor. 11. 29

Matt. 10. 37. Luc. 14. 26.

Ende dit is de hooft-somme / dat alle de geene die hen met'en Discipelen ende Gasten Christi by des Heeren Tafel setten willen / sy zijn dan hoogh ofte leegh van state / rijck ofte arm / die moeten in 't geloove heylsaem / ende in den wandel ende leven onbestraffelijck zijn / hier en zijn noch Keyser / noch Koninck uytgenomen / noch

Her-

By Godt en is geen aensien der persoonen.

Hertogh / noch Ridder / noch Grave / noch Edelman / ja soo lange sy in der leere ende geloove dwalen / ende in den wandel vleeschelijck ende bestraffelijck zijn / en mogen sy in geener manieren met den Godvreesenden ende boetveerdigen in de gemeenschap des Heyligen Nachtmaels toegelaten worden / want sy en zijn in Christo niet / maer moeten buyten blijven / tot dat sy hen van herten tot Christum bekeeren / oprechte boete doen / op des Heeren wegh wandelen / ende alsoo een in den geest en geloove met Christo ende sijn Gemeente werden : want dat Nachtmael is een gemeenschap des Vleeschs ende Bloedts Christi / die niet den Godloosen ende verstockten / maer den oprechten Christ-geloovigen ende boetveerdigen tot eenen schat der versoeninge geschoncken zijn / gelijck als 'er verhaelt is.

Maer soo yemandt eenen goeden schijn uytwendigh voor de menschen voert / ende is inwendigh hooveerdigh / gierigh / vleeschelijck / ende sonder Godts Geest / over soodanige en rechtet niet de Gemeente / maer de Heere selve die de eenige ondersoecker der herten ende nieren is / gelijck de Schrift meldt. Vermanen dan hier mede allen den genen / die hen aen des Heeren Tafel setten willen / dat sy hen selven wel beproeven eer sy tot dese Gasterye in treden. Want alle die onweerdelijcken van desen Broode eeten / ende van desen Kelck drincken / die eeten ende drincken hen selven dat oordeel.

Psal.7.10. Ioan.17.10. Rom.8.27. Apoc.2.23.

1 Cor.11.28.

Siet lieve Heeren V. ende B. dus vermaent ons dat Broodt des Heyligen Nachtmaels / ten eersten / des Vleeschs Christi / dat hy voor ons geoffert / ende den Kelck des Bloedts Christi dat hy tot vergevinge onser sonden / in sijnder grooter liefden voor ons vergoten heeft.

Ten tweeden / vermaenet ons tot eenigheyt / liefden / ende des vreedes / die nae den Geest leere / ende voorbeeldt Christi / by allen oprechten Christen zijn moeten / want Paulus seydt : Wy die alle van eenen Broode genieten / zijn een broodt ende lichaem / &c.

1 Cor.10.17.

Ten derden / vermaenet ons tot de oprechte Wedergeboorte die uyt Godt is / tot alderley gerechtigheyt / dancksegginge / vreughde ende vrolijckheyt in den Heyligen Geest / tot een vroom onstraffelijck leven : Want het is een gemeenschap des Lichaems ende Bloedts Christi / dat doch niemandt deelachtigh en is / noch deelachtigh worden en kan / het zy dat hy na inhoudt van Gods Woord / een ootmoedigh / vreedsaligh / Godvruchtigh afgestorven Christen / uyt Godt gebooren werde / in Christo zy / ende Christus in hem zy / vleesch van Christus vleesch / ende been van Christus gebeente : want dat heet recht des Heeren vleesch ende bloedts gemeensaem zijn / gelijck oock Paulus seydt : Wy zijn Christus deelachtigh geworden / soo wy maer dat begin sijns wesens tot aen 't eynde vast behouden.

Ioan.3.3. Eph.5.30. Hebr.3.14.

Siet lieve Leeser / hier hebt gy nu de rechte aenwijsinge van des Heeren Heylige Nachtmael met sijnen beduydingen / vrucht / kracht / natuere ende genieters / gelijck ons des Heeren mondt geordineert / ende de Heylige Apostelen na gelaten ende geleert hebben / met welcke bekentenisse / geloove / liefde / eenigheyt / vreede / vroomheyt / gebruyck ende ordeninge dat in Gods gemeente behoort gehouden te worden.

Hier by settet nu dat Nachtmael dat by de Wereldt gebruyckt wordt / soo mooght gy dat recht leeren kennen / wat eenen grouwel dat den Antichrist daer af gemaeckt / ende wat tooverye hy daer mede bedreeven heeft / ende hoe wy ellendige sondaers met alle onse voorvaderen veel hondert Jaren / met dat Afgodische Israël / voor de Koopere Slange gewieroockt / ende om dat Gulden Kalf gedanst hebben : och mijn getrouwe Leesers / vreeset Godt van herten / ondersoeckt de Schrift en gelooft de waerheyt.

Exod.32.4.

Hier volght de verwoestinge des Heyligen Nachtmaels.

DE gantsche Schrift leert / dat wy anders geen Offer voor de sonden en hebben / dan des Heeren Vleesch ende Bloedt / gelijck geseyt is ; maer dewyle de wederpartye Christi dat Cathedram soo lange jaren beseten heeft / die de wetten des Alderhooghsten na het uytwijsen der Schrift verandert / ende sijn woeste grouwelen weder aen haer stede geordineert heeft / heeft hy oock dit selve Nachtmael met sijne Concilien / gewelt ende valsche leere alsoo te niete gemaeckt / dat het eylacen niet dan den schijn ende blooten name gehouden heeft / ende heeft dat tot uytroeyinge ende verwoestinge des oprechten ende eeuwigen Offers Christi / dat alleene voor Godt gelt / tot eenen dagelijckschen Offer voor de sonden opgerecht / gelijckmen in de Canon sijnder Missen opentlijken leesen ende sien magh. Dat sonder twijffel eenen grouwel boven alle grouwelen is : Want daer mede werdt Christus Jesus met sijne volmaeckte eeuwige Offer in den grondt afgedaen / ende wordt te niet gemaeckt dat hy de Versoeninge ende Middelaer des Nieuwen Testaments zy. Hy wert van den Stoel sijner Majesteyt afgestooten / ende wert met alle sijn Verdienste / Kruys / Bloedt ende Doodt veracht / ja alle voorbeelden ende schaduwen Moysi / alle Prophetien der Propheten / de belofte der Engelen / ende dat gantsche Nieuwe Testament worden daer mede verloochent / die alle met den anderen eendrachtelijck wijsen op dat eenige ende eeuwige Offer Christi / ende werdt weder in sijn stede verordineert een onreyn / blindt / vervoerisch ende vleeschelijck afgoden-dienaer / met een stuck Broodts. Lieve Leesers / verkeert my dat woordt hier niet / want het is de waerheyt dat ick schrijve.

Esa.53.7. Matt.20.28. Dan.7.25.

Merckt den grouwel met desen Offer.

Met dese Goddeloose vervoeringe is 't soo verre gekomen / dat sy haer alle geweldt hebben aengenomen / in den Hemel / op der Aerden ende in der Hellen / ende daerom breken sy dit broodt in drie stucken / met dat eerste versoenen sy Godt / met dat tweede verbidden sy de Wereldt / ende met dat derde de Zielen die in het Vagevier zijn / soo sy voorgeven.

Hier merckt waerom dat grouwel broodt in drie stucken gebrooken wort.

Met dese vervloekte schande zijn sy in so hooger eeren opgeklommen / dat sy boven alle Geweldige op Aerden geklommen zijn / en de selve tot eygen knechten gemaekt hebben / en hebben met dese haren schijnenden Gods-dienst / en tooverse Afgoderye / by een geschraept Gelt / Goet / Gout / Silver / Landt / Zandt / Kloosters / Steden / Vorstendommen en Rijken. Om dat eenen yegelicken desen heerlicken Gods-dienst als een heyligh Goddelijck werck bemint / en haere

Apoc.17.2.

hooghmoedige luydbare naemen als de gesonden Godts Dienaren ge-eert ende gevreest heeft.

Met dese seer behendige ende listige tooverye / heeft den Roomschen Antichrist sulcken aensien ende gewelt verkreegen / dat oock de Keyserlijcke Majesteyt / die alderhooghste Hoogheyt op Aerden (dien Godt selve heeft geboden te eeren ende te vreesen /) hem moet verootmoedigen / ende sijn voeten kussen. Ja dat meer is / Fredericus Barbarossa / een grootdadigh kloeckmoedigh Keyser / en konde met den Paus Alexander de derde van dien naem / niet versoent worden / soo lange als hy den hooghberoemden Heldt te Venetien voor de Kercke niet met voeten getreden en hadde.

Des Paus hooghmoet ende gewelt.

Keyser Frederico Barbarossa wert van den Paus met voeteu getreeden.

Siet soo heeft den Antichrist met dese sijne Offer de gantsche Wereldt betoovert. De barmhertige Vader moet eeuwigh gelooft zijn / die ons ellendige Kinderen door sijn Vaderlijke genade van desen betooverden Offer bevrijt heeft / ende heeft ons dat eenige ende eeuwige Offer sijns Soons Jesu Christi aengewesen / die na Melchisedechs ordinantie tot eenen hoogen ende eeuwigen Priester over dat Huys Gods geset is. Die in de dagen sijns vleeschs biddende ende smeeckende met stercken geroep ende tranen tot dien geoffert heeft / die hem van den doodt uythelpen konde / ende is verhoort om dat hy Godt in eeren hadde. Dese segge ick / heeft geoffert een aengenaem Offer / een Offer des soeten reucks dat eeuwigh van weerden blijft / daer mede hy des Vaders toorne gestilt / dat menschelijcke geslachte versoent / den Hemel geopent / de Helle gesloten ende vreedigh gemaeckt heeft die in den Hemel ende op Aerden zijn / ende sit nu voortaen tot sijns Vaders rechter-handt / ter tijdt toe dat hy sijn vyanden sal leggen tot een voet-banck sijner voeten / ja met dese sijn Offer heeft hy volkomen gemaeckt in eeuwigheyt de gene die geheylight worden.

Hebr. 5. 7. en 9. 11. en 10. 10.

Luce 12. 46. Heb. 5. 10.

Col. 1. 19. Christus Offer heeft 't al voldaen.

Psal. 110. 1. Matt. 22. 41. Act. 2. 34. 1 Cor. 15. 25. Heb. 1. 13. Heb. 10. 10. en 9. 12. Act. 20. 28.

Hier tegen en magh noch Keyser / noch Koninck / noch Doctor / noch Meester / noch Engel / noch Duyvel / het woordt staet vast ende onbewegelijck / hy heeft met een Offer / ick segge met een Offer volkomen gemaeckt in eeuwigheyt den genen die geheylight werden.

Och mijn Leesers / mijn lieve Leesers / ick meen alle die / die noch buyten Christus Geest ende woordt zijn / merckt doch wat u des Heeren woordt leert / ende neemt waer welcke de rechte Leere Christi is / de rechte Leeraers / de rechte Sacramenten / de rechte Gemeente ende dat rechte Christelijke leven dat uyt God is: Op dat gy doch eenmael mocht leeren bekennen wat Herders dat u weyden / wat Doop ende Nachtmael gy gebruyckt / met wat Offer gy versoent wort / wat leven dat gy voert ende welcks lijfs leden dat gy zijt.

O gy onverstandige / seydt Salomon: hoe lange wilt gy doch onverstandigh blijven: Ende gy sotten hoe lange sult gy lust tot sotheydt hebben. Hoe lange wilt gy onder de zware packen uwer sonden soo gebangen gaen: Hoe lange wilt gy in de gemeenschap der Duyvelen blijven / ende u alsoo met den stricken des ongeloofs na den afgrondt der Hellen laten sleepen: Waeckt doch op ende verlost uwe arme zielen. Wijckt uyt het midden van haer / wijckt van alle valsche leere / mijdt allen quaden schijn / gelooft Christo Jesu / neemt aen een boetveerdigh onstraffelijck leven / volght Christum met getrouwer herten na / gaet in dat Huys ende Verbondt sijns eeuwigen Vredes / in de gemeenschap sijns Vleeschs ende Bloedts: Neemt op sijn genoechelijcke Jock / ende lichten Last / soo meught gy ruste in uwe zielen vinden / ende met der waerheyt roemen dat gy Christenen zijt / dat gy door de genaede uwes Gods / ende door de verdiensten Christi quijtscheldinge uwer sonden hebt / ende erfgenamen des eeuwigen Rijcks zijt. Godt gunne u allen sijne barmhertige genaede / Amen.

Prov. 1. 22.

Esai. 52. 11. 2 Cor. 6. 17. Apoc. 18. 4.

1 Tes. 9. 6.

Matt. 21. 29.

Ten tweeden / hebben sy dat Broodt des Heyligen Nachtmaels / tot des Heeren wesentlijcke Vleesch / ende den Wijn tot sijn wesentlijcke Bloedt gemaeckt / ende dat uyt den woorden Christi letterlijck gevat: Neemt ende eet / dat is mijn Lichaem / &c. Niet merckende dat Christus Joan. 6. (daer hy grondelijcken aenwijst hoemen sijn Vleesch eeten ende sijn Bloet drincken sal) selve spreeckt: Dat 'et niet nut en zy sijn Vleesch wesentlijck te eeten / ende sijn Bloedt wesentlijck te drincken / het en konde oock niet geschieden. Want hy wilde weder henen varen / daer hy te voren was. En daerom moetmen dat eten sijns Vleeschs / ende dat drincken sijns Bloedts niet na de letter / maer na den Geest verstaen / gelijck hy selve seydt: De woorden die ick spreke / zijn Geest ende Leven. Alle die dit aldus uyt de Schrift bekennen / die worden voor vervloeckte Ketters ende Sacrament-schenders by veelen gescholden / ende moeten 't met Water / Vuur ende Zweert ontgelden.

Die recht van des Heeren Nachtmael leeren-moeten Sacrament schenders ende Ketters heeten.

O lieve Heere is dat niet een godloose dwalinge / ende grove blintheyt / te leeren / en te gelooven / dat een stuck Broodts / ende eenen dronck Wijns in dat waerachtigh wesentlijcke Vlees ende Bloedt des Soons Godts verandert werden / daer mede wy van Helle / Duyvel / Sonde ende Doodt bevrijdt / ende Kinderen der genaden geworden zijn: O onbeleefde Ketterye.

O ellendigh blindt mensche / gelooft doch Christus woordt / die daer spreeckt: dat het niet nut en zy / uytwendigh ende wesentlijck sijn Vleesch te eten / ende dat sijn woorden Geest ende Leven zijn. Gelooft dat hy is opgevaren / ende sit ter Rechter-hand sijns Vaders: Ende daerom en kan hy van geen tanden gebeeten / in geenen buyck besloten / noch van geenen ouderdom / vuur ende wormen verteert worden / gelijck als met desen sienlijcken Broodt ende Wijn geschiet / soo men klaerlijck merken ende sien magh.

Ioan. 6. 3.

Matt. 19. 16. Luce 24. 50. Rom. 8. 34. Col. 2. 12.

Maer soo waer des Heeren Gemeente de lieve Jongeren Christi / om dat H. Nachtmael te gebruycken met een waerachtigh geloove / liefde ende gehoorsaemheyt in Christus Name vergadert zijn / daer eet de uytwendige verganckelicke mensche / verganckelick Broodt ende Wijn / ende de inwendige onverganckelicke mensche des herten dat onverganckelijcke Vleesch ende Bloedt Christi (verstaet geestelijck) datmen noch eten noch verteeren en kan / als geseyt is. Want gelijck moet van gelijck genut werden / dat is onwedersprekelijck. De sienlijcke mensche erneert hem met de sienlijcke spijse / ende de onsichtbare mensche met de onsichtbare spijse / gelijckmen uyt des Heeren eygen mondt / Joan. 6. grondelijck mercken ende verstaen kan.

Gods Sone en wil niet vleeschlijck gegeten zijn. Gelijck moet met gelijck erneert worden.

Alle

Alle die dan in Christo zijn / die met geloovigher en boetveerdiger herten op dat reyne Offer des Vleeschs ende Bloedts Christi vertrouwen / ende bekennen dat 'et alleene de eenige afwasschinge ende versoeninge haerer sonden zy / dat eenige ende eeuwige middel der genaden / die eten recht Christus Vlees / ende drincken recht Christus Bloedt. Niet met mondt ende buyck / maer met den geloove in den Geest / als geseyt is.

Merckt hoe men Christo Vleesch eten ende sijn Bloedt drinken sal.

Uyt dese woorden kan nu de Leeser lichtelijck mercken / dat dat Broodt geen Vlees / ende de Wijn geen Bloedt zijn en kan. Want waert dat 'et Vlees ende Bloedt ware / gelijck de Afgodische leeren / ende den armen volcke voor geven soo moeste een van beyden volgen / of de verderffelijcke aertsche Creatuere als Broodt ende Wijn: Moeste in de onverderffelijcke ende Hemelsche Sone Gods verandert werden / of de Sone Gods moeste Broodt en Wijn werden / is onwedersprekelick.

O lieve Heeren / immers zijn soodanige onverstandiger dan eenige Heydenen van den beginne tot noch toe geweest zijn / want die hebben wel Sonne / Mane ende Sterren aengebeden / ende ge-eert / die in dese onderste dingen kracht bewijsen: Sy hebben gedient Ossen / Draken / Slangen / Vuur ende andere Creatueren meer / die eensdeels oock levendigen Adem in haer gehadt hebben. Oock Houten / Steenen / Gulden ende Silveren Beelden / die door der Werck-meesters konste / nae gelijckenisse van menschen konstelijcken gegoten / gesneden ende verciert waren: Maer die haer na des Heeren Name noemen laten / aenbidden / eeren ende dienen een stuck Broodts ende een mondt vol Wijns voor dat wesentlijcke Vleesch ende Bloedt Christi / die tot onser aller Salighevt van den Hemel hier neder gedaelt / Mensche geworden / ende aen den Boom des Kruyces voor de sonde ge-offert is. O onverdraeghlijcke grouwel en schande / dat de prijs Godes de heerlijckheyt Jesu Christi in alsulcken zwacken Afgodt omgekeert ende verandert is / die noch wreken / noch spreken / noch hooren / noch sien / noch gaen / noch staen en kan. Dien de wormen eten / ende den Ouderdom verteert. Die van menschen handen moet opgesloten / bewaert / geholpen ende gedragen werden / gelijck de Goden van Babilonien als Baruch seydt. Och mijn getrouwe Leeser / leert doch Christum Jesum te recht bekennen. Hy en wil den Fabuleusen Protheo niet gelijck zijn / dat hy nu de eeuwige Almachtige Sone des Eeuwigen ende Almachtigen Godts / en dan een verganckelijcke Creature Brood ende Wijn zijn soude. O neen: Dat hy is dat blijft hy / sal oock blijven in der eeuwigheydt. Daer beneven soo en kan hy oock in geen Huysen / Kercken / Kameren / Gulden ende Silvere Vaten besloten worden: Want na sijn eeuwigh en Goddelijck wesen is den Hemel sijnen Stoel / en den Aerdbodem de Voetbanck sijnder Voeten / ende na sijn Heylige Menscheyt is hy Opgevaren in den Hemel / ende sit ter Rechter-handt sijns Vaders / hy is de eeuwige ende almachtige kracht / klaerheyt / woordt / waerheydt / wijsheydt / ende dat Evenbeeldt Gods. Hy heeft alle macht boven in den Hemel / ende beneden op der Aerden. Het is alle onder sijne voeten gedaen / in sijnen name moeten gebogen worden allen Knyen / ende hem

Afgodery der Heydenen.
Afgodery van de gene die haer lien Christenen roemen.

Ioan.3.13.
Eph.4.10.
Ioan.6.62.

Baru.6.3.

Protheo konde na hem de Poëte fabulen van de een gestalte in de ander veranderen.

Esa.66.1.
Act.7.48.
en 17.25.
Marci 16.19.
Act.8.32.

Hebr.1.3.
Matt.28.23.
Eph.1.21.
Phil.2.10.
Es.45.23.

moeten alle tongen belijden / dat hy de Heere is tot glorie ende prijs sijns Vaders. Hy en sal oock met den Vleesche niet wederkomen dan in de Wolcken des Hemels / dat hy richte de Bocken ende de Schapen.

Matt.25.33.
Apoc.1.7.

Daerom segge ick noch eenmael / dat hy van geenen tanden gebeten / noch in geens menschen lijf verteert en magh worden. Dit selvige heeft oock Augustinus wel bekent / daer hy spreeckt: Waerom bereydt gy tanden ende buyck: En gelooft maer / ende gy hebt hem al gegeeten.

Dit schrijft Augustino op dat 6 cap. Joannis.

Wy weten wel lieve Leesers / dat Augustinus dat niet van dat uytwendige eeten des Heylige Nachtmaels / maer van dat inwendige eten / dat door den Geloove in den Geest geschiet / geschreeven heeft / wy hebben 't oock uyt sulcke meeninge aengeteeckent / op dat de Godvreesende Leeser / tusschen dat uytwendige ende dat inwendige eten een onderscheyt hebbe. Dat hy dat uytwendige voor dat inwendige / ende dat inwendige voor dat uytwendige niet en gebruycke. Want dat uytwendige gebruyck der teeckenen / en is niet dan een valschen schijn / ende huychelwerck / wanneer de onsienlijcke Afbeeldingen met de teeckenen uytwendigh voor gedragen / niet daer en zijn. Met den Doop der onmondige kinderen / ende met des Wereldts Nachtmael maghmen dat lichtelijck oock sonder Schrift bewijsen. Maer soo waer de verholentheyt by de Teeckenen staet / daerom sy verordineert zijn / daer vintmen Christus Doop / en Christus Nachtmael gelijck de Schrift leert.

De Sacramenten sonder Godts Geest ende Woordt zijn krachteloos.

Maer dit selvige is voor de Wereldt verborgen. Sy bekennen wel dat 'er een Nachtmael in de Schrift geleert wordt: Maer wat het in hem selven zy / wat het afbeelt / ende welcke Gasten dat gebruycken sullen / en weten sy niet / soo gantschelijcken heeftse de Babelsche Hoere in dese saeke verleyt ende betoovert.

Apoc.17.2.

Dat Heylige Nachtmael / dat van Christo ende van den Apostelen geleert is / bestraft alle Afgoderye ende vreemde middelen der versoeninge / allen haet / onvrede / ende ongerechtigheyt / want het wijst alleen op dat eenige Offer Christi / met sijnen Vleesche ende Bloede eenmael geschiet / als geseydt is. Het beeldt af den Christelijcken Vrede / eenigheyt / broederlijcke liefde / ende dat vroome onstraffelijck leven als gehoort is: Daerom en willen sy dat niet / maer sy hebben des Heeren woordt ende ordeninge verlaten / ende hebben haer van den Schepper tot creature / ende van dat waerachtige wesen tot dat verganckelijcke teecken gekeert. Ja dat de lasterlijcke schande der Godeloosen Misse / des Heeren Offer / ende dat Broodt ende Wijn sijn wesentlijcke Vleesch en Bloedt heeten moeten. Want dat is aller Godloosen gebruyck ende wijse / dewijle sy den waerachtigen Godt / den Godt des Hemels en der Aerden niet en kennen / sijn heylige weerdige woordt niet en gelooven / den rechten Gods-dienst haten / ende vyandt zijn / datse een sienlijcken ende grijpelijcken creatuer in Gods stede setten / ende een eygen versierden Godts-dienst opwerpen. Alsoo dede Israël met den Gulden Kalveren / met Baal ende Moloch. Antiochus met sijnen Maosim / de Babyloniers met haren Bel. Egypten met den Iside / &c. Ende uyt dese Fonteyne is gevloeyt alle de grouwelijcke Afgoderye / die met desen

Hebr.10.13.

Rom.1.25.

Exod.32.20.
2 Reg.12.2.
Ier.7.3.
Oze.4.14.17.

Merckt wat grouwel met den Pauselijken broode bedreven wordet.

desen Grouwel gedreven wort / gelijck daer is het Ommedragen / Opheffen / Aenbidden / Wieroocken / hier of daer te versoecken / Godlijcke eere ende dienst bewijsen. Waer af niet een stipken noch met Letter noch met Geest / in de gantsche Schrift beweert en magh worden. Ja het is by de meeste menighte (eylacen) soo gehouden datse seggen: Dit is de gene die ons aen 't Kruyce versoent heeft / gelijck Israël tot het Kalf. Dat zijn uwe Goden Israël die u uyt Egypten Landt geleyt hebben.

Exod.32.4.

Daer beneven wert dat gebruyck des Kelcks by den Roomschen / den gemeenen Volcke ontrocken: Waer 't nu des Heeren Nachtmael dat sy gebruycken / als sy voorgeven / soo moest het immers na des Heeren ordeninge onder beyde gestalten geschieden: Maer nu bewijst dat gebruyck / dat het niet dat Nachtmael Christi / maer een tooversche verleydinge des Antichrists zy.

Prov.10.1.

Hierom soo weest wijs ende nuchteren / gy die u nae des Heeren Naem laet noemen / spouwt uyt den ingedroncken Wijn der Babylonische Hoereryen / gy hebt lange genoegh gedanst / ende dat Gulden Kalf Gewieroockt / geeft den Almachtigen sijnen behoorlijcken prijs ende eere / op dat u niet en geschiede dat den ongeloovigen / ongehoorsaemen ende afgodischen Israël geschiet is. Want hoewel dat Godt haer so genadelijck uyt dat gewelt ende tyrannye van Pharao verlost hadde / moesten sy nochtans om haerder ontrouwe ende rebellighevt / noch straffe dragen ende in der Woestijnen vergaen. Alsoo is 't oock te vergeefs dat wy uyt des Duyvels Heerschappye ende gewelt met des Heeren Bloedt gekocht zijn / soo wy geen boete en doen / by de Afgoderye blijven / in Christum Jesum niet en gelooven / ende sijn Woordt niet in onse zwakheyt en volgen ende gehoorsaem zijn.

Exod.32.19.
1 Cor.10.7.
Exod.14.22.
Psal.93.3.
Heb.3.17. en 4.2.

Ten derden leeren sy / Dat dit Broodt tot quijtscheldinge der sonden uytgedeelt wordt. Mijn getrouwe Leser / merkt wat ick schrijve: Soo waer dat Christus Jesus met sijn Woort ende Geest niet bekent en wordt / daer en is niet dan ongeloove / afgoderye / doolinge ende een ongewisse wanckelmoedige Conscientie / gelijckmen sien magh.

Sy soecken altesamen middelen tegen hare sonden / maer dat rechte waerachtige middel (welck Christus is) en kennen sy niet / ende hebben daerom soo veel middelen bedacht / dat mense noch beschrijven noch tellen kan / gelijck daer is dat Roomsche Aflaet / Wywater / Vasten / Biechten / Missen / Bedevaerden / Kinder - doop / Broodt ende Wijn / &c.

Gelijckenis.

Ick en weet niet by wien datmen dit geslachte gelijcken sal / anders dan by een kranck ende gewont man / die hem eenen onervaren Medicijn betrouwt / die geen oorbaerlicke dranken geven / ende geen geneesende Plaesteren leggen en kan. Hy verquist sijn Gelt / hy lijdt pijn en smert / ende hy verderft evenwel meer als hy geneest. Een expert ende wel-ervaren Medicijn wordt hem gewesen / die 't niet om gelt ende gaven / maer uyt enckel barmhertigheyt ende liefde / hem tot sijn eygen huys versoecken / sijn wonden verbinden / ende wel genesen wil: Maer hy en wil alsulcken goeden ende beleefden Medicijn niet / wie sal hem over soodanigen mensch beklagen: Dewijle hy meer lust aen verderven heeft dan aen geneesen.

Matt.9.12.

Alsoo is 't oock met dit onaerdige geslachte / sy voelen wel somtijdts by avontueren dat sy niet wel te passe en zijn: Maer sy soecken remedie by de gene / die met hare vergiftige Medicijnen al meer ende meer verderven / ende en worden van hare zeeren niet geneesen. Die wel ervaren ende Hemelsche Chirurgijn ende Medicijn / Christus Jesus / van allen Patriarchen / Propheten / Apostelen / Engelen ende van den Vader selve aengewesen / en willen sy niet die soo geerne tot allen den genen komen wil / die soo doodtlijcken gewont zijn. Hy biet sijnen dienst sonder gelt ende gaven aen / hy heeft een welrieckende geneesende Salve / die seer bequaem is om onse wonden te genesen / namelijck sijn krachtige woort tot onderwijsinge / ende sijn roode Bloedt tot versoeninge / soo gehoort is. Maer sy en willen hem niet / sy keeren hem af met handen en voeten / met alle valsche leere / met schelden / liegen / verraden / oproeren / vervolgen ende moorden / als 't blijckt. O lieve Heere wat raet met dit ongehoorsame / verkeerde ende blinde geslachte.

Ioan.7.37.
Matt.11.28.
Luce 10.33.
Luce 19.14.

Och mijn weerde Leesers / de waerheyt betuygen wy u in Christo / neemt 't waer / gy gelooft / doet / hoopt / ende soeckt / waer ende wat gy wilt / wy zijn des gewis / dat gy in eeuwigheyt geen ander middel tegen uwe sonden uyt Gods Woort bevinden en sult / dat voor Godt bestaen kan / dan wy u bewesen hebben / Christus Jesus: of de gantsche Schriftuere moeste onrecht ende valsch zijn.

Aldus spreeckt Esaias: Ick ben 't / ick ben 't selfs spreeckt de Heere / die uwe ongerechtigheden uyt doet / ende dat om my.

Esai.43.25.

De Vader heeft onser aller onrechtveerdigheden op hem geleyt.

Esai.53.7.

De Engel sprack tot Joseph: gy sult sijnen Name heeten Jesus. Want hy sal sijn Volck saligh maecken van hare sonden.

Matt.1.21.

Dit is mijn Bloedt des Nieuwen Testaments dat voor u ende voor velen vergoten wort / tot vergevinge der sonden.

Matt.26.27.

Siet / dat is / dat Lam Godts / dat is die / die wegh neemt de Sonden der Wereldt.

Ioan.1.29.

Die geen sonde en kende / heeft hy tot sonde voor ons gemaekt / op dat wy de gerechtigheyt in hem worden die voor Godt geldt.

2 Cor.5.21.

Hy heeft onse sonden gedragen op dat hout in sijn lichaem.

1 Pet.2.24.

Dat Bloedt sijns Soons Jesu Christi reynight ons van onse sonden.

1 Ioan.1.7.

Hy heeft ons lief gehadt / ende heeft ons gewasschen van onse Sonden in sijn Bloedt.

Apoc.1.5.

Mijn goede Leesers / siet voor u / ende en bedrieght u selven niet / want soo daer eenigh ander middel voor de sonde waere / dan hier verhaelt is / soo mochten wy met recht seggen / dat ons dese / ende dese gelijcke spreucken meer / niet recht gewesen en hadden. Soo en hadde oock als dan de Heylige Paulus niet weynigh gedwaelt / daer hy spreeckt: Daer is een Godt / ende een Middelaer tusschen Godt ende den menschen / de mensche Christus Jesus / die hem selven gegeven heeft voor allen tot verlossinge / dat sulcks tot sijner tijdt soude gepredickt worden.

1 Ti.2.5.

Alle de gene die nu andere middelen soecken tegen

tegen hare sonden / hoe heerlijck ende heyligh sy oock schijnen / dan dit van Godt geschoncken middel alleene / die versaecken des Heeren doodt die hy voor ons gestorven is / ende sijn onschuldige Bloedt dat hy voor ons vergoten heeft: Ende zijn de gene / over welcke de Heere klaeght door den Propheet Jeremiam / ende spreeckt: Mijn Volck heeft dubbel quaet gedaen: My / de levendige Fonteyne / verlaten sy / ende graven haer selven Putten die geen Water geven en konnen. Ende alle valsche leere reyckt daer henen / den waerachtigen genaden Stoel Christum Jesum te versaecken / die alleene onse gerechtigheydt is die voor Godt gelt / ende vreemde Balim op te werpen / die in Christus stede mogen aengebeden ende ge-eert werden / gelijck als geseyt is.

Ier.2.10.
Bar.3.12.
Dat eynde van valsche leere is Christum te versaecken.

Siet lieve H. V. en B. hier hebt gy de heylsame waerheyt ende eygentlijke gront van des Heeren Nachtmael / op het kortste wel aengeteeckent / wat het zy / wien het verordineert zy / ende wat het ons met sijne verholentheeden ende bediedingen leert ende voordraeght.

Oock hebt gy hier eensdeels dat Antichristische Nachtmael / met sijne verschrickeltjcke grouwelen / daer mede hy des Heeren Nachtmael verwoest heeft / sijn eygen rijck bevestight heeft / ende in Godts Stoel ende Stede geklommen is / daer mede soo menigh hondert duysent zielen (eylacen) hier voortijds bedrogen zijn / ende oock noch dagelijks bedrogen worden. Ende daerom oock soo vele vrome herten / die haer van de lasterlijcke Afgoderye af keeren / door dat nijdige roepen ende schelden der geleerden / in sommige Steden soo jammerlijcken omkomen ende vermoordt worden.

2 Tes.2.5.
De geleerde sijn gemeenlijck des onschuldigen bloeds oorsaecke.

Siet nu dese twee by malkanderen ende weechtse recht met des Heeren Geest / Woordt ende Ordeninge / ende gy sult bevinden / (soo gy maer gelooft dat Gods Woord de waerheyt zy) tot wat verbaerlijcker Afgodt ende grouwel dat 'et gekomen zy / ende dat wy u hier den vasten grondt der waerheyt / met klare woorden uyt des Heeren Woordt / nae onse kleyne gave aengewesen ende verklaert hebben.

Danckt den Alderhooghsten / gy alle die den Heere vreest / dat hy sijn onmetelijcke groote liefde ende genade in dese verschrickelicke tijdt alles ongeloofs / aen ons ellendige sondaren soo bewesen heeft / dat hy dat helle klare licht sijns Heyligen Euangeliums / ende der waerachtiger kennisse sijns Soons Jesu Christi uyt de duysternissen heeft laten schijnen / dat soo veel hondert Jaren in dit doncker Egypten onder die dicke Wolcken der Antichristische grouwelen bedeckt gelegen heeft. Daerom soo laet ons vlijtighlijken daer op waken ende trouwelijken daer in wandelen / op dat 'et ons niet wederom in een doodtlijcke duysternisse verkeert en worde / als de Propheet seyt.

2 Cor.4.6.
Ier.13.10.

Och mijn hertelijke Leesers / leert Christo Jesum recht bekennen / die dit Heylige Nachtmael en Brood-breken alle sijn Jongeren en Christenen aldus verordineert heeft. Gelooft de heerlijcke ende onuytsprekelijke weldaden sijner genaden / vreest / bemint / eert / dient ende volght hem: wandelt in Godsaliger eenigheyt / liefde ende vreede met uwen naesten / gelijck u dit selve Nachtmael met sijne Afbeeldingen betuyght en aenwijst.

Sterft uw quaetwillige vleesch / kruyst sijne onreyne lusten / schickt u in alle uwe wegen na des Heeren Geest / Woordt / ende Voorbeeldt / so sal uw Nachtmael tot des Heeren prijs zijn / ende uwe zielen blijven in het eeuwige leven.

Gal.5.23.

Van de Mijdinge Babels.

Noch leeren ende vermanen wy uyt Gods Woordt / dat alle waerachtige Kinderen Gods / die nu uyt dat onverderffelicke levendige Zaet des Godlijcken Woords herboren zijn / ende haer nae inhoudt der Schrift van dit Afgodische geslachte afgescheyden / ende in de gehoorsaemheydt onder dat Jock ende Kruys Christi begeven hebben / die tusschen de rechte leere ende valsche leere / tusschen Christum en den Antichrist recht richten konnen / dat deselve segh ick allen vervoerischen ende Afgodischen Predikers / in Leere / Sacramenten en Godsdienst / nae inhoudt der Schrift / mijden moeten: Die in de reyne leere Christi / ende in dat Schriftmatige gebruyck sijner Heylige Sacramenten niet gebonden en worden / sy zijn dan van welck Geloove / Leere / Secten ende Namen sy oock zijn. De oorsaecke is dese: Om dat sy noch roepinge / noch Leere / noch Leven en hebben / die des Heeren Woordt gelijkmatigh zijn: Maer van den Antichrist verordineert in sijn Ampt ende Dienst geschickt werden.

Matt.7.15. en 15.14. en 16.12.
Ier.23.25.
Ioan 10.1.
Rom.16.16.
Tit.6.3.
1 Tim.3.1.
2 Ioan.1.7.
2 Tim.2.18. en 3.13.

Om dat sy de reyne Leere Christi / ende dat ordentlijk gebruyck der Heyliger Sacramenten / der Apostolische Kercken niet alleen die gebruycken noch en bekennen / maer oock tot enckel woeste / grouwelen ende openbare Afgoden gemaeckt hebben / als gehoort is.

Der geleerden Sacramenten zijn openbare Afgoden.

Om dat sy dat kostelijke fijne Gout des Goddelijken Woords / met den lichten schuym der menschen leere / ende den edelen klaren Wijn met de onreyne wateren haerer dwaser wijsheyt soo valschelijk vermengen.

Esa.1.25.

Om dat sy de Stadt Gods / de Stadt der Gerechtigheyts ende des eeuwigen Vreedes / dat lieflijke Jerusalem / met den Heyligen Tempel / dat Huys des Gebeds / soo jammerlijk schelden / schenden / aenstormen / geerne uytroepen / verbernen / of met haer Geestelijke Wisselbancken / Phariseeusche Wetten / ende Tooversche Kramerye / daer in hanteeren ende heerschen souden.

Esa.56.7.
Ier.7.14.
Matt.21.1.
Marci 11.17.
Luce 19.45.
Ioan.2.14.
2 Petri 2.15.

Om dat sy de heerlijke Vaten des Heeren / de Edele Zielen / die hy met sijn Rooden Bloede geweyt heeft / ende in den welcken billijk den rechten Gods-dienst geschieden soude / in hare Babylonische Hoererye ende Dronckenschap met Belsaser soo onbarmhertelijk misbruyken ende schenden.

1 Petri 1.19.
Apoc.1.5.
Dan.5.2.

Om dat sy Christum / Gods eeuwige Wijsheyt / met Herodes als een Sot bespotten / in een Sots kleet / ende sijn Heylige Apostelen / de getuygen sijner eeuwiger waerheyt / als onnutte klappers / ende leugenspreekers uytstooten ende verachten.

Luce 23.11.

Somma / dat sy de leugen voor de waerheydt / de duysternisse voor dat licht / de doot voor dat leven / ende den Antichrist voor

Christo den armen Volcke Prediken en voordragen.

Ioan.3.29. Ioan.13.4. Apoc.7.14. Eph.2.19.

Hierom en betaemt immers niet / dat de Bruyt Christi / die alleen om haer Bruydegoms stemme te hooren alle wegen bereydt staet / de lieve Kinderen Gods die hare voeten gewasschen / en haer Kleed gereynight hebben in dat Bloed des Lams/die gegrond zijn op dat onbewegelijcke Fondament der Apostelen en Propheten / op den edelen ende welgeschikten hoeksteen/Christum Jesum / dat die wederom der Antichristen leere / ende der vreemdelingen stemme hooren / ende haer voeten ende kleed besmetten sullen. Ende sullen alsoo in Leere / Geloove / Gods-dienst en Leven een met die werden / die met haer Leere / Geloove / Gods-dienst en Leven (so sy haer niet en bekeeren) van der schrift geoordeelt en den doot toege-eygent zijn.

Ioan.10.3.

1Pet.3.9. Rom.1.18. 1Cor.6.9. Gal.5.21. Apoc.21.27. en 22.15.

Dit selfde leeren wy na onse kleyne gaven met aller neerstigheydt so veele als in ons is / en dat niet uyt verachtinge / dat weet de Heere / noch uyt eygensinnigheydt ende hartneckige partye / gelijck ons de vleeschelijcke Wereldt toeschrijft. Och neen. Godt beware allen den sijnen voor partye / maer wy doen 't uyt de reyne vreese des Heeren / uyt grooter benantheyt onser Conscientien: Want Gotds dringende Woort / ende de Hertgrondelijcke liefde uwer armer zielen benauwt ons / gelijck men door des Heeren Genade / volgende / in grooter klaerheydt breeder hooren en sien sal.

Partye is een werk des vleesch en sal met den dood geloont worden. Gal.5.7.

Van de Sendinge der Predikanten.

De Sendinge of Roepinge der waerachtiger Predikanten is tweederley. Act.1.24.en 14.13. 1Tim.3.2. Tit.1.5.

DE Sendinge ende Roepinge der Christelijcker Predikanten nae der Schrift / geschiet op tweederley wijse. Sommige worden sonder eenige middel der menschen alleene van Godt beroepen / gelijk met den Propheten en Apostelen geschiet is. Ende sommige door middel der Godtvruchtiger / gelijckmen sien magh.

Wy verhopen immers dat 'er niemandt soo onverstandig en is / die van redelijcker aert is / of hy bekent wel dat ons de geheele Schrift / beyde des Ouden en des Nieuwen Testaments / tot onderwijsinge / vermaninge / ende bestraffinge geschreven zy / ende dat sy ook dat rechte Scepter en Richtsnoer zy / met welke des Heeren Rijk / Huys / Kerke en Gemeynte geregeert ende afgemeten moet worden. Alle wat dan der Schrift contrarie is / het zy Leere / Geloove / Sacramenten / Gods-dienst / of Leven / dat moet met dit onbedrieghlijcke Richt-snoer afgemeten / en met dit rechtveerdige Godtlijcke Scepter / sonder eenig menschens aensien / in reyner Gods vrese gebroken en te niete gedaen worden.

Rom.15.4. 2Cor.10.1. 2Tim.3.16. Ps.4.41. Heb.1.8.

Hierom willen wy uwe goetwillige Dienaren ende mede-genooten gelijcker sterffelijcker Natueren uwer aller liefde / eenen yegelicken in sijn Ampt / Dienst en Graet / daer in dat hy beroepen is / in aller liefden ootmoedelijck vermaent hebben / dat gy doch de saligheydt uwer armer zielen recht bedencken wilt / ende wilt de Sendinge of Roepinge / de Leere en dat Leven der Bisschoppen / Herderen ende Predikanten uwer Kercken met des Heeren Geest / ende met der Apostelen Leere ende gebruyck recht ondersoecken / dewijle gy soo veele Godvruchtige Vrome Christenen / der Godloosser Afgoden - huysen halven / door dat bloedige Moort-schreyen der geleerden / die daer af gevoet worden / so vyantlijk vervolght ende uitroept. Ja wy en twijffelen niet / soo gy sulks met getrouwer herten na volgde / soud gy haest gewaer worden / hoe wy ellendige in deser saken niet meer en doen / dan ons Gods eygen Woord leerd ende oplegt / ende dat uwe Predikanten niet Dienaers Christi / maer huerlingen / huychelaers / vervoerders ende spotters zijn / daer van ons de Schrift alom waerschouwt / en met veele verschrickelicke namen betekent en afmaelt.

Om de mijdinge der afgoderye moeten 'er vele sterven.

Ioan.10.12. Matt.23.4. 2Pet.2.1. Iud.1.4.

Eersame redelijcke Leesers / laet u dit een gewisse ende vaste Regel zijn: Alle die gene die Christum ende sijn Woord recht Prediken / en den Heere gehoorsame Kinderen daer mede baren sullen / die moeten door eenige van dese voorseyde middelen beroepen werden / sy moeten door de waerachtige ongeverwede liefde Godts ende haers naesten / door de kracht des Heyligen Geest in des Heeren Acker-werck gedreven worden: Sy moeten dat pondt der genaden / dat haer van Godt gegeven is / op winninge ende woecker uytgeven / de sonden bestraffen / dat geloove ende de gerechtigheyt / sonder eenigh aensien der personen / recht leeren / des Heeren Woord en Prijs voorstaen / sijn werk ende dienst trouwelijcken uytrichten / ende alsoo de vergaderde garven en gewonnen penningen in des Heeren Schueren en Schatkamer invoeren.

Rom.10.17. Matt.9.13. Luc.10.39. Matt.25.17.

Sulk een Herder was de trouwe Moses. Want soo haest als hem van den Heere werdt aengeseyt / dat Israël een gegoten Kalf gemaekt hadde / haestede hy van den Bergh met grooter haesten / ende als hy hoorde dat rumoer / ende sagh de speelende scharen / ontstak hem sijn herte in toornigen yver / hy brack de steenen Tafelen / die de Heere met sijn eygen vinger beschreven hadde / hy en vreesde noch Leven noch Doodt / hy sprong midden onder dat Afgodische Volk / ende straftese beyde met mont ende zweert / om dat sy de eere des Almachtigen Godts / die haer met soo trouwe liefde soo heerlijcken uyt Egypten-landt verlost hadde / een gegoten Creatuere ende verbannen grouwel gaven.

Moses yver de afgoden-dienaers. Ex.32.7.

Zacharias / Barachias Sone / een Man vol des Heyligen Geestes / als hy sagh dat sy sulcken Valschen Gods-dienst deden / heeft hy sijn leven gewaeght / hy heeft des Heeren Prijs voorgestaen / dat overtredende Israël sijnen Broederen bestraft ende geseyt: Waerom overtreet gy des Heeren geboden / dat u niet gelucken en sal.

2Par.24.20.

Alsoo ook Jeremias de weerdige Propheet. Hoe wel hy door veel lijden ende kruys zwarigheyt (daer mede hy sijns trouwen dienst-halven niet weynigh bemoeyt en wert) in sijner herten hadde voor genomen / niet meer te Propheteeren in den Naem des Heeren. Als hy nochtans sagh dat sy godloos waren / ende niet recht en handelden ende spraken / seyde hy: Gods Woort wert in mijnder herten als een bernende vyer in mijn gebeente / dat ick 't niet lijden en konde / en ick hadde by na vergaen.

Ieremia had geern geswegen maer hy en konde niet. Ier.20.9.

Item /

1 Cor.9.16. Merkt hier welke Leeraers haer des Christelijken beroeps roemen mogen.

Item / soo spreeckt de Heylige Paulus: Wee my / is't dat ick dat Euangelium niet en predike / doe ick't geerne / soo sal't my geloont werden: Maer doe ick't noode / soo is my doch dat Ambacht bevolen.

Siet mijn goede Lesers: Alle die door alsulcken kracht inhare herten beroert zijn / van des Heeren Heylige Geest gedreven / van de liefde Gods en haers naesten gedrongen / ende alsoo van den Heere selfs / of van een onstraffelijk / Geloovige ende Christelijcke Gemeynte tot des Heeren Dienst beroepen worden / om dat huys Gods / de Gemeynte Jesu Christi / met een gesonde Leere ende met een Godsalige onstraffelijke wandelinge recht te onderwijsen / vermanen / dreygen / straffen / troosten ende vaderlijck in alder liefden voor te staen / des Heeren Heylige Doop ende Nachtmael recht uyt te deylen / alle vervoerders ende valsche Leraers met Gods Woord vlytigh af te keeren / alle ongeneselijcke Lidmaten van de Gemeynschap der Vromen uyt te sluyten / &c.

Sonder ware Sendinge kan niemand recht prediken. Ioan.20.21.

Tot soodanige spreeckt Christus mondt: Ick sende u gelijk my mijn Vader gesonden heeft. Daer en kan oock niemant sonder soodanigen Sendinge dat Euangelium recht Prediken / gelijk Paulus seyt: Hoe sullen zy Prediken als zy niet gesonden en worden.

Rom.10.15.

Ja met dese Sendinge ende Roepinge zijn aengetreden alle Propheten / Apostelen / en Dienaers Gods / ende en hebben haer selven de eere niet aengenomen / gelijk de Predikanten deser Werelt doen / maer sy zijn van Godt beroepen / gelijk Aaron / of van een onstraffelijcke Gemeynte / soo gehoort is. Ende zijn alsoo door Godts Geest met Godtvruchtiger herten in haren dienst gedreven / ende hebben haer selven alle wegen ongeschikt geacht / dat sy Gods Volk bedienen / en alsulcken hoogen sorgelijcken Ampt souden voorstaen.

Act.1.24. Heb.5.7. Act.1.2 en 24.23. 1Tim.3.2.

Moses ootmoet.

Doen nu Moses van den Heere beroepen wert / dat hy dat Volk soude uytvoeren / weygerde hy dat van herten seer / hy ontschuldigde hem / ende gaf voor / dat hy een zware tonge hadde / hy en woude dat opgeleyde Ampt niet / ja hy wederstreef de so lange / dat de Heere toornigh wert.

Exod.4.10.

Esaias klage. Esa.6.5.

Esaias schaemde hem / dat hy des Heeren Woort Prediken soude / en klaegde dat hy van onreynen lippen was / tot dat de Engel sijnen mont reynigde.

Ieremias onschult. Ier.1.6.

Jeremias van Moeders Lichaem aen tot een Propheet van God beroepen ende bereyt / heeft geseyt / och Heere Heere / ick en deug niet te Prediken / want ick ben te jonk.

Petro ondersoek. Ioan.21.15.

Petrus wert driemael van den Heere gevraeget / of hy hem ook lief hadde / eer hy hem de sorge sijnder schapen bevelen woude.

Act.9.3. Gal.1.12. 1Tim.1.12. Act.1.25.

Paulus wert van den Hemel beroepen en door den Heere selve in den dienst des Euangeliums geschikt / want hy hem ernstigh in sijn voor-nemen / en tot den dienst bequaem achtede.

Matthias.

Matthias wert door dat yverig Gebed der Gemeynten ende door dat loten der Apostelen tot eenen Apostel in Judas Stede verkoren.

Alle de gene dan die aldus van God niet gesonden / noch van een onstraffelijcken Christen Gemeynte / na Christus en der Apostelen ordeninge beroepen en worden / als geseyt is / die niet door den Heyligen Geest / ende door de waerachtige ongeverwede liefde Gods ende haerer Broederen / met een oprechte ende ongevalschte bekentenisse / lust en yver des heyligen Godlijcken Woords tot desen dienst in en treden / maer soecken menschen gunst / prijs / geld / goed / en een gemackelijk luy / lecker leven / &c. Die en sullen nimmermeer vruchten winnen op des Heeren Wijnbergh / hoe geleert in der tonge / hoe hoog ende heerlijk zy gehouden ende hoe bereyt sy ook zijn: het is al verloren moeyte wat sy aenleggen / sy sullen te vroegh opstaen / of te laet uytgaen / ende haer roepen is krachteloos / haren dienst is ydel / haren arbeyt sonder vrucht / ja het en is niet dan op den oever te zaeyen en den wint maeyen. Want dit heylige hooge Ampt en kan van niemandt nae Godts wille recht bedient werden dan van die die van den Heere des Wijnbergs selve / met den Geest sijner Genaden tot desen edelen en hoogen dienst bequaem gemaekt werden.

Die yet anders soekt dan Christo en sijnen nasten dat en is geen Christelijk Predikant.

Aengesien dan dat dese selve Sendinge de rechte waerachtige Sendinge ende Roepinge is / die in der Schrift geleert wort / als geseyt is: So willen wy nu de goedhertige Leesers hier mede trouwelijk vermaent hebben / datse in reyner Gods vreese willen aenmercken / wat doch haer Leeraers voor lieden zijn / diese roepen: Ook van wien / in welckerley wijse en waer toe datse geroepen worden. Want het is openbaer / datse een part gantsch onnutte menschen zijn / Pralers / Vrouwen-schenders / een part: Gierigaerts / Woekeraers / Leugenaers / Bedriegers / een part: Dronckaerts / Dobbelaers / vol alder ontught / openbare Verleyders / Afgoden-dienaers / ende daer af geschreven staet (soo sy haer niet en bekeeren) dat sy het Rijcke Gods niet be-erven en sulen. Ook sijn't een part enckel boeven / jonk / hoogmoedigh / gantsch ongeleert in der Schrift / van den Antichrist gesalft en beschoren / als sy maer alleen wat bescheet en hebben van der Latijnscher tongen. Recht of Gods Ampt ende de Sorger onser zielen / niet aen de Godsalighe yt en gave der Genaden / maer aen der tongen verbonden waren. Och neen mijn leser neen: het moet dieper gesocht zijn.

De Sendinge der werelts Predikanten.

Rom.1.32. 1Cor.6.10. Gal.5.21. Eph.5.5.

Dat soecken der Papen.

Daer en boven soo en soecken de gekorene anders niet dan een wellustigh luy leven / vleesch / buyck / een onbehoorlijck schandigh gewin / leven / ende beneficien die hier voortijds van den Antechrist en sijn Dienaren / niet dan met toveren / stelen ende roven ingeschrabt en vermeerdert en zijn.

Merkt met wat Geest dat de Papen gekoren worden.

Sy en worden ook niet geroepen dan uyt vleeschelijcke liefde / gunst / en partije. De een heeft een Sone / de tweede / een broeder / de derde / eenigh Maegschap en goetgunstiger / de vierde / wort met gelt en gaven daer toe verwilligt.

Sy worden ook met gelijcken Geest ingevoert ende in haer Ampt geset / te weten / met veel drincken ende eeten / met brassen en grooten overdaet / met heerlijcke groetingen / Choor-brieven / Denominatien / Presentatien / Investitueren / en met alsulcke Antichristische deksels en schanden meer. Maer van wien: Van de Gemeynte: Och neen / Christus Gemeynte en kent alsulke Roepinge / maniere / gebruyk en Leeraers niet. Maer van een vergadering der onboetveerdigen / hoovaerdigen / Gierigen / Hoerenjagers / Dobbelaers /

Merkt van wie de Papen geroepen worden.

Dronckaerts en Afgodendienaers / die noch God noch Gods Woord niet en kennen / nae des vleeschs lust wandelen / ende alle Christelijcke Waerheyt schelden / vervolgen / ende vyand zijn.

Item / waer toe worden sy geroepen: Dat sy des Heeren Woord onvervalscht prediken: Ende den armen volcke met leere en leven na Schrifts ordeninge onbetraffelijck sullen voorgaen: O neen / maer dat sy sullen leven de leringen ende geboden der menschen / dat sy de Heylige Waerheyt sullen tegenstrijden / den Godvruchtigen ende Vromen / dien den ruymen wegh niet wandelen en dorven / den bloetgierigen sullen aenbrengen / en alsoo dat Rijcke der Hellen met aller neerstigheydt beweeren en voorstaen.

Waer toe de Papen geroepen worden.

Mijn lieve Lesers / wat wil ick veel klagen / het is noch veel erger als ick schrijven kan / de eene blinde roept den anderen / den eene Afgoden-dienaer den anderen / en de een Godloose den anderen / en het gaet als de Propheet seyt: Dat Vervoerders / Leugensprekers / Dronckaerts / en Swelgers / goede Propheten voor dit volck zijn.

Mic. 2. 11.

O vleeschelijcke Predikers dat gy met Korach / Dathan / Abyram onberoepen loopt. En bysonder gy / die eensdeels wel bekent dat uwe roepinge en handel heel sonder Gods Geest en Woord is / rechtet doch uwe herten eens op des Heeren Woord / Vreest sijn strange straffe ende zware oordeel / ende merkt hoe seer verschrickelijk de voorgemelde daer over van den Heere voor geheel Israël geslagen zijn.

Het doet den verkeerden vleesch wel sachte / hier een wellustigh leven op aerden te voeren / met opgepronkte gemeste lijven / en gehantschoende handen hier te pralen / Doctor / Heer / ende Meester / van den menschen gegroet te worden / maer wanneer de bode des Doods voor de deure uwer Zielen kloppen sal / en seggen: Geeft rekenschap / gy en meught niet langer Rentmeester blijven / wanneer gy voor den stoel des eeuwigen Majesteyts verschijnen moet / ende arme ellendige zielen / die gy met uwe verleydische valsche Leere / Afgodischer Toverye / en godloos ruym leven / van de rechte bane Christi hebt afgevoert uyt uwen leugenachtigen monde / uyt uwe ongeloovige blinde herten / en uyt uwe lecker luye buycken sullen gescheurt worden. Och waer wilt gy u dan verbergen voor den toorne Godts: Als dan sal men seggen. Gy bergen valt op ons / ende gy heuvelen bedeckt ons / och / och dan sult gy bekennen wat sendinge gy gehadt / wat ampt ende leven gy gevoert / ende dat gy niemand dan uwen zwacken Godt / den buyk / Duyvel / ende uwe eygensoecklijcke boose vleesch gediendt en hebt / dat gy ongesonden geloopen / ende ongeroepen gekomen zijt / en niet dan der schapen melck / wol ende vleesch gesocht en hebt: Dat de eene blinde den anderen geleydt heeft / tot dat gy beyde in den put des afgronds ende des eeuwigen toorns des Almachtigen Gods / en der Helscher qualen gevallen zijt.

Num. 16. 31.
Luc. 1. 16.
Rom. 14. 10.
Apoc. 6. 16.
Luc. 23. 29.
Phil. 3. 2.
Ier. 14. 14.
Ez. 34. 8.
Mat. 15. 14.

Och weerde Mannen / waeckt op / ende vreest Godt. Want de uure naekt / dat dit uwe oogen blijckelijcke lacchen in een eeuwigh wenen / dese uwe korte vreughde in een eeuwige smerte / ende dit wellustige tijdtlijcke wel-leven in een eeuwige wee en doodt sal verkeert worden / gelijck Judas seyt: Wee haer / want sy gaen den wegh Cains / sy vallen om dat gewin in de dwalinge Balaams / ende sy vergaen in den oproer Core. Item haer is behouden een donckere duysternisse tot in der eeuwigheydt.

Luc. 6. 24.
Iac. 5. 1.
De Pauselijke Papen met alle vervoerische

Predikanten zijn Cains zaet, Balams navolgers en aenhangers Core.
2 Pet. 2. 17.
Iud. 1. 13.
Apoc. 13. 10.

Siet lieve Heeren / Vrienden en Broederen / dewijle wy dat met opene herten bekennen / dat de Sendinge ende Roepinge uwer Predikanten niet uyt God ende Gods Woord / maer uyt den Antichrist / Draek / ende Beest zijn: Dat sy niet van Gods Geest ende de Gemeynte om des Heeren Woordt te prediken / maer van den buyk om met den Jeroboamschen Priesteren den gulden Kalveren te dienen gedrongen ende beroepen worden / ende niet tot de rechte deure in en treden / daerom betuygen wy met Gods Woord / datse dieven en moordenaers zijn.

2 Reg. 10. 18.
Ioan. 10. 11.

Aengesien wy dan door den grooten Herder der Schapen / ende Hoogen Priester onser zielen / Christum Jesum / uyt den mond der Helscher Leeuwen ende Beeren / ende uyt den stricken der bedeckter Dieven ende Moordenaren gevrijt zijn: Ende zijn nu op de Edele vruchtbare Bergen Israëls ende in de groene vette Weyde des Heyligen Woords in gevoert / daer in (den Heere zy eeuwigh dank) onse hongerige Conscientien met den Voeder des eeuwigen levens rijckelijck gevoedt worden. Soo soude dat immer een verdoemelijcke sotheydt zijn / sulck eenen getrouwen Herder met soo kostelijcke schoone Weyde te verlaten / ende ons wederom op een dorre ende woeste Heyde onder sulcke trouweloose Herderen wederom te begeven / die niet anders en doen / dan datse God sijnen prijs steelen en roven / en onse arme ellendige zielen eeuwig verderven en moorden.

Heb. 13. 20.
1 Reg. 17. 58.
Ezech. 34. 8.

Dit hebbe ick bysonder van de Pauselijcke Predikanten aldus aengeteekent: Maer wat sendinge of roepinge oock de Luytersche ende Swingelsche hebben / van wat Geest zy gedreven worden / wat zy soecken / en wat vruchten der boeten sy met haer Leere ende Sacramenten doen / willen wy geerne alle Gods-geleerde rechten laten.

Ioan. 10. 16.

Van de Leere der Predikanten.

GElijck wy hier dat eerste Deel / te weten / de Sendinge ende Roepinge eens waerachtigen Predikers uyt Gods Woort den Leser hebben aengewesen / alsoo wil ick hier nu dat tweede Deel door des Heeren Genade in gelijcker maten aenwijsen / te weten / de Leere. Want daer aen feylet weynigh / ofte soo de Roepinge is / soo is ook gemeynlijk de Leere.

Hoedanig de Predikanten sendinge is sodanig is ook haer leere.

Waer dat Gods Geest uytdringt om te Prediken / daer wort dat Woort onvervalscht in des Geests kracht geleert / ende oprechte kinderen des Geest daer mede gebaerdt. Maer waer vleesch en bloet uytdringen / daer wort een vleeschelijcke Leere geleert / ende vleeschelijcke Jongeren gebaert: Want gelijk baert gelijk / is onwedersprekelijk. Dit selve hier met veel Schriften te bewijsen / acht ick onnodigh te zijn / want de schijnende daet geeft getuygenisse.

De

Een waere preeker is beroepen dat hy Gods Woordt leeren sal. 1 Pet.4.11.

De Schrift leert openbaer/ hoe een recht geroepen Prediker Gods Woordt onvervalscht leeren/ dat selve met geen glossen verdraeyen/ noch met geen Suer-deegh vermengen en moet/ als Petrus seydt. Wie daer spreeckt/ die spreeke recht als de woorden Godts. Die des Heyligen Geests kinderen zijn/ die spreeken dat Woordt des Geests/ gelijck Christus seydt. Gy en zijt niet de gene die daer spreekt/ maer het is de Geest mijns Vaders die in u spreekt. Wie van Godt gesonden is/die spreekt Gods Woordt.

Matt.10.20. Ioan.3.34.

Datse dat Woordt onbestraffelijk ende heylsaem sullen Prediken/ is dat hooghste ende zwaerste bevel/ dat haer van Christo opgeleyt ende bevolen is/ gelijck hy seydt: Gaet in de gantsche Wereldt/ ende Predickt dat Euangelium allen Creatueren.

Gods kinderen worden uyt Gods Woordt geboren. Marci 16.15.

Want dat Euangelium (Godts Woordt) onvermenght in 's Geests kracht gepredickt/ is alleen dat rechte waerachtige Zaet daer uyt de waerachtige geloovige ende gehoorsaemige Gods kinderen gebooren werden/ gelijck een echte Vrouwe sonder dat zaet haers Mans gerechte kinderen baren kan/ soo en kan oock de Gemeente Christo haren Man geen echte kinderen baren/ dan uyt sijn eygen Zaet/ dat sijn Heyligh Woordt is: Maer is 't dat de vrouwe uyt een vreemt zaet ontfanght/ ende niet uyt dat zaet haers mans/ soo is sy een Overspeelster/ ende dat gewonnen kint een Bastaert. Alsoo oock met de Gemeente Christi: Want soo sy haere kinderen uyt menschen leere baert/ ende niet uyt Gods Woordt/ soo en is sy Christo niet getrouw/ ende haer kinderen en zijn sijn Zaet niet.

Gelijckenis.

Daerom en magh in Christus Rijck/ Huys en Gemeente niet gepredikt worden/ dan sijns Koninks ende Huysvaders eygen bevel ende woordt daer na hen dat gantsche Huysgesin schicken ende houden moet.

Marci 16. 15.

Dit selve bevel ende woordt (segge ick) heeft Christus allen waerachtigen Sent-boden en Leeraers opgeleyt/ ende seydt/ Predickt dat Euangelium: hy en seyt niet: Predickt de leeringe ende geboden der menschen/ Predickt Concilien ende gewoonten/ Predickt Glossen ende Opinien der Geleerden. Maer hy seydt: Predickt dat Euangelium: Ende leertse onderhouden al wat ick u bevolen hebbe.

Matt.28.19.

Mijn getrouwe Leesers/ neemt waer: alle trouwe Dienaers Gods/ soo wel in dat Oude als in dat Nieuwe Testament/ en hebben oock niet dan Gods Woordt geleert/ gelijkmen in de Schrift aen veel diversche plaetsen lesen en sien kan.

Hebr.3.2. Num.12.7.

Moses is getrouw gevonden in Gods Huys ende en heeft niet aengericht noch geleert/ dat hem niet te voren van Godt bevolen en werdt. Esaias met allen Propheten betuygen aen veel plaetsen/wat leere datse leerden/ ende van wien sy se ontfangen hadden/ ende seggen: Dit spreekt de Heere uwe Godt/ die u uyt Egypten Landt gevoert heeft. Item/ Soo spreekt de Heere der Heyrscharen. Item/ De mondt des Heeren heeft 't gesprooken/ &c. Paulus en dorste niet spreken/ dat Christus niet door hem en wrochte. Jae Christus selve en heeft niet sijn Woordt/ maer dat Woordt sijns Vaders gepredikt ende geleert/ gelijck hy seydt: Mijn leere en is mijne leere niet/ maer sy is des geens die my gesonden heeft. Al wat ick van mijnen Vader gehoort hebbe/ dat hebbe ick u te kennen gegeven. Nae dien dan de rechte Boden Gods niet en leeren dan des Heeren Woord: Want dat selve de eenige leere is daer by onse zielen eeuwigh leven moeten/ gelijck de Heere spreekt: Soo heeftmen daer mede lichtelijk te rechten wat dat voor Leeraers zijn/ die dat arme roeckeloose volck op Legenden/Historien ende Fabulen wijsen/ op Vierdagen/ Beelden/ Wy-water/ Keersen ende Palmen/ op Biechten/ Bedevaerden/ Missen/ Mettens ende Vespers: Die daer voorgeven van Vagevier/ Vigilien/ Tijden/ Bullen/ Offeren/ ende voldoen voor de Zielen ende Sonden: Die een beet Broods/ ende Soppe Wijns tot dat wesentlijcke Vleesch ende Bloed Christi maeken: Die daer leeren ende seggen/ wanneer sy maer dese woorden gesproken hebben: Hoc est corpus meum: de Heere wil/ of hy en wil niet/ al soude den Hemel scheuren/ ende de Aerde invallen/ soo moet hy hier afklimmen/ ende op haere Afgodische handen komen: O blasphemiam.

Esai.40.11. en 42.6. Iere.11.21. en 9.1. Rom.15.18. Ioan.7.16.

Deut.8.3. Matt.4.4. Luce 4.4. Iere.15.

Der Papisten leeren ende grouwelen.

O lieve Heere/ mijn herte schuddet my in mijnen lijve/ dat ick soodanige verschrickelijke grouwelen verhalen ende roeren moet: Maer dewijle dat dat eenvoudige slechte volck/ dat hem voor sulcke verleyders niet en wacht/ van dese onnutte menschen recht uyt met blinde oogen/met gebonden handen ende voeten harer Conscientien/ in den eeuwigen dood/ en der hellen vloet gevoert wort/ soo en kan ick dat niet verzwijgen/ maer moet dat door de ongevalste liefde Gods ende uwer Zielen/ open doen: wie weet of Godt eenmael genade gave dat gy ooren kreegt om te hooren/ oogen om te sien/ ende herten om te verstaen/ ende mooght nuchteren worden van des Duyvels strick/ daer mede gy gevangen zijt.

2 Ti.2.26.

Ja mijn goede Leesers/ sy hebben Heeren/ Vorsten/ ende de gemeene Wereld uyt desen haren Beker soo geschoncken/ ende met desen grouwel soo betoovert/ dat alle de gene die hem van haer schande afmaekt/ ende den prijs sijns Salighmaekers in geenen beet Broods verkeeren en wil/ schouwt alle valsche leere/ ende begeert een heylsaem gebruyck des Heyligen Nachtmaels ende Tafel Christi/ gelijck boven gehoort is/ die wort een Sacramentschender van allen menschen gescholden/ ende moet als een eereloose vervloeckte Ketter lijden ende vluchten.

Apoc.17.4.

O blinde leyders/ gy die uwe leefdage noch niet een spreucke van des Heeren Woordt recht verstaen/ noch een vonkskeu van sijnen Heyligen Geest ontfangen en hebt: Maer hebt dat Rijcke Gods met voeten vertreden/ ende met hoornen van u gestooten/ hoe recht zijt gy medegesellen van die/ daer af geschreeven staet/ dat sy seggen: Wy hebben een compact met den dood/ ende een bestant met der hellen gemaeckt: Wanneer daer eenen vloed komt/ soo en salse ons niet schaden: Want wy hebben de leugen tot onse toevlucht/ ende de geveynstheyt tot onse bescherminge geset. Item/ Wee u/ want gy noemt dat quaet goet/ ende dat goet quaet/ gy maeckt uyt duysternisse licht/ ende uyt licht duysternisse: Wee u/ want gy sluyt dat Rijcke der Hemelen voor de Menschen (spreeckt Christus/) ende maeckt de arme zielen dwaelende op den wegh/ noch eenmael/ Wee u.

Eze.34.10. Es.28.15. Esai.5.20. Matt.23.13. Deut.27.19.

Ja doch dat soodanige soo plompe schande leeren / ende verwondert my soo seer niet / dewijle sy noch Christum/noch sijn woordt bekent en hebben / maer alle dingen houden ende leeren gelijk sy van der jonckheyt aen uyt oude gewoonten en Pauselijcke gesetten geleert zijn. Maer dat doet my ten meesten wee in mijner zielen / dat oock de gene die nu eensdeels de bedeckte hoererye des Babilonischen Wijfs bekent / ende sommige van haren ingedroncken grouwelen uytgebroken hebben / dat die noch soo aen der menschen Sophisterie hangen / datmense noch met Godts krachtige Woordt / noch met dat onbestraffelijck leven / vrymoedige bekentenisse / ende onschuldige Bloed van soo veel vrome heyligen bewegen / nochte leeren en kan / hoewel haerer sommige wel by wijlen met verstopten monde / ende overwonnen herte voor de waerheydt hebben moeten wijcken / noch en laten sy evenwel niet af de heldere klare waerheyt Christi / ende de vroome Kinderen Godts voor haer vleeschelijcke blinde Gemeenten / die van gelijcken Geest worden gedreven als sy / met vyandelijcker tongen / ende lasterlijcke lippen (gelijck als oock haer Schribenten doen) te beliegen / schelden ende schenden / gelijckmen (eylacen) over al hooren ende sien magh / alsoo dat ick my bevreese / dat sy Heeren / Vorsten / ende Overigheden mede aendragen / klagen / lasteren / roepen / ende en schrijven niet weyniger als de Pausen tegen Godts Lam ende sijn Uytverkooren/ tot vervolginge bewegen / ende oproeren / wanneermen haer vervoerischen Suer-deegh / ende voornaemelijcken den Kalver-dienst van haeren Kinder-doop en ongerijmde Nachtmael niet en wil.

Dit wort van de predikers geschreven, die haer des woords beroemen.

Apoc.17.6.

1 Reg. 12.32.

Een yegelijk sie voor hem / ende leertse recht kennen : Jck weet waerachtigh datse buyten Christus Geest / ende sendinge sijns Woords zijn / want ick hebbe dat met ooren gehoort/ en met handen getast/hoe vyandlijken sy ten meesten tegen alle die gedreven worden / die den Heere van herten vreesen/ende geerne Christen zijn wouden : Ende dat sy in haer Leere ende doen / menschen vrientschap / eere / pracht / renten / schoone huysen / ende een ruym lecker leven niet weyniger en soecken/als de Papisten doen/ als gehoort is.

Dat soecken de predikanten, die Euangelisch heeten.

Och mijn goede Leesers / sy en zijn de Leeraers niet/ die veel tot 'er gerechtigheyt wijsen/ ende die daer lichten sullen als des Hemels klaerheyt / ende als de Sterren nu ende in eeuwigheydt : Want ick en weet niet waermen eenige Gemeente vinden sal / die sy met haren Dienst ende Leere tot een vroom boetveerdigh leven / ende rechten Gods-dienst gevoet hebben. Want haren stercken roep is ten meesten over den Paus met sijne Cardinalen / Bisschoppen / Papen ende Monnicken. Daer nae moeten die alle Sacrament-schenders / Herdoopers / Swermers en Ketters van haer gescholden zijn / die hare vervoerische Leer / Afgodische Sacramenten / ende ydele leven met Godts Woordt bestraffen / en geerne dat beste aen hare arme ziel sien souden.

Dan.12.13.

Dese te bestraffen is recht, maer men moet noch breder sien.

De vrome te straffen is onrecht.

Ja wanneer sy maer een vinden konden / (hoewel afgesneden) die hier voortijdts met des Heeren Volck een geweest is / ende nu in eenigen laster valt / daer nae moeten dan alle vromen oock gericht worden. Siet (seggen sy) sulcken volck is't : want sy en soecken niet dan dat sy oorsaecken mogen vinden / om te schelden : Ende daerom en sien sy niet/ dan op Judam ; maer op Petrum / Andream ende Joannem en sien sy niet : Maer wat sy selve voor lieden zijn / ende wat sy voor Discipelen hebben / en mercken sy niet.

De predikers soecken oorsake datse den vromen schelden mogen.

Daer en boven en is't niet dan Genade / Gonst / Barmhertigheyt ende liefde Godts / al wat sy voor haer gierige / hooveerdige / pralige / onsuyvere / dronckene ende onboetveerdige Gemeenten Prediken ende roemen / niet merckende dat de gantsche Schrift getuyght / dat sulcke dat Rijcke Godts niet be-erven en sullen / ende stercken alsoo de handen der boosachtige / op dat hem oock niemandt en bekeere van sijne boosheydt / gelijck de Propheette klaeght.

By aldusdanigen volck en behoort niet den Euangelium tot een troost maer de wet tot oproeringe der sonden ende straffe gepredickt te werden.

Ie.23.11.

O onnutte vruchteloose Leeraers / gy die u laet duncken/ dat gy des Heeren vaten draeght tot u sijn dese mijne woorden : wat roept gy doch soo veel van geloove ende liefde / daer gy hare vruchten haet ende vyandt zijt : Hebt gy de oprechte ongeverwede Vreese ende Liefde uws Gods / soo laetse door uwe wercken schijnen ende openbaer worden.

Iac.2.15.

Seght lieve Predikers : Waer is doch uwe Christelijke vernedertheyt / uwen Godsaligen Christelijken yver / lust / vreede/ ende vreughde in Christo Jesu.

Waer is uwe barmhertigheyt die gy bewijst: waer zijn de naekte die gy kleedt / de hongerige die gy spijst / ende de ellendige die gy herberght.

Matt.25.37.

Waer is dat verlooren dat gy weder soeckt / dat gewonde dat gy verbindt / ende dat kranke dat gy geneest : Waer is uw onbestraffelijcke vroom leven / dat uyt Godt is : het is doch ten meesten deel enckel geveynstheyt alle wat gy Predickt / drijft ende toestaet.

Eze.34.4.

Uwer sommige prijsen eensdeels wel een vroom Christelijck leven / Prediken oock veel van Christo / van sijn Verdienste / Geest ende Genade / ende selve zijt gy de gene die een ruym vleeschelijk leven voert / Christum van nieuws kruyst / sijnen Geest schent / ende sijn Genade veracht / gelijkmen sien magh.

Sy seggen 't ende doen 't niet.

Matt.13.57.

Och Predikers / Predikers / hoe recht heeft u de Heylige Geest by de drooge Fonteynen / waterloose Wolcken/ ende onvruchtbare Boomen geleeken / van den welcken men geen bequame wateren scheppen / noch geen oorbaerlijke vruchten plucken kan. Jck en weet niet by wien men u genoeghlijker gelijken kan / dan by een Vrouwe die selve in allerley schande ende leelijkheydt leeft / evenwel veel van eerbaerheyt ende deughden spreeken wil. Sal men niet haer woord voor spotterye achten/ ende seggen : Wat prijst sy doch eerbaerheyt en kuysheyt / daerse selve aller oneeren en schande vol is.

2 Pet.2.17. Iud.1.12.

Wy weten wel / dat gy de kleyne Goden Babels / als gebroocken hebt / gelijck daer zijn den Roomschen Aflaet / dat aenroepen der verstorven Heyligen / onreyne reynigheyt / onderscheyt der spijsen / ende diergelijke eygen Gerechtigheden / Afgoderyen ende Superstitien meer : Maer de verschrickelijke lasteren ende grouwelen zijn noch (eylacen) al gebleven / gelijck daer zijn / dat verdoemelijke ongeloove / de hertneckige wederspannigheyt/ dat Aerdsche gemoet / de Schrifteloose Kinder-doop / dat Afgodische Nachtmael / ende

De tacken zijn wat afgehouwen, maer den boom met de wortelen is gebleven.

dat

dat onboetveerdige oude leven dat uyt den vleesche komt.

Hierom betuygen ende seggen wy / ende dat met der waerheyt / als dat gy in deser gedaente geen gesondene Gods Boden / ende geen Christelijke Leeraers en zijt. Want het is openbaer / dat gy des Heeren Woord ende Ordeninge verwerpt: Van selfs loopt: U selven weydet: Onder den schijn ende Naem der Euangelischer Herderen / des Heeren Schapen verstroopt / ende soo veel hondert duysent Zielen met uwe lichtveerdige Leere / Afgodische Sacramenten / ende vleeschelijck ruym Leven in 't verderven voert.

Ier.8.6. Eze.34 2. Ioan.10.12.

De rechte Leeraers leeren ende leven onstraffelijck.

Maer de Leeraers die van Godt gesonden / ende recht beroepen werden / leeren Gods Woord onvervalscht / sy blijven in sijn Heylige Ordeninge / sy leven nae haer zwackheyt onbestraffelijck: Want sy zijn uyt Godt geboren / sy worden van den Heyligen Geest geleert ende gedreven / sy en soeken gelt / noch goet / noch gemackelijk leven / noch menschen prijs op Aerden / sy wachten op haer opgeleyden dienst met alle neerstigheyt: sy vreesen Godt van herten / sy soeken hare naesten met grooter trouwe: sy zijn gekleet met de wapenen der gerechtigheyt / ter rechter ende ter slincker hant: Sy handelen sonder eenigh aensien der persoonen: Dat krachtige scherp Zweert des Godlijken Woords snijt uyt hare monden: De blinckende Lanteernen zijn in hare handen / sy zijn geleert in der gerechtigheyt / vol met alle geestelijke wijsheyt: sy scheyden dat goet van 't quaet / dat heyligh van 't onheyligh / ende dat reyne van 't onreyne: Somma / sy lichten in leere ende leven / gelijck van den beginne tot noch toe aen allen waerachtigen Propheten / Apostelen / ende Dienaren Gods gemerckt en gesien is.

Act.3.8. 1 Tess 2.3. 2 Cor.6.7. Heb.4.12. Lev.10.10. Ier.15.19. Matt.5.14.

O lieve Heere / hoe lieffelijcke Herders ende Leeraers zijn dat / die anders niet en soecken dan dat sy dat Rijcke Gods uytbreyden / dat Woord der boeten ende der genaden recht Prediken / ende veel Zielen winnen mogen / ende daer voor op stellen naem / faem / huys / goet / lijf ende leven.

Dese zijn de gene / die met Christo haer Hooft en Herder vergaderen / ende sijn Schapen recht weyden. Maer de andere zijn de gene / die daer verstroyen / stelen ende moorden. Sy zijn Propheten / maer niet uyt Godt: Sy Prediken / maer niet uyt des Heeren Mond: Sy stercken de handen der Godloosen: Sy slaen dood de zielen die eeuwigh leven / ende maken levendigh die eeuwigh sterven moeten / ende dat om een handt vol gerste / ende om een beete Broods: sy Prediken den Volcke Vrede / hoewel dat de Vrede vyant is. Daerom sullen sy met schande staen / die sulcke grouwelen drijven / hoewel sy willen ongeschent zijn ende hen niet schamen. Siet weerde Leesers / na dien sy Christo dan sijn eere en gewin so jammerlijken stelen / sijn Schapen verstroyen en met 't zweert der verwoerische leere / de arme zielen dooden / die soo hooge van den Heere bemint / soo verre gesocht / en soo diere van hem gekocht zijn: sijn woord / ordeninge / ende gebruyck soo vyandlijk tegen vechten: Soo seggen ende leeren wy met Christo / laetse varen / want sy zijn blint en der blinden leyders: wacht u voor sulcke valsche Propheten / want hoewel sy in een schijn der Schapen komen / so zijn sy evenwel inwendigh niet dan verslindende Wolven: Sy zijn de vreemde / wiens stem Christus Schapen niet bekent is / sy zijn de gene daer ons Paulus voor waerschouwt / en spreekt: Ick vermane u lieve broeders / dat gy acht wilt hebben op de gene die secten en ergernissen aen rechten beneven de leere die gy geleert hebt / wijkt van den selven / want sy dienen niet den Heere Jesu Christo / maer haren buyck / ende door soete woorden en heerlijke reden verwoeren sy de onschuldige herten. Item / Joannes: Alle wie overtreed / en in de leere Christi niet en blijft / en heeft geenen Godt. Soo yemand tot u komt ende en brengt dese leere niet / die en neemt niet in 't huys / ende en groet hem oock niet / want wie hem groet / die maekt hem deelachtigh sijn boose wercken. Aengesien ons dan Gods Woord so overvloedelijk vermaent / dat wy soodanige laten / en ons voor haer wachten sullen / haer stemme mijden en van haer wijcken / ende in onse huysen niet ontfangen en sullen / als gehoort is: Zijn wy nu Christus Schapen / ende des Heyligen Geests Kinderen / soo moeten wy immers Christus stemme hooren / en dat vermanen des Heyligen Geests nakomen en gehoorsaem zijn. Gedenckt oock hoe trouwelijk de Heylige Paulus den Philippensen vermaent heeft / datse hen voor de honden / quade arbeyders / ende Besnijdinge wachten souden: leert de getrouwe Dienaer Gods / dat sy die mijden souden / die niet wijder en faljeerden (soo 't schijnt) dan datse maer vast hielden over de besnijdinge / die sy van den Vaderen ontfangen hadden / ende niet en wouden toestaen datse in Christo soude ophouden / en schelt haer daerom met soo leelijke namen: hoe veel te neerstiger behooren wy ons dan voor die te wachten / die de gantsche Wereld verwoeren / allen vroomen schelden ende vervolgen / alle waerheydt kruyssen / alle valsche leere / alle Gods laster / Afgoderyen ende grouwelen leeren drijven / oprechten ende toe staen.

Ier.23.14. Ezec.13.16. Ier.8.8. Ioan.10.15. Matt.15.14. Matt.7.15. Ioan.10.5. Rom.16.17. 2 Ioan.1.16. Phil.3.2. Esai.56.11.

Van dat Leven der Predikanten.

GElijck gy hier den grondt van de Roepinge ende Leere der Predikanten nu gehoort hebt / alsoo willen wy voortvaren / ende door des Heeren genade hier met de Heylige Schrift aenwijsen / hoe de rechte Apostelen / Bisschoppen / Leeraers ende Herders in de Kercke Christi oock in haren wandel en leven moeten geschickt zijn: Want het is niet genoegh / dat yemand in den schijn veel van des Heeren Woord spreeken kan / maer het moet oock met een vroom onbestraffelijck leven beweert worden / gelijck de Schrift leert.

Soo spreeckt Paulus / ick kastijde mijn lichaem en temme dat / op dat ick niet andere lieden en Predike / en selve verworpelijck bevonden worde. Want behoren oock de leerlingen een onbestraffelijk leven te voeren / hoe veel meer dan de Leeraers / dewijle sy de leerlingen regeeren ende voorstaen / gelijck Paulus seyt: Gedenckt der genen die u voorstaen / die u Gods Woord gesproocken hebben / merckt op haer eynde / ende volght haer geloove na.

Hebr.9.27. Eph.5.27. Phil.2.29. Heb.13.7.

Dit selvige vermaent hy oock sijnen Timotheum / ende seydt: En laet niemandt uwe

1 Tim.4.9.

uwe jonckheydt verachten / maer weest gy een Voorbeeldt in 't Woordt / in 't Leven / in de Liefde / in den Geest / in 't Geloove / in de Kuysheyt.

Tit.2.7.

Maer over al settet u selven tot een Voorbeeldt der goede wercken / met een onvervalschte leere / met eerlijkheyt / &c. Want dat ongetwijffelt soo behoort / soo yemant andere lieden leeren ende bestraffen wil / dat hy eerstmael recht geleert ende onbestraffelijck zijn moet / gelijck Paulus seyt: Die een Bisschops Ampt begeert / die begeert een goet werck: Maer een Bisschop moet onstraffelijck zijn / eener Vrouwen Man / nuchteren / matigh / sedigh / herberghsaem / leerachtigh / geen Wijnsupper / niet bijtigh / geen vechter / niet begeerigh nae schandigh gewin / die sijn eygen Huys wel regeeren kan / die gehoorsaeme Kinderen heeft / met alle eerlijkheyt / is 't dat hy sijn eygen Huys niet regeeren en kan / hoe sal hy dan regeeren de Gemeente Gods: Geen nieuwelingh / op dat hy hem niet op en blase / ende den Lasteraer in 't oordeel valle: Hy moet een goede getuygenisse hebben van die / die daer buyten zijn / op dat hy den Lasteraer niet in de smaetheyt ende strick en valle: Hy moet goedigh zijn / tuchtigh / rechtvaerdigh / heyligh / kuys / die daer vast houd over dat Woord dat gewis is ende leeren kan: Die machtigh is te vermanen met de heylsaeme leere / ende de wedersprekers te straffen. Des selven gelijcken sullen oock hare Vrouwen eerlijck zijn / geen lasterschen / nuchteren / trouw in alle dingen.

Merckt hoe de rechte Leeraers in den wandel moeten geschickt zijn.

Tit.3.1. Tit.1.6. De Huysvrouwen der waerachtigen Predikers moeten oock vroom zijn.

Siet weerde Leeser / aldus behooren alle Predikers ende Leeraers in haer leven geschikt te zijn / die des Heeren Gemeente recht sullen regeeren ende voorstaen. Want soo yemandt andere lieden wil straffen ende leeren / ende is by hem selven bestraffelijck ende ongeleert / die moet met recht hooren / wat leert gy anderen / ende en leert u selven niet: Gy Predickt men sal niet steelen / ende gy steelt selve: Gy spreekt men sal geen Overspel doen / ende gy doet 't selve / u grouwelt voor de Afgoden / ende gy berooft Godt van dat sijne / gy beroemt u des Wets / ende gy schent Godt door overtredinge des Wets.

Rom.2.13.

Alle die dan aldus beroepen zijn in de leere heylsaem / ende in de wandelinge onbestraffelijck / die mogen Leeren / Vermanen / Bestraffen / Uytroepen / ende bouwen in den naem des Heeren / haren dienst en sal niet sonder vrucht blijven / gelijckmen aen Mosen / Samuelem / Eliam / Helizeum / Esaiam / Jeremiam / Petrum / Paulum / Joannem / met alle waerachtige Propheten / Apostelen ende Dienaren Gods / die des Heeren Woordt onbestraffelijk in kracht des Geests gepredickt hebben / wel gesien heeft.

De rechte Leeraers brengen vrucht, want haren dienst is uyt Godt.

Haer Leere heeft gesneden als een scherp Zweert / want het hadde kracht / vrucht / Geest ende naedruck / gelijck de Propheet seyt: Gelijck als den Regen ende Sneeuw van den Hemel valt / ende daer niet weder en komt / maer vochtight de Aerde / ende maektse vruchtbaer ende wassende / datse zaet geeft om te zaejen / ende broodt om te eeten: Alsoo sal dat Woord dat uyt mijnen Monde gaet / oock zijn / het en sal niet ledigh weder tot my komen / maer doen dat my behaeght / ende het sal hem wel gelucken daer ick 't om sende.

Den regen vochtight dat Landt, alsoo oock Gods Woordt onse Conscientie. Es.55.10. Deut.32.2. Matt.13.23.

Ja alle die met aldusdanigen Sendinge of Roepinge / met aldusdanigen Geest / Leere en Leven tot des Heeren Ackerwerck in treden / als geseyt is / dat zijn de Herders daer af geschreven staet / namelijcken: ick wil u Herders besorgen na mijn herte / die u weyden sullen met leere ende wijsheyt.

Ier.3.10. Dan.12.13.

Sy zijn de Leeraers / die daer vele wijsen ter gerechtigheyt / ende sullen lichten als des Hemels klaerheyt / en als de Sterren altoos ende eeuwiglijck.

Sy zijn de Geestelijcke Vloeden ende Rivieren / die uyt de Fonteyne des Paradijs (Christo) uytvloeyen / om vochtigh en vruchtbaer te maeken dat gantsche Landt.

De Reviere des Lusthofs. Gen.2.10.

Sy zijn de Geestelijcke Posten ofte Pilaeren om de Hutte Moysi / die behangen zijn met den Tapijten van Witte getwernder Zijden.

Moses Pilaeren. Exod.27.9.

Sy zijn de tsestigh Stercken / uyt de Stercken in Israël / die rontom dat Bedde Salomonis staen / ende bewaren 't / om der vreesen wille des nachts / haer Zweerden hebben sy op haer Lenden / ende zijn bereyt om te strijden.

Cant.3.7. Salomons Nachtwaekers.

Sy zijn de seven Hoornen ofte Basuynen des Gulden Jaers / door welcker Geklanck / Leere ende Predicatie / de Mueren van Jericho (dat is) alle valsche leere / kracht ende gewelt die tegen den waerachtigen Josue / Christum / ende sijnen volcke strijden / vallen / ende ter neder gaen moeten.

De hoornen des Gulden Iaers. Ios.6.20.

Sy zijn de lieffelijcke Boden des Vreedes die ons ellendige bekommerde Sondaren / Godes genade / gonst / barmhertigheyt / liefde en vreede Prediken / ende ons de goede dingen leeren.

Vrede-Boden. Esai.52.7. Rom.10.15.

Sy zijn de seven ongemeten Bergen met Roosen ende Lelien beplantet / in wiens reuke ende schoonheyt haer verlustigen alle die den Heere vreesen.

De heerlijke lust-bergen.

Sy zijn de schoone huyse Kroone der bevruchte Vrouwen / die in Kints nooden is / verciert met de twaelf Sterren.

Apoc.12.6. De Kroone der bevruchte vrouwen.

Sy zijn de Mueren des Nieuwen Hemelschen Jerusalems / die gegrondeert zijn op de twaelf Fondamenten / dat is / op den grondt ende leere der twaelf Apostelen.

Apoc.11.12. De Mueren Ierusalems.

Siet weerde Leesers / met soodanige en diergelijcke heerlicke beelden ende gelijckenissen meer / worden alle vroome Herders ende Leeraers in de Schrift vereert / die de Heylige Geest Gods tot Bisschoppen ende Voorstanders in sijn Kercke / Gemeente en Huys verordineert heeft.

Dese mogen met den Heyligen Paulo seggen: weest onse navolgers / gelijck wy navolgers Christi zijn: Want onse vermaninge en reyckt niet tot dwalinge / noch tot onreynigheyt / noch met liste / maer gelijck als wy van Godt beweert zijn / dat ons dat Euangelium toebetrouwt is te leeren / alsoo spreeken wy niet als willen wy den menschen behagelijck zijn / maer Godt die onse herten proeft. Want wy en hebben noyt met smeeckende woorden omgegaen (als gy wel weet) noch nae de gierigheyt gestaen (Godt is dies een getuyge.) Wy en hebben oock geen eere by den Menschen gesocht.

De vroome Leeraers Prediken uyt vroomer herten. 1 Tes.2.4.

Rechte Leeraers die en pluymstrijeken niet. Waerachtige Prekers en soeken geen gelt noch menschen prijs.

Dese / segge ick noch eenmael / zijn de gene die met Christo vergaderen dat verstroyt is / verbinden dat gewont is / ende geneesen dat kranck is; Want sy werden van des Heeren

Eze.34.12. Luce 11.13.

Geest

Geest gedreven / ende van de reyne ongeverwede lief de gedrongen : Sy waecken en wachten op haren bevolen dienst vlijtighlijk / Sy strijden met den geweere der gerechtigheydt alle dagen dapperlijk. Sy scheuren / breken / en verstooren alle wat tegen Godts Woordt is / niet met uytterlick gewelt / door yser en zweert / maer door de predikatie des Heyligen Woords / in gewelt des Geests / met des Heeren Woord. Sy bouwen / zaeyen / gieten / en planten. Sy maeyen dat rijpen af / sy vergaderen hare vruchten ende schoven / en voerense in des Heeren Schueren / en de vruchten sullen blijven in 't eeuwige Leven.

Ier. 1. 10.
1Cor. 5. 6.
Ioan.4. 14.
Ioan.15. 8.

Nademael de Schrift dan aldusdanige Leeraers hebben wil / als gesept is / is 't noodigh dat wy hier dat leven uwer Predikanten met de wage en rechtsnoer des Godlicken Woords voor uwen oogen wegen en afmeten / op dat gy sien meught hoe verre sy van dat Monster der waerachtiger Bisschoppen / Predikers ende Herderen / van den Heyligen Paulo tot Timotheum en Titum aengetogen / in haren gantschen leven en doen verscheyden staen : Ende datse dat rechte tegendeel zijn / die maer in eenen valschen schijn / sonder Geest / Woord / werk ende waerheyt by der Werelt alsoo geroemt en worden.

Het is openbaer / lieve Lesers / als dat sy dat nederige Ampt eens waerachtigen Bisschops / Predikants ende Herders (dat een Ampt eens Christelicken dienstes is : Dat vol is / wanneer dat 'et recht bedient wort / met arbeyt / armoede / moeyte / sorgen / verachtinge / ellende / droefenisse / kruys ende smerte) in eenen godloosen pracht / Vorstelijke heerlijkheyt verandert hebben / alsoo dat sy van allen menschen / wiens namen in den Hemel niet geschreven en zijn / seer gevreest / ende hooge geacht werden / dewijle sy met alsulcken heerlijcken Mantel daer heenen pralen / en met alsulcken schoonen schijn bekleedt zijn / als met hoovaerdige namen / met salven / kruycen / kappen / lange kleederen / onreyne reynigheyt / met kloosteren / kercken / klocken / orgelen / gesanck / missen / offeren / lange getyden / &c. Daer niet een Letter in der gantscher Schrift af gelesen en wort. Daer onder men den schuylenden wolf / dat aerdsche vleeschelicke gemoedt / de Antichristische vervoeringen ende bloed - grouwelen lichtelijcken grijpen ende sien kan. Want sy anders niet en soecken dan Menschen gunst / eere / pronckerye / prael / leckerheyt / luyheydt / eygen-profijt / goud / silver / vleesch en buyk / &c. Laten haer Geestelijke / Doctores / Meesters / Heeren / Abten / Guardianen / Paters ende Priores noemen. Och hoe verre is 't van der Apostelen ende Proheten Ampt / Dienst / Voorbeelt / Gebruyk / Leven / Soecken / en doen Verscheyden / die sonder Tassche / Geld ende veel kleederen in des Heeren Acker getreden zijn / die aller Wereld-schouspel / Uytveegsel / ende Afschaffel zijn moesten / die alle dage als onnosele Slacht - schapen voor des Heeren waerheyt sterven moesten / als men in veel plaetsen der Schrift lesen en sien magh.

Dat dienlijk ampt is in een Heeren werk verandert.
Apoc.13.8. en 17.8.
Mich. 10. 9.
Luc.9.3.
1Cor.4.13.
Rom. 8. 36.

Maer deser Kisten ende Kassen zijn vol / rijcke van Babels handel ende toverye / Vorsten op Aerden geworden. Al-omme bestraffelijk / Vrouwenschenders / welcker leelijken handel men in deser saken niet wel versinnen noch beschrijven en kan : Overdadigh / Ontuchtigh / Onbermhertigh / Haters / Schelders / Onbeleeft / Onrechtveerdigh / Leugenaers / Volsuppers / haer Tafelen zijn vol onreynigheyt / als Esaias seyt. Hare Herten zijn doordreven met gierigheyt / nijdigh op den geenen die haer niet wat in den Mondt en geven. Sy Prediken dat 'er een oorloge opstaen sal / gelijk Micheas leert. Sy hebben oogen vol overspels / Sy sitten t'huys met Hoeren / Sy winnen haer Kinderen buyten Gods Ordinantie / Sy zijn ongeloovigh / wederspannig / hooveerdigh / eergierigh / den woorde ongehoorsaem / met den strick des Duyvels gebonden. Oock van velen die de waerheydt noch niet en kennen / als een last en schande der aerden geacht. Hare verschrickelijke leelijke vruchten betuygen voor de gantsche Werelt. Sy strijden tegen Christum ende Christus Woordt / Sy haten alle Vrome / sy schelden ende schenden alle de geene die den Heere van herten soecken / lief hebben ende vreesen. Somma / het is onmogelijk alle haer leelickheden / boeveryen / Godloosheden / heymelicke ende openbare lasteren / schanden / ende grouwelen te vertellen. O lieve Heere / hoe recht even zijn sy dat tegendeel van den oprechten en waerachtigen Bisschoppen / Voorstanders / en Herders geworden. Evenwel roemt hem dit hooveerdige geslachte / dat sy Christum mogen uyt den Hemel halen / Godt versoenen / de sonden vergeven / ende datse de rechte Pilaren / Hoofden / en de oogen der Gemeenten zijn.

Apoc.18.15.
Esai.28.7.
2Pet.2. 14.
Baruch. 6.9.
Rom.2.31.
2Tim.3. 2.

Ende hoe wel ick dit voornamelijcken van den Roomschen Predikanten aldus geschreven hebbe / sullen evenwel de Lesers weten / dat ick de gene die haer des Woords roemen / hier mede niet vry en kenne / in geenderley wijse : Want sy in den gemeenen loop haers wandels / uytgenomen openbaer overspel ende hoererye / in dat soecken ende begeeren des onbehoorlijcken gewins / afgoderye te dryven met Doop ende Nachtmael / den Godvruchtigen vyantlicken te beletten / faem / rooven ende lasteren / is 't gantsch weynigh datse verscheyden zijn / uytgenomen sommige Afgodische misbruycken des Broods / die soo niet by haer bevonden en worden.

Ex. 7 .11. en 8.7.
2Ti. 3.8.
2Reg. 12. 31.
2Reg.18.25.
Ier. 12. 10.
Ier.23.10.
Esa.56. 10.
Ez.34.18.
Ez.22.27.

Alsoo dat ick vreese datse alle met malkanderen / die soo om loon dienen ende der werelt huychelen / die Geestelijcke Toovenaers in Egipten zijn. De Priesters der hoogten. Dienaers van Baal / ende Propheten van Jesabel. Verderders en Verwoesters van des Heeren Wijn-bergh. Besmetters des Landts. Blinde Wachters / en stomme Honden. Vertreders der goeder weyden / ende ommeroerders der klare wateren. Zielen-eters. Valsche Propheten en grijpende Wolven. Verslinders der Weduwen huysen. Dieven en Moordenaers. Vyanden des Kruys Christi / welker eynde de verdoemenisse / de Buyk haer Godt ende haer eere schande is / ende op aerdsche dingen gesint zijn : valsche Leeraers / Meesters der Secten / vervloekte kinderen / dwalende sterren / verdorde Boomen / uytgewortelt / onvruchtbaer / tweemael gestorven / uytschuymers van haer eygen boosheyt / den welcken behouden is een donckere duysternisse tot in eeuwigheyt / Antichristen / Sprinkhanen / die op gewaessemt zijn uyt den Put des Afgronts

Matt.7 .15.
Matt.23.13.
Ioan.10.10.
Phil. 3. 18.
Niemant en verkere my dele namen : want aldus werden de valsche Leeraers in de Schrift genoemt.
2Pet.2. 12.
Iud.13.
1 Ioan. 2. 22.
Apoc.9.2.
Matt. 15. 13. en 23.12.
Luc.11.39.
Phil.3. 19.
Tit.3. 11.
Apoc.21.8.
Matt.7.1.
Ioan.12. 47.
Rom.1.32.
1Cor.6.10.
Gal.5.21.
Eph. 5. 5.

om den genen te beschadigen die dat teecken Godts niet en hebben in haren Voor-hoofden / Somma / soo sy haer niet en bekeeren / dat sy nae der Schrift al gericht zijn.

Niet mijn goede Leesers / dat ick yemandt rechte / ick weet wel dat 'er geschreven staet : En oordeelt niet / op dat gy niet veroordeelt en wert / verdoemt niet / op dat gy niet verdoemt en wert ; maer sy worden van dien geoordeelt / die daer spreekt : Dat Woordt dat ick gesprooken hebbe / dat sal hen oordeelen aen den jonghsten dage.

Die sulcke ende diergelijcke werken doen / spreekt Paulus / en sullen 't Rijcke Godts niet besiten : wanneer nu dan yemandt de werken doet daer van dat Paulus spreekt / soo en wert hy niet door my ende menschen / maer door des Heeren woord gericht : daeromme bidden wy u / dat gy dat leven uwer Predikanten met der Schrift wilt afmeten / soo mooght gy bevinden van wien sy gericht zijn.

O ellendige Predikers / welkers blindtheyt men wel bitterlijk bewenen magh / hoe goede waer 't u / dat gy nimmermeer gebooren en waert / want wanneer dit kort verganckelicke wellustige ydele leven uyt geloopen is / so gy u niet om en keert (als voor verhaelt is) sal Gods eeuwige straffe / toorn / oordeel / de eeuwige helsche pijne / brand / wee ende doodt / uw eynde ende deel zijn / gelijck de Schrft dreyght.

Luc. 11. 32.
Phil. 3. 19.

Ioan. 6. 27.

Oorsaeke is dese / want gy Christum verstotet / sijn Woordt verachtet / dat de eenige spijse onser zielen is / daer by wy eeuwigh leven moeten / daeromme dat 'et uwe onnuttelijcke leven straft / dat in den grond niet dan vleesch / buyk / werelt ende duyvel is / gelijk men sien magh / dat gy de arme zielen soo jammerlijcken verVoert / ende allen den genen die u saligheyt van herten soecken / ja in alder lief den met des Heeren Woord vermanen / uwe verVoerisc[illegible]e Leere / ende Godlosen handel in alle reedelicheyt bestraffen / so vyantlijk haten / beliegen / schelden / verraden / om landt / eere / goed / leven / en bloed brengen.

Matt. 4. 4.
Deut. 8. 3.
Sap. 16. 26.
2 Ioan. 1. 8.
Iud. 1. 3.
Apoc. 21. 8.
Deut 8. 3.
Matt. 4. 4.

O Balam / Balam / hoe lange wilt gy den armen Ezel / die alder werelt laster / spot / ende schande om dat getuygenisse sijns Heeren Christi dragen moet / dus onbermhertelijcken stooten ende slaen : ende nimmermeer met goeder herten aenmerken / hoe hy u met menschelijcken stemmen antwoordt / en straft uwe groote dwaesheyt / dat hy van den Engel met den bloten zweerde / te weten van des Heeren Geest ende Woord gekeert wert / dat hy u in uwen Godlosen wesen niet langer dragen en kan.

Num. 22. 26.
Hoe men ook Babel Meestert, sal even wel niet geholpen worden.
Ier. 51. 11.

Nu wel aen / gy Cains / Korahs / ende Balams zaet / rustet u in tegenweer / lieght / bedrieght / schendet / lastert / hatet / verradet / schendet ende moordet / soo veel als in u is / alligeert alle Concilien / Schribenten en hooge Meesters die van veel hondert jaren hier geweest zijn / beroept alle Heeren ende Vorsten / Keysers / Koningen / ende Grootmachtigen die op aerden zijn / gebruykt gewelt / konst ende kloekheyt na alle u vermogen / het en helpt doch altemael niet / dat Lam sal 't overwinnen ende den strijdt behouden / Godts volk sal triumpheeren / niet met uytterlijck Geweer ende Wapenen / maer in lijdsaemheyt / met Gods Geest ende Woord / Jerusalem en den Tempel moet gebouwet zijn / hoewel de Asoten / ende Sanabaliten dat beletten / willen niet van den dooden steenen / die nu met uwe onreyne voeten worden vertreden op alle straten / en hoewel hem roeren alle poorten der Hellen / soo moet evenwel Babel verwoest zijn / de Thien Koningen sullen haren dienst dryven / daer toe dat sy beroepen zijn.

Apo. 17. 14.
1 Esd. 2. 6.
2 Esd. 4. 1.
1 Pet. 2. 5.
Mat. 16. 19.

Ap. 17. 2.

Noch sult gy uwe tongen van smerte bijten / bitterlijke schreyen en weenen / om Babels qualen willen / ende seggen : Wee de groote Stadt / die met Zijden / Purperen / en Scharlaken bekleedet was / ende overgult was met goude ende eedele steenen / en peerlen / in eender uure zijn sodanige rijkdommen verwoest / want haer sonden reyken in den Hemel / ende Godt denckt aen hare wreedtheydt.

Ap. 1. 8. en 18 16.

Dat Euangelium Christi sal gehoort worden / de logen sal ontdeckt ende uwe blinde dwaesheydt alle menschen bekent worden.

Mat. 3. 14.
2 Cor. 3. 15.

Ende soo ik ende onse lieve Broederen door den Doodt schoon afgingen / dat wy dat niet en sagen / so sal dat dan sonder twijffel tot sijner tijd noch evenwel geschieden / dat Gods Heyligen Geest door den weerdigen Man Joannem so opentlijk belooft en geleert heeft:

Act. 7. 51.

O gy hertneckige boose aerdt / hoe lange wilt gy doch wederstaen den Heyligen Geest / hoe lange sal de waerheyt van u gelastert ende de logen van u gepresen worden : hoe lange sullen uwe handen ende herten van dat bloed der onschuldigen druppen ende nat zijn : Betert u boose leven / vreest uwen Godt van herten / laet varen alle uwe glosen / goeddunckend ende menschen leere / tredet met ons in 't openbaer / handelt met ons met des Heeren Woort op dat 'et Euangelium recht magh gepredikt / en met een vroom onstraffelijck leven beweert werden. Och wout gy sulks doen so moghte dat onschuldigh bloedt onvergoten blijven / en de waerheyt aen den dagh komen.

Esa. 1. 15.
Mic. 3. 3.

Maer ick sorge dat 'et gaen sal gelijck de Propheet seyt : De goddeloosen sullen een goddeloos leven voeren ende en sullen 't niet achten / maer de verstandige sullen 't achten. Want dat is aller Secten aert / die buyten Christum en Christus Woordt zijn / haren Grond / Geloove en Handel met de zweerden te beweeren. De Roomsche / Ariani / Circumcellionere / Luthersche / Swingelsche / en Munstersche zijn mijn getuygen / maer Christus met den sijnen die lijden en verdragen.

Dan. 12. 10.

Die met den zweerde vechten en kennen Christum niet.

Christus en de sijne moeten lijden.

Is 't niet een bedroef de dwalinge / dat de arme lieden willen Christenen zijn / daer sy sulke goddeloose grouwelen drijven / als ruyten / rooven / vangen / branden / worgen / moorden / &c. In den schijn / recht of men dat Rijcke Christi / de Heerlickheyt des Heeren / dat Woort en Waerheyt Gods met sulke verschrickelijcke schanden moet beweeren en voorstaen.

Och neen / ellendige menschen / neen / alle die van Christus Geest gedreven worden / en kennen geen zweert / dan des Heeren Woord / haer wapenen zijn een krachtigh yverig gebed / een lanksinnigh geduldigh herte / een vast onberoerlijk Geloove / een levendige hope / ende een onbestraffelijk leven / als gehoort is : daer mede wil dat Euangelium des Rijks dat Woord des Vredes uygebreydt / ende tegen alle Helsche Poorten beweert zijn.

Esa. 13. 9.
Ep. 6. 17.
Heb. 4. 12.

Lieve Leser / nemet waer / hebt gy eenige vreese.

Mat. 16. 18.

Mat.16.18. Esa.52.15. 2Cor.6.17. Ap.18.4.

vreese Gods / soo leert doch uwe Bisschoppen / Propheten / Herders / ende Leeraers recht bekennen / en gedenkt dat 'er geschreven staet: Gaet uyt van haer ende scheydet van haer af / ende roert niet aen dat onreyn is / soo sult gy mijn Sonen en Dochteren zijn / spreeckt de Almachtige Heere / noch eenmael: Gaet uyt op dat gy niet deelachtigh en wordt haerer sonden / ende niet en ontfangt van haren plagen / gedenkt doch dat ons des Heeren mont alsoo gesproken heeft / wacht u voor de valsche Propheten / die tot u komen in schaeps kleederen / want inwendigh zijn sy grijpende Wolven / by hare vruchten sult gyse kennen. Men en kan geen druyve lesen van doornen / noch geen vijgen van den distelen.

Matt.7.17. Dit vertreden ende uytschudden en is hier anders niet, Matt.5.3.

Sy zijn 't sout dat krachteloos geworden is / dat nergens toe nut en is dan dat men 't weg werpe ende vertrede / gelijk de Heere spreekt. Somma / sy zijn de gene daer ons Paulus voor gewaerschouwt heeft / en seydt: Gy sult weten / dat in de laetste dagen sullen grouwelijcke tijden komen / want daer sullen menschen zijn / die van hem selven veel sullen houden / gierigh / grootsprekers / hoveerdigh / lasteraers / den ouden ongehoorsaem / ondanckbaer / ongeestelijk / stuer / hertneckigh / onversoenlijck / schenders / onkuysch / wilt / ongoedigh / verraders / wreeckers / opgeblasen / die meer beminnen de wellusten dan Godt / die daer hebben eenen schijn des Godtsaligen Levens / maer sijn kracht versaken zy / ende sulke mijdet.

Dan van haren Godsdienst afscheyden.

Ik meene Paulus heeft hier des Werelds Prekerr wel beschreven. 2Ti.3.1.

Nademael gy dan met oogen siet / ende met handen tastet / als dat uwe Herders en Predikers / soodanige lieden zijn als hier verhaelt en aen so veele plaetsen der Schrift geboden ende vermaent wert / dat wy ons van sodanige sullen afmaken / haer schouwen / mijden en vlieden / &c: Daeromme is 't dat wy openbaer leeren / haer vervoerische Predikatien niet te hooren / hare Sacramenten niet te gebruycken / ende met haren valschen Godts-dienst niet gemeen te zijn.

Matt.7.15. 1Tes.5.22. Ioan.10.5.

Segget lieve / wat Godsaligheydt kan doch Israël van Assyrien / Egypten / en Babilonien halen:

Hoe kan den rechten Godts-dienst by den Priesteren Baals bevonden worden:

Hoe meught gy van den ongeleerden in Goddelijke saken tot 'er gerechtigheyt recht geleert worden.

Hoe kont gy doch Christo van Antichristo / en Gods Woordt van den valschen Propheten leeren.

Hoe kont gy van den verbloeckten Gebenedijt / en van den blinden recht geleyt worden.

Matt.15.14.

Hoe wilt gy water uyt drooge Fonteynen scheppen / en vruchten van dorre boomen plucken.

2Pet.2.17.

Hoe kont gy deelachtigh zijn / beyde des Heeren Tafel en der Duyvelen Tafel.

1Cor.10.12.

Hoe kont gy te gelijk drincken den Kelk des Heeren / en den Kelk der Duyvelen / in de Gemeenschap Christi zijn / en in de Gemeenschap Antichristi.

Gy en meught geen twee Heeren (die contrarie den anderen zijn) te gelijck dienen / gy moet den eenen lief hebben / en den anderen haten / den eenen aenhangen en den anderen verlaten. Gy moet met Christo zijn / of tegen hem / met hem vergaderen / of tegen hem verstroyen.

Matt.6.24. Luc.11.23. Matt.32.30.

Aengesien wy dan door des Heeren Genade / uwer Predikanten / Sendinge / Leere / en Leven met soo open oogen insien / hoe dat sy van selfs loopen / Gods Woordt verValschen / een moetwilligh vleeschelijk leven voeren / dat arme volk verleyden / en soo grondelijcken van der Schrift vermaent worden / dat wy soodanige Predikers laten / schouwen / en mijden sullen / dewijle sy soo plat tegen Christum en Christus Woordt staen / begeeren wy oock in deser sake ons Herders stemme gehoorsaem te zijn / gelijk allen vromen Schapen Christi dat behoort / want den gehoorsamen is dat rijcke belooft / gelijk de Schrift seyt: Niet den genen die daer seggen: Heere Heere / maer die den wille mijns Vaders doen / sullen in dat Hemelrijk komen.

Ioan.10.4. Matt.7.21.

Ende hebben also na het inhout van Godts Woord ons van hare Leere / Sacramenten / en Gods-dienst afgekeert / ende betuygen dat met mond en leven / met goed en bloed voor Heeren en Vorsten / voor Steden en Landen / u ende der gantscher Wereldt tot vermaninge / leere en aenwijsinge / op dat gy alle te samen / beyde Leeraer ende Toehoorder / recht moght opwaken / de waerheyt nadencken / boete doen / dat Rijke en de Gemeenschap Antichristi verlaten / ende in dat Rijke ende Gemeenschap Christi in treden / en also uwe arme ellendige zielen / uyt den nette des ongeloofs bewaren / ende eeuwigh saligh werden moogt.

Dat wy ons niet der Predikanten, Leere ende Sacramenten en vermengen geschiet Godt ten prijse, en den menschen ten dienste.

Want wy hebben veel liever ellende / armoede / druk / honger / dorst / hitte / koude / banden ende dood in onser sterffelijken vleesche te lijden / en by des Heeren Woort te blijven / dan dat wy een ruym vry leven met 'er Wereldt sullen voeren / ende souden om een soo vergankelijk kort leven onse arme naeckte Zielen in 't verderven brengen.

Wy achten dat met den Heyligen Petro / dat 'et nutter zy Godt te hooren dan de menschen / ende met de lieve kuysche Susanna te vallen in de handen der menschen / dan te vallen in de handen Gods. Alle die den HEERE vreesen mogen Lesen en Rechten.

Act.5.30. Dan.13.23.

Hier volgen de Tegen-ſpreucken Babels.

HOe wel / redelijcke Leesers / wy hier een klaer ende goed onderscheyt tusschen de rechte Predikers / en den valschen Predikers aengewesen hebben / ende waerom wy den valschen niet hooren en mogen / alsoo dat ick hope / dat de Godvruchtigen / die des Heeren Woordt voor recht bekennen / den grond en waerheyt met vollen handen grijpen mogen / soo vint men dan noch onder den selven Predikers / die een part wel bekennen / dat haer sake na der Schrift niet bestaen en kan / evenwel dewijle sy uyt Godt niet gebooren zijn / Godt niet vreesen / Werelt / Buyck ende dat onbehoorlijcke gewin soecken / hebben sy sommige spreucken uyt der Schrift gebroken daer mede sy de eenvoudige simpele herten / ende die voor dat kruyce Christi een verschricken hebben / wijs maecken / dat men hare Leere wel hooren en de Kercken-dienst wel genieten magh / op dat sy by dat sorgeloose leven blijven / en goede dagen hebben mogen / geven voor

Matt.23.1. Hier maken sulke Predikers hen selven tot Pharizeen en Schrift-geleerden. Matt 16. 6. Mar.8.15. Luc.12.1.

ten eersten dat Christus spreeckt: Op Moses stoel sitten de Schrift-geleerden ende Pharizeen / alle wat sy u seggen dat gy sult houden dat houdt ende doet / maer na hare wercken en sult gy niet doen. Hier uyt besluyten sy dat gelijk als de Schrift-geleerden ende Pharizeen sitten op Moses Stoel / ende hoewel sommige suerdeegh onder den soeten deegh vermengden / daer voor de Heere zijn Discipulen waerschouwde / evenwel seyden: Alle wat sy u seggen / dat gy sult houden / dat houdt ende doet / dat sy oock nu alsoo sitten op Christus Stoel/hoe wel haer leere ende handel niet altesamen oprecht en suyver en is/ dat mense evenwel hooren sal wat sy in Gods leere nakomen/ maer niet na haer werken doen.

Hier op antwoorde ick ten eersten / en vrage: Of sy dan met den Schrift-geleerden en Pharizeen willen eens zijn of niet: spreken sy ja / soo moeten sy selve Rechters zijn/ dat sy mede-genooten der gener zijn die Christum gekruyst / Stephanum gesteenight / de Apostelen gegeesselt / den Heyligen vervolght hebben/ ende die met dat eeuwige wee soo menighmael gedreyght zijn / soo mogen sy ook als dan voor den Heere en sijnen gerichte wel met recht verschricken en vreesen: Maer spreken sy neen / soo en konnen sy met dese spreuke niet bewijsen.

Luc.23.46. Ioan.19.11. Act.7.38.

Ten anderen segge ick: Soo sy dese spreucke willen invoeren quasi argumentum à simili, dat sy moeten aenmerken / als dat dat heet op Moses Stoel sitten / Moses Wet met sijne Ceremonien recht prediken ende plegen: Dit selve hebben de Schrift-geleerden en Pharizeen alsoo gedaen / sy hebben de Wet met hare Ceremonien ongebroken gelaten / en daer in niet verandert / hoewel sy sommige superstitien daer by gebruyckten / gelijk men sien magh: want hadden sy dat verandert soo en hadden sy op Moses Stoel niet geseten.

Wat het zy op Moses Stoel sitten. Matt.15.3.

Gelijk dan de Schrift-geleerden ende Pharizeen saten op Moses Stoel / also moeten ook dese nu bewijsen / dat sy op Christus Stoel sitten / (dat is) sy moeten bewijsen dat sy Christus Euangelium / Doop / Nachtmael / Afsnijdinge / en alles recht prediken ende gebruycken / of dat argumentum à simili, en kan niet gestaen. Maer wanneer sulks geschiedt / als dan moghtmen de Schrift raed-vragen wat sy neffens sommige menschelijcke toesettinge lijden ende dragen konde. Doch ick weet wel datse niet te vinden en zijn.

Wat het zy op Christus Stoel sitten.

Ten derden / segge ick: Nademael de Schrift-geleerden en Pharizeen op Moses Stoel saten / de Wet die op Christum wijsde / met de Wettelijcke Ceremonien leerden / ende gebruykten / als voor verhaelt / heeft Christus den volke en sijnen discipulen op dier tijd noch tot haer aengewesen / want de Wet en was noch niet voleynd / dat volkomen Offer / dat alle figuerlicke Offeren soude af doen / en was noch niet geoffert / de gordijne des Tempels noch niet gescheurt / en die Beelden en schaduwen / en waren in dat nieuwe blijvende wesen noch niet verandert. Maer doen 't nu alle na der Schrift was uytgericht / ende in Christo nieuw geworden / heeft hy niet den Schrift-geleerden ende Pharizeen met Moses leere / maer sijne Discipulen met sijne leere uytgeschikt ende geseydt: Gaet in de gantsche Wereld / ende predickt dat Euangelium allen Creatueren / en leertse onderhouden al wat ick u bevolen hebbe.

Ioan.19.8. 2Cor.5.6.

Mar.16.15. Mat.28.19.

Gelijck dat dan nu een nieuw wesen in Christo en door Christum geworden is / ende Moses Volk tot den Predikers van Christo voor sijnen doodt hier gewesen zijn / die sijn Wet en Ceremonien recht leerden / ende op sijnen Stoel saten / alsoo werden wy nu in dat Nieuwe Testament na den doodt Christi tot den Predikers gewesen / die op Christus stoel sitten / sijn Woord onbestraffelijk leeren / ende sijn Sacramenten soo gebruycken / als de Schrift leert.

2Ti.3.10. Tit.1.5.

Maer voor die die Christus Woordt verbalschen / sijne Sacramenten misbruycken / dat Volk verleyden / een wilt roeckeloos leven voeren / waerschouwt ons de Schrift aller wegen / dat wyse sullen vlieden / mijden / en van haer afscheyden / in onse huysen niet ontfangen / want sy op Antichristus stoel sitten / niet op Christus stoel / als gehoort is.

Matt.7.15. Ioan.10.1. Rom.16.16. 1Ti.6.10.

Ten anderen / geven sy voor / dat Paulus seyt: Den Geest en blust niet uyt / de Prophetien en verachtet niet / proeft alle dinge / en dat goede behoud / mijdet allen bosen schijn:

1Tess.5.11.

Antwoorde ick / van wat Geest en Prophetien Paulus dit gesproken heeft / werdt na mijn bedunken / van hem selven wel verklaert: want soo hier des Apostels meyninge so ware / als dat wy ons tot openbare Verboerders in openbare Afgoden-diensten en huysen maken sullen / om aldaer haren Geest ende Leere te beproeven / daer wy doch so klaerlijcken weten / dat sy des Heeren Woord ende Sacramenten verbalschen / niet dan vleesch en buyk soecken / ende dat sy soo verre buyten Christus Geest en Woord zijn / soo hadde Paulus in hem selven twistigh geweest: Want hy seydt / dat wy ons van sodanige sullen afscheyden / mijden en blieden / gelijk gehoort is.

1Cor.4.1.

Och neen / Paulus heeft dit van den Buyten-predikers niet gesproken / gelijk de Schrift-geleerden ende Pharizeen waren / noch van de Afgodische-papen in Egypten ende Babylonien / &c. (verstaget wel wat ick meyne) maer hy heeft dat van den Propheten / Herders ende Leeraers binnen der gemeynten gesproken / dat men haren Geest niet sal uytblusschen / haer leere proeven / dat goede behouden / ende soo sy yets wat voorgaven dat der Schrift en Geloove niet gelijckformigh ware / mijden: want soo yemandt prophetie heeft / die moet den geloove gelijk zijn / ende dit is 't selfde dat Johannes sijn Discipulen vermaent ende spreekt: Alderliefste / en geloovet niet eenen yegelijcken Geest / maer beproevet de geesten of sy van Godt zijn. Ook magh dese spreuke / mijdet allen boosen schijn / wel als een sonderlinge spreucke voor hem verstaen worden / die tot den voorgenoemden niet behoorigh en is.

Rom.12.7.

1 Ioan.4.1.

Mijn goede Leesers / wy hebben uwe Predikers in haren Geest ende Leere soo wel beproeft / dat wy met goeder Conscientien wel dorven seggen / dat sy niet uyt Godt en Gods Woord / maer uyt den put des afgronds / drake en beest zijn. Segt lieve Leser / hoe salmen doch die voor Leeraers bekennen / die so moetwillighlicken tegen Gods Woord strijden / wat gemeynschap heeft doch dat licht met 'er duysternissen / en wat eenigheyt heeft Christus met Belial: het is ten meestendeel enkel verboeringe ende geveynstheydt wat sy leeren en handelen. Mijn leser verkeert my dit woordeken niet / want

Apo.13.2. en 9.2.

2Cor.6.14.

want dat ick de waerheyt schrijve / magh ick met haer eygen Leere / Sacramenten en Leven voor de gantsche Wereld betuygen.

De derde tegenspreuke. Matt.2.3. Hier maken hen sommige geleerden selve tot Herodianen.

Ten derden seggen sy / waerom datmen haer niet hooren wil / daer doch de Wijsen uyt den Oosten Herodem wel gehoort hebben.

Antwoord: dese spreucke dunckt my soo kinds te zijn / dat sy in geender manieren antwoord weerdigh en is. Want Herodes anders niet gedaen heeft dan dat hy door onderrichtinge der Schrift-geleerde / den Wijsen de Stadt beteeckende daer der Joden Koninck soude gebooren zijn / ende dat noch uyt bloetgieriger herten / gelijk de navolgende daed mede brengt. Hy schickte haer na Bethlehem / ende sprack: Gaet henen en verneemt neerstelijk na dat kindeken / ende wanneer gy dat gevonden hebt soo seght my dat weder / op dat ick oock kome ende bidde dat aen.

Herodes geveynsde logen ende schalckheyt.

Herodes vreesde / als hy hoorde dat den Joden een eygen Koninck gebooren was / dat hy mogelijck sijn rijck ende heerlijckheyt verliesen moght / sprack hy uyt enckel geveynstheyt ende listigheyt met den Wijsen / als die na des Kinds dood begeerigh was / op dat hy sulcks in tijds moghte voorkomen. Want als hy sagh dat hem sijn huychelerye faljeerde / is hy seer toornigh geworden / ende beweeg sijn tyrannig Godloos gemoet / hy verworghde alle de onschuldige tweejarige kinderen / ende daer beneden / die tot Bethlehem en daer ontrent waren / op dat hy oock den gebooren Koninck vinden moght / gelijkmen mercken en sien magh.

Herodes tyrannye ende bloet-moorden. Matt.2.3.

Och mijn goede Leeser / hoe recht beroepen sy haer op desen geveynsden / leugenachtigen / eergierigen ende tyrannischen Herodem / want sy doch ten meestendeel al van gelijcker geest ende aert zijn / het is haer soo hertelijk leet dat Christus weder door sijn Woord gebooren is / sy voeren een geveynsden schijn met Herodes / ja liegen / ende seggen / hoe sy't van herten meenen / ende oock recht voor hebben; maer sy vreesen voor haer schandelijck gewin / ryck en luy leven / so Christus in dat regiment quame / gelijck Herodes vreesde dat hy sijn rijck verliesen soude / ende staen na dat verderven der vromen / gelijck Herodes nae den bloede Christi dede / als gehoort is.

Nademael sy dan soo openbare geveynsde leugenaers en aerds-gesinde zijn / die oock wel een part op bloet loeren / alsmen aen sommige plaetsen sien magh. Hierom soo willen wy ook in dese saeke den Wijsen tot een voorbeeldt nemen / die door een Hemelse in-spraek vermaent / niet weder tot Herodem en quamen / ende door Gods genade des Heeren in-spraek / raet / leere en vermaninge trouwelijk waer nemen en ons tot die keeren / die ons Christus in der kracht aenwijsen / en na den Geest in der waerheyt recht leeren en voordragen.

Matt.2.12.

De vierde tegenspreuke.

Ten vierden / seggen oock sommige: of ook al schoon de Duyvel Gods woord predickt / waerom datmen hem dan niet hooren en soude.

Dese onnutte laster-monden wil ick ten eersten so antwoorden / dat 't wel goet waer / dat sy 's Duyvels geest / aert en natuere van Christus Geest / Aert en Natuere recht leerden van den anderen scheyden / eer sy sulcke ongesouten leelijke woorden den armen volcke voorgaven.

Ioan.8.54.

De Duyvel is van den beginne een leugengeest geweest / hy sal dat oock ongetwijffelt blijven eeuwelijck. Nademael hy dan soo een leugenspreeker is / die de leugen sijn eygentlijke aert / natuere / wijse en werck is / gelijk de Heere spreekt / hoe kan hy dan Gods Woord / dat de waerheyt is / en dat sijn leugenachtige aert en natuere soo plat tegen is / uyt rechte meeninge yemand leeren en aenwijsen.

Een Duyvels geest kan Gods Woort niet prediken.

Ende so hy schoon de waerheyt recht sprack / en Christus sijnen prijs gave / soo doet hy dat doch uyt valscher herte / want hy is een Duyvel / en de waerheyt en is niet in hem.

Hy bekende Christum na den inhoudt sijner Woorden recht / doen hy seyde: Gy zijt Christus de Heylige Gods / gy zijt Christus de Sone Gods: evenwel en wilde Christus sijn bekentenisse niet / strafte hem / ende sprack: Zwijght / ende vaert uyt van hem. Want sijn bekentenisse geschiede uyt duyvelscher herten / als geseyt is.

Des Duyvels bekentenis, hoe wel in den schijn recht, beviel den Heere niet wel. Luce 4.41.

Ten tweeden segge ick: Soo yemandt des Duyvels stemme hooren wil / die en derf niet verre loopen / hy vindse (eylacen) in allen plaetsen wel / alle wie leugen spreeckt / die spreeckt uyt den Duyvel. In den beginne sprack hy door de Slange / in Israël door de valsche Propheten / ende nu door den mondt sijnder Predikanten / op dat hy de Wereldt bedriege ende van de rechte waerheyt afkeere / datse nimmermeer saligh en werden.

Ioan.8.44. Gen.3.4. 1 Reg.22.23.

Aengesien hy / (segge ick /) dan soo een leugen Geest / wederpartye Gods / vervalscher der Schrift / ende moorder der Zielen / van den beginne af geweest is / noch is / ende eeuwigh blijven sal / die niet goets leeren noch dragen en kan / dewijle hy van natuere onreyn / leugenachtigh ende valsch is / ende alles goets vyandt is / willen wy onse ooren door des Heeren genade voor sulcke lasterlijcke reden toesluyten / den Duyvel met allen Leugen-predikers / na inhoudt van Godts Woordt / onsen rugge toe keeren ende met trouwer ernst bevlijtigen / dat de gantsche Schrift op Christum wijst / om hem te hooren / Christus op sijne Discipulen / ende de Discipulen op soodanige Leeraers / die in leere ende leven onstraffelijck zijn / gelijck hier verhaelt is. De barmhertige / genadige Heere wil alle vroome herten voor dit Herodische Geslachte / en voor des Duyvels Predikers eeuwigh bewaren. Amen.

Ioan.8.44. Gen.3.4. 1 Ioan.3.8.

Deut.18.15. Matt.17.5. Marc.9.6. Matt.19.14. 1 Tim.3.1. Tit.1.6.

De vijfde tegenspreuke.

Ten vijfden / seggen oock noch sommige / als dat dat uytwendigh gehoor wel vry staet / wanneer wy ons van haer niet verwoeren en laten.

Antwoorde ick / dat de Leeser / ten eersten / wel moet aenmerken / hoe dat Gods Volck / al van Abrahams tijden af / een afgesondert Volck geweest is / ende besonder van Moses aen sijn eygen besondere Predikers / Leere / Ceremonien / Ordeninge ende Gods-dienst / tot noch toe gehadt heeft / gelijckmen in allen plaetsen door den geheelen Mosen leesen ende sien kan.

Gods Volck is tot noch een afgesondert Volck geweest.

Ten tweeden / dat Israël van Godt bevolen was / soo wanneer een vals Propheet onder haer opstonde / soo hy oock schoon teekenen en wonderen dede / dat hy sterven soude.

De valsche Propheten moesten sterven. Deut.13.1. en 18.19.

Ten derden / dat Israël geen Leere noch Gods-dienst van eenige vreemde natien / die om haer lagen / moeste leeren of halen / maer hem vast aen de Wet ende sijn getuygenissen houden moesten.

Israël en heeft sijnen Gods-dienst niet van de Heydenen mogen halen. Esa.8.11.

Ten vierden / doen nu sommige goddeloose Koningen opquamen / gelijck Jeroboam / Achab / Manasses / ende sulcke meer / die haer eygen gerechtigheden ende afgoderyen / meer als des Heeren Woordt ende rechten Godts-dienst beminnen / ende der valscher Propheten veel werden / die dat Volck van den Heere ende sijn Wet af keerden / dat daer tegen de trouwe Propheten / Esaias / Jeremias / &c. genadighlijck van Godt verweckt werden / die de ongehoorsaeme afgodische Koningen ende valsche Propheten uyt des Heeren mondt bestraffen / dat gemeene Volck trouwelijk voor haer waerschouwden / ende seyden: En hoort niet de woorden der Propheten die u Prediken ofte Propheteeren / sy bedriegen u / sy Prediken haer 's herten goetduncken / en niet uyt den mond des Heeren. Welcke Propheten oock op Christum / op sijn Rijk en Regiment heerlijken gewesen hebben.

Gods genade ende trouwe over de sijne. Israël werdt gewaerschouwt dat sy de leugensprekers niet hooren en souden. Esai.23.16.

Ten vijfden / dat Christus oock in sijn Rijck / Gemeente of Kercke / gelijck als Moses in sijn Kercke sijn eygen Predikers / Leere / Ceremonien ende Ordeningen bestelt heeft. Daer by dat alle waerachtige Christenen leven en eeuwigh blijven moeten.

Christus heeft sijn eygen Leere en Ordeninge. Marci 18. 15. Matt.16.14.

Ten sesten / Dat ons de Heylige Apostelen over al leeren / raden / ende vermanen / dat wy ons in de Leere ende Godts-dienst / van allen den genen sullen af-scheyden / gedoopt of ongedoopt / die met Christus Geest / Leere / Ordeninge ende Voorbeeldt niet en stemmen ende een zijn.

Matt.15.14. Ioan.10.5. Rom.16.16. 1 Tim.6.11. 2 Tim.2.16. Tit.2.12. 2 Ioan.1.10.

Ten sevenden / Dat de geheele Wereldt / met haren Geest / Leere / Sacramenten / Gods-dienst ende Leven / van Christus Geest / Woordt / Sacramenten / Godts-dienst ende Voor-beeldt / verre verscheyden zijn / en (eylacen) niet dan een nieuw Sodoma / Egyptus ende Babel zijn.

Apoc.11.8. en 17.2.

Ten achtsten / Dat alle die / die Godts Woord bekennen ende sijns Geests deelachtigh zijn / daer toe beroepen zijn / dat sy als een licht uyt der duysternisse schijnen / ende voor de wereld recht lichten sullen / dat sy dat goddeloose wesen met mondt / werck / leven ende doodt bestraffen / des Heeren Heyligen Naem / Woord ende Wille bekennen / ende met een vroom onbestraffelijck leven nae de Schrift beweeren sullen.

Alle ware Christenen moeten des Werelds lichten zijn. Matt.5.14. Phil.2.5. Eph.5.8. 1 Pet.2.9.

Ten negenden / Dat 't beter is aen een Molensteen gebonden te zijn / en in de Zee geworpen te worden / dan een van den allerkleensten te verergeren / die aen Christum glooven.

Ten tienden / Datmen wel bedencke / waeromme of uyt wat oorsaecke men sulcke Predikanten hoort / want soo men haer hoort om van haer geleert te werden / soo soecktmen de waerheyt by de leugen / ende dat leven by den dooden / maer wilmen van haer niet zijn / doch soo voor een vryheyt gebruycken / gelijck sy dat noemen / soo moetmen bekennen / dat sulck een hooren geen hooren / maer ydelheyt ende geveynstheyt zy / daer mede men Christus Geest / Leere / Ordeninge / Raet / Vermaeninge / Gemeente ende Kercke veracht / Antichristus verboeringen / grouwelen / afgoderyen / rijck en gemeente sterckt / hem de wereld in den quaden schijn gelijk stelt / met de wereld huychelt / meenigh Godvruchtigh kind bedroeft / en ergert / twist onder den vromen aenricht / ende dat onschuldigh bloed vergeefs acht / dat om die saeken wille aen veel placetsen vergoten wert.

Matt.18.6.

Merckt wat vrucht uyt dat ydel gehoor der Predikanten volght. 1 Thes.5.22. 1 Tim.3.14.

Siet mijn Leesers / alle die den Heere vreesen / ende dese tien articulen hier met den korsten aengewesen / met des Heeren Geest ende Woord recht oordeelt / die sal over desen grondt niet houden / maer sal des Heyligen Geests raet en vermaeninge wel trouwelijcken waernemen / de wereld met leere ende werck bestraffen / den boosen schijn mijden / en onstraffelijk in des Heeren huys wandelen.

De seste tegen-spreuke.

Maer soo verre den valschen Gods-dienst aengaet / troosten hen de lichtveerdige onder malkanderen / ende seggen soo: Men magh sijn Kinderen wel Doopen laten / want het kind is reyn / het water is reyn / wasschen ende baden is reyn / &c. Oock maghmen der Predikanten Nachtmael wel genieten / want hoe wel dat in Afgoden huysen geschiet / soo en hebben nu doch de Christenen geenen Afgodt meer / eeten 't oock niet / dan voor Brood ende Wijn / die doch den reynen reyn zijn / want den reynen (seyt Paulus) zijn allen dingen reyn / wijsen op Naman den Hooftman des Koninks in Syrien / ende op dat huys Rimmon / ende seggen soo / wy en achten der Papen Afgoderye niet / maer wy bidden die aen die Hemel en Aerde gemaeckt heeft / &c.

Alle godloosheyt wort met 's Heeren Woordt verciert. 1 Cor.8.4.

Tit.1.15.

2 Reg.5.17.

Antwoorde ick: Kanmen ons maer een krachtige spreucke uyt de gantsche Schrift hier voor brengen / dat onreynigheyt / sonde / vervalschinge der Ordinantien Gods / afgoderye / ongehoorsaemheyt des Woords / ende huychelrye den reynen / dat zijn de waerachtige gelovige / ergens reyn ende vry gestaen hadde / soo moghtmen doch een weynigh nadencken / maer nu weet ick waerachtigh / dat dat niet geschieden en kan.

De recht-gelovige zijn de reyne. Ioan.13.

Och mijn lieve Leeser / hadden de lieve mannen Gods de Schrift also verst aen / gelijck dese arme lieden doen / geensins en hadden de drie jonge Helden hen in den Oven laten werpen / de oude eerlijcke Eleazarus / de Godtvreesende deughtsaeme Moeder met hare seven Sonen / de Heylige Propheten / Apostelen ende vroome getuygen Gods hadden haer leven wel gevrijt / de zwaere martelisatie ende pijne ontgaen / en geseyt: Den reynen zijn alle dingen reyn / lieve Heeren wy willen 't geerne doen.

Dan.5.18. Matt.6.18. en 7.1.

1 Cor.6.17.

Och neen / mijn goede Leeser / neen: Dat onreyne en wil van den reynen niet geroert zijn: Roert niet aen / spreekt Gods Geest door Esaiam ende Paulum / dat onreyn is / dat is / dat van de Schrift verboden is. Wat baet dat / dat hem yemandt van den dooden laet reynigen / wanneer hy den dooden weder aenroert: Is 't niet enckel dwaesheydt datmen sijn kleet wascht / en dat weder in den dreck tredet.

Esai.52.11. Onreyn ende doot is dat, al wat van Godt verboden is. Eccl.35.

De Schrift leert openbaer / dat de gerechtige uyt sijn geloove leeft / ende een goede boom goede vruchten dragen moet / ick weet wel gewis / dat een ootmoedige nederige Ziele nimmermeer met Goudt / Peerlen / of kostelijcke kleederen veel proncken of pralen sal / of dat de gene die Godt vreest / eerlijck / kuysch ende nuchteren is / veel met eerloose Wijven drincken / spreeken / singen ende danssen sal / want de bekentenis / vreese ende liefde Godts ende sijns Woords weeren hem / ende wanneer hy sulks dede / moestmen bekennen dat sijn licht duysternisse / ende sijnen wandel dat Woordt niet gelijckmaetigh en ware. Alsoo en betaemt

Aba.1.4. Rom.1.17. Gal.3.11. Heb.10 38. 1 Pet.3.2. Act.12.21. Luce 7.25. Soo de man is, alsoo is oock het gebaer.

het

het oock niet / dat de gene die hem des Woords roemen willen / der Predikanten Verwoeringe / Afgoderye en Grouwelen met de Schrift bestraffen willen / dat sy met haer Leere / Sacramenten ende valschen Godts-dienst vermengen sullen / want seggen sonder doen en sticht niet / en hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare wercken der duysternissen / maer straftse veel meer.

Matt.23.2. Rom.1.32. Ephes.5.11.

Wat ons Godt toe laet, dat is reyn.

't Is waer / den reynen zijn alle dingen reyn / verstaet 't die niet tegen Gods Geest en Woord en zijn / want niemandt en wort reyn in de Schrift genoemt / dan die hem nae des Heeren Geest en Woord schickt: alle die een met het Woord zijn / die zijn alle toegelaten reyne dingen reyn / Eten / Drincken / Kleedinge / Huys / Hof / Landen / Gout / Silver / Vrouwe / Kinderen / Goet / Visch / Vleesch / Waken / Slapen / Spreken / Zwijgen / ende al wat ons Godt tot nootdruft geschapen ende geschickt heeft / want dewijle sy reyn zijn / soo gebruycken sy oock alle toegelatene ende reyne dingen reyn / te weten / in Gods vreese / noodtwendigh / met dancksegginge en mate / tot prijs des Heeren / en dienste des naesten / daer toe sy van Godt geschapen / ende den menschen in 't gebruyck gegeven zijn.

De reyne gebruycken alle reyne ende vrye dingen reyn.

Maer al wat van Godt verboden is / gelijck als huychelen / hem met de onvruchtbare wercken te vermengen / hem de Wereld gelijck te stellen / in overvloet / prael ende afgodisch gelaet te wandelen / is den reynen / dat is den geloovigen en gehoorsaemen Christi / alle dingen onreyn / en mogen oock in eeuwigheyt nae Gods wille van den reynen nimmermeer reyn gebruyckt worden / want Gods Geest ende Woord beletten 't haer.

Rom.12.2.

Adam was alle Kruyt / Vrucht en Gewas der Aerden van Godt vry gelaten / dat hy hem daer van geneeren soude / uytgenomen van den Boom des bekentenisse / goets en des quaets / soo hy daer van ate / soude hy den dood sterven. Alle vruchten en creatueren waren door Gods toelatinge den reynen Adam reyn / maer den eenen Boom was hem door 't Verbont Gods onreyn / hy heeft 'er van gegeten / ende is met sijnen gantschen Zade in den dood gevallen.

Gen.2.16.

Den reynen Adam was den verboden Boom onreyn.

Ende gelijck nu alle dingen den reynen reyn zijn / ende den goeden ten besten dienen / alsoo zijn oock wederom den onreynen alle dingen onreyn / en strecken den quaden tot quaet / want dewijle sy onreyn zijn / soo gebruycken sy oock alle creatueren Gods onreyn / haer eten ende drincken geschiet in overvloedigheyt / haer kleedinge ende schoenen / in hooveerdigheyt / haer vrouwen gebruycken sy in gulsigheyt / haer Kinderen voeden sy op in ydelheyt / haer Gout / Silver / Huysen en Goeden besitten sy in gierigheyt / daer en is gantsch niet dat sy reyn na Gods wille gebruycken / want sy zijn onreyn / vleeschelijk / den Woorde ongehoorsaem / en op aertsche dingen gesint / als de Schrift meldet.

Gen.3.6.

Tit.1.15.

Voorder soo is dat oock eenen grouwelijken laster en schandelijke verwoeringe / dat de sommige voorgeven en seggen: De uytwendige afgoderye en kan niet besmetten / wanneer sy met der herten niet ge-eert en wordt. Mijn goede Leeser / wanneer sulcks waer was / soo waren sulcke spreucken al te vergeefs gesproken / te weten / vliet van den Afgoden-dienst / en hebbet geen gemeenschap met de onvruchtbare wercken der duysternissen: mijdt allen boosen schijn / &c. Soo waer oock de ergernisse des kruyces al ge-eyndight / neen / neen / een recht waerachtigh Christen behoort beyde van binnen en van buyten vroom te zijn / Godt te prijsen / beyde in lichaem en geest.

De sevende tegenspreucke.

1 Cor.10.14.

1 Tess.5.22

Aaron / een hooge Priester van Godt beroepen / een voorbeeldt des Heeren Christi / als hy van den volcke gedrongen wert / dat hy haer Goden maken soude / die haer voorgingen / is hy door zwackheyt sijns vleeschs gedrongen / dat hy den Afgoden Dienaren verhoore / ende dat gulden Kalf maeckte: Aaron en heeft dat met sijner herten niet gedient / want hy wiste wel dat 't niet de Godt en was / diese door de roode Zee gevoert hadde / maer een gemaeckt creatuer van Goude was: het is evenwel den goeden Aaron soo gereekent / dat Moses sprack: Wat heeft u dit Volck gedaen / dat gy een soo grooten sonde over haer gebraght hebt / ja de Heere woude hem uytgeroeyt hebben soo Moses voor hem niet gebeden en hadde.

Eph.5.11. 1 Tess.5.8. 1 Cor.6.20.

Aarons zwackheyt.

Aaron wiste wel dat 'et geen Godt en was.

Exod.32.1. Deut.6 20.

Ick woude wel / dat doch alle Secte-maekers / ende dwaelende Geesten / die haer kruys-vluchtigheyt / luyheyt / aertsche gemoet / ende huchelerye / altoos met eenen goeden schijn onder Gods Woord bekleeden / dese geschiedenisse van Aaron recht wouden na dencken / ick soude verhopen / dat sy haer naecktheyt ende schande / niet meer soo met Vijgenblaederen bekleeden / maer den waerachtigen Pels-rock / Christum / van Godt bereydt / aentrecken souden / want sy met desen haren godeloosen handel / die sy een vryheyt noemen / den armen roeckeloosen Volcke in haer ongeloove ende afgoderye troosten ende stercken / den vroomen tot in den doodt bedroeven / ende de arme wanckelmoedige Zielen verzwacken ende ergeren / daer van geschreeven staet: Wie eenen van dese kleenste ergert die aen my gelooft / dien waer 't beter dat eenen Molen-steen aen sijn Hals gehangen waer / ende worde verdroncken in de diepte der Zee.

Gen.3.4.

Gen.3.7.

Vreese der valscher vryheyt.

Matt.18.6.

Maer welcker der Christenen vryheyt zy / ende hoemense nae Gods wille gebruycken sal / wert wel verklaert.

Rom.14.16. 1 Cor.6.12. en 8. 9. en 10. 21.

Seght gy beminde / hoe kanmen dat doch in de Christelijcke vryheyt besluyten / dat soo openbaerlijck tegen soo veele klare spreucken der Heyliger Schrift geschiet / tegen de broederlijcke liefde ende oock gemeene liefde / ende tegen dat heerlijcke voorbeeldt / soo veeler vroome Heyligen / als geseyt is.

Och waren sy van herten reyn / die sulcke loose gronden invoeren / ende niet boven Christum ende sijn Woordt lief hadden / hoe haest souden sy bekennen / dat haer beweeringe tegen Godts Geest ende Woordt ware / maer nu vreese ick dat sy de gene zijn daer van geschreeven staet: Daer is een aert / die hen laet dunken dat sy reyn zijn / ende en zijn evenwel van haren dreck niet gewasschen.

Pro.30.12.

Maer soo verre Namans handel aengaet moetmen dese volgende spreucken neerstelijck aenmercken. Ten eersten / dat Naman geen Jode noch Joden-genote / maer een Uytlander was / die onder de Leere / Ceremonien / Ordeninge ende Gerechtigheden Israëls niet begrepen en was. Want hoewel hy niet langer den Afgoden / maer den Heere dienen

De achtste tegenspreucke. Naman uyt Syrien.

ende

ende offeren woude / en heeft hy evenwel dat Joodsche teeken / te weten / de Besnijdinge / niet ontfangen.

2 Reg.5.18.

Ten tweeden / dat hy sijns Heeren Dienaer was / aen welckers hand de Koninck leunde / ende daerom oock op sijns Heeren dienst wachten moeste / en woude oock niet als de Koninck sijnen Rimmon Wierookte / dan den waerachtigen Godt die hem gereynight hadde / aenbidden.

Ten derden / Datmen uyt des Propheten antwoordt niet gewis besluyten en kan hoe verre hy bewillighde of niet bewillighde.

Ten vierden / Dat hy dat huys Rimmon / met sijn Gods-dienst / ende dese onse Tempelen met haren dienst niet eenderley en zijn / want in dat huys Rimmon en wert Gods Name / Geset / Ordeninge ende Ceremonien niet misbruyckt / want sy en kendense niet: maer wat voor misbruycken / schande / hoonspraeke / grouwel ende Gods-laster in dese onse Tempelen / onder Christus Name gedreven werden / mogen alle recht-verstandigen met de Schrift af wegen.

Wanneer dan yemand soo spreeckt: Wat bekommert u der Papen handel: Bidt gy Godt aen / gelijck Naman dede. Dat luyd nae mijn bedunckten alsoo: Siet men sal uwe goede Vader seer lasterlijk bespotten / schandvlecken ende schelden / ende veel leeds aendoen: Laet u van sulcks niet bewegen / maer komt gy daer mede toe / houd u stille / ja doch in uwer herten / eert uwen lieven Vader / &c.

Sterck is de liefde des Vleeschs, noch sterker is de liefde des Geests.

Seght lieve / wat vernustigh redelijck kint soude sulcken grooten herten leedt aen sijnen lieven Vader mogen sien / ende daer toe noch zwijgen ende stille zijn.

Aengesien wy dan met soo klare oogen insien / hoe bedroeffelijken sy in hare grouwelhuysen met onsen eeuwigen Vader omgaen / die ons soo hooge bemint heeft / ende oock met sijnen lieven Sone Jesu Christo / die ons met soo dieren schat gekocht heeft / hoe sy sijn Heyligen Geest uytblusschen / sijnen wille haten / sijn Woord vervalschen / sijn Sacramenten misbruycken / sijn Ordeninge en Geboden verachten / sijn Kinderen schelden ende schenden / de arme Zielen vervoeren / Christo sijn gewin ende prijs steelen / en wy souden ons dan noch tot sulcke openbare vyanden Gods maeken / met haer huychelen / haer goddeloose verleydinge ende grouwel-wercken hooren / soo moesten wy ondanckbare kinderen zijn / ende geen liefde hebben / 't is onwederspreekelijck.

Act.20.28.
Apo.1.5.

Neen / sulcks en is der vroomer Christenen aert niet: Maer gelijck Christus hem sijner Gemeenten aenneemt / haerer niet en schaemt / met sijnen Heyligen Geest ende Woordt verlicht / in alle hare nooden vertroost / in haer lijden sterckt met kracht ende wijsheyt / voor Heeren ende Vorsten / voor Wijsen ende Geleerden / ende voor de gantsche Wereld begaeft ende beschenckt / dat sy oock alle met den anderen voor een arm nederigh Christen moeten zwijgen en beschaemt staen / daer toe oock noch aen den jonghsten dagh voor sijnen Vader bekennen / ende met dat eeuwige Rijck beschencken wil: Alsoo eyscht oock wederom Christus Geest / Aert ende Liefde van ons / dat wy sijn Goddelijke Eere / Woord / Wille / Ordeninge ende Gebodt / voor de menschen bekennen / daer toe met de wercken / goet / bloedt / leven ende doodt betuygen sullen / ende niet soo achtelooselijken / tot sulcke Grouwelhuysen te loopen / daermen sijnen hoogen aenbiddelijken Name soo jammerlijken schendet ende scheldet: Ende daermen oock geen waerheyt hooren / noch geen vroomheyt leeren en kan / want het is doch al enckel huychelerye wat sy leeren / hoewel met des Heeren Woordt verbloemt / gelijkmen in hare Vruchten opentlijck mercken ende sien kan.

Christus verciert sijn Gemeente.

Ier.8.5.

Sy loopen alle (spreeckt de Propheet) beyde Leeraer ende Toehoorder / gelijck als een dulle koe / sy haten alle bestraffinge ende onderwijsinge / leven na haren moetwille wreedelijck / Godts Woordt en willen sy niet / daerom ick vreese dat de kastijdende Roede al gevat / ende dat Wraeck-zweert van den HEERE al getrocken is / dat mogelijken de eene Godloose den anderen soo moghte bijten / dat haerer vele van malkanderen opgegeten en verteert worden / want dat dulle volck wil geslagen zijn.

Oze.4.16.

Ez.21.13.

Oze.4.14.

Ten vijfden moetmen aenmercken / dat wy nu in dat Nieuwe Testament op Christus Geest / Woordt / Raet / Vermaeninge ende gebruyk gewesen worden / wat ons die toelaet / dat is vry: Maer wat hy afraet / ende verbiet dat is onvry / hier na behooren hen alle waerachtige Christenen te schicken / ende niet nae sulcke donckere geschiedenissen ende sprenken / daer uyt men geen vastigheyt grijpen en kan / ende dat tegendeel van des Heeren Apostelen opentlijck geleert wert:

Hoort Christum en sijn Discipulen wilt gy anders niet bedrogen zijn.

Hier mede wil ick dan den goethertigen Leser trouwelijck vermaent hebben / dat sy haer doch met sulcke woorden niet vervoeren en laten / maer alle wegen onveranderlijck aen den vasten grondt blijven ende houden / die ons de trouwe getuygen Christi / te weten / de heylige Apostelen in haer Schriften met soo heldere klare woorden na gelaten ende geleert hebben. Want soodanige en soecken niet / dan dat sy den wanckelmoedigen mogen verwerren / ende dat sy des Kruys Christi mogen los zijn.

1 Cor.3.10.
Gal.16.15.

Maer sy willen seggen: Wy achten 't beter te zijn / dat wy by wijlen sulcks doen / op dat wy vrouwen ende kinderen mogen voorstaen en de arme dienen / &c. dan dat wy ons gantsch ende heel van den Predikers af keeren / ende daer met alle onse goet in eenen roof geven / daer op antwoorde ick ten eersten: Dat eerste Gebodt leert: Gy sult lief hebben den Heere uwen Godt / met geheeler herten / met geheeler zielen / ende uyt alle uwe krachten: Waer dan Gods Naem gelastert / ende tegen sijn Woordt gehandelt wert / daer behoort gy dat met eenen onbestraffelijcken wandel / ende met Gods Woordt in aller liefden te bestraffen ende sijnen prijs voor te staen / soo veel in u is / ende gedenckt dat de Heere spreekt: Soo yemandt liever heeft Vader / Moeder / Suster / Broeder / Vrouwe / Kinderen / Goet ende Leven / dan hy my heeft / en kan mijn Discipel niet zijn.

De negende tegenspreuck.

Deut.9.5.
Matt.22.36.

Matt.10.37.
Luce 14.26.

Ten tweeden / Dat alle die gelooven dat Godt Hemel ende Aerde geschapen heeft / Israël veertigh Jaren met Broodt van den Hemel / ende met Water uyt den Steen gevoet heeft. Elie door den Rave sijn nootdruftigheyt beschickt heeft: De Vogelen in der Lucht / de Visschen in de Wateren / ende alle kruypende Creatueren op den Aerdbodem

Exo.16.15.
Ioan 6.50.
1 Reg.17.6.
Cor.10.5.

hare

hare spijse geeft / die sullen oock ongetwijffelt aen de goetheyt / kracht / ende belofte haers Heeren Christi niet mistrouwen / die daer spreekt: Soekt eerst dat Rijcke Gods en sijn Gerechtigheyt / en dese dingen sullen u toe geworpen worden. Want is dat aengesicht sijner genade in deser sake oock over die / die hem verachten / hoe veel te meer is 't over die / die hem vreesen en sijn Geboden houden.

Matt.6.33.

Ten derden / Dat de Almachtige / Rijcke Heere / de Godt Schadai / wel machtigh is den armen en ellendigen sonder alle Afgoderye / Huychelerye en Duyvels dienst te onderhouden / ende dat hy aen sulcke offeren en gaven der ongerechtigheyt geen behagen en heeft / gelijck de Propheet seydt: Gehoorsaemheyt is beter dan offerhande / ende toeluysteren is beter dan dat vette van den Rammen: Want ongehoorsaemheyt is een sonde der tooverye / ende wederspannigheyt is moeyte en Afgoderye.

De Godt Schadai, dat is, die sterk, almogende, rijck en goet is, ende die dat alle mildelijck uytdeelt.

1 Reg.15.21. Ec.35.23.

Alle die dan seggen dat sy dat om haer vrouwen / kinderen / ende om den Armen doen / die sullen weten / datse haer vrouwen en kinderen boven Godt lief hebben / Godts arm ende macht verkleenen / ende dat sy den Heere liegen / ende alsoo haer luyigheydt / kruys-vluchtigheyt / ongeloove / aertsche gemoet ende huychelerye onder sulcken schijn vercieren en decken willen. Een yegelijck wacht hem / ende vreese Godt / de Vyervlammige oogen / die Hemel en Aerde doorsien / en worden met schoone woorden niet verblint.

Een yegelijk merckt op dat exempel van Anania en Saphira, op dat hy sijnen Godt niet en liege. Act.5.40.

Item / daer sy oock voorder af voorgeven dat Paulus hem na de Joodsche wijse reynigde / en Timotheum besneed / dat heeft heel een ander aensien: Want dat waren wercken die Godt geboden hadde / hoewel sy in Christo ophielden / die Paulus uyt sulcker oorsaeke op die tijdt noch bewillighde / op dat hy te vryer dat Woord den Joden Prediken moghte / gelijck hy seydt: Ick ben den Joden geworden als een Jode / op dat ick den Joden gewinne / die / die onder de Wet zijn / ben ick geworden als waer ick onder de Wet.

De tiende tegen-spreuke. Act.21.26. Act.16.3.

1 Cor.9.20.

Naedien dan de selve wercken haren oorspronck niet uyt den Antichrist / maer uyt Godt hadden / daer mede Paulus den zwacken Joden te gemoet quam / als verklaert is: Hoe kannen daer dan mede beweeren / als dat valsche Predikers te hooren / Antichristus Doop ende Nachtmael te genieten / openbaere Afgoderye en Gods-lasteringe / oock met de Wereld (al hoewel dat niet en geschiet met 'er herten / soo geschiet 't nochtans ten minsten in sulcken schijn) te gebruycken / vry staen: Of men moeste de wercken des Wets / die uyt Godt waren / soo onreyn en Godloos achten / als de wercken ende grouwelen der duysternissen / die uyt den Duyvel zijn. Ende dat afleggen des kruys Christi immer alsoo hooge prijsen / als den yver Pauli / dat hy sijnen Joden dat Evangelium van Christo leeren woude.

Och / mijn getrouwe Leeser / wilt gy uwe arme zielen niet verliesen / soo laet uwen Christum ongeschoffiert blijven / soeckt sijnen prijs te recht / volght sijnen Geest / Leere / Raet / Vermaeninge ende Voorbeeldt na / soo en sult gy nimmermeer te schanden worden. En gy sult oock haest bevinden dat Paulus Reyninge / ende Timotheus Besnijdinge bezre van Antichristus handel / grouwel / afgoderye en laster tot noch toe onder Christus Naem gedreven / verscheyden zijn. De barmhertige lieve Heere gunne u al te saemen sijn reyne waerheyt te bekennen ende trouwelijck daer in te wandelen / Amen.

Ten laetsten / seggen sy: Als dat wy in Babel noch gevangen zijn / ende daerom Babels wercken wel in den schijn doen mogen. Allegeeren Baruch in 't seste / daer hy spreekt: Gy sult tot Babel sien / datmen op de schouderen dragen sal Guldene / Silvere ende Houten Afgoden / voor de welcke haer de Heydenen vreesen: Daerom siet voor u dat gy haer sulcks niet na en doet / en den Heydenen niet gelijck en wort: ende als gy dat volck siet / dat voor ende achter gaet / de Afgoden aenbidden / so spreekt gy in uwer Herten: Heere / u alleen salmen aenbidden.

De elfde tegen-spreuke.

Antwoordt. Hier moetmen ten eersten aenmercken / wat met de Babelsche gevankenisse beteekent wordt. Want doen de Israëliten Godt in haer eygen Landt niet recht en dienden / moesten sy na uytwijsen Moses Woordt / door Gods rechtveerdige ende genadige straffe / onder den Heydenen en Volcken verstroyt / en onder dat Babilonische gewelt gevangen zijn. Alsoo oock met dien die haer dat Geestelijke Israël beroemen: Want dewijle sy den Heere ontrouwe geworden zijn / ende hebben sijn Woordt verstooten / haer ooren na de Leugen-predikers gekeert / heeft oock de Babelsche Koninck / Antichristus / de overhant tegen haer genomen / ende heeftse van hare rechte Leere / Ceremonien ende Gods-dienst berooft / haer onder sijn gewelt gevoert / ende met den stricken sijner dolingen / ende afgodische grouwelen jammerlijck gevangen.

Merckt wat met de gevanckenis Babels afgebeeld is. Deut.4.25. en 28.15.

Van waer de geestelijcke gevankenisse Babels gekomen is, ende watse zy.

Maer die nu wederom met des Heeren Geest ende Woordt recht verlicht worden / daer door uyt Godt gebooren worden / dat oude leven der sonden afsterven / alle menschelijke verwoeringen verlaten / des Heeren Heylige Sacramenten / Ordeninge en Gods-dienst recht gebruyken / de selve zijn uyt dat Geestelijcke Babel / dat is / van Sonde / Helle / Dood / Duyvel / van de leere ende geboden der menschen / ende van alle afgodische grouwelen ende lasteren afgevrijdt / als Paulus seydt: Daer en is geen verdoemenis in den genen die ingelijft zijn Christo Jesu die nae den Geest wandelen / ende niet na den Vleesche: Want de Wet des Geests die leven maeckt in Christo Jesu / heeft ons vry gemaekt van de Wet der sonden ende des doods.

De ware vryheyt is door Christum en sijnen Geest. Rom.8.1.

Alle die dan seggen / datse noch in Babel gevangen zijn / die betuygen daer mede datse door den waerachtigen Cores / Christum Jesum / noch van haere sonden niet vry gelaeten uyt Chaldea tot Jerusalem gekomen zijn.

Ten tweeden / Dat Israël hier niet bevolen en wordt / als datse haer den Heydenen souden gelijck stellen: Maer wanneerse sagen datse hare Afgoden droegen / gelijck als wy oock in de Pauselijke Processien ende grouwel-dagen sien / hoewel wy niet in hare Tempelen en zijn / soo souden sy Godt alleen aenbidden / ende hem de eere geven. Want soo haer Godt dat hadde bevolen dat sy haer den Babelschen in den Afgodischen handel met 'er gedaente souden gelijck maeken / ende den Heere alleen met 'er herten in 't verborgen dienen / so en hadden Sadrach / Mesach / ende Abdenego niet recht gehandelt / dat sy des grooten Gulden

Dan.3.18.

Al die hare Babelsche schanden met Babels gevankenisse beweeren willen, bewijsen daer mede datse geen verstant der Schriften hebben.

Beelds-dienst weygerden / daer over sy in des doods noodt quamen. Och neen: Dat groote wonder-werck aen haer van Godt bewesen / betuyghde wel datse recht deden.

Alle die dan leeren / segge ick / dat de recht-geloovige uyt Babel niet gevrijt en zijn / die versaecken daer mede Christus verdienste / dood ende bloedt / dat geloove met sijne krachten / ende den Heyligen Geest met sijne vryheden / ende verachten alle dat onschuldige bloedt / dat om dat vrye getuygchenisse der vrye kinderen Gods hier en daer vergoten wort.

Een yegelijck sie wel toe wat dat hy gelooft en leert: Want ick sorge / beyde dat de vergieter ende de verachter in gelijcke straffe staen sullen.

De vryheyt des vlees en is den vryen Christenen niet belooft.

Matt 24.9. Matt.16.25. Ioan 16.2.

2 Tim.3.12.

Mijn goede Leeser / ondersoeckt de Schrift recht ende gy sult bevinden / dat den vryen kinderen Gods hier op Aerden geen vryheyt nae den vleesche belooft en is / gelijk Christus seyt: Gy sult van alle menschen gehaet worden om mijns Naems wille. Die my wil volgen die versaeke hem selven / hy neme sijn kruys op en volge my na. Alle die u dooden / sullen meenen datse Godt eenen dienst daer aen doen. Alle die Godsalig willen leven in Christo Jesu (seydt Paulus) die moeten vervolginge lijden. Door veel droeffenissen moeten wy in 't Rijcke Gods gaen. Want de vryheyt des Geests wil met veel ellende / druck / vervolgh / banden / bangigheyt en doodt beweert zijn. De knecht en is niet grooter dan sijn Heere / ende de jonger niet boven sijn Meester: maer het is den selven genoegh dat hy sijnen Meester en Heere gelijck zy.

Act 14.22. De Bruydt Christi die spreekt: Ick ben zwart nochtans schoon ende lieflijk. Can.1.6. Matt.10.24. Ioan.13.16. en 15.20.

Siet / lieve Heeren / Vrienden ende Broederen / hier hebt gy nu de principaelste stucken en Hooft-articulen eens Christelijcken gronds ofte Fondaments / met een klare aenwijsinge ende verklaeringe der Antichristischer grouwelen / ende Babilonischen handel / daer mede dat waerachtige Apostolische Fondament / mids lanckheyt der tijden te niet gedaen / ende te gronde gestooten is. Ende hebben also licht ende duysternisse / leugen ende waerheyt tegen malkanderen geset / op dat met sulcks / onse soeken / leere / geloove / voornemen en zwack doen / magh aen den dagh komen.

Esai.28.16. Ephes.2.19. Psal.117.22. 1 Pet.2.5. Matt.21.42. Luce 20.17. Act.4.11.

Ende hoope door des Heeren genade / dat gy 't sult met volle handen grijpen / is 't dat gy maer redelijcker aert en zijt / die selve met trouwer herten leest / uwen Godt vreest / ende Christenen voor den rechten man houdt: Dat wy op den eenigen ende eeuwigen Hoeck-steen gegront zijn / door den rechten wegh (evenwel in zwackheyt) wandelen / ende de rechte klaere waerheyt hebben. Ende dat 'er anders geenen gront-wegh ende waerheyt in de Schrift gevonden en sal worden / die voor Godt bestaen kan / dan die / die wy hier gewesen hebben / ende met soo veel zware droeffenissen alomme beweeren ende voorstaen.

Ende hebbe uwer aller liefden hier met dese mijne kleene gave alsoo gedient / gelijck ickse van mijnen Godt ontfangen hebbe / ick woude oock wel dat ick noch tot eeniger tijdt met grooter ende rijcker genade / tot des Heeren prijs / doen konde. Ick hebbe oock daerom Naem / Faem / Eere / Gemack ende alles verlaten / ende my onder dat druckende kruys mijns Heeren Christi gewillighlijck begeven / dat mijn arme zwacke vlees somtijds al wat herde aengrijpt: ick en soecke Gout noch Silver / (dat weet de Heere /) maer stae met den trouwe Mose bereyt / ongemack met den Volcke Gods te lijden / liever dan de tijdelijcke genoeghte der sonden te gebruyken. Ick achte oock de verachtinge Christi waerder / dan alle de schatten van Egypten: Want ick weet wat ons de Schrift belooft heeft. Want dat is mijn eenige vreughde ende herten wensch / dat ick dat Rijcke Gods uytbreyden / de waerheyt aen den dagh brengen / de sonden bestraffen / de gerechtigheyt leeren / den hongerigen conscientien met des Heeren Broodt spijsigen / de verdoolde Schapen op den rechten wegh wijsen / ende den Heere veel Zielen door sijnen Geest / kracht ende Genade winnen magh: Ende in mijner armer zwackheyt soo handelen / gelijck my die geleert heeft / die my ellendige sondaer / met sijn roode bloet gekocht / ende met den Euangelio sijnder Genaden / in desen sin bekeert heeft / namelijck Christus Jesus. Dien zy prijs ende eeuwigh Rijck / Amen.

1 Tess.2.5.

Hebr.11.25.

Een Christelijcke ende lieffelijcke

Vermaeninge aen allen Overigheden, Geleerden, Gemeenen Volcke, Secten, ende aen de Bruydt Christi, die van de hitte der Sonne niet weynigh op alle plaetsen verbrandt worden.

Wy hebben in de Voor-reeden aengeteeckent / getrouwe Leeser / uyt wat oorsaecke / ofte waerom dat wy dese onse Shriften aen den dagh gebraght hebben / namelijcken / om de grouwelijcke vervoeringe ende overvloedige periculen deser tijdt. Naedien (eylacen) soo meenigerhande verscheyden Gemeenten / kercken ende Secten gevonden worden / die haer alle na des Heeren Naem noemen laten / als Roomsche ofte Pauselijke / Luthersche / Swingelsche / dwalende Secten / ende de Christenen / die men voor Weder-doopers scheldet: Gelijck in voorleden tijden by den Joden / Hasbutei / Merobaptiste / Essei / Sadducei / Pharisei / &c. Gelijk eensdeels de Schrift / ende oock de Historien daer van melden. Een yegelijck beroemt hem dat hy de Gemeente Christi / ende dat hy des Heeren Woordt heeft / hoewel sy ten meesten deele alle des Heeren Geest / Woordt ende Voor-beeldt niet alleen niet gelijckformigh / maer oock seer nijdelijck schelden / schenden / ende van herten Vyandt zijn / ende gaet gelijck het van aenbeginne geschiet is / als dat de vroome van den onvroomen veel hebben moeten lijden / gelijck Abel van Cain / Isaac van Ismaël / Jacob van Esau / &c. Hoewel sy van eenen gelijcken Godt geschapen zijn / eenen oorspronck des natueren hebben / eenen gelijcken Christum roemen / ende in den dagh des oordeels eenen gelijcken Richter vinden sullen. Antichristus regeert door geveynstheyt ende leugen / met gewelt ende zwaert / maer Christus door verduldigheydt / met sijnen Geest ende Woordt. Hy en heeft oock anders geen Zwaert noch Mes. O Mensche / mensche / merckt doch op de onredelijke ende grijpende Creatueren / ende leert wijsheydt. Alle briesschende Leeuwen / alle verschrickelijcke Beyren / ende alle verscheurende Wolven / houden Vrede een yegelijck in sijn ge-

Veelheyt der Secten beyde by Ioden en Christenen.

Gen.4.9. en 27.41. Act.17.26. 2 Cor.5.10.

Antichrist vecht met een yseren zwaert, maer Christus vecht met sijn Woordt. 4 Esd.13.9.

geslachte: Maer gy ellendige zwacke wormen / gy die na Gods eygen Beeld geschapen / ende een redelijcke Creatuere genaemt zijt / sonder tanden / klaeuwen / hoornen / ende met een kranck teeder vleesch gebooren wort / sinneloos / sprakeloos / krachteloos / ja oock dat gy noch gaen noch staen en kondt / en gantsch van des moeders hulpe leven moet / u tot een leere dat gy een mensche des vredes en niet des twists zijn sult. Als gy nu tot verstant ende mannelijke jaren gekomen zijt / so zijt gy so vol met ongestadigheyt / met tyrannye ende wreetheyt / soo vol met bloet en onbarmhertigheyt / alsoo datmen 't noch versinnen / noch seggen / noch schrijven en kan. De openbare daet geeft getuygenisse: Ende noch derft gy u beroemen / dat gy Christenen zijt. Och neen / mijn getrouwe Leeser/neen / Christus leert: Mijnen Vrede geve ick u / mijnen Vrede late ick u. De Vrede Gods (seyt Paulus) hebbe de overhandt in uwe herten tot welcken gy beroepen zijt/in een lichaem/en weest dankbaer/de Sone des Menschen en is niet gekomen om de zielen te verderven / maer om saligh te maeken.

De mensche is tot vrede geschapen.

Ioan.14.27. Christus Geest ende Leeringe is Vrede. Col.3.16. Matt.2.11. Luce 19.10.

Aengesien dan uwer soo veel zijn/ die soo onmenschelijck met den vromen kinderen om gaen / alsmen sien magh / soo hebben wy onse handelingen/ gront/ geloove ende leere / op het kortste uyt des Heeren Woord verbat / en met geschrift of druck in't licht gebracht/ op dat alle lasterlijcke quaet spreekers ende bloedige vervolgers/ door sulks bevinden en leeren mogen / wat ons eygentlijck voornemen / soecken ende doen is / op wat grondt de Stadt Gods moet gebouwt staen / ende welck van alle dese voorgenaemde Vergaderingen of Kercken/ de echte ende rechte Kercke Christi zy: Want gelijck als daer niet meer als een Adam ende een Eva geweest is / een Noë ende een Arke / een Isaac ende een Rebecca: Alsoo is'er oock maer een Gemeente Christi / die dat Lichaem / Stadt / Tempel/ Huys en Bruydt Gods is / die maer eenderley Euangelium / Geloove / Doope / Nachtmael / en Gods-dienst heeft / die op eenderley wegh wandelt / ende een vroom onstraffelijck leven voert / als de Schrift leert.

Gen.3.21. Gen.7.1. Gen.24.67. Christus en heeft niet meer als een Gemeente.

Alle die dan dat reyne onvermengde Woord Gods / dat waerachtige werckende Geloove / met des Heeren Heylige Doop en Nachtmael in den Geest en kracht niet en hebben / op den ruymen wegh des vleesch wandelen / en zijn Christus Gemeente noch Kercke niet. Hier en gelt noch naem / noch beroemen / wy moeten in Christo zijn / en Christus moet in ons zijn / wy moeten van sijnen Geest gedreven worden/ en beyde inwendigh en uytwendigh in sijn Heyligh Woordt blijven / of wy en hebben geenen Godt.

2 Ioan.1.9. Ioan.8.31. Rom.9.7. Geboorte, Naem ende Beroeminge en gelden tot de saligheyt niet.

Het en mochte dat figuerlijcke Israël niet saligh maeken / dat sy van den vromen Abraham geboren waren / als sy op Abrahams wegen niet en wandelden. Noch weyniger ons / dat wy ons na Christus naem laten noemen / wanneer wy sijn prijs van gantscher zielen niet en soecken / ende sijnen Heyligen Wille niet van herten en hooren / volgen ende gehoorsaem zijn.

Aengesien dat 't dan allen vromen wel kennelijck is / als dat wy ende onse Voor-vaders soo veel hondert jaren onder den zwaren last ende dienst van Egypten geslaeft ende gedient hebben / van de valsche Propheten vervoert / dat Wet-boeck Gods noyt gehoort en hebben / de Heylige Stad en Tempel verwoest gelegen / en onder de Babylonische tyrannye en gewelt gestaen hebben / gelijck boven gehoort wordt. Ende de barmhertige Vader hem nu over de zware ellendigheyt en droeffenisse sijns Volcks ontfermt / ende ons den waerachtigen Mosen ende Sorobabel / Christum Jesum/door sijnen Geest ende Woordt wederom verweckt heeft: Soo behoorde het immers u nu / O gy hooghberoemde Heeren ende Vorsten / nae dien gy u oock met ons van eenen gelijcken Christo / Euangelio / Verlossinge ende Rijck beroemt / dat gy den Volcke Gods niet langer haer passagie / ofte reyse nae dat eeuwige Beloofde Landt / door uwe Mandamenten ende gewelt en belettet / maer de selve al meer ende meer door uwe genadige bewillinge gunnen ende vorderen wilt. Dat gy dat weder gevonden Boeck des Wets Christi / dat soo lange jaren verlooren geweest is/ met den Edelen vroomen Josia / met een gebroocken ootmoedigh herte / in reynder Gods vreesen hoort ende leest / uwe herten scheurt ende niet uwe kleederen. Want gy niet alleen van de rechte Bane af gevoert / maer oock soo wijt van de mensche der sonden betoovert zijt / dat gy de onschuldige vroome herten vervolght / die noch u / noch geen menschen op Aerden oock om een hayr krencken noch schadelijck en zijn.

Exod.10.2. 2 Reg.22.8. 2 Reg.25.24

Dat verstant des Heyligen Euangeliums is weder gevonden, dat soo veel hondert jaren verloren is geweest. 2 Tess.2.4.

Wilt alsoo de arme gevangen kinderen/ die daer huylen ende weenen by de Water-vloeden Babylons / met den hoogen Koninck Cyro uyt dat Landt der Chaldeen / los laten / dat sy dat Geestelijcke Landt Canaan weder innemen / dat Geestelijcke Jerusalem / Altaer ende Tempel op haer oude Hooft-stede bouwen / dat Geestelijcke Priesterdom oprechten / en dat Geestelijke Offer ende Gods-dienst / na het uytwijsen van Gods Woordt/gebruycken mogen / dat sy niet langer de Babelsche Wetten / namelijck / menschen leere ende geboden / maer Israëls Wetten / te weten / Godts Woord ende gerechtigheyt/ hooren ende dienen mogen. Want hoewel uwer sommige alreede (hoewel eylacen weynigh) soo verre door Gods genade ende Woordt oock wel geleert zijt / (als ick verhope) als dat gy wel bekent hoe noch gewoonte / noch Concilien / noch geleertheyt/ noch zwaert / noch placcaet / dat Woord des allerhooghsten Gods / dat Woord der waerheyt/dat Woord der Hemelscher getuygenissen/ dat Euangelium des Rijcks buygen of breken en moet: want daer en magh in der eeuwigheyt geen ander gront geleyt worden / behalven die/ die geleyt is / welcke is Christus Jesus.

Psal.136.1. 1 Esd.1.2. Ier.30.18.

Gods Woort moet ongebroken blijven. 1 Cor.3.11.

Hierom soo keert u ooren tot mijner straffe / spreeckt de wijsheyt. Siet ick wil u mijnen Geest openen / en mijn woorden kennelijck maeken.

Prov.1.23.

Hebt lief de gerechtigheyt / gy Regenten in den Lande.

Sap.1.1.

Laet u onderwijsen gy Koningen / ende laet u deughdelijk maeken gy Richters op Aerden. Dient den Heere met vreesen / ende verblijdt ofte verheught u met beven: Want de Koninck die de wijsheyt leert die sal eeuwighlijck Regeeren.

Psal.2.10. Sap.6.23.

Daerom soo ondersoeckt nu dese onse getrouwe aenwijsinge met ootmoediger herten / in de vreese uwes Gods / ende oordeeltse met Christus eygen Geest en Woord / soo veel als

in u is / met de leere ende dat leven der Apostelen/ met de vromigheyt/ liefde/ gebruyck / handelinge / ellendigheyt / kruys ende lijden der eerster kercke : Ick verhoope door Gods genade dat gy met vollen handen sult grijpen/ dat onse leeringe de onbedriegelijke leeringe / ende gront der Schrift is. Men leese dit ons Fondament-boeck/ met dese andere Boeckskens / die hier nu by geset zijn : Als dat Boeck van het geloove ende sijn kracht : Van de Wedergeboorte of nieuwe creatuere : Van dat kruys / lijden ende verbolgh der Heyligen : Van de Excommunicatie / Ban of uytsluytinge / met sommige andere Boeckskens / voor en na aen den dagh gebracht / en gy sult door Gods genade bevinden dat de selve leere dat onvervalste Euangelium is / dat de Heere met sijn eygen mondt geleert / ende sijn Heylige Apostelen door de gantsche Wereldt gepredickt / ende in kracht des Geests met leven en dood betuyght hebben.

Gods Woort is de oude leere.
1 Cor.4.15.
Gal.4.19.
1 Pet.1.3.
Iac.1.18.

Onse leeringe en is geen nieuwe leeringe / gelijck als u de Predikanten / sonder alle waerheyt/ voorgeven en wijs maeken / maer sy is de oude leeringe die al over vijftien-hondert jaren in Christus kercke geleert ende gedreven wert/ daer mede de Gemeente gebaert is / gebaert wort / ende gebaert sal worden voort tot den eynde toe.

Prov.8.15.

O gy hoogh-beroemde Heeren ende Vorsten keert u tot de waerheyt Gods / ende omhelst straffinge ende wijsheyt : Want door wijsheyt regeeren de Koningen / ende de Raets-heeren setten daer door dat recht / ende aenmerckt hoe verre doch uwen Geest / Geloove ende Leven / van des Heeren Geest / Woordt / ende Leven / verscheyden is.

Rom.8.9.

Meent gy/lieve Heeren / dat gy niet dan om te proncken ende pralen / ende tot een ydel vleeschelijck leven gebooren zijt : dat gy na uwe moetwilligheyt ende verderffelijcke lusten mooght voort varen / alsoo 't u belieft/en dan noch evenwel Christenen zijn / och neen. Wie Christus Geest niet en heeft / die en behoort hem niet toe.

Prov.28.15. en 19.12.

Salomon spreeckt : Een Godtloose die over een arm volck regeert / deselve is als een grimmende Leeuw/ ende eenen gierigen Beyr. En als een Vorst sonder verstant is / soo geschiet daer veel onrechts / dit selve heeft ook de Poeët wel bekent / die daer spreeckt : Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi, dat is / wat de Koningen door sotheyt bedrijven / dat moet het gemeene Volck betaelen of ontgelden. Maer een wijs Koninck verstroopt de goddeloosen.

Prov.20.26.
Wat der Vorsten roepinge na de Schrift.

Daerom / lieve Heeren / neemt u selven wel waer/dit is het geene daer gy toe beroepen zijt/ te weten / dat gy in reynder Gods vreese de openbaere quaetdoenders met alle billigheyt ende Christelijcke bescheydentheyt tuchtigen ende straffen sult / gelijck als Dieven / Moordenaers/ Boggers/ Overspeelders/ Vrouwenschenders / Hoere-jaegers/ Tovenaers/ Dootslagers / Geweldenaers / Straetschenders / Roovers / &c. Dat gy recht tusschen partyen ende partyen doet / ende de verdruckten van des geweldigers handt verlossen sult : Dat gy de openbare verleyders (die de arme ellendige Zielen by soo veel hondert duysenden soo jammerlijck in 't verderven leyden) met redelijcke middelen (verstaet sonder tyrannye ende bloet) beletten sult / sy zijn dan Papen / Monniken / Predikanten / gedoopte of ongedoopte. Op dat sy de Almachtige Majesteyt Gods / onsen eenigen ende eeuwigen Salighmaeker Christum Jesum / den Heyligen Geest met dat Woordt der genaden niet meer soo en verkleynen / noch dat lichtveerdige misbruyck ende Afgoderye in eenen schijn der waerheyt invoeren / gelijck tot noch toe geschiet is / ende alsoo dat Rijcke Gods sonder alle gewelt / bloet ende zweert met een genadige consenteeringe of toelatinge / wijse raet / ende met een vroom onbestraffelijck leven/ in aller liefden ende ernst uytbreyden / helpen ende voorstaen.

Ier.22.5.
Christelicke Vorsten en behoorcn niet bloetgierigh te zijn.

Exod.18.20. en 23.6. en 19.17.
Deut.17.13.
2 Pa.19.5.
Rom.13.1.
Tit.3.1.
1 Pet.2.13.

Siet/lieve Heeren / dit is uwe beroepinge en opgeleyt ambacht. Ende niet soo wreedelijck tegen Gods Kinderen en Woord te heerschappen / gelijck als uwer veel (eylacen) een gebruyck hebben / als 't blijckt.

De neerstigheyt der vroome Vorsten.

Al dusdanige Vorsten zijn geweest Moses / Josua/ David/ Ezechias/ Josaphat / Josias/ Zorubabel / &c. Sy hebben haer beroepenen dienst redelijck uytgevoert/ ende haer na Gods Woord geschickt / haer Ondersaten met een neerstige sorge voorgestaen / des Heeren bevel na gevolght / den valschen Propheten ende Babels Priesters met hare Altaren / Hooghten ende Afgoderyen afgedaen / en hebben haren Volcke en Landen by des Heeren Ordinantie / Wetten ende rechte Gods-dienst/ door Mosen bevolen / getrouwelijck onderhouden : Want Gods vreese was in hare herten / ende dat Wet-boeck in haere handen / daer nae hebben sy haer gehouden / dat volck geoordeelt / en des Heeren haers Gods altijt gedachtigh geweest / die haer tot sulcke hooge Potentaten en Regenten over sijn Volck gestelt hadde.

Deut.17.1.

Sy hebben Godt van herten gevreest / sijnen Naem geprezen ende haer uyt alle hare krachten voor hem vernedert / gelijck David dede / doen hy met eenen linnen Lijf-rock omgegort voor des Heeren Arcke danste. Ja dat hy oock van sijn Huys-vrouwe Michol veracht worde : Maer hy sprack : Ick wil voor den Heere spelen die my verkooren heeft / en wil noch kleender worden in mijne oogen.

Davids vernederinge.
2 Reg.6.13.

O gy hoogh-beroemde Edele Heere gelooft Christus Woord / vreest Gods gramschap / hebt lief de gerechtigheyt / doet Weduwen ende Weesen recht / oordeelt recht tusschen den man ende sijnen naesten / vreest niemants hoogheyt/ veracht niemands kleynheyt / hatet alle gierigheyt / straft met bescheydenheyt / laet leeren Gods Woord in vryheyt / belet niemant om te wandelen in de waerheyt/ buyght u onder sijnen Scepter die u tot desen hoogen Dienst beroepen heeft / soo sal uwen Throon vast blijven eeuwelijck.

Esai.1.18.
Pro.29.14.
Sap.6.4.
Hebr.1.8.

Gelijck den Scepter Christi een oprecht Scepter is / dat een yegelijk sonder eenigh aensien der persoonen / leert/ oordeelt / ende straft / moet ick arme ende ongeleerde mijn bloodigheyt achter rugge setten / ende in der liefde stout worden / daer mede ick uwe arme Zielen geerne verlossen soude. Ende moet met Samuel den Saul/ met Abdo den Jerobeam/met Elia den Achab/ met Esaia den Hiskiam/ met Nathan ende Gad den Davidem / over haere mishandelinge ende overtredinge een weynigh straffen/ en alsoo mijns Heeren Geest/ Woord/ en wille verkondigen : Wie weet of 'er eenige zijn moghten die haer arme dienaers trouwe en liefde merckten / sijne wel-meenende stemme

1 Reg 15.16.
2 Reg.13.1. en 17.17.
Esa.38.1.
2 Reg.12.1.

en Christelijke vermaninge hoorden/en alsoo van sijn Godlose wesen en bose wegen af keerde/gelijk ook sommige van de voorgenoemde Koningen dat bestraffende Woord uyt den mond der Propheten / met vreese tot beteringe gehoordt en ootmoedelijk aengenomen hebben.

En of het al schoon waer dat my ook mijnen getrouwen dienst ende liefde met den Doodt beloont worde / gelijk ick ook vermoede dat 'et wel geschieden moghte/ nadien dat een hoveerdigh stout vleesch niet geerne en wil gestraft zijn/maer altijts sijnen boosen aerd gebruyken / soo en kan my evenwel niet erger geschieden / dan den vromen Esaia van Manasse / Zacharie van Joas/ Urie van Joachim/ den Abimelech met den anderen Priesteren van Saul / Joanni van Herode / Christo van Pilato ende van den Schrift-geleerdenen / en de Apostelen t'samen met alle getuygen Godts van de geheele werelt geschied is.

2Para.24.20.
1Reg.22.21.
Mar.7.28.
Matt.26.32.
Mar.15.24.
Luc.23.32.
Ioan.19.18.

Jck en achte mijn leven niet beter als de lieve mannen Godts dat haer gedaen hebben/my en kan oock niet meer als een verderffelijck sterffelijke vleesch genomen worden / 't welck doch eens (alwaert schoon dat ick Mathusalems Ouder af leefde) sterven ende weder tot aerde worden moet: een hayr en kan van mijnen hoofde niet vallen sonder den wille mijns Hemelschen Vaders: Verliese ick dan mijn leven om Christum en sijner getuygchenissen wille / en om de getrouwe liefde mijns naesten / so weet ick gewisse dat ick 't sal bewaren in't eeuwige leven. Kan daerom de waerheydt niet verbergen / maer moet 'et mijn lieve Heeren in reyner Gods vreesen/ sonder alle geveynstheyt betuygen en opdoen.

Gen.5.25.
Gen.3.19.
Mat.10.30.
Mar.8.35.
Matt.16.25.

Lieve edele Heeren / leert u selven eens recht bekennen / van waer dat gy gekomen zijt / wat gy zijt en wat gy worden sult. Gy zijt alle de eene met den anderen / 't zy Keyser of Konink / met ons arme en ongeachtede uyt eenen zade ontsproten / ende in dese bedroefde werelt gekomen/ende zijt niet meer als eenen verdwijnenden rook / een vallende vleesch / een verwelckende bloeme / aerde / en asschen/ gelijk wy alle zijn: heden zijt gy Koningen ende triumpheert in grooter en hoger eeren / morgen ligt gy ter neder / en moet der slangen ende wormen spijse zijn.

Uyt den Hemel is dat woort (kent u selven) gedaelt.

Iac.4.14.
Esa.40.6.
1Pet.1.24.

Och Heeren / mijn lieve Heeren / vernedert u / rechtveerdigh is hy / die u sake verhooren/en sterk is hy/die u oordeelen sal/ sijnen Name heet Heerschapper Heere / hy is de Almachtige / Heylige / Verschrickelijcke / Hoogprijselijke/en Wonderdadige Godt / die Hemel ende Aerde geschapen heeft / en alle hoogheyt / kracht / en gewelt in de handt sijner sterckheydt besloten heeft / hem leert kennen / hem leert vreesen / waekt op en siet voor u / het en is niet verre dat gy sult hooren / geeft reeckenschap van uwe huyshoudinge/gy en mooght niet langer Rentmeester blijven.

Ex.15.26.
Luc.16.2.

Daerom soo en hoort den geenen niet die de vette gagie / en dat luye leven soecken / sy bedriegen u / sy leeren u na uws herten lust / sy smeeken u om dat schandelijck gewins wille / sy prediken u loose vonden uyt haers herten goeddunncken / en niet uyt den mond des Heeren / sy mesten haer lijven en voeren goede dagen / van dat vette uwer arme zielen / (lieve Heeren verstaet wel wat ick meene) hoe wel sy haer van den Euangelio wel hoogh en wijt beroemen; maer hoort den geenen die de waeijende rieten niet gelijck en zijn / die met Elia en Joanne voor de woestijne der ellendigheydt soo seer niet en verschricken / die alle dage lijden om der waerheyts wille/die gout en houdt met een gelijke liefde lief hebben / die beyde prijs en versmaedheyt / rijkdom en armoede / leven en dood al gelijck achten. Die alleene de glorie Christi / en de saligheyt haerer liever broederen soecken / en niet en prediken dan dat reyne onvermengde Gods Woord / met Geest / kracht / en werk betuygen / gelijk dat van Christo bevolen / en van sijnen Heyligen Apostelen voor de gantsche Wereldt uytgeroepen ende geleerdt is.

Matt.11.7.
Rom.8.36.

Jck segge noch eens/hoordt ende en volght niet de veelheyt der geleerden / die haer Doctores / Heeren en Meesters noemen laten / want sy zijn op vleesch en bloed gesint / maer soeckt en volght dien/ die alle werelts schouspel / vuylnisse / vloek / en vege-offer zijn moeten / want daer sult gy Christum / Geest / Waerheydt / kracht / Werk / ende Leven vinden. Gy sult ook door Gods genade haest bevinden / hoe dat gy met uwe Leeraers/ Geest/ Geloove/Doop/ Nachtmael / Leven / Gemeente / en doen verre buyten Christus Geest / leere / gebodt / verbodt / ordinantie / en gebruyk zijt.

1Cor.11.3.

Seght/ O gy Koningen en Rechters in den lande / waer is doch uwe geloove en liefde met haren vroomen aert: Waer is de vreese uws Gods / uwe lichtende Lanteerne/ uwe ootmoedigh afgestorven herte/en uwe onbestraffelijck godsaligh leven dat uyt Godt is / is het niet al enkel werelt en vleesch wat gy soekt ende voorstaet: Men vint immers ten meestendeel in uwe huysen ende hoven niet / dan een uytschijnende pronckerye ende pralerye der kleederen / stoutheyt ende overmoet des herten / een onversadelijke gierigheyt / haet ende nijdigheydt / achterklappen/ verraden/hoereeren / vrouwenschenden / dobbelen / spelen / brassen / bruysen / dansen / vloecken/ zweeren / steken/ breken/ &c. Dit is uwe ridderlijcke gebruyk en hovisch leven alle de tijd uws levens / ende en bedenckt niet eens door wat ellende / droeffenis / ootmoedigheydt/ liefde en gerechtigheyt die Heere aller Heeren / en de Konink aller Koningen den wegh voor u gewandelt heeft. Wat dat hy der menschen kinderen geleert / en wat voorbeeldt of exempel hy haer gelaten heeft. Dat bedroefde kermen der ellendigen en klinkt niet op in uwe ooren / der armen zweet vint men in uwe huysen / en dat onschuldigh bloed in uwe handen / daer ontfangt men geschenken en gaven om te buygen de gerechtigheyt en houdet raedt tegen den Heere en sijn gesalfde / de Propheten van Jesabel en de Priesteren van Baal / lust-predikers ende pluymstrijkers zijn by u in grooter weerden / sitten op gemackelijke kussens / en leven wel; maer dien met Michea dat ongelijk en de rechte waerheyt prediken / die selfde moeten op kerkers en banden wachten / daer toe ook de doodt en alle schande weerdigh zijn: Ja dat 'et (Godt betert) so verre gekomen is/ soo waer dat vier of vijf / thien of twintigh in des Heeren Name vergadert zijn / van des Heeren woord spreken / en des Heeren werk drijven / in welker midden Christus is/ die Godt van herten vreesen / en een vroom onstraffelijk Leven voor de gantsche werelt voeren / soo sy daer op beloopen of verklaget worden / soo moeten

't Gebruyk en leven in der Heeren hoven.
Psal.2.2.
1Para.18.23.
In Gods naem moet men eylaces niet vergaderen.
Matt.18.

sy van 't vyer en zwaert verteert worden / of in des waters grondt zwemmen.

Hier van maghmen lesen Rom.1.24. 1Ti.1.9.

Maer die in Belias name vergadert zijn / de vergaderinge aller schalkheyt / die Sodoma ende Gomorra in de boosheyt verre te boven gaen / daer Mannen met Mannen / ende Vrouwen met Vrouwen / onredelijkheyt bedrijven / gelijk in Spangien / Italien / en den Kloosteren / geschiet / &c. Item de openbare hoeren-huysen / speel-huysen / scherm-schoolen / ende de vervloekte droncken herbergen / die in soo openbare schanden / leven ende so bottelijcken tegen Gods Woordt handelen / leven in alle vryheyd en vrede.

Ick verswijge dan noch van de openbare vergaderingen aller Afgoderye / daer de hoogprijselijke diere name Gods so jammerlijken gelastert wort / dat bloed Christi veracht / de Heylige Geest bedroevet / de Waerheyt geschendt / de Leugen geprezen / de arme Zielen verleydt / ende dat blinde domme Volk niet alleen tot Water / Broodt / Wijn / ende Missen / maer ook tot stomme Afgoden / als Houdt ende Steen gewesen worden / gelijk men (eylacen) op alle plaetsen sien magh.

De Vorsten gebruyken het zweert verkeert.

Och / mijn lieve Heeren / wat maeckt gy / waer is doch dat zweerd der gerechtigheydt daer gy u van beroemt / dat u gegeven ende bevolen is: Gy moet immers bekennen dat gy dat in sijner scheyden gesteken ende dat gy dat zweert der ongerechtigheyt weder in sijn plaetse uytgetrocken hebt. Ja / lieve Heeren / het wordt (God betert) alsoo gemaekt / dat de Propheten / met recht wel mogen schrijven ende roepen: Uwe Vorsten zijn afvallige / ende der dieven mede gesellen. Sy nemen al te samen geerne geschenken / en staen na gaven / den wesen en doen zy geen recht / en der weduwen saken komen niet voor haer. Daerom spreeckt de Heere Heere Sebaoth / de Machtige in Israël: O wee / ick sal my door mijne vyanden troosten / ende ick sal my door mijne vyanden wreken.

Esa.1.23.

Siet de Vorsten in Israël / een yegelijk is machtigh by u bloed te vergieten / de vreemdelingen doen sy gewelt ende onrecht / de Weduwen en Weesen bezwaren zy. Sy zijn gelijck de verscheurende Wolven / om bloed te storten ende zielen te dooden / om hare gierigheyts wille. Siet / ick sla mijn handen te samen / spreekt de Heere / over de gierigheyt die gy bedrijft ende over 't bloed dat in u vergoten wort.

Eze.22.13.

Och dat alle Overheeren dese spreucke wel ter herten namen.

Wee den genen / die daer gedenken om schade te doen / ende gaen met boosen saken om / op haren leger / op dat sy het vroegh / als 't licht wort / volbrengen mogen / nadien dat sy de macht hebben: sy rapen de ackers tot haer / ende nemen de huysen / dewelke haer wel aenstaen / also bedrijven sy gewelt met eens yegelijks / ende met een yegelijks erve. Daerom so spreekt de Heere also / siet ick gedenke wat quaeds over dit geslachte / daer gy uwen hals niet uyt trecken / ende soo stout niet voort gaen en sult / want het sal een boose tijd zijn.

Mic.2.1.

Dit set de Propheet als een gelijkenis over dat gewelt ende tyrannne der Overheeren.

Hoort doch gy hoofden in den huyse Jacobs / ende gy Vorsten in den huyse Israëls / gy sult billijcken zijn die dat recht wisten / maer gy haet dat goede ende bemindt dat quaet. Gy treckt haer de huydt af / ende dat vleesch van hare gebeenten / en eet dat vleesch mijns volks / ende als gy haer de huydt afgetrocken hebt / so breekt gy haer oock de beenen en leghtse van malkanderen / gelijck als in eenen pot en als dat vleesch in een ketel. Daerom als gy nu tot den Heere roepen sult / so en sal hy u niet verhooren / maer hy sal sijn aengesicht voor u verbergen tot de selfde tijd gelijk als gy 't met u boose wesen verdient hebt.

Mic.3.1.

Wee de verachtelijke / ondeughdelijke tyrannische stadt / sy en willen niet hooren / noch haer onderwijsen laten / sy en willen haer niet op den Heere verlaten / noch haer tot haren Godt houden / haer Vorsten zijn onder haer als grimmende Leeuwen / ende haer Rechters als Wolven aen den avondt / die niet over en laten blijven tot den morgen / haer Propheten zijn verachters / ende lichtveerdigh / haere Priesters ontwyen dat Heylighdom / en beDieden de Wet tot hardigheyt of wreetheydt. Maer de Heere / die onder haer is / leert wel recht / ende en doet niet quaeds / &c. Maer de boose lieden en willen haer niet schamen / daerom so wil ick dese lieden uytroeyen / hare Burgten of Kasteelen verwoesten / ende hare straten so ledigh maken / dat niemand daer op gaen en sal.

Sep.3.2.

Immer zijt gy seer weynigh / ja ick vreese nau een / die den Heere van herten soekt / vreest / meynt / of dient. Daerom so sal ook den toorne Gods als water over u uyt geschuddet worden / en dat zweert der wraken voort komen / gelijk men (Godt betert) aen velen plaetsen dagelijks sien magh.

Oze.5.3. en 7.15. Hoe wel dat Godt so hertelijk straft so en betert haer nochtans de domme werelt niet.

U (spreekt Sapiens) is de Overheydt ofte Maght van den Heere gegeven / ende gewelt van den Alderhoogsten / die welke vragen sal hoe dat gy handelt / ende vereyschen wat gy ordineert / want gy zijt ambachts-lieden van sijn Rijke. Maer gy en gebruyckt uwe Ambacht niet rechtelijcken / ende en houdt geen recht / ende en doet niet na 't gene / dat de Heere geordineert heeft. Hy sal gantsch grouwelijk in korten tijden over u komen / en daer sal een gantsch scherp oordeel over die Overheeren gaen / den kleynen geschiedt Genade / maer de geweldige sullen geweldelicken gestraft worden / want de gene die over alle dingen een Heere is / die selve en sal voor geen personen vreesen noch de maght schouwen / hy heeft beyde den kleynen en den grooten gemaekt / ende sorget voor allen gelijk / maer over den machtigen sal een sterk oordeel gehouden worden.

Die van verstandiger herten zijn die moeten voor dusdanige spreucken verschricken. Sap.6.4.

Hierom / lieve Heeren / siet voor u met aller wijsheyt / dat gy doch uwe hooge ende periculeuse ambacht recht meught uytvoeren nae den wille Gods / daer uwer veele / vreese ick / tot noch toe eylacen / seer weynigh op geacht hebben / daer van het dan komt / dat Antichristus met sijn ongerechtigheyt verheven / en Christus met sijn gerechtigheyt verstooten wort; neemt doch een reyse ter herten 't gene dat 'er geschreven staet / Weest verre van valsche saken / den onschuldigen ende gerechtigen sult gy niet verworgen / want ick en late den Goddeloosen niet recht hebben / spreeckt de Heere.

Antichristus rijke bestaet door vervoeringe, leugen en gewelt. Ex.22.7.

Hier wete ick wel / dat wy hooren moeten van Munster / Koninkrijk / veelheydt der Vrouwen / Zweert / Dieverye / Moorderye / en diergelijke grouwelen ende schanden meer / dewelke gy altijdt segget datse volgen uyt den Doop / en vervolget also alle wat des Heeren mondt bevolen / ende de Heylige Apostelen geleerdt ende gebruyckt hebben / ende brenget

Alle tyrannye heeft zijn verbloeminge en ontschuldinge.

zet daer op voor sommige oproerische Secten / en Rotteryen/daer mede der Geleerden roepen/ en u bloedt worgen / wel gedaen heeten moet.

Neen / lieve Heeren / neen / het en sal u niet mogen bevryden in den dagh der gerechtigheyt Gods. Ick spreeke u de waerheydt in Christo / neemt waer / de recht gedoopte Jongeren Christi / die met den Geest ende Vyer van binnen / ende met den Water van buyten na het inhoudt van Godts Woord gedoopt zijn / die selfde en kennen geen wapenen /dan alleen verduldigheyt / hopen / zwijgen / ende Gods Woord. De Wapenen onses Ridderschaps (seyt Paulus) en zijn niet vleeschelijk / maer machtigh voor God / om te verstooren de aenslagen / ende alle hoogheden die haer verheffen tegen de bekentenisse Gods ende nemen gevangen alle verstant onder de gehoorsaemheyt Christi.

Luc.22.50.

Matt.10.14. Es.30.15. Wapenen der waerachtiger Christenen zijn geestelijk. 2Cor.10.4.

Onse Wapenen en zijn geen wapenen/daer mede dat men Steden ende Landen verwoest/ Mueren ende Poorten breekt / ende dat menschelijke bloedt als water vergiet/ maer het zijn Wapenen daer mede dat men dat Geestelijk Rijk des Duyvels verstoort/ dat godloos wesen in de Conscientien der menschen te niete doet/ ende de steenige harde herten verplet / dewelcke haer leef dage van den Hemelschen Douwe des Heyligen Woords noyt bedroopen zijn geweest / wy hebben en kennen ook anders geen wapenen meer / dat weet de Heere / al souden wy in duysent stucken verscheurt worden / ende so veel valsche getuygen / tegen ons opstonden / als'er gras op 't velt / en zant aen den oever der zee is.

Het Woordt breekt de herten en niet de Lighamen.

Noch eens / onse wagenborgh is Christus / onse tegenweer is verduldigheyt / onse zwaert is Gods Woord / ende onse overwinninge is dat vrymoedigh/vast ende ongeverwede Geloove aen Christum Jesu: Yser / Metael/ Spiessen ende Zwaerden laten wy den genen / die (eylacen) menschen ende verkens-bloedt by na van gelijken prijs achten. Die verstandigh is / die oordeele wat ick meene.

Luc.11. 28. Heb.4.12. Ep.6.17. 1Ioan.5. 13.

Wy bekennen wel / lieve Heeren / dat 'er sommige van den valschen Propheten met eenderley Doop / uytterlijk in den schijn met ons gedoopt zijn / gelijk als ook Dieven / Moordenaers / Straetschenders / Tovenaers / en sulcke lieden meer / met u oock gedoopt zijn / maer sy en zijn van den onsen niet geweest / want hadden sy van ons geweest (gelijk Joannes seyt) sy waren wel by ons gebleven.

Valsche Christenen ende Valsche Propheten (spreekt Christus) sullen opstaen / en groote teekenen en wonderdaden doen/ also oock dat de uytverkoren (waer 't mogelijk) in dwalinge souden geleyt worden. Siet / ick heb 't u te vooren geseyt.

Mat.24.11.

Dese Waerschouwinge Christi en is den Goddeloosen verstockten verachters niet geschied / want de selfde zijn doch in dat net der ongerechtigheyt alrede al verstrikt: maer sy is den genen geschied/ die van gebrokender herten en goedwilliger zielen zijn/ op dat sy de geesten souden leeren kennen / en haer niet in dwalinge laten voeren/want de Duyvel gaet om de Godvreesende heenen (seydt Petrus) als een briesschende Leeuwe / soeckende wie hy magh verslinden.

1Pet.5. 8.

Des Duyvels listigheyt/ en schalkheyt/ die hem met Engelscher klaerheyt vercieren kan/ die en hebben de sommige niet bekent / daerom so hebben daer so vele gestruykelt en gedwaelt / en zijn door de verleyders (eylacen) op den krommen wegh gekomen/ maer door den doop en is 't niet geschied/want dat stomme elementische water noch leeren noch verkeren en kan ; maer het is door de valsche Propheten geschiet/ daer voor (segge ick) wy van des Heeren eygen mondt so getrouwelijk gewaerschouwet zijn.

Ap.2.2. 2Cor.11.15.

Lieve Heeren / vreest Godt / ende oordeeldt recht ; de waerheydt Gods en magh immers/ om des Duyvels leugen / geen vervoeringe en dwalinge worden. Och neen / Gods Woord blijft in der eeuwigheyt.

Es.40. 8. 1Pet.1.23.

Sullen ook de vrome Engelen om Lucifers hooveerdigheyt / boos geoordeelt / en met sijn straffe gestraft worden ? Of moeten dan de onschuldige Apostelen om Judas wille oock alle verraders heeten : In geener manieren / want een yegelijk sal sijn eygen last dragen / de vader en sal niet dragen de misdaed des soons / nochte de soone ook niet de misdaed des vaders / maer de ziele die daer sondight / die sal den doodt sterven.

De vrome en behooren niet in der onvrome schult te staen. Gal.6.7.

Ez.18.20.

Wat kon men dat Christo en de Apostolische leeringe verwijten / dat de Vader der leugenen onder Christus naem verweckte die de besnijdinge als nodigh tot der saligheyt dreven.

Hier af leest Act.15.2. Gal.5.2. en 6. 15.

Dat de dooden aen den Jongsten dagh niet verrijsen sullen:

Dat Philetus en Hymeneus in voerden/ dat de verrijsenisse der Dooden doen al geschiedt was :

2Ti.2. 17.

Dat sommige voorgaven/ dat den grooten dagh des Heeren voor de deure was.

2Tes.2. 2.

Wat konden de Apostelen dat beteren/dat de Nicolaiten hare vrouwen in't gemeen gebruykten/gelijk als Eusebius verhaelt :

Dat de Ebioniters de Godheyt Christi versaekten/en leerden dat Christus eerst in Maria sijn beginsel genomen hadde. Ende dat de Cerinthiani hielden / dat de werelt door de Engelen gemaekt was / dat Christus niet meer als een mensche en was / ende noch niet verresen / maer met ons in 't toekomende noch verrijsen/ ende daer na duysent jaer met den sijnen in des vleeschs lust noch regeeren soude.

Secten by der Apostelen tijden.

Hier af leest men in de Historien.

Alle dese Secten roerden haer in der Apostelen tijden / nochtans is dat Euangelium Christi/dat waerachtige Euangelium ende de Leeringe der Apostelen/ de rechte Leeringe gebleven.

De Schrift leert/dat men al sodanige Sectemakers/ en Kettersche menschen schouwen en mijden sal/wy verhoopen ook dat selfde in goetwilliger gehoorsaemheyt te achtervolgen alle de dagen onses levens.

Ro.16.16. 2Ti.2.16. Tit.3. 10. 2 Ioan.1.10.

Hierom/mijn lieve Heeren / soo voert doch in dese onse sake een onpartydigh / ende een verstandigh oordeel / als voor uwen Godt / die ook u aen sijnen dage oordeelen sal / dat bidden wy om Jesus wille / want wy en soecken hier op deser aerden niet (dat weet de Heere) dan den rechten grond der Waerheyt / den Prijs Christi / de gehoorsaemheyt des Woords / en dat in een goede conscientie / gelijk als wy met Schriften / Woorden / Goed / Bloed / Leven/ en Dood voor de gantsche werelt bewijsen en openbaer maken.

Ons soecken en wort niet met kleyne onkosten aen den dagh gebracht.

Wy schrijven u de Waerheydt in Christo ende en liegen niet/ als dat wy geenen Konink na den Geest kennen/leeren/ en toestaen/

noch

Ps.2.6. en 47.3. Es.33.22. Ie.51.14. Zach 9.9. Mat.21.5. Ioan.1.21. 1Cor.2.6. Ap.17.14. en 19.16. 2Reg.1.39. 2Reg.8.20. Ps 89.19. Esa.9.5. Lu.1.29. Mat 17.24. en 22.16.

noch boven in den Hemel / noch beneden
op der aerden dan alleen den eenigen eeu-
wigen en waerachtigen Konink David/in den
Geest Christum Jesum/ die een Heere alder
Heeren en een Konink aller Koningen is. En
so daer yemandt is die hem in 't Rijke Christi
en sijn regiment voor een Koninck opwerpt /
gelijk Jan van Leyden binnen Munster ge-
daen heeft / dat die self de met Adonia de straffe
niet ontgaen en sal / want de waerachtige Sa-
lomon/Christus Jesus/moet alleene dat Rijk
behouden/en op Davids stoel sitten eeuwiglijk.

Rom.13.1. 1Ti.2.1. Tit.3.1. 1Pet.2.13. De Christenen en zijn geen overheyt ongehoorsaem wanneer dat sy niet tegen Gods woort en gebieden.

Maer na den vleesche leeren en vermanen
wy Keyseren ende Koningen / Heeren / Vorsten
en alle Overigheden redelijke gehoorsaemheyt
te bewijsen in alle tijdlijcke handelen en Poli-
cien / soo verre als de selfde niet tegen Godts
Woort en zijn.

Ap.1.16. en 2.12. en 19.21. Mat.10.35. Rom.13.1. 1Pet.2.13. De Christenen en oproeren niet dan met Gods woort. Gen .9.6. Mat.26.51.

Wy en leeren noch bekennen anders geen
zweert noch oproer in Christus Rijk en Kerke/
dan alleen dat scherpe zweert des Geestes/
Gods Woord / gelijk als hier ende in al onse
Schriften genoegh verklaert is / dat scherper
en doordringender is dan eenigh zweert / dat
aen beyden zijden snijt en uyt des Heeren mond
voort komt. Daer mede wy oproerigh maken
den Vader tegen sijnen Sone / en den Sone te-
gen sijnen Vader/de Moeder tegen hare Doch-
ter / en des Soons Vrouwe tegen haers mans
Moeder / maer dat zweert der Wereltlijcker
Politien laten wy den genen die dat bevolen is/
een yegelijk wachte hem dat hy hem aen dat
zweert niet en vergrijpe / op dat hy in des
zweerts straffe niet vervalle.

Mat.19.4. Ma.10.6. Ep.5.22. Mat.5.32. Mar.10.11. Gen.2.20. Mat.10.6. 1Cor.7.15.

Wy en bekennen / leeren noch en consentee-
ren anders ook geene Echt / dan ons Christus
t'samen met sijn Apostelen in de openbare kla-
re letter in dat nieuwe Testament geleert heb-
ben / namelijk een Man en een Vrouwe/ende
dat die selfde niet dan om overspel en mogen
scheyden / want sy twee zijn een vleesch / ende
ook soo de ongeloovige scheyt / soo en staet de
Broeder noch de Suster niet verbonden in al-
sodanigen gevalle.

Rom.14.17. Ioan.16.36. Iob 1.21. 1Ti.6.7.

Geen rijk kennen / leeren / of soeken wy dan
dat Heerlijke Rijk Christi / dat eeuwigh due-
ren sal / dat welke geen proncken / pralen /
goud/ silver / eeten en drincken / maer gerech-
tigheyt / vrede / en vreughde in den Heyligen
Geest zy. Want wy bekennen met Christo /
dat ons Rijk niet in dese werelt en is. Wy en
hebben niet in dese werelt gebraght / daerom en
sullen wy daer ook niet weder uyt brengen / ge-
lijk de Schrift seyt.

Alle doodtslager en heeft geen eeuwigh leven in hem blyvende. Rom.1.26. Gal.5.21. Ioan.21. Ap.22.15.

Geen moorderye en kennen wy / noch wey-
niger leeren en consenteeren wy / want wy ge-
looven waerachtigh / dat een doodslager geen
lot of deel aen Gods Rijk en heeft. Och lieve
Heeren / hoe souden wy doch eenigh menschen
bloet begeeren / daer wy selve alle dage sterven
om der menschen wille / ende voor God niet en
soecken/ dat weet de Heere die ons geschapen
heeft / dan dat wy de gantsche wijde wereldt
alsoo met leere / leven / bloedt en doodt mogen
onderwijsen en voorgaen / dat sy moghten na-
dencken / opwaecken / boete doen ende salighe
worden; want dat is der reyner lief den aerdt
en natuere/ om voor hare vervolgers te bidden/
goedt voor quaet te doen / sijnen Vyand lief te
hebben / vyerige kolen op sijn hooft te vergade-
ren / en dien de wrake op te geven die daer recht
oordeelen sal.

Der Christenen wrake is het quaet met goet te vergelden. Deut.32.35. Prov.25.21. Heb.10.30. Rom.12.20. Mat.5.44 1Cor.13.5. Een waerachtigh Christen en be-

Wy en kennen geen dieverye/noch veel wey-
niger leeren en consenteeren wyse / maer wy
staen voor God ende den menschen bereyt onse
eygen goeden / goudt / huys / hof en alles wat
wy hebben (hoe weynigh dat 'et ook zy) daer
toe oock onsen sueren zwetigen arbeydt / den
rechten armen tot haerer nooddruft van ge-
heelder herten mede te deylen / gelijk ons des
Heeren Geest en Woordt / en de waerachtige
broederlijke liefde / dat selfde leeren ende mede-
brengen. Wy weeten ook wel / als dat dieve-
rye met een uytgedrukt woord in der Schrift
verboden is. En dat sy na der menschen Po-
licien en gebruyk met de galge / en na Godts
recht (is 't dat sy haer niet en bekeeren) met
den eeuwigen doodt gestraft worden.

hoort niet weyniger sijnen naesten lief te hebben als hem selven. Deut.15.57. Esa.58.7. To.4.13. Mat.5.44. Luc.6.27. Rom.12.20. Gal.6.11. Ep.4.28. Col.3.32. Heb 13.16. 2Pet.1.5. 1Ioan.3.17. en 4.7. en 5.3. Ex.20.15. Deut.5.19. Rom.13.9. Ep.4.28. 1Cor.6.19.

De Almachtige Bermhertige Heere sal on-
getwijffelt alle vrome Godvreesende herten/ die
hem kennen en met getrouwer neerstigheydt
meynen / voor alsulke verschrickelijke dwalin-
gen en godloose grouwelen / door sijn vaderlic-
ke genade/ Geest en kracht/ wel tot aen 't eyn-
de toe sonder aenstootinge behoeden ende bewa-
ren.

En of 't sake waer / dat 'er noch op eenige
plaetsen eenigh overblijffsel van sodanige grou-
wel-dryvers zijn moghten/ (d'welk my gehee-
lijk onkennelijk is) en yet wat aenrechten wil-
den dat uyt den Duyvel waer / sullen mijn
lieve Heeren weten / dat sy van 't beginsel af
buyten ons geweest hebben / en eeuwigh buy-
ten ons blijven sullen / 't en zy dan dat sy haer
van herten bekeeren / een waerachtige boete
doen en een met Christus Geest / leere en voor-
beeldt worden / als de Schrift leert. De lieve
Heere gunne haer / dat sy mogen opwaken/oo-
gen krijgen / haer werk leeren kennen / hare
schande sien / ende van des Duyvels strick los
worden / daer mede de arme ellendige lieden na
sijnen wille soo jammerlijk gevangen zijn.

De Vorsten en Regenten behooren recht te richten. Iud.1.10. Esa.1.23. 2Reg.3.9.

Hieromme/ lieve Heeren / wacht u dat gy
doch den roekeloosen en onverstandigen in 't
gerichte over het geloove niet gelijk en zijt / die
daer sonder eenige bekentenisse der saken / als
dat onvernuftige gedierte na haer goeddunc-
ken en moetwille voort-varen / schelden dat
goede / en prijsen dat quade / vervolgen en ver-
doemen dat sy niet en verstaen.

Ex.13.9. en 23.8. Deu.4.41. en 17.13.

Noch eens/segge ick / en wilt sodanige bloed-
gierige / verwoede / wreede menschen niet ge-
lijk zijn / maer ondersoeckt de Schrift met be-
ven / bidt met Salomon om wijsheyt / siet op
Christus Geest/Woord / doen / en voorbeelt/ en
richtet alsoo een onpartydigih en recht gerichte
na de waerheyt / gelijk allen Princen en Rich-
ters van Godt in der Schrift opgeleyt en bevo-
len is / als gehoort is.

2Pa.19.5. Ier.22.13. Ro.13.4. 1Cor.15.20.

Och/ lieve Heeren/ nemet waer / is ons Ge-
loove / Leere / Sacramenten / Handel en doen
niet uyt God / gelijk wy alderwegen gelastert
worden / so zijn wy de ellendigste van alle men-
schen die op aerden zijn / want wy hier in deser
werelt alle mans verdoerders / ketters / weder-
doopers / boeven / voetbank en roof zijn moe-
ten : staken / galgen / raden / zweert / vyer /
water / en alles dragen moeten / en onse arme
ellendige zielen / moesten dan noch een eygen-
dom der Duyvelen en der Hellen brandt zijn /
hoe wel wy in onser armer zwakheyt den Hee-
re so hertelijken soeken / en het so recht goedt
meenen/ gelijkmen sien magh. Och neen/ mijn
lieve Heeren/ neen / Christus Geest/ leere en le-

ven

Io.17.17. Io.12.51. 2Tim.2.13.

ven en sullen ons niet bedriegen; want sijn woort is de waerheyt en sijn gebod dat eeuwige leven. Godts belofte staet vast ende onbeweeglijk / ende en sal den Godvruchtigen nimmermeer facheeren.

Wie hongert en dorst na de gerechtigheyt sal verzaedt worden. Mat.5,10.

Daerom bidden ende vermanen wy / sae raden ende begeeren / dat gy doch eens ons soecken tegen uwe soecken / onsen Geest tegen uwen Geest / onse leere tegen der geleerden Leere / onsen wandel tegen uwen wandel / onse armoede tegen uwe rijke dagen / onse verachtinge ende versmaetheyt tegen uwe eersoecken / onse druck ende droeffenisse tegen uwe wellust ende volleven / onse lijdtsaemheyt tegen uwe tyrannie / ende onse herde banden ende smadelijcken dood tegen uwe ongenadige verwoede en onbermhertige wreetheyt setten wilt: (ick spreeke van die / die schult hebben / bevint gy dan dat uwe leere / geloove / leven / soecken ende doen / met des Heeren Geest / Woort en Leven stemmet / ende beter dan dat onse is / soo onderwijst ons met eenen Vaderlijken Geest / wy willen so geerne hooren ende gehoorsaem zijn / want de waerheydt begeeren wy nae te komen tot in den doodt.

Gods kinderen onderwijsen met Gods Geest en Woort, en niet met henker en zweert.

Maer en kont gy ons met de Schrift niet straffen / ende kent gy dat onse het beste te zijn / soo is 't immers geheel heydensch ja godloos ende tyrannisch / ons met gewelt ende zweert uyt dat leven in den doodt / ende uyt den Hemel in der Hellen te dringen / moet gy ook belijden ende toestaen / maer so veel bescheydenheyt (vreese ick) en sal men aen ons ellendige kinderen niet bewijsen / dat men eenmael de sake op de wage des Heyligen Woorts woege / ende met het rechtsnoer Christi af mate / maer der Papen schelden / verraden ende oproeren / ook uwe onbermhertige Mandamenten ende Placcaten moeten onse Schrift en uwe Hackers / Beuls / Toorns / Pijnbanken / Water / Staken / Vyer / en Sweert / (O Godt) onse onderwijsers en leeraers zijn daer wy bedroef de kinderen aen veel plaetsen hooren en ook ten laetsten met onse goedt ende bloedt dancken moeten.

Der Werelt schrijf en leermeesters over den Godvruchtigen,

Maer hoe hem dit met Christus Geest / Lere / Leven / ende met der Christelijker bescheydenheyt / liefde ende vriendelijkheyt rijmet / mogen mijn lieve Heeren een weynigh breeder nadencken: Ick weet wel gewis / dat alle bloedt Predikers / die sulks leeren en raden / en alle regenten die dat gebruycken en voorstaen Christus Discipulen niet en zijn / de uure uws reekenschaps / als gy moet van hier scheyden / sal u wel de waerheyt leeren. Het en betaemt immers niet (seyt Ciprianus) dat aldusdanigen Leeuwen raserye / en Wolven wreetheyt sal wonen in een Christen herte. Och hoe goed waer het sommige van u / ja hoe goedt waer het dat sy nimmermeer geboren en waren / want uwer veel noch Wet noch Euangelium / noch Hemel / noch Helle / noch Godt / noch Duyvel en achten / maer dat boose vleesch wil sijnen wille hebben / en na sijnen sin voortvaren.

Die met Christus Geest en Woord niet een en is en is geen Christen.

Meynt gy lieve Heeren / dat de Almachtige God en Heere / die Hemel ende Aerde met sijnder hand grijpt / die doodt ende levendigh maeckt / de regnerende Konink over al / die het met den woorde sijner sterckheydt alles onderhoud / op brengt / en weder te niette maeckt dat verteerende vyer / voor welkers hittigheyt de Bergen smelten moeten / uwen vleeschlicken sin / en Aerdsche gemoed toegeven en wijken wil: Neen / neen / voor hem is de groote als de kleyne / de rijke als de arme / de sterke als de zwacke / de geleerde als de ongeleerde / de kloecke als de dwase / by hem en is geen aensien der persoonen / al die hem niet en vreesen / haer na sijnen raedt / leere / geest en voorbeeldt niet en schicken / hy zy keyser of Konink / Docter of Licentiaet / moeten eeuwigh sijn straffe dragen / ende sijn gerichte ende toorn onderworpen zijn.

Es.40.4. 1Reg.2.6. Heb.2.2.

Ps.79.5.

Sap.6.4.

Deut.10. 18. 2Par.19.7. Rom.2. 11.

Wie den Sone Gods niet en gelooft, en sal 't leven niet hebben maer den toorne Gods blijft op hen: Ioan.3.36.

Lieve Heeren / vreest Godt / handelt recht / leert wijsheyt en waerheyt / reynight uwe handen die van den bloede der onschuldiger druypen ende nat zijn / en denkt na / hoe de rechtveerdige Godt alle onrecht / wreetheyt ende gewelt tot sijner tijd straffet / en hoe hert hy dat onschuldigh bloed / martelisatie / en dood sijnder Heyligen aen den moetwilligen bloedgierigen Tyrannen van den beginsel tot noch toe gewroken en versocht heeft.

De bloeddorstige Cain moeste een verbloekt vluchtig Ballink zijn in den lande sijn leefdage / om dat hy sijnen onschuldigen Broeder Abel so vyantlijcken vermoort hadde.

Cain. Gen.4.14.

De onbarmhertige wreede moorder Pharao / is door Gods rechtveerdigh gericht met sijnen gantschen heyr in de roode zee omgebraght / om sijne onbermhertige wreede Tyrannie en hoogmoed / die hy aen de Kinderen Jacobs / Gods volk / bewees.

Ex.14. 24. Ex.1. 16. en 2.11. en 3.7. en 4. 21. en 5.7.

Joas / wert van sijn eygen knechten omgebracht tot eender wraken des onschuldigen bloeds des Vromen Zacharie / die hy tusschen den Tempel ende den Altaer vallen dede.

Ioas. Gelijk Pharao door het water tyrannyseerde also is hy ook wederom met den Water van Godt gestraft.

Manasse wert gevankelijken in Babel wech gevoert / om sijne groote grouwelen en afgoderye die hy dede / en om dat onnosel bloet / daer mede hy Jerusalem tot den monde toe vervult hadde.

Manasse.

Achab wert met eenen pijl door-schooten / ende sijn bloed van den honden by dat water Samarie opgelekt. Ende sijn Huys-vrou Jesabel ter vensteren uytgestooten / met peerden overtreden / en haer vleesch van den honden gegeten. Tot straffe haerder godtloosen handelen / ende des Bloedts Naboth na den woorde des Heeren door Eliam den Thisbiter.

2Reg.12. 20. 2Par.24.25. 2Reg.21. 16. 2Par.33.11. Achab. 2Reg.22. 34. Iesabel. 2Reg.9. 33. 2Reg.21. 18.

Sanherib moeste van Jerusalem met schande aftrecken / om sijn lasterlijck hoogspreken / daer mede hy den Alderhoogsten Godt geschent hadt / de Engel des Heeren sloegh in sijnen leger hondert en tachtentigh duysendt in eender nacht / en hy selve wert doorsteken met den zweerde sijnder eygender kinderen in den Tempel sijns Afgods Nisroth.

Sanherib Konink tot Assyrien. 2Reg.19. 35. Es.36.18. en 37.36.

Nebucadnezar om sijns hoogmoeds wille van den lieden verstooten seven tijden of jaren lank / wert den onredelijcken beesten gelijck / ginck weyden op den velde / at gras als een Osse / lagh onder des Hemels dauwe / ende wert nat / tot dat sijn hayr wies so groot als Arents vederen / ende sijn nagelen als vogelsklaeuwen werden.

Nebucadnezar. Een groot en verschrickelijk wonder Werk Gods. Dan.4.32.

Belsazar braste met sijnen geweldigen hooft-lieden / vrouwen / ende Concubinen / en waren vrolijk / droncken uyt de Heylige Vaten / die Nebucadnezar sijn Vader uyt den Tempel tot Jerusalem gerooft hadde / ende doen sy nu in volder Blijdtschappen ende

Belsazar. Sulke exempelen souden den geweldigen billiks verschricken. Dan.5.1.

vreughden leefden / en haer gulden / silveren / kooperen/yseren/ en stenen Goden presen/is de onboetveerdige verstockte Tyran in den selfden nacht sonder alle barmhertigheydt van Godt gestraft / dat hy op een reyse verloor landen en lieden/lijf en leven.

Antiochus. 2Mac.9.9.

Antiochus met den toename de Edele / een Konink en Vorst alderboosheyt / en een Tyran aller Tyrannen / wert met sulke plage van Godt geplaegt / dat de mayen noch by sijnen leven uyt sijnen vleesche kriemelden/ en gantsche stucken van sijnen lijve afvielen / stanck soo grouwelijck / dat niemand voor den stanck blijven / oock selfs niet verdragen en konde / Godts Rechtveerdigen Toorn drongh over den Godtloosen Booswicht / en moeste alsoo met ongehoorder pijne en smerte / zijn hooveerdigh / bloedtgierigh / onrechtveerdigh leven eynden / en van der werelt afscheyden.

Ongehoort was sijn tyrannie, also was ook ongehoort sijn straffe.

Herodes.

Herodes met sijnen Koninklijken kleede opgepronkt / ende in sijnen Rechtstoel geseten / heeft hem door des volks pluymstrijcken / op sijn wel spreken ende wijsheyt in sijner herten tegen sijnen Godt verheven / is van stonden aen van des Heeren Engel geslagen / wort van den wormen gegeten. Ende heeft na Eusebius schrijven soo eenen uytgank van sijnen vleesche gemaeckt / dat hem billick alle hooveerdige stoute Tyrannen daer aen spiegelen ende een verschricken nemen mogen.

Herodes doot ende straffe. Act.12.21.

Somma / hoe dat Pilato / Neroni / Domitiano / Maximinio / Diocletiano / met allen wreden en bloeddorstigen Tyrannen / gemeenlijk gegaen is / ende wat eynde sy genomen hebben / die tegen Christum en sijn heyligen op stonden/ mach men beyde in der schrift en Historien-schrijvers na soeken.

Met wat doodt ende conscientie sommige bloedschuldige nu tot onse tijden haer afschcheyt uyt deser werelt genomen hebben/ wil ick om oorsake in der penne laten / evenwel soo veel seggen hoe haer noch Keyser / noch Placcaet/ daer op sy haer by haren leven altoos beriepen / in de uure haers stervens stillen noch vreden en konde / maer menichmael uyt versuchtender herten met klagender stemmen haer over dat ontschuldigh bloedt bekommert dat sy in des Keysers naem vergoten hadden en geseyt : Wy ellendige menschen / hoe sullen wy 't nu maken.

Hen met alsulke handelen op den Keyser en sijn Placcaten te beroepen, heet recht op rook ende wint bouwen.

O Godt wat raed : Lieve Edele Heeren wat raed : hoe wilt doch met uwe arme zielen staen in den dach / als de Hemelen vergaen sullen met groot gekraeck / ende de Elementen van grooter hitten smelten / als de aerde verbrandt sal worden / en alle werken die daer in zijn / als wy alle voor den rechtveerdigen Rechter verschijnen en voor den onpartydigen recht-stoel treden moeten daer een yegelijk loon na sijnen wercken ontfangen sal. De behoeder Israël en slaept noch en sluymert niet. Het is maer om een kleyn weynigh te doen / soo sal hy komen die daer komen sal / ja hy sal komen en niet vertoeven.

2Pet.3.10.

Rom.2.16. en 5.18. 2Cor.5.10. Ps.21.10. Heb.10.37.

Hierom / laet af den HEERE te grijpen in sijn ooge / want wie sijn Heyligen roert / die roert den appel sijnder oogen / ontsiet doch uwe eygen zielen die dat eeuwigh met den dood in der helscher qualen betalen moeten / so gy u niet van gantscher herten tot Godt en bekeert / ende van den bloede sijnder heyligen afstaet dagelijks roepen sy tot hem / O Heere gy heylige en waerachtige / hoe lange richt gy / ende en wreeckt onse bloedt niet aen die / die op aerden woonen : Sy roepen (segge ick) ende haer roepen klinkt in de ooren des Heeren Sebaoth. Wrekende sal hyse wreken / ende dat bloet sijnder knechten van uwen handen eyschen.

Zach.2.8.

Ap.6.10.

Iac.5.4.

Onschuldight u daer mede niet gy lieve Heeren ende Rechters / dat gy Keysers Dienaers zijt / het en sal u niet mogen vryen in den dagh der wraeken/het en heeft Pilato niet gevordert dat hy Christum in des Keysers naem kruyste/ dient den Keyser in Keyserlijke saken / soo verre de Schrift toe laet / ende dient Godt in Godlijcke saecken / soo mooght gy u der genaden beroemen / ende na des Heeren naem noemen laten.

Hem aen Christus dagh met menschen te decken, is al verlooren.

Grijpt niet in dat recht ende rijk Christi/ want hy is alleen de Regeerder der conscientien / en behalven hem en is geen ander meer/ die laet in deser saken u Keyser / ende sijn heyligh Woordt u Placcaet zijn / soo sult gy des woedens en worgens wel haest sadt en moede werden.

Waer Christus en zijn Woort gelden, daer en wort dat onschuldigh bloet niet vergoten.

Gy moet uwen Godt boven den Keyser hooren / en sijn Woord meer als des Keysers Woordt gehoorsaem zijn/ soo niet/soo zijt gy de Richter daer by Micheam af geschreven staet : Sy staen slechts daer na dat sy bloet vergieten/ een yegelijck jaeght den anderen dat hy hem verderve / ende meenen sy doen wel daer aen wanneer sy quaedtdoen. Wat de Vorst wil dat spreeckt de Rechter op dat hy hem weder eenen Dienst doen sal / de geweldige raden na haren moetwille schande te doen ende drayen 't soo sy willen / de alderbeste onder haer is als doornen / ende de alderredelijckste als distelen / maer als den dagh des Predikants komen sal dat sy versocht sullen worden / dan sullen sy niet weten waer henen.

Mic.7.3.

Hierom en strijt niet langer tegen dat Lam ende sijn Uytverkoorene / het sal u al te hert vallen tegen desen scherpen prickel te stooten.

Act.9.4.

Gy sult mogelijken met allen Verachters in uwe herten spreecken / waer blijft de belofte sijner toekomst : Och lieve Heeren nemet waer / wy hebben dier soo vele gekent / die met u in zijden ende flouweel / met gout ende silver hier geprael t op hooge stoelen geseten ende over dat onschuldigh bloed gericht hebben / maer nu en zijn sy niet meer / men vraegt na hare stede / ende sy en is niet te vinden.

2Pet.3.

Den dagh sal hier voor breecken als eenen blixem / en de uure hem haesten als een onweder / siet op / en betert u / wy sien met openen oogen dat de boom knopt / die somer in der deuren is / en dat onse verlosser haest / die alle ellendige bedroefde zielen uyt aller noodt verlossen / en alle stoute verachters met haren verdienden loon vergelden sal.

Ick hebbe (spreekt David) een Godloose gesien die was ingewortelt als eenen groenen lauwerboom doen men voor by ginck, siet doen was hy wegh, ick vraeghde na hem doen en wert hy nergens gevonden. Ps.37.32.

Ja den dagh komt ende en is niet verre daer in de rechtveerdige sullen staen met grooter vrymoedigheydt / tegen die diese benauwt ende haren arbeyt wegh genomen hebben / want sy dan sulks sien / sullen sy met vreeselijcker verschrikinge verschrickt worden / en sy sullen hen verwonderen over sulke saligheyt / sy sullen suchten uyt benautheyt des Geestes / leetdragen seggen / dit sijn die / die wy voortijds bespot en beschimpt hebben / wy dwasen hielden haer leven voor onsinnigheydt en haer eynde voor

schan-

Dit sal dat klaegliedt der Godloosen zijn.

schande / siet / nu zijn sy onder Godts kinderen gerekent / ende haer erve is onder sijn Heyligen / daeromme zijn wy van den wegh der waerheyt afgedwaelt / ende dat licht der rechtveerdigheyt en heeft ons niet verschenen / ende de Sonne des rechten verstants en is ons niet opgegaen / wy zijn moede geworden in den wegh der ongerechtigheyt en der verdoemenissen / wy hebben zware wegen gewandelt / maer des Heeren wegh en hebben wy niet geweten / wat helpt ons nu onsen prael: wat brengen ons nu de rijkommen in met den hoogmoed: 't is altemael wegh gevaren gelijk als een schaduwe / ende als een geroep dat voorby gaet.

Sap.5.1.

So sal dat verschrickelijck onverdraeghlijck gerichte gaen over alle die / die God niet en kennen / en die den Euangelio ons Heeren Jesu Christi niet gehoorsaem en zijn de pijne sullen lyden / dat eeuwige verderven van den aengesichte des Heeren / ende van de macht sijnder heerlijkheyt / wanneer hy komen sal / heerlijk te worden in sijnen heyligen en wonderlijck in allen geloovigen. Ende sullen hooren: Gaet van my gy verbloeckte in dat eeuwige vyer / dat den Duyvel bereyt is ende sijnen Engelen.

De ongehoorsaemheyt des Woorts is de straffe gedreygt.
2Tess.1.8.
Mat.25.42.

Als dan sal uwe lacchen in weenen / uwe blijdschap in smerten / uwe wellustige tijdtlijke leven in den eeuwigen dood / uwe weelden in een eeuwige wee / uwen hoogmoet in stof en wormen / uwe gewelt in lijden / uwe pracht in leelijkheyt verandert / en uwe wreede onbarmhertige tyrannie met dat onblusschelijcke Helsche vyer betaelt worden.

Luc.6.25.
Iac.5.1.

Mijn lieve Heeren / by hem en sal niet verborgen noch vergeten blijven / het is de Richter die herten en nieren ondersoeckt / die de hoogheyt der Hemelen / de diepheyt des afgronds en lengte der aerden doorsiet / die niet alleen de boose werken / noch de onnutte woorden / maer ook de onreyne vleeschelijke gedachten sal straffen en rechten.

Ps.7.10.
Ier.17.10
Rom.8.27.
2Cor.5.10.
Mat.11.20.
Es.66.24.

O lieve Heere / O Heere alder Heeren / waer sal men dan den Keyser en sijn Placcaet / de valsche Propheten en hare loose Leere vinden / dan sal men huylen en weenen / en uyt bedrukter zielen roepen: Gy Bergen valt op ons / en gy Steen-rotzen verberght ons voor den aengesichte des geens die op den Stoel sit / en voor den toorne des Lams; want gy sult sien dat 'et niet dan leugen en wint geweest en is / daer op gy u getroost hebt / als geseyt is.

Ap.6.16.
Ps.94.15.
Heb.3.18.
en 10.26.

Lieve Heeren / waekt op / noch is 't heden / roemt niet dat gy uyt der Koningen en Vorsten stammen zijt en genadige Heeren genoemt wort / 't en is doch niet dan rook / stof ende hoogmoed / maer des beroemt en verblijdt u / soo gy uyt Godt geboren wort / een uytverkoren geslachte / een Koninklijke Priesterschap / een Heyligh Volk / een Volk des gewins zijt / ende sijn deughden verkondight / die ons uyt der duysternissen tot sijnen wonderlijcken licht beroepen heeft.

Wie hem beroemen wil die beroeme hem dies dat hy my wete en kenne, dat ick de Heere ben.
Ier.9-22.
1Pet.2.5.

Roemt niet dat gy Geweldige op Aerden zijt ende groote macht hebt / maer roemt dies soo gy uwe Landen in reynder Godts vreese met deugdelijcker Wijsheydt in Christelijcker gerechtigheyt regeert tot des Heeren prijs.

Roemt ook niet dat gy Heeren ende Vorsten / Steden ende Landen dwingen meugt / maer roemt dies / soo gy u Aerdsche gemoedt bedwingt / uwe vleeschelijcke aenvechtingen in kracht des Geloofs overwint / dat Goddeloose wesen affstervet / door Christum triumpheert / ende met allen Vromen Camperen Gods dat Rijke ter eeren inneemet / ende de beloofde Kroone van des Heeren Handt verkrijgen moogt; want soo gy soodanige Koningen zijt / zijt gy niet alleen Koningen na den vleesche maer ook na den Geest / die de Prince alder Koningen bemint / met sijnen Bloede van sonden gewasschen / ende tot Koningen ende Priesteren Gode en sijnen Vader gemaekt heeft / beheerschappen ende overwinnen met allen kinderen Gods Werelt / Vleesch / Bloed / Sonde / Doodt / Duyvel / Valsche Leere / en alle helsche poorten / sy verblijden haer niet dat hare namen in dat Register der Wereltlijker Koningen / maer in dat Boek des Levens in den Hemel ingeschreven zijn.

De beroepinge der Christelijker Koningen.
Ap.10.20.
Der Waerachtiger Koningen roem en heerschappie
Luc.10.20.
Phil.4.4.

O / gy Hoogberoemde Edele Heeren en Vorsten / wilt doch dese eenvoudige slechte / jae doch waerachtige aenwijsinge uws armen dienaers in aller lief den demoedelijk ontfangen / en niet verachten / daer mede ick uwer alderweerde hoogheyt uyt so goeder herten so grontlijk vermaent hebbe.

Siet niet op mijn schamelheyt / ook niet op mijne ongeleertheydt / maer siet op Christus Geest / Woort en Voorbeelt / die ick u en allen menschen hier na mijn kleyne gave / met goeder trouwe aengewesen en geleert hebbe.

Doet een rechtschapen Boete / die voor Godt bestaen kan / huylt ende weent met David / bekleedt u met sacken en met hayren hemden / asschen stroyt op uwe hoofden / vernedert u met den Konink van Ninive / bekent u schult met Manasse / sterft uwe eergierige vleesch ende hooghmoed / vreest uwen Heere uwen Godt uyt allen uwen krachten / Richtet in alle wijsheyt met verschricken ende beven / helpt den bedrukten / ende en bedroeft den ellendigen niet / vordert der weduwen en wesen saken daer sy recht hebben / beschermt den goeden / straft den boosen na Christelijker aert / bedient uwe Ampten recht / dat u van Godt gegeven is / staet na dat Rijk en Land dat eeuwigh blijven sal / ende gedenkt dat gy hier op aerden (hoewel hoogh gehouden) niet dan Pelgrimmen ende Gasten in een vreemt land zijt.

2Reg.12.13.
Ps.51.6.
Ion.3.5.
2Par.33.12.
Esa.1.6.
Ier.21.12.
Rom.13.8.

Hoort / gelooft / vreest / bemint / dient / en volght uwen Heere ende Heylandt Christum Jesum / want hy is de gene / den welken allen knien buygen moeten. Gods eeuwige Woort / Wijsheyt / Waerheyt / en Sone / sijn eere ende prijs soeckt in alle uwe gedachten / woorden en werken / so sult gy in eeuwigheydt regneeren.

Lev.19.10.
Heb.11.13.
Ioan.1.17.
Phil.2.10.
Esa 45.23.
Ap.19.14.
Phil.2.10.
Luc.11.31.
Ion.14.6.
Sap.6.23.

Aen den Geleerden.

HIer mede wil ick allen Heeren ende Vorsten / met allen Overigheden en Regenten die van haer gesonden zijn / in des Heeren Handt laten / ende wil my tot u keeren / O gy geleerden / gy die u laet duncken / dat gy des Hemels Sleutelen hebt / ende des Volks Lichten en Oogen zijn / en wil met u spre-

Luc. 11. 52.
Rom. 2. 19.

spreken / als met die / welckers saligheyt ick van herten soecke / dewijle ick met openen oogen sie / dat beyde gy ende uwe leerlingen soo vrymoedelijcken in dat eeuwige verderven uwer armer zielen loopt / beroemt u evenwel / dat gy de gesonden Leeraers / ende u Gemeenten / de Gemeenten Christi zijn / en wil u al te samen Roomschen / Luyterschen ende Swingelschen / over dese volgende Articulen uyt goeder trouwen broederlijk vermaent hebben: dat gy doch ten eersten wilt aenmerken / hoe dat uwe Ampt en Dienst niet uyt Godt en Godes Woord / maer uyt den put des afgronds hergevloten en gekomen is. Want het is openbaer / dat gy Christus Woord / ordeninge en geboden lastert en vervolght / ende Antichristus woord / ordeninge ende geboden leert ende indringht / dat gy Godts Tempel schendt / ende Steenen Tempelen bouwet ende eert / de levendige Beelden / daer in Gods Geest woont / breekt / ende gulden / silveren / ende houten beelden maekt en op-pronkt / dat gy dat vroome onbestraffelijck leven haet / ende dat ongeordineerde dulle leven des vleeschs met uwen lichtveerdigen exempel stijft ende voorstaet. Segget / mijn beminde / waer is doch een letter van alle uwe handelen en Gods-dienst / als van Missen / Kinderdoop / Oorbiecht / &c. In de gantsche Schrift bevolen: Is 't niet altemale in den grondt enkel vervoeringe / geveynstheyt / Godslaster / grouwel en afgoderye / wat gy ten meestendeel drijft en voorstaet: waer dat dese uwe Ampt en Dienst hergekomen zijn / en uyt wie sy zijn / rade ick u in trouwer liefden / dat gy doch met der Schrift in reynder Gods vreese eenmael wilt nadenken.

Ap. 9. 11.

Wie den Tempel Gods schent, dien sal God schenden.

De ceremonien der geleerden zijn sonder Gods woort.

Ten tweeden / merkt aen / wat ook in dese uwe Ampt ende Dienst eygentlijck van u gesocht wort / gy ende ick hebben hier voortijds in eenderley roepinge / ampt / ende dienst gestaen / ende ick bekenne vry uyt / dat ick in allen mijn studeren van der jonckheydt aen / Prediken ende Singen / niet dan een Ydel / Luy / Lecker Leven / Prijs / ende gunst der menschen / ja enckel vleesch ende buyk gesocht hebbe / tot dat my de genadige groote Heere met sijner genadigen Geest beschenkende / en mijns herten oogen opende / dat ick met den Prediker Salomon bekende / hoe dat alle mijn soecken / leven en doen ydel ware / en het eynde daer van niet dan de gewisse Helle en Dood en was.

De vleeschelijke zijn vleeschelijk gesint. Rom. 8. Soecken ook niet dan vleesch. Ec. 2. 1.

Maer dat gy noch dat selvige soeckt / is klaerder / dan men loochenen kan / want soo daer geen Proven ende Kloosteren en waren / souden der Predikanten / Papen en Monnicken weynigh gevonden worden / wete ick wel gewisse; maer so lange die zijn / en sal 't de werelt aen vervoerders en huychelaers niet gebreken.

't Vervloekte gewinsis alder grouwelen moeder.

Segget / lieve / wat is doch uwe gantsche soecken ende doen / dan Wereldt / Vleesch / Buyk ende een wellustigh Leven: Wie is'er / die uwe aerdsche gemoed en vleeschelijke leven doorgronden / en wel beschrijven kan: Uwer sommige pronken in bonte / zijde / en fluweel / d'andere leven in de vollen suys / dese gieren en rapen / die schenden jonkvrouwen en maegden / de sommige besmetten dat bedde van haren nasten / der anderen kuysheyt is als de kuysheyt Sodoma / uwer alder leere is vervoerisch / uwe Sacramenten zijn tooverisch / uwe vroomheyt is ten meestendeel godloosheyt / en uwe Godsdienst is een openbaere grouwel en afgoderye / uwer sommige en vreesen noch Godt noch Duyvel / Gods naem lastert gy / sijn Heylige Woord vervalscht gy / sijne kinderen en dienaren vervolght gy / en op sijn genade doet gy alle quaedt / alleen wanneer gy maer een sorgeloos ruym leven voeren en goede dagen hebben meugt / so is 't wel gemaekt: Segget / lieve / is 't niet also / waerde mannen / is 't niet also: Dit is immers uwer aller voornaemste soecken en jagen / groot en kleyn / moet gy bekennen en toestaen / want de vrucht blijkt door de gantse werelt / en wil dat niet langer verborgen blijven.

Der Predikanten soecken, leven en Godsdienst. Gen. 19. 6.

Och Mannen / Mannen / nemet waer soo men door desen ruymen wegh / die gy leerdt en wandelt / tot den leven konden ingaen / en onse zielen in Godt behouden / moghten wy wel klagen en seggen / dat de Propheten / Apostelen / en alle getuygen Gods / daer toe ook Christus Jesus selve / niet kloeckelijk gehandelt / en ook niet recht tegen ons gedaen hadden / dat sy in so veel zware benautheyt / druk / droeffenisse en smerte in desen bedroef den jammerdal gewandelt / en ons ellendige zwacke kinderen op een so engen wegh gewesen hebben.

Ruym is den wegh die ter hellen invoert. Mat. 7. 13.

Smal is den wegh tot den rijke Gods.

Och neen / mijn beminde / neen / de waerheyt sal de waerheyt blijven eeuwelijk / so gy niet in eenen beeteren / Christelijcken sin bekeert wordet ende uwe vervoeringen / en ook uwe onnutte vleesch-gierige leven niet af en sterft / geen boete en doet / ende den onnoselen eenvoudigen kinderen in der boosheyt niet gelijk en wort / en sult gy niet in 't Hemelrijck komen mogen / want vleeschelijk gesint te zijn (spreekt Paulus) is de doodt.

Ioan. 3. 5. Rom. 8. 1. Luc. 13. 3. Mat. 18. 3. 1 Cor. 14. 5. Rom. 8. 6.

Leert / roept / hoopt ende roemt hoe ende wat gy wilt / wilt gy saligh worden / so moet gy op des Heeren wegh wandelen / ende sijn Woord hooren / ende gehoorsaem zijn / want daer en gelt niet in Hemel noch op Aerden / om saligh te worden / noch Doop / noch Nachtmael / noch schoon spreeken / noch geleerdtheyt / noch Concilium / noch gewoonte / noch Keyser / noch placcaet / daer toe ook niet Christus met sijn genade / verdienste / doodt ende bloet / soo wy (verstaet die ooren hebben om te hooren / ende herten om te verstaen) niet uyt Godt geboren worden / sijn woort van herten gelooven / in 't licht wandelen / recht doen / gelijk Joannes seyt: Dat is de verkondinge / die wy van hem gehoort hebben en u verkondigen / dat Godt een licht is / ende geen duysternisse in hem en is. Soo wy seggen dat wy gemeenschap met hem hebben / en noch in duysternisse wandelen / so liegen wy / ende en doen de waerheyt niet / maer so wy in 't licht wandelen gelijk als hy in 't licht is / soo hebben wy gemeenschap onder malkanderen / en dat bloet sijns Soons Jesu Christi maeckt ons reyn van alle sonden.

Daer en is geen middel tot der saligheyt, soo wy niet wedergebooren worden, en in 't licht wandelen, leert de gantsche Schrift.

1 Ioan. 1. 5.

Overtreders / Overtreders / gaet in uwe herten / neemt mijne Woorden waer / ende leert wijsheyt / gy die in wellusten leeft / ende seker zit / gy die in uwe herten spreekt: Wy zijn 't / en buyten ons en is geen ander meer / wat wy gebieden dat sal gehoort worden / ende wat wy spreken / sal op Aerden gelden / wy en konnen in der Schrift niet dwalen / in den raedt niet missen of faeljeren / en niet onrechts leeren. Och / och / dat hoogberoemen uwer

Den hoogmoet des herten, en dat grootspreken der geleerden is vele. Ps. 37. 9. Ier. 18. 28.

wijs-

wijsheyt verleyt u / ende den hooghmoet uwer herten stortet u / keert weder / uwen gangh is op dat slibberige / ende uwen wegh leydt tot 'er Hellen afgront.

Wie hem na Christus soeken, leeren ende doen schickt, sal wijsheyt vinden.

Waerde mannen / leert doch eenmael kennen wat Gods eenige ende eeuwige Sone Christus Jesus hier op aerden gesocht / wat hy geleert / ende wat Voorbeeldt hy u na gelaten heeft / sijn soecken was sijn vaders prijs ende de salighheyt onser arme zielen / sijn leere was sijns Vaders Woordt / ende sijnen voortganck eenen gewissen wegh in dat Rijcke Gods: doen hy in Goddelijke gedaente was (seydt Paulus) en heeft hy dat voor geenen roof geacht / Godt gelijck te zijn / maer hy heeft hem selven verkleent / ende heeft de gedaente eens knechts aengenomen / is arm ende ellendigh in dese bedroefde Wereld gekomen / hy en had geen plaetse in de Herbergen doen hy gebooren worde. In de tijt sijns dienstes niet daer op hy sijn hooft leggen / noch in sijn versterven daer mede hy sijn dorstige herte laven konde: hoewel hy de geene was daer door de Almachtige / Rijcke Vader alle geschapen creatueren / wooninge / decksel / spijs ende dranck beschickte / gelijck Paulus seydt: Gy weet de genade ons Heeren Jesu Christi / dat / hoewel hy Rijk was / wert hy doch arm om uwent wille / op dat gy door sijn armoede soud rijck worden.

Phil. 2. 6.

Luce 2. 7. Christus en was niet soo rijck, als de Vosschen en Vogelen waren. Luce 9. 58. Matt. 27. 47.

2 Cor. 8. 9.

Hebt gy nu eenige vreese uw's Gods / ende en wilt gy beyde uwe / ende oock des armen Volcks Zielen niet moetwillighlijcken in den doodt voeren / soo set nu uw soecken by Christus soecken / uwe leere by Christus leere / uwen geest by Christus Geest / ende u leven by Christus leven / soo kondt gy recht bevinden / of gy in Christo of buyten Christum zijt / wie dat uwe Godt is / wat Heere dat gy dient / ende welckerley Geest ende Rijcks kinderen dat gy zijt.

Der geleerden dienst en brenght geen vrucht.

Ten derden / merckt wat doch voor vrucht ende nuttigheyt uw ampt ende dienst mede-brenght / want wat is doch uwe leere anders / als een ydel krachteloos wint-saeyen / dat noch geest noch kracht en heeft / uwe Sacramenten / als steuningen der onboetveerdigen / ende uwe leven als een Voor-beeld tot der boosheyt. Waer zijn de gierige die gy gemildiget / de dronkaerts die gy genuchtert / de onsuyvere die gy gekuyscht / ende de hooveerdige die gy veroot-moedight hebt: Hoe wilt gy doch andere lieden leeren / daer gy selve ongeleert zijt: Ende Christo een aengename gemeente baren / daer gy selve / in deser gestalte / Antichristus dienaeren / ende Belials kinderen zijt: Gy moet immers bekennen dat gy ende u leeringen / beyde hooge ende leege van staten / mannen en vrouwen / alle doode lichamen zijt / ende Gods Geest niet en hebt / want gebrookene herten / waerachtige bekentenisse Christi / waere liefde / een hertgrondelijcke lust tot den Rijcke Gods / afsterving der aertsche dingen / waerachtige ootmoedigheyt / gerechtigheyt / vriendelijkheyt / barmhertigheyt / kuysheyt / gehoorsaemheyt / wijsheyt / waerheyt en vrede en vintmen niet; maer allerwegen haet / nijt / verstockte wreede herten / een walgen en verachtinge des Goddelijcken Woords / lust ende liefde deser Wereld / hoogmoet / pracht / prael / leugenen / schalckheyt / schande / overspel / hoererye / ruyten / rooven / branden / worgen / vloecken / zweeren ende alle boosheyt.

Iac. 2. 26.

Iud. 1. 12.

Siet / gy dorre Boomen / ende onachtsaeme Herders / dit zijn de vruchten die gy voortbrenght / ende de Schapen die gy weydet / dit zijn de Gemeenten ende Jongeren / die gy met des Heeren Bloedt troost / genade ende vrede verkondight / Doop en Nachtmael uytreyckt. Schrijve ick onrecht / soo straft my. O lieve Heeren / soo gantsch hebt gy alle Christelijke redelijkheyt ende vernuft / daer toe oock Licht en Schrift verlooren / ende houd alsoo dat arme domme Volck / geheele Koninckrijcken / Steden ende Landen / ja de gantsche wijde Wereld in aller godloosheyt onder der Hellen gewelt gevangen / ende dat (O Godt) om een soo kleenen loon: te weten / om een handt vol Gerste / ende om een beete Broodts / als de Propheet seydt: Och / dat ick doch de leugen spraecke / ende niet de waerheyt: maer klaer is der Sonnen schijn / ende noch klaerder is de waerheyt die ick schrijve.

Ie. 23. 11.

Ende dit en is noch niet genoegh / O Mannen / dat gy de arme ellendige zielen dus jammerlijken bedrieght / gy moet oock noch allen den genen die Godt van herten soecken ende vreesen / alle ongerechtigheyt met leere en leven bestraffen / ende soo gewillighlijck in Christo Jesu wandelen / schelden / schenden / beliegen / verraden / om goet ende bloedt brengen / op dat gy doch by den volcke in hooger eeren / by uwen doen ongelastert / by dat onbehoorlijk gewin onverhindert / ende by dat gemackelijcke en volle leven tot den eynde toe blijven meught.

Och / hoe recht zijt gy van de Wijsheydt Gods afgeschildert / die daer spreekt: Wee u / gy Schriftgeleerde / Pharizeen / en Geveynsde / gy sluyt dat Rijck der Hemelen voor de menschen / ende gy en komt selve niet daer in / (merckt wel) ende die daer geerne willen ingaen / en laet gy dat niet toe.

Wat ick dencke / dat schrijve ick / ende en veynse niet / ick vreese (weerde Mannen) dat uwer veel soo Goddeloos zijn / ende soo op dat schandige gewin / luye leven / en der menschen prijs vervallen zijn / dat gy liever alle Godvruchtige soud aen eenen staek sien / dan dat gy eenen gulden aen u renten verliesen soud / of een quaet woord van de Overheyt en werelt om de waerheyt hooren soud.

Dat dit de waerheyt is betuygen die wel, die soo meenigh vroom kindt om goet en bloedt brengen.

O / gy Hoerenaensicht / wanneer sult gy u schamen: Gy Diamant / wanneer sult gy geweekt worden: Ende gy Moor-man / wanneer sult gy gewit worden: Jck achte wel / nimmermeer. Want hoe kond gy wat goets doen dewijle gy dat quaet geleert / ende van der wiege aen gewent zijt.

Ie. 13. 23. Zac. 7. 12.

Matt. 12. 35.

Och / mijn ziele moet haer om uwent wille bedroeven / ende weemoedelijken beklagen / dat gy dus jammerlijken dwaelt / ende daer toe oock noch alle uwe schanden onder Christus Woord ende Name deckt / ende en merckt niet / O gy Mannen / dat u over al niet dan straffe / toorn / verdoemenisse / een donckere duysternisse / den vlammenden Poel / een eeuwigh tanden-klapperen / huylen / weenen / vuur / wee ende doodt / met allen valschen Propheten in de Schrift belooft / ende van des Heeren Geest gedreyght is.

Matt. 15. 13. en 2. 42. Rom. 1. 32. en 2. 1. 1 Cor. 6. 10. 2 Pet. 2. 11. Iud. 1. 9. Apoc. 21. 8. en 22. 15.

De ure is nae by / datmen moet hooren: geeft reekenschap / &c. Och / moght ons als dan gebeuren / als dien dagh hier is / duysent jaer langh op brandende kolen / en in gloeyende pantsieren te gaen / soo soudemen dan noch

Luce 29.15.

vrolijk en blijde zijn. Maer nu is 't door uwen hooghmoet / gierighept / en dat oogenblijkelijke volle leven bedeckt voor uwen oogen.

1 Par. 18.23.

Ick sal by avontueren van u op mijn kinnebacken geslagen worden / ende met Michea van Zedechia hooren moeten: Door welcken wegh is des Heeren Geest van ons gegaen / dat hy door u spreeckt: Och / mijn beminde / vreest Godt ende verstaet de waerhept / gy wijst de arme roeckeloose zielen / op de subtijlhept ende Pilosophie der Geleerden / op de veelhept der Concilien / op gewoonten ende lange gebruyck der tijden / op Keyserlijcke Placcaten / op de leeringen ende geboden der menschen / die niet dan drif-sant en zijn / ende dat huys voor dat onweder gantsch niet behouden en mogen / maer ick niet also / maer ick wijse u met Mose: ende den Propheten / met den Apostelen / Engelen / ende met den Vader selve / op Christum Jesum / dien alle Keyseren / Koningen / Concilien / gewoonten ende Geleerden wijcken moeten / want sijn Woord is de waerhept / en sijn Gebodt dat eeuwige leven: Hem moeten buygen alle knien / die in den Hemel / Aerde ende onder der Aerden zijn / alle die hem verstooten / die verstooten den Vader die hem gesonden heeft.

Matt. 7.26.
Deut. 18.15.
Esa. 6.3.
en 7.14.
en 9.1.
Luce 1.2.
Matt. 17.5.
Ioan. 7.37.
en 12.44.
Phil. 2.10.

Die op Jesum Christum bouwt en sal niet te schande worden.

Dese leere ick u: Op sijnen Geest / Woord / Leven / Gebodt / verbodt / ordeninge ende gebruyck wijse ick u / als op een vast ende onbewegelijck Fondament / geleyt in den gront van Sion op eenen wel-gebaenden ende seeckeren wegh van Godt bereyt / die nae sijn waerachtige toeseggen / allen waerachtige / boetveerdigen en Christ-geloovigen sal leyden in 't eeuwige leven.

Lieve mannen / neemt waer: Daer waren vier hondert valsche Propheten in den tijden Achab des Konincks in Israël / Propheteerden eendrachtelijck geluck ende wel-vaert / hy soude maer op trecken / ende Godt woude die vyanden des Koninck in sijner handt geven: Maer daer was maer eenen eenige Micheas / die de rechte waerheyt / ende dat ongeluck in des Heeren naem sprack.

2 Par. 18.6.
2 Par. 18.23.

2 Par. 18.5.

Daer waren oock vier hondert en vijftigh Propheten Baals / ende vier hondert Propheten der Hagen / die alle van Jesabels Tafel aten. Maer daer was een Elias / een man Gods / ende een Propheet des Heeren / die over de Wet sijns Gods yverde / ende des Heeren prijs voorstont.

2 Par. 24.20.

Joas met alle Vorsten / Priesteren / ende 't gemeene Volck stemden alle met malkanderen over hare Hagen en valschen Gods-dienst dien sy nae Jojadas des Hoogen Priesters doot verkooren hadden / ende daer en was niet meer dan de eenige Zacharias / die den Godloosen grouwel strafte / en sijns Gods toorne en straffe dreyghde.

Verorum Conciana Corum Numerus Semper Paucus.

Gelijck dan de hooge ende diere mannen Gods / ende die weynigh met haer hooge ende heerlijke gaven de ongehoorsame en afgodische Koningen / Vorsten / Priesteren / en den gemeenen Volcke / sonder eenigh aensien der persoonen uyt reyner Godlijcker yverighept / in 's Geests kracht bestraft / ende met de Wet haers Gods trouwelijck vermaent hebben / ende daer over verachtinge / ellende / droeffenisse / banden ende doodt geleden hebben / gelijkmen in de Schrift en Historien alom leesen ende sien kan. Alsoo doen ick oock hier met mijn kleene gave / uyt gelijcker meeninge en oorsaeke / betuyge de waerheydt onverborgen / dewijle ick met oogen sie / ende met handen taste / dat gy alle met den anderen / den Heeren en Vorsten huychelt / de Wereld pluym-strijckt / ende (eylacen) niemant en is die hem met sijns Heeren Woort tegen dat Goddeloose wesen set / ende der Menschen booshepdt straft. Moet 't oock daerom (als oock de voorseyde) niet weynigh horen en dragen / hoewel ick dat so recht goet meene / en een so gewissen vasten gront hebbe.

De Geleerden Prediken als de Vorsten ende de Wereldt hooren wil.

Och / weerde Mannen / besint u / en denckt de sake na / behertight dat eynde / en merckt den uytgangh / gy vertroost u op menschen gedichten / maer wy op Gods Woord en waerhept: Gy op de Wereld / wy op den Hemel: Gy op dat tegenwoordige / wy op dat toekomende: Gy op den Keyser ende gewelt / ende wy op Christum ende sijn beloften / tot dat wy alle voor hem verschijnen / die met den wolcken des Hemels komen / ende alle vleesch vergelden sal: Als dan sult gy sien wat gy gesocht / wat ampt gy gevoert / wat vruchten gy gedaen / om wat loon gy gedient / wiens woordt gy gedreven / wiens raet gy veracht / ende in wien gy (O Mannen) soo vyandlijck gesteken hebt.

Onse en der Predikanten soeken, is verre verscheyden.

Christus verschijninge als eens yegelijcks herte openbaer maeken.

Wil dan hier mede u Geleerden ende Predikanten den Heere bevolen hebben / ende bidde om Gods wille (uwe arme zielen ten besten) dat gy doch dese mijne getrouwe waerschouwinge uyt hertgrondelijcke Christelijcke meeninge aen u geschreeven / in danck en liefde aenneemt / met verstandiger herten leest / ende met vreesen en beven nae denckt ende herleest: Ick weet gewis / dat gy daer in niet dan een toegeneyght gemoet / liefde / ernst en een gewis Fondament des eenigen en onverwinnelijken waerheyts vinden sult.

De Schrift straft hart aen meenige plaetsen.

Ende of uwer sommige haer duncken lieten dat ick al te hert straffen moght / so sult gy weten / dat ick niet sonder aenwijsinge / raet ende leere der Heylige Propheten / Christi ende de Apostelen alsoo gedaen hebbe / ick heb geen namen gegeven / buyten Gods Woord. Wie onschuldigh is / dancke Godt / ende verblijde hem / maer wie schuldigh is / die en wort niet van my / maer van Gods Geest ende Woordt bestraft.

Och / mijn gewenschte Vrienden / vreest Godt ende sijn gerichte / betert uwe aertsche vleeschelijke leven / laet alle uwe verboeringen / blintheden / verleydingen en grouwelen varen / daer in gy tot noch toe gesteken hebt / soeckt uyt alle uwe krachten na de rechte waerhept / bid Godt om wijshept / waerschouwt alle man / handelt en wandelt onbestraffelijck. Alsdan en staet gy onder de herde ende verschrickelijke namen der Schrift niet begreepen. Ende so en sult gy oock niet ongenade / straffe en toorne: Maer genade / barmhertighept / en dat leven erven / gelijk als de Propheet seydt: Wanneer hem de Godloose bekeert van alle sijne sonden / die hy gedaen heeft / ende houd alle mijn Rechten / ende doet recht ende wel / soo sal hy leven ende niet sterven / alle sijne overtredingen die hy gedaen heeft / en sullen niet gedacht worden. De barmhertige / lieve Heere gunne u al t'samen sijn genade / bekentenisse / Geest / wijshept / licht ende waerhept / dat gy mooght van herten opwaken / boete doen / ende eeuwigh saligh worden / Amen.

Ez. 18.21.

Aen

Aen den Gemeynen Volcke.

Hoort toe gy Volcken / ende vat 't in uwe ooren / gy die u op leugenen betrouwt en beroemt dat gy Christenen zijt: Scheurt uwe banden in stucken / ende en laet u niet langer als de gebonden Ezels / onder de packen uwer sonden / van dese voorgenoemde drijvers lijden: want sy bedriegen u / sy Prediken u nae haers herten goetduncken / ende niet uyt den monde des Heeren: Sy troosten u in uw boose wesen: Sy en roepen niet dan genade ende vrede / hoewel dat enckel ongenade ende straffe is / gelijck de Propheet seydt: De Priesters ende Propheeten leeren eenen valschen Gods-dienst/ende troosten mijn Volck in haer ongeluck / dat sy 't kleen achten souden / ende seggen: Vrede/ vrede / daer doch genen vrede en is. Sy zijn de blinde verleyders / die beyde haer ende u rechts weeghs in den gracht leyden. De blinde wachters/ die over Gods Stadt geen waeke en houden. Dieven ende Moordenaers / die met den zwaerde haerer valscher Leere / uwe arme zielen verworgen / ende u des Heeren Rijck ende woord steelen. Gierige Herders/die uwe wolle/ melck ende vleesch soecken / ende niet uwe zielen. Somma / sy zijn de gene / door welcke dat Rijcke Christi in den grondt verwoest / ende dat Rijcke des Antichrists in hooger eeren door de gantsche Wereld verbreyd is: Ende die u ellendige kinderen in uwe woeste grouwelen ende verharde blinde leven / altijdt troosten en voorstaen dat 'er (eylacen) niemandt en is die hem van herten tot den Heere bekeert/ sijn sonden beklaeght / ende spreeckt: wat make ick.

Ier.8.8. — Matt.15.14. — Eze.33.8. — Sy beloven de ander (spreekt Petrus) vryheyt ende sijn selve knechten der verderVinge. 2 Pet.2.1. — Ioan.10.1. — Eze.34.3. — De Propheten keeren het volck van de waerachtige boete. Ier.8.3.

Och / weerde Kinderen ende Broederen / mijn herte in mijnen lijve benauwt ende verschrickt my / wanneer ick bedencke / dat soo ontellijcke veel menschen dus onnut booren worden / die des Heeren toorn / handt ende straffe / soo sy haer niet en bekeeren / eeuwigh moeten dragen / en nimmermeer geen genade vinden en sullen.

Lieve Kinderen / neemt waer / aldus leert u Christus Jesus: Voorwaer segge ick u: Ten sy dan dat gy u omkeert / ende wort als kinderen / gy en sult niet in 't Hemelrijck komen. O lieve Heeren / dit spreeckt Gods eeuwige waerheyt / die niet liegen en kan. En hoe Goddeloosclijck gy arme domme lieden leeft / ende hoe verre gy van der kinderen onschult verscheyden zijt / bewijsen uwe vruchten wel: want gy veracht Godt ende Gods Woordt / gy haet alle gerechtigheyt ende waerheyt/ uwer veele leven als de onredelijcke beesten / de andere rechten/ vechten / vloecken / zweeren / gieren / rapen / woeckeren / liegen / bedriegen/ doen haer onder malkanderen gewelt ende onrecht / trouwe ende vromigheyt vintmen onder u weynigh / ontrouwe ende schalckheyt (eylacen) alomme / dobbelen / speelen / suppen / brassen/ is by u een tijdtverdrijf. Vrouwen en Maeghden schenden / heet Boel houwen ende lief hebben. Die den anderen wel inhalen / bekoopen / ende om dat sijne brengen kan / noemt gy vernuft ende kloeckheyt. Reusen zijt gy in 't Bier / ende Krijghs-mannen in den Wijn. Ongerechtigheydt ende verderVinge is in alle uwe wegen.

Matt.18.3. — Titum 1.2. — Rom.3.4. — Hier merckt dat dulle ende woeste leven des gemeenen Volcks. — Esa.5.22. — Rom.3.10.

Den armen ende ellendigen bedroeft ghy / den bekommerden / Godvruchtigen / ende Vreemdelingen schent gy / om quaet te doen denckt ende practiseert gy / loopt (seydt de Propheet) als een dulle Koe. Proncken en pralen noemt gy een Landts gebruyck ende wijse / de eene staet den anderen na eere/goet ende leven/ ende jaeght dat hy hem verderve / als de Propheet seydt: Uw geloove is huychelerye / uwen Gods-dienst Afgoderye / ende uw gantsche leven is Wereldt ende Vleesch / gelijckmen sien magh. Noch spreeckt gy: Wie simpelijck wandelt / die wandelt recht. Recht of onwetenheyt / blintheyt / verachtinge der waerheyt ende godloosheyt / een vroom eenvoudigh ende slecht leven ware. Lieve Kinderen / schaemt u doch van u leelijke moetwilligheyt ende verdoemelijke dwaesheyt.

Oze.4.16. — Mic.7.3.

Meent gy dat Christus een leugenaer / ende sijn Woordt een fabel zy: Och neen / sijn sententie staet onbewegelijck / ende en sal nimmermeer verandert worden. Is 't dat gy na der hooghmoet / gierigheyt / gulsigheyt / onkuysheyt ende des vleeschs lusten leeft / Christum ende sijn Woordt niet en gelooft / aertsch gesint blijft / uyt Godt niet geboren en wordt / dat gy den doodt sterven moet / ofte de Geest Gods moet leugenachtigh en valsch zijn.

Iona 3.5. — Rom.1.32. en 8.13. — 1 Cor.5.12. — Gal.5.21. — Eph.5.5. — Apo.21.8. en 22.15.

Seght lieve / waerom prijst gy doch de Apostelen ende Propheeten / daer gy doch haer Leere voor Ketterye / ende haer Leven voor raserye scheldet: Ende waerom laet gy u Christen noemen / daer gy Christus Woordt ende Voorbeeldt met voller herten haet ende vyandt zijt.

Seght gy / wy sijn kleen van verstande / ongeleert / ende en kennen de Schrift niet. Soo antwoorde ick wederom: Het is een klaer verstandelijck Woordt / en het en heeft geen glossen / te weten: Gy sult lief hebben uwen Heere uwen Godt / van gantscher herten / van gantscher zielen/ ende uyt alle uwe krachten. Ende uwen naesten gelijck u selven.

Deut.10.12. — Matt.22.36. — Marci 12.30. — Rom.13.9. — Deut.6.5. — Lev.19.17. — Esa.58.7.

Gy sult den hongerigen u brood breeken / en de ellendige in u huys lijden.

Leeft gy na den vleesche / soo sult gy sterven / want vleeschelijck gesint te zijn / is de doodt.

Rom.8.13.

De gierige / dronckaerts / hoovaerdige / &c. en sullen Gods Rijck niet be-erven.

1 Cor.6.10.

Godt sal de Overspeelders ende Hoeren-jagers verdoemen. Ende diergelijcke spreuken meer. Alle die aldusdanige Schriften niet en verstaen/ zijn meer beesten als menschen/ meer blocken als Christenen: Moetmen bekennen ende toestaen.

Heb.13.4.

Och mijn Kinderen / mijn lieve Kinderen / en bedrieght u eygen ziele niet. Soekt dat verstant ende wijsheyt / gelijck gy de tijdlijke neeringe doet / ende gy sult groote rijckdommen vinden. Want dat Rijcke der Hemelen lijt gewelt. Dringht (spreeckt Christus) om in te gaen door de enge Poorte. Bidt gy / so sult gy ontfangen: Soeckt gy/ so sult gy vinden. En klopt gy soo sal u open gedaen worden.

Matt.11.12. — Luce 13.23. — Matt.7.7.

De Almachtige groote Heere en wil hem met geen bloote namen laten te vreeden stellen/ maer hy wil een waerachtigh vruchtbaer geloove / een ongeverwede vuerige liefde / een nieuw omgekeert verandert herte / een waerachtige ootmoedigheydt / barmhertigheydt / kuysheyt / lijdsaemheyt / gerechtigheyt ende vrede:

Ioan.3.5. en 7.38. en 14.6. en 15.7. — Matt.5.19. — Psal.1.2. en 15.2. en 10.38. — Gal.5.23. — Matt.16.29. — Luce 14.26.

vrede: Hy wil den geheelen mensch / hert / mondt ende daed / die sijne lust in des Heeren Woordt heeft / die de waerheyt van herten spreeckt / die sijn vleesch kruyst / en die sijn goet en bloedt (als 't de noodt eyscht) gewillighlijk voor des Heeren Woordt stelt.

Siet / lieve kinderen / dit is den wegh dien wy alle wandelen moeten / soo wy saligh willen zijn. Daerom waeckt op ende leert wijsheyt. Hoort de aenkloppende stemme uws Gods / doet open / ende gont hem ingangh / op dat hy over u niet en klage / gelijck hy voortijds door sijne Propheten over dat hertneckige verherde Juda ende Jerusalem gedaen heeft. Ick heb (spreeckt hy) kinderen opgevoed ende verheven / ende sy zijn my af gevallen: Eenen Osse kent sijnen Heere / ende eenen Ezel de kribbe sijns Meesters: Maer Israël en kennet niet / ende mijn Volck en verstaet 't niet. O wee / des sondelijken Volks / des Volcks van grooten misdaet des boosachtigen Zaets / der schadelijker kinderen / die den Heere verlaten / den Heyligen in Israël lasteren / ende te rugge wijcken.

Ier.8.4.
Esai.1.3.
Klaghte des Heyligen Geests, over des Volcks weder-spannigheyt.

Sy loopen alle haeren loop (spreeckt Jeremias) als eenen grimmigen Henghst in den strijdt. Een Oyevaer onder den Hemel weet sijnen tijdt / een Tortel-duyve / kraen ende Swaluwe mercken op haren tijdt / wanneer sy weder komen sullen / maer mijn Volck en wil dat recht des Heeren niet bekennen.

Iere.8.3.

Gedenckt / waerde kinderen / hoe diep Christus Jesus der Joden wederspannigheyt / ende blindtheyt ter herten genomen heeft / doen hy seyde: Jerusalem / Jerusalem / hoe dickwils hebbe ick uwe kinderen willen vergaderen / gelijck als een Hinne hare kiekens vergadert onder haere vleugelen. Weende ende sprack: Waer 't dat gy wist / wat tot uwen Vrede dient / soo soud gy dat in dese dagen bedencken / maer nu is dat voor uwen oogen verborgen.

Matt.23.36.
Luce 19.42.

Daerom legt van u af allerley onreynigheyt / ende overvloedigheyt der boosheyt / met sachtmoedigheyt: Ontfangt dat ingeplante woort dat magh saligh maken uwe zielen. Soeckt Godt met voller herten / doet boete van gantscher zielen / reynight uw binnenste voor den Heere / laet varen Wereld / vleesch / valsche leere / ende alle wat tegen Gods eere / wille / ende Woord is / hoort / gelooft / ende volght den eenigen en waerachtigen Herder uwer zielen / Christum Jesum / die u in soo grooter liefden gesocht / ende met soo waerden schat gekocht heeft / soo mooght gy u met recht roemen / dat gy Gods Volck / ende Christus kercke zijt: Den selven lieven Heere ende Heylandt Christo Jesu / zy Prijs ende eeuwigh Rijck / Amen.

Iac.1.21.
Es.40.11.
Ioan.10.11.
Heb.13.20.
1 Pet.2.9.

Aen de verdorven Secten.

Matt.7.15.
Marci 13.22.

Christus spreeckt: Daer sullen hem verheffen valsche Christenen en valsche Propheten / die teekenen ende wonderen doen / dat sy oock de Uytverkorene verleyden souden soo het mogelijck waer: Maer siet gy voor u / siet / ick heb 't u altemael te voren geseyt. Och gy afvallige verdwaelde kinderen / nemet waer / had gy dese trouwe waerschouwinge ons Heeren ende Salighmaeckers Christi wel ter herten genomen / ende hadt sijnen Geest / Leere ende Heyligh leven voor een volkomen Geest / Leere ende leven bekent / en hem voor den waerachtigen Propheet in de Schrift belooft / ende voor den waerachtigen ende levendigen Gods Sone ontfangen / nimmermeer en had gy u soo verre van sijne wegen laten afvoeren / ende sulcke verschrickelijcke dwalinge plaetse gegeven / maer nu zijn uwer sommige (O Heere) soo verre betoovert datse (vreese ick) nimmermeer tot haren rechten Herder Christum komen en sullen: Want sy oock de grouwelijcke wercken der Goddeloosheyt / die niet alleen tegen Christus Geest / Woord en wille / maer oock tegen alle redelijke bescheydenheyt / natuere ende vernuft zijn / voor recht ende goet beweeren / ende met eenen verkeerden duysteren verstande der Schrift voorstaen.

Al die vast aen Christus Geest, Woort en Voorbeelt kleven, en sullen haer van geenen menschen laten vervoeren.

Is 't niet een bedroefde dwalinge / dat gy u van alsulcken onnutten menschen soo deerlijk betooveren / ende soo jammerlijck van de eene onreyne Secte in de andere laet voeren / eerstmael Munstersch / daer na Batenborghs / nu Davitisch / ende alsoo van Beëlzebub tot Lucifer / ende van Belial tot Behemoth / leeren altijdt / ende en komen nimmermeer tot de rechte kennisse des gewissen waerheyts / laet 't u met alle winden ende valsche leeren bewaeyen / verkiest u selven eenen wegh / gelijck als alle Papen ende Monnicken doen / ende en houd u niet aen dat Hooft / Christum / uyt welcken dat geheele lichaem te saemen gevoeght wordt / ende sijn volle wesen / ende ouderdom nemen moet.

1 Ti.3.7.
Eph.4.14.
Coll.2.9.

Tot een straffe uwer sonden / vreese ick / om dat gy op Aerde ende Vleesch gesint zijt / waer door gy de reyne kennisse Christi van u stoot / dat Kruys Christi haet / ende u tegen alle vermaninge der Schrift / tegen dat onbedriegelijke Voorbeeldt Christi / ende sijnder heyligen / in pracht / prael / eten / suypen / sotheyt / geveynstheyt / ende valschen Gods-dienst / dese hoovaerdige / onnutte / ydele Afgodische Wereld gelijk te stellen / die gy met recht / met een vroom / ootmoedigh / nuchteren ende Godvruchtigen wandel leeren ende vermanen soud.

De liefde ende lust der tijdlijcker dingen versmooren Gods Woort.

O / gy afvallige kinderen / denckt nae hoe deerlick dat gy den Heyligen Mosen schendet / die u uyt Gods mondt leert / ende spreeckt: Ick wil haer eenen Propheet / als gy zijt / verwecken uyt haren broederen / ende mijn Woort in sijnen mondt geven: Die sal tot haer spreeken / alle wat ick hem gebieden sal / ende die mijn woorden niet en wil hooren / die hy in mijnen Naem spreecken sal / van dien sal ick dat eyschen. Voorder van Petro ende Stephano verhaelt.

Waer brenght gy doch alle de hooge Propheten Gods / als David / Esaias / Jeremias / Ezechiel / &c. Die ons de ingevinge des Heyligen Geests / met soo heldere klare woorden aen soo veel plaetsen / op Christum ende sijn Rijck wijsen: Immers moeten sy alle leugenen spreeken / of uwe Propheten moeten verwoerders ende valsche Meesters zijn / is onweder-spreekelijk.

Deut.18.15.
Act.3.23.
en 7.37.
Psal.2.2.
en 22.5.
Esa.7.14.
en 9.5.
en 28.16.
en 32.22.
Ier.23.5.
en 33.14.
Ez.34.16.

Spreeckt niet de Heylige Paulus / soo oock wy / of een Engel van den Hemel een ander Evangelium Prediken / dan wy gepredickt hebben / die sy vervloeckt / die sy verbannen.

En-

Ende dat uwe Propheten / met haren Konink/Rijck / veelheyt der vrouwen / zweert / &c. Met Paulus ende der Apostelen leere ende Euangelio niet over een en komen / moet gy alleen bekennen ende toestaen / waer uyt alsdan geweldelijck volght / datse met haer leere en handel verbloeckt en verbannen zijn.

Gal.1.8.

Seght / mijn Beminde / waer henen doch met dat opgedeckte grondelijcke Woordt en getuygenisse des Almachtigen Vaders / dat hy van sijnen Sone selve getuyght heeft / ende spreekt: dit is mijn lieve Sone / aen den welcken ick een goet behagen hebbe / hem sult gy hooren (verstaet 't wel /) hem sult gy hooren / dewijle gy sijnen Geest / Woord ende Voorbeelt verstoot / volght / ende hoort den genen die met haren geest / leere en handel uyt den Put des Afgronds / ja openbare Antichristen ende valsche Propheten zijn.

Matt.17.15. Die in Christus Leere blijven, zijn sijne Jongeren. Matt.28.20. Marci 16.15. Een beter leere te verwachten dan ons Christus geleert heeft, is eenen grouwel.

Gedenckt gy niet dat de Sone Gods selve bevolen heeft / dat wy sullen onderhouden al wat hy ons geboden heeft / ende hy wil tot aen des Wereldts eynde by ons zijn.

Wilt gy dan seggen / dat Christus ende der Apostelen leere stuck werck geweest zy / ende nu in de uwen dat volmaeckte wesen leeren ende inboeren. Soo antwoorde ick / dat sulks te leeren ende te gelooven den aller verschrickelickstẽn laster / ende de spottelijckste tegenspreucke is / die nimmermeer tegen den allerhooghsten magh gesproken worden / want daer mede bekent gy dat Christus de waerachtige Sone des waerachtigen Gods / de volkomene Leeraer / ende dat waerachtige Voorbeelt der gerechtigheyt niet geweest en is / gy versaeckt de gantsche Schrift / gy verwerpt dat getuygenisse Mosi ende aller Propheten die op desen eenigen ende waerachtigen Christum wijsen / als gehoort is. Gy veracht des Vaders Woordt ende verstoot Christum Jesum met sijnen Geest / Woordt / Rijck ende geestelijck Regiment / ende recht uwe herten ende hopeninge op een leugenachtigh sterffelijck vleesch ende mensche / ende op een aertsch verganckelijck wesen / dat als stof voor den Windt vergaen moet / gelijk de Schrift leert. Of dit niet een groote laster en is tegen den Almachtigen / mooght gy in de vreese des Heeren met de Schrift beter nadencken.

Seght / gy verwoerde Kinderen / waer is doch een letter in de gantsche leere Christi ende der Apostelen (na welckers geest / leere / handel en voorbeelt alle Schrift moet bestaen worden) daer mede gy een van alle uwe dwalende artikulen mooght beweeren en vast maecken.

Wilt gy u op dat letterlijcke verstandt ende handel Mosi ende der Propheten beroepen / soo moet gy oock Joden worden / de Besnijdinge aennemen / dat Landt Canaan letterlijck besitten / dat Joodsche Rijck weder oprechten / de Stadt en Tempel bouwen / na de Wet Offeren / ende Gods-dienst plegen ende bekennen hoe dat Christus de beloofde Salighmaecker noch niet gekomen en zy / die dat letterlijcke / beeldelijcke wesen / in dat nieuwe geestelijcke blijvende wesen omgekeert ende verandert heeft.

De Propheten moeten na Christus sin verstaen worden, of daer sullen wonderlijke grouwelen volgen. Ioan.18.36. Esai.5.9. Dan.7.14. Luce 1.63. Hebr.1.1.

Gy ellendige dwaelende Schapen / neemt 't waer / ick hebbe boven aen de Overigheyt aengeteeckent / hoe dat 'et Rijcke Christi niet van dese sienlijcke / grijpelijcke ende verganckelijcke Wereld en is / maer dat 't een eeuwigh geestelijcke ende blijvende Rijcke is. Dat niet eten ende drincken / maer gerechtigheyt / vrede ende blijdschap in den Heyligen Geest is / daer in geen Koninck en regeert / dan alleene de waerachtige Koninck Sion / Christus Jesus / de Koninck der gerechtigheyt / de Koninck des vredes / de Koninck aller Koningen / die alle gewelt heeft boven in den Hemel / ende beneden op der Aerden: Dien alle knyen moeten buygen / ende alle tongen moeten prijsen. De waerachtige Koninck David in den Geest. Die door sijn gerechtigheyt / verdienste ende roode Bloedt / dat geroofde Schaep uyt den mondt der helscher Leeuwen ende Beyren verlost / den verschrickelijcken grooten Goliath ter neder geslagen / ende den geestelijcken Israël Gods een eeuwigh heyl ende vrede verworven heeft. Dat dese Koninck met alle sijn Dienaeren geen zwaert en voert / dan dat zwaert des Geests / dat lijf ende ziele doorsnijt / Gods Woordt / daer mede hy sijn Rijcke vaert / bouwt / uytbreyd / regeert ende tegen alle helsche Poorten aenloopt / ende gewelt onder dat druckende kruys in alle sijne versoeckinge ende aenvechtinge genadelijck behoudt ende beschermt / ende niet met Yser ende Stael / gelijck de wilde wrede Wereldt doet / want sijn Rijck en heerschappye is Geest / en niet letter / als gehoort is.

Rom.14.17. Psalm 2.6. Ier.23.5. en 33.14. Hebr.7.2. Apoc.1.5. en 17.14. Matt.28.18. Phil.2.11. Eze.34.25. en 37.24. 1 Reg.17.34. De rechte ende waerachtige Koninck David, is Christus. Apoc.1.16. Hebr.4.11. Matt.16.15. 1 Cor.4.7. 1 Pet.1.23. Iac.1.18. Matt.16.18. Ephes.6.11. Geen yser ende zwaert maer Gods Geest ende Woordt behouden de Gemeente.

Datmen in dit Rijck / ende onder desen Koninck geen Echt anders en gebruyckt / dan een man ende een vrouwe / gelijck Godt dat van den beginne in Adam ende Eva geordineert / ende Christus weder in sijn Leere vervat heeft / dese twee een vleesch / ende datse niet dan om overspel scheyden en mogen. Matth. 5. 32. en 19.9. Mar.10.11. Luce 16. 18. 1 Cor. 7. 10. Ephe.5.31. 1 Tim.2.12. Tit.1.6.

Matt.5.32. Een man en een vrouwe leert der creatueren beginsel, ende oock des Nieuwen Testaments Ordeninge.

Dit Rijck en is geen Rijck daer in men met Gout / Silver / Peerlen / Sijde / Fluweel / ende kostelijcke pronckerye / herpraelt / gelijck de hoovaerdige stoute Wereldt doet / ende oock uwe leyders u met dese verbloeminge leeren en vry maecken / namelijck soo gy 't maer met 'er herten niet en begeert ende dient. Siet soo kan Satanas sijnen hoogmoet beweeren / ende sijner oogen lust reyn ende goet maecken / maer in het Rijcke aller ootmoet / daer in (segge ick) niet de uytwendige vercieringe des lichaems / maer de inwendige vercieringe des Geests / met grooten yver ende vlijt / met een gebroken herte ende verslagen gemoet / uyt alle krachten gesocht ende begeert wordt / Matth. 22. 11. Apoc. 19. 8.

Alle ongerechtigheyt, ende ydelheden, konnen haer onschult vinden, ende een decksel voor wenden.

Hier en weetmen oock van geen liegen / eten / suypen / huychelen / ende hen de dronkene overvloedige / ydele ende Afgodische Wereld in gelaet gelijck te stellen / ende dat kruys Christi alsoo van hem te leggen / gelijck gy doet / maer het heet hier met herte / ende daet oprecht ende vroom zijn / de waerheyt van herten spreken / een voorsichtigh nuchteren leven leyden. Alle Afgoderye ende valsche Leere van binnen ende van buyten schouwen / allen boosen schijn mijden / den waerachtigen Gods-dienst van herten doen / in Christus Woord ende Ordeninge onveranderlijck blijven / een onstraffelijck leven voor de gantsche Wereldt voeren. Ende Christum Jesum met mondt / werck / goet en bloedt betuygen / als 't den nood der Godlijker eeren vordert.

De waerachtige Christenen schouwen alle geveynstheyt want haer herte, mont en werck zijn een. Matt.5.40. Psalm 1.2. Col.3.9. Ephes.4.25. Tit.2.12. 1 Pet.5.8. Matt.7.15. en 15 14. en 16.11. Ioan.10.5. Rom.16.16. 1 Tim.6.5. 2 Tim.2.15. Tit.3.5.

Hier en kentmen de Biecht niet / die eener

2Ioan.1.10. Rom.12.1. Heb.12 14. Iac.1.27. Mat.5. 16. Phil.1.37. Marc.8.34. Mat.15.10. Phil.1. 27. Luc.14. 26. Eccl.28.8. Mat.18. 15. Col.3.13. Ep.4. 32.

van den uwen voorgeest / maer hier biechtmen den reynen en den waerachtigen Godt alleen voor dien wy gesondight/en onsen naesten/daer tegen wy mishandelt hebben.

Hier leert men en gebruyckt men schaemte / tucht / eerbaerheyt / en geen ontucht / schande en leelijkheyt : Ick vermoede gy verstaet wel wat ick meyne.

Somma / hier leert men Christus Geest / woort/ wille/ gebodt / verbodt / ordeninge / gebruyk/en voorbeelt/daer op de gantsche Schrift wijst /en niet der valscher Propheten goeddunken / versierde woorden / tooverischen schijn / grootspreken / droomen/ visioenen/ leugenachtige wonderwercken/ daer voor ons Godts Geest in der Schrift aller wegen waerschouwt en afraet. Mat.24.4. Marc.13.5.

Gal.1.8.

Lieve kinderen / betert u / alle die u anders leeren / dan hier met des Heeren Woordt betuyght wort / so 't ook al schoon eender ware / die des Meyrs gront uytdroogen / en de Sterren van den Hemel af werpen konde / so ware hy evenwel verbannen / ende sijn leere vervoerisch ende onrecht. Want daer en magh in der eeuwigheyt geenen anderen grondt geleydt worden / dan die / die geleyt is/Christus Jesus. Hy is de Hoeksteen of Fondament in Sion / alle bouwinge die op hem geschiedt / die na sijnen wille / Geest ende Woort wert aengeleydt / wasset tot een Heyligh Huys en Tempel in den Heere.

1Cor.3. 11.

Eph.2. 19.

Och/ gy afvallige kinderen / hoort Godts Woort / en schickt u / want uwen wegh is in dat donckere / en uwen ganck leydet tot den dooden / omhelst de waerheyt / en leert wijsheyt / want uwe troosters verstooren u / ende verderven den wegh die gy gaen moet. Munster en Amstelredam mogen u wel een eeuwige vermaninge en leeringe zijn. Wanneer een Propheet (seyt Moses) spreeckt in den naem des Heeren / is 't dat 'et niet en geschiet / of dat 'er niet af en komt / soo is 't dat woort dat de Heere niet gesproken en heeft.

Esa.3.11. Proeve der Propheten.

Deut.18.21. Schade en schande door de valsche Propheten aen gericht.

Och/ lieve Heere / hoe menigh onnosel herte hebben sy bedroogen / hoe menige arme ziele hebben sy vervoert / hoe groote schande hebben sy den Woorde Godts gedaen. Hoe plompe grouwelen hebben haerder sommige in den schijn des goeds aengerecht / en hoe groote oorsake des onschuldigen bloeds der armer blinder Overigheyt daer mede gegeven / die (eylacen) des Heyligen Woorts geen groot verstant en hebben.

Can.2. 15. Ioan.10.1. 2Pet.2.1. Iude 1.4. Pl.80.14. Die versaekt den Heere die niet by sijnen Geest en Woort en blijft.

Ick meene het ware ook een maeltijd dat gy toesaeght / en uwe leugenachtige / trouweloose / en vervoerische Propheten kennen leerdet / het zijn de Vossen die des Heeren Wijnbergh verderven. Het zijn uwer zielen Dieven en Moordenaers. Valsche Propheten die den Heere versaken / diese gekocht heeft / en uwe arme dwalende Schapen op hare eygen leugenachtige visioenen / droomen en goeddunc- ken haers herten stueren/ en tegen alle Schrift op eenen Valschen ende Loosen grondt voeren.

Hoe even zijt gy den genen gelijck geworden daer by Eusebium af geschreven staet / die de Propheten na haers herten lust bedieden/ die Paulum ende dat Nieuwe Testament verloochenden / en een boek by hen om droegen/daer se van roemden dat 't haer tot een geschenck van den Hemel afgevallen was.

Merkt hier der valscher Propheten bedrogh en dwalinge.

Oock soo met u / O gy berruckte (houdet my te goeden / want het is de waerheydt) dat ick schrijve) de Propheten /leest gy na Joodtschen verstande / de Leere Christi en der Apostelen is al voleyndt / seght gy / en geest voor/ het zy nu een ander tijdt / &c. Ende en merkt niet dat gy daer mede den Sone Gods verzaekt / alle Schrift verloochent / en op enkel leugenen vertroost / gelijck als ook dat ongehoorsamige Israël tot sijnen tijden wel gedaen heeft.

O/lieve Heere / hoe lange sal doch dese zware plage dueren : Hoe lange sal des Heeren Naem dus door u gelastert / ende sijn heylige woort dus door u geschendet worden / is 't niet een verdrietelijke dwalinge / ende dulle raserye / dat Christus/ de Sone des levendigen Gods/die de eeuwige gerechtigheyt hier voorgebracht / daer toe Hemel ende Aerde met den bloede sijns kruyces gevredight heeft/ met den woorde sijnder waerheydt / en met dat gebodt des eeuwigen levens / uyt uwer herten verstoten wordt / die hy met een soo dieren schat gekocht heeft / en met recht een woonstede Christi zijn soude / en dat een arm sondelijk vleesch en sterffelijk mensche / uyt Adams zade her gesproten / vol alder ongerechtigheyt met sijn groot spreken / leugenen / en openbare vervoeringen weder van u aen genomen / en aen sijn stede gestelt wort.

Hier merkt wat grooter oneere, en schande Christo van den valschen Propheten wort aen gehangen.

Gal.1. 1?

Och/lieve kinderen/ wat maekt gy / zijt gy so gantsch betooverd / dat gy alle redelijkheyt/ vernuft / daer toe ook Schrift / en alles so geheel verloren hebt / dat gy gantsch niet en siet/ so moet u God genadigh zijn.

Goede kinderen / neemt waer / een letter en mochter van Moses Wet niet verandert worden / tot dat de nieuwe Moses quam / die door de Wet en Pprophteten belooft was/Christus Jesus. Was nu dat Woord der letterlijker Wet / krachtigh/ dadigh / vast en in sijnen tijd onveranderlijk/ hoe wel niet meer dan door den knecht gegeven / en met een verganckelijk bloed gesegelt. Hoe veel krachtiger / dadiger/ vaster / ende onveranderlijcker is dan de vrye Wet des Geestes/ dat door den Soon selve gegeven / en met den bloede des eeuwigen Verbonds bevestight is.

Ex.24.7.

Heb.10.12. Heb.6.12. Deut.4 .2. en 12.32. Esa.8.9. Hier leert kennen, welke de valsche Propheten zijn. 1Cor.13.9.

Sy waren alle valsche Propheten / die yet wat tegen Moses Woort leerden / want sy en moesten daer niet af noch toe doen / maer hem alle wegen op de Wet ende sijn getuychenisse rechten. Alsoo zijn 't oock hedendaegs alle valsche Propheten die tegen Christus Geest / Woort / Gebodt / Verbodt / Ordeninge ende Voorbeeld leeren / of sy oock alschoon in den schijn heyliger als Joannes / yveriger als Elias / en wonderdadiger als Moses voorgaven.

Ik meene, dit heet wel recht hen in Gods Tempel setten. 2Tes.2.4.

Maer datse u wijs maken / der Apostelen leere zy stukwerk geweest / ende datse nu dat volmaekte wesen leeren / is een vervoeringe boven alle vervoeringen / als boven gehoort / want daer mede wort de creature boven den Schepper ge-eert : Paulus en heeft ook hier dat volkomen wesen niet op een ander ende beter leere gemeent / maer op dat eenige blijvende wesen door der Apostelen leere aengetuyget / dat wy in de verrijsenisse der gerechtigen / als alle leere sijn eynde hebben sal/ in eeuwiger klaerheyt / na Gods onbedriegelijke to-

toesegginge in nemen ende ontfangen sullen. Want anders strede Paulus met hem selven / ende dat waerachtige wesen en ware in Christo niet bevonden.

In den dagh des gerichts en der vercijsenissen sal 't stukwerk der Apostolische leere ophouden, en 't volmaekte wesen de eeuwige heerlijkheyt doot 't stukwerk betuyget, aenbreken. Mat. 11. 13. en 17. 11. Iohannes de Dooper was de beloofde Elias.

Item / wilt gy met den Joden en Schriftgeleerden seggen / als dat Elias noch voor den grooten en duysteren dach toekomende zy / en alsoo alle wegen op wat nieuws wachten / Antwoorde ick u ten eersten met Christus eygen Woort / hoe dat alle Propheten en de Wet tot op Joannem toe geprohеteert hebben / en soo gy het wilt aennemen / dat hy Elias is / die komen soude.

Ten anderen / so Elias schoon quame / dat hy dan evenwel niet tegen den Gront en Leere Christi en der Apostelen / maer eendrachtig met den selvigen leeren en prediken moeste so hy anders dat Ampt eens waerachtigen Predikers recht voeren woude / want op Christus Geest / Woort / Handel / en Voorbeelt (segge ick) moet alle tot op dat laetste oordeel toe gerichtet worden / of de gantsche Schrift moest onrecht ende valsch zijn.

Wil alsoo een van beyden volgen / of dat wy geenen Eliam meer krijgen en sullen / dewijle Joannes de Elias was die toekomende was / of soo daer noch eenige quame / dat hy ons dan niet dan Christus Grondt / ende Woord na inhoudt der Schrift voordragen en Leeren moet / want Christus is de man die op Davids stoel zit / ende in Jacobs Rijck / Huys ende Gemeente regeeren sal eeuwighlijk.

Luc. 1: 28. Dit is de rechte wage en goutsteen, op welken men alle Geesten weegen en strijcken moet. Gen. 3. 1.

Wil dan hier mede u al te samen uyt hertsen grond vermaent hebben / dat gy doch alder Geesten Leere / Geloove / ende Handel / met Christus Geest / Leere / ende Handel / wegen ende recht beproeven wilt / op dat gy meugt nuchteren werden / alle geesten die daer mede over een komen / zijn uyt God / maer die daer tegen zijn / zijn uyt dien / die Adam en sijn geslachte van den, beginsel af van God afgekeert / en door de leugen in den doot geboert heeft.

Maer en hoort gy niet / en wilt aller wegen de ooren nader leugen keeren / meer die vervoerische creatuer als den onbedriegelijcken schepper glooven / uwen voet op dat slibberige setten / geen schrift / vermaninge / noch Godts handt ende straffe / vreesen noch waernemen / maer alles verachten / en als onnutte en ydel bezijden setten / u met leugenen / gesichten / dromen / schoonen schijn en valse bediedinge altoos troosten laten / en also sonder kruys op den ruymen wegh blijven / sal u oock de rechtveerdige Heere spotters en vervoerders by hoopen toeschicken / ende door sijn rechtveerdige oordeel van de eene Godloose dwalinge in de andere vallen laten / gelijkmen sien magh.

Na het jeucken der ooren en begeeren der herten geschiet de vervoeringe. 2Tim. 4. 3. 2Tes. 2. 2.

Gy sult met leugenen / wint / sotheyt / ende huychelye versadight worden / de vruchten uwer lichtveerdigheydt vergaderen / ende ten laetsten met allen valschen Propheten / ende logenachtige wonder doenders hooren: Wijkt alle van my / gy quaed doenders / ick en hebbe u noyt gekent.

Mat. 7. 23.

Hier mede zijt eeuwigh gewaerschout / ende trouwelijck in Godt vermaent / Siet voor u den dagh die naeckt / doet boete en betert u / Gods Woort is de waerheyt. Isser ymant onder u die Godt vreest / die denke na / wat ick hier schrijve / hy ondersoeke de schrift / en geloove de waerheyt / Godt haet alle leugenaers / dat eeuwigh wee / en der tanden klapperen sal der geveynsden part en deel zijn. Wie overtreet en niet in Christus leere en blijft / en heeft genen Godt.

Io. 17. 17.

Ps. 5. 7. 2Io. 1. 9.

Och / gy ellendige betooverde kinderen / keert weder / wist gy wat het ware / die levendige Fonteyne Christum te verlaten en hem selven sulke drooge Fonteynen te graven / die geen water geven en konnen / hoe kortelijk sout gy den valsche Propheten / en dat huychelsche leven den rugge keeren en u den waerachtigen Herodes onser zielen Christo begeven / en sijn gewisse raed / leere / vermaninge / ordeninge / ende heylige voorbeelt (hoewel in der zwakheyt) volgen en nakomen: maer de toversche blintheyt heeft (eylacen) dat verstant verdonkert: de lieve barmhertige Heere / gunne u al te samen oogen om te sien / ende herten om te verstaen / wenschen wy uyt gront onser zielen / Amen.

Ba. 3. 12. Ier. 2. 10.

Des Heeren Bruydt, Rijcke, Stadt, Lijf en Gemeynte genade ende vrede.

AAldus spreeckt de Bruydegom Christus Jesus door Salomo tot sijn Bruydt / de gemeente: Staet op mijn Vriendinne / mijn schoone / ende komt hier / want siet den winter is vergangen / den regen is wegh en daer henen / die bloemen zijn hier voor gekomen in den lande / de Mey-tijd is hier / en de Tortelduyve laet haer hooren in onsen Landen / de Vijgeboom heeft knoppen gekregen / de Wijnstocken hebben oogen gewonnen en geven haren reuck: staet op mijn vriendinne / en komt / mijn schoone komt hier.

Salomo is Christus, Bruyt, vriendinne, schoone is de gemeente.

Uytverkoren trouwe kinderen / gy die met my tot gelijcke Genade / Erve / Deel / ende Rijcke beroepen zijt / en na des Heeren naem genoemt wort / hoort de stemme uws Koninks Christi / hoort de stemme des Bruydegoms / O gy Bruydt Gods / gy Vriendinne des Heeren staet op en verciert u / uwen Konink en Bruydegom tot eeren / hoe wel gy reyn zijt / reynight u noch meer / hoe wel gy heyligh zijt / heylight u noch meer / ende hoe wel gy rechtveerdigh zijt / rechtveerdiget u noch meer / verciert u met dat witte zijden kleedt der gerechtigheydt / hangt aen uwen halse de gulden keeten aller vroomheyt / omgordet u met dat schoone gordel der Broederlijcker liefden / neemt aen den trou-rink eens waerachtigen Geloofs / verguldt u met dat edel fijne gout des Godlijcken Woords / verciert u met de peerlen van menigerley deughden / wasschet u met de klare wateren der genaden / en salft u met de olie des Heyligen Geest / wascht uwe voeten in de klare blinckende vloed des Almachtigen Godts / laet u geheel lichaem suyver en reyn zijn / want u vriendt haet alle rimpelen en vlecken / soo sal hy lust aen uwer schoonheyt hebben / u prijsen ende seggen / hey hoe schoon zijn uwe Borsten mijn Suster / lieve Bruyd uwe borsten zijn lieflijker dan wijn / ende den reuck uwer salven gaet boven alle kruyden / uwe lippen zijn als druppende Honigseem / honigh ende melck is onder uwe tonge.

Can. 2. 10.

Dese vercieringe, reyninge, heylinge en rechtveerdinge geschiet door 't Geloove in den Geest. Ap. 22. 10. De Bruyts Borsten zijn de twe testamenten. Hier mag men door den reuk der salven verstaen de vrucht der gerechtigheyt door de Lippen des Predikers, en door 't honigh en honingseem, Godes woort, Christus. Can. 4. 10. Geestelijke schoonheyt.

Verblijdt u / O gy beloofde des Heeren / want schoon is hy boven alle kinderen der men-

menschen / die u getrouwt heeft / uytverkoren onder veel duysenden / sijn hooft is als dat fijnste gout / sijn hayr is kroes / sijn oogen als der Duyven oogen aen de water-beecken met melk gewasschen / sijn kaken sijn als de wassende kruyt hoven / sijn lippen als de roosen / die van myrre druppen / sijn handen sijn als de gulden ringen vol met Turkoysen / sijn lijf is als een reyn Elpenbeen met Saphieren verciert / sijn beenen sijn als marmelen pijlaren / gefondeert op gulden voeten / sijn gestalte is als den Libanon / ende sijn kele is soet / ende sijn woort lieflijk / roepet ende spreeckt: Hoort dochter / siet daer op / ende buyght u ooren / vergeet uws volks / en dat huys uws Vaders / want de Konink begeert uwe schoonheyt.

Vriendelicheyt, liefde, waerheyt.

Can. 5. 6. De soete kele is 't soete geluyt sijns genadenrijken Woorts. Ps. 45. 11. Hest. 2. 17.

Treet voorwaerts / O gy Koninginne / O gy welbereyde ende schoonste boven alle Vrouwen / buygt uwen hals met Hester onder sijn geweldige Scepter / hoort sijn woort en vreest sijn gerechte / bekent sijn grooteliefde / want hy heeft hem soo seer tegen u verkleynt / uw geslachte was uyt der Cananiten Landt / u Vader was van den Amoriteren / ende uwe Moeder van den Hetiteren / uwen navel en wert niet besneden / doen gy geboren wert / met water wert gy niet gebadet / niet sout niet gewreven / noch in windelen gewonden / ende gy laeght in uwen bloede verstikt / siet / soo veracht was uwe ziele / gelijk de Propheet klaegt.

De groote liefde en genadige verkleyninge Christi tegen ons.

Ez. 16. 6.

Maer hy heeft hem over u ontfermt / dat leven toegeseyt / opgevoedt / uwe schande toegedeckt / van uwe onreynigheyt gesuyvert / van uwen bloede afgewisschet / met balsem gesalft / met geestelijke kleederen bekleedt / met spanselen / oorringen / ende een schoone kroone geciert / voor sijn Bruydt aengenomen / ende een eeuwigh verbont met u gemaekt / met olie / honigh / ende semelmeel heeft hy u gespijst / in de slaepkamer sijnder liefden ingevoert / ende gekust met den monde sijns vredes.

Christus genade, bermhertigheyt en liefde over ons

Can. 1. 1. Christus vlijte en hulpsalige dienst tegen ons ellendige sondaren.

Ey hoe een lieffelijk gunstigh Bruydegom ende genadigh Konink is dat / die sijn arme Teerige / Ongeachte / jae Hoerachtige dienstdeerne tot een soo hoogen Vrouwe verkoren / ende tot een soo heerlijken Koninginne beroepen heeft / ende en heeft hem geen moeyte / arbeyt noch onkosten laten verdrieten / tot dat hy se de alderschoonste / suyverste / weerdigste ende edelste boven alle Wijven gemaeckt heeft.

Staet op / ende haest u / verciert en pronkt u op / looft ende prijst dien die u geschapen / en met den woorde sijnder genaden tot soo hooger eeren beroepen heeft.

De winter ende regen zijn vergangen / de bloemen worden gesien / en de Torteldayve gehoort in onse landen / daer is niet meer dat ons deeren en letten kan / helle / sonde / duyvel en dood / daer toe werelt / vleesch / vyer en zweert zijn van allen Gods kinderen door Christum al verwonnen / al haer wetenschap is Christus Jesus / haer soecken is de reyne Apostelsche leere / en dat vrome onbestraffelijke leven dat uyt God is.

2 Cor. 2. 16.

Lof sy den alderhoogsten / die de leugen verstomt / en de waerheyt klinkt in allen straten / Antichristus wort beschaemt / ende Christus klimt in hooger eeren / jae de onvruchtbare konde winter is verzwonden / en den vruchtbaren lustigen Mey is hier toe gekomen / de lieflijke schoone bloemen ontspruyten aen allen kanten / de Torteldayve gruytet / dat heylsaem Heyligh Woort / dat Woort der boeten / dat Woort der Genaden / en des eeuwigen vredes wort met mondt / schrift / leven en dood betuygt in vele landen.

By den winter verstaet den tijd des Wets, of den tijdt der ongenaden, en by den Mey den tijt des Euangeliums, en der genaden.

Waekt u op gy alderschoonste / gaet in den Lusthof en Wijnberg uws Vriends / en siet de Vijgeboom die knopt ende de Wijngaerden geven haren soeten reuk / dat geloove dat groeyt / de liefde bloeyt / de sonne die wijkt / en de waerheyt wert vertoont / die soo ontallijke vele jaren sonder vrucht geweest is / ende hoe wel gy nu een weynigh tijds der Sonnen brant moeste dragen / soo weet gy evenwel dat / dat u dat rijke der eeren in eeuwiger vreughden toe geseyt en bereyt is.

De Lusthof en Wijnberg is de vergaderinge der gerechtiger.

Verblijt u / en waekt / zwert zijt gy / maer gantsch lieflijk / gy zijt als de hutte Keder / als de Tapeten Salomo / gy zijt dat kruytdhofken uws vriends / daer over den Noorden ende Suyden wint herwaeyet / dat ook uwe kruyden druppen moeten.

Vreest niet gy kleyne vergaderinge / want het gelieft den Vader om u te geven dat rijke / niet dat verganckelijke Rijcke van Assyrien / Meden / Macedonien / of Romen / maer dat rijcke der Heyligen / dat rijcke des grooten Koninks / dat rijcke Davids / dat rijcke der Genaden / en des eeuwigen Vredes / dat nimmermeer vergaen / maer eeuwigh blijven ende staen sal. Hierom hoort hem / ende zijt gehoorsaem / op dat gy niet met de hoveerdige ongehoorsame Vasthi uytgestooten maer met de ootmoedige Vroome Hester in eeuwiger heerlijkheydt voor den waren Ahasveros Christum leven / ende eeuwigh by hem blijven mooght. Siet op gy Dochter Sion / en merckt aen wat u belooft is / O Jerusalem / hoewel gy nu als een troosteloose eenen tijdt lanck sit / ende allerley onweder / ende hagel dragen moet / sal evenwel uwe noodthulper tot bequamer tijd daer zijn / die als den morgenstond u gerechtigheyt hier voortbrengen / ende u beschermer voor alle winden ende stormen zijn sal / want soo spreeckt hy die u lief heeft gehadt / ick wil uwe steenen als een pronckerye leggen / ende wil u met Saphyren fondeeren / uwe Vensteren wil ick van Christallen / ende uwe Poorten van Carbonkelen maken / ende alle uwe palen van uytgelesene Steenen / alle uwe kinderen sullen van den Heere geleert zijn / en grooten vrede hebben / door gerechtigheyt suldy bereyt worden / onrecht ende gewelt en sullen niet meer in u zijn.

Can. 4. 23.

Luc. 12. 32.

Dan. 7. 14. Luc. 1. 29.

Esa. 9. 6. Hest. 1. 7. en 2. 11.

Na tempeest volget schoon weder.

Christus is een nood helper alder ellendige die Godlijk bedroeft zijn.

Esa. 54. 18. Ap. 21. 19.

Neemt waer / uwe mueren staen op twaelf Fondamenten gevestight / uwe poorten zijn van peerlen / de stadt van louteren goude / de stroom des levendigen Waters van den stoele Gods en des Lams midden op hare straten en dat hout des levens op beyde zijden / ende sijne bladeren dienen tot gesontheyt der Heydenen / Saligh en Heyligh is die / die een deel aen dese stadt heeft.

Wel den genen die Ierusalem beschout in sijnder heerlijkheyt.

Hierom soo reynight u / gy die den Heere soekt / besnijt de voorhuyt uwer herten / want dese heylige weerde Stadt en magh van genen onbesneden bewoont / haer gulden straten van genen onreyne voeten getreden / haer

Deut. 10. 16. Ier. 4. 4.

klare

Sy moeten ware Christenen zijn die dese stadt bewoonen sullen. Apoc.22.15. Rom.15.3. Matt.5.39. Phil.1.5, en 2.15. Col.3.4.

klare wateren van geen onreynen gedroncken / de vrucht des levens van geen Godloosen gegeten worden eeuwelijck / maer daer buyten zijn honden / tovenaers / hoeren-jagers / dootslagers / afgoden-dienaers ende alle die de leugen lief hebben ende doen.

Weest alle eenderley gesint nae Christum Jesum / zijt vlijtigh te houden de eenigheyt des Geests / door den band des vredes / gy zijt doch alle een eenigen Tempel / Huys / Stadt / Bergh / Lijf ende Gemeente / in Christo Jesu.

Matt.5.14.

Uw licht settet op den Kandelaer / uwe Stadt bouwt op eenen hoogen Bergh / leeft onstraffelijck / handelt in alle dingen Christelijck / vreest Godt in alle uwe wegen / prijst hem in alle uwe wercken / groot is de genade die verschenen is / bewijst u in alle dingen als de gene die uyt Godt gebooren zijn / mijdet alle valsche leere / betaelt geen quaet met quaet / maer vergeldet dat quaet met goet / biddet sonder ophouden / in lijdsaemheyt besittet uwe zielen / rechtet alle uwe gedachten / na Christus gedachten / uwe woorden / na Christus woorden / ende u leven na Christus leven / soo mooght gy in der eeuwigheyt nimmermeer bedrogen worden.

Rom.16.16. 1 Tim.6.5. 2 Ioan.1.10. Rom.12. 2 Tess.3.35. Luce 21.7.

Ephe.4.1.

Wandelt weerdelijcken na de roepinge / daer mede gy geroepen zijt / laetse tyranniseeren / lasteren / schelden ende woeden / alle die den Heere ende sijn woorden haten ende vyant zijn / sy en vervolgen niet u / maer Christum Jesum / diese tot sijner tijdt rechten ende (soo sy haer niet bekeeren) weder in haeren schoot vergelden sal.

Act.9.4.

Apoc.3.11. Ephes.6.14. 1 Tess.5.8. Matt.10.22. 2 Cor.6.8. Marci 8.48. Rom.10.11. 4 Esd.16.76.

Strijt ende kampt Ridderlijck / op dat u de Kroone niet ontnomen en wordt / vlieght tot den bergh der behoudinge / Christum / Jesum omgort u met de wapenen der gerechtigheyt / bekent Gods Woord in ootmoedigheyt / wanckelt noch en wijckt / Godt is uwe Leydsman / weest trouw tot in den doodt / soo sult gy des levens Kroone erven.

Apoc.2.10. en 3.5.

Wie overwint sal met witte Kleederen bekleet / en sijnen name uyt dat boeck des levens niet gewisschet worden / ende hoewel wy voor de oogen der onwijsen schijnen te sterven / ende dat wy van den rechten wegh geweecken zijn / so zijn evenwel onse zielen in gewisse hoope ende vrede.

Sap.3.2.

2 Tim.2.11.

Het is een ongetwijffelt Woordt (spreeckt Paulus) soo wy met Christo sterven / sullen wy met hem leven / soo wy met hem lijden / sullen wy met hem regeeren / maer is 't dat wy hem versaecken / soo sal hy ons oock versaecken.

Ier.11.20.

Daerom soo vreest uwen Godt van herten / waekt ende Bidt / ende beveelt dien met Jeremia uwe saecke / die u tot sijn lieve Bruydt / kinderen ende Lidtmaten verkoren / tot dat Rijck sijner genaden / ende erve sijner heerlijckheyt beroepen / en met den onbevleckten bloede sijner eeuwiger liefden gekocht heeft / Christo Jesu.

Vrede sy met u / de Geest / Kracht ende Genade onses Heeren Jesu Christi / zy met alle mijne Medehulperen / Geloofs-genooten / Broederen ende Susteren / tot in dat eeuwige leven / Amen.

Conclusie.

Siet / lieve Heeren / Vrienden / en Broederen / hier hebben wy u op het kortste aengeteekent / op wat gront / reden ende Schriften wy gebouwt staen / wat wy soecken ende voor hebben / ende hoe wy alle Grouwelen / Secten ende Godloosheden der gantscher Wereldt / soo wel by den grooten als by den kleenen / sonder eenigh aensien der persoonen / met des Heeren Woordt bestraffen / ende de heylsaeme reyne waerheyt een yegelijck aenwijsen; de Godvreesende mogen leesen ende rechten.

Ick en heb 't niet uyt alsulcken oorsaeck gedaen / als dat ick meene / dat Kruys Christi daer door los ofte ontslagen te worden / in geener manieren / want ick weet en ben 't seecker / dat dat Lam met den Wolf / de Duyve met den Stoot-vogel / ende Christus met Belial nimmermeer en sullen vrede krijgen / de waerheyt sal gehaet worden / al waer 't schoon datse Christus selve van den Hemel spraecke / daer en magh noch Schrift / noch Vroomheyt / noch Christus / noch Apostelen / noch Propheten / noch Heyligen / noch Goet / noch Bloed by den menschen gelden / al de gene die dese hoovaerdige / gierige / stoute / afgodische / bloet-droncke ne Wereld in eenen oprechten reynen yver bestraft / hare salighheyt ende eeuwige welvaert van herten soeckt / die moet hier lijden / ende de Persse treden.

De oprechte Liefde wort altijt met leet van de Wereldt beloont. Matt.10.22. en 24.9. Act.14.22. Luce 24.45.

Gy moet van alle menschen (spreeckt Christus) gehaet worden om mijns Naems wille. Door veel drucks moeten wy ingaen / tot dat Rijcke Gods / Christus moeste selve lijden / en alsoo weder in sijn Glorie ingaen.

Maer ick heb 't daerom gedaen / op dat de edele klare waerheyt moght weder aen den dagh komen / dese / ofte die daer door gewonnen / de blinde op den rechten wegh gewesen / de hongerigen met dat Broodt Gods gespijst / den verdwaelden weder tot Christum haren Herder gewesen / den onwijsen geleert / Gods Rijck uytgebreyd / ende sijnen Heyligen Naem groot gemaeckt ende gepreesen worde. Ende dit alle met t'samen onse onschult / sal alle bloetgierige Tyrannen / oock alle Verleyders ende valsche Propheten / ende alle verstockte ende onboetveerdige / in den dagh des oordeels / tot een getuygenisse zijn / dat haer de waerheyt betuyght ende geseydt is.

Maer wilt gyse niet hooren / soo zy u sonde op u / Gods Geest / Woordt / Grondt / Ordeninge en Wille heb ick u na mijn kleene gave verkondight / ende de gerechtigheyt aengewesen / wie ooren heeft / die hoore / ende wie verstant heeft / die magh verstaen: Jck betuyge mijnen Salighmaecker openbaer / ick betuyge hem / ende en huychele niet / is 't dat gy geen boete en doet / uyt Godt niet geboren en wort / in uwen Geest / Geloove / Leven / ende Godsdienst met Christo niet eens en wort / soo is dat vonnisse uwer verdoemenisse over uwe arme ziele door de geheele Schrift bereyt.

4 Esd.2.27.

Alle die u anders leeren dan wy u hier uyt Gods Woordt geleert ende betuyght hebben / die bedriegen u. Dit is den smallen wegh daer door wy alle wandelen / ende tot de enge poort inkruypen moeten / soo wy anders saligh willen zijn.

Matt.7.13.

Niemant en is geen Christen dan die Christelijker aert is.
1 Ioan. 2. 6.
Rom. 8. 9.
2 Ioan. 1. 9.
1 Ioan. 3. 8.
Daer en helpen geen middelen, noch goddelijck, noch menschelijk, wilmen een Christen zijn, soo moetmen uyt Godt en Gods Woort gebooren zijn.

Hier en is noch Keyser / noch Koninck / noch Hertogh / noch Grave / noch Ridder / noch Joncker / noch Doctor / noch Licentiaet / noch Rijck / noch Arm / noch Man / noch Vrouwe uytgenomen / wie hem beroemt dat hy een Christen is / die moet wandelen gelijk Christus gewandelt heeft / wie Christus Geest niet en heeft / die en behoort hem niet toe / wie overtreedt en in Christus Leere niet en blijft die en heeft geenen Godt / wie sonde doet / die is uyt den Duyvel / hier en mogen nu noch Doop / noch Nachtmael / noch Biechten / noch Absolveeren helpen. Dese en diergelijke Schriften staen onbeweeghlijk / ende richten alle den geenen die buyten Christus Geest en Woordt leven / ende op aertsche vleeschelijke dingen gesint zijn. Sy en mogen oock van Engel noch van Duyvel omgestooten / verdraept / noch gezwackt worden eeuwelijck.

Is 't dat gy nu met dat wederspannige Israël seggen wilt. Wy en willen na dat woort niet hooren / dat gy ons in des Heeren Naem predickt / maer wy willen doen gelijck onse Voorvaders / onse Koningen en Vorsten van lange Jaren tot hier toe gedaen hebben. Soo antwoorde ick met den Heyligen Jeremia / en segge alsoo: Dewijle gy lust tot de leugenen hebt / en sulcke grouwelen doet: Soo heeft oock de Heere uwe boose wesen ter herten genomen / ende schickt u de eene harde straffe over de andere / Honger / Pestilentie / Onweder / Jammer / ellende en dat verteerende wreede Swaert / dat uwe Landen tot een verwoestinge / wonder / ende tot eenen vloeck gemaeckt werden / gelijkmen aen veel plaetsen sien magh. Daerom dat gy den vreemden Gods-dienst doet / den Heere uwen Godt veracht / sijn Woordt verwerpt / dat onschuldigh Bloedt vergiet / na uwen moedwille handelt / tegen uwen Godt sondight / ende in sijn Wetten / Ordeninge ende Geboden niet en wandelt / gelijck u des Heeren mond dat over al opgeleyt ende bevolen heeft.

Ier. 44. 16.
Gods straffe over de sonde.

Voorder segge ick / als dat de onnutte wederspannige Wereldt gemeenlijck tegen haren wille vermaent ende bestraft is / waer door oock dat meestendeel der Propheten ende der getrouwe Dienaeren Gods / van den Vorsten ende Overigheden als Oproerders ende Muytemaekers / ende van de Priesters ende gemeenen Volcke / als Verleyders ende Ketters gerichtet / ende vermoort zijn.

Ier. 30. 19. en 36. 26.
Ier. 26. 8.

Waer op wy onse reekenschap / beyde om te leeren ende om te lijden gemaeckt hebben / wel vermoedende dat ons in dier saecke niet beter als haer overkomen ende geschieden sal. Maer wy seggen evenwel met Ezechiel soo veel: Wanneer het komt / dat daer komen sal / soo sult gy bevinden / dat u des Heeren Woordt sonder alle bedecktheydt ende huychelerye in loutere klaere Letteren voorgedragen ende geleert is.

De Barmhertige Genadige Vader / door sijnen lieven beminden Sone Jesum Christum onsen Heere / gunne u al te saemen de Gave ende Genade sijns Heyligen Geestes / dat gy desen mijnen Christelijcken arbeydt ende dienst der trouwer liefden / met alsulcker herten hooren ende leesen meught / dat gy de ongevalschte reyne waerheydt uyt voller zielen na jagen / bekennen / gelooven / navolgen / en eeuwigh saligh werden meught / Amen.

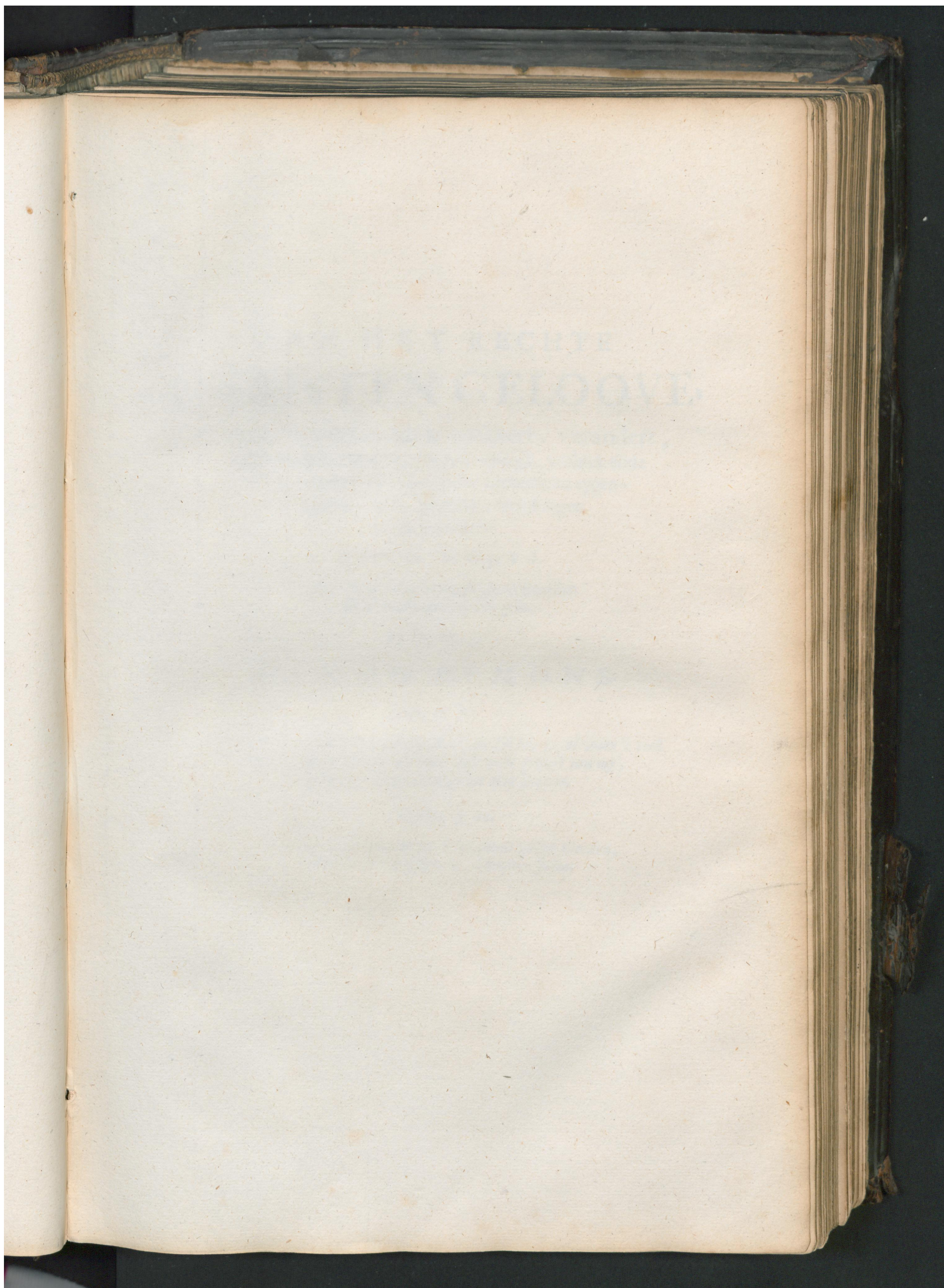
Eze. 33. 34.

Lieve Edele Heeren / gunnet uwe arme Dienaers / dat wy den Heere van herten mogen vreesen / Gods Woordt Prediken en recht doen / dat bidden wy om Jesus wille.

O Heere / Vader aller genaden / opent doch de oogen aller blinden / dat sy uwen Wegh / Woordt / Waerheyt ende Wille mogen sien / ende daer in met getrouwer herten wandelen / Amen.

Door my M. S.

VAN HET RECHTE
CHRISTEN GELOOVE,

Dat des Menschen herte omkeert, verandert, Godvreesende, oprecht, nieuw, vredigh, vrolijck ende Saligh maeckt, met sijne rechte natuerlijcke eygenschappen, aert, natuere, werckingen ende krachten.

ANNO MDLVI.

Wederom met grooter neerstigheyt doorsien ende wat formeelijcker geset.

DOOR

MENNO SYMONS.

Joan. 11. 25.

Wie aen my gelooft (spreeckt Christus) die sal leven, al waer 't oock dat hy storve. Ende die daer leeft ende gelooft aen my, die en sal in der eeuwigheyt niet sterven.

1 Corint. 3. 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, behalven dat'er geleyt is, Christus Jesus.

VAN HET RECHTE
CHRISTEN GELOOVE.

Allen uytverkoren Kinderen Godts, onſen lieven Broeders ende Suſters in Chriſto Jeſu, wenſchen wy vermeerderinge des Geloofs, Genade ende Vrede, een geeſtelijcke vreughde, de volkomen gerechtigheyt, ende dat eeuwige leven van Godt onſen Hemelſchen Vader door Jeſum Chriſtum ſijn eenigen gebooren Sone onſen Heere, de welcke ons heeft lief gehadt, ende heeft ons gewaſſchen van onſe Sonden in ſijn Bloedt, hem zy Lof, Eer, ende Prijs, Rijck, Kracht ende Majeſteyt, van eeuwigheydt, in eeuwigheydt, AMEN.

Ap.5.4.

Uytverkore Lieve kinderen / Broeders en Suſters in Chriſto Jeſu / hoe wel wy (O God) ſoo neerſtelijken van deſe onverſtandighen blinde werelt verhindert worden / om dat rechte Euangelium onſes Saligmakers Chriſti voor alle man mondelijk te leeren / en de wreede bloedige tyrannie door dat aendrijven van onſe onnutte boſe Papen en Predikanten / ſoo onbeſcheydelijk tegen Chriſtum en ſijn Woort gebruykt wort / want ſy arme kinderen dat ſchuym veel meer als dat gout / dat kaf als de tarwe / de leugen als de waerheyt / en de duyſterniſſe als dat licht ſoecken / en lief hebben / ſo wil evenwel Gods eenige onoverwinlijke waerheydt / die alle wegen door den Heyligen Geeſt / in de rechte Godts kinderen triumpheert / dragen haer kroon / niet tegen ſtaende / dat ſy van de overwonnen Slange en ſijnen zade / gelijk de ſtoute verachters / leugenaers en bloedvergieters ſo deerlijcken in haer hielen gebeten wordt / dat ſy oock nau in de gehoorſaemheyt haers Heeren Chriſti gaen of ſtaen en magh : Dit alle niet lettende hoe grouwelijken ſy ook tieren / moeten dit ſelvige nijdige bloedige zaed en ſlange evenwel met gebroocken hoofde gantſch krachteloos onder haer voeten blijven / als die door kracht des Geeſts met de Euangeliſche waerheydt in Chriſto Jeſu geheel overwonnen en vertreden zijn.

De geleerde beletten de waerheyt.

Hier merket hoe het Serpent de nieuwe Eva in de hielen bijt. Gen.3.15.

Nademael dat dan deſe oude kromme ſlange / die van aenbeginne tegen Godt ſtout / hooveerdigh / leugenachtigh / en een wreede Moordenaer geweeſt is / aldus onder de voeten Chriſti en ſijnder gemeenten geleyt is / en de vernielinge ſijns leugenachtigen zaeds door de geopenbaerde waerheyt lijden en ſien moet / daerom knerſchet hy op ſijn fenijnige tanden met grimmigen toorn en blaeſt uyt den leugenachtigen mont ſijnder Propheten en Predikanten / den verdoemelijken helſchen adem aller ketteryen op dat aller grouwelijckſte / ja hy golvet uyt de verſchrickelijke waterſtroomen ſijnder tyrannyen door des Werelds Overheeren en Geweldigen na de heerlijcke Vrouwe / die daer bevrucht is met des Heeren Woort / hoopende dat hyſe met haer zaed uytroeyen ende te niete maken ſal. Van God zy eeuwigh gebenedijd / dieſe voor den rooden draek bewaert ende een plaetſe in de woeſtijne bereyd heeft.

In den beginne ſprak Satanas door de ſlange

maer nu door de valſche Predikanten. Ap.12.19.

Aengeſien (ſegge ick) dan / dat ick met de levendige ſtemme om de aengetekende oorſake opentlijk niet leeren en kan / ſo wil ick u noch evenwel / ſo lange als 't my de Heere toe laet / ende ick leve / Schriftelijk alle wegen met mijn kleyne gave dienen / die my de genadige Vader door ſijnen Chriſtum uyt de overvloepende ſchatten ſijnder Hemelſcher Rijckdommen gegeven heeft. Dienen (ſegge ick met den Heyligen Paulo) wil ik u / niet met heerlijke woorden der menſchelijker Wijsheyt / want ick en hebſe noch en kenſe niet. Ick laetſe de gene ſoecken / die daer na begeerigh zijn. Mijnen roem is alleen met den ſelfden Paulo / Chriſtum te kennen / en dat die voor ons gekruyſt is. Want ſijn kenniſſe is dat eeuwige Leven / daerom en kan ons oock Godt met geen beter wijsheyd begaven / dan met deſe / hoe wel ſy een ſo leelijcken ſotheyt by der wereld is / want ſy overtreft alle goud en ſilver / alle peerlen en koſtelijk geſteente / daer en is niet onder den Hemel dat men met haer vergelijcken magh / haer wegen zijn lieflijke wegen / en haer paden zijn de paden des vredes. Sy is eenen boom des levens allen den genen dieſe aenveerden / en ſaligh zijn die / dieſe bewaren.

Phil.3.11.

Ioa.17.3. Chriſtum kennen, is de beſte wijsheyt.

Ja / lieve Broeders / alle die in deſe wijsheyt (want ſy alleene de wijsheyt der Heyligen is) recht van Godt geleert word / magh men om der genaden wille die hem gegeven is / boven alle promote Doctoren / Theologen / Juriſten / Oratoren / ende Poëten met rechte wel beroemen / of hy alſchoon ook geen handen en hadde om te ſchrijven / noch tonge om te ſpreeken / en waren de alder ellendigſte Irus die op der gantſcher aerden is.

Pro.3.14.

Irus de alder armſte.

Maer alle die in deſe wijsheyt van God niet geleert en wordt / ſoo hy oock alrede ſo heerlijk waer als Salomon / ſo victorieus als Alexander /

Creſus de rijkſte.

Onwijs blijft hy die niet van Godt geleert en wort. Iac.1.5.

der / soo rijck als Cresus / soo sterk als Hercules / soo geleert als Plato / soo subtijl als Aristoteles / soo welsprekende als Demosthenes en Cicero / en in so menigh tongen ervaren als Mitridates / ja soo hooge en diepe versocht / dat ook sijns gelijke van aenbeginne niet geweest en waer / soo is hy doch een sot voor des Heeren Oogen / moet men my bekennen ende toestaen.

Iac.1.5. Iac.1.17.

Met dese selfde wijsheyt dan / so veele my de goede Vader (segge ick) die de rechte gever alder goeder / en volmaeckter gaven is / door Christum sijnen Soon daer van gegeven heeft / begeer ick niet alleene onsen Broeders ende Susters / maer ook alle de wereldt van gantscher herten te dienen / op dat alle hongerige / ende dorstige zielen / die geerne nae des Heeren wille leven souden / die haer tot sijnder eeren geschapen / ende met dat bloed sijns Soons gekocht heeft / met dese Hemelsche Wijsheyd tot sijnen prijs van boven mogen worden aengedaen ende versadight / ende leeren den Almachtigen grooten God door sijnen Soon en Woordt in sijnen Geest recht bekennen / die daer spreekt: De wijse en beroeme hem niet van sijnder Wijsheydt / de sterke en beroeme hem niet van sijne sterkheydt / noch de Rijke van sijnen Rijckdom / maer die hem beroemen wil / die beroeme hem des / dat hy my wete ende kenne / dat ick de Heere ben / die daer doet barmhertigheydt / recht / ende gerechtigheydt op Aerden / want sulks behaegt my.

Ier.9.22.

1Pet.1.23. Iac.1.9. Gal.4.19.

Och / mijn beminde kinderen / gy die met des Heeren Woort door den Geest gebaert zijt / gedenkt eenmael recht in uwe herten nae / hoe onbegrijpelijk groot dat de Hemelsche goedheydt ende genade is / die ons door Christum verschenen / ende van den Vader gegeven is / dat hy ons bedroefde sondaers in onse alder grouwelijkste blindheydt / doen wy noch Godt / noch Christum en kenden / vremt van 't leven dat uyt Godt is / kinderen des toorns ende des eeuwigen doods waren / bekenden dat Woort des Vredes niet / en dwaelden als de Schapen die van geenen Herder en weten / met dese heerlijke Godsalige gave sijnder wijsheyt so barmhertelijk beschonken heeft / dat hy ons den kostelijken dieren schat der rechter waerachtiger kennisse tot den rijke Godts / die soo heymelijken in den Acker begraven leyt door sijnen Geest heeft laten vinden: Ende heeft ons de verholentheydt sijns welbehagens / ende dat rechte wederbarende verstant sijns heyligen Euangelimus geopenbaert / dat men in geenen hoogen scholen leeren / met geenen gaven koopen / in geen verre landen halen / noch met geenen werken verdienen kan. Dat hy ons de rechte saligmakende waerheydt door den sleutel van sijn Woord ende Geest ontbonden / ende voor Keyseren / Koningen / Heeren / Vorsten / Wijse en Geleerde der gantscher wereld beslooten heeft. Dat hy ons van de macht der duysternissen verlost / ende in dat rijke van sijn beminde Soon / na sijn goed behagen gevoert heeft. Ja dat hy ons tot Koningen en Priesteren gemaekt heeft / dat wy een verkoren heyligh volk zijn sullen / een volck dat hem in der liefden dienen / ende eygen zijn sal / om dat wy sijne krachten sullen verkondigen / dat hy ons uyt der duysternisse in sijn wonderlijke Licht beroepen heeft / als Petrus seyt / O groote genade en liefde.

Eph.2.4. en 4.28. Mat.9.13. Mar.6.57. Mat.13.44. Deut.30.12. Rom.10.6. 1Cor.2.7. Mat.11.29. Col.1.13. Ex.19.6. 1 Pet.2.10.

Alderliefste Broeders / verblijdt u in den Heere alle tijdt / noch anderwerf segge ick u met Paulo / verblijdt u / dat de aldergrootmachtigste Keyser / Christus Jesus / die alle gewelt heeft in den Hemel ende op der Aerden / soo een genade aen u bewesen heeft / Dat hy u arme ongeachtede kinderen / die hier alder wereldt spot / smaet / ende schande zijn moeten / tot soo hooger eeren beroepen heeft / dat hy u tot Koningen ende Priesteren geheyligt heeft / Koningen segge ick / die met de Olye der genaden door den Heyligen Geest gesalft zijn / gekroont met de kroone der eeren / aengedaen met dat cieraet der gerechtigheydt / ende regneren door Christum uwen Keyser / niet met dat geweer des Doots / als met Busschen / Spiesen / Sweerden / Peerden / Ruyteren / ende knechten / gelijk de Koningen deser wereldt doen / dan met onverwinlijke eeuwige scepter des krachts Gods / te weten / met dat doorsnijdende scherpe Sweert des heyligen Woords over Gout / Silver / Steden / Landen / Heeren / Vorsten / Vleesch / Bloedt / Vangen / Bannen / Sweert / Staken / Water / Vyer / Honger / Dorst / Naeckheydt / Hel / Sonde / Wet / Vreese / Duyvel ende Doodt. Ende triumpheren victorieuselijken door de overwinnende kracht uwes geloovens volstandigh / beyde in 't leven en doodt / van alle uwe vyanden / sienlijk of onsienlijk / die u door der Ouden Slangen raedt ende zaedt dat beloofde Rijk geerne ontweldigen / ja stelen ende rooven souden. Der Geestelijken Koningen Heerschappye ende Regnatien is Geestelijk / ende daerom en mogen sy ook met geen tyrannie / noch valsche leere / noch boose lusten doodlijken verwonnen worden / want sy vermogen 't al door Christum / die haer sterkt / soo hy doch hare helper ende verlosser / haren schilt en dat zweert harer glorien is.

Ph il.4.4. Mat.28.18. Ap.1.6. en 5.10.

Alle waerachtige Christenen zijn Geestelijke Koningen, en haer regeeringe.

Phil.4.13. Deut.33.29. Ap.1.6. 1Pet.2.9. Ex.28.1. en 29.44. en 30.29.

Item / ook zijt gy Priesters van Godt geheyligt / niet met de uytwendige Olie van Aaron ende sijne Sonen / noch ook niet met dat verganklijke bloedt van Ossen en Schapen / of met eenige heerlijke gemaekte kleederen van goudt / sijde ende edel gesteente / gelijk de Wet eyschede / maer die met de Olie des Heyligen Geests / met dat bloed Christi / ende met dat kleedt der gerechtigheydt gesalft / besprenkelt / ende verciert zijt. Daer toe van Godt verordineert ende beroepen / niet om de Offerlijke Creatueren ende Dieren / alle dage met een yseren Mes te dooden / ende die selve also in eenen uytwendigen steenen Tempel of gemaekte Hutte op eenen gemaekten Altaer op te Offeren / gelijk Moses den Priesters in de Wet geboden hadde: Maer dat gy met dat mes des heyligen woorts al u leefdage menschen sult dooden (verstaet 't geestelijk) met t'samen u eygen tegenspannige vleesch en bloedt / dat is / dat gy u ende haer met des Heeren Geest ende Woort / soo sult leeren ende tuchtigen / dat gy en sy uwe ongerechtigheydt ende alle boose lusten affterven / verdempen ende te niet maken / ende alsoo in die geestelijke Hutte of Tempel opofferen / die niet van deser timmeragie en is / name-

Alle waerachtige Christenen zijn Geestelijke Priesteren en offeren Geestelijk.

Num.28.3.

Heb.9.11. en 13.10.

Dat Offer der Roomscher Papen.

namelijk in des Heeren Gemeente op den eenigen ende eeuwigen Altaer onser Versoeninge/ Christum Jesum.

Daer benevens en zijt gy oock niet sulcke Priesters/ die uyt eygen verkoren gerechtigheyt/ Broodt ende Wijn voor de sonden ende overtreedingen des gemeenen Volcks/ en voor de zielen der verstorven sult opofferen/ gy en sult oock geen Missen singen of leesen/ noch den Gulden/ Silveren/ Houten ende Steenen Beelden aenbidden/ dienen of Wierooc ken/ gelijck de arme domme Papen deser Wereldt doen/ maer gy zijt Heylige Priesters die u eygen lichaem alle dagen reynight/ heylight ende in den tijdt des noods tot eenen soeten reuck voor des Heeren waerheyt vrywillighlijck opoffert/ met t'samen uwe vuerige Gebeden en vrolijcke dancksegginge uyt een geloovigh/ omgekeert/ reyn herte; want sulcke offerhanden behagen hem. Och/ wilde Godt/ dat sy alle die haer Priesters noemen laten/ in aldusdanige Priesters verandert waren/ hey wat wouder al onschuldigh bloedt onvergoten blijven/ hoe heerlijcken soude de waerheyt uytgebreyt worden/ ende wat wouder een edel/ Christelijck en de dierbaere Wereldt zijn.

Bar.6.8.

Psalm 51.19. Heb.13.18.

Seght/ lieve Broeders/ wie is 'er die dese beroerde genade volkomelijcken begrijpen of die dese weldaden recht vertellen kan? Noch segh ick eens: Wy hebben hier voormaels alle gedwaelt als verlooren Schapen die genen Herder en hebben/ wy hebben na de onreyne boose lusten van onse verkeerde leelijcke vleesch gewandelt/ gelijck sy alle doen/ die den wegh des Vaders niet en bekennen/ wy waren ongeloovigh ende in alle Goddelijcke saecken gantsch blint/ ende onverstandigh/ vol met zweeren en etterbuylen van den voeten tot den hoofde. En waren van natueren Kinderen des toorns/ gelijck de andere/ maer de Heere zy gebenedijt/ nu zijn wy gewasschen/ nu zijn wy geheylight/ nu zijn wy gerechtveerdight/ door den Name onses Heeren Jesu/ ende door den Geest van onsen Godt. Somma/ wy zijn bekeerdt tot den rechten Herder en bewaerder onser zielen/ Christum/ die ons nu weydet in de vette Weyden sijner waerheyt/ spijsiget met dat broodt sijns Woords/ voedet met dat hout des levens/ ende laeft met de Wateren sijns Geests: noch segge ick eens: Wie kan dese genade begrijpen/ ofte vertellen?

Esa.53.9. 1 Pet.2.35. Eph.2.1. Tit.3.3.

Esai.1.6. Eph.2.3.

1 Cor.6.11.

1 Pet.2.35.

Eze.34.14. Matt.4.4. Prov.6.18. Joan.7.38.

Daer benevens heeft hy oock ons/ doen wy noch Goddeloos ende vyanden waren/ in der straffinge der sondigende Engelen niet gelijck gemaeckt/ noch de eerste verdorven Wereldt/ noch die van Sodoma ende Gomorra/ noch den Kalven-dienaers/ noch den Temteerders/ noch den Rebelleerders/ Hoereerders/ noch alle die/ die in de Woestijne tegen sijn Woordt ende Wille handelden/ want hy heeftse alle vernielt/ maer ons heeft hy door sijne groote barmhertigheyt gespaert/ met sijn rechterhandt geleyt/ door sijn goedigheyt getogen/ met sijn Woordt vernieuwt/ ende alsoo met sijnen Heligen Geest getuyght/ ende met dat heldere klare licht sijns waerheyts/ omschenen dat wy door sijn Genade/ Wereldt/ Vleesch/ Duyvel ende alles hebben afgeseyt/ ende hebben op den wegh des vredes/ onder dat genoeghlijcke Jock sijns Evangeliums gewillighlijck begeven. Ick myne/ dit magh immers wel genade heeten.

2 Pet.2.3. Iud.1.6.

Gen.6.13. en 7.17. en 8.21. Gen.19.24. Eze.16.50. Exo.32.27. Num.21.5. Num.16.31. en 25.8. 1 Cor.10.8. Hebr.3.17.

Matt.11.30.

Alderliefste Kinderen/ neemt 't waer: Heeft nu de goede Vader aldus wonderlijck na sijne groote barmhertigheyt met ons gehandelt/ en heeft hy sijn groote liefde sonder alle onse verdiensten aldus genadelijck aen ons bewesen/ so is 't immer recht ende redelijck dat wy dusdanigen goeden Heere ende barmhertigen Vader uyt alle onse krachten wederom lief hebben/ vreesen/ prijsen/ eeren/ dienen ende nae alle onse zwacke vermogen hooren en gehoorsaem zijn.

Nademael hy (segge ick) soo onuytsprekelijcken grooten liefde ende genade aen ons bedroefde sondaers bewesen heeft/ als geseyt is. Welcke liefde ende genade/ men met de blinde oogen/ ende domme vernuft des vleesch nimmermeer recht insien of verstaen en kan: maer men moet 't alleene met de inwendige oogen des gemoets/ ende Salvinge des Heyligen Geests insien ende verstaen/ dat is/ met een oprecht/ seeker/ vast/ betrouwende/ doorgrijpende/ onbeveynst ende reyn geloove/ als de Schrift leert.

Aengesien het dan met soo een ongeverwede geloove geschieden moet/ als verhaelt is/ ende wy het klaerlijcken in des Heeren Woordt bevinden/ hoe dat den gantschen handel en somma des waerachtigen Christendoms/ als weder-geboorte ofte nieuwe creatuere/ waerachtige boete/ afsterving e der sonden/ een nieuwe wandelinge/ rechte gerechtigheyt/ gehoorsaemheyt/ salighe yt ende dat eeuwige leven/ in een oprecht werckende geloove/ na meldinge van alle Schrift gelegen is/ gelijckmen op veel plaetsen der Schrift leesen ende sien magh/ soo heb ick door des Heeren genade voor my genomen/ alle lief-hebberen des eeuwigen waerheyts/ met Goddelijcke getuygenissen grondelijcken uyt des Heeren Woordt aen te wijsen/ welck dat het rechte geloove is/ dat voor Godt gelt/ ende in de Schrift belofte heeft: Namelijck/ dat nadruck/ kracht/ werck ende vrucht heeft/ Christus Evangelio ende der Apostelen Leere gelijckformigh/ op dat alle die/ die dese onse Schriften sullen sien/ leesen ofte hooren/ grondigh ende recht bekennen mogen/ hoe dat dat ongeschickte vruchteloose geloove deser Wereldt/ onnut/ ydel ende doodt/ ja oock voor Godt eeuwigh verbannen ende vermaledijt is.

Dat gantsche Christendom staet in 't geloove.

Ioan 1.13. en 4.14. en 6.17. en 7.38. en 8.11. en 9.31. en 11.25. en 16.21. en 17.3. Marci 16.15. Rom.3.28. en 4.7. en 5.1. Gal.3.11. en 5.13. Hebr.11.6.

Want sijn vruchten zijn enckel huychelerye/ menschen geboden/ Afgoderye/ ende eenen valschen Gods-dienst. Het en wederbaert niemandt. Het is aertsch ende vleeschelijk gesint. Het slaet ende vervolght alle waerheyt. Want het en kent noch Christum/ noch Christus Woordt/ gelijckmen in openbare daet door de gantsche Wereld mercken en sien magh. Ende Gods Woord en kent anders geen geloove dan dat kracht ende vrucht heeft/ dat 't herte weder-baert/ omkeert ende vernieuwt/ gelijck de Schrift seydt: De gerechtige sal sijns geloofs leven.

Aba.2.4.

Het is al te vergeefs geloove geroemt/ wanneer niet de Godsalige nieuwe vruchten ende wercken des geloofs daer en zijn.

Rom.1.17. Gal.3.11. Heb.10.33. Iac.1.9.

Vermanende daerom alle mijn Godvreesende Leesers in den Heere/ ende bidde haer al te samen/ dat sy het doch in dat binnenste haerer zielen indrucken/ ende in de vleeschelijke tafelen haers herten schrijven willen hoe dat onse allerheylighste Christen Geloove geen Doodt

Dat rechte Christen Geloove is een kracht en gave Gods.

ofte oude meeninge en is / gelijk de gemeene Wereldt meent. Oock geen woordelijcke beroeminge alleen / gelijck men by de groote en ruyme Secten vindet / maer het is een beroerende gave en kracht Gods / een levendige Hemelsche beroepinge in een ontsloten open Herte ofte Conscientie / die daer seekerlijcken en vast gelooft / aengrijpt en bekent alle woorden Gods / soo wel de dreygende Wet / als dat vertroostende Euangelium recht en waer te zijn. Waer door dan dat herte mits den Heyligen Geest met een sonderlinge wederbarende / vernieuwende ende levendighmakende kracht doorsneden ende beweegt wort / en baert alsoo ten eersten de vreese Gods / want het bekent des Heeren Oordeelen ende Toorn over alle overtredinge ende sonden / die tegen sijnen wille en woort geschieden / het verschrikt / vreest en ontset hem voor sijnen Godt / ende en derf daerom niets doen / raden of bewilligen dat 'et door 't woord in den Geest bekent / dat Godt de rechtveerdige Rechter in sijnder zielen haet / en in sijn heyligh Woordt verboden heeft.

Dat rechte Christen geloove baert ten eersten de Vreese Gods.

Daer na soo baert oock de lief de Godts / daer mede wy hem lief hebben. Want het bekent uyt het getuygenisse der heyliger Schrift recht in den Geest gevaet / de ongrondelijke groote Rijkdommen der genaden / daer mede ons onse barmhertige goede Vader door sijnen Christum soo genadiglijk beschoncken heeft. En daerom so bemintet ook wederom sijnen lief hebbenden Godt / verweckt zijnde door de bewesen weldaden der voorseyder Genaden: Ende wort alsoo door de werckende kracht sijnder liefden (voortkomende uyt alsulck een ongeveynst Geloove) vrywilliglijcken gedreven tot der gehoorsaemheydt aller geboden Gods / gelijk Christus seyt / Soo my ymandt lief heeft / die sal mijn woorden houden.

Dat rechte Christen geloove baert ten tweeden de lief de Gods.
2Ti.1.13.
Ioan.14.31.

Siet / dit is 't Geloove / daer van wy in dese volgende Schriften hebben te handelen. Want het is dat eenige geloove / daer mede ons de Schrift de salighheydt / ende dat eeuwige leven door Christum Godts eengeborene en eerstgeborene Sone toeseyt. Hem zy prijs in eeuwigheyt / AMEN.

Wy sien ende bevinden in de uytwendige timmeragie deser wereldt / soo wanneer men een goedt huys / ofte eenen hoogen vasten Toorn aenleggen ende timmeren wil / datmen als dan eerst eenen goeden vasten grondt leggen moet / die den opgetimmerden last / wanneer sy zwaer wort / houden ende dragen kan / op dat het aengeleyde werk / dat met so zware groote onkosten begonnen is / niet met schade ende schande en vervalle en nae blijve. Alsoo moetet met alle waerachtige Christenen ook toegaen / sy moeten alsulk een gewisse en vaste grondt hebben in hare herten / dat sy in de timmeringe haers Geloofs / voor alle opvallende stormwinden / plas-regenen ende watervloeden / die haer niet weynig besoeken en sullen / onverhindert en vast mogen staende blijven / ende mogen haer aengeleyde werk en timmeringe door des Heeren hulpe recht uytvoeren: Op dat sy niet met eeuwiger schade en schande haerder armer zielen / weder van de rechte bane en wijken: Want wie daer wijckt (seyt Paulus) en sal des Heeren ziele niet behagen.

Mat.7.24.
Luc.14.28.
He.10.38.

Getrouwe Broeders / neemt waer. Desen edelen / eenigen ende welgeschickten Hoecksteen / Grondt / ende Fondament in Sion / ons van den Vader daer toe bereyt / daermen de gantsche Timmeragie onses Geloofs op fondeeren en setten moet / is allene Christus Jesus: alle die op desen grondt recht gebouwt worden en sullen van dat vyer der tribulatien niet verteert worden / want sy zijn levendige steenen aen des Heeren Tempel / sy zijn dat edele gout / silver / ende kostelijke gesteente vergelijckt ende en mogen van geen helsche Poorten / als van valsche leere / vleesch / bloedt / wereldt / sonde / duyvel / water / vyer / zweert / ofte eenige andere middelen meer omgestooten worden eeuwiglijck / hoe hooge ende harde zy oock versocht worden / want sy zijn alsoo op Christum gefondeert / alsoo in 't Geloove bevestigt / ende door den Heyligen Geest alsoo in 't Woort versekert / dat haer alle de wreede bloedige Nerones / die onder den gantschen Hemel zijn / met alle haer grouwelijke tyrannien niet en mogen af keeren van de reyne heylsame leere Christi / en van dat onstraffelijcke vroome leven dat uyt Godt is / gelijck men in twintigh Jaren herwaerts in veel plaetsen meer als genoeg gesien heeft. Want sy soo onbewegelijcken als den Berg Sion / als vaste Pilaeren / als strijdtbare Ridders / en als dappere vroome getuygen Christi voor des Heeren Woord en Waerheyd tot in den doodt gestreden hebben / sy doen 't ook noch (Gode zy eeuwig lof) alle dage. Ik spreeke van die / die des Heeren Geest en woort hebben.

Christus is de hoeksteen daer des Heeren huys op staen moet.
Es.8.16.
Rom.9.32. en 10.11.
1Cor.3.11.
Ep.2.19.
1Pe.2.4.
1Cor.3.12.
Merket welk der Hellen poorten zijn.

Ja / desen selfden steen leyt soo vast in hare herten beslooten / en is door den geloove alsoo in hare zielen verzegelt / dat sy ook in haren alderhoogsten nood / noch op Vader / noch op Moeder / op Wijf / noch op Kint / op gelt / noch op goed / op leven / noch op dood en achten. Want sy worden door de lief hebbende vreese Gods alsoo in hare herten gedreven (om dat Christus seyt: Wie my niet en belijdt voor de menschen / dien en sal ick wederom niet belijden voor mijnen Vader / maer wie my belijt dien sal ick wederom belijden / &c.) Dat sy ook niet een leugenachtig woordt en dorven spreeken / om daer mede uyt de handen der bloetgierigen / en periculen des doods gevrijt te worden / als men sien magh.

Mat.10.33.
Mar.8.38.
Luc.12.47.

De rechte Christenen en liegen niet.

Maer ick vreese soo harde seer (het wordt met der daet oock alsoo bevonden) dat den meesten hoop van alle die / die dese onnoosele schapen voor vermaledijde Ketters schelden / verraden / vangen / bannen / om lijf en goedt brengen / haer niet en schamen / noch voor haren God en outsetten / die alle boose leugenaers haet en vyandt is / om de weerde van eenen stuyver / ja voor neen / ende neen voor ja te gebruyken / dorven haer noch evenwel Christum roemen en haer na sijne naem noemen laten. Zijn sy nu so leugenachtig en ontrouwe in dat weynigh / wat sy dan in dat groote doen souden / wanneer het lijf en goedt golde / gelijk het desen doet / magh lichtelijck geraden worden.

Ps.5.10.
Ap.21.8. en 22.15.

Och Leser / dencket na / soo nu die oude kromme Slange met sijn bedriegerye / valsheyt en leugenen in der Christenen herte woonde / gelijck hy in hare vervolgers doet / hare goeden souden wel ongerooft / en haer bloed wel on-

onvergoten blijven. Oock en souden sy de waerheyt niet alleene verzwijgen / maer oock met alle Duyvels kinderen wel haten ende vyandt zijn. Alle die uyt der waerheydt geboren zijn / haten de leugen. Wederom/alle die uyt der leugen gebooren zijn / haten de waerheydt. Haten sy de waerheyt / hoe souden sy dan de waerheyt spreeken / bysonder wanneer 't haer lieden lijf en goedt golde: Willen onse Regenten ende Rechteren van dit onderscheyt gewis zijn / soo laet haer sommige misdaders/ die des doods straffinge weerdigh zijn/na haren rechten eenmael voor haer gerichte stellen / en haer de saeke (maer sonder pijningen) gronделijcken ende wel onder vragen/ wat geldet/ of sy ook hare misdaedt / daerom sy sterven moeten / soo gewilliglijk bekennen sullen / als dese onnoosele kinderen haer geloove doen. Ja dat noch meer is / laet uwe alderberoemste Monnicken op haer Professien en Cappen / en uwe aldergeschikste Papen op haer getijden en Missen so doodlijken eenmael versocht worden/als men dese op haer Geloove doet / laet sien waer dat dan alle Professien en Cappen / Getijden en Missen blijven sullen. Maer men seyt voor een gemeen spreekwoort: De Wolf sal wel sijnen pels door het woud brengen/maer het Schaep moet gevilt zijn.

Alle die de waerheyt haten, dat zijn Duyvels kinderen.

Nademael dan (segge ick) dat dese selfde Schapen uyt der waerheyt geboren zijn / ende Christus met sijn waerheyt ende geest in hare herten woont / soo en sal men ook in hare gantsche leven ende sterven niet anders dan de rechte slechte waerheydt Christi bevinden / daer mede sy tot der gerechtigheydt gebaert / ende in hare herten omgekeert ende verandert zijn. Noch evenwel is 't openbaer/ hoe vroom ende onstraffelijk sy ook leven/dat onse leugenachtige / overspelige / hoerachtige / afgodische / dronckene Papen en Monnicken / die God openbaerlijk sijnen prijs steelen / ende de zielen stoutelijk vermoorden / die Christus Jesus met sijn dierbaer Bloedt gekocht heeft/ haer voor de gantsche wereldt beliegen / verraden / aen staeken ende palen brengen / en dat om anders geen oorsake dan dat sy door de vertoonde waerheyt / mits den geloove in haer herten door des Heeren Geest ende vreese gedreven worden/ haere suerdeegsche ydele valsche Leere ende Afgodische Sacramenten achter te laten / en van gantscher herten te leven na de wille Gods. O Heere/aldus leeftmen met alle die/ die u van gantscher herten soeken en vreesen.

Wee haer sy zijn Cains weg gegaen. Iud. 1. 11.

DerPapen verraderye is leelijker als men seggen kan.

Segt/lieve Heeren/ wanneer sullen doch dese leelijke verraders / dit moordadige / bloedige zaedt in hare Joodtsche verraderyen van u af gewesen en geweygert worden?

Wanneer sult gy hare vervoerische leugenen den rugge keeren / en Christus waerheyt dat hooft bieden?

Wanneer sal u doodlijke wreede zweert van 't onschuldige bloed afgewischt/en eenmael weder in sijn scheyde gesteken worden?

Wanneer sult gy Godt meer hooren ende vreesen / als gy den Princen ende Vorsten doet?

Wanneer sal Antichristus grouwel uyt uwe herten uytgeroept/en Christus Leere daer weder ingeplant worden?

Wanneer sult gy u eenmael met dat vrome onstraffelijk Leven stillen / ende met dat onschuldige Bloedt der Heyligen laten versadigen?

Wanneer sal Christus Jesus met sijn woort/ Geest/en Leven/ door 't Geloove in u ontfangen en in de werkende daet van u gebaert worden? Ick vreese wel nimmermeer: Want uw herte is soo aertsch en vleeschelijk gesint / en de oogen uws gemoeds zijn so verdonkert/dat gy de wereldt veel liever hebt als den Hemel / de leugen als de waerheyt/ de sonde als de gerechtigheyt/ en de eere en prijs der menschen/als de eere en prijs Gods.

Ja / lieve Heeren / wat wil men veel seggen? het gaet even met u toe / gelijk 't met den Papen ende Predikanten doet / die door des Schrifts aenwijsinge de waerheydt eensdeels wel bekennen / evenwel om dat sy haren kruysvluchtigen armen buyk meer als haren Godt beminnen / soo prediken / en leeren sy even alsoo verre en vele / als der Vorsten Mandamenten ende Besluytingen lijden en dragen mogen/op dat sy immers des werelts ongunst niet op haer en laden / ende alsoo uyt haer wereldtlijcke eere ende gemackelijck leven verstooten worden. In gelijcker maten gaet het ook met u toe / mijn lieve Heeren / want hoe wel uwer vele der Papen en Predikanten Leere / Ceremonien / Godsdienst en Leven als leugenachtig / verleydisch / afgodisch / valsch ende vleeschelijk wel bekennen / ende dat de onse des Heeren Leere en Ceremonien zijn / en der Schrift gelijkformigh / evenwel op dat gy des Keysers Vriendschap ende uwe gagien houden meught / (u meene ick die aen den bloede schuldigh zijt) soo moet Christus Jesus met sijne onnosele Lammerkens sonder alle bermhertigheydt (als men de Mandaten dringt) als dat hooft van alle Schalken en boeven/en die wel alle pijn en schande weert is/ van u gevangen / gebannen / berooft ende tot den dood verdoemt werden. Ende het moet dan al heeten des Keysers Placcaten richten u.

Onse Papen en Rechteren en dienen Godt niet, maer den Vorsten.

Dat eeuwige wee staet over alle die die dat onschuldigh bloed vergieten. Deut. 27.

Lieve Heeren / siet voor u / de uure is na by / dat de Almachtige groote ende verschrickelijcke Godt / de onpartijdische rechtveerdige Rechter onser aller saken / oordeelen ende richten sal. Als dan sult gy al te late sien wien dat gy vervolgt / ende in wien dat gy gesteken hebt / daerom waekt op in tijds/ vreest Godt / denkt na en betert u / noch is 't heden.

Ap. 1. 7.

Ick bidde u/ mijn Leeser/ en laetet u doch niet verdrieten / dat ick dus verre besijden af geloopen ben/want sonder oorsake en is 't niet geschied / maer nu willen wy in des Heeren name met onse voorgenomen sake voortvaren/ ende daer soo vele van handelen ende leeren / als ons de bermhertige Vader genade en hulpe daer toe geven wil / op dat wy alsoo alle Godvreesende Conscientien / die de waerheydt van herten soecken / dat rechte onderscheydt tusschen Geloove ende Geloove / tusschen de Vruchten des Geloofs / ende de Vruchten des Ongeloofs / bescheydelijken aenwijsen mogen / en sy in dat rechte Christen Geloove also mogen opwassen/tot datse de goedige Vader na de rijkdommen sijnder heerlijkheyt met kracht aen den inwendigen Mensche door sijnen Geest sterk maecken / ende Christus door 't Geloove in hare herten woone. Dat sy alsoo door de Liefde gewortelt ende gefundeert

mogen

mogen worden / dat sy met allen Heyligen begrijpen welcke de breedte en lenghte / de diepte en de hooghte zy / op dat sy bekennen de overvloedige groote liefde der kennisse Christi / ende alsoo vervult worden met allerley volheydt Gods: Oock daer beneven mogen mercken / hoe dat 't enckel haet en leugenen zijn / alle wat de Schriftgeleerden (aengaende de saecke ons Geloofs / ende oock allen anderen saecken / als van zwaert / oproer / veelheyt der Wijven / &c.) tegen ons leeren ende opwerpen. Ick spreecke van 't gene / dat van ons / ende van onsen lieven mede-broederen / allen goethertigen Conscientien / het zy heymelijck ofte openbaer door Schriften of mondelijcke vermaeningen voorgedragen ende geleert wordt.

Hert-grondelijcke lieve Broeders / wanneer men de onreyne leelijcke leeringe van 't gelove / met alle dat grouwelijcke ongeloove / ende verbijsterde boose leven / die uyt sulcke leelijcke leeringen her komen van den genen die haer Christum beroemen / met geestelijcke oogen recht kan insien / soo maghmen hem wel met recht over haer groote blindheyt ende zware dwaelingen verwonderen ende tot in den doodt bedroeven. Want hoe leelijck ende plomp het oock gemaeckt wordt / soo moet het noch al evenwel dat Heyligh Christen Geloove heeten.

Eph. 3. 16.

Dat Geloove der Papisten.

'T IS wel waer (leeren ende glooven de Papisten /) als dat Jesus Christus Gods Sone is / ende dat hy sijn Vleesch voor ons opgeoffert / ende sijn Bloedt voor ons vergoten heeft / evenwel wilmen dat mede genieten ende deelachtigh zijn / soo moetmen den Paus ende sijn Kercke aenhangen ende gehoorsaem zijn / Misse moetmen hooren / het Wij-water ontfangen / Bedevaerden loopen / des Heeren Moeder en de verstorven Heyligen aenroepen / tweemael des jaers op 't weynigste Biechten / Papistelijcke absolutie ontfangen / Kinderen laten Doopen / de Vier-dagen vieren / ende de Vasten-dagen vasten / de Papen moeten reynigheyt belooven / haer Mis-broodt ende Wijn moetmen des Heeren Vleesch ende Bloedt heeten: Behalven alle hare andere afgoderyen ende grouwelen / die noch dagelijcks van haer gedreven worden / alsmen sien magh.

Ende dit alle noemt dat arme domme volck dat allerheylighste Christen Geloove / ende de insettingen der Heyliger Christelijcker Kercke. Hoewel in haer sy niet en zijn dan enckel goetdunckenheyt der menschen / eygen verkoren gerechtigheyt / een verleydische huychelye ende openbare verwoeringe der zielen / een onbehoorlijcke lijf-neeringe ende gewin der luye Papen / vermaledijde grouwelen / een terginge Gods / schandelijcke lasteringe / een onweerde verachtinge des Bloedts Christi / een eygen bedacht voornemen / een ongehoorsame wederspannigheyt des Heyligen Goddelijcken Woordts. Somma / een valsche stinckende Gods-dienst en openbare Afgoderye. Want ons Christus Jesus (daer op de Vader wijst) niet een de alderminste letter van allen desen naegelaten en bevoolen en heeft.

Matt. 17. 5.
Marci 9. 6.

Ende dit is haer noch niet genoegh / datse alsulcke groote grouwelen bedrijven / maer moeten noch daer en boven alle oprechte vruchten des Geloofs van Gods Sone selve bevolen / de oprechte reyne liefde ende vreese Gods / de liefde ende dienst des naesten / de waerachtige Sacramenten ende rechten Gods-dienst / &c. niet alleene als ydel ende onnut verachten / maer oock als verdoemelijk ende Ketters schelden / uytroepen en vervolgen. Ick meene dit magh met recht immers wel een Secte heeten.

Dat Geloove der Lutherschen.

DE Luterschee leeren ende glooven / dat ons het geloove alleen Saligh maeckt / oock sonder eenigh toedoen der wercken. Sy drijven 't soo harde ende hooge of 'er gantsch geen wercken noodigh en waren / jae dat 'et oock van soo een aert en natuere is dat 't geen wercken benevens hem toelaten ofte lijden en kan. Ende daerom moet Jacobus hooghwichtige ernstachtige Brief (om datse een lichtveerdige ydele leere ende geloove straft) als stroyachtigh by haer aengesien ende geacht zijn. O stoute sotheyt / is de leere stroyachtigh / soo moet oock de uytverkooren Apostel / dese getrouwe Dienaer ende Getuyge Christi / diese beschreven ende geleert heeft / een stroyachtigh man geweest zijn / is klaerder als den schoonen dagh is. Want de leere betuyght hoedanigh dat de man is.

Dat oordeel der Lutherschen over den Brief Jacobi.

Matt. 12. 5.
Luce 7. 22.

Een yegelijck sie wel toe hoe hy leert / want met dese selve leere hebbense dat roeckeloose domme volck groot ende kleyn / Borger ende Huysman / in alsulcken vruchteloosen wilden leven ingevoert / en den toom soo ruym gelaten / datmen onder de Turcken en Tartaren (vermoede ick) naeuwe so een godloos leelijk leven (gelijckmen wel by desen doet) vinden sal. De openbaere daet geeft getuygenisse / want dat overvloedige eten ende suppen / de overdadige groote pracht / ende prael / hoereeren / liegen / bedriegen / vloecken / zweeren by des Heeren Wonden / Sacramenten / Lijden / Bloetvergieten ende Vechten / &c. Dat by haerer velen bevonden wordt (eylacen) en heeft noch mate noch eynde. Beyde de Leeraer ende de Discipel dragen in veel vleeschelijcke wercken ende eenerley kappe / alsmen seydt. Dat ick weet / schrijve ick / selver gehoort ende gesien hebbe / getuyge ick / ende ick weet dat ick de waerheyt getuyge.

Dat ruyme vleeschelijke leven der Lutherschen.

Soo wie slechts alleen met haer seggen kan Hey / want zijn de vertwijffelde Papen ende Monnicken / eerloose Schelmen en Boeven / vloeckense de pocken in 't herte. De heyloose Paus met sijn geschoren hoope (seggen sy) hebben ons lange genoegh met haer Vagevier / Biechten ende Vasten bedrogen. Wy eten als wy honger hebben / het zy Visch of Vleesch / als 't ons gelieft / want alle Creatuere Gods is goet (seydt Paulus) ende niet verwerpelijk. Maer wat 'er nae volght / en verstaen sy niet / te weten / den gloovigen / die de waerheyt bekennen / ende met dancksegginge genieten. Seggen voorder: hoe leelijcken hebben sy ons arme lieden by gebraght / datse ons van des Heeren

Bloedt-

Bloedt berooft hebben / ende hebben ons op hare kramerye ende tooversche wercken gewesen. Maer Godt zy gelooft/nu zijn wy 't vroet geworden/ als dat onse wercken niet en gelden/ dan dat Christus Doodt ende Bloedt alleen onse sonden moeten uytstrijcken ende betalen. Heffen aen eenen Psalm te singen: Het strick is ontwee / ende wy zijn vry / &c. Onder dies vloeyt wel dat Bier ende Wijn uyt hare dronckene neusen ende monden. Alle die slechts desen rijm wel met haer op de vingeren leesen kan/hy leve oock soo vleeschelijck als hy leve / dat is een fijn Euangelisch Man/en een wel geschikt broeder. Ende soo wanneer dan eener komt die haer uyt oprechter trouwer liefde hier over vermanen of straffen wil / haer Christum Jesum met sijn Leere / Sacramenten ende onbestraffelijck Voorbeeldt recht aenwijsen wil / en dat 't geen Christenen en betaemt alsoo te pralen / soo te suppen / te schelden ende te vloecken / &c. die moet van stonden aen hooren / dat hy een werck-heylige zy/ of een Hemel-stormer/ of een Rot-geest / of Swermer / of Glijsner / of Sacrament-schender / of Weder-dooper.

Siet / soo laet Godt de rechtveerdige Heere den geenen dwalen/ ende in hare herten verstijven / die de aller dierbaerste doodt ende allerheylighste Vleesch ende Bloedt onses Heeren Jesu Christi / des Soons Gods / met t'samen sijn Salighmaeckende glorieuse Woordt tot weelden trecken / ende tot een oorsaecke haers onreynen sondelijcken vleeschs voor wenden. Ick laet my duncken / dat dit oock wel met recht een ruyme ende vrye Secte heeten magh.

Dat Geloove der Engelschen.

De Engelsche ofte Swingelsche gelooven ende bekennen / als dat'er twee Sonen in Christo zijn: De eene is Gods sonder moeder / ende die onlijdelijck. Ende de tweede is Marie ofte des menschen Sone/sonder Vader/ ende die lijdelijck. Ende in dese lijdelijcke Sone Marie / soude de onlijdelijcke Sone Godts gewoont hebben. Alsoo dat de Sone Marie die voor ons gekruyst ende gestorven is / Gods Sone niet geweest en is. Dit selfde heeft een van haer voornaemste Leeraers / Martinus Mikron genoemt / met noch eenen Hermes van Konsen geheeten (soo ick sijnen naem anders recht behouden hebbe) Anno 54 / in een volle vergaderinge meer als eens / twee of driemael tegen my alsoo beleden.

Mikrõn en Hermes bekentenisse van Christo.

Vorder heeft my de gemelde Mikron/als ick hem vraegde / hoe hy hem nu over dat vrouwen zaet daer van wy veel woorden in den eersten handel gebruyckt hadden/ bedacht hadde / opentlijk beleden en geseyt: Dat moet ick wel bekennen dat een vrouwe geen zaet / maer een menstruael bloedt heeft. Siet voor Godt / het is de waerheyt dat ick schrijve. En heeft in een boeksken / in Engelant gedruckt / geschreeven als dat 't bloet Maria in haren buyck (soo luyden sijn woorden) t'samen geronnen is. Is nu dat bloet dan also in haer lichaem te samen geronnen / gelijck dat Boecksken aenwijst / en hy heeft bekent/ als dat een vrouwe in dien deel so maer een menstruael bloet heeft/ als gemelt: Soo is 't immers openbaer/ als datse gelooven (soo sy anders een met hem zijn) hoe dat haren Salighmaecker niet Gods eerst-geboren ende een-gebooren eygen Sone/maer eens vrouwen onreyn / leelijck menstruael bloet is.

Mikrõn heeft bekent een menstruael bloet by den vrouwen te zijn, ende geen zaet.

Hier merkt wat Mikron voor eenen Christum heeft.

Schrijft daer benevens / Joannes a Lasco / als dat Christus geen ander vleesch deelachtigh geworden en is / dan dat de sonde (op dat hy getemteert soude worden) ende den doodt onderworpen was. Schrijft noch in dat selve boecksken: Soo hy heyligh is / waerom hy dan om de sonde in des Vaders gerichte veroordeelt is: Dat ick immers niet anders voor mijnen Godt verstaen en kan / dan dat hy gelooft / dat de mensche Christus Jesus eensondige en dootschuldige Christus geweest is: men leese sijn bescherminge van de menschwerdinge tegen my gemaekt / daer mooght gy leesen wat sijnen gront is.

Hier merckt wat Joannes a Lasco, daer mede de Engelschen eens zijn, voor eenen Christum heeft.

Godt die behoede alle trouwe herten / datse doch in eeuwigheyt nimmermeer alsulcke onverdraegelijcke groote grouwelen en geloovén. My walght / ja ick schame my in mijner zielen / dat ickse voor menschen ooren roeren moet / want sy zijn al te leelijck; maer nademael sy ons voor alle man beruchtigen ende dagelijks faem-rooven / beyde met mont ende Schriften / hoe gantsch leelijcke gront en leere dat wy van Christo hebben / om dat wy met de gantsche Schrift bekennen / dat 't de eerstgebooren ende een-geboren Sone Godts geweest is / die voor ons gestorven is / ende sy dat arme simpele volck sulcke ongehoorde leelijke dingen voor dragen / als gemelt / ende haer soo jammerlijk daer mede bedriegen / ben ick door mijn Conscientie (Godt ter eeren / ende alle Godvreesende zielen ter waerschouwinge) gedrongen / dat ick dit hier aldus hebbe moeten aenteekenen / ende den Leeser / die gevangen in zijn gemoet van haer gehouden wordt / om nae te dencken / voorstellen. Want ick en weet immers niet / hoemen doch leelijcker van Christo gelooven / leeren / voelen / houden ofte spreeken kan / dan datmen seydt: het en is Gods Sone niet geweest / die voor ons gestorven is / maer het is een onreyn menstruael bloet geweest / een mensche der sonden ende des doods / &c.

Ende soo sy nu sulcks my versaecken wouden / ende wouden seggen: dat ick hier al te ruym ende breet haer na geschreeven hadt / soo is 't doch soo meenighmael / ende voor soo vele vrome herten geschiet / dat sy 't my niet versaeken en mogen. Ende sal in den dagh des rechtveerdigen Oordeels voor de oogen des eeuwigen ende grooten Majesteyts alsoo bevonden worden / als ick hier geschreeven hebbe. O grouwelijcke Secte.

Dat rechte Christen Geloove.

Wy leeren ende gelooven / ende dat met kracht en gewelt der gantscher Schrift / als dat de geheele Christus Jesus van boven tot beneden / van binnen en van buyten / sienlijk ende onsienlijck / Godts eerst-gebooren ende een-gebooren eygen Sone is / het onbevindelijk eeuwige Woordt daer alle dingen door geschapen zijn / de eerst-gebooren aller creatueren / een waerachtigh mensch / door des Almachtigen

Ioan.1.15. Col.1.15. Ioan.1.14. Ioan.3.16. Col.1.15. Hebr.1.3. Deut.18.15. Heb.5.1. en 6.20. en 7.3. en 8.1. en 9.11. en 10.11. Rom.8.3. Col.2.2. Ephes.4.21. Matt.11.19. Ioan.13.4. Ephes.5.2.

eeuwigen Vaders/ eeuwige Geest ende stercker kracht / boven aller menschen begrijp ende wetenschap in Maria de reyne Jonckvrouwe geworden / ons uyt louter barmhertigheyt / ende genade van den Vader gesonden ende gegeven / dat uytgedruckte Beeldt des onsienlijcken Gods / ende dat schijnsel sijner heerlijckheyt / leeren ende gelooven / dat dese selfde eerst-geboorene ende een-geboorene Gods eygen Sone / Christus Jesus/onse eenige ende eeuwige Messias / Propheet / Leeraer en Hooge-priester is / die de ge-eyschte Wet voor alle sijn geloovigen (nademael sy sulcks door de zwackheyt haers vleesch niet en vermoghten) heeft vol gedaen. Die ons sijns Vaders goede wille ende welbehagen geleert heeft / ons als een onstraffelijck Voorbeeldt voor gewandelt heeft / ende heeft alsoo hem selven voor onse sonden in het kruys den Vader tot eenen soeten reuck vrywilligh-lijck henen gegeven / door den welcken wy al te samen hebben (die dat met 'er herten gelooven) quijtscheldinge onser sonden / genade / gonste / barmhertigheyt / vryheyt / vrede / dat eeuwige leven / een versoende Vader / ende eenen vryen toegangh tot Godt in den Geest. Ende dit alle door sijn verdiensten / gerechtigheyt / voorbidden en bloedt / ende niet door onse wercken eeuwighlijck. Siet / dat is de eygentlijke somma ons geloofs van Christo onsen Salighmaker / Gods Sone.

Ephes.2.12.

Door 't geloove wort dat herte verandert.

Alle die dit aldus voor gewis ende waerachtigh met 'er herten konnen gelooven / ende zijn door het Woordt in haren geest besegelt / alsoodanige worden in den inwendigen mensche verandert / ontfangen des Heeren vreese en liefde/ baren uyt haer geloove de gerechtigheydt / vrucht / kracht / een onbestraffelijck leven / ende nieuw wesen / als Paulus seyde / namelijck : met 'er herten gelooftmen ter gerechtigheyt / door 't geloove (seydt Paulus) reynight Godt onse herten / ende alsoo volgen de vruchten der gerechtigheyt alle wegen uyt een oprecht / ongeveynst / vroom Christen geloove. Hebt 'er acht op.

Rom.10.10. Act.15.8.

Want alle die de rechtveerdige oordeelen Gods en sijn eeuwigen toorn / over alle sonden ende boosheden van herten gelooven / ende in den geest daer aen niet en twijffelen / sien op de gevallen Engelen : Op de eerste verdorven Wereldt : Op Sodoma ende Gomorra / ende op dat ongehoorsaeme wederspannige Israël / merken aen/ hoe hy sijnen onschuldigen Sone/ die van geen sonde en wiste / ende geen bedriegerye in sijnen mondt gevonden en worde / om onser sonden wille alsoo vernederde / dat hy de ellendighste onder alle mannen was : Jae dat hy alsoo geslagen ende geplaeght was / dat hy aen 't kruys hangende onnooselijk sijnen Vader klaegde : Mijn Godt/ mijn Godt/ waerom hebt gy my verlaten?

2 Pet.2.3. Iud.1.6. Gen.6.17. en 7.17. en 8.21. Gen.19.28. Esa.53.6. Matt.27.45.

Alle / segge ick / die dit aldus in hare herten voor gewis gelooven / die vlieden van alle ongerechtigheydt als van eener slangen tandt / sy keeren haer van alle sonden af / ende schouwense veel meer als sy een bernende vyer ofte steeckende zwaert doen. Want haer geheel gemoet ende conscientie getuyght haer / wanneer sy wetens ende willens tegen Gods Wet ende Woordt sondighden/ Christum in een reyne ende goede conscientie niet en ontfingen / na den vleesche leefden / des Heeren aenkloppende stemme verachteden / datse daer mede in dat verschrickelijcke eeuwige oordeel en toorn haers Gods vallen souden.

Die Gods toorn ende oordeelen recht gelooven, wijken van alle quaet.

Hebr.10.26.

Dit selve hebben aldus geloofft de vroome oude Wet-geleerde Eleazarus / ende de Godvreesende deughdelijke Moeder met haer seven Sonen / de drie getrouwe Jongelingen in den Oven / oock de lieve Daniel / oock de schoone kuysche Susanna / dat eerlijcke / edele Voorbeeldt aller vroomer Vrouwen / ende hebben 't daerom veel beter geacht / hier der tyrannen toorn ende gramschap een kleyne tijt te lijden dan datse souden sondigen / ende alsoo des Heeren gramschap ende toorn eeuwigh op haer laden.

2 Mac.6.18. 2 Mac.7.1. Dan.3.12. Dan.6.10. Dan.13.2.

De gerechtige (seydt de Schrifte) sal uyt sijn geloove leven : Want dat rechte Euangelische geloove / dat dat herte voor Godt oprecht ende vroom maeckt/ dat beroert/ verandert/ dringht ende drijft de menschen alsoo / datse altijdt dat boose haten / ende geerne dat recht ende goet is / nae komen willen. Jae gelijck het niet van nooden en is datmen een recht verstandigh / wel-gesind mensch waerschouwen ofte vermaenen sal / als dat hy hem selven den hals niet afsteeken en sal / geen fenijn drincken en sal / niet van eenen hoogen tooren af springen en sal / noch in een diep vloeyende water / dewijle hy wel weet / soo hy sulcks dede / dat hy den dood niet ontgaen en konde. Alsoo en is 't oock niet van noode datmen de gene vermaenen ofte waerschouwen sal / die 't van herten gelooven dat 't loon der sonden de doodt is / dat de droncken drinckers / leugenaers / hoerenjagers / overspeelders / afgoden-dienaers / gierige / Godt-verachters / haters / bloetvergieters / meyn-eedige / dieven / ende diergelijcke sondaers meer / Christus Rijck niet besitten en sullen / datse niet droncken drincken en sullen/ niet hoereeren en sullen / &c. Want de Goddelijcke vreese die uyt soo een geloove herkomt / waerschouwt / vermaent / tuchtight / drijft en verschrickt haer alsoo / datse nimmermeer alsulcke vleeschelijcke Godloose wercken consenteeren / noch weyniger doen sullen. Want haer geloove (segge ick) door 't Woordt in den Geest besegelt / leert haer als dat 't eynde de doodt is.

Aba.2.4. Rom.1.17. Gal.3.11. Heb.10.38. Rom.6.19. Rom.1.32. en 6.23. 1 Cor.6.9. Eph.5.5. Apoc.21.8. en 22.15. Reg.10.8.

Siet / soo moetmen met 'er herten gelooven/ als Paulus seydt / dat is / wy moeten soo aen 't woordt hangen ende kleven / soo aennemen ende indrucken / dat wy ons daer nimmermeer van af en keeren / noch af keeren en laten / dan dat 't in 't herte noch al dieper ende dieper altijt inwortelt / op dat wy door sijn kracht / Godt uyt allen onsen vermogen vreesen / ende onse sonden recht boeten mogen. Want de hertgrondelijke ongeverwede vreese drijft de sonden uyt / ende is onmogelijck sonder Gods vreese rechtveerdigh te worden.

Hier mercke nae / hoe een heerlijcke schoone vrucht des geloofs dat des Heeren vreese is / want sy is de eygentlijcke kracht die de sonden der geloovigen uytdrijft / begraeft / sterft / verplet ende te niete maeckt / 't welck dat eerste deel van een waerachtige boete is / gelijck ons met dat Doopsel der geloovigen afgebeelt ende vermaent wort. De vreese des Heeren (seydt David) is dat beginsel der wijsheyt / het is een schoone kloeckheyt / die daer nae doet / sijnen lof blijft eeuwelijck.

Ecc.2.17. Rom.6.4. Col.2.11.

Dat eerste deel der boeten is des Heeren vreese.

Psal.111.10.

Voorder / alle die oock Gods groote sorghvuldigheydt ende neerstigheydt over ons (ick

spreeke

spreecke hier van hem nae menschelijcke wijse) ende sijn overmate groote gonst / barmhertigheyt ende liefde soo vaderlijck neven ons bewesen door Christum Jesum / met een oprecht vast geloovigh herte / recht grijpen ende vatten kan / als dat hy den selven sijnen eeuwigen Sone (daer door hy Hemel / Aerde ende de Zee met hare gantsche volheydt geschapen heeft) sijn onbevindelijke eeuwige Woordt / kracht en wijsheydt niet gespaert en heeft / maer dat hy hem om onsent wille over gegeven en vernedert heeft / heeft hem laten hongeren / dorsten / lasteren / vangen / bespotten / in sijn heylige aengesicht spyen / geesselen / met doorne kroonen veroordeelen / kruycigen ende dooden. Op dat wy door sijn kranckheyt ende stramen tot gesontheyt / door sijn armoede tot rijckheyt / door sijn verachtinge tot heerlijckheyt / door sijn maledictie tot benedictie / door sijn straffinge tot genade / door sijn bloet tot quijtscheldinge / door sijn offer tot versoeninge / ende door sijn doodt tot dat eeuwige leven komen souden. Oock dat hy ons alle creatueren tot nuttigheyt geschapen / ende ons door 't Woord onderworpen heeft / dat hy ons met Winter ende Somer / met hitte ende koude / met nacht ende dagh / met regen ende drooghte / dient en voorstaet. Dat hy ons sijn Heylige Apostelen met sijn Heyligh Woord gesonden heeft / ons met sijnen Geest beschonken / verlicht / regeert / vermaent / straft en troost / ons nootdruftige decksel en voetsel beschickt / ende midden onder dat verkeerde leeuwisch geslachte in sijn genade bewaert ende ophoud / &c. Ick segge noch eens / die dit aldus glooven / grijpen en vaten kan / die en magh immer noch door Engel noch door Duyvel / door leven noch doot verhindert worden / ofte hy sal ende moet wederom desen barmhertige Vader / die soo groote genade en liefde aen ons bedroefde Sondaers bewesen heeft / uyt dat binnenste sijner zielen lief hebben / ja hem prijsen / eeren / dancken / dienen en gehoorsaem zijn / sijn leefdage.

2 Pet.2.21.
2 Cor.8.9.

Gods weldaden recht gelooven, baert de liefde.

Want dat is der geloovigen hooghsten lust ende vreughde / dat sy in haer arme zwackheyt nae des Heeren wille ende Woordt wandelen ende leven mogen. Want dat en kan nimmermeer faljeeren / ofte soo waer de onvervalste reyne liefde Gods is / dat daer oock den ongedrongen gewilligen dienst der selfder liefden / te weten / de onderhoudinge sijner geboden zijn moet. Die in hem betrouwen / (seydt Sapiens) sullen de waerheydt verstaen ende geloovige in der liefden sullen hem te wille zijn / ende dat is 't woordt / dat Paulus seydt: Dat in Christo noch Besnijdenisse noch Onbesnijdenisse en gelt / maer 't geloove dat door de liefde werckt.

De liefde en kan niet sonder vruchten zijn.
Ioan.14.21.
1 Ioan.5.3.
2 Ioan.1.5.
Sap.3.9.

Gal.5.6.

Dat nu de liefde soo een werckende kracht ende aert heeft / magh aen de natuerlijke liefde meer als klaer gesien worden. Want men derf geen redelijcke Ouders daer over vermaenen / dat sy haere Kinderkens met eten ofte drincken / met kleedinge ofte schoepinge versorgen sullen / dan daer salse de natuerlijcke liefde wel toe vermaenen. Oock des selven gelijcken man ende vrouwe die malkanderen met een eerlijcke echtelijcke liefde van herten lief hebben / die en laten 't haer niet verdrieten malkanderen gewillighlijck te dienen / ende alles met den anderen uyt te voeren / als 't oock billijck is / nademael sy een vleesch zijn / alsoo is oock de aert ende natuere der heyliger Godlijker liefde. Want alle die / die door de rechte waerachtige kennisse der voorseyder weldaden / mits dat geloove met den Vader ende sijnen Sone Christo Jesu in der liefde ende geest een zijn / de selve en dersmen niet vermaenen dat sy den Heere dienen sullen / Gods Rijck soecken sullen / Doop ende Avontmael na ordeninge van de Schrift recht gebruycken sullen / herte ende tonge dwingen sullen / des Heeren Wet en Wille met voller ernst nadencken sullen / Christum hooren ende volgen sullen / ende dat sy Gout en Silver / Gelt en Goet / Wijf en Kinderen / Lijf en Leven boven Christum en sijn Woord niet beminnen en sullen / &c. Want de werckende aert der yveriger liefden Gods die daer is uyt een reyn herte / goede conscientie / ende ongeveynst geloove / dringht / drijft / woelt / ende werckt soo in hare herten / datse met lijf ende ziele / met goet ende bloet Christo gewilligh ende bereyt staen / om te doen wat hy geboden heeft / ende te laten wat hy verboden heeft / gelijckmen (Godt zy lof) in grooter klaerheyt en kracht aen soo ontallijke veel frome herten dagelijcks hooren en sien magh.

De natuere leert ons klaer wat der liefden aert is.

Eph.5.21.
De liefde doet gewillighlijck al wat Godt hebben wil.

Ende is hier mede openbaer / soomen Godt lief hebben / ende onderdaniglijk in sijn geboden wandelen wil / datmen alsdan glooven / op sijn weldaden wel achten / ende aen 't woord sijner beloften met 'er herten vast hangen ende kleven moet / als geseyt is. Want de liefde / die oprecht is / is een seer edel dierbaere vrucht / tack ende spruyte des geloofs / daer van dat tweede deel eener waerachtiger boeten / namelijck / dat onstraffelijke nieuwe leven herkomt / ons met den Doop afgebeeldt / gelijck oock boven van des Heeren vreese eenmael geseydt is: Sonder welcke liefde alle welspreekentheydt ende tongen / alle wetenschap ende verstant / alle beroemingen des geloofs / kennisse / wonderdaden ende prophetien / alle aelmoessen / vervolgh / kruys ende lijden voor Godt ydel / jae onvruchtbaer ende doodt zijn.

Sonder de liefde zijn alle onse wercken doodt.
1 Cor.13.1.

Die lief heeft / is uyt Godt geboren / ende kent Godt / want Godt is de liefde / ende met soo een gaen alle dingen oprecht voort nae des Heeren Aert ende Woordt. Want sy is de vervullinge des Wets / de gehoorsaemheydt sijner Geboden / sy is de bandt der volkomenheyt ende des Vredes / afgebeeldt by den heerlijcken schoonen gordel van Aaron en sijn Sonen.

1 Io.4.7.
Rom.13.10.
Io.14.21.
1 Io.5.3.
Col.3.14.
Eph.4.15.
Exod.28.8.

De liefde (seydt Salomon) is sterck als de doodt / ende den yver is vast als de helle / haren gloet is vuerigh / ende een vlamme des Heeren / dat oock veel wateren de liefde niet en mogen uytblusschen / ja soo vast / sterck ende vuerigh is de liefde / dat sy 't alle te boven gaet / overwint ende verbernt / want hem tegen Christum ende sijn Woordt opmaeken ende setten derf / het zy dan Wereld of Vleesch / Tyran of Duyvel / Sonde of Doodt / of watmen soo anders bedencken of noemen kan / ende dat door de kracht en Geest des geens / daerse uyt gebaert is / Christus Jesus.

Can.8.6.
De rechte liefde overwint ende draeght 't al.
Rom.8.35.

Ende alsoo moet Moses voor aen gaen met de vreese / ende daer nae Christus met de liefde. Eerst de verschrickende Wet / ende daer nae dat vertroostende Evangelium. Eerst toorn in 't voelen onser conscientien / ende daer nae de genade. Eerst onvrede / daer nae vrede. Eerst droeffenisse / daer na vreughde. Somma /

Eerst de doodt/ slaende letter/ ende daer na den levendighmaeckenden Geest.

2 Cor.3.13.

Siet / mijn Leeser / aldusdanigen geloove / als gemelt / is dat rechte Christen geloove / dat Godt de Vader en sijn Soon / Christus Jesus/ door een lief-hebbende vreese en vreesende liefde/ prijst/ eert / heerlijk / heyligh en groot maeckt / want het bekent des Vaders goeden wille door Christum tegen ons / het bekent (segge ick) dat alle beloften der Vaderen / dat verwachten der Patriarchen / de geheele figuerlijcke Wet / en alle Prophetien der Propheten in Christo / met Christo / ende door Christum verbult zijn/ dat de selfde Christus/ onse Koninck/ Hertogh/ Heere / Messias ende beloofde David is. De Leeuw uyt Juda / de stercke Reuse / de Vorst des Vredes en de Vader der toekomender Wereld / Gods Almachtige onbevindelijcke eeuwige Woordt ende wijshept / de Eerst-gebooren aller Creatueren. Dat licht der Wereldt. De Sonne der gerechtighept. Den rechten Wijnstock. De Fonteyne des Levens. De rechte deure ende Herder der Schapen. Dat rechte Fondament. Den edelen welgeschikten Hoeck-steen in Sion. Den rechten wegh/ waerheydt en dat leven. De beloofde Propheet. Onse Meester en Leeraer. Onse Verlosser/ Salighmaecker/ Vriendt ende Bruydegom. Somma / onse eenige en eeuwige Middelaer / Voor-spraecke / Hooge-priester / Voorbidder en Soen-man: Ja ons Hooft ende Broeder / &c. Ende om dat 't dit alle aldus bekent (segge ick) daerom soo neemt 't oock sijn Woordt recht waer / het hoort sijn stemme / ende volght sijn exempel ende raet trouwelicken na / het schepd hem van alle Goddeloose wesens af / want het herte is verandert / het gemoet is nieuw geworden / het kleeft alsoo met Moses aen de toekomende belofte / recht offe voor oogen daer gestelt waer / ende verwachtse met den vroomen Abraham verduldelijck / tot dat syse in 't waerachtige wesen eeuwigh met alle Uytverkooren innemen ende be-erven sal. Want het geloove (sept Paulus) is een seecker wesen der dingen diemen hoopt / ende het schickt hem na de dingen diemen niet en siet / noch seydt hy: De hoope die gesien wordt / en is geen hope / Godt spreeckt: Christus selve is een Geest / sijn Woordt ende Genade zijn Geestelijck / de belofte des Nieuwen Testaments is Geestelijck / sijn Rijck ende heerschappye zijn Geestelijck / ende daeromme soo moetmen oock altemale door een oprecht / reyn ende vast geloove met een open herte ende geestelijcke oogen oordeelen ende insien. Maer wy mogen wel met Paulo seggen / als dat 't geloove niet yegelijks dingh en is.

Rom.10.4.
Ier.23.5.
en 33.14.
Ezec.34.23.
Gen.49.9.
Apoc.5.5.
Esa.9.5.
Ioan.1.1.
1 Cor.1.15.
Ioan.1.16.
en 3.16.
en 12.35.
Sapi.5.6.
Ioan.15.1.
Ioan.7.37.
Apoc.22.17.
Ioan.10.2.
1 Cor.3.11.
Esai.28.16.
Rom.9.33.
1 Pet.2.6.
Ioan.14.6.
Deut.18.19.
Act.3.22.
en 7.37.
Ioan.3.2.
en 13.12.
Matt.20.28.
Marci 10.45.
Col.1.14.
Luce 2.30.
Tit.2.12.
en 3.6.
Can.1.12.
en 2.16.
en 3.5.
en 4.12.
Ioan.3.29.
1 Ti.2.5.
1 Ioan.2.2.
Hebr.5.1.
en 6.20.
en 7.24.
en 8.6.
en 9.15.
en 10.12.
en 13.12.
Ephes.1.22.
Col.1.18.
Matt.12.50.
Heb.2.17.

2 Tes.2.3.

Alle de geene dan / die nu haer ooren voor de bestraffende / dreygende / ende doodtslaende Wet toestoppen / ende haren Godt niet vreesen en willen / oock dat genadelijcke Euangelium Christi van haer stooten / ende hem niet lief hebben en willen / haer oogen voor dat licht der gerechtigheydt toe-sluyten / ende den rechten wegh noch sien noch wandelen willen / haer herten verstijven / ende des Heeren rechtveerdige Oordeelen / Toorn ende Ongenade/ oock sijn barmhertigheydt / weldaden / ende groote genade niet bekennen en willen / die zijn ongeloovigh / want sy verstooten Christum Jesum / ende gaen stoutelijcken den verkeerden wegh. Sy verkiesen hen selven een gerechtighept ende middel der genaden tegen Gods Woordt. Des Heeren wijshept achten sy voor sothept. Sijn waerhept voor leugen / sijn Euangelium voor verleydinge. Dat deugdelijck Christelijck leven voor raserye. Dat rechte gebruyck sijner Sacramenten voor ketterye. Openbaere afgoderye / menschen geboden / superstitien / ende leelijcke versierde leugenen zijn haeren hooghsten troost en besten Gods-dienst. Haren buyck is haren Godt. De Wereldt is haer liever als den Hemel is. Al haren lust is gieren ende rapen / in proncken ende praelen / in Gout / Silver / Gelt ende goet. Haer koopen ende verkoopen geschiet met bedrogh ende schalckhept. Het gemeene leven is drincken / speelen / vloecken / zweeren/ haten / kijven/ vechten. Het Vleesch ende sijne lusten volgen. Sy faem-rooven/ soecken haers naesten ongeluck / oneere / schaemte / schade ende schande. Somma / sy spreecken met de sotten in haere herten: daer en is geen Godt.

Act.7.37.

Hier merckt wie de ongeloovige zijn.

Der ongeloovigen vruchten.

Psal.14.1.
en 53.1.
4 Esd.8.58.

Ende hoewel sy haer van Godt met den mondt beroemen / sijnen Naem met de lippen prijsen/ haer knyen uytwendigh voor hem buygen / ende seggen / dat sy met Christus Doodt ende Bloedt verlost zijn / soo is 't doch altemael enckel huychelye/ want het geschiet slechs uytwendigh door gewoonte in eenen schijn / ende niet inwendig door 't geloove in de kracht ende waerhept. Sy zijn de gene daer van geschreven staet: Sy seggen met den mondt dat sy Godt kennen/ dan met de wercken versaken sy hem / want sy zijn die gene daer Godt van walget / ongehoorsaem het Woordt / ende ongeschickt tot alle goede wercken. Ende dit alle daeromme / dat sy Christo in sijn woorden niet en slooven / welckers eynde de doodt zijn sal/ alsoo hy sept: Wie niet en gelooft/ sal verdoemt worden. Ja hy is alreede al verdoemt.

Tit.1.16.
Eenen grouwel.
Dat eynde der ongeloovigen is de doodt.
Marci 16.16.
Ioan.3.18.

Recht is dat Paulus seydt: als dat 't onmogelijken is Godt sonder geloove te behagen. Maer wie tot Godt komt / die moet glooven dat Godt is / ende dat hy een vergelder is van die / die hem soecken / O een open herte / O een diep verstant / jae alsmen dese woorden recht insiet / soo maghmen hem sijns Geests ende Wijshept wel verwonderen: Want wanneermen de saecke recht nadenckt/ soo moeten wy immers voor den Heere bekennen / die onse herten ende nieren proeft / als dat wy met het herte niet gelooft en hebben / dat Godt is / ende dat wy daerom alsulcken ydelen godloosen leven gelept hebben. Want dat en kan niet falieeren / alle die van herten gelooft dat Godt is / die gelooft oock dat sijn Woordt waerachtigh is / dat 't loon der sonden de doot is / dat 't al naeckt ende bloot voor sijnen oogen / ende voor hem niet verborgen en is / dat wy van alle onse gedachten / woorden ende wercken reeckenschap in den dagh sijner openbaeringe voor zijn Gerichte geven moeten. Dit dan aldus geloovende / soo begintmen hem voor alsulcken alweetenden rechtveerdigen Richter ende Heere te ontsetten / ja uyt dat diepste der zielen te verschricken ende te leven.

Hebr.11.6.

Rom.6.23.
Hebr.4.8.

Esai.66.4.
Matt.12.36.
Rom.2.2.
2 Cor.5.10.

Ten tweeden / segge ick: Alle die van herten glooven dat Godt is / die glooven oock dat hy waerachtigh is / ende daeromme oock niemant tegen sijn Woordt en magh saligh maecken. Want hy is de Godt der waerhept / en daer en is

Godt maeckt niemandt saligh tegen het Woordt.

is geen leugen in hem. Sijn afgesheydt Woordt dat staet/hy en kan noch buygen noch breken. Dit alsoo geloovende / beginnen sy voor sijn rechtveerdigheyt te vreesen / sy werpen alle valsche plackingen achter haer / alle valsche beloften / peuluwen ende kussenen der valscher Propheten / ende soecken den Heere / diese gekocht heeft / sy worden kleyn in haer eygen oogen / want het herte wordt vernedert / sy suchten ende weenen / bidden ende kermen / kloppen ende roepen voor den throon der genaden / tot dat sy verhoort / met dat Woordt sijns Vredes / met de belofte sijner genaden / en met de Olye sijns Heyligen Geests gesalft / opgerecht ende vertroost zijn.

Ten derden / segge ick / alle die gelooven dat Godt is / die gelooven oock dat hy genadigh en barmhertigh is / dat hy ons sijnen eygen Sone gesonden ende geschoncken heeft / ende dat die ons de rechten wegh geleert heeft/ de Wet voor ons vervult heeft / des Vaders Toorn versoent heeft / ons met sijn dierbaer Bloedt en bitteren Doodt verlost heeft / Helle / Duyvel / Sonde ende Doodt overwonnen heeft / genade/ gonst/ barmhertigheyt / ende dat eeuwige leven verworven heeft / &c. Ende daeromme wort haer weemoedigh treurigh herte / dat te voren door dat verschrickelijke drouwen ende dreygen des Wets / niet dan Gods tooren / ende den eeuwigen doodt voor oogen sagh / nu wederomme verquickt. Sy worden vrymoedigh / vredigh ende vrolijck in den Geest / ontfangen eenen blijden moet / ende worden mits sulcks haer Hooft ende Salighmaecker alsoo tot eygen / alsoo aengebonden ende ingelijvet / alsoo door Gods Geest ende de ongevalschede reyne liefde ingeplantet en verset/dat sy een Herte / Geest / ende Ziele met hem zijn. Dencken / spreeken/ ende leven nae haerer zwackheyt / gelijck hy haer in sijn Woordt geleert ende bevolen heeft. Sy versaeken ende schouwen alle valsche leere/ ende ongeloove / alle valsche Sacramenten / alle Afgoderye / met noch den bevleckten rock der sonden / dewelck dat verkeerde boose leven is / dat uyt den vleesche herkomt. Sy soecken de Leere en Sacramenten die haer van Christo bevolen zijn / den Gods-dienst die haer in de Schrift geleert is / ende dat onbestraffelijcke vroome leven / dat uyt Godt is. Want sy zijn door 't geloove in dat inwendige wesen haers herten verandert / omgekeert ende nieuwe geworden. Daer mede dat sy alsoo een versegelde verseeckerde Conscientie hebben / welck haer betuyght dat Godt is / ende dat hy rechtveerdigh is / waerachtigh is/ ende barmhertigh is/ ende goedertieren is. Ende daeromme soo en begeeren /soecken ende handelen sy oock beyde/ inwendigh ende uytwendigh/ anders niet / dan sy door 't Woordt bekennen/dat haer Christus Jesus met sijn Heylige Apostelen ende Propheten in de Schrift nagelaten ende geleert hebben.

Die Gods barmhertigheyt gelooft is alreede al getroost.

Hier merckt wat der geloovige eygentlijcke soecken is.

Siet / mijn Broeders/ hier siet gy nu welcke den eygentlijcken aert ende natuere eens waerachtigen Christen geloove is / ende welck een groote verholentheyt / bedieninge / geest ende kracht / dat alsulcke korte slechte woorden in haer besloten hebben / te weten / hy moet gelooven dat Godt is. Wie in hem gelooft heeft dat eeuwige leven. Wie gelooft en gedoopt wort / sal saligh worden / wie in hem betrouwt en sal niet beschaemt worden / ende sulcke Schriften meer / want dat en sal ons nimmermeer falseeren / of soo waer een oprecht Christen geloove is/ dat daer oock een afgestorven mensch/ een nieuwe creatuere / een oprechte boete / ende een oprecht / wedergeboren/ onstraffelijk Christen is. Men en leeft daer niet meer na de lusten der sonden / maer na den wille des geenes die ons met sijn Bloedt gekocht / met sijnen Geest getogen / ende met sijn Woordt gebaert heeft / dat is / Christus Jesus.

Heb. 11.
Ioan. 3. 15.
Marci 16. 16.
Rom. 10. 11.

De wercken getuygen van 't geloove.

Maer soo waermen dat geloove alleene in den mondt draeght / ende en volght geen gerechtigheyt / noch veranderinge / noch nieuw gemoet / of boetveerdigh leven / daer is 't niet dan ongeloove/ huychelye ende leugen/ hoe veel men oock van de Schrift spreecken of disputeeren kan / die regel staet vast / ende en sal nimmermeer gebroocken worden : leeft gy na den vleesche / soo sult gy sterven. Alle die dan in pracht ende prael leven / in eten ende drincken/ overspel / hoererye / gierigheyt / haet / nijdt / gulsigheyt / bedriegerye of diergelijcke sonden meer. Die des Heeren heyligen ende hoogen Naem/ Woord/Wille ende oock sijn Gemeente lasteren / haeren naesten schenden / faem rooven / om eere / naem / welvaert / lijf ende goet brengen / by des Heeren Lijden / Wonden / Sacramenten / Kruys ende Doodt vloecken of zweeren / &c. Dat soodanige ongeloovige Heydenen / ende geen geloovige Christenen en zijn / is klaerder als den klaren dagh is / want haer vruchten getuygen voor de geheele Wereldt / dat sy de rechte Olijf-boomen nochte Wijn-rancken niet en zijn / daer van men de rechte rijpe vruchten leesen ofte plucken kan / want so waermen hem op leeringen en geboden der menschen vertroost / een vreemden Doop/ Avontmael ende Gods-dienst gebruyckt / die ons Christus niet geleert en heeft / quijtscheldinge der sonden in eenige vreemde middelen / als in Wy-water / Missen / Biechten / Bevaerden / &c. soeckt / eenen verkeerden krommen wegh wandelt/ datmen daer Christo ende sijn Woordt niet en gelooft / moeten sy alle bekennen / die slechts natuerlijcke kloeckheydt ende verstant hebben. Maer alle die Christum voor den Sone Gods (ende sijn Woordt voor de rechte waerheyt bekennen /) bekennen dat sijn Gebodt dat eeuwigh leven is/ die en soeken geenen anderen Gods-dienst / geen ander Woordt/ geen ander Sacramenten/ geen middelen der Versoeninge / noch geenen anderen weg of leven/dan Christus/Gods eygen Sone/ met dat Woordt sijner waerheyt voorgedragen ende geleert heeft.

Rom. 8. 13.

Dat rechte Christen geloove laet hem alleen genoegen met des Heeren Woordt.

Is dan hier mede openbaer / soo waer dat oprechte Christen geloove is / dat voor Godt gelt / dat een gave Gods is / ende uyt dat gehoor des Heyligen Woords herkomt / door den bloeyenden Boom des Levens / is vol met allerley kostelijcke schoone vruchten der gerechtigheyt / als met de vreese ende liefde Gods / barmhertigheyt / vriendelijckheyt / kuysheyt / soberheyt / ootmoedigheyt / vrymoedigheyt / waerheyt/ vrede ende vreughde in den heyligen Geest / &c. Want waer een oprecht Evangelisch / vroom geloove is / daer zijn oock de oprechte / Evangelische vroome vruchten/ en dat na des Evangeliums aert.

Rom. 3. 22.
Gal. 3. 11.
Ephes. 2. 7.
Rom. 10. 8.
Waer 't geloove is, daer sijn oock sijne vruchten.

Ick segge / Evangelische vruchten / want die vreemde vruchten / gelijck Kinder-doop / Missen / Metten / Vesper / Kappen/ Kruysen/

Kercken / Altaren / Klocken / &c. En kent dat Euangelium niet / wantse Godt / noch door Christum sijnen Sone / noch door Apostel of Propheet bevolen en heeft / daerom sy ook grouwelen / ende geen Geloovige Vruchten en zijn / gelijck by Israël de Gulden Kalveren waren / de diensten Baals / den Bergh / Altaren ende Kerken / ende dat sy hare Kinderen lieten door het vyer gaen.

2Reg.15.13. Ier.7.9. en 11.16.

Dat rechte Euangelische Geloove / siet en achtet alleene op Christus Leere / Ceremonien / Gebod / Verbodt / en onbestraffelijck Voorbeeldt / ende schikt hem daer na uyt alle sijn vermogen. Want gelijk dat vyer uyt sijn ingeschapene eygen aerd en natuere niet en kan baren / dan Brand en Vlammen / de Sonne niet dan klaerheydt en warmte / dat water baert vochtigheyt / en een goede boom goede vruchten / ende dat na sijnen eygen ingeplanteden goeden aerd. Alsoo baert oock dat oprechte Euangelische Geloove sijn oprechte Euangelische Vruchten (segge ick noch andermael) ende dat na sijn oprechte Euangelische goede Aerd. Ja gelijk een eerlijcke deughdelijke Bruydt door de kracht en aerd der natuerlijker liefden / altijd om haers Bruydegoms stemme te hooren ende gehoorsaem te zijn / bereydt staet / en uyt een oprecht vroom gemoed / gunst / last / en liefde / diese tot hem draeght / altijdt voor hem handelt / als voor haren alder getrousten vriendt ende liefsten man / diese uyt vollen herten meent ende lief heeft / alle tijdt gewilligh om sijnen wille te lijden / al wat haer tot eenigen tijden toe vallen of overkomen kan. Even alsoo is't oock met een oprechte / weder gebooren geloovige ziele / die Christus Jesus in der genade hem door 't Geloove tot een Bruyd vertrouwet heeft. Sy is hem door de yverige brandende liefde alsoo eenlijvigh en eygen geworden / dat sy sijn believen ende wille van gantscher zielen gewillig ende bereydt staet / het smacke haer ook suer of soet / om sijns Heyligen Naems wille begeerigh te dragen / alle wat haer tot eenigen tijden overkomen kan / het sy vreughde of droeffenisse / versadinge of honger / lavinge of dorst / prijs of oneere / goed geruchte of quaed geruchte / gevanckenisse of vryheydt / binnen Landts te woonen of buyten Lands / gemack of ongemack / leven of doodt / haer Bruydegoms aert en natuere / deelachtig / vroom van herten ende gedachten / waerachtigh van Woorden ende die met zout gekruydt / alle haer paden zijn gerechtigheyt / Godsaligheydt / een serpentsche kloekheyd / duyfsche onnooselheydt / een ongevalscht vroom gemoed / trouwigheyt / ernst / vrede / yverige Gebeden / een onstrafselijcke Wandelinge / een oprechte reyne broederlijke Liefde / en een vrywillige gehoorsaemheyt Christi en sijns Heyligen Woorts. Want de gerechtige (segge ick) leeft uyt sijn Geloove / gelijk in de navolgende exempelen der Heyliger Schrift in de onwedersprekelijcker kracht ende klaerheyt door des Heeren Genade aengewesen ende betuyght sal worden. Amen.

Dat rechte Christen Geloove staet Christo tot allen dingen bereyt.

2Cor.6.8.

Aba.2.4. Rom.1.17. Gal.3.11. Heb.10.38.

Van 't Geloove Noë.

DE Schrifture getuygt van Noach / den Sone Lamech / als dat hy Genade voor den Heere vant / dat hy een recht vroom Man was / sonder veranderinge / ende een Godtlijk leven leyde tot sijnen tijden. Petrus noemt hem een Prediker of Leeraer der gerechtigheyt / hoog en heerlijck is 't getuygenisse / dat van desen man in der Schrift gegeven wort.

Gen.6.9.

2Pet.2.5.

Doen nu alle vleesch sijnen wegh voor Godt verdorven hadde / ende den Aertbodem vol boosheyt was / de kinderen Gods op der menschen dochteren sagen / om dat sy schoon waren / ende tot wijven namen / die sy slechts wouden / ende en wilden haer van Gods Geest niet meer straffen laten. Doen sprak de Heere: Ick wilse noch respijt geven hondert en twintig Jaren. En gaf Noë een bevel / dat hy een Arke / Schip of Kiste maken soude / daer mede hy en sijn huys voor de toekomende Diluvie en Straffe moghte geholpen worden / want Godt de Heere woude de geheele Wereldt met den Water vergaen laten. Noë geloofde sijns Heeren Woord met voller herten van die gemelde straffe / in sijn gemoet alsoo vast versegelt / recht of hyse met oogen aensag. Hy hief aen te timmeren / gelijk hy dat bevel ontfangen hadde / want hy geloofde (segge ick) met volder herten de gedreygde straffe / dat sy komen soude.

En doen nu de gestemde Jaren voleynt waren / en de ongehoorsaeme boose Werelt haer niet en beterde / moeste des Heeren Woordt volbraght zijn. Noë is met den sijnen in de Arke in gegaen / met alle die reyne en onreyne Creaturen / gelijck de Heere dat bevolen hadde.

En effen op den selven dagh als sy in gegaen waren / zijn de gronden der grooter diepten en de vensteren des Hemels open gedaen / en heeft geregent veertig dagen en veertig nachten / tot dat alle hooge Bergen onder den geheelen Hemel vijfthien ellen hooge met den water bedekt waren / en alle creatueren die hen op der gantscher Aerden roerden / en levenden adem in haer hadden / menschen / beesten / vogelen en gewormte met den anderen uytgeroeyt en in den water verdroncken waren. Noë en de sijne met de bestemde Creatueren (segge ick) die in de gemelde Arke beslooten waren / alleene uytgenomen / want hy door des Almachtigen grooten Gods kracht en Genade (dien hy dat van geheelen herten toe betroude) mits den middel der bereyder Arken in de wateren opgehouden en bewaert worde.

1Pet.3.20.

Door 't Geloove (seyt Paulus) heeft Noach Godt ge-eert / en heeft de Arke tot saligheydt van sijn Huys bereyt / als hy een Godlijck bevel ontfink / van de dingen die noch niet gesien en worden / door welke hy de Werelt verdoemde / en is een erfgenaem der gerechtigheydt geworden / die uyt den Geloove herkomt.

Heb.11.7.

O een lieffelijke exempel / O een heerlijke Voorbeeldt van een seker ende vast Geloove. Want om dat hy sijnen Godt geloofde / so was hy oprecht / vroom / sonder veranderinge / &c. Hy geloofde de gedreygde straffe alsoo vast /

Noachs Geloove hadt kracht.

als of hyse tegenwoordig (segge ik noch eenmael) met oogen aensagh: Ende daeromme timmerde hy soo lange Jaren / daer mede hy de ongeloovige / ongehoorsame geesten ofte menschen / die in hare sonden gevangen lagen / tot boete ende beteringe door Christus Geest / die eeuwigh is / vermaendt / vreesende sijns Heeren Woordt / want hy twijffelde niet / of het moeste alsoo geschieden / gelijck de Heere dat gesprooken hadde / want hy wiste wel / dat sijn Woort sijn volmaekte werk zijn moeste / gelijk ook Esdras seydt: O Heere (seydt hy) spreeckende hebdy gesproocken in dat begin uwer creaturen / het worde Hemel ende Aerde / ende u Woordt is een volmaekt werk.

Christus heeft door sijaen Geest van aen beginne gepredikt. 1Pet.3.20.

4Esd.6 38.

En doen hy nu wel veertig / tachtentig of hondert Jaren lank gepredikt en getimmert hadde / (doch hoe lange dat hy timmerde / en leerde de Schrift niet) en is hy evenwel door 't lange vertoeven niet zwack in sijn Geloove geworden / want hy wiste wel dat Godt sijn straffe over de onbekeerlijcke moeste laten komen / om dat hy dat te voren alsoo tot hem gesprooken hadde. Ende dat hy wederomme hem en de sijne / door sijn barmhertigheydt en genade wel bewaren soude / om dat hy hem sulks toe geseyt ende belooft hadde. Want hy is de God der waerheyt / en geen leugen en is in hem.

Tit.1.11. Heb.6.18.

Gelijk dan Godt de Heere / den goeden en vroomen Noach op dier tijdt trouwelijcken waerschouwede en seyde: Dat eynde van alle vleesch is voor my gekomen / want de aerde is vol haerder boosheyt / ende siet / ick wilse verderven met der Aerden. Also heeft hy ons oock nu door sijn eygen gebenedijde Soone / door sijnen Heyligen Apostelen ende Propheten / met sijn Heylige Woord trouwelijck gewaerschouwt ende geseydt: So gy geen boete en doet / uyt Godt niet gebooren en wort / in Christum niet en gelooft / in sijn geboden niet en wandelt / uwe leelijke boose leven niet en betert / vreemde Goden dient / hooveerdigh / stout / eergierig / hoerachtig / bloeddorstig / nijdig / ongerechtig / ydel / aerdsch / vleeschelijk en duyvelsch zijt / moet gy in uwe sonden sterven. In 't Rijcke Gods niet komen. Verdoemt worden. In den vierigen poel geworpen worden. Dat onverdragelijke eeuwige jammer / wee en pijne met allen verdoemden en duyvelen be-erven. En geen part nochte deel in Christus Rijcke hebben ten eeuwigen dagen.

Gen.6.13.

Ioan.8.24.

Ioan.3.18 Mar.16.16. Ap.21.8. Mat.15.13. 2Tes.1.8. 1Cor.6.10.

Mijn Leeser / neem 't waer / soo wy nu dese trouwe waerschouwinge Christi en sijns Heyligen Geests met den oprechten ende vromen Noach wel waer namen / en van gantscher herten geloofden / geloofden (segge ick) Gods Woord waerachtig en onveranderlijck te zijn / ende dat de gedreygde straffe tot sijnder tijd komen moeste / offe al schoon oock duysent jaren noch vertogen worde (ick rade dat een yegelijk wake / want alle die in hare sonden sterven / hebben hare straffe alreede al ontfangen / want den tijd der genaden is dan met haer al uyt) wy souden ongetwijfelt voor den zwaren toorn en straffe allen onbekeerlijken in der Schrift gedreygt / ende die eeuwig en eeuwig dueren sal / uyt dat alderbinnenste onser zielen wel verschricken ende beven / onsen Godt om genade bidden / ons met sacken ende hayren hemden bekleeden / waerachtige boete doen / dat boose leven beteren / die gerechtigheyt na jagen / en met onsen nieuwen en geestelijcken Noach / Christo Jesu / in een nieuwe en geestelijcke Arke / welke sijn Gemeente is / intreden / alle tijd sorgende en vreesende / dat ons doch de grouwelijke diluvie van den toekomenden toorn Gods niet onversiens met allen ongeloovigen en onboetveerdigen / die noch Godt noch Christum / noch Geest / noch Woorden bekennen / tot eeniger tijd overvalle / gelijk sy de eerste verdorvene werelt gedaen heeft / als geseyt is. Ja wy souden van herten op des Heeren toekomst wachten / op den tijd der genaden achten / onse Bruylofs kleed bewaren en Olie in onse lampen hebben / op dat onse huys niet ter ontijdt doorgegraven en worde / en wy niet met den beroepden gast uyt des Heeren Bruyloft gestooten / in de uyterste duysternisse wegh geworpen en worden / en alsoo eeuwig buyten der deuren blijven.

1Pet.2.21.

Gen.7.17. en 8.21.

Lu.12.36.

Mat 22.12. en 25.10.

Maer om dat wy des Heeren dreygementen / straffingen / toorn en oordeelen (eylacen) niet en glooven / ende op de exempelen der Schrift weynig acht hebben / daerom is 't dat wy met den spotters seggen: Lieve waer is de belofte sijnder toekomst / blijven niet alle dingen als sy van den beginne geweest zijn / sint dier tijdt dat de Vaderen ontslapen zijn. En het sal (vreese ick) daerom met ons gaen / gelijck het met den ongeloovigen en ongehoorsamen by den tijden Noach en Loth gegaen is / doen haer de haestige straffe overviel. Gelijck men oock opentlijcken van des Heeren toe-komst Leesen ende sien magh.

2Pet.3.4.

Gen.7.17. en 8.21. en 9.11. Mat.24.50. Lu.17.29.

Noch segge ick eenmael / om dat wy des Heeren dreygementen / oordeelen en toorn niet en glooven / dan kleyne achten / daerom is 't dat wy aldusdanigen roekelosen wijden leven leyden / alles doen wat onse boose vleesch gelust: eten / drinken / bouwen / zaeyen / maeyen / trouwen sonder alle sorge / gieren / rapen / vergaderen geldt / goed / gout en silver / by malkanderen / seggen stoutelijk in onse herten / het is vrede en vryheyt / tot dat ons dat verderven snellijk overvalt.

1 Tes.5.3.

Anderwerf / segge ick: Een yegelijk sie toe ende wake / de ledebode met sijn peremptoria citatione is alreede voor de deuren / die daer seggen sal: Geeft reekenschap / gy en sult niet langer Rentmeester blijven / maer konden wy (segge ick) den toekomenden toorn ende straffe / die eeuwig dueren / ende geen eynde hebben en sal / met den onveranderlijcken vromen Noach recht ende vast glooven / geloofden ook gewisselijken het gene / dat allen waerachtigen kinderen Gods als toekomende door Christum belooft is / wy souden sonder twijffel aldus onachtsaem / slaperig ende luy niet bevonden worden / maer met volder ernste sonder eenige vertoeven uyt onse leelijcke sonden opstaen / ons van alle grouwelen afscheyden / ende wel alsoo / of noch veel meer dat boose schouwen / als men wel een hongerige briesschende Leeuwe / of een bloeddorstige moordadige vyandt doen soude. Souden oock wel met opene oogen waken onse leef dage / op dat ons de goede Huysvader niet so en quame dat wy sliepen / en sijnder geen wachte en hadden / ook onse

Lu.16.2.

Mat.24.48.

mede

**Mat.24.33. en 25.13. Mat.13.37. Lu.12.39. 1Tes.5.6. 2Pet.3.12. Ap.3.2.*

mede knechten niet en sloegen / met den Swelgers niet en aten noch en droncken / op dat hy niet onse part en deel met den huychelaers en sette. Van dit selfde waeken / leest *.

Van Abrahams Geloove ende sijn gehoorsaemheydt.

Eccl.44.20.

ABraham de hoogberoemde Patriarcha / die sijns gelijcke in der eeren niet en hadde als Sprach seyt: Om dat hy sijnen Godt geloofde en met volder herten op sijn Woord betroude / soo heeft hy ook kracht / vrucht en gehoorsaemheydt in sijn Geloove bewesen / want als de Heere hem geboodt / en sprack: Gaet uyt uws Vaders Landt / en van u Maeghschap / en uyt uws Vaders huys / en gaet in een land dat ick u wijsen sal / en ick sal u tot een groot volk maken / ende ick sal u gebenedijen / ende uwen naem groot maken / en gy sult een gebenedijdinge zijn. Ick salse gebenedijen / die u gebenedijen / en vervloecken die u vervloecken / en in u sullen gebenedijdt worden alle geslachten op Aerden. Doen hoorde hy dat bevel / en geloofde sijnen Godt / ende en heeft hem noch met de sorgvuldigheyt sijns vleesch / noch met vernuft raed gevraegt / maer hy ginck hem selven te buyten / ende en heeft tegen sijnen Godt (die hy 't alles toe betroude / en hem om uyt te gaen geboodt) niet gestreden noch gekeven. Hy en begeerde te voren oock niet te weten eer hy reysen woude / in wat Landt dat hy trecken soude. Hy geloofde sijnen God van gantscher herten / hy was gehoorsaem en ginck van stonden aen met sijn vrouwe Sara uyt / gelijk hem de Heere dat geheeten hadde / niet wetende waer hy komen soude. Op Gods belofte heeft hy hem verlaten / vast en seekerlijk betrouwende / als dat hy hem noch liegen noch bedriegen en soude / nademael hy wel wiste / dat hy soo een Godt was / die in alle sijn Woorden getrouwe en vast was / en hem daerom oock wel in een Land brengen soude / gelijck hy hem belooft hadde.

Gen.12.1.

Siet / aldus eenvoudigh / recht ende slecht / gehoorsaem en vol betrouwens is dat oprechte Christen geloove / gelijk men hier aen dese Patriarcha sien magh. Legt gy nu eenmael uwe geloove met sijne vruchten hy Abrahams Geloove en sijne Vruchten / ick vermoede gy werdet bevonden / als dat gy sijn geloovige zaedt en kinderen noch niet geworden en zijt. Want het is openbaer / dat gy noch wederspannig / en ongeloovigh zijt / soo vleeschelijk en aerdsch gesint / dat gy niet geerne een leemen huysken / noch een onnosel beddeken / koe of peert om des Heeren Woord en sijn getuychenisse verlaten / of een spijtigh woort hooren en sout. Ick zwijge dan dat gy Vader en Moeder / Vrienden / en dat landt uwer geboorten om u geloove verlaten / ende also met wijven en kinderen (gelijck Abraham gedaen heeft) in onbekende landen reysen soudt.

Dat waerachtige ChristenGeloove is recht en slecht.

Dat vervloeckte ongeloove verhindert de gantsche wereldt van der waerheyt / want hoe gantsch vele seggende: Wy weten wel dat gy de waereyt hebt / dan wat raed / wy zijn arm en out van Jaren / konnen niet meer werken nochte winnen / wy hebben een huys vol kinderen / ende en kunnen onse broodt in andere Landen niet verdienen / vreesen ook by wijlen / als dat de Heere niet sorge voor ons dragen mogte gelijck hy wel voor Abraham gedaen heeft / &c. Andere / sommige seggen: Wy hebben groote goeden / wy zijn oock jonck van Jaren / mogen noch lange leven / Vader ende Moeder beletten ons / de Vrouwe seyt: Mijn man is my contrarie / en de man mijn vrouwe is my contrarie ende diergelijcke ongeloovige / vleeschelijke ontschuldingen ende sorgen meer. Niet eenmael ter herten nemende noch bekennende hoe dat u Christus onbedriegelijcken waerachtigen mond / huysinge / kost / kleedinge / en allen nooddruft over de gantschen aerdbodem (soo gy slechts by sijn woordt blijvet) rijkelijken toe geseyt en belooft heeft / Jonck (seyde ook David) ben ick geweest / ende ben oudt geworden / ick en hebt mijn leefdage niet gesien / dat de gerechtige verlaten is geweest / of dat sijn zaed om brood gink.

Dat ongeloove soekt hem te ontschuldigen, maer al te vergeefs.

Mat.6.33. en 19.29. Mar.10.29. Lu.12.22. Ps.37.25.

Trouwe Leesers / neemt 't waer so wy nu alsoo een vast geloove ende gewisse betrouwen hadden / gelijck dese vrome man gehadt heeft / ende dorsten ons van herten op den levendigen God verlaten / Och hoe gantsch weynigh souden wy ons met aldusdanige heydensche sorgen / als met woonen / eeten / drincken / kleedinge en schoeyinge bemoeyen / nademael wy wel weten / dat ons Christus / Godts eygen Soone / belooft heeft / so wy slechts dat Rijcke Gods en sijn gerechtigheyt soecken / onse handen na onse zwacke vermogen redelijcken tot den arbeyt keeren / dat hy ons in eeuwigheydt niet verlaten / maer ons alle noodtdruft toewerpen en geven wil. Want hy is 't / die voor ons sorget.

Alle dese dingen seyt Christus soecken de Heydenen. Mat.6.32. 1Pet.5.7.

Ten tweeden / merkt sijn geloove / want doen hem nu geboodschappet worde / als dat Loth / die sijns broeders Sone was / van Kedorlaomor / een Konink van Elam / met t' samen sijne mede Koningen / tot Sodoma gevangen / en met al sijn goet wegh gevoert was / heeft hy hem met sijn 318. knechten opgemaekt / en die voorseyde Koningen nagejaeght. Hy heeftse over nacht overvallen en geslagen / ende bracht alle dat goed weder / ook sijnen Broeder Loth / dat gevangen volk en de vrouwen.

Met 300 en 18 knechten heeft Abraham vier Koningen in de vlucht geslagen. Gen.14. 14

Hier heeft dese trouwe Vader uyt sijn Geloove sijn liefde bewesen / ende en heeft dat gewelt der vier Koningen niet gevreest. Op den levendigen Godt heeft hy gehoopt / en heeft sijn eygen leven / oock dat leven aller sijner knechten niet gespaert / dan in de perijkel des doods vrymoedelijken over gegeven / op dat hy sijnen armen verdruckten Broeder te hulpe komen / ende uyt de handen sijnder vyanden verlossen moghte. Allen Geestelijken kinderen Abrahams tot een voorbeeldt / dat sy haren lieven Broederen / die nu uyt dat onverganckelijcke zaed des Heyligen Godlijken Woorts met haer gebooren zijn / alsoo beminnen sullen / dat syse niet alleen met handreykinge van geld of goed bedienen / maer ook haer leven Evangelischer wijse in de tijd des noods voor haer setten ende laten sullen.

1 Ioan.3.16.

Ick segge Evangelischer wijse / want dat helpen met den zweerde / is allen waerachtigen Christenen door Christum al verboden / het heet nu in dat Nieuwe Testament by allen rechtgeloovigen / verduldelijken lijden en niet

De rechte Geloovige vechten niet.

met

met zweerden en bussen vechten ende strijden. Maer soo wanneer wy onses naesten ziele met des Heeren hulpe/Geest ende Woord hoopten Salig te maken of te winnen / of so wanneer wy onsen Broederen ook in nooden sagen/dat sy om des Heeren Woord verdreven worden / dat wy als dan onse deuren niet voor haer toe en sluyten / maer in onsen huysen ontfangen/ onse Brood mede deylen/ hantreykinge/troost/ ende bystandt in haerder droeffenissen doen sullen / &c. In alsulker voegen (segge ick) behooren wy onse leven te setten voor onse broederen / of wy 't alschoon ook alreede wisten / dat wy 't met den doodt bekoopen moesten. Dat Voorbeelt hebben wy aen Christum / die hem selven om onsen 't wille niet gespaert / maer sijn leven gewilliglijken in den dood gegeven heeft/ op dat wy door hem leven moghten.

Mat.20. 28. en 26. 65. Ioan.10.11. 1Pet.2.21. en 4.1. 1Ioan.4.7.

Ten derden / merkt aen / als nu Abraham van Godt belooft wert / dat hy sijn Zaet soo vele als de Sterren aen den Hemel maecken wilde / en dat ook dat selfde zaed vremdelingen souden worden in een ander Land / dat haer niet zijn en soude. En dat mense daer dwingen soude om te dienen / en plagen soude vier hondert Jaeren lanck / &c. Doen heeft hy dat gelooft / hy heeftet gelooft (seg ick) ende het is hem tot gerechtigheyt gerekent. Hy heeftse met lankmoedigheyt verwacht / en tot sijnder tijt ontfangen / niet morrende / noch met God disputerende/ dat dat selfde Zaet soo lange Jaren so overmate vele lijden moeste. Allen waerachtigen Christ-geloovigen ter vermaninge / dat sy met voller herten aen des Heeren Woort klieven / en vast aen sijn belofte houden sullen / want Godt is soo een Godt / dat hy nimmermeer vergeten of breken en kan dat hy eens belooft heeft. Hemel en Aerde sullen vergaen / maer sijn Woord sal eeuwig staen. Alle die hem daer op vertrout / dien sal 't tot gerechtigheydt gerekent worden / gelijk het Abraham tot gerechtigheyt gerekent is.

Gen.13.5. Heb.6.23. Luc.21. 30. Rom.4.3. Gal.3.6.

Door het Geloove sagh hy de belofte van verre: Hy sagse (segge ick) ende heeft'er hem op vertroost / in gelijcker maten ook met ons. De belofte des toekomenden eeuwigen levens is door Christum ons gegeven / ende daer by geseyt / dat wy van dit verkeerde boose geslachte om sijns naems wille vele moeten lijden. Dese belofte wort van verre gesien. Alle wiese van herten glooven ende haer daer op vertroosten / die sullense ook ongetwijffelt wel tot sijnder tijd ontfangen / hoe harde en lange sy oock van dit Egyptische erge geslachte vervolgt en geplaegt worden. Want hoe wel de kinderen Abrahams sommige hondert Jaren lank met veel kommer ende lyden benaut waren/so heeftse de Heere evenwel ten laetsten na sijnder beloften victorieuselijken uytgevoert en dat beloofde Land gegeven. Des selven gelijken ook met ons / soo wy aen sijn belofte niet en twijfelen / maer met een vast Geloove daer aen houden/gelijk Abraham gedaen heeft. Den Heere diese gegeven heeft / door 't Gelove / vreesen / lief hebben / eeren / dancken / dienen / en in sijn geboden wandelen / onse zielen met verduldigheydt besitten / &c. Hoe jammerlijcken wy nu oock van den helschen Pharao / ende sijn wreede onbermhertige Dienaren hier vervolgt / geplaegt/ geslagen/ berooft/ gedoodt / aen palen verbrand / ende in 't water verdroncken worden / so sal noch evenwel den dagh van onser verkoelinge haest hier zijn/dat alle onse tranen van onsen oogen afgewischt / wy in witte zijde kleederen der gerechtigheyd henen pronken / het Lam volgen / met Abraham / Isaac ende Jacob in 't Rijk Gods sitten / ende dat weerdige lustige Landt der onverganckelijcker eeuwiger vreugden heerlijck besitten sullen. Prijst Godt ende heft op uwe hoofden die nu om Jesus wille lijden / den tijd is na by / dat gy sult hooren: Komt gy Gebenedijde / ende u eeuwig als dan met hem verblijden.

Heb.11.8. Ioan.3.19. Mat.5.36. Ex.3. 12. en 2.15. en 3.7. Ap.12.5. Ap.6.8. en 7.19. en 6.9. Mat.8. 11. Lu.13. 26. Mat.25. 34.

Ten vierden / aenmerkt / als nu Abraham een bevel van God ontfink / dat hy hem selven en ook sijn achtdagige knechtkens/met alle sijn eygen knechten / die hem t' huys geboren / of elders gekogt waren / dat voor slofken van sijn en haren vleesche besnijden soude: En dat dat selfde een Verbond-teken tusschen God en hem zijn soude. Doen en is hy niet wederspannig noch verdrietig daer over tegen Godt geworden. Hy en heeft ook niet met eenig woordeken tegen hem geklaegt / waerom hy doch sulken grooten pijne en smerte in sijn oude dagen lijden / en sulck een oneerlijck/ spottelijck / werk toerichten moeste/daer mede hy God niet prijsen / en sijnen naesteu niet helpen noch dienen en konde. Maer hy hoorde en geloofde sijns Heeren Woordt/ en is 't sonder eenig vertoeven onderdaniglijken in den vruchten nagekomen. Wel wetende/ als dat hy geen Genade / geen Benedictie / noch ook geen belofte verkrijgen en mogte / soo hy niet sijns Godts Woordt en geloofde / ende dede dat hy hem bevolen hadde / want gehoorsaemheydt be-ervet, de belofte.

Gen.17.10. Lev.26. 1. Deu.27.10. en 28.1. Ier.11. 4. Mat.7. 24. Ioan.15.14. 1Cor.7.19.

Ende also wort hier noch eenmael de simpele slechte gelatenheydt ende gewilllge gehoorsaemheyt van Abrahams Geloove in sijnder vrucht bekent. Want alsoo hy vleesch ende bloedt soude gevolgt / of hem daer mede beraedslaegt hadde / hy en haddet ongetwijfelt niet gedaen / maer hy hadde met Godt in 't recht getreden / of ten weynigsten doch tot hem geseyt: Neen Heere / het en sal also niet zijn/want dat teken en kan my niet baten / nademael gy daer door niet geprefen / noch oock mijnen naesten daer mede niet gedient en wort. Ook sal 't by alle Heydenen/ die uwen grooten naem niet en kennen / voor een Narrenwerck gescholden worden / om dat 'et also aen dat manlijke lidt geschieden moet. Och neen / hy en heeft sijns Heeren mondt niet tegen gesproken/maer hy geloofde het en dede het/ en het is hem gerekent tot gerechtigheyd ende hy is een vriendt Gods genoemt.

Ia.2. 23.

Allen Vromen tot versterckinge / dat sy des Heeren Woord glooven/en (hoe kettersch en spottelijk het ook schijnt) gewilliglijken volgen sullen. Niet met den Heere strijdende / waerom hy 't alsoo bevolen heeft. Maer het is genoeg (segge ick) dat sy weten dat hy 't bevolen heeft en in welkerley wijse hy 't bevolen heeft.

Dat rechte Geloove en strijdt niet tegen Godt.

Wederom allen moetwilligen verachters en ongeloovige bespotters ter beschaemtheyt/ die haren lasterlijcken leelijcken mont / soo stoutelijck tegen Christum dorven opsperren ende seggen: Hey / wat kan ons den doop baten of wat vraegt Godt na so veel waters. Het is ons genoeg/so wy maer aen den inwen-

digen mensch vroom en zijn / dat wy op de geboden der liefden achten / een goet deughdelijk leven leyden / en diergelijke hypocrijtsche woorden meer / en arme huychelaers en weten niet / so wanneer de inwendige mensche (daer sy af roemen) mits den geloove oprecht en vroom door des Heeren Genade / Woort en Geest / in Godt geworden is / dat hy dan niet een hayr breet van des Heeren Woort en wegen wijken en derf / maer doet altijt gewilliglijken al wat hem God geboden heeft / het zy ook wat het zy.

Aengesien het dan meer als klaer is / dat ons Christus Jesus op de belijdinge van ons Geloove / den Waterdoop bevolen heeft. Hy die selve ontfangen heeft. De Heylige Apostelen die oock niet anders geleerdt noch gebruykt en hebben / haer bediedinge ende effect ook niet anders mede en brengt / ende soo veel heerlijke belofte daer aengehangen zijn / gelijk men opentlijcken leesen en sien magh. En dat evenwel niet (verstaet my recht) om des gewrachten wercks wille / maer dat men Christum / (daer in de Vader de belofte gegeven heeft) door 't Geloove aen neemt / ende sijn Woordt bereydt staet. Segget lieve / hoe sal men die selfde aengehangene belofte nu verkrijgen / soo men niet en doet dat hy bevoolen heeft?

Mat. 28. 19.
Mar. 16. 15.
Mat. 3. 16.
Act. 2. 38.
en 8. 11.
en 10. 47.
en 16. 15.
en 19. 4.
Mar. 16. 15.
Act. 2. 38.
Rom. 6. 4.
1 Cor. 12. 13.
Gal. 3. 27.
Ep. 4. 5.
Tit. 3. 2.
1 Pet. 3. 31.

Dat rechte Geloove heeft belofte dat ons tot ter doope leyt.

Maer wat is 't? Alle die des Heeren woort niet en glooven / die gelt / ende goet / lijf en leven liever hebben / als sy Christum doen / en zijn op aerdsche ende vleeschelijke dingen gesint / dat zijn de gene die hem tegenstrijden / de Schrift breken / disputeren en seggen / wat kan ons dat water helpen? Maer soo sy des Heeren Woort van gantscher herten met Abraham geloofden / ende door de kracht van dat selfde Geloove nieuwe omgekeerde menschen in Christo Jesu geworden waren / konden hare vyanden lief hebben / goet doen den genen die haer quaet doen / ende voor den genen bidden die haer verbolgen / bereyt waren gelt / goet / ende alle wat sy zijn en hebben / voor des Heeren prijs te laten / ende te setten tot eenen noodsakelijken dienst van haren naesten / des Heeren kruys niet en weygerden / vleesch ende bloet gestorven waren / vreesden Godt ende sijne Oordeelen / ende beminden hem in sijn weldaden / sy en souden sonder twijffel so niet tegen haren Godt morren ende disputeren / maer met voller herten bereyt staen / haer Geloove met Abraham door de vrucht besegelen / den gebodenen doope ontfangen / haer in alle gehoorsaemheydt recht schicken / en na haerder armer zwakheyt in sijn geboden wandelen / gelijck des Heeren Woord allen waerachtigen Christenen leert en opleyt.

De ongeloovige en vleeschelijke verachten Gods Woort en bevel.

Wie dat meeste geerne doen willen, weygert ook dat minste niet.

Die Godts woort verachten, die en glooven niet.

Maer om dat sy Christum ende sijn woort niet en geloven / hem noch vreesen / noch lief hebben / daerom is 't dat sy sijn heylige Leere / Geest / Gebod / Verbod / Ordeninge ende gebruyk als een vervoerische ketterye / ende sijn gehoorsaemheydt als een openbare grouwel schelden / lasteren / en verachten. Och Leeser siet voor u / Godt de Heere is soo een Godt / die over sijn Woordt hout / dat hy Adam en Eva met alle hare nakomelingen om een verboden vrucht in so zwaren noot gebragt heeft. Usa om een soo kleynen overtredinge / met den dood gestraft heeft / den getrouwen Moses om eender overtredinge wille niet en wilde laten komen in 't beloofde Land. Ende die dat bloed-teecken der besnijdinge niet en ontfingen / dat men de selfde van haer volck moeste uytroeyen.

Gen. 3. 6.
2 Reg. 6. 6.
Gen. 17. 14.
Deu. 34. 1.

Waer uyt men dan opentlijk verstaen moet / als dat hy sijn woordt ende wille gehouden wil hebben / wil men anders salig zijn. Want hy is de God / die Hemel en Aerde met hare gantsche volheyd gemaeckt heeft / de Almachtige verschrickelijcke groote God / die eeuwig in sijnder Majesteyt en glorie leeft / een geweldig Heerschapper en gebieder over al: wee dien / die hem tegenspreeckt / en die sijnen wille ende woort veracht. Dat werk getuygt openbaer / dat sodaniger een in Christo niet en gelooft. En wie niet en gelooft (getuygt Christus selve) is alrede verdoemt / en daerom is 't al te vergeefs / onschult gemaekt en uytvlucht te soeken. Wie so ongeloovig en wederspannig is / dat hy God een hand vol waters weygert / hoe hem die in dat lief hebben sijnder vyanden / in dat afsterven sijns vleeschs / in den dienst sijns naesten / en in dat opnemen des Christelijcken kruyces schicken kan / wil ick den vlijtigen Leeser in de vreese sijns Gods laten nadenken.

Die ontrou in 't kleynste is, is noch ontrouwer in 't grootste.

Ick weet gewis / dat alle haer disputatien / voorwendingen / en uytvluchten / niet dan enkel Vijgebladeren / en haer leven niet dan huychelye en is.

Ten vijfsten / merkt aen / doen nu de Heere tot Abraham gesproken hadde / als dat hy over een Jaer woude weder komen / ende dat sijn Huysvrouwe Sara eenen Sone hebben soude / wiens name hy Isaac noemen soude / ende dat hy sijn eeuwig Verbondt met den selfde maken woude / ende met sijn Zaed na hem / als dat hy (hoe wel hy ontrent hondert Jaren out was / ende Sara (negentig) daerom evenwel niet en twijfelde / hy en heeft ook op sijn verstorven Lichaem ende op die onvruchtbaerheyt van Sara niet eenmael geacht / maer op des Heeren belofte heeft hy hem vertroost / vast en sterck in sijn Geloove / Godt voor sijn Genade prijsende / want hy bekende met volder herten / dat hy wel machtig was hem te geven dat hy hem belooft hadde: waerom ook / uyt desen selfden Abraham (nademael hy sijns Heeren Woort geloofde) soo vele nakomelingen geboren zijn / als dat zand by der zee is / ende de Sterren aen den Hemel zijn.

Rom. 4. 18.
Heb. 12. 12.

Siet / gy alderliefste / hier merkt gy nu hoe dat een oprecht ongeveynst Christen Geloove sijnen Godt voor Almachtig en waerachtig hout en bekent / die 't alles doen kan en mag wat hy belooft: en daerom en sag Abraham op haerder beyder verstorvenheyt en oudheyt niet / hy en twijffelde aen 't toegeseyde Woordt niet / maer hy geloofde 't sonder alle wankelen / want hy wiste wel dat de selfde Godt / die Hemel ende Aerde met hare gantsche volheyt door sijn Woord geschapen had / die den Hemel uytgebreyd / ende de ruysschende vloeyende Zee sijnen Oever ende Perck geset hadde / die den Aerdbodem door 't Woord op de wateren ophout / die 't alle regeert met dat Woort sijnder sterkheyd / ende den dooden dat leven geeft / &c. Ook sonder twijffel / wel macht hadde / eens uytgebloeyden onvruchtbaren Wijfs Lichaem wederom bloeyende ende vruchtbaer te maecken / wanneer 't hem maer alsoo en geliefde.

Dat rechte Geloove bekent Godts macht.

Ioa. 1. 3.

Ier. 5. 21.
2 Pet. 3. 7.
Heb. 11. 35.
Rom. 4. 17.

Na-

Nademael (segge ick) hem dan alsulks van Godt toegeseyt ende belooft was / soo en twijfelde hy ook aen sijn belofte en macht niet / maer hy hoopte die dingen / die na der Nature en aen hem en bysonder aen Sara niet meer te hopen en waren / en heeft also door sijn Geloove van Godt ontfangen / dat hy hem belooft hadde / namelijken / sijnen Soon / Isaac / van sijn Oude en Onvruchtbare Sara / in gelijker manieren oock Geestelijken met ons.

Gen.21. 1. Heb.11.11.

Want is 't dat wy dat toegeseyde Woordt der genaden / welk is dat Euangelium des vredes / daer mede ons de quijtscheldinge onser sonden door des Heeren Bloed verkondigt wort / van gantscher herten gelooven / so wort onse verstorvene Doode Conscientie bloeyende en levendig in God / sy ontfangt den Nieuwen ende Geestelijken Isaac / Christum Jesum / eeuwig gebenedydt / ende baert hem in den vruchten / gelijk Christus seyt: Mijn Moeder en Broeders zijn die / die Gods Woord hooren en daer na doen / maer wie niet en gelooft / en kan desen Isaac niet ontfangen / maer Gods toorn blijft op hem.

De recht Geloovige ontfangen, en baren Christum geestelijk. Lu.8. 21. Mat.12. 50. Mar.3. 35. Ioan.3.36. Christus geestelijke Moeder en Broeders zijn, de gene die sijn woort geloven en gehoorsaem zijn.

Ten sesten / aenmerkt / hoe harde dat de Heere Abrahams Geloove versochte / doen hy sprak: Neemt uwen eenigen Soone Isaac / dien gy lief hebt / en gaet in 't Land Moria / en offert hem daer tot eenen Brandt-offer op den Berg die ick u seggen sal. Abraham hoorde sijns Heeren Woord / en was gehoorsaem. Hy nam mede sijn Kint / ende ginck na de plaetse die hem Godt geboden hadde. En als sy nu tot der plaetsen quamen / sprak Isaac: Mijn Vader / siet hier is vyer ende hout / waer is 't Schaep dat men offeren sal: Abraham antwoorde sijnen Sone en sprak: Mijn Soone / de Heere sal een Schaep voorsien tot den brant-offer.

Gen.22. 1.

Och / mijn alderliefste / denkt doch dit bespreck ende desen handel tusschen Abraham ende sijnen Sone Isaac met dieper herten na / ick vermoede het vernuft sal u wel leeren / hoe overmate vol dat dat Vaderlijck gemoedt met droeffenisse ende smerte over sijn alderliefste kindt geweest is / nademael hy niet weyniger van vleesch ende bloed en was / als wy. Dat hy dat selfde uytverkoren kindt / dat hem boven de Natuere door Godts Gave ende Belofte in sijn oude dagen geboren was / sijnen eenigen geborenen van der Vrye / sijns herten wensch en blijdschap / den stok sijns ouderdoms / daer in hy ook de troostelijke belofte ontfangen hadde / sijnen hals also af houwen / het leven nemen en met den vyere verbranden moeste.

Hoe herde ook sijn vleesch hier mede bevochten wort / soo en heeft hy evenwel niet met een eenig Woordt tegen Godt gestreden / noch geseyt: Waerom dat hy hem die gegeven hadde / nademael hy hem alsoo weder dooden moeste. Ook en verweet hy 't den Heere niet / als dat hy hem selven tot eenen leugenaer daer mede maken wilde / hoe hy hem alsoo offeren soude / daer hy door den selfden de belofte hem gegeven hadde / maer hy betroude sijnen God van gantscher herten / ende is sijn vernuft en kloeckheyt daerom te buyten getreden / sijn sinnelijkheyd ende vleesch niet gevolgt / ende en heeft sijn alderliefste Kint om sijns Heeren wille niet gespaert / sijnen God verre boven sijn Kint beminnende / ende daerom en heeft hy hem ook niet geweygert / hem gewilliglijcken den genen weder tot een Brandt-offer te offeren / dien hem gegeven hadde. Hy bandt ende leyde hem op dat hout / hief sijn handt ende mes op dat hy hem slaen soude / in sijnder herten vast geloovende / als dat Godt hem wel wederom van der doodt verwecken konde. Hy voer voort na het bevel dat hy ontfangen hadde / tot dat een Engel van den Hemel sprak: En steekt uwe handt niet aen den jongen ende en doet hem niet / want nu sie ick dat gy God vreest / ende dat gy uwen eenigen Sone om mijnent wille niet gespaert en hebt / ende alsoo heeft de onderdanige Geloovige Abraham sijnen Soone Isaac tot een Voorbeeldt der verrijsenissen weder genomen: recht is 't Woord dat Jacobus seyt / Abraham heeft Godt gelooft / ende het is hem tot gerechtigheydt gerekent / en hy is een Vriendt Godts genoemt.

Gen.22.12.

Heb.11.17. Iac.2.23.

Alderliefste Kinderen / nemet waer / wy moeten immers alle met den anderen (wanneer wy op Abrahams Geloove ende sijne Vruchten sien) met dit onse kleyn Geloove ende seer zwacke Vruchten voor onsen Godt beschaemt staen. Want hy weygerde niet in onbekende Landen te reysen / soo haest als 't hen geboden wert / hy was een man vol vredes / ende en socht sijn eygen bate niet / hy verloste Loth uyt de handen sijnder Vyanden / hy geloofde de belofte van dat toegeseyde Landt ende Zaedt / niet morrende om de langheydt des tijds / noch om de harde bezwaringen sijnder nakomelingen / hy liet hem besnijden in sijn oude dagen / hy geloofde des Heeren toeseggingе van den beloofden Isaac / ende Leerde sijn huys en Kinderen dat sy des Heeren wegen houden / ende wat recht ende goet ware doen souden. Isaac woude hy weder offeren als 't hen geboden wert: ick meene immers / dat dit wel magh een Geloove heeten.

Gen.12 1. Gen.13. 8. Gen.14. 14. Gen.15.5. Gen 17.24. Abraham dede gewillig alle wat hem Godt geboodt.

Gen.18.17. Gen.22.9.

Siet / so geheelijcke was dese vrome man hem selven uytgegaen en gestorven / dat hy ook alle sijne lusten / sijn gantsche wille en gemoed versaekte / en sijnen God alleene leefde. Hem van gantscher herten en zielen aenhangende / betrouwende / vreesende / lief hebbende / eerende / dienende / en na alle sijne geboden wandelende / gelijk men aen alle sijne Vruchten / en ook aen veel plaetsen der Schrift merken ende verstaen kan. En wat onse valsche beroemde Christenen (die haer laten dunken dat sy Abrahams zaed zijn) voor een geloove hebben / wil ick hare vruchten laten Rechters zijn. Want sy gieren en rapen / vloeken en zweeren / liegen en bedriegen / pronken en pralen / brassen en suypen / hoereeren / overspelen / vechten / ruyten / rooven / schatten en scheeren / vol met al afgoderye en boosheyt: De andere / die al een weynig lichts hebben / en weygeren haer maer van dat een dorp in 't ander / of van d'een stadt in een ander te verhuysen / om des Heeren Woord en Waerheydt / sy soecken haer eygen voordeel en profijt / en achten de broederlijcke liefde weynig. Op aerdsche dingen zijn sy gesint en vlieden voor dat kruys Christi. Des Heeren belofte ende weldaden en beminnen sy niet / sy en vreesen oock sijn toekomende oordeel ende straffe niet / sy hebben de geschapene Creatueren liever / dan dien / diese geschapen heeft. Sijnen name zy gebenedijt in der eeuwigheyt / Amen.

Niet naem en roem, maer Geloove en daed gelden voor den Heere.

Somma / ick en weet niet wat'er zy / daer in dat sy haer selven niet en leven / ende alsoo mede handelen / gelijck haer Godt bevolen heeft / noch roemen sy evenwel dat sy Abrahams Kinderen zijn ende sijn belofte hebben. Och neen vrienden / neen / uwe Propheten verleyden u ende uwe valsche hope bedriegt u. Ick segge u / soo waerachtig als de Heere leeft / soo gy des Heeren Woord niet van gantscher herten en garooft / en door de kracht des selfden Geloofs op sijn wegen niet en wandelt / de oprechte Christelijke Vruchten der gerechtigheydt niet en baerdt / ende de gehoorsame voetstappen van desen Vroomen Patriarcha niet en volgt / so en zijt gy sijn Zaet en Kinderen niet / gy en hebt oock sijn Geloove en Belofte niet. Maer al die Christum in haer herten recht door 't Geloove indruckt / hem door 't Geloove recht ontfangen ende baren / recht door 't Geloove aen sijn Woord hangen / en dat gehoorsaem zijn / dat zijn Abrahams Geestelijke Kinderen en Erfgenamen sijnder beloften: Want die zijn gereeckent voor sijn Zaedt.

Hier merket welk dat Abrahams erfgenamen en kinderen zijn. Gal.3.29. Rom.9.7.

Van Moses Geloove en Trouwigheydt.

DEsselven gelijken is ook Moses / een Dienaer en Bode Godts / getrouwe / wacker / levendig en dadig in sijn Geloove bevonden. Van den Heere worde hy beroepen / dat hy Israël uyt Egypten voeren soude. Moses en heeft hem daer inne niet verhooveerdigt dat hy tot een groot Vorst zijn soude / maer van gantscher herten voor sijnen Godt verootmoedigt / ende geseydt: Sendt Heere / dien gy senden wilt / wat ben ick doch voor een dat ik tot Pharao gaen / en Israël uyt leyden soude? Daer benevens hebbe ik noch een zware tonge gehadt / van dier tijdt aen dat gy met uwen knecht gesproken hebt / en weygerdet so lange dat de Heere toornigh worde / sijnen beroepen dienst heeft hy ten laetsten met vreesen en beven aengenomen / en heeft hem selven sijnen Godt (dien hy't alles toebetroude) geheelijken begeven.

Moses ootmoedige ontschuldinge dat hy Israëls vorst niet zijn en woude.

Ex.4.10. Ex.3.10. Ex.4.13.

Hy tradt vrymoedelijk voor den wreede Pharao / en dede groote wonderen ende krachten voor hem en alle sijne knechten. Hy verlostet volck door Gods uytgereckten arm en stercke handt. Hy deylde de roode Zee en ginck met Israël onbeschadight / midden door de diepe wateren. Hy ontfink de Steenen Tafelen door den dienst der Engelen / beschreven met des Heeren Geboden / hy liet dat Brood van den Hemel regenen / en dat water uyt den herden Steen vloepen. Hy bereyde de Tente of Tabernakel der getuychenissen / gelijck hem op den Bergh vertoont worde / hy verordineerde dat letterlijke Priesterschap met alle sijne diensten / offerhanden / wyingen en kleederen / nae des Heeren bevel.

Ex.5.1. en.7.15. en 8.1. en 9.1. en 10.1. en 11.10. Ex.14.22. Ex.32.15. en 34.1. Gal.3.21. Ex.16.32. en 17.6. Ex.25.1. en 26.1. en 27.1. en 28.1. en 29.1. en 30.20.

Hy toog met den volke / sette die Tenten en brachtse weder op / na des Heeren Woort. Hy gafse den geboden en gerechtigheden / gelijck hem van Godt geboden worde. Hy stont als een getrouwe middelaer tusschen Godt en dat volk / doen sy gesondigt hadden / en keerde alsoo de gramschap van Israël. Hy strafte den Afgoden-dienaers / Hoereerders ende Rebelleerders / met ernstigen straffe. Hy sloegh Sihon der Ammoriteren Konink / en Og den Konink tot Basan / de Heere was met hem in alle sijn wegen.

Nu.9.15. Ex.32.11.

Nu.25.6. Nu.16.31. en 21.33. Deu.3.1.

Door 't Geloove (seyt Paulus) weygerde hy 't / doen hy groot geworden was / Pharaos Dochter Sone te heeten / ende verkoos liever ongemak met dat volk Gods te lijden / dan die tijdlijke genoegte der sonden te gebruyken. Hy achtede de versmaedtheydt Christi voor vele heerlijke Rijkdommen / dan alle de Schatten van Egypten / want hy sagh op de belooninge.

Door 't Geloove dede Moses alle wat hy dede.

Door 't Geloove verliet hy Egypten / ende en ontsag des Koninks wreetheyt niet / want hy hielt soo over den onsigtlijcken / recht of hy hem met oogen aensage.

Door 't Geloove hielt hy ook dat Paesschen en uytgieten des Bloets / op dat die / die de eerstgeboorte in Egypten doode / haer niet raken en soude.

Goede Leeser / hebt acht op uws Heeren Woord. Wanneer wy aldusdanige / heerlijke exempelen met Geestelijken oogen insien / en daer by leggen de ondragtelijcke zware stoutigheyd / hooveerdigheyd / gierigheyd / afgoderye / ongehoorsaemheyd / en ontrouwe der Regenten van de gantsche Wereld / met t'samen dat dulle bijstere / blinde ongeloove des gemenen volks / so moeten wy dat bekennen als dat sy noch allen met den anderen seer verre van dat gehoorsame dadige Geloove Mosi verscheyden zijn: Ja ongeloovige Heydenen ende geen Christenen en zijn.

Ex.12.13. Heb.11.28.

Moses is met sijn Geloove en Vruchten verre van des werelds Geloove en Vruchten verscheyden geweest.

Moses geloofde sijnen God / en daerom so handelde hy ook recht in alle sijne saken. Hy was goetwillig / neerstig en sorgvuldig voor sijn volk / dat hem bevolen was. De sagtmoedigste van allen menschen op aerden. Hy en diende om Giften noch Gaven: Sijns Heeren Woord en Stemme was hy gehoorsaem / getrouwe in dat geheele Huys Gods. En heeft sijnen beroepen Dienst en Ampt in des Heeren vreese redelijken uyt gevoert. Israël uyt Gods mont trouwelijk gebiedende / en in oprechter liefden alle tijdt vermanende / dat sy en hare nakomelingen van geslachte tot geslachte hooren en gehoorsaem zijn souden / de stemme des Heeren haerder Vaderen God / ende en souden geen ander zeden / geboden / gerechtigheden / noch Godts-dienst navolgen / dan hy haer Leerde / en Geboodt / tot dat de nieuwe Propheet soude komen / de Leeraer der gerechtigheyd / dat Gebenedijde Zaedt van Abraham / Christus Jesus.

Nu.12.7. Heb.3.2. Deu.18.1.

Maer so wy nu tot onse Regenten / Heeren / Vorsten / Bisschoppen / Papen / Monnicken / Predikanten / en tot alle die / die haer van Christus Geloove en Name beroemen / wouden gaen / en wouden haer Geloove ende Gehoorsaemheyt eenmael recht met des Heeren Woord afmeten / wat geldet / of mense ook soude vinden die Christum Jesum van herten meenen en soeken / van herten vreesen ende lief hebben / van herten glooven ende betrouwen / die sijn Ordeninge / Geboden / Sacramenten ende den waerachtigen Godtsdienst recht leeren en gebruyken / die haer geheel leven beyde inwendig en uytwendig recht na des Heeren Woordt ende Voorbeeldt schicken / ende die haren opgeleyden dienst en sorge recht

recht in der liefden uytvoeren / gelijck dese getrouwe Moses in alle sijn handelingen gedaen heeft. Ick vreese men soude wel verre loopen en lange soecken / maer weynigh vinden. Ende soo daer al schoon sommige zijn die moeten (eylacen) aller bloetgierigen roof zijn / ende des Heeren kruyce dragen.

Men magh wel veel Mosessen of Christenen soecken maer weynigh vinden. Deut. 18. 17.

De waerheyt betuyge ick u in Christo / ende en liege niet: Alle die Christus stemme niet en hooren / sijn heylige Woordt niet en glooven / ende sijn reyn onbestraffelijcke leven niet van gantscher herten in alle sachtmoedigheyt / verduldigheyt / ootmoedigheyt / gehoorsaemheyt ende liefde na en volgen / die en hebben Moses werck ende levendige geloove niet / zijn oock nae inhoud sijner leere alreede al gerichtet. Och Leeser / siet voor u / u en gelt noch naem / noch roemen / maer kracht ende daet / soo gy anders wilt saligh worden ende niet verdoemt zijn.

Van Josue ende Calebs Geloove.

Num. 13. 1.

IOsue ende Caleb zijn oock door 't geloove over de Jordaen gekomen in het beloofde Landt. Want doen Moses de twaelf verspieders versant / om het Landt te besien / sprack hy: Treckt op tegen 't Zuyden / ende gaet op dat geberghte ende verspiet dat Landt / hoe dat is / met dat Volck dat 'er inne woont / of 't sterck ofte zwack is / luttel van getale ofte vele. Ende hoedanigh een Landt dat het zy / ofte vet ofte mager zy / goet ofte quaet / ende of 'er Boomen inne zijn ofte niet / oock wat 't voor Steden zijn / of sy met Mueren bewaert zijn of niet / zijt getroost / en brenght de vruchten des Lands met u / want het was recht (seydt den Text) in den tijdt der eerster Wijn-Besyen.

Josue ende Caleb worden met den Verspieders uytgesonden.

Num. 15. 23.

Sy gingen opwaerts / ende bespieden het Landt / gelijck Moses haer uyt des Heeren mondt bevolen hadde. Ende quamen weder na veertigh dagen tot Mosen ende Aaron / ende tot de geheele Gemeente in de Woestijne Paran tot Kades / mede-dragende een Wijn-druyve / Granaet-appelen ende Vijgen / seggende: wy zijn in 't Landt gekomen / daer in dat Melck ende Honigh vloeyt / ende dit zijn sijn vruchten. Maer daer woont een sterck Volck in / het zijn oock seer vaste ende groote Steden / en sagen oock Enacks kinderen daer / &c.

De Bespieders komen weder.

Maer Caleb stilde dat Volck tegen Mosen / ende sprack: Laet ons henen optrecken en dat Landt innemen / want wy konnen 't wel overweldigen. Maer de Mannen die met hem opgetogen waren geloofden des Heeren Woordt en Beloofte niet / ende daerom seyden sy: Wy en mogen niet henen optrecken tegen dat Volck / want sy zijn ons te sterck. Ende maekten alsoo een quaet geruchte onder Israël / van 't Landt datse bespiet hadden / ende seyden. Dat Landt dat wy verspied hebben / verslint sijn Inwoonders / ende al 't Volck dat wy daer sagen / waren lieden van grooter lenghte. Oock sagen wy Reusen daer / Enaks kinderen van den Reusen. Ende sy waren als Sprinck-hanen voor onsen oogen / ende alsoo waren wy oock voor haren oogen.

De Bespieders brengen boose tijdingen onder het Volck.

Num. 13. 27.

Doen nu Israël alle dese woorden hoorde / riep de geheele Gemeente / ende dat Volck dat weende de gantsche nacht: Sy murmureerden tegen Mosen ende Aaron / ende seyden: Och / dat wy doch in Egypten Landt gestorven waren / of noch in dese Woestijne konden sterven. Waerom leyd ons doch de Heere in dit Landt / dat onse Wijven door 't zwaert vallen / ende onse Kinderen eenen roof worden sullen? Is 't niet beter dat wy weder in Egypten trecken? Ende seyden tot malkanderen: Laet ons eenen Hooftman maken / &c. Moses ende Aaron dit hoorende / vielen sy op haer aengesichten voor de geheele vergaderinge. Ende Josue ende Caleb verscheurde hare kleederen ende spraken tot den volcke: Dat Landt dat wy door gewandelt hebben / om te bespieden / is seer goet. Als 't den Heere belieft / soo sal hy ons daer in brengen / ende ons dat Land geven dat van Melck ende Honigh vloeyt. En verbittert doch den Heere niet / en vreest niet voor dat Volck van desen Lande / want wy sullense verslinden als een stuck Broods. Alle hulpe is van haer geweecken. De Heere is met ons / en vreest u niet voor haer. Doen sprack alle dat Volck / laetse ons steenigen.

Dat Volck murmureerde tegen Mosen ende Aaron om der booser tijdinge wille.

Josue ende Caleb troosten dat Volck ende daeromme wouden syse steenigen.

Num. 14. 6.

Siet / weerde Leeser / om dat dese twee getrouwe Mannen / Gods Woordt ende toegeseyde Beloofte van gantscher herten gelooofden / ende haer op sijn Almachtige kracht / op sijn Vaderlijke Barmhertigheyt ende groote wonderen / soo seekerlijk betrouwden / recht of sy 't alreede ontfangen hadden / ende sagen nu dat grouwelijcke ongeloove / ende hoorden dat bitter murmureeren haerer Mede-broederen / datse zijn Almachtige Majesteyt alsoo verkleenden / recht of hy niet machtigh en waer haer te geven dat hy haer belooft hadde / ende dat hy haer door sijn toegeseyde Beloofte ende Woord alsoo bedrogen hadde: Daerom zijn sy gantsch weemoedigh ende treurigh geworden / scheurden haer kleederen / als gehoort is. Ende daerom zijn sy oock alleen de eenige twee / die van ses-mael hondert duysent Mannen / die met Mose uyt Egypten getogen waren / in 't beloofde Land gekomen zijn. De andere zijn al te saemen in den tijdt van veertigh Jaeren in de Woestijne uytgeroeyt ende vervallen / ende en hebben dat toegeseyde Erf-deel niet ontfangen. Want sy aen den Almachtigen stercken Godt / den Godt haerer Vaderen Abraham / Isaac ende Jacob / niet en geloofden / die haer door soo ongehoorde groote teekenen ende wonderdaden door de Roode Zee soo geweldelijck hadde uytgevoert / ende soo genadelijck in de Woestijne ophielt ende bewaerde.

Josue ende Caleb twijffelden aen Gods belofte ende macht niet.

Door 't geloove zijn Josue ende Caleb gekomen in 't beloofde Lant. De ongeloovige en mochten niet komen in 't beloofde Landt.

Evenwel desselven gelijken / gaet 't hedensdaeghs met sommige (eylacen) oock toe. Dat weerdige lustige Land hebben sy bespied / sijn kostelijke vruchten hebben sy gesien ende genietet / met des Heeren Woordt zijn sy verlicht. De Hemelsche Gabe hebben sy gesmaekt. Den Heyligen Geest zijn sy deelachtig geworden / sy hebben gesmaekt dat soete Woordt Gods / ende de krachten des toekomenden Wereldts. Ende hebben de vriendelijkheyt des Heeren aenschouwt. Noch evenwel om datse niet met Godt / maer met haer ongehoorsaemige / wederspannige luye vleesch te rade gaen / dat altijdt dat sijne soeckt / ende nimmermeer des Heeren kruys geerne dragen en wil / ende nu met vleeschelijke oogen sien / datse soo veel geweldige Tyrannen en hoogh bemuerde vaste

Heb. 6. 5.

Hier merckt waerom soo vele van der waerheyt afvallen ende so vele twist aen rechten.

Steden tegen haer hebben: de Wilde Woestijne door passeeren / ende over soo veel hooge Bergen klimmen moeten / eere/gelt/goet/wijf/kind/ lijf ende leven in een Roof geven moeten / daerom is't datse tegen Mosen ende Aaron beginnen te murmureeren/Josue en Caleb soeken te steenigen / maeken hare arme Leeraers ende Voorgangers (diese met soo getrouwer liefden op Christus Geest / Woordt ende Voorbeeldt alleen wijsen / de reyne waerheyt voordragen) soo ondragelijken zwaren onlust ende moeyte / achterklappense / ende faem-roovense sonder alle mate / werpen hen selven hier ende daer eenen Hooft-man / valsche Propheet ofte Leeraer op / diese met schoone woorden in eenen goeden schijn weder in Egypten voert. Want dat tijdelijke hebben sy boven dat eeuwigh verkoren / ende vreesen den sterffelijcken mensche meer/ als sy den onsterffelijken eeuwigen Godt doen / die aller Wereld Schepper ende Heere is. Sy spreeken met dat ongeloovige vleeschelijck Israël in haren herten. Wy en zijn niet maghtigh om op te trecken tegen dit groote ende stercke Volck. En vermogen niet Christus Leere / Ordeninge ende leven in rechter gehoorsaemheyt nae te komen / want alle de geheele Wereld treet ons onder oogen. Alle Heeren ende Vorsten vervolgen ons. Alle Predikanten ende Papen schelden ende lasteren ons / moeten aller Wereld fabel ende spot zijn: Wy zijn al te zwack sulcken grooten jammer ende last te dragen: Willen 't daerom den Heere op dragen / &c. Dit dencken sy ende dwalen / want haer ongeloovigh vleeschelijck herte heeftse verblindt / datse Gods rechtveerdige oordeelen niet en bekennen / en hopen niet dat een heyligh leven sal beloont worden / noch en achten oock de eere niet / die de onstraffelijcke Zielen hebben sullen.

De afvallige ende trouwloose soeken gemeynlijck een diese weder in der Wereldt voert.

Merckt.

Sap.2.22,23.

Lieve Leeser / siet voor u / soo waerachtigh als de Heere leeft / segge ick u / dat alle de gene die des Heeren Woordt aldus verwerpen / wederom haren Godt aldus ongeloovigh worden / soo aertsch ende vleeschelijck gesint worden / datse den genen vreesen diese billick in alsulcker gedaente niet en souden vreesen / ende diese souden vreesen / niet en vreesen / meer op de verganckelijcke Creatueren / als op Huys / Hof / Landt / Zandt / Gout / Silver / Wijf / Kinderen / Lijf ende Leven / dan op den onsterffelijken Godt ende sijn eeuwige Rijck gesint zijn / ende grooter lust hebben dat donckere duystere Egypten van onse Godloose bedroefde Wereld een jaer of half met vreden haers vleesch te besitten / dan dat weerdige / lustige Landt aller vreughden / met eenen onophoudelijcken vrede in Godt eeuwigh te be-erven / dat soodanige alle in de Woestijne moeten vervallen / ende in der eeuwigheyt nimmermeer (soo sy haer niet van gantscher herten en bekeeren) en mogen in gaen tot sijner ruste.

De afvallige en mogen niet inkomen tot des Heeren Erfdeel. Heb.3.18. en 4.2.

Num.14.30.

Maer die met Josue ende Caleb vast aen des Heeren Woord houden / vast aen Christum gelooven / gelijck de Schrift seydt / vast in hare herten door den Heyligen Geest besegelt zijn / dat haer Godt niet in eenigh woordeken falsjeeren / maer tot sijner tijdt wel geven sal dat hy belooft heeft. Ende die haer van geen poorten der Hellen overweldigen en laten / van gene subtijle leugenen ende Philosophie der Geleerden verleyden en laten / van geen Tyrannye der bloetgierigen verschricken en laten / van geen vleeschelijcke lusten overwinnen en laten / noch door eenigen schoonen schijn der valscher Propheten betooveren en laten / maer wandelen vrymoedelijk door de rechte Koninklijke Heyr-strate / volgen Christum haren Herder ende voorganger na / ende rechten alle hare wegen na sijn Geest / Woord en onbestraffelijk Voorbeeldt / wijcken noch ter rechter noch ter slincker-zijden af / siet dat zijn de gene die dat geestelijke Beloofde Landt / de eeuwige ruste ende vrede / Gods eeuwige Rijck ende Glorie met allen Heyligen ende Geloovigen victorieuselijck innemen / ende in der genaden eeuwigh met Christo be-erven sullen / gelijck Josue en Caleb dat uytwendige letterlijk Landt door 't geloove ingenomen / ende met haren Kinderen na haer be-erft hebben. Och / kinderkens geloost het. Alle dingen (seyt Christus) zijn mogelijck den Geloovigen.

Matt.16.17.

De geloovige sullen des Heeren erfdeel besitten. Deut.17.16.

Matt.9.22.

Van 't Geloove des Vroomen Konincks Josie.

IOsias / een recht edel ende vroom Koninck in alle sijn wercken / dede dat den Heere wel behaeghde / ende wandelde in alle den wegh sijns Vaders Davids / ende en weeck daer niet af / noch ter rechter noch ter slincker-handt. Ende doen hy noch een kindt was / begonde hy sijns Vaders Davids Godt te soecken. Ende in dat achtiende Jaer sijns Ouderdoms / sondt hy sijnen Schryver Saphan tot Hilkiam den Hoogen-priester / om dat gelt te geven den genen / die aen dat Huys des Heeren arbeyden. Ende Hilkia sprack tot Saphan: Ick heb het Wet-boeck in des Heeren Huys gevonden. Hilkia gaf 't Saphan / ende Saphan bracht 't den Koninck.

2 Reg.22.2,3.

Doen nu de Koninck alle de woorden hoorde / die in dat Boeck geschreeven stonden / scheurde hy sijn kleederen / als een die voor sijnen Godt verschrickt. Hy geloofde sijns Heeren Woord ende vreesde den toekomenden toorn / die in 't gevonden Boeck gedreyght worde. Hy heeft van stonden aen Hilkiam / Ahikam / Achbor / Saphan ende Asiam henen gesonden en geseyt: Gaet en vraegt den Heere voor my / voor 't volck en voor geheel Juda van de woorden des Boeks dat gevonden is / want het is een groote verbolgentheyt / die over ons ontsteken is / dat onse Vaderen de woorden des Boeks niet gehoort en hebben / en hebben niet gedaen na allen wat daer in geschreeven is.

Josias geloofde soo haest hy des Heeren Woordt hoorde. 2 Reg.22.11.

Ende sy gingen tot een Prophetesse / Hulda genoemt / een Wijf Sallums / ende vraeghden gelijck Josias haer bevolen hadde: de Vrouwe antwoorde / ende sprack: Soo seydt de Heere de Godt Israëls: Seght den man die u tot my gesonden heeft / soo seydt de Heere: Siet / ick wil ongeluck over dese Stadt en over hare Inwoonders brengen / alle de woorden des Wets / die de Konink Juda heeft laten leesen om datse my verlaten / en andere Goden geroockt hebben / en hebben my vertoornt met de wercken harer handen. Daerom sal mijn verbolgentheyt haer over dese plaetsen ontsteeken en niet uytgebluscht worden.

De Konink socht raet aen den Heere.

Maer den Koninck Juda / die u tot my gesonden heeft / om den Heere te vragen / sult gy aldus seggen: Soo seydt de Heere de Godt Israëls:

Der Prophetesse antwoort aen den Konink,

Israëls: Om dat uw herte vermurwt geworden is van de woorden die gy gehoort hebt / ende hebt u verootmoedight voor den Heere / als gy hoort wat ick tegen dese Stadt en haer Inwoonders gesproken hebbe / datse een verwoestinge ende vloeck zijn sullen / en hebt uwe kleederen verscheurt / ende voor my geweent / soo hebbe ick u oock verhoort / spreeckt de Heere. Ende wil u by uwe Vaderen in u graf vergaderen met vreden / dat uwen oogen dat ongeluck niet sien en sullen / dat ick over dese plaetse brengen wil. Ende alsoo seyden sy 't den Koninck weder.

Ende doen nu de Koninck dese woorden hoorde / beschickte hy allen Oudsten in Juda ende Jerusalem met allen Priesteren ende Propheten / ende gingh met haer in 't huys des Heeren / met alle dat Volck kleyn ende groot / ende men las haer voor hare ooren alle de woorden uyt dat Boek des Verbonds / dewelk in des Heeren huys gevonden was. Ende de Koninck settede hem aen een Colomne / ende maeckte een Verbondt voor den Heere / dat hy den Heere woude navolgen / ende houden sijn geboden / getuygenissen ende zeden uyt geheeler herten / ende uyt geheeler zielen / datse op souden rechten alle de woorden des Verbonds / die in dat Boeck geschreeven stonden / ende alle dat Volck trat in het Verbond. Ende Josias maeckte dat sy alle / die in Israël gevonden worden / den Heere diende ende en weeken niet van hem / soo lange als Josias leefde.

Hier leerr eenen rechten Rijcksdagh kennen.

Hier merckt / lieve Leeser / wat nu dese Josias voor een geloove en vruchten gehadt heeft. Hy hoorde des Heeren Woord en geloofde het. Hy scheurde sijne kleederen. Hy vraeghde den Heere en vernieuwde dat Verbond / als gehoort is. Ende om dat hy hoorde hoe dat Godt in den selven Boeck bevolen hadde / datse niet en souden doen gelijck als haer goet dochte / en souden oock geen vreemde Goden tot haerer eygener schaden / noch de grouwelen der Cananiten / ende der andere heydenen / die voor haer verdreven waren / navolgen / maer sy souden den Heere alleen dienen / hem aenhangen / en alle de geboden / zeden ende gerechtigheden onderhouden / die hy haer gebood / is hy sterck geworden in den Heere. Hy greep een manlijck gemoet aen / ende handelde dapperlijck in alle sijne aenslagen. Want hy geloofde / ende betrouwde sijnen Godt uyt alle sijne krachten / en heeft met ernstigen yver in den gront neder geworpen / alle wat sijn Voor-vaderen en Koningen uyt goeder meeninge en eygen verkiesinge als eenen heyligen Gods-dienst ingevoert ende gesticht hadden.

Leest Deut. 4. 2. en 12. 32. ende aen noch meer andere plaetsen.

Alle de Vaten Baals brack hy in stucken. Hy verscheurde alle bosschen / hooghten ende Altaren in den Lande Juda ende Samaria. Hy ontreynighde dat Tophet in dat dal der Kinderen Hinnon. Hy vernielde de Peerden der Sonnen / ende haer Wagens verbrande hy met den vuere. Hy vernielde den Altaer te Beth-El / na dat hy de Afgodische Priesteren ende de verstorven beenen daer op-geoffert hadde / gelijck de Man Gods uyt Juda dat tegen den selven Altaer soo lange te voren uytgeroepen ende geprophetéert hadde. Hy roepde alle dat gene uyt / dat beneveus ofte tegen Gods Wet ingeset en bedacht was.

Ier. 7. 30.

3 Reg. 13. 2. Iosias getrouwe neerstigheyt om alle afgoderye ende grouwelen af te doen.

Hy hielt sijnen Godt Paesschen / gelijck in dat Boeck des Verbonds geschreeven stondt; Ende dat soo heerlijck dat noyt Rechter noch Koninck dat alsoo voor hem gehouden en hadde.

Oock veeghde hy uyt alle Waersеggers / Teecken-bedieders / Beelden ende Afgoden / met alle grouwelen die in de Landen Juda en Jerusalem gesien worden. Op dat sy de Woorden des Wets souden oprechten / die in dat Boeck (dat Hilkia de hooge Priester in des Heeren huys gevonden hadde) geschreeven stonden. Sijns gelijck en was geen Koninck voor hem geweest / die hem alsoo uyt geheeler herten / uyt geheeler zielen / ende uyt alle sijn krachten tot den Heere bekeerde na alle de Wet Mosi / ende nae hem en quam sijns gelijke niet meer op.

4 Reg. 22. 2. en 23. 1. 2 Pet. 34. 20. en 35. 1.

Hoort nu toe / O gy grootmachtige Princen ende Koningen / met alle die / die u laet duncken dat gy geloovige Heeren / ende Christelijcke Vorsten zijt / tot u is dese mijne vermaeninge. Hebt gy doch eenige vreese Gods / eenige liefde tot Christum ende sijn gebenedijde Woordt / ofte is daer noch eenige redelijcke natuere ende aert by u / die verstant heeft / soo bekent 't doch / dat gy geen Goden van den Hemel / maer arme sterffelijcke menschen / van Adams onreyne sterffelijcke vleesch een zaet zijt. Verootmoedight u onder de Almachtige handt Gods / en set 't doch desen Josiam / met sijn geloove ende vruchten / eenmael by uwen geloove en vruchten / op dat gy met sulcks meught leeren kennen / hoe geheel verre dat gy noch van Christus Geest ende Leven verscheyden zijt / ende dat gy niet dan ydele namen en voert.

Doen Josias noch een Kindt was / ende jongh van jaren / vreesde hy Godt / ende bewees sijn oude graeuwe sinnen in alle sijn werken. Maer gy (mijn lieve Heeren) en vreest noch Godt noch Duyvel / dat verdoemde ongeloove is uwe moeder / ende de Belialsche ongerechtigheyt is uwe suster. In Godlijke saken blijft gy blindt / doof / stom / jae onverstandigh als de domme kinderen alle uw leefdage.

Onser Vorsten ongeloove ende blintheyt in allen Godlijken saken.

Acht Jaeren was Josias oudt doen hy Koninck werdt / ende in dat achtste Jaer sijns Rijcks begonde hy sijn Vader Davids Godt te soecken. Maer u soecken van der Wiege aen / en is niet dan enckel pracht ende prael / een stoute hooveerdigheyt des herten / gulsigheyt / hoererye / overspel / rijden / jagen / steecken / breecken / uwe Rijcken ende Landt-palen uyt te breyden / uwe gunst ende schatten te vermeerderen / Krijgen / Oorloogen / Schatten / Scheeren / den ellendigen ende armen te bedroeven / de een boven den anderen te domineeren / ende in aller vrymoedigheydt nae den Vleesch met vollen lusten te leven / soo veel als in uw is. De openbaere daet geeft getuygenis dat ick u de waerheyt schrijve.

Onser Vorsten soecken is Wereldt en Vleesch.

2 Par. 34. 34.

Josias begonde in dat twaelfste Jaer sijner Regeeringe Jerusalem ende Juda te reynigen van de Hooghten / Bosschen / Afgoden ende gegoten Beelden / &c. Maer gy bouwtse in alle Steden ende Dorpen / aen Straten ende Stegen / op alle hooge Bergen / ende alle diepe gronden. Ende soo wie u daer over met Christus Geest ende Woord vermaenen wil / die moet uwe / ende aller Wereldt Ketter zijn / ende de persse der droeffenisse treden.

De Vorsten zijn aller grouwelen bouwers en voorstanders.

Josias

Josias droegh sorge voor 't Huys des Heeren / hy liet Arbeyders daer aen beschicken en betaelen. Maer gy zijt de geene / die Christus Huys ende Woonstede / dat hy met sijnen Geest geheylight / met sijnen Bloede gereynight / en met sijns Vaders Woord / Ordeninge en Sacramenten verciert heeft / te weten / sijn Gemeente afbreekt / ende met uwe ongoddelijke wreede Mandamenten / Tyrannye / ende Zwaert belet / dat 't doch niet weder nae de Apostolische klaerheydt opgerechtet / ende in Leere / Sacramenten ende Leven / op sijn oude Hooft-stede nae Christus ende sijns Heyligen Woords recht-snoer aengeleyt ende voleynd sal worden.

De Vorsten beletten Christus Huys en Gemeente soo veel als in haer is.

Josias veeghde uyt alle Teeken-bedieders / ende Waerseggers / hy offerde de Afgodische Priesters op hare Afgodische Altaren / hy verbrande de doode beenen / &c. Maer dat gebeente des Mans Gods uyt Juda / ende des Propheten uyt Samaria en verbrande hy niet. Maer gy zijt de gene / die alle valsche Propheten ende verleydische Papen / die 'er oock een groot deel noch openbaere Dronckaerts zijn / Vrouwen-schenders / Afgoden-dienaers / vol met alle ongerechtigheydt / die herten hebben door dreven met gierigheyt / die den buyck haren Godt is / stomme Honden / Dieven der eere Gods / Moordenaers der arme ellendige Zielen / blinde Wachters / &c. Als Herders der Schapen Christi / ende versorgers uwer Zielen haut-haven ende voorstaen. Den voorgangh hebben sy in uwe Hoven / en de hooghste Stoelen aen uwe Tafelen. Met hooge Naemen ende groote Titulen worden sy 'oereert / Doctoren / Heeren ende Meesters van yegelijke gegroet. Gy beschenckt se met schoone Huysen / veel Renten ende groote goeden. En moet al heeten: Wie dat 't Evangelium bedient / moet oock van den Evangelio leven. Hoewel sy anders niet en doen / dan datse u de peuluwen ende kussenen gemackelijck leggen / ende na dat jeucken uwer ooren Preeken.

2 Petri 2.14. Phi.3.18. Es.56.10. Io.10.10.

Gonst ende liefde der Vorsten tot de valsche Leeraers. Ez.13.13.

Maer de oprechte vroome Leeraers ende getrouwe Knechten Christi / die uwe ende aller Wereld salighеyt van gantscher herten soeken / Christum recht aenwijsen / sijn Sacramenten ende Ordeninge recht gebruycken / u ende alle menschen op den rechten wegh stieren / ende in een vroom onbestraffelijk leven voor wandelen die worden sonder alle barmhertigheyt ende Christelijcke beschеydenheyt van u vervolght / tot den vuere ende Water veroordeelt / en moeten aller Wereld spot en schande dragen.

2 Ti.4.5.

Ongunst ende haet der Vorsten tegen de vrome Leeraers.

Josias maekte een Verbond met den Heere oock met allen Outsten / Priesteren / Propheten ende Gemeen Volck / datse den Heere dienden sijn leven langh / &c. Maer gy hebt u verbond met den Antichrist gemaeckt / oock met alle uwe Predikanten / Papen / Monnicken / Rechters ende Regenten / datmen den verkeerden ruymen wegh des vleesch wandelen sal / menschen geboden / leeringen ende insettingen voor den rechten Gods-dienst ende eere houden ende volgen sal. Christus Volck / Leeringe / Geboden / Geest / Doop / Avontmael / Leven ende affonderinge geen plaetse gonnen en sal. Ende soo wie daer tegen doet of spreekt / datmen den selfden sijn leven nemen / of van sijn goet berooven sal.

Dat Verbont der Vorsten tegen Christum ende sijne Gesalfden.

Josias hoorde sijns Heeren Woordt ende vermurwde sijn herte / hy scheurde sijn kleederen / ende weende voor den Heere / vreesende den toekomenden toorn / om dat sy ende haer Voor-vaderen Gods Woordt verworpen hadden. Maer gy (O mijn lieve Heeren) zijt alsoo verhart ende verblint / alsoo door dat vervloekte ongeloove / van uwe sonden ende vleeschs lust gebonden / alsoo van den valschen Propheten betoovert / datmen u / noch met de dreygende Wet des Heeren / noch met sijnen grouwelijken toorn ende verschrickelijke oordeel / noch met dat verslindende Helsche vuer / ende eeuwige doodt / oock niet met dat vredige Evangelio der Genaden / noch met dat diere Bloedt Christi / noch met dat vroome onbestraffelijke leven aller Heyligen / die met dat onnoosel slechte ja ende neen / als arme weerloose Schapen dagelijks voor uwen oogen vrymoedelijck om haer geloove ende vroomigheyt in den dood geleyt worden / in uwe onboetveerdige verstijfde herten / (oock niet in dat alderminste) kan slaen of tot boete beroeren ende bewegen. Het waer wel tijt dat gy opwaekte / ende eenmael merkte / hoe dat gy ende wy met onse Voor-vaderen Gods rechtveerdige straffe ende toorn met onse leelijcke vleeschelijcke sonden ende menighvuldige zware Afgoderye soo overvloedelijck verdient / ende na de Schrift / menighmael op ons geladen hebben. De barmhertige Heere gunne u doch oogen dat gy sien mooght.

Men singe suer of soet, de geweldigen willen (eylacen) niet geleert zijn.

Josias bekeerde hem tot den Heere uyt geheeler herten / uyt geheeler zieken / ende uyt alle sijne krachten / &c. Ende gy durft uwen Godt stoutelijk verachten / die u geschapen heeft / den Heere versaeken / die u gekocht heeft / ende u tot de stomme Afgoden keeren / tot Houten / Steenen / Gulden ende Silveren Beelden / tot Water / Brood ende Wijn / tot de onnutte leeringen ende geboden der menschen / ja tot openbare grouwelen en Afgoderyen / niet lettende dat 'er geschreeven staet der Afgoden-dienaren part ende deel sal in den vuerigen Poel zijn.

Onser Vorsten onbehoorlijcke leelijcke Afgoderye. Apoc.21.8.

Siet gy / lieve Heeren / dat dit voor-beroerde altemael aldus de waerheyt is / magh ick met u hoogh-prachtige / hoerachtige / vleeschelijke leven met alle de verdorvene / verbrande ende verschattede Landen ende Steden / daer toe oock met dat oude overdadige groote getal van Kercken / Kloosteren / Papen / Monnicken / Metten en Vesperen / ende alle andere valsche Gods-diensten in schijnender daet bewijssen.

Ende oock noch daer en boven soo meenighmael wy om onse overvloedige groote sonden wille / met Pestilentie / diere Tyden / Oorlogen ofte met eenige andere periculeuse vreemde kranckten ende plagen / van den Heere versocht worden / soo zijn dat uwe hooghste ende beste middelen om den vertoornden Godt weder te versoenen / ende dat aengesteeken vuer der gramschappen weder uyt te blusschen / te weten / Afgodische Missen te horen / Processien (gelijck gy dat noemt) met doode Beenen / Beelden / Kruycen ende Vanen te houden. Den woesten grouwel (der Papisten meyne ick) te dragen / ende den selven met ongedeckte hoofden / geboeghde handen / ende bernende Was-lichten na te volgen / &c. Daer mede gy de straffende gramschap niet en keert / maer noch al meer ende meer ontsteekt. Want hy en wil noch en magh sijn Godlijke eere / menschen hand-wercken / eygen verkiesingen / ende soo een gewasschen ende gebacken creatuer niet geven. En kent ook sodanige Missen / Processien / Kruy-

Onser Vorsten afgodische versoeningen in den tijdt der gramschappen.

Kruy-

kruyceu/ beelden en grouwelen niet/en heeftſe ook noyt in ſijnen zinne gehadt/gelijck de Propheet ſeyt.

Ier.7.30.

Lieve Heeren/ betert u/ dat Wet-boeck Chriſti is gantſch ende geheel by u verloren: Chriſtum en ſijn Waerheydt/Sacramenten/ Geeſt en Leven/ en hebt gy noch uwe leefdage niet gekent/noch weyniger gehad: Vreemde Goden dient gy: Antichriſtus Leere/ Sacramenten/ Ordeninge en Geboden hoort/ gebruykt en volgt gy: een onreyn vleeſchelijck ende Goddeloos leven voert gy. Och Heeren hebt 'er acht op: Uwe ſonden zijn tot den Hemel toe gekomen.

Ap.18.5.

Ende hoe wel het (God betert) ſo weynig by u geacht wort/ſoo is evenwel dit Boeck Chriſti nu door Godts Genade by ſommige weder gevonden. De reyne onvervalſchſte Waerheydt is door dat reyne onvermengde Euangelium aen den dag gekomen: En wort in kracht des Geeſts met een Godſalig deughdelijk leven/ met een vrymoedige bekentenisſe/ en met ſoo overmaten veel goedts ende bloeds der Heyligen in ſoo getrouwer liefden dagelijks in uwen ooren geleſen/ en voor uwen oogen verklaert. Noch blijven uwe herten evenwel alſo verſteenigt en verſtijft/ datmenſe noch door Genade/ noch door toorn/ noch door ſuur/ noch door ſoet/ om keeren of bewegen en kan/als eenmael geſeyt is. Siet/ ſoo is de blindheydt van Sodoma/ de duyſterniſſe van Egypten/ en de verhartheyt van Pharao door dat rechtveerdige Oordeel Gods over onſe ellendige bedroefde Koningen/ Princen/ Heeren/ Vorſten ende Regenten gekomen.

Lieve Heeren/ waekt op ende ſchikt u/ de Baſuyne wort geblaſen/ ruſtet u. Uwe doodlijke krankheden ende verterende vuyle wonden worden u geweſen/ laet u helpen/ raede ick u. Noch Chriſtum noch Chriſtus Woort (ſegge ick) en hebt gy niet. Uwen ſtrijt is tegen het Lam en ſijn Uytverkoren. Uwen weg is in der duyſterniſſen/ en leydet tot der Hellen Afgront/ des Heeren gramſchappe is over u/ende uwen Landen aengegaen/ want uwe leven is vleeſchelijker en booſer/ dan men verſinnen of beſchrijven kan. Och Heeren/ mijn lieve Heeren betert u: Doet eens boete die voor Godt beſtaen mag. Reynigt uwe herten en handen voor den Heere. Laet uwe hooveerdye in ootmoedigheyt/ ende uwe welluſtige ydele vrolijkheyt in treurigheyt verandert worden.

Ap.17.14.

Iac.4.8.

Ioe.2.13.

Scheurt uwe onbekeerlijcke verſtokte herten/ en niet uwe kleederen. Hoort en ſoeckt Chriſtum ende niet Antichriſtum. Chriſtus Geeſt/ Leeringe/ Sacramenten/ Ordeninge/ Geboden/ Verboden/ ende onbedriegelijck Voorbeeld/ volgt alleen na ende niet (ſegge ick) de onnutte ydele Leeringen en Geboden der menſchen/ want ſy verderven ende en beteren niet.

Hier merket welke ſchande by die, die haer Chriſtenen roemen, niet alleen gedragen maer ook gebruykt worden.

Alle ergerniſſen/ grouwelen ende Afgoderyen/ Miſſen/ Altaren/ Kinderdoop/ dat Afgodiſche Brood of Avondmael (ick meent gelijk 't by der werelt gebruykt wort) Beelden/ Biechten/ de hoerachtige Sodomitiſche onreynigheyt der Papiſtiſcher Papen en Monnicken doet weg van des Heeren oogen. Veegt uyt alle de vervloeckte heydenſche ſchanden/ gelijk Hoeren-huyſen/ Dobbelſcholen/ de openbare dronkene herbergen/ met 't ſamen der Afgoden Tempelen/Hoogten/ Boſſchen/ Kerken/ en Kloosteren/ die by ſo groote hopen door enckel blindheyt en misverſtant van onſe Voorvaderen tegen alle Schrift opgerecht en gebout zijn.

Hier merkt hoemen met den ſecten handelen en leven ſal.

Alle vervoeriſche leeringen en valſche ſecten groot en kleyn/ die tegen Chriſtus Geeſt/ Ordeninge/ Woord en Leven zijn/helpt met ons beletten/ niet door gewelt/tyrannye of zweert/ gelijck (eylacen) u gebruyck is/ maer door Chriſtus Geeſt met leeren en vermanen/ende diergelijcke deughdelijke dienſten en lieffelijcke middelen meer. Op dat ſy hen van 't quaedt af keeren/ ende Chriſtum hooren en volgen mogen.

Gunt allen getrouwen Boden en Dienaren Gods/datſe Chriſtum recht na der Schrift leeren/ ſijn Sacramenten en Ordeninge recht na der Schrift gebruycken mogen/ een boetveerdig onbeſtraffelijck leven recht nae der Schrift leyden mogen/ en Chriſto alſoo door Gods Geeſt en Genade een heerlijke Gemeente recht na der Schrift vergaderen/ en een onbevlekte kuyſche Jonckvrouwe toe voegen en winnen mogen.

2Cor.11.4.

Noch ſeg ick eenmael/betert u. Daer is al te lange gedwaelt. Al te lange met Godt geſpot. Al te lange Antichriſtum voor Chriſto aengebeden. Al te lange den verkeerden ruymen weg des doods gewandelt. Waekt op/ noch is 't heden. Siet/ dat rechte Wetboeck/ Chriſtus heylſame reyne Euangelium/ is gevonden/ dat mits Antichriſtus grouwel ſo vele hondert Jaren bedekt geweeſt is.

Hoort en leeſt vlijtelijk/ geloovet en onderhoudet trouwelijk/ het is ons Heeren en Gods Woord/dat ons Chriſtus Jeſus des almachtigen eeuwigen Vaders eerſte geboren en eenige geboren eygen Sone uyt den Hemel gedragen/ ende met ſijnen waerachtigen mondt geleerdt heeft.

Onder ſijn gerechtigen Scepter buygt u/hem vreeſt/hem bemint/hem dient/ eert/en volgt/en dat uyt geheelder herten/ uyt geheelder zielen/ en uyt allen uwen krachten/ gelijk deſe getrouwe vrome Joſias gedaen heeft. Want onſe Heere en God is een Heere boven alle Heeren/ en een Godt boven alle Goden/ grootmachtig ende verſchrickelijk/ende en kent noch en vreeſt geen perſoonen.

Deu.2.3. Sap.6.4. Act.10.34. Rom.2.1. Gal.2.6. Ep.6.9. Col.3.25. Iac.2.9.

Ja/ lieve Heeren/ kondet gy u alſoo van herten bekeeren/ u alſoo van herten veranderen en u voor uwen Godt verootmoedigen/ u ſelven alſoo verſaken/ Chriſtum ende ſijn gerechtigheydt alſoo ſoeken ende na jagen/ werelt ende vleeſch met alle haer onreyne luſten alſo verachten/ gelijck als gehoort is/ ſoo en ſout gy niet alleene vleeſchelijck/ maer oock geeſtelijke Koningen en Prieſteren zijn/ uwe zielen in vrede beſitten/ uwe landen met Chriſtelijker wijsheyt in reynder Gods vreeſe recijt regeeren/ victorie tegen alle ſchadelijke Vyanden onſer zielen hebben/ in genade leven/ ende in Genade ſterven/ en alſo met der waerheyt ſonder alle huychelye/ Chriſtelijcke Koningen ende geloovige Princen genoemt worden. 't Getuychenieſſe Petri tot allen Chriſtenen (ick ſegge tot allen Chriſtenen) is waerachtig: Gy zijt dat uytverkoren geſlachte/ dat Koninckliijcke Prieſterſchap/ dat Heyligh volk/ &c.

1Pet.2.9. Alle Chriſtenen zijn Geeſtelijke Koningen ſy zijn arm of rijk kleyn of groot.

Maer is't dat gy u dies weygert en blijft alle tijt die gene die gy noch zijt / verkiest dese verganckelijke tijdelijke genoegte ende heerlijkheyt / voor de onverganckelijcke eeuwige vreugde ende heerlijkheyt / soo woude ick wel dat gy aen de spreucken Syrachs woudet gedenken / die daer seyt: Wat verheft hem de arme aerde en assche: Hy is doch ydel schandelijken dreck / dewijle hy noch leeft. Heden is hy een Konink / ende morgen is hy doodt. Ja wat zijn sy alle / die van Adams Zaet herkomen / anders dan slijm en stof/een waiende wint / een verdwijnende rook / een arm ellendig sterffelijk vleesch / een spijse der wormen / ja menschen ende niet God. Och Heeren/zijt gewaerschout / waekt op ende betert u / Godt is de Heere die u rechten sal. Noch eens zijt gewaerschout.

Ec.10.11. Hier merket des menschen nietigheyt, hoe hoog en groot hy ook sy.

Siet / mijn goede Leeser / hier zijn u nu sommige exempelen eens waerachtigen Geloofs gelijk Noach en Abraham voor de Wet/ en ook sommige / gelijk Moses / Josue/Caleb ende Josias in de Wet / uyt der Schrift voorgestelt / daer aen gy merkelijcken leeren meugt / hoe eenvoudig / recht ende slecht/ongeveynst / vrymoedig / ende gehoorsaem / ja hoe vol met alderley deugden en vruchten een recht waerachtig Geloove van aenbeginne af altijd geweest is / gelijck men ook aen Abel / Enoch / Isaac / Jacob / Joseph / Jephtha/ Barach / Gideon / Samson / Rahab / Samuel / David / Ezechia / Elia / Helizeo / en aen noch meer andere sien mag. Nu wil ick u ook door Gods Genade sommige exempelen uyt dat Nieuwe Testament voorstellen / daer aen gy op het alderklaerste leeren meugt/ hoe overvloedigen grooten kracht / vrucht / geest / leven en nadruck / een recht waerachtig Christen Geloove van sijns selfs natuere altijd in hem besloten heeft / op dat gy u niet door een valsche meeninge dese ongeloovige domme werelt gelijk en maekt/die haer vruchteloose doode meeninge en Historische bekentenisse van Christo voor een oprecht Euangelisch Christen Geloove durven roemen en voorgeven.

Van des Hooftmans Geloove tot Capernaum.

HEt gebeurde op eenen tijdt dat de Heere Christus te Capernaum quam / en eens Hooftmans knecht seer kranck lagh / die de Hooftman gantsch lief hadde: doen hy nu hoorde dat Jesus daer was / heeft hy sommige van den Outsten der Joden bewilligt / en met soo een bede aen hem gesonden / dat hy doch tot hem komen woude / ende woude sijnen kranken knecht gesont maken / en Jesus gink met haer. Als sy nu niet verre van des Hooftmans huys en waren / sondt hy sommige van sijn vrienden en liet hem seggen: Och Heere en vermoeyt u niet / ick en ben't niet weerdig dat gy onder mijn dack komt / (hier merkt sijn ootmoedigheyt) ende en heb my ook niet weerdig geacht / dat ick selve tot u komen soude / spreeckt slechts alleen een Woort / en mijn kint sal gesont worden. Hy bekende dat'et hem alle onder Christum en sijn Woord buygen moeste / ende sprak: Ik ben ook een mensche eens anderen overigheyt onderdanig / ende heb Krijgsknechten onder my. Tot den eenen segge ick: Gaet henen/ ende soo gaet hy/ ende tot den anderen: Komt hier / ende soo komt hy / ende tot mijnen knecht / doet dat / ende soo doet hy't: Recht of hy alsoo tot Christum seggen woude: Siet Heere / ick ben slechts een mensche ende moet den Raedt van Romen dienen / noch evenwel heb ick selven macht over mijn knechten / dat sy moeten doen / wat ick haer gebiede. Maer gy Heere zijt soo een Heere / dat alle geweldige voor u bucken / en al wat in den Hemel en op der aerde is / hem buygen moet: soo gy dan der kranckheydt ende doodt gebiet / sullen sy u wel gehoorsaem zijn / ende mijn kint verlaten. Ende wederomme / soo gy der gesontheyt en dat leven gebiet / sullen sy wel tot hem komen. Hieromme soo is't onnoodig / dat gy in uws onweerdigen Dienaers huys komt / alleen Heere spreeckt slechts een eenigh woordt / ende mijn kint (segge ick) sal gesont worden. Doen nu Jesus dese woorden hoorde / heeft hy sijnder seer verwondert ende tot den navolgende Volcke geseyt: Voorwaer segge ick u: Alsoo een Geloove en hebbe ick in Israël niet gevonden.

Des Hooftmans trouwe neerstigheyt en liefde tot sijnen Dienaer.

De Hooftman bekende Christus macht.

Des Hooftmans betrouwende geloove. Mat.8.5. Luc.7.1. Ioa.4.47.

Siet / trouwe Leeser / hier hebt gy desen Hooftman tot een levendig Voorbeeldt / daer aen gy leeren moet / hoe dat hen een oprecht Christen Geloove voor sijnen Godt verootmoedigt / aen Godts macht niet en twijffelt ende hoe barmhertelijcken dat'et met sijnen armen Dienstboden (sy zijn dan knechten of maegden) in getrouwer liefden alle wegen handelt ende ommegaet. Van gantscher herten was hy beroert over sijn arme Dienaer / ende droeg alsoo een sorge voor hem dat hy hem oock niet en liet verdrieten den Outsten der Joden te bemoeyen / om Christum te bidden / dat hy doch sijnen kranken Dienaer helpen woude. Allen valschen Christenen tot beschaemtheyt ende schande / ende bysonder velen rijken / die een part onbarmhertiger en wreeder over hare arme knechten en maegden zijn / dan sy (met oorlof geseyt) over haer honden ende beesten zijn: want also haest sy slechts soo krank worden dat sy den ezelijken arbeyt niet en vermogen / moeten sy straks sonder alle barmhertigheyt ter deuren uyt / hier of daer ergens in een Gast-huys beschickt worden / of weder tot haeen Ouders ende Vrienden / die selver op wijlen nauwe een bete Broods / of een arm out beddeken in haer huys en hebben.

Sommige menschen heydensche onbarmhertigheyt tegen haer arme dienstboden.

Sommige andere moeten met groote schanden van haer kleyn verdienden loon anderen weder in hare stede winnen / alsoo lange als sy kranck zijn. Ende wanneer sy alschoon met sueren zwaren arbeydt haren bestemden tijd al in gesontheydt overbrengen / soo leggen noch sommige onbarmhertige wreede bloedt-menschen daer op toe / dat sy de schapen / die daer waken moeten als sy slapen / arbeyden als sy rusten / lopen als sy gebieden / en staen als sy sitten een groot deel van haren zwetigen bloedigen arbeydt outkeeren en te schande maecken mogen. Nu is'er eenen lepel verloren klagen sy / dan is'er een schotel gebroken / altijt is't qualijk van haer gemaekt.

Kon-

konden ook haerder een part haer met water ende stroo voeden ende met der zwepen ende kaf betalen / gelijck men de ploegenden Ossen ende Peerden doet / wanneer sy haer slechts voor de menschen niet en ontsagen / dies souden sy haer voor den Heere dien sy (eylacen) niet en kennen/weynig schamen. O wee over een alsulcke heydensche Tyrannie en onbarmhertige wreetheyt.

De Hooftman noemde sijn Dienaer sijn kint te zijn/daer mede hy sijn Vaderlijke liefde ende ootmoedige herte tot sijnen armen knecht betuygde. Want hoe wel hy de Heere was/ en in hooger eeren gehouden/ heeft hy hem evenwel in sijnder herten boven sijnen schamelen Dienaer niet verheven / wel kennende dat sy beyde van eenen gelijcken God geschapen en van eenen zade afgekomen en geboren waren; maer wat voor een deught en liefde sommige heydensche Christenen tot haer bedroefde Dienst-boden menigmael bewijsen / leert ons (eylacen) hare openbare daet wel.

Hoe geheel krachtelijken worden de arme kinderen van haerder sommige verachtet/ hoe menig schentlijck woordt moeten sy dickwils van haer hooren/ ende hoe menigen zwaren slag moeten oock sommige dragen/ dat verbande kijven ende quaed spreeken duert van den morgen tot den avond. Sommige van haer maegden maken sy oock tot hoeren ende scheucken. Ja wat wil ick vele seggen. Gelijk de ongeachtede magere Ezelen by de heerlijcke vette Hengsten / en die dreckige Keselingen by de schoone peerlen / soo zijn ook dese arme kinderen vele en bysonder by den rijken aengesien ende geachtet: och Leeser het is noch al veel erger als ick schrijven kan. Het waer wel eenmael tijt dat sy toesagen/ende de liefde wat dieper na dachten.

De Hooftman vernederde hem van gantscher herten voor den HEERE/ hem selven niet weerdig achtende/ dat hy onder sijn dack komen soude. Maer onse hooveerdige stoute heydenen treden daer met opgeblasene herten ende uytgestrekte halsen/ grootdunckig ende stout/ de een op sijn geslachte/ de ander op sijnen rijckdom/ de derde op sijne wijsheyt/ de vierde op sijn konste of schoonheyt/ &c. Ende den onnoselen ootmoedigen Christum die daer seyt: Leert van my/ dat ick sachtmoedig ben/ en ootmoedig van herten (diens Woort/ Name/ Dood/ en Bloed sy valschelijken roemen) hebben en kennen sy niet.

Mat.11.29.

De Hooftman geloofde dat Christus machtig was alles met sijn Woordt uyt te rechten wat hem beliefde/ maer dese ellendige verbijsterde lieden en achten dat niet meer dan sy een Luciaensche of Esopissche fabel en doen. Daer henen het dan komt/ dat sy soo een onboetveerdig vleeschelijk leven voeren/alsulke Afgodische Sacramenten en valschen Godsdienst gebruyken/ en soo verre van den rechten Koninklijken weg afgeweken ende verscheyden zijn. Willen noch al gelijckewel de rechte Apostolische Kerke ende Geloovige Gemeente Christi zijn. Maer gelijk Christus van den Hooftman getuygde/ als dat hy soo een Geloove in Israël niet gevonden en hadde/ also moghtmen ook daer en tegen wel van dese lieden getuygen/ dat also een achteloos/ wreet/ hooveerdig/ stout ende onbarmhertig ongeloove onder den onbekenden Heydenen (die noch noyt haer leef-dagen van Christus Woordt gehoort en hebben) niet gevonden en wort. Siet/ alsoo laet de rechtveerdige Heere den genen dwalen ende in een blint verstock herte vervallen/ die sijn alderheyligste Woord soo kleyn achten/ en sijn Vaderlijcke Genade/Goedheyt/Geest/Kennisse/en Gelove haten en verwerpen.

Al die haer aen Christus Geest en Woort niet en houden die dwalen jammerlijk.

Maer niet so onder u/mijn alderliefste/maer set gy u desen getrouwen vromen Hooftman tot uwen voorbeeld/ op dat gy hem in sijn Geloove/ liefde/ ootmoedigheyt/ ende deught gelijk zijt. En draegt so een sorge voor uwe dienstboden/ gelijck hy voor den sijnen hier gedaen heeft: onderwijstse/ leertse/ vermaentse/ en bestraftse/ met eenen Vaderlijken Geest/ soo dikwils sy niet recht en doen. Gaetse onstraffelijken voor in alle gerechtigheyt en vroomheyt. Hebt oock somwijlen een weynig medelijden met haren sueren zwaren arbeyt. Vertrootse in hare armoede/ vertrootse (segge ick) ende en bedroeftse niet. Geeftse haren behoorlijcken nooddruftigen kost en verdienden loon/ ende verkortse niet. Staetse voor in alle redelijke saeken. Bekijftse niet als sy geen schult en hebben/op dat sy niet kleynmoedig en worden. Verdrijftse ook niet buyten tijds/ maer laetse vry ende onbeschadigt uyt dienen als 't besproken is/ op dat des HEEREN Name niet gelastert en worde. Hout u altijd vriendelijck tegen haer. En wanneer sy krank zijn/ soo helptse ende dientse/ krijgt een ander op haer stede sonder haer schade/ tot datse de Heere henen neemt of wederomme gesont maeckt. Medelijdig/ en barmhertig zijt over haer/ en komtse te hulpe in alle haren nooden. Verheft uwe herten niet over haer/ ende en verachtse niet in haerder kleynheydt/ want sy zijn oock uwe vleesch ende broeders. Somma/ hout u alsoo inder liefden tegen haer/ gelijck hem Christus Jesus tegen ons gehouden heeft/ altijt gedenkende als dat wy oock een Heere in den Hemel hebben/ voor wiens gerechte wy verschijnen/ en rekenschap van allen onsen werken geven moeten.

Hier merket hoe lieffelik datmen met sijne dienstboden handelen sal.

Rom.2.16. en 14.12. 2Cor.5.10. Ep.6.8. Col.3.4.

Maer is 't dat sy moetwillig ende halstarrig zijn/ ende en willen uwe gebodt en woort niet hooren/ uwe vermaninge en raed niet volgen/ willen regeeren en niet dienen. Versuymen haer tijd en arbeyd luyelijck. Sijn ontrouwe/ wederspannig/ of moeyelijk. Verderven u Huys en Kinderen boevelijk/ &c. So komter mede over een nevens haren verdienden loon/ voor een/ twee of drie getuygen/ op dat de schuldt aen uwer zijden niet en stae/ ende des Heeren Woord geen schanden en drage. In alsulcker maten laetse vry haren weg passeeren/ op dat gy uwe goede Conscientien om harent wille niet en verstoort/ en u huys en kinderen niet verdorven en worden. Ja mijn Broeders/ dat gy u arme huerlingen/ knechten en maegden sout doen gelijk gy begeert dat u soude geschieden/ so gy in gelijken deel als sy/ beroepen waert/ dat leeren u de Wet ende alle Propheten.

Eenen goeden raedt, hoe men met den ongehoorsamen dienstboden handelen sal

De rechte liefde leert alle dingen recht doen. Mat.7.12.

Van 't Geloove Zachei des Tollenaers.

HEt geschiede / als Lucas seyt / dat Jesus gink door Jericho / ende siet / daer was een man / Zacheus genaemt / een Overste der Tollenaren / of der openbaren Sondaren / en was rijk / die begeerde Jesum te sien / wie hy ware / ende hy en konde dat niet doen om des volks wille / want hy was kleyn van persone. Ende hy liep voor / en klam op eenen Moerbesien / of gelijck sommige seggen / op eenen wilden Vijgenboom / op dat hy hem sien mogte / want daer soude hy voor by gaen. Ende als Jesus aen de selve stede quam / sag hy op en worde sijnder gewaer / ende seyde tot hem: Zachei / klimt haestelijck af / want ick moet heden in uw huys herbergen. Zacheus dede also / ende ontfink Jesum met vreugden ende sprak tot hem. Siet Heere / de helft van mijne goeden geve ick den armen / ende soo ick yemand bedrogen hebbe / dat geve ick viervoudig weder. Jesus sprak tot hem: Heden is dit huys saligheyd geschiedt om dat hy oock Abrahams Sone is.

Rom.15.4. Luc.19.1. Het en baet niet de Schrift te hooren of te weten wanneer wy ons na de Schrift niet en schicken

Paulus seydt: Alle wat ons te voren geschreven is / dat is tot onser leeringe geschreven. Want dat wy wel Zacheus Geloove / Vreugde / Barmhertigheyd / liefde ende hertgrondelijke bekeeringen weten / en baet ons niet. Wanneer wy niet sijn Geloove met sijn boetveerdige vrome Vruchten en volgen / ende na en komen. Bidde daer om allen mijnen Leeseren die noch in openbare sonden leven / alle rijcke / gierigen / alle onrechtveerdige Koopliedén en Kramers / alle Financiers ende Woekenaers / alle geltgierige Rechteren / Advocaten/en Voorspraecken/ alle Predikanten / Papen en Monnicken / alle Dronkene Herbergiers / met alle die / die dat onbehoorlijcke gewin hanteeren/door de liefde onses Heeren en Saligmakers Christi / dat sy doch dese Historie en geschiedenisse van Zacheo met verstandige herten recht willen aenmerken / op dat sy mits sulks mogen leeren kennen / hoe sy dat rechte waerachtige Geloove en Christendom (dat voor God gelt) noch niet en hebben en niet dan een vruchteloos ydelen roem van Christo en den Geloove en voeren.

De recht-geloovige ontfangen Christus Woort met vreughden. Die haer niet en beteren en hebben Christum en sijn Geloove niet.

Zacheus barmhertigheyt en mildigheyt tegen den armen.

Zacheus was een Overste der openbare Sondaren / en ontfink Christum in sijn huys en herte met vreugden / geloovig ende nieuw is hy geworden/ sijn leven heeft hy gebetert /en de oude boose wegen niet meer gewandelt. Maer dat onse openbare overtreders haer oud Godloos leven noch niet en beteren / en daerom ook Christum en sijn Geloove niet en hebben/noch en willen / hoe sy haer daer van beroemen / is klaerder als den lichten dag is.

Der rijken onbarmhertigheyt en gierigheyt.

Zacheus was rijk van goeden / en de helft daer van gaf hy den armen. Maer onse rijken soeken noch al meer en meer / hoe sy haer gelt en goed vermeerderen / hare huysen kostelijken bouwen / en den eenen acker aen den anderen trecken mogen. Der ellendigen en armen nooddruftigheyt en nemen sy haer niet aen / onbarmhertig / stout / gierig ende wellustig / ende en gedencken niet dat van haer geschreven staet: O gy rijken / huylt en weent over uwe ellendigheden / die u over komen sullen / uwe Rijkdommen sijn vervuylt/ uwe klederen sijn van den motten gegeten / uwe gout en silver is verroest / ende haren roest sal u tot getuychenissen zijn / ende sal uwe vleesch verslinden als een vyer / oock niet dat David seyt: Ick sag eenen godloosen / ende die was stout / hy breyde hem uyt als eenen groenen Lauwerboom / ick ginck voor by / siet doen was hy weg / ick sochte hem na / maer hy en wert nergens gevonden / och / och/ hoe zwaren woort is 't / dat de Heere seyt: Wee u Rijcken / gy die hier uwe vertroostinge hebt in uwe Rijckdommen. Het is een Kameel lichter (seyde hy/) door eens Naelden-ooge te gaen / dan 't is een Rijck mensch in het rijke Gods te komen.

Iac.5.1. Ps.37.3.

Lu.6.24. Mar.19.23. Mar.10.25.

Zacheus sochte den verkorteden te versoenen.

Zacheus sprak tot den Heere / so ick yemand heb bedrogen / dat geve ick viervout weder. Maer onse bedroefde Gieren en laten nimmermeer af haren naesten te bedriegen. Want de geheele wijde wereld / beyde mannen en vrouwen/ jagen soo na dat onbehoorlijcke schandige gewin / dat men 't noch versinnen noch seggen en kan.

Der Vorsten gierigheyt en onrechtveerdige neeringe.

Heeren ende Vorsten soeken noch alle dage nieuwe vonden en practijken / dat sy hare dominien / chijnsen/ tollen en renten mogen vermeerderen. Sy schatten en scheeren / rapen en rooven sonder alle barmhertigheydt en mate / suygen dat arme volck het merg uyt haren beenen/ ende bewijsen 't met der daet dat sy medegenooten der gener zijn / daer van geschreven staet: Uwe vorsten zijn afvallige en der dieven gesellen / &c. Och dat sy Christum kenden / boete deden / van het boose aflieten/ en de liefde wat dieper na dachten.

Esa.1.23.

Der gemeenen rechteren ontrouwe en gierigheyt.

Rechteren / Advocaten ende Voorsprakken soeken oock alle kunst om dat gewin te krijgen / want sy dienen alle om geld ende gaven/ weynig uytgenomen. Soo sy geen profijt en hoopten/ noch Burgemeester / noch Rechter en soud 'er in dat geheele Keyserdom bevonden worden / ben ick wel gewisse. Om dat gewin sitten ende rechten sy ende soeken oock somtijden lichte oorsaken / op dat sy scheeren mogen / haerder sommige buygen ook by wijlen wel het recht / ende dat om der gaven wille / ende en dencken niet na dat Josaphat tot haer geseyt heeft: Siet toe wat gy doet/ want gy en houdet dat recht niet den menschen / maer den Heere / ende hy is met u in 't gerichte. Daerom soo laet de vreese des Heeren by u zijn / ende wachtet u / ende doettet. Want by den Heere onsen Godt en is geen onrecht / noch aensien der persoonen / noch aenneminge der gaven.

2Par.19.6.

Der krijgslieden godloose gewin en bloet-neringe.

Hooft-lieden / Ruyteren/ Knechten en diergelijke bloed menschen meer/dragen lijf en ziele te koope om 't gewin. Sweeren met opgerechte vingeren dat sy steden en landen verderben willen / Burger en Huysman vangen/ dooden en om dat hare brengen willen / hoewel die selve haer noyt geen leet gedaen noch een quaedt woort gegeven en hebben. O God welk eenen vermaledijden Godloosen grouwel en handel. En moet noch al heeten dat sy landen en lieden beschermen / en dat recht helpen hand-haven en vooorstaen.

Papen / Monnicken ende Predikanten zijn in gelijker maten ook alsoo op dat schandelijcke gewin gesint / dat sy haer (eylacen) niet

niet en ontsien Gods eenige geboren ende eerstgeboren eygen Sone / sijn almachtige eeuwige Woordt ende Wijsheyt / dat eenige ende eeuwige Fondament van den Hemel ende van der Aerden / Christum Jesum / met sijnen heyligen Apostelen tot openbare valsche getuygenissen / Ketters ende Verleyders te maecken. Want Christus seydt: Wie gelooft en gedoopt wort / die sal saligh worden. Sy seggen: Wie gelooft ende gedoopt wordt is een Ketter ende sal verdoemt worden.

Marci 16.16.

Christus seyt: Wilt gy in 't leven gaen / soo hout de geboden. Sy seggen: Gods geboden en magh niemant houden.

Matt.19.17.

Paulus seydt: Leeft gy na den vleesche / soo sult gy sterven. Noch op een ander plaetse: de onrechtveerdige (droncken drinckers / gierige / hooveerdige / onkuyssche ende diergelijcke meer meent hy) en sullen Gods Rijcke niet be-erven. Maer sy seggen: Wy zijn arme Sondaers / wie kan altijt alsoo leven als de Schrift leert? Christus is doch voor de Sondaers gestorven / ende soodanige troost woorden meer. Daer mede sy Christum ende sijn Woordt versaecken / ende de gantsche wijde Wereldt / Rijcke ende Arme / den kleynen ende grooten / alsoo in haer verbijsterde quaet leven stercken / datter (eylacen) weynigh zijn / die rechte boete doen / of die nae Godt vragen. Ende predicken even als de blinde domme Wereldt hebben / ende hooren wil. Op dat sy doch dat Biliamsche gewin (hare Kloosters ende Leenen / meyn ick) in goeden vrede besitten / ende een Epicurisch luy leven / sonder alle sorge daer van leyden mogen. Ende en weten arme kinderen niet / dat sy de gene zijn / daer van geschreeven staet. Wee haer / want sy zijn gegaen den wegh van Cain / ende vallen in de dwalinge van Balam / ende vergaen in den oproer van Core / vermaledijde lieden. O Godt dat sy toesagen.

Rom.8.13.
1 Cor.6.9.
Om dat onbehoorlijke gewin verleyden de Predikanten ende Papen de geheele Wereldt.
Ier.1.11.
2 Pet.2.15.

De onrechtveerdige Kooplieden en Kramers (ick segge de onrechtveerdige / want die rechtveerdigh ende vroom zijn / en meyne ick niet) met alle die / die met gierigheyt omgaen / ende daer door haer neeringe drijven / staen oock soo nae dat vervloekte gewin / dat sy Godt gantsch van haren herten uytsluyten. Want sy laken dat sy billick prijsen / ende prijsen dat sy billick laken souden / liegen ende zweeren / gebruyken veel onnutte woorden / vervalschen haer ware / daer mede sy dat volck bedriegen / ende om dat hare brengen. Verkoopen / leenen ende borgen den behoeftigen op groot gewin en woecker / niet eenmael recht nadenkende noch ter herten nemende dat 'er geschreeven staet: Niemant en verbordeele noch bedriege sijnen broeder in eenigen handel.

Der onrechtveerdige Kooplieden en Kramers gierigheyt, ende bedriegelijcke neeringe.
1 Tes.4.6.

Ick woude wel dat sy Sprachs leeringe wat grondelijker behertigen wilden / daer hy seydt: Een Koopman kan hem zwaerlijk voor het onrecht wachten / ende een Kramer voor sonden. Want om des goets wille doender vele onrecht. Ende die rijck willen worden keeren de oogen af: Gelijck als eenen nagel tusschen twee steenen in der mueren steeckt / alsoo steekt oock de sonde tusschen den kooper ende verkooper / hout hy hem niet met vlijt in de vreese des Heeren / soo sal sijn huys haest verstoort worden.

Hoewel de Koopmanschap, in haer selven niet onrecht en is, soo is sy evenwel een seer periculoose neeringe.
Ecc.27.3.

Dit schrijve ick den Godvreesenden Kooplieden ende Krameren aldus tot waerschouwinge / op dat sy haer den godloosen niet gelijk en maeken / haer van der gierigheyt niet overwinnen en laten / maer in de handelinge kloeckelijken voorsien / ende voor het perijkel wachten mogen.

Oock worden sommige andere tot dieven / sommige tot moordenaers / sommige tot straetschenders / sommige tot guychelaers / ende Duyvels-konstenaers / sommige tot hoeren en hoerenweerders of voorstanders / sommige tot tuysschers ende dobbelaers / sommige tot verraders / sommige tot beuls ende rackers / ende oock sommige tot vervolgers ende dootslagers der Godvruchtigen / &c. Ende dat alle (segge ick) om dat verbannen gewins wille. Daer mede sy dan opentlijck betuygen / nademael sy op soodanige wegen wandelen / ende alsoo na dat onrechtveerdige gewin jagen / dat sy uyt den Duyvel ende niet uyt Godt en zijn / Christum en sijn Geloove ende Woordt niet en hebben / maer in allen manieren haten ende vyant zijn.

Dat onbehoorlijcke gewin maekt vele onvromen, ja hoeren ende boeven.

Ja / goede Leeser / de geheele wijde Wereld is alsoo met dese vermaledijde gierigheyt / bedriegerye / valsche practijken / ende onbehoorlijke neeringen / met dese valsche handelen ende koopmanschappen / met dese finantie / woecker ende eygen baet besmet ende behangen / dat ick niet en weet / hoe 't doch erger of booser worden kan: Evenwel blijven sy noch al der Papen ende Predikanten Christenen / ende moet al heeten dat sy haer Broodt redelijk geneeren ende eenen yegelijcken gelijck ende recht doen.

Alle die ongerechtigh gewin hanteeren, en zijn geen Christenen.

Och / mijn Leeser / hoe gantsch verre is doch dit altemael van Zacheus Geloove / Geest en bekeerde Leven verscheyden. Want soo sy Zacheus Geest / Geloove ende kracht hadden / die men immers hebben moet / salmen saligh zijn / soo wouden nae mijn bedencken / weynigh Heeren ende Vorsten by haer groot gewelt ende ruyme leven / weynigh Ruyteren ende Knechten by haren ongoddelijken dienst ende bloetworgen / weynigh Rechteren / Advocaten ende Voorspraeken by hare Recht-huysen ende Schrijf-kamers / weynigh Rijcken by dat onreyne gebruyck haerer Rijckdommen / weynigh Kooplieden ende Kramers by haeren woecker ende periculoose neeringe / ende weynigh Predikanten / Papen ende Monnicken by haere Gagien / Leenen ende Kloosters blijven. Het soude wel haest een ander ende beter gestalte hebben. So het doch niet feylen kan of magh: De gerechtige moet sijns geloofs leven. Ja met een nieuw vrolijck herte / geest en gemoet souden sy met Zacheo seggen / den armen willen wy gewillighlijken met onse goeden dienen / ende soo wy yemandt bedrogen hebben / dien willen wy soo geerne wederom vergenoegen.

Waer het geloove is daer bruyckt men alle dingen reyn ende recht.
Aba.2.4.
Rom 1.17.
Gal.3.11.
Hebr.10.38.

Want alle die met Zacheo Christum Jesum in dat huys haerer Conscientien recht ontfangen / Christus Woord recht met hem gelooven / ende daer uyt recht met hem geboren worden / van Christus Geest recht gedreven worden / die zijn oock eens met Christo gesint / en daerom oock onmogelijck / als dat sy yemandt / ja oock om eenen penninck souden veroordeelen ofte verkorten. Soo dat doch aller rechtgeloovigen eygentlijke gebruyck / natuere ende aert is / niemant op den gantschen Aerdbodem te beschadigen / maer alle menschen (soo vele haer mogelijck is) te helpen / niemandt te be-

De waerachtige Christenen en verkorten niemant, maer sy worden verkort.

bedriegen / maer eenen yegelijcken gelijck ende recht te doen / &c. Gelijck Paulus seydt / namelijck. Wie gestolen heeft / die en stele nu niet meer / maer hy arbeyde met sijne handen / als 't recht is / op dat hy hebbe daer van hy den nootdruftigen deyle.

Eph.4.8.

Maer wat salmen veel seggen: Mijns parts en weet ick niet waermen de geweldige ende rijcke / in wat Hoven ende Recht-huysen datmen de Rechters / Advocaten ende Voorspraecken / in wat Steden en Landen datmen de Kooplieden ende Kramers / ofte in wat Kloosters ende Kercken datmen de Predikanten / Papen ende Monnicken vinden sal / die Christo recht gelooven / Christum recht nae volgen / die uyt een nieuw boetveerdigh vroom herte alle onbehoorlijke practisatien / bedriegeryen / subtijle dieveryen / schandelijke neeringen / ende boose gewin afslaen / ende met Zacheo seggen: die wy bedrogen hebben / willen wy 't viervoudigh wederom betalen. Al te samen zijn sy gierigh (klaeght de Propheet;) beyde kleyn ende groot.

Ier.8.7.
Alle de gierige ende die tegen de liefde handelen en zijn in Christus Gemeente niet.
1 Cor.12.12.
Eph.1.15.
Apoc.16.10.
Eph.5.30.

Ende nademael sy dan noch op de verbande leelijcke gierigheyt ende onbehoorlijcke gewin alsoo gesint zijn / en soo plomp ende plat tegen alle liefde handelen / ende over al geen oprechte boete by haer gevonden en wordt / soo is 't oock daer mede openbaer / als dat sy in Christus Kercke ende Gemeente niet en zijn. Want Christus Kercke ofte Gemeente / sijn Lichaem ende Bruydt in der Schrift genoemt wordt. Is sy nu sijn lichaem / soo moet sy oock vleesch van sijnen vleesche / ende been van sijnen beenen zijn. Ende is sy sijn Bruydt / soo moet sy oock sijns geslachts zijn / gerechtigh / heyligh / ootmoedigh / kuysch / waerachtigh / lieffelijck / barmhertigh / jae sijn stemme hooren ende gehoorsaem zijn: Ende daerom en kan Christus oock geen ander lidtmaten in sijn Gemeente toelaten / dan die een Hert / Geest ende Ziele met hem zijn / sijns Geests deelachtigh / die alle ongerechtigheyt afsterven / dat oude boose leven der sonden begraven / onstraffelijck in een nieuw leven door de liefde wandelen / de waerheyt met vreughden ontfangen / haren naesten gewillighlijcken dienen / gelijck dese geloovige weder-geborene ende nieuwe Zacheus gedaen heeft.

Rom.6.4.

Hy begeerde Christum te sien / ende ontfinck hem met vreughden / hy geloofde sijn Woordt ende keerde van sijn ongodlijke leven af. Hy diende den armen ende versoende die / die hy verkort hadde. Somma / hy bewees hem als een oprecht vroom Weder-geboren kind Gods in alle sijne vruchten. Ende daerom soo hoorde hy oock dat vredige vreughden Woordt der Goddelijcker genaden: Heden is dit huys saligheyt geschiet / want hy oock een Sone Abrahams is.

Zacheus geloove ende vruchten.
Luce 19.10.

Siet / weerde Leeser / die aldusdanige geloovige / boetveerdige ende nieuwe Zacheen zijn / die aldus in de liefde wandelen / die behooren tot des Heeren Gemeente ende Lichaem / gelijck Christus selve seydt / namelijck / daer aen salmen bekennen dat gy mijn Jongeren zijt / soo gy u onder malkanderen lief hebt / sy zijn de levendige Steenen aen des Heeren Tempel / ende de rechte Borgers te Jerusalem / daer in dat geen honden / geen dieven / geen onrechtveerdige / geen gierige / geen toovenaers / geen hoeren-jagers / geen doodt-slagers / geen afgoden-dienaers / noch alle die de leugen lief hebben ofte doen / plaetse hebben mogen / jae alsoo lange als Zacheus een van die was / soo was hy buyten. Want soodanige (seydt Paulus) en hebben geen deel aen 't Rijcke Gods en Christi.

De rechte Zacheen zijn in des Heeren Gemeente ende Lichaem.
1 Pet.2.5.
Ioan.13.35.
De onboetveerdige en vleeschelijke en mogen geen deel in Gods Stadt hebben.
Apoc.22.15.
1 Cor.6.10.

Maer soo haest als hy des Heeren Woordt geloofde / door 't geloove boete dede / ende hem tot 'er liefde keerde / is hem van stonden aen de borgerschap van Christo selve toegeseyt / die poorte des levens is hem geopent / vrede is hem verkondight / de saligheyt is hem geschoncken ende is voor een mede-erve der genaden / ende voor een Kindt Gods bekent en aengenomen / gelijck de Heere seyde. Saligheyt is heden dit huys geschiet / &c. Want gelijck Christus Heyligh is / alsoo moeten oock sijn kinderen / broederen / lidmaten / gemeente ende de Bruyd heyligh zijn / gelijcker geschreeven staet: Zijt heyligh / want ick ben heyligh.

De geloovige en geestelijk gesinde hebben genade ende vrede.
Luce 19.10.
1 Pet.1.15.
Levit.11.44. en 19.2.

Van des Moordenaers Geloove.

De Euangelisten leeren dat 'er twee misdaders ofte moordenaers met Christo gekruyst zijn / de eene tot sijner rechter-handt / en de andere tot sijn slincker. Ende de eene blasphemeerde hem / en sprack: Zijt gy Christus / soo helpt u selven ende oock ons. Maer de andere strafte hem daer over / ende seyde: Vreest gy Godt niet / daer gy in gelijke verdoemenisse zijt: 't Is waer / ons geschiet recht daer aen / want wy ontfangen gelijck wy met onse wercken verdient hebben: Maer dese en heeft niet quaets gedaen. Ende sprack tot Jesum: Heere / gedenckt mijner / wanneer gy in u Rijck komt. Ende Jesus seyde tot hem: Voorwaer segge ick u: Heden sult gy met my in het Paradijs zijn.

Luce 23.39.

Goede Leeser / hebt 'er acht op wat ick schrijve. Wanneermen deses misdaders belijdinge wel aenmerckt / soo maghmen hem over de stercke kracht / goede aert / rijcke vruchten / geestelijcke gesichten / drijvende liefde / ende vrymoedige bekentenisse sijns geloofs / wel verwonderen. Want het is openbaer dat hy een seer bijstere goddeloose boeve moet geweest zijn / die sijnen Godt noch en kende / noch en vreesde / die in alle sonden ende boosheyt wandelde / sijns naesten goet roofde / en sijn bloedt vergoot. Want Mattheus en Marcus noemen hem een Moordenaer / en Lucas een misdader. Blijkt oock daer aen wel / want hy betuyghde selve / als dat hy om sijn misdaets wille sterven moeste.

De Moordenaer is een overwegen boeve geweest voor zijn bekeeringe

Dit alle niet lettende / alsoo haest als hy dat soet Woordt Gods tusschen Jerusalem en den Berg van Calvarien / ook aen 't Kruyce hangende / in sijner laetster noot uyt des Heeren mondt hoorde / heeft het alsulck een kracht in hem gewrocht / dat binnenste sijns herten alsoo beroert en verandert / dat hy van stonden aen sijns naesten saligheyt sochte / en zijn blasphemeerende medegeselle bestrafte / seggende: Vreest gy Godt niet: Sijn eygen boosheyt en sonden bekende / seggende: Wy ontfangen gelijck wy met onse wercken verdient hebben. Ende den armen veroordeelde Christum / die als een der aller goddelooste misdader tot het kruys vervloeckt was /

Alsoo haest als de Moordenaer Christus Woordt hoort soo heeft hy geloooft.

van

Alsoo haest als de Moordenaer geloofde, soo waren oock sijn boete en geloovige vruchten daer.

van den Oversten / Priesteren / Pharizeen / Schrift-geleerden / ende van 't gemeene Volck verloochent / ende in den doodt verbannen was / voor gerechtigh / onschuldigh / reyn en sonder sonde bekende / seggende: Dese en heeft niet quaets gedaen. Heeft oock noch daer en boven genade ende barmhertigheydt aen hem gesocht / hoewel het scheen / oock geen vernuft anders rechten en konde / dan dat hy selve geheel ende al van alle barmhertigheyt ende gonst beyde by Godt ende den menschen ontset ende berooft was / want hy op die tijdt de aller verworpenste ende ongeachtste van alle Mannen was / gelijck de Propheet klaeght. Ende en heeft hem tot niemandt anders / noch in den Hemel noch op der Aerden gekeert / dan tot desen onnoselen gelasterden / verbanden ende gekruysten Jesum / met vollen betrouwen tredende tot hem / als tot den troon der Goddelijcker genaden / op dat hy de vergevinge sijner sonden by hem vinden mocht / seggende: Heere gedenckt mijner als gy in u Rijck komt.

Esai.53.6. De Moordenaer socht genade by dien, dien selve op die tijdt geen Genade gebeuren en mochte.

Ick meene dat dese wel met recht een waerachtig Christen Geloove ende weerdige vruchten van penitentie heeten mogen. Ende het en is den Heere oock niet anders / dan als een verkoelinge van sijn dorstige ziele / als een versachtinge van sijn diepe wonden / als een vertroostinge van sijn zware plagen / ende als een verquickinge van sijn bitter lijden ende sterven geweest. Dat hy oock van stonden aen / dat troostelijcke vreuchden Woordt der Goddelijcker Genaden ende des eeuwigen Vredes van Christo gehoort heeft / namelijck: Vreest niet / want alle u sonden / die gy hier voormaels in uwe onwetenheydt bedreven hebt / zijn al gedeckt. In eeuwigheydt en sullen sy noch by my / noch by mijnen Vader gedacht worden. Mijn onschuldigh Bloedt set ick daer voor te pande. Daerom soo zijt getroost / dat gy begeert / hebt gy alreede ontfangen: Heden sult gy met my in 't Paradijs zijn.

Dat aller kostelijckste by Christum en den Vader, is een herboren geloovige ziele.

Siet / mijn Leeser / hier hebt gy in desen aengeteeckenden Moordenaer nu noch een seer schoon exempel van een oprecht Christen Geloove / met sijn eygentlijcke toebehoorende eygenschappen / aert / natuere / krachten ende vruchten. Met welcke Moordenaer vele onnutte ydele verachters haer selven in haer onboetveerdigh sondelijck leven kittelen ende troosten / denckende ende seggende by haer selven / Godt is een barmhertigh Godt / hy weet wel dat wy Adams kinderen zijn / ende niet soo al te samen en leven / gelijck de Schrift wel leert ende hebben wil / hopen evenwel sijn genade / ende dat wy met den Moordenaer wel sullen saligh worden / &c. Ende en weten arme kinderen niet / dat de Moordenaer haer tot een zwaer oordeel zijn sal / om dat sy des Heeren Woord soo dickwils hooren / ende dat niet en gelooven noch gehoorsaem en zijn. Och Leeser / en laet ons soo met Godt niet spotten. Het sal velen (vreese ick) mislucken / dat sy in deser sacken meenen ende hoopen.

De verachters troosten haer selven met leugenachtige troostingen.

Noch eens segge ick / dat alle moetwillige verachters / die dat alsoo in hare herten seggen ofte dencken / eeuwigh door desen Moordenaer voor den Heere moeten overtuyght ende beschaemt staen. Want alsoo haest als hy dat Euangelium der Genaden hoorde / heeft hy 't in een reyne ende goede conscientie door den geloove aengenomen. Boetveerdigh / nieuw ende vroom is hy geworden. Ende dese hooren 't van Jare tot Jare / sien soo vele schoone vruchten dagelijcks voor haren oogen / ende dat 't oock met goet ende bloedt soo heerlijcken betuyght wordt / noch blijven sy al even ongeloovigh / ende in hare sonden verhart. Want die aenkloppende genade verstooten sy / den beroerenden Geest tegenstrijden sy / dat gepredickte Woordt verachten sy / de aengeboden gaven vertreden sy. Seght waer is de Schrift / daer mede men sulcke onbeleefde leelijcke verachters in haer versterven troosten / ofte des Heeren genade en vrede toeseggen en verkondigen magh.

De verachters blijven onbekeerlijck.

Ick vreese dat sy de onvruchtbare dorre Aerde zijn / daer Paulus af seydt: Die den regen des Heyligen Godlijcken Woordts dickwils ontfangen / ende noch al evenwel distelen ende doornen dragen / ende daerom oock den vloeck nae by zijn / ende ten laetsten met het vuer moeten verbrandt worden / oock de gene daer de Wijsheydt over klaeght / ende seydt: O gy bespotters / hoe lange wilt gy lust tot spotterye hebben / ende gy dwasen de leeringe haten: Ick roepe / ende gy weygert u / ick steecke mijn handt uyt / ende gy en acht daer niet op / alle mijnen raet laet gy varen / ende en wilt mijn bestraffinge niet. Daerom wil ick oock lagchen / als 'er komt dat gy vreest / ende als gy tot my roept / soo en wil ick u niet antwoorden / want om dat sy op 't licht niet en waecken / noch op en nemen / dewijle dat het schijnt soo wort 't haer oock in een doodlijke duysternisse verandert.

Een zwaer oordeel over alle moetwillige verachters.
Heb.6.7.
Pro.1.23. en 24.25.
Pro.1.22.
Ie.13.16.

De Moordenaer geloofde soo haest als hy hoorde. Och / dat sy oock alsoo deden / ende de spreucke Davids bedachten: soo gy heden des Heeren stemme hoort / soo en verhard uwe herten niet gelijck in de verbitteringe.

Psal.95.8. Heb 3.7.

De Moordenaer en hoorde (segge ick) niet meer dan eenmael ende hy geloofde. Ende dese hooren soo menighmael / ende en gelooven niet: Hy hoorde / ende wert verandert / maer dese hooren / ende blijven dat sy zijn / ende verharden hare herten noch al meer en meer. De Moordenaer bestrafte sijn blasphemeerende medegeselle ende vermaende hem dat hy Godt vreesen soude: maer dese blasphemeeren en lasteren alle trouwe herten / die alsulcks doen / en hebben lief / die de waerheyt haten ende vyant zijn.

Dese Moordenaer ende de verachters zijn verre in haren doen verscheyden.

De Moordenaer bekende zijn schult ende boosheyt vrymoedigh ende sonder alle schroomen / maer dese / hoe gierigh / hoe droncken / hoe praelachtigh / hoe onsuyver / hatigh ende Afgodisch sy oock zijn / en kennen noch schult noch sonde / ende alsmense tot beteringe / ende boete vermaent / seggen sy: jae wat doen wy.

Dat Bloedt Christi heeft 't den geloovigen al verdient.

De Moordenaer bekende als dat Christus Rijck niet Wereldlijck en was / want hy seyde: Als gy in u Rijck komt. Ende dese hebben haren gantschen lust in Gout ende Silver / in eten ende drincken / in pracht ende prael / ende in de verganckelijcke sienlijcke Rijckdommen deser Wereldt / ende en achten alle de onsienlijcke eeuwige Rijckdommen niet / die Christus alle sijn geloovigen uyt genaden geschoncken ende met dat vergieten sijns dierbaeren bloeds / verdient heeft.

De

De Moordenaer beleed den armen verordeelden ende gekruysten Jesum voor allen Oversten / Priesteren / Pharizeen / ende voor alle dat gemeene Volck / ende bekende hem voor sijn Salighmaecker ende Heere: Maer dese (eylacen) verloochenen sijn Almachtige Majesteyt / sijn Hemelsche herkomst en heerlijkheyt / ende en achten sijn Oordeelen / Geest / Woord / Ordeninge / Geboden / Sacramenten en Beloften niet: Hoewel hy hem als een triumpheerende Vorst ende Overwinner tot sijns Vaders rechterhandt geset / ende alle gewelt en macht / beyde in den Hemel ende op der Aerden in eeuwiger Glorie van hem ontfangen heeft.

Hebr.1.1. en 8.1. en 10.12. Eph.1.20. Matt.28.18.

De Moordenaer socht barmhertigheyt / genade ende vergevinge sijner sonden van Christo te ontfangen / ende dese soecken 't van haeren Predikanten / Papen ende Monnicken / ende dat door Missen / Biechten / Absolutien / Broodt / Wijn / Wy-water ende diergelijke superstitien en grouwelen meer.

De Moordenaer hoorde (om dat hy aen Christum geloofde) dat lieffelijk soete Woordt. Heden sult gy met my in 't Paradijs zijn. Maer dese moeten hooren (om dat sy aen Christum niet en glooven) den verschrickelijken onverdraeghlijken zwaren donderslagh: Gaet van my gy vermaledijde in dat eeuwige vuer: Want ongelijk is 't geloove geweest; ongelijk sal oock dat loon zijn / daer mogen alle verachters gedachtigh op zijn.

Hier merckt een seer ongelijcke sententie ende oordeel. Matt.25.42.

Ende alsoo sal ten laetsten (neemt 't waer) dese arme boetveerdige Sondaer / daer mede sy haer in hare sonden soecken te vertroosten / in dat gerichte des Almachtigen ende grooten Gods tegen haer opstaen / ende haer voor dat aengesichte sijner Majesteyt beschuldigen ende verdoemen. Want sy dat genoeghlijke Harpen geluyt ende dat nieuwe Liedeken / te weten / dat soete Woordt Gods / soo menighmael gehoort hebben / ende haer noch noyt met vrolijker danksegginge daerinne verlustight / noch oock noyt met opene nieuwe herten geleert en gelooft en hebben. Ende dese (segh ick) en heeft 't maer eenmael gehoort / ende van stonden aen gelooft.

De Moordenaer sal aller verachters beschuldiger ende rechter zijn. Apoc.14.2.

Och / lieve kinderen / siet voor u / ende soeckt Christum / dewijle hy noch gevonden magh worden / ende roept hem aen / dewijle hy noch nae by is. Op dat sijn grimmige toorn niet uyt en gae / ende u met het vuer sijner gramschappen niet en verteere.

Meent gy / O gy verkeerde verachters / dat gy geloove / boete / berouw ende Gods genade sult mogen opnemen als het u gelieft: Och neen. De Heylige Paulus seydt: Om dat sy 't nergens voor geacht hebben Godt te kennen / soo heeftse Godt oock henen gegeven in eenen verkeerden sin / dat oordeel sal alle stoute verachters overkomen / kinderen hebt 'er acht op.

Dit woordt maghmen wel behertigen. Rom.1.21.

Merckt een gelijkenisse. Daer is een seer Rijck Potentaet / Keyser of Koninck / dien ick door groote onwetenheyt mijn leven langh gehaet hebbe / die heeft hem soo over my ontfermt / om dat ick een soo armen man ben / dat hy my door sijn getrouwe Dienaers / niet alleen sijn gonst ende vrientschap / maer oock een geheel groote somme Gouts / veel kostelijke Gesteenten ende schoone Kleynodien uyt enckel barmhertigheydt ende liefde genadighlijcken heeft laten aenbieden; Ende ick ben soo moetwilligh ende ondanckbaer / dat ick des selven goetgunstigen / ende wel verdienden Vorsten getrouwe Dienaers (die my oock soo hertelijcken lief hebben) voor de groote weldaet niet alleen niet en dancke / eten ofte drinken en geve / maer ick drijffe oock met veel schaemten ende schanden ter deuren uyt. Ick werpse met dreck ende steenen / settese in gevanckenissen ende banden / brengese om lijf ende leven / ende neme de gepresenteerde gaven / ende sluytse in in een privaet / treedse met voeten / &c. ende laet alsoo den Vorste aenseggen: Uwe geschenken en wil ick nu niet / maer soo gy over een jaer ofte thien uwe Dienaers noch eenmael met sulcke gaven tot my sondet / soo mocht ick my by avontueren alsdan bedencken / dat ickse ontfinge / ende u voor uwe goede gonst danken. Nu geef ick u allen selve te oordeelen / of 't ook billijk soude zijn / dat soo een Vorst sulcks weder omme soude doen aenbieden / nademael ick soo ontrouwelijken aen hem en sijne Dienaers handelde / maer of hy niet veel meer sijn genade in ongenade / sijn liefde in toorn over my veranderen / ende my mijne ondanckbare wreede tyrannye / stoute verachtinge / ende groote ontrouwe in mijnen schoot vergelden / ende tot sijner tijdt harde aen my straffen soude: Ick vermoede / gy soud my sijn straffe ende niet sijn genade toeseggen.

Een gelijcnisse.

Het waer wel goet dat alle de verachters dese gelijckenisse wat trouwelijck wouden nadencken.

Aldus gaet 't oock met u toe / O gy verachters. De barmhertige groote HEERE / wiens Rijckheyt ende Genade ongemeten is / heeft hem over onse groote zware blintheden ende doodlijke armoeden / (hoewel wy sijnen heyligen wille van der wiege aen gehaet hebben) nu in desen grouwelijken laetsten tijdt / wederom genadighlijck ontfermt / ende heeft ons sijnen lieven Soone met sijn Heylige Woordt / Geest / Verdiensten / Ordeninge en Voorbeeldt door sijne getrouwe Dienaers in alle klaerheyt voorgedragen / sijn genade / vrede / eeuwigh leven / rijck / erve / vreughde / heerlijkheyt / met t'samen de vergevinge onser sonden aengeboden / ons arme vruchteloose boomen lange jaren gemest ende omgegraven. Roept ende leert oock noch alle dage door sijn uytverkorene / die haer goet ende bloed / lijf ende leven gewillighlijken daer voor wegh geven. Hy verweckt den Vader tegen sijnen Soone / ende den Soone tegen sijnen Vader / de Moeder tegen haer Dochter / ende de Dochter tegen haer Moeder / dat een huysgesin tegen dat ander / ende den eenen vriendt tegen den anderen / &c. Sommige laet hy zwerven in vreemde Landen met benauwtheyt / kommer / ellende / droeffenisse / gebreck en ongemack / in 't Geberghte / in de Woestijne ende in de holen ende scheuren der aerden. Hy geeft tekenen in der Sonnen / Maen ende Sterren / boven in den Hemel / ende Aerdbevingen / Oorlogen / Pestilentie / nieuwe kranckheden / diere tijden ende ongehoorde wonderen beneden op der Aerden. Op dat hy ons (gelijck een goede Klock-hinne hare Jongen doet) onder de vleugelen sijner liefden vergaderen / en gelijk een getrouwe Herder sijn Lammeren en Schapen tot den rechten stal sijner genaden brengen mag. In de slaep-kaemer sijns Verbonts voeren / en met den mondt sijns vredes kussen magh. Van alle onse onreynigheden wasschen / en hem tot sijn Bruydt vertrouwen magh. Uyt dat Rijcke der Hellen en des

Luce 13.6.

Matt.10 35.

Heb.11.9.

Luce 21.23.

Matt.24.30. Matt.23.36. Ioan.10.16.

Can.1.1.

doots

Eph. 1. 3. Col. 1. 22.

doots verlossen / ende in dat Hemelsche Rijck sijns eeuwigen levens leyden magh. Somma / dat hy ons van de macht der duysternissen ende des Duyvels ontbinden / ende voor zijn uytverkoren kinderen en erfgenamen aennemen en heyligen magh.

Alle Godts verweckingen geschieden den verachters al te vergeefs. Ier. 2. 23. Sa. 7. 11.

Maer neffens u (eylacen) al te mael te vergeefs. Want (gelijck eenmael geseyt is) sijn aengeboden woordt ende genade verstoot ghy: sijn getrouwe Knechten ende Dienaers vervolght ende doodt ghy: dat onbestraffelijck vroome leven / met t'samen de ootmoedige bekentenisse alle sijnder Heyligen schelt ende lastert ghy: alle zijn groote tekenen / seltsame wonderen ende vaderlijcke straffingen veracht ghy / ende settet uwe aengesichten als de Hoeren aengesichten / ende uwe herten als een Diamant / wilt u noch schamen noch bekeeren. Spreeckt met alle verkeerde verachters: Maeckt u van ons / wy en willen van uwe wegen niet weten. Wie is de Almachtige / dat wy hem dienen souden? Ofte wat zijn wy daer mede gebetert / dat wy hem aenroepen?

Iob 21. 14. Mal. 3. 15.

Aengesien ghy dan so ondanckbaer / ja geheel onnut ende wrevelijck tegen uwen Godt bevonden wordt / die so groote barmhertigheyt van aenbegin aen ons bewesen heeft / en oock noch dagelijcks bewijst / dat ghy oock alle sijne vaderlijcke vermaningen / kastijdingen / leeringen / ende gebooden / de gehoorsaemheyt sijns heyligen Woordts / dat onschuldige bloedt zijnder Heyligen / met t'samen alle zijne groote krachten ende wonderdaden so gantsch ende geheel verwerpt / ja voor enckel verleydinge ende ketterye achtet / op den tijdt der genaden niet en waeckt / Christum Jesum met sijn Heylige Geest / Euangelio / nieuwe geboorte / geloove / Sacramenten / doodt ende bloet / met alle sijn andere geestelijcke rijckdommen ende Hemelsche gaven / so onweerdighlijcken onder uwe voeten treedt / ende den almachtigen / onsterfelijcken eenigen ende eeuwigen Godt niet en vreesen / soecken / lief-hebben / eeren / dancken / noch en dienen / ende noch evenwel hoopt als dat ghy met den Moordenaer wel sult saligh worden / so segge ende waerschouwe ick u in getrouwer liefden / dewijle het noch tijdt ende dagh is / uwe hope sal u faeljeeren / want als ghy hem sult meynen te vinden / so sal hy hem voor u verbergen / hy sal sijn aengesichte in 't quade op u setten / en niet in 't goede / gelijck de schrift seydt: sy sullen my soecken en niet vinden / tot my roepen / en ick en salse niet verhooren.

Heb. 10. 29.

De Verachters sullen Christum in der noot niet vinden. Prov. 2. 24.

Bidde en vermane daerom al mijne Lesers in 't gemeyn: hoort doch / dewijle ghy noch Ooren hebt / en siet dewijle ghy noch Oogen hebt / verstaet dewijle ghy noch Herten hebt / waeckt en werckt / dewijle ghy noch tijdt ende dagh hebt / op dat uwe ooren / oogen / herten / tijdt en dagh niet tot eenenmael gelijck genomen / en in een doof / blint / onboetveerdigh / verstockt gemoet en sin gelevert en wordt.

Den Heere behoortmen te soecken so lange men hem vinden mag.

Och vrienden neemt'et waer / nu is 't heden / gisteren is voorby / ende den morgen en is ons niet belooft. Kort is den tijt / siet de Rechter staet voor de deuren. Daeromme soo en vertrecket doch niet om te bekeeren tot den Heere / ende en settet niet op van dage te dage / want haest sal sijnen toorn komen / en u verderven / late penitentie (seyt Augustinus) is selden waerachtig / maer als sy waerachtig is / so en is sy nimmermeer te late. Doet penitentie dewijle gy noch gesont zijt / en ick segge u (seyt hy) dat gy seker zijt.

1Cor. 7. 29. Iac. 5. 9.

Eccl. 5. 8. Augustinus.

Hiero mme so doet gelijk desen Moordenaer gedaen heeft / want also haest als hy hoorde so geloofde hy: Hoort gy ook also / en gelooft in gelijcker maten / want de oogen des Heeren sien op het Geloove / die daer hongeren ende dorsten na der gerechtigheyt (seyt Christus) sullen versadigt worden. Die daer soecken sullen vinden. Die begeeren sullen ontfangen: en die kloppen / sal open gedaen worden. Maer is 't dat sy 't weygeren (wanneer hyse soekt / en geerne sijn Genade geven wil) soo sal hy 't ook wederomme weygeren / als sy hem soecken / ende geerne sijn Genade hebben souden. Die my veracht (seydt de Heere) sullen wederom van veracht worden.

Ier. 5. 3. Mat. 5. 6.

1Reg. 2. 30. De Verachters Godts sullen weder van hem veracht worden, denk'er op.

Soekt / daerom segge ick / dewijle het noch dag is / op dat gy vinden meugt: Bidt / op dat gy verkrijgen meugt: Hoort / op dat gy gelooven meugt: Gelooft / op dat gy doen meugt / ende doet / op dat gy leven meugt. Want uyt dat gehoor volgt het Geloove: Uyt den Geloove de gehoorsaemheyt: en op de gehoorsaemheydt de belofte.

Rom. 10. 8. Gal. 5. 13. Mat. 7. 21. Io. 15. 14. Iac. 2. 14. 1Cor. 7. 19. Ioa. 1. 13. Act. 2. 38 Rom. 3. 4. en 5. 17. en 10. 10. Gal. 3. 8. Mar. 16. 16. Ioa. 3. 36.

Ende uyt dier oorsaeken wort 't oock den Geloove altemale in der Schrift toe geeygent / gelijk de nieuwe geboorte / de rechte boete / de reyniginge des herten / de gerechtigheyt die voor Godt gelt / de Gebenedijdinge / de Saligheyt / ende dat eeuwige Leven / want het den rechten Oorspronck ende Baer-moeder alles goeds is / als meer als genoeg verhaelt is.

Aengesien dit in desen deel den rechten eygentlijcken gront der Schrift is / gelijck als wy hier in kortigheyt verklaert hebben / soo moet gy immers alle bekennen / als dat alle moetwillige verachters door 't exempel van desen Moordenaer in haren geheelen doen beschaemt worden / ende dat hy hare beschuldiger in den dag des Heeren zijn sal / gelijck de HEERE oock seyt van den Niniviten / ende van der Koninginne uyt den Zuyden.

Mat. 12. 41.

Maer alle die Christus Woordt hooren / ende glooven / haer door de kracht des Geloofs van geheelder herten tot Christum bekeeren. Christum met een onstraffelijk vroom Leven en ootmoedige Belijdinge voor de geheele Wereld bekennen. Sijn Genade ende Barmhertigheyt met vollen betrouwen soecken / &c. Den selfden is hy een heerlijk troostbeelt / ende een seer kostelijcke Balsem-olie / ende genesende salve in hare bedroefde gewonde Conscientie geworden / daer aen sy Gods onmetelijke groote gunst / barmhertigheyt / ende liefde neffens allen waerachtigen boetveerdigen Sondaers / hoe lange ende zwaer sy oock gesondigt hebben / opentlijcken sien ende kennen mogen. Op dat sy haer Zielen mits sulks door den Geloove vredigen / ende aen Gods Genade / mits dat onde sondige Leven / daer inne sy eertijds soo vleeschelijck gewandelt hebben / niet en vertzagen / want de HEERE en heeft sijn Genade niet vertoogen noch geseyt: Neen Moordenaer uwe sonden zijn te zwaer ende te vele / gy hebt oock al te lange gesondight /

O maer

Met der herten gelooftmen tot gerechtigheyt en met den mond geschied de belijdinge tot saligheyt. Ro.10.9. Ioa.3.36. en 6.47. en 7.38. en 11.25. Ez.18.21.

maer so haest hy sijn nieuwe herte sagh / ende sijn belijdende mont hoorde / heeft hy sijn genade over den armen bekommerden Sondaer uytgestort / heeft hem alle sijn sonden vergeven / ende geseyt: Heden sult gy met my in 't Paradijs zijn: Want die aen my gelooft/heeft dat eeuwige Leven. Seyt ook een Propheet: Als de ongerechtige hem af keert van sijnder ongerechtigheydt en doet gerechtigheyt / so en wil ick alle sijn ongerechtigheden die hy gedaen heeft/niet meer gedenken.

Van der Sonderessen Geloove.

Luc.7.36.

EEn Pharizeus (seyt Lucas) badt Christum / dat hy met hem eten soude / ende hy gink in sijn huys / en sette hem ter Tafelen. En siet een wijf in der stad/die een Sonderesse was/ dat vernemende / bracht sy een glas met salven / en trat van achter tot sijne voeten / en weende / en begost sijn voeten nat te makn met haren tranen / en met dat hayr haers hoofdts te drogen / en kuste sijn voeten / en salfdese met salve.

Hier leeren wy aen dese Soderesse noch eenmael kennen / wat voor een herte en gemoet/ vrucht en leven een recht waerachtig Christen Geloove voor hem draegt. Sy was te voren met seven duyvelen (so sy anders die Maria of Vrouwe geweest is / daer van alle Euangelisten verhalen) beseten ende leefde (soo't schijnt) na haers herten lust / want sy is een Sonderesse in der Schrift genoemt / soo lange haer de Heere uyt de duysternissen in 't licht / ende van leugen tot der waerheyt niet en riep; maer alsoo haest als sy 't Woort hoorde / heeft sy 't met voller begeerte in een open ende nieuw Herte aengenomen. Waer door (die een soo grooten Sonderesse was) tot een soo Vroomen Boetveerdigen Wijf geworden is / haer ongerechtig / vleeschelijck herte / worde so ontsteeken ende beroert / dat hare oogen liepen als de water-beexkens/ dat sy oock des Heeren voeten daer mede nat maekte. Haer schoon gevlochten hayr maekte sy tot eenen wisdoek / daer mede sy sijn Voeten droogde. Haer gierigheyt storf zy / want sy salfde sijn Hooft ende Voeten met so een diere Salve / daermense wel om drie hondert Penningen soude verkocht hebben. Haer hooveerdig stout herte verootmoedigde sy / en socht niet den hoogsten Stoel aen de Tafel / maer sy sat weemoediglijcken by des Heeren voeten / ende hoorde sijn Gebenedijde Woord.

Mat.26.6. Mat.14.3. Luc.8.2. en 10.42. Ioa.12.3.

Dat rechte Geloove maekt gerechtig en vroom.

Doen dat de Pharizeus sag / murmureerde hy : Christus sprak tot hem : Simon / siet gy dit wijf wel? Ick ben in u huys gekomen / en gy en hebt my geen water gegeven tot mijnen voeten/ maer dese heeft mijn voeten genat met haer tranen/en heeftse met dat hayr haers hoofts gedroogt. Gy en hebt my geenen kus gegeven / maer dese / na dat sy hier gekomen is / en heeft niet afgelaten mijn voeten te kussen. Gy en hebt mijn hooft ook met olie niet gesalft / maer dese heeft met salve mijn voeten gesalft. Daerom segge ick u: Veel sonden zijn haer quijt gelaten/ want sy heeft vele lief gehadt. En sprak tot dat wijf / u sonden zijn u vergeven / u Geloove heeft u geholpen / gaet in vreden.

Luc.7.44.

Lieve Leeser / hebt 'er acht op. Alle de hooveerdige / pronkachtige / gierige / vleeschelijcke / ende hoerachtige / die haer beroemen dat sy Christenen zijn / en sy ende zijn het niet (want sy betuygen met haer geheel gemoet / hert / zin ende leven / dat sy Christum haten ende vyandt zijn) worden door dese wedergeborene boetveerdige Sonderesse in allen haren doen beschaemt / ende gestraft / want om dat sy geloofde soo worde haer hooveerdig / pralig / stout hert daer mede in een ootmoedig / gebroken ende vernedert herte verandert. En dese seggen dat sy glooven / noch evenwel heeft hare vervloekte stoutigheyt haren dwaesachtigen pronk ende prael/ met Zyde / Fluweel ende kostelijke Kleederen / met Gulden - Ringen / Ketenen / Silver - Gordenlen / Spelden ende Knoopen / met sonderlinge uytgepronckte Hemden / Halsdoecken / Huyven / Krayen/ Sluijeren / Schorteldoecken / Fluwelen-schoenen / Pantoffelen / ende diergelijke Geksk appen meer / (eylacen) noch mate noch eynde/ niet achtende dat 'et de hooge Apostelen / Petrus en Paulus / alle Christenen wijven met klare uytgedruckte woorden afgeleert en verboden hebben. Wort 't nu den wijven verboden / hoe veel te meer dan den mannen die haer wijven voorgangers ende hoofden zijn. Willen noch al gelijkewel de gemeente Christi heeten.

Pronkerye der valscher Christenen.

Pracht en prael is allen Christenen verboden.

Een yegelijk praelt soo hoog (ja ook bywijlen noch wel meer) als hy betalen kan/ de eene wil den anderen in dese verbande dwaesheydt geerne te boven drijven of immers ten weynigsten gelijck zijn/ ende en dencken niet dat 'er geschreven staet: En hebt niet lief de werelt / noch dat in der werelt is: Wie dat de werelt lief heeft in dien en is niet de liefde des Vaders. Want alle wat in der wereldt is / gelijck den lust des vleeschs/ den lust der oogen / ende dat hooveerdige leven / en is niet van den Vader / maer van der werelt / ende de werelt vergaet ende sijnen lust: Maer die Gods wille doet / die blijft in eeuwigheyt.

1Ioan.2.15.

Noch segge ick eenmael / dese Sonderesse wert geloovig / ende wert daer mede van stonden aen aen haer onsuyver leelijck vleesch besneden / want den onreynen duyvel was daer uyt gedreven / als gehoort is. Maer wat voor een leelijcke schandelijcke onkuysheydt / hoererye ende overspel dat by veel Mannen ende Wijven / (die daer roemen dat sy glooven) in alle steden ende Landen bevonden wordt / weet die op het beste / dien 't alle naeckt staet voor sijnen oogen / is (eylacen) ook by den menschen eensdeels niet verborgen. Want het is openbaer / als dat de geheele wereld vol met Hoeren ende Boeven / met Overspeelders ende Overspeelsters / met Sodomiten ende Boggers / met Bastaerden en onwettelijcke Kinderen is: Ende is (eylacen) soo verre gekomen / datse in alle vryheyt en vrede leven / niet tegenstaende dat Godt door Mosen bevolen hadde dat beyde de Overspeelder ende de Overspeelster den doodt sterven souden. Dat'er noch Hoere noch Hoerenjager onder Israël zijn en soude/ ende dat de onechte Kinderen ook noch niet na dat tiende lidt in de Gemeente des Heeren ko-

Italien, Hispanien ende gelijk alle onse Kloosters zijn vol met alsulke Sodomiten en Boggers. Lue.20.10. Deu.22.23. De Overspeelders moesten in de Wet sterven, maer dat Euangelium en leert nu alsulks niet maer het eyscht boete.

Exod. 22. 16. Deut. 22. 18.

Wie een Jonckvrouw] besliep in Israël die moestese ten wijve houden.

komen en souden? Ende dat noch meer is/ het was Godts openbare gebodt ende ordeninge/ soo wanneer yemant een Jonckvrouwe in Israël besliep/ die noch niet verlooft en was/ ende het worde bevonden/ dat hyse ten wijve nemen moeste soo verre als 't haren vader bewilligen woude/ ende en moghtse niet verlaten sijn leef-dage/ want hy hadse vernedert.

Och Leser denckt 'et na/ wat dit laetste gebodt in hem besloten heeft. Sy roemen alle (hoe hoerachtigh sy oock zijn) datse de geestelijcke Israëliten zijn/ dat sy de waerheyt hebben/ ende in Christus naem gedoopt zijn/ en schamen hen evenwel niet/ haer arme swacke Susters/ die met haer onder eenderley Geloove/ Doop/ Avondt-mael ende Godsdienst begrepen staen/ tot arme eerloose/ geschende sletten/ tegen alle schrift ende Christelicke liefde te maken/ hoewel haer Godts eygen mont/ ende dit aengetekende gebodt bevolen heeft (wanneer syse beslapen hebben) dat syse tot wijven sullen nemen/ ende niet verlaten haer leef-dage. Wouden sy dit wat dieper nadencken/ soo souder wel menigh haer schande na blijven/ daer nu soo menigh goet mans kint soo ontfermelijck geschendt/ en soo overmaten veel Jonck-vrouwen en Maegden van haer eere ende goeden naem ontset ende berooft worden.

Merckt neerstelijck.

De waerheydt schrijve ick u in Christo/ gy mooght 'et glooven/ soo gy wilt. Is 't dat gy een Christen zijt ende zijn wilt/ ende gy eenigh arm kint met uwen listigen versoecken en aengeven in desen deel bedrogen hebt (en soo gy anders uwe arme ziele niet verliesen en wilt) soo moet gyse ten wijve nemen/ en niet verlaten noch van u stooten/ want gy hebt haer vernedert/ als gehoort is. Siet/ dat is des Heeren eygen Woordt en ordeninge: Alle die nu wetens ende willens dese ordeninge Godts verachten/ en verstooten de geschoffierde/ ende trouwen een ander/ die moeten immers bekennen hoe de eerste hare echte vrouwe voor Godt is/ en niet de laetste. O gy vrouwenschenders/ denckt na leere en wijsheyt.

Deut. 23. 2.

Wilt gy nu seggen/ als dat dit gebodt Israël aengaet/ ende niet den Christenen/ soo wil ick ten eersten dit gevraeght hebben/ of gy u voor een Christen houdt of niet? Seght gy neen/ soo doet als in u is/ en verwacht dat oordeel/ dat allen Godloosen die buyten Christum zijn/ gedreyght is. Maer seght gy ja/ soo is de saecke al gericht dat sy uwe vrouwe zijn moet. Want een Christen en moet soo niet met sijn arme suster leven/ als dat hyse tot een hoere maken magh. Och neen: de schrift leert dat de Christenen Christus leden zijn/ geen hoeren en boeven. Ick hoope immers dat ghy dese plompe reden wel verstaen kondt.

Christenen en moeten niemant schoffieren noch onrecht doen.

Ten tweeden vrage ick/ welcke van beyden volcken dat heylighste of geschickste zijn sal/ dat letterlijcke of dat geestelijcke? Seght gy dat letterlijcke/ soo hebt gy Moses met sijn volck ende dienst boven Christum ende sijn volck verheven/ dat opentlijck tegen alle Schrift is. Maer seght gy dat geestelijcke/ so hebt gy de sake noch al eenmael gericht dat sy uwe vrouwe zijn moet/ want moeste dat letterlijcke sijn Susters niet tot hoeren maken/ noch weyniger dat geestelijcke/ die des Heeren eygen lichamen/ Broeders/ Susters/ Geslachte ende Bruydt zijn.

Matth. 5. 20. 2 Cor. 3. 6. Hebr. 3. 3. en 8. 8. en 10. 1.

De Christenen behooren een volkomen volk te zijn.

Ten derden vrage ick/ of dat gebodt/ Gy sult lief-hebben uwen naesten gelijck u selven/ niet alsoo wel den Christenen als Israël gegeven en is? Seght gy neen/ soo hebt gy dat geheele Nieuwe Testament versaeckt/ dat ons de selfde liefde soo geheel ernstelijck leert ende voordraeght. Maer segt gy ja/ soo segge ick ten derdenmael datse uwe vrouwe zijn moet: Want nademael gy haer tegen dat gebodt der liefden soo deerlijck vernedert hebt/ soo leert u dat gebodt/ dat gy haer wederom vereeren/ en voor uwe echte vrouwe houden sult. Een yegelijck sie voor hem/ die geboden der liefden en vervallen nimmermeer/ saligh sijn die/ diese recht waernemen ende in der vrucht wel nakomen.

Op de liefden des Naesten dringt ons de schrift.

De geboden der liefde en vervallen niet.

Ten vierden vrage ick/ of oock eenigh mensche Godts gebodt met goeder conscientien overtreden of breken mach? Seght gy ja/ soo verloochent gy de geheele Schrift/ die daer leert dat wy op des HEEREN wegen wandelen/ en sijn geboden volgen sullen. Maer seght gy neen/ als 't oock neen is/ soo segge ick ten vierden mael/ als datse u wijf is/ en zijn moet/ want het is Godts gebod/ in der liefden vast gefondeert/ is 't dat gy een beslapen hebt/ dat gyse ten houwelijck nemen/ en u leef-dage niet verlaten meugt/ als gehoort is.

Godts ordeninge en geboden en willen niet gebroken zijn.

Siet Leeser/ hier hebt gy nu meer als klaer wat u des Heeren woordt in desen deel leert en medebrenght. Ende soo gy noch soo Godloos blijvet/ dat gy uws Heeren gebod overtreet om uwer hoereryen wille/ de eene schendt en de andere neemt/ wat dat u eynde ende oordeel zijn sal (is 't dat gy u anders niet van geheelder herten en betert) wil ik selve laten lesen.

Rom. 1. 24. 1 Cor. 6. 10. Gal. 5. 19. Eph. 5. 5. Apoc. 21. 8. en 21. 15.

Dit en schrijve ick hier daerom niet aldus/ als dat yemant/ die 't eerstdaeghs door onwetenheyt gedaen heeft/ sijn vrouwe (die hy daer na getrout heeft) verlaten sal/ ende nemen de gecorrumpeerde weder aen haer stede/ geensins: want ick en twijfele niet/ of de barmhertige vader salse met genade oversien/ die onwetende misgrepen hebben/ en nu voortaen den Heere vreesen/ en geerne recht doen soude. Maer hierom schrijve ick 't/ om dat een yegelijck hem voor sulcke schande wachten sal/ des Heeren gebod en de liefde wat dieper nadencken sal/ en mercken hoe geheel en gantsch dat Christus by de geheele werelt veracht leyt. Want sy gemeynelijcr (eylacen) alle met den anderen/ Heeren/ Vorsten/ Papen/ Monnicken/ Edel/ On-Edel/ Borger en Huysman (weynigh uytgenomen) alsoo van hare verbande lusten gedreven worden/ datse de onbehoorlijke duyvelsche schanden der vervloeckter hoerderyen/ met alsoo eenen brandt ende hittigheydt najagen/ gelijck de Windthonden eenen Hase doen: sy briesschen (seydt Jeremias) na de huys-vrouwen van haren Naesten/ gelijck de weeldige Hengsten doen. Niets niet en is 'er dat haer van desen vermaledijden grouwel verschricken of beletten kan. Noch de aengeboren redelijcke aert der naturen/ noch Moses met al sijn dreygementen/ noch Propheeten/ noch Apostelen/ noch Christus Jesus selve/ noch Hemel/ noch Engel/ noch Helle/ noch duyvel/ noch leven/ noch doodt. Als sy maer haer onkuysche leelijcke lusten boeten mogen/ soo is 't by haer wel gemaeckt.

De geheele weerelt is vol met overspel ende hoererye.

Jerem. 5. 8.

Alle haer gantsche neerstigheydt keeren sy daer toe / bedriegen sommige met subtijle listige woorden / sommige met schalkachtige beloften ende gaven / sommige met wijn drinken / dansen ende ydele liedekens / sommige met hoveeren / proncken / ende diergelijcke hare trecken meer / ja oock wel de sommige met tooversche suchten ende tranen / wanneer sy slechts hare Goddeloose aenslagen en boose begeerten konnen nakomen / soo is het by haer enkel gewin ende vreugde. Maer dat sy den Almachtigen Godt daer mede vertoornen / sijn Heylige Woort overtreden / haren naesten te schande maken / de liefde breken / dat echtelijcke bedde bevlecken / Jonkvrouwen ende Maegden schenden / onechte kinderen winnen / haer arme Zielen eeuwig verdoemen / en mogen sy niet om sorgen / het heet met haer / dit is onse part ende deel / en anders niet.

Sap. 2. 7. Dat oordeel der Schrift over alle overspoelders en hoerenjagers Deu. 27. 21. Iob 24. 20. Heb. 13. 4. Ap. 21. 8.

Segge evenwel met Mose / alle die soo een godloos wesen drijven / datse van Godt vermaledijt zijn / en al 't volk sal seggen: Amen. Met Job dat haer de Helle weg sal nemen gelijk de dorheyt en hitte dat water des sneeuws verteeren / met Paulo / datse Godt verdoemen sal / ende met Joanne / dat haer part ende deel in den poel zijn sal / die van solfer en vyer brand / welcke de eeuwige doodt is: och datse arme menschen toesagen en des Heeren Woort geloofden en waer namen.

Ten tweeden / schrijve ick 't daerom / dat een yegelijk opwaeke / van herten boete doe / sijnen voorleden leelijke handel bitterlijk voor sijnen Godt beweene / op dat hy hem niet eeuwiglijk en verstoote / maer door sijns Soons bloed genadig zy: Niemand sijns nasten bedde meer en bevlecke / Jonkvrouwen noch Maegden en schende / maer in alle eerbaerheyt met sijn Echte Egade wandele / de ongehoude hem van alle hoererye onthouden / en soo hy brand lijd / een goede vrome Vrouwe in de vreese sijns Gods soeke.

Daerom leertmen, om dat hem een yegelijk beteren sal.

Ende die mistreden heeft ende noch geen ander genomen en heeft / dat die den vernederden vereere / ende in Christelijcker liefden recht na des Heeren Woort weder uyt den drek helpe. Ende leeren also haren kinderen / ende kints kinderen van geslachte tot geslachte / gelijk de Godvruchtige vrome Tobias sijnen lieven Soon gedaen heeft / seggende: Mijn Sone wacht u voor alle hoererye / ende en hout u tot geen anderen / dan tot uwer vrouwen alleene.

Tob. 4. 9. 1Cor. 5. 15.

En weet gy niet (seydt Paulus) dat uwe Lichamen Lidmaten Christi zijn? Salmen nu Christus Lidmaten nemen / en maken die tot Lidtmaten eender Hoeren? Dat zy verre. Noch op een ander plaetse: Dat is den wille Gods / uwe Heyliginge / dat gy u van hoererye onthout / ende dat een yegelijck sijn vat (dat is sijn Lichaem) weet in heyligmakinge en eere te besitten / en niet in lustziekten / als de Heydenen die van God niet en weten / want God en heeft ons niet geroepen tot onreynigheydt / maer tot Heyligmakinge.

1Tes. 4. 3. Merket welke een kuysheyt de Schrift van den Christenen eyst. Ep. 4. 14.

Ja / goede Leeser / daer behoort alsoo eerbaer kuysch leven onder allen geloovigen geleydt te worden / dat men niet eenmael / noch heymelijk noch openbare van eenige overspel / hoererye of onkuysheydt by eenige persoonen (maer tot vermaninge ende waerschouwinge) onder haer hooren of spreecken en sal / want also betaemt den heyligen.

En gelijk men nu veel boosachtige mannen vint / die (eylacen) veel schamele herten jammerlijk bedriegen / alsoo vint men daer en tegen ook wederom veel onbeschaemde wijven en maegden / die menigmael de eerste oorsake daer toe zijn / dat sulcke schanden aen haer versocht / ende bywijlen ook bedreven worden.

Dat ydele open gelaet der wijven brengt menig tot eenen val.

Ende hoewel haerder veel in 't werck niet en vervallen / so zijnse evenwel daer schuldig aen / dat sy haer met ander mannen ende gesellen so gemeen maecken / soo een open gelaet met singen / danssen / drincken / kussen / boelen / proncken / pralen / ende diergelijke ydelheden ende grouwelen meer / toonen / daer mede sy dat vyer der booser lusten by sommigen soo ontsteken / datse niet af en laten soo lange sy verbrandt en zijn / als men sien mag.

Ecc. 9. 3.

Och hoe recht vermaent ons Sprach daer hy seyt: Wacht u voor de boelersche / op dat gy in haren strik niet en valt. En keert niet tot de Sangeresse / datse u met haer aentrecken niet en vange. En siet niet na de Jonckvrouwen op dat gy niet ontsteken en wort. En hangt u niet aen den Hoeren / op dat gy niet om dat uwe en komt. En gaept niet rontsom in der stadt / ende en loopt niet door alle hoecken. Wendet u aengesicht van schoone wijven / ende en siet niet na de gedaente van andere vrouwen / want schoone wijven hebben menigen bedrogen / ende de boose lusten ontsteken daer van / gelijk 't vyer. En sit niet by eens anders mans vrouwe / en kustse niet / noch en brast ook niet met haer / op dat u herte niet op haer en ontsteke / en u sinne bespot worden.

Waer geloove is, daer is 't al recht en nieu geworden.

Waer nu by also / dat de voorseyde wijven ende maegden recht geloovig waren / gelijck dese Sonderesse geweest is / wouden sy den Heere soo wel vreesen / datse sulke ydelheden / ende godloose handelen wel souden nae laten / niemant geen stricken spannen / noch oorsake tot den quaden geven / in alle eerbaerheyd ende tucht wel wandelen / alle onnutte pronckeryen ende prael wel mijden / en geen ander kleederen maken of begeeren / dan haer tot noodtdruftigheydt ende dagelijkschen arbeydt / oorbaer ende bequaem waren:

Om de kerken en merkten, ook om de gasteryen wort den gemeenen prael gemackt.

Want sy haer als dan in de Afgodische Tempelen ende onnutte gasteryen / daeromme sulcke groote pracht ende pronckerye gemeenlijck gedaen wort / weynig wouden laten sien ende vinden.

De Sonderesse vercierde haer ziele van binnen en niet haer vleesch van buyten / want sy geloofde / maer dese proncken haer vleesch van buyten / ende niet haer ziele van binnen / want sy en gelooven niet.

De Sonderesse suchte en weende / verschrikte voor des HEEREN toorn en oordeel / want sy sagh hoe sy mishandelt ende gesondigt hadde / maer dese lagchen ende singen / dansen ende springen / ende sien haer zware mishandelingen en groote sonden niet / en vreesen ook daerom des HEEREN toekomende oordeel en toorn niet.

De Sonderesse was medelijdig ende barmhertig / salfde des Heeren hooft ende voeten / ende hadde den rechten Gods-dienst gevonden. Maer dese zijn onbarmhertig ende wreet / ende en kennen geenen Gods-dienst / dan tot kercken te loopen / Wywater te ontfangen / Keersen en Waslichten / den blinden bloc-

blocken en beelden te offeren / Missen en Vespers te hooren / den verstorvenen Heyligen om hulpe aen te roepen / eens ofte tweemael des Jaers hare afgodische / dronckene en hoerachtige Papen te Biechten / haer grouwel Brood ende Absolutien te ontfangen / en diergelijcke superstitien en bedriegeryen meer.

De Sondaresse socht 't geselschap der gerechtigen / maer dese soecken 't geselschap der ongerechtigen / komen by malkanderen om alle sotheyt te hanteeren: Nemen haren naesten sijn goet geruchte / faem-rooven ende achter-klappen / seggen alle schaemte ende schande van malkanderen / spreecken van kostelijck Huys-raet / Huysen / Goeden ende schoone Gesellen / Mans ende Kleederen. Somma / haer werck getuygt openbaer / als dat sy dat geloove der Sondaresse niet en hebben / ende in der gerechtigen gemeynschap niet en zijn.

Veler Wijven bykomst is goddeloos.

De Sondaresse sat by Christus voeten / en hoorde sijn heylige Woordt / maer desen hare Leeraers / die haer de ooren kittelen konnen / ende alsoo Prediken als sy 't geerne hebben en hooren willen. Wat wil ick veel seggen: Het is (O Godt) alsoo verdorven / datmen over alle de geheele Wereldt niet en vind dan sotten ende sottinnen (ick meene geestelijk) doove ooren / onverstandige herten / ende dat de blinden den blinden alsoo leyden / dat sy alle met den anderen (soo sy anders geen gesichte en krijgen) in den put des eeuwigen doods vallen moeten / so wy 't anders gelooven recht te zijn / dat ons des Heeren mondt geleert heeft. Want het is doch al enckel valsche Leere / valsche Sacramenten / valschen Gods-dienst / enckel ongeloove / ende ydel vleeschelijk leven / al waermen hem wend en keert.

Die Godt niet en vreesen, zijn dickwils sotten in de Schrift genoemt.

De gantsche Wereldt is verdorven.

Siet / Leeser / hier merckt nu / hoe geheel verre dat de Sondaresse met haer geloove ende leven nae haer bekeeringe / van dat geloove en leven deser Wereldt verscheyden is. Sy zijn de Sondaresse voor der bekeeringe gelijck / ende niet nae de bekeeringe. Ende of nu soodanige geloovigh zijn / wil ick den verstandigen Leeser met des HEEREN eygen Geest en Woort laten nadencken.

Ick weet gewis / dat een stout hoovveerdigh mensch geen Christen en is / hy zy oock wie hy zy: Een gierigh eygensoeckelijk mensche geen Christen en is: Een droncken gulsigh mensch geen Christen en is: Een onsuyver hoerachtigh mensch geen Christen en is: Een hartig nijdigh mensch geen Christen en 'is: Een ongehoorsaemigh afgodisch mensch geen Christen en is: Een valsch leugenachtigh mensch geen Christen en is: Een ontrouw diefachtigh mensch geen Christen en is: Een faemroovig achterklappigh mensch geen Christen en is: noch oock een bloedig / onbarmhertig / wreet mensch geen Christen en is / of sy al schoon hondertmael gedoopt waren / ende alle dagen tot des HEEREN Broot gingen. Want niet de Sacramenten of teeckenen / gelijk Doop ende Avontmael / maer dat oprecht Christelijk geloove met sijn onstraffelijke vrome vruchten in de Sacramenten afgebeeldt / maeckt een waerachtigh Christen / ende heeft beloften tot het leven / ende op noch veel andere plaetsen meer.

Alle die nae den vleesche leven en zijn geen Christenen.

Matt.18.21. Marci 16.14. Ioan.1.47. en 3.2. en 6.67. en 7.17.

Hier en gelden oock noch Missen / noch Wy-water / noch vueren / noch kransen lesen / noch Biechten / noch Absolveeren. Hier gelt alleen een geloovigh / gebroken / verslagen Geest ende gemoet / een boetveerdigh verandert nieuw herte / een afgestorven vroom leven na der waerheyt / soo een biecht ende boete is 't geweest / die dese Sondaresse gedaen heeft. Sy heeft oock van stonden aen gehoort: U sonden zijn u vergeven / u geloove heeft u geholpen / gaet in vreden.

Hier merckt hoedanigh der Sondaresse biechte, boete, absolutie geweest zijn.

Maer de grouwel-biecht der ooren / die soo hooge by de Wereldt getogen wort / en is niet dan enckel huychelye / een menschelijcke gerechtigheyt ende superstitie / een openbaer bedrogh der ongeloovigher zielen / een valsch betrouwen der onboetveerdiger Sondaren / ende een subtijl bedaght gewin der gieriger Papen / daer mede sy rechte biechte ende boete verstooten ende de geheele Wereldt in haer roeckeloos godloose leven sterken en voorstaen.

De oorbiecht is godloos ende vervloeckt.

Maer wilt gy een rechte biechte ende boete doen/ende een rechte absolutie van uwen Godt ontfangen/so treet tot hem met een geloovig / boetveerdigh / verandert herte / met een weemoedigh geslagen / beroert gemoet / laet af van sonden / doet gelijck ende recht uwe naesten / bemint / helpt / dient / straft ende troost hem / ende is 't dat gy tegen hem gesondight hebt / ofte ergens in verkort / dat selve biecht en vernoeght hem. Siet / dat is de eenige en rechte boete ende biechte / die u uws Heeren Woordt geleert heeft. De lieve HEERE gonne u dat gyse recht verstaen / ende in der daet wel nae komen moght.

De rechte biechte ende boete.

Bidde ende begeere dan hier mede aen u Wijven alle in 't gemeyn / door de barmhertigheyt des Heeren/set u doch dese arme bedroefde Sondaresse tot een Voorbeeldt / ende volght haer geloove na. Verootmoedight u voor den Heere ende straft alle uwe gierigheyt / hoovaerdye / onsuyverheyt ende alle quaet / laet alle uwe gedachten suyver ende reyn zijn / alle uwe woorden bescheyden ende met Zout bekruyt. Ende alle wat gy doet dat doet in den naem ende vreese des Heeren Jesu. En verciert u niet met Gout ende Silver / met kostelijke Peerlen ende Hayr-vlechten / noch met dyere curieuse Kleederen: maer gebruyckt kleedinge die den Gods-dienstigen betaemt / ende u profijtelijck is tot den arbeyt. Zijt gehoorsaem uwe Huysheeren in alle billijke sacken / op dat oock die / die noch niet en gelooven / door uwe oprechte vrome conversatie / sonder 't Woordt mogen gewonnen worden / als Petrus seydt.

Col.4.5. Col.3.17. 1 Ti.2.9. 1 Pet.2.9. Col.3.18. Eph.5.22. 1 Pet.3.1.

Blijft binnen uwe Huyse ende Poorten / ten zy dat gy wat noodlijcks hebt te bestieren / gelijk bootschappen uyt te richten / den nootdruftigen te dienen / des HEEREN Woordt te hooren / ofte sijn Heylige Sacramenten te gebruycken / &c. Neemt uwe beroepinge/Kinderen/Huysen/Huysgesinnen/en al wat u bevolen is / wel waer / ende wandelt in allen dingen / gelijck dese arme Sondaresse nae haere Bekeeringe gedaen heeft / op dat gy rechte Dochteren Sara / geloovige Wijven / Susters Christi / ende Erfgenamen des toekomenden Levens zijn moogt: Hoorende dat Genaeden-rijcke Woordt / te weten: Uwe sonden zijn u vergeven / u geloove heeft uw geholpen / gaet in Vreden.

De Christelijcke Vrouwen behooren haer weynigh te laten sien. 1 Ti.5.2. Tit.2.4.

1 Pet.3.6.

Van dat Geloove des Cananeetschen Vrouken.

IEsus (seyt Mattheus) ontweeck van daer/ ende quam in den Landen van Tyrus en Sidon: Ende siet een Cananeetsche Vrouwe ginck uyt der selver eynden/ en riep hem nae/ ende sprack. Och HEERE gy Soone Davids ontfermt u mijnder/ want mijn Dochter wordt geheel seer van den Duyvel geplaegt. Ende hy en antwoorde haer niet een woordt. Doen traden sijn Jongeren tot hem/ baden hem en seyden/ laetse doch van u/ want sy roept ons nae. Maer hy antwoorde/ ende sprak: Ick en ben niet gesonden dan alleen tot de verlooren Schapen van 't huys Israël. Maer sy quam ende viel voor hem neder/ ende sprack: Heere helpt my. Hy antwoorde/ ende seyde: 't En is niet goedt dat men den kinderen dat Brood nemen ende den honden toewerpen sal. Sy sprack ja Heere/ de honden eeten ook van de kruymkens/ die van haerder Heeren Tafelen vallen. Doen antwoorde Jesus ende seyde tot haer: O Vrouwe/ groot is u Geloove/ u geschiede slechts als gy wilt. En haer Dochter wert gesont tot de selve ure.

Mat. 15. 22.
Mar. 7. 26.
Een recht-geloove hoe wel het niet van stonden aen verhoort en wort, soo en versaget evenwel daerom niet.

Hier hebt gy wederom noch een seer schoon exempel ende voorbeelt van een oprecht Christen Geloove. Want doen dese Vrouwe vernam/ hoe krachtelijken dat Christus de genade leerde. Hoorde daer beneffens dat hy al dede wat hy slechts woude. Barmhertigheydt ende liefde oeffende/ ende dat hy niemand ongetroost en liet henen gaen/ daerom is sy vrymoedelijk tot hem aengetreden/ aen sijn Genade/Barmhertigheyt/liefde en sterke kracht niet mishopende/ hoe wel sy noch ten eersten noch ten tweedenmael van hem verhoort en wert: Volstandig blijvende/ beyde in haer Geloove ende bidden/ met soo een begeeren datse als een arm hondeken van de Geestelijke brocken zijnder barmhertigheydt genieten/ ende hulpe voor haer ellendige Dochter (die so jammerlijken van den Duyvel gequelt worde) krijgen mogte. Ja sy heeft alsoo een Geloove/ alsoo een bestandigheyt/ ootmoedigheyt ende vromigheyt bewesen dat de Heere tot haer seyde: O Vrouwe/ groot is u Geloove/u geschiede also gy wilt.

Getrouwe Leeser/ nemet waer/ woude men dese Vrouwe in haer Geloove en Vruchten met Christelijken oogen recht aensien/ so soudemen bysonder in twee merkelijke stucken treffelijck van haer geleert worden. Want dewijle (segge ick) datse hoorde dat de HEERE enckel Barmhertigheydt ende Genade/ boete ende beteringe des levens leerde/ dat rijcke Godts predikte/ de dooden verwekte/ de blinde siende mackte/ de doove hoorende/ de kreupele gaende/ de Melaetschen reynigde/ de krancken genas/ ende de onreyne Geesten uyt dreef: Dat hy de Schriftgeleerden/ Pharizeen/ ende dat gemeene volk van haer ongeloove/ verkeertheydt/ blinde huychelye/ ende vleeschelijcke leven bestrafte/ ende betuygde/ dat hy de Prophеet en Messias was/ die in de Wet ende Propheten belooft was. Daer mede hy dat geheele Juda/ t'samen met de aenstootende Landen seer beroert maekte/ soo is haer vrouwelijcke herte en gemoet door alsulcke getuychenissen/ wonderdaden/ leeringen/ ende diensten der liefden alsoo tot hem gekeert/ datse geheelijk aen sijn barmhertigheydt/ macht/ goedigheyt en genade niet en twijffelde. Is daerom met volder begeerten in een seker ende gewis geloove tot hem gegaen/ hem van geheelder herten toe betrouwende/ dat hy haer hare ootmoedige bede niet afslaen/ maer genadelijcken na komen en doen soude. Sy heeft ook verkregen datse begeerde.

Sy hoorde ende geloofde/ sy sag ende bekende/ maer dese onsinnige lieden laten haer duncken datse geloovige Christenen zijn/ ende zijn na mijn verstant/ noch ongelooviger/ blinder/ verstockter/ en erger/ als de openbare Turken/ Tartaren/ of eenige andere onbekende Heydenen zijn. Het werk geeft getuygenis dat ick de waerheyt schrijve. Ende en mogense met geen Godsalige middelen/ en diensten/ noch met eenige leeren ende vermanen/ noch met dat onbestraffelijcke vroome Leven/ ende ontschuldige bloet der Heyligen (dat dagelijks voor haer oogen vergoten wort) daer henen bewegen/ dat sy de waerheyt willen hooren of gehoorsaem zijn/ gelijck oock van 't Geloove des Moordenaers boven eensdeels geroert is.

Daer wort by der Predikanten en Papen Christenen alsoo geleeft, dat ik niet en weet hoe 't eenige Heydens erger maken konnen.

De verkeerde willen door geen middelen geholpen zijn.

De beroerte ende leere des Heyligen Godlijken Woordt hebben wy gehadt in Duytsche Landen van veel jaren af/ ende dat noch alle dage al meer ende meer/ in also een kracht en klaerheyt dat sy 't met handen mogen tasten/ dat het des Heeren vinger en werk is. Want de hoovеerdige worden ootmoedig/ de gierige milde/ de dronkene nuchteren/ de onsuyvere kuysch/ &c. En dorven niet een gedachte woord of werck toe laten/ dat des Heeren wille/ Woord of Geest contrarie is/ en wort met alsoo een gewissigheydt van haer gevat/ datse ook niet en vreesen Vader en Moeder/ Man/Wijf ende Kinderen/ Goedt en Bloedt daer voor te laten ende gewillig in den doot te treden/ want veel worden der om verbrandt/ veel om verdrenkt/veel met den zweerde om gerecht/ veel om gevangen/ gebannen ende haer goeden geroost/ noch geldet by dese verstockte menschen al gelijke veel: Als men slechs seyt/ (als 'er een arm onnoosel Schaep geslachtet is) het was een Wederdooper/ so is 't al recht gemaekt/ en vragen niet eenmael na/ wat hy doch voor beweeringe en schriften gehad heeft/ of wat hy voor een wandelinge en leven gevoert heeft/ ende of hy yemand leet gedaen heeft of niet: En achten noch en gedencken ook niet als dat 'et een sonderlinge werk en kracht zijn moet/ dat eender so geheelijk van al sijn dronken drinken/ hoereren/ pronkerye/ prael/ ydelheden/ leelijke leugenen/ vleeschelijk leven en van alle sijn Afgoderye afdringt/ ende wederom in alle soberheydt/ kuysheyt/ ootmoedigheyt/ vroomigheyt/ waerheyt/ ende in den rechten Godsdienst in dringt/daerom men soo overmaten veel schaemte en schande hooren/ soo veel verbolginge en jammer lijden/en ook so dikwils met den doodt en bloedt betalen moet/als gy sien moogt.

Dat Woort bewijst in onse Nederlanden aen velen sijn kracht.

Dat Woordt wort in onse Nederlanden van velen hooge bewaert.

Daer en wort niet anders met des Heeren volk gelevet dan of sy van hem verbannen waren.

Wort 'er een dief ter Galgen geleyt/ of een Moordenaer gerabraekt/ of eenig ander Misdader met een sonderlinge zware Doodt gestraft/

straft / een yegelijck vraeght wat hy gedaen heeft: En wordt oock van den rechters niet verwesen / so lange sy den gront en waerheydt zijns misdaets niet recht verstaen en hebben. Maer wanneer een onnoosel boedtveerdigh Christen (dien de barmhertige Heere uyt dat boose Godloose wesen der sonden geholpen / ende op den wegh des vreedes beroepen heeft) van den Papen ende Predikanten aengebraght / voor haer gericht gestelt wordt / en achten sy 't niet weerdigh / om recht van hem te ondersoecken / welcke oorsaken ende schriften hem daer toe bewegen / dat hy sijn Papen ende Predicanten niet hooren en wil: sijn kinderen niet doopen laten en wil: haren Kercken-dienst niet genieten en wil: met haer noch suppen noch eten / en den Duyvel dienen en wil: En begeeren oock niet te weten / waerom hy zijn leven gebetert / ende Christus doop ontfangen heeft / oft wat hem dringt dat hy soo geerne voor sijn geloove sterven ende lijden wil. Vragen slechts alleen of hy gedoopt is? Seydt hy ja / so is de sententie als gewesen / dat hy sterven moet.

De Christenen en achtmen niet waerdig, dat men haer sake grondelijck ondervragende, recht na der schrift proeven sal.

Der Christenen sententie en recht is door Antichristus dienaers voor lange jaren al gewesen.

Ende alle die dan sulcken grooten wonderwerck des Almachtigen grooten Godts sien of hooren / dat so een arm ongeleert mensche (jae oock by wijlen wel arme swacke wijven en Maeghden) also in Godt bevestight is / dat hem noch Rechter / noch Beul / noch vyer / noch water / noch strick / noch sweert / noch leven / noch doodt en verschricken / ende van sijn geloove afdringen kan / vragen niet eenmael na wat hy gedaen heeft? Of hy oock steden ende landen verraden heeft? Ander lieden goet ende bloet genomen heeft: yemants Dochteren ofte Wijven geschendt heeft? En of hy al bedreven heeft / dat met des HEEREN Woordt / oft met de gemeyne eerbaerheyt / ende natuerlijcke redelijckheyt niet bestaen en konde? Och neen / so veel bescheydenheydt en liefde en vintmen niet. Alleen slechts als hy zijns HEEREN Woordt heeft en prooft / sijn bevel en ordeninge in rechter gehoorsaemheydt na komt / ende geerne zijn arme swacke leden na der waerheyt schicken wil / moet hy der Heeren oproer / der Geleerden Ketter / ende by het gemeyn volck also gerichtet zijn / dat hy so een herde straffe ende sware doodt wel waerdt is. Siet / also heeft de moordadige bloetgierige Duyvel / door zijn Papen en Predicanten (O Godt) de geheele werelt bedrogen. Ja dat'er oock onder hondert duysent (vreese ick) nauwe een gevonden en wordt / die alsulcken dapperen vasten geloove / gehoorsaemheyt / vrymoedigheyt / kracht / groot lijden ende smadelijcken doodt also ter herten neemt / dat hy sijn leelijcke ongeloove / schandige boosheyt / en moetwillige vleeschelicke leven een mael begint na te dencken / of aen sijnder Predicanten leere / Sacramenten / leven ende Godsdienst te twijffelen. Och hoe recht heeft de Propheet geseyt: De oprechte heylige lieden worden wegh genomen / ende niemandt en acht daer op: immer en kander onder den geheelen Hemel geen booser verstockter ongeloove / geen verkeerder verachtinge / geen versteeniger moetwilligheyt / geen verdoemelijcker onsinnigheyt / noch geen vermaledijder Godtlooser wesen bevonden worden dan wy hier vertelt hebben.

Wie hem van het boose afkeert (seyt de Propheet) die moet yegelijcks roof zijn,

Noch lijden, noch bloet der heyligen, en magh den verkeerden bewegen.

Esa. 56. 13.

Komt 'er een geroep van Krijgh ende Knechten / soo is 't al bevreest wat binnen den lande is / groot ende kleyn / Borger en Huysman / koopen harnas / waecken / ende setten haer in tegenweer / also veele als in haer is. Ofte hooren sy van dieren tijdt ende pestilentie / soo beven sy alle die verstant hebben. Komt 'er oock een tijdinge van ruste en vrede / van welvaert ende geluck des Landts / soo verblijden sy hen alle die dat hooren. Ende nu laet de groote Heere Christus Jesus sijn Trompetten blasen / ende sijn Trommelen slaen / waerschout ons in getrouwer liefden / door alle sijn Apostelen ende Propheten / voor des Duyvels listige bedrogh ende schalcken aenloop / ende dat sy allen den doodt moeten sterven / die hem volgen ende gehoorsaem zijn. Weynigh worden 'er evenwel gevonden / die dat Harnas Godts aentrecken / op des Satans heymelijcke insluypen waken / ende haer in tegenweer setten. Sy loopen hem alle gewillighlijcken in de handen / beyde mannen ende vrouwen / ende doen met volder begeerten wat hem behaechelijck is. Ende die dat niet en doen / mogen op veel droeffenisse ende jammers wachten.

Sy vreesen alle dat sienlijck, ende tijdtlijck, en niet dat onsienlijck en eeuwigh.

Tegen des Duyvels aenloop rusten hen weynig. Eph. 6. 11. 1 Tes. 5. 6.

Is daer beneffens openbaer / als dat die grouwelijcke sware pestilentie der valscher leere de geheele werelt verslint / en dat het broodt der zielen voor alle hongerige conscientien door dat nijdige roepen en leugenachtige schrijven der Slangisschen Predicanten seer diere is / ende weynigh zijnder (eylacen) die daerom suchten ende weenen.

Groot is de geestelijke pestilentie ende dierentijdt op aerden.

Oock wordt ons de eeuwige genade / barmhertigheyt / gonst / Heerlijckheyt / rijck / en vrede Christi aengeboden / maer onse ooren zijn dick geworden / onse herten versteenight / ende onse verkeerde boosheyt en wilse niet. Soo en heeft dit getrouwe Vrouken niet gedaen / maer sy heeft (segge ick) gehoort ende gelooft / sijn groote wonderdaden gesien / en sijn kracht bekent / badt daerom met betrouwen / ende verkreegh dat sy begeerde / want sy geloofde Christo van herten / ende en twijffelde aen sijn genade niet.

Ten tweeden / soo vermaentse oock alle vrome Vaders ende Moeders / datse een Christelijcke sorge voor de saligheyt haerder kinderen dragen sullen / daer mede datse soo getrouwelijck voor haer besetene Dochter gebeden heeft / niet aflatende / soo lange sy niet van hem verhoort en worde. Want dat en sal my niet faeljeeren / is 't dat ick een recht Christen ben / soo zijn oock alle mijne wercken voor God en mijnen Naesten met 'er liefden een. Want Godt (uyt wiens woordt een Christen geboren wordt) seydt Joannes / is de liefde. En dat de baerder en sijn gebaerde van eenderley aert en sin zijn / is klaerder als den lieven dagh is.

Godts wedergeboorene zijn sijnder aerdt.

Soecke ick nu dan mijns Heeren prijs van herten / ende heb ick lief de saligheyt van mijnen naesten / die ick veel mijn leef-dage niet gesien en hebbe / hoe veel te meer sal ick dan lief-hebben de saligheyt van mijne lieve kinderen / die my Godt gegeven heeft / die uyt mijn eygen lendenen gegaen zijn / en mijn natuerlijcke vleesch ende bloet zijn. Op dat de groote Heere van haer geprezen / ende sijn eere aen haer magh hebben eeuwighlijck.

Ja ik en twijffele daer niet aen / dat ick schrijve / schrijve ick uyt dat gewisse getuygenisse

mijnder

mijnder eygender conscientien / recht als voor onsen Godt (daer ick voor sta) dat alle rechtgeloovige vaders ende moeders alsoo neffens hare kinderen ge sint zijn dat syse hondertmael liever souden sien sitten om dat Woord Gods ende sijn getuyghenisse in eenen diepen duysteren kerker / dan by den verleydischen Papen in der Afgoden kerken / of by den dronkenen bolten in de Herbergen / of by de vergaderingen der spotters / die des Heeren Naem verachten / ende sijn Heylige Woordt haten ende vyand zijn.

De Geloovige Ouderen soecken haer kinderen saligheyt het ga ook haren vleesche soo het gae. Ps. 1.23.

Hondertmael liever dat sy met gebonden handen ende geboeyde voeten souden gesleept worden om des Heeren waerheyt voor Heeren ende Vorsten / dan dat sy aen rijcke gesellen en Jonkvrouwen souden hylijken / die Godt niet en vreesen / ende op des Heeren wegen niet en wandelen / en alsoo in heerlijker pracht / met Pijpen / en Trommelen / Luyten ende Tamborijnen / met veel wijns ende biers bedanst / besongen en bespeelt worden.

Hondertmael liever dat sy van den hoofde tot den voeten om des Heeren Glorie en Heyligen Naems wille souden gegeesselt worden / dan dat sy haer souden proncken met zijde en fluweel / met gout en silver / met kostelijcke gestrijpt en gesnedene klederen / en met diergelijcke ydelheden en veel pronckeryen meer.

Ja hondertduysentmael liever dat sy om der gerechtigheyts wille ten lande souden worden uyt gebannen / aen stocken en palen bernen / in 't water verdrencken / of op een rat sitten en salig worden / dan dat sy buyten God in alle weelden en vleeschelijcke lusten souden leven / Keyseren en Koningen zijn / ende also verdoemt worden.

Wee alle die / ja wee die / die alsoo neffens haer kinderen niet gesint en zijn / want is 't dat ick haer vleesch alsoo beminne / dat ik met hare sonden door de vingeren sien / de overtredinge aen den jongen met der roeden / en aen den jarigen met der tongen niet en straffe / haer des Heeren wegen niet en leere / niet met een onstraffelijk leven voor en ga / op Christum en sijn Woord / Ordeninge / Geboden en Voorbeeld 's nachts en des daegs niet en wijse / en haer saligheydt uyt dat alder binnenste mijnder zielen niet en soeke / soo en sal ick mijn straffe niet ontgaen / want haer zielen en bloet / verdoemenisse ende doodt / sullen van my als van eenen stommen en blinden wachter in des Heeren dag gesocht worden.

De Geloovige hebben haer kinderen lief in Godt. Soo niet sullen sy haer straffe niet ontloopen.

Dat alle Christene Vaders en Moeders als een scherp doorbijtig sout / als een lichtende lanteerne / en als de onbestraffelijke trouwe Leraers / een yegelijk in sijn eygen huys zijn sal / leert de Christelijcke aerd in alle klaerheydt. De Hooge Priester Eli moest sijn schult dragen / om dat hy sijn kinderen niet genoeg gestraft en hadde.

Alle Christgeloovige Vaders en Moeders sullen haerder eygen huysen Leeraers zijn. 1 Reg. 2. 27. en 4.13.

Sie ick mijns naesten Osse of Ezel dwalen / so moet ick hem weder te huys brengen / of tot sijnen besten ophouden / gelijk ons Moses leert / behoore ick nu neffens eens andere onredelijke beest also geschikt te zijn / hoe veel te meer dan neffens de zielen mijn eygender kinderen / die so geerne door haer jonge vleesch (daer niet goets in en woont) verbijsteren / en van den weg der waerheyt dwalen willen.

Deu. 22. 1.

Rom. 7. 18.

Sie ick ook mijns naesten Osse of Ezel in eenen put vallen / of dat hy op den weg onder sijnen last leyt / soo en laet ick niet af / tot dat hy geholpen is / hoe veel te meer sal ick dan sorge voor mijn kinderen dragen / die ick voor mijn oogen sie / dat sy door den vergiftigen Slangen aerd onder de zware packen haerder sonden liggen / en so sy niet met geheelder ernst door bestraffinge / onderwijsinge en vermaninge in der genaden waergenomen en worden / na den Helschen put des eeuwigen doods toe vallen.

Deu. 22. 1. Ex. 23. 4.

Noch eenmael: Sie ik mijns naesten huys bernen en sijn goeden vergaen / billik is 't dat ick neerstig ben / dat ick den brandt blusschen / en de goeden (so verre my mogelijken is) bergen mag / noch veel billicker is 't / dat ik dat quade vyer der booser begeerten met de wateren des Heyligen Woordts aen mijn kinderen blussche / en de Hemelsche goeden (so veel als in my is) trouwelijken aen haer beware ende waerneme.

De Heylige Schrift leert / dat Godt die herten door het Geloove reynigt / dat het Geloove herkomt uyt dat gehoor / en uyt het Geloove de gerechtigheyt / &c. Daerom sie een yegelijk wel toe (so hy anders sijne kinderen lief heeft na der waerheyt) dat hy haer des HEEREN Woord (so haest sy ooren krijgen om te hooren / en herten om te verstaen) recht ende reyn voor drage / op den weg der waerheydt stiere / en een neerstig opsien op alle hare gangen hebbe / dat sy den Heere haren Godt van jonks op mogen leeren kennen / vreesen / liefhebben / eeren / dancken en dienen / op dat de aengeborene boose aerd der sonden in haer niet en regneren / noch tot eeuwiger schanden haerder armer zielen de overhand en neme.

Act. 15. 9. Rom. 10. 7. en 3. 22. en 5. 1.

Trouwelijk behoortmen sijn kinderen waer te nemen.

Moses leerde Israël en seyde / dat dese woorden in uwer herten en in uwer zielen / en bintse voor een teeken op uwe handen / dat sy u een gedenkteeken zijn voor uwe oogen / en leertse uwen kinderen (merckt) dat gy daer van spreekt / als gy in uwen huysen sit / op den weg gaet / ligt of opstaet / en schrijftse aen de posten van uwen huysen / en aen uwen poorten / op dat gy en uwe kinderen lange moogt leven in 't Land / dat de Heere uwen Vaderen gezworen heeft haer te geven / also lange als de dagen des Hemels op Aerden zijn sullen.

Moses bevel dat men sijn kinderen des Heeren Gebodt leeren sal. Deu. 6. 6. en 11. 18.

Noch op een ander plaetse seyt hy: Als uwe kinderen seggen sullen: Wat bedieden ons dese zeden en gerechtigheden / die wy hier houden en doen? So sult gy so tot haer seggen: Onse Vaderen waren knechten in Egyptenland / en de HEERE heeftse uytgeleyt met een stercke hant / en uytgerekten arm / &c.

Ex. 12. 16. en 13. 14.

Ook gebood Josua Israël door des HEEREN bevel / en seyde: Gaet henen voor de Arke des HEEREN uws Gods midden in der Jordanen / en een yegelijck (der mannen waren twaelf uyt elks geslachte een) neme eenen steen op sijne schouderen na dat getal van den stammen der kinderen Israëls / dat sy een teeken zijn onder u / wanneer dan hier namaels uwe kinderen haren Vaderen vragen sullen: Wat bedieden dese steenen daer? Dat gy haer dan seggen sult: Dat hem dat water der Jordanen voor de Arke des Verbonds des HEEREN gedeylt heeft / doen sy door de Jordaen gingen / dat dese steenen den kinderen Israëls tot een eeuwige gedachtenisse zijn.

Dat bevel Iosue aen Israël.

Iosu. 4. 5.

Siet/weerde Leser / aldus moeste dat letterlijcke Israël van joncks op sijne kinderen leeren / ende haer alle de weldaden ende groote wonder-wercken des Heeren voorhouden / die aen haer ende aen haer Vaderen geschiet waren / op dat sy den Heere moghten vreesen / lief-hebben / ende dienen al haer leef-dage / en also de benedictie ontfangen / en de maledictien ontgaen / die in der Wet begrepen waren.

Deut. 8. 12. Lev. 25. 1.

In gelijcker maten oock wy. Is 't dat wy Christum te recht bekennen / ende aen sijn Woordt glooven / ende begeeren dat weerdige lustige Landt met onsen kinderen te ontfangen / ende eeuwigh in der genaden te beerven / 't welck hy den sijnen met sijn eygen waeracht tige mondt belooft heeft. So laet ons nu dan dat niet versuymen / maer met alle onse krachten waernemen / dat wy onse kinderen des HEEREN Woordt recht leeren / ☞ sijn rechtveerdige straffinge / toorn / en grouwelijcke oordeelen recht aenwijsen / op dat sy met sulcks hem van herten vreesen / ende van het boose afkeeren mogen.

Oock sijn ongrondelijcke groote barmhertigheyt / liefde ende de diensten sijnder genaden recht voordragen / op dat sy hem mits ☞ sulcks lief-hebben / ende in sijn geboden wandelen mogen.

Christum Jesum onsen eenigen ende eeuwigen Salighmaker / met sijn Heylige Geest / Woord ende leven / recht inbeelden / op dat sy hem recht kennen / ende sijne voetstappen recht volgen mogen.

Ende gaense alsoo voor in alderley wijsheyt / gerechtigheyt / ende waerheyt / met een Godsaligh deughdelijck leven / op dat sy door alsulcke sorghvuldige vermaningen ende onbestraffelicken voorganck haerder vroomer ouderen / mogen onderwesen en geleert worden tot den Rijcke Gods / geschickt tot alle goede wercken.

Vrome ouders en sullen hare kinderen niet alleen leeren maer oock in alle deugden voorgaen.

Want alle die alsoo een geloove hebben / gelijck dese vrouwe gehad heeft / ende sien dat 'et eynde der sonden de doodt is / en sullen niet af-laten tot den HEERE te suchten / en te kermen dat hy haer arme kinderen door sijn genade daer toe helpen wil / dat sy den onreynen Duyvelschen Geest alsoo mogen tegen houden en vellen / dat hyse tot eeuwiger schade en schande haerder armer zielen na sijnen boosen wille niet en voere noch en drijve.

Maer dat sy den onsterfelijcken eeuwigen Godt ende Vader / door sijnen lieven Soone Christum Jesum / van haer jonge jaren af / recht mogen leeren kennen / ende hem recht in der waerheydt onder sijn kruyce dienen. Ende vertellen alsoo de groote daden ende wonderwercken des HEEREN onses Gods. De groote barmhertigheyt / genade / gonst / ende de liefde des Almachtigen Vaders / dat Woord / wille / ordeninge en leven / t'samen met de verdiensten / kracht / ende vrucht van den doodt ende dat bloet Christi sijns Soons gebenedijt / Oock de goedigheyt / wijsheyt / waerheyt / en de gaven sijns eeuwigen ende Heyligen Geests / hare kinderen ende Kints kinderen op alle hare nakomelingen / tot dat de Heere Christus Jesus in de Heerlijcke Majesteyt sijns Hemelschen Vaders / met den Wolcken des Hemels tot het eeuwige oordeel verschijnen / en eenen yegelijcken na sijn wercken betalen sal / het sy dan goet ofte quaet.

Matth. 25. 31. Rom. 2. 5. 2 Cor. 5. 10.

Siet/weerde Leesers / aldus behooren de rechte Christenen haer kinderen te leeren ende te vermanen / te bestraffen / en te tuchtigen / in aller gerechtigheyt voor te gaen / op te voeden in des HEEREN vreese / sorge dragende voor haer arme zielen / op dat sy mits hare versuymelijckheyt van de rechte bane niet en wijcken / in hare sonden niet en sterven / en also ten laetsten in haer ongelove niet en vergaen.

De HEERE getuyghde van Abraham ende sprack: Hoe kan ick Abraham verbergen dat ick doe / nademael hy tot een groot ende machtigh volck worden sal / ende dat alle 't volck op aerden in hem sal gebenedijdt worden. Want ick weet dat hy sijn kinderen ende sijn huys na hem bevelen sal / dat sy des HEEREN wegen houden / ende doen wat recht ende goet is.

Abraham leerde sijnen kinderen dat sy den Heere dienen ende vreesen souden. Gen. 18. 17.

De goede Tobias leerde oock sijns soons kinderen ende seyde: Nu mijn soonen / hoort uwen vader: Dient den HEERE in der Waerheyt / en hout u oprecht tot hem: Doet wat hy u geboden heeft / en leert oock sulcks uwe kinderen / dat sy aelmoessen geven / dat sy Godt altijdt vreesen / ende hem van gantscher herten betrouwen.

Tobias vermaninge aen sijn soons kinderen. Tob. 14. 5.

En wanneer sy dan tot hare jaren komen / ende de gave om te onthouden niet en hebben / (wiese heeft / rade ick met Paulo / dat hyse in den HEERE gebruycke) die en laet niet vryen / aen die / die buyten Christum en sijn Gemeynte zijn / edele / rijcke / of schoone / gelijck de hooveerdige / gierige / ende onkuysche deser werelt doen / maer laetse aen soodanige vryen / die den Heere van gantscher herten vreesen / van gantscher herten lief-hebben / meynen / eeren / volgen / dancken / en dienen / sy zijn dan edel of on-edel / rijck / arm / of schoon / of niet schoon / want sy zijn Heyligen en kinderen der Heyligen / ende daerom behoort 'et en moet 'et in den Heere geschieden.

Hoe dat de geloovige kinderen aen de gelovige vryen ende hyliken sullen.

Tob. 8. 6. 2 Cor. 7. 39.

Een yegelijck sie voor hem en handele recht / op dat de grouwelijcke straffe en toorn Godts / om sijnder onkuysheyt ende boose lusten wille over hem niet en kome / gelijck sy oock eensdeels in den tijden Noachs / om gelijcker oorsaecke over de eerste wereldt gekomen is.

Gen. 6. 17. en 7. 17. en 8. 21.

Maer (eylacen) hoe gantsch weynigh zijn sy die dit behertigen / en haerder kinderen saligheyt van herten soecken. Wanneer syse maer rijckelijck na den vleesche te wege brengen mogen / so is 't na haer begeeren recht gemaeckt. Der Papen ordinantie en kercken-dienst is alleen haer geloove / hope / en den voet haerder saligheyt: sy en soecken noch en kennen oock anders geen.

Der Papen ordinantie is des werelts geloove.

Haer eerste begin / middel en eynde is tegen Christus Woordt: want alsoo haest als sy geboren worden / worden sy den Afgodischen valschen Badt toegedragen / des Heeren Heylige Name wordt over haer misbruyckt / worden opgetogen in alle ydelheyt en blindtheyt / in pronck en prael / in een openbaere afgoderye ende valschen Godts-dienst / ende in dat domme ruyme leven alder werelt.

Des werelts kinderen worden qualijck opgetogen.

Binnen ende buyten haren huysen en hooren ende sien sy niet dan alle ongerechtigheydt ende boosheydt / liegen / bedriegen / vloecken / zweeren / ontrouwe / gierigheyt / kijven / vechten / droncken-drinken / hoereeren / ende alle schande. Sy en leeren nimmermeer Christum ende sijn Woord recht kennen / haten de waerheydt /

De werelt gaet zijnen kinderen qualijck voor.

heyt / en verbolgen de gerechtigheyt. Somma / sy bewijsen met der daet / dat sy beyde aen lijf en ziele / van binnen ende van buyten met den onreynen Geest vol zijn / en na sijnen wille van hem gedreven worden / als men sien mach.

Also des menschen Geest is, also zijn ook sijn Vruchten.

Want het en kan niet feylen / alsodanig als uwen Geest is / also moeten ook uwe leven en vruchten zijn / is Christus Geest in u / die heylig en reyn is / reyn en heylig zijn ook u gantsche leven en vruchten. Ter contrarien wederom / is de duyvelsche Geest in u / die onreyn en boos is / boos en onreyn zijn alle u wegen en vruchten / is onwedersprekelijk.

En daerom is't dat Paulus seyt: Die van Gods Geest gedreven worden / zijn Gods kinderen. Wederom / die van des Duyvels Geest gedreven worden / die zijn Duyvels kinderen. Och Leeser / hebt 'er acht op.

Wie Christum niet en ontfangt blijft in den Doodt.

Ja dat sy arme lieden een vonkskén van des Heeren Geest hadden / souden sy duysentmael liever in een ziedende Olie of bernende Vyer gaen / eer sy sulcken Sotheyt / Godloosheydt en moetwille aen haer kinderen souden sien of hooren / ick zwijge leeren en voorstaen. Want het is onwedersprekelijck nae der kracht aller Schrift / soo sy Christum niet en ontfangen / dat haer eynde de eeuwige Doodt zijn moet.

Mar.16.16.
Ioa.3.36.

Hieromme gy alle die den Heere vreest / hebt uwe Kinderen lief / met een Goddelijke liefde / soeckt hare salighheyt van gantscher herten / gelijk als Abraham / Tobias / en de Machabeesche Moeder gedaen hebben. Overtreden sy / so straftse scherpelijk. Dwalen sy soo vermaentse Vaderlijk. Zijn sy kints / soo draegtse lieffelijk. Ende zijn sy verstandig / soo onderwijstse Christelijk. Offertse en Heyligtse den Heere van der jonckheydt aen. Waekt over haere Zielen / soo lange sy uwe sorge bevolen zijn / op dat gy ook uwe Saligheyt om harent wille niet en verliest. Bidt sonder aflaten / gelijk dese getrouwe Vrouwe gedaen heeft / dat haer de Heere sijn Genade geve / dat sy den Duyvel mogen wederstaen / haren aengeboren boosen aert der sonden door des HEEREN Geest ende hulpe onderdrucken / ende wandelen van haere jonge dagen aen voor den Heere en sijn Gemeente / in alle gerechtigheyt / waerheyt ende wijsheyt / in een oprecht vast geloove / ongevalschte liefde / en levendige hope / in een eerlijk heylig leven / onbestraffelijck / en sonder alle ergenisse / in alle vruchten des geloofs / tot in dat eeuwige leven / AMEN.

Gen.22.1.
Tob.4.1.
2 Mach.7.27.

Een besluytende vermaninge aen alle vrome Ouders.

Desselven gelijken mach ook de vlijtige Leeser noch tot alle dese voorseyde exempelen / dat geloove des onbevleckten en glorieusen Moeders Maria / dat geloove van Matheus. Van den ouden Simeon en Anna. Ook van den blinden. En diergelijcke meer / met een goede en vroome conscientie ernstig nadenken / ick hope hy sal't door des Heeren hulpe en genade in voller kracht verstaen / hoe gantsch eenvoudig / recht en slecht / onbeveynsdig / Godvruchtig / rechtveerdig / lanksinnig / vyerig / vredig / vrolijck / barmhertig / lieffelijck / behulpelijk / goedig / zedig / ootmoedig / neerstig / onbestraffelijck / en vroom dat een recht wederbarig Christen Geloove inwendig voor sijnen Godt in der kracht en uytwendig voor sijnen naesten in der vrucht altijt geweest is.

Luc.1.32.
Mat.9.9.
Luc.5.27.
Luc.2.25.
Luc.18.35.
Mar.10.46.

Ja gelijck een goede vruchtbare boom uyt sijn eygen goede aerd sonder eenig bedwank altijdt sijn goede vruchten voort brengt / dat ook alsoo een oprecht Christen Geloove doen moet. Want 't niet feylen en kan / de gerechtige moet uyt sijn glooven leven.

Want hebben Abraham / Isaac / en Jacob / Moses / Josue / en Samuel / met alle Oude Vaderen en Propheten / haers Heeren Woord gelooft / dat haer door den Engelen toegedragen wert / ende zijn sy getrouwe daer in geweest / hoe veel te meer sullen wy dan dat Woord glooven / ende getrouwe daer in zijn / dat ons de Vorst alder Engelen / Godts een geboren eygen Sone / de waerachtige getuyge en leeraer der gerechtigheydt Christus Jesus van den hoogen Hemel uyt sijns Vaders borst selve gedragen / en beneden op der aerden hier geleert heeft.

Aba.2.4.
Rom.1.17.
Gal.3.11.
He.10.37.

Ioa.7.28.
en 14.1.

Mond Geloove en is geen Geloove.

Het en is niet genoeg met den mont te seggen / dat Christus Jesus de Sone Gods zy / dat hy de Wet voor ons volbracht heeft / dat hy onse sonden met sijn bloet betaelt ende sijn Vader met sijn Offer ende Dood versoent heeft. Noch dat sijn Euangelium waerachtig en sijn Woord recht is. Dat het loon der sonden de Doodt / ende de Genade dat eeuwig leven is: Maer het moet ook in 't herte recht begrepen / en in der zielen van binnen recht besloten zijn / of het en maekt niet gerechtig. Met der herten (seyt Paulus) gelooft men tot der gerechtigheyt.

Rom.10.10.

Maer alle die 't van herten glooven / dat Christus Jesus de rechte spruyte ende plant Davids is / de rechtveerdige wijse Koninck is. De rechte beloofde Propheet is / de rechte wegh ende waerheydt is / ende oock onse eenige Versoener / Voorspraeke / Middelaer ende Hooge Prister is / die glooven ook daer mede dat alle sijn woorden onveranderlijken / vast ende waer zijn / ende dat sijn Offer genoegsaem ende volmaekt is / volgen daerom sijn Woord / wandelen in sijn geboden / buygen hen onder sijnen Scepter / ende vredigen hare Conscientien met sijn Genade / Versoeninge / Verdiensten / Offer / Belofte / Dood ende Bloed. Glooven ende bekennen / soo sy sijn Woord ende wille verlaten / ende sijn Gebooden met rijpen wille overtreden / ende na den vleesche leven / dat Godt dat aen haer versoecken / ende met dat vyer sijnder gramschappen door sijn rechtveerdig oordeel eeuwig aen haer straffen sal. Want soo die / die de Wet Mosi moetwillens overtraden / sonder alle barmhertigheyt onder dat getuygenisse van twee of drie sterven moesten / hoe veel te meer sullen die dan gestraft worden / die den Soone Godts met voeten treden / dat alder suyverste bloet des Nieuwen Testaments onreyn achten / en den Heyligen Geest der Genaden schenden.

Ier.23.5.
Deu.18.15.
Ioa.14.6.
Rom.3.25.
1 Ioa.2.2.
Heb.5.1.
en 6.20.
en 7.24.
en 8.6.
en 9.15.
en 10.12.
en 13.12.

Deu.7.11.

Heb.10.28.

Jae goede Leeser / so wy 't waerachtelijck geloofden / en in onser zielen recht bekenden / het soude onse herten alsoo beroeren / alsoo met des Heeren vreese en liefde ontsteken / soo ook schoon alle Tyrannen die van aenbeginne geweest zijn / met alle hare verschrickelijcke tormenten / ende bloedperssen voor onsen oogen stonden / soo en souden sy ons doch niet in een dat alderminste stipken van des Heeren Woordt ende wegen mogen afschricken ofte beletten. Souden oock daer beneven alle

onse

onse onreyne vleeschelijcke gedachten / ongesoutene ydele woorden / ende onnutte Godloose wercken lichtelijck ondergaen en versterven / gelijck Sprach seydt. De vreese des Heeren drijft de sonde uyt. Het is onmogelijck onder de vreese Godts rechtveerdigh te worden.

Een waerachtig Christen geloove sterckt, reynight ende heyligt.

Aengesien het dan meer als klaer is / dat een oprecht Christen geloove Godt in sijnder rechtveerdigheydt recht bekent / ende daerom voor sijn oordeelen vreest / ende alsoo door de vreese de sonden begraeft ende uytgaet / gelijck meer als een mael verhaelt is / ende gy noch in alle gierigheyt / onkuysheyt / droncken-drincken / toornigheyt / hoerderye / blindtheyt / Afgoderye ende in alle boosheyt leeft / seght lieve / waer is dan u geloove en Godts Woordt / dat gy soo menighmael roemt ende voorgeeft. Weet gy niet dat 'er geschreven staet: Leeft gy na den vleesche / soo sult gy sterven. Of meynt gy dat gy met uwen Godt gelijck met eenen mensche uwe geckerye drijven mooght: En dwaelt niet (seydt Paulus) want Godt en laet hem niet bespotten.

Eccl. 1. 27.
Waer een vleeschelick leven is, daer en is geen gelove.
Rom. 8. 13.
Gal. 6. 9.

Och Leser siet voor u / ick segge u de waerheyt in Christo / wacht u / so gy u van gantscher herten niet en bekeert / uwen Godt door Christum niet en soeckt / niet en hoort / niet en gelooft / niet en vreest / maer aertsch ende vleeschelijck blijft / ende na uwe lusten wandelt / soo is de sententie des doodts alreede al gegeeven. Als oock Christus selve seydt: Ick en oordeele u niet / maer dat Woordt dat ick gesproocken hebbe / dat oordeelt u in den laetsten dagh.

Rom. 1. 32.
1 Cor. 6. 23.
Gal. 5. 21.
Eph. 5. 5.
Apoc. 21. 8. en 22. 15.
Joan. 12. 47.

De onboetveerdige zijn alreede geoordeelt.

Ick rade u daerom recht als voor Godt / gelijck ick mijn eyge ziele doe / legget haestelijck van u alle valsche leere / alle ongeloove ende Afgoderye / en uwe onbehoorlijck schandelijck leven / daer gy (eylacen) tot noch toe soo vleeschelijck in gewandelt hebt. Op dat u den toorn Godts onversiens in den slaep uwer sonden niet en overvalle.

Godt is genadig den genen die haer bekeeren.

Waeckt op / noch is hy genadigh / soeckt ende omhelst een rechte Leere / ende recht Geloove / rechte Sacramenten / rechte Godsdienst / ende een vroom Godtsaligh leven als de Schrift leert. Als dan sal uwe Licht opgaen / gelijck den schoonen dageraet / uwe beteringe sal toe-nemen / uwe gerechtigheyt sal voor u henen gaen / ende de heerlijckheyt des Heeren sal u tot hem nemen.

Esai. 58. 6.

Voorder segge ick: soo gy waerachtelijck geloofdet / en met der herten recht vatedet / dat gy uyt Adam of in Adam met sijn ongehoorsaemheyt / kinderen des Duyvels / des toorns / ende des eeuwigen doodts geworden waert / ☞ Godts rechtveerdige oordeel ende vloeck onderworpen waert / ende nu wederom alle uwe hindernissen ende sonden in dat reyne ende onbevleckte bloet Christi wegh genomen ende versoent waren: Alsoo dat gy uyt den toorn in genade / uyt de maledictie in benedictie / ende uyt den doodt in het leven beroepen waert / (ick swijge noch alle de andere weldader der genaden / die dagelijcks aen u bewesen worden) uwe herten souden ontspruyten als de wel-rieckende bloeyende violen doen / vol met reynder liefden / ja ontspringen als de levendige Fonteynen uytvloeyende dat genoeghlijcke soete water der gerechtigheyt / soudet met den Heyligen Paulo uyt gront uwer zielen seggen: Wie sal ons mogen afscheyden van de liefde Godts: Soo het doch nimmermeer geschieden en magh / wanneer ick met den band der volkomentheyt aen hem gebonden sta / hem met een reyn herte / goede conscientie / en ongeveynsden geloove liefhebbe / dat my als dan eenige middel van hem af wenden of scheyden kan: want het is mijn eenige lust en hooghste vreughde / dat ick van sijn Woordt hoore of spreecke ende in mijnder swackheyt wandele / gelijck hy door sijnen Soon bevolen ende geleert heeft / het koste dan gelt of goet / vleesch of bloet / als hem gelieft.

Apoc. 1. 6.
1 Pet. 2. 9.
Rom. 8. 35.
1 Tim. 1. 5.

Der Gelovige lust en vreugde is in des Heeren Woordt.

Siet lieve Leser / nademael het in der Heyliger Schrift dan klaerder als klaer is / als dat het rechte Christen Geloove door de vreese sijns Godts de sonden afsterft / ende door de liefde de gerechtigheyt (hoe wel in swackheyt) na komt / soo geve ick u selven hier mede nu dat oordeel / of oock sodanige lieden van herten gelooven / die met den mont seggen / dat Christus bloet dat soen-offer haerder sonden is / ende noch evenwel alderley Afgoderye / als Kinder-doop / Wij-water / Aflaet / Oorbiecht / Missen / guldene / silvere / en houten Heyligen / gewassene en gebackene Christussen / steenen Kercken ende de dronckene hoerachtige Papen soecken en na-loopen. Och hoe goedt waer 't dat sy toe-sagen.

Alle de geene die vreemde middelen der versoeninge soecken zijn ongeloovigh.

Ick segge soo waerachtigh als de Heere leeft / in eeuwigheyt en salder geen ander middel noch in den Hemel / noch op der Aerden gevonden worden tegen onse sonden / noch wercken / noch verdiensten / noch Sacramenten / (soo sy oock schoon na der Schrift alreede gebruyckt worden) noch druck / noch tribulatie / noch dat onschuldigh bloedt der Heyligen / noch Engelen / noch Menschen / eenige middelen anders / dan alleene dat roode onbevleckte bloet der Offer-lammekens Christi / dat eens uyt enckel genade / barmhertigheyt / ende liefde / tot vergevinge aller onser sonden uytgestort ende vergoten is.

Esai. 53. 15.
Matth 26. 27.
Marc. 14. 24.
Luc. 22. 20.
Rom. 3. 24.
Col. 1. 20.
1 Pet. 1. 18.
1 Joan. 1. 7.
Apoc. 1. 5. en 7. 14.

Christus offer is alleen onse versoeninge.

Daerom is 't onwedersprekelick / dat alle de geene / die alsulcke Afgodische / vreemde middelen tegen haer sonden gebruycken / in de geloovige danckbare gemeynte Christi niet en zijn.

Die andere middelen der versoeninge soecken dan des Heeren bloedt, die en sijn in de gemeynschap Christi niet.

Daerom wil ick u sommige Spreucken uyt de Euangelische ende Apostolische Schrift voorstellen / ende die als een klare Spiegel voor de oogen uwer conscientien hangen / daer in gy mercken ende sien mooght / of gy een geloovigh Christen zijt of niet.

Joh. 3. 3.

Aldus leert des Heeren Woordt: Voorwaer / voorwaer segge ick u / het en sy dan dat yemant van nieuws geboren wordt / soo en sal hy dat Rijcke Godts niet sien. Noch op een ander plaetse. Voorwaer segh ick u / het en zy dan dat gy u ommekeert en wordt als de kinderen / soo en sult gy in 't Hemelrijck niet komen / beproeft u hier mede. Zijt gy nu uyt dat reyne Zaedt des Heyligen Woordts geboren / so moet des zaedts natuere in u zijn / en zijt gy kinderen in der boosheyt gelijck geworden / soo in Leven / Hoverdye / onkuysheyt / gierigheyt / haet / en nijdt / niet meer in u / want de onnoosele kinderen en kennen sulcke sonden niet. Maer soo gy noch in dat oude wesen Adams / ende niet in dat nieuwe wesen Christi en leeft / ende na de verdorvene onreyne lusten uws vleeschs

Die uyt Godt geboren worden zijn Godtlijk gesint, ende en leven de sonde niet meer.
Mat. 18. 3.

Die na den vleesche leven en hebben het Geloove en den aerd Christi niet. Mar.16.15.

wandelt / so bewijst gy met der daed dat gy uyt God niet gebooren en zijt / en sijn Geloove niet en hebt.

Noch eens / leert des Heeren Woord : Gaet ende Predikt dat Evangelium allen Creatueren / wie gelooft en gedoopt wort / die sal saligh worden / hier mede beproeft u noch eenmael / wie gelooft / ende recht gedoopt is / die doet een waerachtige boete / hy besnijt sijn herte / hy sterft sijn sonden / hy staet op met Christo in een nieuw leven / &c. Blijft gy nu onboetveerdig / u herte onbesneden / u sonden ongestorven / ende leeft gy buyten Christum / ende Christus Woord / soo is u werk u getuyge / dat gy ongeloovigh zijt / ende den Doop Christi niet en hebt.

Die in haer sonden leven en hebben Geloove noch Doop.

Mat.19.17. 1Cor.7.19. Deu.6.5. Mar.12.30. Lu.10.17. Lev.10.10. Rom.13.8. Ga.5.14. Mat.22.30. Ioa.14.21. en 15.10. 1Io.5.2.

Noch eens / leert des Heeren Woord : Wilt gy tot den leven ingaen / so hout de geboden / want in Christo (seydt Paulus) en gelt besnijdinge noch onbesnijdinge dan de onderhoudinge der geboden Gods / en dit is sijn gebodt / dat gy sult lief hebben uwen Heere uwen Godt uyt geheelder herten / uyt geheelder zielen / ende uyt allen uwe krachten / ende uwe naesten gelijck u selven. Hier beproeft u ten derde-mal / hebt gy Godt lief soo hout gy gewilliglijken sijn geboden / ende doet gy even uwen naesten / gelijk gy wilt dat u geschieden sal / maer is't dat gy sijn Woord veracht / sijn Ordeninge in Leere / Doop / Avontmael / ende Afsonderinge niet nae en komt / en na sijn Heylige Godlijke geboden niet en wandelt. Oock uwen naesten beliegt / bedrieght / verraedt / om lijf ende leven brengt / sijn Vrouwe / Dochteren / en Maegden schent / ontrouwelijcken met hem handelt / de arme blinde zielen vervoert / van des Heeren waerheyt / weg / ende gehoorsaemheyt / (het zy door persecutie of valsche Leere) afdringt / en alsо van dat eeuwige rijk berooft ende na der Hellen toevoert / soo is't meer als klaer / dat gy des Heeren geboden haet en sijn geloove niet en hebt.

Die in der liefde voor God en sijnen naften niet en wandelt, en heeft geen Geloove.

Noch eens / Leert des Heeren Woord / gaet in door de enge poorte / want de poorte is wijt / ende den weg is breet die tot der verdoemenissen afvoert / ende haerder zijn veel die daer op wandelen / ende de poorte is enge en den weg is smal / die tot den leven voert / en haerder zijn weynig die hem vinden : noch op een ander plaetse : Die my wil volgen (seyt hy) die versaeke hem selven / hy neme sijn kruys op hem / ende volge my nae / wie Vader of Moeder / Man of Vrouwe / Soon of Dochter / &c. liever heeft als my / die en is mijnder niet weerdig / hier beproeft u ten vierde-mael. Hebt gy soo eenen Geest / Ootmoedigheyt ende Geloove / dat gy bereyt staet om dat Woord Gods ende sijn getuygenisse Vader / Moeder / ende alles in die tijdt des noots te verlaten / Christus kruys op u te nemen / u selven in alder maten te versaeken / met Christo op den weg der ellendigheyt te treden / ende alsoo met dat arme kleyne hoopken door de enge nauwe poorte inne te dringen / soo sterke u de Heere. Maer is't dat gy u selven leeft / Christus kruys van u stoot / Vader / Moeder / Wijf / Kinderen / Goed / of u Leven boven Christum lief hebt / met den grooten hoop op de breede straete wandelt / ende door de wijde poorte intreet / so geeft des Heeren eygen mont getuygenisse / dat gy ongeloovig zijt / en dat u eynde de verdoemenisse zijn sal.

4Ef.7.7. Lu.13.22. Mat 7.13.

Mat.16.24.

Mat.10.37. Lu.14.26.

Die den Heere tot in den doodt bereyt staen betuygen haer Geloove.

Mat.7.14.

Noch eens leert des Heeren Woord : Die Christo toe behooren / kruycen haer vleesch met lusten ende begeerten / want die na den vleesch leven / gelijk Overspeelders / Hoerenjagers / Boggers / Droncken - drinckers / Gierige / Dobbelaers / Dieven / Hoovveerdige / Proncker / Bloetvergieters / Hatige / Lasteraers / Stoute Verachters / ende Afgoden-dienaers sullen den doodt sterven. Hier beproeft u ten vijftemael : heerschen uwe lusten niet in u / ende dat gy in geen van dese of deser gelijke vleeschelijcke werken en wandelt / die ick u hier vertelt hebbe / maer dat gyse door den Geloove dempen ende onder u voeten treden kont / soo dankt uwen Godt / strijt vromelijk / waekt ende bidt. Maer is't dat gy uwe lusten voet / ende in die onreyne werken uws vleeschs leeft / so betert u / want so is't openbaer / dat gy geen boetveerdig geloovigh Christen / maer een onboetveerdig vleeschelijk Heyden zijt.

Gal.5.23.

Rom.1.32. 1Cor.6.10. Gal.5.21. Ep.5.5.

Die na den vleesch leeft, dat is een Heyden.

Noch eens / leert des Heeren Woord : En sorgt noch en segt niet : Wat sullen wy eeten / wat sullen wy drinken of waer mede sullen wy ons kleeden ? Sulks alle soeken de Heydenen. Soekt eerst dat Rijcke Gods ende sijn gerechtigheyt / ende dit alle sal u toe geworpen worden / hier beproeft u ten sesten-mael. So gy de sterke ende Rijcke Godt / die Israël veertig Jaren lank met brood van den Hemel / en met water uyt eenen steen / voedede / hare kleederen ende schoenen geheel ende ongebroken verwaerde / ende Eliam door de Ravens diende / alsoo glooven kont / dat hy u in uwe ellendigheden niet verlaten / maer door sijn genade wel besorgen sal / dat is een gewis teken / dat gy uws Heeren Woort hebt. Maer soo gy van uwe sorgen soo gedrongen wort / dat gy dat Rijcke Godts ende sijn gerechtigheydt achter u settet / meer dat tijdelijke als dat eeuwig soekt ende soo bekommert zijt / recht of God meer sorgen voor de Bloemen / en Vogelen als voor u ende uwe kinderen dragen soude / soo en roemt niet / want gy en gelooft uws Heeren belofte en Woord niet.

Mat.6.31. Ex.16.36. en 17.6. Deu.8.4. en 29.5.

Die 't Rijk Gods om geen vleeschelijke sorge na laten betuygen met der daet dat sy geloven.

Die 't Rijk Gods om haer onnutte sorge na laten en gelooven Christum niet.

Noch eens / leert des Heeren Woord / alsо lief heeft Godt de wereldt gehadt / dat hy sijnen eenigen Soone gaf / op dat alle die aen hem glooven / niet verlooren en worden / maer dat eeuwig leven hebben. Want Godt en heeft sijnen Sone in der werelt niet gesonden / dat hy de werelt veroordeele maer dat de werelt door hem salig worde. Wie aen hem gelooft en wordt niet veroordeeldt / maer wie aen hem niet en gelooft / is alreede veroordeelt / want hy en gelooft niet aen den naem des eengebooren Soons Gods.

Ioa.3.16.

Hier beproeft u ten sevendemael / Soo gy dese woorden Christi recht met der herten gelooft / dat de Almachtige eeuwige Vader soo een liefde tot u ende tot dat gantsche menschelijk geslacht gehadt heeft dat hy sijn onbevindelijke Almachtige eeuwige woord / wijsheyt / waerheyt / ende Soone / daer door hy Hemel / Aerde / ende de Zee met hare gantsche volheyt geschapen heeft / sijn eeuwige glorie en heerlijkheyt / hier in desen jammerdal gesonden heeft / een arm / bedroeft / ellendig mensche heeft laten worden / ende heeft hem om

onser

De kracht en vrucht des Geloofs.

onser aller sonden willen / hongeren / dorsten / lasteren / vangen / geeselen / kroonen / kruycen / en sterven laten / soo en mag 't niet na blijven / of u out vleeschelijk herte moet een nieuw geestelijk herte worden. U gedachten moeten kuysch en reyn worden. U woorden bescheyden ende met sout gekruyt / en u gantsch Leven vroom en onbestraffelijk.

Van stonden aen sult gy opwaecken / den rechten weg gaen / alle grouwelen en Afgoderyen afstaen. Alle valsche Propheten / Predikanten en Papen na laten. De rechte Leeraers / Sacramenten en Gods-dienst soecken.

Dat rechte Geloove werkt altijd na sijnen aerd.

Want een oprecht Christen Geloove / en mag niet ledig staen / maer het verandert / vernieut / reynigt / heyligt en rechtveerdigt al meer ende meer. Het maekt vredig en vrolijk / want het bekent / dat Helle / Duyvel / Sonde / en Doot door Christum overwonnen zijn. Genade / barmhertigheyt / quijtscheldinge der sonden en dat eeuwigh Leven door hem verworven zijn. Het treet met vollen betrouwen tot den Vader in den name Christi / het ontfangt den Heyligen Geest / het wort deelachtig der Godlijcker Naturen / en vernieut na den Beelde des geens die hem geschapen heeft / het leeft uyt de kracht Christi die in hem is. Alle sijn wegen / sijn gerechtigheyt / Godsaligheyt / eerbaerheyt / kuysheyt / waerheyt / wijsheydt / goedheydt / vriendelijckheyt / licht / liefde en vrede.

Rom. 8. 32. Gal. 4. 4. Eph. 2. 13. en 3. 18. 2 Pet. 1. 4. Ep. 4. 23. Col. 3. 12.

Het heyligt sijn Lichaem en herte tot een woonstede en Tempel Christo en sijnen Heyligen Geest / het hatet alle wat tegen God ende Gods Woord is. Het eert / prijst ende dankt sijnen Godt met trouwer herten. Daer en is niet dat hem vervaren kan / noch oordeel / noch toorn / noch helle / noch duyvel / noch sonde / noch eeuwige doodt. Want het weet dat 'et Christum tot een voorspraeke / middelaer en soens-man heeft. Het bekent met den Heyligen Paulo dat 'er geen verdoemenisse der genen en is / die ingelijvet zijn in Christo Jesu / die na den Geest wandelen / ende niet nae den vleesche. Des Heeren Geest versekert hem / dat 'et een kint Gods en een mede erve Christi is. Begeeft hem daerom gantsch ende geheel van binnen en van buyten sijnen Heere en Saligmaker Christo tot eygen / die hem door sijn Genade geroepen / met sijnen Geest getogen / met sijn Woordt verlicht / ende met sijn bloed gekocht heeft.

Dit is de vreese die van de liefde uyt gedreven wordt. 1 Ioa. 4. 18. Rom. 8. 1.

Een recht Geloovige leeft, dien die hem gekocht heeft.

Siet / alsoo een levendig Geloove is 't / dat alsoo een drijvende dringende kracht / Geest / vrucht / nadruk en leven heeft dat voor Godt gelt / ende belofte in der Schrift heeft / salig is die die 't heeft / en heylsaem tot aen d'eynde toe bewaert.

Hier mede (seg ick noch eenmael) beproeft u / of gy in 't Geloove zijt of niet / in Christo of buyten Christum / boetveerdig of onboetveerdig. Want in desen voorgehangen spiegel moogt gy dat geheele aengesichte uwer Conscientien ende leven recht beschouwen / soo gy slechts gelooft / dat uws Heeren Woordt waerachtig en recht is.

Hier merkt nu / hoe dat het rechte Christen Geloove mits der Genaden / de eenige springende Fonteyne is / daer uyt niet alleen dat boetveerdig nieuwe leven / maer ook de gehoorsaemheyt der Euangelischer Ceremonien / gelijk Doop ende Avondmael / her-komen en volgen moeten / niet als gedreeven door de Wet / want des drijvers Roede is al gebroken / maer door den vrymoedigen onderdanigen Geest der liefden / die uyt den goeden aerd en eygenschap sijnder Christelijker Natueren tot alle goede werken en gehoorsaemheyt des heyligen Godlijcken Woords gewillig ende bereyt staet.

Esai. 9. 3. De rechte gewillige doen gewillig wat sy doen.

Want de rechte wedergeborene en geestelijke gesinde / rechten hen alle wegen na des Heeren Woort en Ordeninge. Niet daeromme / als dat sy daer mede de versoeninge haerder sonden en dat eeuwige leven meenen te verdienen / in geender manieren. In dien deel houden sy over gene dingen / dan alleene over de waerachtige belofte des barmhertigen vaders / allen geloovigen uyt genade gegeven / in dat bloed en de verdiensten Christi. Welke bloed segge ick noch eenmael alleene den eenigen en eeuwigen middel onser versoeninge is ende blijven sal / en geen werken / Doop of Avondtmael / gelijck boven meer als eenmael verhaelt is.

Dat rechte Geloove staet noch en steunt niet op sijn verdiensten.

Want so onse versoeninge in werken of ceremonien stonde / so waert met der genaden uyt / ende de verdienste ende vrucht van des Heeren bloed waren al geeyndigt. Och neen / het is genade / ende het sal genade blijven in eeuwigheyt / al wat de barmhertige Vader door sijnen lieven Soone ende Heyligen Geest aen ons bedroefde Sondaers doet en handelt.

Die op sijne werken of ceremonien bouwt die versaekt daer mede de genade en de verdiensten Christi.

Maer daerom geschiet 't / om dat sy des Heeren stemme hooren / en sijn woord gelooven / en daerom de afbeeldingen der beyderley teekenen onder water / broodt en wijn / voorgedragen in der gehoorsaemheyt (hoewel met zwakheyt) geerne nakomen en doen souden. Want een recht geloovig Christen / is alsoo gesint / dat hy niet anders doen en wil noch en mag / dan hem sijns Heeren Woord leert ende oplegt / want hy bekent en weet / als dat de moetwillige ongehoorsaemheydt een tooverische sonde is / en sijn eynde is de doot.

De Recht-geloovige bezegelen haer Geloove met den ceremonien. 1 Reg. 15. 23. Num. 15. 30. Heb. 10. 26.

Ja goede Leeser / het recht Christen geloove van der Schrift geeyschet / is so levendig / drijvende / sterk en krachtig by allen die / die het door des Heeren genade recht gevat hebben / dat sy ook niet en vreesen Vader en Moeder / Wijf en kinderen / gelt en goet om des HEEREN Woord en sijn getuygenisse te verlaten / alle spot en schande / ongemak en bangigheyt te lijden en ten laetsten ook haer arme zwacke vleesch (dat soo noode lijden wil) aen eenen pael te setten / gelijk men aen so overmate vele vroome kinderen en getrouwe getuygen Jesu / bysonder in onse Nederlanden dagelijks speuren en sien mag.

Dat rechte Christen Geloove staet bereyt al te lijden om des Heeren wille.

Och hoe vele hebbe ick 'er eertijdts gekent / kense ook noch / een groot deel op deser uuren beyde mannen ende vrouwen / knechten ende maegden (woude Godt dat sy tot sijnen prijs en alder werelt saligheyt mochten uytgebreyt worden in veele hondert duysenden) die Christum ende sijn Woordt uyt dat alderbinnenste haerder zielen soecken / ende een onbestraflijck vroom leven (doch alle tijd in zwakheyt) voor God en alle menschen leyden. Oprecht ende heylsaem in der leere / onbestraffelijk (seg ick) in het leven / vol met der vreesen en liefde Gods eenen yegelijken behulpsaem / barmhertigh / medelijdidig / ootmoedig / nuchteren / kuysch / niet wederspannig noch oproerig / maer stil

De gerechtige (seyt David) moeten vele lijden. Ps. 34. 20.

Rom.13.1. Tit.2.2.

ende vredig/ der Overheyt in alle saken die niet tegen Godt en zijn/ gehoorsaem ende noch evenwel een part sommige Jaren lanck niet seer veel op haer eygen bedden geslapen en hebben / ende ook noch niet. Want sy worden so van der werelt gehaet / dat mense (eylacen) als openbare straet-schenders/ dieven en moordenaers sonder alle barmhertigheyt vervolgt / bevraed vangt / bant / ende om lijf ende goedt brengt. Ende dat om anders geen oorsaecke/ dan alleene dat sy haer uyt reynder Gods vreese met dat leelijke vleeschelijke leven / en met de vervloeckte schandelijcke Afgoderye deser blinder werelt niet vermengen en dorven. De onkuische dronkene hoerachtige Papen en verleydische blinde Predikanten voor rechte Apostolische/ en van God gesondene Leeraers noch hooren noch bekennen en dorven. Dat afgodische Brood met den gierigen / nijdigen / hooveerdigen dronken-drinckers / hoeren ende boeven van haren handen niet genieten en dorven. Hare kinderkens tot den Antichristischen badt ende doop niet dragen en dorven. Maer sodanige Predikanten ende Leeraers / soecken ook so een doop / abondmael / gemeente en leven die der Schrift gelijkformig zijn/ en na des Heeren Woort bestaen mogen.

Dat rechte Geloove wort van de gantsche werelt vervolgt en gehaet.

Om der Papen en Predikanten handel wort al dat onschuldig bloet vergoten.

Siet voor Godt / het is de waerheyt dat ik schrijve. Ja het is soo een volk / so ickse anders recht kenne (huychelaers uytgenomen) die meer schreyen als lagchen / meer treuren als na den vleesche vrolijk zijn/ liever geven als nemen / ende die daer toe bereyt staen / niet alleene gelt / goed en haer geheele armoede / maer oock haer lijf en leven te setten voor des Heeren prijs / en tot eenen nooddelijken dienst van haren naesten / na Schrifts-ordeninge / so veele als in haer is.

En hoe jammerlijken seer sy arme kinderen ook geplaegt worden / zijn sy evenwel alsoo in Godt gesterkt / datmense noch bewegen noch verbaren en kan: Sy besitten hare zielen met verduldigheyt / en wachten op de vreuchde die belooft is. Recht spreekt Christus: Gy sult van allen menschen gehaet worden om mijns Naems wille.

Mat.24.9.

Aengesien het dan uyt allen desen klaer en openbaer is / als dat dat rechte Euangelische Geloove van also een aerd en nature is / gelijk geseyt is / en alleen de eenige baermoeder en boom is / die mits der Genaden Godts alle goede vruchten baert en voort brengt / daerom wortet ook voor dat alder edelste hoogste werk in der Schrift geprezen. En het wort den geloove al te samen toe geeygent / gelijk wonderdaden en krachten te doen. Dat wy kinderen Gods worden / gerechtig worden. Gebenedijt en salig worden. Reyn en heylig worden. En dat eeuwig leven hebben / gelijck boven van des Moordenaers Geloove eensdeels verhaelt is.

Ioa.6.40. Mat.14.31. Mar.16.16. Lu.17.6. 1Cor.13.2. Ioa.1.12. Rom.3.30. en 5.1. en 10.10. Gal.3.8. Mar.16.16. 1Pet.1.5. Ioa.3.36. en 11.25. en 17.3.

Niet / weerde Leeser / dat wy meenen / als dat het Geloove door sijn weerdigheydt sulks al verdienen kan / in geender manieren. Maer nademael dat Gods welbehagen den rechten waerachtigen Geloove sijn belofte door 't Woord aengehangen heeft / so moet sy oock door kracht des selfden Woords den Geloove volgen. Want de Schrift leert klaer / dat alle dingen (beyde sienlijk en onsienlijk) Gods sterke Woord hooren / bucken / dienen en volgen moeten / gelijk doen hy sprak: De Hemel worde/ en de Aerde worde / en met dat Woord soo waren beyde de Hemel ende Aerde daer. Want sijn Woord (seyt Esdras) is sijn volmaekte werk/ oock seyde hy tot Israël: Is 't dat gy mijn stemme gehoorsaem zijt / so sullen u alle dese benedictien ontmoeten. Ter contrarien wederomme / soo gyse ongehoorsaem zijt / soo sullen u alle dese maledictien ontmoeten / is oock geschiet als Israël geseyt was. Want Godt (seyt Bileam) en is niet als een mensch / die daer liegt / noch als eens menschen kint / die berouwe heeft / en dier oorsaken halven / soo moet oock den recht Geloove de belofte volgen / of Godt (die een Godt der waerheyt is) moeste een onwaerachtig en ontrouwe God zijn / en kan men niet versaecken. Och neen / alle wat hy wil dat moet geschieden / en wat hy belooft / moet plaetse hebben/ en dat niet anders dan in der maten als 't belooft is. Want hy is alleene waerachtig / en wy alle leugenaers. En soo wy schoon ongeloovig zijn / en blijven / so is hy (seyt Paulus) evenwel getrouwe / ende en kan hem selven niet versaken.

Mat.14.33. Mar.16.15. Ioa.3.18. en 7.38. en 11.26. en 21.5.

Het Geloove maekt salig, niet door sijn weerdigheyt of verdienste, maer door de belofte die hem aengehangen is.

Gen 1.1. 4Esd.9.38. Lev.26.1. Deu.28.1.

Godt en kan niet liegen. Nu.23.19.

Ps.11.6. Rom.3.4. 2Tim.2.13.

Aengesien het Geloove dan soo vast bekent als dat Godt sijn belofte niet breecken en kan / maer houden moet / dewijle hy de waerheydt is / ende niet liegen en mag / als gehoort is / daerom maket ook sijnen kinderen vrymoedig/ vredig ende vrolijck in den Geest / als sy oock alreede in kerkers / banden / water / en vyer leggen / of aen ketens en palen staen: Want sy zijn door 't Geloove versekert in den Geest / dat God haer sijn belofte niet ontkeeren/ maer tot sijnder tijd wel geven sal / want sy aen Christum nu gelooven daer in de belofte verzegelt staet / ook sijne Genade / Woord / en Wille door hem bekennen / niet tegenstaende/ dat sy in voorleden tijden soo Godlooselijk geleeft / ende soo vleeschelijck gewandelt hebben.

De Recht-geloovige zijn ook getroost in den nood en doodt.

Sy hopen met den getrouwen Abraham dat niet te hopen en is / en schicken hen na de onsienlijke dingen / als of syse voor oogen sagen / met vasten betrouwe aenklevende de gewisse vastigheyt / waerheyt / trouwe en kracht der hemelscher beloften / die ons de onbedriegelijke waerachtige mondt onses Heeren Jesu Christi des Soons Gods sonder alle onse voorgaende werken of verdienste door sijns barmhertigen Vaders genadige verkiesinge ende wille in sijn waerachtige Woord toegeseyt en belooft heeft.

Rom.4.18. Heb.11.13.

En dit selve wederbarende / rechtveerdigmaekende / ommekeerende / boetveerdige / dadige en vast betrouwende Geloove / de welke daer herkomt van den Vader der lichten / uyt het gehoor sijns Heyligen Woords (segge ick noch eens) is alleene het Geloove dat voor God gelt / en van de toegeseyde belofte der genaden in 't Woord door den Heyligen Geest versekert is. En ook behalven dit / en kent de Heylige Schrift anders geen Geloove.

Iac.1.17. Eph.2.7. Phil.1.29. Rom.10.11.

Ick heb eerdaegs by sommigen wel gelesen dat sy schrijven / als dat 'er niet meer dan een goed werk en is / dat ons salig maekt / te weten / het Geloove. En oock niet meer dan een sonde die ons verdoemt / te weten / het ongeloove. Dat wil ick also laten goedt zijn/ ende niet bestraffen. Want waer een oprecht goedt Geloove is / daer zijn ook alle oprechte goede vruchten. Ter contrarien wederomme

me

Marci 16.16. Joan. 3. 36.

me / waer 't ongeloove is / daer zijn oock alle quade vruchten. Daerom wordt de saligheyt den geloove / ende de verdoemenisse den ongeloove te rechte toegeschreven.

Getrouwe Leser hebt 'er acht op / na demael wy dan met onsen oogen sien / en met onsen handen tasten / dat de gantsche wijde werelt / Papisten / Lutherianen / Swingliaenen / Davidianen / Libertijnen / &c. den ruymen breeden wegh der sonden wandelen en een vleeschelijck ydel leven voeren / en niet puer en heylsaem by de volmaeckte reyne leere / Sacramenten / en by dat onbestraffelijke reyne voorbeelt Christi en blijven / soo zijn sy immer selve des getuygen / als dat sy den gront-steen Christum verwerpen / ende aen sijn Woordt en waerheyt niet en glooven / hoe wel haerder sommige soo veele van 't geloove schrijven / en van der Schrift klappen konnen.

Matth. 21.42. 1 Pet. 2. 7.

Segget lieve / hebt gy oock uw leef-dage in der Schrift geleesen ofte gehoort dat een rechtgeloovigh weder-geboren Christen na sijnder boete ende bekeeringe / by sijn hooveerdye / gierigheyt / gulsigheyt / onkuysheyt / haet / tyrannye ende Afgoderye gebleven is / ende dat hy na de boose lusten sijns vleeschs al langer noch geleeft heeft / Gy moet immers neen seggen.

De gelovige leven hare sonden niet meer. Rom. 6. 2. Col. 2. 8.

Ende so gy my van Petro en David seggen woudet / soo merckt aen / hoe kort ofte hoe lange dat haren val geduert heeft / ende wat boete sy daer voor gedaen hebben. Ende men keere hem nu tot den Oosten ofte Westen / Zuyden ofte Noorden / men vint by alle die / die haer des geloofs roemen / alsulcken Godloosen / ydelen / pronckachtigen en dullen handel en leven / datmen met Christi en Joanne moet seggen / dat sy (weynigh uytgenomen) uyt den Duyvel ende niet uyt Godt en zijn. Want de Duyvel is van aenbeginne hoveerdigh ende stout geweest / alsoo sijn sy oock. Hy is een leugenaer geweest / alsoo zijn sy oock. Hy is een vervalscher van des Heeren Woordt geweest / alsoo zijn sy oock. Hy is een wederpartijder Godts geweest / alsoo zijn sy oock. Somma / hy is een wreet moordadigh doodtslager / ende grouwelijck bloedigh Tyran geweest / alsoo zijn haerder veele oock. Want hoe sy met den geenen leven die Christum met getrouwer herten soecken / glooven / vreesen / volgen / dienen ende aenroepen / is alreede meer als genoegh geseydt.

2 Reg. 11. 4. en 12. 13. Luc. 22. 31.

Joan. 8. 44. 1 Ioan. 3. 8. Satan en sijn kinderen hebben eenderley sin en vruchten.

Ja sy zijn (eylacen) met soo eenen haet / toorn ende grimmigheyt over haer verhit / dat syse nauwe eenmael by haere rechte namen en mogen noemen / maer worden Anabaptisten / Swermers / Oproerders / Rotgeesten / Winckel-predikers / Verleyders / Ketters / Wederdoopers / nieuwe Monnicken / schelmen en booswichten by alle man gescholden. Hoe wel sy (segge ick noch eenmael) dat Rijcke Godts ende sijn gerechtigheyt (weet die / die herten ende nieren kent) uyt dat alderbinnenste haerder zielen soecken / en niemant op de gantsche aerden eenen quaden wensch wenschen.

Der ongelooviger schelt-woorden over alle geloovige.

Ende dat altemael uyt dat onverstandigh / faemroovigh / nijdigh / bloedtspouwigh leelijck liegen / roepen ende schrijven haerder geleerder / Papen ende Predicanten / die van de tijdt aen / dat het lasterlijcke beest de Antichrist in sijnder regeeringe en heerlickheyt geklommen is / altijdt de eygentlijcke oorsake geweest zijn / dat het onschuldigh bloedt soo tyrannighlijck vergoten is / en noch vergoten wordt / want sy zijn de gene / die de Overheyt tot moorden / en dat onbedachte roeckeloose volk tot lasteren en schelden verwecken / sullen (vreese ick) oock wel blijven tot den eynde toe.

Apoc. 13. 7.

De Geleerden zijn alle gelovigen plage.

Noch evenwel sullen de uytverkoorene opwaecken / boete doen / en des Heeren stemme nakomen: Want de Afgodische / bloedtdorstige verwerde Babel sal ondergaen en verwoest worden / ende dat schoone Jerusalem / de Stadt des vreedts sal toenemen / en door des almachtigen Godts kracht in heerlijckheyt gebout worden. Dies verblijden haer alle die / die tot de Bruyloft des Lams beroepen zijn: Ende haer namen in dat boeck des Levens by Godt geschreven zijn. Hier is verstant ende wijsheydt / geloove / ende verduldigheydt der Heyligen. Wie van kloecker herten is / die mercke daer op / des Heeren Woordt sal waer zijn. Saligh zijn die / die haer schicken en op des Lams toekomste wachten.

Dit sal met des Heeren geest ende Woordt geschien, ende niet met yser ende sweert. Apoc. 19. Phil. 4. 4.

Siet alsoo een ongeloovig / onboetveerdigh / tyrannigh / Afgodisch / wederspannigh / ongehoorsaem / blindt / en vleeschelijck volck is 't / die haer laten duncken / dat sy de geloovige Gemeynten / en de echte rechte Bruydt Christi zijn / ende en mercken arme kinderen niet dat 'et al verdorven is / wat onder den gantschen hemel is / gelijck de Propheet klaeght: Daer en is noch trouwe / noch liefde / noch Godts kennisse in den Lande / dan lasteren / liegen / moorden / stelen / ende overspel hebben de overhandt genomen / en de eene bloedtschult komt na de andere. De geheele Werelt (seydt Joannes) leyt in 't quaedt.

De geheele wereldt is Godloos verdorven. Oze. 4. 1.

1 Ioan. 5. 19.

Komt gy tot Heeren ende Vorsten / daer vint gy soo een stoute hooveerdye / pracht en prael / soo een gulsigh eten en suppen / by sommige so een onkuysch overspel en hoerderye / so een onvernuftige blinde afgoderye / ende by velen oock soo een onbarmhertige rasende tyrannye / dat u met beter waerheyt / hooghmoedige Nebucad Nezars / dronckene Belsazars en Nabals / en bloedige wreede Antiochi / Nerones en Maximini / als Christ-geloovige Heeren ende goed aerdige Vorsten mogen genoemt worden.

Dat onboetveerdige bose leven der gemeyne Vorsten. 1 Reg. 25. 3. Matth. 9. 28.

Komt gy tot Rechters en Regenten / een yegelijck in sijnder ordeninge / daer vindt gy by den sommigen enckel gewelt en onrecht / by sommigen enckel gierigheyt / wonderlijcke practijcken om eerlijck te steelen / en om eerbarelijck te roven / oordeelen om gewin en gaven / de hoogen eeren sy / en den kleynen verachten sy. En helpen de armen / Weduwen / Weesen / en de bedrukte bedroefde vreemdelingen niet tot hare saken / voeren haren dienst en heerschappye strengelijk en niet broederlijk. Dienen den Vorsten en niet Godt / gelijk de Propheet klaeght: soo wat de Prince wil / dat spreekt de Rechter / op dat hy hem weder eenen dienst doe. Och waer salmen eenen vinden / die Godt van herten meynt / die de gierigheyt haet / de waerheyt soekt / en die den Godvruchtigen in billicker liefden voorstaet en recht doet.

Den Godlosen handel der ongeloovigen Reckteren.

Mich. 7. 3.

Komt gy tot Papen en Monnicken / daer vindt gy een soo onversadelijcke gierigheyt / dat sy oock alle haer Gebeden / Psalmen / Metten / Vesperen / Missen / Prediken / Doop / Avontmael / Absolutien / en al haren gantschen Kerken-dienst / met t'samen oock haer eygen

zielen

zielen alleman om gelt te koop dragen. Nemen pachten en renten van den dooden. Varen om eenen gulden ses of tien van de een plaetse op de ander / waer sy de meeste melck/ wolle en vleesch vinden daer zijn 't by haer de liefste Schapen. Willen geerne van den menschen ge-eert ende geprezen zijn. Laten hen Doctoren / Heeren / Meesters / Abten / Prosten / Prioren / Paters / Gardianen / Commandeuren / en Presidenten noemen. Gaen geerne in lange kleederen. Soecken de groetingen op de merckten / ende de hoogste steden aen der Tafelen ende in Kercken / gelijck Christus van den Schrift-geleerden en Phariseen ook geseyt heeft. Leven den meestendeel daer beneffens in alsulke hoererye ende Sodomitische schanden / dat hen de Engelen daer over moeten ontsetten ende beschamen. Sy schenden de eene echte mans Vrouwe over de andere / ende de eene Maegd over de andere. Bedriegen ende verderven de gantsche werelt/ beyde geestelijk en vleeschelijk. Achten 't voor enkel blijdschap dat tijdelijk wellustig leven. Studeren 's nachts ende daegs / hoe sy haer hoovaerdig ydel luye vleesch op dat aldergemackelijkste voeden ende dienen mogen. Brassen en bruysen / en seggen by den Propheet : komt laet ons wijn halen en vullen ons / dat wy dronckten worden / en doen morgen gelijck als heden ende noch veel meer. Verraden de getrouwe vroome herten / die Christum ende sijn eeuwigh leven soecken uyt alle haer krachten. Waerschouwen eenen yegelijken voor de waerheyt en sijn navolgers / roepen ende krijten hoort ons / wy zijn uwe Herders en Leeraers / wy willen onse zielen in dat oordeel Gods voor u setten / en sterken alsoo de boosachtigen op dat hem immers niemand en bekeere van sijnder boosheyt / ende beloven ander lieden vryheydt / ende zijn selve knechten der verdervinge.

Dat bystere leelijk leven der gemeene Papen en Monnicken.

Mar.12.39. Lu.20.45. Sy hebben oogen vol overspels. 2Pet.2.14.

Sy brassen wel van u lieve goede. 2Pet.2.13.

Esai.5.12.

De geleerde doen 't dat de lieden onboetveerdig blijven. Ier.23.14. 2Pet.2.19.

Ick en weet niet hoe sy 't erger maken mogen/ noch moeten al evenwel dese onbeschaemdelijke menschen/ die men na Moses Wet soude gesteenigt hebben / ende eeuwig (so sy haer niet en bekeeren) na der Schrift vermaledijt / en verdoemt zijn / eylacen/ des arme rookeloosen volks Pastoren en Leeraers heeten. Siet / soo is de gantsche werelt verdorven.

Deu.13.6.

2Pet.2.15.

Komt tot den Predikanten die haer des Woords beroemen / soo bevint gy dat haerder sommige openbare leugenaers zijn / sommige Droncken-drinckers / sommige Woeckenaers / sommige Proncker en Pralers / sommige Schelders en Lasteraers / sommige ook Vervolgers en Verraders der onschuldigen / hoe ook sommige haer houden / haer wijven gekregen hebben / en watse voor wijven hebben / wil ick den Heere en haer bevolen hebben. Leeren bedektelijk als dat 'er twee Sonen in Christo zijn / Gods Sone en Marien Sone / en dat die / die voor ons gestorven is / Gods Sone niet geweest en is. Leeren ende gebruycken eenen Doop / die in der Schrift niet bevolen en is. Sommige ook een Avontmael / daer het Brood Christus Lichaem / en de Wijn sijn Bloed zijn moet. En hebben en houden den meestendeel genen ban dan galgen en raden. Voeren een ruym / luy en lecker leven. Geneeren hen met enckel verleyden en pluymstrijken / van Antichristus gestolen goed en rooverye / en prediken even also veel / als de aerdschgesinde vleeschelijke Overigheyt hebben ende hooren wil. Seggen dat arme onboetveerdige volk vrede toe / hoewel het enckel onvrede is.

Dat gemeen leven met t'samen de leere der Predikanten diese Euangelische roemen.

Der Predikanten neringe en voedinge. Ier.8.2.

Komt gy tot het gemeene volk/ so vint gy so eenen ongeschickten / vleeschelijken / blinden / en onbesneden hoop / dat men hem verwonderen moet / en kennen noch Godt / noch Gods Woord / leert de natuere wat redelijks / dat is hare vroomheyt. Maer van Christus Geest/ Woord/ ordeninge / wille en leven / weten sy in der kracht geheel weynig. Somma / het is so verre by der werelt gekomen / dat wy met den Heyligen Propheet wel mogen klagen / en seggen. Gaet door de straten te Jerusalem / besiet en ondersoekt of gy ook yemand vint die recht doet en na 't geloove vraegt.

'tGeloove en leven des gemoenen volks.

Ier.6.16.

Den eenen steen en is (eylacen) op den anderen niet gebleven : het is al verwoest / wat ons Christus en sijn getrouwe boden van 't geloove / liefde / doop / avondmael / versoeninge der sonden / boete / wedergeboorte/ affonderinge / leeraers / diakenen / ende van den rechten Gods-dienst geleert hebben : Worden noch evenwel de Gemeente Christi van hare blinde Papen en Predikers geroemt / recht of men Christo en den Vader met namen / brood/wijn en water betalen kan. Och neen : Christus Kerke zijn de uytverkorene Gods / sijn geheyligde en beminde / die haer kleederen hebben gewit in 't bloet des Lams / die uyt Godt geboren zijn / ende van Christus Geest gedreven worden / die in Christo zijn en Christus in haer is : die sijn Woordt hooren en grlooven / na sijn geboden in haerder zwakheyt leven / en sijn voetstappen in der verduldigheyt ootmoedelijck navolgen. Die dat quaet haten en dat goet lief hebben / en met voller ernste daer na staen / datse Christum mogen begrijpen gelijck sy van hem begrepen zijn / want alle die in Christo zijn/ zijn nieuwe creatueren / vleesch van Christus vleesch / ende been van Christus beenen / lidmaten aen sijn Heylige Lichaem. En hoe gy nu met alle de wereldt daer mede over een komt / wil ick u en alle redelijke lesers/ beyde met het verstant en Schrift in de vreese uwes Gods selve laten nadenken.

Christus Kerke en gemeynte wie.

Christus Kerke, aerd en natuere. Phil.3,12. 2Cor.5.17. Eph.5.30. 1Cor.12.27.

Nademael het dan al te samen door Godts rechtveerdigen toorn en oordeel (dewijle sy lust tot der ongerechtigheyt en leugen gehadt hebben / als Paulus seyt) van den valschen Propheten ende grijpende Wolven so geheel verwoest is / en niets niet na den rechten sin ende gront Christi ende sijnder Heyliger Apostelen heylsaem gebleven en is / en men over alle de werelt / in alle groote en ruyme Secten niet en vint dan ydel roemingen / naekte namen / valsche Leere / valsche Sacramenten / enckel ongeloove / en een onboetveerdig vleeschelijck leven/ en dat noch al onder den naem en schijn Christi en sijnder Heyliger Gemeynten / soo ben ick uyt waerachtiger Christelijker liefden gedrongen / de kracht ende gront der Heyliger Schrift / na mijne kleyne gave die my van Godt gegeven is / mits desen aen te wijsen / welke dat rechte waerachtige Christen Gelove zy / dat belofte heeft / te weten / dat den menschen (die 't recht grijpen) uyt 't quaedt in 't goed omkeert / in een godlijke aerd verandert / beyde inwendig en uytwendig / heylig / rechtveerdig / gehoorsaem / nieuw / vroom / vredig en vrolijk maekt/ als gehoort is.

Op

Oorsake waerom dit boecksken geschreven is.

Op dat alle goede vrome herten / die geerne den rechten wegh wandelen souden / en van hare blinde Papen ende Predikanten (eylacen) daer in verhindert worden / die dese mijn trouwe verklaringe ende Broederlijcke aenwijsinge sullen lesen ofte hooren / daer door inder waerheyt mogen onderricht worden / de luye slappe mogen opgeweckt worden / alle huychelaers tot beteringe mogen beschaemt worden / ende alle die Godt met ernste meenen / dies te meer mogen in den Geloove onderwesen ende geleert worden / soo sy 't anders voor den vasten grond Godts bekennen ende aensien / als 't is / ook eeuwig (gelijk ick wel weet) blijven sal. De lieve Heere gunne dat 't veel alsoo moeten lesen ende verstaen / alsoo aennemen ende nakomen / datse oprechte boete doen / en salig worden. Amen.

Ende nademael ick 't dan uyt so oprechter vromer herten doe / ende uyt anders geen meeninge en arbeyde (dies de groote Godt / die herten ende nieren proeft / mijn getuyge is) dan dat ick de domme rukeloose wereld die niet weyniger en kent of en heeft dan Christum ende Christus Woord / boete leeren mag / tot Christum en sijn Leere / Sacramenten ende Voorbeeldt leyden magh / ende alsoo veel moghten salig worden. Ende men voor oogen siet / dat soo menigh rukeloos vleeschelijck mensche sijn sondelijck quaedt leven daer door betert en een oprecht boetveerdig vroom leven in de vreese sijns Gods aenneemt / soo is 't immers een seer groote ondankbaerheyt / ja een verbande Godloose tyrannigheyt / dat sy my ende mijn getrouwe medehulperen / die met soo overmaten velen zware kommer ende lijden / soo groote trouwe ende liefde aen haer bewijsen / soo nijdelijk haten / en so leelijk loonen en afdanken.

Der wereld ondanbaerheyt neffens allen getrouwen Dienaren Gods.

Doch dus hebbense van aenbeginne met allen Propheten en trouwe knechten Gods gehandelt / die haers Heeren Woord ende wil in so goeder trouwe voorgedragen / hare souden bestraft / ende haerder zielen salighteydt uyt al haer krachten / met soo veel tranen / waecken / bidden / arbeydt / loopen / moeyte ende sorge tot in den dood gesocht hebben / 't en is oock geen wonder dat sy 't ons doen. So (seyt Christus) hebben sy ook den Propheten gedaen / die voor u geweest zijn.

De Propheten zijn ook van haren voorvaders qualijk geloont.

Mat. 5. 12. Luc. 6. 22.

Bid ende begeere dan hier mede door de barmhertigheyt ons Heeren Jesu Christi / aen allen mijne Leesers ende Toehoorders in 't gemeen / gy zijt dan van wat Namen / Ampten / Staten ende Conditien gy oock zijt / dat gy desen mijnen arbeyt niet en lastert / noch verwerpen en wilt / soo lange gy 't niet met onpartijdischen herten / bediedelijk gelesen / recht gehoord / ende wel verstaen en hebt / scheydet daerom Christum ende der Apostelen Leere / Sacramenten / ende Leven van der Papen en Predikanten Leere / Sacramenten ende Leven recht van malkanderen. Geloove ende Ongeloove / Geest en Vleesch / Gerechtigheydt ende Ongerechtigheyt. Soekt na de rechte waerheyt / yvert om uwe saligheyt / gelooft dat Godt een waerachtig Godt is / die dat goed beloonen / ende 't boose straffen sal: dat sijn Woord de waerheyt is / ende eeuwig blijven sal. Vreest sijn oordeelen / ende hebt lief sijn weldaden / soo sult gy 't door 's Heeren Genade wel bekennen dat dit voorseyde 't rechte Christen Geloove is / dat voor Godt gelt / ende in der Schrift belofte heeft / gelijk wy u hier uyt Gods waerachtige Woord met soo overvloedige veel sterke ende onwedersprekelijke redenen / schriften ende exempelen sonder alle valsheyt ende bedrogh / recht als voor God in Christo Jesu aengewesen ende betuygt hebben.

De Almachtige / barmhertige Godt ende Vader / door sijnen lieven Sone Christum Jesum / leyde u alle te samen also in sijn Heylige Godtlijcke kennisse ende Euangelische waerheyt / ende make u Geloove also krachtig / vruchtbaer ende dadig / dat gy met oprechte nieuwe herten verduldig onder sijn kruys / in allen druck ende tribulatie / ongeveynst in der liefden / vreedsaem ende vrolijk in den Geest / als de onstraffelijke vroome kinderen Gods voor den Heere en sijn gemeente moghte wandelen / alle de dagen uws levens / en moght also de eyndelijke belofte der genaden / dat eynde uws geloofs / daer van brengen / welk is de saligheyt uwer zielen. Amen.

1 Pet. 1. 9

DEN LEESER

SALUYT.

EErsame Leser, hier hebt gy nu mijnen grondt en leere van het Geloove, met sijn eygen rechte natuerlijke kracht, werkingen, aerd en vruchten. Bidde u dan, soo lief als u Christus en uwe saligheyt is, drukt uwen verkeerden zin, ende en vertoornt u niet, so gy wat vint dat onser Voorvaderen gebruyk, lange gewoonten, of dat Philosophische schrijven en roepen der geleerden mogte tegen zijn. Maer proevet eerst recht, ondersoeket wel met Christus en sijnder Heyligen Apostelen eygen Woord, Geest, leven, en voorbeelt, of 't niet den rechten inhoudt, meeninge, grond en zin der gantscher Schrift en is. Bevindet ja, so moet gy de onschriftmatige gebruyken, en dat vervoerische roepen der geleerden laten varen, en u alleen aen des Heeren Woordt houden, wilt gy anders salig zijn.

Laet daerom u herte onpartydig, en u oordeel oprecht, en na der waerheyt zijn. Want

de Almachtige Godt ende Heere dien alle knien buygen, en alle tongen belyden moeten, wil noch en kan geen geleerden, noch lange gebruycken, noch gewoonten wijken, want het is de Heer, en wy sijn knechten. Wy moeten hem volgen, en hy niet ons. Och Leeser hebt daer acht op.

Desselven gelijcken ook, soo gy bevint dat wy met onse leeren recht doorgaen, niemandts hoogheyt aensien, niemands tyrannie vreesen, noch eenigen geleerden wijken, maer eenenyegelijken sonder alle aensien der personen met des Heeren Heyligen Geest, Woord, Voorbeelt en Ordeninge, in rechter reynder liefden trouwelijk leeren, vermanen en straffen, daer in sy niet recht en doen, so bid ik noch eenmael dat gy dat niet eenige vleeschelijke stoutigheyd, met wel meenende vrymoedigheyt en Christelijke dwaesheyt toe meten, en wijten wilt. Ik woude so geerne dat gy alle recht wandelen en salig worden mogt. Daerom ick (eylacen) niet weynig droefheyts hooren en lijden moet.

Weygert daerom niet uwe en alder wereld gek en sot te zijn, so ick 'er maer vele in Christo kloek maken, en met des Heeren Heyligen Geest en sterke Woord tot de wijsheyt der Heyligen brengen mochte, ick weet ook wel dat Christus met allen sijn Apostelen ende Propheten also een dwaesheyt gedreven, en eenen gelijken zin met my hier in gehadt hebben.

Bestraf ik dan, so bestraffen sy noch veel meer. Dreyge ik met des Heeren toorn en oordeel, sy noch al meer; zijn sy daerom vleeschelijk of stout geweest: dat zy verre. Ja mijn Leeser waer niet den donkeren duysteren rook der ooren predikers, de vervloekte valsche leere, der verschrickelijker leelijker sprinkhanen, uyt den put des afgronds alsoo gewassen, maer, hadden de ernstige bestraffingen, de rechte reyne leere, dat Schriftmatige gebruyk der Heyliger Sacramenten, en de affonderinge der onboetveerdigen, sonder alle aenzien der persoonen, in de wereld gebleven, nimmermeer en hadde de schoone klare Sonne haren lieflijcken schijn alsoo verlooren, noch de Gemeente in also eenen bedroefden doodlijken val gekomen. Achtet daerom met Paulo weynig dat ik in deser saken van menschen geoordeelt worde. Want ik weet dat ik 't goet meene, recht doe, ende niet dan met waerheyt ende straffe, op dat sy haer bekeeren mogen.

Dat waerachtige Hemelsche licht Christus Jesus eeuwig gebenedijt, verlichte alle donkere duystere herten met den blinckenden schoonen schijn sijns Heyligen Geests en eeuwige waerheyt, om in een ongeverwet reyn Geloove te beschouwen de onophoudelijke klaerheyt Christi, tot prijs en eere sijns grooten Naems, en saligheyt veelder menschen. AMEN.

EEN SCHOONE
ENDE
GRONDELYKE LEERINGE
UYT DES
HEEREN WOORD,

Allen menſchen (die haer nae Chriſtus naem laten noemen) neerſtelijck vermanende tot de Hemelſche geboorte ende nieuwe Creatuere, ſonder welcke niemant die tot ſijn verſtant gekomen is, een waerachtigh Chriſten en is, noch zijn en kan.

ANNO MDLVI.

Wederom met grooter neerſtigheyt door geſien, vermeerdert en verbetert.

DOOR

MENNO SYMONS.

Galaten 6. 17.

In Chriſto Jeſu en gelt noch beſnijdeniſſe noch onbeſnydeniſſe, maer een nieuwe Creatuere.

1 Corint. 3. 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, dat is Jeſus Chriſtus.

Gedrukt in't Jaer onſes Heeren, MDCLXXXI.

EEN SCHOONE
ENDE
GRONDELYKE LEERINGE
UYT DES
HEEREN WOORD.

Van de Nieuwe Geboorte.

Alle de gantsche werelt hoe leelijk zy ook leven, roemen dat sy Christenen zijn.

En hoort mijn woorden alle volcken ende vatse recht in u ooren / die u laet dunken dat gy Christenen zijt / ende u met grooter stoutigheyd van des Heeren Genade / Verdiensten / Vleesch / Bloed / Kruys / Rijck ende Dood beroemen dorst / hoewel dat'er noch Christelijk Geloove / noch Broederlijke Liefde / noch Boete / noch recht gebruyk der Sacramenten Christi / noch reyne Leere / noch dat onbestraffelijck Godsalige leven dat uyt God is / (daer toe ons de gantsche Schrift vermaent) noch rechten Godsdienst / noch eenigen Evangelischen Aerd / Natuere / ofte gehoorsaemheyt by u bevonden en wort / maer over al / eylacen / een leelijk byster ongeloove / een ontuchtig vleeschelijck leven / valsche Leere / valsche verzierde Sacramenten / een Satansch hert en gemoet / een vervloekte Heydensche Afgoderye onder Christus naem / een blinde bloeddorstige Tyrannie / ende een onbarmhertige nijdige wreetheyt tegen alle kinderen Gods / ja een openbare wederspannige ongehoorsaemheyt en verachtinge alder woorden Christi en sijns Heyligen Geests / gelijkmen door de gantsche wijde wereld met opene oogen en vollen handen tasten en sien magh.

Op dat gy u dan niet langer alsoo met sulcke leugenachtige ydele hopen tot uwer eeuwiger verdoemenissen tegen alle Schriften vertroost / ook niet te vergeefs en glorieert in de voorgenoemde rijkdommen der Heerlijkheydt der kinderen Gods / als in Christus rijk / genade / verdiensten / vleesch / bloed / kruys / doot / en belofte / &c. Welcke u noch niet toe en behooren / nademael gy so gantsch Aersch / vleeschelijk en duyvels gesint zijt / Christum verstoot / ende u aen sijnen Geest / Woord ende Voorbeeld niet en hout / sonder welk niemant een Christen zijn en kan / soo heb ick door de barmhertige genade des Heeren voor my genomen / soo veel als in my is / u op't alder korste uyt dat onbedriegelijcke / krachtige en salighmakende Woordt des Heyligen Evangeliums Jesu Christi / en uyt de ongevalste reyne Leere sijnder Heyliger Apostelen / in desen mijnen Sentbrief aen te wijsen / wie de gene zijn of wiese niet en zijn / die met de voorgenoemde gaven / verdiensten en beloften Christi van God in der genade ver-eert en beschonken zijn.

Segt my mijn alderliefste / waer of wanneer hebt gy in der Schrift gelesen (die dat gewisse getuygenisse des Heyligen Geests / en dat eenige recht-snoer onser conscientien is) als dat een ongeloovig / ongehoorsaem / vleeschelijk / overspelig / hoerachtig / dronken / gierig / afgodisch of prալig mensche eenige beloften aen Christus Rijk en gemeente / ja part of deel aen sijn verdiensten / dood en bloed gehadt heeft. Ick seg u de waerheyd / in der Schrift en leestmen 't nergens en nimmermeer / maer also staet in Paulo geschreven: Leeft gy nae den vleesche / soo sult gy sterven. De overspeelders / hoerenjagers / knapenschenders / weekelingen / de onreyne / de afgoden-dienaers / dronkendrinkers / hooveerdige / gierige / hatige / verraders / ende die onschuldigh bloed vergieten / dieven / moordenaers / leugenaers / onbarmhertige en de ongehoorsamige Gods en Christi (soo sy haer niet en bekeeren) sullen Gods Rijk niet bezitten. Ja haer deel sal in den yverigen poel zijn die bernen sal van solpher en vyer / welk de tweede dood is.

De vleeschelijke en onboetveerdige hebben aen Christum geen deel. Rom.8. 15. 1Cor.6.10. Gal. 5.21. Eph.5. 5.

Siet / weerde Leeser / hier staet Gods onwederroepelijke sententie en oordeel over alle die die na den vleesche leven / hy zy ook wie hy zy / Keyser of Konink / Hertog of Grave / Barons / Ridder of Joncker / Edel / on-edel Paep / Monnik / geleert / ongeleert / rijck / arm / man / wijf / eygen of vrye / al die na den vleesche leven / die moeten Gods rechtveerdige oordeel en strengen toorn eeuwig onderworpen zijn / of de gantsche Schrift moet leugenachtig en valsch zijn.

Pro.21.9. 't Oordeel der Schrift gaet over alle vleesch. Act.10.42. Ge.2.1. Eph.5. 5. Col.3.5.

En daerom wort dat arme domme volk met Missen / Metten / Vespers / Biechte / Beevaerden en Wijwater / en dat noch meer is / ook met Christus genade / doodt en bloed al te vergeefs getroost: het Woord staet ongebroken / leeft gy na den vleesche / so sult gy sterven / want vleeschelijk gesint zijn / is de doot. Rade ende bidden daerom u alle in't gemeen / hoort doch Christum Jesum / die ons tot een getuygen der waerheyt van den Hemel gesonden is. Want also seyt hy / voorwaer seg ick u / ten zy dat gy u omkeert en wort als kinderen / soo en sult gy in't Hemelrijk niet komen. Noch seyt hy op eender stede: Voorwaer voorwaer seg ick u / 't en zy dat yemandt van boven wort geboren / so en kan hy dat rijke Gods niet sien. Noch eenmael: Voorwaer voorwaer segh ick u / 't en zy dat yemand uyt den water en Geest geboren wort / &c.

Merkt. Rom.8. 6. Mat.18. 3.

Ioan.3.3.

Trouwe Leeser / nemet waer: dese woorden en zijn van geenen mensche versiert noch in geset / sy en zijn oock van genen Concilien op geworpen noch besloten / maer sy zijn dat onbedriegelijcke diere woordt / het welck de Soone Gods / Christus Jesus / uyt sijns Vaders mond tot ons gedragen / ende den goeden vroomen Wet-geleerden Nicodemo / met eenen dobbelen eed bezworen heeft: dit selve Woord is krachtig ende klaer / ende en meene niet alleen den gemelden Nicodemum / maer ook alle Adams kinderen die tot haren verstande gekomen zijn. Maer het is (eylacen) met den leelijken seurdeegschen dreck der menschelijker geboden / statuyten en glosen alsoo verdonkert / dat 'er nauwe een of twee onder duysent gevonden en worden / die der Hemelscher geboorten recht sien of verstaen hebben / ick zwijge dan dat sy sijn werkende aert / natuere / kracht ende vrucht hebben souden. Ja sy hebben 't met der tijd door haer Philosophische kloeckheydt en eygen verkoren heyligheyt so verre gedreven / dat de eeuwige wijsheyt Gods / Christus Jesus / in der eeuwigheyt gebenedijdt / als een arm onverstandig geksken / uyt dat huys sijnder eeren / dewelck sijn gemeente is / met sijn Heylige Geest / Woord / Doop / Avondmael / Gods-dienst / Affonderinge / en onbestraffelijk Voorbeeldt / gebannen is / en dat de mensch der sonden / dat kint der verderbinge / met sijn leelijke leere / Afgodische kinder-doop en Avondmael / met sijn onreyne reynigheyt en beloften / met sijn Kerken / Kloosters / Papen / Monnicken / Missen / Metten / Vespers / Wijwater / Beelden / Bevaerden / Vagevier / Vigilien / Biechten / Absolutien / &c. wederom in sijnen stoel geseten is / die doch al te samen niet dan enkel leeringen en geboden der menschen zijn / tegen alle grond der Schrift opgeworpen / een verbannen Afgoderye ende grouwel / een openbare vernielinge van des Heeren Doodt en Offer / een verachtinge des Nieuwen Testaments of des Verbonds dat met dat bloedt des onschuldigen Lams besegelt is / een verscheuringe der heylsamer ordinantien Christi van der leere / doop / avondmael / leven / en afsonderinge overvloedig in de Schrift betuygt / welcke ordinantie hy in onwedersprekelijcker kracht ende klaerheyt na sijns Vaders bevel hier in de werelt geleert / en sijn kinderen door 't Woord nagelaten heeft / sal ook geen ander opgerecht worden die voor hem bestaen sal eeuwiglijk.

Menschelike gerechtigheyt verdonkert Gods gerechtigheyt.

2Tes.2.1. Antichrist domineert in de plaetse Christi.

Christus ordinantie gelt alleen voor God. 1Cor.3.11. Gal.1.8. 2Cor.11.6.

Somma / de Scribenten en geleerden hebben 't met hare Concilien / Decreten / ende Statuyten / met alle de tyrannie ende gewelt der grootmachtigen / allenskens so verdorven / dat 'er (Godt betert) nauwe een Artijkel van alle 't gene dat ons den mond Christi en sijnder Heyliger Apostelen geleert heeft / ongebroken by de menschen gebleven is. Alle de voorgeroerde grouwelen met alle dat Godloose vleeschelijke leven der gantscher werelt / roep ick tot mijn getuygen / noch willen algelijkewel de Heylige Christelijcke Kerke zijn en heeten / en die haer uyt oprechter reynder liefden met des Heeren Geest ende Woord vermaent / die moet haer vermaledijde Weder-dooper en Ketter zijn: ick segge u noch eenmael / sy willen de Christelijke Kerke zijn en heeten / en het is openbaer (ende dat door 't bewijs van allen hare werken) hoe sy geen Christenen / maer enckel vleeschelijcke / hovaerdige / gierige / gulzige / onkuysche / dronkene en afgodische blinde Heydenen zijn: En dat noch meer is / haerder sommige oock onbarmhertige / moordadige / wreede / bloedige duyvels zijn / want veel haerder werken geschieden na des duyvels wille. Met recht magmen hem over hare saken wel beklagen / want dat rechtveerdige Oordeel is so over haer gekomen / datse gantsch onbekeerlijk zijn en weynig heylsaems by haer is gebleven.

De grootmachtige en geleerde zijn alle des verdervens oorsake.

Wie heydens leeft is een Heyden.

Ioa.8.44.

Och! hoe klaegelijck is de Edele schoone Wijngaert verwoest / en hoe gansch jammerlijk zijn sijn Tacken verdort / sijnen Tuyn leyt plat / de verderbende Vosse heeft de overhand genomen. De wolke zijn droge en geven geen water meer / daer en is noch besnoeyer noch metser meer voorhanden / en soo daer yemand is / die moet van den Drake verslonden / of van dat Apocalyppsche bloet-dronken Wijf vermoort zijn. O barmhertige / genadige Vader / hoe lange sal doch desen zwaren jammer dueren? Onse Over-heeren zijn gelijck verscheurende Leeuwen en Beeren / onse Vaders zijn onse verraders / onse weyders zijn onse verleyders / en die haer laten duncken dat sy onse Herders zijn / die zijn onser zielen dieven ende moordenaers. Wy mogen wel uyt dieper herten weenen en klagen. Het huys is ons woest gelaten / want die te voren Christus Kerke en Rijk was / is nu / eylacen / Antichristus Kerke en Rijk geworden / en dat om geen ander oorsake (nemet waer) dan dat sy dat Woort der genaden ondankbaerlijk verstooten en niet en willen / als dat de Heerschapper Herre Christus Jesus met dat gerechtige Scepter sijns Heyligen Woords ende Geests over haer regeeren ende domineren sal / noch even dom hoopt dit arme blinde geslachte / als dat sy Godts genade ende belofte door haren kinder-doop / Missen / Biechten / ende diergelijke superstitieuse Ceremonien / ende Afgoderyen meer (die sy den rechten Gods-dienst noemen) ende remedien tegen haer sonden gebruycken wel verkrijgen sullen. Och neen / lieve neen / de hope der Godloose / seyt Sapiens / is gelijk een dorre Distel-bloeme die van den wint henen stuyft / eenmael heb ick 't u geseyt / ick seg 't u noch andermael / en dat uyt des Heeren mont / die noch liegen noch bedriegen en kan / is 't dat gy u niet om en keert / en wort als kinderen / in 't Hemelrijk en sult gy niet komen / en is 't dat gy niet van boven en wort gebooren / so en sult gy het rijke Gods niet sien.

Esa.5.2. Ier.2.18. en 12.10. De Wijngaert des Heeren is verwoest. Cor.2.15. Ps.80.

Lu.21.5. 2Tes.2.4. De eygentlijke oorsake der verblinden is dat men Christum en sijn Woort verstoot. Lu.19.14.

Sa.5.15.

Mat.18.3. Ioa.3.3.

Mijn seer beminde Leeser / hebt doch acht op uwes Heeren Woord / ende leert den waerachtigen Godt eenmael te recht bekennen / ik waerschouwe u uyt getrouwer herten / nemet waer is 't dat gy wilt / hy magh u niet saligh maken noch u uwe sonden vergeven / barmhertigheyt noch genade bewijsen / anders dan na sijn afgeseyde Woord / te weten: So gy boete doet / so gy in hem gelooft / so gy uyt hem geboren wort / so gy doet dat hy u bevolen heeft / ende wandelt gelijck hy gewandelt heeft. Want soo hy een onrechtveerdig vleeschelijck mensch / sonder wedergeboorte / geloove en boete salig konde maken / soo en hadde hy ons de waerheyt niet geleert: En hy is de waerheyt / ende geen leugen en is in hem. Ende hierom segge ick noch eenmael als dat gy met

Godt en maeckt niemant salig tegen 't Woord. Mat.4.17.

Mar.1.15. Lu.13.3. en.24.24. Mar.16.15. Ioa.3.5 en 15.6. 1 Ioa.2.1.

al

☞ als de Missen / Metten / Vespers / Ceremonien / Sacramenten / Concilien / Statuyten ende geboden / die onder den gantschen Hemel zijn / die de Pausen met haren aenhanck van aenbegin gemaeckt hebben / niet en mocht versoent worden / want het zijn grouwelen ende geen versoeningen / waerschouwe ick u / te vergeefs (seyt Christus) eeren sy my / leerende de leeringen ende geboden der menschen. Maer voor al ende voor al wilt gy saligh zijn / so moet u aertsch / vleeschelijck / Godloos wesen gebetert zijn / want 't en is niet dan boete en beteringe / wat ons de gantsche schrift / met alle sijn vermaningen / dreygementen / straffingen / wonderwercken / exempelen / ceremonien en Sacramenten leert en voordraeght / en doet gy geen boete / soo en is 'er niet in Hemel noch op Aerden dat u helpen kan / want sonder waerachtige boete wordtmen al te vergeefs getroost. Mijn volck / seydt de Propheet / uwe Troosters verVoeren u / ende verstooren den wegh dien gy gaen sult. Wy moeten van boven geboren zijn / in onse herten omgekeert / verandert / ende vernieuwt zijn / ende alsoo uyt der ongerechtigen boosen aerdt en natuere van Adam / in Christus gerechtige goede aert en natuure verset zijn / of wy en mogen met geenen middelen (sy zijn Godlijck ofte menschelijck) geholpen worden eeuwelijck / want soo waer de oprechte waerachtige boete ende nieuwe Creatuere niet en zijn (ick spreke van den verstandigen) daer moetmen eeuwigh verloren zijn / is klaerder als men tegenspreken kan. Dat magh een yegelijck in dat kofferken zijnder conscientien wel beslupten / die niet aen zijnder zielen en wil bedrogen zijn. Dese selve wedergeboorte / daer af dat wy schrijven / daer uyt dat boetveerdige vrome-leven volght / dat belofte heeft / komt nergens anders heenen / dan uyt des Heeren Woordt / wanneer het recht geleert wordt / en alsoo mits dat gehoor door 't Geloove in 't herte des toehoorders recht door den Heyligen Geest gebaet wordt.

Matth. 16.
De gantsche Schrift vermaent en leyt ons tot boete.
Esa. 3. 11.
Joan. 3. 3.
Matth. 18. 3.
Hier merkt welke de wedergeboorte zy.
De nieuwe geboorte komt van Godt door het Woordt.
Rom. 10. 17.
1 Cor. 4. 7.
1 Pet. 1. 25.
Iac. 1. 17.

De eerste geboorte des menschen is uyt den eersten ende aertschen Adam / ende daerom is oock haere nature aertsch ende Adams / dat is vleeschelijck gesint / ongeloovigh / ongehoorsaem / in Godtlijcke saecken blindt / doof / en onverstandigh / dies eynde (soo sy niet door 't Woordt vernieuwt en worden) de eeuwige verdoemenisse en doodt zijn. Wilt gy nu in uwen aengeboren bosen aerdt ende natuere gebetert zijn / en alsoo van de eeuwige verdoemenisse en doodt vry zijn / op dat gy met alle waerachtige Christenen ontfangen mooght / dat haer belooft is / soo moet gy van nieuws geboren zijn / want de wedergeboren zijn onder de genade / ende hebben de belofte / als gehoort is / ende voeren daerom een boetveerdigh nieuw leven / want sy zijn in Christo nieuw geworden / ende hebben een nieuw hert ende geest ontfangen / te voren waren sy aertsch gesint / nu hemelsch / te voren vleeschelijck / nu geestelijck / te voren ongerechtigh / nu gerechtigh / te vooren quaedt / nu goedt / ende en leven nu niet langer na dat oude verdorven wesen / van den eersten ende aertschen Adam / maer na dat nieuwe oprechte wesen van den nieuwen ende hemelschen Adam / Christus Jesus / gelijck Paulus seyde: Ick en leve nu niet langer / maer Christus leeft in my. Haer arme zwacke leven vernieuwen sy alle dage noch al meer en meer / ende dat na het beeldt des geenes diese geschapen heeft. Haer gesinthheyt is na de gesinthheyt Christi / ende willen geerne wandelen gelijk hy gewandelt heeft / sy kruycen ende temmen haer vleesch met alle sijn boose lusten. Sy begraven haer sonden met den Doop in des Heeren doodt / ende staen weder met hem op tot een nieuw leven. Haer herten besnijden sy met des Heeren Woordt. En worden in dat onbevleckte H. Lichaem Christi / als gehoorsame Lidtmaten ende Mede-genooten sijnder Gemeynten / in rechter ordonnantien / en na des Heeren Woordt / door den Heyligen Geest gedoopt. Sy trecken Christum Jesum aen / ende bewijsen sijnen Geest / aerdt ende kracht in alle hare vruchten. Sy vreesen Godt met voller herten / ende en soecken in alle haer gedachten / woorden ende wercken anders niet / dan den prijs van haren Godt / ende de Salighheyt van haren lieve Broederen. Haet ende wrake en kennen sy niet / want sy beminnen de geene die haer haeten / sy doen goedt den geenen die haer quaedt doen / en bidden voor den geenen die haer vervolgen. Gierigheyt / hooveerdigheyt / onkuysheyt / proncken / pralen / dronken-drincken / overspel / hoererye / haet / nijt / achterklap / liegen / bedriegen / kijven / vechten / ruyten / rooven / bloedt-vergieten / valsche heyligheyt / afgoderye. Somma / alle onreyne vleeschelijke werken haten ende tegenstrijden sy / ende versaken de werelt met alle sijn lusten. Haer geyeyns is nacht ende dagh in de Wet des Heeren. Sy verblijden haer in 't goet / en bedroeven haer in 't quaedt / quaedt en betalen sy niet met quaedt / maer het quaede met het goede. Sy en soecken niet dat haer selven alleen / maer oock dat haren naesten oorbaerlijk ende nut is / beyde aen lijf ende ziele. Sy spijsen de hongerige / ende laven de dorstige / sy herbergen de ellendige / sy verlossen de gevangenen / sy besoecken de krancken / sy troosten de kleynmoedigen / sy vermanen de dwalende / en zijn bereyt na haers meesters voorbeelt / oock haer leven te setten voor haer broeders. Item / Haer gedachten zijn reyn en kuysch / haer woorden zijn waerachtigh ende met zout gekruyt. By haer is ja dat ja / ende neen dat neen is / ende hare wercken geschieden in des Heeren vreese. Haer herte is Hemelsch ende nieuw / haer gemoet vredigh en vrolijck / ende soecken de gerechtigheyt na alle haer vermogen. Somma sy zijn soo in haer gelove door Godts Geest ende Woordt verseckert / dat sy mits de kracht des selven geloofs alle bloedige wreede Tyrannen / met alle haer tormenten / vangen / bannen / goedt-rooven / staecken oft palen / Beuls / rackers ende raden ridderlijck overwinnen / ende uyt eenen reynen yver / met een onnoosel slecht ja ende neen gewilligh in den doodt treden / Christus glorie / de soetigheyt des Woordts / ende de Saligheyt haerder zielen is haer liever / dan al 't geene dat onder den Hemel is.

De vleeschelijke geboorte is in Adam verdorven ende leydt tot de doodt.
De wedergeboorte vernieuwt ende leyt ten leven.
De vrucht der nieuwe geboorte.
Gal. 2. 21.
Col. 3. 10.
Phil. 2. 5.
Iac. 1. 6.
Gen. 5. 25.
Rom 6 4.
Col. 2. 11.
1 Cor. 12. 13.
Gal. 2. 20. en 3. 27.
Matth. 5. 44.
Rom. 12. 20.
Gal. 6. 1.
Psal. 1. 2.
Rom. 10. 12.
Matth. 25. v̄s. 35.
Hier hebt gy den rechten Godtsdienst als by Rom. 12. 2. en Iac. 1. 27. blijkt.
1 Ioan. 3. 16.
Col. 4. 5.
Matth. 5. 13
Iac. 5. 12.
Rom. 14. 17.
Kracht ende vrymoedigheyt der wedergeboren.

Siet / weerde Leser / alle de gene / die aldus uyt Godt met Christo geboren worden / aldus hare swacke leven na den Euangelio schicken / haer aldus omkeeren ende wandelen het voorbeelt Christi na / hooren ende glooven sijn Heylige Woordt / ende volgen sijn geboden die hy ons met klare woorden inder schrift na gelaten ende bevolen heeft / die zijn de Heylige Christelijcke Kercke / die belofte heeft / de rech-

De wedergeborene zijn de rechte Kerke ende hebben de beloften.
Heb. 12. 25.
2 Cor. 6. 16.
Ioan. 1. 12.
Heb. 3. 6.
Eph. 5. 30.
Heb. 9. 4.

te

te Kinderen Godts / Broeders ende Susters Christi / want sy zijn met hem uyt eenen Vader geboren / de nieuwe Eva / de rechte kuyssche Bruyt / vleesch van Christus vleesch / ende been van Christus beenen / dat geestelijcke Huys Israëls / de geestelijke Stadt Jerusalem / Tempel ende Bergh Sion / de geestelijke Arcke des Heeren / daer in dat besloten liggen dat waerachtigh Hemels Broodt / Christus Jesus / en sijn gebenedijde Woordt / de groene bloeyende Roede des Geloofs ende de geestelijke Steenen Tafelen / beschreeven met de Geboden des Heeren. Sy zijn dat geestelijke Zaet Abrahe / kinderen der Beloften / Bondt-genooten Godts / deelachtigh in alle Hemelsche goeden.

Christus is alleen de geestelijcke Koninck der geloovigen.

Dese selfde Weder-geborene hebben eenen geestelijcken Koninck over haer / diese regeert met den ongebroken staf sijns Monds / namelijk / met sijnen Heyligen Geest ende Woordt. Hy bekleetse met het kleet der gerechtigheydt van reyne witte Sijde / hy laeftse met de levendige Wateren sijns Geests / ende spijstse met het Broodt des Levens / sijnen Naem is Christus Jesus.

De wedergeborene en oorloogen noch en vechten niet. Matt.22.21.

Sy zijn de Kinderen des Vredes / die hare zwaerden tot Ploegh-ysers / en hare spiessen tot Sickelen gemaeckt hebben / ende en weten van geenen krijgh meer / Esa.2.4. Mic.4.3. Sy geven den Keyser dat den Keyser toebehoort / ende Godt dat Godt toebehoort.

't Zwaert der wedergeborenen. 4 Esd.13.10.

Haer zwaert is dat zwaert des Geests / dat sy een goede conscientie voeren door den H. Geest. Eph.6.17. Hebr.4.12. Apoc.1.16.

Echt.

Haer echt is een Man / en een Wijf / na Gods eygen ordinantie. Genes.1.27. Matth.19.4. Mar.10.6. 1 Cor.7.5. 1 Tim.3.12. Tit.1.6.

Rijck. Phi.3.20.

Haer Rijck is dat Rijck der genaden / hier in de hope / ende hier na in 't eeuwige leven. Mat.25.1. Luc.12.31. en 13.16. Rom.8.14.

De weder-geborene gebruyken alle Ceremonien reyn. 1 Ti.4.4.

Haer burgerschap is in den Hemel / ende gebruycken dese onderste Creatueren / als eten / drincken / kleedinge / huysinge met danckbaerheyt / ende tot een nootdruftige onderhoudinge van haer eygen leven. Ende tot eenen gewilliglijcken dienst van haren naesten / nae des Heeren Woordt. Esai.58.7. Tobie 4.13. en 14.12. Matth.25.35. Luce 6.38. Rom.12.20.

De Leere der weder-geborenen.

Haer Leere is dat onvervalschte Woordt Godts / door Mosen ende den Propheten / door Christum en den Apostelen betuyght / daer op sy haer geloove vestigen / ende maeckt Saligh onse Zielen. Ende alle wat daer tegen is / achten sy verbannen.

Iac.1.21. Gal.1.8. Doop. Matt.28.19. Marci 16.15.

Haren Doop bedienen sy op den geloove nae des Heeren bevel / ende na de leere en gebruyck der Heylige Apostelen. Act.2.38. en 8.11. en 10.47. en 16.15. en 19.4. &c.

Nachtmael. 1 Cor.11.22. 1 Cor.10.16.

Haer Nachtmael houden sy tot een gedachtenisse van des Herren weldaden ende doodt. Matt.26.25. Mar.14.21. Luc.22.19. Ende tot een verweckinge van de waerachtige broederlijke liefde.

Den Ban of affonderinge der weder-geborene. Rom.16.16. 1 Cor.5.3. 2 Tes.3.6. Tit.3.10.

Haren Ban ofte affonderinge gaet over alle stoute verachters / groot ende kleyn / rijck en arm / sonder alle aensien der persoonen / die eertijds onder woordt getreden zijn / ende nu afvallende wederom in 't Huys des Heeren ergerlijcken leeren ofte leven / tot dat boete aen haer bevonden wort.

Haer dagelijckſche kermen ende klagen is over haer Arme ongevallige boose Vleesch / over de menighvuldige misgrijpingen ende struyckelingen van haer zwacke leven. Haren strijdt beyde inwendigh en uytwendigh / en rust nimmermeer. Haer suchten ende roepen is tot den Allerhooghsten. Vechten ende Kampen tegen den Duyvel / Wereldt ende Vleesch / alle haer leefdage / jagen na den voorgesetten prijs / dat syse krijgen moghten / ende bewijsen 't alsoo met'er daet / dat sy des Heeren Woort glooven / dat sy Christum in de kracht hebben ende kennen / uyt Godt geboren zijn / en Godt tot eenen Vader hebben.

Phil.3.7.

Ioan.1.12. Eph.2.12.

Siet / weerde Leeser / gelijck ick eenmael geseyt hebbe / so segge ik noch eens / dit zijn de Christenen die belofte hebben / ende van Gods Geest versegelt zijn / dat haer Christus Jesus met alle sijn verdiensten / gerechtigheden / bidden / woort / kruys / lijden / vleesch / bloet / doodt / verrijsenisse / rijck / ende alle sijne goeden sonder alle haer verdienst uyt enckel genade van Godt geschonken ende gegeven is. Maer wat dat de Sectische kercken (sy heeten dan oock hoe sy heeten) voor een Leere / Geloove / Leven / Weder-geboorte / Doop / Nachtmael / Ban en Gods-dienst hebben / ende wat voor eenen loon haer oock in de Schrift belooft is / wil ick den rechtverstandigen Leeser met des Heeren Geest ende Woordt laten nadencken.

Merckt.

Hier wil ick laten voortreden alle de grootmachtigen / Heeren / Vorsten ende Regenten / die onder den gantschen Hemel zijn. Daer toe oock alle Pausen / Cardinalen / Bisschoppen / met alle wijsen en geleerden / die ons de Schrift van aenbeginne aldus gebroken en verduystert hebben / konnen sy ons met een eenigh woordt uyt den gantschen Bybel / bewijsen (ick segge) uyt den Bybel / want menschen fabulen (ende leugenen en achten wy niet) dat een ongeloovigh / wederspannigh / vleeschelijck mensche / sonder de Weder-geboorte ende waerachtige Boete / tot eenigen tijden saligh geworden is / ofte saligh worden magh / om dat hy hem soo maer van 't Geloove ende Christus Doodt beroemt / ofte der Papen Missen ende Dienst hoort / gelijck de gantsche Wereldt doet / de sake sal met haer gewonnen zijn. Van aenbeginne en is 't niet geschiet / het en sal oock niet geschieden ten eeuwigen dagen. Want konden sulcke onnutte menschen sonder Boete ende Weder-geboorte / door haer Missen hooren ende Biechten saligh worden / gelijck sy arme kinderen sonder alle Schrift verhopen / soo moghtmen wel met alle waerheyt seggen dat die voorseyde middelen sterker (hoewel sy Afgodisch zijn) als des Heeren Woordt waren.

Neemt waer wat hier geseyt wort.

Luce 13.3.

Want het Woordt en kent geen Missen / ende seydt / dat de onboetveerdige in haer sonden sterven sullen. Oock waren Moses en de Propheten / Christus en de Apostelen als dan de valsche getuygen geweest / en hadden ons bedroefde Schapen (daer mede sy ons op een soo engen smallen wegh gewesen hebben) jammerlijk bedrogen.

Mal.3.6.

Och neen / vrient neen / siet voor u / dat rade ick u / Godts Mondt en sal u niet liegen / noch bedriegen. Ick ben Godt / spreeckt hy door de Propheet / ende en liege niet. Alle wat hy ons door sijn Propheten / door Christum ende sijn Apostelen in sijn Heylige Woordt betuyght heeft / dat is alsoo sijn eeuwige onveranderlijcke wille / dat mogen wy alle wel bedencken / willen wy aen onse zielen anders niet be-

bedrogen zijn: Het is kort omme al te vergeefs gemist/ al te vergeefs geraed-vraegt en gemiddelt/ de geboorte van boven ende de oprechte boete moeten daer zijn/ Christum ende sijn Woord moeten wy gelooven/ ende by sijnen Geest/ Ordinantie en Voorbeelt alleene ende onverhindert blijven/ of die eeuwige Helsche brandt en pijne moeten onsen loon en deel zijn/ is onwedersprekelijk.

Vermane en bidde u daerom/ als die u ziele in Godt bemint/ doet boete/ doet boete segge ick/ ende en toeft niet. Want de bijle is aen de wortel van den Boom geleyt/ draegt hy geen goede vruchten/ so sal hy afgehouwen en in 't vyer geworpen worden. Waekt doch over u arme ziele/ die met soo kostelijken schat gekocht is/ ende en laet u doch niet langer met openbare leugenen vertroosten/noch met Verkens draf versadigen. Want siet/ in Christo segge ik u/daer en is niets onder den gantschen Hemel dat voor God bestaet/of bestaen sal eeuwiglijck (de geleerde roepen en schrijven ook so luyde en so lange als sy willen) dat de nieuwe Creatuere/ het Geloove dat door de liefde werckt ende de onderhoudinge der geboden Gods.

Mat. 3. 10.

Lu. 15. 16.

Mijn getrouwe Leeser/ hier gelooft nu niet my/ maer het Woord daer ick op door Gods genade met mijne kleyne gave u gewesen hebbe. Want ick segge u dat/ soo waerachtig als de Heere leeft/alle die u anders leren/ dan wy hier uyt des Heeren Woordt betuygt hebben/ sy zijn dan ook wie datse zijn/ dat zijn de Propheeten die u verleyden/ en die u kussens onder uwe armen/ en die peuluwen onder uwe hooft leggen/ die den wand met valschen kalck placken/ en de Godloosen vrede toeseggen/ maer niet uyt des Heeren mondt/ want also seker en vast als het is dat de wedergeboorene ende boetveerdige de rechte Christenen zijn/ die Godes waerheyt/ dat rechte licht/ die quijdscheldinge haerder sonden/ ende de gewisse belofte tot het eeuwige leven hebben/ also seker en vast is 't ook dat de vleeschelijke en onboetveerdige/ de valsche Christenen zijn/ die de Serpentische leugen/ duysternisse/ eygenschap der sonden/ ende de gewisse belofte tot den eeuwigen dood hebben. Dat dit aldus de waerheyt is/ sal in eeuwigheyt voor den Almachtigen ende grooten God niet anders bevonden worden/ dies sal my sijn gewisse Woord een waerachtig getuyge zijn ben ik door sijn genade vast ende wel verseekert.

Gal. 6. 17.
Gal. 5. 6.
1 Cor. 7. 19.
2 Cor. 5. 17.
Voor Godt gelt alleen de Nieuwe Creature.
Ez. 13. 18.
Ier. 14. 14. en 23. 21.
Ez. 13. 10.

Merket neerstiglijk.

Nu sal ons by avontueren van sommige geseyt worden. Onse geloove is/ als dat Christus Jesus Gods Sone is/dat sijn Woort de waerheyt is/ en dat hy ons met sijnen doot en bloed gekocht heeft. Ook dat wy in onsen Doop herboren zijn/ ende den Heyligen Geest ontfangen hebben/ ende daerom ook de rechte Kerke/ en de Gemeente Christi zijn/ antwoorden wy: So u geloove also is gelijck gy segt/ waerom en doet gy dan niet/ dat hy u in zijn Woord geboden heeft? want sijn gebot seyt: Betert u/ betert u/ en hout de geboden/ en het is openbaer/ dat gy alle dage noch al erger en erger wort/ dat ongerechtigheydt uw Vader/en de boosheyt uwe Moeder is/ en dat des Heeren uytgedrukte geboden u een sotheyt en spotterye zijn. Aengesien gy dan so niet en doet/ gelijck hy gebiet en hebben wil/ maer als gy wilt/ so is daer mede genoeg bewesen als dat gy niet en gelooft dat Jesus Christus Gods Sone is/ hoewel gy also spreeckt/ ook niet dat sijn Woord de waerheyt is: Want het Geloove en sijn Vruchten moeten by malkanderen staen/ dat sullen sy ons alle met des Heeren genade moeten bekennen en toestaen.

Mat. 4. 17.
Mar. 1. 15.
Mat. 18. 3.
Mat. 19. 17.
De werken der verkeerden betuygen anders dan de mont spreekt.

O gy arme blinde menschen/zwijgt stille en schaemt u/ ende laet doch Christum Jesum/ met sijnen Geest en Woord/ u Leermeester en Voorbeelt/ oock uwen wegh ende spiegel zijn. Meent gy dat 'et u genoeg zy/ soo gy Christum maer na den vleesche en bekent? Of soo wanneer gy maer en segt/ dat gy aen hen gelooft: Dat gy gedoopt zijt: Christenen zijt: En dat gy met Christus dood en bloet gekocht zijt: Och neen/ ick heb u meenigmael geseyt/ en ik seg 't u noch eens/ gy moet also uyt Godt geboren zijn/ also in u leven bekeert en verandert zijn/ dat gy nieuwe menschen in Christo zijt/ dat Christus in u is/ ende gy in Christo zijt/ of gy en meugt geen Christenen zijn. Want soo wie in Christo is/ die is een nieuwe Creature.

God en soekt niet woorden en schijn, maer kracht en daet.

2 Cor. 5. 17.

Gelooft gy nu recht in Jesum Christum gelijk gy roemt/ soo betoonet nu met uwen leven dat gy gelooft: Want de gerechtige leeft uyt sijn Geloove/ als de Schrift seyt. En dat/ dat also de waerheyt is/ hebben Abel/ Enoch en Noë/ Abraham/ Isaac/ Jacob/ en Joseph/ Moses/ Josue/ Caleb/ Samuel/ David/ Mattheus/ Sacheus/ Magdalena ende Paulus/met noch alle vroome kinderen Gods/ die van aenbeginne geweest zijn/ en oock noch zijn/ met 't werk en daet/ genoegsaem voor de gantsche werelt bewesen.

Het geloove blijkt door het werk.
Aba. 2. 4.
Ro. 1. 17.
Gal. 3. 11.
He. 10. 38.

Maer hoe gy u door uwen geloove in uwen leven schikt/ en ook hoe gy gesint zijt/mag aen uwe overdadige plompe liegen/ bedriegen/ gieren/ rapen/ vloecken/ zweeren/ proncken en pralen/ eylacen/meer als te veel gesien worden. Want uwe herte brandt inder ongerechtigheyt/ gy en vreest God noch Gods Woort/ noch evenwel roemt gy/ dat gy in Christum gelooft/ Christus Woort hebt/ en Christenen zijt/ &c. Noch segge ik eenmael/ betert u/ oft zwijgt stille/en schaemt u.

Voorder laet gy u duncken/ als dat gy in uwen Dooop herboren zijt ende den Heyligen Geest ontfangen hebt. Getrouwe Leser denkt na/wanneer het aen u also geschiet waer/gelijk gy segt/ so moest gy my immer bekennen/ hoe dat sulcke uwe Wedergeboorte sonder alle gehoor des Woorts/sonder Geloove en kennisse Christi/ ook sonder alle menschelijcke verstant en wetenschap geschiet ware/ en dat oock daer beneven de voorseyde geboorte/ en dien ontfangen Geest als dan sonder alle werkinge/ wijsheyt/kracht en vrucht/ja ook onnut en doodt in u zijn moesten. Want dat gy na den Geest noch oock na de kracht der nieuwer geboorten niet en leeft/ late ick de oogenschijnelijcke groote gierigheyt/dronkenschap/pralerye/ende dat afgodische vleeschelijcke leven aller uwer gedoopten mijn getuygen zijn. Ja mijn vriend wanneer gy alsoo in uwen Doop uyt God geboren waert/ en also de Heylige Geest ontfangen hadt/ gelijck u uwe troosters wijs maken/so en kondet u niet feilen/of dat nieuwe

Hebt daer acht op wat hier geleyt wort.

Waer de nieuwe geboorte is, daer is ook zijn vrucht.

Geestelijke Leven met sijne nieuwe Geestelijke Vruchten / moesten oock daer zijn / gelijck het van aenbeginne by den Heyligen geweest is / en oock noch is. Want het is meer dan klaer / als dat de Weder-geborene moetwilligh haer sonden niet meer en leven / maer door den geloove in een waerachtige boete met 'er Doop in Christus Dood begraven / ende alsoo met hem opstaen tot een nieuw leven. Ende dat die / die des Heeren Geest hebben / oock des Geests Vruchten baren / ende dat gy uwe sonden niet en begraeft / maer in voller kracht dient ende leeft / ende oock des Geests Vruchten niet en baert / dat wort noch (Godt betert) met u ydel Afgodisch / vleeschelijck leven alle dagen wel bewesen. Mijn vriendt / uyt reyner liefden waerschouwe ick u / vermane en bidde u / waeckt op ende siet doch toe wat des Heeren Woordt leert / want den Geest des Heeren en wil niet woonen in een boose ziele / noch in een lichaem dat der sonden onderworpen is.

Rom. 6.4.
Gal. 5.16.
Sap. 1.4.

Ten tweeden / segge ick u / soo gy recht nae des Heeren Woordt gedoopt zijt / gelijck gy meent / soo hebt gy Christum aengedaen / ende en leeft nu niet langer na Adams aengeborene boose aert / maer na Christus Weder-geboren goede aert / &c. Ende nademael dan sulcx aen u niet bevonden en wort / maer noch gantsch aertsch ende vleeschelijck zijt / gelijk het in allen uwen vruchten blijckt / soo is 't daer uyt openbaer hoe gy niet Weder-geborene Gedoopte Christenen / maer onboetveerdige vleeschelijke Heydenen zijt / want uwe wercken geschieden ten meestendeel na der Heydenen wille / alsmen sien magh. Ick segge / noch eens / waeckt op / ende hoort toe wat des Heeren Woordt leert / want soo ghy Christum hebt aengedaen / dat is / soo Christus in u is / soo is 't lichaem doot om der sonden wille / maer de Geest is 't leven / om der gerechtigheyts wille.

Gal. 3.
Merckt.
Rom. 8.10.

Ten derden / segge ick: Soo gy recht na des Heeren Woordt gedoopt zijt / soo zijt gy lidmaten ende medegenoten aen het Lichaem Christi geworden / ende hebt dat getuygenisse eener goeder conscientie voor Godt: Maer aengesien een lichaem in hem selven nimmermeer gedeylt en staet / noch sijn eygen lidmaten haet ofte leedt en doet / maer dat 't een lidt altoos dat ander dient / helpt ende bystaet / ende het nu oogenschijnelijcken ende met 'er daet aen u bevonden wort / dat gy de uytverkoren lidmaten Christi soo onbarmhertighlijck vervolght / vermoort en uytroept / die oock u eygen vleesch en bloed zijn / en die hy met sijn dood gekocht / met sijn Woord gebaert / met sijn Geest beschonken / en hem tot een eygen bysonder volck alsoo verkoren heeft. Ende daer beneven oock een Wedergebaerde nieuwe ende goede conscientie aen geen menschelijke insettinge / hulp ende troost en soeckt / maer met den geloove reyn ende alleene aen des Heeren / Genade / Gerechtigheyt / Gebedt / Verdienste / Doodt ende Bloedt hanght / ende gy u noch op der Papen ende Monnicken / Missen / Biechten / Absolutien / Water / Broodt / Wijn / Olie ende Vigilien verlaet ende troost / soo geeft het werck getuygenisse door hem selven / als dat gy niet alleene geen dienstelijcke lidtmaten aen 't voorseyde lichaem / maer veel meer verscheurders ende schenders zijt. Oock dat gy geen vaste saligh-tuygende / breedsamige ende goede / maer een seer wanckelmoedige / verdoemde / onrustige en boose conscientie voor Godt hebt. Want alle dese aengeteeckende superstitien en valsche Gods diensten / die alle weder-gebaerde vrome ende goede conscientien voor enckel grouwelen achten / sien wy dat uwer conscientien (dewijle gy Christum niet en hebt / noch en kent) beste steuninge ende hooghsten troost zijn / mijn vriendt / siet voor u / gy wordt van uwe troosters jammerlijk bedrogen.

1 Cor. 12.13.
1 Pet. 3.21.
Neemt dit selve wel ter herten.

't Geloove verlaet hem alleen op Christum en sijn verdiensten.

Dat den ongeloovigen. hooghsten Gods-dienst is, dat selve is den vromen eenen grouwel.

De Geest der Prophetien seydt: Schrijft aldus den Engel van Smirna / dat seydt de eerste ende de laetste / die daer doodt was ende levendigh geworden is: Ick weet de lasteringen van den genen wel die daer seggen dat sy Joden zijn / ende sy en zijn 't niet / maer sy zijn des Duyvels Schoole. Alsoo magh hy nu op desen tijdt oock wel seggen tot alle de groote en ruyme Secten deser Wereldt / te weten / ick weet de zware lasteringe / ende sie oock dat quaet leven van den genen wel / die daer seggen dat sy Weder-geborene / gedoopte Christenen zijn / ende sy en zijn 't niet / maer sy zijn des Duyvels Schoole. Want ick en sie niet hoe sy het erger maecken konnen als sy doen / want komtmen tot de Over-heeren en Machtigen / daer is 't enckel stoutigheyt ende hooghmoet / enckel proncken ende pralen / danssen / springen / hoereren / rijden / jagen / steken / breken / oorlogen / Steden en Landen verderven / ende leven na haers herten lust.

Apoc. 2.8.

Dat leven der geweldigen.

Komtmen tot de Over-heeren en Rechters / daer is een onversadelijke gierigheyt / groote ontrouwe ende saligheyt / kloeke aenslagen om de ellendige ende Godvreesende te bedriegen (den beleefden ende vromen en meen ick niet) giften en gaven soecken sy / dat recht des rechtveerdigen krommen sy / nemen geerne geschenken om onschuldigh bloet te storten / de waerheyt verbolgen sy / dat recht ende goet verstooten sy / Gods vreese en is niet voor haer oogen.

't Leven der Regenten.

Komtmen tot de Schriftgeleerden / sy zijn dan Predikanten / Papen of Monnicken / daer vintmen soo een ydel / lecker / luy / wellustigh en vleeschelijk leven / soo een verdorvene Antichristische leere / ende verstant des Woords / soo een haet / nijt / lasteren / verraden / liegen en oproeren / over allen vromen / dat ick my schame / dat ick 't voor deughdelijcke eerlijcke ooren verhaelen ofteroeren sal.

't Leven der Geleerden.

Dat gemeene Volck loopt als een dulle Koe / gelijck de Propheet klaeght. Sy liegen en bedriegen / vloecken ende zweeren by des Heeren wonden en Sacramenten / by sijn oordeel / hant / macht / lijden / doodt en bloet. Ick schame my in mijner zielen / dat ick dese lasterlijcke zware grouwelen hier gedenken moet. Sy tuysschen ende spelen / drinken en vechten. Summa / haer overdadige / leelijk quaet leven en is niet te beletten / ende haer groote sotheyt en is niet te keeren / noch moet 't evenwel heeten / dat gemelde Heeren / Rechters / Geleerden en 't gemeene volck de rechte Weder-geborene Kerke / en de gedoopte gemeente Christi zijn. De barmhertige lieve Heere wil doch alle sijn uytverkorene kinderen voor alsoodanigen Weder-geboorte / Doop ende Gemeente eeuwigh behoeden ende bewaren.

Oze. 4.16.

De waerheyt betuyge ick u in Christo / neemt het waer soo gy wilt / van aenbeginne en heeft Christus Jesus noyt alsulke openbare onboetveerdige vleeschelijke Sondaers in sijn Heylige Stadt / Rijck ende Gemeente geleden / hy en

Christus en is geen vorst der godloosen.

salse

valsche oock niet lijden tot eeuwigen tijden / dat gelooft my.

O Almachtige Godt en Heere / hoe jammerlijck wordt doch uwen Heyligen Vaderlijcken Wille / ende uwen aenbiddelijcken hoogen Naem bespot: En hoe onweerdigh en kleyn wort u heylsame diere Woord geacht: ja hoe een leelijke / afgodischen / vleeschelijken / wreeden en bloetgierigen Duyvel wort van Christo u beminden Soon gemaeckt: Want alle haer grouwelen / sonden / schenderyen worden van haer met sijnen gebenedijden Heyligen Naem / Woord / Doodt en Bloedt bedeckt.

Alle overtredinge wordt by de valsche gemeente met des Heeren Name gedeckt.

Schaemt u / O gy achteloose verkeerde menschen / schaemt u / (segge ick) voor Godt ende sijne Engelen / dat gy aldus ongeschickt / rebel / wilt ende woest leeft / ende noch durft seggen als dat gy de rechte Weder-geborene Gemeenten / ende de gedoopte Kercke Christi zijt / dickwils heb ick 't u verhaelt / ick verhael 't u noch eenmael: alle die uyt Godt geboren zijn / in den Geest / Vyer ende Water recht gedoopt zijn / gelijk de Schrift leert / die zijn Hemelsch ende Goddelijk gesint / hare sonden begraven sy / ende voeren een boetveerdigh / vroom / deughdelijk leven nae des Heeren Woordt / sy bewijsen den aert ende kracht Christi / met mondt ende werck die in haer woont / sy baren de vruchten des Geests / ende dempen de wercken des vleeschs. Sy zijn oorbaerlijke lidmaten aen des Heeren lichaem ende werken na de mate als haer gegeven is. Somma / sy zijn vruchtbrengende rankskens aen den rechten Wijnstock / ende hare vruchten blijven in dat eeuwige leven.

De rechte aert, natuere ende wercken der nieuwer geboorten.

Ioan. 15. 5.

Maer nademael het in u nu openbaer is / dat gy in allen uwen vruchten dat tegendeel bewijst / ende men aen u gantsche leven niet en siet / noch sien en kan / dan dat 't enckel werelts ende vlees is / soo is 't immer daer mede meer als klaer / als dat uwen gemelden roem van de nieuwe Geboorten / Geest / Doop / Gemeente en Kercke niet alsoo de waerheyt / maer in den gront ydel / leugenachtigh en valsch is.

De Heylige Kerck is een vergaderinge der gerechtigen.

De Heylige Schrift / ende ons gemeen geloove leeren ons / hoe de Heylige Christelijke Kercke een vergaderinge der gerechtigen ende een gemeenschap der Heyligen is / ende wie slechts met halve oogen in de Schrift sien kan / moet bekennen / hoe dat uwe Kercke en vergaderinge / een vergaderinge en Kercke der ongerechtigen / der hoerachtigen / der onboetveerdigen / der vleeschelijke ende Sodomiten / jae oock der bloetdorstige Wolven / Leeuwen / Beyren / Basilisken / Serpenten / en der vyerige vliegende Draeken is.

Gen. 19. 5.

Och vrienden / recht doch op uwe hoofden / ende doet open uwe oogen / O gy betooverde / ende siet in al de gantsche Wereldt / wat leven dat sy voeren / die gelijken Doop met u ontfangen / gelijck Avontmael en Kercken-dienst met u gebruyken / gelijken roem van des Heeren Doodt ende Bloedt met u dragen / en oock seggen hoe sy Christus Kercke en Volck zijn / want het is klaerder als den klaren dagh is / dat uwer vele soo onsinnigh zijn / soo van des Duyvels geest gedreeven worden / dat gy u soo onder malkanderen haet / benijt / bijt ende verteert / dat ghy oock gantsche Vorstendommen / Steden / Sloten ende Burchten met uwe vervloekte Oorlogen ende Oproeren in den gront verderft / dat menschelijke bloedt als water vergiet / den armen Burger ende Huysman uwes eygen Geloofs-genooten om lijf ende goet brenght / brandt / plondert / uytrooft / vanght / schat / pijnight / oock den genen die u noyt geen leet gedaen / noch quaet woort gegeven en hebben. Ick en weet voorwaer niet hoe de helsche Behemoth hem duyvelser ende leelijker soude mogen tieren als gy / ofte uwe lidmaten doen / die haer laten dunken dat sy Christus Kercke zijn. Godt die behoede ons / Wijven en Maegden schent gy / den vroomen Godvreesende vervolght gy. Openbare Hoeren-huysen / dronkene Herbergen / Scherm-schoolen / Speelbanken ende diergelijke schanden meer lijt gy. Der Afgoden Huysen ende Beelden met alle den valschen Gods-dienst en is by u noch mate noch eynde / ick laet noch staen uwe ondraeghlijke lasterlijke vloeken ende zweeren / liegen / bedriegen / dronken drinken / hoereeren / pronken / pralen / &c. Wat wil je veel seggen: Ick scheyder uyt / want ick laet my duncken dat 'er onder den gantschen Hemel niemandt en sal gevonden worden die uws Geloofs en Doopsgenooten zwaere grouwelen / boose stucken / mishandelingen / ende groote grove schanden / op het naeuste kan vertellen. Een gerechtige ziele moet hem verschricken over dese groote sonden. Lieve Heere sterkt ons. Ja wie het noch niet verstaen en kan / als dat gy van boven niet geboren en zijt / niet recht / maer tegen alle Schrift gedoopt zijt / en dat oock alle uwe beroemingen van quijtscheldinge der sonden / van Christus barmhertigheyt / genade / verdiensten / vleesch / bloedt / kruys / doodt / gemeente / rijck en eeuwige belofte / onnut en sonder Schrift zijn / dat moet een gantsch onverstandigh ende plomp mensche zijn / moetmen immer seggen.

Van sulcke onnutte godloose Heyligen of Christenen, leest men in der Schrift

Recht seyt Joannes, Totus mundus in malo constitutus est. 1 Ioan. 5. 12.

Och Leeser / hoe weynigh denkt gy op uws Heeren Woordt / dat u soo hoogh en dier bevolen is. En hoe kleyn acht gy u arme ziele die met soo kostelijken schat gekocht is / die eeuwigh met Godt in den Hemel leven / ofte eeuwigh met den Duyvel in der Hellen sterven moet. Meent gy mijn vrient / dat de Heere een droomer is: ofte dat sijn Woordt een fabel zy / och neen / een eenige letter en salder op aerden niet vervallen / van alle 't gene dat hy gesproken heeft. Het waer wel tijdt dat gy toesacht / ende leert kennen hoe de belofte der genaden niet den onbekeerden en onboetveerdigen / maer den bekeerden en boetveerdigen van Godt toegeseyt en geschonken is.

Een yegelijck zy gewaerschouwt ende en betrouwe niet langer op leugenen / als dat hy een gedoopt weder-geboren Christen zy / niet op lange gewoonten der tijden / noch op des Paus Decreten / noch Keyserlijke Placcaten / noch op de kloeckheyt ende glosen der geleerden / noch eenige menschelijke goetdunkenheyt / Concilien / Insettingen ende wijsheyt. Mijnen raet (spreekt Godt door den Propheet) sal staen ende alle wat ick wil / sal geschieden / Gods Woordt blijft in eeuwigheyt. Vorsten gewelt en menschen geboden / met alle haer Rijks-dagen / Concilien en Insettingen mogen geen geloove maken / dat 'er oock ymant door soude Saligh worden / is onmogelijck.

Esa. 48. 9.

Esa. 40. 8. 1 Pet. 1. 25. Esa. 29. 10. Matt. 23. 14.

Ons is een Concilium in den Hemel gemaeckt dat wy alleene hooren en volgen moeten / en is dat / dat ons Christus Gods eerstgeborene / en eenighgeborene Sone selve uyt den Hemel dragen / uyt sijns Vaders mondt ge-

Dat Concilium Christi en wort niet verandert. Mat.16.17. Mat.17.5. Mar.9.6. Ioa.3.15. en 6.35. en 7.38. Mat.11.28. en 16.24. Ioa.13.15. 1Ioa.2.23. Mat 3.8. Lu.13,3. Ioa.3.5. Mat.18.3. 1Cor.14. Phil.2.5. 1Ioa.2.6. Mat.16.24. Mat.10.37. Lu.14.26. 1Cor.6.10. Gal.5.21. 1Ioa 2.15. Rom.12.2. 1Ioa.5.18. 1Pet.5.8. Mat 5.11. Phil.2.14. 2Pet.2.1. Mat.28.19. Mar.16.15. Mat.26.20. Mar.14.22. 1Cor,11.22. Rom.16.16. Tit.3.10. 1Cor.5.3. 2Tes.3.6. Deu.6.13. Mat.19.17. Ioa.14.21. Esa.58.7. Mat.7.11. en 22.38. Lev.19.19. Salig is die, die in des Heeren Woord wandelt. Vermaledijt is die, die des Heeren Woord veracht.

leert / met teeckenen ende wonderdaden bekrachtigt / ende ten laetsten met sijn roode bloet verzegelt heeft. Dit Concilium staet / het staet (segge ick) ende en sal van genen poorten der Hellen omgestooten of verandert worden eeuwiglijk.

In dit Concilio wort ons allen in 't gemeen geleert / dat wy Christum moeten hooren / in Christum gelooven / en sijn voetstappen navolgen / dat wy boete doen moeten / dat wy van boven moeten gebooren worden / den kinderen gelijk worden / niet aen 't verstant / maer aen der boosheyt / Christo gelijk gesint worden / dat wy also behooren te wandelen gelijk als Christus gewandelt heeft / dat wy ons selven moeten versaken / ons cruys moeten opnemen / ende Christum na volgen / soo wy Vader of Moeder / Sone of Dochter / of ook ons eygen selfs leven liever hebben dan hem / dat wy sijnder als dan niet weerdig en zijn / ook niet sijn jongeren en mogen zijn: Item / dat de overspeelders / hoerenjagers / dronckaerts / doodslagers / afgoden-dienaers / en diergelijke Sondaers meer / Godts rijck niet be-erven en sullen / dat men de wereld en al wat daer in is / niet lief hebben en sal / hem der wereld niet gelijk stellen en sal / dat men door het Geloove sijn boose vleesch afsterven / ende den Duyvel overwinnen sal / dat men een oprecht / onstraffelijk vroom leven in den Geloove leyden / ende recht in allen dingen na des Heeren Woord handelen sal: Item / dat men op den Geloove / en niet sonder geloove Doopen sal / des Heeren Heylige Avondmael met een oprechte boetveerdige gemeente (ik meen 't so verre als menschen oordeelen mogen) houden sal / en de afsonderinge of de ban recht na de Schrift voeren sal / dat men Godt van gantscher herten vreesen en dienen / lief hebben en in sijn gebooden wandelen sal / en sijnen naesten met alles wat men heeft of vermagh / helpen / troosten en dienen sal / en diergelijke leeringen meer.

Siet / weerdige Leeser / hier hebt gy eensdeels dat onveranderlijke eeuwige Concilium Gods / dat in de wijse Raed-kamer sijnder Majesteyt versegelt en besloten is / en buyten dit en kent hy geen ander meer. Saligh zijn alle die / die dit met een waerachtig vast Geloove aennemen / en die haer na haer ontfangene mate in haerder armer zwackheyt / nae sijn besluytinge (dat is nae Christus Geest / Woord / Ordinantie / Gebodt / Verbodt en onbestraffelijke Voorbeeld) in gewilliger gehoorsaemheyt geerne houden en schicken willen. Wederom / vermaledijt zijn alle die / die dat verachten / verstooten / verbloecken / haten / lasteren / bespotten / verbolgen / uytroepen / in 't water en vyer stooten / haer op menschen gewelt / insettingen / ende fabulen vertroosten / want sy versaken den Heere diese gekocht heeft / en verwerpen dat Evangelium des vreeds / gelooven ook niet dat Christus Jesus haer Messias / Saligmaker / Hooge-Priester / Propheet is. Och hoe goed waer het dat zy arme lieden nimmermeer geboren en waren. De barmhertige lieve Heere gunne haer omgekeerde nieuwe herten / dat zy mogen boete doen en eeuwig salig worden is 't mogelijk.

2Pet.2.1.

Wil dan nu hier mede de Materie af korten en den wel-meenende Leeser tot der Schrift wijsen. Want nademael de gantsche wereld (weynig uytgenomen) op enkel menschen leere / leugenen / gedichten / fabulen / verdrayde glosen / op enkel Afgoderye / ende op eenen valschen Gods-dienst gebouwet staet / haer daer op vertroosten / en roemen het gene dat zy niet en hebben noch en zijn / soo heb ick u uyt rechter trouwer lief den met dat onvervalschede reyne Woord der waerheyt / op 't alderkorste nae mijn simpele gave in desen Send-brief aengewesen / wie de rechte wedergeborene / boetveerdige / en gedoopte Christenen zijn / die belofte hebben / of wie sy niet en zijn / op dat alsoo alle hongerige dorstige conscientien / die om God yveren / in rechter wijse ter eeuwiger saligheydt mogen met der waerheyt versadigt worden en niet langer de serpentische verbloekte leugen tot haerder eeuwiger verdoemenissen aenhangen ende navolgen. Ja dat sy ook alle mogen geholpen worden / gesont en salig worden / die nu met haren armen beroeyden zielen soo jammerlijck / ellendig / seerig / arm / naekt en bloot voor des Heeren oogen staen. De Heere stercke u. Gelooft Godts onbedrieglijke waerachtige Woordt. Betert u boose sondelijcke leven / bidt met betrouwen / en zijt gehoorsamig den Evangelio Christi / op dat gy de eeuwige belofte tot uwer alder eeuwiger vreugde / ende saligheydt met allen Heyligen moogt ontfangen / die Godt onse barmhertige Vader alle sijnen lieven Kinderen door Christum Jesum heeft toegeseyt en gegeven.

Genade zy met allen den genen / die Christum ende dat eeuwige leven soeken van gantscher herten / Amen.

Wil men Christum Jesum met sijn eeuwige Geest en Woord laten Richter zijn / so salmen wel bekennen / dat den vasten grond der waerheyt betuygt is.

Een lieffelijke Vermaninge aen den verstrooyden, en onbekenden kinderen Gods, Anno LVI. minder getal gantsch Broedelijk geschreven.

ALlen uytverkoren Kinderen Gods hier en daer verstrooyt den geheyligden in Christo Jesu my nae den vleesch onbekent / mijn seer beminde Broederen en Mede-genoten in 't Geloove / Rijke en Verduldigheyt Christi / Genade en Vrede.

Hertgrondelijke lieve Broeders en Susters in Christo Jesu / ick late u met voller vreugden weten / als dat my van lof weerdige Broeders aengeschreven en geseyt wort hoe u de barmhertige getrouwe Vader met de Hemelsche gaven sijnder Godlijker kennisse also beschenckt en met sijn Heylige Geest also verlicht / dat u Geloove door de liefde dadig / uwe hope levendig / uwe eenigheyt onder malkanderen Christelijk / en den vrede seer lieffelijck is / en dat de Gemeente des Heeren haer noch alle dagen in grooter kracht en heerlijkheydt door Gods Genade vermeerdert en uytbreydt. Waer voor ick sijne Vaderlijke goedtheyt met blijder herten dancke / en sijn Genade bidde nademael hy u tot de gemeenschap sijns beminden Soons / ende tot dat onverganckelijcke

eeu-

1 Tes.5.24.

eeuwige Rijck sijnder eeren door sijn Heyligh Euangelium also beroepen heeft / dat hy ook u nu voortaen met de sterke kracht sijns Godlijcken arms in u aengevangen Geloove / Liefde / Leeringe / waerheyt ende leven heylsaem en sonder alle ergernisse tot aen 't eynde toe beware / getrouw is hy die u geroepen heeft / hy sal 't oock sonder alle twijffel wel doen / soo gy maer vierig in 't gebedt / en onveranderlijck in uwe voornemen blijft niet slaperig noch luy en wort / en alsoo ten laetsten wederom met dat wederspannige ongehoorsame Israël na den vleesch-potten van Egypten te sien / daer ons de genadige groote Heere eeuwig voor beware.

Num.11.4.

Aengesien gy dan (segh ick) tot alsulken hoogen en heerlijken Genade beroepen zijt / als verhaelt is / ende wy ongetwijffelt wel weten met wat zwacker snoder vleesch wy arme kinderen behangen zijn / en hoe dat de boose sondelijke aerd van Adam in onse merg en senuwen ingedrongen is / onse hert ende gantsche leven verontreynigt / oock daer beneven uyt der Schrift aenmercken / hoe onse wederpartijder Satanas rontom ons gaet als een briesschende Leeuw / houdt noch vierdagh noch ruste / maer soekt / wackt / en wacht op sijnen tijd dat hy ons verslinde.

1 Pet.5.8.

Daerom is mijne trouwe vermaninge aen u / als mijne gelijcke Medestrijders in dit quaedwillige vleesch en hutte des doods / dat gy doch een nauwe achtinge beyde inwendigh en uytwendig wilt hebben op u selven / dat gy uwe herten met Gods Geest en Woort besnijt / leert / reynigt / vermaent / en tuchtigt / uwe gedachten in den toom houdet / uwe onreyne boose lusten in de vreese uwes Gods dempt en uytbluft / want salig zijn die / die van herten reyn zijn. Wandelt weerdiglijk den Heere en sijn Euangelio / daer toe dat gy gekomen zijt. Doet alle wat u Godt bevolen heeft / sonder alle twist en murmureren / houdet en schikt u also dat niemant met der waerheyt over u te klagen en hebbe / oprechte kinderen Gods / onstraffelijk midden onder dit erge ende verkeerde geslachte / en gelijck de schoone klaere fackelen lichten in den donkeren duysteren nachte van dese tegenwoordige boose Wereld.

Deu.10.16. en 30.6. Ier.4.4. Rom.1.29. Ecc.23.6. Mat.5.8. Col.1.10. Phil.5.27. Phil.2.15. Mat.11.28. Ioa.13.15. 1 Ioa.2.6.

De Heere Jesum Christum set 'et u tot een Voorbeelt / ende volgt sijne voetstappen nae / wandelt gelijk als hy gewandelt heeft / want daerom hebben gepredikt Moses ende alle de Propheten / daer toe is de Soone Gods van den hoogen Hemel afgekomen / en de H. Apostelen uytgesonden / Doop ende Nachtmael van des Heeren mont verordineert / op dat wy door die selve vermaent zijnde / op waecken / boete doen / en een onbestraffelijk Godtsaligh leven in der gerechtigheyt voeren sullen. Weest heylig (spreekt de Heere) want ick ben heylig / gy (seyt Petrus) een uytverkoren geslachte / een Koning / Priesterdom / een heylig Volck / een volck dat Godt gewonnen is / om dat gy sijn deuchden sult verkondigen / die u uyt der duysternissen geroepen heeft in sijn wonderlijke licht. Gy zijt gasten aen des Heeren Tafel beroepen / en tot de Bruyloft des Lams ingetreden / ja sijn uytverkoren Vriendinne en Bruyd zijt gy geworden / daeromme so hoort ook sijn stemme gewilliglijk / en alle wat hem gelieft dat doet onderdaniglijck. Verciert u op met dat schone blinkende kleed van reynder witter zijden. Weest hem getrouwe tot in den dood / en wacht u van vreemde boelen. Geeft u geheelijcken hem tot eygen / dat hy uwe Heere en man zy / die u met sijnen H. Geest en Woord / Leere / tuchtige / regere / leyde en stiere / ende sijn volle werk in u drijve: want gy zijt sijns / want hy heeft u door sijn Genade aengenomen / en getrout / met sijn diere bloet gekocht / sijnen Vader versoent / tot Priesteren en Koningen geheyligt / en tot erfgenamen sijns eeuwigen Rijks gemaekt. Immer is 't billijk en recht / dat wy so een beleeft Heere en Man voor sulcke sijn groote gaven dancken / hem hooren / sijn Woorden wel ter herten nemen / en doen wat hem behaegelijk is.

Lev.20.16. 1 Pet.1.16. 1 Pet.2.9. Ex.19.6.

Ioa.2.29.

Apo.19.8. Apo.2.10. Ez.16.8.

1 Cor.6.20. Col.1.15. Apo.1.5. en 5.9.

Lieve kinderkens / en vreest niet / maer zijt in den Heere wel getroost / want het is een soo getrouwen vroomen Konink / dien gy gezworen en uwe knie en voor gebogen hebt / een dat alderminste woord en sult gy niet aen sijn belofte faeljeeren / hy wil onsen schilt en seer grooten loon zijn. Daerom en twijffelt noch wanckelt niet: want het is een kleyne sake / dat wy nu den brand der Sonnen / benautheyt / angst / druk / aenvechtinge / beroovinge / vervolginge / gevankenisse / en ook den dood een soo korten tijd lyden en dragen moeten / is doch alreede de Bode voor der deuren / die ons seggen sal: Komt gy gebenedijde / ende gaet in de vreugde uws Heeren. Als dan sal dese onse korte treurigheyt in een eeuwig lagchen / en onse vergankelijke pijne in een onophoudelijke vrolykheyt verandert worden. De Tyrannen met hare bloedige Placcaten sullen als dan op een eynde zijn / en het welt met allen onsen vervolgeren / Rackers / en Beuls uyt zijn. Het Lam sullen wy volgen met blinckende kleederen aengedaen / hebben Palm-tacken in onse handen en Kronen op onse hoofden / geen quale noch smerte / noch pijne des doods en sullen ons meer aenroeren / maer wy sullen dien die op den stoel sit / ende dat Lam in onuytspreekelijker vreugde ende heerlijkheyt groot maken / prijsen / en danken eeuwiglijk.

Gen.15.1.

Mat.25.5.

Ap.7.9. 4 Esd.2.42. Sa.5.17.

Lu.21.17. Mat.5.12.

Siet / mijn kinderen / op dese aengetogen toekomste veranderinge vertroosten haer alle recht-geloovige vroome herten / daer mede sy hare zielen in lijdtsaemheydt bezitten wel wetende / dat haren loon groot in den Hemel is / en dat daer en tegen aller godloosen part en deel dat eeuwige onuytblusschelijke vyer onder dat onverdraeglijke verschrikelijk Oordeel Gods in der Hellen afgront is / soo sy haer anders niet bekeeren en van gantscher herten boete doen: O Wee / wee des armen volks / tot welck eenen quaden dagh zijn sy geboren.

Ap.21.8. en 22.15.

Mijn kinderkens zijt vrymoedig in Christo ende en verzaegt niet / want so lange wy Godt met vollen ernste meenen / hem soeken / vreesen / lief hebben / eeren / ende dienen / en met eenen oprechten reynen yver in der waerheyt wandelen / so en kan ons noch werelt / noch vleesch / noch tyrannie / noch duyvel / noch sonde / noch helle / noch dood beletten / maer de overwinninge / die met een vast geloove in Christus bloed geschied / sal door Gods genade onverhindert aen onser zijden staen / en dat door den Geest Christi die in ons woont. Door mijnen Godt (seyt David) wil ick over de muuren

Ps.18.30. Phil.4.13.

springen. Paulus seyt: Ick vermach alles door Christum / die my sterk maekt.

Hebt goede moet (seyt Christus) ik heb de wereld overwonnen. Alsoo overwinnen ook alle die / die by Christum blijven / gelijk men niet alleen aen de Prophetten / niet alleen aen de Apostelen / maer oock aen vele vroome herten nu tot onsen tijden in so grooten kracht en klaerheyt speuren en sien mag.

Eph.5.9. Mat.22.12. en 25.10.

Sonderlinks nu niet meer / maer siet toe dat gy wijsselijken wandelt / u aengetogen Bruylofs-kleed bewaert / altijd Olie in uwen Lampen hebt / op dat u de Heere niet ter ontijt en kome / beroept en naekt u bevinde / ende also buyten der deuren sluyte / of in de diepste duysternisse henen stooten.

Met ongevalster waerachtiger broederlijcker liefden uyt reynder herten hebt malkanderen hertelijcken lief / als die wedergeboren zijn / niet uyt een verderffelijk / maer uyt dat onverderffelijk zaed / uyt dat Woord des levendigen Gods / en die daer blijft in eeuwigheyt / want de liefde is uyt Godt / en Godlijker aert / sy handelt beyde voor Godt en den menschen oprecht / sy is lanckmoedig / medelijdig ende vreedsamigh / sy en doet niemandt ongelijck. Somma de liefde is onbestraffelijk ende baert hare vruchten Christelijk / sy is den Geestelijken gestickten Gordel van Aaron ende sijnen Soonen / den Gordel der volkomentheyt en den schoonen band des vreedes. Och hoe gantsch salig is die / die met desen bant begort is / want hy is uyt Godt geboren / hy is in God en God die is hem. Ja waer dese liefde is / daer is een waerachtig / ongevalscht en vroom Christen. Daerom soo neemt doch desen bant wel waer / want so gy hem verliest / soo verliest gy Christum Jesum en dat eeuwige leven.

1Pet.4.23. 1Joa.4.7. 1Cor.13.4. Ro.13.8. Ex.28.39. Col.3.14. Eph.6.15. 1Joa.4.16.

Wacht u van alle valsche leere / van alle oneenigheyt / twist / en tweedracht / en hout u sonder alle wanckelen aen Christus Geest / Woord en Voorbeeld / so gy anders wilt onbedroogen zijn. Want een yegelijk Geest die hem met Christus Geest / Woord ende Voorbeelt niet genoegen en laet / en hem in sijnder zwakheyt daer na niet en schikt / die en is niet uyt God / maer het is den Geest des Antichrists / die u en allen vromen geerne wederom van dat diere licht des openbaren waerheyts / dat ons arme kinderen nu in dese grouwelyke laetste tijd so genadelijk verschenen is / beroovén / ende alsoo op den verkeerden krommen weg des doods onder eenen goeden schijn der Schrift voeren en leyden soude.

Mijn kinderkens in Christo / zijt gewaerschout / uyt getrouwer Broederlijcker liefden schrijve ik u. De barmhertige genadige Heere gunne u dat gy het met sodanige herten moet lesen / hooren en verstaen / dat 't et vele vruchten onder u brenge / en uwe vruchten mogen blijven in 't eeuwige leven. Biddet voor uwen Armen onbekenden Broeder / die u lief heeft in der waerheyt. Wie volstandigh tot aen 't eynde blijft / sal saligh worden. De saligmakende kracht ende vreugt des Rooden Bloeds Christi zy met u / en alle mijne Uytverkorene lieve Broeders ende Susters in eeuwigheyt / AMEN.

Mat.28.20.

EEN

TROOSTELYCKE VERMANINGE,

Van dat Lijden, Kruys, Vervolginge der Heyligen, om dat Woordt Godts ende sijne Getuygenisse.

DOOR

MENNO SYMONS.

Matth. 5. 11.

Saligh zijt gy, als u de menschen versmaden ende vervolgen, ende seggen allerley quaet tegen u om mijnent wille, is't dat sy daer aen liegen, Zijt vrolijk, verblijdt u, het sal u in den Hemel wel geloont worden, want alsoo hebben sy de Propheten vervolght die voor u geweest zijn.

1 Corint. 3. 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat 'er geleyt is, dat is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

Genade en Vrede, een open gesichte des Heeren, een volstandig gemoedt in allen versoekingen, wensche ik M.S. allen waerachtigen kinderen Gods van gantscher zielen, van God onsen Hemelschen Vader, door sijnen Sone Jesum Christum onsen Heere in de kracht sijns Heyligen Geestes, tot onser aller stichtinge en Saligheyt, AMEN.

VOORREDEN.

ALderliefste Broeders en Susters in den Heere, na dien de alderbarmhertigste Godt en Vader door sijn ongrondelijke Genade en goetheyt nu in dese laetste tijden alles ongeloofs, grouwelen, sonden en afgoderyen, ja in dese laetste verschrickelijke moetwillige, rukeloose, verkeerde en bloedige Werelt, sijnen gebenedijden eenigen en eeuwigen Soone Jesum Christum, die soo veel hondert Jaren onbekent geweest is, nu wederomme sommige voor de oogen haerder conscientien gebeeldet heeft, dat boek der Godlijker bekentenissen, en des eeuwigen waerheyts, dat so menigh hondert Jaren geslooten geweest is, weder geopent heeft. Sommige dooden, die nu niet vier dagen na den vleesche, gelijk Lazarus, maer wel twintig of dertig Jaren, ja alle haer leven lank na den Geest in alle sonden en godloosheden verrot en verstorven, uyt die vuyle stinkende graven haers ongeloofs en ongerechtigheden, opwekt, en in dat Nieuwe onbestraffelijke Leven roept, en roept, nu sommige arme, ellendige, verbijsterde, magere, verhongerde Schapen, door de Predikatie sijns Heylsamen Woorts in de kracht sijns H. Geestes, uyt de handen der trouweloosen Herderen, uyt de tanden der verscheurender Wolven, en voertse uyt de dorre onvruchtbare weyden der menschelijker Leeringen en geboden in die groene vette Weyden op den Berg Israëls, en setse onder de hant en bewaringe haers eenigen en eeuwigen Herders Jesu Christi, die haer met sijn roode en dierbare bloet tot eenen vryen eygendom aengenomen, gereinigt, en gekocht heeft, daeromme verstooren hem nu alle Helsche Poorten, Herodes is uyttermaten seer verstoort, en de gantsche Stadt met hem, om dat sy uyt den wijsen hooren, die van Godt geleert zijn, dat de Konink der Joden is gebooren, den grooten Draek, de oude kromme Slange, die van den Hemel afgeworpen is, en nu sijn hooft en kracht door dat beloofde Vrouwen-Staet gebrooken is, overwonnen om dat bloet des Lams, en om dat Woord sijnder getuygenisse, is in grooten toorn ontsteeken, wel wetende dat sijnen tijt weynigh en kort is, drijft sijn werk en tyrannie door sijn kinderen en dienaren des ongeloofs met grooter grimmigheyt en raserye tegen allen den genen, die met des Lams bloet besprenget zijn. Annas ende Cayphas met allen Schrift-geleerden raetslaen in Christus doot. Judas met allen valschen Apostelen en Leeraers verraden en leveren hem. Herodes met allen Heeren en Vorsten versmaden en bespotten hem. Dat gemeene Volk roept: Crucifige, Crucifige. Pilatus en alle dien des Sweerts

 dienst

dienst bevolen is,rechten hem ten Staecke, Vuer, Zwaert ende Water. De dienaers vangen, bespouwen, geesselen, kroonen ende dooden hem. Centurio opent zijn sijde, die andere bespotten,lasteren ende schelden hem. Wie isser doch die dat arme onschuldige, vreedsamige, weerloose Lammeken (het zy dan met 'er herten, mondt ofte hant) niet en vervolght, moordt en schendt? Ja in de Goddeloose Caim heeft de bloedige moordadige Tyrannye sijnen oorspronck genomen, ende heeft sijn konst, aert, vrucht ende natuere aen den vroomen ende Godvruchtigen Abel wel meesterlick bewesen

Gelijck dan dat verhaelde Lammeken van begin der Creatueren des overwonnen Serpents nijdigheyt, en sijn uytverkoren lidmaten, belogen, vervolght en gedoodt is, ende soo het schijnt, oock sulcks (na Schrifts verhalinge) niet en sal ophouden, soo lange te samen gerechtige ende ongerechtige op aerden zijn sullen, ende nu oock bysonder tot onsen tijden dat Kruyce Christi hem over allen Godvreesenden Godts Kinderen, die uyt dat krachtige Zaet des Heyligen Woords aen den binnensten mensche Weder-gebooren zijn, aen allen kanten na den voorbeelde der eerster Vaderen, roert ende sien laet. En kan ick des niet achter laten, ick moet mijnen lieven Broederen ende Susteren, de Medegenooten onses geloofs ende lijdens, een weynigh met des Heeren Woordt vermanen van dat lijden, kruys ende vervolginge der Heyligen, in de Schrift overvloedelijck verhaelt en aen den vorigen Vaderen, beyde des Ouden en Nieuwen Testaments, oock nu aen vele vrome getuygen tot onsen tijden oogenblijckelijck in der daet bewesen, op dat sy oock na 't Exempel der selviger Vaderen, haren voorgesetten kamp en strijt in allerley lancksinnigheyt, lijdtsaemheyt, sterckheyt, vrymoedigheyt en volstandigheyt, door de kracht haers geloofs, in Christo Jesu onbevreest en ridderlijck onderhouden, en alsoo de beloofde kroone ontfangen mogen. Hier toe gunne ons de Vader aller goeder en volmaeckter gaven, door sijnen lieven Sone Christum Jesum onsen Heere, sijn Rijcke Genade in de kracht sijns Heyligen Geest.

AMEN.

EEN
TROOSTELYCKE
VERMANINGE,

Van dat Lijden, Kruys, Vervolginge der Heyligen, om dat Woordt Godts ende sijne getuygenisse.

Van 't Kruys Christi.

Matt. 5.10.

Aligh zijn die (seydt Christus) die vervolginge lijden om der gerechtigheyt/ want dat Hemelrijck hoort haer toe.

1 Cor. 3.21. 1 Cor. 4.15. Eph. 1.13. 1 Cor. 3.21. Matt. 7.14.

Ick vermoede wel weerde Broeders ende Susters in den Heere / als dat de getrouwe arbeyders ende Dienaers Godts / die met alle neerstigheyt een yegelijk na sijn ontfangen gave onder u geplant ende genet hebben / u met dat levendige Woordt des Heyligen Euangeliums Jesu Christi gebaert hebben / op den vasten onberoerlijken hoeksteen Jesum Christum na Godlijker aert gebouwt hebben / u Gods Heylige Woordt / Wille ende Ordeninge nae sijn welbehagen geleert hebben / u als een goetwillige gehoorsaeme ende reyne Bruydt uwen Bruydegom Christo Jesu in aller liefden bygevoeght hebben / dat die selvige u oock desen seer engen / naeuwen ende versmadelijken wegh in aller ernst voorgedragen / dat Kruys gepredickt / ende dese moeyelijke onkosten tot dese Godsalige bouwerye wel aengewesen ende vermaent hebben / want het doch niet falieeren en kan (gelijck gy wel weet) ofte alle die / die Christum Jesum hooren ende volgen willen / door de rechte deure Christum Jesum indringen willen / door de rechte Heyr-strate Christum nae den eeuwigen leven (het licht Christo) wandelen willen / die moeten eerstmael hen selven van geheeler herten versaken / daer nae oock alles wat haer is / sy moeten dat druckent kruys aller armoeden / ellendigheydts / versmaetheyts / jammers ende bangigheydts op hen laden / ende volgen alsoo den ellendigen / verachten / uytgestootenen / bloedigen ende gekruysten Christum Jesum nae / gelijck hy selve seydt: Die my volgen wil / die versaecke hem selven / hy neme sijn kruys op hem ende volge my nae. Jae al die / die tot dit seer gehatede afschouwelijke bange leven des kruyces ende droeffenissen niet bereydt en staet / ende niet en haet Vader / Moeder / Sone / Dochter / Man / Vrouwe / Huys / Acker / Goudt / Goedt / daer toe oock sijn eygen Leven / die en magh des Heeren Discipel niet zijn.

Luce 14. Matt. 16.24. Ioan. 10.9. Ioan. 14.6. Ioan. 1.13. en 3.3. en 8.12. en 12.36. Die een waerachtigh Christen zijn wil, moet den kruyce bereyt staen. Matt. 16.24. Luce 14.25.

Mijn getrouwe Broeders / dit is een waerachtigh ende gewisse Woordt / want de eeuwige waerheyt / Christus Jesus / heeft 't aen veel plaetsen der Schrift in grooter klaerheyt selve aengewesen ende betuyght. Siet seyt hy: Ick sende u als Schapen onder de Wolven / daerom weest voorsichtigh als Serpenten / en sonder valsheyt als de Duyven. Wacht u voor de menschen / want sy sullen u leveren in haer raethuysen / en in haer scholen sullen sy u geesselen en voor Vorsten en Koningen sult gy geleyt worden / om mijnent wille / haerlieden en den Heydenen tot een getuygenisse.

Matt. 10.16.

Item / De eene broeder sal den anderen in den doodt leveren / en de Vader den Sone / en de Kinderen sullen hen verheffen tegen hare Ouders / en haer ter doodt helpen / en gy moet gehaet worden van alle menschen / om mijns Naems wille.

Matt. 10.21.

Item / De Discipel en is niet boven sijnen Meester / noch de knecht boven sijnen Heere / het is den Discipel genoegh dat hy zy als sijn Meester / ende de knecht als sijn Heere: hebben sy den Huys-vader Beëlzebub geheeten / hoe veel te meer sullen sy zijn Huys-genooten alsoo heeten

Matt. 10.24. Matt. 10.37.

Item / Wie Vader ende Moeder meer lief heeft dan my / die en is mijns niet werdigh / ende wie Sone of Dochter meer lief heeft dan my / die en is mijns niet weerdigh / ende wie sijn kruyce niet op hem en neemt / ende volght my na / die en is mijns niet weerdigh / wie sijn leven vint / die sal dat verliesen / ende wie sijn leven verliest om mijnent wille / die sal het vinden.

Item / Sy sullen u in druck leveren / ende sullen uw dooden / ende gy moet om mijnes Naems wille gehaet worden van alle volckeren.

Matt. 24.9.

Item / in Joanne / Sy sullen u in den ban doen / maer den tijdt komt soo wie u doodt die sal meenen / hy doe daer Godt eenen dienst aen.

Ioan. 16.2. Luce 9.5. en 14.26. en 21.11. Ioan. 15.20. en 16.1. Act. 14.22. 2 Ti. 3.12. 2 Ti. 2.11.

Item / Leest oock / Mat. 16.24. Mar. 8.34. en 13.9.

Item / in Acts / door veel drucks moeten wy ingaen tot 't Rijcke Gods.

Item / Paulus / Alle die Godsaligh willen leven in Christo Jesu moeten vervolginge lijden.

Item / Is 't dat wy mede sterven soo sullen wy mede leven / soo wy mede lijden / sullen wy oock mede regneren / &c. Ja van dese aengetekende bangigheyt / druck / droeffenisse / ellende / bannen / slagen / schelden / beliegen / verraden / vangen / beroven / smadelijken doodt en kruyce der Heyligen / overvloeyt de gantsche Schrift beyde met vermaeningen / ende oock met

exempelen ende geschiedenissen aen allen plaet-sen.

Dewijle dan de rechte waerachtige gerech-tigheyt ende Godtsalige vromigheyt van den Werelt aen / dus ellendelijk gehaet / vervolgt / uytgestooten ende vermoord is / gelijck aen den vorigen Godvruchtigen Vaderen overvloedelijk bewesen is / oock nu in dese laetste tijden aen veel wel gesien en bevonden wort / als geseyt is / acht ick 't na mijn bedenken wel profijte-lijk en goet te zijn onsen jongen zwacken en onbesochten Broederen en Susteren uyt Gods Woordt aen te wijsen / wie en hoedanigh sy zijn / die ons aldus vervolgen / en ons desen druk ende leet aen doen / waeromme sy dat doen / waermede sy haer Tyrannie en bloedt-handel voor recht beweren / wat profijt ons uyt het kruyce ontspringt / en wat belofte dat toegeseyt wort alle den genen die door de kracht haers Geloofs in allen aenvechtingen en nooden overwinnen / en door Christum Je-sum den stryt behouden / op datse hem door sulke goede aenwijsingen in der tijd tot alsul-ke versoeckingen rusten en schicken mogen / aengedaen met den Panzier der gerechtig-heyt / bekleed met den Helm der salighheyt / met den Schilt des Geloofs / ende gegort met het scherpe doordringende zweert des Geests / in alderley ootmoedigheyt / sachtmoedigheydt / lijdsaemheyt / met vierige gebeden en suchten tot den Heere / so wanneer daer eenige haesti-ge verwoedende oproer tegen ons opstaet ende uytgeroepen wert / ons dat selve als dan on-versiens niet en overvalle / eenen onverhoopten wind-storm / en plasregen onse huys niet ter neder en werpe / den brand der Sonnen dat opgewassen kruyt niet en verdrooge / des vyers hitte en kracht dat opgebouwt werck tot asschen niet en verbernen / en wy ons also voor haer grouwelijk dreygen / oproeren ende tyrannie tot eenen doodelijcken afval niet en ontsetten ende verschricken / daerom lieve soo leest 't en verstaet 't in alder liefden / want uyt reyner liefden heb ick dat mijnen lieven Broe-deren / nae mijn ontfangen gave ten dienste geschreven / weet de Heere.

1Ioa.5.4.

Een waer Christen bereyt hem altijt tot versakinge. Eph.6.13. 1Tes.3.3.

Mat.7.27. Lu.8.6. 1Cor.3.15.

Ten eersten / lieve Broeders / achte ick dat seer noodigh te zijn / een yegelijk Godvruch-tigh kint Gods ende strijder onder den kruyce Christi / die versachtinge ende verkoelinge in sijnen druck en lijden soekt / welk hem over-komt om dat getuygenisse Gods en sijnder conscientien / met alder neerstigheyt te beden-ken / wie / en hoedanig datse zijn / die hem so verwoedelijk vervolgen / benouwen / moeyen en leet aendoen / hoe dat sy geaert en genatu-reert zijn / op wat wegen dat sy wandelen / en uyt wat Vader sy na den Geest geboren zijn / alle die dat met neerstigheyt insien / ende met der Schrift wel rechten kan / sal na mijnen beduncken wel bevinden datse geen Christenen maer een ongeloovig / vleeschelijk / aertsch / moetwilligh / blind / verstokt / leugenachtig / afgodisch / verkeert / nijdigh / wreed / onbarm-hertigh / grousaem / leeuwisch en moordadigh volk is.

Hier leert kennen wat het voor lieden zijn die des Heeren volk vervolgen. Ioa.16.2. Esa.59.7. Rom.3.15.

Een volck dat inder daet en vrucht bewijst datse noch Christum Jesum / noch sijnen Va-der en bekennen / hoe wel sy sijnen Heyligen naem met den mond so hooge prijsen / en met den lippen groot maecken / een volck dat op slibberige kromme en verkeerde wegen gaet / een volk dat van de Christelijke liefde en vrede niet en weet / dat sijn herte ende handen in den bloede badet / dat van naturen tot vangen en worgen geboren is / kinderen en mede-geno-ten des geens / die van den beginsel af een Doodslager en Leugenaer geweest is / daer van de gantsche Schrift getuygt / datse den ondragelijken vloek en maledictie / dat ver-schrickelijcke oordeel Gods en dat verslinden-de helsche vyer tot eeuwigen tijden lijden en draegen moeten / of 't en zy dat sy opwaecken uyt den doodelijken diepen slaep haerder leelij-ker sonden / van gantscher zielen boete doen / dat vrolijke Euangelium Christi met volder herten strooben / Christum Jesum inder kracht aentrecken / en alsoo in haren gantschen leven en vruchten met der daet bewijsen / datse ha-ren God uyt alle hare krachten soeken / vreesen en lief hebben / hy zy dan Keyser of Koninck / Doctor of Licentiaet / Borger of Huysman / Man of Vrouwe / want by God / seyt Pau-lus / en is geen aensien der personen / maer wie dat sonde doet / sal sijne sonden dra-gen.

2Pet.2.12. Ioa.9.44.

Mat.3.8. Gal.3.27. Rom.13.7.

Mijn weerde en getrouwe Broeders in den Heere / merket wel: Aldusdanigen blinden / naekten / armen / ellendigen en onverstandi-gen volk is 't in Godtlijcke handelen / die u uwer conscientien en Geloofshalven dus bit-terlijk sonder alle barmhertigheyd / uytroepen en ombrengen.

2Cor.2.17.

Daerom behoort oock allen uytverkooren geheyligden kinderen Gods / hoe hert zy ook met den Kruyce van haer benaut ende belogen worden / niet over haer te vertoornen / maer hertelijk medelijden met haer te hebben / over haer arme zielen weemoedelijk te suchten / en met alder ootmoedigheyt en vierigheyt nae den voorbeelde Christi en Stephani voor hare woedige en verdoemelijke onwetenheydt ende blindheyt te bidden / want sy en weten alder dingen niet watse doen.

Act.7.60.

Wie weet offe God noch eenmael oogen en herten gave / om noch tot eeniger tijt te sien / en te bekennen / in wat blinde ongeloove dat sy gelegen / wat onreyne leven datse gevoert / wat volk datse vervolgt / en in wien datse ge-steken hebben.

Een Saulus magh een Paulus werden. Act.9.6.

Och mijn lieve Broeders aenmerkt u eygen voorleden leven wel / wy hebben alle eenen Heere hier voortijds met haer gedient / eender-ley kleedinge met haer gedragen / gelijkmen spreekt: Maer wat wy nu zijn / dat en zijn wy niet uyt ons / maer uyt God inder Ge-naden door Christum Jesum.

De stercke Godt / die ons dan na sijnder grooter barmhertigheyt uyt onse verdoemelij-ke duysternisse in sijnen wonderlijcken lichte beroepen heeft / leeft eeuwiglijk / sijn oore en is niet verstopt / sijn hand en is niet verkort / kan ook haer wel hooren en helpen / gelijk hy ons gedaen heeft / is ongetwijffelt.

1Pet.2.21.

En offe hen dan nimmermeer en bekeerden / maer met verkeerde onboetveerdiger herten in allerley Godloosigheden / bloeddorst / moet-wille en Tyrannie voort voeren / ende haer eynde namen / weten wy wel / wat de schrift als dan over haer betuygt en uytspreekt / te weten datse dat Rijke Godts niet be-erven en sullen / maer dat haer deel in den vyerigen poel zijn sal / die daer brandt vyer en solpher / en dat vyer sal een eeuwig vyer zijn.

Esa.59.1.

Alle

Rom.1.32. 1Cor.6.10. Gal.5.21. Eph.5.5. Ap.21.8. Mat.25.42.
O Godt wie kan dese zware straffe dragen.

Alle die dan dit aldus grondelijck kan bekennen en insien / te weten / dat zijn vervolgers dus geheel blind en onverstandig zijn / in alles wat den Geest aengaet / gelijck boven geseyt is / en dat haren loon en deel met den Engel des afgronds den eeuwigen ondragelijken toorn Gods / Dood ende Helsche brandt zijn sullen / die eeuwig en eeuwig dueren en nimmermeer ophouden en sal / ende dat ons Kruys om dat getuygenisse Jesu van haer opgeleydt / niet meer dan tijdlijck ende oogenblijckelijck en is / die heeft daermede eenen fijnen middel / zijn herte door Gods Genade reyn / van allen toorn / nijdigheydt ende wederwraeck tegen haer te bewaren / vieriglijck voor haer te bidden / God onsen eenigen noothelper sijn saecke alleen bevelen / ende sijn ziele midden in den kercker / vyer ende water / in alderley sachtmoedigheytd / lanckmoedigheydt / ende vrede onverbroocken te bewaren.

Tit.3.4. 1Pet.4.2.

Ten tweeden / achte ick dat oock een fijne versachtende plaester ende verkoelinge onser ellendigheyt ende jammers te zijn / so wanneer wy maer de eygentlijcke oorsake wel en bedencken / waerom onse vervolgers ons vyandlijck haten / en soo deerlijck om naem / faem / welvaert / goedt ende bloed brengen / namelijk / daerom / om dat ons de verscheenen Genade Gods door Christum Jesum in gelichtet is / dat wy dat gepredicklte Euangelium met eenvoudiger herten gelooven / en van onse blinde rukeloose leven en doodelijcke wercken afstaen / dat wy de rechte waerachtige gerechtigheyt des geloofs van God ge-eyschet / en de gehoorsaemheyt des H. Woords door de reyne vreese ende liefde Gods / in onser armer zwackheydt begeeren na te komen / dat wy Christum Jesum in eeuwigheydt gebenedijt alleen voor onsen eenigen Verlosser / Middelaer / Voorbidder / Heylandt / Geestelijcke Konink / Voorbeeld / Herder / ende voor onsen eenigen onbedriegelijken Leeraer en Meester houden / en bekennen: Dat wy alle Geesten / Leere / Concilien / Ordeningen / Statuyten en Ceremonien / soo verre den Geest / ende Geloove aengaet / met Christus Geest / Leere / Ordeninge / Geboden / en Ceremonien / rechten / en proeven / en alsoo alle Geboden en Ceremonien der menschen / die Gods Geboden en Ceremonien uytstooten en vernielen / niet alleen voor ydel en onnut / maer ook als verdoemelijk en Afgodisch met der Schrift achten en aensien / om dat wy onsen Godt boven alle menschen eeren en vreesen / sijn glorieuse waerachtige Woord in weerden houden / om dat wy de onreyne / ongesonden Afgodische / vervoerische / ende bloeddorstige Predikanten na der Schrift niet hooren dorven / om dat wy de gantsche wereld soo verre wy immer konnen ende mogen / met Godts Woord en Sacramenten / en met een ootmoedig nedrig leven / ja doch in der zwackheydt / na onse ontfangen gave in alder liefden vermanen en voorgaen / en also in haer verVoerische Leere / Afgodische Sacramenten / ende in haer moetwillige / aerdsche vleeschelijcke leven / hoe wel alles tot haren besten / bestraffen en in haren herten ende conscientien beschaemt maken. Somma / om dat wy haer de gewisse en onbedriegelijke Gods waerheyt / dat rechte waerachtige Licht / ende de Koninklijke wel gebaende Heyrstrate tot den eeuwigen leven met goeder trouwen voordragen / en also voor de eeuwige Helsche Doodt en Gods toorn / met Leere en Leven / so veel als in ons is / in allen goeden manieren waerschouwen en afschricken.

Mat.1.21. en 18.11. en 20.28. 1Ioa.2.1. Rom.8.3. 1Tim.2.5. Heb.6.20. en 7.4. Mat.28.18. 1Tim.6.13. Mat.11.28. Ioa.13.13. Mat.13.16.
Hier merket de oorsake waerom de vrome lijden moeten.
Mat.10.22. Ier.23.1. Mat.7.15. en 15.14. Ioa.10.3. Rom.16.16. 2Ioa.1.10.

Siet / mijn getrouwe Broeders / om dese oorsake hier verhaelt / licht / schrijft / roept / predikt / ende oproert de gantsche wyde Wereld dus nijdelijk over allen vroomen / ende is in sulken onmenschelijken verwoedtheyt ontsteken / als gy sien meugt. Dat ook de verscheurende wreede Wolven / ende brullende Leeuwen / met haer vergelecken geen Wolven ende Leeuwen / maer enckel tamme Gedierten / ende sachte Lammeren zijn: Want soo hert drijfse de bronstige bloedgierige Geest haers Vaders / datse noch op de Wet Godts ende Christi / welke de liefde is / noch op reden ende bescheydenheyt / noch op de ingeschreven Wet der Natueren / door welker de eene redelijke mensche den anderen billijk nae Godts welbehagen in alder liefden bejegenen / dragen / vermanen / ende dienen soude / acht of merk hebben / jae dat oock wel somtijdts de natuerlijke Vader sijnen eygen Soone / ende de Soone sijnen Vader / de Moeder haer Dochter / ende de Dochter haer moeder / de eene Broeder den anderen sijns geloofs halven met haet / mont of hand inder doot levert / gelijk Christus seyt.

Ioa.8.44. Mat.7.15. Rom.13.10. Gal.5.14.
Geen nijdigheyt so groot als de nijdigheyt die tegen Godes volk is.
Mat.10.21.

Siet / soo stoutelijk treden sy sonder eenige mijden ende vreese in de Jurisdictie Gods / in dat Ampt des Heyligen Geests: Drijven Christum Jesum / dat Hooft alder Vorstendommen en geweldigen / die alle macht heeft in den Hemel ende op der Aerden / uyt den Stoel sijns Godlijken Majesteyts / en rechten alsoo met haren yseren zweerde / nae haer eygen blind goedtdunken ende vleeschelijck voornemen / de uytverkooren Godvreesende vroome herten door Christum Jesum in God verlicht / over welker geen letterlijk zweerdt en richtet noch richten en magh eeuwiglijck: Want sy zijn geestelijk ende yveren om Godt ende om sijn Heylige Woord uyt dat binnenste haerder Zielen / oock tot den doodt toe.

Eph.1.22. Col.2.10. Mat.21.

Siet / so spijtig en stout (segge ick) is dat menschelijk vernuft / en so seer wreet en vyandlijk is de Satansche nijdigheydt / dat 'et hem niet en vreest met sijn moordadige doodlijck zweerd te strijden tegen den Alderhoogsten / te steken in Christum Jesum / en na alle sijn vermogen te vervolgen Gods H. Geest / gaven / Woord / waerheyt / ende alles wat God gebiet en hebben wil.

Och! dat God doch eenmael gave / dat de blinde Wachters deser wereld / ick meene de Predikanten ende Schrift-geleerden / haren hoorne in rechten toon / en tot bequamer tijd blasen konden / of datse hem aen den wandt hangen lieten / datse dat doodelijk moortgekrijs daer mede niet so tyrannelijken uyt en riepen / de vleeschelijke blinde wereld niet langer soo en verVoerden / noch de geweldt-hebbers ende Overigheden tot dat verderven ende bloedtworgen der Heyligen als de honden op een Ree hisseden / of dat gemeene volk eenmael van haren seurdeeg en zwijnen draf / ja van haer Geestelijk stelen ende moorden / een hertelijck walgen en verschricken krijgen konden. Ook allen Regenten en Overigheden haren toom

Ez.33.3.
De Predikers sijn des ontschuldigen bloeds meeste oorsake,
Mat.16.6. Luc.15.16. Ioa.10.1. Apo.17.6.

ende gebit uyt den mondt scheurden / en veele verschrickelijcke opsitters ende bloeddrijvers van haren rugge afstieten / ende niet langer als gebonden Esels also van haer drijven lieten / soude (so my dunkt) haren armen zielen voor Godt wel geraden ende goet zijn. Doch ick vreese dies / dat de leugenachtige moordadige Slange wel de nijdige bijtende Slange blijven sal: En dat de strijdende Vrouwe / de nieuwe Eva dat dagelijksche bijten en knagen in alder verduldigheyt ende lancksinnigheyt met haren Kinderen aen haer hielen tot aen't eynde lijden en dragen moet.

Gen. 3.1.

Gelijk ick dan uwer liefden hier onder weynigh woorden aengeteeckent hebbe / de eygenschap / Geest / en Natuere van den geenen die u verderven / goed en bloed soeken: en oock de principaelste / dringende oorsaken / waerom sy sulks doen / So wil ick ook nu sommige Historien ende exempelen uyt der H. Schrift mijnen Broeders voordragen / tot trooste en lavinge van alle ellendige / bekommerde / bedroefde herten / die om der gerechtigheyts wille druck ende ellende in haren vleesche lijden moeten hoe het gevalt / in welker historien en exempelen al sulx alle (als gehoort is) in alle klaerheyt bevonden en gespeurt wert.

Mat. 5.39.

Ten eersten / als nu onser alder Moeder Eva haer twee eerste Soonen / te weten Caim en Abel / gebaert hadde / is Abel een Schaepherder geweest / ende Caim een Ackerman. Het is geschiedt (seydt Genesis) na sommige dagen dat Caim den Heere eenen Offer bragte van den vruchten des Ackers / Abel desgelijks van de eerstelingen sijnder Schapen / en van haren vette / ende de Heere heeft gesien op Abel ende sijne gaven: Maer op Caim ende sijne gaven en heeft hy niet gesien: Daerom is Caim seer toornig geworden / en heeft sijn aenschijn door grooten toorn verstelt / gelijck de Godloosen over de Godvreesende altydt doen / om dat Godt haer aensiet / en haren Offer bemint / sprack bedriegelijk met sijnen vroomen ende eenvoudigen Broeder Abel / die sijns Broeders nijdigheyt ende bloedige herte niet en wiste / laet ons buyten gaen / ende als sy nu op den velde waren / moght sijnen moordadigen yverigen Geest / niet langer gebonden ende sijn bloedige wraeckgierige herte niet langer verborgen blijven / het moeste in 't werck blijcken / dat in het herte begreepen lagh. Hy stont op tegen sijnen onschuldigen Broeder / ende heeft hem door sijnen grousamen grimmigen toorn verworgt ende sijn leven gerooft. Waerom is dat geschiedt? Dan dat Caim uyt den quaden was / ende sijne Werken quaedt / en dat sijns Broeders werken goet waren / gelijk Johannes seyt.

Gen. 4.2.

Abel was Gode aengenaem.

Laet ons buyten gaen en heeft den Hebreeuschen text niet.

De bloetgierige Caim verworget den vromen Abel om dat sijn werken recht waren. 1 Joa. 3.12.

Ick meene Lieve Broeders / dit is wel een fijn exempel / en goede aenwijsinge / waerom de gerechtige alle wegen der ongerechtiger uytveegsel / en roof geweest is / noch is / en ook wel blijven sal / gelijck de Schrift genoeg betuygt / ende oock de dagelijcksche ervaringe ons licht ende klaer inder daet leert ende mede brengt.

Ten tweeden / Godt de Heere gebenedijde den Aerdsch Vader Isaac / ende gaf hem tot eenmael twee Soonen / de Outste worde genoemt Esau / ende de jonckste Jacob / Esau was een Ackerman / en wiltvank of weyman / ende hadde grooten lust aen jagen. Als hy eenmael te huys quam / seer vermoeyt / heeft hy Jacob sijnen Broeder om eender spijsen halven sijn eerste geboorte verkocht en toegezworen.

Gen. 25.26.

Daer na is 't ook geschied / dat Jacob door bedrog ende listigheydt sijns Moeders van sijn verjaerde Vader Isaac onder den name of in den schijn sijns Broeders Esaus / de Benedictie verkreeg: doch het was alsoo Gods opset en wille / tot een gedenkenisse der letterlijke Synagoge ende der Gemeenten Christi / nae den woorde des Heeren tot Rebeccam geschiet / doen sy noch zwanger was / te weten: Tweederley volcken zijn in uwen Lichaeme / ende tweederley lieden sullen hen uytscheyden uyt uwen lichaem / ende dat een volk sal dat ander te boven gaen / en de outste sal den jongsten dienen.

Rom. 9.12.

Als nu Esau sulks gewaer worde / heeft hy bitterlijk geweent ende geseyt: met recht is hy Jacob genoemt / want hy heeft my nu tweemael vertreden / de Benedictie heeft hy gesocht / maer niet als Jacob mogen verkrijgen. Want God die en woudes niet / als boven geseyt is.

Gen. 27.36.

Esau is toornig geworden op sijnen Broeder Jacob / om der Benedictien wille / met welke hem sijn Vader Isaac Gebenedijt hadde. De nijdige bittere gramschap brack hem uyt / en sprak: Den tyd sal haest komen / dat mijn Vader rouwe dragen sal: Want ik wil mijnen Broeder Jacob dooden. Daerom moeste de gesegende Jacob van sijnen lieven Vader en Moeder af wijken voor dat aensicht sijns toornigen Broeders / in verre Landen vlieden / een dienstelijcke Knecht sijn in den Huyse Labans / twintig Jaren lank / die ook niet nae der billijckheydt ende liefde met hem en handelde / hy en dorst ook niet wederom nae den Lande sijnder geboorten in keeren / tot dat de Heere tot hem sprak: Treckt weder in u Vaderland / en tot u maegschap / ik wil met u zijn.

Gen. 31.3.

Mijn hertelijcke lieve Broeders / nemet waer: Want gelijk de Patriarch Jacob om de uyterlijcke Eerstgeboorte ende Benedictie gehaet ende van sijnen ongeestelijken / wilden / ende hoerachtigen Broeder Esau vervolght wert / also worden oock noch heden ten dage alle de gene die nae den Geest met den name Jacob genoemt zijn / namelijk de waerachtige Christenen die den Duyvel / Wereld / Vleesch ende Bloed in de kracht des Heyligen Geest / overmits den geloove vertreden / dat recht der eerster geborener die in den Hemel ingeschreven zijn / verkrijgen / en door onsen waerachtigen Isaac / Christum Jesum / met Geestelijcker Benedictien in 't Hemelsche wesen tot eeuwiger heerlijckheydt Gebenedijdt werden / van haren ongeestelijken / wilden en hoerachtigen Broeders seer nijdelijk gehaet / en tot der dood toe vervolgt. Moeten ook daerom vlieden van d'een Land in 't ander / van d'een Stad in de andere / met grooten druck / gebreck en ongemak / in Kerkers en Banden / met honger en slagen / tot water / vyer / en zweert / alle de daegen haers Levens / gelijck men sien magh.

Alle waerachtige Christenen zijn ook Jacob.

Heb. 12.23. Eph. 1.20.

Mat. 10.23. Heb. 11.36.

Siet / also tyranniseert de vleeschelijke Esau tegen den Geestelijcken Jacob / om der

Geeste-

Geestelijcker eerst-geboorte ende benedictie wille: Hoewel sy beyden met den anderen uyt eenen Vader Adam / ende uyt eenen Moeder Hevam geboren / ende na den beelde Gods geschapen zijn.

1 Reg.15.23.

Ten derden: Saul de eerste Koninck in Israël is om sijner goetdunkenheyts en ongehoorsaemheyts wille van den Heere verstooten / ende David de Sone Isai / de Bethlehemiter / is wederom door den Propheet Samuel nae Gods bevel van de Kudde opgenomen / ende in sijn plaetse gesalft / doch by den leven Sauls dat Rijcke niet ontfangen. De Heere was met David / ende sterkte sijn hant / hy wrocht wonderlijke krachten in des Heeren Naem / hy verloste dat geroofde Schaep uyt den mont der Leeuwen ende der Beyren / hy verworghde den verschrickelijken grooten Goliath / hy over quam twee hondert Voorhuyden van den Philisteen / hy handelde in alle dingen kloeckelijk / recht ende dapperlijk / want de Heere segge ick / was met hem. Maer het geschiede / doen Saul weder quam van der Philistijnen slagh / dat de Vrouwen uyt alle Steden Israëls den Konink te gemoete vrolijk speelden en songen in allerhande Snaren-spel / met Trommen en Vedelen / genoechelijk onder malkanderen / ende seyden: Saul heeft 'er duysent geslagen / ende David thien duysent. Doen vergramde Saul seer / ende dat woordt geviel hem qualijk / ende sprack: Sy hebben David thien duysent gegeven / ende my duysent: Wat gebreekt hem meer dan 't Rijck?

1 Reg.16.11.

1 Reg.17.34.

1 Reg.17.49.

1 Reg.18.7.

De eerste oorsake waerom Saul tegen David vergramde.

Ende van dien dage aen en hadde David geen gunste meer by Saul / maer Saul dacht heymelijk ende openbaer met grooter vlijt ende listigheyt nae sijn bloedt ende leven. Hoewel Saul de vroomheyt Davids wel bekende ende dat de Heere met hem was: Ja sijn herte brande in alsulcken afgunstigheyt / nijt / wrake ende bloed-dorst / doen David ontkomen was / dat oock de goede Achimelech met des Heeren Priesters / ende de gantsche Stadt Nobe om Davids wille moeste sterven en op eenen hoop liggen.

Sauls nijdigheyt tegen den vromen David.

1 Reg.22.9.

Hy en aensagh noch vroomheyt / noch beleeftheyt / noch trouwe / noch weldaet van David tegen hem ende oock tegen gantsch Israël bewesen / oock niet Gods gonste / werck en wille: Maer hy was soo uytsinnigh ende dronken in sijnen toorn ende nijt geworden / dat alle de benijders ende verraders Davids / gelijk Doëg / Idumeus ende de Sipheren / hoogh by hem gesien ende ge-eert waren. Maer de vredemackers / ende die ten goeden rieden / gelijck zijn eygen Sone Jonathan / als suspect by hem gehaet ende gehouden waren.

1 Reg.23.19.

1 Reg.20 30.

Somma / David moeste de vlucht nemen ende vlieden sommige Jaren langh van dat een landt in dat ander / ende van d'een woestijne in de andere / ende van den eenen bergh op den anderen / tot dat Saul van de Philistijnen overwonnen / op den bergh Gelboe sijn bloedige moorddadige zweert (dat hy oock tegen den gerechtigen ende onschuldigen getrocken hadde /) door enckel mistroostigheyt ende onverduldigheyt in sijn herte wranck / ende hem selven dat leven nam.

1 Reg.23.1. en 24.1. en 25.10. en 27.2.

Gods hant ende straffe over de bloetgierige Tyrannen.

1 Reg.31.4.

Aldus straft de Almachtige Heere ende Gewelt-hebber aller dingen / de stoute bloed-dorstige Tyrannen / eenen yegelijken tot sijner tijt / die dat zweert haers Ampts tegen Godt gebruycken / ende tegen sijne uytverkorene / gelijckmen hier aen Saul / ende op andere plaetsen der Schrift / aen Pharaonem / aen Antiochum / aen Achab ende Jesabel / Herodem en noch meer andere sien magh.

Exod 14.28.
2 Mac.6.18.
3 Reg.22.24.
4 Reg.9.31.
Act.12,1.

Gods genade ende hulpe over alle vrome.

Exod.14.22.
1 Reg.23.14.
2 Reg.18.46. en 19.16.
4 Reg.6.20.
Dan.3.17. en 6.20.

Hy kan daer tegen sijne Uytverkorene wel bewaren en helpen uyt aller nood / hoe seer sy oock benauwt zijn. Gelijck hy aen gantsch Israël by de Roode Zee / hier by David / aen Eliam ende Heliseum / aen Danielem aen der Leeuwen kuyl / aen den Jongelingen in den Oven / ende aen meer andere in grooter kracht schijnbaerlijk wel bewesen ende getoont heeft.

Hier hebben wy wederom een klaer exempel ende voorbeelt aen Saul ende David / hoe dat over al de stoute / moetwillige / eygensinnige ende vleeschelijke Vorsten / hoewel sy Christelijke Vorsten ende genadige Heeren willen genoemt zijn / met alle wreetheyt ende bitterheyt handelen ende voortvaren tegen den waerachtigen David / Christum Jesum / ende tegen alle sijne geheylighde / die hy overgoten ende met de Olie sijns Heyligen Geests gesalft heeft / die kracht hebben uyt der hooghte / met hem / in hem / ende door hem / te overwinnen den verschrickelijken helschen Leeuw / Beyr ende Goliath / Helle / Sonde / Doodt / Duyvel / Maledictie ende Toorn Gods. Dese en moyen met den ergh-meynenden Saul overal genen vrede hebben / hoe onschuldigh / Godvreesende ende vroom sy oock zijn. Hier en helpt gantsch geen onschult noch vroomheyt / bidden noch tranen / Woordt noch Christus / het moet u doch met David alles verdraeyt ende ten erghsten gekeert worden. Het is alom soo geweest / het sal oock soo (nae mijn bedenken) wel blijven tot den eynde toe.

Godvreesende en konnen by de wereltgenen vrede hebben.

Nochtans mijn Broeders / en vreest niet; want alle uwe verbolgers ende benijders sullen doch als een kleet verouden / hoe machtigh / hoe heerlijk ende hoe glorieus sy oock nu gehouden zijn. Want alle vleesch is Hoy / ende alle heerlijckheydt des vleeschs is als een Bloeme des Hoys.

Psal.102.17.
Esa.51.9.
Esa.40.6.
1 Pet.2.24.

Maer gy sult in Godt bloeyen en toenemen / ende uwe vrucht en sal nimmermeer verwelcken: want dat Rijcke Jerusalems is u gegeven / ende de heerschapper Heere sal eere aen u hebben / en die sal u (hoe seer oock Saul raest) de eeuwige hutten geven / die hy u en alle Uytverkorenen van eeuwigen tijden in sijner grooter liefden toege-eygent en bereyt heeft.

4 Esdr.2.10.

Ten vierden: Jeremias / Helkie Sone / een Priester uyt den Priesteren tot Anatoth / een geheyligde van Moeders Lichaem / die is van Godt van sijner jonkheyt aen tot eenen Siender ende Propheet verkoren / hy heeft Juda ende Benjamin van hare ongehoorsaemheyt / hertneckigheydt / allerley overtredinge / sonden / valschen Gods-dienst / Afgoderyen ende bloet-schult uyt Godts Mondt ende sijn Wet hert ende hert bestraft / hy leerde boete ende afkeeringe / ende Propheteerde van den beloofden Messia / dien hy de gerechtige spruyte ende plante Davids noemt / hy predikt de toekomende straffe ende de toorne Gods / te weten / de gevankenisse ende ondergangh des Koninks / de verwoestinge der Stadt ende des Tempels / ende de gevanckenisse des Volcks tot t'seventigh jaren toe / &c.

Ier.2.5.
Ier.3.7. en 6.16 en 7.1. en 8.1.
Ier.23.5. en 33.15.
Ier 22.24. en 27.6. en 29.10.

Ende dese sijne Prophetien / trouwe waer-

schou-

schouwingen / gesichten ende bestraffingen uyt des Heeren Mondt / zijn hem tot enckel scherpsteekende doornen geworden / sijn Woordt en Vermaningen hebben sy verstooten / ende niet gewilt. De vrome Propheet ende ttouwe Dienaer Gods moeste haerer aller trouweloose verrader / oproerder ende ketter zijn. Des Heeren Woordt moest hem tot een dagelijks verwijt ende spot zijn: hy wert menighmael gevangen ende geslagen / ende in vuyle stinkende putten geleyt / in sijnen doodt hebben sy geraet-slaeght / hy werdt alsoo met den kruyce verdrukt ende bezwaert / dat hy eenmael in sijner herte voornam / niet meer te Prediken in den Naem des Heeren / ja hy vervloekte den dagh sijner geboorten / ende den man / die sijnen Vader boodschapte / dat hem een knechtken geboren was.

Ier.26.8. Ier.12.4. Ier.20.1. en 26.8. en 37.12. Ier.11.19. en 18.18.

Aldus heeft de weerde man Godts om sijns Heeren Woordt ende waerheyt / den zwaren zantsack veel jaren moeten dragen / alle schelders het oore / ende alle slagers den rugge bieden / tot dat dat water der droeffenissen / dat verstockt / hertneckigh / ongeloovigh volck in den mondt ginck / ende (eylacen) al te late sage dat Jeremias / des Heeren rechte Bode ende waerachtige Propheet was / noch heeft hy boven allen desen / tot een danck-penningh sijner groote liefden ende sueren zwaren arbeyt / in Egypten onder de steenen / sijn leven moeten eyndigen ende insluyten.

Ier.20.9. Ieremia een recht voorbeelt aller waerachtiger Predikanten.

Mijn beminde Broeders in den Heere / hier mede wil ick de Historien des Ouden Testaments afkorten / want den tijt en gunt 't niet / hier al te vertellen. Waerom oock de vrome Joseph van sijnen Broederen soo jammerlijk gehaet wert / van haer-lieden in den kuyl geworpen werdt / wederom uytgetogen / den Ismaëliten verkocht wert / en van sijns Heeren onkuysche Huysvrouwe als een trouweloos overspeelder aengeklaegt / onschuldigh sijns Heeren toorn / kerker en banden lijden moeste. Desgelijks waerom de Edele hoogberoemde Propheet ende Euangelist Esaias onder den bloedigen en afgodischen Tyran Manasse met eener saege in twee stucken gesneden is / gelijck de Historien melden. Waerom de lieve en Geestelijke Propheet Ezechiel van de overgeblevene uyt Dan en Gad met den steenen overrompelt is. Waerom Urias van Cariathiarim van Joachim den Konink Juda / met den zwaerde gedoodt is.

Gen.37.18. Josephs lijden ende droeffenis. Gen.39.20.

Esaias martelisatie.

Ezechiels doot.

Urias van Cariatjarims doot.

Waerom Zacharias de Sone Barachie tusschen den Tempel en den Altaer gesteenight is. Waerom de grootmachtige en wonderdadige Propheet Elias voor de bloetdronkene en Afgodische Jesabel wijken moeste. Waerom de drie Jongelingen / Sadrach / Mesach en Abednego / in den gloeyenden Oven moesten / ende Daniel in der Leeuwen kuyle. Ende waerom de eersame volstandige oude Schriftgeleerde Eleazarus / en de hoog-prijselijke Godvreesende Vrouwe met haer seven Sonen / van de verschrickelijke godloose Wolvige Antiocho / soo onmenschelijk en grouwelijk gehandelt / gemartelisecrt / gebraden / omgebraght ende vermoort zijn. En diergelijke raseryen / bloetvergieten en tyr nnyen meer.

Zacharia.

Elias vlucht. 1 Reg.19.1.

Dan.3.12. en 6.7. 1 Mac.6.18. en 7.1. Des vromen Eleazari ende der eerlijcker volstandiger vrouwen met hare seven Sonen ellende ende doodt.

Siet / mijn Broeders / hier moet een yegelijk Christen toe verdacht zijn / want dit is de eygentlijke belooninge ende kroone deser werelt met welcke sy alom afgedanckt / beloont / ende vereert heeft allen getrouwen Dienaren ende Knechten Godts / die haer dat Rijck Godts / Woordt ende Wille / in reyner liefde voordragen / tot boete ende penitentie riepen / menigerhande Godsalighcyt / gonste ende dienst bewesen / ende die in allerley heyligheyt / gerechtigheyt / waerheyt / Gods vreese ende liefde / als den gulden Kandelaer in des Heeren Hutte gelichtet ende als de vruchtbare Olijf-boomen in den huyse Gods gegroent ende gebloeyt hebben. Alle die dese ende diergelijke geschiedenissen ende Historien der vromer Mannen Gods wel bedenckt / die en sal sonder twijffel niet vertsagen / maer in alle sijnen druck / kruys ende lijden door Gods Genade wel bestaen / en tot den eynde toe onverandert / vroom en sterck blijven.

Exod.17.3.

Gelijk ick dan uwer liefden sommige Historien uyt de Heylige Schrift aengewesen hebbe / in de welcke klaerlijk gesien wordt / hoe dat over al de rechte waerachtige gerechtigheyt geleden heeft / uytgeroeyt ende gekruyst is / soo wel voor de Wet als in de Wet / wil ick oock door Gods Genade nu sommige exempelen uyt den Nieuwen Testamente daer stellen / door welcke een yegelijk in sijner conscientie genoegsaem magh geleert worden / om met den Heyligen Paulo te bekennen / dat alle die Godsaliglijken willen leven in Christo Jesu / vervolginge moeten lijden.

2 Ti.3.12.

Ten eersten / Joannes / de Dooper Christi / een mensch van Godt gesonden / gelijck de Euangelist getuyght / een bernende en lichtende Lanteerne / gelijk Christus seyt. Van den welcken Esaias soo lange te voren geprophetecrt hadde / seggende: Een roepende stemme in der Woestijnen / bereyt den wegh des Heeren / ende maeckt sijne voetpaden recht. Den welcken Malachias noemt / den Engel des Heeren. Wiens geboorte / grootheyt / heyligheyt / ampt / leeringe ende vreese / door den Hemelschen Bode Gabrielem / sijnen Vader Zacharia verkondight ende geleert is: Die met den Heyligen Geest noch in den lichaem sijns moeders vervult was: Die gantsch Judeen boete en penitentie Predickte / Christum Jesum des gantschen Wereldts Saligmaker ende eeuwige verlosser aenwees / ende seyde / Siet dat Lam Gods / siet die wech neemt de sonden der Wereldt / van den welcken oock de Sone Gods selve getuygenisse gaf / dat hy geen waeyende riet en was / met sachte heerlijke kleederen niet gekleet en was / dat hy grooter dan een Propheet was / dat hy de toekomende Elias was / dat hy door den weg der gerechtigheyt gekomen was / en dat onder allen vrouwen kinderen geen meerder en was opgestaen / als hy / die oock by der gemeenten voor een Propheet gehouden was / evenwel hebben sy geseyt. Hy heeft den Duyvel / ja hy is van Herode den Konink / als een oneerlijke vuyle boeve uytgestooten / en moest na sommige dagen de glorieuse Uytverkoren H. Man en vrient Gods om eens Hoeren wille / als een schandig quaetdoender / onder de handen des Hang-mans sijnen Honig-vloeyende mondt en hooft henen geven / en vallen laten / en daer boven van een ydele hooveerdige danssende deerne / en van een onkuysse overspelige vrouwe / als een present en banket gerecht / den dronkenen / onnutten en Godloosen gasten Herodis / in een schotel gepresenteert en vertoont worden.

Ioan.1.33. Ioan.5.33. Esa.40.3. Matt.3.3. Mal.3.1. Matt.12.10. Ioan.1.36. Matt.11.17. Luce 7.24. Matt.11.9. Matt.11.14. Marci 11.11. Matt.14.3. Marci 6.22.

O Heere /

O Heere / aldus klagelijk ende jammerlijk zijn over al de gerechtige om haerer vroomheyt wille / van dese grouwelijke / bloedige / moordadige Wereld omgebraght ende gericht / ende niemant en neemt 'et ter herten / jae daer wort alsoo met haer omgegaen ende gehandelt / dat het schijnt voor de oogen der onwijsen / recht of de vrome voor sijnen Godt eenen stank ende grouwel is / van Godt verbannen ende vermaledijt is / en dat hy in der eeuwigheyt genen troost noch genade by sijnen Godt en magh hoopen noch vinden. Och neen / de Heere zy gebenedijt / hoewel haer leven by de onverstandige Wereldt niet dan enckel rasernye en schijnt / ende haer eynde sonder eere / soo weten wy evenwel datse des Heeren Oog-appel / Volck ende kinderen zijn / dat hare doodt ende bloedt dierbaer voor des Heeren oogen is / dat sy nae een weynigh drucks in velen sullen beschickt worden / dat haer dat Rijke der Hemelen is / dat haer de pijne des eeuwigen doodts niet roeren en sal: Maer dat hare edele zielen in de eeuwige ruste ende vreede zijn. Jae mijn Broeders / dies magh hem een yegelijk Christen in allen nooden ende aenvechtingen / in sijnder herten wel troosten en verblijden.

Ick meyne waerachtige Christenen mogen wel met recht een uytveegsel genoemt worden. 1 Cor.4.13. Sap.5.4. Zach.2.8. Psal.115.1. Sap.3.1. Matt.5.11.

Sap.3.1.

Ten tweeden: Stephanus de gekroonde Gods / een Man vol met geloove / kracht en met den Heyligen Geest / en dede groote wonderen ende teeckenen onder den Volcke / gelijk Lucas seydt / met alsulcken wijsheyt en Geest / na de belofte Christi van Godt begaeft / dat oock alle sijne wederspreekers / te weten / de Libertiners / Cyriners / Alexandriners / &c. voor hem moesten zwijgen en beschaemt staen. Als sy dat sagen / woude de Geest haers Vaders sijnen aert bewijsen / gelijk hy oock van den beginne gedaen heeft / de verteerende nijdigheyt moeste sijn konste gebruycken / Stephanus moeste voor dansen / recht en billigheyt hebben sy uytgestooten / Belials mannen hebben sy bewilligt / die den Godvruchtigen ende vromen Stephanum met leugenachtige ende doodelijke tongen sloegen / ende seyden: Wy hebben hem hooren spreecken lasterlijke woorden tegen Moysen / ende oock tegen Godt / hy seydt oock dat Jesus van Nazareth dese plaetse sal verwoesten / ende veranderen de Wetten die ons Moyses gegeven heeft. Aldus heeft de Serpentische leugen over al dat rechte gehouden / daermen geraetslaeght heeft om de Heyligen te vernielen. Sijn eygen vyanden sagen sijn aensicht aen / als dat aensicht eens Engels Godts. Hy sprack dat Woordt des Heeren onbevreest. Hy bestrafte dat valsche betrouwen op haer Wet ende Tempel: Hy betuygde Christum Jesum in grooter kracht / op welcken Moyses ende alle Propheten geprophetеert ende gewesen hadden. Hy is ten laetsten in sijn reden tot der vergaderinge seer heet ende yverig geworden / om dat sy de barmhertige besoeckende Godt in alle sijne weldaden ende aengeboden genade / soo ondanckbaerlijk uytstieten / ende over al niet en wilden. O gy hartneckige (seydt hy) ende gy onbesnedene van herten ende van ooren / gy wederstaet doch aller wegen den Heyligen Geest gelijck uwe Vaderen / alsoo oock gy. Wie is 't van den Propheten / die uwe Vaderen niet vervolgt en hebben? Ja sy verworghden alle die de toekomste van desen gerechtigen verkondigden / der welcker verraders ende moorders gy geworden zijt. Gy hebt de Wet ontfangen / door den Engelen beschickt / ende gy en hebtse niet gehouden. Ende als sy dese straffende ende scherp-luydende woorden hoorden / en hebben syse niet langer konnen verdragen / want haere herten sneden van malkanderen / ende sy knersten met haeren tanden over hem:

Luce 21.9.

Act.6.9.

Ioan.8.44.

Act.6.15.

Stephanus vrymoedige bestraffinge.

Maer Stephanus vol van den Heyligen Geest / sag op na den Hemel / ende sag de heerlijkheyt Gods / en Jesum staende ter rechterhant Gods / ende seyde: Siet / ick sie den Hemel open / en des menschen Sone tot ter rechterhant Gods staen. Doen riepen sy luyde / en stopten hare ooren / ende en konden sulcke lasterlycke woorden niet langer dragen / dat die boose ketter hem soo hooge roemde / en den gekruysten Christo sulcke eere gaf. Sy liepen eendrachtelyck tot hem / ende sy stieten hem ter Stadt uyt / en steenigden hem in grooten toorn ende rasernye. Maer Saulus bewaerde der getuygen kleederen. Stephanus riep / en seyde: Heere Jesu ontfangt mynen Geest / hy knielde neder / en schreyde met luyder stemme / na den aert en voorbeelt sijns Meesters in den kruyce: Heere / en rekent haer dese sonde niet toe / want sy en weten niet wat sy doen: Ende alsoo is dese vrome getuyge ontslapen in den Heere / ende heeft ontfangen de kroone des Levens / die Godt belooft heeft allen den genen die hem van gantscher herten in der waerheyt vreesen / lief hebben ende soeken.

Act.7.56.

Stephanus doodt ende afscheyt.

Luce 23.33

Iac.1.12. 2 Tim.4.8.

Merckt wel / O gy Godvreesende Leeser / ende leert doch door alsulcke Exempelen kennen / hoe dat alle de gene / die des Heeren Woordt met getrouwer herten gelooven / deelachtig werden des Heyligen Geests / aengedaen met 'er kracht uyt der hoogte / welckers monden uytvloepen genaede ende wijsheyt / des Werelds schande ende sonden straffen / die moeten met Stephano ter Stadt uyt / ende de vliegende steenen smaecken. Lieve Broeders / biddet yveriglijck / ende bereydet u / want door veel drucks moeten wy ingaen tot den Rijcke Godts / hier is lijdsaemheyt ende geloove der Heyligen / och mijn Broeders waeckt.

Act.14.22. Apoc.13.11.

Ten derden / Paulus een knecht Gods ende een Apostel Jesu Christi / een Uytverkoren Vat / een Vorste des H. Woords / een Apostel en leeraer der Heydenen / die niet van den menschen op der aerden / maer van Godt selve uyt den Hemel in den dienst des Euangeliums beroepen was / krachtig en yverig in der leere / onstraffelijk in den leven / die meer geloopen / ende meer dan alle die andere Apostelen gearbeyt hadde / die den Duyvel uyt dreef in des Heeren Naem / die den doot gevallen Eutychum wederomme verweckte / die met sijn zweetdoeken den kranken gesontheyt gaf / die de hantklevende slange over al niet en schade / die als een waerachtigh Propheet veel toekomende dingen op de laetste tijden Propheteerde / in den derden Hemel opgetogen / in den Paradijse Gods ingevoert / ende sulcke Visioenen gesien / dat 'et geen mensche om uyt te spreecken bequaem en was / die een onbedriegelijcke voorganger was in allerley gerechtigheyt / heyligheyt / Godsaligheyt ende deugden / die niet hem selven / maer sijnen Godt ende sijnen naesten van gantscher herten sochte / ende be-

Tit.1.1. Act.9.15. Act.14.8. 1 Tim.2.7. 2 Tim.1.11. Gal.1.11. 2 Cor.11.24.

Act.16.18. Act.20.9. Act.19.11. Act.28.3. 1 Tim.4.1. 2 Tim.3.1. 2 Cor.12.1.

1 Cor.12.9.

1 Cor.12.6. Phil.3.4. en 4.12. 2 Thes.3.7. 2 Cor.4.2. Phil.3.7. Rom.15.18.

beminde / die niet en hadde dat hen beschuldigde / die alle sijn gewin voor schade achte / op dat hy alleen Christum Jesum winnen mogt. Jae die niet en dorste spreken dat Christus Jesus in hem niet en wrachte. Dit alles niet helpende / hoe heylig / hoe onstraffelijk / hoe neerstig / hoe hoog beroepen / hoe wonderdadig en hoe Gods-dienstig hy was / moeste hy evenwel met Symon Cereneo / Christo dat kruyce helpen dragen. Want soo haest hy van den Hemel beroepen was / van Anania geleert ende gedoopt was / van sijnder Tyrannyen afliet / in Damasco Christum Predikte / heeft hy selve by der nacht in eenen korf over de mueren neder gelaten / der bloetgierigen lagen moeten ontwijcken / ende voor vlien.

Matt.27.32.
Act.9.17.

Paulus versoekinge ende ellende.
Act.9.25.
2 Cor.11.25.
1 Cor.1.23.

Meenigmael is hy gevangen / driemael met roeden gegeesselt / eenmael gesteenigt / tot Ephesum den wilden Dieren voor geworpen / ende ten laetsten nae onbegrijpelijcke ende ontellijke veel Reysen ende moeyten van 't eene landt in 't andere / nae vele geledene naecktheyt / koude / hitte / dorst / honger / arbeyt / waecken / sorgen / periculen ende bangigheden / is hy tot Jerusalem van den Joden aengegrepen / geslagen / voor den Rechter beschuldight / en sijn doot gezwooren / tot Cesariam ingesloten / ende nae sijne Appellatien met vele bervarenissen / ende Schip-breucken te Romen gekomen / voor den Keyser gestelt / ende tot sijner tijdt onder Nerone / aller bloetgierigen Tyrannen Hooft ende Vorst / met den Zwaerde gerichtet / heeft hy sijn ziele moeten opofferen en sijn leven daer geven.

Act 21.27.
Act.23.12.
Act.27.41.
en 6.28.
Paulus doodt ende uyt-ganck.

In gelijcker maten zijn oock die Apostelen binnen Jerusalem gevangen ende gegeesselt / de gemeente verstroyt en vervolgt / ende Jacob onder Herode met den Zwaerde afgehouwen en vermoort / &c.

Act.5.41.
Act.8.1.
Act.12.1.

Alle die nu noch meer Historien / als hier uyt de Heylige Schrift aengeteekent zijn / ondersoecken ende weten wil / die leese in Eusebium / in Ecclesiastica Historia / en hy sal alsulcke onmenschelijke grouwelen / tyrannyen / onbarmhertigheden / nijdige helsche leugenen tegen den onschuldigen bevinden / daer beneffens ook sulcke sonderlinge nieuwe bedachte manieren / om de Christenen te pijnigen / marteliseren / om te brengen / uyt te roepen / en te verworgen / dat een natuerlijk mensche / ick zwijge Geestelijk / daer voor in sijner herten moet verschricken en uytsetten.

Dat Kruys heeft in den Nieuwen Testamente den waerachtigen Heyligen tot noch toe gedrucket.

Mijn allerliefste Broeders in Christo Jesu / zijt doch vrymoedigh ende in den Heere wel getroost / gy die uwe schouderen ende rugge onder dat Kruyce Jesu Christi ongedwongen en vrywilliglijken gebruyckt hebt. Want gy uyt ter Schrift / en aen dese voorgesette exempelen / beyde des Ouden en Nieuwen Testaments / wel siet ende merckt / hoe dat alle Godvreesende Mannen en Kinderen Gods / alle gerechtige en Propheten / alle Apostelen en waerachtige getuygen Christi / ja oock Christus Jesus selve / gelijk wy noch hooren sullen / door dese eensame Woestijne / door desen engen smadelijcken ende bloedigen wegh aller ellenden / kruys en lijdens tot den waerachtigen beloofden lande / en tot der eeuwiger heerlijckheyt ingedrongen zijn.

Matt.7.14.

Jae dese is ende blijft alleene die eenige enge ende naeuwe wegh ende poorte / door welcken wy alle passeeren moeten / ende door geenen anderen nimmermeer / die wy tot den eeuwige leven / ruste ende vrede met allen Heyligen begeeren in te gaen / gelijck Christus selve seydt: Wie my navolgen wil die versake hem selve / ende neme sijn kruys op / ende volge my na. Daeromme lieve Broeders / gy die den Heere soeckt / vreest ende lief hebt / ende daerom van dit erge ende Afgodische geslachte vele lijden ende dragen moet / vreest niet den genen die uw goet nemen / Christum ende den Hemel en mogen sy u niet nemen / ofte die u lichaem dooden / uwe zielen mogen sy niet dooden / maer vreest van gantscher herten / den genen die macht heeft uwe lichaemen ende uwe ziele eeuwelijck te verstooten tot der Hellen / jae mijn Broeders / wilt gy des Heeren Volck ende Discipel zijn / soo moet oock dat Kruyce Jesu Christi van u gedraegen zijn / is ongetwijffelt ende waerachtigh.

Matt.16.24.

Matt.10.28.
Luce 12.4.

Hier leert wien gy vreesen sult.

Ten vierden: Nae dien wy wel treffelijke Historien uyt de Bybelsche Schrift den goethertigen Leeser hebben voor gedragen / in welcken dat tyrannische gemoedt / dat nijdige herte der Wolvige scheuren ende plucken / dat ellendige beestige Marteliseeren ende bloetvergieten deser Goddeloose Wereldt / tegen den gerechtigen opentlijcken afgebeeldt ende gespeurt wert. Soo willen wy oock nu ten laetsten door Gods Genade / een weynig aenteeckenen / hoe niet alleene de knechten / van welcken wy nu hier geseyt hebben / maer ook de Heere en Vorst selve veel heeft moeten lijden / ende alsoo weder tot sijner heerlijckheydt in gaen.

Luce 24.25

De Apostelen getuygen overvloedelijk / hoe dat 'et Lam Gods / Christus Jesus eeuwigh gebenedijt / dat waerachtige Hooft aller rechtgeloovigen / van den beginne niet alleene in den sijnen geleden en heeft / als 't boven geseyt is / maer dat hy oock in den laetsten tijden selve in den vleesche heeft moeten lijden / hoewel hy de overwinner des Serpents was / Adam ende Eva belooft Aller volcken benedictie / die waerachtige Siloach / Messias ende Samuel / de rechte spruyte ende plante Davids / de Heere / die ons oprecht maeckt / de vreedsame Vorst / jae de waerachtige Sone des Almachtigen ende Levendigen Gods / die alle gerechtige ende waerachtige Gods Propheten met groote begeerten / begeert hadden / als die nu nae der beloften den Vaderen gegeven / mensche geworden was / ende Predickte in voller Geests kracht dat boetveerdige nieuwe Leven in aller liefden / ootmoedigheydt / gerechtigheyt / vrede ende gehoorsaemheyt / dat strenge verschrickelijcke gerichte Gods over den onbekeerlijcken. Daer tegen dat eeuwige Rijck / de eeuwige Genade ende barmhertigheyt de hertelijke gonst / ende liefde sijns Hemelschen Vaders over den bekeerlijcken / selve was dat afkortende Woordt in der gerechtigheyt / over al Godt gebenedijt in eeuwigheydt / dat onbedriegelijcke Voorbeeldt / de eeuwige Wijsheydt / Liefde / ende Waerheydt / dat schijnsel des Goddelijcken heerlijckheydts / dat uytgedruckte Beeldt sijns Weesens / nae welcken de eerste mensche gebeeldt ende geschapen worde / (verstaet nae den inwendigen weesen) de eeuwige kracht Godts / dat Almachtige Woordt / door welcken alle dingen geschapen zijn / geregeert worden / ende in den welcken alle dingen bestaen moeten. Die geen sonde en kende / noch

Apoc.13.

Gen.3.15.
Gen.22.18.
Alii icilo.
Esa.7.10.
Ier.23.5.
en 33.15.
Esai.9.5.
Matt.16.16.

Rom.9.28.
Ioan.12.47.
Matt.12.36.
1 Ioan.4.8.
Ioan.14.6.
Hebr.1.3.
Gen.1.26.

Ioan.1.5. Col.1.16. 1 Pet.2.22. Ioan.1.4. en 3.19. Esa.53.6. Matt.8.20. Luce 9.58.

noch bedrog in sijnen mond bevonden en worde. Dat waerachtige licht des eeuwigen levens / dat selvige is van de duysternisse / te weten / van de Wereldt alsoo gehaet / gelastert / vervolgt / uytgestooten ende vertreden / dat hy de aller verwerpelijkste aller Mannen geacht was. De Koninck aller Koningen / en de Heere aller Heeren / was armer dan de Vossen ende Vogelen geworden / want hy en hadde niet daer hy sijn gebenedijde hooft op rusten moghte / hy en vandt in den dagh sijner geboorte geen plaetse in de Herbergen / maer der Ossen Kribbe moeste sijn Leger zijn / ende soo haest als hy geboren was / moeste hy by der nacht de vlucht in Egypten kiesen.

Luce 2.7. Matt.2.13.

Matt.10.8. Luce 18.35. Marci 12.22. Matt.8.28. en 12.22. Luce 11.14. Matt.9.2. Ioan.11.21. Matt.14.15. en 15.33. Ioan.8.46.

Ende hoewel hy in den tijdt sijns Ampts de blinde siende maeckte / de doove hoorende / de stomme spreeckende / de lazarige reynigde / de gichtige ende gebreckelijcke gesont maeckte / de Duyvels uytdreef / de Dooden tot het Leven verweckte / tweemael veel duysent met weynig Brooden / ende met weynig Visschen spijsde / ende alle vruchten ende diensten der reyner liefden aen haer bewees / daer en boven niemandt en was / die hem in woorden ofte leven straffen konde / evenwel worden haer bloetgierige / nijdige herten / soo over hem ontsteeken / datse de grouwelijcke Boeve ende Moordenaer Barrabam / die de Wet in den doot rechtede / begeerden tot den leven / ende dat eeuwige leven selve / de Schepper ende Onderhouder alle creatueren / met verwoeden en bloed-drinckende herten in den doodt sochten.

Luce 23.18. Joan.14.6. 1 Joan.5.20.

Dat reyne Hemelsche Lichaem aller deugden / is alsoo met geesselen ende stramen vermaelt / dat glorieuse aensicht ende hooft aller eeren / alsoo met bloedt / speegsel ende doornen mismaeckt / oock met alsulcken spottelijken kleedt beschimpt dat 't den Heydenschen Rechter Pilato selve jammerde / ende seyde: Siet welck een mensche. Jae weerde Broeders / het en moght al niet helpen / geen pijne / geen, martelisatie / geen ellende en was genoegh / sy en konden niet gevreedigt worden / tot dat hy van haren oogen weg genoomen / ende met den aller schandelijckisten doodt verdoemt was / als een pese in een booge op den kruyce uytgereckt was / sijn handen ende voeten met plompe nagelen / ende sijn zijde met eener lancie doorgegraven was / ende was als een Bloem ende Aerts-vader aller schalcken aen de galge des Kruys genagelt / ende onder de Moordenaers gereekent / sy hebben hem voor sijn onbegrijpelijcke brandende liefde ende weldaden soo bedanckt / dat hy in sijnen versmachten bitteren dorst / in de laetste ure sijns stervens niet een druppel Waters verkrijgen en mocht / maer moeste hem met Edick ende Galle laten genoegen: Somma / daer is alsoo met hem gehandelt / dat hy oock aen den Boom des Kruyces met luyder stemmen tot sijnen Vader schreyde: Mijn God / mijn God waer toe hebt gy my gelaten: dat hy klaegt door den Propheet / seggende: Ick ben een Wormken / ende geen Mensche / een schande der menschen / ende een verworpentheyt der Volcken. Hy mochte met Jeremia ofte met Jerusalem wel suchten ende seggen / O gy alle die voorby gaet / merckt ende siet / oft daer oock eenige smerte mijn smerte gelijck zy.

Marci 15.15. Ioan.19.5. Joan.13.12. Matt.27.45. Psal.22.1. Tre.2.13.

Ende aldus is de eeuwige rijckheyt om onser aller salligheydt arm geworden / de eeuwige heerlijkheyt veroneert / de eeuwige gerechtigheyt vervolgt / de eeuwige waerheyt gelastert / de eeuwige salighheyt uytgestooten / de eeuwige benenictie vervloeckt / ende dat eeuwige leven met den allerschandelijksten doodt omgebracht ende vermoort.

2 Cor.3.5. Phil.2 4. Gal.3.13.

Alderliefste Broeders in den Heere / merckt wel / hebben nu de Acker-lieden haers Heeren Sone niet verschoont / maer hebben hem ten Wijngaerde uytgestooten ende gedoodt / hoe veel te meer dan sijne Knechten: Want hebben sy den Vader des Huysgesins Beëlzebub geheeten / waeromme dan oock niet sijn huysgenooten: gelijk Christus selve seydt: Hebben sy my vervolght / soo sullen sy u oock vervolgen / noch seyt hy: is 't dat u de Wereld haet / soo sult gy weten / datse my voor u al gehaet heeft / want de Discipel en is niet boven sijnen Meester / noch de Knecht boven sijnen Heere / maer het is den Discipel genoeg / dat hy is gelijk sijnen Meester / ende den Knecht / dat hy is gelijk sijnen Heere / ende diergelijke spreucken in der Schrift seer vele.

Matt.21.38. Matt.10.25. Ioan.15.20. Ioan.13.16. Matt.10.24.

Ick verhope weerde Broeders / dat hier in dese aengeteeckende exempelen / den Godvruchtigen conscientien / rijkelijk ende overvloedelijk genoeg bewesen is / wat het aller wegen voor een Volck geweest is / uyt wat Vader sy gebooren zijn / ende wat Geest datse gedreven heeft / die Christum Jesum / ja dat lieffelijke / vreedsaemige / onschuldige ende gehoorsaemige Lam Godts ende sijn Heylige Lidmaten van den beginne soo ontfermelijken hebben uytgestooten / geplondert / beloogen / gevangen / gepijnight / uytgereckt / gesteenigt / afgehouwen / verdroncken / gebraden / verstickt / omgebracht ende vermoort / tot op desen tegenwoordigen dagh toe / ende sal ook nae mijn verstant / dat ick in des Heeren Woordt hebbe / dese Tyrannye niet uyt dienen tot dat de uytgestootene / verworgde / en gekruyste Christus Jesus met allen sijnen Heyligen als een Almachtigen Gewelthebber / Overwinner ende Glorieuse Koninck ten laetsten Oordeel in de Wolcken des Hemels allen Geslachten verschijnen sal.

Ioan.8.44. Apoc.13.8. Apoc.1.7.

Nae dien dan de verschrickelijke tyrannye deser blinde Wereldt / alle wegen aldus den kinderen Godts op den Hals gelegen heeft / noch leydt / ende oock mogelijcken tot den eynde toe wel liggen sal / gelijck geseydt is / en evenwel behalven desen eenigen / steenigen doornhechtigen wegh des kruys (ick meene na den vleesche / doch na den Geest ruym / sacht ende lieffelijck) geen ander wegh tot des levens poorte inleyt / noch inleyden en magh / gelijck de Schrift getuygt.

Matt.7.14. Hier merckt welck de rechte passagie ofte bane is.

Soo schoeyt doch uwe voeten wel met dat Euangelium des vredes / met de lieffelijcke belofte Godts / met de reyne bekentenisse Christi / met de versmaetheyt van u selven / met de lijdtsaemheydt ende geloove der Heyligen / met de gewisse hoopinge op dat Rijcke Gods: Op dat de harde steenen / de scherpe steeckende Doornen der versoeckingen met welcken alle vroomen versocht worden / u niet en verschricken ende op den sachten ruymen wegh des Vleeschs voeren.

Eph.6.15. Apoc.13.12. Rom.13.11. Heb.12.6. Rom.13.13. Die met de packen der tijdlijcker sorgen ende der sonden beladen is, en kan den wegh des kruys niet door komen.

Dat gy oock alle dingen van u af-leght / alles wat u druck ende de aenklevende sonden /

den / de verdoemelijke werken der duysternissen / gierigheyt / onnutte sorgen / den lust tot huys / goed / gout / silver / pronkeryen / prael ende alle dat verganckelijken is / alle dronkenschap en alle Overvloedigheyt / alle Afgoderye / en ydelheydt / alle onbesnedene vleeschelijke woorden / en alle packen der boosheydt / op datse u niet en overwegen / en alsoo van desen eenigen engen en Koninklijken weg / op ongebaende en kromme by-wegen afstooten / gelijk wy tot onsen tijden (eylacen) wel gezien hebben.

Daerom mijn seer gewenschede Broeders en Susters in den Heere / soo neemt doch den gekruysten Jesum Christum tot uwen voorbeeldt / daer toe ook allen Gods gerechtigen Apostelen ende Propheeten / en leert in haer kennen / hoe sy alle tot dese enge naeuwe Poorte in gekroopen zijn / ende hebben alles aen de posten hangen laten / want sy hadden haere herten daer gerechtet / en waren also van God begaeft / ende getogen / datse over al niet en kenden / niet en sochten / niet lief en hadden / niet en wouden / dan dat eeuwige Hemelsche en onverganckelijke goet en wesen / God ende dat eeuwige Leven. Alsoo in der liefden gegrondet en verhittet / also vast en onbe-ervelijk geworden / datse noch leven / noch dood / noch Engelen / noch Vorstendommen / noch geweldigen / noch honger / noch zweert / noch eenige andere martelisatie / pijne of middel en mogt verschricken van de liefde / die daer is in Christo Jesu / haer denken en spreeken / haer doen en laten / haer leven ende sterven was Christus Jesus / haer Rijck en rusten en sochten sy niet op deser aerden / want haer gemoet was Hemels en Geestelijk / alle hare vruchten waren gerechtigheyt / licht en waerheyt / haer gantsche leven was enckel liefde / kuysheydt ende ootmoedigheyt / gehoorsaemheyt en vrede. De verganckelijcke boose wereld / met alle haere werken was haer eenen doodelijken stanck en grouwel / sy hadden lief haren God van geheelder zielen / ende daerom hebben sy bestraft al wat tegen sijnen Heyligen wille / Eere ende Woord was / sy hadden lief haren naesten gelijk haer selven / en daerom hebben sy haer in alder liefden vermaent / bestraft / gedient / Godts reyne wille / Woord ende Waerheyt met alder neerstigheyt aengewesen en geleert / en hebben hare saligheyt gesocht na alle haer vermogen / en dat met grooten achterdeele van hare eygen goeden Naem en Leven. Ende daeromme heeftse de uytsinnige / nijdige ondanckbare Wereld / die over den ooren in den bloede wadet / so jammerlijk gehaet / vervolgt / en met den dood beloont.

Rom. 8.

Ioa. 19. 36.

Mijn lieve Broeders / dit is niet alleen aen de Propheten / Apostelen / en aen den genen die voor ons geweest zijn / geschiet / gelijk ons de Schrift verhaelt / maer wy hebben 't oock selve in dese laetste tijden overvloediglijcken gesien met onsen eygen oogen. Hoe menigh vroom kind Gods hebben wy gekent binnen korten Jaren / kennen ook noch sommige / de Heere moet eeuwig daer voor gelooft zijn / die Christum Jesum en dat eeuwige onverganckelijke leven sochten / en noch soeken met getrouwer en reynder herten / die God vreesden uyt dat binnenste haerder zielen / haer herten bloeyden in des Heeren Woord en Liefde / haer monden vloeyden in kracht / geest / en wijsheyt / haer geheel leven was boete en vroomheyt. Sy haetteden / mijden / en bestraften alle grouwelen / sonden / ende boosheyt: Niemandt en was 'er diese met Gods Woord in haren geheelen wandel straffen konde. Evenwel om dat sy des Werelds ydel / vleeschelijk / Goddeloos leven contrarie waren (gelijk wy noch zijn / ook door Gods Genade eeuwig blijven sullen) der verwoerische Propheeten woorden niet hooren en dorsten / haer edel zielen den Geestelijken Dieven en Moordenaers niet betrouwen en dorsten / de gemaeckte houten / Steenen / Silveren en gebacken Goden niet aenbidden en eeren en dorsten / de onschriftmatige / Afgodische vercierde Sacramenten niet gebruyken en dorsten / &c. Somma / om datse alleen den waerachtigen en levendigen Godt hoorden / geloofden / vreesden / lief hadden / en dienden / daerom heeft dat leugenachtige Slangen zaed sijnen mond opgesperret / en heeft so menige valsche / vuyle / ja onmenschelycke leugen in dat aensicht der vroomen uytgespogen / en haer op hare stoelen der pistilentien also geschantvlekt met alsulken eyschelijken verwe ende gestalte / van haren blinden Discipulen afgeroepen / datse der gantscher wereld een alsulken vloek en stanck geworden zijn / dat alle menschen neusen en monden voor haer toestoppen / en een verschricken hebben en afvlieden / ja alle die maer over een arm Godvreesende Christen wel neerstelijk schelden en liegen kan / dat is des werelds beste Predikant / en welgeachtste Leeraer.

Mat. 5. 12.
1 Cor. 4. 11.

Ier. 23. 9.
Ioa. 10. 16.

Ps. 18. 18.

Geen leugen soo beestig en plomp / die sy tegen den Godvreesenden niet seggen en dorven: Nu willen wy steden en landen innemen / scheldense / soo willen wy de gantsche wereldt vernielen / nu zijn wy Overspeelders / dan Dieven en Moordenaers. Nu seggen wy dat den Sondaer geen boete achter gelaten en is / dan verwerpen wy dat Nieuwe Testament ende Christum: Somma wie niet over den Godvreesenden en raest en liegt / en is by der weereld geen Christen / O Heere hoe reyn en vry zijn evenwel alder heyligen herten en conscientien voor haren God / van alle dese ende deser gelijcke schand-reden ende leugenen meer.

Wie over den vromen best liegen kan, wert by der werelt hoogst gepresen.

Ende dat onchristelijck Helsche liegen en is der wereld noch niet genoeg / maer sy moeten noch al scherper aengetast / ende noch al herder besocht worden / die Christum Jesum kennen / en geerne na sijn Woord leven willen / gelijk wy voor oogen sien mogen / want hoe menig vroom kint Gods hebben sy binnen korten Jaren om dat getuygenisse Godes / en haerder Conscientien uyt haren huysen en goeden uytgestooten / haren armoedt en nooddruft den bodemloose Keysers kiste toegeschreven / hoe menigen hebben sy verraden / uyt Steden en Landen gedreven / gestokt / en geblockt / den armen weeskinderen naekt op den dijk geset / sommige hebben sy aen galgen gehangen / sommigen met onmenschelijker tyrannien gepijnigt daer na met stricken aen eenen stake verworgt / sommige levendig gebraden en gebrandt / die haerder sommige haer ingewant in haren handen hebbende / noch krachtelijck van des Heeren Woord spraken / sommige hebben sy met den zweerde gerechtet / ende de Vogelen des Hemels

O tyrannie en grouwel

Hier merket hoe onbarmhertig de arme blinde werelt met alle den genen handelt, die Godt van herten vreesen.

mels tot eender spijse gegeven / sommige hebben sy den visschen toegeworpen / sommige hebben sy haer huysen afgebrooken / sommige in slyckige poelen gestooten / sommige haer voeten afgehouwen / van welker ick eenen gesproken en gesien heb / de andere zwerven hier en daer met gebrek / ellende / ende ongemak in 't gebergte / woestijne / holen en schueren of kloven der Aerden / gelijk Paulus seyt / moeten wijken en voor-vlieden met haren Vrouwen en kleyne Kinderen / van 't eene Land in 't ander / van de eene Stadt in de andere / van alle menschen gehaet / gescholden / gelastert / bespot / belogen / vertreden / gekettert / van den preeckstoelen en Raedt-huysen afgeroepen / in hare neeringe verkort / in den kouden winter opgedreven / van haer brood berooft / met vingeren gewesen / ja alle wie een arm verdruckt Christen verongelijcken kan / hy meent / dat hy God eenen dienst daer aen doet / gelijck de Heere spreekt.

Hob. 11. 36.
Mat. 10. 23.
Mat. 5. 11.
Ioa. 16. 2.

Merkt lieve Broeders / hoe verre dat doch de geheele wijde wereld buyten Godt ende Gods Woord is / hoe snel dat haer voeten tot den bloede loopen / hoe nijdiglijken sy dat licht haten / ende hoe bitterlijken sy de eeuwige saligmakende waerheyt / dat reyne onbevleckte Euangelium onses Heeren Jesu Christi / dat vroome Godsalige leven alder Heyligen verbolgen / schenden en uytroepen. En dat niet alleen by den Papisten en Turken maer ook so vele by die / die haer des Heyligen Woords beroemen. Hoe wel sy vele in den beginne haers schrijvens van den Geloove gepredickt ende geleert hebben / te weten / als dat 'et Geloove een gave Gods zy / d'welck niet met eenig yseren zweert / maer alleen met den Woord moet in der menschen herten gedrongen worden / want het een aenkleven des herten en willens is.

Esa. 59. 8.
Eph. 2. 4.

Maer dese selvige leere / hebben de geleerde over sommige Jaren al weder ingeklapt / ende (so my dunkt) in haer boeken uytgewischt / want sint datse Heeren ende Vorsten / Steden en Landen / in haere vrye en vleesschelijke leere hebben ingetogen / hebben sy dat tegendeel wijt uytgeroepen / als uyt haren schriften wel openbaer is / en stooten veel Godvreesende vroome herten / door haer oproerig schrijven ende Predikanten / den Hangman in den Handen / die haer met dat heldere klare Gods-Woord en Euangelio wederspreeken / straffen en vermanen / en wijsen haer den rechten grond des Heyligen Woords aen / te weten dat krachtig werkende Geloove door die liefde / dat boetveerdige nieuwe leven / de gehoorsaemheyt Gods en Christi / en de rechte Euangelische ordeninge in Doop en Nachtmael / affsnijdinge / gelijk Christus Jesus selve ingeset en bevolen heeft / en sijne Heylige Apostelen geleert en gebruykt hebben.

Gal. 5. 6.
Mat. 28. 19.
Mar. 26. 15.
Mat. 26. 25.
Mar. 14. 22.
Lu. 22. 14.
1 Cor. 10. 15.
en 11. 22.
Mat. 18. 15.
1 Cor. 5. 3.
2 Tes. 3. 6.

Ja alle die sulks uyt reynder liefden doet moet hare vermaledijde Wederdooper / Oproerder / Verleyder ende Ketter zijn / daer mogen hen alle Godvreesende na schicken en rechten. Evenwel willen sy allen met malkanderen / Heeren / Vorsten / Predikanten / Schrift-geleerden / gemeen volk / sy zijn dan Papisten / Lutherianen / of Swinglianen / de Christelijke Gemeynte /, en de Heylige kerke gesien zijn / ende en merken niet eenmael op haer Goddeloose vuyl onboetveerdig leven dat 'et in den grond aerdsch / vleesschelijk / en tegen Godts Woort is / dat haerder sommiger handen van den Christenen bloedt druppen en nat zijn / en dat haer sake en handel so openbaer en plat tegen des Heeren Geest / Woort en Leven is.

Die onschuldig is, en wort niet gemoent.

Och konden doch de arme blinde ende verherde herten recht bekennen / en wel door meten den eygentlijken aerd / natuere ende Geest eens waerachtigen Christens / sy moesten hen voor haren Godt schamen / en van gantscher zielen beklagen / datse sijnen glorieusen naem / sijn gebenedijde Woord / sijn Godlijke Genade / ende sijn roode dierbaer bloedt so jammerlijk misbruyken / soo valschelijken roemen / en so schandelijcken tot een deksel alder haerder moetwilligheydt / schanden en boosheyt trecken.

Want een rechtgeloovig Christen / is een mensche die na den Geest uyt God geboren is / een nieuwe creature in Christo Jesu geworden is / die sijnen vleesche met lusten kruyst / die alle Godloosigheyt en sonden van herten haet. Alle sijn vruchten zijn gerechtig / lijdsamig / waerheyt / gehoorsaemheyt / ootmoed / kuysheyt / liefde en vrede / hy wort van des Heeren Geest gedreven / en alle sijn gedachten zijn in des Heeren Wet / en spreekt daer van nacht en dag / alle sijn Woorden zijn in der genaden met zout besprengt / hy staet van herten na dat vrome leven / dat uyt God is. Hy vreest sijnen God uyt den grond sijnder zielen. Somma / hy is nae sijn ontfangen gave geaert en genatureert als Christus Jesus.

Ioa. 1. 13.
2 Cor. 5. 17.
Gal. 6. 17.
Rom. 12. 11
Hier merket wat een recht Christen zy.
Rom. 8. 14.
Ps. 1. 2.
Col. 4. 15.
Phil. 2. 5.

Konden nu dese ellendige Lieden bekennen / dat een recht waerachtig Christen aldus (als hier verhaelt is) gesint is / aldusdanigen lieffelijken en vredelijcken creatuer ende Kindt Godts is / ende hadden dan de Genade / dat sy ook selve alsoo gesint waren / dewijle sy haer Christenen roemen / so en souden sy niemand haten / maer selve wel gehaet worden / niemand beliegen / maer selve beloogen worden / niemand verkorten / maer verkort worden / niemant verraden / maer verraden worden / niemand berooven / maer berooft worden / niet moorden / maer gemoort worden / niet dat Schaep bijten / maer selve van den Wolf gebeten worden / niet de duyven vangen / maer selve van den Valke gevangen en gegeten worden / gelijck men voor oogen sien magh.

De vervolgers hebben Christus aert niet, want de Christenen, en vervolgen niemant, maer werden vervolght.

Zijn onse vervolgers dan Christenen / gelijk sy meynen / waerom en zijn sy dan niet uyt Godt / ende uyt Godts Woordt gebooren? Waerome zijn sy dan noch de oude vervloekte creatuure en leven na lusten haers vleeschs? waeromme laten sy hen dan van des Duyvels Geest dryven? waerom hebben sy dan noch alle haer gepeyns op de vergankelijcke tijdtlijcke dingen / en zijn daer mede bekommert / nacht en dagh? waerom overvloeyen dan noch hare monden van onkuysheydt / ydelheyt / leugenen / vloeken / en zweeren? waerom en vreesen sy dan God en sijn Woort niet? waerom zijn sy dan de verboerische oude slange in der natuuren noch gelijk / en sijnen wille gehoorsaem? En waerom zijn sy dan noch sulke verschrickelijcke verscheurende Wolven / Leeuwen / Valcken / ende grijpende

Vogels / en geen weerloose eenvoudige Schapen en Duyven/gelijk de Schrift leert?

Rom.8.9.

Och lieve Broeders / laetse roemen wat sy roemen / Christus Jesus en kent alsodanige moetwillige aertsche / vleeschelijke / verschrickelijcke / en bloedige Christenen niet / hy kent alleene die / die sijnen Geest hebben / die hem van gantscher herten glooven en gehoorsaem zijn / die vleesch van sijnen vleesche / en been van sijnen beenen zijn / onderworpen / nedrig / godvruchtig heylig en reyn van herten / die Christum Jesum belijden met mond en leven voor dit boose en arge geslachte/ die hen selven versaecken / dat kruyce Christi opnemen en hem na volgen / die met den Heyligen Paulo seggen: Wat sal ons mogen affscheyden van de liefde Godts? En over al in geenen dingen glorieren / dan in dat kruys onses Heeren Jesu Christi/door welke sy der Werelt gekruyst zijn en de werelt haer / alle die aldus gezint en geschickt zijn / zijn die gesalfde Gods / Heyligen en Christenen / en niet de onboetveerdige vleeschelijke bloedige roemers / magh een yegelijk in verdacht zijn / of die gantsche Schrift moet onrecht en gelogen zijn.

Eph.5.30.

Mat.5. 8.
Marc.8. 34.
Mat.16.24.
Rom.8.35.

Gal.6.

Ick meene lieve Broeders / dat nu de Godvruchtige Leser hier uyt genoeg verstaen magh / wat 'et voor een volk is / die u so versmadelijken met voeten stooten / met vuysten slaen / met leugens beladen / goed en leven nemen. Daer beneffens ook om wat oorsake sy alsulks doen / te weten/ om dat gewisse onbedriegelijcke getuygenisse Gods / en uwe Conscientien / en hoe sy ook alle (weynig uytgenomen) die van den beginne Godt gesocht/ gevreest en lief gehadt hebben / na sijn Godlijke Woort / en wille gewandelt hebben / de verbijsterde dwalende werelt in 't boose bestraft / en tot het beste bestraft en vermaent hebben/ dese bloed-persse hebben getreden / en hebben alle mans uytvaegsel / ketter ende roof moeten zijn.

Nu willen wy voortvaren in den Name des Heeren / en onder weynig woorden aenteekenen wat krachteloose ongerijmde excusatien onse vervolgers voorstellen (die doch niet beter voor God en voor sijn Woort als Stoppelen en Sulpher voor dat vyer bestaen en mogen) waer door sy hen nochtans menen te ontschuldigen / datse recht en wel doen / datse den vroomen also molesteren en leet aen doen / want alle sonden zijn van alsulker aert / datse haer deksel en onschult soeken / en een yegelijk hoe schandig dat hy 't ook maekt / evenwel niet voor quaet ende Goddeloos / maer voor enkel gerechtigheyt/ vroom en Christen wil gehouden en geacht zijn.

Ten eersten: Beschuldigen ons onse vervolgers / en seggen dat wy oproerig zijn / gelijk die Munstersche / en dat wy de Overheyt niet gehoorsaem en zijn. Antwoorden wy ten eersten / dat de Munstersche oproerig zijn geweest / en in veel dingen buyten Gods Woort gehandelt hebben / belijden wy/ maer dat wy met haer souden eens zijn/ daer seggen wy neen toe / want wy die oproerige grouwelen als van Konink / rijk / en zweert / &c. Item van veel wijven / metter werelt te veynsen / en diergelijcke schande en grouwelen meer / van gantscher zielen haten en tegen zijn/ende en willen met haer eten noch drinken/noch in eenigen dingen gemeynsaem zijn/na de leere Christi en Pauli / ten zy/ datse van hare dwalingen afstaen/ en in der Godsaliger leere nuchteren en gesont worden.

1 Cor.5.10.
2 Io.1.10.
Mat.18.17.

Gelijk dan de Papisten en Lutherianen niet eenig / dan verscheyden zijn / noch veel meer zijn wy in den grond verscheyden van der Munsterschen / en van somige andere Secten die uyt haer ontsprooten zijn / dat dit de waerheyt is/hebben wy met schriften / leven / en mondelijke getuygenisse voor Heeren/ Vorsten en voor de gantsche werelt ook met den bloede veler vromer Christenen / dat in veel Landen als water vergooten is / over menig jaren herwaers wel bewesen.

Wie Christum kent, die en sal de Munstersche grouwelen niet consenteeren.

Dat evenwel de werelt dit niet glooven en wil / en konnen wy niet keeren / maer wy getuygen onse herten en conscientien van allen oproer / haet / weder-wraeck / en bloetdorsten voor onsen Godt reyn en vry te zijn / en staen daer na met aller neerstigheyt / om met allen menschen in vrede te leven na der leere Pauli / so verre het mogelijk is / en soo het niet mogelijken en is / dat wy vrede met haer houden mogen / en wreecken wy evenwel ons selven niet / maer wy geven 't op dien / die daer seyt / geeft my de wrake / en ick sal 't vergelden / en bevelen hem alleen onse saeken / gelijk Jeremias met alle vrome van den beginne dat gedaen hebben.

Rom.12. 18.

De.32. 35.
Rom.12. 19.

Ten tweeden / antwoorden wy: waerom sy ons doch van alsulke oproeren soo onbescheydentlijk beschuldigen / daer wy van allen oproeren so heel ontschuldig zijn / en vry zijn / als geseyt is / en op haer eygen verslindende / bloedige / moordadige oproeren niet eenmael en merken / die doch (eylacen) noch mate noch eynde en hebben / gelijkmen sien magh: O lieve Heere / hoe menig Vorstendom / Stadt / en Land hebben sy in den grond verwoest / hoe menigen brand hebben sy gesticht? hoe menig hondert duysent hebben sy verworgt? Hoe hebben sy doch den armen Huysman / die geerne vrede gehouden hadde / en der Vorsten twist ontschuldig was sijn goeden gerooft / gevilt / en geplucket? Hoe menig Edelmans vrouwe en maget hebben sy geschent? wat beestiger / onmenschelijker helser tyrannie hebben sy bedreven/en bedryven sy noch alle dage? En dit alle en sien sy niet / ja het moet noch al recht en wel gedaen heeten. Ey lieve / hoe fijn accordeert dit doch met de leere/aert/natuere/en geest Christi/hoe fijn rijmet hem met den onnoosselen kinderen/ dien de Christenen in der boosheyt moeten gelijk zijn: En met den armen weerloosen schapen en eenvoudige duyven/daer op de Schrift wijst. Hebben dan des wereltds Overigheden Christus Aert / Natuere / en Geest niet / soo moet ook een yegelijk bekennen / dat sy geen Christenen en zijn.

Ie.11.20.

Mat. 18. 3.
1Cor.14.20.

Sonder Christus geest, aert, en natuere en is 'er geen Christen.

Ick weet wel / dat de tyrannen / die haer Christenen roemen / hare grouwelijke krijgen / oproeren / en bloet vergieten met Mose/ Josua / en diergelijken meer / wel geerne voor recht beweeren / en tot een goet werk maken souden. Maer sy en gedencken niet dat Moses ende sijn Navolgers in dierwijse met haer yseren zweert hebben uytgedient/en dat ons nu Christus Jesus een nieuwe gebot gegeven / en een ander zweert op onsen lendenen

Io.13.34. Mat.10. 10. Eph.6.17. Rom.13.9.

gegort heeft/ ick en spreke hier niet van 't zweert der Justitien/ want dat heeft een ander beschept en aensien: maer ick spreke soo wijt als krijg en oproer aengaet. En denkt ook niet/ dat sy dat selvige kruys/ zweert/ datse tegen alle Evangelische Schrift voeren/ ook tegen haer eygen Broeders/ steken/ te weten/ tegen die/ die haer geloofs genoemt zijn/ die eenen doop met haer ontfangen hebben/ en een broot met haer gebruyken/ en also leden eens lijfs zijn.

Item/ wat vreemde bloedige oproeren ook de Lutersche om haer Leere in te voeren of te beweeren/ van sommige jaren af/ gemaekt hebben/ geve ick haer selven te bedenken. Evenwel moeten wy (hoe wel onschuldig) de oproerische Ketters en sy Godvruchtige/ vrome en vreedsamige Christenen zijn. Siet/ soo jammerlijken is dat verstant deser blinder werelt verdonkert.

Wel aen sy mogen met ons handelen als haer believt/ de barmhertige genadige Vader/ sal ons voor alsodanige verschrickelijcke oproeren/ gelijk de Muntersche aenrechteden/ en ook noch alle dage (eylacen) by onse vermengde Christenen in zwange gaet/ wel bewaren; want wy hebben door Gods Genade/ die ons verschenen is/ onse zweerden tot ploeg-ysers/ en onse lancien tot sickelen gemaekt/ en sullen onder onsen waerachtigen Wijnstock/ Christo/ onder den Vorst en Prince des eeuwigen vredes sitten/ en ons tot den uyterlijken strijde en krijge des bloets nimmermeer meer oeffenen.

Esa.2.4. Mic.4.3.

De ware Christenen en vechten niet.

Ten derden/ antwoorden en seggen wy: dat wy geen ander zweert en kennen noch en gebruyken/ dan ons Christus Jesus selve uyt den Hemel op der Aerden gebraght en heeft/ en de Apostelen in Geests kracht gebruykt en gevoert hebben/ te weten dat/ dat uyt des Heeren mondt gaet/ dat zweert des Geestes/ dat scherper is dan eenig uyterlijcke zweert/ dat aen beyden zijden snijdt/ want het doordringt en scheydet Geest ende Zielen/ merg en zenuwen/ en rechtet de gedachten en zinnen onser herten.

Mat.10.10. Ep.6.17. Ap.1.16.

Hier merkt der Christen zweert en macht.

Met dit zweert en geen ander begeeren wy dat rijke des Duyvels te verstooren/ alle ongerechtigheyt te bestraffen/ en alle gerechtigheyt te planten/ den Vader te verwecken tegen sijnen Sone/ den Sone tegen den Vader/ de Moeder tegen haer Dochter en de Dochter tegen haer Moeder/ &c. In dier maten/ gelijk Christus Jesus en sijn Heylige Apostelen en Propheten hier in deser werelt gedaen hebben.

Mat,10 34.

Ik en meene hier niet de Propheten Eliam en Samuelem (verstaet gy 't recht) die oock uyterlijk 't zweert gebruykt hebben/ maer ick meene hier Esaiam/ Jeremiam/ Zachariam/ Amos/ &c. Die met der leere bestraft hebben/ en anders niet.

2Reg.18. 40. 1Reg.15.33.

Dit selvige zweert voeren wy/ ende en mogen 't ons van Keyser/ noch van Konink/ van Amptman noch Burgermeester laten af binden/ want Petrus seyt. Wy moeten God meer gehoorsaem zijn/ als den menschen/ den genen die 't ons dan aengegort heeft/ moeten wy dat ook ten prijse en dienste voeren/ het gelucke ons te leven of te sterven so 't God belieft.

Act.5.30.

Dat ons nu de wereldt desen trouwen dienst der reynder liefden aen haer bewesen tot oproer keeren wil/ moeten wy in lijdsaemheyt met onsen Voorvaderen dragen en opnemen: Zijt gy niet/ dit (seyde ook Achab tot Eliam) die dat gantsche Israël verstoort? neen (seyde de Propheet) ick en ben 't niet/ maer gy zijt het/ en dat huys uws Vaders. Jeremias moeste om sijn getrouwe waerschouwinge/ en heylsame vermaningen haren muytmaker en ketter zijn. Christus Jesus aen 't kruyce hangen. Paulus en de Apostelen als verwoerders en oproerders in kerkers en banden springen/ en ten laetsten haer martelisatie lijden.

2Reg.18. 17.

Konde nu de wereldt een oprecht gerichte stellen/ soo soudense wel bekennen/ hoe dat niet Christus en de sijne over de werelt. Maer dat de werelt alle wegen over Christum/ ende den sijnen geoproert heeft/ dat ook alsoo niet wy over yemanden/ maer alle menschen over ons oproeren/ tyranniseeren en krijg-heyligen/ gelijk men sien mag.

Christus en de sijne en oproeren over niemant.

Item/ dat wy de Overheyt souden ongehoorsaem zijn/ in 't gene daerse van Godt toe geordineert zijn/ en sal met der waerheyt nimmermeer bevonden worden/ verstaet in dijken/ wegen/ wateren/ Cijs/ Tol/ Tribuyt/ &c. Maer datse boven Christum Jesum/ of tegen Christum Jesum in onser conscientien/ nae haren moetwille/ en niet na Gods wille met menschen gesetten en geboden domineren willen/ en consenteren wy haer niet/ maer hebben veel liever goed en bloed te verliesen eer wy om eenigs menschen wille/ hy zy Keyser of Konink/ wetens en willens/ tegen Christum Jesum/ en tegen sijn Heylige Woort sondigen souden.

Ro.13.7. 1Pet.2.13.

Godes Woort en gehoorsaemheyt en mag om menschen bedwank niet verlaten werden.

Dat wy hier in niet en mishandelen/ maer recht en wel doen/ betuygt de Schrift overvloedelijk/ achten 't daerom met de vrome en Godvreesende Susanna veel beter te zijn dat wy God gehoorsaem zijn/ en vallen alsoo in de handen der menschen/ dan dat wy den menschen/ gehoorsaem zijn/ en vallen also in de handen Gods: die lieve Vader door sijnen gebenedijden Soone Christum Jesum/ geve doch dese doove en blinde wereld ooren om te hooren/ en oogen om te zien/ op datse haer van gantscher herten mogen bekeren en eeuwig salig worden.

Dan.13.

Historie Susan.3.23.

Ten tweeden/ soo worden wy ook hert sonder oorsake van onsen vervolgers beschuldigt/ als dat wy hert-koppige/ eygenzinnige en onbekeerlijke menschen zijn/ die ons over al niet en willen leeren noch onderwijsen laten/ antwoorden wy ten eersten: Soo nu dese hare beschuldinge over ons schoon recht ende waer ware/ datse doch niet en is/ dat en behoort evenwel onsen vervolgers niet/ ons daerom uyt te roepen/ of leet te doen/ dewijle sy haer roemen dat sy Christenen zijn/ want de straffe des ongeloofs sal eeuwig zijn/ gelijk de Schrift betuygt.

Mar.16.16. Ioa.3. 36. 2Tes.1.7.

Dat Geloove (seyt Paulus) en is niet yegelijks dink/ maer het is een gave Godts: is 't dan een gave/ so en mag 't ook met geen uyterlijk gewelt of zweert ingedrongen worden; maer moet alleen door de reyne Leere des Heyligen Woords/ en met een ootmoedig yverig gebedt in der Genaden van Godt door den H. Geest verschenen worden/ het en is ook des Huysvaders wille niet/ dat onkruyt uyt te plucken/ tot dat den dagh des Oogsts daer niet en is/ gelijk de Evangelische parabel in grooter klaerheyt aenwijst en mede brengt.

Eph.2. 4. Ro.10.17. Mat.13.21.

Zijn nu onse vervolgers Christenen gelijk sy meenen/ ende des Heeren Woordt voor recht houden/ waerom en hooren en volgen sy dan

Om het Geloove en behoort men niemant leet te doen.

dan Christus Woordt ende Gebodt niet? waerom plucken sy dat uyt voor den tijdt? Waerom en vreesen sy niet dat sy de Terwe plucken sullen / ende niet dat onkruyt? waerom treden sy in der Engelen dienst? die alsdan dat onkruyt in hoopen binden / ende in den oven des eeuwigen vuurs werpen sullen.

Matt.3.30.

Recht waer dat / dewijle wy niemandt op der gantscher Aerden met onsen geloove ofte ongeloove / soo dat immers ongeloove zijn moet / (gelijk sy voorgeven) oock om een hayr krenken of schadelijk zijn / dat sy ons den Heere ende sijn gerichte met onsen geloove ofte ongeloove alleen beveelden / die 't alles tot sijner tijdt rechten sal / ende niet alsoo met haer verslindende zweerden als wilde verwoede Heydenen tegen ons voortvoeren. Het is de rechte ende waerachtige aert van eenen waerachtigen ende vromen Christen / den armen verdwaelden sondaer tot boete te soeken / ende niet om te verderven / gelijk dese doen. Alle die dan dat contrarie bewijsen / uyt wat Vader sy gebooren zijn / kan een recht verstandigh Christen met der Schrift wel af meten.

Matt.9.13.

Ioan.8.44.

Ten tweeden / antwoorden wy / dat wy alle heylsaeme leeringen / vermaeningen / onderwijsingen ende bestraffingen in der gerechtigheyt in allen manieren oock tot der doot bereyt staen / willen ons geen arbeyt / geen moeyte / geen onkosten laten verdrieten / soo wy maer de trouwe Huys-houders overkomen mogen / die ons de spijse uytdeelen tot bequamer tijdt / want onse ziele hongert nae den levendigen broode / ende onse herte dorst na het levendige water / alle die ons dat recht voor breken / ende dit wel inschenken konnen / begeeren wy met getrouwer herten te hooren / ende haer leere gehoorsaem te zijn.

Rechte leeraers hooren de Christen geern.

Matt.24.45.
Ioan.6.33.

Maer dat suerdeegh der Phariseen ende Sadduceen / dat liegen ende vervoeren der valscher Propheten / dat steelen ende worgen der Dieven ende Moordenaren en willen wy niet / ons geschiede daer over wat de Heere toe laet / Godt zy lof / dat Hemels Broodt hebben wy gesmaekt / daerom zijn wy dat suerdeegh ende Verkens draf der Geleerden gantsch moede geworden / de klare wateren hebben wy gedronken / dat onreyne laten wy haer selve houden / de waerheyt is tot ons ingegaen / de leugen moet buyten staen / dat licht dat is verschenen / de duysternisse en vint geen plaetse meer. Somma / Christum Jesum den waerachtigen Messiam hebben wy gevonden / sijn Saligmakende Woordt / sijn reyne Ordeninge ende sijn heylige onbestraffelijk leven (verstaet 't na onse ontfangen gave) ende daeromme hebben wy den Antichrist onsen rugge toe gekeert / ende hopen in der eeuwigheyt nimmermeer sijn leeraers te hooren / sijn Ordeningh in kinderdoop ende afgodisch Nachtmael te gebruyken / ende met sijn vuyle vleeschelijke ende godloose leven eenigh te zijn.

Matt.16.6.
Ier.23.1.
Ioan.10.1.
Ioan.6.50.

Luce 15.16.
Ez.14.18.

Ioan.1.41.
De ware Christenen schouwen alle valsche Leeraers.

Soo wy hier aen voor onsen Godt ende voor sijn Gemeente sondigen ende onrecht doen / gelijk sy meenen / soo hebben ons de Voorvaderen en de Schrift jammerlijk bedrogen: Och neen / Gods Woordt is de waerheyt / het sal oock de waerheyt blijven eeuwelijk / hoewel sy hen daer aen stooten alle die op aerden woonen.

Ioan.17.17.

Ende om dat wy ons dan niet wederom met haer valsche Leere / met hare versierde Sacramenten / Afgoderyen ende valschen Gods-dienst / ende met haer schandigh onreyne quaet leven vermengen durven / terwijlen wy van Gods Geest / van der Schrift / ende van dat getuygenisse onser conscientien gekeert worden / daerom moeten wy hertkoppige / eygensinnige ende onbekeerlijke menschen heeten / en moeten (eylacen) alle mans ketters / spot / ende roof zijn.

1 Pet.2.8.

Ick hope immers / lieve Broeders / dat aldusdanige ongerijmde beschuldingen / de herten der vroomen nimmermeer verschricken en zwack maeken en sullen / dewijle sy geheel geenen schijn noch formam en hebben / ende wy daer tegen de gantsche Schrift / daer toe de Propheten / Apostelen / Gerechtigen / ja Christum Jesum selve voor ons hebben / die in alle waerheyt ende gerechtigheyt tegen alle valsche leere / martelisatie ende tyrannye / vast ende onberoerlijk tot in den doot gebleven zijn / ende en hebben der Godloosigheyt niet in een eenigh Woordt / noch met herte / noch met mondt / noch met werck geconsenteert ende bewilligt.

Esa.59.8.

Souden wy nu dan wederom dat Hemelsche licht verwerpen / ende de verdoemelijke duysternisse opnemen / de eeuwige waerheyt ende dat eeuwige leven verlaten / de leugen ende de doot na volgen / om een weynig verganckelijck goets / ende om een halve ure tijdelijck levens? beter waer dat / dat wy niet geboren en waren. Godt sal ons (hope ick) voor alsulcken doodlijken val door sijn groote liefde eeuwigh behouden ende bewaren.

Ten derden / antwoorden wy / dat wy alsoodanige onderwijsingen ende bekeeringen / met welcken ons onse vervolgers onderwijsen ende bekeeren willen / van gantscher herten haten ende vyant zijn / want haer eynde reykt tot der doodt / na dat getuygenisse aller Schrift. Oorsaeke: want haer leere is valsch ende verVoerisch / haer Sacramenten zijn Afgodisch en buyten Gods Woordt / haren Gods-dienst is enckel Afgoderye / ende haer gantsche leven is aertsch / vleeschelijck ende tegen Godts Woordt / gelijk men sien magh / jae het is een alsulcken volck / dat wy met groot recht van haer mogen getuygen dat sy op ons draeyen willen / te weten / dat 'et een hertneckigh / oproerig ende onbekeerlijck volck is / welckers herte harder is als een Diamant / een volk dat sijnen Godt niet en kent / gelijck de Propheet van Israël gesproken heeft / ende geseyt: een Os kent sijnen Heere / ende een Ezel de kribbe sijns Meesters / maer Israël en bekent het niet / ende mijn Volck en heeft geen verstant.

Iac.3.15.
Jere.5.4.

Zac.7.12.

Esai.1.3.

O Wee / dat sondige Volck / dat Volck van grooter misdaet / dat boose zaet / de verdorvene kinderen / die den Heere verlaten / den Heyligen in Israël vertoornen / ende te rugge wijcken / sy houden haer soo vast (seydt Jeremias) aen den valschen Gods-dienst / datse haer niet en willen laten afkeeren. Ick sie en hoore (seyt hy) dat sy niet recht en leeren / daer en isser niet een die sijn boosheyt leet is / ende seyt: Waeromme hebbe ick dat gedaen? Sy loopen alle haren loop / gelijk eenen rasenden Hengst in den strijt: den Ooyevaer onder den Hemel weet sijnen tijdt / de Tortel-duyve / Krane ende Swaluwe mercken op haren tijdt wanneer sy weder komen sullen / maer mijn volk en wil dat recht des Heeren niet bekennen /

De onvernuftige creatueren zijn kloecker als de ongeloovige ondankbare menschen zijn.
Esa.1.4.
Ier.8.2.

ende

en sulke spreuken meer. Men magse met Joannem den Dooper wel hertelijk bestraffen en seggen / doet doch weerdige vruchten van boete / ende en segt niet dat gy Christenen zijt / gelijk de Pharizeen seyden / datse Abraham tot eenen Vader hadden / want Godt en kent alsodanige moetwillige en vleeschelijke Christenen niet. De bijle is aen des booms wortel geset / een yegelijk boom / die geen goede vruchten en brengt / sal afgehouwen / en in 't vyer geworpen worden / de dronkaerts (seyt Paulus) de hoveerdige / de gierige / de nijdige / de afgodische / de overspeelders / de hoeren-jagers en sullen niet be-erven dat rijke Gods: mogen daeromme wel met medelijdiger herten tot onsen vervolgers seggen die doch sodanige zijn: Betert u / want sy (eylacen) alle met den anderen / Heeren / Vorsten / Geleerde / Ongeleerde / Burger / Huysman / Man en Vrouwe alder wegen in de vervloeckte vruchten der moetwilligen Godloosen sonde wandelen en vervallen zijn / God en sijn Woord verstooten sy / den H. Geest bedroeven sy / alle gerechtigheyt en vroomheyt kruycigen sy / Godts vreese en liefde haten sy / noch seggen sy tot den genen / die in der waerheyt wandelen / vlees en bloet sterven / Hemels en Geestelijk gesint zijn / die Christum Jesum en dat eeuwige onvergankelijke leven met getrouwer herten soecken: Betert u / laet u onderwijsen / en diergelijcke woorden meer / recht of wy de leugen / en sy de waerheydt hebben / hoe wel wy na onsen ontfangen gave / den Heere soo hertelijk meenen ende soecken / maer wat sy doen / wil ick een recht verstandig Christen rechten laten.

Ioa.8.39.

Mat.3.10.

Rom.1.32. 1Cor.6.10. Gal.5.21. Eph.5.5. Des werelts moetwil en boosheyt.

Daer beneffens moeten sy ook selve betuygen / dat de yverigheyt / liefde / en vrucht der onsen / dat haers wijt overtreft en te boven gaet / evenwel moeten wy noch de vervoerde hartkoppige / eygensinnige / en onbekeerlijke ketters zijn / en sy de waerachtige Geest / gesalfde Christenen / en de rechte kinderen Gods zijn.

Hier mede lieve Broeders oordeelt nu hoe krachteloos en nietig dat in dese bloedhandelen des wereldts excusatien zijn / en hoe onbescheyden en kindts wy van haer beschuldigt worden / dat alle onse vervolgers genade van den Heere ontfangen tot beteringe / wenschen wy haer van gantscher herten: want op te waeken / en hem tot den Heere te bekeeren is meer dan tijt.

Ten derden / wenden ook onse vervolgers een ontschuldigen voor / en seggen het is recht dat men ons vervolgt / want wy veel menschen jammerlijk verleyden / en in 't verderven voeren. Hier op antwoorden wy: So men de saeke na den vleesche aensiet / en rechten sal / schijnt 't immer / dat veel menschen ellendiglijk van ons bedrogen worden: want sy alle / die dese onse leeren geloove / leven / en belijdige in der gehoorsaemheyt en kracht begeeren nae te komen / alle in 't perijckel setten moeten / watse van God ontfangen hebben / Naem / Faem / Landt / Zandt / Huys / Hof / Goudt / Silver / Vader / Moeder / Suster / Broeder / Man / Vrouwe / Soone / Dochter / ja Lijf ende Leven / sy worden van allen menschen met vingeren gewesen / met voeten vertreden / van alle man gehaet / belogen / en geschendt / verraden / en in den Doodt gelevert / Galgen / Raden / Putten / Staken / en Sweerden / daer toe ook honger / dorst / gebrek / ongemak / lijden / ellende / benautheyt / naektheyt / droeffenisse / tranen / slagen / kerkers en banden moeten op deser aerden haer part en deel zijn / niemandt en magse sonder perijkel van goedt of bloedt vriendelijk en dienstelijk zijn / de Vader en mag sijnen Sone / noch de Sone sijnen Vader ontfangen / en behulpelijk zijn / somma / sy worden / also by der werelt gehouden / als of sy noch Hemel noch Aerde weerdigh en zijn: Daer boven schouwen sy alle pronck en prael / eten / suypen en dat ydele wellustige leven / &c. Daer op de wijde gantsche werelt gesint is / en alle menschen met luste gebruykt / soo veel als in hen is / daer tegen alle nedrigheyt / soberheyt / een arm onnoosel verworpen leven in de vreese des Heeren te leyden / welcke de gantsche werelt haet / leeren sy / is daerom (dunkt my) ook geen wonder / dat de dwalende blinde wereld / die den H. Geest niet en heeft / noch en kent / gelijk Christus seyd / en alleen aerdsche dingen soekt / kent ende rechtet / dit selve voor enckel verleydinge ende bedrogh acht / haet / ende insiet.

Wanneer men der Christenen saken vleeschelijk richtet, so schijnt 't een groote vervoeringe te zijn.

Ioa.14.17. Des werelts recht is vleeschelijk.

Maer de gene die van Godt geleert zijn / uyt dat Oude leven der sonden in 't Nieuwe Leven met Christo opgestaen zijn / den H. Geest deelachtig geworden zijn / Geestelijck gesint zijn / en alles na den Geest rechten ende insien / en achten het voor geen bedrog en verboeringe / maer bemint het boven alle Goudt en Silver / boven alle Konst en Wijsheyt / boven alle Rijcken en Eeren / boven alle Cieragie en Schoonheydt / en boven alles wat onder den Hemel genoemt magh worden / want sy van herten bekennen dat door dese eenige Leere dat eeuwige en onvergankelijke wesen verkregen wordt / en daerom en sien sy ook niet op dat vergankelijcke / maer op dat onvergankelijke / sy soeken en vergaderen een Erve en Schat dat in den Hemel blijft / maer dat gantsche en achten sy niet / sy soeken de wijsheyt die eeuwig is / en daerom moeten sy hier alder werelt sotten zijn / sy vercieren haer met dat inwendige kleed der gerechtigheyt / en haten dat uyterlijke vermottede kleed der hoveerdigheydt / sy jagen na dat Rijke en de Kroone der eeren / die eeuwig blijven sullen / ende dat aerdsche Rijck met sijn heerlijkheydt laten sy den genen / die daer op gesint zijn.

De wedergeboorene rechten alle dingen geestelijk.

2 Cor.4.18. Mat.6.33. 1Cor.3.19.

Daerom is 't noodig / lieve Broeders / alle dingen Geestelijk te rechten / want soo verre is 't by der wereld gekomen / dat de reyne Leere Jesu Christi / en sijnder Heyliger Apostelen / ketterye zijn moet / Christum Jesum sijnen Geest en Leven / sijn reyne Woort / Wille / en Ordeninge te Prediken / dat Volck van 't quade ten goede bekeeren / vervoeringe en bedrogh zijn moet. Siet / so blindt ende onverstandig zijn onse Vervolgers in allen Goddelijken handelingen / die ons van wegen der waerheyt aldus jammerlijck verdrucken / vervolgen / en moorden. Jae mijne Broeders / hier is lijdsaemheyt en geloove der Heyligen: Alle die dit (als hier verhaelt) van herten bekent / die sal sijn ziele in vreden wel besitten / hoe seer hy ook bestreden wordet / en uyt alle sijne kracht / voor sijne vyanden bidden.

De werelt kan in Godlijke saken niet oordeelen dat recht is.

Ten vierden / beschuldigen ons oock onse

verbolgers met grooter bitterheyt / om dat wy ons van haer leere / Sacramenten / kercken-dienst ende van dat vleeschelijck ruym leven afscheyden / ende in alsulcx met haer niet te doen hebben en dorven / seggen daerom dat wy daer mede haer verdoemen / ende ter hellen verwijsen. Hier op antwoorden wy ten eersten / ende seggen alsoo: dat wy haer Predicanten / Sacramenten / Kercken-dienst / en onreyne vleeschelijcke leven in eeuwigheyt met Woordt noch met werck bewilligen of toestaen en dorven. Oorsake: want sy opentlijck tegen Godt en Godts Woordt zijn / de Predicanten lopen ongesonden / haer leere is valsch / verleydisch en tegen de heylsame gront der waerheyt / haer leven is allesins bestraffelijck: Sy dienen om eenen gehuerden loon / sy huychelen der werelt na haer begeeren / den gront haers geloofs en Religions zijn Keysers / Koningen / Vorsten / en gewelthebberen / wat die gebieden dat leeren sy / en wat sy verbieden dat laten sy / haren Kinder-doop is sonder alle Schrift / heer Nachtmael is Afgodisch ende onreyn / ende wordt van den onreynen toe gedient ende gebruyckt / haren Kercken-dienst en is niet na de leere der Apostelen / ende haer gemeyn leven is ten meestendeel soo vleeschelijck ende Goddeloos / dat hen alle Godvreesende Gods Kinderen van gantscher herten daer over ontsetten ende verschricken.

Jer. 23. 21.

Nadien dan haer leere / Sacramenten / Kercken-dienst ende leven soo opentlijck tegen Godts Woordt zijn / hoe souden wy ons dan in alsulcken grouwelen wederom met haer vermengen en gemeyn maken? Maer dat wy ons aldus van haer afscheyden / is alsoo Gods uytgedruckte Woordt en wille. Want wat gemeynschap (seydt Paulus) heeft doch dat licht met de Duysternisse? Hoe accorderen Christus en Belial? Hoe stemt hen de gerechtigheyt met de ongerechtigheyt? Wat deel heeft de geloovige met den ongeloovigen / ende hoe stemt oock de Tempel Godts / met den Afgoden? Want gy zijt (seydt hy) den Tempel des levendigen Gods / gelijck Godt spreeckt: Ick sal in haer woonen / ende onder haer wandelen / ende sy sullen mijn volck zijn / ende ick sal haer Godt zijn. Daerom soo gaet uyt het midden van haer / en scheydt u van haer af (seydt de Heere) ende en roert niet aen dat onreyn is / ende ick sal u ontfangen / ende ick sal u oock een Vader zijn / ende gy sult my als Soonen ende Dochteren zijn / spreeckt de Almachtige Heere.

2 Cor. 6. 17.

Eccl. 13. 1.
1 Cor. 13. 16.
en 6. 19.

Dese Woorden Pauli zijn klaer ende verstandelijck / ende kan daerom oock niet gescheiden / dat de geene / die dat waerachtigh licht / Christum Jesum / de Godtsalige gerechtigheyt / ende dat krachtige stercke geloove uyt Godts gave van boven ontfangen hebben / eenen bequamen Tempel Gods geworden zijn / van den Heyligen Geest Gods gedreven worden / tot Kinderen van Godt opgenomen en verkoren zijn / dat sy hen wederom met der duysternissen / met Balial / met der ongerechtigheyt / met den ongelovigen / en met den Afgoden vermengen souden: Want dewijle gy door Gods genade haer Leere / Sacramenten / Kercken-dienst en leven seeckerlijck en in den gront voor onrecht ende valsch bekent / hoe kont gy dan (is 't dat gy anders met getrouwer herten om Godt yvert / alles voor dreck acht / op dat gy met Paulo Christum winnen moogt / na de Schrift dat goede aenhangt / en dat boose hatet / uwe kleederen in 't bloedt des Lams gewit hebt / en alle uwe gedachten / woorden ende wercken / na dat rechtsnoer des H. Woordts / en na den voorbeelde Christi richtet) u wederomme met haer vereenigen / en tot haren grouwel ja seggen? Wy en mogen immers geen twee Heeren te gelijck dienen / wy en mogen immers niet te gelijcke inder gemeynschap Christi / en in de gemeynschap der duyvelen zijn / wy en mogen geen kinderen en dienaren Gods / en oock kinderen ende dienaren des Sathans zijn: beminnen wy dat goede / soo moeten wy dat boose haten / en nemen wy de waerheyt aen / soo moeten wy de leugen verlaten / ende diergelijcke Redenen en schriften meer.

Levit. 26.
Esai. 52.

Phil. 2. 7.
Rom. 12. 9.
Apoc. 7. 13.

Matth. 6. 24.
1 Cor. 10. 21.

Rom. 2. 10.

Ende om dat wy dan alsodanige affsonderinge van haer maken / ende beyde met mont ende daet oock in den doodt betuygen / dat haer wercken boos zijn. Daerom roert hem de drijver haers herten in onmenschelijcker toorn en nijdigheyt / en spreeckt met herte en mondt / gelijck alle Godloose van aenbeginne gedaen hebben / te weten: Wy willen den vroomen bedriegen / want hy is ons onnut / en hy is tegen onse wercken. Hy verwijt ons dat wy tegen de Wet sondigen / ende hy beruchtight ons als overtreders aller eerbaerheyt / &c. Hy brengt onse aenslagen ende voornemen te voorschijn / wy en mogen hem niet aensien / want sijn leven en is niet als der anderen leven / ende sijn wegen zijn van den onsen wijt verscheyden / wy zijn als leugenaers by hem geacht. Hy ontreckt hem van onse wegen als van onreynigheden / dat uytterste der gerechtigen / dat set hy voor / &c. Ende daerom willen wy hem met den aldersmadelik. sten doodt verdoemen.

Sap. 2. 12.

Dat Godloose boose vleesch en wil niet zijn bestraft.

Mijn hertelijke lieve Broeders / hier heeft den Heyligen Geest dat rechte parck getreft / wat dese onse werkelijke belijdinge / te weten de affsonderinge van haer / is de eygentlijke oorsake / waerom de blinde bloedige werelt over ons soo grouwelijck raest / ende wy soo veele hooren ende lijden moeten / gelijk ook Petrus seydt: Het geeft haer vreemt / dat gy met haer niet en loopt in 't selve overvloedige ende onordentlijke leven / ende lasteren u. Ja daerom moesten ook Esaias / Jeremias / Zacharias / Sadrach / Mesach ende Abdenego / Daniel / Eleazarus ende de Moeder met haer seven Sonen / Christus Jesus ende alle vroome sterven / ende dat Kruys dragen / dewijle zy de Werelt in leere / ceremonien ende leven hert bestraften / ende met der doodt daer tegen waren.

Sap. 2. 20.

1 Pet. 4. 4.

2 Mach. 6. 30.
en 7. 2.

Dat selve is ook noch heden ten dage de eenige moverende oorsake / ende in den gront geen ander / hoewel onse verbolgers veel voorwenden / gelijk wy aengetekent hebben: waerom wy alder werelt Weder-dopers / Ketters / Boeven / Verleyders ende Muytmakers zijn moeten / daer toe water / vuer / galgen ende raden erven moeten.

Doch de Heere zy gebenedijt / wy weten waerom dat wy lijden. Wy weten oock dat de geene die ons in dese genade beroepen heeft / en dien wy betrouwen / onse sake wel sal uytvoeren / ende sal sijn arme verdreven kinderen in allen nooden ende aenvechtingen tot

sijnen

zijnen eeuwigen prijse ende heerlijckheyt wel verlossen ende voorstaen.

Ende hoewel onse vervolgers seggen / dat wy ons uyt enckel wrevel ende eygensinnigheyt van haer afscheyden / soo is 't doch voor Godt (die alle herten kent) valsch en onrecht: Want onse affonderinge en geschiet uyt genen anderen gront of meyninge / dan dat wy Gods Woordt ende bevel van gantscher herten in onse arme zwackheyt geerne wilden na komen. Ende dat wy de gantsche Werelt in reynder liefden / oock met 'er daet mogen betuygen / hoe sy alle in dat boose liggen / ja buyten God ende Gods Woordt zijn / op dat sy noch tot bequamer tijdt mogen opwaken / ende haer van 't boose af keeren. Want hoe kanmen doch yemant mildigheyt / kuysheyt / ootmoedigheyt / of anders wat goeds recht leeren / wanneer men selve aller gierigheyt / hoererye / hooghmoet / en alles quaedts vol is? Het soude immers oock een groote dwaesheyt zijn / datmen ander lieden op den rechten Wegh wijsde / oock voor de Rovers en Moordenaers waerschoude / en selve op kromme ongewandelde wegen wandelde / ende den Rovers en Moordenaers moetwilligh in de spiesse liep. Mijn Broeders mogen nadencken wat ick meyne.

Een Christens hert, woordt en werk moet een zijn. Matth. 2. 3.

Het en is een waerachtigh Christen niet genoegh / alleenlijck van de Waerheyt te spreken / maer wat hy spreeckt / moet hy oock in der kracht en daet bewijsen en nakomen: of hy moet met de Pharizeen hooren: Gy segt het / ende en doet het niet / gelijk oock Paulus tot den Romeynen van den Joden schrijft: Gy leert niet stelen / en gy steelt selver: Gy segt: men sal geen overspel doen / en gy doet selve overspel. U grouwelt voor den Afgoden / en gy berooft Godt van dat zijne: gy beroemt u van de Wet / en gy schendt God door overtredinge des Wets: Somma / een Christen leert ende doet / hy bekent ende werckt / hy gelooft en is gehoorsaem / hy wijst aen / ende gaet selve voor: Ja hert / mont ende werck zijn een. Soo niet / soo is 't een huychelaer ende geen Christen / gelijck tot onsen tijden (eylacen) veel op ter banen zijn / die haer van bekentenisse en wijsheyt hoogh beroemen / evenwel in der kracht onvruchtbaer ende ydel zijn.

Rom. 2. 21.

1 Cor. 4. Matth. 7. 10. Luc. 6. 37. 2 Cor. 5. 10.

Ten tweeden antwoorden wy: dat onse vervolgers ons met onrecht en gewelt beklagen dat wy haer verdoemen / en ter hellen wijsen / Och neen / het sy verre van ons dat wy yemant onder den gantschen Hemel / hy zy dan so boos als hy zy / souden verdoemen voor den tijdt. Want wy weten wel dat de Schrift spreeckt: verdoemet niet / op dat gy niet verdoemt en wordt: een is 'er die alle menschen tot sijnder tijdt eenen yegelick na sijn wercken richten sal / te weten die / die den Vader dat oordeel gegeven heeft / wie in sijn gerichte treedt / die en sal niet ongestraft blijven. Oock en weten wy niet / wat genade de sondaer hier noch voor sijnen doodt verkrijgen magh. Daerom wy oock om andere lieden te verdoemen / voor den Heere onschuldigh en vry zijn: nochtans soo dorven wy in deser wijse met Godts Woordt wel richten / ende seggen / is 't dat een gierige van sijnder gierigheyt niet af en keert / en de Hoereerder van sijnder hoerderyen / een dronckaert van sijnen dronckenschap / een Afgodendienaer van sijnder Afgoderyen / ende en bekeert hem niet door een vroom boetveerdigh leven / en leetwesende rouwigh herte / in dat dadige geloove Jesu Christi tot den waerachtigen ende levendigen Godt / dat hy geen Christen en is / en dat Rijcke Godts niet beërven en sal. Als 't dan soo gerichtet wordt / soo en zijn wy niet de geene die dat richten / maer de Schrift richt het soo / gelijck oock Christus seydt: Die my verwerpt ende mijn woorden niet ontfangt / die heeft die hem richtet. Dat Woordt dat ick gesproken hebbe / sal hem oordeelen in den jonckisten dagh. Wy weten oock wel / dat Godt niemant tegen sijn Woordt saligh en maeckt / of saligh maecken en magh / want hy is de Waerheyt / ende en kent geen leugen. Soo waer dan geen Geloove en komt / geenen nieuwen sin en komt / geen leetwesende rouwigh herte en komt / &c. Eylacen over dien heeft Christus Jesus dat oordeel alreede gestreken / gelijck hy seydt / is 't dat gy niet en glooft dat ick 't ben / soo sult gy alle in uwe sonden sterven. En soo gy geen boete en doet soo sult gy alle vergaen / ende sulcke sprewken meer.

Rom. 2. 5. en 14. 10.

Joan. 12. 47.

Joan. 14. 6.

Joan. 8. 24.

Christus is aller werelt richter.

Siet mijn Broeders / aldus en oordeelen wy niemant met onse Woordt voor der tijdt gelijck gy weet / maer wy laten 't Christum Jesum en zijn Woordt / die salse oordeelen tot zijnder tijdt. Wy en verdoemen oock haer niet met onse affonderinge / gelijck sy klagen / maer wy leeren ende vermanen haer door 't Woordt en werck met alder neerstigheyt en trouwe / dat sy van 't boose sullen af keeren / dat goede navolgen / recht en wel doen / Godt in een goede conscientie soecken ende vreesen / op dat sy in haren ongeloove en sonden niet en versterven / en niet eeuwigh onder Godts gerichte en toorn blijven: doch reyne liefde en trouwen dienst moeten over al den vromen in 't bose verkeert / en tot schande bediet werden.

Psalm 34. 13. 1 Petri 3. 10.

Ten vijfften / decken oock veele hare Tyrannye ende bloedschult met een kranck vijgeblad / en seggen alsoo: Wy en oordeelen u niet / maer des Keysers Placaet oordeelt u. Hier op antwoorden wy: is 't dat onse vervolgers Christenen zijn / en Christum kennen / gelijk sy meynen / begeeren wy met alder ootmoedigheyt om Godts wille / datse doch den Keyser eenmael willen tegen Christum setten / en wel aenmercken / of oock de Keyser en Christus eens geests zijn / ende of hy oock wandelt gelijck Christus den sijnen geleert en voor gewandelt heeft. Des selven gelijcken oock des Keysers Placcaet by den Euangelio Christi houden. Bevinden sy dan / dat de Keyser in den Geest en leven met Christo niet eens en is / en dat sijn Placcaet daer se na richten / tegen den Euangelio is / soo moeten sy immer belijden / dat de Keyser geen Christen en is / ende dat sijn Placcaet voor Godt verbannen ende verbloeckt is.

Het is een seer jammerlijcke / klagelijcke blindtheyt / datse den armen Aertschen Keyser soo hoogh boven Christum Jesum / ende sijn bloedige wrede Placcaet boven dat lieffelijcke Euangelium eeren en vreesen / en noch evenwel willen Christenen zijn. Och dat de Keyser ende de sijne Christenen waren / gelijck wy haer wel van herten wenschen / soude veel onschuldigh bloet verschoont worden / dat nu tegen alle Schrift / redelijckheyt ende liefde / als water vergoten wordt.

Seght doch / gy alle / die aen den bloede der

Dat Keyserlijk Placcaet en sal in den dage Christi den bloetgierigen geen onschult zijn.

onschuldigen schuldigh zijt / ende u met des Keysers Placcaet verschoonen wilt / waer hebt gy doch een letter in de geheele handelinge Christi geleesen / datmen yemandt om sijn geloove tot den bloede straffen / ende met den zwaerde richten zal? Waer hebben de Apostelen opt alsulcks geleert ofte gebruyckt? Sal niet de saecke des Geests (verstaet dat geloove) des Geests gerichte alleene voorbehouden zijn? Waerom tredet de Keyser ende gy in Gods stede / ende oordeelt dat gene dat gy niet en verstaet / noch u bevolen en is? Gedenckt gy niet wat Pharaoni / Antiochio / Herodi / ende noch meer andere overkomen is? daerom dat sy den Alderhoogsten niet en 'vreesden / ende tegen sijn Volck raesden. Bekent doch / O gy Tyrannen ende Mannen des bloeds / dat niet de Keyser dat Hooft Christi / maer dat Christus dat Hooft des Keysers is: Dat niet de Keyser Christum / maer dat Christus den Keyser beheerschen ende richten sal. Weerde Mannen / hoe zijt gy doch soo fors ende stout tegen dien / die u geschapen heeft? Meent gy dat de Schrift met ons spot / ende de waerheyt niet en spreekt? Ofte hoopt gy dat u uur-glas eeuwig dueren ende nimmermeer uytloopen en zal? Vreest doch dien die Hemel ende Aerde in sijner handt besloten heeft / die de vuer-stralen sijner Blixemen / ende sijn Wind-stormen uytblaest / ende de Bergen beven doet / die dat alles regeert met den Woorde sijner sterckheyt / dien alle knyen buygen / die in den Hemel / Aerde ende onder der Aerden zijn / ende dien alle tongen belijden dat hy de Heere is. Als u die roept / soo moet gy ten Hove komen (citat enim peremptorie) gy zijt dan wie / hoe ende waer gy zijt. Daer en gelt geen ontwijcken / geenen raet / geen onschult / als hy roept moet gy daer zijn / geest reeckenschap gy en mooght niet langer Rent-meester blijven / het en sal maer wesen eenen kleynen tijdt / ende de Godloose en is niet meer. Hoewel het nu schijnt dat sijnen Stoel onder de Wolcken des Hemels staet / ende dat sijn heerschappye tot aen des Werelts eynde reycken sal / soo salmen evenwel binnen weynigh dagen na hem vragen / en sijn plaetse soecken / ende niet vinden.

Deut.32.39.

Phil.2.10. Esa.45.24.

Luc.16.2. Ps.37.10.

Hierom lieve Kinderen ende Broederen / die in den Heere zijn / zijt doch vrymoedigh ende in Christo Jesu wel getroost / want alle uwe verbolgers moeten zijn als Hoy / ende alle hare kracht ende heerlijkheyt als een Bloeme des Hoys. Daerom soo en vreest niet voor eenen sterffelijcken mensche / maer vreest den Heere die u verkoren heeft. Want alle menschen kinderen sullen als dat gras verwelcken / als eenen nevel verdwijnen / en als een kleet verouden: Maer gy sult blijven eeuwelijck / gelijck de Schrift getuyght / ende uwe zielen sullen eeuwelijck leven.

1Pet.1.24.

Esa.51.8. 1 Ioa.2.17.

Ja / lieve Broeders / den begeerlijken dagh uwer verkoelingen sal haest hier zijn / in den welken gy staen sult in grooter volstandigheyt / tegen die / die u benauwt hebben / ende hebben weg-genomen uwen sueren zweetigen arbeyt / jae bloedt ende leven. Alsdan sullen alle onse verbolgers als Assche onder onse voeten zijn / ende al te late bekennen / hoe dat Keyser / Koninck / Hertogh / Vorst / Kroone / Scepter / Majesteyt / Gewelt / Zweert ende Placcaet niet dan Aerde / Stof / Windt ende Roock geweest en zijn.

Sap.5.1.

Mal.4.3.

Esa.40.6.

Op desen dagh vertroosten haer alle bedruckte bekommerde Christenen / die nu met den kruyce Christi beladen gaen / tot een gewisse hoopinge des toekomenden levens / ende bevelen alle Tyrannen met hare Heydensche Placcaten / Gode ende sijn gerichte: Maer sy blijven onveranderlijk by Christum Jesum / ende by sijnen Heyligen Woorde / ende richten alleenlijk daer na alle haer Leere / Geloove / Sacramenten ende Leven / ende nae anders geen Leere noch Placcaten eeuwelijk / gelijk de Vader van den Hemel dat bevolen heeft / ende Christus Jesus met sijne Heylige Apostelen allen vromen ende Godvreesenden Gods Kinderen in alle klaerheyt nae gelaten ende geleert hebben.

Mat.17.5.

Ick meene / lieve Broeders / hier zy nu genoegh verklaert hoe der Tyrannen excusatien / met welcke sy hare Tyrannische Moorden voor recht ende goet beweeren / geheel niet ende Heydensch zijn / ende dat hare beschuldingen over ons / sonder alle grondt ende waerheydt opentlijck tegen Christum ende Christus Woordt / ja tegen alle billigheyt / recht ende liefde zijn.

De barmhertige lieve Vader geve alle die / die om sijne waerheyt lijden / een gesont ende heylsaem verstant sijner woorden / ende een vry gemoet tot alle versoeckingen / Amen.

Maer nu willen wy door Gods Genade een weynigh aenteecken / hoe dat 't ons seer ten goeden dient / dat wy met veel drucks ende tribulatien op deser Aerden in onsen Vleesche aengevochten en versocht worden.

Gen.6.5. Rom.7.18.

Als wy aensien / weerde Broeders / onsen seer zwacken sondigen aert ende natuere / hoe wy alle van der Jonckheyt aen tot den boosen geneyght zijn / dat 'er niet goets in onsen vleesche en woont / ende dat wy de ongerechtigheyt ende de sonden drincken als water / gelijk Eliphas Themanites tot Job seyde. Ende alle wegen (hoewel wy Godt wel soecken ende vreesen) geerne op Aertsche ende verganckelijcke dingen willen gesint zijn / heeft de genadige Godt ende Vader / die door sijn eeuwige liefde altoos sorge voor sijne kinderen draeght / een fijne remedie en Medicijne daer tegen in sijnen huyse nagelaten en beschikt / te weten / dat druckende kruyce Christi / op dat wy / die nu door Christum Jesum tot des Vaders prijs in eeuwiger genade opgenomen zijn / in Christum Jesum met reyner herten glooven / ende in onser zwackheydt lief hebben / door dat voorseyde kruyce (dat is) door veel drucks / tribulatien / benauwtheden / vangen / binden / goet te rooven / &c. van alle vergankelijke / aerdsche dingen en oogen lusten mogen afstaen / Wereld / ende Vleesch sterven / God alleen lief hebben / en soeken de dingen die daer boven zijn / daer Christus tot der Rechterhand Gods zit / gelijk ook Petrus seydt: Heeft Christus aldus voor u geleden (spreekt hy) in den vleesche / soo wapent u ook met den selven zin / want wie in den vleesche lijt / die hout op van sonden / alsoo dat hy nu niet meer na der menschen lusten / maer den tijd die 'noch overigh is in den vleesche / na Gods welbehagen leve.

Iob.15.16.

Dat Kruys dient den vromen ten besten.

Col.3.1.

1Pet.4.1.

Het dunkt my onmogelijk te zijn / weerde Broeders / dat de gene die vrywilliglijk hare schouderen buygen onder Godts Woordt en wille / het Woordt in allen dingen gewillig ende

ende berept staen / en daerom altijd vervolgt / benauwt / gelastert / gevangen / berooft en gedood werden / dat die hare herten tot de liefde der tijdlijcker dingen / en tot de onnutte lusten des Aertschen wesens keeren ende buygen souden. Want wat hebben wy doch met gelt en goed te maecken / wanneer wy maer en glooven dat wy eenen beteren schat in den Hemel hebben / en dat dit tegenwoordige ons niet salig maken noch helpen en kan? Oock niet en weten wanneer 't den Roovers in de handen vallen sal? Of hoe souden wy ook onse vleesch in sijne lusten mogen boeten? daer wy alle oogenblik niet anders en vermoeden noch en verwachten / dan dat ons de dienaers vangen / ende de Beul na sijnder wijse handelen / pijnigen / martelifeeren / verdrincken / bernen / ende vermoorden sal? Hoe kan ons ook de werelt eenen lust zijn / daer wy al der werelt vervoerders / ketters / spotvogels / en sotten zijn?

Mat.6.33. Heb.10.34.

Rom.12.14.

Na dien dan de eeuwige wijshept onse arme zwakhept wel bekent / ende dat tijdlijcke gemack / vrede en welvaert ons so geerne voor onsen God omstooten en verderven / onachtsaem / rebel / luy ende slaperig maken willen / heeft hy ook dat kruys als een wakende roede den sijnen verordineert / met welken hy alom als een getrouwe Huys-vader sijnen lieven kinderen in der tucht en Gods vreese houdt / opwekt / en voordrijft / gelijk Paulus seyt: Mijn Sone / en verwerpt de kastijdinge des Heeren niet / ende en laet niet af als gy van hem gestraft wordet. Den welken de Heere lief heeft / dien straft hy. Hy kastijt eenen yegelijcken Soone / die hy aenneemt. Is 't dat gy de kastijdinge lijdet / so biet God hem selven u aen als sijn kinderen. Wie is de Sone / dien de Vader niet en kastijt? Zijt gy sonder kastijdinge / die sy alle deelachtig zijn geworden / so zijt gy Bastaerden / ende geen Echte kinderen. Hebben wy ook de Vaders onses vleeschs tot Tuchtmeesters gehadt / en haer gevreest / sullen wy dan niet veel meer den Vader der Geesten onderdanigh worden / en leven? En 't is waer / sy hebben ons weynige dagen gekastijt na haren dunken: Maer dese tot onsen profijte / op dat wy de heyliginge verkrijgen souden.

Ier.1.11.

Pro.3.16.

Apo.3.19.

Heb.12.8.

Siet / mijn Broeders / dese woorden des Apostels zijn overmaten lieffelijk / en vol alles troosts voor allen den genen / die des Heeren kruys dragen moeten. Want gelijk een getrouwe en welgeschickte Huys-vader sijne kinderen / die hy van natueren lief heeft / en alle wegen dat beste begeert te leeren ende te onderwijsen / oock somtijdts wel met harde slagen vermaent / kastijt en straft / evenwel uyt enkel Vaderlijke liefde / tot onderwijsinge en nuttighept sijnder liever kinderen / niet tegenstaende / dat 'et wel den kinderen in den vleesche wee doet / op dat sy haers Vaders wille / gebodt ende stemme niet en verachten / maer van herten vreesen en volgen sullen: eerbaerhept / vroomhept / en onderwijsinge na volgen en leeren sullen. Also kastijt oock menigmael onse Hemelsche Vader sijne uytverkorene kinderen met sijn Vaderlijke roede / op datse hem in sijn Heylige Woord / wille en geboden sullen hooren ende gehoorsaem zijn. Alle Godsalige onderwijsinge en vroomhept na komen / God met goeder herten vreesen / hem met der Wereld niet gelijk maken / vleesch en bloet niet meer leven / en also ten laetsten als gehoorsame en tuchtige Godts kinderen / dat beloofde erve en rijk verkrygen.

Dat opgeleyt Kruys is des Vaders genadige kastijdinge.

Maer is 't / datse de kastyende roede weygeren / dat kruyce Jesu Christi van hen stooten / en door haer Vaders lieffelijcke kastijdinge al meer en meer verderven ende rebel worden / haer Vaders wille ende woort verwerpen / nae eygen goedduncken handelen en voortvaren / moeten sy ten laetsten met den eerloosen Bastaerden en niet met den rechten Echt-kinderen / uytgestooten ende getelt worden.

Daerom / Heylige Broeders / en weygert doch de kastyende roede van uwen lieven Vader niet / het geschiet doch alles u ten dienste / en besten / te weten / daerom / dat gy dat alle afleggen sult / wat u drucket en de aenklevende sonde / en alsoo in allen dingen (niet uytgenomen) uwen Vader vreesen / lief hebben / en gehoorsaem zijn. Siet aldus is dese selve roede des kruyces Christi enkel gunst en liefde / en niet toorne en wreethept / alsmen 't na Gods Woord en Geest / en niet na den vleesche wel sien en rechten kan.

Uyt alsulker oorsaeke / als hier verhaelt / heeft ook God sijn volk Israël van den Philistijnen / Assyriers / Chaldeers / &c. menigmael laten straffen / wanneer sy haren Godt onachtsaem ende rebel waren / op datse door alsulke slagen en straffingen / wederom haren Godt soecken / de Wet hooren / van het quade aflaten / en in allen recht en wel doen souden. Maer de Vaderlijke slagen waren ten meestendeel aen Israël al verlooren / gelijk de Propheet seyt: hy heeft dikmaels gestraft / maer wat heeft 't geholpen / de roede der booser kinderen en helpt niet / spreekt de Heere Heere.

Gods straf, bleef 't meestendeel aen Israël verlooren.

Ez.21.17.

Item / neemt waer: honger / plage / droefhept / angst / zijn gesonden als geesselen tot straffe en beteringe / en in desen allen en sullen sy hen noch niet bekeeren van hare booshept / en sy en sullen ook der geesselen en slagen niet meer gedachtig zijn.

4Esd.16.10.

Ier.5.3.

Item / gy slaetse / maer het en doet haer niet wee. Gy straftse tot beteringe / maer sy en willen de straffe niet aennemen / sy hebben haer aengesichten harder gemaekt als eenen yversteen ende en hebben hen niet willen bekeeren.

Dese voorseyde woorden der Propheten betuygen klaerlijck / waerom de Israëliten soo menigmael van den Heere gestraft en geslagen zijn / te weten / daerom / datse haer bekeeren souden; doch alles te vergeefs / gelijck de lieve Propheten in dese aengetekende woorden beklagen en kondt doen.

Lieve Broeders / laet u dit een vermaninge zijn / dat gy doch dat ongehoorsame en verstockte Israël / in dien val / niet gelijck en wort / maer dat gy uws Vaders barmhertige kastijdinge en straffe vrywilliglijk onderwerpt / en gedenkt dat 'er geschreven staet: Als wy gerichtet werden / soo worden wy van den Heere gestraft / op dat wy met ter werelt niet en sullen verdoemt worden.

1Cor.11.30.

Hierom / lieve Broeders en Susters in den Heere / soo en verwerpt doch de straffinge en onderwijsinge uws lieven Vaders niet: maer ontfanght de vermaninge sijnder getrou-

wer liefden / met grooter blijdschappen / ende danckt hem dat hy u door sijn vaderlijke goetheyt tot sijnen lieven kinderen in Christo Jesu uytverkooren heeft / met sijn krachtige Woord geroepen en geleert heeft / met sijnen Heyligen Geest verlicht heeft / op dat hy u arme zwacke menschelijke vleesch / dat met soo veel schadelijke en verderffelijke krenckten der lusten versocht wort / door dat middel en medecijne des kruys Christi so genadelijk remedieert en van der werelt luste en liefde afdringt / op dat gy met sulks gemeensaem meugt worden des druks Christi / en gelijkformigh sijn doodt / en verkrijgen also de verrijssenisse uyt den dooden / gelijck Paulus aen eender plaetsen aenwijst en spreekt / te weten. Wy hebben in alle dingen druck / maer wy en worden niet beangst: Wy lijden arbeyt maer wy en vreesen niet: Wy worden vervolght / maer wy en worden niet verlaten: wy worden ondergedrukt / maer wy en vergaen niet: Wy dragen altijt om dat sterven des Heeren Jesu aen onse lichaem / op dat ook dat leven des Heeren aen onse lichaem openbaer worde: Maer wy die leven / worden immers in den doot overgegeven om Jesus wille / op dat ook dat leven Jesu openbaer worde aen ons sterfselijk vleesch.

Eph.1.5.
Phil.3.10.
2Cor.4.8.

Siet / daerom leert / vermaent / bestraft / dreygt / en kastijt hy / op dat wy souden versaecken dat Godloose wesen / en de wereltlijke lusten / en in den grond afsterven wereldt vleesch en duyvel / ende soeken alleen onsen schat / erve en deel / dat in den Hemel is / gelooven ende beminnen alleen den eeuwigen waerachtigen / en levendigen Godt / en verwachten also met lijdsaemheyt de Godsalige hoopinge en de heerlijke verschijninge onses Heeren en Salighmakers Jesu Christi / die hem selven heeft overgegeven voor ons / op dat hy ons soude verlossen van alle ongerechtigheyt / en ons hem selven reynigen tot een eygen bysonder volck om hem te dienen in alderley gerechtigheyt ende Godsaligheydt alle de dagen onses levens.

Tit.2.13.

En daerom is 't / dat Jacobus seyt: mijn Broeders acht 't voor enckel blijdschap / als gy in menigerley versoekinge valt / en weet / dat de dersoekinginge uws Geloofs verduldigheydt baert / de verduldigheydt moet een volmaekt werk hebben / op dat gy volkomen en geheel zijt en over al niet en gebreke: Want gelijk dat gout door des vyers hittigheydt dat onnutte schuym van hem doet / en also door 't vyer al reynder en reynder wert: Also wort oock de ontfankelijcke mensche Gods in den oven en vyer der tribulatien verootmoedigt / geloutert / en gereynigt / op dat hy also Christo en sijnen Vader tot eenen eeuwigen Lof / Prijs / en Heerlijkheydt zijn magh / en magh den selven Godt met getrouwer herten (als van allen dingen onverhindert) vreesen / liefhebben / eeren danken en dienen.

Iac.2.2.

Des Kruys vrucht en nuttigheyt.

En dit is het Woord / dat in Sapientia geschreven staet / te weten: In luttel zijn sy gequelt / in velen sullen sy geloont worden: want God de Heere versoekt / en beproeftse / en bevint / datse sijnder weert zijn / ja gelijck dat goud in 't forneys beproeft wordt / alsoo heeftse God beproeft en geloutert / en hy ontfangtse als een Offerhande des Brand-offers en tot sijnder tijd sal hy op haer sien / de vroome sullen schijnen en blinken / en sullen daer henen varen / gelijk dat vyer door de stoppelen / u sullen de Natien oordeelen / sy sullen de Volken verheeren / en haer Heere sal in der eeuwigheyt regneren.

Sap.3.3.

Daerom / Lieve Broeders / zijt in den Heere wel getroost / en draegt nu den druk vrymoedelijk / als vrome Ridders Christi / op dat gy behaeglijk zijt / hem / die u tot strijders aengenomen ende beroepen heeft: Want alle die daer strijt (seyt Paulus) en sal niet gekroont werden / 't en zy dan / dat hy ridderlijk strijt: Voert gy dan uwen strijt recht uyt / soo sal uwen Konink een welbehagen aen u hebben: Maer is 't dat gy vreest / uwe wapenen en zweert van u legt / en den strijd verlaet / so en sult gy ook geen kroone verkrijgen. Want wie volstandig blijft (spreekt Christus) tot den eynde / die sal salig worden.

2Ti.1.5.
Mat.10.23.

Ik vreese dat sommige onder onse jonge en onbesochte Broederen mogten bevonden worden / die haer van de vliegende gedachten haers herten verschricken laten: Waerom dat den ongeloovigen en godloosen so geluckelijk gaet en toevalt / en dat de gerechtige so veel lijden moeten / ja het en schijnt niet anders in der onwijsen oogen dan of de ongerechtigen tot allen geluk gebooren zijn / want sy wassen en nemen toe gelijk de groene spruyten doen / sy houwen en trouwen / sy zaeyen en maeyen / sy vergaderen dat koorn in haer schueren / en dat geld in haer kisten / haer huysen zijn heerlik / vol / en wel gepronkt / sy kleeden haer met goud en silver / met zijde en flouweel / sy voeden haer herten als op eene slag-dag / haer weyden en ackers bloejen overvloedelijk / haer beesten zijn gesont en vruchtbaer / haer kinderen zijn lustig en frisch / en kortswijlig voor haren oogen / sy spelen op pijpen en trommen / op vedelen en luyten / sy singen ende springen / en seggen tot hare zielen gebruykt u / hanteert genoegte en blijdschap by uwe leven / &c.

Dat geluk, vrede, en blijdschap der Godloosen.
Iob 21.25.

Haer Predikanten sterken en troostense en haren Gods-dienst is eenen lust boven alle lusten / somma / het laet hem so aensien / recht of sy met een sonderlijke liefde van God bemint en gebenedijt zijn / en dat daer tegen de gerechtige met eene bysonderen haet van God gehaet en vervloekt zijn. Want sy zijn als de magere struyxskens uyt eenen dorren Aerdrijke / als een arme verschove nacht-uyle die van alle vogelen geplukt wort / als een Pellicaen in der woestijnen / en als een sperlink of mussche onder den dake / alle diese siet bespotse / diese kent / die haetse / geen Koninkrijk / geen Vorstendom / geen Stad / geen Land is groot / dat een arm verstoten Christen dragen en lijden kan. Alle wie hem scheynt / lastert / en leet doet / meent dat hy Godt eenen dienst doet.

Es.34.11.
Ps.102.7.

Mijn Broeders souden wy nae menschelijke wijse rechten wy souden sonder twijffel met den Heyligen Jeremia moeten seggen / ende klagen: O Heere gy zijt gerechtiger dan dat wy met u twisten souden. Ja doch so gunnet ons dat wy met u spreken mogen het gene dat ons recht dunkt: Hoe gaet dat toe / dat der Godloosen voornemen soo gelucksaligh is / ende dat 'et allen den genen die so onbeschaemt overtreden / so wel gaet? Met Abacuc: Waerom siet gy op de Godloose schalken / ende zwijght / ende siet door de vingeren / als de vroome van haer verslon-

Ier.12.1.
Aba.2.13.

sonden wort? en met Esdra: Of Babylon dan beter doet als Syon? Assaph hadde by na met sijnen voeten geslippert / om dat hy sagh dat geluck der ongerechtigen en den wederstoot en groten druk der vromen.

4 Esd. 3. 41.

Alle die dan met alsulken gedachten bestreden worden / rade ende vermane ick / datse haer herten en oogen op des Heeren Woordt rechten en wel aenmerken / wat van dat uytterste en eynde der beyden geschreven staet / en ten eersten van den bosen. Sy leyden haer dagen (seyt Job) in wellustigheyt / ende in eenen oogenblik dalen zy neder ter hellen: Item vertoornt u niet (seyt David) over den Goddeloosen / en zijt niet nijdig over de quaetdoenders / want gelijk dat gras sullen sy verwelken / en gelijk dat groene kruyt sullen sy afgehouwen worden. Item: Leeft gy na den vleesche (seydt Paulus) soo sult gy sterven. Vleeschelijck gesint te zijn is de doodt / en diergelijke spreuken vele.

Iob. 21. 13.
De besoldinge, loon en eynde der godloosen.
Ps. 37. 1.
Rom. 8, 13.

Maer van 't eynde der gerechtigen staet also geschreven: De zielen der vromen zijn in Gods hand / en geen pijne des doods en salse te niete doen / voor de oogen der onwijsen schijnen sy te sterven / en haren uytgank / weg / en eynde wort voor verderffenisse geacht / maer sy zijn in gewisse ruste en vrede. Item de gerechtige moeten veel lijden / maer de Heere helptse uyt allen desen. Item / salig zijt gy / als u de menschen versmaden en verbolgen / en spreken alderley quaet van u / daer aen liegende / om mijnent wille / verblijdt en verheugt u / het sal u in den Hemel wel geloont worden. Item / het is recht by God (spreekt Paulus) droefheyt te vergelden / den genen die u bedroeft hebben / en u die droeffenisse lijdet / ruste met ons wanneer nu de Heere Jesus openbaer worden sal van den Hemel / met de Engelen sijnder kracht / en met den vlammenden vyer / wrake te doen over den genen / die Godt niet en kennen / en dien den Euangelio onses Heeren Jesu Christi niet gehoorsaem en zijn / welcke pijne sullen lijden / dat eeuwige verderven voor den aengesichte des Heeren / en voor de heerlijkheyt sijnder sterkheyt / als hy komen sal hem te verklaeren in sijnen Heyligen / en wonderlijk te worden in allen geloovigen / ja allen die / die de Schrift recht lesen / glooben en wel verstaen / en also een goede achtinge op den seer ongelijcken uytgank en eynde beyde hebben / die en sullen de selvige haer korte welvaert / blijdschap en geluksaligheyt niet misgunnen / ende hem in haerder eygenellende / druk / en kruyce / door Gods genade wel schicken en troosten.

Sap. 3. 1.
Ps. 34. 20.
Mat. 5. 11.
2 Tes. 1. 6.

Wy weten wel / lieve Broeders / hoe dat dit selve kruyce allen vleesche seer harde / onvriendelijken / en bitter toe schijnt / en tegenwoordig niet voor een vrolijk dink / maer voor een droevig dink wert aengesien / als Paulus seyt: Doch dewijle dat 'et so veel nuttigheyds en vreugde in hem beslooten heeft / dat 'et den vromen altijd vromer maekt / van wereld en vleesch af keert / God en sijn Woord vreesen doet / so boven geseyt is / ook also des Vaders heylige wille is / dat de vroomen / daer door sullen beweert / en de geveynsde in hare geveynstheyd openbaer worden / so staen oock alle trouwe Gods kinderen daerom haers Vaders wille door de liefde bereyt / en verblijden haer in alsulks / gelijk Paulus seyt: het zy verre van my dat ick glorieren soude anders dan in dat kruyce onses Heeren Jesu Christi / daer door my de wereld gekruyst is / en ik der wereld. Item / de Apostelen gingen ook vrolijk van dat aengesichte des Raedts / om dat sy weerdigh waren versmaedheyd voor den Naem Jesu te lijden.

Heb. 12. 11.
Gal. 6. 16.

Ende dewijle wy dan dat wel weten / dat dat onse arme zwacke vleesch soo harde steekt / ende so gantsch wee doet / gelijk wy in Job / Jeremia / Elia / en noch meer andere ook wel bevinden / desgelijks de Heere selfs begeerde / soo het mogelijk waer / dat den kelk van hem mochte genomen worden / ja uyt grooter bangigheydt water en bloed zweete / schudde / en beefde / dat een Engel uyt den Hemel hem vertroosten moeste / daerom is ons seer geraden dat wy met geloovigem ootmoediger herten alleen tot onsen God vlieden / gelijk oock alle vroome kruysdragers van den beginne hier gedaen hebben / sijn Genade / hulpe / bystand en troost met volder betrouwen soeken: want wie heeft op hem betrouwt / die hy verlaeten heeft? Ende wie heeft tot hem geroepen die hy niet verhoort en heeft? Hy is onse Godt ende Vader / hy is onse Heere ende Koninck / hy is onse Behulper ende Beschudder / onse sterckte ende vastigheydt / onsen troost en toevlucht in der noodt. Hy is den hoorn onses Heyls / ende onschaduwe voor de hitte: door mijn God (seyt David) sal ik over de muuren springen / als God met ons is / wie kan dan tegen ons zijn? Wy vermogen 't al door Christum / die ons sterkt hem beveelt uwe sake / hy werkt in sijnen Heyligen na sijn welbehagen.

Act. 5. 42.
Iob. 3. 1.
Ie. 20. 14.
3 Reg. 19. 2.
Lu. 22. 42.
Syr. 2. 12.
Ps. 18. 3.
Esai. 4. 6.
Ps. 18. 3.
Ps. 18. 30.

Sommige heeft hy uyt der tyrannen hand verlost / sommige heeft hy midden in den vyer behouden / der grijpende hongeriger Leeuwen monden voor den anderen toegebonden. Dese heeft hy uyt kerkers / en gevankenissen geleyt / den anderen heeft hy de vreese des doods onder haer voeten geleyt / ende hebben door de kracht haeres geloofs victorieuselijck overwonnen / honger / dorst / spot / schande / naektheyd / slagen / vangen / bangigheyd / daer toe ook galgen / raden / worgen / martelisatie / water / vyer / leven en sterven / &c. Want de doordringende krachtige liefde des Heeren dreeffse die dat bitter tot soete / en dat verschrickelijk tot begeerlijk maekte. De liefde (seyt Salomon) is sterker dan de dood / veel wateren en mogense niet uytblusschen / en vele stromen en mogense niet versmoren / al wiese recht gevattet heeft / seyt met den Heyligen Paulo: wie sal ons mogen afscheyden van de liefde Gods? Of druk of bangigheyt? Of vervolginge? Of honger? Of naektheyt of perijkel? Of zweert? gelijk als 'er geschreven staet: Om u worden wy gedood dagelijcks / wy zijn als de Schapen die tot der slachtinge bereyd zijn / maer in allen desen overwinnen wy door hem die ons heeft lief gehadt / ick ben dies seker en gewis dat noch leven / noch dood / &c. ons en sal mogen af wenden van die liefde die daer is in Christo Jesu.

Dan. 3. 17. en 6. 22.
Ie. 26. 24.
Can. 8. 6.
Rom. 8. 35.
Ps. 44. 23.

Daerom / lieve Broeders / gy die onder des Heeren kruys steunen gaet / bekent uwen God / vreest ende hebt uwen God lief / gelooft ende betrouwt uwen God / dient ende leeft uwen God / en dat met volder en reynder herten /

Sac.2.8.

ten / na den voorbeelde aller Heyligen ende Christi / en de barmhertige getrouwe Vader en sal u na sijnder grooter liefden niet verlaten / maer hy sal voor u als voor sijnen oog-appel sorge dragen / met alder trouwe / in allen druck en noode bystaen / de hant langen / en u tot sijnen prijse en heerlijkheyt / ende tot uwer zielen salighheyt / het sy dan door het leven / of door den doot / so't hem belieft / wel bewaren / en voorstaen : want hy is so genadig en getrouwe / dat hy u niet en kan laten versoeken boven u vermogen / maer hy sal door sijn groote barmhertigheyt / een genadig uytkomen geven / so gy sijn Woordt recht en vast gelooft / en hem voor uwen getrouwen Vader hout.

1Cor.10.13.

Siet / mijn weerde Broeders / wanneer gy u aldus als hier verhaelt / in uwen druk ende versoekingen bewijst / ende met alder verduldigheyt des Heeren Kelck drinkt / Christum Jesum ende sijn Heylig weerde Woord / met mond ende werk betuygt / als sachtmoedige lammerkens om sijn getuygenisse in voller volstandigheyt / tot der slachtbank leyden laet / so sal den Naem des Heeren door u geprezen / heylig en heerlijk gemaekt worden / de hoope der heyligen wert geopenbaert / dat rijke der Hemelen uytgebreyt / dat Woord Gods bekent / en uwe arme zwacke Broeders ende Medegenooten in den Heere / door alsulcke uwe vrymoedigheyt gesterkt en geleert. Ja / mijn Broeders / op dese wijse / so hier verhaelt / leert en spreeckt ons noch heden ten dage dat offer en bloed Abels / dat geloove en gehoorsaemheydt van Abraham / Isaac en Jacob / de kuysheyt van Joseph / de verduldigheydt van Job en Tobia / de manlijke en treffelijcke belijdinge Eleazari / en des Moeders met haer seven Soonen / de vrymoedigheyt / volstandigheyt en vroomheyt alder heyligen / die voor ons geweest zijn / en de waerachtige ongeverwede liefde / ootmoedigheydt / vrede / gerechtigheyt / en vrywilligen reynen offer Christi / die ons na Godts belofte tot eenen onbedrieglijken Leeraer / en tot een eeuwig voorbeelt alles goets van Godt onsen Hemelschen Vader in eeuwiger liefden van den hoogen Hemel hier geschickt en gekomen is.

Heb.11.4. en 12.24. Rom.4.3. Gen.39.7. Iob.1.21. Tob.2.15. 2Mac.6.30. en 7.1. Heb.11.36. Mat.23.34. Ioa.13.14. Ioa.3.21. 1 Ioa.4.9.

Mijn alderliefste Broeders en Susters in Christo Jesu / in allen Landen verstroyt / die ick dese mijne vermaninge uyt reynder Christelijker liefde ten dienste by malkanderen gedragen en overschreven hebbe / ick wil de materie af korten en wil u met alder ootmoedigheyt gebeden hebben / dat gy doch ten eersten wel overleggen wilt / wat het voor een volk is / die u so nijdiglijken vervolgen / ende om goed en bloed brengen.

Ten tweeden / waerom sy u vervolgen / en sulken leed aen doen.

Ioa.16.3.

Ten derden / hoe dat alle Heyligen / oock Christus Jesus selve dese vervolginge geleden hebben / en alle vroomen ook noch lijden moeten / gelijk men sien magh.

1Pet.4.1.

Ten vierden / hoe krachteloos dat doch alle hare argumenten zijn / met welken sy hem in hare bloedschult verschoonen / ende ons beschuldigen willen / recht / of sy daer aen wel doen / ende wy wel alder schanden en straffe weert zijn.

Joa.16.2.

Ten vijfden / hoe profijtelijk en dienstelijk ons ook dat kruyce zy / dat wy dagelijcks om des Heeren Woord opnemen / en dragen moeten / hoe wy Christum Jesum begeeren te hooren / teellooven / en gehoorsaem te zijn : want soo gy dese vijf stucken bescheydentlijck en na der Schrift wel na denkt / en met reynder herten insiet / en twijffel ick niet het sal een sterke en onverwinlijke kracht / pantsier / en schilt zijn tegen alle droeffenissen / vervolg en bangigheyt / als den nood daer is.

Act.14.22.

Ten laetsten / vermane en begeere ick / dat gy met alder neerstigheyt wilt bedenken / wat alle strijders en overwinders in Christo / in toekomende tijden belooft is / te weten / dat onvergankelijke eeuwige rijke / de kroone der eeren / ende dat leven dat eeuwigh blijven sal. Daerom / O gy volck Gods wapent u / en bereyt u tot den krijg / niet met uyterlijk geweer / en wapenen / gelijk de bloedige verwoede werelt doet / maer alleen met een vast betrouwen / stille lijdsaemheyt en yverig gebedt / het en wil / noch en mag niet anders zijn / desen strijt des kruys die moet gestreden en de persse der ellenden moet getreden zijn. O gy Bruyt en Susters Christi / rust u / de Kroone moet door u Hooft / en de Nagelen moeten door u Handen en Voeten gaen / u Lichaem dat moet gegeesselt ende u Aensicht dat moet bespogen zijn / omgort u en zijt bereyt / want gy moet met uwen Heere en Bruydegom ter Stadt uyt / en sijn versmaetheydt dragen / op den Galgen-Berg moet gy houden / en u offer doen / waekt en bidt / uwe vyanden zijn meer als de hayren op u hooft en dat zand aen der zee is / hoewel hare herten / handen / voeten / en zweerden so overmaten bloedtverwig en roodt zijn / soo en vreest evenwel niet / want Godt is u hooftman / u leven en is niet dan eenen strijdt op der Aerden / strijd Ridderlijk / soo sult gy ontfangen de Kroone / die u belooft is.

1Pet.1.5. Heb.10.36. Iac.1.12. Heb.13.12. 4Esd.16.76.

Wie verwint sal van den houte des Levens eten / dat midden in den Paradijse Gods is en van den verborgen Hemelschen Broode.

Apo.3.10.

Wie verwint die wil Godt tot eenen Pilaer in sijnen Tempel maken / en sijnen Naem en den Name des Nieuwen Jerusalams op hem schrijven.

Wie verwint en sal niet beschadigt worden van de tweede doot : wie verwint / sal met witte kleederen gekleedt worden / ende sijnen naem en sal niet uyt den Boeck des Levens gewischt worden / en Christus Jesus sal sijnen Name belijden voor sijnen Vader en voor sijne Engelen.

Apo.3.5.

Wie verwint / die sal met Christo sitten op sijnen Stoel / gelijck Christus overwonnen heeft / ende zit met den Vader op sijnen Stoel.

O gy strijders Gods / schickt u / ende en vreest niet / dese persse moet gy treden / desen engen weg moet gy wandelen / ende door dese nauwe poorte tot den leven ingaen

Mat.7.14.

De Heere is uwe sterkte / troost en toevlucht / hy sit met u in kerckers en banden / hy vlucht met u in verre landen / hy gaet met u in vyer en water / hy en sal u in eeuwigheyt niet verlaten noch versuymen / ja hy sal haest komen / en sijnen grooten loon sal met hem zijn.

Saligh zijn sy die vervolginge lijden om der gerechtigheyt / want haer hoort dat Rijcke der Hemelen toe.

Mat.5.10.

Be-

Can. 2. 4. Can. 2. 1. Ps. 45. 12.

Bedroeft u niet dat gy zwart zijt / gy zijt evenwel schoon en den Koninck aengenaem / gy moet gelijk een roose onder de doornen op wassen / en dat steken lijden. Verblijt u / de Konink begeert u schoonheyt.

Es. 53. 10. Es. 42. 13. Ap. 1. 7. Ap. 6. 16. Mal. 4. 2. Ap. 21. 4.

Want hoewel hy in sijn eerste verschijninge als een onnoosel Lam geoffert is / en sijnen mond niet geopent en heeft / sal noch evenwel eenmael den tijd komen / dat hy een triumpherende Vorst en overwinnende Konink tot dat gerichte verschijnen sal / als dan sullen onse Vervolgers sien / in wien sy gesteken hebben / dan sal men schreyen en roepen: Gy Bergen valt op ons / gy Heuvelen bedekt ons / maer gy sult van grooter blijdschap huppelen en danssen / gelijk de gemeste Kalveren doen / geneuchte en vrolijkheydt en sullen niet van u wijken / want uwen Konink / Bruydegom en Verlosser Christus Jesus sal eeuwig by u zijn / alle droeffenisse en ellende dood en pijne en sullen niet meer zijn / en alle tranen sullen afgewischt zijn van uwen oogen.

He. 10. 38. Heb. 10. 28. Ab. 2. 4 Rom. 1. 17. Gal. 3. 11. 1 Cor. 3. 12. Mat. 7. 26.

Gods prijs / eere en danksegginge sal uyt uwen monde vloeyen eeuwiglijk. Noch segge ik eenmael strijt / de kroone der eeren die is u bereyt / wijkt noch en wanckelt / het en sal maer wesen een weynig tijds / ende die toekomende is / sal komen / de gerechtige sal uyt sijn Geloove leven. Maer is 't dat hy wijkt / so sal des Heeren ziele een mishagen aen hem hebben.

Mat. 13. 6. 2 Pet. 2. 22. Mat. 12. 45. en 46.

Hoedet en wacht u / dat dat vyer des kruys u als hout / hoy en stoppel niet en verteere / den plasregen en windstormen des vervolgins dat huys niet om en stooten / der Sonnen-brandt dat kruyt niet en verdroogde / dat gy niet weder met den honden in en slikt / dat gy uytgespogen hebt / uwe klederen en voeten / die gy gewassen hebt / niet weder onreyn en maekt / en niet seven erger Geesten tot u in en treden / en alsoo de laetste dwalinge erger als de eerste worde.

Ps. 91. 5. 1 Ti. 2. 4.

Daerom lieve Broeders en Susters in den Heere / soo vreest doch uwen Godt van gantscher herten / en van gantscher zielen / en soekt hem uyt allen uwen krachten / waekt 's nachts en daegs / klopt voor den troon sijnder Genaden / dat hy u doch met sijn Vaderlijke handt in alle ellende onderhoude / in allen druk ende nooden / genadelijcken bystaen / en in sijnen weg / woord / en waerheyt trouwelijken beware / op dat gy uwe voeten niet en stoot aen eenen steen / en also in uwe belijdinge en leven niet en vervalt / breekt en te schanden en wert / maer dat gy uwen toe-betrouden schat tot op dien dag vry en reyn bewaert en also met allen vromen Heyligen dat beloofde Land / Erve / Rijk / Leven en Kroone verkrijgt. Dat gunne u en ons allen / de barmhertige lieve Vader / door sijn gebenedijde Soon / Jesum Christum / in kracht sijns eeuwigen en Heyligen Geests / tot sijnen eeuwigen prijse ende heerlijckheydt /

A M E N.

Mat. 5. 11.

Saligh zijt gy, als u de menschen versmaden en vervolgen, ende seggen allerley quaet tegen u om mijnent wille, is't dat sy daer aen liegen, Zijt vrolijk, verblijdt u, het sal u in den Hemel wel geloont worden, want also hebben sy de Propheten vervolght die voor u geweest zijn.

1 Corint. 3, 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, dat is Christus Jesus.

EEN SEER LIEFFELYKE

MEDITATION

ENDE

GODSALIGE OEFFENINGE,

Met vele Christelijke Leeringen, voor een bedroefde bekommerde Conscientie, die van der Wereldt, Vleesch, Helle, Sonde, Doodt ende Duyvel bestreden wordt, (op den XXV. Psalm *Ad te lavavi animam meam*, in't Latijn genoemt) biddender wijse vervattet.

DOOR

MENNO SIMONS.

Psalm 120. 1.

Ik roepe tot den Heere in mijnder nood, en hy verhoort my, Hy beware mijne ziele van den leugenachtigen monden, en van den valschen tongen.

1 Corint. 3. 11.

Eenen anderen grond en kan niemant leggen, dan alleen dien, die geleyt is, Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

VOORREDEN.

HEt is openbaer, lieve Leeser, dat ick met veel lasteren en leugenen van misgunstigen achter mijnen rugge jammerlijck beladen worde, daerom hebbe ik mijn geheel Herte, Gunst, Geest, Geloove, Leere, Soecken, &c. op desen 24. Psalm nae der Latijnscher, en den 25 nae der Hebreeuscher rekeninge, biddescher wijse in 't korte vervat, niet met woorden der menschelijker wijsheyd, niet Dialecticè noch Rethoricè, ick en hebse niet, dan uyt een slecht en eenvoudige verhalinge mijns herten, aenwijsende den onderscheydelijken aerd, en natuere eens waerachtigen en valschen Christen, met al den grond en hope mijns Geloofs, wat ik van Christo Jesu, van sijn Leere, Doop, Nachtmael, Ordeninge, Gebod en Verbod, hoe ik tegen Heeren en Vorsten, en tegen eenen yegelijken gesint ben, die noch in de duysternis haers ongeloofs sitten, en dat licht der waerheyt niet en bekennen. Dat ick op deser aerden alderdingen, anders niet en soecke, noch door Gods Genade soeken sal, dan dat onvermengde reyne Woord onses Heeren Jesu Christi, en dat na Schrifts verhalinge: feyle ik dan ergens in, dat ick evenwel door Gods Genade hope dat ick niet en doe, so bidde ik eenen yegelijken om des Heeren wille, om dat ik in mijnder zielen niet te schande en werde, so yemant sterker schrift, en krachtiger waerheyt heeft, dat hy my door Broederlijke vermaninge en onderwijsinge te hulpe komt, ik begeere dat van herten aen te nemen, so hy recht hadde. Men handele met my gelijk Christus Geest en Woord medebrengen, kan men my dan eenige misgrijpinge met ter Schrift overtuygen, en ik dan die selvige niet af en stae, maer halsterk tegen Gods Woord en Broederlijke vermaninge blyve, dat men als dan Neronis, Tioclitiani, of Maxentii tyrannie aen my, als aen eenen verstokten en godlosen Ketter bedryve, stae ik in alder maten overbodig en bereyt, hoe wel dat na der leere en gebruyk der eester Kerken billik so niet zijn en soude, want het is openbaer, dat sy om des Geloofs halven niemand leed gedaen, noch weyniger gedoot hebben, maer den Dwalenden en Ketterschen hebben sy trouwelijk vermaent, niet wederkeerende, van die gemeynschap der Kerken afgedaen. Tit. 3. Daer na by den tijden Arii hebben sy haer in Exilia in ellendigheydt hier en daer geschikt. Ten laesten heeft de bloedige Tyrannie Antechristi allesins de overhand genomen, ende hebben alle moeten aenhouden, die met den Paus en sijn grouwelen niet en stemden en eenig waren, blijft ook noch so gelijk men in openbare daet aen veel plaetsen (eylacen) speuren en sien mag.

Ik worde by velen die my noch gehoort noch gesien hebben gescholden, dat ik een vervoerisch Ketter ben, het moet al geleden zijn, ik en ben niet beter dan alle Godvreesende Vaderen geweest zijn, die ook niet weynig gehoort en geleden en hebben, evenwel waer ik van herten geneygt, dat ik met den doot bekoopen soude, dat de wereld mijn soeken, geloove en leere recht vaten en wel

verstaen konde, want ik weet gewisse dat ik Gods Woordt hebbe, mijn Leeser en verkeere my niet dat ik also schrijve.

Ik en begeere voor mijn en God anders niet, wee die, die my geschapen heeft, dan met levendiger stemmen te handelen voor een yegelijk als die met Christus Geest en Woord wel overwinnen, of overwonnen worden: want mijn eenige soeken is dat alleene dat ik mag salig werden, en vele met my, is daerom onnoodig eenig sweert tegen my te gebruyken: want en heb ik de waerheyt niet, so begeere ikse van herten geleert te zijn, gelijk verhaelt is; maer heb ikse, soo en vervolgt men niet my, maer dien, die de waerheyt is, Christum Jesum.

Noch seg ik eenmael met Christus Geest en Woord begeer ik te overwinnen of overwonnen te worden, daer mede beroep ik my voor de gantsche werelt, wie dies belieft, maer het en wil also niet zijn; maer de waerheyt moet versmoort, en de leugen met den sweerde beweert zijn: want dat is Antichristus eygentlijcke aert, werk, en maniere, schelden, lasteren, vangen, pijnigen, branden en moorden tegen Gods Geest en Woord te gebruyken, maer de Heere sal het sien en soeken.

Wil dan hier mede den Leeser trouwelijcken vermaent hebben, dat hy met neerstigheyt sta na dat Rijke Gods, en examinere desen Psalm met neerstigheyt, van woorde tot woorde, met een ootmoedig nedrig herte, ik hope hy sal door Gods Genade daer in verkoelinge in der versoekinge, en dat rechte onderscheyt eens Gelovigens en Ongelovigens in klaerheyt en kracht bevinden.

God en de Vader onses Heeren Jesu Christi gunne den Leeser een yverig vierig herte, een oprecht werkende Geloove, een ongeverwede Christelijke liefde, en de gehoorsaemheyt sijns Heyligen Woords, door Jesum Christum sijnen lieven Soone onsen Heere, dien zy prijs in eeuwigheyt. AMEN.

EEN

EEN SEER LIEFFELYKE MEDITATION ENDE GODSALIGE OEFFENINGE,

Den XXV. Psalm, biddender-wijse uytgeleydt.

Vers 1

Mijn ziele hebbe ik opgeheven tot u ô Heere; ick betrouwe op u, daerom en sal ick my niet schamen.

O Heerschapper Heere / Heere des Hemels en der Aerden / ik noeme u Heere / ende ben evenwel niet weert / dat ik u Dienaer heeten sal / want ick van mijnder jonkheydt aen niet u / maer uwen wederpartijder den Duyvel met neerstigheydt gedient heb: En twijfel evenwel aen uwe genadigheyt niet / want ick bevinde door 't Woord uwer waerheyt / dat gy een Rijk Heere zijt over alle die / die u aenroepen. Roepe daerom tot u / O Heere verhoort my / verhoort my O Heere. Ik hebbe opgeheven met vollen betrouwen / en met een gewis gemoedt / niet mijn hooft noch mijn handen / gelijk de geveynsde in der Synagogen doen / maer ick heb op geheven mijn ziele / ick hebse opgeheven / segge ick / niet tot Abraham / want hy en heeft ons niet geweten / noch tot Israël / want hy en heeft ons niet gekent / maer tot u alleen / want gy zijt onse Heere en Vader / gy zijt onse Verlosser / van ouds is dat uwen name / gelijck de Propheet seyt. Hierom is het lieve Heere / dat ik op u betrouwe / want ick weet waerachtigh / dat gy een getrouwe God zijt over alle die / die u betrouwen. Ben ick in der duysternisse / so zijt gy mijn licht / ben ick in den kerker / so zijt gy met my / ben ick verlaten / soo zijt gy mijnen troost / ben ick in den dood / soo zijt gy mijn leven. Wanneer sy my vloeken / sult gy gebenedijen / wanneer sy bedroeven / sult gy verblijden / wanneer sy my dooden / sult gy verwecken / en al wandelde ick in duysterdalen / so sult gy altijt by my zijn: recht is 't O Heere / dat ick mijn bedruckte ellendige ziele tot u opheffe / uwe beloften betrouwe / en my niet en schame.

Matth. 11. 28. Joël 1. 14. Amos 5. 27. Matth. 6. 19. God sal men alleen bidden en aenroepen. Esaia 13. 9. Psalm. 9. Psalm. 23. 4.

Vers 2.

Laet my mijn vyanden niet bespotten, want al die u verwachten en sullen niet te schande worden.

O Heere der Heyrscharen / O Heere alder Heeren / mijn vleesch is zwak / mijn ellende en nood is groot / evenwel vreese ik dat vleeschelijck spotten mijnder vyanden niet / maer dat vreese ik al meer en meer / dat ick uwen aenbiddelijcken grooten naem niet en versake / en niet van uwer waerheydt af en wijke / op dat sy van mijnder zwakheyt ende overtredinge wegen niet en verblijden / mijnder bespotten en seggen: Waer is nu sijnen God? Waer is nu sijnen God? Waer is nu sijnen Christus? En u Godlijke eere also door my gelastert worde: O Heere bewaert my / bewaert my O Heere want mijn vyanden zijn machtig en vele / jae meer als dat hayr op mijn hooft / en als dat gras op het velt / daer en vyert mijn onreyn vleesch nimmermeer / Satanas omringt my als een brullende Leeuwe / dat hy my verslinde. De bloedschuldige wrede wereld staet my na mijn leven / oock haet / vervolgt / brand / en moordse alle die / die uwen prijs soecken. O my ellendig man / ick en weet niet waer ick my wenden sal / druk / droeffenisse / jammer en bangigheyd is 't alomme / strijd van binnen / en vervolgh van buyten / segge ick evenwel met den Koninck Jasaphat / wanner ick niet en weet waer henen / so hebbe ick noch mijne oogen te keeren tot u / en verlaet my alleen op u Genade / Goed / gelijck Abraham in Gerar / Jacob in Mesopotamien / Joseph in Egypten / Moses in Midian / Israël in de Woestijne / David in 't gebergte / Ezechias in Jerusalem / de Jongelingen in den vierigen oven / Daniel in der Leeuwen kuyl / ja alle Godvruchtige Vaderen hebben gehoopt in u / sy hebben uwer verwachtet / ende en zijn niet te schande gekomen.

Rom. 7. 18. 1 Petri 5. 2 Par. 20. 12. Gen. 20. 1 en 2. 5. Exod. 2. 14. en 5. 21. en 17. 11. 1 Reg. 26. 1.

Vers 3.

Te schande moeten sy worden, alle die verachten sonder sake.

Ex.34.6. Ps.13.1. Es.28.15. Io.22.13. 1Cor.15.3. Sa.2.21. 1 Ioan.2.17. Rom.8.6.

O Heerschapper Heere / gelijck u barmhertige genade is over alle die u vreesen / also is ook uwen grimmigen toorn over alle die / die u verachten / die na hare lusten wandelen / en met allen d'wasen dorven in haerder herten seggen: Daer en is geen Godt. Wy hebben een verdragh met den Doodt gemaeckt / ende een verbont met de Helle / Godt en weet niet van onsen handel / de Wolcken zijn sijn decksel / ende en merckt niet op der menschen wercken: wy willen eten en drincken / morgen sullen wy sterven: Want ons leven is kort ende vol arbeydts / ende daer en is doch geen verkoelinge / wanneer wy van hier gevaren zijn / wy willen een vol leven voeren / soo lange dat noch voor handen is / ende de creatueren gebruyken soo 't ons gelieft. Den armen willen wy verdrincken / ende den gerechtigen bedriegen / met den alderschandelijcksten doodt willen wy hem verdoemen. o Lieve Heere / aldus d'waelt de geheele werelt / ende en is allenthalven niet dan eenen lust des vleeschs / en lust der oogen / en hooghmoet des levens / enckel valscheyt / ongerechtigheyt / en tyrannye / waermen hem wendet en keert / weynig zijn die / die uwen Name vreesen. Paulus seydt: Vleeschelijck gesint te zijn is de doodt: dat recht is al gewesen: Leeft men na den vleesche / soo moetmen sterven / leert de gantsche Schrift / wanneermen hem niet en bekeert en is 'er niet gewisser dan uwen strengen toorn. Daerom lieve Heere / treckt / straft / vermaent ende leert / of sy noch eenmael mochten rouwe krijgen / de Waerheyt bekennen ende Saligh worden. Sy zijn immer dat werck uwer handen / na uwe gebeeltenisse geschapen / diere gekocht / laetse niet te schande worden / gelijck Caim / Sodoma / Pharao / en Antiochus tot schande geworden zijn / met alle die / die verachtet hebben sonder oorsake.

Vers 4.

Heere wijst my uwe wegen, leert my uwe paden.

Mat.7.14. 4Esd.7.7. Kleyn is 't getal der Godvreesenden. Mat.13.44. Ioa.14.6.

O Heere der Heyrscharen / ick bekenne door den woorde uwer genaden / dat 'er niet meer dan eenen eenigen wegh en is / die ons tot den leven inleyt / die na den vleesche enge en smal is / eenen voet breedt / als Esdras seyt / met grouwelijken doorhagen ende periculen rontomme betuynt / die van weynigen gevonden / en van noch weyniger gewandelt wordt / hy is gelijck een schadt in eenen diepen Acker / die niemant vinden en kan / het en is dan dat het hem van uwen Geest gewesen worde / lieve Heere / daer en is geenen wegh / dan gy alleen / alle wie door u wandelt / sal de poorte des levens vinden: Daer is noch eenen anderen wegh / die veelen wel recht dunckt / die dat eygensoeckelijcke vleesch seer lieffelijck toelacht / die alder dingen sacht / plat / en ruym schijnt / met roosen geplant / lustigh ende goedt in onsen oogen / maer haer eynde streckt tot der doodt / door desen wegh wandelt de gantsche werelt vrymoedigh ende onbevreest / ende hebben dat verganckelijcke voor dat onverganckelijcke / dat quaedt voor goedt / en de duysternisse voor dat licht verkoren / sy wandelen alle den verkeerden krommen wegh / sy worden moede in den wegh der ongerechtigheyt / ende en kennen des Heeren Wegh niet. Het is wel waer / den weg der d'walinge schijnt den Dwasen recht voor haren oogen / maer ik bekenne door uwen Geest en Woordt / datse den gewissen wegh is tot der Hellen Afgront. Daerom bidde ick lieve Heere / weest my ellendigh Sondaer genadigh / wijst my uwe paden / ende leert my uwe wegen / want uwen wegh is den rechten wegh / Godtsaligh ende lieffelijck / ootmoedigh / kuysch / vol vreeds ende alles goeds / en sal mijn ziele leyden in 't eeuwige leven.

Vers. 5.

Schikt my in uwe waerheyt en leertse my, want gy zijt Godt mijn Saligmaker, dagelijcks heb ik u verwacht.

Ps.42.4. Ps.38.12. 2Cor.11.15. Iob.4.15. Ps.91.5. Lu.11.24. 2Pet.2.22. Ioa.17.6. Ioa.3.29. en 10.4. en 18.37.

O Heere Heere / mijn tranen (seyd David) zijn mijn spijse dagh en nacht / mijn herte in mijnen lijve beeft my / mijn sterkheydt en kracht verlaten my / en dat licht mijnder oogen is nauwe by my / en dat om die ontallijke vele periculen / en listige stricken die mijne ziele gestelt werden / vreesende / alle wegen / of ick door menschelijke misgrijpinge of door Satansche vervoeringe van den wegh uwer waerheyt wijken mochten. O Heere / der geleerden vernuft handelt scherp en listelijck. Satanas gebruykt zijn konste meesterlijck. Sommige en leeren niet dan geboden ende leeringe der menschen / dat onvruchtbare ende vuyle boomen zijn / sommige en roepen niet dan Genade / Geest / en Christus. Vertreden evenwel uwe Genade dagelijks / sy bedroeven uwen Heyligen Geest / en kruycigen uwen Sone met haer ydel vleeschelijk leven / gelijk openbaer is / sommige die hier voortijts uyt Sodoma / Egypto / en Babylonia ontkomen waren / getreden onder dat jock en kruyce Christi zijn wederom van den middaegschen duyvel also verslonden / alsoo van den valschen Propheten vervoert / recht offe uwe Woord en wille niet bekent hadden: Ja seven erger Geesten zijn ingetreden tot haer en de laetste d'walinge (eylacen) is erger als de eerste geworden / een yegelijk deckt hem evenwel met uwe Heyligen Woord en Ordeninge / geven voor / het zy alsoo uwe welbehagen / woordt / ende wille / hoe wel gy noyt sulks gedacht / noch weyniger gewilt hebt / waer over ick my al meer en meer bedroeve / vol treurens ende herten leet / wel wetende / dat u waerachtig Woord / met een vervoerische leugen / soo syse voeren / maer de gerechtige waerheydt is / die uwen onbedriegelijken mond op Aerden hier getuygt / en in dese bedroefde wereldt geleert heeft / alle die uyt der waerheyt zijn horen uwe stemme als de stemme haers eenigen Herders en de waerachtigen Brudegoms / maer de stemme des vreemdelings vlieden sy / vree-

vreeſende altoos en altoos / datſe bedrogen mochten worden. O Heere gedenkt uws bedrukten en armen Dienaers / gy zijt de bekender alder herten / gy kent my / gy weet dat ick niet dan uwen wille en ſoeke ende begeere. Daerom lieve Heere / ſchickt my in uwe waerheyt / en leertſe my / want gy zijt mijn Heere en Godt alleen / mijn Saligmaker / behalven u en ken ick geenen anderen meer / alleen zijt gy mijn hope / mijnen trooſt / ſchilt / borgt / en vaſtigheyt / daer op ick my met gewiſſer Conſcientie verlate / ende dagelijks in mijnder bangigheyt / ellende / droefeniſſe / en nood verwachte.

Ier. 17. 10. Rom. 8. 27.

Eſ. 43. 10.

Vers 6.

Heere gedenkt aen uwe goetheydt en groote barmhertigheyt, die van der Wereldt aen geweeſt zijn.

O Heere der Heyrſcharen / wanneer ik in de barmhertige wateren uwer genaden zwemme / ſo bevinde ik / dat ickſe noch gronden / noch uyt meten en kan / want uwe barmhertigheyt is grooter / dan alle uwe werken / wie is het lieve Heere / die met vromer herten tot u gekomen is / die gy verſtooten hebt? Wie heeft u geſocht / die u niet gevonden en heeft? Wie heeft hulpe van u begeert / dieſe niet verkregen en heeft? Wie heeft om uwe Genade gebeden / dieſe niet mede ontfangen en heeft? En wie heeft tot u geroepen / die gy niet verhoort en hebt? Ja lieve Heere hoe veele hebt gy der in genaden aengenomen / die dat veel anders na uwer ſtrenger rechtveerdigheyt verdient hadden. Adam week van u / en geloofde der ſlangen raed / hy overtrad u Verbond / ende werde een kint des doods voor u bevonden / uwe Vaderlijke goedheydt en heeft hem niet verſtooten / maer in Genaden weder geſocht / geroepen / beſtraft / ſijne naecktheyd met pelſen bekleedt / en met dat zaed ſoo barmhertelijken getrooſt. Paulus u uytverkooren Vat / woede als een brullende Leeuwe / en verſcheurende Wolf / op uwen Heyligen Berg / evenwel heeft hem u genade om ſcheenen / in ſijnder blindheydt verlicht / van den Hemel geroepen / ende tot eenen Apoſtel en Dienaer in uwen huyſe verkoren / ick alſoo lieve Heere / ick de grootſte onder alle Sondaren en de minſte onder alle Heyligen ben / u kindt of knecht genoemt te worden / want ick in den Hemel geſondight hebbe / en voor u / hoe wel ick u glorieuſe weerde Woord en uwen Heyligen wille uyt alle mijne krachten tegen geſtaen hebbe / voortijds met ſienden oogen / ende met verſtandiger herten tegen uwe openbare bekende Waerheyt gediſputeert / geleert ende geleeft hebbe / mijn vleeſch / roem / en eygen prijs meer als u gerechtigheyt / eere / woord / en waerheydt geſocht hebbe / evenwel en heeft uwe Vaderlijke Genade my ellendig Sondaer niet verlaten / maer heeft my in de liefde aengenomen / in eenen anderen ſin bekeert / met ſijn rechterhand geleyt / en met ſijnen Heyligen Geeſt geleert / tot dat ik eenen vrywilligen ſtrijdt / tegen wereld / vleeſch en duyvel hebbe aengenomen / uytgetreden alle mijn gemak / vreuchde / heerlijkheyt / luſt / en vleeſchs / welvaert / en hebbe my onder dat drukende kruyce mijns Heeren Jeſu Chriſti gewilliglijk begeven / op dat ick oock met allen Camperen Gods ende Diſcipulen Chriſti dat beloofde rijck en erve verkrijgen mochte / noch ſegge ick eenmael / uwe barmhertigheyt is grooter dan alle uwe werken. Daerom lieve Heere / komt my te hulpe / ſtaet by en vertrooſt my / vertrooſt my ellendig Sondaer.

Ez. 47. 6.

In ſijnder barmhertigheyt, ſeyt Paulus heeft hy ons ſalig gemaeckt.

Gen. 3. 7.

Act. 9. 1.

Luc. 15. 21.

Gods barmhertige genade heeft my beroepen.

Mijn ziele is in des doods noode / en de periculen der Hellen omringen my: Helpt Heere en bewaert my / bewaert ende en vergramt niet / gedenkt aen uwe groote goedheyt / die ſy alle deelachtig geworden zijn / die op uwen Heyligen Name en genaden rijcke barmhertigheden gehoopt hebben / die van der wereldt aen geweeſt zijn.

Der Godvreeſende verſoeckinge zijn vele.

Vers 7.

En gedenkt de ſonden mijnder jonkheyt niet, noch mijnder overtredingen, maer gedenkt mijnder na u barmhertigheyt, om uwer goetheyt wille.

O Heerſchapper Heere / in ſonden ben ick ontfangen en in ſonden ontfinck my mijn Moeder / ick ben uyt een onreyn ſondelijck vleeſch ontſprongen / dat booſe zaed is door Adam gezaeyd in mijnder herten / daer ſoo veel jammers uytgewaſſen is / ick ellendigh Sondaer en hebbe mijn gebreken niet gekent / ſoo lange ſy my door uwen Geeſt niet geweſen en werden. Ick meene / dat ick een Chriſten was / doen ick my wel beſagh / heb ick my heel aerdſch / vleeſchelijk / en buyten uwe Woort bevonden / mijn licht was duyſterniſſe / mijn waerheyt leugen / mijn gerechtigheyt ſonde / mijnen Godsdienſt een openbaer Afgoderye / en mijn leven was de ſekere dood. O lieve Heere / ick en hebbe my ſelven niet gekent / eer ick my in uwe Woord ſpiegelde / doen hebbe ick mijn blindheyd / naecktheyt / ſerigheyd / mijn aengeborene booſe aerd heel bloot bekent en met Paulo geſien dat'er niet goeds in mijnen vleeſche en woonde. Het was al vol met zweeren / etterbuylen / van den voeten tot den hoofde. Och / och mijn goudt was ſchuym / mijn terwe was kaf / alle mijn dienſten waren enckel vervoeringe ende leugenen / behalven dat ick noch voor u in mijn vleeſch bedreef. Mijn gedachten waren vleeſchelijk / mijn Woorden ende wercken ſonder Gods vreeſe. Mijn waken ende ſlapen onreyn / mijn gebedt geveynſtheydt niets niet en hebbe ick gehandelt ſonder ſonde. O Heere en gedenckt doch de ſonden mijnder jonkheyd niet / die ick wetentlijken en onwetentlijk ſo veel voor u gedaen hebbe / oock niet mijnder dagelijkſcher overtredinge daer in ik door mijne groote zwakheyd (eylacen) immer in bevonden worde / maer gedenkt mijnder na uwe groote barmhertigheyd / blind ben ick / verlicht my / naekt ben ik / bekleed my / gewont ben ik / geneeſt my / dood ben ik / verwekt my / geen licht Medecijn of leven en kenne ik / dan u alleen / neemt my in uwer genaden / gunnet my uwe barmhertigheyt / gunſt en trouwe om uwer goetheyts wille / O Heere.

Pſ. 51. 7.

Iac. 1. 23. Ro. 7. 18.

Eſa. 1. 6.

Daer en is geen gerechtige ſeyt Salomon die niet en ſondigt. Ec 7. 21.

Gen. 3. 21. Ioa. 8. 11. Ez. 16. 9. Ioa. 11. 44.

Vers 8.

De Heere is goed en recht, daerom sal hy de Sondaers onderwijsen op den wegh.

O Heere der Heyrscharen / hoe wel ik van mijnder jonkheyt aen / soo onrecht voor u gewandelt hebbe / dat ik my schame / dat ick mijne oogen tot den Hemel keeren sal / evenwel trede ick voor uwer Genade-Troon / want ick weet / gy zijt barmhertig en goed / en wilt niet den dood des Sondaers / maer dat hy hem bekeere en dat leven hebbe / gy sondet uyt uwen getrouwen Dienaer Mosen / die Israël de Wet door der Engelen dienst beschikte / ook uwe knechten de Propheten / die den weg der boeten Predikten / en den volke dat Brood des levens voordroegen / de sonden hebben sy met neerstigheyd gestraft / uwe Genade wijd uytgeroepen / ende den rechten weg geleert / u scherp doorsnijdinge Woord was in haren monden / haer leven lichte als den gulden Kandelaer / sy waren als bloeyende Olijf-boomen / als eenen genoeghlijcken reuk eens kostelijken Apotekers / jae als de heerlijke schoone Bergen met Roosen en Lelien geplant / evenwel hebben sy se niet gewilt / maer hebben sy wredelijck uytgestooten / gescholden / vervolgt / ende in den dood gelevert / noch en is daer mede de Fonteyne uwer goedheyd niet uytgeloopen / maer uwen lieven Soone hebt gy gesonden / den dierbaersten pant uwer Genaden / die u Woord gepredikt / u gerechtigheyt vol gedaen / uwen wille volbracht / onse sonden gedragen / met sijn bloed uytgewischt / uwen toorn gebredigt / Duyvel / Helle / Sonde en Dood overwonnen / Genade / Barmhertigheyd / Gunst / en Vrede allen den genen verkregen / die met getrouwer herten aen hem gelooven / sijn gebodt is dat eeuwige leven. Hy heeft uytgesonden die vrede predikende boden / sijn Apostelen / die dese Genade hebben uytgebreyd / door de gantsche wereld / die gelijck klare schijnende fackelen lichteden voor alle menschen / op dat sy my met alle verdwaelde Sondaren mochten voeren op den rechten weg. O Heere / niet my maer uwen Name zy prijs en eere. Haer Woord beminne ick / haer gebruyk volge ick / uwen lieven Sone Christo Jesu / die sy my gepredikt hebben / geloove ik / sijnen wille en wegh soeke ick uwe overvloedige groote liefde bekenne ik / niet door my / maer door u. O Heer / want gy zijt goed en ik quaed / gy waerachtig ende ik leugenachtig / gy gerechtig / ik ongerechtig / onderwijst my lieve Heere den rechten weg / lieve Heere onderwijst my. Ik ben immer een van de Schapen uwer Weyden / neemt my aen in uwer behoede / onder de schaduwe uwer vleugelen / bedekt my / want ik worde seer gequelt / ellendig en jammerlijk ben ik / en tot in den doot bedroeft.

Ezech. 18.32.
Exod. 19.3. en 20.19.
Deutr. 5.4.
Heb 4.12.
Exod. 25.31.
4 Esdra 9.19.
Joan. 3.16.
1 Ioan. 4.9.
1 Ioan. 1.3.
Apoc. 1.5.
Mat. 28.18.
Marci 16.15.
Psalm 115.1.
Psalm 95.7. en 9.7.13.
Psalm 91.5.

Vers 9.

Hy leydt de ellendige recht, ende leert den ellendigen sijnen wegh.

O Heerschapper Heere / u Godsalige Genade heeft my omschenen / u Goddelijck Woord heeft my geleert / uwen H. Geest heeft my gedreven / tot dat ick den Stoel der spotterijen / den raed der Godloosen / en den wegh der sondaren verlaten hebbe. Ick hebbe Godloos geweest / en hebbe de Baniere der ongerechtigheyd gedragen menig jaren / de eerste was ik in alle dwaesheyd / onnutte woorden / ydelheyd / spelen / suppen / eten was mijn tijtverdrijvinge alle dage / Gods vreese en was niet voor mijnen oogen / daer toe was ik ook een Prince en Vorst in Babel geworden / een yegelijk socht en begeerde my / de Wereld beminde my / en ik de Wereld / de eerste stede was mijn in de gasterijen en Synagogen / den voorgank hadde ik voor allen menschen / oock voor den grijsen van veel jaren. Eerbiedig was my alle man / wanneer ik sprak / zwegen sy / wanneer ik wenkede / quamen sy / wanneer ikse wegh sende / liepen sy / wat my beliefde / deden sy / mijn Woord triumpheerde in allen saken / den wensche mijns herten was my gegeven / maer soo kort als ick dit alle met Salomon voor ydelheyd / en met Paulo voor schade achte / dat hoveerdige Godloos wesen deser wereld na liete / u en u rijk sochte / dat eeuwig blijven sal / hebbe ik allensins dat wederspel tegen my bevonden. Te voren was ik heerlijk / nu ben ick oneerlijk / te voren lief / nu leet / te voren vrind / nu vyand / te voren wijs / nu een sot / te voren vroom / nu quaed / te voren een Christen / nu een Ketter / ja eenen grouwel en misdader ben ick een yegelijken geworden. O Heere troost my / bewaert uwen bedroefden Dienaer / want ik ben overmaten seer arm en ellendig: Mijn sonden bestrijden my / de gantsche Wereldt haet en bespot my / Heeren en Vorsten vervolgen my / de geleerden vloeken en schenden my / mijn alderliefste vrienden verlaten my / en die my naby waren / die staen van verre. Wie is 'er die hem over my ontfermt / en die hem mijnder aenneemt? Ellendig ben ick / lieve Heere / ontfermt u mijnder / en neemt my aen met eeren / daer en is doch niemand die my kan bewaren / dan gy alleene. Daerom bidde ik lieve Heere neygt u ooren tot mijn bidden / leyt my met u rechter-hand / leyt my op rechter straten / op dat ick met mijnen voeten niet aen den donkeren Berg en stoote / ik sie dat der menschen kinderen niet recht en leeren ende doen / schalk en valsch vinde ik alle vleesch / de vervoerische Secten zijn groote en veel / een yegelijk beweert dat sijne / recht of sy op eenen vasten steen gebouwet hadden / evenwel en hebben sy uwe waerheyt niet. Hierom lieve Heere / lieve Heere / leertse my / ende en verwerpt my niet van uwen aengesichte / want ick ben ellendig / ik wandele hier midden onder de leeuwen en beeren die mijn ziele soeken te verslinden / en van den weg der waerheyd af te stooten / O Heere sterkt my / O Heere onderhoudet my / op dat ick op uwe wegen blijve / want ick weet waerachtigh datse de ongevalschede reyne waerheyd / en den gewissen wegh des vredes is.

Psalm 1.1.
Esai. 5.22.
Phil. 3.8.
Sap. 2.10.
Rom. 13.13.

Vers

Vers 10.

Alle de wegen des Heeren zijn goetheyt en trouwe, den genen die sijn Verbondt en sijn getuynisse houden.

O Heere der Heyrscharen / sy roemen hen alle uwer genaden en goedheyt / en hoewel sy kinderen der ongenaden opentlijcken in allen haren doen bevonden worden. Sy liegen en bedriegen / eten en suppen / hoereren en overspelen / gieren en rapen / vloecken en zweeren sonder alle mate/en decken 't al onder uwe genade en Christus bloed. Een yegelijck singt en roept / de barmhertigheydt des Heeren is groot: Christus is voor ons Sondaers gestorven / onsen arbeyd is onrecht en sonde. Het is wel waer lieve Heere / evenwel weet ick / dat sy geen deel met u en hebben / dat haer hope ydel is / haren arbeyt sonder vrucht/ en hare werken onnut / ja haer hope is als een dorre distel-bloeme / die van den winde weg stuyft / geen deel en sullen sy aen uwe rijcke hebben / want sy blijven onboetveerdig/ ende en gelooven uwe waerheyd niet: Och och / sy bekennen niet dat uwe genade eeuwig over den genen duert / die u vreesen / ende u Verbond houden. Uwe goedheyt (seyd David) is tot uwen heyligen / ende uwe opsien over uwe uytverkoren. Uwe oogen sien op de gerechtige / en u ooren zijn tot haren gebeden / maer u aensicht is over die / die quaet doen / dat gy hare gedachtenisse wilt uytroeijen uyt den lande / uwen vriend ben ick / wanneer ik doe dat gy my bevolen hebt / het is de waerheydt lieve Heere dat ons Christus geschonken / en den dood voor ons gestorven is / evenwel niet tot soo een eynde / dat wy daerom na onse boose lusten / sonden en wille/ maer na uwen goeden wille / Woord en Geboden leven sullen / ick weet lieve Heere / dat gy niet weyniger gerecht als goed en zijt / den bosen haet gy / ende den vromen hebt gy lief / den goeden zijt gy goed / maer den boosen zijt gy als een rechtveerdigh rechter tot sijnder tijd verschenen. Wat heeft doch dat reyne bloed des eeuwigen Verbonds Caim en Jude gevordert / dewijle sy u Genade verachtet / en hem met hare verradische moort buyten de verdienste uws lieven Soons gesloten hebben? Wat profijt was 't et Pilato en Herode / Anne en Cayphe dat sy de genaden rijcke Fonteyne uwer goedheyd Christum Jesum met oogen sagen / en met handen tasten / soo sy doch dat onbevlekte Lam / den Konink alder eeren / outschuldigh ten kruyce vervloekten / en in den dood veroordeelden. Maer die u Verbond houden en u getuygenisse bewaren/ gelijk Abel/ Enoch/ en Noach/ Abraham/ Isaac en Jacob in haren dagen deden. Den selfden en zijn u wegen niet dan vrede en vreuchde/ja enkel barmhertigheyd/goetheyd/en trouwe.

Sap. 3. 23. en 5. 15. 1 Cor. 6. 9.
Ps. 34. 16.
Io. 15. 14.
Pr. 14. 19.
Gen. 4. Mat. 26. Ioan. 18. Lu. 23. 8. 1 Io. 1. 1. 1 Pet. 1. 20. Apo. 1. 5.
Deu. 22. 1.

Vers 11.

Om uws Naems wille weest genadig mijn misdaet, die daer groot is.

O Heere/Heere / ik bidde met den Heyligen David / en straft my niet in uwen toorne / ende en kastijdt my niet in uwer gramschap / want ik weet dat mijne wonden onreyn / stinkende en vuyl zijn. Mijn sonden hebben my als eenen zwaren last verdrukt / daer en is genen vrede in mijnen beenen. Uyt grond mijns herten biechte ick met den lieven Daniel voor u: O lieve Heere / O gy groote en verschrickelijke God / ik heb gesondigt / onrecht voor u gedaen / Godloos ben ik geweest/ afvallig ben ick geworden/ in u geboden en rechten en heb ick niet gewandelt / u aenkloppende genade hebbe ik veracht / uwe heylige Woord hebbe ik verstooten / uwen lieven Sone hebbe ik gekruyst / uwen heyligen Geeste hebbe ick bedroeft / onrecht hebbe ick gehandelt in alle mijne werken / O Heere / de veelheden mijnder sonden verschricken my/ ik en weet geen quaed / dat ick niet bedreven en hebbe / nijdig was ick met Caim / stout / en onreyn met Sodoma / onbarmhertig met Pharao / wederspannig met Korach / hoerachtig met Simri / ongehoorsaem met Saul/ afgodisch met Jerobaam/geveynst met Joab/ hoveerdigh met Nebucadneser / gierig met Bileam / dronken met Nabal / groot-dunckig met Sanherib / blasphemig met Rabsake / bloedgierig met Herode / leugenachtigh met Ananie. Ja ik segge met Manasse den Konink / dat mijne sonden meer als dat zand by der zee / en als de Sterren aen den Hemel zijn. 's Nachts en daegs quellen sy my/ niet goeds en woont in mijnen vleesche / het is al ongerechtigheyt en sonde wat het soekt ende voortbrengt niet dat ik wil / maer dat ik niet en wil / doe ik. Ick ellendig mensch en weet niet waer ik my keeren sal. Gae ik tot my selven / so vinde ik veel struykelingen/onreyne lusten / een vat der sonden. Gae ik tot mijnen naesten/ so en heeft hy niet dat my helpen kan/ want daer helpt kruyt noch plaester / maer u Woord alleene dat geneest alle dingen. Dat loon der sonden / seyt Paulus / is de doodt: Maer u genade is dat eeuwige leven. Dese Genade soeke ick / dese Genade begeere ick / want sy is alleene de plaester / die mijn seerige ziele heelen kan. Dese gebruykte dat sondige vrouken/so haest als sy hare seeren sag/ en hare smerte gevoelde / dese gebruyckten de gewonde David / doen hy de vrome Vriam ontschuldig gedoodet / en Bathsebam beslapen hadde. Groot was sijn krankheyt / hy sag sijne boosheyt / ende sprak: Ik hebbe tegen den Heere gesondigt / hy begeerde medecijne: O God seyde hy/ weest my genadig na uwe groote goedheyt / wascht my van mijne sonden / en reynigt my van mijnder boosheyt. Van stonden aen heeft dat genaden-rijcke Woord des Propheten geklonken in sijnen ooren: Uwe sonde is van u genomen. Sijn herte is gevredigt / u naem heeft hy geprezen / u barmhertigheyt wijd uytroepen / ende uwe Genade hoog boven alle uwe werken gelooft. O Heere / O lieve Heere / ick bedroefde Sondaer / gelijcke kranckheyt gevoele ick / gelijcke medicijne begeere ick / en sluyt my niet buyten de Apotheke uwer bermhertigheyt. Ick en soecke geenen troost dan by u alleene/O Heere / om uws heyligen Naems wille helpt my / op dat ick mach dancken en prijsen eeuwelijck. Wischt uyt alle mijne sonden / ende weest genadigh alle mijne misdaet / want sy seer groot is.

Psa. 38. 1.
Dan. 9. 4.
Gen. 4. 5. Gen. 18. 21. Ex 14. 5. Nu. 16. 1. 1 Reg. 15. 19. 3 Reg. 12. 28. Dan. 4. 9. Nu 24. 14. 1 Reg. 25. 26. Esa 36. 4. en 37. 6. Act. 5. 12. en 1.
Rom. 7.
Sap. 16. 26.
Rom. 6. 23.
Lu. 7. 37. 2 Reg. 12. 13.
Ps. 51. 4.
Gods barmhertigheyt is mijner zielen troost.

Vers 12.

Wie is die, die den Heere vreest, hy sal hem onderwijsen den wegh dien hy verkiest.

O Heerschapper Heere / uwen wegh is den wegh des vreeds / saligh is hy / die daer op wandelt / want barmhertigheyt / liefde / gerechtigheyt / ootmoedigheyt / gewilligheyt / en verduldigheyt vintmen op hare straten. Sy kleet den naeckten / sy spijst den hongerigen / sy laeft den dorstigen / sy herberght den ellendigen / sy straft / dreyght / troost / en vermaent / al is sy in allen geworden / sy is nuchteren / eerbaer en kuysch / recht en slecht / niemant en stoot hem aen haer / haren uytganck leydt in 't eeuwige leven: Maer weynigh sijnse (eylacen) diese vinden. Ja ick vreese lieve Heere / datter onder duysent nauwe tien en zijn / diese vinden. Nauwe vijf diese wandelen / het blijft als 't van den beginne geweest is / doen maer vier menschen op aerden en waren / daer de Schrift af getuyght / werden de twee ongehoorsaem voor u bevonden ende de derde verworgde sijnen Broeder. Acht gerechtige waren 'er doe de wereldt verdronck / de eene bespottede noch zijnen Vader. In Sodoma ende Gomorra / met haer byliggende steden / waren vier gerechtige / de eene sagh te rugge / en wert in eenen soutsteen verandert. Daer gingen meer als sesmael hondert duysent strijtbare mannen uyt Egypten / daer en zijnder niet meer als twee gekomen in 't beloofde Landt. Niet lieve Heere / datse alle verdoemt zijn / die op den wege gestorven zijn: Maer de toegeseyde belofte des Cananitischen landts / dat haer allen belooft was / en hebben sy om haers ongeloofs wille niet verkregen / alsoo ook nu lieve Heere / ons allen is dat eeuwige Landt belooft / so wy anders den wegh wandelen / dien gy verkoren hebt. Maer nu wandelen sy den krommen weg des Doodts. Daerom gelijck sy dat tijdelijcke / en sullen oock deese dat eeuwige niet beërven. O Heere ick mach wel suchten ende seggen / wie is 'er die den Heere vreest? Wie is 'er die verstant heeft? Wie is 'er die na Godt vraeght? sy zijn doch alle afgeweken / en onnut geworden / daer en is niemant die goedt doet: Haer keele is als een open graf / hare tonge gebruycken sy tot bedrogh / dat slangen fenijn is onder haer lippen / hare voeten loopen snel om onschuldigh bloedt te storten. Ongerechtigheyt ende verderbinge is in hare wegen / den wegh des vreedes en kennen sy niet / uwe vreese en is niet voor haren oogen. Al watmen by haer vindt / is enkel ontrouwe ende leugen / uwe gerechtigheyt verachten / schelden ende schenden zy / noch singen en spreken sy veele van uwe Waerheyt en beroemen haer uwes hoogen Naems / hoewel niet een rijpe Druyve aen haren Wijnstok / noch eenige bequame vrucht aen hare Boomen gevonden en worden. Maer die u vreesen O Heere / wijcken van alle quaedt. Want uwe vreese (spreekt Sprach) drijft de sonde uyt / ende is het begintsel der wijsheyt. Uwe oogen sien op die / die u vreesen / uwen heyligen Geest leytse / u genadige hant bewaertse / sy en sullen verschricken noch beven / want gy zijt haer beschutsel ende decksel voor der hitten in den middagh / gy zijt de vergevinge haerder schult / de ophelpinge haers vals / gy verlicht hare oogen / gy vermaeckt hare zielen / gy geeftse genade / zegeninge / ende rijcken vreede. Wie u vreest / schickt hem / ende wie tot u waekt / wandelt recht: want gy onderwijst hem den wegh dien gy verkoren hebt.

Der Gerechtiger getal is kleyn.

Gen. 4. 8.

Gen. 18. 20. en 19. 16.

Num. 32. 11. en 26. 51.

Heb. 3. 18. en 4. 2.

Rom. 3. 10.

Eccl. 1. 27.

Eccl. 34. 19.

Vers 13.

Sijn ziele sal in 't goede woonen, en sijn zaedt sal dat Landt besitten.

O Heere der Heyrscharen / dat is de eyndelijcke vrucht van die die u bekennen / dat sijn ziele sal woonen in 't goede / ende in dat Paradijs sijns Gods / op den Bergh Syon / in dat Hemelsche Jerusalem / in de Gemeynte des levendigen Gods / in de vergaderinge der gerechtigen / die in den Hemel ingeschreven zijn: Hy is van Helle / Sonde / Doodt ende Duyvel verlost / en dient voor u in vreugde en vrolikheyt sijner herten / sijn leefdage / hy slaept sonder alle vreese / want gy zijt sijn sterkte ende schilt / hy rust onder de schaduwe uwer vleugelen / hy is uwe / hem en vreest niet / want gy verwarmt hem met de vyerstralen uwer liefden / hem en hongert niet / want gy spijst hem met dat broodt des levens. Hem en dorst niet / want gy laeft hem met de wateren uwes Heyligen Geests / hem en gebreeckt niet / want gy zijt sijnen schadt ende rijkdom / hy woont in dat huys uwes vreeds in de hutten uwer gerechtigheyt / en in stouter ruste / gelijck de Propheet seydt: Sijnen lust heeft hy in uwe Wet / ende spreekt van uwe woorden nacht ende dagh midden onder alle volcken. Hy baet de voeten sijnder zielen / in de klare blinkende vloet uwer waerheyt / hy spiegelt dat aensicht sijnder conscientien in de klare spiegel uwer wijsheyt. Sijn gedachten zijn recht ende slecht / sijn woorden zijn in der genaden met sout gekruyt. Sijn wercken zijn enckel waerheyt ende trouwe. Dat licht zijnder vroomigheyt licht al omme. Dat hy soeckt vindt hy. Dat hy begeert / krijght hy. Sijn ziele woont in de volheyt uwer goederen / de dauwe uwer genaden heeft hem bedropen / den Acker zijnder conscientien draeght Wijn / Olie ende Most sonder alle mate. Ende hoe wel sijn vlees somtijds veel jammers / ellende / ende droeffenisse dragen moet / weet hy evenwel / dat de wegh des kruys den naesten wegh is / die tot dat leven inleyt / hy en schaemt hem sijns Heeren wegh / kruys / en wapen niet.

Hy loopt met Christo sijnen voorgesetten camp verduldelijck / en voert sijn strijt Ridderlijk / tot dat hy den prijs gegrepen ende de toegeseyde Kroone verkregen heeft. Daer en is niet dat hem letten kan / dewijle hy van uwen Geest geniet / ende uwe soetigheyt gesmaekt heeft. Hy en wankelt noch en wijkt / sijn huys staet op eenen vasten steen gebouwt. Hy is als een pilaer in uwen Heyligen Tempele / want hy heeft van uwen verborgen Hemelschen broode gegeten. O Heere / u zy prijs / uwe vreese blijft stadelijk voor sijnen oogen / in uwen wege wandelt hy. Daerom sal sijn ziele in het goede woonen / ende sijn zaed / dat hy met den Heyligen Geest ende Woord gebaert heeft / sal dat Land der levendigen besitten / waer in gy en uwe uytverkorene in vrolijker heerlijkheyt sullen regneeren ten eeuwigen dagen.

4 Esdra 2. 10.

Hebr. 12. 23.

Luce 26. 4.

Joan. 6. 51.

Joan. 4. 14. en 7. 37.

Esaia 52. 7.

Psalm. 1. 2.

Sap. 7. 26.

Jac. 1. 23.

Matth. 5. 13.

Actor. 14. 22.

2 Tim. 3. 12.

Mat. 7. 24.

Apo. 3. 12.

Ps. 34. 37.

Vers 14.

De verholentheyt des Heeren, is onder den genen die hem vreesen, en sijn verbondt laet hy haer weten.

O Heere Heere / de gedachten mijns herten verschricken my / alle mijn binnensten verstooren my / om dat ik met Esdra bekenne / dat'er so vele onnut geboren worden. Wat sal ick seggen lieve Heere? Dat gy dan den boosen tot het boose verordineert hebt / gelijk de sommige doen? Dat zy verre. Ick weet dat gy dat eeuwige goet zijt / ende dat daerom niets quaeds by u gevonden en magh worden / wy zijn dat werck uwer handen / geschapen in Christo Jesu tot goede werken / dat wy daer in wandelen sullen water ende vyer / leven ende dood hebt gy geset in onsen wille. Gy en wilt niet de dood des Sondaers / maer dat hy hem bekeere / en dat leven hebbe. Gy zijt dat eeuwige licht / daerom haet gy ook alle duysternisse aen my. Gy en wilt niet dat yemand verloren blijve / maer dat hy boete doe/tot de kennisse uwer waerheyt kome en salig werde. O lieve Heere/hoe jammerlik hebben sy uwe onuytsprekelijke groote goedigheyd / u eeuwige Barmhertigheyt / en u Almachtige Majesteyt in deser saeken gelastert / dat sy u/ O God alder genaden / ende Schepper alder dingen / tot sulk eenen wreeden Duyvel gemaekt hebben / dat gy een oorsaker soud zijn alles quaeds gy die daer een Vader der dagen en der lichten genoemt wort. Het is openbaer / dat uyt goet geen quaed / uyt licht geen duysternisse / uyt 't leven geen dood / en uyt God geen Duyvel geboren en kan worden. Evenwel moet haer verstokt herte en vleeschelijk gemoed uwen wille toegemeten worden / op dat sy immers op ruyme wegen blijven / ende een deksel haerder sonden hebben mogen / dit alle daerom / om dat sy noch uwe Godlijke goedheyd / noch haer eygen aengeboren boosheyd en bekennen. O Heere God / gy hebbet ons met eeuwiger liefden bemind / gy hebt ons uytverkoren eer de wereldt gefondeert wert / dat wy onstraffelijk ende heyligh voor u souden zijn inder liefden. Niet achtende / dat wy by den getrouwen Paulum / van den Esau/ Pharaonem en van Israël alsoo geschreven vinden: hy heeft 't ons ten besten alsoo gedaen / op dat wy niet ons / maer uwen naem de eere geven souden. Wat hebben wy ellendige Sondaers / daer wy van beroemen mogen: wat hebben wy/dat wy niet van u ontfangen hebben: ja het is doch van uwe volheyt / alle wat wy hebben / dies dancken ook u / alle die u Woord bekennen. O lieve Heere / de verholentheydt uws Heyligen Woords en sal nergens nae genen rijcken / genen Edelen / noch wijsen: maer den armen / eenvoudigen ende kleynen kinderen gegeven worden / jae Vader seyd Christus / soo is uwen aengenamen wille. Esaias seyt/ dat gy sult op den ellendigen sien / die eens gebroken Geests is / en die voor uwe woorden vreest. Daerom lieve Heere bidden wy ellendige / leyd ons in uwe waerheyd / leert ons uwe verholentheden / doet ons de kracht uws Verbonds recht kennen / dat gy ons zijt / en wy u zijn / dat gy sonder alle onse verdienste / uyt louter gunst en Genade met ons gemaekt hebt in Christo Jesu. Want uwe verholentheyd word by die bevonden die u vreesen / en u Verbond laet gy haer weten.

4 Esd. 9. 5.
God en heeft niemand ter verdoemenis geschapen.
Eph. 2. 9.
Ec. 15. 2[illegible]
Ez. 18. 23.
2 Pet. 3. 9.
Iac. 1. 17.
Ier. 31. 25.
Eph. 1. 4.
Ro. 9. 13.
Ps. 115. 1.
1 Cor. 4. 7.
Joa. 1. 16.
1 Cor. 1. 24.
Mat. 11. 25.
Lu. 11. 21.
Esa. 66. 2.
Tit. 3. 4.
Uyt genade heeft Godt ons in Christo aengenomen.

Vers 15.

Mijn oogen sien gestadelijck tot den Heere, want hy sal mijnen voet uyt het Net trecken.

O Heerschapper Heere / ick segge met den Propheet: wilt gy de sonde toerekenen / soo en kan niemand voor u staende blijven. Ick ellendige groote Sondaer heb in voller lust mijn herte gekeert tot alle sotheyt / tot goud en silver / tot pronck en prael / tot een vreemd en verboden vleesch; ik heb mijn oogen gekeert tot openbare Afgoden / hout / ende steen / ende veel jaeren daer mede gehoereert op alle hooge Bergen en onder alle groene Boomen / gelijck de Propheet seydt: mijn Afgoden waren na 't getal der dagen. Ick heb mijn knien gebogen voor een gesneden of gegoten Beeld en geseyd: verlost my gy zijt mijn Godt. Ick socht dat gesicht by den blinden dat leven by den dooden / ende hulpe by den genen die haer selven van den stof / roest / dieven / ende uylen niet bewaren en konden. Ja ick heb tot een zwak verderffelijk Creatuer geseyt dat uyt der aerden gewassen / in der Meulen gebroken / en by 't vyer gebacken was / dat ick met mijnen tanden gebeten / ende met mijnen Buyck verteert heb / te weten tot een mondt-vol broods: Gy hebt my verlost / gelijk Israël tot het gulde Kalf: Verblijd u Israël / dat zijn u Goden die u uyt Egypten Land geleyd hebben. O God aldus heb ik ellendig Sondaer met de Babylonische Hoere geboeleert veel jaren / want ick meende datse een eerbare / eerlijke en kuysche Vrouwe was / een Koninginne der gerechtigheyd / die heerlijk / heyligh / ende aengenaem was voor uwen oogen / want ick saghse verciert met Purper ende Scharlaken / met goudt / edel gesteente ende peerlen / eenen gulden Drinckbeker in haer hant / geweldigh over alle Coningen op aerden / daerom en wist ik niet datse soo overmaten pockigh ende seerigh was / dat in sulk eenen schoonen beker / sulk eenen grooten grouwel was / datse sulk een onbeschaemde schandige Hoere ende Moorderesse was / die den aerdbodem verleyde / de uytverkoren vervolghde / ende dat bloedt der Heyligen dronk. Maer nu heb ick hare leelijcke schande met oogen gesien / en met handen getast / en ben seer verschrikt / om dat ik u O Levendige Fonteyne / soo lange verlaten hebbe / ende heb my der onnutte putten getroost / die geen water geven en konnen / dat ik u eere den Beelden ende creatueren gegeven hebbe / en hebben dat geschapene veel meer als den Schepper geëert / die gebenedijt is in eeuwigheyt. Het is oock eensdeels door de bedriegelijkheyt mijnder oogen geschiet / om dat ick door den heerlijcken schijn des voorseyden Wijfs in mijnder herten betovert stont / maer nu lieve Heere / sien mijne oogen gestadelijk op u / tot dat ick van u verhoort worde. Sy sien gestadelijcken op den

Ps. 31. 5.
Esa. 46. 6.
Bar. 6. 5.
Ex. 32. 3.
De groote schoone en heerlijke hoere Babilon.
Ap. 17. 3.
Jerem. 2. 10.
Baruch 3. 12.
Rom. 1. 25.
Sa. 13. 9.
Heb. 5. 3.

den Stoel uwer genaden met vasten betrouwen / tot dat ick barmhertigheyt ende genade by u verkrijge. Want gy zijt alleene / die my in mijnder versoekinge helpen / ende mijn bestrickte voeten uyt dat Godloose Net der sonden verlossen en trecken kan.

Vers 16.

Keert u tot my, ende weest mijns genadig: Want ik ben eensaem ende ellendigh.

O Heere der Heyrscharen / mijn sonden / schult en overtredinge en verberge ik niet voor u / maer belijdese met openen monde / als dat ik den voorleden tijdt mijnder jaren / na den wille der Heydenen hebbe overgebracht / ende hebbe met haer gewandelt in alderley Godtlose lusten / in pronk ende prael / in brassen ende suppen / ende in een onbehoorlijke blinde Afgoderye / ick dede al dat mijn quaedtwillige vleesch geliefde / ik was een kint des toorns / gelijck andere / uwen Heyligen Name was my eenen spot / u Woordt was my een fabel / op u genade dede ick alle quaedt. Ik was als de schoone gewitte Graven / uytwendigh voor den menschen / zedigh / kuysch / milde / niemant en wasser die mijn handel strafte: Maer inwendigh was ik vol dooder beenen / stinkende vleesch / ende verterende wormen / van buyten was mijnen beker reyn / maer van binnen was hy vol roofs en overdaedts. Wat in 't heymelijck van my geschiede / is schande om te seggen. Alle mijn gedachten waren onsuyver / ydel / stout / eergierigh en Godloos / ongonst / haet / nijt / wederwrake / en vyantschap hadde ik in mijnder herten. Mijn begeerte gink tot alle quaedt / sondigh over al sonder alle mate / ik en vreesde noch God / noch Duyvel / noch Wet / noch Euangelium / noch Helle / noch Hemel / niet en was'er dat my verschricken konde / ik en achtede noch u / noch u Woordt / mijnen voortgank was in alle boosheyt / ik en socht niet dan de vriendtschap en liefde deser werelt / hebbe daeromme geene leelijke stucken / gelijk overspel / hoererye / en diergelijke schanden meer kennelijk voor der werelt bedreven / dat evenwel niet uyt uwer vreese / maer dat ik der menschen gonst / en mijn geruchte niet verliesen en wilde. Daer beneven moeste mijn ydelheyt / kortswilligheyt / mijn dronkenschap / vrolikheyt / mijn onreyne lusten / liefde / mijn openbare sonden / gebreckelijkheyt / mijn hooveerdigheyt / eerbaerheyt / en mijn Afgoderye eenen rechten Gods-dienst heeten. Ja ook alle mijnen handel / heymelik of openbaer / en was voor uwe vyervlammige oogen niet verborgen. Aldus heb ik bedroefde sondaer mijn leven voortgebracht / ende en heb u / O God der genaden / voor mijnen Godt / Schepper en verlosser in der kracht niet bekent / tot dat uwen Heyligen Geest my door u Woordt geleert / uwen wille geopent ende in de verholentheyt uwer kennisse eensdeels gevoert heeft. Nu bekenne ik hoe oneerlijken ik voor u gewandelt hebbe / ja niet anders dan of ik u in uwen aengesichte gespogen / by den hayre getogen / met vuysten geslagen / met voeten getreden / ende als eenen onwijsen sot bespot hadde. O Heere / lieve Heere / eensaem ende ellendigh ben ik / mijn sonden zijn groot ende veel / mijn conscientie knaegt my / mijn gedachten verstooren my / mijn herte klaegt ende sucht / dewijl ik soo grouwelijk voor u gesondigt hebbe / mijn sonden hebben tusschen u en my gescheyden / u aengesicht voor my verre verborgen / en uwen toorn over my verdient / ja een spijse en brandt der Hellen ben ik geworden. Ja doch / hoe ik dieper en dieper bedroeft ben / hoe ik ook hoger en hoger door u Woordt vertroost worde / want dat leert my uwe barmhertigheyt / genade / gonst / en de quijtscheldinge mijnder sonden door Christum uwen lieven Soone onsen Heere / niet achtende dat ik u voortijds noch gekent / noch gevreest en hebbe / dese belofte vredigt my / dese belofte verheugt my / dese belofte leyt my met dat sondige vrouken voor uwe gebenedijde voeten / met een gewis betrouwen en vry gemoedt / wel wetende / dat uwen wederkeerende sone niet met ongenaden van u gestooten en werdt / hoe wel ik uwe vaderlijke erve en goedt / soo oneerlijk met Hoeren en Boeven in verre vreemde landen in mijnder ongerechtigheyt verteert hebbe / mijn God / keert nu dat lieffelijke aengesichte uws vreedes tot my / ik heb gesondigt / in den Hemel en voor u / legt de handt uwer genaden op my / weest my arme bedroefde Sondaer genadigh / want ik ben eensaem en ellendigh.

1 Petri 4. 3.
Ephes. 2. 3.
Mat. 23. 26.
Luce 11. 40.
Ephes. 5. 12.
Titum 3. 3.
Apoc. 1. 15.
Esaia 59. 2.
Luce 7. 38. en 10. 39.
Luce 15. 18.
Luce 15. 30.

Vers 17.

Den anghst mijns herten is groot voert my uyt mijnen nooden.

O Heere Heere / mijn herte weent en klaegt / mijn conscientie schut en beeft / mijn ziele is als een bedroefde moeder / die hares eenigen kinds berooft is / die niet vertroost en kan werden / nademael ik arme roekeloose sondaer soo lange jaren / uwe Godtlijke liefde / ende uwe vaderlijke goedtheyt noyt recht gesocht / noyt recht bekent / noyt recht bemindt / noyt recht gemeynt en hebbe / ik hebbe leelicker geleeft dan een onvernuftigh beest doet / dat in eten en drinken met alle andere werken der natueren niet wijder en handelt / dan zijn natuurlijke aert ende lust begeert / niet overtredende de Wet / die haer ingebeelt is. Maer ik hebbe vruchteloos / geesteloos / tegen de aengebooren Wet der Natueren veel overdadiger in der ongerechtigheyt geleeft / dan mijn Godloos vleesch geluste / ende weynigh daer na hebbe ik ten meestendeel wel bekent / dat de begeerte mijns vleesches de doodt wrochte / uwen Geest waerschouwede my dikwils van alle quaedt / noch werdet al door mijn vleesch verdrukt. Ik was in allen dingen een eygen knecht der sonden / ende een gesworen der ongerechtigheyt geworden / ik dronk de sonden gelijk water / mijnen lust was in alle dwaesheyt. De uytgestrekte hant uwer genaden en sagh ik niet / uwe roepende stemme en hoorde ik niet / uwe aenkloppende liefde en woude ik niet. Somma / uwe bekennisse hebbe ik gehaet / ende uwe vreese hebbe ik achter my geset / ende dit en is noch niet genoegh / lieve Heere dat ik in mijnder onwetenheyt dus deerlijk gewandelt hebbe / maer ik bevinde noch dagelijks dat mijn gerechtigheyt als een on-

reyn

1 Reg. 17. 23.
Luce 7. 16.
Rom. 8. 5.
Joan. 8. 35.
Rom. 6. 20.
Joan. 8. 34.
Rom. 6. 20.
Prov. 1. 24.

[Es.64.19.] reyn kleed is / als ick meene dat ick gae / soo val ick / dat ick sta / so ligge ick / en dat ick iets wat ben / so en ben ick heel niet. O lieve [Ier. 30.6.] Heere bewaert my / den angst mijnder herten is overmaten groot / ja grooter als ick seggen of schrijven kan. Ick ben by wijlen als een vrouwe die in kinds nooden is / mijn aensicht is bleek / voor uwer vreese / mijn handen zijn op mijn lenden om mijns herten quale / de pericullen [Ps.22.13.] der hellen omringen my / dat vette in mijnen beenen verdroogt my / want het en gelt hier geld noch goed / vleesch noch bloed alleen / maer het gelt mijn ellende naekte ziele dat eeuwige leven of den eeuwigen dood. Bidde daerom en verlaet my niet lieve Heere / doet open de oogen uwer barmhertigheyt / en siet aen mijnen zwaren last en bangigheydt / staet my by ende bewaert my uyt allen mijnen nooden.

Vers 18.

Siet aen mijn jammer en ellende, en vergeeft my alle mijne sonden.

O Heerschapper Heere / wanneer de gerechtige [Ps.34 6.] tot u roepen / so verhoort gy het / wanneer sy tot u genaken so ontfangt gy hen / gy zijt naby die / die eens gebroken herte zijn / gy vertroost die / die een verslagen gemoedt hebben. Dat offer dat voor u gelt / is een [Ps.51.19. Es.57.13. en 61.1. en 66.2.] gebroken Geest / een gebroken en verslagen herte en sulc gy niet verachten. Gy hebt uytgesonden uwen lieven Soone / gesalft met uwen H. Geest / om den ellendigen te prediken / de gebrooken [Lu.4.18. Esa.61.2.] herten te verbinden / te verkondigen den gevangen verlossinge / den gebonden een quijtscheldinge en uyt te roepen een genadigh jaer des Heeren / te troosten alle treurigen / te besorgen de weemoedigen tot Sion / dat hen vercieren voor asschen / en vreuchden-olie voor treurigheyd / en schoone kleederen voor eenen bedroefden Geest gegeven werde / dese verkondight verlossinge al den genen / die belast [Mat.11.29.] en beladen zijn / en met getrouwe herten tot hem komen. Hy noodet alle dorstige tot den [Esa.55.1. Ap.22.18. Ioa.7.38 2Pet.2.25.] wateren des Levens / alle onse sonden heeft hy gedragen op dat hout in sijn lichaem / ende onse schult heeft hy met sijnen bloede uytgewischt / gelijck Moses te voren met den Schaduwen ende Beelden reynigde / wanneer [Ex 24.8.] hy dat onreyne Israël met dat bloedt van Ossen en Bocken / en met de Asschen der Jonger Rooder Koe besprengede: Worde ook in der Wet met vergietinge des bloeds by nae alle gereynigt / was nu dat figuerlijke bloedt van alsulker kracht / dat 't tot reyninge des vleesches heyligen konde / hoe veel te meer dan dat reyne bloed uws lieven Soons / die hem selven onbevlekt door den eeuwigen Geest [He.11.23. 1Pet.1.3. Ep.2.12.] geoffert heeft / sal reynigen onse conscientien van den dooden werken / om u te dienen: O levendige God door de verdiensten uws bloets ontfangen wy de quijtscheldinge onser sonden / alleen na den rijkdom uwer Genaden / ja met dat bloed sijns kruys heeft hy gevredigt alle die [Col.2.13.] op Aerden en in den Hemel woonen / bekenne daerom voor u lieve Heere / dat ick alderdingen genen middel en hebbe / noch en kenne tegen mijne sonden noch werk / noch verdienste / noch Doope noch Avondmael (hoewel alle oprechte Christenen hem als een teken uws Woords bruyken / en in hooger weerden houden) dan dat diere bloed uws Soons alleene / die my van u geschonken is / en my ellendig Sondaer uyt enkele Genade en liefde van de [1Pet.1.18.] ydele wandelinge mijns voorleden levens barmhertelijk gevrijt heeft. Hierom O God der waerheyd by den welken geen leugen bevonden [Ez.18.20.] en is / gedenkt de woorden uws Propheten / die hy in uwen naem gesproken heeft / te weten / is 't dat de Godloose hem bekeert van alle sijne sonden / die hy gedaen heeft / en hout alle uwe rechten / en doet recht en wel / so sal hy leven en niet sterven / alle sijn overtredinge die hy gedaen heeft / en sal niet gedacht worden. O mijn God en siet niet op my / maer op u eeuwigen Melchesedech / Jesum Christum / dien gy tot eenen hoogen Priester over u huys geset hebt / op den vreden rijcken Konink uwer gerechtigheyd / die geen begin der dagen noch eynde des levens gehadt en heeft / en een hooge Prijster blijft in der eeuwigheyd [Heb.7.3.] / die hem selven geen eere aengenomen en heeft / maer hy is van u ge-eyscht en geordineert gelijk Aaron / die met luyden geroep [Heb.3.1. Heb.5.10.] en tranen tot u gebeden heeft / en is van u verhoort / om dat hy u in eeren hadde / om sijnen 't wille verhoort my / om sijnen 't wille ontfangt my / om sijnen 't wille weest my genadig / troost uwen bedroefden Dienaer / ik en hebbe geenen troost in den Hemel noch op Aerden dan u alleen / ontfermt u over mijnen groten jammer en ellende / mijn onreyn sondelijk vleesch quelt my / mijnen boosen aerd bestrijt my / daer beneffens ben ick om uws Woords wille een afschouwelijkheyt / Deegoffer ende fabel voor allen menschen geworden [1Cor.4.13.] / alle die van my hooren / schudden haer hoofden over my: uytwendig en inwendigh vinde ick geen ruste. Ick segge noch eenmael: mijn sonden bestrijden my / mijn ziele is in droeffenisse en smerte: Daerom lieve Heere / en bidde ick niet om goud en silver / sy en sullen my doch niet helpen in den dag der wraken / ook niet om een lange leven / het wil alle wegen den verkeerden weg in: Maer dat bidde en [Ez.7.19.] begeere ik van u alleen uit mijns herten gront / dat gy my ellendig Sondaer aenschout met de genadige oogen uwer barmhertigheyt / dat gy u over mijnen grooten nood ontfermt / my met uwen H. Geest vertroost / en neemt weg alle mijne sonden.

Vers 19.

Siet aen dat mijne Vyanden so veel zijn en haten my met onrechten haten.

O Heere der Heyrscharen / doen ick met der Wereld een was / sprack en dede ick als de wereld / en de wereld en heeft my niet gehaet: Maer soo haest ik dat vertoonde Boeck [Ioh.15.18.] op at / hoe wel het soet in mijnen mond was / is 't seer bitter in mijnen Buyck geworden / want het was vol geschreven met ach / kermen [Ez.2.8.] en wee. Doen ick de wereld diende / heeft de wereld my geloont / sy hebben my alle gepresen / gelijk de voorvaderen den valschen Propheten deden. Maer nu ik de wereld met een [Mat.5.47.] Godlijke liefde / hare saligheyd ende welvaert van herten soeke / met u Heyligh Woord vermane /

ne / leere / ende bestraffe / ende haer op den gekruysten Christum Jesum wijse / is sy my tot eenen zwaren kruys / ende enkel galle geworden / so vyandlijken van haer gehaet / dat niet alleene ick / maer ook alle die my liefde/ barmhertigheyd en gunste bewijsen / aen sommige plaetsen op banden ende dood wachten moeten. O lieve Heere / immers ben ik erger dan openbaere dieven en doodslagers by haer geachtet / ben ick niet als een verlaten Schaepken / dat in de wilde woestijne deser werelt van alle grijpende wolven na gejaegt / benaut / en in den dood gesocht wort? Ben ik niet als een desperaet schip in de diepte der Zee dat Masteloos/ Zeploos / Roerloos/ van alle herde winden en sterke wateren gedreven wort? Mijn vleesch hadde by na geseyt / ick ben bedroogen / dewijle ik dat ongerechtige roekeloose volk so heerlijk / rijk / geluksaligh en in so groote ruste en vrede bevinde / en dat de Godvreesende so veel honger / dorst / benautheyt / en kommer moeten lijden / hare wooningen zijn onseker / winnen haer broodt suurlijk / sy werden vervloekt / bespot / vervolgt / en als een grouwel en stank van alle menschen gehaet. O lieve Heere / mijn vyanden zijn groot en veel / hare herten brullen: gelijk de wreede Leeuwen doen / haer woorden zijn doodelijke pijlen / haer tonge is altijd tegen my / nu worde ik een valsche vervoerder / dan een vervloekt Ketter van haer gescholden / hoewel ik door uwe Genade niet dan de sterke waerheyd en hebbe. Aldus ben ik haer doodelijke vyand om dat ickse op den rechten wegh wijse / O Heere ick en schame my mijnder Leere voor u en uwen Engelen niet / noch weyniger voor dese rebelle wereld/ want ik weet waerachtig dat ick uwe Woord leere. Ik en hebbe aller dingen niet geleerdt dan een waerachtige boete / affstervinge ons sondigen vleeschs / en dat nieuwe Leven dat uyt Godt is / ick heb dat waerachtigh recht Geloove geleert aen u / en aen uwen beminden Sone / dat 't et door de liefde dadig en krachtig zijn sal / ick heb Christum Jesum geleert ende dat die gekruyst is waerachtig God en mensch/ die voor allen tijden onbegrijpelijk/ onuytsprekelijken onbeschrijvelijk uyt u geboren is/ uwe eeuwige Woord en Wijsheyd/ 't schijnsel uwer heerlijkheyt ende dat uytgedrukte Beeld uws wesens / en dat hy op sijn vervulden tijd door de kracht uws H. Geests in Maria de onbevleckte Maget waerachtigh vleesch en bloed / een sienlijk / grijpelijk / ende sterflijk mensche geworden is. Adam en sijne kinderen aller dingen gelijk / uytgenomen de sonde uyt dat geslachte of Zaet Abrahe en Davids geboren/ gestorven/begraven/weder opgestaen/ten Hemel gevaren / en alsoo onse eenige en eeuwige voorsprake / middelaer / voorbidder en verlosser by u geworden / hebben dit niet alle Propheten / Apostelen / en Evangelisten van den beginne in grooter klaerheyt also geleert / soo wil ick geerne mijn schaemte ende straffe dragen / ick en heb geenen anderen Doop geen ander Nachtmael noch geen ander Ordeninge geleert / dan den waerachtigen mond des Heeren Jesu Christi / en dat openbaer exempel en gebruyk sijnder Heyliger Apostelen / verhael en mede brengt. Ik zwijge noch dat overvloedige bewijs beyde der Historien en Geleerden / der eerster en tegenwoordiger kerken. Nademael ick dan mijn Leere met uwe onuytsprekelijke klare woort en met der ordeninge uws Soons beweere wie kan my dan bestraffen en met der waerheyt overtuygen / dat ick een vervoerder ben? Leert niet de gantsche Schrift dat Christus de waerheyd is en eeuwig blijven sal? Is niet de Apostolische kerke/ die rechte Christelijke kerke/wy weten dat alle menschelijke leere schuym en kaf is / ende dat Antichristus de Leere Christi verwoest ende vervalscht heeft waerom haten sy my dan dat ick de rechte reyne leere Christi en sijnder Apostelen in reynen yver onvervalscht Leere en voor drage? hatet doch niemand Antichristus tegenpartijen/dan die / die sijn leden zijn. Had ick Christus Woord niet hoe geerne woude ick dat geleerdt zijn / want ik soek 't met vreesen ende beven / immer kan ick hier in niet bedrogen worden / ik hebbe u heylige waerheyd door uwe Genade geloofd en aengenomen door uwen heyligen Geest / als dat gewisse Woord uws welbehagens. Het en sal my ook niet bedriegen in der eeuwigheyd. Laet se schrijven en roepen/draijen en disputeren / laetse dreygen en grootspreken/uytroepen/ vervolgen en dooden/soo haer belieft / u Woord sal triumpheren/en dat Lam den strijt behouden. Ja ik ben dies wel seker en gewis/dat ik met dese mijne leere die u Woort is/in den dage der openbaringe Christi/niet alleen der wereld maer oock de Engelen sal oordeelen en richten / en so ik alschoon met mijne lieve mede-broederen in den grond uytgeroeyt/ en alle van der Aerden weg genomen worden/ so sal nochtans u Woord de waerheyt eeuwigh blijven.

Wy en zijn niet beter dan onse lieve medegenoten/die voor ons geweest zijn/evenwel sullen sy noch eenmael u hand verheffen/en mogelijk te laet sien/in wien sy so tyrannelijck gesteken hebben. O Heere/ met hoe onrechten haet haten sy my/ wien heb ick met een woord verongelijkt? Wien heb ik in eenen pennink verkort? Wiens gout of silver/koe of kalf/osse of esel heb ik begeert? Ick hebse lief gehadt met reynder liefden tot in den dood/u Woord en wille heb ik se geleerd en den weg der salighevd met grooter neerstigheyd door uwe genade aengewesen. Daerom sijn mijne vyanden soo veel/ en haten my met onrechten hate.

De Wereld haet al den genen, die God lief hebben.

Ier.12.1.
Iob.21.7.
Ps.34.20.

Gal.4.16.

1Cor.2.12.

Gal.4.4.
Mat.1.22.

Ioa.14.6.

Esa.1.22.
Ier.23 9.

Ap.17.14.

1Cor.6.3.

Ap.1.7.

Act.20.33.

Vers 20.

Bewaert mijn ziele,en verlost my,en laet my niet te schanden worden, want ik betrouwe op u.

O Heere Heere/ dat Woord Pauli verschrikt my / die daer spreekt: Wie staet / die siet toe dat hy niet en valle. Wie meent/ hy sy wat/ so hy doch niet en is/bedriegt hem selven/want alle vleesch van uwen Geest verlaten is / doch aller dingen blind/ in Godlijken handelen onverstandig. Heel valsch/ongerechtig/ja sonde en dood/gelijk ik in David en Petro opentlijk gemerkt hebbe/want doen uwen Geest van David week / hoe wel hy een so hoogen Propheet was/een man na uwer herten/getrouw in alle uwen wegen/waer is doen sijn kuysheydt / sijn liefde / sijn ootmoedigheyt / en de vreese sijns Gods gebleven? Is hy niet een openbaer overspeelder / doodslager/ en beroemer sijnder heerlijkheyt geworden? Tot dat hem uwen Heyligen Geest weder door des Propheten Woord ver-

1Cor.10.12.

Gal.6.5.
Waer Godes Geest niet is, daer is 't enkel ongerechtigheyt en sonde.

2 Reg.1.26. en 24.1.

verlichte. Doe bekende hy hoe doodlijk hy gesondigt/ en hoe sottelijk hy voor u gehandelt [2 Reg. 12. 9.] [Mat. 16. 18.] hadde. Desselven gelijk ook Petrus/ die uwen lieven Sone Christum / niet door vleesch ende bloedt/ maer door den Geest uwer genade recht bekende/eenen steen van Christo genoemt/wilde met Christo in de gevankenisse ende doodt gaen/ de versoekinge quam / uwen Geest week een weynigh van hem/ hy en heeft niet een [Mat. 26. 61.] woordeken van eender Maegt kunnen dragen. [Luce 22. 61.] Hy verloochende Christum/ ende swoer dat hy hem niet en kende / maer so haest Christus op hem sag/ en uwen Geest weder quam/ heeft hy sijnen val bekent / bitterlijk geweent/ en Chri- [Actor. 1. 15. en 5. 30.] stus naem opentlijk gepredikt onder alle volken/niet achtende/dat 'et hem met gevankenisse/geesselen/dreygelijke woorden strengelijk verboden worde. Hy heeft vrymoedig geantwoordt/ dat hy God meer als de menschen horen moeste. Bidde daerom lieve Heere/bewaert doch mijn arme ziele/die met een so dieren schat gekocht is/ dat ik doch niet van uwe waerheyt en wijke/want hoewel ik my nu met Petro wel soude laten dunken dat ik mijn leven voor u set- [Luce 22. 34.] [Rom. 8. 35.] ten soude / en met Paulo / dat my noch druk / noch bangigheyt / noch vervolg/ noch honger/ noch naektheyt / noch perijkel / noch zwaert / noch leven/ noch doodt/ noch eenig ander creatuur/van uwe liefde trecken soude/ so en ben ik evenwel mijn selven noch niet bekent/alle mijn betrouwen staet in u. Ik en hebbe noch tot den [Heb. 12. 4.] bloede niet tegen gestreden/hoe wel ik een wey- [Mat. 20. 22.] nig uyt den kelk uws lijdens gedronken hebbe/ soo en hebbe ik evenwel dat onderste niet gesmaekt: Want wanneer geleden worden kerkers en banden / voorgestelt worden leven en doodt/vyer en zwaert/als dan sal dat gout van 't hout / dat silver van 't stroo / en de peerlen van den stoppelen recht onderscheyden worden. En verlaet my dan niet lieve Heere/want [Rom. 5. 7.] 't is wel geschiet / dat de schoone ingewortelde [Jac. 1. 11.] bomen van dat tempeestigh Storm-weder uyt der Aerden gerukt/ ende de hooge vaste bergen door zware aertbevinge van malkanderen gescheurt zijn / hadde niet by na Job ende Jere- [Iob 3. 1.] [Ier. 20. 14.] mias de lieve mannen der verduldigheyt in der [Ier. 12. 2.] versoekinge gestruykelt en tegen uwen wille [1 Cor. 10 13.] gemurmureert? Hieromme lieve Heere / laet [Gen. 3. 3.] [Heb 9. 28.] my boven mijn krachten niet versoeken/want gy zijt getrouwe en goet / op dat ik in mijnder zielen niet te schande en werde. Ik en bid niet voor mijn vleesch/ik weet dat 'et eenmael lijden en sterven moet / maer dat bidde ik alleen / sterkt my in mijnen strijt/komt my te hulpe en [1 Cor. 10. 13.] bewaert my/maekt my een uytkomen by mijn versoekinge/verlost my/ ende en laet my niet te schande worden/want ik op u betrouwe.

Vers 21.

Slecht ende recht behoedet my, want ik verwachte uwer.

O Heerschapper Heere / O God / doen de [Mat. 13. 25.] [Luce 8. 51.] huysvader goedt zaedt op zijnen Acker zaeyde/ soo heeft ook sijn vyandt als hy sliep / dat onkruyt daer onder gezaeyt / want doen de kinderen Gods voor den Heere traden / is ook [Iob 1. 6.] Satanas midden onder haer geweest: Waer Christus komt / daer wil ook de Duyvel haest by gebonden worden / gelijk ik in korte jaren (eylacen) wel gesien hebbe. U heylsaem Woord/ u genadenrijke Euangelium / dat de rechte spijse mijnder ziele is / uyt welkers kracht sy eeuwig leven sal/ dat soo veel jaren als een ydel Fabel en onnutte leugen van Antichristo vertreden is geweest/nu wederom door uwe barmhertige genade van sommige in der kracht aengenomen / gelooft en bekent werdt. Nu brult [1 Petri 5. 8.] den Helschen Leeuwe in grammigen toorn / gaet rondtom haer soekende of hyse verslinden konde/ en hout geenen vierdag noch ruste/ wel wetende dat sijn rijk / ende heerschappye daer [2 Cor. 11. 16] door eenen ondergank en val hebben moet / hy gebruykt sijn konste ende kloekheyt/ verandert hem in een Engel des Lichts / die hy nu door uwe Woordt verloren hadde/heeft hy wederom door onreyne leere in sijn Net en strik getogen / en heeft den reynen heylsame sin der Schrifture door de valsche Propheten en onverstandige Leeraers in eenen vleeschelijken en verwoerischen verstande verandert/aenrechtende zwaert en wapenen / ende daer mede een wraekgierig herte tegen alle werelt / daer toe een openbaer overspel opgepronkt met dat gebruyck der Joodscher Vaderen. Ook een letterlijk Rijk ende Konink / met sommige andere schanden meer / daer voor hem een waerachtig Christen ontset en schaemt. Maer alle wat gy niet ge- [Mat. 15. 13.] plant en hebt/sal te schande worden. O Heere/ bewaert my slecht en recht in uwe waerheyt / dat ik doch niet gelove noch en leere/dan dat uwen heyligen wille en Woordt gelijkformig is / een recht gelove/een waerachtige liefde / eenen rechten Doop en Nachtmael / een onbestraffelik leven/ en een Schriftmatige affnijdinge der geenen die ergernissen met leere of leven aenrichten/bewaert my lieve Heere / voor alle ketteryen en dwalinge/bewaert my/so gy in uwer genade tot noch toe gedaen hebt / laet my en mijn lieve mede-broeders u van gantschen herten soeken/beminnen en vreesen. De overigheyt in alle tijdelijke handelen die niet tegen Godts [Gehoorsaemheyt der Overheyt leert de schrift.] Woordt en zijn/ gehoorsaem zijn/ want sulcks (schrijft Paulus) is aengenaem en goet voor u/ bewaert ons voor des duyvels bedrog / die ons [Rom. 13. 1.] eenen anderen Konink na den geest leeren wil / [1 Tim. 2. 1.] dan den waerachtigen Konink Sion/Christum [Titum 3. 1.] Jesum/ die met den yseren Scepter uwes Woords over uwen heyligen berg regeert. Die een Konink alder Koningen/en een Heere alder Heeren is/geseten tot uwer rechterhandt in den Hemel / over alle Vorstendommen / gewelt / macht/heerschappye/en alle dat genoemt mach [Ephes. 1. 20.] worden/ niet alleen in dese werelt / maer ook in de toekomende / dien het alle onder sijn voeten gedaen is/die alle gewelt heeft boven in den he- [Mat. 28. 18.] mel/en beneden op der Aerden/ dien alle knien [Esai 45. 24.] moeten buygen / en alle tongen moeten belij- [Phil. 2. 10.] den / dat hy de Heere is tot prijs uws grooten Naems. O lieve Heere/bewaert my (segge ik) recht en slecht onder u kruys / dat ik u ende u heylig Woordt in der aenvechtinge niet en versake/ u Goddelicke waerheyt en wille / met geveynstheyt/ met leugenen / en met twijffelachtige duystere woorden niet en bedecke/op dat ik met allen Heyligen in de verschijninge uwes lieven Soons mijns Heeren Jesu Christi dat beloofde rijk/erve en loon mach ontfangen/dat wy met gewisser herten en vollen betrouwen uyt de belofte uwer genaden dagelijks hopen ende verwachten.

Vers 22.

Godt verlosse Israël uyt alle zijne noodt.

O Heere der Heyrscharen / nu ik mijne sonden voor u beleden / voor mijn overtredinge gebeden / uwe barmhertigheyt geprezen / en uwe genade begeert hebbe / so moet ik ook met David bidden voor mijnen broederen: Want ik sie Israël verstropt en dwalende / gelijk de schapen sonder herder / en dat den lustigen wijnberg des Heeren verwoest is / en tot vertredinge aller menschen geworden is / dat dat uytverkorene zaedt Abrahe / dat huys Jacob wederomme een eygen slave in de zware diensten Pharaonis in Egypten geworden is. Dat dat heerlijke geslachte Juda / met alle heylige vaten weg gevoert zijn in Babylonia / en worden van Belt-zazar / met sijn consorten klagelijk mishandelt en misbruykt / dat Jerusalem / dat lieffelijke gesichte des vredes / die een duyve vergeleken was / in eene onmenschelijke verslindersche des onschuldigen bloeds / en in een verscheurende Leeuwinne verandert is. Die daer was een Vrouwe der Heydenen / een stad des grooten Koninks / heel Koninkloos / Borgerloos / muerloos / als een eenlijke woestijne geworden is. Dat den Tempel des Heeren / dat Huys des Gebeds / in welker billijk den rechten Gods-dienst geschieden soude / eenen openbaren Moort-kuyl en hol der Leeuwen / Beyren / Wolven / Baselisken / Draken en Serpenten / een Huys alder Afgoden / ja een hoerachtigh bedde des Overspeelsters Jesabels geworden is. Dat de Bruyd Christi de heerlijke vrouwe / die met menigerley verciersel van verscheyden gaven den Konink ter eeren opgepronkt was / gantsch en geheel in een schandige hoere verandert is / dat de Arke des Heeren / de heerlijkheyd Israëls van den Philisteen gevangen is / en is gevoert in den Tempel Dagon. Wat wil ik veel klagen / Juda is Babylonia / Canaan is Egypten / en Palestina is Sodoma geworden / en de Konink alder eeren / Christus Jesus / eeuwig gebenedijt / wordt dagelijks als een onwijse voor eenen Sot gerekent / en als een dwaes bespot. Sijn heylige Apostelen / de lieve getuygen uwer Waerheyd / moeten met haer leere als leugenaers wijken voor alle menschen. Sijnen gebreyden rok / die de Schrift niet en woude gebrooken hebben / is in vier of in vijf deelen verscheurt. Antichrist domineert in alle landen met leugen prediken / en met gewelt wordt uwe Woord versmoort / ik reyse in het Oosten of Westen / Zuyden of Noorden / ik en vinde allenthalven niet dan enkel wederspannigheyt / verkeertheyt / blindtheyt / gierigheyt / hoogmoet / een gulsigh eten en suypen / pracht en prael / haet / nijt / en Godloosheyt op allen plaetsen / ik vinde (segge ik) gewelt en valsche leer / en een onreyn verboerisch gebruyk uwer Sacramenten. Ik vinde over alle de wereld de tyrannen geweldig / fortsich en triumphig in de hoven van alle vorsten. Ik vinde dat de geleerde spreken als dat beest / eergierig / goedtgierig buyksoekig / aertsch en vleeschelijk gesint / en leeren na de lusten ende begeerten der menschen / daer en is by na niemant die na rechte waerheyt vraegt / en so daer yemant is / moet u kruyce dragen: Hieromme zijn mijne tranen over mijn wangen 's nachts en daegs / mijn ziele en kan niet vertroostet worden / geen begeerlijke broodt of dranck en wert in mijnen mondt gevonden / ik magh met den Propheet Michea wel naekt en bloot gaen / roepen als de Draken / en treuren als de jonge Struyssen / want voor de plage Israëls en is geenen raed / ik magh wel weemoedelijk met Esdra klagen en seggen / ons Heyligdom is verwoest / onsen Outaer is vernielt / onsen Tempel leydt ter neder / onsen Psalter houdt op / onsen Lofsank zwijgt stille / onse vrolijkheyt en is niet meer / dat licht onses Kandelaers is uytgebluscht / de Arke des Verbonds is gerooft / onse Heyligen sijn besmet / uwen Naem die over ons aengeroepen is / is ontheyligt / onse kinderen hebben versmaedheyt geleden / onse Priesters zijn verbrand / onse Leviten zijn gevangen / onse Maegden zijn geschend / onse Vrouwen zijn verkracht / onse gerechtige zijn weg gerukt / onse kleyne Kinderen zijn verloren / onse Jongelingen dienen / onse sterke zijn zwak geworden / Sion is berooft van haer heerlijkheyt / en is gelevert in de handen van den geenen die ons haten. O Godt / O Godt verlosset Israël uyt zijnder noodt / siet aen onsen zwaren jammer en ellende met de oogen uwer barmhertigheyt: Laet los uyt den yseren oven van Egypten: Leyt uyt dat landt der Chaldeen / laet de Heylige Stadt weder bouwen op sijn oude hooftstede / met mueren en poorten / laet repareren den vervallen Tempel / welkers steenen vertreden leggen op allen straten / vergadert uwe verdwaelde Schapen / ontfanget uwe wederkeerende Vrouwe die soo qualijken met den vreemden Boelen gehandelt heeft. O Godt Israëls / schept in ons een reyn Herte / dat na uwe gebenedijde Woordt en wille begeerig is. Sendt rechte Maeyers in uwen Oogste / die dat rijpe afsnijden en vergaderen tot bequamer tijdt / rechte Bolwerkers die ons leggen eenen goeden gront / op dat in dat laetste der dagen u huys magh heerlijk worden / en uytschijnen boven alle Bergen / dat veel volken daer toe lopen mogen / en seggen: Komt hier / en laet ons op tot des Heeren Berg gaen / tot dat huys des Gods Jacobs / dat hy ons sijne wegen leere / en wy op sijne paden wandelen mogen / dat wy in vrede en vryheyt onser conscientien voor u mogen dienen ons leef-dage / onder de Godvreesende Overigheden / en onstraffelijke leeraers / met eenen Christelijcken Doop / waerachtig Avondmael / Godsalig leven / en rechte afsnijdinge / op dat gy in ons als in uwen lieven kinderen in rechte kracht moogt ge-eert en geprezen worden eeuwelijk / door uwen lieven Sone Jesum Christum onsen Heere / den selvigen met u / O Heere Vader / en uwen Heyligen Geest zy prijs en eeuwigh rijck / AMEN.

Mat. 10. 6. Marci 6. 7. 1 Reg. 22. 17. Esai. 5. 6. Exod. 1. 11. Tren. 1. 1. Micha 3. 1. Esai. 5. 6. 7. Apoc. 2. 22. Psalm 45. 10. Ez. 16. 15. 1 Reg. 4. 16. Mat. 27. 37. Psalm 22. 19.

Micha 1. 8. 4 Esd. 10. 21. Ier. 30. 18. Tren. 2. 2. Psalm 51. 12. Ioan. 4. 35. Esai. 2. 3. Micha 4. 2.

EEN

EEN KLARE

ONDERWYSINGE
UYT DES

HEEREN WOORD,

Van de Geestelijke Verrijsenisse, ende Nieuwe of Hemelsche Geboorte.

DOOR

MENNO SIMONS.

Apoc. 20.

Saligh en heyligh is hy, die een deel heeft in de eerste Verrijsenisse, over alsulken en heeft de tweede doodt geen macht.

1 Corint. 3, 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, 't welck is Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

EEN KLARE ONDERWYSINGE UYT DES HEEREN WOORD,

Van die Geestelijke Verrijsenisse.

Eph.5.

Waeckt op gy die daer slaept/ en staet op van den dooden/ ende Christus sal u verlichten.

De Schrifture doet ons aenwijsinge van tweederley verrijsenissen / te weten: Lichamelijke/van den doot des Lichaems ten jongsten dage / en Geestelijke / uyt den dood der sonden tot een nieuw leven des gemoeds.

Hoe nu die mensche Geestelijcken dat Lichaem der sonden dooden en begraven sal / en verrijsen / en leeven der gerechtigheyt Gods / dat bewijst en tuygt ons de geheele Schrifture aen allen plaetsen.

Eph.4. Rom.6.

Paulus vermaent dus en seyt: So legt nu af na der eerster wandelinge den ouden mensche / die door lust der dolinge verderft. Vernieuwt u in den Geest uws gemoeds / en doet aen den nieuwen mensche / die nae Godt geschapen is / in oprechter gerechtigheyd / ende heyligheyd. Treckt den ouden mensche met sijnen werken uyt en trekt den nieuwen aen / die daer vernieuwt wordt tot der kennisse nae gelijken Beelde des genen die hem geschapen heeft. Doodet uwe aerdsche leden / &c. Nu en verrijst niemand na den Lichaem van den dood / hy moet eerst gestorven zijn / en worden eerst siek en krank / en lijden pijne en droefenisse in den lichame / want den dood des vleesch bitter en zwaer is: Also en mag oock Geestelijck niemand van den dood der sonden opstaen en verrijsen / 't en zy dan dat hy dat sondig lichaem gedood en begraven hebbe / en pijne en smerten en der sonden last gedragen hebbe / dat is berouwe / mishagen / leetwesen / droeffenisse om der sonden wil gesmaekt en geleden hebbe / so ons de Schrift getuygt.

Col.3. Col.3. Ps.30.

David seyt: Heere en straft my niet in uwen toorne/ende en kastijt my niet in u gramschap/ want uwe pijlen steken in my / en uwe hand druckt my. Daer en is niet gesonts in mijn lijf voor u dreygen: en daer en is genen vrede in mijn gebeenten voor mijne sonden. Want mijn misdaden zijn over mijn hooft gegaen / gelijck eenen zwaren last zijn sy my te zwaer geworden. Mijn wonden stincken en vloeyen van etter / om mijnder dwaesheyt wille. Ik kromme ende buyge my heel seer: den heelen dag gae ick treurig henen. Want mijn ingewant is heel verdorven / en niet gesonds en is aen mijn lijf. Ik ben al te seer gestooten / en geslagen: ik huyle van onruste mijns herten. Heere voor u is al mijn begeerte / en mijn suchten en is u niet verborgen. Mijn herte beeft/ mijn kracht heeft my verlaten/ en 't licht mijner oogen en is by my niet.

Iac.4.

Weest ellendig (spreekt Jacobus) en draegt rouw / en weent / u lagchen verandere in weenen / en uwe vreugt in droefheyd. Paulus seyd: gy zijt Godlijck bedroeft geworden tot berouw / want de Godlijke droefheyd werkt tot der saligheyt eenen rouwe / die niemant en berouwt / maer den rouwe van deser wereldt werkt de dood. Siet / dat gy Godlijck bedroeft zijt geworden / hoe groote neerstigheyt dat'et in u gewrocht heeft / daer toe verantwoordinge / onwille / vreese / verlangen / begeerte / wrake / &c.

2Cor.7.

Siet aldus moeste wy met Christo der sonden sterven / souden wy met hem levendig gemaekt worden: Want niemand en mag hem met Christo verblijden / hy moet eerst met Christo lijden. Want dit is een seker woord (seyt Paulus) zijn wy mede gestorven so sullen wy mede leven: Is't dat wy mede lijden / soo sullen wy mede heerschappie hebben.

2Tim.2.

Dese Verrijsenisse besluyt in haer die nieuwe Creature / Geestelijcke Geboorte / en de Heyligmakinge / sonder de welke niemant den Heere sien en sal: Dat betoont ons Paulus met korte woorden / seggende: In Christo Jesu en gelt besnijdenisse noch onbesnijdenisse / maer een nieuwe Creature. Item: Is'er iemand in Christo Jesu die is een nieuwe Creature. Het oude is vergaen / siet / het is al nieuw geworden / &c. En dit is de eerste Verrijsenisse / want is't dat wy hem in gegriffet zijn door de gelijkenisse sijns doods / dat is / door doodinge der sondiger aerd en nature des aerdschen Adams met alle sijne leden / of quade lusten / soo sullen wy ook der verrijsenisse deelachtig zijn dat wetende / dat onsen ouden mensche met hem gekruyst moet wesen / op dat het sondigh lichaem vyere en den rechten Sabbat in Christo houde / door afleggingen des sondigen lichaems in den vleesche / besneden zijnde met de besnijdinge Christi / die sonder handen geschiet / begraven zijnde door dat Doopsel / in 't welke wy ook met hem verresen moeten zijn door 't Geloove dat God werkt / aflatende van alle werken des vleeschs / gedreven zijnde door den Geest om voort te brengen de vruchten des Geests / om voortaen niet meer der sonden te dienen / wetende dat'et genoeg zy dat wy

Heb.12. Gal.6. 2Cor.5. Col.3. Rom.6. Col.2. Gal.5. Rom.6. 1Pet.4.

den

den voorleden tijd des levens overgebraght hebben na den Heydenschen wille / doen wy wandelden in dertelheydt / in wellusten / in dronkenschap / in brasserie / in supperie / en in onbehoorlijcke afgoderie / dat wy nu dat gene dat 'er noch overblijft in den vleesche / niet na der menschen lusten / maer na den wille Gods sullen leven / op dat wy daer nae met Paulo mogen seggen: Ik ben met Christo gekruyst / ik leve nochtans / niet ik / maer Christus leeft in my / want dat leven dat ik leve in den vleesche / dat leve ick in den Geloove des Soons Gods / die my lief gehad / en hem selven voor my over gegeven heeft: want hy is daerom voor allen gestorven / op dat die gene die daer leven / haer selven niet en souden leven / maer den genen die voor haer gestorven en verresen is.

Gal. 2.
2 Cor. 5.

Om nu wat breder bescheyds van dese verrijsenisse en wedergeboorte te hebben / soo salmen weten / hoe dat alle geschapen creaturen door haer zaed voortbrengen ende baren haers gelijk / en dat selve is gesint / geaert / of genatureert uyt sijnen aengeboren wesen / als het gene is / waer van 't voortgebraght ende geboren wort / als Christus seyt: wat geboren is uyt der vleesch / dat is vleesch / ende en mag het eeuwig leven niet sien. Wat geboren is uyt den Geest / dat is Geest / Leven / en Vrede / welke is 't eeuwig leven. Wat nu van den vleesche uyt ter aerden door verganckelik zaet geboren wort / dat is vleeschelijck gesint / dat is aerts / het spreekt van der aerden / het is begeerlik na aerts en verganckelijke dingen. Sijne gedachten / sijn gevoelen / ja alle sijn verlangen / loopen en drijven is na aerdsche / tijdelijcke / of sienbaerlijcke dingen / gelijk dat gene daer het van geboren en gegenereert is.

Gen. 1.
Ioan. 3.
Rom. 8.
Ioa. 3.

Wat van vleesch en bloed geboren is / dat is vleesch en bloed / en ook vleeschelijk gesint / ende vleeschelijk gesint te zijn / is een vyandschap tegen God / om dat 'et der Wet Gods niet onderdanig en is / want 't en vermagh 't ook niet. Daerom die vleeschelijk zijn / en mogen Godt niet behagen. Want sodanige zijn gantsch doof en blint / en onverstandig in Godlijke sake: want een vleeschelijk mensche en kan noch en magh van Godlijke dingen niet begrijpen noch verstaen / want sijnen aerd of nature uyt sijnen aengeboren wesen en is sulks niet / want hy contrarie een Godloos tegen-aerd of af wesen Gods heeft. Want een vleeschelijk mensche en begrijpt niet dat des Geests is / immers hy en mag niet / want hy van naturen een kind des duyvels is / en niet van Godlijker aerd / daerom en wort oock niet Godlijks van hem begrepen noch verstaen / want sijn wesen na sijnder geboorten is een af wesen / een verbremdinge Gods / ende en heeft niet van der eygenschap of aerd Gods / in hem niet gemeyns hebbende met God / maer heeft veel meer een tegenaert Gods in hem / te weten: onbarmhertig / onrechtveerdig / onreyn / onvreedsaem / onlijdsaem / of onverduldig / ongehoorsaem / onverstandig en onsalig / Ec. Sodanige zijn alle menschen na haer eerste geboorte en af komste na den vleesche van naturen / aert / wesen en gemoet. Dit is den eersten of den ouden Adam / en wort in der Schrift met een Woord begrepen / als ongodlijk ofte Godloos / dat is / die sonder God is / verre en vremt van den aerd of nature Gods.

Rom. 8.
1 Cor. 2.
Eph. 2.
Col. 1.
Rom. 5.
Eph. 2.
Col. 1.

Dit is de eygenschap des aerdschen en duyvelschen zaeds / en sijne aerd en vruchten / want sodanig het zaed is / sodanig zijn de vruchten daer van komende: want hoedanig de mensche zaeyt alsodanig sal hy maeyen: wie nu in den vleesche zaeyt die sal van den vleesche maeyen verderflijkheyt / en brengen de dood-vruchten voort / altijds sondigende als sijn Vader / van wien en door wiens zaed hy geboren is / want hy de Vader der leugenen is / en heeft van beginne gesondigt / hy en is niet staende gebleven in der waerheyt. Wie nu sonde doet die is uyt den duyvel / want de sonde en is niet uyt God / maer van den duyvel / want wie sonde doet / die en heeft God niet gesien noch gekent. En wy weten dat die Soone Gods daer toe geopenbaert is / dat hy de sonden weg nemen soude / en die werken des duyvels breken en door sijnen dood de macht soude benemen / hem die des doods gewelt hadde / dat is de duyvel / en dat hy verlossen soude de gene die door vrese des doots alle haer leven lang tot knechtschap of dienstbaerheyd verbonden waren: want door eens menschen sonde de dood heerschappie gehadt heeft over alle menschen. Wie sonde doet die is een knecht der sonden / die volbrengt des geens wil en werk dien hy dient / ende wiens Geest hem drijft: want yegelijk is des geens knecht dien hy dient of gehoorsaem is / het zy der sonde tot der dood / of der gehoorsaemheyt tot der gerechtigheyt / want wie onrecht doet / die sal ontfangen dat hy misdaen heeft. Tot desen spreekt Paulus dat voorsproken Woord / haer lieden vermanende dat sy van den slaep en dood der sonden opwaken en verrijsen souden / op dat die tweede dood geen macht over haer ende krijge / seggende: Waekt op gy die daer slaept / rijst op van den dooden / en Christus sal u verlichten.

Gal. 6.
Rom. 7.
Sap. 2.
Ioa. 8.
Gen. 3.
1 Ioa. 3.
Heb. 2.
Rom. 5.
Ioa. 8.
Rom. 6. 2.
Col. 3.
Eph. 5.

Wederom contrarie / alle die gene die van boven uyt God door dat levendige Gods woort geboren en vernieut worden / die zijn ook alsoo geaert / gesint / eenwesich / en hebben alsulcken gemoet en toegenegenheyt tot den goeden / als de gene waer af sy gebaert ende voortgebragt worden. Wat nu de aerd en nature Gods of Christi is / dat mogen wy lichtelijk door aenwijsinge der Schrift merken en weten / want Christus heeft hem selven in sijn Woord uytdruckelijk afgebeelt / te weten / na sijnder aerd / waer in dat hy wil dat wy hem begrijpen / bekennen / en navolgen sullen / en gelijkformigh sullen zijn / niet na het wesen sijnder Godheyt / so hy is dat rechte beeld des onsienlijken Gods / en een schijnsel sijnder heerlikheyt / en een evenbeelt sijns wesens / die daer woont in een licht daer niemandt toe gekomen en kan / den welcken geen mensch gesien en heeft / noch gesien en kan / maer na sijn leven ende conversatie of wandelinge hier op der aerden / by of onder den menschen getoont ende bewesen / in woorden ende wercken / als een Exemplaer ende Voorbeeldt ons voorgestelt / om dat na te volgen ende gelijkformig te worden. Op dat wy diens wesen in den Geest verwerven moghten / om van naturen dat self de gelijk te worden. Nu so wort ons Christus over al in der Schrift af gemaelt / als dat hy is ootmoedig / sachtmoedig / barmhertig / rechtveerdig / heylig / wijs / geestelijk / lankmoedig / en lijdsaem / vreedsaem / de salighheyt / de liefde / gehoorsaem / en alleen goet / ja het volkomen aller dingen / want in hem is een oprecht wesen. Siet / dit

Ioa. 1.
Iac. 1.
1 Pet. 1.
Col. 1.
Heb. 1.
1 Tim. 6.
Ex. 33.
Ioa. 1.
Mat. 11.
Ps. 54. 8. 85.
Act. 3.
Heb. 7.
1 Pet. 1.
1 Cor. 1.
Ioa. 4.
Mat. 5.
Col. 3.
2 Cor. 4.

dit 's dat Beeld Gods of Christi in den gesichte des Geests/ het welke wy als een exemplaer dragen sullen / tot dat wy dat selfde van natuuren gelijk worden / ende na het leven uytdrucken. Aldusdanig zijn alle wedergeboren Gods kinderen gesint / genatureert / en hebben alsulken affectie ende gemoet: Want sy aerden na den geenen van wien sy voortgebragt zijn. Ende dese worden ook / als die andere onder een woordt verstaen ende begrepen / als te weten / Godlijk ofte Godlijke menschen / als die geene die wat gemeyns met hem hebben/eenderley eygenheyt/aert ofte gestalte en beelde Gods in haer hebben / gelijk ons dat de Schrift beyde des Ouden ende Nieuwen Testaments rijkelijk betuygt in veele plaetsen / ende bysonder tot den Colossensen in't 3 Capit. daer hy seydt: Trekt den ouden mensche met sijne werken uyt / ende trekt den nieuwen aen / die daer vernieut wordt tot kennisse na gelijken beelde des geenen die hem geschapen heeft; Item: Soo doet nu aen / als uytverkoren Gods Heyligen en beminden / een hertelijk ontfermen / vriendelikheyt / ootmoedigheyt / sachtmoedigheyt / lankmoedigheyt / ende verdraegt malkanderen / vergeeft de een den anderen / als yemant eenige klagte tegen den anderen heeft / gelijk als Christus u vergeven heeft / alsoo ook gy: Maer boven al/ soo doet de liefde aen / die daer is den bandt der volkomenheyt / en den vrede Gods behouden de overhant in uwer herten / tot den welken gy ook geroepen zijt / in eenen lichame / ende weest danckbaer / &c. Mijn lieve kinderkens / die ik weder met angsten bare / tot dat Christus een gestalte in u krijge / weest also gesint / hebt alsulken gemoet in u lieden/als daer geweest is in Christo Jesu. Want Christus is het evenbeelt Gods / dat wy gelijkformig moeten wesen / want den genen die hy te vooren geweten hadde/die heeft hy geordineert dat hy gelijk zijn soude den beelde sijns Soons: die nu dat beelde Jesu Christi gelijkformig geworden zijn / dat zijn dan die rechte wedergeborene kinderen Gods ende hebben uytgetrocken den ouden mensche/ ende den nieuwen weder aengedaen / die na God geschapen is in oprechter gerechtigheyt ende heyligheyt.

Dese / wanneer sy nu dat beeldt Gods gelijkformig geworden zijn / ende uyt Godt geboren zijn / ende daer na ook in God blijven / soo en sondigen sy niet / want dat zaedt Gods blijft in haer / ende hebben de werelt verwonnen / want sy zijn der werelt gekruyst / en de werelt is haer gekruyst / ende hebben haer vleesch gedoodt / ende dat sondigh lichaem met Christo in den Doop begraven met lusten en begeerten / ende en dienen nu niet meer der sonden tot der ongerechtigheyt / maer veel meer der gerechtigheyt tot heyligmakinge: Want sy hebben Christum Jesum aengetogen / ende sy zijn gereynigt door den Heyligen Geest in haerder conscientien van de doode werken/ om te dienen den levenden God/ door den geest voortbrengende de vruchten des Geests / wiens eynde is dat eeuwig leven / &c. Want nu dese (soo boven geseyt is) Duyvel / vlees/en werelt afgedankt hebben/en den dienst der sonden opgeseyt hebben / om niet meer der sonden te leven/ of te dienen/ soo hebben sy haer selven als getrouwe dienaers Godts vrywilliglijken met David aen Godt verplicht en verbonden / om nu voortaen na sijnen gebenedijden wille te leven alle de dagen haers levens. Des selven gelijken heeft wederom den Duyvel met sijnen consoorten / als werelt ende vleesch (ontsteken zijnde met grooter nijdigheyt) een oorloge tegen haer aengenomen / ende zijn alsoo haerlieden doodtvyanden geworden. Dese ter contrarien zijn der Sonde ende Duyvel vyant geworden / ende zijn met haren Prince ende Hertoge des levens ende des geloofs / onder die Baniere des rooden Kruys / tegen alle haer vyanden te velde getogen / aengedaen zijnde met de wapenen Gods / omgeschroeft zijnde van den Engel des Heeren / altijt wacht houdende met grooter sorgvuldigheyd/ op datse niet van hare vyanden (die niet en slapen / maer altijt als brullende Leeuwen omgaen / soekende of sy yemanden verslinden / krenken of wonden moghten) overwonnen en worden. En is't by also/dat sy van haren vyanden verrast zijnde / gewont worden/so en lijden sy nochtans haerder zielen geen schade / en de quetsuere en is niet tot der dood / want sy hebben de salvinge Godts/den rechten Samaritaen en den waerachtigen Medicijn-meester by haer lieden / die haer wonden verbinden ende geneesen magh / want hy medelijden heeft met onse zwakheyt of krankheyt / door wiens quetsure wy genesen zijn / want sy en worden alsoo niet verwonnen / dat sy haer geweer en wapenen van haer werpen / en alsoo haer lieden gevangen geven / om wederom der sonden knechten te worden / alsoo dat de sonde haer weder regeert / en heerschappie over haer hebbe: maer sterk zijnde in den Heere en in der kracht sijnder sterckheyt volharden sy in den strijt / tot dat sy door hem / door den welcken sy 't alle vermogen/alle hare vyanden verwonnen hebben met groter beroemen/ seggende tot haren vyanden: O doot/waer is uwen prickel? O helle/waer is uwe victorie? Gode danksegende met Paulo: Lof hebbe God / de welke ons de victorie gegeven heeft door onsen Heere Jesum Christum. De Heere (seyt Jeremias) was by my als eenen sterken Reuse. Daerom zijn mijn Vervolgers onder gevallen / ende en hebben my niet verwonnen / &c. En met David sprekende: Glooft zy die Heere mijn Schepper die mijn handen leert strijden / ende mijn vingeren krijgen / niet beweegt zijnde tot dat sy hare vyanden versmaden / ende seggen: Gelooft zy de Heere / dat hy ons niet en heeft gegeven tot eenen roof in haer tanden / onse ziele is ontkomen / gelijk een vogel den strik des Vogelaers: Den strick is gebroken / ende wy zijn verlost van onse vyanden / en alle der gener handt die ons haten / &c. De Heere is nu een betaelder der geener die hem soeken / liefhebben / en dienen / gelijk geschreven staet: Siet de Heere komt / en sijnen loon is met hem: ja sijnen loon of soudye / en de gave Gods is dat eeuwigh leven / door Jesum Christum onsen Heere / want so gy den Heere Jesu Christo dient / soo sult gy van den Heere ontfangen dat loon der erffenissen / die krone des levens / de welke God belooft heeft den geenen die hem lief-hebben.

Also boven geseydt is / hoe dat alle Creaturen haren aerdt en natuure of aengeboren

we-

Col. 3.
Gal. 4.
Phil. 2.
Heb. 1.
Rom. 8.
Ephes. 4.
1 Joan. 3.
Gal. 6.
Rom. 6.
Gal. 5.
Heb. 9.
Gal. 5.
Rom. 6.

Psalm 118.
Apoc. 12.
Actorum 3.
Heb. 12.
Ephes. 6.
Psalm 33.
1 Petri 5.
1 Joan. 5. 2.
Luce 10.
Esai. 61.
Hebr. 5.
Esai. 53.
Rom. 6.
Ephes. 6.
Phil. 4.
1 Cor. 15.
Jerem. 20.
Psalm 143.
Psalm 123.
Luce 1.
Heb. 11.
Apoc. 22.
Rom. 6.
Col. 3.
Jacob. 1.
2 Tim. 4.

wesen hebben des genes / daer sy uyt voort-
komen en gebaert worden / en zijn gelijk ge-
aerd en eenwesigh als 't zaed / waer door sy
geboren worden / soo willen wy nu hier een
weynig van der aert en eygenschap / en wer-
kinge des zaeds des Godlijcken Woords ver-
halen / waer door God de Vader met onuyt-
sprekelijker lusten uyt sijne Bruyd / sijne hey-
lige Gemeente / sijn kinderen baert en voort-
brengt / sijnen beelde / aert / en wesen gelijk-
formig / want so wanner dit zaed valt en ont- Mat.13.
fangen word in een goede aerde des menschen
herte / daer wast 'et / en wort gebaert sijns ge-
lijk van naturen en wesen / en verandert ende
vernieuwt den geheelen mensche / te weten /
vleeschelijk in Geestelijck / uyt aerdsch in he- Ioan.3.
melsch / uyt dood in leven / uyt ongeloovig in Rom.8.
geloovig / het maeckt den mensche saligh / Ioan.1.
want door dit zaed worden gebenedijt alle ge- Gal.3.
slachten der aerden. Daerom (seyt Jaco- Gen.22.
bus) legt af alle onsuyverheyt en alle boos- Iac.1.
heyd / ontfangt met sachtmoedigheyt dat in-
geplante Woord / dat saligh magh maken
uwe zielen. Het is ook de reyne ongevalschte
melk / waer door die jonge en nieuwe gebo- 1Cor.3.
ren Gods kinderen mede gesoogt / en gevoed 1Pet.2.
worden / tot dat sy opwassen tot den volko- Eph.4.
men ouderdom Christi. Het is oock stercke
spijse voor den volkomen en ouden in Christo Heb.5.
Jesu. Somma / dit zaed des Godtlijcken 1Pet.1.
Woords is een Geestelijke spijse waer door ge-
voed word de geheele mensche inwendigh op
dat hy niet en vergae en versmachte in die wil-
de woestijne deser verwoester wereld / gelijck
sy alle versmachten moeten die dit brood des
Godlijken Woords niet dagelijcks en verga-
deren / tot versadinge haerder hongeriger zie-
len: want de mensche en leeft niet alleen van
den broode / maer van elken woorde / dat uyt
Gods mond komt. Waerom ook wel saligh Deut.8.
is de mensche / die lust ende honger heeft tot Mat.4.
desen Hemelschen broode / en dat ingeplante
Woord ontfangt en bewaert / want het sal na
sijnder aerd tot sijnder tijd hondert fout vruch- Mat.13.
ten voortbrengen. Want gelijk als den regen
en sneeuw van den Hemel af komt (spreeckt
de Heere) en derwaerts niet weder en keert / Esa.55.
maer maekt die aerde vocht en vruchtbaer /
en groeyende / dat sy zaed geeft te zaeyen / en
brood te eten: Also sal oock dat Woord dat
uyt mijn monde komt niet ledig weder tot my
komen / maer het sal mijnen wille doen / en
het sal geluckelijk zijn / in het gene daer ik 't toe
sende.

Siet / dit is den aerd / eygenschap / en wer-
kinge des zaeds des Woords Gods / als dat 1Pet.1.
die menschen door dit onverganckelijke zaed /
te weten / dat levendige Woord Gods / dat
daer eeuwiglijk blijft / vernieuwet / herbo-
ren / geheyligt / en saligh gemaekt worden /
en worden met een gelijke kracht van boven
neder gedaelt / aengedaen / en met den Hey- Lu.24.
ligen Geest overgoten / en also met God ver- 2Pet.1.
eenigt ende vermengt / dat sy der Godlijker Rom.8.
aerd en naturen deelachtig worden / en den 2Cor.3.
beelde sijns Soons gelijkformig worden / die Col.6.
daer is de eerstelink onder die wedergeborene / Ap.1.
en der gener die nu met hem verresen zijn uyt Rom.7.
den slaep en dood der sonden / om voort niet
meer te dienen in dat oude wesen des Letters /
maer om haren God te dienen in een nieuwe
wesen des Geestes.

Wie nu des oprechten wesens in den Geest /
Gemoed / en Aerd heeft / die heeft Christum
Jesum aengetogen / en is hem gelijkformig
geworden / en heeft dat beeld of de gestalte
Gods in hem / en is Geestelijck gesint / van
den Geest in den Geest gedreven / uyt wiens Ioa.4.7.
Geestelijck lichaem / Geestelijcke vruchten
voortgebraght worden / als Fonteynen sprin-
gende tot in 't eeuwigh leven. Want sy zijn
in die anderde geboorte door het Woord in
haerder herten gezaeyt / van God voortge-
braght / en andermael gebaert tot een vrucht
des levens. Waerom sy ook als kinderen uyt
God geboren met haren Vader eenwesigh / een
van aerd / sin / ende gemoed zijn / hebbende
die nature Gods haers Vaders diese gebaert
heeft / wiens gedachten Hemelsch zijn / wiens
woorden waerachtig zijn / met sout gemengt /
wiens werken goed en heylig zijn / aengenaem Col.3.4.
God en den menschen / want sy heylige Va- 2Tim.2.
ten zijn ter eeren en den huyshouder vorder-
lijcken / ende tot alle goede wercken be-
quaem.

Gelijk nu Paulus den genen / die door ver-
gankelijk zaed / uyt vleesch en bloed geboren
zijn / die uyt der aerden aertsch / vleeschelijk /
onverstandig en blind in Godlijke saken / jae Rom.6.
kinderen des toorns Gods zijn / vermanen-
de is / dat sy dat lichaem der sonden / dat is /
den aerd / lust en begeerte nae der eerster ge-
boorten in den vleesche sterven / vernieten /
dooden en begraven sullen / ende daer na door
kracht des Hemelschen Zaeds uyt den slaep
en dood der sonden herboren worden ende op
staen en verrijsen sullen tot een nieuwe leven
en wandelinge / d' welck is die eerste verrijse-
nisse / seggende: Waekt op gy die daer slaept / Eph.5.
en staet op van den dooden en Christus sal
u verlichten: Also vermaent ook Paulus al- 1Pet.2.
len nieuwe wedergeboren Gods kinderen /
die door dat eeuwig blijvende en saligmakende
Gods zaed in haren sinnen en gemoed veran-
dert / herboren en verresen zijn / dat sy nu
Godlijck / Geestelijck / en Hemelsch gesint
sullen wesen / en na Hemelsche onvergancke-
lijke dingen verlangen / soecken en begeeren
sullen / en nu haer herte wesen sal daer haren Lu.12.
Schat is in het Hemelsche wesen / en haer Eph.2.
conversatie in den Hemel als mede Borgers
der Heyligen en Huysgenooten Gods / seg-
gende tot haer: zijt gy nu opgestaen met Col.3.
Christo soo soeckt dat daer boven is / daer
Christus is / sittende ter rechter-hand Gods:
Smaekt dat Hemelsch is / en niet dat Aertsch
is / want gy zijt gestorven / en uwe leven is
verborgen met Christo in God. Als Christus
die ons leven is / hem openbaren sal / dan sult
gy oock met hem openbaren in der heerlijck-
heyd.

Hier hoort men nu ook hoe dat die weder-
geboren Gods kinderen / die nu met Christo
Jesu van den dooden opgestaen en verresen
zijn / en nu met Christo Jesu leven / conver-
seren in 't Hemelsche wesen / en schijnen voor
der wereld niet meer te leven / want haer le-
ven is in God verborgen / gelijk Sint Jo- Ioa.3.
hannes seyt / wy zijn nu Gods kinderen / maer
't en is noch niet geopenbaert wat wy zijn
sullen. Maer wy weten als hy openbaren
sal / dat wy hem dan gelijk sullen zijn / want
wy sullen hem sien gelijk hy is.

Met dese woorden en deser gelijke / die te
lan-

langze zijn om te verhalen by Schriften / vermaent die Schrifture den rechten nieuwen geborene / en nieuwen verresenen / dat sy haren roep waernemen sullen / en volherdig blijven sullen in een nieuwe Godsalige wandelinge /

Heb.3.

want so sy Christi deelachtig geworden zijn / dat sy dat begin zijns wesens tot aen dat eynde toe vast behouden sullen / op dat sy door bedrogh der sonden / en door een arch herte des ongeloofs niet weder af en treden van den levenden Godt / maer volherdig blijven als uytverkoren Gods kinderen / om te be-erven dat rijk haers Vaders / om also in eeuwigheyd te dommineren in 't hemelsche wesen / over sonde / dood / duyvel ende helle / en alle vyanden des Rijks / die sy door Christum en gelijk met Christo overwonnen hebben / als strijdbare Reusen / daerom sullen sy oock met Christo sitten aen de Tafelen des Heeren / en eten dat

Lu.13.

Brood / en drincken den Wijn in 't Rijke der Hemelen / gelijk Christus verwonnen heeft /

Ap.3.

en sit met sijnen Vader in sijn Rijke / het welke haer bereyd is als een wel geboude sterke stadt / vry van alle sorge der vyanden / vol

4Esd.7.8.

Ruste ende Vrede / vol Levens en Vreuchde. Want sy eten daer van den houte des levens / dat midden in den Paradijse geplant staet / welken Lust-hof voor den ouden / onwedergeborene menschen besloten blijft / ende voor alle die gene / die na den aerd Adams / noch aerdsch / of vleeschelijk gesint zijn / die noch die voorschoten en middelwanden / 't welck is / die de sonden voor hare herten dragen / die haer Adam gemaekt heeft / Ec.

Rom.6.
Ioa.1.

Dit zijn die gene die met Christo der sonden gestorven / en recht verresen zijn / dit zijn die nieuwe geboren / dien macht gegeven is kin-

Ap.5.7.19.

deren Gods te worden / dese zijn gekocht uyt alle Tongen / uyt alle Natien en volken. Dese hebben haer kleederen tot de Bruyloft des

Ez.9.
Ap.7.

Lams. Dese hebben dat teeken Thau in haren voorhoofden ontfangen / daer de knechten Gods mede getekent zijn. Dese zijn de Geestelijke Bruyt Christi / sijn Heylige Ge-

Eph.5.
Heb.12.

meente / en sijn Geestelijk Lichaem / vleesch van sijnen vleesche / en gebeente van sijn gebeente. Dese zijn tot dat Hemelsche Jerusalem / de stad des levenden Gods gekomen / die neder gedaelt is van den Hemel. Dese zijn gekomen tot der menigten van veel duysent Engelen / en tot der vergaderinge der eerster geborenen / die in den Hemel in geschreven zijn / en tot den Middelaer des Nieuwen Testaments Jesum / Mede-borgers en Huys-

Eph.2.
4Esd.2.

genooten Gods. Dit zijnse die den sterflijcken rock af hebben geleyt / en hebben den onsterflijken aengenomen / en hebben den Na-

Ap.14.

me Gods beleden / die de geboden Gods bewaren / en dat geloode Jesu / die rechte Scha-

Ioa.10.
Jac.1.

pen Christi / die sijn stemme alleen hooren / gene anderen kennende / die eerstelingen sijnder creaturen / hebbende den Geest en sijn Christi / daerom oock verstandig wat des Heeren wille zy / ja dat uytverkoren geslachte / dat

Eph.5.
1Pet.2.

Geestelijke en Koninklijke Priesterdom / dat heylig volck / dat volck des eygendoms / in voortijden geen volk / maer nu Godts volk:

Ap.6.
2Cor.5.

Want God haerder ontfermt heeft. Dit zijn de zielen der doodgeslagender om het Woord Gods / onder den Outaer.

Summa / in desen zijn die oude dingen vergaen / siet / het is al nieuw geworden: Maer dat al van God / die ons met hem selven versoent heeft door Jesum Christum. Dit zijnse / die met Palmen in hare handen staen / en met

Ap.7.

witte kleederen aengedaen voor den Throon Gods / seggende: Benedictie / en klaerheyt / en wijsheyt / en dank / eere / kracht / en sterkheyt / zy onsen Godt van eeuwigheyt tot eeuwigheyt / Amen.

Dit is een korte onderrichtinge van de Geestelijke verrijsenisse of nieuwe geboorte / ende het onderscheyt tusschen de eerste en tweede geboorte / tusschen de vleeschelijke en geestelijcke / tusschen de Aerdsche en Hemelsche / en hoe dat oock een yegelijk na sijnder geboorte ende afkomste ge-aert of genatureert / eenwesigh en gelijkformig is des geens daer hy af geboren en gegenereert is. Want die natuerlijke mensche en is niet de geestelijke / noch wat van den bloede geboren is / en is niet de geestelijke geboorte Gods uyt den Hemel / maer een yegelik geboorte is oprecht in sijnen graet / nature / ende wesen: sodanig de natuerlijcke

Ioa.4.

mensch is / sodanig zijn die natuerlijke geborene: sodanig God is (die een Geest is / en in den Hemel woont) sodanig zijn die geestelijke geborene uyt dat Hemelsche wesen: welcke geestelijke Hemelsche geborene verre te boven gaen den vleeschelijcken natuerlijken geborenen.

Hier in / als in eenen klaren Spiegel / mag hem de mensche beschouwen / en onder tasten met sijns selfs oordeel / van wat geboorte / aerd / gemoet / wesen en nature / leven ende wandelinge dat hy is. Want uyt desen kan de mensche met kleynen arbeyt hem selven oordelen en proeven. Want des menschen gangen / woorden / en gelaet / getuygen van den mensche / en den sin des herten uytlegger vermeldet eenen yegelijcken / hoedanigh hy is: Want de mensche kent hem selven op 't alderbeste. Want niemand van den menschen

1Cor.2.

en weet wat in den menschen is / dan alleen de Geest des menschen die in hem is.

Item / soo veel der nu haer bevinden in het proeven haers selfs na haerder eerster geboorten / in den vleesche / in haren sin / verstandt / Geest en gemoet niet verandert / vernieuwt / herboren en herschapen te zijn: maer over al noch vleeschelijk / aertsch / wereldsch / en duyvelsch gesint zijn / ende uyt haren aengeboren aert ende wesen geneygt en uytgestort zijn tot alle quaed / die verootmoedigen haer voor haren God / met Jeremia / seggende: laet ons

Tren.3.

onse wegen soeken / en ondertasten / en ons tot den Heere bekeeren. Laet ons onse herten t'samen met onse handen opheffen tot Godt in den Hemel / en seggen: Wy hebben gesondigt / en booselijken voor u gedaen / en u tot gramschap verwekt. Laet onse oogen voortbrengen tranen / en onse wijnbrauwen overloopen met water. En met David: Komt

Psalm 94.

laet ons nedervallen / ende aenbidden onsen God: Laet ons schreyen voor den Heere die ons gemaeckt heeft / hem biddende dat hy hem doch niet en wil verontweerdigen / om sijn handwerk te vermaken / dat hy hem verweerdight heeft te maken / te vernieuwen / en herscheppen dat hy geschapen heeft: hem met dieper ootmoedigheyt biddende om sijnen Geest /

1Cor.12.
Ps.103.

die de Werk-man is van allen desen / en seggen: Heere send uyt uwen Geest / en sy sullen geschapen worden / en gy sult vernieuwen

het aenschijn der aerden. Volherdig blijvende in't midden / ende in't verlangen tot haren God / tot dat sy van boven met der kracht des Geest aengedaen / vermaeckt en vernieuwt worden in haren Geest en gemoet / seggende als dan met verwonderen haers selfs: Dit is de veranderinge des rechter-hand Gods des Alderhooghsten. [Ps.76.]

Des selven gelijcken / die haer selven in het ondersoeken bevinden van boven uyt God herboren te zijn / en nieuwe Creaturen in Christo / en eenen Tempel Gods geworden te zijn / dat nu die selve na den raed der Schrifture haer selven waernemen en gade slaen sullen / dat so sy nu gewassen / gereynigt / herboren en geheyligt zijn / dat sy haer selven niet weder onreyn en maken / den Tempel Gods niet en ontheyligen / ontwijen / violeren / en schenden. Want so wie Gods Tempel schent dien sal Godt schenden. [1Cor.] Maer met een vast betrouwen in den Geest tot Godt haren Vader biddende met David / O God bekrachtigt ons / en bevestight in ons 't selve dat gy in ons gewrocht hebt / en hy sal haer na sijnder beloften uyt sijnen Heyligen Tempel verhoren. [Ps.17.] Want hy is getrouwe / die dat goede werck in haer begost heeft / die sal dat ook volbrengen / tot in den dagh Jesu Christi. [Phil.1.] Doet uwe neerstigheyt daer toe (spreeckt Petrus) dat gy in uwen Geloove deugt bewijst / in der deugt wetenheyt / in der wetenheyt matelijkheydt / in der matelijkheydt lijdsaemheydt / en in der Lijdtsaemheydt Godsaligheydt / ende in der Godsaligheydt broederlijke liefde / ende in der broederlijker liefde gemeene liefde. [2Pet.1.] Is't dat dese dingen overvloedelijck by u zijn / soo en sullen sy u niet ledigh noch onvruchtbaer laten wesen in der kennisse onses Heeren Jesu Christi. Maer die dese dingen by hem niet en heeft / die is blind / en tast met der handt na den wegh / en vergeet de reyninge sijnder voorledender sonden. Daerom lieve Broeders / doet des te meer neerstigheydt / om u roepinge en verkiesinge vast te maken. Is't dat gy dat doet / so en sult gy niet vallen / en alsoo sal u overvloedelijck bereyt worden den inganck tot den eeuwigen Rijcke onses Heeren en Saligmakers Jesu Christi.

De Godt aller Genaden / die in de laetste verrijsenisse sijn uytverkoren in sijn eeuwigh rijk vergaderen sal / die wil ons geven alsulken herte / sin en gemoet / dat wy door een recht Geloove ende afsterbinge ons selfs also geheel ons selven versaken en te buyten gaen / dat wy in dese eerste verrijsenisse (daer hier van geseyt is) een deel moghten krijgen. Welke verrijsenisse niet en geschiet in opstandinge der lichamelijcker dood / gelijck geschieden sal in de tweede verrijsenisse ten jongsten dage / maer alleen in dat sterven / dooden / en begraven des sondigen lichaems / door afegginge en afsterbinge des ouden levens / en verrijsen / en vernieuwt te worden in een nieuwe Godsalige wandelinge / Amen.

Conclusie.

HIer hebt gy / goedtwillige Leser / een kleyn onderrichtinge van die eerste of Geestelijke Verrijsenisse / uyt den dood of slaep der sonden op te wecken en te verrijsen / om voortaen in een nieuw Godsalig vroom onstraffelijk leven te wandelen / na den exempel en voorbeelde Jesu Christi: als ons de Schrift in menigerley plaetsen aenwijst / en hier ook eensdeels verhaelt is. Want op desen Christum wijst ons de Vader van den hoogen Hemel selve / en seyt: Dit is mijnen beminden Sone / in den welken ick een goed behagen hebbe / hem sult gy horen. Hy seyt: Hem sult gy hooren: En Moses getuygt van hem met klare woorden / en seyt: God de Heere sal u eenen Propheet verwecken uyt uwen Broederen / my gelijk / ende dien sult gy hooren als my. En wie dat de woorden deses Propheets niet en hoort / diens ziele sal uytgeroeyt worden.

Dus raden en vermanen wy alle menschen in't gemeen / sy zijn dan van wat Name / State / en Conditien dat sy zijn / dat sy doch goede achtinge willen hebben op des Heeren Woord / het welke wy hier na onse eenvoudige gave en kleyn verstant aengewesen en voorgedragen hebben / ick hope door des Heeren Genade / dat gy daer in niet dan de onbedriegelijcke waerheydt Jesu Christi en sult vinden. Want wy en hebben u hier niet gewesen op menschen / noch op leeringen en geboden der menschen / maer alleen op Christum Jesum / en op sijn Heylig Woord / het welke hy hier op Aerden nagelaten / en geleert / en met sijnen onschuldigen dood ende dierbaer bloet besegelt heeft / en heeft dat selve daer na door sijne trouwe getuygen / te weten / door sijn Heylige Apostelen / over den gantschen Aerdbodem laten prediken ende leeren. [Mat.15. Ioa.19. Mat.27. Mar.16.]

En wy seggen daer beneven / dat alle leeringe / die met de leeringe Jesu Christi / ende sijnder Apostelen niet over een en komt / het schijne dan soo Heylig als 't immers schijnen mag / verbannen en vervloekt is: Want sijn Woord dat is de waerheyt / en sijn gebodt is dat eeuwig leven. [Gal.1. Ioa.12.17.] Daerom is onse vriendelijke bede en ootmoedige begeerte uyt dat binnenste onser zielen / dat gy doch dese kleyne aenwijsinge / die wy hier van die Geestelijcke verrijsinge en nieuwe geboorte aen den dag gebraght hebben / met verstandiger herten wilt lesen / en met de leeringe der Apostelen proeven en proberen: Komtse daer niet mede over een / so is sy vervloekt: Want een ander Fondament en mag niemant leggen / dan dat 'er geleyt is / het welk is Jesus Christus. [1Cor.3.]

Hem zy Lof van eeuwigheydt tot eeuwigheydt. Amen.

EEN

E E N

GRONDELYK ONDERWYS,

O F T E

B E R I C H T,

Van de Excommunicatie, Ban, Uytsluytinge of Afsonderinge

D E R

KERKEN CHRISTI,

Wat sy in der kracht zy, over wat Lieden dat sy gaen moet, en welke haer principaelste oorsaken en eynden zijn, &c. Daerom sy ons van des Heeren Heylige Apostelen, in sijn Heylige Woord bevolen, nagelaten, en geleert is. Allen Lief-hebberen des eeuwigen waerheydts, tot den dienste des H. Christelijken Vredes, sonder eenige vleesch, of partie, uyt den gront der Heyliger Godlijker Schrift in goeder trouwen voor gestelt.

D O O R

M E N N O S I M O N S.

Phil. 2. 3.

Zijt eenderley gesint, ende en doet niet door twist of ydele eere.

1 Corint. 3. 11.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, behalven dat'er geleyt is, de welcke is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

VOORREDEN.

BRoeders en Susters in Christo Jesu, het is voor alle rechte Kinderen Gods, die van sijnen H. Geest verlichtet zijn, kennelijken en openbaer, dat dat menschelijke vernuft mits den ingesteken angel van de oude kromme Slange in Adam alsoo verdorven is, dat 'et geheel weynigh gesichts dat tot der Godsaligheyt leyden kan, in hem behouden heeft; jae 't is soo ongeschikt, hooveerdigh, dom en blindt in hem geworden, dat 'et oock des Heeren sijns Gods Woort stoutelijk veranderen, buygen, breken, tegenspreken, rechten en meesteren derf. Niemants Geest noch Gave en wijckt, het wil en moet alleenlijken recht hebben, en altemale Gods Woordt heeten, alle wat het drijft, leyt, of voor heeft, waer door de Heylsame Waerheyt dan menigmael sware gewelt, en de vreedsame liefde en lieflijke vrede grooten afbreuk, schade en schande lijden moet, so gy sien meugt.

Ten tweeden, is 't openbaer, dat ook de tooversche Geest van Antichrist de gantsche wijde Werelt met sijnen grouwel-dranck also beschonken heeft, Christi en sijnder H. Apostelen Leere, Sacramenten, Geest, Leven, Ordeninge, gebruyck, Voorbeelt, ende den rechten Godsdienst also verstooten heeft, dat 'er gantsch weynigh heylsaems by den menschen gebleven, en daerom oock dat vervallene swaerlijk in sijn rechte ordeninge opgerecht, en weder tot sijnen behoorlijken gebruyk, daer toe het van des Heeren Geest bevolen is, gebraght kan worden.

Ten derden, is 't openbaer, hoe de oude Meester Satanas, een erf-vyant Gods, en onser alder zielen, gestadelijk rontom ons henen gaet, gelijck een grimmende Leeuwe en soeckt wien hy verslinden magh, soo Petrus seyt, grijpt ons aen door vele verscheyden wegen en wijsen, so met de onreyne boose aerd van onse verdorvene quaede vleesch, dan met een betooverde valsche Leere, ende soete smeeckende woorden. Nu met Vervolginge, Kruys en Benautheyt, dan met een ruym wereltlijk leven, en vryheyt des vleeschs. Nu met Rijckdom en Overvloet, dan wederom met gebreck en armoede. Somma, zijn scherpe dootlijke pijlen en vieren nimmermeer, vliegen beyde by dagen en by nacht in 't verborgen en openbaer. Wie hem niet met gantscher ernste aen des Heeren vrese en hout, en magh voor den menigvuldigen aenloop sijnder aenvechtingen niet staende blijven. Jae wanneer men by wijlen meent, het zy al gewonnen, soo grijpt hy ons noch eerstemael aen op dat aldersterckste. Verweckt sommige in eenen schijn der waerheyt (die Paulus menschen van gebroken sinnen noemt, en die der waerheyt beloofte zijn) tot twisten en disputeren. Dier vruchten enkel leelijke bittere benijdinge, hatelijke faemroovinge, lasterlijke schelt woorden, onreyne verstoorde gemoeden, een klaeglijke verscheuringe des H. Godlijken vredes, een bedroefde vernietinge der reynder Christelijker liefden, een geweldige belettinge der heylsamer Leere, een vruchtbare Moeder der oneenigen

Secten, ende een welgebaende platte wegh tot den afval zijn, gelijck wy in den tijdt des geopenbaerden waerheyts (eylacen) meer als te veel gesien hebben.

Och Broeders zijt gewaerschout, wederom segge ick van herten, zijt gewaerschout en wacht u. Want Jacobus seyt, dat alsulck een wijsheyt van boven niet en is, maer dat sy aertsch, vleeschelijk, en duyvelsch is. Want de wijsheyt (seyt hy) die van boven is, is ten eersten kuysch, daer na ook vreetsamigh (merkt) vriendelijk, (andermael merkt) laet haer geerne onderwijsen (ten derdenmael merckt) is vol met barmhertigheyt, en alle goede vruchten, onpartijdigh (ten vierdenmael merkt) en sonder huychelye, Jacob. 3. Ja mijn Broeders, waer also een vreetsamige, vriendelijke, leerlijke, en onpartijdische wijsheyt niet en is, daer en is niet dan eenen gemaekten schijn des goets, een beloftloosen onreyn, en sondelijk gebedt, een ongestadigh, wankelmoedigh gemoed, en eenen ongerusten bekommerden sin, vol met onruste ende tweedracht. Men roeme hem ook der waerheyt hoe men roeme. De Heere gunne ons oogen dat wy 't sien mogen.

Ten vierden, is 't oock openbaer hoe de gemeente of kercke noch in een heylsame Leere, noch in een onbestraffelijk vroom leven, sonder dat rechte gebruyk des rechten bans bestaen en kan. Want gelijk een Stad is, die sonder poorten en muuren is, of een acker die sonder graven of tuynen is, en een huys dat sonder wanden en deuren is, alsoo is oock een gemeente, die sonder de rechte Apostolische uytsluytinge of Ban is. Want sy staet allen vervoerischen Geesten open, allen Godloosen grouwelaers ende stoute Verachters, allen Afgodendienaers ende moetwillige verkeerde sondaers, ja ook allen ontuchtigen Schandtdrijvers, Sodomiten, Hoeren ende Boeven, gelijk men by alle de groote Secten der gantscher wereld, die haer van de Kerke en Gemeente Christi (doch met onrecht) beroemen, opentlijcken speuren en sien magh: ja wat sal men vele seggen? Mijns bedenkens is 't een sonderlinge gebruyk, eere, en welvaert eender oprechter gemeenten, wanneer sy de rechte Apostolische affsonderinge in Christelijker bescheydenheyt met ernste leeren en in een sorgvuldige waeckende liefde, na ordeninge der H. Godlijker Schrift met getrouwer sorge waernemen. Is ook meer dan klaer, so wy niet met volder vlijt tot onsen tijden daer op gelet en hadden, dat wy der Munsterschen en alder verkeerder Secten medegenooten moesten by alle man geheeten hebben, daer 't nu (God zy eeuwigh prijs voor sijn Genade) door desen middel des H. Bans, in vele verscheyden Vorstendommen, Steden en Landen, by vele duysenden, eerlijke, redelijke lieden kennelijck en openbaer is, hoe wy van alle Godloose grouwelen alder verkeerder Secten onschuldig en vry zijn, gelijck wy dat ook niet alleene met onse Leere en Leven, maer ook met onse goed en bloed in schijnender daet voor alle de gantsche Wereldt vrymoedelijck betuygen en kondt doen.

Dit dan altesamen nu aldus gemerckt, en ons nu dat heldere klare licht des H. Euangeliums Christi, in dese laetste ergerlijcke tijd aller Antechristischer grouwelen, wederom in volder klaerheyt in schijnt, Gods eenige geborene ende eerste geboren eygen waerachtige Sone, Christus Jesus heerlijken geopenbaert wort. Sijn welbehagende goede wille en H. Woort van 't Geloove, Wedergeboorte, Boete, Doop, Nachtmael, en de gantsche heylsame Leeringe, Leven en Ordeninge door veel soecken, bidden, handelen, lesen, leeren en schrijven aen den dagh komt, dat nu alle dingen (God zy lof voor sijn Genadigegave) na den rechten Apostolischen regel ende mate in der Gemeenten ordentlijcken voortgaen, waer door dat Rijke Christi in volder eeren opgaet, en het

het Rijke Antechristi in volder schanden ondergaet, so set hem nu onse voorgemelde erf-vyant geweldelijken daer tegen, gebruykt sijn oude meesterschap en kunst op't alderkloekste, wort ook in den schijn een Christen. Verstaet recht, hoe ick dat meene. Roemt hem des Geloofs stoutelijk, misprijst, ja verwerpt oock alle Babylonische handelen, laet hem mede doopen, set hem oock midden onder den Heyligen in des Heeren Nachtmael, prijst dat leven der Godvreesenden, hoort vermaningen, geeft aelmoessen, ontfangt den ellendigen, wascht der Heyligen voeten, seyt dat Jesus Christus de Sone Gods is. Somma, hy hout hem in den schijn als een onbestraffelijk wedergeboren, boetveerdigh, en waerachtigh Christen; maer daer en tusschen wacht en mickt hy, waer hy ons op het aldergevoeglijckste aengrijpen, en op het aldermeeste schaden en treffen magh. Trekt lustelijken in onse verdorvene en betooverde verstanden, die noch een part, so het blijkt, weynig weten wat des H. Geestes aert en sin is, drijftse gantsch behendelijck, want hy weet hem op dat alderschoonste met de letter van der Schrift te bekleden, laet hem suyverlijcken hooren, soo wat hy doet, dat hy dat al te samen uyt enkel vreese Gods en liefde der gemeenten, met des Heeren Waerheydt en Woordt doet: Vangt aen (segge ick andermael) recht als uyt dieper bangigheydt eender benauder conscientien met sommige te twisten, en te disputeren, en dat aldermeest van der afsonderinge, die hy so qualijck verdragen en lijden kan. Vindt hier en daer sijne behende (doch verderflijcke) vragen en antwoorden, waer mede hy de selve verdorvene betooverde verstanden also aen malkanderen hisset en verhit, dat oock haerder sommige, wanneer sy voor de scherpte en kracht der waerheyt niet bestaen en mogen, uyt enkel partie haers versuurden vleesches, dat lieflijk Jerusalem des vredes verlaten, en dat onreyne blinde Babel weder toeloopen: of een afgesonderde eygen Secte by haer selven vergaderen, en toerechten, gelijck ick in blijckende daet tot mijnen tijden, eylacen, meer als eens, twee, of driemael met grooter swarer treurigheyt gesien hebbe.

En siet, dat is dat kleynodie, dat de oude vervoerische Meester, met sijnen twisten soekt, want of wy uyt der Afgoden Kerken blijven of niet en blijven, gedoopt worden of niet en worden, gelt hem al gelijke veel. So hy maer onse herten in haet en bitterheyt tegen malkanderen verhitten, onse gemoede verontreynigen, de liefde af breeken, den vrede verstooren, lasteringe, quaedt vermoeden, leugen, vyandschap, ende faemroovingen toerechten, of zaeyen kan, die gemeenlijck of alle wegen, soo hy wel weet, uyt alsulcke sijne twist-handelen herkomen, soo heeft hy alrede, dat hy soeckt, al gevonden. Och Broeders neemt'er acht op, want het is meer als klaer, dat alle de gene, die de ootmoedige afgestorvene, vriendelijcke, lieflijcke, en vreedtsalige Geest Christi niet en hebben, dan op twisten, disputeren, scheuren ende breecken gesint zijn, uyt Godt niet en zijn, och latet u geseyt zijn.

Aengesien, segge ick, wy nu dan weten, hoe hy ons met dese sijn schalke drijvingen, onvruchtbare twistige vragen, antwoorden, ende menigfoudige dwaesachtige ende schadelijke disputen soo overmaten vele smerte ende herten leedt van aenbegin des verklaerden Euangeliums tot op dese uure toe gemaekt heeft, soo is nu mijne hertgrondelijke bede ende getrouwe vermaninge aen alle die, die geerne in des Heeren haeres Godts vreese met een stille en vreedtsamige conscientie voor den Heere ende sijn Gemeente wandelen souden, dat sy doch alle met den anderen, recht als voor Godt in Christo Jesu grondiglijk behertigen willen, hoe getrouwelijck dat ons de Heylige Geest Christo voor alle onnutte, dwaesachtige vragen, antwoorden, disputeren,

kijven

kijven, en twiſten (die hy met vollen haet hatet) gewaerſchout heeft. Want hy is de Geeſt der liefden en des vredes, en daerom oock die ſelvige, te weten, liefde en vrede allen den ſijnen alſoo leert en met den genadigen vinger ſijnder Hemelſcher vlammen, in de onſienlijke tafelen haerder herten in ſchrijft. Och denkt na dat wy aenwijſen, ook mede, dat ſijn Heylige Rijk en Woord, een Rijk en Woord des vredes, en niet des twiſtes is. Op dat gy, gy die u na ſijnen Heyligen ende grooten Name noemen laet, en alleene van hem, die de rechte Koninck des eeuwigen vredes is, in dat Rijcke ſijns vredes, door dat Woordt ſijns vredes genadiglijken beroepen zijt. Des Duyvels bedeckte ſtricken en lagen onverlet ontgaen meugt. Alſoo in alle uwe wegen, woorden en werken na Chriſtus goeden wille en welbehagen tegen alle menſchen handelen, ende ſijn Heylige Woord en Ordeninge voeren ende voorſtaen meugt, dat gy de rechte waerachtige gerechtigheyt van Godt geeyſſchet, gelijk Geloove, Liefde, boete, wedergeboorte, vroomheyt ende vrede, mits alle andere vruchten des Heyligen Geeſts Chriſti daer mede planten en bouwen, alle bedruckte bekommerde herten, met t'ſamen alle jonge en tedere zielen grondelijck in Chriſto Jeſu daer mede verheugen, en met eenen oprechten voortganck van een oprechte Chriſtelijke vrede in alle aenliggende nooden, verſoekingen, droeffeniſſen en banghigheden ſterken en trooſten meugt. Op dat alſoo de Heylige Stadt en Tempel die ſoo menigh hondert Jaren plat gelegen hebben, wederom op hare oude Hooftſtede heerlijcken getimmert, en met hare behoorlijcke weerdigheydt gebruyk, offer en Goddienſt in rechter ordeninge gebracht mogen worden. Jae dat dat Salighmakende Licht des waerachtigen Euangeliums Chriſti onder alle volken, geſlachten en tongen in ſijnder klaerheyt en kracht vrolijcken magh opgaen, en de verdoemende leugen Antichriſti in ſijn duyſterheyt magh wijcken en ondergaen.

Gemerkt (ſegge ick) dat dan des Heeren ſterke Woort met grooter kracht, hoe langer hoe meer geheel wonderlijk inbreeckt, en daeromme ook alle trouwe herten geerne eenigheyt in deſen deel des Bans (daer mede ſy ſoo doodtlijcken ſoo menighmael bemoeyt zijn, ſoo gehoort is) hebben en ſien ſouden, op dat ſy alle na eenderley Regel in Schrifts mate voortvaren moghten, ſoo Chriſtelijk en recht is, en ick onweerdiger de ſwakſte onder alle Heyligen nu ontrent den tijd van XXII. Jaren van veel verſcheyden Geeſten harde in deſen deel beſtreden ben, en menigen ſwaren aenloop tot diverſche tijden daer over geleden hebbe, waer mede ander lieden niet alleene van my geleert en zijn, maer oock ſelfs van ander lieden geleert ben, den gever van alle goede gaven ſy prijs in ſijnder Gemeenten. Ook mede mits lankheyt des tijds door menigerley gevallen, onderſoeken, ende nadenken in ſommigen dingen een weynigh beter ervaringe, als voor henen gekregen hebbe. Soo ben ick van veel vroome herten, die 't ſoo geerne goedt in allen ſien ſouden, ſeer broederlijck daer toe vermaent en gebeden, dat ick my noch voor mijns levens eynde doch bevlijtigen woude, mijnen alderinnerlijkſten gront, ſin en meeninge van den rechten Apoſtoliſchen Ban of Affonderinge ordentlijk in Schriften te vervaten, en doen te onderſoeken den outſten en Dienaers der Gemeenten, met t'ſamen alle vreethongerigen voor ſtellen woude. Op dat, ſo daer yemant eenige droeffeniſſe, twiſt of tweedracht na mijnen afganck (ſoo ick doch gantſch ſwak, ende oock met der tijt een out man ben) onder den ſtillen en vredigen in alſoo eenen ſchijn mogte toerichten, als of hy 't eeniger tijt dus of ſo van my moght gehoort, of uyt eenige van mijn ſchriften, die noch noyt voor deſen dagh alſoo grondelijck van man en vrouwe, en oock mede van de openbare ergerlijcke en vleeſchelijcke Sondaers, als hier, van my verklaert zijn, verſtaen hebben, ſy den ſelvigen dan

op mijnen besluytelijken gront wijsen mochten, daer mede ick in Godt ontslapen, en mijnen henen vaert uyt mijnen vleesch genomen hadde. Ook daer benevens de Godtvreesende twijffelmoedige conscientien daer door geholpen, op dat sy tot een gewisse vastigheyt haers gemoets komen mochten.

Welke bede (hoewel sy geheel Christelijk en goet was) ik evenwel met grooten vreese en beven heb aengenomen, en dat bysonder daeromme, om dat ick wel wiste, dat sy niet al te samen Broeders en Susters in der waerheyt en kracht zijn en sullen, die 't wel lesen, hooren of sien sullen. En waer dan de gemoeden niet reyn en zijn noch de liefde ongevalschet, daer wil ook gemeenlijk het verstant geerne partijdisch, en de uytlegginge verkeert zijn, gelijk ick tot mijnen tijden aen my selven van sommige (eylacen) wel geleert hebbe. Och moghten sy nu een part Genade vinden, weet oock daer benevens dat der menschen goedduncken, vernuften, affecten en sinnen menigerley zijn, en dat dat doorgrijpende gesichte der waerheyt, noch des Heeren vreese, Geest, en Salvinge niet by eenen yegelijken al gelijke groot en zijn, en daerom vreese ick, dat ick 't ook alsoo niet maken en sal, dat sy 't alle voor goedt aennemen, en als den vasten grond der waerheyt volgen sullen. Hadden wy alle oogen des verstandts, die ons laten dunken dat wy sien konnen, het woude mijns bedenkens met sommigen haest eenen vasteren grondt en voet hebben.

Staet evenwel mijn vast betrouwen tot alle dien, die in rechter Godts vreese de eenigheydt ende vrede met getrouwer herten onder allen vroomen soecken ende nae dat aldergewiste begeerigh zijn, dat sy mijnen sorgvuldigen Broederlijcken arbeydt tot eenen dienst des Heyligen vredes ende verklaringe des eeuwigen waerheydts uyt rechte Christelijcke trouwe aengenomen, niet verachten noch en schelden, maer met vrolijcken gemoede opnemen, ende den Heere van sijn Genade dancken sullen. Want ick late my duncken (doch by avontuuren dwaesachtigh) dat men in desen deel genen sekerder noch gewisser wegh nae der waerheyt treffen en sal, daer mede men voor Godt ende den menschen bestaen sal, dan wy hier in het volgende sonder alle vleesch ende partye nae onse kleyne gave uyt grondt der Heyliger Godlijcker Schrift recht als voor God in Christo Jesu aengewesen en verklaert hebben.

Den halsterken, stouten, ende verkeerden verachters: noch ook den onbuygsamen partijdischen en versuurde Twistmaekers en diene ick niet, maer die diene ick, die haer met een onpartijdig nieuw ende Christelijck gemoet, van den Heyligen Geest der vreesen Gods, ende der ongevalschter reynder liefden geerne leeren ende leyden laten. Die des Heeren Heylige Woordt ende waerheyt in eenen reynen sin gevaet, door haer ontfangen Salvinge onderdaniglijken volgen ende nakomen. Ende alsoo van alle bittere partye, ydel eere, haet ende nijdt, ontschuldig en vry staen. Want by alsulken vint men den lieflijken Geest des vredes, een oprecht en vroom gemoet, ende een onversuurde reyn hert, aerdt ende liefde: Ende daerom oock een oprecht reyn verstant, ende eenen onverdorven heylsaemen gront ende uytlegginge. Leven haer eergierige eygensoecklijcke vleeschs niet meer, maer Christo ende haren naesten. Onderwerpen haer alleman, zijn kleyn in haer eygen oogen, haten alle onschriftmatigen twist en tweedracht, bekennen geerne hare gebreken, daer in sy misgrepen hebben: Versoenen haren naesten, dien sy by haer schult bedroeft hebben, en sien op eere noch op oneere, vergaderen vyerige kolen op der tegenpartyen hoofden, gaense onstraffelijcken voor, op dat sy mits de liefde, weder in der waerheyt opwecken, van den dwalenden wegh afvoeren, Christo toebrengen, ende eeuwigh saligh maken mogen, siet dat zijn de

gene (segge ick) die ick met dese mijne Schriften diene. Want sy hebben Christum in der kracht met sijn Geest, Woort, en Liefde. En alsoo met hem, in hem, en voor dat rechte waerachtige Christendom, dat voor Godt gelt, en een geholpen, lustige, vredige, en vrolijke sake. Och kinderkens zijt gewaerschout. Leert eenmael des Duyvels diepheyt recht bekennen, en wacht u van tweedracht: De barmhertige Vader gunne ons al te samen den wijsen Geest sijnder Genaden.

AMEN.

EEN GRONDELYK BEWYS, OFTE BERICHT,

Van de Excommunicatie, Ban, Uytsluytinge, of Affonderinge DER KERKEN CHRISTI.

Van de rechte Apostolische Affonderinge of Ban, en ten eersten wat sy is.

Dat Eerste Capittel.

Ertgrondelijcke getrouwe kinderen in den Heere / die mijn ziele lief heeft in der waerheyt / dewijle ick my desen seer periculoosen arbeyd / u en allen vromen ten besten / uyt rechte Vaderlijke trouwe heb aengenomen (ick segge periculoosen / om dies wille dat ick wel weet dat 'er soo overmaten veel treurigheyts by den eenvoudigen eenen tijdt lanck mede gemaeckt is: vreese oock dat 'et noch niet al gedaen en is) so bidde ick u alle met den anderen in 't gemeen / beyde bemoeyt en onbemoeyt/door de diepe bloedtverwige wonden Jesu / en dat uyt mijnder zielen grond / gy die uwe knien voor den Almachtigen / en grooten Godt te samen met my gebogen hebt. Jae vermane u by dat rechtveerdige oordeel sijnder toekomst / dat hy in de Wolken des Hemels met dat vlammende vyer en den Engelen sijnder heyrkracht tot sijnder tijd houden sal: Dat men doch dit mijnen sorgelijcken arbeyt niet na vleesch noch bloet / uyt ongonst noch partye / maer uyt een onpartijdig en reyn hert des vredes / van artijkel / tot artijkel / ja van woorde te woorde door den ongevalschten Geest der Christelijker bescheydenheyt in oprechter trouwer liefden / na den regel en grond der waerheyd rechten wil. En merken ten eersten wel aen / wat doch den Ban der Kerken Christi in der kracht zy / die ons van des Heeren Heylige Apostelen in 't Woord nae gelaten en geleert is. Op dat hem niemand door onverstant verachte / noch met den spotter en segge: Laet vry bannen; Haer bannen en is geen hals breken / en diergelijke ongesoutene woorden meer: de waerheydt betuyge ick in Christo ende en liege niet: liever my door Gods hulpe van stucke te stucke tot den jongsten gerichte toe (so het also mogelijken ware) ontleden laten / dan my eenmael recht na der Schrift van des Heeren Dienaers en sijn Gemeente bannen laten. Och Broeders hebt 'er acht op.

2Tes.1.7.

Alle wat in Israël na wetlijker ordeninge verbannen worde / 't waren dan menschen of vee / dat moeste sterven / ende dat verbannen goed met den vyere verbrandt worden / eenen verschrickelijken en zwaren Ban was 't: maer nu in Christus rijk en regiment (soo men sijnen grond en kracht / wanneer daer geen boete uyt en volgt / recht insiet) noch al veel verschrickelijker en zwaerder / want hy en is nu geen lichamelijke uytroeyinge of doot ons vleeschs / gelijk Moses ban was / so gehoort is. Noch oock geen uytstootinge uyt eenige uytwendige steenen Tempelen / of Synagogen / gelijck nu der Joden ende des Wereldts Ban is / maer hy is een waerachtige verkondinge of verboodtschappinge van de eeuwige dood onser zielen / door de oprechte Dienaers Christi met 'er Schrift over alle ergerlijcke vleeschelijke Sondaers / ende onbekeerlycke Twistmakers. Een overleveringe des Duyvels. Ja een gemeene affegginge / uytsluytinge / of affonderinge van de Gemeente / Kercke / Lichaem en Rijcke Christi / en dat in Christus Name met sijn bindende kracht van sijnen H. Geest en sterke Woord.

Nu.21.2.
Deu.7.5. en 13 6.
Ios.6.17. en 7.1. en 8.8. en 9.24. en 11.8.
1Reg.15.2.

Den Ban der Christenen.
1Cor.5.3.
2Cor.13.2.
Rom.16.16.
Tit.3.10.
1Cor.5.3.
1Tim.1.20.
1Cor.5.3.

Aengesien nu dan desen selfden Ban een also verschrickelijcken en zwaren Ban is / soo gehoort is / soo magh een yegelijk ook wel voor hem sien / dat hy alle sijne wegen voor Godt en sijn Gemeente alsoo richte / dat hy in eeuwigheyt nimmermeer met also eenen zwaren vloek van Christo en sijn Gemeente geslagen en werde / dat hy als een verbande Godloose ziele buyten Christus Heylige Gemeente / Lichaem / Stadt / Tempel / Kerken / Rijk ende Huys zijn moet. Want alle die buyten Christus Gemeente en Kerke zijn / moeten in Antichristus Gemeente en Kerke zijn / is onwedersprekelijk. Ende wat dan alsodanige in toekomende voor eenen loon verwachten / soo sy haer anders van herten niet en bekeeren / magh in goede klare letteren wel gesien worden. Och kinderen hebt 'er acht op / uyt alle uwe krachten / wachtet u / waekt vlijtiglijk: Biddet yveriglijk / en schikt u: Want Godts Oordeelen zijn grouwelijk / en in sijn handen te vervallen is verschrickelijk.

Rom.1.32. en 6. 23.
1Cor.6.10.
Gal.5.21.
Eph.5.5.
2Tes.1.8.
Apo.21.8. en 22.15.

Over wat lieden desen Apostolischen Ban behoort gebruykt te worden.

Dat tweede Capittel.

Ephes. 1. 22. en 5. 23. Apoc. 19. 7. Hebr. 12. 24. 1 Cor. 9. 16. en 6. 19.

AEn veele plaetsen der heyliger Schrift bevinden wy / als dat de rechtgeloovige gemeynte Christi / onsen eenigen ende geestelijken hoofts / Bruydegoms / Koninks / ende Hoogepriesters geestelijke lichaem / Bruydt / heyrleger / Stadt ende Tempel is / met de eerste letterlijke Eva / Rebecca / ende der Israëliten heyrleger / Stadt ende Tempel afgebeelt. In welk politische regiment van Israël geen melaetschen / geen ettervloedigen / noch ook die haer aen dooden verontreynigden / plaetse binnen den heyrleger hebben konden / alsoo lange sy niet wederomme na inhoudinge des Wets / van hare onreynigheden gereynight / en van haer gebreken gesuyvert waren. Moesten ook hare lichamen in den selfden heyrleger niet ontledigen: geen onbesnedene / noch onreyne en moghten tot des Heeren Pascha toegelaten worden. Moesten ook daer beneven (hier merkt nu Israëls Ban) alle die / die des Heeren Woordt verachteden / ende sijn Gebod lieten varen / eenen grouwel in Israël bedreven / ende andere Goden dienden / metten twee of drie getuygen overtuygt / sonder alle barmhertigheyt sterven. Want sy souden den Heere (seyde Moses) een Heyligh volk zijn.

Der gemeenten reynigheyt in den Geest hier meede afgebeelt. Num. 5. 1. Deut. 23. 10. Exod. 12. 48. Num. 9. 6. Num. 25. 30. Deut. 13. 6. Deut. 17. 7. Hebr. 10. 28. Exod. 19. 6.

Des selven gelijken ook nu in 't Nieuwe wesen Christi alsoo: want sijne gemeynte of Kerke is een gemeynschap der Heyligen / ofte vergaderinge der Gerechtigen / gelijk ook de Niceenissche Patres al over veele hondert jaren met ons bekent hebben. Gelijk dan Adam maer een Evam en hadde / die vleesch van sijn eygen vleesch was / ende been van sijn beenen / Isaac een Rebecca die van sijn eygen geslachte was / ende Christus een lichaem / dat Hemelsch van den Hemel / ende in alle sijn lidtmaten gerechtigh ende heyligh was: alsoo en heeft hy nu ook maer een Evam / in den geest een nieuwe Rebecca / die sijn geestelijk lichaem / Vrouwe / Gemeynte / Kerke / ende Bruydt is / te weten die / die geloovige / wedergeborene / ootmoedige / barmhertige / afgestorvene / gerechtige / vreedsamige / lieffelijke en gehoorsamige kinderen in dat rijke ende huys sijnes vredes zijn. Suyvere / kuyssche Jonkvrouwen in den geest / heylige zielen / die van sijn Godlijke geslachte ende heylig vleesch van sijn vleesch / en heylige beenen van sijn beenen zijn.

De Kercke Christi wie ende wat. Gen. 2. 22. Gen. 24. 50. 1 Cor. 15. 44.

Ephes. 5. 50.

Waer uyt dan na inhoudt der heyliger Apostelen leere ook klaer ende openbaer is / dat 'er geen halsterge twist-makers ofte Sectisschen / die tegen de leeringe der Godsaligheyt ergernisse ende tweedracht inbrengen / noch ook alle die / die in Christus Leere niet en blijven / die een ergerlijk vleeschelijk leven leyden / ofte curieuse luye ende leckere dagen van andere lieden tafelen ende buydelen voeren / plaetse in Christus heylige Woon-stede / Heyrleger / Stadt / Tempel / Kerke ende Lichaem welke de Gemeynte is / hebben en mogen / dan datmense met gemeynder stemmen af-doen / en alsoo tot onser eygender ziele bewaringe / ende haerder beteringe / na schrifts regel ende mate schouwen ende mijden sal.

Rom. 16. 16. 1 Tim. 6. 6. 2 Tim. 22. 3. Titum 3. 10. 2 Joan. 1. 9. 1 Cor. 5. 3. 2 Cor. 13. 1. 2 Tess. 3. 10.

Getrouwe kinderen / zijt gewaerschout / verschrickelijk is 't woordt dat Joannes seyd: Wie dat overtreed ende in Christus leere niet en blijft / en heeft geenen Godt / oock noch op een ander plaetse: Wie dat sondigt / die is uyt den Duyvel / noch ten tweedenmael zijt gewaerschout.

2 Joan. 1. 9. 1 Joan. 3. 8.

Oorsaeke waeromme ons desen Ban van der Schrift bevolen is.

Dat derde Capittel.

IOannes leert en seydt: Als dat Godt de liefde is / gelijk dan God de liefde is / also bewijst hy ook de natuure van het geene dat hy is / te weten de liefde / dat dit selfde ook also de waerheyd is / magh aen de Scheppinge en Onderhoudinge sijnder creatuuren / aen de weder-oprechtinge van Adam en Eva / aen de bewaringe van Noach en sijn Sonen met der Arken en Diluvie / aen de Benedictie van Abraham / Isaac en Jacob / aen de verlossinge van Israël uyt Egypten / aen de sendinge van Moyses ende den Propheeten. Ende aldermeest aen de alderheyligste Mensch-werdinge ons Heeren Jesu Christi des Soons Gods / aen sijn genadige / krachtige Leere / wonder-werken / bidden / weenen / kruys / bloedt ende doodt / ook aen de openbaringe van sijnen Heyligen Geest / en uytsendinge sijnder heyliger Apostelen lichtelijk gespeurt worden.

Ioan. 4. 16. Gen. 1. 1. Gen. 3. 15. Gen. 6. 13. en 7. 7. en 8. 18. Gen. 12. 1. en 26. 28. en 28. 12. Exod. 14. 29. Exod. 3. 4. Zach. 7. 1. 4 Esd. 1. 4. Ioan. 3. 16. Rom. 8. 32.

Aengesien het / dan segge ik / openbaer is / dat hy de liefde alsoo is / ende ook eeuwelijken blijven sal / ende van aenbeginne de heerlijke vruchten sijnder liefden aen sijn lieve kinderen soo bewesen heeft / soo geseydt is: alsoo doet hy hier ook noch met dese sijn affonderinge / hoe wel sy alsoo geheel verschrickelijken ende zwaer is / ende aen den halsterken onbekeerlijken sondaer soo eenen grouwelijken uytgank heeft / alsoo gehoort is: want nademael hy de wijse ende alwetende Godt is / die alleene met sijn vyervlammige oogen alder menschen herten ende nieren insiet / haer wegen weegt / ende ons / wy die sijnder scheppinge / maeksel ende werk zijn / op het beste kent / hoe arme zwacke vaten dat wy zijn. Ja dat ook onser een part niet een kleyn windeken van vervoeringe konnen keeren ofte tegenstaen / maer laten ons van stonden aen bewegen / of ook met dat versuurde leelijke leven der moetwilligen verontreynigen: soo heeft hy ons door sijn vaderlijke liefde ende overgroote barmhertigheyt als sijne arme zwacke kinderen / desen self den middel des affonderings / door sijnen Heyligen Geest ende Woordt ten eersten daer tegen geleyt / ende tot alsoo een eynde bevolen / als dat wy de onrustige halsterke twistemakers / met te samen de argerlijcke / vleeschelijcke schandt-drijvers van sijn Heylige Gemeynte / Kerke / ende vrede-huys af-doen / ende na inhout des heyligen Woordts tot op den tijdt haerder bekeeringe schouwen / en mijden sullen. Op dat sy ons met haer opgepronkte nijdige woorden van onse vastigheyt / die wy in Christus waerheyt hebben / niet en verrucken (soo doch de valsche leere alle wegen rontom haer knaeght / gelijk de kanker doet / soo Paulus seydt) noch oock de grouwelaers met haer onreyne vleeschelijke leven niet en versuuren / noch

De Ban is een werk der liefde Gods.

De eerste oorsake des Bans.

1 Cor. 5. 8.

noch eenen boosen naem by die / die buyten zijn/ maken sullen/ende siet dat is de eerste oorsake des Bans / waeromme hy ons van des Heeren Geest met een soo grooten ernste in sijn heylige Woordt bevolen ende geleerdt is : ende of nu dese selfde oorsake niet een bysonder groot werk der getrouwer liefden Christi en is / die aen allen vromen sijn bysondere nuttighept / dienst / kracht ende vrucht heeft / wil ick alle getrouwe Herten in de vreese haers Godts mits desen laten na dencken.

De tweede oorsake is / dat alle de gene / die nu dat heylige woort ende den rechten wegh wederom verlaten / in der werelt verloopen/ dat heylige verbont verachten / haren ontfangen doop en belofte der gerechtighept ydel ende onnut maecken / Dat sy wederomme den valschen Propheten hooren / werelts liefde aennemen / ende den ruymen breeden wegh des vleeschs te wandelen / oft die twist ende tweedracht / secten ende verkeerde dingen onder den vroomen aenrichten / &c. door desen middel des Bans verschrickt / haer wederom van herten bekeeren / eenighept ende vrede soecken / ende alsoo van den Satanschen strick haers twist-handels / oft des Godloosen slupperigen levens voor den Heere ende sijn gemeynte mogen los ende vry worden. Ende siet / dat is de tweede oorsake / waerom ons desen Ban van des Heeren Geest in sijn heylige woort met soo grooter neerstighept bevolen ende geleert is. Ende oft nu dese selfde oorsake oock niet een bysonder goet ende groot werck sijnder liefden is / en een gelijcke kracht / nuttighept / dienst / ende vrucht aen den onvromen heeft (soo syse anders inder vreese recht waernemen) gelijck de eerste aen den vromen heeft / mogen in de selfde mate alle getrouwe herten in der vreese Godts na dencken. Ja die dese voorseyde oorsaken te recht na der schrift kennen ende sien kan / heeft den rechten gront-steen des Heyligen Bans na mijn bedencken al gevonden.

Rom. 16. 16.

De tweede oorsake.

1 Cor. 5. 4.

Aengesien wy dan nu weten / dat dese onse Ban ofte affonderinge / ons (segge ick) van der schrift bevolen / twee alsulcke hooge nootdruftige en wichtige oorsaken heeft / soo verhaelt is / soo zijn wy oock genoegh daer door veroorsaeckt / soo wy ons anders des Christelijcken naems recht beroemen / om dit selfde openbaer plat bevel / leere / ende ordeninge Christi ende zijnder heyliger Apostelen / als een hooghprijselijck / oorbaerlijck ende goet werck haerder grooter liefden ordentlijck te leeren / ende met gewilliger gehoorsaemhept onderdanighlijcken na te komen. Is oock des selven gelijcken mits desen meer als klaer/ dat sy haer aen dat heylige Apostolische woord en hare groote liefde/aen de trouwighept ende liefde der gemeynten / ende aldermeest aen hare eygen zielen zwaerlijcken besondigen/die dese nutsalige Godlijcke ordeninge mits hare ongehoorsame / luye ende verkeerde vleesch voor een twist-werck des Duyvels schelden/ ende alsoo met de vuyle dreckige voeten haerder Godtlooser lasteringe soo onweerdiglijcken in het slijck treden / stout is de mensch die sijnen Godt straffen / oft in sijn Woort tegen spreken en meesteren derf. Dencket na / wat wy aenwijsen.

Mat. 18. 15.
Tit. 3. 10.

Lasteraers sondigen swaerlijck.

Dat de rechte Apostolische Ban geen persoonen uyt en neemt.

Dat vierde Capittel.

ONs is sonder alle twijffel wel bekent/ weerde Broeders / als dattet een seer sterck ende ernstigh Gebodt der Heyliger Schrift is / Ja dat alder-eerste in de tweede tafel is. Eert Vader ende Moeder / en dat sy na Moses Wet alle moesten sterven / die haren Vader oft Moeder vloeckten / sloegen oft ongehoorsaem waren / oock mede dat den bant des onbevleckten eerlicken Echts nu in Christus rijck ende regiment soo bondigh ende vast is / dat geen man sijn vrouwe / noch oock geen vrouwe haren man om eenigerley andere saken magh verlaten / ende een ander trouwen / verstatet woort recht dat Christus seyt/ ende eenen anderen trouwen / dan om overspels wille / wil oock Paulus / dat sy malkanderen alsoo geheel verbonden ende eygen sullen zijn / dat de man niet de macht van sijn lichaem / noch oock niet de vrouwe de macht van haer lichaem hebben sal.

Exod. 20. 12.
Deut. 5. 15.
Exod. 21. 17.
Lev. 20. 9.
Deut. 21. 18.

Mat. 19. 9.
Marc. 10. 11.
Luc. 16. 18.

1 Cor. 7. 4.

Dese beyde regulen / alsoo wel de eerste van den Ouders / als de tweede van de echt staen vast ende onverbrekelijcken / ende en moeten noch en mogen van eenige menschen verandert noch tot eeniger tijdt gebroken worden/ alsoo verre alsmense maer in Godt ende met Godt in een goede Conscientie / gelijck de verhaelde regulen eysschen/sonder eenige overtredingen des Heyligen woorts onverhindert na komen ende houden kan. Maer wanneer't alsoo niet wesen en kan / soo moet niet dat geestelijcke het vleeschelijcke / maer het vleeschelijcke dat Geestelijcke wijcken / is klaerder als men tegenspreecken kan.

Bidde daeromme allen vromen om des Heeren wille/ die Christum Jesum door den Geest des vredes mits den geloove in sijn diere bloet t'samen met ons geheyliget zijn / sy doch met Godtvreesen verstandigen herten deses volgende oorsaken / sonder alle vleesch ende partye/ met Geestelijcken oogen willen insien/ die ons in onsen gemoeden benauwen / dat wy geerne desen gront allen onsen lieven medegenooten des geloofs dient / tot eeniger tijdt ten deele vallen moght / (daer haer de goede Heere eeuwigh voor beware) in Christelijcker bescheydenthept leeren / ende tot verlossinge haerder zielen sonder alle aenstootinge der jongen ende swacken conscientien in getrouwer liefden voor dragen souden. Alle die dan God vreesen / laet ick rechten dat wy aenwijsen.

De eerste oorsake is / om dat wy waerachtighlijck door Gods geest ende woort bekennen / als dat de Hemelsche Echt tusschen Christum ende onse zielen in dat voorkomen van sijn onschuldige doodt ende dierbaer bloet mits het geloove in den Geest gemaeckt / in gewilliger gehoorsaemhept des selfden eenigen en eeuwigen Bruydegoms vast ende ongebroken moet gehouden worden. Ende daeromme men oock noch vader / noch moeder / noch sone / noch dochter / noch man / noch vrouwe / ja oock noch leven noch doodt / in eenige ongehoorsaemhept sijns woorts / oock in dat alderminste toegeven oft wijcken moet. Want

Oze. 2. 1.
Apoc. 19. 7.

Godt de Heere wil / sal / ende moet alleen de Godt onser conscientien / ende de eenige Heere onser zielen blijven / ende niet onse Vader noch Moeder / Man noch Vrouwe / gelijck in goede klare Letter magh gesien worden.

Deut 13. 6. en 33 9. Mat. 10. 37. Luc. 14. 26.

De tweede oorsake is / om dat de getrouwe Apostelen / Joannes ende Paulus / ons soo grondighlijcken leeren / datmen ten eersten de afvallige daeromme mijden sal / om dat sy ons met hare onreyne vervoerische leere / noch met haer ongoddelijck vleeschelijck leven / niet en versueren / noch in de gemeynschap haerder booser wercken invluchten sullen / gelijck oock in de oorsaken van den Ban boven al verklaert is. Ende wy nu met oogen sien / ende met handen tasten / dat ons niemant eer noch meer en versuert / noch versueren en kan / dan ons onse eygen Vader / Moeder / Man / Vrouwe oft kinderen doen / als sy verdorven zijn / ende dat bysonder / om de dagelijcksche verzellinge ende de natuerlijcke liefde diemen onder malkanderen heeft / ende oock dat noch meer is / dewijle Man ende Vrouwe een lichaem zijn / so weet ick immer niet / wanneer sy des Heeren Heylige Woort ende trouwen raet in desen deel niet met alle vlijt waer en nemen / hoe sy voor dat gespande net des doodts ontgaen sullen: Want soo bidden ende smeken sy / dan wederom kijven ende slaen sy. Nu lasteren ende schelden sy / dan weenen ende kermen sy. Och kinderen zijt gewaerschouwt / hare tranen zijn enckel Crocodillen tranen / ende hare tonge is ontsteken van der Helle / soo Jacobus seyt. Ick swijge noch / dat haerder sommige tot alle Afgoderye en valsche Propheten loopen. Christus Heylige woort / sacramenten ende ordeninge heftiglijcken schelden / ende Antichristus grouwelen hooge voordragen. Daer toe is oock der sommigen leven niet dan enckel gieren / rapen / prachten / pralen / brassen ende bruysen / &c. Ende hoe ontuchtighlijck oock een part met hare arme vrouwen leven / bysonder als sy droncken ende vol zijn / laet ick de Heere rechter zijn. Ende oftmen nu noch al evenwel by alsulcke moetwillige verkeerde vleeschelijcke ende Godtloose grouwelaers soude woonen mogen / ende in sijn geloove / liefde / ende salvinge van haer niet gekrenckt worden / ende met alsulcke leelijcke / onreyne ende beklijvende peck-vaten omgaen / ende in sijn conscientie van haer niet besmet worden / wil ick alle die des Heyligen woorts verstant hebben met de salvinge haers Geests laten na dencken.

1 Cor. 5. 5. 2 Joa. 1. 11.

De tweede oorsake.

Crocodilus een grouwelijck waterdier in Egypten, dat een mensche weent daer mede aenlockt ende verslint. Jac. 3. 6.

De derde oorsake is / om dat ons Paulus leert / datmen de afvallige oock ten tweeden daer om mijden sal / dat sy door de beschaemtheydt van alsoo een mijdinge na dencken / ende alsoo een oprechte boete van haer boose leven / ofte sectische leere doen sullen. Gemerckt wy dit dan weten / dat dit selfde alsoo den gront ende de sin des Heyligen Geests met den Ban is als verhaelt / soo is 't immer oock recht / en na der schrift behoorlijck / dat wy sijn Godlijcke raet / liefde / leere / goeden wille / ende ernstige bevel gehoorsamighlijcken hier in volgen / ende niet weyniger dan veel meer aen onse alderliefste Vader / Moeder / Man / Vrouwe / ende kinderen / als aen den anderen / in getrouwer liefden na komen / dewijle / segge ick / sy onse alderliefste vrienden / ja ons eygen vleesch ende been zijn / ende men haer met geen Godsalige middelen anders van 't boose afvoeren ende weder opten wegh der Heyligen brengen en kan. Denckt na wat men aenwijst.

De derde oorsake.

Col. 3. 20.

De vierde oorsake is / om dat wy waerachtelijck bekennen / datter niet meer dan een eenderleye uytsluytinge oft Ban in der schrift en is / die niet alleene over de geestelijcke gemeynschap / gelijck over Nachtmael / handt / ende kusse des vredes / maer oock over de vleeschelijcke gemeynschap / gelijck eten / drincken / dagelijckse handel ende wandel sijn verbodt heeft / ende de Vader dan sijnen Sone / ofte de Sone sijnen Vader / de Man sijn Vrouwe / ofte de Vrouwe haren Man / alleene maer in de geestelijke gemeynschap mijden en soude ende niet mede in de vleeschelijcke / soo moesten daer twee Bannen inder schrift zijn / waer van dan eenen alleen maer over de geestelijke gemeynschap ende den anderen beyde over de geestelijke ende ook vleeschelijke gemeynschap sijn verbodt hadden / is klaerder als den lichten dagh is. Noch eenmael denkt na wat wy aenwijsen.

De vierde oorsake.

1 Cor. 5. 10.

De vijffste oorsake is / om dat de vrome Ouders over hare afvallige kinderen / ende de vrome kinderen over hare afvallige Ouders: De vrome Man over sijn afvallige Vrouwe / ende de vrome Vrouwe over haren afvalligen Man te samen met der Gemeynte den Ban bewilligen / ende dat haer na der Schrift recht geschiet / stemme moeten: Ende sy dan de selfde maer alleene in de geestelijcke gemeynschap mijdende / soo casseerden sy daer mede haer eygen gerichte metter Gemeynten uytgesproken / ende sochten de Salighеyt van haer alder-liefste vrienden met alsoo eenen ernste ende Geestelijcke liefde niet / als haer dat van des Heeren Geest ende woordt bevolen wort / bleven ook noch daer en boven al even diep in de periculen des verdervingens besteken / om den welken onverhindert te ontgaen / desen selfden Ban allen vromen (segge ick noch eenmael) van des Heeren woordt sonder eenige exceptie van man oft vrouwe / Ouders oft kinderen / met een klaer ende plat bevel nagelaten ende geleert is / soo gehoort is. Wederomme segge ick / gedencket na wat wy aenwijsen.

De vijfde oorsake.

De seste oorsaecke is / om dat ick niet veel weyniger dan dry hondert echte persoonen / by mijnen tijden gekent en hebbe / die haers Heeren ende sijnder H. Apostelen ordeninge raet / leere / wille ende bevel van der mijdingen niet en hebben aen malkanderen waergenomen / ende alsoo in den afval ende verdervinge metten anderen geloopen zijn / Och God. Waer over wy bedacht staen / dat alsoo een treffelijke schade ook eensdeels door onse bloode swijgen moght geschiet zijn. Wilden 't daeromme ook geerne na desen alsoo maken / dewijle de sorge der gemeynten onweerdigh ons bevolen is / dat wy alsoo eene swaere verdervinge ende afval (alsoo vele als in ons is) wat beter na der H. Apostelen leere ende raedt moghten voorkomen / ende moghten dese selfde ordeninge des Bans alsoo wel tusschen ouders ende kinderen / man ende vrouwe / als den anderen / allen onsen lieven Broederen (wanneer 't alsoo de materie / tijdt / persoon ende gelegentheyt eysschede) van allen onverhindert / reyn ende pleyn leeren ende voor houden.

De seste oorsake.

den. Op dat wy alsoo ten eersten ons eygen zielen metter leere vryen / ende alsoo onbeschuldigt voor Godt ende alle sijn Heyligen in den grooten dagh Christi staen mogen. Ende ten tweeden oock niemant soo het hem ten deele viel / na desen onschult voere / ende segge : Het en is my niet geseyt.

Siet uytverkorene Broeders in den Heere / dit zijn nu de gewichtigste articulen ende principaelste oorsaken / die ons op het stercke benauwe / dat wy (seg ick) geerne desen gront alsoo leeren ende in 't gebruyck ook brengen souden. Is 'er nu eenige mensche onder den gantschen Hemel / hy zy oock wie / hoe / ofte waer hy zy / geleert ofte ongeleert / jonk ofte out / binnen / ofte buyten ons / man ofte vrouwe / die ons met de kracht der waerheyt onderrichten kan / dat de Echt des Geests met Christo in den geloove gemaekt / voor de uytwendige Echt in 't vleesch met menschen gemaekt / wijken magh / merket. Ofte dat een Man sijn Vrouwe / ofte de Vrouwe haren Man noch verveoeren / noch met het leven verontreynigen kan / ten tweeden merket. Ofte dat een vroom Man ook niet schuldigh en is / de salighheyt aen sijn onvrome vrouwe na raet / gront en bevel der Heyliger Godlijker Schrift te soeken / ofte de vrome Vrouwe aen haren onvromen Man / ten derden merkt / ofte dat daer twee Bannen in der Schrift zijn / daer van den eenen alleen maer over de Geestelijke gemeynschap / ende den anderen beyde over Geestelijke ende vleeschelijke gemeynschap sijn verbont heeft / ten vierden merket / ofte dat de vrome Echt-genoot in der affonderinge niet mede metter Gemeynten over sijn onvrome Echt-genote stemmen en derf / ten vijfden mercket. Ofte dat 'er eenige uytneminge van Man ofte Vrouwe / Ouders ofte Kinderen in de gantsche Schrift aen desen deel gebonden wort / ten sesden mercket. Ofte dat de Geestelijcke liefde voor de vleeschelijcke liefde wijcken moet / &c. Ten sevenden mercket. Soo begeeren wy van herten desen onsen gront te verlaten / onse vergrijpinge te bekennen / ende dat tegendeel voor alle de gansche werelt met getrouwer ernste te leeren / soo Christelijck ende recht is : Want ons en gelt noch lasteren noch prijsen / eere noch schande / maer ons gelt alleene de glorie Gods ende Christi / ende de eeuwige salighheyt uwer zielen / daeromme wy oock een alsulcken onweerden afschaeffel / veech-offer / dreck ende vuylnisse veler menschen zijn moeten / soo men sien magh.

Kan men 't oock alsoo niet doen / als men 't oock nimmermeer en kan / soo is ten eersten mijn hertgrondelijcke trouwe bede ende Broederlijcke vermaninge aen alle die / die een misduncken over dese sake hebben mochten / sy haer doch niet met eenige lasterlijcke schelt-woorden aen den steen ende sijn Bouliedden door een onreyn versuert gemoet vergrijpen willen / noch yemanden met onverstant in eenige ongehoorsaemheyt des woords / ofte in de periculen des afvals ende des verderfings ophouden / stercken oft troosten willen / op dat sy der vreemder sonden niet op haer en laden / Maer dat sy des Heeren goeden wille ende nutsalige ordeninge / sijn behoorlijcke eere ende prijs ook in desen deel geven willen. Dat ergerende ooge haers misverstants uytsteken / een gesont oordeel na der waerheyt voeren / de sonde van de gemeynte afkeeren / ende alsoo des Heeren onwedersprekelijke klaere Woord raet ende bevel / in onderdaniger gehoorsaemheyt ordentelijck met allen vromen in 't gebruyk brengen / ende in alder bescheydenheyt helpen / handhaben ende voorstaen.

Christus ende sijn dienaers.

Ten tweeden bidde ick alle die / die soo een sorge voor der onverstandigen laster hebben mochten / dat sy doch de sake met een Godlijck ende nieuw gesichte recht willen insien / hoe niet dit alleen / maer ook den gantschen handel Christi / gelijk den rechten Euangelischen Doop / Nachtmael / Leven / ende den rechten Gods-dienst / &c. By de gantsche werelt alsoo gehaet word / Ja alsoo eenen grouwel / laster ende schande is / dat sy ook uyt enkel haet der waerheyt / haer niet en schamen alle vromen voor vermaledijde ketters / wederdoopers / rot-geesten / hoeren ende boeven te schelden ende aen veel plaetsen ook om goet ende bloedt te brengen / soo gy sien meugt. Zijn evenwel by Godt alsoo verëert / dat hyse voor sijn uytverkoren kinderen bekent ende aenneemt / voor sijn sonen ende dochteren / Oogappel / Bruyd ende vrouwe. Ende beschencktse met de erve sijns onverganckelijken levens / want 'er niets niet onder den geheelen Hemel en is / dat sy boven Godt oft gelijk God beminnen / gelijck sy in volder kracht met haer opentlijcke daedt voor al de geheele werelt betuygen ende kont doen.

Der onvromen lasteren is der vromen prijs ende eere.
Ephes. 1. 5.
Heb. 2. 13.
2 Cor. 6. 18.
Sach. 2. 8.
Apoc. 19. 7.
Matt. 5. 3.
Luc. 5. 20.
2 Tim. 1 10.

In gelijcker maten ook hier met dese onse saecke alsoo / want hoe kan daer immermeer grooter ende heerlijcker liefde Godts / ende hooghprijselijcke belijdinghe bevonden worden / dan dat eener gewilligh ende bereydt staet / niet alleene sijn tijdtlijcke goedt / gemack / eere / ende welvaerdt maer oock sijnen alderliefsten vriend die hy op aerden heeft / uyt de oprechte vreese Christi tot gehoorsaemheydt sijns eeuwigen ende Heyligen waerheydts / noch by gesonden stercken lijve onderdanighlijcken tot op die tijdt sijnder bekeeringhe te vermijden? Gods reyne bekentenisse met t'samen de ongevalste gehoorsaemheydt sijns alderheyligsten woorts en baert geenen schouwelijken laster noch schande. Och latet u geseyt zijn.

Laster om der waerheyts wille te bevreesen is vleesch ende niet geest.

Ten derden bidde ick oock allen lieven broederen in 't gemeyn / dat sy doch alle wegen met nuchteren kloecken sinnen gedenken willen / waer toe sy hare schouderen onder dat vriendelijcke jock des almachtigen ende levendigen Gods gebogen hebben. Op dat sy met alsoo een geschicktlijckheydt in dat alderheyligste verbondt sijnder genaden voor hem ende alle Menschen handelen / ende met haeren Echt-genoot / in alsoo een vromigheyt / liefde / eenigheyt / ende vrede leven ende wandelen mogen / met alsoo een trouwigheyt ende sorge waernemen / datmen na desen in eeuwigheydt nimmermeer / meer van dat bedroefde Bannen ende afdoen / dan van de oprechte Christelijke vromigheydt lust ende Godlijcke vreughde nu ende tot allen tijden / spreeken ende hooren moet. Dencket na watmen aenwijst.

Ten vierden bidt ick alle die / die tot eeniger tijd met desen swaren jammer mochten in 't verdriet komen / dat sy haer doch alsdan in

de

de reyne vreese Godts kloeckelijcken willen voorsien / dat sy dat sorgvuldige eygensoeckelijke luye en trage vleesch boven Christum niet en soeken / noch met eenige vijgebladeren decken. Op dat haer des Heeren toorn / die alle valsche leugenen / huychelie / ende listige schalkheyt vyandt is / niet en straffe / met verblindinge en verkeertheyt / niet en slae / ende haer deel met den huychelaers sette: Maer dat sy door kracht eens waerachtigen geloofs / (dewijle het haer ongetwijffelt / hert / en zwaer vallen woude) haer selven in Christo Jesu ridderlijken mogen overwinnen / en alsoo in der gehooorsaemheyt volstandelijk naekomen dat haer de Heylige Geest der liefden Christi: ook in desen deel bevolen / en met sijn Heylige Woord geleert heeft. Och laet 'et ons nadenken.

Ten laetsten / bidde ick alle outsten / Leeraers / Dienaers en Voorstanders in der liefde Christi / dat sy doch dese gantsch zware sake niet met rookeloose / harde en onverstandige sinnen / maer met volder Gods vreese / Christelijke bescheydenheyt / en rechte Vaderlijcke sorge in der rechte Apostolische maete leeren en drijven willen. Niet al te haeste / ook niet al te lancksaem / niet al te hardt noch te slappe. Op dat sy de jonge tedere bocksken niet en kooken / alsoo lange sy noch haers Moeders Melk suygen / Maer dat sy de nieuwe weeke Ayrkens van haers Lants vruchten eerstmael by dat Hemelsche vyer van een ongevalschte reyne liefde hart en drooge maeken. In den mortier des Heyligen woords in stucken stooten. De olye des H. Geests / die ons tot alle gehoorsaemheydt Christi eenen goeden wille geeft / daer op druppen. Den welriekenden reynen wierooch van een oprecht vast Geloove / daer uyt het alle volgen moet / en alsoo lustig in des Heeren neuse riekt / daer op leggen / en also den Heere tot eenen aengenaem spijs-offer in sijnen Heyligen Tempel toebrengen / in getrouwer liefden / neem 't waer / wat mijns vermanens grond is.

Ex.23.19.
en 34.26.
Deu.14.22.

Des Heeren vreese en liefde der Broederen leert recht handelen.

Lev.2.4.

Dat men de bekende ergerlijke vleeschelijcke sondaers ende gebande Gods van der Gemeenten afdoen, ende alsoo tot een genoegsaeme boete met der Schrift aenwijsen sal.

Dat vijfde Capittel.

Al eer ick dan tot de verklaringe van desen Artijkel voortvare / wil ick den Leser eerstmael soo veel vermaent hebben / hoe ick ontrent den tijt van achtien Jaren een vermaninckskén in druck heb laten uytgaen / daer in ick geen onderschepd der sonden over al gemaeckt / dan door mijn onversochtheydt al in 't gemeen op drie vermaningen gewesen hebbe: Ick segge onversochtheyt / want ick mijns wetens doen ter tijd noch noyt van eenige Hoerderye / Overspel / &c. onder den Broederen gehoort / noch bevonden en hadde. Het dochte my ook onmogelijken te zijn / dat de gene / die haer mede op de Bane der gerechtigen begaven / lust of wille tot alsulken groven grouwelen hebben souden. Ende had ook daerom de saeke noch noyt met ernste na gedacht. Siet / het is voor Godt de waerheyd dat ick schrijve.

Sonder bestrijdinge, leertmen weynig.

Des selven gelijken hebbe ick oock ontrent Anno 49. In een geschreven boeksken gedaen tegen sommigen / die den Ban alleen op de Geestelijke gemeenschap dringen wouden / en ons alle wegen met lasterlijcke woorden over klaegden / hoe wy een hert / wreet / onbarmhertig en Phariseenschen ban drijven.

Ten laetsten / oock met gantsch weynigh woorden tegen Gelleus Faber. Ende en heb noyt tot op desen dagh tot eenige gewisse onderscheydt in mijn gedruckte Schriften daer van gemaekt / noch oock niet konnen maken / bekenne ik vry uyt. Want ick niet berichtig genoeg daer in gestaen en hebbe / also lange de saeke niet by sommigen in twist gevallen / en also tot my gekomen is. Maer doen ick nu den grond des twist vlijtiglijk gehoort / ende alle sijn omstandigheden op dat gewichte des Heyligen Godtlijcken Woordts met grooter sorgvuldigheyt by my selven gewegen hadde / hebben my dese ses volgende oorsaeken een versegelde gewissigheydt met volder kracht daer in gemaeckt (den helper aller benauder zielen sy prijs voor sijn Genade) als dat men de ergerlijke vleeschelijke Sondaers / gelijk Hoereerders / Overspeelders / Dronckaerts / &c. tot een openbaer beschaemtheyd / en bestraffinge haerder grover schanden / met haer Godtloose boose werk / ook sonder eenige middel der voorgaender vermaningen in kracht des Heyligen Godlijken Woords van des Heeren Heylige Gemeente afdoen / ende also tot de boete wijsen sal / ick segge in kracht des Woords / want het is ten eersten openbaer / dat Paulus leert / hoe noch de Hoereerders noch Overspeelders / noch weecklingen / noch jongenschenders / noch de gierigen / noch dronkaerts / noch lasteraers / noch dieven / noch roovers / Gods rijck be-erven en sullen. Maer dat haer deel de eeuwige dood / en vyerigen poel zijn sullen.

1Cor.5.6.
2Cor.13.1.

1Cor.6.10.
Rom.1.32.
1Cor.6.10.
Gal.5.21.
Eph.5.5.
2Tes.1.8.
Ap.21.8.
en 22.15.

Aengesien het dan meer als klaer is / dat haer verdoemende oordeel (segge ick) alreede daer staet / daer mede sy van Godt selve door sijnen eeuwigen Geest en sterke Woord beyde in den Hemel en op der Aerden al gericht zijn / haer selven afdoen / en de gemeente mits haer ongodlijcke boose werk verlaten / dat sy nu niet meer gelijck voorhenen / vleesch van Christus vleesch / noch Lidmaten aen sijn Heylige lichaem en zijn / dewijle sy so vleeschelijk en duyvels zijn. Ja haer selven wederom tot Honden ende Swijnen / ende tot eygen knechten der sonden gemaekt hebben / en wy haer dan noch / die alreede (segge ick) duyvels kinderen zijn / vermanen / en so men om een bloote belofte wille / oock sonder eenige blijkende vruchten van een oprechte waerachtige boete voor onse lieve Broeders houden / ende met des Heeren vrede begroeten souden / waer immers in der kracht van ons anders niet gedaen / dan dat wy dat rechtveerdige oordeel des almachtigen en grooten Gods van sijnen eygen Geest en Woort over alsulke ergerlijke leelijke vleckers door sijn H. Apostelen uytgesprooken voor onbondig en valsch hielden. En alsulke openbare plompe grouwelaers noch voor kinderen Godts en mede-genooten Christi achteden. En hoe

2Pet.2.22.
Ioa.8.34.
Rom.20.

also

O mensche wie zijt gy, dat gy met God rechten wilt. Rom. 9. 20.

alsoo een groote verachtinge Christi / ende sijns rechtveerdigen oordeels nader Schrift bestaen kan / woude ick dat wy alle in de vreese ons Gods / sonder alle partye recht konden nadencken.

Ten tweeden is 't openbaer / als dat onse misgonstige met alle neerstigheyt daer op toe leggen / datse maer een kleyn splinterken aen ons vinden konnen (dewijle sy ons om der waerheyts wille soo nijdelijk haten) dat sy tot eenen grooten Balck maken ende hooge aen ons lasteren mogen. Ende wy dan noch al evenwel alsulcke openbare ergerlijke schanden ende van Godt verbanden grouwelaers sonder eenige blijkende vruchten van een waerachtige boete / alleen slechts (segge ick noch andermael om een bloote belofte wille / die by avontueren meer uyt vleeschelijcker schaemte ofte huychelye / als uyt eenige vreese Godts geschiet) voor onse lieve Broeders bekennen / ende dat vreedsalige Brood der ongevalster Christelijker liefden in des Heeren Heylige Nachtmael met haer breken souden / ende souden 't alsoo met'et werk betuygen dat sy medegenoten onser Kercken waren / soo wouden wy ongetwijffelt de schoone bruyd ter eeren Christi daer mede tot een seer lasterlijcke schande allen Godloosen / ende tot eenen geheelen schimpachtigen roem allen onsen Vyanden voorstellen. De barmhertige Heere behoede ons / dat wy alsulcx na desen nimmermeer gedencken / ick swijge dan doen souden. Och doet 'er acht op.

Ten derden is 't openbaer / als dat men met alsoo een dry vermaninge over alsulcke grove ende ergerlijke grouwelaers / ook wel vele ende groote huychelaers maeken soude / want 'er sommige (soo ick hoore) binnen korten jaren geweest zijn. (Och God) die hare leelijke schalkheyt ende schande alsoo lange / in 't verborgen dreven / tot dat'et den tijt ende het werk niet wel langer swijgen en wouden.

Alle weenen ende klagen en is geen boete.

Ja soo men 't een part na dat ick verstaen hebbe ook noch niet met grooter kloekheyt en hadde uytgehaelt / sy waren vreese ick / tot op deser uren by haer oude gangen wel gebleven / maer wanneer 't aen den dagh quam / soo hoordemen huylen ende weenen. Want wie soude immermeer alsoo gants verbijstert mogen zijn wanneer hy sijns naesten vrouwe / dochter / ofte maget geschent hadde : sijn kiste / huys / ofte buydel bestolen hadde / &c. Ende hy daer over beslagen / aengesproken ende vermaent worde / die dan niet seggen en souden : Och het is my leet dat ick dat gedaen hebbe. Aengemerkt der ervaringe dan hoe langer hoe meer ons alsulcx leert als gehoort is : soo is 't immer ook billik / ende na der schrift behoorlijk | dat wy alsulke plompe en onbeschaemde tentenkackers geene stoel meer en setten / kussens maken / noch in hare ongodlijke handelen / ende boose wesen metten valschen Propheten langer ophouden / maer daer henen wijsen ende setten / daerse de Heylige geest Gods metter schrift / wijst ende settet / te weten / buyten de gemeynte. Op dat wy alsoo des Heeren oordeelen over alsulke lieden in 't woort uytgesproken niet en verkleynen / de gemeynten der genaden / dat soete deeg Christi / de gesalfde Coningen en Priesteren Godts by haren heerlijcken reuck in weerde blijven mogen. Ende ook sy / te weten / de overtreders een oprechte boete mits alsulks voor God ende sijn Gemeynte doen / ende alsoo een gesuyvert / reyn / ende nieuwe conscientie weder met haren offer ende gaven als de waerachtige gereynigde Heyligen Christi / tot den Altaer der versoeninge in sijnen Heyligen Tempel komen mogen / Och dencket na wat wy aenwijsen.

Deut. 23. 6. Ezech. 23. 41.

Ten vierden is 't openbaer / als dat ons Paulus leert / hoe wy een sectisch oft ketters mensche eens oft tweemael maer vermaent / ende hy hem dan niet en schicket / vermijden sullen / aengesien wy hier dan niet wijder van des Heeren Heylige Geest gedrongen en worden / dan maer eens ofte tweemael alsulke lieden te vermanen / die een part noch in 't uytwendige leven gantsch vroom zijn / ende ook by avontuere haerder sommige anders niet en weten / dan dat sy met hare sake recht daer aen zijn : Segt lieve / hoe salmen die dan dry mael moeten vermanen ? die haer niet en schamen / niet alleene tegen Gods platte woort / maer ook tegen de aengeborene redelijke Wet der natueren te besondigen / met opsettige sinnen haers naesten vrouwe / dochter ofte maegt te schenden / in de openbare dronkene Herbergen ende ontugtige leelijke schant-huysen te loopen / inkoopen ofte verkoopen / ofte in eenige handelen anders moetwillige valscheyt te gebruyken / &c. Somma / dat alsulke lieden zijn / die alreede segge ick / om haer groote boosheyts wille / is 't dat sy haer anders niet en bekeeren / tot den eeuwigen dood van des Heeren eygen geeste ende woord al veroordeelt zijn / alsoo gehoort is.

Tit. 3. 30. Hebben niet alle sonden 3. vermaningen?

't Woude immer ook mijns bedunkens al te ongerijmden ding schijnen / wanneermen de sake met verstandige sinnen te recht nadenkt / datmen alsulke ontuchtige leelijke schant-drijvers (die alreede met Christus eygen sleutel van hem in den Hemel al gebonden zijn) noch met alsoo een dry vermaningen voor der affonderinge souden naloopen. Ende sy haer van de eerste / ende ook noch de tweede schoon al weygerden / datmense dan noch evenwel voor broeders in de gemeynte houden soude / tot op de derde reyse toe / lieten sy haer dan noch hooren / dat haer leet ware / souden sy onse broeders blijven / soo niet / soo soudemen haer als dan voor de Gemeynte uyt Godts Woordt verkondigen / dat sy geen gemeynschap meer aen Christum en hadden / maer verdoemde lieden na der schrift waren. Alle die van God geleert zijn / laet ick sonder alle suerdeeg van partye rechten / hoe alsoo een leere ende handel na des Heeren recht ende woort bestaen soude.

Dit soude meer spotten als straffen schijnen.

Ten vijfden is 't openbaer / alsoo veel ick in mijnder kleynheyt rechten kan / dat ook de heylige Paulus dat vijfde Capittel des eersten Briefs in alsoo een sin ende verstant / als hier verhaelt / aen die van Corinthen geschreven heeft : Want hy seyt / datse metten hoereerders / gierigen / afgoden-dienaers / dronken bolten / &c. Noch eten noch gemeynschap met haer hebben souden. Hoort niet van een eenige vermaninge / ik swijge dan van twee ofte dry. Maer seyt / dat een weynigh suerdeegs dat gantsche beslagh versuert. 't Welk ook sonder alle twijffel alsoo waer is : wat suer de vromen menighmael om alsulke leelijke lieden wille rieken moeten / die anders

1 Cor. 5. 5. Gal. 5. 9. Exod. 13. 4.

wel eenen aengenamen ende lustigen reuk by velen zijn souden / heeft ons 't werk (eylacen) meer als genoeg bewesen.

Ten sesden is 't openbaer / dat Paulus desen grond / ook niet alleen alsoo geleert / maer ook met een openbaer exempel aen den onreynen Corinther / die met sijn eygen stiefmoeder onbehoorlijk te huys sat / in der daet bewesen heeft. Want hy hem sonder eenige voorgaende vermaningen na sijn ongodlijke boose werck gerichtet / en met sijns Heeren geest en woort van de Gemeynte afgedaen heeft / den Duyvel overgelevert / oft toegeseyt / dien hy doch alreede met sijn onnatuerlijke leelijke onkuysheyt al vervallen was / op dat sijn onreyne schandelijcke vleesch / mits alsulck een aengewesen swaer oordeel ende groote beschaemtheyt door een oprechte waerachtige boete in sijn onbehoorlijcke schandelijke lusten moght bederven ofte ondergaen / ende sijn ziele salig werden in den dag des Heeren Jesu / is ook niet eer weder aengenomen / dan na een Jaer oft langer / soo de Historien melden / als sy alsoo een leetwesen aen hem sagen / dat sy vreesde / dat hy in al te grooten rouw moght versonken hebben.

1 Cor. 5. 4.

2 Cor. 2. 8.

Woude dat selve ook mijns bedunkens noch wel goet zijn / dat men alsulke openbare vleeschelijke vleckers ende grove grouwelaers / die soo overmate groote lasteringe over dat heylige woort / en een soo swaren droeffenisse over alle vromen met haer Godloose leelijcke schanden brengen / niet alsoo haest om een beklachtig schoon woort / oft belofte wille weder aen en neme / maer wel vlijtelijken in de vruchten haerder boeten eerstmael eenen tijt lang ondersochte. Want 'ten is niet altijd boete / als men schoon seyt : ick heb gesondigt : Maer een omgekeert / verandert / vroom / en nieuw herte / een gebroken / verslagen / ledig en rouwig gemoet / en daer uyt de bedroefde heete tranen de belijdende klagende mont. Een waerachtig afkeeren van 't quade / daermen in gelegen heeft. Een ernstige hertgrondelijke haet der sonden / en een onbestraffelijk Godsalig Christelijk leven / is de rechte boete die voor God gelt. Och leert doch beyde boete en sonde kennen / bidde ick u. Neemt 'er acht op.

Ick rade datmen toe sie eer men weder aennemet.

Siet mijn getrouwe broeders hier hebt gy nu mijn wichtigste Schriften / redenen en oorsaken / die my op dat aldermeeste bewegen dat ick dese sake in reynder Gods vreese wat dieper hebbe na gedacht. Segge wederom gelijk ick boven in de afsonderinge tusschen man en vrou alreede eenmael geseyt hebbe. Is 'er yemant onder den ganschen Hemel / hy zy ook hoe / wie / oft waer hy zy / die my met bestandiger Godlijker waerheyt leeren kan / dat een openbaer bekent hoereerder / overspeelder / dronkaert / &c. Hy zy dan heymelijk oft openbaer / alsoo lange noch een litmaet aen des Heeren Heylige Lichaem blijft / als hy niet metten twee oft dry vermaningen aengesproken ende versocht is. Merkt: oft dat des Heyligen Geests oordeelen van Paulo en alle de gantsche Schrift over alsulke doodlijke grouwelaers uytgesproken / op eenen gront oft conditie van een / twee oft dry vermaningen bevestigt zijn / ten tweeden merkt. Oft dat wy geen schande der lasteringe over den vromen bevreesen en derven / wanneerder maer alsoo een monds belofte om hem te beteren daer en is / ten derden merckt: Ofte dat wy door de macht der sleutelen mogen binnen houden / die God alreede selve met dat woord sijns waerheyts buyten ons geset heeft / ten vierden merkt: Ofte dat de gemeynte op 't ongewisse (ick meyne sonder een waerachtige blijkende boete) met Christus Heylige Geest ende woord rechten / ende alsoo wel de huychelaers als de rechtboetveerdige in alsoo eenen val als hier met toelatinge der Schrift aenhouden / en voor Christus broeders groeten magh / ten vijfden merkt: Ofte dat de selve Gemeynte ook Gods genade / barmhertigheyt / vrede / ende dat eeuwige leven yemanden met waerheyt en kracht der schrift verkondigen magh / die alreede met haren doodschuldigen boosen handel onder sijn ongenade / vloek / toorn ende straffe des eeuwigen doods staen / ten sesden merkt: Ofte dat niet den bedreven grouwel ofte sonde / van dat afdoen der Gemeynten de Sondaers in den dood brengt / ten sevenden merkt: Ofte ook dat niet den geest der genaden mits een oprecht geloove ende waerachtige boete soo voor God gelt / dan soomen de uytwendige conversatie in der gemeynte / den overtreder de belofte des levens medebrengt / &c / ten achtsten merckt: Soo begeeren wy hem van gantscher herten daer in te volgen / ende dat onse te veranderen ende af te staen.

Dese voorgesette articulen denkt na.

Maer kanmen alsulks niet doen / alsmen ook nimmermeer en kan / soo bidde ick allen den genen die over desen gront bemoeyet staen / datse haer doch den ydelen troosters ende den valschen Propheten niet gelijk en maken / die de handen der boosachtigen stercken / den want met valschen kalk plaesterden en leerden vrede / vrede / ende doch geen vrede daer en was / dan dat sy des Heeren oordeelen uyt de borste sijns Godlijken rechtveerdigheyts gevloten / ongebroken staen laten: De bedriegelijke kussens ende troost-peluwen den Godloosen onder haer hoofden ende armen weg scheuren. Christus heylige Wijnberg / Stad / Huys / Tempel / Lichaem / kerke / ofte gemeynte suyver ende reyn houden. Alsoo verre als 't mogelijk is / op dat gewisse bouwen / en alsoo de onboetveerdige ende vleeschelijke Sondaers metter Schrift totter boete wijsen / soo gehoort is. Handelt trouwelijk / denkt na ende leert wijsheyt.

Merckt, Je. 23. 14. Ezech. 13. 10. Jere. 8. 8.

Van de heymelijcke Sondaers die inwendig wederom van des Heeren Geest vermaent, en tot een oprecht berouw en waerachtige boete bekeert worden.

Dat sesde Capittel.

De volle wensch mijns herten is tot den Heere stadelijk / dat een yegelijck van ons allen / sijnen God alsoo vreese en kenne dat hy in den Geest ende waerheyt met David seggen magh: Waer sal ick henen gaen voor uwen Geest ende waer sal ik henen vlien voor u aengesichte? vare ick in den Hemel soo zijt gy daer / bedde ick my in der Hellen / siet soo zijt gy ook daer: Neme ick de vleugelen des dageraets ende blijve aen dat eynde van der zee / soo

soo sal my doch u hand daer leyden / ende u rechterhand my houden. Spreke ick: De duysternissen sullen my bedecken / soo sal oock den nacht licht om my zijn. Want de duysternisse oock niet duyster by u en is / ende de nacht lichtet als den dag / ende de duysternisse is als dat licht / want gy hebt mijn nieren in u gewelt / gy waert over my in moeders lichaem ook met Esaia: wee den genen die voor den Heere willen verholen zijn om haer voornemen in 't verborgen ende haer doen in 't duyster te houden / ende spreken: Wie siet ons? ofte wie kent ons? Merkt / hy seyt: Wee.

Ps. 139. 7.

Esa. 29. 15.

Uytverkoren broeders / neemt waer / niemant onder den gantschen Hemel en kander in eenigen hoek der gantscher werelt alsoo versteken worden / die niet van de vierstralende oogen des Heeren gesien / en van de grimmige hand sijnder straffe in sijn boosheyt gevonden en sal worden. Ja een dat alderminste gedachte en leyt in onse herten niet verborgen / dat niet naekt ende bloot en staet voor des Heeren oogen: waerschouwe daerom eenen yegelijken in 't gemeyn / dat gy u doch uyt alle uwe krachten voor de sonden wachten wilt / want sy geschieden dan heymelijk ofte openbaer / soo sy uyt geheelder herten niet geboet en worden moet de eeuwige dood haer deel ende loon zijn / dat mogen alle onachtsame ende stoute Sondaers wel bedenken.

Rom. 1. 32.
1 Cor. 6. 10.
Apoc. 21. 8.

Dit schrijve ick allen onsen lieven Broederen aldus tot een Christelijcke waerschouwinge / op dat gy des Heeren oordeelen / beyde in 't heymelijk ende openbaer van herten vreesen ende een geheelijk grondelijke mijdinge voor de sonde dragen soud. Want soo wie hier schoon van den menschen niet gestraft noch gesien en worden / soo en konnen wy evenwel Gods oogen en straffe niet ontgaen. Och dat wy alle dies verstant hadden.

Ja doch / soo het evenwel tot eeniger tijdt geschiede / dat hem yemant heymelijk in eenige vleeschelijke grouwel tegen sijnen God besondigde / daer voor hy ons door sijn sterke kracht alle wil bewaren / ende hem de geest der genaden Christi / die alleen de rechte boete in ons allen verwecken moet / wederom in sijnder herten aen grepe / ende met een oprechte boete beschenkte / daer af en hebben wy niet te oordeelen: Want het tusschen God ende hem staet. Want nademael het openbaer is / als dat wy onse gerechtigheyt ende saligheyt / de quytscheldinge onser sonden / voldoeninge / versoeninge / ende dat eeuwige leven / niet in den Ban / noch door den Ban / maer alleene in Christus gerechtigheyt / voorbidden / verdienste / dood / ende bloed soeken / ende ook hebben. Ende nu die twee eygentlijcke eynden waeromme de Ban van der Schrift bevolen is / geen recht noch plaetse aen hem hebben en konnen / dewijle ten eersten de sonde heymelijk is / ende daerom ook geen versueringe daer van volgen en kan. Ende ook ten tweeden sijn herte mits berouw wederom geslagen / in sijn leven nu boetveerdig is / en daerom ook geen beschaemtheyt om tot berouw te komen / meer aen hem noodig en is / soo en heeftmen oock over al geen bindende Sleutel Christi / noch eenig Godlijk bevel / daer mede men hem noch herder straffen / ofte voor de gemeynte binden ende beschamen kan. Denckt maer wat wy aenwijsen.

Waer des Bans oorsaken niet en zijn, daer en is oock geen Ban.

Hoe, ofte wat den rechten grond ende sin der spreucke Christi, Matth. 18. vers. 15. Is't dat u Broeder sondigt tegen u, &c.

Dat sevende Capittel.

Onse eenige ende eeuwige Hooge-priester ende Leeraer Christus Jesus heeft onse arme / gebreeckelijcke ende swacke aert sonder twijffel wel gekent / daer uyt (wanneermen hem selven niet met alle neerstigheyt waer en nemet) wel menighmael veel vergrijpingen tegen onse naesten herkomen / ende daerom ons aldus leert ende seyt: Is 't dat u broeder sondight tegen u / soo gaet henen / ende straft hem / tusschen hem ende u alleen. Hoort hy u / soo hebt gy uwen Broeder gewonnen. Hoort hy u niet / soo neemt 'er noch een ofte twee tot u / op dat alle saecke in den mond van twee ofte dry bestaet. Hoort hy die niet / soo segg'et de gemeynte aen / hoort hy oock de gemeynte niet / soo houdt hem als een Heyden ofte Tollenaer / &c. Waer op hem Petrus vraeghde: Hoe menigmael hy sijn broeder dan vergeven soude / of 't genoegh waer aen sevenmael? Christus antwoorde. Ick segge u / niet sevenmael / maer t'seventigmael sevenmael.

Dese woorden Christi leeren ten eersten openbaer / soo hem yemant uyt eenige roeckeloosigheydt / gebreckelijckheydt / onbedachtheydt / jonckheydt / ofte uyt eenige misverstandt / vergrijpelijcker wijse aen sijnen broeder besondighde / dat deselve hem als dan niet in sijnder herten daerom haten / noch oock niet met sijn vergrijpinge simuleren / maer uyt oprechter broederlijcker getrouwigheydt vermanen / ende alsoo in der liefden straffen sal / op dat sijn lieve Broeder niet wijder en vervalle noch en verderve / maer met alsulks te recht kome. Ende oock hy om sijnent wille / gelijck Moses seyt / geen schult en drage / is oock dat selve alsoo alder rechtgeloovigen aert ende salvinge / niemanden om eenige vergrijpinge aen haer geschiet / te haten / maer uyt herten gront daer na te dencken / datse de vergrijper onderwijsen / ende op den rechten wegh der liefden brengen mogen. Want een rechtveerdig Christen en kend geenen haet.

Matt. 18. 21.
Luc. 17. 3.

Lev. 19. 7.

RechteChristenen en haten niet.
Jac. 3. 10. en 4. 5.

Ten tweeden leeren sy / als dat de vergrijper de vermaninge sijns verongelijckten Broeders in der liefden opnemen / ende hem wederom van herten gront versoenen sal / gelijck hy ons oock noch op een ander plaetse leert / ende seydt: Als gy u gave tot den Altaer brengt / ende gedenckt dat u Broeder wat tegen u heeft / soo laet u gave voor den Altaer / gaet henen / ende versoent u eerst met uwen broeder.

Matth. 5. 23.

Is oock dat selve in gelijcker maten alsoo al der recht geloovigen aert ende salvinge die uyt dat heylige zaedt des vredes Goddelijck geboren worden / soo sy haer door eenige vergrijpinge aen haren Broeder besondigen / dat sy noch ruste noch vrede in haeren herten en vinden / also lange als sy hem niet wederomme in volder liefden gevredigt / en een hertgronde-

lijcke versoeninge in Christo Jesu sonder alle geveynstheyd met hem gemaeckt en hebben / want sy zijn een zaed en geslachte des vredes / kinderen des vredes / kinderen der liefden / die haer Christendom in der kracht bewijsen / en met der daet betuygen dat sy Godt kennen / maer die alsoo niet en doen / die hebben hier Christus eygen Woord dat haer richtet / want hoe wel dat de eerste vergrijpinge somtijds in hem selven noch soo geen eygentlijck werck des doots en is / soo maecktse evenwel den vergrijper / wanneer hy der liefde weynigh acht geeft middeler tijd also vreemt en vleeschelijk / dat hy om sijn ongeschicktheyds wille also een herde straffe dragen moet. Want 't is meer dan klaer / dat hy sijnen Broeder verongelijkt / de vermaninge sijnder liefden verstoot / tegen de Christelijke liefde handelt / de Gemeente Gods veracht / des Heeren Woordt verwerpt en dat hy liever in sijn vergrijpinge / door sijnen onbuygelijcken stijven sin onbeschuldigt blijven wil. Liever op den krommen wegh des onrechts wandelen wil / jae liever Christus rijk en volk verlaten wil / dan hy sijn halstercke stoute vleesch in desen deel verkleynen / en hem met sijnen lieven Broeder / daer aen hy gesondigt heeft / na des Heeren Woord in der liefden weder versoenen soude. Recht is Paulus Woord / Vleeschelijck gesint zijn / is de doodt / och doet 'er acht op.

Uyt een kleyn koornken der ongerechtigheyd, was 't wel een grooten boom vol met sonden en boosheyt. Rom. 8 6.

Ten derden / leeren sy: so de misgrijpende Broeder / sijns verongelijckten Broeders Broederlijke vermaninge uyt getrouwer herten aen hem geschiet / in gehoorsamer liefden opneemt / hem ootmoedelijk versoent / ende also weder van sijn vergrijpinge afstaet / dat hy als dan dat selvige niet meer aen hem gedencken maer van herten gront vergeven sal / soo hy ook schoon veel meer aen hem gesondigt hadde / als hy nu by avonturen wel gedaen heeft. Want gelijck als Godt ons alle onse sonden kleyn en groot vergeeft door Christum / also moeten wy ook onsen naesten alle sijn sonden kleyn ende groot / die hy tegen ons misdoet / vergeven in Christo. Ende en moeten / noch en mogen over al geenen haet noch wraeke aen ons houden / of hy hem al schoon nimmermeer en beterde / dat rechte voorbeelt van desen hebben wy aen Christum. En aen Stephanum sijn getuyge / alsoo is oock den goeden aert en salvinge van alle die / die uyt Godt geboren worden / dat sy hare zielen in lijdsaemheyt en vrede besitten / houden hare conscientie reyn ende onverdorven / haer gebed onverhindert / hare liefde ongebroken / haer geloove heylsaem en ongevalscht / en haer gemoet in der genaden vast en onverandert / men leve ook met haer hoemen leve. Die Christum in sijn waerheyt recht bekennen / mogen rechten dat wy voorgeven.

Col. 3. 13. Eph. 4. 31.

Lu. 23. Act. 7. 1 Ioan. 2. Deu. 20. 27.

Waer uyt dan t'samen met de deylinge deser selver spreucken meer als klaer is / hoe men dese drie vermaningen / eerst tusschen hem en u alleen / daer na voor getuygen / en ten derden voor de gemeente van Christo hier verhaelt / niet over alle ergerlijke vleeschelijke sonden in 't gemeene / daer over dat eeuwige oordeel en de dood staen / maer in de dagelijksche vergrijpinge tusschen Broeder en Broeder alleen verstaen moet. En dat om dese seven navolgende oorsaken. Ten eersten / dat hy seyt: Is 't dat u Broeder sondigt tegen u. Merkt dat hy seyt tegen u: en niet en seyt / tegen God. Want alle wat hy tegen u sondight dat moogt gy hem vergeven / alsoo verre als 't u aengaet: Maer niet dat tegen God van hem gesondigt wort. Och merket.

1 Reg. 2. 25.

Ten tweeden / dat hy seyt: Bestraft hem tusschen hem en u alleen / merkt: Hy seyt tusschen hen en u alleen. Ende dat een openbare misdaet of sonde / niet een heymelijke / maer een openbare bestraffinge toebehoort / hope ik dat sy / my alle wel sullen toestaen die des Heyligen Woords verstant hebben.

2 Cor. 5. 9. 2 Cor. 13. 10.

Ten derden / dat hy seyt / dat alle saken in de mond van twee of drie bestaen sal. Merkt / hy seyt van twee of drie. En dat een openbare overtredinge geen getuygen en behoeft / maer sijn eygen beschuldiger een getuyge is / is klaerder als den schoonen dagh is.

Ten vierden / dat hy seyt / so segget de Gemeente aen. Merkt / hy seyt de Gemeente aen. En dat men een openbare bekende schande den genen wilde aenseggen / die 't alreede wel wist een onnodig werk is / moeten sy my alle ja seggen / die slechts reden ende vernuft hebben.

Ten vijfden / dat hy ook in Luca seyt / soo uwe Broeder sevenmael des daegs aen u sondigde / merkt / hy seyt aen u sondigde / en dat hem yemand sevenmael des daegs (ick zwijge noch tseventig-mael-sevenmael) aen sijnen Broeder doodlijk besondigen soude / en doet geen waerachtig Christen / noch weyniger aen God. Och doet 'er acht op.

Lu. 17. 4.

Ten sesten / dat hy seyt: En sevenmael des daegs tot u quame ende seyde: Het berouwt my / merkt / dat hy seyt: En sevenmael des daegs tot u quame. En mijn vermoeden is / so yemand maer twee of driemael des Jaers (ick zwijge noch des daegs) tot ons quame / die alle reyse onse kisten of buydelen bestale / onsen Vrouwen / Dochteren / ofte Maegden schande aen leyden / en alle reyse seyde: Och Broeders het berouwt my / hoe haest soude hy hooren / dat hy een vertwijfelde boeve / en een Goddeloos stuk Schalks ware / noch andermael doet 'er acht op.

Ten sevenden / dat hy seyt: Soo sult gy hem dat vergeven. En de gantsche Schrift leert opentlijk / dat niemand de sonden (dat zijn de tien duysent ponden / die men den Koninck schuldig was) en kan vergeven / dan alleen Godt. Wy alleen maer de onnoosele hondert pennigen / die ons onse arme Broeder van sijn armoede schuldig is / gelijk ons des Heeren eygen platte Parabel in alle klaerheyt leert en mede brengt. Och neemt 'er acht op.

Mat. 6. 14. Mar. 2. 4. Lu. 5. 20. en 7. 47.

En siet / in alsoo een verstant blijft ons de Heylige Schrift heylsaem ende ongebrooken / gaet in haerder ordeninge recht voort / gebruykt in de vergrijpinge tusschen Broeder en Broeder voort afdoen / der vermaningen drie. Aen een Kettersch of Sectisch mensche / een of twee en aen een ergerlijck vleeschelijck sondaer / die alreede door 't Woord van God selve al geoordeelt is / geen / 1 Cor. 5. 2 Cor. 13. So gehoort is. Sonder alle suurdeegh / van partye / mits getrouwer liefden. Denkt na / wat des H. Woords grond is.

Mat. 18. 15. Tit. 3. 10.

Dat men met Davids sonde, boete ende vergevinge de waerheyt niet verkeeren maer recht na den grondt der Schrift verstaen moet.

Dat achtste Capittel.

HEt is openbaer / als dat de leelijcke vleeschelijke sonden / gelijk hoererye / overspel / en diergelijke meer / gemeenlijken door enckel verblindinge des herten / met voordachte sinnen / opset / consent / ende rijpen wille / uyt een onreyn / aengesteeken verhit vleesch der lusten herkomen / al hoe wel dat begin somwijlen niet dan een verrasschinge in hem en schijnt. Dat rechte exempel van alsulcks hebben wy aen David. Want hoewel hy een man nae Gods herte was / ende door kracht van sijn Geloove den grouwelijcken grooten Goliath / daer voor geheel Israël verschrikte ter neder sloeg / en dat geroofde schaep uyt der Leeuwen en Beeren mond rukte / soo wert hy noch evenwel door dat gesichte sijnder oogen in sijn vleesch alsoo gevangen / dat 'et hem tot een seer groote en grouwelijcke Sondaer maekte. Want soo haeste als hy de begeerlijkheydt bewilligde / werdt oock de sonde van hem gebaert / ende heeft hem sijn herte / dat te voren een woonstede ende Tempel van den Heyligen Geest was / also verblind ende versot / dat hy sonder alle schroomen van de eene doodlijke boosheyt tot de andere ginck. Ja dat hy ook niet eenmael so het schijnt / aen den Heere recht en gedachte / die hem uyt soo groote periculen geholpen / tot soo hooger eeren beroepen ende met een soo dieren Geest beschenkt hadde. Want doen hem van Bethseba gebootschapt werde / dat sy van hem zwanger was / soo sochte hy sijn grouwelijke daet schalkelijk te verbergen. Liet Uriam in alsoo eenen schijn uyt den velde halen / als of hy soo maer dat gelegh des Krijgs / van hem ondervragen en woude / vermaende hem t'weemael / dat hy in sijn Huys gaen soude / uyt wat oorsaecke hy dat dede / gist men wel. Daer na badt hy hem te gaste als of hy hem van herten meende op dat hy hem alsoo dronken maken / en so tot 'er vrouwe ingaen / Davids schande decken mocht: Daer en boven heeft hy oock noch doen hy sagh / dat alle sijn listige aenslagen met hem te vergeefs waren / den ongevalschten vroomen man eenen godloosen verradischen brief mede gegeven / dat hem Joab soude laten vechten / daer den strijt hertste viel / en also achter van hem af keeren op dat hy mogt geslagen worden.

1 Reg. 17. 49.

Davids groote sonde.

1 Reg. 11. 10. De een sonde spruyt uyt de ander.

En siet / also baerde in David de een Godloosheyt de andere / overmits hy den lust sijnder oogen consenteerde / ende die ontfangen zijnde ruymte gaf. Ja hy wort also in sijn ontsteken vleesch verblint / en der godloosheyt so eygen / dat hy oock na fortse des Wets / so hy dat halsgerichte / of Koninklijk Scepter selve niet gevoert en hadde / tweemael den Ban des doodes verdient hadde. Eerstmael dat hy een overspeelder wert / en ten andermael / dat hy schuldig aen 't onschuldig bloet wert.

In dese lasterlijke grouwelen gink hy stoutelijk voort alsoo lange de Propheet tot hem niet en quam / en hem met een gelijckenisse kloeckelijk achterhaelde / dat hy selve 't recht wijsede / dat hy een man des doodts ware. Maer als hy nu des Propheten woord hoorde / die hem met kracht in sijnder herten insprak / wert hy beroert / heeft Genade gesocht / is sonder eenige vertoeven met een gebroken rouwig herte tot God gegaen / heeft sijne groote schult bitterlijken beweent / en voor den Heere bekent / dat hy in hem gesondigt hadde. Bad en kermde seer weemoedelijk. O God seyde hy / weest my genadig na uw goedigheyt / en wischt uyt mijne sonden na uwe groote barmhertigheyt. Wasschet my reyn van mijn misdaet / en reynigt my uyt van mijn sonden. O God schept een reyn Herte in my / en geeft my eenen nieuwen en gewissen Geest. Verwerpt my niet van u aengesichte / en uwen Heyligen Geest en neemt niet van my / &c. waer door hy ook van den Propheet wederom vertroost worde die tot hem seyde / de Heere heeft uwe sonden van u genomen / gy en sult niet sterven / hy moeste evenwel noch een so herden straffe daer voordragen / want dat zweert / seyde Nathan / en sal van u huys niet aflaten eeuwelijk. Ongeluk sal u uyt u eygen Huys komen / en uwe wijven sullen beslapen worden aen der lichter Sonnen / &c. Om dat gy my veracht hebt / merket / hy seyt: om dat gy my veracht hebt.

Nathan vertrooste David niet op 't ongewisse, maer op 't gewisse. Ps. 51. 5.

2 Reg. 12. 10.

En siet / alsoo is Davids verroeckeloosinge volgende des tot een seer groote verachtinge sijns Gods / en tot een vervaerlijcke zware sonden in hem geworden. Recht is Jacobus Woord: Wanneer de begeerlijkheyt ontfangen heeft / soo baert sy de sonde / ende wanneer de sonde volbracht is / soo baert sy de dood.

Iac. 1.

Ook nu in het nieuwe wesen Christi also want dewijle wy nu de leelijke vleeschelijcke Overtreders / niet met vyer / steenen / ofte zweert / gelijk dat oprechte Israël de sijne dede / maer alleen met den ban des Woords straffen moeten / soo allen Gods-geleerden wel bekent is / so behooren wy ook nu die selvige met hare Godloose boose daet daer henen te wijsen / daerse de Schrift wijst / te weten / in den dood en toorn Gods / gelijck oock die Heylige Nathan / den Overspeeligen ende Bloedschuldigen David hier gedaen heeft / als gehoort is. En wanneer sy dan mits alsoo een verschrickelijck zwaer oordeel / haer met 'er Schrift / en na der Schrift door de affonderingen der Godvreesender in getrouwer lief den voorgehouden / door Gods Genade in haren herten geslagen / en alsoo wederom tot een oprechte boete met den boetveerdigen David beroert werden / jae dat men in alle hare woorden / wercken / en gantsche leven in der kracht en waerheyt opentlijken grijpen en speuren kan / dat haer de barmhertige Vader weder in Genaden opgenomen / met sijnen Geest beschenkt en de sonde van haer genomē heeft / als dan / en niet eer (verstaet 't wel wat ick segge) hebben wy ook dat selve Woord der beloften / daer mede wy haer wederom vertroosten / en des Heeren Genade verkondigen mogen / te weten: De Heere heeft uwe sonden weg genomen / gy en sult niet sterven / uwe sonden zijn u vergeven / gaet in vreden / en dierge-

Niet in woorden, maer in der kracht staet het Rijke Gods.

gelijke troost-spreuken meer: Want dat een waerachtig oprecht boetveerdige van God of den menschen soude ongetroost konnen blijven is onmogelijck. Och denkt na wat men aenwijst.

En siet / also behooren wy de Schrift recht te snijden / op dat wy de sonde / boete / en vergevinge Davids niet met de roekeloose blinde Wereld tot also een verkeerden en ruymen eynde trecken / dat wy de ergerlijcke vleeschelijcke Sondaers / te weten / de gevallene Gods / so maer om een bloote belofte wille voor onse lieve Broeders houden souden. Maer so een beteringe en boete begeeren wy aen haer te sien / dat den Geest der Gemeenten een genoegen daer aen hebben kan. Want wy en moeten 't niet op dat ongewisse met der wereld / maer op dat gewisse met Nathan troosten en bouwen so wy anders de Sondaers niet met leugenen troetelen / ende des Heeren oordeelen gantsch verkleynen willen / so gehoort is.

Van Petrus onbedachten val, ende onversuymelijcken opstel.

Dat negende Capittel.

HErtgrondelijcke Broeders nemet waer / gelijck wy aengewesen hebben / dat de leelijke vleeschelijke sonden gemeenlijk uyt een aengesteecken vleesch der lusten herkomen. Also kan 't ook wel geschieden / dat 'er sommige sonden niet met voorbedachte wille / maer uyt roeckeloosser overrasschinge of misgrijpinge vallender wijse geschieden: Dat rechte exempel van desen hebben wy aen Petrum / want doen de Heere tot hem seyde Symon / Symon / sie / de Duyvel heeft uwer begeert / dat hy u als terwe siften mogte / maer ick heb voor u gebeden / dat u Geloove niet ontbreeken en soude. Ende wanneer gy dan wederom bekeert zijt / soo sterket oock u Broeders. Antwoorde hy uyt volder herten / en seyde: Soo sy u ook alle verlieten / sal ick u evenwel nimmermeer verlaten : ik ben met u bereyd in gevanckenisse en in den dood te gaen / ja mijn leven voor u te laten.

Petrus vrymoedigheyd.
Mat.26.32.
Mar.14.29.
Lu.21.33.

Petrus woudet al met sijnen Meester wagen / so hy meende / en so haest hy daer alleene stont / en konde hy niet een eenige vrage van een arm onnoosel Maget dragen. Hy versaekte Christum openbaer / daer mede hy den self den avond noch geseyt hadde / dat hy sterven woude. Ja hy worde also ontset en bevreest / dat hy ook aenvink hem selven te vervloeken en zwoer dat hy Cristum niet en kende.

Petrus ongehoopten val.

Mat.26.68.
Mar.14.65.
Lu.22.55.
Iu.18.17

O God / daer lag nu de vrymoedige stonte Petrus / de harde vaste steen vermorselt. Ende hoe wel hy nu een weynig te voren van den Hemelschen Vader selve geleerdt was / en van Christo sijn beminde Soone met de belofte der Hemelsche sleutelen vereert / soo konde hy evenwel niet also een kleenen scheut van een so broosschen pijl in sijnen schilt verdragen. Siet alsoo een gantsch nietig / arm ellendig / kranck / en onvermoedig (bysonder in also eenen grooten noot) is een mensche / die niet van Gods Geest versterkt en wort. Maer wat was 't? Petrus moeste aen hem selven leeren / wat hy is / die op sijn eygen krachten bouwet ende niet met volder Gods vreese alleen op Christum en sijn Genade en staet. Moeste ook daer beneffens weten / hoe barmhertig en medelijdigh hy over sijn arme gevallene Broeder zijn soude / die hem wederom van herten grond bekeerde / en sonder alle huychelie uyt sijn val opstonde.

Mat. 16.

Petrus val diende hem al ten besten.

Ick meene immer / dat dit wel met rechte een overhaestinge of verrassinge hier met Petro heeten magh. Want een eenig gedachte en was 'er te voren in sijn herte niet geweest dat hy sijnen Heere en Saligmaker alsoo versaken woude. Is ook van stonden aen van sijnen val opgestaen / is uytgegaen / heeft bitterlijk geweent / ende is ten derden dage wederomme van des Heeren Heyligen Engel met den Euangelio vertroost.

Lu.22.62.
Mat.16.7.
Petrus waerachtige boete.

Neemt 't waer / dus leert Paulus: Lieve Broeders / soo daer een mensche van eenigen gebreecken ergens overrast worde / (merkt / hy seyt overrast worde) soo helpt hem weder te rechte (noch eenmael merkt) met eenen sachtmoedigen Geest / (ten derdenmael merkt /) gy die Geestelijcken zijt (ten vierdenmael merkt /) ende siet op u selven / (ten vijfdenmael merkt) dat gy ook niet versocht en werdet (noch ten sestenmael merket.)

Gal.6.3.

Uytverkorene Broeders in den Heere / wil dan uwe alder liefden hier met dese woorden Pauli en de val Petri uyt herten grond gebeden en in Christo Jesu getrouwelijk vermaent hebben / dat gy doch alle wegen een recht bescheyden onderscheyt mits den Geest der wijsheyd tusschen vallen en liggen maken wilt. Want wie in eenige sonden / daer op de eeuwige dood staet / liggen gaet / heeft alreede de Schrift / die hem richtet / maer die onversiens daer in valt / daer van seydt de Propheet: Wie is 't die gevallen is / en die niet geerne weder op en stonde. En Paulus: brengt hem weder te rechte / so gehoort is. Is daerom wel nutsalig en billijk / dat wy ons doch in rechter maten (ick segge in rechten maten) voor sien / dat wy also een arm verroekeloosde Sondaer / en die soo geerne weder uyt den dreck sijns bedroefden valsch soude geholpen zijn / niet al te onweerdiglijcken daer noch al dieper in en drucken / maer in Christelijker sachtmoedigheyd de hand onser liefde lange / uyt sijn vuylnis weder opheffen / en hem sijnen last helpen dragen / alsoo vele als in ons is / en onse conscientie met 'et Woord toelaten en lijden kan / och doet daer acht op.

In den drek der sonden willens te gaen liggen of onwillens daer in te vallen, is wijd verscheyden.
Rom.1.32.
Gal.5.21.
Eph.5.5.
2Tes.1.8.
Ap.21.8.
Ier.8.1.

Vaert niet al te strenge in also een ongeval / op dat gy oock niet versocht en wort / soo Paulus seyt. Onse hooge en Heylige Petrus / laet u vermaner zijn / op dat gy u door uwen stouten sin selve niet en verlieset / want alle die daer meenen wat te zijn / en evenwel niet en zijn / zijn bedriegers van haer eygen zielen: somma / die daer staen / sien wel toe dat sy niet en vallen / want de vangstricken zijn meer dan men tellen kan / diese recht ontgaen sullen / moeten afgestorvene / wedergeborene / ende waerachtige Christenen zijn / die haer altijd aen 't gebed houden / op alle haer wegen acht hebben / vlijtiglijcken waecken / ende haer van des Heeren Heylige Geest regeeren ende ley-

Gal.6.5.
1Cor.10.12.

leyden laten / of sy leggen onder dat net des doods alreede al beslagen / och laet 't ons nadenken.

Dat men door ons eygen gebreken leere barmhertigheyt doen, met 't woort is hier mijn vermanen.

Een yegelijk ondersoeke sijn eygen wegen recht / of hy noyt sijn leefdage in den tijd sijnder bekeeringe voor sijnen Godt gevallen en tot een gescheurt vat voor hem geworden en is. Wie hem derf laten duncken dat 't et neen zy / die werpe den eersten steen / wie 't oock ja bevint / die sterke met Petro sijn arme broeder / die noch by avontuuren niet op de helfte also leelijken gevallenen is/als hy.

Nademael 't dan segge ick openbaer is/als dat vallen / ende liggen gaen / roeckelooselijk vergrijpen / ende met bedachte sinnen sondigen / niet eenderley en is / soo gehoort is / so wil ik ook alsoo een sonde / daer over des Heeren volk bekommert ende bedroeft is / wanneer daer eenige voorvalt / den Geest / Salvinge / bescheydentheyd / Godes vreese / en de liefde der Gemeenten / om met wijsheyd in te sien / heymstellen. Soo het voor een Banweerdig liggen gaen / van haer wort aengesien/ soo laet sy 't rechten / alsoo de Schrift leert/so niet / dan dat sy 't voor een daeglijksche overhaestinge / verrasschinge / of val aensien / dat sy den selven Sondaer of Overtreder/ dat met eenen sachtmoedigen / medelijdigen Geest mits de liefde weder willen te rechte helpen / is met onse getrouwe Apostel / Vader / Leeraer / en Voorganger Paulo / aen allen vroomen mijn vermanen. Vol Geestes en krachts is 't Woord / siet op u selven / dat gy ook niet versocht en wort.

Hoe men de Spreucke Jac. 5. vers 20. So yemand onder u wort dwalende van der waerheyt, &c. Recht nae de Schrift verstaen sal.

Dat tiende Capittel.

TEn eersten / leert ons de redelijcke Wet der Natuere krachtiglijk / so men eenigen brand aen sijns naesten huys of goed sage. Hem krank of gebreeckelijck aen sijn lichaem / vrouwe / kinderen of vee sage / &c. dat men hem dan in sijn ongeval geern helpen / en sijn handt in der nood rijken soude.

Ex. 23.4. Deu. 32.1.

Ten tweeden/leert ook Moses/so men sijns Broederen ossen of schapen dwalen sage / dat men hem daer dan niet van af keeren / maer sijn Broeder weder toebrengen/ of hem ten besten in sijn Huys bewaren sal.

Ten derden / leert oock Christus / soo een 100 Schapen hadde / ende een van de selfde worden dwalende / dat hy dan de 99. op den bergen / of in de woestijne verlaet ende soeckt weder dat verloren is.

Mat 18.12. Lu. 15. 4.

Gemerkt dan / dat ons de redelijke Wet der natueren / Moses en Christus een alsoo grooten bescheydenheyd en liefde niet alleene aen de menschen / maer ook aen goed ende beesten leeren. Billijk is 't immer dan/ dat wy/ die uyt dat Heylige zaed der liefden geboren worden/ de zielen van onsen naesten in getrouwer liefde weder soeken/ welker voeten wy nu sien/dat op den wegh der sonden recht nae den dood toe dwalen / gelijk Jacobus seyt : Lieve Broeders/ so yemand onder u wort dwalende van der waerheyd / en yemand bekeert hem / die sal weten/dat wie den sondaer bekeert heeft van de dwalinge sijns weegs / dat die een ziele van den dood geholpen heeft / en sal bedecken de veelheyt der sonden.

Ja. 5.20.

Hier woude ick nu allen vromen herten om Jesus wille wel gebeden hebben / dat sy doch onwetende dwalen / en williglijk verbijsteren : In den dood liggen / en nae den dood toegaen / recht van malkanderen scheyden willen / op dat sy de verhaelde spreucke Jacobi schriftmatig van malkanderen deylen / en niet tot eenigen valschen troost ofte steuninge der lichtveerdigen verbijsterde sondaren leeren of uytleggen. Want het is (seg ick) meer als klaer / dat sy van de gansche Schrift in den doodt alreede al gerichtet zijn / so menigmael gehoort is / maer so daer eenig van onses Vaders kleyne / te weten van Christus schapen na den dood toe dwaelde/dat hy sijn oor nae een valsche leere met schoone woorden opgepronkt begost te keeren/liet hem al weder met der tijd door de boose lusten sijns vleeschs van der waerheyt afvoeren/begost sijnen voet op den ruymen weg te setten/ neygde sijn herte allenskens al weder tot 'er gierigheyd / tot pronk of prael / &c. Woude ook wel by wijlen sijns naesten Huys/ Vrouwe/Dochter / Maget/ of ook dat lichtveerdige ydele geselschap veel versoeken / worde in sijn Geloove kout en flauwe / onlustig tot 'er waerheydt / dwaelde alrede jammerlijken/meende evenwel/ dat hy op den rechten weg ginge dat men alsodanige dwalende niet en moet laten verloren gaen / maer dat mense uyt alle onse krachten en na alle onse vermogen weder soecken sal / niet met een of twee vermaningen alleene / gelijk men eenen Sectischen doet. Noch ook niet alleene met drie/gelijk men in de vergrijpinge / tusschen Broeder en Broeder doet/ maer met also vele/als dan de Heere Genade en Geest geeft. Tot dat sy haer in allen dingen na der waerheyd recht schicken / van haer dwalen aflaten ende weder op den rechten weg komen / of dat sy tot verscheurende / bijtende Honden / of onreyne dreckige Swijnen worden. Leeren alle wedergeborene Christenen beyde Salvinge ende Schrift wel. Ja mijn Broeders / wie alsoo een arm dwalende Sondaer weder met der waerheyd vinden/ van den weg sijnder dwalinge bekeeren / en alsoo tot Christus kudde brengen kan / die helpt sijn ziele van der dood / daer na dat hy toe dwaelde / en dekt de veelheyd der sonden / daer mede hy (eylacen) alreede al te veel besmet was / so gehoort is.

Merkt wat hier geseyt wort.

Mat. 18. Hoveerdige stoute verachters en zijn geen kleyne.

Tit. 3.10. Mat. 18.15.

Maer voor wien / voor de mensche / ofte voor God? Niet voor de mensche / dan voor God. Want dat men 't gene / dat van den menschen gesien wort / en voor den menschen geschied gelijk openbare blijckende vrouwen schenden/hoerderye/doodslagen/openbare sienlijke afgoderye / volsuypen / &c. voor de menschen soude konnen toedecken / is onmogelijk. Aarons Afgoderye met het gulden kalf/ Davids mishandelinge met Uria en Betsaba / en Petrus versakinge zijn dies getuygen. Want hoewel dat hare sonden door hare oprechte ongevalste boete voor God al gedekt waren/ soo

Hier leert kennen, voor wie de openbare sonden der boetveerdigen gedekt worden.

soo heeftse noch evenwel de heylige Geest der liefden selve de gantsche wijde Werelt tot een openbare waerschouwinge / voor de sonden / ende hert-grondelijke aenwijsinge sijnder genaden over alle recht boetveerdigen / voor gestelt / soomen opentlijken speuren ende sien magh.

Exod. 3. 1. Deut. 9. 12. 2 Reg. 11. en 10. 12. 9. Mat. 26. 68. Marc. 14. 65. Luc. 22. 55. Joh. 18. 17. Psal. 32.

Ende siet / van alsoo een deksel voor Godt betuygt oock de heylige David selve / ende seyt / Salig is die / die sijn overtredingen vergeven zijn / ende dien de sonde gedekt is. Salig is de Mensche / dien de HEERE geen misdaet toe en rekent.

Wil dan alle Godts-geleerden mitsdesen laten nadenken / ofte niet dese aengetogene spreucken Jacobi in alsoo een verstant als hier verklaert / heylsaem ende reyn staet / want de banweerdige worden afgedaen / de dwalende wedergesocht / de liefde gaet in haren vollen swange / de boetveerdige worden van der doot geholpen / hare sonden beyde heymelijk ofte openbaer voor God toegedekt / ende gaet alles na der schrift recht voort / soo gy sien meugt. In getrouwer liefden nemet waer wat des heyligen woorts sin is.

Geestelijk moetmen zijn, soo men der Schrift sin vinden wil.

Hoemen dat laetste van het twaelfste, ende dat begin van 't dertienden Capittels des tweeden briefs totten Corinthen verstaen sal.

Dat elfde Capittel.

Wy bevinden uyt Paulus eygen Brieven / aen die van Corinthen opentlijk / als datter ten eersten seer veel twistige ofte partijsche noch onder haer geweest zijn / daer af de sommige roemden dat sy Cephisch / de andere dat sy Paulisch / de derde dat sy Apollisch waren. Waer over Paulus haer liefflijken bestraft / ende om eenig in Christo te zijn / vaderlijk vermaent heeft / schrijft ook in 't elfde Capittel des selfden Briefs: Wanneer gy by malkanderen komt / hoore ick dat partyen by u zijn gelooft / ook sommiger maten waer te zijn. Want daer moeten secten by u zijn / op dat de oprechtige onder u openbaer worden. Waren ook onder haer / die de verrijsenisse der dooden wedersprakken / daeromme hy ook vreesde / soo wanneer hy quame dat hy haer dan niet vinden en soude / als hy wilde / noch sy hem ook niet / als sy wilden / want hem leet was / dat hy meer twist als eenigheyt / meer nijdt als liefde / meer gramschap als sachtmoedigheyt / meer kijven als vrede / meer ooren blasinge als bestraffinge der boosheyt / meer opgeblasenheyt als ootmoedigheyt / ende meer beroerte als stilheyt by velen vinden soude / gelijk het ook gemeynlijken plagh toe te gaen / daer de hooge ende stoute van herten / die den afgestorvenen vreedsaligen ende ootmoedigen Geest Christi niet en kennen / noch weyniger hebben / in hoogen aensien sweven / ende by de eenvoudige (die meer op geypronkte woorden / als op geest ende kracht acht hebben) authoriteyt ofte gehoor krijgen. In oprechter ongevalschter liefden / sonder alle partye door opentlijcke bevindinge schrijve ick dit / O God / gont ons allen doch genade / dat wy 't sien konnen.

Vele twistige by den Corinthers.

1 Cor. 1. 10. en 3. 3.

1 Cor. 15. 29. 2 Cor. 12. 20.

Ten tweeden bevinden wy / hoe datter ook noch onboetveerdige / gelijck eygensoekelijke / gierige / pleyters / Hoereerders / ontuchtige onder haer geweest zijn / waeromme hy ook vreesde / soo wanneer hy quame / dat hy dan wederom groote droefheyt over vele hebben soude / die te voren alreede al gesondight / ende noch geen boete van de onreynigheydt / hoerderye / ende ontucht van haer bedreven / gedaen en hadden. Want het is openbaer / dat de hoerderye op die tijdt noch by den Heydenen soo gemeyn was / datse ook de heylige Apostelen den Broederen uyt den Heydenen door een gemeyn Concilium mede moesten afschrijven / ende harde met der Leere straffen.

1 Cor. 6. 7. Ook onboetveerdige by den Corinthen. 2 Cor. 12. 8.

Waer uyt men dan met vollen handen tasten moet / dewijle sy tot dier tijd noch soo geheel weynig schouwinge een part (segge ick) voor der hoerderye hadden / ende de oneenigheyt ook mede by haer noch soo groot was / soo verhaelt is / dat sy de Apostolische leere van den Ban niet al te vlijtig en hebben waer genomen / gelijkmen dat uyt Paulus eygen Woorden ende bestraffinge te weten / Gy zijt opgeblasen geweest / &c lichtelijke speuren ende verstaen kan.

Act. 15. 29. Rom. 1. 32. 1 Cor. 5. 3. en 6. 10. en 7. 11. Gal. 5. 21. Eph. 5. 5. Col. 3. 5. 1 Tes. 1. 8.

1 Cor. 5. 2.

Aengesien het dan openbaer was / als dat sy dat soete ende suerdeeg door haer achteloose ongehoorsaemheyt alsoo onder malkanderen lieten gaen / als 't blijckt / soo heeftse de getrouwe man Gods daer over met harde scherpe woorden aengetast / ende geseyt: Kome ick ten derdenmael tot u / mercket / soo sal alle saecke in den mondt van twee ofte dry bestaen / merket / Ick hebt u te voren al geseyt / merket / ende segget u noch ten anderenmael te voren recht als tegenwoordigh / merket / ende schrijft nu in mijn afwesen / noch merket / die te voren gesondigt hebben / Ende allen den anderen (merket op dit woort / ende allen den anderen / te weten / die te voren alsoo lange niet gesondigt en hebben / gelijck de andere doch evenwel ook mishandelt / ende in sonden gevallen zijn) wanneer ick andermael kome / en sal ick niet sparen. Och neemt 'er acht op.

2 Cor. 13. 1.

Ick meyne immer dat dese harde woorden Pauli klaer genoeg betuygen / dat sy tot dier tijdt / dewijle sy (segge ick) alsulke onreyne vuyle vlecken / gelijck hoereerders / ontuchtige / ende ook Sectische / &c. noch mede by haer toe lieten / sijn schrijven vanden Ban weynigh acht gehad hebben / want het is meer dan klaer / soo anders de Historien recht wijsen / als dat 'er wel sommige Jaren henen geloopen zijn / eer Paulus de laetste reyse tot haer gedaen heeft. Ende dat sy dan alsulke leelijke bekenden grouwelaers / ende ergerlijke schandrijvers alsoo lange Jaren by Paulus bewillinge souden aengehouden hebben / is immer met vollen arme wel te grijpen / dat 'et tegen het bescheyt van allen schrift / Ja sonder eenigen gront / kracht en voet is. Och laet 'et ons nadenken.

Niemant en make doch Paulum tot een voorsprake der ontuchtigen.

Is dan uyt allen desen openbaer / dewijle hy nu alsoodanige leelijke schanden / gelijck hoerderye / onreynigheyt / tweedracht / &c. beyde met mont ende Schriften dikwils hart aen haer gestraft / ende op den Ban gewesen hadde / soo verhaelt is / ende sy noch evenwel daer en boven alsoo een leelijk / stinkende suerdeeg

1 Cor. 5. 4.

deeg tot een soo grooten verkleyninge des Heyligen Godlijken Woords / en oneere der Gemeenten onafgesondert (segge ik andermael) by haer toelieten / dat hy haer hier in dese selfde Capittelen sijn uyterste meeninge met dese woorden aengeschreven en verklaert heeft / als dat hy alle die / die nu alreede te voren also gesondigt hadden / ende geen boete daer van gedaen en was / en oock mede allen den anderen / verstaet / die nu te voren also lange niet gesondigt en hadden / doch evenwel ook schult hadden / wanneer hy noch eenmael tot haer quame en dan eenigen van desen of die / met een / twee / of drie getuygen bewijselijck / in eenige Godloosigheydt bevonde / dat hy den selfden dan niet sparen en wilde: och doe'er acht op.

Wanneer men de woorden en alle het andere recht insiet, so is de rechte sin algevonden.

1Cor,13 3.

Voorder is't openbaer / hoe dat hy dese sijn bestraffinge oock niet in't verborgen tot desen of tot die / tusschen hem en haer alleen / maer in eenen gemeenen Brief tot de geheele Gemeente / om haer ongehoorsaemheyd daer mede te bestraffen / opentlijk geschreven heeft / gelijck wy oock onweerdigh in onser maten doen / wanneer wy by wijlen ergens schrijven / of soo des Heeren Woord leeren. Is oock daer beneffens een eenige letter van hem niet beroert / om eens / twee of driemael te vermanen / maer met goede platte woorden in't gemeen gewaerschout / wanneer hy quame / dat hy dan die selfde hare verdiende beschaemtheyt en straffe dragen laten wilde / als gehoort is. Onbeweeglijck en vast is sijn Woordt / met den hoereerders of gierigen / of Afgodendienaers / &c. en sult gy u niet vermengen / met haer niet eeten: och denckt na wat des Schrifts grond is.

Niet der Corinther ongehoorsaemheyt, maer der Schrifts aenwijsinge moet onse grond zijn. 1Cor.5.

Dat wy Christus oordeelen onbestaffelijck na der Schrift voeren, ende sijn Sleutelen recht gebruycken moeten.

Dat twaelfde Capittel.

Uytverkorene Broeders in den Heere / so ick dan alsoo gantsch vele vergrijpingen en onverstants by menigen tot mijnen tijden in desen deel bevonden hebbe: Daer van (so veel ick in mijnder kleynheydt rechten kan) een part al te hart / en een part ook te sachte geloopen zijn / daer mede ook by onser sommige (eylacen) geen kleyne treurigheyd dikwils gemaekt is. En ick nu mijn alderinnerlijkste verklaringe van den rechten Apostolischen Ban in ongevalster reynder liefden sonder alle partye getrouwelijcken hier gedaen hebbe / so drijft my ook nu voortaen de selfde liefde / om hier een weynig ook van den sleutelen en haer behoorlijke gebruyk / (dewijle sy ook tot den ban gehoorig zijn) mede aen te teekenen: Op dat'er niemand door onverstant bedrogen met Antichristo vermetelijck in Christus stoel sitten en gae. Niemand sijn eygen goeddunckten / sin en voornemen / maer sijns Heeren Christi en der Heyliger Apostelen ordeninge / leere / ende bevel sonder alle vleesch / partye / en eygen wijsheyt in desen deel volge en voldoe: Op dat hy niet en verwerpe / dien God door sijn Genade salig maeckt / en ook niet salig en maeke dien hy door sijn rechtveerdigheyd verwerpt: want hem behoort alleen dat recht van binden en ontbinden / so men wel beneden wyder hooren sal: daeromme denckt na wat wy aenwijsen.

Moeten dan ten eersten aenmerken / als dat dese Hemelsche sleutelen twee zyn / te weten / den sleutel der bindinge / en den sleutel der ontbindinge / gelijk de Heere tot Petrum seyde: Ik wil u geven de sleutelen des Hemelrijks / ende alle wat gy op aerden binden sult / dat sal in den Hemel ook gebonden zijn. En alle wat gy op Aerden ontbinden sult dat sal in den Hemel ook ontbonden zijn: sprack andermael tot sijnen Jongeren al gelijk / na dat hy van den dood verresen was: Ontfangt den Heyligen Geest / wien gy de sonden vergeeft / dien zijnse vergeven / ende wien gy se behoudt dien zyn sy behouden.

Christus sleutelen nochtans een gebiedende Woord in de kracht. Mat.16. Ioa.20.

Ten tweeden / moet men aenmerken / hoe dat de sleutel der bindinge anders niet en is / dan dat Woord der rechtveerdigheyd Gods / de aenwijsende / eysschende / dreygende / verschrickende en verdoemde Wet des Heeren / daer mede sy alle onder den vloek / sonde / dood en toorne Gods besloten worden / die Christum / den eenigen ende eeuwigen middel der Genaden / door het Geloove niet aen en nemen / sijn stemme niet en hooren ende sijnen Heyligen wille niet en volgen / noch gehoorsaem en zijn.

Hier tegen dat de sleutel der ontbindinge dat vreugden rijke lieflijke Woord der Genaden is / dat quijtschenkende / vertroostende en ontbindende Euangelium des vredes / daer mede sy alle van den selfden vloek / sonde / dood en toorne Gods ontsloten worden / die Christum in sijn Woord met een vast betrouwen op sijn onschuldige bloed en dood / met een wedergeboren / nieuw / omgekeert / vrymoedig / vrolijk / ende geloovig herte in der kracht aennemen / hem vreesen / lief hebben / hooren / volgen en gehoorsaem zijn.

Act.4.19. Mar.16.16. Ioa.3.18.

Deu.18.17. Act.3.22. en 7.37. Mar.16.14. Ioa.3.29. en 6.68. en 7.38. En in veel andre Capitelen meer.

Ten derden / moet men aenmerken / als dat dese bindende sleutel Christus dienaers en sijn volk daer toe gegeven is / dat sy alle aertsche / vleeschelijke / versteende / ende onboetveerdige herten / hare groote sonde / ongerechtigheyd / blindheyd en boosheyd / daer toe ook Gods rechtveerdigen toorn / oordeel / straffe / helle ende eeuwigen dood daer mede in kracht des Geests voordragen / ende haer also voor God verpletten / verschricken / verootmoedigen / malen / rouwig / weemoedigh / droevig van herten / en kleyn in haer eygen oogen maken sullen. Waerom sy oock in haer virtuyt by een roede van eenen sterken Drijver / by eenen harden hamer / by den Noorden wind / by een droevig singen / ende by eenen suyverenden reynigenden Wijn vergeleecken wort.

Can.4.16. Mat.11.17. Lu.10.34.

Hier en tegen dat de sleutel der ontbindinge daer toe gegeven is / dat dese selfde Dienaers ende volck Christi alsulke voorberoerde / geslagene / gequerste / bekommerde / weemoedige / treurige / ende gemaelde herten / die nu midts de kracht van den eersten sleutel hare diepe doodlijke wonden / gebreeken en zeeren voelen ende sien konnen / daer mede tot de Geestelijcke Kooperen Slange / tot

Nu.21.9. Ioa.3.14. Rom.3.25. Sac.13.1.

den troon der genaden. Tot de opene fonteyne Davids / ende tot de barmhertige / medelijdige Hooge-priester onses eenigen ende eeuwigen Soen-offers Christum Jesum wijsen / ende alsoo van hare periculoose boose quetsueren / stramen ende der helscher Slangen beete meesteren ende heelen sullen. Waeromme sy oock in haer virtuyt by dat troostelijke olyven blad der duyven Noahs / by de salve uyt Gilead / by de stemme eens Tortelduyfs / by den zuyden wind / by een vrolijk pijpen / en by een sachtmaeckende soete Olye geleecken wort.

Gen. 8. 11. Jer. 8. 19. Can. 3. 12. Can. 4. 16. Mat. 11. 17. Luc. 10. 34.

Ten vierden moet men aenmerken / als dat dese sleutelen van den Hemel ons gegeven zijn / ende dat van die / daer Hemel / Aerde ende de Zee met allen haer gantschen volheyt door geschapen zijn / des almachtigen Vaders / Almachtige eeuwige kracht / woort ende wijsheyt / de Koning alder eeren / onse eenige ende eeuwige Verlosser / Voorbidder / Bruydegom / Propheet ende leeraer Christus Jesus. Waerom wy ons oock in desen deel des Bans wel met sitteren ende beven mogen voorsien / dat wy se / niet uyt vleesch ende bloed / haet ofte liefde / gonst ofte ongonst / vyantschap ofte vriendschap / twist ofte partye / maer in volder Godsvreese recht als onses Saligmakers eygen ernstige ende Hemelsche bevel / woord en wille in een oprechte ende goede conscientie sonder alle aensien van persoonen voeren en voorstaen. Want het ongetwijffelt diere sleutelen zijn / dewijle sy ons van den Hemel gegeven / ende van alsoo weerden vriend geschonken zijn. Och laet 'et u geseyt zijn.

Joa. 1. 16. Col. 1. 19. Christus geeft de sleutelen. Mat. 16. 19. Joh. 20. 23.

Ten vijfden moetmen aenmerken / hoe dat dese sleutelen niemant anders geschonken en zijn dan die van den heyligen Geest gesalft zijn / gelijk Christus seyd: Ontfangt den Heyligen Geest / &c. Waer uyt meer als klaer is / dat 'et een geloovig / waerachtig / boetveerdig / afgestorven / nuchteren / kuysch / ootmoedig / gerechtig / lieflijk / gehoorsamig / Godvruchtig / vreedsamig / ende geestelijk volk zijn moet / (merkt) een wedergeboren volk / die op de stoelen der gerechtigheyt met de heyligen Apostelen sitten. Des Heeren gerechtige oordeelen over alle halsterke boose Sondaers / met haer uytspreken / ende de ongeloovige / onboetveerdige / aertschgesinde / dronkene / overspelige / hoerachtige / onkuysche / hooveerdige / stoute / ongerechtige / verkeerde / ongehoorsamige / twistige ofte vleeschelijke Sondaers met des Heeren Geest ende woort leeren / vermanen / bestraffen / afdoen / ende in rechter kracht rechten ofte binden sal. Want 't is meer dan klaer / dat een vleeschelijk mensch niet van Gods Geest vernemen en kan. Maer die Geestelijk zijn / ondersoeken alle dingen recht / oordeelen alle dingen recht / ende worden van niemanden geoordeelt. Ja mijn Broeders onmogelijk is 't / dat de eene vleesschelijcke den anderen / ofte de eene schuldige twist-maecker den anderen recht door Christus Geest onderwijsen / leeren / vermanen / bestraffen / ofte met de kracht van sijn woord / van sijn Gemeynte recht na Godts wille doen kan: Want hare vruchten getuygen openbaer / dat die eene niet weyniger als die ander / noch onbaetveerdigh buyten Christus Geest / aert / ende natuere alle beyde in den vloeck ende dood staen.

Joh. 20. 22. Mat. 19. 28. 1 Cor. 2. 14.

Daerom soo vreest God / ende weet hoe ofte wat gy richtet. Want soo eener een Banweerdig Sondaer / gelijck een hoereerder / dronckaert / ofte eenigh ander vleeschelijck grouwelaer met den Ban straffen woude / ende hy selve waer noch vol haets / ofte gierigh / hooveerdigh / stout / opgeblasen / eersoeckigh / toornigh / onkuysch / leugenachtigh / onvredigh / onreyn / nijdigh ofte valsch van herten / gingh in sijn boosheden onder eenen bedekten schijn al heymelijken voort / &c. Soo en dede hy na Paulus leere / anders niet / dan dat hy sijn eygen ziele richtede / gelijck hy seydt: O mensche gy en kont u niet ontschuldigen wie ghy zijt / die daer oordeelt: want waer inne ghy een anderen oordeelt / daer inne verdoemt ghy u selven.

Rom. 2. 1.

Rade / ende vermane daeromme allen vromen in 't gemeyn / die mede over een Banweerdigh Sondaer / in dat oordeel sitten gaen / dat sy doch haer eygen conscientien / hert / ende gemoet te voren wel besien / of sy Christus Geest hebben / ofte niet en hebben / mede op der Apostelen stoelen sitten ofte niet en sitten / ende ook mede / ofte zy 't uyt de reyne vreese hares Godts tot gehoorsaemheyt sijns woordts / ende uyt een oprechte liefde haerder Broederen / dan of sy 't door huychelye den menschen ten wille uyt vleesche ende bloet doen. Want soo sy Christus Geest niet en hebben / op der Apostelen stoelen niet en sitten / ende des Hemels sleutelen niet en voeren / soo en sal oock haer oordeel niet uyt God zijn: 't sal meer breecken als bouwen. Ende in den gront niet dan een gewisse oordeel over haer eygen zielen zijn / soo gehoort is. Maer soo sy Christus Geest hebben / op der Apostelen stoelen sitten / ende voeren des Hemels sleutelen / soo sal oock haren oordeel ongetwijffelt wel oprecht zijn / 't sal recht als aen Christus stede toe treffen.

Op ter Apostelen stoel sitten, is met des Apostels woord en Geest leeren Gal. 1. 8.

Ende haer door vleesche noch door bloed aen den overtreder niet vergrijpen. Die van Christus geest geleert zijn / mogen rechten dat wy voorgeven.

Ten sesden moetmen aenmerken / als datmen dese Sleutelen niet anders voeren en moet / dan in sijnen Naem diese ons bevolen heeft ende dat door sijn macht / dat is / met sijnen Geest ende Woord / want hy is alleen de Koning ende Vorst sijnder Gemeynten / de Herder / Leeraer / ende Meester onser zielen / voor wiens Scepter wy ons alle buygen / ende sijn stemme wy alle hooren moeten / soo wy anders willen zaligh zijn / als gehoort is: Aengesien hy dan beyde de gebieder ende gever (segge ick) van desen alsoo is / ende dat beyde dat binden ende ontbinden in sijn handen staet / en daerom ook in sijnen Name met sijnen Geest ende woort alleen geschieden moet / soo verhaelt is / soo mogen wy ons oock wel in goeder vreese voorsien / dat wy zijn gebondene / die hy in den Hemel selve gebonden heeft / door onse roekeloosheyt / goetdunken / ofte stouten sin niet en ontbinden / ofte oock sijn ontbondene / die hy in den Hemel ontbonden heeft / niet en binden / gelijk ook dat verloren kind / ende mensche der sonden met alle sijn verboerische onreyne Propheten van veel hondert Jaren af gedaen heeft / Och God. Och kinderen dat men toesage.

1 Cor. 5. 3. Deut. 18. 17 Act. 3. 37. Joa. 3. 29. en 10. 16. 2 Tes. 2. 4.

Alsoo

Alsoo wijt als dan de Sleutelen der bindinge met desen onsen Evangelischen Ban betreft / so is meer dan klaer / soo wanneerder een openbaer bekent hoereerder / of overspeelder / met den twee of drie getuygen overtuyget. Of een jongen-schender / of afgoden-dienaer / of dronckaert / of gierige / of hater / of een verkeert moetwillig twistmaker / of een onboetveerdig / Curieus / luy / lecker / en leedig Tafel-gast / of een Lasteraer / Dief / Roover / of Doodslager / &c. Door de Gemeente gestelt wort / dat sy als dan dat Oordeelende Woord der Schrift hebben / daer mede sy hem van haer uytsluyten / en door Christus Geest verkondigen mogen / dat hy nu geen Lidmaet meer aen Christus lichaem en is / geen belofte meer en heeft dan dat hy den dood eeuwig sterven / en dat Rijcke der Genaden derven moet. Somma dat sijn eyndelijke part en deel (so hy hem van gantscher herten anders niet en bekeerd) den vyerigen brandenden Poel / Helle ende Duyvel zijn sal / want sijn werk overtuygt hem openbaer / dat hy uyt den quaden is.

2Cor. 13.1.

Mat.5.22. en 25.42. Rom.1. 32. 2Cor.6.10. Gal.5.21. Eph.5.5. 2Tes.1.8. Apo.21.8. en 22.15.

En siet / die alsodanige zijn / dat zijn de gene / daer aen den eersten Sleutel macht heeft / want Gods rechtveerdige oordeel / en sijn sterke bindende Woord houd over haer / dewijle sy Christum wederom verlaten / sijn Heylige Verbond en Woord verachten / na den vleesche leven / twist en Secteryen toerichten / den band der liefden breeken / de vroome van malkanderen deylen / de vreedsamige stille herten verontrustigen / ergernissen en laster in breeken / soo ons de openbare daet meenigmael geleert heeft / gelijk velen met my (eylacen) meer als te veel bekent is. Och / och / hoe geheel hart is hy van God geslagen / die met desen verschrickelijcken sleutel van Christus volck gebonden en met desen zwaren vloek van sijnen gerechtigen Geest gestraft wort. O Vader gunnet u Genade.

Ioa.8.34. 1 Ioa.3.4. Merket over wie de bindende sleutel macht heeft.

Des selven gelijken ook met den sleutel der ontbindingen in desen handel van den Ban also. Want soo daer een arm gebannen Sondaer hem wederom voor sijnen God verootmoedigde / sijn herte door berou voor hem brekende / kermde en weende bitterlijke: Kreeg een hert-grondlijke leedwesen van sijn sonden / en eenen vollen Lust weder tot 'er waerheyd / hatede nu den verkeerden weg der Godloosen / en trad weder op den weg der vromen / somma / hy schikte hem also in al sijn geheel leven / dat men anders aen hem niet speuren en konde dan dat hem des Heeren Geest wederom gesalft / en in sijn Genade aengenomen hadde / ende woude geerne weder by des Heeren volck zijn / &c. so hebben sy als dan dat troostelijcke Woord der beloften / daer mede sy hem weder tot des Heeren Altaer brengen / met dat Geestelijk Ysop Gods besprengen / hem Christus Genade verkondigen / en also weder voor haren lieven Broeder in Christo Jesu aennemen / en met sijnen Heyligen Vrede begroeten mogen. Want de Heere (seyt de Propheet) en wil niet de dood des Sondaers / maer dat hy hem bekeere / en leve.

Gods Heylige Geest in den Geest gevat, maekt los van sonden. Ez.18.23.

Nademael het nu dan uyt allen desen vast en openbaer is / als dat Christus Jesus alleen den sleutel Davids heeft. Die den rechten waerachtigen en boetveerdigen den Hemel open sluyt / den knoop haerder ongerechtigheyd ontbint / ende de sonden quijt schenkt. En ook wederomme de gene / die de onboetveerdige / vleeschelijcke Sondaers den Hemel toesluyt / onder sijn oordeel bint / en de sonde na hout / en wy van wegen sijns naems niet meer dan Uytkondigers / Dienaers / ende Boden daer van zijn / die noch korter noch langer / noch enger / noch ruymer / voor God spannen en mogen / dan ons van sijnen Geest geleert / en van sijn Woord bevolen is / so gehoort is. So is 't ook daer mede meer dan klaer / dat sy al te vele feylen die haer in haer stout onverstand dunken laten dat sy de sonde (oock God betreffende) yemanden mogen vergeven of na houden. Of die met roolkeloose onbedachte sinnen uyt eenig vleeschs / hart of bitterheyd: en niet reyn en alleen door Christus Geest en Woord yemanden derven bannen of af doen / of oock daer en tegen door een natuerlijke vleeschelijke liefde / gunst / vriendschap / of partye tegen het Woord aenhouden / en in sijn sonden op het ongewisse troosten / en daer mede door de vingeren sien: Daer mede sy dan nae der valscher Propheten maniere / de handen der Godlosen sterken / dewijle sy haer met het aenhouden schijnen tot den leven te oordeelen / en doch (soo daer geen waerachtige boete en is) niet leven en sullen / och Broeders doet 'er acht op.

Ap.3.7. Ex.22.22.

Wil dan u alle gelijk / Broeders en Susters in de liefde Christi getrouwelijck hier mede in God vermaend hebben / dat hem doch niemant in dese hoogwichtige zware en Godlijke saeke voor en neme / hooger of leeger / herder of slapper te handelen dan hy Geest en Woord heeft / het sy dan met de bindinge des eersten sleutels in der rechtveerdigheyd tot den eeuwigen dood / of met de onbindinge des tweeden sleutels in der Genaden tot den eeuwigen leven. Op dat hy hem met geen onschriftmatig oordeel beyde aen God en sijnen Naesten vergrijpe / ende alsoo met den Engel des afgronds de straffe sijner hoogmoed dragen moet. Merket.

Och mijn hertgrondelijke Broeders hoe geheel wonderlijck hoog is hy mijns bedenckens van God geleert / die de rechte Koninckljjcke heyrstrate in desen alsoo treffen kan dat hy de toebetroude sleutelen in Godsaliger Hemelscher wijsheydt ordentlijk gebruyken en sijns Heeren oordeelen met een gewisse versegelde conscientie in der rechte Apostolische mate ten besten alder vroomen wel aenseggen en voeren kan. Alle die uyt Godt geboren zijn / onpartijdig en reyn van herten zijn / laet ick met de Salvinge haers Geests naedencken / wat mijns vermanens en schrijvens grond is.

CONCLUSIE
ENDE
Vermaninge aen allen Vroomen.

Siet gy beminde Broeders, hier heb ick nu noch een kleyn gaefken in mijn laetste zwacke ouderdom, niet van eenig hontsgelt, noch hoeren loon, so Israël verboden was, Deut. 23. 18. maer van de volle gebenedydinge mijns Gods, te weten, uyt den vasten gront sijnder Waerheyt met vele zware bekommernisse, sorge en moeyte, des Heeren Heylige Schat-kamer toegedragen. So nu sijn weerdigheyt of prijs, schoon dat geofferde gout, silver, metael, zijde, of edel gesteente niet gelijck en zy, dat'et dan noch evenwel onder 't vueren hout, Rams-vellen, of Geyten-hayr maer en mag gerekent zijn, soo hebbe ick alreede dat ick daer mede soecke, al gevonden. Want mijn begeeren, voor Godt en sijn Gemeente en is anders niet dan dat maer de levendige opbouwinge der Hemelscher hutten, sijn vollen gank hebben en tot zijn bestemde heerlijkheyt gebragt mag worden. Waer over ick ook weynig ongemak en benautheyt, laster en armoede, tot op deser uuren toe in mijnen deel geleden hebbe. Dat ick hoope, dat ick met allen vroomen Gods, Apostelen en Propheten, jae oock met Christo Jesu selve in mijnder zwackheyt roemen mag, dat my de yverige liefde van des Heeren Huys verslonden heeft, Ps. 69. 10. Joan. 2. 17.

Woude daerom aen allen vroomen wel begeeren, die dat water der liefden met een ongevalste reyne conscientie uyt de Fonteyne Gods gedroncken hebben, dat sy doch dit selve niet en verachten, maer met opene doorgrijpende zinnen zijn aert, grondt, kracht, virtuyt, en vastigheyt, recht als voor God in Christo Jesu ondersoecken, en also met een gesont Christelijck oordeel aen alle sijn eynden en plaetsen ongebroocken willen laten, want het is mijn valeten dronk daer mede ick in desen deel des Bans mijns afscheyts uyt den vleesch met u allen maken, en tot mijnder ruste leggen wil.

Menschen gunst of eere, vleesch of patye en hebbe ick daer in niet gesocht, maer de gront der waerheyt hebbe ick verklaert. De Heylige ordening der Apostelen bewaert, beyde de rechtveerdigheyt en barmhertigheyt Godts haren behoorlijken prijs, een yegelijk in sijn deel gegeven. En niets niet nieuws daer in getogen, noch van mijnen gantschen gront verandert, maer dat ik dat uytsluytelijk oordeel der leelijcker vleeschelijcker sonden mits vele ondersprekinge der Godvreesender en nadenkinge sommiger Schrift en, oock periculen, toevallen, en be-ervene grouwelen wat breeder hebbe nagedacht. En also om de alle ergerlijke schanden wat beter voor te komen, op eenen gewisseren ende vasteren gront geset, so men sien mag.

Aengesien wy dan voor gewis weten, hoe dat des Duyvels diepheyt noch den sommigen weynig openbaer is, en daerom ook met dat verderflijke disputeren en twisten sijnder schalkheyt so grooten schade doet, so gesien wort, so is ten eersten mijn hertgrondelijcke bede aen al die, die haer na Christus name noemen laten, datse doch met kloecke nuchteren sinnen verstandelijcken willen in sien, wat doch de eygentlijcke aert, natuere, hart, sin, geest, en gemoed Christi is, en hoe het ook al te male dan enckel gerechtigheyt, waerheyt, verduldigheyt,

heyt, liefde en vrede en is, wat hy den sijnen bevolen, naegelaten en geleert heeft. Ook mede dat sy hare knien daer op voor hem gebogen, en dat teken sijns alderheyligsten Verbonds ontfangen hebben, dat sy haer oude sondelijcke leven in sijn doodt begraven wouden. Haer herten met sijn scherpe Woort en Geest besnijden, hem volgen, op alle sijn wegen wandelen, en beyde, inwendig en uytwendig een met hem zijn, so de Schrift leert, op dat sy alsoo der hooger beloften indenkig, sijn Woort en wille in de kracht en waerheyt nakomen, want hy en is geen Godt, die soo aen eenige uytwendige schaduwen, Ceremonien, Beelden, Broot, Wijn, Water, Hand of Mond, dan aen Geest, Kracht, Werk, en Waerheyt sijn behagen en lust heeft, 2 Cor. 1. 20. Eph 4. 25. Coll. 2. 6.

Mijn tweede bede is, dat sy oock hier en tegen willen insien, wat doch des Duyvels aert, natuere, hert, geest, sin en werk is. Welk een gantsch listigh boos bedrieger, onbeschaemt, schalkachtig, leugenaer, en hooveerdig, stout moordenaer hy van aenbegin geweest is, Ioan. 8. 44. Een haetlijcke benijder der Godlijcker eeren en sijnder waerheyt, een vervalscher sijns H. Woorts, en een doodlijcke vyand der Godvreesender zielen. Oproerig, partydig, onvredig, sectemakig, nijdig, verkeert en liefloos, die niet dan haten, faemroven, liegen, bedriegen en quaet vermoeden, onreyne herten, schaemte en schande in eenen schijn der waerheyt toerechten en baren kan. Ick segge andermael, in eenen schijn der waerheyt, want het is openbaer, hoe wel hy de helsche Satanas, Beelzebub, Belial, Behemoth, Leviathan, den Engel des afgronds, den Vorst der duysternisse, de oude kromme Slange, en de Duyvel selve is, dat hy hem noch evenwel in een Engel des lichts kan verstellen, alsoo Paulus seyt, 2 Cor. 11 16.

Uytwendig en is'er niet, dat hem drucken of wee doen kan, wanneer hy maer de woonplaetse van onse herten inhouden, ende Christus aerdt, nature, Geest en kracht, daer uyt keeren kan, soo heeft hy den prijs sijnder schalckheyt aen ons al gewonnen, ja soo ook eender schoon van Petro of Paulo zelf gedoopt werde, en dat broot des H. Nachtmaels van des Heeren eygen handt ontfinge, ende sage nimmermeer geen Papen Afgoderye meer, behielt dan noch maer een van des Duyvels vruchten aen hem, het waer dan haet ofte partye, nijt of bitterheyt, wraek of gierigheyt, hoovaerdie of onkuyscheyt, of eenige boosheyt anders, so moest men met'er Schrift bekennen, dat sijnen Geest Duyvels, en sijn leven huychelye waer, Gal. 5. 10. 1 Ioan. 3. 8. Want het is meer dan klaer, dat de geheele mensche wedergebooren, oprecht, ongevalscht, Geestelijk gesint, Godsalig, Heylig, vroom, Christo onderworpen, en eygen zijn moet, so Jacobus seyt: wie de gantsche Wet hout, ende sondigt maer in't een, die is aen allen schuldig, Jac. 2. 10. Ja weerde Broeders, die so wijt van Godt geleert worden, dat sy Christum en den Duyvel in haerder beyder aerden, natuere, leeringen, en werken recht en wel aen haer selven onderscheyden konnen, en daer by bekennen dat Christus aert dat leven, ende des Duyvels aert den doodt brengt, sullen haer ongetwijffelt van alle onnutte ydel disputeren, partyen, scheuren, twisten, oproeren en Sectemaken, en ook mede van alle doodlijcke grouwelen, sonde en schande wel afscheyden, ben ick mits Gods Genade in mijnder zielen al gewis. Mijn derde bede is, dat sy oock alle met een oprecht open herte willen nadencken met welke heerlijcke en schoone bynamen de rechte waerachtige Christenen van der Schrift vereert zijn, als kinderen Gods, Gods Heyligen en beminden, Gods uytverkorene, wedergeborene, Abrahams zaet en kinderen. Dat zaet des vredes, spruyten en planten der gerechtigheyt, vruchtbare ingelijfde griffien Christi, lidmaten

des lichaems Christi, sijn vleesch ende been, Christus Moeder, Susters, Broeders, Jongers, Gasten, Vrienden, Sonen, Dochteren, Maegt, Bruyd ende Vrouwe, sijnen heyligen Wijnberg, Heyrleger, Stadt, Jerusalem, Tempel, Arcke, Huys ende Woon-stede, dat uytverkoren geslachte, dat eygendom Gods, Hemelsche Borgeren, levendige steenen, medegenoten der Heyliger Apostelen en Propheten, huys-genoten Gods, Koningen en Priesteren, duyven, schapen, het licht der werelt, ende het zout der aerden, &c. Op dat sy met alsoo een nadenken van alsulks, haer voor God, voor de gemeynte, ende voor alle de gantsche werelt in alle hare wegen, woorden, ende werken, van binnen ende van buyten, heymelijck ende openbaer alsoo schicken, dat sy alsulker heerlijcker bynamen uyt genaden, weerdig, in alle liefde, vrede ende eenigheyt met allen vromen wandelen, ende den swaren vloeck des bans (daer van boven nu verhaelt is) door sijn vaderlijcke gave eeuwiglijck ontgaen mogen. Niet hoorende dat strenge woord: Gaet van my gy vermaledijde, met den Boecken aen der slinker-hand, maer dat soete woord: komt gy gebenedijde met den Schapen aen der rechter-hand. Ende alsoo in eeuwigheyt met den genen niet gerekent worden die met den ban des woordts in der kracht van God gebonden, voor een vervloeckt Godloos zaed, voor vermaledijde kinderen, kinderen des toorns, kinderen des Duyvels, knechten der sonden, knechten der verdervinge, bespotters, verachters, boosachtige, vleeschelijcke, verkeerde, onrechtveerdige, Godloose, halstercke Sondaers, honden ende swijnen, &c. Van der Schrift gescholden worden, den welcken na gehouden is dat eeuwige helsche wee, dood, vyer, poel ende pijn. Och broeders laet 'et ons geseyt zijn.

Mijn vierde bede is aen alle die, dien des woords sorge bevolen is, met my in gelijcken dienst staen, sy doch haer in alle haren doen voor God ende sijn Gemeynte alsoo schicken, dat haer niemant met der waerheyt straffen ofte lasteren en kan. Oprechte dienaers Christi, heylsaem en getrouw in allen dingen, Mannen vol van den Heyligen Geest. Uyt dat onvergankelijke zaed Gods geboren, met dat Hemelsche licht omschenen. In Christus goede aert verset, sijnder genaden deelachtig. Van God geleert ende gesalft. Op eeuwige dingen gesint. Haers eygen roems, der ydeler eeren, ende der onreyne vleeschelijke lusten hatig, nedrig en kleyn in haer eygen oogen. Eens sachtmoedigen en stillen geests. medelijdig, barmhertig, vaderlijk, lankmoedig, vriendelijk, ootmoedig, kuysch, geerne herbergig, onderworpen, milt, goedig en vreedsaem. In de heylsame leere vast berigtig, en na den goeden aert, nature, herte, sin, gemoet voorbeelt, leven, soeken en doen Christi in den Geest gegront. Onbestraffelijke herders, die over des Heeren kudde sorge dragen, niet gedwongen, maer gewilliglijk. Niet om een schandelijk gewin noch haers buykshalven, maer van gront haers herten, niet als die daer domineren, maer als voorbeelden der gemeynten Christi. Op dat sy door haren getrouwen dienst, sonder alle vruchte ende schande in volder vreugden op des Heeren bergen springen, ende der verscheurender wreede wolven mont ongequetst ontgaen mogen.

Ja mijn Broeders, soo wy alle in eenderley geest na dese mate konden voortvaren, ende niet de verdervende Vosse soo beneffens in en quamen, och hoe haest woude de Bruyd des Lams, met haer gestickte bonte kleederen, witte blinkende rocken, armspanselen, oor-ringen, ende hals-banden (verstaet in de schoonheyt haerder deugden) voor de gantsche Werelt hier voor pronken, daer sy nu by wijlen door de bedrieglijke arbeyders ende listige twistmakers (soo tot mynen tijden veel gesien is) in gescheurde leelijke vodden sitten, ende vele menschen spot ende laster zijn moet, och God.

Mijn

Mijn ziele is dickwils banger als ick schrijven kan, de God der krachten sterke my. Ende om dieswille, dat ick sie, dat des Heeren huys so menigen swaren aenstoot, niet alleen van buyten, maer ook van binnen lijden moet, och mannen wapent u, want recht is Paulus woort, dat den Dienst des nieuwen Testaments geenen dienst des Letters maer des Geests is, 2 Cor. 3 6. Kan daerom ook van geenen hooveerdigen, stouten, roemgierigen, ofte eygensinnigen die 't alles na haer eygen affect, sin, ende gemoet rechten willen, recht tot des Heeren prijs bedient worden, sullen altijt meer af breken als bouwen, meer schaden als vorderen. Moet ook alsoo geschieden, dewijle 't (segge ick) na inhout Pauli leere, niet diepheyt des vernufts, noch gepronkte menschelijke woorden, boekstave ofte doode letter, dien sy gemeynlijk vol zijn, maer God, Geest, waerheyt, kracht, ende leven is, dien sy bloot zijn. Och doet 'er acht op.

Andermael segge ick: Wapent u, de Engelen des Heeren en stercke helden zijn de rechte leeraers van der Schrift genoemt, handelt daerom mannelijk, hout over Gods bevel, hout vast ende en wijkt niet.

Wachters ofte Trompetten-blasers heeten sy, blaest uwen hoorn in rechter thoon, waekt over Gods Stad, waekt kloekelijk (segge ick) ende en sluymert noch en slaept niet.

Geestelijke Pilaeren zijn sy, och staet in der waerheyt vast, draegt uwen last gewilliglijk, en wankelt noch en wort niet swack.

Vrede Boden heeten sy, och Broeders doet u namen vol, wandelt in den vrede, staetse voor, ende en breektse niet.

Opsienders en Bisschoppen heeten sy: och neemt Christus kudde wel waer, neemtse waer (segge ick), en verderftse noch en versuymtse niet.

Herders heeten sy: och bewaert ende weydet in Christus Lammeren recht, en verlaetse noch en versmaetse niet.

Leeraers heeten sy: Openbaert Christus waerheyt ende woort, en verbergtse noch en verswijgtse niet.

Geestelijke Voesters ende Vaders zijn sy: och sorget ende voedet u jonge kinderen, en bedroeftse noch en verstootse niet.

Geestelijke Klokhinne zijn sy met Christo, in Christo vergadert uwe tedere kiekskens, en verstroytse noch en verbijtse niet.

Huyshouders Gods heeten sy. Och bedient sijn verholentheden recht, en misbruyktse noch en schentse niet.

Het licht der werelt heeten sy: schijnt in volder eeren en bedekt den glants uwer deugden niet.

Het zout der Aerden heeten sy, och doorbijt ende kruydet recht, en wormet noch en stinckt niet.

Dienaers heeten sy aen Christus stede, och broeders dient ende en heerscht niet.

Niemant en roeme hem eeniger gaven, bidde ick u Ontfangers zijn wy; niet gevers, uyt genaden, niet uyt ons. Merkt, knechten ende niet Heeren, och broeders buyget ende bukt u.

Mijne uytverkorene in de liefde en waerheyt, mijnder zielen lust ende vreugde, also lange gy in den Heere staet, op den weg des vredes blijft, ende uwen broederen getrouwe zijt, wandelt weerdelijken na de beroepinge, daer mede gy beroepen zijt, vreest uwen God van herten, bemint de broederschap, voert uwen dienst vromelijken uyt: Rijck is hy die u betalen sal. Waekt en bid, bid seg ick, en dat met betrouwen, ende die de gever van alle goede gaven is, sal u sijn genade, geest, liefde, en wijsheyt niet onthouden, twijffelt noch en vreest niet.

De heerlijke afgebeelde borstlap van Aaron, Christus Jesus, met sijn schoone verwen, twaelf peerlen, licht ende recht toegerust, laet met sijn twee gulden kete-

ketenen der beyder Testamenten, ende met de twee geele snoerkens van een oprecht geloove ende ongevalschte liefde op de borst uwer conscientien hart en vast gehecht zijn. De voeten uwer affectien in dat Geestelijke hand-vat Christo met de levendige wateren sijns eeuwigen ende H. Geest, reyn ende wel gewasschen zijn. Uwe rechter oor, om sijn woort recht te vernemen, ook uwen rechteren duym en teen, om recht voor hem en sijn Gemeynte te handelen ende te wandelen met dat bloet sijns onbevleckten offers, recht in den Geest bestreken zijn, uwe Geestelijke huyven, gordelen en rocken heerlijck ende schoone zijn. Op dat gy in volder eeren des nachts ende des daegs gelijck de groene Olijf-boomen, bloeyende Wijn-ranken, bernende Fackelen ende groote lichten in dat Firmament des H. Woorts gevestigt met alle getrouwe dienaren Christi God ter eeren, en Israël ter beteringe, in sijnen heyligen Tempel dienen, veel vruchten brengen, ende uwen toe geseyden loon, wanneer hy hem openbaren sal met alle sijne uytverkoren Heyligen, Apostelen, en Propheten in eeuwige vreughde ontfangen meugt. Soet en genadenrijck ende vol troostes is het woort, dat de Heere seyt: Ey gy getrouwe ende vrome knechten, over weynig zijt gy getrouwe geweest, over vele wil ick u setten, gaet in totter vreugde uws Heeren, Mat. 25. 21. Och broeders, van herten laet ons vermaent zijn, op dat wy Christo en sijn gemeynte trouwe zijn, Merkt.

Wil dan u allen, Broeders en Susters, in de vrede Christi, de Koning des vredes, in de hand sijns vredes eendrachtelijk hier mede bevolen, en met Paulo uyt herten gront gebeden hebben: Soo daer eenige vermaninge is in Christo, eenige verquickinge der liefde, eenige gemeynschap des geests, eenige hertgrondelijcke barmhertigheyt ende medelijden, dat gy dan mijn vreughde vervult, na de waerheyt eens gesint zijt. Een gelijcke liefde hebt, eendrachtig en ongedeylt zijt.

Niets niet en doet door twist, ofte om ydel eere, maer door rechte waerachtige ootmoedigheyt, die eene den anderen onderworpen zijt. Want gylieden weet wel van wien, ende waer toe dat wy beroepen zijn: denket na op dat niemant hem selven om ander lieden grouwelen en schanden wille (dat doch al te leelijk luydet) en verliese, Christus goede werk niet en verderve, den vreedsamigen niet verstore, den vromen niet en bedroeve, den swacken niet en ergere, den lichtveerdigen geen oorsake en geve, den wankelmoedigen niet weder in de werelt en jage, des Heeren woort ende sijn Gemeynte niet en schandalisere, den lasteraers geenen roem en make, noch oock den bloetgierigen geenen vryen moet en geve: Maer dat wy ons in allen dingen alsoo voorsien, dat wy onsen loop in Christo Jesu met volder vreugden voleynden, sijnen heyligen name groot maken, ons onder malkanderen in den vrede Christi verlustigen, onse kranke litmaten en jonge broederen sterken, den ongeordineerden straffen, des Heeren waerheyt uytbreyden, en ons tot een onbestraffelijk Christelijk voorbeelt allen menschen setten mogen. Daer toe gonne ons al te samen de eeuwige God der krachten, de sterke Geest sijnder genaden, met volder gehoorsaemheyt en liefde in Christo Jesu onsen Heere, Amen. Och uytverkoren kinderen, dat is aen u allen mijn adieu: kent God, bemint de broederen, en wacht u van tweedracht.

By my MENNO SYMONS.

EEN SUYVELRYK

ONDERWYS,

ENDE

LEERE,

Hoe alle vroome Ouders haer Kinderen (na uytwijsen der Schrifturen) schuldig en gehouden zijn, te regeeren, te kastijden, te onderrichten, en in een vroom deugdelijk en Godsalig leven op te voeden.

DOOR

MENNO SIMONS.

Prov. 23. b. 23.

En houdt niet op de Jongeren te kastijden, want al slaet gy hen met roeden, soo en sterven sy daer af niet, maer gy verlost daer by haer Zielen van der Hellen.

Prov. 29. b. 17.

Kasteyende, onderwijst uwen Sone, soo sal hy u vermaken, en uwer zielen sacht doen, want de roeden en straffinge geeft Wijsheyt, maer een kint hem selven gelaten, schendet sijn Moeder.

1 Cor. 3. b. 11.

Daer en mag geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, d'welke is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

Eccl. 7. 25.

Hebt gy Sonen, so buygtse en onderwijstse van haer lieder jonkheyt op, hebt gy Dochteren, bewaert haer lieder lichamen ende en toont u aensicht niet vrolijk tot haer.

Eccl. 42. 33.

Is uwe Dochter niet schamel, so houtse nauwe, op dat sy (vryheyt verkregen hebbende) haer niet en misbruyke.

Deut. 23. 17.

Van den Soonen van Israël en sal geen Hoereerder zijn, noch van der Dochteren Israëls geen Hoere.

Eccl. 40. 7.

Wie sijnen Kinde te sacht is, die beklaegt sijn stramen, en verschrick, so dikwils als 't weent, vleyt met uwen Kinde, so moet gy u namael voor hem vresen, speelt met hem, so sal 't u namaels bedroeven, daerom en jockt niet met hem, op dat gy namaels met hem niet treuren en uwe tanden ten laetsten knerssen en moet: En laet hem sijnen wille niet in der jeugt, ende en onschuldigt sijne dwaesheyt niet: Buygt hem den hals ter wijlen dat 't noch jonk is: Blout hem den rugge dewijle dat 't noch kleyne is, op dat 't niet hertneckig en ongehoorsaem en worde, want een weeldig kindt wort moetwillig gelijk een wilt Paert.

Prov. 19. 18.

Kastijt uwen Soone terwijlen dat 'er hope aen is.

VOOR-REDEN.

Den Ouderen in alle Gemeynten ende van God uytverkorene in Christo Jesu. Mijnen lieven Broederen in den Heere, zy genade, vrede en barmhertigheyt van God de Vader, door de verdiensten onses Heeren Jesu Christi, in kracht ende mede-werckinge des Heyligen Geests, den welcken hy overvloedelijk heeft over ons uytgestort, door den selven Christum onsen Saligmaker, op dat wy door sijn genade gerechtveerdigt, Erfgenamen souden zijn des eeuwigen levens. Den welcken zy prijs van eeuwigheyt tot eeuwigheyt, Amen.

MYn seer lieve beminde Broeders in den Heere: Wy dancken den Heere altijd voor u, in alle onse gebeden, ende bidden sonder ophouden onsen lieven Vader in den naem sijns Soons Jesu Christi, dat hy u lieden alle wil bekrachtigen met de gave sijns Heyligen Geests, dat gy moght vervult worden met alderley kennisse, wijsheyt, bescheydenheyt ende kracht, om de gemeynten Christi de eenvoudige vrome herten met des Heeren woord te recht voor te staen, na uwe gave ende roepinge, ende neemt u lieden roep waer, daer in gy lieden van God ende sijnder heyliger Gemeynten geroepen ende als Herders ofte Leeraers verkoren zijt, daer de Heyligen al te samen mede gevoegt worden door den gemeynen dienst, tot beteringe des lichaems Christi. Hebt op u schapen neerstig acht ende neemt doch uwe Kudden aen, vermaentse altijd seer vlijtig tot liefde, tot goede werken (gelijk Paulus) tot de reyne vruchten ende liefde des Heeren, tot een Godsalige, onstraffelijke wandelinge in alder ootmoedigheyt, gerechtigheyt, liefde, vrede, eenigheyt, barmhertigheyt ende gehoorsaemheyt alder woorden Gods, waerschouwtse neerstelijk voor alle valsche leere ende voor dat sweert der booser tongen: Want wie sijn tonge niet en bedwinget diens Gods-dienst is ydel. Dat sy oock acht hebben op alle hare wegen ende wandelinge, haer herten besnijden, haer woorden souten, en alle haer wercken in des Heeren vreese doen en geschieden laten, op dat sy den Euangelio Christi en sijnder Heyliger Gemeynten eenen goeden naem mogen maken, sijn woort en wille nakomen, ende alsoo saligh worden, hoedet u lieden voor alle nieuwe invoeringe ende leeringen, die in 't woort Christi en sijne Apostelen niet begrepen noch den selven woorde gelijckmatigh en zijn, wijst altijt op Christum en sijn woort, alle die u yet anders wat in voeren wil, dan dat Christus en sijn woort leert, dat selve laet gebannen zijn: Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan datter geleyt is, 't welck is Christus Jesus. Hy is den kostelijcken en geschickten Hoeksteen in Sion, hy sal hem oock blijven in der eeuwigheyt. Hem hoort, hem gelooft, hem betrouwt, hem volgt, op hem hoopt, ende in hem blijft, op hem dringet en drijft, gelijckformigh sijnen Geest, woort ende leven, soo en meugt gy niet bedriegen noch bedrogen worden. Mijn hertelijcke lieve broeders in den Heere, ick vermane en bidde u lieden, en versuymt doch den dienst uwer broederlijcke liefde niet, maer neemtse trouwelijck waer. Slaet uwes selfs gade, ende der geheelder vergaderinge, in de welcke u lieden de Heylige Geest geset heeft Bisschoppen, om te regeren de Gemeynte Gods, die hy door sijn eygen bloet verworven heeft. Anderwerf vermane ick (met Petro) allen ouderen

deren

deren (ick die daer mede een Ouder ben) weydet de Kudde Christi, die onder u is, sorge voor haer dragende, niet uyt bedwang, maer goedwillig, zijnde der Gemeynte Christi in alle behoorlijcke ende oorbaerlijcke saecken gehoorsaem, gy die daer gehoorsaemheyt leert als een voorbeeld der Kudden, gelijk Paulus Tito beval, seggende: In allen dingen bewijst u selven een exempel aller goede wercken, ende hout u selven in de leeringe onschadelijk en redelijck, ende dat woort heylsaem ende onstraffelijck, op dat de gene die tegen u strijt, beschaemt worde, ende niet quaet en hebbe, dat hy van u seggen magh: dus weest wacker over al, lijdet u, voldoet dat werck eens Euangelischen Predikants, voert uwen dienst uyt in alles soo 't behoort, doet 'et alles in de vreese des Heeren, getrouwelijck, met gehoorsamer ende oprechter herten. Want daer toe zijt gy tot wachters verkoren ende gestelt aen alle den dienst des huys, ende tot alle 't gene dat men daer in doen sal, daeromme beneerstigt u, dat gylieden u selve bewijst Gode oprechte, gehoorsame, en onstraffelijcke arbeyders, die hem niet en schamen te rechte uyt te deylen dat woort der waerheyt. Daerom begeer en wil ick dat gy dit drijven sult, op dat die in Godt geloovig zijn, neerstig mogen worden in goede wercken, de meeste te wesen, want die dingen zijn goet en oorbaerlijck den menschen: Leert, vermaent, dreygt, straft en troost, na gelegentheyt der saken, ende en verlaet doch uwe broederlijcke bykomste, vergaderinge en ordeninge des Heeren niet, sterckt u lieden onder malkanderen lieffelijck met des Heeren woort, op dat gy in 't geloove, liefde, en gerechtigheyt moght toenemen, ende wasschen tot een volkomen Man, die daer zy in den mate des volkomen ouderdoms Christi.

Den Almogenden Heere wil ick u hier mede (mijn lieve Broeders) bevelen, ende begeer dat gy dese navolgende kleyne vermaninge van de Kinder-tucht, allen Broederen wilt voorhouden, op dat een yegelijck in 't opvoeden, onderrichten, ende onderwijsen van sijne kinderen, het selve in der kracht moght nakomen ende gehoorsaem zijn. De Heere Jesus Christus zy met mijn lieve en seer beminde Broederen in der eeuwigheyt, AMEN.

EEN

EEN SUYVERLYK ONDERWYS, ENDE LEERE,

Hoe alle vroome Ouders haer Kinderen (na uytwijsen der Schriftuuren) schuldigh en gehouden zijn, te regeeren, te kastijden, te onderrichten, en in een vroom deugdelijk en Godsalig leven op te voeden.

Allen Outsten en Medegenoten in den Geloove Christi, zy Genade ende Vrede van Godt onsen Hemelschen Vader, door sijnen lieven Sone Christum Jesum onsen Heeren en Saligmaker, door de kracht en mede-werckinge des Heyligen Geests, tot sijnder eeuwiger Glorien, Prijs ende Heerlijckheydt, ende onser alder stichtingen ende Saligheydt, AMEN.

Van de Kinder-Tucht.

Gy wetet lieve broeders en susters in Christo Jesu/ hoe wy alle met den anderen/ wie en hoe wy zijn/ met een quaedwilligh/ boos en sondelijck vleesch van Adam geboren zijn/ jae dat alle onse soecken van der jeugt aen/ altijt ten ergsten genegen is/ gelijk Moses seyt/ dat wy immers uyt den eygen schat onser eerster geboorten in ons niet en bevinden dan enckel blindheyt/ ongerechtigheyd/ sonde en dood: sal nu desen aengeboren aerd in sijnder kracht gekrenkt/ onder gedrukt en vernielt worden/ soo moet'et door de reyne vreese des Heeren geschieden/ die daer komt uyt een waerachtig Geloove/ door des Heeren Woord/ en uyt eender gewisse kennisse des rechtveerdigen Oordeels/ en des grimmigen toorn Gods/ die tegen alle onboetvaerdige Sondaers eeuwig bernen sal/ want de vreese des Heeren is't beginsel der wijsheyd/ sy drijft de sonde uyt/ en maekt rechte vroome kinderen/ gelijck Jesus Sprach seyt. Nademael dan de Genadige Vader ons Heere Jesu Christi/ de almogende groote Heere ons ellendige Sondaren/ met dat schijnsel sijnder Genaden omscheenen heeft/ ende heeft ons (mitds den Geloove Jesu Christi) in't Woord/ uyt ongerechtigheyd en Godloosen wesen/ tot den leven der gerechtigheyd verwekt/ soo laet ons nu dat heerlijcke exempel der trouwer liefden van Mattheo den Tollenaer vlijtigh nakomen/ die niet de hemelsche roepinge ende Genade alleen voor hem selven genieten en wilde; maer hy heeft oock de andere Tollenaers en Sondaers mede daer toe versocht/ op dat sy oock salig werden/ ende gelijcken Geest/ Genade ende Bermhertigheyd van

Gen. 6. 5. en 8. 21. Jo. 15. 14. Ps. 51. 7.

Ps. 111. 10. Pr. 14. 17.

Mat. 9. 9. Mac. 2. 14.

den Heere ontfangen moghten / want sulks is de aerd ende natuere Christi. Daerom woeckert gy lieden ook alsoo onder den anderen met dat pond dat u van boven gegeven / ende hebt een hertelijck medelijden met uwen ongeloovigen blinden Vader ende Moeder / Suster ende Broeder / Man / Vrouwe / Dienst-boden / ende Nabueren / verzwijget voor haer Gods Gabe / Genade / Woord / ende Wille niet: want haer voeten wandelen op den wegh des doods / wie weet / of sy haer leven eenmael van den stricke der ongerechtigheyt mogten verlossen / daer mede sy verknoopt ende gevangen zijn / ende hen tot den Heere van gantscher herten bekeerden.

Mat.25.20. Mar.13.34. 2Ti.2.25. 2Pa.30.9.

Mijn lieve Broeders / verstaet dit van die redelijke ende bescheyden menschen zijn. Och Broeders in Christo / sagen yemand van haer in 't water of vyer liggen / of in eenige perijkel des doods / en mogte door ons geholpen worden / soude niet dat binnenste onser zielen / door medelijden over haer beweegt worden / om haer te helpen soo het mogelijck ware? sonder twijffel ja: en nu sien wy met onsen oogen (soo wy maer des Heeren Woord gelooven) dat sy wandelen in de schaduwe des eeuwigen Doods / in de Helle alreede begraven zijn / en van den eeuwigen onblusschelijcken vyere eeuwig en eeuwig moeten verteert worden / so verre sy hen-lieden van herten tot Christum ende sijn Woord niet en bekeeren / boete doen / ende nieuwe menschen worden / gelijk de Schrift leert;

Mat.11.20. Mat.3 10. Ioa.3.3.

daerom soo beneerstight doch den verschrickelijcken jammer ende ellende haerder armer zielen / die eeuwig leven sal / en ondersoeckt vlijtig en trouwelijk / of sy oock in eenige wegen / door uwen trouwen dienst der reyner liefden / en door die aenwijsinge ende onderrichtinge des Goddelijcken Woords / uyt den eeuwigen verderven mogen geholpen werden / dat sy mogten salig worden; want de oprechte liefde / die is van sulcker aert / dat sy altijd hongert en dorstet na den prijs Gods / en na der saligheyt alder menschen / die ons oock na den vleesche noch onbekent zijn. Lieve Broeders en Susters in Christo Jesu / nademael wy dan nu met de gonste en toegeneygt gemoed der heylsamer liefde / gedrongen zijn / en bekennen nu door de Salvinge van Gods Geest en Woord / hoe de menschelijke nature in Adam gantsch verdorven / en van jonks op des Heeren Woord wederspannig is / als voren geseyt is / soo laet ons nu doch dan ons eygen kinderen wel waer en ter herten nemen / en laet ons de Geestelijke liefde / aen haer noch veel meer (als onder anderen) bewijsen:

Gen.6.5. en 8.21. Io.15.15. Ps.51.7.

want sy zijn na der nature van ons geboren / van onse vleesch en bloed / en zijn in onser sorge van God so hooge bevolen; daerom soo siet wel toe dat gyse van jonks op des Heeren wegen leert / datse God vreesen ende lief hebben / in alle eerbaerheyt en tucht wandelen / manierig / bequaem / Vader ende Moeder gehoorsaem / ende eerbiedig zijn daer 't behoorlijck is / te spreken / van woorden / niet logenachtig / niet roepig / niet ongebogen noch eygenwillig / want het behoort alsoo der heyligen kinderen niet.

Ex.11.17.

De Wereld soekt aen hare kinderen dat aerdsch en verganckelijk is / geld / eere / prijs / goed / in ondeugt / prael / ende afgoderye voeden syse op van der wiegen aen; maer gy die uyt Godt geboren zijt / also niet / want gy hoort wat anders te soecken aen uwe kinderen (als te weten) dat Hemelsch is / en eeuwig blijven sal / op dat gyse meugt opvoeden in der onderwijsinge en straffinge des Heeren / als Paulus leert.

Ioa.1.13. Eph.6.

Moses beval Israël / dat sy hare kinderen des Heeren Wet en geboden leeren souden / en souden daer van spreeken in haer Huysen en op de wegen / als sy liggen / gingen / en opstonden / en nademael wy dan zijn dat uytverkoren geslachte / dat Koninklijk Priesterschap / dat Heylige Volck / dat volk des Eygendoms / op dat wy verkondigen souden de deugden des geenes die ons geroepen heeft van der duysternis tot sijnen overwonderlijken lichte / soo behoren wy wel in alder gerechtigheyd en onbestraffelijckheyd / een exempel ende voorbeeld te wesen / en uyt te schijnen voor de gantsche wereld / gelijk als wy daer toe geroepen zijn.

Deu.5.2. 1Pet.2.9.

Want hebben wy nu geen regard noch achtinge op ons eygen kinderen (maer laten haer haren quaedwilligen / verdorven aerd en nature volgen) ende en tuchtense noch kastijdense niet na des Heeren woord / so mogen wy wel de handen op onse monden leggen / en zwijgen stille: Want wat willen wy die leeren / die buyten onse Huysen zijn / nae dien wy onse eygen Huys / in der liefden en vreese Gods geen acht hebben / ende soo yemand (seyd Paulus) sijn eygen Huys niet en besorgt / die heeft dat geloove versaeckt / en is erger dan een ongeloovige.

Eccl.7.25. Pro.13.24. en 23.13. 1Ti.3.5.

Mijn hertelijke lieve Broeders ende Susters in Christo Jesu / hoedet u / dat gy uwe kinderen door de vleeschelijke liefde niet en verderft / niemandt en ergert / niet in ondeugt op voedet / op dat haer Zielen in den dagh des gerechts van uwe handen niet geeyscht en worden / en u om uwer kinderen wille niet en gaet / gelijk de Hooge-priester Hely door de straffende hand des alderhoogsten / om sijns Soons wille gegaen is; maer volget gy dat getuygenisse (dat des Heeren Engel van den vroomen Abraham getuygde) vlijtig nae / ick weet (seydt hy) dat Abraham sijn kinderen en sijn Huys na hem bevelen sal / dat sy des Heeren wegen houden / en doen sullen wat recht en goed is.

1Reg.4. 18. Gen.18.19.

Want dat is de voornaemste ende principaelste sorge der Heyligen / dat haer kinderen mogen God vreesen / recht doen / en salig worden / gelijk ook de Godvruchtige Tobias sijns Soons kinderen vermaende en sprack: mijn Sone / hoort uwen Vader / dient den Heere in der waerheyt / ende houdet u oprecht tot hem / beneerstight u / dat gy 't gene doet dat hem behagelijk is / ende wat hy geboden heeft / ende leert dat uwe kinderen dat sy oock Aelmoessen geven / dat sy altijd God vreesen ende hem van gantschen herten betrouwen.

Deu.6.6. Josu.24.25. 1Reg.7.4. Tob.14.11. Tob.4. 1.

Mijn Lieve Broeders ende Susters in Christo / gy die des Heeren Woord van herten bemint / aldus leert uwe kinderen van jongs op en vermaentse alle dage met des Heeren Woord / gaetse voren met een onstraffelijke wandelinge / leertse en vermaentse / segge ick / soo wijt als haer verstand grijpen ende vatten kan: Dwingtse en straftse met alder be-

Eph.6.4.

beschept ende maten / sonder toorne ende bitterheydt / op datse niet kleynmoedigh en worden / spaert die Roede niet wanneer 't noodig is / en gedenkt dat 'er geschreven staet / Wie sijn kint lief heeft / die houdet onder de roede / ende soo sult gy hier namaels vreugde aen haer beleven / wie sijn kint in der tucht hout ende kastijt / die sal sijnder verblijden / maer wie over sijn kint te sacht is / die beklaegt sijnder / ende verschrickt soo dikwils als 't weent / een ongedwongen kint (merket) wert moetwilligh als een wilt Peert / geeft hem geen macht in sijnder jonckheyt / ende en versmaet sijn denckinge niet / (merckt) buyget sijnen hals in sijnder jonckheydt / dewijle dat 'et noch kleyne is / (merckt) ende dat hy by avontueren niet en verherde / ende u ongehoorsaem worde: Onderwijst u kint ende laet 'et niet ledigh gaen / op dat gy over hem niet te schande en worde. Liefste Broeders ende Susters in den Heere / wilden alle Vaders ende Moeders (die haer des Heeren Naem beroemen) dese woorden Syrach ter herten nemen / ende in de tafelen haerder zielen schrijven: och hoe eerbaerlijcken / vroom ende Godtvruchtigh souden 'er vele kinderen opgevoet worden / die nu (eylacen) seer wilt ende ongebonden daer henen loopen / die ook den Ouderen / de Gemeynten ende den Euangelio Christi geenen goeden naem en maecken: eenen ongetemden Sone (seydt Syrach) is sijnen Vader een schande. Ook seyt hy: En verblijd u niet dat gy veel kinderen hebt / als sy Godt niet en vreesen / want een vroom kind is beter dan duysent Godloosen: 't is beter sonder kinderen te sterven / dan Godloose kinderen achter te laten. Mijn lieve broeders / herknout / ende overlegt dese Woorden wel / de noot dringt my te schrijven; want sommige leven (eylacen) alsoo met haer kinderen / dat men schrijven ende straffen moet: ick schrijve ende vermane u noch eens / hoedet u / dat dat bloet ende de verdoemenisse uwer kinderen niet op u en kome. Hebt gy u kinderen Godlijck lief / soo leertse ende vermaentse / onderwijstse in Gode / op dat des Heeren woort / bloet / en doodt / aen haer niet verloren en blijve / en des Heeren Name ende sijn gemeynte om harent wille by de onverstandige niet gelastert en worde. Lieve Broeders in Christo / kent gy oock God ende sijn woort te rechte / ende gelooft gy dat 'et eynde der gerechtigen dat eeuwig leven zy / ende het eynde der Godloosen de eeuwige dood te zijn / soo beneerstigt u doch uyt alle uwer krachten / om uwer kinderen te leyden op den wegh des levens / ende af te weeren van den weg des doods / soo vele als in u is. Biddet den Alderhoogsten om die gave sijnder genaden / dat hyse door sijn groote barmhertigheyt op de rechte bane voere / ende behouden wil / met sijnen heyligen Geest drijven wil / waeket over haer zaligheyt / als over u eygen zielen / leertse / onderwijstse / vermaentse / dreygtse / bestraftse en kastijtse / na gelegentheyt der saken / houdse van den onnutten kinderen / daer sy niet dan liegen / vloecken / sweeren / vechten / ende boeverye en leeren ende hooren / stiertse tot lesen ende schrijven / leertse spinnen ende andere handwerck doen / dat na haer jaren ende persoon gevoeglijck / nut / oorbaerlijk ende bequaem is: is 't dat gy sulks doet / soo sult gy veel eere ende vreugde aen uwe kinderen sien en beleven: maer en doet gy 't niet / soo sal u wel ten laetsten des herten leet verteeren: Want een ongekastijt kind en is niet alleenlijk sijnen Vader schande / maer schendet oock sijnder Moeder.

Dit kleyne vermaningsken hebbe ick uyt hertgrondelijker liefden mijn beminde geschreven / ende dat niet sonder oorsaken; want ick hebbe / duerende den tijd mijns diensts (de welke te beklagen is) meer dan te vele gewaer geworden ende bevonden / hoe onordentlijk / ongeschicktelijk / ja heydensch / dat 'et by diversche Ouderen met haren kinderen toegaet / de dulle liefde des vleeschs is by sommige soo seer groot / ende worden door dat toegeneygt gemoet haerder kinderen soo seer verblint / dat sy gantsch ende gaer geen misbruyk / feyl noch gebreck aen haer en konnen sien / speuren noch merken / hoe wel sy by wijlen alle onnuttigheyt / boeverye en schalkheyt vol zijn / Vader ende Moeder ongehoorsaem worden / ofte mogen aensnauwen / leugenen in- ende uyt-dragen / met andere Lieden kinderen vechten / ende lieden nagapen ofte naroepen ende naklappen.

Mijn Broeders in Christo / met desen ende diergelijcke schanden ende boeveryen (overmits de vleeschelijke liefde) met den kinderen door den vingeren te sien / soodanige liefde en is niet prijselijk / maer staet seer te schouwen / want sy is aerdsch / vleeschelijk ende duyvels: en nademael wy zijn dat zout der Aerden / dat licht der Werelt / dat heylige volk / dat uytverkoren Geslachte / ja de Bruydt Christo / soo en betaemt ons geensints noch in geender manieren / soodanige vleeschelijke liefde / noch sotten toegeneygt gemoet tot onsen kinderen te dragen ofte te hebben; maer ons behoort / soo vele als in ons is (soo wel onse kinderen ende huysgesin / als ons selve) met alder neerstigheyt te onderrichten / te reguleren / te regeren / na Gods gevallige eerbaerheyt / deugdelijk leven / ende na des Heeren woord: Hier mede wil ick myne Ziele gevrijt houden / voor den Heere ende voor sijn Gemeynte / ende begeere / om des Heeren wille / dat my dit schrijven in 't goede afgenomen worde / ende willet by den Outsten / allen Broederen laten voorlesen / op dat die ontschuldige haer wachten / ende de schuldige in dese misbruyken / feyl ofte gebreken / haer beteren mogen / sonder hen te laten dunken / dat ick haer lieden huysen regeeren wil / och neen / ick en soeke voor God hier inne niet / dan dat gy lieden u in allen dingen na der Schrift ende Christelijcke eerbaerheydt schicken moght / ende dat 'et in alles des Heeren Gemeynte / na Goddelijcke ordinantie ende welgevallen magh toegaen. Die herten ende nieren proevet / die wetet dat ick niet en liege / ende daeromme soo willet ook in liefden ontfangen / want door trouwigheydt heb ick u geschreven.

Hier mede wil ick u mijnen lieven Broederen ende Susteren Gode bevelen / ende den Woorde sijnder genaden / dewelcke machtig is u lieden op te bouwen ende te geven die erffenisse / onder alle die geheyligt zijn: Godt des vredes maecke u allen geheel hey-

Margin notes: Eccles. 30. 7. — Eccl. 30. 11. — Eccles. 22. 3. — Eccl 30. 10. Eccl. 22. 3. Pr. 20. 20. — Mat. 5. 13. Marc. 9. 49. Pro. 4. 25. Deu. 7. 6. 1 Pet. 2. 9. — Act. 20. 31. — 1 Cor. 14. 42. 1 Reg. 16. 7. Psal. 7. 10. Ier. 11. 20. en 17. 10. Act. 20. 32. — 2 Tes. 5. 23.

Heylig / op dat uwen geheelen Geest / Ziele ende Lichaem mogen behouden worden / onberispelijk / ende onstraffelijk / op die toekomst onses HEEREN Jesu Christi / getrouwe is hy die u-lieden geroepen heeft / die 't oock wel doen sal. De Barmhertige Vader / door sijnen Lieven Sone Christum Jesum onsen HEERE / bekrachtige u alle met de heerlijcke Gave des Heyligen Geestes /

1 Cor. 4. 21.

AMEN.

SOM-

SOMMARIE
OFTE
BY-EEN-VERGADERINGE
Van sommige Schriftelijke bekentenissen des Geloofs; mitsgaders eenige waerachtige verantwoordingen, op sommige Schriften,

VAN

GELLIO FABRO EN JOANNE à LASCO

Voorgestelt;

GEDAEN DOOR

MENNO SYMONS.

t'Samen in een vervaet, en voor de tweedemael in druck vernieuwt, door sommige waerheyts Beminders, tot de eere Godts en haers naesten welvaert.

ITEM,

Om alle Puncten en Articulen, mitsgaders diversche redenen en bekentenissen in dese Boecken t'samen begrepen, lichtelijcker te vinden, soo hebben wy dit Werk met twee Registers verreyckt, en yder deel met sijn eygen Tytel, Prologue en Voorreden getrouwelick in onse Nederduytsche spraecke gestelt.

Psalm 27. 30.

De mondt der gerechtigen spreeckt van wijsheydt, ende sijn lippen van oordeelen, die Wet sijns Godts is in sijn herte, sijn treden en slibberen niet.

Hebr. 13. 7.

Gedenckt uwer Voorgangeren, die u dat Woordt Godts geseydt hebben, welcker eynde siet aen, ende volget haren geloove na.

Gedruckt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

ERsame Godvruchtige Leser, nademael dese navolgende Boeken van Menno Symons eertijts gemaekt, en in druk voorgestelt zijn geweest, en als nu vele verstroyt zijnde, weynig te vinden zijn: soo hebbe wy, soo door begeerte van ons selven, en beyde van vele Godvruchtigen, wederom onsen arbeyt daer aen gekeert, en by de hand genomen, en dese al te samen door den druck vernieuwt, elk boeck in sijn geheel, als het van den Autheur voor desen is uytgegaen, hoewel eertijts in hooger sprake sommige zijn gedrukt geweest, so hebben wy daer in getrouwelijck den selven sin en meeninge gevolgt, en die hooge onduytsche woorden alleen wat gecorrigeert en verduyschet. Hoopende dat elk boek van den Godvruchtigen Leser op sijn eygen sin en meeninge na des tijts gelegentheyt verstaen, en tot die eere Gods en harer Zielen welvaert gebruyckt sal werden, de Almachtige Heere en Vader aller barmhertigheyt gunne ons, door sijn groote liefde en Godlijke Genade, dat desen onsen kleynen en geringen arbeyt, vele vruchten der gerechtigheydt voort magh brengen, tot sijns Heyligen naems eere, en onses naesten saligheyt, AMEN.

EEN KLARE

BEANTWOORDINGE,

over een Schrift

GELLII FABRI,

Prediker tot Emden dat hy (leyder) den Godvruchtigen Gods Kinderen tot smaetheyt, en groote beswaringe hares Kruyces, den eenvuldigen tot verstrickinge en vervoeringe, en den onboetveerdigen tot troostinge en stijvinge in harer ongerechtigheydt en verdoemenisse, in Druk heeft uytgegeven, Anno (*ni fallor*) 1552.

DOOR

MENNO SYMONS.

Duo Opposita (inquit Philosophus) *juxta se posita, magis elucescunt.*

Twee Tegensettingen of Contrarien, by een anderen gesettet, schijnen des te klaerder.

1 Corint. 3.11.
Daer magh geen ander grondt geleyt werden, dan die, die geleyt is, Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

ALlen Godvruchtigen en goethertigen, beyde van hoogen ende nederigen state, die den Heere van herten soecken, en den vasten grond Gods met goeden yver natrachten, die dese mijne noodige beantwoordinge sullen sien, lesen of hooren, wenschen wy een klaer Geestelijk gesichte, een Heylsaem verstant, en een oprecht Oordeel in der waerheyt, van God onsen Hemelschen Vader, door onsen lieven Soone Iesum Christum onsen Heere, in de genade en verlichtinge sijnes eeuwigen en H. Geestes, AMEN.

VOORREEDEN.

PAulus schrijft tot sijnen Timotheum en spreekt: Dat sult gy weten, dat in den lesten dagen sullen grouwelijke tijden komen: Want daer sullen menschen zijn, die vele van haer selven houden sullen, gierig, grootsprekers, hooveerdig, lasteraers, den Ouderen ongehoorsaem, ondanckbaer, ongeestelijck, stuer, halsterrig, onversoenlijk, schenders, onkuysch, wilt, ongoedig, verraders, wrevelaers, opgeblasen, die meer de wellust lief hebben als Godt, die daer hebben eenen schijn des Godsaligen wesens, maer sijn kracht versaeken sy, 2 Tim cap. 3. v. 1.2.3.4 5.

Pauli Prophetye van den Predikers deser tijd.

Wijders spreekt hy, Ik betuyge u voor God, en den Heere Jesu Christo, die toekomstig is, om te richten de levendigen en de dooden, in sijnder verschijninge, en in sijnen Rijke. Predikt dat Woord, hout aen, het zy tijdt of ontijdt, straft, dreygt, vermaent met aller lankmoedigheyt en leere: Want daer sal een tijd komen, dat sy de heylsame leere niet lijden sullen, maer sullen na haren eygen lusten haer selven Leeraers opladen, na den welken haer de ooren jeuken, sy sullen de ooren van der waerheydt afwenden, ende haer tot den Fabulen keeren, 2 Tim 4. 4.

Pauli Prophetye van de moetwilligheyt des volks deser tijd.

Item, het sal (spreekt Daniel) so een bedroefden tijd zijn, als ooyt geweest is, van der tijd aen dat menschen geweest zijn, Daniel 12. 11.

Eersame Leser, so gy met vlijtiger aendacht op dat soeken, leeren, en leven der Predikanten deser tijd, en op dat rookeloose wesen des gemeynen volks, wel acht neemt, gy sult met klaren oogen sien, dat die Leeraers, daer van hier Paulus spreekt, by grooten hoopen, en die bedroefde grouwelijke tijd nu hier zijn. Och mijn Leser, nemet waer: Het is so een tijd, so dat versonken Sodoma noch in sijnen vorigen stant stonde, moste het gerechtig en vroom geacht werden, so het by dese tegenwoordige arge werelt gehouden worde: Is nochtans door Godts rechtveerdige straffe en grimmigen toorn verstooten tot der Hellen afgront, en draegt des eeuwigen vyers pyne, Jud. 1. v. 7.

2 Pet. 2. 6.

Siet (spreeckt de Propheet) dat was de misdaet uwer Suster Sodome, hoogmoet, en alles dings overvloet, ende goede vrede, die sy met haren Dochteren hadden, den armen en nooddruftigen holpen sy niet, maer sy waren stout, en deden grouwelen voor my, daerom heb ick'se oock weg gedaen spreeckt de Heere, Ezech. 16. 49.

Merkt waerom Sodoma gestraft is.

Maer nu wort'er (leyder) allenthalven soo geleeft, recht of men tot enckel Godloosheyt en lusts gebruyk gebooren ware, en of men God een droomer, en sijn Woort een fabel achte. Segget lieve, is het niet also? mijn goede Leser, is het niet so? Wie is'er die Godt van herten vreest, of die na de rechte waerheyt vraget? het is doch allenthalven enkel ongerechtigheyt, afgoderye, vervoeringe, en Gods verachtinge, waer men hem went of keert. En dit alle moet noch met Christus Heylige Name, Woort, Doodt en Bloedt, daer toe oock met

Alle Godloosheyt en verkeertheyt heeft sijn deksel en ontschuldinge. Rom.8.13.

menschelijke swackheyt, om ergernisse (als men voor geeft) te vermijden, en met eene valsche vryheydt verbloemt werden. O Heere, recht of Christus een Heylant aller onboetveerdigen, en een versoener der verkeerden Sondaren zy, neen mijn Leser, neen, een yder hoede hem. Leeft gy na den vleesche (segt Paulus) so sult gy sterven.

Apo.18.

Aengesien 't dan allenthalven soo gantsch en geheel verdorven is, dat de gantsche Wereldt niet dan een dubbelt Sodoma, ja een openbaer verwerrede Babel, ende doncker Egyptus, onder den schijn ende name der Christelijcker Kerken geworden is, en de barmhertige groote Heere nu in dese laetste tijt aller ongerechtigheyt, dat edele waerde Woort sijner Godlijcker genaden wederom als een helle licht uyt der duysternissen in reynen Christelijcken verstande etlijcken tot gerechtigheydt verschynen laet: Waer met hy in sijner eeuwiger liefden, hem noch voor sijnen grooten ende duysteren dagh, door de openbaringe sijnes Heyligen Woorts, ende verlichtinge sijnes eeuwigen Geests, een gehoorsame ende gewillige Kercke versamelt, ende uyt de vergaderinge Antichristi, door een ware boete ende deuchtsame wandelinge (hoewel in der swakheyt) onder dat Kruyce Christi, met een heylsaem gebruyck der Sacramentelijcken tekenen, na de ordeninge Christi ende sijner Apostelen, en door een vrymoedige ongeveynsde bekentenisse in betuyginge des bloets, haer tot een eygen bysonder volk uytsondert. Derhalven is het, dat hen roeren alle poorten der Hellen, en so woeden, dat een ware Christen (leyder) weynig ruste op aerden vinden kan, gelijk als 't blijkt.

Tirannis Potentum in Pios & Innocuos. Convitia Populi.

De Overheden bannen en vervolgen, slepen in Toorens en banden, pijnigen, beroven, brengen vele Godvruchtigen aen etlijke oorden jammerlijk om haer welvaert, eere, goed en bloed.

Dat ongeschickte roockeloose volck scheldet en weder-doopert immer henen, hoopet de eene onbeleefde leugen op de ander, wijset ons met vingeren, recht of wy het soo maecken, dat ons vyer ende sweerdt nae den vleesche tot straffe al te genadig, ende de eeuwige brandt der Hellen nae der Zielen al te weynigh zijn.

Ps.73.8.

Odium & calumnia Concionatorum in immeritos.

De Predikers ende Geleerden roepen luyde, ende schrijven vyandtlijck, schelden ende lasteren hooge, gelijck de Propheet spreeckt. Ende hoe wel wy het met soo vele sware droeffenissen betuygen, dat wy in onser armer swakheyt den Heere begeeren van herten te vreesen, ende met allen menschen het geerne wilden goet sien, soo schelden sy doch gelijckewel sonder alle mate on bescheydentlijk, bewegen Heeren ende Oversten, Steden ende Landen aen allen oorden, geven voor, wy zijn Godloose Secten ende Weder-dooperen, wy vervoeren dat Volk, onderstaen oproer te maecken, muyterye aen te richten, ende sulcke oproerige valsche dichtingen ende lasterreden meer, op dat sy so dat edele Woord Gods, dat Woord der warer Boeten, dat vreuchden-rijke Euangelium der genaden, dat ware krachtige geloove in Christum Jesum, dat vroome onbestraffelijcke leven van der Schrift ge-eysschet, dat glorieuse heerlijke Rijke Christi, en sijn gerechtigheyt (daer mede hare saecke ende ontrouwe voor der Werelt niet openbaer werde) in den gront afryten of verdonkeren, en met onrecht ophouden, gelijk aen de vrucht ende daet openbaer is. Daerentegen dat verderffelijke Antichristi, dat Rijke deser Werelt, by sijnen ergen onboetveerdigen wesen, openbare Afgoderye, ende vleeschelijke ruyme leven, in eenigheyt der ongerechtigheydt, nae der ouder Slangen begeeren, eendrachtelijck behouden, en voor der waerheydt onbeschaemt tot aen 't eynde leven mogen.

De Predikanten neerstigheyt en vlijt, om de waerheyt te beletten.

Eph.2.3.

Siet: Soo drijft de Vorst der Duysternissen, die in der Lucht regeert, sijn

werck

werck in den kinderen des ongeloofs en der ongehoorſaemheyt, alſo Paulus ſpreekt, gelijk men ook (leyder) hier aen deſen Gellium Faber wel beſpeurt, als men ſijn ſchrijven, laſteren, ſchelden, bittere honiſche woorden, verdichte beſchuldingen, ydele beroeminge, en geweldige Schriftbreken wel waer neemt, en met des Heeren Geeſt en Woort recht richten kan.

Nademael het dan velen duyſenden eerlijke en redelijke Luyden (alſo ik vermoede) wel bekent is, dat wy op deſer Aerden niet anders ſoeken, dan dat wy met verſaeckinge onſes ſelfs in die voetſtappen Chriſti tot gehoorſaemheyt ſijns Woords na onſer ſwackheyt geerne wandelen, dat uytgeleſchte Licht der waerheyt geerne weder aenſteken, vele Menſchen tot gerechtigheyt leeren, en onſe Zielen door des Heeren hulpe en genade (ſo vele in ons is) ſalig behouden ende redden willen. Waer over wy Armen ſo overmate vele droefeniſſen, ellende, benautheyt, kruys en vervolginge allenthalven dragen moeten, en evenwel deſe gemelde Gellius, die in deſen val billijk onſe Voorſtander en Vader (dewijle hy hem een Dienaer des H. Woorts roemet) zijn ſoude, onſe harde verſoekingen, ſware nooden, en des onverdienden haets en bitterheyt over ons, met ſijne onſchriftmatige Argumenten en wederlegginge tegen onſen gront en leere van hem opgebraght, met ſijn bedekte partydiſche klaegreden aen der Overheyt, en met ſijne onreyne laſterwoorden noch al ſwaerder en ſwaerder maket, en hem (leyder) niet ontſiet, deſe ſijne Schriften tot oneeren Gods en ſijnes H. Woorts, tot ſmaetheyt en ſchande aller vroomen, tot beveſtinge ſijnder ſwaerder verdoemeniſſe, ende tot vervoeringe der eenvuldigen, yder man door gedrukte Schriften opentlijk voor te ſtellen, kan en ſal my billijk geen welgeſinde dat verkeeren, dat ick die eere mijnes Gods, de ſaligheyt mijner Broederen, den gront mijns Geloofs, en den prijs mijnes Heeren Chriſti, den welken ik my door ſijn Genade en Roepinge, na ſijnen Godlijken wille, onweerdig in ſijnen Dienſt begeven hebbe, door opentlijke beantwoordinge met mijnes Heeren Geeſt en Woort, ſo vele my mogelilk is, beweere en voorſtae. Hope het ook door Gods Genadige hulpe met ſo vele duytlijke redenen en Schriften, met ſo groote kracht ende klaerheyt te doen, dat niet alleene de rechte Gods-geleerden, maer ook alle redelijke ende onpartydiſche Leſers en toehoorders door Gods genade met voller herten grijpen ſullen, hoe hy en ſijns gelijk Predikers, de vervoeriſche leugen, en wy door des Heeren genade de vaſte gront der waerheyt hebben.

Mat. 16. 25. Lu. 9. 44.

Immiſericordia & Tirannis G. in pios.

Liber G. error & roboratio mundi in ſua impenitudine Stare pro gloria Dei nulli in malum verti poteſt.

Ubi Veritas. ibi Victoria:

Wil dan hier mede alle mijne Leſeren, vrienden en vyanden ootmoediglijck gebeden, en trouwelijk vermaent hebben, datſe doch deſe mijne afgedrongen beantwoordinge en noodtweer niet met partydiſche verkeerde ſinnen, niet ſlaperig nochte verdrietig, maer met wakende oogen hares herten aendachtelijk leſen, vlijtiglijk onderſoeken, en na der Schrift rechten willen. Het gelt ons alteſamen even vele, namelijk, den prijs onſes Gods en Chriſti, en de ſaligheydt onſer armer zielen. Niemant laet hem dunken, dat hy daer buyten zy. Daer is maer een eenige weg en poorte die ten leven inleyt, die ſeer ſmal en enge is. Desgelijks ook een eenig Leere. Willen wy met Chriſto in dat Rijke ſijner glorie ingaen, ſo moeten wy alle door deſe enge poorte en ſmalle weg paſſeeren, en ſijn Woort gehoorſaem zijn, daer mag een yegelijk op verdacht zijn.

Mat. 7. 13. Lu. 13. 22.

Mat. 16. 25. Ioa. 15.

Nademael dan openbaer is, dat Gellius ende alle geleerden gront, leere, Sacramenten, &c. ten meeſtendeel op Menſchen Wijsheydt, gebroocken Schriften, goetduncken ende meninge ſetten, ende wy op Gods Woort, hy met den ſijnen op den ruymen wegh wandelen, de onſe op den ſmallen, hy niet vervolgt wert, maer met deſe ſijne Schriften vervolget, wy daerenboven vervolgt werden, en niet vervolgen, moeten immer alle rechtverſtandige daer mede bekennen, dat die waerheyt en die Gemeynte niet by haer, maer by ons zy; want

het

het doch niet feylen kan, gelijck Godts Woort en dat Voorbeelt aller vroomen met brengen, so waer de ware gemeynte Christi is, dat daer oock een heylsame Leere, ware Sacramenten, een ongeveynsde liefde, een vroom Godtsaligh leven, en een afsonderinge der onboetveerdigen en verkeerden, &c. na des Heeren Woordt zijn, en zijn moeten, gelijck men in de volgende Beantwoordinge door des Heeren genade in grooter klaerheyt hooren en sien sal.

Wil derhalven hier toe allen Godvruchtigen om Gods wille ernstiglijk gebeden hebben, datse my met haer vyerige gebeden, tot den Alderhoogsten wille te hulpe komen, hy my geringer en onvermogender, mitsgaders mijne alderliefste Medebroederen en getrouwe Dienaren in den Heere, soo met de gave sijner Genaden, en met de levendige sprinkborne sijner wijsheyt wil beschenken, dat wy met kracht eener reyner leere en vromen wandels aller wedersprekeren mont verstoppen, en het huys onses Gods, ter eere sijnes grooten Naems, in reynder Godlijcken yver en Christelijcke liefde tot aen 't eynde voorstaen mogen. Den selven zy prijs en eeuwig Rijk, Amen.

EEN

EEN KLARE
BEANTWOORDINGE
over een Schrift
GELLII FABRI;

Reyn en louter is de Wijsheyt, sterk en krachtig is de Waerheyt, eenvuldig en lieflijck is de Gerechtigheydt, wel dien, diese heeft, want sijn herte verblijt hem in den Heere, sijn mont spreekt wat recht is, en sijn voet staet op den wegh des Vredes.

GEllius tekent ten eersten de Spreuke Christi aen, Math. 7. allen sijnen leeseren tot eener waerschouwinge voor ons, en spreeckt: wacht u voor de valsche Propheten, die in Schaeps-kleederen tot u komen, want inwendig zijn sy grijpende Wolven.

Antwoorde.

Sonder Christi Geest en Woord mogen dese grijpende Wolven niet bekent werden. Mat. 7. 16.

SO de Leeser de Schapen en de Wolven in harer naturen door Gods Geest en Woord recht onderscheyden konde / en wiste welk de Schaeps kleederen waren / daer mede de grijpende Wolven gedekt worden / soude ongetwijffelt dese spreuke niet op ons / maer op onse wederpartie selve geduydet werden. Want met hoedanige kleedinge hy hier komt / daer mede hy den eenvuldigen in verdoemenisse ophoudet / en de arme Zielen toegrijpet / sal de navolgende Beantwoordinge (so sy by dat sijne gehouden wert) den vromen en Godvruchtigen Leseren / door des Heeren Genade / wel in goeder klaerheyt leeren en open doen.

TEn anderen teekent hy aen uyt Paulo, en segt: Ik vermane u lieve Broederen, door den Name onses Heeren Jesu Christi, dat gy alle eensins spreeckt, en laet geen tweedracht onder u zijn, maer weest vereenigt in eenen sin en in een gevoelen, 1 Cor. 1. 10.

Antwoorde.

WAnneer men dese spreucke recht waerneemt / so vermaentse allen waren Christenen / datse niet vleeschelijck noch sectisch handelen sullen / dat hem de eene niet van desen / en de ander van dien beroeme / maer sy wijset ons alleene tot den eenigen ende waren Herder en Heyland onser Zielen / Christum Jesum / die voor ons gekruyst is / ende in wiens Name wy gedoopt zijn. Dat wy also met grooter ernste door Gods hulpe en genade in onser zwakheyt geerne willen nakomen / gelijk onse zware druk / elende / droeffenisse / bloed / en doot aen velen oorden dat betuygen en kont doen.

Maer Gellius setse hier tot so een eynde / dat hy den Leeser daer mede van de Eenigheydt des Geestes / Woords / Huyses en Lijfs Christi af weeret / en by sijne verdoerische leere / Schrifteloose kinderdoope / &c. in die eenigheyt des Geestes / Woords / Huyses ende Lijfs Antichristi / en op den ruymen weg onverandert en vast behouden mag.

TEn derden, heeft Gellius sijn Schrift eenen Hoveling of Jonker aen geschreven, gelijk gemeenlijken der geleerden gebruyk is; meenende veel licht, dat die saecke door alsulcker hooggeachter luyden gunst, hulpe en handhavinge des te beter sal erhouden werden, dat de Godsalige vroome getuygen, Propheten ende Leeraers, bysonder des Nieuwen Testaments over Gods waerheyd, Woord, niet alsoo begeert, noch weyniger also gebruykt hebben.

Wie niet met David in Gods Name strijt, sal met Goliath op gewelt en sterkheyt hopen.

TEn vierden, wijset Gellius voornamelijk twee oorsaeken aen, waerom hy sijn Schrift aen den dagh gebracht heeft. Ten eersten, daerom, dat ik sie (seyt hy) hoe hier uyt Keyserlijke Majesteyts Landen, daer die Wederdooperen de meeste schade doen, en doen konnen, dagelijks hier insluypen, die haer onkruyt niet alleen door heymelijck Nacht-prediken, maer oock door Schriften en brieven te saeyen van nieuws aen onderstaen, die men weeren en den mond stoppen moet, op dat de Eenvoudige niet bedrogen, en ook etlijke uyt haer, die noch geen Lasteraers geworden zijn, te rechte mogten gebracht werden, &c.

Antwoorde.

DEse seer smadelijke Scheldwoorden / gelijke Weder-dooper, Insluypen, Nacht-prediden, Onkruyd zaeyen, &c. leeren (leyder) wel / welkerley aerd de Man is / daer sy van geschreven zijn. Ja mijn Leser / Gellius weet ook soo wel als ik / wat Christus ons van den Doope bevolen heeft / hoese de Heylige Apostelen geleert en gebruykt hebben. Item / hoe oock Paulus den Doop aen etlijcke Doopelingen Joannis (hoewel Joannis Doop uyt den Hemel was) weder vernieut heeft / alleene des feyls halven / om dat sy des H. Geestes geen bericht hadden. Ook hoe de weerde Martelaer Ciprianus met allen Aphricaenschen Bisschoppen / met t'samen

Mat. 28. 19. Marc. 16. 16. Act. 2. 8. en 10. 16. en 18. 19. Rom. 6. 4. Act. 19. 3.

dat Nicenische Concilium / de Ketter-doop voor geen Doop en achteden / so doch de Ketters buyten Christus Kerke / Geest/en Woord zijn / &c.

Dit alle niet helpende / moeten wy noch evenwel sijne Weder-dooperen heeten / niet aenmerkende / dat wy in onse kindsche Jaeren / niet alleen sonder Geest / Geloove / Woordt of Godlijck Bevel / maer ook sonder alle vernuft en verstand (so men aen de jonge kinderen sien mag) met eenen openbaren Antichristischen Doop van soodanige (die hy ende sijns gelijcke geleerden selve / voor Antichristen / Apostatis, Hereticis, en Vervoerders schelden) gedoopt zijn / die noch God / noch Gods Woord recht erkent hebben / die in openbare afgoderije leefden / hare knyen voor hout en steen buygden / op de ydele onnutte leeringen ende geboden der menschen vertrouwden / na haer moetwille in haeres vleesches lusten wandelden / en de Creature Gods / namelijk / een weynig Broods / voor de eenige en eewige Sone Gods aenbaden en eerden / &c.

En hoe wel wy Christus helle Woord / en der Apostelen heylsaeme Leere / ende openbaer gebruyck / soo geweldiglijck voor ons hebben / daer toe noch Paulum / ende die beyde Concilia / also gehoort is / so en heeft evenwel dat bitter schelden / wederdoperen / &c. over ons armen (leyder) by hem noch mate noch eynde.

Geeft my de wrake, spreekt de Heere, en ik sal 't vergelden. Deut. 31. Rom. 12. 20.

Wanneer men nu gelijck met gelijk betalen soude / moghten wyse immer met beter recht voor Kinder-doopers schelden / als sy ons voor Weder-doopers / want wy hebben de gantsche Schrift voor ons / maer sy aller dingen noch woord noch exempel.

Antwoort daer op, dat wy in Keyserlijke Majesteyts Landen de meeste schade doen.

Maer dat hy schrijft / dat wy in Keyserlijke Majesteyts Landen de meeste schade doen, ende doen konnen, daer uyt mag men merken met wat grooter onverstand ende blindheyd (leyder) hy geslagen is. De gantsche Schrift leert: Dat de Afgodendienaers / en die na den vleesche leven / des doods weert zijn. En hem is meer als wel bekent / dat in de selvige Landen na haren Gods-dienst een openbare Afgoderye en de woeste growel is / en dat hare leven ten meestendeel een roekeloos onboetveerdig leven des vleesches is / als ook tot Emden (leyder) en allenthalven. Noch derf hy schrijven datse daer de meeste schade doen. En dat uyt anders geen oorsake / dan datse met des Heeren Geest / Woord en kracht / dat Rijke der Hellen bestormen / die openbare Afgoderye bestraffen / den waren Gods-dienst leeren / Christum recht bekennen / en dat verkeert onboetveerdig vleeschelijck volck op den rechten weg wijsen.

Heet dat schade doen / als Gellius het noemt / so heeft ons de gantsche Schrift / die van den waren Gods-dienst / en van dat onbestraffelijke vroome leven soo overmate veele spreekt / seer klaeglijcken bedrogen / moet men immer seggen. O een verkeert Gerichte.

1 Cor. 4. 18.

Siet / so verblind de God deser Wereld sulke wederspannige arge Geesten / die so moetwilliglijcken tegen Gods Woord strijden / en die waerheyd in ongerechtigheyt ophouden / datse in alsulcken verstokten en verkeerden sin geraken / datse dat heerlijcke gewin Christi / door sijn genade / Geest en kracht opgebracht / schaden heeten / en dat goed quaed / en dat quaet goed noemen / wee sodanigen / Esaia Cap. 5. vs 20.

Rom. 2. 5.

Wijder segge ick / hy laet hem ook hooren aen anderen oorden / hoe wy de eenige zijn / die haer onboetveerdige arge leere, met onse leere (die niet onse / maer de heylsame Leere Christi is) en met onse zwacke wandelinge in der vruchten Gods / die mits den Geloove uyt der leere herkomt / beletten / dat sy niet so hooge / als voor henen / geroemt / ende so genen loop meer hebben sal / als sy wel geerne sien souden / en veel licht derhalven hier klaegt / dat wy daer de meeste schade doen. Maer wy seggen: Dewijle sy de Wereld onder den schijn des Euangeliums / niet dan nae den vleesche dienen / en lief kosen den Overheeren / dat sy der Kloosteren en Kerken goederen / die in gestalte en meninge der aelmissen ter eeren Gods (hoewel met onverstant) gegeven zijn / tot haren gebruyk wel nemen mogen / dat sy dat Euangelium Christi met gewelt en krijgs-geweer wel voorstaen mogen / ende dier dingen meer: Den volke / Christus hebbe voor onse sonden betaelt / het Geloove gelt alleene / wy zijn arme Sondaers / konnen Gods geboden niet houden / en sulke ruyme Troost-redenen meer / also dat een yeder sijn nut ende vleesches vryheyt vast daer uyt soekt / singen en schreijen: Dat strik is ontwee / en wy zijn vry. Trecken die genade Gods tot weelden / als Judas segt. Blijven in dat oude verdorven wesen der sonden onverandert leven / sonder alle vreese Gods / recht of sy haer leefdage niet een letter van des Heeren Woord gehoort hadde / en dat God dat Godloose wesen en ongerechtigheyt niet straffen sal / dat derhalven die rechtveerdige Heere / die alle dingen recht richtet / om hare groote ondankbaerheyt (dewijle sy dat Euangelium sijner genaden niet dan nae den vleesche leeren en roemen) die bekentenisse / die sy mogen gehadt hebben / weder van haer neemt / en geestse luyden / die sijn vrucht brengen / gelijck Christus tot den Phariseen sprak / Mat. 21. 42.

Quale mundi Euangelium, tales & Discipuli. Iude. 1. 5.

Antwoort op het Woort insluypen.

Item: Op dat onbillijck bittere woord Insluypen, antwoorde ick: het leeren ons Moses en Christus / Apostelen en Propheten / oock de aengeboren aert eener goeder naturen eendrachtelijck / datmen de elendige / bekommerde / ende bedroefde vreemdelingen ontfangen / troosten / hanthaven / helpen / ende dienen sal / en Gellio is wel bekent / dat dese arme Kinderen / die hier soo hart van hem beswaert werden / niet om eenige misdaet ofte boeverye / maer alleene om dat getuygenisse Gods ende haerder conscientien / met hare arme swacke vrouwen ende kleyne kinderen / door die reyne vreese hares Gods / voor dat bloedige Tyrannische sweert / tot nootwendige beschermninge hares levens / in andere Landen / als die verjaegde Duyfkens voor den Stootvogel moeten vlieden / haer in toevoorsicht / Goddelijcker genaden / onder een beleefde ende goetdadige Overheyt hier ende daer onthouden / dewijle sy om de liefde der Goddelijker Waerheyt van haer Vaderlandt / Erve / bloet-sueren sweet / ende goederen jammerlijck berooft / evenwel haer Brood na luyd der Schrift in God redelijck verwerven ende haer generen mogen / gelijck billijk en recht is. Soo hy nu in der waerheyt ware / dat hy hem in den schijn roemt / namelijck een Prediker

des

des H. Woorts / moeste immer dat binnenste sijnder Zielen over dese bedroefde Wees-kinderen en onschuldige herten met medelijden beroert werden / haer na alle sijn vermogen behulpelijcke / ende vriendelijcke zijn / by der Overheyt voorbidden / dewijle hy sulck een drijvende geest ende barnende yver by haer speurt / dat sy om den prijs hares Gods / goet / ende bloed / in perijkel stellen / soo men openbaerlijck speuren ende sien magh. Maer nu moet dese erbarmelijke droeffenisse ende groote jammer / namelijk / dat sy voor der gapender Leeuwen mond / voor dat verschrickelijke yver ende wreede swéert ontwijcken / en genadiger landen soeken / een insluppen by hem heeten / O Heere. Wat hy nu dan voor een Prediker ende Christen zy / hoe hy na der liefden handelt / ende des Heeren Woort in desen deel nakomt / konnen alle redelijke luyden / die ook maer met halven oogen sien / uyt dese sijne Schriften / met t'samen diergelijke sijne dagelijksche schreyen en roepen (leyder) meer als te vele merken en afmeten.

Hier merckt men Gellius *inhumanitatem* en onbarmhertigheyt al te veel.

Op sijn laster-woort / onkruyt zaeyen, is dit mijn Antwoort: Een yeder Zaet draegt vrucht na sijner aert / Gen. 1. 29. Mijn lieve Leser / neemt waer wat ick schrijve. Gods Woort dringet allenthalven op een reyn herte / nieuw gemoet / ende op een afgestorven / boetveerdig Christelijk leven. Siet toe (segt Johannes de Dooper) doet oprechte vruchten der boete. Matth. 3. Doet boete (segt Christus) dat Hemelrijk is na by gekomen / Matth. 4. 18. Item: ick ben gekomen de sondaren te roepen tot boete / Matth. 9. 14. ende sulke sprewken meer.

Antwoort op dat woort onkruyt zaeyen. Mat. 5. 8. Phil. 1. 2. Colos. 1.

Nadien dan de schrift alsoo allenthalven een ware boete van ons vordert / ende de sacramentelijke tekenen / gelijk doop ende Nachtmael / in gelijker maten een boetveerdig onbestraffelijk leven alle ware Christgeloovigen betuygen / afbeelden ende leeren / ende na luyt der Schrift / sonder ware boete ook geen ware Christen zijn kan / ende een yder Zaet (segge ick) na sijnder aert vrugt brenget / alsoo verhaelt is / namelijk leugen leugenkinderen ende waerheyt waerheyts kinderen / ende het soo vele redelijke luyden bekent is / dat God door onsen ende onser getrouwe medehulperen dienst / met sijne sterke kracht ende groote genade (niet uyt ons) soo vele hooveerdige / gierige / onsuyvere / wreede / leugenachtige / vleeschelijke / ende afgodische herten tot den waren ende levendigen God bekeert / haer alsoo verootmoedigt / beroert / vernieuwt en verandert / dat sy liever sterven / eer sy eenige huychelrye drijven / ofte eenig leugenachtigh woort tegen de waerheyt ende welvaert hares naesten met opset spreken / ofte bewilligen souden / gelijk dat kostelijk Edele bloet van soo vele vrome Heyligen in onse Nederlanden openbaerlijk betuygt ende kont doet. Ende Gellius zaets vruchten / namelijk / sijne jongeren / soo geheel onboetveerdig in haren wandel / ende onverandert in haren herten blijven / dat sy ook in alle pracht ende prael / met Sijde ende Sammet / met Gout en Silver daer henen pronken / in allerley gierigheyt / ongerechtigheyt / brassen / suypen / haet en nijt / somma / in die onreyne lusten hares vleesches leven / ende wel om eenen penning by den Heere / ofte by hare zielen valschelijken zweeren dorven / &c. Wie nu van beyden / Gellius met den sijnen / ofte wy met den onsen / dat onkruyt zaeyen / daer de boose vruchten van voortkomen / willen wy alle verstandige redelijke luyden geerne richten laten. Wie de rechte waerheyt van herten soeckt ende lief heeft / die lese ende mercke.

Sonder ware boete kan 'er geen Christen zijn.

Vruchten die uyt onse leere voortkomen, die niet onse, maer des Heeren is.

Gellius zaets vruchten.

O lieve Heere / aldus moet u heylsaem ende dierbaer woort / dat woort uwer genaden / dat woort uwer eeuwiger liefden / door welkers kracht ende genade wy eeuwig met u in uwer Glorien leven sullen / by desen (leyder) ende oock by meer anderen verVoeringe en onkruyt heeten / ende hare openbare leugen / hare grypelijke dwalinge / ende hare onbillijke vervalschinge der Schrift / die hier na gespeurt sal worden / moet die reyne leere Christi / ende Godts Heylige Woort heeten. Is het een moetwillig laster ende verkeertheyt met hen / soo is het (leyder) al te vele. Maer is het een onwetende blintheyt / ofte onverstant / soo gunne hen die genadige Vader oogen dat sy sien mogen / wensche ick hen met voller herten / weet die Heere.

Item / dat hy schrijft / Dat wy ons van nieuws onderstaen, niet alleene door heymelijck Nacht-prediken, maer oock door schriften ende Brieven te zaeyen, &c. Antwoorde met den Heyligen David / wy slooven / daeromme spreken wy / ende worden derhalven seer geplaegt; want dewijle God die barmhertige Vader ons Armen met de gave des Geloofs begenadigt / ende met den Geest sijner liefden uyt der hoogte door sijnen Sone Christum beschenkt heeft / ende heeft den Hemelschen dauw sijner liefden in onse herten ingedruppet / de seven Zegelen van dat Boek sijner bekentenissen open gedaen / de verborgentheden sijns Godlijken Woorts ende welbehagens ontsloten / ons uyt den dood verweckt / ende in 't leven ingevoert / een nieuw herte / sin ende gemoet gegeven / ende met den Broode des Levens gespijst : alsoo dat wy nu door sijn genade / de edele schoonen Peerle / den kostelijken Schat gevonden / en een eeuwig-blijvende vrede verkregen hebben / Welke wy door der Geleerden vervoerische leere / behendige Sophisterie / ende valsche troostingen / in geenen wege alsoo overkomen konden. Derhalven is het / dat wy nu die verschenen Genade sijner grooter liefden tegen ons / na onse geringe gave allen menschen oock geerne wilden inbeelden / leeren / ende kondt doen / op dat sy oock der selver vreughden ende geestes vernieuwinge met ons genieten / ende in gelijcken deel met alle Heyligen weten / ende smaecken moghten / hoe soete / hoe goet / ende hoe vriendelijck die Heere is / tot welcken wy gekomen zijn.

Op het woordt Nacht-prediken antwoort.

Psal. 115. 10. 2 Cor. 4. 13. Rom. 5. 5.

Apoc. 5. 2.

Joa. 5. 24.

Ioa. 6. 35. 2 Cor. 4. 7. Mat. 13. 44.

De liefde dringt den Geloovigen, datse Godts woort geerne willen verbreyden.

Psal. 106. 1. en 107. 1. Psal. 118. 1 Pet. 2. 3.

Leere ende prediken derhalven (soo vele ons mogelijck is) beyde by dage ende by nacht / in de Huysen ende op den Velde / in Bosschen ende Wildernissen / henen en weder / binnen lants / buyten lants / in kerkers en banden / in water en vyer / op galgen en raden / voor Heeren en Vorsten / met mont / schriften / met goet en bloet / met leven en doot / hebben 't oock alsoo sonder ophouden van lange jaren af gedaen / en schamen ons des Euangeliums der

 heer-

Rom.1.16.

Heerlijkheyt Christi niet / want wy zijn levendige Vrucht / en de beroerende kracht geweldiglijk in onsen herten gevoelen / gelijk men aen het lieflijk gedult en gewillige Opofferinge onser getrouwer Broederen en medegenooten in Christo Jesu aen velen oorden openbaerlijck speuren en sien mag.

Wilden wel / dat wy alle Menschen uyt der Hellen Backen ontredden / van de keten harer sonden ontlossen / en door Gods genadige hulpe met den Evangelio sijnes Vredes Christo bywoegen / en eeuwig winnen mogten / want also is eygentlijk de liefde geaerd / die uyt God is.

Natum veræ Charitatis est ut proximum lucrifaciat.

Dat hy ons dan verwijt / dat wy by nachte prediken en op een ander plaetse segt, dat wy uyt vreese des Cruyces in Steden ende Dorpen heymelijk insluypen, met besloten deuren sitten, met den Eenvoudigen handelen, niet om haer tot ware Christenen, maer tot afvallige Weder-dooperen te maken, E. is dit ten eersten mijn antwoord: Dat wy des Heeren Werk en Woord bywijlen also by nachte gebruyken / en drijven moeten / zijn Gellius en die Geleerden (vreese ick) wel die meeste oorsake / want sy met haer vyandlijke onverdiende Schelden / Schenden / Lasteren en Faem-rooven / alle Heeren / Vorsten / Overheden ende Bevel-hebberen also geheel over ons verbittert hebben / en noch verbitteren / dat mense (leyder) met geener Schrift / smeken / tranen / elende / droeffenisse / goed / bloet / leven / en dood so vele bewegen kan / datmen eenmael dese openbare vyanden des Kruyces Christi / en der heylsamer Waerheyt / door eenen vryen en vast geleyde / om den grondt Gods te verdedigen / mondelijck bejegenen mag / maer moeten ons (verstaet ons Leeraers) allenthalven aen heymelijken oorden voor den vervolgeren en bloedgierigen in winkelen verstelken / so wy anders niet alle op eenmael van dat grousaem gedierte / dat uyt der Zee opkomt / willen verscheurt / en in den grond versonden zijn.

Ap.13.16.

Lieve Leser / merkt wel wat ick schrijve / Gellius verwijt ons dat wy by nachte prediken / en Anno 1543. (so ick het recht onthouden hebbe) is het geschied / dat'er een Placcaet door gantsch West-Vrieslandt afgelesen worde / dat misdadigers en doodslagers / Remissie harer misdaed / Keysers genade / Vryheyt des Lands / en daer toe noch hondert Carolus Guldens hebben souden / soo sy my maer verraden / ende den Beul leveren konden.

Barrabas mochte rijk worden, soo hy Christum of den sijnen leveren konde.

Ontrent Anno 1539. worde een seer vroom en Godvruchtig Huysman in mijner plaetsen aengegrepen / Tjard Reynerts Soon genoemt / om dat hy my in mijn elende in sijn Huys / hoewel verborgen / uyt medelijden en liefde ontfangen hadde / en worde nae weynig dagen met een vrymoedige Bekenteniſſe sijnes Geloofs / als een welgerustede Ridder Christi na den Voorbeelde sijnes Heeren op een radt geworpen / hoewel hy een getuygenisse oock van sijne grootste vyanden hadde / dat hy een onbestraffelijck ende vroom Man ware.

Noch zijn der Anno 1546. aen eenen oort / daer men hem des Woordts roemet / vier Kamers gelijck genomen / om dat hy mijn arme kranke Vrouwe een van den selvigen (hoewel allen nabueren onbekent) met hare kleene Kinderkens een weynig tijds verhuert hadde.

Wat'er ook over ettelijke van den onsen in sommige Steden en Landen afgelesen is / en wat'er opgeset is. Wat Keyserlijk Mandament / en Roomschen Rijcks Condemnation over ons besluyten / en hoe men allenthalven met ons handelt en ommegaet / is Gellio en sijns gelijcke Predikers oock niet verborgen. Des sy alles de eygentlijcke oorsake en openbare Authores zijn / schrijve ick vry uyt / ende betuyget sonder schromen.

De predikers zijn de oorsake, dat wy aldus jammerlijk gehaet, benout en vervolgt werden.

Siet / so haten sy alle die / die Gods Woord recht leeren: Noch schamen hen evenwel de gemelde Gellius ende meer andere niet / den armen Volke voor te geven / dat wy uyt vreese des Kruyces in steden en dorpen heymelijk insluypen, met geslooten deuren sitten, &c. recht of wy Steenen en blocken waren / die voor geen quale des doods vreese hebben souden / of konden / daer hem ende den sijnen wel bekent is / dat die uytverkoren Mannen Gods / Abraham / Isaac / Jacob / Moses / Aaron / daer toe ook die Apostelen en Propheten / jae oock Christus selve / een soo grooten schrick voor den dood gehadt / en wel somtijds de vlucht daer voor genomen hebben.

Alle Gods Heyligen hebben voor den dood geschrikt.

Ten tweeden segge ick / so lange ick geringer den Godvruchtigen met mijne kleyne gave gedient hebbe / dat ick ongelijck meer by dage als by nacht geleert hebbe / die Heere is mijn getuyge dat ick de waerheydt schrijve. Noch moet het immer tot Nachtprediken, Winkel-leeren, &c van dese verkeerde Aerd gescholden worden / recht of 'er geen Gods Woord dan in haer grouwel-huysen (die de Schrift niet en kent) magh geleert werden / en of ook God niet so wel een Godt des nachts zy gelijk hy een Godt des daegs is. O Verkeertheyd.

Segget / mijn Leeser / is niet de nacht den getrouwen Mose / met den gantschen Israël heylig en reyn geweest dat Paesch-lam te eten? Exod. 12.3.

Heeft het ook Christus voor onrecht aengesien / den Nicodemum by der nacht te vermanen? Joan. 3.2.

Heeft hy oock niet sijn Heyligh Nachtmael met sijn Jongeren in der nacht gehouden / als hy lijden wilde? Matth. 26.25. Luc. 22.19. 1Cor. 11.22.

Is ook niet die Gemeente om de vreese des bloedgierigen Herodis en der Joden by nachte by een anderen gekomen / doen Petrus door des Engels dienst van der Tyrannen hand verlost worde? Act. 12.7.

Daer is geen tijd verboden goed te doen.

Heeft ook niet die Heylige Paulus den gantschen nacht tot Troada dat Woord verborgen / op eenen solder gepredickt / en met den Jongeren dat Brood des Heeren gebrooken / als hy reysen wilde? Act. 20.7.

Zijn ook niet die Heyligen der eerster Kercken bywijlen by nachte versamelt geweest dat sy des Heeren brood breeken / ende sijn Heylige kelk drinken mogten? Daer over sy oock verdachtelijk gehouden / niet weynig hooren ende boose namen dragen moesten.

Schrijft ook niet Hilarius / dat de Apostelen op Salen en heymelijcke plaetsen zijn te samen gekomen / ende zijn schier alle Volken te Water en te Lande tegen der Overheydts bevel en gebodt door gewandelt?

Siet / mijn Leeser / dat nu Mosi / Israël / Christo / den Apostelen / en der gantscher eerster kercken in dien deel reyn en vry geweest is / namelijk / des Heeren Woord en Werk by der nacht te drijven / of ons dan dat selvige / bysonder nu in dese bezwaerlijke grousame tijdt aller Tyrannie sal onvry zijn / willen wy den verstandigen Leeser in die vreese sijnes Godts geerne met der Schrift richten laten.

De Godvruchtige moeten aenhouden, men soeke oorsake waer men soeke.

O Heere aldus soeckt men alle wegen oorsake / bezwaernissen en aenklachten / om u arme kinderen al meer en meer te beleedigen / en met den kruyce te beladen / op datmense in schijn van recht vervolge / en van den Leven brenge / want sy zijn contrary hare werken / ende doen hare wee in haren oogen / Sap. 2. 12.

Ten derden / segge ik: Dat ick eersdaegs tweemael opentlijcken handel door Schriften voor 20 of 30 Getuygen / of voor een volle vergaderinge onder Salve Conduct aen hen versocht hebbe. Maer wat ick voor een antwoord daer op ontfing / betuygt noch hare hand wel / die by my is.

Daer na hebbe ick noch eenmael in Bisschop Hermans tijden / Keurvorst tot Ceulen Loffelijker Gedachtenisse den Geleerden van Bon dat selvige na haer eygen begeeren aengegeven / maer niet verworven / want het den goeden Heeren met drie openbare verdichtingen / die ik mijn leefdage niet also gedacht / zwijge dan gesept of geraden hadde / die ik hier om des besten willen wil ongeroert laten / van Joanne à Lasco en van A.H. worde afgeraden / daer van ik noch tot getuygenisse eenes Predikers / Henricus genoemt / sijn eygen handtschrift hebbe. Maer wat de gemelde mannen daer mede gesocht hebben / wil ick dien / die het alles weet / bevolen hebben.

Emulatorum invidia impeditur Dei gloria.

Ook hebben die Predikers van Wesel in den Lande van Kleef / de onsen voorgegeven / sy wilden my geleyde beschicken / ende met my handelen / &c. Maer als ick my door een geschrift gewillig daer toe aenboot ontfing ick een antwoord / men soude den Beul met my laten handelen en sulke Tyrannische onchristelijke woorden meer.

Dese Geest is van der Apostelen Geest wijt verscheyden.

Hier beneven zwijge ick noch wat ick in mijn Fondament-boeksken / en de voorreden op den 25 Psalm over vele Jaren / daer toe ook in onse ontschuldinge / en ook in onse Supplicatie aen allen Overheden / mitsgaders het bericht aen den Geleerden en Predikanten van der duytscher Natien / die haer des Woords roemen over een vrye Schrifts handel Anno 1552. uytgegeven / begeert hebbe. Sta ook nu en tot allen tijden bereyd / soo lange menschelijken Adem en verstand in my is / en ik maer so veel krachts hebbe dat ik op een Wagen sitten / of in een Schip liggen kan / by Gellium en een yegelijck gewillig te verschijnen / om den grond onses Geloofs mondelijcken te verdedigen / en de waerheyt Jesu Christi te betuygen / soo het maer onder eenen ongeveynsden geleyde met oprechter vroomer herten / ten prijse onses Gods / tot uytbreydinge sijner kerken / tot verklaringe sijnes Heyligen Woords / en tot reddinge onses naesten / in Christelijker trouwe geschieden kan. Want dat is de hoogste lust / vreugde en wensch mijns herten / dat ick sijnen hoogprijselijcken grooten naem prediken en verkondigen / sijn Woord leeren / sijn gewin en eere soecken / en sijn prijs na mijn geringe gave groot maken ende voorstaen mag.

Aengesien het dan soo openbaer is / hoe vyandlijk de gantsche Wereld (hoewel onverdiend) over ons verbittert is / ja dat men ons (leyder) noch hooren noch sien magh / ende soo menig onnoosel Godvruchtig Schaep / die geen Leeraers zijn ter slachtinge hier ende daer gevoert worden / met zwaerd / water ende vyer sonder alle barmhertigheydt omgebrocht ende vermoort worden / en ons elendige Leeraers / jae niet een Verkensschot (om soo te spreeken) om met vryheyt daer in te woonen / onder den gantschen Hemel wetens en willens gedaen wort / maer door opentlijcke Madamenten al gerichtet zijn / eer wy gelevert ende al verdoemt / eer wy overwonnen zijn / de welcke in der Apostelen tijd (onses wetens) nergens na alsoo geschied is. Wil ick alle mijne Leeseren om Gods wille gebeden hebben / sy doch in de vreese hares Gods bedachtelijk willen aenmerken / hoe grooten geweldt en onrecht dat ons Gellius en die sijne met dusdanige verkeerde bittere woorden / als Nacht-prediken, Winkel-prediken, Rotterie houden, heymelijk insluypen, &c. aenwenden / daer het doch niet anders zijn wil noch mag / gelijk openbaer is. Daer toe noch Mosen en Christum / die Apostelen / en ook dat exempel der eerster kerken geweldiglijk voor ons hebben / die des Heeren werk (segge ick) so wel by nachte als by dage gedreven hebben / als gehoort is. En die wy ook immer bereyt staen / rekenschap onses Geloofs een yegelijk te geven / en de waerheyt te verdedigen / wanneer 't in Christelijker trouwe sonder alle bedrog en bloed geschieden kan / so geroert is.

Dusdanige ongesouten archwanige scheltwoorden komen (leyder) uyt reyner herten niet.

Wijder segge ick: Het is ook ongelijk loflijker / de reyne saligmakende Waerheyt in heymelijke winkelen by nachte te leeren daer het met openbare versamelinge aen lichten dage niet geschieden kan / dan de onreyne vervoerische leugen / en de krachteloose onboetveerdige Leere by dage van den Predikstoelen af te roepen / gelijck (leyder) van vele Jaren herwaerts opentlijck ende voor de gantsche Weereld geschied is / moet men immer bekennen en toestaen / want sulks betuyget dat onordentlijke woeste wesen / ende dat onboetveerdige leven deser Werelt geweldelijk / Jerem. 23. 3.

Beter en Godsaliger is het de waerheyt te leeren by nacht, als de leugen by dage.

Maer dat hy schrijft / dat men ons weeren ende den mond stoppen moet, op dat de eenvoudige (so hy spreekt) niet bedrogen werde, &c. is dit mijne Antwoord: Eenen beteren en gewisseren wegh / als wy door die Genade des Heeren hebben / mag niemand wijsen / zijn wy in versegelinge onser Conscientien en des Geests wel gewisse / want wy bekennen ende gevoelen in der kracht / dat wy Gods Woord hebben. Nochtans willen wy ons dan noch des altijd vry erbieden / soo ons eenige Godvruchtiger met des Heeren Geest / Woord / Voorbeeld / Gebod / Verbod / Ordeninge ende Gebruyk (daer na het in Christi kerke en Gemeynte alle moet gericht werden / dat voor hem gelden ende voor den Stoel sijner Majesteyt bestaen sal) ende niet met Tyrannie ende geweldt der Overheydt / in Gods Vreese onderrichten / ende in eenigen

Antwoort op de spreuke dat men ons weeren en den mont stoppen moet.

dingen wat nutters en beters / dat tot meerder eeren Gods / ende tot opbouwinge sijner Gemeenten strecken mogte / aenwijsen konde / dan wy nu van etlijcke Jaren der openbaerder Waerheyt gehadt / bekent ende in soo overmate vele benouthepdt / elende / nood en vervolginge bestandiglijck betuyght hebben / willen wy van herten altijdt aennemen / ende geerne nakomen. Vertrouwe ook dat gewisse / dat alle die den Heere soeken / ende van herten vreesen / also met my gesint zijn.

Maer door dese Schriften Gellii kan en sal het ongetwijffelt niet geschieden / want sy met allerley Schelt-woorden / schenderyen / schandvleckingen / valsche beschuldingen / heymelijke Tyrannien / verkeerde duydingen / ende met ergeloose gronden vol zijn (schrijve ick onrecht / soo straft my) alsoo dat hy den mond der Godvruchtigen daer mede niet verstoppen (so hy meent /) maer noch al wijder en wijder open doen / en een oorsake tot meerder sterkinge in der heylsamer leere en waerheyd geven sal / en sal veel licht daer mede geschieden / soo wat hy sijns verstands op winninge meent aen te keeren / tot grooter nadeel sijner saken raden moghte. Want ik hope door die Genade Gods / so wanneer dese onser beyder Schriften by den anderen gehouden werden / dat 'er een heerlijk licht in Christi Kercke verschijnen / en een groote glants opgaen sal / wanneer het den slechten en eenvoudigen / die hy meent voor onse Leere daer mede te bederven / met sijn eygen gemoed ende openbare Vruchten / werke en Schrift / daer toe met Christus helle Woord / Geest / Voorbeeld / Ordeninge ende Gebruyck in onwedersprekelijker kracht kondt gedaen en betuyght wort / hoe aerdsch en vleeschelijk hy gesint is / met t'samen de sijne / hoe hy sijn Ampt drijft / wat sijt eygentlijk soeken is / wat vrucht hy met sijn Leere te wege brengt / welke Sacramenten hy gebruykt / wat Ban hy voert / en hoedanigen Gemeente dat hy leert ende voorstaet / &c.

Wilde derhalven hem met trouwe vermaent en gebeden hebben / hy hem doch niet hogers aenneme dan hy vermoge / en wilde niet soo hartneckiglijck tegen desen prickel stooten / want het sal hem al te hardt vallen; maer gedenken / dat 'er menig geleert Man (niet dat ik yemands geleertheyd yet achte / so lange sy in eenigen dingen Christo in den wege staen) sulks ook nu by onsen tijden voor etlijke Jaren in gelijken val voorgenomen / ende grooten vlijt daer aengewent hebben / gelijk oock hy; maer wat sy daer mede tegen desen wegh hebben uytgericht / leeren ons de openbare vruchten wel. Want harer sommige in alsulken bitteren yver over ons armen geraekt zijn / dat sy (leyder) mannen des onschuldigen bloeds geworden zijn. En hebben so vele vrome en trouwe herten, die door de vrese en liefde hares Gods den ruymen weg niet hebben wandelen dorsten niet weynig belediget / en verdoemt / den Henker ende sijn gerichte heenen geschreven. Hebben daer benevens oock soo door de eenigheyd harer Kercken geschreven en gestreden / dat sy dat arme rockeloose Volck in alsulcken ongeordineerden en wilden wesen hebben ingevoert / dat sy (leyder) gemeenlijck soo een vruchteloos onboetveerdig Leven leyden / recht of 'er noyt geen Prophetische noch Apostolische Schrift / noch Gods Woord geleert / of noch Christus noch Geest op Aerden verschenen ware.

Act.9.6. De Geleerde strijden gemeenlijk alle tegen 't Lam.

Vele onschuldig bloed is, en wert door der Geleerden schrijven vergoten. Der Geleerden ruyme Leere en leven zijn de invoeringe of oorsake des woesten wesens der lichtveerdigheyt en onboetveerdigheyt deser werelt.

Hadden sy nu des Heeren Woord en Ordeninge / en der Apostelen gebruyk en voorbeelt met rechter wijsheyd en gehoorsaemheyt in warer ootmoed ingesien / geluystert ende gevolgt / en hadden haren Godt uyt gantscher zielen gevreest / hadden sy ook met Heeren en Vorsten / ende met der Wereld so niet gehuychelt / maer hadden de Leere sonder alle aensien der Persoonen en lief kosen in reyner yver gedreven / de sonden aller Menschen hooges en nederigen staets met trouwe in Leere ende Leven ook tot in den dood bestraffet / en hadden sy in alsulker gestalte en gehoorsaemheyt Gods werk en Euangelium (daer mede sy den Heere een oprecht boetveerdigh volk / dat / is een ware Kerke / na den Apostolischen Exempel / hadden opgericht en vergadert) bestandiglijk gevoert en betuygt / en niet haer selven / noch hares vleesches voordeel / nut of gemak daer onder gesocht / hadden sy ook de vroome ende Godvruchtige met haer schreyen ende schrijven ongetadelet of ongelastert geladen / nimmermeer hadde dat weerde Woord / dat heerlijck Euangelium der genaden Christi / tot alsulken schendlijken lichtveerdigheyt / noch dat arme eenvoudige Volk tot alsulken wilden woesten grouwel of wesen gekomen / als men nu (leyder) aen allen oorden (ook daer men hun des Woords roemt) hooren en sien moet.

Also (vreese ick) sal het Gellio ook gaen / want wat nuttigheydt hy tot een vroom boetveerdig leven in de vreese Gods van soo lange Jaren af / met sijn Prediken en kerken-dienst gevordert heeft / wil ick aen sijnen leerlingen / die sijnes zaeds vruchten zijn / bekennen ende richten laten,

Och dat hy doch eenmael toesage / en liete Gods heylig en dierbaer Woord ongebroken / liete ook den vroomen en Godvruchtigen (die dat selvige met herte / mond / leven ende dood betuygen) ongelastert / en leerde sijn eygen archwanig / onreyn / bitter herte / sijn verboerische / achterklappische / ende faemroovische leere / ende sijn eygensoekig eergierig vleesch recht bekennen / en verootmoedigde hem onder de sterke hand sijns Gods / gelijk de Schrift leert / so mogt hy geholpen werden. Maer nu vreese ick / dat sijn zware lasteren / schelden / en verdoemen over allen vroomen / daer toe ook de lust des onbehoorlijken gewins / menschen gunst en eere / en dat gemackelijk ende sachte leven / hem de oogen sijns herten also verblinden / en sijn verstand alsoo verdwasen / dat hy de heerlijke glants der klaerheyt Christi / en de wijsheyt die uyt God is / qualijck te rechte bekennen en begeeren sal. God gunne het / dat my mijn vermoeden feyle / en hy barmhertigheyt verkrijge / wensche ick hem / en allen onsen wederpartye uyt voller herten / Amen.

Te voren (segt Syrach) leert u selven, eer gy ander lieden leert.

Ecc.18.

Oock laet Gellius hem hooren, hy hebbe daerom sijn Schrift aen den dag gebraght, op dat ettelijke van den onsen, die noch geen lasteraers geworden zijn (so schrijft hy) te rechte moghten gebraght werden. Schrijft oock noch op een ander plaetse. Als dat door haren trouwen dienst sommige ontlost zijn, die nu in de vergaderinge der openbare Gemeente

Dit Schrijft Gellius hier van de afvallige der Gemeente.

Gods

Gods ende Christi (soo zijn sijne woorden) haren Heere, haren Godt met eendrachtigen herten ende eenigheyt des Geests aenbidden, loven ende danken, daerom dat sy uyt den dood ende de verdoemenisse verlost, een smake Christi verkregen, ende haerder conscientien ruste ende berouw gevonden hebben, &c.

Antwoordt.

HAre openbare valsche leere / hare grijpelijke verleydingen / hare Schrifteloose onboetveerdige Sacramenten / ende haer moetwillig vleeschelijk leven / uyt reynen Godlijken yver ende ware liefde / met Godts Geest / Woort ende leven te bestraffen / ende haer op dat liefl ijk voorbeeld der Propheten / Christi / Apostelen / ende aller ware Dienaren Godts te wijsen / moet hier lasteren by hem heeten. Soo wort ons dat werk der liefden immer ten quaetsten geduydet / soo gy sien meugt. En gaet (leyder) alsoo toe / spreektmen ofte schrijftmen weemoediglijk / soo is het suchten ende stenen. Straftmen haer ernstelijk soo is 't schelden ende lasteren. Pijptmen / sy danssen niet: klaegtmen / sy weenen niet / als Christus segt hoe men met den verkeerden spreekt / soo is het nimmermeer recht gesproken. Hoewel sy (spreekt de Propheet) sulke grouwelen drijven / willen sy evenwel ongeschent zijn / ende haer niet schamen. Jer. 8.

Den verkeerden kan men nimmermeer regt spreken Mat. 11. 18.

Sal dan soo eene bestraffinge / die over sulke openbare sonden / door ware Christelijke liefde / met des Heeren Woort geschiet / een lasteren heeten? gelijk Gellius dat noemt / soo moeten oock alle heylige Mannen Godts / Apostelen ende Propheten / daer toe ook Christus Jesus selve / die de valsche Propheten en Predikers voor de gantsche Werelt / voor leugen-predikers / voor-verleyders / stomme honden / blinde leyders / huychelaers / dieven / moordenaers / wolven / loose arbeyders / vyanden des Cruyces / dienaers des buyks / vervloekte kinderen / drooge wolken / verstorven boomen / sprinkhanen / &c. gescholden hebben / Lasteraers zijn / is onwedersprekelijk. Och neen. Openbare verleydingen / overtredingen / lasteringen Gods ofte sijns woorts / sonde en schande / opentlijk met des Heeren Woord te straffen / is geen lasteren / gelijk als Gellius uyt verkeerden herten den onschuldigen aensegt / maer 't is een vrucht der trouwer liefden / die geerne dat quade weeren / ende dat goede aen eenen ygelijken vorderen ende sien souden.

Jer. 8.14. 13. Es. 56. 10.

Mat. 15. 23. Ioan. 10. 2. Ma. 7. 15. Act. 20. 30. Phil. 3. 2. 2 Pet. 1. Jude 1. Apoc. 9. 3.

Gods woort gebiet, dat men de sonde in der liefden straffen sal.

Maer die Gods Gemeynte voor een verderffelijke Rotterye, de wedergeboren lieve kinderen Gods voor afvallige Wederdooperen, de heylsame leere Christi, die dat geloove met kracht ende daed bewijst voor een sectische leere ende swermerye scheldet: die den Doop van Christo bevolen / ende van den Apostelen geleert ende gebruykt / als een Ketterdoop lastert ende verdoemt / ende den Doop Antichristi met vele hoogprachtige schijnende woorden ende namen als een heylig Godlijk werk valschelijk beweert / ende den armen onverstandigen Volke aenprijset: Die de hooveerdige / stoute / gierige / vleeschelijke ende onboetveerdige roemers / die de gantsche schrift (leyder) in den dood richtet / als den waren kinderen Gods genade ende vrede toesegt / om datse maer in schoonen schijn een weynig van des Heeren woort (hoewel sonder geest / kracht / ende veranderinge hares herten) spreken konnen: Die den armen Weesen ende ellendige Christenen / die den Heere van herten soeken ende vreesen / met allerley smaetreden / dichtingen / schanden / quade suspicien / ende nasegginge / sonder alle billijke oorsake en schult schendet / verdachtig maekt ende verdoemt / ende haer alsoo de Overheyt in den Kerker / ende den Beul in 't sweert stootet / &c. Of die niet een rechte Kerken-schender / schelder ende lasteraer zy / atque adeo sanguinis innoxii reus, des onschuldigen bloeds schuldig / wil ick allen vromen ende redelijke luyden te bedenken geven.

Hier merkt, welcke de rechte Lasteraers en Kerken-schenders zijn.

Maer soo vele de beroeminge belangt / als dat haer sommige van den onien met hen weder souden vergeselschapt hebben, ende ook noch door sijne schriften vergeselschappen mochten, &c. segge ick ten eersten daer op: Christus spreekt wijt is de poorte / ende breet is de weg / die ter verdoemenissen af leyt / ende haerder zijn vele die daer op wandelen. Enge is de poorte / ende smal is de weg / die tot den leven inleyt / ende hares is weynig die hem vinden. Mijn Leser / nemet waer / alle die den ruymen weg verlaten / ende willen op den smallen weg treden / ende door de enge poorte in 't leven gaen / die moeten haer selven versaken / sy moeten dat Cruyce op haer nemen / ende volgen Christum Jesum na / sy moeten wedergeborene ende afgestorvene Christenen zijn / die haer vleesch cruycigen / ende hare lusten dempen / die alle sienlijke ende vergankelijke dingen / gelijk gout / silver / huys / goederen / ja vrouwe en kinderen / daer het de noot ende eere Christi vordert / daer toe alles wat sy zijn ende hebben / mits de kracht hares geloofs in de overwinninge Jesu Christi onder haer voeten leggen. Sy moeten om dat getuygenisse Godts ende haerder conscientien / tot smaetheyt / honger / ellende / beroovinge / vervolginge / banden ende dood bereyt staen / ende met gestadige gebeden ende wakende oogen vast aen des Heeren Woort houden / &c. Want alle die noch met de packen der ongerechtigheyt ende eener quader conscientien / gelijk met gierigheyt / Godloose lusten ende werken des vleeschs / &c. beladen zijn: ofte die eenige twijffelmoedigheyt aen des Heeren belofte ende woort hebben / komen desen smallen weg ende enge poorte niet door komen / daer mag een yegelijk wel op verdacht zijn. Mat. 7. vs. 13. 4. Esdra 2. 4.

Mat. 7. 13.

Mat. 16. 23.

Gal. 5. 24.

Mat. 10. 37. Luc. 14. 26.

Gal. 5. 19. Die aertsch en vleeschelijk gesint blijft, moet buyten des Hemels Poorte blijven.

Ten anderen segge ick / dat de opbouwinge ende dat geloove der warer Christenen oock op menigerley wijse versocht worden / gelijck beyde de Schrift ende de ervarentheyt in grooter klaerheyt betuygen ende mede brengen. Nu worden sy van vleesch ende bloed versocht / dat nimmermeer tijd ofte ure houd / dan vander werelt ende oogen lust / die den eygensoekelijcken vleesche / daer in niet goets en woont / sacht ende soete voorspelen. Dan met kruys ende bangigheyt / die dikwils hart ende scherp toedrucken. Ende ten laetsten ook met die kettelende vrede-prekinge ende lief kosende leere der Predikanten / die gestadig roepen / het is al goet / het is al goet / soo de Propheet segt. Daer mede sy de versaegden voor den Kruyce / ende dien des Heeren weg te smal is

Een recht geloovige lijdet vele versoeckingen. Rom. 7. 18.

Jer. 8. 8.

ende

ende geerne na des vleeschs begeeren des werelts lust gebruyken willen in hare ontrouwe ende Godts ongehoorsaemheyt wel troosten/ ende eenen vryen moet maken. Ende gaet toe als Petrus segt / namelijk / sy beloven ander luyden vryheyt / ende zijn selve knechten der verderffenis. 2 Pet. cap. 2. vs. 19. Daer van het dan komt / dat sommig uytgestropt zaet / van de Vogelen des Hemels weder opgelesen wert. Sommig / of het wel schoon een weynig opwasset / evenwel geen brand der Sonnen / ofte hitte der vervolginge lijden kan / want de gront daer het in gesaeyt is / is steenig. Sommig ook van den Distelen ende Doornen verstikt wert / dat het niet tot sijne rijpe Ayaren komen kan. Matt. cap. 13. vs. 7. Marc. cap. 4. vs. 24. Luc. 8. vs. 9.

Nademael de weg dan soo seer smal ende de poorte soo enge is / ende dat vleesch soo geweldiglijk aenstormt / de Werelt soo vriendelijk toelacht / de Tyrannye soo overmate groot is/ ende de duysent Konstenaers Sathanas sijn Meesterschap immer voort gebruykt ende niet en vyert / gelijk een yeder Godtvruchtige wel versoekt. Siet / dat is die eygentlijke ende rechte oorsake / waerom sommige vreesachtige / lichtveerdige / vleeschelijke verdorven / ende eygenwillige Geesten / die (leyder) meer op dat Aerdsche als op dat Hemelsche gesint zijn / daer mede wy nimmermeer in eenigheyt des Geests ende vrede leven konden / wederom met haer vergeseltschapt zijn. Want sy wilden soo niet onderworpen zijn / gelijk de Propheet klaegt / maer wilden alle wegen haren eygen sin volgen / en den ruymen weg des vleeschs sonder kruyce met 'er werelt wandelen. Maer door Gellius Schriften en dienst (so hy roemt) is het gewisselijk in den grondt niet geschied.

Dusdanige luyden zijn het, die met 'er Werelt weder een verbond maken. Jer. 2. 17.

Siet/also zijn dese/daer over hy dese grooten roem voert/ soodanige luyden (dat wy gantsch ongeerne seggen moeten) geweest / datse met Demas (leyder) des werelts liefde hebben aengegrepen/en een tijd lank also met ons gewandelt en geleeft / dat wy na luyt des Godlijken Woords met haer niet langer eeten of drinken dorsten. Ook zijn sy niet gebetert / als Gellius voorgeeft / maer sy zijn in haren Geloove verdorven / en huychelen alsoo met aerdsch-gesinde herten in schijn des biddens met 'er werelt: hebben niet den ruymen weg des doods/ maer den engen weg des levens verlaten: niet den smaeck Christi verkregen / maer verloren / en hares vleeschs en niet der conscientien ruste en rouwe gebonden/gelijk Gellius meent/ want het wort met 'er daed wel bewesen/ wie van beyden partijen / sy of wy / de saeke recht meent / en niet meent / en wiens handel huychelije / en niet huychelije zy / want de onse laten goed / bloed / en dat leven daeromme / maer wat die andere doen / siet men ende weet men ook wel.

2 Ti. 4. 10.

Dit is dan op de eerste oorsacke / waerom hy dese sijne Schrift aen 't licht gebracht heeft/ mijn besluytinge / namelijk / gelijk als de Engel der duysternissen hem in eenen Engel des lichts verstellen kan soo Paulus segt / eenen heerlijken schijn der liefden voorwenden/grote beloften geven / Christum in den schijn recht bekennen / en de Schrift meesterlijken gebruycken kan / also konnen ook sijne Dienaers doen / so gy sien meugt. Want Gellius laet hem hier hooren / dat hy daeromme sijn Schrift in Druk heeft laten uytgaen, dat hy sommige verkeerde daer mede hopet te winnen, de eenvoudige voor der vervoeringe te bevrijen, de Weder-dooperen (gelijk hy die noemt) den mond te stoppen, dat onkruyd af te weeren, de Kerke Christi te dienen, en de swacken in Nederland by rechten verstande in der Euangelischer leere en 't gebruyck der Heyliger Sacramenten te behouden, &c. Maer wanneer men 't met Christi Geest / Woord en Voorbeeld met dat gebruyk der Heyliger Apostelen / en der eerster Apostolischer Kerken in rechten verstande recht richtet en insiet / soo is het in den grond niet / dan een openbare beweeringe des vleeschs / een sterckinge der onboetveerdigen / een fijne aenleydinge op den ruymen wegh / een voorvechtinge der Kerken Antichristi / een verweeringe of verblindinge der eenvoudigen / een heymelijcke oprockinge tot oproer over alle vroomen/ een uytroeyinge der kerken Christi / een behendige bezwaernisse der Godvruchtigen / een onbillijke archwanige faemroovinge en schantvleckinge der Heyligen e/en verbalschinge des H. Woords / ja een openbare ophoudinge in der ongerechtigheyt / onboetveerdigheyt / en vleeschelijke vryheyt.

2 Cor. 11. 16. Gen. 3. 5. Lu. 4. 6. Mat. 4. 9.

Alle verleydinge, hoe grof sy ook zy heeft eenen schijn.

Siet / dat is den effect / vrucht / en eynde sijnes schrijvens / hoewel hy dat met sulcken heerlijken schijn des goeds / en voorwendinge der liefden verciert en opgepronkt. Kan ick dit niet met openbare vrucht en met kracht der Schrift alsoo voor hem houden staende / so ick noch tot eeniger tijd by hem quame / so wil ik gewilliglijk Palinodiam singen/ en mijn schaemte dragen / want ick hope door Gods genade / dat ick wel weet wat ick schrijve.

DE ander oorsaeke schrijft Gellius die hem beweegt heeft, dat hy sijn Schrift in druk heeft laten uytgaen, is, dat de gemelde Joncker, dien hy dat selve Boeck aen geschreven heeft, de onkosten van den Druk verstrecken willde, &c.

Antwoord.

YVer is goed / en prijse die hooglijk / wanneerse recht is / ten goeden en ter eeren Gads strekt. Maer een yeder sie wel voor hem / hoe / waerom / en tot wat eynde dat hy yvert / op dat hy hem des onschuldigen bloets / dat naest de sonde in den H. Geest welke alder zwaerste sonde is / niet schuldig en is. Heeft het dan sijne eerbaerheydt uyt reynen yver en goeder meeninge gedaen / gelijck als Paulus voor der bekeeringe dede / dat hy sijns Gods prijs / en de saligheyt sijns naesten daer mede meent voor te staen / soo (hope ick) sal hem Godt lichter en klaerder oogen geven / en de waerheyt wijder open doen. Maer is het dat hy eenen ydelen Naem of valschen roem / of eenig voordeel of poele sijns vleesches daer in soekt / die de Geleerden sodanige groote luyden (leyder) wel meesterlijcken seggen konnen. Of soo hy met eenen bitteren yver tegen Gods volk (dat ick aen hem niet en verhope) strijt / gelijk hier Gellius en oock de gemeene Predikers doen / soo mogte sijn

Yver is goet die met des Heeren Woord gemacht igt is.

Act 9. 4. en 56.

Jer. 8. 8. Ez. 13. 22.

saeke tot so'een zware sonde en blintheyt wel gedijen / dat hy zwaerlijcken (vreese ick) of (leyder) wel nimmermeer tot de bekentenisse Christi komen sal.

Wilde daeromme sijne E. hertelijck vermaent hebben / ende door Christi liefde bidden / hy hem wel voorsie / dat hy der vreemden sonde niet meer op hem lade / want hy ende yegelijk wel so veel aen sijn eygen paksken heeft te dragen (wanneer de dagh der straffinge aenstaet) als men immer doen kan. En alle verleydinge der elendigen zielen / alle ongeloove en afgoderie / alle lichtveerdigheyd en vleesches vryheyt / daer toe alle oproer ende tyrannie / die veel licht uyt dese sijne Schrift ontstaen mogten / sullen aen den dage Christi niet weyniger van hem als van den Predikers / soo geen boete geschied / ge-eyscht werden / dewijle hy den grouwel met raed / en daet / met geldt ende goed / gelijk sy / in desen deel handhaeft ende voorstaet.

Gal.6.7.

Die de sonde doet, of diese voor staet, zijn gelijke straffe weert.

Hadde derhalven nae mijn beduncken wel goed geweest / sijne E. hem wat beter hadde besint / en dese sijne onkosten tot reddingen / hulpe / troost / voedinge / en kleedinge der nooddruftigen / bysonder in dese kommerlijcke tijd des hongers / aen geleyt / en niet tot oorsake en middel der verleydinge veler eenvoudigen herten / tot hoogere bezwaringe en vervolginge der Godvruchtigen / also gekeert hadde.

Item / dat Gellius sijn Schrift onder des gemelden Jonkers Judicium aen 't licht gebraght heeft / heeft een aensien / als of hy een van die ware / die de Persoonen eeren en achten om des nuts halven. Doch uyt wat oorsake en meeninge hy het gedaen heeft / wat hy daer in soekt ende hoe sijn herte zy / wil ick den Heere (die het alles weet) bevolen hebben.

Iud. 1. 17.

Die ervarentheyd betuygd genoegsaemlijk / van welkerley nature / hooger herten / eergierigen gemoeds / en grootdunkender inclination / der rijken aerd is: sonder oorsaeke heeft Gods wijsheydt niet gesprooken / voorwaer segge ick u / zwaerlijk sal een rijke in 't Hemelrijk komen / Het sal lichter zijn / dat een Kameel door een naelden ooge gae / dan dat een rijke in 't Rijke Gods kome / Mat. 19. vs 22.

O gy rijken merkt en vreest.

Ook segt Jacobus: O gy rijken / huylet en weent over uwe elende / die over u sal komen / uwe rijckdom is vervuylt / ende uwe kleederen zijn vol motten geworden / uwe goud en silver is verroest / en haer roest sal u tot getuygenisse zijn / en uwe vleesch als vyer verteeren / Jac. 5.3.

Ia.5.2.en3.4.

Item / Paulus: siet aen lieve Broederen (spreekt hy) uwe roepinge / niet vele Wijsen na den vleesche / niet vele machtigen / niet vele Edelen zijn geroepen / &c. 1 Corinth. 1. vs 26.

Aengesien nu des Heeren eygen mondt / daer toe oock sijn getrouwe Dienaren / Jacobus en Paulus / de gevaerlijkheyd der rijcken en hoogen staeds / met so klare woorden / aenteekenen / en de ervarentheyd soo opentlijck leert / hoe hoog dat hare herten opklimmen / gelijk oock hare namen / huysen / schilden / kleederen / knechten / peerden ende honden / wel betuygen en kondt doen. Ende Christus Jesus spreekt: voorwaer segge ick u / 't en zy dat gy u bekeert en wort als de kinderkens / soo en sult gy in 't Hemelrijck niet komen / Math. 18.3. Soude hem derhalven nae der Euangelischer gerechtigheydt beter schicken / dat Gellius sulke hooge stoute herten en luyden daer voor vlijtiglijck op de nederigheydt Christi dronge / dat sy haer selven souden leeren versaken / haer selven leeren kennen waer sy van gekomen zijn / wat sy zijn / en wat sy werden sullen: datse hare overmate groote pracht / prael / overvloed / en Godtloos wesen souden afsterven / Godt van herten vreesen / op sijne wegen wandelen: Haren naesten in ware ootmoed hares herten van hare rijke dagen getrouwelijken dienen / &c. En niet so met lief kosen / of met prachtige hooge name en smeekende woorden dat vyer der Hoovaerdyen en aller vleeschelijker sekerheyt en lichtveerdigheyd meer en meer aenstеken / soo doch de aengeboren eergierige aerd des vleeschs van Adams kinderen / oock sonder alle aenporringe / lief kosen / en pluymstrijkende woorden (leyder) al te veel in alsulcks leert en inblaest.

Wie hem verhoogt sal vernedert worden. Lu.14. 18.

Wil nu hier mede dan een yegelijk trouwelijk vermaent hebben / dat hy doch sijnen Godt vreese / de waerheyt meene / en sijnen naesten van herten beminne. Want de tijd komt / en is niet verre / dat wy sullen hooren een yegelijk tot sijner tijd / geeft rekenschap uwes Huyshoudens / gy sult niet langer Regeerders blijven. En wil dese mijne Beantwoordinge en noodweer niet dese of dien (gelijk gemeenlijk der Geleerden gebruyck is) maer den Godvruchtigen Leeser in Christelijcker eenvoudigheyt gededicеert hebben / ende begeere aller Godvruchtigen en vroomen Oordeel daer mede onderworpen te zijn. Konde my yemand onder den gantschen Hemel (hy zy geleert of ongeleert / man of vrouwe) met klaerder schrift en krachtiger waerheyt onderwijsen / van herten wilde ick dat aennemen en gehoorsaem zijn. Maer wy weten door Gods genade / dat wy den gewissen en rechten weg / die ons Christus voor bereydt heeft / hebben. Wel ons / so wy daer in wandelen / en door de enge poorte in gaen.

Lu.16. 3.

Dat oordeel der Schrift is by den Godvruchtigen. Ps.25.12. 1Cor. 1. 14.

Mat.7.13.

Is nu yemand kloecker herten / die sijns Heeren prijs in reynen yver en Gods vreese soekt / die lese en richte dat hier volgt.

Van der Predikanten Sendinge of Beroepinge.

GEllius klaegt seer over eenen bitteren honischen Brief der Weder-dooperen, soo noemt hyse, daer in sy vijf bysondere oorsaken souden hebben voorgewent, als ick uyt sijn Schrift verstae, waerom sy de Predikers met goeder Conscientien, als ware en onbestraffelijke Predikers niet hooren, en hare Sacramenten, als ware heylsame en Schriftmatige Sacramenten niet gebruyken dorven, &c. Van de welke de Vocation, dat is, de Beroepinge harer Predikanten de eerste is, welke Gellius met allen vlijt soekt voor Christelijk en Schriftmatigh te beweeren, en der onser voor Sectisch ende Onschriftmatig te beschuldigen.

Antwoord.

HOe bitter en honisch die gemelde Brief geweest is / weet ik niet/ want sy my niet behandigt is: Doch vermoede ick / datse niet soo honisch en bitter/ als hy klaegt / maer datse een bestraffinge sijner verdoemingen / verleydingen / ende Schrifteloosen onboetveerdigen Sacramenten mag geweest zijn/ dat doch altijd schelden en hoonen by hem heeten/ en eenen quaden naem hebben moet.

Nademael ickse dan niet gelesen hebbe / also gehoort is / wil ick my ook niet aennemen alle woorden des Briefs te verdedigen / maer so vele de vijf articulen belangt, daer in de Brief de Predikers bestraft ofte beschuldigt, en Gellius als Euangelisch en recht wil onschuldigen, heb ick de sake om dat Ampt des Godlijcken Woords aen my genomen / als die ick oock niet seer tot mijner eeren in dat selvige Schrift aengetast en gescholden werde / ende hope die door Gods genadige hulpe met alsulker kracht en klaerheyd des Heyligen Woords te verdedigen/ dat alle onpartydische redelijcke Leesers door des Heeren Genade/ als in een klaren spiegel (wanneer sy dat sijne en dat mijne tegens den anderen houden) sullen sien / hoe hy en alle werelds Predikers/ niet beroepende Predikers en Leeraers der Gemeenten Christi / daer de Schrift opwijst / maer openbare Predikers en Leeraers der wereld / of der Gemeenten Antichristi zijn / daer voor ons de Schrift allesins waerschout / en aen velen plaetsen doet afschricken. Wie nu ooren heeft om te hooren / die hoore wat des Heeren Woord leert.

GEllius tekent aen een onderscheyt tusschen de Sendinge of Beroepinge der Propheten Christi, en der Apostelen, en tusschen de beroepinge der Bisschoppen, Pastoren, en ander Kerken-dienaren, en segt: dat de Sendinge der Propheten Christi en der Apostelen, sonder eenige Middel der Menschen, alleene van Godt geschied is: Maer de Sendinge der Bisschoppen en Pastoren geschiedt van Godt door middel der Menschen, &c.

Antwoord.

DAt selve wederspreecken wy niet / maer bekennent recht ende wat te zijn. Maer dat sy haer van soo een beroepinge beroemen / als of sy na der Apostolischer Leere ende gebruyk recht ware en toeginge/ wederspreecken wy / en seggen / als dat men in de Beroepinge der Outsten dese vijf volgende Puncten of Artijkelen met 'er Schrift vlijtiglijk aenmerken en wel waernemen moet, namelijk: Van wien sy beroepen worden: Hoedanig sy zijn/ die beroepen worden: Waer toe sy beroepen worden: Wat vruchten de beroepene voortbrengen: En wat der beroepenen eygentlijck begeeren en soeken zy.

De rechte Predikers worden niet van der wereldt, maer van Christi Gemeynten beroepen.

Ten eersten / segge ick / moet men aenmerken / dat de beroepinge / die in der eerster Apostolischer kerken door middel der Menschen geschiedt / niet van der wereld maer van de ware Christenen en gehoorsame Jongeren des Heeren en sijns Woords geschiet is. Want Lucas schrijft / dat Paulus ende Barnabas hier en daer Outsten in der Gemeenten verkoren / baden en vasten / &c. Act. 14. 23. Derhalven (segt Paulus tot Titum) liet ick u in Creta / dat gy het soudt voleynden / daer ick het gelaten hadde / en besetten de Steden hier en daer met Outsten / gelijk ik u bevolen hebbe/ Tit. 1. 5. Leest ook 1 Tim. 3. vs. 12.

2 Ti. 3. 12.

De eerste vrage.

Nademael de Predikers haer dan op so een Vocation beroepen, die door middel der menschen van Godt geschied, soo verhaelt is/ wil ick haer ten eersten hier sonder alle erglistigheyd slecht daer op gevraegt hebben / wie dat Paulus of Barnabas / Timotheus of Titus is / die Gellium met den sijnen tot den Ampte beroepen / en in haren Dienst verordineert heeft? Seggen sy: de Overheyd.

De tweede vrage. Lev. 21. 7. 1 Ti. 3. 1. Tit. 1. 6. 2 Tim. 2. 24. Ez. 44. 21.

So vrage ick ten anderen / of dan ook de Overheyd die haer sulks aenneemt / Pauli / Barnabe / Titi of Timothei Geest / Beroepinge / Ampt / Bevel / Macht / en Dienst hebben? Seggen sy ja, soo wilde ick wel geerne van alsulcks door des Heeren Woord bericht hebben. Seggen sy dan, om dat sy een deel der Gemeenten zijn, gelijk Gellius duydt.

De derde Vrage. Gal. 6. 16.

So vrage ick ten derden / of sy dan ook van Gods Geest gedreven worden? Ende ofte sy oock haer vleesch mitsgaders sijne lusten kruycigen / en in hare zwakheyt onschuldiglijk ende Christelijk wandelen / gelijk als Christus Jesus met alle den sijnen voorgewandelt en geleert hebben? Of sy ook een Nieuwe Creature zijn? In Christo zijn? Ende Christus in haer is? &c. Seggen sy: Dat weet Godt, en niet wy.

De vierde Vrage.

So vrage ick ten vierden / of sy dan sulcke Boomen zijn / dat men hare vruchten niet bekennen / en sulke lichten zijn / dat men hare glants niet sien kan? mijn Leeser/ denkt wel na / wat ick hier vrage.

De Schrift getuygt onverborgen / dat 'er geen Christen is / dan die in Christo is / ende Christi Geest heeft / 2 Cor. 2. 17. Rom. 8. 9. En het is openbaer / dat de Overheyd haer na des Heeren Voorbeeld en Geest niet schikt/ gelijk men allenthalven (Leyder) by hare blijkende vruchten opentlijk speuren en sien kan. Want sy in alle dingen na des vleeschs lusten leven/ ydele Eere / Gierigheyd / hooge pracht des levens/ &c. soecken / op dat Aerdsche ende niet op dat Hemelsche gesint zijn / mag men daerom des Heeren Woordt raedt vragen / of het sulcke luyden oock behoorig is / Predikers / Herders en Dienaers in Christi Gemeente te verordineeren / dewijle sy na 't getuygenisse harer vruchten / noch self buyten Christi Geest/ Ryke/ Kerke/ en Woord zijn/ als geseyt is.

De vijfde Vrage. Ep. 5. 31.

Willen sy ook seggen / dat sy niet van der Overheydt, maer van der Gemeenten beroepen zijn, so vrage ick ten vijfden / of het dan oock een Gemeente is diese geroepen heeft / die vleesch van Christus vleesch / ende been van Christus beenen is? Dat is / een Gemeynte die Godt van herten soekt en vreest/ in die gehoorsaemheyd sijns Woords wandelt / haren Naesten lief heeft ende diendt / hare Godtloose lusten dempt / de waerheydt van herten na tracht / een vroom onbestraffelijck leven leyt / en die bereyt staet / geld / goed / vleesch ende bloed / jae Vader / Moeder / Man / Vrouwe / kinderen / ende alles te verlaten om des Heeren ende sijns Woords wille / daer het de nood der Godlijker Eeren vordert? Seggen sy neen / gelijk het

ook

ook neen is/ so is het daer mede al betuygt/dat sy des Heeren gemeynte ende volck niet zijn/ want Christi Gemeynte moet in den Geest met Christo stemmen ende eenigh zijn / als geseyt is. Zijn sy dan Christi Gemeynte niet/ hoe konnen sy dan Predikers in Christi Gemeynte beroepen/ gelijck Paulus/ Barnabas/ Timotheus / Titus / ende de eerste Kercke gedaen hebben ? Seggen sy daer en boven ja / soo segge ick wederomme / de openbare ongerechtigheydt / Laster / Godtloosheydt/ Gierigheydt/ Prael/ dronckenschap/ overvloedigheyt / ontucht / haet / nijt / onbarmhertigheyt / gewelt / &c. betuygen voor de gantsche Werelt / dat het ook niet ende neen is.

Aengesien het dan soo openbaer is/dat beyde de Overheydt ende Onderdanen so gantschelijck contrarie Christi Geest ende Woort/ zijn leven ende sweven/ende niet een letter hebben/ die met Pauli/ Barnabe/ Timothei/ Titi / ende der eerster Kercken Geest ende handel in desen deel recht over een komt / kan ick my niet genoegh verwonderen / hoe hy so seer onverstandigh ende onbedocht / ofte so vermetel ende stout is / dat hy hem in dese genaden-rijcke tijdt der openbaerder waerheydt derf beroemen / dat hy ende syns ghelijcke Predikers van God door Middel der Menschen soo verordineert ofte geroepen werden/ gelijck in der eerster Kercken by Paulum / Barnabam / Timotheum ende Titum / met den Outsten geschiet is.

Och dat Godt gave / dat hy eenmael opmerckte/ ende dat hy die trouwe mannen ende duure knechten Gods/ mitsgaders de yverige wedergeborene Gemeynten ende vrome kinderen der eerster Kercken/ doch met dese onboetveerdige / roekeloose woeste Werelt / die de rechte Kercke heeten wil / so niet vergeleken/ ende de arme eenvoudige herten / die des Heyligen Woords weynigh acht hebben / met alsulcken schyn / ende gantsch ongerijmde aentreckinge der Schrift niet meer verblinde /soude aen den dage sijner afscheydinge sijn arme ellendige ziele wel nut ende goet zijn.

Wil dan hier mede den verstandigen Leser in bedencken geven / hoe doch der Predicanten roem van harer Vocation / Beroepinge ofte Sendinge / na der schrift bestaen kan/ nademael de Beroepers / daer sy haer op beroepen / niet alleene geen wedergeboren Godtvruchtige Christenen / maer oock openbare Verachters ende onboetveerdige Weder-strijders Godts ende syns Woorts bevonden werden/ gelijck men (leyder) in openbare daet allenthalven speuren ende sien magh.

Ten anderen moet men aenmercken / hoe de geroepen Dienaers des Woorts na het getuygenisse der Schrift ge-aert / ende in der Leere ende leven moeten geschickt zijn/ namelijck/die eenes onbestraffelijcken wandels zijn/ eener Vrouwen Mannen zijn / die geloovige Kinderen hebben / die geen swelgers noch ongehoorsaem zijn : want een Bisschop (segt Paulus) sal onstraffelijck zijn als een Huyshouder Godts / niet toornigh / geen Wijnsuyper / geen kijver / geen Vechter / niet gierigh/ geen onbehoorlijcke hanteringe drijvende / niet begeerigh nae schandigh gewin/maer herbergigh / nuchteren/ goedigh / vriendelijck/ matigh / zedigh / tuchtigh / rechtveerdig/ heyligh / kuysch / leerachtigh/ die vast houdt over dat woort dat gewis is/ende leeren kan/op dat hy machtigh zy te vermanen door de heylsame leere/ende de wedersprekers te straffen : Die sijn eygen huys wel voorstaet/die geen nieuwelinck is/ hy moet ook een goet getuygenisse hebben van die/die daer buyten zijn/ op dat hy niet den Lasteraer in 't strick ende smaetheyt valle / &c.

Afbeeldinge der vvare Predikeren.

Des selven gelijcken sullen oock hare Vrouwen eerlijck ofte eerbaer zijn / geen Lasteressen / nuchteren / trouwe in allen dingen/ 1.Tim.3.v.3.Titum cap 1.v.6/7/8/9.

Myn Leser nemet waer/dit is mijn woort niet / maer des Heyligen Geests woort / dat u dat rechten Exemplaer eenes waren Predikers / Bisschops / Herders / Leeraers / ende Dienaers recht voor-draeght / die in Christi Gemeynte ofte Kerck vruchtbaerlicken dienen / ende blijvende vruchten brengen sal/ Joan. capittel 15. v. 16.

Op alsulcke Leeraers wijst ons de Heyligen Geest in der schrift / dat wyse hooren ende navolgen sullen. Weest onderdanigh (schrijft Paulus) uwen Voorgangers / ende volght haer / want sy waken over uwe zielen / als die Rekenschap daer voor geven sullen / op dat sy dat met vreugden doen / ende niet met suchten. Hebr. 13. 17. Noch op een ander plaetse schrijft hy : Wy bidden u lieve Broeders/ dat ghy bekent die aen u arbeyden/ ende voorstaen in den Heere/ ende u vermanen/hebt se dies te liever/ om hares wercks willen/ ende weest vreedtsaem met haer/ 1.Thess.5.12.

De oprechtige ende onvalsche Leeraers leeren de Schrift, dat men hooren en die volgen sal.

Aldusdanige Leeraers werden by de dorsschende Ossen in der Schrift vergeleken/ die men den mont niet toebinden sal. Sy zijn de Outsten/die dubbelder eeren/ende de trouwe Arbeyders/die haren loon weert zijn/Deu.24. 14. 1.Tim. 5. 18. Matth.10. v.10. Maer hoe het hem met Gellio ende allen Predicanten der Duytscher Natien schicket/die hy voor trouwe Dienaers acht / wil ick den onpartijdigen Leser met des Heeren woort richten laten.

1. Cor. 9. 9. Deu. 25. 4.

Mijn getrouwe Leser / neemt vlijtigh waer wat ick schrijve. Sy roemen dat sy na der Schrift beroepen zijn / gelijck ghy hooren meught/ hoewel men met oogen siet/ ende met handen tast / dat den grootsten deel niet anders handelen noch leven / dan sy van Petro ende Juda afgemaelt ende beschreven zijn. Harer vele zijn in Bacchus volheydt (leyder) so vervallen / dat sy gelijck swijnen nachts ende daeghs in volle ruste leven. Hare disschen (seght de Propheet) zijn vol spouwens ende onreynigheyds / Esa.28. 8. Sy weyden haer selven (seght Judas) sonder alle schromen. Ende achten 't voor euckel vreughde (seght Petrus) dat tijtlijcke wellustige leven. Sy zijn schanden ende laster/ pralen van uwen Aelmoessen / ende brassen van uwer liefden goederen/2. Pet.2.13/14/15. Jude.1.

Hier merkt dar leven der gemeene Predikeren deser Werelt.

Harer sommige zijn oock in openbare Hoererije ende Vrouwenschenders bevonden. Hoe oock hare Vrouwen ten mestendeel nae der schrift geschickt zijn/ maghmen aen de vruchten mercken.

De andere zijn soo op der Gierigheyt gesint/ datse openbare Woeckeraers zijn. Sy sleppen den vergangelijcken drek / gelt ende

goed / so dicke te hope / dat ick met 'er waerheyd wel kan seggen / datse door de ruyme Leere hares Euangeliums Heeren op Aerden geworden zijn / hoewel sy by der wereldt de meeste noch geroemt / en by den onverstandigen volcke in hoogen aensien zijn.

Hare prael / luyheyd / leckerheyd / ydelheyd / lichtveerdigheyd / hoogmoed / &c. zijn grooter dan men schrijven kan / ick zwijge noch hare groote Tyrannie / liegen / schelden / lasteren / verraden / en oproeren over alle die den Heere soecken en vreesen.

Mijn Leeser / 't is immer de waerheyd dat ick schrijve. Och hoe gantsch geerne wilde ick het zwijgen en toedecken / wanneer my de eere mijns Gods en sijns Woords / en de liefde uwer Zielen niet en drongen / maer nu vordert de nood dat ick hare leelijke schanden roeren moet. So groot en zwaer zijn de gruwelen die sy drijven / dat mijn Ziele een afschricken heeft als ickse denken / zwijge dat ickse roeren of schrijven sal. Hoe dan haren handel met de beschrijvinge Pauli over een komt / die daer leert / datse sullen onstraffelijk zijn / eener Vrouwen Man zijn / geen wijnsuppers / niet gierig / noch begeerig na schandelijck gewin / datse sullen matig / zedig / en vriendelijk zijn / en een / goed getuygenisse hebben van die / die daer buyten zijn / mogen alle vroome herten in reyne vreese Gods met 'er Schrift afmeten. Siet mijn Leser / nademael het dan so openbaer is / dat sy des Heeren Woord in haren leven so gantsch ongematig of ongelijk zijn / soo is het immer in den grond anders niet / dan ydel huychelerye / dat men alsucken onvruchtbaren ergen handel ende krachteloos Apenwerck een Euangelische Bouwinge / ende Apenwerck / Vocation ofte Roepinge noemen sal.

Experto crede.

1 Ti. 3. Tit. 17.

Maer dat Gellius hem hier van ontschuldigen ende op die leggen wil / die nae luydt sijns schrijvens in wellust, of moetwille hares vleesch onchristelijck, ende niet na Apostolischer ordeninge leven, ende seght dat de selvige dan noch door hare onboetveerdigheyd der vromen beroepinge niet verswacken konnen, segge ick ten eersten alsoo toe: Nademael hy in sijn Boeck selve soo seer over haer klaegt / ende schrijft / dat sy beter Swijn-herders als Herders der Schapen Christi zijn moghten, ende wel wilde dat sy van haren Ampte afgeset waren, &c. Ende dese selvige wel den grootsten hoop zijn / so men opentlijk sien mag / moet hier Gellius ons immer recht geven / dat wy soodanige nae luydt der Schrift niet hooren / en hare Sacramenten (wanneer sy schoon recht waren / dat sy geensins zijn) niet handthaven en gebruyken dorven / dewijle hy selve openlijk bekent / dat sy onnutte luyden zijn / en wel wilde dat sy van haer Ampt waren afgeset.

Gellius oordeel over vele sijner Predikers.

Ten anderen segge ick / nademael Gellius bekent, als dat sy tot alsulcken Ampt onbequaem zijn, ende hy ende sy in eenerley gemeeynschap / roepinge / Zielen sorge / ende dienst begrepen staen / waeromme hy dan sulke in dat Ampt duldet / en niet door authoriteyt sijner roepinge by raed en bewillinge sijner Gemeenten excommuniceert / en van haren dienst afstelt? Dewijle sy den Gemeenten tot verderfinge / ende Gellius met sijne gelijke Predikers (die ick wel geerne wensche / dat sy onstraffelijk ende vroom waren) tot een so grooten verwijt / schande en laster dagelijks staen moeten.

Wil hy dan seggen / dat de Overigheyd de schult heeft, soo bekent hy daer mede selve / dat de Overigheyd geene ware Dienaers en Ledematen Christi zijn / ik meene die allenthalven / daer men hem des Godlijken Woords roemt / nademael sy sulcke ergerlijcke Luyden / Gelijk Eedbreekers / Swelgers / Gierigaerts / &c. gelijk (leyder) op allen plaetsen / laten Predikers zijn / die met hare boose ergerlijcke leven / (zwijge die leere) den armen volke so grooten schade aen hare zielen doen / ende sulcks wel met een eenigh woord / ook sonder bloed keeren konden. En dat noch meer is / dat hy selve een trouweloos Herder ende zwijgende Wachter is / dewijle hy sulks siet / ende de Overigheyd / die sijn eygen Verkiesers / ende sijnes Kercken-dienstes Ledematen zijn / over een sulke groote verachtinge Gods en lasteringe sijns Woords / over de erbarmelijcke verderfinge der Gemeenten / niet hertelijker vermaent / ende ernstelijcker bestraft / ende wanneer sy hem niet hooren willen / dat hyse dan niet van dat gebruyk sijner Sacramenten / ende van de Gemeynschap sijner Kercken afdoet.

Gellius ontrouwe.

Ten derden / segge ick / billijk ware het dat Gellius Christum en sijn Gemeynte met de rechte Kerken-dienaers / Herders en Predikers eerstmael na Schrifts aerd wel kennen leerde / alles met des Heeren Geest / Woord / en Voorbeeld / recht richtede / als dan hem selve met sijne gelijcke Predikers oock sijne Gemeynten daer met grondelijk besage / al eer hy hem soo wrevelijk tegen den Godvruchtigen stelde / en haer voor yder man soo vyandlijk beschuldigde.

Wijder segge ick / nademael hy ons van dat gehoor en Sacramenten der Eedbrekeren, volsuyperen, vechteren, ende diergelijcke meer, selve vry spreeckt en bekent / soo wy hem anders recht verstaen / en hy veel licht daer met sijner saeken by sommigen wel een schijn maeckt / worden wy noodwendiglijck hier gedrongen met 'er Schrift te besichtigen / hoe hy selve na de leere Pauli / voor een Herder der Gemeenten en Dienaer Christi in sijnen deel bestaen kan.

Een Bisschop (segt Paulus) sal onstraffelijk zijn / daer mede het alle / wat eenen waren Prediker / Herder / ende Leeraer toekomt / begrepen werdt. Ende het is openbaer / dat Gellius niet onstraffelijck / maer in velen stucken straffelijck is / een vriendt der Weereld is / die der Weereld en den menschen buyten Gods Woord / ende buyten dat Voorbeeld Christi / der Apostelen ende Propheten / soeckt te gevallen / want anders mogte hy sonder vervolginge niet zijn / 2 Tim. 3. 12. Noch in desen sijnen gemak / sulcken Dienst soo lange uytvoeren / gelijck als dat exempel Christi / der Apostelen / ende aller sijner ware getuygen wel betuygt. Item een Huerlinck / die hem voor een gewisse loon ende Jaergeldt te sijnen Dienst verlooft heeft / contrarie dat Exempel Christi / ende aller warer Boden / die van hem gesonden

Soo ick den menschen soecke te behagen (segt Paulus) soo ben ick Christus Dienaer niet.

den zijn. Hy lijdt oock niet allene geen vervolginge om dat getuygenisse Jesu/ maer vervolght selve de Godtvruchtige vrome herten/ die noch hem/ noch niemandt beschadight/ noch quaet gedaen hebben/ namelijck/ met Raedt/ Woordt/ ende Schrift/ wille ende gemoedt/ gelijck (leyder) aen dese sijne Schriften openbaer is/ tegens dat Exempel Christi ende aller uytverkoren. Daer toe is sijn Leere onrecht ende verboerisch/ Hy is een schelder/ verdoemer/ faemroover/ ende Achterklapper der onschuldigen/ die Godt van herten vreesen/ ende om sijn Woordt yveren/ jae met haer goedt ende bloedt (dat hy niet doet) besegelen/ Dit alles betuyght (leyder) dese sijne Schrift overvloedigh daer mede hy de vrome Godvruchtige herten so onchristelijck/ sonder billijcke ende ongegronde oorsake voor Afvallige Wederdooperen, Rotten-Geesten, heymelijke Insluyper, Onkruyts-saeyers, afgesnedene secten, Duyvels Apostelen en Wercktuygen voor de gantsche Weerelt beschuldight/ verdoemt en verdachtigh maeckt hoe wel sy den Heere so hertelijck soecken/ ende alle dagen goet en bloedt voor sijn heylige Woordt te pande setten.

Rancor & tyrannis Gellii.

Daer benevens is hy ook een hanthaver ende Voorstander des Rijks Antichristi/ een vervalscher der Schrift/ Een misbruycker der Sacramenten/ Een versiercker oft verstijver der onboetverdigen/ een leugenspreker/ &c. gelijck een yeder op sijn plaetse door des Heeren genade onderschepdentlijck geleert/ ende duytlijck sal gehoort werden.

Fructus Gellii.

Ten derden moet men aenmercken/ waer toe de rechte Predikers geroepen werden/ namelijck dat sy des Heeren Woort recht leeren/ sijne Sacramenten recht gebruycken/ Gods Gemeynte recht regeeren ende weyden/ met Christo versamelen en niet verstroyen/ den bedroefden troosten/ den ongeordineerden vermanen/ dat verloren weder soeken/ dat gewonde verbinden/ dat ongeneselijcke sonder alle aensien der persoonen (hy zy groot ofte kleyn) affonderen/ ende met aller ernste over Gods Wijnbergh/ Huys/ ende Stadt waken ende wachten sullen/ als die Schrift leert.

Mat. 28. 19. Mar 16. 15. Mat. 12. 30. Ez. 33. 34.

Hier siet waer toe die getrouwe Predikers geroepen worden.

Siet/ mijn Leser/ dit zijn die eygentlijcke eynden ende Oorsaeken waeromme die H. Geest Bisschoppen/ Herders/ ende Leeraers/ na dat voorschrift Pauli in des Heeren Huys verordineert heeft/ gelijck hy segt: Sommige heeft hy tot Apostelen geset/ sommige tot Propheten/ sommige tot Evangelisten/ sommige tot Herders ende Leeraers/ op dat de heyligen toegerichtet worden door gemeenen dienst/ tot bouwen des Lichaems Christi/ op dat wy alle komen tot eenerley geloove ende Bekentenisse des Soons Gods/ ende een volkomen Man werden in de mate des volkomen Ouderdoms Christi/ Ephes. 4. 6.

1 Cor. 12. 28. Rom. 12. 6. 7, 8. Eph. 1. 23. en 4. 16.

Maer waer toe Gellius met alle Weerelts Predikers geroepen werden/ machmen uyt hare Leere ende Werck wel afmeten/ namelijck/ soo prediken als de Overigheyt met de Weerelt geerne hebben/ hooren/ ende lijden wil. Item/ dat sy de twee gulden Calveren (dencket nae wat ick meyne) in Dan ende Bethel offeren sullen/ De Gemeynte Antichristi op den verkeerden krommen wegh der duysternissen ende des Doots/ sonder boete ende wedergeboorte/ onder den Naem ende Schijn des Woorts/ in eenigheyt ende vreede des vleeschs/ buyten Christus Geest/ Leere/ ende Exempel houden sullen/ dat sy de moetwillige roeckeloose Weerelt/ die sonder nieuwe Creatuere/ ende Gehoorsaemheyt des Woorts/ die Gemeynte Christi heeten wil in haer onboetveerdigh Godloose wesen met des Heeren Doodt ende Bloet/ Doop ende Nachtmael wel troosten sullen/ Christum Jesum met sijn Woort ende Geest geweldighlijck weeren sullen/ op dat soo de boose Weerelt in sijner ongerechtigheydt ende oude wesen onbestraft voortvare/ De Predikers by haer onbehoorlijck gewin/ ende sorghloose leven/ ende dat arme domme volck beyde Rijck ende Arm/ by de lust harer oogen/ by hare pracht/ prael/ brassen/ suypen/ gieren/ rapen/ ende in somma/ op den ruymen ende breeden wegh des vleeschs ongestraft tot aen 't eynde blijven mogen. Dit is (leyder) allenthalven metter daedt openbaerder/ dan dat men 't loochenen kan/ evenwel onderstaetmen sijn sake met der Schrift op het alder heerlijckste te vercieren/ vele daer van te spreken/ van Gods genade ende gunst hooge te roemen/ Doop ende Nachtmael in schijn des rechten wesens te gebruycken/ recht of sy Christus Kercke ende Gemeynte waren/ hoewel sy in den gront een eygensoeckelijck/ wederspannigh/ onboetveerdigh/ een aerdtsch ende vleeschelijck volck zijn/ so ghy uyt hare vruchten opentlijck sien meught. Schrijve ick de waerheydt niet/ so straft my.

3 Reg. 12. 2 Par. 13. 9. en 11. 16.

Hier merkt waer toe des werelts Predikers geroepen worden.

Alle huychelye heeft sijnen schyn van deugde.

Nademael het dan klaerder dan den lichten dagh is/ dat sy niet om de Gemeynte Christi/ die uyt Godt ende Godlijcker Aerdt is/ met een heylsame Leere met rechte Schriftmatige Sacramenten/ met een onbestraffelijck leven/ met rechte ernstige straffe (maer alle liefkosen ende aensien der Personen) met trouwe vermaninge ende nootwendige afsonderinge voor te staen/ geroepen werden. Maer soo men in eenen valschen schijn onder den Name Christi ende sijner gemeynten des Weerelts Dienaers zijn/ ende van der Weerelt hooge beloont werden/ die de Weerelt hooge eeren ende lief hebben/ van der Weerelt spreken/ der Werelt gevallen/ die de Werelt soeckt ende geerne hoort/ want sy zijn van der Werelt/ gelijck Joannes seght. Is daerom ten derden een onwederspreckelijck bewijs/ datse (leyder) niet geroepene Dienaers der Gemeynten Christi/ so sy valschelijk voorgeven/ maer Dienaers ende Voorstanders of ophouders des Rijcks Antichristi zijn/ gelijkmen uyt haer leere/ leven/ en vruchten (wanneermen die in den gront recht waerneemt) in grooter klaerheyt speuren en sien magh.

Ipsi è mundo sunt ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. 1 Jo. 4. 6.

Ten vierden/ moetmen aenmerken/ wat vruchten dat sy voortbrengen/ want Christus segt: Ick heb u verkoren en geset/ dat gy sult henen gaen/ ende vrucht brengen/ ende dat uwe vrucht blijve/ Joan. 15. vers 16.

Wy bekennen met den Heyligen Esaia/ gelijk ook Gellius doet/ dat de Leere des Heyligen Evangeliums recht na den sin ende gront Christi in kracht des Geests gepredickt/ nimmermeer sonder sijne vrucht zijn kan: want gelijk de Snee ende Regen dat

Godes Woordt in kracht des Geests gepredikt, blyft niet ydel. Esai. 55. 10.

Landt bevochtigt / vruchtbaer ende wassende maeckt / alsoo is oock dat Woordt dat uyt des Heeren mond gaet / Esai. 55. 10. Maer dat moeten Gellius en wy wel nadencken / dat die Zaeyers eerstmael door de kracht eenes waren Geloofs / en medewerckinge des Heyligen Geests / in Christus Geest / Aerd / ende Nature moeten verset zijn / en also dat Zaed of dat Woord der Predikinge den Volcke sonder alle misbruyck / suerdeeg / en huychelije / heylsaem / louter / en onvervalscht leeren ende voordragen / want soo waer sulcke Zaeyers zijn / daer vint men dat gedijen en wasdom zy. Des Propheten Woord moet waer ende vast zijn / dat des Heeren mondt gesproocken heeft. Maer waer sulcke niet zijn / daer staet men te vroeg op / of men gaet te late uyt / arbeydt ende moeyte sullen verloren zijn / want Godt werckt niet ter boeten / dan door die / die sijnes Geestes zijn.

De rechte zaeyers moeten uyt Godt geboren, en haer Zaedt onvervalst zijn.

Aengesien dan / dat dat Woord der warer Predikanten niet sonder sijne vrucht blijft / soo verhaelt is / en wy met oogen sien / dat des wereldts Predikanten / zaed / aller wege geen vrucht ter boeten brengt maer enckel Huychelaers baert / so men sien mag. Is immer dat selvige oock een onoverwinnelijck bewijs uyt des Heeren eygen Woort in der kracht niet hebben / maer loose Arbeyders ende niet waere Predikers zijn / ofte des Propheten Woord moeste onrecht zijn / die daer spreekt: Hadden sy in mijnen raed gebleven / en hadden mijn Woord mijnen Volcke gepredikt / so hadden sy dat selvige van hare boose wesen / en van haer boose leven bekeert / Jerem. 23. vs 22.

De gebaerde vrucht betuygt wel wat sy voor zaeyers zijn.

Nademael de Predikers dan oock by de vrucht bekent werden / en Gellius met sijne gelijke Predikers hare Leere en Sacramenten soo lange jaren voor de gantsche wereldt gedreven hebben / (als sy ook wel vry sonder alle vreese doen mogen / dewijle sy de onboetveerdige roeckeloose wereld daer mede in hare huychelye en ruyme leven niet en tegen zijn / maer veel meer troosten ende voorstaen) ende evenwel niet een woeckeraer van sijnen woecker / noch gierigaert van sijne gierigheyd bekeeren / hare leerlingen niet wijder baren / dan dat sy door woorden en gelaet maer eenen schijn ende naem voeren / in hare herten onverandert blijven / de rechte ende ware gerechtigheyd haten en vyand zijn / op ruymer wege wandelen / wereld / vleesch / geld ende goed met aller ernst na jagen / Pralers / Pralers / Hooveerdige / Hooveerdige / Leugenaers / Leugenaers blijven / soo openbaer is betuyget immer dese hare krachteloose Predikinge / ydele Leere en Kercken-dienst (segge ick) geweldelijck / dat haer Ampt niet uyt Godt en Godes Woordt / maer uyt den Soone des Afgronds / Antichristo / en van der werelt zy / men smuycke of verciere en men roeme ook de sake hoe men wil / Gods Woordt wil / ende moet waer blijven / Jerem. 33. 16. Esa. 55. vs 11.

Quales Concionatores, talis eorum Doctrina & Discipuli.

Hier-en-tegen komt nu Gellius en beroept hem op sijn vruchten, en segt: Is de Predikinge der Waerheyd, en dat licht des Heyligen Euangeliums, dat wy met ernste drijven, en beyde met leeren en schrijven verbreyden, niet een schoone vrucht ende heerlijk getuygenisse onser Beroepinge, datse van Gode ende niet van den Duyvel zy; daer door des Duyvels Rijk gestoort wert, de Papistische grouwel en afgoderye, de Missen, Ziel-missen, Vigilien, der kappen platten, &c. een reuk des doodts (Godt hebbe lof) geworden is?

Antwoord.

SO dat silver met den schuym / en den wijn met het water van haer niet vermenget worde / dat is / soo de waerheyt sonder leugen / ende dat licht sonder duysternisse louter en klaer / in kracht des Geestes van haer gepredikt / ende met een vroom onbestraffelijck leven voor de gantsche wereldt betuygt en beweert worde / soo wilden wy met hen seggen / dat het een heerlijck licht / ende een edel vrucht ware.

Maer dewijle sy dat spel verkeert drijven / en maecken de waerheyd tot leugen / den rechten Apostolischen Doop tot een Ketter-doop, Christus Gemeente tot een verderffelijke Secte en Rotterye, &c. Maken daer-en-tegen de leugen tot waerheyd / den Antichristischen Doop tot eenen Christelijken Doop, ende de roeckeloose wilde wereld tot des Heeren Gemeente, &c. seggen wy dat hare Leere verVoerisch / erch en quaed is / ende niet de leere der Waerheyd / gelijck Gellius roemt ende voorgeeft.

De Predikers verkeeren 't alle.

Ja mijn Leser / sy prediken also des Heeren Woord / dat evenwel de Godloosheyt en misbruyken in haren vollen stand blijven: Sy leeren alsoo de waerheyd / dat evenwel in velen dingen de valsche leere leugen en verVoeringe niet gezwakt / noch af breuk gedaen wert: Sy gebruyken en drijven also den Godsdienst / dat evenwel de hoogten in eeren blijven / ende de Afgoderye niet vermijt wort: Sy prediken also van de Christelijcke Kercke / dat Antichristi Kercke des niet te weyniger by haer in voller kracht blijft / gelijck sy opentlijck beyde met werk ende tyrannie / voor de gantsche wereld betuygen en kondt doen. Somma het is openbaer / datse also prediken / en dat Euangelium alsoo drijven / dat 'er gantsch geen boete volgt / maer een yder eylacie blijft dat hy is / ja dat noch klaeglijker is / dat dat volck niet alleene niet gebetert / maer alle dage hoe langer hoe erger wordt. Hier helpt noch Glose noch Sillogismus / noch eenig behendig voortbrengen / dat werk selve is getuyge / dat hare Leere ontrou en valsch is / als voren geseyt / Jerem. cap. 23. vs 16.

De Slange sprack wel de waerheyd / doen sy seyde / Godt weet / dat in welcken dage gy daer van eet / sullen uwe oogen geopent worden / en gy sult zijn als Godt / ende weten wat goed ende quaed is: Maer dat hy te voren beloofde / gy sult in geenderley wijse den doodt sterven / heeft hy gelogen / Adam en Eva zijn daer mede bedrogen. Also doen ook / die der Slange woordt voeren. Dat onboetveerdig vleeschelijck Volck wordt soo op des Heeren Doodt van haer gewesen / met hare Schriftloose onboetveerdige Sacramenten / ende valsche beloften in hare moetwillige Adamitische aerd en leven soo getroost / (of sy wel somwijlen eenige waerheyt met de Slange spreecken / de Schrift voortbrengen / de sonde ten deel straffen / en de deugden prysen) dat 'er evenwel niemand is / dien sijne

Gen. 3. 4.

Satanas spreekt ook wel Godts Woordt, maer niet dan tot vervoeringe.

sijne sonden in der waerheydt leet zijn / die van herten boete doet / de selve nalaet / ende spreekt / wat make ick? Siet / soo (segt de Propheet) gaen sy met leugenen om / en sterken de bosen / op dat hem niemant bekeere van sijn booshеyt / Jer. 23. 22.

Jer. 8, 5. en 6.

Maer dat harer sommige de Papistische grouwelen soo gezwakt hebben / hebben sy en wy den Heere billijck daer voor te dancken. Maer wat kan 't baten / dat sy den Paus uytstooten / als sy selve in sijn Stede treden? Het is wel waer dat vele takken van den boom Antichristi afgehouwen zijn / maer de wortel met 'er stammen staet noch / ende hoewel sy sommige hoogten hebben ter neder geworpen / soo wandelen sy noch evenwel in de wegen Jeroboams / en zijn om den rechten waren Gods-dienst te plegen in Jerusalem niet gekomen.

Yveren is goed, als 't om 't goede geschiedt.

Jae goede Leeser / hadden de Geleerden met vasten vertrouwen op den levendigen Godt gehopet / vast aen sijn Woord gehangen of gehouden / met 'er Wereldt niet gehuychelt / ende waren selve in der daed ende kracht tegen alle vreese des Kruyces en des Overigheydts ongenade / getrouwelijck nae gekomen / dat sy aen sommige plaetsen in hare Schriften hebben aengewesen / och hoe Edelen ende klaren Licht soude der Wereldt verschenen zijn / dat nu (och leyder) door vreese des Kruyces / Huychelye / Eygensoekelijckheydt / gemack des Levens / Eere / ende Menschen Gunst / tot soo verderffelijken duysternisse ende verwoestinge gekomen / ende tot een soo ruymen ende breeden wegh geworden is.

TEn anderen seght hy: Is de gantsche Bybel van D. Martinus, loslijcker gedachtenisse, in Duytsch overgeset, een verachtelijcke vrucht? Zijn die gesangen of liedekens, die van Luther en velen anderen gedicht zijn, &c. een geringe vrucht? Is ook de bestandigheyd met vreese of perijckel des lijfs ende goederen, in deser tijd der aenvechtinge en in aenvang des Euangeliums bevonden, niet wel een schoone ende rechtschapen vrucht onser Sendinge? Maer dese vruchten gelden voor hare oogen niet, of sy willense niet sien, hoewel het de sekerste en beste zijn, &c. Maer de vruchten des uytwendigen levens en ommeganck met den Menschen (hoewel sy wel menigmael gehuychelt werden) die gelden alleen voor haren oogen.

Antwoord.

DE gestorvene met haren oversetten / schrijven (en gesangen / willen wy hier berusten laten / want sy hebben haren Heere en Richter al gevonden / ende willen ons tot die levendige keeren / daer mede hebben wy te spreken.

Dat hy dan schrijft / het schrijven, oversetten, en lieden-maken, de sekerste ende beste vruchten te zijn, is mijn beduncken seer onverstandiglijk geschreven / want sulks alles sonder wedergeboorte ende veranderinge des herten (gelijk hy selve wel weet) door geleertheyd en konst der tongen wel geschieden kan. Ja gelijk den Bybel of de Schrift van den grootsten deel der Wereld met onreyne vleeschelijke herten ten meestendeel gelesen wort / so kan sy ook ongetwijffelt met een vleeschelijk herte / sonder wedergeboorte ende ware Gods vrese / van d'een sprake in d'ander door verstant en konste der tongen wel overgeset worden.

En gelijck oock de Liedekens gemeenlijck sonder aendacht in Gods Huysen en Tempelen / en met grooter lichtveerdigheyd in de gasteryen / op de straten / en in de openbare dronkene herberge hier en daer gesongen worden / so konnen sy ook wel uyt een lichtveerdig gemoedt sonder Geest en nieuwe Creature gemaekt werden. Zijn ook derhalven de sekerste en beste vruchten niet, so Gelius voorgeeft / want sy blyven niet: Maer al wat sommige wel eer uyt eenen goeden yver geschreven hebben / dat Schrift is / of met der Schrift gemachtigt is / ende den vromen tot beteringe dient / is billijk dat ment love en prijse.

Transfereren en liede-maken zijn de beste vruchten niet.

Maer de sekerste ende beste vruchten zijn / Gods Woord in alsoo een kracht te prediken / dat vele daer door uyt Godt geboren werden / haer tot Godt bekeeren / Godt van gantscher herten vreesen en lief hebben / haren naesten uyt reyner herten dienen / vleesch en bloedt dempen / Christo Jesu met voller herten geloven / voor sijn Woord beven / dat sy daer tegens doen noch handelen / den rechten waren Gods-dienst plegen / alle onse wegen nae des Heeren Geest / Woordt / en Voorbeeldt richten / &c. want sulke vruchten blijven.

Hier merkt welke de beste vruchten zijn.

Io. 15. 16.

Wijder segge ick / nademael hy de vreese of perijkel, en de bestendigheyd (gelijk hy het noemt) van sommige van den haren, nu in dese tijd des Krijgs, die hy een tijd der aenvechtinge noemt / so wy sijn meeninge anders recht verstaen / die nu hare sake niet langer met gewelt ende krijgs-wapen konden uytvoeren / tegen houden / ende voorstaen / voor een soo hoogen vrucht roemt / die ook veel licht tot den bloede noch niet versocht zijn / gelijk aen den onsen dagelijks geschied: Waerom hy dan onse ende onser Broederen sake so onbescheydentlijk verspreekt / richtet / en schendet / die wy so geerne (weet de Heere) wilden recht handelen / daer toe noch van zweerdt / noch van eenig doodlijck geweer weten / noch oock geweten hebben / so men ons met der waerheyd nimmermeer anders overtuygen sal. In aller gedult na den voorbeeld Christi wandelen / onse goed en bloed / dat wy wel met een eenig huygelsch woord bevrijden konden / henen geven / en alle dage in onoverwinnelijcke bestandigheyd in 't zweert / water en vyer / weerloos en sonder alle wederstandt / gelijk de Schapen die men ten slacht-banck leydt / by grote hoopen gewilliglijk intreden.

Ps. 44. 23. Rom. 8. 36.

Maer dat harer sommige in 't begin hare halsen gestrekt / ende om dat getuygenisse / dat sy hadden / haer bloedt vergooten hebben / prijsen wy Godt in dien deel / en achten met Jacobo / dat sy salig / ja ook onse Medegenooten aen 't lijden Christi zijn / want hare daed heeft betuygt / dat sy Godt meenen / en getrouwe waren / daer in sy verlicht geweest zijn. Maer wat wil dat doch dese baten? dewijle sy de oogen hares verstandts voor dat Licht der openbarer waerheydt toesluyten / Gods Geest / Woord en wille wederstrijden / de leugen prediken / de Sacramenten verkeeren ende misbruyken / en de wilde woeste wereldt

4 Esd. 15. 10.

Ia. 5. 11.

Salig zijn die, die vervolginge lijden, om der gerechtigheyd. Mat. 5. 10.

in haer onboetveerdigh roekeloos leven troosten ende voorstaen? Dat die trouwe helden / daer op sy haer beroepen / niet gedaen hebben / maer zijn in alles / dat sy voor die waerheyt bekent hebben / trouwe geweest: Hadden sy meer geweten / soo souden sy ook ongetwijffelt daer voor wel gestorven hebben / so wel als voor dat / dat sy op die tijd voor recht ende goed bekenden. Hebben nu onse Wederpartyen gelijken Geest / so mogen sy ook harer roemen: Maer dat werck betuyght openbaer / datse (leyder) wijt verscheyden zijn.

De Predikers hebben haer deser vroomen herten weynig te roemen, want sy volgen hare voetstappen niet.

Item / dat hy schrijft / dat de Vruchten eenes uytwendigen levens alleene voor onsen oogen gelden, &c. betuygen onse harste banden / zware versoekinge / groote droeffenissen / ellende / goed ende bloed / daer toe oock onse helle klaere bekentenisse / openbaerlijk / dat hy sulks tegens alle waerheyt schrijft / ja ons openbaer geweld en onrecht aendoet. O maliciosam calumniam ac perversitatem.

Mijn goede Leeser / neemt waer / dat wy een oprecht / vroom / Godsalig / en boetveerdig leven leeren / en daer nae yveren / daer dringet ons de gantsche Schrift toe / en de kracht eens waeren Geloofs / want Christus spreekt: Laet uwe licht lichten voor den Menschen / op dat / &c. Matth. 5. 16.

Oock leert Paulus / dat wy ons sonder ergernisse sullen bewijsen tot op den dagh Jesu Christi / Phil. 1. 10. Den Heere ende sijnen Euangelio weerdiglijk wandelen / Colos. 1. 10.

Petrus segt: Dat wy een eerlijke wandelinge onder den Heydenen voeren sullen / 1 Pet. 2. 3. En Joannes: Dat wy moeten wandelen / gelijck Christus gewandelt heeft / 1 Joan. 2. 6.

Aengesien de schrift dan op soo een vroom leven allenthalven wijst en dringt / soo verhaelt is / is het immer billijck ende recht (soo wy anders Godts Woordt glooven) dat wy ons in onse zwackheydt bevlijtigen nae te komen / dat ons des Heeren Geest met soo klare woorden in sijn Heylige Woort opgeleyt en geleert heeft.

Een vroom leven leert de gantsche Schrift.

Maer dat hy segt / dat sulcke vruchten alleene voor onsen oogen gelden, is (leyder) uyt onreyner herten van hem geschreven: Want hem is wel bekent / so ick vermoede / hoe wy in alle klaerheyd leeren / dat wy door geene uytwendige werken / hoe groot en heerlijck sy oock schijnen konnen of mogen salig werden / of Gode volkomentlijck en recht behagen / want sy immers al t'samen met onvolkomenheyd ende zwackheyd vermengt zijn. En derhalven de aenvankelijke gerechtigheyt in de geboden van ons ge-eyscht / door dat beletten onses verdorven vleeschs nimmermeer recht kan vol geschieden. Wijsen derhalven alleene op Christum Jesum / die onse eenige en eeuwige Gerechtigheyd / versoeninge / en propitiatio by den Vader is / ende op geen vertrouwen onser wercken eeuwiglijk. Mijn Leeser / de waerheyd schrijve ik u in Christo / en liege niet.

Es. 52. 14. 1 Cor. 1. 30. Rom. 3. 24. 1 Ti. 2. 6. 1 Ioa. 4. 2.

Och dat doch Gellius sijn ruym spreecken na liete en niet meer dan de waerheyd schreve / want een leugenspreker is een groote schandvlecke / heeft ook geen part aen Gods rijke / Apo. 21. 27. Daer toe oock eenmael smaken konde / wat een recht Christelijck Geloove is / wat het in sijn aerd / nature / en kracht vordert en medebrengt / hy soude als dan ook wel bekennen / waer uyt so een vroom / boetveerdig en lieflijk leven voortquame / dat hy eerstdaegs (leyder) so schandelijk gelastert / en voor Duyvelsche vruchten / huychelijck / en nieuwe Monickerye gescholden heeft. En ook noch (so het schijnt) wel doen soude / so hem de overvloedige ervarentheyd van velen / en de groote veelheyd des onschuldigen bloets / niet so seer in den wege lage.

Liegen (segt Syrach) is den menschen een schentlijk diak, en hy kan nimmermeer tot eeren komen. Ec. 20. 12.

Gellius scheltwoorden.

Siet / mijn Leeser / hier meugt gy merken / hoe sy hare leelijke huychelye / en krachtelose onboetveerdige Kerken-dienst met schrijven / transfereeren / singen / &c. vercieren en oppronken / hoewel sy sonder nieuwe creature en boete ten meestendeel al geschieden / soo gehoort is / en de oprechte vrome vruchten eenes waren Geloofs / daer op de gantsche Schrift met alle hare Ceremonien en Sacramenten dringet / tot eenen verkeerden ende valschen sin duyden en uytleggen / op dat sy de wand met valschen kalk wel placken / en dat arme volk in hare leven ende doen wel troosten mogen / dat sy des Heeren Woordt weynig achten sullen. Maer wanneer des Heeren stormwind / slag-regen en hagel-steenen met een gedruys sullen vallen / dan sal de geplackede wand omgestooten / en ter neder geworpen worden / dat men sijnen gront sie / dat hy daer ligge. Ezech. 13. 14. Mat. 7. vs 25.

Plackers zijn de valsche predikers die den valke met leugenen troosten.

TEn derden, schrijft Gellius als dat het Predik-Ampt in twee deelen bestaet, namelijk, in uyttrecken, verbreken, verstooren, en verderven: oock in planten en bouwen, &c. roemt, hoe men hare Vruchten so wijt, bysonder den eersten deel belangende, in veele Koninkrijken en Vorstendommen niet versaken kan: En hoe de Heere Jesus Christus (so schrijft hy) de oprechte boete en ware Christelijk Geloove door haren dienst in vele herten so levendig geplant heeft, dat dat kleyne hoopken in Embden (so sy segt) getroostet, in gewisse verwachtinge der Hemelscher goederen, door de Aelmisse, die gegeven werden, ettelike hondert Armen onderhout, &c.

Antwoord.

DAt dat eerste deel eenes waren Predikers / uyttrecken / verbreken / verstooren en verderven is / en dat andere bouwen en planten is / bekennen wy / en is een gewis bewijs voor ons / dat sy de Predikers niet zijn / die sulcken dienst bedienen konnen. Want hoe sy wel sommige grove misbruycken ende afgoderyen / die men sonder alle Schrift ook wel met handen tasten konde / dat het grouwelen waren / in ettelijke Steden en Landen hebben afgeleert / daer voor wy den Heere eeuwig dankseggen / so blijft dan noch evenwel de grondsoppe aller verwoeringe / namelijk / de valsche Leere / en die Schriftloose Sacramenten / daer mede sy de wereld wel troosten en in dat onboetveerdig leven ophouden / in hare oude wesen ongebroken en den oorspronk aller Godloosheyd / namelijk / dat verdorven Adamitische herte / daer alle ongerechtigheyd uyt voortkomt / in allen dingen onver-

onverandert/ so men (leyder) allenthalven aen de openbare Vruchten speuren ende sien magh.

Zijn sy nu de waere Predikers, gelijck sy voorgeven, soo laetse alsdan dit eerste deel in der kracht uytvoeren / namelijck / dat sy de hooveerdige stoute herten / de gierige onsuyvere herten / die bloedtschuldige tyrannische herten / &c. daer van geschreven staet / dat sy des doots weerdt zijn / met den harden hamer des Goddelijcken Woorts in stucken brijselen / met dat eeuwige Gerichte ende straffe des Almachtigen Gods verootmoedigen / hare Godtloose verdorven natuere ende vleesch met de kracht des Gebods recht ontdecken / dat sy haer selven leeren kennen / hare schande sien / op dat sy also met geslagener ende weemoediger Conscientien voor den toekomstigen toorn ende eeuwige straffe des rechtveerdigen ende grooten Godts / uyt dat binnenste harer Zielen met vreese ende beven hare sonden boeten ende afsterven / hare vleesch cruycigen / de lusten dempen / ende alsoo met gebrokene ende nederige herten voor haren Godt wandelen mogen. Siet / dat is dat beste ende voorneemste uyttrecken / verderven ende afbrecken / daer van de Schrift spreeckt / daer de rechte ende ware Predikers toe beroepen zijn.

Rom. 1.32.
Jer. 23. 29.
Rom. 3. 7.

Der warer Predikanten rechte afbreken ende uytroeyen.

Daer nae laetse sodanige beroerde ende verslagene Conscientien / sulcke boetveerdige suchtende Sondaers / die met Petro ende Magdalena in hare herten verslagen zijn / woemoedighlijck weenen / met David hare schuld bekennen / tot den eenigen ende eeuwigen Genaden- stoel Christum Jesum recht wijsen / Godts eeuwige barmhertigheyt / Liefde / gunste ende genade / schriftmatighlijck voordragen / met den Evangelio sijnes Vredes troosten / de lieflijcke versachtende Olye der vreughden-rijcke Beloften Christi / nae dat scherpe bijten des ingegoten Wijns / in hare zeerige wonden sorghvuldelijck ingieten / op dat sy over sulcks door den Geloove recht gevaet / uyt de diepe doodt harer schandelijcker sonden / met Christo in dat nieuwe Leven aller deughden opstaen / met een vast Geloove in reyner ongeveynsder Liefden / nae dat voorbeelt Christi / ende aller Vromen / tot aen 't eynde sonder ergernisse wandelen / ende den Heere sijner liefden dancken mogen. Siet / soo planten ende bouwen alle ware Predikers / die door des Heeren Geest beroepen / ende in sijnen dienst geschikt zijn.

Luc. 22. 7.
2 Reg. 12. 13.

Der warer Predikanten rechte bouwen ende planten.
Luc. 10. 34.

Rom. 6. 5.
Ep. 4. 27.
Col. 2. 12.
1 Petr. 3. 21.

Mijn Leser / nemet waer / Nademael Gellius ende de Predikers dan sulcke Afbrekers ende Bouwers / Uyttreckers ende Planters niet zijn / soo in der daet openbaer is: maer dat goede afbreken / ende dat quade bouwen / de waerheydt met hare arge Leere uyttrecken / ende de leugen met hare valsche Sacramenten ende ruyme leven planten: Soo blijft onsen Grondt ende Leere onoverwinnelijck / als dat sy de rechte Dienaers Christi / ende sijne gesonden Boden niet zijn.

Des Werelts Predikers bouwen dat sy breken, ende breken dat sy billick bouwen souden.

Maer dat hy schrijft, als dat de Heere oprechte Boete, ende een waerachtigh Christelijck Geloove door haren dienst in vele herten levendigh geplant heeft, dat dat kleyne hoopken in Embden getrooster inde verwachtinge der Hemelscher goederen, &c.

Antwoord.

SO dit alsoo in der kracht waer ware / gelijck hy schrijft / soo moeste het aen de vruchten bekent / ende door het werck openbaer worden: want dat Rijcke Gods (segt Paulus) staet niet in woorden / maer in der kracht. Niemandt roeme tegen de waerheydt / wy sullen eenen Richter vinden / voor dien niets verborgen is Niemant weet wat een rechtschapen Christelijck geloove ende ware Boete is / dan die se in der waerheyt ontfangen / ende hare kracht gesmaeckt heeft. Plantet dan God soo een boete in vele herten, soo hy voorgeeft / waeromme is dan hy / met zijne gelijcke Predikers / noch selve so onboetveerdigh / der Waerheyt soo vyandt ende wederspannigh? Ende in der Heylsamer Leere soo argh ende straffelijck? Zijn nu die gene daer van hy hier spreeckt / gesint als hy / (dat wy niet hoopen) soo heeft hy hier de Waerheyt niet geschreven / is seeckerder dan men loochenen kan.

1 Cor. 4. 20.

Die herten / daer in God een oprechte boete ende een waerachtigh Christelijck geloove levendigh geplant heeft / konnen insonderheyt in dese tijdt der openbaerder waerheyt niet lange verborgen / noch sonder Cruyce (dat de Heylige Schrift toesegt) blijven / al souden sy ook van haer eygen Predikeren ofte Bloedtvrienden lijden ende vervolgt worden. Want wanneer sy haer ware geloove met een rechtschapen bekentenisse / leven / ende daet betuyghden (dat een werck des waren ende levendigen Geloofs is) souden sy seer haest ervaren / dat sy met Christo haren Heere niet lange sonder Cruyce blijven / ende vry zijn souden. Gellius beschrijve ende verwe ook de saecke so hy kan ende wil / dat Woordt Christi is ende blijft een Woordt des Cruyces alle die het in der kracht ende waerheydt aennemen / moeten tot den selvigen bereyt staen / leeren beyde de schrift ende ervarenheydt overvloediglijck.

Matth. 10. 39.

1 Cor. 2. 2.

Dit selvige moeste hier nootwendighlijck geseydt werden / op dat niemant met eenen valschen roem ende waen (so het also in der waerheyt niet is) getroost werde / op dat des Heeren Woort tot den valschen Propheten gesprooken / niet op ons kome / daer hy segt: Ghy segt dat leven toe den Zielen dien ghy het niet toeseggen soudt / dat brenght ghy met uwe leugen te wege by mijne Volcke / dat uwe leugen hoort. Ezech. capittel 13. v. 19. Leest ook Jere. cap. 8. v. 23.

Dat nu hier en tegen so vele met opset in hare Gemeynten geleden werden / die in so grooten pracht / prael / brassen / suypen / gierigheyt / lusten / en wercken des vleeschs / &c. moetwillighlijck wandelen / vermagh eenes waren ende trouwen Predikers dienst (daer mede God levendigh werckt) niet / sal anders die Evangelische Schrift / ende de Apostolische ordeninge ende Leere gelden ende recht zijn.

Maer soo vele de Aelmissen ende behulp der Armen belangt / segge ick / dat het een goet ende loffelijck werck is / ende prijse het van herten seer: Hebben oock sulcks vele vrome Heydensche Philosophen / gelijck Aristoteles, Plato, &c. voor goedt ende recht aengesien. Maer dat daer inne die oprechte ende ware boete staen soude / oft die rechte keerne ende gront der warer liefden / die eenes wa-

Ii ren

ren geloofs vrucht is / wedersprekten wy / dewijle het soo wel door huychelije als door liefde geschieden kan/gelijck als men aen de Schriftgeleerden ende Pharizeen / aen de openbare Heydenen/ende oock noch dagelicks aen de Papisten speuren ende sien magh.

Matt. 6. 1. Luc. 11. 41.

Hier met stemt oock Paulus / ende seght: Wanneer ick oock schoon alle mijne goederen den Armen gave/ ende liete mijn lijf verbranden / ende hadde de liefde niet / so ware het my niet nut/ 1 Cor. 13. 3. Daerom sie een yder voor hem / uyt wat voornemen ende herte hy sijn Aelmissen geeft: Want de liefde die uyt Godt is / ende van Godtlijcker aert is / hatet allen roem ende huychelije / kentse oock niet/ weet ick wel gewisse.

Wil dan Gellius de onderhoudinge ende dienst zijner Armen (welcke segge ick/ loflijck is) dan noch evenwel als een vrucht eener warer Boeten voorstellen, so segge ick ten eersten: Of hy dan oock aen den onsen / (hoe wel sy haer in vreemde Landen met veel armoede kommerlijck onthouden / ende hare goederen ten deele berooft zijn) derselvigen Aelmissen gebreck vint?

Waer Godes vreese ende liefde zijn, daer is een vvare boete.

Ten anderen segge ick / dewijle hy hier van een oprechte boete roemen wil, dat hy doch de Boete van soo een Geloove/ die de Liefde ende vreese Gods baert / eerstmael aenvange ende niet van de Aelmissen der Armen: Want des Heeren eygen mondt spreeckt / dat de liefde de onderhoudinge zijnder Geboden is / jae dat grootste Gebodt is/Deut.cap.6.5. Matth.22. vers. 36.

Deut. 10. 12. en 30. 6.

Jae mijn Leser / soo hy ende de sijne de oprechte ware Boete/ ende dat ware Christelijck geloove / met klaren oogen konden insien / die hy hem laet duncken dat in haren herten levendigh geplant is / och hoe hertelijck souden sy haren Godt vreesen/ voor sijn groote gunste ende weldaet liefhebben ende dancken / ende hoe gantsch gewillighlijck sijn Heyligh Woordt volgen ende gehoorsaem zijn. Maer hoe sy hem nu voor sijn gunste ende Liefde lief hebben ende dancken / ende hoe sy sijn woort hooren ende naekomen / betuygen hare openbare daet ende vruchten (leyder) al te vele.

Waer Godes liefde is, daer is oock het leven dat uyt God is.

Hebben sy nu Godt lief / ende is dat ware dadelijck Gelove met de rechtschapen Boete in haren herten levendigh ingeplant/ gelijck hy roemt/ Waerom wandelen sy dan noch soo na Heydenscher wijse / in alle pracht / prael/ lust der oogen / gepronck ende cieringe der Huysen / gierigheyt / brassen / suypen / &c. en achten dat woort Pauli niet / namelijck / So ghy na den vleesche leeft / soo sult ghy sterven/ Rom. 8. 9. 13.

Gal. 5. 22.

Hebben sy oock haren Naesten lief / gelijck de Schrift gebiedt/ ende de ware Boete mede brengt / waeromme woeckeren ende gieren sy dan noch so onder den anderen? waeromme drijven sy dan noch soo grooten ontrouwe onder den anderen? waeromme rechten ende pleyten sy? Het is immer noch allenthalven by den sijnen / haet / nijt / liegen / bedriegen / achterklap / ende faemrooven onder den anderen / daer toe vloecken / sweeren / kijven/ vechten / krijgen / ruyten / rooven / by den sommigen oock hoereren ende Eed-breken/&c. Ick swijge noch dat jammerlijck schelden/ schenden / ende schantvlecken over alle die/ die den Heere soecken ende vreesen. Wat dit dan voor een Gelove ende Boete is/ daer van hy hier so hooge roemt /meught ghy in de vrese uwes Gods nadencken.

De liefde des Naesten handelt niet quaets.

Och mijn lieve Leser neemt waer / dit sal ons nimmermeer feylen / waer een rechtschapen ware Geloove is / daer is oock de gerechtigheyt des Geloofs. Waer de ongeveynsde Christelijcke Liefde is/ daer is de gehoorsaemheydt des Heyligen woorts. Ende waer een oprechte waerachtige Boete is/daer is ook een onbestraffelijck leven na der waerheyt / is onwedersprekelijck.

Is het niet een valsche beweeringe / so een werck der Aelmissen/ dat men niet recht weet/ oft het uyt reynen ende waren herte/dan of het uyt huychelije ende ydele eere geschiedt/ voor een ware boete uytteschrijven/ daer hy het met vollen handen tastet/dat sy ten meesten deel alle die dit werck uytrichten/ enckel werelt ende vleesch/ jae sonder nieuwe Creatuere / boete ende wedergeboorte zijn?

Het ware wel goet/ dat hy behertigen konde datter geschreven staet/ De gaven der Godtloosen behagen den Alderhooghsten niet/ ende die sonden laten haer met vele Offeren niet versoenen. Wie van des Armen goeden offert (merckt wel) die doet even/ als of hy den Sone slachtede voor des Vaders oogen. Maer Godts Gebodt houden/ dat is een rijcke Offer. Ende sijn Gebod hooge achten / (merckt) dat Offer helpt wel. Aflaten van sonden / is een Gods-dienst/ (merckt) die den Heere welgevalligh is / ende ophouden onrecht te doen / dat is een rechte Soen-offer/Eccles. cap. 35. 3. Item/gehoorsaemheyt (segt Samuel) is beter dan Offer/ ende opmercken is beter dan dat vette van den Rammen/ 1 Reg. cap. 15. V. 23.

Der oprechter Christenen beste Offer ende Godsdienst.

Voorder segge ick/ dat ick my late duncken/ dat ick het oock wel weet / dat dese gemelde Aelmissen, daer van hy roemt/ niet des armen Weduwē twee mijten ofte penninkskens uyt haer nootdruft / maer alleen een kleen brokskén van haren grooten overvloet/ rijcke dagen ende weelden zijn. Ja ick segge dat vry uyt/ ende twijffele oock niet/ soo sy hare Syde/Damast/ ende de overmate groote overvloedt harer kleederen/die harer vele in so grooter pracht gebruycken / dat groote ende heerlijcke Cieraet harer huysen / hare Guldene ende Silvere kranssen / die onnutte kostelijcke hoosen/ Gouden Ringen / kettens / versilverde ende vergulde sweerden / daer toe die roof der Ellendigen / die veel lichte wel in sommiger huysen sijn moghte / tot der Armen behoef ende nootdruft wenden souden / wilden (vreese ick) de armen geen geringe gebreck ende noot lijden. Och mijn Leser / noch moet dit evenwel een ware boete ende een groot geroemt werck by hem zijn. Wanneer men sulck een roemen eens uytwendigen wercks van ons hoorde / hoe haest souden wy moeten hooren / dat wy werckheyligen waren / ende dat wy door onse verdiensten willen saligh zijn.

Als de Jongeling hoorde dat hy syn goederen soude verkoopen ende den Armen geven, is hy droevigh henen gegaen. Matth. 19. 22.

O Heere/O lieve Heere also wort dat onverstandige domme volck vast bedrogen ende in haer onboetverdigh roeckeloos leven met een gewrochte werck getroostet. Ick meyne dat sodanige Predikers wel met recht vrede predikers/kussenleggers/ende valsche plackers van

Jerem. 8. 9. Ez. 13. 10.

des

des Heeren Geest gescholden worden / dewijle sy sulcken vleeschelijcken volcke / na luyt des Prophetischen woorts / voor boetveerdigh ende saligh prijsen / daer sy noch so gantsch aertsch ende ydel gesint zijn / gelijck haren dagelijckschen wandel voor de gantsche werelt opentlijck betuygt ende kond doet.

Esai. 3. 8.

Mijn getrouwe Leser / aenmerckt des Heeren woort / ende neemt u selven wel waer / het is niet alle wegen een waerachtigh Christelick geloove / noch een oprechte boete / dat u der menschen kinderen / die geerne op ruyme wegen wandelen willen / voor een waerachtigh Geloove ende oprechte boete wel by wijlen leeren ende voordragen / maer dat heet een waerachtigh Gelove / dat alle woorden Gods / so wel des dreygenden Gebods / als den troostenden Euangelium / van herten aenneemt / hem daer op / als op dat onbedriegelijck ware woort Gods vertrout ende troostet / &c. Uyt sodanigen geloove (dat Paulus een gave Gods noemt) spruyt de vreese Godts / die de sonde uytdrijft / ende de ware liefde / die dat herte verheught / verlustight / vrywillght / en de in de gehoorsamheydt des woords inleydet / Joan. 14. 16. 17.

Ep. 4. 16.
Eph. 2. 8.
Prov. 16. 6.
Eccl. 1. 28.

Waer nu so een geloove is / dat also een nieu / omgekeert / ende verandert gemoet baert / dat also de sonden afsterft / ende dat nieuwe leven natrachtet / uyt Adam in Christum overset / den ouden mensche met alle zijne wercken uyttreckt / ende den nieuwen met zijne wercken aen doet / ende also alle sijne gedachten / woorden ende wercken / nae des Herren Geest / Woort / ende wegen richtet. Siet daer is die oprechte ware Boete / daer op ons die Heylige Propheten / Joannes Baptista / Christus Jesus / met alle Apostelen ende vrome Dienaren Godts / so ernstighlijck gedreven / ende so trouwelijck vermaent hebben.

Hier merckt welck een ware boete, ende van waer sy komt.
Matth. 3. 4.
Luc. 13. 24.
Act. 1. 17.

Alle die dan dit selve Geloove / ende dese rechtschapene Boete recht prediken / ende vruchten daer mede voortbrengen sullen / die moeten selve eerst recht glooven / ende ware boete doen / is openbaerder dan men loochenen kan / ende dat Gellius met sijne gelijcke Predikers in der kracht ende waerheyt noch niet gelooven / noch ware boete doen / wil ick hare eygen Schriften ende Vruchten / beyde hier ende voor den stoel Godts en Christi laten getuygen ende Richters zijn.

De onboetveerdige konnen geen ware boete prediken.

SChrijft Gellius wijder ende segt: Doch oft nu alreede alsoo ware, dat vele onser toehoorders de predikinge des Heyligen Evangeliums op hare moetwille togen (soo Judas spreekt) ende soodanige Vruchten des Levens van onse Leere weynigh quamen, (hoe wel vele vrome boetveerdige herten het doen, dat wy het nimmermeer toestaen konnen) waer 't dan niet de oude Klaeg-reden des Propheten Esaie gelijck, die daer segt: Wie gelooft onse Predikinge, &c. Wijst oock den spreuck Christi, namelijck: Hebben sy mijn Woordt gehouden, so sullen sy dat uwe oock houden. Daer hy sonder twijffel seggen wil, (schrijft hy) gelijck de werelt mijn Leere niet gehouden heeft, alsoo oock niet de uwe. Beroept hem oock op de Parabel van dat vierderley Zaedt ofte Aertrijck, Matth. cap. 13. 3. 4. 5. 19. 20. 21.

Die genade Gods tot wel. Jud. 1.

Antwoord.

GOds wijse ende gebruyck is het van den beginne niet geweest / Boete door onboetveerdigen te verkondigen / het kan oock geen Doornenbosch dryven / noch een Distelstruyck Vygen dragen / spreeckt Gods eygen mont ende wijsheyt. Nademael het dan openbaer is / dat Gellius met sijne gelijke Predikers noch so aertsch ende vleeschelijk gesint zijn / ende van een so onbarmhertigen / tyrannischen ende lasterenden Geest gedreven worden / dat doch eygentlijck die aengeboren aert / natuere / ende vrucht der ouder Slangen is. Hoe konnen sy dan dat boetveerdige vrome leven / ende de vruchtsalige / barmhertige / lieflijke Geest / aerdt ende natuere Christi recht prediken / diese niet alleene niet bekennen / maer oock voor huychelijke schelden / ende aen allen Vromen van herten haten ende vyandt zijn.

Matth. 7. 16.
Luc. 6. 44.
Die Christum recht prediken sal, moet eenes Christelijken Geests en aerts zijn.

Ten anderen segge ick / dat het Vrede-prediken ende kussen-maecken der Geleerden (gelijck als hier geschiet) wel keeren sal / dat die rechte boetveerdige (vreese ick) weynigh komen sullen. Want hoewel het een so arge ende wilde Werelt is / dat men hem over hare overdadige groote booshеydt billijck ontsetten moet / evenwel worden sy met haren Kinderdoop / Nachtmael / Aelmissen ende met des Heeren verdienst / genade / Doot ende Bloet / van hare Predikers alsoo getroost / dat sy haer alle laten duncken / dat sy des Heeren uytverkooren Heylige Gemeynte / Kercke ende Volck zijn.

De ruyme Leere der Predikanten weeret van der Boete.

Ten derden segge ick / dewijle hy hier in twijffel spreeckt / ende segt: Of het nu wel ware, dat veele onser Toehoorders de Predikinge tot haren moetwille trecken, ende weynigh vruchten des Levens daer van quamen, dat wy evenwel niet konnen toestaen, &c. Dat doch de Leser wel aenmercke / hoe geweldighlijck sy de Werelt verdedigen / ende die Kercke Antichristi voorstaen / decken 't / ende seggen / of het wel ware / &c. Daer doch die gantsche Duytsche Natie / door die Predikinge hares ruymen Euangeliums / in alsulcken wilde woeste vryheydt is geraeckt / soo wanneer men haer in hare openbare ontucht / brassen / suypen / pracht / prael / vloecken / sweeren / hoerachtige / ontuchtige / ende vuyle woorden in aller billickheyt vermaent ende straft / van stonden aen hooren moet / Rotgeest, Lantlooper, swermer, Hemelstormer, Wederdoper, ende sulcke onbescheydentlijcke scheldtwoorden en schanden meer.

Wie der valschen Euangelischen boose leven straft moet veel quaets hooren.

Maer so vele de Klaegreden Esaie belangt, ende de spreucke Christi Joan. 15. Hebben sy mijn woort gehouden, &c. daer mede hy sijnen onschrifmatigen handel ende onboetveerdige Leere decken ende op-proncken wil / wil ick hem gevraeght hebben / of oock Christus ende de Apostelen / den genen die na den vleesche leefden / gelijck volsuypers / vloeckers / woekenaers / gierigaerts / Hoeren-jagers / Ee-brekers / &c. So lange sy geen ware Boete deden / voor hare Jongeren hebben aengenomen: Segt hy Ja / so heeft hy tegens alle Schrift gesproken: Want Paulus segt / dat men met die (die haer Broeders laten noemen) niet eten sal / 1 Cor. 5. 11. Ende dat sy dat Rijcke Godts niet beerven sullen / 1 Cor. 6. 11. Galat. cap. 5. vs 22. Maer segt hy Neen / so vrage ick wederomme /

Op dese Vragen merckt vlijtighlijck.

waerom sy haer dan voor Jongeren aennemen/ dewijle sy niet Jongeren Christi/maer na luyt sijner eygener woorden/ van der Wereld zijn? Segt hy dan datse sulks niet doen/ soo vrage ick dan noch eenmael: Waerom sy dan hare kinderen Doopen/ eer sy haer dat Nachtmael uytreyken? En niet veel liever van de Gemeenschap der genen die hy voor vroom acht/ met der Schrift affscheyt? Wil hy dan seggen/ als dat sy hem niet bekent zijn, (dat hy doch in genen wege met'er waerheyd seggen kan) so vrage ick ten laetsten/ of hy dan niet den Boom by sijn vrucht bekennen/ een Licht dat in der duysternissen schijnt (soo doch alle ware Christenen lichten in der Schrift genoemt worden) en een Stad/ die op eenen hoogen Berg gebouwt is/sien kan? Mat.5.11.

Een ware Christen luchtet in der Wereld, gelijk een licht in der duysternisse. Phil.2.16.

Aengesien dan Gellius met alle Predikers/ sulke onboetveerdigen/ die hy oock selve voor Werelds scheldet (so gehoort is) tegens Christi en der Apostelen Leere en gebruyk/ in die gemeenschap harer kerken toe laten ende dulden/ moeten sy immer daer mede bekennen/ dat in alsulken gestalte Christus kerke de wereld/ of de wereld Christus kerke zijn moet. Dat sy de Sacramenten/ die alleen den boetveerdigen/ die haer onder die gehoorsaemheyt des Woords in die Gemeente des Heeren begeven hebben/ na der Schrift toe ge-eygent en behoorig zijn/ tegen de Apostolische Leere/ Ordeninge/ en Voorbeeld/ oock aen der Wereld gebruyken en uytdeelen. Dat sy de boetveerdige (so daer sommige zijn) ook in die Gemeenschap der onboetveerdigen daer mede insluyten/ en dat sy openbare pluymstrijkers en vyanden des kruyces Christi zijn/ die den grooten huychelen/ met'er Wereldt lief kosen/ ende (op dat by haer gemak blijven mogen) also des Heeren Woord ende Ordeninge uyt enckel ontrouwe/ om des armen buycks wille/ opentlijck overtreden/ en als krachteloos en onmoedig te rugge setten.

Phil.3.19.

Item/ dat hy hem op des Heeren Parabel beroept/ wilde ick wel/ dat hy wat beter insage/ en hem soo niet daer mede vertroosten wilde/ wantse niet den kruys-vluchtigen Predikers ende der Wereld/ maer den waren Predikers en hare Leerlingen/ die onder de gehoorsaemheyd des Woords en des kruyces Christi in der Beproevinge gestelt zijn/ aengaet/ gelijk men niet alleene uyt der Schrift/ maer ook door de ervarentheyt in voller kracht begrijpen en sien kan.

Mät.13.4. en 24.25. Lu.8.5.

Die Parabel van den Zaedzaeyer.

Want sommige werpen de ontfangen ende bekende waerheyd te rugge/ en dat ingezaeyde zaed werdt van des Hemels Vogelen ongelesen/ en brengt geen vrucht.

Dat eerste Aertrijk.

Sommige werden van den brand der Sonnen/ kruys/ druk/ en elende/ zwak en moede/verdorren ende verwelken/ bewijset met'er daet/dat sy hout/en hoy stoppelen zijn/ 1 Cor.3. vs 12.

Dat tweede Aertrijk.

Sommige worden van de sorge deser werelt/ en van de bedriegelijke Rijkdommen/ en wellust des levens verstikt/ dat de ontfangen Bekentenisse in haer versterft/ en die lust en liefde deser Wereld de overhand neemt/ gelijck nu in onsen tijden aen die/ (als oock by der eerster kerken) die des wereldts liefde met Demas weder aengrijpen (leyder) meer als te veel gesien wert.

Dat derde Aertrijk.

Maer de laetste ontfangen 't in een fijn en vroom herte/ en brengen hare vrucht met gedult: want hoewel sy met allerley aenvechtingen/ benautheyd/ druk/ ende doods gevaer/ seer versocht worden/ zijn sy evenwel met een waerachtig geloove/ liefde/ hope/ en gedult of lijdsaemheyd door Gods genadige hulpe also gewapent/ also in Godt bevestigt/ dat geen vyer der droeffenisse haer verteeren/ (want zy Goud/Silver/ ende edel gesteente zyn/) noch geen zweert en pijne/ van den wege des Heeren affschricken en weeren kan. Dat dan nu sulke Christenen de gemelde parabel belangt/ en niet der wereld ende sijne Predikers/ is hier mede klaerder/ dan men 't wederspreeken of loochenen kan. En also blijven Gellius ende sijne gelijke Predikers des wereldts/ voorstanders der ongerechtigheyd/ troosters der onboetveerdigen/ en dienaers des Rijks Antichristi/ die niet alleene haer eygen Zielen/maer oock de Zielen harer gemeenten jammerlijk verleyden/ en in hare woeste grouwel en onboetveerdig vleeschelijck leven tot eeuwiger verdervinge/ met hare verdraeyde Schriften/ ende krachteloose troostingen ophouden ende voorstaen.

Dat vierde Aertrijk.

1Cor.3.12.

Rom.8.38, 39.

Ten vijfden moet men aenmerken/ welck der Predikanten eygentlijk begeeren en soeken zijn sal. Die Schrift leert/ dat Moses ende Jeremias haer Ampt en Dienst seer weygerden/ die nochtans van Godt beroepen/ en in sijnen dienst geschikt zijn/ gelijck Jeremias klaegde/ doen hem dat kruyce harde toeviel/ Jer.20.8.

Ex.4.10. Ier.1.6.

Dat de eerste en laetste soeken aller Propheten/Apostelen/ ende der trouwer Dienaren Gods/ is anders niet geweest/ dan dat sy den Name hares Gods luydbaer ende bekent maken/ en haren naesten op den weg des vredes wijsen mogten. Geld/ goed/ eere/ en dat gemackelijk leven hebben sy niet gesocht/ maer sy hebben haer opgeleyde sorgelijk Ampt dat by dese achteloose luyden (leyder) niet gewegen werd/ met vele zware aenvechtingen/ ellende/ bangigheyd/ droeffenisse/ slagen/ armoed/ banden/ en oock vele met martyrie en dood moeten uytvoeren/ gelijk de Schrift met t'samen de Historien aen vele plaetsen betuygen en kondt doen. Maer hoe seer des Werelds Predikers haren dienst tot hier toe geweygert hebben/ en ook noch weygeren/ en wat sy daer in soeken/ leert ons de H. Geest en de ervarentheyd in alle klaerheyd/ die daer segt/ dat sy den vroomen den dood/ ende den onvroomen dat leven toeseggen/ en dat om een hand vol garste/ en om een brocke broots. Dat sy dat vette met de wolle/melk/en vleesch soecken/ haer selven en niet des Heeren schapen weyden/ dat sy vrede prediken/ wanneermense te eten geeft/ (dat is/ wanneermense met gelde duere beloont/) en eenen krijg toe rusten/ wanneermense niets in den mond en werpt/ &c. Mich.4.5.

Dat soeken der ware Dienaren Gods.

Ez.13. Niet de zielen, dan dat sorgeloos leven, is der Predikanten soeken. Ez.34.3.

Dat dit selvige also de waerheyd is/ dat sy in den grond niet de zielen maer een onbesorgt gemackelijk leven soecken/ geeft de openbare daed getuygenisse/ want ons leefdage hebben wy het niet gesien/ dat'er ergens Predikanten woonden daer geen Renten of Leenen waren.

Dat ook Gellius niet de Schapen/ maer de Renten soekt/ heeft hy eerstdaegs met'er daet wel

wel betuygt / doen hy die van Norden verliet / daer hy met een gelijcke Beroepinge geroepen was / en hem binnen Embden daer dat Jaerlijksche inkomen better was / settede / dat doch de Patres voormaels in hare Concilien ende Decreten ook voor onrecht hebben aengesien / en met den Ban gestraft.

Wanneer hy nu de zielen sochte / en met de Rente / gelijk eenen goeden en getrouwen Herder / na den Voorbeelde sijns Heeren Christi / en alle trouwe Dienaren toebehoort: Waerom heeft hy dan sijn eerste beroepinge (die na sijn voorgeven ook moeste Godlijk zijn) ydel gemaekt? En heeft de eerste Schapen verlaten / die niet weyniger met des Heeren doodt verlost / en met sijn dierbaer Bloed gekocht waren / als dese leste / die hy nu heeft? O huychelie / en vleesches deksel.

ITem, dat Gellius van de onderhoudinge der Predikanten aenteekent, op welke wijse haer de Gemeynte (daer van die Overheydt een deel is, soo hy schrijft) versorgt en nooddruft beschikt, haer gantsch weynigh bekommert, so het genoeg seker en gewis is, dewijle sy den Euangelio dienen (also schrijft hy) dat sy haer oock van den Euangelio geneeren, en daer van leven sullen, tekent aen, Mat. 10. 10. Lu. 10. 7. 1 Tim. 5. 18.

Antwoord.

SOo Gellius ende de Predikers soodanige Arbeyders waren / gelijk in dese aengetogen Capittelen gemeld word / so is het openbaer / dat haer de noodwendige onderhoudinge van den Euangelio toekomt en belooft is. Maer so hem eener in eenen dienst begeeft / die sijnes Heeren goed onnuttelijk toebraghte en verstroyde / hy ware ontrouw / en sochte hem selven in allen dingen / dede oock mede alles wat sijnes Heeren wille / nutte / en eere contrarie ware / behoorde ook sulken ontrouwen Dienaer sulk een loon of onderhoudinge / gelijk den getrouwen en vlijtigen Arbeyders billijk toekomt? Jk denke gy sult neen seggen / maer dat hem veel meer sijns Heeren ongenade ende straffe ontmoeten sal / gelijk de Heere spreekt / wanneer de Heere des Wijn-Bergs komen sal / wat sal hy desen Wijngaerdeniers doen? Sy spraecken: Malos malè perdet, & vineam suam aliis locabit Agricolis. Mat. 21. vs 41.

Merkt wel wat hier geseyt wort.

Dat den oprechten en getrouwen Dienaren onderhoudinge in der Schrift belooft is / bekennen wy. Maer dewijle Gellius en sijne gelijke Predikers ontrouwe Arbeyders zijn / die hares Heeren goed ombrengen / sijn gewin stelen / sijne Schapen verstroyen / en niet versamelen / sijne kostelijke dierbare Clenodien / namelijk / de arme elendige Zielen sonder alle vreese en schroomen by hoopen (leyder) na der Hellen te voeren / gelijck een ware Weder-geborene met des Heeren Woord / uyt getuygenisse der openbare wercken richten ende sien mag / is immer hare onderhoudinge geen onderhoudinge der trouwen Predikeren / maer een onbehoorlijk schendig gewin / een onbetamelijke broodneeringe / en een loon der verleyde Zielen / moeten alle rechtverstandige bekennen ende toestaen. Och mijn getrouwe Leser / denket na / so lange de Wereld sulcke heerlijke Huysen ende soo groote Renten hare Predikers uytdeelt / sullen de valsche Propheten en verleyders wel by groote hoopen daer zijn.

Des Werelts predikers leven van der verleydinge en niet van den Euangelio.

Om dat onbehoorlijke gewin leeren alle Predikers.

Alle Ketterie / Verleydinge / Afgoderie / en Tyrannie / Dronkenschap / Prael / Huychelie / konnen sy op hare wijse met 'er Schrift verdedigen / also oock hare onbehoorlijcke schendige buyk-dienst ende sorgeloos leven / dat de domme blinde Weereldt meynt dat recht zy.

Maer ik betuyge 't openbaer / ik betuyge 't en zwijge niet / dat des Wereldts Predikers alle met den anderen Balamiten zijn / die daer lief hebben dat loon der ongerechtigheyd / en om een hand vol Garsten en een stuk broods dienen / daer mede sy Gods Name ontheyligen / Ezech. 13. 19. Propheten Jesabels / die van haer Tafel eten / 3 Reg. 18. 20. Dienaers en Handhabers Maosim / die met groote goederen van Antiocho (dat is / van Antichristo) verëert werden / Dan. 12. 1. Achabiters / die om den lust des Ackers den vroomen Naboth steenigen / dat is / raed en oorsaeke daer toe geven met woorden / schriften / achterklappinge / aenklachte / wille of bewillinge / menig onschuldig vroom kint Godts in den dood brengen. Item / Jeroboams Priesteren / die haer voor geld of jaerlijksche guldens verhuuren tegens dat exempel Christi in aller sijner H. Apostelen / tot eenen openbaren onboetveerdigen / en derhalven aller Euangelischer Schrift en Voorbeeld onformlijck Kercken-dienst / die in allen dingen sonder kracht en Godlijke werckinge / sonder beteringe en Nieuwe Creature gepleegt werdt / soo men opentlijk sien mag / daer van haren Dienst een krachteloos werk en na apen / daer toe een onbetamelijcke Cremerie in der daed gespeurt wert.

Num. 22. 23. 2 Pet. 2. 16. Num. 33. 3 Reg. 21. 14.

Och hoe klaerlijk heeftse de H. Geest voor onsen oogen (so wy maer sien wilden) afgemaelt / daer hy spreeckt: Sy sullen met gemaekte woorden door gierigheyd gewin van u lieden soeken 2 Pet. 2. 3. Item / de Persoonen eeren sy omme des profijts wille / Jude. 16. En sulke spreucken meer. Want dat sy dat onbehoorlijk gewin en gemackelijk luye leven van der Jeugt aen gesocht hebben / en ook noch soeken / is so openbaer / dat men 't gantsch niet loochenen kan.

Daer beneVens zijn oock hare Leenen ende goederen / door de behendige tuysscherije / tooversche dieverije / en Geestelijke rooverije / van den Antichristo eerstdaegs ingeslickt / en worden haer noch dagelijcks oock van soodanige luyden gegeven / die op ruyme wegen sonder alle boete wandelen / ende tot des Heeren Heylige Woord (leyder) weynig lust hebben.

Is der Predikanten onderhoudinge.

Sy huychelen en lief kosen met den Overheeren en Grooten / sy troosten den onboetveerdigen / en vervolgen den Godvruchtigen / sy vervalschen Christi klare Woord / Sacramenten / en Ordinantie / daer mede de Gemeynte in Christo versamelt en onderhouden moet worden / sy prediken als de Werelt geerne hebben en hooren wil / op dat sy dat bloedloon der Armen en ellendiger Zielen / dat sy met so grooten vlijt soeken / onder eenen schijn des Euangeliums met eeren verkrijgen / in vrede besitten / en goede dagen daer by hebben

ben mogen. Noch troosten sy haer evenwel dat sy dat Euangelium bedienen/ en derhalven oock van den Euangelio leven sullen. Siet/ so konnen sy alle valsche saecken ende werk met'er Schrift een gedaente/ en alle huychelyje eenen schoonen schijn maken. Mijn getrouwe Leser/ ick waerschouwe u in reyner liefden/ neemt het waer. Noch eenmael segge ick u: De oprechte en getrouwe Dienaren Christi hebben van alsulke Jaerlijksche Renten en goederen in de Apostolische Kercke niet geweten/ maer sy hebben ten meestendeel haer eygen Brood met harer eygen handen arbeydt verworven/ evenwel de Gemeynte Christi gedient/ en met een onbestraffelijke Leere en leven in aller liefden ende ootmoedigheyd voor gegaen. Sy hebben over des Heeren Huys/ Stad/ en Wijnberg blijtiglijck gewaeckt/ alle quade verleydische Geesten met des Heeren Woord afgeweert/ die ongeordineerde hebben sy vermaent/ die bedroefde getroost/ de overtreders bestraft/ die ongehoorsame en wederspannige afgesondert/ haren dienst redelijken uytgevoert/ de werelt hebben sy de werelt laten blijven/ en hebben dat Kruyce van der Wereld geduldelijk gedragen/ haer matiglijk beholpen/ en wat haer meer tot der nooddruft diende/ hebben sy niet van der Wereld/ maer met eenvoudigheyd/ sonder alle gierigheyd en lust des schandelijcken gewins/ uyt der Godvruchtigen Jongeren hand ontfangen/ want de Schrift haer sulks bewilligde en vry liet/ so boven eenmael verhaelt is: want sy weyden de Schapen recht/ sy planteden den Wijnberg trouwelijk/ sy bearbeyden den Acker des Heeren vlijtiglijck/ ende braghten de Garven ende Vruchten in hares Heeren schuuren/ gelijck der Propheten en der Apostelen Voorbeeld aenwijst/ en des Heeren Geest en Woord allen getrouwen dienaren beveelt en oplegt.

De Leeraers der eerster Kerken.

Mat.10.10.
1Tim.5.19.

Wil dan alle myne Woorden van die Beroepinge der Predikanten hier mede besluyten/ en segge alsoo: Nademael de Schrift leert/ als dat de Dienaers des Heyligen Woords sullen ordentlijck geroepen werden/ het zy dan van den Heere selve/ of door middel der Godvruchtigen/ soo verhaelt is/ dat sy sullen onstraffelijk zijn/ dat sy des Heeren Gemeynte recht regeren/ en blijvende vrucht brengen sullen/ uytroeyen ende bouwen sullen/ niet dat onbehoorlijck gewin/ maer des Heeren prijs ende hares Naesten Salighepd van herten soecken sullen/ &c. Ende wy met oogen sien/ ende met handen tasten/ dat sy (leyder) alle met den anderen van alsulcke luyden geroepen werden/ dien wy wel wilden wenschen/ dat sy Christi Geest hadden. Item/ dat sy selve in allen dingen bestraffelijck zijn/ want sy eenes onbarmhertigen ende Tyrannischen gemoeds/ ende eenes aertschen vleeschelijcken wandels zijn: dat sy dat Euangelium verkeeren/ ende niet recht in der kracht ende ware boete leeren/ de Sacramenten onrecht gebruycken/ sonder kracht/ Geest/ ende beteringe/ ende dien die geen Jongeren Christi zijn uytdeylen/ dat volck verleyden/ geene blijvende vruchten brengen/ dat boose planten/ ende dat goede uytroeyen: Niet eygentlijck Gods Eere ende Prijs/ maer haer eygen profijt/ gierigheydt/ Werelds gunste/ gemackelijk leven/ ende luye dagen soeken/ (haerder aller Leere/ Sacramenten/ Vruchten ende Leven/ laet ick des getuygen zijn/) segge ick met een goede klare bekentenisse/ dat sy geen beroepen Predikers ende Dienaers der Gemeynten Christi zijn/ die wy na luydt der Schrift/ soo sy voorgeven/ hooren/ aennemen ende volgen sullen/ maer openbare Buyck-predikers ende Dienaers Antichristi zijn/ voor welcken wy allenthalven in des Heeren Woordt gewaerschouwt worden/ dat wy haer of hare Leere niet hooren/ maer als Verleyders/ Valsche Propheten/ boose Menschen/ ende trouweloose Arbeyders/ vermijden/ vlieden/ ende schouwen sullen.

Ier.23.1.
Mat.7.15.
Ioa.10.11.
Rom.16 17.
Phil 3.18.
1Ti.6.4.
2 Ioa.1.10.

Jae mijn Leser/ wat willen sy doch vele seggen/ ende over hare Beroepinge/ Predick-ampt/ en Kerken-dienst houden? Het is doch in summa na de onbedriegelijcke beloften en Prophecijen Christi en der Propheten niet mogelijk/ dat een recht/ waerachtig/ ende getrouwe Prediker/ Getuyge of Leeraer/ bysonder nu in dese tegenwoordige boose tijdt/ en alder archste tyrannische wereld/ dat Euangelium Jesu Christi en die Godlijke waerheyd recht/ sonder alle aensien der Persoonen/ reyn en onvervalscht in Leere en Leven met alle trouwe leeren en betuygen soude/ en soude niet daerom verdreven/ verjaegt/ verschreven of gedood werden: noch veel weyniger in sijn gemack (so dese doen) vry woonen/ en sonder verbolginge seker sitten blijven/ ja by der Wereld groot Jaergeld daer van hebben/ ende hooge by een yegelijck ge-eert ende gepresen worden.

Die de waerheyt predikt, vint (leyder) weynig berouw.

Men door-leese de gantsche H. Schrift/ en sie vlijtig toe/ of ook Christo/ met sijnen heyligen Apostelen/ en alle sijne ware getuygen en trouwe navolgers/ sulks wedervaren/ en ergens gegeven is: Of hen niet allenthalven vervolginge/ Kruys/ Elende/ Bangigheyt/ gevanckenisse/ en dood toegeseydt/ ende ten meestendeel bejegent is. Leert oock dat selvige de ervarentheyt noch alle dage overvloedig.

De ware Predikers hebben van aenbeginne ten meestendeel alle moeten aenhouden.

Wanneer het dan die Predikers met haren doen nu recht maeckten/ in die voetstappen Christi ende sijner Apostelen recht wandelden/ recht leerden ende handelden/ gelijck sy voorgeven/ dat sy doen/ so moeste de gantsche Heylige Schrift onrecht/ dat Woordt des Kruyces ge-eyndigt/ ende Christus met sijne Prophecijen onwaerachtig zijn/ is onwederspreekelijk.

Is derhalven (Leyder) alle hare beroeminge ende behendig voortbrengen van hare Beroepinge/ Predick-ampt/ Leere/ en Kercken-dienst/ met hare Verantwoordinge in den grondt Onrecht/ Nietig/ Huychelsch/ in der daet ongelijck/ ende sonder alle waerheydt: Want sy soecken voor ende nae haer selven/ ende niet Christum: haer eygen gemak/ en niet die salighept hares naesten: Sy zijn Vyanden des Kruyces Christi/ sy dienen haren Buyck/ &c. Want wanneer sy alle Godtloosheydt/ Afgoderye/ misbruyk/ hoogmoed/ pracht/ prael/ huychelye/ en ontrouwe deser Wereld/ sonder alle aensien der Persoonen beyde van hoogen

Phil.2.21.

Rom. 16 17.
Phil.3.19.

en

een nederigen staet recht straften / met sulcker ernst / yver / herte / gemoed / &c. Gelijck als Christus met sijn Heylige Apostelen ende trouwe Getuygen gedaen hebben / ende niet anders / vrymoediglijk voortvoeren: oock so gantsch eenen grouwel aen alle des Werelds ongerechtigheyd hadden / gelijck sy gehadt hebben / souden sy niet lange in haer gemackelijk leven / en wel gebouwde Huysen blijven / niet veel Renten invoeren / en weynig aensiens meer by dese roekeloose wilde wereld hebben ende houden / weet ick wel gewisselijk.

Maer nu moeten sy het anders maken / dat kleed (so men spreekt) na den Man passen / en allenthalven so leeren ende handelen / dat men haer lijden ende dulden kan / en des Werelds vrienden zijn mogen / daer mede sy in haren gemak onvervolgt sitten / ende goede dagen hebben mogen / dat is voor allen kennelijk en openbaer / en is een gewis bewijs en seker teecken / dat hare Sendinge of Beroepinge / mitsgaders hare Leere ende Kerkendienst in alle dingen sonder Gods ordeninge / Geest / en Woord zijn / so gehoort is.

Hier mede heeft nu Gellius op desen Artijckel van de Beroepinge sijn Antwoord. Ick wilde hem en alle Predikers wel gebeden hebben / dat sy het doch in die vreese hares Gods een weynig wilden nadenken: want voor de vyervlammige oogen des Heeren / die Hemel en Aerde doorstralen / sal dat onrecht niet verborgen blijven / hoe behendig men dat ook voor Menschen oogen en ooren beleggen / en met gesmuckte schoone spreucken op proncken en vercieren kan.

NA desen komt nu ook Gellius en bestrijd onse Beroepinge, ende segt: Willen wy onse Predikanten of Leeraers dit Woord toegeven, als die daer heeten sullen, dat sy vrucht doen, soo moeten sy eerst van een gemeente Gods, en niet van een versamelinge, die door valsche Propheten verleydt is, recht beroepen zijn, en in 't openbaer treden, en Prediken, of haer met 'er daed leeren (segt hy) dat Christus onrecht gedaen hebbe, die niet veel liever in 't heymelijk, om dat Kruyce te mijden (gelijk hy segt dat wy doen) als in 't openbaer gepredikt heeft, &c.

Antwoord.

DE Sendinge of Beroepinge Mosis / Christi / Pauli / der Apostelen / en Propheten / mogte ook van den verkeerden niet ongelastert blijven. Moses moeste hooren dat hy des Heeren Volk gedood hadde / ende dat hyse daerom in de Woestijne hadde ingevoert / dat sy van kommer en ellende sterven souden. Christus Jesus moeste een Wijnsuyper / Godslasteraer / ende een Duyvels besetene zijn. Paulus een Oproerder / en verloopen Jode / &c. Siet / soo is de Sendinge der trouwen Dienaren Gods / ja ook des Heeren en Heylands selve (hoewel met so overdadige groote wonderen bekrachtigt) in haren tijden oock veracht: Hoe veel te meer dan de onse / wy die sulke geringe en zwacke werktuygen zijn / en wel in seven dubbelt arger en booser werelt (als sy waren) nu geraekt zijn.

Num.16.3. Ex.26.4. Mat 11.9. Ioa 10.8. Act.18.21.

Der vromen sendinge is aller wegen seer gelastert.

Aengesien wy dan van onse Wederpartien / den Geleerden / alreede gescholden worden / dat wy niet van een Gemeente Gods, maer van valsche Propheten, of van een quade Gemeente souden beroepen zijn, wil ick den Leeser hier in 't korte vermaent hebben / dat hy met der Schrift wel aenmerke / wie / hoe / en wat de Gemeente Gods zy / dat sy niet een versamelinge der hooveerdigen / gierigen / woeckeraers / pralers / dronkaers / en onboetveerdigen / gelijk de Gemeenten der wereld zijn / daer van de Geleerde beroepen werden; maer een versamelinge ofte Gemeente der Heyligen is / gelijk de Heylige Schrift / en dat Nisentische Symbolum, in grooter klaerheyd leeren ende kondt doen / namelijk die / die door den waren Geloove aen Christum Jesum tot nieuwe menschen uyt Godt geboren zijn / en Godlijker aerdt zijn / die haer zwacke leven na des Heeren Geest / Woord ende Voorbeeld geerne schicken willen / die van des Heeren Geest gedreven worden / en om dat Kruyce hares Heeren Christi duldelijck te dragen gewillig en berept staen.

Christi Gemeynte is een versamelinge der gerechtigen.

Siet mijn Leser / soodanige Gemeenten waren 't / die de Apostelen en de getrouwe dienaren Christo wonnen / en met sijn Geest en Woord byvoegden / de Schrift kent oock genen anderen eeuwiglijk. Uyt de selvige ende van de selvige hebbense de vrome en onbestraffelijcke Herders en Leeraers met vasten ende bidden tot des Heeren dienst verkoren ende beroepen / ende niet van der Wereld / so gehoort is.

Nademael dan des Werelds Predikers met hare Gemeenten / die Gemeente Christi niet en zijn / maer soodanige Predikers ende Gemeenten zijn / die van binnen en van buyten / met herte / mond en werk van der werelt zijn / so openbaer is / en die barmhertige groote Heere nu in dese laetste tijd aller grouwelen so veel trouwe herten uyt alle onschriftmatige Secten / groot en kleyn / uyt vele Volken en tongen door sijn Geest en Woord in eenerley Geloove genadiglijk te samen voegt / die der gantscher Wereld / Heeren en Vorsten / den Geleerden en ongeleerden / Mannen en Vrouwen / tot vermaninge eener warer Boete / met Leere / leven / goed en bloed gestelt werden / jae als een Licht op den Kandelaer / de selvige moeten des Heeren Gemeynte / Kerck en Volk zijn / of Gods ware Woord (dat die waerheyd is) moeste onrecht en valsch zijn. En nu sommige uyt die selvige en van de selvige / met vele tranen / sorge / vasten / en bidden / na den Voorbeeld en der Leere der Apostolischer Kerken verkiest / en met opegginge der handen in des Heeren dienst (hoewel der wereld onbekent) geschikt werden / mogen alle rechtverstandige met der Schrift nu richten en insien / of niet soo een Beroepinge of Verkiesinge des Heeren Woord gematigt is / en niet na dat gebruyck der eerster Kercken / voor den Heere ende sijn Gemeynte / als Godtlijck / Heylig / ende recht bestaen kan.

De gantsche Werelt wort door de Gemeynte tot Boete vermaent. Mat 5.16. Phil. 2.16.

Ioa.17.18. Hier merkt hoe de rechte Predikers geroepen werden.

Wijder is my ook wel bekent / hoe de Predikanten den eenvoudigen immers voorgeven / gelijk ook Gellius schrijven (wanneermen 't recht waerneemt) ten deele medebrengt / als dat ick mijn Geloove, Leere, en Beroepinge van een verleydische, oproerige en verdorven Secte, daer door (gelijk hy schrijft) Godt de Heere sijn Kerke te beteren nu onderstaen heeft /

Dit schrijve ik uyt nood, om der Geleerden onrecht en gewelt, dat sy my in desen

aenwenden, en onschuldig van haer lijden moet.

heeft / souden ontfangen hebben, worde ick noodwendiglijk gedrongen en veroorsaekt den handel in 't korte aen te tekenen / die ick anders modestiæ causa wel geerne zwijgen wilde / namelijk / hoe ik in 't beginsel tot de bekentenisse mijns Heeren en Heylands Christi / en volgende oock onweerdigh in sijnen dienst gekomen ben / en bidde hier mede alle mijne Lesers om Gods wille / dat sy doch op dese mijne aentreckinge wel acht hebben / en my het niet verkeeren / noch tot eenen ydelen roem duyden willen / dat ik dit selvige hier also aenteekene / want die eere mijnes Gods / ende die liefde sijner Gemeynten dringen my. Een yder richte my / so hem gelieft: Die my geschapen / ende van die verwachtinge mijner vyanden door sijn Genade tot op desen dagh verlost heeft / kent my / die weet het / wat ik in desen leven soeke / en wat ik ten meesten jage en natrachte.

Mijn Leser / de Waerheyd schrijve ick u in Christo / en liege niet. Het is geschied mijnes ouderdoms Anno 1524. Dat ick my in mijns Vaders Dorp Pinningum genaemt / in der Papen dienst begeven hadde / daer oock twee andere mijnes gelijken Ouders met my in gelijken dienst stonden / die eene was mijn Pastoor ten deele wel geleert / en de tweede was na my. Dese beyde hadden de Schrift eensdeels wat geleesen / maer ick hadse mijn leefdage niet geroert / want ick vreesde / wanneer ickse lase / ick soude verleyt werden. Siet / soo een dommen Prediker was ick ontrent den tijd van twee Jaren.

Pinningum.

Mijn bekommernis over der Papen broot en wijn of het ook vleesch en bloed ware.

In 't eerste Jaer viel my een gedachte voor / so menigmael ik met den brood en wijn in der Missen handelde / dat het niet des Heeren vleesch en bloed ware. Ik meynde / dat het my de Duyvel voordroeg / op dat hy my van mijn geloove dringen soude.

Ik biechtede het menigmael / suchtede en badt / konde evenwel van die gedachten niet gevrijt worden.

Mijn roekeloosheyt en groote blintheyd in 't Pausdom.

Dese twee gemelde jonge Mannen en ick hebben onse dagelijkschen wandel met speelen / drincken ende tijdkortingen / in alle ydelheyt gevoert met den anderen / gelijk (leyder) sulker vruchteloose luyden maniere en aerd is. Ende wanneer wy dan een weynig van der Schrift handelen souden / konde ick niet een Woord onbespot met haer spreeken / want ik wiste gantsch niet wat ick meynde / soo gesloten lag Gods Woordt voor mijn oogen.

Aenvank mijns lesens.

Ik dachte ten laetsten / dat ick dat Nieuwe Testament eenmael met vlijt ondersoeken wilde / ick quam niet verre daer in / ick sag haest dat wy bedrogen waren / en mijn bekommerde Conscientie over der voornoemden brode / worde van de bekommernisse oock sonder alle aenwijsinge haest ontlost: Nochtans soo vele van Luthero geholpen, dat menschen geboden ten eeuwigen doode niet verbinden konden.

Mijn ontlossinge over den voorseyden Broode.

Mijn toeneminge in der Schrift.

Ick ginck door des Heeren verlichtinge en Genade voort in die Bekentenisse der Schrift van dage tot dage / en worde haest van sommigen (hoewel met onrecht) voor een Evangelisch Prediker geroemt / een yder sochte en wilde my / want de Wereld hadde my lief / en ik de werelt / noch moeste 't heeten / dat ik Gods Woord Predikte / en een fijn Man ware.

Daer na is het geschied / eer ick mijn leefdage van eenigen Broederen hoorde / dat een Godvruchtig vroom heldt Siecke Snijder genoemt / tot Leeuwaerden worde afgehouwen / om dat hy sijnen Doop vernieuwt hadde. Het luyde my seer wonderlik in mijnen ooren / dat men van eenen anderen Doop sprak. Ik ondersocht de Schrift met vlijdt / en dachtese met ernste na / maer konde van den Kinderdoop geen bericht vinden.

Doen ick dit nu merckte / hebbe ick met mijn voornoemden Pastoor t'samensprekinge van dier saecken gehouden / en na vele woorden soo verre gebroght / dat hy moeste bekennen / dat den Kinderdoop in der Schrift genen grond en hadde. Noch dorste ick evenwel mijn verstand so niet vertrouwen / maer hebbe van sommige oude Schriventen raedt gevraegt / die leerden my / dat de Kinderen daer mede van hare erfsonden moesten gewasschen worden. Ik hield 'et by der Schrift / ende merckte / dat het tegens Christus Bloedt ware.

Der Ouden gront en leere van den Kinderdoop.

Daer na gink ick tot Lutherum, en wilde geerne grond weten / die leerde my / dat men de kinderen op haer eygen Geloove doopen soude. Ick sag oock / dat het Godts Woord niet gelijk was.

Lutherus leere van den Kinderdoop.

Ten derden / tot Bucerum, die leerde my / datmense daerom Doopen soude, op datmense des te vlijtiger waerneme, en in des Heeren wegen optoge, sag oock dat het genen voet hadde.

Bucerus leere van den Kinderdoop.

Ten vierden / tot Bullingerum, die wijsde my, op dat Verbond en de Besnijdinge, van desgelijcken dat het na der Schrift niet bestaen konde.

Bullingerus Leere van den Kinderdoop.

Doen ick nu allenthalven merkte / dat die Schriventen so wijde in den grond gedeelt stonden / en een yegelijk sijn vernuft volgde / doen sag ick openbaerlijk / dat wy met den Kinderdoop bedrogen waren.

Mijn verlichtinge van den Kinderdoop.

Een weynig tijds daer na / ben ick in een ander Dorp gekoren / Witmarsum genoemt / daer in ick geboren ben / en uyt lust des gewins / en begeerte eenes grooteren Naems daer henen getogen. Hebbe daer vele sonder Geest en Liefde van des Heeren Woord gesproken / gelijk alle huychelaers doen / mijnes gelijke Jongeren daer mede gebaert / namelijck / ydele Roemers / lichtveerdige Klappers / en die der saeken / gelijck als ick selve (leyder) weynig acht hadden.

Witmarsum. Wat des werelts Predikers soeken, Leere, leven en vruchten zijn heb ick ten meesten aen mijn selven eerst gemerkt.

En hoewel ick wel vele uyt der Schrift bekennen konde / so heb ick evenwel de selvige Bekentenisse met mijne Jeugdelijke lusten in een onreyn vleeschelijk leven sonder alle vrucht verteert / en sochte niet dan gewin / gemack / menschen gunste / heerlijkheyd / naem en eere / gelijck sy gemeenlijck alle doen / die op gelijck een Schip varen.

Siet / mijn Leser / so heb ik die bekentenisse / beyde van den Doop en Nachtmael / door die verlichtinge des Heyligen Geests / met veel lesen en nadenken der Schrift / uyt Gods genadige gunste en gave verkregen / en niet door den dienst en middel der verleydischen Secten / gelijck men my na geeft. Ick hoope dat ick die waerheyd schrijve / en genen ydelen roem soeke. Doch soo my eenige menschen moghten yets wat daer toe gevordert hebben / wil ik den Heere eeuwig dank seggen.

Mid-

Middelaer tijt begaf het hem / doen ik ontrent een Jaer aldaer gewoont hadde / dat vast ettelijke met der Doope inbraeken / maer van waer die eerste aenvangers quamen / of te huys behoorden / en wie sy eygentlijk waren / is my noch tot op deser uuren onbekent geweest / hebse oock mijn leefdage niet gesien.

Der Munsterschen aenvank.

Is volgende die Secte van Munster aengebrooken / door welcke vele vroome herten oock aen ons quartier bedrogen worden. Mijn ziele was in grooter droefheyt / want ick merckte datse yverden / maer nochtans in der Leere feylden / Zœlum videbam, sed non scientiam. Ick hebbe my met mijn geringe Gave daer tegen gestelt / met prediken en vermanen / soo vele als in my was / tweemael met een van hare Voorstanders gehandelt / eenmael heymelijck / ende eenmael openbaer. Maer mijn vermaninge en vorderde niet / dewijle ick noch selve dede / dat ik wel bekende dat niet recht en was.

Dat de onboetveerdige haer op my beriepen, dede my wel dat eerste nadenken.

Het geruchte is wijde uytgebreydt / dat ikse de mond fijn stoppen konde / sy beriepen haer alle op my / wie / en hoe sy waren / ick sagh voor mijnen oogen / dat ik der onboetveerdigen Voorvechter en Borcht was / die haer alle op my verlieten / dat my in mijner herten geen geringe slag gaf / suchtede en badt / Heere helpt my / dat ick doch ander luyden sonde niet op my lade.

Mat. 16. 26.

Mijn Ziele worde bekommert / en dachte dat eynde na / namelijk / so ick al schoon de gantsche Wereld wonne / daer toe duysent Jaren leefde / en dan noch ten laetsten Godts straffe hand en toorn dragen moeste / wat ick dan gewonnen hadde?

Mat. 26. 52.

Daer na zijn die arme verdoolde Schapen / die daer dwaelden / als die gene rechte Herders hadden / na vele wreede Placcaten worgen ende ombrengen / op eener Stede / ontrent mijn plaetse / Oude Klooster genaemt / te samen gekomen / en hebben (leyder) door die Godloose Leere van Munster, tegen Christi Geest / Woord / en Voorbeeld / dat zweert in tegenweer getrocken / dat Petro van den Heere in der scheyden te steeken bevolen worde.

Doen dit nu aldus geschied was / is dat bloed der selvigen / hoewel verleyd / soo heet op mijn herte gevallen / dat ick het niet verdragen / noch ruste in mijner zielen hebben konde. Ick dachte mijn onreyn vleeschelijk leven na / daer toe mijn huychelsche Leere en Afgoderie / die ick dagelijks in schijn sonder alle lust tegen mijn ziele noch bedreef. Sag met oogen / dat dese yverige kinderen / lijf en goed (hoewel niet in heylsamer Leere) voor haren Grond en Geloove vrywilliglijck henen gaven / en ick was een van die / die harer sommiger de Papistische grouwelen ten deele mede ontdeckt hadde / bleef noch evenwel by mijn ruym leven en bekende grouwelen / alleen daerom dat ick dat gemak mijns vleeschs gebruyken / ende buyten des Heeren kruyce blijven mogte.

Dat selvige also betrachtende / heeft my mijn ziele also geknaegt dat ick het niet langer lijden konde. Dachte by my selven / ick ellendige mensch / wat maeke ick? Soo ick by desen wesen blijve / ende my mijnes Heeren Woord in mijne ontfangene Bekentenisse niet begeve / der Geleerden Huychelrye / en dat onboetveerdig vleeschelijk leven / ende haer verkeerden Doop / Nachtmael en valschen Gods-dienst / met des Heeren Woord nae mijn geringe gave niet bestraffe / den rechten grond der waerheyd om de vreese mijnes vleeschs niet ontdecke / die onnoosele dwalende Schapen / die so geerne recht doen souden / wanneer sy maer dat recht wisten / niet tot die rechte Weyde Christi / soo vele in my is / wijse / och hoe wil dat vergoten Bloed (hoewel in misgrijpinge geschied) in dat gerichte des Almachtigen ende grooten Gods tegens u aentreden / ende over u arme ellendige ziele voor uwen Godt dat recht uytspreken.

Mijns herten verande-ringe.

Mijn herte in mijnen lijve 't sitterde my / hebbe mijnen Godt met suchten en tranen gebeden / dat hy my bedroefde Sondaer de gave sijner Genaden geven wilde / een reyn herte in my scheppen wilde / mijn onreyne gangen ende ydele ruyme leven / door de verdienste des rooden Bloeds Christi / genadiglijck vergeven wilde / met wijsheyt / Geest / vrymoedigheyd / en met een mannelijk gemoed beschenken wilde / dat ik sijnen aenbedelijken hogen naem en Heylige Woord onvervalscht prediken / en sijn waerheyt tot sijnen prijse aen den dag brengen mogte.

Het begin mijner boetveerdiger leere in 't Pausdom.

Ick hebbe begonnen in des Heeren Name dat Woord eener warer Boeten van den Predick-stoel opentlijk te leeren / dat Volck op den smallen weg te wijsen / alle sonden ende Godtloosheden / daer toe alle Afgoderie en valschen Gods-dienst met kracht der Schrift te bestraffen / den rechten Gods-dienst / ook Doop ende Nachtmael / na den sin en grond Christi openbaerlijk te betuygen / so vele als ick op dier tijt van mijnen Godt genade ontfangen hadde.

Mijn getrouwe waerschouwinge voor de Munstersche grouwelen, ook noch in mijn Pausdom.

Ook heb ick een yegelijk voor der Munschen grouwelen / als voor Konink / veelheyd der Vrouwen / Rijck / Sweert / &c. trouwelijk gewaerschouwt / tot dat my die genadige groote Heere na den tijt van negen Maenden / of daer ontrent sijnen Vaderlijken Geest / Hulpe / Kracht / en Handt langde dat ick mijn goed geruchte / eere ende naem / die ick by de Menschen hadde / ende alle mijne Antichristische grouwelen / Missen / Kinderdoopen / ruyme leven / en alles op eenmael ongedrongen naliete / ende hebbe my in aller Ellenden ende Armoede onder dat druckende Kruyce mijnes Heeren Christi gewilliglijk begeven / in mijner zwackheydt mijnen Godt gevreest / nae Godvruchtige gesocht / ende sommige (hoewel weynigh) in goeden yver en leere bevonden / met den verkeerden gehandelt / sommige door Gotds hulpe ende kracht uyt de stricken harer verdoemenis met Gods Woord ontlost / Christo gewonnen / en den halsterken en verstokten den Heere bevolen.

Mijn verlatinge en uytgank uyt Babel.

Siet / mijn Leeser / aldus heeft my die genadige Heere door de milde gunste sijner grooter Genaden aen my ellendige Sondaer vertrocken / in mijner herten eerstmael beroert / een nieuw gemoedt gegeven / in sijner vreese vernedert / ten deele my selven kennen leeren / van den Wegh des Doodts afgewendt ende op den engen Weg des Levens in die Gemeenschap sijner Heyligen

Mijn ingank in des Heeren huys en Gemeynte.

barmhertighlijck beroepen / hem zy prys in eeuwigheydt / Amen.

Daer na ontrent een Jaer begaf het hem / als ick my nu met lesen ende schrijven in der stilheydt in des Heeren Woort oeffende / datter ongeveerlijck ses / seven / oft acht / tot my gekomen zijn / die een herte ende ziele met my waren / in haer Geloove ende leven (soo veel als Menschen richten konden) onbestraffelijck / van der Werelt nae het getuygenisse der Schrift afgescheyden / den Cruyce onderworpen / die niet alleene van der Munsterschen , maer oock van aller Werelt Secten / vervloeckingen / ende gruwelen een hertelijck schuwen droegen / ende hebben van wegen der Godtvruchtigen / die met haer ende my in gelijcken Geest ende sin wandelden / met veel bidden lieflijck aen my versocht / dat ick doch den grooten swaren jammer ende noodt der armer bedruckten zielen een weynigh behertigen wilde / want den honger ware groot / ende die getrouwe Huyshouders gantsch weynigh / ende mijn Pondt dat ick van den Heere onweerdigh hadde ontfangen / tot winninge besteden mocht / &c.

Mijne beroepers ende beroepinge.

Matth. 9. 37. Luc. 10. 1. Matt. 24. 25. Luc. 19. 24.

Dit hoorende / is mijn herte seer bekommert geweest / beswaernisse ende bangigheydt was het allenthalven : Want tot eener zijden sagh ick mijn geringe gave / myn groote ongeleertheyt / mijn swacke natuere / de bloodigheydt mijns vleeschs / die overmate groote boosheydt / moetwille / verkeertheydt / ende Tyrannije deser werelt / die geweldige groote Secten / die spitsvinnigheyt veler Geesten / ende dat jammerlijcke sware Cruys / dat my (so ick het aenvinge) niet weynigh drucken wilde : ende ter ander zijden de erbarmelijcke groote honger / gebreck ende noodt der Godtvruchtigen vromen kinderen / want ick sagh openbaerlijck dat sy dwaelden / gelijck de onnoosele verlatene Schapen / die geen Herder hebben.

Luc. 15. 17. Matth. 18. v. 12. 3 Reg. 22. 17.

Hebbe my ten laesten nae veel bidden den Heere ende sijn Gemeynte met soo een Conditie daer gestelt / dat sy ende ick den Heere eenen tijt lanck vierighlijck bidden souden / ware het alsoo sijn welgevallige Heylige wille / dat ick hem ten prijse dienen konde ofte mochte / sijn Vadderlijcke goetheyt my alsdan soo een herte ende gemoedt gunnen wilde / dat my met Paulo betuyghde / wee my / soo ick niet dat Euangelium predickte : Soo niet / hy dan zijnen middel voeghde / dat het allenthalven na bleve. Want Christus segt : Soo twee onder u eens werden op Aerden / waerom sy bidden / dat sal hen geschieden van mijnen Vader die in den Hemel is : Want soo waer twee oft drie in mijnen Name vergadert zijn / daer ben ick midden onder haer / Matth. capittel 18. vs 20.

Den Heere ende dat gebed der Godtvrughtigen heb ick my onderworpen. Matth. 9. 16.

Siet mijn Leser / aldus ben ick niet van der Munsterschen , noch van eenigen anderen oproerischen Secten (gelijck ick gelastert worde) maer van soo een volck tot desen dienst onweerdigh beroepen / die Christo ende sijn woort bereyt stonden / een boetveerdigh leven in die vrese hares Gods leyden / haren Naesten in der liefden dienden / dat Cruyce droegen / aller Menschen welvaert ende Heyl sochten / die gerechtigheydt ende waerheydt lief hadden / voor der ongerechtigheydt ende boosheydt schrickten / &c. Dat immer krachtighlijck ende levendigh betuygt / dat sy niet sulcke verkeerde Secten / gelijck sy gescholden werden / maer (hoewel der werelt onbekent) ware Christenen waren / so men anders gelooft / dat Christus woort waerachtigh / ende sijn onbestraffelijck Heyligh leven ende voorbeelt onfeylbaer ende recht is.

Also ben ick ellendige groote Sondaer van den Heere verlicht / in eenen nieuwen sin bekeert / uyt Babel gevloden / in Jerusalem getogen / ende ten laetsten onweerdigh tot desen hoogen en swaren dienst gekomen.

Doen nu de voorgemelde van hare voorgegeven Bede niet aflieten / ende my mijn eygen Conscientie oock ten deele (hoewel in der swackheyt) benouwde / dewijle ick den grooten honger ende noot sagh / soo verhaelt is / heb ick my met lijf ende ziele den Heeren laten opgeven / ende in sijner Genadenhand bevolen / ende hebbe tot sijner tijdt na luydt sijnes Heiligen Woords begonnen te leeren ende te dooyen / op des Heeren Acker met myn geringe Gave te arbeyden / aen sijn heylige Stadt ende Tempel te bouwen / ende de vervallen steenen weder aen haer plaetse te voegen / &c. Ende de groote ende stercke Godt heeft dat Woort eener warer Boeten / dat woort sijner genaden ende kracht / met t'samen dat heylsame gebruyck sijner heyliger Sacramenten / door onsen geringen dienst / leere / ende ongeleerde schrijven / met t'samen den sorghvuldigen dienst / arbeydt ende hulpe onser getrouwen Medebroederen / in vele Steden ende Landen soo bekent ende openbaer / ende die gestalte sijner Gemeynten so heerlijck gemaeckt / met alsulcken onoverwinnelijcken kracht begaeft / dat oock vele hooge stoute herten niet alleen ootmoedigh werden / die onsuyvere niet alleen kuysch / de dronckene nuchteren / de gierige milde / de wreede goedigh / ende de Godtloose Godtvruchtigh / &c. Maer dat sy oock om dat heerlijck getuygenisse dat sy hebben / goedt ende bloedt / lijf ende leven getrouwelijck daer geven / gelijck als ook noch op deser stond dagelijcks gesien wort / dat geen vruchten noch teeckenen eener valscher leere (daer Godt niet mede werckt) zijn / konde oock in alsulcken swaren elende ende Cruyce so lange niet bestaen / wanneer het niet des Allerhooghsten kracht ende Woort ware.

De Liefde Gods ende mijns naesten heeft my desen grooten ende swaren dienst opgelegt.

Mijn begin om te leeren in Godts gemeynte.

Onse vruchten door de hulpe ende kracht Gods

Matth. 10. 15.

Jae dat meer is / sy worden met alsulcken genade ende wijsheyt (soo Christus allen den sijnen belooft heeft) in hare versoeckingen van Godt begaeft / dat oock alle Werelts Geleerden ende hooghberoemde Meesters / daer toe alle bloedtschuldige stoute Tyrannen / die (O Godt) oock roemen / dat sy Christenen zijn / voor dese onoverwinnelijcke Ridderen ende vroome Getuygen Christi moeten overwonnen ende beschaemt staen / Dat sy in allen dingen oock geen ander geweer ende uytvlucht hebben / noch weten / dan bannen / vangen / pijnigen / branden / moorden / ende ombrengen / gelijck der ouder Slangen gebruyck ende maniere van den beginne geweest is / so men aen velen plaetsen in on-

Exod. 4. 12. Luc. 21. 14.

Worgen ende ombrengen is des werelts hooghste troost tegen Gods woort.

Onse leere ende vruchten zijn van der heyligen Apostelen Leere ende vruchten niet verscheyden.

in onse Nederlanden noch dagelijcks (leyder) speuren ende sien magh.

Siet / dit zijn onser Beroepinge / Leere / ende Diensts vruchten / daer over wy soo grousamighlijck gelastert / ende soo vyantlijck vervolgt werden: Of niet alle Propheten / Apostelen / ende getrouwe Dienaeren Godts oock gelijcke vruchten door haren trouwen dienst gebaert hebben / willen wy geerne alle vroome laten Richters zijn.

Maer soo veel als mijn arm / swack / ende onvolkomen leven belangt / bekenne ick vry uyt / dat ick een ellendigh arm Sondaer ben / in sonden ontfangen / ende sondelijck uyt eenen sondelijcken zade geboren / segge met David: dat mijn sonde steedts tegen my is. (Psal. 51. 7.) Mijn gedachten / woorden ende wercken overtuygen my. Mercke ende sie met den heyligen Paulo / dat in mijnen vleesche niet goets en woont. Nochtans moet ick soo veel in mijner swackheydt roemen / soo dese boose ende woeste werelt onse Leere (die niet onse / maer des Heeren Christi is /) met gedult hooren / ende de selve in reyner Godts vreese onderdanighlijck recht nae komen wilde / het soude ongetwijffelt wel een Christelijcker ende beter werelt zijn / als het (leyder) nu is.

Rom. 12. 9. Dat vele met my mochten salig werden. is mijn eenigh soeken.

Ick dancke mijnen Godt / die het my gegeven heeft / dat ick met den heyligen Paulo dat boose hate / ende dat goede naejage / Ende wel wilde / dat ick die gehele werelt uyt haer Godloos boose wesen / oock met mijnen bloede ontlossen / ende Christo winnen mochte / mijnen Godt van gantscher herten vreesen / lief hebben / soecken ende dienen / voor hem recht ende wel doen / ende een onbestraffelijck vroom Christen zijn mochte / is aen sijn genade alle mijn begeeren.

Hope door des Heeren barmhertigheydt ende hulpe / dat my ook niemand op den gantschen Aerdtbodem eenes gierigen ende overvloedigen wandels metter waerheydt straffen kan. Gelt ende rijcke dagen heb ick niet / begeere sy ook niet / hoewel sommige (leyder) uyt verkeerden herten seggen / dat ick meer gebraden ete, als sy gesoden, ende meer Wijn drincke als sy bier doen. Mijn Heere ende Meester Christus Jesus moeste ook der verkeerden wijnsupper ende Brasser zijn. Hope door des Heeren genade / dat ick daer inne voor mijnen Godt onschuldigh ende vry stae.

Die my met den Bloede sijner Liefden gekocht / ende onweerdigh tot desen Dienst beroepen heeft / kent my / ende weet het / dat ick noch geldt / noch goet / noch wellust / noch gemack op Aerden / maer alleene mijns Heeren prijs / mijn salighevdt / ende veler Menschen Zielen soecke. Waer over ick soo overmate vele bangigheydt / druck / droeffenisse / elende / ende vervolginge / met mijne arme swacke Vrouwe ende kleyne kinderkens / nu tot in 't achtiende Jaer hebbe moeten uytvoeren / my al omme in perijckel mijns lijfs ende veel vrese kommerlijck ont- houden. Jae wanneer de Predikers op sachte bedden ende kussens liggen / moeten wy gemeenlijck in verborgen hoecken ons heymelijck versteken. Wanneer sy in alle Bruyloften ende kindermalen / &c. met pijpen / trommelen / ende Luyten pralen / moeten wy ons voorsien / als de Honden bassen / of niet die vangers daer zijn.

Des werelts predikers ende wy, zijn in 't volle leven, gemack, ende Eere, wijt verscheyden. Matth. 13. 6.

Daer sy Doctoren / Heeren ende Meesters van een yegelijck gegroet werden / moeten wy hooren, dat wy Wederdoopers, Winckel-predikers, Verleyders ende Ketters, ende moeten in des Duyvels naem gegroet zyn. Summa / daer sy met veel groote renten ende goede dagen heerlijck voor haren Dienst beloont werden / moeten onse loon ende deel / Vyer, Sweerdt ende Doodt zyn.

Siet mijn getrouwe Leser / in alsoo een benauwtheyt / armoede / jammer ende perijckel des doots / heb ick elendige Man mijns Heeren dienst tot op deser uren onverandert uytgevoert / hope die oock door zijn genade tot sijnen prijs uyt te voeren / soo lange ick in deser hutten swebe. Wat ick ende mijne getrouwe Medehulpers nu in desen seer swaren perikuleusen Dienst gesocht hebben / oft hebben konnen soeken / konnen alle welgesinde met het werck ende vrucht wel afmeten.

Wil dan hier mede den getrouwen Leser om Jesus wille noch eenmael ootmoedighlijck gebeden hebben / dat hy my doch dese mijne afgedrongen Bekentenisse van mijner verlichtinge / bekeeringe ende Beroepinge / in der liefden afneme / ende recht na duyde. Ick hebbet uyt grooter noodt gedaen / op dat die Godtvruchtige Lese wete hoe het geschiet is / dewyle ick van den Predikers alle wegen gelastert, ende sonder alle waerheydt beschuldigt worde, als dat ick van een oproerische ende verleydische Secte soude verordineert, ende tot desen Dienst beroepen zyn. Wie Godt vreest / die lese / ende richte.

Item / dat ons Gellius metter Leere wil in het openbaer dringen / is boven (als ick verhope) van den Nacht-prediken meer als genoegh beantwoord. Moet hier noch evenwel dese drie Vragen aenhangen.

Antwort op Gellii tegenwerpinge, dat wy sullen in 't openbaer treden.

Ten eersten / so u yemant met loose woorden oversprake / ofte met gewelt dronge / dat ghy op eenen Diepen Water gaen / oft een Vergift drincken soudt / daer hy wel seker wiste datter die doodt uyt volgen moeste / of niet sulck eener een Mensche des bloets ware?

Dese drie Vragen denckt vlijtiglijck na.

Ten anderen / nademael Gellius roemt, dat hy een beroepen Prediker is, ende openbaer leert / waerom hy dan niet met liefde ende barmhertigheydt over sijn eygen Vaderlandt beweegt wordt? Tot den Papisten ingaet? Ende sijn Geloove / Sacramenten / ende Godts-dienst / met opentlijcke Leere tegen des Keysers Mandament / Tyrannye / vervolgh ende bewillinge / gelijck hy ons dringet / aen den dagh brengt.

Ten derden / dewijle hy (soo ik vermoede) wel toestaet / ende ook na der Schrift toestaen moet / dat de Gierige / Hooveerdige / dronckaerts / Pralers / Woeckeraers / Leugenaers / onrechtveerdige / &c. Godts Rijcke niet beërven sullen / ende derhalven ook geene Christenen zijn / waeromme hy dan de vreese des Cruyces (daer in hy ons bestraft) niet besijden stelt / ende die onboetveerdige sijner Kercken / sonder eenigh aensien der Persoonen / van die gemeynschap sijner Sacramenten / na die Leere ende Ordeninge des Heyligen Geests (dat doch alsoo Godts

uytgedruckte bevel ende klare Woord is) afsluyt?

Aengesien hy ons dan met 'er Leere wil in het openbaer dringen / hoewel hy wel weet / dat wy sulks niet beter sonder verlies onses Levens doen / als sonder sincken op den Water gaen / ende sonder den Doodt dat Vergift Drincken konnen: Want hy en die Geleerden het met hare onverdienden Laster-schriften ende Prediken (Leyder) alsoo verre gedreven hebben / dat wy alreede ten Doode al geoordeelt ende gerichtet zijn / oock aleer wy gevangen zijn. Hy daer toe die Overigheydt hooge prijset / dat sy onsen loop weeren: Ende wel weet / hoe met eener van den onsen over een Jaer of thien (Leyder) aldus by hem gehandelt worde / die uyt hertgrondelijcker trouwer meyninge dat Getuygenisse dat hy hadde / geerne den Volcke van den Predick-stoel wilde voordragen / my oock twee - mael Schriftelijcken handel ende t'samen-spreeckinge selve geweygert heeft / gelijk als gehoort is: Noch evenwel schrijft / indien wy rechte Leeraers zijn / dat wy met der Leere sullen aen den Dagh ende in het openbaer treden. Ende selve om dat verlies sijner Neeringen en des Kruyces wille sijn Leere (soo groot ende kleyn als sy is) in sijner eygener plaetsen verzwijgt / in een ander ende ruymer Landt getogen is. Aldaer (hoewel sijn Leere ende Sacramenten daer vry staen) evenwel noch afsonderinge / Schriftmatige straffinge / en Godts Ordeninge uyt vreese des Kruyces ende sijnes vleesch naeliete / magh die redelijke Leeser daer mede afmeten / wat hy voor een Christen (zwijge Prediker) zy / dewijle hy ons ellendigen oplegt / dat hy selve met den geringsten vinger aentasten noch roeren wil / so gy sien meugt.

Die de Overigheyt met vlijt oproert, en ons noch evenwel in't openbaer dringt, wat dat voor een Geest zy, richtet gy.

Mat. 23. 3.

Soo nu Gellius dese drie Vragen wel behertigen konde / ende wildese in de vreese sijnes Gods bedachtelijk met 'er Schrift aenmerken / hy moeste hem schamen sijn leefdage / dat hy ons soo onbescheydentlijck tegens alle Liefde / redelijckheyt / vernuft en Schrift in het openbaer dringet / ende onder een alsulcken schijn soo tyrannighlijck na der Godvruchtigen verderving / bloed ende dood trachtet.

Maer dat hy schrijft / als dat men die Prophetische en Apostolische Leere, en de Heylige Sacramenten, niet in heymelijke winkelen en hoeken, maer in het openbaer leeren ende uytrichten sal, is dit onse Antwoord: Wy bekennen wel / dat Christus Jesus opentlijk ten meestendeel gepredikt heeft / nochtans met sulk bescheyd / dat hy den rasenden en woedenden volke sommige reysen ontgaen is / oock niet meer openbaerlijck onder haer wandelde / na dat sy over sijnen dood besloten hadden / uytgenomen / doen de bestemde tijd sijns Lijdens / hem te voren bekent / en die vervullinge der Prophecijen daer waren. Lu. 22. 32.

Lu. 4. 15. Ioa. 8. 2. Ioa. 10. 7. 1 Pet. 1. 11. Ioa. 9. 24. Ese. 22. 7. Es. 53. 5. en 9. 63. en 3. Sa. 11. 12.

Desselven gelijken / hoewel Christus sijne Jongeren uytsandt / dat sy dat Euangelium allen Volken / soo wel den Heydenen als den Joden / Prediken souden / evenwel niet geseydt nocht gewilt / dat sy sijne Sacramenten / namelijck / den Doop ende het Nachtmael / voor den Vyanden sijns Woordts toedienen en gebruyken souden. Is derhalven openbaer / dat hy ons sulks sonder alle Schrift en grond der waerheyt oplegt. Beschuldigt en straft oock niet alleene ons / maer Christum Gods eeuwige Woord en Wijsheyt selve / want die sijn Heylige Nachtmael aen een heymelijke plaetse met een afgesondert volck in der Nacht gehouden heeft. Oock Paulum / en die eerste Apostolische Kerke / die met Afgesonderde versamelingen hare Broederlijcke bykomste menigmael by der Nacht gehadt hebben / so boven meer als genoeg geseyt is. Merckt doch / hoe openbaer hy tegen Gods Woord spreekt.

Mat. 27. 12. Mat. 28. 16. Mar. 16. 15.

De vrome Machabeen werden hier mede van Gellius bestraft, die uyt vreese des Koninks Antiochi hare kinderen heymelik besneden hebben.

Wyder schrijft hy, als dat wy onser Beroepinge geen ander getuygenisse geven, dan dat wy vele Menschen niet alleene met eenen ontsinnigen en onversoenlijken haet der rechter Kerken Dienaren, hoe vroom sy ook zijn, en aller Kerken Ordeninge vervullen, maer ook met eenen twistigen Geeste en nijdischen gemoede behangen, &c.

Antwoord.

SOo de vyandlijke bitterheydt de oogen sijnes verstands niet so gantsch verblint hadde / ende maer een kleyn vonckskén eens waerachtigen Christelijcken Geests by hem ware / soude hy de lieflijke vruchten eener warer Boeten wel haest gewaer werden. Maer nu is hy in alsulcken blinden sin geraeckt (och lacy) dat alle die heerlijke schoone vruchten des Hoogen ende Heyligen Geest / Duyvelsche Vruchten / ende nieuwe Monnickerijen / ende dat zware druckende Kruyce van soo vele vroome Heyligen en quaeddoenders of Ketters Kruyce by hem zijn moeten / dat nae mijn bedenken een zware sonde / en een groote laster is.

Gellius oordeelt als de gene, die van Godt verstooten zijn.

Die Pharizeen spreeken: Door Belzebub der Duyvelen Prince / werpt hy die Duyvelen uyt / hoewel sy in haren herten krachtiglijk voelden dat het Gods vinger en kracht was. Christus seyde / dat het die laster in den Heyligen Geest was. Maer wat Gellius over ons doet / wil ick den Heere hier bevolen hebben.

Mat. 12. 24. Mar. 3. 38. Lu. 12. 10.

Godt weet het / dat ick wel wilde / dat ik hem met alle Predikers uyt hare zware verdoemenis verlossen mogte / en dat ick het met mijnen Dood bekoopen soude. Siet / soo hate ick hem / ende ook alle die / die na mijnen Bloed trachten / hoe wel wy so veel quaeds hooren moeten. Hope door des Heeren Genade / dat sy oock alle aldus met my gesint zijn / die des Heeren Woordt vreesen. Noch schrijft hy evenwel / dat men haer met eenen ontsinnigen ende onversoenelijcken haet (dat verre zy) hatet. Ende dat om dese oorsaeke / om dat wy die openbare Verleyders / die in eenen huychelschen schijn wandelen / die hy die rechte en vroome Kercken Dienaers noemt / ende dat valsche Schrifteloose gebruyck des Kinder-doops, met alle Misbruycken / die hy der Kercken Ordeninge noemt / niet alleene met des Heeren Geest ende Woord / maer ook met onse Goedt ende Bloed in reyner ende getrouwer Liefden / tot bewaringe van hare arme zielen ernstelijck bestraffen / ende op den gekruysten

De trouwe Liefde wert tot eenen bitteren haet by Gellius geduydet.

Chri-

Christum Jesum / op sijn Geest / Woord/Ordeninge/en op sijner H. Apostelen leere en gebruyk wijsen.

Rom. 1. 29.
Gal. 5. 21.
1 Ioa. 3. 15.

Ick Geloove waerachtig/dat een hatigh en nijdigh Mensch geen deel aen Godts Stadt heeft.

Ende wy / die dagelijcks sterven om der Liefden wille / souden dan noch in haet ende nijdt leven / soo wordter vele te vergeefs geleden.

Ik hope dat ik die waerheyt schrijve/als dat ik veel meer voor haet en nijdt schricke/dan ick voor vyer en zweert doe/noch moeten wy hooren/dat wy haters zijn.

Siet/So wort dat goede ten quaetsten/ende die liefde tot haet over ons alreede geduyt/wat oordeel dat de Schrift over sulcke luyden uytspreekt/wert Esa. 5. wel gespeurt.

NOch beschuldigt hy ons, en segt: Dat wy over veel Artijkelen der Christelijker Religie onder den anderen oneenig ende twistigh zijn, als te weten, over die vervullinge des Wets, over die rechtveerdigmakinge des mensches, over die Godtheyt en Mensch-werdinge Christi, over die macht der Overigheydt, &c.

Antwoord.

ICk hope / dat ik met vryer herten schrijven mag / dat wy / die eenes Broods koornen zijn / oock een herte ende ziele in Christo zijn. Maer gelijk als oock by der Apostelen tijdt uyt der Apostelen Gemeente wel verleydische Mannen opgestaen zijn / die verkeerde Leere invoerden / ende den Jongeren voordroegen / gelijck men aen vele plaetsen harer Schriften sien magh / die sy nae behoorlijcke vermaninge (wanneer sy geen Boete deden) van die Gemeenschap harer Kercken afsonderen. In gelijcker maten gaet het ook met ons toe / Sathanas rust nimmermeer / Secten (segt Paulus) moetender onder u zijn / op dat die / die rechtschapen zijn / onder uw openbaer worden. Ende wanneer dan sulke hare ooren voor de waerheyd toesluyten / die vermaninge verwerpen / verkeertheyd ende Secten aenrichten / mogen sy onse Broeders niet meer zijn / gelijk die Schrift leert. Ende soo lange wy uyt gehoorsaemheyd des Heyligen Woords in reyner Gods vreese alsoo doen / zijn wy in onse Conscientien gewisse / dat wy van allen Secten sullen vry zijn / ook van alle Laster en Quaed / hoewel wy onschuldig so vele van der wereld hooren en lijden moeten.

1 Cor. 11. 18.

Rom. 16. 17.
Mat. 18. 8.
2 Tim. 3. 6.
Tit. 3. 10.
Twistmakers mogen niet onse Broeders zijn.

Aengesien het Gellius ende sijne Medepredikers dan so wel bekent is / hoe dat die Vrede-breekers en Sectemakers gantsch geen Gemeenschap met ons hebben konnen/maer na Apostolische Leere ende gebruyk eendrachtelijk van ons afgesondert buyten ons zijn / en zijn moeten / is het immer een groote verkeertheyt / dat hy so vele vroome herten (die doch alle twist / haet / ende oneenigheyt in den grond vyand zijn / en in allen dingen anders niet soecken / dan den gekruysten Christum Jesum in lieflijcker vreedsamer herten ootmoediglijck nae te volgen) voor Twistmakers scheldet, ende van soo een boos geruchte ende grouwelijcken Name / sonder alle waerheyd / by der Wereld verdachtig maekt.

Wil hy nu seggen / dat hy haer daerom alle een met ons rekent / om dat sy eerstdaegs oock eenerley Doop met ons ontfangen hebben: So segge ik wederom/dat Petrus en Simon Magus / Paulus en Phigelus / &c. Ook een als dan geweest zijn. Moesten ook alle Papisten/ Lutheranen en Zwinglianen, daer toe ook alle dieven / Moordenaers/Tovenaers/ Boggers/ Hoeren en Boeven een zijn / want sy hebben oock alle eenerley Doop ontfangen / is onwedersprekelijk.

Act. 8. 22. en 17.
2 Tim. 1. 14.

Item / dat hy ons beschuldigt / dat wy over de vervullinge des Wets, over die rechtveerdigmakinge des Mensches, over de macht der Overigheyt, &c. twisten souden, mag ick (hope ick) voor den Heere en sijn Gemeente met reyner herten getuygen / dat ick mijns wetens mijn leefdage niet meer dan met eener (die nu al in 't verderf gelopen is) over die rechtveerdigmaekinge des Mensches eenmael gedisputeert / of (so het Gellius noemt) getwist hebbe. Hebbe ook met sommige van die vervullinge des Wets / ende van der Overigheyd niet dan tot onderwijsinge Broederlijk gesprooken. Wat ook onse Bekentenisse en grond van de voorseyde Artijkelen is/ magh in grooter klaerheyd aen vele plaetsen onser Schriften wel gesien worden.

Och lieve Heere / dat doch Gellius eenmael aen sijn eygen woorden denken wilde / daer hy schrijft / dat die Beroepinge der Vromen om der onvromen wille niet magh gezwakt werden / en dan soo veel vreese Godts daer by hadde / dat hy een weynigh voor der leugen / gewelt en onrecht (die hy ons tegen alle billijckheyd aenwent) schroomde. Want wat doet hy doch anders / dan dat hy met opset (oock veel licht wel tegen sijn eygen gevoelen) der Godvruchtigen eere en Name sonder oorsake rooft / op dat hy des Woords loop belette / sijn saeke goed macke / maer de onse met openbare leugen valsch of verdacht make / op dat sijn ontrouwe na Phariseescher wijse niet openbaer werde. Ja hy doet even / of hy seggen wilde: Judas is een Verrader ende Dief geweest / daerom zijn ook alle die andere Apostelen Verraders en Dieven geweest. Item / Simon Magus was een Boeve / daerom zijn ook die Apostolische Gemeenten alle Boeven geweest / &c. Daer hy (segge ick) so wel weet / dat wy geensins eenige Sectemakers, Vrede-verstoorders, en onschriftmatige Drijvers in die Gemeenschap der vreedsamigen en Godvruchtigen toelaten/of toelaten mogen/so gehoort is.

Och dat hy de Vreedsamige doch ongelastert liete/en konde den menigvuldigen twist/bitteren haet / zware deylinge / scheuringe / en kijvinge aller dien / die den Kinderdoop met der Leere voorstaen / recht insien / hoe deerlijken sy doch onder den anderen in haer gedeelt staen / dat sy (leyder) met alsulcken nijdigen yver tegens den anderen verhit zijn / dat sy haer niet alleen onder den anderen voor Swermers / Sacrament-schenders en Antichristen Schelden / Schenden / Lasteren / ende ter Hellen richten / maer ook ten Sweerde ende Krijgh (als aller Secten wijse is) tegens

Die onmenschelijke oneenigheyt en bitteren yver onser wederpartien onder den anderen.

den anderen grijpen / landen en luyden in den grond verderven / steden en borgeren / tegen die lieflijke nature / leere / ende voorbeeldt Christi / ende sijner Apostelen / verwoesten / so men sien mag.

Zijn daer beneffens hare Geleerden onder den anderen soo oneenigh / dat men nauwelijck in een gantsche Landt vijf of ses kan vinden, die in der Leere eens stemmen ende over een komen.

Oneenige leere der Geleerden.

Die eene settet alles in die voorsienigheyt en Predestinatie Gods / quasi necessarium: Die ander wederspreekt het.

Die derde wil Christi vleesch en bloed in / of onder den Broode en Wijn besluyten: Die vierde leert het Geestelijk.

Die vijfde Doopt de Kinderen op haer eygen Geloove: Die sesde op dat Verbond Abrahe en sijn belofte.

Die sevende segt / men mag om den Geloove wel verbolgen / die achste wederspreekt het heftiglijk.

Die negende prijst dat Geloove / of daer schoon geen goede vruchten of werken by zijn: Die thiende segt, het Geloove sal door de liefde dadig zijn.

Die elfde geeft voor / dat die Sacramenten mogen door den Onboetveerdigen ende Boosen wel bediendt werden: Die twaelfde segt daer Neen toe. En diergelijke scheuringen meer. Noch moeten evenwel die Godtvruchtige vrome herten en vreedsame kinderen Godts / die (so veel in haer is) om Godt ende sijn gerechtigheyd yveren / des Heeren Woort van herten meenen en lief hebben / en van geen twist en weten / een oneenige twistige Secte, en Godloose verleyde Rotterie by haer heeten? En sy wederom de Vreedsamige eenig-gesinde Leeraers / daer toe die onboetveerdige woeste Wereld / des Heeren Kercke ende Volk heeten.

1 Cor. 1. 18. en 19. Esa. 33. 18. 2 Cor. 6. 15.

Siet / so openbaerlijk laet die Alderhoogste Heere de kloeckheyt der scherpsinnigen en de wijsheyt der wijsen tot sotheyd werden / ja dat ook Christus Jesus Belial / ende Belial Christus Jesus / Licht Duysternisse / ende Duysterniste Licht by haer zijn moet / dat sy (och Leyder) noch Leere / noch Leven / noch kracht / noch Bekentenisse / noch Goedt / noch Bloed der Uytverkoren Gods aenmercken / maer alles uyt verkeertheydt / ongunst / krijgh ende partie na den vleesche richten / ten archsten duyden / alle oorsaken soecken / om den Godtvruchtigen te beleedigen / die waerheyd te lasteren / ende 't onrecht op te houden / op dat hem niemandt bekeere / Boete doe / ende des Heeren Woord van herten soecke ende na trachte. O Heere / gunt eenmael dat sy mogen openbaer werden.

VOorder schrijft hy: Ook is het geen fijne Vrucht, maer een schrickelijke schandtvlecke, dat sy tegen dat Exempel der Propheten, Christi, en der Apostelen, haer selven een Kercke richten, den Sabbath des Heeren ontheyligen, de openbare vergaderingen ende Kerken-dienst verlaten, de Dienaers haten en schelden, haren sorgvuldigen arbeyt en Prophetie niet alleen niet ondersoeken, tegen dat Gebodt des Heyligen Geests, en Leere des Gebodts van den Sabbath, maer stoutelijk verachten, &c.

Antwoord.

Die Gellius Gods moet na den voorbeelde Christi een afgesondert volk zijn. 2 Cor. 6. 17. Tit. 2. 14. 1 Pet. 2. 9. en 10. 1 Cor 5. 17. Ex. 19. 12. Deu. 7. 2. Ez. 52. 11. Ier. 68. 8. en 51. 6.

HIer merckt mijn Leeser / hoe heerlijck men de leugen opproncken / ende hoe jammerlijk men die waerheyd onder eenen schijn van deugde onderdrucken ende verachten kan. Die gantsche Euangelische Schrift leert / dat Christi Gemeente in Leere / Leven / en Gods-dienst / een afgesondert volck van der Wereld geweest zy / en zijn moet / Actor. 2. 42.

Is in den Ouden Testamente oock alsoo geweest.

Nademael sy dan so een afgesondert volck alreede geweest zijn / ende zijn moet / so wy gehoort hebben / ende het klaerder dan der Sonnen schijn is / dat van vele hondert Jaren af / geen onderscheydt tusschen de Gemeente ende der wereld gespeurt is / maer hebben haer alle in Doope / Nachtmael / leven / ende Gods-dienst / sonder eenige affonderinge onder den anderen vermengt / dat so openbaer (nochtans in onverstandt geschiet) tegen alle Schrift is / zijn wy door Godts Geest ende Woordt (niet uyt ons) ten prijse Christi / ende ten dienste en beteringe onses Naesten / in ongeveynsder / reyner / om der voornoemder oorsaeken wille gedrongen / niet ons / maer den Heere / een Godvruchtige en boetveerdige Gemeente of Kerke / uyt allen onreynen ende verleydischen Secten der gantscher wereld / niet tegen Christi en der Apostelen Leere ende Voorbeeld / gelijk ons Gellius sonder alle waerheydt aen schrijft, maer met Christi Geest / Leere ende Voorbeelt (nademael hy ons sijn Woord en waerheydt heeft openbaren laten) onder dat Kruyce der ellenden / tegen alle Helsche poorten en geweld / in der gedult / ende niet met krijgs-geweer ende oproer (gelijk der Secten aerd is) te vergaderen / ende van der Wereld af te scheyden / als de Schrift leert / die dit roeckeloose onboetveerdige Geslachte tot vermaninge / leere / en Christelijke bestraffinge zijn mogen / so gehoort is.

Christi Kerke wil onder den kruyce gebout zijn.

Die des Heeren H. Sabbath (die nu niet langer letterlijk / maer Geestelijk is / en by den waren Christenen nimmermeer eynde neemt) niet met kostelijke kleederen / niet met brassen / suypen / ydelheyt en lediggank (gelijk als de onbedachte roekeloose wereld op sijne uytwendige Sabbathen en ledige dagen doet) maer in ware Gods vreese / met een reyn vrye conscientie / en onbestraffelijcke wandelinge in die liefde Gods en onses naesten (dat die rechte ende ware Godsdienst is) den Heere eeuwig vyeren en heyligen mogen.

Christi rechte Kerke viert Gods Sabbath eeuwiglijk. Esa. 56. 58. en 66.

Rom. 12. Heb. 12. 1. Ia. 1. 27.

Die de openbare vergaderingen / die (leyder) niet Christo / maer Antichristo / in allerley ydelheyd en huychelie / met pracht en prael / op hare Sabbathen en ledige dagen gehouden werden / met haren onboetveerdigen Kerken-dienst / die niet dan tot verleydinge strekt / uyt reyner herten in die vreese hares Gods na laten / op datse die versamelinge der Heylige en den waren kerken-dienst daer mede betuygen / den onrechten overtuygen / en die waerheyt en rechte leere / tot aller menschen nut ende beteringe / des te beter also weder aen den dag brengen mogen.

Christi kerke mijdet die versamelingen der ydelheyd, en hout die vergaderingen der gerechtigheyd.

Die

Christi Kerke bestraft den boosen, maer hatet niemand.

Die de openbare Verleyders ende Valsche Predikers / die dat arme volk so jammerlyck verleyden / met haten noch nijden / (so Gellius voorgeeft,) maer in aller ernste en liefde met Gods Geests ende Woord straffen / op dat sy haer bekeeren mogen / gelijk de Schrift leert.

Summa / die niet tegen dat Gebodt des Heyligen Geests / ende der Leere des Gebodts van den Sabbath / den sorgvuldigen arbeyd / ende die Prophecije der waren ende getrouwen Dienaren Christi / noch die heerlijke schoone Gaven des Heyligen Geests verachten / soo hy met grooten onrecht over ons klaegt / maer na den raed / leere / en vermaninge des Heyligen Geests / en der kracht des waren Sabbaths / den valschen arbeyt / ende die krachteloose / onboetveerdige / ende voor geld gehuerde Prophecijen der Antichristischen Dienaren / die niet Christo ende sijn Gemeente (soo sy roemen) maer haren Buyck ende der Wereld dienen / met verlies van Goed ende Bloed nalaten / ende niet meer hooren ende volgen durven / gelijck nae alle Schriften en Godlijke Waerheydt (nademael sy uyt der Leere ende Vruchten bekent zijn) billijck ende recht is.

Om die rechte vieringe des Sabbaths verliest die Kerke Christi goed en bloed.

Hare Priesteren / segt die Heere / leeren om loon / ende hare Propheten Waersseggen om geld.

Verlaten haer op den Heere / en spreken: Is niet de Heere onder ons? Daer kan geen ongeluk over ons komen.

Daerom sal Syon om uwent wille als een Velt geploegt / en Jerusalem tot steen-hopen werden. Mich. 3. 12. Jer. 26. 18/19. Is ook openbaer / dat Gellius met t'samen alle sijne gelijcke Predikers / dat selvige daer in hy ons beschuldight / gedaen hebben / want sy lange voor ons een bysondere kercke van den Papisten afgesondert opgericht hebben / gelijk allen Menschen bekent is / en men geensins loochenen kan.

Maer dat wy ons van haer hebben moeten afscheyden / zijn sy selve die oorsake / dat ons van herten leed is: Want soo wy dat rechte by haer gevonden hadden / hadden wy by haer wel gebleven / maer nu hebben wy (leyder) onsen afscheyt met goed en bloed moeten nemen / so men sien mag.

Siet / mijn goede Leser / hier mede hebt gy mijn eenvoudige beantwoordinge over de nodelijkste Artijkelen van de Beroepinge, die Gellius tot beweeringe sijner sacken, en verkleeninge onser saken / op het alderkloeckste voortbrengt.

Twijffele niet / soo gy dat sijne ende dat onse by den anderen hout ende met des Heeren Woord de openbare Vruchten aen beyden zijden recht overweegt / gy sult door Godts Genade haest deses Artijckels eenen goeden en klaren onderschept / bericht / voet / en grond vinden.

Ende is dit in desen deel die Hooft-somme mijner Aenwijsinge / dat niemandt sonder den Heyligen Geest / die in allen waren Christgeloobigen sijn werck werckt / noch sonder die ware Weder-geboorte / die dat herte mits den Geloove uyt dat Aerdsche in 't Hemelsche versettet / noch sonder die ongeveynsder ware Liefde / die niet dan sijnes Godts Prijs / en die Salighevt sijnes naesten soekt / noch sonder dat Heylsame reyne Woord / dat sonder alle aensien der Persoonen Hooges en nederigen staets in rechter kracht snijdt ende klieft / noch sonder dat vroome onbestraffelijke leven / dat uyt Godt is / een recht beroepen predikker en Godt behagende dienaer in des Heeren huys en kerke zyn kan.

Besluyt van der beroepinge. Sonder Heylige Geest, Weder-geboorte, liefde, onbestraffelijk Woort en leven, kan niemant recht prediken.

Volget van der Doope.

VAn den Doop der Geloovigen vele hier te schrijven / waerom wy die op den Geloove leeren / ontfangen / ende haer toedienen / achte ik geheel onnoodig: want wy het eerstdaegs met so vele duydlijke Schriften en redenen den verstandigen Leser hebben voorgestelt / dat hy den grondt en die waerheydt met openene oogen sien / en met vollen handen grijpen mag.

Wil het derhalven onder wege laten / en my tot die voornaemste Artijkelen ende Argumenten keeren (om de selvige met der Schrift te wederleggen) daer mede Gellius sijnen Kinder-doop voor Apostolisch ende Christelijck wil beweeren ende voorstaen.

Hope het ook met alsulker kracht en klaerheyd door des Heeren Genade te doen / dat een yegelijk verstandigh Leeser / die het met aendacht leest / met voller herten vaten sal / dat hy even so weynigh met sijnen Kinder-doop, als met sijn Beroepinge, voor des Heeren heylige Ordeninge / Woord en Waerheyt bestaen kan.

Eer ik dan tot der materien trede / wil ick den goedhertigen Leeser niet sonder oorsaeke eerstmael voor oogen stellen / als dat het over ettelijke Jaren hem eenmael begaf / dat ick met Joanne à Lasco, Gellio ende Her. handelde, en so wy vele Redenen van den Doop hadden / ende sy my alle Schriften / die van der saeke melden / toestonden / dat sy van den Ouden of Geloovigen gesprooken waren / zijn wy ten laetsten tot den Kinder-doop gekomen / die oock nae haer voorgeven (hoewel sonder Schrift) moeste recht zijn.

Hebbe haer ten laetsten / nae vele wijdtloopige woorden / en onschriftmatige beweeringen van haer voort gebracht / twee Vragen voorstelt, ende om des Heeren wille gebeden / dat sy my doch recht na der Schrift daer op antwoorden wilden / van de welcke die eerste aldus luyde / namelijck: Of oock een Ceremonie, die sonder Godts bevel worde toegedient / belofte hadde? Sy seyden, Neen.

Doen vraegde ick andermael / of niet deselvige Ceremonie, die also sonder Gods bevel worde toegedient / afgoderie ware? Sy seyden, Ja.

Doen ick nu hoorde / dat sy my op mijne Vragen recht bekenden / sprack ick: Wel aen weerde mannen / wat raet dan met uwen Kinder-doop? Antwoordense alle drie gelijk: Ja lieve Menno, wilt gy ons op een bevel dringen / so bewijst gy ons eerst / waer het bevolen is / dat men den Geloovigen Doopen sal.

Merkt doch hoe de Geleerde met des Heeren Woort om gaen.

Dat hoorende verschrikte ick seer / want ick sag / dat het met haer in den grond niet dan enkel partie en vleesch was.

Ick

Marci 16. 15 en 18.

Ick hebbe haer tot dat 16. Capittel Marci geweſen / daer die Heere ſpreeckt: Gaet in die gantſche Werelt, ende predickt dat Euangelium allen Creatueren, wie gelooft, ende wert gedoopt, ſal ſaligh werden. Maer dat konde by haer geen bevel maken.

Matth. 18. 19. Dicipulate omnes gentes, habet Hebraica veritas.

Daer na wijſde ick haer tot dat 28. Matth. daer de Heer ſpreeckt: Gaet henen/ ende leert alle volcken / oft gelijck die Hebreeuſche Text heeft, Maeckt alle Volcken tot Jongeren / ende Dooptſe (ſommige Tranſlatien hebben, haer Doopende) in den Name des Vaders/ des Soons / ende des Heyligen Geeſts: Het holp haer oock niet/ want daer ſtondt (ſeyden ſy) Doopende/ ende niet Dooptſe/ Hoewel ſy (leyder) meer als wel wiſten / dat die gewiſte ende ſekerſte Text / namelijck / die Hebreeuſche, gebodiſche wijſe hielde/ ende Dooptſe/ in Imperativo, dat ick noch op die tijt ſo duytlijck niet geleſen hadde.

Siet / ſo moetwillighlijck ſtreden ſy tegen Gods klare Woordt ende Waerheyt / dat ſy openbaerlijck verloochenden / het ware geen Gebodt / daer ſy het ſo menighmael (oock in die Lutherſche Tranſlatien) geleſen hadden / dat het de Heere met een uytgedruckte Gebodt bevolen hadde/ ſeggende: Ende dooptſe.

Als ick nu merckte/ dat ſy ſo door dat Participium een uytvlucht ſochten / hebbe ick ſoo tot haer geſeyt: Ick gebiede mijn knecht/ ende ſegge / ſoo gaet henen / ende ploegt den Acker/ zayende met Tarwe: Gelijk die Heere ſeyde / Gaet / ende leert alle Volcken/ haer doopende / &c. Hier vrage ick u (ſeyde ick) of ick niet myn knecht daer mede bevolen hebbe/dat hy den Acker ploegen/ende met Tarwe bezayen ſal? Hoewel dat Participium zayende / gelijck dat Participium doopende daer ſtaet. Antwoorden ſy/ dat ware Philoſophie ende geen Schrift. Siet mijn Leſer / ſo plompelijck ſochten ſy de waerheydt te verloochenen.

De geleerden handelen ſoo met Godts woort, dat het Godt beteren moet.

Dit ſiende / dat ſy ſo met overwonnen herten obſtinatiglijck verhardt (gelijck die Phariſeen) by der leugen blijven wilden/ ende wilden die krachtige ende klare waerheydt geen platſe gunnen / worde ick ſeer bedroeft / ende ſprack: Och Mannen Mannen/ naedemael ick in der daet bevinde / dat ghy met verkeerden herten Gods Waerheydt van u ſtoot/ende uwen luſt aen der leugen hebt / wil ick mijn mondt ſluyten / ende niet een woort van der ſaecken meer met u ſpreecken / want het is (och leyder) alle te vergeefs geſproocken. Mijn Leſer / dat ick hier de waerheyt ſchrijve/ ſal aen den dage Jeſu Chriſti in ſijner verſchijninge / voor ſijnen onpartyſchen ende eeuwigen gerichte alſo bevonden worden.

Siet / ſoo oneerlijck handelen ſy met Gods edele ende eeuwige Waerheyt / dat ſy haer op dier tijt lieten duncken, als dat ſy om den Geloovigen te Doopen, geen Bevel in der Schrift hadden: maer nu hebben ſy overvloedige veele Bevelen/ dat men die onverſtandige kinderen Doopen ſal. O God / ſo ſpeelen ſy met die Zielen der Menſchen / ende weten niet hoe ſy den vaſten grondt der waerheydt buygen / breecken / ofte draeyen ſullen / op dat ſy ſonder alle Cruys op den ruymen weg blyven / der Werelt behagen / ende dat ſorgelooſe leven in wellust hares vleeſch voeren mogen.

Och och, hoe jammerlick wort doch met der menſchen zielen geſpeelt.

SChrijft dan Gellius ten eerſten, ende ſegt: dat wy laſterlijck tegen die Heylige Kercke ſondigen, om dat wy ſeggen, dat die Kinderen niet gelooven, geen boete doen, noch des Heeren Woort gehoorſam zijn konnen, daer ſy doch (ſchrijft hy) een groot deel der Kercken zijn, ende in die Predikatie der Boeten door den Prophete Joêl aengeteeckent, met heldre klare woorden genoemt werden, &c.

Antwoord.

ONſchriftmatigh is ſijn begin / onſchriftmatigh ſal oock ſijn middel ende eynde zijn: neemt het waer/ Godts Woort ſal onſen Richter zijn. Segget Lieve/ Is het niet een groote blintheydt/ dat hy de onmondige kinderen onder die Predikatie der Boeten hier beſluyten wil? Ende bekent een weynigh hier nae ſelve/ dat ſy die Leere (die een Leere der Boeten is) om de ſwackheydt hares verſtants niet vaten mogen. Mogen ſy dan de Leere niet vaten / hoe ſullen ſyſe dan gelooven / gelooven ſy niet/ hoe ſullen ſy dan Boete doen? Ende doen ſy geen Boete / hoe konnen ſy dan onder de Predikatie der boeten begrepen zyn? Hebben ſy dan noch Leere, noch geloove, noch boete, die ſy oock nae luydt ſijner eygener woorden door dat gebreck hares verſtandts niet hebben konnen / ende oock niet noodigh is/ ſoo ſy doch Godts eygen zijn/ ende de ſonde noch niet levendigh in haer geworden/ noch in ſijn kracht ende vrucht gekomen is/ moeten immer alle rechtverſtandige bekennen/ dat hy hem ſelven ſtraft/ ende meldet/ als dat hy ons onrecht beſchuldight/ daer hy ſegt/ dat wy daer mede laſterlijck tegen die Heylige Kercke ſondigen ſouden, om dat wy ſeggen / dat die kleyne kinderen geen boete doen / noch gelooven/ noch gehoorſaem zijn konnen/ dewijle hy ſelve bekent/ dat ſy door dat gebreck hares verſtants, die Leere niet vaten konnen, waeruyt geloove/ boete/ ende gehoorſaemheydt voortkomen/ alſoo geſeyt is.

Waer geen Geloove is, daer is oock geen Boete.

TEn tweeden ſchrijft hy: Het is een Kercke ende een Geloove in den Ouden ende Nieuwen Teſtamente, van Adams tijden af tot der Werelt uytganck, ende heeft in den Ouden Teſtamente van Abrahams tijden af tot hare varſamelinge, opbouwinge, waſdom, ende vermeerderinge, dat bevel van prediken ende beſnijden, ende in den Nieuwen Teſtamente van Predicken ende doopen te ſamen, oock ſonder onderſcheydt der perſoonen van oudt ofte jonck, &c.

Antwoord.

ALle die van Adams tijden af tot hier toe Chriſti geeſt / ſin / ende gemoedt gehadt hebben/ende ook ten eynde hebben ſullen/ die als gehoorſame kinderen in kracht des ſelvigen Geeſt in der Waerheyt een yegelijck in ſijnen tijdt gewandelt heeft / ende wandelen ſullen/ zijn des Heeren Kercke / Rijck/ ende volck van den beginne geweeſt/ ſullen 't oock eeuwigh blijven/ verſtae ick. Maer billijck ſoude Gellius daer by geſet hebben/ dat een yeder tijt ſijn eygen Leere / Ordeninge / ende gebruyck gehadt heeft: Dat ſy van Adam tot op Abraham geen Ceremonie aen den kinderen gebruyck-

bruykten / want die Heere sulks niet bevolen hadde: En dat die Besnijdinge van Abraham tot op Christum in harer Ordeninge geweest heeft: Maer nu hebben wy Christum den beloofden Propheet / daer op die gantsche Schrift wijset / dat wy hem hooren ende volgen sullen. Gods eeuwige Woort en Wijsheyd / alle die in sijner Leere blijven / wandelen in die waerheyt / want sijn Woord is die waerheyt / en sijn Gebodt dat eeuwige Leven. Joan. 12. 17. Wat Ordeninge ons dese wijse Raed-gever / over den kinderen des Nieuwen Testaments nu gemaekt heeft / wat hy ons daer van bevolen / ofte niet bevolen heeft / mogen alle Godvruchtige getrouwe herten in sijn Heylige Woordt nasoecken.

Deut. 18. 15. Act. 7. 37. Christum moet men hooren en volgen. Ioa. 17. 17. Ioa. 12. 50. Christus is die Wijse Raedgever. Esa. 9. 5.

Maer dat hy segt / dat sy in den Nieuwen Testamente sonder onderscheyt der Persoonen van jonk of oudt, Prediken en Doopen, is na mijn bedenken so plat tegen alle Schrift / vernuft / en ook tegen sijn eygen Woord gesprooken / dat hy hem billijck hier van schamen moet. Want wat kan men doch den onverstandigen kleynen kinderen tot beteringe van Godts Woord leeren en voordragen? Christus wil dat men den verstandigen dat Evangelium Prediken / en die daer aen glooven / Doopen sal: Hy heeft ook over die saeke geen ander bevel / ordeninge noch gebruyk in sijnen Evangelio nagelaten.

Hoe sal men den genen leeren, die noch gehoor noch vernuft hebben. Mat. 13. 13. Mar. 4. 12. Luc 8. 10. Mar. 16. 15. Mat. 28. 19.

Daer toe bekent hy ook selve / dat die Kinderkens door gebreck des verstandts die Leere niet vaten konnen, so verhaelt is. Noch Schrijft hy evenwel tegen dese heldere klare ordeninge des Almachtigen en grooten Gods / en oock tegen sijn eygen bekentenisse / als dat in dat Nieuwe Testament sonder onderscheyd der persoonen van oudt en jonk geleert ende te Doopen bevolen wert. Siet / so plompelijk doolen ende dwalen alle die / die des Heeren Woord verwerpen. Heet dat niet Christum met gewelt uytstooten / en Antichristum weder invoeren / en is sulks niet openbaer onrecht? so heb ick mijn leefdage een woort met rechten verstande in der Schrift noch niet gelesen / moet ick wel bekennen ende toestaen.

TEn derden schrijft Gellius dat de Kerke den kinderkens uyt dat Bevel Godts, dat niet verandert is, so hy segt, onsen Zade ende Kinderen (wy die na der Belofte kinderen zijn) niet ongenadiger of tooriger is, dan den kinderkens uyt Israël nae den vleesche gebooren, de verseegelinge des Genaden Verbonds geeft, om der gemeynschap wille, die sy aen 't Verbondt Gods of belofte, en aen de saligheyt der Kerken en dat eeuwige Leven hebben, na luyd der woorden: Ick wil u Godt zijn, ende uwes Zaeds na u. Dat also in de vergaderinge der Kercken, in den Ouden en Nieuwen Testamente eenerley en geen verscheyden gebodt gehouden wert, beyde in der Predikatie en gebruyk der H. Sacramenen.

Antwoord.

HIer doet Gellius evenwel gelijk als alle Valsche Propheten altoos gedaen hebben / die den volke klaeglijk bedroogen / voorgaven en seyden: Dat spreekt die Heere Heere / hoewel het de Heere niet gesprooken hadde / gelijk de Schrift segt / Jer. 23. 17. Ezech. 13. 7. Segt mijn Leser / is het niet een vermetelijke daedt / en verdoemelijke stoutheydt / dat hy derf uytschrijven door de gantsche wereldt / Godt hebbe het bevolen / daer het die eeuwige Wijsheydt noch met Woordt / noch met Werck / in die gantsche Schrift gedacht heeft. Men doorleese dat gantsche Nieuwe Testament van het begin tot aen het eynde / kan men een letter vinden / die des Heeren mondt daer over bevolen heeft / of dat het die Apostelen aen eenige plaetsen geleert of gebruykt hebben / wy willen door Godts genade eendrachtelijk bekennen / dat hy recht heeft.

Aengesien dan meer als klaer is / dat 'er gantsch niet in die geheele Heylige Schrift van geroert wert / als geseydt is / ende hy evenwel schrijven derf / dat het uyt Gods Bevel geschiedt, mag die Godvruchtige Leeser aenmerken / hoe jammerlijk hy (bysonder nu die waerheydt geopenbaert is) tegen sijnen Godt sondigt / en hoe klaeglijck hy de arme Zielen met openbare leugenen verleyt / dat hy schrijft / het zy Godts bevel, daer het die Heylige Geest (segge ick) niet met een letter in der gantscher Schrift gedacht / noch door woord of gebruyk der waerachtiger getuygen Christi sijn Kerke geopenbaert heeft.

Dat hy ook segt / dat bevel is niet verandert, is soo plat ende plomp tegen de waerheydt gesprooken / dat men hem sijner wel verwonderen mag. Die Schrift getuyght openbaer / dat Abraham van Godt belooft worde vermeerderinge sijnes Zaeds / en dat Landt Canaan tot eeuwiger besittinge / en alsoo worde hem daer op bevolen / dat hy hem selven sijn Soone Ismael / &c. besnijden soude / also ook alle knechtkens / wanneer sy acht dagen oudt waren / want het soude een Verbondt in haren vleesche zijn. Ende alsoo worde den geloovigen Abraham op die Belofte der vermeerderinge sijnes Zaedts / ende op die besittinge des Landts Canaan / dat Bloed-teeken der Besnijdinge aen den Voorhuydt sijns vleeschs opgeleydt / aen den Knechtkens / en niet aen de Meyskens / op den achsten dag / &c. Maer ons is niet dat Bloedt-teeken der Besnijdinge / maer den Doop in den Water bevolen. Merckt ten eersten een veranderinge niet op den achtsten dag / maer wanneer wy door den dienst des Geest in den Geloove uyt Godt geboren kinderen ende Navolgers Abrahe geworden zijn. Merckt ten tweeden veranderinge niet alleene die Mannen / maer beyde mannen ende Vrouwen / die door de Predikatie des Heyligen Woordts / dat Oude Leven der sonden begraven / ende met Christo in een Nieuwe Leven opstaen / Rom. cap. 6. 3. Die van verslagen herten zijn / Act. cap. 2. vs 37. Die hare herten ende gemoedt besnijden / Col. cap. 2. vs 11. Die Christum in der kracht aendoen / Gal. 3. 27. En dat getuygenisse eener goeder Conscientien voor Godt hebben / 1 Pet. 3. vs 21. Merkt ten derden veranderinge. Summa / niet om een letterlijk Rijk ende Land te besitten / en een groot Volk op Aerden te werden / gelijk Abraham in sijne Zade belooft worde / maer om dat Woord Gods ende sijn getuygenisse allerley bangigheyd / droeffenisse / jammer / ende ellende in deser Wereldt te dragen / sijn herte

Gen. 17. 13. en 14.

van alle sienlijcke ende verganckelijcke dingen af te keeren / Pracht / Prael / Wereldt / Vleesch ende bloedt af te sterven / ende alsoo in onser swackheydt te wandelen / gelijck Christus in sijner volkomenheydt gewandelt heeft / &c. Merckt ten vierden veranderinge.

Siet mijn Leser / hoe openbaer verbalscht hy de Schrift / ende hoe geweldelijck verdraeyt hy de Waerheydt / daer hy schrijft / dat Bevel zy niet verandert, Ende dat in de vergaderinge der Kercken in den Ouden ende Nieuwen Testamente eenerley, ende geen verscheyden Geboden gehouden werden, beyde in die Predikatie, ende in het Gebruyck der Sacramenten, daer 't doch al te mael verandert ende nieuw geworden is / gelijck men in de voorgaende Aenwijsinge onder korte woorden in alle klaerheydt speuren ende sien magh.

Of dat niet heet / de Waerheyt in leugen verkeeren / meught ghy breeder nadencken.

Item / dat hy schrijft / dat die Kercke onsen kinderkens niet ongenadiger ende toorniger is, dan den kinderkens nae den vleesche uyt Israël geboren, verstae ick / dat sijn meyninge dit zy / namelijck / soo Godt niet wil dat onse kinderen sullen gedoopt werden, dat hy dan onsen kinderkens ongenadiger zy, dan hy den kinderkens der Besnijdinge geweest is. Daer mede hy openbaer alsdan betuygt / dat hy Godts Rijck / Genade / ende Belofte aen dat teeken bint.

Hier merckt hoe schandelijck Gellius met desen Teken tegen sijnen Godt hoereert.

Want soo Godt den kinderkens alleene genadigh is / die so een uytwendigh teken ontfangen hebben / oft ontfangen / soo volgt onwedersprekelijck / dat Godt allen kinderen voor die Wet der Besnijdinge ongenadigh ende toornigh geweest is / daer toe allen kinderen onder die Wet / die voor den achtsten dagh / ende in die veertigh Jaren in der Woestijne storven / met alle Maeghden ende Vrouwen / want sy waren niet besneeden / moeste oock allen kinderkens des Nieuwen Testaments toornigh zijn / dewijle hy om haer te doopen geen Bevel gegeven heeft.

Gellii ordeel over alle kinderen die hier voor tijdts niet besneden, ende nu niet gedoopt zijn.

Och neen / den kinderkens behoordt dat Rijcke Godts toe / niet door eenigh Teken / maer alleene uyt Genade door Christum Jesum. Matth. capittel 19. vs 14.

Ende dat hy den Kinder-doop allenthalven een Verseegelinge des Genaden-Verbondts noemt, segge ick daer op alsoo: Hy brenge my een duydtlijcke Letter uyt dat gantsche Nieuwe Testament hier voor / daer den Doop der Geloovigen van Godt bevolen / een Verseegelinge des Genaden-Verbondts genoemt werdt / ende de saecke sal aen sijner zijden staen. Maer ick weet waerachtigh dat hy dat nimmermeer doen kan. Wort dan den doop der Geloovigen van Godt selve verordineert / so niet genoemt / hoe kan dan den Kinderdoop alsoo genoemt werden, die niet uyt Godt ende Godts Woordt / maer een eygen verkiesinge ende menschen gedicht is?

Hier gebruyckt Gellius een vreemde oppronckinge ende geleenden naem tot sijnen kinderdoop.

Wil hy hem op de Besnijdinge beroepen / soo segge ick / dat het twee verscheyden Teekenen zijn / ende dat het eerste Teeken met dat laetste in geener wijse over een komt / ende dat om dese oorsaecken.

Ten eersten / om dat alle Teeckenen voor de Wet / ende in de Wet den Vaderen gegeven / gelijck de Pelsrocken Ade / de Regenboge Noë / de Besnijdinge Abrahe / dat Jaerlyckse Offer des Hoogen-Priesters / &c. eendrachtelijck op Christum wijsen / die nu verschenen is / daer inne de voorgaende Teekenen alle geeyndight zijn / dat wy nu geen gewissigheyt oft verseegelinge door uyterlijcke Teeckenen ende beelden hebben / maer door dat ware Teecken aller Teeckenen / Christum Jesum / alsoo hy selve segt: Gelijck Moses dat Serpent in de Woestijne verheven heeft / alsoo moet oock des Menschen Sone verheven werden / op dat alle die aen hem gelooven niet vergaen / maer dat eeuwige leven hebben.

Gen. 3. 21. Gen. 9. 16. Genes. 17. 10. en 11. Levit. 16.

Alle Tekenen des Ouden Testaments hebben met Christo uytgedient. Joh. 3. 14.

Onse gewisse ende ware Teeken is Christus Jesus.

Want so lief heeft Godt de Werelt gehadt / dat hy sijnen eenigh geboren Sone gegeven heeft.

Joan. 3. 16.

Ten tweeden / om dat wy nu geen Volck des Letters / gelijck als Israel / maer een Volck des Geests zijn / die al te voren / eer wy tot den Teecken komen / door die Predikatie der Boeten tot Godt bekeert zijn / die dat oude leven der Sonden afsterven / dien dat Licht der Genaden in het herte verschijnt / dat ware Vrede-Teecken Christum door den Geloove aennemen / met hem in het nieuwe Leven opstaen / ende alsoo door den onderpandt des Heyligen Geests / ende eeuwigen Verbonts / ende Godtlyker Genaden / in onse Conscientien voor Godt verseegelt zijn.

De heylige Geest is onser Conscientien verseegelinge. Rom. 8. 38. Gal. 4. 6. Eph. 1. 4.

Want soo wy voor dat teeken in onsen herten niet verseegelt waren / so konden wy oock voor dat Teecken geen ware Boete doen / noch de verachtinge / schande / bangigheyt / jammer / ende ellende des Cruyces op ons laden.

Maer met den Teecken / dat wy tot gehoorsaemheyt des heyligen Woords aennemen / betuygen wy / dat wy door Christum (die dat ware Teecken der Genaden is) ons van den Vader geschoncken / ende door 't Woort gepredickt / vrede met Godt hebben / ende dat wy den Geest sijner Genaden voor hem verseegelt zijn.

Hier merckt waerom en waer toe wy gedoopt werden.

Siet mijn Leser / hier merckt ghy nu / dat ons de Teekenen des Nieuwen Testaments niet verseegelen noch versekeren, gelijck die Geleerde den armen Volcke voorgeven / maer dat onse eenige ende eeuwige gewissigheyt Christus Jesus is / dat de verseegelinge onser Conscientien de Heylige Geest is / Rom. 4. 14. 1 Joan. cap. 3. vers 10. Ephes. cap. 1. 4. Joan. 15. 15. 1 Cor. 13. 8. Ende dat de Teekenen oft de Sacramenten niet wijder noch anders / dan den boetveerdigen / verseegelden / ende versekerden Christenen tot so een eynde gegeven zijn / dat sy ons vermanen ende voordragen / dat wy in een eeuwige ende stadige Boete wandelen sullen / onse Geloove daer mede oeffenen sullen / ende den Heere sijner onuytsprekelijcker grooter liefden ende heylsame Genade door Christum eeuwigh dancken sullen.

Des nieuwen Testaments Teekenen vermanen, maer verseegelen oft versekeren niet.

Alle die u anders leeren / ende u op Water, Broodt ende Wijn wijsen, dat ghy daer mede verseegelt oft versekert werdt, gelijck Gellius hier doet, dat ghy daer mede yet wat verkrijght / die wijsen u van dat ware Wesen tot de Teeckenen / van Christo weder tot Mosen / maken u een ydel hope ende valsche sekerheyt / dat ghy onboetveerdigh ende sonder Christo blijft uwe leefdage / want ghy vertroost u soo seer met die Teeckenen / dat ghy

aen

aen de betekende Waerheyt allenthalven misgrijpt/ gelijck men (leyder) aen de gantsche wijde Wereldt opentlick speuren ende sien magh.

Merckt.

Want hoe droncken / hoe gierigh / hoe pra- ligh/ hoe ydel ende leugenachtigh sy oock zijn/ roemen sy evenwel/ dat sy Christenen zijn. Soo worden sy met dese Godtloose verseegelinge des Afgodischen Waters/ (ick segge Godtloose verseegelinge/ om dat het so plat tegen Godts Woordt is/) ende met der Predikanten Broodt ende Wijn getroost / dat sy alle met den anderen op ruymen wege wandelen/ ende buyten Godts woort blijven.

Siet / dat is het eygentlijck effect ende de vrucht van Gellii verseegelinge/ die hy so heerlijck prijst/ ende so schoone voordraeght.

Maer soo veel die Spreucke belangt / Ick wil u Godt zijn, ende uwes Zaets na u, &c. waer uyt sy besluyten / gelijck als Abrahams kinderen op gelijcke Belofte met hem besneden zijn, dat oock also onse kinderen op gelijcke Belofte sullen gedoopt worden. Antwoorde ick ten eersten soo daer op:

Antwoort op Gellii woorden hier verhaelt.

Abraham geschiede een belofte/ Godt wilde sijn Godt zijn / ende oock sijnes Zaets Godt na hem/ daer inne de Maeghdekens niet weyniger als de Knechtkens begrepen waren / moetmen toestaen: evenwel heeft Israel niet de Maeghdekens / hoewel sy Mede-erven der Beloften waren / maer de Knechtkens alleene besneeden / ende dat daeromme/ want 't Godt alsoo verordineert hadde: Waer uyt men niet vollen handen grijpen magh/ dat de Knechtkens der nakomelingen Abrahe / niet om der Beloften wille / om des Gebodts wille Abraham ende sijnen Zade opgeleydt/ voornamelijck besneden zijn: Want soo het uyt kracht der Beloften / ende niet des Gebodts geschiet ware / soo moesten oock de Maeghden/ als Mede-genooten ende Erf-genamen der gelijcker Beloften / besneden geworden zijn/ is onwedersprekelijck.

De Israelitische Maeghden waren mede-erven der beloften, evenwel niet besneden.

Ten tweeden segge ick / soude Israël Gellii ende sommiger Predikanten Leere ende grondt in desen deel gevolght hebben, soo moesten sy oock hare Maeghden besneden hebben/ niet lettende dat sy geen Gebodt hadden / want sy waren mede-genooten des Genaden-Verbondts/ gelijck onse Kinderen (daer sy op dringen dat men doopen sal) Erf-genamen oft Mede-genooten der Beloften zijn.

Israel heeft na der Predikanten Leere aen sijn Maeghdekens niet recht gehandelt.

Spreken sy dan / het Gebodt drong op den Knechtkens, ende niet op de Maeghdekens, hoewel de Maeghdekens oock kinderen der Genaden waren. Segge ick wederom / so is de sake met haer al verloren. Want gelijck op dier tijdt dat Gebodt der Besnijdinge op de Knechtkens drang / ende niet op de Maegdekens/ hoewel de Maeghdekens gelijcke Belofte hadden: Also dringet oock nu dat Gebodt des Doops op den Geloovigen ende Boetveerdigen / ende niet op den onhoorigen Kinderen/ hoewel sy Mede-genooten gelijcker Beloften zijn/ so gehoort is.

Gelijck die schrift geboodt die knechtkens te besnijden, also gebiedt sy nu den geloovigen te doopen.

Spreken sy wijder / is de kinderdoop niet geboden, so is sy oock niet verboden. Daer op antwoorde ick/ de Besnijdinge der Maeghden was noch geboden noch verboden/ gelijck den Kinder-doop noch geboden noch verboden is/ evenwel hebben sy de Maghden niet besneden / ende dat daerom / om dat het de Heere niet bevolen hadde.

Gellius ende de geleerden straffen Israel ook daer mede, dat sy hare Maeghden niet besneden, want sy om sulcks te doen geen verbodt hadden.

Alle die ons dan beschuldigen / om dat wy onse kinderen niet en Doopen, die daer Erfgenamen der Beloften zijn / ende van den Doope geen Verbodt hebben / die beschuldigen oock Israel daer mede / dat sy hare Maeghden niet besneden / die Mede-genooten der Beloften waren / ende van der besnijdinge geen verbodt hadden.

Merckt der geleerden soecken ende draeyen, op dat de verleydinge geenen schijn hebbe.

Ten derden segge ick/ dewijle ick bemercke/ dat Gellius der geloovigen kinderkens alleene onder den doop hier besluyt, ende niet der ongeloovigen / ende hy wel weet/ dat de hoovaerdige / gierige / pralige / nijdige/ bloedige / hoerachtige / ende Afgodische niet gelooven / noch na der Schrift belofte hebben / kan ick my sijner onachtsaemheyt niet genoegh verwonderen / dat hy tegen sijn eygen Geloove ende Leere oock alsdan dier luyden kinderen doopt / die hy selve moet bekennen / dat sy sonder Godt ende Christo zijn, ende volgende geen Belofte hebben. Segt hy dan/ dat hem niet een yegelijcks geloove bekent is: Antwoorde ick wederom: So bekent hy ten eersten daer mede / dat sijn kinder-doop een ongewisse grondt heeft: So men schoon na luydt sijner eygener woorden op de belofte der Ouderen doopen soude / dewijle hy niet weet of die Ouderen gelooven of niet.

Merckt wat ick schrijve.

Ende ten Tweeden / dat sodanige Ouders Boomen sonder vruchten / en Lichten sonder glants zijn.

Dan wat wilmen veele seggen? Soude Gellius alle sijne Pralers/ dronckaerts/ Woekeraers/ ende onrechtveerdigen / sonder alle aensien der persoonen aenseggen / dat sy noch Christum / noch Belofte hadden / ende hare kinderen van den Doop afweeren / soude hy wel niet lange Prediker binnen Embden blijven / ende dat gemackelijck sorgeloos leven in goeden vrede houden.

WYder schrijft hy, dat Paulus betuygt, als dat den doop in plaetse der Besnijdinge gekomen zy, eene beduydinge heeft, ende de besnijdinge Christi genoemt wert, &c.

Antwoord.

HIer sal hem Paulus selve straffen/ als dat hy sijn grondt ende woort onrecht ende valsch geduydt heeft / want soo spreeckt hy: Siet toe / dat u niemandt beroove door Philosophie ende loose verleydinge / na der Menschen Leere / ende na der Werelt insettinge / ende niet na Christum / want in hem woont de gantsche volheyt der Godtheyt lichamelijck / ende ghy zijt des selvigen vol/ die daer is dat Hooft aller Vorstendommen ende Overigheyt/ in welcken ghy ook besneden zijt metter Besnijdinge / die sonder handen geschiet/ door afegginge des sondelijken lichaems in den vleesche/ namelijck/ met der Besnijdinge Christi / indien dat ghy met hem begraven zijt door den Doop/ in welcken ghy ook weder opgestaen zijt / door den Geloove / dat Godt werckt/ die hem opgeweckt heeft van den dooden / ende heeft u ook met hem levendigh gemaeckt / doen ghy Doodt waert in de sonden/ ende in de Voorhuydt uwes vleeschs.

Col. 2. 8.
Rom. 16. 16.
Heb. 13. 9.

Hier is ook Gellius een valsche uytlegger ende beduyder Pauli.

Eph. 2. 2.
Rom. 5. 6.
1 Cor. 6. 11.
Col. 3. 7.
Tit. 3. 3.

Getrouwe Leser / merckt op des Heeren woort/ de Leere des Nieuwen Testaments ende sijne Sacramenten handelen aen niemant anders/ dan aen den genen die ooren hebben om

Dat nieuwe Testament handelt met den verstandigen.

te hooren/ ende herten om te verstaen: Want het is een dienst des Geests/ ende niet des Letters/ als Paulus segt/ 2 Cor. 3. vers 6.

Aengesien dan die Predikanten vast den armen onbedachten Volcke op Elementen/ Water, Broot, ende Wijn wijsen/ ende voorgeven/ de Doop verzegelt ons, maecket gewis ende seeker, dat wy der Genaden Verbondts kinderen zyn, Dat Godt by sijne Sacramenten krachtigh is, &c. Evenwel nimmermeer noch verseegelinge/ noch sekerheydt/ noch kracht in eeniger maten in haren herten vinden/ gelijck de vrucht kont doet/ maer soo men in eenen schijn des Euangeliums van den Predikers op eenen valschen roem/ ydele hope/ ende ongewisse sekerheyt geleydt werden/ wil ick alle mijne Lesers ende toehoorders met dese voorgeroerde woorden Pauli in aller liefden trouwelijck vermaent hebben/ dat sy haer doch in genen wege met sulcke hoogh-beroemde schoone woorden/door Philosophie ende loose verleydinge der Menschen meer bedriegen laten/nae der Geleerden huychelie ende Wereltlijcke insettingen/ ende niet na den waerachtigen ende volkomen insetter Christum Jesum/ in den welcken die gantsche volheydt der Godtheydt/ wijsheyt/ Waerheyt/ licht/ kracht/ gerechtigheydt/ &c. lichamelijck woont/ derhalven oock den sijnen op geen ongebaende/ verleydische/duystere/ende ongerechtige wegen wijst/ maer alle ware Christenen zijn in hem volkomen/ sijner Genaden/ Geests/ liefden ende krachts vol.

Christus is de onbedriegelijcke Leeraer, Lijder ende Voorganger. Es. 45. 23. Phil. 2. 10.

Hy is dat Hooft aller Geweldigen/ dien alle knyen buygen/ende alle Tongen belijden moeten/ dat hy die Heere is/ ende behalven hem geen ander meer is.

Niet Keyser of Koninck, maer Christus wil de Heerscher sijner Kercken zijn. Rom. 2,28.

Derhalven oock sijn Woort gelden/ende sijn Bevel staen moet/ende niet wat de Werelt aen sijnen Rijcke oft Kercke setten ende hebben wil. In welcke Christo alle wedergeborene/ die sijnes Geests kinderen zijn/ nu niet met handen ende mes/ als Israel in den letter/ maer met des Heeren woort/ Geest ende kracht/ aen die onreyne Voorhuydt hares herten besneden werden/ dat sy nu een nieuw wedergeboren Israel ende volck Godts in den Geest geworden zijn/ door die afsterving hares sondelijcken vleeschs/ ende verdempinge des ouden mensches met die besnijdinge Christi/ die hare herten met sijn woort ende Geest suyvert/ ommekeert/ ende in eenen anderen ende beteren sin verandert. Want de boetveerdige door den Doop met hem begraven/ dat oude sondelijcke leven afsterven/ in dat nieuwe leven der gerechtigheyt ende aller deughden opstaen/ door den middel des Geloofs/ dat Godt door de Predikatie sijns krachtigen woorts/ ende beroeringe sijns H. Geests in allen Geloovigen werckt. Want de getrouwe Godt ende Vader/ die sijnen lieven Sone van den doot verweckt heeft/ heeft oock sijn stercke kracht aen ons ellendige Sondaers bewesen/ ende heeft ons/ wy die in de Voorhuydt onses sondelijcken vleeschs in soo vele sware sonden ende gebreecken doot waren/ genadighlijck in dat nieuwe leven met hem opgeweckt/ uyt der duysternisse in 't Licht beroepen/ ende in dat Hemelsche wesen te samen met hem geset in Christo Jesu.

De besnijdinge der Christenen is geestelijck.

Ephes. 2. v. 1. Phil. 2. 13. 1 Pet. 3. 10. Psal. 119. 105. Baruch. 3. 41. Luc. 2. 32.

Siet mijn Leser/ hier hebt ghy den eygentlijcken grondt ende sin der woorden Pauli/ daer mede Gellius wil bewijsen/ dat den Doop in de plaetse der Besnijdinge soude gekomen zyn, ende een besnijdinge Christi genoemt wert. Oordeelt ghy nu so ghy Godt vreest/ of ghy oock een woort hier in Paulo vindt/ dat hy van de onmondige ende jonge kinderen gesproken heeft.

Dat dese gantsche spreucke Pauli/ op den Geloovigen ende boetveerdigen luydt/ ende niet op de onverstandige kleyne Kinderen/ moeten alle redelijcke (swijge Geestelijcke) bekennen ende toestaen. Noch schrijft hy evenwel/ dat dese spreucke medebrengt, dat den Doop in de plaetse der Besnijdinge gekomen zy, ende Christi besnijdinge genoemt werdt. Ende merckt niet/ofte wil niet mercken/ dat Christi besnijdinge hier van Paulo geroert/ sonder handen geschiet/ Ende hy sijnen Kinderdoop/ die hy Christi besnijdinge noemt/ dagelijcks met sijne handen toedient. Siet/ soo klaeghlijck verv alscht hy den heyligen Paulum/ ende soo geweldighlijck breeckt hy Godts woort.

Col. 1. 11. Christus besnijdt dat herte met sijn Geest ende woort, ende Gellius wasschet 't lichaem met den water: noch schrijft hy dat sijnen Doop Christi Besnijdinge genoemt wert.

Wil hy nu een uytvlucht soecken/ sijn saecke opproncken/ ende voorgeven/ dat Godt by sijne Sacramenten krachtigh is, ende onsienlijck in 't herte werckt, dat het Teecken in der beduydinge voordraeght, soo blijckt de verleydinge des te klaerder. Want hoe sal Godt door een Teecken wercken/ dat voor hem een gruwel is? Ick segge een gruwel/ want hy het niet bevolen heeft/ ende daer oock noch leere/ noch Bekentenisse/ noch Geloove/ noch Boete/ dat die Teeckens in den Nieuwen Testamente aenwijsen/ voorgaen? Moeste oock alsdan dat teecken/ ende datter door beteeckent wort/ een dinck zijn/ dat van den beginne niet geweest is/noch nimmermeer zijn sal/ ofte de Letter moeste Geest werden/ is onwedersprekelijck.

Ja mijn Leser/ hoe die gedoopte Kinderen met Christi besnijdinge aen die Voorhuydt hares herten (dat die besnijdinge des Nieuwen Testaments is) besneden worden/ bewijsen (och leyder) der gantschen Werelt vrucht/ende daedt wel.

TEn vierden schrijft hy, Gelijck als in die schriften (die daer betuygen, dat die Vrouwen gemeynschap aen de verdiensten Christi hebben, ende Discipulinnen zijn,) een Gebodt vervaet is, datmen die Vrouwen dat Avontmael mede uytreycken sal. Alsoo (schrijft hy) is oock in de schriften (die daer betuygen, dat de kinderen een deel der Kercken Christi zijn, dat haer dat Rijcke Godts toekomt, &c.) een Gebodt vervaet, datmense doopen sal.

Antwoord.

DAt den Vrouwen dat Nachtmael Christi mede toekomt/ bewijst Gellii eygen woordt meer als klaer: Want hy bekent dat sy Discipulinnen zijn. Zijn sy dan Discipulinnen/ als sy oock zijn/ soo is het openbaer/ dat sy Godts Woort hooren/ glooven/ boete doen/ haer Doopen laten/ ende met dat effect des heyligen Nachtmaels/ niet weyniger als die geloovige Mannen/ in der kracht van Godt begaeft/ sijner verborgentheden deelachtigh zijn. Dewijle sy dan sulcke geloovige ende boetveerdige Discipulinnen zijn/

Hier wert Gellius met sijn eygen bekentenisse gericht, dat hy met desen Argument niet bestaen kan.

soo

soo geseyt is / is het immer billick ende recht/ dat sy oock dat Teecken gebruycken / daer mede de selvige verborgentheden des Geloofs ende des heyligen Euangeliums den Geloovigen voorgedragen / ende den boetveerdigen vermaent werden. Gelijck men dan niet verloochenen kan / of de geloovige boetveerdige Vrouwen hebben dat effect ende de beteeckende sake des heyligen Nachtmaels/ namelijck / de gedachtenisse van de opofferinge des vleeschs ende bloedts Christi / de liefde Godts ende hares Naesten / &c. Daeromme het van den Heere ingestelt is / Ende derhalven als geloovige boetveerdige Discipulinnen ende Gasten oock plaetse aen des Heeren Tafel hebben. Alsoo moet ons Gellius nu oock met werck / Schrift/ ende waerheydt in der kracht bewijsen ende voortbrengen / dat de onmondige kleene kinderen dat effect ende de beteeckende saecke des heyligen Doops hebben / te weten/ Geloove/Boete / gehoorsaemheydt des Woordts / een bryn moedige vredige Conscientie / &c. Daeromme dat Teecken des Doops van den Heere ingestelt is / gelijck die geloovige boetverdige Vrouwen dat effect des heyligen Nachtmaels hebben / sal sijn kinderdoop anders bondigh ende recht zijn. Maer kan hy sulcks niet doen / so is het daer mede genoegh bewesen / dat dese sijne beweeringe ende Argumentum à simili niet schriftmatigh maer verleydisch / valsch/ ende tegen Godts woort is.

De gelovige Vrouwen hebben den effect des Nachtmaels: maer de onverstandige kinderen niet den effect des Doops.

Schrijft wyder / So ons so een Gebodt om de kinderen te Doopen niet genoegh is , als hy in de verhaelde Schriften aengetogen heeft/ dat wy hem dan een Verbodt uyt sommige spreucken der Schrift toonen sullen (segt hy) ofte genoegsaem bewijsen / dat het des Heeren wille zy / dat men de kinderen van den Doop weeren sal.

Antwoort op Gellii woort dat hy een verbodt hebben wil.

Segge ick ten eersten also daer op : Hier mede betuygt Gellius openbaer dat hem leedt is/ dat hy met sijn aenwijsinge van 't Gebodt des Kinder-Doops niet metter Schrift bestaen kan : Want hy keert hem van de leere des Gebodts / ende wil een Verbodt van ons gewesen hebben / niet merckende / so yemant yets wat gebruycken wil / verstaet een Ceremonie / dat hy eerst de Insettinge oft dat Gebodt opbrengen ende wijsen moet.

Meerkt een kindsche inreden.

Wil hy dan den kinder-doop, die hy leert ende gebruyckt, recht hebben , hy bewijse dan waerse geboden is / ende segge niet / dat wy behooren te bewijsen/ waerse verboden is.

Wanneer men soo over een verbodt houden soude, als Gellius hier doet, moghte wel by na alsdan dat gantsche Pausdom recht zijn.

Wy gebruycken den Doop / gelijckse des Heeren mond bevolen heeft / want wy weten datter geschreven staet / ghy sult houden alles wat ick u gebiede / dat ghy daer na doet/ Ghy sult daer niet toe doen / noch daer van doen. Deut. 12. vs 32. Jae mijn Leser/ ick biede Gellio ende sijn Geleerden de gantsche schrift aen / konnen sy ons opbrengen / dat de vrome ende getrouwe Mannen Gods een Letter aen die Geboden/ Ceremonien verandert hebben / ende dat syse anders dan Godt bevolen hadde / gebruyckt hebben / wy willen de saecke wijder nadencken : Maer ick weet waerachtigh / dat het niet geschieden kan.

Jos. 23. 6. Prov. 30. 6.

De Heere geboodt Israel / dat sy hare knechtkens op den achsten dagh besnijden souden / daer stondt niet een Letter / datse het op den 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ oft 10. dagh niet doen moesten; Evenwel hebben sy haer leefdage niet een Maecht besneeden / oock niet op den 7. oft 9. dagh besneeden / want des Heeren Ordeninge ende Bevel drangh op den achtsten dagh aen de knechtkens/ ende niet op den sevensten ofte negensten dagh/ noch aen de Maeghdekens/ so gehoort is.

Merckt wel wat hier geseyt wort.

Hadden sy nu die Maeghdekens besneden/ ofte hadden sy die knechtkens voor/ oft na den achsten dagh besneden / hoewel het met geen open Verbodt verboden was / so hadden sy evenwel een Grouwel daer aen bedreven / gelijck Nadab ende Abihu met dat vreemde vyer deden/ende buyten Godts Woort besneeden/ en sal my door des Heeren genade geen mensche metter Schrift ontnemen mogen.

Lev. 10. 12.

Oock worde Israel van Godt bevolen / dat sy dat Paesch-Lam / tot gedachtenisse van hare verlossinge ende uytganck uyt Egypten/ op den veerthienden dagh des eersten Maents aen den avondt eten souden/ het soude een manneken zijn / sonder smette / een Jaer oudt/ &c. Israel heeft also gedaen / is des Heeren bevel na uytwijsen des Gebodts nagekomen / ende heeft sijn leefdage geen Oyken/ maer altoos een Manneken geoffert/ hoewel de Heere niet met een letter dat Oyken haer verboden hadde : Want hadden sy een Oyken geoffert / so hadden sy tegen dat woord gehandelt / dat daer spreeckt/ het sal een Manneken zijn / Ex. 12. 5.

Men moet Godt dienen gelijk hy bevolen heeft.

Ten tweeden segge ick / ende beroepe my op dat getuygenisse des Almachtigen ende grooten Godts / die daer spreeckt : Dit is mijn lieve Soone / aen welcken ick een goet behagen hebbe / dien sult ghy hooren. Weet ons nu Gellius een eenigh woordt met Godtlijcker waerheyt ende onvervalschter getuygenisse der heyliger Schrift aen te wijsen/ dat dese van Godt betuyghde Sone/ Christus Jesus/ des Vaders eeuwige wijsheyt ende waerheyt / een letter van den kinder-doop geleert ofte bevolen heeft, oock sijn heylige Apostelen ende Sendt-boden , oft dat sy op eenige tijden ende plaetsen kinderkens gedoopt hebben, ick sal al mijn leeringe weder - roepen / gewillighlijck in kerckers ende banden gaen / mijn schult bekennen / Boete doen / en mijn leefdage voor die gantsche wijde Werelt overwonnen ende beschaemt staen/ beloove ick met vyer herten.

Matth. 17. 5. Marc. 9. 7. Luc. 3. 22. ende 9. 35.

O lieve Heere, wat kan men haer doch meer aenbieden ofte doen,

Maer kan hy dat niet doen / als hy oock nimmermeer doen kan / ende noch evenwel by sijnen kinderdoop blijft , voor Apostolisch ende recht beweert, daer mede hy Christus Ordeninge / ende der Apostelen Leere ende Gebruyck versaeckt / dat Volck in haer onboetveerdigh leven troost.

Is het immer daer mede openbaer / dat hy een verleyder der armer zielen / ende een vervalscher des heyligen Woorts is / die wijser dan die Sone Godts selve geweest is/ zijn wil : want hy segt/ dat het een Versegelinge des Genaden-Verbondts is/ een Inlijvinge in de kercke Christi/ &c.

Hier merckt hoe klaeglijk dat Christus de H. Geest ende Apostelen van Gellio gehaet werden.

Ende die groote Heere heefter niet een woort van gesproocken noch bevolen / dat hy den Heyligen Geest straft / de ons dese Leere ende Gebruyck in der Schrift verswegen heeft/ daer toe oock alle Apostelen / dat sy alsulcken hooghwichtigen sake / daer aen (na sijn schrijven) soo groten oorbaer gelegen is/ den Godtvruchtigen so gantsch ende geheel voorgesloten/

ende niet een letter in alle haer schrijven daer van betuygt/ en haren nakomelingen geopenbaert hebben.

Neemt waer wat hier Luther segt.

Ten derden/ wil ick Gellium ende alle sijne Predikers tot Lutherum hier gewesen hebben, die in grooter klaerheyd schrijft/ dat niet alleen wat tegen des Heeren Woordt, maer ook beneven het Woord ingekomen is, niet te achten zy: Die eenen yegelijken raed (hoewel hy het selve leyder niet gedaen heeft) dat gewisse en niet dat ongewisse nae te komen/ want die Schrift noch toesettinge/ noch afdoen lijden kan: Daer hy den Pausdom geen geringe scheure mede gemaekt heeft.

Kan dan de Schrift sulks niet te veel gestelt en onstraffelijk in der liefde lijden/ alsse ook nimmermeer kan/ soo verhaelt is/ ende men vindt nergens in der Schrift een eenig Woordt van den Kinder-doop, gelijk Lutherus contra Anabaptistas selve toestaet. Of dan den Kinder-doop niet daer mede verboden is/ mogen alle recht verstandige in reyner ernste nadenken.

Ten vijfden, schrijft Gellius dat sy seggen, die Kinderkens hebben geen ooren om te hooren, sy konnen noch goed noch quaed verstaen: Daer kan (spreekt hy) geen bewijs uyt volgen, dat dat Sacrament der Inlijvinge in der Kercken nu den Kinderen niet toekome, dewijle die Kinderkens der Ouder Kercken even soo weynig sulke ooren hadden, en so weynig tusschen goed ende quaed verstaen konden, als nu onse kinderkens.

Antwoord.

Wanneer nu Gellius met des Heeren bevel/ Ordeninge of gebruyck bewesen heeft/ dat men de Kinderen met alsulken teeken of Sacrament op nemen sal, so willen wy de saeke wijder in 't bedenken nemen: Maer aen bewijs sal 't hem gebreeken.

Dese woorden Pauli overlegt wel.

Wy spreecken met den Heyligen Paulo/ Geloovet zy Godt en de Vader onses Heeren Jesu Christi/ die ons gebenedijt heeft met allerley Geestelijcke gebenedijdinge in 't Hemelsche wesen door Christum: Die ons verkoren heeft/ door den selven/ eer des Werelds grond geleydt was/ dat wy souden heylig ende onstraffelijk zijn in der liefden/ ende heeft ons verordineert tot dat kindschap tot hem selven door Jesum Christum/ na dat welbehagen sijnes wille/ ten prijse sijner Heerlijker Genaden/ Ephes. cap. 2. 7. Ephes. 1. vs 4.

Joa. 15. 16. 2 Tim. 1. 9.

Mijn getrouwe Leser/ vat 't wel wat dese woorden Pauli mede brengen. Dese Vaderlijke verkiesinge tot kindschap/ dese groote gunste/ liefde/ en genade door Christum Jesum/ dit Heylig onbestraffelijk leven in der liefden/ daer van hier Paulus spreekt/ wordt door dat Euangelium gepredickt. Alle die dat recht glooven/ en door den Geloove in haren herten omgekeert/ verandert/ vernieuwt/ ende uyt Godt gebooren worden/ des H. Geest deelachtig/ de selvige zijn kinderen des Verbonds/ in genaden van Godt aengenomen/ en met allerley Hemelsche zegeninge gesegent in Christo Jesu/ ook al eer sy tot dat Teeken des Doops gekomen zijn.

Hier leert kennen, waer door wy Christo en sijn Gemeente ingelijft werden.

Siet/ so worden wy door Gods verkiesinge door den Geloove in Christum Jesum/ en door de drijvende kracht en vernieuwinge des Heyligen Geests/ in dat lichaem Christi (welk die rechte Kerke ende Gemeente is) ingelijft/ vleesch van sijnen vleesche/ en been van sijnen beenen/ en niet door eenig uyterlijk teeken eeuwiglijk.

Maer desen Regel gaet den onmondigen Kinderen gantschlijk niet aen/ want sy hebben geen ooren om te hooren/ nochte herten om te verstaen: Zijn evenwel in Genaden/ Kinderen des Rijks/ Erf-genamen der Beloften/ niet door eenig uyterlijk Teecken (segge ik) maer door de aenneminge der Genaden/ in de versoeninge/ middelinge/ ende verdienste des Doods ende Bloedts Christi/ als die Schrift leert.

Mat. 19. 13. Mar. 10. 13. Lu. 18. 15.

Dat Nieuwe Testament handelt met den verstandigen/ en sijne Sacramenten behooren en volgen den boetveerdigen: Dat selvige laet u een gewisse en eeuwige aenwijsinge en leere zijn.

Alle die u van de Teekenen des Nieuwen Testaments anders Philosopheren/ en u die selvige voor het Geloove en Boete aen prijsen/ hoe heerlijk sy die ook met geleende namen en woorden opproncken/ als met verseegelinge, Genaden-teken, Inlijvinge, &c. die bedriegen u/ want het is in den gront niet dan Menschen Wijsheyd/ verleydinge der Zielen/ en huychelije tegen Gods Woord. Want soo de kinderen des Ouden Testaments door de Besnijdinge zijn ingelijft, ende de Kinderen des Nieuwen Testaments door den Doop, so hy voorgeeft: So besluyte ick uyt sijn eygen woorden geweldelijk/ dat de kinderen/ die voor den achtsten dag storven/ ook de kinderkens/ die in de woestijne bleven/ mitsgaders alle Maegden/ in de Israëlijtische Kerke en Gemeente niet geweest zijn/ en also volgende oock geen Genade/ Verbondt/ noch Belofte gehadt hebben.

Dit selvige overdenkt vlijtiglijk.

O een verschrickelijk en blint gerichte!

Van gelijken oock onse Kinderen/ die door verhinderinge des doods tot den Doop niet komen konnen. O grouwel en laster! Of dat niet heet Gods Verkiesinge/ Genade/ Gunst/ Liefde/ Rijk/ Verbondt/ en Salligheydt aen het Element/ Water en Werk binden/ wil ik allen Godtvruchtigen ende Vroomen richten laten.

Of hier niet Gellius een Kalfgieter zy, bedenkt u.

Ten sesten, schrijft hy, klaegt, ende segt: Wy hebben vast altijd voor onsen vlijt en klare bewijselijcke uytlegginge der Schrift, jae voor onse getrouwe sorge, om haer wederom te rechte te brengen, niet veel meer als scheldtwoorden wederom ontfangen: Want wat horen wy anders van haer (schrijft hy) dan dat wy Wolven zijn, Bloed-honden, Verleyders, &c. die van selfs loopen, ende geen vrucht voortbrengen.

Antwoord.

Alle die onse Salligheyt recht soecken/ des Heeren Woord recht leeren/ en met eenen onbestraffelijken wandel voorgaen (versta) na der leere/ geest/ en voorbeeld Christi/ werden noch van ons noch van der Schrift bestraft/ maer wy danken en beminnen haer van gantscher herten/ en hopen haren broederlijken vlijt ende vaderlijcke sorge door des Heeren genade nimmermeer te verachten/ maer in reyner lief-

liefden met veel danckseggingе aen te nemen / en so veel mogelijk is in onser zwakheyt na te komen. Maer dat Gellius ende de Predikers verleyders, valsche Propheten, verscheurende Wolven en Menschen des Bloeds, &c. van der Schrift gescholden worden / zijn niet wy de oorsaeke / maer sy selve / dewijle sy de Schrift soo klaeglijk vervalschen / Christum Jesum met sijn Geest / Woord en Leven uytstooten / hares herten goeddunken prediken / dat onbehoorlijk gewin soeken / na 's Werels wille leeren en leven / de arme Schapen met hare valsche Leere en bedriegelijken schijn verscheuren / en de Godvruchtige trouwe herten schelden / schenden / beliegen / verraden / der Overigheyd en Beul in 't zweerd schrijven en prediken / so men aen vele plaetsen (leyder) meer als te vele speuren en sien mag.

Gellius eygen leere en vruchten schelde hem, en niet wy.

Ja mijn Leeser / kan hy niet verdragen / dat hy met sommige harde Namen (daer hy schuldig aen is) van der Schrift bestraft wert? Soude hy billijk bedenken / hoe schandelijk hy dan de arme ellendige herten / die so gantsch en geheel onschuldig zijn / met sijne oproerige vyandlijke Bloed-leere / voor godloose Secten, Duyvels Apostelen, verleyde Rotterien, Winkel-predikers, heymelijcke insluypers, onkruyd-saeyers, &c. met schrift en mond voor de gantsche Wereld beschuldigt / daer mede hy den onnooselen om land / eere / welvaert / goed en bloed brengt / en den onbarmhertigen wreeden Tyrannen tot rooven / vangen / spannen / bannen / dooden / ende moorden / eenen vryen moed maekt. Mijn getrouwe Leeser / denkt na / of dit niet de waerheyt is / dat ick schrijve.

Gellii schelt-woorden zijn sonder alle schrift en waerheyt, enkel wrevel, en met bloet gemengt.

Ten sevenden / schrijft hy: Dat Exempel der Apostelen is ons voor een sterk gebod, daer die H. Geest getuygt, dat de Apostelen geheele huysgesinnen gedoopt hebben, en geene kinderen uytneemt, die hy sonder twijffel hadde uytgenomen, so het onrecht zijn soude Kinderen te doopen, &c. Hier op segge ick ten eersten / dat Gellius hier mede betuygt / dat hy van den Kinder-doop geen Bevel en heeft / want hy sijn grond en geloove hier op vermoeden fundeert / ende niet op dat gebiedende Woord / daer na het alle moet gerigt werden / wat den Heere sal behagen / en voor sijne oogen wel gevallig zijn.

Vermoeden maekt geen bewijs.

Ten tweeden / segge ick / dat die H. Geest in heldere klare letter betuygt heeft / dat die drie Huysgesinnen / bysonder daer van de Schrift spreekt / dat sy gedoopt zijn / alle geloovigen geweest zijn / gelijck men Act. 10. vs 33. 44. van het Huys Cornelii. Act. 16. vs 15. van het Huys des Stokmeesters / en 1 Cor. 16. vs 15. van het Huys Stephane / met goeden duydlijken bescheyt lesen en sien mag.

Crispus geloofde ook met sijn gantsche huys. Act. 18 8.

Maer so veel dat Huys Lydia aengaet / is het openbaer / dat sy op dier tijd geen Man gehadt heeft / want het Huys haer hier toe geeygent wordt / en niet den Man / dat noch Weerelds noch Schrifts gebruyk is / wanneer een Man daer is. Aengesien dat dan dat Nieuwe Testament niet dan van vier gedoopte Huysgesinnen bysonder vermelt / en daer van de drie geloovig geweest zijn / en dat vierde (so het blijkt) geen man gehadt heeft / als gehoort is: Hoe hart men dan over de onmondige kleyne kinderen houden sal / die onder de selvige Huysgesinnen geweest zijn / leeren ons beyde die nature en Schrift wel.

Lydia. Act. 16. 15.

WYder schrijft hy, dat de kinderkens al de Schrift door in een huys of Huysgesin sonder wederspreken, vast altijdt getelt en vervat werden, want een huys of Huysgesin, beyde oud en jonk vervat: so moet men ook die kinderkens, daer de Schrift getuygt, dat geheele huysen gedoopt zijn, daer mede tellen en vervaten, &c.

Antwoord.

WAnneer ons Gellius met Gods Woordt bewijsde / dat die onmondige kleyne kinderen geloofden / so souden wyse geerne onder die geloovige gedoopte Huysgesinnen tellen / en haer den Doop toestaen. Maer dewijle hy sulks nimmermeer doen kan / noch mag / wilden wy hem met t' samen allen Predikeren wel vermaent hebben / dat sy doch wel voor haer sagen / hoe / en wat sy daer van spraken / want het doch niet dan enkel bedrog is / wat sy van dier saeken philosopheren en voorslaen. Daer toe wil ick hem ook noch gevraegt hebben / of men oock die onverstandige kleyne kinderen met Gods Woord / Geloove / leeren / of met valsche Leere in ongeloove lijden kan? Segt hy Ja, so is het tegen alle Schrift / tegen den vernuft / en oock tegen sijn eygen Woord gesprooken / daer mede hy bekent / dat sy door gebrek hares verstands, het woord niet vaten konnen, so geseyt is. Maer segt hy Neen, so bekent hy selve / dat hy tegen Paulum hier geschreven heeft / dat hy beyde oud en jonck in so een Huysgesin vervaten wil. En Paulus segt Tit. 1. 11. dat de onnutte Klappers ende Verleyders gantsche Huysen verkeeren / dat men (segge ick) den onverstandigen kleynen Kinderen door gebrek hares verstands, na luyt sijner eygener bekentenissen / geensins doen kan. Noch schrijft hy / dat wy al te stout tegen den H. Geest de Kinderen derven uytnemen, die de Heyligen Geest niet uytgenomen heeft, &c. daer op ick so antwoorde: De H. Geest heeft bevolen en geordineert / dat men den verstandigen leeren / ende den geloovigen Doopen sal / en de selvige Ordeninge volgen wy. Is derhalven geen stoutheyt / maer gehoorsaemheyt / dat wy doen / gelijk ons des Heeren mond geboden heeft. Maer of niet de Predikers tegen den H. Geest stout zijn / die sijn Leere / Raed / en Ordeninge als Ketters en Sectisch uytstooten en vervolgen / en eenen anderen nae haer behagen weder oprichten ende invoeren / daer van hy niet een eenige Letter in de gantsche Schrift geroert heeft / wil ick allen Godvruchtigen / en des Heeren Woord dat recht laten. Maer dat hy hem op Tertullianum, Cyprianum, Origenem, ende Augustinum beroept, is dit ten eersten mijn antwoord: so dese gemelde Scribenten sulcks met Gods Woord ende Ordeninge vast houden / soo bekennen wy dat sy recht schrijven: So niet / soo is het Menschen Leere / en na der Schrift verbannen / Gal. 1. 8.

Infantes non possunt doceri neque seduci.

Stoutheyt der Predikanten.

Ten tweeden / antwoorde ick: Rhenanus annoteert over Tertullianum, dat der ouden gebruyk geweest is, dat de volwassene met dat Badt der wedergeboorten gedoopt zijn.

Rhenanus.

Cyprianus Martyr heeft den Kinder-doop vry gelaten.

Cyprianus.

Eras-

Frasmus Roterod.

Erasmus Roterodamus schrijft / dat die Ouden over den Kinderdoop seer getwist hebben, en niet besloten.

Ulricus Swinglius.

Swinglius schrijft: hoewel wy weten, dat die Ouden oock tot haren tijden wel kinderen gedoopt hebben, so is 't evenwel niet so gemeen geweest als tot onsen tijden, maer sy zijn opentlijck in 't Geloove onderricht: Als sy dan dat Geloove in het herte in gedrukt met den mond bekenden, dan worden sy tot den water toegelaten. Dese selve Leere begeere ik (segt hy) dat men tot onsen tijden weder aenneme. Lib. Articulorum 18.

Bucerus.

Bucerus schrijft / dat men by den Ouden gemeenlijk den verstandigen, ende niet kinderen gedoopt heeft.

Oecolampadius.

Oecolampadius ad Balt. Ick vinde noch gene plaetsen in der Schrift die den Kinderdoop dringen, soo vele mijn geringheydt sien kan.

Lutherus.

Lutherus bekent ook (ni fallor) contra Anabaptistas, dat sy om de kinderen te doopen geen expres woort hebben.

Wat oock Martinus Cellarius, Otto Bruns. en noch meer andere over die saecke schrijven / is hier te lank te verhalen.

Aengesien dan weynig kinderen by den Ouden voormaels gedoopt zijn / gelijck de voornoemde Rhenan. Swingli. en Bucer. en wijsen / Cyprianns den Kinder-doop vry gelaten heeft / en die andere bekennen / datse van der saeken geen expres woordt hebben: Hoe dan Gellius de waerheyd daer aen schrijft / dat hy segt, sy hebben den Kinder-doop van den Apostelen ontfangen: De Kinder-doop is een inlijvinge in der Gemeenten, ende een verseegelinge des Genaden-Verbonds, &c. Magh de beleefde Leeser in de vreese sijnes Godts naedencken.

Gellius & Patres nón ejusdem in hac causa fuerunt sententiæ.

Ja mijn Leeser / so de saeke hem met den Kinder-doop so toedroege / gelijck Gellius ons voorgeeft / so hadden die Vaders niet weynig daer aen gesondigt / dat sy so weynig kinderen doopten: Ook vry lieten / dat de Apostelen voor een gebruyk gehadt / en voor een inlijvinge in der Gemeenten / Genaden-teeken / en versegelinge des Verbonds geleerdt hadden. O Verleydinge / en Menschen kloekheyt!

Ten derden antwoorde ick / so men der geleerden bekenteniße en leere van den Kinderdoop recht waerneemt / so bevint men een soo verwerden Babel / dat men moet bekennen / datse uyt Godt niet zijn kan. Want by den ouden (maer niet by den Apostelen) hebben sommige eenige (so het schijnt) kinderen gedoopt / maer niet veel. Sommige seyden / sy hadden 't van den Apostelen ontfangen / de andere wederspraken 't: Sommige hebbense voortijds gedoopt / doopense ook noch / om de erfsonde af te wasschen, de andere, om datse des Verbonds kinderen zijn: Sommige doopense op dat Geloove der Kerken, de andere, op dat Geloove der ouderen: sommige op dat Geloove der Gevaderen, de andere op haer eygen Geloove: sommige om dat men se des te vlijtiger in Gods Woord en wegen sal opvoeden. Siet / so veelvoudig staen sy gedeelt / die den Kinder-doop drijven en voorstaen.

De grönt en dat verstant der Geleerden in den Kinderdoop is seer verscheyden.

Aengesien sy dan niet eenerley Woord voeren en niet eensſins zijn / waer op / en waer toe dat mense Doopen sal / is een openbaer bewijs / dat sy sonder Gods Woord Doopen. Want soo de saecke voet in der Schrift hadde / so moesten sy tot eenerley eynde / en na eenderley Ordeninge / regel en Leere Doopen / is onwedersprecckelijk.

TEn achtsten schrijft hy, dat het nergens verboden wert of betuygt, dat den Kinderdoop onrecht zy. En de Heere Jesus Christus getuygt, dat sijn Woord ende Wille niet sijn, maer sijns Hemelschen Vaders is.

Antwoord.

MEn doorlese de gantsche Schrift / Moses en die Propheten / Christum en die Apostelen / en denke vlijtig na / men sal 't meer als aen een plaetse vinden / dat Godt niet alleen geen behagen aen de ongeboden Ceremonien en Gods-dienst gehadt / maer ook wel menigmael met harde slagen gestraft en versocht heeft. O lieve Heere / wat zijn dit doch blinde inreden! Konde men 't daerom met goeder Conscientien gebruyken / om dat het niet met een uytgedruckte Woord verboden staet, gy sult geen kinderen doopen: So mogt men Wy-water / Keerssen / Palmen / Klocken en Papen wyen / Missen doen / Kloosteren / Kerken en Altaren bouwen / Monnicken ende Bagijnen werden / bevaerden te loopen / voor de Zielen der dooden te bidden / &c. Ook alle wel voor recht gebruyken: want daer wordt niet een eenige letter in de gantsche Schrift bevonden / die de voornoemde wercken uytdruckelijk verbiet / of spreekt / gy sult sulks niet doen.

Godt hatet alle Ceremonien en Godsdienst, die hy niet bevolen heeft.

Wil hy dan seggen / dat de Circumstantien der Schrift, en de vruchten betuygen / datse tegen Gods Woord zijn / segge ick wederom: Noch klaerder betuygen 't Circumstantien der Schrift en de vruchten / dat den Kinderdoop tegen Gods Woort is. Want des Heeren mondt heeft 'er niet een letter van gesproken. Alle diese toedienen / misbruyken Gods Name en Ordeninge / huychelen allesins: en diese ontfangen / troosten haer / als sy tot verstant komen / dat sy gedoopte Christenen zijn / hoewel haer gantsche leven ten meestendeel soo gantsch Onboetveerdig / Godtloos / Aertsch / ende Vleeschelijk is / soo men sien magh.

Wat Godt aen sijnen dienst niet geboden heeft, is daer mede al verboden.

Ten tweeden / antwoorde ik: Christus Jesus heeft betuygt en geseyt: Gaet in de gantsche Wereld / en Predickt dat Euangelium allen Creaturen: Wie gelooft en gedoopt wert / sal Salig werden. Mar. 16. 16. Siet / dat is des Heeren uytgedruckte / eeuwige / ende onveranderlijcke Ordeninge / die hy in desen deel sijn Kerke nagelaten ende bevolen heeft. Ook hebbense de Apostelen also geleert en gebruykt.

Christus Ordeninge, is den Geloovigen te Doopen.

Zijn nu de onmondige kleyne kinderen geloovig / dat is / zijnse boetveerdig / Rom. 6. Met der Besnijdinge Christi aen de Voorhuyt hares herten besneden / Col. 2. 11. Gevoelen sy een geruste Conscientie voor den Heere / 1 Pet. 3. 21. Zijn sy in een ander en nieuw gemoed verandert / Tit. 3. 4. Dat alle uyt den Geloove voortkomt / en met den Doop afgebeeldt wert / so kan haer de Doop niet geweygert werden. Maer dewijle het openbaer is / datse

Waer Christus Doop is, daer is ook de beduydinge des Doops.

Waer de afbeeldinge niet is, daer is het enkel huychelie en gruwel.

datse niet een van allen desen hebben / seggen wy, dat die Kinder-doop een eygen Superstitie, en een Misbruyck des hoogen en heyligen Naems Gods is, een verválschinge der Ordinantien Christi / een onnutte huychelsche troost der onboetveerdigen / een Sacrament der Kerken Antichristi / ja een openbare verleydinge / Godslaster / ende Afgoderie. Noch schrijft evenwel dese onbedachte Man / als dat het des Vaders woord en wille is, en moet also de eeuwige Vader / met t'samen sijnen lieven Soone en H. Geest / daer toe oock de uytverkoorene H. Apostelen / een deckmantel sijnes verleydigen grouwels en Godlosen lasters zijn. O Heere!

Gods alderheyligste Name moet aller schanden mantel en hoed zijn.

TEn negenden, schrijft hy: Dat sy de Belofte hebben, dat Godt Vader, Soone, en H. Geest, een ware levendige Godt, by sijn Bevel en werken krachtig zy, en krachtig werken wil in den Kinderen der Kerken te Heyligen, ende met sijnen Geest haer te begenadigen, &c.

Antwoord.

SOo hy dat bevel van den Kinderdoop met Gods Woord, met Apostolische Leere en gebruyk, of met dat voorbeeld Christi bewijsen konde, gelijck hy voorgeeft / soo wilden wy geerne toestaen / dat het een heylig en Godt behagend werck ware / dat sijne be dy nge / vermaninge / nuttigheydt / vrucht en kracht hebben moeste / want Godt verordineert sijn werck te vergeefs niet.

Gods werken zijn niet ydel.

Maer dewijle sulks niet kan bewesen werden / ende den Doop met den kleynen Kinderen haer niet schicken kan, want de Teekenen des Nieuwen Testaments zijn den Boetveerdigen gegeven / seggen wy noch eenmael / dat het niet een Godt behagende Ceremonie / maer na luydt aller Schrift / een verbannen Laster ende Grouwel is / soo gehoort is: Ende hoe krachtig Godt oan by sulke grouwel-wercken werckt / is aen Nadab ende Abihu / aen Jeroboam ende Usia / en aen noch meer anderen wel bewesen.

Lev. 10. 1. 3 Reg. 14. 10. 2 Par. 26. 19.

Oock sal de Godvruchtige Leser weten / dat de Kinderkens der Kerken niet door eenige Ceremonie / woorden en water / maer alleen door des Heeren genade / gunste / verdienste / bloed en dood geheyligt werden / ende door anders geen Werck of Middel eeuwiglijk.

Christi bloed is der Kinderen heyliginge.

Maer dat hy schrijft / dat Godt de gedoopte Kinderen met sijnen geest begenadight, wilden wy wel / dat hy wat beter toesage / ende leerde eerstmael kennen / wat des Geests werck ware / eer hy sulcks leerde ende voorgave.

Is het niet een zware droeffenisse en hertenleed / dat sulke Luyden haer der Zielen sorge derven aennemen / en zijn noch soo verre niet geleert / dat sy weten / wat des H. Geests aert / vrucht / en kracht is: Want so waer de Heylige Geest is / daer moeten ook sijn vruchten zijn / is onwedersprekelijk. Ende hoe de vruchten by den Kinderen / wanneer sy tot verstand beginnen te komen / bevonden worden / wert aen hare woorden / werken en leven (och lacy) wel gespeurt.

Waer Gods Geest is, daer is ook sijne vrucht.

Wijder segge ick / soo de Kinderkens met den geest in haren Doop alsoo begenadigt worden, gelijk hy segt / en de Schrift leert / dat de Heylige Geest den Geloovigen gegeven wert / so moet daer uyt volgen / so de Kinderkens noch niet glooven / dat haer de Heylige Geest / niet door den Geloove gegeven / maer door de gewrochte Ceremonien van den Predikeren, wanneer syse Doopen / verdient wert. En dat noch plomper is / sulcken Geest / die allesins sonder wetenschap / vernuft / drijvinge / kracht / vrucht / ende werk is / so gy sien meugt. O grove blintheyt en dwalinge!

Gods Geest wert den geloovigen geschonken, Act. 2. 8. en 10. 15. en 18. 19.

Puerorum spiritus facile confideratur in fructibus.

TEn tienden, schrijft hy, de Heere Jesus Christus gebiet, dat men de Kinderkens tot hem brengen sal (dat de weder-doopers nimmermeer of nergens doen) en omvangtse, legtse de handen op, ende segentse, dat is, Dooptse met den Heyligen Geest, want sulcks alle van Christo gedaen, niet krachteloos zijn kan.

Antwoord.

HIer wil ick Gellium met allen Kinderdooperen / ten eersten / so gevraegt hebben / of ook alle Geloovigen hare kinderkens in die tijd des Predik-ampts Christi tot Christum gebragt hebben? Seggen sy Ja, so moeten sy beschaemt staen / want sy konnen met der Schrift nimmermeer dat bewijsen. Maer seggen sy Neen, so bekennen sy / datse ten eersten onrecht daer mede voor hebben / dat sy dat op een gemeen toebrengen (dat is / Doopen / na haer verstandt) dringen en invoeren.

Non omnes credentes in Israël pueros Christo obtulerunt.

Ten tweeden / vrage ick: of ook aen eenige plaetsen toebrengen Doopen / in der Schrift genoemt wert? Seggen sy Ja, so sullen sy geen bewijs vinden. Seggen sy daer en boven Neen, soo bekennen sy / dat sy ten anderen Gods Woord vervalschen / dat sy toebrengen op Doopen duyden ende uytleggen.

Offerri nusquam in Scripturis baptizari vocatur.

Ten derden / vrage ick: Of oock Christus de toegebrachte kinderen met water gedoopt heeft? Seggen sy Ja: So antwoorde ick met Joanne / dat Jesus selve niet doopte. Maer seggen sy Neen: so bekennen sy ten derden / dat den Kinderdoop met dit toebrengen te beweeren eenen valschen grond is.

Oblatos pueros Christus non baptizavit. Ioa. 3. 5.

Ten vierden / vrage ick / dewijle hy segt / Christus hebbe die kinderkens met den H. Geest gedoopt: of dan ook den Doop des Geests en des Waters een ding zijn? Seggen sy Ja: So moet Geest Letter / of Letter Geest zijn. Maer seggen sy Neen: so hebben sy het selve al geoordeelt / dat desen handel Christi met den Kinderen genen Kinderdoop leert noch mede brengt.

Baptismus Spiritus baptismus aquæ non est.

Ten vijfden / vrage ick: Hoe men dit toebrengen doch verstaen sal? vleeschelijk of geestelijk? seggen sy vleeschelijk: soo antwoorde ick / dat nu sulks niet geschieden mag / dewijle Christus met sijn lichamelijke tegenwoordigheyt van ons genomen / hem daer henen geset heeft / daer men niet lichamelijk komen kan / 1 Tim. 6. 16. Maer seggen sy, geestelijk: soo segge ick wederom / waerom dan Gellius den Godvruchtigen (die hy wederdopers noemt) sulken leelijken brandmerck op de wangen drukt / dat hy schrijft / dat sy hare kinderen nimmermeer of nergens Christo toebrengen / dat uyt geen reyn herte kan geschreven zijn / die harer vele haer so gantsch hertelijk

Pueri nunc Christo corporaliter offerri non possunt.

Qui puerorum salutem curat, Christo pueros offert.

over de Salighheyt harer kinderen/ met leeren/ vermanen/ tuchtigen/ &c. bevlijtigen/ een gestadige sorge voor haer dragen/ gelijck allen waren Christ-geloovigen Vaderen en Moederen Gods Woord/ en de sorgvuldige Liefden harer kinderen leeren en opleggen.

Och wilde Godt dat Gellius en de sijne op dit Geestelijck toebrengen een weynigh beter acht hadden/ gelijck ick hope dat door Gods genade van den onsen vele doen/ en lieten den Schriftloosen Kinderdoop varen/ die sy soo hart drijven/ soude (so my dunkt) wel goed zijn/ want sy doen doch ten meestendeel anders niet/ dan dat sy hare kinderen van der wiegen aen den Duyvel toevoeren/ en in allerley onwetenheyt/ blindheyt/ pracht/ prael/ ydelheyt/ en afgoderie opvoeden/ gelijck de blijkende vruchten voor allen rechtverstandigen betuygen en kondt doen. Siet mijn Leser/ uyt dese aengetoogen Vragen ende Antwoorden meugt gy nu mercken/ hoe Gellius en die Geleerden met dese Spreuke/ laet de Kinderkens tot my komen, in de Leere ende handel des Kinderdoops bestaen mogen/ die sy soo hart dringen/ en so dikwils voortdoen.

Gellius non modo nos, verum etiam Christus & ejus Apostolos contumelii afficit.

Oock merckt in gelijcker maten/ hoe dat Gellius daer mede dat hy schrijft/ dat wy nimmermeer of nergens Christo onsen kinderen toebrengen, ons niet alleen richtet/ en schandvlecket/ maer ook Christum Jesum/ dewijle hy ons sulck toebrengen niet bevolen heeft/ met t'samen den Heyligen Apostelen/ die ons niet een eenige letter/ noch met woord/ noch met werk/ in die gantsche schrift daer van betuygt en geleert hebben.

TEn elfden, schrijft hy: Nademael Lucas getuygt, dat Joannes de Dooper in den lijve sijnes Moeders geheyligt is, en tot der tegenwoordigheyt Christi gehuppelt heeft, dat sonder twijffel (schrijft hy) door geestelijcke beweginge moet geschiet zijn, gelijk oock Jacob in den Lijve sijnes Moeders, &c. So is het openbaer, dat Godt ook in den Kinderen der Kerken na harer mate, door sijnen H. Geest werkt, en krachtig is, en den Doop der kinderkens beyde bevel en belofte heeft.

Antwoord.

SAl dit sonderlinge wonderwerck Godts aen Joannem ende Jacob geschied/ een gemeene Regel zijn/ so moesten dese volgende wonderwerken Gods ook gemeene Regelen zijn/ namelijk: Sara ende Elizabeth/ twee Onvruchtbare oude Vrouwen/ hebben in haren Ouderdom gebaert/ en Balams Ezel heeft gesprooken/ daerom moesten ook alle onvruchtbare oude Vrouwen baren/ ende alle Ezelen spreeken: Och neen. Dat alsulke sonderlinge wonderwerken Gods geen gemeene Regelen zijn/ mag aen dat drijven des Ysers by Helizeum/ aen den Heyrtocht des Volks Israëls door dat Roode Meer/ by Mosen/ en aen dat stille staen der Sonnen by Josua/ wel gespeurt werden.

Lu. 1. 37.
Gen. 25. 21.
Gen. 21. 2.
Lu. 1. 57.
Num. 22. 28.
Gods wonderwerken zijn niet gemeene Regelen.
4 Reg. 6. 6.
Ex. 14. 21. en 22. 23.
Ios. 10. 13.

Gods Geest is van Ioanne en Iacob niet geweken, maer hoe hy by de gedoopte

Voorder segge ick: So uyt dese beweginge Joannis na de leere Gellii volgen soude/ dat ook alle kinderen der kerken/ of der geloovigen/ den H. Geest hadden/ so worden den grootsten deel sijner medegenooten/ die in den gantschen duytschen Lande zijn (die hy boven voor getrouwe Dienaers achtet/ en met hem in gelijke Beroepinge/ Ampt en Dienst staen) daer mede in hare leere/ geloove/ en gebruyk seer veracht: want hy schrijft/ dat de Kinderen der Kerken den H. Geest hebben: en sy gelooven al en houden/ dat sy den boosen Geest hebben/ want eer sy se doopen/ seggen sy: Vaert uyt gy onreyne Geest/ ende geeft ruym den H. Geest. Siet/ so varen sy ten meestendeel alle/ die dese schande leeren/ en voorstaen.

Kinderen blijft, siet men wel.

Mota Pedobaptistarum vesaniam.

Ende hoewel (segge ick) sy in 't gebruyck wel eenig zijn/ zijn sy evenwel in 't verstant ende grondt/ waeromme/ waer op/ ende waer toe mense Doopen sal/ soo verre verscheyden/ dat men immer seggen moet/ dat den kinder-doop niet dan een ydel Larva en Duyvelsche Spotterie is. Noch schrijft hy evenwel/ dat den Kinder-doop beyde Belofte en Bevel heeft, hoewel hy wel weet/ dat hy niet een duydtlijcke Letter uyt der gantscher Heylige Schrift opbrengen mag/ datse de Wijsheyt Gods bevolen/ of datse de Apostelen geleert of gebruyckt hebben: Of dat sijn Effectus en Signatum/ dat die Boetveerdige alleene hebben/ met den kinderen toedragen ende stemmen konnen. Ik zwijge noch/ dat de Schribenten aenteekenen/ dat de eerste onvervallen kercke het gebruyk ook niet gehadt heeft/ so gehoort is.

Wat gewelt Gods H. Woort van Gellio lijden moet, mag men hier merken.

Heet dit noch niet Gods Woort vervalschen/ de Schrift breeken/ de Waerheydt in die leugen verkeeren/ Gods eere en prijs stelen/ de Zielen dooden/ en die kerke Antichristi voorstaen? soo segge ick noch eenmael/ als ik voren geseyt hebbe/ so heb ick mijn leefdage een Woord in rechten verstande van der Schrift niet gelesen.

TEn twaelfden schrijft hy: Dat by Mattheum den Doop niet eerst van Christo zy ingeset. Want die voor henen Ioanni bevolen, en van den Iongeren Christi gebruyckt worde. So dat wy daer van (schrijft hy) een regel des Doops te nemen niet gedrongen werden.

Antwoord.

EEn yegelijk sie voor hem/ en merke wel/ wat hem des Heeren Woord leert. Gellius schaemt hem (och lacy) gantschelijck niet Gods klare Woord te verloochenen. Schrijft/ dat wy daer van niet gedrongen werden een regel des Doops te nemen, dat ons Christus daer ook geen Wet gemaekt heeft, van den geloovigen alleene te Doopen, noch oock sijn Hemelsche Vader, doen hy Ioanni beval, dat hy Doopen soude: Ook Christus eygentlijcke meyninge aen die plaetse niet geweest is, welke Persoonen dat men Doopen mag, of Doopen sal. Siet/ so jammerlijk wort uwes Heeren Woord verdraeyt.

Nademael hy dan sijns Heeren Mondt soo kleen acht/ en sijn woord so deerlijk vervalscht/ wil ick de woorden Christi by Mattheum en Marcum den Leser voor oogen stellen/ op dat hy selve sien mag/ welk een regel en Wet hy ons over den handel des Doops hier gemaekt/ en welk een bevel hy ons gegeven heeft. Soo spreekt Christus: My is alle macht gegeven in Hemel en Aerde/ daerom gaet henen/ en leert

Mat. 28. 19.
Mar. 16. 15.

alle

alle Volcken/ ende doopt se (verstaet het/ die ghy met der Leere tot Jongeren gemaeckt hebt ofte maeckt) in den Name des Vaders/ des Soons/ ende des H. Geests/ ende leertse houden alle wat ick u bevolen hebbe. Matth. cap. 28. Item/ Gaet henen in de gantsche Werelt/ ende predickt dat Euangelium allen Creatueren/ wie daer gelooft (namelijck/ den gepredickten Euangelio) ende gedoopt wert/ die sal Saligh werden: maer wie niet en gelooft/ sal verdoemt werden. Marc. 16. 16. Siet/ daer hebt ghy des Heeren Woordt ende Ordinantie/ hoemen ende wanneermen doopen sal. Ick meyne/ dese woorden zijn klaerder/ dan datmense met glosen verdraepen/ oft met scherpsinnigheyt veranderen kan/ als te weten/ datmen dat Euangelium prediken, ende den geenen/ die daer aen gelooven/ doopen sal.

Christi bevel is, datmen dat woordt prediken, ende den geloovigen doopen sal.

Maer dat Joannes voor Christum leerde ende doopte/ is met ons/ ende niet tegen ons/ want hy heeftse den geenen toegedient/ die hare sonden beleden. Matth. 3. vers 6. Ende niet den onverstandigen kinderen, gelijck de ongehoorsame arge Predikers doen.

Joannes baptizabat confitentes peccata.

Aengesien dan Joannes niemant dan den boetveerdigen oock voor Christum gedoopt heeft/ Christus het op den Geloove bevolen heeft/ de Apostelen het also geleert ende gebruyckt hebben/ oock de eerste Kercke/ so verhaelt is: Magh nu de redelijcke Leser in de vreese sijns Godts nadencken/ hoe erbarmelijk ende jammerlijck de arme ellendige Zielen doch van dese onaerdige Luyden bedrogen werden/ die de naeckte ende klare woorden Christi van der Doope/ sijn welgevallige reyne Ordinantie so gantsch verualschen/ vernieten/ ende op een so veleydischen gront ende quaden sin duyden.

Maer dat hy schrijft/ dat den Apostelen Matth. 28. bevolen worde, dat sy Christo uyt allen Volcken een Kercke vargaderen souden, ende den selvigen leeren niet dat Moses, maer dat Christus geleert hadde, staen wy toe. Evenwel met geen ander bevel noch ordinantie/ dan datse dat Euangelium prediken/ dat volck met der Leere tot Discipelen maken/ ende de selvige Discipelen doopen souden/ ende souden den Heere also een eygen bysonder volck vergaderen/ dat in gerechtigheyt/ waerheyt/ gehoorsaemheyt/ als de wedergeboren kinderen Godts in Christo Jesu wandelen/ ende sijn hooghprijselijcken grooten Name eeuwigh dancken soude. Ende met soo een volck/ dat also in sijner vreese/ Liefde/ Woord/ Ordeninge ende Geboden wandelt/ wil hy alle de dagen zijn/ tot aen der Werelt eynde. Maer van Kinder-doopen is hier niet gedacht.

Ecclesia Christi non alio modo colligitur, quam Christi Spiritu, Verbo & Ordine.

Christus veræ Ecclesiæ semper adest.

TEn dertienden schrijft hy, dat de Apostelen daer sommige van Joanne gedoopt zijn, ende dat so die gen[illegible], die uyt den Steden, ende van Jerusalem tot hem quamen, ende alle met den anderen onverscheydelijk van Joanne gedoopt worden, niet also van Joanne gedoopt zijn, datse alreede groote kennisse Christi, oft een waerachtigh geloove van gantscher herten aen Christum hadden, doen sy gedoopt worden, &c.

Antwoord.

SO ick hem hier recht verstaen kan/ so wil hy hier uyt besluyten: Gelijck als de gedoopte Jongeren niet gantschelijck voor den Doop in der Leere, Geloove ende Boete geschickt waren, maer haer leefdage haer in gestadige ende geduerige Boete oeffenen, ende de sonde sterven moesten, gelijck den Doop afbeelde: Dat oock also de kinderkens, hoewel sy voor den Doop geen geloove hebben, evenwel na den Doop, wanneer sy tot verstant komen, de Leere na trachten, Bote doen, die sonden afsterven, ende in een nieuw leven wandelen sullen, &c.

Op welcken verstandt (so anders sijn verstandt soo is/) is dit mijn Antwoordt/ de Propheten hebben van Joanne geprophetecrt/ sijn geboorte is van des Heeren Engel geboodtschapt/ Christus gaf getuygenisse van hem/ dat hy de andere Elias was/ een brandende Luchter was/ met sachte kleederen niet gekleedt was/ dat wayende riet niet gelijk was/ dat hy de grootste onder allen Vrouwen kinderen was/ &c. Waer uyt men wel lichtelijck speuren kan/ dat hy geen lichtveerdigh noch roeckeloos Prediker geweest is/ maer dat hy met allen ernst/ in aller dapperheyt nae Godts wel behagen sijn Predick-ampt der Boeten uytgevoert/ ende den bevolen Doop in sijner Ordeninge recht bedient heeft. Ende hoewel sijne Jongeren noch in allen dingen niet soo volkomentlijck geleert waren/ heeft hy evenwel niemant gedoopt/ dan die/ die hare sonden bekenden/ so geseyt is.

Esa. 40. 3. Mal. 3. 1. Luc. 1. 9. Matt. 11. 14. en 17. 21. Joa. 5. 35. Matth. 11. 18.

Joannes de Dooper heeft niet anders geleert noch gedoopt, dan hem Godt bevolen hadde. Matth. 3. 7. Act. 19. 18.

Maer soo veel sijn uytlegginge belangt over die woorden/ gelooven van gantscher herten, daer van Philippus tot den Kamerlingh sprack, hoe dat dat selvige anders niet zy, dan sonder bedrogh ende huychelije te gelooven, dat hy van den Kamerlingh recht vordert: ende Lucas, om een Exempel den Kercken-dienaren te laten, hoe datmen den Ouden doopen sal, recht aengeteeckent heeft, dewijle hy tot sijnen jaren gekomen was, &c. seggen wy/ datse recht is. Begeeren oock anders niet aen allen Doeperen/ dan dat sy dat geloove te vooren wel vragen/ ende den gront der doopelingen recht ondersoecken/ eer sy doopen/ op datse in haren werck ende dienst geen Huychelaers bevonden worden.

Act. 8. 36.

Philippus aller waren Dooperen Voorbelt.

Ick meyne/ hier zy immers den Kercken-dienaren wel een klaer exempel voorgestelt/ hoe sy de bekentenisse des geloofs niet van andere/ maer van den Doopelingen selve vragen ende hooren sullen/ gelijck oock Otto Brunsv. over dese plaetse aenteekent: Hy segt niet (schrijft hy) Gelooft ghy, oft looft ghy voor 't kint, so is het dan geoorlooft om te doopen.

Sententia Otto Brunsv. per illud Actor. 8. Si credas ex toto corde, &c.

Aengesien dan Gellius de Jongeren ende Doopelingen Joannis hier dan aengetogen heeft/ ende so het schijnt/ daer mede beweeren wil/ dat den Doop so geen recht geloove eysschen soude/ ende weynigh daer aen soude gelegen zijn/ oft dat geloove voor ofte na komt/ ende wy ook sijne Wederdoopers zijn moeten/ wil ick hem in mijn eenvoudigheyt hier gevraegt hebben: So hem dat bevel Christi/ ende dit Exempel van den Kamerlingh niet genoegh zijn/ dat het geloove voor den Doop gaen moet/ ende dat den doop een recht Geloove eysschet/ ende hebben wil/ waer om dan Paulus de Jongeren Joannis weder gedoopt heeft/ die te vooren met Joannis Doop eenmael gedoopt waren/ daer doch Joannis Doop niet uyt den Menschen/ maer uyt den Hemel was/ Matt. 21. 25. Immer kan hy met der Schrift niet anders antwoorden/ dan het is daerom geschiet/ dat sy noyt gehoort hadden

Act. 19. 5.

datter een Heylige Geest ware. Naedemael de selve Jongeren dan te vooren in hare verstandelijcke Jaren met eenen Godtlijcken Doop gedoopt waren/ ende geen ander gebreck hadden / dan dat sy van den H. Geest geen bericht hadden,/ ende der halven andermael van Paulo gedoopt zijn: Magh Gellius toesien/ of de rechte Christelijcke Doop een waerachtigh Geloove eysschet ofte niet: Ende of hy ons niet te kort doet / dat hy ons voor Wederdoopers scheldet, om dat wy den Doop aen den genen vernieuwen/ die voormaels niet met eenen Godtlijcken Doop / gelijck als de Jongeren Joannis, daer van verhaelt is / oock niet om een faute ofte feyl maer met eenen Antichristischen doop / gantsch sonder alle verstandt / kennisse / geloove / Bevel ende Woort gedoopt zijn / gelijck oock de roeckeloose onverstandige Werelt ten deele wel richten ende sien kan. Zijn wy dan daerom Wederdooperen, dat wy den doop vernieuwen die uyt den Menschen is / ende aen den onverstandigen gebruyckt / hoe veel te meer is 't Paulus dan geweest / dewijle hy den doop vernieuwt heeft die aen den verstandigen gebruyckt/ende uyt den Hemel van Godt verordineert was.

Paulus heeft sommige dopelingen Joannis andermael gedoopt.

Ten tweeden vrage ick: dewijle wy sijne Wederdooperen zijn moeten, so gehoort is/ waer voor hy dan Cyprianum met t'samen die beyde Concilien hout / namelijck / dat Africanische ende dat Nicenische? die eendrachtelijck stemmen / dat de Ketters geenen doop en hebben, ende derhalven men die / die van den ketters gedoopt zijn, met den rechten doop doopen sal. Segt hy / dat hyse voor Schriftmatigh ende recht hout, so bekent hy selve dat hy ook met den rechten doop niet gedoopt is / ende dat wy recht doen / dat wy den doop aen den genen vernieuwen / die van sodanige luyden gedoopt zijn / die niet alleen van der Schrift / maer oock van Luthero, Zwinglio, ende den geleerden / niet alleene voor Antichristische dienaren / maer oock als dat grontsop aller ketteren voor de gantsche Werelt gescholden werden, gelijck men in hare schriften alomme lesen ende sien magh.

Na Cypriani ende der beyden Concilien oordeel, zijn Gellius ende die Predikers noch niet gedoopt.

Maer segt hy / dat hyse voor argh ende sectisch hout, so betuygt hy ten eersten daer mede/dat de Kercke/oft een groot deel der kercken/op dien tijdt ergh ende sectisch geweest is.

Ten tweeden / dat hy Gods Geest / woort / werck / ordinantie ende bevel / oock aen der Antichristen ende ketteren dienst ende werck bindet.

Ende ten derden/ dat hy selve een Antichristische dienaer ende kettersche Mensche is/ dewijle hy met een Antichristische ende kettersche doop gedoopt is/ ende den selvigen als eenen rechten doop noch gantschelijck beweert ende voorstaet.

Och mijn Leser / dat Gellius maer halve oogen in des Heeren woord hadde / ende maer een weynigh van de rechte Waerheydt sien konde/ hy moeste hem voor sijnen Godt beklagen sijn leefdage / dat hy des Heeren uytgedruckte Bevel ende Ordeninge by Joannem/ Christum / ende den Apostelen / soo jammerlijck schendet / allen vromen so vyandelijck lastert / ende een so onbedachten ende Godloosen oordeel strijckt / dat hy niet alleene ons/ maer oock Cyprianum, alle Africanische Bisschoppen, de Nicenische Vaderen, daer toe oock den heyligen Paulum selve met sijn schrijven tot openbare Wederdooperen, ja ketteren maeckt, gelijck ghy sien meught.

Cyprianus met den sijnen ook Niceni Patres, Paulus moeten Wederdooperen geweest zijn,

oft der Predikanten leere moet onrecht ende valsch zijn.

TEn veertienden schrijft hy, dat het nu met den Doop staet, gelijck als voor-tijden met der Besnijdinge stondt. Gelijck als Godt die Besnijdinge met Abraham op voorgaende leere begonnen heeft, ende tot gewisse verselinge der Beloften, op Abrahams Zaedt ende kinderen gekomen: Alsoo hebben Joannes de Dooper ende die Apostelen den Doop van den Ouden begonnen, ende is allenghskens op die kinderen gekomen, dewijle het anders niet geschien mochte om der besnijdinge wille.

Antwoord.

DAt het met den doop staet / gelijck als voortijden met der Besnijdinge / namelijck daer inne/datse op voorgaende Leere aengevangen is / is onse gantsche gront ende getuygenisse / want Christus Jesus heeft also verordineert / ende sijn heylige Apostelen alsoo geleert ende gebruyckt hebben. Maer dat het door Christus Bevel / ofte door Apostolische Leere ende gebruyck allenghskens op den kinderen soude gekomen zijn / is Conjectura, Menschen meyninge / ende niet Schrift.

Non conjectura, sed Dei Verbum ancora atque basis est credentium.

Want so het also ware / so hadden die Apostelen onrecht gedaen / datse niet na de wijse der Besnijdinge van Godt bevolen / beyde te gelijcke / geloovigen ende kinderen in haren tijden Doopten (dat sy nergens oft nimmermeer also gedaen hebben) gelijck als Abraham hem selven ende sijn huysgesin / oock die acht-daeghsche knechtkens nae hem besneedt/ na Godts Bevel / ende niet allenghskens de besnijdinge op den kinderen invoerde / gelijck de Apostelen met den doop souden gedaen hebben, so Gellius hier dringet ende voorgeeft.

Maer dat hy schrijft / dat sulcks om de Besnijdinge wille niet geschien mochte, is uyt vernuft/ende niet uyt der Schrift gesprooken. Want hebben de Apostelen / ende oock Johannes, den geloovigen uyt den Joden dat Teken des Doops toegedient: Waerom dan oock niet haren kinderen, wanneer het also Godts Ordinantie ende Bevel geweest ware, so Gellius hier voorwendt?

Neen / neen / dat bevel des Heeren van der Besnijdinge hielt uytdruckelijk eerst op Abraham ende sijn huysgesin / ende stracks op die acht-daeghsche knechtkens/ Gen. 17. 14. Ende dat doet dat Bevel van den Doope niet/ maer dat dringet alleene op den geloovigen/ ende niet op den onhoorigen kinderen / Matt. cap.28.vs.19. Marc.16.15. Is derhalven ook den Doop van den Apostelen allenghskens op den kinderen niet gekomen, gelijck Gellius voorgeeft / maer is namaels buyten Godts woort / ordinantie ende bevel van den ongehoorsamen ende eygen wijsen ingevoert / die (och lacy)meer op die gewrochte Ceremonien, als op des Heeren Bevel ende sijne duydinge gesien hebben / gelijck gemeenlijck der Werelt Geleerden ende gesinden wijse en gebruyk is.

Qui carnales sunt, non signatum, sed signum quærunt.

Item/ dat hy schrijft/dat de toesegginge door den Doop verseegelt werdt, ende niet alleene den ouden maer ook den kinderen toekomt, sal de Leser weten/ dat die belofte der genaden Gods ende des eeuwigen verbonts nu niet langer met dat verganckelijcke bloedt van Ossen

ende

ende Bocken / noch met eenige sienlijcke Water ende Ceremonien verseegelt wert / maer eenmael met den Rooden Bloede Christi aen het Cruyce verseegelt is. Wel dien / die het gelooft / ende met getrouwer herten aenneemt. Welcke Belofte niet weyniger den ongedoopten kinderen / als den gedoopten geloovigen toekomt / soo lange sy met der kintscher onnooselheydt bekleedt / in der eenvoudigheydt voortgaen. Maer wanneer sy tot verstant komen / ende dat gepredickte Euangelium der genaden met waeren geloove aennemen / alsdan leert de Schrift: Doopt se. Matt. 28. v. 19. Marci 16. 15. Maer is het datse de genade verstooten / ende een ruym onboetveerdigh leven leyden willen / soo kan haer oock noch Christi Doodt noch Bloedt, helpen / veel min Woorden ende Water: Want wie niet en gelooft (de Schrift meynt den verstandigen) is alreede verdoemt. Joan. 3. 18.

Exod. 24. 8. Heb. 9. 12.

Sanguis Jesu Christi unicum ac verum sigillum gratiæ & fœderis Dei Pueri non antea quam crediderint. baptizandi sunt.

TEn vijftienden schrijft hy: Sy doolen gruwelijck, om dat sy uyt der schrift ende Exempelen, die alleene van den Ouden spreeken, voor seker besluyten, dat het een gewisse Ordinantie Godts zy, men sal geen kinderen doopen, daer sy evenwel in den gantschen Nieuwen Testamente niet een tittelken van hebben. Ende derhalven niet weyniger feylen, als ick feylen soude, soo ick mijnen kinderen die niet arbeyden konnen, geen eten geven wilde, om dat Paulus segt, die niet en arbeydt, die sal niet eten, dat sonder wederspreeken alleene van den Ouden, ende niet van den Kinderen te verstaen is.

Antwoord.

SOo my dunckt / heeft Gellius voorgenomen met opset / dat tegendeel tegens Christum ende de waerheyt te houden staende / op dat hy dat Ampt eenes Antichristischen Predikers nae des Werelts behagen recht bedienen magh. Want soo waer hy schrijven soude / dat wy na der Schrift recht ende wel doen / ende dat wy niet een tittelken hebben / datmen kinderen doopen sal: Daer schrijft hy / Dat wy gruwelijcken doolen, ende dat wy niet een tittel hebben, datmen geen Kinderen Doopen sal, &c.

Wie tegens Christum leert, is een Antichrist.

Aengesien hy dan soo geweldighlijck ende moetwillighlijck tegen den Heere ende sijne waerheydt strijdt / ende op soo meniger hande wijse soeckt met veel geleende woorden / leugenen / Conjecteuren, ende verdraeynge der Schriften sijn sake eenen schijn te maken / voorgeeft / ende segt: dat wy gruwelijck doolen, &c. Wil ick hem in 't korte aldus geseyt hebben: so hy ons met ongevalschter Godtlijcker Schrift ende waerheyt tot eeniger tijt opbrengen ende bewijsen kan / dat den Kinderdoop van Joanne den dooper aen eenige plaetse geroert is: Oft datse van Christo bevolen, oft van den Apostelen geleert ende gebruyckt is: Oft datse allenghkens door des Heeren insettinge also op den kinderen gekomen is, gelijck hy schrijft: Oft dat toebrengen doopen / oft doopen toebrengen in der Schrift genoemt wert: Of dat Christus oft de Apostelen de toegebrachte kinderen gedoopt hebben: oft datse Christus met soo een Geest gedoopt heeft / die werck ende kracht hadde / dewijle Gods Geest nimmermeer ledigh zijn kan: Oft dat die kleyne kinderen gelooven / oft boetveerdigh zijn / dat sy hare sonden begraven / ende met Christo door den Geloove besneden / in 't nieuwe leven opstaen: Of dat besnijden / doopen / oft doopen besnijden heet: Oft dat sy eener goeder Conscientien gevoelen hebben: Oft dat den Doop een Teecken des Genaden-Verbonts / een Verseegelinge der Beloften / ende een Inlijvinge in der Gemeynten aen eenige plaetsen in der Schrift genoemt wert: oft dat de kleyne onmondige kinderen met tongen spreken / gelijck die geloovigen in Cornelii huys deden / daer van Petrus sprack: wie kan 't weeren / dat dese met den water niet sullen gedoopt werden / die den Geest ontfangen als wy? Oft dat de eerste Kercke / die heylsaem ende recht stonde uyt Apostolische Leere / gebruyck / oft bevel / sulcks in 't gebruyck gehadt heeft: Oft dat Godt oock by de wercken werckt ende krachtigh is / die hy niet verordineert heeft / so willen wy onse penne in den koker steken / Boete doen / ende voor de gantsche Werelt bekennen / dat onse saecke enckel verleydinge / ende niet dan bedrogh in desen deel geweest is.

Qui multa dicit, & nihil probat, se magis vaniloquum quam Christianum esse demonstrat.

Act. 10. 47.

Maer kan hy dat niet doen / gelijck hy oock nimmermeer doen kan / soo wilde ick hem wel trouwelijck vermaent / ende Broederlijck gebeden hebben / dat hy doch eenmael aendachtelijk ende wel behertigen wilde / hoe gantsch onbeschaemt hy in desen handel des kinderdoops, Godt den Vader / Sone / ende Heyligen Geest / Joannnem Baptistam, ende den Apostelen met openbare verdichte nae seggen beladet / hoe jammerlijck hy die Heldre klare Schrift vervalscht / ende de Zielen verleydt / hoe onbehendige groove leugenen hy den armen volcke aenprijst / hoe gantsch bedriegelijck hy den verbanden gruwel indringet / ende als een heyligh heerlijck werck voordraegt. Desselven gelijcken / hoe onrechtelijck hy over ons klaegt / als dat wy gruwelijck doolen, wy die Christus heldre woord / de Apostolische Leere ende gebruyckt / dat signatum ende effect des doops / dat gebruyck der eerster ende onvervalschter Kercken soo geweldelijck voor ons hebben / ende hy niet een eenigh woort uyt der gantscher Schrift kan opbrengen / dat sijnen Kinderdoop nae Godts Ordinantien ende bevel / gront ofte voet heeft. Mijn getrouwe Leser zijt gewaerschout / vreest Godt / doet recht / ondersoeckt de Schrift / mijdt die leugen / ende volgt de waerheydt. Item / dat hy de spreucke Pauli, die niet en arbeyt, die sal niet eten, op desen handel trecken wil / is hem recht tegen / ende kintscher dan datmen Antwoordt daer op geven sal. Want gelijck als Paulus den ledighgangers ende curieusen hier gebiedt / dat sy haer eygen broot eten ende met hare handen arbeyt redelijck geneeren sullen / op dat sy niemant souden ergeren ofte lastigh zijn / dat na der natueren den kleynen kinderen gantsch ongematigh is / derhalven haer sulck arbeyden hier oock niet bevolen is. Oock spreeckt Paulus niet / die niet en arbeyt, gelijck als het Gellius hier geset heeft: Maer hy spreeckt / die niet arbeyden wil / sal niet eten. Also is ook die Doop niet den onverstandigen kinderen / maer den genen in der Schrift bevolen / die des Heeren woord gelooven / een boetveerdigh leven leyden / ende van den Doop een heylsaem verstant ende recht bericht hebben / gelijck menighmael geseyt is.

Gellius non solum contra nos, sed etiam contra omnes qui in cælis & in terris degunt, gravissime peccat.

2 Thes. 3. 10.

Quemadmodum enim opus manuale pertinet ad valentes sic etiam baptismus ad credentes.

TEn sestienden schrijft hy, Dat in Christo Jesu geen onderscheydt der Persoonen, oft tijden is; want de weldaet des Rijcks Christi is niet bosloten oft gebonden aen eenige Steden, tijden, oft Persoonen, soo oock niet aen eenigen ouderdom oft geslachte.

Antwoord.

HIer mede (so my dunckt) wil hy beweeren / hoewel de doop nu in plaetse der Besnijdinge na sijn voorgeven gekomen zy/ ende de knechtkens in Israël alleene besneden werden/ datmen nu evenwel des niet te weyniger beyde mannen ende vrouwen doopen sal, sy zijn dan geloovigh, oft kinderen, ende van geloovige ouderen geboren of niet. Ende so dat selvige also sijn verstant ende gront is/ sal hy weten / gelijck als Gods genade / gunste/ liefde / verbont/ ende Belofte in den Nieuwen Testamente also wel den Vrouwen toe-geeygent is als den Mannen/ alsoo was die oock in den Ouden Testament: Want so Godt sijn genade verbont / ende alles aen de Teekenen gebonden hadde/ het ware dan Besnijdinge ofte Doop/ ende de geteekende allene in der gemeynten geweest waren / so hadde het met de Israelijtische Vrouwen ende Maeghden niet wel gestaen/ oock niet met de kinderkens der eerster Kercken / dewijle die na luyt der Schrift niet besneden / ende dese na luyt sommiger Schrijbenten niet gedoopt waren/ so gesept is. Neen / mijn Leser / neen / Abraham met sijnen gantschen Zade / ick meyne beyde Mannen ende Vrouwen/ jonck ende out/ waren des Heeren Volck ende Gemeynte / maer de Mannen zijn alleene na Gods ordinantie besneeden/ende niet de Vrouwen/de acht-daegsche knechtkens/ ende niet die Maeghdekens/ evenwel waren sy alle met den anderen/ so wel de Vrouwen als de Mannen / litmaten der Gemeynten in den verbonde Gods/ ende kinderen der Beloften/ hoewel (segge ick noch eenmael) de Mannen alleene besneeden waren / ende niet de Vrouwen.

Etiam in Lege tam Mulieres quam viri erant in fœdere.

Op Isaac ende sijnen zade ging de belofte. Gen. 17. 19.

Oock in den Nieuwen Testamente also/dat Euangelium wort gepredickt / Alle die daer aen glooven/ ende gedoopt worden/ sullen salligh werden/ sy zijn dan Mannen oft Vrouwen: Sy zijn Lidtmaten der Gemeynten Christi/in Godts Verbondt ende genade/ Mede-erfgenamen des Rijks Gods/ende kinderen des eeuwigen Levens. Desselven gelijken die kinderkens also/hoewel sy niet gedoopt werdē.

Marc. 16. 16. Act. 5. 14. 1 Cor. 12. 13. Rom. 8. 14. Matth. 10. 13. Marc. 10. 3. Luc. 11. 16.

Want gelijk Godt sijne Ceremonien in den ouden Testamente / als Besnijdinge / Paeschlam/ Sondoffer/ Brantoffer/ Ec. niet anders wilde gebruyckt hebben/ dan hyse door Mosen ingeset ende bevolen hadde.

Also wil hy ook die Teekenen des Nieuwen Testaments/ als Doop ende Nachtmael niet anders gebruyckt hebben / dan hyse ons door sijnen Sone ingeset ende bevolen heeft.

Ceremoniæ Dei non alias quam juxta præceptum celebrandæ sunt.

Want so spreekt hy: Dit is mijn lieve Sone/ daer aen ick een goet behagen hebbe/hem hoort. Hadde ons nu dese Sone den kinderdoop bevolen/so moesten wyse(so wy anders sijne Jongerē zijn willen) nakomen: Maer dewijle hy sulcks niet gedaen heeft/betuygen wy met der Schrift/ datse vervloeckt is/gelijk geseyt is/Gal. 1. v. 8.

Wijder segge ick: So sy nu de kinderen beyde der geloovigen ende der ongeloovigen in gelijke genade setten willen, dat na mijn bedencken niet geheel onschriftmatigh zijn soude / so moesten sy immers hare Leere wederroepen/ daer mede sy te vooren de Genade ende dat Verbondt met soo veel woorden alleene op den kinderen der Geloovigen geduydet hebben.

Ende bekennen/dat haer drijven van Abraham ende sijnen Zade, daer mede sy de Besnijdinge op den Doop dringen willen, gantsch geen gelijckenisse noch gemeynschap heeft/ want Abraham worde niet bevolen / dat hy de kinderen/die so rontsomme hem woonden/ ende van sijn Geslachte niet en waren/ besnijden soude/ maer die alleene/die van sijnen Zade afquamen/so aen 't 17. Cap. Gen. gespeurt wert.

TEn seventienden schrijft hy: Wilde Godt, dat sy eenmael die plaetse tot den Ephes. capittel 5. daer Paulus die Kerke beschrijft, met klaren oogen konden aensien, &c.

Welcke is dese: Christus heeft zijn Gemeynte lief gehadt, ende heeft hem selven voor haer overgegeven, op dat hyse Heylighde, Ende heeftse gereynight door dat Water-badt in het Woordt, oft Erasmus settet, door het woordt.

Daer op hy voorder schrijft: Hier moeten immers sonder wedersprecken die kinderen met haren Ouderen, dat is, die Geloovigen met haren Zade, ja de gantsche Kercke in begrepen werden.

Hoe souden sy nu uytgeslooten werden van den Woorde, als geseydt wort, ende hy heeft sijn Gemeynte gereynight dat Water-badt in het Woort, &c.

Antwoord.

ICk hoope dat wy / door des Heeren genade ende verlichtinge / in onser eenvoudigheyt dese woorden Pauli niet met duysteren/ maer met klaren Oogen insien / wat den grond sy. Wy bieden Gellio met allen Geleerden de gantsche Schrift aen/daer toe alle vernuft ende ervarentheydt / konnen sy ons met een stipken der Heyliger Schrift bewijsen/oft dat vernuft ende ervarentheydt sulcks mede brengen / datmen den kleynen onverstandigen kinderen des Heeren woordt leeren kan / daer uyt de ware reyninge des herten komt: Oft dat de Schrift aen eenigen plaetsen in den Nieuwen Testamente door het Woort oft Sacrament met haer handelt/so willen wy toestaen/ dat sy oock met den Water-badt gereynight werden doot 't woordt oft in het woordt. Maer konnen sy sulcks niet doen / so is daer mede al betuygt dat dese woorden Pauli van den kleynen kinderen niet geschreven zijn.

☞ Merckt vlijtighlijck wat hier geseydt werdt.

'T is waer/Christus heeft sijn Gemeynte so lief gehadt/dat hy ook hem selven in den doodt voor haer overgegeven heeft / ende heeftse geheylight in de kracht ende verdienste sijnes onschuldigen bloets / ende gereynight met den Water-badt/dat een bewijs ende Teeken eenes Nieuwen ende boetveerdigen levens is / maer niet anders dan in 't woort / ofte door het woort/ dat in des Geests kracht gepredickt/ende met een waerachtigh Geloove aengenomen werdt / daer op dat water-badt in sijner Ordeninge alsdan bevolen is.

Col. 1. 12. 14

Rom. 6. 4. Col. 1. 5. Tit. 3. 5. 6. 7.

Ghy zijt reyn(sprak Christus)om dat woort/ dat ick u gesproken hebbe. Niet mijn Leser/dat sy daerom reyn waren / om dat het tot haer maer uyterlijck gesproocken worde: Maer daeromme / om dat sy geloofden het gene / dat tot haer gesproocken worde.

Joan. 15. 3.

Want

Non externo verbo & Ceremonia, sed fide purificantur corda.

Want Godt reynigt niet de herten door eenig letterlijk water / Woord en Ceremonien, maer door 't Geloove in het Woort. Act. 15. Vs 9.

Anders moesten oock alle die maer dat woord uyterlijk hoorden / ende dat uyterlijke waterteeken ontfingen / heylig en reyn zijn / is onwedersprekelijk.

TEn achtienden, brengt hy een Argument en Silogismum voor, en schrijft: wat der gantscher Kercken toe komt, dat moet oock allen Ledematen der Kerken toe komen: Den Doop komt der gantscher Kerken toe, dat is, den Ouden en Iongen: Derhalvan moet den Doop allen Ledematen der Kerken toekomen.

Antwoord.

HEt ware na mijn bedunken wel goed / dat Gellius, dewijle hy hem een Prediker des Heyligen Woords roemt / sijn Dialecticam den werelds wijsen bevelen wilde die meer haer eygen prijs en eere soecken / als sy (och laey) Gods Prijs en eere doen: En hem met de ongevalschte Leere / grond en waerheyd Christi / en met dat slechte eenvoudige getuygenisse van Mattheus den Tollenaer / ende van Pieter en Jan Visschers / &c. genoegen liete / op dat hy den eenvoudigen ende ongeleerden niet met sulke kloeke redenen vinge / en van der waerheyd afleyde.

Dominus novit cogitationes sapientium quod sint vanæ. Par.93.5. 1Cor.3.19.

So veel dan sijn eerste set-reden (gelijck hy het noemt) aengaet / segge ick also daer op: So Gellius dese sijne set-reden / op die Genade / Versoeninge / Belofte / eeuwig Leven / &c. Geset hadde / die der gantscher Kerken / so wel Jonk als Oudt / geschonken zijn om Christus wille / en niet op die Ordinantie der Kerken / soo hadde hy die recht geset / maer nu sal hy ten laetsten selve moeten bekennen datse onrecht en tegen Gods Woord is. Want so veel als die Ordinantie aengaet / daer van hy hier spreekt (daer in de Doop ook begrepen is) hebben niet alle Lidmaten der Kerken eenerley beroepinge / dienst en werck / staen ook niet in eenerley Ordeninge: Want de Heere heeft Apostelen / Propheten / Evangelisten / Herders en Dienaers in sijn Gemeynte verordineert / niet dat sy daerom alle Apostelen / Propheten / Evangelisten / Herderen / en Dienaren zijn.

Rom.3.24. Eph.5.2. en 25. Tit.2.11. 1Ioa.2.12.

Ep.4.11. 1Cor.12.28. Mat.28.19. Mar.16.16. Mat.26.25. Mar.14.22. Lu.22.19. 1Cor.11.25.

Also heeft hy oock sijn Ordinantie in sijn Gemeente met Doop en Nachtmael gemaekt / niet datmense daeromme den onverstandigen kinderen / maer den geloovigen en boetveerdigen na luyt der Schrift toedienen ende geven sal.

Maer so veel als de tweede set-reden aengaet / is dit mijn antwoord; onse gantsche leere / Geloove / grond / en bekentenisse is / dat onse eenvoudige kleyne kinderen / so lange sy so in der eenvoudigheyt blijven / door Christi verdienste / dood en bloed / in genaden / en Medegenooten der beloften zijn / so gehoort is: Maer de leere des Nieuwen Testaments / die een leere des Geests is / besluytse of begrijptse onder den genen niet / die met Gods Woord en Sacramenten geregeert / ende de Kerke Christi eygentlijk in der Schrift genoemt werden.

2Co.3.6. Mat.19.13. Mar.10.14. Lu.18.18.

Dat men dan die Kinderen mede der Belofte halven in der Kercken tellen wil, bewilligen wy / maer dat mense onder de ordeninge der Kerken besluyten wil, wederspreecken wy / want het noch Schrift noch vernuft gematig is / gelijck oock Gellius noch volgende selve Richter zijn sal.

Infantes sub ordine Ecclesiastico concludi non possunt.

Ook bestraft hy Christum en de Apostelen / met t'samen den H. Geest / in hare leere en ordinantie openbaerlijk / want hy schrijft / dat den Doop den Jongen en ouden toekomt, en sy hebben ons niet een eenigh Exempel daer van gelaten / noch een eenige letter in der gantscher Schrift daer van geleert / of bevolen / so gy sien meugt.

Aengesien dan de eerste, en ook de tweede set-reden Gods ordinantie en bevel so gantsch ongematig zijn / so verhaelt is / hoe dan sijn besluyt-reden nae Gods ordinantie ende bevel bestaen mag als dat den Doop allen Lidtmaten der Kercken toekomt, is daer mede den goedhertigen Leser genoeg verklaert / en sijn Silogismus geweldelijk wederleyt.

Wijder segge ick / wanneer dese sijn Silogismus soude recht en waer zijn / datse geensins is / so moeste ook dese mijne sonder alle wederspreeken recht en waer zijn / namelijk: Wat der gantscher Kerken toekomt, dat komt ook allen Lidmaten der Kercken toe, dat is na Gellius eygen uytlegginge / so wel den jongen als den ouden: volget leere / Geloove / kennisse Christi / een ware Boete / een afgestorven nieuw leven / de besnijdinge des herten / een vreedsame en vrolijcke Conscientie / Doop / Nachtmael / Liefde des Naesten / een levendige hope / een vrolijcke danksegginge / &c. komen der gantscher Kerken toe: Derhalven moeten ook dese allen Lidtmaten der Kerken toekomen / dat is / den Jongen en Ouden. Verloochent hy my nu dese mijne eerste set-reden / so verloochent hy daer mede de sijne / want de mijne is gelijk de sijne. Verloochent hy daer-en-boven den tweeden / daeromme / dat men den kinderen door het gebrek hares verstants (gelijk hy dan ook segt) niet prediken kan / en sy derhalven oock noch Boete doen / noch Nachtmael houden konnen / &c. So betuygt hy daer mede selve / dat de kinderen in de Kerke / die so met des Heeren Woord ende Sacramenten geregeert wert / niet besloten zijn. En dat sijn gantsche Silogismus onrecht en valsch / jae sonder grond en Gods Woord is / daer mede hy alle Lidmaten der Kerken / soo wel den Jongen als den Ouden (ick schrijve op sijn wijse) in eenerley ordeninge besluyten ende setten wil. Hier hebben nu Gellius en sijn Medegenooten op dit Argument mijn antwoord. Hoe fijn ende vast sy na der Schrift daer mede bestaen mogen / meugt gy in die vreese uwes Gods nadenken.

Omnia hæc ad veram pertinent Ecclesiam.

Hic Gellio suo ipsius Silogismo capitur.

TEn negenthienden, maekt hy een lange reden over dat Kindeken, dat by Matheum, Marcum, ende Lucam tot Christum geroepen worde: Wil (soo my dunkt) met dat selvige beweeren en invoeren, dat de kinderen gelooven. Ende of sy niet geloofden, evenwel voor geloovig gereeckent werden, sy zijn dan een dagh of twee, een maendt of twee oudt, &c. Schrijft voorder, dat men

een

een kint van twee, drie, of vier Jaren met quade exempelen wel erger maeken kan. En dat wy al te kleynmoedig zijn, dat wy den genen den Doop niet geven dorven, dien Christus (schrijft hy) wel dat geloove geeft en toerekent.

Antwoord.

Deut. 1.40. Hier merket wat de schrift van 't Geloove der kinderen getuygt.

DAt Gellius ende die Geleerden maer een weynig van de rechte aerd / kracht / nature en eygenschap eens waren geloofs in haren herten ontfangen hadden / sy moesten haer schamen haer leefdage / dat sy so slechte reden van dat edel geloove (dat een kracht ende Gabe Gods is) dorven voortbrengen.

Moses segt / dat de kinderen noch goed noch quaed verstaen / de Wijse Man segt / dat sy onverstandig zijn / Sap. 12. 25. Paulus segt / lieve Broeders / werdet geen kinderen in verstande / en Gellius derf schrijven / datse gelooven, Recht of dat Geloove soo maer een ydel ware / dat gantschelijck noch beroeringe / kracht / of werk hadde.

1 Cor. 14.20. Rom. 10. 12. en 13.14. en 15.

Och neen / dat rechte ware Geloove dat voor Godt geldt / is een levendige en Salighmakende kracht / door de Predikatie des H. Woords in 't herte des toehoorders van Godt ingestort / dat hem gantschelijck beweeght / verandert / en in een Godsaligen sin en nieuw gemoet ommekeert en verset: Dat dat Godloose wesen in ons verdempet / alle hoogmoed / eergierigheyt / en eygensoekelijkheyt vernietet / ons in der boosheyt den kinderen gelijk maekt / &c. Siet / so een Geloove is het / daer de Schrift op wijst / ende niet een ydel / dood / onvruchtbaer waen / gelijck de Werelt droomt.

Virtus & efficacia Fidei.

Mat. 18.4. 1 Cor. 14. 20.

En dat sulk een Geloove in de twee / drie ende Vier - Jarige kinderen niet gespeurt werdt / leeren ons beyde vernuft en Schrift wel.

O lieve Heere / is het niet een groote blintheyd / dat dese onbedachte Man niet merkt / dat hy en alle sijns gelijke Predikers / die de Schrift wel alle dage na hare wijse leesen / en een deel tot hare grauwe Jaren wel gekomen zijn / noch so ongeloovig zijn / dat sy om een buyk vol Broods Gods klare Woord verbalschen / die arme elendige Zielen by soo groote hoopen in der Hellen leyden / allen Godtvruchtigen schelden / schenden / haten / ende met so veel lasterlijke leugenen ende faemroovingen / sonder alle hare schult beladen / de overigheyd tot tyrannie ende bloed bewegen dorven / op pronk / prael / wellust / gierigheyt / &c. gesint zijn / dat doch so openbare blijkende vruchten zijn / datse niet alleen ongeloovig / maer oock geheel aerdscher en vleeschelijker aerd zijn / en noch willen sy dat Geloove in een twee drie en vier jarig kint beweeren. O sotheyt en dwalinge.

Fructus incredulitatis in Concionatoribus Ez. 13.

Maer dat Christus dat kind tot hem riep / omving / en in 't midden sijner Jongeren sette / is dit de eygentlijke oorsake geweest / om dat de Jongeren haer daer over bemoeyden / wie de grootste zijn soude. Hy sette haer dat kindt tot een voorbeelt / en sprak: Voorwaer segge ick u / ten zy dan dat gy u ommekeert / ende word als de kinderen / gy sult in 't Hemelrijke niet koomen. En so moeten wy dat Rijke Gods aennemen / (verstaet het in der boosheyt) gelijk als een kind / gelijk Marcus en Lucas schrijven. Malitia parvuli estote, inquit Paulus. Want wie hem selven vernedert (spreekt Christus) als dit kindt / die is de grootste in 't Hemelrijk. Wie sulk een kind ontfangt in mijnen name (die hem als dit kind vernedert heeft) die ontfangt my. Maer wie een van desen geringsten ergert / die aen my gelooven / hy segt / die aen my gelooven / dien ware het beter / dat een Meulensteen aen sijnen hals gehangen / in 't diepste der zee verdronken worde. Siet / so heeft het Christus selve verklaert / op hoedanige kinderen men dese sijne woorden duyden en verstaen sal.

Mar. 10.14. Lu. 18. 15. 1 Cor. 14. 20.

Maer dat hy schrijft / dat de kinderen voor geloovig gerekent werden, is vernuft en eygen uytlegginge / magh niet met een eenigh Woordt in der Schrift beweert werden.

Item / dat hy segt / dat men een kind van twee, drie, of vier Jaren wel ergeren, of erger maken mag, segge ick ten eersten so daer op: So men dese spreuke / wie een van desen geringsten ergert, die aen my gelooven, &c. Op den jongen kinderen met Gellio duyden soude / dat ick mijns deels / so veel dese reden belangt / niet toesta / so mochte haer de geheele Wereld over dese woorden uyt dat binnenste haerder zielen wel ontsetten: want hoe sy hare twee / drie / vier / vijf en ses-jarige kinderen opvoeden / ende met wat Godlooser ergerlijker leven sy haer voorgaen / leeren ons (och lacy) hare schandelijke groote ontucht en boeverie beyde in Steden en Landen wel. Och mijn Leeser / dat doch de Weereld haerder kinderen Salighheyt en sorge een weynigh beter aenname / ende soo niet van der wiegen aen met Leere en voorgank na der hellen toevoerden / wilde aen den dage des grooten Oordeels haerder aller Zielen wel nut en goed zijn.

Parentes plerumque perditionis puerorum causa sunt. De Ouderen zijn vele harer kinderen verdoemenisse een oorsaek.

Ten tweeden / segge ick / konden de Predikanten en Overigheden dese spreuke Christi recht verstaen / ende geloofden als noch datse recht ende waerachtig waren / soude na mijn bedenken de verleydische ergerlijke Leere haest ophouden / en dat tyrannische wreede zweert in sijner scheyden gaen / daer mede nu (och lacy) so veel hondert duysent zielen ter eeuwiger verderffenissen ge-ergert / en in der hellen Rijk beslooten werden. O Heere. Wee der Wereld van der ergernissen) spreekt Christus / Gods mond / en wijsheyt. Matth. 18. vs 7.

Væ eis, qui credentes offendunt.

Daer op dat hy noch schrijft / dat wy al te kleynmoedig zijn, dat wy geen kinderen doopen dorven, is dit mijn Antwoort: de Schrift leert / gy sult niet doen dat u goed dunkt / maer dat ik u bevele / Deut. cap. 4. vs 2. ende 12. vs 32.

Niet goeddunken, dan de schrift moet gevolgt zijn.

Nadab en Abihu / Aarons twee Soonen / brochten een vreemt vyer voor den Heere / dat hy haer niet bevolen hadde / dat vyer voer uyt van den Heere / en verteerde haer. Levit. 10. vs 1.

Jeroboam van des Heeren Propheet tot eenen Konink gesalft over de tien Geslachten Israëls / richtede eenen Gods-dienst aen / dien Godt hem niet geboden hadde / moeste derhalven van den Propheet hooren / dat Godt

Straffe der goeddunkentheyt.

sijn

sijn Huys wilde uytvagen/ gelijk als men drek uytvaegt tot dat het gantsch met hem uyt ware. 3 Reg. 14. 10.

De Heere strafte Usia met Melaetsheyt. 2 Para. 26. 20.

Usia moeste verstooten zijn al sijn leefdage/ om dat hy op den Rook-altaer rookte/ daer toe de Heere hem niet beroepen hadde. 2 Par. 26. En sulke exempelen meer.

Lutheri judicium de vero Dei cultu.

Lutherus schrijft in de voorreden op Esaiam/ en segt: Godt wil van ons ongemeestert zijn hoe men hem dienen sal. Hy wil ons leeren en voorgeven/ sijn Woord sal daer zijn/ dat sal ons luchten en leyden/ sonder sijn woord is het altemael Afgoderie en ydel leugen/ het schijne oock soo aendachtig en schoon als het immer wil. Item/ op dat 3. Cap. Danielis Gods-dienst sonder Gods Woord/ is altijd afgoderie.

Wijder segge ick: Alle die Godt gesocht/ en hem met reyner herten gevreest hebben/ zijn alleene by sijn Ordinantie ende Woord gebleven.

Die Godt vreesen wandelen na sijn Woort en Ordinantie.

Israël heeft ook sijn leefdage niet een Maechdeken besneden/ noch Oyken tot haer Paeschlam geoffert/ want Godt hadde het verordineert/ dat de acht-daegsche Knechtkens souden besneden/ ende de Lammekens geoffert werden. Genes. cap. 17. vs 11. Exod. capittel 12. vs 5. gelijck als gehoort is.

Qui Christum audit doctorem decipi non potest.

Nademael wy dan so grondelijk uyt der H. Schrift bekennen/ dat ons Moses en de Propheten/ daer toe de Vader selve/ soo eendrachtelijk op Christum wijsen (die de wijsheyt en waerheyt is) dat wy hem hooren sullen/ ende wy door Gods Genade wel weten/ dat hy de waerachtige Propheet en volkomen Leeraer is/ welkers Woord de waerheyt/ en Gebod dat eeuwige Leven is/ en hy ons niet een letter van den Kinder-doop bevolen/ noch sijne waerachtige Getuygen de H. Apostelen yets daer van geleert/ of eenig exempel nagelaten hebben. Ook bevinden/ dat den Effectus of dat Signatum hem met den kinderen gantschelijk niet schicken wil. Daer by oock sien/ dat de schrift geen vreemden Godsdienst/ eygen opgeworpen Ceremonien/ toesettinge of afbreuk lijden kan/ en Godt sulke eygen verkoren gerechtigheden ende Gods-dienst so menigmael gestraft heeft/ so verhaelt is. Ook de eerste onvervalschte Kerke dat gebruyk des Kinderdoops niet soo gehadt heeft/ als menigmael geroert is. Derhalven is het dat wy so kleynmoedig zijn, (daer van hy schrijft) dat wy onse Kinderen niet Doopen dorven, want dese gemelde oorsaeken/ met samen de ongeveynsde liefde der heylsamer Godlijcker waerheyt/ de hertgrondelijcke vreese onses Gods/ en de kracht onses geloofs (hoewel in der zwakheyt) weeren 't ons.

Ioa. 17. 17. en 18. 40. Jo. 12. 50.

Hier merket, waerom wy de Kinderkens niet doopen dorven.

Die den Kinder-doop voorstaen strijden tegen Gods eere, en aller menschen saligheyt.

Och mijn Leser/ wilde Godt eenmael geven/ dat doch onse wederpartien recht konden insien/ welck een verschrickelijken grooten Grouwel sy met haren Kinderdoop allenthalven aenrichten/ en hoe sy die ter oneeren Gods/ en verderbinge hares naesten drijven/ ick soude hopen/ de saeke soude door Gods hulpe haest gebetert/ ende tot een Schriftmatiger gebruyk gekeert werden.

Die Kinderen Doopen, maken Godt en de Schrift leugenachtigh.

Ten eersten/ maken sy Godt en de gantsche H. Schrift met haren Kinderdoop leugenachtig/ want sy geven voor datse Gods Ordinantie is/ en daer is niet een Letter in de gantsche Schrifture begrepen/ die met eenig woord of exempel van Kinder-doopen roert of aenwijst.

Dis den Kinderdoop voorstaen vernieten de rechre Gemeente en bouwen een valsche Gemeente.

Ten tweeden/ vernieten sy de rechte ende ware Kerke Christi daer mede/. ende richten een Antichristische Kerke aen/ die den Naem en schijn voert/ evenwel de rechte Leere/ Geest/ Ordinantie, ende gebruyk van der Schrift voorgedragen van herten hatet ende vyandt is.

Die de Kinderen Doopen, stijven alle onboetveerdigen, en sterken alle Godloosen.

Ten derden/ troosten sy de gantsche Wereld daer mede in hare ongerechtigheyt/ want hoe Godloos/ hoerachtig/ Eedbrekig/ gierig/ pralig/ hatig/ bloedig/ gulsig/ dronken/ vleeschelijk/ afgodisch en huychelsch sy ook zijn/ evenwel roemen sy/ datse gedoopte Christenen zijn.

Ten vierden/ vervolgen en haten sy oock allen den genen/ die uyt reynen Godlijcken yver desen verleydischen grouwel mijden/ haren verdoemelijken Gods-dienst straffen/ en alleene op Christum en sijn Woord wijsen/ ja moeten hare afvallige Weder-dooperen, Duyvels Apostelen, en verleyde Ketteren, uytvaegsel en roof zijn.

De Kinderdoopers vervolgen alle vromen, die geerne dat quade mijden en dat goede willen nakomen.

Ten vijfden/ hoe wel sy en hare Schrijventen voormaels der Menschen Insettingen en Geboden ter Hellen toe verdoemt, ende dat eene Boek over dat ander daer tegen geschreven hebben/ so blijven sy dan noch evenwel alle met den anderen (och lacy) aen desen woesten grouwel hangen/ om dat sy dat kruyce niet dragen/ noch der Wereld ongunste op haer laden wilden/ huychelen in allen dingen/ gelijk die arme en blinde Wereld geerne hooren en hebben wil/ hoopen die eene grouwelijke doolinge vast op die ander/ hangen den kinde kruycen aen de borst en voorhooft/ segenen/ bezweeren/ vragen den Gevaderen/ of sy ook glooven/ &c. Drijven of bannen den Duyvel uyt/ en sulke schanden meer/ dat men immer seggen moet/ dat alle Kinder-doopers, Huychelaers boven alle Huychelaers zijn/ en die Kinderdoop een openbare Indoopinge in der Kerken Antichristi/ een beginsel aller verleydingen/ en een verbannen laster en Toverie is/ die niet alleen tegen des Heeren uytgedrukte klare Ordinantie en Woord/ maer ook tegen alle redelijckheydt/ natuere ende vernuft is.

Spottische Ceremonien der Kinderdooperen by haren Doop, daer over men hem billijk wel schamen en bedroeven mag.

Want wie weet niet/ die maer een half woord sijn leefdage in des Heeren Woordt gelesen heeft/ dat een Kruys met vingeren gemaekt/ den kinde helpen noch salig maken kan?

Dat/ dat onschuldigh reyne Creatuerken Gods/ dat onnosele kindeken/ dat met des Heeren bloed gereynigt is/ met den Duyvel niet beseten is? Ende dat niemand voor eens anderen Geloove/ dewijle het een gave Gods is/ goed seggen en staen kan?

Eph. 1. 7.

Segget/ lieve Leser/ hoe kander doch grooter spotterie/ en plomper huychelie bedacht werden/ dan dat men eenen verstandigen in eens anderen name vragen sal: Gelooft gy? Verlaekt gy den Duyvel &c. En op sijn Jae seggen een onhoorig/ onmondig/ en onverstandig Kindeken Doopen sal, dat beyde van Ja en van Neen/ van Godt en van Duyvel/ van waerheyt en van leugen/ van leven ende van dood/ al even veel verstants ende begrijp heeft? O laster en schande!

Nu O Heere/

ô Heere / ô lieve Heere / hoe lange sal doch dese vergrijpelijcke verleydinge / ende desen woesten gruwel gebruyckt worden ? Ick meyne / het ware wel eenmael tijdt / dat de Wereldt een weynigh vlytiger toesage / ende alsulcke openbaere verleyders / met haere Leere / Doop / Nachtmael / leven / vruchten / soecken ende doen / wat beter kennen leerden / ende wat scherper achtinge op des Heeren Ordinantie / Wille / Woordt / wege ende werck hadden.

TEn twintighsten, beschuldight hy ons van een valsche sekerheydt gelijck hyse noemt, als dat wy, oft de onse seggen souden, wy zijn seeker in onsen herten, dat ghy dwaelt, ende wy de waerheydt hebben, &c.

Antwoordt.

Godts klaere Woort ende Ordinantie volgen, heet gehoorsaemheydt, ende niet valsche seekerheydt.

DE Heere spreeckt door Mosen / wie mijne woorden niet sal hooren / die hy (verstaet Christus) in mijne Name spreken sal / van dien wil ick het vorderen / Deut. 18. vers 18.

De Vader spreeckt / dit is mijn lieve Soone / daer aen ick mijn wel behagen hebbe / hem hoort / Matt cap. 17.5.

Christus spreeckt / leertse onderhouden / alles wat ick u bevolen hebbe / Matth. 28. vers 20.

Paulus spreeckt / soo oock wy / oft een Engel van den Hemel u een ander Euangelium Predickten / dan dat wy u gepredickt hebben / die sy verbloeckt / Gal. 1. 8.

Joannes spreeckt / wie overtreedt / ende blijft niet in Christi leere / die heeft geenen Godt. Wie in der leere Christi blijft / die heeft beyde den Vader ende den Soone / 2 Joan. 1. 9. ende sulcke spreucken meer.

Aengesien ons dan de gantsche Schrift op Christi Geest, Euangelium, bevel, Ordinantie, gebodt, gebruyck, ende Voorbeelt wijst, ende wy in desen handel niet eygen waen, goet-duncken, valsche uytleggingen, ende Menschen leere, soo men ons naegeeft / maer alleene Christi klare Woordt ende Bevel / de leere ende dat gebruyckt der Heyliger Apostelen / ende der eerster onvervalschter Kerken na volgen: sy daerenboven (namelijck / onse wederpartyen) geen meer bevel uyt Godts Woordt hebben / dat sy kinderen Doopen sullen, als Israël hadde / dat sy Maeghdekens besnijden souden / ofte datse Kercken / Outaren / ende Godts-diensten op den Bergen / oft in den Dalen stichten souden / oft datse hare kinderen door het vyer offeren souden / &c. Oft als de Papisten hebben / datse Klocken doopen sullen / gelijckewel noch soo daer over houden / datse den Doop der geloovigen / van Christo selve bevoolen / voor eenen Ketterdoop schelden, ende vervolgen / ende den Kinderdoop / die door huychelije ingekroopen is / voor eenen Christelijcken Doop achten ende gebruycken / daer by noch roemen! dat sy wel daer aen doen / dat sy haer dat gebruyck niet nemen laten. Wie nu van ons beyden / sy oft wy / den Sanherib / Holophernem / Phariseen / ende verleyde Secten / van hen hier aengetogen / in dese valsche sekerheyt gelijck

Maeghden te besnijden, en kinderen te doopen, hebben nae der Schrift eenderley grondt ende aensien. Menschen goetdunken, eygen wijsheydt, ende niet Godts Woordt volgen, is een valsche seeckerheydt.

zijn / wil ick geerne allen redelijcken ende onpartyschen leseren aen 't gerichte stellen.

VOorder schrijft hy, wat heeft de Wederdoopers hier voormaels bedroogen, dat sy aen 't sweerdt grepen, dan een gelijcke sekerheydt, dat sy als een Volck Godts, geteeckent met den teecken Tau, de gantsche Werelt souden innemen, ende ons Predikers een deel die wy wel beter wisten (soo sy seyden) in onsen eygen deuren hangen?

Antwoordt.

MYn Leeser / nemet waer / wat is dit doch anders van hem geseyt / ende gemeynt / dan, ghy lieve Heeren, wilt ghy alsulcken ergen Volck, ende boose Ketteren, noch barmhertigh zijn? vervolghtse, vangtse, bantse, ende roeytse uyt, het is van haer wel verdient. Of dat de Heylige Geest in Apocalipsi niet der Schorpioenen angel noemt / meught ghy nadencken ende oordeelen.

Apoc. 9. 5.

Hy laet hem beneden hooren / dat onse Kercke eerstmael met my soude aengevangen zijn, dat ick hem evenwel (soo men op sijn plaetse hooren sal) geensins toestae. Ende hem is meer als wel bekent / dat ick mijn leefdage in die gemeynschap der Oproeringen niet geweest ben / maer dat ick der selvigen leere ende gruwelen / ja soo vele als der Predikanten Leere ende gruwelen / immers met des Heeren Woordt bestraft hebben / evenwel werpt hy ons hier noch aldusdanige Godtloose handelen ende boose stucken voor / op dat hy ons (hoewel onschuldigh) by een yegelijck verdachtigh maecken, ende der overigheyt het sweerdt in de handen langen magh. Of dat niet recht heet / na der onschuldigen bloedt trachten / wil ick allen Godtvruchtigen ende vroomen te bedencken geven.

Och datter doch eenmael soo veel bescheydenheydt by hem bevonden worde / dat hy den onschuldigen met den schuldigen niet soo vermenghde. Want wat soeckt hy anders / dan dat hy Simonem Petrum tot Simonem Magum / ende Joannem ende Jacobum tot Judam maecken magh? Ja niet anders / dan of ick seggen wilde: Ick hebbe sommige kinderdoopers gekent / die openbare Eedtbrekers ende Dieven waren / daeromme zijn Gellius ende alle kinderdoopers oock Eedtbrekers ende dieven, ware immers niet recht van my gesproken. Och mijn getrouwe Leeser / hoe recht heeft doch de Heylige David alsulcke wrevelaers afgemaelt / die daer spreeckt: De Godtloose verworget den ontschuldigen heymelijck / sijne oogen hebben acht op den Armen / hy loert in 't verborgen / als een Leeuwe in der kuylen / hy loert dat hy den ellendigen grijpe / &c. Want uyt alsulcke moortgeschrepen komt het / datmen aen sommige plaetsen de Godtvruchtige trouwe herten / Mannen ende Vrouwen / Kneghten / Maeghden / Grijse hoofden / kreupelen ende lammen / sonder alle medelijden ende barmhertigheydt / als de alder Godtlooste op Aerden / in gevanckenissen ende Kerckers steeckt / haer goederen rooft / ende de kinderen naeckt ende bloodt op den stra-

Anima quæ peccaverit ipsa morietur.

Psal. 10. 8, 9.

Hier mercket, welcke vruchten alsulke Schrijvers haten.

straten stuert / met gloeyende Olye sommige versoeckt / ophanght / reckt / op den banck spant / in 't water werpt / verworgt / brant / ofte met den sweerde richtet / ende sulcke ongehoorde Heydensche Tyrannye meer. Siet / dat zijn de voornaemste ende beste vruchten / die aldusdanige bloetpredikers met haer verleydisch ende leugenachtigh schrijven (och lacy) in sommige Landen voortbrengen ende aenrichten.

1 Cor. 15. 52. 1 Thes. 4. 16.

Och wilde Godt / dat hy / ende alle zijns gelijcke Predikers / met t'samen alle Papen ende Monnicken / die des onschuldigen Bloets schuldigh zijn / in den dagh / wanneer die verschrickelijcke stemme der laetster Basuynen klincken sal / barmhertigheydt ende genade voor de oogen des Almachtigen ende grooten Godts vinden moghten / ende haer dat onschuldigh bloedt (des sy de eygentlijcke oorsaecke zijn) tot sonde niet gerekent worde / wilde ick haer uyt grondt mijner Zielen wel gewenscht hebben. Maer so sy by desen sin blijven / ende haer van 't Godtloose wesen niet afkeeren / sal die brandende Poel (spreeckt Godts Geest) haren loon ende deel zijn. Apoc. 19. vs 21 / 22.

Valsche Propheten, leugenaers, bloetgierige, &c. sullen geen deel aen Godts Stadt vinden.

Voorder segge ick: Gelijck wy in Gellio ende allen oproerigen dat bitter wreveligh herte / ende dat bloedige vyantlijcke schreyen ende schrijven haten / en bestraffen / Alsoo haten en bestraffen wy oock in gelijcker maten (verstaet het Euangelischer wijse) allen den genen / die met den sweerde vechten / stelen / rooven / yemandt op den gantschen Aertbodem (hy zy vriendt oft vyant) / beschadigen ofte leedt doen.

Sanguinarii, Seditiosi, Violenti, & Raptores, Christiani non sunt.

Hier geldt ons Vader noch Broeder / Keyser noch Coninck / Nabuer noch Vrient / groot noch kleen / gedoopt noch ongedoopt / Alle die dat menschelijcke bloedt tegens Godts Woordt vergieten / tegens de Liefde handelen / haren Naesten verongelijcken / verderven / ende in 't verdriet brengen / mogen onse Broederen niet zijn / want wy weten / ende bekennen waerachtigh / dat sy geene Christenen zijn.

Dat de Oproerige voortijts binnen Munster met t'samen haren aenhanck met den sweerde (ô lacy) tegen Godts Woort gehandelt hebben / moeten wy immer hooren, recht of sy ende wy in dien Grouwel een geweest waren / hoewel wy soo geheel ende gantschelijck onschuldigh zijn. Maer dat sy selve Landen ende Luyden in de wapenen brengen / ende in den grondt verderven / dat eene Vorstendom by dat ander verwoesten / allerley gewelt / droeffenisse / jammer / ende hertenleedt allenthalven aenrichten / sien sy niet / Ja moet oock noch (och lacy) al recht ende wel gedaen heeten.

In strijden ende vechten zijn die oproerige ende de Werelt niet vereheyden.

Nademael het dan openbaer is / dat niet alleen Vranckrijck, Italien, Spangien, Burgondien, maer dat geheele Duytsche geslachte, dat hem des Woorts roemt / ende de gantsche wijde werelt / met den selvigen Oproerigen (so veel vechten / strijden / weeren / rooven / ende bloetvergieten aengaet) aen gelijcke werck ende gebruyck schuldigh zijn.

Wat willen sy dan der Oproerigen misdaet hier voortbrengen, dewijle sy in dien deel selve ja soo veel feylen / ende so wel in gelijcke daet ende schult staen / als die doen? Denckt niet / O Mensche (seght Paulus) gy die daer een ander oordeelt / ende doet oock dat selvige / dat gy Godts oordeel ontloopen sult? Geensins want gy doet even gelijck dat selvige dat gy oordeelt / Rom. 2. 1.

TEn laetsten schrijft hy: Dat wy ofte der onsen ooge wat beter gesien heeft, als der Wederdooperen ooge, in plaetse van der moetwilligen sonde te verstaen, daer sy menigen in vertwijffelinge over gebraght, ende sommige haer souden daer over omgebraght hebben, &c.

Antwoordt.

SO hy oock dese scheute hier op ons gedaen heeft / sal hy weten / dat hy al te vele hier geschreven heeft: want ick magh het met goeder Conscientien getuygen ende houden / dat ick mijn leefdage over die sake van den Broederen niet bemoeyt ben / ende dat die Leere onder den onsen by mijnen tijden niet geweest is.

Ick hebbe steedts haer geleert / dat alle sonden / die geboetet werden / vergevinge in des Heeren bloet hebben / sy zijn dan oock hoe / ende wat sy zijn. David met sijner Eebreuck / ende onschuldigh bloedt / is my een seker getuygenisse. Nochtans een yegelijck sie wel voor hem dat hy sijnen Godt van herten vreese / recht doe / ende niet moetwillighlijck tegen sijnen Godt sondige / dat hy de leugen niet in de waerheydt / noch de waerheyt met den Schriftgeleerden in de leugen verkeere.

2 Reg. 12. 13.

Anima, quæ per superbiam aliquid commiserit, peribit de populo suo. Num. 15. 34. 5. 6.

Want wie weet / of oock so eener / die also uyt moetwilligheydt oft stoutheydt tegen sijnen Godt sondighde / sijn leefdage de gave der Genaden ontfangen / ende wederom tot rechte Boete komen soude? Wie de sonde doet (spreeckt Christus) is een knecht der sonden / Joan. 8. 34.

Rom. 6. 20.

Ick vreese des / so my de Keyserlijcke M. met veel kostelijcke Gaven beschoncke / Ende ick ware sijne M. ondanckbaer / braghte die oneerlijcken omme / tradse met voeten / ende wierpse in den dreck / &c. sijn Keyserlijcke ernste soude my ongetwijffelt mijnes ondanckbaerheydts halven wel harde straffen / ende sulcke heerlijcke weldaden ende edele geschencken lichte niet meer schencken ende aenbieden.

Daeromme hoet u / dat gy uwes Heeren woort moetwillighlijck niet en veracht / noch vervalscht / ende niet al te stoutelijck na dat vleeschelijck voornemen uwes herten voortvaert / op dat u die verschenen Genade niet t'eenemael genomen / ende in eenen verkeerden ende verstockten sin geleert wert. Qui timet Deum, recedit à malo.

Gelijck dat Gellius met allen ernste daer na trachtet / dat hy met sijne onreyne valsche Leere des Heeren Mondt leugenachtigh maket / sijn reyne dierbaer Bloedt vernieten / ende de onboetveerdige roecke-

loose Werelt in sijnen wilden woesten wesen onder eenen valschen schijn des Heyligen Woordts stijven ende troosten magh.

Alsoo beneerstigt hy hem oock in gelijcker maten / dat hy met allerleye leugenachtige faemroovinge / ende Crimmele beschuldigingen (soo my dunckt) de heylsame reyne Waerheydt van den Aerdtbodem uytroeyen / ende de vroome Godtvruchtige kinderen den Beul in de handen schrijven magh.

Van dese Klockhenne, leest in sijn Schrift Litera F. in 't tweede blad.

Schrijve ick onrecht / soo straft my. Ende of hy dan niet beter een grijpende Stootvogel / als een vergaderende Klock-henne / die hy geerne zijn wilde / heeten magh / wil ick den Heeren ende hem bevoolen hebben.

Psal. 5. 7. Rom. 3. 13.

Maer de Heere / die aller ellendigen Schilt en Borgh is / weeret de aenslagen der Godtloosen / Hy brenght de leugenaers omme / Hy heeft een grouwel aen den Bloetgierigen ende valschen. Want in haren mont is geen waerheydt / haer binnenste is ydel / haer Keel is een open graf ende met haren tongen huychelen sy

Jer. 8. 10. Ez. 13. 13. Phil. 3. 19.

Daerom sullen sy voor den onweder niet bestaen / hare Luchter sal uytgebluscht werden / ende haere Glorie ten gronde gaen. Want de Heere is sterck diese richten sal / ende die de ellendige verleyde zielen / ende dat onschuldig bloedt van hare handen eysschen / ende met haren verdienden loon betalen sal.

Siet / weerde Leeser / hier merckt ghy nu / hoe der Predikanten leere ende bekentenisse van den kinderdoop na der Schrift niet bestaen kan / datse niet op des Heeren Bevel / noch op de Leere ende gebruyck der Heyliger Apostelen / gelijck den Doop der Geloovigen / maer op enckel Glosen / goetduncken / vermoeden / leugenen / geleende namen / ende lange gewoonte gebout is.

Zijt ghy nu redelijcker aert / soo laet des Heeren onfeylbare waere woordt / ende uw onpartysche herte / tusschen ons ende den geleerden Richter zijn.

Wil dan hier mede alle mijne leesers gebeden hebben om Godts wille / dat sy my doch niet verkeeren willen / dat ick de leugen met der Schrift straffe / de waerheydt met der waerheydt verdedige / by den rechten wegh wijse / uwe ziele soecke / den valschen Propheten wederspreeke / hare verleydische heymelijcke stricken aen den dagh brenge / ende des Heeren prijs voorstae. Wie den Heere met getrouwer herten soeckt / magh leesen ende richten.

Volght van het Nachtmael.

VAn des Heeren Nachtmael veele hier te schrijven / willen wy om der kortheydt wille onderwege laten / soo wy doch onsen grondt ende Geloove van dier saecken voor dees tijdt met veel duytlijcke Schriften aen dagh gegeven hebben. Wie aen der waerheydt lust heeft / maghse soecken / ende in de vreese sijnes Godts nadencken.

1 Cor. 10. 17.

Nochtans willen wy den Godtvruchtigen Leeser oock / tot onser verantwoordinge tegen Gellium, in onser eenvoudigheydt soo veel vermaent hebben / dat hy doch wel aenmercke / datter geschreven staet / 1 Cor. 10. Want wy veele zijn een Broodt ende een Lichaem / dewijle wy alle eenes Broodts deelachtigh zijn. Nademael dan wy nu uyt der Schrift bekennen / dat dat Heylige Nachtmael niet der wereldt / maer Godts Gemeynte tot soo een teken / getuygenisse / ende bewijs van den Heere na gelaten is / dat wy alle / die een Broodt genieten / leden eenes lichaems zijn / namelijck / des lichaems Christi / ende wy nu met onsen oogen sien / ende met onsen handen tasten / dat beyde de uytdeylders ende de genieters des Wereldtlijcken Nachtmaels / geen waerachtige leden aen des Heeren lichaem zijn / dewijle de uytdeylders alle met den anderen Huerlingen / oock dieven van die eere Godts / ende Moordenaers onser zielen zijn / die dat onbedachte roeckeloose volck met hare ydele beloften / Philosophie / ende verdichte woorden / in allerley ongerechtigheydt / blindtheydt / ende in dat vleeschelijcke ruyme leven ophouden / de gantsche wereldt verleyden / ende allen Godtvruchtigen / die van 't boose afwijcken / des Heeren woordt natrachten / ende steedts van des Heeren Broodt eten / vyandtlijcken haeten / schelden / beliegen / met vangen ende bannen tot in den doodt beleedigen / &c. Oock de genieters gemeenlijck een onboetveerdigh / moetwilligh ydel volck is / ja wereldt zijn / die des Heeren Geest / woordt / ende bekentenisse niet alleene weynigh achten / maer oock ten meestendeel met voeten stooten / soo men sien magh.

Christus Nachtmael is den boetveerdigen verordineert.

Ioan. 10. 8.

Hier mercket, welcke des wereltlijke Nachtmaels uytdeylders zijn.

De genieters des wereltlijcken Nachtmaels, zijn de ware koornen aen des Heeren broot niet.

Derhalven is het / dat wy ons van haren Nachtmael onthouden / want de hertgrondelijke vreese onser Conscientien door Godts woordt gedrongen / weeret ende bewaert ons / dat wy met alsulcke uytdeylders ende genieters in 't gebruyck niet staen dorven / op dat wy niet sulcker verleydischer handelen ende grouwelijcken misbruycks deelachtigh / aen den dage Christi gelijcken loon met haer outfangen souden.

Der Predikanten leere is ydel.

Dat hy hier veele van sijn vermanen roemen wil / is doch alle sijn vermanen niet dan een ydel gezwets / dat sonder alle kracht is / want hoe sullen ofte konnen hy ende sijns gelijcke Predikers Christum recht prediken / ende ander luyden recht vermanen / daer sy noch selve met allerley blindtheydt / ongerechtigheydt ende schanden / van den hoofde tot aen den voeten vol zijn? Billick ware het dat sy der woorden Syrach nadachten / ende haer selven eerst recht leerden / dewijle haerder veele noch soo onnutte luyden zijn, dat sy gevoeghlijcker Swijnherders, als Herders der Schapen Christi (soo hy schrijft) zijn moghten / ende hy selve oock / niet alleene een vervalscher der Schrift / ende verleyder der Zielen / maer oock een seer wreveligh / scheldigh / faemroovigh / ende onbarmhertig Man is / gelijckmen uyt dese sijne Schrift in alle klaerheydt speuren ende sien kan.

Eccl. 18. 17.

SChrijft dan, als dat syse ten eersten vermanen, hoe de Genieters in de Leere des Wets, ende voornamelijck des Heyligen Euangeliums sullen gegront zijn.

Ant-

Antwoort.

WAer dat de Wet recht gepredickt / ende in 't herte des toehoorders door dat Geloove wel gevaet wert / dat het sijn aert / natuere en kracht recht bewijst / daer vintmen een verslagen gemoet / een rouwigh nederigh herte / een Conscientie die voor den Woorde sijnes Godts verschrickt ende beeft / de reyne vreese Godts / die de sonden verdempt / afsterft / ende uytdrijft / als Syrach seght.

Merckt des wets eygentlicke kracht en natuere. Eccl. 1. 28. Deut. 6. Rom. 3. 20. Rom. 7. 7. Deut. 27. 1. Deut. 18. 13. Gal. 3. 10. Hebr. 7. 18.

Want dat is des wets eygentlijck werck ende eynde / datse ons Godts wille recht voorbeelt / de sonden recht open doet / des Heeren toorn ende straffe dreyght / den doot verkondight / en ons van haer op Christum wijst. Op dat wy door sulcks voor Godts aengesichte in 't herte vermorwet / de sonden afsterven / ende den eenigen ende eeuwigen Medecijn en Remedium onser Zielen Christum Jesum recht soecken en vinden mogen.

Desselven gelijcken / soo waer dat Euangelium in reynen yver na Godts welbehagen onbestraffelijck in des Geests kracht gepredikt wert / dat dat herte der Toehoorders met sijner scherpte ende gewelt doordringet / daer vindt men een omgekeert / verandert / en een nieuw gemoet / dat sijnen Godt voor sijn onuytsprekelijcke groote Liefde tegen ons ellendige Sondaers bewesen in Christo Jesu / met grooter blijtschap en vreughden dancket / ende alsoo gewillighlijcken en ongedwongen / door de kracht eenes waerachtigen Geloofs / en nieuwer Geboorten / in dat nieuwe leven intreet.

Hier merkt des Euangeliums eygentlicke kracht ende natuere.

Wanneer Gellius sijne Jongeren oft Toehoorders / oock hem selven / met den wettelijcken Hamer aen dat binnenste wesen soo klopte / ende met de yverstralen des Heyligen Euangeliums in eenen Goddelijken yver soo ontstake / dat sy hare onreyne vyandtlijcke herten / haren Heydenschen Pracht en Prael / in Huysen / Kleederen / Gout / Silver / &c. haren grooten overvloet / gierigheyt / brassen / suypen / &c. door een waerachtige Boete nalieten / ende met Christo in dat nieuwe nederige leven der gerechtigheydt intraden / alsdan dorste ick wel toestaen / dat het ten meestendeel niet geheel qualijk luyde / dat hy van den Nachtmael hier geschreven heeft.

Jes. 23. 29.

Maer nu doet hy anders niet / dan dat hy den Armen met een ledigen Buydel troost / dat Hemde over den Rock treckt / ende den Wagen voor die Peerden spant.

De boete moet voor den Sacramenten en niet de Sacramenten voor de Boete gaen.

Want de Teekenen des Nieuwen Testaments zijn in haer selven gants ende geheel krachteloos / ydel ende onnut / wanneer dat beteekende wesen / namelijk / dat boetveerdige nieuwe leven niet daer en is / gelijk boven van den doop eenmael geseyt is.

WYder schrijft hy, dat sy ten tweeden ende oock ten derden vermanen, dat het niet genoegh zy, dat sy de Leere gevaet hebben, die in 't herte dragen ende bewaren, maer dat sy oock dat selvige moeten opentlick bekennen oft beleven, ja met perijckel des Lichaems ende levens, dat sy haer ten Cruyce en tot aenvechtinge wapenen, dat sy het met gedult en gehoorsaemheyt opnemen, haren Bruydegom navolgen sullen, want die Duyvel sulcken bekentenisse niet dulden kan, maer swaerlick hatet ende vervolget, &c.

Antwoordt.

CAyphas sprack tot den Phariseen ende Schriftgeleerden: Het is ons beter / dat een Mensche voor dat volck sterve / dan dat het gantsche volck verderve.

Sijn voorgeven luyde recht / merckte evenwel sijn bloedtdorstigh wreede herte niet / dat hy de gene was / die den Koninck aller eeren door eenen bitteren yver in den doot socht te brengen. 1. Cor. 2. 8.

Joh. 11. 50. De Predikers leeren wel bywylen recht, nochtans dat eynde der Predicatie hatense, namelik de gerechtigheyt, die uyt de ware Predicatie herkomt.

Dat oock Gellius ende sijns gelijcke Predikers wel bywijlen van een vroom leven uyt der Schrift spreken / ende van den Cruyce vermanen / wederspreken wy niet: Maer hoe sy evenwel de ware gerechtigheyt / die uyt de rechte Leere herkomt / lief hebben / en hoe sy sijn belijders prijsen / magh (och lacy) uyt hare onbeleefde faemroovige schrijven en schreyen wel gespeurt werden.

Nademael hy dan schrijft / dat hyse so vermanet, soo verhaelt is / en het is oogenschijnlijck ende openbaer / dat hy die rechte ware gerechtigheyt / kracht / vrucht / ende gehoorsaemheydt / die uyt de rechte Predicatie herkomt / niet alleene hatet / maer met sijn leelijck en schandelijck schrijven / oock met den Cruyce (vreese ick) aen sommige plaetsen wel beladet / magh de Godtvruchtige en vrome Leser nadencken / of hy den Pharizeen ende Schriftgeleerden niet in desen deel gelijck is.

Gellius crucem predicat: idem ipse & aliis eandem imponit.

Die welcke / hoewel sy de Wet na de Letter oock wel leerden / evenwel sijn gerechtigheyt so hateden / dat sy oock den Beloofden des Wets / den voleynder Christum Jesum / door haren nijdigen raet ende daedt in het Cruys ende doot braghten.

Matth. 27. 20. Marc. 15. 11. Act. 3. 15.

Mijn Leser / verstaet recht wat ick schrijve. Voor Godt gelden dat uytwendige leeren / hooren / doopen / en Nachtmaelen (die so maer alleene in den schijn geschieden) gantschelijck niet / maer voor hem gelden leeren ende klooven / klooven en doen / uytwendigh doopen ende Nachtmaelen in den letter / ende inwendigh in den Geest ende waerheyt.

Mercke wel wat hier geseyt wort.

Siet / so leeren ons Godts woort ende Ordinantie.

Soo lange dan sulcke Boetloose vleeschelijcke luyden die uytdeylders zijn / ende sulcke onnutte proncKers ende pralers / gierigaerts ende woeckenaers / brassers ende suypers de genieters zijn / so is het niet des Heeren rechte Nachtmael / dat sy toedienen ende gebruycken / want buyten Christi Kerke (die een vergaderinge der Boetveerdigen is) is 'er noch Doop noch Nachtmael / maer het is een maeltijdt der onboetveerdigen / een steuninge der ongerechtigen / ende tooversche schijn / &c. hoe hooge en heerlijck het oock met vele vermaningen voor der menschen ooren opgepronckt ende geprresen wert. Noch eenmael verstaet recht wat ick schrijve / sonder ware Boete gelden in Christo Jesu noch water / Broodt / Wijn / oft Ceremonia / soo sy oock schoone van den Apostelen selve worden toegedient / maer in hem en voor hem gelden een nieuwe Creatuere / een omgekeert / verandert /

Die gemeynte der boetveerdigen of der waren geloovigen, hebben Doop ende Nachtmael, ende niet de gemeynte der onboetveerdigen, oft der werelt.

dert / ende gebroken herte / een hertgrondtlijcke vreese ende liefde Godts / een ongeveynsde liefde des Naesten / een afgestorven / ootmoedigh / nuchteren ende vreedsaem leven / na des Heeren Woordt ende voorbeelt / Ec.

Wanneer so een nieu wesen daer is / siet / so wort'er recht gedoopt / soo wort'er recht genachtmaelt.

Maer uytwendigh (segge ick noch eenmael) voor den menschen Doopen ende Nachtmalen alleen in den Letter ende schijn / ende niet oock inwendigh voor Godt in den geest ende waerheyt / is niet dan grijpen na de schaduwe / Gods werck in den schijn naspelen / ja huychelaers ende bedriegers zijn.

Die Predikers dryven dat teecken, ende sijn beduydinge haten sy.

Is het niet een bedroefde blintheydt / dat dese verdoolde arme Luyden den sienlijcken Teken soo vele toemeten / ende mercken niet / dat sy dat onsienlijcke beteeckende wesen des herten / met den sienlijcken Teecken voorgedragen / daerom dat teecken in der schrift bevolen is / van herten haten ende vyandt zijn. Recht of Godt een bysonder welbehagen aen de slechte Elementen / Water / Broot / ende Wijn hadde / ende niet eygentlijck aen 't gene dat'er mede beteeckent / afgebeelt / ende vermaent wert.

Psal. 102. 26. Heb. 1. 10.

Och neen / mijn Leser / neen / men kan Godt met slecht Water / Broot / ende Wijn / noch dienen / noch behagen / want sijn Handt heeft het al geschapen / maer daeromme sijn Doop ende Nachtmael in des Heeren Huys verordineert / dat wy daer mede onse Geloove ende gehoorsaemheyt betuygen / dat wy in een gestadige ende eeuwige Boete wandelen willen / dat wy daer door sijner onuytsprekelijcker grooter liefden ende weldaden gedencken sullen / daer door sullen vermaent werden / dat hy sijn onbevleckte reyne Vleesch voor ons opgeoffert / ende sijn dierbaer roode Bloedt tot versoeninge onser aller Zielen in de hittige Brandt sijner eeuwiger Liefden voor ons vergooten heeft / Dat wy in eenigheydt des Geests eeuwigh met hem wandelen / ende sijne voetstappen volgen sullen / Ons onder den anderen / als de leden eenes Lichaems / Liefhebben / helpen / troosten / straffen / dragen / vermanen / hanthaven / ende dienen sullen / ons in allerley gerechtigheyt / heyligheyt / ende waerheyt / als de nieuwe geboren kinderen Godts / onbestraffelijck voor die gantsche Werelt tot in den Doot bewijsen sullen / Ec. Siet / mijn Leser / tot alsulck een eynde zijn ons des Nieuwen Testaments Teeckenen naergelaten.

Rom. 6. 4. Colos. 2. 12.

Matt. 26. 25.

Mar. 14. 22. Luc. 22. 29. 1 Cor. 11. 22.

Hier mercket, waer toe de Tekenen ofte Sacramenten des nieuwen Testaments ons gegeven zijn.

Wanneer nu Gellius ende de Predikers met alsulcken herte ende gemoedt haer Nachtmael gebruyckten / sy ende hare leerlingen / in dat effect / signato / vrucht / Geest / ende kracht (hoewel in der swackheyt) alsoo bevonden worden / gelijck dat Teecken in der afbeeldinge leert ende mede brenght / alsdan wilden wy door des Heeren genade malkanderen wel haest naerder komen / ende over desen Teecken ende gebruyk weynigh twist hebben. Maer soo lange sy den ruymen wegh leeren ende wandelen / den Kinderdoop gebruycken ende voorstaen / den Doop der geloovigen schelden ende lasteren / hare Discipulen ende Gemeynten van der Wereldt niet afsonderen / een onbestraffelijcke Leere ende leven voeren / mogen wy in der Leere ende Sacramenten nimmermeer met haer een zijn / ons kome daer over lief oft leedt / so Godt gelieft. Want wy weten gewisse / dat wy des Heeren onoverwinnelijcke stercke waerheyt / ende sy de verdoemelijcke swacke leugen hebben.

Mijn getrouwe Leser / hier denckt na wat ick schrijve / dat wy ons van der Predicanten Leere ende Sacramenten afscheyden / geschiedt voornamelijck om tweederley oorsaecken. Ten eersten daeromme / om dat wy waerachtigh uyt der schrift / ende oock uyt der daet bekennen / ende in onsen herten door den Geest versegelt zijn / dat sy geen Weyders / maer Verleyders zijn. De gantsche schrift leert ons / dat wy sodanige Predikers niet hooren / maer mijden ende schuwen sullen. Want is het dat wy voor de vleeschelijcke Dieven / Moordenaers / ende wolven vreesachtigh zijn: Hoe veel te meer sullen wy ons dan voor den geenen vreesen / die ons arme Zielen so jammerlijck verscheuren / ons in der verderffenisse ophouden / van't gesichte der klaerheydt Christi berooven / ende na die verschrickelijcke onoplosselijcke duysternisse der eeuwiger Helscher qualen om een buyck vol broodts sonder alle schroomen leyden. Ick bidde om Godts wille / lieve Leser / houdt het my ten goede. Siet / voor Godt / het is de waerheydt dat ick schrijve.

Jer. 23. 2. Mat 7. 15, 16. Joan. 10. 5. Rom. 16. 16. Phil. 3. 19. 2 Tim 3. 6.

Die tweede oorsaecke is / op dat wy door sulcke mijdingen u ende een yegelijck in schijnender daet betuygen mogen / dat gy buyten Christi Geest / Woort / Rijcke / ende Kercke zijt / dat gy op onrechte wegen wandelt / ende u van uwe Predikers deerlijcken verleyden laet / Op dat gy noch in tijdts mught opwaecken / van der leugen afwijcken / de waerheydt na trachten / ende eeuwigh Saligh werden.

Merckt vlijtighlijck wat hier geseyt wort.

Zijt gy nu redelijcker aerdt / soo merckt doch wel aen / wat wy hier in soecken ende najagen / ende gedenckt niet / dat wy soo gantsch van onsen verstandt berooft zijn / dat wy door twist ende partije desen engen wegh wandelen. Och hoe geern souden wy onse arme swacke vleesch / onse Vrouwen ende kleyne kinderen / leven / goet ende bloet sparen / ende met der werelt in goeden vrede leven / wanneer ons de liefde der Godtlijcker Eeren / ende die eeuwige saligheyt beyde uwer ende onser aller zielen niet en drongen.

Maer nu moet het van wegen die twee oorsaecken door die reyne ongevalschte liefde alles tot een roof gegeven / ende den Doodt (als het die noot vordert) daer over geleden zijn.

Want die waerheydt wil ten meestendeel duere beweert / en de hertgrondelijcke trouwe liefde met eenen doornen krans beloont zijn. O Heere!

Ten

TEn laetsten schrijft hy: Uyt desen mag een yegelijck vroom Christen wel lichtelijck verstaen, hoe onbillijk dat dese Luyden, die ons van Tweedracht, Toorn, en Vyandtschap beschuldigen, ende selve over die Artijckelen des Geloofs onder haer twisten, onvriendtschap, Tweedraght, Toorn, ende Vyandtschap (soo verhaelt is) zaeyen, Ja die onse Leere nooyt grondelijck ondersoght, ende den handel des Nachtmaels nauwelijck by ons gesien hebben, ons van wegen het Nachtmael straffen, ende die versamelinge der Gemeynten Christi verlaten.

Antwoordt.

HIer segge ick ten eersten alsoo daer op: De ongerechtigheydt, die ons buyten Christi Rijcke, Kercke, Lichaem, ende Nachtmael sluyt, is niet alleene in tweedraght, toorn en vyantschap gelegen, maer oock in alle andere wercken en vruchten des vleeschs, pracht, prael, gierigheydt, brassen, suppen, &c.

Hoe haer de werelt betert, leeren (och lacy) hare woorden en werken wel.

Hoewel dan de vyandtschap ende toorn by sommige van den haeren, wanneer sy dit gebruyck houden, ten deele wel gevredigt worden (soo hy schrijft) soo blijven dan noch evenwel alle die andere groove sonden ende ongerechtigheden ongeboetet, gelijck als gy in de blijckende vruchten allenthalven speuren ende sien meught.

Die openbare Heydenen maecken oock wel vreede onder malkanderen, wanneer sy oneenigh ende twistigh zijn, evenwel zijn sy daer mede de rechte koornen aen des Heeren Broodt, ende de rechte leden aen des Heeren Lichamen niet. Wie kloeck van herten is, dencke na wat ick schrijve.

Ten tweeden segge ick: Dat hy ons van tweedracht, toorn, ende vyandtschap hier beschuldight, sal hy met rechter waerheydt nimmermeer waer maken.

Men vertoornt over ons maer wy over niemant.

Dan gelijck hy ende sijne Medegenooten onse Christelijcke Leere, ende Geloove, Sacramenten, ende doen voor een yegelijck beschuldigen, droeffenisse ende moeyte aenrichten, ende wy haer door Godts genade niet met toorn ende vyandtschap, maer met Christi Geest ende woordt in aller gedult bejegenen, leeren, straffen, vermanen, waerheydt met waerheydt houden staende, ende uyt dat binnenste onser zielen, oock met onsen doodt ende bloedt en rechten wech betuygen ende aenwijsen, waer over sy ons niet weynig haten ende vyandt zijn. Also staender oock bywijlen wel sommige uyt ons op, gelijck oock inder Apostelen Kercken wel geschiedt is, die liever haer vernuft als de Schrift volgen willen, wederom op den ruymen wegh treden willen, wat aensiens oft Name hebben willen, ende geven onschriftmatige dingen voor, met den selbigen tracteeren ende handelen wy, vermanen ende straffense, gelijck de Schrift leert ende medebrenght, hoope oock in aller liefde ende geschicktheydt, Laten sy haer onderwijsen, staen af, ende trachten nae den vreede, soo dancken wy den Heere sijner gaben. Maer is het dat sy Broederlijcke vermaninge ende liefde verachten, hartneckigh in haer voorneemen blyven, twist ende tweedracht aenrichten, als dan mogen sy onse Medegenooten ende Broederen niet zijn, tot dat sy haere schuldt bekennen, ende in vreeden weder tot des Heeren Volck keeren. Of dat nu heet over de Artijckelen des Geloofs onvriendtschap, vyandtschap ende toorn saeyen, dan of het heet alle onreynigheydt van des Heeren Huys afweeren, mogen alle rechtverstandige beyde met verstandt ende schrift afmeeten.

Gal. 3. 6.
1 Tim. 1. 6.
2 Tim. 2. 14.

Tit. 3. 4, 10.

1 Tim. 6. 5.
2 Tim. 2. 17.
Tit. 3. 11.

Die den twist met der schrift afweeren, richten vreede op, ende geen tweedracht.

Ten derden segge ick, dat wy haere Leere niet gehoort, ende dat gebruyck haerer Nachtmaels niet gesien hebben, (soo hy klaeght) is dit die oorsaecke, om dat wy uyt die blijckende vruchten bekennen, ende van lange Jaeren af bekent hebben, dat haere Leere ydel ende krachteloos, ende haere Sacramenten den woorde niet gematight zijn. Want welckerley Geestes kinderen beyde die Predickers ende Toehoorders zijn, magh ten eersten uyt dese sijne oneerlycke faemroovinge, bittere, leugenachtige, haetische ende oproerige Schrift by den Predickers, ende ten tweeden, uyt de afgrijselijcke groote prael der kleederen, uyt hooveerdige stoute bouwinge ende vercieringe der Huysen, ende uyt dat overdadige vleeschelijck ruyme leven by haeren Jongeren aen den besten wel gesien worden. Wat helpet dan, dat sy schoone met den schijn voort komen, heerlijcke ende schoone vercierde redenen voeren, soo sy dogh der Schrift ende der Heyliger Sacramenten werck, vrucht ende kracht met der daet versaecken, jae vervolgen ende vyandt zijn? Soo ick niet de waerheydt recht schrijve, soo straft my.

De vruchten geven getuygenisse, wat der Predikanten Leere ende Sacramenten zijn.

Ten vierden segge ick, Gellius beschuldight ons, dat wy die gemeynte Christi verlaten. Maer ick segge, dat wy nae Godts Woordt ende Ordinantie, ende nae dat Exempel der Heyliger Apostelen, de Wereldt met haeren valschen Propheten verlaten, ende door des Heeren Geest ende genade die Gemeynte Christi van haeren stricken ontreden, getrouwelijck waerschouwen, ende nae luydt des Heyligen woordts, in onser zwackheydt bouwen ende oprichten. Wat wil dogh die arme onbedachte Man veele van de gemeynte Christi spreecken ende roemen, daer sy noch soo gantsch by haer onbekent is? Ick biede my gewillighlijck aen, Men beschicke my een vry bespreck met den Predikeren, het sy dan in 't heymelijck voor getuygen, oft in 't openbaer voor een volle Vergaderinge, soo ick het niet bewijsen, ende met kracht der Waerheydt kan houden staende, dat die Predikers alle in 't gemeen Verleyders en geen Weyders zijn, ende dat hare Proncker, Pralers, Gierigaerts, Woeckeraers, vloeckers en zweerders, &c. Werelt ende niet Christenen zijn, so wil ick als dan met openen monde voor de gantsche Werelt bekennen, dat wy de Gemeynte Christi niet alleene verlaten, maer oock deerlijck verscheuren, en menig vroom herte

Esa. 52. 11.
2 Cor. 6. 17.
Act. 2. 40.
Apoc. 18. 4.

Hier mercket, dat wy ons met Paulo onser leere niet schamen.
Rom. 1. 29.

herte in grooten swaren jammer / kommer ende noodt brengen.

Maer kan ick het in voller kracht staende houden / waerom moeten wy dan noch so veel quaets hooren? So ware 't immers meer dan tijdt / dat die Predikers van hare verleydinge aflieten / sy ende hare leerlingen / wie / hoe / ende waer sy zijn / opwaeckten / voor Godts toorn ende straffe vreesden / Boete deden / haer na des Heeren Geest / woordt ende Voorbeeldt schickten / ende een oprechte Christen Gemeynte na der Schrift aenrichteden: Ofte dat sy hare geleende Namen ende valsche roemingen / als Evangelische Leeraers / getrouwe Herders / Zielen-sorgers / Predikers des Heyligen Woorts / &c. die sy so maer ter oneeren Godts en verderbinge hares Naesten in den schijn voeren / affeyden ende nalieten.

Siet / mijn Leser / de waerheydt schrijve ick u / en liege niet / ick soecke voor mijnen Godt anders niet / dan dat ick Gellium, met t samen allen Predikers (in allen Landen waer sy zijn) met mijnes Heeren Geest ende Woort in Christo Jesu winnen magh / ofte dat ick van haer overwonnen / als een openbare verleyder / voor de gantsche wereldt schaemroot staen magh. Zijn sy nu van Christelijcker aerdt / en des Heyligen woorts Predikers / die na een Godtlijcke eenigheydt begeerigh zijn / gelijck sy voorgeven / sy voldoen my dat ick begeere / namelijck / een vryen handel / dat eenmael gront ende beweeringe aen beyden zijden recht gehoort werde / op dat alsoo de salighmakende reyne waerheydt Christi magh voort-treden ende de verdoemelijcke onreyne leugen Antichristi ten gronde gaen.

Die dit weygeren, mogen na mijn bedenken, beter Heydenen als Christenen genaemt werden.

Maer is het dat sy sulcks weygeren / gelijck sy my voor dees tijdt tweemael geweygert hebben / en noch evenwel by haer lasterlijck faemrooven en schelden blijven / gelijck voor henen geschiet / veel leugenachtige klaeghreden den onervaren volcke voorgeven / (gelijck hy hier doet) Als dat wy de Gemeynte Christi verlaten, dat wy verleyde luyden zijn, dat wy dat goet voor quaet schelden, &c. wat konnen wy daer dan meer toe doen / dan dat wyse den Heere ende sijn gerichte over geven / ons den Cruyce (soo tot nu geschiet is) gewillighlijck byvoegen / onse Zielen in gedult besitten / ende soo veel mogelijck is / den goethertigen vermanen / dat sy doch bedachtelijck aenmercken / wat sy voor Predikers ende zielen sorgers hebben / hoe grooten gewelt ende onrecht sy ons armen ende ellendigen aen doen / wrevelijck sy die waerheydt verstooten / ende de leugen voorstaen / dewijle wy uyt gront onser zielen soo een Christelijcke vrye Schrifts handel en bespreck / ten prijse des Almachtigen Godts ende sijner eeuwiger waerheyt / tot een dienstelijcke verquickinge aller bedruckter ende bekommerder Zielen / in aller ootmoet ende liefde aen haer versoecken / ende sy ons noch sulcks weygeren ende afslaen / daer toe ons noch met hare lasterlijcke Boecken ende brieven / roepen ende na seggen / sonder alle bescheydenheydt / gront ende waerheyt / soo vyandelijck voor de gantsche werelt beschuldigen / ende so menigh onnoosel vroom kindt om Lant / eere / lijf ende goet brengen / soo men in onse Nederlanden (och lacy) aen velen plaetsen in grooter klaerheydt hooren en sien magh.

Hier merckt vlijtighlijck wat ick schrijve.

Van de Excommunicatie, Ban, oft Affonderinge.

EEr ick dan beginne Gellii ontschuldinge van de Excommunicatie, Ban, oft Affonderinge (waerom sy die in hare kercken niet hebben / nochte houden) te beantwoorden / moet ick te vooren den goethertigen Leser in 't korte uyt der Schrift aenwijsen / hoe den Ban niet alle wegen eenerley ordeninge ende gebruyck by des Heeren Volck gehadt heeft.

Mosis Ban.

Mosis Ban / was den gebanden met den doot uyt te roepen / Deut. 13. 18. Levit. 16. vs 24. Num. 31. 16. Josu. 7. 26. Desen Ban worde onderhouden tot op die Roomsche heerschappye / doen is'er een veranderinge gekomen / want sy hebben der wet / soo veel de uytroepinge aengaet / niet so geheelijck mogen voldoen / dewijle het mede onder des Scepters recht begrepen stonde.

Den Iootschen Ban onder den Romeynen heerschappye ende gewelt.

Maer sy hebben den ongehoorsamen des wets in den Ban gedaen / dat is / sy hebbense van hare Synagogen ende vergaderingen uytgesloten / hare dagelijcksche gemeenschap gemijdt / met haer niet gegeten noch gedronken / gelijck als men in der Apostelen schriften aen velen plaetsen mercken en sien kan.

Mat. 9. 9, 11. Marc. 2. 16. Luc. 5. 30. Act. 10. 11. Luc. 15. 2.

Op dese verhaelde mijdinge / regel / en gebruyck / wijsen ons Christus Jesus ende der heyliger Apostelen Leere ende voorbeeldt eendrachtelijck / ende heeft bysonder dese twee vruchten ende nuttigheden by haer.

Mat. 18. 17. 1 Cor. 5. 10. 2 Thes. 3. 6. en 14. 2 Ioa. 1. 10.

Ten eersten / dat wy niet door der valscher Geesten dwaelachtige leere verleyt / ende door der vleeschelijcken ydele leven sullen versuert werden.

Weet gy niet (seght Paulus) dat een weynigh suerdeeghs den gantschen deegh versuert? Daeromme spreeckt hy / doet dan den boosen wegh van u lieden.

Die eerste vrucht des bans. 1 Cor. 5. 5.

Ja mijn Leser / soo waer dese Excommunicatie / Ban / ende Affonderinge / in rechten yver ernstighlijck geleert / ende in de vreese Godts / sonder alle aensien der Persoonen ordentlijck gehouden werdt / daer sal ongetwijffelt Godts Gemeynte in heylsamer reyner Leere ongeschent / ende in den leven sonder ergernisse wel bestaen.

Waer die Ban is, daer bestaet des Heeren Kercke.

Maer waer sy ter neder geleydt werdt / daer vintmen niet dan ydelheyt ende werelt / gelijckmen aen allen Gemeynten en Secten (die buyten ons zijn) opentlijck speuren ende sien kan.

Waer geen Ban is, daer is oock geen blijckende Kercke.

Mijn Leser / nemet waer / so lange dat letterlijck Israel des Heeren ordinantie in desen deel recht na volgden / ende den Banweerdigen na des Heeren woordt recht straften / zijn sy oprecht ende vroom gebleven: Maer doen sy sulcks nalieten / hare ooren tot der leugen wenden / den valschen Propheten ruymte gaven / zijn sy van den wege des levens afgeweken / ende in allerley boosheyt ende Afgoderye vervallen / gelijck die Prophetische

De vroomheydt Israels so lange sy recht straften.

De verdervinge Israels, als sy die straffe varen lieten.

phetische Schriften allenthalven klagen en kont doen.

Is oock niet anders met der eerster Kercken toegegaen: Want soo lange de Herders ende de Leeraers dat Godtsalige vroome leven in der kracht dreven / Doop en Nachtmael den boetveerdigen alleene toedienden / ende de Affonderinge na der Schrift recht hielden / zijn sy Christi Gemeynte ende Kercke gebleven.

Vroomheyt der eerster Kercken.

Maer soo haest sy dat gemackelijck ruyme leven sochten / dat kruyce Christi hateden / hebben sy die Roede neder geleyt / den Volcke vreede toegeseydt / den Ban metter tijdt milder gemaeckt / ende alsoo een Gemeynte Antichristi / Babel / en Wereldt geworden / gelijck van veele hondert Jaren herwaerts (och laey) opentlijck wel gesien is. Ja mijn Leeser / soo wy desen van Godt verordineerden middel niet met aller ernste oock nu tot onsen tijden hadden waergenomen / soo hadden die onse op deser uuren om der boosen wille / aller Wereldt laster ende grouwel zijn moeten / daer sy nu (hope ick) in harer zwackheydt / door Godts Genade / veeler Menschen (hoewel het die arge boose werelt niet bekennen wil) voorbeelt ende licht zijn. Summa / gelijck een Wijnbergh sonder tuyn ende graven / ende een Stadt sonder mueren ende Poorten is: Soo is oock een Gemeynte / die sonder Affonderinge ende Ban is Want die Vyandt tot alsulck een vryen inganck hebben / ende zijn verdoemelijck onkruydt onverhindert zaeyen ende planten magh.

Verdervinge der eerster Kercken.

Vruchten des Bans by ons gespeurt.

Matt. 13. 26, 28.

Ten tweeden / dat die boose na behoorlijcke vermaninge / door alsulck een Excommunicatie van den Godtvruchtigen aen hem geschiedt / in sijner Conscientie schaemroot werden / hem verootmoedigen / ende oprechte Boete voor den Heere en sijner Gemeynten doen magh Alsoo leverde Paulus den Corinther den duyvel over tot verderbinge sijnes vleeschs / op dat die geest moghte saligh werden (merckt wel) in den dagh des Heeren Jesu. 1 Cor. 5. 5. Soo dede hy oock Hymeneum en Alexandrum / op datse niet meer lasteren souden. 1 Tim. 1. 20. Schrijft noch aen een ander plaetse: soo yemant onsen woordt niet gehoorsaem en is / dien teec kent aen door eenen Brief / ende hebt geen gemeenschap met hem / op dat hy beschaemt werde: hout hem evenwel niet als een vyant / maer vermaent hem als een Broeder. 2 Thes. 3. 15. Siet / mijn Leeser / hier hebt ghy in korte aengeteeckent / van wien / hoe / waer toe de voorseyde Affonderinge in des Heeren Kercke ende Huys verordineert is. Oordeelt ghy nu / soo ghy Godt vreest / of sy niet een bysonder nootwendigh edel werck eener reyner liefden is / die van den Godt der liefden tot een dienst der Liefden ingestelt ende bevoolen is / hoewel haer de onverlichtede ende wederspannige als een vyandtschap oordeelen ende aensien / dewijle haer eygentlick eynde ende vrucht / dat is / dat die gemeynte in der Leere heylsaem / ende in den Leven onbestraffelijck blijven magh. Ende die verdwaelde (het zy dan in der Leere ofte leven) haer bekeeren / ende wederom tot des Heeren weyde ende kudde komen magh. Dan hoe wijt / jae hoe seer wijt zijn alle Predickers ende Gemeynten deser Wereldt van dese Godt-welbehagende Ordinantie ende seer noodigh gebruyck verscheyden.

Die tweede vrucht des bans.

Die Ban is een werck der liefden.

DAt dan de affonderinge in haren Kercken niet gebruyckt wordt, schrijft hy dit voor sijn eerste onschuldt: als dat die Papistische gruwel door haer misbruyck die Ordinantie der Kercken, ende dat rechte gebruyck des Bans soo gruwelijck verwoest heeft, datmen die niet seer haest alsoo wederomme oprichten sal, &c.

Antwoordt.

WAnneermen der Historien-schrijvers vlijtighlick doorleest / die der Kercken handelingen van haer aengetogen recht met der schrift waerneemt / salmen (voorsie ick my) niet bevinden / datter ergens onder die Duytsche Natie een oprechte Apostolische Christen Gemeynte / die in der Leere / Sacramenten / Ordinantie ende leven / gantschelijck recht gestaen heeft / geweest is / dan datse eerstmael op der Papisten Fundament ende gruwelen begonnen / ende tot op dese menige Jaren daer by alsoo gebleven zy.

Die Duytsche Kercke is van 't begin Papistig geweest en niet Apostolisch.

Aengesien sy dan niet van den Apostelen op Christi grondt / maer van den Paus op sijnen grondt in 't beginsel gebouwt is / ende alle wege een Papistische / ende niet een Christen Kercke recht geweest is. Ende men noch met vollen handen tastet / hoe datter op deser uuren noch Leeraers / noch Gemeynte / noch leven / noch Sacramenten / &c. daer zijn / die Christi Ordinantie / Leere / ende Voorbeelt gematigh zijn / kan hy immer geen Ban aenrichten / oft hy moet eerst hem selven bannen / dewijle hy een vervalscher der schrift / ende verleyder der Zielen is / ende daer na oock de gantsche Gemeynte / dewyle sy gemeenlijck in den leven onboetveerdigh / ende met der Leere buyten Christi bevel / Ordinantie / en Woort zijn / soo men sien magh. Cogita quæ dico. Qui male facit, non videt Deum. 1 Joan. 3.

Dat Godt sijn uytverkorenen onder haer gehadt heeft wederspreeken wy niet.

TEn tweeden schrijft hy, Doch bekennen wy, datter by veelen Kercken groote versuymenisse gespeurt ende gevonden werdt, die wy niet prijsen konnen. Welcke tot sommige plaetsen daer door ontstaet, dat die Overigheyt alle zonden ende overtredingen die opentlijck geschiedt soo vlijtighlijcken straft, dat de Pastooren achten, dat haer door den Ban weynigh uyt te richten gelaten werde, &c.

Antwoordt.

HEt ware na mijn bedencken wel eenmael tijdt / dat de Predickers alsoo niet langer met der Menschen Zielen speelden / maer vry uyt bekenden / dat sy niet des Heeren Kercke / maer een arm verdoolt vleeschelijck volck ende Wereldt waren / ende also met ernste begonnen haer selven eerst recht te leeren / ende daer na dat Woordt eener waerachtiger Boeten in des Geests kracht

 heyl-

Hier merc- ket, hoe men in Christo een Kercke oprichten, ende sijn Ordinantie daer in gebruycken sal.

heylsaem ende recht te Prediken. Alle die het dan met geloobiger herten aennamen / een waerachtige Boete deden / dat sy den selvigen alsdan des Heeren Sacramenten na Godts Ordinantie recht toedienden. Ende die het wrevéntlijck verachteden / met de kracht des H. Woorts / sonder alle aensien der Persoonen / hy ware Rijck oft Arm / van de gemeynschap harer Kercken affonderden / so moghten sy eenmael beginnen Christo een Kercke te vergaderen / ende daer inne des Heeren Ordinantie recht na der schrift te gebruycken.

Christus Geest ende woort moeten daer zijn, al eer men wat tot sijnen prijse uytrichten, ende recht na der schrift bouwen kan.

Maer so lange sy den onverstandigen kinderen doopen / alle hare gedoopte voor Christenen achten / den onboetveerdigen haer broodt uytdeylen / allen Gierigaerts / Woeckenaers / Pralers / Brassers / suppers / &c. in de gemeynschap harer Kercken toelaten / soo sal de werelt hare Kercke / ende hare Kercke de werelt blyven.

Sullen oock in alsulcker gestalte over de affonderinge ende der rechter Kercken Ordinantie haer leesdage wel vermanen / dan nimmermeer recht invoeren / noch invoeren mogen / dewijle het meer als klaer is / dat harer aller Leere ende Sacramenten niet dan enckel roock ende windt zijn / ydel ende krachteloos / want sy niet de rechte beroepen Leeraers / hare Sacramenten niet de rechte Sacramenten / ende hare Jongeren niet des Heeren Kercke ende Volck zijn.

Der Predicanten leere ende Sacramenten zijn vruchteloos ende ydel.

Segget Lieve / hoe sal men ofte kan men doch een Huys recht bouwen / so lange niet de Timmerlieden / Houdt / Yser / steen / ende kalck daer zijn? Qui sani cordis est, cogitet quæ dico.

Wijder segge ick: Soo Gellius Christum ende sijn Woordt recht bekende / moeste hier hem schamen sijn leesdage / ende dat om dese tweederley oorsaecken.

Ten eersten / dat hy den Pastooren met der Overigheyts straffinge over de openbare sonden ende overtredingen wil ontschuldigen, recht of haer sulcks weynigh noodigh ware / ende ick late my duncken / datmen die Pastooren wel by vele honderden in Duytschen Lande vinden soude / die haer leven langh noch niet geweten hebben / dat men den Gierigaerts / Dronckaerts / Hoerenjagers / &c. buyten de gemeynte doen sal. Ja dat noch meer is / dat oock het grootste deel van haer noch selve met alsulcke schandelicke lasteren ende vleeschelicke wercken openbaer vol zijn.

Onwetenheyt der Predicanten.

Dat vleeschelijcke Banweerdige leven veler Predicanten.

Aengesien dan / dat dit selvige klaerder als de heldre Dagh is / ende hy dese groote onwetenheydt / ja onachtsaemheydt ende schande / noch met der Overigheydts straffe decken ende smuijcken wil / recht oft het niet soude noodig zijn / is na mijn bedencken anders niet dan de leugen met opset te verdedigen / en de Waerheyt willen tegenstaen.

Ten tweeden / om dat hy klaegt / dat de Overigheydt den Pastooren geen authoriteyt oft gehoor beschicken / &c. Segge / goede Leser: Waer hebt gy u leesdage in de Apostolische Schrift gelesen oft gehoort / dat Christus oft de Apostelen des Overigheydts gewelt tegens den geenen hebben aengeroepen, die hare Leere niet hooren, ende hare woorden niet gehoorsaem zijn wilden? Ja mijn Leser / ick weet sekerlijck / soo waer de Overigheyt den Ban met haren sweerde voeren sal / dat daer de rechte kennisse / Geest / Woort / ende Kercke Christi niet zijn. Of dit niet recht heet met den Papisten / Invocare brachium seculare dat is / aen de Wereltlijcke macht om hulpe roepen / wil ick den beleefden Leser laten Richter zijn. Oock merckt hier sijn groote huychelye / ende sijn schadelijck lieskosen met den grooten / want by wien vintmen (och laey) meer Godtloosigheydt / als men by den geweldigen ende grooten doet / noch wil hy evenwel de Affonderinge van haer gehanthaeft hebben / recht of sy der waerachtiger Kercken Christi Lidtmaten / ende kinderen zijner Gemeynten zijn / ende merckt niet / so de Pastooren dat rechtsnoer des Heyligen woorts recht souden aenleggen / dat alsdan de Overigheyt naest den Predicanten de eerste moesten zijn (soo sy haer niet anders na des Heeren Geest / Woort / ende voorbeelt schicken wilden) die van der Kercken met der Schrift moesten afgesondert / ende uyt de gemeynschap der Godtvruchtigen geslooten zijn.

☞ Merckt.

Hier handelt Gellius nader Papisten wijse.

Hier soeckt hy hulpe tot den Ban van den geenen, die des Bans selve weerdigh zijn.

Nademael hy hier dan so opentlijck den selvigen na den mondt spreeckt / ende soo plompelijck tegen alle Schrift met haer pluymstrijckt / kan ick het niet nalaten / ick moet allen Regenten ende Overigheden in reyner getrouwer liefden so veel vermanen / ende harenthalven waerschouwen / dat sy doch eenmael aenmercken / hoe jammerlijck sy van den Predikers bedrogen worden. Lieve Heeren / nemet waer / gy roemt al te samen / dat gy Christenen zijt / ende Godts woort hebt / ende het is openbaer / dat so vele Heeren ende Vorsten dagelijcks dat menschelijcke bloet met hare Godloose krijgen ende oproeren als water vergieten / so vele onschuldige ellendige Luyden beroovén / van huys ende hof verbranden / bedroefde Weesen / ende arme kinderen maken / brassen ende suppen dagh ende nacht / misbruycken Godts Creatuere verre boven alle mate / wijn / bier / spijse / kleederen / &c. Welckers alle der Excommunicatie opentlijck weert is / ende geensins na der Schrift bestaen kan / gelijck de Geleerde ende Predikers vele (soo ick vermoede) selve oock wel weten ende oordeelen konnen / noch sien sy evenwel met den selvigen door den vingeren / so men spreeckt / begeeren noch hare Autoriteyt / hulpe ende bystant / huychelen met haer gantschelijck / spreken als sy geerne hebben ende hooren willen / affonderen ende straffen niet / hoe leelijck het oock van haer gemaeckt wort / reycken haer Broodt ende Wijn uyt / recht of sy waere Leden aen des Heeren Lichaem / ende Medegenooten sijner Kercken waren / waer mede sy haer soo in der boosheydt troosten en stijven / dat sy niet eenmael na des Heeren vreese ende wegen vragen / want het is doch al enckel vrede / wat u de Predikers leeren ende voorgeven / soo de Prophete klaeght.

Dit zijn de geene die de Predikers Christelijcke Vorsten noemen.

Hier mercket, hoe de Predikers huychelen ende pluymstrijcken.

Jer. 8. 8, 9. Ezec. 13. 22.

Lieve Heeren / siet voor u / sy leyden u regel recht na der Hellen afgrondt / daerom zijt gewaerschouwt. Ick schrijve u de waerheydt in Christo Jesu / sy verleyden u: noch eenmael segge ick / zijt gewaerschouwt / sy verleyden u.

Hier en tegen / alle die den Heere van gantscher herten soecken / sijn heylige woordt in der zwackheydt naetrachten / geerne een vroom Godtsaligh leven in des Heeren vreese leyden souden / om dat sy haere valsche Leere / valsche Sacramenten / huychelye / ende ruyme leven / in reynen Godtlijcken yver ende Broederlijcke liefde met der Schrift straffen / ten besten vermanen / op Christum ende sijn woordt wijsen / &c. haten ende schelden sy boven maten seer / Jae moeten haere Duyvels Apostelen, afvallige Weder-dooperen, Rotten, ende Secten zijn, gelijck het blijckt.

De Predikers schelden en haten allen Vromen.

Siet / soo smeecken ende huychelen sy met den Hoogen / hoewel sy gemeenlijcken op soo verkeerde wegen wandelen: ende soo heftighlijcken schelden sy den onschuldigen / die daer noyt geen leedt gedaen hebben / ende so geerne vroom zijn wilden / noch roemen sy evenwel / dat sy Euangelische Predikers zijn / ende Godts Woordt leeren.

TEn derden schrijft hy: dat de verachtinge der Kerken-dienaren vast over al door des Duyvels Rotten ende Secten soo groot geworden is, dat haer weynige Gemeynten in eenigheydt des Geest (die tot deser saken noodig is) onder hare Pastooren buygen konnen, &c.

Antwoordt.

DAt der Predikanten verachtinge by veelen soo groot geworden is / is niet dan door haer eygen overdadige groote boosheyt / verleydingen / gierigheydt / laster en schande geschiedt / gelijck de Propheet seght? Ick wil den dreck uwer Vyerdagen u in 't aengesichte werpen / ende hy sal aen u hangende blijven / &c. Gy zijt van den wege afgetreden / ende ergert veele in de Wet / ende hebt dat Verbondt Levi gebroken / spreeckt de Heere Zebaoth.

Daeromme hebbe ick oock u gemaeckt / dat ghy veracht ende onweert zijt voor den gantschen Volcke / dewijle ghy mijne wegen niet en hout / en siet de Persoonen aen in de Wet.

Hier mercket, waer door de Predikanten verachtinge komt. Mal. 2. 9.

Ja mijn Leeser / sy hebben hare sonden soo wijt uytgebreyt / ende so met der Menschen zielen gekoop-slaeght / dat het de rechtveerdige groote Heere niet langer lijden konde / heeft derhalven den Geest sijner Godtlijcker kennisse door sijn groote liefde in dat herte sommiger Godtvruchtigen genadiglijk ingestort / en heeftse dat op-gepronckte Babylonische Wijf / de Predikanten met t'samen haer Gemeynten / met alle hare Hoereryen / Gruwelen ende Bloetschulden ontdeckt / en hare onmenschelijcke groote schanden openbaer gemaeckt.

2 Pet. 2. 20. Apoc. 17. 4.

Ende dese selvige / om datse in ongevalschter reyner liefden eenen yegelijcken voor dat doodtlijke tooversche vergift hares Schenckbekers / met Leere / Leven / Exempel / bloet ende goet / trouwelijck waerschouwen / daer mede sy voor den Heere anders niet en soecken / dan den prijs haeres Godts / ende de saligheydt hares Naesten / moeten sijne Duyvelsche Rotten ende Secten zijn.

Matt. 23. 22. Marc. 12. 17. Luc. 20. 25. Matth. 8. 8. Luc. 9. 60. Joan. 8. 47. Matt. 10. 28, 32.

ô Heere! ô onbeleefder Laster! ô groote schantvlecke!

Och mijn Leeser / mijn getrouwe Leser / moghten wy met haer aen den dagh komen / men soude wel haest mercken / by wien men de Duyvelsche Rotten ende verkeerde Secten vinden soude. Dan wat helpt het? De Schriftgeleerde ende Pharizeen saten op hooge stoelen / maer Christus hadde niet daer op hy sijn hooft rusten konde: Moeste oock noch hooren / dat hy den duyvel hadde / en in Beelzebubs Name sijne krachten dede.

Is het niet een verkeerde klaeglijcke huychelye / dat dese onbedachte Man ons wijten wil / dat sy geenen Ban voeren / daer het voor de gantsche Werelt kennelijck ende openbaer is / dat de grootste hoop aller Predikanten so een onachtsaem / blindt en vleeschelijck volck is / dat sy noch Godt noch Godts woort bekennen / ende niet anders soecken / noch weten / dan dat sy haer sorgeloose luye vleesch in alle leckerheydt voeden / ende goede dagen hebben mogen. Wat oock hare Gemeynten ende Leerlingen voor Christenen zijn / wat kennisse dat sy hebben / hoe sy Godt vreesen / magh in alle Steden ende Landen uyt hare openbare blijckende woorden ende wercken (och lacy) meer als te veel gespeurt en gesien werden.

Dat gemeene soecken aller Predikanten.

TEn vierden schrijft hy: Het is der gantscher Gemeynten openbaer (hy meynt tot Embden) dat wy over vele Jaren vlytighlijck daer na gearbeydt hebben, dat wy de uytsluytinge ofte Ban met Christelijcker Ordeninge wederomme moghten invoeren.

Antwoordt.

DE Werelt kendt genen Ban / dan wanneer het soo plomp gemaeckt werdt / datse de Beul om des quaetdoens wille met den zwaerde / strop / oft vyer bannet ende afdoet. Oft wanneer eener hem van herten tot Godt bekeert / dat oude verdorven leven der sonden in reyner vreese aflegt / ende dat nieuwe leven eener waerachtiger boeten in reyner liefden aenneemt / dat sy die met den Papisten aen sommige plaetsen om eere / goet / ende alles brengen / oft te lande uytstooten / ende alsoo den gapenden Leeuwen in den mont jagen.

Hier mercket, welcke zy des Werelts ban.

Maer dat sy den Gierigen / Dronckaerts / Vrouwen schenders / &c. na der Schrift schuwen souden / met haer noch eten noch drincken souden / konnen sy niet doen / weten 't oock niet / dewijle sy gemeenlijck noch alle in 't binnenste wesen onverandert / aertsch gesint / met allerley gierigheydt / pracht / overdaet / ende vleeschelijcke wercken vol zijn.

De Werelt kent den Ban des schrifts niet.

Segge derhalven noch eenmael / so vooren geseyt is / sy sullen wel haer leefdage in deser manieren over den Ban vermanen / dan nimmermeer na des Heeren woordt oprichten / noch oprichten mogen / want hoe sal de eene Gierige den anderen / die een Dronckaert den anderen / ende de eene ver-

leyder den anderen na der Schrift recht schuwen / ende van de gemeynschap der Kercken afdoen / daer sy noch alle met den anderen Aertsch gesint zijn / ende buyten des Heeren gemeynschap / Geest ende woordt staen / soo gehoort is.

TEn vijfden schrijft hy der Wederdoopeeren Exempel verschrickt ons, die den Ban met twist, haet, ende onversoenelijcken toorne den een tegen den anderen alsoo gebruycken, datse meer tot verscheuringe ende verstroyinge onder haer, als tot bouwinge ende versamelinge streckt.

Antwoordt.

DUysteren oogen / een verkeert oordeel / smeecken ende liefkosen met den Grooten / schelden ende lasteren op den Vromen / onschuldingen der zonden / ende verdraeyinge der Schrift / is het by hem alomme wat ick leese ende vinde.

Hier soeckt Gellius hem met ander luyden exempel te behelpen, gelijck Syrach seght.

Och hoe kleyn is des Heeren vreese (soo het schijnt) die by hem is. Want hier soeckt hy sijne Kruysvluchtigheydt ende ongehoorsaemheydt met ander Luyden Exempel te bedecken. Mijn Leeser nemet waer / Godts Woordt moet ons leeren ende leyden / dat haer sommige Wederspannige over ons vertoornen / konnen wy niet keeren. Wy doen gelijck ons des Heeren woordt bevoolen heeft.

Sa. 6. 27. Act. 10. 34. Rom. 2. 27, 28. Gal. 2. 3. Eph. 6. 9. Col. 3. 11. 1 Petr. 1. 17. Jac. 2. 9.

Alle die haer in de gehoorsaemheydt des woordts begeven / ende daer na wederom ergerlijck tegen 't woordt leeren ofte leven / soo sy haer door Broederlijcke onderwijsinge ende vermaninge niet seggen ende leeren laten / mogen onse Broeders ende Susters niet zijn. Hier gelt ons groot noch kleen / Rijck noch arm / man noch vrouwe / vyandtschap noch vriendtschap. By Godt is geen aensien der Persoonen / sy moeten haer alle onder Christi Geest / Woordt / ende Scepter buygen / oft wy mogen geen broeders zijn.

Dewijle het dan openbaer is / dat gemeenlijck des Heeren Geest / van soodanige Luyden wederom afwijckt / die soo na den ruymen wegh sien / na des vleesehs vryheyt / gelt ende goet begeerigh zijn / Ergernisse met haere lichtveerdigheydt oft eygen wijsheydt onder den vroomen aenrichten / ende men haer ten laetsten / soo daer dogh geen beteringe meer te hoopen is / de gemeynschap der Godtvruchtigen / handt / mont / ende den dagelijckschen wandel / hoewel met grooter droefheyt ende vele tranen / aflegt / ende sy daeromme over ons onwilligh worden / willen sulcke beschaemtheydt (die niet anders dan uyt reyner liefden tot harer beteringe geschiedt) ongeerne dragen / lasteren ende schelden hoogh daerom / gelijck oock de Predikers doen / om dat wy hare leere niet hooren / ende hare Sacramenten niet gebruycken dorven / moeten wy den Heere opgeven / ende konnen 't niet weeren / dat harer sommige tegen alle onse getrouwe vermaninge / vlijt / arbeydt / ende broederlijcken dienst aen haer gewendet / tot Davidianen en Epicureen worden / soo hy voorgeest.

Matth. 13. 5. Mar. 4. 4. Luc. 8. 5.

Het wil doch niet anders zijn / het zaet is niet in een goede Aerde / maer by den wege / op een steenige gront / ende onder den doornen gevallen / soo het blijckt.

Ick segge noch eenmael: Wy hebben den getrouwe dienst onser Broederlijcker liefden uyt dat binnenste onser zielen / met handelen ende vermanen aen haer gewent / ende hebben sommige meer als een gantsch Jaer oft twee met lieflijcker gedult gedragen ende verwacht / alle wegen dat beste aen haer verhoopende / ende niet soo metter haest afgesondert / gelijck hy ons scheldet / ende sonder alle waerheydt oplegt.

Gellius lastert het gene dat hy billijck prijsen en volgen soude.

Aengesien wy dan des Heeren Ordinantie hier oock in desen deel volgen ende voldoen / soude hy ons billijck (soo hy Godt vreesde) daer in prijsen / dat wy recht deden / dat wy noch om lief noch om leedt Godts Bevel nalaten / dan sonder alle aensien der Persoonen recht na der Schrift voortvaren / hy soude de waerheydt bekennen / hoe haer niet dat Exempel van ons / maer dat Kruyce ten meesten deel afschrickt: Want soo sy met Koningen / Hertogen / Heeren ende Vorsten / na der Schrift recht voortvoeren / oock met alle hare Dronckaerts / Gierigaerts / Pralers / &c. soude haest een ander / ja een ander liedt met haer gesongen werden / soude ick wel vrymoedelijck dorven seggen / ende met der waerheydt doen blijcken.

Dat Kruys weeret den Predikanten van der Afsonderinge.

TEn sesten schrijft hy: Soo sy meynen, dat sy met haren Bannen vele tot bouwinge souden uytgericht hebben, sy toonen van sommige honderden, die sy voor ende na gebant hebben, ick segge niet tiene, maer vijve, diese uyter Liefden gebant, ende door Broederlijcke vermaninge gebetert, ofte diese met haren Bannen in goeder Ordeninge gebraght, ende door dat Remedium gehouden hebben.

Antwoordt.

ALlerley oorsaecken soeckt hy / om Godts Woordt ende werck altijdt te schelden / op dat hy sijne Kruysvluchtigheydt ende huychelye eenen schijn maecke. Nademael hy hem dan hooren laet / recht of de Afsonderinge meer breken als bouwen soude, sal de Leeser weten / dat wy dese volgende vruchten voornemelijck daer by aen ons dagelijcks speuren ende gewaer werden.

Nuttigheden die dagelicks aen den Ban by ons gespeurt werden.

Ten eersten / dat wy daerinne Godts Woordt volgen / ende voldoen.

Ten tweeden / dat wy daer mede alle valsche Leere / twist / tweedracht / ende dat ergerlijck leven (soo vooren verhaelt is) van der gemeynte weeren ende afdoen.

Ten derden / dat die ongehoorsame / dagelijcks daer door vermaent werden / dat sy sullen nadencken / wederkeeren / ende boete doen.

Ten vierden / dat wy daer mede bekennen ende betuygen / dat wy met den Munsterschen, ende met allen oproerigen Secten niet stemmen nochte een zijn.

Ten vijfden / dat wy alle Predikanten met t' samen haeren Gemeynten daer mede vermanen / dat sy oock in desen deel

buy-

buyten Gods Ordinantie ende woort staen. Ten seyden dat de gantsche Werelt aen ons magh leeren / dat men Godts Raedt / leere ordinantie ende bevel onderhouden ende volgen moet / &c.

Siet mijn Leser / sulcke vruchten zijn het / die ons de rechte Affonderinge door Godts genade dagelijcks baert ende medebrenght. Maer by den Predikers zynse (och laey) kleyn geacht. Ende of het nu schoon ware / datter haer weynigh door bekeerden / gelijck hy hier verwijtische wyser voorwerpt / datse ons dan noch evenwel dese verhaelde heerlicke vruchten brenget / moeten sy ons alle bekennen ende toestaen.

Mijn Leser / neemt het waer / hoe men den verkeerden singet / soo is het nimmermeer recht gesongen / want hadden wy desen middel en Godlijcke Ordinantie (gelijck als de Predicanten) kleen geacht / ende hadden een yegelick sijnen sin ende grondt vry gelaten / daer ons de groote Heere eeuwigh voor beware / och hoe luyde soude sy dan roepen / dat wy alle Oproerders ende Arrianers waren: maer nu wyse van de gemeynschap der Kercken met der Schrift afsonderen / moet het een verstroyende verscheuringe, ende een haestige Ban heeten. Siet / so soecken sy de waerheyt alomme te niet te doen / ende de leugen voor te staen.

Den verkeerden wert nimmermeer recht gehandelt.

Ten sevensten schrijft hy: Het is noch beter den Ban niet te gebruycken, als dien tot verwoestinge ende verscheuringe der Kercken te onrecht te gebruycken.

Antwoordt.

Wanneer het nu schoon alsoo ware / als hy voorgeeft / soo moeste hy evenwel dat goede om ander luyden wille niet laten varen. Is die Ban een verwoestinge ende verscheuringe der Kercken Christi, so hebben ons Christus ende de Apostelen niet weynigh in dien deel bedroogen / dat sy ons dese Ordinantie soo opentlijck beyde met Woort ende exempel in hare schriften nagelaten ende geleert hebben. Dan wat helpt het? So my dunckt / wil het in korter summa soo veel met hem geseydt zijn: Uytsluyten ende Bannen willen sy niet / want sy gemeenlijck alle van den Geest der dwalinge gedreven / ende leden des lichaems Antichristi zijn.

Hier moet Godts Ordinantie een verwoestinge ende verscheuringe sijner Kercken zijn. O blasphemiam!

Ten achtsten schrijft hy: Niemant heeft ons hedensdaeghs in den Ban weder op te richten meer beswaringe ende grooter verhinderinge gebraght als de Wederdoopers, die in de bouwinge der Kercken Christi, ende in eenen goeden loop verstooringe gemaeckt, de Dienaers in verachtinge gebraght ende onder een schijn der Waerheyt vele yverige herten (daer men het mede begonnen soude hebben) van der Kercken afgetogen ende in menighvuldige leugen gevoert hebben.

Antwoordt.

So ick Gellius niet uyt sijne andere schriften hadde kennen leeren / so leert my doch dese sijn ontschuldinge van den Ban meer als te vele / wat hy voor een Man is. O lieve Heere! Immers is het altemael enckel huychelye / leugen / ende bedrogh / wat hy hier seght ende voortbrengt! Hy schrijft / dat wy den Ban verhinderen, ende als hy de Waerheyt recht belijden wilde / moeste hy seggen / dat sijn eygen ongeloove / sijn aertsche gemoet / en sijn kruysvluchtige vleesch (als voren geseyt is) hem daer in verhinderen ende niet wy.

Ons wijt men dat sy selve schuldigh zijn.

Hy schrijft / dat wy in de Bouwinge der Kercken Christi verstooringe gemaeckt hebben, ende het is openbaer / dat wy allen Kercken der gantscher Werelt met Leere ende Leven / met goedt ende bloedt / tot den waerachtigen Gods-dienst ende Ordinantie / den rechten wegh wijsen: Ende dat sy de gene zijn / die de opbouwinge der Kercken Christi / met hare lichtveerdige Leere / onreyne Sacramenten / ende ydel leven / in haren loop soo veel verstooren als in haer is.

Hy schrijft / dat wy de Dienaers in verachtinge gebraght hebben (ende bekent boven selve / dat harer sommige beter Swijn-herders, als Herders der Schapen Christi zijn moghten), om dat wyse in reyner ende getrouwer Liefden straffen / ende met leere ende leven op Christi voorbeelt / Geest ende Woort wijsen.

Hy schrijft / dat wy vele yverige herten, daer sy de Affonderinge mede souden begonnen hebben, onder een schijn der Waerheydt, van der Kercken afgetogen, ende in menighvuldige leugen gevoert hebben, ende de openbare daet geeft getuygenisse / dat wyse niet van de Kercke Christi / maer van de werelt afdoen / ende in de eeuwigh blijvende Waerheydt / door des Heeren handt ende hulpe / leyden ende in doen.

Wijder segge ick / hare Leere is langer in de Duytsche Landen dan van dertigh jaren herwaerts gepredickt / ende zijn wel gantsche Koninckrijcken / Vorstendommen / ende Steden / daer inne niet een Wederdooper (gelijck hyse noemt) gevonden wert: Wie is daer dan de gene / die den Pastooren bezwaringe maeckt / ende dat gebruyck des Bans verhindert? Sy zijn in so vele jaren met alle hare prediken ende leeren noch so verre niet gekomen / dat sy haer leefdage een hoerenjager / dronckaert / gierigaert / &c gebannen / ende van de gemeynschap harer Kercken uytgesloten hebben. Noch schrijft hy / dat wy de grootste beswaringe ende verhinderinge gemaeckt hebben. ô Lieve Heere / aldus moeten die Godtvruchtige alomme quaet hooren! hoewel sy uyt dat binnenste haerder Zielen Godt soecken / ende so geerne een oprechte Christelijcke Kercke / in Leere / Sacramenten / Ordinantie ende leven sien wilden.

De schriftmatige Ban is noch in de Duytsche Landen niet gebruyckt.

Ten negensten schrijft hy: Het is ons uyt tweederley oorsaecken niet soo haest te doen geweest (hy meynt, den Ban op te richten) als het den Wederdooperen. Ten eersten daeromme, dat onse Vergaderingen opentlijck van vele honderden zijn, die men al te mael niet wel kennen kan, daer hare Ver-

gaderingen in 't heymelijck van weynigh Menschen zijn. Ten anderen daeromme, dat wy geen Secten oprichten, gelijck sy doen, dat een werck des vleeschs is, ende den Duyvel te vriende heeft, maer Christo een eeuwigh blijvende Kercke, der welcker de Duyvel in de verssen steeckt, ende vyantlijck van allen goeden berooft.

Antwoordt.

BOven heeft hy ten deele bekent / hoe dat vele harer Toehoorders werelt zijn. Hier schrijft hy / dat hare Vergaderinge van veel honderden geschiet, ende een eeuwigh blijvende Kercke vergaderen, komen evenwel nimmermeer soo verre / dat sy hare Jongeren ende Kercke van der werelt affonderen / ende in een Godtlijcke Ordinantie brengen konnen. Oorsake is / om dat sy selve werelts zijn.

Der Predicanten Kercke ende de Werelt zijn niet gescheyden.

Maer dat hy schrijft / dat hare Vergaderinge groot is, ende in 't openbaer gehouden werdt, ende dat onse kleen is, wil ick met des Heeren woordt alsoo beantwoorden: wijt is de poorte / ende breedt is de wegh / die ter verdoemenissen afleydt / ende harer zijn vele die daer op wandelen. Enge is de poorte / ende smal is de wegh / die tot den Leven inleydt / ende harer is weynigh die hem vinden. Matt. cap. 7.

De Kercke der onboetveerdigen is seer groot.

Ja mijn Leser / wanneer gy de Schrift leest ende recht aenmerckt / sult gy vinden / dat het getal der uytverkorenen van aenbeginne seer weynigh / ende dat getal der ongerechten seer groot geweest is. Dat reyne loutere Euangelium Jesu Christi / de rechte waere kennisse des eeuwigen waerheyts / is noyt der werelt soo gemeyn geweest / datmen die oprechte Geloovige by veel honderden oft duysenden in een Landt oft Stadt gevonden heeft. Christus Jesus moet hem met sijn waerheydt altijt aen duysteren plaetsen by weynigen onthouden: Maer Antichristus magh wel met zijn leugen by vele duysenden aen schoonen lichten dage onverhindert op ruymer straten gaen.

Der rechtgeloovigen getal is weynigh.

☞ Item / dat hy schrijft / dat syse om der veelheyt wille altemael so niet kennen mogen, daer mede betuyght hy / dat de Broederlijcke liefde by haer dunne is / want waer is doch een Christelijck Herder / die niet sijn Schapen kent? Ende waer is een Christelijck Broeder / die niet sijnen Christelijcken Nabuer kent? Soo de Predikers schoon haer door de veelheyt niet alle kennen konden / billijck soude dan d'een Broeder noch den anderen kennen / haer onder den anderen waernemen / leeren / vermanen / troosten / straffen / malkanders salighe yt ende Zielen soecken / want soo leeren ons Godts Woordt ende Salvinge.

Joa. 10. 14.

Mat. 18. 15.
1 Thes. 5. 11.
Rom. 15. 14.
1 Joa. 2. 20.

Mijn Leser / nemet waer / hy schrijft ende geeft voor / dat syse altemael niet kennen mogen, ende ick / die ten meestendeel in duystere winckelen sitte / wilse hem wel by grooten hoopen wijsen.

Hy doorwandele Steden ende Landen / die haer des woorts roemen / hy hoore ende sie vlijtighlijck toe / hoe sy d'een leugen aen d'ander knoopen dorven / die eene Godloosheydt op d'ander hoopen dorven / by des Heeren Heylige Vleesch / Bloedt / Doot / Wonden ende Sacramenten sweeren dorven / met hoedanige pracht van kleederen / Hosen / Hemden / Ketens / Sweerden / &c. dat sy daer henen proncken. Hy besichtige de Godtloose dronckene Herbergen / Schermscholen / Hoerenhuysen / Schutteryen / daer van in de Duytsche landen geen kleyn getal is. Hy ga in der Koningen ende Vorsten Hoven. Hy doorsoecke der Adel gebruyck ende leven alomme / Ick late my duncken / hy salse wel by vele Duysenden vinden / die der Affonderinge wel dubbelt en dubbelt weert zijn. Maer een Aertsch gemoet ende verkeert herte achtet (och lacy) des Heeren ordinantie ende woort weynigh.

Die de Banweerdige niet kennen kan, moet finneloos oft blint zijn.

Item / dat sy geen Secte maken oft aenrichten, gelijck hy seght / dat wy doen, ende dat Secte maken een werck des vleeschs is, &c. segge ick also daer op: Dat Gellius ende alle Papisten / Lutheranen / Zwinglianen / Davidianen / &c. sulcks wel behertigen konden / wilde ick haer van herten wel gewenscht hebben / want van Secten ende Secte maecken geschreven staet / dat sy dat Rijcke Godts niet be-erven sullen / Gal. 5.

De Secten zijn alomme groot ende vele.

Ons is het een kleyne sake / dat wy des Werelts Sectemakers heeten moeten, zijn doch de Kinderen Godts ter Apostelen tijden oock also gescholden. Nochtans willen wy soo veel in onser slechter eenvoudigheyt daer toe geseyt hebben / dat wy Christum / Jesum Godts eeuwige Wijsheyt / Waerheyt / ende Sone voorstellen / want hy is de Man / dien het aengaet / ende beroepen ons op sijn Leere / Ordinantie / ende gebruyck vrymoedighlijck. Kan ons yemandt onder den gantschen Hemel met bestendiger waerheydt overtuygen / dat wy ons daer tegen verroeckeloosen ofte misgrijpen / wy willen 't soo geerne hooren / ende der Waerheyt gehoorsaem zijn.

Act. 24. 28.

Maer konnen sy het niet doen / soo moeten sy immers bekennen / dat wy de Apostolische Christelijcke Kercke / ende sy de verleydische vleeschelijcke Secten selve zijn.

Alle die Christi ende der Apostelen Leere hebben, ende volgen, zijn de rechte Kercke.

Maer datter Secten van ons uytgaen / ende niet van haer / is oock een sterck bewijs / dat de Kercke by ons / ende niet by haer is. Want Paulus seght / daer moeten Secten onder u zijn / op dat die / die rechtsinnigh zijn / openbaer onder u werden / 1 Cor. 11. 19. Sy zijn (seght Joannes) van ons uytgegaen / maer sy zijn van ons niet geweest. 1 Joan. 2. Segget Lieve / waeromme soude de Sathanas den genen met Secten bestrijden / die alreede Secten zijn / ende oock zijnes deels zijn? Maer die haer tot den Heere bekeeren / dien steeckt hy in den verssen / Gen. 3. 16. Ende soeckt dat hyse verslinde / 1 Pet. 5. 8.

TEn thienden schrijft hy: Wanneer sy alleene seyden, dat wy, ofte die onse, niet van den Ban leeren, dat ware ons, ende velen

velen Leeraers, ende Kercken, te nae gesproocken, ende sy konden daer over haest te schande werden. Maer dat sy seggen van hebben, houden, oft gebruycken, dat sal aenhouden moeten, &c.

Antwoordt.

HEt ware na mijn bedencken wel goet / dat hy so niet met der saecken schimpte / dan sijnes Heeren Woort wat beter waername. Voor Godt geldt niet leeren alleene met der stemmen in den letter / maer voor hem geldt doen met 't werck in der kracht ende waerheyt.

Seggen sy dan / dat sulcks verstooringe soude aenrichten, so antwoorde ick wederomme: So sy om der werelt verstooringe wille / Godts wille ende woort nalaten / wat sy dan voor Zielen-sorgers ende Herders zijn / wil ick allen rechtverstandigen met der Schrift laten nadencken.

Non veni mittet pacem, inquit Christus sed gladium. Mat. 10. 8. en 10, 12.

TEn laetsten schrijft hy, Dan of wy het alreede gantsch nageven, dat soodanigen feyl in allen onsen Kercken gevonden werde, hoewel het in velen Kercken contrary gevonden werdt, Ende in Engelandt in der Duytscher Kercken tot Londen eener gebannen is, ende hier in Embden niet geheel nagelaten, &c. soude dan die Kercke des feylshalven haren name verliesen, ende voortaen (gelijck sy willen) geen Kercke Christi meer zijn, soo moeste waerlijck onse Lichaem, daer by de Kercke vergeleken werdt, om eener sweeren oft eener wonden wille, den name des Lichaems verliesen.

Antwoordt.

DIt heet recht (so my dunckt) Posuimus mendacium spem nostram. Want hy segt / het wert in velen Kercken contrarie bevonden, weet evenwel niet meer dan eener in soo vele groote Koninckrijcken / Vorstendommen / steden ende landen te wijsen die gebannen is, namelijck tot Londen in Engelandt. Spottelijcker reden hebbe ick mijn leefdage niet gehoort. Hoe openbaer laet doch de groote Heere hare wijsheyt tot sotheydt / ende hare scherpsinnigheyt tot dwaesheyt worden. Noch verstaet het evenwel de blinde domme werelt niet.

Wy hebben (seght Esaias) de leugen onse toevlucht, en de huychelye onse beschermінge gemaeckt. Es. 28. 15.

1 Cor. 1. 3.

Mijn Leser / denecket na / of niet die spotters / van welcken Petrus ende Judas Propheteren / hier zijn. Die gantsche Duytsche Natie oft geslachte / ja alle Landen zijn so overmate vol met allerleye Godtloosheydt / gruwelen / ende boosheyt / datmen hem daer over moet verschricken ende schamen.

Es. 28. 14.

2 Pet. 3. 3. Jud. 1. 8.

Ja dat die Gerechtige / die den Heere vreesen / so dunne ofte weynigh zijn / gelijck als de Druyven eenes Wijnberghs / die met vlijte doorgelesen werdt / ende weynige nagelaten worden / die men plucken ende eten kan / gelijck die Prophete klaeght.

Mich. 7. 1, 2.

Ende hy wijst ons hier onder soo vele hondert duysenden een / die tot Londen soude gebannen zijn, op dat het immers heete / dat sy den Ban gebruycken / ende alsoo harer grooter ongehoorsaemheydt eenen schijn make.

My dunckt / dat sy het so onbehendigh langer aenrichten / dat het de gantsche Werelt grijpen ende verstaen moet / dat het in den grondt niet met haer dan enckel huychelye / leugen / ende bedrogh is. ô lieve Heere / hoe lange sullen doch dese groote spotteryen dueren!

Maer dat hy seght / so de Kercke des feylshalven haren name soude verliesen, dat oock alsdan onse Lichaem om eener sweeren oft eener wonden wille den name des Lichaems moest verliesen, segge ick alsoo daer op: Soo dese eene feyl maer alleene by haer ware / soo moghtmen hoopen / dat het noch tot eeniger tijdt beter werden konde. Maer nu sijn hare feylen ende gebreecken soo vele ende groot / datmen haer beter by een doodt Lichaem vergelijcken magh / dat gantschelijck sonder Geest ende leven is / als by een lichaem dat maer een wonde oft sweere en heeft / gelijck hy voorgeeft.

Ick meyne / datmen hier der Vossen list / die de Wijnbergen Godts verderven (dat hy so geerne in sijn Schrift op ons duyden soude) wel in grooter klaerheyt speuren ende sien magh: Want hoe listighlijck sy voor die kracht der waerheydt (op datse niet souden gevangen worden) van den eenen latibulo in den anderen vlieden / magh (och laey) uyt dese sijne nietige ontschuldingen / hier van den Ban voorgewent / meer als te klaer gespeurt werden.

Der Vossen list. Can. 7. 15. Ps. 80. 14.

Volght van de Gemeynte, ende ten eersten een leerachtige tegenstellinge, om te onderscheyden de Kercke Christi, van de Kercke Antichristi.

GEllius klaeght / dat wy de Gemeynte Godts verscheuren, de Kercke verlaten, dat wy Duyvelsche Secten ende Rotten zijn. Noemt daerentegen / dat sy een eeuwigh blijvende Kercke vergaderen, Ec. Is derhalven na mijn bedencken ten eersten noodigh / een verklarende Tegenstellinge met goeder kortheydt uyt der Schrift daer over te doen / op dat die Godtvruchtige Leser door sulcks onderscheyt wete / welcke / ende wat de Kercke Christi zy / ende welcke / ende wat de Kercke Antichristi zy: Hoe lange sy beyde geweest zijn: Uyt wien datse zijn: van wien sy gebaert werden: Waer door sy gebaert werden: waer toe sy gebaert werden: Hoe sy (een yegelijck in zijn deel) geaert zijn: wat vruchten dat sy voortbrengen: Ende by welcke Teeckenen men haer kennen moet: Op dat hy niet door den Predikers bedroogen / die Kercke Christi voor een Secte ende Rotterye schelde / ende die Kercke Antichristi voor die Kercke Christi houde.

Ten eersten moetmen aenmercken / dat de Gemeynte Godts / oft die Kercke Christi / een vergaderinge der Godtvruchtigen / ende een gemeynschap der Heyligen is / Gelijck oock dat Nicenische Symbolum aenwijst / die van den beginne af met vasten be-

Ecclesia Christi, coetus sive congregatio sanctorum est.

Gen. 3. 15. Deut. 18. 17. Gen. 49. 10. Jer. 23. 5. en 33. 15. Esa. 7. 15, 9, 5

betrouwen aen dat beloofde Vrouwen Zaet (welcker die beloofde Propheet / Heylandt / Heldt / Koninck / Vorst / Immanuel / ende Christus is) gelooft hebben / en die daer aen gelooven sullen voortaen tot den eynde toe / die sijn woordt in oprechter vroomer herten aennemen / sijn voorbeelt volgen / van sijnen Geest gedreven werden / en op sijn beloften hoopen / gelijck die schrift leert.

Merckt, waeromme die Godtvruchtige Christi Kercke genoemt werden. Gen. 2. 24. Ephes. 5. 30.

Dese selvige Godtvruchtige worden nu gemeenlijck Christenen / oft Christi Kercke genoemt / om dat sy uyt Christi woort / door dat middel des geloofs / door sijnen Geest geboren / vleesch van sijnen vleesche / ende been van sijnen beenen zijn / gelijck als de kinderen Jacob van wegen der vleeschelijcker geboorten / dat Huys Jacobs ende Israels genoemt zijn. Rom. 9. 7 / 8 / 9.

Esa. 20. 3. Ecclesia Antichristi, cœtus injustorum est.

Hier en tegen moetmen aenmercken / dat die Kercke Antichristi een vergaderinge der Godtloosen / en een gemeynschap der onboetveerdigen is / die dat voornoemde Zaet Christum in sijn Woort verstooten / en sijnen wille en tegen zijn / ende worden derhalven Antichristi Gemeynte oft Kercken genoemt / om dat sy door Antichristi list en drybinge (die de rechte wederpartijder Christi is) hoewel onder een schijn des woordts ende Naems Christi / evenwel tegens Christi Geest / woort / voorbeelt en Ordinantie leert / gelooft / leeft / handelt / en eenen vreemden Godtsdienst stichtet en toerichtet.

Merckt waeromme de onboetveerdige Antichristi Kerke genoemt werden.

De Gemeynte Godts is met Adam en Eva begonnen. Gen. 2. 24. Exod. 12. 13. Exod. 14. 15. Gen. 4. 4. Hebr. 11. 4. Gen. 6. 13. Heb. 11. 7. Gen. 12, 4. en 13. 1. Gen. 48. 15.

Ten tweeden moetmen aenmercken / dat die Gemeynte der Godtvruchtigen van den beginne af geweest is / nochtans niet alomme eenerley Ordinantie gehadt heeft / oock niet alomme met eenerley Name in der Schrift genoemt is. Want voor den uyt-tocht uyt Egypten / hebben sy geen beschreven Wet bysonder gehadt: Evenwel hebben sy den grooten ende stercken Godt gevreest / trouwelijck gedient / Brant-offer geoffert / ende op sijne wegen gewandelt / gelijck men aen Abel, Noah, Abraham, Isaac, Jacob, en noch meer anderen sien magh / ende zijn op dier tijdt Godts kinderen in der schrift genoemt / Gen. 6. 2. Daer na ontfingh Abraham een bevel / dat hy hem selven / oock sijn huysgesin / ende de achtdaeghsche knechtkens na hem besnijden soude / Gen. 17. 10. Ontrent 400. Jaren daer na gaf Moses die Wet / en zijn van dier tijdt aen gemeenlijck dat Volck Godts / oft dat Huys Jacob ende Israël genoemt. Ten laestn / is Christus Jesus / onser ende aller Werelt Heylandt / voort gekomen / op welcken ons de gantsche schrift wijst. Alle die hem hooren / sijn Woordt gelooven / ende sijne voetstappen navolgen / werden nu Christenen oft Christi Kercke genoemt / so gehoort is.

Esa. 58. 2, 4. 4 Esd. 1. 4. Gen. 3. 5. Deut. 18. 17. Esai. 9. 5. Jer. 23. 5. Matth. 17. 5. Jer. 33. 15.

Ende hoewel een yegelijck tijt soo sijn eygen Ordinantie ende gebruyck gehadt heeft / ende de gemeynte met verscheyden Namen wel genoemt is / gelijck verhaelt is / soo zijn sy evenwel alle met den anderen / soo wel in de Wet / als voor de Wet / ende na de Wet / die in reyner Godts vreese / sonder alle huychelije / na Godts Woordt ende wille gewandelt / ende op Christum gehoopt hebben / en tot den eynde hopen en wandelen sullen / een Gemeynte / Kercke / ende Lichaem geweest / sullen 't oock blijven eeuwighlijck / want sy alle door Christum Saligh gemaeckt / van Godt aengenomen / en met den Geest sijner genaden beschenckt zijn.

Die van den beginne af in Godt door sijnen Geest gewandelt hebben, ende wandelen sullen, zijn Godts volck en Kercke.

In gelijcker maten moetmen aenmerken / dat die Gemeynte der Godtloosen (die de rechte Kercke Antichristi is) met den eersten Godtloosen / die van des Duyvels geest (die een benijder alles goets is) gedreven worde / begonnen is / ende dat sy oock tot den eynde blijven sal. Want de tegen-kercke van den beginne af gemeenlijck neffens Christi Kercke gestaen / ende den grootsten deel gehadt heeft. Ende zijn die selvige tot op den Suntvloedt der Menschen kinderen in der schrift genoemt / Gen. 6. 2.

In de eerste ongerechtige, is oock de Kercke Antichristi begonnen. Gen. 3. 4. Sam. 2. 24. Joan. 8, 44.

Maer van die Suntvloet tot op Abrahams besnijdinge / Heydenen. Na der besnijdinge / Heydenen / oft onbesnedenen.

Gen. 17. 11. Ephes. 2. 10. Rom. 15. 9. Hier van heeftmen beyde in der Schrift ende Historien.

Sy hebben den waerachtigen ende levendigen Godt niet recht bekent / maer hebben Menschen hantwerck / houten / steenen / silveren / ende gulden Goden / daer toe oock Draken / Slangen / Ossen / Vyer / Sonne / Mane / &c. aengebeden en gedient / tot dat de Apostelen dat Evangelium door de gantsche werelt gepredickt / ende Christo een Kercke vergadert hebben.

Matth. 28. 19. Mar. 16. 15. Rom. 10. 17. Coll. 1, 23.

Welcke Kercke die Antichrist wederomme middelertijdt alsoo verwoest heeft / dat de grootste hoop (hoewel sy haer noch in den schijn na Christi Name noemen laten) tot openbare Heydenen en Afgodendienaers geworden zijn / want sy buygen hare knyen voor stocken ende blocken / sy roepen des werck-meesters konste om hulpe aen.

Afgoderye der geener, die haer Christum roemen.

Die andere ende best-gesinde setten haren troost en salighheydt in de gewrachte Ceremonien / Water / Broot / Wijn / ende Absolutien / &c. datmen immers seggen moet / dat sy die Gemeynte der onboetveerdigen / ende die kercke Antichristi zijn.

Ten derden moetmen aenmercken / dat die Christelijcke Kercke uyt Godt is / gelijck Paulus segt: die daer heyligh maeckt / ende die heyligh gemaeckt worden / zijn uyt een / Hebr. 2. 11.

Christi Kercke is uyt Godt.

Want gelijck Christus Jesus (die de rechte Heylighmaker is) uyt Godt is / ja Godts eenig-geboren en eerstgeboren Sone is: Also zijn oock alle die gene / die met getrouwer herten aen sijn woordt gelooven ende met sijn Geest gedrenckt werden / uyt Godt / gelijck Joannes seght / soo vele als hem aennemen / dien gaf hy macht kinderen Gods te werden / die aen sijnen Name geloven: welke niet van den bloede / noch van den wille des vleeschs / noch van den wille des Mans / maer uyt Godt geboren zijn: Item / wie lief heeft / die is uyt Godt geboren / ende kent Godt.

De recht geloovige zijn uyt Godt. Joan. 1. 13. Joan. 4. 7.

Hier en tegen moetmen aenmercken / dat die Kercke Antichristi uyt den Boosen is / gelijck de Heere tot den Pharizeen sprack: Gy zijt (spreeckt hy) van den Vader den Duyvel / ende na uwes Vaders lusten wilt ghy doen. Die selve is een Moorder van aenbeginne / ende is niet bestaende gebleven in der waerheydt / want die waerheydt is niet in hem. Want hy die leugen spreeckt / soo spreeckt hy van

De Kercke Antichristi is uyt den Boosen.

van den sijnen / want hy is een Leugenaer / ende een Vader der selver / Joan. 8. 45. Wie sonde doet (segt Joannes) die is van den Duyvel / want die Duyvel sondight van aenbeginne.

1 Joan. 3. 8.
Sap. 2. 24.
Joan. 8. 44.

Myn Leeser / neemt het waer / met dese woorden heeft de Geest der waerheydt alle Leugenaers / Bloet-vergieters / Gierigaerts / Eed-brekers / Hoerenjagers / Dronckaerts / Pralers / Afgodendienaers / met alle ongerechtige al geoordeelt dat sy uyt den Duyvel zijn / dat is dat sy des duyvels gemeynte zijn. Roemen evenwel / dat sy Christi Kercke zijn / gelijk oock die Pharizeen roemden / dat sy Abrahams kinderen en zaedt waren / Joan. 8. verss. 39 / 44.

Een yeder mercke op dese woorden, en denke nae.

Ten vierden moetmen aenmerken / dat die Kerke Christi van oprechte Godtvruchtige Predikers en Christenen gebaert wort / die van Christi Geest gedreven werden / en gelijk Moses / Samuel / Esaias / Jeremias / Petrus / Paulus / Joannes / &c. in leere en leven onbestraffelijck zijn / die uyt reyner en getrouwer Liefde haren Naesten soecken / en sonder alle huychelije met Paulo seggen: weest onse navolgers / gelijck wy navolgers Christi zijn / 1 Cor. 10. 34. Die des Heeren woort in des Geests kracht recht prediken / die als heldere klare lichten eenen yegelijcken voor lichten / en uyt allen haren krachten daer na trachten / dat sy dat ontfangen pont op woecker aenwenden / en veel gewins daer mede tot des Heeren schatten brengen mogen.

De Kercke Christi wort van onbestraffelijcke Predikers en Christenen gebaert.

Phil. 4. 17.
Matth. 5. 16.
Phil. 2. 15.
1 Petr. 2. 12.

Want dat is Godts wijse en gebruyck van den beginne geweest / die Leere der Boeten door vrome en onbestraffelijcke dienaers te verkondigen / so boven van der Predikanten sendinge meer als genoegh gehoort is.

Matt. 25. 20.
Luc. 19. 13.

Hierentegen moetmen aenmerken / dat die Kercke Antichristi door trouweloose Predikers gebaert wort / die van Antichristi Geest gedreven werden / die met Kore / Dathan / en Abiram / een aensien by den Volke / Num. 16. vs 2. Met Bileam dat onbehoorlijck gewin / Num. 22. 24. En met den Propheten Jesabels de leckere Tafelen soecken / 3 Reg. 18. 19. Die met Hanania den volcke na den ooren spreken / Jer. 28. 11. En met den valschen Propheten enckel vrede prediken / Jer. 8. 8. en 23. 14. Ezech. 13. 16. en 22. 28. Die op Aertsche vleeschelijcke dingen gesint zijn / en niet dan werelt / gemack / eere / buyck en gewin soecken / Phil. 3. 19. Rom. 16. 17.

Antichristi Kercke wort van valsche Predikers gebaert.

Och mijn leeser / hoe dat de grootste ende hoogh-geachtste Predikers tot onsen tijden (welckers namen wijt geroemt worden) den armen / naeckten / en gekruysten Christum Jesum met haren Euangelio gemeynt / ende der menschen Zielen gesocht hebben / werdt (och laey) aen die vervloeckte Godtloose pracht harer Huysen / en aen dat ydele curieuse vercierse / ketens / Ringen / Zijde en Sammet harer vrouwen en kinderen wel gespeurt. Noch moeten sy evenwel die Euangelische Theologi / en des Heyligen Woordts Dienaers heeten. O wee des ruymen en vleeschelijcken Euangeliums.

Ten vijfden moetmen aenmercken / dat die Kercke Christi door Christi Geest en Woordt gebaert wordt: Want gelijck een eerlijcke Vrouwe geen echte kinderen baren kan / dan uyt dat echtelijcke zaet hares mans: Alsoo kan oock de bruydt Christi / namelijck / de Kercke / geen waerachtige Christenen baren / dan uyt dat echtelijke zaet Christi / dat is uyt dat onvervalschte reyne Woordt door den Heyligen Geest recht gepredickt / ende in dat herte des Toehoorders recht gevat. In Christo Jesu (segt Paulus) hebbe ick u door dat Euangelium gebaert / 1 Cor. 4. 15. Hy heeft ons (segt Jacobus) door dat Woort der waerheydt na sijnen wille geteelt / Jac. 1. 18. Leest oock Rom. 10. 17. 1 Pet. 1. 23.

De Kercke Christi wort uyt Christi Woordt geleert.

Tit. 3. 5.

Hier en tegen wordt die Kercke Antichristi door den Geest der dwalingen uyt verleydische Leere gebaert. De Geest spreeckt duytlijck (seght Paulus) dat in de laetste tijden sommige van den Geloove sullen aftreden / ende sullen verleydische Geesten en leeringen der Duyvelen aenhangen / door die / die in huychelije leugen spreken / &c. Ja mijn leser / wat heeft Christi Kercke eerstmael ter neder geleydt / ende de Kercke Antichristi wederom opgericht? dan de onreyne valsche Leere der Geleerden / de menighvuldige strijdige Concilien / Decreten / Statuten / leeringen / ende geboden der Menschen? Wat verleydt ende verblindt de Duytsche landen noch huydensdaeghs / ende wat houtse in haren Godtloosen wesen op? Dan de lichtveerdige leere der Predikanten / de onsalige Kinderdoop / dat onschriftmatige Afgodische Nachtmael / ende dat die Ordinantie des Heeren ende sijner Apostelen van der Afsonderinge niet nae der Schrift gebruyckt werdt.

Antichristi Kercke wort uyt valsche Leere geteelt.

1 Tim. 4. 1.
2 Tim. 4. 4.

Valsche Leere heest Christi Kercke verwoest.

Valsche leere verleyt de Werelt.

De Propheten klaegden alomme / dat Israël hare ooren tot den leugen-predikers keeren / Esa. 30. 9. Jer. 8. 8. 14. 14. 23. 16. Ezech. 13. 7. 22. 23.

Christus Jesus en sijne Apostelen waerschouwen ons aen velen plaetsen trouwelijk / dat wy ons voor valsche Leeraers hoeden sullen / want sy verleyden u spreekt Christus / sy dienen haren buyck (segt Paulus) en niet den Heere Christo / sy beloven andere vryheyt (seght Petrus) ende zijn selve knechten der verderdinge. 2 Petr. 2. Sy trecken de genade Godts tot weelde / Jude 4. Ende zijn Antichristen / 1 Joan. 2. 8. Och mijn Leeser / dencket vlijtigh na / wat ick schrijve.

Matth. 7. 15.
Matth. 16. 9.
Matth. 23.
Matth. 24. 4.
Rom. 16. 17.
2 Petr. 2. 19.

Ten sesten moetmen aenmercken / dat die Kercke Christi daer toe gebaert wordt / dat sy den Heere hooren / Godt van gantscher herten sal vreesen / liefhebben / dienen / prijsen / eeren / en dancken / gelijck Moses segt: nu Israël / wat vordert de Heere uwe Godt van u? Dan dat gy den Heere uwen Godt vreest / dat ghy in alle sijne wegen wandelt / en hem lief hebt / en dient den Heere uwen Godt van gantscher herten / en van gantscher Zielen / dat ghy die geboden des Heeren houdt / en sijne Rechten doet / Deut. 10. 12. Deut. 6. 2. Josua. 22. 5.

Die gemeynte Christi eert Godt.

Item / ghy sult den Heere uwen Godt navolgen / en hem vreesen / en sijne geboden houden / en sijn stemme hooren / en hem dienen / en hem aenhangen / Deut. 13. 18.

Ghy zijt (segt Petrus) dat uytverkoren geslachte / dat Koninckliјcke Priesterdom / dat

heylige Volck / dat volck des Eygendoms dat ghy sult verkondigen de deughden des geenes / die u van der duysternisse geroepen heeft tot sijnen wonderlijcken Lichte / 1 Petr. 2. 9. Deut. 19. 4.

Psal. 114. 2. Die Gemeynte Christi verkondight Godts lof.

Siet daer toe wordt de Kercke Christi gebaert / datse sijne groote wonderwercken / sijn Almachtige Majesteyt / sijn onuytblusschelijcke liefde / ende sijnen aenbiddelijcken hoogen heyligen Name sal loven en prijsen eeuwighlijck.

Die gemeynte Antichristi onteert Godt.

Maer de Kercke Antichristi verachtet / hatet / en hoonet Godt / gelijck die Propheet segt: sy overtreden mijn verbont als Adam / daer in verachten sy my / Oze 6. 12. Jae alle die des Heeren wille / woordt / raedt / vermaninge / tuchtinge / genade / ende liefde verwerpen / haten hem / willen niet dat hy Heere over haer sal zijn / Luc. Cap. 19. vs 14 Doen niet dat hy wil / maer dat sy willen / Jer. 44. vs 16. spreecken in haeren herten / maeckt u van ons / wy willen niet van uwe wegen weten. Wie is die alderhooghste / dat wy hem dienen souden? Job 21. 14. Siet / soo stoutelijck verachten sy den almachtigen eeuwigen Godt / die aller Werelt Schepper / Heylandt / en Heere is. Die lieve Heere gunne haer oogen / dat sy hare groote feylen sien / en herten / dat syse recht verstaen konnen / wensche ick haer uyt voller zielen / Amen.

Mal. 3. 14. Exod. 5. 2. Die Sotten spreecken in haren harten: Daer is geen Godt Psalm 14.

Ten sevensten moetmen aenmercken / dat Christi Kercke in harer zwackheyt geaert en van naturen is / als Christus Jesus / want Paulus seght: die in Christo is / dat is een nieuwe creature / 2 Cor. 5. 17. Die wordt van sijnen Geest gedreven / Rom. 8. 14. En bekent door den selven Geest / dat hy in Godt blijft / en Godt in hem / Hy is der Godtlijcker natueren deelachtigh / 2 Petr. 1. vs 14. Ja mijn Leeser / die rechte Kercke hatet / dat Christus hatet / ende heeft lief / dat Christus lief heeft / want sy is sijn Bruydt / vleesch van sijnen vleesche / met sijnen Geest gedrenckt / 1 Cor. 12. Kan derhalven niet anders als Christus gesint zijn / want sy is uyt sijn Woordt gebaert / en blijft in hem / en hy in haer / over haer / ende door haer / Joan. 15. 4/7. Ephes. 4. 1 Joan. 3. 4.

Christi Kerke is gesint, gelijck als Christus. Gal. 6. 17. 1 Joan. 3. 24. 1 Ioan. 4. 12. Ephes. 5. 30. 1 Cor. 12. 13. Phil. 2. 5. Iac. 1. 18. Gal. 4. 19.

Hier en tegen stelt nu die Kercke Antichristi / soo sult ghy vinden / datse gelijck haer Vader van Natueren is / daer sy uyt gebaert werdt / namelijck / hooveerdigh / nijdigh / moordadigh / leugenachtigh / ongehoorsaem / grootdunckigh / &c. Aerdtsch en vleeschelijk gesint / eygensoeckelijck / gierig / stout / opgeblasen / praligh / overvloedigh / onsuyver / gantschelijck tegen Christum. Want al wat Christus verbiedt / dat doen sy / en wat hy gebiedt / dat verachten sy / wat hy hatet / dat hebben sy lief / ende wat hy lief heeft dat haten sy / noch dorven sy roemen / dat sy een eeuwigh blijvende Kercke vergaderen / soo gehoort is.

1 Cor. 8. 6. Eph. 4. 6. Rom. 11. 36. 1 Ioan. 3. 24. en 4. 13.

Wie ooren heeft / die hoore / of het niet de waerheydt is / dat ick schrijve.

Ten achtsten moetmen aenmercken / dat die Kercke Christi / oock Christi vruchten brengt / gelijk hy segt: Ick ben de Wijnstock / ghy zijt die Wijnrancken. Wie in my blijft / ende ick in hem / die brengt veele vruchten / Joan. 15. 5. Ezech. 45. 4.

Christi Kerke brenght Christi vruchten voort.

Een yegelijck Boom draeght na sijner aert / alle die uyt Godt gebooren zijn / ende Godtlijcker aerdt zijn / vreesen / lief hebben / dienen / ende prijsen Godt van herten / sy wandelen onbestraffelick / sy leeren / vermanen / straffen / handthaven / en troosten haren Naesten Broederlijck / sy sterven hare vleesch en lusten dagelijcks / sy richten hare wegen na des Heeren woort / en beklagen gestadighlijck / dat sy soo arme / zwacke / ende gebreeckelijcke Sondaers zijn.

Matth. 7. 17. Matt. 12. 33. Ioan. 3. 5. Tit. 3. 5. Iac. 1. 18. Phil. 2. 15. 1 Pet. 2. 12. Gal. 5. 24. Rom. 13. 14. 1 Pet. 2. 11.

Jagen daer na / dat sy des Heeren Doodt moghten gelijckformigh werden / dat sy uyt den doodt haerder sonden recht konden opstaen / en dat sy dat volkomen wesen moghten grijpen dat in Christo is. Niet mijn Leeser / dat sy het gegrepen hebben / oft gantschelijck volkomen zijn. Geensins / maer sy jagender na met Paulo / of sy het oock grijpen moghten / nademael sy van Christo gegrepen zijn / Philip. 3. 13.

Ephes. 4. 14. Rom. 13. 11.

Hier en tegen meet het nu af / welcke de vruchten der Kercken Antichristi zijn. Hare Predickers leeren valschelijck / verleyden koen en stoutelijck / leven luy en leckerlijck. De Overheeren tieren haer / recht of sy niet dan tot krijgen / oproeren / worgen / moorden / Steden en Landen te verderven / tot pralen / brassen / suypen / ende tot alle wellust gebooren waeren. Jae daer wordt van veelen soo gehandelt / dat sy (och lacy) na des Propheten woordt beter Leones rugientes, ende Lupi vespertini, als humani, ende redelijcke Menschen (zwijge dan Christenen) mogen genoemt werden. Dat gemeyne Volck suypt ende brast / vloeckt ende zweerdt / raept ende schraept / lieght ende bedrieght / &c. Summa / daer wordt alomme soo geleeft / recht of Godt een Fabelaer / ende sijn woordt een gedichtsel ware. Siet / dat zijn die vruchten der gener / die daer stoutelijcken dorven roemen / dat sy Christi Kercke zijn. Och! wilde Godt dat sy konden sien / wat haer Christus Jesus (na wiens Name sy haer noemen laten) mitsgaders sijne heylige Apostelen in heldere klaren Letter geleert / en wat Voorbeelt sy gelaten hebben / soo moghten sy eenmael geholpen werden. Maer nu is het niet dan spelen met den Letter / noemen en roemen / dan die Geest / werck / kracht / en die vrucht zijnder (och lacy) niet.

De Kercke Antichristi brengt Antichristi vruchten voort.

Sopho. 3.

Niet alleen de Schrift, maer oock de redelicke Heydenen hebben aldusdanigen wilden ende Godtloosen leven seer gehaet.

Volgen de Teeckenen, daer by men beyde Kercken kennen sal.

Hoewel ick my duncken laete / goede Leeser / datmen dat onderscheydt van dese beyde Kercken uyt de verhaelde Tegenstellinge met vollen handen grijpen kan / wil ick evenwel tot noch breeder verklaringe dese volgende Teeckenen (daer by men die eene Kercke van den anderen onder-kennen magh) in aller kortheydt voorstellen / op dat die Waerheydt des te grondiger betuyght / met voller kracht aen den dag kome.

Dat eerste teken, daer by men die Kerke Christi kennen sal, is een heylsame leere.

Dat eerste Teecken / daer by men Christi Kercke kennen moet / is de heylsame ende onvervalschte leere sijnes Heyligen ende Goddelijcken Woorts. Israël was van Godt bevolen / dat sy by die leere des Wets blijven souden / ende souden daer niet van wijcken / noch ter rechter noch ter slincker handt / Deut. 5. vs 32. Esaias vermaende haer / dat sy haer na de Wet ende sijn getuygenisse richten souden / oft sy souden den dageraet niet hebben / Esa. 8. 12. Christus geboodt sijnen Jongeren / ende sprack: Gaet in die gantsche Werelt / ende predickt dat Euangelium allen Creatueren / Marc. 16. Ende leertse onderhouden alle wat ick u bevolen hebbe / Matt. 28. De Propheten betuygen alomme / dat sy Godts woort spraken / So spreeckt de Heere der Heyrscharen / seggen sy. Item / Dat spreeckt de Mondt des Heeren. Item / dat spreeckt de Heere Godt / dien u uyt Egyptenlant geleyt heeft / ende sulcke getuygenissen meer. Oock Paulus: Soo u een Engel van den Hemel een ander Euangelium predickte / dan dat wy u gepredickt hebben / die sal vervloeckt zijn / Gal. 1. Summa / waer Christi Kercke is / daer wort sijn woort recht ende reyn gepredickt.

Mar. 16. 15.
Matt. 28. 20.
De Kercke Christi kent geen Leere, dan des Heeren Woors.

Maer waer dat Antichristi Kercke is / daer vervalschtmen Godts woort, daer wijst men ons op eenen bevleckten ende Aertschen Christum, ende op vreemde middelen der saligheydt, die de Schrift niet kent? Daer leertmen eenen ruymen ende breeden wegh, daer pluymstrijcktmen met den Grooten, daer verkeertmen de waerheyt in den leugen, daer predicktmen sachte dingen, gelijck dat arme onverstandige volck geerne hebben ende hooren wil. Summa / daer troost mense in haren ongelucke, dat sy het kleen achten sullen, ende seggen: Vrede, vrede, ende is doch niet vrede / Jer. 8. 8. Sy seggen den onboetveerdigen dat leven toe, ende de Schrift seght: Dat sy dat Rijcke Godts niet be-erven sullen / Rom. 1. 32. 1 Cor. 6. 10. Gal. 5. 21. Ephes. 5. 5.

Dat eerste Teecken, daer by men de Kercke Antichristi kennen sal, is valsche Leere.
4 Esd. 7. 7.
Matt. 7. 13.
Ezec. 13. 22.
Esai. 5. 20.
Die Antichristische predikers noemen saligh, die Godt verdoemt.

Dat tweede Teecken is / dat rechte ende schriftmatige gebruyck der Sacramenten Christi / namelijck / daer men den geenen doopt / die door den geloove uyt Godt gebooren werden / Tit. 3. 5. oprechte Boete doen / Act. 23. Die hare sonden in Christi Doot begraven / ende met hem in't nieuwe leven opstaen / Rom. 6. 4. Die haer aen de voorhuydt hares herten met Christi Besnijdinge (die sonder handen geschiet) besnijden / Colos. 3. 11. Die Christum aentrecken / Gal. 3. Ende een geruste Conscientie voor hebben / 1 Pet. 3. Item / daer men des Heeren Heylige Nachtmael onder den Boetveerdigen gebruyckt / die vleesch van Christus vleesch zijn / die de genade / versoeninge / ende de quijdtscheldinge harer zonden / alleene in des Heeren verdienste / doodt ende Bloedt stellen / die in Liefde / vrede / ende eenigheydt met haren Broederen wandelen / die in alle waerheyt ende gerechtigheyt van des Heeren geest gedreven werden / en met allen haren vruchten bewijsen/dat sy Christi Kercke en Volck zijn.

Joan. 3. 5.
Joan. 1. 13.
Actor. 2. 38.
Rom. 6. 4.
Col. 3. 11.
Gal. 3. 27.
1 Pet. 3. 21.
Ephes. 5. 30.
Christi Kercke houdt dat Nachtmael met den Godtvruchtigen ende vromen.

Maer waer men sonder Christi Bevel ende Woort doopet, gelijck die doen / die niet alleene sonder geloove / maer oock sonder alle redelijckheydt ende vernuft doopen / daer men de kracht ende afbeeldinge des doops / namelijck / den doot der sonden / dat nieuwe leven / de Besnijdinge des herten / &c. Niet alleene niet voorstaet / maer oock wanneer men tot sijnen jaren komt / gantschelijck hatet / ende vyandt is / ende waer men dat Broodt ende Wijn onder den Gierigen, Pralers, ende onboetveerdigen uytreyckt, Saligheydt in de slechte Elementen, woorden, ende Ceremonien soeckt, ende tegen alle liefde wandelt, dat daer de Kercke Antichristi is / moeten my alle rechtverstandige toestaen. Want het is openbaer / dat sy Christum Godts Sone met sijn woordt ende Ordinantie uytstooten / ende haer eygen Ordinantie ende gewrachte werck weder in de plaetse stellen / ende tot eenen Gruwel ende Afgodt oprichten.

Dat tweede Teecken, daer Antichristi Kercke by bekent wert, is een valsch gebruyck der Teeckenen.
Antichristi Kercke doopet den genen, die van den Doop geen bericht hebben, ja noch geloove noch vernuft hebben.
Der Kercken Antichristi Nachtmael met den onboetveerdigen,

Dat derde Teecken / is de gehoorsaemheyt des Heyligen woorts / oft dat Christelijcke vrome Leven / dat uyt Godt is. Weest heyligh (seght de Heere) gelijck ick Heyligh ben / Levit. cap. 19. 1. Uwe licht (spreeckt Christus) laet lichten voor den Menschen / Matth. 5. 14. weest louter ende sonder schult (seght Paulus) als de kinderen Godts onstraffelijck / midden onder dit onaerdige ende verkeerde geslachte / onder welcke schijnet als lichten der werelt / Phil 2. 15. die daer seght (spreeckt Joannes) dat hy in Christo blijft / die moet wandelen / gelijck hy gewandelt heeft / 1 Joan. 2. 6.

Dat derde Teecken, daer by de Kercke Christi bekent wert, is een onbestraffelijck leven.

Maer hoe Heyligh de Kercke Antichristi is / hoe haer Licht lichtet / hoe onschuldigh ende louter oft reyn dat sy wandelen / ende hoe haer leven met Christi leven stemmet / magh (och laey) uyt hare woorden ende wercken allenthalven wel gespeurt werden.

Dat roeckeloose leven is dat derde Teecken, daer by Antichristi Kercke bekent wort.

Dat vierde Teecken / is de hertgrondelijcke ende ongeveynsde liefde des Naesten / gelijck Christus seght: Daer by sal een yegelijck bekennen / dat gy mijne Jongeren zijt / soo gy de liefde onder malkanderen hebt / Joan. 13. vs 35. Ja mijn Leser waer men de oprechte Broederlijcke liefden sonder alle huychelye met sijne vruchten vindet / daer vindtmen de Kercke Christi. Want alle wie lief heeft (seght Joannes) die is uyt Godt gebooren / ende kent Godt / want Godt is de Liefde / 1 Joan. 4. 7.

De reyne Liefde, is dat vierde Teecken, daer by men die rechte Kercke kennen sal.

Maer daer men de Broederlijcke Liefde uytstoot, daer sy haer onder malkanderen haten, faemrooven, houwen ende slaen, daer een yegelijck dat sijne soeckt, daer sy ontrouwe ende bedrogh in haren handel gebruycken, alle quaet wenschen, vloecken, sweeren, ende schelden: Daer sy hares Naesten Maeghden, Dochteren ende vrouwen schenden, malkanderen om eere, welvaert, goet ende bloedt brengen, allerley moetwilligheyt, gruwel ende wrevel tegens den anderen aenrichten, &c. So men (och laey) aen allen plaetsen sien mach: Of daer niet Antichristi Kercke zy / mogen alle kloecken met der schrift oordeelen / ende recht nadencken.

Dat liefloose leven is 't vierde Teecken, dat de Kercke Antichristi afmaelt.

Dat vijfde Teken, daer by men de Christelijcke Kercke kennen sal, is een ongeveynsde vrome belijdinge. Luc. 12. 8. Och dat alle huychelaers dese spreucke Christi wel behertigen konden!

Dat vijfde Teecken is / datmen Christi Name/ wille/ woordt en Ordinantie/ tegens aller werelt wreedtheydt / Tyrannye / oproer / Vyer / sweert ende geweldt / vrymoedighlijck bekent / ende tot den eynde toe getrouwelijck voorstaet. Wie my bekent (spreeckt Christus) voor den Menschen/ dien wil ick bekennen voor mijnen Hemelschen Vader/ Matt. 10. 32. Maer wie hem mijner ende mijnes Woorts schaemt / voor desen overspeligen ende sondigen Geslachte / van dien sal hem oock des Menschen Sone schamen / wanneer hy komen sal in de Heerlijckheydt zijnes Vaders met den Heyligen Engelen / Marc. 8. 38. Oock Paulus: Soo men van herten gelooft / soo wert men rechtveerdigh / ende soo men met den monde bekent / soo wert men Saligh / Rom. 10. 10.

Huychelye is dat vijfde Teken, daer door men Antichristi Kercke kennen magh.

Maer daer men met den Papisten Papistigh, met den Lutherschen Luthersch, ende met den Interimistische Interimistigh is, nu afbreeckt, dan weder toe settet, huychelen als de Overheeren gebeden ende hebben willen, wat dat voor een Kercke zy / mogen die oordeelen / die door de Waerheydt verlicht / ende van des Heeren Geest geleert zijn.

Dat Kruys is oock een openbaer Teecken der Kercken Christi, ende is dat seste.

Dat seste Teecken / is dat druckende Cruyce Christi / dat om zijn getuygenisse ende Woort gedragen wort. Gy sult (spreeckt Christus tot den sijnen) van allen Menschen gehaet werden om mijns Naems wille / Matt. 24. 9. Alle die Godtsaligh willen leven (seght Paulus) in Christo Jesu, die moeten vervolginge lijden / 2 Timot. 3. 1. Mijn kint (seght Sprach) wilt gy Godts dienaer zijn / so schickt u ter aenvechtinge / houdt vaste ende lijt u/ en wanckelt niet / wanneermen u daer van locket. Houdt u aen Godt / ende wijckt niet / op dat gy noch stercker werdet. Alles wat u wedervaert / dat lijt / ende weest geduldigh in allerley droeffenisse / want gelijck als dat Gout door 't vyer / also werden die / die Godt behagen / door dat vyer der droeffenissen beproeft / Eccles. 2. 5. Leest oock Matt. 5. 10/ 10. 23 / 16. 24. Mar. 13. vs 13 Luc. 6. 22. Joan. 16. 2. Actor. 14. 18. 2 Tim. 2. Hebr. 11. 37. 12. 2.

Alle die om der gerechtigheyt lijden latet mercken wat hier geseydt wordt, Sap. 3. 5.

Hebben sy my vervolgt (spreeckt Christus) so sullen sy oock u vervolgen. Joa. 15. 20.

Dat dit selvige Cruys een gewisse Teken der Kercken Christi is / heeft hier voormaels niet allene de Schrift / maer oock dat Exempel Jesu Christi / der heyliger Apostelen ende Propheten / der eerster ende onvervalschter Kercken / ende oock der Godtvruchtigen getrouwen kinderen / bysonder in onse Nederlanden / nu tot onsen tijden wel betuyght.

Den Godtvruchtigen te vervolgen, is oock een gewisse Teken, daer by men Antichristi Kercke kennen magh. Apoc. 17 6.

Hier en tegen is dat Godtloose Heydensche liegen, haten, benijden, schelden, lasteren over den Godtvruchtigen, ende (gelijck als aen sommige plaetsen) dat onbarmhertige vangen, bannen, berooven, met water, vyer, sweert, ende stake veroordeelen, een openlijck Teecken der Kercken Antichristi / want Joannes sagh / dat dat opgepronckte Babylonische Wijf droncken was / van dat bloet der Heyligen / ende van dat bloet der getuygen Jesu. Sagh oock in gelijcker maten / dat het beest / dat uyt der Zee opquam / een mondt gegeven wert / om groote dingen te spreken / te lasteren Godt ende sijnen heyligen Name / oock sijn Hutte ofte Gemeynte ende die in den Hemel woonen. Ontfingh oock macht / met den Heyligen te strijden / ende haer te overwinnen. Ja mijn Leser / dat is der Antichristischer Kercke eygentlijck werck ende wijse / dat sy den genen / die sy met haren Gulden gruwel-beecker niet betooveren kan / hatet / vervolget / ende met den zweerde uytroept. O Heere / ô lieve Heere! gunt doch u arme kleyne hoopken / dat haer de toornige Drake niet geheelijck verslinde / maer dat wy door u genade met den sweerde uwes Monts in der gedult overwinnen / en een eeuwigh blijvende zaet nalaten mogen / dat uwe Geboden houde / uwe Getuygenisse beware / ende uwen grootdadigen hoogen Name prijse eeuwighlijck / Amen. Lieve Heere / Amen.

Apoc. 13. 5, 6. — Apoc. 17. 4. — Apoc. 12. 4. 4.

Hier mede wil ick de Leere van der Kercken afkorten / ende de sake met dese nagestelde Vrage ende Antwoordt besluyten / die ick hope door Godts genade / den vlijtigen Leser geen geringe vrucht geven / ende groote klaerheyt brengen sal.

Vrage. Wat de Kercke Christi zy? Antwoordt. Een Gemeynte der Heyligen. Vrage. Met wien sy begonnen zy? Antwoordt. Met Adam ende Eva. Vrage. Uyt wien datse zy? Antwoordt. Uyt Godt / door Christum. Vrage. Hoedanige dienaers dat haer baren? Antwoordt. Die in Leere / leven onbestraffelijck zijn. Vrage. Waer mede sy haer baren? Antwoordt. Met Godts Geest ende woort. Vrage. Waer toe sy haer baren? Ant. Datse Godt dienen / dancken / ende prijsen sal. Vrage. Hoe sy gesint is? Antwoordt. In harer swackheyt als Christus. Vrage. Wat vruchten datse voortbrenght? Antwoordt. Die des Heeren woordt gematigh zijn.

Vrage. Wat de Kercke Antichristi zy? Ant. Een gemeynte der ongerechtigen. Vra. Met wien sy begonnen zy? Ant. Met de eerste Godtloose. Vra. Uyt wien datse zy? Antw. Uyt den boosen / door Antichristum. Vra. Hoedanige dienaers dat haer baren? Antw. Die in Leere ende leven straffelijck zijn. Vra. Waer mede sy haer baren? Antw. Met Antichristi Geest ende Leere. Vra. Waer toe sy haer baren? Antw. Dat e Godt kleen achten / verlaten / ende haten sal. Vra. Hoe sy gesint is? Antw. Aertsch / vleeschelijck / en Duyvelsch. Vra. Wat vruchten datse voortbrenght? Antw. Die den Evangelio ongematigh zijn.

De rechte Teeckenen, daer by men Christi Kercke kennen sal.

Dat eerste Teecken.

1. Een onvervalschte reyne Leere / Deut. 4. 6. 5. 12. 1. Esai. 8. vs 5. Matt. 28. 20. Mar. 16. 15. Joan. 8. 52. Gal. 1.

Dat tweede Teecken.

2. Een schriftmatigh gebruyck der Sacramentelijcken Teeckenen. Matt. 28. 19. Marc. 16. Rom. 6. 4. Colos. 2. 12. 1 Cor. 12. 13. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. Matt. 26. 25. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 1 Cor. 11. 22. 23.

Dat derde Teecken. 1 Pet. 1. 22.

3. Gehoorsaemheyt des Woorts / Matt. 7. Luc. 11. 28. Joan. 7. 18. 15. 10. Jac. 1. vs 22 / &c.

Dat vierde Teecken.

4. Een ongeveynsde Broederlicke Liefde / Joan.

Joan. 13. 34. Rom. 13. 8. 1 Cor. 13. 1. 1 Joa. cap. 3. vs. 18. 4. 7. 8.

Dat vijfde Teecken.

5 Een vrymoedige Belijdinge Godts en Christi / Matt. 10. 32. Marc. 8. 29. Rom. 10. 9. 1 Tim. 6. vs. 13.

Dat seste Teecken.

6 Druck ende droeffenisse omme des Heeren woort / Matt. 5. 10. 10. 39. 16. 24. 24. 9. Luc. 6. 28. Joan. 15. 20. 2 Tim. 2. 9. 3. 12. 1 Pet. 1. 6. 3. 14. 14. 13. 5. 10. 1 Joan. 3. 13.

De rechte Teeckenen, daer by men Antichristi Kercke kennen sal.

Dat eerste Teecken.

1. Een lichtveerdige, ruyme, ende valsche leere, Matt. 7. 26. 15. 9. 16. 4. Rom. 16. 26. 1 Timoth. 4. 2 Timoth. 2. 16. 17.

Dat tweede Teecken.

2. Een onschriftmatigh gebruyck der Sacramentelijcken Teeckenen, als die Kinderdoop, ende der onboetveerdigen nachtmael. 1 Cor. cap. 11. 19, 20.

Dat derde Teecken.

3. Ongehoorsaemheydt des Woorts, Prov. 1. Titum 1. 19. 20. Matt. 7. 26, 25. 26.

Dat vierde Teecken.

4. Verachtinge des Naesten, 1 Joan 3. 15.

Dat vijfde Teecken.

5. Huychelye, ende verloochinge van den Name Godts ende Christi, Mat. 10. 33. Marc. 8. 38. Luc. 9. 26.

Dat seste Teecken.

6. Tyrannye ende wrevel tegens den Godtvruchtigen, Joan. cap. 15. vers. 20. 16. Apoc. 12. 33. 18. 17. 14.

SIet mijn leser / hier hebt gy nu van dese beyderley Kercke een grontlijcke aenwijsinge / wat sy zijn / uyt wien / ende van waer sy voortkomen / hoe sy gesint zijn / wat vruchten dat sy voortbrengen / ende by welcke Tekenen men haer kennen sal. Die niet moetwillighlijck dwalen wil / dien is hier eenen goeden en platten wegh gewesen. Wilt gy dan een waerachtigh lidtmaet in Christi Kercke zijn / soo moet gy uyt Godts woort geboren / ende Christelijck gesint zijn / Christi vruchten brengen / na sijn Woordt / Ordinantie ende Bevel wandelen / u vleesch ende de werelt afsterven / een onbestraffelijck leven in de vreese uwes Godts leyden / uwen Naesten van herten liefhebben ende dienen / Christi Name ende prijs belijden / ende om dat woort Godts en sijn getuygenisse tot allerley droeffenisse / ellende / ende druck bereyt staen. Maer soo gy sulcks weygert / ende in uwe eerste geboorte onverandert blijft / een onboetveerdigh ende ruym leven voert / des Heeren Woordt ende Ordinantie bezijden stelt / met der Werelt huychelt / ende dat Kruyce van u stoot / meught gy geen Lidtmaet in Christi Kercke zijn / oft Gods Waerheyt moet feylbaer ende valsch zijn / want het is alomme niet dan Geloove / Liefde / Godts vreese / Boete / gehoorsaemheyt / afsterving des vleeschs / versakinge sijns selfs / nieuwe creatuere ende Kruys / alle wat de gantsche schrift leert ende predickt. Hierom so vreest uwen Godt van herten / versaeckt u selven / ondersoeckt de Schrift / volght de Waerheyt / ende siet wel voor u / dat gy om dit korte oogenblickelijck leven ende sijnen wellust uwe arme ellendige Ziele niet bedrieght / ende eeuwigh in 't verderf brengt.

Joan. 3. 3. 4. 1 Petr. 1. 23. Phil. 2. 15. Joan. 15. 4. Joan. 8. 31. Rom. 8. 14. Gal. 5. 24. Phil. 2. 15. Matt. 7. 22. Matt. 16. 23. Marc. 8. 35. Luc. 9. 20.

De onboetveerdige hebben geen deel in Christi Kercke.

Marc. 1. 15. Joan. 1. 3. Joan. 13. 14. 15. Luc. 13. 24. Rom. 6. 8. Col. 3. 9. Gal. 6. 1.

Matt. 16. 25. Marc. 8. 36. Luc. 9. 25.

Nademael wy nu dan onse verklaringe en onderwijsinge van dat onderscheydt der beyder Gemeynte oft Kercken uyt der Schrift hier gedaen hebben / soo wil ick my nu tot Gellii Argumenten keeren / daer mede hy sijn Kercke voor de rechte Christelijcke Kercke beweeren / ende de onse voor een Secte en Rotterye schelden wil, en die selvige (hoope ick) met mijnes Heeren Woordt in tamelijcker kortheydt soo op te lossen / dat de onpartijdige Leeser in voller klaerheydt grijpen moet / dat hy uyt alle sijne krachten daer na tracht / dat hy Godts heylsame ende reyne woordt / met t'samen sijn heylige Kercke onderdrucken / en der verleydischer slangen leugen / met t'samen hare Kercke (soo veel hem mogelijck is) onschuldigen ende voorstaen magh.

SChrift ten eersten: dat die heyligen in Corintho, en in den Gemeynten van Galatien, welcke Paulus van gruwelijcke groote sonden straft, dan noch in den selvigen Gemeynten Godts woordt van haren Bisschoppen en Pastooren gehoort, ende de Sacramenten ontfangen hebben, &c.

Antwoordt.

SOo Gellius ende de Predikers in leere ende leven der schrift gematigh waren / hare Sacramenten recht toedienden / haer Kercke van der Werelt na der Schrift affonderden / als dan moghtmen van Predickers te hooren spreecken. Maer soo lange de Predikers verleyders blijven / hare Sacramenten tegen Godts Woordt gebruycken / en hare jongeren werelt zijn / noch Ban / noch straffe na der Schrift voeren / &c. Is het na mijn bedencken weynigh noodigh veel daer van te spreecken / want het is openbaer / dat sy buyten Christum en Christi woordt zijn.

Mijn Leeser / verstaet de saecke recht / Paulus heeft dat onrechte wesen aen de voornoemde gemeynten niet gedragen / gelijck de Predikers nu doen / maer hy heeftse harde daer over gestraft / den gehoorsamen op der Affonderinge gewesen / en met ernstige woorden / bysonder die van Corintho / soo sy haer (wanneer hy quame) niet beter schickten / gedreyght.

Dat Gellius tot een hulp-reden neemt, straft hem.

2 Cor. 12. 13.

Sulcks soude Gellius billick oock doen / ende soude dat arme roeckeloose volck daer mede niet troosten / dat oock ander luyden voortijdts niet recht gedaen hebben: want dat heet recht / hem met ander luyden Exempel behelpen / gelijck Sprach seght. Kan oock sijner saken gantschelijck niet behulpelijck zijn / want dese Gemeynten waeren eerstmael recht gebouwet / maer daer na zijn harer sommige van den valschen Apostelen en Sectemaeckers verruckt / ende op bywegen geleyt. Sommige (soo het schijnt) hebben haer wederom in een ruym vleeschelijck leven begeven / gelijck het gemeenlijck met den geenen toegaet / die der Waerheydt den rugge keeren / lust aen nieuwe leere / twist en gekijf hebben ofte krijgen / gelijck my dat de ervarentheydt (och laey) meer als te veel van sommige Jaren herwaerts geleert heeft.

Jude 19. 2 Petr. 3. 3. 1 Cor. 5. 6. 11.

Paulus scheldet die verstoorders van Corinthen / Twistmakers / Secten oft Sectemakers /

1 Cor. 1. 3, 11. Gal. 5. 12.

Merckt.

makers / en die van Galatien verleyders / begeert en beveelt vlijtighlijck / dat sy haer van der gemeynten sullen afdoen / op dat niet dat gantsche deegh door sulcken suerdeessem versuere / 1 Cor. 5. 6. Gal. 5. 9.

Aengesien de voornoemde Gemeynten dan eerstmael recht gebouwet waren / en nu door den Sectischen en vleeschelijcken / die daer beneffens in quamen / twistigh gemaeckt (soo gehoort is) van Paulo bestraft worden / datse sulcke oproerders en twistmaeckers met openbare ergernissen dulden / kan immers Gellio daer mede niet geholpen werden / dewijle hy ende de sijne noch noyt de rechte Predikers / en hare gemeynten oock noyt van der Wereldt afgesondert / de rechte gemeynte Christi geweest zijn / so gehoort is.

TEn tweeden schrijft hy: dat Zacharias, Elisabeth, Ioseph, Maria, Simeon en Anna, met t'samen sommige andere Heyligen, Gods woort in de gemeynte des Joodtschen volcks (onder welcke de Moorders Christi waren) gehoort hebben, en der Propheten Discipulen geen scheydinge gemaeckt hebben van den Gemeynten, onder welcken de Dooders der Propheten waren.

Antwoordt.

HIer is het uyt Gellii eygen woorden openbaer / hoe de Ioodsche Synagoge (of daer wel veele vromen als Zacharias, Elisabeth, &c. onder geweest zijn) evenwel de Christelicke oft Apostolische kercke niet geweest zy / en Christi met t'samen sijner H. Apostelen Ordinantie niet gehadt / noch gebruyckt heeft / want men sal in eeuwigheydt niet bewijsen / dat in de Apostolische kercke (so lange sy de Apostolische kercke bleve) vervolgers en dooders der Godtvruchtigen geweest / en daer in gedult en gebleven zijn / gelijck als tot dier tijdt in der Ioodscher Synagoge geschiet is. Waer mede hy dan hem selven beantwoort / ende de saecke genoegh geoordeelt heeft / want hy roemt niet / dat hare kercke de Joodtsche Synagoge / daer inne sulcke gruwelen bevonden worden / maer de Gemeynten Christi zy, die noyt sulcke woorden gedacht / noch veel weyniger gedaen heeft.

De Joodsche Synagoge ende de rechte Apostolische kercke zijn in haren doen wijt verscheyden.

Item / datter sulcke groote gebreken en ongeschicktheden by de voornoemde Gemeynten bevonden zijn / daer inne behooren wy haer niet na te volgen / maer sullen daer mede vermaent zijn / hoe wy ons na der leere Pauli tegen sodanige / die onder den Godtvruchtigen altijdt opstaen / schicken sullen. En dat wy oock om sulker luyden wille aen des Heeren belofte niet mistrouwen sullen / als of wy Christi kercke en Volk niet waren / soo doch wy door sulcks geleert werden / dat in Christi Gemeynte (die altijdt van haren Wederpartijder in den versen gesteken werdt) ergernissen / laster / en Secten komen moeten / nochtans soo haest sy sulcks eyschet / na behoorlijcker Vermaninge (soo sy haer niet bekeeren) van haer uytsluyten en afdoen. Daer mede sy dan opentlijck betuygt / dat sy sulcker Verleydingen en ergernissen voor Godt en den Menschen onschuldigh en vrystaet / dat de Wereltlijcke Gemeynten alsoo niet doen / maer die duldense / en houdense noch voor Lidtmaten harer kercken / openlijck tegen Godts woordt en bevel / tegen des Heyligen Geests Ordinantie / en der Heyliger Apostelen Exempel ofte gebruyck / hoewel sy het wel weten / dat hares Heeren Insettinge en bevel sulcks niet lijden kan / evenwel doen sy het opsettiglijck en moetwilliglijk / konnen oock derhalven (soo lange sy soo zijn / staen / oft handelen) Christi waere kercke en Gemeynte niet zijn / ofte Godts uytgedruckte klare woordt moeste ons gantschelijck feylen en valsch zijn. Och mijn Leser / dencket wel na wat de sake weget.

Die Godtvruchtigen volgen niet dat boose, maer dat goede na.

Gen. 3. 15. Matth. 18. 6. 1 Cor. 11. 17. Marc. 9. 41. Matt. 18. 15. 1 Cor. 5. 3.

By der Werelt wordt geen Ban, dan des bloedtrichters Ban gebruyckt.

Maer dat hy schrijft / dat der Propheten Discipulen geen scheydinge van den Gemeynten gemaeckt hebben, onder welcken de dootslagers der Propheten waren, kan ick niet anders uyt verstaen / dan dat hy wil / dat hare kercke evenwel de kercke Christi blijft / en zijn moet / hoewel dat die boosen en Godtloosen soo by hoopen daer inne gevonden / en soo opentlijck tegen alle Euangelische schrift en gebruyck der Apostolischer kercken / van haer geduldet werden. Och neen / leeser / Hoet u / het magh so niet zijn. Soo de overtreders en moetwillige verachters des Heyligen Woordts der Gemeynte onbekent zijn / is sy onschuldigh: maer wanneer sy bekent zijn / ende sluytse dan na behoorlijcker vermaninge niet van haer uyt / maer duldet haer nae bekender waerheydt in de gemeynschap harer Religie wetens ende willens / magh sy (nae mijnen geringen verstande) Christi kercke niet zijn / want sy overtreedt moetwilligblijck / ende blijft in Christi Leere niet / sy veracht Godts Woort en Ordinantie / om dat sy dat kruyce Christi / ten prijse hares Godts / en dienste hares Naesten / niet dragen / noch der menschen ongunst op haer laden wil / maeckt haer der vreemder sonden deelachtigh / &c. Heeft derhalven oock na Joannis getuygenisse / Godt in der kracht en waerheydt niet / 2 Joan. 1. 1.

☞ Merckt.

Gal. 6. 15.

1 Tim. 5. 22. Deut. 17. 2. Lev. 19. 17. Matt. 18. 15.

TEn derden schrijft hy: als sy sichtbaerlijck en voor onsen oogen de gemeynte Godts en Christi is, welcker opentlijcke vergaderinge houdt, dat woort hoort, aenneemt, en predickt, de Sacramenten met opentlicker bekentenisse en aenroepinge des Heyligen Godtlijcken naems uytdeylt, en gebruyckt, en die ergelijcke grove misdaders en hartneckige sondaers bant, &c.

Antwoordt.

SOo dat de kercke Christi maeckt / datmen opentlijcke vergaderinge (hoewel met allerley ydelheydt / pracht en prael) houdt / na wereldts wijse Predickt / den kinderen doopt / met den onboetveerdigen dat Broodt breeckt / ende eenen schijn van bidden voert / Dieven ende doodtslagers met den zweerde uytroept / soo moeten oock alle Papisten / met t'samen alle Arrianers / Monnicken / &c. Christi kercke geweest zijn (want sy sulks alle opentlijk gedaen hebben) is onwedersprekelijck. ô Neen! niet alsoo. Maer daer

Niet daer men opentlijck leert en handelt, maer daer men recht leert en handelt, is de rechte kercke.

daer de vergaderinge in Christi Name geschiedt / daermen dat Woordt Godts onvervalscht Predickt / het zy dan heymelijck oft openbaer/den Doop en het Nachtmael recht na des Heeren Ordinantie bedient / niet de groove misdaders alleene / die met des Keysers Ban oock gebannen werden/ maer oock daer men de dronckaerts/Hoeren en Hoerenjagers / Gierige / Woeckenaers / &c. Van de gemeynschap der Godtvruchtigen/ na der Apostelen Leere en Exempel / uytsluyt: Siet / dat is de sichtbaerlicke kercke / die ons van der schrift betuygt werdt.

1 Cor. 5. 10.

TEn vierden schrijft hy: als sy voor Menschen oogen (die in 't herte niet sien konnen) onsienlijck, ende alleene voor Godts oogen ende gerichte, de ware Kercke Godts ende Christi is, welcke in de uyterlijcke oft sienlijcke Kercke, dat is, in 't getal der Beroepenen bevonden werdt, nadien Godt door de Predicatie sijnes heyligen Euangeliums, ende gebruyck sijner Heyliger Sacramenten, krachtighlijck daer inne werckt, en vast altijdt vele ten eeuwigen leven wederbaert, die van hem alleene, die den sijnen kent, ende den Menschen alleene in 't herte siet, bekent werden, ende de rechte Bruydt Christi zijn, &c.

Antwoordt.

DIt selve bekenne ik ten dele recht te zijn/ nochtans met sulcken bescheyt / dat de sienlijcke kercke/ daer onder de onsienlijcke (so hyse noemt) soude begrepen zijn / in der Leere/ Sacramenten/ en ordinantie heylsaem / en oock in den leven / soo veel de menschen (die alleen dat uyterlijck richten) sien konnen/ sal onstraffelijck zijn. Aengesien het dan klaerder als klaer is dat Gellius met t'samen alle sijns gelijcke Predikers alomme bestraffelijck zijn / want het is openbaer/ dat sy Godts Woordt vervalschen / de Sacramenten misbruycken / met de wereldt pluym strijcken / den Godtvruchtigen schelden/ haer kercke van der Wereldt niet affonderen / ende niemandt van allen haren Jongeren gebonden werdt / die haer in alsulcke openbare overtredingen en mishandelingen straft / maer een yder hem met hare leere ende Sacramenten wel genoegen laet/ volget / en hanthavet / alle met den anderen huychelen/ op den breeden wegh wandelen / dat kruyce Christi haten / en oock wel anderen opleggen/ &c. Dat dan noch evenwel soo een onsienlijck Kercke onder haer zijn soude / derf ick soo niet toestaen / en dat om dese oorsaek/ want ick weet waerachtig / dat het niet feylen kan / oft de waere Kercke Christi / daer die is / sal haer by dit arge en verkeerde geslachte met mondt en werck openbaer maken / want sy even so weynig als een Stadt op eenen hoogen bergh / ende een licht op den kandelaer/ verborgen kan zijn.

De sienlijke Kerke moet uytwendigh ook onstraffelick zijn.

De ware Kerke Christi kan niet verborgen zijn, Matth. 5. 14. Phil. 2. 15.

TEn vijfden schrijft hy, dat die Gemeynten tot Romen, tot Corinthen, tot Ephesen, &c. Item: de vreemdelingen hier en daer, in Ponto Galatia, Cappadocia, Asia, Bithinia, van Paulo en Petro die Heyligen en uytverkorene genoemt worden: want de Kercke (schrijft hy) neemt hare benoeminge van den besten deel, datse Godts oft Christi Kercke heet, heylig, reyn, onbestraffelijck, &c.

Antwoordt.

DEnckt niet/ mijn goede Leeser / dat die alle / die tot Romen, Corinthen, Ephesen, in Ponto Galatia, Cappadocia, &c. woonden / Christi Kercke van Petro en Paulo genoemt zijn / gelijck die alle / die in Meissen / Dueringen / en Duytsche Landen woonen/ Christi Kercke van den Predikers genoemt werden: Geensins. Maer sy hebben dat kleyne hoopken gemeynt / dat met den woorde des Godtlijcken krachts gebaert/ hem van der Werelt afgesondert / met opentlijcker bekentenissen Christo/ en sijnen verbonde gewilliglijck begeven hadde. Gelijck wanneer ick schreve / den uytverkoren kinderen ende Heyligen Gods tot Antwerpen, Gent, Leeuwaerden, &c. den vreemdelingen in Duytsche landen hier en daer / &c. Niet dat ick daer mede meyne / alle die tot Antwerpen, Gent, Leeuwaerden, en in Duytsche Landen zijn ofte woonen: Geensins: Want sy woonen oock daer / die de uytverkoorenen Godts niet weynigh vervolgen ende leedt doen: maer ick meyne die / die Christum Jesum door een waerachtigh geloove aennemen / en sijn heylige Woordt gehoorsaem zijn. Siet / mijn Leeser / soo nu de Predikers in gelijcker mate hare Kercken van der wereldt affonderden/ Godts woordt louter en reyn predickten / de Sacramenten na der Schrift recht gebruyckten / na een vroom en Christelijck leven met haren Gemeynten yverden / Als dan moghte hy met der schrift en waerheydt roemen/ dat oock de uytverkorenen die hy (soo my dunckt) de onsienlijcke kercke / noemt in hare sienelijke kercke begrepen waren/ gelijck hy voorgeeft.

Rom. 1. 7. 1 Cor. 1. 2. Ephes. 1. 2. 1 Pet. 1. 1.

TEn sesten schrijft hy: So sy nu seggen willen, uwe Gemeynte is niet geloovig, heyligh, en onstraffelijck, &c. Soo beroepe ick my, ten eersten, op de Gemeynten des Joodtschen Volcks, daer wy het uyt leeren konnen, dat sy ter tijdt Helie, Jeremiæ, Danielis, ende voorts aller Propheten, Joannis des Doopers, Christi en der Apostelen, niet alle heyligh geweest zijn, bewijsen de Schriften der Propheten en Apostelen rijckelijck: Maer datse dan noch, hoewel den meestendeel beyde des volcks ende der Regenten boos was, de Kercke Godts en Christi geweest, en om sommiger vroomen wille genoemt zijn, tot welcken Godt sijne Propheten gesonden heeft, &c.

Antwoordt.

SOo de Predikers haer ampt met Helias, Jeremias, en den Propheten recht bedienden / en als dan sommige onder haren Gemeynten gevonden worden / die des Heeren Woordt recht na volgden / gelijck als ter Propheten tijdt geschiet is / soo moghte Gellio daer mede geholpen werden. Maer nu zijn sy niet Helias, Jeremias, noch Daniel, oock met die Leeraers / die van Christi Geest gedreven werden/ maer zijn gelijcke Propheten en Leeraers / als van Jeremias aen velen plaet-

Jer. 8. 14, 23, 27, 30. 3 Reg. 18. 40. Matth. 7. 15, 24. Ioan. 10. 3. Rom. 16. 16. 1 Tim. 6. 20. Gen. 15. 17, 18, 22, 26, 28, en 35. Exod. 19. 20. Deut. 5. 32.

plaetsen sijner Schriften bestraft / van Helia uytgeroept / en daer door wy van Christo en sijnen Apostelen / dat wy haer niet hooren sullen / alomme trouwelijck in der Schrift gewaerschouwt zijn.

Wijder segge ick: Israël is dat letterlijcke Volck geweest / en heeft om der Vaderen wille der vleeschelijcker geboorten halven belofte gehadt / die Wet worde haer gegeven / dat sy Godt dienen / en in sijne geboden wandelen souden / wanneer sy dan oock die Wet overtraden / ende niet naquamen dat haer Godt bevoolen hadde / zijn zy dan noch evenwel dat letterlijcke Volck gebleven. En heeft Godt / als die sijnes Verbondts met Abraham Isaac, en Iacob gemaeckt / indachtigh / sijne getrouwe Dienaren die Propheten verweckt / en menighmael tot haer gesonden / die haer uyt des Heeren mont ernstiglijck bestraft / wederom op die Wet gewesen / ende de plage harer sonden dapperlijck gedreygt hebben. Met ons daer en tegen niet also / want wy zijn niet dat letterlijck Geslachte / die uyt Abraham ende Isaacks lendenen / maer uyt Godts Woordt door den Geest gebaert worden.

Israël bleef dat letterlijk Israël, hoewel sy dickwils leelijck tegen haren Godt sondigden.

Wanneer wy dan dese geboorte / die uyt Godt is / weder verlaten / in Christi Woordt niet blijven / weder op den ruymen wegh treden / soo blijven wy Christi Kercke en Geslachte niet / 2 Joan. 1. 9. 2 Petr. 2. 9. Siet / mijn Leeser / nademael het dan openbaer is / dat Gellius met t'samen sijne gelijcke Predikers / oock hare Gemeynten dat Geestelijck geslachte noch noyt recht geweest zijn / want sy (soo het blijckt) uyt Godt in der waerheydt niet gebooren zijn / maer Aertsch ende vleeschelijck gesint zijn / na de lusten hares vleeschs wandelen / door de rechte deure niet in getreden zijn / een onreyne Leere voeren / en vreemde Sacramenten gebruycken / daer mede men Christo geen blijvende Kercke vergaderen kan / soo gehoort is / daer toe oock noch gantschelijck tegen Christi Geest / Woordt en wille strijden / ja haten en vyandt zijn. Hoe konnen sy dan met Israël in den val vergeleken werden / die der Vaderen halven dat Geslachte en kercke waren / maer dese Christi Geslachte en kercke in den Geest noch noyt geweest zijn / soo verhaelt is?

Ioan. 1. 13. 2 Petr. 1. 4. Een Christen die Christi woordt verlaet, blijft geen Christen.

Ten laetsten segge ick / die gantsche schrift beyde des Ouden en Nieuwen Testaments wijst ons alomme op Christum Jesum / dat wy hem hooren sullen. Wie sulcks niet doet / dat sal aen hem versocht werden / daeromme neemt het waer. Eenmael hebbe ick geseyt: Hoewel alle Godtvruchtige van aenbeginne af een gemeynte / kercke / en Lichaem geweest zijn / dat evenwel elcke tijdt sijn eygen Leere / Ordinantie / en Godts-dienst gehadt heeft. Moses gaf de Wet / Israël moeste hem hooren / tot dat Christus quam / die belooft was. Op sijn Geest / woordt / en Ordinantie werdtmen nu gewesen. Kanmen ons nu met sijn woordt betuygen / dat sijn Geest openbare Dronckaerts / Gierigaerts / Pralers / Vrouwen schenders / Lasteraers / Tyrannen / Doodtslagers / &c. (verstaet / die geen boete deden) in de gemeynschap der Apostolischer kercken gedult heeft / oock openbare Verleyders en wereltsgesinde tot Bisschoppen en Herders verordineert heeft / soo wil ick toestaen / dat sy der kercke Christi zijn. Maer konnen sy het niet doen / gelijck sy oock nimmermeer konnen doen / soo moeten sy immer bekennen / dat haere kercke (dewijle sy met alsulcke luyden vol is / ja vol is) niet de kercke Christi (gelijck sy roemen) maer een moetwillig / wederspannig / en ongehoorsaem volk / ja Antichristi kercke en werelt is. En dat al haer opbrengen in desen deel / in den grondt niet dan een openbare verleydinge / leugen en bedrogh is. Mijn Leeser / neemt het waer ick betuyge u in Christo / gelooft het so ghy wilt / het is de waerheydt / dat ick schrijve.

Jer. 23. 33. Matt. 17. 5, 6. Marc. 9. 6. Deut. 18. 15.

1 Cor. 5. 6, 9. Matt. 18. 15. Hier merket vlijtiglijck wat ick aenbiede.

Ten sevensten schrijft hy: Ten anderen beroep ik my op de Gemeynte der Corintheren, welcke Paulus ten eersten over de oneenigheydt straft, seggende: Ick lieve Broeders, konde met u lieden niet spreken als met Geestelijcke, maer als met vleeschelijcke, &c.

Antwoordt.

Hier te vooren heb ick aengeteeckent / dat dese Gemeynte van Paulo eerstmael recht geleert Christo gewonnen was / maer door den Philosophen / die des kruyces leere kleen achteden / en door den valschen Apostelen aengevochten / is sy gedeelt / daer over sy van Paulo bestraft broederlijck onderwesen / en tot der afsonderinge der ontrouwigen en vleeschelijcken vlijtiglijk vermaent is. Want soo wijsen ons Schrifts bevel en Ordinantie / namelijck / datmen alsoodanige eerstmael vermanen / en soo sy haer dan niet bekeeren / met gelijcker bewillinge van die gemeynschap der kercken afdoen sal. Want dan Gellius hier mede nu bewceren kan / dewijle hy ende de sijne noch noyt van der werelt afgesondert / Christi Kercke recht geweest zijn / oordeelt ghy. Ja hy doet goede Man niet meer / dan dat hy sijn Kruysvluchtigheydt en openbare ongehoorsaemheydt hier mede aen den dagh brengt / en die groote zware overtredingen sijner Jongeren / hoe leelijck die oock zijn / met ander luyden Exempelen onschuldigh bedeckt / ende voorstaet.

1 Cor. 1. 3, 11.

1 Cor. 5. 2, 9.

Matt. 18. 15. Lev. 19. 17.

Ten achsten Schrijft hy: ten derden beroepe ick my op de Parabel Christi, Joannis des Doopers en Pauli. Christus vergelijckt de Kercke by eenen Ackers, in welcken met dit goede Tarwe oock das onkruyt is, en wasset tot aen den Oogst. Item, by eenen Nette, daer beyde goede en quade visschen in gevangen worden. Item, by tien Maegden, van de welken die vijve dwaes, en vijve wijs zijn. Item, by een Koninckliicke Bruyloft, daer oock die quade onder den goeden te samen gebracht werden, en eener van den Koninck gevonden wert, die geen Bruylofs kleet aen heeft, &c.

Antwoordt.

Dese eerste Parabel leght Christus selve uyt / en segt: die dat goede zaedt zaeyt / is de Sone des menschen: Den Acker is de werelt / verstaet het recht / Christus segt / sy is de werelt / en niet de kercke / gelijck Gellius hier voorgeeft. Dat goede zaet zijn de kinderen

Den Acker daer in de Tarwe, met den onkruyt is, is de werelt, en niet de kercke.

ren des rijcks dat onkrupt de kinderen der booſheydt. De Vyandt dieſe zaeyt / is de Duyvel: den Oogſt/is dat eynde der werelt: De Mayers zijn de Engelen / Matt. 13. 44.

Mijn Leeſer/ verſtaet het recht / Chriſtus des menſchen Soone zaeyt ſijn zaet / Godts woordt door ſijnen Geeſt in der wereldt / alle die het hooren / gelooven / en in der gehoorſaemheydt nakoomen / worden de kinderen des Rijcks hier genoemt. Deſſelven gelijcken zaeyt oock die wederpartijder ſijn onkrupt en valſche Leere in der werelt / alle die hem hooren en navolgen / zijn de kinderen der booſheydt hier genoemt. Hier ſtaen nu beyde de Tarwe en dat onkrupt te ſamen op eenen Acker / namelijck / in der wereldt. Nu wil die Vader des Huysgeſins niet / dat men dat onkruydt voor den tijdt uytroepe / dat is / hy wil niet datmen 't met den doodt ſal uytdelgen / maer men ſal 't laten opwaſſen tot aen den Oogſt toe / op datmen niet de Tarwe voor dat onkruydt uytpluckt / &c.

De Huysvader wil niet datmen den quaden met den ſweerde ſtraffen ſal. Matt. 13. 29, 30.

Och mijn Leeſer / konden die Predikers deſe Parabel recht verſtaen/ ende haren Godt recht vreesden / ſy ſouden niet ſoo vyandtlijck over ons Ellendigen (wy die alomme (och lacy) hare onkruydt, wederdooperen, Rotten, en Secten zijn moeten) roepen weg met den Ketteren, ſoo wy oock ſchoon Ketteren waren / daer Godt voor zy. Och / och! het is ſoo Edelen Tarwe dat ſy uytroepen. Dan wat helpt het / Sathanas / moet oproeren en moorden / het is doch ſijn eygentlijcke aert / en werck / als die ſchrift leert / Gen. 3. 4. Joan. 8. 37/ 50.

Joan. 8. 44. Matt. 13. 47. Matth. 25. 4. Matth. 22. 2. Matth. 3. 12.

Der anderen Parabolen ſommige/ gelijck van den Nette met den goeden ende quaden Viſſchen / van die wijſe ende dwaſe Maeghden met haeren Lampen / van die Konincklijcke Bruyloft met den Gaſten / ende van den Dorſchvloer met de Tarwe en kaf / hoewel die van den Heere op der kercken geſproken zijn / zijnſe evenwel niet tot ſoo een eynde geſproocken / als dat de kercke openbare bekende Overtreders / Dronckaerts / Braſſers / Vrouwen-ſchenders / Gierigaerts / Roovers / Dobbelaers / Tuyſſchers / Woeckenaers / &c. wetens ende willens in hare gemeynſchap hebben en dulden ſal / want anders moeſten Chriſtus en Paulus in der leere gedeelt ſtaen / want Paulus ſeght / datmen ſoodanigen mijden ende ſchuwen ſal / maer zijn ſoo geſproocken / dat haer veele in den ſchijn als Chriſtenen met den Chriſtenen vermengen / en onder 't Woordt en ſijne Sacramenten begeven ſullen / die evenwel in der kracht en geeſt geen Chriſtenen / maer Huychelaers en geveynsde voor haren Godt zijn ſullen / en dat zijn de gene / die hier by den quaden Viſſchen / die de Engelen aen den dage Chriſti uytwerpen ſullen/ by de dwaſe Maegden die geen Olye in hare Lampen hebben / by den Gaſt ſonder Bruylofts kleedt / en by dat kaf vergeleken werden: Want ſy geven voor/ recht of ſy Godt meynen/Chriſtum ſoecken/ontfangen Doop en Nachtmael/ voeren uytwendig eenen goeden ſchijn/ maer geloove/ boete/ waerachtige vreeſe en liefde Godts/ Geeſt/ kracht/ vrucht/ werck en daedt zijnder niet.

1 Cor. 6. 11. 1 Cor. 5. 10. 2 Theſ. 3. 6. Matt 13. 49. Merckt. ☞ Matt. 25. 19. Matt. 22. 13. Pſalm 1. 5.

Maer ſoo veele die Parabelen / als van de tweederley Arbeyders op den Wijnbergh / Matth. 22. 28/ 29. En van de geroepene tot dat groote Avontmael / Luc. 19. aengaet / moet de Leeſer weten / datſe een ander verſtandt hebben / en haer met deſen ſijnen gront niet ſchicken konnen. Die de waerheydt lief heeft / maghſe onderſoecken / en hare eygentlijcke beduydinge en ſin met der H. ſchrift recht afmeten.

Item / van de Vaten der oneeren / hier ook van hem aengetogen/ wil ick Paulum laten ſijner eygen woorden uytlegger zijn / want hy ſegt: Soo hem yemant van alſulcke Vaten reynight / die ſal een geheylight Vat zijn tot der eeren / den Huys-heere gebruyckelijk / en tot alle goede werken bereyt/ 2 Tim. 2. 21.

Siet / weerde Leeſer / hier meught ghy nu mercken / hoe ellendighlijck hy des Heeren woordt verdraeyt / op dat hy immers beweere / dat ſy (hoewel ſy die openbare Overtreders wetens ende willens tegen alle Schrift / in de Gemeynſchap harer kercke toelaten) evenwel de kercke Chriſti heeten mogen. Maer die vyervlammige oogen des Heeren / die alles doorſtralen / werden met alſulcke verbloemde ſchoone reden niet verblint.

TEn negenſten ſchrijft hy: Is nu de Kercke met ſoodanigen quaedt geplaeght, dat ſy tot den laetſten oordeel de quaede lijden moet, gelijck ſommige van deſe Parabelen dat mede brengen, Ja datſe noyt ſoo geluckelijck geſtaen heeft, hoe ernſtighlijck ſy oock den Ban gebruyckt heeft, oft ſy heeft ſommige booſen en huychelaers moeten hebben, &c. Soo doen ſy onrecht, en ſondigen ſwaerlijck, datſe ſeggen, wy leeren houden, ende hebben geen Gemeynte Godts, gelijck de Patriarchen, Propheten, Moſes, &c. En datſe onſe Gemeynte (die door onſen getrouwen dienſt na dat Exempel aller Sentboden Godts op dat rechte Fundament geleyt, en op den uytverkooren Hoeckſteen met dagelijckſcher toewinninge geweſen ende gebouwt werdt) als ongeloovigh, onheyligh, ende ſtraffelijck, om der booſen wille, met verkeerder benoeminge recht tegen de ſchrift ſchelden, en alſoo niet ons alleene, maer oock alle Kercken der Duytſcher Natien, jae der gantſcher Chriſtelijcker wereldt, die geen ander geſtalte hebben, noch hebben konnen, uytgenomen hare Kercke, die Heyligh, reyn, onſtraffelijck, ſonder vlecke ende rimpel, hares ſchrickelijcken Bans halven zijn ſal, &c.

Antwoordt.

DAt hy ſeght / dat die Kercke met ſoodanigen quaedt geplaeght is / datſe dat quade lijden moet / wanneer hy het ſo meynde / dat de rechte kercke alomme der quaden vyandtſchap / oproer / gewelt / en tyrannye aen haer dragen moet / oock lijden / dat die Godtlooſen Godtlooſelijck handelen / ſo hadde hy niet onrecht geſchreven. Maer dewijle ſijnen gront en meyninge/ dat is/ als dat gelijk de kercke ſteeds huychelaers onder haer heeft,

Openbare en moetwillige overtreders hebben geen deel aen Chriſti kercke.

datse oock alsoo quade, dat is, openbare Verachters en Overtreders hebben moet, soo is het opentlijck tegen Godts Woordt geschreven: want Paulus segt doet van u wegh/ dat is/ sondert van de gemeynschap uwer Kercken af/ dien die boos is/ 1 Cor. 5. 12.

Item/ dat hy schrijft/ dat wy swaerlijck sondigen dat wy seggen, dat sy geen gemeynte Godts hebben, daer benevens roemt/ dat sy hare gemeynte op den rechten Hoecksteen bouwen, &c. segge ick/dat desen sijnen roem valsch is: Want dat sy haere kercke niet op den rechten Hoecksteen bouwen/ bewijsen haere lichtveerdige Leere/ valsche Sacramenten/ roeckeloose leven/ ende dese sijne onaerdige leelijcke schriften (och lacy) al te veel.

Nademael het dan openbaer is/ dat sy alomme feylen/ Godts woordt vervalschen/ de Sacramenten misbruycken/ geen Affonderinge houden/ ende ten meestendeel beyde Leeraers ende toehoorders alle op verkeerde wegen wandelen/ &c. Of wy dan daer aen sondigen/ dat wy in reyner ende getrouwer liefden haer ten besten daer over vermanen/ ende met eenvoudiger vroomer herten betuygen/ dat sy geen Gemeynte Godts in alsulcken gestalte hebben/ noch zijn konnen/ oordeelt ghy. Wy weten waerachtigh/ soo waer geen reyne Leere/ geen reyne Sacramenten/ geen vroom Christelijck leven/ geen ware Broederlicke liefde/ en geen rechtschapen bekentenisse zijn/ dat daer oock geen Christelijcke kercke is/ men roeme oock hoe men roeme.

Dit heet de gantsche werelt tegen ons verbitteren ende oproerigh maken.

Item/ dat hy klaeght/ als dat wy niet alleene haer, maer oock alle kercken der Duytscher Natie, ja die gantsche Christelijcke Wereldt voor ongeloovigh, onheyligh, &c. schelden ende verdoemen/ sal de Leeser weten/ dat wy niemandt verdoemen/ maer dat sal de geene doen/ dien het de Vader gegeven heeft/ Christus Jesus. Nochtans dat seggen wy/ wy seggen en zwijgen 't niet/ leeren 't oock beyde met mondt en schriften/ dat alle de geene/ die uyt Godt ende Godts woordt niet gebooren werden/ van Christi Geest niet gedreven werden/ niet in Christi aerdt ende natuere verandert worden/ Christi kercke en Gemeynte niet zijn/ hoe heerlijck en Heyligh sy oock schijn en Name voeren. Hier gelt Keyser noch Koninck/ Doctor noch Licentiaet/ Paus noch Luther/ alle die in Christi kercke willen zijn/ die moeten in Christo zijn/ gelijck Christus gesint zijn/ ende wandelen gelijck Christus gewandelt heeft/ oft Christus Jesus/ Joannes/ Paulus/ ende de gantsche Schrift/ moesten leugenachtigh ende valsch zijn/ is klaerder dannen wederleggen kan.

Joan. 5. 22.

Joan. 3. 3.
Rom. 8. 14.
Ephes. 5. 24.
2 Petr. 1. 5.

Phil. 2. 5.
1 Joan. 2. 6.

Aengesien hy ons dan beschuldight/ als dat wy alle kercken der Duytscher Natien, ende de gantsche Christelijcke wereldt (gelijck hyse roemt) verdoemen souden, antwoorde ick met korte duytlijcke woorden: Soo die Duytsche kercken ende de voornoemde wereldt uyt Godt gebooren zijn/ gelijck als Christus gesint zijn/ wandelen gelijck hy gewandelt heeft/ soo soude Gellii beschuldinge (nadien wy haer voor geen rechte Gemeynten bekennen) in sulcken gevalle recht zijn: Maer dewijle sy met der daedt bewijsen/ dat sy buyten Christum zijn/ tegen Christi Woordt ende wille wandelen ende handelen/ gantsch ende geheel Aertsch ende vleeschelijck gesint zijn/ worden sy niet van menschen/ maer van des Heeren Woordt geoordeelt/ gelijck Christus segt/ dat woordt dat ick gesprooken hebbe/ sal haer oordeelen aen den Jonghsten dage/ Joan. 12. 31.

Tegens 't woort kan niemandt Christen zijn, mag een yder op verdacht zijn.

Joan. 16. 11.

Wijder dat hy schrijft/ dat de voornoemde kerken geen ander gestalte hebben, noch hebben konnen, daer mede oordeelt hy hem selven/ datse Christi kercke niet hebben/ noch zijn: want Christus wil/ dat sijn kercke sijn woordt/ordinantie/en bevel hebben/ houden/ en volgen sal/ het strecke dan den vleesche tot lief ofte leedt.

Matt. 28. 19, 20.
Joan. 8. 31.

Siet mijn Leeser/ nademael het dan meer als klaer is/ dat de schrift beyde met leere ende Exempelen overvloedighlijck aenwijst/ als datmen openbare overtreders van de gemeynschap der kercken uytsluyten sal/ ende die Predickers om des Kruyces wille/ datter lichtelijck uyt ontstaen moghte/ sulcks nalaten/ die menschen meer als Godt vreesen/ ende den buyck meer als des Heeren prijs soecken/ geeft immer haer openbaere daedt daer mede getuygenisse/ dat sy Christi Bruydt en Schapen niet zijn/ want sy hooren sijn stemme niet/ volgen oock sijn leere en bevel niet.

1 Cor. 5. 4, 12.
2 Thes. 3. 6.

Joan. 10. 26.

Item/ daer op/ dat hy schrijft/ als dat wy onse kercke om des wreeden Bans wille, voor heyligh, reyn, en onstraffelijck houden, &c. Is dit mijn eenvoudige Antwoordt: wy roemen ons gantschelijck niet/ dan van der Genaden onses Godts door Christum Jesum/ onse zwackheydt is groot/ onse struyckelinge is menigvuldigh/ gevoelen seer wel met Paulo/ dat in onse vleesch niet goedts en woont: Nochtans soo jagen alle waerachtige Lidtmaten der kercken Christi daer na/ dat sy geerne dat onbestraffelijck heylige wesen souden grijpen/ dat in Christo is: Sy richten hare wegen na des Heeren Woordt: Sy volgen sijn bevel en ordinantie: sonderen af/ die de schrift affondert/ dat by hem (och lacy) een schrickelijcke Ban hier heeten en zijn moet. ô Heere!

Rom. 7. 18.

Phil. 3. 12.

O Godt! alsoo onweert wordt dat edele weerde woordt by desen onbedachten Man geacht. Want met dese sijne leelijke en ongesoutene Lasteringe/zijn niet alleene wy/maer oock die Soone des Almachtigen en levendigen Godts/ met t'samen den Geest der eeuwiger Wijsheydt/ die desen Ban bevolen heeft/ daer toe oock alle Apostelen/ ende de gantsche eerste kercke/ diese soo vlijtighlijck geleert/ en soo ernstighlijck gebruyckt hebben/ tot dwasen al geoordeelt: want is die ordinantie een dwaesheydt/ soo moeten oock de Insetter/ en alle diese leeren en gebruycken/ dwaes zijn/ kanmen niet verloochenen.

Merkt lasteringe tegens de klaere waerheydt: O een verschrickelijck woordt!

Merckt/ mijn Leeser/ of dit niet heet Godts woort en wille haten/ sijn gebodt verachten/ en lasterlicke dingen tegens den Alderhoogsten spreecken/ meught ghy met der

Schrift

Apoc. 13. 6. Schrift in de breese uwes Godts nadencken. Och Leeser / waeckt op / siet vlijtigh toe / en leert uwe Predikers eenmael recht kennen / welckers Geests kinderen datse zijn.

TEn tienden schrijft hy: alsoo moeten sy in eenen verkeerden sin overgegeven werden, die voor der tijdt, ende gantsch ende geheel sonder oordeel richten, en van der Kercken uyt geestelijcken hooghmoet en valschen waen der heyligheydt meer, als uyt rechtschapen heyligheydt afwijcken, en geen ander oorsake hebben, dan dat sy na Phariseischer wijse door verachtinge der anderen, haer selven willen rechtveerdigen, &c.

Antwoordt.

SOude ick alle sijne scheltwoorden en valsche beschuldingen op het naeuwste beantwoorden / soude het den Leeser (breese ick) al te lange vallen. Nochtans wil ick daer soo vele toe geseydt hebben / moghte ick met Gellio voor den Volcke opentlijck voor een yegelick spreken / ick twijffele niet / daer souden veele door Godts genade haest mercken dat niet wy / maer sy selve in eenen verkeerden sin gegeven zijn.

Dat sy ons sonder alle bescheydenheydt voor der tijdt oordeelen / uyt verkeerder hoogmoet buyten Christi kercke blijven / ende ons niet alleene met den Pharizeen verachten / maer oock aen veelen plaetsen om lijf / leven / goedt en bloedt brengen / als blijckt. Maer wy moeten dulden en lijden / en ons met die spreucke troosten: Saligh zijt ghy / wanneer u de menschen om mijnent wille lasteren en vervolgen / en spreecken allerley quaedt tegen u / soo sy daer aen liegen / weest vrolijck / en hebt eenen goeden moedt / het sal u in den Hemel wel geloont werden / want alsoo hebben sy oock den Propheten gedaen / die voor u geweest zijn / Matth. 5. Luc. 6. 23. (Matt. 16. 19.)

TEn elfsten schrijft hy: Sy sullen ons lichtelijck antwoorden, en seggen, So wy de Kercke Christi zijn willen, dat wy die spreucke Christi (ende de poorten der Hellen sullen haer niet overweldigen) aen ons waer te zijn bewijsen sullen: ende waer dan onse Kercke onoverweldigt van den Duyvel, Antichrist, en Secten geleeft heeft, wijder schrijft hy: Nademael de Kercke, die aen geen seker plaetse gebonden, maer over de gantsche Werelt verstroyt is, dien Artijckel des Geloofs heeft, Ick geloove een heylige Christelijcke Kercke, een gemeynschap der Heyligen, en tot den eynde der Werelt houden moet, soo werden wy gedrongen te bekennen, dat Godt waerachtigh in sijn belofte, sijn Kercke bewaert, en tot allen tijden bewaert heeft, hoewel de oude Slange, de Duyvel van der Helle, &c. haer door die lusten des vleeschs, en pracht der Werelt verleyt, oft door menigerley Secten ende Rotten, oft door des Wereldts Potentaten bestrijdt, vervolght, ende verruckt, tot dat sy achteloos in harer saken, slaperigh in 't gebedt, onachtsaem op den wille Godts, en ondanckbaer voor den woorde Godts, oft afvallig van Christo gevonden, Godt soo swaerlijck vertoornt, dat hy dat licht sijnes Woordts wegh neemt, en laetse in stercke dwalingen vallen, dien gemeenlijck Afgoderye, Eedbrekerye, Hoererye, met t'samen andere onreynigheyt, zonde en schande aenhangt, en volgt, soo dat de Kercke in sulcken gevalle seer nae verwoest, verdelgt, en vernietight, naulijck hare Namen behouden kan, &c.

Antwoordt.

ICk wil den getrouwen leeser hier vlijtighlijck vermaent hebben / dat hy doch met ernste aenmercke / hoe doch Gellii woorden luyden / die ick op het langste hier gestelt hebbe: Want hy bekendt selve / datse van den Duyvel door vleeschelijcke lusten, pracht der wereldt, Secten, Rotten, en Potentaten verleydt en verruckt, in hare saecke slaperigh, onachtsaem, ondanckbaer, van Christo afvalligh, Godt vertoornt, in allerley boosheydt en sonden gevallen is, noch wil hy datse Christi kercke gebleven zy / recht of de kercke van geslachte tot geslachte erven kan / ende niet in den geloove / Geest / ende kracht gelegen zy. Onbehendiger ende plomper reden weet ick niet / gelijck men hooren kan.

(Hier merket, hoe oneerlijk en leelijk hy Christi Bruydt schoffiert.)

Daerom neemt het wel waer wat ick schrijve / en laet het u een gewisse regel zijn / namelijck / soo waer Christi Geest / Woordt / Sacramenten / en leven zijn / dat daer dat Nicenische Artijckel plaetse heeft / Ick geloove een heylige Christelijcke Kercke / een gemeynschap der Heyligen / &c. Maer waer Christi Geest / Woordt / Sacramenten / en leven niet zijn / maer daer men Antichristi Geest / Leere / Sacramenten en leven volgt / daer is Antichristi kercke / en niet Christi kercke / of men schoone duysentmael roemde / Ick geloove een heylige Christelijcke kercke / &c. Want buyten Christi Geest / oft tegen Christi / Geest / Woort / Sacramenten en leven / kander in eeuwigheydt geen Christelijcke kercke zijn / men draeye oock de saecke hoe men draeye. Het woordt staet onbeweeglijck: wie overtreedt / en in Christi Leere niet en blijft / heeft geen Godt. (2 Joan. 1. 9.)

TEn twaelfden schrijft hy: Dewijle Godt een eeuwig verbondt met sijner Kercken in genaden gemaeckt, en haer de belofte gegeven heeft, dat de Poorten der Hellen haer (hoewel scheuren ende swacken) dan noch niet gantsch ende geheel overweldigen sullen, soo bewaert hy tot allen tijden ja een schaduwe der Euangelischer Leere ende sijner Sacramenten, daer de Kercke op steunen moet, en oock sommige Lidtmaten op het rechte Fundament, die midden onder den distelen ende doornen, Wolven, Beyren en Leeuwen opwassen, en als in eenen seer gruwelijcken storm van der Schipbreucke gereddet, en gelijck als Noë in der Sundtvloet van grooten wateren verlost werden, &c.

Antwoordt.

WAer men hem op Christi Geest / Woort / Sacramenten / Ordinantie / Gebodt / Verbodt / gebruyck / en Voorbeeldt richtet / daer vintmen de heylige Christelijcke

Kercke / soo gehoort is / en heeft de belofte / dat haer der Hellen Poorten niet overweldigen sullen / want hoewel sy gelijck een Roose onder den doornen wast / soo hy schrijft / en haer midden onder den Wolven / Beyren / en Leeuwen onthoudt / en gelijck een schip dat van stercke winden ende wateren gedreven werdt / veele kommers lijden moet / kan sy evenwel niet ter neder gestooten werden / dat is / kan niet van Christo afgewent werden (verstaet / die de rechte Christelijcke Kercke is) want sy is op eenen vasten steen gebouwt / Matth. 7. 24.

Matt. 16. 18. Die rechte Christelicke kercke is onoverwinnelijck.

Dat dit alsoo de waerheydt is / leeren ons de schrift en sijne Exempelen alomme / hebben 't oock niet weynigh tot onsen tijden in der kracht bevonden. Want hoe gruwelijck oock de Leeuwen / Beyren / en Wolven / met hare verschrickelijcke Mandamenten / vangen / pijnigen / en ombrengen / van sommige Jaren herwaerts gebrult / gewoedt / en verscheurt hebben / en die water-golven dickwils tot aen des Hemels wolcken oprijsen / moeten sy evenwel de geopenbaerde waerheydt den eenvoudigen en vromen kinderen houden laten / en hoe seherp oock de distelen en doornen steken / soo wast dan noch evenwel dese Edele schoone Roose van dage tot dage (den Heere sy eeuwigh lof) en neemt in haerer virtuyt en kracht lustigh toe / daer mede het vele redelijcke luyden openbaer werdt / dat Godts belofte over sijn kercke vast houdt / en dat het des Alderhoogsten heerlijcke wonderwerck en stercke kracht is / want haer noch ellende / noch smerte / noch leven / noch doodt / kan asscheyden van de liefde Godts / die in Christo Jesu is / Rom. 8. 39.

Dat Kruys bouwet, en breeckt niet.

Ende noch evenwel laet dese onbedachte man hem duncken / dat sy de rechte Christelijcke kercke zijn, en merckt niet / dat de voornoemde distelen / doornen / Wolven / Beyren / en Leeuwen / daer mede de rechte kercke dickwils geplaegt is / en noch dagelijcks geplaegt werdt / Lidtmaten der selviger kercken zijn / die hy beweert / dat de rechte kercke Christi soude geweest zijn / en oock noch zy: want sy van sommige hondert Jaeren herwaerts alle eenerley Sacramenten gebruyckt hebben / en onafgesondert / als kinderen der Genaden gegroet / in de gemeynschap der selviger kercken aengenomen en gehouden zijn.

Troost oock dat arme Volck daer benevens / als dat de Heere tot allen tijden een schaduwe der Euangelischer leere en sijner Sacramenten behouden heeft, daer de kercke op steunen moghte, recht of Godt een goedt genoegen aen een soo een doode schaduwe des valschen predickens en kinderdoopens gehadt hadde / ende de kercke Christi / de Bruyt Godts en des Lams op onreyne vervalschte leere / en op gebroken onschriftmatige Sacramenten leven ende steunen konde. O lieve Heere! hoe lange sullen doch dese plompe dwalingen dueren? die dese tastelijcke verleydingen niet verstaen kan / moet een overmate verstockt en verkeert herte hebben / oft het moet een seer onverstandigh en plomp mensche zijn / moet ick immer seggen.

Die op de schaduwe steunt heeft het waere wesen niet.

TEn dertienden brengt hy hier twee Argumenten voort, daer mede hy (soo hy meynt) bewijst, dat hare kercke de algemeyne kercke zy, (soo noemt hyse) daer Godt soo mede gehandelt, &c. En schrijft ten eersten aldus. In welcke kercke de Antichrist, na der Prophetyen Pauli geseten, daer hy hem als een Godt ingeset, en boven alle dat Godt is verheven heeft, dat de rechte kercke daer Godts belofte aen gehouden is, hoewel sy gruwelijck besmet, en jammerlijck verruckt geweest is. In onser kercken heeft den Antichrist geseten, hem als een Godt geset, en boven alle, dat Gods oft Godts-dienst heet, verheven. Daeromme is onse kercke die rechte Kercke ende Tempel Godts, daer de belofte Godts aengehouden werdt.

2 Thes. 3. 3.

Dit Argument bewijst hy met dese woorden en schrift: de eerste Setreden is waerachtig, want Paulus noemt de Kercke, daer hem den Antichrist insetten soude, den Tempel Gods. Die ander is oock klaerder dan datmense loochenen kan, uyt der Prophetyen Pauli en die ervarentheydt, want in der kercken, die de kinderen doopt, heeft hy maght en geweldt, met t'samen alle gruwelijcke Tyrannyen geoeffent, de Religie en allen Godtsdienst onder sijne voeten geworpen, &c. Zijn nu beyde Setreden waer, soo volgt oock, dat de Besluyt reden waerachtig is, &c. En bewijst den wederdooperen opentlijcken, dewijle sy van onser Kercken afgeweken, en uyt ons gegaen zijn, hoe vreeslijck dat sy staen, &c.

Antwoordt.

HIer wil ick mijnen Sillogismum by stellen, die aldus luyt: waer die rechte Religie en Godtsdienst van der Schrift geeyscht / onder de voeten licht / daer is Christi kercke niet. Den Antichrist heeft in der kercken / daer van Gellius spreeckt / de Religie en den waeren Godts-dienst / van der Schrift geeyscht / onder sijne voeten geworpen / teste Gellio. Derhalven is oock de voornoemde kercke / daer op hy hem beroept / Christi kercke niet.

Dat mijn eerste Setreden waer is / leert de gantsche schrift / want Moses segt: Wie sijn woorden niet hoort (hy meynt Christi woorden) dat sal Godt van hem eysschen / Deut. 18. 19. Christus spreeckt: Soo ghy lieden in mijn Woort blijft (verstaet het wel, hy segt blijft) sult ghy mijne ware Discipulen zijn / Item Paulus / soo een Engel van den Hemel u een ander Euangelium predikt / als wy u gepredickt hebben / die sal vervloeckt zijn / Gal. 1. 8. Oock Joannes / wie overtreedt / en in Christi leere niet en blijft / heeft geen Godt / 2 Joan. 1. 9.

Ioan. 8. 32.

Gal. 1. 9.

De ander Setreden bekent Gellius selve / datse waerachtigh is, want hy seght / dat Antichristus de Religie en den Godtsdienst onder sijnen voeten getreden heeft, soo gehoort is.

Aengesien dan de eerste Setreden met de gantsche schrift beweerlijk is / ende de tweede van Gellio selfs voor recht bekent werdt / soo moetmen my oock mijn besluytreden houden laten / als dat de kercke / daer op hy hem beroept / Christi kerke niet geweest zy: want

sy

sy niet Christi woordt / maer een vreemdt Euangelium aengenomen hebben / ende in de reyne Leere Christi / ende sijner Heyliger Apostelen niet gebleven zijn / derhalven oock Godt in der kracht niet hebben / ende Christi Jongeren niet zijn / oft die aengetogen spreucken moesten onrecht ende valsch zijn.

2 Joan. 1. 9.
Joan. 8. 31.

Soo veel dan Gellii eerste Setreden aengaet sal de Heylige Paulus met klare woorden selve betuygen / datse valsch is / want soo seght Paulus: Den dagh Christi komt niet / het zy dan / dat te vooren den Afval kome / ende geopenbaert werde de Menschen der sonden / &c. Hier leert Paulus met bescheyden duytlijcke woorden / dat den afval van den Geloove komen soude / so hy oock gedaen heeft.

2 Tes. 2. 3.

Nademael dan Paulus soo opentlijcken door Gods Geest betuygt / dat den afval noch voor des Heeren dagh komen soude / oock aenwijst / door wien datse komen soude / namelijck / door den Mensche der sonden / &c. Ende men nu openbaerlijck met handen tast / dat de selvige mensche der sonden / hem in Godts Tempel / dat is / in de Conscientien ende herten der Menschen / oft soo gy liever wilt / aen Godts plaetse in de voornoemde Kercke gestelt heeft / ende haer soo gantsch ende geheel verwoest / uyt Godts Leere ende Ordinantie / in sijner leere ende Ordinantie / bedrieghlijck onder Christi Naem verandert heeft / of dan noch de selvige Kercke / die so gantsch ende geheel van hem ingenomen / overweldight ende verwoest is / Godts Tempel heeten sal / wil ick den aendachtigen Leser geerne aen 't oordeel stellen. Oordeelt hy neen, so heeft hy recht na der Schrift geoordeelt / anders moestender vele Spreucken der schrift feylbaer ende valsch zijn / oock geweldighlijck volgen / dat Godt ende de Duyvel Christus ende Antichristus alsdan te samen in eenen Tempel geseten / ende een Kercke geregeert hadden. Maer oordeelen sy neen / soo antwoorde ick wederomme / dat Lutherus met t'samen alle sijne Geleerden niet recht alsdan gehandelt hebben / dat sy soo grooten onruste / jammer ende ellende / met hare Leere ende veranderinge in der Werelt gebracht hebben / dewijle sy noch na luydt Gellii woordt evenwel Christi Kercke soude gebleven zijn, hoewel Antichristus de Religie ende den rechten Godtsdienst so geheel uytgeroeyt / ende onder sijne voeten getreden hadde. Mijn Leser denckt het vlijtighlijck na / of het niet de waerheyt is / dat ick schrijve.

1 Tim. 4. 1.

2 Cor. 6. 16.

In de tweede Setreden oordeelt hy hem selven / want hy schrijft / dat Antichristus in hare Kercke, die de Kinderen doopt, gegeseten heeft, hem als een Godt geset heeft, ☞ de Religie ende rechten Godtsdienst onder sijnen voeten getreden heeft, &c. Hy bekent oock boven van der Affonderinge / dat de Papisten geen Christenen zijn, Want hy seght / als dat de gene, die van ons afkeeren, liever Papisten wederomme als Christenen werden souden. Goede Leser / merckt blijtighlijck wat ick schrijve. Nademael het dan openbaer is / dat de Roomsche Antichrist hare Kercke so lange Jaren in vrede beheerschet heeft / haer alle met sijnen Gruwelbeker beschoncken heeft / den rechten ende waren Godtsdienst uytgeroeyt / ende sijne lasterlijcke schanden weder aen haer plaetse gericht heeft / ende selve bekent / dat de Papisten geen Christenen zijn / is immer daer uyt vast ende openbaer / als dat hare Kercke / de algemeyne Christelijcke Kercke ende Tempel Godts (daer de Belofte Godts aen gehouden wert / soo hy segt) niet geweest zy / Want het hem gantschelijck niet schicken kan / noch magh / niet Christi / maer Antichristi Jongeren zijn / ende dan evenwel noch Christi Kercke ende Tempel zijn.

Merckt hoe openbaerlijck hy met hem selven strijt.

Apoc. 17. 4.
Apoc. 18. 3.

Merckt doch sijne grove dwalingen.

Hier merckt nu / of de Godtvruchtige (die hy Wederdooperen noemt) oock soo qualijck daer aen doen / dat sy so van alle Antichristische gruwelen / ende valsche verdoemde Secten ende Kercken uytgaen / ende of sy daeromme soo vreeslijck staen / gelijck hy suchtende klaeght / dat sy haer den eenigen ende eeuwigen Heylandt Christo Jesu in aller onderdanigheydt by geven / ende haer geerne aller Werelt Kercken ende Gemeynten tot een voorbeelt aller gehoorsaemheyt ende deughden in harer zwackheyt setten ende schicken wilden.

SYn tweede Argument is dit: In ende by allen Gemeynten, daer de Leere ende 't Geloove aen Jesum Christum gericht, ende niet gantsch ende geheel gevallen, Christus ende sijn heyligh Euangelium niet gantsch ende geheel verworpen ende gelastert, dat gebruyck der H. Sacramenten niet gantsch ende geheel vertreden, oft nagelaten wert, gelijck nu onder Machomets Regiment geschiet, daer blijft noch de Name der heyliger Kercken, &c. In ende by onse Gemeynte, die den Kinderdoop als een Apostolische Ordinantie besit, is de Leere ende 't Geloove aen Jesum Christum soo van den Apostelen gericht, niet gantsch gevallen geweest, als by den Turcken, hoewel door den Antichrist gruwelijck vervalscht ende geswackt, &c. Daeromme blijft by onse Gemeynte de name der Kercken, ende zijn in onse Gemeynte ware Lidtmaten der Kercken, &c.

Antwoordt.

WAnneer dese eerste sijne Set-reden na der Schrift bondigh ende recht ware / soo moeste oock bondigh ende recht zijn / soo yemant seyde: De leere ende dat Geloove zijn by den Arrianeren / Circumcellioneren / Munsterschen / ende diergelijcke Secten meer / noyt gantsch ende geheel vervallen geweest / dat Euangelium niet gantsch ende geheel verworpen ende gelastert / ende de Sacramenten niet gantsch ende geheel vertreden / &c. Daeromme blijft by den Arrianeren / Circumcellioneren / ende Munsterschen de Name der Kercken / ende sijn in hare Gemeynten ware Lidtmaten der Kercken. Oock worden wy alsdan met grooter onbillickheydt voor Duyvelsche Secten, Rotten, ende afvallige Wederdooperen van hem gescholden. Want wy dat Euangelium / ende de Sacramenten onses Heeren

Hier worden alle verleydische Secten met dese Set-reden van Gellio tot Christenen geoordeelt.

Met dese Set-reden maeckt Gellius alle sijne lasterwoorden valsch en krachteloos, die hy in desen schrift tegen ons gebruyckt heeft.

Jesu Christi soo hooge lief-hebben / dat wy oock onse goedt ende bloedt dagelijcks daer vooren setten / so gy sien meught.

Wil hy dan seggen / dat die voornoemde Secten niet na der Schrift gehandelt ende geleert hebben / ende dat sy daeromme in de gemeynschap der Christelijcker Kercken niet geweest zijn: soo oordeelt hy hem selven des te klaerder. Want de Papistische Kercke / daer op hy hem beroept / sulcks oock niet gedaen heeft: want soo sy recht geleert ende gehandelt hadde / soo worden sy seer onbillijck van hem gescholden / datse geen Christenen zijn / soo gehoort is.

Merckt hoe gantsch hy hier sonder schrift bevonden wort.

Item / dat hy schrijft / Daer blijft noch de Name der Heyliger Kercken, daer mede betuyght hy openbaerlijck / dat sijne Beweeringe gantschelijck sonder gront ende Schrift is / want hy beroept hem niet op die ongevalschte reyne Leere / noch op dat heylsame gebruyck der Sacramenten / noch op dat vrome Christelijck leven / die in Christi Kercke immer zijn moeten / maer so slechts op den Name der Heyliger Kercken, recht of die Name sonder Christi Geest / Woort / Sacramenten / Geloove / ende gehoorsaemheyt / de Kercke in Godt behouden / ende aen sijn Belofte binden kan. Neen / neen / mijn Leser / neen. Ick weet (spreeckt de Eerste ende de Laetste) de lasteringe van den genen wel / die daer seggen / dat sy Joden zijn / ende zijn 't niet / maer sy zijn des Sathans Schole / want mochte de Name alleene de ware Kercke maken / soo moesten oock alle oproerige woedende Tyrannen / alle vyanden der Christelijcker waerheyt / alle Doodtslagers / Eed-breeckers / Hoeren ende Hoeren-jagers / Gierige / Pralers / ongerechtigen / &c. (want sy haer na Christi name noemen laten) Lidtmaten der Kercken Christi zijn / is onwedersprekelijck.

Apoc. 2. 10.

Met dese Setreden maeckt Gellius oock alle Godloosen tot Christenen.

Maer so veel sijn tweede Set-reden aengaet / segge ick ten eersten alsoo daer op: Nademael hy seght, dat hare Kercke den Kinderdoop als een Apostolische Ordinantie besit, dat hy daer mede den Heyligen Apostelen / de oprechte vrome Getuygen des eeuwigen waerheydts / met openbare leugenen beladet / want hy het in eeuwigheydt niet met een eenigh letterken uyt der Schrift beweeren sal / dat sy den Kinder-doop geleert / oft aen eenige plaetsen gebruyckt hebben / so boven meer als genoegh gehoort is.

Hier spreeckt Gellius als die deden, die daer seyden, dat spreeckt de Heere, Heere hoewel ick het niet gesproocken hebbe, spreeckt de Heere. Eze. 13. 6.

Ten tweeden segge ick: Dat de selvige Kercke / daer hy hem op beroept / niet alleene verbalscht ende geswackt is geweest / soo hy seght / maer sy is soo verre van Godt verbreemt / datse houten / steenen / gulden / ende silveren Goden / daer toe Broodt ende Wijn heeft aengebeden / ge-eert / ende Goddelijcken dienst bewesen / gelijck door dat gantsche Europam van vele Jaren af (och laey) in allen Tempelen ende Godts-huysen opentlijck gesien is / ende oock noch in vele groote Koninckrijcken / Steden ende Landen / dagelijcks gesien wert. Noch wil Gellius het sal heeten / dat de Kercke Christi by haer geweest zy. Ongerijmder reden hebbe ick mijn leefdage niet veel gehoort. Hieromme lieve Leser / siet voor u / dat gy niet en hoort dat schoonspreken der geleerden / want sy verleyden u / maer hoort dien / die daer spreeckt: Ick ben dat Licht der Werelt / wie my volght / wandelt niet in duysternissen / maer hy sal hebben dat licht des levens ende gy sult in eeuwigheydt niet bedrogen werden. Joan. 8. 13.

Hier moeten de openbare Afgoden dienaers sijn Kercke zijn.

Die Christum hoort, gelooft, ende volght, is een ware Christen, hoewel hy van de gantsche werelt in tegendeel geoordeelt werdt.

Gal. 1. 9. 8. 12. 9. 5. 12. 46. Bar. 3. 41. 3 Reg. 19. 10.

Mijn Leser / verstaet my recht wat ick meyne / dat Godt niet sijn Uytverkorenen onder die voornoemde Gemeynten soude gehadt hebben / daer over houden ende strijden wy niet / maer sulcks willen wy Godts genadigh oordeel / nu ende tot allen tijden in onser eenvoudigheyt bevolen hebben / hopende / dat hy vele duysenden heeft / die ons met den heyligen Elia onbekent zijn: maer daer over houden / ende strijden wy / met welckerley geest / leere / Sacramenten / Ordinantie / ende leven Christus bevolen heeft / dat men hem een eeuwigh blijvende Kercke vergaderen / ende op sijnen wegh behouden sal.

Siet / mijn Leser / dit zijn nu de voornaemste ende wichtighste Argumenten / daer mede hy beweert / dat hare Kercke de rechte Kercke zy, namelijck, om dat sy uyt der Papistische Kercke afkomen, ende hare Kinderen doopen, &c. Hoort doch wat wonder dat hy voortbrenght. So my dunckt schrijft hy al wat hem in de penne valt / als het maer soo veel schijns heeft / dat het den onbedachten volke een weynigh in de ooren kittelen / ende in haren onboetveerdigen ruymen leven troosten kan. Want so sijne aengetogen beweeringen waerachtigh waren / soo konde het niet feylen / Oft Christi Kercke moeste Antichristi Kercke / oft Antichristi Kercke moeste Christi Kercke tot noch toe geweest zijn / Moesten oock Christus ende Antichristus beyde te samen een Kerck geregeert hebben / die Kinderdoop moeste sonder alle Schrift Apostolisch heeten / ende de bloote Name Christi Kercke maecken / sal my (hope ick door Godts genade) geen Menschen nemen konnen / hy draeye dan de salte / hoe kloeckelijck hyse oock draeye.

Volgen sommige Beschuldingen over ons.

TEn eersten beschuldight ons Gellius, ende seght also: Dat sy haer met de heyligheyt der Kercken (ons meynt hy) onbillick vercieren ende oppronckcen, &c. Want dewijle die Heylige Geest (die de Kercke heylight, beyde door vergevinge der zonden, ende door doodinge des ouden mensches met alle sijne lusten, ende door verdempinge oft vernietinge der zonden in den vleesche) door den Geloove gegeven wert, so sie ick niet, hoe sy desen Heyligen Geest met t'samen de ware Heyliginge souden verkrijgen, ende die rechte ware Heylige Kercke zijn, nademael sy over des H. Geest, Godtheydt, die onder ander bewijs in't werck der Heyliginge sijn Godtheydt genoeghsaem bewijst, gelijck over veel andere Hooft artijckelen der Leere, nijdigh onder haer twisten.

Antwoordt.

Antwoordt.

Zwinglius de Prædestinatione, cap. 6.

ZWinglius heeft eertijts geleert dat een dief steelde / ende een moorder moorde / daer drebe haer Godts wille toe / ende dat de selvige dan daer over weder gestraft worden / daer drebe haer oock Godts wille toe / dat na mijn bedencken een gruwel boven alle gruwelen is / wilde ick nu daer uyt also besluyten: Swinglius heeft sulcks geleert / daerom leeren alle Predikers alsoo / ware immer niet recht van my besloten. Wat konde Athanasius dat oock keeren / dat Arrius leerde / dat de Heylige geest een creatuere des creatuers Christi ware.

Mijn Leser / verstaet wel wat ick meyne: Ick hebbet mijn leefdage niet gedacht / dat Godts Heylige ende eeuwige Geest niet Godt met Godt / ende in Godt zijn soude / noch wil hy ons evenwel (wy die hier in gantschelijck onschuldigh zijn) des Heyligen Geests Heyliginge / genade / vrucht ende kracht afseggen / om dat sommige / die van ons zijn afgedaen / daer in gedoolt hebben / ende lichtelijck oock noch doolen / hoewel hy de heyliginge ende kracht des Heyligen Geests aen den onsen met oogen siet / ende met handen tast / namelijck / dat sy den ouden mensche met sijnen lusten dempen / de sonde in haren vleesche vernietigen / dat hy hier selve de heyliginge des Heyligen Geests noemt / so gehoort is. Siet / soo scheldet hy den onverdienden / ende beschuldight den ontschuldigen / of dat niet der Phariseen nijdige ende faemroovige Geest is / die alle wat goet was / aen Christum ende sijnen Discipulen ten ergsten duyden / ende dat onbedachte volck tegen haer oproerden / wil ick hem selven in 't bedencken stellen.

TEn tweeden beschuldight hy ons, ende seght: Dat wy een verstockt geloove hebben, daer van d'een helft op Christi verdienste, de ander helft op onse eygen verdienste steunt ende rust. Want Obbe Philips die niet weynigh Discipulen (schrijft hy) heeft, met klare uytgedruckte woorden die rechtveerdighmakinge des Mensches niet alleene in den Geloove, maer te samen in den Geloove, Liefde, ende goede Wercken stelt.

Antwoordt.

DAer op wil ick in mijner eenvoudigheyt Gellium aldus gevraeght hebben: Obbe Philips heeft eertijts soo een Gront gedreven / daeromme drijven 't Menno ende die andere also / of dat oock volgen soude? spreeckt hy Ja: soo segge ick / dat hy ons onrecht ende gewelt doet / gelijck hy oock (och laey) aen velen plaetsen doet: Want dat wy ende de Gemeynte Godts niet also gesint zijn / maer dat wy onse eenige Rechtveerdighmakinge alleene in den eenigen gerechten ende gecruysten Christum Jesum soecken ende stellen / betuygen onse Leere ende Schriften overvloedighlijck.

Onse eenige ende eeuwige gerechtigheyt Christus Jesus.

Maer seght hy Neen, soo wilde ick wel / dat hy doch alsdan so veel deught ende bescheydenheydt plegen wilde / dat hy een onderscheydt maeckte / ende niet den onschuldigen met den schuldigen alsoo vermengde: Oock niet wijder sprake / als de waerheyt ware / want hy schrijft / dat de voornoemde Obbe Philips niet weynigh Discipulen heeft / ende ick derf wel seggen / datmen geen ses ofte thien vinden sal / die sijns geloofs ende gronts zijn.

TEn derden beschuldight hy ons, ende seght: Hoe souden sy een Heylige Kercke zijn, die over dat hooft der Heyliger Kercken nu onder den anderen oneens, hem genen waren Godt zijn laten, ende verwecken wederomme die oude Arriaensche Ketterye.

Antwoordt.

WY mogen den alderhooghsten wel met lieflijcker herten dancken / dat hy sijn Vaderlijcke genade ende groote barmhertigheyt also aen ons bewijst / dat oock onse kloeckste ende scherpsinnighste Wederpartyen ons niet dan met aldusdanige kindtsche ende ten meestendeel leugenachtige redenen weten te beschuldigen. Wanneer hy nu die natuerlijcke eerbaerheyt so veel natrachtede (ick swijge noch liefde ende waerheyt) als hy (och laey) dien bitteren ende nijdigen wrevel doet / hoe ongeerne soude hy gedencken / dat hy nu wel met gedruck aen den dagh geven derf / ende sonder alle onderscheyt seggen / als dat wy de oude Arriaensche Ketterye wederomme verwecken daer het hem ende den sijnen so wel bekent is / dat sodanige noch deel noch part (soo lange sy sulcke dwalingen niet afstaen) aen de gemeynschap der Kercken met ons hebben / noch hebben mogen / so gehoort is.

O lieve Heere / hoe lange sullen doch dese bittere nijdige Beschuldingen en leugenachtige achterklappingen dueren: Wilde Godt / dat die Overigheden een weynigh den Heere vreesden / ende haer Ampt recht nadachten / ende wilden partye tegens partye stellen / ende hooren / so mochten sy eenmael leeren kennen / wien ende waeromme sy vervolgen / ende wat het voor Luyden ende Leeraers zijn / die sy in haren onrecht ende gruwel met haer gewelt dagelijcks handthaven ende voorstaen.

De Overigheden staen den Predicanten tot onrecht voor.

TEn vierden, beschuldight hy ons, ende seght: Zijn sy de ware heylige Kercke, die geestelijcke Bruyt Christi, reyn, heyligh, ende onbestraffelijck, so bewijsen sy de eenigheydt des Geests, voornamelijck over die twaelf Artijckelen des Geloofs, die daer zijn dat Fundament der Kercken, ende de eene zy niet Mennonist, de ander Adam Pastor, de derde Obbist, de vierde Dirckist, &c. dan of sy haer schoon onder den anderen bannen, so sy willen, het is ende blijft dan noch openbaer, dat sy alle Wederdooperen ende vyanden der Kinderdoope zijn ende blyven, ende alsoo tegen der Kercken Christi des rottens ende swermens niet ophouden.

Antwoordt.

ICk hope / dat wy door Godts genade onsen Heere ende Bruydegom Christo also vertrout zijn / dat wy oock om sijn Heylige

Joan. 3. 9.

stemme

Cyprianus met den sijnen hadden den Artijckel niet Descendit ad inferna, zijn dan de 12 Articulen dat Fundament der Kercken, gelijck Gellius voorgeeft, soo heeft het noch ongetwijffelt den selvigen aen het Fundament gebroken, want sy die 12 niet alle vol gehadt hebben, gelijck haer Credo medebrenght.

stemme te hooren tot in den doodt bereydt staen / roemen ons niet onser heyligheyt ende vroomheyt / maer onser grooter zwackheyt / hoewel wy alsoo van Gellio gelastert werden. Hope oock in gelijcker maten / dat wy / die eenes Broots koornen zijn / niet alleene over die twaelf Artijckelen / gelijck hyse telt / maer oock over alle andere Artijkelen der Schrift / gelijck Wedergeboorte / Boete / Doop / Nachtmael / Affonderinge / &c. die ons Christus Jesus (dien wy met Esaia / Esa. 28. 16. Petro / 1 Petr. 2. 6. ende Paulo / Eph. 2. 19. alleen voor dat Fundament der Kercken bekennen / ende niet die twaelf Artijckelen / so hy doet) met sijn eygen gebenedijde mont gepredickt / ende met klare letteren nagelaten ende geleert heeft.

Oock zijn wy niet alsoo gedeelt / soo hy voorgeeft / want Dirckist ende wy zijn geheel eens / hope oock door Godts genade / dat wy een sullen blijven eeuwighlijk. Maer dat Obbe een Demas geworden is / ende Adam Pastor van ons afgegaen is / konnen wy niet weeren / is oock dat selvige tot der Apostelen tijt niet weynigh geschiedt / Godt richtese weder op na sijnen wille / haren afscheyt hebben sy ontfangen / ende zijn (och lacy) niet meer (so lange sy haer niet bekeeren) onder ons gerekent.

Maer dat hy schrijft / dat wy des Swermens ende Rottens tegens der Kercken Christi niet ophouden, ende sulcke bittere honische woorden meer / malen af / dat hy niet een beleeft redelijck woort (so drijft hem die vyantlijcke nijdigheydt) van ons schrijven oft spreecken kan / maer het moet al Swermen ende Rotten tegen de Kercke Christi, Winckel-prediken, Insluypen, &c. by hem heeten / ende siet noch en merckt niet / in hoe veel ende menigerley groote ende vleeschelijcke Secten / dat die kinderdooperen (die daer roemen / datse die rechte Kercke zijn) verscheyden / ende in der Leere gedeelt staen / soo eenmael verhaelt is. Die eene partye is Papistigh, die ander Luthersch, die derde Zwingelsch, die vierde Calvinisch, &c. Ende hoewel sy haer heftighlijcken onder den anderen schelden / schenden / verdoemen / landen en luyden verderven / soo sy willen / so is het ende blijft dan noch openbaer / dat sy alle hare kinderen laten doopen / ende vyanden des Doops Christi zijn / ende blijven / ende also tegen die rechte Waerheydt ende Kercke Christi / des oproerens ende verbolgens niet ophouden. Och mijn Leser / konde die werelt eenmael leeren kennen / welcke die rechte Swermers ende Rotten-geesten waren / so mochtmen noch tot eeniger tijdt eens beteren hopen / maer nu light het verborgen voor haren oogen.

Der kinderdooperen Secten zijn groot ende vele.

TEn vijfden beschuldight hy ons, ende seght, zijn sy die Heylige Kercke, so hooren sy de stemme Christi, die daer gebiedt, datmen dat woort des Heyligen Euangeliums, met den aengehangen Sacramenten, niet in heymelijcke plaetsen ende winckelen, maer in 't openbaer voeren sal, &c.

Antwoordt.

ZYn wy de rechte Kercke Christi niet / maer is het Gellius met den sijnen / so hy voorgeeft / wil ons evenwel met der Leere in 't openbaer dringen / waerom heeft hy my dan (dewijle hy wel weet / dat ick so vele om mijn Geloove ende leere lijde) tweemael openbaren handel geweygert / die ick onder een vry geleydt hier voormaels soo vlijtiglijck aen hem versocht hebbe? Het ware billijck / so wy in eenigen dingen doolden / daer Godt voor zy / ende hy my den mondt stoppen konde / die ick my (weet Godt) geern met der waerheydt stoppen laten wil / soo ick maer stercker Schrift ende krachtiger waerheyt hooren kan / dat hy met my aen den dagh trede / my overwinne / ende my mijn verleydinge overtuyge / op dat hy den prijs by den sijnen (die hy soo my dunckt niet weynigh soeckt) verkrijgen / daer toe oock mijn / ende veler Menschen zielen redden mochte.

Dat is der oprechter liefden aert, dat sy haren Naesten redden ende winnen magh.

Is hy een recht Prediker ende litmaet der waerachtiger Kercken Christi? waerom dringet hy ons dan in 't openbaer / hy die wel weet / dat het sonder Doodt ende Bloedt niet geschien kan. Ick biede my vry op / hy bewijse my een eenige duytlijcke spreucke uyt der gantscher Schrift / dat die Apostelen ende Propheten op eenige plaetsen opentlijck geleert hebben / daer sy wel wisten / datmen over haren Doodt besloten hadde / gelijckmen nu alomme (och lacy) over ons gedaen heeft / ende wy willen het door Godts Genade oock doen. Maer ick weet wel gewisse / dat hy noch Exempel noch Schrift in den gantschen Bybel vinden sal. Ja mijn Leser / wilde hy den gront recht open doen / waerom hy ons altijdt aldus met der leere in 't openbaer dringet / hy moeste bekennen / dat hy door dese sijne huychelsche ende loose voorwendige anders niet en soeckt / dan dat hy onse sake by den volcke daer mede verdachtigh / ende de sijne eenen fijnen schijn maken magh / ende dat hy na den bloede der onschuldigen niet weynigh dorstigh ende begeerigh is / dewijle hy (segge ick) tegens alle billickheyt / Liefde ende Schrift ons met der Leere in het openbaer dringet / ende wel weet / datmen onder de gantsche Duytsche Natie niet een stede wijsen magh / daer men sulcks sonder gevanckenisse / goedt / bloedt / ende oproer doen kan. Wanneer hy nu in der waerheyt ware / dat hy geerne metter Name heeten wil / namelijck / een oprecht ende onbestraffelijck Prediker / hoe ongeern soude hy alsdan dusdanige grove plompe schanden dencken / die hy nu (och lacy) wel met openen monde voor een yegelijck uytroepen / ende met gedruckte Boecken voor aller Menschen oogen ende ooren dragen derf. De Heere heeft eenen gruwel (spreeckt David) aen den Bloedt-gierigen ende valschen / Psal. 5. 7.

De Apostelen ende Propheten hebben haer daer niet in 't openbaer gegeven om te prediken, daer sy wel wisten dat sy sterven moesten,

TEn sesten beschuldight hy ons, ende seght: Soo sy die rechte Kercke Christi zijn willen, soo sien sy doch eenmael omme haer, hoe oudt haren oorspronck is, ende hoe sy met der Kercken oorspronck ende ouderdom over een komt, datse niet van Adams, Abrahams,

oft

oft Davids tijden out is, dat bewijst hare valsche waen, en gruwelijcke dwalinge van der Mensch-werdinge Christi, door welcke sy hem noch Godt noch Mensche zijn laten, en ons onses Messie berooven, &c. Oock boven van der Beroepinge schrijft hy, het is een gruwelijcke vrucht, dat sy een sulcke schandelijcke dwalinge van de Menschwerdinge Christi tot deser tijt vernieuwt, en in der Wereldt wederom ingevoert hebben, want heeft Christus onse vleesch niet gehadt, (dat hy niet gehadt heeft, t'en zy dan dat hy het na der toesegginge van der Vrouwen ontfangen heeft) so is der Wet in onsen vleesche niet genoegh geschiet, so is der Gerechtigheydt Godts (die sonder boose Gelt en Rantsoeninge ons niet moght vry en ongestraft laten) noch niet betaelt, &c.

Antwoordt.

De geleerde schelden ons, om dat wy den geheelen Christum voor Godts sijns Vaders Soone bekennen. Matth. 16. 16.

DIe Geleerde schelden en klagen om dier oorsaecken wille altijt over ons / om dat wy den geheelen Christum / beyde nae der Godtheydt en Menschheydt met den Engel Gabriel / Luc. 1. 3. met Joanne Baptista / Joan. 10. 18. met Petro / Matth. 16. 18. met Martha / Joan. 27. 11. met den Apostelen / Matth. 14. 33. en met den eeuwigen Vader selve / voor den waerachtigen eenighgebooren en eerst-gebooren Soone Godts bekennen / en niet anders / noch wijders van hem dorven leeren en gelooven / dan ons des Heeren woort van hem leert en voordraeght. Wilde daerom alle mijne Leesers en toehoorders om Godts wille gebeden hebben / dat sy doch een goede achtinge / op dese mijne volgende beantwoordinge en korte aenwijsinge hebben willen / ick hoope door Godts genade de sake met soo een klaerheyt onder weynigh woorden voor te dragen / dat de Leeser met vollen handen tasten moet / hoe sy ons niet alleene van Christi onses Heylants Leere / Sacramenten / Geest / Leven / Ordinantie en gebruyck / maer oock van sijne alderheyligste Afkomste / Heerlijckheyt / eere / en Persoon / in den gront berooft / en door hare verleydische glosen en vernuft tot eenen gestuckten / onreynen / en ongerijmden Christum / beyde na der naturen / en oock na der Schrift / gemaeckt hebben. Wie ooren heeft om te hooren / die hoore / en wie een herte heeft om te verstaen / die verstae.

Dit is der Geleerden bekentenisse van Christo: Namelijck:

Der Geleerden bekentenisse, van de menschwerdinge Christi.

DAt het eeuwige woort, die tweede Persoon in der Godtheydt (soo luyden hare woorden) die eeuwige Sone Godts is, onse menschelijke nature van onsen vleesche hebben aengenomen, Ja dat die geheele mensche Christus, die voor ons opgeoffert en gestorven is, der Vrouwen, Abrahams, en Davids natuerlijck zaedt is, der Vrouwen zaedt (seggen sy) na Godts Ordinantie, Gen. 1. Met welcker Vrouwen zaedt, namelijck, met die mensche van Maria vleesch en bloet, de voornoemde Godtlijcke Persoon, dat eeuwige Woort, die eeuwige Soone hem vereenigt heeft, en is alsoo een Persoon en Christus geworden. Oft dat die geheele mensche Christus Jesus met lijf en ziele een natuerlijcke vrucht van Maria vleesch en bloedt, daer in dat eeuwige Woort gewoont heeft, die mensche Christus Jesus is gestorven, maer dat Woordt is in sijn gestalte gantschelijck ongequetst gebleven.

Vide Joannem à Lasco in sua Defensione adversum me edita.

Antwoordt.

HEt dunkt my meer als wonder te zijn / dat de geleerde nimmermeer ophouden / ons met hare onaerdige scheltwoorden altijt te lasteren / en by allen bloetgierigen met ter saken al meer en meer in jammer en noot te brengen / wy die den vasten en onbeweeglijcken grondt der Heyliger Apostelen en Propheten / ja oock Christi eygen gebenedijde mont en getuygenisse in onwedersprekelijker kracht en klaerheydt voor ons hebben / maer sy in den rechten verstande noch Schrift noch nature / so men sien sal. Want dat alle dese na verhaelde zware en ondragelijcke inconvenientien / en gruwelijcke dwalinge uyt harer bekentenisse volgen / is klaerder als die klare dagh.

De eerste Inconvenientia.

Ten eersten / een gestuckte oft gedeelde Christus, van welken die eene helft Hemelsch, en die ander helft Aertsch moet geweest zijn / soo oock sommige onbeschaemt dorven seggen en voor geven / de Persoon Christus hebbe twee principale deelen gehadt, te weten / Godt en mensche / &c.

De tweede Inconvenientie.

Ten tweeden / een onreyne en sondelijcke Christus, want de defensie segt: Christum non alterius ullius carnis participem factum esse, quàm quæ & peccato (ut tentaretur) & morti simul obnoxia esset, &c. Dat is / Christus is geen ander vleesch deelachtigh geworden / dan dat der zonde (op dat hy versocht werde) en den doodt soude onderworpen zijn. Spreeckt noch aen een ander plaetse van Christo: Si Sanctus (inquit) quomodo sub peccatum in Patris judicio condemnatur? Dat is / is Christus heylig / hoe werdt hy dan om der sonden in des Vaders gericht veroordeelt? en is even een woort met dat woort Gellii, dat ons de gerechtigheydt Godts sonder boose Gelt oft Rantsoeninge niet moghte vry oft ongestraft laten.

☞ Merckt der geleerden laster tegen de alderheylighste menscheydt Christi.

Merckt mijn lieve leeser / hoe konnen oft mogen sy doch leelijker en lasterlijker van die alderheyligste Menscheyt Christi / ja van den Sone des almachtigen en eeuwigen Godts spreken / als sy hier gedaen hebben? Want is Christi vleesch van onsen sonderlijcken en doodtschuldigen vleesche geweest / en is hy also van sijn eygen vleesch versocht / soo moeste de sonde (daer van hy versocht worde) in sijnen vleesche gewoont hebben / en also uyt plicht / en niet uyt genade gestorven zijn / is klaerder dan men loochenen kan. Mag ook niet anders zijn / wanneer men Christi vleesch van Adams sondelijcke en doodtschuldige vleesch beweeren en hebben wil.

De Propheet seght dat Christi is Sanctus Sanctorum. Ende de Engel seght, dat Heylige dat uyt u gebooren sal werden, &c. Luc. 1. 32. Maer wat hier de geleerde seggen siet men wel.

Item / Is sijn heyligh dierbaer vleesch oock soo een boose Gelt oft Rantsoeninge geweest, als Gellius lastert / hoe konde dan Godts gerechtigheyt daer mede na Gods Heylige wille vol gedaen en betaelt werden? Of dit niet recht heet / ons eenen onreynen en sondelijcken Christum prediken / en ons onses alder-

heyligsten Heylants en Messia berooven (dat sy ons geerne opleggen souden) wil ick alle rechtverstandige en redelicke luyden metter Schrift laten nadencken.

De derde Inconvenientie.

Ten derden / twee persoonen in Christo, namelijck / die eene de tweede persoon in der Godtheyt, en die ander / die mensche van Marien vleesche, in welcke Menschelijcke persoon die Goddelijcke persoon gewoont hadde. Welcke dwalinge niet alleene van ons / maer oock van Luthero heftiglijck wedergesprocken wort / en segt: Wacht u / wacht u (segge ick) voor der Alleosi, sy is des Duyvels Larva, dan sy richtet ten laetsten sulck een Christum toe / na den welcken ick niet geerne soude een Christen zijn / namelijck / dat Christus voortaen niet meer zy / noch doe met sijnen lijden en leven / dan een ander slechte heylige doet. Dan wanneer ick dat geloove / dat alleen die Menschelijcke nature voor my geleden heeft / soo is my die Christus een slechte Heylant / soo behoeft hy wel selve eenen Heylant.

Lutherus contra Zwinglium.

Summa / het is onseggelijck / wat die Duyvel met der Alleosi soeckt en voor heeft. Wy seggen / Godt is Mensche / en Mensche is Godt / wy roepen over haer / dat sy den persoon Christi verdeelen / als waren 't twee persoonen.

Dan soo die Alleosis sal bestaen / gelijckse Zwinglius drijft / soo moet Christus twee Persoonen zijn, een Godtlijcke en een Menschelijcke. Dit seyt hy. Merckt mijn Leeser / wat sy ons voor eenen Christum leeren ende voordragen.

De vierde Inconvenientie.

Ten vierden / twee Soonen in Christo, van welcken die eerste Soone / Godts Sone sonder Moeder, en die tweede Soone / Marien Soone sonder Vader moest geweest zijn / in welcken Marien Soone de voornoemde Godts Soone sijn geboorte soude geset, en hem daer mede in een Persoon vereenight hebben, so sy voorgeven. Hoort doch wat wonder dat sy voortbrengen.

De vijfde Inconvenientie.

Pomeranus dicit, 1 cap. ad Hebr. Christus secundum Divinitatem natura est filius Dei, secundum humanitatem est adoptione filiis Dei.

Ten vijfden / de mensche Christus Jesus ware oock niet als dan de Eerstgebooren ende eenigh-gebooren, maer Godts derde Soone in der ordeninge geweest / die niet van Godt gebooren / dan geschapen ware / en ware also (gelijck Pomer segt) voor eenen Soone van Godt aengenomen / &c. quod & Bonosianorum sive Monosolitarum hæresis est. Hy ware (segge ick) de derde in der ordeninge: want de eerste is het Woordt / die ander / de eerste Adam / Luc. 3. 38. en die derde / die Mensche van Marien vleesch (die also voor eenen Sone van Godt soude aengenomen zijn /) soo gehoort is.

De seste Inconvenientie.

Ten sesten / soo zijn wy oock als dan niet door Godts eerstgebooren en eenig-gebooren Soone / maer door Marien Soone, van Adams onreyne en sondelijcke vleesch geschapen, te recht gebraght en verlost / soo oock de desen sie / en sijne navolgers opentlijck tegen alle schrift bekennen dorven / en seggen / dat de nature in Adams lendenen besloten, die de overtredinge hadde ingevoert / oock nae Godts rechtveerdigheydt die selvige wederomme wegh nemen / en daer voor betalen moeste.

De sevenste Inconvenientie.

Ten sevensten / wanneer wy dan alsoo door Adams vleesch verlost waren, gelijck sy willen / soo behoorden wy ook niet alleene den Vader door sijn Woort / maer oock Adams vleesch (daer in die verlossinge geschiet is) daer voor te dancken / sullen alle rechtverstandige moeten bekennen en toestaen.

De achtste Inconvenientie.

Ten achtsten / so die Mensche Christus een geschapen creature van Adams vleesche ware, en wy door dien verlost (gelijk der Geleerden grondt is) en Godt spreeckt door den Propheet / hy wil sijn eere geenen anderen geven: en nu is het openbaer / dat wy onsen Verlosser Christum niet weyniger als den Vader eeren / soo moeste een van beyden daer uyt volgen / oft dat Godt niet recht door sijnen Propheet gesprooken hadde / oft dat sy alle Afgodendienaers waren / dewijle sy een geschapen Creature van Adams vleesche Goddelijcke eere en dienst bewijsen / dat in der schrift soo hardt verboden / en so menigmael van Godt gestraft is. Siet / mijn Leeser / alsoo een ongerijmde, onreyne, en gestuckte Christus is het, (die alsoo van twee persoonen, en van twee Soonen te hoope gestelt is, daer die eene persoon en Soone in den anderen soude gewoont hebben, daer van d'een persoon en Soone geleden, ende d' ander niet geleden heeft: Ende de selvige die geleden heeft, soude niet Godts, maer Marien Soone alleene geweest zijn) dien u die Geleerde met hare veele Philosophische redenen en verdraeyde schriften (och lacy) leeren en voordragen. Ick meyne / dit magh immers wel heeten / den Heere versaecken / diese gekocht heeft / en eenen vreemden Christum prediken / dien de schrift noyt gekent heeft.

Esa. 40.

Joan. 5. 23.

Och mijn Leeser / mijn lieve Leeser / hoe gantsch jammerlijck heeft ons der slangen listigheydt / door dat erge vernuft der Geleerden / van desen Edelen / Hoogen / ende duren Heylandt berooft / en op een onreyn / sondelijck / aertsch vleesch / ende geschapen Creature gewesen / niet lettende dat de Heylige Geest soo opentlijck getuyght / Godts Woordt zy vleesch geworden / Joan. 1. En dat dat selvige mensche geworden Woordt / onse Emanuel / Matt. 1. 24. en onse Godt is / de Heere / die ons gerechtigh maeckt / Jer. 23. 33. Die eerst-geboorene / en die eenigh-geboorene / Joan. 1. 3. 1 Joan. 4. 5. Godts eygen Soone / Rom. 8. Van den Hemel afgekomen / Joan. 3. 13. Ephes. 10. 4/32. dat levendige Broodt van boven / welcke met sijn onsienlijcke Godtheydt (gelijck de Geleerde seggen) maer zijn sienlijk vleesch was / gelijck hy selve segt / Joan. 6. 51. Van den Vader uytgegaen / Joan. 16. 31. die eerste en die laetste / Apoc. 1. 2. Die hem selven (doen hy in Godtlijcken gestalte was) verkleende / en niet eenes grootmachtigen Keysers of Konincks / maer eenes armen Dienstknechts gestalte aennam / ons menschen gelijck geworden / in 't gelaet bevonden als een mensche / sijnen Vader gehoorsaem tot in den doodt / Ja tot in den doodt des Kruyces / waerachtigh Godt ende mensche / mensche en Godt / Godt voor allen tijden van Godt / ende in Godt Godts eeuwige Woordt / ende in der tijdt / na der belofte den Vaderen ge-

Esa. 7. 16.
Esa. 40. 10.
Ioan. 2. 29.
Hebr. 1. 6.

Merckt vlijtigliјck wat hier geseyt wert, namelijck, wie en wat Christus zy, en van waer hy gekomen zy.

Phil. 2. 9.

Joan. 1. 1. Gen. 3. 11, 18, 21, 22, 26, 28.

geschiet / in Maria die suyvere Jonckvrouwe (die van Abrahams lichaemlijck en natuerlijck zaedt was / en die eenen Man van den huyse Davids / genaemt Josegh (op welcke Joseph die Euangelisten dat geslachte tellen) vertrouwt was / een ellendigh / lijdelijck / en sterflijck Mensche geworden / niet gestuckt / noch gedeelt / gelijck die Geleerde leeren / maer een eenigh Christus persoon / en Soone Godts / reyn en onbevleckt / sijnes Vaders Zaedt en woordt / door den Heyligen Geest van Godt in haer gezaeyt / door den geloove van haer ontfangen / in haer Maeghdelijck Lichaem gevoet / genеert / en tot bequamer tijdt een waerachtigh Mensche (segge ick) gelijck Isaac uyt Sara / Joannes uyt Elisabeth / &c. na der beloften uyt haer gebooren / der Wet gehoorsaem / een licht der Werelt / een Prediker der Genaden / een Voorbeeldt der gerechtigheydt / en alsoo ten laetsten niet voor sijne eygen sonden / (want hy kendese niet) maer voor onse sonden onschuldigh ter Doodt geoordeelt / aen den Kruyce gehecht / gestorven / begraven / weder opgestaen en ten Hemel / Marc. 16. Act. 1. tot sijnen Vader gevaren / Joan. 16. daer hy te vooren was / Joan. 6. En is aldaer onse eenige en eeuwige Middelaer / Advocaet / Voorbidder / Soen offer / ende Hooge Priester by Godt sijnen Vader geworden / 1 Tim. 2. 1 Joan. 2. Rom. 8. Hebr. 7. 8/9/10. En alsoo behoudt die Almachtige en eeuwige Godt / onse barmhertige Hemelsche Vader / door desen sijnen Christum onsen eeuwigen Heylandt / sijnen eenigh-gebooren en eerst-gebooren Soone / en eeuwige Woordt / onsen Heere / den prijs en eere alleene eeuwighlijck / en niet door Adams onreyn ende sondelijck vleesch, gelijck de Geleerde leeren en voorgeven.

Matth. 1. 18. Luc. 1. 3. Luc. 1. Gen. 28. 2. Luc. 1. 2. Gal. 4. 4. Joan. 3. 12. 1 Cor. 5. 6. 1 Petr. 2. 24. Marc. 16. 19. Act. 1. 9. Joan. 16. 4. Joan. 6. 1 Tim. 2. 1 Joan. 2. Rom. 8.

Godt is die Prijs door sijn woordt, en niet door Adams vleesch.

Merckt nu mijn Leeser / welcke van dese beyde bekentenissen wel die meeste kracht / ende sterckste grondt nae der Schrift heeft / en aen welcken van beyden die hooghste Liefde Godts / en die grootste eere Christi gespeurt wert / oft dat Godt alsoo een mensche, van Adams zade ofte vleesche genoomen, gelijck die Geleerde leeren / dan dat hy sijn eeuwigh Woordt / kracht / wijsheydt / ja dat Herte uyt sijnen Lijve / na menschelijcker wijse te spreecken / in den doodt / voor ons gegeven heeft / gelijck wy in de gantsche Schrift leeren.

Merckt. ☞

Och het is een soo dueren woort: soo lief heeft Godt de Werelt gehadt / dat hy sijnen Eenig-gebooren Sone wilde geven / Joan. 3. Item / daerinne is de liefde Godts verschenen tegen ons / dat hy sijnen Eengebooren Soone inder Wereldt gesonden heeft. Daer in (schrijft Joannes) is de liefde / niet dat wy Godt lief gehadt hebben / maer hy heeft ons lief gehadt / en heeft sijnen Soone gesonden / (merckt / hy heeft sijnen Soone / ende niet een Mensche van Adams vleesche / die geenen Vader hadde / gesonden) een Genaden-stoel voor onse zonden / 1 Joan. 4. Sijnen eygen Soone (segt Paulus) heeft hy niet gespaert / Rom. 8. En sulcke klare spreucken meer.

Hier en tegen voeren sy nu haer Antwoorde, ende seggen ten eersten alsoo: Godt schiep in den beginne een Man en een Vrouwe, hy zegendese, en sprack: Zijt vruchtbaer, en vermeerdert u, Gen. 1. Waermede (seggen sy) een Vrouwe soo bequaem tot der geboorte geworden is, en so vele van haren lijve tot der vrucht beschickt, als een Man doet. Besluyten daer uyt, Christus was uyt eener belooft, hy werdt oock eenes Vrouwen Zaet, Vrucht ende Soone in der Schrift genoemt, Abrahams Zaedt, een Zaedt en Vrucht der lendenen Davids, daerom moet hy oock nae sijner Menscheydt van Abrahams, Davids, en der Vrouwen Zade zijn, &c. Wijsen ons oock tot den Philosophen, verstandige Vrouwen, en Creatueren. Ick schame my van herten (weet de Heere) dat ick in desen heerlijcken en heyligen handel Godts, dusdanige Menschelijcke redenen (daer toe sy my dringen) gebruycken moet.

Antwoordt.

Nademael sy de saecke met dat Gen. 1. hier vast houden willen / en haer op Gods en der naturen Ordeninge beroepen / souden sy billijck Man en Vrouwe beyde daer stellen / & cum eis carnalem commixtionem, want de voornoemde Ordeninge vordert / dat by der Menschen baringe die commixtio carnalis eenes Mans met eener Vrouwen (quæ ad concipiendum apta sit) zijn moet / het welke oock die Joden also oordeelen konden / doen sy van Christo seyden / Is dit niet Josephs Sone / die Timmerman? Heet niet sijn Moeder Maria? &c. Matt. 13. 55. Marc. 4. vs 4. Luc. 4. 24. Joan. 6. 42.

Godts Ordeninge in der Menschen baringe.

Willen sy nu seggen / quod Spiritus Sanctus viri vices compleverit, so segge ick wederomme / dat het als dan na Godts Ordeninge / Gen. 1. niet geschiet is: moest oock in dien verstande / die Heylige Geest de Vader Christi geweest zijn.

Hier merckt, hoe die Geleerde rotten, die haer in desen deel met dat eerste Genesis beweeren.

Seggen sy dan / dat niet de Heylige Geest, maer de Vader selve sulcks door sijnen Heyligen Geest in Maria van haren vleesche beschickt heeft, soo segge ick andermael / dat sy noch eenmael daer mede bekennen / als vooren / dat het nae Godts Ordeninge / Gen. 1. Jer. 29. 5/28. niet geschiet is: En dat die mensche Christus / die ons met sijnen dueren bloede gekocht heeft / niet Godts eerstgebooren en eenigh gebooren Soone / maer een geschapen Creature van Marien vleesch is. En hoe sulcks met der Heyliger Apostelen en Propheten bekentenisse over een komt / wil ick haer eygen Schriften laten Richters zijn.

Der Geleerden grondt hout opentlijck, dat die mensche Christus niet Godts eygen Soone zy.

Voorder segge ick / dat wy oock niet tot den Philosophen / noch tot den verstandigen Vrouwen / die doch strijdigh en twistigh zijn / neque etiam ad demonstratas Creaturas, (daer sy ons toe wijsen) maer wy willen door Godts genade tot des Heeren eygen Woort (dat de rechte Fonteyne aller Wijsheydt is) en tot dat onbedriegelijck getuygenisse des Heyligen Geest gaen / ende daer van vlijtighlijck ondersoecken / hoe veele een natuerlijcke Moeder / nae der Ordeninge Godts / Gen. 1. de sua carne in der

Conceptie tot der vrucht beschickt ende toedoet.

Dat beyde de Man ende de Vrouwe door dat woordt / wast en vermeert u / bequaem tot der Baringe van Godt verordineert zijn / is klaerder dan men loochenen kan / nochtans een yegelijck in sijner Ordeninge / die man / quasi seminator, en die vrouwe / quasi excipiens ager, quæ seminanti viro tot Teelinge oft wasdom van Godt bereydt is / sine qua etiam vir non potest fructum ferre unquam.

Dat dit selvige hier verhaelt / alsoo Godts Ordeninge is / leert de schrijft alomme. Aldus spreeckt Paulus: gelijck de Vrouwe van den Man komt / alsoo komt oock de Man door die Vrouwe.

Hier merckt ten eersten / dat hy seght / dat die Vrouwe van den Man komt / en ten anderen / dat de Man niet van der Vrouwen / maer door de Vrouwe komt / doch alles uyt Godt / 1 Cor. 11. 11/ 12.

Hier leert merken, van wien den oorspronck des kints is. Fide ipsa quoque Sara vires ad jactum seminis accepit, po suit Se. Cast.

Aen een ander plaetse spreeckt hy: Rebecca werdt zwanger van den eenigen Isaac / Rom. 9. denckt na wat het meynt.

Item / Sara (seght hy) heeft door den geloove kracht verkregen / dat zaedt (verstaet haeres Mans) te ontfangen / en dat te behouden / &c. daerom zijn oock van eenen (verstaet van Abraham) hoewel verstorven lichaems / veele gebooren.

De Heere versochte Sara (schrijft Moses) als hy gesproocken hadde / en sy werdt zwanger / ende baerde Abraham eenen Soone / merckt vlijtighlijck / Abrahams zaedt heeft sy ontfangen / Hebr. 11. 11. En heeft Abraham eenen Soone gebaert / Gen. 21. 2.

Item / Bilha wert zwanger / ende baerde Jacob eenen Sone / Gen. 30. 3. Gen. 16. 2.

Volcken / ende hoopen volcks (sprack Godt tot Jacob) sullen van u komen / merckt / hy seght van u komen / en Koningen sullen uyt uwe Lendenen (noch eenmael merckt) hy seght uyt uwe Lendenen komen / Gen. cap. 35. 11.

Levi (seght Paulus) was noch in de Lendenen sijns Vaders Abrahams / (non autem dicet, in Matrice Matris,) doen hem Melchisedech tegen gingh / Hebr. 7. 10.

Ick ben oock (schrijft Sapiens) een sterflijck Mensche / gelijck als die andere / gebooren van den Geslachte des eersten geschapen Menschen / en ben gebeeldet een vleesch tien maenden lang in den Bloede te samen geronnen (merckt) van Mans zaede / Sap. 7. 3.

Sicut lac (seght Job) mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti, Job. 10. 10. en diergelijcke spreucken meer.

Ick meyne jae / men kan hier uyt dese spreucken wel verstaen / dat die Man de eygentlijcke oorspronck en seminator sijnes kindts / en die Vrouwe de bereyde Acker is / soo verhaelt is.

Item / gelijk als ook een Acker niet sijn eygen / maer des zaeyers zaet in haer ontfangt / dat selvige vochtight / geneeret / wassen doet / en tot sijnen rijpe vruchten brengt / en alsoo (hoewel daer in gezeydt) des Ackers vrucht en zaedt genoemt werdt / en oock is / Ita etiam Mulier, non ex suo ipsius corpore, sed sui viri concipit semen, rigat idipsum, geneert het en voet het van haren vleesche / na Godts Ordeninge / parit hoc ipsum in se seminatum semen, atque enatum fructum tot sijner tijdt / en werdt alsoo niet weyniger des Moeders als des Vaders (quamvis à Patre originaliter conceptum) zaedt / vrucht / en Soone genoemt / gelijck (segge ick) als dat voornoemde ingezaeyde zaet / een zaet ende vrucht des Ackers genoemt werdt / oorsake / als gehoort is.

Utriusque fructus, nempe & viri & agri, sperma apud Græcos, & semen apud Latinos dicitur.

Siet / mijn Leeser / in alsulcken verstande bekenne en geloove ick / dat oock Christus Jesus Godts eenigh gebooren en eerstgebooren / Soone en eeuwige woordt / Marie / oft der Vrouwen zaet / spruyte / geslachte / vrucht / en Soone is / van den Vader in haer Maeghdelijck Lichaem door den Heyligen Geest wonderlijck geseydt / &c. gelijck oock Isaac een zaedt / geslachte / vrucht / en Soone van Sara / Joannes van Elisabeth / ende Joseph van Rachel was / soo verhaelt is.

Hier merkt, in welcken verstande Christus Marie Soone, vrucht ende zaedt genoemt wert.

Voorder segge ick / wanneer der Geleerden voorgeven (in desen deel) recht waere / dat ick in geenen wege toestae / noch om die voornoemde oorsaecken toestaen kan / dat die Moeder als dan wel tienmael meer rechts / als die Vader tot den kinde hebben moeste / want die Vader het niet dan in pruritu carnis baert / ende zaeyt / maer die Moeder moet het met soo ontallijcke veele zware pijnen en smerten wel negen oft tien Maenden laugh behouden / de fructu, sive succo suæ carnis geneeren / met perijckel en doodts gebaer baren / en daer na noch met hare Moederlijcke Melck een Jaer oft twee van haren Lijve voeden ende optrecken. Dit alles niet lettende / werdt noch dat recht des kindts den Vader / en niet der Moeder / door die gantsche Schrift toege-eygent / soo men in de aengetogen spreucken in alle klaerheydt speuren en sien magh.

Merckt wel, wat hier geseyt wert.

Mijn Leeser / neemt het waer / soo der geleerden grondt recht ware / konde het niet feylen / oft dat halve vleesch der kinderen Sela / des Soons Juda / moest als dan van der Cananitischen Cananitisch / der kinderen Mose / van der Moorinnen / Medianitisch / en der kinderen Josephs / van der Egyptischen / Egyptisch geweest zijn / is onwederleggelijck.

Gen. 38. 2. Exod. 22. Gen. 41. 45.

Die mensche Christus Jesus konde oock niet meer dan een halve mensche in sulcken gevalle geweest zijn, namelijck / soo verre als sijns Moeders aen part en deel nae den verstande der Geleerden aengingh: welcke halve mensche oock niet alleene van Juda / daer die belofte op wijsde / maer oock eensdeels van Levi / Luc. 1. eensdeels van den Cananiteren uyt Rahab / en eensdeels van den Moabiteren uyt Ruth / moest voortgekoomen zijn / is klaerder danmen loochenen kan.

Gen. 49. 10. Hebr. 7. 9. Matt. 1. 5.

Siet / mijn Leeser / hier mede betracht nu / hoe gantsch jammerlijck die Geleerde Godts Ordeninge van der Vrouwen zaedt / vrucht / ende Soone verkeeren / en Christum Godts Eenigh-gebooren ende Eerst-gebooren Soone verklenen, datse sijn alderheylighste vleesch van Maria vleesch beweeren willen, om dies

wille,

wille, dat hy een zaet soone ende vrucht der vrouwen in der Schrift genoemt werdt, ende mercken niet / hoe gautsch geweldighlijck beyde die Natuere ende de Schrift ons leeren / dat den eersten oorspronck ende zaedt eenes Menschelijcken vruchts oorspronckelijck van den Vader / ende niet van de Moeder zy / dat oock wel eensdeels daer uyt mede magh bemerckt werden / quod semen Viri usque in decrepitam ætatem fructiferum semper permanet, maer die Acker oft die Vrouwe niet langer dan tot de vijftigh jaren / oft daer beneden / so ghy sien meught.

Maer so veel den vrucht der lendenen Davids aengaet / segge ick ten eersten so daer op / Dat die selvige Belofte na den Letter niet op Christum / maer op Salomon gesproocken zy / sullen Nathan / David / ende Salomon mijne getuygen zijn. Aldus sprak die Heere door Nathan tot David / als hy voornam den Heere een Huys te bouwen / ende sprack: Wanneer nu uwen tijdt voorby is / dat ghy met uwen Vaderen slapen ligget / so wil ick u Zaedt na u verwecken / dat van uwen Lijve komen sal / dien wil ick sijn Rijcke bevestigen / die sal mijnen Name een Huys bouwen / ende ick wil den Stoel sijnes Koninckrijcks bevestigen eeuwighlijck. Ick wil sijn Vader zijn / ende hy sal mijn sone zijn / Wanneer hy eene misdaet doet / (verstaet dese woorden wel hy seght / wanneer hy een misdaet doet / dat van Christo nimmermeer kan gesproken zijn) soo wil ick hem met menschen Roeden / ende met der menschen kinderslagen straffen / 2 Reg. cap. 7. Siet soo luyden de woorden der Beloften letterlijck.

Davids Belofte door Nathan.

Dat nu David dese woorden des Propheten in den Letter op Salomon verstaen heeft / betuygen dese sijne woorden opentlijck: Mijn Sone / seyde hy tot Salomon / ick hadde het my voorgenomen / den Name des Heeren mijnes Godts een Huys te bouwen / maer dat Woordt des Heeren quam tot my / ende sprack: Ghy hebt veel bloets vergoten / ende groote krijgen gevoert / daerom sult ghy mijnen name geen Huys bouwen / dewijle dat gy so veel bloets op de Aerde vergoten hebt voor my. Siet / die Sone / die u sal geboren werden / die sal een vreedsaem Man zijn / want ick wil hem rusten laten van allen sijnen vyanden rontomme / want hy sal Salomon heeten / want ick wil vrede ende ruste geven over Israël sijn leefdage / die sal mijnen name een huys bouwen / hy sal mijn Sone zijn / ende ick wil sijn Vader zijn / ende ick wil sijnen Koninckklijcken stoel over Israël bevestigen eeuwighlijck. 1 Par. 23. 11.

Hier merckt, op wien David die Belofte in den Letter verstaen heeft.

Desselven gelijcken heeft oock Salomon die Belofte alsoo verstaen / gelijk sijn Boodtschap tot Hiram luydet / doen hy hem boodtschapte ende seggen liet: Ghy weet (seght hy) dat mijn Vader David niet konde bouwen een Huys den name des Heeren sijnes Gods / om des krijghs wille / die rontom hem was / tot datse de Heere onder sijne voetsolen gaf. Maer nu heeft my die Heere mijn Godt ruste gegeven rontomme / dat daer geen Wederpartye / noch quade hindernisse meer is. Siet / so hebbe ick gedacht een Huys te bouwen den name des Heeren mijnes Godts / als de Heere gesproocken heeft tot mijnen Vader David / ende geseyt: u Sone / dien ick in uwe stede setten sal op uwen stoel / die sal mijnen name een huys bouwen / &c. 3 Reg. 5. 13.

Salomons verstant van de belofte in den Letter.

Oock staet in den Psalm geschreven: Neemt niet wegh dat Regiment uwes Gesalfden / om uwes knechts Davids wille. Die Heere heeft David een waerachtigen Eedt geswooren / daer sal hy hem niet van wenden. Ick wil u op uwen Stoel setten / de vrucht uwes Lichaems. Sullen uwe kinderen mijn Verbont houden / ende mijn Getuygenisse / die ick haer leeren sal / soo sullen oock hare kinderen op uwen Stoel sitten eeuwighlijck / Psalm 1. vs 23. Leest oock den 8. en 9. Psalm.

Psal. 132. 11.
Psal. 89. 4.
2 Reg. 7. 12.

Siet mijn Leser / aldus leeren ende betuygen ons dese heldere klare Spreucken opentlijck / dat de voornoemde Belofte David geschiedt / in dat oude letterlijck wesen / niet op Christum / maer op Salomon gesproken zy.

Ten tweeden segge ick: die Propheet Esaias prophetteerde van Christo / ende sprack: Een kindt is ons geboren / een Soon is ons gegeven / wiens heerschappye op sijne schouderen is / ende hy heet wonderlijck / Raedt / kracht / Helt / oft stercke Godt / eeuwige Vader / Vrede-vorst. Op dat sijne Heerschappye groot werde / ende des vredes geen eynde / op den stoel Davids ende sijnen Koninckrijcke (merckt) dat hy het bereyde ende stercke met Gerichte ende Gerechtigheydt van nu aen tot in der eeuwigheydt. Esai. 9.

Item / de Engel tot Mariam: Godt de Heere sal hem geven den stoel sijns Vaders David / ende hy een Koninck zijn over dat Huys Jacobs eeuwighlijck / ende sijnes Koninckrijcks sal geen eynde zijn / Luc. 1. 29.

Getrouwe leser / neemt het waer / Nademael dese twee waerachtige Getuygen / Esaias ende Gabriel / desen beloofden Koninck ende Messia Christo / Davids Rijck ende stoel met soo klare woorden toeseggen / dat hy daer op sitten / ende daer over heerschen sal eeuwighlijck / ende het openbaer is / dat hy in deser werelt geen Rijck gehadt heeft / ja in den vleesche armer dan de Vossen ende Vogelen geweest is / Matt. 8 Luc. 9. Weten evenwel / dat Godts Belofte / door den Propheet ende Engel geschiet / waerachtigh is / soo moet immer hier een ander heerschappye / Rijck ende stoel uyt verstaen werden / dan David gehadt heeft / Oft men moeste seggen / dat dese voornoemde Getuygen in hare Beloften gefeylt / ende de waerheydt niet gesproken hebben. Zijn dan die beloofde Heerschappye / Rijck / ende stoel / Davids letterlijcke oft vleeschelijcke Heerschappye / Rijck ende stoel niet / maer zijn sy Geestelijck / so moet immer oock de Koninck / die daer op sitten ende heerschen sal / niet Davids letterlijcke ende vleeschelijcke Vrucht / maer een Nieuwe ende Geestelijcke vrucht zijn / gelijck de voorseyde heerschappye / Rijck ende stoel nieuw ende Geestelijck zijn / oft de eene helft der Beloften moeste letterlijck / ende de ander helft Geestelijck ver-

Psal. 45. 7.
89. 37.

Joan. 18. 37.

verstaen werden / is klaerder dan men wederleggen kan.

Ten derden segge ick / dat die Leser wel moet waernemen / dat Christus niet anders een Zaet Abrahe ende Davids / een Vrucht der Lendenen Davids / een Vrouwen Zaet / Vrucht / ende Sone in der Schrift genoemt werdt / dan soo vele der Beloften / ende den Geslachte / daer upt hy na den vleesche / oft met den vleesche geboren is / aengaet / ende een ware Moeder na Godts Ordeninge / Gen. cap. 1. toekomt: Want soo hy na zijner menscheyt van Marien vleesch ware, gelijck de Geleerde seggen / so ware hy de waerachtige Sone Godts niet geweest / oock niet een ware Sone Mariæ / want hy met sijner geheeler menschelijcker Substantien van Marien vleesch soude geschapen ofte gemaeckt / ende niet van Godt sijnen Vader oorspronckelijck voortgekomen ende geboren zijn / dat niet alleene tegen die Eygenschappen der namen / Vader / Moeder / ende Sone / maer oock tegen Godts Ordeninge / Natuere / ende alle Schrift is / soo gehoort is.

Gen. 1. 24. Jer. 29. 6. Gen. 9. 1.

Siet / alsoo is de Belofte van die Vrucht der Lendenen Davids in dat oude letterlijcke wesen voltogen op Salomon / ende in dat nieuwe Geestelijcke wesen op Christum dat alsoo een menighvuldigh gebruyck in der schrift is / gelijckmen van Isaac / Gen. 21. 22. van David / Psalm 27. van Simson / Jud. 13. 5. &c. In den letter (van den Apostelen ende Euangelisten in 't nieuwe Geestelijck wesen / met grontlijcke woorden op Christum uytgeleyt / die aller beeltenissen eynde is) lesen ende sien magh.

Gal. 3. 16. Hebr. 1. Acto. 13. 33. Matt. 2. 2. Joan. 19. 3.

Ten tweeden gebruycken sy noch een Argument, ende seggen: Godt kan noch lijden noch sterven: Gods woort is Godt: Joan. 1. Derhalven kan oock dat selvige woort noch lijden noch sterven.

Antwoordt.

Dat Godt de Almachtige ende eeuwige Vader / die alles goets een oorspronck is / onlijdelijck eude onsterflijck is / is openbaer / maer dat sijn Woort lijdelijck ende sterflijck geworden is / leert die gantsche Schrift in alle klaerheyt / Joan. 1. 29. 36. 1 Joan. 1. 7. Rom. 8. 11. Apoc. 19. Wie nu sulcks wil verloochenen / die verloochent ten eersten Godts stercke kracht / daer mede hy alles wat hy wil / doet / ende doen sal eeuwighlijck.

Hier mercket wat sy verloochenen, die daer seggen, dat het woort niet vleesch geworden zy.

Ten tweeden / verloochent hy de Liefde Gods / daer mede hy ons also lief gehadt heeft / dat hy oock sijnen Eenigh-geboren Sone ons geschoncken heeft / Rom. 8. 3. Joan. 3. 16. 1 Joan. 3. 4.

Esai. 9. 5. en 7. 15. Luc. 2. 7.

Ende ten derden dat getuygenisse Godts / welcke hy door sijnen Heyligen Apostelen ende Propheten in sijnen Heyligen Geest van sijnen lieven Sone door de gantsche Schrift getuyght heeft. Summa / die versaeckt dat Godts Woordt vleesch geworden is / ende Christum een mensche van Adam vleesch beweeren wil / die beweert daer mede / dat niet die eerstgeboren ende eenighgeboren Sone Godts / maer een aertsche creatuere van Adams onreynen ende sondelijcken vleesche sijn Messias / Heylandt / Verlosser / Heere / ende Godt is.

Deut. 18. 15. Act. 7. 37. Esai. 7. 15. en 9. 5. Jer. 23, 5. Matt. 3. 11. Mar 9. 6. Joan. 3. 36.

Ten derden seggen sy, als dat de Mensche Christus van dat suyverste Bloedt Mariæ ontfangen is, Dat de Sone Gods onse vleesch heeft aengenomen, Dat Godts Woordt hem met onse Menschelijcke Natuere vereenight, ende in onsen vleesche gewoont heeft, Dat hy der Wet in onsen vleesche moeste voldoen, dat hy van wegen der geboorten van Adams vleesche onse Broeder is, oock vleesch van onsen vleesche is, Ende onse vleesch nu tot des Vaders rechter handt sit, &c.

Antwoordt.

Alle dese woorden / oft eenige van den selvigen te beantwoorden / achte ick gantschelijck onnoodigh te zijn / want ick bekenne / dat sy een vreemt Euangelium zijn / daer van niet een letter in die gantsche Schrift geroert is / ende derhalven oock vervloeckt / ende Anathema zijn / Gal. 1. vs 9.

Dat niet Gods woort of den woorde Gods gematigh is, verbannen.

Nochtans / dat hy onse Broeder is / bekennen wy / maer niet in alsulcken verstande / als de Geleerde doen / want sy hem voornamelijck wegen des Adamschen vleeschs (daer van sy hem hebben willen) haren Broeder noemen / dat wy so niet doen / maer wy seggen met der Schrift / namelijck: Gelijck hy een waerachtigh Sone uyt Godt geboren is / ende van Paulo een eerstgeborene onder vele Broederen genoemt wert / Dat wy oock also met hem uyt gelijcken Vader geboren / sijne Broederen werden moeten / Ick segge sijne Broederen / want hy is die Eerstgeborene / sou verhaelt is.

Niet des vleeschs, maer der nieuwer geboorte halven, werden wy Christi Broederen in der schrift genoemt. Matt. 12. 5. Marc. 3. 35. Luc. 8. 21. Hebr. 2. 12. Psal. 22. 23. 1 Joan. 15. 14.

Item / desselven gelijcken segge ick / dat hy niet vleesch van onsen vleesche, gelijck sy seggen / maer dat de wedergeborene vleesch van sijnen vleesche zijn / gelijck de Schrift seght / want soo hy vleesch van onsen vleesche ware, gelijck sy seggen / soo moeste Christus een sondelijcke / vervloeckte / ende doodtschuldige Christus geweest zijn / is na Gods eeuwighduerende rechtveerdigheyt klaerder / dan men 't wederspreken kan.

Neen / mijn Leser / niet soo / maer gelijck die eerste ende aerdtsche Adam van sijne Eva (die van sijnen lijve genomen wert) getuyghde / datse vleesch van sijnen vleesche ware / alsoo getuyght oock nu die tweede ende Hemelsche Adam van sijne nieuwe Eva die gemeynte / die van sijnen alderheylighsten ende levendigh-makende vleesch / Geest ende Woort / hem tot eener Vrouwe in den Geest van Godt bereydt wert / datse vleesch van sijnen vleesche / ende been van sijnen beenen is / Ephes. 5. 30. Want Eva seyde niet van Adam / dat hy vleesch van haren vleesche / maer Adam seyde van Eva / dat sy vleesch van sijnen vleesche was / Genes. cap. 2. vs 24.

Christus is niet vleesch van onsen vleesche, maer die Wedergeborene sijn vleesch van Christi vleesch.

Rom. 12. 5. 1 Cor. 6. 16. 1 Cor. 12. 27. Matt. 19. 5. Marc. 10. 8.

Besluyte dan hier mede / segge ende betuyge voor Godt / ende oock voor de gantsche Werelt / namelijck / Gelijck als wy gelooven ende bekennen / dat die geheele Christus Jesus / onse eenige ende eeuwige Messias ende Heylandt / Gods eeuwige woordt /

ja

Christus Jesus verus Dei ac Mariæ filius.

Gen. 1. 28. Jer. 29. 6.

ja sijn eenig-geboren en Eerstgeboren sone is/ en dat Godt sijn Vader is/ dat wy oock desselven gelijken alsoo gelooven ende bekennen/ dat hy oock na der Beloften de Vaderen geschiet/ Mariæ sijns moeders (na der Ordeninge Gen. 1. 28. allen waren Moederen in der Menschelijcker baringe van Godt opgeleydt) ware zaet/ vrucht/ ende sone is/ en dat Maria sijne ware Moeder is/ want sy hare Moederlijcke Ampt ende plicht (so veel eener warer Moeder na der voorseyder Ordeninge toekomt/ ende van Godt opgeleyt is) gantschelijck ende volkomentlijck aen hem bewesen heeft/ Dat alleene uytgenomen/ dat sy hem niet juxta naturæ ordinem per carnalem commixtionem, ex virili semine, maer boven der natueren uyt Godts zaedt het Woort/ na des Engels toesegginge/ vermiddelt den geloove/ wonderbaerlijcker wijse boven aller Menschen vernuft/ door den Heyligen Geest ontfangen heeft/ &c.

Siet/ daer hebt gy onse eenvoudige ende klare Gront en bekentenisse/ van Christo Jesu Godts eenighgeboren ende eerstgeboren Sone/ gelijck ons des Heeren onfeylbare Geest/ door dat getuygenisse sijnes Heyligen Woorts/ in ongedeckte klare letter leert ende aenwijst. Dese Bekentenisse bestaet/ sy bestaet/ segge ick/ ende sal oock door des Heeren genade tegen alle der Hellen poorten ende gewelt bestaende blijven eeuwighlijck/ want sy in Godts onvervalschte reyne Woordt krachtighlijck vervatet/ eenen onbeweeghlijcken gront ende vasten voet heeft.

Ende is desen Artijckel wel dat hooghste ende wichtighste, soo die Geleerde haer hooren laten/ waeromme wy (hoewel wy die kracht der gantscher schrift/ daer toe oock Gods Ordeninge helder ende klaerder voor ons hebben) noch Kercke, noch Christenen, maer een verdoolt volck, ende Godtloose Ketters by haer zijn moeten. Godt gunne haer oogen/ dat sy sien mogen/ Amen.

Wy moeten (och lacy) der Geleerden Ketters zijn, om dat wy leeren ende gelooven, dat die geheele Christus Jesus Godts eygen ende ware Sone is.

Alle die nu noch wijder bescheyt over desen Artijckel hebben/ ende hooren willen/ die ondersoecke onsen Bericht op L. Defensie/ ende sy sullen door Godts genade (hope ick) van alles een goede ende waeraechtige aenwijsinge/ verstant/ ende gront vinden.

TEn sevensten, beschuldight hy ons, ende seght: Dat oock hare Kercke noch andermael van Abrahams tijden niet out is, ende sy derhalven de ware Kercke niet zijn, is daer door openbaer, dat sy den Kinderkens der Kercken die versegelinge des eeuwigen Verbonts, so van Abrahams tijden af in der Kercken gevoert ende gebruyckt is, ongehoorsaem den wille Godts weygeren.

Antwoordt.

ABraham wert van Godt geroepen/ dat hy uyt sijn Vaderlandt/ van sijn vrientschap/ ende uyt sijns Vaders Huys gaen/ ende in een Landt trecken soude/ dat hem de Heere wijsen wilde/ &c. Abraham geloofde Godt/ hy trock uyt/ gelijck de Heere hem bevolen hadde/ Gen 12. vss. 4. 5/ 6.

Noch eenmael geboodt hem de Heere/ dat hy Isaac sijnen eenighgeboren van der vrouwen/ dien hy lief hadde/ hem tot een Brantoffer heyligen soude/ Abraham geloofde Godt/ hy was gehoorsaem/ ende berept te doen/ dat hem Godt geboden hadde/ Gen. 22. 10. Rom. 8. 32.

Om dat Abraham God geloofde, daerom was hy hem oock gehoorsaem.

Desselven gelijcken worde hem bevolen/ dat hy hem selven sijnen sone Ismaël/ (Isaac was noch niet geboren) sijn huysgesin/ die Mannelijk waren/ ende oock die achtdaeghsche knechtkens na hem besnijden soude/ Abraham geloofde Godt/ ende dede dat hem des Heeren mondt gesproken hadde/ Gen. 18. 10.

Siet/ soo heeft Abraham sijnen Godt gelooft/ hy heeft hem gelooft/ segge ick/ ende het is hem gerekent ter gerechtighept/ Gen. 15. 6. Rom. 4. vs 3. Gal. 3. vs 6. Jac. 2. 23.

In gelijcker maten heeft ons nu Godt in den Nieuwen Testamente/ niet alleene door Engelen ende Propheten/ gelijck Abraham ende den Vaderen geschiede/ maer oock door sijnen eygen Sone gesproken/ welcke Sone alsoo bevolen heeft/ namelijck/ datmen dat Euangelium allen volcken/ so wel den Heydenen als den Joden Prediken/ ende die daer aen gelooven doopen sal/ Marc. 16. 15. gelijck Abraham bevolen worde/ dat hy/ wat Mannelijck ware/ Besnijden soude/ Gen. 17. 2/ 3/ 4.

Hebr. 1. 2. Matt. 28 18. Matt. 21. 38. Mar. 16. 15. Matt. 28. 19.

Die Abrahams geboden ende voetstappen volgen, konnen buyten sijn Gemeynte (hoewel Gellius soo spreeckt) niet gesloten worden.

Dit selvige Bevel hebben wy uyt Christi eygen mondt ontfangen/ daeromme so gelooven wy het oock/ gelijck Abraham tot sijner tijt gedaen heeft/ Wy gelooven 't (segge ick) ende doen het/ leeren den verstandigen/ ende doopen den geloovigen (niet in ongehoorsaemheyt) gelijck Gellius ons lastert/ dan in gehoorsaemheydt/ gelijck het ons Christus Godts eygen Sone in bloote klare letter selve verordineert ende bevolen heeft.

Weerde Leser/ neemt het waer/ De Heere Christus danckte sijnen Vader/ ende sprack: Dat is dat eeuwige leven/ dat sy u/ dat ghy alleen waeraechtigh Godt zijt/ bekennen/ ende Jesum Christum/ dien ghy gesonden hebt/ Joan. 17. vs 3.

Noch aen een ander plaetse spreeckt hy/ Soo ghy by mijne woorden (verstaet het recht) hy seght by mijne woorden blijft/ soo sult gy mijne ware Jongeren zijn/ Joan. 8. 13. Ende nu ons die barmhertige lieve Vader door sijne groote goedighept die heerlijcke bekentenisse/ ende die wonderlijcke diepe verholentheydt sijnes lieven Soons ontdeckt heeft/ ende ons daer by soo een vrucht door sijnen Geest geschoncken heeft/ dat wy niet een hayr breedt wetens ende willens van sijn Heyligh Woordt/ Ordeninge ende Bevel wijcken dorven/ gelijck onse sware jammer/ ellende/ droeffenisse/ goedt/ ende bloedt aen velen plaetsen voor die gantsche Werelt betuygen ende kont doen/ mogen wy daeromme (och lacy) na Gellii ende der geleerden oordeel geen geloovige Kercke/ noch ware Jongeren Christi zijn/ so ghy sien meught.

Die Christum recht kent ende sonder aenstoot in sijn Woort wandelt, kan by den Predikers geen Christen zijn.

Siet/ soo is dat rechtveerdigh Oordeel des Almachtigen ende grooten Godts over die Wijsen ende Schriftgeleerden deser Werelt gekomen/ dat sy die klare Teeckenen/ daer by men Christi ware Jongeren ende

Kercke

Kercke kennen sal / ende kennen moet / voor so een gruwel ende dwalinge achten / dat sy / sy die uyt genade van boven af ontfangen hebben / geen Christenen by haer zijn mogen / so verhaelt is.

TEn achtsten beschuldight hy ons, ende seght: Sy moeten bekennen, dat hare Kercke maer sesthien oft seventhien Jaren out is, dat is, van der tijt af, dat Menno Symons begonnen heeft te prediken, want van den Munsterschen, Amsterdamschen, ende Oude Cloosterschen, onder welcken Menno Symons een Broeder verloore, willen sy gantschelijck niet zijn, op dat sy niet voor oproerigh, oft als een zaedt der Oproerischen gescholden werden.

Antwoordt.

Deut. 18.15. Act. 7. 37. Esa. 28. 16. 1 Pet 2.7. Rom. 10. 33.

CHristum Jesum onsen eenigen ende eeuwigen Propheet ende Heylant van den Vader gesonden / die de eenige ware Grontsteen in Syon / de waerachtige Leeraer / Wetgever / Gebieder / Voorbidder / ende dat Hooft sijner Gemeynten is / met alle sijnen Engelen / Apostelen ende Propheten / daer hy voortijts door gesproken heeft / met t'samen sijnen Geest / Woort / Ordeninge / gebodt / verbodt / gebruyck ende voorbeelt stellen wy daer / kan ons Gellii oft yemant onder den gantschen Hemel / geleert oft ongeleert / met Godtlijcker waerheydt overtuygen / dat wy yets wat tegen sijn Woort ende Ordeninge leeren oft hanthaven / so begeere ick voor my uyt dat binnenste mijner zielen dat onrecht af te staen / ende wat recht is na te komen / weet die / die my gekocht heeft / want ick wilde geerne saligh zijn. Maer konnen sy het met der waerheydt niet doen / maer alleen in eenen schijn der waerheydt / de waerheydt uyt vyantlijcker herten lasteren ende schelden / gelijck alle verkeerden doen / ende moeten sy ons dat Getuygenisse / dat wy hebben / ongebroken houden laten / soo is daer mede genoegh beweert / dat onse seer gehatede / verachte / ende kleyne Kercke / de rechte Prophetische / Apostolische / ende Christelijcke Kercke zy / die met den eersten Gerechtigen / die na Gods wille wandelde / begonnen is / ende niet eerst met my / gelijck Gellius uyt onreyner herten / (och lacy) dichtet ende voorgeeft.

Alle die na Gods Geest ende Woort wandelen, zijn Christi Kercke, hoewel de Predikers roepen dat sy Ketters zijn.

Ten tweeden segge ick / nademael hy ons der Munsterschen dwalingen ende oproeren eens ende andermael voorwerpt, daer wy voor Godt ende den Menschen onschuldigh ende vry zijn / oock altijdt vry geweest hebben / wilde ick hem wel gebeden hebben / dat hy doch sijn Kinderdoopsche Gemeynte / daer in hy een Hooft ende Leeraer is / eenmael recht besien wilde / hoe gruwelijck sy van vele Jaren af onder den anderen geroert hebben / met hare verbloeckte Godtloose krijgen Landen ende Luyden in 't verdriet gebracht / ende dat menschelijcke bloedt midsgaders hare arme Zielen by so ontallijcke vele duysenden den Vorst der Hellen toegeschickt / ende hem tot eenen Offer op sijnen Altaer ende banck geleyt hebben / des (och lacy) die Geleerde met haer oproerigh schrijven / met t'samen Papen / Monnicken / ende Predikers / die meeste ende eerste oorsake zijn / gelijck voor vele redelijcke Luyden klaerder als de klaren dagh is.

Gewelt, Brandt, roof ende moort, in Steden en Landen, leeren ons genoegh, wat de Predikers ende hare Leerlingen voor een Kercke ende Christenen zijn.

Ten derden segge ick / dat ick my duncken late / dewijle hy my mijns armen Broeders misgrijpinge / die nu niet meer der menschen straffe / die hy eenmael in den vleesch geleden heeft / maer sijnes Godts oordeel alleene voorbehouden is / hier so onbeleefdelijck voorwerpt / recht of hy van grooter nijt ende bitterheyt sijns gemoets geen Heere ware / daer mede doch niemant in dat alderminste kan gebetert / oft ter gerechtigheyt geleert werden / dat hy het lichtelijck uyt een van dese beyderley Oorsaken moet gedaen hebben / oft dat hy my daer door by den leser wil verdachtigh maken / als of ick oock eertijdts van gelijcken gront met mijnen Broeder soude geweest zijn / oft dat hy my doch soo een vlecke in mijn geruchte werpen wil.

Heeft hy het dan uyt die eerste Oorsake gedaen / als dat hy my geern verdachtigh daer mede maken wilde / soo sullen sy doch alle / die my eertijdts in 't Pausdom / ende oock daer na tot op deser uren toe gehoort hebben / met t'samen mijne opentlijcke schriften / mijne getuygen zijn / dat hy my met onrecht verdencket / en verdachtigh maeckt / want ick sulcks noyt gedacht / noch weyniger geleert hebbe.

Een faemroover seght Paulus, Rom. 1. is des Doodts weerdigh.

Maer heeft hy het uyt die tweede Oorsaecke / als dat hy mijnen Name geerne schant-vlecken wilde / sal hy weten / dat ick ende de mijne / onse leefdage hem ende den sijnen (hope ick) niet om een hayr gekrenckt hebben / ende dat oock mijn arme Broeder (den welcken hy my soo vyantlijcken voorwerpt) niet meer mishandelt heeft / dan dat hy sijn geloove door vergrijpinge (och lacy) met der vuyst verdedigen / ende dat aengeleyde gewelt ontmoeten wilde / gelijck als oock alle Geleerden / Predikers / Papen / Monnicken / ende de gantsche wijde Werelt doen. Dat hy my dan so nijdighlijck sulcks in den Oogen stootet / vermoede ick / dat ick niet dan met mijn getrouwe liefde ende Godts Woordt alsoo aen hem verdient hebbe / om dat ick hem ende alle Predikers die Godtsalige reyne Waerheydt uyt goetgunstiger herten voorgedragen / ende tot dat beste vlijtighlijck vermaent hebbe. Ende hoe haer dan dese bittere scheuts / die uyt goeder herten nimmermeer kan geschiedt zijn / beyde met der eerbaerheydt ende Godts vreese schicket / mogen alle redelijcke ende recht gesinde luyden met der Schrift ende tucht afmeten. Die lieve Heere gunne hem / dat hy dat onreyne vleeschelijcke herte / daer hy dese onverdiende schentlijcke scheute uyt gedaen heeft / recht magh leeren kennen / uytreynigen / ende ware Boete doen / is mijne eenige ende hooghste wrake ende straffe / die ick aen hem soecke.

Liefde met leedt te betalen, is een boose aert.

TEn negensten beschuldight hy ons oock, ende seght: Dat wy niet bewijsen konnen, dat die Kinderdoop een Antichristische Gruwel is, noch uyt der Antichristen Orde-

ninge

ninge toonen, wie die Insetter is. Is oock bewijslijck, seght hy, dat lange voor des Antichrists gewelt (die ter tijdt Augustini noch onbekent, of niet groot geweest is) ja van der Apostelen tijden af de Kinderdoop zy gehouden.

Antwoordt.

Wy leeren ende gebruycken soo eenen Doop/ gelijck ons Christus Godts eygen Sone bevolen / ende sijn getrouwe Getuygende Apostelen met goede klare letteren geleert / ende door gebruyck nagelaten hebben / welcke is de Doop der Geloovigen / Matt. 28. 19. Mar. 16. 15. Act. 2. 38. 8. 36. 10. 48. 16. 33. 19. 5. Rom. 6. 3. Colos. 2. 12. 1 Corint. 12. 13. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. Die nu een ander leeren ende gebruycken wil / die moet met der Schrift betuygen / waer sy in des Heeren woordt bevolen is. Maer kan hy sulcks niet doen / als hy oock nimmermeer kan / soo is het daer mede al bewesen / dat sy (hoe schoon sy oock opgepronckt wert) niet Christi / maer Antichristi Doop is / is klaerder dan men wederspreken kan.

Alle Ceremonien, die niet na Gods bevel gebruykt werden, zijn gruwelen ende Afgoderye, hoewel sy so niet met een uytgedruckt verbodt in de schrift verboden staen.

Maer dat hy schrijft / dat des Antichrists gewelt ter tijdt Augustini noch onbekent, oft niet groot soude geweest zijn, is gantschelijck onnoodigh / datmen Antwoordt daer op geven sal. Wie wil / die lese de Historien / ende verstae die recht / ende hy sal in alle klaerheyt vinden / dat Antichristus ter tijt Augustini in voller eeren geweest / ende in de Conscientien der menschen met sijner leere geheerschet heeft.

Ten tienden beschuldight hy ons, ende seght: Wanneer sy de rechte Sendt-boden Gods waren, die de Kercke Christi van sodanige gruwelijcke Antichristische dwalingen souden reynigen ende verlossen, soo moesten sy geen afgesneden Secte zijn, want de Propheten met t'samen alle getrouwe knechten Gods, door welcken Godt sijn Kercke dickwils gereynight heeft, hebben haer van der Kercken niet afgesneden, ende haer selven geen eygen Kercke opgericht, maer by der Kercken gebleven, haren getrouwen arbeyt met perijckel hares lijfs en levens aen der Kerken geleyt, &c.

Antwoordt.

Gellius soecke hoe ende waer hy soecke / hy wil hebben dat hy lasteren magh / ick segge noch andermael ende derden mael / wy setten Christum Jesum / met alle sijne Propheten / Apostelen / Geest / Woordt / Ordeninge ende Leven daer / kan hy ons daer mede overtuygen / dat wy in eenigen Artijckelen daer tegens handelen / (sijn schelden ende lasteren gelt ons niet) / oft dat wy daer mede niet stemmen / ende in onser zwacker eenvoudigheyt eens zijn / so wil ick met hem seggen / dat wy een afgesneden Secte zijn. Maer kan hy het niet doen / als hy oock nimmermeer doen kan / ende ons evenwel voor een afgesneden Secte scheldet / so bewijst hy daer mede / dat hy niet beter van Christi Gemeynte oordeelen kan / als Tertullus voor Felicem / ende die Joden tot Roomen voor Paulum deden / Act. 24. 14.

Die metter werelt niet stemmen, moeten der Geleerden Secten zijn.

Wijder segge ick so hy ons bewijsen kan / dat die getrouwe Propheten haer mede in der Kalverdiensten Jeroboams / in den diensten Baal / ende in die gruwelen Israels / die sy met soo grooten yver straften / vermenght hebben / en alsoo met den ongehoorsamen des Wets een gebleven zijn / ende dat die Heylige Apostelen den Phariseen ende Schriftgeleerden / met t'samen allen wederspannigen / in die gemeynschap harer Kercken hebben toegelaten / so heeft hy oorsake ons te straffen / ende dat hy aldus schrijven magh. Maer hebben sy het niet gedaen / gelijck sy oock niet gedaen hebben / maer hebben sy die ingekropen Gruwelen in perijckel hares levens met Godts reyne Woordt en Ordeninge in kracht des Geests gestraft / soo moet hy immers selve bekennen / dat hy ons sonder oorsake hier beschuldight / dewijle wy niet anders / dan na dat Voorbeelt der Heyliger Apostelen en Propheten / alle valsche Leere / ongerechtigheyt ende gruwelen / met die reyne Apostolische Leere / Geest / Ordeninge ende woordt onses Heeren Jesu Christi (sonder welcke geen waerachtige Gemeynte Christi zijn kan / noch magh) bestraffen / dat onrechte myden / ende die heylsame Christelijke waerheydt allen hongerigen Conscientien met mont ende schriften / met goet ende bloet / met leven ende doot / in aller trouwe ende Liefde onvervalscht leeren ende kont doen.

Die getrouwe Propheten en Dienaren Godts hebben haer met de gruwelen niet vermenght.

Ten laetsten segge ick: Nademael hy ons so voor een afgesneden Secte scheldet, om dat wy niet een met haer zijn / waeromme hy ende de sijne haer dan soo van die Papistische ende Luthersche Kercke hebben afgesneden? Spreeckt hy / Om die gruwelen, die onder haer zijn. Soo antwoorde ick wederomme / Dat wy het uyt gelijcker oorsaecken oock doen / want dewijle sy den Sone des waren ende levendigen Godts versaken / ende ons op een aertsche Creature van Adams onreynen ende sondelijcken vleesche wijsen / dat die selvige onse Heylant zy / daer toe geen Ordeninge in Doope / Nachtmael / ende Afsonderinge na Godts bevel recht houden / &c. Want met allen den genen / die hare versoeninge ende Saligheyt in Adams sondelijcken vleesche setten / Godts Getuygenisse van sijnen Sone verwerpen / sijn Ordeninge verstooten / begeeren wy in eeuwigheyt geen Kercke te zijn / het strecke ons tot lief oft leet / soo Godt gelieft / maer met den genen begeeren wy een Gemeynte / Kercke ende Lichaem te zijn / die Godt den Prijs door sijn Woordt geven / die den geheelen Christum door Godts Eenighgeboren ende Eerstgeboren Sone bekennen / ende onveranderlijck by sijn heylige Ordinantie / Voorbeelt / Geest / ende woordt blijven. Wie verstaen kan / die verstae / wat des Heeren woordt leert.

Hæc scripta sunt (inquit Joannes) ut credatis, quod Jesus est Christus ille filius Dei & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus. Joan. 10.

Ten elfsten beschuldight hy ons, ende seght: Volget, dat die Beroepinge harer Leere onrecht, ende haren gantschen Kerckenhandel ende wandel ter Saligheyt niet vordere oft helpen, maer alleene tot verderf ende verwoestinge der rechter Kercken dienen kan, ende sy derhalven niet ontschuldigh als Christenen, maer als die in een vreemdt

Ampt grijpen, lijden, (teeckent aen 1 Pet. 4.) uytgenomen (seght hy) dat sy oock om eener sulcker saecken willen lijden, daer sy selve aen twijffelen moeten, ende geen Martelaer van den beginne om geleden heeft, &c.

Antwoordt.

GElijck de Geest Christi ende der ongevalschter reyner liefden / alle wat goet ende Godtlijck is / recht ende Godtlijck duydet: Alsoo duydet oock de Geest Antichristi / ende eenes bitteren yvers / alle wat goet ende Godtlijck is / onrecht ende ongoddelijck / Want het wert betuyght met goet ende bloet / dat wy niet een hayr breedt wetens ende willens van des Heeren Woordt ende Voorbeeldt wijcken dorven / maer alles na der Apostelen Leere ende Gebruyck richten / so vele de Heere sijn genade geeft / ende onse arme zwacke leven in de vreese onses Godts geerne na der schrift schicken willen / Gods Prijs ende de salighe yt onses naesten oock met verlies onses goets ende bloet geerne soecken willen &c. noch evenwel derf hy schrijven / dat de beroepinge onser Leere onrecht zy / dat onsen handel ende wandel ter Salighe yt niet vorderen / dat wy alle verderf ende verwoestinge aenrichten: ende dat wy niet lijden als ware Christenen / maer als quaetdoenders / die in een vreemt Ampt grijpen / &c. Siet / soo wert alle wat loflijck ende goet is / den Godtvruchtigen altijt ten quaden ende schande geduydet.

Niet soo goet, dat van den verkeerden niet gelastert wert.

Och mijn Leser / mijn lieve Leser / wilde die arme domme Werelt dese onse seer gehatede en verachtede Leere / die niet onse / maer des Heeren Christi is / met rechtschapener herten aenneemen / ende in der gehoorsaemheyt trouwelijck nakomen / soo mochten sy wel alle hare dootlijcke zweerden tot ploegh-ysers / ende hare Spiessen tot Sickelen maecken / hare Poorten ende Mueren ter neder leggen / Beulen ende Henckers afdancken / want alle die onse Leere in der kracht aennemen / sullen door Godts genade niemant op den Aerdtbodem / oock niet hare grootste ende heftighste Vyanden eenen quaden wensch wenschen / noch weyniger met daedt ende werck onrecht oft leedt doen / want sy zijn Kinderen des Alderhooghsten / die dat goede van herten liefhebben / ende dat boose in harer zwackheyt mijden / ja haten ende vyant zijn. Noch moeten wy evenwel van hem hooren / dat wy te onrechte lijden, soo gehoort is.

Esai. 2. 4.
Mich. 4. 8.

Maer dat hy seght / dat wy om soo een saecke lijden, daer wy selve aen twijffelen moeten / ende geen Martelaer van den beginne om geleden heeft / &c. sal hy weten / soo wy aen onsen Geloove twijffelden / dat wy als dan dat Zegel met onsen goet ende bloet niet so duytlijck ende diepe (als nu geschiet) drucken souden: want een Huys dat op een Drijfzant gebout staet / kan voor alsulcke gruwelijcke groote Watergoten en Windtstormen (daer mede wy dagelijcks versocht werden) niet bestaen / Matth. cap. 7.

Ooch lijden wy niet om een ongewisse sacke / soo hy voorgeeft / maer om den name onses Heeren Jesu Christi / om sijn Heylige weerde woort ende Ordeninge / om die reyne ware Bekentenisse Godts ende Christi / om die gehoorsaemheyt der Schrift / &c. daerom sy van den beginne alle hebben geleden / die na Godts wille recht geleden hebben / so men alomme in der Historien ende Schrift opentlijck speuren ende sien magh.

Alle ware Christenen lijden om der gerechtigheyt ende waerheyt.

TEn twaelfsten beschuldight hy ons, ende seght: Dat sy de Kercke ende Jacob zijn, is valsch, dewijle sy de rechte Kercke Christi door menigerley dwalingen, die sy dagelijcks als uyt den Afgront der hellen voortbrengen ende wederom verwecken, verontreynigen, die rechte Schapen Christi verstroyen, haer met der Kercken Heyligheydt onbillijck vercieren, twist ende scheuringe over de Artijckelen des Geloofs aenrichten, vleeschelijck zijn, in 't heymelijck sluypen ende prediken, ende met der Kercken Ouderlingen niet over een stemmen, gelijck vooren verhaelt is.

Antwoordt.

WAnneer de Geest der Waerheyt nu de schrijfmeester hier geweest ware / soude hy dat spel ongetwijffelt gantsch omgekeert / ende op onse wederpartyen selfs geleyt hebben / want sy noch sommige zware dwalingen / eerstdaeghs van den Antichrist uyt der Hellen Afgront (ick gebruycke sijn eygen woorden) voortgebracht / beyde met leere ende gewelt vast houden ende voorstaen / droeffenisse ende ellende daer over den Godtvruchtigen aenrichten / menigh vroom kint aen sommige plaetsen in noot ende doot brengen / de waerheyt vervalschen / de leugen prediken / vleeschelijck gesint zijn / de mensche Christum Jesum Gods eengeboren en eerstgeboren sone te zijn / in der waerheyt en kragt versaken / &c. daer wy met onse verachtede kleyne hoopken alle Antichristische gruwelen en dwalingen mijden en verlaten / de Kercke Christi bouwen / en wederom op dat rechte Fundament setten / die openbare heldere waerheyt met mont ende schriften / met leven en doot / tegen alle Werelts wille by velen aen den dag brengen / den geheelen Christum voor Godts waerachtigen eengeboren ende eerstgeboren eygen Sone bekennen / gelijck de Engel tot Mariam / Joannes de dooper / Petrus / Martha / en de Vader van den hoogen Hemel selve gedaen hebben / sijn ordeninge in Doop / Nachtmael / en Affonderinge recht gebrucken / &c. gelijck sy alle gedaen hebben / die Godt van den beginne recht gekent / en na sijn wille recht gewandelt hebben.

Dat ons Gellius wijtet is hy selve schuldigh.

Joan. 1. 3.
1 Joan. 4. 5.
Luc. 1. 31.
Joan. 1.
Matth. 16.
Joan. 11. 16.
27.
Matt. 17.
Matt. 9. 6.

Siet / mijn leser / dit zijn nu de grootste en gewichtigste beschuldingen / die hy tegen ons weet op te brengen / en dat dese selvige een deel loose dichtingen / een deel valsche duydingen / archwanigheden / leugenachtige beklickingen / en partijsche naseggingе zijn / daer mede hy den loop der Godtlijcker Waerheyt belettet / de leugen in sijnen zwange vast houdet / de Godtvruchtigen beleediget / en de onboetveerdigen in haer ruyme leven troostet / is in dese onse Beantwoordinge meer als te veel bewesen.

TEn laetsten schrijft hy van ons, ende segt: dat hare Leeraers en Propheten sulke Lee-

raers

raers ende Propheten Gods niet zijn, dat is uyt ervarentheyt bekent geworden, ende dat sy dat volck Gods niet zijn, hebbe ick lichtelijck al te veel ende krachtigh bewesen. Waer uyt wy dan klaerlijck sien, dat onse Overigheyt recht doet, datse haer in haren boosen loop niet laet voort varen, maer vlijtighlijck weeret. Ende men konde hier uyt Pastoorlijcke ende Vaderlijcke trouwe oft sorghvuldigheydt voor der Kercken Christi, datse niet gantsch verwoestet werde, wel wat harders tegen haer spreken ende besluyten: maer so moeste wy ja haer vervolgers en Bloethonden zijn.

Antwoordt.

1 Joan. 10. 32. 33. Je. 18.20,26. Act. 17. 13. 2 Par. 18. 23. 2 Reg. 18.17. Act. 18. 12.

Jeremias/ Micheas/ Elias/ Christus Jesus/ Paulus/ &c. mochten by den verkeerden niet die rechte Propheten ende Gods Dienaren zijn/ also oock wy. Maer die groote Heere sal 't tot sijner tijt wel openbaer maecken/ wie die getrouwe Propheten ende Dienaren Gods zijn/ oft wie datse niet zijn.

1 Cor. 4. 3.

Item/ dat hy oock seght/ dat wy niet Godts volck zijn, beantwoorden wy met den Heyligen Paulo/ dat het ons een gering dingh is/ dat wy van Menschen geoordeelt werden/ ende bysonder noch van sodanige Menschen/ die so plat tegen Gods Ordeninge/ wille/ ende Woordt staen/ so aen Gellium hier in dese sijne Schrift opentlijck gespeurt werdt. Ja goede Leser/ Wanneer hy ende sijns gelijcke Predikers ons voor dat rechte Volck bekenden/ soo souden sy selve daer mede over haer getuygen/ dat sy daer buyten waren/ dat een eergierigh vleeschelijck mensche/ die sijnen eygen naem ende roem soeckt/ qualijck oft nimmermeer doen kan.

Item/ dat hy de Overigheydt prijst, ende seght datse recht doet, datse ons in onsen Loop (dien hy boos noemt) weeret, is dit mijn Antwoordt: Hoe hy langer schrijft/ hoe hy het plomper en erger maeckt/ ende sijn blintheydt al wijder ende wijder open doet.

Is hy een Prediker door Godts Geest beroepen/ hy wijse ons dan een Letter uyt dat gantsche Nieuwe Testament/ daer Christus oft die Apostelen de rechte Kercke Godts door dat behulp des Overigheyts van den aenloop der boosen/ daer voor hy ons (och leyder) alomme scheldet/ gereddet ende beschut hebben.

☞ Merckt wat hier geseyt wert.

Neen/ neen/ Christus Jesus met sijn stercke Woordt ende Heylige Geest is sijner Kercken oft Rijcks Redder ende Voorstander/ ende niet Keyser/ Koninck/ oft eenige Wereltlijcke Overigheyt eeuwighlijck. Dat Rijcke des Geestes moet met den zweerdt des Geests gehouden ende beschermt werden/ ende niet met dat Sweert des vleeschs/ is na der Leere ende voorbeelt Christi ende sijner Apostelen klaerder dan men wederspreken kan.

Wijder segge ick: Soo de Overigheydt Christum ende sijn Rijcke recht bekenden/ sy souden na mijn bedencken liever den Doodt kiesen/ aleer sy met hare wereltlijcke macht ende Sweert in des Geests saken die niet der Menschen gewelt maer den gerichte des Almachtigen ende grooten Godts alleene voorbehouden zijn/ grijpen souden: Maer nu werden sy van haren Zielen-sorgers so geleert/ ende gedreven/ soo wie hare leere niet gehoorsaem is/ dat sy den selvigen wel verschrijven/ vangen/ om Lijf ende Leven brengen mogen/ gelijck (och leyder) in vele Steden ende Landen aen der daet openbaer is.

Der Predikanten Leere ende oprockinge is des onschuldigen bloets oorsake.

Summa mijn leser/ so die barmhertige Heere die herten sommiger Overigheden door sijner grooter liefden tegen ons niet matighde/ maer dat sy na die partijdige oprockinge ende Bloetpredikinge harer Geleerden souden voortvaren/ geen Godtvruchtige mochte by den Leven behouden blijven. Maer nu worden noch sommige bevonden/ die tegen aller Geleerden schreyen/ ende schrijven die Ellendige dulden/ ende eenen tijdt lanck barmhertigheydt bewijsen/ daer voor wy Godt den Alderhooghsten eeuwigh loven ende prijsen/ ende sulcke goetdadige beleefde Regenten in aller Liefden danck seggen.

Maer dat hy schrijft/ dat men uyt Vaderlijcke ende Pastoorlijcke sorghvuldigheyt ende trouwe wel wat harders hier tegen ons besluyten konde, is dit mijn Antwoort: so hy met Christo/ die aller oprechter Pastooren Vorst ende hooft is/ door die rechte deure ware ingetreden/ ende smaeckte den vriendelijcken ende lieflijcken geest/ aert/ ende natuere Christi recht in sijner herten/ eenmael soude hy over sulck een Besluytinge des bloets niet dencken/ zwijge schrijven oft reppen dorven/ weet ick wel gewisse/ want die Geest Christi is van alsulcker aert niet.

Joan. 10. 2. 1 Pet. 2. 3. Psal. 34. 9.

Mijn Leser/ neemt het waer/ dat hy hier niet vry uyt schrijft/ dat de Overigheyt haer zweert in ons wel steecken mogen/ doet hy daeromme/ dat hy geen Bloedthondt noch Vervolger heeten wil/ nochtans geeft hy wel soo veel te kennen/ so de Overigheyt sulcks dede/ dat het by hem een goet ende loflijck werck zijn soude. Wie niet gantsch onverstandig is/ verstaet wel/ wat in desen val sijn voorgeven ende gront is. ô een Leere des Bloets!

Och dat hy bedencken konde/ wat het Woordt weeght/ dat die Heere spreeckt: Gy zijt uyt den Vader den Duyvel geboren/ ende sijne Lusten doet gy/ Hy is van den beginne een Dootslager geweest/ &c. Joan. 8. Want dewijle hy den Bloetgierigen met alsulck schrijven eenen vryen moet maeckt/ ende ick eerstdaeghs selve uyt sijnen mont gehoort hebbe/ datmen eenen om dat Geloove (verstaet/ dat sy voor Ketter sch oordeelen) wel vervolgen ende dooden magh/ heeft hy dat onschuldigh Bloedt daer mede op sijner Zielen al geladen/ ick segge onschuldigh bloedt/ want hy noch niemandt op den gantschen Aerdtbodem ons door Godts genade met bestendiger waerheydt overtuygen sal/ dat wy tegens Christum oft Christi Woordt handelen oft strijden/ oft yets wat doen/ waer door wy des Overigheyts straffe ende zweert weerdigh zijn.

Godt (spreeckt David) heeft een gruwel aen den Bloedtschuldigen. Psal. 5. 7.

Wijder sal hy oock weten/ dat dese sijne Bloet-leere niet alleene tegen Christum Godts eygen Sone/ ende sijnen Dienaer Paulum/ maer oock tegen Lutherum in sijn

Boeckskens / De sublimiori mundi potestate, daer toe oock tegen Hieronymum / Augustinum / Theophilactum / Anselmum / Remigium / ende noch meer anderen is / die eendrachtelijck stemmen / datmen die Ketters niet dooden / maer vermanen ende overwinnen sal / ende so sy haer na der Vermaninge niet bekeeren / van de gemeynschap der Kercken affonderen / ende na des Heeren woort mijden sal.

Om des geloofs wille moetmen niemant leet doen.

Daer benevens wilde oock desen steen in der hooghte van hem geworpen / op sijn eygen hooft vallen: Want hoe kan daer doch grooter ende schrickelijcker Ketterye / Verleydinge ende Gods laster gehoort werden / dan te seggen / dat Christi reyn en heylig vlees een boos gelt oft Rantsoeninge geweest zy, datmen ons Christi ordeninge / ende der Apostelen heldere klare leere van de doop so klaeghlijck vervalscht / geen Afsonderinge na des Heeren woort gebruyckt / den Godtvruchtigen lastert / ende den onboetveerdigen ende vleeschelijken met verdraeyde schriften troost ende voorstaet / gelijck hy in dese sijne schrift van den beginne tot aen 't eynde toe stadigh gedaen heeft.

Wanneermen nu over eenen boosen in der Leere oft Geloove alsoo besluyten soude / gelijck hy voorgeeft / soo moeste sulcks aen hem selven eerst begonnen werden / dewijle hy een Voorvechter sulcker grooter dwalingen is / gelijck men uyt dese onser beyde schriften (wanneer men die tegen den anderen houdt) in alle klaerheyt speuren ende sien magh.

De Barmhertige lieve Heere gunne hem / ende allen onsen weder partyen klare oogen / dat sy den rechten gront der waerheydt sien / opene herten / dat syse recht verstaen / ende een gewilligh / vry ende nieuw gemoet / dat syse in der kracht drooven / ende metter daedt recht nakomen. Amen.

Besluyt.

HIer hebt gy / weerde Leser / mijn afgedrongen noodige Antwoort / op Gellii ongesouten lasterlijck Boeck / dat hy tegen Gods reyne waerheyt / ende tegen sijn arme verstroyde Gemeynte / Anno 1552. in druck heeft laten uytgaen daer mede hy de heylsame reyne leere Christi so klaeghlijcken vervalst / ende de onschuldige vrome herten so deerlijck buyten alle hare schult voor de gantsche werelt beleedight / dat ick het uyt plicht mijnes Ampts / my door den Godtvruchtigen onweerdigh van Godt opgeleyt / niet hebbe konnen nalaten / ick hebbe het ten prijse mijnes Godts ende sijner Waerheyt / tot verantwoordinge der onschuldigen ende tot onderwijsinge der eenvoudigen met mijnes Heeren Woordt moeten wederleggen / ende door een gedruckt Boeck / gelijck hy eerst tegen ons gedaen heeft / ontdecken ende open doen.

Wie nu de Waerheydt van herten soeckt ende meynt / maghse vinden / sy is in grooter klaerheyt voorgedragen: maer wiese veracht / die veracht niet ons / maer Christum Jesum / diese door sijne heylige Apostelen sijne Kercke alsoo geleert / ende mits getuygenisse der schrift door sijnen heyligen Geest nagelaten heeft.

Biede hier mede my vry op / voor u ende voor de gantsche Werelt / soo u dese mijne schriften tot onderwijsinge niet genoegh zijn / ende men my een vry geleyde tot eenen vryen Schrifts handel met Gellio ende den Geleerden beschicken wil / ende ick mijn geloove ende Leere alsdan met kracht der Schrift niet kan staende houden / daer by haer geloove ende leere als verleydisch niet bewijssen kan / verstaet daer in wy oneens ende gescheurt staen / so wil ick my niet weygeren / mijn schult voor alle menschen te bekennen / mijn leere weder te roepen / ende met mijne Boecken in een vyer te gaen. Maer kan ick het doen / soo begeere ick aen haer niet meer / dan dat sy hare schult bekennen / dat volck niet meer verleyden / Boete doen / die waerheydt den volcke voordragen / ende de leugen afstaen.

☞ Merckt wat hier geseydt wert.

Hier mede zijt Gode bevolen / die stuere uwen voet op den wegh des Vredes / ende leyde u alle t'samen in die ongevalschte reyne bekentenisse sijner eeuwiger ende salighmakender waerheydt / Amen. De genade onses Heeren Jesu Christi zy met alle die / die hem van gantscher herten soecken ende vreesen / AMEN.

Menno Symons.

Hier Eyndight het Antwoort van Menno Symons op Gellii Boeck, en begint een Supplicatie der Armer Ellendiger Christenen.

EEN

EEN SEER DROEFFELYCKE
SUPPLICATIE
DER
ARMEN
EN
ELLENDIGE CHRISTENEN,

Aen alle Vroome, Goetgunstige, en behoorlijcke Overigheden, over die grouwelijcke beschuldingen, scheldingen, achterklappingen, ende oproeringe der geleerden daer mede sy overal altijt seer jammerlijck gelastert en bemoeyt werden, so men hooren en sien magh.

DOOR

MENNO SYMONS.

Levit. 19. 34, 35.

Als een Vreemdelingh by u in uwen Lande sal woonen, dien sult ghy niet schenden, hy sal by u woonen, als een Landt besitter onder u, ende ghy sult hem lief hebben als u selven.

Jerem. 7. 3.

Betert uwe leven en wesen, dat ghy recht doet, den eenen tegen den anderen, en den vreemdelingen, wesen en Weduwen geen gewelt en doet, en geen onschuldigh bloedt en vergietet in dese plaetse, &c. Soo wil ick altoos en eeuwighlijck by u woonen.

Esai. 58. 7.

Breeckt den Hongerigen u Broet, en die in ellendigheydt zijn, leydet die in u Huys, is't dat ghy eenen naeckten siet, soo kleet hem ende en keert u aensicht niet van uwen vleesche, als dan sal u licht opgaen, als die Morgen-sterre, &c.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

Allen vroomen, goetgunstigen, en behoorlijcke Overigheden, Heeren, Vorsten, Regenten, en Bevelhebbers, wenschen wy arme elendige, en verstroyde, een eeuwige welstandt, en geluckfaligh Regiment, met alle Godtsaligheydt, van Godt onsen Hemelschen Vader, door Jesum Christum onsen Heeren en Salighmaecker, Amen.

EEN SEER DROEFFELYKE SUPPLICATIE DER ARMEN.

Theodosii Wet. Caroli V. Mandaet des Roomschen Rijcks Condemnatie.

HEt is veele Menschen wel bekent / Edele / eerbare / en gunstige Heeren / hoe dat sommige veel neerstiger ende vlijtiger de Wet Theodosii houden / hoewel door den bloedtgierighen Bisschoppen voormaels den goeden Keyser afgedrongen / oock over dat Mandaedt Caroli V. Ende des Roomschen Rijcks Condemnatie / over den geenen / die sy Wederdoopers noemen / by onsen tijden bestelt / dan sy over Godts woordt doen / en mercken niet hoe dat sulcks niet uyt Doope / maer uyt der Godtlooser dwalingen ende grouwelen geschiet zy / die onder die selfde gedoopte met Leere ende werck in zwange gingen / want soo die voorgemelde Wet / Mandaet / ende condemnatie den Doop rechte / ende niet die boose daedt / daer mede de gedoopten een yegelijck tot sijnder tijdt behangen waeren / soo waren oock daer mede Christus Jesus / alle die Apostelen / Cyprianus Martyr, met alle Aphricaensche Bisschoppen dat Niceni-sche Concilium, daer toe oock de hooge Apostel Paulus / Act. 19. 4. tot openbare quaetdoenders al gerichtet / dat is onwedersprekelijck.

Cyprianus Martyr, Nycedum concilium.

Donatisten, Circumcellioneren.

Aengesien wy dan der Donatisten / Circumcellioneren oock Munsterschen / ende aller oproeringer Secten dwalingen / mishandelingen / ende grouwelen / by onsen tijdt geschiet / (daer over dat voortijdts die Wet Theodosii, ende nu dat Keyserlijcke Mandaet / ende des Rijcks Condemnatie bestelt zijn / soo vermelt is) soo gantschelijck tegen zijn / oock van den beginne onses leerings ende geloofs altijdt tegen geweest hebben / ende voor Godt ende sijnen Engelen op deser Aerden niet anders en soecken / dan dat wy des Heeren gedruckte heldere Woordt / Geest / voorbeeldt / gebodt / verbodt / gebruyck ende Ordinantie / na welcke dat het in Christi Rijcke ende Kercke alle moet gericht worden (is 't dat het den Heere behagen sal) na onser armer zwackheydt onderdanighlijcken in der gehoorsaemheydt willen nakomen / gelijck als 't onse zwaere noodt / druck / ellende / bangigheydt / goet ende bloedt / over al betuygen ende kont doen / daeromme is het immer voor Godt ende den Menschen onchristelijck / ja openbaer gewelt ende onrecht / datmen ons alleene om des Doops wille / dien wy soo krachtelijck met Godts Woordt / met die Apostolische Leere ende haer gebruyck / tegen alle Philosophie ende Menschen vernuft behouden mogen / met den Circumcellioneren in gelijcke pene ende straffe te stellen / die na meldinge der Historien soo ongehoorde wreede Tyrannyen deden / oock met den Munsterschen die tegen Godts Woordt / ende alle Euangelische Schrift / oock tegen alle behoorlijcke policeyen / een nieuw Koninckrijck / oproer / veelheydt der Vrouwen / &c. aengericht hebben / welcke wy soo hertelijcken met des Heeren woordt tegen strijden / bestraffen ende tegen zijn / alsmen door onsen gantschen handel in openbare daet speuren en sien magh.

In Christus rijke gelden Christus Geest, woort, en Ordinantie.

Munstersche dwalinge.

De eerste bede.

Soo willen wy dan ten eersten uwe Edele Hoogheydt / ende eerbare Wijsheydt / hier mede om Christus wille gebeden hebben ootmoedelijcken / dat ghy doch met medelijdigheydt ende Vaderlijcke oogen aendachtelijck wilt insien / hoe gantsch jammerlijck dat uwe ellendige Onderdanen / die nochtans met u van een gelijcken Godt geschapen zijn / ende met een gelijcke schat gekocht zijn / ende ten laetsten een gelijcken Rechter vinden sullen / van een yegelijck / ende by sonder van die Predikanten / over al sonder onse schult / seer belogen / bespot / geschent / ende op sommige plaetsen / sonder medelijden ende barmhertigheydt / gelijck die alder Godtlooste ende archste op Aerden / wegh gedaen / ende den Vogelen des Hemels tot een spijse gegeven worden / met den misdaders (als oock onse voorganger Christus) aen raden ende staecken gebonden worden / waer door dat sommige van den onsen ende die weynigh / met onse arme zwacke Vrouwen ende kleyne kinderen van onse Vaderlijcke landt / erve / ende sueeren zweeringen arbeydt berooft / naeckt ende bloodt in verre vreemde Landen zwerven moeten / ende om anders geen oorsaecke (weet de Heere) / dan dat wy met dat ongeordineert leven deser Wereldt niet een en zijn / ende met die Predikanten / die des Heeren Woordt met haer Leere / Sacramenten / ende leven tegenstrijden / niet gemeynsaem en zijn / dat wy des Heeren Doop ende Nachtmael recht gebruycken / alle Afgoderye / eygen gerechtigheden ende misbruyckingen nae der schrift mijden / ende willen na onse arme zwackheydt soo geerne

Sap. 7. 2. 1 Cor. 7. 23. 1 Pet. 1. 18. 1 Cor. 6. 20. Hebr. 9. 20. en 12. 24. Rom. 24. 9. 16.

Psalm 79. 1. Luc. 23. 33. Luc. 22. 37. Esai. 53. 15. Marc. 15. 28.

Matth. 10.

De oorsake van onse ellende.

den

den Heere vreesen / ende die gerechtigheydt na volgen.

Deut. 1. 17. 4 Reg. 19. Rom. 13. 3.

Ende wilt doch door die vreese Godts gedencken / waer toe dat uwe E. H. ende E. W. van Godt ge-eyschet zijt / namelijck / om dat ghy sonder alle aensien der persoonen tusschen partije ende partije recht oordeelen sult / ende den gewelt lijders / van des gewelt-doenders handt verlossen sult / soo de Heere spreeckt: Houdet recht ende gerechtigheydt / ende helpet den beroofden van des gewelt-doenders handt / ende schendet den vreemdelingh niet / noch den Weesen ende Weduwen / en doet niemandt gewelt / ende vergietet geen onschuldigh bloedt / op dat alsoo uwe seer gehatede Dienaeren / ende ellendige Ondersaten / uyt der briesschender Leeuwen mont ontvlogen zijnde / in uwe landen onder uwe Vaderlijcke hoede / en genadige bescherminge in stilheydt ende vreede den Heere mogen dienen / ende onse broodt Godtlijcken winnen mogen / als de Schrift leert.

Ampt des Overigheyts.

Jer. 22. 17. Esai. 59. 7. 1 Tim. 22. Jer. 29. 7. Bar. 3. 11. Ephes. 4. 16.

Ten tweeden / soo begeeren wy / dat oock uwe Edele Hoogheydt / ende eerbare wijsheydt / eens met dat onbedrieghlijcke Godts Woordt / met dat levendige voorbeelt Christi / ende met dat vroome onbestraffelijcke leven van alle Heyligen / recht wilt afmeten / hoe dat een oprecht Christen moet na der Schrift geschickt zijn / moghten leesen / singen / Water / Broot / Wijn / Naem ende roemen een oprecht Christen maecken / soo souder een groot getal van Christenen zijn / neen lieve Heeren / neen / Godts woordt kent geen Christen / dan die / die door de reyne leere Jesu Christi in des Geests kracht gepredickt / door die genade Godts / en met werckingen des Heyligen Geests / met een waerachtigh geloove aengenomen / uyt dat levendige Zaedt Godts tot Nieuwe Menschen in Christo Jesu geboren worden / die door de kracht der selfder geboorten / dat oude sondige leven des voorleden levens / door eene waere boete begraven / en met Christo in een nieuw opstaen / die des Heeren Heylige wille / Woordt / Voorbeelt / Ordinantie / en geboden na haerder zwackheydt geerne nakomen / ende alle wat daer tegen is / van gantscher herten afsterven / die tegen die onnutte zwervende gedachten / en aenvechtende sonden / die noch uyt die Adamsche natuere / die ons aenge-erft is / vloeyen / neerstelijcken strijden / en over haere menschelijcke zwackheden / faelgeren / en misgrijpingen / met een weemoedigh gebroken herte dagelijcks voor den Heere suchten ende klagen / die bereydt staen dat Kruyce Christi op haer te nemen / ende om dat getuygenisse sijns Heyligen Woordts / te verlaten / Vader / Moeder / Man / Vrouwe / Kinder / goet / bloet / lijf ende leven / als 't de noot Godt ter eeren eyschet: summa / die sijn gesinnet als Christus Jesus / in Christo zijn / ende Christus in haer is / die van sijnen Geeste gedreven worden / ende met een waerachtigh geloove / ende vast betrouwen / ende levendige hoope in alle versoeckinge ende nooden onverrucket by des Heeren woordt blijven.

De afbeeldinge van een oprecht Christen.

Rom. 6. 4. Col. 2. 12. Gal. 3. 27.

2 Tim. 2.

Matt. 16. 25. Matt. 10. 38. Marc. 8. Luc. 14. 27. Phil. 2. 3. Rom. 8. 15.

Aengesien datmen in der kracht ende daedt bevindt / als dat onse getrouwe Broederen ende Susteren in Christo Jesu / die lieve mede-genooten aen der droeffenissen / ende aen den Rijcke ende gedooghsaemheydt Christi / Apoc. 1. den Heere haren Godt soo hertelijcken vreesen / ende lief hebben / datse liever haer goede naem / ende faem / daer toe oock gelt / goet / vleesch ende bloet / ende alle daer die Menschelijcke natuere na begeerigh zijn kan / den bloetgierigen in een roof geven / dan datse wetens ende willens een leugenachtigh woordt spreecken / oft beveynst werck tegen Godts Woordt handelen souden / dit willen wy uwe Edele Hoogheydt / ende eerbare Wijsheydt in 't bedencken stellen / oft sy oock soodanige schadelijcke ende boose luyden zijn / daer sy (och laey) van veele voor gescholden / ende by een yegelijck geoordeelt worden / ja lieve Heeren / haer gantsche lust is in des Heeren Woordt / haer monden vloeyen van wijsheydt / haer liefde ruycket als die kostelijcke salf-olye op dat hooft van Aaron / haer gebeden zijn als dat Edele roock-werck voor die Arcke Godts / haer leven lichtet als die gulden Kandelaer in des Heeren hutte / ende soecken op deser aerden anders niet dat datse de gantsche wijde Wereldt beyde met lijf ende ziele tot gerechtigheydt moghten dienen / ende veele met des Heeren Genade / Geest / kracht / ende Woordt uyt dat eeuwige verderven haerder zielen verlossen / ende Christo winnen mogen / ende moge alsoo door Godts genadige hulpe ende gave de korte tijdt deser Aertscher wooninge / totten prijse haers Godts / en dienste haers naesten / in Christo Jesu uytvoeren / ende eeuwigh saligh worden.

De vrucht betuyght hoe des booms aert is.

Psal. 1. 2. Prov. 2. 3. Jer. 17. 8. Josu. 1. 8. Psal. 133. 2.

Sal dit selfde noch Ketterye, ende Duyvelsche verleydinge heeten, gelijck als die Predikanten roepen, soo moet de Soone Godts Christus Jesus / met alle die Propheten / Apostelen / ende hooge getuygen Godts / openbare Ketters geweest zijn / ende de gantsche schrift die niet dan betering leert / en ons over al op Christum wijst / die en moet dan anders niet dan verleydinge ende bedrogh zijn / dit en maghmen niet missaecken / want sy haer in alle 't geene dat sy doen na des Heeren Woordt / Geest / leven / gebodt / verbodt / Ordinantie / ende gebruyck schicken / soo veele als in haer is / gelijck de openbare daet voor die gantsche Werelt betuygt / en kondt doet. Esai. 1. 17. Joël. 3. 6. Jon. 3. 6. Matt. 3. 4. Mar. 1. 5. Luc. 24. 46. Deut. 18. 15. Esai. 9. vs 4. Jer. 23. vs 33. Matth. 17. 6. Marc. 9. 6. Luc. 9. 35.

Gal. 6. 1.

Nademael dan dat sy ende wy in eenen Geeste wandelen / ende voor Godt in Christo Jesu anders niet en soecken / dan dat wy na onse arme zwackheydt van herten geerne wilden Christen zijn / soo vermelt is / wy hoopen oock door des Heeren genade dat uwe W. L. in eeuwigheydt niet anders aen uwe arme Dienaeren mercken en sult (wy schrijven van die / die in 't geloove ende in der wandelinge met ons eens zijn) so bidden wy ten tweedemael om Jesus wille / uwe Edele Hoogheydt en eerbare Wijsheydt / dat ghy doch

De andere bede.

doch alle arge gedachten tegen uwe ellendige wesen in den gront van u wilt afleggen / een Vaderlijk herte / en een oprecht reyn gemoet tot ons keeren / en in eeuwigheyt niet gedenken / dat wy yet wat anders souden voor hebben / al waer 't dat wy ook so vele waren / als dat gras op den velde / en als 'er zand aen den Oever der Zee is / dat doch nimmermeer geschieden en sal / aengesien dat die weg soo smal ende die poorte so enge is / dan dat ons Christus Jesus / (wiens Name dat wy dragen) met sijnen eygen mond geleert heeft / sijn H. Apostelen door die gantsche Wereld gepredikt hebben / met den H. Evangelio betuygt / ende met hare leven en dood beweert hebben.

Der Christenen getal is kleyne. Mat 7.13. Mar.16.15. Col.1. Rom.10.18. Ps.10.5.

Ten derden / begeeren wy / dat doch uwe edele Hoogheyt en eerbare Wijsheyt met verstandiger herten wilt aenmerken / hoe dat het hem na der Schrift met den genen schickt / die haer der kennisse Christi beroemen / hoe doodlijk dat scherpe zweert der wraken over al snijdet / en die hand der Goddelijker straffen toe grijpet / groot en zwaer zijn onse sonden / groot en zwaer is des Heeren straffe / dat vyer des grimmigen toorns is aengesteken / is 't dat het die Heere door sijn Genade niet uyt en blust / mogt het beyde de groene en dorre Boomen / nae luydt des Propheets Woord / wel verslinden / die Prophetie Christi / van der laetster tijd / ook Danielis / ende de Apostelen / gaen in haer volle kracht ende zwange / dat vleesch-etende zweert des Heeren blinket over al / en sijn bloedpijle schietet in alle Landen / dat eene Koningrijck is tegen dat ander / dat een Vorstendom tegen dat ander / die eene Stad tegen die ander / en die eene Nagebuer en Vriend tegen die ander / sommige van den uwen worden met den zweerden vermoort / sommige gevangen / steden en burchten worden verwoest en uytgeroeyt / dat arme ellendige volk / dat een deel aen der saecke weynig schulds heeft / wort sonder alle Genade uytgesogen / geschent / geschat / verbrant / en in den gront verdorven / tot hoeren en boeven sonder getal gemaeckt / die eene zware pestilentie en kranckheyt komt op den anderen / en die eene diere tijd jaget den anderen / onweder / jammer / en ellende hoort men beyde te water en te lande: summa / de langduerende harde straffe betuygt / dat de Heere toornig is / noch evenwel en betert haer die boose Wereld niet / maer sy wort noch alle dage al erger en erger.

Deut.32.35.

Straffe der sonde.

Eze.21.3. Mat.24.4. Mar.13.7. Lu.17.21. Dan.12.20. 2Tim.3. 4Deu.32.23.

Krijg en sijn vrucht.

Ier 2.5. Ez.21.1. 4Esd.16.

Sy beroemen haer gemeenlijcken alle datse Christenen zijn / en dat sy Gods Woord hebben / al hoe wel dat haer gantsche soecken en daedt / tegen Christum / en Christus Woord is / want is 't dat men tot die Overheeren komt / die behoorlijk van des Heeren weg / en van Gods rechten weten souden / als Jeremias spreeckt / soo bevint men datse dat jock gebrooken / ende die banden gantschelijk gescheurt hebben: komt men tot die Predikanten / so bevint men daer een Cainsche nijdigheyt / over alle de gene die den Heere vreesen / een ongeneselijke geld-siekte / en Bileamsche girrigheyt / een lichtveerdige ruyme Leere / Afgodische Sacramenten / en een wellustig / ydel / luye leven / soo men sien mag: komt men tot het gemeene Volck / daer is het gieren en rapen / brassen en suppen / liegen ende bedriegen / vloeken en zweeren / by den sommigen ook Overspel / en Hoereren / by den anderen ruyten en rooven / stelen en moorden / jae daer wort (och lacy) also geleeft / dat wy met den Heyligen Ozea wel bitterlijken mogen suchten en klagen / hoe dat 'er noch trouwe / noch liefde / noch Woord Gods in den Lande is / maer Godslasteringe / liegen / stelen / moorden / ende overspel / die hebben die overhandt genomen / en die eene bloedschult volgt den ander: met Paulo / datse alle afgevallen en onnutte geworden zijn / en datse den wegh des Vredes niet en kennen: en met Apocalipsi dat haer sonde tot den Hemel toe is gekomen. O lieve Heere / hoe lange sullen doch dese verschrickelijke groote blindheden / Godslasteringen / verleydingen / grouwelen / bloetschelden / en dit moetwillige rokeloose Leven dueren!

Ier.5.6. en 2.17. Gen.4.6. Iud.11. Nu.22.23. en 24. 1Pet.2.17.

Dat dese geen ranken aen den wijnstok zijn dat bewijst hare vrucht wel. Oz.4.2.en 3.

Ro.3.12.

Apo.18.5.

Edele Heeren / betert u / doet een oprechte boete / die voor Godt bestaen kan / vernedert u met den Konink van Ninive / doet uyt den Godloosen en bevleckten rok der sonde / settet u in der asschen der vernederheyt / roept uyt een gebrooken gemoed tot den Heere / scheurt uwe herten / en niet uwe kleederen / soo die Propheet seyt / laet de vroome Josias u voorbeeld zijn / die hem uyt geheeler herten / ende uyt geheeler zielen / en uyt alle sijn vermogen tot den Heere bekeerde / so rasch als hem die Wet sijns Gods uyt dat wedergevonden boek gelesen worde.

Ion.3.7. Iud.1.24.

Ion.2.13.

4Reg.22.11.

Lieve Heeren soeckt Godt / vreest Godt / dient Godt uyt alle uwe krachten / doet Weduwen / Weesen / Vreemdelingen / Ellendigen / ende allen bekommerden recht / reynigt uwe handen van den bloede / regeert uwe Landen in wijsheyt en vrede / en rechtet u met alle uwe gedachten / woorden en werken / op den gekruysten Christum Jesum / volget sijne voetstappen na / al waren dan uwe sonden Bloedrood / so sullense sneuwit worden / en al warense als Rosijnverwe / soo sullense als witte Wolle werden / want die Heere en wil niet den dood des Sondaers / maer dat hy hem bekeere / en dat leven hebbe.

Wie my volget, spreekt Christus, die wandelt niet in duysternisse. Ioa.8.

Esa.1.18. Ez 33.11. en 18.32.

Nademael dan / dat die gene / die haer der Kerke beroemen / over al so gantschelijk van Christo verbreemt zijn / datse niet dan die bloote naem en voeren / dat sout / welcke die Predikanten zijn / sijn kracht so gantsch verloren heeft / dat het meer verderft als 't behout / want sy meer pluymstrijken / dan sy straffen / aengesien datse maer dat tijdelijcke gewin / en niet des Heeren prijs soeken / waer door sy alle met malkander / beyde die Leeraer en Toehoorder / op den ruymen weg wandelen / die tot 'er verdoemenisse leyt / en (O lacy) niemant en is diese keeret / so die Prophete klaegt / ende wy soo geerne sien souden / (weet de Heere) dat alle menschen mogten opwaken / den Heere vreesen / oprechte boete doen / en salig worden / dat also die vervallen Stadt (welke de Gemeente is) weder op haer oude Fundament mogte gebouwet worden / dat is / op den vasten grond der Apostelen / en op die reyne leere Christi / en dat selfde met een vroom boetveerdig Christelyck leven voor de gantsche Wereld na der Schrift beweeren sullen / siet hierom worden wy van den Geleerden so gehatet / dat wy door hare lasterlijcke roepen en oproeren / onse goed den Roovers /

Mat.7.14.

Ez.22.20. Ie.30.38.

Ep.2.19.

De geleerde zijn de oorsake van al het onschuldig bloet. Ap.17.18.

ende ons vleesch den Beul laten moeten in vele plaetsen / sommige van den onsen moeten door vele benautheyt / spotten / en lasteren / in vreemde Landen zwerven / so vermelt is / aldus bidden wy ellendige ende bedroefde uwer W. L. ten derden om Jesus wille ootmoedelijken uwe Edele Hoogheyt en eerbare Wijsheyt / dat gy doch de saeke met neerstigheydt wilt nadenken / en wilt ons / en de Predikanten / na luydt van dese volgende Schrift aen haer geschreven / op die conditien die daer vermelt zijn / met Christelijker trouwe by malkanderen voegen / op dat onse ontschuldinge eens moghte recht gehoort / en de waerheyd met des Heeren Woord verklaert worden / dat doch die onschuldige niet langer tegen Gods Woord verdoemt / en de schuldige niet meer in der ongerechtigheyd voorgestaen worde / jae lieve Heeren / waer 't dat sulcks eens sonder alle partye in Gods vreese geschieden moghte / so sout gy door Gods Genade met goed klaer bescheyt wel ras bevinden / by wien dat de waerheyd of de leugen ware / en dat der Predikanten Leere / Sacramenten / ende Leven niet na der Schrift / maer verleydinge / en tegen Gods Woord ware.

De derde Bede.

Ez.23.6.

Och lieve edele Heeren en wilt doch onse Christelijcke en behoorlijke Bede niet verachten / maer in reyne liefde aennemen / want sy belanget den prijs des Almachtigen Gods / sijn eeuwige Woord en Waerheyd / ende die eeuwige Saligheyd onser aller zielen / die soo verre van den Heere gesocht / en so diere met sijn roode bloed gekocht zijn / och het is soo grooten onderscheyd / eeuwig met Christo Jesu te leven in des Hemels Throon / of eeuwig met alle Duyvelen te sterven in der Hellen grond.

Esa.59.15. en 16.

Lieve Heeren / wy staen in grooten angst en bangigheyd / en worden tweederley wijse seer beangstiget / want volgen wy de Waerheyd / gelijk wy door Gods Genade en hulpe hopen na onse arme zwackheyt te doen onse leefdage / so moeten wy een yegelijcks roof zijn / maer is 't dat wy wijken / en weder op den ruymen weg treden (daer die barmhertige Vader ons eeuwig voor beware) so vallen wy in die handen Gods / en moeten eeuwig zijn straffe dragen. De saligheyd onser armer zielen gelt ons meer / dan alle wat menschen ooge beschouwen kan. Dat genadige vriendelijke Woord sal eens gehoort worden / komt gy gebenedijde mijns Vaders / besit dat Rijke dat u bereyt is. En ook mede dat verschricklijck Woord / dat allen ongehoorsamigen Christi gedreygt is / dat lijf en ziele doorsnijdet / als 't recht gelooft wort / gaet weg van my gy vermaledijde / in dat eeuwige vyer / dat den Duyvel bereyd is / en sijn Engelen. Wel den genen / die op deser tijd waket / en sijn Lampe bereyd / en dat Bruylofs-kleed bewaert / ja salig zijn die / die tot dat Avondmael des Lams geroepen zijn.

Mat.25.35.

Mat.25.42.
Apo.19.9.

Lieve edele Heeren / 't en is ons geen jocken / noch woord spelen / maer dat wy schrijven / dat meenen wy van gantscher herten / gelijck als onse harde versoekingen / zware banden / goed en bloed bewijsen en kondt doen.

Die barmhertige groote Heere Christus Jesus / die een Heere aller Heeren / een Konink aller Koningen is / gunne uwe edele Hoogheyd / en eerbare wijsheyd / alle te samen de rechte waerheyd te bekennen / trouwelijcken daer in handelen / en uwe toebetrouwde Volk / Steden en Landen in goeden vrede Godsaliglijk te regeren / tot den prijse uwes Gods en Saligheyd veler zielen / dat wenschen wy van gantscher herten / Amen.

Apo.17.18.
1Tim.6.15.

De promsſiones ad eos pertinent, qui vere & ex animo Christiani sunt.

Salig zijn die barmhertige / want die sullen barmhertigheyd verkrygen / Mat. 5. 7. Weest barmhertig / gelijk als oock uwe Vader barmhertig is.

Lu.6.36.

Voorwaer segge ick u / wat gy gedaen hebt eenen van desen mijnen minsten Broederen / dat hebt gy my gedaen / Mat. 25. 41.

Uwer E. H. en E. W. goedwillige / en gehoorsame Onderdanen / wat wy vermogen / nae den wille Godts / en door sijn Genade.

EEN

EEN KORTE KLAEGLYCKE

ONTSCHULDINGE

DER ELLENDIGE

CHRISTENEN

ENDE VERSTROYDE

VREEMDELINGEN,

Aen alle Schrift - geleerden ende Predikanten der Duytſcher Natien, over die verſchrickelijcke bittere verdichtingen, Laſter - reden, ſchelt-woorden, daer mede ſy van haer, ſonder alle Waerheydt, ſeer vyantlijck beladen worden: Met noch een vriendelijke bede, tot eenen vryen Schrifts-handel, gelijck als het na alle Chriſtelijcke liefde behoorlijck ende recht is, is yemandt verſtandigh van herten, die leſe ende rechte.

DOOR

MENNO SYMONS.

2. Tim. 1. 24.

Een Dienaer des Heeren en ſal niet kijfhaftigh zijn, maer vriendelijck tegen alle Man, geneygt te leeren, &c.

1 Cor. 3. 11.

Daer en magh geen ander fondament geleyt worden, dan datter geleyt is, het welck is Chriſtus Jeſus.

Gedruckt in 't Jaer onſes Heeren, MDCLXXXI.

WY Arme, Ellendige ende seer gehatede Christenen, die omme dat getuygenisse des Goddelijcken Woordts, en onser Conscientien, so vele hooren en lijden moeten, wenschen alle Schriftgeleerden ende Predikanten (in alle landen) die Euangelisch geroemt worden, sy zijn dan wie, hoe, ende waer sy zijn, een nieuw boetveerdigh herte, een rechtschapen dadigh geloove aen Christum Jesum, een ongeveynsde vyerige liefde, een heylsame leere, een gesondt gerechte na der waerheyt, ende een vroom onbestraffelijck leven, in de vreese des Heeren van Godt onsen Hemelschen Vader, in die werckinge ende kracht sijns Heyligen Geestes, door Jesum Christum sijnen lieven Sone, onsen Heere, ende eeuwigen Salighmaecker, Amen.

EEN KORTE KLAEGLYCKE ONTSCHULDINGE DER ELLENDIGE CHRISTENEN.

HEt is een yegelick seer wel bekent / waerde Mannen ende Broeders / hoe dat in onse Nederlanden / die reyne Godtlijcke Waerheyt / door dat nijdige roepen ende oproeren van Papen ende Monnicken (o lacy) seer gehaet wort / ende dat onschuldige bloedt als water gestort wort / waer door wy ellendige kinderen uyt grooter noot gedrongen worden / dat wy voor dat Tyrannige sweert moeten vlieden / ende ons in vreemde Landen met onse swacke Vrouwen / ende kleyne kinderen / op Godts toesegginge behouden / ende onse broot in kommer ende noot winnen moeten.

Waer over dat uwer vele (als 't blijckt) seer booselijck roepen / (jae mogelijck door misverstant uyt goeder meyninge /) ende die Overigheydt (die een deel wel redelijck ende behoorlijck zijn souden /) tegen alle natuerlijcke redelijckheyt ende Christelijcke liefde / met openbare verdichte beschuldingen tot vervolginge / bewegen ende oproeren / ende ghy waerschout een yegelijck voor ons / ende segt dat wy gesint zijn als die Munstersche, ende dat wy Steden ende Landen willen innemen, waer dat wy haer machtigh waren, ende dat wy oproer maken, ende sweert voeren, stelen, ende dat wy met onse handen willen in ander luyden buydels zijn, dat wy vele Vrouwen hebben, ende onse Vrouwen ende goet in 't gemeen gebruyken, dat wy de Overheyt niet willen gehoorsaem zijn, dat wy onse kinderen met lijf ende ziele vermoorden, dat wy Wederdoopers, Sacramentschenders, ende verleyders zijn, Glijseners, dat wy ons beroemen sonder sonde te zijn, werckheyligen ende Hemelstormers, die door onse verdiensten ende wercken willen saligh zijn, een Godtloose Secte ende rotterye, nieuwe Monicken, schelmen, booswichten, ende dat wy met den Duyvel beseten zijn: somma / wy worden (och lacy) met alsulcken verwe van u afgemaelt / datse alle / die onsen grond ende geloove / &c. niet bekent zijn / neusen en monden voor ons toestoppen / ende een verschricken voor ons hebben moeten / hoe wel dat wy (den Heere zy eeuwigh danck) voor Godt ende sijn Engelen op deser Aerden anders niet en soecken / dan dat wy in onser armer swackheyt / met des Heeren Geest / woort / ende voorbeelt / door sijn genade van herten mogen een zijn / gelijck de gantsche Schrift dat leert ende mede brengt.

De spreucke Christi wort aen ons wel vervult, sy sullen alle quaet van u spreecken. Matt. 5. 11.

Die Almachtige groote Heere / die een bekenner van alle herten is / die weet het / hoe dat wy van alle dese gemelde grouwelen / ende schenderyen / daer mede wy so vyantlijck altijt van u gelastert worden / voor den Heere ende sijn oordeel / oock voor de gantsche wijde Werelt onschuldigh ende vry staen / jae soo ons yemandt onder den gantschen Hemel met bondiger waerheydt overtuygen kan / dat wy ende onse voorstanders / in een van alle dese Godtloose stucken ende hals saken schult hebben / oft immermeer schult gehadt hebben / so willen wy de handen op onse monden leggen / ende willen den overbrenger met lijf ende goet verbonden staen onse leefdage / dat alleene uytgenomen / dat wy de overheyt niet en begeeren gehoorsaem te zijn / als sy tegen Godts woort gebieden. Is het niet een bedroefde sake / dat wy met aldusdanige onmenschelijcke schanden moeten geschent worden / daer wy niet een van allen desen gedacht / noch weyniger gedaen hebben.

Jer. 17. 10. Rom. 8. 36. Apoc. 2. 23.

Men moet (spreeckt Petrus) Godt meer hooren dan die Menschen. Act. 5. 29. Act. 4. 19.

Och weerde Mannen ende Broeders / wist ghy wat wy soecken / ende hoe dat wy door des Heeren genade tegen u ende een yegelijck gesint zijn / ghy en soudt sulcken verbitterden gemoet over ons niet dragen / so ghy tot noch toe gedaen hebt / oft ghy moest in een al te Godtloosen sin ende verkeertheydt gelevert zijn / dat wy immers aen velen niet verhopen.

Aengesien ghy u dan so jammerlijck aen ons vergrijpt / ende de eene leugen so leelijcken op den anderen hoopet / ende men ons ellendige (o lacy) geen mondelijcke ontschuldinge aen geene plaetse gunnen ende toelaten wil / daerom zijn wy uyt grooter noot gedrongen / een Schriftelijcke onschult in goeder kortheyt voor te stellen / ende willen u al te samen vier dingen daer mede ootmoedelijcken gebeden / ende Broederlijck vermaent hebben.

De Predikers zijn de oorsaecke, datmen ons niet hooren en wil.

Ten eersten / dat ghy met gesonder herten u wel bedencken wilt / dat de leugen uyt den Duyvel is / Joan. 8. 55. Dat die liegende mondt die ziele doodet / Sap. 1. Dat een leugenaer geen deel aen Godts Stadt heeft / Apoc. 22. 26. Dat de achterklappers den doodt weerdigh zijn / Rom. 1. 15. Datse in des Heeren huys niet woonen / ende op sijn Heyligen bergh niet blijven sullen / Psalm 15. 3.

Een dief is beter dan een leugenaer. Ecci. 20.

Ten tweeden / dat alle uwe beschuldingen over ons by na alle hals saken zijn / Soo wy den Heere dan niet en vreesden / maer wilden onse recht na Werelts Ordinantie op 't scherpste van u eysschen / ende moesten voet by voet setten / waer wilde ghy doch ten letsten metter saecken henen / nademael ghy ons met alsulcke vermaledijde grouwelen voor die gantsche Werelt beschuldigt / die ghy noch geen Mensche in eeuwigheydt / ons in een eenig woort met bestandiger waerheydt betuygen / oft waer maecken sult.

Pr. 26. 22. Jac. 4. 11. Prov. 18. 8. Geeft my de wrake ende ick sal 't vergelden, seyt die Heere. Deu. 32. 42. Rom. 12. 19. 1 Pet. 2. 12.

Ten derden / dat oock dese uwe handel plat tegen alle natuerlijcke redelijckheydt / ende oock tegen alle Christelijcke liefde ende Godts woordt is / want wie is 'er doch immermeer

Job. 24. 4.
Ex. 23. 22.
Lev. 19. 34.
Jer. 7. 22.
Esai. 58. 6
Matth. 25. 4.

van vromer aerdt geweest / die hem over den ellendigen niet bemoeyt/ende over den bedroefden niet bedroeft en heeft/ de gantsche Schrift leert / datmen die ellendigen ende vreemdelingen in der liefden ontfangen/dienen/voorstaen/ ende troosten sal / ende ghy siet het met opene oogen / hoe klaeghlijck dat wy ellendige menschen over al gehatet/ veracht/ verbannen/ belast/ ende op sommige plaetsen veroordeelt / ende vermoort worden/ Noch en wort evenwel u herte soo vele niet beweegt/ dat ghy ons eens in onse harde versoeckingen / ende swaere nooden/ met een eenigh vriendelick woort aenspreeckt / ende onsen gront / geloove ende handel/ met een Vaderlijck gemoet na des Heeren woort ondersoecken mught / maer ghy gietet noch al meer ende meer olye in het vyer (als men spreeckt) op dat wy doch geen ruste op Aerden vinden sullen/ roepen/ schrijven/ dichten/ schelden ende oproerē/ende leggen die eene harde droeffenisse op die ander/ sleypen in toorens ende banden/ recht oft ghy u leefdage niet een letter met Goddelijcken verstande van des Heeren woordt gelesen / noch een kleyn vonckxken van sijnen heyligen Geest ontfangen en hadt / heet dat nae reynder Christelijcker liefden / nae Apostolischer Leere ende gebruyck / ende na des Heeren Geest / woort ende Voorbeelt handelen / dat willen wy u selve in het oordeel stellen.

Onbarmhertigheyt der geleerden.

Tyrannye der geleerden.

Godts gemeynte richtet Conscientien-saken door den geest met des Heeren woort, ende niet de Overigheyt met wereltlicke policijen door gewelt ende sweert.

Segt doch mijn beminde / waer leert doch die heylige Schrift/ dat men in Christus Rijcke ende kercke metter Overigheyt/sweert/gewelt / ende tyrannye over yemants Conscientie ende geloove / dat alleen den oordele Gods voorgehouden is / voort varen / ende handelen sal/ waer heeft Christus / ende die Apostelen immermeer so gedaen/ geraden oft bevolen? want Christus seyt maer/wacht u voor de valsche Propheten/ende Paulus gebiedt/dat men eenen ketterschen mensche/ na dat hy eens oft tweemael vermaent is/ schouwen sal : Joannes leert / dat men den overtreder/ die Christus leere niet met hen brengt / noch groeten/ noch in sijn huys ontfangen sal ; Maer sy en schrijven niet/wegh met die ketters/ beklaegtse aen die Overigheyt / setse vast / drijftse ter stede/ en ten lande uyt/worptse in 't vyer ende water/ als de Roomische lange Jaren gedaen hebben / ende oock noch een groot deel by u bevonden wordt / ghy die u laet duncken/ dat ghy Godts woort leert.

Matth. 7. 15.
Tit. 3. 10.
2 Jo. 1. 9.

Alsulcke onbarmhertige wreede onderwysingen kent Christus geest niet.

Der Predikanten handel, geest, leere, Sacramenten, ende leven, stemmen met des Heeren handel, Geest, woort, Sacramenten, ende leven niet.

Ten vierden / willen wy u oock om Jesus wille uyt 's herten gront gebeden hebben / dat ghy doch een weynigh nadencken / of oock uwe Geeste een met des Heeren Geeste / ende uwe geloove een met sijn heyligh woort zijn/ oft u des Heeren Geeste /ende de liefde uwes naesten / dan oft u die lust des gewins / ende die sorge der tijdelijcker neeringen in uwen dienste seynden ende indringen / oft ghy oock Gods woordt uyt reynder herten onvervalscht predickt / sijn Sacramenten recht gebruyckt/ ende een vroom onbestraffelijck leven voert/ so de Schrift leert / ende oft ghy oock openbare overtreders / proncker s / dronckaerts / gierige / woeckenaers / leugenaers / bedriegers/ kijvers/ vechters / overspeelders / hoerenjagers / vloeckers / sweerders / onrechtveerdige/ Ec. sonder eenigh aensien der persoonen/ mijdet ende van der gemeenschap met des Heeren woordt afdoet / want daer wort over al also geleeft/ ende gehandelt/ (o Heere) recht ofter sijn leefdage/noch Prophcet/noch Apostel/ noch Christus / noch woort Gods op Aerden geweest hadde/ noch wilt ghy-lieden de heylige Christelijcke Kercke / ende de gesonde Leeraers zijn / recht oft Christus doen in sijn Kercke niet meer dan een naeckt lesen/singen/ roepen / kinderdoopen/ broot breken/ ende name voeren zy / ende niet meer / Geest / kennisse / geloove / liefde/ boete / gerechtigheydt / werck/ kracht/ ende waerheydt noodigh zijn.

1 Tit. 3. 4.
Tit. 1. 2.

Matth. 24. 19.
Marc. 16. 16.
Joa. 15. 12.

Neen / neen / weerde Mannen / neen / dit heet in Christus Kercke/ Christus onvermengde reyne Woordt in des Geests kracht recht Prediken,/ende dat selfde met voller herten gelooven / ende in der gehoorsaemheyt recht nakomen/des Heeren Heylige Sacramenten/als Doop ende Nachtmael / na sijn eygen bevel ende Ordinantie recht gebruycken / God van herten soecken / ende vreesen/ lief hebben/ ende dienen/ uyt Godt geboren worden / sijnen naesten lief hebben/te dienen/te troosten/te helpen/ ende voor te staen / alle valsche leere met die wercken der duysternissen te mijden / vleeschelijcke lusten die tegen Gods woort zijn/ af te sterven/ die Werelt ende hem selven versaken/ een vroom / vreedtsaem / kuysch / nuchteren/ vernedert leven in der gerechtigheydt te voeren nae der waerheydt : summa/ gesint te zijn als Christus Jesus : want so waer dese zijn/ daer is Christus Rijcke/ ende Kercke/ 't is onwedersprekelijck : Maer verleyders/hatige/ leugenaers/ lasteraers/ achterklappers/ oproerers/ bloetdorstige / gierige / onbarmhertige / wreede / hooveerdige / onboetveerdige/ Ec. die zijn uyt den boosen (gelijck Joannes seyt/ende haer deel sal een eeuwigh tanden klappen / weenen/ Helle/ duyvel/ vyer/ ende doot zijn.

Joa. 1. 3.
Marc. 7 15, 16.
Joa. 3. 5.
Ioa. 10. 3.
Rom. 15. 18.
1 Tim. 6. 14.
2 Tim. 3. 24.
Tit. 3. 5.
2 Ioa. 1. 9.
Eph. 5. 8.
Matth. 16. 23.
1 Pet. 2. 3.
1 Ioa. 1. 1, 2. 3.
Phil. 2. 5.
Apoc. 16.
Matth. 13. 8.
Rom. 1. 25.
1 Cor. 6. 9. 10.
Gal. 5. 19.
Eph. 5. 8.
1 Ioan. 3.
Apoc. 21. 22.

Och mannen Broeders / soo ghy dese onse korte aenwijsinge in reynder Gods vreese wel ter herten naemt/ ende met des Heeren Geest ende woort recht na dochtet / ghy soudet ongetwijffelt een so grooten balck in uwen eygen ooge vinden/dat gy dat kleyne splinterken / dat mogelijck in uwes Broeders ooge zijn mogte/ (nademael wy van Adams zaet alle komen) weynigh achten soudt/ Maer hem selven wel te bekennen/ is kloeckheyt/ ende hem in alle dingen te schicken na des Heeren Woort/ en voorbeelt/ is een heylsaem verstant/ende wijsheyt.

Matth. 7. 4.
Luc. 6. 41.

Aengesien wy dan sonder alle onse schult dus onbescheydelijck van u beladen worden / ende ghy u beroemt/dat ghy Godts Dienaeren zijt/ die sijn woort ende werck dryven/so bidden wy u alle te samen om dat roode bloet Christi/daer mede wy besprengt zijn/ dat gy u eens bedenkē wilt/hoe ghy met ons ellendige ende bedroefde handelt ende omme gaet/op dat gy u doch niet meer met alsulcke openbare leugenen/ ende tyrannyen / als 't tot noch toe geschiet is / en besondigt / maer een beleeft ende Vaderlijck gemoet betoonen / so een Godtlijcke roeringe gelijckformigh / ende een Christelijcke naem toebehoort / want wy betuygen voor den genen / die onse herten kent / voor u/ ende voor de gansche Werelt/ met mont ende Schriften/ met goet ende bloet / met leven ende doot/ als dat wy des Heeren Heylige Woort ende wille / uyt dat allerbinnenste onser zielen / in onser armer swackheydt gewilligh ende bereyt staen / ende wy staen overbodig nu ende eeuwelijck / wy hebben oock van aenbeginne

Het is tegen die leere Christi, om 't geloove yemant leet te doen.

Een recht dienaer Christi, is vriendelijck ende Vaderlijck.

ons

ons geloofs en handels / altijd so geweest / so ons yemand met krachtiger Geeste / met stercker waerheydt / en met Godsaliger leven onderwijsen kan / als wy hebben / wy willen van herten hooren en gehoorsaem zijn / maer soo men ons niet beter onderwijsen kan / so bidden wy andermael / om Jesus wille / dat men ons als dan de waerheydt onverhindert gunnen en laten wil / en wilt den vroomen die in der waerheyd wandelen / niet meer soo vervolgen en leet doen.

Wy laten u al te samen hier mede weeten / dat wy van herten geneygt zijn / tot een bequame tijd en stede / met een of twee van den onsen (sy zijn dan Leeraers of niet) met u op eenen Christelijken vryen Schrifts-handel te verschijnen / het zy voor een volle vergaderinge / of voor twintig of dertig redelijcke ende Godvruchtige getuygen / soo u gelieft / om met u over dese volgende Articulen / (want daer in is het / dat wy by u den scheel vinden) met Christus Geest / Woord / Leven of voorbeeld / gebod / verbod / gebruyk en ordinantie in goeder Conscientien te handelen / namelijk van die rechte Euangelische Predikanten en Leeraers, hoe sy na luydt Gods Woord moeten gesint en geschikt zijn / eer sy Godts Woord recht Prediken / en de Sacramenten recht bedienen mogen.

Wy schamen ons met Paulo des Euangeliums Christi niet. Rom. 1. 16.

Van die leeringe Christi / en sijner Apostelen / hoe datse niet verandert / maer bestandig tot op sijne toekomst blijven moet.

Van dat Christus een volkomen Leeraer, en sijn offer een volkomen offer geweest is.

Van de ware Wedergeboorte, watse is, van waer sy komt / en welke haer natuerlijke aerd en vruchten zijn.

Van een rechtschapen Euangelisch Geloove, en liefde / met haer eygentlijcke eygenschappen / krachten en werkingen.

Van Gods Geboden, en haer gewillige onderhoudinge.

Van de rechte Christelijke Doop, hoe datse van den Heere bevolen / en van den Apostelen geleert en gebruykt is.

Van des Heeren Heylige Nachtmael, wat het is / en wien dat het ingeset en nagelaten is / en wat dat het ons met sijn verborgentheyt en af beeldinge in 't ghebruyck leert en voordraegt.

Van de rechte Apostolische Ban, of afsnijdinge / met sijnen eygentlijke vrucht en nuttigheyd.

Van dat vroome Christelijk Leven dat uyt Godt is / hebt gy dan noch wat meer / dat meugt gy als dan voordragen / ende met den woorde Gods rechten laten.

Siet / weerde Mannen en Broeders / dit is 't gene / dat wy van herten geerne sien souden / als 't met eenen Christelijken ongevalschten geleyde / sonder alle hinderlist / bedrogh en na-stellen / als na Christelijcker liefde / ende Gods Woord behoorlijck is / in oprechtiger vroomer herten geschieden konde / so als Origenes / Augustinus / Hilarius / ende noch meer andere / met sommige in der leere suspect / ook tot haren tijden wel gedaen hebben. Maer dat wy geleyde en vryheyt begeren / dat kan men ons niet verkeeren / want men doch wel siet / hoe men (o lacy) aen alle zijden over ons ellendige roept / ja toornig en vergramt is.

Het is meerder schande en droefheyt dan men schrijven kan, dat men in alsulken saek geleyde van Christenen eysschen sal.

Zijt gy nu Dienaren Christi / ende gy des Heeren prijs / en de Saligheyd uwer Broederen soekt / gelijk Esaias / Jeremias / Petrus en Paulus / &c. tot haren tijden gedaen hebben / so sout gy u van herten verblijden / den Heere danken / onse gekrenkte eere weder voor den volke oprechten / en u voortaen voor alsulke lasterlijke faelgeren (soo vermelt is) wachten / uwe leven beteren / en den aengeboden handel met Christelijker trouwe bewilligen / raden / en voorstaen / aengesien dat wy geen goeddunken / eygen Wijsheyd / Philosophia / en droomen (gelijk als sommige) maer Christus (na welken wy genaemt zijn /) eygen Geest / Woord / Gebod / Verbod / Ordinantie / gebruyk ende voorbeeld / willen laten Middelaers en Rechters zijn.

Hoe kan die een oprecht Christen zijn, die niet versoenet, dien hy verongelijket, en met openbaer onrecht en gewelt verkortet heeft. Mat 5. 19. Esa. 58.

Maer is 't dat gy sulks ontwijkt / ende aflaet / en noch evenwel / by uwe bitterheydt / dichten / lasteren / schelden / achterklappen / en schandvlecken blijft / so gy voor gedaen hebt / soo moeten wy ellendige dat den Heere opgeven / gelijk tot noch toe geschied is / ende onse zielen in gedoogsaemheyd besitten / onse ruggen den slagers bieden / en ons dier spreucke troosten: Salig zijt gy / als u de Menschen haten / en u afsnijden / en schelden u / en verwerpen uwen naem als quaed / om den Sone des menschen: Verblijd u en verheugt u / want siet uwen loon is groot in den Hemel. Maer gy moet de mate uwer Voorvaders vervullen / en u selven openbaer maken / dat gy niet de schapen / maer alleene haer melk / wolle / en vleesch soekt / Ezec. 34. 3. Ende moet also een weg uyt / te weten / gy moet van uwe verdichte beschuldingen / en laster-roepen ophouden / en met ons in een bespreek treden / of gy moet bekennen / dat gy geen gesonde Leeraers zijt / en also uwen Euangelium / roem / en Christelijken naem afslaen / en varen laten.

Lu. 21. 17. Esa. 50. 6. Lu. 6. 22. Mat. 5. 11. Matth. 23. 31.

Hier mede willen wy u / al te samen den Heere bevolen hebben / en begeere / dat ons doch niemand dit onse schrijven en verkeere / want wy en hebben 't niet anders gedaen / dan tot verantwoordinge des H. Woords / en tot bescherminge onser eere / en dat wy nu / en tot allen tijden / onder die vermelde conditien om te handelen gewillig en bereyt staen / so gehoort is.

Die barmhertige lieve Heere / gunne u alle t'samen een oprecht vroom herte / die heylsame reyne waerheydt Christi van herten te beminnen / en trouwelijken daer in te wandelen / tot den prijs Gods / en tot salighеyt uwer zielen / Amen.

Die beschrijvinge eens rechten Predikants.

Een Bisschop of Leeraer sal onstraffelijck zijn / alleen eens Wijfs Man / die geloovige kinderen heeft / niet berucht met gulsigheyd of ongehoorsaemheyd / want een Bisschop sal wesen onstraffelijck / als een Huyshouder Gods / niet groots van hem selven houden / niet toornig / geen wijnsupper / niet bijtig / niet gierig na schandelijk gewin / maer een ontfanger der vreemder / goedertieren / manierlijk / rechtveerdig / heylig / kuysch / en behouden vast die Leeringe des getrouwen Woords / op dat hy machtig zy te vermanen door die salige leeringe / en te straffen die tegensprekers / Tit. 1. 9. 1 Tim. 3. 2.

By onse ellendige vreemdelingen, en verstroyde Christenen, om dat Woord Gods ende sijn getuygenisse. Anno 1552.

Brief

Om dese ledige plaetse te vullen, hebben wy geraden gevonden dese volgende Brief van den selfden Autheur hier by te voegen.

Brief aen een bedroefde Wedevrou, tot haer Troost streckende.

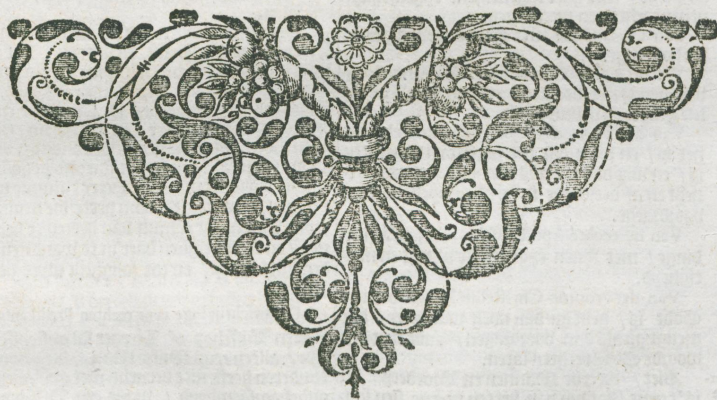
U zy veel genade en vrede, en vriendelijcke groet.

Menno Symons Brief aen een Weduwe.

HErtgrondelijke en lieve Suster in den Heere / die mijn ziele bemint en lief heeft / so dan op ditmael de barmhertige Heere u in de Weduwelijke staet beroepen heeft / so is mijn Vaderlijke trouwe vermaninge aen u/als mijn lieve Kinderen / dat gy doch also wilt wandelen/gelijk dat den H. Vrouwen betaemt/en dat gy met de vrome Prophetinne Hanna den Heere in den H. Tempel/dat is in sijn Gemeente / of een nieuwe oprechte conscientie met vasten en bidden/ dienen) 's nachts en daegs aen den Heyligen nooddruftigen / dat de deughdelijcke Weduwe in Sarepta Sidonie in den droogen deuren tijd aen den getrouwen Eliam dede / doen sy hem ter herberge ontfing / en met haer weynig meel en olye spijsde / soo wert ook dat meel des heyligen Godlijcken Woords uyt de Cadde uwer conscientie / en de vreugden-rijke Olye des heyligen Geestes aen uwen Geest niet ontbreken / en of de nieuwe Soon uwer Geestelijcke geboorte schoon al een weynigh krank worde/ en mits de zwakheyt der Weduwelijke Natuer / sijn adem eenen kleynen tijd verloor / so wert hem doch ouse ware Elias, Jesus Christus, door sijne Genade weder opwecken / u een vrymoedig vrolijk gemoed maken / want gy hem in sijn Lidmaten ontfangt/liefde en dienst bewijst/als de H. Schrift leert.

Mijn lieve Kinderen/verstaet my recht / ick spreke van de nooddruftige Heyligen / niet verder / die selfs genoeg hebben / en behoeven dese uwe handreykinge en dienste niet. De rechte Christenen behooren oock malkanderen met onnutte kosten niet te bezwaren. Trouwe Suster/wandelt kloeckelijk / vreest uwen God van herten / kruyst u vleesch met sijne lusten / wederstaet den vyand en alle sijne bekoringe. Hout u in alle dingen vromelijk / veroorsaeckt niemand tot eenige ongeschiktheyd / onvoorsichtelijk. Nemet waer uwen arbeyt / huys en kinderen vlytelijk : schouwt alle onkuysheyd / onnut geklap / prael en ydelheyd sorgvuldelijk/ en set u met alder ernst voor/ dat gy niet door des vleesch geweld so seer gedreven word / dat gy der Weduwen gelijk wordet / die dat eerste Geloof verlooren hebt/ afgekeert en den Duyvel navolgen / so Paulus seyt / daer voor de barmhertige Vader u eeuwig behoede ende beware. Dese mijne korte groete uyt rechte Vaderlijcke trouwe aen u geschreven / ontfangt met liefde/en denkt het vlytelijk na. Het groeten u de heylige die by my zijn. Groetet alle vromen vrienden. Bidt voor my/ de eeuwige saligmakende kracht ende vrucht des rooden bloeds Christi zy met mijne uytverkoren seer beminde Suster in eeuwigheyt / Amen.

Menno Symons, uwen Broeder, die u mindt en lief heeft, den 18. May.

EEN

EEN KLAER BERICHT
ENDE
SCHRIFTELYKE AENWYSINGE
VAN DE

EXCOMMUNICATIE,

Ten dienste allen vroomen en Godvruchtigen Gods Kinderen.

DOOR

MENNO SYMONS.

Prov. 28. vers 5.
Quade luyden en mercken niet op dat oordeel, maer die den Heere vreesen merken op alle dingen.

Prov. 28. vers 18.
Die vroom henen gaet, die sal genesen: maer wie van verkeerden weegen is, die sal eens vervallen.

1 Corint. 3. 11.
Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan alleen dat'er geleyt is, het welke is Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

EEN KLAER BERICHT
ENDE
SCHRIFTELYKE AENWYSINGE
VAN DER
EXCOMMUNICATIE,

Menno Symons wenscht allen waren Mede-genoten des Geloofs, Broederen en Susteren in Christo Jesu, Genade en Vrede van Godt onsen Hemelschen Vader, door Christum Jesum sijnen lieven Soon onsen Heere, de welcke ons lief gehadt heeft, en heeft ons gewasschen van onse sonden in sijnen Bloede. Hem zy Lof, Eere en Prijs, Rijk, Kracht en Majesteyt, van eeuwigheydt tot eeuwigheydt, AMEN.

Nademael weerde Broeders ick bevinde / hoe dat een tijd lang vele oneenigheyts by den sommigen des Bans halven toegedragē is / en dat so sterk en ongeordineerlijk dat derhalven (vreese ick) de Broederlijke liefde by velen meer gebrooken / als getimmert is / en de Christelijcke vrede / ende eenigheydt meer verkleynt als gewassen zijn / gelijck het leyder pleegt toe te gaen / dat men door eygen wijsheyt na alsulcke verderbende disputatien dorstig en begeerig is / want de sommige houden also over den Ban / datse niet den gebanden selve, maer alleen sijn valsche leere en erge leven, schouwen en mijden willen / seggē / so / niet merkende hoese alreede selve in valsche leere seer diep vervallen en versteken zijn / want sy daer mede te niete doen de klare Ordinantie Christi / Mat. 18. vs 17. Houdt hem als een Heyden / &c. en de grondelijke klare woorden der H. Apostelen / Rom. 16. 16. 1Cor. 5. 3. 2Thes. 3. 14. Tit. 3. 10.

1Ti. 6. 5.

Mat. 18. 17.

Die andere meenen / dat men oock geenen Ban voorder gebruyken en sal, dan so wijt de Euangelische handelen aengaet, als Broodt breken, kus des vredes, &c. en voorder niet / en verdraeyen also de klare spreuken der Schriftueren / op datse tot hare saeken dienen mogten / namelijk : Hebbet geen gemeynschap met hem / met sodanige en sult gy niet eten : Hout hem als een Heyden en openbaer Sondaer / en sulke spreuken meer.

1Cor. 5, 10.
Mat. 18. 17.

Ook zijn daer sommige / die de Ordeninge Christi, en de Leere der Heyliger Apostelen van der Excommunicatie wel voor recht ende goed bekennen, evenwel so en komen sy deselve niet na. De sommige (so ick vermoede) uyt slappigheyt / sommige door vleeschelijcke gunst en liefde / die sy den afvalligen toedragen / of nagebueren zijn / of om datse bloedvrienden zijn / of om genood en voorige vrienschap / en alsulke oorsaken meer.

Dewijle dan de uytgedruckte Ordinantie Christi en sijner Heyliger Apostelen / van die eerste en ook van den anderen / den Ban aengaende / seer klaeglijken vernietet / verdonkert en verdraeyt wort / en van die laetste met siende oogen overgetreden en onteert wordt / ende alsoo door de bovenverhaelde ende open Deure tot alle verderbinge geset wort / opentlijken tegen alle liefde gehandelt wort. Ten eersten / tegen de liefde Gods en Christi / want sy sijn H. Woort / wille ende ordinantie versmaden en ongehoorsaem zijn. Ten tweeden / tegen de Broederlijcke liefde / want sy door alsulke hare wederspannigheyd ende verachtinge boven maten seer ge-ergert ende bedroeft worden. Ten derden / tegen de liefde haerder eygen zielen / want sy haer selven moetwillig setten en overgeven in alle gevaer der verderbinge. Ten vierden / tegen de liefde des gebanden / want sy den raed des H. Geests geheel verachten / ende en soecken hem niet te beschamen / tot sijnder bekeeringe. En ten vijfden / ook tegen de gemeene liefde / want door alsulcke gemeenschap met den afvalligen / maken / sy die daer buyten zijn / erghwanig / dat wy ook met den afvalligen ende verkeerden een volk en een gemeente zijn / en moet also dat Edel Gods Woord / en sijn H. Gemeente door haere moetwilligheyd en ongehoorsaemheyt by velen verlastert en geschent worden. Daerom hebbe ick my beneerstigt uyt rechter Christelijcker aerd en Broederlijcker liefde / (des Godt een getuyge zy) allen mijnen lieven Broederen en Medegenooten in Christo Jesu tot eenen goetwilligen dienste / den eygentlijken grond des Bans met Godlijker waerheyt aen te wijsen / hoese van Christo Jesu is ingeset / van sijn H. Apostelen uytgeleyd en geleert is / en wat vrucht en nuttigheyd dat 'er in gelegen is. Maer dat oordeel van mijner aenwijsinge wil ik setten by dien / die Godt van gantscher herten soecken ende vreesen / en in den Geest van Godt verlicht ende geleert zijn / een yegelijck meene sijnen

Godt ende sijnen naesten/soo sal hy wel bekennen / oft dese onse aenwijsinge niet Godts gront/ meyninge/ Woordt ende wille en zijn.

Mijn seer beminde Broeders ende Susters in Christo Jesu/ ick uwe arme onweerdige Dienaer ende medegeselle in den geloove ende druck Christi / begeere ende bidde om dat roode bloedt mijns Heeren Jesu Christi ende om aller liefden wille/ dat doch niemant moetwillens en strijde tegen Christum Jesum/ende tegen sijn Heylige Woordt / oock niet tegen sijn eygen geweten / om sijn onverstant te beweeren / op dat hy voor de menschen niet schamroot en worde. Ick hope immers dat een recht ware Christen niet soecken en sal yemants / noch den vleesche te beschamen/ maer die reyne liefde soeckt altijt sijnen misgrijpenden ende dwalenden Broeder weder te soeken/ ende Christo Jesu te winnen. In gelijcker maten oock / soo wanneer de Godvreesende dwaelt/ begeert hy immers weder op den rechten wegh te zijn / wanneer hy gevallen is / weder op te staen / ende als hy gewont is/ weder genesen te worden.

Jac 5. 19.

Jer. 8. 1.

Ende soo wanneer hy dan door Godts genade uyt sijn misverstant ende dwalinge met des Heeren Woort opgelosset is / en schaemt hy hem niet / maer hy is over maten blijde ende vrolijck/ danckt sijnen Godt/ dat hy nu van den krommen weg/ op den rechten wegh/ende uyt sijn misverstandt totten rechten ende heylsamen sin ende verstant gekomen is. Soeckt van gantscher herten te ontbinden/ ende los te maken den genen/die hy te vooren met onrechter leere/ ende misgrijpinge verboert/ende verstrickt heeft / want de reyne liefde en soeckt het sijne niet / maer dat sijns Godts / ende des naesten is: die dan Ooren heeft om te hooren/ ende herten om te verstaen/ die hoore ende vate / wat des Heeren Woordt ons voor Excommunicatie in grooter klaerheydt leert ende voordraeght.

1 Cor. 13. 5.

Christus Jesus spreeckt : Is 't dat uwe Broeder tegen u sondight/soo gaet henen/ende straft hem tusschen u ende hem alleene/ hoort hy u/ so hebt ghy uwen Broeder gewonnen : maer hoort hy u niet / so neemt noch een oft twee tot u / op dat alle sake in den mont van twee oft drie getuygen bestaen mag. Hoort hy die niet / so segget der gemeynten : hoort hy der Gemeynten niet / soo houdt hem als een Heyden ende openbaer sondaer. Voorwaer segge ick u : Wat ghy bint op der Aerden / sal ook in den Hemel gebonden zijn/ ende wat ghy ontbint op der Aerden / sal ook ontbonden zijn in den Hemel.

Matt. 18. 15.

Hier staet / getrouwe Broeders / de vaste gront Godts / als eenen onberoerlijcken steen oft bergh / aen den welcken sy haer al sullen quetsen ende wee doen / diese soecken om te stooten / ende als niet in den wint te slaen / namelijck / als dat wy de afvallige / so sy alle de broederlijcke diensten ende vermaningen/ met getrouwer herten aen hen gedaen/ versmaden/ nae der leere Christi ende aert der reynder liefden met hen gehandelt / evenwel in hare dwalinge halsterrigh volherden / sullen schouwen ende mijden / gelijck de Joden den Heydenen ende openbare Sondaeren in de tijden Christi geschouwet ende gemijdet hebben.

Ten eersten / hebben de Joden de onbesnedene Heydenen tot haren Paesch-Lam niet toegelaten / uyt den bevele des Heeren door Mosen / noch tot haren Gods-dienst / als 't blijckt in de wercken der Apostelen / want sy waren vreemt van de Borgerschap Israel/ende Israel was alleenigh de Godtsdienst.

Exod. 12. 49.

Apoc. 21. 27.
Eph. 2.6.
Rom. 9. 24. 25.
Joa. 18. 28.
Act. 11. 3.
Act. 10. 28. en 11. 3.
Gal. 2. 7, 8.
Matth. 9. 12.
Marc. 2. 16.
Luc. 5. 30. en 15. 12. 19. 1.
Joa. 4. 9.

Ten tweeden / hebben sy oock hare uytwendige gemeynschap also gemijdet/ dat sy 't oock voor onreyn aensaghen / in hare huysen in te gaen / met hen te eten ende te drincken. Alsoo hebbense oock van de openbare sondaers gehouden.

Gelijck dan de Joden de selve Heydenen ende openbare Sondaren tot hare geestelijcke ende oock vleeschelijcke dagelijcksche oft gesellige gemeynschap niet en hebben toegelaten/ maer hebbense geschoudt ende gemijdt / also afschouwelijck segt ende wil Christus Jesus/ dat wy sullen houden eenen afvalligen onboetveerdigen Broeder/ als boven eenmael geseyt is / ende dat dit selve de eygentlijcke ende natuerlijcke gront van dese woorden Christi is / bewijst wel de Heylige Paulus/van welcke beneden breeder gehoort sal worden.

1 Cor. 2. 5.

Siet mijn Broeders in den Heere / alle die dit angeteekende verstant der boven verhaelde woorden Christi recht vaten ende verstaen sal/ ende bekennen / hoe Christus ons hier niet en wijset op dat Joodtsche gebruyck met den Heydenen ende openbare Sondaeren in de tijden Mosi ende der Propheten / maer op dat gebruyck in sijn eygen tijden/ die moet ten eersten de Heydenen ende openbare Sondaeren van malkanderen deylen / ende niet voor een volck houden / moet oock daer nae metter Schrift wel insien ende afmeten / hoese in de tijden Mosi ende der Propheten / al eer haer dat Scepter genomen worde / ende onder der Romeynen gewelt quamen/met desen beyden omgegaen ende gehandelt hebben.

Het is ten eersten onwedersprekelijck / als dat de Heydenen uyt den zade Abrahams / Isaacs ende Jacobs niet en waren/onbesnedene / sonder Godt ende Godtsdienst / sonder Wet / &c. ja een volck dat geen volck en was/ gelijck Moses seyt. Also is 't oock ten tweeden onwedersprekelijck / dat die Publicani ende Sondaers uyt den Joden waren/ want Lucas seyt : Die Publicanen zijn tot Joannem gekomen / op dat sy moghten gedoopt worden. Item / De Publicani hebben Godt recht gegeven/ ende lieten haer doopen met den Doope Joannis. Item / Alle de Publicani ende Sondaers quamen tot Jesum om hem te hooren / maer de Heydenen en zijn tot Joannem ende tot Christum niet gekomen. Daer uyt is openbaer / dat de Publicani ende Sondaers geen Heydenen / maer Joden geweest zijn / 't blijckt ook wel aen dat sondige Vrouken / ende in den Publican Matthæo, die van den Heere tot een Apostel opgenomen is / ende daer en zijn geen Apostelen aengenomen uytten Heydenen / is openbaer ende waerachtigh.

Ephes. 2. 11.
Deut. 32. 27.
Luc. 3. 12.
Luc. 7. 29.
Luc. 15. 1.
Luc 7. 29.

Dewijle dan de Heydenen ende openbare Sondaren twee verscheyden volcken zijn/ als geseyt is / ende wy ons nu tot die Wet souden keeren / om daer mede de vryheyt der Joden af te meten / die sy beneven den Heydenen gehadt hebben / so moeten wy immers oock desgelijcks met dat selve den handel der Joden afmeten/ hoe sy beneven de openbare Sondaeren nae de Wet geleeft ende gehandelt hebben/

ven / want dat eene woordt en gelt immers niet min als het ander / want sy zijn immers beyde uyt den mont des eeuwigen Wijsheits voortgebraght ende getuyget.

Wy weten wel/ lieve Broeders / dat Moses in sijn Wet den uyterlijcken Israel om met de Heydensche Natien te handelen vele vryheden gegont heeft / als in koopen / woeckeren/ dienen/ &c. Maer daer benevens weten wy oock/dat hy de moetwillige openbare Sondaeren met twee oft drie getuygen overtuyget/ richtet met sijn Wet sonder eenige barmhertigheyt stracks in den doodt/ Deut. 17. door Paulum verhaelt/Hebr.10. Soude men dan de voornoemde woorden Christi/Matth.18. verstaen na rigeur ende meldinge des Wets Mosi/ soo moeste ten eersten krachtigh ende onwedersprekelijck volgen uyt dat woort Heydenen/ dat wy vryheydt hadden de uytwendige handelen met den afvalligen te gebruycken / even soo wijt als Israël hadde met den Heydenen. Ende ten tweeden / uyt dat woordt/ openbare Sondaers / dat wy den afvalligen met twee oft drie getuygen overtuyght/ moesten steenigen ende in den doodt brengen / ende dat en soude immers geheel niet schicken/ vele vryheden met yemant te gebruycken/ ende oock te dooden. Dooden is oock verre buyten de aert ende natuere Christi/want de Sone des Menschen en is niet gekomen de zielen te verderven/ maer saligh te maken.

Luc. 9. 56.

Oock moet hem een ygelijck wel voorsien/ want so hy dat woordeken (Heyden) alleene grijpen wil/ende dat nae die Wet Mosis afmeten wil/ende ook niet dat woordeken openbare Sondaers / so en doet hy niet den Menschen/ maer den Sone Godts gewelt / ende vernietet hem seer schandelijck in sijn Heylige Woordt ende Waerheyt / want hy en seyt niet: Hout hem alleenigh als een Heyden / maer als een Heyden ende Publican. Hemel ende Aerde (seydt Christus Jesus) sullen vergaen/ maer mijn woorden en sullen niet vergaen. Daerom is eenen yegelijcken wel geraden / dat hy doch Christum Jesum in sijn woordt niet een breeke/ sijn vleschelijck vernuft uytdelge/ de waerheydt bekenne / sijn ooren open doe/ Christum hoore / geloove ende gehoorsaem zy/ alsdan sal hy den kloecken Timmerman gelijck zijn/ soo niet/ so sal sijn huys vallen / ende sijnen val sal groot zijn.

Matth.18.18.
1 Cor.5.10.
Matt.5. 17.

Matth. 7.

Voorder alderliefste Broeders / een is ons oock niet verborgen / hoe dat sommige dese woorden Christi also verstaen / dat wy niet gebonden en zijn eenen afvalligen ende onboetveerdigen Broeder voorder te schouwen, dan wy geloovige uyt den Heydenen, nu de Heydenen oft de Hoerenjagers, Echtbreckers, Dronckaerts, &c. schouwen / die sy veel lichte de openbare Sondaers noemen / den selven wil ick uyt gantschen gront mijner zielen gebeden ende vermaent hebben / dat sy doch ten eersten wel betrachten / al eer sy het voor eenen gewissen grondt aennemen / grlooven ende drijven/ tot wat volck Christus Jesus van 't beginne gesonden is / ende onder wat volck hy begonnen heeft sijn Gemeynte te bouwen ende op te rechten. Ende dit verklaert Christus selfs genoegsaem / seggende: Ick en ben niet gesonden dan tot de verloren Schapen des huys Israël. Oock Paulus: Ick segge dat/ dat Christus Jesus een Dienaer geweest is der Besnijdenis (dat is / in de Joodtschap) om der Waerheydt Godts vast te maken de beloften/ die den Vaderen geschiet zijn. Dewijle hy dan van den beginne totten Joden gesonden is / ende de selve gepredickt ende geleert heeft / ende niet den Heydenen / soo en mogen immers dese woorden Christi niet verstaen worden / een afvallige soo te houden / als nu een ongeloovige Heyden by den geloovigen uyt den Heydenen / dan als de selve by den Letterlijcken Joden in de tijden Christi gehouden is / want Christus (segge ick) en heeft niet den Heydenen / maer den Joden gepredickt / ende daerom oock niet anders dan op den Van der Joden / namelijck/ hoe sy de Heydenen ende openbare Sondaeren in sijnen tijt geschouwt ende gemijt hebben / met dese sijne woorden gewesen heeft.

Matt.15.25.
Rom.15.8.

Ten tweeden / begeere ick / dat doch een yegelijcke Godtvreesende Conscientie wel bedencke/ wat dat woordt Heydenen in hem besloten heeft / oft niet alle openbare Hoerenjagers / Eedt-breekers / gierige / ongeloovige / Meyneedige/ Afgoden-dienaers/doodtslagers/ dronckaerts/&c. onder den woorde Heydenen/ begrepen en zijn? Jae Paulus seyt / datse sonder Christo zijn / geenen Godt en hebben/ vreemt van den leven dat uyt Godt is / doodt in de zonden / kinderen des toorns / &c. Dewijle dan nu alle openbare Sondaers by den Heydenen oock metten woorde Heydenen uytgesprooken worden / want de Heydenen die Christum niet en hebben / oock alle openbare Sondaers zijn / ende buyten de genade / ende Christus spreeckt hier soo wel van openbare Sondaers / als van Heydenen / ende een yegelijck woordt Christi heeft wel sijn vol gewichte ende mate / dat woordt Christi en magh immers daer henen niet bediet worden / dat wy nu eenen afvalligen Broeder sullen houden/ effen als een ander Heyden / die des Heeren Woordt niet ontfangen noch bekent en heeft.

Ephes. 2. 18.
ende 4. 18.

Ten derden begeere ick / dat oock een yegelijck oprecht Broeder / die na des Heeren Name genoemt is / sijns Heeren woordt wetens ende willens niet en verValsche / dan dat hy dat selve sijn rechte eere ende prijs geve / ende bekenne dat dese selve Publicani ende Sondaers / van welcken de Euangelisten spreeken/ niet uyt den Heydenen/maer uyt den Joden geweest en zijn / gelijck dat wel blijckt/ Matth. cap. 9. vs 10. Marc. cap. 2. vs 15. Luc.5.30. ende 7.34. en 15.2. ende boven genoeghsaem verhaelt is. Nadien 't dan onwedersprekelijck is/dat de voornoemde Publicani ende Sondaers uyt de Joden zijn / ende also na de wet des doodts waren. Ende Christus hier also wel wijset op de Publicanen, als op de Heydenen / soo volght immers daer uyt met alle kracht ende gewelt / datse niet en mogen bediet worden op den tijdt doen Israël noch sijne vryheydt met den Heydenen gebruyckte / die hen Moses in sijn Wet gegont hadde / want oock op deselve tijt de openbare Sondaers nae de Wet overtuyght / dat met den Doodt betalen moesten / ende moeste also geweldelijck daer uyt volgen/dat nu de afvallige/na den verstande gerichtet/van onse handen sterven moesten. Och neen/want wy weten/ dat alsulcke Bloet-van eenen grouwel voor Godt is/ wort oock by den Christenen niet gekent/ noch veel min gebruyckt.

Ende soo het dan yemandt noch evenwel op desen tegenwoordigen tijdt dringen wilde/ dat is/ eenen afvalligen also te houden / gelijck wy nu een Heyden houden / ende niet op den tijdt Christi/ gelijck als doen ter tijdt een Heyden by den Joden gehouden worde / die moet oock nu tot onsen tijden herop brengen dat Joodsche geslachte met hare Wet ende Godts-dienst / ende also uyt haer de openbare Sondaers/ het welcke onmogelijck is/moet wel een yegelijck belijden ende toestaen.

Dewijle hier dan dit woordeken Heyden niet en magh verstaen worden op den tijt/als Israël den Heydenen noch so hert niet en mijden / of wy moeten oock den afvalligen met het woordeken openbare Sondaers / in den doodt oordeelen. Ook niet op desen tijdt/want wy de openbare Sondaers nu uyt den Joden niet en hebben. Soo en moght ons immers van niemanden met Godtlijcke waerheydt wederleyt worden / oft wy moeten 't op den tijdt Christi verstaen/ in de welcke sy de openbare Sondaers niet gedoodt/ maer beyde Heydenen ende openbare Sondaeren met gelijcke affonderinge van hen afgedaen ende gemijdt hebben.

Gelijck wy nu dan de vromen ende Godtvreesenden met de boven aengeteeckende redenen rijckelijck genoegh bewesen hebben/ hoe dat Christus dese woorden op sijn eygen tijdt/ ende op geenen anderen gesproken en heeft: Also willen wy nu oock ten eersten met eenvoudige slechte woorden aenwijsen/ de eygentlijcke oorsaken / waerom sy de Heydenen met so grooten ernste mijden / ende daer na oock/ waerom sy de openbare Sondaeren schouwden / ende nae de Wet aen hare halsen niet en richteden.

Het is allen Bybelschen Lesers wel kennelijck / hoe dat de Heere Godt met grooter trouwe Israël waerschoude / datse geen verbontenisse noch vrientschap met den Cananiten/ Hetiten/ &c. maken en souden/noch haer gesselligh zijn en souden/ op datse door haer niet en souden verruckt worden / ende andere Goden navolgen/ Deut. 7. Want is 't (seydt Josua) dat ghy u ommekeert / ende desen volcke aenhanget/ ende u met haer vereenigt/ also dat ghy onder haer,/ ende sy onder u komen/ so wetet dat de Heere uwe Godt alle dese volcken niet meer voor u verdrijven sal/ dan sy sullen u tot stricken ende netten / ende tot stocken aen uwe zyden worden / ende tot eenen prickel in uwe oogen/tot dat hy u verstoote van den goeden lande / dat u de Heere uwe Godt gegeven heeft/ Josu. 23. 13. 11.

Nae dien nu Israel dese Vaderlijcke waerschouwinge Godts niet wel behertigt en heeft/ maer heeft hem met den vreemden Natien bevriendet ende gesselligh gemaeckt tegen Godts waerschouwinge / is oock over haer gekomen dat haer de Heere Godt door sijn getrouwe Dienaeren/Mosen ende Josua/gedreyght hadde / also datse menighmael door uytlandsche geselschap/Wijven ende Afgoden/met welcken sy hen vermengden/tot grooten afval gekomen zijn/ende daer over van den Heere wel herde gestraft ende geslagen zijn. Ja dat ook de hooghbegaefde Salomon / wiens wijsheyt seer wijt gehoort worde / hem also van de Heydensche Wijven betooveren liet/dat hy den Heere sijnen Godt/die hem nu tweemael verschenen was/ ontrouw worde / ende neyghde sijn herte nae vreemde Goden. Ick meene lieve Broeders/ dat selve zy wel de rechte belooninge van dien/ die des Heeren Raedt versmaden.

Vermaeghschapt.

Num. 25. 15.
Jud. 3. 13.
1 Esl. 9. 1.
1 Cor 10. 9.
3 Reg. 11. 1.
3 Reg. 3. 5. 9. 2.
3 Reg. 11. 7. 8.

Ende dewijle sy nu soo menighmael door de heydensche listigheyt bedrogen / tegen haren Godt sondigden / ende daerom door Godts rechtveerdige straffe soo dickwils van hem gekastijt worden / hebben sy ten laetsten de voornoemde waerschouwinge Godts door Mosen ende Josua voorgestelt/nu met vlijtiger ernste/ dan sy te voren deden/ aengenomen/ ende hebben hen der Heydenscher Commercien ontslagen / in alsulcker maten dat het oock schijnt / dat sy sommige vryheden van Mose toegelaten / buyten getreden zijn: Jae datse tot hare huysen in te treden / oft met hen te eten / voor onreyn geacht hebben/ gelijckmen opentlijck mercken magh / ende dat uyt alsulcken voornemen / op datse haer niet meer gelijck te vooren verleyden en souden/ende van haren Godt afkeeren / ende dit is de oorsaecke/ waerom de Joden de Heydenen so geheel in hare Commercien affloegen ende mijdeden : oftse wichtigh genoegh geweest is/ magh een recht Godt-Geleerde met Godts Geest ende Woordt oordelen ende afmeten.

Num. 33. 55.
Jo. 23. 13.
Iud. 1. 27.
Num. 25. 2.

Io. 18. 28
Act. 10. 11
Gal. 2. 7
Act. 10. 28

Item / de oorsaecke waerom sy de openbare Sondaers gemijdt ende niet aen den hals gerichtet en hebben / is dese : namelijck / om dat nu de Prophecije des Patriarchen Jacobs in swange gingh / dat het Koningklijke Scepter Juda afgewendt door Pompejum Magnum, aen de Romeynen gekomen was/ alsoo / dat deselve Romeynen haer eygen Ampt-luyden / ende Stadthouders in Judea gehadt hebben / die des Scepters dienst acht hadden/ ende daerom en hebben die Joden nu geen Hals-gerecht meer gevoert / om de moetwillige openbare overtreders nae hare Wet te oordeelen/ want het den Scepter toebehoorigh was / welcke op die tijdt in der Romeynen handt stonde: dat dit de waerheydt is / hebben de Joden voor Pilatum selve wel verklaert / doen sy seyden : Ons en is niet geoorloost yemandt te dooden / nae de Wet was 't haer wel geoorloft / jae het was haer scherpelijck geboden/ maer dat verlooren Scepter werde nu sulcks / want de Roomsche Dienaeren / Herodes / Pilatus / &c. die op die tijdt des Scepters Ampt van der Romeynen wegen voorstonden / en wouden niet oordeelen nae der Joodtscher Wet / maer nae der Romeynen rechten ende statuyten / in welckers name sy regeerden / ende door Eedt verplichtet waren. Wanneer dan eenige Jode al handelde tegen Mosis Wet en handelde nochtans niet tegen der Romeynen zeden/ hebben hem de voornoemde Ampt-luyden des Mosaischen Wetshalven aen sijnen halse niet gerichtet. Ende nae dien dan de Joden den selven niet en moghten nae de Wet straffen / ende dat door de oorsaecke / als boven verhaelt is / hebben sy hem van hare gemeynschap afgedaen/ uyt hare Synagogen uytgestooten/ ende also met ernst gemijdet.

Gen. 49. 10.

Io. 18. 31.

Siet hier / mijn getrouwe Broeders / door dese aengeteeckende oorsaken / hebben de Joden in de tijden Christi dese beyderleye geschouwet / namelijck / beyde de Heydenen ende de openbare Joodsche Sondaeren. Den Heydenen / op dat sy door haer niet meer alsoo

verboert ende bedrogen souden worden / maer de openbare Sondaers / om dat sy nae de Wet des doodts weerdigh waren / ende nochtans door gebreck des Scepters niet en moghten dooden / ende van hen uytroepen.

Gen. 49. 10.

Wy sal misschien van den sommigen hier op alsoo geantwoort worden / waerom sy dan de Apostelen hebben gegeesselt? Stephanum gesteenight? ende vele Heyligen door Saulum gedoodt, ende de Gemeynte verwoestet, naedien sy also des bloet-rechts berooft en los waren. Antwoorde ick / dat alles wat in sulcks geschiet is / niet sonder der Romeynen wille ende consent geschiet is / want sy beleden selve voor Pilatum / seggende: Ons en is niet geoorloft yemant te dooden.

Act. 5. 18. Act. 7. 58. ende 26. 10.

Maer dat sy Stephanum steenighden / en is niet na rechts Ordeninge geschiet / dan door enckel ongestuymigheyt ende oproer / gelijck Lucas klaer genoegh betuyght / seggende: Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum, ende dit hebben de Zurichsche oock alsoo verduytscht: Sy riepen overluyt / ende hielden hare ooren toe / ende stormden eenmoedelijcken tot hem in. Gelijck sy oock voor hadden met Christo / ende oock met Paulo.

Joa. 18. 58.

Act. 7. 51. Luc. 4. 28. Joa. 10 31. Act. 21. 28. en 23. 12. Act. 26. 10.

Item dat Saulus oft Paulus de Gemeynte so verwoestede / ende so vele Heylige ombraght / gelijck hy voor Agrippam verhaelde / magh wel een yegelijck afnemen / dat niet sonder bewillinge der Overheyt toegegaen en is / want dat is openbaer ende onwedersprekelijck / dat het Scepter den hals-gericht in hem besloten heeft / ende derhalven sy oock seyden: Wy en mogen niemant dooden / want nu dat Scepter van hen afgewent / in der Romeynen handt gevloten waer / als 't boven verklaert is. Jae hadden sy haer eygen bloet-recht mogen voeren / sy en hadden Christum Pilato niet gelevert. Lisias hadde Paulum den oproerenden Joden niet benomen. Herodes en hadde oock Petrum niet gevangen / oock Joannem Baptistam ende Jacobum niet gedoodt / want dat en soude hem immers in een wereltlijck Regiment geheel niet schicken / de eene den anderen alsoo in sijn Jurisdictie ende recht te vallen / soude oock alsdan sulcke Regiment ende Policie sonder twijffel seer haest ondergaen ende woest worden.

Matth. 27. Act. 12. 1, 2. Act. 12. 3. Matt. 14. 10. Matt. 6. 24.

Wy weten wel / lieve Broeders / datter sommige zijn / die dese Jodische mijdinge oft Ban, op welcken Christus ons hier gewesen heeft, eenen Phariseeuschen suerdeegh noemen, ende seggen vry uyt, wy en willen op geen suerdeegh gewesen zijn, sonder de Schrift, die nu sodanige zijn / bidden wy ten eersten om des Heeren wille / dat sy doch willen bedencken / wat sy spreecken / want my dunckt / datse haer eygen woorden niet en verstaen. Seyt niet Moses: Wie des Propheten woorden niet en hoort / daer sal ick een wreeker af zijn; seyt niet Jeremias / dat hy dat recht ende billigheydt sal oprechten in den Lande? Seyt niet de Vader van den hoogen Hemel: Dit is mijn beminde Sone / aen den welcken ick een goet behagen hebbe / hoort hem? Seyt niet Paulus / dat in Christo verborgen liggen alle de schatten der kennisse ende des wijsheydts? Ick voorsie my immers dies / dat Christi Woordt ende aenwijsinge allen vromen Schrifts genoegh is / ende hy / hy segge ick / hy is 't / die sijn geloobigen met den Ban op desen gebruyck wijst / ende niet ick. Tu quis es, qui ex adverso respondes Deo?

Matt. 3. 17. Act. 21. 27 Deut. 18. 17. 1 Pet. 1. 17. Ier. 23. 5. en 6. 33. 15. Matt. 17. 6. Esa. 42. 1. Col. 2. 3. Act. 7. 37.

Weet my nu eenige Broeder onder den gantschen Hemel eenigen anderen tijt op te brengen / anders dan den tijdt Christi / op welcken datmen dese woorden Christi met Godtlijcker waerheydt bedieden ende verstaen magh / ende de Schrift ongebrooken blijve / soo wil ick my soo geerne laten geseggen / ende mijne ooren der Waerheydt open doen / want ick en begeere niet te strijden tegen de Waerheydt / dies over my getuyge is / dan voor der waerheydt. Want om des waerheyts halven hebbe ick lange Jaren vele moeten hooren ende lijden / stae oock noch door des Heeren genade / om sijn heylige waerheydt te getuygen / tot in der doodt bereyt. Maer ick weet wel / jae seer wel / datmense op geenen andern tijdt bedieden en magh / oft Christi Woordt ende Schrift moeten gewelt lijden / gelijck wy den Godtvreesenden Leser boven met overvloedige redenen ende Schriften aengewesen ende verklaert hebben.

Ten tweeden / begeere ick desgelijcken om Godts wille / dat mijn lieve Broeders met der Schrift wel willen afmeten / wat suerdeegh is / ende hoe 't in der Schriftuere verstaen wordt / aleer sy desen voornoemden Joodischen Ban / op den welcken Christus hier wijset, een Pharizeeuschen suerdeegh noemen. Het wort ten eersten genomen voor 't woordt ende sijn kracht / oft so ghy liever wilt / voor 't geloove ende sijn kracht. Ten tweeden / so wort het genomen voor een verdervende Godtloos wesen / oft Mensche. Ten derden / voor een versvoerische suere verdervende Leeringe. Is nu de Jodische Ban ende mijdinge / op welcke Christus wijst / een suerdeegh geweest / gelijck sommige uyt groot vergrijpen voorgeven / soo moeten immers met der heyliger Schrift opbrengen ende betuygen / wat versuuringe ende verderbinge sy neven het reyne woordt ende der Joden Conscientien / ingebraght ende geleert heeft / want hoewel Godt de Heere wel sommige vryheden in tijtlijcke handelen / Israël door Mosen toegelaten hadde / als 't in den beginne verhaelt is / so hadde hy evenwel deselve geen gebiedende geboden gegeven / dat sy met den Heydenen souden handelen / maer veel meer voor haer gewaerschouwt. Dewijle sy dan de trouwe waerschouwinge Godts nu met groote ernst ter herten namen / als die door veel perijckelen geleert waren / ende daerom oock veel lichte sommige van hare gegonde vryheden buyten traden / op dat sy door alsulcke middelen van vryheden niet meer van de Heydenen verstrickt / ende in hare Conscientien gevangen en souden worden. Oordeelt ghy nu die Geestelijck zijt / oft dat selve nae der Schrift Suerdeegh heeten magh / naedien sy Godts Wet ende Gebodt door alsulcks niet versuymt / maer in den grondt onverandert ende geheel gelaten / ende alsoo voor den verderver gewachtet hebben.

Ex. 13. 3. 4 Gal. 5. 9 Matth. 16. 11 Matt. 13. 33 1 Cor. 5. 6 Exod. 13. 3, 4 Matt. 16. 1 Marc. 8. 27 Gal. 5. 9 1 Cor. 5. 6.

Deut. 7. 32 2 Cor. 6. 14. 2 Esd. 13. 25 3 Reg. 11 Ios. 23. 2

Mijn hertelijcke lieve Broeders / wilmen nu desen voornoemden Joodischen Ban oft mijdinge / op welcken Christus wijst / een suerdeegh achten, om datse by avontueren sommige vryheden moghten te rugge geset hebben / ende dat om haerder Conscientien halven / so doch vryheden vry staen / soo wel te laten als te

doen /

doen / want anders en waren 't geen vryheden / en niet tegen de Wet / maer veel meer de trouwe waerschouwinge / raed en vermaninge Gods in de Wet vervaet / gelijkformig geweest is. So mogte de Heylige Propheet Jeremias den Rachabiten met grooter billijkheyt voor suerdeegers wel gestraft hebben / datse om dat gebodt van haren Vader Jonadab geen wijn en wouden drinken / geen wijnbergen planten / geen ackers bezaeyen / noch huysen bouwen / hoe wel het haer na Godts Wet in aller maten wel reyn en vry was / want sy ook Israël der andere benedictien bysonder toegeseyt ende met den Lande belooft waren. Och neen / het en is haer van den Heere tot seurdeeg niet gerekent / maer sy zijn daer over seer geprezen / datse haer Vaders Woort in eeren hadden / en hebben van den Heere daer door een belofte ontfangen.

Ier.35.14.

Ier.36. 18. ey 19
Ier.33.18.

Noch segge ick vorder / mag men dat seurdeeg heeten, soo wanneer ick mijn vryheyt buyten trede / of om mijner eygener Conscientien / of om mijner Broederen wille / soo en mag vryheyt geen vryheyt heeten / en Paulus moet ook als dan een onreyne seurdeeger geweest zijn / dat hy so krachtig gedreven heeft dat wy ook onse vryheden / als 't noodig is / sullen te buyten gaen / om onser Broederen wille.

Rom.14. 14.
1 Cor.8.13.
en 9.4. 14.
en 10.23.

Uyt allen desen blijkt immers nu seer klaer / so vele ick verstant in des Heeren Woord ontfangen hebbe / dat het is een seer verschrickelijke laster / die geensins eenen Godvreesenden Christen bekent / dat wy Christum de eeuwige wijsheyt Gods willen leeren en meesteren / hoe dat hy ons leeren / en waer op dat hy ons wijsen sal / en dat selve daer hy op wijst / noemen sy seurdeeg te zijn / hoe wel het eenen sterken en troostelijken schutmuer was tegen 't verderven en vervoerē / en daerom ook niet tegen de Wet / maer met de Wet geweest is / bekennen wy / want hadde dat seurdeegh tegen de Wet geweest / gelijk sommige voorwenden / geensins en haddet Christus Jesus voor goed aengesien / daer op gewesen / en geseyt: hout hem als een Heyden en openbaer Sondaer / na dien hy aen andere plaetsen voor den seurdeeg te wachten den sijnen met grooter vlijt bevolen heeft.

Mat.12.16.
Mar.8.27.
Lu.12.2.

My sullen nu veelichte wel sommige tegenwerpen / en seggen / hoe dat het mijden der Joden beneven den Heydenen, te weten, datse met haer niet en wilden eten, wanneer de spijsen reyn waren, opentlijk tegen dat uytgedrukte gebodt des Wets geweest is, want Moses hadde Israël bevolen, datse ook de vreemdelingen die onder haer waren, met offer-weecken en Loover-feesten nooden, en met hen voor den Heere vrolijk zijn souden, gelijk met den Knecht, Jonk-wijf, Levijt, Weduwen ende Weesen. Den selven antwoorde ick alsoo / dat ook deselve vreemdelingen den Sabbath moesten vyeren / die tienden des derden jaers / en de eerste vruchten des Lands met den Levijten / Weduwen en Weesen souden genieten / dat overblijfsel in de geayrde Ackeren / Olijfboomen ende Wijngaerden met den Weduwen en Weesen. Hy hadde ook met Israël Offer voor haer onwetende sonde / ook gelijke straffe met Israel de Wet hooren ter tijdt des vry-jaers. Volgt ergo uyt desen / ende deser gelijcke Schriften meer / dat dese voornoemde vreemdelingen in de Burgerschap

Deu.16. 10. en 11.

Ex.20.10.
en 23.12.
Deu.5. 14.
Deu.14.29.
en 26.12.
Deu.24.19.

Num.15.27.
Lev.4.13.
Deu.31.

Israëls geweest zijn / ende niet onbesnedene Heydenen. Want sy ook alreede onder Israël al waren / doen sy noch in de Woestijne zweefden / gelijk Moses seyt: Gy staet heden alle voor den Heere uwen Godt / de Overste van uwen geslachten / uwe Ouders / uwe Officiers / een yegelijk van Israël / uwe Kinderen / uwe Wijven / uwe Vreemdelinge die in uwen Leger is / van uwen Hout-houwer aen tot uwen Water-schepper / dat gy komen soudt in dat Verbondt des Heeren uwes Godts / ende in den Eedt / welcke de Heere uwen Godt heden met u maekt.

Ex.12.48.
Nu.9.14.
Deu.16.11.

Deu.22.10.
en 11.

Ick meene immers mijn Broeders / dat dese aengeteekende Schriften van alsulks getuygenisse en bewijs genoeg geven / en zijn daerom vreemdelinge genoemt / want sy uyt den zade Israëls niet en waren / en hadden ook geen deel in de uytdeylinge des Lands onder Israël. En daerom gebiedt Moses den Israëliten / dat sy de selve oock tot hare tienden des derden Jaers / tot den nagelaten vruchten in de geayrde Ackeren / Olijf-boomen en Wijngaerden / en tot den eersten vruchten des Lands souden toelaten / gelijk wy hier uyt Mose met sijnen eygen Capittelen aengetoogen en verklaert hebben.

Ten tweeden / sal my veelichte geseyt worden / waerom dat wy de afvallige souden schouwen / na dien Christus geseyt heeft: Houdt hem als een Heyden en openbaer Sondaer, ende 't is openbaer, hoe Christus selve met den openbaren Sondaren heeft gegeten. Antwoorde ik: Wat het voor Sondaren geweest zijn / met den welcken Christus gegeten heeft / word van den Euangelisten wel verklaert / want als de Pharizeen murmureerden / sprak Christus: de gesonde en behoeven de Medecijnmeester niet / maer de kranke / gaet en leert wat het zy: Ick wil barmhertigheyt / en geen offerhande / ik en ben niet gekomen de gerechtige / maer de Sondaers te roepen tot boete. Wat Sondaers Mattheus / de Sondaresse / en Zacheus gebleven zijn / na dat sy Christum gehoort hebben / en is niet verborgen / Matth.9. Mar.2. Lu.7.19.

Item / alle de Publicanen ende Sondaers zijn tot Christum gekomen (seyt Lucas) om hem te hooren / en met sodanigen heeft hy gegeten / en tot den morrenden Pharizeen geseyt: wie van u is / die hondert Schapen heeft / en hy een verliest / verlaet hy niet de negen en tnegentig / &c.

Lu.15.4.
Mat.11. 12.

Item / dat hy met den Samaritanen gegeten heeft / en is ook geen wonder / want sy sijn Woord ontfingen / en in hem geloofden / maer dat hy in een Samaritaensche Stads-herberge soude gesocht hebben / en is nae den Latijnschen Text niet recht verduytscht. Aldus hout het Latijn: Misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intraverunt in civitatem, Samaritanorum ut pararent illi, & non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis Hierosolymam. Het welke aldus luyt na onse sprake: hy heeft Boden voor hem gesonden ende zijn ingegaen in een Samaritaensche Stadt / dat sy hem beschicken of bereyden souden / en sy en ontfingen hem niet / want sijn aensicht was / dat hy na Jerusalem gaen wilde.

Ioa.4.8.
Lu.9.52.

Wat beschicken of bereyden dit geweest is /

Wat beschicken oft bereyden dit geweest is maghmen (so my dunckt) wel klaerlijck afmeten met den handel der twe-ensevventig in het naevolgende Capittel / die hy twee ende twee voor hem heeft heenen gesonden / ende bereyden laten in allen Steden ende Plaetsen daer hy toe-komende was / niet om Herberge te beschicken / dan dat hy dat Rijcke Godts leeren moghte. Maer hier en ontfingen sy hem niet / hy en seyt niet / dat de Weert hem niet ontfangen en wilde / maer sy / dat zijn de Borgers der Stadt / aen de welcke hy om te prediken beschickt hadde / en ontfingen hem niet / en dat door die oorsaeke / gelijck Lucas seyt / om dat hy nae Jerusalem gaen wilde / want die Samaritanen ende de Joden altijdt om die aenbiddinge ende Godts-dienst een herde ende scherpe twist onder hen gehadt hebben / jae dat oock de Samaritanen bannigh by den Joden gehouden zijn / Joan. 4. vers 9.

Ende oft hy nu al schoon Herberge begeert hadde / soo blijckt doch wel / dat de Samaritanen niet over al Heydenen / dan een overblijffsel der Tien Geslachten van Salmanasser overgevoert / geweest zijn / want de Samaritaensche Vrouwe sprack tot Christum: Ghy en zijt immers niet grooter als onse Vader Jacob / &c. Ende dat Jacob niet der Heydenen Vader was / is openbaer. Oock verwachtede sy Christum / dien de Heydenen niet en kenden / seggende: Ick weet dat de Messias komen sal / die genoemt wort Christus. Item / Philppus / nae dat Stephanus gesteenight was / quam in een Samaritaensche Stadt / ende Predickte haer Christum. Ende op dier tijdt en was 't haer in hare herten noch niet vry den Heydenen dat Euangelium te Prediken / ende tot haer in te treden. Daer uyt is 't immers wel lichtelijck op te nemen / dat de Samaritanen / die den Patriarch Jacob voor haren Vader hielden / den Messiam verwachteden / ende dien sy nu alrede dat Euangelium gepredickt hadden / al eer sy noch in hare Conscientien gevrijt waren / om tot den Heydenen in te gaen / niet Heydenen / maer overgebleven Israëliten geweest zijn / gelijck als geseydt is / daerom en is 't ook geen wonder / so hy nu eenmael Herberge aen haer versocht hadde / hy en heeft oock niet geseyt: Hout hem als een Samaritaen / maer als een Heyden ende openbaer Sondaer.

4 Reg. 17.6. — Jo. 4. 25. — Act. 8. 24. — Act. 10. 11. — Matt. 15. 18.

Siet mijn lieve weerde Broeders / al hoe wy dese woorden Christi keeren / oft wenden / so en mogense doch op geenen anderen tijdt / dan alleene op die tijdt Christi beduyt ende verstaen worden / namelijck / gelijck de Joden op dier tijdt hielden eenen Heyden ende openbaer Sondaer / oock wy so eenen afvalligen / die nu Christum Jesum ende sijn Heylige Woort / oft door valsche verkeerde Leere / oft door een onreyn schandigh leven / onteeren / verwerpen ende te schanden maken.

1 Cor. 5. 1.

Ick woude wel alderliefste Broeders / nadien wy onse verstant van dese voornoemde woorden Christi daer gestelt hebben / dat nu een yegelijck Christen met vlijte wilde toesien / oft oock niet Paulus 1 Cor. cap. 5. dese selve woorden alsoo verstaen en heeft / effen als wy geseyt hebben: Jae vrypelijck / wie dies acht heeft / sal wel bevinden / dat Paulus in sijn leeringe van de affonderinge hem in alle manieren nae desen regel Christi gehouden ende gematight heeft.

1 Cor. 5. 1.

Aldus seyt Paulus: Daer gaet een gemeynen roep / datter Hoererye onder u is / ende alsulcke Hoererye / daer oock de Heydenen niet af en weten te seggen / so dat yemant sijns Vaders Huysvrouwe hebben soude / ende ghy zijt opgeblasen / ende en hebt daer geenen rouwe af gehadt / op dat de geene die dat werck gedaen heeft / van u gedaen worde / &c.

Eph. 5. 25.

Paulus leert op een ander plaetse / hoe dat Christus sijn gemeynte lief gehadt heeft / ende heeft hem selve voor haer gegeven / op dat hyse heyligh soude maken / ende heeftse gereynight door 't Water-badt in 't Woordt / op dat hy hem een heerlijcke Gemeynte soude bereyden / die geen vlecke oft rimpel en heeft / oft yet diesgelijcks / maer dat sy heyligh ende onstraffelijk zy. Wanneer dan alsulcke openbare schantvleckers / gelijck dese Hoereerder / Item Eedbrekers / Dronckaerts / schelders / gierige / twistmakers / Afgoden-dienaers / &c. by ons toegelaten / ende niet gemydt worden / moeten wy immers hooren dese bestraffinge Pauli / dat wy opgeblasen zijn / ende niet droevig / om alsulcke openbare overtreders van ons te doen. Och Broeders / Broeders / ick vreese dat dese vermaninge Pauli aen sommige plaetsen by vele niet hooge gewegen en wordt.

1 Cor. 5. 3.

Voorder seydt Paulus: Ick ben met den lichame van u / maer met den Geest tegenwoordigh / ende hebbe dat als tegenwoordigh besloten / over den genen die dat also gedaen heeft / in den Name onses Heeren Jesu Christi in uwe vergaderinge / met mijnen Geeste ende met der kracht onses Heeren Jesu Christi / hem over te geven den Satan / tot verderfinge des vleeschs / op dat de Geest Saligh worde / in den dagh des Heeren Jesu.

Uyt dese woorden des Apostels / leeren wy drie dingen verstaen. Het eerste / de groote liefde tot sijn Discipulen ende kinderen / die in den trouwen Dienaer Paulo geweest is / want hoewel hy niet tegenwoordigh daer en was / heeft hy evenwel in sijnen Geest als tegenwoordigh / sijn Vaderlijcke sorge voor haer gedragen / ende haer altijdt dat alderbeste vermaent / geleert ende geraden.

Rom. 15. 18. — 2 Tess. 3. 6.

Het tweede / in wiens name / ende hoe / ende by wien dese affonderinge geschieden sal / namelijk / in den name / dat is nae den bevele ende Ordinantie onses Heeren Jesu Christi / want Paulus en nam hem niet voor yet aen te rechten / dat hy niet eerst van Christo ontfangen hadde / gelijck hy selve seyt. Jae hadde Christus Paulum sulcks te vooren niet geleert / hy en hadde die van Tessalonica door den name onses Heeren Jesu Christi niet dorven gebieden / dat sy haer souden ontrecken van een yegelijck Broeder die onordelijk wandelt / ende niet nae sijner insettinge. Want dat heet recht in Christi name te geschieden / wanneer geschiet gelijckformigh sijn heylige woord ende wille.

Item / het sal oock in der Gemeynte geschieden / dat is / een yegelijk en sal niet affonderen uyt eygen voornemen by hem selven / maer het behoordt in de vergaderinge Godts te geschieden / na behoorlijcker vermaninge / in aller liefden / neerstigheyt ende trouwe aengewesen / met der kracht Christi / dat is / met de bin-

vende oft sluytende sleutel des Godtlijcken Woordts / ende des H. Geests. Want so wanneer 't sonder woord ende Geest geschiet / sonder liefde ende Broederlijcke neerstigheydt / het zy dan door bitterheydt / oft door toornigheydt / oft door een valsch geruchte / den woorde niet gelijckformigh / om saecken die geenen Ban weert en zijn / soo een is 't geen werck Gods / geen Medecijne der zielen / noch vrucht der reynder liefden / maer een gekijf des Satans / ende verdervinge ende Pestilentie der Conscientien / ende een openbare vrucht des vleeschs : summa / voor Godt een vloeck / stanck ende grouwel. Een yegelijck erkauwe dese woorden Pauli wel / so sal hy door Godts genade wel leeren hoe seer strenge dese affonderinge in der Schrift bevolen is / ende hoe ordentlijck sy met de kracht Christi / woordt ende Geest in de Gemeynte geschieden moet.

Haderwerck.

Het derde / datmen een afvalligen onbekeerlijcken overtreder den Satan overgeven moet / niet mijn Broeders / dat hy niet voor de afsonderinge des Satans geweest en is / Jae so haest hy sijn harte van den Heere afwendede / ende Godtloos worde / soo is hy des Satans eygendom geworden / gelijck als een boetveerdige Sondaer dat eygendom Christi. Maer hem wort nu met lichamelijcker stemme door de Gemeynte afgeseyt de gemeynschap Christi ende sijner Gemeynten / ende aengeseyt / hoe nu des Satans is / tot dat hy wederom weerdige vruchten van boete voor Godt ende sijner Gemeynte bewijse / op dat sijn Hoerachtige / gierige / wederspannige / afgodische vleesch door alsulcken uytgesproken Oordeel ende mijdinge der vromen / hem bedencken ende van harten schamen magh / ende alsoo in sijnen vleesche / dat is / in sijne vleeschelijcke lusten verderve / afneme ende ondergae / op dat hy wederom boete doe / ende sijn ziele Saligh worde in den dagh des Heeren Jesu.

Hier heeft nu de Godtvruchtige Leser in dese aengeteekende woorden Pauli / de eerste oorsake / waerom de Heylige Geest desen Ban in den huyse Gods verordineert heeft / namelijck / tot bekeeringe / ende niet tot verdervinge: want so wanneer de verdorven alle Broederlijcke diensten ende vermaningen der getrouwer liefden aen hem beweesen / als nietig in den wint slaet / blijft onbekeerlijck / datmen alsdan nae raet des Heyligen Geests den selven in der Gemeynte met aller treurigheydt sijn Oordeel verkondige / ende van der gemeynte af doe / om also beschaemt te worden tot sijner bekeeringe.

Item / van dese beschaemtheydt spreeckt de Apostel noch op een plaetse / seggende : Is' er yemandt die niet gehoorsaem en is onse woorden / dien teekent aen door eenen brief / ende en hebt met hem niet te doen / op dat hy beschaemt worde.

2 Thess.3.14.

Merckt wel lieve Broeders / hoe de rechte Evangelische affondering een uytgedruckte vrucht der reyner liefden is / ende geen Wet des haets, gelijk sommige met groot onverstant klagen ende voorgeven.

Och mijn getrouwe Broeders / so wy recht van Godt geleert waren / verlicht met den Heyligen Geest / ende geliefde onsen naesten met een Godtlijcke liefde / hoe vlijtigh souden wy hier in zijn / om in aller billigheydt / geschicktheydt / ende liefde / nae te komen die trouwe raedt van den Heyligen Geest / het waer dan ook mijn Vader / Moeder / Suster / Broeder / Man / Vrouwe / oft Kint / Jae wat bloetvriendt ende naesten / wat ick de geestelijke liefde meer neven hem bewijsen soude. Maer nu soecken leyder vele niet dat des Geestes / dan des vleesches is / niet des naesten / dan des hares. Is 't onverstant / soo moetse de genadige Vader met sijnen Heyligen Geest verlichten / ende in alle waerheydt in leyden : maer is 't moetwillige verkeertheyt / so weten wy datter geschreven staet / vleeschelijck gesint zijn / is de doot.

Beminde.

Rom. 8.6.

Ten derden segt Paulus in 't selve capitel : uwe beroeminge en is niet goet / weet ghy niet dat een weynig suerdeeghs dat gantsche deegh versuert? Daerom so veeght den ouden suerdeegh uyt / op dat ghy een nieuw deegh zijt / gelijck als ghy ongedeessemt zijt. Want wy hebben oock een Paeschlam / dat is Christus voor ons geoffert / daerom laet ons Passah houden / niet in den ouden deessem / noch ook in den dessem der boosheyt ende der list / maer in den soeten deegh der suyverheydt ende der waerheyt.

Gal. 5. 9. Matth. 16. 1 Cor. 5.6.

Item met dese woorden bestraft Paulus ten eersten de Corinthers / ende oock alle andere Gemeynten met haer / die haer beroemen de Gemeynte Jesu Christi te zijn / ende dat geestelijcke Huys Israëls / ende evenwel noch alsulcke schandelijcke verdervende suerdeegh / gelijck dese Corinther / ende sulcke vlekers meer onder haer te laten / ende met haer gemeynschap zijn. Want hoe mogen wy ons doch van der Gemeynten vroomheyt roemen / ende de buyten Gemeynten van hare Godtloose leere ende leven bestraffen / soo lange wy gelijke suerdeegh des leers ende levens by ons dulden / ende niet van ons af en doen? Zijn wy ongedeessemt (gelijck Paulus seyt) waerom en vreesen wy ons dan niet voor dat suerdeegh / nae dien de Apostel hier seydt / hoe een weynigh suerdeeghs dat gantsche deegh versuert.

1 Cor. 5.5.

Item ten tweeden / so set hy ons hier dat uyterlijcke Israël tot een voorbeelt / want so wanneer sy hare Passah hielden / soo en hadden sy in seven dagen geen gesuert broot in hare huysen: Jae in wiens Huys het bevonden worde / dies zielen moesten sy uytroepen van Israël / daer en moghte oock geen onbesneden / noch onreyne af eten. Och Broeders / moeste de figuere ende schaduwe soo reyn zijn / hoe veel meer dan dat ware wesen selve? Want onse Passah voor ons geoffert / en is niet een viervoetigh Lammeken / maer het is dat onbevleckte Lam Godts / Christus Jesus. Onse Passah en duert ook niet seven dagen / gelijk dat Passah Israëls / maer het duert eeuwelijck / namelijck / van de offeringe Christi tot den jonckstten dage: het en wort ook niet gehouden met ongeheefden broode van meel gebacken / maer met ongeheefden broode der gerechtigheyt / en met den woorde des eeuwigen waerheyts.

Exod.12. 19. en 23. en 35. Exo. 10. 14. Num. 9.

Jo. 1. 21.

Daerom lieve Broeders / so laet ons nu doch dit selve Passah heyligh ende onbesmet houden na alle onse vermogen / ende laet ons in den Name onses Heeren Jesu Christi / allen den genen / die daer wandelen in de voorhuyt haers herten / alle onreyne van leven (verstaet openbare bekende overtreders) dat versuerende beklijvende suerdeegh van ons afdoen / op dat wy mogen zijn dat Heylige Israël

Godts /

Godts / besprengt met den bloede des Lams/ vry van den slaenden Engel Godts / ende mogen also in alle oprechtigheyt ende waerheydt voor den Heere vrolijk zijn / vieren ende dienen alle de dagen onses levens.

Vorder mogen oock alle vrome uyt dese woorden Pauli / namelijck: En weet gy niet dat een weynigh suerdeegs dat geheele deegh versuert / leeren de tweede oorsake / waerom dese affonderinge den Huyse Godts so oorbaerlijk ende nut is / ende hoe het sonder dese niet bestaende blijven en magh / dit voorbeeldt hebben wy aen Israël wel gesien. Moses/ de trouwe dienaer Gods / hadde den volke Gods met soo grooten ernste geboden / dat sy de moetwillige overtreders met twee oft drie getuygen overtuygt / van haer uytroeden souden / ende dat sonder eenige barmhertigheyt. Oock soo eenige Propheet met teecken ende wonderen opstonde / ende haer tot andere Goden leyden wilde/souden sy sodanige niet hooren maer dooden : Item in gelijcker maten soude de Vader zijn Kindt / de Man zijn Vrouwe niet verschoonen / &c. maer haer handt soude de eerste op hem zijn. Alsoo souden sy oock een geheele Stadt / die na andere Goden hoereerde / te gronde uytroeden/ ende op eenen hoop leggen / op dat alle Israël sulks moghte horen / Godt vreesen / ende niet meer alsucke boosheyt voornamen. Ick meyne dit is wel een herde affonderinge geweest / die Israel geboden was / hadden sy nu hier in vast ende wel gestaen / ende hadden haers Gods gebod/ raet/ leere/ ende vermaninge na der Schrift na gekomen / dat sy de valsche Propheten met den Afgoden - dienaers hadden uytgeroept/ nimmermeer en hadden sy also van Godt vervreemt / ende tot alsulke dootlijcke (verstaet in de Wet) hoererye ende afval gekomen: want Godts raedt ende wille versmaden / en magh niet sonder straffe blijven.

1 Cor. 5. 5. Gal. 5. 9. Deut. 13. 7. Deut. 17. 11. en 19. 15. Heb. 10. 18. Deu. 13. 5.

Maer nu leert ons de H. Geest / niet dat wy de boose souden dooden/gelijk Israel/ maer dat wijse met treuren van der Gemeynte souden afdoen / ende dat in den Name des Heeren / metter kragt Christi ende des H. Geests/ want een weynigh suerdeegs dat geheele deeg versuert. Het is een gemeyn spreeckwoordt : Een schorft Schaep maeckter veele schorft. De Melaetsche en mogten onder dat gesonde Israel geen plaetse hebben/maer moesten haer aen afgesonderde plaetsen onthouden/ tot datse genesen waren. Och Broeders in den Heere de Lazarie der zielen is een Lazarie boven alle Lazarie / het zy dan in leere oft leven / sy eet om haer gelijk de Cancker / ende versuert dat geheel deegh (gelijck Paulus leert.) Daerom is ons van den H. Geest seer overvloedigh geleert en geraden / dat wy den selven van ons weg doen sullen / dat wy der valscher Propheten woorden niet en souden hooren / want sy bedriegen ons / dat wy afscheyden van dien / die tegen de Apostolische Leere ergernisse ende twist aenrechten. Dat wy mijden den genen / die hem met de heylsame woorden ende leere ons liefs Heeren Jesu Christi niet en laten genoegen / maer twistigh van woorden ende begeerigh na kijven zijn / &c. Dat wy ons voor de honden / loose arbeyders ende toesnijders wel voorsien ende wachten. Dat wy des vreemdelinghs stemme vlien / dat wy een Ketters Mensche/oft een Meester der Secten/ na dat hy eens oft tweemael vermaent is / schouwen. Die ons Christi leere niet en brengt dat wy den selven niet en groeten / noch in onse Huysen niet en ontfangen. Ende dat wy ons ontrecken van een yegelijck Broeder die onordelijck handelt/ ende na der Apostolische leeringe niet en wandelt. Och (seyt Paulus) datse afgesneden worden/ die u verstooren. My dunkt/ weerde Broeders / de Heylige Geest Godts heeft met vermanen / waerschouwen/ leeren ende gebieden / neffen dat mijden der Sectischen ende der afvalligen / sijn Ampt ende trouwe dienst der Godlijcker liefden / tot sijn uytverkoren/ in Mose en den Propheten / in Christo en den Apostelen/ hier wel vlijtelijk uytgerecht en voldaen / en bedient. Willen wy nu evenwel uyt eygensinnigheydt oft onagtsame verkeertheyt tegen de trouwe raet/ Gods leeringe en vermaninge met den Lazarigen om gaen/ en ons met haer vermengen/ soo mogen wy ook de selve krankheit aen ons wel vermoden en waernemen : het is ook de Soudye van dien/die des kranken aert weten / en daer voor nochtans niet beven noch wachten.

1. Cor. 5. 5. Num. 12. 5. Lev. 13. 2. Je. 23. 16. Rom. 16. 16. 1. Ti. 6. 3. Phil. 3. 2. Joh. 10. 5. Tit. 3. 10. 2. Joh. 10. 2. The. 3. 6. Gal. 5. 12.

Segt doch mijn alderliefste / is't niet een moetwillige sotheyt en verderffelijke stoutheyt wetens en willens de moordenaers in de handen te loopen / en dien sijn huys en kantooren open te doen? want wat kanmen daer dog anders vermoeden dan stelen/ roven en moorden.

Och de Godvruchtige Leser ontfange doch dat gebodt / de leeringe/ raedt en vermaninge door den Heyligen Geest soo trouwelijk aen u geschiet. Mijt alle Sectische (ik meyne die van ons geweest zijn) en afvallige na des Heeren Woort/ hy zy dan Vader/Moeder/Wijf/ kint/ &c. Die u soeken van Godt ende zijn Woort af te wenden / ende met leere oft leven te versueren. Wie yet liever heeft dan zijnen God/ die en magh des Heeren Discipel niet zijn. Daerom gelooft Christo Jesu/ende vreest hem in zijn woort van gantscher herten / so sult gy sijnen raet en Leere wel na komen ; maer ergert gy u dies / soo wacht ook op uwe straffe/ want ik weet door Gods genade wel / wat het zy Gods woort en wille te verachten / en wat ik daer over met mijn handen getast / en met mijn oogen gesien hebbe.

Matth. 10. 37. Luc. 14. 26.

Ten vierden/ seyt Paulus : Ik hebbe u geschreven in den brief/ dat gy u niet en sout vermengen met den hoereerders; dat en mene ick niet geheelijk van de hoereerders deser werelt/ noch met den gierigen/ noch met den rovers/ noch met den Afgodischen / anders moest gy uyt de Werelt gaen. Maer nu heb ik u geschreven dat gy u niet en sult vermengen met dien/ so yemant een Broeder genoemt wort en is een hoereerder/ oft gierige/ oft afgodische/ oft Lasteraer/ oft dronkaert / oft rover/ met den selven sult gy niet eten / oft spijse nemen.

Uyt dese woorden des Apostels merken wy/ hoe hy de Corinthers te vooren met een schrift vermaent hadde/ hoe sy de hoereerders/ gierige/ &c. schouwen ende mijden souden/ maer sy hadden't oock verstaen van de hoereerders deser werelt. Hier over vermaent haer Paulus in desen Brief / hoe dat sijn meyninge over al dat niet geweest is / want so sy die mijden souden/ ende met hen niet vermengen en mogten/ so moesten sy uytter werelt gaen ; maer zijn meeninge is geweest van die / die Broeders ghenoemt worden / gelijck hy met

1. Cor. 5. Vers. 9. Vers. 10.

klare woorden aenwijst / seggende: Soo yemant een Broeder genoemt wort / ende is een hoereerder / gierige / &c. met soodanige en sult gy de spijse niet ontfangen / gelijk als ook de Joden in de tijden Christi met den Heydenen ende openbare Sondaren niet en aten / geselligh noch gemeynsaem en waren / want Christus ende Paulus zijn een / ende niet gedeylt.

Vers. 11.
Joa. 4. 10.

Ick meyne Broeders / dese Text is wel soo helder ende klaer / datse geheel geen tegenreden lijden noch dragen en kan / evenwel moetse noch van den sommigen seer sterken aenstootinge / scheuringe ende gewelt lijden.

Ten eersten seggen sy / Paulus en heeft geen macht gehadt ons met eenige Wetten te beladen, wanneer 't hem van Christo also te vooren niet geleert ende bevolen en was. Antwoorden wy / een yegelijk bedenke / deyle ende snijde de woorden Christi recht / Matth. 18. 18. Houdt hem als een Heyden ende Publikaen / soo sal hy door des Heeren genade wel bevinden / oft niet Paulus desen gront alsoo eerst van Christo ontfangen ende geleert heeft.

Ten tweeden seggen sy / na dien Paulus hier mentie maekt van dat Joodsche Pascha, ende seyt daer by dat wy nu Paesschen souden houden, niet in den ouden suerde[e]gh, &c. Soo moet dese selve reden / ende ook daer hy spreekt Met sodanigen en sult ghy u niet vermengen, met sodanigen en sult gy niet eeten, niet anders dan van een Geestelijke vermenginge ofte gemeynschap, ende van des Heeren Nachtmael verstaen worden. Den selven Antwoorden wy aldus: Israel heeft gehad een Passah van seven dagen / maer wy een eeuwige / ende gelijck onse Paeschlam eeuwigh is / ende sijn offer eeuwigh / alsoo moeten wy oock nu sonder ophouden dat selve Heyligen ende vieren / stedigh moeten wy sijn vleesch eeten / stedigh met zijn bloet besprengt zijn / ende gestadigh ons wachten met vlijt voor dat Godtloose verderbende suerdeegh / beyde der leere ende des levens. Is dan onse feest ende Passah geestelijk ende niet letterlijk / eeuwig ende niet tijdelijck / hoe kanse dan op dat Nachtmael des Heeren (dat doch eten van een ure is) geduydet ende verstaen worden?

1. Cor. 5. 10.
Ier. 16. 18.
Deut. 23. 15, 13, en 6.
1. Cor. 5. 7.
Esai. 53. 10.

Ten tweeden antwoorden wy / souden dees woorden van een geestelijcke gemeynschap gesproken zijn / soo moeste hier in den Griecxschen Text staen / κοινωνία ende in 't Latijn Communicatio, want dat beduyt een Geestelijcke gemeynschap / even als Christus met ons / ende de leden Christi met Christo gemeyn hebben. Oock de mededeylingen mijner goederen. Maer nu staet hier in den Griecxschen een ander woort / ende in 't Latijn / commisceri, sivi commertium habere, dat doch geheel geen geestelijcke / maer een uyterlijcke lichamelijcke gemeynschap mede brengt / ende in hem besloten heeft / blijkt oock noch klaerder in dese woorden Pauli / dat hy hier van een uytterlijcke gemeynschap ende geselligheydt spreeckt / ende van geen geestelijcke. Want hy ons de selve neffen den afvalligen afgeseyt / by der Werelt consenteert ende toelaet / maer die over al geen Geestelijke Gemeynschap met ons en heeft / noch hebben kan / is onwedersprecckelijck. Ja soo dese geselligheyt oft vermenginge ons by de werelt verboden ware / so en moghten wy de wereldt tot onser noodtdruft niet gebruyken / maer wy moesten onse leven in alle armoede / honger / droefheyt ende ellende ombrengen ende verteeren.

1. Cor. 10. 3.
2. Cor. 6. 13.
Act. 2. 44.
1. Ti. 6. 18.
Heb. 13. 16.

Ten derden / antwoorden wy / dat Paulus hier van gemeen eten gesproken heeft / ende niet van den Nachtmael / want hy noemt in 't Latijn cibum capere, ende niet Panem frangere, ende is openbaer / dat het Nachtmael in geen plaetse der Schrift cibum capere genoemt en wort. Ende wanneer 't van den Nachtmale gesproken ware / gelijk sommige met groot onverstant voorwenden / so moeste daer uyt volgen sonder eenige wederlegginge / dat wy alsdan de werelt wel mede moghten nooden tot onsen Nachtmael / met den cusse des vredes groeten / ende also een lijf met haer zijn / want dese Gemeynschap ons by den afvalligen Broederen onreyn ende verboden / by der werelt / na Pauli woort / rein ende vry is. Och neen / dan gelijck de Joden op dier tijdt met den Heydenen ende Publicanen oock geen Gemeyne spijse eten en wilden / ende Christus den sijnen op dat gebruyck gewesen heeft / so volght Paulus hier in de leeringe ende aenwijsinge sijns Heeren ende Meesters Jesu / ende seydt / dat wy met soodanige geen spijse nemen en sullen.

Ick meyne immers / dat hier den vromen genoeghsaem aengewesen is / hoe dat dese woorden Pauli op geen Geestelijcke vermenginge / noch op geen Nachtmael / maer alleen op uytterlijcke gemeynschap ende eten moeten beduyt ende verstaen worden / magh 't dan niet geschieden in uitterlijke / ofte vleeschelijke / veel weyniger in innerlijke en geestelijke.

Mijn weerde Broeders in den Heere hier wil ick uwer aller liefde met alle vernedertheyt gebeden ende vermaent hebben / dat gy doch wel willet insien / wat dit commertium, daer Paulus alhier af spreeckt / eygentlijck geseyt is / en hoe verre men dat verstaen magh / op dat gy de roeckeloose Conscientien niet al te ruym en consenteert / tot haerder verdervinge / ende de enge nauwe Conscientien niet al te hert en verbint / daer ghy geen verbindende woort en hebt / want ick hoore ende sie / heb het ook van vele jaren af leyder meer als te veel gesien / dat hier in alle sijden by velen noch gewichte noch mate gehouden wort / en daerom altijt om dese affonderinge veel Disputerens / moeite en gebrek geweest is. de Heer geve eenmael sijn Godlijke genade / tot vreede en eenigheyt / ende opbouwinge sijner heyliger Gemeynten / Amen.

Nadien ick dan een onweerdigh ende simpel Dienaer in den Huyse Gods mede beroepen ben / ende van gront mijner zielen geerne dat alderbeste aen mijn lieve Broederen ende medegenooten sien wilde / soo wil ick ook na mijn kleyne gabe mijn verstant / met welcke ick aen geenen dage voor den stoel mijns Heeren Jesu Christi begeere te verschijnen / van dese selve gemeynschap oft vermenginge onder weynigh woorden daer stellen / ende wil dat oordeel van desen Godts woordt ende allen Godts geleerden overgeven. Daerom is mijn verstant / dat commisseri oft commertium habere dat is / vermengt te worden / oft gemeynschap te hebben / van welken Paulus hier spreekt / met hem brengt een dagelijksche gemeynschap / geselschap / wandelinge / vermenginge / by-wesen / gebruyk gemeyn ge-

spreck

sprecK ende handel / ende is niet een woort by gevalle met eener te spreeken / oft een nootwendige handel / gelijk een erf te deylen / sijn schult te betalen / oft te ontfangen / ende diergelijcken invallende handelen meer / met eenen uyt te rechten / of in de tijt des noots bedienstelik te zijn / want dat woort commertium bindet ende sluytet soo naeuwe niet / daerom oock sommige na mijn verstant niet weynigh falen / die dat woordeken / niet te doen te hebben / niet is niet seggen sy / soo enge gedreven hebben / gelijck dat woort: Ghy en sult niet steelen / niet Hoereren / Ec. van welcke Paulus getuyght / dat de gene diese doen / dat Rijcke Godts niet be-erven en sullen. Ja mijn Broeders wanneer de saecke soo stonde / en weet ick niet / wie voor sijnen Godt blijven soude.

Item / wildemen ons met den woorde commertium, 't welck na onse sprake / een verm engin ge oft gemeynschap is / soo enge dringen ende besluyten / dat wy niet een woordt met een afvallige en souden mogen spreecken / geenen nootwendigen handel met eeren uytrechten mogen / soo soude men dat woordeken commertium gewelt aen doen / menigh vroom kint in grooten achterdeel brengen / menigen schriftloosen handel aenrechten / ende den getrouwen Paulum seer verstooten / daer hy seyt: Hout hem niet als een vyandt / maer vermaent hem als een Broeder. Daer beneven oock den Euangelio Christi genen goeden roem maecken.

2. Tes. 3. 15.

Oock is 't onwedersprekelijck / als dat de openbare Sondaers / ende oock sommige Heydenen in Judea gewoont hebben / gelijck Herodes / Pilatus / Philippus / Lisanias / Festus / Ec. voor den welcken sy oock by tijden verschijnen moesten. Item / sy moesten oock van den Romeynen wegen Chijns ende Tol geven / ende hebben alsoo by wijlen wel een woort met haer gesproken / ende nootwendige voorvallende handelen met hen verhandelt / hoewel sy haer in die dagelijcksche geselschap / conversatie / vermenginge / gesprek / eten / Ec. met aller vlijt geschout en gemijdet hebben.

Lieve Broeders / siet doch wel voor u / dat ghy des Heyligen Geest Meesters ende Verachters niet en zijt / ende door Menschelijcke goetdunken den wegh niet enger noch ruymer en maeckt dan hem des Heeren woordt / Geest / ende exempel ons selve maeckt / leert ende voorbaent.

Ten vijfsten / seyt Paulus / wat gaet my aen te oordeelen / die / die buyten zijn? Oordeelt gy niet die daer binnen zijn? Maer God sal die Oordeelen die buyten zijn / doet van uw die boos is.

Hier verhaeldt Paulus zijn voorige woorden / hoe sijn meyninge in den eersten Brief niet geweest en is van die / die buyten zijn / want Godt heeft die te oordeelen / ende niet wy. Wy behooren de boose van ons te doen / die onder ons zijn / en de werelt den Heere bevelen.

Siet mijn getrouwe Broeders / hoe eendrachtelijk Christus ende Paulus stemmen in het mijden der afvalligen. Ende oock hoe ernstelijck de Heylige Apostel Paulus dese affonderinge geleert ende vermaent heeft / ja dat hy in dit korte Capittelken ses-mael aengetekent heeft om desen Ban na te komen.

1. Ghy zijt opgeblasen geweest / ende niet veel meer rouwe gehadt / om van u te doen / die dat werck gedaen heeft.

2. Dat hy den Duyvel magh overgegeven worden.

3. Veeght uyt dat oude suerdeeg op dat gy een nieuw deegh zijt.

4. Vermengt u niet met den Hoereerders / Ec.

5. Met sodanige en sult gy niet eeten.

6. Doet van u wech / die daer boos is.

Dit alle vervaet hy in dit korte Capittel / behalven noch dat hy tot den Romeynen / Galaten / Phillippensen / Thessalonicensen / Timotheum / ende Titum daer van geleert / geboden ende vermaent heeft. Joannes heeft ook met korte woorden zijn meyninge van desen handel wel vervaet. Ick en weet immers niet / hoe een Godvreesende conscientie hier tegen denken ende spreken derf / ende daer ook so grooten vrucht ende nuttigheyt in dese selve mijdinge begrepen is / doch het schijnt dat dese Wijnstok altijt sijnen worm hebben moet.

Item / noch gebruycken de wederspannige hier een in-reden / ende seggen: Wanneer eene van de Gemeynte is afgedaen, soo en is't niet meer noodigh hem te mijden, want hy niet langer Broeder genoemt wort. Den selven antwoorden wy / dat sy ten eersten sullen bedencken / dat sodanige een / die des Heeren woort ende waerheyt bekent heeft een tijt lang een vroom Euangelisch leven gevoert heeft / ende also op de bekentenis sijns geloofs den Doop ontfangen heeft / soo hy van der waerheyt afvalt / ende daer na wederom oprechte boete dede / niet wederom gedoopt en wort / want de schrift en leert maer eenen doop; maer die hem nu eerst van de Werelt bekeert / wort na de bekeeringe gedoopt / want sy te vooren noch woort / noch boete / noch geloove / noch gerechtigheyt / noch Doop bekent en hebben / ende derhalven is 't een ongelijcke sake / sy sullen oock strenger als de Werelt ten jongsten dage van den Heere gestraft worden.

Mar. 12. 45.
Luce 9. 6.
Luc. 12. 46.
2. Pet. 2. 20.
Matth. 24. 48.

Ten tweeden seggen wy / dat de Werelt haer evenwel voor Broeders achtet / ende ook veele van haer noch geerne Broeders willen gegroet zijn / daerom soo is 't seer noodigh deselve te mijden / op dat beyde / de Werelt ende ook sy / mogen weten ende bekennen / dat wy die voor geen Broeders en houden / die so onreyn ende bestraffelijk van leere oft leven zijn / op dat des Heeren woort ende sijn Gemeynte om harent wille by de onverstandige Wereldt niet veracht en worde.

Ten derden / seggen wy / dat Israel haer openbare Sondaers / ende ook de Corinthers haren Hoereerders niet gemijt en hebben soo lange sy niet van der Gemeynte afgedaen en waren / 't en is ook geen gewoonheyt / noch gebruyck der Schriftuere / yemant te mijden / alsoo lange hy noch in der gemeynte geleden ende gedragen wort / ende aldus en moet het mijden niet voor de affonderinge geschieden / oft wy voeren een Ban / die de Schrift niet en kent / noch vermeldet.

Ten vierden / seggen wy / soo wy noch na der affonderinge met den afvalligen gemeynsaem / ende gesellig zijn / bewijsen wy met der daet / dat wy Godts Woort / gebodt / raet / leere ende vermaninge verachten / dat wy des afvalligen billijcke ende schriftmatige beschaemtheyt / tot beteringe streckende / niet

en soeken/ en ook ons voor dat verderven onser zielen niet en wachten.

Hier mede hope ick immers/ dat een yegelijck Godvreesende Conscientie neven dese woorden Christi Mat. 18.18. en neven dat 5. Cap. tot den Corinthen wel sal gevredight zijn/ en niet meer alsulcke onnutte drayinge/ tegenwerpen/ en loose uytvluchten soecken/ en tot een vryheyt sijns vleeschs voorwenden/ want sy niet beter als de stoppelen voor den vyere/ en het Ys voor de warmte bestaen mogen. Jae uyt dese selve Woorden Christi ende Pauli blijkt helder ende klaer/ hoe/ wanneer/ waer/ met wat Geest/ van wien/ over wien/ en tot wat eynde dat men desen Ban gebruyken en drijven sal. Ik achte desen grondt soo krachtigh ende sterck te zijn/ dat men hem over al met Christelijcke bescheydenheydt/ noch met geene Godlijcke waerheyt om stooten ende breecken en magh. Een yegelijk vreese en beminne sijnen Godt van gantscher herten/ so sal hy sonder twijfel dat reyne verstant van desen wel vinden/ en dat Schriftmatige Godt-gevallige gebruyck in rechter gestalte en mate nakomen.

Tot vervullinge van dese ledige plaets heeft eenige goed gedacht dit volgende uyt het 16. Boeck van den Ondergangh der Tyrannen, en Jaerlijcksche Geschiedenisse, van *Pieter Jansz Twisck, pag.* 1074. *en* 1075. hier by te voegen: Hier in bestaende, hoe wonderlijck de Heere *Menno Symons* beschermt, en tegens de listige aenslagen sijner Wederpartyen bewaert heeft: Als mede sijn Goddelijken yver voor de Waerheydt, in 't vermanen van een yegelijck tot ware boete en bekeeringe.

Het is gebeurt met Menno Symons, soo sijn eygen Dochter (een lofwaerdige Vrou) in tegenwoordigheydt van ons verhaelt heeft/ te weten: Dat Menno van een die mede by de vergaderinge quam/ aen de Heeren om een seker stuck gelts verkocht worde/ om Mennos persoon haer te leveren/ ofte sijn hooft daer voor/ het welcke hy nochtans niet en konde te weeg brengen/ want als hy die plaetse daer de by-een-komste geschiede/ al bespiede/ so is Menno door Gods schickinge het noch ontkoomen. Ende desen verrader is Menno noch eens met den Officier ofte Grietman om hem te soecken ende te vangen/ onbedacht te gemoet gekomen op den wege daer Menno in een kleyn schuytken voor-by gevoert worde/ den verrader swijgende soo langh Menno een stuck voor-by was ende doen op 't Velt sprangh/ om met min perijckel te ontkomen/ doen seyde die Verrader: Siet daer/ de vogel is ons ontsprongen. Den Officier hem voor een schelm scheldende ende bestraffende/ waerom hy 't niet en seyde? Soo antwoorde den Verrader: Ick en konde niet spreeken/ want mijn tonge worde gehouden. Het welcke soo qualijck worde genomen van de Heeren/ dat den Verrader nae sijn beloften sijn eygen hooft daer voor moeste laten. Sulcke ende diergelijcke exempelen/ hoe wonderbaerlijck Godt de sijne behoet/ ende bysonder hoe schrickelijck hy de tyrannen straft/ zijn wel bedenkens weerdig.

Hoe' Godt Menno behoet ende de verrader gestraft heeft.

Somma/ Menno heeft soo veel gevaer/ moeyten/ perijkelen ende ellenden/ uytgestaen/ het welcke na der vertellinge der ouder memoryen/ oock niet wel te beschrijven waer/ ende is nochtans sijn eygen doot gestorven/ hoe wel hy met grooten yver somtijdts soo hier en daer vrymoediger dorste Prediken/ wandelen/ disputeren/ Baals-Priesters bestraffen/ ende de wederpartijders opentlijck in haer tegenwoordigheydt wederspreken/ 't welck verscheyden personen/ zijnde sijn mede-Leeraers/ door de sware vervolginge niet dorsten bestaen. Onder andere/ soo is eens gebeurt (soo ick in vertellinge voor loofwaerdigh heb ontfangen) dat Menno in den Eenigenburgh, een Dorp gelegen in Noordt-Hollandt, eens by de Pastoor ofte Paep in de Kerck quam/ na dat de Pastoor sijn dienst gedaen hadde/ ende sprack in 't Latijn met hem van verscheyden Pauselijcke superstitien, met groote vrymoedigheydt/ welspreekentheyt ende geleertheyt/ waer over den Priester ofte Pastoor hem seer verwonderde/ ende heeft (na dat hy sijn Papen-dienst verlaten hadde) het bespreck met Menno in der langte vertelt. Menno heeft meer-maels met Priesters gesproken/ ende is noch eens met geen minder vrymoedigheyt in een Clooster onbekent getreden/ sprack met den Oversten/ wees hem tot boete/ met aenwijsinge van haer groote doolingen/ ende sulcks meer. Hoewel hy aen Kerck-deuren aengeslagen was met sijn naem/ kleedinge/ persoon ofte gedaente/ onder sekere beloften van hondert ofte eenige hondert guldens te ontfangen/ wie hem wiste te verspieden ofte gevanckelijck te leveren/ soo heeft hem Godt evenwel voor alle practijcken ende listige aenslagen bewaert/ so dat 't gewisselijck gaet/ gelijck hy selve in een Brief aen Lenaert Bouwensz. Huys-vrou schrijft/ seggende: Is 't dan dat ghy voor u Mans-vleysch sorget/ so denckt ende gelooft doch dat onse leven al by hand-breeden afgemeten is/ dat leven ende sterven al in des Heeren handt staet/ datter niet eenen hayr van onsen hoofde en valt/ of het is de wille van onsen Vader/ hy bewaert ons als sijnen Oogh-appel/ Elias, Heliseus, David, Daniel, Zedrach, Mesach ende Abednego, Petrus ende Paulus, zijn der Tyrannen handen al ontvlogen/ ende niemandt heeftse mogen een hayr krencken/ soo lange niet de bescheyden dagh ende stont daer en was: want so lange de barmhertige Heer meer lust aen onse leven/ als aen onse sterven heeft/ sullen sy haren lust aen ons niet hebben/ maer soo wanneer de doot den Heere gevalliger is als onse leven/ soo sullen wy oock haer handen niet ontgaen.

Mennos handel in de Enigenburgh.

EEN

EEN KLARE ONWEDERSPREEKELYKE
BEKENTENISSE
EN
AENWYSINGE,

Uyt den grond en kracht der Heyliger Schrift vervatet, dat de geheele Christus Jesus, Godt en Mensche, Mensche en Godt, Gods eengeboren en Eerstgeboren eygen Sone is, niet gedeylt noch gestuckt, maer een eenig ongedeylt Persoon, Soon ende Christus, Godts Woord in der tijd vleesch geworden.

Met een grondelijke Confutation, Beantwoordinge en Oplossinge der voornaemster Tegenspreuken van

JOHANNE A LASCO,

Tegen ons in sijn Defension opgebraght.

DOOR

MENNO SYMONS.

Joan. 6. 35.

Ick ben dat levende Brood (spreekt Christus) van den Hemel afgekomen: Wie van desen Broode eten sal, die sal eeuwig leven, en dat Brood dat ick geven sal, is mijn vleesch, welke ick geven sal voor des Werelds leven.

1 Cor. 3. 11.

Daer en mag geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, 't welk is Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, MDCLXXXI.

VOORREEDEN.

Den Goethartigen Leser Saluyt.

Ick sie ende mercke, Eersame Leser, hoe datter vast gedruckte Latijnsche ende oock geschreven duytsche Boecken allensins van des Heeren Menschwerdinge omgedragen ende gelesen werden, die onsen naem (soo my dunckt) by velen alsoo stinckende maken, dat sy (eylacen) diese hooren oft lesen, neuse ende mont voor ons toestoppen. Waer door ick gedrongen ende veroorsaekt ben, ten eersten sommige beschuldingen ende naseggen, die my een goet deel van Johanne a Lasco met groot onreght worden opgeleyt, te beantwoorden. Ten tweden, mijn grondelijcke Bekentenisse ende gelove van Christo Jesu den Sone Godts daer toe doen. Ende ten derden, sijn voornaemste tegenspreucken ende Articulen, waer mede hy onsen gront ende gelove in desen deel bestrijt, soo verre de Heere genade geeft, met Godtlijker waerheyt op te lossen, ende met der schrift te voldoen. Ende dat niet om mijnent wille, want ick weet doch wel, dat mijn waerheyt, leugen, ende ick met allen H. Apostelen ende Propheten der geleerden Ketter ende verleyder wel blijven moet, oft al schoon ook Christus Jesus met gelijker kracht in my, ende door my onwetende sprake, als hy wel eertijts in dien, ende door de selvige Apostelen ende Propheten gedaen heeft. Maer dat ick doe, dat doe ick uyt de reyne liefde mijns Heeren ende Heylants Christi ende sijns heyligen Woorts, uyt liefde mijner liever Broederen, ende oock uyt een toegeneyght gemoet, welck ick tot mijne Wederpartyers hebbe, op dat Christus Jesus de Sone des Almachtigen ende grooten Godts, voor een waerachtig Sone sijns Hemelschen Vaders mach bekent werden, ende de Schrift ongebroken mach blijven, ende de bekommerde, hongerige conscientien, die soo geerne dat recht volgen wilden, ook dat recht sien ende weten mogen, ende mogen alsoo den Almachtigen ende eeuwigen Vader met vrolijker herten dancken door sijnen eerstgeboren ende eengebooren Sone Christum Jesum. Dat oock de Godtvreesende Leser mach weten, door wien hy met sijn Godt versoent is, ende dat wy niet dan met de heldere klare Schriftuere, ende met onwedersprekelijcker waerheyt over desen gront houden.

Act. 17. 21. Ier. 20. 7. 8. Amos. 7. 12.

Oorsake, waerom ick dese Schrift aen den dag gebracht hebbe.

Siet, om deser oorsake wille heb ick daer noch voor mijns lijfs eynde desen arbeyt aengekeert, op dat ick also (die alle dage mijn ontbindinge van deser aertscher hutten in mijnder grooter swakheyt in lijdtsaemheyt verwachte) een gewisse getuygenisse ende gedenksedel na my laten magh, hoe heerlijk, oft hoe on-

oneerlijk, hoe hoog oft leegh, hoe groot oft kleyn ick den Heere Christum mijnen eenigen ende eeuwigen Borcht, Troost, Toevlucht, Verlosser ende Heylant in den tijt mijns diensts geh ouden aft geacht hebbe, dewijle ick wel weet, hoe men over ons scheldet ende lastert.

Also hebbe ik dit Boecxken in drie deelen gedeylt, dat eerste deel is een verantwoordinge over sommige Articulen ende beschuldingen, die den gront onses handels niet aen en gaen, ende my also sonder alle waerheyt van Johanne à Lasco opgeleyt ende verweten worden.

Dat tweede deel, is mijn bekentenisse van den oorspronck ende afkomste des vleesch Christi, ende dat met kracht der schrift beweeret.

Dat derde deel, zijn de voornaemste tegenspreucken, bysonder van J. à L. tegen onsen gront opgebraght, ende die met Godts woordt krachtelijck verantwoort. Ende uyt dier oorsaken hebbe ik 't also gedeylt, dat de Leeser hem in 't lesen niet en sal verwerren, maer dies te beter een verstandigh begrijp ende rechten sin van ons schrij ven hebben ende grijpen magh.

Bidde ende begeer dan hier mede aen alle mijn Lesers om Jesus wille, sy zijn geleert oft ongeleert, gonstig oft ongonstigh, datse doch mijne berichtinge niet met verkeerde sinnen, maer bedachtelijck ende verstandelijk lesen willen, weder lesen ende wel door gronden willen, by der Schrift houden, ende wel metter Schrift willen wegen, ende niet der Geleerden lange ende veel schrijvens, leerens, ende Glosen, maer der Schrift geloven willen, den gront onverbittert ondersoecken, ende alsoo de sekerste waerheyt gelooven, ende in waerachtiger vreese Gods volgen, ende sijnen rechten prijs willen geven, gelijck allen billijcken ende redelijcken Lieden na het behoor des Christelijcken Naems toestaende ende behoorlijk is. Ick en twijfele oock niet, dat alle die, die 't met alsulker aendacht lesen, haest bevinden sullen, dat onser wederpartyers Gront, Leere ende Gelove van Christo den Sone Godts in alle manieren vervoerende ende dwalende is, ende den onsen des Heyligen Schrifts grondt, getuygenisse, ja kracht en waerheydt is.

Bidde ende begeere voorder, dat de Leser my doch niet en verkeere, so ick bywijlen leugen leugen noeme, ende dat onrecht een weinigh hart straffe. Ick hoop door Gods genade sonder alle bitterheyt, ende met soo gematigde woorden te doen, als my immermeer mogelijcken is. Ende dat hy hem oock niet en laet verdrieten, soo ik eenderley Woorden ende Materie aen sommige plaetsen, daer het den noot eyscht, meer als eens verhale, en dat hy my oock niet ten laetsten sonder kennisse ende verstant des handels en richte, ende vergramme: want ick en doe niet meer, dan dat ick metter waerheyt (als 't billijck is) my purgere, mijn Gelove ende hope metter Schrift beweere, ende mijns Heeren ende Heylants Eere ende prijs voorstae: Dat ick niet alleen schuldigh en ben te doen met mont ende penne, maer oock met mijn doot ende bloet, als 't de noot sijner Glorien vervordert.

De lieve Heere, de waerachtige Soone des waeraghtigen ende levendigen Gods, welckers Eere ende prijs het alleen aengaet, gunne allen goethertigen ende beleefden Lesers, begeerige sinnen, om met neerstigheyt te ondersoecken, ende verlichte de kloecke herten, om recht te verstaen, AMEN.

EEN

EEN KLARE ONWEDERSPREEKELYKE

BEKENTENISSE

ENDE

AENWYSINGE.

DAT EERSTE DEEL.

TEn eersten schrijft Joannes à Lasco, als dat ick sijnen naem hooge soude getogen hebben, om dat ick door 't bespreck dat ick met hem hadde, alsoo dies tot grooter Eere, aensien ende authoriteyt by den onsen (gelijck hyse noemt) krijgen oft hebben moghte.

Antwoordt.

HEt is waer/ dat ick hem den Edelen ende hoogh-geleerden/ &c. in mijn Bekentenisse aen hem ende de Predikanten genoemt hebbe/ maer ick en heb 't uyt geen ander meyninge/ dan nae gemeyne eerbaerheyt in mijnder herten simpelijck gedaen. Ick en heb hem immers niet met eenen so hatelijcken naem afgemaelt/ gelijck hy my gedaen heeft/ daer hy my een Doctor oft Leeraer Anabaptistarum noemt. Oock en hebbe ick hem so hooge noch niet genoemt/ gelijck hy hem selven noemt/ daer hy hem Poloniæ Baro noemt. Ick en heb door sijnen naem niet gesocht/ dat hy my (eylacen) soo leelijcken sonder alle schult toeschrijft. Ick ben (de Heere sy danck) so wijt metten Heyligen Paulo wel geleert/ dat ick wel weet/ soo ick den menschen noch soecke te behagen/ dat ick Christus Dienaer niet zijn en kan. Sal ick oock grooter eere verkrijgen in den Naem Christi/ als ick in den Name eenes sterffelijcken menschen doen kan/ oft het alschoon oock een Keyser oft Koninck ware/ soo en sal 't ten laetsten niet goet met mijnder sake zijn. Want soo ick mijn eygen eere ende niet Godts eere en soecke/ so en sal mijn eere niet zijn. Maer ick hoope een eere te soecken/ die eeuwigh met my blijven sal/ de menschen mogen my richten so sy willen/ ende gelijck sy aen den dage Christi voor haren Godt bekennen willen. Die de vyervlammige oogen heeft/ kent alle mijn soecken ende doen/ mijnen ingangh ende uytgangh/ opstaen ende sitten gaen. Maer ick niet anders by hem bekent/ dan my de Menschen richten/ so moght ick wel seggen: Wee my/ dat ick geboren ben.

Joannes à Lasco heeft (eylacen) mijne schriften door de liefde niet bediet.

Gal. 1. 10.

Apoc. 1. 15. en 19. 12.

TEn tweeden schrijft hy: Hoe ick sijnen naem onverdient, ende haren Kerckendienst geschent hebben.

Antwoordt.

DAt ick Joanni à Lasco oft sijnen Medehelpers yet dan de waerheyt soude naegeschreven hebben/ en sal my (hope ick) met der waerheydt niemant betuygen. Maer heb ickse met der waerheyt wee gedaen/ dat hy so qualijck bediet/ dat selvige mogen sy der waerheyt wijten/ ende niet my.

De waerheyt vergramt menig man.

Alle wat ick van sijne ende sijnder Predikanten Leere/ Sacramenten/ Kercken-dienst/ Kercken oft Gemeynten in 't gemeyn geschreven hebbe/ wil ick geerne alle billijcke ende redelijcke lieden laten richten/ oft ick recht oft onrecht/ te kort oft te langh daer aen geschreven hebbe.

Is haer Leere ende Kercken-dienst uyt Godt ende Godts woordt/ waerom en worden dan haer ongeschickte roeckeloose discipulen van haren Godtlosen wegen ende doen niet bekeert? Soo het doch nae inhout der Schrift niet feylen en kan/ dat de Leere ende dienst die uyt Godt is/ moet haer snede/ kracht ende naedruck hebben/ Esa. 55. 18. Jer. 23. 28. Maer datter een ydel stroo van haer gedorschen wort/ bewijst de vrucht klaerder dan men loochenen kan. Mijn Conscientie en getuyght my niet/ dan dat ick aen haer ende haer Gemeynte recht ende wel gedaen hebbe/ want ick heb aen haer bestraft/ dat alle Propheten/ Apostelen/ ende de getrouwe getuygen Godts met soo grooten yver voor my bestraft hebben/ te weten/ dat vleeschelijck onboetveerdigh leven/ dat voor de geheele Werelt bekent is. Heb ick daer aen so qualijck gedaen/ so magh ick met Mose ende de Propheten/ met Christo ende de Apostelen wel aen 't Gericht treden/ datse my onweerdige/ ende ook allen Predikanten/ die den Heere vreesen/ sulcks so hart opgeleyt/ ende so ernstelijck bevolen hebben. Ende daerom wy Ellendige ook soo overmaten veel in dese rasende woeste Werelt hooren ende lijden moeten. Alle wat ick hier in dan gedaen hebbe/ dat heb ick haer arme zielen uyt rechtsinniger getrouwer liefden gedaen tot beteringe/ weet die/ die my geschapen heeft.

TEn derden seyt hy: Ick heb onse Leere met authoriteyt des Godtlijcken Woordts van uwe Lasteringe moeten verlossen, welcke Leereghy met schreyen by den uwen wel tadelen, maer met Authoriteyt der schrift (hoewel ghyse altijdt roemt) niet in en moght vechten.

Antwoordt.

OPrecht met Godts Geest ende Woordt te straffen/ magh dat lasteringe heeten/ so en heb ick niet alleen/ maer Esaias/ Jeremias met allen Propheten/ ende Christus Jesus met alle sijn Apostelen oock niet weynigh gelastert. Ick hebbe haer sake met des Heeren Woordt gestraft/ ende hen door Godts

genade daer mede overtuyght / datse de rechte Boden Godts niet en zijn / noch haer Gemeynte de rechte Kercke. Maer sal Johannes à Lasco onse Leere / die niet onse / maer des Heeren Christi is / ende oock onse bestraffinge uyt der Heyliger Schrift voorgebraght / tot lasteringe maken / ende sal hy sijn Leere van der Menschwerdinge / sijnen Kinder-doop / de Beroepinge sijner Predikanten / sijn Affonderinge / ende dat ruym roeckeloos leven sijner Gemeynten voor sijnen Godt / die alle dingen recht richtet / vast ende bondigh maken / sal hem swaer vallen. Philosophia, Vernuft ende Glosen sullen wy (vreese ick) wel plantey vinden / maer Schrifts kracht / gront ende waerheyt weynigh. Jae goede Leser / ick ben des wel seker / so men Weerelts gewelt allensins onpartydelijk staen wilde / gelijk dat ongetwijfelt wel behoorde / soude men haest bevinden / aen welcker zijde Schrifts Victoria staen soude.

TEn vierden seydt hy: Wanneer wy onse Leere met kracht des Godtlijken Woords bewijsen, so sal 't de sake openbaer maeken, dat wy sonder alle schult van u beklickt zijn, ende onser alder onschult prijsen.

Antwoord.

WAnneer hy sijn Leere ende Sacramenten met Authoritheyt des Goddelijcken Woordts also bewesen heeft / gelijck hy hier roemende voor geeft / soo wil ickse dat recht selve toe wijsen / als dat ickse onbillick oft met onrecht in desen deel bestraft hebbe. Maer het en is niet / dan den armen Volcke altijt met leugenen troosten / ende met gedichte beloften op den krommen wegh houden.

Ende oft hy nu al schoon sijn Leere ende Sacramenten als Schriftformigh al konde bewijsen / 't welck hy evenwel nimmermeer doen en kan / hy maeckt het ook hoe hy kan / so en waer de sake daer mede noch niet half geholpen / want de Leere ende Sacramenten zijn ydel ende onnut / wanneer dat vruchtbarigh / dadigh Geloove / ende dat onbestraffelijck vroom leven niet daer en zijn / waerom de Leere gedreven wert / ende de Sacramenten van Godt verordineert zijn. Ende wat leven by hare Gemeynten in 't gemeyn ende ook by den meesten deel haerder Predikanten selve noch bevonden wert / mogen die richten / die haren dagelijckschen handel ende wandel sien / ende van de Heylige Schrift verstant hebben.

De vrucht bewijst ten besten, wat de boom is.

TEn vijfsten seyt hy: Had ghy uwe Schriften tot ons allen gesonden, so ghy belooft hadt te doen, soo hadden wy u oock alleen mogen antwoorden. Maer nu hebt gyse onder den uwen gestroyt, eerse tot ons gekomen zijn, &c.

Antwoord.

DAt ick haer sulcks belooft soude hebben / en weet ick geensins / en weet ook niet / waerom ick sulcks beloven soude / dewijle ick niet en hadde over te schrijven / dan wat mijn eygentlijck Geloove ende gront ware / dat ick niet alleen met schriften in 't verborgen / maer ook met mijnen bloede voor de geheele Werelt begeer te betuygen / wanneer my slechts de Heere met sijn genade sterckt ende bystaet.

Maer dat hy schrijft / dat ick 't also onder den onsen soude gestroyt hebben, &c. daer heeft hy al te veel aen geschreven / want soo haest als ick van haer was getrocken / soo sette ick my op een verborgen plaetse / gelijck ick over veel Jaren om dat getuygenisse Jesu ende mijner Conscientien hebbe moeten doen. Ende heb mijnen grond ende Geloove van der sake eenvoudigh in schrifte vervaet / ende also sonder eenigh vertoeven / nae ons bespreck / tot haer gesonden. Dat alleen uytgenomen / dat ick 't den welgeachteden M. H. G. goeder gedachtenisse / dewijle hy op dien tydt Drossaert ende Borgermeester was / te handen dede. Dat dit also de waerheyt is / sal de groote Heere mijn getuyge zijn. Nademael het dan also geschiet is / als 't verhaelt is / hoe kan ick 't dan also by den onsen gestroyt hebben / eer dat ick 't tot haren handen bestelde / gelijck hy my hier beschuldight ende nae schrijft.

Ende oft ick 't al schoon gedaen hadde / gelijk hy my beschuldight / wat waren hy ende de sijne daer mede verkort? Nademael het niet alleen mijn / maer ook allen den onsen grondt ende Geloove was ende is / gelijk velen wel bewust is.

Maer sijn vernuft heeft hem wel betuyght / dat 't den Leser onbillijk schijnen soude / sulcken faemroovigh bitteren Boeck sonder oorsaeke over yemanden te schrijven / ende daerom moeste hy wat voorgeven / op dat sijn schrijven over den armen stommen Menno, die van wegen der grooter Tyrannije hem voor de Werelt niet verantwoorden en kan / eenen schijn hadde. Maer oft voor den onpartijdischen Richter-stoel Christi bestaen sal / sal in sijner Verklaringe wel openbaer werden. De lieve Heere reken het hem tot geener sonde / want ick weet dat ick onschuldigh ben.

TEn sesten, schrijft hy: De uwe zijn de oorsaeke geweest, dat ick opentlijck met u handelen moet, &c. die vast een geruchte in West-Vriesland ende oock in een groot deel van Hollandt gemaeckt hebben, hoe het u ende den uwen vry is, uwe Leere in onsen Kercke te Leeren, ende dat wy overwonnen zijn (*scilicet*) ende niet en hebben, daer mede wy u wederleggen konden.

Antwoord.

NIet een woordeken en heb ick mijn leefdage daer af niet gehoort / dan dat ick 't alsoo by hem gelesen hebbe. Hebben sommige van den onsen (dat ick haer geensins toe betrouwen en kan) dat also geroemt / gelijck hy schrijft / so is 't openbaer / datse in dien deel niet de waerheydt / maer enckel leugen gesproken hebben / welcke leugen een schandelijck dinck is / jae uyt den Duyvel is / ende de ziele doodet / Sap. 1. 12.

Jo. 8. 45. 55

Heeft hy 't dan alsoo gehoort / so en is 't evenwel van sulcken Man niet recht gedaen / dat hy alsulks onaerdige Partyders ende Leugen-sprekers sijn oor biedet / ende sulcks sonder alle waerheyt tot so grooten achter-deel sijns Naesten tot eeuwiger gedachtenisse in een Boeck aen de geheele Werelt schrijven sal.

Maer heeft hy 't uyt hem selven gedaen / ende niet uyt ander lieden aenseggen / dat ick op hem niet en vermoede / so is hy sijnen luytbarigen naem tot grooter oneeren / ende

sijn

sijn arme ziele tot eenen swaren val: Want leugenspreecken (segge ick) is een schandelijck dingh/ ende en sal geen plaetse aen Godts stadt vinden/ Apoc. 21.22.

Anderwerf segge ick / dat hy sulcks uyt hem selven soude schrijven/ en vermoede ick niet / maer so veel derf ick wel vermoeden/ als dat hy al te begeerigh is geweest om den Leugenaer te hooren/ al te ras om te gelooven/ ende al te haest om te schrijven. Nu wel aen/ het zy dan hoe het zy/ Ick weet gewis / dat 't nae de Christelijcke billickheyt ende Liefde / aengaende sijns schrijvens/ met my niet gehandelt en is/ hy verciere oock de saecke hoe hy kan. De groote Heere sal 't tot sijnder tijdt wel openbaer maecken / wat een yegelijck soeckt ende voorgeeft / jae handt-havet / leert / doet ende voorstaet.

TEn sevensten, leyt hy my op, ende seydt: Hoe ick twee Latijnsche Syllogismos, die hy my eertijdts mede gegeven heeft, soude bespot hebben, dat ick de geleertheydt ende konst der tongen verachte, haer voor Philosophis gescholden, ende my voor een eenvoudigh Theologo gehouden hebbe, daer mede ick den ongeleerden ende simpelen bestrijcke ende vange, my een aensien maecke, evenwel mijn slechtheydt geen slechtheydt, maer veel meer onwetenheyt is, &c. Jae hy heeft my met so een verwe afgemaelt, dat veel licht mijn gedachtenisse (hoe wel eylacen weynigh tot mijnder eeren) by den menschen wel blijven sal, soo lange de Werelt duert.

Antwoordt.

DAt hy my dese bittere schelt-woorden naegeschreven heeft/ dat is daer af gekomen/ om dat ick tot hem ende sijne mede-hulpers aldus geschreven hadde / te weeten / spreecken wy hier tegen / niet met gemaeckte subtijle Syllogismis, noch niet eenige menschelijcke scherpe cavillatien, want wy en hebbense niet / maer wy wederspreecken 't alleen met dat opentlijcke klare getuygende woordt / dat met geen glosen verdraeyt / noch met eenigh menschens vernuft gebroken sal worden. Dit zijn mijn woorden/ Anno 1543. in mijn belijdinge aen hem ende sijne Predikanten geschreven: Oordeelt ghy nu / so ghy van vromer aert zijt/ oft ick ook sulcken leelijcken bitteren streeck hier mede verdient hebbe. Doch voorsie ick my / dat ick niet met dese aengetogen woorden / maer met de arme gehaette waerheydt desen krans verdient hebbe. Mijn Leser / verstaet my recht / de geleertheyt ende gaven der tongen en heb ick mijn leefdage niet veracht / maer ick hebse van der Jeught aen ge-eert ende bemint / hoewel ickse (eylacen) niet verkregen en heb/ ick en ben (Godt sy lof) van mijn sinnen noch so niet berooft/ dat ick de wetenschap der tongen / door welcke dat diere woordt der Godtlijcker genaden op ons gekomen is/ alsoo verachten oft bespotten soude. Ick wildese my ende alle vrome van herten wel gewenscht hebben/ so wyse slechts in rechter ootmoedigheydt tot den prijs onses Godts ende dienst onses Naesten/ in reynder Godtsvreesen wel gebruycken konden.

Is 't niet een leelijcke schande / datse soo weynigh de waerheydt spreecken / ende my altijdt (hoewel geensins verdient) sulcken leugen-sack op den rugge binden willen. Jae mijn Leser / soo ick gelijck met gelijck wilde betalen / gelijck my de Wet der natueren wel leeren soude/ ick wilde hier wel haest sommige gedichte naeseggingе by malkanderen brengen / die men eensdeels van my geseyt / ende eensdeels van my geschreven heeft / dat hy/ noch geen Mensche my in der eeuwigheyt met der waerheyt overtuygen en sullen. Oft dat magh recht ende wel gedaen heeten / mogen alle onpartijdische redelijcke herten in deughdelijcker billickheyt in der liefden afmeten.

Ick wilde hem / ende alle onse Wederpartijen wel om Godts wille uyt herten gront gebeden hebben/ datse doch niet anders tegen my en willen handelen / als ick tegen haer doe / so sy slechts nae mijnen bloede niet begeerigh en zijn/ dat ick immers aen haerder sommige niet en verhope. Alle wat my aen haer gebreeckt/ daer in vermaen ickse ende straffe / gelijck de liefde eyscht / hoewel men my dat qualick danckt: Maer dat ick over haer liegen soude/ daer wil my de groote Heere voor bewaren. Want ick weet wel / uyt wat onreyne Fonteyne dat de leugen vloeyt / ende wat eynde datse nemen sal. Weet ook wel / datse dat Zaet niet en is / waer uyt men Godts kinderen baren/ ende Christo een Gemeynte vergaderen sal. Desselven gelijcken wilde ick dat sy ook deden / ende niet anders (so ick in eenigen dingen menschelijcker wijse faelgeerde) dan met der waerheyt my vermaenden ende straften: Haer recht (soo sy in eeniger manieren recht hebben moghten / datse (eylacen) niet en hebben) met der Schrift voorstonden/ ende lieten der Slangen Zaet sijn leugen/ ende Caims Zaet gewelt gebruycken.

Maer so verre als mijn onwetenheyt betreft / die hy my hier met groote bitterheyt voorwerpt / en schame ick my niet voor alle man te bekennen/ so ick niet alleen onwetende/ maer ook geheel ongeleert ben / der Tongen weynigh oft niet ervaren. Jae mijn Leser/ ick segge met Socrate vry uyt / so verre menschen konst ende wijsheydt aengaet / dat ick niet meer dan dat eene en weet/ dat is dat / dat ick niet en weet. Maer so wijt der Hemelscher wijsheyt aengaet/ ben ick door des Heeren genade so verre van Godt geleert / dat ick van herten bekenne / dat mijn Verlosser ende Heylant Christus Jesus Gods eengebooren ende eerstgeboren eygen Sone is. Die aen hem gelooft/ dat die dat eeuwige leven heeft. Die aen hem niet en gelooft/ verdoemt is/ Joan. 3. 18. Dat een leugenspreecker uyt den Duyvel is/ Jo. 8.45. Die sijnen Naesten haet/ een Dootslager is/ 1 Jo. 3.15. Die geen Boete en doet/ dat die in sijne sonden moet sterven/ Luc. 13.4/5 Dat het loon der sonden de doodt is/ Rom. 8.6. &c. Ende hebbe uyt dese seer ongeachte wijsheyt (den Heere zy eeuwig danck) so veel vreesens in mijner armer ziele verkregen/ dat mijn aertsch vleeschelijk gemoet/ in eenen beteren sin bekeert is / ende my so hertelijcken leet is / dat ick niet uyt alle mijn krachten in Christo Jesu nae Gods wille wandelen/ ende een oprecht onbestraffelijck Christen zijn kan. Dat ick niet de geheele Werelt uyt haer verstockt Godtloos wesen in een nieuw boetveerdigh Christelijck leven met des Heeren geest/ kracht

Gen. 3. 5.
Gen. 4. 9.

Socrates spreucke was: dat hy niet en wist.

ende Woordt baren kan / &c. Want dat is mijn eenige vreught ende herten-lust / dat wy Christum Jesum nae inhoudt sijns Heyligen Woordts recht Prediken / sijnen heyligen Naem groot maecken / soecken / vreesen / beminnen / ende dienen mogen : Jae dat wy de Stadt des levendigen Godts / dat heerlijcke Rijck sijner Eeren / ende den Tempel sijns heyligen Geests zijn mogen / &c.

2 Cor. 6. 16.

Ende dese selvige wijsheyt / die dusdanige krachten ende vruchten werckt / achte ick de alderweerdighste te zijn die men noemen kan / oftse oock alschoon van eenen ongeleerden Kardrijver oft Kolen-drager geleert / ende weder aen den dagh gebraght werde : jae sy is de eenige genoeghte ende vreughden olye mijns bekommerden herten / de eenige versachtinge mijns swaren verdriets / ende sal oock aen het eynde door Godts genade de heerlijcke vercieringe ende Kroone mijner Eeren zijn. Van dese Edele ende hoogh-geleerde wijsheydt ende Philosophia, leest Salomon in sijn by-spreucken / oock Sprach / ende dat Boeck der wijsheyt / ende gy sult vinden / welcke hare eygentlijcke deught / werck ende kracht is.

Wat oock Matth. de tollenaer Pet. ende Joan. Viss. &c. voor geleerde zijn geweest, leert ons de schrift wel.

Siet / mijn Leser ! om deser Philosophien soetigheydt / eerbaerheydt / deught / vrucht / liefde ende schoonheyt / die ick van geen hoogh-beroemde Doctoren / noch in geen hooge Scholen geleert hebbe / ende om mijn arme ellendige ziele met haer levendige kracht te verlustigen / heb ick liever uytverkoren aller Werelt Geleerden onwetende ende ongeleerden Sot te zijn / op dat ick voor mijnen Godt wijs bevonden werde / dan der Werelt wijsen de alderberoemste een te zijn / ende ten laetsten voor den wijsen Godt een Sot te zijn. Ende dit is alsoo op sijn bitter schelden mijn ontschuldinge ende kort antwoord.

Noch seg ick ten anderen mael / dat woordt subtijle Syllogismos ende scherpe cavillatien / hebbe ick sonder alle verachtinge der konst in mijner herten simpelheyt daer geset / ende niemanden daer mede veracht oft verkort / ick prijs de konst wanneerse in Godt / ende recht gebruyckt wert. Maer boven alle prijse ick de eenvoudige deughdelijcke konst ende wijsheyt die van boven is / want die en sal nimmermeer vergaen / maer in heerlijcker eere met allen Vromen blijven in 't eewige leven.

Hier mede hebt gy nu dat eerste deel deses Boecks / ende wilde wel dese dingen niet eens geroert hebben / so sy niet ter verbitteringe van sommige / tot belettinge des woords / ende tot beswaringe der Godtvreesenden geschiedt en waere. Maer nu dringet de noot / dat ick sulcks doen moet. De lieve Heere gonne ons allen sijn genade. Amen.

DAT TWEEDE DEEL.

Namelijck,

ONSE CONFESSION.

Dat wy der Geleerden grond / Leere ende Geloove van des Heeren mensch-werwerdinge niet en bewilligen / maer met der Schrift ende waerheydt tegen-strijden / is dit de oorsake / om dat wy met oogen sien / ende met handen tasten / datse ons gantsch ende geheel van Christo Godts Sone berooven / ende ons op een aertsche sondelijcke Creature ende eenen mensche van Adams onreyn ende sondelijcken vleesche wijsen.

Dat haer leeren ende voorgeven in desen deel in geenen wege / noch met Godts Ordeninge / Genes. 1. 28. noch met der natueren / noch met der Schrift / noch met de eygenschappen der Naemen / Vader / Moeder ende Sone bestaen mogen / ende dat daer so over seer vele Inconvenientie daer door noodtwendigh in Christo moeten besloten werden / als aengeerfde zonde / verdoemenisse / vloeck ende doot / &c.

Een halve mensche / so de Vrouwe nae haer eygen bekentenisse / schoon so vele tot der vrucht bestelde / als de Man doet.

Merckt, wat wonderlijke dingen der geleerden gront van des Heeren menschwerdinge in Christo besluyt.

Twee Persoonen / een Godtlijck ende een menschelijck, die se twee natueren oft twee deelen noemen.

Twee Sonen / de eene Godts Sone sonder Moeder, en die onlijdelijck / en de ander Marien Sone sonder Vader, ende die lijdelick.

Item / soo Godt een Vader des menschen Christi sal genoemt werden / dat hy als dan een maekende ende niet een barende Vader sijns Soons / ende Christus niet een geboren / maer een gemaeckt Soon sijns Vaders zijn moet.

Adams / ende sijns zaets oprichtinge / niet door het Woordt / daer 't alle in bestaen moet / maer door sijn eygen vleesch / dat der verdoemenisse ende doodt schuldigh was / met welcke hem dat Woordt bekleedt / ende daerinne (so lange het hier op Aerden was) gewoont hadde / ende sulcke onverdraeghlijcke sware inconventien meer.

Daerom heb ick 't voor goet ende noodigh aengesien / eer ick tot der Confutation ende oplossinge der wederspreucken voortvare / ons Geloove ende bekentenisse van Christo den Sone Godts uyt heylsamer ongevalschter Schrift den Leser voor te stellen / op dat hy met sulcks bevinde ende vatte / hoe de Heere Jesus Christus niet een onreyn gedeylt Christus van twee personen ende Sonen / maer een ongedeylt reyn Christus / een eenigh persoon : Jae Godts Eerstgeboren ende eengeboren eygen Sone is. Wie verstandigh van herten is ende Godt vreest / die lese ende richte.

Ten eersten sette ick daer Godts ordeninge / op welcke my Joannes à Lasco selve wijst / naemelijck / Wast ende vermeerdert u / ende bekenne uyt die selve Ordeninge / hoe der Menschen voortbrenginge door vermenginge eens Mans met eender Vrouwen / die noch tot der Baringe behoorlijck is / uyt Mans zade geschiedt / ende de vrucht oorspronckelijcken niet van der Vrouwe / maer van den Man door de Vrouwe komt / hoe volgende breeder gehoort sal werden.

Gen. 1. 28. 9. 2. Jer. 29. 6.

1 Cor. 11. 11.

Hier neme ick ten eersten tot een Beweeringe / dat bevrucht worden Sare / doe de Heere sprack tot Abraham : Sara u Wijf wil ick segenen / ende sy sal u eenen Sone baren / dien sult ghy Isaac heeten / Gen. 17. 19.

Om dese selfde woorden / ende oock Godts Ordeninge Gen. 1. recht te verstaen / moet de Leser wel aenmercken / dat Sara (gelijck sy selve seyde Genes. 17. 2.) van besloten lijve was / oudt was / ende dat het haer niet meer en gingh nae der Vrouwen aert / Gen. 17. 11. Evenwel wert sy door het Geloove krachtigh / dat zaet (verstaet haers Mans) te ontfangen /

gen / ende dat te behouden / ende heeft boven den tijt haers Ouderdoms (Abraham een sone) gebaert.

Leeft Erasmus translatie.

Heb. 11.
Gen. 21. 2.
Heb. 11. 11.

Dese segeninge Sara en kan ick na mijn slegt verstant anders niet verstaen / dan dat toegesloten lijf van Sara / ende die 't nu des Ouderdoms halven niet meer en ginck na der Vrouwen acrt / ende oock daerom om te ontfangen niet bequaem en was / dat dat selvige (segge ick) door Gods kracht na der Beloften Abrahe geschiet / met het geloove van Abraham ende Sara geopent is / ende om dat zaet haers Mans te ontfangen / dat te behouden / daer uyt bevrucht te worden / de ontfangen vrucht te geneeren / ende op sijnen tijt te baren bequaem is. Siet so is Isaak uyt sijns vaders zaet van Sara outfangen / en Abraham is na Gods Ordeninge Genes. Cap. 1. een soon uyt haer geboren / Genes. Cap. 21. vers 2. Gen. Capittel 1. vers 28.

Gen. 17. 18.
Rom. 4. 19.
Heb. 11. 11.
Saræ swangerschap waer henen gekomen

Hier by settet nu de spreuken Philonis / oft so gy liever wilt / des wijsen Salomonis / die aldus luydet: Ick ben oock een sterffelijck mensch gelijk als die andere geboren van de Geslaghte des eersten geschapen mensche / ende ben gebeeldet een vleesch thien maenden lanck in 't bloet samen geronnen van Mans Zade (merkt wel / hy seyt van Mans Zade) ende dat door lust / die in het byslapen geschiet / Sapi. 7. 3.

Item / de Heere sprack tot Jacob: Volken en hoopen Volks sullen van u komen / (merkt) ende Coningen sullen uyt uwe lendenen komen / noch eenmael merckt / Gen. 35. 11.

Item / Levi was noch in de lendenen sijns Vaders / als Melchisedegh Abrahe tegen gink. Ende sulcke heldre Spreucken meer / als Rom. 9. &c.

Des vrugtes oorspronk is van den man
Heb. 7. 10.
Sap. 7. 2.
Job. 10. 8.
Rom. 9. 10.

Hier late ick nu de Philosophos Philosopheren / ende de Curieusen in der nature strijden / soo lange als 't hen belieft / hoe vele / of wat een waeragtige moeder van haren lijve tot hare vrugt beschikt / Gods Ordeninge / dat Exempel van Abraham ende Sara / ende dat overvloedige getuygenisse der Schrift / zijn my in desen deel genoegh / Ja een onwedersprekelijke bewijs om te beweeren / dat een waerachtig kint sijnen oorspronk van den Vader / ende niet van der Moeder neemt / ende hebben moet.

Des Vaders zaet is des Vruchts oorspronk.

Ten anderen / sette ick daer de Woorden des Heyligen Engels Gabriel / doe hy Marie bootschapte / datse bevrugt worde / ende eenen Sone baren soude: Ende sy vraegde / hoe dat toegaen soude / nademael sy van geenen Man en wiste. De Engel antwoorde haer / ende sprack: De Heylige Geest sal over u komen / ende de kracht des Alderhoogsten sal u omschijnen: Daerom nu ook / dat Heylige dat geboren werdt / sal Godts Sone genoemt werden: Siet daer hebt gy een getuygenisse eens waerachtigen Boden / dat Godt de Vader een waeraghtig Vader ons Heeren Christi is. Ik meyne immers Gods eygen Engel heeftse hier der leugenen wel gestraft / die daer seggen / dat de gekruiste Christus Jesus geenen Vader soude gehadt hebben.

Luc. 1. 27.
Matth. 1 21.

Aengesien wy dan uyt Gods eygen Ordeninge ende uyt so overvloedige vele spreucken der schrift soo opentlijck bevinden / dat een waerachtig kint uit den Zade sijns Vaders na Gods Ordeninge voornamelijck sijnen oorspronk neemt / gelijck verhaelt is / ende wy door de geheele Schrift soo grondelijck onderrigt werden / als dat God de Vader een waeragtigh Vader sijns Soons Jesu Christi is / daerom seggen wy / dat wy geloven ende bekennen / dat Gods eeuwige woort (dat ook sijn zaet in der Schrift genoemt wordt) van boven afgekomen / door de omschijninge der Godlijker kracht / in Mariam neder gedaelt / ende boven aller menschen vernuft ende begrijp / na des Almachtigen ende Hemelschen Vaders onveranderlijk opset / ende genadige belofte / door de werckinge des Heyligen Geests / een waerachtigh tastelijk / lijdelijk / ende sterffelijk / doch onverganckelijck Mensche na de heldere klare getuygenissen / Joannis beyde in sijnen Euangelio ende Epistelen / wonderlijker wijse in haer geworden is. Een mensche (segge ik) ons menschen alder dingen gelijk / uytgenomen de sonde. Niet mijn leser / dat hy van Adams onreyne zaet en vleesch gekomen is, ende door Gods kracht van sonde bewaart, gelijk de geleerde seggen sonder Gods woort / dat de sonde noyt gekent en heeft / is het zaet / ende sijns vleeschs oorspronk gelijck Joannes seyt: Het woort is vleesch geworden / Joan. cap. 1. Hier by ondersoekt nu ook de spreucken der Schrift / die daer betuygen / dat Jesus Christus Gods eerstgeboren ende eengeboren eygen Sone is / ende gy sult merken / hoe jammerlijck datse dwalen / die daer dorven seggen / de Mensche Christus en heeft geenen Vader / hoe gedacht is.

Luc. 8. 10.
Luc. 1. 27.

Ioh. 1. 14.
1. Joh. 1. vers. 2.
Heb. 2. 14.
Phil. 2. 7.
Bar. 3. 38.
1 Pet. 1. 17.

Hier leert kennen waerom de mensche Christi geen sondelijkx aert geweest is.

Item / van Maria des Heeren Moeder geloven en bekennen wy / als dat de Almachtige eeuwige Godt ende Vader / haer Maegdelijk Lichaem met de sterke kracht sijns eeuwigen ende Heyligen Geests (als oock dat oude gesloten ende verstorven lichaem van Sara) genadiglijk daer toe bereyt heeft / dat het bequaem geworden is / om sijn onbevindelijcke eeuwige Woort na des Engels toeseggen door het Gelove te ontfangen / gelijck Sara door vermenginge dat zaet van Abraham dede / ende dat dat selvige Mensche geworden Woordt / ook menschelijker Wijse / als Isaak van Sara in haer Maegdelijke lichaem door natuerlijke Spijse ende dranck / als een Naetuerlijke vrugt ende kint haers lichaems / tot gewisse getuygenisse / dat hy een waerachtig Mensche / ende geen Phantasma en was / geveert ende gevoet is. Ende is alsoo tot zijnder tijt een ongedeylt ende waeragtigh Sone Gods ende Marie / als een natuerlijk kint van sijnen Vader ende Moeder (alleen de vleeschelijke vermenginge uytgenomen) in der Werelt geboren / als de Schrift getuygt.

Maria ontfing Godts woort door 't gelove: Maer Sara Abrahams zaet door vermenginge.

Maria was een waeragtige moeder Christi ende Christus een waeragtigh Soon Mariæ.

De geheele Christus een waeragtig ende ongedeylt Soon beyde sijns Vaders ende Moeders.

Ende siet / in alsulken verstant geloven ende bekennen wy / dat hy der Vrouwen / Abrahams ende Davids Zaet is / die haer uyt een bysonder Gonste ende Genade / der gantscher Werelt tot Heyl ende verlossinge / van Godt den Vader / na het onloochelijke Woort sijnder beloften / als den hooghsten pant / ende het sekerste bewijs sijnder Godtlijcker liefden in het gelove tot eygen geschonken is: De gemelde van God verordineerde Vrouwe / als de Heylandt alder Werelt / in aengetogener wijse (segge ick) na des Engels woort in Nazareth outfangen / ende na des Propheten Woordt in Bethlehem gebaert heeft.

Luc. 1. 31.
Mich. 5. 1.

Getrouwe Leser neemt waer: Mattheus ende

Mich. 1. 25. Luc. 1. 31.

ende Lucas wijsen wel aen / als dat Maria door den Heyligen Geest van God bevrucht is / maer den Curieusen en wijsen sy niet genoeg aen / uyt wiens Zade de bevruchtinge voornamelijk soude hergekomen zijn. Middelder-tijt hebben hen sommige Sectische in der Gemeynten verheven / als Cerinthus ende Ebion, die na de aenwijsinge der Historien swaere verboeringen van den Persoon Christi inboerden.

Cerinthus' Ebion.

Soo heeft Joannes ten laetsten door bede der Bisschoppen in Asien van Christo den Sone Gods eenen klaren gront beschreven / ende dat niet alleen van sijner eeuwiger Godtheydt, gelijk de Geleerde seggen / maer ook van sijnder Heyliger Menschept / gelijck men allensins uyt alle sijn schriften opentlijk speuren ende sien magh. Ende heeft met opgedeckte klare woorden in onwedersprecckelijker klaerheyt aengewesen / wie / ende wat hy van eeuwigheyt geweest is / wie / ende wat hy in der tijt geworden is / uyt welken Zade / ende van wien de bevruchtinge Marie (van welke Mattheus ende Lucas melden) afgekomen is / namelijk / niet uyt dat onreyne Zaet van Adam, maer uyt dat reyne Zaet zijns Vaders / Gods woordt / ende seyt: Dat Woordt is vleesch geworden. Maer hy en heeft niet gtseyt / dat woort heeft eenen mensche van onsen oft van Marien vleesch aengenomen, ende sijn geboorte oft wooninge daer in geset, als onse Wederpartyen doen. Wijst ook daer beneffens aen / van waer Hy gekomen is / wat hy ons geleert / ende wat voorbeelt Hy ons gelaten heeft / wat wy door hem ontfangen hebben / ende waer Hy weder henen gevaren is / &c. Wie nu Joannis getuygenisse van Christo den Sone Gods recht gelooft / die heeft dat eeuwige leven door sijnen Naem / Joan. 20. Maer wie't niet en gelooft / maer verstootet / en is niet uyt God / en heeft noch Vader noch Sone / maer is een Antichrist en verboerder / en dat is onse eenvoudige en slechte bekentenissen van Christo Gods Sone / gelijk gehoort is.

Joannes betuygt meer als klaer, uit wiens zade Maria bevrugt geworden is.

Joa. 1. 14. 1. Joa. 1. 2. Bar. 3. 38. 1. Pet. 17 18.

Joa. 20.

2 Joa. 7. 8. 9. 1 Joa. 2. 4.

Ende dat ick nu onse Leere / geloove ende Bekentenisse een weynig breder verklare / sal de Leeser weten / dat de Schrift allensins aenwijst / hoe dat God de Almachtige Vader alle dingen door zijn Woort geschapen heeft / Gen. 1. 1. Psal. 33. vers 6. Alle dingen daer door regeert / ende alle dingen daer in ophout ende bestaen doet / Collos. cap. 1. vers 16. Heb. Capittel 1. vers 21.

Col. 1. 16. Joa. 1. 3. Eph. 3. 9.

Gelijck dan openbaer is / dat Adam door dat selfde Woort geschapen / om sijn ongehoorsaemheyt door Godts rechtveerdigheyt in de verdoemenisse ende doot vervallen / met sijnen geheelen Zade / uyt hem selven / ende door hem selven en koste hy niet weder opgeholpen werden / dewijle hy soo met sijnen geheelen zade in der naturen verdorven / ende door Gods rechtveerdigheydt verdoemt was / soo drongh Gods eeuwige liefde daer henen / soo anders Adam niet eeuwigh met den sijnen verlooren en soude blijven / dat hy den selfden Adam ende sijnen Nakomelingen door dat selvige sijn Woort / daer door hy hem geschapen hadde / ook weder uyt zijnen dootlijcken val / verdoemenisse / ende vloek verlossen moeste / op dat hy de eere alleen behiel / ende door sijn woort ende Sone Christum Jesum in sijner onuytsprekelijker grooter Liefden ende genade gepresen werde eeuwiglijk. Want soo de oprichtinge door eenigen anderen middel geschiet / waer dan door het woordt / soo mochtmen des ook billijck dancken ende roemen. Siet / op dese onse Bekentenisse / gront ende Geloove stemt de geheele Schrift / soo gy door Godts genade na verhaelde Spreuken in alle klaerheyt hooren ende sien sult.

Gods liefde was de drijver dat het Woordt mensche werde.

Aldus spreekt Joannes: In den beginne was dat woort / dat woort was by Godt / ende Godt was dat Woort / &c. Dat woort is vleesch geworden / ende heeft onder ons gewoont / ende wy hebben gesien sijn Heerlijkheyt / als de Heerlijkheyt van eenen Eengeboren van de Vader / vol genade ende waerheyt.

Joan. 1.

Dese getuygenisse Joannis geloven wy recht te zijn / latent daerom ongebroken staen op dat de geheele Christus Godts Sone blijve: Want wy sien met openen oogen / dat het (so wijt desen Artijkel belangt) de geheele schrift gelijckt / ende in aller maten in een sluyt.

Wy gelooven waerachtigh / ende en twijfelen niet / of de H. Geest / die de sijne in alle waerheyt soekt in te leyden / en heeft't niet anders gemeynt / dan hy door desen getrouwen en eenvoudigen Visscher Joannem hier gesprooken heeft: Want haddet de lieve Bode des Heyligen vredes alsoo niet gemeynt / als hy 't hier geschreven heeft / soo hadde de Gemeynten / die met der saecken op die tijdt hert bemoeyt waren / met sijn schrijven niet gestilt / maer noch veel meer als te vooren aen malkanderen gehangen / ende ons arme nakomelingen op eenen seer duysteren ende ongewissen gront gewesen. Och neen. Sijn getuygenisse is recht ende slecht / het sal ook recht blijven in eeuwigheyt / het woordt is vleesch geworden.

Ioan. 14. 26. 15. 26. 16. 7. Acto. 2. 4.

Dese onse bekentenisse bekrachtigt ook de Heere selve / ende spreekt: Ick ben dat levende Broot van den Hemel afgeklommen / oft gekomen / wie van desen Broode eten sal / die sal eeuwig leven / ende dat broot dat ick geven sal / is mijn Vleesch / dat ick sal geven voor des Werelts leven / Joan. 6. versſ. 32. 33.

Getrouwe Leser / merckt op uws Heeren woort: Christus seyt / dat sijn vleesch van den Hemel / ende de Geleerden seggen / dat het van Adams vleesch gekomen is. Hier staen sy nu recht plat tegen malkanderen. Waer sal nu de Godtvresende Conscientie henen? Houtse haer aen Christus getuygenisse ende woordt / soo moetse der Geleerden verboerder ende ketter zijn. Maer houtse haer aen der Geleerden getuygenisse en woort / soo maecktse Christum tot een leugenaer. Nadien wy dan so openbaer bekennen / hoe dat Christus en de Geleerden soo plat tegen malkanderen staen / ende wel weten / dat Christus de onbedriegelijcke waerheyt is / ende alle menschen leugenaers zijn / en konnen wy ons ymmers niet van de waerheyt tot der leugen / maer moeten ons van der leugen tot de waerheyt keeren / de menschen richten ons ook daer over hoe sy willen / Gods woort blijft eeuwiglijk / Esai. 40. vers 8. 1 Pet. 1. 24.

Psalm 116. 11. Rom. 3. 4.

Veel ligt sullen onse wederpartijen hier eenen uitvlucht soeken / en seggen: Christus spreekt na den weerdigsten deel, want sijn Godheyt is van den Hemel, en die heeft Adams Vleesch aengenomen, &c. Antwoorde ik: Sy lesen ende gelooven slechs Christus eygen woordt

Matt. 5. 18.

ende

ende getuygenisse / so sullen sy bevinden / hoe sy het nae haer eygen goetduncken ende wille / ende niet nae den sin ende waerheydt Christi bedieden : Want soo seydt hy / Jck ben dat levendige Broot van den Hemel af gekomen / merckt wel / hy seyt van den Hemel af gekomen / ende dat Broot dat ick geven sal / is mijn vleesch / merckt noch eens / Hy seyt niet / het is mijn Godtheyt / maer mijn vleesch / dat ick sal geven voor des Werelts leven.

Hier merckt Christus eygen uytlegginge.
Christus vleesch baert tot den leven, ende Adams vleesch tot den doot.

Jck meyn / Christus heeft hier immers sijn eygen woorden selve genoeghsaem uytgelegt ende verklaert / en behoeven daerom der Geleerden uytleggingen ende glosen niet / want beyde Christus ende Joannes niet grondelijcker ende platter van de afkomste sijns heyligen vleeschs spreecken mogen / als sy in dese verhaelde twee spreucken gedaen hebben. Daerom sie een yegelijck wel voor / hoe hy gloseert : Want wie dese klare grondige getuygenissen vervalscht / die en vervalscht niet eens Menschen / maer sijns Heeren Woordt. Oock en verstoot hy niet ons / maer den Sone Godts / met sijnen H. Geest / ende den hoogen Apostel Joannem / die sy ons met so opgedeckte heldere woorden betuygen / ende in so grooter klaerheyt naegelaten ende geleert hebben.

Een yegelijk wacht hem, dat hy des Heeren mont geen leugen straffe.

Breeder bevestight oock Christus dese onse bekentenisse / ende seyt : Vader verklaert my metter klaerheyt / die ick by u hadde / eer dat de Weerelt gefondeert wert / Joa. 17. 6.

Jck meyne / dit zy immers oock wel een klare getuygenisse / hoe Christus hem selven verkleynt / ende om onsent wille sijn Godlijck behoor / recht ende Heerlijckheydt eenen tijdt langh te buyten gegaen is. Want hoewel hy de gerechtigheyt ende de eeuwige gebenedyinge was / en weygerde hy hem niet een Sond-offer ende vloeck voor ons te worden.

Phil. 2. 7.

1 Cor. 1. 29.
Rom. 8. 4.
Gal. 3. 13.
2 Cor 5. 19.

Jae goede Leser / so hy also in sijn eerste gestalte onlijdelijck ende onverseert gebleven ware, gelijk Joannes à Lasco ende de sijne voorwenden / ende hadde so slechts een vremde hutte van Marien vleesch om hem gehangen, so en had hy immers niet verlooren / dat hy van sijnen Vader weder begeeren konde / dewijle hy (segge ick) niet verkleynt / maer onverseert in sijn eerste gestalte gebleven ware.

Maer nu is 't openbaer / als dat dat eeuwige onbeschrijvelijck ende onvernemelijk Glorieuse Woort / dat van eeuwigen tijden af / in eeuwiger heerlijckheydt ende klaerheyt / doch in onbevindelijcker wijse in den Vader / ende by den Vader geweest is / oock in der tijdt sijne klaerheydt eenen tijt langh ons ten dienste verlaten heeft / een arm / ellendig / sterffelijck mensche geworden / ende den bitteren doodt voor ons gestorven is. Ende alsoo heeft hy sijn eerste klaerheyt / die hy voor het beginsel der Werelt by sijnen Vader hadde / ende nu eenen tijdt langh om onsent wille gemist hadde / weder begeert / &c. Dese spreucke is klaerder dan mense met vernuft verdonckeren kan / Daerom gelooft uws Heeren Woort / betrout de waerheyt / ende gy sult onbedrogen blijven.

Met dese onse Bekentenisse stemt oock de Heylige Paulus / ende seyt : Wat is dat opklimmen anders / dan dat hy eerst neder geklommen is in de onderste deelen der Aerden ? Die neder geklommen is / is ook de selfde / die boven alle Hemelen opgeklommen is / op dat hy 't alle vervullen soude / Ephes. 4. 10.

Paulus bekenteniße van waer Christus gekomen is.

By dese klare spreucke Pauli set oock dat Woort ende dat getuygenisse Christi / dat hy van sijn afkomst selve getuyght / ende seyt : Niemant en klimt op ten Hemel / dan die af geklommen is van den Hemel / de Sone des menschen / die daer is in den Hemel / Joan. 3. vers 13.

Dese aengewesen woorden Pauli overdenkt neerstelijck / want heeft hy dit afklimmen ende opklimmen alleen van sijnder Godtheyt gesproken / ende niet van sijnder Menschheyt / hoe wilt hem dan met het verhaelde getuygenisse Christi rijmen / dat hy seyt : Niemant en klimt op ten Hemel / dan die daer af geklommen is van den Hemel / des Menschen Sone / die daer is in den Hemel / Joan. 3. 13. Ephes. 4. 9.

Myn Leser dencket nae / Christus noemt hem hier des menschen Sone / ende seyt : Dat die van den Hemel afgeklomen is. Marien Sone, die de Geleerden seggen / dat van haren vleesche is, en waer immers niet van den Hemel afgeklommen / maer moest van Adams vleesch gekomen ziin, wanneer der Geleerden gront recht zijn soude. Och neen. Maer dat Woordt is van den Hemel geklommen / is in dese onderste deelen der Aerden vleesch oft mensche geworden / ende is daer nae weder boven alle Hemelen opgeklommen / Daer hy te vooren was.

Eph. 4. 9.
Io. 3. 13. 6. 6

Aengesien dan Christus Jesus dese gemelde spreucke niet alleen van sijnder Godtheydt / maer ook van sijnder menschheyt spreeckt / dewijle hy seyt / des menschen Sone / soo is 't immers daer mede openbaer / dat de Mensche Christus oorspronckelijck niet van der Aerden / maer van den Hemel is : Want nae sijner eeuwiger Godtheyt, als die so onverseert gebleven ware, als de Geleerde seggen / en kan hy niet des menschen Sone heeten. Wederom en konde hy oock nae sijnder menschheyt / so die van Marien vleesch / ende niet van den Hemel en ware / op die tijt / doe hy dese woorden sprack / niet in den Hemel zijn. Daerom moetmen dese Spreucke van den geheelen Christo / dat is (beyde van sijner Godtheyt ende Menschheyt verstaen. Waer uyt dan geweldighlijck volght / dat de geheele Christus Jesus Godt ende mensche / mensch ende Godt / sijns afkomsts halven van den Hemel ende niet van der Aerden is / gelijck oock Joannes aen een ander plaetse betuyght ende seyt : Die van boven afkomt / die is boven allen. Die van der Aerden is / die is Aertsch / ende spreeckt van der Aerden / maer die van den Hemel komt / is boven allen / Joan. 3. 31. Item Christus : Jck ben van den Vader uytgegaen / ende ben in der Werelt gekomen / wederom verlate ick de Werelt / ende gae tot den Vader / Joan. 16. 16.

Soo volght dan openbaer uyt allen desen (soo men anders Christi / Joannis des Doopers / ende Pauli getuygenisse voor recht ende waerachtigh annemen ende bekennen wil) dat 't Woordt van den Hemel af geklommen in Marien vleesch geworden is / by de Menschen gewoont / de Schrift vervult / weder opgevaren / ende heeft hem tot sijns Vaders rechter handt geset / ende wordt van alle Godts Engelen aengebeden. Merckt mijn Leser / hoe geweldelijck de eene Schrift op de ander sluyt / ende hoe effen

Jo. 1. 14.
Bar. 3. 38.
Eph. 4. 20.
Hebr. 10. 23.
Psal. 101. 1.

Christus / Joannes ende Paulus stemmen ende eens zijn / vast ende onbeweeglijck staet het getuygenisse / dat Woordt is vleesch geworden.

Gen. 2. 7. 1 Cor. 15.47.

Voorder verklaert Paulus noch onse Bekentenisse / ende seydt: De eerste Mensche is van der Aerden ende Aertsch / de tweede Mensche is de Heere selve van den Hemel / als de aertsche mensche is / also zijn oock de aertsche / ende als de Hemelsche is / alsoo zijn oock de Hemelsche / 1 Cor. 15.

1 Cor. 14.49.

Mijn Leser nemet waer / hoewel hier Paulus eygentlijck van de verrijsenisse der dooden spreeckt / ende van haer toekomende klaerheyt / so betuygt hy noch evenwel met dese selve Spreucke de herkomste ende het onderscheydt des eersten ende tweeden Adams / daer mede dat hy seydt: De eerste Mensche is van der Aerden / ende aertsch / maer de tweede mensche is de Heere selve van den Hemel.

1 Cor. 15.48.

Want gelijck als de eerste Mensche Adam aertsch genoemt wert / om dies wille / dat hy van der Aerden is: also wort oock de tweede Mensche Christus Hemelsch genoemt / om dies wille / dat hy van den Hemel is.

Ende so hier dan yemant een inspreucke wilde maken / ende seggen / dat Christus hier sijns Godtheyts halven Hemelsch genoemt is, sult gy weten / dat Paulus den selven met dese bediedelijcke woorden straft / te weten / de tweede Mensche / hy seydt / de tweede Mensche is de Heere selfs van den Hemel / Ick en weet niet hoe 't de hooge Getuyge klaerder seggen soude. Ende dewijle hy dan so een Hemelsch Mensche is / daer toe nu noch oock van Godt sijnen Hemelschen Vader / met sijner eeuwiger klaerheyt / die hy voor der werelt begin by hem hadde / weder verklaert is / daerom noemt ook de Heylige Apostel alle sijne waerachtige Lidtmaten nae der Verrijsenisse Hemelsch / niet datse van den Hemel zijn / gelijck Christus van den Hemel was / maer datse uyt genade door Godts kracht in der verrijsenisse / der Hemelscher klaerheydt / ende der Engelscher naturee deelachtigh zijn sullen / als Christus oock seydt: ô Vader / ick hebbe hen (te weten / mijnen Discipulen) de klaerheyt gegeven / die ghy my gegeven heeft / Joan. 17.

Item Paulus: Onse wandelinge is in den Hemel / van daer wy verwachten onsen Heylant Jesum Christum / die ons nietige lichaem verklaren sal / dat het gelijck werde sijnen verklaerden Lichaem / nae der werckinge daer mede hy hem alle dingen onderwerpen kan / Phil. 3.20. Leest ook wat Christus van soodanige spreeckt / Luc. 20.36. 1 Joan. 3.

1 Cor. 15.49. Matt. 13. 1 Cor. 13. 12.

Ende om deser oorsaaken wille / noemtse Paulus Hemelsch / ende seydt: Gelijck wy dat beelt des aertschen gedragen hebben / dat wy ook alsoo dat beelt des Hemelschen dragen sullen / te weten / als dit verganckelijck dat onverganckelijck / ende dit sterffelijck dat onsterffelijck sal aen doen / als wy als de Sonne lichten sullen in dat rijcke onses Vaders) ende schijnen als des Hemels Sterren ende klaerheyt eeuwighlijck / Dan. 12.13. Jae als wy den Heere sullen gelijk zijn / ende hem van aengesicht tot aengesicht sien / gelijck hy is.

Apoc. 1. 8. Esa. 41. 4. en 44. 6.

Item / noch op een ander plaetse spreeckt de Schrift van Christo / ick ben de eerste ende de laetste / ende de levendige / ende ick ben doot geweest / ende siet / ick leve van eeuwigheyt tot eeuwigheydt / Apoc. 1. Hier brengt de heylige Geest noch een onoplosselijck getuygenisse voor / daer aen hem alle kloeeke Disputeerders ende beroemde Meesters deser Werelt tot schande maken moeten.

Willen sy dese klare spreucke met haer menschelijck goetduncken ende verVoerische glosen op eenen vreemden sin dringen / gelijck sy de spreucke Joan. 1. 14. ende de geheele Schrift doen / so sullen sy weten / dat wy geen menschen glosen / maer des Heeren woort volgen ende gelooven. Maer laten syse onvercreupelt staen / so is de sake met haer al verloren / want de Heylige Geest getuyght / als dat de Eerste ende de Laetste / ende de Levendige zy gestorven.

Apoc. 1. 8. Niet Marien vleesch, maer Gods Woort is de eerste ende de laetste.

Dat Marien vleesch niet de eerste ende de laetste en is / moeten ymmers alle rechtverstandige bekennen ende toestaen. Waer dan de Mensche Christus van Marien vleesch geweest, soo de Geleerde seggen / dat de Eerste ende de Laetste noch is / noch zijn kan / ende die also gestorven / so hadde Godts Geest / die de Geest der Waerheyt is / niet recht daer aen gesproken / Jae ook Christus selve / dat hy seyt: Ick ben de Eerste ende de Laetste / ben levendigh / ende was doot / ende siet / in ben levendigh / &c.

Vreeder segge ick; is de mensche Christus Jesus een natuerlijcke vrucht van Marien vleesch geweest, ende heeft dat eeuwige woort daer slechts in gewoont, gelijck onse wederpartijen seggen / ende die selfde mensche (segge ick) gestorven / ende dat woort onverseert gebleven / soo moeste Marien vleesch oock de Eerste ende de Laetste zijn / is stercker dan men wederleggen kan.

Nademael het dan openbaer is / dat Marien vleesch in geene wegen de Eerste noch de Laetste en is / noch zijn en kan / als gehoort is / ende het waerachtigh is / dat nae des H. Geests getuygenisse hier gemelt / de Eerste ende de Laetste gestorven is / besluyt ick daer uyt / dat de glosen onser Wederpartijen / daer mede sy ons op Marien vleesch wijsen, verVoerisch ende valsch zijn / ende dat de Geleerde jammerlijck feylen / dat sy seggen / dat Godts Sone onverseert gebleven, ende Marien Soon gestorven is. Segge noch eenmael / onbeweeghlijck staet het woort / dat woordt is vleesch geworden.

Item / Op dese onse bekentennisse / grent ende Geloove sluyten ende stemmen ook alle Propheten / die van Christo den Sone Godts door den H. Geest gesprocken hebben: ghy Bethlehem Ephrata (seyt Micheas) ghy die kleyn zijt tegen den duysenden in Juda / uyt u sal my die komen / die een Regeerder ende Heerscher zy in Israël / desens uytganck is van den beginne / en van eeuwigheyt af / Mich. 5.2. Esai. 53. 11.

Apo. 3, 14. Col. 1. 15. Der Propheten getuygenisse van Christo. Esai. 7. 15. Matt. 1. 23. Luc. 1. 27.

Neemt waer (seyt Esaias) een Maget is bevrucht / oft sal ontfangen / ende eenen Sone baren / dien sult ghy Emanuel heeten / Esai. 7. dat is so veel geseyt / als Godt met ons / Matth. 1.

Voorder spreeckt hy: een kindt is ons geboren / ende een Sone is ons gegeven / Zijn Heerschappie is op sijn schouderen / ende hy heet wonderlijck / Raetgever / stercke Godt / eeuwige Vader / Vredevorst / Esa. 9. 5.

Item

Item op een ander plaetse seydt hy: segget die Steden Juda: Siet daer is uwe Godt.

Esai. 40. 9.

Item Jeremias seydt: Siet de tijdt komt (seydt de Heere) dat ick David een rechte Vrucht verwecken wil / ende hy sal een Koninck zijn / die wel regeeren sal / ende dat recht ende gerechtigheyt op Aerden aenrichten. Tot der selver tijt sal Juda geholpen worden / ende Israël seker woonen / ende dat is sijnen Naem / daer mede men hem noemen sal: de Heere onse gerechtigheyt / Jer. 23. 6.

Mijn Leser nemet waer / Naedemael deses Vorsten uytganck van eeuwigheyt also geweest is / als verhaelt is / ende sijnen Naem Immanuel / stercke Godt / eeuwige Vader / onse gerechtiger / &c. van des Heeren Geest genoemt werdt / ende de Propheten hem met alsulcke bediedelijcke klare woorden beschrijven / gelijck ook de Apostelen doen / van waer / wie ende wat hy is / besluyt ick daer mede als dat de Mensche Christus Jesus niet van een onreyn sondelijck vleesch, maer Godts sijns Vaders onbevleckte reyne zaet ende woort is / gelijck Johannes seydt: Het Woordt is vleesch geworden.

Is dit dan (segge ick) ons eygentlijcke geloove ende bekentenisse van Christo den Sone Godts / te weten / gelijck wy alle in Adam onsen Vader door dat eeuwige onbevindelijck Woordt geschapen / door den selven Adam ende in den selven Adam sondelijcker aerdt ende des doots geworden zijn / dat wy ook alwederom in die middelinge des selven eeuwigen ende onbevindelijcken Woordts / ende niet des Adamschen sondelijcken vleeschs, van Godt in genade aengenomen / ende tot dat eeuwige leven barmhertighlijck beroepen zijn / gelijck Christus seyt / te weten / dat Godt de Werelt also bemint heeft / dat hy sijnen Eengeboren Sone wilde geven / op dat alle / die aen hem gelooft niet en vergae / maer dat eeuwige leven hebbe / Rom. 1. 9. Joan. 3. 16. Eph. 1. 6. 1 Joa. 1. 3/4. Col. 1. 16. Apoc. 1. 5/6/7.

Gen. 1. 27.
Psal. 33. 6.
Syr. 17. 8.
Rom. 5. 12.
1 Cor. 15. 3.

Ende dat wy Christum den Sone Godts niet nae het voorgeven der Geleerden en dorven deylen, maer hem alsoo geheelijck voor den waerachtigen Sone des waerachtigen ende Levenden Godts bekennen / dringt ons de geheele Schrift toe. De Engel getuyghde van Christo Marien Sone ende sprack: Dat Heylige dat geboren wert / sal Godts Soon genoemt werden / Luc. 1.

Item de Vader getuyghde: Dat is mijn lieve Soon / daer ick een goet behagen aen heb.

Esa. 42. 1.
Matt. 17. 5.
Matt. 3. 17.
Marc. 1. 12.
Luc. 9. 35.
2 Pet. 1. 17.

Item Joannes Bapt. die my om te doopen gesonden heeft met water / die selve sprack tot my: Op welcken ghy sien sult den Geest neder varen / ende op hem blijven / die selve is 't / die met den H. Geest Doopt / ende ick sagh 't / ende gaf getuygenisse / dat dese Godts Sone is.

Joa. 1. 34.

Item Nathanael: Rabbi (sprack hy) ghy zijt Godts Sone / ghy zijt de Koninck van Israël / Joa. 1. 49.

Item Petrus / doe Christus vraeghde / Wie sy seyden / dat des Menschen Sone waer? antwoorde ende sprack: ghy zijt Christus de Sone des levendigen Gods.

Matt. 16. 15.

Item Martha: ick geloove Heere dat ghy Christus de Sone Godts zijt / die in der werelt gekomen is / Joan. 11. 27.

Item de Discipulen met den anderen: Ghy zijt voorwaer (seyden sy) de Sone Godts.

Item Christus tot den blinden: Gelooft ghy aen den Sone Godts? Hy antwoorde ende sprack: Heere wie is 't? op dat ick aen hem geloove. Jesus sprack tot hem: Ghy hebt hem gesien / ende die met u spreeckt die is 't.

Jo. 9. 35.

Item de Hooftman / als hy sagh dat Christus met sulcken luyden geroep verscheyde / sprack hy: voorwaer / dese Mensche is Godts Sone geweest / Marc. 15. 39.

Item / Saulus was sommige dagen by den Discipulen te Damasco / ende predickte Christum in de Scholen / dat die selfde Godts Sone zy / Actor. 9.

Item Johannes / wy hebbent gesien ende getuygent / dat de Vader sijnen Sone gesonden heeft / een Salighmaker der Werelt. Wie bekent dat Jesus Godts Sone is / die blijft in Godt / ende Godt blijft in hem. 1 Joan. 4. 9. Ende sulcke heldere klare spreucken meer.

Aengesien de Schrift dan soo overvloedighlijck allensins getuygt / dat oock de Mensche Christus Gods Sone is / is 't immer daer mede openbaer / dat M. M. ende sijns gelijck gesint / grouwelijck dwalen / die met opene monden seggen / de Mensche Christus en is Godts Sone niet geweest, hy en heeft genen Vader gehadt, maer daer zijn twee Sonen in Christo geweest, die eene Godts Sone sonder Moeder, ende die onlijdelijck, ende de ander des Menschen oft Marien Sone sonder Vader, ende die lijdelijck, &c. Ick meyne / dit magh immer wel heeten / den Sone Gods / met alle dese aengetoogene klare getuygenissen der Heyliger Schrift verstooten / ende ons op eenen gedeylden Christum / jae op een onreyn / sondelijck ende dootschuldigh vleesch ende creatuer wijsen / dien de Schrift noyt gekent / noch weyniger geleert heeft. O detestabilem blasphemiam!

Alle die 't dan met gewisser Conscientien slooven ende recht vaten kan / dat het woort geen Mensche van Marien vleesch heeft aengenomen / maer dat 't nae het getuygenisse Joannis selve vleesch geworden is / dien is dat rechte verstant van Christo daer mede wijdt geopent / hy en sal niet argumenteren / per Synecdochen, de parte ad totum, neque de toto ad partem, en sal hem niet beroepen / op het weerdighste deel in Christo / noch op de Communication oft gemeynsaemheyt der Namen / oock geen twee Persoonen ende Sonen tot een Persoon ende Sone maken, gelijck onse Wederpartijen doen / maer hy sal de Schrift ongeschoffiert in sijnen stant laten / ende met Joanne den Dooper / Joan. 1. 15. met Matth. 16. 16. Martha / Joan. 11. 27. ende met der gantscher Schrift bekennen / dat Christus Jesus Gods Eerstgeboren ende Eengeboren eygen Sone is / een eenig ende ongedeylt Christus / Godt ende Mensche / Mensche ende Godt / een eenigh Persoon ende Sone / die dat hantschrift des Wets (dewijle wy 't in onsen vleesche / van wegen onser swackheyt / niet en vermoghten) in sijn vleesch voor ons heeft voldaen / ende is also ten laetsten als een onschuldigh onbevleckt Lammeken voor onser aller sonden ende schult gerichtet / ende totten Cruyce ende doot verordeelt.

Jo. 1. 14.
1 Io. 1. 1.
Col. 2. 14.
Eph. 2. 1. 2.
Rom. 5. 6.
Es. 53. 10.
1 Pet. 2. 24.

Siet / dat is onsen gront / geloove ende bekentenisse van de alderheylighste Menschwerdinge

werdinge ons Heeren Jesu Christi des Soons Godts ende Marie / daer over wy van onse Wederpartijen (eylacen) soo worden gescholden / dat wy haer ende aller werelt Vervoerders ende Ketters zijn moeten. Ende dat daerom (segge ick) om dat wy met de geheele Schrift leeren ende betuygen / dat de Heere Jesus Christus Gods eygen ende waerachtig Sone is / als gehoort is.

Wel aen dan / dewijle dattet niet anders met haer zijn en wil / noch en magh / moeten sy haren loop uytloopen / wy en konnent niet keeren / tot dat sy van des Heeren Engel gemoet / ende van den Ezel bestraft werden / Num. 22. 2. Pet. 2. Mogen haer evenwel voorsien / dat sy haer voeten niet al'te hart aen den steen der ergernisse en stooten / Esa. 28. Matth. 21. Rom. 9. Den tijt van rekenschap sal haest hier zijn Het is my een kleyne sake / dat ick van haer gerichtet werde / 1. Cor. 4. Ik hope my des Heeren te troosten / die my by mijner rechter hant gegrepen heeft / ende al mijn begeeren / voornemen ende doen met klaren oogen insiet / die sal onse sake wel tot sijner eeren uytvoeren / want hy weet hoe wy niet om onsen / maer om sijnen Prijs te soeken begeerigh zijn. Daerom sal hy sijn eygen eere wel voorstaen / het konde ongetwijfelt wel geschieden / dat door haer Laster-schrijven ende schrijven over ons / ende door haer grove dwalende leere van Christo Gods Sone by velen openbaer worde / dat sy selve wel dobbel ende dobbel zijn / dat sy ons wel geerne hebben ende maken souden. De groote Heere gunne haer sijn genade. A M E N.

DAT DERDE DEEL,
Namelijk, de
CONFUTATION.

EEr ick dan tot der Confutation der Argumenten onser Wederpartijen voortvare / so wil ick den goethertigen Leser eerstmael trouwelijk vermaent hebben / dat hy hem doch aen den klaren glans der eeuwiger Godtheydt door sijn hoogvarende vernuft niet en vergrijpe ende door vermetenheydt onderstaen wil / dese onvernemelijcke diepheyt uyt te gronden / op dat hy / wanneer hy meynt / hy heeftse doorgesien oft gegrepen / dat hy sijn oogen niet al t' eenemael en verblinde / ende onversiens in den afgront en sincke: Want het is openbaer / dat hen veele kloecksinnige ende scherpe Ingenia deerlijck vergrepen / ende met haer hoogh vliegende vindinge tot Sotten daer aen gemaeckt hebben.

De Tritoiten hielden ende leerden / datter drie Goden waren.

Arrius deylde dat tweede als dat minste van der eerster substantien.

Macedonius seyde: dat dat derde wesen, te weten / de H. Geest, geen Godt, maer een dienaresse des Vaders ende des Soons ware.

Aetius ende Eunomius leerden / dat de Vader, Sone ende Heylige Geest ongelijcke dingen oft wesen waren.

Origeniani hielden / dat de Sone den Vader endede H. Geest den Sone niet sien en konde.

Maximinus vreesde / dat de Vader een deel Gods, ende elck Persoon een derde part des Triniteyts ware.

Metangismonite seyden / den tweeden persoon in den eersten te zijn, gelijck een kleyn vat in een groot is.

Alogi seyden: Joannes hadde gelogen / dat Godt het woort was, om dat sy de verholentheyt des woorts niet begrijpen en konden.

Monarchiani, gelijck Praxeas ende Victorinius seyden / dat de almachtige Vader Jesus Christus was, ende dat hy hem selven tot sijnder rechter hant sette.

Sabelliani maeckten den persoon ende de namen Christi ende des Vaders een / en worden Patripassiani genoemt / want sy geloofden dat de Vader geleden hadde. Siet soo rasense / die onbevindelijcke dingen vernemen / ende hooger als de Schrift leert / klimmen willen.

Item Erasmus Roter. Dit woort (seyt hy) was Godt, Het was Almachtigh uyt den Almachtigen, by den Vader, niet in der tijdt, maer voor allen tijden voortgebraght. Alsoo alle wegen voortkomen van dat Vaderlijk hert, dattet evenwel nimmermeer daer af en gaet, &c.

In Para super. 1 Ioan.

Voorder seyt hy: als dat de Vader hem den Sone in aller manieren gelijck van eeuwigheyt gebaert heeft, ende sonder eynde baren sal.

Noch seyt hy in suo Ecclesiaste, Christus is dat woort Gods, almachtig, die sonder begin, sonder eynde eeuwigh van dat eeuwige herte des Vaders voortkomt.

Item Martinus Lutherus, het woort is, dat Godt in hem selven spreekt, ende dat in hem blijft, noch nimmermeer van hem afgescheyden wort.

Super. 1. Joan.

De getuygenisse Erasmi ende Lutheri wedersprecken wy niet / maer hebbense daerom mede aengetogen / op dat men de diversitates opinionum mercken sal.

Item Philippus Mel. Het woord wort denkende gebaert, en wort Gods gebeelte genoemt want het gedachte (seyt hy) is dat gebeelte des dinks dat gedacht is. Segt lieve leser / wie kan oft mach doch sijn conscientie op alsulcke redenen ende gronden bouwen?

De Trinitate inlocis communibus.

Item sommige concilien besloten datter tres Hipostases in Trinitate waren / id est, tres verè subsistentes, ende die selvige Homusii, id est, consubstantiales, die alle beyde / namelijck Hipostases ende Homusii suspect geworden zijn als Erasmus seyt.

Vtraque vox inquit Erasmus, venit in superstitionem.

Siet soo volgt een yegelijck sijn vernuft ende meyninge / bouwen op de roock ende wint / sien op malkanderen / ende niet op des Heeren Woort / verwerren de eenvuldige Conscientien / die der Schrift geen onderrichtinge en hebben / drijven haer goet duncken ende niet het woort / ende die sulcx niet bewilligen oft volgen en kan / moet haer vervoerder ende Ketter zijn, &c.

Daerom bidde ick u om Jesus wille / dat gy doch / dewijle (segge ick) hem soo menigh scherpsiende ooge aen desen Glans verblindt heeft / ende oock noch dagelijcks verblinden / in dese onbegrijpelijcke hoogheyt niet hooger en klimt / dan gy trappen en hebt / ende niet vorder en verneemt / dan u des Heeren woort geleert en heeft: Want ghy immer soo weynigh van de onbeschrijvelijcke schoonheyt ende Baringe (hoe / ende in welcker maniere die van eeuwigheydt schiedt is)

be-

begrijpen / gelijck gy van den onbeschrijvelijcken Vader selve doen mocht.

Daerom soo en laet u niet der geleerden goetdunken ende Glosen / maer dat onbedriegelijck klare woordt Godts / ende de getuygenisse des Heyligen Joannis eenen gewissen gront ende voet zijn / daer ghy u geloove op bouwet / die soo seyt: In den beginne was dat woort / dat woort was by Godt / en Godt was dat woort. Alle dingen zijn door dat selfde gemaekt / sonder dat selve en is daer niet gemaeckt / wat gemaeckt is. Joan. 1. 3. Gen. 1. 1.

Psalm. 33. 6. Ephe. 3. 9. Heb. 1. 2.

Dit selve Woort / dat alsoo van den beginne geweest / ende in der tijt mensche geworden is / wort van Paulo de Sone genoemt / Christus Jesus / Ende de eerst geborene aller Creatueren / Colos. 1. vers 16.

Ja weerde Leser / hadden de geleerde 't gemelde getuygenisse Joannis / dat hy van sijner eeuwiger Godheyt hier gesprooken heeft / ongebroken gelaten / ende hadden haer vernuft onder Gods woordt gebogen / nimmermeer en hadder alsulcken duysteren verwerringe van Christo den Sone Gods in der Werelt gekomen.

Daerom rade ick u in trouwer Liefden / siet voor u / ende wacht u / want dat getuygenisse Joannis is klaerder / dan dattet met glosen verdonkert / ende stercker / dan dattet met Philosophia gebrooken sal werden. Wie liever den Edelen klaren wijn der Godtlijcker waerheyt drinckt / als hy de onklare wateren der menschelijker Glosen doet / die houde hem aen sijns Heeren woort / en laet de onschriftmatige brekende uytlegginge / verdraeyingen / goetdunckenheydt / ende meyningen der geleerden varen. Dit is van de eeuwige ende onbegrijpelijcke Godtheydt Christi genoegh. Nu willen wy door des Heeren genade voort varen / ende met kracht der schrift behouden / datse grouwelijck dwalen / die daer seggen: het woort en sy geen vleesch geworden, maer het heeft ons vleesch, oft een mensche van onsen vleesche aengenomen, gelijck volgende in goeder korte ende klaerheyt sal gehoort werden.

TEn eersten schrijft Johannes à Lasco ende seyt: De Godtlijcke Rechtveerdigheydt eyschet, dat dat gene, dat wy door ons vleesch in Adams Lendenen beslooten, gebroocken hadden, dat dat selfde ook in dat selve ons vleesch soude betaelt werden. Oft gelijk sommige seggen, dat de natuere, die de sonde opgeleyt hadde, voor de sonde betalen: ende die den doot hadde ingevoert, den selfden vernietigen moeste.

Antwoord.

NAdemael hy ende de sijne haer saeke met Godts rechtveerdigheyt behouden willen / ende geven voor / dat de Oplegger ende Invoerder betalen moeste / soo en soudense niet de woorden onses vleeschs ende natuere / maer Adam ende Eva in haer schriften met recht daer voor geset hebben / want die waren de eerste Opleggers ende Invoerders / ende niet der nakomelingen vleesch ende natuere / als Gen. 3. 6. opentlijck gespeurt wert.

Gen. 2. 7. Act. 17. 25. 1 Cor. 15. 45. Job 33. 4. 4 Es. 3. 5.

De natuere was van den begin reyn ende goet geschapen / maer in Adam met sijner ongehoorsaemheyt wertse verdorven. Ende de wijle hy in sijner natueren alsoo verdorven was / soo werden oock alle sijn kinderen verdorven van hem gebooren / evenwel en zijn de kinderen de Opleggers ende Invoerders niet / maer Adam ende Eva zijn dat geweest. Eyscht dan Godts rechtveerdigheyt de betalinge van den Oplegger ende invoerder / soo waer 't na de rechtveerdigheyt immer recht geweest / dat niet yemant van den kinderen dewijle sy de beginders niet en waren / maer dat Adam ende Eva de persse selve getreden hadden / want sy waren de gene diese toegericht ende gegraven hadden.

Rom. 5. 12.

O neen / Adam met sijnen geheelen Zade en vermocht niet door de swackheydt sijns vleeschs / Rom. 8. Sy waren boven maten soo veel schuldigh / ende en hadden niet eenen penninck daer mede sy betalen konden / maer het is hen uyt genade quijt gescholden om Christus wille / die door sijne eeuwige liefde ende barmhertigheyt (dewijle dattet Adam metten sijnen segge ick niet en vermocht) in de gestalte oft gedaente eens sondelijcken vleeschs verschijnende / des Vaders gerechtigheyt voldaen heeft / dat hantschrift des Wets in stucken gescheurt / ende heeft alle / wat Adam met sijner overtredinge hadde opgeleyt ende gebroken / met den Offer sijns rooden Bloeds uytgewischt ende betaelt / Col. cap. 2. vers 3. Ephes. cap. 2. 15.

Rom. 8. 3.

Na der naturen komt gelijck van gelijck.

Na dien sy haer dan alsoo op Godts rechtveerdigheyt beroepen / soo achte ick oock noodigh te zijn / een weynigh breder daer over te houden / op dat de verstandige leeser leere / dat dese haer Spreucke gantsch ende geheel krachteloos / ja in alle maniere sonder grondt ende Schrift is.

Het is openbaer goede Leser / dat Adam ende Eva van der Slange vervoert / met haren geheelen Zade in de verdoemenisse ende doot door Godts Rechtveerdigheydt geballen zijn Gen. 3. 6. Ende datter niet / dan dat verdoemt en des doots schuldigh is / van haer en kan gebooren werden / 4. Esd. 3. Rom. 5. 12. 1. Cor. 15.

Aengesien dan dat Adam om sijner ongehoorsaemheyt door Godts eeuwigh duerende rechtveerdigheydt alsoo verdoemt / ende des doods schuldigh geworden is / ende sijn geheel zaet met hem / ende de Heere Christus soude na sijner heyliger Menscheit een natuerlijcke vrucht van Adams vleesch zijn, soo sy voorgeven / soo moeste oock de mensche Christus van sijner Menschelijcker geboorten wegen verdoemt / ende des doots schuldigh geweest zijn / is klaerder dan men straffen kan. Oft onse Weederpartijen moeten haer eygen argument wederroepen ende bekennen / dat Godts Rechtveerdigheydt niet eeuwigh en duert.

Is Christus vleesch van Adams vleesch geweest, so is't na der natueren sondelijk ende na der rechtveerdigheit God's verdoemelijk geweest.

O neen / Christus vleesch is heyligh / reyn / sonder vlecke / kent geen sonde / maekt vroom ende saligh / is een waerachtige spijse der zielen / gelijck het Woort is / dat na des Vaders opset ende besluyt tot onser aller Heyl / ende eeuwige verlossinge in 't laetste der dagen een waerachtigh lijdelijk mensche geworden / ende onschuldig den doot voor ons gestorven is.

Ten vordert oock in geender manieren / dat sy seggen Maria was gesegent, ende de vrucht voor Gods kracht van sonden bewaert. Dat Maria gesegent / ende de vrucht sonder sonde was / bekennen wy / maer dat Maria

cta van der segeninge wegen sonder sonde soude geweest zijn / verloochenen wy / want de Schrift (seyt Paulus) besluytet al onder de sonde / op dat de Belofte kome door het gelove in Jesum Christum / gegeven den genen / die daer glooven / Gal. cap. 3. vers 22.

Item / hadde de mensche Christus alsoo een vleesch geweest van Marien vleesch, soo waer Maria door haer eygen vleesch gesaligt / ende Adam door sijn eygen zaet versoent / de rechtveerdigheyt Gods ware gebroken / ende onse verdoemenisse / vloek ende doot / door een verdoemt / verbloeckt ende dootschuldich vleesch opgelost ende betaelt.

Gen. 3. 6.
4 Esd. 3. 21.
Gen. 3. 6.
Rom. 3. 9.

Och neen / de schrift leert onverborgen / dat wy alle sondaers in Adam geworden / door de sonde in Godts gerichte / Toorn / verdoemenisse / ende den doot vervallen zijn / 4 Esd. 3. Rom. 5. 6. 1 Cor. 15. 22. En van Christo getuychtse / dat Hy dat Lammeken sonder vlecke is / Dat hy de sonde niet gekent / ende geen bedroch in sijnen mont gehad en heeft / Aengesien het dan openbaer is / dat de schrift Adam ende sijn geslacht soo gantsch ende geheel onder de sonde besluyt / ende Christum in alle manieren vry spreeckt / mach de beleefde ende welgesinde Leser daer mede afmeten / dat de reyne ende heylige mensche Christus Jesus niet Adams onreyn sondelijck vleesch, maer Godts Heylige ende reyne Woordt is / Joan. 1. 1. Joan. 1. Ende dat dese Spreuke der Geleerden / te weten / Godts rechtveerdigheydt drangt daer henen, &c. Niet Gods gewisse getuygenisse ende woort / maer enckel menschen versieringe ende gedicht is.

Esai. 53. 9.
1 Pe. 2. 24.
Joa. 1. 30.

Och wilden onse Wederpartijen eenmael recht nadencken / wat Gods rechtveerdigheit na schrifts meldinge in desen deel mede brenget / ick soude hopen / sy en souden na desen niet soo hart meer over haren gront houden / als tot nu toe geschiet is / ook niet seggen soo yemant haer leere niet aen en neemt, dat hy in den Heyligen Geest sondigen soude, oft immers ten weynighsten wel by wijlen dencken / oft het ons niet en faelgeert?

TEn tweden dringt hy daer henen, als datmen dat ontfangen ende swanger worden Mariæ, van welken Mattheus ende Lucas melden, verstaen moet, so wijt des moeders deel betreft, gelijck haer na Godts ordeninge, Gen. 1. van natueren toekomt.

Antwoordt.

HEt dunckt my meer als wonder te zijn / dat een soo geleerden Man so onbescheydelijk daer in vaert / en de swangerschap Mariæ op de natuere soo heftigh dringen derf / daer 't doch door de geheele Schrift openbaer is / dat de swangerschap Mariæ wijt boven de natuere een sonderlijck Wonderwerck des alderhooghsten ende een heerlijck Teecken des Heeren ons Gods geweest is / gelijck Esaias seydt: Daerom sal u de Heere (seyde hy) van hem selven een Teecken geven / nemet waer / een Maget sal ontfangen / ende eenen Sone baren / ende sijnen naem noemen Immanuel / Esai. cap. 7. 15.

Matt. 1. 23.
Luc. 1. 27.

Item Mattheus schrijft van de swangerschap Mariæ also: Als Maria sijn moeder Joseph vertrout was / eer hyse te huys haelde / begaft hem dat sy bevrucht was van den Heyligen Geest. Maer Joseph haer man was vroom / ende en wildese niet beruchtigen / maer dachtse heymelijk te verlaten. Doen hy dat so dachte / siet / doe verscheen hem de Engel des Heeren in den droom / ende sprack: Joseph gy Sone Davids / vreest u niet Mariam uw Wijf tot u te nemen / want dat in haer geboren is / dat is van den Heyligen Geest / en sy sal eenen Sone baren / diens Name sult gy Jesus heten / want hy sal sijnen Volcke salig maken van hare sonden / Matt. Cap. 1.

Item de Engel Gabriel tot Mariam: Gy sult bevrucht werden in 't lichaem / ende eenen Sone baren / diens naem sult gy Jesus heeten / die sal groot zijn / ende een Sone des Alderhoochsten genoemt werden / ende God de Heere sal hem den Stoel sijns Vaders Davids geven / ende hy sal een Koninck zijn over dat huys Jacobs eeuwelijck / ende sijns Koninckrijks en sal geen eynde zijn. Doen sprack Maria tot den Engel: Hoe sal dat toegaen / nademael ik van geenen Man en weet? De Engel antwoorde / ende sprak: De Heylige Geest sal over u komen / ende de kracht des Alderhoogsten sal u omschijnen / daerom oock dat Heylige dat geboren wert / sal Gods Sone genoemt werden / Luce cap. 1.

Uyt desen allen is't meer als klaer / dat de swangerschap Mariæ over natuere / ende een Teecken ende wonderwerck des Heeren geweest is / daerom is't oock al onnut / wat de Geleerde van der natuere Philosophen / en ongematig der saken.

Ende soo men noch evenwel met gewelt tegen dese heldere klare Spreucken der schrift / de swangerschap Mariæ der naturen noch ten deele toe eygenen wilde / so is 't doch beyde uyt der Ordeninge Godts ende der natueren openbaer dat de materie oft oorspronck des kinds / van den Vader / ende niet van de Moeder en is / als boven in der Confession / ende ook tegen Gellium meer als genoeg verklaert is.

Daerom en zijn sulcke inspreucken niet dan Philisohia ende Menschen vernuft geheel sonder Schrift / ende die geen niet antwoordts weert en waren / doch heb ick metten kortsten soo veel daer op geseyt / ende bidde u / dat gy mijne aenwijsinge niet verachten en wilt / maer laet de bevindinge allensins voor de beschuldinge henen gaen / op dat gy u niet en vergrijpt / als Syrach seyt.

VOorder werptmen ons voor, als de Schrift spreeckt, dat de Heylant ons belooft, sal zijn der Vrouwen zaet, Abrahams zaet, ende de Vrucht der Lenden Davids.

Antwoordt.

TEn eersten segge ick / die met dese spreucke beweeren wil / dat de Mensche Christus Jesus vleesch van eender Vrouwen, ja Abrahams ende Davids natuerlijcke Zaet soude zijn / die alle van Adams onreyn sondelijk zaedt afgekomen zijn, die moet oock daer by setten Adams ongerechtigheyt vloeck ende sonde.

Willen sy dan seggen / als dat hy van Adams ongerechtigheyt, sonde ende vloek zy vry geweest: antwoorde ick wederom / soo en is hy oock van Adams natuerlijk zaet niet geweest / want Adams zaet was onreyn / sondelijck ende verbloeckt / daerom en konde niet

dan

van onreyn/ sondelijck ende verbloeckt daer af geboren worden / oft dat onreyn moeste het reyn / dat sondigh het heyligh / ende dat verbloeckt de benedyinge baren/ ende also de aengeersde onreynigheyt/ vloeck/ ende verdoemenisse verandert zijn / is stercker dan men wederleggen kan.

Jae mijn Leser / wanneer de sake met des Heeren Menschwerdinge stont / gelijck onse wederpartijen seggen/ so waer 't openbaer/dat Christus Jesus niet soo reyn geweest en waer in sijner Menschwerdinge / als Adam in der eerster Scheppinge. Want soo men alschoon seydt / gelijk als waer is/ dat Christus in Maria der reyne Maget van den Heyligen Geest ontfangen is / so en heeft doch Adam ook genen anderen Vader op Aerden gehadt dan Godt / Waerom hy ook een Sone Godts van Luca genoemt wert. Doch so was Adam evenwel van reynder Aerden geschapen/ ende dat van Godt. Maer Christus/ soo hy Adams Natuerlijk Zaet ware / moeste van onreynder Aerden / dat is van een onreyn Menschelijk ende aertsch Zaet zijn / is klaerder dan men wederspreecken kan.

Luc. 1. 31.
Luc. 3. 22.
Soo der Geleerden leere recht ware, so was Adam voor den val reynder geweest als Christus.

Ten anderen segge ick / soo de Mensche Christus een natuerlijcke Vrucht ende zaet van Adams onreyn sondelijck zaet geweest ware, soo ware hy ook door Godts eeuwighduerende Rechtveerdigheyt des Gerichts ende des doots selve schuldig geweest. Ende so hy dan selve noch aen de schult stont / hoe konde hy dan dat onse oplossen ende voldoen? Oft men moeste bekennen / dat Gods Rechtveerdigheydt geeynt ware / ende dat dat sondigh de zonde/ dat verdoemt de verdoemenisse/ ende dat dootschuldigh den doot henen genomen ende betaelt hadde.

Och neen / Geen onreyn gedierte en moght in Israël tot versoeninge geoffert werden/ maer het moeste allensins sonder gebreken ende moeste dan dat beeldelijk soo geheel sonder gebreek ende reyn zijn / hoe veel meer dan dat waerachtig / daer mede de eeuwige versoeninge geschiet / ende alle beeldelijcke Offeren afgedaen ende geeynt zijn/ Hebr. 9. 10.

Exo. 12. 5.
Lev. 22.
Deut. 15. 21.
Mal. 1. 18.
Heb. 9. 20.
Deu. 17. 10. 6.

Ten derden segge ick : Die beweeren wil / dat de mensche Christus een natuerlijke vrucht van Adams, Abrahams, Davids, ende der vrouwen vleesch ende zaet is , die selve beweert ook daer mede/ datter twee persoonen in Christo zijn/ twee Sonen/ de Vader geen waerachtigh Vader/ de moeder geen waerachtigh moeder / ende de Sone geen waerachtig Sone/ als eens geseydt is.

Ten vierden segge ick: Soo de mensche Christus van Marien vleesch ende bloet ware, so is 't openbaer / dat hy niet Godts Sone/ maer een geschapen Creatuer geweest is / dewijle hy niet van den Vader gebaert / maer van Marien vleesch ende bloet nae haren gront geschapen ware / hoe meer als genoeg verhaelt is.

Ten vijfften seg ick: So de mensche Christus van Marien vleesch ende bloet ware, als sy voorgeven / ende het is meer als klaer / dat der menschen baringe nae Gods Ordeninge sonder Vader ende moeder niet geschien en kan. Ook dat een kint niet van sijns moeders/ maer van sijns Vaders lichaem af komt/ ende de mensche Christus soude tegen Gods Ordeninge sonder Vader van des Moeders lichaem afgekomen zijn / soo moeste hier een nieuwe scheppinge in Maria geschiedt zijn / welcker scheppinge niet sonder het woordt geschieden en konde : Is dan segge ick/ soo een scheppinge daer geschiedt / so is 't openbaer/ dat d' een helft ofte deel van Christo door de ander helft geschapen moeste zijn / Marien Sone door Godts Sone / ende dat de twee/ namelijck de Schepper ende de Creatuer / alsoo een Persoon ende Soon geworden waren. Lieve Leser / merckt doch wat grouwel dat sy voort halen.

Ten sesten segge ick : Gelijck alle menschen beyde Vader ende Moeder hebben/ ende de selve een yegelijck van haer sijn geslachte heeft/ de Vader het sijne/ende de Moeders dat haers. Also heeft ook Christus Jesus beyde Vader ende Moeder gehadt / sijn Vader is een onbeschrijvelijck Geest van eeuwigheyt geweest/ hij sal ook blijven in eeuwigheydt / ende daerom en konde hy ook van wegen sijns Vaders geen geslachte hebben. Maer de moeder is Adams/ Abrahams/ Isaacs/ Jacobs/ &c. waerachtige Dochter geweest/ die hem door den H. Geest uyt sijns Vaders Woordt in haer maegdelijck lichaem ontfangen / ende een waerachtigh mensch tot sijner tijdt gebaert heeft/ ende haer geslachte wert in der Schrift getelt/ want doe hy een mensch in een mensche worde / moeste hy immers een geslacht hebben/ daer uyt hy geboren worde. Ende dat is het Woordt / dat Paulus seyt / geboren uyt den Zade Davids nae den vleesche/ Niet dat daer mede twee Sonen in Christo waren, d' een sonder Vader, ende de ander sonder Moeder, een Soone Godts ende een menschen Sone, als onse Wederpartijen voorgeven / maer die Godts Sone was / die was ook des menschen Sone / ende die des menschen Sone was / die was oock Godts Sone / niet twee / maer een eenigh ende ongedeylt Soon / gelijck Godts Ordeninge met de geheele Schrift leert ende medebrengt.

Gen. 3. 15. 22. 18. 6. 40. 49. 10.
Deut. 18. 15.
Psal. 132. 11.
Esa. 4. 1. 7. 15. 9. 5. 40. 10.
Rom. 1. 3. 9. 5.
Act. 13. 23.
Christus belofte en geboorte.

Ende so ghy dit dan noch niet alsoo vaten en kont / soo merckt doch dese gelijckenisse / Carolus Quintus is een Sone van Oostenrijck, hy is ook een Sone van Spangien, niet dat hy daerom van twee Sonen een Sone is / maer hy is een eenigh ende ongedeylt Sone / van sijns Vaders wegen een Sone van Oostenrijck , ende van sijns Moeders wegen een Sone van Spangien. Alsoo is ook Christus Jesus een Sone Godts / ende een Sone des Menschen / Godts Sone van sijns Vaders wegen / ende des Menschen Sone van sijns moeders wegen / niet van twee Sonen een Soon/ maer een eenigh ende ongedeylt Sone/ Godts ende Marie / in dier maten als geseyt is.

Hier merckt neerstig wat ick schrijve.

Item / Soo ghy dan noch over de vrucht der Lendenen Davids bekommert staet / soo wijse ick u ten eersten tot mijn Belijdinge / die ick Anno 1543. aen Joannem à Lasco ende sijne Predikanten geschreven hebbe / u daer by vermanende / dat ghy wel aenmerckt/ hoe dat Christo den Sone Davids / den Stoel ende dat Rijck Davids van Esaia ende den Engel Gabriel belooft zijn/ Die evenwel also nae der Letter niet in Christo / maer in Salomo (die een Figuere ende Beelt op Christum was / gelijck als oock Isaac / Moses/ Aaron/ Josue/ Joseph/ &c.) bevonden zijn.

Ps. 78. 68. 87. 2.
Psal. 132. 11.
Act. 2. 30.

Esa. 9. 5.
Luc. 1. 28.
2 Sam. 7. 12.
1 Reg. 5. 1.
2 Reg. 8. 16.
2 Par. 22. 4.

Na-

Nademael wy dan door de geheele Schrift geleert worden / als dat sijn Ryck ende Stoel niet letterlijck/ maer Geestelijck zijn/soo moet ook immers de Vrucht ende de Koninck die daer op sitten ende heerschen sal/ nae gelijcken sijn gerichtet werden/ oft dat een woordt moest letterlijck/ ende dat ander Geestelijck verstaen worden / is klaerder als men wederspreecken kan.

Ten tweeden aenmerckt/ hoe Christus den Pharizeen van Christo Davids Sone vraegde / ende hoe hy haer op haer woort bescheyde/ Matt. 22. 42. Hebr. 1. 13. 10. 13.

Ten derden merckt / soo de mensche Christus een natuerlijcke Vrucht der Lenden Davids ware / dat alsdan alle de onoplosselijcke sware Inconvenientien in hem besloten waren / die wy boven eensdeels verhaelt hebben/ ende beneden noch wijder verhalen sullen / so het Godt belieft.

Ten vierden merckt aen / dat alle eygenschappen Godts in hem gelijck volkomen zijn. Ende daerom moeste sijn volkomen eeuwige liefde / sijn volkomen eeuwige gerechtigheyt gemoeten/gelijck Christus selve seydt : So lief heeft Godt de Werelt gehadt / dat hy sijnen eenigen Sone gaf / op dat / so wie aen hem gelooft / niet verloren en werde/ maer dat eeuwige leven hebbe. Jae daer aen (seyt Joannes) is Godts liefde verschenen / dat hy sijnen eeniggeboren Soon in der werelt gesonden heeft/ dat wy door hem sullen leven / want gelijck hy van wegen der ongehoorsaemheyt / Adam ende sijnen geheelen zade door sijn eeuwig-duerende rechtveerdigheyt totter doodt gerichtet heeft / also heeft hy ook wederom van wegen der Gehoorsaemheyt Christi / door sijn eeuwige liefde dat leven belooft allen den genen die aen hem gelooven / want / gelijck als sijn rechtveerdigheydt tot straffe der sonden over alle Adams naekomelingen die Christum verstooten/ eeuwigh duert/also duert ook sijn Vaderlijcke liefde eeuwigh / om door Christum de sonden te vergeven / over alle die / die Christo gelooven / ende dat woordt sijner genaden aennemen/ ende gehoorsaem zijn.

Rom. 5. 8. 1 Jo. 4. 9. Marc. 10. 16. Io. 3. 36. 6. 47. Io. 5. 10.

Gen. 3. 15. Ro 5. 10. 1 Cor. 15.

TEn derden mercke ick, als dat men my toe meet, dat mijnen gront soude zijn, dat Christus uyt den Heyligen Geest soude geboren zijn.

Antwoord.

HEt is een groote onbillijckheyt dat men my altijdt opleggen wil/ des ick onschuldigh ben. Ick heb 't in mijn eerste belijdinge met Latijnsche Letteren bediedelijck ende in alle klaerheyt afgeset / dat ick niet en geloove dat Christus uyt den Heyligen Geest geboren/ maer dat hy door den Heyligen Geest in Maria ontfangen is : noch moet ick evenwel hooren/ Ick leere/ dat Christus uyt den Geest geboren is.

O lieve Heer / hoe klagelijck worde ick vast belogen / wat doen sy doch anders tegen my/ dan de Schrift-geleerden tegen den goeden Jeremiam deden / doen sy van sijnent wegen raet sloegen ende seyden : Komt hier / laet ons hem metter tongen slaen / ende niet achten op alle sijn reden / Jae my dunckt/ dat ick daer toe geboren ben / dat ick mijn oor den smaetspreker / ende mijnen rugge den slager keeren moet. Evenwel hoope ick door des Heeren genade / sullen 't noch Menschen beleven/dat haerder sommige sullen opwaecken/ ende met boetveerdige rouwige herten in aller ootmoet voor haren Godt bekennen / hoe sy niet my / maer Godts Woordt veracht / ende sijnen Geest versmaet hebben.

Ier. 18. 18. Matt. 29. 67. Esa. 50. 6. Luc. 22. 64.

TEn vierden laet hy hem aensien , als of ick leerde, dat het Woort hem in der Maget lichaem , in Menschelijck vleesch ende bloet verandert hadde.

Antwoord.

DAt ick sulcks aen eenige plaetse soude geseyt oft geschreven hebben/ en salmen my (vermoede ick) metter waerheydt nimmermeer bewijsen / evenwel derftmen van ons seggen ende schrijven. Ick heb daer af gesproken/ gelijck de hooge Apostel my geleert heeft/ als dat het Woordt is vleesch geworden/ dat getuygenisse late ick ongebroken staen/ ende bevele de verholentheydt / hoe vele verandert oft niet verandert / dien / die 't door sijn Almachtige kracht tot onser aller Saligheyt also beschickt heeft. Evenwel wil ick in mijner simpelheyt daer toe geseyt hebben / so sy de gemelde getuygenisse Joannis in onveranderde Letter van my aengewesen / daer henen bedieden / ende also daer uyt besluyten willen/ Menno leert met Joanne / dat het Woordt is vleesch geworden / daerom moet sijnen gront zijn/ dat 't in vleesch sal verandert zijn, &c. Dat sy weten sullen hoe veranderinge niet allensins der eerster substantien natuere / van welcke yet geworden oft gemaeckt is / wegh neemt.

Adam was een mensche van der Aerden geschapen / Gen. 1. 2/3. Syr. 17. Ende hoewel hy soo een Mensche van der Aerden was/ is hy evenwel noch Aerde gebleven / gelijck de Heere sprack : Aerde seyd ghy ende ghy sult weder tot aerde worden/ Gen. 3.

Item / In de verrijssenisse der dooden / sullen alle die/die weder tot Aerde geworden zijn/ door de kracht Gods weder uyt der aerden opstaen. Ende is openbaer/ dat wy eerst aerde geweest zijn / daer nae vleesch van der aerden/ wederom aerde van 't vleesch / ende ten laetsten weder vleesch van der aerden uyt dat eerste vleesch / doch in Heerlijckheyt ende klaerheyt / als de Schrift getuyght/ ende blijft alsoo allesins de eerste substantie / hoe wel verandert/ van welcke dat anderde geworden is/ als gehoort is.

Gen. 1. 26. 2. 7 en 3. 19. Syr. 17. 6. Act. 17. 25. 1 Cor. 15. 47. Io. 5. 28. 1 Cor. 15. 22. Phil. 4. 21 1 Cor. 15. 51. Col. 3. 4 Dan. 12. 12.

Mijn Leser / verstaet my recht / ick en hebbe dese gelijckenisse niet tot also een eynde aengewesen/als dat ick daermede beweere/dat dat Woordt in vleesch ende bloet verandert zy / gelijck de Aerde/daer Adam af gemaeckt worde/ in menschen vleesch verandert worde / maer daerom hebbe ick het aengewesen / dat ick den Leser daer mede aenwijse / oft al schoon dat woordt mensche wordende veranderinge geleden hadde / dat het dan oock noch evenwel het woordt gebleven ware / Joan. 1. 14. Joan. 8. 23. 1 Joan. 1. 2. Apoc. 19. 13.

Jo. 1. 14. Jo. 8. 23. 1 Jo. 1. 2. Apoc. 29. 13.

TEn vijfsten schrijft hy : De Heere Christus is van den begin Geest geweest , onveranderlijck, Heyligh ende eeuwigh. Is hy dan Geest geweest (seyt hy) ende onveranderlijck,

hoe

hoe heeft hy dan sijn substantie, oft sijn wesen verandert, ende is vleesch geworden.

Antwoord.

SOo ick hem anders recht versta / laet hy hem in litera E. aen 't 5. blat hooren / dat hy mijn verstant van dat woordeken Factum est, dat is / geworden / noch niet recht gevatten heeft. Heeft hy 't dan niet recht gevat / soo en weet ick niet / waerom men my dan sulcken verstant na bediet / dan dat sy veellicht Joannis getuygenisse / wanneer sy 't met glosen niet en verdraeyen / anders niet verstaen en konnen / soo ick doch dat selve getuygenisse / niet dan na de slechte letter onverandert daer geset en hebbe.

Aengesien sy my dan alsulcken veranderinge uyt gemelde getuygenisse Joannis beyde met mont ende Schriften na bedieden / hoe wel (segge ick) sy sulcks van my niet gehoort / oock in mijn Schriften niet gelesen en hebben / so wil ick hier mede allen mijn Lesers om Jesus wille gebeden hebben / dat sy my doch over de veranderinge des eeuwigen Woorts niet anders / noch breeder na en bedieden / dan ick hier volgende bekenne / ende met klare woorden daer toe doe.

Dit machmen in alle klaerheyt mercken. Matth. 3. 15. Joan. 1. 3. I Joa. 1. 2. Hebreen 1. 2. Psalm 33. 6. Eph. 3. 9. Col. 1. 16. Sap. 7. 26. Gen. 1. 1. Psalm 33. 6. Eph. 3. 9. Col. 1. 16. Heb. 1. 2. Joa. 5. 26. Joa. 8. 12.

Ick gelove ende bekenne / dat daer is een Almachtig / eeuwig / ende onbeschrijvelijck Godt / Vader / Woort / ende heylige Geest / die in eeuwiger heerlijckheyt geleeft heeft / ende leven sal eeuwighlijk. Ende dat dese selve Almachtige eeuwige Vader / dit selve sijn Almachtige Eeuwige Woordt voor alle Creaturen / Ja van den beginne ende van eeuwigheyt af Goddelijcker / ende daerom oock onbevindelijcker wijse uyt hem baert / ende dat dese sijn Almachtige eeuwige Geest van hem voort komt / oft voort gaet / door 't gemelde Woort oft Sone / maer ick en begrijp het niet.

Dit alle van de Scheppinge, I Cor. 15. 15. I Thess. 3. 13. Phil. 3. 10. Matth. 12. 30. Mar. 12. 26. Act. 7. 32. Heb. 11. 11. Joa. 5. 21. Dan. 12. 12.

Ick geloove ende bekenne oock des selven gelijcken / hoe dese Almachtige eeuwige Vader / door dit sijn almachtige eeuwige woort / welcke de Sone is / in de kracht van desen sijnen Almachtigen eeuwigen Geest / Hemel ende Aerde met hare geheele volheydt geschapen heeft / ende alle geschapen dingen eeuwig daer in / oft daer door behoudt ende bestaen doet. Maer ick en begrijp het niet.

Dit alle van de verrijssenisse der dooden. 4 Esd. 2. 43. Apoc. 2. 10. Sap. 5. 17.

Voorder gelove ende bekenne ick / dat alle menschelijcke natuere door de kracht des Almachtigen ende eeuwigen Gods in de stemme der laetster Basuynen weder uyt der aerden met verklaerden lichame sullen opstaen. Ende dat de kinderen Gods / die hier op Aerden in een vast gelove ende lijdsaemheyt voor God gewandeldt hebben / dat heerlijck beloofde Rijck der Eeren van des Heeren hant ontfangen sullen. Daerentegen / die den Heere ende sijn Woort verworpen hebben / van dat onuytblusschelijck helsche vyer / onder dat verschrickelijck onverdragelijck Gerichte des Almachtigen ende grooten Godts / metten Duyvel ende sijnen Engelen eeuwigh sullen gepijnigt werden. Maer ick en begrijp het niet.

Matth. 25. 42. 7. 23. Luc. 13. 25. Es. 30. 33. Dan. 7. 11. Apoc. 19. 20. 20. 10.

Getrouwe Leeser nemet waer / gelijck ick dan den Almachtigen / eenigen / ende eeuwigen Godt in sijn eeeuwig Godlijk wesen / in de Heerschappye sijner Glorie / in de Scheppinge ende onderhoudinge sijner Creatueren / in de wedergeldinge beyde der goeden ende der quaden / ende in vele sijner wercken niet en begrijpe evenwel waerachtigh geloove / ende dat daerom / om dat het de Schrift also leert / alsoo en begrijpe ick oock niet / hoe oft in welker maniere dat onbevindelijk eeuwige woort / vleesch oft Mensch in Maria geworden is / evenwel geloove ik waerachtig / dat het Mensche geworden is / want de Schrift leert het.

Joan. 1. 14. I Joa. 1. 2. Luc. 1. 1. Psal. 117. 23.

Ick weet / dat het een werk is / dat van den Heere geschiet is / ende wonderlijck voor onsen oogen is / Ja soo een werk dat het geen verstant doorgronden / noch geen scherpsinnigheyt begrijpen kan / waer is het woordt / wie sal sijn geboorte vertellen? Esai. 53. 10. Act. 8. 31.

Nademael ick dan soo klaer bevinde / dat het een soo hoogh ende onbegrijpelijck wonderwerk des Almachtigen ende grooten Gods is / dat de Almachtige eeuwige Vader door de Almachtige kracht sijns eeuwigen ende heyligen Geests in Maria gewrocht heeft / oock daer by bekennen / hoe seer periculeus en sorgelijck dat het is / met sijn Sotachtig aertsch vernuft in de onbegrijpelijcke diepheyt ende Godtlijcke verholentheyt in te treden / en de klare opgedeckte getuygenissen des Heyligen Geests met verdraeyde Glosen en Menschelijcke kloeckheyt op eenen anderen en vreemden sin te keeren. Daerom is 't dat ick hooger noch leeger / korter noch langer van der Heylige Menschwerdinge gelooven oft leeren derf / dan my des Heeren heylige Propheten / Christus Jesus / daer toe oock Joannes / Petrus / Paulus / etc. (Die my gewisser ende wijser Getuygen zijn / dan alle Geleerden / die oyt op Aerden geweest zijn / noch zijn / ende eeuwigh komen sullen) met soo onwedersprekelijcke heldere klare getuygenissen allensins in der Schrift leeren en aenwijsen / hoe wel segge ick noch eenmael / ick de onvernemelijcke hooge verholentheyt met mijn plomp aertsch verstant niet doorgrijpe hoe 't geschiet is. Syrach seyt: De dingen die u te swaer zijn / die en vraeght niet na / en dat u te geweldig of te hooge is / en wilt niet ondersoeken Syrach 3. 31. Leest ook Prov. 25. 27.

ITem op de spreucke Maleachi, Ick ben Godt ende en worde niet verandert, Mal. 3. Ende op de vrage van Johanne à Lasco, Is hy eeuwigh, hoe hy dan gestorven is? &c.

Antwoord.

Sommige translatien houden: Ick ben de Heere die niet en lieght.

MAleachi en spreeckt hier niet van Godts substantie oft wesen / maer van sijn opset / raet / besluyt ende wille. Bekenne dan daer uyt / hoe Gods opset / raet / wille / besluyt / toesage / ende liefde eeuwigh ende onveranderlijck zijn ende alsoo geschieden moet gelijck hy wil / ende in sijner wijsheyt dat besloten heeft.

Psalm 2. 7. Esa. 7. 15. 9. 5. Luce 1. 7. I Pet. 1. 19. Es. 53. 10. Act. 20. 28.

Nademael dan openbaer is / dat de Almachtige / eeuwige ende onveranderlijke Vader alle dingen na sijn eeuwigh onveranderlijck opset / raet / wille / ende besluyt regeert ende doet / ende hy door sijn eeuwige onveranderlijcke liefde sijn eeuwig heylig Woort oft Sone voor allen tijden daer toe voorsien hadde / dat hy na sijn vast ende onveranderlijcke toesegginge dat Offerlammeken worden

1. Ioan. 1.17. Heb. 9.12. Apoc. 1.5.

soude/ gelijck Petrus seyt/ so moeste immers dat selfde geschien/ dat het woort in der tijdt mensche worde/ hoe wel wy't met het vernuft niet vatten en konnen/ want het was also sijns Almachtigen en eeuwigen Vaders (die alles goets oorspronk is) genadig opset/ raet/ besluyt/ voorsienigheyt/ ende wille/ die eeuwig staen/ ende vast zijn/ ende na geluyt des Propheetschen Woorts/ nimmermeer mogen verandert werden/ soo gehoort is.

Siet eersame Leser/ daer hebt gy nu mijn bescheet ende Antwoort op de voor-verhaelde drie vragen/ te weten/ Is hy Geest geweest, hoe hy dan Vleesch geworden is? Is hy Godt geweest, hoe hy dan verandert is? Ende is hy eeuwigh geweest, hoe hy dan gestorven is? gelijck ick voor mijnen Godt daer af geloove ende bekenne/ hoope door Godts Genade/ oock bestandigh daer by te blijven tot in mijn doodt.

Psalm 118.

Gen. 3. 12. 28.49. Rom. 1.9. Act. 2. 13.

Ick en heb my met der natueren ende verstant in desen deel geen raet gevraeght/ maer met mijns Heeren woort/ dat de rechte Lucerna mijner voeten is/ dat my met klare bediedelijke woorden aenwijst/ als dat de Overwinner/ dat beloofde Vrouwen Zaet uyt Abrahams/ Isaacks/ Jacobs/ Jude ende Davids geslachte ende Nakomelingen na den vleesche gebooren/ aller Werelt Benedictie/ Scilo, Messias/ Christus Konink en Heylant/ niet uyt een onreyn sondelijk zaet, maer uyt dat reyne zaet sijns Hemelschen Vaders/ Gods Woort in der Maget Maria den Heyligen Geest ontfangen/ mensch in haer geworden is/ soo Joannes seyt. Ook Christus selve seyt/ dat hy van boven is/ dat Broodt van den Hemel is/ van den Vader uytgegaen is/ Joan. 16. Ende Paulus/ dat hy de Heere van den Hemel is/ 1. Cor. cap. 15. Van boven afgeklommen is/ Ephes. cap. 4. 8. En in Apoc. dat hy de Eerste ende de Laetste is/ Apoc. 1. 18. Onse Immanuel/ Esai. 7. 15. Matth. 1. 23. Daer beneffens oock met oogen sie/ dat onse Wederpartije dese ende diergelijcke spreucken der Schrift niet ter neder leggen en konnen/ maer met vernuft/ met gedrongen schriften/ met veel Exceptien ende Glosen verdraeyen/ ende op eenen vreemden sin keeren moeten/ daerom segge ik noch eens dat ik nature en vernuft den rugge biede/ mijn geloove ende conscientie aen mijns Heeren woort binde/ ende my waerachtigh daer op verlate ende betrouwe/ dat dit hooge wonderwerck Gods alsoo in Maria geschiet is/ hoe wel (segge ick) dat ick 't met het verstant niet en begrijpe/ hoe 't geschiet is.

Ioan. 8. 23. en 3. 31. Ioan. 6. 51.

Siet goede leser/ wie my anders na seyt/ schrijft oft getuyght van de veranderinge des eeuwigen Woorts/ dan ick hier bekenne ende bekent hebbe/ die is een leugenaer/ ende en getuygt geen waerheyt. Mijn getuygenisse/ daer ick my op beroepe/ is bondigh ende vast/ dat woort is vleesch geworden. Maer hoe wijt verandert oft niet/ weet die/ die 't tot onser aller Salighteyt ende eeuwige verlossinge/ in sijner eeuwiger liefden door sijn Almachtige kracht alsoo beschickt heeft. Hem zy prijs in eeuwigheyt/ Amen.

Hier sal my veel licht nu gevraegt worden/ of dan niet de Vader Godtlijcker natueren en zy? ende van waer den Heere Christo dan de menscheyt afgekomen is? Antwoorde ick: Van waer quam doch dat overvloedige water dat uyt den harden steen liep? De steen en was immers geen water/ noch waterigh substantie. Is't niet door Godts Almachtige kracht (dien niet onmogelijck en is) boven aller menschen verstant ende begrijp geschiet?

Exo. 17. 6. Psal. 77. 17. 1. Cor. 10. 5. Num. 20. 11.

Item/ dat een Maget bevrucht werdt/ waer is't af gekomen? anders dan door Gods kracht ende werckinge des H. Geests/ boven aller Philosophen vernuft. Ja ook boven dat begrijp Marie selfs/ doen sy seyde/ hoe sal dat toegaen/ want ick en weet van geenen Man? De Engel Antwoorde haer/ ende seyde: Dat by Godt geen dingh onmogelijk en was. Sprak voorder/ de H. Geest sal over u komen/ en de kracht des Alderhoogsten sal u omschijnen/ daerom dat Heylige dat geboren wert (hy en seyt niet/ dat Heylige/ dat van uwen vleesch ende bloet af komt/ gelijk onse Wederpartijen doen) dat sal Godts Sone genoemt werden/ Luc. 1. 28.

Luc. 1. 28. Matt. 1. 21. Esai 7. 15.

Ge. 19. 26. Luc. 17. 20. Ioan. 28. 8.

Willen sy dan breeder seggen: So 't woordt vleesch geworden is, ende niet ons vleesch en heeft aengenomen, soo en is 't oock niet langer Godts Woort gebleven, gelijck doe Loths huysvrouwe tot eender Sout calomme werdt, en is sy niet langer een mensch oft Vrouwe gebleven, ende als dat Water Wijn worde, en bleeft niet langer water, &c. Antwoorde ick: De schrift seyt/ dat Loths Huysvrouwe tot een Sout calomme/ ende dat water Wijn worde/ also seyt de schrift/ ende sy zijn't ook geworden. Maer sy en seyt niet/ dat de Vrouwe een Sout calomme/ ende dat water Wijn aennam. In gelijcker maten getuygt oock de schrift dat het woordt is vleesch geworden. Maer sy en seyt niet: Dat het ons vleesch heeft aengenomen.

Voorder segge ik: Somen ons eenige spreuken uyt der schrift voor brengen konde/ dat worden aennemen heet/ oft dat twee Persoonen ende Sonen van verscheyden aert en natuere een Persoon ende Soon zijn mochten/ oft dat'er een waerachtigh Soon van den beginne geweest was/ die niet beyde Vader ende Moeder gehadt hadde/ oft dat een Sone sijns Vaders zijn konde/ die niet uyt sijns Vaders zaet en komt/ soo mochtmen haren gront een weynigh breeder na dencken. Maer dewijle sy sulcx nimmermeer noch nergens en doen/ oock niet doen en konnen/ ende de Schrift allensins getuyght/ dat Jesus Christus Gods Sone is/ soo blijft oock dat getuygenisse Joannis vast ende onverandert: Dat woordt is vleesch geworden/ dat vernuft strijt oock daer tegen hoe dattet kan.

Ten laetsten segge ick: Is het woordt niet vleesch geworden, maer heeft soo een mensche van Marien vleesch aengenomen, als onse Wederpartijen seggen dorven/ ende den selven als een Instrument tot lijden voor ons gebruyckt/ soo is't openbaer dat Jesus Christus een Sone sijns Vaders in der waerheydt (soo hem Joannes noemt) corporatus (als Castalion dat set) of in den vleesche niet gekomen en is. Want soude hy selve ende niet een ander in sijn stede lijden/ soo moeste hy in den vleesche komen/ anders en hadt hy niet konnen lijden/ is klaerder dannen loochenen kan. Alle die dat verloochenen (seyt Joannes) dat zijn verboerders en Antichristi/ Joan. 1. 7.

Voor-

Hier merckt oft Joannes à Lasco eenen reynen Christum leert, oft eenen onreynen.

VOorder schrijft hy: Is hy heyligh, hoe wert hy dan onder de sonde in des Vaders gerichte veroordeelt? Schrijft ook op een ander plaetse: Christus en is geen ander vleesch deelachtigh geworden, dan dat de sonden (op dat hy versocht worde) ende den doot soude onderworpen zijn.

Antwoord.

SAlmen sijn woorden hier verstaen gelijck sy luyden / soo is Christus met sijn Heylige vleesch onder de sonde ende schult des doots geweest / is onwedersprecckelijck / want hy seyt: Is hy heyligh, waerom hy dan in des Vaders gericht onder de sonde wert verdoemt; Recht oft hy als onheyligh des gerichts ende des doots schuldigh / Godts toorn ende straffe verdient hadde / moet ook also zijn / wanneer men Christus vleesch van Marien vleesch beweeren wil.

Rom. 6, 23. Gen. 2. 17.

Ende is also uyt sijn woorden openbaer/dat de sonde / daer af hy versocht worde / in sijn vleesch gewoont hadde / ende also niet uyt genade voor ons/ maer uyt plicht oft schult voor hem selven moest gestorven zijn / want de doot is der sonden loon.

O lieve Heere / dat de arme M. so lasterlijck van den Sone Godts spraecke / ende onder de sonde besloot/ och hoe leelijcken bitteren liet soude over hem gesongen werden! Maer al wat de Geleerde dromen ende philosopheren/ moet al recht ende goet heeten.

Esa. 53. 7. 1 Pet. 2. 24. Matt. 8. 17.

Dit is dan op sijn aengewesen woorden mijn kort antwoort / namelijck / Esaias ende Petrus getuygen van hem / dat hy de sonde niet gekent en heeft/ende dat geen bedrogh in sijnen mont bevonden en is. Jae mijn Leser/Hy is heyligh geweest voor sijner menschheyt/heylig in der menschheyt / Hy sal ook heyligh blijven in der eeuwigheyt/want dat betaemde ons/dat wy sulcken Hoogen-Priester hebben souden/die daer Heyligh is/ onschuldigh/onbevleckt/ ende hooger dan de Hemelen geworden/ want so hy niet onschuldigh ende Heyligh geweest ware/ en konde hy niet voor onse sonden ende schult betaelt/maer moeste voor sijn eygen gebreeken ende schult geleden hebben. Maer nu getuygt de Schrift/dat hy om onser overtredinge wille verwont/ ende om onser boosheyt wille gebroocken is/ Esa. 53. 8. 9. 10.

Hebr. 7. 25.

Forma Dei, forma servi.

TEn sesten schrijft hy, ende seyt: De tegensettinge der woorden, Gods gestalte, ende knechts gestalte, van Paulo voorgestelt, leert ons, gelijck als dat selfde, door welck Godt bekent wort Godt te zijn, anders niet en is, dan sijn onmetelijcke macht, ende den glans des Lichts, daer niemant toe komen en kan, ende der heerlijckheyt, datmen also oock verstaen moet het geene, door welcke een knecht een knecht bekent wort, anders niet te zijn, dan ons menschelijcke vleesch, dat door de ongehoorsaemheydt van onsen eersten Vader, onder de knechtschap der zonden verkocht is, nochtans (schrijft hy) moeten wy 't so verstaen, dat hy ons vleesch aengenomen heeft, maer niet ons vleeschs knechtschap, &c. Hac ille.

Hier merckt op de Exceptie.

Antwoordt.

HIer wil ick den Leser sijnen vryen wille laten/ oft hy de gemelde knechts gestalte op een dienstelijcke gestalte / oft dat hyse met Joh. à Lasco op een sondelijke gestalte verstaen wil. Wil hyse op een dienstelijcke ende niet op een sondelijcke gestalte verstaen/so en kan hier mede niet beweert werden/ dat het woort ons vleesch heeft aengenomen. Maer wil hy 't met J. à Lasco op een sondelijcke, ende niet op een dienstelijcke gestalte verstaen/ soo moet geweldigh daer uyt volgen/ dat oock dat geene in Christo zijn moet / daer wy in 't verstant knechten om genoemt worden/ naemelijck/ de sonde / oft de voorgesette Antithesis Formarum is onformelijck/ ende en kan niet bestaen/ als ghy volgende door Godts Genade met goet klaer bescheyt hooren ende sien sult.

Rom. 6. 16. Jo. 8. 34. 1 Pet. 2. 19.

Phil. 2. 7.

Dat ick dat Latynsche woordeken Exinanivit semetipsum soude verduyst hebben / als my Joh. à Lasco naeschrijft(loochene ick/want ick heb 't aen een plaetse geset / hy heeft hem selven verkleynt / ick hope / dat ick 't niet onrecht geset hebbe. Aen een ander plaetse / de Sone dat Woordt is verkleynt / hem selven te buyten gegaen / minder dan de Engelen geworden. Maer ick en heb 't nergens geset/ van hem selven uyt gegaen/gelijck my à Lasco sonder Waerheydt naegeschreven heeft/ oft ick 't recht oft onrecht geset hebbe / wil ick allen spraeck-kondigen geerne laten Richters zijn. Ick meyne / Hy en heeft hem immers niet weynigh verkleynt / nademael hy Godts almachtige / eeuwige Woort / Wijsheyt ende kracht was / ende sulck een arm/ swack/ veracht mensche wert. Is oock hem selven niet weynigh te buyten gegaen / nademael hy in Godtlijcke gestalte was/ ende so een ellendigh dienende knecht worde. Jae mijn Leser/dat Paulus van de dienstelijcke / ende niet van de sondelijcke forma hier gesproocken heeft/magh men uyt volgende spreucken der Schrift wel afmeten. Siet/seyt Esaias/dat is mijn knecht/ ick behoude hem/ ende mijn uytverkoren/ aen den welcken mijn ziele een welbehagen heeft. Dat de Propheet dit van Christo spreeckt/ is Mattheus mijn getuyge. Ende daerom wort hy sijns Vaders dienaer oft knecht genoemt/ om dat hy des Vaders bevel/werck ende dienst tegen ons ellendige sondaers hier op aerden uytgericht heeft/als hy selve seyt: De Sone des menschen is niet gekomen om gedient te worden, maer om te dienen/ende sijn leven wegh te geven tot eener verlossinge voor velen/ Matt. cap. 20. 28. 21.

Esa. 42. 1. Matt. 17. 5. Matt. 3. 17.

Merckt waerom Christus een knecht in der Schrift genoemt is.

Aldus (segge ick noch eens) spreeckt Paulus hier van de dienstlijcke/ende niet van de sondelijcke forma, welcke Christus ons ten besten in sijner liefden aengenomē heeft/want so hy hier van de sondelijcke/ende niet van de dienstlijcke forma en spraecke/so moeste Christus de knechtschap/ te weten / de sonde ook daer mede aen hem genomen hebben / oft dat woort knechts gestalte konde met het woort Gods gestalte in gelijckheyt niet bestaen/want gelijk dat woort Godts gestalte sijn waerachtigh Godlijck wesen betuygt / also moet ook dat woort knechts gestalte betuygen sijn waerachtig knechtelijck wesen/oft daer moeste uyt à Lasco Argumenteren volgen/hoewel Christus de gestalte Godts hadde / dat hy de Godtheyt evenwel niet en hadde/gelijk hy hadde de gestalte eens knechts/ maer de knechtschap / te weten / de sonde en hadde hy niet.

Aen'nemen is nae Joh. à Lasco grouf Christum deylen, ende in twee personen ende sonen scheyden.

Och neen / niet so / hy is in Godts gestalte geweest / ende is daer mede oock waerachtigh

Godt geweest / alsoo heeft hy oock de gestalte eens waerachtigen knechts aengenomen/ende is oock daer mede een waerachtigh knecht geweest/ als ghy uyt Esaia/Mattheo ende Christo speurt/ so gehoort is. Ende in dit verstant bestaet de Antithesis, Gods gestalte ende knechts gestalte / ende en behoeft de Exceptie niet/ die J. à Lasco hier gemaeckt heeft.

Ende hier is Paulus eygentlijcken gront ende drijven daer op / dat de Philippren niet twistische wijse onder hen handelen souden/ oock niet haer ydel vleschelijcke eere soecken ende voorstaen / oft yet dat haers ware / maer souden hen nae het voorbeelt Christi / de een voor den anderen verootmoedigen / ende de liefde nae komen / want hoewel hy in Godtlijcke gestalte was / Jae Godt gelijck was/ verkleynde hy nochtans hem selven/ende nam de gestalte eens kleynen ende armen Dienaers oft knechts aen / ende niet een hoogpronckende eens grootmachtigen Keysers oft Koninckx. Hy quam om ons te dienen / ende niet om van ons gedient te worden/ Matt. 20. Jae hy wert ons ellendige menschen aller dingen gelijck / uytgenomen de zonde/ Hebr. 2. 4. Hy en heeft niet dat sijne / maer dat onse gesocht / ende is om onsent wille gehoorsaem geworden sijnen Vader totter doot / jae totter doot des Cruyces/ Phil. 2. 8. Ende also blijft Joh. à Lasco gront noch onbeweert / dat het woort ons vleesch, oft een Mensche van onsen vleesche heeft aengenomen.

Jo. 3. 13. Matt. 17. 2. Matt. 11. 5. Matt. 9. 2. Luc. 7. 21.

Maer dat hy voorwerpt / dat Christus hier op Aerden zijnde, ook noch in den Hemel was, dat sijn Aengesicht als de Sonne, ende sijn kleederen als de sneeuw lichteden , dat hy den krancken genas , de dooden verweckte , ende de zonde (dat alleen Godt behoort) met een woort quijdt liet, &c. En bewijst niet/ dat hy daerom sijn heylige vleesch van ons sondelijck vleesch soude aengenomen hebben / maer het bewijst veel meer / dat hy (hoewel hy hem so genen tijt lanck verkleynde / ende sijn Godtlijcke klaerheydt / behoor / Recht ende Heerlijckheydt om onsent wille te buyten gingh) oock noch evenwel Godt ende Godts woort gebleven ware. Wie Godt van herten vreest/ die denck 't nae/ ende richtet.

In litera C. fol. 3. & 6.

TEn sevensten, beweert hy sijnen grondt, als dat het woort niet vleesch geworden en is, maer dat 't ons vleesch van Maria heeft aengenomen, ende dat met der spreucke Hebr. 2. die aldus luyt: Nademael de kinderen gemeynschap met vleesch ende bloedt hebben, is hy gelijcker maten der selfder deelachtigh geworden, &c. ende seyt: Het Woort is Mensche geworden, niet dat het in eenige maniere sijn eerste wesen verandert, oft sijn eerste gestalte verlaten heeft , maer het heeft ons vleesch aengenomen, ende heeft sijn Gotheydt daer mede gedeckt, soo lange Hy hier op Aerden wandelde.

Antwoord.

ALle wie een schriftformigh verstant ende recht begrijp van de gemelde spreucken / ende oock van Christo den Sone Godts hebben wil / die moet wel aenmercken / dat Godt de Almachtige eeuwige Vader / de rechte Baerder / Willer / Wercker/ ende den eenigen oorspronck alles goets is/ ende dat hy sijn Almachtigh/eeuwigh ende onbevindelijck Woort in onbevindelijcker wijse voor alle Creatueren uyt hem barende/door dat selve alle dingen geschapen heeft / regeert / ophoudt / ende behouden doet/ende dat hy in sijner eeuwiger Rechtveerdigheyt / liefde / ende in alle sijn Eygenschap met dat selfde sijn onbevindelijck Woort ende Heyligen Geest / een eeuwigh volkomen ende perfect Godt is/ ende behalven hem geen ander meer. Dat hy in sijnen Raet / opset / wille ende Besluyt eeuwigh is / ende niet verandert en wordt/ als eenmael geseyt is.

Esa. 53. 15. 22.

De schepping Adam ende Eva.

Ende dat dese gemelde Almachtige eeuwige Vader door sijn almachtigh eeuwig Woort/ in de kracht sijns Almachtigen ende eeuwigen Geests Adam ende Eva onser aller Vader ende Moeder nae sijn Godtlijck opset/ raet/ wille/ ende besluyt/ tot gerechtige/ goede ende reyne Creatueren tot den eeuwigen leven / Jae nae sijn eygen beeldt ende gelijckenisse geschapen hadde / gelijck de Schrift getuyght/dat hy haer dat gebodt des levens ende des doots hadde voorgestelt / op dat sy hem vreesen / liefhebben / prijsen / dancken/ dienen/ ende nae sijnen wille leven souden.

Gen. 1. 2.

Pf. 33. 5. Jo. 1. 10. Eph. 3. 10. Godts heerlijckheydt openbaerde hem.

Siet/daer hebt ghy den Schepper die Adam ende Eva geschapen heeft. Ghy hebt oock/ waer door hyse geschapen heeft / hoedanige/ ende waer toe hyse geschapen heeft / wat hy haer toegelaten ende verboden / ende wat hy haer daer by / soo sy hem hoorden / belooft/ ende so sy hem niet en hoorden / gedreyght heeft/ ende also begost de Heerlijckheyt Gods te lichten.

In dese gemelde vromigheydt / heylighеyt ende gerechtigheyt zijn Adam ende Eva gebleven/ so lange sy niet van Gods Raet/woort/ wille ende gebodt (daer in het al bestaet ende bestaen moet) afgevallen ende geweecken zijn. Maer de mensche (seyt Syrach) was gelaten in de hant sijns willens/ Syr. 15. Maer door de oude Slange/ dat listige gedierte / ende benijder der eeren Godts ende alles goets/ een oorsaeck nam / de heerlijcke edele Creatuere des levens uyt sijns Scheppers gonst ende genade in den vloeck ende doot te voeren / ende de heerlijckheyt Godts te verdonckeren. Hy begost aen Evam als dat swackste Vat / met luste des buyks te versoecken/ want de Vrouwe sagh aen (seyt Moses) dat de Boom goet ende lustigh was om daer af te eten. Des Heeren woordt heeft hy vervalscht ende geseyt : In geender manieren sult ghy den doot sterven / heerlijcke belofte heeft hy daer by gehangen ende geseyt : In wat dage ghy daer af eet/ sullen uwe oogen geopent worden / ende sult zijn als Godt/ ende weten wat goet ende quaet is.

Gen. 3. 4.

De Slange vervalscht Gods woort ende belooft vele.

Gen. 3. 4, 5, 6. Sap. 2. 24. 1 Cor. 11. 5. Jo. 8. 44.

Adam ende Eva hebben haers Godts ende Scheppers woordt verlaten / daer by sy alleen leven moesten / der Slangen woort hebben sy gelooft / sy hebben gegeten / ende zijn door Godts Rechtveerdigheyt in den gedreyghden vloeck/ verdoemenisse/ende doot gevallen/ende also heeft de verVoerische Slange dat rijcke der hellen ende des doots toegericht.

Adam ende Eva des Duyvels gevangenen.

Hier lag nu de ellende vervloeckte Adam met sijn wijf Eva in des Duyvels gewelt van boven tot beneden / van binnen ende van buyten met sijn onreyn doodelijck fenijn vergift/ een eygendom der sonden ende des doots geworden. Hier en was geen uytkomen (so wijdt

wordt Godts Rechtveerdigheyt betreft) met Adam ende sijnen geheelen zaede meer voorhanden / want dat woordt des Levens was veracht / Godts Heylige gebodt was over getreden / der Slangen fenijn was ingedroncken / eylacen / het was met haer al verlooren. Haer oogen werden geopent / de schande wert bekent / de knagende worm door al dat ongehoorsaem beschuldigende herte / daer en was niet dan 't sitteren ende beven / suchten ende hertenleedt. Sy vloden voor des Heeren Aengesicht / ende en wisten niet waer sy haer voor sijn toornigheyt verbergen souden. Want Godts Rechtveerdigheydt drangh op het Woordt / In wat dage ghy daer af eet / sult ghy den doot sterven.

Hier stonden evenwel des Almachtigen ende eeuwigen Godts raet / opset / wille ende besluyt noch onverandert / als dat hy sijn Heerlijckheyt wilde openbaren / ende dat hy eenen mensche wilde hebben nae sijn beelt ende gelijckenisse.

Aengesien het dan alsoo by Godt / ende van Godt besloten ende voorsien was / als geseyt is / ende het met den armen Adam ende sijnen geheelen Zade so geheel uyt was / want hy in den gront vol fenijns / ende voor sijnen Godt te schande geworden was / soude nu des onveranderlijcken Gods onveranderlijken wille / raet ende besluyt genoeg geschieden / so moest' er een ander voor die den verdorven Adam voor den val moghte gelijck zijn / want op sulck een mensche drangh Gods wille / ende met Adam en was 't niet meer.

Daerom moeste dat onbevindelijcke eeuwige woort / door welck Adam ende Eva geschapen waren / daer 't alle in bestaet / ende eeuwigh (segge ick) in bestaen moet / de Almachtige kracht ende wijsheydt Godts mensche worden / op dat hy de verboerische Slange / den verdoemden Adam ende sijnen geheelen Zade tot Saligheyt haren kop vertreden moght. In de versoeckinge overwinnen moghte / des Vaders Heylige ende onveranderlijcken wille voldoen / ende des Duyvels heerschappije ende gewelt verstooren moght / ende moghte also met sijn gewillige gehoorsaemheyt ende onbevleckten Offer Adam opgeleyde schult betalen / ende den verdienden doot met sijnen onverdienden doot henen nemen ende wegh doen.

Gen. 3 15. Adam wort met den beloofden Christo vertroost.

Siet dat vreughden-rijck Evangelium / ende dese vrolijcke tijdinge der Godelijcker genaden worde den armen bekommerden ende vluchtigen Adam van Godt verkondight / hy heeft 't door het geloove aengenomen / hem daer op vertroost / ende der Genaden van herten verheught.

Gen. 12. 18. en 22. 26. 28. Jer. 23. 33. 1 Reg. 5. 8. 2 Sam. 7. 12. Esa. 9. 5. Luc. 1. 28.

Ende dit is de Heylant / die Adam (segge ick) uyt eener Vrouwe belooft worde / aller Werelt Benedictie / Abraham / Isaac ende Jacob toegeseyt / den heerlijcken tack / spruyte / plante ende vrucht Davids in Salomon de natuerlijcke vrucht sijner Lendenen afgebeeldet / die op sijnen Stoel sitten / ende in Jacob heerschen sal eeuwighlijck. Alle die aen desen gelooft / over dien is Gods barmhertigheyt / genade ende vrede. Maer wie aen hem niet en gelooft / over dien blijft Godts toorn / Joan. 3.

Volget dan uyt desen allen / gelijck als Adam ende wy in Adam / in den beginne door het woort geschapen zijn / dat hy / ende wy oock also wederom door dat selve woort van Godt opgericht ende in Genaden aengenomen zijn. In den beginne (seyt Joannes) was dat woort / dat woort was by Godt / ende Godt was dat woort / dat selve was in den beginne by Godt: Alle dingen zijn door dat selfde gemaeckt / ende sonder dat selfde is niet gemaeckt / wat gemaeckt is / &c. ende dat woordt is vleesch geworden / ende heeft onder ons gewoont / ende wy hebben sijn Heerlijckheyt gesien / als de Heerlijckheyt eens Eengeboren van den Vader / vol genade ende waerheyt: siet / met so heldere woorden getuyght Godts Geest / dat beyde de Scheppinge / ende oock de wederbrenginge Adams ende sijns Zaets / door geen ander middel / dan door het woort geschiet en is / so gehoort is.

Bar. 3. 38. Matth. 19. 2. Jo. 1. 15. Col. 1. 19. 1 Pet. 2. 17 Matt. 3. 17.

Ende tot eener beterer verklaringe van desen / ende oock om recht te leeren verstaen / hoe geheel sondigh / onreyn / vergiftigh / onvermogelijck ende nietigh wy in Adam alle geworden zijn / wil ick u hier met Paulo op de Wet ende Schrift wijsen / die sullen u ons vleeschs onreynen swacken aert / natuere ende sondelijck wesen in so een klaerheydt wel afmalen / dat ghy moet bekennen / hoe de Heylige / Heerlijcke ende onbesmette Heylant (door welcken wy alle geordedight / ende met Godt versoent zijn) van alsulcken onreynen sondelijcken ende verdoemden Zaet ende vleesch niet en koude komen / gelijck ons de Geleerde leeren / ende met haer Philosophische reden sonder Schrift voorgeven.

Aldus spreeckt Moses: Ghy en sult u niet laten gelusten / oft ghy en sult niet begeeren / &c. Mijn Leser nemet waer: Hier hebt ghy in dese korte woorden de eygentlijcke aenwijsinge der eerster gerechtigheyt / daer in Adam in het begin geschapen wert / ende die ook noch nae der Rechtveerdigheyt van sijnen Nakomelingen van Godt ge-eyscht wort. Dese woorden Mosis herkaeut kloeckelijck / ende ondersoeckt u recht voor uwen Godt / die herten ende nieren proeft / oft u niet bywijlen tegen de Wet en lust / ende oft ghy dusdainge verboden lusten niet in uwe vleesch en vint.

Ex. 20. 17. Deut. 5. 21. Rom. 7. 8. Rom. 13. 9.

Laet ghy u duncken / dat ghy daer vry af zijt / soo maeckt ghy Godt tot eenen Leugenaer / 1 Joan. 1. beschaemt daer mede oock alle Godts Gerechtige / die van den beginne geweest zijn / want sy hebben alle met den anderen over haer quaedtwilligh boos vleesch immer altijt geklaeght / sy hebben 't eenpaer oock (eylacen) in de vruchten al te veel bewesen / de Schrift geeft getuygenisse dat ick de waerheyt segge.

Gen. 6. 8. Ex. 34. 7. Joh. 25. 4. Ps. 143. 2. Esa. 64. Rom. 7. 8. Jacob. 3. 2. 1 Jo. 1. 8.

Jae mijn Leser / soo eenige Mensche van Adams sondelijck zaet geboren / de Wet volkomelijck hadde mogen vervullen / soo hadde dat Geboden sond-offer eens Jaers door den Hoogen-Priester in 't Alderheylighsten voor soodanige onnut ende sonder vrucht geweest. Oock en hadde alsdan de Sone des Alderhooghsten / Godts eeuwige Woort geen Mensche dorven werden / want de selve hadde 't wel alles mogen uytrichten / ende de geeyschte Gerechtigheyt voldoen. Maer nu en was daer geen Propheet / noch geen man Godts so heyligh / oft so vroom van Adam geboren / hy en heeft hem allensins der Beloften Godts van Christo Jesu (oock by den offer afgebeelt) ende der Godtlijcker genaden door 't Geloove moeten troosten.

Act. 16. 21. Heb. 9. 10.

Heb. 11. 12.

Maer bevind ghy dat ghy 't so niet en doet/ gelijck de Wet van u eyscht ende hebben wil/ maer dat ghy alle tijt niet alleen van uwe lusten die in uwen vleesche woonen/ aengevochten/ maer oock tegen uwen wille menighmael overloopen wert/ so moet ghy immers daer mede bekennen/ dat ghy door de Wet der Rechtveerdigheyt ter doodt alreede gericht zijt/ want sy seyt: Vervloeckt is die/ die niet alle Woorden deser Wet en vervult/ dat hy daer nae doe/ ende alle dat volck sal seggen/ Amen/ Deut. 27. 27.

De Wet richtet alle die van Adams zaet komen.

Siet mijn gewenschte Leser/ wilt ghy nu recht weten ende bekennen/ hoe ellendigh/ naeckt/ krachteloos/ onvermogende/ onreyn/ sondigh ende vergiftigh Adams geheele Zaet door sijn overtredinge in hem geworden is/ ende hoe 't door Godts rechtveerdige Gerechtigheyt in Godts toorn/ gericht/ vloeck/ verdoemenisse ende doot vervallen is/ so ondersoeckt nu (segge ick) de gemelde Wet vlijtighlijck/ want sy wijst u ten eersten aen/ Gods wille ende gerechtigheyt van u ge-eyscht/ daer nae oock uws sondelijcken vleeschs onvermogentheyt ende zwackheyt/ uwen onreynen quaeden aert ende natuere/ ende dat ghy nae rigeur des gemelden Rechtveerdigheydts alreede des doots zijt/ dewijle ghy door uwen aengeboren swacken aert ende quaet vleesch in de ge-eyschte gerechtigheyt soo niet en wandelt/ als u Godt in sijn Wet (segge ick) dat opgeleyt ende bevolen heeft/ gelijck ghy door de Salvinge die by u is/ als ghyse slechts recht waerneemt/ aen u selven opentlijck speuren ende sien meught.

Wie de Wet recht waerneemt, leert hem selven kennen.

Aengesien het dan met Adam ende sijnen Zade so geheel verdorven is/ de natuere reyn ende goet geschapen/ soo geheel onreyn ende quaet door hem geworden is/ ende also in dat Rechtveerdige gerichte Godts vervallen/ alles onder de zonde besloten is/ &c. Soude nu dit fenijn in sijn kracht geswackt worden/ Adams gevangen natuere van den vloeck ende dat recht der sonden los worden/ Godts gerechtigheydt vernoeght worden/ des Duyvels gewelt verstoort worden/ vloeck/ toorn/ verdoemenisse ende doot wegh genomen worden/ dat hantschrift des Wets/ dat sulcke Gerechtigheyt van Adams kinderen eyschte/ in stucken gebroocken worden/ Godts eeuwige voorsienigheyt/ Raet/ wille ende Besluyt voltogen worden/ sijn Rijck ende Heerlijckheyt bekent worden/ ende moeste soo een Mensche daer zijn/ gelijck Gods Raet/ wille ende Besluyt eyschte/ als gehoort is/ drong Gods eeuwige Liefde daer henen/ dat daer een ander mensche voor moeste/ die den Duyvel overwonnen/ sijn Rijck ende gewelt verstoorde/ Gods ge-eyschte Gerechtigheyt volvoerde/ sijn Heerlijckheyt bekent maeckte/ eenen reynen Offer dede/ ende die also uyt medelijden ende Liefde/ niet van Adam/ maer voor Adam/ (Adam ende den sijnen tot een eeuwigh Heyl) sonder alle sijn schult vervloeckt/ ende totter doot gerichtet worde. Op dat also de verdorven ende verdoemden Adam met sijn verdorven ende verdoemt zaet weder door sijnen Name in genaden aengenomen/ ende van haren swaren val verlost worden.

Galat. 3.

Gen. 3. 17. Luc. 11. 21. Jo. 12. 31. en 14. 30. Col. 1. 14.

Hier merckt wat Godts liefde neven ons beschickt heeft.

Het en konde (segge ick noch eens) geen Adams mensche zijn/ want Adams verdorven vleesch en vermoght niet also een Vrucht van hem te baren/ die sulcks konde uytrichten/ dewijle dat 't soo in den gront verdorven/ ende voor sijnen Godt verdoemt lagh/ maer het moest een mensche zijn/ die van Adams verdienden vloeck/ verdoemenisse ende doot/ daer toe oock van alle sijn fenijn/ sonde/ en ongerechtigheydt vry ware/ so meer als genoegh gehoort is.

Merckt mijn getrouwe Leser/ ende leert hier uwen Godt in sijner genaden ende liefde recht bekennen. Want hoewel de geheele Schrift Adam ende Evam met haren geheelen zade nae der rechtveerdigheyt dus geheelijcken onder de sonde/ vloeck/ verdoemenisse ende doot besluyt/ soo en wilse evenwel de bekommerde benauwde Conscientie (die nu door de Wet so wijt geleert ende gedreven wert/ datse haer wonden ende stramen voelt/ ende bekent datse de eeuwige verdoemenisse ende den doot weert is) soo niet in der Hellen laten (maer sy wijst met seer troostelijcke woorden ende beelden aen/ by wien ende van wien men de rechte Medecijne halen ende soecken sal/ te weten/ by Christum Jesum. Want hy is de gene/ die den gevallen ende verdoemden Adam met sijnen geheelen zade/ met alle sijn Gerechtigheydt/ verdienst/ Cruys/ Bloet ende Bitteren doot/ van Godt onsen Hemelschen Vader uyt Vaderlijcke gonst ende genade totter eeuwiger Saligheydt geschoncken/ ende tot versoeninge gesonden is.

De Schrift wijst alle bedroefde gewonde conscientien op Christum. Gen. 3. 21. Matt. 11. 28. Rom. 3. 24.

Christus is ons ellende sondaers van den Vader geschoncken.

Ick meyn immers/ dit is wel een vreughden-rijck Euangelium/ ende vrolijcke bootschap voor alle bedruckte/ bedroefde zielen (die door de Wet in de bekentenisse der sonden ende diepheyt des Doods gedreven/ voor Godts rechtveerdigh Ordeel ende strengen Toorn soo dootlijck verschricken ende beven) dat de almachtige eeuwige Godt ende Vader ons ellendige/ nietige ende verdoemelijcke sondaers/ die so wijt van hem vervreemt/ ende nae sijn strenge rechtveerdigheyt des eeuwigen doots schuldigh waren/ in sijner eeuwiger Liefden also bemint heeft/ dat hy oock sijn Almachtigh Eeuwigh onbevindelijck Woort/ sijnen eenigen/ eeuwigen ende lieven Sone/ den Glans sijner Heerlijckheyt tot een bewijs ende middel sijner Godlijcker genaden/ so een arm/ swack/ sterffelijck mensche/ Adam in der natueren voor den val gelijck/ in dese bedroefde werelt gesonden heeft/ ende dat die ons door sijn volmaeckte gerechtigheyt/ gewillige gehoorsaemheyt/ ende onschuldigen onverdienden doodt/ uyt dat Rijck ende gewelt des Duyvels in dat Rijck sijner Godtlijcker genaden ende des eeuwigen Vredes gevoert heeft.

Gal. 3. 16.

Rom. 7. Rom. 3. 28

Jo. 4. 1 1 Jo. 1. 2 Een vrolijck Euangelium. Heb. 1. 3 Col. 1. 16

Nademael dan de Schrift den eersten Adam met sijnen geheelen zade tot alsulcken onreynen/ sondelijcken/ vervloeckten ende verdoemden Adam maeckt/ ende Christum den tweeden Adam van alle onreynigheyt/ sonde/ vloeck ende verdoemenisse vry spreeckt/ so kan de onpartijdische redelijcke Leser daer uyt wel vermercken/ hoe alsulcke edele heerlijke vrucht van alsulcken stinckenden Vlierboom ende stinckenden Doornen-Bosch niet en konde gepluckt werden/ die maer moeste van eenen anderen af komen/ te weten/ van den genen die den eenigen oorspronck ende eeuwigen Put alles goets is/ als geseyt is.

Dat Christus Heylige ende salighmaekende vleesch van Adams sondelijck ende ver-

verdoemde vleesch niet geweest en is, mach uyt dese volgende Spreucken ende Beelden der heyliger Schrift in goeder klaerheyt wel gemerckt worden.

Wy gingen alle dwalen (seydt Esaias) een yegelijck sijnen wegh / maer de Heere werp onser aller sonden op hem. Hy en heeft niemanden onrecht gedaen / ende dat bedroch en is in sijnen mont niet bevonden / evenwel wilde hem de Heere alsoo met kranckheydt slaen / Ec. Esai. 53.13. Leest ook 43.25. 36. 3.

Psalm 22. 7. 109.25.

Ik moeste betalen spreekt de Psalm in persona Christi, dat ick niet gerooft en hadde / Psalm 69. 5.

Hy heeft onse sonden (seydt Petrus) op dat hout gedragen in sijn lichaem / wy zijn door sijn wonden genesen oft geholpen / 1. Petr. 2. 22. Esai. 53. 12.

1. Ioan. 3. 5. Rom. 3. 24.

Die geen sonde en kende (seydt Paulus) heeft hy tot sonde voor ons gemaeckt / op dat wy de Gerechtigheyt souden werden in hem die voor God gelt / 2. Cor. 5. vers 21. Rom. 3. 9.

Item / sy zijn alle sondaers / ende haer ontbreeckt aen Gods eere / dan sy worden gerechtveerdigt sonder verdienste uyt sijner genaden / door de verlossinge / die door Christum geschiet is.

Item / de schrift heeft alle onder de sonde besloten / op dat de belofte uyt den gelove aen Jesum Christum soude gegeven worden den Gelovigen / Gal. 3. 22.

Ghy weetet (seydt Joannes) dat de Soone Gods daer toe verschenen is / dat hy onse sonden soude verlossen / ende in hem en is geen sonde / 1. Joan. 3. 5. Leest oock alle dese Schriftueren Esai. 7. 9. 40. Jerem. 23. 33. Mich. 5. Bar. 3. Joan. 1. 3. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 14. 16. 17. 1. Cor. 15. Act. 20. Eph. 4. 1. Tim. 3. 1. Joan. 1/2/3/4/5. Heb. 1. 2/3/7/ Ec. Apoc. 1. 19.

Dese capitt. wijsen aen, wie Christus is, ende van waer hy is.

Hier volgen sommige Figuren.

Christus is den geestelijken boom des levens. Gen. 2. 7. 3. 22.

Hy is den Geestelijcken Boom des levens midden in den Paradijse Gods / die niet van Menschen handen / maer van God selve geplant is / Gen. 27. 3. 22. Alle die van dese Booms vruchten met reynder herten eet / sal eeuwig leven / ende sijn bladeren dienen tot gesontheyt der Heydenen / Apoc 22. 3.

Christus is de geestelijcke Metalen Slange.

Hy is de Geestelijcke koperen Slange by der Mosaische Slange afgebeelt / Num. cap. 21. 9. Die ons ellendige Sondaers in de wildе Woestijne deser Werelt tot een heylsaem Teecken van den Vader opgericht is / die wel der fenijnigen Slange gestalte hadde / evenwel sijnen fenijnigen aert ende natuere niet en hadde. Alle die aen hem gelooft / is van den vloeck / verdoemenisse ende doodt door der Slangen ingevoert / al ontlost. Maer wie aen hem niet en gelooft / over dien blijft Gods Toorn / ende moet door sijn eeuwigh durende rechtveerdigheyt den opgeleyden vloeck / doot ende der verdoemenisse eeuwigh lijden en dragen / Joan. 3. 36.

Christus is den geestelijken genaden stoel.

Hy is den Geestelijcken Genaden Throon / die niet van Vuerenhout / gelijck de Arcke / maer van fijnen louteren Goude is / van den welcken ons God genadiglijk verhoort / ende door sijnen Geest ende Woort met ons spreekt / Exod. 25. 37. Num. cap. 7. Rom. 3. 24. Heb. 4. 13. 1. Joan. 2. 4.

Christus is ons geestelik Paesch-Lam.

Hy is dat Geestelijk Paesch-Lam / Joan. 1. 1. Cor. 5. 6. Dat sonder alle vlecke is / in welkers bloets besprenginge ende Heyliginge / dat uytverkoren Israël Godts in het midden van dat wreede duyster Egypten deser Werelt voor den slaenden Engel eeuwigh in Genaden behouden / ende voor Godts Toorn bewaert werdt / Exod. cap. 12. vers 23. Num. cap. 9. 16.

Christus is dat waerachtig hemels Broot. Ie. 15. 10. Sap. 16. 20. Matt. 4. 4. Psalm 119. 92. Deut. 8. 3. Ex. 16. 16.

Hy is dat waerachtigh Hemels broot / dat niet van natuerlijck koren oft Tarwe (ick meyne van onsen sondelijken vleesche) maer uyt den Dauwe des eeuwigen Woordts geworden is / dat de eenige ende waerachtige spijse onser zielen is / daer by wy eeuwigh (soo wy hem slechts door een ongevalst Geloove recht eten) leven sullen / Exod. 16. 5. Num. 11. 18. Joa. 6. 54. Apoc. 2. 7.

Christus is den afgescheurden steen sonder handen. Matth. 28. 18. 1 Cor. 15. 25. Eph. 1. 21.

Hy is den steen sonder handen (dat is / sonder menschelijck toedoen) van den Bergh gescheurt / die den Koninck Nebucad Nezar in eenen droom verscheen / ende van Daniel bediet wert / die dat Yseren Metael / Leem / Silver en Gout / Ja alle Koninckrijcken deser Werelt vermorselen en verstooren sal / want hy heeft alle macht in den Hemel en op Aerden / een geweldigh heerschappende Koninck over al / en sijns Rijks en sal geen eynde zijn / noch op geen ander volk komen / Dan. 2. 44. Luc. Capittel 29.

Siet mijn goede Leser / met dese gemelde spreucken ende Figueren overlegt nu / soo gy Godt vreest / oft ook sulcken Leere in der Schrift gegront is / die daer op-dringt / dat dese gerechtige, heylige, onbesmette, gehoorsame ende Salighmakende Heylant van Adams ongerechtigh, sondig, onreyn, ongehoorsaem ende verdoemt vleesch oft zaet soude gekomen, ende mensche daer af geworden zijn. Och neen. Dit reyne klare Water / daer mede alle onse vlecken moesten afgewasschen worden / en konde uyt alsulcken onreynen / madigen vuylen put niet geput werden eeuwiglijck. Een yegelijk denkt na / wat hem des Heeren woort leert.

Nu willen wy door des Heeren genade de gemelde spreucken Hebr. 2. Een weynig wijder nadencken / op dat wy den grond en waerheyt van de selve recht vaten mogen / ende de Wederpartije ook niet en roeme / datmen hen niet en voldoet / ende wil u eerstmael tot dat eerste Capittel Hebr. hier gewеesen hebben / wilt wel aenmercken / wat van Christo daer geseyt wort.

Hebr. 1. 2.

Ten eersten seyt het: Dat God in dese laetste dagen tot ons gesprooken heeft door den Sone / die hy geset heeft tot een Erfgenaem over alle dingen / door welke hy ook de Werelt gemaeckt heeft.

Ten tweeden seyt het / dat deselve Sone / den glants der Heerlijckheyt Gods / ende dat uytgedruckte Beelt sijns wesens is.

Ten derden dat hy onse sonden door hem selven gereynigt heeft.

Ten vierden dat hy de eerstgeborene Sone Godts is / ende dat hy van alle Engelen Gods aengebeden wort.

Psal. 45. 7. Heb. 1. 8

Ten vijfden / dat hy Godt is / ende dat sijn Rijk en stoel eeuwigh dueren sal.

Ten sesten / dat hy de Aerde gefondeert heeft / ende dat de Hemelen de wercken sijner handen zijn / Ec.

Jck

Jck meyne immers / soo gy dese spreuken met ernste na denckt / ende recht aenmerckt / sult gy haest gevoelen / van waer Christus gekomen is / wie ende hoedanigh hy geweest is. Want dese openbare getuygenissen leeren klaer / dat de Werelt door hem gemaeckt is / dat hy den glans der Eeren Gods is / dat hy onse sonden door hem selven gereynigt heeft / dat hy de Eerst gebooren Sone Godts is / Godt is / ende de Aerde gefondeert heeft / Ec. Dat Marien vleesch geensins zijn en konde.

Gen. 1. 1.
Ps. 33. 6.
Eph. 3. 9. 1. 9.
Col. 1. 16.
Heb. 1. 2.
Psal. 102. 26.
1 Joan. 1. 7.
Col. 1. 15.

Willen sy nu seggen / als dat de gemelde spreucken niet van Marien Sone, maer van Gods Sone gesproken zijn, soo bekennen sy daer mede eenen gedeylden Christum / twee persoonen / twee sonen / Ec. Worden ook daer beneffens van deselve spreuken opentlijk overtuygt / datse van den geheelen Christo gesproken zijn / want hy als een mensche met ons menschen heeft gesproken / zijn ook door sijn menschelijck lijden ende Doot van onse sonden gereynigt / als de Schrift leert / 1. Joan. 1. 7. 1. Pet. 1. 19.

Joan 1. 14.
Joan. 9. 37.
4. 26.
1. Joan. 1. 2.
Jo. 14. 7.
Heb. 9. 14.
Apoc. 1. 5.

Maer willen sy hen op dat Sinecdochen beroepen / oft de gemeynsaemheyt der namen, soo antwoorde ick met korte slechte woorden / als dat de eenvoudige getrouwe herten Petrus ende Joannes de Visscher / Martha de kok-maeght / de goede slechte Nathanael / Ec. Van al dusdanige Satansche getuygenis ende menschelijcke kloeckheyt niet geweten en hebben / maer sy hebben den sienlijcken ende grijpelijcken Christo den prijs gegeven / ende bekent / dat hy de Sone Gods was / Matt. 16. 15. Joan. 6. 69. Joan. 11. 27.

Dit selve verklaert dat tweede Cap. noch wijder / ende seyt: Wat is de mensche / dat gy sijner gedenkt? ende des menschen Sone dat gy hem besoekt? Gy hebt hem eenen kleynen tijt der Engelen laten ontbeeren / met prijs ende eere hebt gy hem gekroont / Ec.

Hier wil ick den neerstigen Leser getrouwelijck vermaent hebben / hy wel aenmercke / dat beyde Erasmus ende Hieronymus in haer Latijnsche Traslatien hier geset hebben / gy hebt hem een weynigh kleynder dan de Engelen gemaeckt / ende dat de Hebreeusche Psalm heeft / gy hebt hem een weynigh minder dan Godt gemaeckt / met prijs ende eere hebt gy hem gekroont.

Erasmus, Hieronymus.
Heb. 2. 9.
Phil. 2. 7.
Psalm 8. 7.

Ende desen sin stemt met dat woort Pauli / daer hy seyt: Hoe wel hy in Godlijcker gestalte was / ende voor geenen roof achte Godt gelijk te zijn / heeft hy hem evenwel verkleynt / ende de gestalte eens knechts aengenomen / Phil. 2. 7. Noch seyt hy aen een ander plaetse: Doe hy rijck was / is hy om onsent wille arm geworden / 2. Cor. 8. 9. Stemt oock met Christus woort / dat hy seyt: Vader verklaert my met de klaerheyt / die ick by u hadde / eer dat de Werelt gefondeert worde / Jo. 17. 5. Jck meyne / dese heldere spreuken ende openbare getuygenissen bewijsen wel / dat onser Weder partijen leere onschriftmatig ende dwalende is / dat hy seyt: Gods Sone is in sijn eerste gestalte ende wesen ongequetst gebleven.

Luc. 9. 58.
Jo. 17. 4.

Ende dese selve Mensche / die aldus verkleynt ende om onsent wille minder dan Godt ende de Engelen geworden was / sien wy (spreeckt hy) dat Jesus is / die door 't lijden des doodts gekroont is met prijs ende eeren / want gelijk hy hem tot gehoorsaemheyd op dat alder-diepste ons ten dienste verootmoedigde / alsoo is hy oock wederom in de alderhooghste hoogheyd van sijnen Vader verheven. Ende heeft alsoo door Gods genade voor Adam ende sijnen geheelen zade onschuldigh den dood gesmaeckt / die anders uyt des doods gewelt niet en konde verlost worden. Want het betaemde alsoo den genen / om welken en door welken alle dingen zijn / die daer veel kinderen ter Heerlijckheyt heeft gevoert / dat hy den Hertogh en Vorst haerder saligheyt / door lijden volkomen soude maken / dewijle beyde de Heylighmaker Christus / en die door hem geheyligt worden / de Wedergeborene / uyt een (dat is uyt eenen God) zijn.

Phil. 2. 7.
Heb. 2. 7.
Phil. 2. 9.
Eph. 4. 8.
Heb. 2. 10.

Ende alsoo hebben de Geheyligden t' samen eenen Vader met haren Heylighmaker / gelijk Joannes seyt: Soo vele als hem aennamen / gaf hy macht (merckt) Gods kinderen te werden / die aen sijnen Naem gelooven / welcke niet uyt den bloede / Ec. Maer die uyt Godt (merckt) geboren zijn / en daerom en schaemt hem onse Heylighmaker niet / deselve zijn geheyligden / sijn Broeders te noemen / ende spreekt: Jk wil uwen name mijnen Broederen verkondigen / ende midden in der Gemeynten uwen Lof-singen. Ja weerde Leser / Soo Christus vleesch van Adams vleesch waer, ende wy des vleeschs halven, sijn broeders heten souden, als der Geleerden gront is / so moeste d' een Broeder den anderen baren / daer toe moesten oock alle Godtloosen / Ja Hoeren en Boeven Christus Broeders en Susters zijn / is stercker alsmen weder-strijden kan.

Ioan. 1. 13.
2. Pet. 1. 4.
Ioan. 3. 2.
De Heylighmaker is Christus, de geheyligde zijn de wedergeborene Heb. 2. 11.
De wedergeboren zijn ook Christus broeders, ende hebben eenen Vader.

O neen / wie sijn Broeders en Susters zijn / heeft hy Matth. 12. 48. Marc. 12. 35. Luc. 8. 35. selve wel verklaert / ende en noemt ook die hier niet alleen sijn Broeders maer ook sijn Kinderen / en seyt: Siet hier ben ick ende de kinderen die my Godt gegeven heeft. Worden daerom sijn Kinderen genoemt / om dat hyse met den woorde sijner / genaden / door de kracht sijns Heyligen Geests in de besprenginge sijns rooden Bloeds Gode sijnen Vader tot kinderen gebaert heeft / die hy oock op een ander plaetse sijn Moeder / Bruyt / Vleesch en beenen noemt / die sy na den vleesche geensins zijn en konden.

Jo. 15. 14.
Heb. 2. 13.
Joan. 3. 5.
Iac. 1. 18.
Esai. 8. 10.
Gal. 4. 19.
Phil. 10.
1 Pet. 1. 23.
Mattheus 21. 50.
Ioan. 3. vers 29.

Ja mijn Leeser / so hy sijn vleesch van sijnder kinderen vleesch ontfangen hadde, gelijk à Lasco met den sijnen dringt / soo moesten de kinderen den Vader gebaert hebben / Christus de nieuwe Adam moeste ook tot sijn nieuw Evam seggen: ik ben vleesch van uwen vleesche / ende niet seggen: Gy zijt vleesch van mijnen vleesche. Vreest gy Godt / soo denket na / en richtet / Gen. 2. 23. Mal. 2. 14.

Genes. 2. 24.
Ephesen 5. 30.
Adam en was niet van Eva, maer Eva was van Adam.

Hier volght de Spreucke.

NAdemael nu de kinderen gemeynschap met vleesch ende bloet hebben / is hy gelijcker maten der selver deelachtig geworden / op dat hy door den doodt de macht neme dien / die des doodts macht hadde / dat is / den Duyvel / en verloste die / die door de vrucht des noods haer leefdage onder de knechtschap zijn moesten / want hy en neemt niet de Engelen aen / maer Abrahams zaet neemt hy aen /

Heb. 2. 4.
Phil. 2. 7.
Hosea 13. 14.
1 Cor. 15. 54.
Col. 2. 15.
2 Tim. 1. 10.

aen / daerom moeste hy in alle dingen sijnen broederen gelijck werden.

Siet / dit is de wichtigste ende stercktste spreucke / daer mede Johannes à Lasco de geheele Schrift (aengaende desen Artijkel) in twist set / Christum deylt, tot twee persoonen ende sonen maeckt, ende soo hy meynt alle sijn Argumenten / spreucken / glosen / ende dat geheel werk in een sluyt. Ende 't is sijnen eygentlijcken gront ende meyninge / gelijck de kinderen vleesch ende bloet hebben, soo heeft ook dat woort, oft de Sone Gods na gelijker maeten sijn vleesch ende bloet van der selver kinderen vleesch ende bloet aengenomen oft ontfangen, ende heeft alsoo Helle, Zonde, Doot ende Duyvel in onsen vleesche overwonnen, &c.

Aengesien hy dan de gemelde spreucke soo heftig dringt / daerom heb ick oock in aengetogene aenwijsinge soo rijckelijck uyter Schrift voorgebragt der gemelder kinderen aengeboren / onreyn / sondelijck vleesch ende natuere / haren verdienden doodt ende verdoemenisse / daer tegen Christus reyne / heylige vleesch ende natuere / sijnen onverdienden dood ende gericht / op dat de Leeser met sulks recht bekenne ende vate / dat de Heere Jesus Christus van alsulcken onreynen vleesch ende Zaet der kinderen niet en konde afkomen / oft soo een Mensche van haer aennemen / want der kinderen vleesch (segge ick) is onreyn ende sondelijck / maer Christus vleesch reyn ende heylig.

Nademael dan sijn reyn vleesch van der kinderen onreyn vleesch niet zijn en konde, so verhaelt is / ende onse Wederpartijen het noch evenwel met dese spreucke hardt drijven / soo wil ickse daerom van woorde te woorde neerstigh ondersoecken / ende door Godts Genade op elk Woord den Heylsamen sin / ende dat rechte verstant wijsen.

Ten 1. aenmerkt dat hier met dat woort kinderen / geen ander kinderen beteekent en werden / dan die hier boven ook Christus broeders genoemt zijn / te weten / die aen Christum Jesum geloven / ende door de levendige kracht sijns Geestes ende Woordt uyt God geboren werden / als gehoort is.

Ten 2. Aenmerckt / wat het na der Schrift geseyt is / gemeynschap met vleesch en bloedt hebben / dattet niet alleen en is / vleesch ende bloet hebben / gelijck 't sommige getransfereert hebben / maer dat het ook is / hem met vleesch ende bloed vermengen / ende door de verdorven lusten onses vleeschs de dingen doen die ons van God verboden zijn / Rom. cap. 7. versf. 7. 3. 20.

Ten 3. Aenmerckt / nademael de gemelde kinderen noch sulcke gemeynschap met haren sondelicken vleesch ende bloet hebben / ende met soo een menschelijcke swakheyt behecht zijn / daer door sy altijdt (doch tegen haren wille) struykelen ende feylen / datse daerom oock soo eenen Hoogen-priester hebben moesten / die met hare menschelijcke gebreeken konde medelijdigh zijn / dewyle hy oock na gelijker maten versocht wert / hoewel sonder sonde / als gedacht is.

Ten 4. Aenmerckt / als dat dat Adverbium similiter, dat is gelijker-maten / hier wel een waerachtige menschelijcke natuere in Christo betuygt / maer niet soo een natuerlijke ontfanckenisse, gelijck Johannes à Lasco dringt / ende hebben wil / want het is door de geheele Schrift openbaer / dat de ontfanckenisse boven der natueren in Maria vermiddelt den gelove door den Heyligen Geest geschiedt is / gelijck boven meer als genoeg verklaert is.

Matth. 4. 20. Luc. 1. 31.

Ten 5. aenmerckt / dat de woorden vleeschs ende bloets deelachtigh worden / anders hier niet en zijn / dan vleesch ende bloet hebben / nademael sijn kinderen ende Broeders oock vleesch ende bloet hebben / so 't Sebast. Casta. ook geset heeft / doch met sulken onderscheyt / dat sijn vleesch heyligh was / ende van geener sonde en wiste / ende daerom de verwijsinge oft de verrottinge oock niet gesien en heeft. Maer sijner Broeders ende kinderen vleesch sondelijck / ende daerom ook verganckelijk / 1. Cor. 15. 53. 1. Cor. 5. 4.

Et ipse similiter iisdem præditus fuit.

Ten 6. aenmerckt / dat Paulus de woorden deelachtig worden / niet alle wegen in eenderley sin en gebruyckt. So de andere (schrijft hy aen een plaetse) deser macht aen u deelachtig zijn / dat is soo de andere dese macht aen u / oft tot u hebben. Item / die daer dorscht die dorscht op hope / op dat hy sijner hope deelachtig werde / dat is / dat hy ontfange dat hy hoopt / 1. Cor. 9. 12. Item in 't 10. 17. 21. des selven briefs wordet voor genieten gebruikt.

Aengesien dan / dat dit selve deelachtigh worden in der Schrift niet allensins eenerley bediedinge ende sin en heeft / soo en moet ook niet anders (soo waer 't voorvalt) dan na den rechten aert ende gront der Schrift uytgedeylt ende bediet werden / oft de geheele schrift moeste om soo een woorts wille gebroken / ende op eenen vreemden sin gekeert zijn.

Ten 7. aenmerckt / dat dat woordeken corundem, dat is / der selver / de namen vleesch ende bloed verhaelt / maer niet dat vleesch ende bloedt der kinderen / want dat is in hem ende van hem onreyn / sondelijck / dootschuldigh ende vervloeckt / ja want hier dat vleesch ende bloedt der kinderen verhaelde / gelijck Johannes à Lasco ende M. M. dringen / als dat Gods Sone een volkomen mensche met lijf ende ziele van der kinderen vleesch soude aengenomen hebben, soo moesten alle dese na verhaelde sware ende onoplosselijke Inconvenienten daer uyt volgen / is onwedersprekelijk.

Dat Pronomen ipsorum van à Lasco hier by geset, wort by de Translatores niet bevonden, wilde ook in 't verstant meenigen ongerijmden sin in der Schrift maken.

Ten eersten / een onreyn / sondelijck vervloekt / verdoemt ende dootschuldigh Christus gelijk dat vleesch der kinderen is / daer af hy dat sijne aengenomen oft ontfangen hadde / want soo waer der kinderen vleesch is / daer moet ook der kinderen sonde ende vloek zijn / en kan men niet loochenen / oft de Rechtveerdigheyt moeste verandert / ende den vloeck door ons eygen vleesch wech genomen ende geeynt zijn.

Hier merckt M. groote dwalinge, ik en wilde sijn sake niet geroert hebben, maer hy ende sijn Medehulpers hebben ons gedreygt datse tegen ons schrijven wilden, soo my de Godtvreesende geseyt hebben

Daer op my M. in ons eerste besprek met hem gehouden / alsoo antwoorde: Christus waer reyn ende sonder sonde geweest, ende dat daerom seyde hy / om dat Maria hem niet uyt mans zaet door vermenginge ontfangen en hadde. Antwoorde ick / soo hoor ick wel / soo is de sonde uyt de vermenginge / die Gods ordeninge is (ende niet uyt Adams overtredinge. Doen seyde hy neen / Gods rechtveerdigheyt dede het, dat hy in sijner natuere verdorven wert. Ik vraegde / hoe? hy seyde / om dat God gesproocken hadde; In welcken dage

gy daer af eet, sult gy den doot sterven. Doe antwoorde ick / soo is Godt een oorsake van Adams sonde geweest / en moet in 't verstant de gedreyghde doot niet alleen de straffe der sonden / maer ook de sonde selve zijn. Ik seyde / Martine / merckt doch wat reden dat gy voort-brengt.

Na M. sententie moeste de Godtlijke persoon in geen persoon verandert zijn. Aldus verkreupelt hy de klare waerheyt. Dat ik hem de waerheyd na schrijve, sal ik hem hier voor de menschen, ende hier namaels voor Gods stoel bestaen.

Ten tweeden volgt een gedeylde Christus / daer d' een helft van den Hemel / ende de ander helft van der Aerden zijn moeste.

Ten derden / twee persoonen in Christo / een Goddelijk persoon / ende een menschelijk persoon. Daer op my M. in 't tweede bespreck so antwoorde: Daer en waren geen twee persoonen in Christo, maer een persoon, want hoe wel het woort een persoon (seyde hy) van eeuwigheyt geweest was, soo en was't evenwel, doen het in Maria quam, geen persoon. Voorder seyde hy ook / hoe wel elck mensche een persoon is, ende de mensche Christus een mensche was, gelijk een ander mensche, evenwel en was de mensche Christus alleen geen persoon. Ick schame my / dat ick alsulke ongerijmde dingen roeren moet. Recht heeft Paulus geseyt: Ubi disputator seculi hujus?

Ten vierden / twee Sonen in Christo, Godts Sone sonder Moeder, en die onlijdelijk, ende des menschen Sone sonder Vader, en die lijdelijk, dat ook M.M. meer als eens oft tweemael alsoo met goede bediedelijcke woorden / beyde in dat eerste ende oock in dat tweede bespreck voor ons allen bekende ende toestont. O Godt wat wonder is 't dat men hooren moet!

Et hæc ferme (ut mihi videtur) heresis est Nestoriana.

Ten vijfden / dat niet Godts eerstgeboren ende een geboren eygen Sone / maer Marien Vaderloose Sone van Adams dootschuldige sondelijk vleesch den doot voor ons gestorven is, dat soo opentlijk tegen Christum / Joannem / Paulum / en de geheele Schrift is.

Joa. 3. 16. 1 Joa. 4. 11. Rom. 8. 32.

Ten sesten / dat het eeuwige Soen-offer eens voor aller Werelt sonden geoffert / niet dat Lammeken sonder vlecke / maer een onreyn vuyl Offer (dat der sonde ende den doot onderworpen was, so men ook uyt à Lasco schrijven meer als genoeg verstaen magh) zijn moeste.

Ten sevenden: de Engel Gabriel / Petrus / de Heere selve / &c. bekennen dat de mensche Christus Jesus Godts Sone is / Thomas bekent hem voor sijnen Heere en God / daer toe leert de geheele Schrift / dat hy onsen Advocaet / Versoender / Middelaer / Hooge Priester / Verlosser ende Heylant is / ende hy soude dan noch van Adams onreyn sondelijk vleesch ende zaet zijn, so is 't openbaer dat een geschapen Creatuer ende mensche van Adams sondelijk vleesch / onsen Heylant / Verlosser / Versoender / Advocaet / Hooge Priester / Ja Heere en God is / dat niet alleen grouwel en Afgoderye / maer oock een openbaer Laster tegen Godt is.

Luc. 1. 32. Matth. 16. 16. Joa. 6. 9. en 20. 31.

Ten achtsten: So de mensche Christus also van Marien oft der kinderen vleesch ware, so onse wederpartijen voorgeven / ende de selve menschen sonder Vader / soo moeste Maria beyde sijn Vader ende Moeder hier geweest zijn / want Godt heeft van den beginne in sijner wijsheyd so verordineert / dat by der Menschen baringe beyde Vader ende Moeder zijn moeten / als Gen. 1. opentlijk gespeurt wort.

Merkt mijn Leser, merkt.

Ten negenden: So de mensche Christus van Marien vleesch waer, en Gods Ordeninge en vermag 't niet / dat een Vrouwe een mensch van haren vleesche oft lichaem baren kan / soo gehoort is / so waer 't openbaer / dat Christus niet een sone sijns Moeders / maer een portentosa Creatuer / buyten alle Godts Ordeninge / door dat inwoonende woort van haren vleesch geschapen waer.

Ten thienden: so dat eeuwige woort / daer alles door geschapen is / so een Creaturisch Sone van der kinderen oft Marien vleesch hadde aangenomen, ende hadde hem daer mede alsoo in eenen persoon ende soon vereenigt, soo moesten de Schepper ende de Creatuer / Gods Sone sonder Moeder / ende Marien Sone sonder Vader een onverscheyden persoon en Soon geworden zijn / is onwedersprekelijk.

Ten elfden: Heeft dat woort soo een mensche van Marien vleesch aengenomen, ende en is 't niet selve mensch geworden / so en is Godt geen waerachtigh Vader Christi / Maria geen waerachtige Moeder / ende Christus geen waerachtigh Sone beyde sijns Vaders ende sijns Moeders / daer toe is de geheele Schrift verloochent / die daer betuygt / dat Christus Gods Sone is.

Ick meyne immers dat alle dese aengetogene onoplosselijke inconvenientien u genoegh verklaren / hoe Johannes à Lasco dit Pronomen eorundem niet na de Schrift bediet en heeft.

Ten 8. Aenmerckt / waerom dat Christus de Vorst onser Salicheyt mensche geworden is / te weten / dat hy den Vorst des doodts / die de Duyvel is / door sijnen onverdienden doot moghte wegh doen / ende moghte alsoo syne arme slaefachtige / vreesachtige Broeders en kinderen van de beschuldigende Wet / van 't recht der sonden / en van de vreese des doods verlossen ende vry maken.

Merkt waerom Christus mensch geworden is.

Ten 9. aenmerkt / hoe de sprewcke / hy en neemt niet de Engelen aen / maer Abrahams zaet neemt hy aen / niet van de aenneminge sijns menschelijken vleeschs, gelijk 't de geleerden bedieden / maer van de aenneminge der genaden / daer mede hy ons aenneemt te verstaen is / want hy set dat aennemen in Presenti, ende Engelen in Plurali, ende seydt: Hy neemt niet de Engelen aen / maer Abrahams zaet neemt hy aen / de kinderen der beloften / Rom. 9. 8. De gelovigen / Gal. 3. 29. sijn broeders ende kinderen / hy neemtse (segge ick) aen in genaden / tot prijs sijns Vaders Rom. 15. 7. Bidt voor haer gebreken ende zwackheden Rom. 8. 7. Heb. 5. 10. Want sy den aengeboren onreynen quaden aert en natuere haers sondelijken vleeschs by dit leven nimmermeer recht konnen los werden / als gehoort is.

Non enim geniis posuit Casta. sed Abrahami posteritati opitulatur.

Heb. 2. 16. Hier merckt hoe Christus Abrahams zaet aenneemt, ende wie sijn zaet in der Schrift genoemt is.

Ten 10. Aenmerkt / hoe dat het geene dat een dink gelijk is / niet effen dat selve en is / dat het gelijk is / daerom en kan 't met dese sprewke (daerom moeste hy in alle dingen sijnen broederen gelijck werden) niet behouden werden / als dat Christus sijn Heylige reyne vleesch van Adams onreyn sondelijck vleesch ontfangen heeft.

Siet weerde Leser / soo gy nu dese onse verklaringe over dese Spreuke Heb. 2. wel aenmerkt / en metter schrift recht weegt / sult gy in alle klaerheyt speuren / hoe dit der voorgemelde woorden eygentlijken gront en sin is / te weten hoewel dat Christus de vorst onser salicheydt ons tot sijner Heerlijkheyt gevoert / en also tot Broeders en kinderen in 't gelove aengenomen heeft / zijn wy evenwel uyt der eerster ge-

boor-

boorten van Adam getogen / door de Slange / so fenijnight / en in der natueren so verdorven / dat wy des onreynen sondelijken vleeschs (segge ik) so lange wy in dese hutte sweven / nimmer meer recht en konnen quijt werden / maer menighmael (hoe wel tegen onsen wille) ons daermede vermengen ende vuyl maken / ende worden alsoo van dat geschreven hantschrift overtuygt / dat wy na de eeuwigh-duerende Rechtveerdigheyt den doot weert zijn.

Rom. 7. 7. en 3. 20. Col. 2. 13.

Nademael wy dan met alsulken quaetwilligen / sondelijken / ongehoorsamen en dootschuldigen vleesche bestrikt zijn / als ook alle vrome kinderen Gods van den beginne weemoediglijk dat beklaegt hebben / en van den ingesteken angel der Slangen niet geheelijk en konnen verlost werden / daerom is 't / dat onse Vorst / Heyligmaker / Broeder en Vader Christus hem in sijner overmaten grooter Liefden na sijns eeuwigen Vaders raet / opset / wille en besluyt opgemaekt heeft / en is na gelijker maten vleesch en bloet deelachtig geworden / niet van den kinderen / want sy waren sondig ende onreyn / maer gelijk Joannes seyt : het woort is vleesch geworden / ja een ellendig / bedroeft / versoeckelijk en sterflijk mensche / en is alsoo vrymoediglijk aengetreden / om voor sijns Rijks-genooten / geheyligden / Broederen en Kinderen te strijden / heeft hem als een Heldt in 't tegenweer geset / en heeft den versoecker / in sijn versoeken schaemroot gemaekt / in sijn macht overwonnen / sijn geweer genomen / sijnen kop vertreden / dat hant-schrift voldaen en in stucken gescheurt / ja met sijnen rooden bloed uytgewischt / onsen schuldigen ende verdienden doodt met sijnen ontschuldigen en onverdienden doot betaelt / tot vervullinge des Propheetschen woorts: O doot / ik wil u dood zijn / u verdervinge wil ik zijn / O helle / ende heeft alsoo sijn Uytverkoren / Heyligen / Broeders en Kinderen van de slavernye en dwijvinge der Wet / van dat recht der sonden / en van de verschrickelijke vreese des opgeleyden doots opgelost en vry gemaekt. Alsoo dat hen haer menschelijke swakheyt en onwillige misgrijpingen om sijnent wille nimmermeer tot sonde gerekent en sullen worden / so sy slechts met gelovige boetveerdige herten voor hem wandelen / en met een verseker de gewisse Conscientie gestadiglijk aen sijn Woort houden.

Deut. 32. 15. Esa. 64. 4. Num. 11. 1. Job. 15. 14. Psalm 143. 2. Rom. 3. 10. Gal. 3. 11. en 2. 17. 1 Joa. 1. 3. Heb 2. 14. Phil. 2. 7.

Hier merkt waerom Christus de Scilo. Gen. 49. 10. De sterke Helt. Esa. 2. 5. De geweldige. Luc. 11. 21. De Overwinner. Gen. 3. 15. De triumpheerder. Col. 2. 15. De leeuwe uyt Juda. Apoc. 5. &c. genoemt. Osea. 13. 14. 1 Cor. 15. 45.

Rom. 8. 2, 3. Joan. 8. 36. Gal. 5. 1. Psalm 31. 2. Rom. 3. 4.

Siet / also heeft Christus Gods Sone dat zaet Abrahe aengenomen en tot prijs sijns Vaders vry gemaekt / en is daerom in eygender persoon verscheenen sijnen armen / swacken / bekommerden broederen in allerley armoede / ellende / druk / noot / vreese des doots / en sterflijkheyt in alle dingen gelijk geworden. Op dat hy also een medelijdigh / barmhertig en getrouwe Hooge Priester zijn soude / om de sonden / gebreken en misgrijpingen sijner Geheyligden voor God sijnen Vader te versoenen / want dewijle hy in gelijke versoeckinge / strijt / ellende / bangigheyt en vreese des dyods met hen gewandelt heeft / kan hy ook te hulpe komen alle die / die van der Werelt / Helle / zonde / duyvel en doot versocht worden. Ende daer mede hebt gy mijn antwoort op de spreuke Heb. cap. 2. van Johanne à Lasco ende den sijnen hart gedreven. Vreest gy Godt / soo leest ende richt het.

Merkt hoe en waerom Christus ons gelijk geworden is.

Ten 8. leydt hy dat getuygenisse Joannis aen 't eerste uyt / en seyt: Dat woordt, Godts Sone heeft begost te zijn uit Davids zaet, Rom. 1 Uyt de Maget Maria, Matth. 1. &c. Vleesch, mensche, Christus, Immanuel, &c. Item / Dat woort heeft ons vleesch aengenomen, &c.

Johannis à Lasco Uytlegginge over de spreuke Joannis Dat Woort is vleesch geworden.

Item / Dat Woort, dat van den beginne alleen Godt was, is geworden (dat is / het heeft ook te samen begonnen te zijn) vleesch (dat is / mensche) ende heeft gewoont (dat is / het heeft hem een wooninge geset) in ons (dat is / in onsen vleesch) door sijn deelachtigheyt, gelijk Paulus seyt, soo luyden sijne woorden over de verhaelde spreucke / Joan. 1.

Och mijn gewenschte Leser / wat mach doch soo klaer zijn / dat menschen vernuft niet verdonkeren / en so recht zijn / dat het niet krommen en kan? Doet hy 't uyt misverstant / so macht hem noch geholpen werden. Doet hy 't ook anders / soo en sal 't niet goet om sijner armer zielen zijn.

In litera. F.

Ik en kan my sijner niet genoegh verwonderen / hoe hy doch sulcke ongerijmde uytleggingen in druck aen den dagh brengen derf / daer hy wel weet / datter soo menigh verstandigh en Gods geleert mensch tot deser tijt bevonden wort. O lieve Heere / hoe schrickelijk is 't Gods klaren wijn / ende dat hooge getuygenisse des H. Geests / met soo onreynen water soo leelijk te vermengen / ende met dat aertsche vernuft soo gantsch op eenen vreemden sin te keeren. Ja hy heeft met dese heldre klare Spreuke / soo gehandelt / dat ik (so ick noch eenige twijfelinge aen mijn gelove ende gront gehadt hadde / dat ik geensins Gode sy danck niet en hebbe) mijn twijfelinge wel geheel soude ontlost / en eenen vryen moet daer door verkregen hebben.

Nademael hy dan dat wonderlijk hooge werk der Godtlijker genaden ende liefden / dat de Almachtige eeuwige Vader door sijn eeuwige woort ende Sone aen ons arme elende sondaers soo genadighlijk bewesen heeft / soo deerlijk verkleynt / ende des Heeren heylige woort ende Getuygenisse liever breken wil / als sijn vernuft ende verstant (soo my dunkt / te buyten gaen / bidde ik eenen yegelijken om Gods wille / my doch niemant en verkeere) dat ik ongeleerde my daer tegen sette / en sijn onschriftmatige uytlegginge met klare bediedelijke Schriften ende redenen confutere / en den Gront der waerheyt daer doe.

Ik hoope immers dat geen redelijk ende onpartijsch my in eeniger maten ten ergsten bedieden kan / ook niet hy selve / dat ick my opentlijk tegen hem verantwoorde / en mijns Heeren Prijs verdedige / nademael hy met gedruckt opentlijk voor de geheele werelt tegen my gehandelt / ende mijns Gods woort (soo veel als ik verstae) seer jammerlijk gebroken heeft.

Ik soude ongetwijffelt sijner wel verschoont en sijnen naem niet geroert hebben / soo hy slechts en de sijne de Schrift ongebroken lieten en niet so onbescheydelijk beyde met mont ende Penne tegen de heldere klare waerheyd voort en voeren. Maer nu drijft my mijn Conscientie ende Godts woordt / dat ick mijns Heeren Prijs ende mijn Geloove voorstaen moet.

Segge dan ten eersten / dat hy met dese sijn uytlegginge dat getuygenisse des H. Geests hier gebrocken / en de Schrift vervalscht heeft. Want hy schrijft / dat woort, Godts Sone heeft

uyt Davids Zaedt, Rom. 1. uyt eener Vrouwe, Galat. 4. uyt de Maget Maria, &c. begonnen tot zijn vleesch, mensch, &c. Ende Rom. 1. 3. staet geboren uyt den zade Davids na den vleesche. Gal. 4. Geboren uyt eener Vrouwen: Ende Matth. 1. 21. Dat in haer geboren oft ontfangen is, is van den H. Geest. Aengesien hy dan de Schrift niet in sijnen natuerlycken sin gelaten/ maer gedraeyt/ op sijnen gront gedrongen heeft/ ende voor uytgeboren ende ingeboren oft ontfangen set/ uyt begonnen te zijn/ bewijst hy daer mede meer als klaer/ dat hy sijn uytlegginge met der Schrift niet en kan behalen/ maer soo slechts in eenen schijn met getogen spreucken/ op-pronckt/ ende als de waerheydt voordraeght.

Ten anderen segge ick/ dat het Woort onse vleesch soude aengenomen hebben, dat hy soo menigmael hier verhaelt. Oft dat de Godlijke natuere haer met onse menschelijcke natuere door een wonderlijcke t'samenvoeginge soude vereenight hebben. Oft dat Godts Sone soude ongequetst gebleven zijn, ende Marien Soon aen hem genomen hebben. Oft dat Godts Sone alle sijn natuerlijke goeden tot des menschen Sone soude gedragen hebben, ende van twee een persoon geworden zijn, als Joh. Brent. seyt. Oft dat des menschen Sone soude Godts verkoren oft gewenschede Sone zijn, als Pomeranus seydt. Oft dat dat woort de Sone een geheel mensche met lijf ende ziele van Marien vleesch soude aengenomen hebben. Oft dat dat bloedt Mariæ soude te samen in haer lichaem geronnen zijn, gelijck de Dienaers der uytlandischer Kercken van Londen seggen. Oft dat hy ons vleesch soude aengetogen hebben, oft dat hy daer in soude gewoont hebben, oft dat hy vleesch van onsen vleesche zijn soude, oft dat onse vleesch tot des Vaders rechter hant sitten soude, &c. en wordt van allen desen niet een letter in de geheele Schrift gelesen/ segge daerom/ datse in alle dingen onrecht/ Ja dat meer is/ Anathema zijn. Want sy zijn een vreemt Euangelium ende nieuwe Leere/ die niet van Gods Geest ende woordt/ maer van vleesch ende bloet opgeworpen en bedacht zijn.

Joh. Brent. in Lucam.

Pomer. super Ps. 109. &c. super Heb. 1.

Gal. 1. 8.

Ten 3. segge ick/ dat sijn Uylegginge in alle dingen onformelijck is/ want hy seyt: Dat het Woort begonnen heeft mensche te zijn, ende dan noch seyt hy: dat het in onse vleesch gewoont heeft. Heeft het begonnen mensche te zijn/ als 't oock in der waerheydt heeft/ gelijck Joannes Getuygenisse/ wanneer 't niet vervalscht en wert/ in alle klaerheyt mede brengt/ hoe konde 't dan oock noch in eens menschen van vleesch woonen? want dat beginnen een huys te zijn/ oft in een huys te woonen/ beyde verscheyden zijn/ moeten alle redelijcke lieden bekennen ende toestaen.

Joan. 1. 4.

Ten 4. segge ick: Dat dese sijn uytlegginge hem selven niet gelijck en is/ Want heeft het Woordt Mensche beginnen te zijn, als hy seyt/ soo en is 't ook in sijn eerste gestalte onverseert niet gebleven. Maer is 't onverseert gebleven/ so en heeft 't ook niet begonnen Mensche te zijn/ maer het heeft begonnen een mensche van onsen vleesche aen te nemen/ ende also in een van ons te woonen/ hy wende ook de sacke/ hoe hy wende. Wil daerom niet Joannem à Lasco, maer den getrouwen ende eenvoudigen Joannem selve de uytlegger sijner eygender woorden zijn laten/ daer hy schrijft/ ende seyt: dat van den beginne was/ dat wy gehoort hebben/ met onse oogen gesien hebben/ doorschout hebben/ dat wy met onse handen getast hebben/ van dat woordt des levens/ ende dat leven is geopenbaert/ 1 Jo. 1. 2.

Nademael dan dese sijn uytlegginge (segge ick) hem selven niet gelijck en is/ maer beyde metter natueren ende metter Schrift strijdet/ ende Joannes my hier so klaren gront wijst/ en wil ick mijnen gront ende geloove niet op sulcke ongewisse/ donckere ende verwerrige Glosen/ maer op Joannis gewisse/ helle ende onbedriegelijke Getuygenisse bevestigen/ want ick weet/ dat sijn getuygenisse waerachtig/ Ja Gods ongebroken waerheyt en reyne woort is.

Ten vijfsten segge ick: als dat sijn uytlegginge op dat Woort habitavit, dat is/ heeft gewoont/ ongerijmt is/ want hy seyt/ ende wil: dat het Woordt ende onse vleesch, oft Marien Sone van het woort aengenomen, een persoon ende Christus zijn, ende hier dringt hy/ als dat het woort, 't welck is de Sone Godts, sijn Baringe/ Hutte oft wooninge in onsen vleesche soude geset hebben, allegeert Xenophontem, &c. Waer uyt dan een van beyden volgen moet. Op dat Xenophon ende sijn Domicilium een wesen ende dingh zijn/ gelijck Godts Soon ende Marien Soon (verstaet nae sijn seggen) een persoon ende Christus zijn. Oft so Xenophon ende sijn Domicilium twee gedeylde dingen zijn/ gelijck sy oock in der waerheyt zijn/ dat dan ook de Sone Godts ende de Sone Mariæ/ daer in Gods Soon na sijn uytlegginge soude gewoont hebben/ twee verscheyden persoonen ende Christi zijn. Want dat eener die een huys bewoont/ ende een huys/ Domicilium, Hutte oft Baringe niet een ongedeylt dingh zijn/ is stercker als men wederleggen kan.

Voorder segge ick: Als dat dese sijn uytlegginge op dat woort habitavit, in alle dingen sonder gront is/ want den Euangelist heeft dat woonen in Præterito geset ende seyt: Heeft gewoont/ waer uyt genoegsaem blijkt/ dat Joannes hier niet van soo een woonen in onsen vleesche gesprooken en heeft/ maer van si[illegible] woonen onder de Menschen/ gelijck ook alle rechtverstandige Translateuren dat geset hebben. Want hadde hy 't in also een verstant gesproke/ gelijk J. à L. dat uyt leyt/ so moest 'er staen woonen in præsenti, oft men moeste bekennen/ dat 't woort niet langer in den mensche Christo gewoont en hadde/ dan hy hier op aerden wandelde/ dat na mijn bedencken een seer groven grouwel ende plompe dwalinge zijn wilde.

Ten sesten segge ick: Als dat de uytlegginge in geener manierē bestaen en kan/ want de geheele schrift/ die van Christo spreekt/ word daermede in twist geset/ moestē twee Persoonē en Sonē in Christo zijn/ een sondelijk en dootschuldig Heylant/ de Vader geen waerachtig Vader/ de Moeder geen waerachtig Moeder/ ende de Soone geen Waerachtigh Sone/ de Propheten/ Gabriel des Heeren Engel/ Christus Jesus/ Joannes/ Paulus/ &c. moesten alle valsche getuygen zijn/ soo meer als genoegh gehoort is.

Ten laetsten segge ick/ als voor heenen eens geseyt is: Als dat Joannes sijn Euangelium ende getuygenisse van Christo den Sone Gods in eenen seer twistigen tijt beschreven heeft. Hadde hy 't dan so niet gemeynt/ gelijck als hy 't geschreven heeft/ maer hadde 't in alsulcken

verwerdt

verwerdt ende vreemdt verstant beschreven/ gelijk J. à Lasco hec uytleyt/ so en soude hy op sulke wijse den twist niet gestilt oft verkleynt / maer veel meer opgeweckt en vermeerdert hebben.

O wy neen. Joannes heeft sijn Bekentenisse/ gront ende Geloove van Christo Jesu/ Godts Sone/ onsen eenigen en eeuwigen Heylant/ eenvoudelijk/ recht en slecht in alle klaerheyt daer gedaen ende sonder alle dobbelheyt betuygt/ dat Gods Woort/ dat van den beginne was/ vleesch geworden is/ en dat dat selve vleesch geworden Woordt onder ons gewoont heeft/ &c. Maer en heeft niet met een Letter gedacht/ als dat hy ons vleesch aengenomen, oft in een mensch van Marien vleesch gewoont heeft, gelijk J. à L. (eylacy) sijn eenvoudig/ slecht woort ende klare getuygenisse met sijn menschelijk vernuft verduystert/ Jae omgekeert ende verdraeyt heeft.

Aengesien hy dan in dese sijn Defension ende uytlegginge de Schrift so deerlijck gebroocken heeft/ ende so onbehendigh verre van der waerheyt ter zijden uyt treet / gelijck ghy uyt aengemelde aenwijsinge met openen oogen sien meught / ben ick uyt reynder liefden mijns Godts / ende uwer zielen gedrongen / u sijn groot misverstant ende sware dwalingen op te decken / op dat des Heeren Heerlijckheyt beweert/ ende gy in de rechte waerachtige bekentenisse uwes Godts ende sijns lieven Soons Jesu Christi recht meught gevoerdt werden.

Maer ick en doe't niet sonder beswaringe/ dat ik sijnen naem also noemen/ en sijn misgrijpingen aen den dag brengen moet / oft hy my wel by velen een stinckende gerucht ende hatelijken naem met sijn schrijven gemaekt heeft. Ick wil 't den Heere bevelen/ hy laet hem veellicht duncken/ dat hy recht daer aen gedaen heeft. Maer dat ick doe/ dat doe ick uyt bedanck mijner Conscientien / totten prijs mijns Heeren ende Heylants Christi/ want ick sijnen lof ende eere verre boven alle Creatueren beminne/ de uyt allen mijnen krac ten oock met mijnen dooot ende bloet soecken moet.

Ook versie ick my des tot à L. wanneer hy slechts sijns Gods eere meer als sijn eere soekt/ sijnen naesten nae der Schrift bemint/ ende de waerheyt van herten meynt/ dat hy op my niet vergrammen/ maer beminnen en dancken sal/ dat ick sijner in desen deel niet en verschoon/ maer hem sijn misverstant met goeder trouwe aenwijse/ mijn Geloove en Leere met der waerheyt verantwoorde/ mijnẽ naestẽ voor't verderven waerschouwe/ en voornamelijk mijns Heeren glorie ende grooten Naem/ so veel in my is/ nae schrifts en mijner conscientien getuygenisse met mijns Heeren woort beweere en voorstae.

Maer is 't/ datmen het my dan ten erghsten keeren ende bedieden wilde/ gelijck 't wel te breesen staet/ so moet ick 't den Heere bevelen/ die my in sijner grooter Liefden tot op deser uuren toe/ in alle mijne nooden met sijn Vaderlijke trouwe by gestaen/ ende in alle mijn Versoeckingen so genadighlijck geholpen heeft.

Siet weerde Leser/ hier hebt ghy nu/ hoe verre wy ende onse Wederpartijen in de Bekentenisse / Leere ende Geloove van Christo den Sone Godts gedeylt staen. Richtet nu so ghy Godt vreest / wie van beyden deelen de geweldighste Schrift en den sterckstẽ gront heeft.

Wilt gy nu de Spreucken/ diese in desen deel strijdigh noemen/ recht vergeleeken hebben/ so moet gy onser Wederpartijen gront varen laten/ en den onsen aenhangen. Want sy en mogen in eeuwigheyt ja in eeuwigheyt in alsulcken verstant/ gelijk syse drijven/ met Godlijker waerheydt nimmermeer vergeleeken werden. Want elck recht verstandige / die slechts niet moetwilligh tegen de heldere klare Waerheydt strijden/ ende den H. Geest met gewelt verstooten en wil/ moet bekennen/ dat uyt haer Leere krachtighlijk volght/ dat de Heere Christus onreyn, sondelijk, verdoemt, vervloekt ende dootschuldig Christus zijn moeste. Twee persoonen in Christo, een Godlijk ende een Menschelijk. Twee Soonen, de eerste Gods Sone sonder Moeder, en de tweede Marien, oft des menschen Sone sonder Vader, niet Gods Eengeboren ende Eerstgeboren eygen Sone, maer Marien Sone van Adams onreyn sondelijck vleesch voor ons gestorven, &c. Daer beneffens moesten alle Propheten/ Christus ende de Apostelen valsche Getuygen zijn/ is klaerder danmen met eenige schrift breken/ oft met vernuft verdraeyen kan.

Maer wie onsen Gront recht vatet/ en sijn verstant onder Gods woort druckt/ Joannis Getuygenisse (dat hy aen sijn eerste C. van dat vleesch wordende Woordt getuygt heeft) voor waerachtig ende recht gelooft/ ende niet en verkreupelt/ Maria des Heeren Moeder niet meer toe en meet/ als een waerachtige moeder nae Gods ordeninge / Gen. . toekomt / ende laet Godt de Vader een waerachtigh Vader sijns Soons Christi blijven/ Maria een waerachtige moeder/ ende Christus een waerachtige Soon beyde sijns Vaders ende sijns moeders/ &c. den selven is in desen handel de gantsche schrift vergeleken. Hy en behoeft geens gloserens meer/ want hy en heeft niet een Spreuke in de geheele Schrift/ die hem tegen is. Hy heeft eenen ongedeyldẽ Christum/ eenen reynẽ en onschuldigen Christum/ Godts en Marien Soon/ een eenig Persoon/ &c. Gelijk gy (hoope ick) in de verhaelde aenwijsinge uyt gront en kracht der Schrift rijckelijk gehoort hebt: Ende uyt voegende en vereeninge ende Tafele door Gods genade op 't allerkortste hooren en sien meugt.

T A F E L.

Æternus Dei sermo, per quem condita sunt omnia, Ioan. 1. Qui est A & Ω, Apoc. 1. 2.
} est in tempore in Civitate Nazareth juxta Dei.
{ Prædestinationem, 1 Pet. 1.
{ Decretum, Ephes. 1.
{ Promissionem, Gen. 3.
} Per Spiritum Sanctum in Maria virgine, viro non cognito, Caro, id est, Homo.
{ Conceptus, Luc. 1.
{ Natus, Matt. 1.
{ Factus, Io. 1.

Juxta quam quidem carnem, ita per Spiritum S. inquam, ex æterno æterni Patris Sermone in Maria conceptam, natam, & factam,
} veniente temporis plenitudine ex
{ Semine sive progenie Davidis, Act. 2. Rom. 1.
{ Muliere, Gen. 3. Galat. 4.
{ Virgine Maria, Matt. 1. Luc. 2.
} In Bethlehem natus est, Matth. 2. Luc. 2
{ Unigenitus ac proprius Dei Filius, Io. 3. 1. 1 Jo. 4. 5. Rom. 8. Juxta promissionem ac Matris progeniem, etiam Abrahæ, Davidis, & Mulieris semen, fructus atque Filius, Gen. 3. Mat. 1. Luc. 1. Servator mundi, Luc. 2. Dominus ipse de cœlo, 1 Cor. v. 15. Panis è cœlo datus, Jo. 6. Immanuel. Esa. 7. Mat. 1. Heros fortis, Esa. 9. Deus noster, Esa. 40. Dominus Justus noster, Jer. 23. 33.

Has Tabulas diligenter perscrutetur Lector.

Dese Latijnsche vereeninge ende Tafel heb ick den Geleerden hier tot dienste aldus geset/ ende luyden aldus op Duytscher spraken:

De eerste Tafel.

Dat eeuwige Godts woordt/ daer alle dingen door geschapen zijn/ Jo. 1. Dat daer is de Eerste ende de laetste/ Ap. 1. 2. Is in der tijt in de Stadt Nazareth/ na der voorsienigheyt Gods/ 1 Pet. 1. 20. Na dat besluyt Gods/ Eph. 1. 4. Na der Beloften Gods/ Gen. 3. 15. Door den H. Geest in de Maget Maria/ die geenen Man en bekende/ vleesch/ dat is/ mensche ontfangē/ Luc. c. 1. 27. 28. Geborē/ Mat. 1. Gewordē/ Jo. 1. 14.

De tweede Tafel.

Na welcker vleesch/ dat also door den H. Geest (segge ik) uyt dat eeuwige Woort des eeuwigen Vaders in Maria ontfangen/ geboren ende geworden is/ is hy op den vervulden tijt/ uyt Davids zaet oft Geslachte/ Act. 2. 13. Ro. 1. 4. Uyt eener Vrouwē/ Gen. 3. 15. Gal. 4. 4. Uyt de Maget Maria/ Mat. 1. 21. Luc. 2. 21. In Bethlehem geboren/ een eengeboren ende eygen Sone Gods/ Jo. 3. 16. 1 Jo. 4. 9. 5. 13. Ro. 8. 32. Nae der Beloften ende des moeders geslachte/ ook Abrahams/ Davids/ ende der Vrouwen zaet/ Vrucht/ en Sone/ Gen. 3. 15. Mat. 1. 21. Luc. 1. v. 31. Een Saligmacker der Werelt/ Luc. 2. 11. De Heere selve van den Hemel/ 1 Cor. 15. 48. Dat Broot van den Hemel gegeven/ Jo. 6. 58. Immanuel/ Es. 7. 15. Matt. 1. 23. Stercke Held/ Es. 9. 5. Onse Godt/ Es. 40. 9. De Heere onse Gerechtiger/ Jer. 23. 5. 33. 15.

Siet getroue Leser/ hier hebt gy onsen eygentlijken gront/ Leere en bekentenisse van Christo Gods Sone/ hoe hy in Maria vleesch geworden/ ende in deser Werelt gekomen is/ gelijk wy voor onsen Godt glooven/ ende den Broederen voordragen. En willen hier mede alle man om Gods wille gebeden en trouwelijk vermaent hebben/ dat sy doch (nademael de barmhertige Vader so overvloedige groote liefde aen ons bewesē heeft/ dat hy ons arme ellende Sondaers sijnen eeuwigen/ eenigen ende lieven Soon gegeven heeft) desen Edelen en hoogen geschoncken Gods sone in alle dankbaerheyt aennemen/ ende hem metbegeerlijker herten hooren/ beminnen/ met vrolijker herten dienen/ ende sijn voetstappen trouwelijk volgen willen/ in sijn woort ende op sijn wegen onbestraffelijk wandelen willen/ sijn eere ende lof vrymoedighlijk verkondigen willen/ sijnen Heyligen Naem groot maken/ ende de knien haers herten in aller ootmoet ende gehoorsaemheydt voor sijnen Majesteyt buygen willen. Want hy is de Man/ die ons arme kinderen door de verdienste van sijn roode bloet ende bitteren doot/ nae Gods sijns Hemelschen Vaders genadig opset/ raet/ wille ende besluyt/ uyt dat rijke der Hellen en des eeuwigen doots in dat glorieuse rijk sijner Godlijker eerē en des eeuwigen vredes victorieuselijk gevoert heeft. Sijnen grootdadigen/ wonderlijken/ hoogen en Heerlijken Name zy prijs in eeuwigheyt/ Am.

Jo. 3. 16. 1 Jo. 4. 9. Esai. 9. 5. Rom. 5. 8. Matt. 17. 5. 1 Pet. 2. 22. Jo. 13. 15.

Luc. 1. 42. Eph. 3. 14. Es. 45. 23. Apo. 1. 5. 1 Pet. 2. 5. Act. 2. 28. Hos. 13. 14. Esa. 25. 8.

Besluyt.

Christus spreeckt: Dat is dat eeuwige leven, dat sy u bekennen, (ô Vader) dat ghy alleen waeractig Godt zijt, ende dien ghy gesonden hebt Christum Jesum, Joan. 17. 23. Op een ander plaetse spreekt hy: So gy niet en gelooft dat ick 't ben, soo sult ghy in uwe sonden sterven, Joan. 8. 24. Ook seyt Joannes: Die daer gelooft dat Jesus Godts Sone is, die blijft in Godt, ende Godt die blijft in hem, 1 Joan. 4. 15. Maer wy veloochent dat Jesus de Christus is, dat is een leugenaer, Jae hy is een Antichrist, ende verloochent beyde den Vader ende den Sone; want wie den Soon verloochent, en heeft oock den Vader niet, 1 Joan. 2.

Och dat doch onse Wederpartyen dese ende deser gelijke spreuken recht behertighden, ende eens recht kennen leerden, wie ende wat de Sone Godts ware, en van waer hy gekomen waer, so moghten sy noch tot eeniger tijdt van de keten der vervoerige opgelost, ende in dat licht der rechter Leere gevoert werden. Maer so lange sy Christum niet en bekennen, so is 't altijdt met harwarren ende disputeren, de leugen in de waerheyt, ende de waerheyt in de leugen verkeeren, Jae so verdwalet ende verblindt, dat ook alle die, die Christum Jesum, met den Engel Gabriel, met den eeuwigen Vader, met Joanne Baptista, met Petro, Paulo, Martha, Christo, ende met der gantscher Schrift voor den waerachtigen Sone des waerachtigen ende levenden Godts bekennen, (eylacen) haer Vervoerders ende Ketters zijn moeten. O Lieve Heere, hoe lange sal doch desen grooten grouwel dueren?

Luc. 1. 2. Matt. 17. 5. Jo. 1. 15. Matt. 16. 16. Act. 9. 20. Joan. 11. 27. Joan. 9. 37.

Och datse doch noch in tijdts opwaeckten, so lange als 't noch heden genoemt wert, en konden Christo sijnen rechten prijs geven, konden ook haer vervlockte huychelye, valschen Godsdienst, de bedroefde vervoeringe des armen en ellendigen volcks, ende dat domme roeckeloos leven der arger Werelt recht waer werden, afstaen en nae laten, hoe goet soudet voor haer arme zielen zijn. Maer ick vreese, so lange de geestelijke Antiochus dat luye leven so milde uytreykt, en Jesabel de Tafelen so lekerlijk toericht, dat dat vervloeckte Maozim in sijner weerden wel blijven, en dat 't der Werelt aen valsche Leeraers ende vervoerders niet gebreeken en sal.

Gal. 1. 15.

Groote Leenen ende goede dagen maeken veel Predikanten.

Goede Leser, denckt nae wat ick schrijve, ick waerschouwe u in trouwer liefden, wacht u en siet voor u, wat gy gelooft ende hanthaeft, want gy zijt met uwe Predikers al bedrogen. Waeckt ende bidt, den dag treet hier voor, ja hy treet hier voor, ende haest seer, dat wy alle moeten staen voor den onpartijdischen Rechter-stoel onses Godts, die een recht oordeel sonder alle aensien der persoonen richtet, ende eenen yegeijcken nae sijn werck betalen sal, hy zy dan Keyser oft Koninck, Doctor oft Licentiaet, Rijk oft Arm, Man oft Vrouwe.

Summa, dit is mijn bescheyt ende antwoort op Joh. à L. Defension, so gehoort is daer mede ick hier niet alleen op Aerden voor de Menschen, maer ook in den dagh mijns Heeren Christi, op 't woort sijner Beloften, in sijn genade voor de oogen sijner Majesteyt verschijnen wil.

Zeyt gy redelijker aert, ende u de blinde geest der nijdischer partijen ende des bitteren yvers niet en vervoert, so richtet hier mede tusschen ons ende onse Wederpartijen, wie van beyde deelen Christum Jesum den Sone des waerachtigen ende levenden Gods ten meesten prijst, ende wie de Schrift heylsaem aengetogen, oft wiese gebrooken op sijnen gront gedrongen heeft. Maer wacht u, dat ghy nae vleesch ende bloet niet en richt, maer uyt reynder herten, recht als voor uwen Godt nae der waerheyt.

Een rechtschapen ongeverfde Geloove, de reyne waerachtige bekentenisse Godts ende Christi, de drijvende vrucht ende liefde Gods, een vroom boetveerdigh, vrolijk herte, een onbestraffelijk Christelijk leven, ende een oprecht gesont verstant ende Gericht wensche ick u, met alle getrouwe Lesers uyt gront mijnder Zielen, AMEN.

Merckt.

So lief heeft Godt de Werelt gehadt, dat hy sijnen Eengeboren Sone wilde geven, op dat alle, die in hem gelooft, niet velooren en worde, maer dat eeuwige leven hebbe. Want Godt en heeft sijnen Soon in der Werelt niet gesonden, om de werelt te verdoemen, dan dat de werelt door hem salig werde. Wie in hem gelooft, wert niet verdoemt, maer wie in hem niet en gelooft, is alreede verdoemt, want hy en heeft niet gelooft in den Name des Eengeboren Soons Godts, Joan. 3. 35. 36. M. S.

EEN VERMANENDE BELYDINGE,

VAN DEN

Drie-Eenigen, Eeuwigen, ende waren Godt, Vader, Soon, ende Heyligen Geest.

DOOR

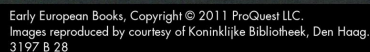
MENNO SYMONS.

Eerst in Druck uytgegaen Anno 1597. Daer na wederom vernieuwt Anno 1600. En nu 1681.

1. Corinth. 3.

Daer en mag geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, 't welk is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

VOORREDEN.

Menno Symons wenscht allen sijnen lieven Broederen ende Susters in den Heere, genade ende vreede, een ongebroocken, reyn ende vast geloove, een ongeverwede broederlijcke liefde, een gewisse ende levendige hope, ende een Godt behagelijcke, onbestraffelijcke wandelinge, belijdinge ende leven, van Godt onsen Hemelschen Vader, door sijnen lieven Sone Christum Jesum, in kracht sijns Heyligen Geests, Amen.

WY weten weerde Broeders ende Susters in Christo Jesu, hoe dat wy van de gantsche Werelt, tot water, vyer ende sweert, om dat getuygenisse Christi ende onser Conscientien alreede al gerichtet zijn, ende aller menschen schouspel, uytveeghsel ende vuylnisse zijn moeten. Weten ende bekennen oock daer beneven, hoe dat de ware Vrede-Vorst, Christus Jesus gebenedyt, ons in 't huys des vreedes door dat Wort sijns vreedes opgenomen ende ge-eyschet heeft, ende den sijnen een soo Heerlijcken kenteycken aengeschreven ende naegelaten heeft, by welcken datmen haer voor sijnen Jongeren bekennen sal, namelijck: De liefde. Derhalven is 't immers Christelijck ende billijck, dat wy arme verstootene Kruys-Dragers malkanderen metter volmaeckte bandt der reyner liefden in gebonden zijn, ende als de leden eens lichaems aen malkanderen hangen, want wy ook in een lichaem gedoopt, ende met eenen Geest gelaeft zijn. Maer nu sien wy met onsen oogen, hoe de Vorst der duysternissen, die doch van den beginne een Moorder geweest is, met alle vlijt soeckt desen selven vrede in Godts huys in den gront te verstooren, desen bant in tween te scheuren, ende alsoo dat weerde Euangelium onses Heeren Jesu Christi, onse kruys ende belijdinge, ende de gantsche Christelijcke vergaderinge by veelen tot eenen hatelijcken stanck ende grouwel te maken, ende also in den gront uyt te roeyen. Dewijle dan ons sijn kloecke aenslagen so wel bekent zijn, is 't immers al meer dan tijdt, in alle manieren op te waeken, boete te doen, in reyner Christelijcker liefden malkanderen van herten te soecken, dat verdorven weder te helpen, ende dat krancke nae alle onsen vermogen metten olie des Godtlijcken woorts te genesen, ende gesont te maecken, want de Christelijcke liefde ende vreede nu wel van vier jaren her (och leyder) door veel schadelijcks gekijfs ende disputerens over de onbevindelijcke afgront des Godtheyt Christi ende des Heyligen Geests, daer en boven oock over Engel ende Duyvels, over den Ban, &c. by sommige seer dunne ende swack geworden zijn, gelijck 't plagh toe te gaen, daer alsulcke Disputatien in swange gaen, (de Heere en reken het haer voor geen sonde, die 't op de Banne gevoert hebben.) Dewyle ick dan alsulcks voor mijnen oogen sie, ende oock selver van sommigen niet weynigh met der saeken bemoet en ben, ende ick altijdt van natueren alsulck disputeren, twisten ende kijven hate (want ick van 15. Jaren her wel versocht hebbe, wat nuttigheyt datse mede brengen) den vreede ende eenigheyt, die den woorde Godts gelijckformigh zijn, meer als mijn eygen leven beminne. Ick hope dat ick niet en liege, om dier saecke wil is my mijn herte overmaten seer bedroeft, treurigh, weemoedigh ende bekommert, jae meer als ick schrijven kan, wel willende (weet Godt) dat ick met mijnen bloede alle bekommerde conscientien remedieren, ende in Godt te rechte brengen moghte, want ick en hebbe

1 Cor. 4.14. Esa. 5.9.

Joh. 15.12. Jo. 11.35. en 11.23. Col. 3.14.

1 Cor. 12. 13. Jo. 8.44.

Dit schrijve ick den vromen tot warschouwinge.

Matth. 10.40. Luc. 9.41.

op Aerden niet lievers, ick en ſoecke voor Godt oock anders niet, dan den prijs mijns Heeren Jeſu Chriſti, ende de eeuwige ſaligheyt mijnder liever Broeders. Ende daerom heb ick my beneerſtight, ende dat met grooter bekommerniſſe mijns armen krancken vleeſchs, ende heb u mijn innerlijckſte Geloove ende bekenteniſſe van den eeuwigen drie-eenigen Godt, Vader, Soon ende Heyligen Geeſt, uyt Godts onbedriegelijcke Woordt grondelijck vervaet, u ten dienſte overgeſchickt, by den welcken ick met een gewiſſe verſeckerde Conſcientie voor mijnen Godt leven, ſterven, ende ten jonghſten dage in ſijne genade verſchijnen wil, hopende hier mede de Edele ende begeerlijcke vreede ende eenigheyt in Chriſto by velen aengenaem ende weert te maecken, ende de verbijſterde liefde weder aen ſijn plaetſe te brengen. Broeders daer is lange genoegh gediſputeert, lange genoegh getwiſt, lange genoegh over malkanderen geklaeght ende verſucht. Ick meyne het is wel tijdt allen vredeſtoorers eenmael den rugge te bieden, ende den ſchriftmatigen vreede ende eenigheyt van gantſcher herten te ſoecken ende nae te jagen. Maer buyten Chriſtum en begeere ick geenen vreede, ick bidde ende begeere aen allen mijnen lieven Broeders ende Suſters in den Heere, by alles datmen bidden magh, dat ghy doch deſe mijne vermanende Belijdinge ſonder alle partije, bitterheyt ende wrevelmoet, met Godtvreeſende reyne herten leſen, hooren ende verſtaen wilt, gelijck ickſe met reyne herten als voor Godt in Chriſto Jeſu ſonder alle partye, bitterheyt ende wrevelmoet geſchreven hebbe. Ick en twijffel niet, hoe ghy ſulcks doet, (Broeders ick meyne den onvreedigen ende bekommerden) ſullen onvreede, twiſt ende tweedracht wijt van des Heeren vreedebergh afwijcken, vreede, liefde ende eenigheyt wederom in treden. Van herten begeere ick dat 't doch alſoo geleſen, ende ter herten genomen magh worden, dat de Almachtige eeuwige Vader, met ſijn gebenedijde Soon Chriſto Jeſu, ende met den Heyligen Geeſt onverſeert moge blijven in haer ware Godtlijcke weſen, ende de bekommerde, weemoedige, wanckelende conſcientien reddinge, trooſt ende ſterckheydt vinden mogen. De lieve Vader gunne ſijn genade, Amen.

EEN

EEN VERMANENDE BELYDINGE,

Van den Drie-Eenigen, Eeuwigen, ende waren Godt, Vader, Soon, ende Heyligen Geest.

Deut.4.35. 6.4. Joan.4.24. Gen.1.1. Psalm 33.6. Col. 1.16. Esai. 43.11. 44.6.48.13. 3 Reg. 8.27. 2 Par. 2.6. Esai.40.12. Job 11.8. Exo. 33. 20. 1 Tim. 6.16. Deut. 4.12. Ioa.1.18. Eccl.1.7. Matt.11.27. Deut. 32.39. Deut. 10.17. 1 Tim.6.15. Apo. 17.14. ende 19.16. Deut.4.24. Heb. 12.29. Exod.9.14. Deut.4.2,39. ende 7.6. Psalm. 45.4. Heb.1.8.10. Esa.43.11. en 44.6.

Y geloven ende bekennen metter Heyliger Schrift datter is een eenigh / alleenigh / eeuwig ende waerachtig Godt / die een Geest is. Een Godt / die Hemel / Aerde / ende de Zee / ende alles wat daer in is / geschapen heeft. Alsulcken Godt / dien den Hemel ende de Hemelen alder Hemelen niet begrijpen en konnen. Wiens stoel den Hemel is / ende wiens voetbanck de Aerde is. Die de wateren met der vuyst metet / de Hemelen met der spanne vatet / die met drie vingeren de aerde begrijp / ende de Bergen met een gewichte / ende de heuvelen met een wage weget. Die hooger is dan den Hemel / dieper dan de Helle / leeger dan de Aerde / ende breder dan de Zee. Die alleen onsterffelijk is / en in een licht woont / daer niemant toe komen en mach / die geen Mensche gesien en heeft / noch sien en kan. Die daer is een almachtig / geweldigh / heerschende Konink boven in den Hemel / ende beneden op der aerden. Wiens kracht / hant ende gewelt niemant wederstaen en kan. Een Godt boven alle Goden / ende een Heere over alle Heeren. De welke niemant gelijk en is / machtig / heylig / verschrickelijk / loflijk en wonderdadig. Die een verteerende Vier is. Wiens Rijcke / kracht / gewelt / Majesteyt ende Heerlijkheyt eeuwig ende altoos duert ende blijven sal. Ende behalven desen eenigen / eeuwigen / levendigen / Almachtigen / heerschenden Godt ende Heere en kennen wy geenen anderen. Ende dewijle hy alsulken grooten verschrickelijken en onsienlijcken Geest is / soo is hy ook onbevindelijk / onuytsprekelijk / ende onbeschrijvelijk / gelijck men uyt de boven genoemde schriften genoechsaem afnemen ende verstaen mach.

Dese eenige / alleene / eeuwige / almachtige / onbevindelijke / onsienlijke / onuytsprekelijke en onbeschrijvelijke Godt / gelooven ende bekennen wy metter Schrift te zijn de eeuwige onbegrijpelijke Vader / met sijn eeuwige onbegrijpelijke Sone / ende met sijnen eeuwigen onbegrijpelijken H. Geest. Den Vader geloven ende bekennen wy een ware Vader te zijn / den Sone eenen waren Sone / en den H. Geest eenen waren H. Geest / ende dat niet vleeschelijk ende begrijpelijk / maer Geestelijk ende onbegrijpelijk. Want Christus seyt: Godt is een Geest als geseyt is. Nadien dan Godt alsulcken Geest is / als geschreven is / so gelooven ende bekennen wy ook van de Goddelijke teelinge des Hemelschen Vaders / ende van sijnen geteelden Sone Christo Jesu. Broeders verstaet mijn schrijven wel / dat sy geestelijk ende onbegrijpelijk zijn / gelijk ook de Vader selver is die geteelt heeft / want gelijk teelt gelijk / is onwederspreekelijk. Ende dit selve onbegrijpelijke / onuytspreekelijke / Geestelijke / eeuwige Godtlijke wesen / dat voor allen Creatueren Godtlijck ende onbegrijpelijk uyt den Vader gebaert is / geloven ende bekennen wy dat het Christus Jesus is / de eerste geboren ende eenige geboren Sone Gods / de eerste geboren aller Creatueren / de eeuwige wijsheyt / de kracht Gods / dat eeuwige licht / de eeuwige waerheyt / dat eeuwige leven / Joan. 14.6. Dat eeuwige Woort / Joan. 1.1. Versta het niet op een gesproken woort / want 't Godlijck ende Geestelijk is / ende niet vleeschelijk ende letterlijk / ende een gesproken woort en is / maer een waeyende wint / in de leeter begrepen / beginnende ende ophoudende / moeste ook als dan Christus Jesus voor sijner Menschwerdinge een letterschelletter geweest zijn. Och neen / maer het is dat eeuwige / wijse / almachtige / heylige / waerachtige / levendige ende onbegrijpelijke Woordt dat in den beginne was / by God was / ende Godt selve was / (merckt wel) door welke alle dingen gemaeckt zijn / ende sonder welken niet gemaekt en is / van al datter gemaeckt is / en dat eeuwigh blijven sal. Ende daerom is 't dat hy selve seyt: Eer dat Abraham geboren worde / ben ik. Item / Joannes de Dooper: Na my komt een man / (seyde hy) die voor my geweest is. Ja dese klaerheyt des Godlijken gedaente hadde hy by den vader / al eer des werelts gront geleyt worde. Hy en achtede het ook geenen roof te zijn / dat hy Godt sijnen Vader gelijk was. Bekennen daerom met Joanne den Dooper / Nathanaël / Martha ende Petro / dat hy de Sone des levendigen Gods is.

Matth. 3.17. en 28.18.19. Marc.1.7.11. Luc. 3.16. Joa.14.9. en 15.26. 1 Cor. 12.11. 2 Cor.13.13

Bekentenisse van de Godtlijke en eeuwige geboorte Christi.

Joa.1.15. en 3.36. Col.1.5. Prov.8.30. Syr.24.4. Matth.11.20. Luc.7.29.35. 1 Cor.1.9. Esai.9.5. Joan.1.1. Joa.3.36 en 8.12.24.12. 28.

Joan.1.3. Heb.1.2. Esai.40. 1 Pet 1. Ioa.8.59.

Joan. 1. Joan. 17. Philip. 2.

Matth.16.15. Ioan.1.11. Ioa.11.27.9. 37.6.69.

Lieve weerde Broeders verstaet my recht / ick segge eeuwige wijsheyt / eeuwige kracht / &c. Want gelijk wy geloven ende bekennen / dat de Vader van eeuwigheyt geweest is / en eeuwigh blijven sal. Ja de eerste ende de laetste: Alsoo mogen wy immers ook gelooven ende metter herten bekennen / dat sijn wijsheyt / sijn kracht / sijn licht / sijn waerheyt / sijn leven / sijn woort / Christus Jesus eeuwigh met hem / in hem / ende by hem geweest is / ja dat A ende Ω oft wy moeten toestaen / dat dit gebaerde onbegrijpelijke / waerachtige Godlijke wesen (dat de Vaderen een persoon genoemt hebben) Christus Jesus / door welken de eeuwige Vader het alles gemaeckt heeft / een Creatuerische begin gehad heeft / het welke immers alle ware Christenen voor eenen verschrickelijken laster / vloek ende grouwel bekennen ende aensien. De genadige lieve Vader wil alle sijne lieve kinderen

Esa.41.4. en 44. en 48.

Apoc.1: en 2. en 22.13.

in de rechte ware Bekentenisse sijns lieven Soons Jesu Christi / eeuwigh behoeden ende bewaren.

Mijn lieve Broeders in den Heere / dit selve voornoemde eeuwige/wijse/almachtige/ heylige / waerachtige / levendige ende onbegrijpelijke woort / Christus Jesus / dat in den beginne was/ by Godt was/en Godt selve was/ onbegrijpelijk uit den onbegrijpelijken Vader/ voor alle Creatueren gebaert / geloven en bekennen wy/ dat het in de volheyt des tijds/ na des Vaders onveranderlijck opset / ende waerachtige toesegginge / in Maria de reynen Jonckvrouwe / door de werkinge ende omschijninge des Heyligen Geests / een waerachtigh / sienlijk / lijdelijk / tastelijk / hongerigh / dorstigh / ende sterflijk Mensche geworden is / en uyt haer geboren is. Ja ons in allen gelijk / uytgenomen de sonde / dat hy opgewassen is gelijk een ander mensche / ende is op sijn bestemde tijt tot sijnen Doope ende Predicatie aengetreden / dat Ampe der Genaden en der voller liefden / dat hem van den Vader was opgeleyt / in voller gehoorsaemheit uytgerichtet / dat hantschrift dat tegen ons was / namelijk dat / dat gesette / uytgewischt ende voldaen / en heeft hem selven ten laetsten in dit sijn menschelijck vleesch / natuere ende swackheyt / in de welke hy ook gesucht/ geweent / ende tot den Vader gebeden heeft / water ende bloet gesweet / door den eeuwigen Geest sijnes Hemelschen Vaders geoffert/heeft alsoo onse conscientien gereynigt van de doodlijke wercken / dat wy dienen souden den waren ende levendigen God / ende alle die aen hem geloven/ hebben door hem genade/ barmhertigheyt / quytscheldinge der zonden / ende dat eeuwige leven verkregen / ende dat in de middelinge sijns Rooden Bloeds / dat hy door sijn overvloedige groote liefde / aen den Boom des Cruyces / na des Vaders welbehagen / voor ons Arme sondaers opgeoffert ende vergooten heeft / ende is alsoo onse eenige ende eeuwige Hooge-Priester / Versoener / Heb. 2. 14. 3. 14. 3. 5. 3. 7. 26. 8. 6. 9. 29. 10. 5. 13. 12. Genaden-stoel Rom. cap 3. vers 24. 1. Joan. cap. 4. vers 14. Middelaer / 1. Tit. cap. 2. vers 5. ende Advocaet / 1. Joan. 2. 1. by Godt sijnen Vader geworden / Heb. 9. 25. Want gelijk als Godt de almachtige Vader door sijn almachtige Woord Christum Jesum/ Adam ende Evam geschapen hadde / Eph. 3. 9. Heb. 1. 3. Joan. 1. 29. heeft hy haer ook wederom / als sy door de Slange verleyt waren / weder met alle hare nakomelingen/ door de selve willen oprechten ende vroom maken / op dat wy niemanden in den Hemel noch op der Aerden den prijs onser Salighеyt geven souden / dan alleene den eenigen ende eeuwigen Vader / door Christum Jesum / ende dat in de verlichtinge sijns H. Geests. Dit is van der Mensch-werdinge genoegh.

Esai.4. Eph.1. Genes.3. ende 12. ende 18. en 22. Matth 1.16. Luc.2.7. Jer.1.2. Luc.2.40. Phil.2.5. Heb.3.2. Joa. 15.9 10. 12.13. Col.2. 14. Matth.1.25. Luc.2.7. Phil.2.7. Eph.2 12. Col.2.12. Matth.5.4. Rom.8.32. Matth. 26.24 Luc. 19 2.5. Joan.11.26. Luc. 22.67. Heb. 9. 14. Rom.3. 24. 25. Esai.53.13. Matt. 27.49. Mar. 15.37. Luc. 23.46. Rom 5.11. Eph. 1.7. Col.1.13. 1 Pet 1.19. Apoc.1.8. Gen.3.23. Rom.5.12. Eph.1.5. Col.1.16. 2 Cor.5. 14. Gen.3. 15. Col.2.15. Joa. 1. 9.10.

Vorder lieve Broeders geloven en bekennen wy / Christum Jesum / waren God met sijnen Vader te zijn / en dat om de Godtlijke heerlijkheden / werkingen / ende eygenschappen / die soo overvloedigh by hem bevonden worden/ gelijkmen uyt dese navolgende schriften klaerlijk hooren ende verstaen mach. Segt my alderliefste / is 't niet de eenige ende waerachtige God / die Hemel ende Aerde gemaekt heeft / ende wiens Rijck eeuwigh dueren sal / sonder twijfel ja. Ende Paulus seydt: Tot den Sone spreekt hy: Godt uwen stoel duert van eeuwigheyt tot eeuwigheyt / de Scepter uws Rijks is een oprecht Scepter / gy hebt de gerechtigheyt lief gehadt / en de ongerechtigheyt gehaet / daerom heeft u gesalft / ô Godt / uwe God / met de Olie der vreugden/ boven uwe medegesellen. Ende gy Heere hebt de Aerde van 't beginsel gefondeert / ende de Hemelen zijn de wercken uwer handen.

Psalm 146. 10. Esa 42.5. en 48 13. Act.14.15. en 7.49. Psalm 43. 6. en 102.25. Heb. 1.8.

De Goddelike heerlijkheden, werkingen ende eygenschappen in Christo.

Is 't niet de eenige Godt / die alleen een Konink aller Koningen is / ende een Heere aller Heeren is ? en die daer heerschet in den Hemel / ende op der Aerden ? immers soo. Ende de Geest spreekt in de openbaringe/ dat Christus een Konink aller Koningen / ende een Heere alder Heeren is. Ende Christus selve: My is alle macht gegeven in den Hemel en op Aerden. In sijnen Name (seyt Paulus) moeten buygen alle knien in den Hemel ende op Aerden / ende onder der Aerden. Ende alle tongen bekennen mogen / dat Christus Jesus de Heere zy.

1 Tim.6.25. Apoc. 17. 14. en 19.16. Deut.10. Eccl.1.7. Matth.11.27. Matth, 28.19 Phil.2.10.

Is 't niet de eenige Godt / die daer seydt : Ik ben de eerste / ende de laetste ? Ja. Ende Christus seyt in de Openbaringe : Ik ben de A / en de O / dat begin ende dat eynde / seyt de Heere / die daer is / ende die daer was/ en die daer komen sal / de Almachtige. Item : En vreest niet : Ik ben de eerste ende de laetste ende de levende / ende ik was doot/ en siet/ ick ben levendig van eeuwigheyt tot eeuwigheyt.

Esa.41.4. en 44.6. en 48. Apoc. 1.8. en 21.6. en 22. 13. Apoc. 1. 17. en 2. 8.

Is niet die de eenige Godt / die de herten kent / ende de Nieren proeft ? Sonder twijfel Ja. En Christus spreekt in de Openbaringe. Ende alle Gemeynten sullen bekennen dat ik die ben / die de Herten ende Nieren ondersoecke : Ende ik sal eenen yegelijken van u na sijn wercken geven.

1 Reg.16.7. Psalm 7. 10. Jer 11.20. en 17. 10. Rom. 8.27. Apoc.2.13.

Is 't niet de eenige Godt / dien wy alleen sullen dienen ende aenbidden ? Immers soo. En Christus spreekt in Joanne / seggende : dat sy alle den Sone souden eeren gelijk sy den Vader eeren. Van de Godtlijke diensten seyt Paulus / wie daer in Christo dient (merckt) wie. Een yegelijk houde ons voor Dienaers Christi.

Deut.6.13. en 10.12. 1 Reg.7. 13. Matt.4. Luce 4. 8. Joan.5 23. Rom. 14. 18. 1 Cor.4.

Paulus een Dienaer Jesu Christi / ende so gemeynlijk in het beginsel van alle sijne Brieven. Item van der aenbiddinnge seydt Lucas / dat sy Christum als hy op gevaren was / hebben aengebeden / en sijn wedergekeert in Jerusalem ; ook bit Stephanus in sijn laetste / seggende : Heere Jesu ontfangt mijnen Geest. Ook Paulus: Alle Engelen Gods sullen hem aenbidden. Item de Moordenaer aen den Cruyce : Heere gedenckt mijner (bit hy) als gy in u Rijke komt.

Rom. 1.1. Luc.24.51. Act.7.59. Psalm 104. 4. Heb. 1.6. Luc. 23.42.

Is 't niet de eenige Godt / die waerachtig is/ ende en zijn niet alle menschen leugenaers? Och Ja. Ende die Propheet seyt : In Christus mont en is geen bedrog gevonden. Christus seyt selver : Ick ben de waerheyt. Item/ daer toe ben ik geboren / ende in der Werelt gekomen / dat ik de waerheyt getuygen sal.

Psalm 116.11 Rom. 3.4. Esa.53.12. 1 Pet.2.22. Jo.18.38.

Mach ook yemandt de sonde vergeven ende het eeuwigh leven schencken / dan alleen de eenige ende eeuwige Godt ? Och neen. Ende Christus seyt : Gy sult weten / dat de Sone des Menschen macht heeft

Es. 43.11. Je.31.33. Ez.18.21. Heb.8.12. en 10.12.17. Matt.9.6.

de

Marc. 2. 12. Luc. 5. 23. Luc. 7. 48.

de sonden op Aerden te vergeven. Item / tot de Sondaresse: U sonden zijn u vergeven. Ik geve haer dat eeuwige leven.

Moeten wy ook in yemanden gelooven / dan alleen in den eenigen Godt? Geensins / Ende Christus spreekt: Wie in my gelooft / heeft het eeuwige leven. Gelooft gy in Godt / soo gelooft ook in my.

Joa. 10. 28. Joa. 3. 35. Joa. 14. 2. Deu. 6. 35. Gen. 18. 25. Mar. 12. 25. Matt. 7. 1. 1 Cor. 4. 5. Rom. 2. 1. 2 Cor. 5. 10. Matth. 25. 42. Esai 30. 33. Apo. 2. 29.

Is 't niet de eenige Godt / die der gantscher Weerelt Rechter is? Die de dooden verweckt / ende in den Jongsten gerichte oordeelen sal? Vrylijk ja. Ende Christus seyt: Dat hy de dooden opweckt ende levendigh maekt / gelijk de Vader. Hy sal ten oordeele verschijnen. Ende sal heerschappije hebben over die levendige ende dooden. Ende in sijner toekomste oordeelen ende rechten.

Heb. 1. 10. Psalm 102. 16 Matt. 28. Apoc. 1. 18.

Siet lieve Broeders nadien nu de stoel Christi een eeuwige stoel is / en de schrift haer niet en schaemt hem Godt te bekennen / en getuygt / hoe hy ook Hemel en Aerde gefondeert heeft / dat hy alle gewelt in den Hemel ende op der Aerden heeft / dat hy de eerste ende de laetste is / dat hy de herten ende nieren proeft / die men aenbidt ende dient / die de waerheyt is / die de sonden vergeeft / ende het eeuwige leven schenkt / in wien wy gelooven moeten / ende ons ten jongsten dage opwecken ende oordeelen sal / als geseyt is / soo is 't immers onwedersprekelijk / oft Christus Jesus moet ook met sijnen Vader ware Godt zijn / want Godt en mach sijn eere geenen anderen geven. Ende dese zijn immers alle heerlijkheden / krachten ende eygenschappen / die niemant in den Hemel ende op der Aerden toe en behoren / dan alleen den eenigen / eeuwigen ende waerachtigen Godt / moeten alle Godt-geleerde met vollen monden belijden ende toestaen.

Esai. 42. 8.

Hier benevens lieve Broeders geloven en bekennen wy Christum Jesum met sijnen Hemelschen Vader ook waerachtigh Godt te zijn ende dat door de klare getuygenissen der Heyliger Propheten / Evangelisten ende Apostelen / gelijk men in dese navolgende Schriften / ende noch meer andere lesen ende verstaen mach. Aldus spreekt Esaias: Een kint is ons geboren / een Sone is ons gegeven / ende sijnen Naem sal genoemt worden / wonderlijk / Raet / Godt (merkt) alias Kracht / stercken Helt / eeuwigh Vader (merckt) Vrede-Vorst / &c. Leest ook Esai. 7. 15.

Esai. 9. 5. en 7. 15. Getuygenisse der Propheten, Euangelisten ende Apostelen van de Godtheyt Christi. Esai. 40. 9.

Item: Seght den steden Juda: Siet / daer is uwe Godt (merkt) want siet de Heere Heere komt (merkt) geweldelijk / en sijn loon is by hem / en sijn vergeldinge is voor hem / hy sal sijn kudde weyden als een Herder / hy sal de Lammeren / in sijnen armen vergaderen / ende in sijnen schoot dragen / ende de Open leyden / hier by leest Ezech. 34. 11. Esai. 40. 11.

Siet / de tijt komt (seyt Jeremias) spreekt de Heere / dat ik dien David een rechte vrucht verwecken wil / ende het sal een Koninck zijn die wel regeeren sal / ende recht ende gerechtigheyt op Aerden aenrichten. Ter selver tijt sal Juda geholpen worden / ende Israël seker woonen. Ende dit sal sijnen naem zijn / dat men hem heten sal Heere / (dat by den Hebreen met vier Letteren geschreven werdt) die onse rechtveerdigheyt is.

Jer. 23. 5. en 33. 15.

Mic. 5. 1. Mat. 2. 6.

Ende gy Bethlehem Ephrata (spreekt Micheas) gy die kleyn zijt tegen de duysenden in Juda / uyt u sal my die komen / die in Israël Heere zy / welks uytgank van aenbegin ende van eeuwigheyt geweest is (merckt) leest ook Heb. 7. 3. 4. Esai. 44. 6. Apoc. 1. 8. 22. 13. Joan. 1. 1.

Joannes seyt: In den beginne was het Woort / ende het Woort was by Godt / ende God was het Woort.

Jo. 20. 27.

De Heere sprak tot Thomam: Brengt hier uwen vinger / ende siet mijn handen / en brengt hier u hant / ende steektse in mijn zijde / ende en weest niet ongeloovigh / maer geloovigh. Thomas antwoorde / ende seyde hem: Mijn Heere mijn Godt / (merkt) Jesus seyde hem: Nu gy my gesien hebt Thoma / soo hebt gy gelooft / salig zijn sy / die niet gesien en hebben / en nochtans gelooven.

Act. 20. 28.

Paulus seyt: Hebt acht op u selven / ende op de geheele kudde / onder de welke de Heylige Geest u gestelt heeft tot Bisschoppen / om de Gemeynte Gods te regeren / de welke hy door sijn eygen bloet verworven heeft.

Rom. 9. 5. 2. Cor. 5. 19.

Vorder seydt Paulus: welcke oock de Vaders zijn / van den welcken Christus na den vleesche is gekomen / die daer Godt over al is / gebenedijt in der eeuwigheyt. (merckt) Item: Godt was in Christo / en versoende de werelt met hem selven. Leest ook Joa. 14. Col. 22. 1. Tim. 3.

Phil. 2. 6.

Noch seyt Paulus: hoe wel hy in Godlijke gedaente was / (merckt) en heeft hy 't voor genen roof geacht / God gelijk te zijn / (merkt) maer verkleynde hem selven / ende nam de gedaente eens knechts aen.

1 Joa. 5. 20.

Joannes seyt: wy weten dat de Sone Gods gekomen is / ende heeft ons eenen sin gegeven / op dat wy souden bekennen den waerachtigen / en zijn in den waerachtigen / in sijnen Sone Jesu Christo. Dese is de waerachtige Godt (merckt) ende dat eeuwige leven. Daer beneven Leest ook dat gantsche Evangelium Joannis / en 1. Cor. 10. 15. Ephes. 4. Heb. 1. 3. 7. 11. 12. 13. Gy sult door Godts Genade wel eenen gewissen ende vasten gront vinden.

Siet mijn getrouwe Broeders hier hebt gy de onbegrijpelijke geboorte Christi / sijne Godlijke heerlijkheden / werkinge ende krachten / ende so vele edele ende klare getuygenissen der Heyliger Propheten / Evangelisten en Apostelen / die doch alle in een onverwinnelijke kracht der ware onbevindelijke Godheyt onses Heeren Jesu Christi / in soo grooten klaerheyt betuygen ende aenwijsen. Ik versie my dies / ende en twijffele ook niet / een vrome / ootmoedige / Godtvreesende conscientie sal hem hier mede wel laten genoegen / ende hem niet verder in dese onbegrijpelijke diepheyt in mengen / ende soo dan yemant voorder soecken en disputeren wil / dien Prophetere ick voor gewis / dat hy sijn leven lank wel soecken ende disputeren sal / en nimmermeer een bestandigh gemoet en vaste gront hebben. Daerom lieve Broeders soo zijt gewaerschout / waekt ende hoedet u.

Gelijk wy nu onse gelove en bekentenisse van de ware Godheyt Jesu Christi aengewesen en beleden hebben / also willen wy ook niet door Gods genade onse gelove en bekentenisse van den H. Geest onder korte woorden aen teekenen en voorstellen / de Godvruchtige mogen

Matt. 3. 17. Luc. 3. 22. Jo. 1. 33. Act. 2. 3. Matt.89. 19. Zach. 7. 12. 1 Pet. 1. 21. Jud. 14. Joel. 2. 29. 1 Cor. 12. 4. Luc. 1. 38. Luc. 2. 25. Act. 13. 3. Act. 10. 20. Jo. 14. 26. ende 15. 26. en 16. 26. Eph. 1. 14. en 4. 30. Rom. 8. 16. Act. 8. 15. Eph. 4. 30. Matt. 12. 31. Psal. 51. 6. Rom. 8. 10.

rechten. Den H. Geest glooven ende bekennen wy eenen waren wesentlijken ofte persoonlijcken (gelijck de Vaderen hem noemen) H. Geest te zijn/ ende dat nae Godtlijcker wijse/ gelijk de Vader een ware Vader is/ende de Sone een ware Sone is/ welcke H. Geest van allen Menschen kinderen onbegrijpelijk/ onuytspreeckelijck ende onbeschrijvelijk is/ gelijk wy ook boven van den Vader ende Sone getuygt hebben/Godtlijck met sijne Godtlijcke gaven/ voortgaende van den Vader door den Sone/hoe wel hy immer by Godt ende in Godt blijft/ende in 't wesen van den Vader ende Sone nimmermeer gescheyden wordt. Ende dat wy hem voor alsulckeu waren ende wesentlijcken H. Geest bekennen/ drijft ons de Schrift toe/naemelijk/ want hy in een lichaemelijke gedaente eerier duyven op Christum in sijnen Doope neder gedaelt is. In gedeylde en vyerige tongen op de Apostelen gekomen/dat wy so wel in sijnen naeme/als in des Vaders ende des Soons Name gedoopt worden/ dat de Propheten door hem geprophetеert hebben/ wonderen en krachten gewrocht hebben/ droomen ende gesichten gesien hebben/ want hy een uytdeylder der gaben Godts is/ ende dat nae sijnen wille (merckt wel): Hy beroerde Zachariam/ den Sone Barachiæ. Hy beroerde Joannem Baptistam noch in Moeders lichaem. Ende hy sprak tot Simeon/ dat hy den doodt niet sterven en soude/ tot dat hy den gesalfden des Heeren gesien hadde. Hy seyde: Scheydet my uyt Paulum en Barnabam. Ende tot Petrum: Siet/ daer zijn Mannen die soecken u. Hy leyt in alle waerheyt/hy rechtveerdight ons/hy reynight heyligt/vreedigt/ vertroost/ straft/verblijt ende verseekert ons/hy geeft een getuygenisse onsen Geest/dat wy Gods kinderen zijn. Desen ontfangen alle die aen Christum glooven/ desen vermaent Paulus/ dat wy niet bedroeven en sullen. Wie tegē desen Geest sondigt (seyt Christus) en sal geen vergevinge verkrijgen. Desen Geest begeerde David/dat Godt niet van hem nemen en soude. Want alle die desen Geest niet en hebben/ en behooren Christo niet toe.

Jae mijn Broeders/ door dese klare Schriften/ getuygenissen ende aenwijsingen/ ende door andere Schriften meer/ die nu al te lanck te verhalen zijn/ ende die men in der Schrift overvloedigh lesen ende vinden magh/ betuygen wy den Heyligen Geest een ware wesentlijcke Heylige Geest Godts te zijn/die ons met sijne Hemelsche ende Godtlijke gaven verciert/ ende met sijn aenblasinge onse sinnen ende gemoeden nae des Vaders welbehagen ontsondight/ vrymoedight/ vreedight/ heyligh ende vroom maekt in Christo Jesu. Ende aldus glooven ende bekennen wy voor Godt/ voor sijn Engelen/ voor alle onse Broederen/ ende voor de gantsche werelt/ hoe dat dese die namen/ werckingen ende krachten/namelijck/ Vader/ Sone/ende Heylige Geest (welcke de Vaderen drie Persoonen genoemt hebben/ daer mede sy de drie ware Godtlijcke wesens gemeynt hebben) een onbegrijpelijcke/onbeschrijvelijke/Almachtige/ Heylige/ eenige/ eeuwige ende heerschappende Godt zijn/ gelijck Joannes seyt: Drie zijn daer die getuygenisse geven in den Hemel/ de Vader/ 't Woordt ende de Heylige Geest/ende dese drie zijn een. Item leest oock Matth. 3. 28. 19. Marc. 1. 8. Luc. 3. 8. Joan. 14. 16. en 15. 26. 1 Cor. 12. 11. 2 Cor. 13. 4. Ende hoewel sy drie zijn/ soo zijn sy evenwel in der Godtheyt/ wille/ krachten ende werckingen een/ ende en mogen niet beter van malkanderen gescheyden worden/ als Sonne/glants ende warmte/want dat een en is niet sonder dat ander/ doch alles onbegrijpelijck uyt den onbegrijpelijcken Vader/ gelijck glants ende waermte uyter Sonne. Het een moet by dat ander staen/ oft de gantsche Godtheyt is verloochent/ want al wat de Vader werckt/ ende van beginne gewrocht heeft/ werckt hy alles door sijnen Sone/ in kracht sijns heyligen ende eeuwigen Geests. Dese Sone en werckt niet sonder den Vader ende sonder den Heyligen Geest. De Heylige Geest niet sonder den Vader ende sonder den Sone. Aldus moet het eene by het ander blijven/ oft het moet een onvolkomen Godt zijn/ want verloochenen wy de Godtheyt Christi/ oft dat ware wesen des Heyligen Geests/ so conterfeyten ende malen wy ons selven eenen Godt af/ die daer is sonder wijsheyt/ sonder kracht/ sonder licht/sonder leven/sonder waerheydt/ sonder Wooordt/ ende sonder H. Geest. Mijn Broeders/ verstaet doch alles Godtlijck ende Geestelijck/ ende niet menschelijck ende vleeschelijck/ so sult ghy u in desen diepen/ende verschrickelijcken afgront/ met die heldere klare ende eenvoudige aenwijsinge der Propheten/ Evangelisten ende Apostelen wel laten genoegen. Een yegelijck sie voor hem met vreesen ende beven/ dat hy sijn hant in dat verteerende vyer niet en stecke.

Hertgrondelijke lieve Broeders en Susters in Christo Jesu/merckt doch een weynig op 't gene dat hier volgen sal/ namelijk/ nadien den eeuwigen Godt alsulck een grooten ende verschrickelijcken Godt is/ als ghy gelesen hebt. Christus Jesus aldus uyt den Vader geboren is/als geseyt is/ ende de eygenschappen Godts in Christo Jesu so rijckelijk overvloeyen. Ook de Propheten/ Evangelisten ende Apostelen hem so geweldelijk voor God bekennen/ prediken en uytroepen/ ende de Schrift aldus overvloedig van den H. Geest leert ende getuygt/en van herten bekent/ hoe de eeuwige Vader met sijnen eeuwigen Sone ende H. Geest in haer Godtlijke wesen ende gestalte/macht/heerlijkheyt/ende regeringe onbevindelijk/onuytspreekelijk ende onbeschrijvelijk zijn/gelijk men uyt de aengetogen schriften klaer ende wel verstaen magh/want het is alles Geest ende Godt/ende daerom ook boven aller menschen vernuft ende kloeckheyt. Daerom is 't dat ick aen allen mynen lieven Broederen ende medegenooten in Christo Jesu begeere/ bidde ende vermane by alles dat men bidden kan/dat ghy doch over al geene glosen/geen nieuwe invindingen/noch geene uytlegginge eenigs menschen/ hy zy wie hy zy/ beneven dese onbegrijpelijcke hoogheyt toelaten ende consenteren wilt/ vreesende altijt/gy die God soekt/uyt alle uwe krachten/ dat gy u door alsulke hoogvliegende gedachten en menschelijke vermoeden an den onbegrijpelijken God/die aller Menschē vernuft/dat hem tegen is/tot sotheyt maekt/ niet en misgrijpet ende niet alsо midts uwe onnutte ondersoeken ende mijmeren in alsulcke onbevindelijcke saken in sijn handen vallet/ ende ten laetsten van den vyere sijns grammigen toorns opgegeten ende verteert wordet. Mijn Broeders ik getuyge voor my dat ick veel liever hebbe te ster-

ven/

ven/ dan eenigh woordt oft letter van den Vader/ Sone ende H. Geest anders soude gelooven/ ende mijnen Broederen voor geven (siet/ voor Godt / ick en liege niet) dan my dat uytgedruckte getuygende Woort Godts ende den Propheten / Euangelisten ende Apostelen met uytgedruckte woorden in so heldre klaerheydt aenwijst/leert ende voorbeelt. Och mijn Godtvruchtige trouwe Broeders/laet ons alle alsoo met malkanderen gesint zijn/so mogen de woeste steden weder gebout werden/ dat vaste vast behouden/ ende dat wanckelmoedig weder gesterckt worden/ ende also vrede/liefde en eenigheyt weder in hare weerde komen. Ick weet gewis ende waerachtig/so yemant verder loopen wil/dan wy hier uyt Godts Woort betuygen ende vermaent hebben / die sal dwalende gaen / oft hy sal te hooge klimmen/ of ter zyden blijven/oft te verre ter zijden uytloopen/de rechte ende gewisse band sal hy missen / ende niet kloecker handelen/ dan oft hy den Rhijn oft de Mase in een quartierken ingieten ende besluyten wilde. Maer die eenvoudelijck ende ootmoedelijck by dat woort Gods/en getuygende Prophetische/Euangelische ende Apostolische woort blijven/ende dat selve vast glooven/hoewel sy 't in alles niet en begrijpen noch begrijpen en mogen / ende wachten hem voor alle menschelijk ondersoecken/disputeren/gloseren/ draepen ende vermoeden in alsulcke onbevindelijke afgronden/ die sullen in alle ænvechtingen door Godts genade wel bestaen / ende al haer leven langh met een vaste rouwige ende vrolijcke Conscientie voor haren Godt wandelen. Ick woude van herten/dat alle Broederen hier in gelijk gemoet ende sin met my hadden / want ick hebbe der menschen sophisterie ende glosen over 15. Jaren vyant geweest/ ick ben't noch/ick gedenck 't ook te blijven/en my door mijns Gods hulpe te wachten/dat ick dat bloet van des Heeren offer metten suerdeege niet en offere / maer ick begeere alleen dat ongesuerde broot/koecken ende vladen des reynen onvermengden Woorts Godts metten olye des H. Geests bestreeken/ in dat Heyligdom Gods in te dragen /dat is / in sijn Heylige Gemeynte. Och mijn Broeders/waren sy alle/die Broeders naemen voeren/also met my gesint/ey hoe haeste soude alsdan de weemoedige droevige herten vertroostinge ende vrolijckheyt /ende de gedeylde onrustige gemoeden eenigheyt ende vreede hebben. O Heere Jesu ontfermt u uwer armer bedroefder schapen / ende laet alle hongerige en dorstige zielen uwe groene Weyden ende klare Wateren vinden/Amen.

Lieve Broederen ende Susteren in Christo Jesu/ontfangt het met alsulcke herten/ als ick 't u geschreven hebbe/leest dit by allen Broederen beduydelijck / ende verstatet Christelijck/ ende wachtet/ wachtet/ jae wachtet u van alle disputatien / twist en scheuringe / begeere ick uyt dat binnenste mijner zielen om des Heeren wille. De Hert-grondelijcke Euangelische vreede zy met allen mijnen lieven Broederen ende Susteren in Christo Jesu/ Amen.

Den 9. Septembris Anno 1550.

MENNO SYMONS.

Met eygender handt alsulcke lange Schriften aen een yegelijcke Gemeynte bysonder te schrijven , en vermagh ick niet.
MENNO SYMONS.

Genade ende Vreede.

NAdemael lieve Broeders / het kennelijck is by alle gemeynten / hoe dat in de Landen zuydtwaerts gelegen ; een groote moeyte over de Godtheydt Christi ende des Heyligen Geests is / uyt welcken vele ongeloofs / twist ende tweedracht by sommige geresen zijn / ende dat tot grooter droeffenisse ende smerte aller Heyligen. Ende hem somtijdts wel begeeft / dat de eene oft de ander uyt de landen herkomende / die metter saecke besmettet is / ende also wel by sommigen moeyte aenrichtet / heeft my de liefde gedrongen / dese volgende Schriften den Gemeynten over te schrijven / ende dat uyt dese oorsaeken. Ten eersten / dat de onverruckte ende gesonde Conscientien haer voor alsulcke verschrickelijcke Disputatien ende onbegrijpelijcke murmureringen wachten mogen / op dat hare herten in alsulcke grondeloose diepheden / tot haer eeuwige schade niet en verdrincken / ende voor haren Godt eeuwigh te schanden worden.

Ende ten tweeden / dat alle de gene die onwetende ende onnoselijck dwalen / ende in hare Conscientien gebonden staen / ende evenwel Godt vreesen / ende onder den Cruyce wandelen / door desen onsen dienst ende schriftelijcke aenwijsinge / tot Godts eeuwigen prijse ende Heerlijckheydt / ende tot aller Heyligen vreughde ende vrolijckheyt mogen gereddet ende gevryet worden. Ick hebbe 't allen mijnen lieven Broederen ende medegenooten uyt hertgrondelijcker liefden ende medelijden geschreven / magh daer nu maer een bedroefde / wanckelmoedige / twijfelachtige ziele mede geholpen worden / soo wil ick 't dierder achten / dan alles wat onder den Hemel is. Mijn kinderkens/ hoedt u voor alle twist ende tweedracht / op dat ghy in Christo Jesu wassen ende vermeerderen meught. Schouwet alle de gene die u verstooren / ende tot oneenigheydt verwecken / die wat nieuws ende sonderlings voorgeven ende invoeren willen/ waer mede sy de Christelijcke Euangelische liefde / vreede ende eenigheydt swacken ende breecken mogen. Och mijn hertgrondelijcke lieve Broeders ende Susters in den Heere / merckt doch vlijtelijck / op het gene dat ick u schrijve / op dat Godt de Hemelsche Vader met sijn gebenedyde Sone Christo Jesu / ende met sijnen Heyligen Geest hare Godtlijcke eere houden mogen. Vreede zy met u.

MENNO SYMONS den Broederen in Groeningen ende Groeninger-lant, door eenen getrouwen Broeder Jan Aertsen ten dienste uytgecopieert ende overgeschickt.

Ontfanget met Liefden.

Om

Om geen leedige plaets te laten, heeft het ons goed gedacht dese volgende Brief hier in te voegen, luydende als volgt.

Mijn seer getrouwe Broeder in Christo zy Genade en Vrede.

Uytverkorene Broeders in den Heere/ niet sonderlings heb ick u te schrijven/ dan dat ick wel wilde/ dat ghy my schreef/ hoe verre het met de Verkiesinge der Broederen in de Waterhorne/ ende oock met Lebe Pietersz. gekomen is: niet/dat ick Lebe Verkiesinge begeere te beletten/ maer moghte wel lijden) dat ick hem gesproocken hadde/ aleer hy tot den vollen dienst voort trade: want mijn ziele laet my niet berusten over den handel/ die men voorgangen Jaer met my gevoert heeft. Och mijn Broeder Reyn! moghte ick een halve dagh met u spreecken/ en u een weynigh van mijn droeffenisse/ smarte/ en sware hertenleedt te kennen geven/ ende oock van mijn groote sware sorge/ die ick noch in het toekomende voor de gemeente drage/ wat soude dat een genoegelijcke sachte playster over mijn bekommerde ziele zijn! Nu moet ick het al by my selven sitten verteeren/ ende in my selfs opeeten. Soo my de stercke Godt der Krachten voorgangen Jaer niet bewaert hadde/ als oock noch/ ick ware van mijn sinnen al berooft; want daer is op aerden niet dat mijn harte alsoo bemint/ als het de Gemeente doet; moet noch desen swaren jammer aen haer beleven: Veel denck ick/ doch weynigh seg ende schrijf ick. Helpt my bidden dat ick verkoelinge vinde/ ende een genadige uytgangh by alle bekommerde zielen sien magh. Mijn Broeders/ wacht u voor de tweedracht/ jaeght de liefde ende eenigheyt met voller herten nae/ verselt u altijdt met den Vreedigen/ gebruyckt weynigh woorden/ende toont u in alle uwe wegen als een die uyt Godt gebooren is. Och uytverkorenste Broeder/ komt doch met uwe vuurige gebeden mijn sware droeffenisse te hulpe: ick bidde u om Jesus wille/ laet mijn droeffenisse by u begraven blijven/ doch soo ghy met yemant daer van wildet spreecken/ soo wetet/ met wien dat ghy spreeckt. Soo alle herten reyn waren/ ende alle tongen met sout doorsouten/ ende oock de belijdingen van de verloopene misgrijpingen/ van het voorgangen jaer rechtschapen nae der waerheydt voortgingen/ hoe drae soude men my een vroolijck man vinden. Nu/ nu de Heere sal mijn trooster zijn. Moghte de arme gemeente recht gereddet worden! Och laet ons bidden mijn Broeders! Dat ick mijnen seereten Broeder in den laetsten van de sestigh daelders jaerlijcks geschreven hebbe/ meyne ick niet dat ghy daer mede sult gestoort zijn/ hebbe het alleen uyt vryheyt geschreven/ want ick het jaerlijcks wel behoeftigh ben: De barmhertige Heere/ mijn getrouwe Vader/ wilse my versorgen nae sijnen wille/ hy weet waer. Groete den vroomen met des Heeren vreede: mijn Dochteren groeten u: De Godt aller Genaden zy met u/mijnen alderliefsten Broeder/ ende met allen vroomen in eeuwigheyt/ Amen. Soo men my wat tot mijnder nootdruft sendet/ sulcks laet met den eersten geschieden/ want de slachteyt is drae voor handen/ ende is weynigh daer mede dat ick koopen kan: Och mijn Broeders houdt het my ten besten/ den noodt dringt my.

Den 1. Septemb.

MENNO SYMONS,
de Kreupele, uwen Liefhebber.

VERKLARINGE
DES CHRISTELYCKEN
DOOPSELS
in den Water, uyt 't Woordt Godts.

DOOR

MENNO SYMONS.

In wat maniere dat ſy van Chriſto Jeſu bevolen is, ende van ſijnen Heyligen Apoſtelen geleert, ende gebruyckt is.

1 Corinth. 3.

Daer magh geen ander Fondament geleydt worden, dan alleen dat'er geleyt is, het welcke is Chriſtus Jeſus.

Gedruckt in 't Jaer onſes Heeren M DC LXXXI.

Menno Simons Latinis Lectoribus salutem.

LEgite & relegite, vobis loquor ò docti, qui ingenio & doctrina præ ceteris pollere videamini. Opusculum hoc meum, de celebrando Baptismi ritu, Germanicè addidi. Nam Latina inscita causa non bene possem, & si possem, non vellem, ne labor iste meus sub manibus æmulorum in cassum depereat, sed potius cuivis Christiano conspicuus fiat, & fructui cedat. Non sint in eo cauponationes Scripturarum, (ipsi judicate) non dicacitates, non mendacia. Scio etenim non esse Christiani spiritus, cum quoquam agere fraudulenter, precipuè in re tam seria etiam verè Christianus nescit fraudes. Decet quidem Euangelicum Professorem nihil pre se ferre nisi præclarissimas illas Euangelii dotes, nempe fidem, charitatem, patientiam, spiritum, lenitatem, pacem, mansuetudinem, veritatem, modestiam denique tantam, ne quisquam sit qui ullam turpitudinis maculam ei jure possit impingere, ut non modo verbo sed & vita quoque doceat, juxta Pauli nostri sententiam qui dicit: Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne quo modo fiat, ut cùm aliis predicaverim, ipse reprobus efficiar, 1. Cor. 9. Et alibi: conservationem vestram inter gentes habete honestam, ut in hoc quod obtrectant vobis tanquam scelerosis, pudefiant hi, qui incessunt vestram bonam in Christo conversationem, 1. Petr. 2. 3. Hujusmodi enim mediis oportebit ignorantium stoliditates comprimere, ne illud Servatoris retorqueatur in nos, quod dicis: Ejice primùm trabem de oculo tuo, Luc. 6. Nam qui Christianos parerem, cum ipse Christianus non essem?

Vide qualis erit Euangelicus professor.

Ultra irreprehensibilis adversariorum victrix.

Legite ergo, & si quicquam in eo inveniatur, quod non sapiat Euangelicam puritatem & spiritum, confundar ego, non vos. Scripsi enim pio amoris affectu, non ut alicui noceam, sed viribus omnibus inserviam. Veruntamen quales mihi per vos pro hoc meo erga vos beneficio agantur gratiæ, non satis scio, nisi quod cum sanctissimo Duce meo, nempe Christo accipiendæ mercedis loco, quodvis malum, ignominias & cruces feram. Non mirum. Qui verò mihi parcerent, qui veritatem quero, & juxta collatum donum profiteor, quum omnes fere justitiæ precones, qui fuerunt ab initio in mortem pari ratione tradiderunt. Hæc est enim gratitudo, quum mundus exhibet servis Dei. Utinam semel verè Christiani essent, qui stolide seipsos Christianos esse confidunt, Gratia sit cum omnibus diligentibus, per Dominum nostrum Iesum Christum cum sinceritate.

Christus dux est eorum, qui affliguntur propter verbum Dei.

VOOR-REDEN.

Lieve Lesers, overmits dat wy onse eerste schriften van den Doopsel aen den dagh gegeven hebben, waer inne wy met Christelijker waerheyt die begeerte van eenen yegelijken vromen Christen vol gedaen ende wel gestilt hebben. Om dat dan nochtans sommige lichtveerdige, rebellige, wederspannige, ende vleeschelijke Menschen, sonder reden ende sonder Heylige Schrift, alle wegen sonder eenige Gods vreese, uyt een partyelijck herte tegen ons leeren, schrijven, vermanen, ende roepen, seggende: Het is Ketterye ende bedrogh, want het is geschreven ende geleert tegens alle geleerde, ende tegen de leeringe der Heyliger Christelijker Kerken, &c. Hoe wel ick niet voor my genomen en hadde, alsodanige verkeerde, rebellige, ongehoorsame, ende wederspannige menschen te responderen, na dat woort des Heeren Matth. 7. maer alleene den nederigen, sachtmoedigen, Godtvreesenden, ende die gebroken van haer herten zijn, want de wijse sal wijsheyt hooren, hy salse lief bebben, beminnen, ende altijt wijser worden, maer die sotte sal sotheyt hooren, hy salse prijsen, in haer verouden ende sterven, so wil ick nochtans alsodanige wederstrijders ende wedersprekers, die haren mont soo wijde op sperren tegen Gods woort, beyde de twee dingen, dat sy die selfde wetelijken ende verstandelijken ondersoecken, examineren ende herkauwen, en antwoorden my als dan met bescheydender ende deuchtsamiger wijsheyt. Ten eersten, wie dat die oprechte Ketteren en bedriegers zijn? Ten anderen, wie dat die geene zijn, die daer vermanen, en leeren tegens die leeringe der Heyliger Christelijcker Kercken? Als sy my dat dan oprechtelijck ende wel berichten, soo moeten sy doch selve dat vonnisse ende die sententie geven, dat by ons ende niet by haer die oprechte waerheyt Jesu Christi bevonden wordt. Ter contrarien wederomme, dat niet by ons (die quade Secten en roeren ons niet) maer by haer alderleye ketterije, bedrogh ende valsche leeringen seer overvloedigh geleert, ende gebruyckt worden. Wie dat dan van beyden partijen Ketters ende bedriegers zijn, dat wil ick den Leser laten onderscheyden ende oordeelen. Want *Hereticus* is alsoo veel te seggen, als een uytleser, uytnemer ende verkieser, (*quia Heresis Grecè ab electione vocatur, inquit Beda super Acta Apostolorum*) die hem selven uyt eygen meyninge oft goetdunketheyt verkiest (na mijn bedencken) dat hy gelooven ende volgen wil. Zijn dat dan die oprechte ende waerachtige Heretici oft Ketters, die na eygen meyninge haer selven, buyten die Heylige Schrift, een eygen Geloove maecken, soo en weet ick waerachtelijck niet waer dat men beschreyelijker ende ellendiger Ketters vinden sal, dan als den genen, die ons arme verstroyde verworpene Christenen alle dage als verdoemelijke Ketters tegenspreken, tegen-strijden, schelden, verraden ende vervolgen. Daer en is immers geen leelijcker, grouwelijcker ketterije onder den geheelen gantschen Hemel, dan by onsen wedersprekers ende wederstrijders gevonden wort, als sy dat woordt ende die volmaekte ordinantie ende insettinge onses lieven Heeren Jesu Christi soo schandelijck veranderen ende verkeeren, als dat sy Doopen die 't God niet bevolen, geheeten, ende ook niet geboden en heeft, namelijken, die kleye onverstandige onmondige kinderen ende klocken. En dat sy niet en Doopen den genen dien 't Godt geboden heeft, namelijken, den geloovigen. Dat sy een beetken broots ende een dronckskeN Wijns aen bidden ende eeren voor den Sone Gods. Dat sy haer selven toeschrijven sonder eenige Gods woort, die macht beyde over den levendigen ende over den dooden. Ende dat sy die mensche der sonden, dat kint des verdervinges,

Psalm 51. 19. Esai 66. 2. en 57. 13. Mic. 6. 8. Matt. 11. 29. Rom. 6. 16.

Hereticus quis sit.

Maxima hæresis apud adversarios.

Immutatio divini ordinis nonne hæresis est.

wiens

wiens natuerlijke hooghmoet, prael, gulſigheyt, wreetheyt, onſuyverheyt, en Afgoderije, datmen niet vertellen mach, ſetten ende ſtellen in de plaetſe Chriſti, &c. 2 Theſſ. 2.4. Ick weet voorwaer niet, hoe datmen immermeer erger ketterije verſieren ofte bedencken magh. Nochtans ſoo roepen deſe ellendige menſchen ſeer ſtrengelijken tegen ons, Ketters, Ketters, verdrinckt ſe, brantſe, ende doodſe, door anders geen oorſake, dan om dat wy met den heyligen Euangelio Jeſu Christi, leeren dat nieuwe leven, die Doope op den Geloove, dat Avontmael onder beyde gedaenten in een heylige, ende onbeſtraffelijck Gemeynte, om dat wy beſtraffen alle valſche leeren, alle Afgoderije, ende dat verdoemelijke vleeſchelijke leven, ende wijſen alleene op Chriſtum Jeſum Gebenedijt, ende op anders geenen middel ter ſaligheyt in Hemel noch in Aerde. Is dit ketterije lieve Leeſer, ſoo is voorwaer dat oprechte weſen niet in Chriſto, ſoo is hy ook niet die rechte Wegh, die Waerheyt ende dat Leeven, Joan. 14. 6. Wordet doch in uwe herten overmits haren ſchelden ende laſteren niet verſchricket; want het is van den beginne geweeſt, dat die ongelovige den gelovigen, die quade den goeden, die ongerechtige den gerechtigen, die vleeſchelijcke den Geeſtelijken, die ketters den Chriſtenen, haten, laſteren ende vervolgen. Als Cain, Abel, Iſmahel, Iſaak, Eſau, Jacob, die valſche Propheten den goeden Propheten, &c. Gelijck Chriſtus Jeſus ons te voren geſeyt heeft, namelijck, gy ſult van alle Menſchen gehaet worden om mijns Naems wille, Matth. 24. waren ſy nu de rechte Diſcipulen Jeſu Chriſti, gelijck ſy haer beroemen, ſoo en ſouden ſy niemant om des Geloofs wille verderven, verraden, oft vermoorden, maer ſy ſouden met Chriſto Jeſu neerſtelijcken wederſoecken den genen die daer verloren was, Matth. 18. 11. waer't anders dat wy verloren waren gelijk ſy meynen. Waren ſy die Bruyt Chriſti, ſoo en ſouden ſy niet weſen hatigh, wreet en bloedigh, maer goedertieren, milde, ende barmhertigh, ja over al alſoo geſint, gelijk als die goede ende getrouwe Bruydegom Chriſtus Jeſus geſint is. Maer nu bewijſen ſy immers dat oogenſchijnlijck in haer wercken, hoe dat ſy geenſins die Bruyt Jeſu Chriſti, dan veel meer die Bruyt des geens zijn, die van den beginne aen een dootſlager ende een moordenaer geweeſt is, dat is de Duyvel, Joan. 8. 44. Waren ſy dat lichaem Chriſti, ſoo en ſouden ſy niemant om des Heeren waerheyt kruyſen ende vervolgen, dan ſelve met Chriſto Jeſu, ende met ſijn Gemeynte om dier ſaken wille gekruyſt, geperſequeert ende vervolgt worden, Matth. 5. 11. Luc. 6. 2. Joan. 16. 1. 2 Tim. 3. 12. 1 Pet. 2. Want dat onnooſel Lammeken en doodet niet, maer dat is van den beginne aen ſelve gedoodet. Apoc. 13. 18. Siet nu doch goede Leſers, hoe ellendige, bloedige, tyranniſche ende moordiſche Hetetici dat onſe tegenſprekers, wederſtrijders, tegenroepers ende vervolgers in hare geheele leeringen, vermaningen, onderwijſingen, leven ende tyrannie voor Godt bevonden worden. Maer dit en bekennen ſy niet, want waer dat ſaecke dat ſy dat bekenden, hoe ſouden ſy dan kruyſen en vervolgen de uytverkoren Gods kinderen, die kinderen des Rijcks ende der beloftenisſen, die Broederen en Suſteren Jeſu Chriſti, die Engelen des vredes, en die kinderen des eeuwigen onverganckelijcken levens? Maer nu zijn ſy alſoo in haer verſtant verdonkert, haer oogen zijn alſoo verblint, haer ooren alſoo verſtopt, dat ſy dat niet bekennen en mogen, want haerlieder quaetheyt ende boosheyt heeftſe verdonkert en blint gemaekt, Sap. 2. Die tafel des Goddelijken woorts is haer tot eenen ſtrik, gevankeniſſe, vervolginge, en vergeldinge geworden, tot den Romeynen 11. 9. Gods ſtrenge oordeel en grouwelijcken toorn is over haer gekomen, om dat ſy ſoo neerſtelijken de leugen ſoeken, ende die lieffelijke waerheyt Jeſu Chriſti alle wegen ſoo hartneckelijk tegenſtrijden ende verwerpen, Prov. 1. 11, 12.

Cauſa perſecutionis adverſus vere Chriſtianos.

Ipſi pijs invident odioſiſſime.

Chriſtiani non ſecus atque Chriſtus affecti ſunt. Luc. 15. 4. en 19. 10.

Sponſa Chriſti Chriſtum imitatur Sponſum.

Corpus Chriſti non affligit, ſed affligitur.

Sap. 2. 21. Cauſa exſecationis malorum.

Christus Jesus leert, soo wie dat hongert ende dorstiget na der gerechtigheyt, die sal versadigt worden, Matth. 5. 6. Maer dese hongeren en dorstigen na alle ongerechtigheyt, met den welken, na luyt Paulus leere, sy overvloedigh versadight zijn. 2. Thess. 2. 12.

Sinistre quærit mundus.

Christus Jesus leert, wie dat soekt, die vint, wie begeert, die ontfankt, wie klopt, dien wort open gedaen, Luc. 11. 9. Maer dese soeken met allen vlijt s'nachts ende daeghs niet na den rechten wegh, maer na den krommen wegh, verhopende dat sy yet sullen bevinden, het sy in Gods Woort, ofte in onsen leven, t'welk sy alsoo mogen draejen, buygen, breken, en verstaen, dat sy daer mede die oprechte Euangelische waerheyt mogen vertreden en te niet doen, recht even of die eeuwige waerheyt Christus Jesus gebenedijt, met twee tongen gesproken en geleert hadde, en ofter eenige ziel in onsen leven waer, alser wel menighmael (leyder) in ons bevonden wort, want wy alle van Adam geboren zijn sondigh ende gebreckelijk, dat alsdan die Euangelische waerheyt enkel dedrogh zy, soo verblijden sy haer, ende voor Godt geen krachten en hadden van vleesch, overmits sy dan so neerstelijken soecken tegen alle Gods gerechticheyt, ende laten haer der leugen gelusten, daerom slaetse Godt met alsulcke dulle ende onverstandige blintheyt, dat sy over al niet van Godtlijke leeringe mogen begrijpen ende oordeelen, en begeeren nochtans alle wegen hare saken, hoe schandigh sy ook zijn, metter Schrift soo te bekleeden, op dat sy des te beter onder alsulcken schriftelijcken heyligen schijn mogen bedriegen dat sotte onverstandige volk, dat soo geerne wil bedrogen ende verleyt zijn. Ende blijven alsoo d'een met den anderen, beyde Leeraer en Discipel, in de dienste haers verganckelijken vleesch, die sy in haren Godt verkoren hebben, Phil. 3. 18. Rom. 16. 17. hier van genoegh geseyt.

Populus insipiens ultro sedu citur. Quid re nobis cum doctis est, quando verbum Dei non habent.

Ten anderen goede Leser, soo roepen en grimmen sy qualijcken over ons, seggende, dat wy schrijven tegens alle Doctoren, en ook tegens die leeringe der Heyliger Christelijker Kercken. Dat wy schrijven tegen den meesteel der Doctoren ofte den geleerden, dat wil ick lieffelijcken ende geerne consenteren, bekennen en belijden. Want waert dat sake dat sy tegen dat woort, ende tegen die ordinantie, statuten, en insettingen Jesu Christi schrijven, vermanen en leeren. Daeromme en hebben wy met haren hoogh beroemden namen, en met haer menschelijke Philosophia niet te doen. Maer waert dat sy oprechtelijken en wel leerden, daer en soudemen noch tegen spreken, noch wederstrijden, noch ook tegen schrijven.

Ik hope door die alder barmhertigste genade des Heeren Jesu Christi, dat die alder outste, vroomste, oprechtste, onbedriegelijkste ende wel geschickte Doctoren in de vergaderinge en Gemeinte Christi Jesu, die lange voor alle andere Doctoren geweest zijn, in alle haer woorden en leeringen van my, en van mijn lieve mede Broederen ontfangen en geloooft worden, dat is Moses, Esaias, Jeremias, David, &c. Christus Jesus, Mattheus, Marcus, Lucas, Joannes, Paulus, Petrus, Jocobus, Judas, &c. Yemant wijs my nu een letter in alle mijn schriften, daer ik tegen den gront deser Doctoren geleert, en geschreven hebbe, so wil ick lieffelijken ende geerne beschaemt, onderwesen en geleert zijn, maer ick hope dat, dat het met der waerheit nimmermeer tot geenen dagen bevonden sal worden. Waer't sake dat ik tegen dese vrome en onbestraffelijke Doctoren woude schrijven en leeren, soo waer mijn schrijven en leeren tegen die leeringe ende vermaninge der Christelijker vergaderingen, Gemeynten en der H. Kerken.

Vide qui sine in Ecclesia Dei Doctores vetustissimi, ac adeo fide dignissimi. Qui docet adversus scripturam, docet adversus Ecclesiam.

Ick bekenne en weet wel, dat ick vermane, leere, onderwijse, en schrijve tegen de onderwijsinge ende leeringe der sommiger vergaderingen en Gemeynten, aengaende sommige Articulen, gelijkerwijs als tegen Papisten, tegen Lutherianen,

rianen, ende tegen de verdorven Secten, maer niet tegen die leeringe der Heyliger Chriſtelijker Kerken. Dat ik daer tegen ſoude leeren, onderwijſen ende ſchrijven, namelijken, tegen die leeringe der Heyliger Kerken, daer wil my die Barmhertige Vader, wiens liffelijke Hemelſche wille ik met grooter vlijten ſoeke en na jage, voor behoeden ende bewaren, want anders waert wee over mijn ziele tot eeuwigen dagen. Op dat gy dan door dat woort Heylige Kerke niet en ſult verſchrikt worden, ſoo ſult gy leeren, en merken uyt Gods woort, hoe dat de Heilige Chriſtelijke Kerke geen vergaderinge is der ongelovigen, der vleeſchelijken ofte der moetwilligen ſondaren, al hoewel dat ſy hare namen valſchelijck voeren van Chriſto Jeſu, en meynen dat ſy die rechte Kerke Chriſti zijn. Neen goede Leſers, neen, het zijn niet alle Abrahams zaet, die van Abraham geboren zijn, alleene die kinderen der beloften, die zijn gerekent voor dat zaet, Rom. 9. vers 8. Alſo moet ook die Heylige Chriſtelijke Kerke een Geeſtelijk zaet zijn, een vergaderinge der gerechtigen, en een gemeenſchap der Heyligen, welcke Kerke voortgebraght wort van Godt, uyt dat levendige zaet des Godtlijcken woordts, en niet uyt menſchen leeringen, geſetten en gedichten, ja het zijn die gene, die wedergeboren, vernieuwet, en omgekeert zijn, die hooren, gelooven, ende volbrengen alle die woorden, en den gantſchen wille Godts, die haren vleeſch gekruyſt hebben met luſten en begeerten, Galaten 5. 24. die aengetogen hebben en uytdrucken Chriſtum Jeſum, Galaten 3. 28. hem gelijkformigh Rom. 8. 17. en over al met hem Hemelſch ende Geeſtelijk geſint. Coloſ. 3. 10. Phil. 2. 4. Deſe zijn de Heylige Chriſtelijke Kerke, die gemeynte Godts, dat lichaem ende Bruyt Chriſti, dien hy betrouwet, Epheſen 5. 20. gereynight en geheylight heeft, 1 Cor. 6. 19. maer die andere, die vleeſchelijk geſint zijn, in der eeuwigheyt nimmermeer, Rom. 8. 8. Deſe Heylige Chriſtelijke Kerke oft vergaderinge heeft eenen Geeſtelijken Prince over haer, dieſe regeert met den ongebroken ſtaf ſijns Goddelijken Woordts, Pſalm 2. 9. Eenen Meeſter oft Leeraer, dieſe leert die geboden des eeuwigen levens. Joan. 6. 68. Ende eenen Bruydegom, om welker ſtemme te hooren ſy alle wegen bereyt ſtaet, dat is, Chriſtus Jeſus, Joa. 3. 29. Is 't nu dat ick tegen ſijnen Scepter ſtrijde, ſijn geboden vertrede, ende als yet tegen ſijn Hemelſche leeringe leere ende ſchrijve, ſoo leere en ſchrijve ick tegen de leeringe der Heyliger Chriſtelijker Kerken. Want deſe Heylige Chriſtelijke Kerke en heeft niet meer dan een leere, die vruchtbaer en Godtſalig is. Dat is dat reyne puure ende onvermenghde Gods Woort, dat lieflijke Euangelium der genaden onſes lieven Heeren Jeſu Chriſti, Matt. 28. 19. Mar. 16. 15. 1. Petr. 1, 25. Jacob. 1. Alle leeringen ende geſetten, daer mede Chriſtus leere niet over een draegt, het zijn dan leeringen ende opinien der Doctoren, geboden der Pauſen, Concilien, oft anders wat, dat en zijn niet dan leeringen en geboden der Menſchen, Matth. 15. 9. Leeringen der Duyvelen, 1 Tim. 4. 1. ende eenen vloeck oft verbanninge, Galat. 1. 8. Terwijlen wy dan niet en ſchrijven, ende leeren, dan dat reyne Hemelſche Woort, ende die volmaeckte ordinantie des Heyligen Euangeliums Jeſu Chriſti, ende ſijner Apoſtelen, ſoo leeren en ſchrijven wy immers niet tegen die leeringe, maer voor de leeringe der Heyliger Kercken.

Eccleſia ſancta quæ ſit.

Eccleſia ſancta quæ ſit.

Eccleſia ſancta per quam, & ex quo progenita ſit.

Eccleſia ſancta quomodo affecta ſit.

Princeps Eccleſiæ Chriſtus

Sceptrum Eccleſiæ verbum Dei eſt. Magiſter Eccleſiæ Chriſtus.

Sponſus Eccleſiæ Chriſtus.

Una eſt Eccleſiæ doctrina, nempe verbum Dei,

Qui docet verbum Dei, contra veram Chriſti Eccleſiam non docet.

Lieve Leſers, laet gy den lichtveerdigen haren loop, loopen haer eynde, dat is die ſekere doot, want ſy ſullen in der eeuwigheyt nimmermeer de Chriſtelijcke waerheyt wijken ende toegeven, hoe herde ſy ook verwonnen zijn, maer ſy ſullen altijt des haderens, kijvens, twiſtens, en diſputerens geluſten, en nimmermeer ſat worden, om dat ſy die enge nauwe wegh des Geeſts geleert door Jeſum Chriſtum, ende ſijnen Heyligen Apoſtelen niet en willen, willen nochtans even wel ſonder gehoorſaemheyt, Godts kinderen, ende Godts gemeynte zijn. Soo niet

niet goede Lesers, maer gedenkt gy altijdt in uwer herten, datter geen heylige Kercke ende Gemeynte Christi en is, dan alleene de vergaderinge der gerechtigen en de Gemeynte der Heyligen, de welcke haer seer vlijtighlijk schickt na haers Heeren Woort en Ordinantie, ende na anders geen leere, sy en kan noch en wil ook anders geen leeringe, noch ordinantie, aengaende Goddelijken saken, tot eeuwigen dagen.

Vera Ecclesia solo Dei verbo contenta est.

Causa conscripti operis. Matth. 3. 6. Act. 19. 5. 18. Matth. 28. 19. Mar. 16. 15. Act. 2. 38. 9. 6. 10. 48. 16. 30. 37.

Hierom mijn lieve Broeders, om dat die Godtlijke Ordinantie des Doopsels in den water dus menigh hondert Jaren verwoest is geweest, ende een vreemde Doopsel gebruykt is tegen de rechte ende waerachtige leeringe der Heyliger Christelijker Kerken, namelijk tegen Godts woort, uyt welke quade gebruyck, soo veele valsche leere, ongeloove en een vruchteloos, veeschelijck leven gesproten is. Daerom hebbe ick hier noch eenmael aengewesen uyt den Heyligen Euangelio, in grooter klaerheyt, hoe dat men dat recht Christelijk Doopsel behoort te gebruyken na't geluyt der Schriftueren, op dat der wijsen herten en geloof versekert en bevestight mogen worden, ende der sotten mont verstopt magh worden, ende Godt sijnen prijs magh hebben in sijnen heyligen Woorde. Leest het en verhaelt het wel, oft wy u niet recht na desen sin en meyninge Jesu Christi geleert en geschreven hebben. Ende om dat alle de gantsche wijde Werelt Godts mont soo schandelijken lasteren ende tegen staen, ende sijn geboden, Ceremonien, als onnut versmaden, ende bespotten, seggende: Ey wat kan ons dat water helpen? niet merckende, hoe dat'et Rijke Gods ende den wille Gods niet in die uytwendige Ceremonien, maer in de goetwillige gehoorsaemheyt des Godtlijken woorts begrepen is. Daerom hebben wy dat in dese navolgende schriften, soo wijt en breet aen gewesen uyt de Heylige Schrift, wie die gene zijn, die gedoopt sullen worden, na't geluyt des Woorts Godts, namelijck, die geloovige, Marc. 16. 15. Oft die wedergeborene Joan. 3. 3. Tit. 3. 5. Daer by soo hebben wy ook aengetekent, hoe seer swack, onnut en krachteloos dat alle die Argumenten der werelt zijn, met welken sy den Kinderdoope willen toe stemmen en beweeren, op dat die voorgeroerde verachters Godts mogen bekennen ende verstaen, dat sy na den Euangelischen bevele onses lieven Heeren Jesu Christi niet gedoopt en zijn. Volght daer uyt, dat sy in die gehoorsaemheyt des Goddelijcken Woorts oock niet en zijn. En zijn sy dan niet in de gehoorsaemheyt, welcke gehoorsaemheyt belofte heeft, ende anders niet (ik spreke van den verstandigen) soo en mogen sy ook sijn belofte niet be-erven, noch verkrijgen, alsoo lange sy Godts woort niet en geloven, en gehoorsamelijk in alle vruchten volbrengen. Een yegelijk sie wel neerstelijken toe, en wake voor sijn eygen ziele, want onse Godt is een verteerende vyer.

Universus mundus maledicit & verbo & operi Dei.

Matt. 3. 6. Matt. 28. 19. Act. 2. 38. 9. 6. 10. 48. 16. 30.

Absque obedientia divini verbi promissionem consequi nemo potest. Heb. 12. 29. Deut. 4. 24.

Godt de barmhertige Vader, door sijn gebenedijden Sone Christum Jesum onsen Heere, die geve u al te samen sijn rechte kennisse, en sijne lieflijke genade tot beteringe, AMEN.

VERKLARINGE
DES CHRISTELYCKEN
DOOPSELS
in den Water uyt 't Woordt Godts.

Invitantur universi ad diligentem auscultationem.

Rom. 13. 1. Tit. 3. 1. 1 Pet. 2. 13. Jer. 29. 7

Hoort nu toe ô ghy Doorluchtige/ Edele/ wijse Heeren ende Vorsten. Hoort toe alle ghy Rechters in den Landen / daer dat sweert van Godt gegeven is tot een wraecke der quaetdoenders / ende tot een beschermінge der goeden / en straffe der quaeden/ hoort toe ghy wijsen ende kloecken/ ghy lieden die u laet duncken dat ghy des Heeren vaten draeght / Hoort toe alle volcken / ghy zijt van wat neeringen/ staten/ conditien/ ende graden dat ghy zijt / die uwe namen voeren van Christo Jesu / ende die u sijn bitter doot / ende heylige bloet beroemen / overmits wy om des Doopsels wille van alle menschen so jammerlijck geschent / gelastert ende vervolght worden / altijdt quaet op ons vermoedende / om der ongodtlijcken Secten willen/ die u lieden seer schandigh / periculoos ende grouwelijcken zijn / als 't voor oogen blijckt/ so seggen ende betuygen wy in Christo Jesu voor Godt /voor sijnen heyligen Engelen/voor u ende voor de geheele werelt / het en sal oock nimmermeer / noch in desen leven/noch in den doodt / noch in dat alderlaetste Godts oordeel/ anders bevonden worden/ dan dat wy alleene gedrongen worden door een Godtvreesende geloove / dat wy hebben in Godts Woordt / om te doopen ende gedoopt te worden / ende door anders geen middel in eeuwigheyt.

Mundus semper male suspicatur adversus bonos Christianos.

Fides urget ad baptismum.

Mijn alderliefste/ daer wordt voorwaer van ons in desen Doopsel niet met allen gesocht/ dan alleen die gehoorsaemheyt onses liefs Heeren Jesu Christi / die ons alsulcks met sijnen eygen gebenedijden monde geleert ende bevolen heeft/ Mat. 28. 19. Marc. 16. 15. Gedenckt doch eenmael in uwer herten (dat bidden wy u) dat 'er doch geen profijt nae den vleesche in desen onsen handel gesocht magh worden/ noch Gout/ noch Silver / noch eere/ noch gemack/ noch lange leven op der Aerden. Want ghy siet immers opentlijck voor uwen oogen/ dat 't al te samen om deser saken wille in eenen roof gegeven moet worden. Dan wy worden alleen gedrongen door die liefde Godts / alleen door een oprecht vruchtbaer geloove / welck geloove vlijtighlijcken siet op al die woorden Christi / hem vrijwillighlijck overgevende in alle gehoorsaemheydt Godts/ wel sekerlijck bekennende/ is 't dat 't wederstaet/ ende ook niet en doet dat hem sijns Heeren mont bevolen heeft / dat 't de Hemelsche benedictie / ende de Godtsalige belofte nimmermeer magh ontfangen noch beerven/ want door gehoorsaemheyt so wordt 't al verkregen / gelijck wy in de Voor-reden geseyt hebben.

Una Christi obedientia quæritur in Baptismo.

Matth. 3. 6. Act. 19. 18. en 2. 38. 9. 6. en 10. 48. en 16. 30.

Fides non partem , sed verbum Dei considerat. Fides optime novit in obedientiam verbi excludere à promissione Dei.

Si Patriarchæ obedientes non fuissent, promissionem hæreditario jure nequaquam consecuti fuissent.

Hoe souden doch Abraham/ Isaac/ ende Jacob/ met alle lieve Vaderen ende Patriarchen/ die troostelijcke belofte van Godt verkregen hebben/ als sy niet gedaen en hadden) het was ook so weynigh als het was) dat haer Godt door sijn heyligh Woordt bevolen hadde? Maer sy hebben Godts Woordt gehoort / sekerlijck gelooft/ ende neerstelijck met ten wercwercken volbracht/ ende daerom zijn sy erf-genamen der gerechtigheyt geworden/ Heb. 11. 8. Ter contrarien wederomme alle die gene/ die in Godts gehoorsaemheyt niet gebleven en zijn/ die hebben sonder twijfel des Heeren straffe moeten dragen / gelijck als Adam en Eva/ Gen. 3. 17. Nadab ende Abihu/ Lev. 10. 2. Core/ Dathan ende Abiron/ Num. 16. 31. als Saul/ 1 Sam. 15. 24. 1 Reg. 15. Als die Man Godts/ die Jeroboam den Koninck in sijner Afgoderije gestraft hadde/ ende door den ouden Propheet in Bethel bedrogen werde / 3 Reg. 13. 30. en noch diergelijke meer/ alsmen in Mose ende in anderen Bybelschen Schriften so klaerlijken lesen ende bevinden magh.

Obedientia verbi condonatur promissione.

Overmidts wy dan (segge ick) in onse Leere ende gebruyk des Christelijken Doopsels van alle Menschen so jammerlijk verhindert worden/ ende sy dat niet en bekennen/ hoe dat haer verletten streckt tot den eeuwigen doot/ want sy tegen Christum strijden / ende tegen sijnen woorde/ so moet ick haer ende allen menschen/ die dese mijne Schriften sullen sien / lesen ofte hooren / noch eenmael aenteekenen / met een korte bescheyde klaerheyt uyt Godts Woordt/ hoe wonderlijken/ krachtigh/ jae hoe onwedersprekelijck dat dese onse leere en handel in dat heylige Euangelio Jesu Christi begrepen ende gegrondeert is / alhoewel dat wy dat te voren genoghsaem ende overvloedigh in onse schriften van den Doopsel aengetuyght ende bewesen hebben.

Qui impedit ne obediatur verbo Dei, ducit ad mortem.

Mijn alderliefste/ dat onse geloove dit Doopsel aenneemt met so grooten kruys ende bangihheydt/ daer toe wordt 't nootsakelijken gedrongen driederley wijs.

Ten eersten/ door dat Godtlijke bevel onses liefs Heeren Jesu Christi / dat nimmermeer gebroken en magh worden. Ten anderen/ door die leeringe der Heyliger Apostelen. Ten derden/ door dat gebruyk der selfder Apostelen. Ende ten eersten van den bevele/ nademael dat Christus Jesus wederom uyt des doots gewelt verresen was / en weder wilde opklimmen tot sijnen Hemelschen Vader/ so heeft hy aldus bevolen sijnen Jongeren / seggende : Gaet ende leert alle volcken/ Doopende in den Naem des Vaders/ des Soons/ ende des Heyligen Geests/ Matth. 28. 19. Item noch op een ander plaetse : Gaet ende predickt dat Euangelium allen Creatueren : Wie gelooft ende gedoopt wordt/ die sal saligh worden.

Fides impellit ad Baptismum tripliciter.

Marc. 16. 15. Rom. 3. 4 Tit. 1. 2

Terwijlen nu Christus Jesus die eeuwige wijsheyt/ die niet faelgeeren en mag/ die eeuwi-

ge waerheyt die niet liegen en magh / ons dit bevel aldus gegeven heeft / namelijck / dat men eerst dat Euangelium sal predicken / uyt welcker gehoor dat Geloove komt / ende verkregen wordt / Rom. 10. ende die dat Euangelium gelooven / dat men die selfde doopen sal / wie wil nu / oft wie magh nu dat selfde Goddelijcke bevel anders wenden / oft beter maken / dan 't die eeuwige wijse volmaecktheyt Christus Jesus gebebenedijt selve gemaeckt / ende bevolen heeft.

Lex Mosis immutabilis usque ad Christum.

Mijn Broeders / sy moesten immers niet een letter van alle die wettelijcke Ceremonien Mosis wenden oft anders keeren / dan sy in die Wet begrepen waren. Want die Almachtige Godt wil niet / dat wy in sijnen Ceremonien / die hy ons bevolen heeft / ons goetdunckenheyt sullen volgen ende doen / maer alleene sijnen welbehagen ende sijnen wille / daerom heeft hyse ons bevolen. Want in die uytwendige Ceremonien en heeft Godt geen behagen / om der wercken wille / alhoewel dat hyse bevolen heeft / om dat hy altijt die gehoorsaemheyt des geloofs van ons eysschet ende soeckt. Hierom is 't dat hy sijnen toorn soo menighmael heeft laten komen over den genen / diese anders gebruyckt hebben / dan hyse bevolen hadde / als over Nadab ende Abihu / ende noch meer andere. Want hy wil / jae hy wil / dat wy niet onse goetdunckenheyt / maer alleen sijn heylige stemme hooren sullen / Gelooven / ende daer nae doen / Jerem. 7. 5.

Non ceremoniæ, sed obedientia grata est Deo.

Lev. 12. 11. Zach. 7. 10. Prov. 6. 20.

Overmits nu Godt die ordinantie sijner wettelijker Ceremonien / die eensdeels so schadelijk ende moeyelijk waren / ende ook so veel in 't getal waren / en die hy niet door Christum sijnen Sone / maer alleen door Mosen sijn knecht gegeven hadde / dus geheel ende onveranderlijck tot op Christum toe onderhouden wilde hebben / hoe veel te meer wil hy dan geheel ende onveranderlijk onderhouden hebben / die seer weynige Ceremonien des nieuwen Testaments / die bysonder niet meer dan twee en zijn / als het Doopsel ende het Avontmael / daer hy oock niet door den knecht / maer door sijnen eenigen Sone Jesum Christum heeft gegeven / ende die in hem selven om des wercks wille noch moeyelijck noch schadelijck en zijn.

Duæ sunt præcipuæ ceremoniæ novæ legis, videlicet, Baptismus, & Cœna Dominica.

Gedenckt hoe seer moeyelijck / ende schadelijch / dat 't den Israelitischen volcke geweest is / door die lange sware wegen / bergh / ende dal te trecken / ende twee ofte driemael alle Jaren in Jerusalem met haren offer-gaven te verschijnen voor den Heere / sonder noch allen Ossen / Rammen / Bocken / Thieenden / &c. die sy uyt alle haere goeden den Heere moesten offeren ende geven. Maer in die Christelijke Ceremonien des nieuwen Testaments / die ons van Godt Geboden zijn / als Doopsel ende het Avontmael / en is immers over al in 't werck noch moeyte / noch schade gelegen in dat Alderminste. Alhoewel dat hem die effecie ende bediedenisse der selver Ceremonien / in den recht Geloovigen / tot groote moeyte ende schade reyckt nae den vleesche. Dat en geschiet nochtans niet door de Ceremonien / maer alleene door dat Geloove / het welcke dat ons uyt liefde / door gehoorsaemheyt des Goddelijcken Woordts / tot dese Ceremonien gedreven ende geleydt heeft.

Ceremoniæ in veteri lege laboriosæ ac adeo damno plenæ, sed non itidem in nova lege.

Mijn alderliefste / overmits nu die ordinantie Jesu Christi onveranderlijck is / ende alleene gelt het by den Vader / ende hy ons also geboden heeft / datmen eerst dat Euangelium leeren sal / ten anderen / alle die gene die dat gelooven / datmen die selfde doopen sal / so volget immer met alle gewelt / dat alle die gene / die nu sonder leere des heyligen Euangeliums, ende sonder Geloove doopen ende gedoopt worden, dat die selfde uyt goetdunckenheydt buyten de leeringe ende buyten de ordinantie Jesu Christi doopen / ende gedoopt worden. Daeromme oock Afgodisch / onnut / ende te vergeefs. Want hadde 't saeke geweest / dat Israël hare Vrouwkens besneden hadde / hoewel dat 't uytdruckelijk niet verboden en was / so hadden sy evenwel buyten Godts ordinantie besneden / want hy 't bevolen hadde / dat die Mans kinderen souden besneden worden / Gen. 17. Alsoo oock in dese onse saeke / als wy doopen de kleyne onverstandige kinderen, alhoewel dat 't in die Schriftuere uytdruckelijcken niet verboden en is, gelijck als 't niet verboden en was de maeghden te besnijden, so Doopen wy nochtans evenwel buyten Christus ordinantie, want hy geboden heeft / datmen de gene sullen doopen / die sijn heylige Euangelium hooren ende Gelooven / Matth. 28. 19. Marc. 16. 15.

Unus Christi ordo acceptus est patri. Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. Act. 2. 38. 9. 6. en 10. 48. en 16. 30.

Non credentes male baptizantur.

Gen. 17. 11. en 21. 4.

Christus jussit credentes baptizari, ergo baptismus non credentium ordo Christi non est.

Hier en gelt nu niet dat die sommige seggen ende leeren / hoe dat met dese selfde woorden Matthei ende Marci die heylige Kercken tot den Heydenen uytgestreekt is, ende hier door dit doopsel der kinderen niet buyten gesloten en wordt. Lieve Leser het is waer / met dit bevel is die heylige Kercke ook tot den Heydenen uytgebreyt nae vervullinge der heyliger Propheten Schriften / die dat langh te vooren in den Geest al gesien hadden / gelijck Paulus bewijst / Rom. 15. Al evenwel staet nochtans dit woordt vast onder de Joden ende onder die Heydenen / namelijk / wie gelooft ende gedoopt wordt / sal saligh worden / dat Geloove voor den Doopsel / want dat begin aller gerechtigheyt / dat voor Godt gelt / is dat geloove / uyt welcken Geloove dit Doopsel als een teeken ende bewijs des gehoorsaemheyts volgen ende spruyten moet. Hebben nu die onmondige kinderen dat Geloove / so wordt oock haer Doopsel in dese geallegeerde woorden Matth. ende Marc. niet verboden.

Principium justificationis est fides.

Externus Baptismus testimonium est internæ fidei.

Ten anderen / soo en gelt hier oock niet / dat die sommige allegeren ende seggen: Hoe dat die verrijssenisse der dooden in de Boecken Mosis uytdruckelijcken niet beschreven en ware, nochtans verborgentlijck begrepen, gelijck Christus Jesus uyt dat woordt, Ex. 3. 6. opentlijck den Saduceen heeft bewesen, Matt. cap. 22. v. 32. namelijck: Ick ben die Godt Abrahams, die Godt Isaacks, ende die Godt Jacobs. Gelijck in dese woorden Mosis de verrijssenisse niet uygedruckt en is, nochtans verborgentlijck besslooten, so Godt geen Godt der dooden en is, maer der levendigen, gelijck Christus leert, Luc. 20. 37. also seggen sy, is dat Doopsel der onmondiger kinderen in den Euangelio niet uytgedruckt, nochtans heymelijck besloten. Hier op antwoorden wy / ende seggen also / dat die verrijssenisse der dooden en is geen uytwendige Ceremonie / daer Godt ons geboden heeft / dat wy doen sullen / maer Godt salse selve door sijn Almogende kracht in ons wercken / daerom is sy eenen onsicht-

Marc. 12. 17.

baer-

Resurrectio mortuorum interna consolatio fidelium.

baerlijcken troost in die herten aller Geloovigen / dat door den Geloove alleene begrepen moet worden: Maer dat Doopsel der onmondiger kinderen is een uytwendige Ceremonie. Is sy nu Godts ordinantie oft woordt / dat belofte heeft / so moet sy in der Schrifture uytgedruckt / ende in klaren verstande begrepen zijn / is't oock so niet / so en magh sy immers geen Ceremonie Christi geheeten worden.

Pedobaptisma ceremonia est, sed non itidem resurrectio mortuorum. Ceremoniæ quas Christus non instituit, ceremoniæ Christi non sunt.

Ten derden / en gelt ook niet dat de sommige allegeren / seggende: Gelijk die Geloovige wijven geen expresse woordt en hebben tot den Avontmael, ook in dat gebruyk met den Heere in den laetsten Avontmale niet geweest en zijn, nochtans met groote reden tot den Avontmael toegelaten worden. Also oock de onmondige kinderen, hoewel dat sy lieden geen expres woordt en hebben van den Doopsel, ende ook noch van den Heere, noch van sijnen Jongeren gedoopt zijn geworden, darmen uyt der heyliger Schrifture bemercken magh, nochtans so worden sy met groote reden tot den doopsel toegelaten, gelijck als de geloovige wijven tot den Avontmael.

Cœna dominica duo nobis repræsentat, mortem Christi videlicet, & fraternam charitatem.

Lieve Leser / dit is een seer schalckachtigh Argument / den simpelen ende onverstandigen mede te bedriegen, want het is hoogh in subtilheyt gevlogen / maer geensins nae den sin en gebruyck Jesu Christi. Die oorsaeke is dese / want dat Heylige Avontmael ons representeert / ende te voren draeght den doodt des Heeren Jesu Christi / en die liefde des naestens / welcke alle beyde / also wel van den geloovigen Wijven / als van den geloovigen Mannen / opgenomen / bekent ende gebruykt worden. Is't dan also dat die kleyne onmondige kinderen hebben dat effect des Doopsels / naemelijk den doot der sonden / en dat nieuwe leven / Ro.6.4. Col.2.12. Die nieuwe geboorte / Jo.3. Tit.3. Die aentreckinge Christi Gal.3.27. Den beroerenden dringengen Geest / door den welcken dat wy in Christus lichaem ingedoopt worden / 1 Cor. 12. 13. ende een goede Conscientie / 1 Pet. 3. 28. gelijck als die geloovige Wijven hebben dat voorgeroerde effect des Heyligen Avontmaels / so behooren sy met gelijke reden gedoopt te worden / gelijck als die voorgeroerde geloovige Wijven worden toegelaten tot den Avontmael / maer het en sal noch en magh in de kleyne onmondige kinderkens in der eeuwigheydt nimmermeer bevonden worden.

Ten vierden / so en gelt hier ook niet / dat die sommige uyt Ecclesiastico voortbrengen ende allegeren in sijn eerste Capittel / daer hy alsoo seyt: Des Heeren vreese is dat begin der wijsheyt, ende sy is met den geloovigen in der Moeders lichaem mede geschapen, en sy sal metten uytverkorenen Vrouwen gaen, &c. Is dan / seggen sy / die vreese des Heeren met den geloovigen geschapen in des Moeders lichaem, welcke vreese des Heeren en vrucht des geloofs is, ende die vrucht en is niet voor den Boom, so hebben ook die kleyne kinderen alreede van Moeders lichaem aen een vrucht-dragende geloove, hebbense geloove, so en mag haer Doopsel met geenen schriften verlet worden. So niet alderliefste Leser / maer oordeelt alle dingen recht met Godts woort / en met sijnen H. Geest. Want ick en twijfel daer niet aen / oft ghy bekent dat herte wel / hoe dat 't geloobe dat voor

Calidissima objectio adversariorum ex primo Capite Ecclesiastici.

Godt gelt / dat een gave Godts is. Daer alle gerechtigheyt uyt volgen moet / dat dat selfde herkomt uyt dat gehoor des Goddelijcken Woordts / Rom. 10. 17. Komt 't dan uyt dat gehoor des Goddelijken Woordts / als Paulus leert / hoe sal 't dan in die kleyne onverstandige kinderen bevonden worden / daermen doch in geenderley manieren / als 't voor oogen blijckt / leeren / vermanen oft onderwijsen magh / jae daer veele sin-looser ende onverstandiger zijn dan die onredelijcke Creatuerkens / als sy eerstmael van des Moeders lichaem geboren zijn / soo onverstandigh segge ick / datmense in geenen saeken des vleesches onderwijsen en magh / tot dat 't gehoor / begrijp / ende verstant in haer begint te wassen. Is 'er dan geen begrijp der onderwijsinge in sichtbaerlijcken dingen: Hoe mogen sy dan voor den tijdt / naemelijck / voor het verstant ende begrijp in die onsienbaerlijke Hemelsche saeken des Geests onderwesen / geschickt / ende geleert worden?

Eph. 2. 8. Rom. 10. 17. Joan. 12. 35. Esai 53. 4. Psalm 19. 1.

Si infantes terrena non capiunt, quomodo cœlestia? Vide 10. 3.

Ten anderen / soo weet ende bekent ghy oock wel / soo waer dat daer een oprecht geloove is / dat daer is waerachtige kennisse / dat rechte onderschepdt tusschen dat goet ende dat quaet / die vreese des Heeren / die liefde Godts ende ook sijns Naestens / die gehoorsaemheydt Godts / ende die begeerte ter gerechtigheyt, &c. Want het niet mogelijck en is / oft een yegelyk goeden Boom moet baren goede vruchten / Mat. 7. 18. Soo het geloove alom ende om uytdringet in alderley gerechtigheyt / gelijck die Schrifture seydt / namelijck: Die gerechtige leeft uyt sijnen geloove / Aba. 2. 4. Rom. 1. 17. Gal. 3. 12. Hebr. 10. 38. Ende is een seker wesen der dingen die men hopen / ende schicket hem nae dat gene datmen niet en siet / Hebr. 11. 2. Gen. 1. 2.

Ubi fides ibi omnia.

Matth. 12 33. Luc. 8. 43.

Segget weerde Broeder / terwijlen dat Geloove alle wegen sijn rechte vruchten baert / in alderley gerechtigheyt indringet / hopet / ende schicket hem nae dat gene dat niet en schijnt / wat vruchten ende wat gerechtigheyt baren nu onse kleyne kinderen / die den geloove gelijck zijn / ende wat hopen sy / ende waer nae schicken sy haer anders / dan nae soecken / drincken / eten / lachen / weenen / warmen / speelen / gelijck die natuere alder kinderen van den beginne geweest is. Daer by soo bewijsen sy dickwils ende menighmael dat ingeboren quaede Adamitische Taet in haren opwassen / ende wat ouder wat meer / maer die vruchten des Geloofs oft der nieuwer Geboorten / die en bewijsen sy niet / gelijck ghy voor uwen oogen sien meught. Ende is 't nu alsoo / datse dagelijcks experientie / oft uwen eygen oogen neven dese saecke niet en gelooft / soo gelooft Godts woordt / dat u in der eeuwigheydt nimmermeer faylen oft bedriegen en sal / want aldus leert die heylige Moses / seggende: uwe kinderen die noch heden ten dage noch goet noch quaet en weten / Deut. 1. 39. wesende noch goet noch quaet / gelijck het blijckt / waer is dan haer geloove / dat goet ende quaet van den anderen deylen ende onderscheyden kan?

Ten derden / so bekent ghy ook wel, dat alle gerechtigheydt spruytet uyt den geloove, gelijk die tegenwoorders selve allegeren / ende in hare oppositien aengeven / Rom. 4. 5. Ende sonder geloove en is 'er geen Godtsalige gerechtigheyt / daerom seyt Paulus tot den Hebreen / spree-

Fides perit omnem justitiam.

spreeckende van den jarigen ende verstandigen/ dat 't onmogelijck is sonder Geloove Godt te behagen/ Hebr. 11. 6. Terwijlen dan die kinderen geen geloove en hebben / door den welcken dat sy bekennen / hoe dat Godt zy / ende een vergelder zy / beyde des goets ende des quaets / gelijck sy in den vruchten wel bewijsen/ daerom soo en hebben sy oock geen Godts vreese / & per consequens, so en is 'er ook niet daer sy op gedoopt mogen worden / evenwel hebben sy de belofte totten eeuwigen leven/ uyt puure milde genade. Ende daer mede worden sy in die Schriftuure afgeslagen/ende en wordt in Godts Woort geen meer neven haer gehandelt/ als 't beneden wel geleert sal worden.

Qui accedit ad Deum, inquit Paulus, oportet credere esse Deum, & esse remuneratorem querentibus se. Heb. 11.

Euangelium de infantibus nihil incipit, aut docet, nisi quod promissionem habent.

Overmits dan dat 't geloove eerst wesen moet / ende daer nae de oprechte vruchten / die uyt den geloove herkomen / als vreese des Heeren / liefde Godts / &c. welcke vruchten in die onmondige kinderen niet en blijcken/als 't dickwils geseyt is / so hebt ghy dat wel lichtelijck te oordeelen / dat Ecclesiasticus hier niet en leert / als dat die vreese des Heeren soo metten kleynen kinderen eygentlijck ingeschapen is/ te weten/ als dat sy stracks metter ontfanckenisse in den kleynen kinderen zy/ maer hy heeft 't also geleert als dat die selfde vreese den geloovigen van des moeders lijve aen alsoo van Godt toege-eygent ende toegeschickt is / dat sy haer gegeven soude worden tot bequamer tijdt/ om dat hy wel te vooren sagh met sijnen vierflammigen oogen/ die van den beginne tot den eynde toe alle dingen doorsien/ doen sy noch in haers Moeders lichaem waren /hoe dat sy tot rechter tijdt sijn Heylige stemme souden hooren / metter herten gelooven/ende door dat selfde geloove Godtvreesen/ ende voor Godt gerechtigt worden / want dat rechte geloove en magh niet wesen sonder sijn vruchten / gelijck het dickwils bewesen is.

Waer dan dat geloove in die kleyne onwetende kinderen van des Moeders lijve aen/gelijck sy tegenwerpen / soo waer 't immers een vruchteloos geloove/ want daer geen vruchten en zijn/ ende so wordt 't ook al te vergeefs gepredickt. Want so quam dat geloove uyt die eerste scheppinge des Godtvruchtigen beginsels / ende niet uyt de Predikatie des Godtlijken woordts. So niet lieve Leser/ maer dit moest ghy houden voor eenen gewissen/ eeuwigen/onverganckelijken ende duurachtigen regel der Goddelijcker waerheyt/ om te volbrengen alle gerechtigheyt / namelijck / eerst dat heylige Euangelium Jesu Christi in rechter gestaltenisse ende wesen te prediken : ten anderen / met begeerten te hooren / ende te verstaen: ten derden/ dat selfde Euangelium van gantscher herten grlooven / ende also in den vruchten te volbrengen. Terwijlen die sake also gelegen is/ so volght daer uyt met alle gewelt / dat die kleyne onverstandige kinderen geen Geloove en hebben / want sy hoorloos ende leerloos zijn. Hebben sy geen Geloove/ soo en hebben sy oock geen Godts vreese / daerom is 't dat die tegenwerpers dat Doopsel der kleynder onmondiger kinderen geensins door dese plaetse Ecclesiastici mogen beweeren ende recht maecken / dan sy moeten wachten nae luyt Godts Woordt tot dat sy dat heylige Euangelium der genaden metten ooren hooren/ ende metter herten bekennen / als dan soo sal het even tijdt zijn / sy zijn dan soo jonck oft so out als sy zijn / om te ontfangen dat Christelijcke Doopsel/ daer die onbedriegelijke mondt onses lieven Heeren Jesu Christi allen waren geloovigen in sijn Heylige Euangelio geleert ende bevoolen heeft / Matth. 28. 19. Marc. 16. 15. Is 't dan dat sy sterven binnen tijdt haers verstants / dat is in die tijdt haerder kintsheyt/ aleer sy tot gehoor ende Geloove komen/ so versterven sy in Godts belofte/ende dat niet door eenige middel anders/dan alleen door de milde belofte der genaden gegeven door Christum Jesum/ Luc. 18. 16. ende is 't dat sy tot dat gehoor ende Geloove komen / soo behooren sy gedoopt te worden / als 't boven dickwils geseyt is / maer is 't dat sy dat woordt alsdan niet en ontfangen oft gelooven / sy zijn dan gedoopt oft ongedoopt / so sullen sy verdoemt worden / gelijck Christus Jesus selver leert ende bewijst/ Marc. 16. 15.

Fides non est ex prima creatione fidelis hominis, sed ex anditu verbi. Rom. 5.

Inutilis est hic locus Ecclesiastici supra allegatus, ad defendendum pedobaptisma.

Promissio Dei salvos reddit pueros sive vivos sive mortuos, id sine meritu Christi, alias promissio non esset promissio.

Dominus ipse salutem adaixit credentibus, non credentibus vero condemnationem.

Ick weet wel dat nu van vele also geseyt sal worden / waeromme dat ick my ongeleerde mensche met die leeringe Martini Luthers ende noch meer andere seer vermaerde Doctoren neven dese saeke niet en laet genoegen , die doch in die heylige Schrift oock in menigerleye tongen ende kunsten so hoogh vervaren ende beroemt zijn , welcke die also leeren , ende bysonder Lutherus dat 't Geloove in die kleyne kinderen light verborgen, gelijck als in eenen geloovigen slapende mensche , &c. Hier op antwoorde ick ten eersten also : Is 't datter een sodanige slapende Geloove in die kleyne onmondige kinderen is (het welcke nochtans niet en is dan enckel vernuft ende menschelijcke scherpsinnigheyt) soo en is 't evenwel niet behoorlijck soodanige kinderen te doopen / so lange als sy dat selfde Geloove oft schoon al gelooft waer / het welck niet en is/ van haer met den mont niet beleden en in die vruchten bewesen wordt. Want die heylige Apostelen en hebben geen Geloovige gedoopt / terwylen dat sy sliepen / gelijck wy in onsen eersten schriften aengewesen ende geleert hebben.

Sunt qui fidem docent infantibus, sed scripturis stabilire non possunt.

Ten anderen segge ick also : Ick bekenne ende belijde dat uyt geheelder herten voor u ende voor de geheele Werelt / dat sy ende noch meer andere in geleertheyt / welspreeckenheyt/ subtilheyt / tongen ende konsten/boven maten seer wel geschickt ende versocht zijn / ende dat ick arme onverstandige konsteloose mensche niet so vele als een kleyn mugge by eenen grooten Oliphant met haer te vergelijcken ben / daerom schaem ick my oock van herten seer/ dat ick mijnen groven mondt ende ongeschickte penne tegen soodanige reppen ende roeren sal. Nochtans sal dit weten een yegelijck Leser /namelijck / hoe geleert dat oock die voorgeroerde Wijsen zijn / ende hoe ongeleert dat ick ben/soo gelt 't evenwel onser alder goetduncken by Godt ende voor Godt al gelijcke veele/ soo doch sonder bevel des heyligen Schrifts niet Goddelijcks van ons aengerecht/ende in Goddelijcke saken bedient magh worden / hy zy dan wie dat hy zy/want wy en worden in die heylige Schriftuure niet op haer gewesen / noch op eenige geleerde/ dan alleene op Christum Jesum/ Matth. 17. 46. Wanneer dan dusdanige hoogh-beroemde Mannen door haer subtile scherpsinnigheyt / ende konstige Philosophie / ons willen ontnemen ende ommekeeren de klare platte ordinantie

Scriptura mittit ad Christum, non ad doctos. Deut. 18. 17.

Jesu

Jesu Christi / ende sijner Apostelen / so moet men immers in die saecke haer leeringe aensien als menschen-leere ende leugenachtigh / want Christus Jesus en is niet onder haer / maer boven haer / hy heeft ook sijn heylige leeringe niet van haer / maer van sijnen wijsen Vader ontfangen / Joan. 7. 14. 24.

Jo.7.16.8.26. en 12.46. 16, en 13.

Overmits sy dan een gedroomde, slapende ende onvruchtbaer geloove in den onmondigen kinderen door haer philosophie beweeren willen, opentlijck tegen alle schriftelijcke ende oock tegen alle oogenschijnlijcke waerheydt / ende datmen die kleyne kinderen op soodanige menschelijke fantasien doopen sal, oordeelt ghy nu by u selven ghy lieden die my al ulcks tegenwerpen / welcke van tween dat het beste is / oft dat beter is Christum Jesum te hooren in sijnen heyligen woorde ende Ordinantie / daer my de Vader met alle Propheten op gewesen hebben / dan oft ick de Geleerde hooren sal / die my tegen sijn heylige woordt ende Ordinantie haer eygen goetdunckenheyt door draeyinge der Schriftueren willen inprenten ende vroet maken. Roept doch alle partije ende wederspannigheyt uyt u vleeschelijck herte / soo maer daer een recht oordeel in Geestelijcke handelen van u bekendt ende gegeven worden. Godt geve dat alle die Geleerden / met alle den genen die van haer geleert worden / de rechte waerheyt moeten bekennen / leeren / ende in die vruchten volbrengen / Amen.

Judicium dantur opponentibus.

Judicium odii, judicium Spiritus non est.

Overmits dan Christus Jesus sijnen heyligen Apostelen also bevolen heeft / namelijck / eerstmael dat heylige Evangelium der genaden te leeren / ende ten anderen te doopen den genen / die dat gelooven / soo worden wy eerstmael door dese selfde reden gedrongen door die Liefde Godts (alhoewel ons tegenstaet die geheele wijde werelt) dit Christelijcke Doopsel met Godts Woordt te leeren / ende daer nae gehoorsaemlijck te ontfangen / ende alsoo beyde in leven ende sterven / door des Heeren genade / tot Godts prijs bewaren.

Conclusio primæ causæ, qua in hanc doctrinam usumque compellimur.

Hier volgt nu wat die Heylige Apostelen van dat Doopsel in den water geleert hebben.

TEn anderen / soo worden wy gedrongen door die reyne kuysche leeringe der Heyliger Apostelen om dit Christelijck Doopsel so vlijtighlijck te leeren / ende te ontfangen. Ten eersten / om datter geschreven staet. Doen die gene die dat woordt van Petro gehoort hadden / beroert waren in haer herten / ende seyden: Ghy Mannen Broeders wat sullen wy doen? Doen antwoorde Petrus / ende sprack: Hebbet berouw van uwen eersten leven / ende laet een yegelijck van u hem doopen in den naem Christi / in een quijtscheldinge der sonden / ende ghy sult ontfangen die gave des Heyligen Geests / Actor. 2. 38.

Mijn alderliefste / dit moest ghy nu ende alle die dagen uwes Levens in uwer herten beslupten / niet alleene neven dese beroerde saeke des Doopsels / dan oock neven alle leeringen die u nimmermeer toegedragen moghten worden / op dat ghy door geen valsche Leere verleydt en wordt / namelijck / gelijck als die oprechte Propheten Godts / die tusschen Mosen ende Christum geweest zijn / altijdt haer Leeringe hebben gedreven gelijckformigh den gront ende Leeringe Mosis / alsoo hebben oock die heylige Apostelen haer Leeringe gedreven gelijckformigh den gront ende Leringe Christi Jesu / gelijck hy haer bevolen hadde / seggende: Leertse onderhouden alle dat gene dat ick u bevolen hebbe / Matth. 28. 20.

Quemadmodum Prophetæ respexerunt in doctrinam Mosis, ita & Apostoli in doctrinam Christi.

Daeromme overdencket ende verhalet wel / datmen u door des Heeren Genade leeren ende onderwijsen sal uyt den Woorde Godts / ende ghy sullet soo klaer bevinden door dese woorden Petri / hoe datmen die Woorden Jesu Christi tot Nicodemum van die nieuwe Geboorte grijpen ende verstaen sal / daer hy alsoo seydt: Voorwaer voorwaer segge ick u / het en zy sake dat yemant van boven wordt geboren / oft hy en sal dat Rijcke Godts niet sien / Joan. 3. 5. Lieve Broeders / die nieuwe geboorte geschiet door Godts Woort / 1 Pet. 1. v. 3. Jacob. 1. 19. als nu dit Woordt op den Pinckster dagh van Petro in Jerusalem geleert worde / so hebben die Gemeynscharen dat selfde uyt sijnen mont ende uyt den mont der anderen Apostelen gehoort / haere herten zijn doorsneden / want sy hebben dat selfde Woordt door den Geloove opgenomen / ende daerom hebben sy also geseyt: Ghy Mannen Broeders / wat sullen wy doen? Doen sprack Petrus / hebbet berouwe van uwe eerste Leven / ende laet een yegelijck van u hem doopen in den Naem Christi in een quijtscheldinge der sonden / ende ghy sult ontfangen die gave des Heyligen Geests. Gelijck Christus tot Nicodemum sprack / als hy eerstmael van die Geboorte van boven geleert hadde / seggende: Voorwaer voorwaer segge ick u / het en zy saecke dat yemant van nieuws geboren wordt / uyt dat water ende uyt den Geest / oft hy en sal niet ingaen in dat rijk der Hemelen / Jo. 3 / 4 / 5.

Regeneratio fit per verbum Dei.

Siet mijn uytverkoren Broederen / hoe eendrachtigh dat beyde de Meester ende de Discipulen in haer leeringe bevonden worden / als te weten / eerst die Geboorte van boven / door welcke dat wy worden kinderen Godts / Joan. 1. 14. 3. 5. Ten anderen / dat water in den welcken die gehoorsaemheyt der kinderen Godts bewesen wordt. Ten derden / die gemeynschap des H. Geests / door den welcken dat wy in onse Conscientie verseekert worden der Genaden Godts / quijtscheldinge der sonden / ende des eeuwigen levens / door Christum Jesum onsen Heere / Rom. 8. 16. Gal. 4. 5. Ep. 1. 3. Tit. 1. 7.

Christus & Apostoli similia docuerunt.

Rom. 6. 17. 1 Pet. 2. 2.

Spiritu certi reddimur.

Overmits dat die heylige Petrus die daer is een Apostel Godts / een waerachtige getuyge uytgesonden van Christo Jesu met dat Woort des eeuwigen levens / verlicht ende geleert door den Heyligen Geest / ons aldus geleert en bevolen heeft / namelijck / dat wy ons overmits dat wy gelooven / sullen laten doopen / nae 't geluyt sijns Heeren bevel / Marc. 16. in den Naem Christi / in eene quijtscheldinge der sonden / soo moeten wy immers dit selfde Doopsel ontfangen / gelijck als ons in die Heylige Schrift bevolen is / oft wy en mogen geen quijtscheldinge der sonden verkrijgen / noch ook geenen Heyligen Geest. Want wie is 'er onder den gantschen Hemel opt geweest / die quijtscheldinge der sonden ontfangen heeft tegen Godts Woordt / so 't doch onmogelijck is / dat wy lieden Godt de quijtscheldinge

Remissionem peccatorum & spiritum Deo surripere non possumus.

dinge onser sonden/ ende oock sijnen Heyligen Geest mogen ontrooven oft ontweldigen. Soecken wy dan die quijtscheldinge onser sonden/ ende den Heyligen Godts Geest/ soo moeten wy immers doen ende volbrengen alle dat gene / dat Godt de almachtige Vader ons door Christum Jesum sijnen lieven Sone / ende door sijne Heylige Apostelen in allen saecken der Conscientien geleert ende bevolen heeft.

Hier en tegen en gelt niet / dat die sommige sonder Heylige schrift leeren ende seggen / dat ook die onmondige kinderen met eenen quaeden aert oft met een sondige naetuere van Adam geboren worden, dat sy daerom door den Doopsel gewasschen moeten worden van haerder ingeboren schult ende sonde. Dit alsoo te leeren/ende also te gelooven mijn Broeders/ is ten eersten een seer vervaerlijcke Afgoderije/ ende een seer grouwelijcke laster tegen Christus bloet. Want daer doch over al geen middel en is / oft remedie in Hemel noch op Aerde tegens onse sonden / sy zijn erffelijck ofte wereltlijck / dan alleene Christus bloet / gelijck wy in onsen eersten schriften soo dickwils bewesen hebben / 1 Pet. 19. 1. 1 Joan. 1. 7. Apoc. 16. Colos. 20. 1. Ephes. 1. 7. Als wy nu die quijtscheldinge der sonden toe schrijven / dat Doopsel ende niet Christus bloet / so gieten wy van dat Doopsel een goud kalf / ende setten dat in der plaetse Christi. Want waer 't datter door dat Doopsel gewasschen oft gereynight moght worden/ so moeste Christus Jesus met sijn verdiensten wijcken / oft wy moesten belijden ende confeteren datter twee middelen waren tegen onse sonden / ten eersten dat Doopsel / ten anderen Christus bloet/ het welcke niet en is/ noch ook nimmermeer wesen en sal tot eeuwigen dagen/ dan dat alderheylighste en precieuste bloet onses lieven Heeren Jesu Christi / sal ende moet over al den prijs behouden / gelijck als het van alle Propheten ende Apostelen door 't geheel beloop der Schriftueren in so grooter klaerheyt geprophetеert ende betuyght is.

Non est ullum remedium adversus peccata, nisi unus Christi sanguis.

Maer die geloovigen die ontfangen quijtscheldinge haerder sonden / niet door den Doopsel / maer in den Doopsel / sulckerwijs/ overmits sy nu van geheelder herten gelooven dat liflijcke Euangelium Jesu Christi / dat haer gepredickt ende geleert wordt / dat is die blijde bootschap der genaden / namelijck/ als quijtscheldinge der sonden/ genade/ vreede/ gunst / barmhertigheyt / ende dat eeuwige leven door Jesum Christum onsen Heere / so worden sy in eenen anderen sin / ende in een nieuw gemoet omgekeert / sy gaen haer selven uyt / sy beschreyen bitterlijck haer oude verdorven leven / ende sien alsoo neerstelijck op haers Heeren Woordt/ die so grooten liefde aen haer bewesen heeft / om te volbrengen alle dat gene dat hy haer in sijn H. Euangelio geleert ende bevolen heeft/ seeckerlijck betrouwende dat woordt der genaden / namelijck die quijtscheldinge haerder sonden/ door dat roode bloet ende door die verdiensten onses lieven Heeren Jesu Christi. Hierom so ontfangen sy dat Heylige Doopsel als een teeken des gehoorsaemheydts / dat uytten geloobe herkomt / tot een bewijs voor Godt ende voor sijn gemeynte/ hoe dat sy seeckerlijck gelooven quijtscheldinge door Christum Jesum / gelijck als haer uyt Godts Woordt gepredickt ende geleert is. Daerom is 't dat sy ontfangen quijtscheldinge haerder sonden in den Doopsel / gelijck als die lieffelijcke belofte der genaden vermeldet ende voordraeght / gelijck als die vleeschelijcke oft letterlijcke Israëliten quijtscheldinge haerder sonden met haren offerhanden ontfangen hebben. Want waer 't sacke datmen alleen dat uytwendigh Doopsel woude soecken / ende in dat uytwendigh letterlijck werck betrouwen/ ende blijven daer benevens evenwel in ons oude verdorven leven / so waer 't voorwaer by ons al te vergeefs gedoopt / gelijcker wijs by die ongoddelijcke ende vleeschelijcke Israëlijten al te vergeefs geoffert. Gelijck de Heere der Heyrscharen dat soo dickwils beklaget door sijne Heylige Propheten / dat hy tot haren offer geenen lust gehadt heeft / jae dat sy niet en waren dan een vervaerlijcke grouwel ende walginge voor sijnen Heyligen oogen / overmits sy Wet / liefde / ende Godts geboden versmaeden / ende leefden over al nae haers vleesches lust / Esai. cap. 66. V.4.5. Esai. 1. 21. 22. Jerem. 7. ende op noch meer ande plaetsen.

Fideles non mundantur per Baptismum, sed in Baptismo.

Quomodo fideles in baptismo purgantur à peccatis.

Frustra baptisamur, nisi innovemur.

Ceremoniæ perversorum abominabiles.

Ten anderen / soo wortmen in den Doopsel also niet gewasschen van die aengeboren aert der sonden / die in onsen vleesche is / alsoo dat sy geheel in ons vernietet wordt / dan sy blijft oock nae den Doopsel al evenwel in ons vleesch. Maer overmits die barmhertige Vader / van den welcken alle goede ende volmaeckte gaven uytvloeyen ende nederdalen/ ons dat alderheylighste geloobe uyt genade gegeven heeft door sijn heylige woordt/soo bewijsen wy nu in den Doopsel dat wy ontfangen/ dat wy die aengeboren aert der sonden in ons vleesch also begeeren te sterven ende te vernieten/dat sy die overhant niet meer en sal hebben in onse sterffelijcke lichamen / Rom. 6. 12. Jae al hoewel aldusdanige recht geloovige menighmael van de sonden dootlijcken verwonnen worden / gelijck Joannes seyt: Die uyt Godt geboren is / die en sondight niet/ want dat zaet dat blijft in hem / ende hy en magh niet sondigen / want hy uyt Godt geboren is/ 1 Joan. 3. 9. ende 5. 8.

Fomes peccati remanet etiam in Baptisatis.

Ita morimur peccatis in Baptismo, ut non vincamur ab eis.

Aldus mijn Broeders segge ick u noch eens/ gelijck als die Israëliten ontfingen quijtscheldinge van hare sonden van Godt / door de belofte / daer haer offerhanden aengehangen waren / wanneer dat sy offerden met een leedigh rouwigh herte / niet segge ick door die offerhande / want so waer 't verdienste / maer alleene door dat woordt der beloften / want het is genade ende geen verdienste. Alsoo ontfangen wy oock quijtscheldinge onser sonden / als wy recht geloovigh zijn / ende worden also gewasschen / ende gereynight met dat Doopsel ofte waterbadt door de belofte/ niet segge ick door dat waterbadt / want het en is geen verdienste / maer door de belofte / want het is genade / welcke belofte / daer die Heylige Godts Geest in den Euangelio / dat Doopsel der geloovigen aengebonden ende belooft heeft / gelijck Paulus leert / seggende : Christus heeft lief gehadt sijn Gemeynte/ ende heeft hem selven overgegeven voor haer / op dat hy haer heyligh soude maken/ ende heeftse gereynight met het waterbadt door het woort/ op dat hy hem daer stellen soude een heerlijcke Gemeynte/ &c. Ephes. 5. 25.

Non lavamur à peccatis, nisi adesset promissio.

Siet

Lavachro mundamur, idque per verbum.

Siet mijn alderliefste / hier licht die heele klare gront / hoe dat wy met dat water-badt gewasschen worden / niet anders dan door des Heeren Woordt; gelijck ons de Heylige Paulus in den aengewesen woorden in grooter klaerheydt geleert heeft / overmidts dan die kleyne onmondige kinderen door dat gebreck des gehoors ende des verstants / die Predikatie des heyligen Evangeliums niet en hebben / door welcken alleene dat geloove verkregen wordt / Rom. 10. 17. met welck geloove Godt alleen onse herten reynight / Actor. 15. 9. ende niet met dat uytwendige water / als 't boven geseyt is / ende ten anderen om dat het uytdruckelijck Godts beveel ende Woort / het welcke dat den Doopsel belofte toeseydt / alleene dringet op de gene die met dat selfde woordt gebaert zijn / ende also door den geloove gereynight in haer herten / daer uyt volget immers met alle gewelt / dat die selfde kleyne kinderen / alhoewel dat sy gedoopt worden onder een valsche gedaente / ende valsche schijn des Goddelijcken woordts / dat sy daeromme nochtans niet gereynight en worden / al waer 't dat sy onreyn waren / het welcke niet en is. Waerom? om dat sy dat woordt der beloften neven haer Doopsel niet en hebben / daerom so en geschiet haer Doopsel niet met dat woordt / oft door 't woordt / dan over al tegen 't woordt / want het woordt wil 't gegeloof / ende sy en hebben geen geloof. Daerom is ook sonder twijffel haer Doopsel uyt goetdunckenheydt / sonder Godt / sonder belofte / jae Afgodisch / onnut / ende te vergeefs.

Falso verbi prætextu Baptisantur infantes.

Gravissime peccat, qui pedobaptisma defendit.

De gene die nu evenwel hier tegen wroeten wil / Godts eygen ordinantie / Mont ende Woordt niet gelooven en wil / die sie wel voor hem wat hy doet / want hy met dat doopsel der onmondiger kinderen doet te niet des Heeren bevel, hy vertreet sijn roode bloedt (want hy soeckt wat gerechtigheydts in dat selfde Doopsel) ende hy richtet op tegen Godts onveranderlijcke ordinantie / uyt sijn eygen vleeschelijck voornemen ende goetduncken / een valsch doopsel / dat Godt in der eeuwigheyt nooyt geheeten / noch geboden en heeft / daeromme het oock sijn Heylige wille niet en is / gelijcker wijs boven verklaert is / ende beneden noch veel breeder geleert sal worden.

Ten anderen / soo leert ons de Apostel Petrus / seggende: Gelijck Noe hier voormaels worde bewaert in die Arcke voor die wateren der Sundt-Vloet / also maeckt ons ook Saligh dat Doopsel / niet dat Doopsel / met welcke gewasschen wordt de onreynigheyt des vleeschs / maer dat weten eener goeder Conscientien met Godt oft voor Godt / door die verrijssenisse Jesu Christi / &c. 1 Pet. 3. 21.

Door dese voorgesette plaetse Petri / wordt noch eenmael dat doopsel der geloovigen seer klaerlijck bevestight / ende dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen vernietet: want het immers onmogelijck is / dat yemant een goede Conscientie hebben kan oft magh / dan alleene die gene / die nu recht geloovigh / ende in haer herten wedergeboren ende omgekeert zijn / die nu bekennen dat Goddelijcke Woordt / dat daer geleert wordt / hoe dat haer Godt die Almachtige Vader / wiens vyanden wy te vooren waren / Rom. 5. 10. nu door Christum Jesum sijnen lieven Sone onsen Heere wederom versoent is / dat haer in der eeuwigheyt nimmermeer noch Helle / noch Duyvel / noch voorleden sonde / noch eeuwige Doodt / noch Godts toorn / overmits die verdiensten onses lieven Heeren Jesu Christi / letten / deeren oft hinderen sullen. Alsodanige die dat waerachtelijck in haer herten bekennen / die ontfangen ende verkrijgen eenen blijden ende goeden moet / een blijde ende goede Conscientie door die verrijssenisse Jesu Christi / gelijck Petrus seyt: om dat hy so victorieuslijcken van allen sijnen vyanden sienlijck oft onsienlijck / tot onsen profijte ende beste soo heerlijcken getriumpheert heeft / ende is alsoo wederomme in 't Hemelsche wesen gaen sitten / tot sijns Vaders rechter handt / &c. Jae sodanige (segge ick) worden eerst inwendig gedoopt in den Geest ende vyer / nae luyt Godts woordt / ende worden alsoo van den selfden Geest in haer herten geleert / ende geleyt in alle Goddelijcke waerheyt / in alle Goddelijcke gerechtigheyt / in alle Goddelijcke gehoorsaemheyt / ende in alle Evangelische vruchten en wercken. Sy worden also met dat selfde vyer der liefden inwendig verhit / gedreven en gebrant / overmits dat sy seekerlijk in haer herte bekennen uyt Godts woordt / dat so onbegrijpelijken grooten genade / ick segh noch eens genade aen haer bewesen is door Christum Jesum / dat sy daeromme niet en achten noch sien / noch op Heeren / noch op Vorsten / noch op wijsen / noch op geleerdē / noch op Concilie, noch op lange gewoonten ende gebruyk der tijden / noch op wijf / noch op kint / noch op vleesch / noch op bloet / noch op placcaten / noch op eenige andere dreygementen / noch op leven / noch op sterven / dan sy grijpen aen met voller begeerten sonder eenig vertreck / blijvende vrolijck in den H. Geest / niet alleene dat uytwendigh letterlijck doopsel / dan oock alle die wercken der liefden ende vruchten der gerechtigheydt / welcke ons den waren mont des Heeren Jesu Christi / oft door hem selven oft door sijne Heylige Apostelen / in sijn heylig Evangelio geleert ende bevolen heeft.

Vide quomodo Baptismus nos salvos reddit.

Baptismus in igne & spiritu impellitur ad baptismum externum.

Christianus omnia saluti post habet.

Siet mijn alderliefste Broeders / op dese maniere maeckt ons dat Doopsel saligh / als Petrus seyt / niet dat uytwendige letterlijcke Doopsel / maer dat inwendige geestelijcke Doopsel / dat ons door de kracht des Geloofs tot dat uytwendigh letterlyck Doopsel als gehoorsame Godts kinderen gedrongen ende geleyt heeft / want dat uytwendigh letterlijck Doopsel en is anders niet dan een gehoorsaemheyt des Goddelijcken woordts / ende also eenen zegel oft bewijs des gerechtigheyts / daer uyt dat rechte vruchtbaer geloove herkomt / gelijck als den geloovigen ende gehoorsamigen Patriarche Abrahæ sijn letterlijcke Besnijdinge geweest is / Rom. 4. 10. 11.

Om dat dan Christus Jesus bevolen heeft als dat men den geloovigen Doopen sal / Marc. 16. 15. daerom so heeft die heylige Petrus 't selfde beveel also in sijn leere nagevolgt / ende heeft dat Doopsel geleert te wesen een werck des geloofs / als te weten / een gewetenschap eender goeder Conscientien voor Godt / welcke goede Conscientien niemant hebben en kan noch en magh / dan alleene die gene die geloovigh zijn / overmits datter dan niet meer dan een letterlijck doopsel in die heylige Schrift geleert wordt / welcke doopsel aentuyget

Petrus respexit in præceptum Christi.

Fideles & innovati gaudent bona confidentia.

get ende bewijst dat gewetenschap eener goeder Conscientien voor Godt / gelijck Petrus leert / soo is immers door dese selfde plaetse Petri dat Doopsel der kinderen al buyten gesloten/want sy die geweetenschap eener goeder Conscientien niet en hebben / gelijck als die geloovige. Hierom soo behoort ghy wel wijselijck voor u te sien / O ghy goede Leser / ghy zijt/ wie dat ghy zijt/op dat ghy u tegen uwen Godt niet en misgrijpt / want alle die gene die desen Euangelischen doopsel der rechter geloovigen dus jammerlijcken wederstrijden / het zy metter herten / met den mont / oft met dat sweert / welcke Doopsel ons soo strengelijck van Christo Jesu bevolen is / ende van sijnen heyligen Apostelen also geleert/ gebruyckt ende naegelaten is / die moeten immers dat belijden ende consenteren / hoe dat sy tot nu toe noch rechtgeloovigh/ noch wedergeboren /noch gehoorsamigh/ noch inwendigh in den Geest ende vyer gedoopt zijn. Noch eens/ een yegelijck wacke / ende sie wel neerstelijck toe/ want het gelt hem rock noch mantel/goet noch tijdelijk leven/ dan het gelt hem sijn arme naeckte ziele / die met so kostelijcken edelen schat/ soo seer diere gekocht ende verlost is.

Repugnatores Baptismi nec fidem, nec regenerationem, nec internum Baptismum habent.

Mijn lieve kinderen in den Heere/al hoe onwederspreeckelijck dat dese onse sake bevestight ende gegrondeert is in Godts Woordt / soo en schamen haer nochtans die sommige niet stoutelijck ende menighvuldelijck tegen te schrijven ende tegen te spreecken / lasterende / radende / ende verweckende tot vervolgh / tot uytroepen / ende tot bloet / eensdeels als ick vermoede / door onwetentheyt/ eensdeels door partydigheyt / eensdeels om dat sy vyanden des Cruyces Christi zijn / ende eensdeels om dat sy dat lieffelijcke geestelijcke leven / dat uyt Godt is / niet en willen / alsoo seggende/ namelijck: Alhoewel dat de kleyne onmondige kinderen dat geweten eener goeder Conscientien niet en hebben : gelijck als die geloovigen, dat haer nochtans dat neven haer Doopsel over al niet en behoort te verhinderen oft te beletten , dan dat sy al evenwel gedoopt sullen worden, daer toe namelijck, om dat sy dies te beter mogen opgetogen worden in Godts Woort , ende in sijn geboden. Alderliefste Broeders/ so wanneer dat een Afgodische wederspannige ende ongehoorsamige Mensche / tot beweeringe sijner saken Godts Woordt niet en heeft / soo weet ghy evenwel sijn Menschelijck voornemen / ende sijn vleeschelijcke gerechtigheyt/ door sijn diepgrondige scherpsinnigheydt alsoo heerlijcken te proncken / ende te vercieren met eenen soodanigen Goddelijcken gedaente ende heyligen schijn/ dat het geheel recht/ goet/ Geestelijck / heyligh / Godtlijck / ende onstraffelijck schijnt voor die oogen der gener / die haer des Geloofs handelen / natuere / ende saken niet en verstaen/ende dat by haer dies te meer ende liever/want alle wegen haer Christeloos herte ende vleeschelijck gemoedt tot dat betrouwen der uytwendiger wercken geneyght is / Jae dat door aldusdanigen eygen meyninge / ende Menschelijcke goetdunckenheyt / soo ick verstaen kan / leere ick qualijck / soo straffet my met Godts Woordt / want dat meeste deel alle wegen gerechtigheydt in die gewrochte Ceremonien gesocht hebben / ende niet in Christo / gelijck als noch heden ten dage die onverstandige Leeraers ende Bisschoppen eensdeels als by der Apostelen tijdt/ ende terstont daer nae / hebben sy aengenomen de kleyne onverstandige kinderen te doopen / maer dat nochtans niet uyt Godts bevel / noch uyt die Leeringe en ordinantie der heyliger Apostelen / gelijck men by Tertullianum, in sijn Boeck / genoemt Corona militis, wel lichtelijck collegeren ende verstaen magh / daer hy alsoo seydt / namelijck / als dat by den ouden vol-nae die gewassene met dat waterbadt der nieuwer geboorten gedoopt zijn geworden. Verstaet my recht mijn Broeders. Dese selfde Tertullianus leefde als men schreef nae de geboorte Jesu Christi hondert ende acht / de sommige seggen / hondert ende veertigh. Al by dese seer oude schrijvers tijden/ soo was dat rechte Euangelische Doopsel/ dat van Christo ende van sijnen heyligen Apostelen bevolen/ geleert ende gebruyckt is / by den meestendeel al in eenen afval gekomen / welck Doopsel hy klaerlijcken betuyght / dat by den ouden die voor hem geweest waren/ vol-na den gewassenen oft den jarigen worde gegeven. Al is 't nu schoon Broeders/ dat 'er al kinderen ook voor hem by sijnen Voor-ouderen gedooopt zijn/ gelijck als het schijnt / ende wy ook dat wel belijden / om dat hy seyt vol-nae / ende op een ander plaetse in dat selfde Boeck / gelijck de Strasborssche Geleerde van hem schrijven / daer hy seydt / hoe dat in die selfde Vonte oft waterbadt beyde kinderen ende ouden gedoopt zijn geworden / soo is al evenwel dat Doopsel der kinderen geen Apostolische ingeset noch gebruyck geweest / noch oock geen Godtlijck bevel/ want hade 't saeke geweest dat Christus Jesus alsulcks bevolen hadde/ende die heylige Apostelen alsoo geleert ende gebruyckt hadden / also moesten immers die Voor-ouderen Tertulliani niet sommige kinderen / maer alle de kinderen der oprechter Geloovigen sonder eenig tegenspreecken gedoopt hebben.

Superstitio perinde se exornat, ac si esset verbum Dei.

Quomodo imprimis inductum sit Pedo-baptisma.

Fatemur Pedobaptisma fuisse apud nonnullos à tempore Apostolorum, sed non ideo divinum ac Apostolicum.

Regeneratio fit per verbum Dei.

Maer dat 't geen Godtlijck bevel / noch Apostels ingeset geweest en is / dat heeft die Lieve oude Vader Alexander Bisschop tot Alexandrien, een bysonder wederstrijder Arrii, wel geweten ende bekent / want hy de kinderen sijner Gemeynte so lange nae der Apostelen tijdt noch niet en doopte / gelijck men by Ruffinum, Interpretem Eusebii in dat teinde Boeck der Kercken-Historien/ in 't 14. Capittel door dat kinderspeel Athanasii opentlijck lesen ende verstaen magh. Daeromme seydt oock die hoog-verstandige ende seer Geleerde Erasmus Roterodamus, gelijck Sebastianus Franck van hem schrijft / welcke Erasmus alle de leesweerdige Schrijvers des gantschen Werelts doorgelesen ende wel verstaen heeft/ hoe dat die Oude Vaderen in haren tijden om dat Kinder-doopsel getwistet hebben/ maer niet gesloten.

Alexander Episcopus Alexandriæ.

Siet goede Leser / terwijlen die ouden van den beginne in dese saeke niet eenigh geweest en hebben / oock al te samen van den beginne niet gebruyckt en hebben / gelijck als 't in die Voor-ouderen Tertulliani ende oock in desen Alexandro opentlijck blijckt / ende die gene die de kinderen gedoopt hebben / altijdt gerechtigheydt daer in gesocht hebben / gelijck men uyt haren Schriften wel klaerlijck begrijpen ende verstaen magh / so en willen wy niet

Defensores Pedobaptismatis justitiam querunt in eo.

niet op dat onwisse / maer op dat gewisse onsen gront setten / het welcke daer is Christus Woort. Willen ook onse gerechtigheyt niet soeken in dat uytwendigh Doopsel / oft in eenige andere werken / gelijck als die Werelt doet / maer alleen in Christo Jesu / soo ons die geheele Schriftuure vermeldet / ende begeeren hier mede dese ons voorgenoemde sake aen die gantsche wijde werelt te beroepen / en dat oordeel te setten in haer eygen bedenken / oft sy oock haer leven lanck gelesen oft gehoort hebben in Godts Woort / ik segge in Gods Woort / oft in Godts Euangelio / dat Christus Jesus ende sijne heylige Apostelen twee verscheyden Doopselen in den water geleert hebben / namelijk / als dat het een Doopsel den Geloovigen soude gegeven worden / dat een doot der sonden is / een opstal tot een Nieuwe leven / een wetenschap eener goeder Conscientien voor Godt / een waterbadt der nieuwer geboorte / &c. Rom. Capittel 6. vers 12. Col. cap. 2 12. 1 Petr. 3. 21. Tit. 3. 5. Ende dat het anderde Doopsel den kleynen onmondigen kinderen soude gegeven worden / daer niet met allen in haer en hadde te bedieden / dan alleene datmense met den water uytwendig wasschen soude. Mijn broeder / oordeelt recht / ende en wilt u ziele niet bedriegen. Wy weten wel dat sy ten eersten seggen hoe dat die kleyne kinderen van haer erfsonden gewasschen worden, en daerom haer Doopsel niet onnut ende te vergeefs is, seggen wy daer tegen met Godts Woort / dat alsulks te gelooven een grouwelijcke Afgoderije is: want dat behoort alleene Christus Bloedt ende geen uytwendigh Doopsel / gelijk wy boven al bewesen hebben. Ten anderen seggen sy / dat sy daer door in Godts verbont worden opgenomen. Seggen wy wederomme / dat en geschiet niet door den Doopsel / maer alleene door die milde uytverkiesinge der genaden / Ephes. 1. 6. want het is Genade / en geen verdienste / Rom. 11. 6. Ten derden seggen sy / dat die kinderen daeromme gedoopt worden, om dat sy dies te beter mogen opgetogen worden in Gods woort en in sijn geboden. Seggen wy dan wederomme / dat wy begeeren te weten / waer dat alsulks in die heylige Schrift uytgedrukt en geschreven is: Geeft nu een bescheyden Antwoort / dat bidden wy u / ghy die den Kinder Doopsel als recht / goet / ende nootsakelijck beweeren / en ons om ons doopsels wille alsoo jammerlijk lasteren ende schenden / op dat wy in onser zielen niet langer bedrogen en moeten worden / dan dat wy mogen weten sekerlijck door Godts woort / waer datmen dit selfde doopsel der onmondiger kinderen soeken en vinden sal? want hoe neerstelijk wy ook soeken des nachts ende daegs / soo bevinden wy nochtans niet meer dan een doopsel in den water dat Godt aengenaem is / uytgedruckt ende begrepen in Godts woort / namelijck / dit doopsel op den Geloove / bevolen van Christo Jesu / geleert ende gebruyckt van sijnen Heyligen Apostelen / die toe gedient ende ontfangen wordt in een vergiffenisse ende quytscheldinge der sonden / sulker mate / gelijk als wy dat boven in die eerste woorden Petri seer rijckelijck bewesen hebben / Actor. 2. 38. Maer dit andere Doopsel / namelijk / der onmondiger kinderen / en vinden wy immers niet.

Gal. 2. 7.

Unus invenitur in scripturis. Baptismus atque nempe fidelium.

Om dat dan die selfde Kinder doopsel in geen plaetsen des Goddelijken Woorts geboden noch begrepen en is / daerom tuygen wy voor u ende voor de geheele Weerelt dat wy haer nergens voor en achten / dan wy houdense en geloovense niet alleen met naeckte oft simpele woorden / dan ook met den bloede / gelijk als 't in voorige plaetsen der Duytscher Landen menigmael bewesen is / over al te wesen Afgodisch / ydel / onnut / ende te vergeefs. Oorsake is dese / om dat sy buyten Gods woort en bevel gebruykt wort / gerechtigheyt daer inne gesocht wort / ende om dat het rechte Doopsel Jesu Christi / dat is / dat Doopsel der Geloovigen. Door dese selfde Kinder Doopsel over al die geheele wijde Werelt so verre als Christus naem genoemt wort als een Ketter Doopsel van alle menschen soo jammerlijck verworpen ende vertreden moet worden.

Vide causas, ob quas detestamur pedobaptisma.

Aldus mijn Broeders is 't immers anders niet dan eygen goetdunckentheyt ende menschelijke gerechtigheyt / sonder het Goddelijke bevel te leeren / als datmen daeromme de kinderen sal Doopen / namelijck om op te voeden in Godts woort, ende in sijn geboden, daer wy dat soo openbaerlijck contrarie bevinden / als te weten / hoe wel dat die Ouders haer kinderen laten Doopen / dat sy nochtans even-wel van joncks op / gelijck die Adamsche natuure geaerdt is / tot alle hooveerdigheyt / pomperije / gierigheyt / ydelheyt / liegen / vloeken / sweeren / dansen / singen / sotteklap / loosheyt / behendigheyt / haet vyantschap / wrake / ende tot dat verdoemelijke leven deser Werelt van die selfde Ouders opgetogen ende opgevoet worden / gelijck als alle die Heydenen van den beginne gedaen hebben / die Godt noyt bekent en hebben.

Vita Baptisatorum infantium convincit adversarios.

Segt wat profiteert doch soodanigh haer Doopsel / dat sy alreede al ontfangen hebben? Is 't niet enkel narrigheyt / (oordeelt het te recht) bedriegerye / spot en schande voor den oogen Godts? Ja sekerlijken so / wacht u oft gy wilt / daer en magh geen grooter huygelaerye / spot / of laster in der eeuwigheyt nimmermeer voor hem bevonden worden. Om dat dan by avontuuren die heymelijcke bedeckte afgrijselijkheyt / welk daer verborgen licht in dit voorgesette Doopsel der kleyner onmondiger kinderen / noch in uwer herten niet recht bekent en is / soo moet ick u eenmael de sake in kortheyt voorstellen / op dat gy des te beter de leugen van der waerheydt wel onderscheyden meugt. Ick sal u voorsetten dat geene / het welcke dan van menigh hondert Jaren herwaerts / als een dagelijkse handel / gelijck als alle menschen selve met oogen besien mogen / gebruyckt is / en noch (leyder Godt) alle dagen gebruyckt wort.

Ten eersten / soo sie ende bevinde ick eenen boven maten seer verdorven / ongoddelijk ende vleeschelijk boeve / die welke al gelijcke wel by de Werelt een Priester / Pastoor / Vicarius oft Prebendaet genoemt wordt / dese selfde ontuchtige mensche vol allerleye schalkheyt ende bedrogh / bedeckt nochtans also sijne verdoemelijke boeverije met eenen alsulken welgevalligen schoonen schijn / datter niemandt en is / die yet quaets op hem vermoedet / gelijk als die grijpende Wolf doet /

die met eenen onnoosselen schaepsvel bekleet is/ Matth. 7. 5. Sijn hooft wort dickwils ende menighmael geschoren/ by avontueren tot een bewijs als ik vermoede/ dat hy alsoo met alle gewelt/ alle de lusten en begeerten sijns boosen en sondigen vleeschs wil afscheeren en vernieten. Sijnen Tabbaert die is tot op den voeten lank/ als Christus Jesus zeyt/ Luce 20. vers 45. als of hy vroom/ heyligh/ ende eerbaer van leven ware/ hy leest alle dage sijn getijden met gevoeghde handen/ met ondekten hoofde/ recht of hy heet ende yverigh in den Geest ware/ hy knielt ende wieroockt voor steenen ende houten blocken/ den welken hy noemt Petrum/ Paulum/ Mariam/ ende dat Heylige weerdige Crucyfixe des Heeren. Ik en segt voorwaer uyt geender schamperheydt/ daer Godt een getuyge af zy/ dan oordeelt selve oft het aldus niet en geschiet. Daer en boven koopt hy wel hondert broykens om eenen stuyver/ het eene neemt hy voor/ ende het ander na/ hy consacreert als hy seyt/ ende dat heymelijken by hem selven/ onder stille woorden/ hy neyght het toe/ hy aenbit het/. hy smeekt het/ hy eet het/ hy verteert het/ ende dat selfde geloost ende leert hy te wesen dat waerachtige vleesch ende bloedt onses lieven Heeren Jesu Christi/ een Sone des Almachtigen ende levendigen Godts. Daer benevens so moet hy soo reyn ende kuysch in sijn leven zijn/ dat hy geen echte ofte getroude huysvrouwe en mach hebben/ al hoe wel die weerdige ende Heylige Schriftuure alsulks toelaet/ want den Paus heeft hem verboden. Ende dit alte samen/ ende noch meer ander grouwelen noemt ende leert hy te wesen een seer Heylige Gods-dienst/ ende dat alderheylighste Christen geloove/ Ec. Aldusdanige vruchten baerdt ende brenget voort desen onnutten boom/ door sijn geloove/ het welke dat in hem is: Ende als hy dan sijn menschelijke heyligheydt ordentlijck/ ende heerlijck/ ende wel gewrocht heeft/ soo bewijst hy eerstmael wat in hem is/ soo soeckt hy waer dat het beste geselschap der vrouwen/ wijn oft bier is/ dan drinkt hy/ dan spout hy/ dan singt hy/ dan danst hy/ dan lacchet hy/ dan weent hy/ dan kijft hy/ dan vecht hy/ dan vlockt hy/ dan sweert hy/ dan pocht hy/ dan speelt hy/ dan vrijdt hy/ dan hoereert hy/ het zy dan met sijn eygen dienstmaegt/ oft met sijns naesten Dochter/ oft met sijns naesten getroude huysvrouwe/ welkers man oft huys heere over Zee ende zant gereyst is/ oft hy is op ander plaetse/ met sijn handen ende ambacht sijnen kost ende broot te geneeren/ Ec.

Religio sacerdotum hipocrisis est & idololatria.

Vita sacerdotum nihil est nisi caro.

Aldus leven beyde Boeve ende Hoere met malkanderen in alle schandelijke overspel ende hoererye/ soo lange dat sy overmits de navolgende vrucht/ de saecke niet langer mogen heelen ende verbergen/ is't dan by sijner Maget/ ofte by sijnes naesten Dochter geschiet/ so moet dat kindt Pelgrimagie gaen (verstaet wat ik schrijve)/ ofte het moet den Koster/ den gebuerman/ oft den gebuermans sone toe geschreven ende gegeven worden. Maer is't by sijns naesten huysvrouwe geschiet/ so moet die onrechte Vader/ die daer die onbehoorlijke schande/ hoererije ende dat bedrogh sijner ontrouwer huysvrouwen niet en weet/ een Vader van alsulken overspeligen ende onwettelijk kint zijn/ ende ô ellende!

Siet mijn Broeders/ dese selfde twee/ namelijk/ als hoere ende boeve/ van den welken aldusdanige onwettelijke kinderen geboren worden/ zijn ook in haren kintschen dagen al gedoopt, sy seggen ook dat sy daerom Christenen zijn, beroemende haer al evenwel van Christo Jesu/ ende van sijnen rooden bloede/ maer wat Christenen dat sy zijn/ ende wat geloove dat sy hebben/ dat machmen uyt haer vruchten wel leeren ende merken.

Hierom soo vermane ick u dit/ O gy goede Leeser/ op dat gy weten meugt ten eersten/ hoedanige Christenen Ouders dat het zijn/ ende wat geloove dat sy hebben/ van welken sommige kinderen worden geboren/ die nochtans al tot den Doopsel moeten henen gedragen zijn/ ende worden alsoo op dat geloove van hare fijne Ouders gedoopt ende alsoo Christenen genoemt/ Ec. ô Grouwelijcke spotterye.

Ten anderen/ soo bevinde ick ook op menige plaetsen/ ja over alle die Werelt/ vele ydele ende overgegevene tuysschers/ de sommige geheylikt/ de sommige ongeheylikt sommige edel na des wereldts hoovaerdigen byloop/ sommige rijck/ sommige middelmaetigh/ sommige arm/ sy zijn dan hoe dat sy zijn/ die des gelijken leven in alle gulsigheyt/ ydelheyt/ dronkenschap/ onsuyverheyt/ na haer schandelijke onbehoorlijcke lusten/ ende Duyvelschen begeerten/ ja in allerleye hoererye ende overspel/ sy schandaliseeren de eene Maegt voor en de ander na/ evenwel soo zijn sy al gedoopt/ ende als sy dan alsulks na haren moetwille te wege gebracht hebben/ sulcke schande ende oneere van alsulker simpeler onnoselder herten/ die ook van Adam geboren zijn/ ende door schoone bedrieghlijke woorden/ ende met hoerachtige gaven wel lichtelijk bedrogen worden/ door haren vermaledijden onkuysschen handel aengemaeldt ende opgeleyt hebben/ soo moet het haer noch onder malkanderen/ die oock gelijke Ambacht hanteeren/ ende in een gelijk schip varen als sy/ eenen hoogen roem ende grooten prijs zijn/ gelijk die Propheet leert.

Dit al niet tegenstaende/ soo sullen sy al gelijke wel aldusdanige hare kinderen/ die van alsulken vrouwen schenders/ hoerachtige schalken/ ende van soodanige eerloose Wijven buyten Gods ordinantie geboren worden al tot den Doopsel henen dragen/ op dat sy alsoo Christenen mogen heeten/ en wassen op in gelijke vruchten/ ende tot gelijke vruchten/ al even eens gelijck als haer Christeloose overspelige ende hoerachtige Ouders selve hebben/ in den welken/ ende van den welken dat sy door een verbloeckte ende vermaledijde hoererye ontfangen/ voortgekomen en gebaert zijn. ô Ongeloovige.

Ten derden/ soo bevinde ik vol na in't generael beyde onder mannen ende vrouwen/ die haer in dat rechte al begeven hebben/ sy zijn Edel/ Onedel/ Rijck/ Arm/ Borger ofte Huysman/ sy zijn van wat ampten/ staten en conditien dat sy zijn/ die ook alle met den anderen doen sy noch kinderen waren al gedoopt zijn/ ende ook Christenen om des ontfangen Doopsels wille geheeten worden/ dat sy een soodanigh sondigh leven voeren/ datmen hem des niets genoeghsaem versinnen ofte ver-

Hæc est vita parentum in genere, ex quibus nascuntur Christiani pueri.

verwonderen magh / want haer hoovaerdigheyt / onsuyverheyt / gierigheyt / haer bedrogh in koopen ende verkoopen / haer kijven ende haet / haer onrechtveerdigheydt / haer ombarmhertigheyt tegens den huurlingh ende tegens den armen / haer vloecken / haer liegen ende zweeren / haer pomperye / haer brassen ende suppen / haer ydelheyt ende sotteklap / haren bloetdorst / wreetheyt / ongenadigheyt / wijndrincken / geveynstheydt ende Tyrannije / hare overtredinge / Afgoderye / ende alles booshevdts en is geen mate / noch geen eynde.

Sunt qui rationem exprimunt, sed paucissimi aut nulli, qui fidem.

Ende ofter schoon al sommige zijn / die over al so schandelijcken wandel in alle dese voorgeroerde stucken niet en hebben / om dat sy eensdels wel redelijcken van natueren zijn / soo moet ghy evenwel dat belijden ende toegeven / hoe datter onder duysent niet een gevonden en wordt / die daer eenmael recht van herten soeckt ende begeert / om te wandelen in Godts geboden / ende te leven nae sijnen gebenedijden wille / sy en vragen ook niet eenmael nae den rechten wegh tot den eeuwigen leven / dat sy Saligh moghten worden / nochtans soo moeten sy al die rechte Christelijcke Kercke heeten ende blijven. Aldus heeft Godt die rechtveerdige rechter dat verstant ende natuerlijcke wijsheyt verdonckert / der gener die sijn Heylige woordt te rugge stooten / ende die haer eygen goetduncken voor eenen Afgodt opwerpen ende eeren.

Dit niet tegen-staende / hoe Heydensch sy oock leven / beyde de Vader ende moeder / so moeten al evenwel haer kleyne onverstandige kinderen die van haer geboren worden / uyt goetdunckenheydt / sonder eenigh Godts Woordt oft bevel aengeblasen / gezwooren / gesegent / met speecksel bestreecken / gesalvet / gekruyset ende gedoopt zijn / ende alsdan alsulcks over haer geschiet is / nae de wijse ende maniere haerder Vaderen oft Ouderen / alhoewel opentlijck tegen Godts woordt / sy leven dan voortaen hoe ongoddelijck / hoe beestelijck / ende hoe duyvelsch dat sy leven / so worden sy al evenwel geloovige Christen menschen geheeten / ende tot allen handelen haerder Kercken als goede ende bequame Lidtmaten toegelaten ende ontfangen.

Perversa vita Baptisatos mundi privat Christianismo.

O Heere Vader / hoe seer ruym / wijt / breet / sacht ende geneughlijck nae den vleesche is doch den ingangh deser ellendiger vleeschelijcker Kercken / want in haer heeft het al plaetse / is wie dat hy is / ende hoe en wat hy is / als hy maer door eenen toverschen Afgodendienaer voor de Vonte beswooren is / ende in de Vonte gewasschen ende gedoopt is. Maer hoe wonderlijcken smal / O Heere / is uwen wegh / ende hoe seer enge ende nauwe is dat poortken / daer in leyt in uwen armen ende Heylige Kercke / jae also nauwe / dat aen haer posten hangen moeten blyven Gout ende goet / vleesch ende bloet / alle lusten ende begeerten der gener die daer begeeren ende van gantscher herten soecken door dat selve poortken in te treden / ende also in uwe Heylige Kercke ofte gemeynte eeuwelijck door uwe milde genade te rusten ende te blijven.

Introitus in Ecclesiam mundi amplius; contra in Ecclesiam Christi augustus.

Matth. 7. 13. 4 Esd. 7. 7.

Siet / goede Leser / dit heb ick u daerom ten eersten aengewesen in dese maniere uyt anders geenen gront / dan om dat ghy alsoo dies te beter moght bekennen ende verstaen / hoedanige Christenen dat sy zijn / wat geloove dat sy hebben / wat leven dat sy voeren / die dat Doopsel in haren kintschen dagen ontfangen hebben / ende nu ook in gelijcker wijse also haer kinderen laten doopen / op dat doch eenmael die rechte Goddelijcke kennisse magh wassen in u / dat ghy dat recht meught begrijpen door Godts Woordt / hoe grouwelijcken datter in dat Doopsel der onmondiger kinderen / met den Almachtigen Godt gehuychelt ende gespot wordt / ende datter anders geen Doopsel en is / dat vruchtbaer / aengenaem ende krachtigh voor Godt is / dan alleene dat Doopsel daer toe gedient / ende ontfangen wordt nae den bevele Christi / Marc. 16. 15. namelijck / op den geloove / gelijck als 't boven dickwils geseydt ende verklaert is.

Ten tweeden / so moet ick u in gelijcke maniere aenwijsen / hoe wonderlijcken verre dat 't gebruyck der gevaderen oft der Peten / gelijck mense noemt / welcke die dat kint op de Vonte moeten heffen / ende sijn geloove verantwoorden / van Christus Geest / bevel ende Woordt discordeert ende verscheyden is / op dat door aldusdanige voortsettingen / alle valschheyt / ongeloove / misbruyck / ende Satansche bedrogh magh blijcken / ondergaen ende verouden ter contrarien wederom / alle waerheyt / geloof / oprecht gebruyck / ende Goddelijck welbehagen in die herten aller Godtvreesenden recht magh ontspringen / opgaen ende bekent worden.

Overmits dan om dat 't van Christo bevolen was / dat die doopelingen eerstmael gelooven moesten / Marc. 16. 15. aleer dat Doopsel geschieden moghte / Actor. 8. 38. ende die Werelt wel bekende / dat die kleyne onverstandige oft onmondige kinderen geen geloove en hadden / nochtans alle gelijcke wel gedoopt wouden hebben / so doch alle wegen die Menschelijcke gerechtigheyt Godts gerechtigheyt als heel onnut / onvolmaeckt / ende dwaesachtigh heeft aengesien / gescheynt / vervolght / veracht / ende uyt den wege gestooten / so heeft die negende oft thiende Paus, metter namen geheeten Higinius, uyt goetduncken- heyt / sonder eenigh Godts woordt tot dese sake een fijn middel verdacht ende opgeworpen / met welcken die gantsche Werelt seer wel tot nu toe te vreden is geweest / ende hebben door desen opgeworpen middel haer kinderen gedoopt / sonder sommige die Godt meer vreesden / ende daerom scherper ende dieper sagen in Godts Woordt / van welcken sy den meestendeel om deser saeken wille als Ketters oft onchristenen hebben uytgestooten / vernielt ende verworpen. Die middel was dese / als dat men uyt der Gemeynte soude opnemen / die sy Gevaders ofte Peten genoemt hebben / welcke die dat kint op die Vonte tot den Doopsel souden opheffen / en voor des kints Geloove sorgen ende antwoorden / &c.

Invamen compatrum inutile est infantibus.

Alderliefste Leser / het is waer / dese selfde sake draeght wel voor haer eenen schoonen schijn ende goede gedaente / maer niet nae den Geest ende meyninge Christi. Die oorsake is dese / om dat 't gebruyck der Peten een opentlijcke Menschelijcke insettinge is / gelijck die Historien soo klaerlijcken vermelden / daerom soo en magh ick my des niet genoegh verwonderen / hoe dat alle die Overlantsche ende Oostersche Geleerde / dese selfde Peten oft gevaderen noch gebruyken / terwijlen sy so

dapperlijck ende overvloedigh tegen alle insettingen / ende leeringen der Menschen met Godts Woordt geschreven / geleert / ende gestreden hebben / want immers in geenen plaetse des Godtlijken woordts ons van alsodanige Peten eenigerley wijse geleert oft geroert wordt / dan over al in allen der Schriftuuren / waer dat van dat Doopsel gehandelt wordt / in grooter klaerheyt bewijst / hoe dat die Doopelingen voor hen selven moeten gelooven/met den mont oft met den wercken belijden / ende also dat Doopsel als Godts bevel soecken ende begeeren / Marc. 16. 15. Actor. 2. 38. 8. 36. 10. 48. 16. 34. en noch meer andere plaetsen.

Ten anderen/ al was 't nu schoon dat 't gebruyck der Peten / Godts woordt / ofte Christus bevel ware / het welcke verre zy / och hoe seer wijt ende breet / ende met hoe grooten sorge ende neerstigheyt moestmen alsdan soeken in steden ende Landen/ al eer datmen een soude vinden / die tot alsodanige ampten wel geschickt ende bequaem ware. Want hoe sal doch die eene blinde den anderen leyden? hoe sal den eenen sot den anderen wijs maken? hoe sal die eene schamele voor die ander schamele borge worden? Verstaet wat ick u schrijve. Also en magh ook die eene ongeloovige voor des anders Geloove niet verborgen/want een yegelijck sal sijnen eygen last dragen/ Gal. cap. 6. v. 4. Hy en magh hen ook geen Geloove leeren/ noch Geloove voor bidden/so lange als hy selve dat rechte Christelijcke Geloove niet en heeft / want al wat ick een ander leeren sal / dat moet ick selve eerst wel bekennen / ende dat gebedt moet een gebedt des geloofs zijn/ Jac. 5. 6. in den geest ende waerheyt/ Joan. 4. 27.

Terwijlen nu die ongeloovige voor des anders geloove voor Godt geen borge worden en magh/noch hem Geloove leeren/noch hem geloof verbidden magh/ al was 't dan schoon dat die Peten in Godts ordinantie al gefondeert waren / het welck sy niet en zijn / als 't boven geseyt is / so moetmen immers dat belijden ende consenteren / hoe dat het behulp der Peten neven dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen gantsch ydel/ onnut/ ende te vergeefs is. Want wat Geloove dat in die Peten selve is/ dat wil ick een yegelijck recht verstandigh Christen laten oordelen.

Jck weet wel/ dat my van eenen yegelijken also geseyt sal worden / ofter dan geene rechtgeloovige Peten zijn, die den kleynen onmondigen kinderen met goeder Conscientien tot den Doopsel mogen heffen? Seg ick met korten klaren affscheyt/ Neen. Want ten eersten so is 't menschelijke gerechtigheyt / tegen Godts woordt / ende buyten Christus ordinantie / daerom so en magh 't ook met een goede Conscientie niet gebruyckt worden. ☞ Ten anderen segh ick alsoo : Jck weet wel/ datter wel sommige Peten zijn / die eerbaer ende deughdelijck van leven zijn / maer dat sy recht geloovigh zijn/ dat en weet ick waerlijck niet/ want was 't also dat sy recht geloovigh waren / so was 't immers onmogelijck dat sy in der eeuwigheydt nimmermeer alsodanigen grouwelijcken schande metten kleynen kinderen moghten drijven buyten Christus woordt/ want daer in die geheele Apostolische Schrift niet een letter naegelaten en is / die ons in dat alderminste alsulcks leert ende gebiedt. Daerenboven so swijge ick noch / als van die onsuyverheydt / gierigheydt / pomperije / onwetenheyt in Goddelijcken saken / Afgoderije / sotteklap / ydelheydt / rebelligheyt / wederspannigheyt tegen Godt ende tegen sijn gebenedijde Woordt / ende van dat vermaledijde vleeschelijcke leven der gener / die den meestendeel tot dat selfde Ampt van den Ouders geroepen ende gebeden worden / op dat doch dat Geloove ende die vruchten beyde der Ouderen ende Peten/ op den welcken sy de kinderen doopen/ ende door den welcken die selfde kinderen een eygen Geloove sullen verkrijgen / in allen mogen concorderen ende over een dragen / gelijck als wy ook menighmael voor onsen oogen gesien hebben. Als dat die Hoerachtige Boeve roept den anderen/ hy zy dan wie en wat hy zy / die eene dronckaert den anderen / die een hooghmoediger dan de ander/ &c. ende bewijsen daer mede opentlijck in 't werck / hoe dat het uyt Godt niet en is / dan dat het Zielen-bedrogh is / Duyvelsche schalckheyt / Menschelijcke gerechtigheyt / Godtslaster / spotterije / verwoestinge der ordinantie Christi / ja over al tegen Godt / ende tegen sijn heylige gebenedijde woordt.

Quales parentes, tales & compatres.

Siet mijn weerde Broeders / in aldusdanigen onreynen / spotachtigen misbruyck / ende schandelijcken handel/ hebben sy de Hemelsche leeringe / ende die lieffelijcke ordinantie onses lieven Heeren Jesu Christi / door langheyt der tijden / aldus subtilijcken omgekeert ende verandert. O Heere Vader aller genaden / laet doch dese vervaerlijcke grouwelijcke strick ende bedriegerije onser ellendiger zielen eenmael sijn eynde hebben/ Amen.

Ten derden / gelijck als wy u eerst aengewesen hebben dat Geloove ende Leven der Ouders. Ende ten anderen / dat bevel / geloove ende leven der Peten : soo willen wy nu desemael aenwijsen / hoedanige dat sy zijn/ welcke die dat Ampt voeren / om die selfde kleyne onwetende kinderen te doopen / ende also tot Christen Menschen te maken / ende wijse u/ O ghy trouwe Leser/tot uwen eygen Pastoor/ Vicarium, Prebendaet oft Cappellaen / gelijk als sy genoemt worden / Jae tot allen den Papen die rontsomme u henen zijn / dat ghyse recht sult doorsien met Godts Woordt/ oft daer oock een is onder den gantschen hoop / ick segge een / hoe vele sy ook zijn / daer van een onstraffelijcke Christen-Kercke geroepen is / door den heyligen Geest gedrongen is/ ende die onstraffelijck is/beyde in leere ende in leven. Och Broeder/niet een/ jae niet een/ hoe verre dat ghy ook reyst/ ende hoe neerstigh ghy ook soeckt / dan haerder aller roepinge is uyt den Drake / ende uyt dat Beest / sy en hebben niet dat haer tot desen Ampt uytdringet / dan alleen haer luye / gulsige / gierige/ hooghmoedige ende Buyck-duurige vleesch : haere leeringe bysonder by den meestendeel/ is enckel verleydinge ende bedrogh / haren Godts-dienst is over al Afgoderije / Geestelijke toverije / uyt de put des Afgronts/ende een oorsake des onschuldigen bloets / &c. Ende daerenboven so is haer gemeyne dagelijcks leven so schandelijck/ so onreyn/ so Sodomitisch/ so overspeligh / so hoerachtigh / so wellustigh/ so gulsigh/ so gierigh/so praetachtigh/so nijdig/ so onbarmhertigh/ so verradisch/so eergierig/so blindt/

Vide qualem vocationem, spiritum, vitam, & doctrinam habent hi, qui infantes baptisant.

blindt / soo Godtloos / soo verbaerlijck ende grouwelijck / datter haer alle redelijcke Menschen / alle Godts Engelen / ende alle Hemelen voor moeten ontsetten ende beschamen. Segget goede Leser / en is 't niet so ? Hebt ghy oock oyt van u leven langh grooter hooveerdigheydt / grooter gierigheydt / grooter gulsigheydt / grooter Hoererije ende Overspel / grooter spijt / grooter bevevnstheydt / grooter schof ende schande bevonden / als onder haer ? Ick weet wel dat sy altemael niet alle gelijck ontuchtigh ende schandigh in haer dagelijcksche leven zijn. Al evenwel soo en is 'er onder haer niet een / hoe schoonen gedaente oft leven hy voor oogen voert / oft sijn seyndinge / sijn dreyginge / sijnen Godts-dienst / ende sijn gantsche leven / is uyt den vleesche / uyt den Duyvel / tegen Godt / ende tegen sijn gebenedijde Woordt.

Si agor odio, acceptum est de me.

Mijn weerdige lieve Broeders / het en is voorwaer uyt geenen quaeden gront noch uyt geenen haet geschreven / dat weet die gene die alle dingen weet / dan oordeelt selve alle dingen recht metten woorde Godts / ende met eenen redelijcken natuerlijcken begrijp / daer ghy 't neven haer alle dage selve voor uwen oogen siet / so sult ghy dat sonder twijffel wel bekennen / dat ick u niet dan de rechte waerheyt / uyt liefde uwer saligheyt / ontdeckt ende voor oogen geset hebbe. Segget / heb ick hier mede qualijcken gedaen / dat ick u de heymelijcke schadelijcke lagen eens diefs oft moordenaers ontdeckt / ende te vooren geseyt hebbe : Roept doch eenmael recht die verdoemelijcke ende grouwelijcke blintheydt uyt uwen oogen / ende siet op uwes Heeren waerheydt. Graeft alle ongeloof uyt u verdonckerde herte / ende gelooft Godts woordt / siet aldus seyt die heylige Apostel Paulus / dat die gene / die haer Broeders / dat is / Christen-menschen laten noemen / die hoereerders zijn / gierigh / Blasphemeerders / dronckaerts / roovers ende Afgoden-dienaers / met sodanigen en hebbet niet te doen / ende en wilt daer niet mede eten. Al tot een bewijs namelijck / hoewel dat sy haer Broeders oft Christenen met den name beroemen / dat sy al evenwel overmits haer schandige leven in die gemeynte Jesu Christi niet en zijn / want Christus Gemeynte is heyligh / reyn ende onstraffelijck / Epes. 16. 5. Noch op een ander plaetse leert hy / dat alsodanige voorberoerde niet en sullen be-erven dat Rijcke Godts / als Rom. 1. 32. 1 Cor. 6. 11. Gal. 5. 22. Eph. 5. 6. En zijn sy niet in die Gemeynte Christi / ende en sullen sy niet be-erven dat Rijke Godts / segget wat Godtlijcks oft Christelijcks magh alsdan immermeer in dat Huys des Heeren / dat is / in Christus Gemeynte / van haer gehandelt / bedient / ende gebruyckt worden ? Nochtans alle dit niet tegenstaende / te weten / als datmen daer niet mede te doen en sal hebben / noch mede eten en moet / ende dat sy geen belofte der saligheydt en hebben / nae Paulus leere / overmits haer ongeloove / ende overmits haer afgrijselijcke / helsche / beestige levē / so is al evenwel die werelt so door haer verblindt / ende also van Godt vervreemt / dat sy de selve aensien / eeren ende ontfangen / als haer rechte Herders / Leeraers / ende Zielen-sorgers / die welcke macht hebben van Godt van als uyt te rechten ende aen te rechten wat haer gelievet / alleene maer dat sy dat aenrechten valschelijck onder den decksel

Non odio agitur, qui perversorum nequitias detegit, ut fratrum saluti consulat.

2 Tess. 3. 5. 14. Gen. 43. 32. Jer. 16. 8. Dan. 1. 8. Jud. 12. 2. Tob. 1. 15.

Mundus universus per concionatores malos prorsus obcæcatus est.

Christi / ende onder den name der Heyliger Christelijcker Kercken , gelijck sy dat noemen / &c. O blintheyt !

Dit zijn die gene / O ghy lieden / daer noch heden ten dage toe betrout is / ende geconsenteert wordt / om alle de gantsche Werelt met valsche leere te verleyden / ende den kleynen onmondigen kinderen sonder eenigh Godts Woordt oft bevel so onnuttelijck te seggen / te besweeren / ende met den water te doopen / al hoe harde ende klaer dat dat alderheylighste Evangelium Jesu Christi alsulcks tegenstaet ende bestraffet.

Gelijck alsdan dese selfde geestelijcke Vaders zijn / namelijck / dese Leeraers / also zijn ook hare kinderen / die van haer gebaert worden) dat zijn die gene / die sy leeren ende doopen / gelijck als sy dat selve in al haer vruchten opentlijck wel bewijsen / ende dat waerachtigh maken.

Quales concionatores, talis populus.

Siet mijn Broeder / door anders geenen middel / dan alleene door dese voorberoerde Leeraers ende Kinderdoopers / is die Kercke Christi in aldusdanigen huychelwerck / schande / spotterye / bedriegereye / afval / Boevenhandel / ende in een seer onreyn Hoeren-huys omgekeert ende verandert. O Jammer ende jammer !

Vide quinam sunt corruptores Ecclesiæ Christi.

Aldus hebt ghy nu hier ten eersten aengeweesen den Ouders met haer ongeloof ende vleeschelijck leven / van den welcken de kinderkens worden geboren. Ten anderen / so hebt ghy hier die Pauselijcke Peten met haer misbruyck / ongeloof ende quade vruchten / die welcke de kinderen tot dat Doopsel heffen / voor haer geloove seggen ende antwoorden. Ten derden / so hebt ghy hier ook de Leeraers oft de Doopers met hare sendinge / roepinge / leeringe / afgoderye / ongeloove / ende Godtloose wercken / welcke die de kinderen doopen , ende also van haer erf-sonden , gelijck sy dat noemen / reynigen / suyveren en wasschen / welcke partijen alle drie / namelijck / Ouders / Peten / ende Doopers / selve noch kennisse / noch geloof / noch waerheyt / noch liefde / noch vreese Godts / noch Evangelium / noch Christelijcke vruchten / noch gehoorsaemheyt / noch quijtscheldinge der sonden / noch vreede der Zielen / noch gebedt / noch belofte / noch Godt / noch Christum / noch Geest / noch eeuwige leven in haer herten voelen noch smaken : dan alleen Christenen door beroeminge ende met den naem zijn / dese onderwinden haer in alle vrymoedigheyt / een kint dat nu eerstmael van des moeders lichaem is geboren / dat noch gaen / noch staen / noch hooren / noch spreecken / noch versinnen / noch begrijpen en magh / dat door 't gebreck sijns verstants den onredelijcken Creatuerkens vol-nae in alle stucken gelijck is / dat noch goet noch quaet onderscheyden en kan / sonder Woordt / sonder geloof / tot een Christen-mensche te maken / niet anders kan met Cruycen / met Blasen / met Sout / met Olye / met Crisma / met Keerslicht / met Doeken / met onnutte vragen ende antwoordt / met zegenen / met besweeren / met doopen / met Offeren / ende met alsulcke gruwelen meer / ende als dese praetachtige / Afgodische huychelerye aen desen kleynen kinderen bedreven is / so zijn 't Christen-menschen / gelijck die Wijven tot den Kraem Moeder seggen / nae dat het werck gewrocht

Alios Christianos efficiuntur, & Episcopi Christiani non sunt.

Modus quo pueros in Christianos consecrant.

wrocht is / namelijck / een Heyden hebben wy van u ontfangen / maer een Christen geven ende leveren wy dat wederomme in uwen handen. Als dan so wordt die tafel bereyt / kost ende dranck zijn veerdigh / die gebuuren ende vrienden gevoeght / ende die Ouders zijn over haer gedoopte kint soo seer wel te vreden. Ende van die uure aen so wordt 't opgevoet in alle mallighept / ongeloof / ydelheydt / sonde / schande / narrighept / Afgoderye / ende in alle vleeschelijcke wercken / ende Duyvelsche vruchten / also dat 'er geen kennisse / geen Geloove / geen Godts liefde ende vreese / geen Euangelische waerhept ende wandelinge inwassen ende beklijven mogen tot eeuwigen dagen / ende waer 't datter yet Christelijcks aen hem beklecfde / so moeste 't veel lijden / ende Christus Cruys dragen. Noch segge ick eens / om dat het also gedoopt is / het doet nu voortaen nae dien tijdt wat het doet / het blijft al evenwel een Christen-mensche. Siet mijn lieve Broeder / dit is heden ten dage die Heylige Kercke / gelijck sy haer beroemen. Ende op dese voor-beroerde manieren soo bare aldusdanige Christenen die een den ander / ende die gantsche Werelt is vol met aldusdanige Christenen geworden.

Postquam pueri baptisati sunt, nihil amplius curatur de eorum salute.

Mijn eerweerdige Leser / verstaet doch recht wat ick u geschreven hebbe / want daeromme heb ick dese selfde sake so wijt ende breet uytgeleyt / op dat ghy grondelijck meught bekennen / hoe seer heymelijcken bedeckten strick der zielen / ende hoe verbaerlijcken / afgrijselijcken Afgodt dat dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen tegen Godt is / ende hoe seer onnut ende afgodisch dat het geleert is / als datmen daerom de onmondige kinderen sullen doopen, namelijck, om op te voeden in Godts woordt ende in sijn geboden. Aldus draegt Menschen-leere alle wegen voor hem eenen schoonen ende Heyligen schijn / dan inwendigh in den gront en is 't voorwaer anders niet dan beveynstheyt / leugen / enckel verleydinge / bedrogh / ende een doodtlijck fenijn der zielen.

Maer die gene die op desen Antichristischen Kinder-doopsel niet en steunen / dan soecken dat rechte Christelijke Doopsel / dat van Christo Jesu bevolen is / ende van sijnen heyligen Apostelen geleert ende gebruyckt is / die dragen sorge voor haer kinderen salighept / daerom soo voeden sy haer op in de vreese Godts / met leeren / met vermanen / met kastijen / met eenen voorgangh van onstraffelijck leven / op dat sy also / wanneer sy tot haren verstande gekomen zijn / selve mogen hooren / gelooven / ende aennemen dat alderheylighste Euangelium Jesu Christi / ende onfangen oock also dat H. Christelijcke Doopsel / gelijck hy dat allen Geloovigen Godts heyligen door hem selven / ende oock sijnen heyligen Apostelen in so menige plaetse des nieuwen Testaments geleert heeft.

Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. Act. 2 38. Act 10 48. Act. 16. 33. en 9. 6.

Non fidentes pedobaptismati salutem curant puerorum.

Daer nae / ende ten derden / so leert ons ook die heylige Paulus / seggende: En weet ghy niet dat wy / die in Christum Jesum gedoopt zijn / dat wy in sijn doodt gedoopt zijn. So zijn wy dan ook met hem begraven door dat Doopsel in den doot / op dat gelijck Christus verweckt is van den doodt door sijns Vaders heerlijkhept / dat wy ook also sullen wandelen in een nieuw leven / Rom. 6. 4.

Hier wordt noch eenmael dat Doopsel der Geloovigen met alle kracht bevestight / ende dat Doopsel der onmondiger kinderen met gelijcke kracht vernietet / want gelijckerwijs Christus Jesus bevolen heeft / dat men den geloovigen soude doopen / Marc. 16. 15. Also blijckt nu oock klaerlijcken in dese voorgesette woorden Pauli / dat dat Doopsel ons soodanigen handel aenwijst ende beteekent / welcke niemant doen en kan / dan alleen die gene die geloovigh zijn / namelijck / als dat sy is een doot der sonden / oft een begravinge des ouden levens / ende dat sy is een opstal oft verrijssenisse tot een nieuw leven.

Significatum Baptismi nulli convenit nisi credenti.

Terwijlen dit Christelycke Doopsel aldusdanigen doodt der sonden / ende opstal tot een nieuw leven van Paulo genoemt wordt / so moeten sy ons immers dat belijden ende toegeven / dat niemant sijn leelijcke schandige lusten ende begeerten / sijn onbehoorlijcke vleeschelijcke Godtloose leven / sterven / ende begraven kan / dat ook niemant tot een vroom onstraffelijck / Godtsaligh leven opstaen ende verrijsen kan / dan alleen die gene / die als gehoorsame lieve Godts kinderen gesticht / geleert / ende vernieuwt worden met des Heeren woordt / welcke Geestelycke doodt ende begravinge / opstal ende verrijsenisse bewesen in dat Heylige Doopsel / hy op een ander plaetse noemt te wesen die besnijdinge die in den Geest geschiet / seggende: Ghy zijt door Christum besneden met die besnijdinge die sonder handen geschiet / door die afleggingge des sondigen Lichaems in den vleesche / te weten / met die Besnijdinge Christi / ende zijn met hem begraven door dat Doopsel / in dat welcke ghy ook verresen zijt door dat Geloove dat Godt werckt / die welcke hem verweckt heeft van den doodt / Coloss. 2. 12.

Overmidts het dan opentlijck blijckt / dat die Geloovigen alleen hare sonden sterven ende begraven alleen door kracht des geloofs intreden / ende met Christo op verrijsen in dat Godtsalige nieuwe leven / ende dat die kleyne onmondige kinderen alsulcks niet en doen / noch en vermogen / om dat sy dat Geloove niet en hebben / door welck Godt sulcks in den sijnen werckt / so moeten sy immers dat bekennen ende consenteren / sy willen oft sy en willen niet / dat dat Doopsel der onmondiger kinderen in dat bevel des Heeren Jesu Christi / ende in die naegelaten Apostolische leere noch geleert / ende begrepen is.

Baptismus puerorum in scripturis non est.

Ofmen nu al schoon woude seggen / goede Leser / dat die andere Apostelen ook schriften nae haer gelaten hebben, welcke schriften Gelasius Paus uytgemonstert heeft, ende dat by avontuuren dat Doopsel der onmondiger kinderen in haren Schriften wel moghte uytgedruckt ende begrepen zijn. Lieve Leser / overmits dat die wederstrijders haer sake begrepen op die uytgemonsterde schriften der Apostelen / geen gewishept nochtans daer uyt hebbende / dan vermoedende, dat by avontuuren dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen, daer in wel mogt begrepen zijn. Antwoorden wy ten eersten beschepdelijck met aldusdanige woorden / seggende: Terwijlen dat sy haer beroepen tot die schriften der Apostelen die wy niet en hebben / so begeeren wy bescheyt van haer / wat dat die selfde Apostelen in die Schriften van dat Doopsel der kinderen geleert en bevolen hebbē?

Gelasius Empa.

Ten

Ten anderen / om dat sy de saecke soecken te beweeren met onsekere schriften / daer sy niet en hebben / ende dat noch niet meer dan met vermoeden / soo bewijsen sy daer mede / hoe dat sy haer voorgenomen saecke / door die Apostolische Schriften / die wy nu ter tijt by ons hebben / geensins mogen bestemmen en waer maken.

Ten derden / seggen wy alsoo / hoe dat wy dat werk des Heeren / namelijck / dat heylige Doopsel / niet op dat vermoede en op dat avontuur / dan op dat gewisse moeten leeren / aenrechten / en dienen.

Apostoli non diverso, sed uno, & eodem spiritu docuerunt. Matth.28.19. 1 Pet.3.5. Act.2.38.9.6. 10.38. 16.30. 8.38.

Ten vierden seggen wy / hoe dat die Apostelen al tesamen al door eenen Geest geschreven hebben / geleert ende gepredickt hebben. Terwijlen dan Christus Jesus dat Doopsel op den Geloove bevolen heeft / Marc. 16. 15. Petrus / Paulus / ende Philippus / den Doopsel der Geloovigen na luydt des bevels Christi boven geallegeert / geleert ende gebruykt hebben / ende niet der onmondiger kinderen / soo meught gy dat wel lichtelijken bedencken / dat het van den anderen Apostelen welcker Schriften wy niet en hebben / niet anders geleert / noch gebruyckt en is / al was 't dat sy ook noch ses hondert Boeken geschreven / ende in dat licht gegeven hadden. Want haddet sake geweest dat dat kinderdoopsel een Apostels insettinge geweest waer / soo moest het blijken in haren schriften: Ende geensins hadde als dan Tertullianus geschreven / die niet lange na der Apostelen tijt geweest en is / hoe dat by sijne Voor-ouders by na die volwassene gedoopt zijn / gelijck als boven geseyt is. Ook hadde Alexander de Bisschop tot Alexandrien de kinderen sijner Gemeynten wel gedoopt / en geensins en souden die Ouden daeromme getwistet hebben / soo doch alle wegen / alle die gene die Godt gevreest hebben / haer sake met der heyliger Schrift hebben willen uytrechten / ende daer niet afwijken / want wie isser die Godt vreest / ende die een Apostels ingeset ofte gebruyck soude willen oft soude derven tegenstaen / verachten ofte in eenigerley manieren tegen-spreecken? Maer die gene die Christum niet recht bekent en hebben / dan die haer betrouwen ende gerechtigheyt in die uytwendige Ceremonie geset ende gesocht hebben / die hebben by de werelt de overhant genomen / ende en is daerom niet noodig geweest / dat dit selfde kinderdoopsel door eenige Pauselijke insettingen of Concilien soude bevestigt worden / soo het doch by alle geslachten / Natien ende tongen / allenskens by hem selven ingereten is / ende sijnen vollen ganck genomen heeft / want die geheele Gemeynte al met der tijt na der Apostelen afgank / door der onverstandiger Bisschoppen leere / van dat betrouwen Jesu Christi tot dat betrouwen der uytwendiger wercken zijn gevallen / als men voor onsen oogen klaerlijken sien ende merken magh.

Timentes Deum, scripturis nituntur, non opinionibus. Justitiarii in hac causa Pedobaptismatis prævaluerunt.

Universa Ecclesia in confidentiam operum incidit.

Item / mijn Broeders / hoe klaerlijken ook dese selfde plaetse Pauli / Rom. 6. dringt op den Geloovigen / gelijck als men voor oogen sien magh / al evenwel soo hebben die Geleerde deser vruchteloosen Werelt haer also omgekeert en uytgeleydt / recht of men dat Doopsel der kleyner onverstandiger ende onmondiger kinderen hier mede mogen bekrachtigen ende beweeren / seggende: Als datmen den onmondigen kinderen daerom soude doopen, namelijk, om dat sy mogen deelachtigh worden de doot Christi Jesu, en sijn heylige bloet. Ende dat sy alsoo naemaels in die tijdt haerder bekentenissen ende verstants, den sonden mogen sterven, ende Gods Gerechtigheyt dienen ende leven.

Mijn lieve kinderen in Christo Jesu / waert datmen die rechte slechte Godts waerheyt ende wille / en dat alderheylighste ende glorieuste Euangelium onses lieven Heeren Jesu Christi na ons eygen goet-duncken ende vleeschelijk voornemen aldus mochten rabraken / trecken / buygen en breken / so weet ik voorwaer over al geen grouwel / noch geenen valschen Godtsdienst / ofte men soudese soo lichtelijken met aldusdanige valsche draeyinge der Schriftuuren / voor die oogen der onverstandigen / wel seer heerlijcken mogen blanketten ende palleeren. Neen mijn alderliefste / neen. Dat eeuwige krachtige en Salighmakende Godts woort / moet na de rechte meyninge des Heyligen Geests / ende in den rechten Goddelijken sin geleert / uytgeleyt / ende begrepen zijn. Want sy doopen al-eer dat dat effect des Doopsels / namelijck dat geloove in ons bevonden wort / dat is even alsoo formelijk gehandelt / als de paerden te spannen achter aen den wagen / te zaeyen eer datmen geploegt heeft / te timmeren al-eer datmen hout heeft / en te zegelen al-eer dat den Brief is geschreven. Seg 't / souden alle dese niet als een huygelwerck ende dorren handel van allen Menschen belacchet ende bespot worden? Ja vrylijck soo / daeromme soo heeft die Heylige Godts Geest dese voorgesette plaetse Pauli van den onmondigen kinderen op dat onwisse niet gesproocken.

Baptisari ante fidem ordo est præposterus.

Evenwel soo zijn sy deelachtigh Christus doodt ende bloet door de milde belofte / die haer van Godt uyt genade gegeven is door Christum Jesum onsen Heere / ende niet door dat Doopsel / Luc. 18. 16. Maer dese plaetse Pauli heeft hy van die gene gesproocken ende geleert / die nu in haer Doopsel / door haer nieuwe geboorte van booven / ende door haer vruchtbarige werkende geloove / haer oude sondige leven al reede eens gestorven ende begraven hebben. Gelijk Christus Jesus eens in sijnen vleesche gestorven ende begraven is / want soo wie dat nu met Christo aldus gestorven is / die is al gerechtveerdigt van die sonden / ende is alsoo met Christo Jesu victorieuslijken op verreesen uyt der sonden gewelt / tot des Heeren prijs in een nieuwe / rechte / Godsaligh / ende onstraffelijk leven / het welcke niet en geschiet door eenigh ander middel / dan alleene door Godts Woordt. Het welcke dat van haer door den geloove opgenomen ende bekent wordt / gelijck als boven geallegeert tot den Coloss. geschreven staet / namelijck: Ghy zijt besneden met die besnijdinge die sonder handen geschiet / overmits dat gy hebt afgeleydt dat lichaem der sonden door die besnijdinge Christi / ende zijt met hem begraven door dat Doopsel / in dat welke gy ook verresen zijt / door dat gelove dat Godt werckt / Coll. 2. 12.

Infantes participes sunt mortis & sanguinis Christi non aliter quam per promissionem gratis datam.

Christus semel mortuus est, semel in Baptismo peccatis morimur. Christus semel à mortuis resurrexit, semel in Baptismo in novam vitam resurgimus.

Och lieve Broeders / doet doch open die oogen uwes herten ende verstants / en siet neerstelijken toe / want die moetwil-

lighlijk

lighlijk tegens sijnen Godt niet strijden en wil / ofte tegen sijnen Heyligen woorde / die en mach immers geensins in dese klare woorden Pauli struyckelen oft dwaelen. Alhoewel dat Henricus Bullengerus ende noch meer andere, door dese selfde plaetse tot den Colossensen de Israelitische besnijdinge op dat Doopsel der kleyner onverstandiger kinderen geleerdt ende gedrongen hebben , alhoewel sonder reden ende sonder heylige Schrift / nochtans niet sonder grouwelijcke Blasphemien ende schelden. Door wat oorsaecke dat en weet ick waerlijck niet / anders dan by avontueren daeromme / om dat die heylige Paulus beyde de Geestelijcke Besnijdinge / ende dat Doopsel der geloovigen ofte der oprechter Christenen soo vast ende na by den anderen gebonden / gevoegt en geknoopt heeft.

Biblia hereticorum liber. Veritàs veracibus semper manebit invicta,

ô Heere / altijdt wort u goddelijcke gebenedijde Woordt / tot een beschuddinge ende beweeringe van alle valsche leere / ketterye / en handel getogen / alsoo dat den Bybel wel met grooten rechte van den sommigen een Ketterboek geheten magh worden. Nochtans hoe herde dat sy wederstrijden , ende hoe subtyl dat sy ook liegen ende philosopheren / so sal die eeuwige Godts waerheyt al evenwel in den uytverkoren Godts kinderen te boven gaen en triumpheren / welcke diese van gantschen herten soecken ende begeeren.

Ick segge noch eenmael / dat ick my van herten seer schame / dat ick eenige Letter ofte woordeken tegen alsulke oft alsodanige hoog beroemde ende Geleerde Mannen spreken oft schrijven sal. Nochtans wat raet? Immers en moet ik my de eeuwige Gods waerheyt / die daer leydet tot den eeuwigen leven die welcke my van Christo Jesu onsen Heere / en van sijnen heyligen Apostelen in alsoo grooter klaerheyt geleert ende bevolen is / van geenen Geleerden laten ontstelen noch ontroven / want ick en vinde waerlijk niet / datmen so danige geleerde Mannen boven Christum / en boven sijn heylige Apostelen hooren ende volgen sal. Wilmen my nu seggen dat sy wijs zijn / ick segge wederomme / Christus Jesus is de alderwijste : Dat sy vroom zijn / Christus Jesus is de alder vroomste : Ja dat sy in vele tongen ende menigerley spraeken seer wel versocht ende geleert zijn / soo segh ik met korten klaren afscheyt / dat de Geest des Heeren Jesu Christi aen geenen tongen en konsten is gebonden. Daeromme moet immers die alderheyligste ende onverwinlijkste Gods waerheyt / niet alleen tegen haer / maer ook tegen alle die poorten der Hellen soo veele als Godt sijn genade / barmhertigheyt / en kennisse gegeven heeft / met dat alderheylighste Gods Woort van ons beschuttet ende beweert zijn.

Spiritus Christi humanis scientiis non est astrictus.

Hierom soo wil dese geallegeerde plaetse / Col.2.12. daer sy haer sake soeken mede te beweeren / setten voor die oogen van alle mijn Lesers / ende wilse bidden met ootmoediger herten / dat sy doch willen rechten met een onpartijdelijk oordeel waer dat men in dese plaetse / oft in eenigen anderen Godtlijcken Schriften vinden sal / dat die Besnijdinge des Israelitischen volcks een figuere op dat Doopsel der kleyner onverstandiger kinderen geweest is, daer 't so onwedersprekelijken is / dat Paulus in dese selfde plaetse / ook Rom.2. 29. ende Col. 2. 12. De Letterlijke besnijdinge een figuere op die Geestelijcke besnijdinge geleert ende bediet heeft / ende niet op dat Doopsel der onverstandige kinderen / welke Geestelijcke Besnijdinge van niemant anders dan alleene van den Geloovigen gebruyckt en magh worden / gelijck alsmen dat klaerlijck door die figuerlijke letterlijke handel begrijpen ende verstaen magh / want die uytwendige letterlijke Besnijdinge moeste geschieden met steenen Messen / Josu. 5.2. ende aen dat Litmaet der Geboorten / Gen. cap. 17.23. Dien inwendigen ende Geestelijcken steen is Christus Jesus / 1Cor. 10.4. Dat Mes met welke die Geloovige besneden worden / is sijn heylige Woordt. Mijne Broeders / verstaet het wel / is 't nu sake dat wy met den geloovigen besneden Abraham in dat Verbont Gods blijven willen / in welk verbont dat wy alle met den anderen jonck ende oudt / Mannen ende Vrouwen door genade opgenomen zijn door Christum Jesum / ende niet door eenige tekenen / soo moet onse aertsche vleeschelijke geboorte / die daer is uyt den aertschen vleeschelijken Adam / met dit selfde steenen Mesch besneden worden / 't welk dat Christus Jesus / en sijn heylige woort. Hierom soo doorsoeckt nu dese voorgeroerde Woorden Pauli tot den Collossen. Capit. 2. 11. of sy van den Geloovigen ende verstandigen / dan of sy van den kleynen ende onverstandigen kinderen zijn gesprooten? Segget / wie is het die de Besnijdinge Christi in sijner herten besneden is? Is 't niet die Geloovige? Wie is 't die afgeleyt heeft dat lichaem der sonden / door die Besnijdinge Christi? niet die geloovige? Wie is 't die in dat Doopsel met Christo begraven is / niet die geloovige? Wie is 't die door dat Geloove dat Godt werckt / in een nieuwe leven / verresen is? Ick segge noch eens / niet die geloovige? Ja het zijn die gene / die Gods woort hooren / en strengelooven / en niet die onmondige kinderen tot den eeuwigen dagen.

Externa circuncisio præfiguravit internam circumcisionem fidelium.

Jer.1.4.4. Coll.2.11.

Gratis adoptat nos Deus per Christum Jesum.

Jer.4.4. Rom.6.3. Rom.6.4.

Goede Leeser / overmits dat die kinderdoopers soecken haer sake te beweeren / met Abrahams besnijdinge / en met sijn belofte / soo merkt het en herkauwt 't nu wel / hoe onschickelijk dat sy dit invoeren / en wat men u daer entegen met schriftelijcker waerheyt onder weynigh woorden leeren en by brengen sal.

Ten eersten / soo zijn wy altesamen gelijck als wy geschreven hebben / niet door eenige tekenen / maer door genade op genomen in Gods verbont en die belofte is ons al te samen uyt genade gegeven / is 't dat wijse aennemen door den Geloove / ende wandelen na des gevers wille / gelijk als Abraham door genade van Godt opgenomen worde midden uyt den volcken / en met de belofte der genaden verbreugt worde / want hyse door den Geloove aenname / ende wandelde na den wille des geens / die hem opgenomen hadden / gelijck die Schriftuure seyt : Abraham heeft Godt gelooft / ende het is hem gerekent tot gerechtigheyt. Genes. 15. 6. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6. Jacob. 2. 23.

Per gratiam Abraham receptus fuit in foedus Dei. Fides requiritur in celebrandis ceremoniis, fides ceremoniæ erunt juxta verbum Dei.

Alle die gene die nu aldus van Godt met Abraham in dat verbont des vredes opgenomen zijn door Genade / tot ondersoekinge haers geloofs / soo heeft Godt den selfde gegeven

geven sijne Ceremonien ende letterlijcke teekenen / niet dat sy daer door gerechtveerdigt souden worden / want waer 't in de tekenen gelegen / soo en waer 't geen genade / Rom. 11.6. dan om dat sy gerechtigt waren door den Geloove / kinderen Gods / kinderen der beloften / in Godts verbont / &c. dat sy door gehoorsaemheyt souden bewijsen de gebiedende Godt / welke diese door genade geroepen / opgenomen / ende met sijn belofte vertroost heeft / want die gehoorsamige Godts dat zijn sijn vrienden / Joan. Cap. 15.

Siet mijn Broeder dit is die eene oorsake / waerom dat Godt sijn Ceremonien heeft bevolen / gelijk dat in Abraham opentlijck bewesen wort / want Abraham was al in Gods Verbont / al eer dat hy besneden werde / gelijk Paulus bewijst / dat hem sijn Geloove al tot gerechtigheyt gerekent was / doen hy noch onbesneden was / en om dat hy in Gods verbondt was / gerechtight door den geloove daerom heeft hem Godt die besnijdinge bevolen een onnut ende oneerlijck werck in hem selven / gelijck alsmen voor oogen sien mogt. Ten eersten / so was 't in hem selven gantsch onnut / want het en geschiede niet oorbaerlijk den naesten. Ten anderen oneerlijck / want het geschiet aen dat oneerlijckste Lidtmaet des geheelen Lichaems. Ende is daeromme geboden / om dat die geloovige Vader Abraham hem selven soude uytgaen / ende en leven niet na sijnen eygenen wille / maer alleene na den wille des geens die hem door Genade opgenomen / ende uyt den volcken verkooren hadde / ende besegelen alsoo met alsoodanigen werk dat in hem selven onnut ende oneerlijk was / om dat Godt dat geboden hadde / sijn onsienbaerlijk geloove dat het oprecht / waerachtigh ende vruchtbaer voor Godt was / Genes. Capittel 17. 12. Waeromme dat die Ceremonien ten andermael geboden zijn / sal noch op een ander tijt geleert worden / als 't Godt gelieft.

Gen.15.6. Gal 3.6. Jac.2.23. Rom. 4.5. Circumcisio per opus erat inutile & indecorum.

Gen. 15.6. Rom. 4. 12.

Siet goede Leeser / in dese maniere is Abraham besneden / en aldus worden wy gedoopt / want aldus is 't van Godt bevolen. Die gene die nu tegenstaet / en des Heeren stemme neven de bevolen Ceremonien niet gehoorsaem en is / dan hy verachtet dat selfde werk om sijns onnuttigheyts ende kleynigheyts wille / niet merkende dat het van Godt bevolen is / soodanigh een die stoot hem selven buyten dat lieffelijke verbont der genaden door sijn wederspannige ongehoorsaemheyt / hy besegelt ook niet sijn geloove dat het vrugtbaer ende levendigh is / maer hy bewijst daer tegen / hoe dat 't onvruchtbaer ende doodt voor Godt is / want het sijns Heeren stemme niet en hoort / niet en leeft / maer als krachteloos / ydel / ende onnut vertreet ende veracht.

Incredulus per innobedientiam testatur de infidelitate sua.

Hieromme soo leert ende merckt / hoe dat wy niet door dat uytwendigh teken opgenomen worden in Godts verbont / maer allene uyt Genade door Christum Jesum. Ende om dat wy door genade in dat verbont Godts zijn / daerom heeft hy ons sijn tekenen nagelaten ende bevolen / datmen die selfde neven den genen gebruyken sal / dien hy dat geheeten ende geboden heeft / namelijk / neven den geloovigen / want waer 't sake dat wy door eenige teekenen oft Ceremonien in dat verbont Gods komen moghten / so waren die verdiensten Christi ydel / ende soo was die genade ook al ge-eynt. Neen Broeders / neen / dan Abraham was al te vooren verkoren / van Godt opgenomen / ende gerechtigt door den geloove al eer dat hy besneden was / en om dat hy geloovigh was / ende door den Geloove gerechtight / soo is hem die Besnijdenisse van Godt geboden / dat hy daer mede sijn geloove bezegelen soude. Item ten anderen / gelijck Abraham ende sijn gantsche geheele zaet geboren uyt Isaac / te samen met anderen in dat verbont Godts al begrepen waren / soo wel die Wijven als die Mannen / ende die belofte ginck oock tot beyde sexen / namelijck / Mannen ende Wijven / so en is 't nochtans niet den Maeghden / maer de knechtkens bevolen / dat die Besneden souden worden.

Ceremoniarum usus erit apud eos, quibus jussit Deus.

Non fœminæ sed mares circuncidebantur, æquales tamen erant in fœdere.

Merkt wel lieve Leser / hadden sy nu dat verbont Gods door dat teeken gekregen / ende niet door genade / soo moesten die maeghden daer buyten / ende sonder belofte gebleven hebben. Soo niet / dan het is uyt genade geschiet / noch is 't genade / ende genade sal 't blijven tot den eenwigen dagen.

Maer hadde sy des Heeren woort ongehoorsaem geweest / te weten / als dat sy haren knechtkens niet Besneden en hadden op den gesetten dagh / oft dat sy anders gedaen hadden dan van Godt bevolen was / te weten / als dat sy haer Maegdekens oock hadden laten Besnijden / soo hadden sy overmits haer ongehoorsaemheyt die straffinge in haren kinderen moeten dragen / Genes. 17. 14. buyten des Heeren verbont gesloten worden / en sijn milde belofte der genaden niet verkregen. Want Godt die Almachtige Vader / wiens stemme / wille / ende gebodt alle Creaturen behooren te dienen / die in den Hemel en in der Aerden zijn / die wil de Ceremonien die van hem bevolen zijn / alsoo gebruyckt hebben gelijck als 't hem gelievet / ende gelijk als hyse bevolen heeft / want daeromme heeft hyse geboden / oft wy hebben ook / (is 't dat wijse niet en gebruyken / of anders gebruyken /) overmits ons ongehoorsaemheyt / noch verbont / noch belofte. Dit is dat recht schriftuurlijk verstant / van Abrahams verbont / besnijdinge / ende belofte. Alle die gene die u anders leert / die bedrieget u ziele / want hy leydet u tot verdiensten ende werken / ende niet tot Christum Jesum / door den welken alleen dat eeuwige verbont des Vredes / ende die Belofte der genaden van Godt gegeven / ende van ontfangen moet worden ten eeuwigen dagen.

Och Broeders / Broeders / hoe lange wilt gy doch tegenstaen den Heyligen Geest? geeft doch eenmael Godts Woort sijnen rechtelijken prijs / ende merkt wel / hoe dat die kleyne onverstandige kinderen in haren Doopsel met Christo niet begraven worden / noch ook niet opstaen in een nieuwe leven / want waer 't dat sy in haer Doopsel recht gestorven ende begraven waren / soo waer die sonde in haer soo vernietet / datse haren geest nimmermeer wederomme geweldelijcken soude verheeren ende verdrucken. Terwijlen dan de sonde aldus na haer Doopsel soo krachtigh / soo levendigh / soo geweldigh / ende in allen fleur in haer bevonden wort / met dat sy tot haren verstande beginnen te komen / gelijkmen

Ubi peccatum vivit, ibi baptismus in mortem Christi non est.

voor oogen sien magh / so moeten die Kinderdoopers immers nu belijden ende consenteren / dat sy de kinderen levendigh begraven / het welcke dat soo niet en behoort / oft dat sy haer alle met den anderen sonder geloof / ende daerom buyten Christus ordinantie / onnut ende te vergeefs doopen. Hierom leert doch eenmael lieve Leeser / hoe dat het Doopsel der kleyner onverstandiger kinderen uyt Godt / door Godt / ende van Godt niet en is. Maer die gene die recht bekent des Vaders weldaet neven hen door Christum Jesum / ende alsoo door rechte waerachtige liefde Godts op sijn eygen geloove gedoopt wort / na luyt Christi / Petri / Pauli / ende Pilippi leere / die is recht met die besnijdinge Christi inwendigh in sijner herten besneden gelijck Paulus leert / die is begraven met Christo Jesu / die is in sijnen sonden gestorven / ende is wederom door een werkende geloove met Christo Jesu / verresen in een nieuwe leven / Rom. cap. 6. vers 4. Colos. cap. 2. 12.

Hier en tegen hebben die kinderdoopers noch een bedriegelijk tegenworp / seggende : Hoe dat in dese voorberoerde woorden Pauli dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen niet en wort verboden, daeromme en is sy oock niet onrecht. Seggen wy daer tegen / ende vragen of dat Doopsel der kinderen oock hier ofte in eenige andere plaetsen der Schriftuuren is geboden / sy moeten de waerheyt belijden en seggen / neen. Is sy dan van Godt niet geboden / soo en is sy immers niet Godts Ordinantie / ende en heeft daerom ook geen belofte. Noch eens / is sy van Godt niet geboden / soo en is sy niet Godts ordinantie / is sy niet Gods ordinantie / so en heeft sy geen belofte / ende en heeft sy geen belofte / so is sy sonder twijfel over al onnut / en te vergeefs.

Pedobaptisma a Deo præceptum non est, ergo nec divini ordinis.

Ten anderen / soo vragen wy haer / waer dat het in Godts Woordt uytdruckelijken verbonden is / Klocken te doopen? Sy moeten de waerheyt hier op belijden / ende seggen : Nergens. Terwijlen het dan nergens verboden en is uytdruckelijken om Klocken te doopen / is daerom dat Doopsel der Klocken goet ende recht? Geensins.

Ten derden / het en was Israël niet verboden om haer maegden te besnijden / hadden sy daeromme wel gehandelt / dat sy hare maeghden besneden hadden? dat sy verre : Want die Schriftuure geboodt de knechtkens te besnijden / daeromme hebben sy dat geacht als van Godt verboden / om haer maeghden te besnijden.

Alsoo leert ons nu Christus Jesus / als datmen den geloovigen sal doopen / ende dat effect des Doopsels behoort alleene den geloovigen / gelijck als men in Petro ende Paulo soo klaerlijken bekennen ende verstaen magh / daermede so achten wy dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen genoeghsaem verboden / want sy dat geloof ende dat effect des Doopsels niet en hebben / dat uyt den geloove herkomen ende volgen moet.

Noch eens segh ik : Is 't dat die Kinderdoopers willen affirmeren / ende seggen / als dat hier in dese aengeteekende plaetse Pauli, dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen niet en wort verboden, en dat sy daerom recht is, soo moet wederom alsoo van my geantwoort worden / namelijck : Het is uytdruckelijcken in die heylige Schrift niet verboden / als Wywater / Keersen / Palmen / Kelken ende kleeren te gebenedijden (gelijck sy 't noemen) Misse te doen / en diergelijcke handelen meer / nochtans so bekennen wy dat harde wel dat het quaet is : ten eersten / om datter in betrouwt wort : ten anderen / om dat het buyten Godts Ordinantie geschiet / want hy ons niet een letter van alsulks geheeten noch geboden en heeft / en daer en is immers geen ordinantie / daer in sijn Heylige gebenedijde Woordt / het zy in Geest oft in letter / uytgedruckt en begrepen is.

Overmits dan Christus Jesus dat Doopsel op den geloove bevolen heeft. Marc. 16. 15. die Apostelen dat also geleert ende gebruyckt hebben. Ende die bediedinge ofte effect des Doopsels / als Rom. 6. 3. Col. 2. 12. Tit. 3. Gal. 3. 27. 1 Cor. 12. 13. 1. Petri 3. 21. niet anders dan op den geloovigen bediet ende verstaen magh worden / soo is 't sonder twijfel door die selfde wel gevallige Godlijcke ordinantie ons genoegh verboden om de kleyne onmondige kinderen te doopen / want sy dat geloof en effect ofte bediedinge des Doopsels niet en hebben. Niet tegenstaende / alhoewel dat het selfde Doopsel der kleyner onmondiger kinderen terstont na der Apostelen afganck / oft by avontueren ook in haren tijden by de sommige begonnen is / ende dus menigh hondert jaren geduurt heeft / want lanckheyt der tijden en gelt niet tegen Godts Woort / gelijk wy dat te vooren den vroomen ende Godt vreesenden genoeghsaem aengewesen ende geleert hebben.

Prescriptio præjudicat verbo Dei.

Ten vierden / seyt alsoo die Heylige Apostel Paulus / namelijck. Die vrindelijkheyt ende die gemeynsaemheyt Godts onses Salighmakers neven den Menschen openbaerde hem / niet om die wercken der gerechtigheyt die wy gedaen hebben / maer nae sijner barmhertigheyt maeckte hy ons saligh / door dat water-badt der wedergeboorte / en der vernieuwinge des Heyligen Geests / &c. Tit. 3. 5.

Mijn alderliefste Broeders / als wy dese selfde plaetse Pauli met geestelijcken oogen recht / ende grondigh willen insien / ende wegense met de heylige Schrift / soo moeten de Kinder-doopers noch eenmael wel bekennen / gedrongen door Gods woort / hoe dat 't Christelijke Doopsel dat van God geboden is / alleene behoort den geloovigen / na 't geluyt van Christi bevel / Marc. 16. 15. ende niet den genen die noch overmits der natuuren loop / onhoorigh / onspreekende ende onverstandigh zijn / namelyk / die kleyne kinderen / want het is een waterbadt der nieuwer geboorten / gelijck ons de Heylige Paulus in dese selfde woorden geleert ende betuygt heeft.

Baptismus fidelium lavachrum regenerationis est.

Mijn eerwaerdige goede Broeders / om dat het Heylige Christelijcke Doopsel een waterbat der nieuwer geboorten is / na luydt van Paulus leer / soo en magh niemant hiermede na Godts wille ende welbehagen gewasschen worden / dan alleen die gene / die door Godts Woort weder geboren ende vernieuwt zijn / want wy en worden niet wedergeboren om dat wy gedoopt zijn / gelijk als men in die kleyne onwetende kinderen wel bevinden / die nu alreede al gedoopt zijn / maer daeromme

Non regeneramur causa baptismi, sed baptisamur causa regenerationis.

me worden wy gedoopt / om dat wy door den Geloove uyt Godts woordt wedergeboren zijn / so doch die nieuwe geboorte niet en volght uyt den Doopsel / maer dit Doopsel volght uyt de nieuwe geboorte. Dit en magh immers van geenen Menschen bescheydelijcker met Godts woordt tegen-gestreden ofte te niete gedaen worden.

Daeromme so moeten hier voor dese plaetse Pauli alle de Geleerde beschaemt staen / sy zijn oock so geleert als sy zijn / die dat simpele slechte volck so schandelijcken leeren ende vroet-maken / als dat die kleyne onmondige kinderen in haren Doopsel wedergeboren worden. Lieve Leser / dat alsoo te leeren ende te gelooven / is voorwaer enckel verleydinge ende bedrogh. Want is 't dat de kinderen wedergebooren worden / gelijck als de Geleerde seggen / so en is alle haer gantsche wandel niet dan ootmoedigheyt / lijdtsaemheyt / barmhertigheyt / reyne ende kuyssche liefde / waerachtige Geloove / sekere kennisse / gewissen hope / Godts gehoorsaemheyt / geestelijcke vreughde / inwendigen vrede / ende een onstrafselijck leven / want dit zijn die oprechte / ende natuerlijcke vruchten der nieuwer ende Hemelscher geboorten / ende wat vruchten dat in onsen kleynen onmondigen kinderen zijn / dat magh een yegelijck recht verstandigh Leser door dagelijckse experientie by hem selven wel overleggen ende bedencken.

Fructus regenarationis.

Wat meynt ghy / mijn alderliefste / wat meynt ghy / dat die nieuwe geboorte anders niet en is / dan de ellendige werelt tot nu toe gemeynt heeft / namelijck / als in te duycken in den water? oft alsoo te seggen: ick doope u in den Naem des Vaders / des Soons / ende des Heyligen Geests? Neen weerdige Broeder / neen. Die nieuwe geboorte en is voorwaer geen water / noch woorden / maer is Hemelsche / levendige / ende bewegende Godts kracht / inwendigh in onser herten / die uytvloeydt van van Godt / ende die also door die Predicatie des Godtlijcken woordts / als wy dat opnemen door den Geloove / onse herten beroert / vernieuwet / doorsnijdt / ende ommekeert / tot dat wy uyt ongeloovigheydt in Geloovigheyt / uyt ongerechtigheyt in gerechtigheyt / uyt quaet in goet / uyt vleeschelijckheyt in Geestelijckheyt / uyt Aertsch in Hemelsch / jae uyt de boose natuere Adæ in de goede natuere ende Aerdt Jesu Christi verandert / omgekeert / ende vernieuwet worden / ende van alsdusdanige heeft Paulus dese geallegeerde plaetse gesproocken.

Regeneratio quæ sit.

Siet / die aldus geardt zijn / dat zijn die rechte wedergeboren Godts kinderen / dat zijn die lieve Broeders ende Susteren Jesu Christi / die met hem van boven uyt eenen Vader geboren zijn / namelijck uyt Godt / Joan. 1. 13. Hebr. 2. 13. Ende dese wedergeborene zijn die gene / den welcken hy alleene dat heylige Christelijcke Doopsel als een zegel des Geloofs geleert / naegelaten ende bevolen heeft / Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. In den welcken sy ontfangen quijtscheldinge haerder sonden / Actor. 2. 38. ende niet de kleyne onmondige kinderen ende onverstandige kinderen / gelijck het boven so dickwils met Godts Woordt geleert ende bewesen is. Daeromme leert ons die heylige Apostel Paulus in dese selfde plaetse / dat Godt die wedergeborenen saligh maeckt met dat Water-badt der nieuwer Geboorten. Oorsake is dese / want om dat sy door Godts Woordt wedergeboren zijn / daerom so zijn sy door de kracht haerder nieuwer Geboorten haer selven uytgetreden / ende hebben haer so gehoorsamelijck begeven in alle dat gene / dat Godt die Almachtige Vader in sijn heyligh Woordt / door sijnen lieven Sone Jesum Christum onsen Heere / ende door al sijn waerachtige Dienaers ende Seynt-boden / allen uytverkorenen Godts kinderen geleert ende bevolen heeft.

Regenarati filii Dei, & fratres Christi sunt.

Aldus segge ick noch eens / behoordt dat Doopsel den Geloovigen oft den Wedergeborenen / door welck dat Godt ons saligh maeckt / gelijck Paulus seyt / ende dat in dese maniere. Ten eersten / so moet daer wesen die leeringe des heyligen Euangeliums Jesu Christi / Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. Ten anderen / so moet daer wesen dat gehoor des Goddelijcken Woordts / Rom. 10. 17. Ten derden / so moester wesen uyt dat gehoor het Geloove / Rom. 10. 17. Ten vierden / so moet uyt dat Geloove volgen die nieuwe Geboorte. Ten vijfsten / uyt die nieuwe Geboorte dat Doopsel / Titum 3. 5. als een gehoorsaemheydt bewesen Godts woordt / ende also volget ten laetsten die belofte. Want is 't sacke dat wy den Heyligen Geest moetwillens niet en willen tegen vechten / ende Godts genade met alle geweld uytstooten / ende van ons jagen / so is 't onmogelijck dat een recht waerachtig Geloove sonder de nieuwe Geboorte magh wesen sonder gehoorsaemheyt / ende dat die gehoorsaemheyt mag wesen sonder belofte. Want die eeuwige waerheyt Christus Jesus gebenedijt / en sal ons in sijnen Heyligen woorde in der eeuwigheyt nimmermeer feylen oft bedriegen. Ende die is 't die ons aldus geleert heeft / namelijck / eerst dat Heylige Euangelium te leeren / seggende: Gaet ende predickt dat Euangelium allen Creatueren. Daer uyt volget dan dat Geloove / seggende: Wie dat glooft. Uyt dat Geloove volget dat Doopsel / seggende: Ende gedoopt wordt / ende daer op heeft hy alsdan sijn belofte gegeven / seggende: Sal saligh worden / Marc. 16.

Esa. 53. 4.

Joa. 3. 8.
1 Pet. 1. 1.

Ubi fides, ibi regeneratio: ubi regeneratio, ibi obedientia, ubi obedientia, ibi promissio.

Terwijlen die ordinantie Jesu Christi aldus meldet / ende dit eene aldus uyt dat ander volget / daeromme so heeft ons Paulus alhier geleert / hoe dat ons Godt saligh maekt door dat Water-badt der nieuwer geboorten / ende door die vernieuwinge des Heyligen Geests / want waer 't by also dat een recht waerachtigh Geloove / ende die gehoorsaemheydt des Geloofs van malkanderen moghten gedeylt ende verscheyden worden / gelijck als sy by avontuuren wel mogen / alsce weten / in de gene die daer den Heyligen Geest bedroeven / ende in hem sondigen. Ende wy dan soodanigen recht / waerachtigh / ende al bekennende Geloove hadden / ende en hadden daer en boven geen gehoorsaemheydt / so profiteert ons dat Geloove niet / want alsulcken Geloove en heeft geen belofte / om dat het ongehoorsaem is / ende daerenboven onnut ende doot voor Godt is / Jacob. 2.

Vide quomodo per baptismum Deus nos salvos reddit.

Allen den genen / die nu al evenwel sonder heylige Schriftuure uyt eygen voorneme / die nieuwe geboorte in den kleynen onverstandigen kinderen willen beweeren, om dat sy gedoopt

zijn, alhoewel datter over al in die gedoopte geen vruchten en zijn, gelijck 't voor oogen blijckt, dien antwoordde ick ten eersten/ dat hy niet en weet wat dat die nieuwe geboorte is: Ten anderen/ dat hy dat met gelijcke reden neven de gedoopte klocken oock wel doen magh. Want neven alle beyde/ namelijck/ neven den kinderen ende klocken gelijcke bevel in Godts Woordt/ ende in alle beyde gelijck geloof ende gelijcke vruchten bevonden worden/ eenen yegelijcken nae sijner aert/ ende nae sijner natueren.

Baptismus infantium & campanarum ejusdem est efficaciæ.

O Heere/ wanneer sal dese verbaerlijcke grouwelijcke dwalinge eenmael sijn eynde hebben? Wanneer sullen die gene die nu Christenen heeten/ die rechte Christenen zijn? Jae wanneer sal die gebenedijde mont onses Heeren Jesu Christi/ als wijs/ als waerachtigh/ ende als perfect in sijn Heylige Woordt bekent ende ontfangen worden? Ick duchte waerlijck nimmermeer/ dan altijdts moet valsche Leere/ ongeloove ende dat goet-duncken boven die onbedrieghlijcke Leeringe Jesu Christi ende sijner Apostelen/ van dese ellendige vleeschelijcke Menschen ge-eert ende bemindt zijn. Nochtans seggen wy u in Christo Jesu/ laet haer de kleyne onmondige kinderen doopen/ so lange als sy willen/ laet haer oock dat selfde leeren/ soo lange ende soo sterck als sy willen/ laet haer daer en boven met verdraeyde Schriften/ met alle Geleerde/ ende met lange gewoonten dapperlijck beweeren/ soo is 't nochtans al gelijck ydel/ onnut/ ende tegens Godt: want het onmogelijck is/ dat die wedergeboorte in de onhoorigen/ onverstandigen kinderen/ met Godts woordt immermeer beweert oft beschermt sal worden tot den eeuwigen dagen.

Hierom mijn lieve uytverkorene Broeders/ laet haer vrijelijck tegen ons roepen/ ketteren ende schelden/ laet haer allegeeren alle Doctoren/ geleerden/ ende vermaerde Mannen/ die over veel hondert jaren geweest zijn/ laetse haer vertroosten met dat lange gebruyck der tijden/ ook van der Apostelen tijdt af/ want soo waer dat geen nieuw Geboorte en is/ daer en magh ook geen rechter Doopsel door Christus bevel ymmermeer bedient worden/ want dit Doopsel is een water-badt der nieuwer geboorten/ Titum 3. welcke nieuwe Geboorte niemandt en heeft/ dan alleen die Geloovige/ gelijck als wy dat te voren eenen yegelijcken Leser aengewesen ende geleert hebben.

Ubi regeneratio non est, ibi nec Baptismus est.

Daeromme so vermane ick alle mijn lieve Lesers in den Heere/ dat sy doch niet en willen noch op die hooge Philosophie der geleerden/ noch op lang gebruyck der tijden/ dan dat sy alleene willen sien op dat klare ende onvermengde Godts woordt/ so sullen sy met alle waerheydt wel bevinden door dese plaetse Pauli ende noch meer andere/ dat dat Christelijcke Doopsel niemant gegeven en moet worden nae Christus bevel/ dan alleene den genen/ die nu uyt genade door Godts woorden geloovigh ende wedergeboren zijn/ want so lange als dat Doopsel den kleynen onmondigen kinderen gegeven wordt/ so en is 't geen Water-badt der nieuwer Geboorten. Want die Nieuwe Geboorte komt uyt Godts woordt/ als 't dickwils geseydt is/ welck woordt die kinderen overmits dat gebreck des verstants niet en mogen hooren noch verstaen/ daeromme sy oock niet wedergeboren worden/ so lange als sy kintsch gesinnet zijn. Alle wat dat die Vader niet geplandt en heeft/ sal uyt die herten der rechtgeloovigen met Godts woordt uytgeworpen worden/ Matth. 15. Maer Godts woordt sal in der eeuwigheydt blijven staen/ Esa. 40. 1 Petr. 1. Ende nae dese moeten/ naemelijck/ nae die mate des Goddelijcken woordts/ sal/ ende moet eenen yegelijcken vromen Christen de timmeragie sijns Geloofs aenleggen ende opbouwen/ is 't anders dat sijn werck voor Godt aengenaem ende krachtigh wesen sal/ ende niet nae eygen goet-duncken ende voornemen/ want Godt die Almachtige Vader/ die alle dingen regeert door dat woort sijns krachts/ Hebr. 1. die en wil met geenen Leeringe ende geboden der menschen ge-eert zijn/ Esai. 29. 19. Mat. 15. 9. Marc. 7. 7. Col. 22. 22. Jer. 29. 8.

Ped obaptisma lavacrum regenerationis non est.

Ten vyfften leert ons die Heylige Paulus/ seggende: Ghy zijt Godts kinderen/ om dat ghy gelooft hebt aen Christum Jesum/ want so vele als 'er uwer gedoopt zijn/ die hebben Christum aengetogen/ Galat. 3. 27. Rom. 6. 3.

Mijn lieve kinderen in Christo Jesu/ ghy weet immers wel/ hoe dat alle de geheele wijde Werelt alle wegen met de uytwendige wercken ende Ceremonien door hare blinde ende onverstandige ongeloovigheyt tot nu toe in haren herten gehoereert hebben ende noch hoereeren/ ghy en sult nochtans alsoo niet doen/ Maer ghy sult bekennen ende verstaen/ dat die gerechtigheyt/ die voor Godt gelt ende altijdt gelden sal/ niet in eenige Ceremonien ende wercken/ dan alleene in een oprecht/ vroom ende vruchtbaer geloove is gelegen/ ende in anders geen dingh/ ende dat op dese maniere. Want dat selfde geloove dat herkomt uyt Godts Woordt/ en magh niet wesen sonder sijn vruchten/ anders dan in den genen die den Heyligen Geest bedroeven/ gelijck als 't boven verklaert is/ maer het bereydet hem alle wegen/ tot allerleye gerechtigheydt/ het geeft hem vrijwilligħlijck over in alle gehoorsaemheydt/ ende het volbrenght met aller lust ende neerstigheydt/ niet alleen den Doopsel/ dan oock alle de woorden ende wercken/ die ons Godt die genadige Vader door sijnen gebenedijden Sone in sijnen Heyligen Euangelio/ in so grooter klaerheydt geleert ende bevolen heeft.

Universus mundus semper cum operibus fornicatus est.

Ipse Justitia Deo grata, non in operibus, sed in fide tantum consistit.

Fides respicit in omne verbum Dei.

Daeromme soo is dat rechte waerachtige Geloove die volle Gerechtigheyt/ Rom. 3. ende 5. jae sy is die rechte baer-moeder/ die alle Christelijcke deughden dragen ende helen moet/ ende hier door so wordt het in Godts Woordt altemal den Geloove toegeschreven/ als gerechtigheydt/ Rom. 3. 23. ende 5. 1. die benedictie/ Galat. 3. 14. die Salighept/ Marc. 16. 15. ende dat eeuwige leven/ Joan. cap 3. vs 36. en cap. 17. vs 4. en niet den wercken: ende als den wercken van hem toegeschreven wordt/ so geschiet dat nochtans niet om de wercken/ dan het geschiet om dat Geloove/ het welcke dat ons uytdringet tot aldusdanige wercken/ om dat sy van Godt bevolen zijn. Daerom so sult ghy weten/ goede Leser/ soo wanneer dat die

Cere-

Ceremonien in Godts Woordt / belofte aengehangen wordt / gelijck als de Israëlitische Offerhanden in de Wet / ende dat Doopsel in den Euangelio / soo en geschiet dat niet om de Ceremonien / dan het geschiet om dat Geloove / het welcke dat gehoorsamelijck met liefde volbrengt niet alleen de geboden Ceremonien / maer oock alle dat gene dat Godt bevolen heeft / gelijck wy boven geseyt hebben.

Vide quam causam Ceremoniis asscribitur promissio.

Hieromme is 't dat die Heylige Paulus den Galaten also geleert heeft / hoe dat sy door haer Geloove / ende niet door haer Doopsel Godts kinderen geworden en waren / seggende: Ghy zijt alle Godts kinderen / om dat ghy gelooft hebt aen Christum Jesum. Ende ten anderen / om dat sy Godts kinderen waren door den Geloove / soo hebben sy gehoorsaemheyt bewesen haers Vaders Woordt / ende daeromme soo heeft Paulus alsoo tot haer geseyt / namelijck: alsoo veele als 'er uwer gedoopt zijn / hebben Christum aengetogen. Aldus is die alderprincipaelste sake gelegen in dat Geloove / ende niet in de wercken / dan u lieden dit Godtsalige vrucht haer Geloove / in den welcken die gantsche summa begrepen is / met sijne rechte Christelijcke vruchten en is by vele niet bekent / daeromme soo soecken sy alle wegen haer gerechtigheydt in de uytwendige wercken / jae ook in die seer onnutte wercken des Menschelijcken goetdunckenheydts / die van Godt noch geheeten noch bevolen zijn / gelijck als sy in dat Doopsel der onverstandiger kinderen soo menigh hondert Jaren gedaen hebben Leest dat wy u boven van den Ouders / Peten / ende Doopers geschreven hebben / so sult ghy dat noch wel bekennen / hoe dat alle die gantsche Werelt door dat Doopsel der kleyner onmondiger kinderen in een valsch betrouwen geleyt is / van Godt vervreemt is / ende neven allen Christelijken handel vervaert ende ook verblint is.

Nescientes fidem & virtutem ejus in operibus spem suam collocant.

Ende op dat haer valsch voornemen magh hebben een schoon / Heyligh ende Godtlijck schijnsel / soo moet dat goede Godts woordt met alle gewelt daer nae gebuyget ende gekroockt zijn / gelijckerwijs sy hier wel bewijsen / want sy met dese selfde plaetse Pauli ende noch meer verdraeyde schriften / dat arme onwetende en onverstandige volck aldus veel jaren so schandelijken begekt ende bedrogen hebben / leeren / hoe dat die kleyne / onmondige / ende onverstandige kinderen / Christum in dat Doopsel aentrecken / openbaerlijck bewijsende met alsulcken leeringe / gelijck als sy niet en weten wat dat die nieuwe geboorte is / dat sy ook alsoo niet en bekennen noch en verstaen wat dat het geseyt is / oft wat dat het bediedet / aen te treken Christum Jesum.

Quicquid antichristi faciunt, faciunt prætextu Dei.

Mijn alderliefste Broeders / dat is voorwaer den rechten natuerlijcken aert van alle Ketteryen / te weten / een gebroocken stuck te scheuren midden uyt de Heylige Schriftuure / ende daer mede den voorgenomen handel te verweeren / niet eenmael merckende wat daer voor oft nae geschreven staet / door welcke dat men dat rechte verstant grijpen ende vaten magh / gelijck sy in dese selfde plaetse so opentlijck ende klaerlijck bewesen hebben. Want dese sententie / namelijck, so veele als 'er uwer gedoopt zijn, hebben Christum aengetogen, hebben sy tot haer genomen / om haer sake des Kinder-doopsels daer mede te bekleeden, maer de voorgaende sententien / namelijck: Ghy zijt alle kinderen Godts / om dat ghy gelooft hebt in Christo Jesu / uyt welck die geheele sake ende handel volgen moet / gelijck wy boven bewesen hebben / dat en hebben sy niet gesien / ende soecken also gerechtigheyt ende verdiensten door dat gewrochte werck / ende niet door den Geloove aen Christum Jesum.

Natura hæreseos est, scripturam insavé adducere.

Nota adversarios justitiam quærere, opus operatum (ut vocant) & non per fidem in Christum Jesum.

Daer en boven overmits sy selve met Christo niet bekleet en zijn / noch aengetogen hebben / het zy active oft passive, ende sijne Hemelsche Geestelijcke natuere / geest ende sin niet gesmaeckt en hebben / om dat sy vleeschelijck gesint zijn / so en verstaen sy over al ook niet / hoe veele sy ook schrijven ende leeren / wat dat het bediedet ende wat dat het geseyt is / aen te trecken Christum Jesum / ick segh noch eens / het zy activè oft passive.

Op dat wy dan alle wedersprekers mogen voldoen met des Heeren Woordt / ende op dat wy selve oock in dese woorden niet en struyckelen noch dwalen / soo wil ick alle mijne Lesers stieren tot den Heyligen Paulum / die sal ons in aller klaerheydt wel leeren ende onder-richten wie dat die gene zijn / die Christum aentrecken / ende wat vruchten dat sy bewijsen / by welcken dat men 't weten ende bekennen magh dat sy Christum aengetogen hebben / daer hy alsoo seyt / naemelijck: Is 't dat Christus in u is / soo is dat lichaem doodt om der sonden wille / maer des Geests wille is dat leven om die Rechtveerdighmakinge / Rom. 8. 10. Rom. 6. 5.

Adversus respondendum est per verbum Dei.

Gal. 3. 27. Rom. 6. 3.

Goede Leeser / al hoe behendighlijck dat alle die Schrift-geleerde ende Kinder-doopers weten tegen te strijden / onder een valsche gedaente des Godtlijcken Woordts / soo en magh al evenwel niemandt dat benemen / ofte die gene die Christum aengetogen hebben / in dien woont Christus / oft in dien is Christus. Terwijlen dan die rechte Doopelingen aentrecken Christum Jesum / soo is Christus in haer / ende is Christus in haer / soo is dat lichaem doodt den sonden / ende die geest heeft dat leven in die rechtveerdighmakinge / overmidts dan die sacke aldus gelegen is / soo beroep ick noch eenmael desen selfden handel in allen redelijcke verstandige Menschen / ende begeere van haer een onpartydelijck oordeel / oft dit in die rechtgeloovige / dan of het in die kleyne onverstandige kinderen bevonden wordt? Seggen sy dan / in den geloovigen, soo is 'er recht geoordeelt / want Christus Jesus woont in die herten der geloovigen / Ephes. cap. 3. vers 17. Maer seggen sy / in den kleynen kinderen, so vrage ick daer en tegen / waer by dat men dat weten oft bekennen magh / overmidts dat in die selfde kinderen den doot der sonden / ende dat leven des Geests niet bewesen noch bevonden en wordt? Want sy alle d' een met den anderen van joncks op / so lange als sy Godts woordt niet en relooven / al-hoe-wel dat sy gedoopt zijn / niet alleene tot den quaeden geneyght zijn / dan ook in allen gehoorsaem / gelijck ons dat dagelijcksche leven in alle die gedoopte deser Werelt oogen-schijnlijcken klaer ende wel bewijset.

Christus agit in illis, qui ipsum induerunt.

Euangelice baptisatis peccatum non dominatur, ergo qui sub domino peccati adhuc vivunt, juxta Euangelium non baptisati.

Daeromme concludere ick neven dese selfde plaetse Pauli / ende segge alsoo : Is 't dat die Kinder-doopers volherdigh ende stantvastigh blijven in haer onschriftelijck voornemen / neven dese selfde sake / namelijck / als dat sy willen affirmeren / ende glooven / hoe dat die kleyne onmondige kinderen Christum aentrecken in haer Doopsel , soo moeten sy dat wederom belijden / gedrongen door Godts Woordt / dat Christus Jesus ongeloovigh is / hooveerdigh / eergierigh / nijdigh / ydel / droncken / Hoerachtigh / Overspeeligh / wederspannig / ongehoorsamig Godts Woort / &c. Want soo wie dat Christum Jesum aengetogen heeft / die en leeft nu niet langer / maer Christus Jesus leeft in hem / Gal. 3. 27. Rom. 6. 3. so sy dan Christum in haer Doopsel aengetogen hebben , gelijck sy seggen / ende Christus daerom in haer leven / ende sijn werck in haer drijven moet / nae Paulus leere / sy nochtans alle wegen in aldusdanige vleeschelijcke / Godtlose wercken bevonden worden : so volget daer uyt met alle gewelt / dat sy Christum Jesum niet aengetogen en hebben / want hy sijn werck in haer niet en drijft : Oft sy moeten consenteren / dat Christus Jesus in haer ydel ende onnut is / oft dat dese voorberoerde verdoemelijke vruchten door den aengetogen Christum in haer gebaert worden. Neen waerlyck neen / want Christus Jesus en magh niet wesen sonder sijne vruchten / maer soo wie dat den ootmoedigen / lijdtsamen / barmhertigen / lieflijcken / vreedtsamigen / soberen / kuysschen ende gehoorsamigen Christum aengetogen heeft / in sodanigh een worden die voorgeroerde onnutte verdoemelijcke wercken niet bevonden : want soo wie dat Christum aengetogen heeft / die is sijnen sonden gestorven / die leeft der gerechtigheyt / Rom. 8. die wordt geleyt van den Heyligen Geest / die is met Christo Jesu van boven uyt Godt den Vader geboren / ende daerom so leeft hy nae sijns Vaders wille / ende en magh niet sondigen / om dat hy uyt Godt geboren is / 1 Joan. 3. 9. 5. 18.

Ludibrio Christum afficiunt, qui se Christum induisse dicunt, & nihilominus in peccatis &c.

Rom. 6. 3. Col. 2. 12. 1 Pet. 3. 22.

Qui Christum habet, habet & virtutes ipsius.

Terwijlen dat nu alle die gene / die sonder Geloove gedoopt zijn / dat tegen-deel uytdrucken in haer gantsche leven / ende niet voor haer en dragen die natuere / aert ende deughde Christi / den welcken sy in haer Doopsel aengetogen hebben / gelijck sy haer valschelijck beroemen / dan in allen voordragen de natuere / aert ende ondeughde des vleeschs ende des wederpartijders / namelijck / des Satans / so blijcket immers openbaerlijck ende klaer / hoe dat sy niet Christum van den Hemel / maer den Duyvel uyt der Hellen aengetogen hebben / want die leytse / drijftse / ende dringtse nae sijnen wille / gelijckmen voor oogen sien magh / soo doch alle haer inwendigh gepeyns / ende uytwendige wercken des vleeschs / ende des Satans eygen aengeboren natuerlijcke vruchten zijn / die over alle die Werelt van allen menschen / in allen staten / ampten / conditien ende secten gehandelt ende gebruyckt worden.

Universa mundi opera ex malo sunt.

Lieve Lesers / ghy kent immers wel / hoe dat een yegelijk Boom voortbrengt sijn vruchten / nae sijnen eygenen aert / ende by de vrucht moetmen den Boom bekennen / gelijck Christus seyt / Matt. 7. 18. 12. 33. Daeromme het niet feylen en kan oft magh / dat so waer Christus Jesus is / daer zijn die goede vruchten tot den eeuwigen leven. Maer so waer dat den Duyvel is / daer zijn die quaede vruchten tot den eeuwigen doot. Jae wie dat Christum Jesum aengetogē heeft / by dien en heeft die Duyvel geen plaetse. Ter contrarien wederom / so waer dat die Duyvel is / daer heeft Christus Jesus geen plaetse / die eene moet den anderen wijcken / want het zijn twee so seer contrarie ende verscheyden Vorsten / dat het onmogelijck is / dat sy te samen in een herte moogen woonen / ende dat sy beyde te samen in eens Menschen conscientie ontfangen ende besloten mogen worden / Mat. 6. 24. Col. 2. 13. 3. 7. Ep. 2. 2.

Ubi Christus, ibi fructus vitæ: Contra, ubi Diabolus, ibi fructus mortis.

Christus & diabolus simul in uno corde concludi non possunt.

Hieromme so vermane ick alle Godtvreesende Christenen in den Heere / dat sy doch dese selfde woorden Pauli in hare herten sullen wel herkauwen / ende grijpense alsoo met rechter Goddelijcker waerheyt / so sullen sy dat in alle klaerheyt wel bevinden / hoe dat Paulus dese plaetse geleert heeft gelijckformigh den bevele Christi / Marc. 16. 15. want alleene die rechtgeloovige in haer Doopsel aentrecken Christum Jesum / uytdrucken in de rechte vruchten / ende niet die kleyne onverstandige kinderen / gelijck wy hier ende ook in onsen eersten Schriften den vromen ende den rechten Godts-dienstigen genoeghsaem getuyght ende bewesen hebben.

Fideles in Baptismo Christum induunt, & exprimunt in fructibus.

Alderliefste Broeders in den Heere / laet ghy den Kinderdoopers aldusdanige klare Schriften tot haer eygen verdoemenisse alsoo schimpelijck belachen / ende alsoo subtilijck draeyen ende wenden als haer gelievet / so sal nochtans dese selfde plaetse eeuwigh voor haer ongebroken blijven / soo geheel ende so krachtigh / dat sy alle met den anderen haer daer aen harte moeten stooten / daer voor bebeschaemt staen / ende met alle haer vercierde glosen wijcken ende te rugge gaen / als sy maer recht willen insien ende oordelen alsdan met Godts Woordt / wat dat het bediedet ende wat dat het geseyt is / nae den sin ende meyninge Pauli / jae wat dat het mede draeght / aen te trecken Christum Jesum / het zy dan activè oft passivè, want alle die gene die nu met active niet te vreden en is / alhoewel dat dese plaetse van Paulo active is gesproken / nae vermeldinge Erasmici translationis, die legge daer by dat passive dat tot den Romeynen in 't 13. C. geschreven staet / so sal hy dat wel bevinden / hoe datter geen onderscheyt en is als tusschen dat active oft passive aengaende dese saeke. Maer wat helpt het / als die Geleerde niet en hebben / daer sy de waerheyt mede mogen verdonckeren en verduysteren / so moetse al evenwel door vreemde tongen / door valsche uytlegginge / door leugenen / ende door hooge philosophische redenen voor den simpelen en eenvoudigen van haer omgekeert ende verdraeyt zijn. Och hoe recht ende waerachtig is 't / dat Christus Jesus den Schrift-geleerden verweten heeft / seggende : Wee u ghy Schrift-geleerde ende Pharizeen beveynsde / want ghy sluyt dat rijck der Hemelen voor den Menschen / selve en wilt ghy daer niet ingaen / ghy en wilt ook niet toelaten den genen die daer willen ingaen / Matth. 23. 12.

Ten sesten leert ons die heylige Paulus / seggende : Wy zijn alle door eenen Geest in een Lichaem gedoopt / wy zijn Joden oft Heydenen / knechten oft vrije / ende wy zijn alle met eenen Geest gelaeft / 1 Cor. 12. 13.

Hier

Hier woort in dese selfde woorden Pauli dat Christelijk Doopsel der Geloovigen noch eenmael seer klaerlijken ingevoert ende bekrachtigt. Ter contrarien wederomme dat Antichristische Doopsel der kleyner onverstandiger kinderen verstooten ende vernietet/ sulckerwijs/ om dat nu Godt die barmhertige Vader ons alle wegen door sijnen lieven Sone Jesum Christum in sijnen Heyligen Euangelio alleene dringet op dat geloove/ ende op die nieuwe geboorte/ om dat die geloovigen/ ofte wedergeborene recht ende wel voor Godt handelen/ en met allen vlijte ende neerstigheyt sijnen heyligen wille soecken/ najagen/ ende volbrengen/ na de genade die in haer is/ soo bekennen wy dat soo herde wel/ dat geensins tot dese Godtsalige gave des geloofs/ ende der nieuwer geboorten mogen geleyt worden/ anders dan met Godts Woort/ door sijnen Heyligen Geest. Het is voorwaer uytwendigh ende letterlijk al te vergeefs geschreven/ gelesen/ geroepen/ en geleert/ wanneer dat die Heylige Godts Geest/ die oprechte Leermeester/ aller gerechtigheyt/ die herten der Discipulen oft der toehoorders niet en beroert/ doorsnijt ende wendet/ door den eenigen middel van Godt aldaer toegegeven ende bereyt/ dat is/ Godts woort.

Scriptura semper viget ad fidem & regenerationem.

Fideles & regenerati vivunt Deo.

Frustra docetur externè, nisi internè doceat Spiritus Sanctus.

Nademael wy dan door eenen Geest in een lichaem gedoopt worden/ na geluyt van Pauli leere/ ende desen selfden Geest eerstmael de herten door Gods woort daer toe moet ommekeeren/ roeren ende bewegen/ soo volgt dat immers sonder eenigh tegen-spreken/ dat niemant Godtsalighlijck gedoopt en magh worden/ dan alleene die gene/ die met desen selfden Geest/ door Godts woort in haer herten omgekeert/ beweegt ende beroert zijn.

Alle die gene dan/ die dat alderheylighste Euangelium Jesu Christi hooren/ ende met der herten gelooven/ en alsoo inwendig door den Heyligen Geest verweckt/ getogen en beroert worden/ sy zijn dan van wat Natien/ tongen en namen dat sy zijn/ het zijn Vriesen of Hollanders/ Duytschen oft Walen/ Joden of Heydenen/ Mannen of Vrouwen/ die worden alle met den anderen door desen beroerenden Geest te samen in een heylig geestelijck Lichaem gedoopt/ van welcke Christus Jesus dat Hooft is/ namelijk/ die Gemeynte/ Col. cap. 1. vers 18. En aldus heeft Paulus dese plaetse geleert/ gelijckformigh 't bevel Christi/ Mar. 16. 15.

Vide qui sint, qui baptisantur in corpus Christi.

Eph. 1. 21.

Mijn lieve Leeser/ overmidts dat die gene gedoopt sullen worden/ die verweckt worden door den ge'o we/ ende gedrongen worden door den Heyligen Geest/ gelijk Paulus leert/ soo wil ick wederom dat oordeel setten in uwen nadencken/ wie dat die geene zijn/ die van desen Geest gedrongen ende geleyt worden/ oft die geloovigen/ of die onwetende kinderen? Segt gy/ die geloovigen, soo hebt gy wel geantwoort: Want die geloovigen/ die sterven haren vleesche ende bloedt/ lusten ende begeerten/ Gal. 5. 4. Die trecken uyt den ouden mensche/ met alle sijn werken/ Col. 3. 5. Ephes. 4. 23. Die soeken so Christum Jesum in puerder reynder herten: die baren de lieffelijke vruchten des Geests/ dat daer in haer is: Ja sy bewijsen/ dat inwendigh en uytwendigh/ in haer gantsche wandel en leven/ dat sy door desen Heyligen Geest geleerdt/ geleyt ende gedrongen worden/ Gal. 5. 18. Rom. 8. 14. Maer seght gy die kleyne kinderen/ soo vrage ick u daer entegen/ waer dat dan haer geestelijcke vruchten zijn? So doch in den kinderen niet en blijket/ dan alleen haren kintschen handel/ gelijk wy boven geseyt hebben. Al evenwel moeten sy gedoopt worden ende Christenen mensche heeten/ sonder leere/ sonder geloof/ sonder bevel/ &c. waer uyt dat volget/ dat nu in alle die gedoopte deser Werelt ganschelijk niet bevonden wordt/ dan grouwelijke blintheydt/ afgoderye/ valsche heyligheyt/ quade gedachten/ onnutte woorden/ rasernije tegen de waerheyt/ ongehoorsaemheyt/ Godts-lasteringe/ guygelerye/ ende een seer afgrijselijck vleeschelijk leven tegen Godt ende tegen sijn Heyligh gebenedijde Woort.

Praeposteri fructus baptizatorum hujus mundi.

Ick weet het wel lieve Broeders/ dat die kleyne kinderen spiritum vitalem hebben/ dat is/ den Geest door den welcken dat sy leven/ die Godt in Adam/ ende in alle vleesch heeft ingeblasen/ op dat sy souden leven/ Gen. 1. 2. 7. Maer spiritum justificantem, aut innovantem, dat is/ die Geest die rechtveerdigh maeckt/ oft die vernieuwet/ en hebben sy niet. Want was't dat hy in haer was/ soo soude hy ook in sijnen vruchten wel sekerlijck bekent worden/ soo het doch onmogelijk is/ dat die Heylige Godts geest/ die in hem selven wacker/ levendigh/ ende vruchtbaer is/ door den welken alle ware Christenen gerechtveerdigt/ geleert/ geleyt/ ende gedrongen worden/ dat die nimmermeer in den sijnen daer hy inne woont/ ledigh/ slaperigh/ ende sonder sijn vruchten wesen en kan ofte magh.

Act. 17. 25.

Spiritus domini in se vivus & efficax.

Laet de Kinderdoopers hier tegen allen geren indien't haer gelievet/ sy zijn dan so out/ soo geleert/ ende soo hoogh beroemt als sy zijn/ soo en sal 't nochtans in der eeuwigheyt nimmermeer bevonden noch beweert worden met den Woorde Godts/ als dat die heylige Godts geest altijdt ydel/ onnut/ ende sonder sijn vruchten wesen magh. Ick weet wel/ dat ymandt wel vallen ende struyckelen kan/ alhoewel dat hy den Geest Godts heeft/ gelijck als die hooghmoet/ overspel/ ende dootslagh David/ die geveynstheyt Petri/ de twist Pauli en Barnabe/ &c. maer het en sal in soodanige nimmermeer lange duuren/ dan sy sullen van stonden aen/ ofte uytwendigh door lieffelijcke vermaninge der Broederen/ ofte inwendigh door den Geest tot beteringe vermaent ende getogen worden: want het is onmogelijk/ dat soodanige in den welcken dat woont den Geest der liefden/ ende der vreesen Godts/ dat die eenige schandelijcke boosheyt ende overtredinge lange sullen mogen aenkleven ende dienen. Hebben nu die gedoopte kinderen den heyligen Geest, gelijck die Kinderdoopers affirmeren/ soo moeten sy immers dat bekennen en toestaen/ dat 't nochtans eenen dooden/ onvruchtbaren/ ende krachteloosen geest is/ die noch gelove noch liefde/ noch Gods vreese/ noch gehoorsaemheyt/ noch eenige Euangelische Goddelijke gerechtigheit in de selfde kinderen dragen en baren kan.

Spiritus Domini semper est fructiferius.

Si quis in infantibus est spiritus, spiritus est invalidus.

Om dat sy dan uyt goetdunkentheyt dat Doopsel tegen alle schriftelijke waerheyt/ door eygen gerechtigheydt op den kleynen onverstandigen kinderen geleert ende gedrongen hebben/ so soecken sy dat subyteliken te beklee-

den

den / ende te vercieren met een verdraeyde gedaente des Goddelijcken woorts / op dat die hoerachtige tooversche Wijn in dat Gouden Schenckvat des Babylonischen Wijfs / Apoc. Cap. 6. vers 17. als eenen goeden ende lustigen dranck met grooter begeerlijckheyt magh op gedroncken worden / seggende / datmen den kleynen onmondigen kinderen daeromme Doopen sal, namelijck / om op te voeden in Gods Woort ende in zijn geboden, dat sy gewasschen worden van haren erffeliken sonden, dat sy begraven worden in den doot Christi, dat sy wedergeboren worden, ende aentrecken Christum Jesum. Ja dat sy door dat selfde Doopsel worden ingeplant in dat lichaem Christi Jesu, ende worden alsoo deelachtigh den Heyligen Geest, &c. Het welcke aldus te leeren / voorwaer anders niet en is / dan opentlijcke verleydinge / leugenen / verdraeyinge der Schriftuuren / ende Sathans bedrogh: Want over al in alle gedoopte deser Wereldt so geheel contrarie neven alle hare vruchten / al heenen tot den uytganck haers levens bevonden wordt / gelijck als een yegelijck recht verstandigh Christen selve met sijn eygen oogen besien magh.

Mundus circa baptismum puerorum scripturam inducit adultere.

Fructus baptisatorum hujus mundi omnino convincunt adversarios.

Alderliefste Broederen in den Heere / en wilt doch in der eeuwigheyt nimmermeer aldusdanige schandelijcke ende grouwelijcke leugenen plaetse geven in uwer herten / maer doorsoeckt ghy alle dingen recht niet anders dan met Godts Woordt / op dat gy alle Evangelische waerheydt in den grondt recht meugt bekennen / want dit selfde Doopsel der kleyner onmondiger / onverstandiger kinderen met aldusdanige heerlijcke Schriften ende hooge deughden te vercieren / het welcke alleene behoort dat Doopsel der geloovigen / ende niet der onmondiger kinderen / gelijck wy boven bewesen hebben / is al eveneens alsoo formelijck gedaen / als een Ape met zijden oft purpuren stucken te vercieren ofte te bekleeden / gelijck dat gemeyne spreeckwoort der geleerden in hem selven besloten heeft / aldus luydende: Simia semper manet simia, etiamsi induatur purpura, dat is also vele geseyt: een Ape blijft een Ape / al is 't dat sy met Purper wort aengedaen oft bekleet. Alsoo sal ook dat Doopsel der kleyner onmondiger ende onverstandiger kinderen al evenwel eenen afgrijselijcken stanck ende grouwel voor Godt blijven / al hoe heerlijcken dat het van den geleerden met gebroken schriften opgepronckt en verciert wort / want een kleyn onmondig onverstandigh kint / soo lange als 't een kint is / sal 't wel onwetende / simpel / kindisch en slegt gesint blijven / al was 't dat het noch hondertmael gedoopt werde / en dat selfde met sesmael hondert verdraeyde schriften noch subtijlder ende schalcker beweert werde / soo het blijckt voor die oogen aller rechtverstandiger dat by den selfden kinderen / noch leere / noch geloove / noch Geest / noch vruchten / noch Gods bevel bevonden worden / daerom ook geen uytwendig Doopsel tot den eeuwigen dagen / is 't anders dat wy gelooven dat Godts Woort waerachtigh is / ende waerachtigh blijven sal / gelijck als wy dat boven in onse eerste Schriften van dat Doopsel / ende ook in dese tegenwoordige seer overvloedigh ende rijckelijck bewesen hebben.

Alienis ornamentis ornantur infantes quoties præscriptæ virtutes, quæ solummodo fidelium sunt, adscribuntur eis.

☞

Och gy goede Leeser / voorwaer waer 't dat u dat bittere meetende kalckspeecksel der valscher leeringe ende lange gebruyckx soo seer overvloedigh in de oogen uwer Conscientien niet gespogen en ware / so soudt gy immers wel lichtelijck bekennen / hoe dat dese selfde groote Gemeynte alle met den anderen in hare jonge dagen door dat ampt eens onreynen ende Antichristischen Geest / niet in dat reyne / kuysche / Godts-dienstige ende onbestraffelijcke lichaem Jesu Christi / dan veel meer in dat hoerachtige / Afgodische en over al bestraffelijcke lichaem Antichristi ingevoegt ende ingedoopt zijn.

Want waer 't sake dat sy in dat alderheyligste lichaem Jesu Christi vruchtbaerlijck ingedoopt waren / gelijck sy haer dat soo stoutelijck beroemen / soo moesten sy immers dat in 't werck bewijsen / dat sy oorbaerlijcke / dienstelijcke / ende vruchtbaerlijcke lidtmaten waren in dat selfde lichaem / in den welcken dat sy ingedoopt zijn. Want wy sien voor onsen oogen / datter geen lidt aen eens Menschen lichaem onnut ende te vergeefs geschapen is / het is oock soo kleyn ende soo oneerlijck als het wil / of het is nut ende profijtelijck den geheelen lichaem in sijnen ampt ende graedt / daer het ingevoegt ende toegeschickt is / maer hoe profijtelijck ende dienstbaer dat dese voorberoerde den gedoopten lichaem Jesu Christi zijn / dat wort by den rechten Geest-geleerden wel gesien ende gemerkt.

Membra corporis Christi semper sunt fructifera.

Etiam minima Membra proficua sunt corpori.

Hier uyt volgt immers nu als onwedersprekelijck. Is 't dat sy dat lichaem Christi zijn / gelijck sy haer beroemen / ende Christus is een Hooft sijns Lichaems oft sijner Gemeynten / dat Christus Jesus een Hooft is der ongeloovigen / der gierigen / der meyn-eedigen / der Dobbelaren / der speelderen / der dronkaerden / der Hoerejageren / der overspeelderen / der Sodomiten / der Dieven / der Moordenaren / der Leugenaren / der Afgoden-dienaren / der ongehoorsamigen / der bloetgierigen / der verraderen / der tyrannen / der hooghmoedigen / ja alderley schalcken / hoeren ende boeven. Want wie is 'er doch onder die geheele Gemeynte / die daer in haren kintschen dagen gedoopt zijn / die oprecht ende onstraffelijcken wandelt in alle die Geboden onses lieven Heeren Jesu Christi / en die niet in eenige oft in vele voorgeroerde stucken / oft noch in meer andere / inwendigh oft uytwendigh schuldigh voor Godt bevonden en wort? Och neen / goede Leser / neen / dat alderheylighste en glorieuste lichaem Jesu Christi is soo wonderlijcken verre van aldusdanigen wreden / Godtloosen / wederspannigen / ongehoorsamigen / vleeschelijcken / bloedigen / ende Afgodischen Lichaem verscheyden.

Christus caput est malorum, si caput illorum est, qui se corpus Christi esse falso gloriantur.

Corpus Christi longe distat a corpore perversæ Ecclesiæ.

Hierom mijn alderliefste Broederen / overmis dat sy aldusdanige openbare overtreders / Godsverachters / ende moetwillige sondaren zijn / soo oordeelt nu recht in uwer eygender herten uyt dese ende noch meer ander redenen der Schriftuuren / wat lichaem dat sy zijn / door wiens leere / bevel / ende gebruyk / ja door wat Geest dat sy in dit seer afgrijselijck lichaem ingevoegt ende ingedoopt zijn / ende noch alle dagen ingedoopt worden / ja in soodanigen lichaem / dat noch Evangelische leere / noch geloof / noch Christelijck

Doop-

Vide miseriam corruptæ Ecclesiæ aut totius corporis Antichristi.

Doopsel/ noch Christelijck Avontmael/ noch Christelijck leven heeft. Daeromme ook noch Godt/ noch gebedt/ noch belofte/ noch eeuwige leven tot den eeuwigen dagen/ dan over al valsche leere/ valsche Geloove/ valsche Sacramenten/ valsche beloften/ ongoddelijcke leven/ ende den eeuwigen doodt. O Heere/ wilt doch alle uwe lieve kinderen van dit grouwelijck bloedige lichaem behoeden ende bewaren.

Corpus Christi habet omnia.

Maer in dat alderheylighste Lichaem Jesu Christi is een recht ende ordentlijck wesen/ nae vermeldinge des Woordts Godts/ als te weten/ rechte Leere/ recht Geloof/ recht Doopsel/ recht Avontmael/ rechte Liefde/ recht leven/ rechten Godts-dienst/ rechten Ban/ &c. Daerom ook genade/ gunst/ barmhertigheyt/ quytscheldinge der sonden/ gebedt/ Godts belofte/ ende dat eeuwige leven. Siet mijn Broeders/ daer dese zijn/ dat is dat rechte lichaem Jesu Christi/ van welcke Christus Jesus dat hooft is/ Ephes. 18. Dat zijn die rechte Broeders Jesu Christi/ die met hem van boven uyt Godt den Vader gebooren zijn/ Joan. 1. Hebr. 2. Die Geestelijcke Bergh Syon/ die in der eeuwigheydt nimmermeer beweeght sal worden. Dat Geestelijcke Huys Israël/ dat door Christum Jesum onsen eenigen Koninck nae den Geest/ met dat ongebroken Scepter sijns Goddelijcken woordts in grooter wijsheyt geregeert wordt. Dat Geestelijcke Jerusalem/ in den welcken die groote Koninck Christus Jesus gebenedijt den Heerlijcken Koninckljcken stoel sijner eeren geset heeft. Den Geestelijcken Tempel des Heeren/ in den welcken sijnen heyligen Naem van gantscher herten geprесen/ ende geoffert wordt. Die Geestelijcke Arcke des verbonts met sijnen Hemelschen Broode/ bloeyende roede ende steenen Tafelen/ over den welcken die Genaden-stoel Christus Jesus gebenedijt onder de twee uytvliegende Cherubinen sijnder Testamenten/ nae sijnder beloften bevonden wordt/ jae die lieve Bruyt Jesu Christi/ vleesch van sijnen vleesche/ been van sijnen beenen/ Ephes. 5. 30. Den welcken hy in sijn slaep-kamer geleyt heeft/ ende heeftse gekust met den mont sijns eeuwigen vredes/ Cant. 1. Daerom so en magh niemant een profijtelijcke Lidtmaet wesen in dit alderheylighste/ glorieuste ende superlijckste Lichaem Christi/ die niet geloovigh/ wedergeboren/ omgekeert/ verandert ende vernieuwet is/ lieffelijck/ milde/ goedertieren/ gehoorsaem/ barmhertigh/ kuysch/ sober/ ootmoedigh/ lijdtsamigh/ lanckmoedigh/ vredigh/ onstraffelijck/ rechtveerdigh/ volstandigh in Christo Jesu/ jae met Christo Jesu oprecht/ Hemels/ ende Geestlijck gesinnet/ want het is onmogelijck/ nae luyt aller schriftuuren/ dat Christus Jesus een Hooft oft Vorst wesen wil/ oft wesen magh/ van de gene/ die hem niet gelijckformigh en zijn/ dat zijn die gene/ die hem niet van gantschen herten en soecken/ hooren/ gelooven ende dienen/ dan veel meer vertreden/ lasteren/ ende uyt den wegen stooten.

Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. 1 Pet. 3. 5. Act. 3. 28. en 9. 6. 10. 38. 16. 30. 8. 38.

Vide hic tipos aliquos viventis Dei Ecclesiam præ se ferentes, quæ quidem Ecclesia corpus Christi est. Col. 1. Ephes. 1.

Vide qui sunt membra corporis Christi.

Christus princeps perversorum non est.

Maer die gene/ die Godts woordt hooren ende gelooven/ die worden door den Heyligen Geest/ die haer geleert/ getogen ende verlicht heeft/ op haer eygen Geloove in dat lieffelijcke lichaem Jesu Christi ingedoopt/ 1 Cor. 12. 1. 3. nae luydt van Christus bevel/ Marc. 16. 15. want die zijn wedergeboren uyt Godts woort/ 1 Pet. 13. die begraven hare sonden/ ende verrijsen met Christo in een nieuwe leven/ Rom. cap. 6. vs 5. Col. 2. 15. Die hebben een goede Conscientie/ 1 Petr. 3. 21. Die ontfangen quytscheldinge haerder sonden/ Actor. 1. 38. Die trecken aen Christum Jesum/ Gal. 3. 28. Die worden rechte lidtmaten in dat alderheylighste lichaem Jesu Christi/ die vruchtbaer/ nut/ ende dienstbaer zijn nae alle haer vermogen. Over aldusdanige zijn die lieffelijcke oogen des Heeren/ die Hemelsche benedictie/ ende dat barmhertige gemoet/ toesien ende sorge des eeuwigen Vaders/ om dat sy haer selven van geheelder herten ende van geheelder sinnen uytgetreden zijn/ ende hebben haer so gehoorsamelijk begeven in den wille Godts/ om te leven nae den wille des geens/ diese uyt genade geroepen heeft/ dat is Christus Jesus.

Oculi domini super justos.

Terwijlen de kleyne onverstandige kinderen aldus niet gesint en zijn/ lieve Leser/ ende die heylige Godts Geest sijn werck in haer niet en heeft/ drijft/ noch en bewijst/ ende sy oock niet en mogen dienen in dat Lichaem Christi soo als dat behoordt nae vermeldinge des woordts Godts/ gelijck als wel blijckt in alle klaerheyt voor die oogen der rechtverstandigen/ daeromme soo en moetmen haer geensins met dat water doopen/ want sonder drijngende Godts Geest/ niemant en behoort gedoopt te worden/ gelijck wy den vromen Godts kinderen met veele redenen uyt Godts woordt klaer ende wel bewesen hebben.

Nemo baptisandus, nisi impulsu spiritus. His non obstantibus fatemur pueros esse in fœdere, in domo, & in Ecclesia Dei, non per signum aliquod sed per promissionem gratis datam. Veruntamen neque verbo doceri, neque signis admoveri regique possunt. Ergo quando scriptura loquitur de fide, de purificatione, & de obedientia Ecclesiæ, de concordia corporis Christi, loquitur de his qui auribus audiunt, corde intelligunt, & fructibus complent.

Hieromme so concludere ick met goeden klaren bescheyde neven dese selfde sake des Doopsels in den water/ seggende alsoo: Overmits dat Christus Jesus die oprechte ende waerachtige leere/ uytgesonden van den Vader/ Joan. 3. 34. ons geboden heeft den Geloovigen te doopen/ Marc. 16. 15. Ende de lieve heylige Apostelen in die boven geallegeerde Schriften die effectie des Doopsels in dier manieren gedrongen hebben/ als dat sy niemant toe en behoort/ noch toebehooren en magh/ dan alleen den Geloovigen/ ende dat Doopsel der onmondiger kinderen soodanigen Doopsel niet en is/ want sy dat Geloove ende sijne vruchten niet en hebben/ gelijckmen voor oogen sien magh/ welcke Geloove met sijnen vruchten die rechte natuerlijke effectie ende bediedenisse des Doopsels is. Daerom is 't dat wy ten anderen mael nootelijcken gedrongen worden met des Heeren Woort/ door den Geloove ende door die Liefde Godts/ dit Christelijcke Doopsel der Geloovigen soo neerstelijck te leeren/ te ontfangen/ ende voor Heeren ende Vorsten/ ook voor die gantsche wijde werelt als getuygen Jesu Christi beyde in leven en doot/ tot des Heeren prijs so diere te beweeren.

Ten derden, hoe dat die heylige Apostelen dat Doopsel in den water gebruyckt hebben.

TEn derden/ ende ten laetsten/ soo worden wy veroorsaeckt/ dit Christelijck Doopsel der Geloovigen aldus hooge ende diere/ namelijck/ als met onsen bloede te beweeren/ door dese oorsake/ te weten/ om dat die

Matt. 28. 19.

heylige Godts Apostelen niemant gedoopt en hebben dan alleen die gene die 't begeerden/ gelijck Christus haer dat so uytdruckelijck bevolen hadde met klaren woorden / seggende: Predickt dat Euangelium allen Creatueren/ wie dat geloost ende gedoopt wort / sal saligh worden / Marc. 16. Dit selfde bevel hebben die Apostelen opgenomen uyt des Heeren Mont / ende hebben dat heylige Euangelium / die blijde bootschap der genaden in grooter kracht uytgeroepen in alle de Werelt/ Rom. 10. ende gepredickt alle Menschelijcke creatuere / dat daer onder den Hemel was / Coloss. 1. Alle die gene die dat selfde Euangelium door den Geloove aengenomen hebben/ die hebbense gedoopt / ende niemant anders/ gelijck als het in de wercken der Apostelen in menigerley plaetse klaerlijck bewesen/ ende gemerckt wordt / uyt welcke ick den Leser sommige plaetsen voorstellen ende leeren wil/ door welcke dat hy alle die andere wel lichtelijck vaten ende verstaen magh.

Actor. 1. Usus Apostolorum respondet præcepto Christi.

Apostoli baptisaverunt credentes Euangelio.

Wanneer dat Philippus door den Engel des Heeren / by den wagen Eunuchii, die uyt der Mooren lant gestiert was/ende dat Euangelium van Christo Jesu uyt Esaia den Propheet geleert hadde / zijn sy gekomen by den water. Doen seyde Eunuchus: Siet hier is water/ wat belet my / dat ick my niet en soude laten doopen? Philippus antwoorde / ende sprack: Is 't dat ghy geloost uyt geheelder herten / soo magh 't wel zijn. Wederomme antwoorde Eunuchus: Ick geloove dat Christus Jesus Godts Sone is/ Actor. 8. 36.

Mijn uytverkoren lieve Broeders / al waer 't dat die gantsche wijde Werelt vol geleerde Oratoren ende hoogh-gedachte Doctoren ware / ende die selfde in alle kloecksinnige subtielheyt ende Menschelijcke Philosophie tot den sterren toe verheven / so sal ons nochtans door die genade Godts / dit woordt door haer nimmermeer ontweldigt noch benomen worden/ namelijck dit/ soo waer dat geen Geloove en is / datter ook nae Godts ordinantie geen Doopsel gegeven en moet worden / oft wy moeten ten eersten seggen/ dat Christus Jesus quaelijcken bevolen heeft: ten anderen / dat die heylige Apostelen quaelijcken geleert hebben: ten derden/ dat die heylige Philippus hier qualijcken gevraeght heeft: ten vierden/ oft dat dese selfde Eunuchus bysonder boven allen Menschen in sijn saeke beswaert is. Neen goede Leeser / neen / dan gelijck Petrus ende Paulus / met alle vrome getuygen Christi alle wegen haer opsien op dat bevel des Heeren Jesu Christi gehadt hebben / ende en hebben daer en buyten / oft daer en tegens niet geleert noch gehandelt. Also heeft oock gedaen Sanctus Philippus, die getrouwe knecht oft Dienaer Godts / die met gelijcken Geest geleert ende gepredickt heeft/ die en heeft niet willen doopen / tot dat die seer heerlijcke ende geweldige Man sijn Geloove uyt den gront sijner herten te vören wel beleden hadde / want het hem also van Christo Jesu sijnen oprechten Meester / onsen Verlosser ende Salighmaker geheeten ende bevolen was / Matth. 28. 19. Marc. 16. 15.

Confessio fidei requirebatur ante Baptismum.

Act. 8. 36.

Terwijlen dat die Heylige Apostelen dit aldus voor een gebruyck gehadt hebben / als dat die Doopelingen haer Geloove moesten belijden voor dat Doopsel / soo vrage ick u lieve Leser / hoe datmen dat Geloove der kleyner onmondiger kinderen voor dat Doopsel van haer eysschen / ende wie dat voor haer belijden sal? Wilt ghy my wijsen tot den Gevaderen oft Peten / so segge ick wederom: dat die Gevaderen eerstmael door Higinium Papam geconstituert zijn / gelijck wy boven aengewesen hebben. Terwijlen sy door Higinium opgekomen zijn / ende dat Doopsel der kinderen van der Apostelen tijt af geduurt heeft/ gelijck Origenes ende Augustinus schrijven / ende ick ook dies wel geloove / om dat die gene die Christum niet recht bekenden / alle wegen gerechtigheydt in de gewrochte Ceremonien gesoght hebben / al-hoe-wel dat het geen Goddelijck bevel / noch Apostolisch gebruyck en was / gelijck men besonder uyt de Heylige Schrift / ende daer nae oock uyt Tertulliano, Ruffino, ende noch meer andere opentlijck bewijsen magh / soo en weet ick voorwaer niet / wie dat door dat Geloove der onmondiger kinderen geantwoort ende gestaen heeft in haer Doopsel / welcke kinderen die tusschen den tijdt der Apostelen ende Higinium Papam gedoopt zijn geworden / overmidts dat die Gevaderen ofte Peten eerstmael door desen selfden Higinium, die den negenden oft tienden Paus was / opgeworpen ende geset zijn. Ende die kinderen die voor hem waren / selve noch leere/ noch gehoor / noch spraecke / noch verstant gehadt hebben / even gelijck als die tegenwoordige kinderen onser dagen noch hebben / gelijck sy in haren vruchten wel bewijsen.

Merckt doch eenmael goede Leser / dat het al te samen alle wat sy met den kinderen handelen / als Catechismus / Gevaderen / Doopsel / Crisma / ende diergelijcke dingen meer / niet en is dan opentlijcke huychelije / Menschelijke gerechtigheyt / Afgoderye / eygen goetdunckenheyt / onnutte fantasien ende voornemen.

Quicquid ceremoniarum celebrant cum pueris novi Testamenti, mirum ludibrium est.

Overmits nu dat Christus Jesus niet meer dan een Doopsel bevolen heeft / namelijck/ dat Doopsel op den Geloove / ende die Apostelen daer also op gedrongen hebben / ende ook niet anders gebruyckt / so moeten die Kinder-doopers immers dat bekennen ende consenteren / gedrongen door Godts Woordt/ hoe dat het Doopsel der onmondiger ende onverstandiger kinderen / niet uyt den bevel Christi / niet uyt die leeringe / ende uyt dat gebruyck der Heyliger Apostelen / maer uyt die leeringe Antichristi / ende uyt dat gebruyck sijner Predicanten gekomen ende gesproten is.

Eph. 4. 5.

Per doctrinam Antichristi irrepsit Pedobaptisma.

Ick segge noch eens / dat die heylige Apostelen niemant en hebben gedoopt / dan alleene de genen die 't begeerden / oft die dat alderheylighste Geloove / oft metten mont / oft metten wercken beleden en bewesen hebben/ gelijck de Heylige Petrus gedaen heeft/ want al-hoe-wel dat hy te voren al genoeghsaem door een Hemelsche visioen onder-recht was/ dat hy wel tot den Heydenen moghte ingaen om haer dat Euangelium te leeren / soo en heeft hy nochtans al evenwel den vromen / Edelen / ende Godt-vruchtigen Centurionem met sijnen Consoorten niet willen doopen / soo lange als hy niet en sagh / dat die Heylige Geest op haer gedaelt was / met tongen spraecken / ende Godt groot maeckten.

Maer

Maer doen Petrus voor oogen sagh / dat sy recht geloovigh waren / ende dat die Goddelijke kracht alsoo op haer gedaelt was / sprack hy : magh't ook yemant keeren / dat dese met water niet en souden gedoopt worden / die van den Heyligen Geest ontfangen hebben gelijck als wy ? Ende hy geboot datmense soude doopen in den Naem des Heeren / Actor. 10.47.

Siet goede Leser / hier wordt gy genoeghsaem geleert / hoe dat Petrus alleene geboden heeft te doopen den genen / die den heyligen Geest ontfangen hadden / met tongen spraken / ende Godt groot maeckten / het welcke alleene toebehoort den geloovigen / en niet den onmondigen kinderen. Aldus is Petrus gebruyckt geweest na den bevel Christi / Marc. 16.15. Daerom Petrus ook van den kleynen onmondigen kinderen geen bevel gegeven en heeft om die te doopen / want die Heylige Geest syn werck in haer soo niet en drijft / alsmen voor oogen sien magh. Die selfde maghmen ook noch op een ander plaetse uyt den heyligen Luca seer wel mercken ende verstaen / want hy alsoo seydt: Doen sy Philippum geloofden / die haer van dat rijke Gods / en van den Naem Jesu Christi predickte / lieten sy haer doopen beyde Mannen ende Wijven / Act. 8. Siet wel toe / van den kleynen onmondigen kinderen en is hier niet geroert.

Baptisabantur à Petro, qui spiritum acceperant.

De pueris nihil præceperunt, neque Christus neque Apostoli.

Aldus heeft ook gedaen die heylige Paulus / een Predicant en Apostel / met dat gelove en waerheyt / 1 Tim. 2. die heeft dat gelove in sulker valkomentheyt of volmaecktheyt gedreven voor dat Doopsel / dat hy het Doopsel des alderheylighsten Joannis Baptiste in die Discipulen van Ephesien als onnut en te vergeefs heeft aengesien / om dat sy niet en wisten datter een Heylige Geest was / seggende tot haer : met wat Doopsel zijt gy dan gedoopt ? Sy seyden / met Joannis Doopsel. Paulus sprack : Joannes heeft gedoopt met dat Doopsel des berouws / en seyde tot den volke / datse in hem souden gelooven / die na hem komen soude / dat is Jesum / dat hy Christus is. Doen sy dat hoorden lieten sy haer doopen in den Naem des Heeren Jesu. En als Paulus de handen op haer leyde / soo quam die Heylige Geest op haer / en spraken met tongen / en propheteerden / en die mannen waren ontrent twaelf / Actor. 19.8.

Judicium spiritualium rerum erit juxta verbum Dei.

Hoort nu toe mijn alderliefste Lesers / want hier wil ick drie dingen u ende de gantsche werelt vrywilliglijck overdragen / dat gy die selve sult oordeelen met een onpartyelijck oordeel / niet anders dan met Godts Woort. Ten eersten / of dit Doopsel Joannis uyt Godt niet en was ? Ick weet wel u oordeel / dat is / ja. Is nu dat Doopsel Joannis uyt Godt / gelijck het in der waerheyt is ; Ende heeeft die Heylige Paulus / al evenwel dat selfde Doopsel / dat van boven was / als niet genoeghsaem en onvolmaeckt in desen Discipulen aengesien / om dat sy den Heyligen Geest niet en bekenden / en heeft hy haer wederomme na dat hy haer Christum geleert hadde / met dat Doopsel Jesu Christi gedoopt / gelijk Lucas meldet / waer voor dat wy dat sullen aensien dat Doopsel der onverstandiger kinderen / welcke kinderen door't gebreck der natuuren dat gehoor des Goddelijken Woordts niet en hebben / ende daeromme oock noch Vader / noch Christum / noch Heyligen Geest / noch waerheyt / noch leugen / noch gerechtigheyt / noch sonde / noch goet / noch quaet / noch recht / noch slincks bekennen / noch bekennen mogen / of daerom dit Kinder-Doopsel niet lichtelijck bekent en wordt / hoe dat sy onnut / ydel ende onvruchtbaer is / en buyten Godts ordinantie gegeven en ontfangen wordt. Ende als wy dat dan bekennen door den geloove uyt Gods Woort / of het dan niet noodigh en is gedoopt te worden met dat Doopsel Jesu Christi / gelijck dat Christus bevolen heeft / en gelijk Paulus in dese Discipulen gebruyckt heeft: Ik segge voorwaer / en doen wy dat niet / soo en is in ons na uytwijsinge van alle Godlijke Schriften / noch gelove / noch nieuwe geboorte / noch gehoorsaemheyt / noch Geest / daerom oock geen belofte tot den eeuwigen dagen / gelijck wy boven soo dickwils bewesen hebben.

Paulus Baptismum Joannis tanquam inutilem consideravit in illos Discipulos, qui spiritum sanctum nescierunt.

Nihil agnitionis est infantibus.

Laet gy nu alle die Geleerden dese selfde onverwinnelijcke plaetse ende handel Pauli alsoo subtylijcken draeyen als sy willen / soo en sal't nochtans in der eeuwigheydt van haer met Gods Woordt nimmermeer anders beweert worden / dan dat dese selfde Discipulen / hoe-wel dat sy gedoop waren met dat Doopsel Joannis / om dat sy niet en wisten datter een Heylige Geest was / wederomme na dat sy van Paulo onder-recht waren / met dat Doopsel Jesu Christi gedoopt zijn geworden. Is't anders dat doopen in Godts woordt / doopen heeten ende blijven sal. Maer mijn Broeders / alle wegen wort'er gestreden tegen dat woort des Cruyces / overmits dat het een sotheyt is den genen die verlooren blijven / 1 Cor. 1.

Ten anderen / oordeelt recht goede Lesers / overmits dat Christus Jesus selve / ende die heylige Apostelen / als Petrus / Paulus / ende Philippus / door die gantsche leeringe des nieuwen Testaments geen ander Doopsel geleert noch gebruyckt en hebben / dan op de belijdinge ofte bewijsinge des geloofs / ende die gantsche wijde Werelt daer-en-tegen nu een ander Doopsel leert ende gebruyckt / dat noch in Christi bevel / noch in leeringe ende gebruyck der heyliger Apostelen gegrondeert ende begrepen is / namelijck / dit Doopsel der kleyner onverstandiger kinderen / ende den selfden niet met Godts woort / dan alleene met dat goet-duncken der Geleerden / met lange gewoonten / ende met eenen wreeden bloedigen sweerde leert / voorstaet / ende beschermt. Wien van beyden dat wy nu hooren ende volgen sullen ? Ofte Christum Jesum in syn Goddelijcke waerheyt ? Ofte de Werelt in hare ongoddelijcke leugenen ? Segget ghy Christum / soo hebt gy wel geoordeelt / maer daer uyt volget na den vleesche ongemack / goet rooven / Vangen / Bannen / Armoede / Water / Vier / Sweert / Raderen / Oneeren / Kruys / Lijden / ende die tijdelijcke doodt / nochtans eyndelijcken dat eeuwige leven. Maer segt gy de Werelt / soo is'er voorwaer qualijken ende onrechtelijcken bescheyden ofte geoordeeldt / alhoewel datter contrarien daer uyt komt ende volght na den vleesche / eere / ruste / gemack / vrede / vry-

Vide quibus mediis defenditur Pedobaptisma.

Finis fidei vita æterna. 1 Pet. 1.

heyt / tijdelijk leven eenen korten tijt lanck / ende diergelijke verganckelijke profijten meer / nochtans soo is dat eynde die eeuwige doot.

Ten derden ende ten laetsten / soo oordeelt met een recht oordeel / of die Ordinantie Jesu Christi / die hy selven in sijn Gemeynte gemaeckt heeft / ende sijne Heylige Apostelen uyt sijnen gebenedijden mont alsoo geleert ende gebruykt hebben / of die oock immermeer door eeniger Menschen wijsheydt ofte hooghheyt omgekeert / ende gebroken mag worden. Seght gy daer ja toe / so moet het van u met Godlijken en met Euangelischen schriften beweert zijn / of wy en moeten dat niet geloven. Maer segt gy daer neen toe / gelijk als 't neen is / soo moet gy dat immers bekennen dat alle die gene die seggen / sy zijn dan wie dat sy zijn / alwaert schoon dat sy in der Apostelen tijt / en haer discipulen geweest waren / dat die Apostelen onmondige kinderen gedoopt hebben / dat sy schandelijcken feylen / ende de Apostelen met leelijke valsche leugenen beladen / ja dat sy uyt haer selven spreeken / ende niet uyt Gods Woort / want die alderheylighste Apostelen die oprechte getuygen der Christelijker waerheyt / die en hebben in der eeuwigheyt geen twee verscheyden Doopselen in den Water geleert / sy en hebben ook tegen Christus bevel en ordinantie / noch tegen haer eygen Leeringe niet gehandelt noch gebruykt.

Ordo Christi immutabilis.

Mendaciis aspergunt Apostolos, qui dicunt eos infantes baptisasse.

Och hadden die wijse ende die geleerde / die hoogh-verstandige en seer beroemde Mannen / als Origenes, Augustinus, Jeronimus, Lactantius, ende diergelijke meer / soo hoog in haer vernuft ende Philosophie niet gevlogen / en hadden haer met de reyne kuyssche / eenvoudige Leeringe Jesu Christi / sijner Apostelen laten genoegen / en hadden haer scherpe sinnen ende subtijl verstant gedruckt onder Godts Woort / geensins en hadde die Hemelsche Leeringe ende die onveranderlijke ordinantie onses lieven Heeren Jesu Christi aldusdanigen grooten schade ende schaemte geleeden. Ende bysonder soo heeft immers die groote Origenes soo schandelijck door sijn natuurlijck begrijp ende Philosophie met de Heylige Schrift gehandelt / dat hy van Martinio Luthero in dat Boeck genaemt Servum arbitrium, spurcissimus scripturarum interpres geheten wort / dat is soo veel geseyt / die alder onreynste bedieder der Schriftuuren. Ende daer en boven is 't in den Luytherschen nieuwen Testamente aengeteekent op Apocalipsis / hoe dat dese Origenes die groote sterre is / die uyt den Hemel is gevallen / brandende gelijck een fackel / en sijnen Name is bitterheyt / &c. Apoc. 8. Wat hy daerom zy Broeders / dat sy Godt bevolen / evenwel hoe qualijken dat hy met Gods woort gephilosopheert heeft / ende hoe schadelijcken dat hy gestruykelt ende gevallen is / nochtans om dat hy de Werelt gevalligh is / ende handelt in dese Afgodische sake des kinderdoops / soo moeten die Heylige Apostelen / ja oock Christus Jesus selve in sijn Leeringe / ende met hare Leeringe te rugge staen. Ende Origenes moet als een gewisse getuyge in desen Afgodischen handel gehoort / aengenomen / ende gevolgt worden. ô Grouwelijcke blintheydt / ô schadelijcke Sotheydt / dat wy niet en geslooven den onbedrieghlijcken mondt des Heeren Jesu Christi / den mont des waerheyts / ende de waerachtige vroome getuygen / die van hem gesonden zijn: Maer dat wy veel liever gelooven ende volgen / met soo grooten schade onser zielen / den genen die na onsen lusten leeren / alhoewel dat so openbaerlijk in hare Schriften bevonden wort / dat sy alsoo menighmael neven de waerheyt des Almachtigen Gods gestruykelt / gedwaelt ende genust hebben.

Si uno Christi verbo contenti fuissent docti, nequaquam tantum damnum accepisset Ecclesia.

Lutheri sententia de Origene.

Mundus in causa Pedobaptismatis Origenem præfert & Christo & Apostolis.

Hierom so bidde ik u alle mijn Lieve Broeders in den Heere / door die ontfermhertigheydt Gods / doet open de oogen van uwen verstande / op dat ghy niet langer in uwer zielen bedrogen en moet worden / ende merckt het eenmael recht / ghy die door dat schrijven der Geleerden in u herten verschrickt wordt / hoe dat alle die Schrijvers beyde oude ende nieuwe alle wegen gerechtigheyt in die gewrochte Ceremonien gesocht hebben, die welke men daer alleene behoorde te soecken / aen Christum Jesum. Ende ten anderen / om dat sy Godts Woordt neven dese sake / niet en hebben / soo hebben sy ook niet door eenen wegh / neven dese sake gewandelt / oock niet uyt eenen mont gesproken en niet met eener penne geschreven. Want de sommige / gelijkerwijs als 't wel in haer schriften blijkt / hebben in dese Ceremonien gesocht die afwasschinge der erffelijke sonden. Die andere leeren / datmense op haer eygen geloove sal doopen. Die andere / om op te voeden in den woorde Godts ende in sijn geboden. Die andere / om daer door in des Heeren Verbont op te nemen. Die andere hebben hier door gesocht die kinderen in te lijven in de gemeynte. Siet goede Leeser / aldus gaet een yegelijck van die voorgeroerde Schrijvers sijn eygen strate / ende niet door eenen wegh. Hadden sy nu Godts Woort neven dit Doopsel der kleyner onmondiger kinderen / soo moester met een penne geschreven / ende uyt eenen mont gesproken worden. Maer om dat sy Godts Woordt in dese sake niet en hebben / so volget een yegelijk sijne kloeksinnigheyt / verhopende dat hy onder een gedaente der Schriftuuren dese seer schadelijcke leugen / als de profijtelijke waerheyt sal beweeren: Ja hy kittelt hem selven soo lange met verdraeyde Schriften voor oogen alsoo in sijn verstant verdonkert / dat hy dat niet en bekent / noch niet bekennen en magh / hoe dat hy die verdoemelijke leugenen voor de alder Godtsalighste waerheydt leert / nae volght / ende gebruykt.

Scriptores justitiam quærunt per ceremoniam, quæ solummodo quærenda est per Christum Jesum.

Scriptores in hac causa pedobaptismatis non iisdem labiis locuti sunt.

Fatemur Baptismum credentium in sertione esse in corpus Christi obdientiæ causa. 1 Cor. 12. Sed non itidem baptismum infantium.

Aldus mijn alderliefste kinderen om dat die geleerde alle wegen gerechtigheyt in dat Doopsel der Kinderen gesocht hebben, ende noch soecken, soo hebt gy des wel lichtelijcken by u selven te bedenken / dat die de selfde Kinderdoopers door desen middel ingereten ende opgekomen zijn. Want sy en is by den alderoutsten vaderen geen gemeyn gebruyck geweest / ick segge gemeyn / gelijk als 't klaerlijk by Tertullianum Ruffium, en noch meer andere blijkt / dan soo het schijnt al met der tijt na der Apostelen afganck / oft by avontuuren / oock in haren tijden hebben sy dat rechte Christelijke Doopsel / welk alleen behoort den geloovigen / begonnen te misbruyken /

ken / gelijk als ook de sommige van Corinthen gedaen hebben / die al by den tijden Pauli haer voor den dooden lieten doopen / 1 Cor. 15. 9. soo is ook door der onverstandiger Bisschoppen leere ende valscher goet-dunken die seer grouwelijke slangen zijn des Kinder-doopsels op vele plaetsen alsoo ingekropen / ende door gewoonte bevestigt / dat het ten laetsten als eens Apostels insettinge van allen menschen is aengenomen en gebruyckt / om des gerechtigheyts wille / die sy alle d' een met den anderen daer inne gesocht ende geset hebben. Hier door soo hebt gy immers dat wel te bekennen lieve Broeders / al hoe lange dat het Doopsel der Kinderen geduert heeft / dat sy nochtans al evenwel uyt den bevel Christi / ende uyt die Leeringe ende gebruyk der heyliger Apostelen niet en is / daerom ook Afgodisch / onnut / ende te vergeefs.

Abusus Baptismi erat apud non nullos Corinthorum etiam tempore Pauli.

Consuetudo Pedobaptisma quasi legem Apostolicam induxit.

Ende om dat het rechte Christelijke Doopsel den geloovigen soo grooten belofte aengehangen / namelijck / als quijtscheldinge der sonden / Actor. 2. 28. ende gelijcke beloften meer / Marc. cap. 16. 15. 1 Cor. 12. 13. 1 Petr. 3. 21. Eph. 4 5. willen ook die Pedobaptisten dat selfde Doopsel met sijnen beloften dringen op den kleynen onmondigen Kinderen / niet merkende / dat die voorgeroerde beloften volgen alleene den genen / die gehoorsaemheydt bewijsen Godts Woordt / want Christus Jesus haer alsulcks geheeten ende bevolen heeft. Terwijlen dan dat het Doopsel den kleynen onmondigen Kinderen niet geboden en is / so wordt het ook van den selfden kinderen niet ge-eyschet / als gehoorsaemheyt. Want soo waer daer geen geboden en zijn / daer en is geen overtredinge. Noch eens / soo en is dat Doopsel den Kinderen van Godt niet geboden / ende en hebben sy daerom by haer Doopsel geen belofte / soo volgt daer immers uyt met gewelt / dat het selfde Doopsel der kleyner onmondiger Kinderen voor Godt Afgodisch / ydel / onnut / ende te vergeefs is / gelijck wy boven geseyt hebben / want Godt de Heere en heeft geen behagen in den Ceremonien / anders dan als sy gebruyckt worden na uytwijsinge van sijne Godlijke ende gebenedijde woorden.

Præceptum exigit obedientiam, obedientia habet promissionem.

Rom. 4. 16.

Maer die kleyne onnosele kinderen / ende bysonder die daer zijn een Christen zaet / die hebben een sonderlinge belofte / die haer sonder eenigh middel oft Ceremonie uyt louter milde ende puure genade van Godt gegeven is door Christum Jesum onsen Heere / namelijk dese. Laet de kinderen tot my komen / want haer is dat Rijke Gods / Matth. 19. 15. Marc. 10. 13. Luc. 18. 15. Dese selfde eenige belofte verheugt en versekert allen uytverkoren Godts heylige neven haer kleyne ende onverstandige kinderen / wel sekerlijk bekennende / hoe dat die waerachtige mont onses lieven Heere Jesu Christi den sijnen nimmermeer liegen of feylen en sal. Overmits dat hy dan alsoo groote barmhertigheyt neven de toe-gebrachte Kinderen bewesen heeft / als dat hy haer heeft genomen in sijn gebenedijde armen / gesegent / de hant opgeleyt / dat Rijcke der Hemelen toegeseyt / en anders met haer niet gehandelt noch bevolen / daerom is 't dat sy hebben in haer herten een vast / seker en gewisse betrouwen van die genade Godts neven haren lieven kinderen als dat sy kinderen des Rijks / der genaden / der beloften / en des eeuwigen levens zijn door Christum Jesum onsen Heere / den welken alleen behoort den prijs / ende niet door eenigh teecken. Ja door dese selfde belofte worden sy verseekert / dat haer lieve Kinderen / soo lange sy onnoosel / onverstandige Kinderen zijn / reyn / Heyligh / Saligh / ende aengenaem voor Godt zijn / sy zyn levendigh ofte doodt. Hieromme so dancken sy den eeuwigen Vader door Jesum Christum onsen Heere / van die onuytspreekelijke genade nevens haer lieve Kinderen / ende voedense op in dese vreese Gods / in alle wijsheyt / met straffe / met kastijden / met leere / met vermanen in Godts Woort / ende met een voorganck van een onstraffelijck leven / tot dat sy Godts Woordt selve mogen hooren / gelooven / en in den vruchten volbrengen. Alsdan soo sal het even tijt zijn / sy zyn dan van soo menigh jaren als sy zijn / om te ontfangen dat Christelijke Doopsel / dat Christus Jesus in een gehoorsaemheydt sijns Heyligen woorts allen waren Christenen bevolen heeft / en sijne lieve Apostelen also geleert en gebruykt hebben.

Certi reddimur de salute infantium non per ceremoniam aliquam, sed per gratiosam promissionem Christi.

Siet mijn Broeders / die nu seggen willen dat wy de Kinderen van de belofte ende van Gods genade berooven, so merkt gy immers wel / dat sy uyt haer en nijt tegen ons spreken / ende die waerheyt niet en seggen. Segget / wie heeft den sterksten gront des hoops neven sijn Kinderen? die sijn hope settet op een uytwendigh teeken? of die sijn hope settet op die beloften der genaden / toegeseyt ende gegeven door Christum Jesum? Evenwel die Euangelische waerheydt moet alle wegen van den onverstandigen ende lichtveerdigen gelastert ende belogen worden / Nochtans soo sal noch eenmael die rechtveerdige ende onpartijdelijcke Rechter dat rechte Vonnisse tusschen haer ende ons geven ende uyt-rechten / dat is Christus Jesus / alhoewel dat sy het niet en vreesen. Alsdan duchte ick 's herde seere / so sal 't by vele al te laet bekent worden / hoe dat sy niet de waerheyt Jesu Christi / maer de leugen Antichristi gelooft ende gevolgt hebben. Siet toe en waeckt.

Pedobaptistæ fœdissimis mendaciis nos conspergunt.

Christus Jesus juste judicabit inter nos & adversarios nostros.

Noch wort ons eenmael van den Pedobaptisten of Kinder-doopers seer onverstandelijken tegen-geworpen / ende seggen alsoo / dat die Apostelen geheele huysen gedoopt hebben, als dat Huysgesin Cornelii, Actor. 10. vers 48. dat Huysgesin Stephani, 1 Cor. 1. 13. dat huisgesin des Stockmeesters, ende dat huysgesin Lydiæ de Purpur-verkoopster, Actor. 16. 33. uyt den welcken lichtelijck te vermoeden staet (seggen sy) datter ook kleyne kinderen mede geweest hebben. Hier uyt desen allegate bewijsen sy lieve Broeders / al-hoe-wel dat sy het niet en verstaen / dat sy geen vermeldende Schriften mogen by brengen / dat men de kleyne onverstandige Kinderen doopen sal. Want so waer datmen alleene dat vermoeden volgen moet / daer en is geen klaer bewijs om de sake mede te beweeren.

Dese tegenworpers antwoorde ick ten eersten / neven dit tegenworpsel / met heele klare schriften also / seggende aldus. Dat die eerste Huysgesinnen / namelijk Cornelii / Stephani / en des Stockmeesters / alle geloovig

geweest hebben / gelijck van dat eerste huys namelijk Cornelii / geschreven staet. Te Cesareen was een Man die genoemt was Cornelius / een Hooft-man van der scharen / die daer heet de Italiaensche / Godts diensthigh en Godt-vreesende met allen sijnen huyse / Act. 10. 2. Hebben sy alle Godt gedient en Godt gevreest / gelijk Lucas meldet ende beschrijft / soo en zijn sy ook sonder geloove niet gedoopt / gelijkerwijs in dat selfde Capittel wel geleert ende bewesen wort / daer Petrus geboodt te doopen de gene / die den Heyligen Geest ontfangen hadden gelijck sy / met tongen spraken / ende Godt groot maeckten / welke al te samen vruchten des geloofs zijn / gelijck een yegelijk rechtverstandige wel grijpen en verstaen magh.

Cornelius cum suis erat fidelis.

Item van dat tweede huysgesin / namelijck / Stephani / staet aldus geschreven: Ick vermane u lieve Broeders / dat gy weten sult / dat het huysgesin Stephani die eerstelingen in Achajen zijn / en dat sy haer totden dienst der Heyligen geschickt en geordineert hebben / dat gy ook desen onderdanigh zijt / ende alle die mede werken ende arbeyden / 1 Cor. 16. 15. Noch eens segge ik / den Heyligen te dienen / is een werck der geloovigen / Rom. 12. 2. Heeft nu dat huysgesin van Stephano den heyligen gedient / als Paulus schrijft / soo hebben sy dat ook in den vruchten wel beweesen / dat sy geloove hadden.

Familia Stephani fidelis. 1 Cor. 16. 16.

Item / van dat huysgesin des Stockmeesters vinden wy aldus gemeldet / dat Paulus tot hem sprack / ende seyde: Gelooft in den Heere Jesum / soo sult ghy Saligh worden / gy ende uwe Huys. Ende sy seyden hem dat Woordt des Heeren / ende allen den genen die in sijnen huyse waren. Ende in dier selver uuren 's nagts nam hyse en wiesch daer die stramen af / ende hy liet hem ende alle de sijne terstont doopen / ende hy leydese in sijn Huys / ende settese aen die Tafel / ende hy verblijde hem met alle sijn Huys / ofte gelijck als Erasmus seyt / hy heeft hem verblijd / om dat hy met sijnen geheelen huyse in Godt geloofde / Actor. 16. 35. Merkt ten eersten lieve Leser / hoe dat sy hem dat Woort gesproken hebben / ende allen den genen die in sijnen Huyse waren. Ten anderen / so verblijde hy hem met sijnen geheelen huyse. Dat woort te hooren / is een werck der verstandigen / en die Geestelijcke blijtschap is een vrucht der geloovigen / oft der Geestelijken Rom. 14. 18. Phil. 4. 19. Gal. 5. 18. Terwijlen sy alle dat Woort gehoort hebben / ende vrolijck in Godt geweest zijn / volght daer uyt sonder eenigh tegenspreken / dat die Heylige Apostelen haer sonder geloove niet gedoopt en hebben.

Familia custodis in Cristum credidit.

Ten vierden / soo antwoorde ik als neven dat huys Lydie / seggende also: Om dat die werelt sijn sake met vermoeden wil beweeren / seggen wy daer en tegen alsoo ten eersten. Vermoeden en magh geen geloove maken / en al waer 't dat vermoeden voor Godt gelden soude / het welke geen gewissigheyt nochtans geven en kan noch en magh / soo en was al evenwel dat vermoeden neven dat huys Lydie niet voor die werelt / maer tegen die werelt. Die oorsaecke is dese: Want het een maniere is in die Heylige Schrift / ende ook by de werelt / dat een huys na den Man ende niet na de Vrouwe genaemt en wordt / soo lange als de Man leeft / want de Man een overhooft ende een Heere sijns Wijfs ende sijns huys is. Terwijlen nu dit huys dese Vrouwe toegerekent wordt / ende hier geen Man genoemt en wort / soo volght daer uyt / dat sy op dien tijdt ongehijlickt was / ende geen Man en hadde. Heeft sy nu sonder Man een jonck-vrouwe oft weduwe geweest / gelijck het blijckt / soo moet hier immers des werelts beweeringe ende vermoeden ondergaen / ende is veel meer ende stercker te vermoeden / dat sy over al geen kinderen ofte bysonder geen onmondige Kinderen / gehadt en heeft / overmits dat sy op dier tijdt geenen Man en hadde.

Conjectura non est fides. nec fidem facit.

Viri causa est mulieris.

Lydia juxta conjecturam plus satis Validam infante: non habuit.

Ten anderen / seggen wy neven dese plaetse alsoo: Al waer 't schoon dat dese Lydia kleyne onmondige kinderen gehat hadde / soo en soudemense onder die gedoopte des huys niet gerekent hebben. Want Christus geboden hadde den geloovigen te doopen. Ende die Heylige Apostelen dat also na gelijke mate geleert ende gebruykt hebben / waer uyt men lichtelijck met Goddelijker waerheyt collegeren magh / dat die heylige schrift / soo wanneer dat sy spreeckt van geloovige gedoopte / ofte verleyde huysgesinnen / dat sy als dan spreekt van den hoorigen oft verstandigen / die men met der Schrift magh leeren oft verleyden / gelijk ook Paulus bewijst op een ander plaetse / hoe dat die sommige geheele huysen verleyt hebben / leerende die dingen die niet en betaemden om des schandelijcken gewins wille. Tit. 1. Wanneer dat gy nu die geheele huysen ofte huysgesinnen ook op die onverstandige kinderen dringen wilt / ende geheele huysen verleydt zijn / als Paulus seyt / soude daer uyt volgen met alle gewelt / dat oock die onmondige Kinderen door valsche leere verleydt moesten worden. Neen alderliefste Leeser / neen. Een onnoosel / simpel / onverstandig kint en machmen noch leeren noch verleyden / daeromme sy oock in de schriftuurlijcke rekenschap der geloobiger gedoopter / of verleyder huysgesinnen niet begrepen en zijn: Maer de Heilige Schrift leert en vermaent beyde met woorden en Sacramenten / alsmense noemt / alleen den genen / die ooren hebben om te hooren / ende herten om te verstaen / gelijckerwijs wy boven also dickwils bewesen hebben.

Infantes neque doceri neque seduci possunt, ergo sub familiis fidelibus aut sevictis non comprehenduntur.

Scriptura admonet & verbo & signis rationis compotes.

Wie dat nu eenigh bescheyt meer van dit Doopsel / en van sijn tegenwerpinge hooren ende weten wil / die leese onse eerste schriften van dat Doopsel / die wy daer in't licht gegeven hebben / en het sal hem door die genaden ons Heeren met goeden bescheyt uyt Godts woordt wel geleerdt ende gewesen worden.

Hier mede Broeders / soo hebbet mijne Conclusie neven onse voorgenomen saecke des Doopsels in den water in dese maniere / overmits Godt die barmhertige Vader uyt puere milde genade sijn uytverkoren lieven Sone Christum Jesum in dese ellendige verdoolde blinde Wereldt gesonden heeft / die ons sijns Vaders heyligen ende goeden wille in grooter kracht ende klaerheyt geleert heeft / sijn eygen alderheylighste vleesch ende bloet in grooter liefden voor ons geoffert heeft / op den welcken ons die eeuwige Vader niet alleene in sijnen Heyligen Propheten / dan

Lieve soon. Matth. 3. 17. Esai. 2. 1. Qui habet filium, habet vitam, qui filium Dei non habet, vitam non habet.

ooch van den hoogen Hemel selve gewesen heeft / seggende : Dit is mijn eenige Sone / daer ick mijn behagen in gehadt hebbe / hoort hem / Matth. 17. 5. 2 Pet. 1. 17. Daeromme seggen ende getuygen wy / dat wy desen selfden Christum Jesum moeten hooren / gelooven ende naevolgen / in alle dat gene dat hy ons geleert ende bevolen heeft / met sijnen Heyligen Apostelen / die van sijnen eygenen Goddelijcken mont met dat alder edelste Woordt der genaden / namelijck / met dat Heylige Evangelium uytgesonden zijn ende geleert hebben / oft wy en hebben noch Godt / noch beloste / noch eeuwigh leven tot den eeuwigen dagen / gelijck het door dat gantsche nieuwe Testament van allen Menschen gelesen ende begrepen magh worden.

Om dat dan dese selfde Christus Jesus sijn uytdruckelijck ende onwedersprekelijck bevel alsoo gegeven heeft / namelijck / eerst dat Evangelium te leeren : daer nae / wie dat het gelooft / ende alsoo gedoopt wordt / dat die Saligh worden sal / Marc. 16. 15. Mat. 28. 19. Act. 19. 5. en 2. 38. 3. 6. 10. 48. 16. 30. Ende die Heylige Apostelen geen ander Doopsel / dan alleen dat Doopsel op den Geloove / geleert ende gebruyckt hebben / nae luyt van Christus bevel / gelijck wy Act. in het 2. 8. 10. 16. 19. Cap. Rom. 6. 4. Col. 2. Gal. 3. 27. 1 Cor. 12. 13. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. met wijde ende vele redenen wel bewesen hebben : daerom concluderen wy noch eenmael voor u ende voor die gantsche wijde Werelt / so waerlijck als die Heere leeft / dat wy alleene door dese reden gedrongen worden in onsen herten / door die lieffelijcke vreese Godts / geleert / onder-recht / ende vermaent met des Heeren Woordt / om dit Christelijcke Doopsel aldus te leeren / ende eenmael op dat beleden Geloove te ontfangen / in quijtscheldinge der sonden / Act. 2. 38. als te voren geseyt is / ende worden also gewasschen met dat water-badt door het woort / Eph. 5. 26. ende door eenen heyligen Geest / die onse herten daer toe beroert / in een lichaem gedoopt / 1 Cor. 12. 13. van welcke lichaem Christus Jesus dat hooft is / Colos. 1. 18. Ephes. 1. 23. Wy en bekennen ooch anders geen Doopsel / daer Godt een getuyge af zy / dan alle dit / daer wy aldus rijckelijcken door des Heeren genade af geleert ende geschreven hebben.

Hic habet rationem, qua impellimur ad Baptismum,

Col. 1. 23. Non admittimus ullum Baptisma nisi Baptisma fidei, id est, quod datur confitentibus fidem.

Hier mede bidde ick u / O ghy goede Leser / ende segge also : En weest niet den dollen / blinden / ende bloetgierigen gelijck / die alle dingen oordeelen uyt een nijdigh / rebelligh / wederspannigh / ende rasende herte / al-eer dat sy 't wel gelesen ende oprechtelijcken verstaen hebben / alle goede ende Christelijcke leere ende gebruyck verwerpende / somwijlen om der gewoonte / somwijlen om des cruyces wille / somwijlen om de slechtigheyt des Persoons wille / en wilt ghy doch alsoo niet doen / maer oordeelt onse schriften / dese ende noch meer andere / met des Heeren Geest / ende met sijnen Heyligen Woorde / soo sult ghy met grooter klaerheyt wel bevinden : of wy u de oprechte waerheydt oft leugenen geschreven ende geleert hebben : oft wy twee Doopselen leeren / oft een : of wy soecken u zielen Saligh te maecken / dan oft wijse soecken te bederven : of wy soecken den prijs ende lof des Heeren / oft sijn oneere / &c. Want ick hope door die genade des Heeren / is 't dat ghy met eener begeerten uwer Salighheydt / ende met een geestelijck oordeel recht ende verstandelijck doorleest dat gene dat wy u geschreven ende geleert hebben / ghy en sult daer inne niet bevinden dan alleen die leeringe die uyt Godt is / die eeuwige / Hemelsche / oprechte ende Salighmakende wille Godts / ende den seer engen / nauwen wegh des waerheydts / dien Christus Jesus in der eeuwigheyt gebenedijt / ende sijn lieve Heylige Apostelen / in dat alderheylighste Evangelium allen Menschen geschreven / geleert / ende also te voren gewandelt hebben.

Perversi & indurati non juxta verbum Dei.

Siet nu wel toe O ghy Doorluchtige / Edele / ende vrome Heeren! Siet wel toe alle ghy Rechters ende Wet-houders in den Landen / tegen wien dat onderwijlen u wreede bloedige sweert gescherpt / getogen / ende gebruyckt wordt / want ick segge u in Christo Jesu / dat wy anders niet en soecken / dan wy u hier gewesen hebben / gelijcke als ghy doch selve aen veele in grooter klaerheydt wel bevindet / naemelijck / als datter immers niet een valsche letter / noch bedriegelijcke woort uyt haren monden gehoort / noch in haren monden bevonden wordt. Ende die als ellendige / onnosele / ende onschuldige slachtschapen onder dat sweert / in 't vier / ende in 't water van u gedrongen ende geleyt worden. Ende oft ghy my by avontueren hier en tegen woudet voorslaen / als van den vervaerlijcken grouwelijcken handel der valscher verdorvener secten / ende seggen also : dat ghy daerom dat Doopsel met den sweert moet tegen-staen / op dat dies te beter alsodanige Godtloose handelen mogen belet ende behindert worden. Segge ick wederomme ten eersten alsoo / Dat Christelijcke Doopsel en is geen verdorven secte / dan het is Godts Woordt. Ten anderen / dat heylige Christelijcke Doopsel en baert geen muterye noch schandelijcke daden. Maer de valsche Leeraers ende de valsche Propheten doen 't / welcke die haer gedoopte Christenen beroemen / ende voor Godt nochtans niet en zijn. Ten derden / soo en is 'er niet onder den Hemel / daer ick my also voor ontsette ende verschricke / als ick my voor dat Godloose wesen der valscher verdorvenen secten doe. Noch voor de doot / want ick weet wel dat alle menschen eens moeten sterven / Hebr. 9. 28. noch voor dat tyrannische sweert / want als sy my dat lichaem genomen hebben / soo en hebben sy niet meer dat sy neven my doen mogen / Matt. cap. 10. vs 28. noch voor den Satan / want hy is my door Christum al verwonnen. Maer waer 't dat die afgrijselijcke leeringe der verdorvener secten aen my bekleefde / soo waer 't voorwaer met my al verlooren / want soo waer 't wee over mijn arme ziele tot eeuwigen dagen. Hierom soo heb ick veel liever den tijdelijcken doodt te sterven (dat weet die gene die 't al weet) al-eer dat ick met alsodanige woude eten / drincken / gemeynsaem zijn / groeten oft mede spreeken / wanneer dat ick wiste als dat sy door mijn aenspreeken oft vermaninge niet en souden geholpen oft verbetert worden / want met alsodanige te handelen dat is my seer overvloedigh verboden in Christus Woordt / Matt. c. 7. vs 15. Jo. 10. 5. Rom. 16. 16. 1 Cor. 5. 11. 2 Tim. 2. 5. 1 Thess. 3. 14. Phil. 3. Ende ick ook

Admonentur principes & Judices ut respiciant.

Rom. 8. Mundus causa malorum querit eradicare bonos.

Rom. 5. 6. 1 Pet. 3. 18. Luc, 12. 4. Esa. 51. 7. Ick segh 51.

Deut. 13. 1. 2. Tit. 3. 10. 2 Jo. 1. 10. Tit. 1. 16.

ook door des Heeren genade dat wel sekerlijck bekenne / dat sy in dat Huys des Heeren / in die Gemeynte des levendigen Godts ende in dat lichaem Jesu Christi niet en zijn. Hieromme segge ick alsoo: Is 't dat ghy in my oft in mijn Leeringe / welcke daer is Godts woordt / oft in die gene die van my ende van mijnen Mede-Broederen geleert worden / bevindet eenige Dieverye / Moorderye / Eedbreeckerye / Muyterye / Oproeringe / oft eenige schadelijcke handelen meer / gelijckerwijs als voormaels in die verdorven secten wel bevonden is / ende noch alle dage wel bevonden wordt / so straft ons en al de gene / daer mede wy met grooten rechte uwe straffinge ende sweert weerdigh zijn. Ick segge noch eens / is 't / dat wy Godt ongehoorsaem zijn / aengaende Goddelijcke saeken / so willen wy met Godts woordt so geerne onder-recht / onderweesen ende geleert zijn / want wy sijnen alderheylighsten wille met luste soecken / ende met vlijte ende neerstigheyt naejagen. Oft is 't dat wy den Keyser ongehoorsamigh zijn / aengaende Keyserlijcken saken / daer hy van Godt toegeroepen ende geordineert is / ick segge Keyserlijcke saken / soo willen wy soo geerne daer voren onse kastijdinge ontfangen / ende straffinge nae uwen moetwille lijden ende dragen. Maer is 't dat wy onsen Heere onsen Godt van gantscher herten soecken ende vreesen / als ick hope dat wy doen / ende den Keyserlijcken Majesteyt in tijdelijcken saeken goetwilligh ende gehoorsaem zijn / gelijck dat behoort / nae vermeldinge van Godts woordt / Matt. 22. 22. Rom. 13. 7. 1 Pet. 2. 13. Tit. 3. 1. ende wy al evenwel om des Heeren waerheyt moeten lijden / vervolght ende gecruyst worden / so hebben wy dat te bedencken / dat de knecht niet beter dan sijn Heere en is / ende die discipel niet boven sijnen meester. Want hebben sy lieden den Vader des Huysgesins Beelzebub geheeten / waeromme dan ook niet sijnen Huysgenooten? Matth. in 't 10. Capittel. Nochtans so sult ghy dat weten ende bekennen / ô ghy lieve / Edele / Doorluchtige vrome Heeren / ghy rechters ende Wet-houders in de Landen / dat so dickwils als aldusdanige van u gevangen / veroordeelt / ende gedoot worden / dat ghy uwe tyrannische sweert steeckt in dat gebenedijde vleesch des Heeren Jesu Christi / ende dat ghy hem de beenen breeckt uyt sijn Heylige Lichaem / want het sijn vleesch ende beenen zijn / Ephes. 5. 30. Het zijn sijn uytverkoren lieve Broeders ende Susters / die met hem van boven uyt gelijcken Vader geboren zijn / Joan. 1. 13. Het zijn sijne hertelijcke lieve kinderen / die uyt den zade sijns heyligen woordts gebaert zijn: Het is sijn Heylige / reyne ende kuysche Bruyt / die hy met neerstiger liefden tot een Huysvrouwe getrout heeft. Waeromme? om dat sy van gantschen herten haer selven door kracht haers Geloofs / getogen ende geleyt door den Heyligen Geest / hebben overgegeven in den dienst onses lieven Heeren Jesu Christi. Ende en leven nu niet meer nae haren eygenen wille / dan alleene nae den wille Godts / ende dat nae uytwijsinge van sijn Heylige gebenedijde woordt. Jae sy hebben veel liever al over te geven / al wat sy onder den gantschen Hemel ontfangen hebben / ende al te lyden / als spijt / lasteringe / slagen / vervolginge / bangigheyt / honger / dorst / naecktheyt / koude / hitte / armoede / vangen / bannen / water / vyer / sweert / oft eenige andere doodt / al-eer dat sy dat Euangelium der Genaden souden versaecken / ende al-eer dat sy van die belijdinge Godts / ende van die liefden souden af treden / welcke die daer is in Christo Jesu / Rom. 8. 35. maer die onnutte leeringen ende die Geboden der menschen en willen sy niet.

Matth. 17. 5.
Marc. 2. 18.

Affictio Christianorum affictio Christi est,

Christiani non sibi ipsi sed Deo vivunt.

Hieromme soo bidden wy u als onse lieve ende genadige Over-Heeren nae den vleesche / door die ontfermigheydt Godts / dat ghy dat doch eenmael in uwe herten wilt overdencken / is 't anders / dat die Menschelijcke redelijckheyt eenige plaetse by u heeft / in wat grooter bangigheydt ende benauwtheydt dat wy arme ellendige Menschen gestelt zijn: Want wijcken wy van Christo Jesu ende van sijnen Heyligen Woordt / soo vallen wy in den toorn Godts: ende blijven wy volstandigh by sijn heyligh Woordt / so vallen wy in uwe wreede sweert. O Heere / waer 't by alsoo dat dese selfde groote Gemeynte u heylige Kercke / Bruyt ende Lichaem ware / gelijck sy haer beroemen / so mogen wy metter waerheyt wel getuygen / dat ghy een Prince / Bruydegom ende Hooft zijt van een verbaerlijcke grouwelijcke moorderije / welck dat met alle vlijte dorstiget nae dat onnoosel bloet der gener / die Godt van gantscher herten soecken / vreesen / minnen / ende dienen. Want dat blinde onverstandige volck daer rontsomme loopt als een dulle koe / gelijck die Propheet seyt / dat en soeckt niet tegen alle Godts heyligen ende kinderen / dan uytroepen / verjagen / verderven / ende moorden. Alle die Dom-Heeren / Papen / Monicken / ende al die Dienaeren Baals / welcke die niet en soecken noch en vreesen / dan alleen haren overvloedigen / gulsigen / onsuyveren buyck / ende haer gierige / hooghmoedige / praelachtige vleesch / die en doen anders niet dan schelden / ketteren / lasteren / liegen / ende aen de Heeren te dragen. De Rechteren ende Oversten welcke die daer soecken te leven uyt dat bloedige / sweetige Arbeyt der ellendigen / die vangense ende leverense in der Tyrannen handen / op dat sy also in der Heeren vriendtschap mogen komen ende blijven / gelijck die Propheet seyt / namelijck: So wat die Prince wil / dat spreeckt die rechter / op dat hy hem weder eenen dienst doen soude / Mich. 7. Die Heeren ende Wethouderen / die den meestendeel nae anders geen dingen en haken / dan alleen nae den prijs ende vrientschap der Vorsten / den welcken sy gezworen zijn / nae heerschappye / nae groote gagien / ende nae een onbetamelijcke gierigheyt. Dit zijn die gene die daer pijnigen / verwijsen / die goeden nemen / ende dooden / even als die Propheet seyt. Hare Vorsten / Over-heeren zijn onder haer als brullende Leeuwen / ende haer Rechters Wolven aen den avont / die tot den Morgen niet over en laten blijven / Soph. 3. Noch op een ander plaetse / uwe Over-heeren zijn in u gelijck verscheurende Wolven / bloet te storten / ende zielen te verderven / om haerder gierigheydts wille / Ezech. 22. 12. Och hoe recht is doch die verborgen openbaringe geweest / die daer den H. Joannes geschiet is / als dat hy sagh hoe dat dat Babylonische Wijf droncken was van dat Bloet der heyligen / ende van dat bloet der getuygen Jesu / Apoc. 17.

Duplici modo augitur Christianus.

Quotquot sunt in Ecclesia Antichristi, concordes sunt adversus sanguinem innocentem.

Siet

Siet doch eenmael toe / O ghy lieve Heeren ende Rechteren in den Landen / aldus heeftmen van den beginne gehandelt met alle de Gerechtigen / met de Propheten / met Christo Jesu / met sijn weerdige Apostelen ende Dienaeren / ende aldus handelt ghy noch heden ten dage met alle die gene die daer de oprechte waerheyt / ende dat eeuwige leven soecken in puerder reynder herten. Nochtans soo moet het met ons al geavontuurt zijn / want is het dat ghy Godt niet en vreest / ende uwe Moordische sweerdt / also niet af en wendet van Christo Jesu / ende van sijn Heylige Gemeynte / so achten wy des veel nutter te vallen in de handen der wereltlijcken Princen ende Rechteren / dan te vallen in de handen Godts / Dan. 13. Noch eens segge ick / siet wel toe / waeckt op / ende betert u / op dat het onnoosele / ellendige / onschuldige bloedt der oprechter ende vromer Godts kinderen / het welcke dat daer wraecke roept in den Hemel / geen meer in uwen herten ende handen bevonden en moet worden tot den eeuwigen dagen.

Invitantur docti cum communi plebe ad resipiscentiam.

Item / siet nu ook wel toe gy Wijsen ende Geleerden / ende ook ghy gemeyne volcken / want aldusdanigen volck is 't / ende aldusdanige Leeringe ende Geloove hebbense / die ghy alle dagen als openbare Sotten belacht ende bespot / als Ketters ende verleyders met menigerhande schandelijcke namen scheldet ende lastert / ende recht als Dieven / Moordanaers / en als Misdaders overlevert en in u herten doodet ende moordet. Evenwel Godts Woort en sal nimmermeer gebroken worden / Esa. 40. 48. 1 Pet. 1. 24. O ghy ellendige menschen / waer toe zijt ghy gekomen? dat ghy u doch niet en schaemt / Jesum Christum gebenedijt alle dagen aldus jammerlijcken te bespotten / met voeten te treden / ende sijn alderheylighste ende glorieuste Lichaem aldus Wolfachtelijcken te verscheuren / alhoewel dat ghy u van sijnen Godtlijcken Naem / Woort / Doodt / Genade / Barmhertigheyt ende bloet beroemt. Segt ghy mijn alderliefste: zijt ghy die gemeynte Christi / waeromme en zijt ghy hem niet gegehoorsaem? ☞ Zijt ghy dat lichaem Christi / waerom verscheurt ghy dan sijn heylige Lidtmaten? Zijt ghy Godts kinderen / waerom ☞ vertredet ghy dan u eygen Broeders? Zijt gy knechten Christi / waerom en doet ghy dan niet ☞ dat hy u bevolen heeft? Zijt ghy die Bruyt Christi / waerom en hoort ghy dan niet sijn heylige stemme? Zijt ghy die rechte wedergeborene / waer zijn dat uwe vruchten? Zijt ghy die rechte Discipulen Christi / waer is dan u liefde? Zyt ghy die rechte Christenen / waer is dan uwe Christelijcke Ordinantie in 't Doopsel / Avontmael / Diakens / van ende leven / gelijck sijn Woort vermeldet? Zijt ghy die rechte gedoopte Christi / waer is dan uwe Geloove / u nieuwe geboorte / u doot der sonden / u onstraffelijk leven / u goede Conscientie / u Christelijcke Lichaem daer ghy in gedoopt zijt / ende uwen Christus dien ghy aengetogen hebt? Och lieve Broeders / het is voorwaer lange genoegh gedwaelt / Christus Jesus en wil 't niet langer als eenen sot ende narre van u beguygelt ende bespot zijn. Want ick segge u dat / so waerachtigh als die Heere leeft: dat so lange als ghy aldus aertsch / vleeschelijck ende duyvelsch gesint zijt / aldus wederstrijdt Godt ende sijnen heyligen Woorde / aldus sonder eenige Godts vreese leeft nae u verdoemelijcke secten ende begeerten / so en zijt ghy die rechte Gemeynte Jesu Christi niet / al waer 't schoon dat ghy onder een recht gebruyck der Sacramenten al begrepen waert / het welke dat noch verre van u is. Mijn lieve Broeders / het moet eerst inwendigh in dat herte al rijn zijn / ende daer nae uytwendigh / oft het is enckel huychelye voor den oogen Godts. Ick segge noch eens: alsoo lange als ghy aldusdanigen vermaledijden Godtloosen leven voert / als ghy noch doet / so is voorwaer Christus Jesus / volle met den anderen al te vergeefs geboren / gestorven / verresen / en ten Hemel gevaren / want hy en is geen Heere / verlosser noch Salighmaker der moetwilliger / verharder / onbekeerlijker ende ongehoorsamer sondaeren / dan hy is een Heere / verlosser / salighmaker der gener / die sijn Goddelijck Woort met luste hooren / met gantschen herten van den quaden afkeeren / ende wandelen neerstelijck ende vlijtighlijken in sijn heylige geboden alle die dagen haers levens.

Qui carni inserviunt, Ecclesia Christi non sunt.

Jac. 1. 10. Psal. 90. 6. Syr. 14. 15.

Godt die genadige Vader / die daer eeuwelijck in sijner barmhertigheyt leeft / die geve u al te samen sijn rechte kennisse / om te begrijpen alle Goddelijcke waerheyt / ende geve u ook al sodanigen herte / gemoet ende wille / om te volbrengen dat gene / dat gy nu door den Geloove bekendet uyt den Woorde Godts / door Christum Jesum onsen lieven Heere. Hem zy eeuwig eere / lof ende prijs / Rijck / kracht en Majesteyt / van nu aen tot in der eeuwigheyt / Amen.

Gaudeat sponsa Christi.

Hic habes piissime Lector, debitum in Ecclesia Dei baptisandi modum, qui longissima temporum obliteratione perierat, largissimo Dei dono ab integro restitutum. Obsistant ergo Principes ut velint. Obsistant Docti ingenii sui acumine ut norint. Obsistant universi qui sub cœlo sunt omnibus modis quibus possunt, hic est unicus ille baptisandi modus, quem Christus Jesus ipse instituit, & Apostoli docuerunt, celebraruntque. Invicta semper manebit veritas, quamvis à multis oppugnatur fortissimè. Qui vero legit Christiano judicio, & bene intelligit, cælestem hanc veritatem Christi tam multis seculis deperditam jam jam ita repertam gratulabitur, quod non immerito, pro suo erga nos favore. Deo optimo maximoque immensas gratias agat. Vale, humiliare, lege, cape, crede, vive, & Dominus erit tecum.

Om deſe ledige plaets te vullen, heeft het ons goedt gedacht, deſe volgende Brief van MENNO SYMONS hier te voegen, luydende als volght:

COPIA

Van een Brief door MENNO SYMONS geſchreeven, aen Griet Rein Edes Wijf.

Mijn uytverkooren adlerliefſte Suſter, in Chriſto Jeſu; veele Barmhertigheydt, Genade en Vreede!

ALderliefſte Suſter, die ick van 's harten gront, in Chriſto altijdt gelievet hebbe. Hebbe ten eerſten, uyt uwes lieven Mans ſchrijven verſtaan, als dat ghy, den gantſchen winter door, een kranck ende ellendigh Kint zijt geweeſt: het welcke my van herten leed is; Doch het is ons dagelijcks bidden: Heylige Vader uwe wille geſchiede, waer meede wy onſe willen in des Vaders wille verſetten, om met ons te doen, ſoo het voor ſijn gebenedijde oogen behaaglijk is; draagt derhalven uwe opgeleyde quaale met gewilliger herten; want het is alſoo met u ſijn Vaderlijke en goede wille, ende dat alles tot uwen beſten, op dat ghy uwe gantſche inwendige weeſen van alle vergankelijke dingen afkeeren, ende u alleene op den eeuwigen ende leevendigen Godt moght rechten; in Chriſto Jeſu zijt getrooſt, want nae de Winter komt de Somer, ende nae de doodt het leeven. Och mijn Suſter! verheught u, dat ghy een echte Dochter uwes lieven Vaders zijt. Alſoo haaſt ſal dat toegeſeyde Erf ſijnder heerlijker beloften hier zijn, het is noch om een kleyn wijlken te doen, ſpreeckt des Heeren Woordt, ende die toekoomende is, ſal koomen, ende ſijn grooten loon ſal met hem zijn. Die Almachtige, barmhertige Godt, ende Heere (voor den welcken ghy uwe knijen, tot ſijner eeren, geboogen, ende hem, nae uwe ſwackheyt, geſocht hebt) gunne u een lijdſaem ende verduldigh harte, een verdraaghlijke pijne, een lieflijke verkoelinge, een genadige wederoprechtinge, ofte een Godtſalige ontbindinge, door Jeſum Chriſtum; die wy ook al te ſamen dagelijcks met u verwachten, mijn lieve Suſter ende Kind in Chriſto Jeſu.

Ten tweeden, verſtae ick, hoe gy dickwils van uwe Conſcientie bemoeyt wordt, om dat gy in alſo een volkoomentheyt niet en wandelt, noch gewandelt hebt, gelijk de Schrift ons voorbeeldt; Waer over ik dit navolgende mijn getrouwe Suſter ſchrijve, tot een broederlijke vertrooſtinge, en dat met des Heeren waarachtige woort, en eeuwige waerheyt, namentlijk, de ſchrift, ſeyt Paulus, die beſluytet alle onder de ſonde, Gal. 3. Want daar is geen menſche op aerden, ſeyt Salomon, die goet doet, ende niet en ſondigt, Eccl. 7. Noch op een andere ſteede: De Gerechtige valt wel ſevenmalen, ende ſtaet wederom op, Prov. 24. Ook Moſes: Heere, Heere, Godt barmhertigh, ende genadig, ende lanckmoedig, ende van grooter genade en trouwigheydt; gy die genade bewijſt in 't duyſenſte lidt, ende vergeeft die misdaet, overtredinge, en ſonden, en voor den welcken niemant ontſchuldig is. Och mijn Suſter! merckt, hy ſeyt, datter niemant voor Godt onſchuldig is, Exod. 34. Item David: Heere treedet niet in 't gerichte met uwen knecht, want geen levendig menſche is voor u rechtveerdigh, Pſalm. 143. noch eenmaal, merckt, noch ſpreekt Salomon: Wanneer ſy aen u ſondigen ſullen, want daer is geen menſche die niet en ſondight, merkt 3 Reg. 8. 2 Paral. 6. Wy zijn al te ſamen als de onreyne, ſeyt Eſaias, ende alle onſe gerechtigheydt is als en vuil kleed, Eſai. 64. Oock ſeyt Chriſtus Jeſus, daer is niemant goed dan de eenige Godt, Matth. 19. Marcus 10. Dat ick niet en wil, ſpreeckt Paulus, doe ick, &c. Rom. 7. Item Jacobus: Wy zondigen altemaal in veelen, Jac. 3. oock Joannes; Soo wy ſeggen dat wy geen Zonde hebben, ſoo verleyden wy ons ſelven, ende de waarheyt is niet in ons, 1 Joh. 1. Aengeſien het dan, mits allen deſen, openbaer is, dat wy ons alle voor Sondaers moeten bekennen, ſoo wy oock in der waarheydt zijn, ende niemant, onder den gantſchen Hemel, Godts ge-eyſchte gerechtigheydt volkoomentlijcken volbraght heeft, dan alleen Chriſtus Jeſus, ſoo magh daar oock niemant tot Godt komen, genade verkrijgen, ende ſaligh worden, dan alleene (ick ſegge andermaal, alleene) door die volkomene gerechtigheydt, verſoeninge ende voorbidden Jeſu Chriſti, hy zy ook ſoo Godtvruchtigh, rechtveerdigh, heyligh, ende onſtraffelijck als hy wil, Wy moeten alteſamen bekennen, hoe veele onſer oock zijn, dat wy met gedachten, woorden ende wercken, Sondaers zijn. Jae, ſoo wy die gerechtige Chriſtum Jeſum voor ons niet en hadden, geen Propheet, geen Apoſtel moghte ſaligh worden. Derhalven zijt doch vrymoedigh, ende in den Heere wel getrooſt. Ghy kunt immers geen grooter ofte meerder gerechtigheydt in u verwachten, dan alle de uytverkooren Godts, van aanbeginne gehadt hebben; Een arm Sondaarinne zijt ghy, in u, en door u, ſelfs, uyt kracht des eeuwigen rechtveerdigheydts, verbannen, vervloeckt, ende tot den eeuwigen doodt gerichtet; maer in Chriſto, ende door Chriſtum, zijt ghy gerechtigh, ende by Godt aengenaem, ende in der eeuwiger genaden, voor een Dochter ende Kindt van hem aengenomen. Hier op hebben haer alle Heyligen vertrooſt, Chriſto vertrouwt, haer eygen gerechtigheydt alltijdt voor onreyn, zwack ende onvolkomen geacht, ende met gebrookene herten alleene, in den naame Chriſti, voor den Troon der genade getreeden, ende met vaſten betrouwen den Vader gebeden: O Vader! vergeeft ons onſe ſchulden, gelijck wy vergeeven onſe Schuldenaeren, Matth, 6. Luc. 11. Het is een gantſch dierbaer woordt, dat Paulus ſeydt: Doen wy noch zwack waren, nae der tijdt, is Chriſtus voor ons geſtorven; jae als wy noch Godtloos waren: ende prijſt daer meede ſijn liefde tegen ons: Want ſoo wy Godt verſoent zijn, door den doodt van ſijnen Soone, doen wy noch Vyanden waren, veele meer ſullen wy nu ſaligh worden, door ſijn leeven, nademael wy nu verſoent zijn, Rom. 5. Siet mijn uytverkooren en lieve Kindt, ende Suſter in den Heere, dit heb ick aldus, uyt den vaſten Grondt des eeuwigen waerheydts, toegeſchreven: Hier mede biddende ende begeerende, dat ghy u doch geheel ende al, met alle u doen, het zy dan inwendig oft uytwendig, Chriſto Jeſu en ſijn verdienſten, begeeven wilt, geloovende ende bekennende, dat ſijn diere bloedt alleene uwe afwaſſchinge zy, ſijn gerechtigheyt uwe vroomheyt, ſijn doodt uwe leeven, ende ſijn verryſniſſe uwe rechtveerdighmaakinge; Want hy is aller uwer ſonden vergeevinge, ſijn bloedige wonden uwe verſoeninge, en ſijn overwinnende ſterckheyt de ſtock en trooſt uwer ſwakheyt, &c. Alſo wy u ook eerdages, na onſe kleyne gave, dat wel menigmael, met der Schrift, aengeweeſen en vermaent hebben; ja mijn liefſte Kint en Suſter, alſo lange gy alſo en Geeſt by u vindt en voelt, die na dat goede begeerig is, en dat booſe haatet, alhoewel dat overblijfſel der Sonden noch niet geheel in u doodt is, gelijk ook alle Heyligen van aenbeginne geklaagt hebben, als geroert is, ſo meugt gy voor gewis weeten, dat gy een Kint Godts zijt, en dat Rijke der Genaden, in eeuwiger vreugde, met alle Heyligen, be-erven ſult: gelijk Joannes ſeyt: Daer door bekennen wy dat wy in hem blijven, en hy in ons, om dat hy ons van ſijnen Geeſt gegeven heeft; Bidde u hertelijken dat gy deſen grond ter verquikkinge, ſterckinge en vertrooſtinge uwer benaauwder Conſcientien en Zielen, mits den geloove recht vatten, en vaſt, tot aen 't eynde toe, behouden moght. Wil 't dan mijn alderliefſte Kint en Suſter, den getrouwen, barmhertigen en genadigen Godt, in Chriſto Jeſu, nu en tot eeuwige tijden met volder liefden bevoolen hebben; Die handele met u ende ons allen nae ſijnen gebenedijden wille; Het zy dan in den vleeſche, om hier noch een weynig tijdts met uwen lieven Man en Kinderen te leven, ofte het zy uyt den vleeſche, ter eeren ſijns naams, en ſaligheyt uwer Zielen: Gy voor en wy na, oft wy voor en gy na. Daer moet eens geſcheyden zijn. In de ſtadt Godts, in dat nieuwe Jeruſalem, daer willen wy malkander verwachten, voor den ſtoele Godes ende des Lams, dat Halleluja ſingen, ende in volkoomender vreugde ſijnen naame prijſen. Uwen lieven Man ende Kinderen, beveele ick hem, die ſe u gegeeven heeft, ende hy ſal 't met haer wel maaken: Die ſaligmakende kracht des alderheyligſten bloedts Chriſti, zy met mijnen alderliefſten Kind ende Suſter, nu ende in der eeuwigheydt, Amen.

By my MENNO SYMONS, die u, uyt grond ſijner Zielen in Chriſto, bemint.

D E
OORSAKE,
Waerom dat ick
MENNO SYMONS
niet af en late te Leeren, ende
te Schrijven.

2. Tim. 4.

Predickt dat Woordt, volherdt, het zy tijdt oft het zy ontijt, straft, dreyght, en vermaent met alderleye lanckmoedigheyt ende Leeringe.

1 Corinth. 3.

Daer magh geen ander Fondament geleydt worden, dan alleen dat'er geleyt is, het welcke is Christus Jesus.

Gedruckt in 't Jaer onses Heeren M DC LXXXI.

DE OORSAKE,

Waerom dat ick

MENNO SYMONS

niet af en late te Leeren, ende te Schrijven.

O M Zions wille en wil ick niet verswijgen/ ende om Jerusalems wille en wil ik niet ophouden/ tot dat hare gerechtigheit opgaet/ gelijk als een licht/ en hare Salighept ontbarne gelijk als een Fackel/dat die Heidenen sien u gerechtighept/ en alle Koningen u heerlikhept/Ezech.33.2.Esa.62.1.Jo.1.12.

Zeph.3.17. Esai.53.7.

Ik weet wel mijn alderliefste Lesers/ dat wp om onser leeringen en schrijvens wille van ontallijke veel Menschen beyde van hoogen en leegen staten/ met grimmiger herten seer vervloekt/ benijt/ gehaet/ gelastert/ vervolgt/ en met vlijt en neerstighept tot der doodt gesocht worden: Ja als brullende en brisschende Leeuwen met haren tanden knersten sp wreedelijken over ons: Heeren/Vorsten/Geleerden/ ongeleerden/ sp zijn wie dat sp zijn/ rasen/ en woeden in onuptsprekelijker tyrannyen/ gelijk als 't voor oogen blijkt/niet alleene tegen ons/ maer ook tegen alle die gene/ die dese onse leeringen met gelobiger/getrouwer/gehoorsamiger en onderdaniger herten aengrijpen/ en met den vruchten volbrengen. Niet dat het onse leeringe is (oordeelt recht) dan het is die eeuwige/ Heemelsche en onveranderlijke leeringe onses lieven Heeren Jesu Christi/ die hy selve upt den hoogen Hemel/ upt sijns Vaders borste hier in dese onderste deelen der Aerden gedragen heeft/ met sijnen eygenen gebenedijden mont/ die niet liegen en mag/ Mal.3.6.geleert heeft/en door sijn getrouwe getuygen/ namelijk/ door sijn H.Apostelen/ die hy tot desen hogen werke verkoren hadde/ heeft laten uytroepen in die gantsche wijde Werelt/ Mar.16.15.

Qui Christum recte predicat, & credit, prædepateat.

Nostra doctrina non est nostra, sed Christi.

Tit.1.2. Rom.3.4.

Matth.28.19. Rom.10.19.

Wie dat het nu niet geloven en wil/ dat onse leeringe die reyne ongevalste en Salighmakende leeringe Jesu Christi zy/die ondersoeke met vromer herten die overgebleven klinkende letters des nieuwen Testaments/ so sal en moet hy dat wel merken en bekennen dat het die oprechte leeringe/ getuygenisse en Geest Christi Jesu is/ al hoe harde dat ook sijn trage/ luye/ rebellige/ wederspannige/ eygensoeckelijke/ en ongehoorsamige vleesch daer en tegen strijdet/ voor ontsettet/ beeft/ verbaert en verschricket. Nochtans al hoe onwedersprekelijk dat dese onse sake blijkt/ also dat sp met geenen Godelijken schriften recht tegen gesproken of verwonnen magh worden/ al evenwel so moet sp by dese onverstandige blinde werelt/ als een seer grouwelijk misdaet vervolgt/ en als een dootlijke Ketterye/ gescheldet en verworpen worden/ gelijkerwijs als de Propheet sept/namelijk: Als ik haer alreede veel van mijn Wet predicke/ soo achten sp dat voor Ketterye/ Oze.8.

Judicet scriptura, anne doctrina nostra Christi sit.

Caro doctrinam Christi semper quasi hereticam contemnit. Falsi Christiani inexpugnabilem veritatem cum mendaciis, cum gladio nituntur convincere.

Och weerdige lieve Leser/ waert dat gp recht aenmerkt en bekendet/ hoe ernstelijken dat die rechtveerdige Godt alle wegen dringet op sijn heylig woort/ en hoe grouwelijken dat sijnen grimmigen toorn van den beginne der Creatuuren gebrandt heeft tegen alle die gene die in sijnen Godtlijken woorden niet stantvastigh gebleven en zijn/ ghy soudet u sonder twijffel is 't sake dat gp in Gods woordt niet en zijt/ om uws ongehoorsaemheydts wille voor uwen Godt in dat alderbinnenste uwer zielen wel verschricken en beven. En hebt gp niet gelesen/ hoe dat die Vader en de Moeder van alle Menschen/namelijk/Adam en Eva/ die door de kracht des Godlijcken woorts van Godt selve geschapen waren/ om haer ongehoorsaemheydts wille van Godt gestraft zijn/ upt den Lust-hove verjaegt zijn/ den lijffelijken arbeyt onderworpen zijn/ die aerde in haren arbeyt vervlockt is/ en alle die Dochteren even veel kattijvigheden moeten lijden/ en met swaren periculoosen arbeyt/ en met dootlijken jammeren moeten baren hare kinderen/ sonder noch dat sp den eeuwigen doot moesten gestorven hebben/ haddet sake geweest dat die nieuwe Mensche der genaden Christus Jesus gebenedijt/ alsulks door genade niet voorgekomen en belet en hadde. Waeromme is 't geschiet? anders dan alleen daeromme om dat sp in dat waerachtige woordt des levendigen Gods niet gebleven en zijn/maer sp hebben haer laten gelusten tegen den woorde Godts/ meer betrouwende de bedriegende schalkhepdt des leugenachtigen Serpents/ dan die lieffelijke waerschouwinge des waerachtigen Gods welke diese door genade wijs/ gerechtigh/ ende onverderffelijk geschapen/en Heeren boven alle creatuuren geset hadde/ Gen.2 27. Sap.2.23.

Qui verè cognoscit judicium Dei adversus omnem inobedientiam verbi, recedit a malo.

Gen.1.27. Luc.10.6. Match 19.4.

Item/ ten anderen: En weet gp niet dat alle die creatuuren onder den gantschen Hemel/ beyde redelijck en onredelijk/ door een rechtveerdig oordeel vau Godt upt geroeyt zijn met den water/ sonder die daer begrepen waren in de Arke van Noë/ om dat sp haren wegh verdorven/wellustiglijk leefden/en na mijn bedenken en verstant/ den Geest des Heeren als een Rechter niet ontfingen/ Gen.6.7.8. Och bedenkt dat/ en gp sult sonder twijffel alsdan wel leeren/om uwen Godt van gantscher herten te vreesen/ en eeuwelijk te blijven by sijn Heyligh woort.

Hier benevens soo hebt gp immers menighmael gehoort/ en by avontuuren selve wel gelesen/ als van Sodoma en Gomorrha/ Gen.18. 19/19/4. Ezech.16.49. van Her ende Onam/ Gen.38.9. van de Afgoden-dienaers/ Exo. 32.6. van die gene die dat hout raepten op den Sabbath/ Num 36.15. van Core/ Dathan/ en Abiron/ Num.16.36. van den murmureerders/ Num.21.6. van Salumi en den anderen hoereerders/ Num.25.2.2.6. van Nadab ende Abihu Lev.10.2. van die gene die dat verbande verbergden/ Jos.7.21. van Saul den Konink/ 1.Sam.15.19. van Jerobam/ 3Reg.13. 4. van Manasse/ 4Reg.21.2. met alle andere Koningen/ Priesteren en Propheten/ die in den rechten Godsdienst/ en in gehoorsaemhept des

Ita domini adversus eos, qui in lege Dei sunt non permanserunt.

Goddelijken woorts van Mose na gelaten/ en uyt Gods mont geleert/ niet gebleven en zijn/ maer die wat min of wat meer /of wat anders aengerecht/ geleert/ en gedaen hebben/ dan in des Heeren wet begrepen waer/ hoe grousamelik en hoe menigerley wijse dat sy en alle die gene die haer in dat buyten treden geconsenteert of gevolgt hebben/ daer over van Godt/ die alle sijnen wille wil gehouden hebben/ geslagen en gestraft zijn. Die sommige zijn versonken/ Genes. 19.25. die sommige zijn haestig doot gebleven/ Gen. 3.8.9. die sommige zijn met den sweerden doorsteken/ Exod. 32.27. Num. 25.5. die sommige zijn met steenen gesteenigt/ Num. 15.36. Jos. 7.25. die sommige zijn levendig in aerden verslonden/ Num. 16.32. die sommige zijn van den Serpenten gebeten Num. 21.6. sommige zijn gehangen/ Num. 25.4. sommige zijn van den vyere verteert/ Lev. 10.2. Saul is sijn Rijke genomen/ 1 Reg. 15.28. met den sweerde uytgeroeyt/ 1 Reg. 31.4. Dat huys Jeroboams en Achabs zijn gantsch van der aerden weg genomen/ 3 Reg. 14.10. 4 Reg. 10.11. Zedechias zijn sijn oogen uyt gesteken/ 4 Reg. 25.6. Mannasses is gevangen/ 2 Par. 33.11. En dat gantsche Israël is weg gevoert in verre vreemde Landen/ als in Assyrien/ Babylonien/ en Egypten/ gelijck men in de Boeken der Cronijken/ der Koningen/ en der Propheten in grooter klaerheyt lesen en verstaen mag. Ik segge noch eens: Waeromme is 't geschiet? dan alleene om dat sy in de Wet haers Gods niet gebleven en zijn/ maer dat sy die selfde Wet door goet-dunkentheyt/ of door versmaetheyt overtraden/ oprechtende sonder eenigh Godlijk bevel Beelden/ Kerken/ Outaren/ in allen steden en landen/ Jerem. 2.11. Ozea. 10.2. op alle hooge Bergen/ ende onder alle dicke boomen/ Ezech. 16.24. Ozea. 4.13. En hier en daer in veel verscheyden Propheten wijt en breet verhaelt wort/ niet eenmael merkende noch ter herten nemende/ dat Moses so strengelijken bevelende tot haer en tot haren Vaderen gesproken hadde/ namelijk: Gy sult den Heere alleen doen dat gene dat ik u bevele/ en gy en sult daer niet toe doen/ noch ook niet af nemen/ Deut. 12.32. Noch op een ander plaetse seyt hy: dat alle die gene die in de woorden des Verbonts niet en blijven/ die daer in desen Boek geschreven staen/ over dese sullen komen alle dese aengetekende plagen: Ter contrarien wederomme/ alle die daer inne blijven/ over dien sullen komen alle die aengetekende benedictien/ Lev. 26. 1 Deut. 28.5.6.

Josu. 1.7. Deut. 4.2. Prov. 30.6. Apoc. 22.18.

Terwijlen dan die kinderen Israëls niet Heylsaem en geheelijk in dat uytdruckelijke gebiedende woort des geens/ diese met so krachtigen hant en met soo sterken arm uyt Egypten-lant geleyt hadde/ gebleven zijn/ maer hebben haer door de Godloose Princen/ en door de valsche Propheten laten vervoeren/ en hebben haer selven sonder eenigh Goddelijk bevel plaetsen/ tot Goddelijcken diensten verkooren/ beelden gemaekt) en kerken gebouwet/ door goet-dunkentheyt (segge ik) en niet door Godts woordt/ met alle andere vreemde bedachte Gods-diensticheden/ dat selfde heeft die H. Gods Geest in so veel verscheyden plaetsen der Schriftuuren genoemt onbeschaemde hoererye/ Eedtbrekerye/ vermaledijde Afgoderye/ ende afwijken van den Heere/ gelijk de Propheet seyt: Wee hen/ want sy zijn van my geweken/ sy moeten verstoort worden/ want sy zijn van my af gevallen. Ik wil haer wel verlossen/ als sy geen Afgoderye tegens my en leerden/ Osea 7.13.

Superstitiones ac adeo inventa humana, abominaria sunt coram Deo.

Judæi in sacrificiis Baalim colebant verum Deum ut putabant.

Ende so wanneer dat Israël hem aldus van die Wet sijns Godts afgekeert heeft/ en heeft hem begeven in de vercierde diensten Baals/ niet te vreden wesende met Wet/ leeringen ende diensten/ die Godt haer door Mosen bevolen hadde/ welke Baals met sijnen Altaren sy nochtans in die eere des levendigen Godts gemaeckt hadden/ gelijckerwijs dat wel blijkt) soo heeft Godt wederom door sijn milde genade/ ende door sijn Vaderlijcke liefde/ die hy tot Israël hadde om haerder Vaderen wille/ verweckt sijn getrouwe Dienaren die Propheten/ als Esaiam/ Jeremiam/ Eliam/ Ezechielem/ ende noch meer andere/ welk die den afvalligen Princen/ den valschen Propheten/ ende dat ellendige/ verbijsterde Volk/ uyt den mont Godts met grooten dreygen hebben gestraft/ wederomme lieffelijken gevoegt tot den rechten Godtsdienst/ ende gebruyck der Wettelijcken Ceremonien van Godt geboden/ die sy nu verlaten hadden.

Jud. 17.5. Esa. 36.7.

Vide ad quid excitabantur mittebanturque Prophetæ.

Daer en boven soo hebben sy geprophetteert/ als van honger/ pestilentien/ dorheyt/ droogheyt/ oorloogen/ brant/ roof/ gevankenisse/ ende uytroepinge/ als plagen over haer sonden ende ongehoorsaemheydt. Jae oock overvloedigh van die Goddelijcke genade/ Salighheyt/ verlossinge/ vrede/ barmhertigheyt/ ende van die eeuwige Heerlijckheyt/ die daer in dat laetste der dagen/ alle die gantsche wijde Werelt soo lieffelijcken sal verschijnen door Christum Jesum onsen Heere/ welke die daer is die eenige beloofde Propheet/ Deut. 18.15. Die rechte ende waerachtige gesalfde des Heeren/ die Geestelijke Koninck David/ Osea 3.5. Ezechiel. 37.24. die sijn Rijck bevestigt met dat recht/ ende met die gerechtigheyt/ Esai. 9.6. die rechte ende ware Herder/ die ons weydet in die weyden des eeuwigen levens/ Ezech. 3.23. wiens Naem is Emanuel/ dat is te seggen/ Godt is met ons/ Esa. 7.15. Ende de Heere die ons oprecht maeckt/ Jer. 23.33. welcke die in dat Huys Jacobs sal regneren in der eeuwigheyt/ Luc. 1. Ende dit was bysonder dat werk der Heyliger Propheten/ die tot dat vleeschelijke Israël van Godt den Heere door genade geschickt en gesonden waren.

Matth. 17.5. Act. 7.37. Ezech. 23.9. en 3.15.

Maer wat heeft het geholpen/ O gy lieve Leser? Die Propheten songen beyde suer en soet/ sy leerden beyde straffinge ende genade/ oordeel ende barmhertigheyt/ het was nochtans al te vergeefs geroepen ende geleert/ gelijck Godt dat soo klaerlijken uytroept door de selfde Propheten/ seggende: Den gantschen dagh heb ick mijn handen uytgestreckt tot een volck dat niet gelooven en wil/ ende dat tegen spreekt/ het welcke dat gaet na sijn eygen gedachten op eenen weg die niet goet en is/ Esa. 65.2. Item/ noch op een ander plaetse. Ick heb haer steden hen getuygt/ ende alsoo tot haer gesproocken: Hoordt mijn stemme. Maer sy en hebben niet gehoordt/ noch haer ooren geneygt/ dan een yegelijck ginck na dat goetdunken sijner herten: Daeromme wil ick ook over haer laten gaen alle die woorden des Verbonts/ dat ick geboden hebbe te doen/ ende sy doch niet

Matth. 11.21.

daer

daer nae gedaen en hebben/ Jer. cap. 11. vs 10. Item/ noch op een ander plaetse: Ephraim is een Hoere/ ende Israël een Boelinne. Sy en dencken daer niet nae/ dat sy lieden haer tot haren Godt bekeerden/ want sy hebben een hoerachtigh herte/ ende en achten den Heere niet/ Oze. 5. 4. Item/ noch op een ander plaetse: Die Heere heeft Israël en Juda getuyght door alle sijn Propheten/ seggende: Bekeert u van uwe alderquaetste wegen/ ende bewaert mijn Geboden/ Ceremonien/ ende die geheele Wet/ de welcke ick daer uwen Vaderen geboden hebbe/ ende hebbe tot u gesonden in die hant mijner knechten de Propheten. Ende sy en hebben niet gehoort/ maer sy hebben haer necken verstijft/ gelijck als haer Vaderen gedaen hebben/ die niet en hebben willen gehoorsaem zijn haren Heere haren Godt/ &c. 4 Reg. 17. 14. Item/ noch op een ander plaetse: So spreeckt die Heere der Heyrscharen: recht/ recht/ ende een yegelijck bewijse aen sijnen Broeder goet ende barmhertigheyt/ ende en doe geen onrecht die Weduwen/ Weesen/ vreemdelingen ende Armen. Ende niemant en dencke tegen sijnen Broeder wat quaets in sijner herten. Maer sy en wouden 't niet aenmercken/ ende sy keerden my den rugge toe/ ende sy stopten haer ooren/ op dat sy niet en souden hooren/ ende maeckten haer herten/ gelijck als eenen Diamant/ op dat sy niet en souden hooren die Wet ende die woorden/ die daer die Heere der Heyrscharen sandt in sijnen Geest door de voorgaende Propheten. Daeromme is ook grooter toorn gekomen van den Heere der Heyrscharen/ Zach. 7. Jae alderweerdighste Leser/ sy hebben haer ooren also verstopt/ en haer herten also versteenight/ dat sy niet alleene en wouden hooren/ maer sy hebben alle d' een met den anderen/ bysonder den meestendeel Koningen/ Vorsten/ Propheten/ Priesteren ende gemeen volck/ seer wetentlijck gedorst nae dat onschuldig bloet der waerachtiger getuygen Godts/ die welcke haer door eenen onvlusschelijcken brant der liefden in haer sonden so broederlijck gestrafft/ tot penitentie geroepen/ tot Godt gevoeght/ ende den wegh des Heeren in gerechtigheyt uytgeroepen ende geleert hebben.

Prophetæ sæpissime idololatriam vocitant adulterium & fornicationem.

Mundus non solum non audit, verum concionatores gratiæ cum omni aviditate interimit.

Aldus heeft dese uytsinnige blinde Werelt de getrouwe Dienaeren Godts/ namelijck/ de oprechte Propheten/ ende die onstraffelijcke Leeraers des Godtlijcken waerheyts/ die haer salighheyt soecken in dat binnenste haerder zielen/ alle wegen met schelden/ vangen/ slagen/ bannen/ dooden/ ende moorden/ ten laetsten afgedanckt ende geloont. Want dat hartneckige/ onverstandige/ hoerachtige/ wederspannige volck/ wil doch ongestraft blijven/ gelijck in het 4. Capittel Hozea geschreven staet/ ende gelijk als die van Anatoth tot Jeremiam seyden: En Prophetert ons niet in den naem des Heeren/ wilt gy anders niet van onsen handen sterven/ Jer. 11. 21. Noch op een ander plaetse: Na die woorden die ghy daer in den Naem des Heeren spreeckt/ en willen wy u niet hooren/ Jer. 44. 16. 17.

Hæc est gratitudo, quam mundus exhibet servis Dei.

Populus insipiens respuit omnem sapientiam.

Die eygensoeckende ende buyckgierige Leeraers/ die en willen doch geensins bestraft oft vermaent zijn/ want sy beroemen haer der wijsheyt/ en seggen: Wy hebben die H. Schrift voor ons, alhoewel dat het enckel leugen is/ so wat de Schriftgeleerde seggē en leerē/ Jer. 8. 5.

Superbia prudentium humilem humilis Christi doctrinam non admittit.

Ende boven al so willen doch die hoovaerdige/ vleeschelijke/ wereltlijke/ Afgodische en Tyrannische Princen/ die Godt niet en kennen/ ick spreecke hier van den quaden Princen/ in allen haren Mandamenten/ opstellingen/ ende voornemen recht hebben/ hoe seer dat ook die selfde strijden tegen Godt ende tegen sijn gebenedijde woort/ recht oft die Almachtige Vader/ die het al geschapen heeft/ die Hemel ende Aerde in sijn handen besloten heeft/ die 't al regeert door dat Woordt sijner sterckheyt/ haer geconsenteert heeft/ dat sy niet alleene in dat verganckelijke rijcke deser brooscher werelt/ maer ook in dat Hemelsche Rijke Jesu Christi nae haer eygen goetduncken mogen gebieden/ regeeren/ ende insettinge maken. Och neen/ lieve neen/ dit en is also die meyninge Godts niet/ maer het is seer grouwelijken voor sijnen gebenedijden oogen/ als een sterffelijk Mensche hem wil setten in sijn stede. Ende als hy dan sijn lieve knechten die Propheten verweckt ende tot haer gesonden hadde/ die welcke haer alle met den anderen/ namelijk/ Princen/ Propheeten/ Priesteren/ ende gemeyn volck/ in alsulcker manieren/ als boven geseyt is/ uyt Godts mont seer hertelijk gestraft ende vermaent hebben/ so hebben die Princen haer als oproerische/ ende die Geleerde ende gemeyn volck als verleyders ende als ketters omgebracht/ uytgeroept ende vermoort/ gelijk het met Zacharia den Sone Barachie/ met Esaia/ met Jeremia/ met Uria/ van Kariathjarim/ ende met noch meer andere togegaen is/ als die Historien vermelden. Al evenwel hoe wolfachtelijken die Princen ende Schriftgeleerden tyranniseerden ende tegenstreden de Wet ende sijne naevolgers/ so bleef al gelijke wel Godts Wet ende Woort over al onveranderlijck tot op Christum Jesum/ also dat een yegelijk die daer begeerde saligh te worden/ die moeste hem schicken ende reguleeren na de selfde Wet ende sijn getuygenisse/ was 't anders dat hy woude hebben dat morgen-root/ Esai. Capittel 8. vers 12. Want Godt is een eeuwigh Godt/ ende sijnen wille en magh in der eeuwigheydt nimmermeer van eenigen Menschen verandert ende omgekeert worden. Hier en geldet noch Prince noch Geleerde. Godt heeft over die zielen der menschen die heerschappye alleene/ hy salse ook houden in der eeuwigheyt/ dat is gewis ende waerachtigh.

Impii principes sibi quid libet licere putant.

Deus suam gloriam non dabit alteri. Vide ergo tibi.

Principes & docti verbum Domini immutare non possunt.

Uuus Deus animarum Dominus conscientiarumque rector.

Daeromme is 't/ dat alle dat gene dat sy buyten sijn Goddelijck Woordt ende bevel/ oft tegen sijn Woordt ende bevel/ als eenen heylligen Godts-dienst insetteden/ ende gebruyckten/ alhoewel het niet en geschiede anders dan in die eere des levendigen Godts/ gelijck het boven bewesen is/ die haer ende haren Vaderen soo glorieuslijcken uyt Egyptenlant geleyt hadde/ so en was 't al evenwel anders niet dan openbare Afgoderye/ geestelijcke hoererye/ Eedtbrekerye/ afvallen van Godt/ Godts-lasteringe/ en een jammerlijck verdrietelijck grouwel/ gelijck wy boven eenen yegelijcken Leser door Prophetische schriften in korte woorden aengewesen ende betuyght hebben. Want Godt is een Godt/ die onse wercken ende offerhanden niet en behoeft/ want sijn handt heeft 't al geschapen. Mijn (seyt hy) is alle Vee/ ook op duysent Bergē/ wat is 't dan dat ick offeren kan? Hy en wil geen wercken noch sacrificien dan die alleen/ die daer

Excogitatus Dei cultus nihil nisi mera idololatria est.

Psal. 50. 10. en 24. 1.

daer geboden zijn in sijnen heyligen Woorde / gelijckerwijs Samuel tot Saul spracki/ namelijcken : Hy die Heere wil gehoorsaemheyt ende geen offerhande/ 1 Reg. 15.22. Dit seyt die Heere die Godt Israëls/ seyt die Heylige Jeremias : Hoort mijn stemme/ende doet gelijckerwijs ick u geboden hebbe / so sult ghy mijn volck zijn / ende ick wil uwe Heere ende Godt zijn / Jer. 11.4. 2 Cor. 6.17.

Errant perniciosissime, qui justitiam Dei continent & suam instituunt.

Alle die gene lieve Leser/ die nu eenen anderen wegh totter behoudenisse sochten/dan haer Godt bevolen hadde / die en hielden Godt niet wijs genoegh den rechten wegh te leeren/ of dat hy haer niet sijnen woorde bedriegen soude / sy versmaden de gebiedende stemme van haren Godt / sy eerden ende verhieven haer eygen goetdunckken ende bedriegelijcke wijsheydt ende verre boven Godts wijsheydt/ ende sy overtraden dat geneughlijcke ende lieffelijcke verbondt/ het welcke hy met haer ende met haren Vaderen door louter genade ende barmhertigheydt opgerecht / gegeven ende gemaeckt hadde / want dat is die alderschandelijckste spijtigheyt / ende die alderhooghste verachtinge Godts / als wy niet en blijven in sijnen Goddelijcken Woorde/ al eveneens gelijck als die Schriftuure seyt / namelijck : sy overtreden dat verbont / gelijck als Adam / ende daer inne soo verachten ende vertreden sy my/ Oze. 6. 12.

Hic inenumerantur plurima beneficia Israëli & Deo impensa.

Och hadde Israël van herten wel bekent die alderbegeerlijckste Belofte der genaden / die haer ende haren Vaderen was gegeven van den beloften Zade / Landt / Rijck / ende Heerlijckheydt. Ende hadden sy bedacht de weldaden Godts / soo rijckelijck aen haer ende aen haren Vaderen bewesen / als dat hy haer door soo grooten krachten ende wonderdaden voerde uyt Egyptenlandt / dat hy haer met droogen voeten liet gaen door dat Roode Meyr / Exod. 14. 22. dat hy haer des daeghs liet leyden door een Wolcke / ende des nachts door een yverige suyle / Exod. 13. 21. dat hy haer broodt gaf uyt den Hemel / Exod. 16 5. Ende te drincken uyt den herden steen/ Exod. cap. 17. vs 6. dat haer schoenen niet en versleten/haer kleederen niet en vergingen/Deut. cap. 29. vs 5. dat hy verdreef alle Reusen ende stercke volcken voor haer aenschijn / dat hy haer leyde in dat weerdige lustige Landt / dat Olie / Honigh / ende Melck vloeyde / dat hy haer gaf de hoogh-bemuerde Steden / ende de wel-geboude Huysen / vol Gouts ende Silvers / die sy niet getimmert en hadden / de Wijnbergen die sy lieden niet geplant en hebben / Deut. 6. 11. dat hyse haer gaf niet om haerder gerechtigheyt wille/maer uyt genade/ ende om dat hy den Eedt volbrengen woude/ die hy Abraham/ Isaac/ ende Jacob/ gezworen hadde/ Jae hy gaf't haer tot een eeuwige besitinge/ waer 't anders dat sy bleven in sijn Heylige woorden / ende wandelden in sijnen Godddelijcken geboden/ zeden ende gerechtigheden / gelijck Moses die getrouwe Dienaer haer in soo menigerleye plaetsen geleert ende bevolen hadde. Daer en boven dat hy haer gaf kooren/ Olie/ Most-Vee/Wijn/vrede/vryheyt/ Godts-dienst/ ende een hoogh-beroemde Heerlijckheyt / boven alle den volcken / die rontsomme haer waren / want daer en was onder den gantschen Hemel geen volck / dat haers gelijck was/ Deut. 4. sonder noch dat Godt haer leyde by der hant/ gelijckerwijs als een kleyn jonck kint/ dat hy haer droegh in sijnen gevedyden armen / dat hy haer hem selven omgorde gelijck eenen lendenier/als Jeremias seyt : menighmael verweckende sijn gerechtige ende Propheten/die tot haer spraecken uyt des Heeren mont/broederlijcken straffende alle onhoorsamige overtreders ende lieffelijcken troostende den vromen van herten / met die genadelijcke belofte/ beyde des tijdelijcken ende des eeuwigen levens.

Deut. 8. 4.

Deut. 8. 1. en 9. 5.

Beneficia pelliciunt in amorem, & si quem amor huic voluntarie inservio.

Och hadden die kinderen van Israël dese aengeteekende weldaden / ende noch meer andere in den gront haerder herten wel bekent/ geensins en hadden sy van dat woordt/ van die Wet / wille ende geboden Godts haers salighmakers ende Verlossers/ die so Vaderlijck met haer handelde in alle manieren/ so schandelijcken afgetreden en geweken. Maer om dat sy die genadige weldaden des Heeren neven haer niet en bekenden/ en sijn rechtveerdige oordeelen tegen haer niet en vreesden / daerom heeft dat boose blinde vleesch / ende die hoerachtige geest der Afgoderyen / haer also verboert / also van Godt vervreemt / alsoo dul ende droncken gemaeckt/ dat sy erger deden dan alle die Heydenen die voor haer waren / die Godt om haer sonden wille uytgestooten / vernielt ende verdorven hadde / gelijck die Heylige Propheten dat so klaerlijcken in seer veele plaetsen der Schrifturen uytroepen en leeren. O Grouwelijken toorn Godts / want dat en sal ende magh ons in der eeuwigheyt niet faelgeren. Is 't dat wy de genade/dat licht/de waerheyt/ gerechtigheyt / Salighheyt / rechten Godtsdienst / leven / Hemel / benedictie / ende Godt selve niet en willen / so moeten wy hier sonder twijffel / door sijn rechtveerdigh oordeel/ ongenade/ duysternisse / leugen / ongerechtigheyt/ ende Afgoderye / ende hier naemaels verdoemenisse / Doodt / Helle / maledictie / ende den Duyvel selve be-erven totten eeuwigen dagen.

Qui Deum non agnoscit, ille nec timet nec diligit, & per consequens vivit ut lubet.

2 Cor. 11. 17.

Vides discessionem quam Paulus ante diem Domini venturam prædixit, 2 Thess. 2. Phil. 3. 19.

Mijn hertelijke lieve Lesers/Godt weet dat ick u beminne met een Godtlijcke liefde in Christo Jesu/ overmidts ick dan bevinde door den gantschen byloop der Schrifturen / hoe hardt dat Godt van den beginsel der Creatueren alle overtredinge ende ongehoorsaemheydt sijns Godtlijken woorts gestraft heeft/ gelijck een yegelijk neerstigh Leser in dit aengeteekende handel Israëls in alle klaerheydt selve wel grijpen ende verstaen magh. Ende ick nu met klaren openen oogen insie/ hoe dat alle de gantsche wijde werelt/van den Oosten tot den Westen / van den Zuyden tot den Noorden / met lanckheyt der tijden / door die onverstandige Leeraers ende Predicanten/die niet van vleesch ende aerde gesoght en hebben/ overmits de behulpigheyt der ontrouwer Princen ende Vorsten / afgeleyt ende afgeweken zijn van dat rechte betrouwen / ende van die oprechte kennisse onses lieven Heeren Jesu Christi onses Salighmakers in der eeuwigheyt gebenedijt/ van sijn Heyligh Euangelie / van sijnen heyligen Sacramenten / van den rechten Godtsdienst / ende van dat vroome onstraffelijcke leven /het welcke dat uyt Godt is / ende zijn so valschelijken geleyt onder Christus Naem / op dat betrouwen eens hooveerdigen/onsuyveren/ Afgodischen / ende Godtloosen vleesches / (verstaet het wel wat ick schrijve) op on-

nutte fabulen / leeringen ende geboden der menschen / op een Afgodische Doopsel ende Avontmael / op Beelden / Hout / Steen / Gout / Silver / Water / Broodt / Wijn / op een schandelijcke Afgoderye / op enckel ydele / valsche ende onnutte beloften / dat het immers so verre gekomen is onder den genen die haer Christus Naem beroemen / datter doch niet een letter by haer gebleven en is / noch in Geloove / noch in liefde / noch in Sacramenten / noch in leven / daermen metter waerheydt seggen moghte / dat selfde draeght wel over een met die leeringe oft met dat leven Christi / oordeelt selve oft ick de rechte waerheydt niet en schrijve. Ende ☞ al hoe seer dat die sommige haer heden ten dage dat Euangelium Christi beroemen / soo en wordt 't nochtans niet gepredickt / dan in een leelijcke / onnutte ydelheyt / ende dat selfde noch niet stercker / dan als 't die Wereltlijke Princen ende Overheyt willen toelaten ende consenteren. Want sodanigh als die Princen zijn / alsodanigh zijn ook die Predicanten. Ende gelijck als die Predicanten zijn / alsoo is ook die Gemeynte / dat het spel so lange gespeelt is / datmen Christo Jesu ende sijnen heyligen Apostelen moet aftreden / ende in hare leeringen vernederen / ende den Princen met den Geleerden in haer voorneemen aenhangen / ende gelooven: Wil men anders niet van hare handen gerabraeckt / gebrant / oft door andere Tyrannische middelen ende manieren omgebraght ende vermoort zijn. Recht of die Predicanten behooren uytgesonden te worden van de Princen / ende niet van Christo Jesu / daeromme so en magh ick 't om die uytverkorenen Zions ende Jerusalems niet langer verswijgen noch verbergen / dan de waerheyt die moet geseyt zijn / op dat haer gerechtigheyt mag opgaen als een licht / ende haer Saligheyt ontbarnen als een fackel / ende also alle menschen mogen bekennen des Heeren gerechtigheyt / ende alle tongen / geslachten ende volcken sijn Heerlijckheyt. Alhoewel dat ick somwijlen in mijner herten voor my genomen hadde met Jeremia / dat ick niet meer en soude leeren in den Naem des Heeren / om dat 'er soo seer veele so vlijtiglijck nae mijn leven staen. Nochtans so en magh ick 't niet langer verswijgen / want ick ben met den selfden Propheet seer beroert / mijn herte beeft my in mijnen lijve / alle mijn leden schudden ende beven / als ick dat gedencke / dat alle die gantsche wijde Werelt / Heeren / Vorsten / Geleerde / Ongeleerde / Mannen / Wijven / eygen ende vrye / dus jammerlijcken verre van Christo Jesu / van de Euangelische waerheydt / ende van dat eeuwige leven afgeweken ende verbreemt zijn.

Concionatores moderni non Christo, sed principibus inserviunt.

Quales principes, tales & concionatores, talis populus.

Concionatores hujus mundi mittuntur à Principibus, & non à Christo.

Jerem. 20. 9.

Want als ick meyne te vinden een Overheydt die sijnen Godt vreest / sijn beroepen Ampt recht bedient / ende sijn sweert recht gebruyckt / soo en bevinde ick voorwaer den meesten deel anders niet dan Meros Luciferos, Antiochos & Nerones, want sy stellen haer selven in de plaetse Christi / alsoo dat haere Placcaten verre moeten gelden boven de Woorden Godts. Want soo wie dat hem nae haren inhoude niet een reguleert / die Vel niet en dien / die de Ceremonien Christi onderhoudt / die Godts Woordt in den vruchten volbrengt / die moet doch als een oproerische Boeve aenhouden ende lijden / sijn goeden die moeten gerooft zijn. Ende die arme onnoosele Wees-kinderen / die nu haren getrouwen Vader ende Moeder om geenen dingen anders / dan alleene om des Heeren getuygenisse verloren hebben / die moeten uytgestooten worden / naeckt ende bloet gaen bedelen achter lande. Maer die openbare Afgoden-dienaers zijn / bedriegers der zielen / Hoeren / Boeven / Overspeelders / Tuysschers / Lasteraers Christi / Vloeckers / Sweerders / Dronckaerts / ende diergelijcke Overtreders meer / die en worden niet vervolght / maer die mogen onder haere bescherminge wel sekerlijken blijven ende woonen in alderleye vrijheyt / ruste ende vrede. (Ick en spreeke hier niet van de goede Overheydt / welcke weynigh ende luttel zijn / maer van de quaede / die daerom seer veel zijn.) Hier benevens soo blijckt daer en boven noch haere ontijdige pomperije / hooveerdigheydt / gulsigheydt / onsuyverheydt / liegen / rooven / stelen / branden / haet / nijdt / gierigheydt / Afgoderije / &c. Noch willen sy al gelijcke wel Christen-Vorsten ende genadige Heeren genoemt zijn. O Heere / hoe weynigh willen haer doch dese beveynsde / leugenachtige titulen / ende valsche beroemde namen / voor den richterstoel Jesu Christi in sijner verschijninge vorderen ende profiteren.

Superbia, cæcitas, & tyrannis nostrorum Principum.

Vide sinistrum usum gladii.

Fœdissime vivunt nostri temporis Principes.

Magnifici tituli nihil proficient apud Dominum.

Ten anderen / als ick meyne te vinden rechte Leeraers / naemelijck / als die van Godt gesonden zijn / die gedrongen worden door den Heyligen Geest / die daer soecken de saligheydt haerder liever Broederen in dat binnenste haerder zielen / die op geen aertsche dingen gesint en zijn / maer die dat Salighmakende heylsame woordt onses lieven Heeren Jesu Christi dringen ende prediken in yverder reyner herten / overal onbestraffelijcken in haer gantsche leeringe ende leven / so en weet ickse nergens te vinden. Maer ick vinde over alle de gantsche werelt / ende in den meestendeel aller Secten / niet dan Godts dieven / ende zielen-moordenaers / verleyders / blinde wachters / stomme honden / meesters der Secten / vleeschelijck / aertsch / ende Duyvelsch gesint / vyanden des cruyces Christi / dienende haren buyck voor haren Godt / valsche Propheten / Afgoden-dienaren / ydele plackers / leugenaers / toovenaers / &c. Die my nu hier inne niet gelooven en wil / die beproeve haeren handel recht met des Heeren woordt / ende legge haer leeringe by Christus leeringe / haer Sacramenten by Christus Sacramenten / haren Geest by Christus Geest / haer soecken by Christus soecken / haer leven ende wandelinge by Christus leven ende wandelinge / alsdan so sult ghy so geringe door een natuerlijk verstandt ende begrijp / ook sonder Godts woordt leeren ende bekennen / van wien dat sy gesonden zijn / hoe / wat ende waeromme dat sy leeren / ende wat vrucht datter uyt verkregen wordt.

Hujusmodi sunt Pastores qui se jactitant pascere gregem Christi.

Joa. 10. 1.
Es. 56. 10.
Je. 12. 10.
Phil. 3. 2.

Ten derden / als ick meyne te vinden een onbestraffelijcke Gemeynte / die daer is sonder rumpel ende sonder vlecke / die den Heere dient met beyden schouderen / gelijckformigh sijnen woorde / soo bevinde ick voorwaer soo ongodtlijcken / grousamen / verdorven / ende soo verbijsterden volck / soo vleeschelijck / soo

Ep. 5. 27.

Afgodisch / soo hoerachtigh / soo wreet / soo Goddeloos / soo ongeloovigh / soo onwetende / soo bloedigh / soo onbarmhertigh / soo droncken / soo prachtigh / soo overvloedigh / soo hooveerdigh / soo gierigh / soo gulsigh / soo toornigh / soo overspeligh / soo leugenachtigh / soo bedriegelijck / so Sodomitisch / soo wederspannigh / so ongehoorsamigh / soo rebel / soo ydel / soo Duyvelsch / dat eene Godtvreesende ziele met grooten rechte hem selven daer voor wel magh ontsetten / beschamen ende verschricken. Al evenwel willen sy die rechte Bruyt / die geloovige Gemeynte ende Kercke Christi zijn: Och neen / lieve Leser / neen. Christus Jesus en wil noch en bekent aldusdanige Bruyt / Gemeynte / ende kercke niet. Maer Christus Bruyt is vleesch van sijnen vleesche / ende been van sijnen beenen / Ephes. 5. 30. sy is hem gelijckformigh / Rom. 8. 29. sy is nae sijnen Beelde geschapen / Col. 3. 10. sy is deelachtigh sijner natueren / 2 Petr. 1. 4. sy is also gesint / gelijck als hy gesint is / Phil. 2. 5. niet soeckende dan Hemelsche dingen / daer Christus Jesus is / sittende tot sijns Vaders rechter hand / Colo. 3. 1. Jae in Godts Gemeynte en hoortmen / sietmen ende vintmen anders niet dan alleen oprechte leeringe onses lieven Heeren Jesu Christi ende sijner Apostelen / met een toestemminge der Hepliger Bybelscher Schriften. Maer in die boven geroerde Gemeynte zijn den meestendeel leeringen / glosen / Commenten / Concilien ende geboden der Menschen: Hier is geloove / daer is ongeloove: Hier is waerheydt / daer leugen: Hier gehoorsaemheydt / daer ongehoorsaemheyt: Hier dat Doopsel der geloovigen nae luyt van Godts Woordt / daer het Doopsel der kleyner onmondiger kinderen buyten Godts Woordt: Hier ware Broederlijcke liefde / daer haet / nijt / tyrannije / wreetheyt / ende bloetvergieten overvloedigh: Hier eenen lieflijcken dienst des naestens / daer veel kijven / rechten / achter-klappen / bedriegen / en by den sommigen ook stelen / rooven / ende moorden: Hier Leeringe / Vermaninge / Troostinge / straffinge in gerechtigheydt / daer enckel verderven / ketteren / schelden / ende lasteren: Hier benedijdinge / lof / ende dancksegginge / daer vloecken ende sweeren by Godts lijden / wonden / Sacramenten / vleesch / bloet ende oordeel / &c. Hier langhsinnigheydt / daer toornigheydt: Hier ootmoedigheyt / daer hoveerdigheydt: Hier barmhertigheydt / daer vertredinge: Hier rechten Godts-dienst / daer Afgoderije: Hier Geest / daer vleesch: Hier Geestelijcke wijsheydt / daer sotheydt: Hier bidtmen in den Geest ende waerheydt / daer spotmen met veele krachteloose woorden: Hier bidt men om des Heeren waerheydt / daer vervolghtmen des Heeren gerechtigheyt: Hier is betrouwen Christi / daer het betrouwen der Afgodischer wercken: Summa / hier is Christus en Godt / daer Antichristus ende de Duyvel. Ja alderliefste Broeder / die alderreynste / kuyste ende suyverste Bruydt onses lieven Heeren Jesu Christi / (oordeelt selve) die is so verre van deese seer vleeschelijcke / onreyne / overspelige ende schandige sake verscheyden.

Christus Jesus Ecclesiam non cognovit nisi sibi similem.

Hic habes discrimen inter Ecclesiam Christi, & Ecclesiam Antichristi.

Dat en zijn voorwaer de oprechte Gemeynten Jesu Christi niet / die haer alleene van sijnen naeckten Naem beroemen. Maer dat zijn sijn Gemeynte / die recht omgekeert zijn / van boven uyt Godt gebooren zijn / in haer herten ende sinnen vernieuwt zijn / door de kracht van den Heyligen Geest / uyt dat gehoor des Goddelijcken Woordts / Godts kinderen geworden zijn / sijn gehoorsaemheyt ingetreden zijn / ende leven onbestraffelijck alle die dagen haers levens / oft van den tijdt haers roepens / in sijn heylige geboden / ende nae sijnen gebenedijden wille.

Ecclesia Jesu Christi qui sint?

Terwijlen dat nu die voorberoerde Gemeynte / aldusdanige lieffelijcke gehoorsamige Bruyt niet en is / maer is van haren echten Man Christo Jesu afgeweken / en jaegt soo schandelijcken nae vreemde boelen / gelijckmen voor oogen sien magh / ende dat door de blintheyt / onverstandigheyt / ende het verleyden haerder Leeringe / so en doe ick immers anders niet in alle mijn schrijven / roepen ende leeren / nae de gave die my van Godt gegeven is / dan dat ick de selfde boelerende ende overspelende Bruyt / namelijck / de verdoolde Gemeynte / wederomme magh aftrecken van hare onnutte hulpe . . ose boelen / ende maghse wederomme leyden tot haren eersten getrouden Man / daer sy soo ontrouwelijcken tegen gehandelt heeft / alhoewel dat hy soo groote weldaden aen haer bewesen heeft / het welcke dat is Christus Jesus. Henwijsende alle Secten / Natien ende conditien der Menschen / die onse Leeringen / schriften / ende vermaningen begeeren te lesen oft te hooren / aenwijsende en segge ick niet met glosen / niet met goetdunckenheyt / dan met dat klare uytdruckelijke Godts woordt / het welcke daer alleene geldt ende gelden sal / als datter geen salighheyt en is in den Hemel noch op der Aerden / anders dan in Christo Jesu / dat is in sijn leeringe / geloove / Sacramenten / gehoorsaemheyt ende leven. Alle leeringen die tegen sijn woordt oft buyten sijn woordt gedreven worden / gelijck als in der Pauselijcker Kercken Vagevier, valsche beloften, onderscheyt der plaetsen, spijsen ende dagen, bevaerden, valsche offerhanden, &c. Item in der duytscher Kercken / als dat werckt in ons beyde goedt ende quaet Kinderdoopsel, &c. Item / by de verdorvene Secten / den derden David, dat vleeschelijck rijck, dat onreynigheyt, den reynen reyn is, namelijcken / als den Afgoden uytwendige eere ende reverentie te bewijsen, kinderen laten doopen, veelheyt der Wijven, onbeschaemte biecht, geen schaemte te hebben voor die schamelijcke Lidtmaten, Engel noch Duyvel te zijn / datter noch volmaeckter Leeringe op komen sal / dan Christus Jesus, Paulus ende die andere Apostelen geleert hebben / ende sulcke grouwelen meer. Item / alle die Sacramenten die in Christus woort niet begrepen en zijn / gelijk als dat Afgodische Kinder-doopsel, dat valsche Avontmael in een Gemeynte / die sijnen Godt niet en soeckt / noch een kent / noch en vreest / noch en bemint / daer men gelooft dat het sienlijck broodt waerachtigh lijffelijck vleesch is, ende dien sienlijcken wijn waerachtigh lijflijck bloet is. Item / die Confirmatie / die Heylige Olye, gelijck zy 't noemen. Item / alle de diensten Godts / die van Christo ende van sijnen Apostelen noch geleert noch bevolen en zijn / gelijck als het Wijwater, Kercken / Outaren, Beelden, Missen, Vigilien, Aflaet, aenroepen der verstorvener

In hoc laboro ut fornicantem Ecclesiam ad ducam maritum legitimum nempe Christum.

Quicquid non convenit cum doctrina Christi, abominabile est.

Nocentissimi sectarum errores.

Heyli-

Maledicta vita est, quæ non respondit vitæ Christi.

Heyligen, Monnick oft Bagijne te worden / Pelgrimagie te loopen / ende aldusdanige wercken meer. Item / dat inwendige ende uytwendige leven / het welke dat niet over een en draegt met den Geest ende met dat leven Jesu Christi / gelijk als die onreyne / leelijke / vuyle gedachten / quade lusten / onbetaemelijke / luxuriose schandelijcke woorden / onsuyverheyt / hoererije / overspel / dronken drinken / haet / nijt / bloetvergieten tegen Godts Ordinantie / gierigheyt / hoovéerdigheyt / liegen / bedriegen / achterklap / sotte klap / dieverije / woekerije / moorderije / sweeren / vechten / &c. Alle dese voorberoerde saken ende Articulen / namelijk / leeringen / Sacramenten / Godts-diensten / ende leven / die hier aengeteekent zijn / ende noch andere / die hier niet geteekent en zijn / daer een yegelijck Leeser by hem selven door de inwendige salvinge Gods wel lichtelijk verstaen / kan overmits sy in Gods woort / en in die heylsame leeringe onses lieven Heeren Jesu Christi / niet begrepen / uytgedruckt / noch bevolen en zijn / dan den meestendeel der selver openbaerlijk strijden tegen het Woordt / soo en achten wy den selfden door dat oordeel der Heyliger Schriftuuren / niet anders dan voor enkel valsche Leeringe / verleydinge / ende zielen bedrogh / voor valsche verdraeyde ende Afgodische Sacramenten / voor grouwelijcke Afgoderije / Geestelijcke hoererye / afwijken van Godt / ende voor een vleeschelijcke / aertsche / doodelijcke leven / daer die heylige Godts Geest des eeuwigen waerheyts in Paulo ende Joanne soo overvloedigh af getuygt heeft / namelijck / dat soodanige die dese doen niet en sullen be-erven dat Rijcke Godts / Rom. 1. 22. 1 Corint. 6. 9. Gal. 5. 21. Eph. 55. Apoc. cap. 22. vers 5.

Scripturis judicet Christianus.

Want is 't dat het letterlijcke Israël soo waerlijcken daer over van Godt gestraft ende ten gronde gestooten is / om dat sy in die Wet / geboden / zeden / ende gerechtigheden haers Godts niet gebleven en zijn. Ende om dat sy het bestraffen / vermanen / leeren / en nootsakelijckheden haerder getrouwer Propheten niet gehoort noch ontfangen en hebben / die uyt Godts mondt tot haer gesproocken hebben / maer dat sy den selfden gesteenigt / doorgesneden / gedoodt / gescheldet ende gelastert hebben / volgende eenen Godts-dienst na eygen verkiesinge sonder Godts Woordt / gelijk het boven bewesen is. Och wat sullen wy dan van Godt verwachten / om dat wy in die heylsame leeringe der genaden / in dat lieffelijcke gebruyck der Heyliger Sacramenten in die wercken der liefden / welcke die daer zijn die aengename diensten Godts / Ende in dat vrome onstraffelijke leven niet en blijven / daer ons geen Moses / geen Propheet / geen Engel / noch geen creatuure / maer die eeuwige Godts Sone / die eeuwige wijsheyt ende waerheydt / die eeuwige liefde ende Barmhertigheydt / Christus Jesus gebenedijt / door dat bevel sijns Almachtigen Vaders / dat daer eeuwigh / vaste / ende onveranderlijck in sijnen wille blijft / wiens barmhertigheydt ende liefde neven ons ongrondelijcken ende onmetelijken is / met sijnen eygenen mondt selve geleert heeft / met krachten ende wonderdaden bevestigt / ende ten laetsten met sijnen heyligen bloede bezegelt / ende heeft dat selfde door sijn getrouwe getuygen namelijck / door sijn heylige Apostelen in onbegrijpelijcke Geests kracht / laten uytroepen in de gantsche wijde Werelt / welcker leeringe anders niet en is / noch in der eeuwigheyt worden en sal / dan dat lieffelijke waerde Euangelium des vredes / die blijde bootschap der genaden / namelijk / quijtscheldinge der sonden / verwinnige des Doods / der Helle / en des Duyvels / daerenboven genade / vrede / vryheyt / eenen vrymoedigen toeganck tot den Vader / &c. Ende dit al te samen uyt liefde ende uyt genade / door geen wercken / door geen verdiensten / noch door geen middel anders / dan alleen door Christum Jesum. Item / dit zijn die Sacramenten / die Christus Jesus ingeset ende geleert heeft: Ten eersten / dat heylige Doopsel der Geloovigen / in den welcken datmen die sonden begraven / ende dat nieuwe leven aennemen / het geloove bezegelen ende belijden / de nieuwe geboorte ende de goede Conscientie getuygen / ende treden alsoo in die gehoorsaemheydt Jesu Christi die ons door hem selven / ende ook in sijnen heyligen Geest / door sijnen lieven Jongeren alsulcks geleert ende bevolen heeft. Ten tweeden / dat Heylige Avontmael / in den welcken dat des Heeren doodt verkondigt wordt / welcke die door een yverige liefde voor ons geschiet is / ende in den welcken die rechte ongevalschte Broederlijcke liefde uyt puerder reyner herten onder den anderen beweesen wordt. Ende daer na oock dat oprechte onstraffelijcke Euangelische leven / dat over al inwendigh ende uytwendigh geleyt moet worden in die rechte Godsalige mate der afsterving / ende der ongeveynsder liefden gelijckformigh Godts woort.

Majori pœna dignus, qui filium, quam qui servum contemnit.

Doctrina Christi.

Baptismus Christi.

Cœna Christi.

1 Pet. 1.22. Rom. 12.10. Vita Christi.

Siet mijn weerde Leeser / dewijle dat die gantsche wijde Werelt / Ja alle tongen / geslachten ende volcken / door dat rechtveerdige Godts Oordeel / want sy haer meer de leugenen dan de waerheydt / meer de ongerechtigheydt dan de gerechtigheydt / hebben laten gelusten / van desen eenigen Godt gevalligen gront der leeringe Sacramenten ende leven algetreden zijn / ende hebben haer in alle valsche onderwijsinge ofte leeringe / valsche Ceremonien / ende in soodanigen ellendigen vleeschelijcken leven begeven / dat met grooten rechte den meestendeel onder haer eer Beesten dan Menschen / eer Duyvels dan Christenen mogen genoemt worden / gelijk een yegelijck redelijck Mensche door sijn natuurlijck verstandt oock sonder Godts Woordt wel lichtelijck begrijpen ende verstaen magh. Ende alle die geleerde / ende Predicanten / die billijcks alsulcks souden straffen / selve in gelijcke valsche Leere / ongeloove / ende in noch veel grouwelijcker Afgoderije / ende beestiger / Helscher leven gevallen zijn. Ja ook die selfde geleerde met alle vlijdt ende neerstigheydt alle Menschen tot alsulcken Afgoderije / ongelove / overtredinge / ende vervloekte wandelinge leyden ende nootsakelijcken beyde met haere Leeringe ende leven / gelijck den meestendeel der geleerden van den beginne gedaen hebben / overmits dat sy alle wegen op aertsche / vleeschelijcke / ende Duyvelsche dingen gesint zijn / ende daerom de Geestelijke

Docti qui quodvis absurdum corripere deberent, oleum camino addunt.

ke ende Hemelsche wijsheydt ende den wille
Jesu Christi / welck daer alle vleesch ende sijn
lusten onderdruckt / altijdt als een walginge
weder-stoot / en een afgrijselijkheydt in haer
herten ende sinnen geweest is / ende noch is.

Col.3.5. 1 Pet.2.11. Rom.13.14.

Daeromme segge ick: Om dat ick dese grou-
welijcke verachtinge Godts in sijn Heylige
Woordt / ende die eeuwige verdoemenisse van
soo ontallijke vele hondert duysendt Zielen /
die Christus Jesus met sijn rooden bloede
soo diere gekocht ende betaelt heeft / soo se-
kerlijken ende met soo klaren openen oogen in-
sie / want buyten de gehoorsaemheydt des
Goddelijcken Woordts en is geen Salighedt /
soo en mag ik dat om die eere ende prijs mijns
Heeren / mijns Gods / ende om die liefde en
Salighedt mijner armer dwalender Broederen
niet verswijgen / alhoewel ick dat by a-
vontuuren wel met de doot bekoopen mochte.
Wie weet of Godt door my / en door mijnen
lieven mede-broederen / die daer zijn / en noch
komen sullen / als middelen daer toe van hem
verkoren / alsoo door sijn milde genade schic-
kede / datter noch sommige der gener die nu
onwetende doolen / den rechten wegh / Lee-
ringe / waerheydt ende leven mochten beken-
nen / ende wandelen onstraffelijck in Chri-
sto Jesu voor Godt ende voor de gantsche we-
relt alle die dagen haers levens. ô Heere laet
het alsoo geschieden / Amen.

Hic habes causam, quæ me impellit ad baptismum.

Siet alder-liefste Leeser / overmidts dat
die Babylonische Koninck / namelijcken /
die Antichrist / door sijn Knechten / na-
melijck / door die valsche Propheten ende
Leeraers / dat ongehoorsamige Jerusalem /
ende des Heeren Tempel aldus ten gron-
de neder - gestooten ende verwoest heeft /
Israël gevangen heeft dus menigh Jaren
langh / soo en jage ick onder mijnen lie-
ven mede - Broederen in den Heere / na
geen dingen anders / noch wy en soec-
ken geen dingen anders / daer Godt een
getuyge af zy / dan alleene dat wy tot Gods
prijs alsoo mogen arbeyden aen sijn vervallen
Stadt / Tempel / ende gevangen volck /
nae de mate die ons van hem gegeven is /
soo wat vervallen / verwoestet / ende ge-
vangen is / dat het selfde wederom magh
opgebouwet / gerepareert / ende bevrijdt
worden / met Godts Woordt door kracht
van den heyligen Geest / gelijck als te vo-
ren / namelijk / in vryheyt des Geests op die
Leeringen / Sacramenten / Ceremonien /
liefde / ende leven Jesu Christi / ende sijner
Apostelen / gelijk als 't boven so dikwils aen-
geweesen en geseyt is.

Antichristus cum suis concionatoribus prorsus corrumpit Ecclesiam.

Jer.30.10.18.

Utinam ad doctrinam, fidem, Ceremonias, & vitam Christi renovetur Ecclesia.

Daerom soo en schame ick my geensins
mijn Geloove / mijn Leeringen / mijn soe-
ken ende begeeren uyt te schrijven / op te dec-
ken / en met luyder stemmen te roepen voor
allen menschen / sy zijn oock wie datse zijn die
maer alsulks soeken en begeeren. Ja ik en
twijffele daer niet aen / waert dat het alder
binnenste ende verborgenste mijnder herten
moghte gesien ende bekent worden by den ge-
nen / die nu vlijtighlijken en neerstelijken na
mijn leven staen / soo soude haren haet neven
my ende neven mijnen broederen wel lichtelij-
ken in een vreemdelijcke liefde worden omge-
keert ende verandert.

Dico cum Paulo non me pudet Euangelii Christi.

Ten eersten / soecken ende begeeren wy /
datter geen Bisschop / Herder ofte Leeraer
in die Gemeynte des Heeren sal toegelaten
worden / na luyt 't Woort Gods / om te lee-
ren ende de Sacramenten te bedienen / anders
dan die geene die in de rechte leeringe / Ordi-
nantie / ende leven onses lieven Heeren Jesu
Christi begrepen zijn / onstraffelijken in allen
saken / 1 Tim.3.2. Tit.1.6. Lev.21.7. Eze.
cap.44.21. Want dat woort des Heeren is die
waerheyt / Joa.17.17. het is Geest ende Le-
ven / Joa.6.vs 63. Daeromme en mag van
geenen vleeschelijken / van geenen kinderen
des eeuwigen doots / noch van geenen leuge-
naers / bedient worden / dan van den waer-
achtigen / van den geestelijken / ende van den
genen die Christum Jesum recht bekennen /
die dat eeuwige leven sekerlijck in haer herten
gevoelen / en die daer onstraffelijken voor God
leven en wandelen in Christo Jesu / op dat sy
met Paulo uyt waren herten mogen seggen:
zijt ghy onse navolgers / gelijckerwijs als
wy naevolgers Christi zijn / Phil. 2. 17.
1 Cor. 4. verss. 16 / 10 / 34.

Christiani Christum, spirituales spiritum, veraces veracem prædicant.

Ten anderen / soecken ende begeeren wy
met dieper ende yveriger herten / ja met ons
doot ende bloet / dat het Heylige Euangeli-
um Jesu Christi ende sijner Apostelen / wel-
ke alleene die rechte leeringe is / ende blijven
sal / tot dat Christus Jesus wederom in den
Wolken verschijnen sal / 1 Tim.6. magh ge-
leert ende gepredickt worden door de geheele
Werelt / gelijck de Heere Jesus Christus dat
als sijn laetste woort / hier op der Aerden sij-
nen lieven Jongeren bevolen heeft / Matth.
28. vers 19. Marc. 16. 15.

Doctrina Jesu Christi permanebit usque in extremum diem.

Ten derden / soecken / leeren / ende begee-
ren wy een recht geloove ende Christelijck le-
ven / gelijckformigh de leeringe Jesu Christi
ende sijner Apostelen / want dat leeren der
Predicanten is al onnut ende te vergeefs / soo
wanneer datmen dat selfde gepredikte Woort
door den geloove niet aen en nemen / Heb. cap.
4. 2. Ende dat geloove is ook ydel ende doodt
voor Godt / wanneer dat het niet en werckt
door de liefde / Gal. 5. 6. 5. Jac. 2. 20.

Frustra audis, nisi credas, & frustra credis, quum non in fructus eorum erumpas.

Ten vierden / leeren / soecken / ende be-
geeren wy een recht Christelijck Doopsel /
eerstmael in den Geest ende vyer / Luc. 3. 16.
Joa. 1. 26. daer na in den water / als een ge-
hoorsaemheydt des geloofs / want Christus
Jesus dat alsoo allen geloovigen bevolen heeft /
Matt.28.19. Marc 16.15. ende die Heylige
Apostelen dat alsoo geleert ende gebruykt heb-
ben / Act. 2.38.9.6.16.30.10.48.8.37. Rom.
6.1.Cor.12. Ga.3.Col.2. Tit.3.Ep.5.1 Pe.3.

Baptismus aquæ non prodest quicquam, cum non adsit baptismus in igne & spiritu. Matth.2.10.

Ten vijfden / leeren / soecken / ende bege-
ren wy sodanigen avontmael / gelijk als Chri-
stus Jesus selve heeft ingeset ende gebruyckt /
Matth.26. 19. Marc. 14. 27. Luc. 22. 19.
1 Cor. 11. 22. Te weten / als met een gemeyn-
te die daer uytwendigh is sonder rimpel ende
sonder vlecke / dat is sonder merkelijcke over-
tredinge ende boosheyt / want die Gemeynte
oordeelt dat gene dat sienlijck is. Maer soo
wat inwendigh boos is / en uytwendig by de
gemeynte niet en blijkt / gelijk als die verrade-
rije Jude / dat heeft Godt alleene te oordeelen
ende te rechten / want die bekent alleen de
herten ende nieren / ende niet de Gemeyn-
te. Ten anderen / onder beyde gedaen-
ten / namelijk / onder Broodt ende Wijn.
Ten derden / tot een gedachtenisse van des
Heeren doodt. Ten vierden / tot een ver-
wec-

In externis judicat Ecclesia, internis vero Deus.

weckinge ende bewijsinge der Broederlijcker liefden / gelijk ook dit selfde Avontmael by den Ouden een maeltijt der Broederen is geheeten / soo Tertullianus schrijft.

Ten sesten / soecken ende begeeren wy / dat alle die vreemde Ceremonien ende Godtsdienstige wercken / die buyten Godts Woort / ofte daer benevens / ofte daer-entegen ingevoert zijn / welcke die daer reycken tot een grouwelijcke Afgoderije / gelijk als Wij-water, Oorbieght, Kinder-doopsel, Missen, Mettens, Vesperen, Beelden, Outaren, Valsche beloften, ende diergelijke wercken ende Ceremonien meer / sullen ende mogen afgedaen ende uytgerevt worden / niet met gewelt ende wapenen / dan lieffelijken ende vredelijken met des Heeren Woordt / op dat het simpele onverstandige volck door aldusdanige onnutte wercken ende middelen die doch haers selfs openbare Afgoderije zijn / niet meer verleyt en worden / maer dat sy alleene haer Geloove mogen setten ende bevestigen op den levendigen Godt / ende op die naeckte verdiensten onses lieven Heeren Jesu Christi inder eeuwigheyt gebenedijt / ende wandelen alsoo met getrouwen herten (om geen saken wijckende noch ter rechter noch ter slincker-handt) in sijnen Godtlijcken geboden / want daer inne is dat eeuwige leven / Joan. 12. 50. ende in anders geenen wercken in der eeuwigheyt.

Hic non loquor de Psalmis, de quibus in spiritu canitur.
Col. 3.
Eph. 6. 12.
2 Cor. 10. 4.

Ten sevenden / soecken ende begeeren wy / ja daer toe leeren ende vermanen wy / dat doch alle Overheyt / Keyserlijcke Majesteyt / Koningen / Hertogen / Graven / Baronnen / Stadt-houderen / Ridders / Jonkeren Ampt-luyden ende Borgemeesteren / alsoo mogen geleerdt ende getogen worden / door Godts Geest ende Woort / dat sy Christum Jesum / dat rechte Hooft aller Vorsten ende geweldigen / Col. 2. van gantschen herten mogen soecken / eeren / vreesen ende dienen / dat sy haren beroepen dienst recht mogen administreren, ende voorstaen / ende voeren alsoo dat sweert / dat haer van Godt gegeven is / rechtveerdelijck in Godts vreese in rechter waerachtiger Broederlijcker liefden / tot Godts prijs / namelijk / tot een beschermin-ge der goeden / ende tot een straffinge der quaden / na luyt Godts Woordt / Rom. 13. 3. 1 Petr. 2. 13. gelijck die lieve Mannen Godts namelijck / Moses ende Josua / David / Ezechias / Josias / ende noch meer andere in haren tijden gedaen hebben. Leest oock / Deut. 17. 2. ende daer sult gy in groote klaerheyt bevinden / wat Godt alle Overheyt geheeten / geboden ende bevolen heeft.

Principes Jesu Christo omnium Principum Capiti subsint & commissum gladium non alias quam per fraternam charitatem ad ministrent, idque in timore Dei.

☞

Tit. 3. 1.
Sap. 6. 4.
Exod. 18. 20.

Hier benevens soo leeren wy de rechte liefde Gods / die rechte vreese Gods / de rechte liefde des naesten / allen Menschen te dienen ende te helpen / ende niemant te letten ofte te hinderen dat vleesch te Cruycen met lusten ende begeerten / dat herte / den mont ende dat geheele lichaem te besnijden met dat Mes des Godtlijken Woordts van alle onreyne gedachten / ongeschickte woorden / ende onbehoorlijke wercken / &c. Bedenckt dat nu recht in uwer herten / of dese dingen die hier aengeteeckent zijn / alsoo den goeden wille Godts / die rechte leeringe Jesu Christi / dat oprechte gebruyk sijner Sacramenten / ende dat rechte leven / het welke dat uyt Godt is / niet en zijn / alhoewel dat alle die poorten der Hellen hier en tegen so weetelijcken strijden en vechten.

Matth. 16. 18.

Siet mijn weerde Broeders / tegen dese voorberoerde leeringen Sacramenten / ende leven / gelden over al niet Keyserlijke Placcaten / geen Pauselijke Decreten / geen Concilien der Geleerden / geen lange gewoonten der tijden / geen Menschelijcke Philosophie / geen Origenes / geen Augustinus, geen Lutherus, geen Bucerus, geen vangen / bannen noch moorden / want het is dat eeuwige onverganckelijke Godts Woort / het is segge ik noch eens: Het sal 't oock blijven tot in der eeuwigheydt. (etiamsi rumpantur illa codro) Wie dat nu al evenwel tegen dese voorgemelde saken strijden ende vechten wil / het zy met der herten / met den monde / oft met den sweerde / die en vecht niet tegen vleesch ende bloet / dat is tegen eenigen Mensche / maer sijnen strijdt is tegen dat Lam / tegen den alldersterckxten / ende tegen den genen / die Hemel ende Aerde met haerder volheyt / met eenen woorde geschapen heeft : Ja tegen den geenen / die sijn hant opheft / ende seyt : Ik leve in der eeuwigheyt / Deut. 32. 40.

Video non nullos plus fidere carni quam verbo Dei, ne ergo mihi vertas odio, quod aliquorum nomina in medium adduco.

Qui doctrinam & vitam Christi oppugnat, non ho minm oppugnat, sed Deum.

Wel aen / dewijle dit selfde die rechte ende ware Leeringe Jesu Christi is / die alleen leydet tot den eeuwigen leven / en anders geen Leeringe in der eeuwigheyt / soo mochte my by avontuuren van den Leeser gevraeght worden / waerom datter dan soo seer weynigh Menschen zijn / diese van gantschen herten glooven ende in den vruchten volbrengen : Dat geschiet nae mijn dencken om vierderley saken. Ten eersten om dat sy alle met den anderen / Heeren / Predikanten / ende gemeyn volck op vleeschelijcken aertschen / ende verganckelijcken dingen gesint zijn / daerom soo en mogen sy die lieffelijcke leeringe des Heyligen Geests / die Leeringe des eeuwigen vredes / niet toe laten en plaetse geven.

Qui terrenis satiatur cœlestia non desiderat.
Phil. 3. 12.
Rom. 16. 17.
Iustitia humania iustitiam divinam non admittit.
Ubi cognitio divini judicii non est, ibi nec timor est.

Ten anderen / om dat sy onmatelijck dronken / ende vol zijn van den afgrijselijken tooverschen wijn der Babylonischer hoererije / Apoc. 17. 2. rijk boven rijck / ende en behoeven geen dingen meer / Apoc. 3. 17. Ten derden / om dat sy de vervaerlijke oordeelen / en den grouwelijcken toorn Godts tegen alle ongehoorsaemheydt en overtredinge niet en vreesen / ja alle de woorden Godts so in den wint slaen / recht oft de heylige Geest daer mede sijnen spot gedreven heeft / wanneer dat hy in de Heylige Schrift van straffinge der sonden / het zy tijdelijck ofte eeuwelijck gesproken ende geleert heeft. Ten vierden / om dat sy die wonderlijcke weldaden Godts in Christo Jesu neven haer niet en bekennen / want waer 't sake dat sy die werken der Godelijcker liefden recht neven haer bekenden / namelijk / als dat Godt haer uyt liefde Hemel ende Aerde met alle haer volheydt ten besten geschapen heeft / dat hy haer na sijn eygen gebeelt uyt den slijk der Aerden gemaeckt heeft / een Hooft over alle Creatuuren geset heeft / Goudt / Silver / Landt / Zant / Huys / Hof / Koe / Kalf / Visch / Vleesch Water / Wijn / Bier / Broodt / Kleedinge / tot haren nootdrust geschikt heeft / sijn Godelijck Woordt gegeven heeft / eerstmael

Deum tuum diligere non potes, quando ejus beneficia non cognoscis.

de Wet der natuuren / daer na Mosen ende de Propheten / daer na sijnen eenigen geboren Sone / sijn wijsheyt / sijn kracht / namelijk / Christum Jesum / die haer sijns Vaders wille in grooter klaerheydt geleert heeft / den Hemel geopent / ende de Helle gesloten heeft / Doodt / sonde / ende Duyvel voor haer verwonnen heeft / die sware onvolbrengelijke dreygende Wet aen den Cruyce gehecht heeft / genade / gunste / barmhertigheydt / vrede / vryheydt / verlossinge / quijtscheldinge der sonden / ende dat eeuwige leven haer by den Vader verworven / is 't dat sy het in der waerheyt gelooven / soecken ende begeeren / sonder noch dat hy haer alle dage soo genadelijcken roept tot penitentie / beteringe / ende tot dat effect lot ende heerlijckheydt der uytverkoren kinderen Gods / dat hy haer begeert te trecken uyt die duysternisse des Werelts / ende over te voeren in dat Rijck van sijnen beminden Sone / dat hy syn rechtveerdige oordeelen over haer niet en laet komen / gelijck als over die van Sodoma ende Gomorra / dat hy haer dient met den naght ende met den dagh / met Sonne ende Mane / met Regen ende Drooghte. Item dat hy haer gebenedijt in wijsheyt / verstant / in Wijf / kinderen / Vee / werken ende vruchten / Ec. Ick segge noch eens: waer 't dat sy dese over rijke werken sijner overvloeyender genaden / in dat binnenste haerder zielen wel bekenden / alle die tyrannen die onder den gantschen Hemel zijn / en souden haer niet mogen aftrecken van die Leeringe / van die liefde / van die Sacramenten / van dat leven / ende van die belijdinge Jesu Christi / al souden sy ook dat selfde / waer 't dat het mogelijck ware / met hondert duysent dooden getuygen ende beweeren / jae sy souden seggen met den Heyligen Apostel Paulo: Wat sal ons afscheyden van de liefde Godts / of druk / oft bangigheyt / oft honger / oft naecktheyt / oft vervolginge / oft perijckel / ofte sweert / Rom. 8. 35. 39.

Vbi agnitio bonitatis divinæ, ibi dilectio. Et dilectio vali da est non ecus atque mors. Cant. 8.

Maer om dat sy den Godt alder genaden in sijn Goddelijck Woordt / oordeelen / ende weldaden niet en bekennen / en bekennen ook niet den Geest / kracht / wille / ende leven / dat daer in Christo Jesu geweest is / welke wy behooren na te volgen / na luydt Godts Woort / daerom is 't dat sy die Hemelsche leeringe Jesu Christi na allen haer vermogen so jammerlijken onderdrucken en vervolgen. En dat sy alle valscheyt / verleydinge / bedrogh / ende Afgoderije met soo grooten vlijt en neerstigheydt aenhangen / leeren en voorstaen. Ick segge noch eens / waer 't dat sy dat Vaderlijck herte / gemoet / toegenegentheydt / toesicht / gunst / wille / sorge / ende liefde des Almachtigen Gods in Christo Jesu recht neven ons geloofden / sy souden sonder twijffel sijn gebenedijde woort en sijn lieffelijke vermaningen wel van gantschen herten aengrijpen / en in den vruchten volbrengen / maer dewijle dat sy Christum Jesum en sijnen Vader niet recht en bekennen / daerom soo gaet het even gelijk als Christus Jesus seydt / namelijck: Soo lief heeft Godt de Werelt gehat / dat hy sijnen eenigen geboren Sone woude geven / op dat alle die in hem gelooft / niet en soude vergaen / maer hy sal hebben dat eeuwige leven. Want Godt en heeft sijnen Sone niet gesonden in de Werelt / om te verdoemen die Werelt / maer dat die Werelt soude Saligh worden door hem. Die in hem gelooft / die en wort niet verdoemt / maer die niet en gelooft die is alreede al verdoemt / want hy en gelooft niet in den Naem des eenigen geboren Soons Godts. Ende dit is die verdoemenis / dat het licht in de Werelt gekomen is / en de menschen hebben liever de duysternisse dan het licht / want haer werken die waren quaet. Joan. 3. 19.

Increduli perverse agunt in omnibus.

Vide causam condemnationis malorum.

Siet nu wel neerstelijken toe / ô gy ellendige verdoolde menschen / want hier heeft die eeuwige wijsheyt Christus Jesus gebenedijt u selve uytgedrukt / waerom dat gy sijn lieffelijke woorden niet en gelooft / en sijnen Goddelijken wille niet en volbrengt / namelijck / om dat gy die verdoemelijke duysternisse verre boven dat Salighmakende licht bemint. Ja ick segge noch eens: Waer 't dat ghy die Goddelijcke goetheydt / barmhertigheyt / en die onmetelijcke liefde onses lieven Heeren Jesu Christi neven u in dat alder binnenste uwer zielen recht greept ende geloofdet / te weten / als dat hy door een bernende liefde een onnoosel sterflijk Mensche voor u geworden is / door liefde van den hoogen Hemel hier in dese onderste deelen der Aerden tot u gekomen is / door liefde u dat eeuwige Rijck Goos geleert / gepredickt heeft / door liefde krachten ende wonderen gedaen heeft / door liefde voor u gebeden heeft / door liefde voor u benaut / beanghst / gevangen / gebonden / geslagen / bespot / bespogen / gegeesselt / met doornen gekroont / met galle ende edick gelaeft / gelastert / gecruyst / gestorven ende begraven is / wederom verresen / opgevaren / tot sijns Vaders rechter hant geseten is / ende aldaer door dat voortkomen sijns rooden bloets / uwen getrouwen Dienaer / Voorbidder / Versoender / Verlosser / Middelaer / en Advocaet geworden is / door liefde sijns getrouwe getuygen / namelijk / sijn heylige Apostelen met dat Woort der genaden tot u ende tot die gantsche Werelt uytgesonden ende geschickt heeft / Ec. Gy sout sonder twijffel wel wederomme liefhebben den selfden / die alsoo onuytspreekelijken grooten liefde ende genade sonder eenige voorgaende verdiensten aen u beweesen ende getoont heeft. Ende als ghy hem dan wederom bemint met soodaniger liefden als hy u bemint heeft / ende noch bemint / soo en soudt u voorwaer niet verdrieten / moeyelijk / noch oock swaer zijn / gelooft my dat vrypelijck / dat gy soudt alsdan soo hittighlijck daer na loopen ende jagen / op dat gy in allen saecken recht ende onstraffelijk mocht leven na sijnen gebenedijden wille / ende wandelen alle u leven lank in sijn Goddelijke geboden / gelijk hy selve seyt: Soo wie dat my lief heeft die houde mijn geboden / Joan. 14. 21.

Commemoratio beneficiorum erganos.

Rom. 3. 25. Eph 1. 9. 1 Tit. 2. 5.

Qui Deum vere cognoscit, diligit: & qui diligit ex Deo natus est, & cognoscit Deum, quoniam Deus est Charitas. Joa. 3. 16. Chariras impellit omnem obedientiam.

Siet mijn alderliefste Leser / aldus baert dat rechte geloove ofte die rechte kennisse de Liefde / 1 Tim. 1. 5. Ende die liefde baert de gehoorsaemheyt der geboden Godts / als boven geseyt is. Daeromme seyt Christus Jesus: Wie dat in hem gelooft / die en wort niet verdoemt / Joan. 3. 18. Item / noch op een ander plaetse / voorwaer voorwaer segge ik u: wie dat mijn woorden hoort en gelooft den genen die my gesonden heeft / die heeft dat eeuwige leven / en hy en komt niet in dat oordeel /

Fides parit charitatem. Universa pietas asscribitur tum fidei, tum Charitati quoniam fides cognoscit, & Charitas implet. Vera fides semper est fructifera.

maer

maer hy sal gaen van den doot in dat leven/ Joan. 5.24. Want dat rechte Euangelische Geloove/ dat is van sodaniger aert ende natuere/ dat het niet rusten oft vieren en kan/ dan het breydet hem alle wegen uyt in alderleye gerechtigheydt ende vruchten der liefden/ het sterft vleesch ende bloet/ het vernietet alle verbode lusten ende begeerten/ het soeckt/ dient/ ende vreest sijnen Godt in dat alderbinnenste sijner zielen/ het kleedt den naeckten/ het spijst den hongerigen/ het troost den bedroefden/ het herberght den ellendigen/ het helpt ende troost alle die bedruckte van herten/ het doet goet de genen die hem quaet doen/ het dient de genen die hem leet aen doen/ het bidt voor de genen die hem vervolgen/ het leert/ het vermaent/ het straft ons met sijns Heeren woordt/ het wedersoeckt dat verloren is/ het verbint dat gequetst is/ het geneest dat kranck is/ het bewaert dat sterck is/ al is 't alleen geworden. Dat vervolgh/ lijden/ ende bangigheydt/ dat hem geschiedt om sijns Heeren waerheydt/ is hem een heerlijcke blijdtschap/ ende een seer hooge troostelijcke vreughde geworden/ &c.

Gal. 6.3.4.

Alle de geene die alsoodanigen Geloove heeft als hier geroert is/ namelijck/ dat lustigh ende begeerlijck is/ om te wandelen in des Heeren geboden/ nae te jagen des Heeren wille/ ende dat een indringht in alderley gerechtightigheyt/ liefde/ ende gehoorsaemheyt/ bekent ook dat het woordt/ ende wille onses lieven Heeren Jesu Christi rechte wijsheydt/ waerheyt/ ende leven is/ jae onveranderlijken is/ ende blijven sal tot dat Christus Jesus wederomme in den Wolcken des Hemels tot den laetsten oordeel verschijnen sal/ die en sal Godts Woordt niet als eenen lichten adem in de Lucht blasen/ gelijck die onverstandige blinde Werelt doet/ seggende: Wat kan my water baten? dan hy sal met soo grooten vlijt soecken Christo Jesu gehoorsaemheyt te bewijsen in sijnen geheelen woorde/ het reycke alsdan te leven oft te sterven nae den vleesche so Godt geliebet.

Vere fideles non sibi vivit, sed Deo cui credit. Arripit omne verbum Dei. Credit inquam, & ergo facit.

Siet alderliefste Broeder/ hier spreecke ick vrymoedigh met eenen seekeren ende gewissen Geest/ niet door eenige openbaringe oft Hemelsche inspraeke/ maer alleene door dat uytdruckelijke Letterlijke Woordt des Heeren gevaet/ ende in dat binnenste der Conscientien/ dat dese onse Leeringe/ onse Leeringe niet en is/ maer sy is des genen die ons gesonden heeft/ dat is Christus Jesus. Alle de gene die sijnen wille doen willen/ die sullen onse leeringe wel bekennen dat sy uyt Godt is/ ende dat wy onse eygen goet-duncken/ droomen ende visioenen niet en spreecken. Maer die gene die Godt niet en vreest/ Christo Jesu niet en geloost/ sijn Woordt vertreet/ sijnen wille niet en bekent/ meer bemint de duysterheyt dan het licht/ by dien moet doch alle Euangelische waerheydt als een vermaledijde ketterije verbloeckt/ ende als een seer doodtlijcke verraderije gescholden/ gebannen/ ende vermoordt worden. Al evenwel sal Christus Woordt ongebroken blijven tot op het laetste gerichte/ gelijck wy voor gesept hebben.

Joan. 7.

Qui Deo cupit vivere, intelliget de doctrina nostra. Justitia Christi, carnalibus est abominatio.

Och wee soodanigen/ dat al die overvloedige weldaden der genaden/ dat Hemelsche woordt des vredes/ die lieffelijcke vermaningen/ de suere swaere arbeydt/ dien Edelen kostelijcken schat/ namelijck/ dat roode bloet/ ende die seer bange bittere doodt onses lieven Heeren Jesu Christi/ aen haer soo deerlijcken zijn verlooren. Noch eenmael wee wee/ want ten kan ende mag in der eeuwigheydt niet geschieden/ sonder den geloove/ liefde/ ende gehoorsaemheyt onses Heeren Jesu Christi/ saligh te worden. Ick spreecke van de genen die tot haer verstant gekomen zijn. Men en magh (seyt die Heylige Paulus) Godt sonder Geloove niet behagen/ Hebr. capittel 11. vers 6. Wie niet en geloost (seydt Christus Jesus) is veroordeelt/ Joan. 3. 18. Joan. 8. 16.

Absque fide charitate, & obedientia verbi, salvus fieri non potes.

Gelijck als die letterlijcke Wet Mosis door geen Tyrannije der Princen/ noch door geen scherpsinnigheydt der Geleerden/ noch door geen raserije des gemeynen volcks/ tot eenigen tijt moghte verandert worden/ meer oft min gedaen worden/ anders dan 't Godt door sijnen Knecht Mosen bevolen hadde/ hem tot op Christum/ ja sy ook alle kinderen des toorns ende des doots waren/ die in de selfde Wet niet en bleven. Also ook heden ten dage/ al waer 't schoon dat alle die verstorven Apostelen opstonden/ ende ons anders wouden leeren/ dan sy in die tijden haerder Predicatien gedaen hebben/ daer toe Moses ende alle die Propheeten/ daer toe ook alle Engelen die in den Hemel zijn/ daer toe so menigh groot-spreeckende ende wonderdadigh Propheet/ als wy hayr op onsen hoofden hebben. Daer-en-boven alle die Princen grimden als verwoestende Leeuwen ende grijpende Wolven/ ende een yegelijke tonge der Geleerden was als een wel geslepen scherp mes/ so is 't nochtans onmogelijk dat sy saligh souden worden/ die in die heylsame Leeringe/ Sacramenten/ gehoorsaemheydt/ ende leven Jesu Christi niet en bleven/ jae sy zijn kinderen des toorns/ des vloecks/ ende des eeuwigen doots/ gelijck Christus Jesus selve seyt: Niet de gene die daer seggen Heere Heere/ sullen ingaen dat Rijcke der Hemelen/ maer die daer volbrengen den wille mijns Vaders/ die sullen ingaen in dat Rijcke der Hemelen/ Matt. 7. 22. Noch op een ander plaetse leert Christus Jesus/ seggende: Is 't dat ghy in mijn woordt blijft (mercket wel) soo sult ghy waerachtig mijn Discipelen zijn/ ende ghy sult de waerheyt bekennen/ ende de waerheyt sal u vry maecken/ Joan. 8. 23. Hier uyt volght nu dat tegendeel/ lieve Broeders/ het welcke dit is/ namelijck: Is 't dat wy in Christus woordt niet en blijven/ so en mogen wy sijn Discipelen niet zijn/ wy en sullen die waerheyt niet bekennen/ ende is 't dat wy de waerheyt niet en bekennen/ hoe sullen wy dan door haer gevrijt worden? Ende worden wy door de waerheyt niet gevrijt/ Wee ons dat wy immermeer gebooren zijn: Want soo zijn wy noch in den sonden/ onder den vloeck/ onder den toorn/ kinderen der Hellen/ des Duyvels/ ende des eeuwigen Doodts. O Jammer ende jammer! Vreest u van gantschen herten/ O ghy trouwe Leser/ want dit en sal in der eeuwigheydt anders niet bevonden worden.

Qui hæc bene considerat, à Principibus, à doctis, & à falsis prophetis non seducetur.

Qui in doctrina Christi non permanet, hic Discipulus ejus non est.

Waer 't dat die bloedt-gierige tyrannische Heeren ende Vorsten dit selfde van den beginne wel bekent hadden/ ende noch wel beken-

Causa tyrannidis Principum est ignorantia eorum.

Matt. 24. 35. Esa. 40. 8.

bekenden / namelijck / als dat Christus Woordt eeuwigh is / ende blijven sal / ende door geens Menschen hooghevdt verandert en magh worden / geensins en hadden sy soo hart weder gestreden / ende de belijders des Goddelijcken woordts so deerlijcken omgebraght ende vermoordt.

Si Romanus Pontifex & sui recte Christum cognovissent, nequaquam in huiusmodi idololatriam, perversam vitam, & blasphemias erupissent.

Hadde oock die Romeynsche Bisschop met sijnen Geleerden dese selfde sake in sijnen herten wel bedacht / geensins en hadde hy Italiam den Keyser / ende dat geestelijcke regiment Christo Jesu alsoo ontweldight ende benomen. Dan hy hadde sonder twijffel goede nacht gesept allen sijnen wereltlijken heerlijckheden / pomperije / overvloedigheyt / Afgoderije / valsche Leere / gemackelijck leven / verdrayden Sacramenten / Sodomitischen onreynigheyt / Concilien / Statuten ende Decreten / ende hadde hem wel alleen laten genoegen met die onveranderlijcke Hemelsche Leeringe des eenigen Heerders / Leeraers ende Bisschops onser zielen / het welcke daer is Christus Jesus.

Ab uno Christo dependet universa salus nostra, videat ergo quisque ne se ducatur à quoquam.

Terwijlen dan die gantsche summa onser salighevdt gelegen ende begrepen is in Christo Jesu / ende in sijn heylige Woordt / ende in geenen Menschen anders / noch in geen Leeringen anders in der eeuwighevdt / soo waerschouwe ick een yegelijck Godtvreesende ziele met des Heeren woordt / niet dan door broederlijcke liefde / dat hy hem niet en wil laten verschricken ende verleyden / noch door hooghevdt der Menschen / noch door outheyt der namen / noch door geleertheyt / noch door welspreekentheyt / noch door een schoon schijnsel van wercken / noch door Droomen / noch door eenige Prophecien / noch door visioenen / noch door teekenen ende krachten. Want daer en magh in der eeuwighevdt geen wijser / geen waerachtiger / geen vlijtiger / geen gerechtiger / geen aengenamer voor Godt / geen onstraffelijcker / geen neerstiger / geen krachtiger / geen volmaeckter / geen hooger Propheet / geen heyliger opkomen / dan als Christus Jesus in der eeuwighevdt gebenedijt selve geweest is / het heeft ook al van hem getuyget / soo watter is in den Hemel oft op Aerde. Eerstmael Godt selve tot Adam / daer nae tot Abraham / daer nae Moses / daer nae David / daer nae Esaias / Jeremias / Ezechiel / Oseas / Zacharias / met den meestendeele aller Propheten / daer nae die Engel Gabriel / ende die Engelen in sijn geboorte / die Sterre des Hemels / die Wijsen uyt den Oosten / die Geleerde tot Jerusalem / Joannes Baptista. Item in sijn Doopsel die Vader ende die Heylige Geest / daer nae die gemeyne Scharen / die Duyvelen / gesontheyt / krancke / Leven / Doodt / Water / Wint / Brooden / Visschen / Vijghboom / kinderen op den Palmdagh / &c. Item in sijn sterven die Moordenaer / dat Firmament des Hemels / den gantschen Aertbodem / die gardijne des Tempels / die Steenen / die verstorven dooden / ende Centurio onder sijn Cruyce. Seght / wat is 'er dat van Christo Jesu niet getuygt en heeft? Jae hy is die gene / gelijck hy selve seyt / nae sijner verrijsenisse / als hy den Hemel wederom woude innemen / Matth. in 't 28. den welcken alle macht van sijnen Vader gegeven is / beyde in den Hemel / ende op der Aerden. Daeromme is 't immers wel recht ende reedelijck / jae het sal ende moet ook also geschieden / is 't anders dat sy niet verlooren en willen blijven / dat alle overheyt hem buyge onder sijnen Goddelijcken Scepter / alle vernuft ende kloecksinnigheyt hem sette onder sijne Hemelsche wijshevdt / alle vleesch ligge onder sijn gebenedijde voeten / ende een yegelijcke tonge belijde dat hy die Heere is / tot lof ende prijs sijns Vaders / Phil. cap. 2. vers 11.

Psal. 22. 7. Esa. 53, 5. Dan. 9. 25.

Soli Deo honor & gloria per Christum Jesum.

Hieromme bidde ick alle mijn Godtvreesende Lesers in den Heere / door de verdiensten onses lieven Heeren Jesu Christi / gebenedijt / den welcken alleen behoort dat Rijck / prijs / ende eere / ende geen mensche / dat sy my arme ellendige Sondaer / die ick overmits mijn onreyne / gulsige / hooghmoedige / ydele / Afgodische / ende vleeschelijcke leven / daer ick in voorleden tijden geleyt hebbe / ende noch heden ten dage menighmael sondigh / gebreekelijck / ende overtredigh voor mijnen Godt bevonden worde / niet weerdigh en ben een die alderminste ende verworpenste dienaer te wesen in dat huys mijns Heeren. Nochtans door sijn genade ben ick dat ick ben / dat sy doch (segh ick) in der eeuwighevdt nimmermeer / my hooger willen achten ende aensien / dan alleen voor eenen simpelen ende eenvoudigen Dienaer Jesu Christi / ende voor een uytdeylder sijner verborgentheden / na de mate des geloofs / die my van hem gegeven is.

1 Cor. 15. 9.

1 Cor. 15. 10.

1 Cor. 4. 1. 2.

Qui seipsos extollunt, propriam gloriam quærunt.

Mijn Broeders / ick segge u de waerheyt / ende en liege u niet: Ick en ben geen Enoch / ick en ben geen Elias / ick en ben geen Siender / noch Propheet / die anders leeren ende Propheteren kan / dan uyt dat uytgedruckte letterlijke beschreven Godts Woordt in den Geest recht gevaet. Ende alle de gene die anders soeckt te leeren / die sal wel haestelijck van de rechte bane wijcken / ende in sijn verstant bedrogen worden. Ick en twijffel daer niet aen / oft die barmhertige Vader sal my alsoo in sijnen woorde bewaren / dat ick niet en sal schrijven noch spreeken / dan alleen dat gene / dat ick krachtelijcken magh beweeren met Mose / oft met den Propheten / oft met den Euangelisten / oft met andere Apostolische schriften ende Leeringen recht aengeweesen nae den sin / geest / ende meyninge Christi; oordeelt ghy die Geestelijck zijt. Item / ick en hebbe ook geen gesichten / noch geen Engelsche insprake / 't welck ick oock niet en soecke noch en begeere / op dat ick door alsulcks niet bedrogen en worde. Want Christus woordt is my alleen al genoegh. Is 't dat ick sijn getuygenisse niet en volge / so is 't voorwaer met my al verloren / ende of ick schoon alsulcks hadde / het welcke niet en is / so moeste 't nochtans gelijckmatigh wesen Christus Geest ende woort / oft het was enckel fantasie / verleydinge ende Satans bedrogh / want so wie dat Propheceyen heeft / (seyt Paulus) die laetse den geloove gelijck zijn / Rom. capittel 12. vers 7.

Lectorem decipit, qui verbum Dei non docet.

Visio potest fallere, verbum autem Christi nequaquam.

Ick en ben ook geenen derden David / gelijck die sommige haer soo valschelijck beroemt hebben / ende noch beroemen / want daer en zijn niet meer dan twee Davids begrepen in Godts woordt. Die eerste een letterlijcke ende figuerlijcke / naemelijck / die Sone Jesse / ende die tweede die Geestelijcke / de eenige gebdren Sone Godts / namelijck / Christus Jesus. Alle die gene / die hem nu beroemt dat

David filius Esai, typum gessit filii Dei.

hy de derde zy / dat is hoveerdelijck gelogen/ ende seer grouwelijck gelastert tegen Christum Jesum. Een yegelijck sie neerstelijck toe/ dat hy in sijn Gelooove niet en dwale.

Christum Jesum tanquam inutilem contemnit, qui adhuc alium Davidem desiderat præter Christum.

Jck ben over al niet door mijn eerste geboorte dan een onrijn vuyl slijm ende stof der Aerden/ sondigh ontfangen ende gebooren uyt den lichaem van mijner Moeder/ ende in alle onwetenheydt / sonden ende blintheydt opgevoet alle die dagen mijns levens / tot dat my dat lieffelijcke licht der genaden ende der kennissen uyt den hooghsten van Godt verschenen is / ende heeft my nu gegeven soodanigen herte/ wille ende begeerte/ dat ick vrywillyckten soecke nae dat goede / ende jage met den Heyligen Paulo nae den voorgesetten prijs / op dat ick haer grijpen magh / gelijck als ick begrepen ben / van Christo Jesu/ Phil. 3. 12.

Och alderliefste Leser/ ick segge noch eens/ dat ick hier voormael soo schandelijck gehandelt hebbe tegen Godt ende tegen mijnen naesten / ende gedencke / spreeke / ende doe noch onderwijlen wel roeckeloosljjck / dat ick al evenwel van gantscher herten hate. Wat ben ick dan voor een/ dat ick my yet beroemen soude / yet anders soecken ende leeren soude/ dan alleen Christum Jesum in der eeuwigheyt gebenedijt / sijn Woordt / Sacramenten/ gehoorsaemheydt / ende sijnen Godt gevalligen / deughtsamigen ende onstraffelijck leven/ want hy is alleen die gene daer af geschreven staet : Als dat hy ontfangen is van den Heyligen Geest / dat hy geen sonde gekent/ noch geen bedrogh in sijnen gebenedijden mondt gehadt heeft. Ja sijn Leeringe / Woordt/ wille ende geboden/ die zijn dat eeuwige leven.

Matt. 1. 25. Luc. 1. 31. 1 Pet. 2. 22. Es. 53. 12. Jo. 12. 50.

Hieromme soo siet wel neerstelijcken toe / ende waeckt vlijtighlijcken voor uwe zieele/ want aldus moet een yegelijck Christen neven Christum Jesum sijnen Salighmaker / ende neven sijn heyligh woordt in sijner herten gesint zijn/ ende ook in sijnen herten niet hooger en gevoelen/ hy hebbe dan hem selven/ hy hebbe dan alsoo groote gaven als hy heeft / is 't anders dat hy Christo Jesu sijnen prijs niet en wil ontstelen / ende blijven alsoo in een ootmoedige wandelinge voor sijnen Godt / in die rechte mate des Geloofs / gelijck als dat behoort te geschieden in Christo Jesu. Niemant en bedriege hem selven / dat rade ick u/ laet doch die geestelijcke hoveerdije / ende die valsche beroeminge verre van u zijn / want Godt wederstaet den hoveerdigen / maer den ootmoedigen geeft hy genade / 1 Petr. 5. vers 6.

Videat quisque ne Christo Jesu suam gloriam surripiat, & in mortalem carnem transferat.

Overmidts ick dan die grouwelijcke ende verväerlijcke periculen alle dage sie voor mijnen oogen/ ook van den beginne alsoo geweest is / datter so menigh onnosel ziele verleyt is/ ende noch verleyt wordt door die valsche Prophecien / vercierde woorden/ schijnende heyligheydt / leugenachtige krachen/ pochen/ ende valsche beloften der Antichristen en der valscher Propheeten / die alle wegen haer eygen eere/ hoogheydt / ende gewin gesocht hebben / ende noch soecken onder het woordt Godts / gelijck het met den Pausen van Roomen, met Jan van Leyden binnen Munster , ende met noch meer andere geschiet is / ende noch overvloedigh geschiet. Daeromme soo achte ick dat seer noodigh ende profijtelijck/ uyt eenen vreesenden gront mijner herten / seer neerstelijcken te waerschouwen ende te vermanen al mijn lieve Lesers / in den Heere / als dat sy doch mijn Leeringe niet en sullen aennemen / als dat Euangelium Jesu Christi / alsoo lange als syse niet recht en hebben doorsmeten met des Heeren Geest ende Woordt / op dat sy doch haer herten niet en setten op my / noch op eenigen Leeraer oft schrijver / dan alleen op Christum Jesum. Want waer 't sake dat syse aennamen om mijnent wille / ende eerstmael niet neerstelijk en doorsochten met des Heeren woordt / ende alsoo op my/ oft op eenige Menschen wouden steunen ende glorieren / ende niet eygentlijck op Christum Jesum/ so waren sy de bestraffelijcke Corinthiers gelijck geworden / welcke Paulus seer herde bestraft heeft / om dat sy haer niet sonder twist ende tweedraght der Leeraers beroemden / ende niet alleen den genen / die van de Leeraers geleert wordt / dat was Christus Jesus/ 1 Cor. 1. 3. Sy waren ook die gene / daer af geschreven staet / namelijck : Vervloeckt is die Mensche die op een Mensche betrout / ende settet een vleesch voor sijn hulpe/ Jer. 17. 5.

Misera pleba pluribus modis seducitur.

Opus est admonitione, ne nostra culpa pereant innocentes.

Non docentibus imitendum est, sed Christo.

Woude ick met mijn leeren de Discipulen tot my trecken / ende niet alleenigh tot Christum Jesum / soeckende mijn eygen gewin / lof/ ende eere / so waer 't voorwaer wee over mijn ziele. Neen Broeders/ neen. Die Heere zy gebenedijt / ick en soecke niet dat Judas Galilæus ende Teudas gesocht hebben. Jck en ben door Godts genade niet gesint als die gene / die in haer herten over de wolcken zijn gevaren / ende willen den Alderhooghsten gelijck zijn. Maer ick segge noch eens : Jck ben een arm ellendigh sondaer / die alle dage moet strijden tegen mijn quade vleesch / Werelt ende Duyvel/ die alle dage soeckt des Heeren barmhertigheydt / ende die hem met den Heyligen Paulo over al niets niet en beroemt te weten / dan alleene Christum Jesum ende dat die voor ons gekruyst is/ 1 Cor. 2. 2.

Ne quis de me cogitet super id quod videt ex me, aut quod audit ex me.

Act. 5. 37. Matth. 15. 13. Prov. 21. 30.

Non volo, non quæro, non doceo quicquam, nisi crucifixum Jesum.

Mijn roepen ende schrijven en is niet anders dan Christus Jesus / want ick soecke ende begeere van gantscher herten anders niet (dat weet die gene die alle dingen weet) dan dat dien glorieusten Naem/ dien Goddelijken wille / ende dien heerlijcken prijs onses lieven Heeren Jesu Christi magh bekent worden by de gantsche Weerelt. Jck begeere ende soecke oprechte Leeraers / rechte leeringe / recht Gelooove / rechte Sacramenten / rechten Godts-dienst / ende een onstraffelijck leven / het welcke ick met soo veel drucks / ongemacks / moeyte / arbeydt/ wacken/ vreese/ bangigheyt / sorge / spijt / schande / hitte/ koude / ende by avontuuren ten laetsten met veel pijnen / jae met mijnen bloede ende doot suerlijcken ende bitterlijcken moet betalen / want mijnen danck ende loon nae den vleesch en behoort immers niet anders te zijn/ dan by den genen die geweest is / ook van den beginne / die de Salighheydt des Werels met soo grooter liefde gesoght hebben.

Jk segge met den alderheyligsten Joanne Baptista, Christus Jesus die moet wassen/ maer ick moet minderen/ want hy leeft van eeuwigheyt tot eeuwigheyt/ maer ick sal wederomme in stof verkeert worden / daer ick af gekomen ben/ gelijk als alle die Kinderen der Menschen.

Joan. 3. 30.

Daeromme so begeere ick noch eenmael door die ontfermtheyt Godts / ende dat om haer eygen salighheyt wille / dat sy doch mijn leeringe met die leeringe aller Menschen / die van den tijden der Apostelen tot nu toe geschreven hebben / en noch schrijven / recht willen beproeven / examineren / doormeten / en wegen met dat heylige Euangelio Jesu Christi / ende met die leeringe sijner Apostelen / op dat sy doch niet door my / oft door eenigen Mensche / hy zy Prince / geleert oft ongeleert / heyligh in 't aenschijn / oft wonderdadigh / bedrogen mogen worden. Is 't Godts Woordt dat ick leere? laet het de Geestelijcken oordeelen / so moeten sy 't aengrijpen in den Naem des Heeren / willen sy anders niet verlooren blijven / maer is 't menschen-leere / so moet 't van Godt vervloeckt ende vermaledijt zijn / want daer en magh in der eeuwigheydt geen ander gront geleydt worden / dan alleen dat 'er van de Apostelen geleydt ende geleert is / het welcke is Christus Jesus / 1 Cor. cap. 3. vers 11.

Hebr. 9.

Universa doctrina conformis sit doctrina Christi.

Ons en is geen leeringe profijtelijck oft dienende totter salighheyt dan alleen die leeringe Jesu Christi ende sijner Apostelen / gelijck hy selve seyt / namelijck: Leertse onderhouden alle dat gene dat ick u bevolen hebbe / Matth. 28. 19.

Alle leeringen beyde des Ouden ende des Nieuwen Testaments recht geleert ende gevaet in den sin oft meyninge Christi / ende sijner Apostelen / die zijn goet tot leeringe / tot vermaninge / tot bestraffinge / tot onderwijsinge in gerechtigheyt / 2. Tim. 3. 16. Maer al wat ons tegen Christus Geest / sin ende leeringe geleert wordt / dat is van Godt gebannen / Gal. 1.

Unicus lapis angularis Christus Jesus.

Overmidts datter dan niet meer en is dan eenen gront-steen van Godt den Almachtigen Vader geleydt in dat Fundament van Sion / het welcke is Christus Jesus / Esa. 28. vs 16. Rom. 9. 33. 1 Petr. 2. 6. op den welcken alleene gebouwet moet worden / gelijckformigh sijn Woordt / ende op anders niemant in der eeuwigheydt. Ende alle die gantsche wijde Werelt daer en tegen op vreemde steenen getimmert hebben / als op Pausen, op Concilien, op Doctoren, op Leeringen ende geboden der Menschen, op quade gewoonten / die lange jaren geduurt hebben / ende die sommige (leyder Godts) noch heden ten dage bouwen op valsche groot-spreeckende Propheten / ende verwerpen soo schandelijcken den eenigen / Edelen ende wel geschickten Hoeck-steen Christum Jesum in der eeuwigheydt gebenedijt. Daerom soo en magh ick dat niet naelaten / of ick moet met dese mijn leeringen so wijt als men de selfde dragen / lesen / ende hooren sal / trouwelijcken waerschouwen / ende vermanen / alle Godtvreesende zielen in den Heere / die begeert saligh te worden / op dat sy opwaecken van stonden aen / het reycke alsdan te leven ofte te sterven nae den vleesche / soo het Godt gelievet. Ende dat sy sonder eenigh vertreck alsoo intreden in die lieffelijcke heylsame leeringe / Sacramenten / gehoorsaemheyt / ende leven onses lieben Heeren Jesu Christi / want daer is alleene dat eeuwige leven / gelijck het boven soo dickwils gesept is.

Universus mundus non super Christum, sed super lapides alienos ædificavit.

Alderliefste Leser / ick en kan noch en magh voorwaer my des Werelts stoutigheyt / doofheyt ende blintheyt niet genoegh verwonderen / om dat sy haer niet en schamen Christus Naem te dragen / ende van sijnen heyligen verdiensten (doot ende bloet so stoutelijcken te beroemen ende vermeten / daer doch an haer over al niet vebonden en wordt / in den welcken dat sy dien goeden wille Jesu Christi in dat alderminste uytdrucken oft bewijsen. Seght / O ghy onnutte beroemers / zijt ghy de rechte Christenen / aen den welcken Godt sijn behagen heeft? gelijck ghy meynt. Waer is dan u Geloove / dat Goddelijcke gerechtigheydt voordraeght? Waer is dan u Christelijck Doopsel / in den welcken dat ghy uwe sonden begraven / ende dat nieuwe leven aengenomen hebt? waer is u oprecht Avontmael / in den welcken dat ghy des Heeren Doodt verkondight / ende de broederlijcke liefde betoont? waer is uwe Godts liefde ende vreese? uwe liefde des Naestens? uwe weemoedigheyt des hertens? uwe barmhertigheyt neven den behoeftigen? uwe gehoorsaemheyt der geboden Godts? uwe nieuwe geboorte van boven / uyt welcke dat volght een nieuwe leven / dat onbestraffelijck behoort te wesen voor Godt / ende voor die gantsche Werelt? waer is uwen rechten Godtsdienst / namelijck / als Weduwen ende Weesen te versoecken in haren druck / ende onbesmet u te bewaren van dese Werelt? Jacobus 1. 27. Waer is die levendige / heylige / ende aengename offerhande van uwen eygenen lichaem / die ghy alle dage moet opofferen om des Heeren waerheyt? Rom. 12. 1. Men en vint immers onder u gantschelijck niet / dan alle ongeloove / met sijn quade vruchten / een Antichristisch Doopsel / ende een Afgodisch Avontmael / een vuyle onreyne liefde des vleeschs / onbarmhertigheyt / hoovaerdigheyt / gierigheyt / ongehoorsaemheydt neven allen Godtlijcken saecken / die vleeschelijcke geboorte / die aertsch gesint is van der Aerde / ende dat oude onbestraffelijcke leven / het welcke dat geleyt wordt nae den wille des geenes / die van den beginne af hoovaerdigh / leugenachtigh / bedriegelijck / ende een wreede bloedige moordenaer geweest is / Joan. 8.

Mundus quamvis Christum nescit, æque tamen ejus merita jactat.

Falsi Christiani omnia agunt præpostere.

Men en vint by u geenen Godts-dienst / dan alleen eenen uytwendigen lichaemelijcken bedachten schijn der wercken / die daer is een seer geneughlijcke lust des vleeschs / als in Klocken, Orgelen, singen, vieren, wel gepronckte Kercken, schoone Beelden, onderscheyt van spijsen ende dagen, valsche reynigheyt ende beloften, veele Psalmen ende Pater-Nosters met den mont / ende niet met den geest te lesen / vervalschinge der Sacramenten / ende een vernielinge ende verdraeyinge van alle dat gene dat Christus Jesus in sijn Heyligh Euangelio geleert / geset / ende bevolen heeft / dat voorwaer geensins wercken van een weder-gebooren Christen en zijn / maer veel meer wercken des Satans / oft des sotten / blinden ende onverstandigen vleeschs zijn. Want in dese selfde wercken immers geen Godts Woordt noch gerechtigheyt geleert en wordt / geen vleesch gecruyst / geen Christenen oft naesten gedient / ende over al geenen Goddelijcken lust / wille / ende welbehagen volbraght ende gedaen en wordt. Daeromme sy oock met der heyliger Schrift geen diensten Godts immermeer geheeten mogh-

Justitia carnis vana.

immermeer geheeten mochten worden / dan veel meer eenen seer grouwelijken verschrickelijcken ende seer verbaerlijken / dienst der Afgoden. Want door aldusdanige middelen / soo wordt dat simpele onverstandige volck afgeleydt van dat rechte geloove ende betrouwen Christi Jesu / ende wordt geleydt in een valsch betrouwen der wercken / jae alsulcke wercken / van welcken die eeuwige wijsheydt Christus Jesus gebenedijdt niet een letter geheeten noch bevolen en heeft. Met welcke wercken sy opentlijck bewijsen / hoe dat sy Christum Jesum in haren herten als onvolkomen / als sot / ende als onreyn gelooven. Want waer 't dat sy hem als volkomen / ende als wijs bekennen / hoe souden sy dan sijn volmaeckt Evangelische Woordt ende Ordinantie aldus schandelijcken vervalschen / draeyen breecken / versmaden ende wederstrijden: Ende waer 't oock dat sy hem reyn bekenden / waeromme soecken sy dan haer salighevdt door aldusdanige onreyne ende vreemde middelen / ende niet alleen door dat eenige reyne offer / 't welck is Christus Jesus.

Humana justitia semper abducit a Christo.

Qui justitiis humanis inherent, Christum abnegant redemtorem.

Maer om dat de oprechte Godts-dienst strijt tegen uwe vleeschelijke sinlijckheyt / als tegen uwe hooveerdigheyt / tegen gierigheyt / tegen onsuyverheyt / tegen gulsigheyt / tegen ydelheyt / ende tegen dat gemack / ende wellusten van uwen quaden vleesche. Daeromme hebt gy u selven eenen onnutten ende vreemden Godts-dienst verkoren / door den welcken dat gy verhoopt Saligh te worden / alhoe wel dat gy niet en leeft na de woorden ende en leeft niet na den wille Gods. Och neen lieve Leeser / neen: Jck segge u noch eens / gelijck als ick u te vooren geseydt hebbe. Alwaert dat alle Creatuuren onder den geheelen ende gantschen Hemel verslindende Sweerden / vyeren ende wateren waren / alle Menschen wreede grouwelijke ende bloedige tyrannen waren / ende die scherpsinnige wijsheydt der geleerden hoogh boven den volcken indronge / soo is 't nochtans al te vergeefs / wilt gy tot den leven ingaen / soo moet gy andermael geboren worden / Joan. 3. 5. Gy moet omgekeert zijn / ende in de boosheydt den kleynen onnooselen Kinderen gelijck zijn / 1 Corint. Cap. 14. vers 20. Ephes. 4. 14. 20. ja gy moet houden de geboden / die daer van Christo Jesu geleert en bevolen zijn / Matt. 18. Hier tegen en is geenen raet noch middel / want daer en sal in der eeuwigheyt geenen wegh / waerheyt / ofte leven gevonden worden tot der salighevdt anders dan Christus Jesus / Joan. 14. 21.

Verus Dei cultus repugnat carni, & eam ob causam contemnitur.

Non salvaberis, nisi innoveris.

Het is immers al te seer groven ende onbescheydelijken blintheyt dat te verhopen / als met gierigheyt / haet / nijt / hooveerdigheydt / hoererije / overspel / afgoderije / ende sodanige wercke meer saligh te worden / daer 't doch so onwedersprekelijk door alle de gantsche heylige Schrift geleert ende getuyght wordt / dat soodanige niet en sullen beërven dat Rijcke Godts. Hebt gy ook oyt u leven lanck leugenen in Godt bevonden? Jck dencke neen. Die Heylige Paulus seyt: Hy is een Godt / die niet liegen en kan / Tit. cap. 1. vers 2. Christus Jesus seyt: ô Heylige Vader / u Woort is de waerheyt / Joa. 17. 17. Js hy dan een Godt die niet liegen en kan / en is sijn Heylige woort de waerheyt: Och armen / soo is 't met u al verlooren. Want sijn leere en waerheyt is / dat die ongeloovige / wederspannige ongehoorsamige / gierige / ydele / valsche leugenachtige / hoeraghtige / gulsige / stoutmoedige / Afgodische / overspelige / eergierige / bloedige / ende vleeschelijke menschen niet en sullen ingaen dat rijk der Hemelen / maer haer lot en deel is dat eeuwige verderven / 2 Thess. 1. 5. den eeuwigen brandt / Matth. 25. 31. ende de eeuwige Doot / Rom. 6. Matth. 24. 31.

Quamdiu peccatis inservis, frustra salutem speras.

Qui salvabitur ille qui per Christi verbum condemnatur.

Dewijle gy dan aldusdanige Godtloose / verharde / ende moetwillige sondaren zijt / soo zijt ghy immers door Christi eygenen mont / niet liegen en magh / ende door dat leeren aller sijnen Apostelen / die met gelijcken Geest geleert hebben / als berooft van die Heerlijcke openbaringe der Kinderen Godts / ende van dat toekomende leven / ende moeten tot den eeuwigen dagen / door den strengen Godts toorn / blijven in de vierigen poel een ellendige barnende spijse der Hellen / Apoc. 21. 8.

Verbum Christi judicat non homo. Joan. 10.

Ende is 't dat gy al evenwel de Salighevt verhoopt / hoe wel dat ghy u niet van gantschen herten ommekeert / ende betert u oude verdorven leven / soo is 't voorwaer al te vergeefs gehoopt / want met sodanige hope maekt gy Godt tot een leugenaer / om dat gy het leven hoopt tegen sijn heyligh woort.

Wat meynt ghy doch / O ghy verkeerde Menschen / datmen den almachtigen / wijsen ende rechtveerdigen Godt bedrassen / verblinden ende bekoopen magh. Meynt ghy dat die eeuwige waerheydt een valsche leugenaer om uwent wille worden sal? Neen lieve Leeser / neen / wacht u dies oft ghy wilt / die onwedersprekelijke sententie Gods is sonder appellatie over vijftien hondert Jaren al gegeven ende bevestigt / namelijck: Js 't dat gy na den vleesche leeft / so sult gy sterven. Dit woort is gewis ende waerachtigh.

ô Werelt Werelt / dat gy die roepende ende aenlockende stemme uws Godts / die soo overmaten trouwelijk met u handelt / gelijck als een getrouwe Vader met sijnen lieven kinderen doet / als ydel ende onnut versmaet / en gy spreekt met dat welgepronckte Tyro in uwer herten: Jck ben van volmaeckter schoonheydt / Ezech. 27. 3. ende met dat hoohmoedige Babel: Jk ben een Koninginne eeuwelijk / ick en sal geen Weduwe worden / noch ik en sal niet onvruchtbaer zijn / Esa. 47. 8. Ja alhoewel dat gy segt als alle die ontsinnige doen / namelijk: Het is vrede ende vryheyt / &c. Nochtans segge ick u: gelijk als Ezechiel tot Tirum geseyt heeft / namelijck: Niet en zijt gy / niet en sult gy wesen in der eeuwigheydt. En Esaias tot Babel: Ghy sult vallen en niet wederom opkomen. Ende met Paulo / dat den dagh des Heeren u sal begrijpen / gelijk een dief / en gelijck een weedom van een barende vrouwe ende gy en sult het niet ontvlien / 1 Thess. 5. 3. Ende oft gy nu schoon al met Capernaum tot den Hemel toe verheven waert / soo sult gy nochtans onversien ter Hellen getrocken worden / Matth. 11. 23. Gy eet / gy drinkt / gy pronkt gy grijpt / ghy rapet beyde met recht ende met onrecht. Gy schicket u in alle handelingen deser Werelt recht of ghy in der eeuwig-

Rom. 8. 13.

Securiatas ac adeo fortitudo mundi est quasi fumus evanescens.

Populus insipiens non curat novissima.

heyt in dese vleeschelijcke verganckelijcke hutte leven ende blijven soudt / ende en gedenckt niet eenmael in uwe herten / dat dit woordt tot eenen yegelijcken van u binnen korten tijdt geseyt sal worden / namelijck: Geeft rekenschap / want gy en sult niet langer Rentmeester wesen.

Ende daer en boven / soo is dat lieffelijck woort der genaden / en des eeuwigen vredes / te weten / dat alderheylighste Euangelium Jesu Christi / niet beter dan een bedachte fabel / ja als een vermaledijde Ketterije by u gerekent want gy verdrinkt / verbrant / vervolght / ende vermoort alle de gene / die u met dit selfde woordt leeren / trecken / vermanen / ende bestraffen / ende die in eenen stercken Geests kracht van Godt door genade tot u gesonden worden / even gelijck als die verbijsterde rasende Synagooge der Joden gedaen heeft / alsoo dat sy niet alleen uytgeroept en hebben de uytverkooren Kinderen ende Mannen Godts / namelijck / de Heylige Propheeten / dan oock den eenigen gebooren Soone Godts selve / die door soo onuytsprekelijcken liefde van den Barmhertigen Vader tot haer eeuwige Saligheyt uyt gesonden ende geschickt was. Wat hebben sy geseyt? Dit is de rechte erfgenaem / komt / ende laet ons desen dootslaen / soo mogen wy sijn erve besitten / Matth. 21. 38.

Increduli nostro modo non credunt, verum etiam credentes variis suppliciis afficiunt.

Hoe lange sal doch uwe verdoemelijke blintheydt / uwe wederspannige hartneckigheyt / ende uwe schadelijcke raserye dueren? Gedenckt doch eenmael in uwe herten die overvloeyende ongrondelijke wercken der genaden neven u bewesen door Christum Jesum. Ende of u alsdan die bewesen liefde niet bewegen en mochte / om u te trecken van uwe Afgoderije / ongehoorsaemheydt / ende vervloeckte leven / soo gedenckt doch sijn strenge oordeelen / die hy van den beginne der Creatuuren heeft laten komen over allen den genen / die in sijnen Gebenedijden woorde / ende in sijn gehoorsaemheyt niet en bleven / op dat gy door aldusdanigen vreese / dewijle dat gy sijn liefde niet en wilt / al evenwel moght gedwongen ende afgetogen worden van alle quaet.

Si charitas non potest deterrere à peccando, deterreat timor.

Siet aen de weenende oogen / ô gy ontsinnige ellendige Wereldt / ende hoort doch de bedroefde klagende stemme onses lieven Heeren Jesu Christi / hoe dat hy over dat hartneckige Jerusalem geweendt / ende tot haer gesproken heeft / namelijck: Waer 't dat gy bekendet die u in desen dage tot vreede zijn / maer nu zijn sy verborgen voor uwen oogen / Luc. 19.41. Noch op een ander plaetse: Siet / ick seynde tot u Propheten / Wijsen / ende Schrift-geleerden / ende sommige van haer sult gy dooden ende Cruycen / ende sommige van haer sult gy Geesselen in uwe Scholen / ende gy sultse vervolgen van d' een Stadt in d' ander / op dat alle dat rechtveerdigh bloet op u kome / dat welck op der Aerden gestort is / van den rechtveerdigen Abels bloedt aen tot 't bloedt Zacharie des Soons Barachie / den welcken ghy gedoodt hebt tusschen den Tempel ende den Outaer. Voorwaer / voorwaer segge iek u: Alle dese dingen sullen komen op dit geslachte. Jerusalem / Jerusalem gy die daer de Propheten doot-slaet / ende steenight die gene die tot u gesonden zijn: Hoe dickwils hebbe ick uwe Kinderen willen vergaderen / gelijck een Henne haer Kieckenen onder haer vleugelen vergadert / ende gy en hebbet niet gewilt. Siet / u huys dat wort u woest gelaten / Matth. 23. 36/ 37.

Och hertelijcke lieve Lesers / waer 't dat gy dese selfde woorden Christi in uwer herten wel herkaudet / alle uwe gebeenten moesten overmits groote bangigheydt verdroogen / schudden ende beven / want het gaet met u even als 't met Jerusalem en Juda gegaen is. Gy en wilt moetwillens niet dat Christus Jesus sal Heere zijn over u / die rechte kennisse sijner wegen en wilt gy niet: Maer ghy wilt doen gelijk als alle Heydenen van den beginne gedaen hebben / namelijck / aenbidden hout, steen, goudt, silver, broot, wijn ende de wercken uwer handen, &c. Sonder noch uwe aertsche / vleeschelijke verdorven leven / het welke also te seggen is / niet in een letter over een draegt met dat woort ende wille des geens / die u door genade rot sijner eeren geschapen ende gemaeckt heeft.

4 Esr. 1. 30. Luc. 13. 33.

Non secus atque Israelitæ, ita & nos Euangelium regni recusamus.

Idolatria incredulorum.

Immers hebt gy Christum Jesum alsoo gantsch uytgestooten / ende met grooten spot van u verdreven / datter noch Leeringe / Sacramenten / noch eenigen handel by u is gebleven gelijckmatigh sijn woort / dan gy hebt u selven nae u eygen goet duncken opgeworpen leeringen / Sacramenten / Ceremonien ende gebooden / recht of Christus Jesus des Almachtigen Vaders eenigen Sone ende wijsheyt / de rechte bode niet en ware. Ende alle die gene / die u in dese verdoemelijcke / doodtlijcke dwalinge / broederlijk vermaent / ende lieffelijk bestraft / ende wil u wederomme leyden tot Christum Jesum / ende tot sijn gebenedijde woordt / die moet sonder twijfel in allen steden en landen als een oproerische Ketter aenhouden ende lijden.

Mundus sibi ipsi doctrinam, Sacramenta, & Dei cultum confinxit, Christo prorsus abjecto.

Siet goede Leser / overmits gy alle wegen soo ondanckbaer tegen sijn Vaderlijke genade geweest hebt / ende noch zijt / soo heeft Godt ook sijn barmhertigheyt alsoo neven u gesloten / ende sijn rechtveerdigh oordeel alsoo over u laeten komen / datter noch rechte Godvreesende waerheydt noch rechte Leeraers / noch Diaken / noch Euangelium / noch geloove / noch Christelijk Doopsel / noch Christelijk Avontmael / noch Christelijck leven / noch kennisse / noch waerheyt / noch geestelijcke wijsheyt / noch oordeel / noch ban / noch liefde / noch Godts vrucht op der Aerden sijn gebleven. Aldus is dat voorsz. huys / daer Christus Jesus afgesproken heeft / gantschelijck tot den gronde verwoest / ende dien welbereyden Wijnbergh des Heeren is over al vruchteloos / ende onnut geworden / gelijk die Propheet seydt: Wel aen ick wil mijnen lieve een Liedeken mijns ooms singen van sijnen wijngaert. Mijn lief hadde eenen wijngaert op een vette plaetse / ende hy hadde hem betuynt ende bemuert / ende Edele wijngaertrancken daer in geplant / hy timmerde oock eenen Thoorn daer in / ende groef een Wijnkelder of Wijn-persse daer in / ende hy wachte dat hy Druyven voordt brengen soude / maer hy brochte wilde Druyven. Nu oordeelt gy Borgers van Jerusalem / ende ghy Mannen van Juda / tusschen my ende mijnen Wijn-gaert. Wat salmen doch meer doen aen mijnen wijn-gaert / dat ik niet aen hem ge-

Abolitum est quicquid Christus Jesus docuit, & instituit.

Scio Christum hic præcipue locutum de sinagoga Iudeorum. Esa. 5. 1, 2, 5. Psalm 80 9.

gedaen en hebbe? Waeromme heeft hy dan wilde Druyven voortgebracht/ als ik wachte dat hy druyven soude voortbrengen? Nu wel aen ik wil u toonen wat ik mijnen wijn-gaert doen sal. Sijne wande sullen wegh genomen worden/ alsoo dat hy verwoest sal worden/ en sijnen tuyn sal verscheurt ende vertreden worden/ ik wil hem woest laten liggen/ dat hy niet gekort noch gemestet en worde / maer datter diestelen ende doornen opwassen / ende ick sal den wolken bevelen / dat sy daer niet op en regenen. Den Wijn-gaert des Heeren Zebaoth / dat is / het huys Israël / ende die Mannen Juda / sijn lieffelijcke planten / hy wacht na dat recht / siet / so onrecht en schenderije / na gerechtigheydt / siet / so is't klagen ende jammer / Esai. 5.23.

Psalm 80. 13.
Esa. 3. 13.
Can. 2. 15.

Esa. 5. 23.
Gen. 6. 3. 11.

Siet weerde Broeders / gelijck als wy dit rechtveerdige oordeel eerstmael neven Israël/ soo hebben wy oock nu neven ons bevonden. Want alle vleesch heeft sijnen wegh verdorven van den minsten tot den meesten. Den Hemel is Yser / ende de Aerde is Metael / daer en wort noch dauwe / noch vochtigheyt / noch rijpe ende tijdige vruchten in des Heeren Wijngaert bevonden / daer en is graver / noch snoeyer / noch mester / over al is sy vervloeckt / de Mueren ende dat thuynsel is al gebroocken / alleen ende woest is sy geset tot vertredinge van alle Menschen/ die vreemde verheeren haer. Die Heydenen zijn in dat heylige ingegaen / ende hebben des Heeren Tempel verontreynigt. Onse Princen zijn ons verscheurende Leeuwen / onse Vaders zijn onse verraders / onse Weyders zijn onse verleyders / onse Herders zijn onse Wolven / onse Wachters zijn onser Zielen dieven ende moordenaers. Men vint niet dan Diestelen ende doornen/ het is al geplondert en gerooft / het is al verscheurt ende gebroken / soo waer dat wy ons wenden ende keeren. Ende alle dese zijn geschiet om onser sonden / dat moeten wy voor onse Godt belijden ende consenteren.

Psalm 97. 1.
2 Cor. 36. 16. 19.
Immutata sunt ommia, & nihil sani remansit.

Ja alder-weerdighste Leser / hoe rechtveerdigh boven ons souden wesen die van Sodoma ende Gomorra , met alle die andere Steden / die Godt om haerder sonden wille van sijnen aenschijn verstooten heeft / waer't dat men haer overtredinge met onse woude gelijcken / want als wy de saecke recht willen insien / soo en isser immers geen sonde te bedencken / sy zy alsoo afgrijselijck als sy wil / als Hooveerdigheydt / Gierigheydt / Overspel / hoererije / afgoderije / achterklap / haet / nijt / gulsigheydt / verraderije / moorderije / ongehoorsaemheydt Godts / wederspannigheyt / liegen / steelen / valsche heyligheyt/ of eenige andere Godtloosigheden meer/ dat daer nu in onsen tijden hooger rijsen ende wassen magh/ gelijk men voor oogen sien kan.

Daerenboven / soo wort dat vleesch Geest/ de leugen waerheyt / de sonde gerechtigheyt / de Sathan Christus / by dese ellendige / verdoolde / blinde Werelt geschickt ende gerekent. Antichrist sit in den Tempel Godts / Pharao wapent hem selven tegen Israël. De krachtige wonder daden ende die roepende stemme des Heeren worden gesien noch gehoordt. Aldus heeft dese seer grouwelijcke duysternisse bedeckt dat gantsche Lant van Egypten. Jck segge noch eens / aldus is dat seer grouwelijcke Godts Oordeel om onse sonden wille over ons gekomen gelijck de Propheet seydt / namelijck : U sonden scheyden u ende uwen Godt van malkanderen / ende u sonden verbergen sijn aensight van u / dat gy niet verhoort en wort / want u handen zijn met bloede besmet / ende u vingeren met ondeughden. Uwe lippen spreecken leugenen / ende uwe tonge seydt dat onrecht is / ende daer en is niemandt die van de gerechtigheydt Predickt / noch die met waerheyt of trouwe rechte. Een yegelijck betrout op ydele dingen / ende bedenckt bedrogh. Sy ontfangen moeyte / ende baren ongeluck. Sy broeden Basilisken eyeren uyt / ende weven spinne-webben. Die van haren eyeren eetet / die sterft / ende diese in tween tredet / soo komt daer een ader uyt / haer spinnewebbe en dooght tot geenen kleederen / ende haer werk en dient niet te decken/ want haer werk is moeyte / en in haren handen is booshеyt / haer voeten loopen tot den quaden / en sy zijn snel om onschuldigh bloet te storten / haer opstellen is een boos gedaght / ende haren wegh is enkel ongeval ende verdervinge / sy en kennen den wegh des vredes niet / ende daer en is geen recht in haren gangen. Haer wegen zijn verwerret / dat soo wie daer op gaet/ van den vrede niet en weet. Daeromme is dat recht soo verre van ons / ende wy en verkrijgen de gerechtigheyt niet. Wy verwachten op dat licht / siet / soo wort het duyster/ op den morgen schijn / siet / soo wandelen wy in't donker. Wy tasten aen den wandt gelijk de blinde / wy tasten als die gene die geen oogen en hebben. Wy stooten ons in den middagh / als oft waer in de schemeringe / wy zijn in de duysteren gelijk de dooden / wy morren alle gelijk de Beeren / ende treuren sonder ophouden gelijk als de Duyven. Als wy op dat recht verwachten / soo en is't nergens / op die saligheyt / soo is die verre van ons / want onse overtredingen zijn te veele voor u / ende onse sonden antwoorden tegen ons. Want wy moesten onse overtredinge bekennen / en onse misdaden weten (te weten) dat over treden en liegen tegen den Heere / ende dat afvallen van onsen Godt / geweldt ende verradische opstellingen bedrijven / en inder herten valsche versierde saken voor te nemen. Daeromme is ook dat recht te rugge geweecken / en de gerechtigheyt is verre afgetreden / want de waerheyt is op de strate gevallen / ende dat louter ende klaer en magh niet te voorschijn komen. Jae de waerheyt wort gevangen geleyt / ende soo wie hem van den quaden af keert / die moet allemans roof zijn. Sulcks siet de Heere/ en het en behaeghde hem niet / datter nergens recht en is / en hy siet datter niemant en is die medelijden hadde / ende het verdroot hem / Esai. 59.15.

2 Tess. 2.
Exod. 14.
Excecatio peccatorum præmium.

Esai. 59. 2.
Leest heel uyt.

Esa. 1. 15.
Rom. 3. 13.
Psalm 140. 4. 5. 10. 4.
Hic depingit Propheta studium, vitam, & fusi totius mundi.

Errat misesime qui Christum veram lucem non habet.

Vetitas ubi que jacet. Iustus omnium preda.

Mijn alderliefste / aldus heeft Godt de rechtveerdige Rechter sijn onverdraeglijk oordeel aen dese quaetwillige Werelt gerecht / alhoewel dat gy het niet en gevoelt : Want overmits dat gy den Sone Godts met voeten treet / acht dat Bloet des Nieuwen Testaments voor onreyn/ en bedroeven den Heyligen Geest der genaden/ soo zijt gy in dat verVaerlijke oordeel/ ende in den handen des levendigen Gods gevallen / also dat gy veel meer bemint de leugenen/ dan de waerheyt/ meer de duyster-

Heb. 10. 29. 66.
Eph. 4. 30.
Apoc. 22. 15.
1 Joa. 1. 6.
Joa. 1 10.

Ap. 22. 15. 1 Jo. 1. 6. Jo. 1. 10.
Iusto Dei judicio obcæcatus est mundus.

nissen dan het licht / meer den Doot dan dat Leven: Daeromme heeft u Godt gesonden krachtige dwalinge / ende heeft u van sijnen heyligen woorde/Geloove/kennisse ende waerheydt berooft / alsoo dat ghy noch licht / noch weg/ noch Geestelijcke/wijsheyt/noch gebedt/ noch Godt/ noch Christum/noch belofte/noch gerechtigheyt/ noch vrede/ noch Conscientien vryheyt/ noch inwendige vreughde/noch hope en hebbet in deser Werelt / alhoewel dat ghy u van des Heeren Naem / barmhertigheydt / verdiensten / doot ende bloet / so hoogh ende wijt beroemt/ want dewijle dat ghy seght dat ghy Godt bekent / ende hem nochtans niet en eeret/noch danckbaer en zijt als Godt/so heeft Godt u door uwe vleeschelijcke gedachten laten bedriegen / ende u onwijs herte is doncker geworden. Daerenboven so en is 't anders niet meer dan als spotterye by u gerekent Godt te bekennen / daeromme heeft u Godt gelevert in eenen verkeerden sin / om te doen die dingen die niet en betamen: Ende ghy zijt vervult met onrechtveerdigheyt / onkuysheyt / quaetlustigheyt / gierigheyt / boosheyt/ vol nijts/ moordens/kijvens/ bedroghs/quaetheyts / oorenblasers / achterklappers / dien Godt vyant is/ spijtigh/ hooveerdigh/ versierders van quade vonden / den ouderen ongehoorsaem/ onverstandigh/trouweloos/ondienstigh / onvriendelijck / stuer / sonder ontfermhertigheyt/ Rom. 1.

Ioa. 9. 31.
1 Io. 1. 6. Io. 1. 10. Eph. 4. 18. Rom. 1. 18. 22

Siet lieve Leser/ aldus verborgentlijk straffet Godt onderwylen door sijn rechtveerdigh oordeel/ want Godt die Almachtige Heere die versoeckt dese Werelt menigerley wijse om haerder sonden wille / als met gevanckenisse/ oorloge/ bloetvergieten/ drooghte/ dieren tijdt/ pestilentien / ende menigerleye kranckten/ door welcke plagen ende kastijdingen alle vleesch hem seer ontsettet ende verschrickt: Maer boven allen so is 't die allergrouwelijckste toornige gramschap Godts over ons / als hy ons berooft van sijnen Goddelijken Woorde / want die voorberoerde plagen / namelijcken / pestilentie/honger ende swaert/ &c. en straffen niet wijder dan 't vleesch / ende zijn geesselen tot beteringe / als die Propheet seydt: met welcke hy kastijt / op dat sijn kinderen wijsheyt mogen krijgen / maer als hy ons berooft van sijn woordt / so is 't over al met ons verloren / want als wy het woordt niet en hebben / so en hebben wy voorwaer anders niet dan ongeloove / blintheyt / dwalinge / ongehoorsaemheyt / vleesch goetdunckenheyt / bitterheyt/ eenen onreynen sot ende hoerachtigen geest / ende den eeuwigen doodt/ maer hoe weynigh/ jae hoe seer weynigh zijn sy die over dese jammerlijcke plage schricken ende beven/al hoe overvloedigh dat sy over haer gekomen is.

Le. 26. 14 Deut. 28. 16.
Sap. 16. 26. Deut. 8. 3. Matt. 4. 4. Je 15. 16.
Non est sævius & majoris ita flagellum, quam quod privamur verbo Dei.
Ier. 5. 20.

Waer 't dat men yemandt sijn vleeschelijcke oogen woude uytsteecken / ooren afsnijden / leven benemen / oft berooven van dat tijdelijcke erf-deel sijns vleeschelijcken Vaders / en soude niet soodanigh een gebruycken alle vernuft / kloeckheyt ende wijsheyt / op dat hy de selfde pijne / schande / perickel / ende schade moghte beletten ende voorkomen? Ende heden ten dage is die gantsche wijde Werelt siende blint / hoorende doof / levendigh doodt/ ende over al berooft van die oneyndelijcke eeuwige erffenisse des barmhertigen Hemelschen Vaders/ maer sy en gevoelen het niet: Och waer 't dat sy haer eygen ongeval ende aengerecht oordeel over haer wel bekenden / met hoe grooter neerstigheyt souden sy soecken den genen / die den blinden geeft dat gesichte/ den dooven dat gehoor / ende den onverstandigen die rechte wijsheyt / het welcke is Christus Jesus.

Prudentius agit mundus in carnalibus quam in spiritualibus.
Ps. 94. 9. Ap. 17. 23.

Van die wel-gepronckte Vrouwe die heeft u alsoo betoovert / ende die hoerachtige Geest der Geestelijcker hoererijen heeft u also gehouden onder sijnen vleugelen / dat ick duchte van herten seere / hoe dat u grouwelijck ongeloove / duysternisse/ blintheyt/ leugenen / ende raserije nimmermeer uyt u herten genomen en sal worden / dan dat op u sal blijven den toorn Godts tot in 't eynde. Alsoo dat ghy hier in desen aertschen leven / als die blinde sult doolen sonder eenige Godts vruchte / van de een onreynigheyt tot de ander / ter tijdt toe dat wy sullen gestelt worden voor den rechtveerdigen Rechter / daer een yegelijck loon nae sijnen wercken onfangen sal: Alsdan willen al te late u onsalige / blinde / duystere oogen geopent werden / met grooten suchten / ende met een onvruchtbaer leetwesen / bekennende / dat ghy niet in die wegen der gerechtigheyt tot den eeuwigen leven / maer in die donckere duystere wegen tot den eeuwigen Doodt al u leven lanck gewandelt hebt: O jammer / waer sult ghy u dan verbergen voor den toorn Godts? Dan wilt ghy roepende worden met eenen verschrickten ende verbaesden Geest: Ghy bergen valt op ons / ende ghy heuvelen bedecket ons. Want alsdan so en wil daer geen verbidden / geen barmhertigheyt/ noch geen plaetse des berous ende der beteringen voor den onsaligen meer gevonden worden / maer die seer vreeselijcke/ vervaerlijcke ende verschrickelijcke sententie des rechtveerdigen Godts tegen alle bose / ongeloovige / moetwillige / ende ongehoorsamige Sondaeren / sal dan in sijn volle kracht ende swange gaen / naemelijck: Gaet van my ghy vermaledijde in dat eeuwige vyer / dat welcke dat bereydt is den Duyvel ende sijnen Engelen / Matth. 25. Och hoe goet waer 't alsodanigen alsdan/ dat sy niet geboren en waren.

Io. 3. 36.
Ap. 22. 11.
Rom. 14. 10. 2 Cor. 5. 10.
Oze. 10. 8. Luc. 23. 29. Apoc. 6. 16. Apoc. 9. 6.

Hieromme soo en sal ick niet aflaten alle die dagen mijns levens / alsoo verre Godt die barmhertige Vader / door sijn ongrondelijcke goetheyt / my verstant / Geest / genade ende wijsheyt is gevende om te leeren ende te vermanen / beyde met mondt ende met Schriften alle die gene die de rechte waerheydt soecken / op dat sy mogen opwaken tot bequamer tijdt / ende soecken den Heere dewijle dat hy gevonden magh worden / ende roepen hem aen dewijle dat hy seer nae by is / op dat haer gerechtigheyt magh opgaen gelijck als een licht/ ende haer saligheyt magh ontbernen gelijck als een fackel / het welcke anders niet en is / dan af te werpen die wercken der duysternissen / en aen te trecken die wapenen des lichts / namelijck / uyt te treden alle valsche Leere / valsche Sacramenten / valschen Godts-dienst / ende dat onbehoorlijcke / oneerlijcke/ vleeschelijcke leven/ende hem wederom te begeven in die rechte Godtsalige leeringe / in die Evangelische Sacramenten / in die diensten ende wercken der liefden / ende in dat oprech-

Charitas impellit ad docendum nampe ut populus resipiscat.
Esa. 55. 6.
Esa. 62. 1.
Rom. 13. 12.

oprechte Christelijcke leven / gelijck als het van Christo Jesu onsen eenigen Verlosser ende Herder selve / nae sijns Vaders wille / geleert / ingeset / gebruyckt / ende beleeft is.

Aldus jage ende arbeyde ick met mijn kleyne gave die my van Godt gegeven is / nae anders geen dingen / dies Godt een getuyge zy / dan dat die klare morgen-sterre Christus Jesus gebenedijt / dat eeuwige schijnende licht magh opgaen in de herten aller Menschen / ende maghse verlichten in alderleye Goddelijcke waerheyt / kennisse / geestelijk verstant / en wijsheyt tot in dat eeuwige leven / Amen.

2 Pet. 1. 19. Joan. 3. 8.

Mijn alderlieeffste Leser / hier mede wil ick u gebeden hebben / ghy zijt Heeren / Vorsten / Geleerde / ongeleerde / wie dat ghy oock zijt / dat ghy dese ende alle andere mijne schriften wilt doorlesen / met een reyne Godtvreesende Conscientie / ick en twijfel niet / oft ghy sullet in aller klaerheyt wel bevinden / dat onse leeringe / welcke die rechte leeringe Jesu Christi ende sijner Apostelen is / tot geen muyterije / doodtlijcke tweedraght / verraderije ende oproer is reyckende / dan veel meer jae over al in den gront / tot waerachtige Christelijcke liefde / eenigheydt ende vreede: Want Christus Jesus / die van ons gepredickt wordt / dat is die rechte ende waerachtige Prince des eeuwigen vredes / ende niet des hatelijcken tweedrachts / Esai. 9. Segget / wien hebben wy verkordt / wien hebben wy geschadight? Wy en soecken van gantschen herten anders niet / dan dat wy alle Menschen salighlijck mogen dienen / niet alleen met ons goet / Haven / Gout / Silver / ende arbeyt / maer ook (verstaet het Euangelice) met onsen doodt ende bloet.

Cor immundum & invidia plenum, in spiritualibus judicare non potest.

Doctrina Christi, doctrina pacis, quamvis mundus adversus hanc tantos concitat tumultus.

Ick segh u voorwaer voorwaer / waer 't dat alle die Heeren en Vorsten / met alle die gene die onder haer geseten zijn / die haer des Christen-Naems beroemen / dese aengeweesen Leeringe Jesu Christi als recht ende goet bekenden / ende alsoo gesint waren / gelijck als de Leeringe / dat leven / ende de Geest Christi vermeldet / soo en waer 't haer niet van noode Steden ende Borgen te bemueren / Ruyteren ende Knechten te houden / ende dat doodtlijcke geweer / als bussen / sweerden ende spiessen te laten maecken: Ick en spreecke hier niet van dat sweert der gerechtigheyt / dat tot een straffinge der quaden / ende tot een bescherminge der goeden is gegeven. Maer het soude wesen gelijck als die Propheet seyt / namelijck: als dat sy haer sweerden / wel tot ploegh-ysers / ende hare gladien wel tot sickelen moghten maken / ende moghten sitten een yegelijck onder sijnen vijghboom / oft onder sijnen Wijnstock / ende en souden geen meer geoeffent worden tot den strijt / Esai. cap. 2. Mich. 4.

Qui Christo vere credit, filius pacis est.

Rom. 13. 1. 1 Pet. 2, 13. Tit. 2. 1.

Vere fideles pace gaudent perpetua.

Want het is onmogelijck / dat alle de gene / die haer in de Leeringe / Leven / Lichaem ende Gemeynte Jesu Christi begeven hebben / ende daer in blijven / dat die yet souden soecken / begeeren ende handelen / dan alleene die Godtlijcke liefde / vrede / ende eenigheyt / alle quaet onderdrucken / en alle goet voorstaen / gelijck als dat behoort te geschieden in Christo Jesu: maer voor die valsche Propheten der valscher verdorvener Secten / die in veel Godtloosen handelen / buyten treden die leeringe / regel ende mate Christi / en kaveren wy niet.

Studium eorum, qui per Christum Deum recte cognoscunt.

Quid falsi Prophetæ moliuntur, nescimus.

Hier mede zijt den Heere bevolen / O ghy trouwe Leser / en oordeelt selve met des Heeren Woort / of ick u de grondelijcke waerheyt onses lieven Heeren Jesu Christi / door des Heeren genade / niet recht aengeweesen en geleert hebbe. Genade / vreede / barmhertigheyt / ware kennisse ende dat eeuwige leven / zy met alle de gene / die Christum Jesum lief hebben in der waerheyt / Amen. Ende verberght Godts prijs niet / dan laet lesen ende hooren alle de gene / die met vlijt ende neerstigheyt alsulcks van u versoecken ende begeeren.

Quidquid judicas, id judica verbo Dei. Cedat invidia. Crede Christo, quem docemus, & sic veniet tibi vita.

Mijn lieve Broeders, en wijckt niet van die Leeringe ende van dat leven Christi.

ANNO M. CCCCCC.

Tot vervullinge van dese ledige plaetse hebben wy geraden gevonden, desen onderrechtenden Brief van MENNO SYMONS, welcken hy geschreeven heeft aen de Huysvouw van Leendert Bouwesz, hier in te voegen.

Brief.

Mijn Alderliefste in Christo Jesu, Genade ende Vrede.

WEerde trouwe Suster in den Heere / dat binnenste mijnder Zielen is over u bekommert / ende dat veel meer noch als ick schrijven kan / want ick hoore uyt onse alderliefste Broeders / hoe seer qualijck dat ghy u kont begeven / om dat begeeren ende bidden der armer bedroefder ende herdeloosser Gemeenten aen uwen lieven Man geschiet / vrywillig te bewilligen. Ick kan u daer niet harde in bestraffen / wanneermen op het vleesch ende niet op den geest ende liefden en siet / ick vermercke ook uyt Leenaerts ende Helmichts woorden / hoe ghy verhoopte dat Leenaert den dienst door my soude loos worden / alderliefste Suster in Christo Jesu / ick hope door Godts genade dat ick u van herten met Goddelijcker liefde in Godt beminne / ende bereyt stae u ende alle vroome met mijn bloet te dienen / wanneer het die noot eyschet: dan lieve Suster wat ben ick voor een / dat ick den Heyligen Geest soude wederstaen? ghy weet immers wel / hoe / niet ick / dan die Gemeente ook sonder mijn weten hem tot deesen Dienst gebeden ende beroepen heeft / dewijle het dan die Gemeynte soo neerstigh aen hem versoeckt / ende hy veellicht door het getuygen sijnder Conscientie / den selvigen niet en derf ontseggen / hoe sal ick dat dan mogen tegen staen? nademael ick in Leenaert niet bevinde / waer door ick met Schrift-matiger billijckheyt alsulcks magh af raden ende breecken. Hert-grondelijke trouwe Suster / het bedroevet my over maten seer dat ick u niet in dese saeck bevrijen kan / want die treurigheydt ende bedroeffenisse uwes

vleeschs

vleesches snijdet my door mijn ziele / soo menigmael ick daer aen gedencke / dan die liefde Godts ende onser armer Broederen / moet immer voor al wel betracht worden / ghy zijt immers van den Heere daer toe beroepen / ende hebt u met de werckende kracht uwes Geloofs vrywilligh daer in overgegeven / dat ghy niet u ende u vleesch / dan Christum Jesum ende u Broederen al die dagen uwes levens leven ende dienen wilt / ick hope ook dat ghy het met volder herten gedaen hebt / het koste u dan gelt / goet / lijf ofte leven / ende ghy siet nu immers opentlijck voor uwe oogen / hoe hooge ende hart het die noot eyschet. Derhalven gedenckt nu doch aen die dagen uwer verlichtinge / ende komt het demoedelijcken ende gehoorsamelijck nae / dat ghy den Alderhooghsten niet uyt bedwanck / maer gewilligh toegeseyt ende belooft heeft. Och beminde Suster / siet doch aen die bedroefde verlatenheyt en ellende uwer liever Broederen. De geestelijke Vaders zijn onser Zielen Verraders / de Wachters zijn blinde Leyders / ende de Herders openbare Wolven geworden : die Mueren Jerusalems leggen ter neder / die steenen des Heylighdoms leggen vertreden op de hoecken van alle straten : groot is die plage Israëls / wy mogen met Jeremias ende Esdras uyt dieper herten wel bitterlijcken suchten ende weenen / ende laten onse tranen over onse wangen vloeyen / jae dat binnenste onser Zielen moet hem beroeren over die groote noodt onser lieven Broederen / wanneer wy wel behertigen den grooten honger ende dorst veeler vroomer herten / dat verbloeckte vervoeren ende verleyden der verkeerder Geesten ende rijtender Secten / ende sulke jammeren ende breecken meer. Nadien dan die barmhertige Heer onsen lieven Broeder met sijne Goddelijke erkentenisse begaeft heeft / met sijnen Heyligen Geest verlicht heeft / met sprake ende wijshedt begaeft heeft / alsoo dat die Broederen een goet genoegen tot hem hebben / van herten beminnen / ende sijn gegunde gave begeeren? ende ghy / overmidts vleesch ende bloedt sulcks souden tegenstaen / ende niet bewilligen willen / dunckt my niet anders te wesen / dan of ghy uwen Broederen in doots-noot saeght / in Water oft Vyer leggen / groote ellende ende kommer lijden / ende ghy uwes profijts halven den selven niet woudet redden ende behulpelijck wesen. Lieve Suster / bemint doch ghy uwe lieve Broederen / gelijck ons Christus Jesus bemint heeft / al is 't dat gy om uwer Broederen wille beroovinge uwer goeden moet lijden / so gedenckt wederomme dat Christus Jesus die Heerlijckheyt sijns almachtigen Vaders / ende der Engelen geselschap / eenen tijdt lanck onsent halven gelaten heeft / om dat wy een blijvent Erf in den Hemel souden hebben dat eeuwigh duuren sal / en so lange wy leven / sullen wy goeden genoegh hebben / so wy maer Godt vresen / van alle sonden scheyden ende wel doen. Ja mijn Suster / zijt vrymoedigh ende wel getroost / die eeuwige waerheyt heeft ons saligheyt belooft ende toegeseyt / so wy dat Rijke Godts soecken ende sijn gerechtigheydt / die dingen die de nootdruft belangen / sullen ons toegeworpen worden / is 't dan dat ghy voor u Mans vleesch sorget / soo denckt en gelooft doch dat onse leven al by handt-breeden afgemeeten is / dat leven ende sterven al in des Heeren hant staet / datter niet een hayr van onsen hoofde en valt / of het is die wille van onsen Vader / hy bewaert ons als sijnen Oogappel / Elias, Helisæus, David, Daniel, Zediach, Mesach en Abednego, Petrus en Paulus zijn der Tyrannen handen al ontvlogen / ende niemant heftse mogen een hayr krencken / soo lange niet die bescheyden dagh ende uur daer en was / want so lange die barmhertige Heer meer lust aen onse leven / als aen onse sterven heeft / sullen sy hare lust aen ons niet hebben / maer so wanneer die doot den Heere gevalliger is als onse leven / so sullen wy ook haer handen niet ontgaen. Och lieve Suster! so al schoon onsen lieven Broeder sijnen Broederen niet en bediende / so heeft hy allijckewel over ettelijcke Jaren hem in den doot / druck / ellende / versmaetheyt / vervolg / bangigheyt / goet-rooven / water / vyer en sweert al begeven / en of hy ook schoon hem onder het Cruyce door den Doop niet begeven en hadde / ja in alle vryheyt / in alle Landen / en by allen Menschen passeren mogte / so weet ghy allijckewel niet wat tijt hy die Hutte des vleescs afleggen / en voor sijnen God verschijnen moet. Daerom lieve trouwe Suster / zijt noch sterck in den Heere / grijpt eenen goeden moet / beveelt u den alderhoogsten God / die Hemel en Aerde in sijne hant besloten heeft / die u en uwen Man / lijf en ziele gegeven heeft in 't Woort sijner genade geroepen heeft / met het bloet sijns gebenedijden Soons gekocht en verlost heeft / en met sijnen H. Geest gewasschē / geheyligt / gereynigt en gelaeft heeft / sijn barmhertigheyt is boven al sijn wercken / hy kent uwen uytgangh en ingang / uw sitten / gaen en opstaen / ja ghy waert voor hem al eer gy in den lichaem uwes Moeders gebeeldet waert / hy is die gene die herten ende nieren kent / hy weet wat onses Broeders soecken is / lieve Suster / sterckt doch uwen lieven Man / en swackt hem niet / want daer toe zijn wy ge-eyscht / gelijck wy Godt beminnen / dat wy ook onse lieve Broederen beminnen moeten. Somma bewijst u beneven u Naesten / gelijk ook Christus Jesus hem nevens u bewesen heeft / want nae desen eenigen / gewissen ende vasten regel moet die gantsche Christelijcke handel afgemeten ende gerechtet wesen. Siet weerde trouwe Suster / soo nu die Gemeynte onsen lieven Broeder tot den Ampte ende Dienst beroept / magh ick immers alsulcks met goeder Conscientie niet wederstrijden / ofte ik moet het vleesch / uw vleesch meer als Christum Jesum mijnen Heeren ende Heylant / ende als mijne hert-grondelijcke lieve Broederen beminnen? Die almachtige barmhertige Heere handele in dese saecke nae sijnen Goddelijken welbehagen / ende stuere mijns lieven Susters herte / om gelaten te staen sijnen heyligen gebenedijden wille. Ick dancke van herten mijn lieve Suster voor die gave uwer liefden / die ghy aen my geschickt hebt / die Heere vergelde u de Hemelsche Rijckdomme tot eeuwiger Heerlijckheyt. Mijn Huysvrouwe doet u seer hertelijck groeten met des Heeren vrede. Die Heere Jesus Christus zy met mijnen alderliefsten vrient ende Suster in der eeuwigheyt / Amen. An. 1553.

MENNO SYMONS,
uwen Broeder in den Heere.

EEN

EEN
Grondelicke en klare bekentenisse
DER
ARMEN
EN
ELLENDIGE CHRISTENEN,

Van der rechtveerdigmakinge, Predikers, Doope, Nachtmael, ende Eedt-sweeren, om welcker wille dat sy voornamelijcken van den Geleerden seer jammerlijcken gehaet, gelastert, en belogen worden, duydtlijcken uyt Godts Woordt gevatet.

ANNO M. D. LII.

DOOR

MENNO SYMONS.

Wie my bekent voor den Menschen, dien wil ick bekennen voor mijnen Hemelschen Vader: Maer wie my versaeckt voor de Menschen, dien wil ick oock versaken voor mijnen Hemelschen Vader, Matth. 10.34.

1 Cor. 3. 11.

Een ander grondt kan niemandt leggen, behalven alleene die, die geleyt is, welcke is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

EEn reyne oprechte kennisse des Goddelijcken Woordts, een rechtschapen dadigh geloove aen Christum Jesum, een ongeveynsde vyerige liefde, ende een vroom boetveerdigh onbestraffelick leven, wenschet mijn ziele alle den geenen die dese onse bekentenisse sullen sien, leesen, en hooren, van Godt onsen Hemelschen Vader, door Christum Jesum onsen Heere, welcke ons bemint heeft, en heeft ons gewasschen van onse sonden in sijnen bloede, hem zy eere, ende prijs, Rijck, kracht en Majesteyt, van eeuwigheydt tot eeuwigheydt, Amen.

Christus spreeckt.

Wie mijn Woorden hoort, en doetse, die is gelijck een wijs man, die sijn huys op een steen timmert, en daer is een regen nedergedaelt, en daer zijn stroomen gekomen, en Winden gewaeyt, en stieten tegen dat huys, en sijn huys en is niet gevallen, want het was op een steen gefondeert.

En wie mijn woorden hoort, en niet en doet, die is eenen sotten man gelijck, die sijn huys op 't zant getimmert heeft, op welck huys dat den regen gevallen is, en die stroomen daer aen gekomen zijn, ende de winden hebben gewaeyt, en stieten tegen dat huys, en het is ter neder geworpen, en den val is groot geworden, Matth. 7.

Ersame Leser, die oorsake onses schrijvens is dese, om dat wy en onse Voor-vaders so menig hondert Jaren, dat licht by die duysternisse, de waerheyt by die leugen, dat leven by den dooden, en den wegh by den verleyders gesoght hebben, en hebben gaen dwalen gelijck de Schapen sonder Herder, en (ô lacy) daer en was niemant die ons op den weg des levens wees, en tot des Heeren weyde in leyde, soo gantschelijcken hadde die vervloeckte Leere des Antichrists, die schendelijcken roock der verleydingen opgetrocken uyt den putte des afgronts, den edelen schoonen glansch des Godlijcken Woorts verdonckert, ja so was dat rechtveerdig oordeel Gods om der sonden wille, over dese moetwillige roeckeloose Werelt gekomen, datter (ô lacy) noch rechte Leere, noch rechte kennisse Gods en Christi, noch Geloove, noch Doope, noch Nachtmael, noch Ban, na Gods ordinantie, noch Liefde, noch Gerechtigheydt, onder de Menschen bevonden zijn, en oock weynig noch bevonden worden, maer over die gantsche Werelt vintmen valsche leeraers, beveynsde, verleyders, vyanden des kruys Christi, die haren arme swacke buyck met vlijte dienen, die met hare kittelende dwalende leere vrede den genen verkondigen, die van geenen vrede en weten, en also der boosen handen stercken, dat hem niemant en bekeert van sijner boosheyt, so die Propheet klaegt.

Num. 27. 17. Matth. 9. 37. Marc. 6. 7. Luc. 11. 2. Apoc. 9. 2. en 14. 11. Godts straffe en oordeel. Matt. 24. 24. 2 Petr. 2. 1. Judas 4. 2 Tim. 3. 1. Phil. 3. 18. De Godtloose en heeft geen vreede. Esa. 57. 19. Jer. 23. 22. De geleerden hebbent alle verandert. De geleerden vervolgen Godts Woordt. Der geleerden Ban is een wreede onbarmhertigheyt ende tyrannye. De geleerden zijn die borne en die moeder van alle grouwelen. Dit zijn de wercken en vruchten van vele, die haer Christum beroemen.

Ja sy hebben 't so verre gedisputeert, geschreven, en gepredikt, datse des Heeren uytgedrukte ordinantie, in Doope, Nachtmael, en Ban, van sijnen eygen mont bevolen, en van sijnen heyligen Apostelen in de gantsche werelt geleert, gebruyckt, en betuygt, niet alleene voor valsch en Kettersch rechten, maer oock seer vyandelijken schelden, en vervolgen, gelijkmen voor oogen sien mag, en hebben een nieuwe Doope ingeset, die de schrift niet en kent, die den vleesche so bitter niet en valt, als de doope Christi, een nieuw Nachtmael, dat een valsche troost van alle Godtloosen is, ook een Ban, die niet dan een middel en is om den vromen uyt te roeyen, die met gene behoorlijkheyt bestaen en kan, ick swijge dan metter liefde en waerheyt, want en is 't niet ter stadt ofte te lant uyt, so is 't in 't vyer oft in 't water, sy wort ook niet weynig in veelen plaetsen over den Godtvruchtigen gebruyckt.

Summa, sy hebben die gemeene werelt met haer lichtveerdige leere en valsche Sacramenten also van Godt afgevoert en vervreemt, en in alsulken ongeloove en heydensche wandel gewennet, dat hem alle Hemelen daer over moeten bedroeven en beschamen, segt my gy redelijcke Leser, wie kan oft mag vertellen, die vervloeckte Godtloose hooveerdye, pronkerye, overspel, hoererye, Afgoderye, *Romanas & Hispanicas abominationes*, ontrouwe, bedriegerye, gierigheyt, woecker, onrechtveerdigheyt, brassen, suypen, overvloet, haet, nijt, moorden, stelen, ruyten, rooven, branden, verraden, bloetvergieten, die onmanierlijke onsuyvere schandelijke woorden, dat verschrickelijk liegen, sweeren, pocken, lemten, lijden, wonden, Sacramenten, &c. Die by dese ongeschickte roeckeloose woeste werelt bevonden

vonden worden, al evenwel willen sy noch die Gemeynte Christi zijn, ja het is over also verwoestet, dat wy met den heyligen Propheet Ozea wel bitterlicken mogen klagen, en seggen, datter noch woort Gods, noch liefde, noch trouwe in den lande is, dan dat liegen, moorden, stelen, overspel, die overhant genomen hebben, en dat de eene bloetschult die ander volget: met Jeremia, dat het grouwelijken en eysselijcken in den lande staet: met Joanne dat de gantsche Wereldt in't quade steeckt: En met Apocalipsi, dat hare sonden tot den Hemel toe gekomen zijn. Och mijn getrouwe leser, het is noch al veel arger danmen seggen oft schrijven kan. Die maer redelijck van aert is die mag het wel met handen tasten en grijpen.

Ose. 4. 1,2,3, 4.

Jer. 5. 28. 1 Joan. 5. 19. Apoc. 18. 5.

Aengesien dan, dat die glans der Sonnen in so lange jaren niet geschenen en heeft, Hemel en Aerde so gants koper en yser geweest zijn, die Waterbeken en Fonteyn-aderen niet geloopen en hebben, noch die douwe van den Hemel afgedropen is, die heerlijcke lustige Boomen, ende de groene Velden so gants verwelkt en dorre gestaen hebben, (ik meen't Geestelijk) maer nu in dese leste tijt de genadige groote Heere die rijke schatten sijner eeuwiger liefden, de veynsteren des hemels open doet, en laet die vochtigheyt sijns Goddelijken woorts weder afvallen, dat die Aerde sijn groene tacken en planten der gerechtigheyt voortbrengt, gelijk voortijts, die den Heere vrucht dragen, en sijn hooge aenbiddelijke name prijsen en groot maken, des Heeren heylige woort en Sacramenten haer hooft weder uyt der asschen opheven, waer door die lasterlijcke bedriegerye en grouwelen der geleerden aen den dag komen, daerom maken hen op alle helse poorten, en setten haer ter weer, woeden en rasen, en dat met so geswinde verleydinge, met so lasterlijke leugenen, en met een soo bloedige tyrannye, waert dat die sterke God sijn genadige kracht niet en bewees, geen mensche moghte salig worden, maer de sijne sal niemant uyt sijner hant trecken.

Deut. 28. 24. Deut. 11. 27.

Het is alle koper, yser, verwelckt en dorre, wanneer des Heeren woordt in de kracht des Geests niet geleert wort. Matt. 16. 16. Joan. 10. 28.

Aengesien sy dan so doodlijken tegen die klare waerheyt leeren en strijden, enkel schuym voor silver uitwegen, daer toe alle schande, laster, schalkheyt, en schenderye op ons leggen, gelijk sy van aenbeginne gedaen hebben over alle die, die den Heere vreesen, daerom zijn wy veroorsaekt, en door die reyne liefde des Goddelijken woorts, en uwer zielen gedrongen, die onbedriegelijke Goddelijke gront, en die reyne vaste waerheyt van der justification, dat is, rechtveerdinge, van den Predikers, van der Doope, van't Nachtmael, en van het Eetsweeren om welke Articulen, wy van een yegelijk, en voornamelijken van den geleerden, soo doodlijken gehatet, en so lasterlijk belogen worden, met goeder korte uyt des Heeren woort, open te doen, op dat gy overmits sulks grondelijk bekennen meugt, wat ons die H. schrift daer over met goeden klaren bescheyde leert en medebrengt: en of wy ellendige menschen ook sulke onnutte Goddeloose luyden zijn, geliik als die geleerden soo vyandelijken sonder ophouden over ons roepen, en den volke voorgeven, hebt gy dan oren om te horen, so hoort des Heeren woort, en zijt gy kloek van herten, so merkt daer op, en volget de waerheyt.

De geleerden oproeren en liegen altijdt over den Godtvruchtigen.

EEN

EEN
Grondelijcke en klare bekenteniſſe
DER
A R M E N.

Van de Rechtveerdigmakinge.

Adam en Eva zijn in 't beginne gerechtigh en reyn van Godt geſchapen. Gen. 1. 27. en 5. 1. Gen. 2. 7. Act. 17. 25.

Et is door die Schrift kennelijck en openbaer/ Eerſame Leeſer/ hoe onſer aller Vader ende Moeder Adam en Eva in 't beginne na Godts gebeelte en gelijkeniſſe van Godt door Chriſtum geſchapen zijn/ reyn/ goet/ ſonder ſonde/ gerechtigh en onverderffelijck/ gelijck de Schrift leert/ Gen. cap. 1. 2. Ps 5. Sap. 2. 23. Eccleſ. 17. 9. En datſe oock reyn en gerechtigh gebleven zijn/ ſoo lange als ſy niet tegen haer Scheppers woordt en gebodt en ſondigden: Want Godt hadde tot haer geſproocken/ van den Boom der kenniſſe des goedts en quaedts en ſult ghy niet eten/ in wat dage ghy daer af etet/ ſult gy den doodt ſterven/ als 't oock geſchiet is/ want ſo haeſt als Adam en Eva van der ſlangen bedrogen/ van den verboden Boom aten/ ſoo zijnſe onreyn/ ongerechtig/ verderffelijck/ ſondelijcker aert/ ja kinderen des doodts en des duyvels geworden/ en hebben alſoo de kintſchap Godts/ en die vroomheydt/ in welcken ſy geſchapen waren/ door haer ongehoorſaemheydt verlooren/ en moeſten oock in de ſonde/ vloeck/ knechtſchap des duyvels en des doodts met haren gantſchen zade eeuwelijk gebleven hebben/ ſo haer Godt die barmhertige Vader/ die eeuwigh in ſijner liefde leeft/ niet wederomme metter toeſegginge van Chriſto opgeholpen en vertrooſt hadde/ dien hy haer tot eenen verwinner der Slangen toekomende beloofde/ om wiens wille/ hy haer wilde genadigh zijn/ haer overtredinge vergeven/ barmhertigheydt en gunſt bewijſen/ ſoo verre als ſy dat geloofden.

Adam ende Eva zijn door de ſlange verleyt, en des doots geworden.

4 Eſd. 3. 7. Rom. 5. 12. 1 Cor 15. 21.

Adam ende Eva zijn wederom door Chriſtum in genade aengenomen. Gen. 3. 15.

Doe nu Adam en Eva deſe blijde bootſchap der genaden/ dit Euangelium des vredes uyt des Heeren mont hoorden/ ſoo hebben ſy dat met vreugden aengenomen als die onbedriegelijcke Godts waerheydt geloofT/ metter herten aengekleeft/ en haer daer op/ als op een gewiſſe grondt der ſaligheydt vertrooſtet/ ende alſoo zijn Adam en Eva weder door Chriſtum van Godt in genaden aengenomen/ gerechtveerdight/ ende van den eeuwigen Doodt ende vloeck verloſt/ want ſy hem na Gods beloſte/ als een verwinner/ Saligmaker/ en middel der genaden/ tot een eeuwige verſoeninge in den leſten tijden toe-komſtig geloofden/ hoopten/ en verwachten.

Adam en Eva hebben aen Chriſtum gelooft, ende zijn gevredight.

Door Chriſtum zijn Adam en Eva van den eeuwigen doodt verloſt.

Maer hadden ſy deſen middel veracht en door den geloove niet aengenomen/ ſo moeſten ſy eeuwigh des doodts gebleeven zijn/ het is onwederſpreeckelijck/ als Chriſtus ſelve betuyght/ en ſeyt: wie aen my niet en gelooft/ is reede al verdoemt. Item/ Joannes den Dooper/ wie den Sone niet gelooft/ die en ſal 't leven niet ſien/ maer die toorne Godts blijft op hem/ Joan. 3. 36. en 6. 47.

Hadde Adam en Eva aen Chriſtum niet gelooft, ſoo moeſten ſy in den doodt gebleven hebben. 1 Ioan. 5. 10.

Gelijck van Adam ende Eva van der helſcher ſlange zijn gebeten/ vergiftiget/ ſonderlijcker aert geworden/ en den eeuwigen doodt moeſten geſtorven hebben/ ſoo haer Godt niet wederomme door Chriſtum in genade hadde aengenomen/ als voor geſeyt is/ alſo worden wy ook alle die van haren zade voort komen/ ſondelijcker aert van haer gebooren/ van der ſlange vergiftiget/ tot den quaeden geneyget/ en alſoo uyt eygen aengeboorender natueren kinderen der Hellen/ des Duyvels/ en des eeuwigen Doods/ ende mogen daer van niet verloſt worden (wy ſpreecken van die/ die totten vernuft ende in 't werck der ſonden gekomen zijn) het en zy dan dat wy Chriſtum Jeſum den eenigen ende eeuwigen middel der genaden door een waerachtigh ende ongeveynsde geloove aennemen/ ende alſoo met de oogen onſer Conſcientien op deſe kopere ſlange ſien/ die ons ellende ende vergiftighde ſondaren van Godt onſen Hemelſchen Vader/ tot een teken der ſaligheydt opgerecht is/ want ſonder hem ende buyten hem en iſſer geen geſontheydt onſer zielen/ geen verſoeninge/ noch vreede/ maer enckel ongenade/ toorn/ en doodt te verwachten eeuwelijck/ ſoo voor geſeyt is.

Wy worden alle ſondelijcker aert van Adam gebooren.

Wie recht op Chriſto ſiet, die wordt geneſen. Num. 21. 9. Ioan. 3. 14. Ioan. 8. 28.

Maer de geene/ die deſen gepredickten Chriſtum met een waerachtigh geloove aenneemen/ die ons na de leeringe Pauli tot wijsheydt/ gerechtigheydt/ heylighmaeckinge/ en verloſſinge van den Vader geſchenckt is/ die zijn in genade om Chriſtus wille/ ende hebben Godt tot eenen Vader/ want ſy zijn nu door den Geloove uyt hem gebooren/ hy vergeeftſe alle hare ſonden/ hy is medelijdig met hare Menſchelijke feylen en zwackheden/ hy keert van haer den vloek/ den toorn/ en den eeuwigen Doodt/ hy neemtſe aen voor ſijn lieve kinderen/ en ſchenckt haer Chriſtum Jeſum met alle ſijn verdienſt/ vaſten/ bidden/ tranen/ lijden/ ſmerte/ kruys/ bloet/ en doodt/ daer toe oock ſijn geeſt/ erve/ Rijck/ heerlijckheyt/ vreughde en leven/ en dat (ſeggen wy) niet uyt onſe verdienſte en wercken/ maer uyt ge-

1 Cor. 1. 29. Die aen Chriſtum reeht gelooven, die zijn in genaden.

Den geloovigen wordt Chriſtus met alle ſijnen goeden van vader geſchoncken. Rom. 8. 32.

nade door Christum Jesum / als Paulus seyt / Godt die Rijck is in sijner barmhertigheyt / door sijn groote liefde / met welcke hy ons bemint heeft doen wy doodt waeren in sonden / heeft hy ons levendigh gemaeckt in Christo / want uyt genade zijt ghy saligh geworden / en heeft ons met hem opgeweckt / en met hem geset in 't Hemelsche wesen door Christum Jesum / op dat hy soude vertoonen in toekoomende tijden / die overvloeyende rijckdommen sijner genaden / met sijner vriendelijckheydt tegen ons / door Christum Jesum / want uyt genade zijt ghy saligh geworden door den geloove / en dat niet uyt u / het is Godts gave / niet uyt die wercken / op dat hem niemandt en beroeme / want wy zijn sijn werck / geschapen in Christo Jesu tot goede wercken / die Godt bereyt / dat wy daer in wandelen sullen / Eph. 2. 9.

Ephes. 2. 1,4.
Ephes. 3. 7.

Siet mijn goede Leeser / aldus en soecken wy niet onse salighеydt in wercken / woorden oft Sacramenten / gelijck die geleerde doen / alhoewel dat zijt ons willen aenmeten / maer wy soeckense alleene in Christo Jesu / ende in anders geenen middel in Hemel noch op Aerden / in dese eenige middel verheugen wy ons alleene / en in geen andere / wy verhoopen oock door Godts genade daer by te blijven tot in den doodt.

De rechte geloovige soecken alleene haer saligheydt in Christo,

Maer dat wy die openbare vleeschelijcke wercken schouwen / ende ons na onse arme zwackheydt / na sijn woordt en gebodt begeeren te schicken / dat doen wy daerom / om dat hy ons dat alsoo geleert en bevoolen heeft / want die na sijn leere niet en wandelt / die betuyght metter daet / dat hy hem niet en gelooft noch kent / en in die gemeynschap der heyligen niet en is.

Joan. 15. 7.
1 Joan. 3. 10.
2 Ioan. 1. 6.
1 Ioan. 5. 10.

Alle die geene dan / die desen geschoncken middel der Goddelicker genaden Christum Jesum / alsoo met geloovigen herten aennemen / en in de kiste haerder Conscientien in sluyten / gelooven en bekennen / dat haer hare sonde door sijn offer / doodt / en bloet vergeven zijn / dat hy op haer in eeuwigheydt niet toornigh sal wesen / oft verdoemen wil / dat hy haer voor sijnen lieven Soonen ende Dochteren aenneemt / dat eeuwige leven schencket / &c. Alsoodanige werden vreedigh ende vroolijck in den Geest / ende dancken Godt met nieuwe herten / want de kracht des geloofs beroert ende verandertse / ende versetse in nieuwe Menschen / en wandelen alsoo door die gave ende genade des heyligen Geests in die kracht der Nieuwer geboorten na de mate haers geloofs in de gehoorsaemheydt haers Godts / die soo rijcke liefde aen haer bewesen heeft / sy wachten met alle vlijte / datse niet door eenige moet-wille en Godtloosigheydt uyt Godts gunste en hulde en vallen / want sy bekennen door de schrift / hoe dat Adam en Eva / de eerste Werelt / Sodoma en Gomorra / de Vaderen in de Woestijne / &c. Om haer sonden wille seer herde van Godt gestraffet zijn / dat het loon der sonden de doodt is / en dat oock Christus Jesus / dat onschuldige Lam Godts / die geen sonde en kende / om onser sonden wille soo diepe vernedert / en soo jammerlijck geplaegt is.

Dat geloove dat uyt Godt is, verandert dat herte.

De geloovigen wachten haar voor sonde.
Gen. 3. 7.
Gen. 19. 9, 10.
Lev. 10. 1, 4.
Num. 16.
Rom. 6. 23.
Exod. 12. 2.
1 Pet. 1. 2. 19.
Esai. 53. 10.

Aengesien sy dan des Heeren Woordt gelooven / dat daer spreeckt vleeschelijck gesint te zijn / is de doodt / leeft ghy na den vleesche / soo moet ghy sterven / overspeelders / hoerejagers / volsuypers / gierige / hoovеerdige / leugenaers / &c. sullen dat Rijcke Godts niet be-erven: ende gelooven daer by / dat Godt waerachtigh is / dat hy tegen sijn woordt niemandt saligh maecken magh / dat hy na sijnen woordt rechten moet / want hy de waerheydt is / en niet liegen en kan / gelijck de schrift tuyget / daer door komtet datse den Heere soo hertelijcken vreesen / ende door die vreese haer vleesch afsterven / hare lusten ende begeerten kruycigen / ende die onreyne Godtloose wercken / die tegen des Heeren woordt zijn / soo neerstelijcken schouwen en mijden.

Rom. 8. 13.
1 Cor. 5. 10.
1 Cor. 6. 10.
Gal. 5. 21.
Ephes. 5. 5.
Rom. 1. 28.
Apoc. 22. 15.

De vreese des Heeren drijft de sonde uyt.
Eccles. 1.

Daer en boven gelooven ende bekennen sy Godts overvloeyende groote genaede / gunst / ende liefde tegen ons / betoont in Christo Jesu / en daer door komt het / dat sy wederomme haren Godt liefhebben / want hy heeft ons eerst lief gehadt / gelijck Joannes seydt / ende staen alsoo door die selfde liefde bereydt / sijn heylige woordt / wille / geboden / raedt / leere / ende ordinantie / na haeren ontfangen gave in haerder zwackheydt na te komen / ende bewijsent alsoo metter daet datse gelooven / datse uyt Godt gebooren zijn / en geestelijcker aert zijn / sy leyden een vroom onbestraffelijck leven voor alle man / sy laten haer Doopen na luyt des Heeren bevel / tot een bewijs ende getuygenisse dat sy hare sonden in Christus Doodt begraven / en met hem in een nieuw leven wandelen willen / sy breecken dat broodt des vreedes met haere lieve Broederen / tot een bewijs en getuygenisse / datse een met Christo / en met sijner Gemeynten zijn / en datse geen middel der genaden / en quijtscheldinge haerder sonden hebben / noch kennen in Hemel noch op Aerden / dan alleene dat onschuldige vleesch en bloedt onses Heeren Jesu Christi / dat hy eens door sijnen eeuwigen Geest in des Vaders gehoorsaemheydt voor ons arme Sondaeren aen de stamme des Kruyces opgeoffert ende vergoten heeft / sy wandelen in alle liefde / ende barmhertigheydt / sy dienen haeren naesten / &c. Summa / sy rechten haer in haerder zwackheydt na alle woorden / geboden / ordinantien / Geest / regel / voorbeelt ende mate Christi / gelijck de schrift leert / want sy zijn in Christo / ende Christus is in haer / ende daerom en leven sy nu niet langer in dat oude leven der sonden nae den eersten aerdtschen Adam / (zwackheydt uytgenomen) maer in dat nieuwe leven der gerechtigheydt / dat uyt den geloove komt / nae den tweeden en Hemelschen Adam Christum / gelijck Paulus seydt / ick en leve nu niet / maer Christus Jesus leeft in my / dat leven dat ik nu leve in den vleesche / dat leve ik door den geloove des Soons Godts / die my heeft lief gehadt / ende heeft hem selven over gegeven voor my / Gal. 2. 21. Ende dat is het Woordt / dat Christus spreeckt / wie my lief heeft / die houdt mijn geboden / Joan. 14. 15.

1 Ioan. 4. 19.

Uyt dat geloove spruyt de liefde, en uyt de liefde de gehoorsaemheydt.
Matt. 28. 19.
Act. 2. 38.
9. 6. 16. 30.
10. 48. 19. 5.
Rom. 6. 3.
1 Cor. 12. 13.

Geloove en liefde bewijsen haere kracht, ende bruycken die Sacramenten recht.
Matt. 25. 35.

De geloovige wandelen in een nieu leven na Christus aert. Christus die leeft in sijn geloovige.

Ge-

Gedenckt niet lieve Leser / dat wy ons hier mede beroemen / als dat wy volkomen / ende sonder sonde zijn / geensins / ick bekenne voor my / dat mijn gebedt met sonde / ende mijn gerechtigheyt met ongerechtigheyt menighmael vermenght wort / want ick gevoele door Godts genade wel / als ick maer die salvinge recht waer neme / ende mijn ellendige zwacke natuere tegen Christum ende dat gebodt houde / wat ick voor een vleesch van Adam be-erbet hebbe / ja so ons Godt na onse weerdigheyt / gerechtigheyt / wercken / ende verdiensten rechten wilde / ende niet na sijner grooter goetheyt ende barmhertigheyt / soo bekenne ick met den Heyligen David / dat geen Mensche voor sijn gerichte mochte staende blijven / Psal. 143. 2. 130. 3. Job. 4. Vs 25. 4. Rom. 3 Vs 24. Daerom moet het oock verre van ons zijn / dat wy ons op eenige dingen vertroosten oft beroemen souden / dan alleene op die genade onses Gods door Christum Jesum / want hy is alleene de gene / die de ware gerechtigheydt van Godt ge-eyscht / volkomelijcken vol gedaen heeft / ende niemant anders eeuwighlijck / oock is ons door des Heeren genade wel bekent / hoe dat alle Heyligen Gods van aenbeginne af over haer verdorven vleesch altijt geklaget hebben / gelijck als men uyt Mose / David / Job / Esaia / Paulo / Jacob / ende Joanne wel mercken ende sien kan.

De geloovigen bekennen haer swacke aert des vleeschs. Godt richtet sijn geloovigen niet na haer verdienste, dan na sijn genade.
Rom. 8. 31.
Col. 1. 13.
Eph. 1. 7.
Matt. 3. 17. 17. 5.
Act. 20. 28.

Maer om Christus wille zijn wy in genaden / om Christus wille werden wy verhoort / om Christus wille soo worden ons onse misgrijpingen ende zwackheden / die sonder onse bewillinge geschien / quijt-gelaten / want hy staet met sijner volkomen gerechtigheyt / ende met sijnen onschuldigen doodt ende bloet tusschen sijnen Vader ende tusschen sijne onvolkomene kinderen / ende biddet voor alle die / die aen hem gelooven / ende die haer door den geloove des Godtlijcken Woordts bevlijtigen / van het quade afkeeren / ende dat goede nakomen / ende met voller herten met Paulo begeeren / datse dat volkomen / wesen dat in Christo is / in voller kracht grijpen mogen / Phil. 3.

Rom. 8. 6.
Heb. 7. 24.
1 Tim. 5.
1 Joan. 2. 2.
Mat. 17. 9. 20.

Christus gerechtigheyt, leven, ende doot, kruys, bloet, ende voorbidden zijn voor den vromen.
Heb. 11. 3.
Gen. 2. 22. 5. 2.
Gen. 3. 15. 22.
Gen. 1. 4.
Col. 1. 20.
Joan. 11. 16.
Joan. 3. 16.
Mar. 1. 15.

Merckt nu hier mijn lieve Leser / hoe dat wy niet en glooven noch en leeren door onse verdiensten ende wercken Saligh te worden / gelijck ons onse misgunstige sonder alle waerheyt nageven / dan alleene uyt genade door Christum Jesum / als geseyt is.

Uyt genade is dat Menschelijcke geslachte geschapen door Christum Jesum doen het niet en was / Genes. 1. Vs 27. Sap. 2. Vs 23.

Uyt genade is het door Christum weder aengenomen doen het verlooren was / Gen. 3. Ephes. 1. 2. Col. 1.

Uyt genade is ons Christus van den Vader gesonden / Joan. 3. 34. Rom. 8. 3. 1 Joan. 4. 9.

Uyt genade heeft hy dat verdwaelde Schaep gesocht / Luc. 15. 6. Boete ende quijtscheldinge der sonden geleert / Matth. 4. 3. 2. Luc. 24. 4. 17. Den doodt voor ons gestorven / doe wy noch Goddeloos ende vyanden waren / Rom. cap. 5. Vs 6.

Uyt genade is het ons gegeven dat wy dat glooven / Ephes. 2. Vs 4.

Col. 1. 13.
Joan. 15. 7.

Uyt genade wert ons die Heylige Geest gegeven / in den Name Jesu / Joan. 14. 16.

Summa / uyt genade wort ons dat eeuwige leven geschoncken door Christum Jesum / Rom. 6. Vs 9.

Siet mijn goede Leser / dit is dan / soo wijt dese Artijckel streckt onse geloove ende bekentenis / te weten / dat wy geen Salighheyt / noch genade / noch versoeninge / noch vrede by den Vader hebben / noch hebben mogen / anders dan door Christum Jesum / gelijck hy selve seyt: Niemant komt tot den Vader / dan door my. Oock seyt Petrus / Den Menschen is onder den Hemel geen ander Naem gegeven / Saligh in te worden / dan in den Name Jesu / Ende dat alle de gene / die dese genade in Christo / door het Euangelium gepredickt / met een vast geloove aengrijpen / ende met den herten daer aen kleven / door de kracht des Heyligen Geests / overmits den geloove / nieuwe Menschen uyt Godt geboren worden: Ende worden in haer herten omgekeert / vernieuwet / ende in een ander gemoet verandert / ja uyt Adam versettet in Christum / ende wandelen alsoo in dat nieuwe wesen / als goetwillige ende gehoorsame kinderen / in de genade / die haer verschenen is / want sy zijn nieuwe geworden (segge ick) arm van Geeste / sachtmoedigh / barmhertigh / medelijdigh / vreedsaem / verduldigh / hongerigh / ende dorstigh na der gerechtigheydt / bereyt te lijden omme de waerheyt / Sy staen volstandelijcken met goede wercken na dat eeuwige leven / want sy zijn geloovigh / sy zijn uyt Godt geboren / sy zijn in Christo / ende Christus is in haer / sy zijn sijnen Geest / aert / ende natuere deelachtigh / ende leven alsoo uyt die kracht Christi / die in haer is / na des Heeren Woort: Ende dat heet recht na der schrift / geloovigh zijn / Christen zijn / in Christo zijn / ende Christus in ons zijn.

Joan. 14. 6.
Act. 4. 12.

Merckt hier wat de wedergeboorte is, van waer datse komt, wat haer aert is, ende wat haer rechte vruchten zijn.
Matt. 5. 5.
Matt. 11. 29. vers. 7.

De gerechtige leeft uyt den geloove.
Hab. 2. 4.
Rom. 1. 17.
Gal. 3. 11.
Heb. 10. 38.
Joan. 3. 36.

Wederomme / dat alle de gene / die dese gepredickte genade verachten / ende Christum Jesum door den geloove niet aennemen / sijn Heylige Woort / wille / geboden / ende Ordinantien verstooten / haten / ende verbolgen / na moetwille ende lusten des vleeschs leven / dat het met sodanigen uyt is / ende voor den Heere niet en geldet / dat sy haer het geloove / de nieuwe Creatuere / Christus genade / doot ende bloet beroemen / want sy en glooven niet / sy blijven in haer eerste geboorte / namelijcken / in haer aertsche verdorvene aert ende natuere onverandert / onboetveerdigh / vleeschelijck gesint / ja gantschelijck sonder Geest / sonder Woort / ende sonder Christum / ende daerom oock kinderen des doots / so die Schrift meldet / want sy kennen Christum niet / in den welcken dat leven is / gelijck Joannes seyt: Dit is dat getuygenisse / dat hy van sijnen Soon getuyght heeft / dat Godt ons dat eeuwige leven gegeven heeft / ende dat leven is in sijnen Sone: Wie den Sone heeft die heeft dat leven / maer wie den Sone Godts niet en heeft / die heeft oock dat leven niet / 1 Joa. cap. 5. 12. Joan. 3. 36.

De verachters des Godlijcken Woorts hebben geen Christum.

Siet

Siet / mijn weerde Leser / hier hebt gy nu onsen gront ende bekentenisse van der justification / gelijck gy hier gelesen hebt / recht gy nu hier mede / of de Predicanten oock recht doen / datse so plompelijcken over ons liegen / ende seggen / dat wy willen door onse verdiensten ende wercken saligh worden: Ende dat wy ons beroemen / sonder sonde te zijn.

Gy sult de leugenaers verdoemen seyt David, de Heere heeft een gruwel aen den bloetgierigen ende valschen.

De Heere vergevet haer / dat sy so onbeschaemde grove leugenen so vyandelijcken opwerpen / Och die ellendige Menschen / dat sy't doch eens ter herte konden nemen / dat die achterklappers / faemroovers / ende leugenaers uyt den Duyvel zijn / Joan. 8. 44. Ende den Doodt weerdigh zijn. Rom. 1. 32. Dat Godt alle leugensprekers vyant is / Psal. 5. 7. Datse geen deel aen sijn Rijcke hebben / Apoc. 21. 27. 22. 15. Ende dat de liegende mont de ziele doodet / Sap. 1.

Dit segge ick / is onse gront / het sal oock door Godts genade onse gront blijven eeuwelijck / want wy weten ende bekennen waerachtigh / dat het des Heeren onverwinnelijcke woordt ende waerheydt is / wy betuygen daerom hier mede voor u / ende voor een yegelijck / dat wy ten eersten met dit niet en stemmen / die naer een Historisch doot geloove leeren ende invoeren / dat sonder veranderinge, Geest, kracht ende vrucht is, Ten anderen / oock niet met die / die door haer verdiensten ende wercken willen saligh worden, versake / so geroert is.

Jac. 2. 20.

De barmhertige genadige Vader / door sijnen lieven Sone Jesum Christum onsen Heere / gunne ons allen de gave sijns Heyligen Geests / dat wy dese gemelde genade in Christo / ende door Christum van gront onses herten recht gelooven ende bekennen mogen: Ende tot den eynde toe / tot Godts eeuwige prijs / ende Heerlijckheydt / volstandelijcken ende trouwelijcken daer inne blijven ende wandelen mogen / Amen.

Van't gehoor der Predicanten.

'T Is wel bekent / goede Leser / hoe dat wy om desen Artijckel / voornamelijcken van den Geleerden seer gehatet ende vervolget worden / ende dat een yegelijck over ons roepet ende klaget / ende seggen, dat wy Godts Woordt niet willen hooren. Daeromme wy noodelijck gedrongen worden / nademael dat het den prijs Godts / ende onser aller zielen salighevdt aengaet / de oorsaecke met des Heeren Woort aen te wijsen / die men aldus anders wel geerne decken ende zwijgen soude / waer't dat het de Schrift lijden konde: Waeromme dat wy haer niet en hooren / ende met goeder Conscientien niet hooren en dorven / Daer door dat wy soo vele leedts over al lijden / ende soo veel jammers dragen moeten / als men sien magh. Christus spreeckt tot Nicodemum / Voorwaer voorwaer segge ick u / ten zy dat yemant van boven geboren worde / so en kan hy dat Rijcke Gods niet sien / Joan. 3. 3. Oock sprack Paulus / wie Christus Geest niet en heeft / die behoort hem niet toe / Rom. 8. 9. Ende Joannes die seyt: Wie overtreet / ende blijft niet in de leeringe Christi / die en heeft geen Godt / 2 Joan. 1. 9.

Godts eere, ende de Saligheyt der menschen dringen ons dat wy der Predicanten feylen aen den dagh brengen moeten.

Eersame Leser / merckt op des Heeren Woordt / dat des Werelts Predicanten van nieuws niet geboren zijn / ende Christus Geest niet en hebben / ende in Christus Woort niet en blijven / dat bewijsen haer vruchten overvloedelijck / want het is openbaer datse des Heeren Woordt jammerlijck vervalschen / ende na den vleesche wandelen / gelijck gy in't gene dat hier volght / klaerlijcken mercken ende sien meught.

De vruchten, die geven getuygenis uyt wien dat de Predicanten geboren zijn, ende wat geest dat sy hebben.

Ten eersten / ben ick wel gewisse / dat gy u leve dagen niet gesien en hebt / dat de Predicanten / die met haer gemeynte eenigh zijn / eenige gierigen van haer gierigheyt / dronckaerts van haer dronckenschap / ende hoovEerdigen van hare hoovEerdye ende pronckerye bekeert hebben / dat doch soo openbare wercken des vleeschs zijn / ende na luyt der Schrift / met den eeuwigen doodt moeten gestraft worden / ist datse niet gebetert worden / Rom. 1. 29. 1 Cor. 6. 10. Gala. 5. 28. Ephes. 5. 5. Aengesien datse niemant en bekeeren / so als't blijckt / so is't immer openbaer / dat haer Leere niet dan een onnut geklap is / die sonder kracht / vrucht ende snede is / dat welcke (och laey) de gantsche wijde Werelt met haer ongeschickte leven seer wel bewijst ende te kennen geeft.

Wercken des vleeschs.

De Predicanten bekeeren niemant.

Ten anderen / so wort dat roeckeloose volck oock door haer lichtveerdige Leere / Sacramenten / ende ruyme leven / in haren ongeloove / ende moetwillige vleeschelijcke leven opgehouden ende getroostet / want sy prediken ende leeren u / daer is niemant die recht gelooven kan, wy zijn alle sondaers, daerom kan oock niemant Godts geboden recht onderhouden, in uwen doope zijt gy een wedergeboren Christen geworden (seggense) gy hebt den Heyligen Geest ontfangen, &c. Alhoewel dat gy geen gehoor des Woorts / noch geloove aen Christum Jesum / noch kennisse des goets ende des quaets / noch eenige veranderinge ofte vernieuwinge des herten gehadt hebt / oft hebben kondet / nademael dat gy noch een oneerlijck ende onverstandigh kint waert / haer absolutien hoort gy / ende haer broot ontfanght gy / recht oft met u al goet waer / ende en merckt niet dat gy noch een onboetveerdigh / gierigh / hooveerdigh / droncken / onsuyver / nijdigh / ende Afgodisch mensche zijt / ende alsulcke valsche troostingen meer / hieten die niet Vrede-Predikers / die de luyden kussenen onder de armen / ende peuluwen tot den hoofden maken / ende den volcke behaeghlijcke dingen prediken / dat willen wy u ende alle vromen richten laten.

Der Predicanten leere ende Sacramenten, zijn openbare steuningen der quaden.

De Predicanten troosten dat arme volck met openbare leugenen.

Deut. 1. 39.

Ez. 13. 18.
Esd. 30. 10.

Aengesien men dan / door haer Leere ende Sacramenten niet gebetert / dan in sijner ongerechtigheyt al meer ende meer getroostet wort / so moet gy immer daer mede bekennen / datse u in uwer boosheyt stercken / dat Hemelrijcke voor u toesluyten / ende u in de gracht leyden / ende uwer zielen dieven ende moordenaers zijn.

Je. 23. 14.
Mat. 23. 12.
Mat. 15. 14.
Joan. 10. 8.

Och mijn goede Leser / sy hebben met dese

haer

haer lichtveerdige leere dat domme volck/ dat so geerne op die ruyme wegh wandelen wil/ also betoovert/ dat wy met den goeden Jeremiam wel mogen klagen ende seggen/ datter by na niemant is/ die sijn sonden van herten beklaget/ ende seyt/ wat make ick? Oft die eens na een vroom boetveerdigh leven/ oft Godtsaligh leven vraeght/ so gy sien meught: Ja dat noch meer is/ sy hebben't so wijt gedreven/ dat het (och lacy) werckheyligen ende Hemelstormers heeten moeten/ die des Heeren woort met getrouwer herten hooren/ geloooven/ vreesen/ lief hebben/ ende na de mate haers geloofs gehoorsaem zijn/ siet/ so geheel heeft die roock des afgronts de Sonne ende Lucht verdonckert/ Apoc. 9.

De Predicanten verleyden den armen volke jammerlijk. Jer. 8. 3.

De vrome zijn der Predicanten Hemelstormers.

Der Predicanten Sacramenten zijn niet Sacramenten Christi, maer het zijn grouwelen.

Maer soo wijde als haer Sacramenten strecken/ soo isset openbaer/ datse niet de Sacramenten Christi/ maer eygen bedachte grouwelen ende Afgoderyen in den schijne (recht oft het des Heeren Sacramenten waren) gebruycken/ want sy doopen die onverstandige Kinderen/ daer Christus in dat gantsche Nieuwe Testament niet een letter van geleert/ oft bevolen heeft/ ende moeten daerom Christenen heeten/ hoewel dat die gedoopte ten meestendeel alle haer leefdage/ op een verkeerden wegh wandelen/ ende Christum Jesum met sijn heyligh woort alleene niet en bekennen/ maer oock van herten haten ende vyant zijn.

Mar. 16. 19. Luc. 24. 5. Actor. 1. 9. Eph. 4. 8.

Item/ haer Nachtmael moet des Heeren vleesch ende bloet zijn, hoewel de Schrift aen vele plaetsen tuyget/ dat hy in den Hemel gevaren is/ ende tot sijns Vaders rechter-handt sittet/ ende het vernuft ons wel leert (ick swijge de Schrift) dat hy in geen monden gebeten/ ende van geen buyck verteert magh worden/ het moet oock noch daer toe by velen tot vergevinge der sonden uytgedeelt heeten, siet/ so gantsch hebben sy den Heere versaeckt/ diese met sijnen bloedt gekocht heeft/ datse sijn prijs/ ende eere in een so zwacken Creatuere verandert hebben/ oft dat niet recht den Baal dienen ende Kalver gieten heeten magh/ dat meugt gy met der Schrift wijder nadencken.

De Predicanten dienen den Baal ende gieten met Jeroboam nieuwe Kalveren 3 Reg. 12.28. Exod. 20. 3. 1 Tim. 3. 2. Tit 1. 6.

Ten lesten/ hoe datse oock in haer leven na der leeringe Pauli geschicket zijn/ dat kunt gy alderbest aen haer vruchten ende leven mercken/ oft sy in een ootmoedigh herte voor den Heere wandelen/ dat bewijst haer gelaet ende name wel/ want sy laten haer Heeren ende Meesters groeten/ alhoewel dat het van des Heeren mont verboden is. Seght doch mijn goede Leser/ hebt gy oock immermeer gelesen oft gehoort/ dat de Heylige Apostelen ende Propheten/ na sulcke hooge ydele namen gestaen hebben/ gelijck de Geleerde/ ende des Werelts Predicanten doen/ dat woort Rabbi oft Meester/ is wel by den eergierigen Schriftgeleerden ende Phariseen in't gebruyck geweest/ maer niet by den Apostelen ende Propheten/ want van Doctor Esaias/ van Meester Ezechiel/ ende van Heer Paulo ende Petro/ en wort niet gelesen/ Neen/ neen: Alle die des Heeren Woort recht geleert hebben/ die zijn met alsulcke hooge Namen in de tijdt dat sy leerden by de Werelt niet ge-eert/ dit schrijve ick daeromme/ dat gy weten meught/ dat alsulcke hooveerdige/ eergierige geesten/ u dat ongeachte woort des Kruys nimmermeer recht leeren en mogen.

De namen der Predicanten malen haer herten af. Matt. 23. 6. Luc. 20. 45.

1 Cor. 1. 1. 15. 1 Cor. 2. 2.

Hier by soo merckt oock haer groote gierigheydt ende buyck-sorge/ want sy en Prediken niet/ noch sy en plegen oock geen diensten dan om loon/ recht oft dat Predick-Ambacht ende zielen-sorge/ een Kramerye/ hanteringe ende lijf neeringe waer. Sy eeren (spreeckt Judas) de persoonen/ om des profijts willen/ waer geen leenen noch renten zijn/ daer vintmen oock geen Leeraers/ maer waer leenen ende renten genoegh zijn/ daer en sal't aen de Predicanten niet gebreecken.

Gierigheyt der Predicanten.

Prediken is by de Werelt der Predicanten lijf neeringe geworden.

Item een deel zijn 't openbare woeckenaers/ een deel overspeelders/ ende Vrouwen-schenders/ een deel zijn 't gulsige/ leugenaers/ toornigh/ opgeblasen/ hatigh/ wellustigh/ ydel/ lecker/ luye/ een deel nijdigh/ bitter/ wreet/ verradigh/ ende oproerigh/ over alle die/ die Godt van herten soecken ende vreesen: Summa/ is 't dat gy den Heere ende sijn Woordt recht bekent/ so moet gy dat bekennen/ dat oock die/ die de alderbeste ende vroomste onder haer is/ met sijner Leere/ Sacramenten/ ende oock mede met den leven/ noch verre buyten Christum ende Christus Woort is.

Dat leven der gemeene Predicanten, die oock roemen dat se Gods woort hebben.

Aengesien dan/ datse alle met den anderen/ in leere/ Sacramenten/ ende leven/ des Heeren Geest/ Woort/ ende leven soo plat tegen zijn/ so als 't wel blijckt/ ende Christus spreeckt/ datmen den Boom by de vrucht kennen sal/ Matth. 7. 15. Luc. 6. 44. Soo is het immers daer mede openbaer ende wel betuyght/ datse dat Rijcke Gods/ ende sijn verborgentheydt niet en sien/ Joan. 3. 3. Den Heere niet toebehooren/ Rom. 8. 9. Ende geen Godt en hebben/ so vermelt is.

Den Boom die wort by de vrucht gekent.

2 Joan. 19.

Sien sy dan dat Rijcke Godts niet/ als Christus spreeckt/ hoe konnen sy 't eenen anderen dan recht prediken en voordragen?

Die niet uyt God en zijn, die en mogen Gods verborgentheyt niet dienen.

Hebben sy des Heeren Geest niet/ ende en behoorense hem niet toe (als 't blijckt/) hoe konnen sy dan des Geestelijcken ambachts rechte uytdeelders ende dienaers zijn?

Ende hebben sy oock geenen Godt/ hoe konnen oft mogen sy dan sijn heylsame dierbare woort tot gerechtigheyt/ recht leeren ende aenwijsen.

Joan. 3. 3. Rom. 8. 9. 2 Joan. 1. 3.

Nademael dan/ dat het alle Godts geleerden so wel bekent is/ als datse dat Rijcke Godts ende sijn verborgentheydt in der kracht niet en bekennen/ den Heere niet toe behooren/ ende geen Godt en hebben/ soo vermelt is/ so besluyten wy daer uyt/ ende dat metter waerheyt/ als dat haer sendinge/ beroepinge/ ambacht/ ende dienste/ niet uyt Godt ende Godts woort is/ maer datse uyt den putte des Afgronts/ ende uyt den Dracke ende beeste zijn/ Apoc. 9. 2. Apoc. 14. vs 20.

De roepinge ende dienst der wereltsche Predicanten en is niet uyt Godt.

Hier mede en meenen wy niet alleene dese/ oft die/ maer wy meenen alle Predicanten in 't gemeen/ die met des Heeren Woort

niet eenigh en zijn / sy zijn dan van wat namen ende Secten dat sy zijn / want wy rechten niet na yemants roemen ende schijn / maer na de Leere / Sacramenten / vrucht / ende leven / metter waerheydt / want wy zijn dat wel gewisse / dat dit hooge heylige ambacht / dat in de kracht des Geests gedreven moet worden / in der eeuwigheydt van geen gierigen magh bedient worden / oock van geen hooveerdigen / ende onrechtveerdigen / noch van vleeschelijcke / ende aertsche gesinden / noch van dronckaerts ende wellustige / die haren buyck voor haren Godt dienen / soo Paulus seyt / noch van lasteraers / noch van onnutte klappers / noch leugenaers / noch ooren kittelers / noch huerlingen / noch van die / die des Heeren Geest / wille / woort / Ordinantien / ende geboden vervalschen / haten ende vyant zijn / Ende die in alle Geestelijcke ende Euangelische verborgentheden ende handelen onbekent ende blint zijn / want Godts Woordt ende Geest en kennen alsulcke Herders ende Leeraers niet / maer de Schrift teeckentse af met veel leelijcke schrickelijcke namen / ende noemtse schalcken / Jer. 23. 11. Blinde wachters ende stomme honden / Esai. 56. 11. Blinde leyders / Matth. 15. 14. Zielen-eeters / Ezech. 22. Valsche plackers / Ezech. 13. 10. Narren / die na den Heere niet en vragen / Jer. 10. 8. Drede-Predikers / daer van geschreven staet / De Propheten prophetcren valsch in mijnen name / ick en hebse niet gesonden / ende haer niet bevolen / ende niet met haer gesproken / sy prediken u valsche gesichten / uytleggingen / Afgoderye / ende haers herten bedriegerye / Jer. 14. 14. Summa / het zijn de Leeraers / voor den welcken ons des Heeren Woort seer trouwelijcken gewaerschout heeft / leest hier ende daer in de Propheten / bysonder Jer. 23. 13. Matth. 7. 15. Matth. 15. 14. Matth. 16. 12. 24. 11. Marc. cap. 12. vers 38. Luc. 12. 1. en 20. 45.

Rom. 16. 17.
Phil. 3. 19.
2 Tim. 4. 23.
Joan. 10.

Leelijcke namen der valscher Propheten in de schrift.

De schrift die waerschouwt over al voor valsche Leeraers.
Joan. 10. 1.
Phil. 3. 17.
1 Tim. 4. 12.
2 Tim. 2. 24.
Act. 20. 29.
Rom. 16. 16.
2 Pet. 22.
Jud. 11.

De woorden Christi ende Pauli, een arbeyder is sijns loons weerdigh.
Matth. 10.
1 Tim. 5.
die gaen de trouwe dienaers aen, en niet de huerlingen.

Segget mijn goede Leser / hebt gy oock van u leefdage / van eenige hooveerdige / van gierige / van onsuyvere / van leugenachtige / van dronckene / ende van Afgodische Propheten / Apostelen / ende Herderen in de Schrift gelesen / die den Heere aengenaem geweest zijn: Oft van sodanige / die des Heeren Woort / Ordinantie / ende geboden vervalschet ende om den menschen te behagen / verandert ende misbruyckt hebben / oft die tot eenige Steden / Landen / oft Dorpen also geseyt hebben / wilt gy onse nootdruft besorgen / oft wilt gy ons soo veel gelts oft renten geven / soo willen wy u des Heeren Woort leeren. Och neen / mijn Leser / neen / het is der Heyliger Propheten / Apostelen / ende dienaren Christi / haer maniere niet geweest / het en sal oock haer maniere nimmermeer worden / dat weten wy wel gewisse.

Die Leeraers ende Predicanten / die van Godt gesonden worden / die zijn uyt Godt geboren / van Godlijcker aert / ende worden van des Heeren Geest gedreven / sy zijn tot den Hemel-rijcke geleert / sy worden door die reyne ongeveynsde liefde Gods ende haers naesten / in des Heeren ackerwerck gedrongen / sy soecken niet de gaven van Balack / noch de Tafelen van Jesabel / maer sy soecken den prijs van haren Godt / ende de Salighept uwer zielen / ende bevelen haer vleeschelijcke sorge den genen / die na het wooort sijner beloften / allen creatueren die op der Aerden zijn / haer nootdruft beschicket.

Matt. 13. 25.
Num. 22. 28.
2 Pet. 2. 16.
Jud. 11.

Sy leeren dat Woort des Wets in des Geests kracht / tot openinge der sonden / ende tot bestraffinge van allen vleesche / met het Euangelium der genaden / tot trooste / vrede / ende vreughde van alle Godtvreesende vrome herten / die daer voor de Wet gebroocken / ende voor des Heeren toorne ende oordeel soo dootlijcken schricken / ende bevreest zijn.

De rechte Predicanten die leeren beyde Wet ende Euangelium met kracht.

Sy bestraffen ende schouwen alle valsche Leere / verleydinge / misbruyck / Afgoderye / ende dat moetwillige roeckeloose leven / dat uyt den vleesche komt / ende tegen des Heeren Woort is / sy gebruycken Doope / Nachtmael / Ban / ende alle Godts Ordinantien / gelijck als 't haer in 't woort van den Heere opgeleyt ende bevolen is / het gelucke haer te leven / oft te sterven / sy vermanen Heeren ende Vorsten / geleert / ongeleert / Mannen ende Vrouwen / so verre haer mogelijcken is / ende men haer een plaets gunnen / ende hooren wil / want Godts woort en wijckt noch Keyser noch Koninck / noch Doctor / noch Meester / noch Rijck / noch Arm / sy moeten des Heeren woort volgen / alle die daer willen behouden ende saligh zijn.

De rechte Leeraers die schouwen al wat tegen de Schrift is, ende blijven by Godts Woort ende Ordinantie.
Matt. 28. 19.
Act. 2. 38.
9. 6.

Rechte Leeraers die en verschoonen geen vleesch.

Haer leven leyden sy in des Heeren vreese / sy sterven dagelijcks met den Heyligen Paulo om der broederen wille / sy worden van een yegelijck met den vingeren na gewesen / gelastert / vervolget / ende geachtet recht oft sy de gront-soppe ende aerts-bloemen van alle booswichten ende schalcken waren / hoewel sy haer groote liefde / ende trouwe dienst / so geerne aen een yegelijck bewijsen willen / gelijck als voortijts aen Jeremiam / aen Ezechielem / aen Sachariam Barachias sone / aen Joannem Baptistam / de Apostelen / ende aen Christum selve wel bevonden is; ende hoe men de vromen oock nu voor haren dienste ende liefde dancket / dat leeren u vyer / zweert / staken ende raden wel.

Rechte Leeraers sterven dagelijcks om der broederen wille.
1 Cor. 15. 32.

De vrome Leeraers haer besoldinge in den vleesch, is kruys ende ellende.

Merckt doch wel mijn goede leser / ende verstaet / nademael dan / dat der Predicanten sendinge / roepinge / leere / Sacramenten ende leven / dese aengewesene regel niet gelijckformigh zijn / ende daeromme niet uyt Godt zijn / so vermelt is / want sy gemeynlijck / niet dan om te verderven / te stelen ende te moorden in treden / so als de Heere spreeckt / dat eedele weerde Woort / met die Heylige Sacramenten / omme haers buycks wille / so deerlijcken vervalschen / en op een vreemden sin ende gebruyck keeren / Godts woort uytstooten / ende haer eygen weder indringen: de zielen dooden / die eeuwigh leven: ende leven toeseggen / die eeuwigh sterven sullen: ende dan om een hant vol gerste / ende om een mont vol broots / als die

Joan. 10. 4.

Ez. 13. 14. 15. 16.

Jer. 5. 27. 28.

Ez. 34. 1.

die Propheet seyt / heerschen / ende niet dienen / verleyden / ende niet weyden / verkeeren / ende niet leeren / verderven / ende niet genesen / verstroyen / ende niet vergaderen / dat Rijcke der Hemelen voor den Menschen toesluyten / ende die arme zielen met alle vrymoedigheyt totter Hellen inleyden: siet / daeromme is het / dat wy haer niet en hooren / noch met goeder Conscientien niet hooren en dorven / want des Heeren Woort gebiedt / en vermaent ons over al / dat wy ons van haer wachten sullen / vlieden ende schouwen sullen / niet hooren / &c. so geseyt is.

Matt. 23. 12. Matth. 7. 15. 16. 24. Rom. 16. 16. Phil. 3. 17. 1 Tim. 6. 4. 2 Tim. 2. 15. 4. 2. 3. 2. Tit. 3. 8. 1 Joan. 4. 4. 2 Joan. 1. 8. Je. 23. 14.

Merckt nu gy goede Leser / oft dese oorsaecken niet wichtigh genoegh zijn / om ons van de Predicanten af te keeren / wy en hebben u hier geen Philosophische woorden / geen verdraeyde glosen / oock geen leugenen voorgedragen / maer wy hebben u aengewesen / dat gy dagelijcks by uwe Predicanten openbaerlijcken tasten / hooren / ende sien meught / ende dit is het gene / dat onse seer beminde mede-Broeders ende Susters in Christo Jesu / mede-genooten in der droefenisse / rijcke ende gedooghsaemheyt Christi / die getrouwe Heyligen ende Kinderen Godts / so lange Jaren / in so overmate armoet / met mont / schriften / leven / doot / goet / bloet / in gevanckenisse ende banden / in water ende vyer / aen kettinghs / galgen / raden / ende staecken / voor dese Afgodische bloedige Werelt so vrymoedelijck bekent / ende so ridderlijck beweert hebben / maer Predicanten blijven Predicanten / ende de Werelt blijft de Werelt / ende bekeeren haer (soo het schijnt) haer leefdage niet / sy houden so vaste (spreeckt de Propheet) aen den valschen Godts-dienst dat sy haer niet en willen laten afkeeren / Jer. 8.

Dat krachtige woort Gods, de vrymoedige bekentenisse der heyligen, daer toe oock haer goet, doot, ende vrome leven, mogen (och lacy) geen Predicanten oft werelt bekeeren.

Eersame Leser / wy bidden u om Jesus wille / dat gy doch dese onse bekentenisse recht verstaen wilt / en niet gedencken / als oft wy dese uyt bitterheyt oft haet geschreven hebben / aengesien datse der Predicanten schande so openbaerlijck bestraffet / ontdecket en aenwijset: Och neen / wy getuygen voor u / en voor den Heere / die ons geschapen heeft / als datter noch haet / noch bitterheyt in onse herten is / want wy weten ende bekennen / dat't wercken des vleeschs zijn en met de doot sullen beloont worden; maer wy hebben 't uyt reynder herten gedaen / als voor dien / die herten en nieren bekent / u ende alle menschen tot dienste / sy zijn dan onse wederpartye oft niet / geleert oft ongeleert / die na de rechte waerheyt soecken: op dat wy de verholentheyt des Babylonischen Wijfs / die bedeckte stricken der geleerden door alsulcke openbare klare aenwijsingen so ontdecken mogen dat gy ende alle Godtvreesende Conscientien overmits sulcks / die onmenschelijke grouwelen / eens mocht sadt ende moede worden / ende also des Heeren woort ende waerheyt in rechter maten aenmercken / van herten soecken ende gehoorsaem zijn / op dat gy meught saligh worden.

Rom. 1. 32. Gal. 5. 21. 1 Cor. 6. 10. Eph. 5. 5.

Apoc. 17. 2.

Van den Doope.

VAn den Doop gelooven ende bekennen wy / als datse des Heeren eygen insettinge / woort / Ordinantie / ende bevel is / ende daerom een heyligh Goddelijck Sacrament ofte teecken is / met welcke dat geloove met sijn krachten / vruchten en verborgentheyt heerlijcken afgebeelt ende betekent worden / wanneer sy recht na Gods Ordinantie / en niet na eygen verkiesinge gebruyckt wort / namelijcken / aen den geloovigen / ende niet aen die onverstandige kinderen.

Den doop is een heyligh teecken van den Heere selve ingeset. Mat. 28. 19. Marc. 16. 15.

Dat wy den Doop leeren op den geloove / dat komt door dese oorsaken: Ten eersten / wantse Christus selve op den geloove bevolen heeft / ende seydt / Gaet in de gantsche Werelt / ende predickt dat Euangelium allen Creatueren / Wie gelooft / ende gedoopt wort / die sal saligh worden / Mar. 16. 15. Matth. cap. 28.

Christus heeft bevolen te doopen op den geloove.

Ten tweeden / om datse de Heylige Apostelen / op den geloove na des Heeren bevel geleert ende gebruyckt hebben / ende niet aen die onverstandige kinderen / Actor. 2. 38. 8. 37. 10. 48. 16. 15. 18. 8. 19. 5.

Der Apostelen leere ende gebruyck van der doope gaet uyt geloove.

Ten derden / om dat die effectus, oft dat significatum, dat is / dat gene / dat met der Doope betekent wort / by den geloovigen / ende niet by den onverstandigen kinderen bevonden wort / Rom. 6. 4. Col. 2. 12. 1 Cor. 12. 13. Ephes. 4. 4. 1 Petr. 3. 21. Gal. 3. 27.

De beduydinge des doops die stemmet haer met den geloovigen.

Aengesien dan / dat de wijsheyt ende Waerheyt selve bevolen heeft / dat men den geloovigen doopen sal / ende sijn getrouwe getuygen / namelijck / de Heylige Apostelen / den Doop niet anders / dan na het bevel haers Heeren geleert ende gebruyckt hebben: Ende dat significatum op den geloovigen sluytet / ende niet op die onverstandige kinderen / so vermelt is / ende wy nu door des Heeren genade uytter Schrift bekennen / hoe dat ons Moses / ende de Propheten / ja de Vader selve / op Christum wijsen / dat wy hem hooren sullen / ende datter na Paulus Leere / geen ander gront geleyt / noch geen ander Euangelium gepredickt magh worden / behalven dat alleene dat ons van de Apostelen gepredickt is: siet / daerom is het / dat wy den Doop op dat geloove leeren / ontfangen / ende met soo overmate veel jammers ende ellende / ja met onse goedt ende bloedt beweeren ende voorstaen / want wy bekennen waerachtigh / ende dat uytter Schrift / die de rechte Lucerna onser voeten is / datse also des Heeren eygen insettinge / woort / Ordinantie / ende bevel is.

Deut. 18. 17. Je. 23. 33. Mat. 17. 5. Mar. 9. 6. Luc. 9. 30. 1 Cor. 3. 11. Gal. 1. 7.

Psa. 119. 105.

Van den Kinder-doop.

MAer van den Kinder-doop houden ende bekennen wy / datse ten eersten een eygen verkiesinge ende Menschelijcke gerechtigheyt is / want daer doch niet een woort van Kinderen te doopen / in dat gantsche nieuwe Testament van Christo / noch van den Apostelen geleert ende geroert is.

Den Kinderdoop is van den Menschen ingeset.

Ten tweeden / datse een verscheuringe ende verwoestinge der Ordinantie Christi is / want Christus heeft bevolen dat Euangelium te prediken / ende den genen te doopen / die daer aen gelooven / Matth. 28. 19.

De Kinderdoop verwoestet des Heeren ordinantie.

Marc. 16. 15. Maer hier dooptmen sonder Goddelijck bevel / sonder Predicatie des woordts / sonder gehoor / sonder kennisse / sonder geloove / sonder boete / ende sonder nieu leven / ja oock sonder alle vernuft ende wetenschap / evenwel moetet noch by den geleerden / een heyligh / heerlijck werck en een Christelijcke doop en Sacrament geheeten zijn.

De Kinderdoop is een ydele troost en roem der onrechtveerdigen.

Ten derden / datse een ydel troost en roem is van alle onrechtveerdigen / want alhoewel dat sy Godts woordt niet en verstaen / de waerheydt niet en kennen / en een moetwilligh vleeschelijck leven leyden / evenwel beroemen sy haer / datse gedoopte Christenen zijn.

Aengesien dan / dat de Kinderdoop een soo schadelicken superstitie is / datse des Heeren Doopsel soo gantschelijck tot schande maeckt ende de arme blinde wereldt haer soo dwaeselijck daer mede verleyden ende troosten laet / daer en boven noch sulcke verschrickelijcke lasteringen / beveynstheydt / bezweeringen / tooverye / ende misbruyck des hoogen Name Godts / in haer bevonden worden / dat een Godtvreesende Conscientie daer voor wel met rechte schricken en beven magh / siet / daerom is't / dat wy den Kinderdoop soo seere tegenstrijden / en met open monde bekennen / als datse niet uyt Godt / en Godts Woort / maer uyt Antichrist / ende uyt den putte des afgrondts / voortgekomen en gesprooten is.

Leset die Catechismus der Kinderdoopers, en gy sult groote gruwelen vinden.

Lutherus schrijft in een Boecksken van der Menschen leere / als dat het geene dat in Godts ende des geloofs saecken niet geboden is, dat dat selfde daer mede even verboden is.

Item / op dat twaelffte Capittel Genesis seyt hy / dat wy in alsulcke handelen niet sullen doen, sonder gewisse reden des Godtlijcken Woordts.

Oock schrijft Danielis 3. Godts dienst sonder Godts Woordt, dat is alle tijdt afgoderye.

Item / Philippus Melanthon, in een Boek van der macht oft authoriteyt der Kercken seydt / dat alle Godts-dienst, die niet met een uytgedruckt woordt Godts van Godt is ingeset, valsch ende onrecht is, men glosere daer op soo veele als men wil.

Dit selfde hebben Luther ende Melanthon na der schrift recht aengewesen / alhoewel dat sy't (och lacy) selve niet zijn nagekomen / want alsmen de schrift leest / ende wel aenmerckt / soo bevintmen in alle klaerheydt / hoe neerstelick ende nauwe dat ons Godt geboden heeft / dat wy geenen Godts-dienst nae onse goetduncken sullen aenrechten / maer dat wy sullen doen / gelijck hy ons bevoolen heeft / want Israël is oock om sijn eygen gerechtigheden / ende uytverkooren diensten Godts / wel harde van den Heere versocht en gestraft.

Alle Godtsdienst is voor Godt verwerpelijck die van hem niet bevoolen is. Deut. 4. 12.

Seght nu niet lieve Leeser / gelijck die onverstandige doen / als dat wy daer mede onse kinderen verdoemen / om dat wy haer niet doopen en laten: Och neen: want de schrift en bindet dat Hemelrijck niet aen woorden ende water / maer een aen des Vaders uytverkiesinge ende genade in de verdienste des doodts ende bloedts Christi / Ephes. 1. 2.

Dat hemelrijck en is aen geen woort lesen noch watersprengen gebonden.

Christus heeft de kinderen sonder eenige doop dat Hemelrijck toegeseyt / Matth. 19. vs 15. Marc. 10. 15. Luc. 18. 2. Om dese beloften verblijden wy ons van herten / en dancken den Heere van sijner genaden over onse lieve kinderen / daeromme soo siet voor u / ende en vergrijpt u niet / want Godts verkiesinge / genade / gunst en Hemelrijcke te binden aen eenige woorden / wercken / teekenen ende elementen / dat is gantschelijck tegen des Heeren verdienst / doodt / bloedt en woordt / ja openbare verleydinge / grouwel ende afgoderye.

Van des Heeren Heylige Nachtmael.

IN gelijcker maten glooven en bekennen wy van des Heeren heylige Nachtmael / als dat het een heyligh Sacramentelijk teecken is / onder Broodt en Wijn van den Heere selve ingeset / ende den sijnen tot een gedachtenisse nagelaten / Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1 Cor. 11. Dat oock alsoo na des Heeren insettinge van den Apostelen onder de Broederen geleert en gebruyckt is / Act. 1. 1 Cor. 10. 11. By welcken datmen ten eersten / des Heeren Doodt verkondigen sal / gelijck Paulus seydt / 1 Cor. 11. En alsoo gedencken / hoe hy sijn heylige vleesch tot vergevinge onser sonden voor ons opgeoffert / en sijn dierbare bloedt voor ons vergoten heeft / Matth. 26. 27. Marc. 14. vs 24. Luc. 22. 19.

Dit Nachtmael is een gedenck teken des doodts Christi.

Ten tweeden / soo is het een teecken der Christelijcker liefden / der eenigheydt / en des vreedes in die Gemeynte Christi / Een Broodt (seyt Paulus) is het / soo zijn wy veele een lijf / nademael wy alle een Broodt deelachtigh zijn / 1 Cor. 10. 17. Want gelijck een Broot van veele Koornen is / evenwel maer een Broodt is / alsoo zijn wy oock veele leden / evenwel maer een lijf in Christo.

Dat Nachtmael is een gedenck teken der liefden en des vreedes.

En gelijck als dan die leden van een uytwendigh lijf in haer selven niet oneens zijn / maer in alle maten onder den anderen eenigh ende vreedigh zijn: Alsoo is het oock by alle den geenen / die in den Geest ende geloove rechte leden aen den lijve Christi zijn / ende daerom is dit selfde Nachtmael van Tertulliano in voorleden tijden / een broeder-maeltijdt, oft een gasterye der liefden genoemt.

Ten derden / soo is het een gemeynschap des vleeschs ende des bloedts Christi / gelijck Paulus seydt: Den Kelck der dancksegginge / met welcken wy dancksegen / is die niet de gemeynschap des bloedts Christi? dat Broodt dat wy breken is dat niet de gemeynschap des lichaems Christi? 1 Cor. 10. vs 17. Welcke gemeynschap is / dat ons Christus in sijner grooter liefden aengenomen heeft / en wy hem deelachtigh geworden zijn / gelijck Paulus seydt / wy zijn Christo deelachtigh geworden / is't dat wy dat begin sijns wesens totten eynde toe vast behouden / Hebr. 3. 14.

Dat Nachtmael beteeckent de gemeynschap des vleesch en des bloets Christi.

Aengesien het dan een teken is / dat ons in sulcker kracht van Christo nagelaten is / dat

het ons sijn Doodt / de liefde / vreede ende eenigheydt onder den broederen / en oock de gemeynschap sijns vleeschs en bloedts afbeelden ende vermanen sal / soo vermelt is / soo kan oock niemandt dit selve Nachtmael na der schrift recht gebruycken / dan die een jonger Christi is / vleesch van Christus vleesche / ende been van Christus beenen / die de versoeninge sijner sonden in geen andere middelen en settet / noch geen andere middelen en soecket / dan alleene door die verdienste / offer / doodt / ende bloedt Christi / die daer wandelt in de eenigheydt / liefde ende vreede sijner Broederen / en die een vroom onbestraffelijck leven leydt nae der schrift in Christo Jesu.

Merckt hier wie dat de aengename gasten Christi zijn.

Hier hebt ghy nu dat rechte Nachtmael onses Heeren Jesu Christi / met sijn afbeeldingen en verborgentheydt in't korte gevatet / dat u des Heeren mondt in sijn heylige woort selve nagelaten ende geleert heeft / wilt ghy nu een bequaem gast aen des Heeren Tafel zijn / ende sijn Broodt en Wijn recht genieten / soo moet ghy oock sijn rechte jonger zijn / dat is / ghy moet een oprecht / vroom ende Godtvruchtigh Christen zijn / daeromme soo ondersoeckt u selven wel na der Leeringe Pauli / al-eer dat ghy van desen Broode eet / en van desen Kelcke drinckt / want voor Godt gelt geen veynsen / hy en heeftet u niet in dier meyninge nagelaten / als of hy lust tot Broodt / Wijn / oft eeten heeft. Och neen / dan daeromme heeft hy't u nagelaten / dat ghy overmits sulcks / de verholentheden / die u met desen teken oft Sacramente afgebeeldet en vermaent worden / vlijtelijcken waernemen / en trouwelijcken u daer na schicken sult / want niet dat teecken / maer die beduydinge / met het teecken voorgedragen in't herte recht gevaet / ende in de vrucht bewesen / dat maeckt een oprecht Christen.

1 Cor. 11. 27.

Van dat Nachtmael der Predikanten.

MAer van dat Nachtmael der Predikanten houden ende bekennen wy / ten eersten / als dat het een valsche en Afgodische troost en vreede-teecken is / van alle die / die geerne op die ruyme wegh wandelen willen / gelijck gulsige / gierige / woeckenaers / overspeelders / hoeren-jagers / leugenaers / bedriegers / hoovaerdige / on-rechtveerdige / &c. Want na dien dat het haer van hare Predikanten soo hooge aengeprεsen wordt dat haer oock de quijtscheldinge haerder sonden daer mede verkondight wordt, soo troosten sy haer selven / ende meenen wanneer sy dat genieten / datse daer mede des Heeren volck zijn. ô Neen! dat teecken en kan geen Christen maecken / want soo lange sy haer niet ommekeeren / en worden nieuwe Menschen uyt Godt gebooren / van Goddelijcker aerdt / soo is het al te vergeefs gedoopt / ende al te vergeefs genachtmaelt / al waer't dat het van Petro oft Paulo selve worde toegedient / gelijck Paulus seydt / in Christo Jesu geldet besnijdinge noch onbesnijdinge dan dat geloove dat door die liefde werckt / Gal. 5. 6. De nieuwe creatuere. Gal. 6. 17. En die onderhoudinge der geboden Godts / 1 Cor. 7. 19.

Der Predikanten Nachtmael, is een onnutte troost der onrechtveerdigen.

Matth. 18. 4. Joan. 3. 3, 5. 2 Petr. 1. 3. Sonder geloove, nieuwe creatuer, en gehoorsaemheydt, en gelt geen Doope noch Nachtmael.

Ten tweeden / soo bekennen wy / dat het een openbaer geveynst werck is / al-hoe-wel dat het by weynige bekent is / want Christus heeft het tot een gedachtenisse sijn Doodts / tot een teecken en bewijs des Christelijcken vreedes / ende als een gemeynschap sijns vleeschs ende bloedts nagelaten / soo geroert is / ende de gemeyne Werelt die Nachtmaelt in den schijne / recht oft sy dat alsoo geloofden / en oock alsoo gesint waren / en soecken noch evenwel de vergevinge haerder sonden / en haer salighevdt / in Kinderdoope / Absolutien / in Broot en Wijn / soo men sien magh.

Dat Nachtmael der geleerden is beveynstheydt.

De wereldt die soeckt haer saligheydt door uyterlicke middelen, en niet door Christum.

Daer en boven soo bewijsen haer vruchten openbaerlijck / als datse dat lijf des vreedes niet en zijn / want sy gebruycken alsulcken hinderlist ende ontrouwe onder den anderen in koopen ende verkoopen / oock sommige met hoereren ende overspel / met liegen ende bedriegen / die eene den anderen na eere / naem / faem / goet ende bloet te stelen / datmen metter waerheydt wel magh seggen / als datse de Christelijcke vrede / die uyt Godt is / niet en bekennen / ende datse niet in de gemeynschap Christi / dan in de gemeynschap van dien zijn / van welcken dat Joannes seydt: Kinderkens / laet u van niemant verleyden / wie sonde doet / die is uyt den duyvel / want die duyvel sondigt van aenbeginne / 1 Joan. 3. 8.

De wereldt en kent ee vrede niet.

Dese woorden Joannis, die betuygen, datse alle des duyvels kinderen zijn, die na den vleesche leven.

Ten derden / seggen wy / als dat het een seer schrickelijcke laster / grouwel / ende hoererye is / ja een nieuw Kalf / ende Maosim / want de roeckeloose blinde Werelt die siet het met natuerlijcke oogen / als dat het een verganckelijck kranck gewas ende vrucht der Aerden is, datse met haer eygen handen geplant, afgesneden, gedruckt, ende gebacken hebben, ende oock weder met dat gebruyck der Aerden keert, van Menschen handen moet bewaert worden, op dat het die outheydt en die wormen niet en verteeren, evenwel soo moetet noch by veelen dat onverganckelijcke dierbaer vleesch ende bloedt Christi zijn / en voor de waerachtige Soone des levendigen Godts aengebeden en ge-eert worden / dat welcke oock wy / met onse voor-ouders / wel 500. Jaren gedaen hebben / ende noch (ô laey) in soo veele groote Koninckrijcken / Vorstendommen / Steden ende Landen gedaen wordt; gelijck als in voorleden tijden by Israël menigh honderdt Jaren met de kopere Slange geschiet is / die welcke naemaels van Hiskia den Koninck Juda is afgedaen / 4. Reg. 18. 4. Deut. 7. 5.

Van de eerste en letterlijcke Kalveren leest gy. Exod. 32. 3 Reg. 1. en van den Maosim, Dan. 12.

Der geleerden Nachtmael wordt by vele voor des Heeren vleesch ende bloedt genietet ende ge-eert.

De Transubstantiatie worden in een Concilium besloten, als men schreef, 1051.

Siet / tot sulcke grove plompe afgodendienaers ende verleyders / heeft (ô laey) de Apocalypsche Apollion de Schrift-geleerden deser wereldt gemaeckt / datse alsulcke krachteloosen, swacken en aerdtschen gewas tot den waerachtigen Soone, oft voor den waerachtigen Soone des Almachtigen en eeuwigen Gods, door haer eygen wijsheydt / leere ende Concilien hebben opgerecht / siet soo geheel / en soo gantschelijcken heeft die Edele Sonne der gerechtigheydt sijnen

Apoc. 9.

glansch verlooren / en die Egyptische doodtlijcke duysternisse dat gantsche landt bedecket / Apoc. 9. 2. Exod. 10. 22.

Dat Babylonsche Wijf. Dat gewelt des Wijfs.

Mijn getrouwe Leeser / met dese onse aenwijsinge / ende bekentenisse van den Predikanten / met haren Doope / Nachtmael / ende nijdige herten tegen alle vroomen / leert nu die verholentheydt van dat opgepronckte Wijf / op dat rootachtige Beest / Apoc. 17. recht bekennen.

Neemt waer / dat Beest / dat van den Wyve beseten ende gedreven wordt / is vol met namen der lasteringen / merckt wat des geests sin is.

Dat gepronk des Wijfs.

Dat Wijf is opgepronckt in schoonder cieragien / met veele vierdagen / Kercken / Klocken / gesanten / Orgelen / Doop ende Nachtmael / Ec.

De dranck des Wijfs.

Haer schenck-beecker is vergult / sy beroemt haer geweldelijcken Godts Woordt / maer sy is vol met grouwelen en onreynigheydt haerder hoererye / daer mede sy oock droncken gemaeckt heeft alle die op der aerden woonen.

De name des Wijfs.

Haer name is aen haer voorhooft geschreven / sy magh van een yegelijck die Geestelijcke oogen heeft / geleesen ende gesien worden / ende heet Misterium, dat is / verholentheydt / die groote Babilon / die moeder der hoererijen / ende van alle grouwelen op aerden.

Alle Koningen boeleren met desen Wijve.

Ende hoewel dat sy soo schoon proncket / dat hem alle Koningen met haer vermengen / soo wordtse evenwel van den Engel een Hoere genoemt / die soo onmenschelijck en wolfachtigh in der aert is / datse oock droncken is van den bloede der heyligen / en van den bloede der getuygen Jesu.

Dat Wijf is bloet-droncken.

De Heylige Man Godts Joannis heeftse in den Geest gesien / ende hem daer over seer verwondert / ja mijn goede Leeser / alle die des Wijfs grouwelijcke gewelt / afgodische vercieringe / geestelijcke tooverye ende hoererye / onmenschelijcke grouwelen / ende haer verschrickelijcke bloedt-dorst ende tyrannye recht gewaer wordt / die magh hem met Joanne wel verwonderen / daeromme soo vreest Godt / ende leert wijsheydt / wy hebben haer door Godts genade al om en om gesien / haer schande gantsch bloot bekent / en u met grooter vlijt in trouwer liefden voor haer gewaerschouwt.

Dat Wijf recht te sien en te kennen is wonder.

Van dat Eedt-sweeren.

DAvid spreeckt in den 24. Psalm alsoo / wie sal op des Heeren Berge gaen / en wie sal staen aen sijnen heyligen Stede / die onschuldige handen heeft / en reyn van herten is / die geen lust en heeft tot valsche leere / ende die niet valschelijck en zweert / die sal den segen van den Heere ontfangen / en gerechtigheydt van den Godt sijns saligheydts.

Van dit sweeren spreekt David wettelijcker wijse waer voor datmen nu in den nieuwen Testamente ja en neen behoort te gebruycken. Gelijck als die Propheten over den meyneedigen tot haren tijden geklaegt hebben, Jer. 5. 3, 4. Oze. 4. 16, Alsoo mogen wy oock nu wel over den trouweloosen doen.

Dese woorden Davids zijn vol Geests en wijsheydts / evenwel by der Wereldt niet geachtet / want men vint (ô lacy) over al schuldige handen / onreyne herten / valsche leere / ontrouwe / en weynigh waerheyts / ja het is soo verre by der menschen kinderen gekomen / dat dat edele ja en neen / dat van den Heere selve bevoolen is / voor geen waerheydt langer strecken magh / maer het moet by nae alle / soo wat voor die overheydt gehandelt wordt / met den Eede bevestigt worden / hoewel dat des Heeren mont / Matt. 5. met soo klaere woorden / dat zweeren alle Christenen afgeleert en verboden heeft.

Christus is de Koningh en nieuwe Propheet die wy hooren en gehoorsaem zijn moeten.

De schrift leert over al / dat wy Christum hooren sullen / Deut. 18. 15. Matth. 17. 6. Marc. 9. 8. Luc. 37. 9. want hy is de Koninck in Jacob / Esai. 9. 7. Luc. 1. De Koninck der gerechtigheyt / Jer. 25. 3. en 33. 15. Hebr. 7. 14. De Leeraer / ende Propheet van Godt belooft / Deut. 18. 15. Act. 3. 25. en 7. 27. Die ons sijns Vaders Woordt geleert heeft / Joan. 3. 17. 5. 46. 7. 41. 8. 26. 12. 14. Ende sijn Woordt is de waerheyt / Joan. 17. vers 2. Syn gebodt dat eeuwige leven / Joan. 12. 50.

Boven Gods Woordt en magh niemant heerschen.

Nadien wy dan dit aldus bekennen / en oock van herten alsoo gelooven / ende bekennen noch daer beneffens / als dat'er geen Keyser / noch Koningh boven sijn Woordt magh heerschen oft tegen sijn Woordt gebieden magh / nadien dat hy dat Hooft der Vorsten is / Ephes. 1. 21. Col. 2. 10. 1. 16. Apoc. 1. 5. Ende de Koninck aller Koningen is / Apoc. 1. 5. 17. 14. 19. 16. En hem alle knyen moeten buygen / die in den Hemel / op der Aerden / en onder der Aerden zijn / Phil. 2. Ende hy ons dat zweeren soo openbaer verboden / ende op ja ende neen alleene gewesen heeft / siet / daeromme is het / dat wy door die vreese ons Godts niet en zweeren / noch oock niet zweeren en dorven / hoewel dat wy arme Menschen daeromme soo veele by der Werelt hooren en lijden moeten.

Gods woort dat verbiedt te sweeren.

Aengesien dan / dat over alle de Wereldt met desen Artijckel des Eedtzweerens soo openbaerlijck sonder alle schroomen tegen Godts Woordt gehandelt wordt / ende oock sommige Godtvreesende wel somtijdts daerom in 't verdriet komen / soo wil ick door des Heeren genade / den goethertigen Leeser uyt des Heeren Woordt aenwijsen / wat de Heylige Schrift na gelegender tijt van dat Eedtzweeren leert en mede brengt.

De Geheele wereldt die mishandelt met het sweeren.

Ten eersten / soo moet de Leeser aenmercken / dat dat Eedtzweeren niet altijdt eenerley formam by des Heeren volk gehadt heeft / want voor de Wet / soo hebben de heylige Vaderen een gebruyck gehadt / datse de hant op haren hoofde geleyt hebben / ende hebben alsoo den anderen gezwooren / gelijck van Abraham ende sijnen knechte / Gen. 24. 3. En van Jacob ende sijnen Soone Joseph. Gen. 47. 31. geleesen wordt. Oock heeft Joseph by dat leven Pharaonis gezwooren / Gen. 42. En het schijnt dat sulcken zweeren by den Egyptenaren een gebruyck geweest is.

Dat gebruyk der vromen met den Eede voor de Wet.

Ten tweeden / soo moet de Leser aenmercken / dat Israël in de Wet geboden was / datse by des Heeren Name zweeren souden (verstaet / wanneer dat het den doodt eyschede) ende haren Eedt houden / als Moses seydt /

Dat sweeren der Vaderen in de Wet. Exod. 22. 11. Deut. 6. 10.

seydt / ghy en sult niet valsch zweeren by mijnen Name / en ontheyligen den Name uwes Godts / want ick ben die Heere / Lev 19. vs 12. Ende den selfden Eedt die was Israël een eynde van alle twist / Exod. 22. Hebr. 6. 16.

Exod. 20. 7. 22. 11. Matth. 5. 33.

Ten derden / soo moet hy aenmercken / dat Christus Jesus sijne Christen nu in den nieuwe Testamente met den Eedt te zweeren niet op die Wet en wijst / als in dat onvolkomene / dat wel recht zweeren toeliet / dan hy wijst ons nu van de Wet tot ja en neen / als tot dat volkomene / en spreeckt alsoo: Ghy hebt gehoort / dat tot den ouden (dat is / tot den Vaderen in de Wet) geseyt is / (te weten / door Mosen) ghy en sult geen valschen Eedt doen / maer ghy sult Godt uwen eedt houden / (dat is / ghy sult recht zweeren / ende uwen eedt nakomen.) Maer ick (Christus) segge u (mijne Jongeren /) dat ghy (die mijne Christenen zijt) geensins zweeren en sult (dat is / noch recht / noch onrecht) noch by den Hemel / want hy is Godts stoel / noch by der Aerde / want sy is den banck sijner voeten / noch by Jerusalem / want sy is een groote Konincks Stadt / oock en sult ghy by uwen hoofde niet zweeren / want ghy en meught niet een hayr wit ofte zwart maken / maer uwe woort zy ja / ja / neen / neen / wat daer boven is (dat is / wat boven dit Jae ende Neen is) dat is van den quaden / daer hebt ghy van den Eedt der Christenen / Christus eygen leere en ordinantie.

Een Christen en moet by gene dingen sweeren.

Den Eedt der Christenen is ja en neen. Matth. 5. 37. Jac. 5. 12.

Siet mijn lieve Leeser / voor dese woorden Christi / moeten alle menschelijcke Rechten en Policyen van dat Eedtzweeren wijcken en onder gaen / gelijck daer zijn / Juramentum calumniæ, juramentum de veritate dicenda, Or fede, en soomense meer noemen kan / sy geschien dan hoe datse geschien / het zy met woorden / oft met den vingeren op te steken / oft voor de borst te houden / oft op een kruyce / oft op dat nieuwe Testament te leggen / &c. En dat waerachtige ja en neen / van den Heere selve geordineert / dat moet weder in de plaetse treden / soo anders de overheydt met de ondersaten des Heeren woordt niet moetwillighlijcken willen overtreden / en als onnut in de wint slaen / want alle wat boven ja en neen is (spreeckt Christus Jesus) dat is van den quaden. Dit selfde leert oock de Heylige Jacobus / ende spreeckt: Voor alle dingen / mijn lieve Broeders / en wilt niet zweeren / noch by den Hemel / noch by der Aerde / noch by eenigen anderen Eedt / (verstaet / gelijck by Godts woordt / by des Heeren kruys / by uwer zielen saligheydt / &c.) Maer uwe woorden (seydt hy) sullen zijn / ja / dat ja is / en neen dat neen is / (ende niet / soo helpt my Godt / oft daer toe helpt my Godt ende alle heyligen / gelijck als 't in vele plaetsen (ô lacy) een gebruyck is) op dat ghy niet in geveynstheydt en vallet / Jacob 5. 13.

Menschen recht dat moet voor des Heeren woort niet gaen, dan het moet wijcken ende te rugge staen.

Wy weten wel / dat de Overheydt een alsulcken schijn voort brenght / ende spreeckt: men magh wel sweeren, wanneermen rechte saecken heeft, hier op antwoorden wy simpelijcken uyt des Heeren mondt / Recht te zweeren / dat was den Joden in de Wet toegelaten / maer den Christenen is het in den Euangelio verboden: aengesien dat ons Christus dan geen zweeren toelaten wil / ende de overheydt die wil evenwel / na hare policyen voortgaen / alhoewel dat het contrary der schrift is / ende de Schrift en magh geen Menschen wijcken / waer sal nu die benauwde Christen heenen / zweert hy / soo valt hy in de handen des Heeren / maer zweert hy niet / soo moet hy des overheydts ongenade en straffen dragen.

Christus ende de wereldt die strijden in dese Artijckel metten anderen.

Het is onrecht, den menschen meer gehoorsaem te wesen, dan Godt. Act. 4. 18.

ô Ghy lieve Heeren! hadtmen nu Christelijcke oogen / en konden van herten sien ende bekennen wat dat het na Godts rechtveerdigheydt mede brenght / datmen Godts Woordt soo moetwilligh verachtet ende overtreet / men soude liever sterven / dan datmen dat duure Euangelium ons Heeren Jesu Christi / de ordinantie des eeuwigen Godts / met die vergånckelijcke statuten / ende policyen zwacken oft breken soude.

De grootste oneere Gods is, datmen sijn woordt veracht.

Oock en soudemen niet eens dencken dorven / datmen bysonder de vrome Godtvruchtige herten / die door die vreese haers Godts niet anders dan de waerheydt spreecken dorven / die een yegelijck woordt dat uyt haere monden gaet / vast als een Eedt achten / en totter Doodt toe haer ja ende neen houden / boven haren ja en neen tegen Godts Woordt bezwaren soude / daermense nu (och lacy) wel om een kleyne saecke / als om tijdtlijck goet oft yet sulcks wat / wel met opgesteken vingeren na den Hemel / oft op den nieuwen Testament geleyt / by den Godt des Hemels / en by sijnen levendigen woorde / om te zweeren dringen dorven.

Watbehoeftmen daer doch te sweeren daer elck woordt als een Eedt is.

Och ghy lieve Heeren! hoe klaeglijck leyden u uwe Leeraers en Leyders / den wegh die totter verdoemenisse streckt / die u altijdt daer mede troosten / men sal die overheydt gehoorsaem zijn / (als 't oock behoorlijck is / soo verre als 't niet tegen Godts Woordt is) recht of men daerom / om datmen Overheydt is / in alle dingen tegen den Heere wel handelen en heerschen moet.

Och neen! lieve Heere / neen / wy waerschouwen u door trouwe liefde / betert u / waeckt op / ende siet voor u / uwe Predikanten die verleyden u / by Godt en is geen aensien der persoonen / is 't dat ghy geen boete en doet / uyt Godt niet gebooren en wordt / die simpele onnoosele kinderen in der boosheydt niet gelijck en wordt / u officie ende dienst niet na Godts wille in der liefden redelijcken uytvoert / den armen ende ellendigen geen recht en doet / en niet met Godtvruchtiger ootmoediger herten gehoorsamelijck in des Heeren Woordt wandelt / soo sult ghy ten jonghsten dage uwen rechter vinden. Lieve Heeren / neemt doch dese reden wel ter herten / Potentes potenter tormenta patientur. Sap. 6. 5.

Sap. 6. 9. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Ephes. 6. 9. Col. 3. 25. Luc. 13. 3, 4. Ioan. 3. 3. 5. Matth. 18. 4. 1 Cor. 14. 20. Exod. 23. 7. 2 Par. 19. 16.

Item / ghy geleerden / ghy die daer met uwe glosen dese dwalinge wilt beweeren ende voorstaen / hoe dorst ghy doch Godts eeuwige wijsheydt en waerheydt soo openbaerlijck tegenspreecken / ende seggen / ghy spreeckt / men sal geensins zweeren / maer wy seggen, recht maghmen wel sweeren, wanneer dat het

De geleerden maken hier met hare glosen Christum tot een leugenaer.

de liefde, nutte, en noot des naesten eysschen, heet dat niet openbaer en plat tegen Christum leeren / dat willen wy u selven rechten laten / daer doch de reden soo klaerlijcken luydet / dat den Joden in de Wet recht te zweeren toegelaten was / maer ons Christenen is het verboden / oock soo helder ende klaer is / datter in den Nieuwen Testamente / geen liefde des naesten / noch des Vaders / noch des Moeders / noch der Vrouwen / noch der Kinderen / noch genen noot des leven / oft des Doodts des Heeren woort buygen oft breecken moet / Matth. 10. 37. Marc. 8. 38. Luc. 9. 12. 4. 14. 26.

Noch liefde, noch noodt, magh in den nieuwen Testamente handelen tegen Godts Woordt.

Hieromme weerde Leeser / is't dat ghy soodanigh een zijt / die den Heere vreest / en het u gebeurde / dat ghy tot eenen Eedt gedrongen wordt / soo biddet den Alderhooghsten om wijsheydt / ootmoedigheydt / ende sterckheydt / hoort niet der geleerden glosen / want sy bedriegen u / siet oock niet op die veelheydt / dat ghy haer in 't quade na volgt / soo Moses seydt / Wijckt doch in der saecke geen vleesch / sy zijn dan wie / hoe / en waer sy zijn / maer vermaent ende bestraftse met alle behoorlijckheydt en liefde / wanneer datse u boven der Schrift dringen willen / blijft by uw's Heeren woordt / dat u dat zweeren soo openbaerlijck verboden heeft / en laet u ja en neen u Eedt zijn / gelijck als hy dat geboden heeft / het gevalle u te leven of te sterven / op dat ghy alsoo die onnutte vruchteloose ydele Wereldt / die geen dingen weyniger en achtet als des Heeren Woordt / door alsulcke Christelijcke dapperheydt / ende bestandige waerheydt in haerder ontrouwe ende valschheyt / met u waerachtigh ja ende neen / tot gerechtigheydt vermanen en straffen meught / oft hem noch yemandt van sijner ongerechtigheydt bekeeren moghte / ende moghte overmits sulcks de waerheydt dieper nadencken / ende saligh worden.

Bedeckt u licht niet, maer latet lichten voor alle menschen. Matth. 5. 37. Phil. 2. 12.

Oock soo is't u wel nutter / dat ghy menschen ongunst / smaetheydt / ende laster op u ladet / en in der waerheydt blijft / dan dat ghy der menschen vriendt zijt / ende tegen Godts Woordt sondight / gelijck als de goede Joannes Hus beleedt / als hy om te zweeren gedwongen worde / my is aen alle zijden angste (sprack hy) sweere ick, soo hebbe ick den eeuwigen doodt, ende sweere ick niet, soo en magh ick uwe handen niet ontgaen, maer het is beter, dat ick valle sonder het werck in uwe handen, dan te sondigen in 't aengesichte Godts, siet: soo hooge heeft de weerde desen Eedt gewegen.

Bekentenisse van Johannes Hus van den Eedt-sweeren, dese selfde is Anno 1416. in een Concilio te Constans om sijnen wille gehouden, van den Papisten met den vyere opgeoffert en henen gerechtet.

Hier by soo leest oock Hieronymum Theophilactum, Chrisostomum, Erasmum Rotterdamum in suis Annotationibus, Philippum Melanthonem over dat 5. Cap. Matt. Heymonem over dat 10. Cap Apoc. Ende oock Originem aen een plaets / ende ghy sult bevinden / datse in dese Artijckel met onsen grondt / geloove / leere / ende bekentenisse stemmen en een zijn.

Dit is dan van desen Artijkel onsen gront ende meyninge / nademael dat ons des Heeren eygen mondt verboden heeft / dat wy geensins zweeren sullen (verstaet in tijdelijcke dingen) noch recht / noch onrecht / soo geseydt is / en geboden heeft / dat onse ja onse ja / en onse neen onse neen sal zijn / Matth. 5. 37. Oock Paulus en Jacobus / dat selfde krachtelijck betuygen / 2 Cor. 1. vs 18. Jac. 5. 12. Ende wy wel weten / dat geen Mensche / noch Menschen gebodt / boven Godt en Godts gebodt heerschen magh / daerom isset / dat wy in geen tijdelijcke handelen (segge ick) eenige waerheydt hooger als met ja / en met neen bevestigen dorven / want des Heeren Woordt leert alsoo / soo geseyt is.

Mijn Leeser / Merckt wel / wy seggen in tijdelijcke handelen / ende dat om dese oorsaecke / want / om dat Christus in sijner leere wel somtijdts dat woordt voorwaer gebruyckt heeft / Matth. 17. 18. Joan 3. vs 3. 8. 34. 10. 1. &c. en oock Paulus den Heere tot een getuyge over sijn ziele geroepen heeft. Soo meenen sommige / als dat daer mede recht te sweeren wel vry staet, en mercken niet / dat Christus ende Paulus sulcks niet in eenige tijdelijcke handelen / als om vleesch en bloedt / oft om gelt en goet / dan tot een bevestinge des eeuwigen waerheydts / ten prijse Godts / en tot saligheydt en bouwinge haerder Broederen / gedaen hebben.

Bidden dan hier mede alle Heeren ende Overheden om Jesus wille / dat sy doch den Heere van herten vreesen, ende haer met dese haere policye van den Eedt-zweeren onder des Heeren Woort drucken willen / en willen bedachtelijcken aenmercken / waeromme dat sy den Eedt eysschen / te weten / daeromme / omme datmen nakoomen sal datmen zweeret. Aengesien wy dan onse jae ende neen / niet kleynder dan een Eedt achten / wat behoeftmen ons dan hooger te bezwaeren / dan ons des Heeren Woordt leert ende toelaet / want wy verhoopen door Godts genade / aen dien dat wy den Heere deelachtigh geworden zijn / ende sijn woordt aenhangen / in welcken dat dat jae ende Amen is / datmen oock ja by ons bevinden sal / dat ja is / ende neen / dat neen is / veel meer als by de werelt / al zweeren sy oock stercke Eeden / maer faelgeert 't yemant / dat hy sijn ja en neen niet en hout / die laet als een meynediger gestraft worden.

Dat ja ende neen der oprechten Christenen, is vaster van veele menschen haer Eedt is.

Dat dat ja en Amen by alle rechte Christenen is / dat bewijsen die gene wel / die in onse Nederlanden met soo veele zware gevanckenissen / met die beroovinge haerder goederen / met soo onmenschelijcke veele pijningen ende leden-breecken / daer oock met vyer / staken / en zweert soo tyrannelijck versocht worden / en wel met een woordt sulcks alle ontgaen moghten / dat sy maer haer ja en neen breecken wilden / maer nadien dat sy uytter waerheydt gebooren zijn / soo wandelen sy oock in der waerheydt en betuygen de waerheydt tot in den doodt / gelijckmen in Vlaenderen, Brabant, Hollandt, West-Vrieslandt, &c. overvloedelijcken speuren en sien magh.

De rechte Christenen betuygen oock haer ja en neen met der doodt.

Besluyt.

HEt is openbaer eersame Leeser dat de wereldt alsoo vervallen is, datse alle wat Godt leert, gebiedt, ende hebben wil, voor on-

onrecht achtet, ende met nydiger herten hatet, vervolget, ende uytroeyt, daer en tegen, alle wat God hatet, verbannet, ende voor een grouwel achtet, voor goet aensiet, ende met grooter neerstigheyt beweeret ende voorstaet, evenwel so willen sy de heylige Christelijcke Kercke, ende Godts volck heeten, recht oft men sonder geloove, sonder nieuwe geboorte, sonder Gods Geest ende gehoorsaemheyt, alleene met roepen, Kinderdoopen, &c. sulcks zijn kan, och neen, mijn Leser, neen, neemt het waer, uwe troosters bedriegen u, ende verderven den wegh, die gy gaen moet, Esai. 3. 11.

Dat goede dat wort by de werelt gehaet, ende dat quaedt wordt bemint.

Aengesien de sake dan so gantsch metter werelt vervallen is, so vermelt is, ende onse wederpartyen so jammerlijck over ons liegen ende oproeren, dat wy tot geen verantwoordinge komen mogen, so men sien magh, so hebben wy dese onse bekenteniſſen schriftelijcken daer gestelt, op dat een yegelijck diese lesen, hooren, ende sien magh, ende vernemen kan, waeromme, ende waer door wy soecken saligh te worden, waeromme dat wy de Predicanten niet hooren, ende waeromme dat wy den Doop soo neerstelijck op den geloove drijven, ende den Kinderdoop soo hart tegenspreken, wat des Heeren Heylige Nachtmael afbeeldet, ende welcke grouwelen dat der Geleerden Nachtmael medebrengt, ende dat het een recht Christen in tijdelijcke verganckelijke dingen geensins toegelaten is hooger te sweeren, dan met ja ende neen, ende hebben also waerheydt ende leugen, licht ende duysterniſſe, als wit ende swart tegen den anderen geset, so gy sien meught: wilt gy niet moetwillig blint zijn, so hebt gy hier een goede oogen salve, ja het is u hier so duytlijck ende klaer, so plomp ende plat voorgestelt, dat gy moet bekennen dat het de waerheyt is, oft met verkeerde sinnen van u stooten, ende seggen, neen ick en wil dat niet, ende wat gy dan voor een Christen zijt, dat meught gy nadencken.

Apoc. 3. 18.

Goede Leser, en versaemt u niet met dien die tot Godt spreecken, wijckt van ons, de bekenteniſſe uwer wegen en willen wy niet, Job 21. 14. Oock niet met die, die op bloet loeren, want haer deel ende loon sal de doot zijn, Rom. 1. 32. Gal. 5. 22. Apoc. 21. 27.

Siet dit segge ick is onse gront, soo gy hier gelesen hebt, zijt gy nu van vromer aert, ende de blinde Geest der Geestelijcker hoereryen u niet en leydet, so recht onse saecke met des Heeren woort na der waerheyt, verstaet gy 't niet, so vreest Godt, ende biddet, alle die uyt Godt geboren is, ende des Heeren woordt bereyt staet, die moet bekennen, dat onse leere uyt Godt is, ende wy de waerheydt hebben, wie datse aengrijpt, ende tot den eynde daer in blijft, die heeft dat eeuwige leven, maer wie datse verstootet, die en verstoot niet ons, maer Christum Jesum selve, diese uyt sijns Vaders mont also geleert, ende met sijn bloet also besegelt heeft, Apoc. 1. 5. 1 Petr. 1. 19. Actor. 20. 28.

Die geestelijcken zijn, die mogen lesen ende rechten.

Niet den beginder maer den voleynder is de kroone belooft. Matt. 10. 13. 24. 22.

De genadige lieve Vader, door sijnen lieven Sone Jesum Christum onsen Heere, verlichte u, met alle hongerige Conscientien, met de gave sijns Heyligen Geestes, ende leyde u met sijn stercke kracht in sijn eeuwige salighmakende waerheyt, Amen.

By my *Menno Symons.* Anno 1552.

Godt tot prijse, ende alle Menschen tot dienste.

Hier volgen noch sommige Vragen, met welcke sy ons menighmael bemoeyt hebben.

De eerste vrage / Of de Affonderinge een gebodt Godts, oft een raedt Godts zy? Antwoordt: Een yegelijck wege de woorden Christi recht / ende de woorden Pauli boven verhaelt / soo sal hy wel bevinden / of sy Gods gebodt of Gods raet zy / alle wat Paulus spreeckt van der Affonderinge / dat spreeckt hy ten meestendeele in Imperativo, is in een gebiedender maniere Expurgare, dat is / veeght uyt / Profligate, dat is / drijft uyt / 1 Cor. 5. 6. Sejungere, dat is wordet afgescheyden / 1 Tim. 6. 5. Fuge, dat is / vliet. Tit. 3. 9 / &c. Item: Wy gebieden u lieve Broeders in den Naeme onses Heeren Jesu Christi / &c. Ick meyne Broeders / dese schriften bewijsen wel / dat dese een gebodt zy / ende of sy dan al schoon niet een gebodt / maer een raet Godts en ware / souden wy dan den selven niet met allen blijt volgen ende na komen? Veracht mijn Geest des Heyligen Geests raedt / so bekenne ick waerachtigh / dat mijn geest uyt Godt niet en is. Ende tot wat eynde het velen geraden is / die niet Godts / maer haren eygen geest gevolght hebben / magh aen veel plaetsen der Bybelscher Historien gelesen worden / is oock tot onsen tijden wel gesien ende bevonden.

2 Thess. 3. 12.

De tweede vrage / of yemant desen Ban niet onderhouden en wilde, evenwel anders vroom ware, of hy dan oock daerom soude gebannen worden? Antwoort: Wie vroom is / sal wel sijn vroomheydt in der gehoorsaemheyt blijcken laten / ende niet wetens ende willens Godts woort / gebodt / wille / raet / vermaninge ende leere verachten / en als noodigh in den wint slaen / want so yemant moetwillige commertium houdt met dien / die in der Schrift verboden zijn / so moeten wy immers bekennen / datter een verachtinge des Woorts Gods is / ja openbare ongehoorsaemheyt ende wederspannigheydt (ick spreke van die / die 't wel weten ende bekennen / ende niet en doen) ende ongehoorsaemheyt is een sonde als Tooverye / ende wederspannigheyt is Afgoderye.

Nademael dan de Schrift vermaent ende gebiedt / met soodanigen en sult gy niet vermenght worden / met haer niet eten / noch groeten / noch in uwe Huysen ontfangen / &c. ende dan yemant evenwel seyde: Ick wil my met haer vermengen / eten / ick wilse in den Heere groeten / ende tot mijnen huyse in nemen: Dit bewijst immers opentlijck dat hy sijns Heeren gebodt / ende vermaninge niet en vreest / dan kleyn

1 Sam. 15. 23.

 achtet /

achtet / den heyligen Geest verstootet / ende sijn eygen goetduncken / meer als Godts Woort vertrouwet / eert en navolgt. Oordeelt gy nu / wat het voor een sonde zy / Gods Woordt niet te willen hooren / noch gehoorsaem zijn. Paulus seyt: Wy gebieden u lieve Broeders / in den Naem onses Heeren Jesu Christi / dat ghy u ontreckt van allen Broederen die onbehoorlijck wandelen / en niet na de insettinge / (merckt wel) die hy van ons ontfangen heeft. Item: Soo yemandt onse woorden niet gehoorsaem en is (noch eens merckt) dien teeckent aen door eenen brief / ende en hebt geen gemeynschap met hem / op dat hy magh beschaemt worden. Dewijle dan de Ban van den Apostelen soo krachtelijck bevoolen en gedreven is / en dat uyt des Heeren mont / Matt. 18. 15. soo moeten wy immers oock den selven na komen / en gehoorsaemsaem zijn / soo wy nu soo wijt van Godt geleert en verlicht zijn / oft wy moeten van de gemeynte Gods om onses ongehoorsaemheyts wille geschout en gemijt worden / moetmen belijden en toestaen.

2 Thes. 3. 12.

De derde vrage: of ook Echte luyden malkanderen behooren te mijden des Bans halven, desgelijcks oock Ouders en Kinderen. Antwoorden wy ten eersten / dat de regel van den Ban / een generael regel is / en niemandt uyt en neemt / noch Man / noch Vrouwe / noch Ouder / noch Kint: want Gods Woort oordeelt alle vleesch met een gelijcke oordeel / ende en kent geene persoonen. Nademael dan de regel des Bans generael is / niemant uyt en neemt / en geene persoonen aensiet / is 't immers billijk hier in des Heeren Woort te hooren en gehoorsaem te zijn / hy zy dan man oft vrouwe / ouder oft kint.

Rom. 2. 11.
Gal. 2. 6.
Ephes. 6. 9.
Col. 3. 25.
Iac. 2. 4.
1 Petr. 1. 17.

Ten tweeden / seggen wy / dat de affonderinge in der Gemeynte geschieden moet / en daerom oock de man in de affonderinge sijns Vrouws ende de Vrouwe in de affonderinge haers Mans / consenteren / en metter gemeynte stemmen moet / moet dan de vroome eegade oock sijn consent daer doen / soo is 't immers wel behoorlijk / dat hy de selve metter gemeynte oock mijde / want wat vrucht / kracht en nuttigheydt heeft de Ban in hem besloten / wanneer dat schouwen en mijden niet daer en is.

1 Cor. 5. 3.

Ten derden / seggen wy / dat de Ban gegeven is / om beschaemt te worden tot beteringe. Verstaet dat beschamen niet / gelijck de werelt beschaemt wordt / maer verstaet in der Conscientien / en daerom so laet het in aller billijckheyt / beleeftheyt en liefde geschieden / wanneer dan mijn Man oft Vrouwe / Ouder of kint / metten Ban in der Gemeynte in den Name Christi / en metter kracht Christi geoordeelt is / behoort immers my / na dien de rechte Euangelische mijdinge ter beteringe geschiet / na raet des H. Geests / beteringe uyt allen mijnen krachten te soecken aen mijnen eygen lijve / namelijck / aen mijnen eegade / oock aen mijnen naesten bloet-vrienden / als Ouders en Kindt / want de geestelijcke liefde moet in allen dingen den voorganck hebben / daer beneven wilde ick hier evenwel in uyterlijke dingen der nootdruftigheyt belangende / versorgen / soo verre het my mogelick waer.

1 Cor. 5. 8.
2 Thess. 3. 14.
Matt. 18 16.

1 Cor. 5. 4.

Ten vierden / seggen wy / dat de Ban gegeven is / op dat wy met geenen suerdeegh des valschen leers / oft des onreynen levens / van den afvalligen sullen versuert worden. En is openbaer dat my niemant meer verderven ende versueren kan / dan mijn eygen eegenoot / vader / &c. soo is my immers van den H. Geest oock wel geraden den selven te mijden / op dat hy my in mijnen geloove niet en verderve / ende alsoo voor Godt te schande maecke / is 't dat ick man oft vrouwe / vader oft kint oft yet liever hebbe dan Christum Jesum / so en magh ick sijn Jonger niet zijn

Gal. 5. 9.
1 Cor. 5. 5.
Exod. 13. 3.

Matth. 10. 37.
en 16. 23.
Marc. 8. 35.
Luc. 14. 26.

Hier wort nu van sommigen tegen geworpen / en geseyt / datter geen Echt-scheydinge en is, dan om overspel: dat selve seggen wy oock en daerom en spreecken wy van geen Echt-scheydinge / maer van eener mijdinge / en dat om de oorsaecken / als boven verklaert is. Mijdinge heeft Paulus klaer genoegh geconsenteert / hoewel niet altijdt overspel daer en is / maer geen Echt-scheydinge. Want Echt-scheydinge en is in der Schrift niet toegelaten anders dan om overspel / daerom en salse oock van ons anders niet bewilligt worden eeuwelijck.

1 Cor. 7. 10.
Matth. 5. 32.
en 19. 7.
Matth. 10. 4.
Luc. 16. 18.

Daerom is onse verstant / als dat de Man sijn Vrouwe / en Vrouwe haren Man / de Ouders haer Kinderen / en dat Kint sijn Ouders behoort te mijden / wanneer sy afvalligh zijn. Want de regel des Bans is Generael / sy moeten metter Gemeynte oock dat oordeel consenteeren / sy moeten hare schriftmatige beschaemtheydt soecken tot beteringe / en hen met vlijt wachten / datse van haer niet versuert en worden / als boven geseyt is.

Mijn Beminde in den Heere / hier wilde ick nu uwer alder liefden uyt gront mijns herten wel gebeden hebben / dat ghy doch gebodt van gebodt onderscheyden wilt / en alle geboden niet even zwaer achten / want overspel / Afgoderye / bloet-vergieten / en sulcke grouwelijcke schandige vruchten en wercken des vleeschs meer / sullen zwaerder gestraft worden / dan die / die in den Ban misgrijpen moghten / ende dogh bysonder wanneer 't u niet moetwillens ende uyt verkeerde herten en geschiet. Daerom soo siet doch wel voor u / dat ghy in dese saecke de Echt belangende / niemant voorder dringen en wilt / dan hy in sijner herten van Godt geleert is / en in sijner Conscientie dragen en voelen kan / op dat ghy dat Bocksken niet en koocket / dewijle het noch sijns Moeders melck suyget. De schrift leert allenthalven / datmen den zwacken dragen sal / Broeders het is een zware pericuouse saecke / ick weet oock wel wat by mijnen tijden / door sommiger dringen daer uyt ontstaen is. Daerom rade ick / datmen eenen yegelijcken den gewissen ende seeckersten grondt en wegh wijsen sal / wiens Conscientien als dan door de Schrift / ende door den Heyligen Geest vry ende ontbonden staen / die doet vrywilligh uyt hem selven / ende niet uyt yemandts bedwanck / door de salvinge / ende niet door menschelijck aendrijven / so 't hem bejegende dat sijn eegade gebannen worden / dat hem de H.

Exod. 23. 19.
en 34. 26.
Deut. 14. 21.
Rom. 15. 1.
Gal. 6. 4.

Geest in der Schrift radet / leert ende gebiedt. Want ick weet gewis ende waerachtigh / so wie den H. Geest met getrouwer herten hoort ende gehoorsaem is / en sal nimmermeer te schande worden.

De vierde vrage / of wy oock den gebonden met eenige wereltlijcke groete begroeten, ende met eenige eerbiedinge op sijne groete bejegenen mogen ? nademael Joannes seyt: Gy en sult hem in uwen huyse niet ontfangen, noch groeten, want wie hem groet, die heeft gemeynschap met sijne boose wercken. Antwoorden wy: Lieffelijckheyt / bescheydenheyt / beleefcheyt / eerbiedinge / ende vriendelijckheyt tegen yegelijcken betaemt allen Christenen. Wanneer dan een afvallige my bejegent ende groet my na wereltsche wijse / met goeden morgen ofte goeden dagh / ende ick zwijge stil / hy is my eerbiedigh / ende ick keere mijn aensicht af / houde mijn stuer ende onvriendelijck tegen hem / soo magh ick my mijner onbeleeftheydt wel schamen / gelijck Syrach seyt: want hoe kan de selve door alsulcke onbeleefde stuerheydt tot boete vermorwet ende in sijn gewisse geslagen / weder ten besten beroert worden. Ende de ban en is niet gegeven tot verdervinge / maer tot beteringe.

Seytmen dan / Joannes heeft soodanige groete verboden. Antwoorde ick voor my / dat ick voor mijnen Godt niet verstaen en kan / also dat Joannes dit van een gemeyn groete gesproocken heeft / maer dat hy spreeckt / so dat eenigh verleyder tot ons komt / die de leere Christi verlaten heeft / dat wy den selven in't huys niet ontfangen en souden / op dat hy ons niet en verleyde / ende dat wy hem als een broeder niet groeten en souden / op dat wy hem niet gemeynsaem en zijn: Maer metter wereltlijcker groete niet also / want so de wereltlijcke groete alsulcke kracht in hem besloten heeft / dat sy deelachtigh maeckt der onnutter wercken / van dien / die ick groete / so moet daer uyt volgen / dat ick des werelts hoererye / overspel / dronckenschap / gierigheyt / Afgoderye / bloetvergieten / &c. moeste gemeynsaem zijn / so dickwils als ick eenen wereltlijcken Mensche na gemeyne wijse groete / ofte voor sijn groete dancke. Och neen / maer de groete ofte kusse des vreeds beteeckent de gemeynschap. Nochtans so yemants Conscientie hier in gebonden staet / dat hem om alsulcks te doen niet vry en is / met soodanigen en twist niet / want het geen twistens weert en is. Doch ick wilde veel liever dat hy hier in ontbonden stonde / ende in aller manieren Christelijcke bescheydenheydt / lieflijckheydt / beleeftheyt ende eerbaerheyt / na quame tot beteringe / ende niet onbequaemheyt / stuerheyt / onbeleeftheyt / wreetheyt ende oneerbaerheyt tot brekinge. Broeders / wacht u voor twist ende tweedracht. De Heere gunne eenen yegelijcken Godvreesenden een heylsaem verstant sijns heyligen Woorts / Amen.

De vijfste vrage / of men oock den gebanden eenige noodelijcke diensten, noodelijcke liefde ende barmhertigheydt bewijsen magh, Antwoorden wy ten eersten / dat een yegelijck maer en betrachte / hoe wijdt het woordeken commertium, in sijnder rechter aerdt verstaen wordt.

Ten tweeden / uyt wat oorsake ende tot wat eynde de Ban van den H. Geest in der schriftuere nagelaten ende verordineert is.

Ten derden / hoe een rechte ware Christen uyt geboren / geaert ende genatuert is.

Ten vierden / hoe oock de barmhertige Vader selve handelt met dien / die alreede sijn gerecht ende toorn weerdigh zijn.

Alle die sulcks wel ende grontlijck kan insien / sal sonder twijffel de noodelijcke diensten / de noodelijcke liefde ende barmhertigheyt den afvalligen door den Ban niet afslaen / want dat woordeken Commertium en verbiedet sulcks niet / maer het en verbiedt de dagelijcksche gemeyne geselligheyt / conversatie / bespreck ende hanteringe / &c. als boven verklaert is. De Ban is oock een werck der Godtsaliger liefden / ende niet een verkeerde onbarmhertige heydensche wreetheyt. Een recht ware Christen is in aller manieren eenen yegelijcken / ja oock sijnen bittersten vyanden dienstelijck / lieffelijck / behulpelijck / ende barmhertigh na alle sijn vermogen. Stuerheyt / wreetheyt / ende onbarmhertigheyt hatet hy van gantscher herten. Hy is genatuert gelijck sijn Vader / uytten welcken hy geboren is / die sijn Sonne laet schijnen over de goede ende quade / ende die sijn regen laet vallen over de gerechtige ende ongerechtige / ben ick dan anders genatuert als hy / so bekenne ick wel dat ick sijn kint niet en ben.

Daerom segh ick met onsen getrouwen ende seer lieven mede-broeder Dierick Philips, dat wy den Ban niet en begeeren te gebruycken tot verdervinge der menschen, gelijck de Phariseen haren Sabbath deden / maer tot beteringe / ende begeeren also in aller liefden / billickheyt ende ootmoet / wanneer't immers de noot vordert / den afvalligen met onse tijdlijcke goeden te dienen aen hare lichamen / ende met de geestelijcke goeden des H. Woorts aen hare zielen. Ende hebben veel liever hulpe ende barmhertigheyt met den Samaritaen aen de gewonde te bewijsen / als met de Priester ende Levijt voor by te gaen / want Jacobus seyt: Daer sal een oordeel sonder barmhertigheyt geschien over dien / die geen barmhertigheyt en doet. De barmhertigheyt beroemt haer tegen dat oordeel. Zijt barmhertigh gelijck uwe Hemelsche Vader barmhertigh is. Saligh zijn de barmhertige / want sy sullen barmhertigheyt verkrijgen.

Nota.

Luc. 10. 31.
Matt. 6. 15.
Jac. 2. 13.
Luc. 6. 7.
Matt. 5. 7.

Summa / wanneer wy maer en bekennen de rechte aert ende natuere des woorts commertium, bekennen uyt wat oorsake en tot wat eynde de Ban verordineert is / hoe een recht Christen sal ende moet gesint zijn / ende rechten ons na den voorbeelde Gods ende Christi / so is de sake al geholpen. Ende so wy oock dese genade niet en hebben / so sullen wy in desen Ban schandelijck dwalen / en wreede onbarmhertige Christenen zijn / voor welcke dwalinge en grouwel de genadige Vader alle sijne lieve kinderen eeuwighlijck moet behoeden ende bewaren.

Mijn Broeders / ick segge de waerheydt / ende en liege niet / dat ick alsulcken onbarmhertigen vreeden grondt en voornemen hate van gantscher herten. Ick begeere oock onder alsulcke onbarmhertige vreede Broeders geen Broeder te zijn / soo daer noch eenige zijn moghten / 't en zy dat sy van desen grouwel afstaen. Liefde ende barmhertigheydt na den voorbeelde Godts ende Christi / in aller bescheydenheydt na komen. Want mijn ziele en kan in alsulcken onbarmhertigen handel / die des gemeenen Heydenen en Turcken wreetheydt verre te boven gaet / niet bewilligen / maer ick wilse door Godts genade met mijns Heeren zweert tegen vechten tot in den doodt / want sy is tegen de gantsche leere des nieuwen Testaments / ende tegen den geest / aert en nature Godts ende Christi / na welcken de gantsche schrift des nieuwen Testaments geoordeelt ende verstaen moet worden. Alle die dat verstant niet en heeft is alreede al verre verdwaelt.

Maer is't dat alsulcke mijnen noodelijcken dienst / liefde ende barmhertigheydt een commertium worden soude / oft dat mijn ziele daer door in't verderven komen soude / bekennen wy haer wel / de Heere moet geloofd zijn / dat onse commertium in der schrift verboden is. Ende dat 't beter is alsulcke liefde / dienst ende barmhertigheydt achter wegen te laten / dan door al sulcks onse ziele te verstricken / en in dwalinge in te voeren. De salvinge sal eenen yegelijk wel leeren / wat hier in om te doen of te laten dat beste zy.

De seste vrage? ofmen oock met den afvalligen koopen ende verkoopen magh, nadien Paulus seydt: en vermenght u met haer niet. Evenwel de Discipulen in Sichar spijse kochten, ende de Joden met den Heydenen kochten en woeckerden? Antwoorden wy / dat de Apostelen spijse in Sichar kochten / daer mede en magh niet met allen beweert worden / want veele der Samaritanen noch een overblijfsel van de tien stammen waren / gelijck wy metter H. Schrift boven genoegsaem aengewesen ende verklaert hebben. *(Joan. 4. 9.)*

Maer dat de Joden metten Heydenen gekocht ende gewoeckert hebben / en wederspreecken wy niet / evenwel hebben sy hare commertium geschouwet / dat is haer dagelijcksche gemeyne geselligheydt / vermenginge / conversatien / gespreck / &c. en hebben met haer gegeten / noch gedroncken gelijck de Euangelisten aenwijsen op veele plaetsen haerder schriften / rijckelijcke betuygen ende voorgeven.

Ende nademael ons Christus dan selve wijst op den Joodschen Ban oft mijdinge / namelijck / gelijck sy de Heydenen en openbare Sondaren gemijt hebben / dat wy alsoo eenen afvalligen Christen mijden souden / ende de Joden metten selven wel gekocht en gewoeckert hebben / hoewel sy hare commertium in geselligheydt / conversatie / &c. niet toe en lieten.

(Math. 18. 17.) Daerom seggen wy / dat wy noch metten Joodtschen voorbeelde op welcken Christus wijst / noch in eenige dringende schrift in der kracht mogen beweeren / als datmen in geener wegen met eenen afvalligen soude mogen koopen oft verkoopen / wanneer een commertium daer uyt ontstaet / dan commertium met den afvalligen is stracks in der schrift verboden / ende dewijle commertium verboden is / soo is 't openbaer dat een vroom Godtvreesende Christen geenen afvalligen tot een gestadigh koopen oft menghsman hebben en magh / want daer ick dagelijcks mijn laecken / broot / koorn / sout / &c. halen moet / mijn inkoomen van zaet / boter / &c. weder brengen moet / en magh niet feylen / oft commertium en moet daer zijn / maer van een koopmanschap de sonde commertium geschiet / niet alsoo.

Ende om dat wy dan alsulcken koopmanschap / die sonder commertio geschiet met schrifts kracht niet weeren en mogen / als geseydt is; Soo bidden wy evenwel alle Godtvreesende Broederen en Susteren in den Heere / om Godts ende aller liefden wille / datse haer doch in desen en in allen anderen handelen willen bewijsen / als redelijcke / dappere / bescheydene / wijse ende voorsichtige Christenen / ende niet als ydele / roeckeloose / eygensinnige / stoute ende ergerlijcke beroemers ende groot-spreeckers / want een recht waerachtigh Christen behoort altijdt dat alderbeste ende gewiste na te komen / en in aller manieren de reyne ongeverwede liefde te volgen / op dat hy sijn vryheydt / die hy schijnt te hebben / in geene wegen en misbruycke tot hinder ende schade sijner eygener zielen / tot droeffenisse en verderffenisse sijner liever Broederen / tot eenen schimpigen roem der verkeerder / en tot een schandige vlecke des Heyligen Woordts / en der bedruckter Gemeynte Christi / bidde en begeere oock daer beneven in gelijcker manieren / dat doch niemandt hem geringe in alsulcken geval aen sijnen Broeder en ergere / en met een schriftloose oordeel misgrijpen wil / nadien hy in desen val geen bestraffende voorbeeldt der Jooden / noch geen verbiedende woordt heeft.

Och mijn hertelijcke lieve Broeders! laet ons doch van gantscher herten om verstandt ende wijsheydt bidden / op dat alle misverstandt / dwalinge / erghwanigheydt / ergernisse / scheuringe / ontijdige geruchten / eenmael ten gronde mogen uytgeroept worden / heylsaem verstandt en leeringe / vriendelijckheydt / liefde / stichtingen / en een gesondt oordeel weder op de baen treden / ende de overhandt nemen / een yegelijck sie met reyne oogen / en onpartijdige herten op den voorbeelde / op welcken Christus wijst / en op den heylsamen natuerlijcken sin der Heyliger Apostelen / en laet altijt de ware Christelijcke liefde by allen den voorganck hebben / soo sal hy door Godts genade wel bevinden / hoe verre hy in dese sake handelen en treden sal.

De sevende vrage? of wy oock met eenen afvalligen in eenen schepe saten, op eenen wagen voeren, ende aen een tafel in eens Weerts huys eten mogen? Antwoorden wy: dat eerste deel deser vrage / namelijck / in een schip te sitten / ende op eenen wagen te varen met eenen afvalligen / wanneer de Schipper oft Voer-man niet afvalligh en is / achten

wy

wy al kintſch en onnut te zijn / naedien ſulcks ſonder alle commertio ſoo dickwils geſchiet / en geſchieden moet / maer over den tweeden deel / namelijck / aen de tafel met eenen afvalligen te eeten / reyſende wijſe / en mogen wy met goeder Conſcientien den vrager geen gewiſſer grondt / antwoordt / voorſchrijven / dan deſe / te weten / wy raden / biddende en vermanende een yegelijck vroom Chriſten / ſoo lief als hy Chriſtum ende ſijn woordt heeft / dat hy ſijnen Godt van gantſcher herten vreeſe / en hier in dat alder gewiſte na kome / namelijck / met hem / oft by hem niet te eeten / want daer in en magh niemandt bedrogen worden / ende ſoo dan evenwel alſulcks van eenigen Godtvreeſen de Broeder by gevalle geſchieden moghte / ſo wachte hen een yegelijck / dat hy hen met een onſchriftmatige oordeel aen ſijnen Broeder niet en beſondige want niemant en mag rechten 't en zy dat hy dat rechtende woordt hebbe.

Sonder woordt niet rechten.

Alle wie ſijnen Godt vreeſt / ſijn Heyligh Woordt uyt alle ſijne krachten begeert na te komen / ſijnen Broeder lief heeft / ende alle ergerniſſe ſoeckt te mijden / ende begeert in alle vreede en eenigheydt in den huyſe Godts te wandelen / die ſal hem wel met alle vlijt voorſien / dat hy in allen dingen recht handele en ſijnen Broederen niet en verſtoore noch bedroeve.

De achtſte vrage? wie die geene zijn, diemen na der ſchrift afdoen oft bannen ſal? Antwoorden wy: Chriſtus ſpreeckt / ſondight uwe Broeder tegen u / &c. en dan noch u / noch de getuygen / noch de Gemeynte niet en hoort / hout hen als een Heyden en openbaer Sondaer. Paulus: ſoo yemandt een Broeder genoemt wordt / ende is een hoereerder / gierige / afgoden-dienaer / dronckaert / ſchelder / roover / met ſoodanige en ſult ghy u niet vermengen / met haer niet eeten. Hier behooren oock toe Eedt breeckers / dieven / geweldenaers / haters / vechters / en alle die daer wandelen in de openbare bekende verdoemelijcke vruchten des vleeſchs / van welcken Paulus een groot deel aenwijſt / Rom. 1. Gal. 5. 10 Rom. 1. 28. Gal. 5. 19. 1 Cor. 6. 9. Epheſ. 5. 5.

Matth. 18.
1 Cor. 5. 10.
Jer. 16. 8.

Item / die hem ſelven niet erneren wille dan door curieusheydt en luyigheydt eenen anderen bezwaerlijck zijn. Die in der Leere Chriſti ende ſijner Apoſtelen niet en blijven en daer in niet en wandelen / dan ongehoorſaem zijn.

2 Teſ. 3. 11.
2 Teſ. 3. 14.
2 Joan. 10.
2 Tim. 2. 17, 18.

Item / de Meeſter der Secten.

Item / die ergerniſſe / twiſt ende tweedracht aenrechten neven de leere Chriſti ende ſijner Apoſtelen.

Summa / dus veele is 't vervatet / alle die een openbaer ſchandigh vleeſchelijck leven voeren / ende die / die met een Ketterſche onreyne leere verdorven zijn / ende hem met den Wijn en Olye des Heyligen Geeſts niet en willen laten Meeſteren / maer blijven na datſe in aller liefde ende billigheydt met grooter vlijte weder geſocht ende vermaent zijn / even halſterck in haer verdorven leven ende voornemen / ſullen ſy ten laetſten in den Name onſes Heeren Jeſu Chriſti / met de kracht des Heyligen Geeſts / dat is / met dat bindende woordt Godts in de vergaderinge Chriſti / met veele droefheniſſe ende ſmerten eendrachtelijcken afgeſondert worden en daer na / na ſchrifts meldinge / als boven verklaert is / in aller Godtlijcker gehoorſaemheydt / tot op den tijdt haerder bekeeringe / gemijt worden.

Tit. 3. 10.
Rom. 16. 16.
Gal. 5. 16.
1 Ti. 6. 3.
1 Ti. 5. 24.

Beſluyt-Reden.

ALderliefſte Broeders ende Suſters in den Heere, gelijck wy in den begin deſes vermaninghs beroert hebben ende oock uwer aller liefde wel bewuſt is, hoe van ſommige Jaren af ſeer moeyelijcke ſpaltinge, kijvinge des Bans halven, in geloopen is, door welcke de Chriſtelijcke liefde een groot achterdeel geleden heeft, en noch leydet. Derhalven heb ick my bevlijtight, dewijle ick ſie dat de ſaecke gantſch ſonder gront des woordts, ſonder verſtandt en beſcheydenheydt, buyten den aert en natuere des Heeren Jeſu Chriſti ende ſijns Heyligen Euangeliums, beyde in der herdigheydt en ſlappigheydt, tot beſtrickinge veeler Conſcientien onſchriftmatigh gedreven wordt, eenen yegelijck het zijne al het beſte beweeren ende volgen wil, allen mijnen lieven Broederen en Suſteren in den Heere, die de lieflijcke vreede en eenigheydt in aller manieren begeeren na te komen, en niet enger noch ruymer ſoecken, dan de ſchrift leert, aenwijſt en eyſcht.

Deſe aenwijſinge van den Ban oft afſonderinge uytter Heyliger Schrift op 't alder nauſte te vervaten, ende ten dienſte des vreedes allen vroomen Godts Kinderen over te ſchrijven, ende verhoopen hier mede alle ootmoedige vreedtſamige Conſcientien voor Godt genoegh te doen, want ſiet, ick en ſoecke voor Godt in Chriſto Jeſu anders niet, dan dat ſchriftlooſe drijven, beyde in der herdigheydt en ſlappigheydt, ende dat bedroefde twiſten over deſen Ban moghte een eynde hebben, ende de edele glorieuſe vreede ende eenigheydt in Chriſto Jeſu ſonder afbreuck ende ſchade blijven.

Ende hoewel ick uyt reyner liefden, na de rechte aert ende aenwijſinge des H. Woordts als voor mijnen Godt, die my aen geenen dagen oordeelen ſal, nae alle dienſte des vreedes gedaen hebbe. Ick weet evenwel dat ick hier mede by ſommigen geenen grooten danck verdienen en ſal, want het ſal den ſommigen al te hert, ende den ſommigen al te ſlap zijn, doch hier in moet ick my lijden, gelijck ick my wel 15. Jaren langh gedaen hebbe, bidde evenwel om de verdienſten en om dat diere bloedt mijns Heeren Jeſu Chriſti, ſoo my yemandt in deſe mijne aenwijſinge ſtraffen wil, het zy dan van ruymheydt oft van hertheydt, dat hy dat niet en doe, anders dan met des Heeren Woordt, Geeſt ende leven, en dat niet roeckelooſigh en ſonder bedencken, op dat hy hem niet en miſgrijpe, alles wat yemandt daer mede opbrengen ende betuygen kan, wil ick geerne hooren ende gehoorſaem zijn, maer hooger oft leeger, ſtrenger oft ſlapper te drijven dan my de Schrift leert, ende de H. Geeſt aenwijſt en dorve ick

niet, en dat uyt grooter vreesen ende bangigheydt mijner Conscientien, op dat ick de Godtvresende herten, die nu der Menschen geboden afgeseydt hebben, wederom met Menschen geboden niet en belaste, eygen meyninge en Menschelijck goetduncken hate ick met volter herten, en wilse oock niet, want ick weet wel, wat groote moeyelijcke bekommernisse en herten leet sy my van veele jaren af gebaert hebben.

Mijn hert-grondelijcke lieve Broeders ende Susters in Christo Jesu, verstaet doch mijn schrijven recht, en volght dese mijne aenwijsinge, raedt, begrijp, verstand en vermaninge, getrouwelijck na, soo sult gy sonder twijffel een groote vreugde ende vrolijckheydt, (soo wijt de afsonderinge aengaet) ende een gemeenlijcke vrede onder allen Broederen vinden, maer wie niet en wil, die sie voor hem, hy sal sijnen rechter vinden.

Summa, hier is mijn innerlijckste ende uyterlijckste geloove, grondt ende bekentenisse van der afsonderinge, die ick voor dese tijdt nooyt in aldusdanigen klaerheydt van woorde tot woorde aengeteeckent, ende aen den dagh gegeven hebbe. Maer nu heeft my de noodt gedrongen, ende met desen mijnen geloove, grondt ende bekentenisse, welcke ick van den beginnen aldus gehadt hebbe, begeere ick in Christo Jesu te ontslapen, ende aen geenen dage voor den stoel mijns Godts te verschijnen, want ick weet wel, dat het is de aldergewiste aenwijsinge, welcke men van der afsonderinge uyter Heyliger Schrift met bestandiger waerheydt den Godtvreesenden Conscientien inbeelden, voordragen ende leeren kan.

Daerom begeere ick aen allen mijnen Broeders ende Susters in den Heere, dat sy my om deser saecken na desen in vreeden laten, ende my geen moeyte meer maecken en willen, daer en sal doch door Godts genade anders niet uyt mijnen mondt gehoort worden, dan mijne schriften melden ende mede brengen, een yegelijck Broeder soecke dat heylsame verstant der woorden Christi, ende sijner Apostelen, in eenen nederigen Geest der Broederlijcker liefden, en des Christelijcken vreedes, soo sal hy, sonder twijffel, alle onschriftmatige gekijf en twist wel te rugge setten, ende de rechte Godt-gevallige eenigheydt van gantscher herten volgen ende nakomen.

De Almachtige barmhertige Vader, door sijn gebenedijde Soon Christum Jesum, gunne doch allen Broederen ende Susteren de Hemelsche gave des H. Geests, dat wy doch eenmael des bedroefden gekijfs ende oneenigheydts mogen een eynde hebben, en worden alsoo een heylsaem gesont lichaem, met de volmaeckte Bant der ongeverwde Christelijcker liefden, te samen gebonden in eenen behoorlijcken, gestadigen vreede in Christo Jesu, Amen.

Mijn lieve Broeders en Susters in den Heere, ick bidde u door de bloedige wonden mijns Heeren Jesu Christi, dat ghy u doch uyt grondt uw's herten wachtet voor alle twist en tweedracht, en dat ghy mijnen oorbaerlicken dienst met lieffelicken herten wilt ontfangen, want uyt reyner Christelicker gunst en liefde heb ick het u ten dienste geschreven, recht als voor Godt in Christo Jesu. Menno Symons.

1550.

FINIS.

EEN

EEN
Seer Grondelijcke
ANTWOORT,
Vol met alderley onderwijsinge en goede vermaninge, op
ZYLIS EN LEMMEKES

Onverdiende lasterlijcke Faemrooven, Achterklappen, ongesoutene en bittere Schelt-woorden, over onsen grondt en leere. Welcke leere (onses bedenckens) de ongevalschte grondt en leere der Heyliger Apostelen is, belangende den Ban, affonderinge, en mijdinge.

DOOR

MENNO SYMONS.

Syrach. 23. 20.

Wie hem gewent tot versmaden, die en betert hem sijn leefdage niet.

Syrach. 20. 28.

Liegen is den Mensche een schandelick ding, en hy en kan nimmermeer tot eeren komen.

1 Cor, 3. 11.

Daer en magh geen ander fondament geleyt worden, dan datter geleyt is, het welcke is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

Deut. 13. 6.

ALs uwen Broeder, uwe Moeders Soone, oft uwen Soon, oft uwe Dochter, oft dat wijf in uwen arme, oft uwen vriendt (die u is als dien eygen herte) bepraten sal heymelijck, en seggende, laet ons gaen en dienen andere Goden, die ghy niet en kent noch uwe Vaderen, die onder den volcken rontsom u zijn, sy zijn u na by oft verre, van den eenen eynde der Aerden totten anderen. So en consenteert hem niet, noch en verhoort hem niet. Oock en sal uwe ooge hem niet sparen, ende en sult u sijner niet ontfermen, noch hem verbergen. Maer ghy sult hem dooden, uwe handt sal de eerste op hem zijn, datmen hem doode, en daer na de handt des gantschen volcks. Want hy heeft u willen verleyden van den Heere uwen Godt, die u uyt Egyptenlandt van den dienst-huyse geleyt heeft. Op dat het dat geheel Israël hoore, en vreese, en niet meer alsulcken quaet voor en neme onder u, &c.

Deut. 11. 2. Matth. 7. 15. Deut. 17. 10. Jos. 1. 18.

Soo sullen sijn eygen Vader en Moeder, die hem gewonnen hebben, tot hem seggen: Ghy en sult niet leven, want ghy spreeckt leugenen in den name des Heeren. Ende alsoo sullen hem die Vader en Moeder, die hem gewonnen hebben, doorsteecken, &c.

Zac. 13. 3.

EEN SEER GRONTLYCKE

ANTWOORT,

Vol met alderley onderwyſinge ende goeder vermaninge.

Een oprecht Reyn ende Vroom gemoet, die ongevalſchde lief-de Godts ende des naeſten, een waerachtige ende welgeſoutene tonge, die niet anders dan die rechte waerheyt en ſpreeckt, ende een gelaten, onpartijdigh en Godtvruchtigh herte, 't welck van den heyligen Geeſt bewoont wort, met t'ſamen de gewiſſe kenniſſe Jeſu Chriſti ende ſijns Heyligen woorts, wenſche ick *Zylis* ende *Lemmeken* tot aller gerechtigheyt, nu ende tot allen tijden, uyt gront mijner zie-len, AMEN.

Ick hoore ende verſtae / weerde vrienden / beyde door ſchriften ende woorden / hoe dat gy u (leyder) al te veel met openbare / onwaerachtige / laſterlijcke Scheltwoorden ende grouwelijcke bittere achter-klappen (die geen Christenen betamen) tegen Godt ende my vergrijpet / het welcke ick nimmermeer alſoo aen u verhoopt en hadde / maer hadde gemeynt / dat ghy wel ſo veel van den Heere geleert waert / dat gy uwen armen Broeder (die hem tegewoordigh niet verantwoorden en kan) niet alſoo nijdighlijck ſlaen ſoudet. Noch oock uwen trouwen vriendt (die u ende alle vrome uyt dat alderbinnenſte ſijner krachten in Chriſto Jeſu gelijvet / ende met ſijne kleyne gave onverdroten immers toegedient heeft) alſoo de ſaecke onverhoordt / Faem-rooven / ende voor ſijnen trouwen dienſt ende liefde / op ſulcken wijſe dancken ſoudet. Maer mijn goede toeverſight heeft my (och leyder) in deſen deele verre gefeylet. Want het gaet my even gelijck met u / als het den goeden Jeremia / als ſijn miſgonſtige over hem raet-ſloegen / ende ſeyden: Komt herwaerts laet ons hem met der tongen doodtſlaen / ende geen acht hebben op alle ſijne redenen. So ſal nochtans evenwel de onſchult mijner handen / dat oprechte gemoet mijner vruchten / die ongevalſchte liefde mijner ſalvinge met t'ſamen den onwederſpreeckelijcken vaſten gront der gewiſſer waerheyt / mijn gewiſſe toevlucht / ja mijn onoverwinnelijcken Schilt ende Borght zijn / tegen alle mijne onbillijcke ſchelders ende ſchantvleckers / nu ende tot allen tijden. Ben ick door Godts genade in mijner herten wel bewiſſet.

Abdi. 1. 10.

Jo. 18. 18.

Dewijle gy nu dan ſo geheel onlieffelijck ende onbillijck bewijſet / daer ick ſo verre van u geſeten ben / ja alſoo / als of gy noyt eenigen letter recht van des Heeren Woordt gehoort hadt / daer mede gy niet alleen my (dat ick kleyn achte) maer oock dat heylige woordt / dat ſoo langen tijdt in mijner zwackheydt niet geheel ſonder vrucht van my geleert is / by vele (die der ſaecken leyder gantſchelijck geen verſtant en hebben) afſchouwelijck ende ſtinckende maeckt / de kleyne verſtandigen van den rechten wegh afſchricket / in hare blintheydt ſtijft ende ophoudt / ende des waren lichts en erkenteniſſe des rechten vans berovet. Ben ick uyt plichtiger ſchult ende noot daer toe bedwongen en gedreven / u ende uwe medebroederen / die gy met ſulcke uwe liſtigheyt van dat licht voert / mijn eenvuldige / doch waerachtige verantwoordinge / ſo kort ende klaer als my immers mogelijck is / in geſchrifte (dewijle ick ſelfs perſoonlijck niet komen en kan) toe te ſchicken ende over te ſenden / op ſo een hope / oft gy de ſake door ſulcks noch wat beter behertigen mochtet / ende u voortaen niet meer alſo beſondighdet / maer een rechtſchapen boete voor uwe groote vergrijpinge mochtet doen / ende alſo noch in dien tijt genade voor den Heere ende ſijn rechtveerdige gerichte vinden mochtet. Bidde u derdalven / wilt het doch met vlijt waernemen wat ick aenwijſe.

Alexander de Koperſlager die noch huyden ten dage leeft, heeft my (ſeyt Paulus) veel quaets beweſen, want hy heeft onſe woorden ſeer wederſtaen.

Ach dat ſware oordeel. 1 Tim. 1. 20. Och Diotrephes. 3 Joan. 1. 9.

Verſtae dan ten eerſten / dat ick voor een Ficfeyer van Zylis geſcholden worde. Oorſake, ick ſoude twee boeckskens (ſoo hy ſeyt) tegen een ander hebben laten uytgaen. Daer op ick in mijnder eenvult alſoo antwoorde: Het is al meer als een of thien bewuſt / hoe dat ick meer als van 23 Jaren herwaerts van menigen kloecken Geeſt hardt beſtreden ben geworden / ende menigen harden

Op onſe duytſch een onbeſtandig riet, Aprillen water, een fiſchenfaſch, ditten datten, &c. ende hoe men meer diergelijcken, na de wijſe elcks lants wil uytſpreeken.

 zwaren

zwaren aenloop van velen geleden hebbe. Ben dan noch evenwel (prijs sy hem die my bewaert heeft) niet soo onbestandigh (houdet my doch ten goeden dat ick alsoo schrijve / want gy dwingt my met gewelt daer toe) van de een Gemeynte tot die ander gevallen / gelijck gy luyden dat alle beyde gedaen hebt / maer ben breedsaem en vast met mijn geloof ende Leere tot op desen huydigen dagh by mijnen lieven Broederen gebleven / daer mede ick het in des Heeren Name in een so duysteren tijt betuyght hebbe / hope oock door sijn genade breedsaem ende vast daer by te blijven / so lange als ick in dese hutte zweve. Wie nu dan van ons beyden so een Ficfeyers name (soo het immers alsoo heeten moet) verdient heeft / wil ick den verstandigen Leser / hier mede te oordeelen geven. Doch dese twee Boecken belangende / die gy my also niet in goeder wijse na draget / is dit mijn slecht antwoort / dat ick / namelijck ja voor 18. oft 19. Jaren / als ick dat eerste boecxken schreef / noch so verre niet verlichtet was / dat ick een recht onderscheyt in allen hadde oft maken konde / ende derhalven oock alle sonden tot dier tijt op drie vermaningen wijsde / bekenne ick vry uyt / beyde met mont ende schriften / ende verswijge ende verberge dat niet. Maer dewijle alle rechtgesinde Dienaren Godts (die den gekruysten Christum meenen / ende niet hare eere oft eygen vleesch) doch altijdt daer toe bereyt staen / den gewissen gront der waerheyt noch alle tydt dieper ende dieper na te trachten. Soo ben ick oock een die minste onder allen Dienaren (van wegen etlijcke grove grouwelen / die met der tijt in der Gemeynte bevonden / met t'samen den bedroefden twist ende strijt / nu voor twee Jaren / sonder alle mijnen schult ende weten ingereten) in een wijder na bedencken over dese saecke gekomen / ende alsoo ten laetsten met klare oogen ingesien: Dat wy menschen niet mogen na Godts wille binnen houden / die Godt selfs met sijn Geest ende Woordt buyten settet: Oft Christus ende sijn gemeynte moeste gedeelt zijn / Is klaerder dan den schoonen dagh is.

Alsoo moeste oock Paulus den wijsen Athenischen, Stoischen ende Epicureen, een sulck Ficfeijer en klapperman wesen, ende dat hy oock (gelijck desen hier de arme Menno) aengesien werde voor een verkondiger van vreemde Goden. Act. 17. 18.

Matt. 18. 15.

Rom. 28. 1. 2. 1 Cor. 6. 15. Gal. 5. 19.

't Waer u derhalven wel geraden / dat gy doch uwe woorden wat beter gesouten haddet. Want gy lastert ende versmaet niet my daer mede / maer den Heyligen Geest / die my na den woorde sijner belofte / als sijnen armen zwacken Dienaer ende werck-tuyge / in zijne waerheyt ingeleyt / ende den rechten gront oock in desen deele ontsloten heeft. Ja weerde Mannen / soo ick uwe Ficfeijer daerom heeten moet, daerom dat ick dat volkomen verstant noch in allen dingen van 't aenbegin also niet gehadt en ☞ hebbe (des ick my oock noch tot deser uren geener wegen alsoo beroemen derf) waer 't dan dat die lieve kostelijcke Petrus met andere meer noch leefde / ende gy hem niet hertelijcken lief haddet / als gy my hebt / O lieve Heere / welck eenen grooten Ficfeijer moeste hy dan zijn / dewijle hy (hoewel van des Heeren eygen mont geleert / ende van den Heyligen Geest verlichtet) noch evenwel soo onverstandigh was / dat hy den Heydenen dat Euangelium niet prediken en dorste / also lange als hy niet door een Hemels visioen ofte openbaringe daer toe van Godt vermaent ende aengewesen werde / ende alsoo eerst die vryheyt haer te leeren aengrijpe.

Act. 10. 11. Rom. 1. 30. Jud. 10. 2 Pet. 2. 12. Gal. 5. 20. Apoc. 27. 22. 15.

Och / och / verschrickelijck is 't woort / dat lasteraers / Faemroovers ende leugenaers / geen deel en sullen hebben in 't Rijcke Godts. Siet uytverkorene Zylis ende Lemmeken, laet het u geseyt zijn.

Ten anderen verstae ick oock dat Zylis noch daer toe geseyt heeft: Ick hadde een Boecksken laten uytgaen, daer uyt niet dan haet, moordt ende Gods lasteringe komen ende volgen soude. Daer op ick met Christus eygen woorden also antwoorde / seggende: Gy sult niet meenen / dat ick gekomen ben vrede op aerden aen te rechten / ick ben niet gekomen vrede te brengen op Aerden / maer dat zweert / &c. Ende op een ander plaetse: Ick ben gekomen om een vyer aen te steken op aerden / ende wat wilde ick liever dan dat het terstont brande. Uyt welcke woorden Christi met t'samen oock die openbare ervaringe dan meer als klaer is: Dat / namelijck die reyne leere Christi / ende sijner Heyliger Apostelen (recht in der kracht geleert ende gedreven) van sulcker aert is / dat allenthalven door ende by den verstockten ende ongeloovigen / haet / nijt / liegen / lasteren / schelden / verbolgen / oproer / moordt / ellende ende allen jammer baert ende medebrenght. Sal men nu evenwel daerom die rechte reyne Leere ende waerheyt niet leeren ende met der daet na komen? Seght gy Ja / soo oordeelt gy selfs / dat men de waerheydt om der periculen wille (so daer eenige uyt ontstaen mochten) niet verswijgen / maer evenwel sterck leeren ende drijven sal. Ende wat het dan nu voor een geest is / die u dese voorwendinge van haet / moort / Gods-lasteringe / &c. alsoo leert / dat arme slechte volck daer mede van de waerheyt afschricket / laet ick u in de vreese uws Gods nadencken. Maer segt gy neen, So maeckt gy u selven tot enckel menschen des bloedts / dewijle gy noch even sterck met leeren / doope / ende diergelijcke oock aenhoudt / daer gy doch dagelijcks hoort ende siet dat so menigh vroom kint daer met ende daer door in alle lijden / Ja oock om goet ende bloet komt. Och leert den geest uws scheldens kennen / dat bidde ick u. Seght lieve / wort niet dat woort Christi een woort des kruyces genoemt ende geheeten? Immer moet gy my ja antwoorden. Want hier in Christus Rijck ende Regiment op aerden heet men den rechtgeloovigen gantschelijck anders niet / dan verloochent u selven / neemt u kruys op u / ende volght my na. Wie Vader ende Moeder / man oft wijf / kinderen oft goet / oft ons selfs leven meer bemint dan Christum / soo zijn wy sijner niet weerdigh / &c. Ja so wy dit niet alles haten / seyt hy / so mogen wy sijn Jongeren niet zijn. Aengesien het sich dan niet anders met den Euangelio Christi toedraeght dan als gehoort is: Soo konnen noch mogen wy oock daerom dese uwe nietige vyerpijlen ende kraehteloose

Matt. 10. 34. Luc. 12. 50.

Wat des Heeren woort by den verkeerden aenticht ende verweckt.

Merckt.

Nota.

1 Cor. 1.

Mat. 10. 37. Luc. 14. 26.

Don-

Donderslagen (van haet / moordt / ende Gods-lasteringe) niet om een hayr verschricken. Soo lange als gy ofte yemant van den uwen my niet met bondiger waerheyt ende kracht der Godtlijcker H. Schrift overtuyget / namelijck / dat ick my met dese onse schriften van de affonderinge ofte mijdinge na des Heeren Woordt vergrepen ofte eeniger maten ende gestalte te kort gedaen hebbe. Maer worde door alsulcke uwe lasteringe noch meer ende meer om dies wille beter verseKert (dewijle het soo gantsch sonder grondt ende schrift geschiedt) dat wy den stercken grondt der Waerheydt / ende des Heeren vaste Woordt hebben. Maer soo veel dat Woordt Godts lasteringe belanght / is dit aen u mijn broederlijcke antwoordt: wilt het doch met meerder Godts vreese leeren kennen / wat na der Schrift Godts lasteringe / en eygentlijck de sonde in den H. Geest is. Want mijns beunckens is het deese / namelijck / wanneer de Waerheydt Godts met alsoo een kracht der Godlijker H. Schrift door den Geest en vinger sijner sterckte / in der menschen herten ingeschreven en geleert wordt / datmen in den Geest overtuyght / moet bekennen / dat het die rechte grondt der Waerheydt is / ook met geen schriften wederleggen noch tegenstaen mogen. Ende niet des te minder uyt eygen gevatteden waen ende eygensinnigheyt / dan noch evenwel alsoo stout en moetwilligh zijn en volherden / dat sy die selvige ingeschreven en de recht bekende Waerheydt / door haer eergierigh / partijdigh / hoovaerdigh ende hertneckigh vleesch wederstrijden / haten / schelden en lasteren / of den duyvel toeschrijven / als oock die verstockte Pharizeen ende Schrift-geleerden de glorieuse heerlijke wonder-wercken en krachten Christi den Beelzebub toeschreven. Sulks noemt des Heeren eygen mondt (segge en versta ick / soo men daer in volherdet) eene lasteringe en sonde in den H. Geest / en seydt: Datse noch in deese noch in de toekomende wereldt vergevinge sullen hebben. Och lieve / hebt 'er acht op.

Merkt de rechte ware Christelijke eenvult, gelatenheyt ende voorsichtige wijsheydt van boven.
Mat. 10. 3.
Jac. 3. 15.

O merkt, wat die lasteringe en sonde in den Heyligen Geest is, en heet.

Gal. 6. 7. 9.

Mat. 12. 31.
Marc. 3. 2. 8.
Luc. 12. 10.

Nademael dan nu sulcke lasteringe ende sonde / de rechte lasteringe ende sonde in den H. Geest is / als gehoort is / ende Godt voor wien wy met alle onse leeren ende doen bloot staen / oock wel weet / dat ick dat boecksken (dat alsoo van u gelastert wordt) niet dan met een goede / versegelde en gewisse Conscientie voor hem geschreven hebbe / oock alle Godts geleerde bekennen moeten / het sy des Heeren Woordt en Waerheydt. Gy my dat ook met geenderlye schrifte beneemt noch nemen en kondt / en dan noch evenwel niet des te minder soo overgeven ende stout zijdt / dat ghy die selve onoverwonne saecke voor een Fabel-boeck ende Kettersche Leere durft schelden ende uytschrijven. By welcker dan van ons beyden / men die selvige Gods lasteringe soecken ende vinden sal / wil ick den onpartijdigen leser mits desen te bedencken geven. Och dat ghy sien wildet.

Tit. 3. 10.
Wat een Kettersch mensche is.

Ten derden / verstae ick / als dat ghy desen onsen grondt der mijdinge halven tusschen Man ende Wijf, voor eenen ketterschen grondt scheldet. Waer op ick u dan ten eersten alsoo antwoorde. Paulus seydt: Dat een ketters mensch verkeert is / ende sondight als die hem selfs veroordeelt. Nademael dan soodanige alsoo een verkeert hiet en is / als gehoort is. Soo weet ick wel / door Godts genade / dat ick eens sulcken Ketterschen name ende oordeel gantsch onschuldigh ende vry ben / want die alder herten probeerder ende kenner is / die weet ende kent my. Dat ik namelijck de gantsche tijdt mijns wandels / noyt eenige hertneckigheyt / wrevelmoedigheyt / partije ofte verkeertheyt tegen sijnen wille ende Woordt in mijner herten gekent / noch veel weyniger gepleeght hebbe. Weet derhalven wel / dat de barmhertige Vader (die alleen de rechte vader mijnder zielen is) sijnen elleydigen armen zwacken Dienaer ende werck tuyge niet alsoo ter Hellen verdoemen sal / noch alsoo voor sulck een Ketter aensien / of ick veel dese smadelijcke lasteringe / niet alleen van de wereldt / dan oock nu van u selfs moet hooren en dragen. Och leyder neen / neen / sijn name heet / onse getrouwe Godt / lieve vader / verlosser / Emanuel / &c. Laetse derhalven alle oordeelen / ketteren / schelden ende lasteren / al (segh ick) die onder den gantschen Hemel zijn / sijn vaderlijcke Woordt in mijn open ende willigh herte gevatet / met t'samen den H. Geest sijner liefden / die alle hongerige ende dorstige na der gerechtigheyt tot 't Broodt des levens / en tot de rechte Fonteyne of Heylborne sijnes levendigen waters leydet / sal sonder twijffel my in de hitte sulcker ende aller mijner aenvechtinge wel verkoelen / ende de handt sijnes troostes langen. Want wie isser / die hem alsoo gesocht heeft / die in hem sijn genade niet en heeft gevonden? of wie is 'er die hem op hem verlaten heeft / die hy niet geholpen en heeft? Och dat ghy de grouwelijkheyt uwes verkeerden en ontijdigen oordeels eenmael recht mercken en sien kondet.

Och laetmen doch Abdian den Propheet van de verschrickelyke wrake en straffe Esaus, des grimmigen toorens wreevels verachtinge halven aen sijnen armen Broeder Jacob begangen.
Vryelijck wel is den huyse Esaus niet over gebleven.

Want de Heere heeft het gesproken, seydt de Propheet: want dat ryk is des Heeren, want de arme Lemke eertyds een treffelyk Leeraer der S. Br.) hoet nu niet meer de schapen: maer dient slechts om de Trefer.
Luce 15.
Wel eer by der vryen grondt nu by een ander.
De Heere hale hem weder, heeft hy ter doodt niet gesondight.
Col. 2. 18.
Prov. 30. 6.
Deut. 4. 12.
Apoc. ultim.

Ten anderen antwoorde ik / dat na der Schrift rechte ketters / eygensinnige / onrustige / moetwillige ende verkeerde Sectische of Sectemaeckers zijn / die haer selfs uyt eygen uytgekoren Geestelijckheyt ende goedtdunken / tegen den rechten grondt der waerheyt / (daer in de rechte Kercke / die voor Godt geldt alleen moet gegrondet staen) een eygen bysonderen grondt / leere en Kercke verkiesen / versamelen ende opwerpen / daer mede sy de eenigheyt der Vromen verstooren / de liefde uytblusschen / den vrede breecken en verdrijven / en vele onlust / zwarigheyt / jammer en verdriet by den geenen / die geerne in der waerheyt wandelen / aenrichten. Och leert den Ketter recht kennen / dat bidde ik u.

Nademael dat dan alsulke de rechte Ketters zijn / als nu gehoort is / soo eyscht nu hier de noot / onse deelinge daer in wy gescheyden staen / soo een weynigh aen te wijsen / ende verklaren: op dat de verstandige Leser ende toehoorder door sulcks vaten ende verstaen magh / by wien men van ons beyden alsoo een verkeerthepdt en Ketterschen grondt vernee-men en vinden moet. Neemt waer / niet woordt of schijn: dan Gods Woort sal scheyder en rechter zijn.

De eerste gront der mijdinge. 2 Thes. 3. 14.

So is nu dit voor het eerste onse gront ende leere / dat haer alle gehoorsame kinderen Godts / sonder alle aensien van Persoonen / van allen Broederen ende Susteren ontrecken ende mijden moeten / die onordentlijck wandelen / ende die Insettinge / ordeninge ende Leere (van den Apostelen ontfangen) niet gehoorsaem zijn: oorsake / het is ons van den H. Geest in Christus Name alsoo bevolen. Maer uwe gront ende leere is / dat die Echte-luyden (is't dat d'eene van der waerheyt afwijckt) sulcken gebodt der mijdinge ende ontreckinge bevrydet ende vry zijn: Want gy maeckt ende stelt een uytnemen der Persoonen. Daer van u die H. Geest der wijsheyt niet een eenigh letter / noch hier noch op eenige andere plaetsen der gantscher H. Schrift beroert noch aenwijst. Merckt onse eerste deelinge.

Jac. 2. 9. Deut. 13. 6. Sach. 13. 3.

De andere gront der mijdinge.

Onse andere gront ende Leere is / dat die rechte Apostolische Ban ende mijdinge niet nu alleen over die geestelijcke gemeynschap, als Avontmael, handt ende kus, ende groete des vredes (gelijck gy meynt) maer oock over die vleeschelijcke gemeynschap / als eten / handelen / in huys niet te ontfangen / &c. sijn opentlijck uytgedruckt verbodt heeft. Maer uwe gront ende Leere is (want uwe openbare daet betuyget / dat dan mijns bedenckens meer is als eenige leere oft seggen) dat die mijdinge alleene over die geestelijcke gemeynschap (als gehoort) ende niet mede over die vleeschelijcke gemeynschap haer verbodt heeft. Want het is opentlijck aen den dagh / dat gy die echte luyden die vleeschelijcke gemeenschap met hare afvallige Eegade toestaet, ende dat gy met den Afgesonderden etet, handelet, &c. Soo gy u anders niet verandert hebt. Merckt onse andere deelinge.

1 Cor. 5. 9. 2 Joan. 1. 10.

De derde gront der mijdinge.

Onse derde gront ende leere is / dat die andere Tafel: namelijck / dat gebodt dat den Naesten belanget / de eerste Tafel / namelijck dat gebodt welcke Godt belanget wijcken moet. Maer uwe grondt ende leere is / (want uwe handelinge met die echte luyden sal daer van mijn getuyge zijn) dat niet de andere tafel die eerste, maer de eerste voor die andere wijcken moet. Recht als oft die schepper den wille sijner creatueren / ende niet die creatuere den wille des scheppers volgen ende doen moeste. Och / och / merckt onse derde deelinge.

De vierde gront der mijdinge. 2 Thes. 3. 14. Tit. 3. 10 1 Cor. 5. 5. Gal. 5. 9.

Onse vierde gront ende Leere is / dat die Heylige Geest aller wegen voor de sijne sorge draeght / derhalven die Sectische ende ergerlijcke sondaers te mijden bevolen heeft / op dat sy met den suerdeegh haerder ongerechtigheyt niet versuert / oft met die uytwendige vermenginge / ende veel gesprecks ofte bywooninge / als gemeynlijck geschiet / die vrome niet bevleecken / noch in de gemeynschap haerder booser wercken inslechten: oock daerom / dat die afvallige door sulcks voor den Heere ende sijner gemeynte beschaemt ofte schaemroot gemaeckt worden / haer van haren boosen wegen bekeeren / ende waerachtige boete doen. Maer uwe gront ende Leere vecht hier uytter maten so hart tegen, dat gy ons oock gantsch grimmigh en verbittert voor echt-scheyders ende ketters daer over scheldet ende uytroept, daerom dat wy uyt rechte ernstelijcke vreese Gods der Heyligen Apostelen bevel in desen deel nakomen / ende een yegelijck (die het te deel valt) op den gewissten wegh na der schrift wijsen. Geeft den armen slechten volcke voor / dat het u een grouwel sy te hooren / dat een Man sijn Wijf oft Vrouwe / ende de Vrouwe haren Man uyt kracht des bans mijden soude. Gelijck als het oock de blinde werelt eenen grouwel is / dat men die geloovige doopen / ende die valsche predikers niet hooren en sal / &c. Ende straft also den Heyligen Geest der liefden Christi. Scheldet ende beschuldiget sijne Heylige Apostelen van een valsche Leere: Gelijck als of dat suerdeegh der verdervinge (daer voor sy ons hertelijcken gewaerschout hebben) die echte luyden niet bevlecken oft versueren konde: oock als of dat eene deel die beteringe aen sijn verdorven Eegade / na den regel des Heyligen Woorts te soecken onverbonden ende vry zy. Merckt onse vierde deelinge.

1 Cor. 5. 3. 2 Tim. 2. 18. 21. 2 Thes. 3. 14.

De vijfste gront der mijdinge.

Onse vijfste gront ende leere is / dat een ban sonder mijdinge gantschelijck krachteloos / ydel / onnut ende doot is / ja als een Meulen sonder steen / ende als een Mes sonder snede / want het is klaerder als klaer / dat die Apostolische ban in den uyterlijcken / lijflijcken mijden / sijn eygentlijcke werckelijcke vrucht ende kracht heeft. Want anders bleef het perijckel (andere mede te verderven) noch gantschelijck onverhindert / welcke doch eygentlijck dat eerste ende voornaemste deel des rechten Bans is / als gehoort is. Ende uwe werck betuyght openbaerlijck dat gy eenen Ban sonder mijdinge, ende den selven derhalven oock krachteloos ende sonder vrucht leert ende voert / dewijle gy (segge ick noch eenmael) ten eersten die echte luyden van der mijdinge uytsondert ende sluytet, ende ten anderen met den gebanden eet, handelt, &c. Daer het doch de Heylige Schrift allenthalven soo uytdruckelijck / klaer ende geweldigh verbiedt / ende seydt: Met soodanigen sult gy niet eten. U met haer niet vermengen: maer van haer afwijcken / en mijden: Niet met haer te doen te hebben: Haer noch groeten / noch in huys nemen. Merckt onse vijfste deelinge.

1 Cor. 5. 10. Rom. 16. 10. 2 Tim. 3. 5. Tit. 3. 10. 2 Thes. 3. 14. 2 Joan. 1. 10.

Inreden ende antwoort.

Maer wilt gy seggen: Soo die vrome het geloove onverhindert by den onvromen beleven kan, dat hem in dien deel alsdan geen mijden noodigh zy. Soo is dit ten eersten mijn antwoordt / namelijck / Dat gy alsoo in dier gestalte met sulcken verstant alle die heldere klare geboden der gantscher schrift van dat uytterlijcke lijflijcke mijden / niet te eten / vermengen / niet in huys te nemen / &c. (hoe gehoort) in den gront verloochent / te niete / ja ydel ende onnut maket: Ja soude eenige vryheyt gelden / sulcks behoorde billicker de gantsche gemeynte veel meer te ontbinden ende vry te spreecken / met den afvalligen te eten ende te handelen / &c. Als die echte luyden. Want het die gemeynte met veel min der perijckel

kel doen kan/ en niet so gevaarlijck is als den Echte luyden / die altijdt stadigh by den anderen zijn ende woonen / welck die gemeynte lichtelijck ontgaen kan / Is klaerder als die heldere dag is. Och mannen / geeft acht daer op.

Die tweede antwoordt.

Mijn t'weede antwoordt is / dat namelijck niemant onder den gantschen Hemel is/ die sijn geloof by sijn afvallige Eegade vry beleeft oft beleeven kan. Want ten eersten overtreedt hy alle die openbare klare geboden des H. Geests / ons over den Ban ende de mijdinge van hem bevolen ende geboden. Ten anderen / so soeckt hy oock die boete aen sijnen Echtgenoote niet / in sulcker mate / als sy van der schrift geleert is. Ende oock ten derden / soo hout hy sijn gemeynschap met een die uyt bevel des Woordts van alle vrome geschouwet ende gemijdet word. Oft nu sulcks den geloove vry beleeven heeten sal/ wil ick u hier uyt alle laten nadencken. Bidde derhalven noch ten anderen mael/ hebt doch acht daer op.

Waer blijft hier dat Jacobus seydt: namelijk dat het geloove aen Jesum Christum den Heere der heerlykheyt geen aansien der persoonen leydt. Cap. 2. 4.

Siet mijn seer geliefde / dese deelinge nu also tegen der Schrift gehouden / ende op die onpartijsche waegh-schale des H. Woorts in reyner Godts vreese recht afgewegen / is immers meer als klaer / dat ick ende onse lieve medebroederen dat onwedersprekelijcke vaste woort hebben : Maer gy nu alleen eenen ydelen waen / goedduncken ende eygen voornemen. Wy eenen Ban / die nadruck / kracht ende sneede heeft: Gy eenen die vruchteloos / lam / onnut ende doodt is. Wy die gehoorsaemheyt: Gy die ongehoorsaemheyt. Wy geerne alle bekommerde treurige zielen / van de aenklevende sieckte ende kranckheyt des verderbens / na inhoudt der Heyliger Apostelen leere en bevel / uyt gront onser herten soecken te redden: So gy doch de selvige stracks / tegen alle klare vermaninge / Leere / ende openbare gebodt der H. Apostelen / sonder alle reddinge / hulpe / troost / bystant/ ende ernstigh soecken daer in liggen latet / en in den perijckel verderven. Niet en siet op het gene dat den geest / dan alleen wat den vleesche wel doet ende aengenaem is/ &c. Bevint sich derhalven / dat gy de gene zijt / die met desen grouwelijcken schant-rock der verkeerder Ketteryen (dien gy my onverdient ende sonder alle schult aenmetet) leyder meer als te veel mede behangen en bekleedet zijt. Hebt gy verstant / so merckt wat den sin is.

Paulus seyt, want het sal een tydt zyn, datse die heylsame leere niet en sullen verdragen, maer na haere eygen lusten sullen sy haer selfs Leeraers versamelen, na welcker haer de Ooren jeucken. 2 Tim. 4. 4.

Ten vierden versta ik / dat wy oock Echtscheyders by u heeten moeten : Beeldet ende geeft den uwen voor/ dat van soo een mijden tusschen die Echte luyden, in de gantsche Schrift niet een eenigh voorbeelt en zy, noch gevonden en wort. Daer op ick ten eersten also antwoorde: Moses leerde oock sijnen Israeliten/ dat sy haer eygen Vrouwen/ Sonen / Dochters ende vrienden / die haer so lief waren / als haer eygen herte (als syse tot vreemde Goden leyden wilden) niet verschonen / maer sonder alle batmhertigheyt om brengen en doot steenigen souden. Deu. 13. 9 Seght lieve / wie was nu hier de oorsaecke / Moses oft God? Niet Moses: Maer God/ die Moses dat also bevolen hadde. Also doen wy oock / wy leeren dat men die afvallige en Sectische sonder alle aensien van Persoonen mijden sal / nochtans niet my / maer Godt/ die ons sulcks te doen in sijn woort also bevolen ende geleert heeft / gelijck genoegh gehoort is. Och mercket.

Waerom wy Echtscheyders gescholden werden.

Item, ende dat van der mydinge tusschen Man en Wijf niet een eenigh exempel ofte voorbeelt in de gantsche Schrift gevonden en wordt. Deut. 13. 6. Deut. 17. 9.

Ten anderen antwoorde ick met soo een vrage / Soo yemant van u allen een oneerlijck / boos / diefachtigh / tooverigh / Sodomijtisch / moort / brandisch (oft die hem selfs na 't leven stonden) tot een Wijve hadde / ende sulcks wel wiste / Oft hy dan noch ook by also een Vrouwe blijven soude? Segt gy Ja so moet gy bekennen en toestaen schrickelijcke grousame moordersche schant-sack met haer een vleesch ende lijf te zijn / dat hem immers gantsch qualijck met een dienaer Christi rijmen soude. Maer seght gy neen, so rechtet gy u selven / dat gy in dien deel oock (sonder alle voorgaande schult eeniger hoererye oft overspel) niet weyniger Echtscheyders zijt als wy zijn. Wederom seg ik / mercket.

Paulus. Wie een Hoere aenhanght, die is een lyf met haer. 1 Cor. 6. 17.

Vrage ten anderen / So yemant van u allen so een Eegade hadde / daer by hy sijn geloove moeste liggen laten / oft doch niet vry beleven / Oft hy dan oock noch by also een Echt-genoot blijven wilde / oft blijven soude? Segt gy Ja, so betuygt gy hier mede klaer ende openbaer / dat alsulcken verkeert ende Godtloos vleesch meer by u gelt en moeste / dan Christus Jesus selfs met sijnen gantschen Rijcke / Waerheyt / Woort / Beloften / Bloet / ende Doot / met t'samen uwe Geloove / Salvinge / Liefde / ende Saligheydt uwer zielen. Seght ghy dan Neen / soo segh ick noch eenmael / dat ghy oock in dien deel (sonder alle voorgaende bewijselijke daet ende schult der hoereryen ofte overspel) niet weyniger als wy Echt-scheyders zijn. Ten derden merkt.

Jer. 17. 5.

Ten derden antwoorde ick / soo dese onse Leere een Echtscheyden by u heeten moet, soo is 't openbaer/ dat oock die Heylige Paulus in dien deel niet weyniger een Echtscheyder is als wy zijn / daer hy seydt : soo haer dat Wijf scheyden laet datse ongetrout blijve (merkt sijn openbare toelatinge van scheyden) of datse den Man weder versoene / dit dan nu hier alsoo gemerkt / dat de H. Paulus sulck scheyden om beters wille toelaet / als sy alleen (segge ick) ongetrout blijven / gelijck oock onse gront is / en oock gy selfs / in de boven aengetoogen twee Articulen (soo ick anders de rechte antwoordt van u hebbe) niet weyniger Echt-scheyders zijt als wy zijn, soo gehoort is. Wat het dan nu voor een geest is / die u sulke lasterlijke snoode schelt-woorden (als Echtscheyders / Fabel-boek / Ketterschen gront / &c.) inblaest / moght ick lijden / dat gy een weynig dieper in de vreese Godts wildet nadencken. Vergift is wel dootlijk / ende galle bitter / maer noch veel vergiftiger en bitterder is de tonge / die met partye ende haet vergiftet en beladen is. Och geeft acht daer op.

1 Cor. 7. 1

Jac. 3. 5. 6, en 8. 10.

Maer soo verre dat gemelde voorbeelt belanget / is dit eerstelijck onse antwoordt daer op / namelijck / dat alle die / die haer op sulck een voorbeelt beroepen / die maken haer selfs openbaer / dat sy op deese plaetse

des Bans en der mijdinge / de schriften der Apostelen niet en glooven / des Bans oorsaken / ende hare werkinge niet verstaen / noch verstaen willen / ende dat ghy oock die ernstachtige gebooden van de uytterlijcke lichamelijcke Mijdinge (leyder) weynigh acht hebt.

Voorbeeldt wat?

Onse andere antwoordt is / dat een Leere sonder voorbeelt in der Gemeynte Christi gantschelijck niet bestaen kan, gelijck hier in deesen handel uwe grondt is / soo vergrijpen wy ons beyde / ghy ende wy alle seer / daerom / dat wy onse Vrouwen niet tot des Heeren Nachtmael en laten komen / daer van doch niet een boeckstave in de gantsche Schrift sulcks voorbeelt is / maer wilt ghy seggen: onse Wijven zijn geloovigh, daerom moetmense met de geloovige Mannen tot des Heeren Avondtmael laeten koomen, soo antwoorde ick met gelijcke reden / de vroome Echt-genoote is geloovigh / derhalven hy oock sijn afvallige Vrouwe na den gemeynen regel der Schrift / met alle andere geloovigen / sonder eenige exceptie ofte uytneminge / te gelijck schouwen ende mijden sal. Wie verstant heeft / die rechte ende overlegge wat wy aenwijsen.

Actor. 2. 46. Niet een letter.

Hoe dat de kleyne David veracht werdt, nam hy doch door de kracht des Heeren den vermetenen Goliath sijn hooft. &c.

Ten Vijfden verstae ick / dat Lemke geroemt heeft, hy wil meer als de helft des gedruckten Boecks te niete maken. Daer op ick met weynigh woorden alsoo antwoorde: Gouden bergen beloven / ende geen Sandtbergen hebben te geeven / heet by der weereldt pocchen en roemen.

Veel geschrey ende weynig wol, gelijck oock 3 Reg. 20. 11. Die dat Harnas aendoet, en sal hem niet beroemen, gelijck de geene die 't af heeft geleyt.

Wilde derhalven wel / datmen hem niet hooger en roemde / dan men schrift ende gaven heeft. Maer die dat te nieten maken sal / die moet ons eerst deese tien volgende Articulen / met kracht des Woordts te niete doen.

Ten eersten / dat die eerste Tafel der gebooden in Christus Rijck ende Regiment den anderen Tafel wijcken moet. Merket.

Ten anderen / dat twee Bannen ofte twee Mijdingen in der Schrift zijn. Merket.

Ten derden / dat een schriftmatige Ban / sonder Mijdinge is ofte zijn kan. Merket.

Ten vierden / dat die doodtlijke sieckte des verderfens / de Echte luyden / soo sy den anderen niet mijden / niet versueren ofte verontreynigen en kan. Merket.

Ten vijfden / dat de vroome Echte lieden niet toe en behoort / die beteringe ende boete na den raedt / leere / ende bevel der H. Schrift aen haren onvroomen Echt-genoote met rechten ernste te soecken. Merket.

Deut. 13. 6. 8. Sac. 13. 3. Math. 18. 8.

Ten sesten / dat die vroome Echte-lieden oock niet in hare onvroome Echt-genootschaps afsonderinge schuldigh zijn te bewilligen. Mercket.

Ten sevensten / dat de vleeschelijcke ban ende liefde / den geestelijke ban ende liefde voorgaen moet. Merket.

Ten achtsten / dat de Echte met Christo in den Geest gemaeckt / den Echte in 't vleesch met menschen gemaeckt / toe geven ende wijcken magh. Merket.

Jaco. 3a. Deut. 1. 17. Prov. 2. 23.

Ten negensten / dat de H. Geest eenige exceptien ofte uytneminge der Persoonen in dit deel des Bans ende der mijdinge aen eenige plaetsen der gantschen Schrift aengeroert / ende aengewesen heeft. Merket.

Ten tienden / dat die Echte-lieden van alle openbare klare geboden des uytterlijcken lichamelijken mijdens bevrijdt zijn. Merket.

Siet weerde Lemmeke, wanneer ghy ofte yemant van den uwen ons desen knoop met der Schrift opgelost ofte ontbonden hebt / soo willen wy die saecke een weynigh dieper na dencken.

Recht moet recht blyven en dat sullen alle vroome herten toevallen. Psalm 94. 15. Mat. 18. 15. 1 Cor. 5. 10. 2 Tes. 3. 4. Tit. 3. 10. 2 Joan. 1. 10, 11.

Maer dewijle wy wel weten / dat noch geen mensche / hy sy oock wie hy wil / dat met 'er waerheyt immermeer doen kan of magh / des wy in onsen gemoedt versekert zijn voor den Heere. Daerom laten wy oock de menschen lasteren ende roemen / soo lange als sy willen. Vast ende ongebroken blijft de Leere / dat namelijck alle vroome Mannen ende Vrouwen haere onvroome Echtgenooten / na den gemeenen regel / leere / ende bevel der H. Schrift t'samen met de Gemeynte schuldigh is ende behoort te mijden / gelijck als nu meer als eenmael uyt grondt ende kracht des heyligen Woordts aengewesen ende verklaert is. Wie de waerheydt meent ende lief heeft / denckt na wat wy aenwijsen / ende den sin der schrift is.

Ten sesten verstae ick / dat Lemmeke geseydt heeft, of wy alschoon in den Artijckel van Man ende Vrouwe gantsch eens waeren, dat wy dan noch wel drie of vier Articulen hebben, daer inne wy met haer niet stemmen en konnen, daer op ick hem op deese wijse antwoorde / namelijck / dat hy my doch die selvige Articulen ende punten in geschriften setten / ende uyt tekenen wil / ende alsoo tot mijn handen schicken. Soo ghy daer in de waerheydt hebt / ende niet wy / soo sal ick door Godts genade in desen deele voor mijn persoon / geringe met u ja seggen: Maer wil evenwel u waerschouwen ende bidden / dat gy doch / dat recht ende reyn / niet krom ende onreyn / noch dat krom ende onreyn / niet recht ende reyn heeten wilt. Niet vry maken / dat de Schrift eygen / noch eygen maken datse vry maeckt. Gelijck sommige (leyder) voor een gebruyck hebben. Dat niet onse eygen verkorene gerechtigheydt / noch menschelijcke goedtdunkenheydt / en heyligheydt / maer alleene Gods ware Woordt onse wijser ende wegh zijn magh. Inder liefden laet het u geseydt zijn.

Christelyke eerbiedinge. Jac. 3. O Wee die 't goedt quaedt en 't quaedt goed heeten. Esai. 25. 20.

Col. 2. 18. Deut. 4. 11. Josua 1. Apo. ult. Ons voets onwaerachtigh seggen Lasteren. Psalm 119. 10. 5.

Ten sevenden versta ick / dat Lemke oock geseydt heeft: ick ben eerst tot de Franekers ende haren aenhanck gekomen, ende met henlieden gestemt. Maer stracks daer na van den sijnen onderrichtet, ende by haer gebleeven. Daer op ick u met allen die dat onwaerachtige naseggen uyt uwen monde alsoo opnemen / met der waerheydt alsoo antwoorde: Ick hebbe de Franekers, doen ick met haer in 't bespreck quam / Broederlijck gevraeght / of sy oock eenige moeyte over de openbare vleeschelijcke wercken met drie vermaningen / den Broederen meer

maer-

Matth 18. 1. Rom. 1. 32. Gal. 5. 19. 1 Cor. 5. 9. 10. en 6.

maecken wilden? Antwoorden sy neen. Doen seyde ick: (na dat wy noch weynigh woorden van de heymelijcke sonden gebruyckt hebben) soo gy geenen anderen grondt hebt / sullen wy door Godts genade geen gescheyden Broederen blijven. Doen danckten sy den Heere / als of wy der saecken gantschelijck eens waren / dit nu alsoo merckende / seyde ick: Niet alsoo mijn Broederen / maer ick wil den anderen oock aenspreken / ende sien wat genade de Heere geven wil. Dat dit alsoo de waerheyt is / sal my onse lieve Broeder Nette Lippes mijn getuyge zijn / ende oock mede de alwetende Heere / wiens handt ende straffe ick niet ontgaen en sal / soo ick liege ende de waerheydt niet en schrijve.

Daer na ben ick tot haer gekomen / ende hebbe met haer gesproken / ende mijn volle genoegen (de Heere sy prijs voor sijn genade) over de heymelijcke sonde gekregen / daer over mijn herte vrolijker werdt / als ick wel schrijven kan / gantschelijck nu niet twijfelende / of die saecke soude wel tot een goedt eynde komen / ter tijdt toe dat de Franekers daer quamen en haer mercken lieten / namelijck / dat sy hare toeseggen van de vleeschelijcke wercken / my gedaen gantschelijck geen woordt hielden. Doen worde wederom mijn treurigheyt my soo bitter als de doodt / wiste van grooter smerte niet / hoe ick het maken soude / want ick niet lievers op Aerden en hebbe / dan des Heeren Gemeynte / maer moet nu sien dat de Suerdeeghsche geest der valscher partyen etlijcke in den grondt alsoo verdorven heeft / Ja soo my de genadige Adem des Aldersterckisten niet bewaert en hadde / soo soude ick wel lichtelijck schipbreucke mijner sinnen daer geleden hebben. Somma / de Franekers wouden haer niet vereenigen / alsoo lange sy Hendrick Naeldeman niet te voren aengesproken hadden. Met der tijdt is de voorgemelde Hendrick tot ons gekomen / hebben hem in aller liefde bericht / hoe dat wy de geene niet en waeren / die de ergerlijcke schandtdrijvers alsoo rechten / Maer des Heeren Woordt dede dat oock mede / dat wy met geenen schriften na Godts wille / binnen konden houden / die hy met sijnen Geest en Woordt daer buiten settet / is daer op alsoo ontset geworden / dat hy voor ons allen opentlijcken seyde / hy hadde noch sijn leef dage de saecke alsoo niet ter herten genomen of behertiget / hopende de Franekers nu op eenen beteren voet te brengen / en doen ben ik uyt den lande gereyst. Niet lange daer na ontboodt hy my wederom / hy hadde den grondt nu wat beter ingesien / ende was gantsch wederom in den armen man gebroken / wat wy te vooren met des Heeren Woordt aen hem gebouwet hadden / ja hoe gantsch onbestandigh ende kintsch hy oock eenmael of tweemael in de saecke tusschen man en vrouwe bevonden is in korten tijdt / is my en de Heere niet verborgen. Sijn eygen schrift met sijner handt sal my des getuyge zijn.

Menschen mogen niet binnen houden, wat de Heere selfs sonder eenige Exeptie daer buyten set. 1 Cor. 5. 10. Ephes. 5. 5. 2 Petri 2. 9. Jude 1. 6. Ap. 22. 15.

Somma de schrift is vol daer van, want dit is niet tegen ons (daer op die 3 vermaninge gehoort. Matth. 18.)

Maer tegen den Heere gesondiget.

Wie draegt nu billicker de name van Fickfeyer?

Siet weerde Mannen / hier hebt ghy nu den grondt onses beroerden handels in desen deel / die ghy my soo gantsch partijdigh dorst nadragen / die ick met een goede conscientie voor de oogen des hoogen Majesteyts bestaen wil / wanneer ghy nu in dit deel als de wijsen gehandelt hadt / ende hadt achter mijn rugge die onvredelijcken der Sectischer partijen alsoo niet gehoort / ende de ooren daer toe genegen en gedaen / nimmermeer en had ghy u met sulcken openbaren groven leugen ende gedichter nijdiger lasteren aen my besondight: wel recht is Paulus woordt / dat een weynig suerdeegh het gantsche deegh versuert / Exod. 13. 4.

1 Cor. 5. 5. Gal. 5 9.

Ten achtsten versta ick / dat Lemke seydt en uytgeeft, dat ick wat tegen hem soude gesproken hebben: dat volck dat staet en siet soo seer op my, ick sorge dat de Heere my noch eenmael magh struyckelen laten, op dat niemandt op my noch op eenigen mensche sien sal. Daer op ick ten eersten alsoo antwoorde: soo ick nu of tot eeniger tijdt tot Lemmeken / of tot yemant anders mochte spreecken: dat volck staet en siet soo seer op my / soo overtuyght my mijn eygen mondt / dat ick den dooren en narren gelijck ben / die haer selfs geerne prijsen en loven / hope dat my niet alleene des Heeren Woordt / maer oock de redelijcke natuere ende vernuft wel een weynigh beter leert en aenwijst.

Verkeert naseggen.

En dewijle ick meer als eenmael tot mijnen tijden bevonden hebbe / dat de geest Diotrephes noch niet al doodt is / die hem gemeynlijck in een fijn schaeps kleet kan verstellen / suchten ende klagen / sprekende: och / och / dat volck staet en siet al te seer op Menno. Waer door de herten alsoo van der liefden afgekeert worden / &c. Hebbe derhalven niet eenmael / maer soo ick vermoede wel tienmael geseydt / soo de eenvuldige alsoo veel op my staen en sien souden (merckt) mocht ick lijden / dat de Heere my eenmael struyckelen liet / maer evenwel sijn genade al geheel niet van my wenden en wilde / op dat sy leeren kennen dat sy noch op my / noch op eenigh vleesch / maer alleene op de levendige Hoecksteen Christum Jesum haren gront / hope en troost setteden. Wie de Bruydt heeft (seydt Joannes) die is de Bruydegom / en dat is Christus Jesus / die ons na sijns vaders wille (tot sijner eeren) in eeuwige liefde beroepen / en door het geloove in sijnen doodt en bloedt getrouwt heeft / ende niet Menno noch Lemke. Och dat men mijn Woordt doch onverdraeyt liete / en niet dan die rechte waerheyt / die voor Godt bestaet / na seyde.

3 Joh. 10. Diotrephes.

Osea 2. 21, 22. 1 Pet. 2. 19. Apoc. 1. 5.

Ten anderen antwoorde ick / soo ghy dat woordt mijner Godtvruchtigheyt / waer door ick alleen mijns Heylandts prijs ende eere soecke / alsoo tot schanden nadraeght dat ick immers niet verhoopt en hadde: Soo begeere ick / dat ghy my doch mijne struyckelinge in der liefde met'er waerheydt aenwijst / dan hoe wel ick een arm Sondaer ben / als die bywijlen van sijnen vleesche overweldiget wordt / soo danke ick doch evenwel mijnen Godt van sijn genade / dat hy sijnen armen zwacken Dienaer / sonder alle merckelijcke ergernisse / beyde in Leere en leven / tot op deesen tegenwoordigen dagh bewaert heeft. Maer is dat gesichte soo bloode ende zwack by u / dat het struyckelen

Christelyke eerbiedinge en gelatenheyt. Jac. 3. 2.

Dat is de rechte wysheyt van boven. Jac. 3. 17.

by

> De liefde verheught haer van der waerheyt. 1 Cor. 13.6. Sy blijft ende is sterk in der eeuwigheyt. Sy leeft ende behout den prijs eeuwighlijk, &c. Alle menschen werden voorspoedigh in hare wercken. 3 Esd. 4. 39. 1 Cor. 2. 4.

by u heeten sal / namelijck / dat ick metter Heylige Schrift leere / datmen die ergerlijcke grouwelaers ende schantvleckers / tot een ware boete toe / mijden sal? oft oock datmen den Ban ende mijdinge / sonder alle aensien der persoonen leeren ende gebruycken sal / oft dat ick de onderwijsinge mijns Gods / die vermaninge ende Leere sijns Heyligen Geests / noch tot grontlijcker verklaringe alle tijdt bereyt stae / gelijck ick dan den gront over vleeschelijcke grouwelen hier gedaen ende stal gegeven hebbe. So magh ick my des troosten / dat oock de Heylige Apostelen met haren doen in dit deel niet weyniger struyckelaers en zijn als ick. Dan ick weet voor mijnen Godt niet anders dan dat ick den gront haers woorts onvervalscht leere / ende in de voetstappen haers Geests wandele. Also verre ende wijt als ick van mijnen Godt genade ende kracht hebbe. Och hoe gantsch vleeschelijck / onverstandigh / blint ende verkeert is doch dat oordeel eens menschen / die met partijdigheyt ende nijt voor sijnen Godt vervoert leyt. Vreest gy Godt / so hebt acht daer op / wat ick aenwijse.

> Die natuerlijcke menschen verneemen niet van, &c. Joan. 9. 21. Die hooge Priesters trachten daer na, dat sy oock Lazarum dooden. Sela. Alexander Magnus ende de Heydensche Festus. Act. 25. 1. met vele andere, overtreft hier in huydensdaeghs vele goet vermeende Christenen ende Broederen. Act. 22. 23. 24, 25, 26.

Ten negenden verstae ick / hoe dat gy oock onsen lieven Broederen in Vrieslandt niet weynigh scheldet, ende haer lieden na spreeckt: Daer op ick metten korsten alsoo antwoorde / dat ick onse Broeders voorspreker zijn soude / is onnodigh / dewijle haer de barmhertige Heere selfs met sijner genade / Geest ende gaven niet vergeten heeft. Nochtans so wil ick mijns deels so vele geseyt hebben / als dat die wereltlijcke rechten opentlijck so vele medebrengen / datmen beyde partyen hooren sal / lesen oock van Alexandro Magno, dat wanneer een partye / ofte een zijde hem aenklagh dede / ende die ander partye oock niet tegenwoordigh en ware / dat hy alsdan dat eene oore (de ander partye oock daer mede te hooren) toestopte. Aengesien dat dan sulcken grooten schickelijckheydt by den openbaren Heydenen bevonden is / ende oock noch heden in alle natuerlijcke rechten ende Policyen een gemeen gebruyck is / geen recht onverhoorder saken uyt te spreken. So hebt gy immers al te onchristelijck / onliefelijck ende onbillijck gehandelt / dat gy de eene partye (ende die daer toe noch om haren zwaren twist ende partye halven van der gantscher gemeynte afgesondert) niet alleene gehoort / maer noch daerenboven voor uwen lieven Broederen aengenomen / ende hebt die ander partye gantsch ende geheel verstooten / doch tot u ende tot uwer raetslieden groote schande. Dat gy niet eenmael / hoewel sy dat so menighmael so gantsch Broederlijck aen u begeerden / mont tegen mont niet en hebt willen hooren. Over welcke uwe groote onmatige onlieflijckheyt / onwil ende kintschelijcke onwetenheyt / wy ons niet genoegh konnen verwonderen / ja laten ons oock duncken / dat het sijn leefdage van lieden / die een aensien hadden / dat sy Godt vreesden / nimmermeer als gehoort is vaert noch (segge ick) also voort uyt der partyen mont / met so een onverdragelijck liegen / lasteren / ende Faemrooven / sonder eenige gewissigheyt ende gront der saken / benemet ons met openbare gewelt ende onrecht / dat gy ons wel nimmermeer (sorge ick) weder geven kont / maer so gy nu beyde partyen / na Christelijcker billickheyt tegen malkanderen met verstant gehoort hadt / soo moght gy dan een recht oordeel (soo gy de gave hadt) tusschen henlieden gevellet ende geset hebben / ende also de eenigheyt ende vrede / na luyt des heyligen woorts aen henlieden gesocht hebben / maer nu hebt gy u voor alle menschen openbaer gemaeckt: dewijle gy wel siet / dat gy met uwen onschriftmatigen / ydelen ende lichtveerdigen / dooden ende krachteloosen Ban / nu so lange jaren van u ende den uwen gedreven / voor die scherpte des Heyligen Geests Christi ende sijns stercken woorts niet bestaen moget. Dat gy niet die veel gewenschende eenigheyt ende vrede / noch oock die bestandige blijvende waerheyt die uyt Godt is / maer uwen dommen sin / eygen goetduncken / ende vleeschelijck voornemen / met ydel onrecht ende gewelt scheuren / rijten / partyen / schelden / faemrooven / ende veelheyt der persoonen soeckt te beweeren ende voor te staen / so veel als immer in u is. Moet dan noch weten / hoe dat evenwel niet sulck onrecht ende gewelt / als gy drijft / maer dat Christus Jesus met sijnen Geest ende woort altijt onser saken wijser ende rechter zijn moet / van herten laet het u geseyt zijn.

> Hebr. 12. 14.

> Jer. 44. 16, 17. Gy ende uwe wijven hebbent met uwen eygen mont gesproken dat gy oock met ter daet verstooten hebt. Ja alsoo hebt gy gesprooeken, wy willent sonder hindernisse doen dat ons gevalt. Partijghlijck hebt gy u goetduncken ende voornemen snellijck vervult, ende daerom &c. Och lasmen dat Capittel heel uyt.

Ten thienden / verstae ick / dat Lemke noch geseyt heeft: Dat hy liever van onsen Outsten wilde gebannen zijn, dan dat hy met haer eens zijn wilde. Daer op ick also antwoorde / uyt dese sijne woorden wil een van twee waer zijn. Oft dat gy niet en weet / wat den Ban in der kracht zy. Oft dat die outsten sulcke grouwelijcke lieden zijn / dat sy geen gemeynte weert en zijn. Om alle die gantsche Werelt / woude ick hem niet also een oordeel nastrijcken. Doch soo dan nochtans evenwel die selvige outsten alschoon alsulcke boose luyden waren / so men uyt sijne woorden verstaen moet. Waerom zijt gy dan noch so ongeschickt geweest / dat gy niet eenmael om uwen broederlijcken dienst (hoewel u Ampt doch so staet) aen hem beleeft ende bewijset. Dat gy hare groote feylen ende grouwelen / daer u so seer voor grouwelt / metter schrift aenwijset / ende wie dat voor Godt ende sijner Gemeynte behoort ende betaemt in der liefde hem te soecken. Maer ick vermoede / dat gy u voor den scherpen stoot der waerheydt al te seer ontset hebt / ende derhalven met hem niet en hebt dorven voor treden. Joan. 3. 21. Och dat gy noch des Heeren stemme hoordet / ende uwe herten niet verherdet / het is noch den dagh van heden.

> Exod. 17. 2. Gal. 6. 2. Actor. 9. 5. Joan. 3. 19. Sa. 11. 9. Hebr. 3. 7.

Oock so moet ick hier ten laetsten u een weynigh te bedencken geven ende te verinneren / hoe gy Anno 56. recht voor den May / tot ons gekomen zijt / ende dat wy by twee dagen als Broeders / in de vreese ons Godts / lieflijck met u gehandelt hebben / Ja alsoo gehandelt / dat oock Lemke

> 1556.

des

des morgens als hy reysen wilde / voor my opentlijck bekende / dat hy gantschelijck met ons eens ware / doch / soo noch wel een weynigh over de saecke van Man ende Wijf bekommert / dan dat hy dat also voor den Broederen so niet bekent en hadde (quam hy daer heer) dat hy ende sy op gelijcken Buydel tot ons gekomen waren / ende soo hy nu sijn herte ende gront voor eenen yegelijck alsoo ontblootet hadde / so soude sijn woort daer na weynigh meer by u gegolden hebben. Ende hy hoopte noch op den wege breeder daer van met u te handelen. Siet / also luyde sijn voorgeven. Sprack noch daer en boven: Soo haer de Overlanders niet wilden geseggen laten / ende Zylis ende Hendrick by haer blijven wilden. So wil ick my (seyde hy) tot den Nederlantschen Broederen maken.

Overlanders worden in Overlandt ende Merhen Switlersche Broederen genaemt.

Sprack weder / ende vraeghde my: Daer zijn (seyde hy) tot Weert sommige Aenkomelingen, die sich geerne onder des Heeren woort begeven souden. By wien van beyden sal ick die brengen / by Zylis, oft by de Nederlanders? Noch over dat begeerde hy aen my / wanneer men Ja oft Neen van Zylis wiste / datmen hem alsdan een getrouw Broeder / oft twee te hulpe schicken wilde / op dat alsoo de Ban ende mijdinge met gevoege by den sijnen ingevoert werde. Ja weerde vrienden / dat hy also met ons gestemt heeft / heeft niet alleen voor my / maer oock voor onsen seer geliefden Broederen / Her. van T. ende Hans S. eenen yegelijcken bysonder also bekent. Ende waer zijn nu alle dese schoone woorden / toeseggingen / ende beloften gebleven? Zijn sy niet altemael ydel wint ende leugen geweest? Immer moet gy my Ja seggen. Noch evenwel wilt gy tot Ceulen ende des selfs / hierom gantschelijck van den onsen niet nagesept hebben / dat gy u also met ons verdragen hadt / Ja dat noch dat alder beklaeghlijckste boven allen is / dat hy alles wat hy daer doen ter tijdt voor recht ende goet bekende / moet nu verVoeringe ende ketterye by hem heeten / oft men een sulcke plompe ende onbestandige handelinge niet met recht een Picfeyer heeten magh / wil ick allen redelijcken vernuftigen Leseren hier mee te bedencken geven.

Philopater. 3 Mac.1.9.10.

Ficfeijer.

Zylis ende Hendrick wilden de sake in een bedencken nemen / ende den Overlanderen voordragen / gaf u een Schriftelijk beschevdt mede. Maer oft gy die Outsten uwer Gemeynten boven hebt sien laten / dat is my onbekent. Van Lemke heeft geschreven Ja. Ende die Broederen schrijven Neen. Ende luydet / dat Zylis neen bekent heeft. Het en is niet eenerley tonge ofte sprake.

Somma / wy hebben entlijcken na onse lange verhopen ende wachten / tot een antwoort van den Overlanderen ende u gekregen: namelijck / dat wy dat mijden niet also hart op dat spitste drijven souden / want het moeste doch gebroken worden / ende dat daer oock wel soo vele schriften van der Echt waren als van den Ban ende mijdinge al waren. Siet / dat was de onderrechtinge der Schrift / daer mede hy ons alle Apostolische Schriften in desen deel uytleydt / ende als onnoodigh achter rugge werpen en wilde.

Jac. 3. 11. Soet en bitter, want de waerheyt en leugen.

Soo ick niet die waerheydt en schrijve / wil ick geerne mijn straffe dragen. Ja het is mijns bedenckens / met u so verre verloopen / dat ick voor Godt niet en weet / wie dat immermeer met u te rechte komen kan. Van eerst zijt gy met ons eens geweest / daer na sonder alle onse weten van ons afgeweken / ende den Overlanderen toegevallen. Mercket / Lemke (gelijck gehoort) is 't wederom met ons verdragen. Maer noch den selvigen Somer / ons den rugge weder gekeert ende eens met hen geworden.

Ten anderen mercket. Die afgesonderden des twistes en schandtshalven / hebt gy voor uwe Broeders weder aengenomen.

Ten derden / mercket. Onse outsten / met alle groote Gemeynten hebt gy veracht / hare bidden ende begeeren gantsch onvriendelijck ende stoorigh geantwoort / ende gesept: Gy waert om harent wille daer niet gekomen.

Ten vierden / mercket. Den geest der onrustiger partijdinge hebt gy gelooft achter onsen rugge / ten vijfsten mercket.

My ende mijnen lieven Broederen beleeget, scheldet, achterklapt, lastert, kettert, ende beschuldight haer sonder alle gront ende waerheyt. Daer ick doch voor mijn persoon alle mijn leefdage (des Godt mijn getuyge zy) niet een onlieffelijck woort van u gesproken hebbe maer dat alderbeste (tot op deser ure / u onverdraegelijcke handelinge toe) altijt aen u verhoopt / ten sesten mercket.

Item / dat heldere klare woort der Heylige Apostelen / soo veel den Ban ende mijdinge belanght / verwerpt gy / ten sevensten mercket.

Veel lichtveerdige vleeschelijcke klappers onderhout gy / ten achtsten mercket.

Veel onrustige onvredelijcke twisters ende sanckers stercket ende stijft gy / ten negenden mercket.

Veel Godtvruchtige trouwe herten / ja wel ettelijcke duysenden / die Godt ende sijn gewisse waerheyt uyt dat alder binnenste harer zielen soecken / bedroeft gy smertelijck / ten tienden mercket.

Veel vrome kinderen / die geerne des Heeren woort in desen deel oock volgen / ende hare zielen redden souden / behindert gy / ten elfsten mercket.

Och, och, geheel al te waer is doch des lieve Mennos smertelijcke besorginge, (die doch over lange jaren daer henen is) waer geworden, gelijck oock hier voor in 't 11. bladt op de kant gemelt staet.

Ende oock vele Faemroovers / leugensprekers / schenders ende schelders vaert gy / Ten twaelfsten mercket.

Somma / gy hebt soo een vier gebrouwen / dat gy noch zwaerlijck ende hert over sijn gehopte heffe (soo u die stercke Heere door sijn barmhertigheyt niet bewaert) tuymelen ende vallen sult / vrees ick / dan neemt doch waer / so gy den Overlanderen weder affeght / ende oock dien / die gy nu de handt uwer Broederschap (leyder) so gegeven hebt / sullen sy u met genen goeden name afmalen.

Ende blijft gy oock by hen / soo moeten alle rechtverstandige bekennen / dat gy u-

wen gront ende geloove in desen deele / niet dan sectischer wijsse op ydel eygen waen / goetduncken / vleesch ende mensche / ende niet bloot op den vasten steen ende gront des Godlijcken woorts settet. Verandert gy uwen gront / dien gy soo lange tot onrecht by den uwen gedreven ende geleert hebt / soo sult gy moeten hooren / dat gy ellendige Leeraers zijt / menige zielen bedrogen / ende dat licht der waerheyt niet gekent en hebt.

Ioan. 18. 38. Gal. 6. 10. Phil. 3. 19.

Maer doet gy 't niet / so maeckt gy u selfs openbaer / dat gy niet die zielen / ofte dat heyl der Gemeynten / noch Gods woort / maer alleen u eygen eere ende vleesch soeckt / ende voorstaet.

Bekent gy oock / dat gy my uyt partye met opentlijcken gewelt ende onrecht also gelastert ende den glimp mijns Naems genomen hebt / so salder een geschrey onder den vromen van u uytgaen. Dat gy niet als getrouwe Dienaers Christi / maer veel meer als nijdige Faemroovers uwer Broederen / sonder alle sijnen schult / geschantvleckt ende sijn goede geruchte tot stanck gemaeckt hebt.

2 Pet. 2. 18. Iud. 1. 10. Apoc. ulti.

Bekent gy dat niet / noch dat een sulcke boete van u daer voor gedaen wert / die voor Godt bestaen kan / so houdt ende leyt de gerechte Sententie sijns onveranderlijcken woorts op u / namelijck / dat die Faemroovers / achterklappers / lasteraers ende leugenaers / geen deel in 't Rijcke Gods ende Christi hebben. Och / zwaer is 't woort / wee den genen die 't hooren ende dragen moeten / met vreesen sitteren ende schricken / dencket na / dat bidde ick u.

Rom. 1. 30.

Siet gy uytverkorene geliefde Mannen / hoe gantsch perikuleus ende gevaerlijck gy daer henen vaert ende zeylt / ja gelijck een schip dat tusschen twee klippen heen huppelt / ontgaet hy de eene / soo stoot hy aen de ander. Daerom siet voor u (Ja segge ick) siet wel toe / dat gy de schipbreuck uwer Armer zielen (dat eeuwigh is) ontgaen / ende den rechten Haven oft Aenvaert / tot die eeuwige ruste / by den Alderhooghsten vinden moget. O Amen / Amen.

Eygentlijcke inhoudt, besluyt ende soecken deses schrijvens.

So is dan nu dit de eygentlijcke inhout / besluyt / herte / sin / ende meyninge mijns schrijvens aen u ende den uwen. Namelijck / ten eersten / dat gy de groote grouwelijckheyt uwer handelinge in desen klaren spiegel sien / van 't onrecht afkeeren / met een verslagen gemoet voor den Heere treden / ende alsoo van herten om sijn genade bidden meught.

Ten anderen / dat oock die eenvuldige ende kleyn verstandigen / die also in desen deel van u gevangen zijn / daer uyt mogen smaken ende gewaer worden / hoe dat sy niet met dat broodt haers Hemelschen Vaders / maer met ydel zwijnen draf ende menschelijcken goetduncken / in desen deel van u zijn gespijst / ende gezadight geworden.

Ende ten derden oock moget weten / hoe dat ick ende die vromen / die by ende met my zijn / uyt de vreese onses Godts / niet meer dorven oft mogen uwe Broederen zijn ende heeten / alsoo lange ende veel daer niet een sulcken gront / leere / gehoorsaemheyt / bekentenisse / versoeninge ende boete by u bevonden wert / daer door des Heeren Heylige Gemeynte gevredight / ende een goet genoegen aen u hebben kan.

Uyt grooten weemoet is 't geschreven / soo gy Godt vreest / soo geeft acht daer op / ende dencket na. De Godt aller genaden / ende de Heylige Geest des vredes ende der liefden Christi / Die gunne u sijn genade / dat gy doch met onpartijdischer herten moget lesen / ende vrucht in u brengen. Amen. Amen. Amen.

By my Menno Symons, Uwer zielen Lief-hebber na der waerheyt.
Anno 1559. Den 23 Januarii.

EEN

EEN

WEEMOEDIGE ENDE CHRISTELYCKE

ONTSCHULDINGE

ENDE

VERANTWOORDINGE,

Over de bittere nijdige leugenen, ende valsche beschuldinge onser misgunstigen, om welckers wille, wy sonder alle medelijdigheyt ende barmhertigheyt, van yeder man soo jammerlijck gehaet, belogen, gelastert, gescholden, ende in den doodt gesocht worden, gelijck men oock (leyder) dat in vele Steden ende Landen dagelijcks hooren ende sien magh.

DOOR

MENNO SYMONS.

Christus spreeckt.

Saligh zijt gy, als u de menschen versmaden ende vervolgen, ende seggen alderley quaet tegen u om mijnent wille, is't dat sy daer aen liegen: Zijt vrolijck, verblijt u, want u loon wort groot in den Hemel, want also hebben sy die Propheten vervolght, die voor u geweest zijn, Matth 5. 10.

1Cor, 3. 11.

Daer en magh geen ander fondament geleyt worden, dan datter geleyt is, het welcke is Christus Jesus.

Gedrukt in't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

Den Christelijcken Leser wensche ick veel heyls ende Saligheyts.

NAdemael Christelijcke Leser, wy arme verachtede vreemdelingen en Pelgrims, so seer by allen Menschen verschoven, veracht, ja als uytveeghsels gerekent ende gehouden zijn, ende dat der oorsaecken, dat wy met rechten yver, ende uyt alle onse krachten, na onse Saligheyt staen ende begeerigh zijn: Also dat een vroom ende Godtvreesende herte beeft ende ontset, van sodanige laster-reden, met welcke sy den gerechtigen so valschelijck beschuldigen ende beliegen, als dat sommige, die na de waerheyt staen ende haken, dorven daerom haer naeuwelijck voegen ende geven by sodanigen yverigen volck.

So is (Christelijcke Leser) dit Boecksken den bindel ende bandt, met welcke men den Leugensack toe binden ende toe knoopen sal, ende een bericht van alle laster-woorden, welck wy uyt reynder liefden, ende tot des Lesers profijt, oorbaer ende nuttigheyt, uyt de Oostersche sprake ende tale (die hier te lande niet seer gemeyn en is) overgeset in dese Nederlantsche sprake, op dat een yeder Godtvreesende den lasteraer den mondt stoppe. Want gelijckmen seyt: *Jacula previsa minus feriunt.* Waerom wy begeeren vriendelijck, dat gy ons desen arbeydt (die u tot dienste gedaen is) ten besten afneemt. Want ons hertelijck begeerte, wenschen, arbeyden ende haken is, datter vele mochten komen tot de reyne ende klare bekentenisse der waerheydt, ende Saligh worden: Vaert wel.

AL onſe begeerten zijn, mijn redelijcke Leſer, ende dat uyt grondt ons herten, (ſiet, voor den Heere wy en liegen niet) dat wy doch met al ons ſchrijven, leeren, leven, ſmaetheyt, ellende, goet ende bloet, eenmael ſo veel genade by die Menſchen Kinderen verkrijgen mochten, dat wy met onſe tegen-partye ende adverſarii, voor een, tien, twintigh oft dertigh vrome, verſtandige ende redelijcke Mannen, die den Heere lief hebben ende vreeſen, ende tuſſchen goet ende quaet richten ende oordelen konden, in beſpreck oft by den anderen heymelijck komen mochten, ſo het openbaerlijck niet geſchieden en ſoude. Ende datmenſe in haer ſchelden, liegen, ende aendragen niet en geloofde, oft men ſtelde Leeraer tegen Leeraer, ende aenklager tegen den aenklaeghden, in gelijcke recht ende vryheyt, gelijck Godts woort, die Chriſtelijcke liefde, ende oock de natuerlijcke aert ende redelijkheyt billick leren ende mede brengen. Op dat alſo die Godtloſe en boſe in ſijn Godtlooſheyt en boosheyt niet gehouden en geſtijft en werde, en dat die vrome en gerechtige niet verdoemt en verdruckt en worde, Godes Heylige Woort, by welke onſe ziele leven moet, mochte aen den dagh komen, die verſchrickelijke en afgrijſelijke leugenen ophoren, en dat onbarmhertige wrede bloetvergieten een weynigh ſtilden, ceſſeerden, en ophouden, dat doch anders in ſich ſelfs niet en is, dan openbare vruchten en wercken der Helſcher ſlangen, als Chriſtus ſelfs ſeght. En (och lacy) om den ſchijn des rechten yvers ende liefde Godts, van die, die haer Chriſti Naem, Geeſt, Woort, Doot en Bloet roemen, over alle die, die met Aſſaph haer handen waſſchen in onſchult, ſonder alle ſchromen en nadenken ſo ongenadelijk gebruykt werden. Maer wy vreſen en bevruchten, dat het ons niet toegelaten oft geconſenteert ſal worden. Want als wy beyde Schrift en geſchiede (Acta) Boecken doorleſen, vinden wy, hoe dat die reyne heylſame waerheyt, van des Werelts beginſel aen, gemeenlijk en altijt gehaet, belogen, en vervolgt is geweeſt, dat ſy haer ten meeſtendeel als een Godtloſe gehatede grouwel, in duyſter plaetſen en oorden, by weynigen hebben moeten verkruypen, ende verbergen. Konden daer beneven oock nimmermeer, ſonder ſware moeyte en doots noot, aen den dagh komen.

Zijt verre (ſegt Moſes) van valſche ſaken, den onſchuldigen ende den gerechten en ſult ghy niet verworgen, want ick en laet den God looſen geen recht hebben Exod. 23. Deut. 8. 3. Matt. 4. 4. Luc. 4. 4.

Dien tijde komt ſpreekt Chriſtus dat ſo wie u dodet, die ſal meynen hy doe Godt eenen dienſt daer aen.

Die goede vrome Jeremias, om dat hy der Schrift geleerden valſche Leere ende haer boosheyt ſtrafte, dat domme, bijſtere, en leelijck volck tot boete vermaende, en haer met die toekomende plage dreyghde, heeft hy den Schriftgeleerden een Ketter en vervoerder, en den Vorſten een oproerder en moeyte maker zijn moeten. Heeft ſo ſeer vele ellenden moeten lijden en dragen, hoewel hy van Moeders lichaem aen tot een Propheet van Godt verkoren was, ende uyt des Heeren mondt ſprack, moeſte daer beneven oock hooren, als dat ſy om ſijnent wille ſulcke harde plagen lijden moeſten.

Die waerheydt (ſeght Eſaias) valt op der ſtraten en dat recht en magh niet te voorſchijn komen. Eſaia. 59. 15. 4. Eſd. 14. 17.

Jeremias heeft ſijn Predick ampt met veele ſmerten ende lijdens moeten uytvoeren. Jer. 20. 32. 37.

Achab, die bloetgierige en Afgodiſche Koninck, wilde den vromen en Geeſtrijcken Man ende Propheet opleggen, dat hy die gene was, die dat gantſche Iſraël verleyde, 3 Reg. 18. 18.

Achab. Elias. Joram. Helizeus.

Item, die Koninck Joram meende, dat het Helizeus hadde verdient, dat Samaria ſo ſwaren en grooten honger lijden moeſte, 4. Reg. 6 31.

Joannes een Man van Godt geſonden, Joan. 1. 6. geheylight in ſijns Moeders lichaem, Luc. 1. 12. die grootſte van Vrouwen geboren, Matth. 11, 10. een lichtende en een brandende Lantaerne, Joan. 5. 35. een voorbode en voorlooper des Heeren, Malch. 3. 3. Marc. 1. 3. een roepende ſtemme in de woeſtijne, Matt 3. 3. Eſai. 4. 3. die anderde en geeſtelicke Elias, Matt. 11. 14. wert beſchuldight, dat hy was met den duyvel beſeten, Matt. cap. 11. vers 11. Ende heeft ten laetſten, om een ſchandigen Godloſen Hoeren-handel en Eebreuck, dien hy met ſijn leere beſtrafte, ſijn leven moeten laten Marc. 16.

Encomium Joannis Propter adulterium oportuit perire Juſtum. Joan. 3. 8.

Item, Jeſus Chriſtus, dat eeuwige licht en leven ſelfs, moeſte Beëlzebub heten,

Den Heyligen ende rechtveerdigen (ſprack Petrus tot den Joodſche volcke)

Matth. 10. 20. een Samaritaen sijn ende den duyvel hebben, Joan. 8. vers 49. een oproerder, Luc cap. 23 vers 5. een overtreder des Wets, Joan. 9 vers 4. een lasteraer oft blasphemeerder Gods, Matt. cap. 9. 26. een vreeter ende Wijnsuyper, den Tollenaren ende Sondaren geselle, Matt. cap 11. quader en booser geacht dan een Moordenaer, Matt 27. moeste ook ten laetsten voor al zijn heerlijke wonder wercken, weldaden, en liefde aen haer bewesen, na vele smaetheyts, bespijsens, lasterens, slaens, met een schempelijck kleedt; doorne kroone, geesselen, kruyce, nagelen ende doot afgedanckt ende geloont worden.

Hoe sy ook met Stephano, Petro, Paulo, Jacobo, &c. gehandelt ende omgegaen hebben, leert ons die schrift overvloedigh, als Act. 5. 6. 7. 12. 17. 18. 19. 21.

Item, in die tijdt oft aenvanck der eerster Kercken, worden die Christenen by etlijcke Swijnen ende Seugen genoemt, by die anderen Godts-rovers, en die Godt zijn eere af stelen, doot-slagers, kinder-moordenaers, grouwelijcke onkuyssche Menschen, ende dat sy met haer eygen Moeders ende Susters leelijcke ende onuytspreeckelijke onkuysheyt bedrijven ende aenrichten: Ende dat sy in haren Godtsdienst Menschen bloet vergieten, en dat sy haer kinderen den Afgoden toe-eygenen en offeren. Oproerders, en dat der oorsaken halven, dat sy haer affonderden van dat Baalsche Priesterschap, ende quamen somtijdts by den anderen in nacht-tijden, wanneer het plaets ende gelegentheyt was, om des Heeren Nachtmael te houden.

Item, vyanden des Menschelijken geslachts, onvruchtbaer, verdorven, onnutte lieden en Menschen, om dat sy met die volsuypers, kapoen-eters, leugenaers, prachers &c. niet gemeynschap wilden houden, dan dat sy een nuchteren, Godtsaligh, vernedert, ende afgestorven leven, in die vreese en liefde des Heeren leyden, ende voerden.

Item, vyanden Godts, vertwijffelde Booswichters, en Banck-boeven, om dat sy die schandelijcke Afgoderije achter wegen lieten, ende relegeerden in *exilium*, ende om des Heeren getuygenis ende rechten Godtsdienst, ende eere Godts, haer goet, lijf ende bloet, vrywillighlijck overgaven.

Siet, so heeft die blinde en ondankbare Werelt altoos met den genen gehandelt ende omgegaen, die Godt van gantscher herten, van gantscher zielen, ja uyt alle haer kracht ende macht sochten ende vreesden, gelijk Cyprianus in Apologetico, Tertullianus, en noch meer andere Historische Schribenten aenwijsen en betuigen. Want die duysternis en kan dat licht niet verdragen noch lijden, noch de leugen de waerheyt. Godts Woort (spreekt Syrach in 't 1. Capittel) is den Godtlosen eenen grouwel, want het is hem een schat der wijsheyt, die haer verborgen is, Dat licht (spreekt Christus) is in de Werelt gekomen, ende die Menschen hebben de duysternisse meer lief gehadt als dat licht: Oorsake, want haer wercken (seyt hy) waren quaet, Joan cap. 3. Die vrome ende Godtvreesende sijn altijdt den beschuldinge, onlust, ende knaginge in haer herten, en sy doen haer wee in haer oogen. En daer uyt komt het, dat de Werelt (die doch in alle haer wesen ende doen, Afgoderije, hooghmoet, pracht en ontucht, vleeschs luste, onbestraft ende onbehindert willen leven) van aenbegin so vele vromen en Godtvresende Mannen so nijdelijk gehaet, so jammerlijk belogen, ende so tyrannighlijk vervolgt ende omgebragt hebben.

Och mijn goede Leser, also is 't ook noch huydensdaegs gelijk gy 't openbaer aen alle kanten ende oorden sien meught. Die gantsche Werelt is in alle boosheyt verdronken, valsche leere, Afgoderije, ongelove, moetwille, schande ende laster heeft die overhant genomen, sy en wil noch en magh niet gestraft nog vermaent worden. Sy haten met gantschen herten alle die gene, die haer in reyner liefden, ja ook met haer goet en bloet, uyt haer woeste ende ongeordineerde leven ende wesen geerne wilde verlossen ende op den weg des vreedes wijsen ende leyden, ende haer zielen saligh maken souden, so 't mogelijk waer.

hebt ghy verloochent ende begeerdet datmen u den moordenaer geven soude. Act. 3. 15. Hier van machmen Joseph Lip 4. cap. 8. lesen. Merckt doch, hoe dat die regte Christenen alle wege ende altijt met leelijke schandige namen genoemt sijn. Cyprianus Tertullianus Syr. 31. Joan. 1. 4. Die Godlosen spreken tot malkanderen komt hier laet ons op den rechtveerdigen loeren, want hy maeckt ons veel onlusts, ende set hem tegen ons doen, ende verrispt ons, dat wy tegen die Wet sondigen, &c. Wie den spotter straft, die sal schande op hem laden. Die leugen (seght Syrach) is een verdrietelijke schantvlecke aen een mensche, ende is gemeynlijck by ongemanierde lieden Een dief en is soo quaet niet als een mensche die hem tot leugen gewent

Die Wijſen ende Geleerden, die altijts den vromen ende gerechtigen op 't hartſte geplaeght ende beangſt hebben, gelijk als in die bekenteniſſen gehoort is, hopen ende verſamelen die eene afgrijſelijke leugen op die ander, op dat doch haer onbehoorlijk ende ſchandelijk gewin, ende valſchen roem, niet onder, oft te niet en gae. Geven voor, ſchreyen en ſchrijven, wy ſijn Munſterſchen, wy en willen de Overigheyt niet onderdanigh ende gehoorſaem zijn, wy willen Steden en Landen met gewelt innemen, hebben die goederen ende onſe Vrouwen (gelijk die onredelijke beeſten) in 't gemeyn, ſpreken tot malkanderen, Suſter, mijnen geeſt begeert u vleeſch. Item, dat wy ons beroemen, dat wy ſonder ſonde zijn, ende willen door onſe verdienſten ende werken ſaligh werden, ende ſulke bedroefde ende jammerlijke leugenen meer, op dat ſy doch alle menſchen, ende namelijk Heeren, Vorſten en Overigheden, die, ſy (dat die Heere geklaegt moet zijn) uyt haer gulden Beker wel beſchenkt hebben, van der waerheyt afſchricken, ende over alle vromen ende Godts Kinderen wel verbitteren ende verhart maken, ende blijven mogen. Ja die ſlechts ſo meeſterlijk ende overmaten tieren, ſchelden, laſteren, en liegen kan, dat hy die Overigheyt, die doch wel eenſdeels billijk, gunſtigh, goedigh ende redelijck zijn ſoude, ſo ſy van deſen onaerdigen ende Slangen geſlachte niet ſo gedreven en gevexeert en worde: en die ſelfſten tot oproer bewegen, dat ſy die onnooſel Schapen, die niemant, ja om een hayr geen ſchade begeren te doen, ende werden alſo met eenen fijnen leugenſack, vol aller grouwelen ende laſters aen den hals gebonden, en ſonder barmhertigheyt, met lijden, ſonder verantwoordinge, met uytluydinge der Klocken, uyt Steden, Landen ende Dorpen, in die ellende en benautheyt geſtoten ende gejaegt. Den grimmenden ende gapenden Leeuwen in den mont jagen ende drijven, alſo lange dat ſy van het ſweet, vyer, water ende windt verteert worden. Als nu dit van die Predikant beſtelt ende beſchickt is, die heet ende wert genoemt een fijn Euangeliſch Predikant, en een wel geſchickt Leeraer, ende die wel letteren heeft gegeten. Die ik meyne is, dat ſy die mate harer Ouderen ende Voor-Ouderen wel vervullen, als Chriſtus ſeyt. O Heer, O Lieve Heer, hoe lange ſullen noch deſe onmenſchelijke tyrannyen, groote ende woeſte grouwelen dueren?

maer ten laetſten komen ſy aen die galge.

Liegen is den menſche een ſchadelijk ding, ende hy en kan nimmermeer tot eeren komen. Ec. 20. 26.

Te recht ſpreekt Salomon, datmen voor nijdigheyt niet ſtaende kan blijven. Prov. 27.

Aengeſien ſy dan alle Heeren, Vorſten, Regenten ende Bevelhebbers, ende dat gemeyne volk, met haer verſchrickelijke moortgeſchrey ende laſterlijke liegen, ſoo ſeer ende geheelijk over ons verbittert ende verhardt hebben, dat wy met alle ons bidden, ſmeeken ende kermen, onſchuldt, tranen, gedult, ellende, kruys, goet, bloet ende doot, ſo veel genade noch geleyde niet konnen verkrijgen noch erlangen, dat wy eenmael tot een openbaer beſpreck en by een komſt, met onſe miſgunners komen mochten, als na uytwijſen des rechtelijken Ampts, en Chriſtelijken naems, ſo veel billickheyt, redelijkheyt, en beſcheydenheyt by de Overigheyt zijn ſoude, dat ſy beyder ſoeken aen beyde zijden eerſt wel bekenden ende doorſagen, ende niet ſo onvoorſichtelijk ende onverdachtelijk in onbekende ſaken, ende in des Alderhoogſten Godts richtſtoel haer ſetten, ende tot haer bloet uytvoeren, ende wy altoos om ſulke openbare, grove en botte leugenen, ſo deerlijk geſcholden ende gelaſtert werden, ende die waerheyt ſo qualijk verſproken wert by yeder man. So zijn wy gedreven, beweegt ende veroorſaekt, uyt dwangh des Godlijken woorts, ende onſes naeſten, onſe ontſchuldinge ende verantwoordinge ſchriftelijk, met reyne beſtandige ende Chriſtelijker waerheyt te doen, op dat gelijkewel alſo, nademael men onſe mondelijke Leere ende getuygeniſſe (och lacy) niet hooren wil noch kan, dewijle ſy ſo op ons vergramt ende vertoornt zijn, ende wy aen dat licht ende voor den dagh niet komen en mogen, als men dagelicks ſien mag, die Godtvreſende Conſcientien ende herten, die niet geerne wetende ende willens tegen haren Godt handelen en ſouden, hy zy dan Overigheyt ofte Borger, geleert oft ongeleert, overmits men uyt deſe onſe bekentenis recht weten mag, hoe dat wy met die voornoemde grouwelen

Die den vromen ende den Godtvreeſenden wel laſteren ende ſchelden kan, ende kan den mantel na die wint hangen, ende die ongeregtigheyt opſmucken ende eenen ſchijn maken die is by der werelt een goet ende vroom Predikant geacht ende beroemt.

Utramque partem audite.

Chriſtum van ſijnen ſtoel ſtooten, ende hem op den rechterſtoel des Alderhoogſten ſetten, heet in Godts recht ende gerichte taſten. Wy dienen met deſe onſe ſchriften allen conſcientien der gener die Godt vreſen.

ende

ende lasteren, sonder alle onse schult ende wetenheyt, van onse tegen seggers seer jammerlijk ende deerlijk geschent, ende belogen worden, ofte by avontueren Godt gave, dat also des Heeren Woort ende waerheyt een weynig meerder aen den dag quame, ende der Geleerden ende Papen bedriegerije, ende versierde heyligheyt, yederman klaer ende openbaer worde.

Eersame Leser, wy bidden u ootmoedelijk, om des Heeren wille, dat gy doch met onpartijdischer herten ende verstant aenmerken wilt, waerom wy der Predicanten namen soo dickwils ende menighmael gedenken, vermanen ende opwerpen, ende (och lacy) weynig tot haren prijs, eere ende fame verhalen moeten. Want dewijle wy so openbaer bekennen, dat sy die gene zijn, die om haer onbehoorlijke, schandelijk gewin, ende luye buycks wille, die gantsche wijde Werelt in haer ongelove, afgoderije, en onboetveerdige vleeschelijke leven, so valschelijk troosten, ophouden, ende so vast gebonden houden, die reyne klare waerheyt so bedroeffelicken breken, ende onder die voeten treden, die arme zielen, die so diere gekocht zijn, niet met silver oft verganckelijk gout, maer met des Heeren dierbaren bloet, so jammerlijck verworgen, ende om den hals brengen ende moorden. Allen vromen ende Godtvresenden so nijdiglijk ende toorniglijk haten, lasteren, beliegen, om haer armoet, goet ende bloet brengen, dat doch so wijt ende verre van des Heeren Geest, aert en natuere verscheyden is, op dat sy by haer schandelijk en onbehoorlijk gewin, ende wellustige, ydele ende vruchtelose leven, ongestraft blijven mogen, met geen woort Gods, geen liefde, lijtsaemheyt, vroomheyt, bloet, ende doot der heyligen, sich vermanen, leeren, ende waerschouwen laten, so eyscht het doch die hooghste noot, namelijk, Gods eere, ende die welvaert ende saligheyt uwer armer zielen, dat wy sulcx doen moeten. Die almachtige groote Heere is onse getuyge, dat wy 't anders niet en meynen, op dat die gene, die redelijk, billik en goet van natueren zijn, nochtans niet bekennen dese verholentheyt, oft mysterium der ongerechtigheyt, gelijk Paulus 2. Thes. 2. 9 dat noemt, dewijle sy noch vleesch ende vleeschelijk gesint zijn, ende uyt Godt niet geboren en zijn, ende van hare Predicanten opgehouden worden, op dat sy door alsulke klare, opgedeckte, openbare aenwijsingen, ende onderrichtingen, die Predikanten ende Leeraers recht mogen leeren kennen, die sake wat meer ende verder na denckten, ende also haer leelijke, schandelijke vervoeringe ende verleydinge sat ende moede worden. Dat ook alle Heeren, ende Overigheden, die haer Christi Name derven roemen ende aennemen, weten mogen, wat dat doch voor luyden ende Leeraers zijn, die ons doch dus jammerlijk schandeliseren, ende wien sy gelove geven, en met haer sweerden so trouwelijk hant-houden, voorstaen ende beschermen.

Merckt die oorsaken, die ons bewegen tot dit schrijven.

Die Overigheyt is soo met den beker der Babylonischer Hoeren beschenckt, dat sy niet weten, wien, ende wat sy voor staen ende beschermen.

Eynde des Voor-redens.

EEN

EEN
WEEMOEDIGE ENDE CHRISTELYCKE
ONTSCHULDINGE.

TEn eerſten, beklagen ende beſchuldigen ſy ons, geven voor ende ſeggen, wy zijn Munſterſchen: waerſchouwen alle Menſchen, dat ſy haer van ons wachten ſullen, ende een exempel aen die van Munſter nemen.

Antwoordt.

Bekentenis van de Munſterſche dwalinge ende Secten.

De plaetſen ende Steden, daer ick mijnen werereltlicken dienſt eertijts gehadt hebbe, zijn Witmarſum ende Pinningum, ende die moeten my des geſtant doen, ende mijn getuygen zijn, ende oock voor mijn Reſignation, dar ick den Munſterſchen gront hebbe ſeer tegen geſtaen, ende bevochten.

DIe ſelfde ſeer te ſtraffen ende te oordeelen / die nu alreede van Godt ende van de menſchen geſtraft / ende geoordeelt zijn / doen wy niet geerne: Nochtans / alſo wy van onſe tegen-partye (ſonder alle waerheyt) daer mede ſoo hardt aengevochten / ende beſchuldight worden / ſoo willen wy ſo vele tot onſer aller ontſchuldinge daer toe geſeyt hebben / als dat wy die Munſterſche leere / handel ende wandel / als namelijck / van Koninck / zweert / oproer / wederom te ſlaen / wraeck / veelheyt der Vrouwen / ende dat uytwendige Rijck Chriſti op Aerden / &c. voor een nieuwe Jodendom in ſich bekennen / ende voor een verdoeriſche dwalinge / leere ende gruwel die verre van Chriſti Geeſt / woort ende voorbeelt / verſcheyden is. Siet / in Chriſto Jeſu / wy en liegen niet.

Daer beneven / ſoo magh ick oock mijnen voet wel onvertſaeght ende onverbaert daer bieden ende geven / dat my niemant onder den gantſchen Hemel met der waerheyt ſal overtuygen / als dat ick die van Munſter, mijn leefdage / in die voornoemde Articulen bewillight ende geconſenteert hebbe. Want ick hebſe van aenbegin tot noch toe met gantſchen vlijt ende ernſte tegen geſtaen ende tegen geſtreden / beyde heymelijck ende openbaer / met mont ende met ſchriften / ja meer als van ſeventien Jaren herwaerts / ſoo lange als ick des Heeren Woordt bekent / ende ſijnen Heyligen Naem (na mijner zwackheyt ende vermogen) geweten / ende geſocht hebbe.

Oock heb ick na mijn kleyne gave / eenen yegelijcken voor hare dwalinge ende gruwel alle wegen en alle tijdt trouwelijck gewaerſchout / gelijck ick geene wilde hebben / dat mijn Zielen geſchieden ſoude. Hebbe daerentuſſchen oock door des Heeren genade / hulpe ende kracht / wel etlijcken van haer / met des Heeren woordt / weder op den rechten wegh geweſen / ende gebracht.

Matt. 18. 8.
1 Cor. 5. 11.
Rom. 16. 16.
1 Tim. 6. 6.
Tit. 3. 9.
2 Joan. 1. 10.
Jer. 16. 9.

Munſter en heb ick van mijn leefdage niet geſien / in haer gemeynſchap niet geweeſt: Verhope oock / door des Heeren genade / met ſoodanigen (ſoo daer noch eenige zijn mochten) noch te eten / noch te drincken / gelijck my de Schrift leert / het zy dan ſaeck / dat ſy haren grouwel van herten bekennen / rechtſchapen ende oprechte vruchten der Boete doen / ende die waerheyt / ende dat Euangelium in rechter wijſe nakomen.

Siet / mijn goede Leſer / aldus is mijn meyninge ende mijn bekenteniſſe van die van Munſter ende oock alle der gener / die voor Broeders ende Suſters onder ons bekent ende gehouden worden / ende zijn die / die om der Predicanten valſche Leere / onreyne Kinderdoop / ende Nachtmael / met ſoo veel ende overmate ellende / druck ende bangigheyt / ſoo hoogh verſocht worden / ende deſen haren grondt / als Doop / Nachtmael / ende reyne leere / met een ootmoedige belijdinge / ende met een vroom / onſtraffelijck leven beweeren / ende tot in den doot betuygen ende voorſtaen.

Alle die in Chriſto wandelen, hem na ſijn woort bekennen, ende daer by leven, zijn onſe broeders.

Maer alle de gene / die dat Kruyce Chriſti van haer ſtooten / (gelijck die van Munſter deden) des Heeren Woordt den rugge ende de hacken bieden / die wereltlijcke liefde (hoewel in eenen goeden ſchijn) wederom aengrijpen / den valſchen Godtsdienſt wederom toeſtaen / ende daer gemeynſchap mee hebben / in alle pronckerye ende hoovveerdigheyt wandelen / volſuypen / wederom op den ruymen padt ende wegh treden ende gaen (ſoo ſy alle ſchoon gedoopt waren / na dien ſy in des Heeren woort niet en blijven) ſo en kennen / oft en zijn ſy onſe medegenooten ende Broeders niet.

Die des Heeren woort ende ſijnen wegh verlaten, blijven onſe broeders niet.
Pſal. 73. 29.

Pſal. 1. 6.

Siet / mijn goede Leſer / dit is alſoo de waerheyt / het ſal ſich in der eeuwigheyt alſoo bevinden. Die geleerden mogen ſchelden / ende verſieren wat haer luſt ende gelieft / ſy ſullen nochtans weten hoewel ſy nu in eeren zijn / ende haer woort op Aerden gelt / gelijck de Pſalm getuyght / dat wy noch ten laetſten voor eenen richter komen ende verſchijnen ſullen / die niet na het valſch aenklagen ende aenbrengen / niet na het geſicht der oogen / oock niet na gonſt / partye / ende aenſien der perſoonen / maer een recht gerichte ſal richten na der waerheyt.

Maer willen ſy voorwerpen / ende ſeggen / dat wy der oorſaken halven oock met de Munſterſchen moeten een Gemeynte, ende lijf gerekent zijn, om dat ſy ende wy met eenderley Doop uytwendigh gedoopt zijn. Antwoorden wy: So die uytwendige Doop ſoo vele vermagh / ende is ſo machtigh ende krachtigh / dat ſy alle die tot een gemeynte ende lijf maeckt / ende den eenen in des anderen ongerechtigheyt / booſheyt / ende verderffenis inſluyten kan / die alleen uytwendigh met eenerley Doop gedoopt zijn / ſoo mogen onſe adverſarii ende tegen-partyers

wel voor haer sien / wat sy voor een gemeynte ende lijf hebben / aengesien het klaer / ende alle Man kennelijck is / dat oock Eed-brekers / Dootslagers / Stratenroovers / Moordenaers / Dieven / Toovenaers / ende sulcke meer / gelijcke Doop ontfangen hebben / als sy. Zijn wy dan Munsterschen / ende anders nergens om / dan des Doops halven / so moeten sy immer Eed-brekers / Dootslagers / Straet-roovers / Moordenaers / Dieven / ende Schelmen zijn / aengesien sy met haer eenen Doop ontfangen hebben / 't is niet te versaken ende te verloochenen / ja en tegensprekelijck.

Niet de Doope des waters, dan des Geestes, maket vele een Lijf.

Och neen / die Schrift spreeckt niet / dat wy door eenigh uytwendigh Teecken / als Water / dan door eenen Geest in een Lichaem gedoopt zijn geworden / 1 Cor. 12. 13. die Sone (seght de Propheet) en sal niet dragen de misdaet sijns Vaders / maer die ziele / die daer sondight / sal sterven / Ezech. 18. een yegelijck (seyt Paulus) sal sijn eygen last ende misdaet dragen. Ende of sy dan seggen wouden / ende voorwerpen / Die quaetdoenders ende misdadige worden van die Overheyt, na uytwysen ende ordeninge des rechts, met het Sweert gestraft. Antwoorden wy wederom: Alsoo richten ende dooden oock wy met dat Sweert des Geests / na Godts Ordinantie ende Insettinge / namelijck / met des Heeren Woordt / dat is / wy sonderen ende scheyden af van ons alle die gene / die haer van der waerheyt afkeeren / door eenige onreyne oft valsche Leere / oft met een moetwilligh / vleeschelijck leven / als geseyt is.

Niet alleene die Munsche, maer aller werelt gruwelen ende dwalingen zijn verwerpelik.

Somma: wy bekennen / ende betuygen hier mede / voor Godt / voor u / ende die gantsche wijde Werelt / als dat wy dese voornoemde Munstersche erreuren / dwalingen / ende alder-werelt grouwelen / ende boose Secten / die met des Heeren Geest / Woort / Ordinantie / ende bevel strijden ende vechten / uyt dat binnenste onser Zielen haten. Ende dat wy voor Godt in Christo Jesu anders ter werelt niet soecken / noch begeeren / dan dat wy die gantsche werelt (die doch in't boose gestelt is) op den rechten wegh wijsen ende brengen mogen / ende veel Zielen met des Heeren Woort / door sijn hulpe ende kracht / uyt des Duyvels Rijck verlossen ende winnen / ende also tot Christo brengen mogen. Een vroom ootmoedigh / Godtsalighlijck leven in Christo Jesu voeren mogen / ende dat wy sijnen grooten / aenbiddelijcken / hoogen Naem loven ende dancken eeuwighlijck. Want wy gelooven ende bekennen vast ende waerachtigh / dat alle valsche leere / afgoderye / Godtloosheyt ende sonden uyt den Duyvel zijn / ende dat het loon der selven die eeuwige doot is. Daerom arbeyden wy met gantschen vlijt ende ernst / ende wouden so geerne (weet die almachtige Heere) vroom zijn / ende Godt vruchten ende vreesen. Hoe wel wy arme / ellendige menschen / daerom so jammerlijck benaut / so klaeghlijck geschandeliseert / belogen / gescholden / ende aen soo veel plaetsen ende oorden so droeffelijck omgebracht ende vermoort werden.

Dit is dat eygentlijck soecken aller vromen, ende anders niet.

Rom. 1. 26. 1 Cor. 6. Gal. 3. Eph. 5.

Lijdt gy om de Gerechtigheyt, seyt Petrus, so zijt gy saligh. 1 Pet. 3.

TEn anderen geven sy voor: wy willen de Overigheyt niet gehoorsaem zijn.

Antwoordt.

DAt dese haer beschuldinge ende beklaginge over ons onrecht ende valsch is / betuygen onse Schriften rijckelijck ende overvloedigh / die wy voor langen tijt ende Jaren in druck aen den dagh gegeven hebben. Wy bekennen opentlijck / met vollen monde / ende hebben 't oock altoos gedaen / soo langh als wy na onse ontfangene / ende kleyne gave / des Heeren Woort bedient hebben / dat het Ampt des Overigheyts van Godts Ordinantie is / hebben oock daerentusschen haer altoos gehoorsaem geweest / soo het tegen Godt / ende sijn woort niet geweest is. Begeeren oock desgelijcken die gantsche tijt ons levens te doen: want wy zijn soo bot ende plomp niet / oft wy weten wel / wat ons des Heeren Woort leert / ende daer van oplegt. Tol ende Chijns geven wy / gelijck ons Christus geleert / ende selfs oock gegeven heeft / Matt. 17. 22. Voor Keyserlijcke Majesteyt / Koningen / Heeren / Vorsten / ende voor alle die gene die in hooge Ampten verkoren ende beroepen zijn bidden wy / 1 Tim. 2. 2. eeren ende vreesen haer / Rom. 13. 1. Nochtans schreyen ende roepen sy: Wy willen die Overheyt niet onderdanigh ende gehoorsaem zijn, op dat sy die herten der geweldiger verstooren / ende tot alle ongenade / toorn ende bitterheyt / des te meer over ons verwecken mogen. Dat doch dat bloedigh zweert / dat door haer aenhouden in sommige plaetsen / soo ongenadelijck / ende sonder barmhertigheyt in ons gesteken wert / van ons immer niet afgekeert en werde / als men sien magh.

Dat fondament-boeck ons bericht van dat geloove des Konincks Josue, ende onse vermaninge van de oorsaecke onses schrijvens, die betuygen ons onse schult wel.

Matt. 17. 22. Rom. 13. 7. Tit. 3. 2. 1 Pet. 2. 13.

Dat Ampt des Overigheyts, is Godts Ordonnantie.

De rechte ende waerachtige Christenen, zijn de Overigheyt goetwillighlijck gehoorsaem, soo verre het des Heeren woort lijden ende dragen kan.

Aengesien sy dan die Overigheyt / met al sulcke openbare ende grove leugens (segge ick) altoos onrustigh maken / Daerenboven tot al het gene wat die Overigheyt gebiedt / handelt ende doet / Ja ende Amen seggen / het accordeert ende komt over een met der Schrift oft niet / Ende alsoo met haer kittelende ende soete Leere / die selfde Zielen in verderffenis ende verlies voeren ende brengen. Want sy niet haer saligheyt / maer haer geniet / gonst ende gaven meynen ende begeeren. Soo dringt ons die liefde daer henen / (siet voor Godt / het is de waerheydt) allen hoogen van Staten (die by avontueren een part ende deel geern recht souden doen / wisten sy hoe / so sy slecht eenen Ananiam hadden / die haer te rechte wees) met aller eerbiedinge ootmoedighlijck uyt die Schrift aen te wijsen (nademael dat het van hare Predikanten verzwegen ende gestolen wert) wat haer in des Heeren Woort bevolen is / hoe sy gesint behooren te zijn / Oock hoe sy haer beroepen Ampt / rechtschapen uytvoeren / volbrengen / ende des Heeren prijs ende lof bedienen sullen.

Aldus spreeckt Moses: Wanneer die Koninck sitten sal op den Stoel sijns Koninckrijcks / soo sal hy dit andere geset van die Priesteren den Leviten nemen / ende in een Boek schrijven laten / dat sal by hem zijn / ende

Den Israëlitischen Koningen wort hier bevolen, dat sy haer in dat andere gesette, dat is Deuternomio, altoos oeffenen souden, allen Overigheden tot een voorbeelt, ende vermaninge.

ende sal daer in lesen sijn leefdage / op dat hy leere vreesen den Heere sijnen Godt / dat hy houde alle de Woorden deses gesets / ende dese rechten / dat hy daer na doe (merckt met gantschen vlijt lieve Heeren merckt / daer staet / dat hy daer na doe) Hy sal sijn ☞ herte niet verheffen over sijn Broeders / ende ☞ sal niet wijcken van die geboden / noch ter rechter noch ter slincker hant / hy sal niet veel Paerden houden ende hebben / niet veel u Vrouwen nemen / sal oock niet veel Silvers ende Gouts vergaderen. Deut. 17. Van die richters / spreeckt Jethro aldus tot Mosen: siet omme onder al den volcke na redelijcke lieden / die Godt vreesen / die waerachtigh zijn / der gierigheyt vyant zijn / die settet over haer. Exod. 18.22.

Deut. 17. 21. 3 Reg. 4. 26. Hier leert Jethro, hoe die Riehters sullen gesint zijn, maer men achtet (leyder) weynigh.

Oock Moses: Uwe Richters geboodt ☞ ende beval ick / ende seyde: Verhoort uwen Broeder (spreeckt hy) ende richt gerechtelijk tusschen een yegelijk en uwen Broeder / ende den Vreemdelingen / geen Persoon en sult gy in 't Gerichte aensien / Maer sult den kleynen hooren / als den grooten / ende u voor niemants Persoon ontsien / want dat gerichts-Ampt is Godts. Deut. 1. 16.

Moses trouwe vermaninge aen alle Richters, werdt aen ons (leyder) niet bewesen.

Item / Josaphat de Koninck Juda: ☞ Siet toe (spreeckt hy tot sijn Richters) wat gy doet / want gy en houdt dat Gericht den Menschen niet / maer den Heere / ende hy is met u in 't Gerichte. O een wichtigh ende dapper woort / daerom soo laet die vreese des Heeren by u zijn / ende wacht u ende ☞ doet het / want by den Heere onsen Godt en is geen onrecht / noch aensien der Persoonen / noch aennemen der giften / 2 Par. 29. 10.

Josaphats ernstige ende trouwe vermaninge, is by onse Richters al vergeten.

Item / Paulus: Die Oversten (spreeckt hy) en zijn den genen niet tot vreese die goet doen / maer die quaet doen (merckt wel / gy die deses Ampts Dienaers zijt.) Maer en wilt gy die macht niet vreesen / so doet goet / ende dan sult gy van haer geprésen werden / want sy is Godts dienaresse u ten goede: maer doet gy quaet / so vreest: Want sy het Sweert niet te vergeefs en draeght / want sy is Gods dienaresse / ende een wreeckster tot straffinge over de gene die quaet doet / Rom. 13. 4.

☞ Siet / lieve Heeren ende Richters / wilt gy nu dese aengetogen / voorbenoemde / ende voorschreven Spreucken wel ter herten nemen / ende vlijtigh overleggen / so moet gy ten eersten mercken / hoe dat u Ampt / niet uwe / maer Godts Ampt ende dienst is / op dat gy u knyen / voor sijn Majesteyt recht meught buygen / sijnen grooten aenbiddelijcken Naem vruchten ende vreesen / ende dat opgeleyde Ampt recht ende redelijck bedienen / ende uytvoeren / ende dat gy niet so vrymoedigh met uwe aertsch ende verganckelijck gewelt / Christo den Vorst aller Vorsten / in sijn Rijck / Gebiedt ende Jurisdiction / grijpt ende tast / ende met uwe ysere Sweerden richtet ende oordeelt / dat den eeuwigen Gerichte des alderhoogsten Godts alleen toestaet ende behoort / als daer sijn geloove / ende geloofs saken / als oock Lutherus, ende noch meer andere in den begin wel geschreven hebben / maer als sy tot hooger ende grooter staet gekomen zijn / so hebben sy het t'samen vergeten. Lieve Heeren merckt aen / hoe seer groot / veel ende dapper / Moses / Josue / David / Ezechias / Josias / Zorobabel / Ec. in der Schrift geprésen ende gelooft werden / om dat sy den Heere soo hertelijck gevreest / ende sijn gebodt ende bevel / raedt / woort ende werck soo neerstigh ende trouwelijcke bedient hebben.

Het Ampt des Overheyts is niet den quaden ende boosen, maer den goeden, ende vromen te beschermen.

De wereltlijcke Overigheyt behoort niet in Godts recht ende Rijcke te grijpen.

Maer so gy u herten boven alle Bergen verheft / ende wilt geenderleywijs hooren / wat u des Heeren mondt gebiedt ende beveelt: Maer dat u vleesch raedt ende dicht. Niet bekennen / dat gy des Heeren Ampt luyden ende Dienaers zijt: Landt ende Luyden van hem ontfangen hebt / sult gy sijn straffe niet ontgaen / die u tot sulcke hooge Potentaten / Bevelhebbers / Hoofden ende Regenten geroepen heeft.

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, &c. Luc. 1, 48.

Lieve neemt het waer / laet het u geseyt zijn / by hem staet Cresus ende Yrus in gelijcker weerden ende aensien. Daerom soo vreest ende vrucht uwen Godt uyt gantscher zielen / van gantscher herten / uyt al u krachten / ondersoeckt die schrift / ende denckt se eens nae / hoe die groote Heere die Stoelen der grootmachtigen / hooghberoemden Koningen ende Heeren / gelijck daer sijn Pharao / Nebucadnezar / Sanherib / Antiochus / Saul / Jeroboam / Achab / Ec. om haer Tyrannye / Wreetheyt / Hoovaerdigheyt / Laster / Ongehoorsaemheydt / Afgoderye / sonder alle barmhertigheyt / in sijnen grimmigen toorn omgestort / verdorven / ende gantsch ende af uytgeroeyt / vernielt / ende gedestrueert heeft / gelijckmen sulcks in der schrift aller wegen openbaer lesen / sien ende hooren magh.

Cresus de rijcke. Irus, de arme. Joan. 5, 39. Exod. 14. 26. Dan. 4. 24. 32.

2 Mac. 9. 28. 1 Reg. 31. 5. 2 Sam. 18. 15.

Ten anderen / meught gy uyt dese Spreuke mercken ende verstaen / als dat gy der oorsaken halven van Godt daer toe verordineert / geroepen ende verkoren zijt / namelijck / den boosen te straffen / ende den goeden voor te staen ende te beschermen / tusschen saken ende saken recht te richten ende te oordeelen / ende sult Weduwen ende Weesen / ende den Armen gehateden Vreemdelinck ende Pelgrim recht doen / ende haer voor gewelt ende overlast beschutten ende bewaren / Steden ende Landen met goede Policye / ende Stadts-regiment / die niet tegen Godt ende sijn Woort en zijn / goede vrede ende ruste / tot des gemeynen Volcks oorbaer ende profijt / wel sult regeeren. Ende sult Gods heylige Woort / (daer doch die Ziele by leeft) Naem ende Eere / van gantscher herten soecken / liefhebben / ende in schriftmatiger billickheyt / sonder Bloetvergieten ende oproer promoveren / voorstaen / hanthaven ende beschermen / also vele als in u is.

Merckt, waer toe die Overigheyt van Godt beroepen en verkoren is.

Sap. 16. 26. Matth. 4. 4. Je. 15. 16.

Siet / lieve Heeren / ende Richters / dit is dat eygentlijcke Ampt / tot welcke gy geroepen zijt. Of gy dit in rechter wijse ende vrome na komt / meught gy een weynigh meer na dencken. My dunckt met den heyligen Jeremia dat gy al te samen dat Jock gebroken hebt / ende die seele in stucken gescheurt / want gy dat dierbaere weerde woordt / dat gy in reyner Godts

vreese ende vrucht soudt billick inboeren / als een verbannen grouwel / ja als een fenijnige Slange / hatet ende uytstootet / die openbare valsche Leeraers ende Propheten / die de gantsche werelt verleyden / die men na uytwijsinge van Gods Woort sal mijden ende schouwen / gaen daer by u in grooter eeren ende waerden: ende die Arme ellendige Schapen / die den Heere so geern ende van gantscher herten (in haer zwackheyt) vreesen ende vruchten / ende niemant op Aerden een quaet woort toespreken / oft toe wenschen / om dat sy tegen Gods Woort niet doen en dorven / een vroom boetveerdigh leven leyden / Gods Sacramenten recht gebruycken / na uytwijsen der Schrift / voor alle valsche Leere / Secten ende Godtloos wesen / een dootlijcke beven ende schricken hebben / moeten ter Steden ende Landen uyt / ende op vele plaetsen met water / vyer ende Sweert / veroordeelt worden / haer goederen worden toe geschreven den Fisco / sonder genaden haer onnosele onschuldige kinderen / die billick na uytwijsinge des Propheten woordts / haerder Vader schult niet dragen sullen (soo de Vader schult hadde / als sy voorgeven) stootmen naeckt ende bloot ter Deuren uyt / ende moeten also haerder vromen Ouderen sueren zwaren ende grooten arbeyt / sulcke onbarmhertige / gierige / ende bloetdorstige roovers in de handen laten.

De Overigheyt misbruyckt in dese saeck haer Ampt jammerlijk.

Onbarmhertigheyt ende tyrannye sommiger Overigheden tegen alle vromen.

Fiscus, eenen schat, oft somme gelts van eenen Prins. Ærarium est civitatis. Gre. 18.

O gy lieve Heeren ende Richters / heet dit den goeden beschermen / ende den Boosen straffen / tusschen saecke ende saeck recht richten / den Weduwen / Weesen en Vreemdelingen recht doen / gelijck de Schrift leert / ende u Beroepinge ende Ampt mee brenght / willen wy u selfs richten ende oordeelen laten / Och neen / lieve Heeren / neen / Neemt die saecke wel waer / het Spel is gantsch ende t'samen omgekeert ende verandert / ende het heet nu / den goeden straffen / ende den boosen ende quaden voorstaen ende beschermen. Want men siet het dagelijcks / dat 't so toegaet / gelijck als die Propheten alder wegen klagen: Eed-brekers / woeckenaers / Gods-lasteraers / leugenaers / bedriegers / hoeren / boeven / &c. zijn in geen perijckel ende noot des doots / maer die den Heere liefhebben ende vreesen / moeten yeder mans roof zijn. Siet (spreeckt de Propheet) die Vorsten in Israël / een yegelijck is machtigh by u Bloedt te storten / Vader ende Moeder verachten zy / den vreemdelingen doen sy gewelt ende onrecht / den Weduwen ende Weesen bezwaren zy / Ezech. 22. Leest die Prophetische schriften ende merckt met vlijt daer op / so sult gy bevinden / hoe seer ende dootlijck die Heylige ende trouwe Mannen Godts / over gelijcke quaet ende noot / dickwils ende menighmael gedreyght hebben.

Dat sweert der Overigheden straft ende doodet nu ter tijdt den genen die sy billick na der schrift beschermen en beschutten souden. Esai. 1. 23. Jer. 2. 31. Ezech. 2. 3. Sap. 3. 3. Psal. 73. 6. Esai. 59. 3. Esai. 1. 15. Exod. 22. 21. Jer. 5. 4, 5. Mal. 3. 6. Sach. 5. 3. Oze. 4. 2. 4 Esd. 1.

Ende of gy nu wel dese onse Vermaninge van kleynder weerden acht ende houdt / so is het nochtans die vaste ende ware waerheydt / die wy hier aenteekenen ende aenwijsen / ende moet gy immers in uwer herten bekennen / ende toestaen. Want 't is openbaer ende klaer voor oogen / ende kan niet verloochent werden / hoe dat in onse Nederlanden / die ontuchtige / ongeschickte ende onnutte Menschen / welcke sy Pastooren / Ziel-sorgers / Heeren ende Leeraers noemen / die een part wel d'een Vrouwe ende Maget by d'ander hebben ende schenden / die voor de gantsche Werelt / in allerley moetwille / Godtloosheydt / openbare Afgoderye / die des Nachts ende Daeghs in een vol bijster dronckenleven zijn / niet een letter van Godt ende Godts woort recht bekennen / so vele vrome Godtvreesende luyden / die voor Godt ende sijn Engelen anders niet en soecken / dan een rechtschapen / oprecht ende onstrafselijck leven te voeren ende te leyden / na uytwijsen des Heeren woort / met haer schandige verraderye om haer Lant / Eere / goet ende bloedt brengen / maer sy (namelijck / die verraders) leven in een goede vryheyt ende vrede.

Ick meyne dit van die landen, daer sy dat reyne Euangelium noch niet ontfangen en hebben.

De vrome ende Godvreesende werden omgebracht, ende die boose ende wrevelaers leven in groote vryheyt.

Aengesien die wagen so onbescheyden op die eene zijde slaet / ende gy gelijckewel van Godt verkoren ende geordineert zijt / dat gy sonder eenigh aensien der persoonen recht richten sult / ende sult alle ellendige bekommerde vreemdelingen ende vromen van die hant des Verdruckers ende overlasters verlossen / bidden wy u al t'samen ootmoedelijck / als onse alderliefste Heeren ende Overigheden / om des geens wille / die u tot desen hoogen Ampt ende dienst verkoren ende beroepen heeft / dat gy doch alsulcke wreede ende nijdige Menschen / die na uytwijsen Petri niet dan tot verderven ende worgen geboren zijn / die ons altoos ende aller wegen / so heymelijck ende openbaer (dat het te beklagen is) also verachtelijck vermaken / datmen ons hooren noch sien en magh / door haer bitter tieren ende valsch aenklagen: haer niet en wilt glooben / so lange sy ons in onse tegenwoordigheyt ende presentie met der Waerheyt niet overtuygen (dat sy doch nimmermeer doen en sullen / weten wy gewis) dat sy tot soo grooten schade ende schande van so velen vromen ende Godvreesende Kinderen / so onversaeght ende onbeschaemt / dagelijcks van haren stoel der Pestilentien ende bespotteryen / voor alle Menschen afroepen ende hooren laten. Lieve Heeren / vrucht ende vreest Godt van herten / glooft sijn waerachtigh Woort / ende handelt ende doet recht / bidden wy u om Jesus wille.

1 Pet. 2. 14.

Dat die vrome so doodtlijck gehaet werden, zijn de Predicanten d'oorsaeck.

Ten derden / leert ende merckt gy oock / uyt dese voornoemde en voorberoerde Spreuken / dat gy / hoewel gy geweldige en machtige op Aerden beroepen zijt / nochtans niet na uwe moetwille meught voortvaren / maer gy moet uwen Heere ende Godt / als uwen Schepper / Verlosser en Salighmaker / van herten liefhebben / ende hem als u Hooft / Koninck / Vorst ende Richter vreesen / ende gehoorsaem zijn: in sijn Woort u steedts ende altoos beneerstigen / ende bevlijtigen u: boven u Onderdanen ende Broeders niet verheffen ende opblasen / ende van des Heeren wegen en Geboden niet wijcken u leefdage / gelijck als geseyt is. Voortaen / lieve Heeren / merckt doch met vlijt en ernst aen / nademael gy u Christen beroemt / dat gy oock

De Overigheyt behoort ende moet sijnen Godt onderdanig, en gehoorsaem zijn.

met

Die uytwendige Ceremonien, ende die beroemde Namen, mogen geen Christen maken.

met het werck/daer en waerheyt Christen zijn meught: Water/Broodt/Wijn ende Naem maken geen Christen/ maer die uyt Godt geboren zijn / Joan. 1. 3. Die Godtlijker aerdt ende natueren zijn / 2. Pet. 14. Die als Christus gesint zijn / Philip. 2. 5. Die van des Heeren Geest gedreven worden / Rom. 8. 14. Die haer boose quade ende verdorven vleesch dagelijcks kruysen / Gal. 5. 24. Die na den Geest/ende niet nae den vleesche leven/ Rom. 8. 2. Die niet boven Gods Woort liefhebben/ Mat. 10. 37. Ende sijnen naesten liefhebben als haer selven/ Matt. 7. 12. Die een onstrafselijck/afgestorven/ ootmoedigh/vroom leven leven leyden ende voeren. Phili. 1. 2. 3. 4. Die goetwilligh in die voetslappen Christi wandelen/ Matt. 16. 24. 1. Pet. 2.

Na desen regel, ende exemplaer, moet sich een yeder schicken ende houden, die voor Godt een Christen zijn wil.

Ende die omgekeerde veranderde / nieuwe Menschen ende Creatueren in Christo zijn / roemt Godts Woordt Christenen te zijn.

Die nae den vleesche leven, en zijn geen Christenen.

Lieve heeren / neemt het ter herten / van hooveerdige / vleeschelijcke / Eed-brekinge / Hoerachtige / dronken en prachtige/ onrechtveerdige / Afgodische ende bloetgierige Christenen / werdt in die Bybelsche Schrifc niet gevonden / noch gelesen: dan dat haer deel een eeuwigh schreyen/ knerssinge der tanden/ duysternisse / vier/ Helle/ Doot ende Duyvel zijn sal: Haer deel sal zijn in den vierigen Poel / die van peck ende solfer branden sal / Apoc. 1. Matt. 8. 13. 15. Rom. 1. 1. Cor. 6. Gal. 5. Ephes. 5. 2. Thes. 1. Apoc. 21. 22.

Lieve Heeren / siet voor u / ende laet u niet langer verleyden/ want by Godt is geen aensien der Personen/ leert die gantsche Schrifc. Het geldt hier eeuwigh met alle Engelen te leven in des Hemels Throon / ofte eeuwigh met alle duyvelen te sterven in der Hellen gront. Want het moet al nae Christi Geest / Voorbeelt ende Woort/geoordeelt ende gerigt zijn. Wie in Christo is/ is een nieuwe Creatuere/ 1. Cor. 5. 16. Ende wie daer seyt/ dat hy in Christo blijft (hy zy dan Keyser oft Koninck) die moet wandelen als hy gewandelt heeft/ 1. Joan. 2. 6.

2. Par. 19. 8.
Sap. 6. 8.
Rom. 2. 11.
Gal. 5. 19.
Eph. 5. 6.
Col. 3. 6.
Ac. 10. 35.
Jac. 2. 5.
Gal. 5. 6.
en 6. 17.

Lieve Heeren / dit is Gods woort/ dit is die prijs ende die voorgestelde mate / daer ghy ende wy nae jagen ende loopen moeten. Al wie hem nae dese mate niet en schickt / jaeght ende loopt / dat en magh geen Christen zijn. Daerom ondersoekt uwe Leeraers wel /ende merckt vlijtigh ende met ernst / of sy u oock op desen engen wegh wijsen. Ick vermoede wel/ dat sy u niet dan enckel brede prediken/u die kussens ende oorpeulens wel sacht opschudden ende bereyden / u Hoossche ende Koninckljjcke Sloten/gebruyck ende maniere/als danssen/springen/vrouweeren/ steken/ breken / dobbelen / spelen / tuysschen/ brassen ende suypen / niet seer ende hardt straffen. Somma / dat gy die muer timmeren sult / ende sy sullense bewerpen ende aenstrijcken met valschen kalck/ gelijk die Schrift klaegt/ Ezech. 13. 22.

Al die in Christo wandelt, ende is gesint als Christus dat is een recht Christen.

Jer. 8. 12.
Ex. 13. 10.

Maer wy/ lieve Heeren/ en doen soo niet / maer wijsen ende leeren u den rechten wegh / die gy wandelen moet / so gy saligh begeert te zijn. Wy wijsen u niet op Paus oft Luther / niet op Augustinum oft Hieronymum/maer wy wijsen u met der gantscher Schrift op Christum Jesum / dat gy dien met vlijt sult horen/ende van gantscher herten geloven/ende sult hem trouwelijck volgen. Want hy is die Propheet van Godt belooft Deut. 18. 18. Die Leeraer van Godt gesonden / Joan. 3. Dat licht des Werelts / Joan. 8. Die rechte Herder onser zielen / Joan. 10. Al wie hem hoort/ glooft/ volght / die heeft dat eeuwige leven/ Joan. 3.

Matt. 17. 6.
Marc. 9. 6.

Luc. 9. 36.
Esa. 42. 1.
Matth. 3. 17.
12. 18. 17. 5.

Hy roept tot Keyser/ Koninck / ende tot yeder-man: Ten zy dat gy u omkeert / ende wort als kinderen/ soo en sult gy in 't Hemelrijck niet komen/ Matth. 18. wie my volgen wil / oft wie een waerachtigh Christen zijn wil / die neme sijn kruys op hem / ende volge my na/ Matth. 16. Wie wat liever heeft dan my/die magh mijn Discipel niet zijn/ Luc. 14. ende die en is mijner niet weerdigh / Matth. 10. ende diergelijcke spreucken meer.

Desen regel is generael ende gemeyn, ende mach daer van noch rijck ende geweldigh uytgenomen werden.

Mijn Heeren / waeckt op / ende leert hem kennen / hy was de Sone des Alderhoogsten Godts / de Heere aller Heeren / ende de Koninck aller Koningen/Gods eeuwige kracht/ Woort ende wijsheyt: Wat hy hier op Aerden voor pracht / gemackelijcke dagen ende wellust gehad heeft/leert ons die Schrift wel.

In sijn geboorte hadde hy geen stede oft plaetse in der Herbergh / Luc. 2. 8. In zijn Predikatie en heeft hy niet gehadt / daer hy sijn hooft op rusten soude/ Luc 9. 59. Het inrijden binnen Jerusalem was niet met veel Paerden/Trawanten/ ende Ruyteren maer met eenen ongeachten Esel / Matth. 21. 7. Hy hadde oock in sijn sterven niet / noch water noch wijn / waer mede hy sijn herte hadde laven mogen / Matt. 27. Waerom is dat geschiet? op dat wy een enckel vol wellustigh leven souden leyden? Och neen / dan daerom is 't geschiet (segt Petrus) dat wy der sonden sullen sterven/ ende der gerechtigheyt leven 1. Petr. 4. 3. Rom. 6. 7. 2. Tim. 2, 11. Col. 3. 5.

Lieve Heeren, merckt hier dat voorbeelt ende exempel, dat u die Koninck aller Koningen hier na gelaten heeft. Al die gene die ons eenen ruymer ende wijder wegh wijsen ende leeren, dan ons Jesus Christus geleert ende gewesen heeft, dat zijn verleydens ende Antichristen.

Siet gy lieve Heeren / siet: dit is dat Hofgebruyck / dat die hemelsche Vorst Christus Jesus sijnen gantschen Hofgesinde / namelijck / allen Christenen / hier op Aerden naegelaten ende geleert heeft. O smalle wegh / O enge poorte / hoe weynigh zijnder die hem vinden / noch veele weyniger die hem wandelen / Matth. 7. 15. Luc. 13. 22.

Dit schrijve ende vermane ick daerom/dat die Vorsten / Regenten ende Heeren / sullen opsicht hebben / ende mercken / dat sy van haer Predikanten jammerlijk bedrogen werden / dewijle sy soo sachte ende soete dingen prediken / ende een soo ruymen wegh leeren / daer ons des Heeren mont een so engen wegh wijset: Bidde hier met allen Heeren/Vorsten/ Koningen ende Richters / seer ootmoedigh / waer sy oock zijn mogen / om dat roode ende precieuse Bloet onses Heeren Jesu Christi / waer mee wy besprenght zijn / dat gy het my arme elende ende verachte man doch ten besten houden wilt/dat ick mijn hert grondelijcke liefde soo trouwelijck aen u bewesen hebbe: Want ick soude soo geerne dat alderbeste aen u arme zielen sien. Mijn vermaninge is gemeyn/ ende noeme geen namen: Wie schuldigh is die betere hem/ ende wie onschuldigh is/ die wachte hem. Godt is mijn

Die gerechtige seght, David, slae my vriendelijck ende straffe my, dat sal my zijn de beste olie, dewelcke mijnen hoofde niet en faelgeert Psal. 141. 5. Openbare straffe is beter dan heymelijcke liefde. Prov. 27. 5.

getuyge / dat ick anders niet en begeere / dan dat gy al te samen in die kracht ende daet zijn meught / dat gy van yderman gepresen wert / namelijck / Edele Heeren / ende Christelijcke Overigheyt / dat gy tusschen ons ende onse tegenpartye (welck zijn die Geleerden) onpartijdigh staen wilt / gelijck uwen dienst behoort / op dat die verleydische ende tooversche leugen eenmael mach onder ende te niet gaen / ende dat die onvervalschte waerheyt die soo veel hondert Jaren / soo seer uytlandisch ende in exilium gerelegeert was / wederom aen sijn plaetse komen. Gy lieve Heeren / Gods woort is de waerheyt / hebtse lief / omhalstse ende kustse / want haer rijckdommen zijn onmatelijck / haer schoonheyt wonderlijck / haer vrucht dierbaerlijck / ende haer kracht is dat eeuwige leven / Joan. 17.

Namen sonder daet, is niet dan guychelye, ende eenen valschen roem.

TEn derden, soo seggen sy: wy zijn oproerders, wy willen Steden ende Landen innemen, soo wy slechts geweldt hadden.

Antwoordt.

DEse Prophecye is valsch / sy sal valsch bevonden worden in eeuwigheyt / sy sal oock door des Heeren genade / door die beproevinge leeren ende mede brengen / gelijck die gene die dit aldus propheteren / nae luydt Moses woort uyt Godt niet en zijn / Deut. 18. Trouwe Leser / vaet recht dat ick schrijve ende meyne.

Die schrift leert ons / datter twee contrarie Vorsten zijn / ende oock twee contrarie Rijcken. Die een Vorst / is die Vorst des vredes: ende die ander / die Vorst des onvredes. Een yeder Vorst heeft sijn bysonder eygen Rijck / ende gelijck die Vorst is / so is oock sijn Rijck.

Die Vorst des vredes is Christus Jesus / Hebr. 7. Esa. 9. Sijn Rijck is dat Rijck des vredes / welck is sijn Gemeynte / Esa. 9. Dan. 2. 7. Luc. 1. Sijn bodem / zijn die bodem des vreedes / Esa. 52. Rom. 10. Sijn woort is dat woort des vredes / Joan. 14. 16. 20. Ende sijn lijf is dat lijf des vredes / Col. 3. Sijn kinderen / zijn dat zaet des vredes / Zach. 8. Ende sijn Erf ende loon / is dat Erf ende loon des vredes / Sap. 3. 15. Somma / 't is onder desen Koninck / ende in dit Rijck ende regiment / enckel vrede / al watmen siet / hoort / handelt / ende toestaet.

Merckt wat hier van Christo, ende van sijn rijck geseyt wort denckt vlijtigh na, ende ondersoeckt die Schrift.

Aengesien wy dan dat Vreden-rijk woort / namelijck / dat troost-rijcke Euangelium sijns vredes / uyt den lieflijcken mont sijner Vre-boden gehoort hebben / soo hebben wy dat selfde oock door sijn genade alsoo gelooft ende met vreden aengenomen / ende hebben ons den eenigen / eeuwigen ende waerachtigen Vreden-vorst / Christo Jesu / in sijn Vreden-rijk ende heerschappye begeven ende zijn also door die gave sijns Heyligen Geests / door middel des geloofs in dat Lijf sijns vredes ingelijft / ende wachten nu voortaen met alle kinderen sijns Vredes op dat beloofde Erf ende loon des Vredes.

Ro. 10. 15. Esa. 52. 7.

Esai. 9. 6. Luc. 2. 7.

Nademael dat ons arme elendige Sondaers een soo seer overmaten ende groote genade van Godt verschenen is / dat wy die eertijts geen Volck en waren / ende van geenen Vrede en wisten / nu tot een so heerlijken Volck Gods / Ja tot een Gemeynte / Rijck / Erve / Lijf / ende eygendom des Vredes beroepen zijn / soo en begeeren wy desen vreede niet te breken / maer door sijn stercke kracht met welcker hy ons tot deser genaden ende deel beroepen heeft / in die verschenen Genade ende Vreede / onveranderlijck ende sonder aenstoot / te wandelen tot in den doot.

Gy zijt (seyt Petrus) een uytverkoren geslacht, een Konincklijcke Priesterschap. 1. Pet. 2. 9. Oze. 2. 21. Ro. 9. 33. Matt. 26. 61. Joa. 18. 10.

Petro wort geseyt / hy soude sijn sweert in sijn scheede steken. Allen Christenen is bevolen / sy sullen haer vyanden liefhebben / goet doen / die haer quaet doen / Ende voor die geene bidden die haer lijden aendoen ende verbolgen / Matth. 5. 12. Den Mantel geven / wanneer den Rock genomen wort / Ende die ander kinneback geven ende bieden / wanneer die eene geslagen wert / etc. Seght doch lieve / waer sal hem een Christen / als wrake doen / oproeren / krijgen / houwen / slaen / worgen / moorden / ruyten / rooven / branden / steden ende landen innemen / met der Schrift konnen voorstaen ende beweeren.

De recht Christen wert alle wrake af geseyt. Ro. 12. 19. 1. Pet. 2. 14.

Die groote Heere / die u ende ons geschapen heeft / die heeft dat midden in onse lichamen gestelt ende gehecht / weet het / hem is 't alleen openbaer ende bekent / dat onse herten ende handen / van alle oproer moordelijcke muyterye / reyn ende vry zijn / sullen oock vry zijn ende blijven door sijn genade in der eeuwigheyt: Want wy bekennen dat waerachtigh / dat oproer uyt den vleesch ende Duyvel is / Rom. 1. 30. 1. Cor. 6. 11. Galat. 5. 20. Ephes. 5. 5. 1. Joan. 3. 8 Apo. 21. 8. 22. 15.

Oproer, is een vrucht des vleeschs ende duyvels:

Och lieve Leser / onse geweer ende wapenen zijn niet sweerden / spiessen / maer verduldigheyt / Luc. 21. 18. swijgen ende hoopen / Esai. 30. 7. ende Godts woort / Ephes. 6. 17. Hebr. 4. 12. Hier met moeten wy onsen swaren strijt behouden / ende den kamp uytvoeren: Want die wapenen onses Ridderschaps (spreeckt Paulus) sijn niet vleeschelijck / maer machtigh voor Godt / &c. Daer mede begeeren wy des Duyvels rijck aen te stormen / ende niet met sweerden / spiessen / geschut / ende pantsier: Want hy acht yser als stroo / ende metael als verrot hout / Job. 41. 27. Op dat wy also met onsen Vorst / Leeraer / ende voorganger Christo Jesu / den Vader mogen verwecken tegen sijnen Soon / ende den Soon tegen sijnen Vader / Matt. 10. 21. Luc. 12. 53. Ende die stoute ende hooghmoedige herten / die haer so vermetelijk verheffen / ende opheffen tegen die bekentenisse Godts / gevangen mogen nemen / in die gehoorsaemheyt Christi / 2. Cor. 10. 6.

De wapenen der Christenen zijn geestelijck. 2. Cor. 10. 4.

Die Duyvel ende sijn rijck, en mogen met geen yser overwonnen werden.

Siet / mijn Leser / alsulcken oproer soecken ende maken wy / ende geen oproer des goets ende bloets / in der eeuwigheyt. Ja soo onser oock soo veele waren / als dat gras op den velde / ende dat zant by der Zee / dat doch niet geschieden en sal / nademael dat het geloove niet alle mans dingen zy / 2. Thes. 3. 3. Och dat die weg so smal is / ende die poorte so enge is Matt. 7. 13. 4. Esd. 7. 7. Luc. 13. 22.

Oproer der Christenen, is ongunst op sich laden ende halen, om des Heere woort.

Die waerachtige Christenen kennen noch en weten van geen wraeck / men leef met haer hoemen wil / in lijdtsaemheyt besitten sy haer zielen / Luc. 21. 18. Ende breken haren vrede niet / want sy oock al met banden / pijnigen / armoet / daer toe oock met sweert ende

vier

Die wrake der Christenen is hertelick te bidden voor alle die haer leet aendoen.

vier versocht worden. Sy schreven oft roepen geen wrake wrake / als die werelt doet / maer sy suchten ende bidden met Christo Jesu / Vader vergeeft het haer / want sy weten niet wat sy doen / Luc. 23. 33. Actor 7. 59.

Sy hebben na uytwijsen des Propheets / haer sweerden tot ploegh-yseren / ende haer spiessen tot sickelen gemaeckt: Sy sitten onder haren Vijghboom ende Wijnstock Christo / ende weten niet meer van krijgen / Esai. 2. 4. Mich. 4. 3.

Sy en soecken u gelt / goet / verderf noch bloet niet / maer sy soecken die eere ende prijs haers Godts / ende die salighheyt uwer zielen: Sy zijn die kinderen des vredes / haer herten overvloeyen in die vreede / haer mont spreeckt van vreede / ende wandelen op den wegh des vredes: sy zijn van buyten ende binnen vol vrede: soeken / begeeren / ende kennen niet dan vreede: ende staen bereyt / landt / goet / leven / ende al te verlaten om die vreede: Want sy zijn dat Rijck / Volck / Gemeynte / Stadt / eygendom ende Lijf des vredes als gehoort is.

Ick getuyge dit niet uyt ydeler eeren (weet die Heere) maer tot Godts prijs, dat gy weten meught, dat wy geen oproer ende muyterye soecken.

Ick arme ellendige Man / (lieve Leser) neemt het ten besten dat ick geschreven hebbe ontrent seventien jaren lanck / in mijner swackheydt / des Heeren woordt gevreest / ende mijnen Naesten gedient / ende hebbe onverdrooten (weet die Heere) in soo veel ellenden / bangigheyt / droeffenisse / smerte ende moeyte / sijn smaetheyt ende kruys gedragen / verhoope het oock door sijn genade te dragen mijn leefdage / ende sijn heylige waerde Woordt / wille / ende Ordonnantie / met mont / schriften / leven ende doodt / in een goede Conscientie te betuygen / soo veel als in my is / ende soude dan noch in mijn herte een onrustigh / oproerigh wraeckgierigh ende bloedigh moordenaer zijn / daer sal die Alderhoogste sijnen armen dienaer voor bewaren.

Psal. 43. 2. Rom. 8. Exod. 20.

Een recht ende waerachtigh Christen, is een onverwinnelijcke Ridder, Ja stercker dan Keyser oft Koninck. Wie Christum kent, die kent een recht Christen.

Item / in Brabant, Vlaenderen, Vrieslant, ende Gelderlant, worden die Godtvreesende vrome herten / als die onnoosele schapen / dagelijks op die slachtbanck geleyt met grooter swarer Tyrannye onmenschelijck gemartelißeert / haer herten zijn vol Geests ende kracht / haer monden vlieten gelijck die Waterbeken: haer vruchten ruycken gelijck die heylige Olye-salf: haer Leere is krachtigh / ende haer leven is onstraffelijck: Keyser noch Koninck / vyer noch sweert / leven noch doot / machse afschricken ofte afscheyden van des Heeren woordt / ende haer herten souden als noch met bitterheydt / oproer / wraeck / roof / haet / ende bloet verstrickt zijn? Och so waerder veel te vergeefs geleden.

Och neen / mijn Leser / neen / leert bekennen wat een recht Christen is / uyt wien hy geboren is / hoe hy geaert ende genatuert is / wat sijn eygentlijcke voorneemen / soecken ende doen is / ende gy sult vinden / dat sy niet oproerders, moordenaers, ende roovers en zijn, gelijck die Geleerden schelden: Maer een Godtvreesend / vroom / vreedtsamigh volck / als die Schrift leert.

Hier merkt doch, wat van den Vorst der duysternissen, ende van sijnen Rijcke geseydt wert.

Die tweede Vorst / is die Vorst der duysternissen / namelijck / Antichristus / ende die Sathanas: Dese Vorst / is een Vorst alles ongelijcks oproers / ende des bloets / rasen ende moorden is sijn eygentlicke aert / konst / gebruyck / werck ende wijse Joan. 8. 44. Sijn geboden / ende leeringen / 2. Cor. 11. 5. ende sijn Rijck / lijf ende Gemeynte / zijn van gelijcker aert / 1. Joan. 3. Hier behoeftmen niet veel Schrifts: Sien ende hooren / ende die dagelijcksche experientie ende beproevinge / betuygen die waerheyt wel.

Anno 551 maeckte Pelagius Papa een wet, datmen de ketters, met wereltlijck gewelt dwingen mochte.

Onse tegenpartye versieren / dichten ende seggen: Wy willen oproer maken, 't welck wy nimmermeer gedacht hebben. Maer wy seggen / ende dat met die waerheydt / dat sy ende haer Voor-vaders / over duysent Jaren selfs geweest zijn / 't geene sy den vromen willen overtuygen. Men ondersoeke die Historien, so salmen van sulcks wel een bericht vinden. Alle die haer tegen haer schande / oneere ende doen setteden / die moesten 't bekopen. Oock noch soo.

Want / wat sy noch binnen korte Jaren / met schrijven / leeren ende roepen / hebben te wege gebracht / ende uytgericht / betuygen Steden ende Landen wel. Hoe sijn hebben sy die geweldigen ende machtigen aen den anderen gevoert: Ende hebben tot haer geseydt: Nademael dat haer het sweert gegeven is / mogen sy oock des Heeren woordt / met der vuyst wel voorstaen / tot dat sy in 't spel gekomen zijn / ende hebben dat menschelijck bloet als water vergooten / ende hebben malkanderen het herte uyt den lijf gereten / Hoeren ende Boeven / Weduwen ende Weesen sonder getal gemaeckt. Den armen onschuldigen Borger ende Huysman opgegeten / uytgeroost / verbrant / Steden ende Landen verwoest / somma so gemaeckt / oft sijn leefdaegh / noch Propheet / noch Christus / noch Apostel / noch Godts Woordt op Aerden geweest en ware. Nochtans willen sy aen allen zyden / die heylige Christelijcke Kercke / Gemeynte ende Lijf Christi heeten. ô Lieve Heere / hoe klaeghlijck ende jammerlijck werdt met u Edele waerde woordt gespot / ende met u heerlijck werck begeckt / recht of u krachtigh Godtlijck doen / in uwer Kercken niet meer en is / dan leesen / roepen / water / broodt / wijn ende naem / ende daer met oproeren / krijgen / rooven / moorden / ende alle Duyvelsche wercken by staen. Lieve Leser / siet op ende merckt / ende leert doch dit rijck ende lijf eenmael recht bekennen. Want soo sy in dese gestalte / oft met dese gebruycke ende handelinge Christi Rijcke ende Lijf zijn / als die geleerden troosten / so moeste Christi heylige / heerlijcke Rijck / Kercke / Gemeynte ende Lijf een onmenschelijke / wreet / oproerigh / bloedig / roverigh / raserigh / onbarmhertig / ende onrechtveerdig volck zijn / is ontegen-sprekelijck. O verdoemelijcke dwalinge ô duyster blintheyt.

Die Geleerden zijn des onschuldigen bloets geene kleyne oorsake.

Vruchten des Godtlosen krijghs, in eenen goeden schijn.

Christi Rijck en kent alsulcke handelen niet, als hier voor genoemt werden.

Ende dat en is noch niet genoegh / dat sy met haer lichtveerdige / roeckeloose leere / die gantsche werelt in 't verderf ende verdriet voeren / ende haer eygen lidtmaten lijf ende metgenooten / soo deerlijcken ende so beklaeghlijcken om lant / luyden / welvaert / leven / leere / goet bloet / lijf ende zielen brengen / noch so moeten sy daer en boven oock met haer rasernye / in dat onnosele / vreetsame ende

Dit zijn oock vruchten, die uyt der Predikanten Leere voortkomen ende uytspruyten.

ende demoedige rijck ende lijf Christi grijpen / dat doch niet een mensch op aerden in dat alderkleynste misgunt ende schadelijck is / liegen / lasteren / schelden / verraden / ende oproeren sonder/ ophouden / datmen met den heyligen Petro seggen moet / als dat sy tot worgen ende verderven gebooren zijn / want haer herten / monden ende handen druypen / ende zijn nat van het bloet.

Apoc. 17. 6. 18. 3.

Och hoe recht heeftse die heylige Geest in Apocalipsy afgemaelt / daer hy spreeckt: Dat Wijf was droncken van dat bloedt der heyligen / ende van dat Bloedt der getuygen Jesu / Apoc. 13. Voort / dat bloedt der Propheeten ende heyligen is in haer gevonden / ende aller der gener / die op aerden gedoopt zijn / Apoc. 18.

Die Geleerden zijn alles bloets een oorsaek.

Siet mijn goede Leser / aldus merckt gy / dat sy in haer eygen zweert vallen / dat sy op ons gewet ende gescherpt hebben / als die Propheet seydt: Want wy mogen met vryer Conscientien voor den dagh treden ende komen (die Heere sy eeuwigh lof ende danck) ende met der waerheyt behouden / dat wy van die tijt onser bekentenisse aen / tot op deser uren toe / niemant gekrenckt noch leet gedaen hebben / niemandts goederen begeert / veel weyniger aengetast ofte gerooft hebben / niemandts verderven gesocht / niemandts bloet / noch met raedt oft daet gestort hebben / oock door Godts genade / nimmermeer doen sullen. Maer wat sy met haer oproerische schelden / Liegen / Lasteren / schreyen / schrijven / oft verraden gedaen hebben / ende noch doen / willen wy den Heere ende sijn gerichte bevolen hebben.

Psalm 37. Ap. 20. 33. 1 Cor. 9. 12.

Die Barmhertige genadige Heere gunne ende geve u ende haer / dat gy eenmael meugt leeren kennen welckerley Geests ende Rijcks kinderen dat ghy zijt / wat ghy soeckt / wat Vorst dat gy dient / wat Leere dat gy drijft / wat Sacramenten dat gy gebruyckt wat vruchten dat gy doet / wat leven dat gy leydt ende voert / ende in wat Rijck / Lijf ende Gemeynte gy begreepen ende ingelijft zijt / wenschen wy u van gantscher herten.

Mijn lieve Leeser / dese onse korte aenwijsinge / van dese twee Vorsten ende haer Rijcken / denckt vlijtigh na / ende het sal u door des Heeren genade / geen kleyn verstant / ende licht in die Schrift brengen.

Ten vierden, dichten ende seggen haerder sommige, ende geven voor: dat wy onse goederen gemeyn hebben.

Antwoordt.

Dese beschuldinge is valsch / ende sonder alle waerheydt. Die gemenschap der goeden leeren ende gebruycken wy niet / maer wy leeren ende betuygen met des Heeren Woordt / dat alle waerachtige Christgeloovige eens lijfs leden zijn / door eenen Geest / in een Lichaem gedoopt zijn / 1. Cor. 12. 13. Eens broots deelachtigh zijn / 1. Cor. 10. 18. Eenen God ende eenen Heere hebben / Ephes. 4.

Aengesien sy dan alsoo een zijn / als geseyt is / so is't Christelijck ende billijck / dat sy haer onder malkanderen oock Godtlijck liefhebben / ende dat het een lidt sorge voor dat ander drage / want beyde die schrift ende die natuere leeren soo. Die gantsche schrift spreeckt van barmhertigheyt ende liefde / ende is dat eenige teken / by welck men eenen rechten Christen kennen sal / gelijck die Heere spreeckt: Daer by sal een yegelijck bekennen / dat gy mijn Discipulen zijt / (dat is / dat gy mijn Christenen zijt) soo gy malkanderen lief hebt / Joan. 13.

Die rechte Christenen zijn al een lijf, ende sorge voor malkanderen. By die liefde kent-men eenen rechten Christen. Een gelijckenisse Daer by (seyt Joannes) hebben wy die liefde bekent, dat hy sijn leven voor ons gelaten heeft, ende wy sullen oock dat leven laten voor die Broeders 1 Joan. 3. 17.

Lieve Leser / het en is / geen wijse noch gebruyck / als dat een die kloeck ende verstandigh is / die helfte sijns lichaems met kleedinge ende kost besorght / ende laet die ander helft noodtdruftigh ende naeckt. Och neen / die redelijcke ende vernuftige natuere besorght al sijn leden. Also moet het oock onder die gene toegaen / die des Heeren Kercke ende Lijf zyn. Al die uyt Godt geboren sijn / met des Heeren geest beschenckt ende begaeft zijn / ende in een Lijf der liefden in Christo Jesu geroepen zijn na der Schrift / die staen door die liefde bereyt / om haren naesten te dienen / niet alleen met gelt ende goet / maer oock na den Exemplaer ende voorbeeldt haers Heeren ende Hoofts Jesu Christi / Euangelischer wijse / met Doot ende Bloet.

Sy bewijsen Barmhertigheydt ende liefde / soo veel als in haer is. Sy laten geenen Bedelaer onder haer zyn. Sy nemen haer der heyligen noodtdruft aen. Sy ontfangen die ellendigen. Sy leyden die Vreemdelingen in haer huysen. Sy troosten den bedroefden. Sy leenen den behoeftigen. Sy kleeden den naeckten. Sy breecken den hongerigen haer broodt. Sy keeren haer aengesichten niet van die Armen / ende sy verachten haer gebreckelijke leden ende vleesch niet. Esai. 85. 8.

Rom. 12. 13. Esa. 58. 7.

Siet alsoo een gemeynschap leeren wy: Ende niet / dat die een des anderen landt, sant ende goederen innemen ende besitten sal, als wy van veelen gelastert / gescholden ende belogen werden. Aldus spreeckt Moyses: Als een van uwen lieven Broederen arm is / in eenigen den Steden van uwen Lande / dan en sult gy u herte niet verherden / noch u handt toe houden / tegen uwen armen Broeder Deut. 15. 7. U broodt (spreekt Tobias) breekt ende deelt den hongerigen / ende bedeckt die naeckten met u kleederen / Tob. 45. Zijt barmhertigh (spreeckt Christus) gelijck u Vader barmhertigh is / Luce 6. 36. Saligh zijn die barmhertige / want sy sullen barmhertigheyt verkrijgen. Matt. 3. 7. Treckt aen (seyt Paulus) als die uytverkoren Godts heyligen ende beminde / een hertelijck ontfarmen. Colos. 3. 12. Want die barmhertigheydt beroemt haer tegen dat Oordeel. Jac. 2. 13. Matt. 18. 33.

Die gemeynschap der waerachtigen Christenen, is de ware ongeveynsde liefde. 2 Cor. 6.

Noch eens / dese Liefde / Barmhertigheyt ende gemeynschap / leeren ende gebruycken / ende hebbense oock van 17. Jaren af in sulcke forme ende wijse geleert / ende gebruyckt / den Heere zy eeuwigh danck / dat hoewel onse goederen een groot deel gerooft zijn / ende noch dagelijcks gerooft

Matt. 25. 36.

ende

ende genomen worden / menigh vroom Godvreesende Vader ende Moeder met vyer / water / zweert omgebraght werden / ende wy geen seker ende vrye Steden houden mogen gelijckmen sien magh: daer toe oock diere ende scherpe Jaren zijn / nochtans geen vrome / noch eenige van der vromen nagelaten kinderen / die haer schicken willen onder ons / gebedelt hebben. Heet dit niet Christelijck handelen ende recht doen / soo mogen wy dat gantsche Evangelium ons Heeren Jesu Christi / sijn Heylige Sacramenten / ende Christelijcken Naem wel liggen laten / ende seggen / dat liefdenrijcke Barmhertige leven aller Heyligen / enckel Fantasien ende droomen zijn. Och neen / God is de liefde / wie in de liefde blijft / die blijft in God ende God blijft in hem / 1 Joan. 4.

Junior fui, etenim servi, non vidi justum, derelictum nec semen ejus quærens panem. Psal. 37. 25. 3 Reg. 17. 6.

Wee den genen, die dat quaet goet, ende dat goet quaet heeten. Esai. 5.

Dit schrijf ick onsen Achterklapperen tot beschaemtheyt / om dat sy door haer nijdige bitterheyt / so seer verblint zijn / dat sy haer niet en schamen so oneerlijcken te lasteren / ende dat goet so booselijck in't quaet te veranderen ende verkeeren. Want om dat wy met der gantscher Schrift / barmhertigheyt / ende liefde leeren / ende met onsen sueren zweetigen arbeyt / den Godtvreesenden armen dienen / ende niet geern wilden honger ende kommer lijden laten / nochtans moeten wy hooren / wy hebben de goederen gemeyn, een yeder hoede ende wachte sich voor ons: want wy willen met onse handen in ander lieden kisten ende tasschen zijn. O daer sy so wel weten / datter geschreven staet / Daer sal een oordeel gaen sonder Barmhertigheyt / over die gene / die geen Barmhertigheyt gedaen hebben. Jac. 2. Ende dat die / die sijnen broeder niet lief en heeft / in den doot blijft / 1 Joan. 3. Oock met hare oogen sien dat wy alle dagen onse eygen goederen / om dat getuygenisse Jesu Christi / ende onser Conscientien / so goetwillighlijck tot eenen roof stellen ende geven.

Och mijn Leser / het sal u Ziele wel geraden zijn / dat gy eenmael toe saegt / ende met gantscher vlijt leerdet kennen u Predikanten: want wat sullen sy u doch goets leeren / daer sy geen Barmhertigheyt lijden noch dragen en konnen?

Wie de liefde haet ende vyandt is, kan niet goets leeren.

Is het niet een verdrietelijcke ende onlijdelijcke huychelye / dat die arme lieden sich beroemen / sy hebben Gods Woort / sy zijn die rechte Gemeynte / ende die Christelijcke Kercke / ende mercken niet / dat sy dat teecken des rechten Christendoms geheel verloren hebben: want hoewel sy in allen dingen de volheyt hebben / ende so veel medegenooten in so grooten overvloet met Zijde ende Fluweel / Gout / Silver / in allerley pracht ende hoogmoet daer henen gaen / haer huysen in aller schoonheyt opproncken ende opschicken / kisten ende kassen vol hebben / in alle weelden ende wellustigheyt ende goede vrede leven: laten nochtans haer arme ellendige lidtmaten / hoewel sy haers geloofs genooten zijn / ende eenderley Doop met haer ontfangen hebben / ende eens broodts deelachtigh zijn / by groote hoopen bedelen gaen / een part soo zwaren armoet / honger ende noot lijden / ende so veel oude bedaeghde / gebreckelijcke / lamme / blinde ende seerige lieden / beneven der deuren haer broodt soecken.

Wie de reyne Christelijcke liefde niet en heeft, die en is geen Christen: zijt gy een Christen, soo toont ende bewijst u liefde.

Merckt onser tegenpartyen onbarmhertigheyt ende groote gierigheyt.

Hoe Leeraers / Leeraers? Ja lieve Leeraers / waer is doch de kracht uws Evangeliums / dat gy predickt? Waer is dat Significatum uws Avontmaels dat gy uytdeelt? Waer is de vrucht uws Geests die gy ontfangen hebt? Ende de gerechtigheyt uws geloofs / die gy so heerlijck / ende schoon voor dat arme / domme ende plompe volck / blancket / ende proncken kondt? Is't niet t'samen huychelye al wat gy predickt? ende al wat gy voorstaen en beweeren wilt? Schaemt u doch uws ruymen Evangeliums lichtveerdigen predikens / ende vruchteloosen Broodbrekens / die gy in so lange Jaren met so veel krachts met uwen Evangelio / leere ende Sacramenten hebt mogen aenrichten / dat gy u nootdrufstige / ellendige leden van der straten hebt konnen afpredikken / hoewel de Schrift soo openbaerlijcken leert ende spreeckt: Wie de goederen deser Werelt heeft / ende siet sijnen Broeder gebreck hebben / ende sluyt sijn herte toe / hoe kan dan Gods liefde by hem zijn? Oock Moses. Daer en sal geensins eenige Bedelaer onder u zijn.

Significatum, dat is betekeninge, beduydenis.

Der Predicanten Leere ende Sacramenten zijn krachteloos sonder vruchten.

1 Joan. 3. Deut. 15.

Siet mijn goede Leser / aldus is dese haer beschuldinge / in den gront valsch ende onrecht / gelijck oock die andere zijn: Want hoewel wy weten / dat die Apostolische Kercke van begin sulcks in't gebruyck gehadt heeft / als men in het Werck der Apostelen sien magh: So mercken wy noch uyt haer brieven / dat sulcks in haren tijden onder gegaen / ende (by avontueren niet sonder oorsaek) in't gebruyk niet langer gebleven en is.

De gemeynschap der goederen is geringe onder gegaen, maer de oorsaeck waerom, en melden haer Schriften niet.

Nademael wy het dan by den Apostelen niet bestendigh bevinden / als geseyt is / soo laten wy het alsoo oock goet zijn / ende hebben noyt de Gemeynschap der goederen geleert noch gebruyckt / maer wy vermanen met ganscher ernst ende vlijt / tot handtreyckinge / liefde ende barmhertigheyt / gelijck ons de Apostolische Schriften / dat overvloedighlijcken leeren ende betuygen. Siet in Christo / wy spreken u de waerheyt / ende en liegen niet.

Waer geen gebreck en is, daer behoeftmen geen gemeynschap meer.

De gemeynschap ware wel recht, soo sy recht gebruyckt worde, ende niet quaets ende onrechts daer uyt en quame.

Ende of wy alschoon die gemeynschap also leerden ende gebruyckten / gelijck als wy belogen worden / so deden wy noch niet anders / dan de Heylige Apostelen vol met den Heyligen Geest / in die lieflijcke voorige Gemeynte te Jerusalem in't begin der Heyliger Christelijcker Kercken / selfs gedaen hebben / hoewel nagelaten / als geseyt is.

1 Joan. 2. Jer. 6. 8.

Duyvels kloeckheydt om de waerheydt te beletten.

Maer de oorsaeck / waerom onse tegenpartye sulcks voorgeeft moghtmen wel geringe ende haest raden. Want dickwils haer herten met gierigheyt doordreven zijn / als Petrus seyt / (ende oock wel weten / dat alle haer leerlingen op lust der oogen / gelt ende goedt gesint zijn:) want sy gieren al / (spreeckt de Propheet) kleyn ende groot / keeren ende wenden sy sulcks voor / op dat alsoo dat waerde Evangelium / de reyne waerheyt ons Heeren Jesu Christi / die nu aen velen plaetsen (Godt sy eeuwigh prijs) heerlijcken voort-breeckt / alle man

eenen boosen ende quaden stanck ende grouwel zijn. Siet also is der slangen konst ende kloeckheyt.

Door de leugen en de leugensprekers, is de gantsche Werelt vervoert.

Mijn Leser / wacht u / dat u alsulcke leugen-sprekers niet verleyden. Adam ende Eva hebben den leugenaer gelooft / ende hebben daer mede so jammerlijcken tegen haren Godt gesondight: Israël is door de valsche Propheten ellendighlijck bedrogen: ende wat goets sy in dat nieuwe Testament aengericht hebben / ende noch aenrichten / betuygen haere openbare daden / ende vruchten wel.

TEn vijfsten, dichten haerder sommige: wy hebben veel vrouwen, wy gebruycken onse Vrouwen oock wel in 't gemeyn. Seggen tot malkanderen: Suster, mijn geest begeert u vleesch.

Antwoordt.

SOo veel der Vrouwen veelheydt aengaet / seggen wy: De schrift wijst aen / dat de Vaders / voor de Wet een deel veel Vrouwen gehadt hebben: Maer gelijckewel hebben sy niet eenerley vryheyt gebruyckt / in de Wet / ende voor de Wet. Want Abraham / die voor de Wet was / hadde sijn eygen Suster tot een Vrouwe / gelijck hy selfs betuyght voor Abimelegh den Koninck / ende spreeckt sy is waerachtigh mijn Suster: Want sy is mijns Vaders Dochter / ende niet mijner Moeders Dochter. Genes. 20. Jacob hadde twee Susteren gelijk ter Echt / namelijck / Lia / ende Rachel / Labans sijns Moeders Broeders Dochteren / Gen. 22. Dese tweederley vryheden / namelijck / eygen Susteren / ende twee Susteren / gelijck ter echt te hebben / was Israël in de Wet daer na ernstelijck verboden / Lev. 18.

Voor Christum hadden de Vaderen vryheyt veel vrouwen te nemen.

Vryheyt des Echten staets voor de wet ende na de wet, was niet eenerley.

Abrahams ende Jacobs Echt wert in de wet naderhant verboden.

Aengesien dan een yder tijt sijn eygen vryheyt ende gebruyck gehadt heeft na der schrift / ende wy nu in desen tijt / namelijck / in 't nieuwe Testament / met der Echt niet op de vryheyt ende gebruyck der Vaderen voor de Wet / oock niet op de vryheyt ende gebruyck der Vaderen in de Wet / maer op 't beginsel der Creatueren / namelijck / op Adam ende Eva van den Heere selfs (welck woort wy van herten begeeren gehoorsaem te zijn) gewesen worden / so leeren / gebruycken / ende bewilligen wy oock geen ander / dan van 't beginsel in Adam ende Eva begonnen is / namelijck / een Man / ende een Vrouwe / gelijck ons des Heeren mondt verordineert heeft / Mat. 19.

Christus wijst ons met der Echt op Adam ende Eva.

Een Man (seggen wy) ende een Vrouwe: ende niet een Man / ende 2. oft 3. oft 4. Vrouwen / ende die voor een gerekent / gelijk ons sulks aen vele plaetsen (leyder Godt) sonder alle waerheyt wordt opgeleght. Dese twee / namelijck / dese eene Man / ende dese eene Vrouwe / een vleesch / ende dat sy van desen ende van malkanderen niet scheyden / ende eenen anderen trouwen mogen / het sy dan om overspel / als de Heere selfs spreeckt / Mat. 5. 19. Marc. 10. Luc. 16.

De Echt des nieuwen Testaments is een Man ende een Vrouwe.

Siet / dit is aldus onse eygentlijke gront / leere ende gebruyck van den Echten staet / gelijck wy hier met de Heylige Schrift bekennen / ende het sal oock door des Heeren genade / aller vromen herten grondt blijven in der eeuwigheyt / men liege ende lastere hoe men wil. Want wy weten ende bekennen waerachtigh / dat het alsoo des Heeren Christi uytgedruckte Ordinantie / bevel / sin ende onveranderlijck heldere ende klare woort is.

Maer soo wijt ende verre de schandelijcke ontucht aengaet: als dat wy onse Vrouwen souden in 't gemeyn gebruycken / &c. Antwoorden wy met Salomon / datmen billijck sulcke onnutte Sotten niet sal antwoorden op haer sotheyt / op datmen haer niet gelijck en worde: Nochtans so moetmen sulcks doen / op dat sy haer niet laten duncken / dat sy wijs zijn / ende recht hebben / Prov. 26.

Lieve Leser / ick schame my van herten seer / dat ick alsulcken verbloeckten Hoerenhandel ende Boevenstucken / voor den vromen schaem-achtige ooren verhalen moet: want sy niet alleen de Schrift / maer oock alle natuerlijcke redelijckheyt / vernuft ende eerbaerheyt soo seer en tegen zijn. Maer dewijle men ons hier mede niet alleen tot oneerlijcke schalcken ende boeven maeckt / maer oock tot openbare Honden ende Verckens / ende het somtijden den vromen deughtsame herten / die liever den doot tienmael souden sterven (so het mogelijck ware) dan sulcks te doen / eenmael gedencken souden / van sommige onbeleefde laster-monden / so oneerlijck in haer aengesichten gespogen werden: So is het immer billijck / onse eere ende goede namen hier in met goeden bescheyt / Christelijcker wijse ende waerheydt / tot des Heeren prijs / een weynigh te verdedigen ende te ontschuldigen ende den Godtloosen laster van onsen aengesichte af te wijsen / so veel als in ons is.

Haet ende nijdt schamen haer geen leugen.

Een goede naem (seyt Salomon) is beter, dan groote rijckdommen. Prov. 22.

Wy getuygen hier mede / nu ende in der eeuwigheyt / hier ende voor dat gerichte onses Godts / dat wy met den Engel der Gemeynten van Epheso / de wercken der Nicolaïten haten, die oock Godt haet / Apoc. 2. Wy leeren uyt des Heeren mont / so wie eens anderen vrouwe aensiet ende begeertse / die heeft den Echt in sijner herten gebroken / Matth. capit. 5. Ende met Paulo / dat de Overspeelders ende Vrouwen-schenders / dat Rijcke Godts niet be-erven noch besitten en sullen / 1 Cor. cap. 6. Gal. cap. 5. Eph. 5.

Nicolaïten, van Nicolao den Diaken, Actor. 6. gebruyckende na uytwijsinge der Historien haer vrouwen in 't gemeyn.

Nademael wy dan so grondelijck van alsulcks uyt der Schrift bericht vinden / ende dat selfste / door des Heeren genade / niet alleen also gelooven / maer oock met kracht des Godtlijcken woorts / ander luyden leeren / ende inbeelden: daer toe oock noch alle dagen / op vangen / banden / kruys ende doot wachten: Wy drien ende vieren / by sessen oft seven aen staken gebonden werden / verworght / verbrant / in 't water gestooten / ende sonder alle barmhertigheyt omgebracht / ende vermoort werden: ende souden dan noch met alsulcke verschrickelijcke grouwelen / ende hontsche schanden omgaen / voor welcker hem een natuerlijck mensche moet ontsetten / ende met soo veel opentlijcke spreucken /

Een boose ende ongewisse Conscientie kan des Heeren kruys niet dragen.

ten

Rom. 1. 1 Cor. 6. Galat. 5. Ephes. 5. Hebr. 13. Apoc. 21.

Weet gy niet dat uwe leden (spreeckt Paulus) lidtmaten Christi zijn? soude ick nu de lidtmaten Christi nemen ende hoeren lidtmaten daer van maken? dat sy verre.

ten eeuwigen doot ende tot dat eeuwige onuytblusschelijcke Helsche vyer / na die schrift / al veroordeelt zijn: Och wat waren wy dan ellendige menschen. 't Sy laster ende schande. Neen / neen / wy verhopen / dat wy door des Heeren barmhertigheyt / na onse ontfangen gave in onser zwackheyt / onse lichamen ende leden tot eenen Tempel ende woonstadt den heyligen Geest begeven hebben: Wy hopen oock met des Heeren hulpe ende genade / niet wederom met Hoeren ende Boeven (verstaet / die haer niet en bekeeren) te versamelen onse leefdage.

Maer hoe dat dese onse lasteraers ende smaetsprekers gesint zijn / waer in dat sy haer lichamen ende lidtmaten ingelijft hebben / ende van wat Geest sy gedreven werden / betuygen dese hare onverdraegelijcke leugens ende lasterlijke woorden wel. Want uyt overvloedigheydt des herten (spreeckt Christus) spreeckt de mondt / Mat. 2. Een yeder Boom draeght na sijner aert / Mat. 7. Alsoo de man is / soo is oock sijn woort spreeckt Seneca. Ja so dese onnutte menschen Christenen waren / ende slechts een woordeken van des Heeren woort / ende een kleyn vonckxken van sijnen heyligen Geest hadden / gelijck als sy haer beroemen willen / souden sy niet eenmael sulcke verschrickelijcke schanden over haren naesten dencken te laten / die den Heere (gelijck sy voor oogen sien) so hertelijken soecken ende vruchten / ick zwijge begecken ende na spreken.

Des Mans woort is sijner herten afbeeldinge, die vruchten geven getuygenisse, dat sulcke begeckers geen Christenen zijn.

ô Onbeleefde schandt-bleckers / (ick meyne al die / die aen dese leelijcke schanden schult hebben /) meynt gy / dat wy een dom onvernustigh Beest zijn? Ende dat wy geen redelijckheydt in ons behouden hebben? Schaemt u doch een weynigh van uwe onmenschelijcke leugen / ende laster-spreken. Wy moeten onschuldigh dit oneerlijck geruchte / ende die schandelijcke name dragen / ende uwer veel zijn / die in 't werck steken. Schrijf ick onrecht / so straft my.

Het is immer openbaer / ende magh niet verloochent worden / hoe dat vele van die mede-genooten uwes geloofs / haer eygen lidtmaten seer jammerlijck in den dreck stooten: Want sy met haer behendige schalkheydt / schoon-spreken / beloften ende gaven / soo menigen jonge Maeght / die in eenen Doop / Geloove / Avontmael / Gemeynte ende lijf / met haer begrepen staen / tot Hoeren / ende tot haer voet-sletten maecken: Hoe menigh eerlijck mans bedde besmet / ende dochters geschent? Hoe menigh schandelijck Overspeelder wert in u Broederschap bevonden? Hoe menigh onnoosel herte wert 'er onder u bedrogen? Ende hoe menigh onrecht kint geboren? Heet dat niet recht sijns Susters vleesch begeeren / ende ander lieden vrouwen met haer mannen gemeyn hebben / willen wy u ende alle vromen oordeelen laten.

Godt sal de Hoerejagers ende Eedbrekers verdoemen. Hebr. 13.

Lieve Leser / oordeelt recht / ende bekent de waerheyt. Want is uwe Gemeynte niet vol niet alsulcke openbare tuysschers / Vrouwen-schenders / Eed-brekers / Hoeren ende Boeven? Zijn daer niet andere / die openbaer Hoeren-huysen ophouden? Hoortmen ende en sietmen niet der ontuchtiger wijve singen / springen / drincken / krioelen / ende onbetamelijcke gebaerden in stegen ende straten? Woonen sy niet in Steden ende Landen in 't openbaer voor alle menschen? Gy moet ja seggen / ende niet verloochenen. Ende alle dese zijn uwes geloofs geonoten: leden uwes lijfs: ende koornen uwes broots. O krachteloose leere ende geloove. O vruchteloose Doop ende Nachtmael. O onreyn Lijf ende Gemeynte.

Hoeren ende Boeven zijn oock der Predikanten Christenen.

Siet / mijn goede Leser / zijt gy van redelijcker aert / so moet gy hier bekennen / dat onse schant spreeckers het selfs zijn / dat sy den vromen willen opleggen. Mijn vrient / wacht u / dat gy u met alsulcke verbloeckte Laster-spreeckers aen den Godtvreesenden niet en vergrijpt. Wie hem tot quaet spreecken ende hoeren went / (seyt Syrach) betert hem sijn leefdage niet: Want de wijle wy alle grouwelen haten / die tegen Gods woort zijn / ende die selfde niet alleen met der Leere straffen / maer oock met onsen bloede / (als men sien magh) hoe veel te meer dan dese? Want sy niet alleen tegen Godts woort / maer oock tegen alle redelijckheyt ende vernuft is. O lieve Heere / aldus moeten sy gescholden worden / die uwen Heyligen Name so hertelijcken prijsen / op uwe wegen wandelen / goet ende bloet voor u Heylige Woort setten.

Eccl. 25.

TEn sesten, dichten sy, ende geven voor, so een na de ontfangen bekentenisse ende Doop weder in sijn sonden valt, dat wy als dan den selfsten alle boete ende genade weygeren ende afslaen.

Antwoordt.

DEse beschuldinge soude den moetwilligen wel een schoon oorsaeck zijn / om de waerheydt te vervolgen / als sy slechts waerachtigh ware: Maer nu is sy in den gront valsch ende onrecht als oock de andere zijn / ende sal met der waerheydt nimmermeer bewesen worden.

Aengesien wy dan hier mee aldus belogen worden / ende oock by avontueren onder den vromen ende Godtvreesenden zijn mochten / die dese saecken mochten onervaren zijn / wil ick hier mijnen grondt ende bekentenisse / van de aert ende onderscheyt der sonden / welcke dat vergevinge hebben / ende welcke niet / simpelijck uyt des Heeren Woordt aenwijsen: ende alsoo den vromen ende Godtvruchtigen Leser / om dat selfste op het vlijtighste na te dencken / aen 't gericht ende oordeel stellen.

De Schrift spreeckt (na mijn verstant) van veelderley aert der sonden. De eerste aert is / die verdorven sondelijcke natuere / namelijck / de lust oft dat begeeren onses vleesches tegen de Wet Godts / ende tegen die aenvanckelijcke gerechtigheyt / die van den verdorven sondelijcken Adam op alle sijn nakomelingen ende kinderen met der geboorten ge-erft is: ende wert niet onbillick die Erfsonde genoemt. Van dese sonde spreeckt David Psal. 51. also: siet / ick ben uyt sondelijcken zade geboren / ende

De aert der sondden is veelderley, ende de eerste is de erfsonde.

mijn Moeder heeft my in sonden ontfangen. Item / de Heere tot Noach: Dat opset des Menschelijcken herten is boos van der Jeught op / Genes. 8. Item Paulus: Wy waren oock van natueren kinderen des toorns / gelijck als de andere / Ephes. 2.

Wy werden al in Erf sonde geboren.

Ja mijn Leser / dewijle wy alle met dit quaet begaeft zijn / so moesten wy oock alle in den doot gebleven hebben / so ons Christus Jesus met sijn gerechtigheyt / voorbidden / Doot ende Bloedt / van Godt onsen Hemelschen Vader / tot een versoeninge niet geschoncken ware / Rom. 5. 8. Maer nu wert sy om Christi wille / tot sonde niet gerekent / Rom. 3. 5/ 6/ 8.

Die tweede aerdt, zijn de wercken des vleeschs.

De tweede aert / zijn de vruchten van dese eerste sonde: ende werden niet met onrecht werckelijcke sonde (by den Geleerden) genoemt: ende zijn dese / namelijck: Overspel / hoererye / gierigheyt / brassen / suppen / haet / nijdt / liegen / dieverye / moorderye / afgoderye / &c. Dese selfste worden oock wercken des vleesches van Paulo genoemt / Galat. 5. Ende dat daerom / dat sy uyt den vleesch herkomen / dat also verdorven ende sondelijck van Adam geboren wert / Rom. cap. 5. Ephes. 5.

Waer dan dese tweederley nu met den anderen in kracht ende in zwange gaen / namelijck / de Erfsonde / die de moeder is / ende die werckelijcke sonde / die ve vruchten zijn / gelijck gesept is / daer is geene vergevinge noch belofte tot het leven / maer daer blijven toorn / ende doot: het zy dan / dat sy geboetet worden / gelijck die Schrift getuyght.

Sal dan nu dese selfste Erfsonde haer kracht in ons verliesen / ende die werckelijcke sonde vergevinge hebben / soo moeten wy des Heeren woort gelooven / door dat geloove van nieuws geboren worden / ende alsoo in die kracht der nieuwer geboorten / door rechtschapen Boete / die Erfsonde tegenstrijden / die werckelijcke sonde affsterven / ende vroom zijn. Want gelijck als de Aertsche geboorte / die uyt Adam is / onreyn ende sondelijck is / ende also alle boosheyt ende ongerechtigheyt / na des Duyvels wille / baert tot'er doot: Alsoo is daer-en-tegen de Hemelsche geboorte / die uyt Godt is / reyn / klaer / ende goet / ende baert alle gerechtigheyt ende vroomheyt / na Gods wille / tot het leven. Rom. 5. 1. Joan. 3. 5.

De geloovigen, wedergeborenen, ende boetveerdigen, die hebben vergevinge der sonden.

De derde aert zijn die Menschelijcke zwackheden / misgrijpingen / ende struyckelingen / die noch dagelijckts by de heyligen ende wedergeborenen bevonden worden: gelijck daer onbedachte gedachten / onbedachte woorden / sonder wijsheyt / ende onbedachte overylingen sommiger wercken. Welcker hoewel sy oock noch uyt die aengeroerde sonden afkomen / gelijck als de sonden der ongeloovigen ende onboetveerdigen / soo zijn sy nochtans niet eenerley met den selfsten / ende hebben dit onderscheyt: Dat de ongeloovigen / die noch in haer eerste geboorte onverandert staen / volbrengen de sonde met lust / vrymoedigheyt / ende sonder schroomen: Want sy door de blintheyt haerder verdorvener natueren de leelickheyt der sonden niet bekennen / daer toe oock veel van haer sonden voor geen sonden oordeelen oft houden en konnen: want haer die sonde / door de Wet noch niet geopent en is / om dat sy niet gelooven.

Die dorde aerdt, is die overlingen der heyligen.

Merckt onderscheyt tusschen de sonde der ongeloovigen, ende de swacke struyckelinge der geloovigen.

Maer die wederom van boven geboren zijn die schroomen haer voor alle sonden: want sy bekennen / door die Wet / dat al wat tegen die aenvanckelijcke gerechtigheyt is / sonde is / het is dan inwendigh / oft uytwendigh / kleyn oft groot / ende dervalven strijden sy dagelijckts in den Geest ende geloove / met haer zwacke vleesch / suchten / kermen / ende klagen altoos over haer misgrijpingen / welcke sy / met den Heyligen Paulo / van gantscher herten haten / ende niet bewilligen oft consenteeren: want sy bekennen / (segge ick) dat sy tegen die aenvanckelijcke gerechtigheyt ende Gods Wet zijn / ende der oorsake halven sonde zy. Sy treden in een verslagen ende een gebroken gemoet alle dage / voor den Throon der genaden schreyen ende bidden: Heylige Vader / vergeeft ons onse schult / gelijck wy vergeven onse schuldenaren. Ende worden alsoo om alsulcke overlingen (hoewel sondelijck) die niet uyt moetwille / ende verkeerden opset / dan tegen haren wille / uyt enckel onbedachtigheyt ende zwackheyt geschieden / van den Heere niet verstooten / Ja oock met Petrus / hoewel hy den Heere driemael versaeckte / want sy zijn onder de genade / ende niet onder die Wet / als Paulus seyt: Dat zaet Godts / dat geloove aen Christum Jesum / de geboorte die uyt Godt is / ende die salvinge des Heyligen Geests / blijven by hen: Sy oeffenen haer in eenen gestadigen ende eeuwigen strijdt: Sy kruysen ende sterven haer lusten haer leefdagen: Sy waken ende bidden sonder ophouden: ende hoewel sy sulcke arme gebreckelijcke kinderen zijn / soo verheugen sy haer in een gewisse betrouwen der weldaden Christi / ende dancken den Vader sijner genaden.

Rom. 7.

Originalis Justitia est ea, quæ erat in Adamo ante lapsum.
Hebr. 4.
Matt. 6.
Luc. 12.

De heyligen werden om haer feylen niet verstooten.
Rom. 6.
1 Joan. 3. 5.
Job. 7.
Ephes. 6.
2 Tim. 2.
Galat. 5.
2 Cor. 6.
1 Pet. 5.

Siet / over dese gebreckelijcke ende zwacke aert hebben alle Heyligen altoos geklaeght / ende is het woordt dat Joannes seyt: Soo wy seggen dat wy geen sonde hebben / so verleyden wy ons selfs / ende die waerheydt en is niet in ons: Maer so wy onse sonden bekennen / so is hy getrouw ende rechtveerdigh / ende vergeeft ons onse sonden / ende reynight ons van aller ongerechtigheyt / 1 Joan. 1.

De heyligen hoewel sy gebreckelijk zijn, soo mistrouwen sy niet.
Genes. 8.
Exod. 34.
Job. 15.
Psal. 145.
Esai. 64.
Matt. 10.
Rom. 7.
Pphil. 3.
Jacob. 3.

De vierde aert / is / so wanneer een met de Hemelsche klaerheyt des eeuwigen waerheyts / in sijner herten verlicht is: Hy heeft ontfangen de rechte kennisse Christi / ende sijnes Heyligen Woordt: hy heeft gesmaeckt de Hemelsche gaven / de vriendelijckheydt des Heeren / ende de krachten des toekomstigen werelts: hy is deelachtigh geworden des Heyligen Geests: hy is uyt Godt geboren / &c. Ende komt nu wederom uyt enckel wrevel / opset / moetwille / ende verkeerthept tegen sijn herte / gemoet / Conscientie ende gewisheydt des Geestes die in hem is / ende veracht alle bekentenisse ende

Die vierde aerdt, is een schrickelijke sonde ende moetwille tegen den Alderhooghsten.

genade /

genade / hy verstoot Godts Geest ende Woordt uyt alle sijn vermogen / hy braeckt ende spouwet uyt den soeten nieuwen ingeschoncken Wijn / hy haet / lastert / ende schelt wetens ende willens alle waerheyt / hy schrijft het met den Phariseen ende Schriftgeleerden den Duyvel toe / hoewel dat hem sijn Conscientie wel gewisse getuygenisse geeft / dat het Gods wille / woort / kracht ende werck is / hy treedt weder op den ruymen wegh / en spreeckt met allen verkeerden in sijner herten / Ick wil soo niet onderworpen zijn / Jere. 2. Wat dat voor een aert der sonden zy / wil ick des Heeren woort / Num. 15. Matt. 12. Marc. 3. Luc. 12. 1 Joan. 5. Hebr. 6. 10. richten ende oordeelen laten.

Mijn lieve Leser / verstaet my recht: Ick spreeck hier niet van eenigen Overlingen / oft sy oock schoon soo groot waren / als die val Davids / (daer die Almachtige groote Heere alleen den sijnen eeuwigh voor beware) die door de lust sijner oogen soo jammerlijck bedrogen worde / ende een so grooten val dede / maer ick spreecke van die / die uyt enckel wrevelmoet / met alle moetwille ende opset / den Sone Godts met voeten treden / dat bloet des Testaments onreyn achten / ende den Geest der genaden schenden.

2 Reg. 11.

Och mijn Leser / lieve Leser / siet voor u / ende bedenckt datter geschreven staet: Het is verbaerlijck te vallen in de handen des levendigen Gods / Hebr. 10.

Ende hoewel dat alsulcke moetwillige laster ende sonde by Israël geen offerhande en hadde / Num. 15. ende die sonde in den heyligen Geest geen vergevinge heeft / gelijck Christus spreeckt / Matth. 12. Mar. 3. Luc. 12. Ick bidde ende rade gelijcke-wel allen Godtvreesenden / soo veel als in my is / soo daer yemandt nae de ontfangen bekentenisse ende Doop / wederom in eenige openbare wercken des vleeschs schande ende laster des Doodts bevicl / ende daer in verplicht ware (als vooren beroert is) dat sy gelijckewel in aller wijsheyt willen voorsien ende haer niet met een onrijp ende ontijdigh oordeel in sulcken val voorgrijpen / want de Heere weet / wien niets verborgen en is / hoe hy gesondight heeft / oft sijn sonde in den heyligen Geest zy / oft niet: maer dat sy soodanigen een / nae des Heeren woordt vermanen. Bekeert hy hem van herten weder: doet hy een waerachtige ende rechtschapen boete na der Schrift: ontfanght hy wederom een gebroocken weemoedigh ende rouwigh herte: daer toe oock een vreedigh / vrolijck ende een vrymoedigh herte: soo is het openbaer dat sijn sonde in den heyligen geest niet geweest en zy. Maer blijft hy onbekeerlijck / dat hy na sijn moetwille ende verkeertheydt voortvare / ende alsoo Christum ende Christus Woordt / tot aen dat eynde moetwilligh veracht / soo bewijst sijn werck wel / wat sonde dat hy gedaen heeft / ende dat sijn eynde ende loon die Doodt zijn sal / Rom. 1. 8. 1 Cor. 6. Gal. 5. Ephes. cap. 5. 1 Joan. cap. 3. vers 5. Apoc. cap. 21. vers 22.

Wy laten God oordeelen ende richten, wie den geenen is, die tegen sijnen Geest gesondight heeft.

Siet mijn goede Leser / aldus geloven wy / dat alle sonden / beyde inwendigh ende uytwendigh / in de verdiensten / ende kracht van des Heeren bloet haer versoeninge hebben / die recht na der Schrift geboetet worden.

Een yder sie voor hem / dat hy in die vreese des Heeren wandelt / ende de genade waerneme / op dat hy niet in eenen verkeerden sin gelevert / in des Heeren Oordeel ende gerichte en valle / ende hem boete / die voor Godt gelt / van den Heere niet geweygert werde. Want wie sonde doet (spreeckt Christus) die is der sonden knecht. Joan. 8. Van wien dat yemant verwonnen is / (seyt Petrus) diens knecht is hy geworden / 2 Petr. 2. laet hem dan yemandt van der sonden overwinnen / die moet der sonden knecht zijn / is onwedersprekelijck.

Rom. 1.

Wie der sonden knecht is, die dient onreyne herten.

Ick meyn dat dese onse bekentenisse ende oock die Ban oft Affonderinge / die in der Schrift vervatet licht / ende van ons gebruyckt wert / met welcker men die Schriftmatige beschaemtheydt aen den afvalligen soeckt / tot haerder bekeeringe / betuygen wel / dat wy van onse tegenpartye / met desen Artijckel oock belogen worden / Ja wy betuygen voor den Heere / ende voor u / als dat wy op Aerden / niets niet liever soecken / dan dat wy eenen Armen verdwaelden sondaer weder op de rechte Baen ende wegh voeren mogen.

Matth. 18. 1 Cor. 5. 2 Thes. 3.

Luce 15.

Maer dit seggen wy / als dat die beloften Gods / tot in der eeuwiger salighedt / door dat Evangelium gepredickt / geenen onbekeerlijcken sondaren / genen huychelaren / geenen gierigen / noch aertsche gesinden / geenen bespotteren ende verkeerden belooft is / dan den geenen die dat lieffelijcke Woordt onses Heeren Jesu Christi / met begeerlijcker herten hooren / waerachtigh gelooven / daer door nieuwe Menschen uyt Godt gebooren worden: Dese verschrickelijcke woeste werelt met sijnen Godloosen hooghmoet / pracht / ydelheydt ende wellust afsterven / etc. Want sy willen haer der Schrift beroemen / ende met der Schrift troosten / ende haer leven is contrarie der Schrift / ende een openbaer laster ende vyandtschap tegen Godt. Is 't dat gy in mijn woorden blijft (seyt Christus) soo zijt gy voorwaer mijn Discipelen. Joan. 8. Gy zijt mijn vrienden / soo gy doet / dat ik u bevolen hebbe. Want die ranke moet dragen nae des wijnstocks aert / Joan. 15.

Die heylsgen wedervaert genade, ende barmhertigheyt.

Sap. 3.

Ten sevenden, Soo breken sy voor, ende schelden ons, zijn Landtloopers, heymelijcke sluypers, oft sluypers in die huysen, vervoerders, nieuwe Monnicken, Glyseners, dat wy ons beroemen sonder sonde te zijn. Hemelstormers ende werck heyligen, die door onse verdiensten ende wercken willen saligh worden: Een Godtloose Secte ende Rotterye, kinderen Zielmoordenaers, Weder-doopers, Sacramentschenders, ende dat wy met den Duyvel beseten zijn.

Antwoordt.

Desen ende gelijcken lastersprecken hebben oock Christus Jesus met die heylige

lige Apostelen ende Propheten oock die heyligen inder eerster Kercken / meenighmael moeten hooren (als geseydt is / in Prologo:) Hebben sy dan den Vader des huysgesins selfs eenen Duyvel dorven noemen / waerom dan oock niet sijn huysgesin ? De Discipel is niet boven sijnen Meester / noch die Knecht boven sijnen Heere / nochtans soo hopen wy dat het alleen eerlijcken / vroomen ende reedelijcken luyden wel bekent is / dat dese ende diergelijcke schenderijen ende laster-spreecken / alleen uyt enckel haet ende nijdt / sonder alle waerheydt / van onse tegenpartije oover ons uytgestooten / ende belogen worden: op dat sy met sulcks den loop des Woordts beletten / verhinderen / ende den onschuldigen in verdriet mogen brengen.

Christus die moeste Beelzebub heeten. Matt. 10.

Op dat laster-woort, Landtloopers.

Antwoordt.

LAnt-loopers zijn schalcken / booswichten / Luye boeven ende quaetdoenders / die om haer ondeught halven van dat eene Landt in dat ander loopen / ende geen Steden houden mogen. Maer wy zijn arme elendige Pelgerims / ende (nae den vleesch) bedroefde vreemdelingen / die niet om eenige schande ende booshedt / maer om dat getuygenisse Jesu / ende onser Conscientien / met onse arme Vrouwen ende kleyne kinderen / tot een noodige verlossinge onses levens / voor dat Tyrannische bloedige zweert moeten vlieden: ende alsoo in vreemde Landen / met veel bangigheden / smaetheden en schelt-woorden hooren / in kommer en noot ons Broodt erneeren: Die men billijck na der Schrift / ende natuerlijcke redelijckheyt / in aller liefde ontfangen / dienen / troosten ende handt-haven soude / ende niet soo onbarmhertelicken verstooten / verderven / ende schant-vlecken / als men aller wegen (och leyder) hooren ende sien moet.

1 Petr. 1.
1 Cor. 4.

Ex. 22. 24.
Esa. 58. 6.
Jer. 7. 5.
Sach. 7.
Matt. 25.
Rom. 13.
1 Pet. 4.
Hebr. 13.

Op den onaerdigen ende spijtigen laster, heymelicke sluypers in die huysen.

Antwoordt.

HEymelijcke Sluypers in die Huysen / zijn Dieven ende Moordenaers / die in 't verborgen ende heymelijck / na ander luyden goet ende bloet staen: Oock Eedbreeckers / Overspeelders / ende vrouwenschenders / die daer na staen ende dencken / dat sy haers naesten huys besuydelen ende verontreynigen mogen: Want soodanige hebben acht op dat doncker / seydt Job / ende spreken: Ons en siet geen ooge / ende breken alsoo in 't duyster te vensteren in / Job. 24.

Hier merckt, wie die rechte sluypers zijn.

Maer wy niet soo / maer nademael het door der geleerden liegen / schelden ende schreyen so verre gekomen is / datmen (leyder) in 't openbaer van des Heeren Woort kicken noch hoesten moet / hoewel het die eenige spijse is / daer by dat onse ziele leven moet: Ende wy mercken ende verstaen uyt der schrift / dat Moses en dat gantsche Israël / dat Paeschlam in der nacht gegeten hebben / Exod. 12. Christus Nicodemum in der nacht vermaent heeft / Joan. 3. die Gemeynte wel versamelt ende vergadert is geweest / tot het gebedt / des nachts Actor. 12. 5. Paulus heeft geleert des Heeren Woort den gantschen nacht / Actor. 20. 36. Ende oock die Gemeynten in der eerster Kercken / om des Heeren broot te breken / by nacht tijden by malkanderen gekomen zijn: (gelijck die Historien melden) daer uyt bekennen wy / als datmen des Heeren woordt ende werck / soo wel by nacht / als by dage tot des Heeren prijs handelen / ende drijven moet: ende komen alsoo somtijden / ende bywijlen in reyne Godts vruchte ende vreese / sonder alle-mans hinderen ende schade (weet die Heere) soo wel by nacht / als by dage / Christelijcker wijse by den anderen / om ons met des Heeren Woordt / in aller Godtsaligheydt / lieflijcken te vermanen / leeren / straffen ende troosten. Oock om te bidden / ende die Sacramenten te bedienen / gelijck ons des Heeren woordt leert ende medebrenght.

Deut. 8.
Matt. 4.
Luce. 4.

De nacht is soo wel tot des Heeren werck geheylight als die dagh. Godts kinderen dienen den Heere, beyde by nacht ende by dage.

Op dat woordt, Vervoerders.

Antwoordt.

VErvoert zijn die geene / die dat onboetveerdige vleeschelijcke volck Christen noemt / in haer blintheydt / gierigheydt / hooghmoet / pracht / prael / volsuppen / Afgoderye / etc. Met Water / Absolutien / Broot / Wijn ende wercken troosten / die des Heeren Woordt ende Sacramenten vervalschen / soo schandelijck / en die arme ellendige zielen om een buyck vol broodts / ja om een handt vol gersten / soo jammerlijck in den doodt voeren ende brengen / des wy door den Heere door sijn genade aller dingen onschuldigh ende vry staen. Want wy leeren Godts Woordt onvervalscht in een goede Conscientie / sonder eenigh aensien der personen. Wy soeken yedermans salighеyt sijner zielen / ende niet haer gonste ende gaven. Wy gebruycken des Heeren Doop ende Avontmael na uytwijsinge sijns heyligen Woorts / ende hoewel wy arm / zwack / ellendigh / ende met een quaet / booswilligh vleesch omhangen zijn / ende krancke sondaers / so wouden wy so geerne in onse zwackheyt recht handelen / ende vroom zijn / ende onstraffelijck voor die werelt leven.

Gen. 18. 19.
19. 11.
Ezech. 16. 49.
Mic. 3. vers 2.
Phil. 3. 19.

Ezech. 13. vers 19.
Mich. 3. vers. 5.

Ende begeeren alsoo / door des Heeren genade ende hulpe / met onse kleyne gave / dat verballen weder op te richten / dat oneffen slecht ende recht te maken / dat verloren wederom te soecken / die hooge stoute herten te verootmoedigen / die hongerigen in die rechte weyde te brengen / die dorstigen tot die rechte wateren / ende die Blinde op den rechten wegh te voeren / op dat wy alsoo dat waerde Euangelium onses Heeren Jesu Christi / in veel herten tot prijs ons Godts mogen uyt breyden / ende sijnen aenbedelijcken hoogen Naem bekendt maken.

Wouden wy vervoerders zijn, so en behoefden wy geen Kruys te dragen, want die vervoerders hebben goeden vrede. Ezech. 34. 2 Cor. 10.

Op

Op den laster, Nieuwe Monnicken.

Antwoordt.

Nieuwe Monicken laten wy die zijn/ die eertijdts Kercken/ Kloosters/ menschen gesetten ende dat Epicureische vol leven/in den schijn eens goeden yvers ('t welck sy verlaten hebben) ende nu weder in een wellustiger/ prachtiger/ ende vleeschelijcker leven in vallen/ t'samen/ sonder alle veranderinge des herten/in dat oude wesen haerder sonden blijven/ ende alsoo die vastigheydt haers geloofs/ hoops/ ende salighepdts van eerst aen op menschen goet dunken/ Opinien ende Gloosen setten. Want dat is der Monnicken wijse/ forme ende gebruyck/ menschen statuten/ geboden ende insettingen te volgen/ ende niet Godts Woort. Sy hebben haer Abten/ Prioren/ ende Bursarien oft Procuratoren/ ende werden van haren Foudatores ende Meesters/ Augustinianen/ Franciscanen/ Dominicanen/ Bernardinen ende Jacobinen genoemt.

Monnicken verwerpen Godts Woordt, ende volgen menschen leere.

Maer wy niet soo: Maer wy hoopen/ dat wy door des Heeren Barmhertigheydt ende genade/ kinderen Godts/ ende Jongeren Christi zijn: Wy weten van geenen Abt anders/ dan van dien/ dien alle rechte Christenen in den geest ende waerheyt aenroepen/ ende seggen: Abba/ lieve Vader/ Rom. 8. 15. Gal. 4. 6.

Joan. 4. 23.

Onse Overste ende Prior is Christus/ Jesus/ Colos. cap. 1. Ephes. cap 1.

Onse Procurator/ Bursarius oft Keldermeester/ die eenen yegelijcken dat sijne geeft ende uytdeylt/ is die Heylige Geest/ 1 Cor. 12. 11.

Wy verwerpen menschen geboden, ende volgen Christi leere.

Onse Professsion is/ die oprechte vrymoedige ende die onverbaerde bekentenisse onses geloofs/ Matth. 10. Rom. 10. 9. 10.

Onse Statuten ende Wetten zijn die uytgedruckte gebooden des Heeren/ Matth. 19. 17.

Onse Kap ende Mantel zijn dat kleet der gerechtigheydt/ met welcker wy soo geern wouden gekleedt zijn/ Matth. capitt. 22. 11.

Onse Kloosters is die vergaderinge der heyligen/ die Stadt des levendigen Godts/ dat Hemelsche Jerusalem/ Hebr. 12. 22. Apoc. 21. 2.

Onse gemackelijcke Monnicke dagen ende wellusten/ zijn dagelijcks om dat getuygenisse Jesu te wachten op kerckers ende banden/ op vyer ende water/ ende met onse Vrouwen ende kinderen te gaen in onbekende landen/ met honger/ kommer/ ongemack/ benauwtheydt/ droeffenisse/ ende die tranen over ons wangen.

Dit sette ick onse smaetsprekers tot schande, die geen goet ongelastert en laten.

Siet mijn goede Leser/ dese Monnickerye bekennen ende gebruycken wy/ ende geen ander/ wy hoopen oock door des Heeren genade ende kracht onverandert daer by te blijven/ al die tijdt ons levens: ô onbeleefde schelders ende schantvleckers.

Op den laster Glysenaers.

Antwoordt.

Glysenaers worden in die schrift genoemt/ die uytwendigh in woorden ende gebeerden eenen heyligen schijn voeren/ gelijck als die Schrift-geleerden ende Pharizeen/ Matt. cappittel. 23. Ende inwendigh met ongerechtigheydt ende met alderley gierigheydt/ haet ende bedrogh vol steken/ gelijck oock onse tegenpartye/ die haer duncken laten/ dat sy Christenen zijn/ die veel van des Heeren Woort spreken konnen/ die haer des Euangeliums ende Christelijcken naems hoogh beroemen/ ende voorgeven/ dat sy die reyne Leere Christi hebben/ ende die heylige Christelijcke Kercke zijn/ gelijckewel Godts Woordt vervalschen/ dat heylsaeme gebruyck der Sacramenten voor ketterye schelden/ alle vroome haten/ ende in openbare wercken des vleeschs wandelen/ alsmen sien mach. Of sulcke niet metgesellen der Schriftgeleerden ende Pharizeen zijn/ willen wy allen rechtverstandigen richten ende oordeelen laten. Maer dat wy voor Glysenaers van haer gescholden worden/ ende ons beliegen/ dat wy ons beroemen sonder sonde te zijn/ is dese oorsaecke/ om dat wy met der gantscher Schrift een boetveerdigh leven leeren: Dat wy met heyligen Paulo betuygen dat Eedt-breeckers/ hoereerders/ Afgodendienaers/ volsuppers/ gierigaerts/ leugenaers/ onrechtveerdige/ etc. Dat Rijcke Godts niet be-erven en sullen/ 1 Cor. 6. 10. Gal. 5. 21. Ephes. 5. 5. Dat die geene/ die vleeschelick gesint zijn den doot sterven moeten/ Rom. 8. 13. Ende met Joanne/ die geene die daer sondigen (verstaet met opset oft moetwilliglijck) uyt den Duyvel zijn/ 1 Joan. 3. 8. Ende wy derhalven (oock in onse zwackheyt) voor soodanige wercken/een hertelijck verschricken hebben/ hoewel wy so menighmael beyde met leere/ mondt ende schriften met Mose bekennen/ ende oock eeuwighlijck bekennen sullen/ dat niemant onschuldigh is/ der aengeborener natueren voor Godt/ Gen. 6. 5. 8. 21. Met Esaia/ dat wy al te samen zijn/ als die onreynen/ Esai. 64. 19. met David/ datter geen levendigh Mensche voor Godt rechtveerdigh is/ Psal. 14. 3. Met Paulo dat in ons vleesch niet goets en woont/ Rom. 7. 18. Met Joanne/ soo wy seggen dat wy sonder sonde zijn/ dat wy ons dan verleyden ende bedriegen/ ende geen waerheyt is in ons/ 1 Joan. 1 8. Ende met Jacob/ dat wy altemael in velen sondigen/ Jacob. 3. 2.

Hier leert kennen, wie die rechte Glysenaers na der schrift zijn.

Esai. 1. 6. Jere. 3. 7. Mich. 3. 4. Marc. 1. Luce 3. 13. 24.

Hier merckt, of wy ons beroemen dat wy sonder sonde zijn.

Siet mijn goede Leser/ dit is de oorsaeck/ waerom wy der Predikanten Glysenaers zijn moeten/ dat wy ons duncken laten/ als dat wy sonder sonde zijn souden: So grove ende so groote leugen liegen die/ die haer laten duncken/ dat sy Gods Woordt leeren.

Die een vroom leven leeren, ende recht na der schrift wandelen moeten der geleerden Glysenaers zijn.

Op den laster, Hemelstormers.

Antwoordt.

Voortaen/ om dat wy uyt des Heeren Mondt leeren: Soo yemandt in het leven

leven wil ingaen / die houde de geboden / Matt. 19. 17. Mar. 10. 2. 19. Joan. 15. 10. Dat in Christo besnijdinge noch onbesnijdinge en gelden / dan de onderhoudinge der gebooden Godts / 1 Cor. 7. 19. Ende dat's de liefde Godts / dat wy sijn gebooden houden / ende sijn gebooden en zijn niet zwaer / 1 Joan. 5. Moeten wy der Predikanten Hemel-stormers ende werk-heyligen heeten / ende dat wy door onse verdiensten saligh willen worden / hoewel wy altijdt bekent hebben / ende door Godts genade in der eeuwigheydt bekennen sullen / dat wy door geen middel in den Hemel noch op der Aerden anders saligh mogen / worden / dan door de verdienste / voorbidden doot / ende bloet Christi / gelijck boven rijckelijck ende genoeghsaem verklaert ende geroert is.

Joan. 14. 3. Act. 4. 12. Phil. 2. 10.

Siet / soo moet dat alderbeste van dese verkeerde menschen / in 't alder archste verandert worden / ende mercken niet / dat de gantsche schrift alle moetwillige / stoute verachters ende overtreders der gebooden Godts / so opentlijcken inden doot richt ende oordeelt. Die met der daet baet bewijsen / dat sy de salighmakende genade Godts niet bekenden / in Christum Jesum niet geloven / ende na uytwijsinge der schrifc / in de verdoemenisse / toorn ende doodt blijven / Joa. 3. 36. Want wie onrecht doet / betuygt met sijn werk / wiens Jonger dat hy sy 1 Joa. 16. 10.

Die verkeerden verkeeren alle dingh booslijck.

Op den verkeerden bitteren laster Godtloose, Secte ende Rotterye.

Antwoordt.

SO verre als den bitteren / nijdigen laster aengaet / te weeten / dat wy een verkeerde Godtloose Secte ende Rotterye zijn, Antwoorden wy : Moghten wy met onse tegenpartye voor een onpartijdische gericht verschijnen / die des Godtlijcken Woordts recht bericht hadden / soo souden wy geringe des schandelijcken lasters wel bry worden / ende alsdan souden sy selfs in de schult staen. Want wat sy voor een Rotterye zijn / betuyght dese spreucke wel. De Propheeten hebben haer t'samen gerottet (merckt Rotterye) om de zielen te verslinden / gelijck een brullende Leeuw als hy rooft : Sy schrabben gelt ende goet tot haer / ende maken der Weduwen veel / Ezech. 22. 25.

Wat hier de Propheet spreeckt van Jerusalem, dat magh oock op onse tegenpartye wel beduyt werden, want sy in gelijcke wercken staen als die.

Sy mogen al plaetse hebben in haer Secte / die slechts alleen haer Ceremonien onderhouden / ende haer voor de rechte Predikanten ende gesonden bekennen willen / sy leven dan hoe sy leven / soo sy niet in des Beuls handen ende gewelt en vallen / geen volsupper / geen gieriger / geen prachters / geen Vrouwen-schender / geen bedrieger ende leugenaer / geen dief / roover ende bloetvergieter (verstaet dat Oorloghs ende krijghsgewijse geschiet) geen vloecker ende sweerder soo groot ende Godtloos / hy moet gelijcke-wel een Christen heeten : spreeckt hy alleen het is my leet / soo werdt het sijner zwackheyt ende kranckheyt toegeschreven / mach daer beneven haers Nachtmaels wel genieten : want hy is uyt genaden saligh geworden (seggen sy) ende niet uyt verdienste / hy blijft een litmaet haerder

Het is by onse tegenpartyen ende adversarien eenen ruymen wegh, ende een wijde poorte, daer zijn oock veel diese wandelen. Matt. 7. 24.

kercken / hoewel hy in alle sijn vruchten / een onboetvaerdigh / verstockt ende Godtloos heyden is : Huyden als gisteren / oock morgen als huyden : niet tegenstaende / dat de Schrift soo geweldelijck getuyght / dat soodanige dat Rijcke Godts niet besitten sullen / Rom. 1. 32. 1 Cor. 6. 10. Want sy uyt den Duyvel zijn / Joa. 8. 44. 1 Joa. 2. 11.

O Predikers / Predikers / leert doch eens u eygen Secte ende Rotterye recht kennen / dat bidden wy om Jesus wille. Gy beroemt u / dat gy de Christelijcke Kercke zijt / maer wy vreesen ende vruchten dat gy een nieuw Sodoma / Egypten ende Babylon zijt : Och / och / wy hebben soo lange jaren met u uyt gelijcken kelck gedroncken / ende in gelijcke Geest met u gewandelt / wy hebben al een gelijcke Chrisma ende smeersel met u ontfangen / wy kennen u van herten wel / maer wy hebben barmhertigheyt verkregen / ende hebben den ingedroncken grouwel uytgespogen / en ons in de lieflijcke gemeynschap sijner heyligen gewilliglijck begeven / in dat Huys / Rijck ende lijf Christi / die de Godtloosheydt ende sonde van gantscher herten haten / ende na de gerechtigheydt ende Godtsaligheydt uyt alle haer krachten soeken ende begeerigh zijn.

Wert die tastelijcke duysternisse Egypti, nochtans geestelick. Exo 10. 22. die misdaet van Sodoma, Ezec. 16. 49. ende die Afgoderye, ende bloetvorst van Babel, Apoc. 17. 2. niet in u bevonden, soo is hier onrecht geschreven.

Ende hoewel sy van u / ende van yeder man voor soo een Godtloose Secte ende Rotterye gescholden werden / soo zijn sy nochtans vreedigh ende vrolijck in den Geest / ende werden in haer Conscientien verseker t / dat sy de waerheyt hebben / ende niet soo een verkeerde Secte ende Rotterye / maer des Heeren eygen bysonder volck / Gemeynte ende lijf zijn / 1 Cor. 12. 13. Ephes. 1. 5. Col. 1. 18. 1 Petr. 2. 10. O lieve Heere / hoe klaeghlijck ende jammerlijck wert doch u arme hoopken altoos gelastert / Rom. 12. 4. Ephes. 1. 23. Ephes. cap. 5. vers 27.

Het heet met allen Godtvreesenden, door goet en quaet geruchte. 2 Cor. 6. 8.

Op den leelijcken leugen-laster, kinderen Ziel-moorders.

Antwoordt.

DEsgelijcken moeten wy oock / van dat arme blinde volck / die de saligheydt harer kinderen in der Predikanten Doop soecken / dickmaels hooren / als dat wy de zielen onser kinderen moorden : Om dat wy des Heeren Woordt gelooven dat haer dat Hemelrijck uyt genaden door de verkiesinge Godts ons Hemelschen Vaders / in de verdienste Jesu Christi toegeseydt ende belooft is / als die Heere spreeckt. Laet de kinderkens geworden / ende en verbiedt haer niet tot my te komen / want alsulcken behoort dat Rijcke der Hemelen toe / Matt. 19. 13. Marc. 10. 13. Luc. 18. 15. Ende derhalven met Antichristus Doop niet doopen en laten. Want niet de Doop Antichristi maer de beloften Jesu Christi verseker en ons van de saligheydt onser kleyner kinderen / als sy van hier sterven ende scheyden. Maer laetse de goede Vader opwassen / ende dat hy haer sijn genade gonnen wil / soo hoopen wijse op te voeden / in de onderwijsinge ende vreese des Heeren / soo veel als in ons is. Wanneer sy dan Godts Woorts hooren konnen / ende dat gelooven / alsdan wijst haer de

Eph. 1. 7. Act. 20. 28. Col. 1. 14. 2 Pet. 1. 19. Heb. 9. 12.

Schrift

Schrift tot der doope/ Matth.28.19. Marc. 16.15. Maer die met den kleynen kinderen/ van die geboorte aen/ met soo een openbaer huygelen en Antichristische werken omgaen/ Bannen den Duyvel uyt de onnoosele/ simpele vaten/ die met des Heeren Bloet gewasschen zijn: Besweeren/ fonten/ salven/ en offerense/ doopense op eens anderen gelove/ daer sy van alle dese spottelijke mommerye/ larven/en kinderspel/ niet een eenigh woordt uyt die Schrift bevels hebben.

Ab ipsis cunabulis vana spe lactantur Parentes, de salute illorum infantium.

Troosten haer Ouders/ dat sy daer mede Christenen zijn. En worden also van der wiegen aen/ sonder alle Gods vrucht en vreese/ in allerley blintheyt/ pracht/ stoutheyt ende Afgoderye/ opgetogen: Also (wanneer sy dan tot haer jaren komen/ dan noch des Godlijcken woorts geen onderrigt en hebben) wandelen haer leefdage in dat vertrouwen des selfsten Kinderdoops op eenen krommen en duysteren weg/ sonder bekentenisse/ gelove en Nieuwe geboorte/ ja sonder Geest/ Woort en Christo. Hoe alsulke by de zielen haerder kinderen handelen/ willen wy haer selfs te bedenken geven/ en des Heeren woort dat richten ende oordeelen laten.

Op dat onnutte schelt-woort, Weder-doopers.

Antwoort.

Cyprianus en dese Concilien, hebben andermael gedoopt de gene, die van Ketters gedoopt waren, &c. Paulus een Wederdooper geweest soo der geleerden schreyen en schrijven recht is. Joannis doop was uyt den Hemel, en die Kinder doop uyt den Antichrist.

OOk moeten wy der Geleerden Weder-dopers heeten/ om dat wy op den gelove doopen gelijk Christus den sijnen dat bevolen heeft/ en die heylige Apostelen dat geleert en gebruykt hebben/ en met den weerden Martelaer Cypriano, met alle Aphricaensche Bisschoppen, daer toe ook met dat Nicenische Concilio, die Ketterdoop/ welke die doope Antichristi is/ voor geen Christelijken Doop oordelen en richten konnen/ook van de Schrift berigt worden/ dat de H. Paulus/ die al met Joannis Doopsel/ dat uyt den Hemel was/ eenmael gedoopt waren/ Matth.22. sommigen andermael gedoopt heeft/ om dat sy van den H. Geest niet en wisten/ Actor.19.3.

Nademael wy dan niet andere en Doopen/ dan na bevel Christi/ ende na die Leere en gebruyk der heyliger Apostelen/ oock niet meer doen/ dan Cyprianus met dat Concilium Carthaginense en Nicenum in die saek gedaen hebben: (nochtans zy en wy niet in eenerley gront en meyninge/ bekennen wy) en wy die Doop aen den geenen vernieuwen/ die niet met een Godlijke doop (gelijk als die Doopelingen Joannis) maer met een Antichristische doope eenmaels gedoopt zijn/ en in die tijdt haers Doops niet een gebreck hadden (gelijk als die gemelden) dan tot allen Godtlijcken handelen seer ondeugend waren/ als beyde nature en Schrift leeren/ dewijle sy noch onvernuftige onverstandige kinderen waren/ en wy daerom der Geleerden Wederdoopers zijn moeten/ so moeten ook in der daed Christus en sijn Apostelen/ Cyprianus en sijn Bisschoppen, dat Nicenische Concilium, daer toe ook de H. Apostel Paulus/ alle Wederdoopers geweest zijn/ is onwedersprekelijk.

Op den blinden laster, Sacrament-schenders,

Antwoort.

ITem/ noch moeten wy ook by sommige geleerden Sacrament-schenders heten: om dat wy niet gelooven/ dat 't Broodt en Wijn haers Nachtmaels, des Heeren wesentlijke Vleesch en Bloet zy: oft (gelijck sommige willen) om dat wy niet geloven/ datmen dat Broodt ende Wijn, des Heeren wesentlijke Vleesch en Bloet geniet of ontfangt. Hoewel wy dat H. Nachtmael met vreesen en beven/ ook met danksegginge en vrolijkheyt na de Schrift/ en ook na veel vaderen aenwijsinge (gelijk daer zijn Gregorius, Augustinus, Chrisostomus, Tertullianus, Tyrillus, Eusebius, &c. Door een Figuerlijk oft Sacramentelijck teecken/ onder den boetveerdigen (verstaet/ so wijt als Menschen oordeelen konnen) eerweerdelijck gebruyken/ en ons in onse swakheyt bevlijtigen en beneerstigen/ dat wy die heylige/ heerlijcke verborgentheyt/ namentlijk des Heeren doodt/ die liefde/ vrede/ en eenigheyt sijner Gemeynten/ en die gemeynschap sijns Heyligen Vleeschs en Bloets/ recht betrachten en gedenken/ en in der kracht en vrucht Godsaliglyken nakomen mogen. Die met desen stightelijken teken des Broodts en des Wijns/ allen rechten Christenen in 't gebruyk afgebeelt/en vermaent worden/ en die arme blinde smaetsprekers merken niet hoe deerlijken dat sy selfs des Heeren Sacramenten schenden: so het anders des Heeren Sacrament heeten mochte/ dat sy gebruyken) hoewel sy geloven/ dat sy daer des Heeren wesentlijcke vlees en bloet uytrijcken en uytdeylen: nochtans achten sy het gelijkewel so kleyn dat zy 't openbare dronkaers/ gierigaers/ leugenaers/ onboetveerdige/ &c. wetens en willens in den mont steken: recht of des Heeren Nachtmael so wel den onboetveerdigen als den boetveerdigen gelijk een sop broodts gemeyn staet. Of dat niet Sacrament-schenders zijn/ meugt gy met der schrift nadencken.

Matth.26.19. Marc.14.22. Luc.22.19. 1 Cor.10.11.

Hier leert merken, wat en, wie Sacrament-schenders zijn.

Op den Phariseischen Laster, dat wy met den Duyvel beseten zijn.

Antwoort.

DUyvels besetenen laten wy die zijn/ die des Duyvels woort spreken/ en sijn werk drijven/ namelijck die de leugen voor de waerheyt leeren/ Godt sijn prijs en eere stelen/en de arme zielen soo jammerlijk vervoeren. Maer wy verhopen door des Heeren genade (den Heere zy eeuwig dank) dat wy des Duyvels woorden en werken met voller herten haten/ en na die woorden des eeuwigen waerheyts/ en na de lieflijke vruchten des Geests in ons ontfangen mate/ seer begeerig zijn: 't welk een openbaer teeken en gewisse bewijs is/ dat wy niet van den Duyvel/ maer van des Heeren geest beseten worden. Want so wy uyt den Duyvel waren/ (gelijk wy gelastert werden) so souden wy wel op ruymer straten blijven/ en des werels vrient zijn/ en niet so onversaeght en vrymoedelijcken goedt en bloet voor des Heeren woort laten. Nochtans is 't billijck/ dat die Jonger niet boven sijnen Meester en zy: de Huys-vader moest selfs hooren/ dat hy den Duyvel hadde/ Joan. 8.48. Die Phariseen en Schrift-geleerden moeten haren aerdt bewijsen/ en haren Geest bekent maken: want als sy met haer sotachtige wijsheyt/ voor des Heeren dorheydt/ kracht en waerheydt niet bestaen mogen (soo doch die Belialsche Geest/ voor des Heeren Geest/ alle wege wijken en swijgen moet) breecken sy in grooter grimmigheyt daer uyt/ hoopen den eenen leugen op den anderen/ schelden en liegen/ soo veel als in haer is: schrijven 't den Duyvel toe/ hoewel dat haer Conscientie ge-

Gelijk de Slange dede Gen.3.4. alsoo doen ook sijn boden.

Joan.10.20.

Joan.8 48. Gods sotheit is wijser als de menschen, 1 Cor.1.17. 18.

Conscientia mille testis.

tuygt (die een duysent getuyge is) en aenklaegt dat het des Heeren Geest/ kracht en werk is. Van wat Geest sodanige gedreven worden/ melden en getuygen dese haer woorden ende werken wel.

Matth. 19. Marc. 8. Luc. 12.

Siet mijn goede Leser/ hier hebt ghy ons antwoort/ op die voornaemste Laster-spreucken/ met welke wy onsen achterklapperen/ tegenpartye/ en verdeylers altoos begroet worden: met dese schandeen schenderyen zijn haer Boeken vol/ haer herten en monden vloeyen over/ ja wy zijn met alsulke verwe van haer af gemaelt (de Heere vergeeft het haer) dat wy by avonturen/ by den grooten hoop/ die op de ruyme straet wandelen/ wel een verkeert Godtloos volk/ in 't geruchte blijven sullen/ so lange als de werelt staet. O boose aert. Gy Slangen en Adderen geslagte (spreekt Christus) hoe kont gy doch goet spreken/ aengesien gy quaet zijt? Matth. 12. 34.

Phanatici spiritus Anabaptistæ vel catabaptistæ. Iconoi Hæretici, &c.

Godts gemeynte ende volk te lasteren, is der geleerden gemeyn gebruyk en gewoonheyt.

Ik vreese van herten seer/ dat sy eygentlijke litmaten van dat verschrickelijke beest zijn/ dat uyt der Zee op komt/ en den Luypaert gelijk is/ dat Beeren voeten en een Leeuwen mondt heeft/ dat haer tegen Godt gekeert heeft/ om sijnen H. Naem te lasteren en sijnen Tabernakel/ en die gene die in den Hemel woonen/ Ap. 13. Want wat isser doch na der Schrift heylig recht en goet bevonden dat sy niet met haer voeten vertreden? niet met haren mont verscheuren? en niet met haer onreyne tonge/ als een Godloose gehatede grouwel lasteren ende schelden? O lieve Heere/ wilt doch al u lieve kinderen/ voor dit leugenachtige en verleydische geslachte bewaren in der eeuwigheyt.

Ten achtsten, en ten laesten, schrijven sy: wel aen, hebben sy de waerheydt, soo laet haer in 't openbaer komen.

Antwoort.

Nijdigheyt en bloetdorst konnen eenen schijn emken.

HIer willen wy den Leser wel trouwelijk vermaent hebben/ dat hy doch wel aenmerke uyt wat grondt en meyninge sy sulcks ons voorwerpen: Want die meeste part doen het niet/ dan uyt enkel nijdigheydt en Bloetdorst/ weten wy wel gewisselijke/ hopende/ soo wy 't opentlijken aenvingen/ dat als dan die saek wel haest sijn eynde hebben soude/ die anderen by avonturen uyt eenvoudigheyt en simpelheyt/ twijffelende of wy die Schrift in dese sake niet genoeg en deden/ dewijle Christus en sijn Apostelen/ ook de Propheten gemeynlijk/ voor 't Volk in 't openbaer gepredikt hebben/ daer toe sy gesonden waren. Die 't dan uyt Bloetdorst doen/ dan antwoorden wy/ dat sy dat ontschuldig Bloet met den Phariseen ende Schriftgeleerden op haer geladen hebben/ Matt. 23. 34. Joa. 10. 16. Luc. 11. 49. en met den Dootslagers gerekent zijn.

Maer die het uyt simpelheyt doen (soo daer eenige zijn mochten/ als wy verhoopen) dien antwoorden wy in aller liefden/ dat sy die gantsche Schrift ondersoecken willen met vlijt/ oft sy ook eenige Steden vinden sullen/ dat haer die Apostelen en Propheten daer vrywilliglijcken en onversaegt hebben hen gegeven om te Prediken/ daer sy waerachtelijk en gewisselijk wisten/ dat sy sterven moesten/ gelijck wy weten dat wy ongetwijffelt doen moeten/ soo wy ongeoorloft voor den dag quamen. Neen/ neen sy zijn altijt van die plaetsen en Steden (so ick recht onthouden hebbe) afgeweken daer sy wisten datmen na haer leven stont. Oft sy hebben haer verborgen gehouden/ gelijk Jeremias en Baruch deden/ als die Konink Joachim bevolen hadde/ datmense aengrijpen en vangen soude. Jer. 36. 19.

Alle Godtvreesende, die van begin geweest zijn hebben ook voor den Doot geschrikt.

Sy hebben al voor den Doot gevreest/ ende gevloden/ hoe heerlijk sy ook met des Heeren Geest beschenckt en begaeft waren. Moses schreyde/ en riep uyt grooter benautheyt tot den Heere/ en sprak/ hoe sal ik 't met dit volck maken? Daer faelt niet veel aen/ sy sullen my steenigen. Exod. 17. 4.

Ook sprack Jeremias/ nu mijn Heere Konink hoort my/ en laet mijn bede voor u gelden ende en laet my niet weder in Jonathas des schrijvers huys brengen/ op dat ik aldaer niet sterve/ Jer. cap. 37. vers 19.

David vliede hier voor Saul van dat eene geberghte op dat ander/ en van de eene Woestijne tot de ander/ 1 Reg. 2. 1. 24. 1. 26. 5.

Urias van Cariathiarim een Propheet des Heeren/ vloot voor het Sweert des Koninckx Juda in Egypten-lant. Jerm. 26. 20.

De Geestelijcke Man Godts Elias vloodt voor dat dreygen Jezabels in de Woestijne/ 2 Reg. 19. 3. Jonas woude uyt vreese der Neniviten/ in Tharten vlieden Jone 1. vers 13.

Paulus die wort tot Damasco in der nacht met een mande/ over de mure gelaten/ als hy wiste dat hem doodts lagen geleydt waren/ Actor. 9.

Siet mijn goede Leser/ aldus hebben die hooge Mannen Gods voor doodt gevrucht en gevreest/ en hebben haer gemeynlijken daer niet henen gegeven/ waer zy ongelijk vermoeden/ eer sy met eene bysondere spraeck van den Hemel/ oft door openbaringe (der Engelen) so ik het recht behouden hebbe/ daer toe gevordert en vermaent worden.

Waer dat Godswoort en bevel is, en der Engelen aenvoeringe, daer magh, ook wel een vry gemoet zijn.

Alsoo schijnt wel/ dat Elias na die lange droogte en honger den Konink Achab verschenen is/ 3 Seg. 18. 11. Amos 7. 10.

Alsoo spraken de Apostelen dat woordt des Heeren vrymoedigh in den Tempel/ daer nae dat sy van den Engel uyt de gevankenis uytgeleit worden. Actor. 5. 19. Act. 12. 7. 16. 20.

Also predikte Paulus tot Corinthen anderhalf jaer/ als de Heere door een gesicht tot hem gesproken hadde. Vreest u niet/ maer spreeckt ende en swijgt niet/ want ik ben met u/ en niemant sal hem onderwinden u te schaden/ want ik hebbe een groot Volk in deser Stadt. Ende diergelijken meer. Wy weten wel lieve Leser/ dat Godt machtig is/ de sijne te bewaren/ wanneer het alsoo sijn wille is. Want die de Syriers verblinde/ die Helizeum vangen wouden/ 4 Reg. 6. 18.

Actor. 18. 10. 16. 9.

Die Jonam in den Walvisch door dat woeste meyr voeren liet/ en tot Ninive toe beschikte/ Jone 1. 13. Die dat heete vier sijn kracht nam. Ende der Leeuwen mont verstopte. Dan. 6. 22. Die de Apostelen door den Engelen dienst verloste. Actor. 12. 11. En Petrum andermael. Act. 12. 11. Dat is de Heerschapper/ Heere/ die in sijner kracht en Majesteyt leeft onveranderlijk.

4 Reg 6. 18. Gen. 19. 11. Heb. 11. 34. Dan. 3. 27. Joa. 1. 13. Dan. 6. 21. Actor. 12. 11.

Maer dewijle dat sodanige werken/ sonderlinge wonderwerken en krachten Godts zijn/ die niet also aen een yegelijcken altoos van Godt bewesen worden/ en ons geen Spreucken in de gantsche Schrift daer henen dringen dat wy ons begeven souden daer wy waerachtelijk

telijk en gewisselijk weten dat wy sterven moeten/ oft dat wy eeuwig gevangen moesten zijn/ maer met klare duytlijcke en openbare woorden vermaent werden / datmen voor die Tyrannen vlieden sal. Matt. 10. Ende die lieve Mannen en Dienaers Godts vol met den H. Geest/ dat selfste ook also gedaen hebben / als geseyt is/ soo seggen wy eenvoudigh en simpelijk (en dat in een goede Conscientie) dat wy nu noch tot geenen tijden op alsulcke wijse sullen daer voor treden / het zy dan sake datmen ons met oprechtiger vroomer herten bewijse uyt der Schrift (datmen doch niet doen en kan dat weten wy gewisselijck) dat wy sulks doen moeten/ als wy van des Heeren sterke kracht/ het zy dan door dat aenvoeren der Engelen / ofte door een geweldige drijvinge des heyligen Geests / met de Apostelen en Propheten daer toe gedrongen worden / als gehoort is / maer wanneer sulks geschieden kan/ staen wy nu en tot allen tijden des Heeren wille bereyt sijn H. Woort en Sacramenten in't openbaer te drijven en gebruyken/ ons overkome of wedervaren lief oft leet.

Matth. 10. 23. Jer. 1. 7. Matth. 2. 13. 4. 12.

De Schrift wil, datmen voor de Tyrannen vlieden sal.

Ook is den Eersamen Leser wel bekent/ hoe dat wy op alle plaetsen / der Geleerden oproerders en moeytemakers heten moeten, hoewel wy in soo lieflijker stilheyt wandelen/ ende ons tegen alle Man so redelijk bewijsen / als allen redelijken Luyden / die van ons kennisse hebben/ wel bekent is/ en wy nu tegen alle dat vyantlijke schelden der geleerden / tegen alle de wreede Mandamenten der geweldigen/ en tegen die dulle raserije des gemeynen Volcks met des Heeren woort opentlijk voor den dagh quamen/ alsdan sullen sommige haer monden opsparren en roepen / oproerders, oproerders, hoe wel wy (den Heere zy danck) van alle oproer en Bloetvergieten onschuldig en vry zijn/ als gehoort is.

1 Cor. 6. 46.

Maer die andere souden seggen (ende niet met onrecht) dat wy ons selfs met een ongetemde liefde om 't leven broghten/ nademael wy wel wisten / watter op allen plaetsen over ons besloten is / en wy nochtans met openbare Leere aen den dag quamen.

Voorts begeeren wy/ dat de redelijcke Leser wil aenmerken / hoe dat eenen rechten Leeraer/ die des Heeren woort onstraffelijk predikt huydensdaegs in geen Koninkrijken/ Landt/ of Stadt onder den gantschen Hemel/ so verre als ons bekent is/ opentlijk woonen oft wandelen magh / want hy slegts bekent is : magh hy dan niet wandelen noch woonen/ hoe sal hy dan Prediken en Leeeren?

Desgelijken sien wy met onsen oogen / dat doch die simpele onnosele Schapen moeten lijden/ en in den doot gelevert werden / hoewel sy geen Leeraers en zijn / en die Leeraers die men doch alle dingh wijten wil / en wy boven alle quaet-doenders met Christo Jesu gehaet werden / souden sy haer dan noch gelijckewel in dese onsinnige / verschrickelijke tijt aller boosheyt en Tyrannijen in 't openbaer geven/ moeste een groote sotheyt zijn/ want om sulcks te doen / werdt noch van dat vernuft noch van die Schrift geraden.

Niet desen, maer Barrabam, riepen zy. Jer. 1. 7. Matth. 10. 23. Matth. 2. 13. 4. 12. Actor. 8. 1.

En hoewel wy dan in die openbare vergaderingen daer yder man 't samen komt / niet leeren/ soo en wert nochtans die waerheyt niet versweegen / maer sy werdt hier en daer gepredikt/ beyde by dagh en by nacht/ in Steden en Landen/ met mont en Schriften/ met leven en doot/ Richteren/ Beuls/ Kerkers Banden/ Water/ Vier / Sweerden en Staken moeten des getuygen.

In gelijker maten moeten Vlaenderen, Brabant, Hollant, Gelderlant, &c. aen den dagh des laetsten gerichts wel bekennen / dat haer dat Woordt in grooter kracht gepredickt is / want sy des gepredickten Woordts halve dat onschuldigh bloedt als water vergieten/ ja het wert aen die selfste plaetse alsoo gepredikt / dat wy met den H. Paulo wel mogen seggen/ is onse Euangelium bedekt soo is het bedeckt in de gene / die verloren werden onder welke de Godt van deser werelt der ongelovigér sinnen verblint heeft.

Hier wert de Duyvel der werelt Godt genoemt, want de werelt den Duyvel gehoorsaem is.

Daer beneven hebbe ik ontrent Anno 1545 en 1546. een openbaer bespreek ende by een kominge onder Bisschop Herman van Ceulen, den Predikanten van Bon aengegeven/ so men my een vry geleyde gunnen woude.

2 Cor. 4. 4. Esai. 6. 9. Joan. 12. 40.

Noch tweemael met rijke schriften aen die van Emden, en eenmael aen die van Wesel op gelijker Conditien.

Maer hoewel die van Bon, en oock die van Wesel, sommige van den Broederen selfs sulks hadden voorgegeven/ nochtans doen sy my gewilligh speurden / soo is het in eenen valschen schijn des goets gedaen/ van die van Bon, en ook van die van Emden afgeslagen.

Die van Wesel begeerden / dat die henker met my handelen moghte.

Die met den Beul onderwijsen, hebben Christus Geest niet.

Item / ook hebbe ick voor veel Jaren met een gedruck dat selfste opentlijck aengeboden / dan niet verkregen.

Siet mijn goede Leser / aldus hebben wy van aenbegin onses diensts bereyt geweest, rekenschap ons geloofs eenen yegelijk gewilliglijck te geven / die het met goeder trouwe van ons eysschen / hy waer dan Overigheyt ofte Borger/ geleert/ oft ongeleert / Rijk of Arm/ Man of Vrouwe / staen oock noch huydensdaegs daer toe bereyt/ soo verre ons mogelijk is / want wy en schamen ons des Euangeliums der heerlijkheyt Christi niet/ begeert yemant van ons te hooren/ wy zijn bereyt te leren/ wil yemant onsen gront weten/ wy begerense in aller klaerheyt (so hem onse Schriften niet genoegh zijn) van gantscher herten te verklaren : Begeert ook yemant / hy zy wie hy dan zy (uytgenomen die / diemen met der Schrift heeft genoegh gedaen, en van ons afgeweken zijn) met oprechtiger vromer herten ons geloofs halven Christelijker en Euangelischer wijse met ons handelen / sonder Philosopheren/ sonder Gloseren en drayen/ met die onverbalschte Euangelische Leere en waerheydt met Gods gebodt en verbot/ met den gebruyk/ Geest / en voorbeelt Christi/ en sijner Jongeren/ en dat sonder eenige schalkheyt/ bedrogh en argelist/ als Hilarius en Augustinus, en noch meer andere / met sommigen in der leere suspect tot haren tijden wel gedaen hebben / wy sullen door des Heeren genade / soo verre ons mogelijk is/ en het voor een gantsche Gemeynte/ of voor een/ 20 of 30 onpartijdische redelijke getuygen geschieden magh / niet ontwijcken.

Die rechte Christenen zijn, schamen haer des Euangeliums niet.

Want dat is ons hoogste lust / die waerheydt aen den dagh te brengen / maer dat bloedtgierige moorden Antichristi (segge ick) moest uytblijven/ want 't is Duyvels / en betaemt geenen Christen.

Apoc. 17. vers 18. Joa. 8. vs. 44. Sap. 2. 24.

Aengesien dan / dat onse Adversarye en tegenpartye / onse Leere en leven / by veel gedachtigh maken / en in Memoriam revocerem, daer mede sy voorgeven en seggen / so wy de waerheyt hebben / dat wy dan voor den dagh quamen ; hoe wel zijt uyt enkel wraeckgierigheyt doen / want sy weten wel / dat het niet geschieden en kan / dewijle op allen plaetsen Tyrannen en bloet vergieters zijn / als men sien mag / so hebben sy hier met onse goede en bescheyden antwoort.

Voortaen segge ik / soo die waerheyt by onse Adversarios is / en niet by ons / als sy voorgeven / en het is openbaer / dat sy met haer Leere / geloove / en leven / in alle vryheyt voor de gantsche werelt passeeren mogen / verstaet een yeder in sijner Secten : maer wy / om dat wy alle dage lijden en sterven moeten / dat sy doch alsdan soo veel billijkheydts en liefde aen ons arme ellende bewijsen willen / en willen ons een gewisse vryheit van der Overigheit verkrijgen / dien sy met haer onverdraeglijcke sware schelden en liegen so deerlijken over ons verbittert hebben / dat billijk by geen redelijke Menschen / ik swijge by Christenen sijn soude.

Op dat wy also in haer tegenwoordigheyt / voor een volle vergaderinge / of voor 20/30/ of 40. onpartijdische redelijke getuygen / als geseyt is / onsen gront / Leere en gelove / daer wy dus deerlijken om gescholden en vervolgt werden / met gewisse en ware getuygenisse der H. Schrift / klaerlijken en bescheydentlijken voorgegeven / hooren en oordeelen laten / hebben sy dan eenigh recht tegen-woort / of Schrift tegen onsen gront / Leere en geloove / laetse spreken in den naem des Heeren / de waerheydt sal de Kroon dragen / so niet / dat sy de hant op haren mont leggen en stil houden / en dat recht en goet is / niet meer lasteren en schantvlecken.

Eenen goeden raet, om dat ontschuldigh bloet te vermijden, en die waerheyt aen zijn recht te helpen.

Ja goede Leser / wanneer sulks geschieden mochte / so souder menige bedroefde moort achter blijven / menige ellendige Ziele / die in soo verdoemelijcke blintheyt van haer opgehouden werden / uyt die stricken der Hellen en des doots verlost werden / en de edele glorieuse waerheyt by alle man so seer gehaet en veragt in schooner en kostelijker weerden / hier voor komen. Maer soo veel bescheydenheyt is tot onsen tijden noch niet gevonden.

Nademael wy dan tot geenen Christelijken vryen handel met haer over komen moge / hoewel wy dat so hertelijk en seer aen haer versogt hebben / als geseyt is / en noch gelijkewel by die ongeleerden en onervaren schreyen en roepen : Hebben sy die waerheyt waerom treden ende komen sy voor den dagh niet : Alsdan magh die redelijke en vernuftige Leser nadencken / uit wat gront / meyninge en herte sy sulks roepen / wat gelove / liefde / Evangelium / en waerheyt dat sy hebben / en van wat Geest sy gedreven werden / want al wie de waerheydt heeft / die en sal nimmermeer tot schande werden / want de waerheydt is groot / stercker als die Wijn / Koninck en Vrouwen / 3 Esd.4. vs 38.

Besluyt.

Hier hebt gy weerde Leser, onse ontschuldinge en billicke verantwootdinge tegen die bittere nijdige dichtinge, en laster-spreuken onser misgunneren, daer by wy leven en sterven willen, en aen den dagh des Gerichts voor onsen Godt verschijnen willen. waer mede ick by avonturen geenen grooten danck by veel verdient sal hebben.

Nochtans dewijle sy aller wegen met alsulcke onmenschelijke leugenen en lasterlijke scheldtwoorden onser aller Eere en goeden naem, soo erbarmelijken achter onsen rugge rooven en steelen, dat edele waerde Woordt onses Heeren Jesu Christi soo jammerlijk vervalschen en onderdrucken. Dat geheele aerdtrijk in haer onboetveerdige, Godloose wesen ophouden en voorstaen, en soo menigh Godvreesendt vroom kindt in soo swaer verdriet brengen, hebben wy dit uyt grooter noodt tot billijker verontschuldinge en Christelijker verantwoordinge aller vroomen en Godtvreesenden, ende ook tot een waerachtige aenwijsinge des eeuwigen Goddelijcken waerheydts in trouwer liefden daer gedaen, op dat also hier mede alle verstandige ende redelijke Leesers, die ons bescheyt mondelijck niet hooren en konnen, tusschen ons ende onse tegenpartye recht richten ende oordeelen mogen, onser aller onschult hooren, ende mogen die ellendige ongeaghte waerheyt leeren bekennen, die haer van haren Predikanten soo deerlijken gestolen ende gerooft wert, ende willen daer mede dese, ende ook alle andere onbeschaemde leugens ende laster spreuken, die soo nijdighlijken over ons uytgeroepen worden, den Heere in sijn hant stellen, ende sijn alwetenheyt tot op den dag des jongsten gerichts bevolen hebben.

De waerheyt wert gehaet. Godt, dien niet verborgen en is, weet dat wy van alle dese beschuldingen vry ende ontschuldigh zijn.

Sy mogen vast haers Vaders aerdt bewijsen, ende die mate der bloetgierigheyt tot boven toe vervullen, ten wil doch anders niet zijn. Wy hoopen door des Heeren genade onse zielen in lijtsaemheyt te besitten, ende ons aengesichten van die bespieders niet te keeren, tot dat hy komen sal, die daer komen sal, als dan sullen sy sien in wien sy gesteeken hebben. Apoc.1 Ende wil alsoo mijn Leser en Toehoorders, sy zijn van hoogen en leegen state, geleert ende ongeleert, hier mede uyt herten gront gebeden hebben om Jesus wille, dat sy my desen mijnen arbeydt in 't goet afnemen in aller liefden, ende recht beduyden willen, want ick het niet anders dan tot prijs mijns Godts, ende tot dienst aller goethertigen gedaen hebbe, en dat met sulke toeversigt, dat die Overigheyt (ik meyne die redelijker ende bescheydentlijker van aert zijn, ende niet geerne moetwilliglijk tegen haren Godt handelen en doen souden) een weinigh beter mogen voor sien, dat sy het Godtlose wesen niet meer hant-houden noch dat onschuldigh bloet op haer laden.

Matth.28. Luc.22. Esai.50. Heb.10.

Die Overigheyt tot dienst, dat sy recht weten mogen.

Dat de Predicanten, die onwetende dwalen, door sulke klare aenwijsingen, van haer liegen, lasteren, schelden ende so niet langer met haren Godtloose leere, Sacramenten ende leven, dat rijke der Hellen dienen en voorstaen.

De Predikanten tot waerschouwinge, op dat sy de Zielen onvervoert laten.

Den gemeynen man, dat sy haer herte en gemoet op des Heeren woort righten, den rechten wegh soecken, den Heere vrughten en vreesen, haer boose weesen afsterven, ende haer sondige leven beteren mogen.

Den gemeynen Man tot waerschouwinge, dat sy haer bekennen mogen.

Mijn hertgrondelijke lieve Leser, laet het u niet verdrieten soo het u vleesch een weynigh bitter mogt smaken. Siet, in Christo, het is de reyne waerheyt, dat wy hier betuygt hebben, daer sal oock geen ander gront, leere, wegh, light, en waerheydt bevonden werden eeuwighlijk.

Begeere derhalven, datmen 't voor geen redelijke ende billlijke lieden en menschen verholen en bergen wil, dan datmen eenen yegelijken lesen, en hooren late, sy zijn dan wie, en waer sy zijn, soo verre men eenige vruchten aen haer verhoopt, ende sy niet na yemants verderven, goet of bloet staen, op dat die salighmakende waerheydt Jesu Christi daer door magh breeken, en die verdoemelijke leugen Antichristi afnemen en onder gaen.

De Almachtige eeuwige Vader die Schepper aller dingen die Godt des Hemels en der Aerden, gunne alle mijn Leser en toehoorders, de Heemelsche gave, en kraght sijns heyligen Geest, datse dese mijne kleyne arbeyt, in rechter Gods vreese, met reyner herten onpartijdigh mogen lesen en hooren, met wijsheydt ondersoecken, wel verstaen, met rechten geloove aengrijpen, ende in een gewillige gehoorsaemheyt, tot prijs haers Godts, en saligheydt haerder zielen, onderdanighlijcken nakomen, door sijnen lieven Soon Jesum Christum onsen Heere, den selfsten sy Eere en Prijs, Rijck, kracht en Majesteyt van eeuwigheyt in eeuwigheyt, Amen.

Valsche monden sijn den Heere een afgrijselijckheydt : Maer die getrouwelijck handelen, die behagen hem wel, Prov.12.22. Prov.6.17.

En verciert geen Leugenen tegen uwen Broeder, noch tegen uwen Vrient, en gewent u niet tot liegen, want dat is een schandelijke gewoonte, Eccl.17.

MENNO SYMONS.

EEN

EEN

KORTE ENDE KLARE

BELYDINGE

ENDE

SCHRIFTELYCKE

AENWYSINGE,

Ten eersten:

Van der Mensch-werdinge onses lieven Heeren

JESU CHRISTI;

Ten tweeden:

Hoe dat beyde de Leeraers ende de Gemeynte CHRISTI, nae Schrifts vermeldinge sullen ende moeten geaert zijn;

Geschreven aen de Edele ende Hoogh-geleerde Heeren,

H. JOHAN à LASCO,

met t'samen sijne Mede-hulperen binnen Emden,

ANNO M. D. XLIV.

DOOR

MENNO SYMONS.

Joan. 8.31.

Si manseritis in sermone meo, veri Discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberos reddet vos.

1 Cor. 3.11.

Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

VOORREDEN.

MENNO SYMONS *wenschet den Edelen ende Hoogh-geleerden Heeren, Heeren JOHANN. à LASCO, ende sijnen Mede-hulperen; jae oock alle Staten ende Conditien der menschen in den Landen van Oost-Vrieslant, waerachtige Geloove, klaer gesicht, ware kennisse, den Heyligen Geest, die lieflijcke vreese ende reyne liefde des Heeren, een onstraffelijke wandelinge, ende dat eeuwige leven van Godt onsen Hemelschen Vader, door Jesum Christum sijnen beminden Sone onsen Heere, dewelcke ons lief gehadt heeft, ende heeft ons gewasschen in sijnen bloede, hem zy glorie, eere ende prijs, rijck, Kracht ende Majesteyt van eeuwigheyt tot eeuwigheyt, Amen.*

SO ick in den laetsten uytgang des eersten maents des Jaers 43. Alderliefste vrienden en Broederen, binnen Embden by u geweest ben drie oft vier dagen minnelijk met u handelende over de twistige Articulen onse geloove en Religion aengaende, om welcker wille ick ook aldaer, om by te verschijnen begeert ende verschreven was. Ten eersten van de Menschwerdinge onses lieven Heeren Jesu Christi, daer ghy my (als gy wel weet) tegen mijnen wille toe genoodight ende gedrongen hebt. Ten tweeden, van den Doop der onmondiger kinderen, hier inne niet over een komende: so hebt ghy my vrientlijk met eenen goeden afscheyt mijnder straten met vreden laten henen trecken. Begeerende nochtans als dat ick den gront mijns geloofs, dien ick hadde in schriften vervaet, binnen eenen bestemden tijt, namelijck, binnen drie maenden, tot U. L. handen wilde overschrijven ende toeschicken. Op dat ghy door alsulcke belijdinge in schriften verklaert, uwer van Godt beroepen Overheyt, onse geloove, neerstigheyt, soecken, begeeren en leven, dat nochtans seer kranck ende swack is, mochtet aenwijsen en bekent maken, op wat gront, schriften ende reden, onse voorgenomen leere, geloove ende leven aengeleyt ende gefondeert zijn, verhope ende vertrouwe door des Heeren genade, dat ghy dat selve uyt geenen quaden herten oft meyninge voorgenomen en hebt, ook aen my versocht, ge-eyscht ende begeert hebt.

Een vegelijk Christen, hoe onstraffelijk hy is, moet voor Godt belijden, dat sijn leven seer swack is.

Daerom dit selve te doen, hebbe ick uwer vrientlijker begeerten toegeseyt ende belooft, blijde ende vrolijk in den geest, om dat also door U. L. aenwijsinge onses geloofs, leere ende levens handel, den hoogen van state, ende dien des uyterlijken sweerts sorge bevolen is, op het alderbeste mogte aengedragen ende bekent worden, ende also de quade suspicie neven ons geresen uyt de schadelijke oproer, ende uyt de schandelijke leere ende gebruyck der valscher Propheten, die alletijt beneven dit Euangelio onder eenen heyligen schijn ende letter der Schriftuuren tot grooter hindernisse inkomen in de herten der wijsen ende kloecken magh ondergaen ende versterven, so wy doch der grouwelijcker leere, oproer, muyterye, bloetgierigheyt, veelheyt der vrouwen, ende sulcker grouwelen voor onsen Godt, die alle herten kent, reyn ende vry zijn, ja haten 't ende wederstrijden 't uyt gront onser zielen, als openbare bekende ketterye, als con-

ſcientien ſtricken, ende vervoeringen, als zielen verleydingen ende bedrogh, ende als peſtilentialiſche leeringen van allen Godtlijken ſchriften vervloeckt ende verbannen, want hoe ſouden doch de rechte Broeders en Suſters Jeſu Chriſti, die goetwillige kinderen Godts, die met Chriſto Jeſu van boven, uyt Godt den Vader zijn geboren, ende dat krachtige zaet des Godtlijken woorts in Chriſto Jeſu, ende door Chriſtum wedergeboren ende vernieuwt, deelachtig ſijnder aert, Geeſt ende natueren, hem gelijkformig, Chriſtelijk en Hemelſch geſinnet, eenige oproer mogen leeren aenrechten, oft conſenteren? dewijle ſy den vreedtſamigen Vorſt en Prince des eeuwigen vredes, in allen dingen na de mate des Geloofs, goetwillig ende bereyt ſtaen, die doch niet dan lijdtſaemheyt, verduldigheyt, ende den eeuwigen vrede, allen den ſijnen nagelaten en geleert heeft, ſeggende: Mijnen vrede geve ick u, mijnen vrede verlaet ick u. Item, vrede zy met u, want ſijn Rijk is een Rijk der liefden, der eenigheyt, des vredes, en der beteringen, en niet des haets, des oproers, des bloets, des onvreets, ende des brekens. Item, in vreden heeft ons God geroepen. Item, de vrede Gods hebbe de overhant in uwen herten, tot den welcken ghy geropen zijt. Item, ſalig zijn de vredemakers. De Godt der hopen (ſeyt Paulus) vervulle met alderley blijdtſchap ende vrede in 't geloove. Ick weet wel, mijn alderliefſten, dat deſe aengekende plaetſen van den inwendigen vrede, die door Chriſtum komt, den meeſtendeel zijn geſprooken, evenwel wie deſen inwendigen Chriſtelijken vrede recht in ſijnder herten draeght ende beſloten heeft, die en ſal nimmermeer in eenige oproer, verraderye, muyterye, moorderye, dieverye, oft ſulcke ſchanden, meer conſenteren of handadig voor Godt ende de Werelt bevonden worden, want de Geeſt Chriſti die in hem is, en ſoeckt geen quaet, maer goet, geen breken, maer heelen, geen verderven, maer helpen, overal neerſtig in vreden te leven met alle menſchen, ſo verre als 't hem mogelijk is, hy ſoeckt den vrede ende ſtaet daer na, ja hy haeckt na den vrede met eenen yegelijken, en na de heyligmakinge, ſonder welcke niemant Godt ſien ſal, Hebr. 12. 14.

Joan. 14.27. Joan. 21.15. Rom. 14.19. 1 Cor, 7. 15. Col. 3. 15. Matth. 5. 9. Rom. 15. 13. Een recht Chriſten is 't dat hy in vrede niet leven en magh, ſo en wederſtrijt hy niet, maer onrecht verdraeght hy met goeder herten.

Siet mijn lieve vrienden ende Broederen, door deſe ende noch meer andere ſchriften ende redenen worden wy geleert en gewaerſchout, geen letterlijck ſweert leeren aen te grijpen, oft te conſenteren in der eeuwigheyt (*Excepto ordinario poteſtatis gladio, in debitum uſum verſo*) anders dan dat twee-ſnijdende krachtige ſcherpe ſweert des Geeſts, dat uyt des Heeren mont gaet, namelijken, Godts woordt, 4 Eſdr. 13. 28. Daer mede begeeren wy dat Rijke des Satans in den gront te verſtooren, alle de gantſche wijde Werelt tot beteringe ende ſaligheyt te dwingen, ende met dat ſelve geeſtelijke ſweert alle verſteende ende verſtockte herten te verpletten, te vermorſelen ende doot te ſteken. Begeerende ſegge ick, hier mede door des Heeren Geeſt genade ende kracht, te beſnijden alle vleeſch, hoogh, leegh, rijck, arm, geleert, ongeleert, van allen hoogmoet, pronck,

Tit. 2. 7. 1 Petr. 1. 23. Eph. 6. 17. Heb 4. 12. Apoc. 1. 16. cap. 19. 15.

ende

ende prael, gierigheyt, woecker, valſche koopmanſchap, logh, bedrogh, dieverye, rooverye, bloetvergieten der onſchuldigen, haet, nijt, overſpel, hoererye, onkuysheyt, onnatuerlijke onreynigheyt, gulſigheyt, wijnſuypen, dronckenſchap, braſſeryen, van dat grouſame vloecken en ſweeren, blintheyt, ydelheyt, ende van de afgrijſelijke onbehoorlijke Afgoderye, op dat ſy alle met malkanderen ſy zijn wie dat ſy zijn, door die reyne vreeſe des Heeren, uyt de welcke komt de ſekere kenniſſe der oordelen Godts, in haren inwendigen menſche voor Godt vernedert ende veroot moedigt mogen worden, daer na door de ſekere kenniſſe der weldaden Godts ſo rijkelijken neven ons beweſen, door Chriſtum Jeſum mogen verquickt ende vertrooſt worden, ende treden alſo uyt, door kracht haers geloofs, werckende door de liefde, goetwilligh alle haer eygen wijsheyt, vernuſt, Philoſophye, Sophiſterye, onwilligheyt, traegheyt, ſchadelijke luſten, ongeloove, ongehoorſaemheyt, ende dat ſeer verdwaelde vleeſchelijke dulle leven deſer Werelt, mogen weder intreden in alderley Godtſalige wijsheyt, waerheyt, liefde, ernſt, ſoberheyt, rechte Sacramenten, rechten Godts-dienſt, in de volle gehoorſaemheydt Godts ende Chriſti, ende in alle de Chriſtelijke vruchten, die daer vloeyen uyt een reyn herte, goede Conſcientie, ende ongeveynſt Geloove.

Aldus en ſtrijden wy niet met vleeſchelijke wapenen, maer met geeſtelijke wapenen, namelijk, met lijtſaemheyt, ende met des Heeren woort, tegen alle vleeſch, tegen werelt ende Duyvel, in dat betrouwen Chriſti, daer en ſullen ook geen andere Wapenen by ons bevonden worden tot eeuwigen dagen. Daerom ſo en vreeſt ons niet, (want ſiet, in Chriſto Jeſu ick en liege niet) wy en ſoecken niet uwer verdervinge, maer uwe beteringe, niet uwe verdoemeniſſe, maer uwe eeuwige ſaligheyt: Niet uw vleeſch ende bloet, maer uwen geeſt ende ziele. Om welcker wille ick ſeven Jaer langh, grooten laſter ende ſmaetheyt, bangigheyt, ongemack, vervolginge, ende ſeer groote periculen der gevanckeniſſen hebbe moeten lijden, ende noch dagelijcks meer ende meer.

Want wat het woort des Heeren rijkelijker door Godts genade uytbreydet, tot beteringe ſommiger menſchen, (die nochtans ſeer weynig zijn) ſo die haet ende bitterheyt tegen my meer en meer waſt en oprijſt. Alſo dat ick tot deſer uuren toe in alle deſe Landen rondtsom (daer ſy de ydele beroeminge des Godtlijken woorts, veel meer, dan de Godtlijke vreeſe (eylacen) lange tijt gehadt hebbe) niet een hutken en weet te krijgen, noch een leemigh ſtroyen kamerken (de Heere zy gebenedijt) daer mijne arme Huysvrouwe, met onſe kleyne kinderkens, een Jaer oft een half in vryheyt mogen in ruſten en woonen. O wreede onbarmhertige Chriſtenen. Och wiſten alle Heeren ende Vorſten, ook alle Wijſen en Geleerden, dat ſoecken, voornemen ende begeeren mijns herten, en ook dat herte onſer liever Broederen, die door des Heeren genade, Geeſt en woort in eenen

anderen geest af nieuwe geboorte bekeert zijn, verstonden zy oock ons drijven en leeren recht, hoe geringe soude als dan haer herte en sinnen omgekeert en verandert worden. Maer dewijle sy alle met malkanderen (seer weynigh uytgenomen) niet dan enkel aerde en vleesch, en zijn, en den Geest Christi niet en hebben, so en mogen wy (eylacen) van haer niet horen dan schelden en Ketteren, niet op deser Aerden verwachten (ik spreke hier van den quaden) dan sack, staek, water, vier, rat en sweert, als een besoldinge der dankbaerheyt, dat wy onse ende des gantschen werelts bekeeringe Saligheyt en eeuwige leven, met soo grooter neerstigheyt, sorge, moeyte en arbeyt uyt den afgront onser zielen begeert en gesocht hebben, en noch soecken. Want ick en jage immers na geen dink, (dies Godt mijn alderhooghste en rechte getuyge zy) dan alleene dat de Godt des Hemels en der Aerden door sijnen gebenedijden Soon Christum Jesum, sijnen prijs recht magh hebben in sijn gebenedijde woort, dat alle menschen mogen zaligh worden, en waken op in desen bequamen tijt der genaden, uyt haren diepen slaep der sonden. Mogen afleggen de aenklevende sonden, en de verdoemelijke wercken der duisternissen: Mogen wederom aentrecken de wapenen des lichts, op dat sy alsoo te samen met ons door rechte ware boete en penitentie, rechte leere, rechte gelove, rechte doop, recht Avontmael, rechte ban of afsnijdinge, rechte liefde, rechte gehoorsaemheyt en leven, mogen werden een H. Christelijke Kerke, Gemeynte en Lichaem in Christo Jesu, het welke de gantsche wijde Werelt noch heden ten dage op't aldersterkste tegen strijt, met beyden schouderen ende hoornen, niet willende dat Christus Jesus in der eeuwigheyt gebenedijt over haer soude heerschen, Luc.19.47. Ja sy vervolgen, verbannen, branden, moorden, en roeyen uyt alle de gene die des Heeren rechten, lof, eere, prijs, wille en gebodt haer van gantscher herten leeren, aenwijsen en toedragen. *De his satis.*

Heb. 12. 15. Rom. 13. 11. Heb. 12. 2. Rom. 13. 12. Luc. 3. 3. Matt. 3. 1. Matt. 28. 19. Marc. 16. 15. Actor. 2. 38, 9, 6, 10, 48, 16, 30. Matt. 18. 17. 1 Cor. 5. 5. 2 Tess. 3. 6. 5. 1 Tim. 1. 20.

Aengesien ik dan uwe vriendelijke begeerte in dese sake voldoe, alsoo dat ik u mijn leere, gelove en neerstigheyt, gelijk te voren met den mont nu wederom door dese mijne Schriften op het alder nauste belijden ende open doe, tot welke ik na de leere Petri, ook allen menschen goetwillig bereyt sta, als 't boven geseyt is, soo begeere ik ook aen u, soo lieflijck als u Christus Jesus is, dat gy dese mijn Belijdinge (welke Gods Woort is) niet en wilt insien met blinden vleeschelijken oogen, gelijck de dulle onverstandige werelt doet, die doch in alle dingen na sijnen eygen wille en goet dunken wil aengerichtet en geleert hebben onder Christus name: Dat gy ook niet en wilt richten en meten na vleeschelijcker konste en wijse, als met Dialectiam en meer diergelijcker menschelijcker wijsheyt, maer dat gy 't alleen wilt insien en richten na des Heeren woort en waerheyt, ja alsoo, als de gene die des geestelijcken oordeels recht sin en goet verstandt hebben, namelijk, als onstraffelijke wedergeboorene Chri-

1 Pet. 3. 15.

Chriſtenen, die vol zijn van der kenniſſe, liefde en vreeſe Godts, die gedreven worden van den H. Geeſt, die niet en ſoecken menſchen gonſte, prijs en eere, eygen nut, en vleeſchelijke welvaert, maer alleen de eere en glorie haers Gods, en de eeuwige Saligheyt haerder broederen: Want ſodanigen behoort alleene dat Geeſtelijck Oordeel, en niet den vleeſchelijken, 1 Cor. 14, 29. De Geeſt Godts leert, oordeelt, en onderſcheyt alle dingen. Want niemant en weet, ſeyt Paulus, wat in den menſche is, dan de geeſt des menſchen alleen die in hem is: Alſoo en weet ook niemant wat Godt is dan de geeſt Gods, 1 Cor. 2. 11. Hierom ſoo beproeft u voornemen en dat binnenſte uwer zielen wel, recht als voor Godt, die alle dingen ſiet. Voelt u ſelven van binnen, en doet u herte open voor den Heere. Is 't dat gy noch ſoekt eenige vleeſchelijke vrijheyt, luſt, eere en profijt, ſo ſal ſonder twijffel u oordeel in geeſtelijke ſaken (byſonder ſoo verre als de uytwendige belijdinge aengaet) gantſch vleeſchelijk, eygenſoeckelijk, partydig, onrecht en valſchzij n. G ſult ook de klare heldere getuygeniſſen der H. Schriftuuren (om u ſelven alſoo te bevryen, en der Werelt daer mede te behagen en voldoen) *per logicales & Sophiſticas rationes* verleggen en verkeeren. Siet wel toe ende wacht u dat gy alſoo niet en doet, op dat u de grouwelijcke toorne des Heeren om alſulks niet en ſtraffe. Ik weet wel waerom dat ik u dit ſchrijve. Ik vreeſe uwer zielen ſeer, bedenkt wat ik meyne. Ende is 't dat u herte voor Godt oprecht, reyn en vroom is (als ik hoope) en gy met ernſte na der waerheyt wacht, ſoo ſult gy ook door des Heeren genade wel bekennen, dat onſe ſimpele eenvoudige leere, gelove, Sacramenten, en by dat meeſtendeel het leven, byſonder het uytwendige, onſtraffelijcke, Chriſtelijke, Euangeliſche, ja gelijkmatigh Gods geeſt en woort zijn.

Ende of Godt u gave door ſijne barmhertige goetheyt, dat gy inwendig in uwer herten als Godts onveranderlijke woort en wille, ja als Gods leere, geeſt en kracht dat bekendet: So bidt ik u door dat roode bloet onſes Heeren Jeſu Chriſti, dat gy met blijden dankbaren herten dat wilt opnemen en ontfangen, en alſo by uwe geordineerde Overheyt, oock by allen menſchen oordeelen en richten, even gelijk als uwe herte, geeſt of conſcientie neven onſe leere, geloove, Sacramenten, en leven getuygt, en meldet. Vreeſt niemants hoogheyt, verſmaet niemants kleynheyt, gaet minlijk en oprecht door de Koninklijke ſtrate, ſpreekende die heldere klare waerheyt met allen menſchen, met een goede wetenſchap. Op dat gy tegen dat innerlijke begrijp, oordeel en geſichte uwer zielen of geeſts, tot uwer eeuwiger verdoemeniſſe niet en leert, ſpreekt, oordeelt of getuygt. Soo ghy toch ſelve wel bekent door des Heeren woort, wie dat den H. Geeſt tegenſpreeckt ofte laſtert dattet hem niet vergeven en ſal worden, noch in deſer tijt, noch in der toekomende, Matth. 12. 32. Luc. 10. 12. Marc. 3. 28. Hierom mijn alder-

 lief-

liefste, ondersoeckt uwen geest recht; zijt gy geestelijk, soo sal oock uwe oordeel sonder twijffel geestelijk, recht en goet zijn: zijt gy niet, en gy Gods handelen na uwen moetwille wilt oordeelen, wee u, ick spreke met u als met den genen welkers zielen ik na mijn krachte soecke en beminne. Ik leere en vermane u, hoewel gy veel geleerder zijt als ick ben, om in alle dingen recht te oordeelen, sonder vleesch of partije, want ik vreese van herten seer, datter niet weynige, die oock een part hooghberoemde mannen zijn geweest, in geleertheyt seer uytschijnende, en eens deels Godt schijnen te vreesen om dat schandelijke gewin, wereltlijke eere en vleeschs lusten, met verdraeyde Schriften tegens Godt en sijn gebenedijde woort, om den machtigen en Geweldigen te behagen, tot een verachtinge des Kruys Christi, tegen haer eygen conscientie ende wetenschap seer schandelijk geschreven, geoordeelt en geleert hebben.

Nu wel aen, een yegelijk sie wel toe, dat hy de rechte Christelijcke waerheyt met purer reyner herten soecke, en met neerstigheyt na jage, soo sal 't hem wel gelucken. Want alle die in mijn woordt blyven (seydt Christus Jesus) sullen waerachtigh mijn Discipulen zijn, sy sullen de waerheyt bekennen, en de waerheyt salse vry maken. Item, die in hem betrouwen, sullen de waerheyt verstaen, en de geloovige in der liefde sullen hem te wille zijn. Item, de verholentheydt des Heeren is onder dien, die hem vreesen en sijn verbont sal hy hem laten weten, Psa. 25. 14.

De Almachtige Vader door sijnen gebenedijden Sone Christum Jesum, geve u over al en in allen dingen een recht verstant en klaer gesicht, om in alle dingen recht te oordelen na der Euangelischer waerheyt recht te onderscheyden dat heylig van 't onheylig, dat goet van 't quaet, dat recht van 't krom, en dat reyn van 't onreyn: Op dat sodanige van u hare groote profijten, eere, en heerlijkheyt, om dat Euangelium Jesu Christi uytgegaen ende afgetreden zijn, mogen voortaen door seekere waerachtige erkentenisse der Schrifture geleert en gedrongen door den H. Geest, intreden in allerley Godtsalige wijsheyt, waerheyt, gerechtigheit, en gehoorsaemheyt des genes, die ons met sijn krachtige woort geleert, met sijnen Geest getogen, en met sijn roode dierbaer bloet gekocht en verlost heeft, dat is Christus Jesus, AMEN.

Oordeelt recht, ende bekent de waerheyt.

EEN WAERACHTIGE BELYDINGE
ENDE SCHRIFTELYCKE
ONDERWYSINGE,

Van de alderheyligste Menschwerdinge onses lieven Heeren

JESU CHRISTI.

Overgeschreeven aen den Edelen ende Hoogh-geleerden Heeren,

Heeren JOHAN à LASCO,

Ende sijnen Mede-hulperen binnen Embden. *An. ut supra.*

MENNO SYMONS.

ALs my eerstmael / lieve Heerē/Vriendē en Broederen/ dese materie van der Menschwerdinge onses lieven Heeren Jesu Christi/van den Broederen wert voorgeset en toegedragen: So heb ick my in mijnder herten dat hoorende/ seer ontset ende verschrickt/vreesende aller wegen dat ick doch in mijnder zielen niet en doolde / noch in geenen schadelijken ongeloove voor Godt bevonden en werde. Jae ick ben deses Artikels halven ook na den ontfangen Doopsel menighmael alsoo in mijnder Conscientie benauwt / ge-enght ende beroert geweest / dat ick menigen dagh overmidts groote bangigheydt mijnder zielen/ van spijse ende dranck gevíert hebbe/ met overvloedige wijnen aen mijnen Godt versoght hebbe/ vierighlijck begeerende uyt dieper noodt mijnder aenvechtinge / dat de goede Vader door sijne barmhertige genade my arme bedroefde Sondaer / die met vlijt nae sijnen goeden wille ende welbehagen sochte / hoewel in grooter onvolmaecktheyt ende swackheyt/ de verborgentheyt der ontfanckenisse sijns gebenedijden Soons recht wilde ontsluyten ende open doen/ alsoo verre als 't tot heerlijckmaeckinge sijns Heyligen naems ; tot een troostelijcke lavinge mijner bedruckter Conscientie oorbaerlijk ende van nooden ware. Aldus henen doolende sommige dagen/weecken ende maenden / heb ick wel met sommige uwer meyningen oft geloovens / over dese voorberoerde sake die my soo hertelijk druckte) neerstelyk gesprooclken ende gehandelt / ick en moght nochtans door niemant daer bangenoegsaem onderrecht ende geleert worden : Want grof misverstandt van sommige plactsen der Schriftuuren / die sy tot bevestinge haerder saecken allegeerden / hebbe ick niet alleene nae mijn bedunclken / maer oock nae Schrifts oordeel by haer bevonden. Alsoo dat ick ten laetsten nae veel vasten / tranen/ bidden / bekommernissen ende bangigheydt/ door des Heeren genade in mijnder zielen op het alderhooghste vertroost ende verquickt ben geworden / in den gront bekennende ende geloovende/ versekert door dat onbedriegelijke gewisse getuygenisse der Schriftuuren in den Geest gevattet / Christum Jesu in in der eeuwigheydt gebenedijt te wesen de Heere van den Hemel/ 1 Cor. 15.47. Dat Geestelijcke beloofde zaedt der nieuwer ende Geestelijcker Eva/ Gen. cap. 3. Vs 15. namelijck / de eeuwige waerheydt/ Joan. cap. 14. Vs 16. Een krachtig verwinnaer des Serpents ende sijns zaets/ Gen. 3.15. Luc. 11.21. Joan. 16. 33. Hebr. 2.14. Welck beloofde Zaet/ de eeuwige Godts waerheyt ende woort is/ het welcke in de volheydt des tijdts van den Almachtigen ende barmhertigen Vader daer toe geschickt ende bestemt / Galat. 4.4. in eene suyvere reyne Jonck-vrouwe / Esa. 7.15. Namelijck / Maria door den Heyligen Geest ende kracht van den Alderhooghsten ontfangen is/ als sy die Hemelsche boodtschap ende welbehagen des Vaders/ door Gabrielem tot haer gedragen/ gehoort ende gelooft heeft/ Luc. 1.22. Dat eeuwige Godts Woordt Vleesch geworden is/dat in den beginne by Godt/ende Godt selve was/ Joan. 1.2. Ontfangen (segh ick) ende hergekomen van den Heyligen Geest / Matth. 1. 18. In Maria geneert ende gevoedt / als een natuerlijck kint van sijnder moeder/ een waerachtigh Sone Godts / ende een waerachtig Sone des Menschen uyt haer gebooren/ waerachtigh vleesch ende bloet / ellendigh/ hongerigh/ dorstigh/ lijdelijck/ sterffelijck / nae den vleesche / onsterffelijck nae den Geest / ons in allen gelijck / uytgenomen de sonde/ Hebr. 2. Vs 9. Waerachtigh Godt ende Mensche / Mensche ende Godt) niet gedeylt noch gestuckt/ als in half Hemelsch ende half Aertsch, half menschen zaet ende half Godts zaet, gelijck sommige seggen/ maer een ongemengde geheele Christus / namelijck / Geest/ Ziele ende Lichaem/ gelijck Paulus seyt dat alle menschen zijn. De welcke / als hy in Godts gestalte was / en heeft hy voor geenen roof geacht Godt gelijck te zijn / Maer hy heeft hem selven verkleynt/ (merckt wel) so hy geen sichtbaerlijcke forme en hadde: Want waer heeft hy de gestalte eens knechts aengenomen / in gelijckenisse der menschen geworden/ in het wesen bevonden als een mensch/ Phil. 2. 7.

Die grooter dan de Engelen was / is minder dan de Engelen geworden / Psalm. 8. 6. Hebr. 2. 7. Want hy sterven moeste/dewijle hy vleesch ende bloet was geworden/ Hebr. 2. 10.

Jck geloove ende bekenne / dat hy also sonder eenigen twijfel nae den selfden vleesche / dat ontfangen ende herkomen is van den Heyligen Geest / geboren is uyt den zade oft stamme Davids ende Abrahæ ende genoemt wordt / Matth. 1. 20. geworden uyt den Wijve / geworden uyt der Wet / Galat. 4. 4. Besneden den achtsten dagh / gehoorsaem sijnen Ouderen / opwassende in allerley wijsheyt / outheyt / ende gracien / voor Godt ende den menschen / Luc. 2. 40.

Dese selfde Mensche Christus Jesus / heeft gepredickt / is gekruyst / gestorven / begraven / verresen / ende ten Hemel gevaren / ende sit aldaer tot der rechter hant sijns Almachtigen Vaders / nae het getuygenisse aller Schriftuuren / ende van daer sal hy weder komen / om te oordeelen de Schapen ende Bocken / de goeden ende quaden / de levenden ende dooden / Matt. 15. 33. 2 Cor. 5. 1. 10. 2 Tim. 4. 1.

Aldus geloove ende bekenne ick / het reyne Woordt Godts / namelijck / Christus Jesus een Schepper / Gebodt-gever ende Verdoemer Adæ / in Adams plaetse / namelijck / in sijnen toorn / doodt ende toegeseydt de maledictie selve ingetreden is / ende heeft door groot medelijden / liefde ende barmhertigheydt sijns dolende Creatuers / verdoemelijcke last op hem selfs geladen : Selve / Jae selve Adam in den vleesche gelijck geworden. Ende heeft alsoo met sijnen doodt het leven weder gebraght / met sijnder onnooselheydt / gerechtigheydt ende gehoorsaemheydt / de eeuwige gerechtigheyt des rechtveerdigen Godts in allen betaelt ende volgedaen / gelijck hy in David seyt : Jch hebbe betaelt dat ick niet gerooft en hebbe / Psalm. 69. 5.

Want Godt en heeft hem de Werelt door Adams vleesch niet versoent / want het was door Godts rechtveerdigheydt den toorn ende vloeck onderworpen / ende wat magh door toorn ende vloeck versoent worden ? Maer hy heeft het door hem selven gedaen / door enckel genade / namelijck / door sijn eeuwige Woordt / dat is sijnen gebenedijden Sone / die den eersten Adam in allen dingen gelijck was geworden / uytgenomen de ongerechtigheydt / ongehoorsaemheyt ende sonde : Op dat doch alle heerlijckheydt ende prijs Godts soude zijn / ende niet onse oft Adams. Jae Christus Jesus is ons van Godt gemaeckt tot wijsheydt / tot gerechtigheyt / tot heylighmaeckinge / ende tot verlossinge. Op dat also als geschreeven is / Die hem beroemt / sal hem beroemen in den Heere / 1 Cor. 1. 30.

Siet mijn lieve Heeren / Vrienden en Broeders / aldus geloove ende bekenne ick dat Godt sijnen gebenedijden Sone gesonden heeft in de gelijckenisse eens sondigen vleeschs / ende heeft door de sonde / welcke hy verwonnen heeft / oft daer hy voor geoffert is / verdoemt in 't vleesch de sonde / op dat de gerechtigheydt van der Wet ge-eyscht / in ons vervult soude worden / die nae den Geest wandelen / ende niet nae den vleesche / Rom. 8. vs 4. Noch op een ander plaetse : Die geen sonde en kende / heeft hy tot sonde gemaeckt / op dat wy in hem souden werden de gerechtigheydt die voor Godt gelt / 1 Corinth. 5. 6. Ende is alsoo geworden onse eenige Offerhande ende Sacrifitie / voldoeninge ende betalinge / door den welcken Godt de Vader versoent is / sijn gerechtigheydt voldaen is / de maledictie wechgenomen is / de Duyvel / Sonde ende eeuwige doodt verwonnen zijn / het leven wedergebraght is / Jae genade / gonst / barmhertigheydt / vrede ende dat eeuwige leven / gelijck Paulus seyt : Sijnen eygen Sone en heeft hy niet gespaert / maer voor ons allen gelevert / hoe soude hy dan ons alle dingen niet met hem gegeven hebben : Rom. 8. 32.

Aldus geloove ende bekenne ick dat Godt selve in dien vleesch verscheenen is / als Paulus seyt / 1 Timoth. 3. 15. Jae Godt was in Christo versoenende de Werelt met hem selfs / 2 Corinth. 5. 19. Heeft uytgewischt onse sonden / ende is weder gaen sitten tot der rechterhant des Majesteyts in der Hoogten / ende wordt aldaer van alle Godts Engelen aengebeden / Hebr. 1. 6. Ende op desen gront der ontfanckenisse ende Mensch-werdinge Christi dienen ende sluyten alle Schrifts getuygenissen ende waerheydt. Ten eersten dat Paulus seyt : Wie is 't die opgeklommen is / anders dan die gene die eerstmael nedergedaelt is in de onderste deelen der Aerden : Die nedergedaelt is / is oock die gene die boven alle Hemelen geklommen is / op dat hy het al soude vervullen / Ephes. 4. 9. Item / Christus selve : Niemandt en klimt op ten Hemel / dan die gene die neder gedaelt is / de Sone des menschen / die daer is in den Hemel / Joan. 3. 13. Item in dat selfde Capittel : Die van boven is gekomen / is boven allen : die van der Aerden herkomen is / die is Aerdtsch / ende spreeckt van der Aerden : Die van den Hemel is gekomen / is boven allen / ende dat hy gesien ende gehoort heeft / getuyght hy / ende niemand en ontfanght sijn getuygenisse. Item : Jck ben dat levende broot die van den Hemel gedaelt ben. Wie van desen broode eet / sal leven in der eeuwigheyt : Ende dat Broodt dat ick geven sal / is mijn Vleesch / ende sal 't geven voor des Werelts leven / Joan. 6. 51. Item in dat selfde Capittel : Ergert u dat / wat dan als ghy den Sone des Menschen sult sien opklimmen daer hy eerst was. Item : Jck ben uytgegaen van den Vader / ende ben in der Werelt gekomen / wederom verlaet ick de Werelt / ende gae tot den Vader / Joan. 16. Item : Vader / maeckt my Heerlijck met der Heerlijckheyt die ick hadde by u / al eer dat de Werelt was / Joan. 17. Item : Dat van den beginne was / dat wy gehoort hebben / dat wy met onsen oogen gesien hebben / dat wy doorschout hebben / ende onse handen getast hebben / van 't woordt des levens / ende 't leven is geopenbaert / &c. 1 Joan. 1. 2. Ende deser gelijcke Schriften bysonder by Joanne veel.

Alle de gene die desen gront der Mensch-werdinge onses lieven Heeren Jesu Christi / door Godts genade met klaren oogen ende bescheyden verstande insien ende bekennen / die bekennen ende vatten recht de onbegrijpelijcke genaden-gunst / medelijden / barmhertigheydt / ende de onuytspreeckelijcke liefde Godts des Vaders in Christo Jesu uytgedruckt ende bewesen / gelijck hy selve seyt : Soo lief heeft Godt de Werelt gehadt / dat hy sijnen eenigen gebo-

geboren Sone gaf / op dat alle die aen hem geloost / niet vergaen en sal / maer sal hebben dat eeuwige leven / Joan. 3. 16. Item : Daer in is de liefde Godts geopenbaert in ons / dat hy sijnen eenigen gebooren Sone wilde geven in de werelt / op dat wy door hem souden leven. Daer in is de liefde niet / dat wy hem lief gehadt hebben / maer hy heeft ons lief gehadt / ende heeft sijnen Soon gesonden / eenen genaden-stoel voor onse sonden / 1 Jo. 4. 9. Want hoe moght Godt sijne Vaderlijke liefde neven ons hooger uytdrucken ende bewijsen / dan dat hy sijne eeuwige wijsheyt ende waerheyt / sijn reyne krachtige woordt / sijnen gebenedijden Sone / door welcke hy alle dingh geschapen heeft / die hem in de gestalte gelijck was / dat gelijcke beelt sijns gebenedijden wesens / alsoo verkleynt heeft / alsoo vernedert / dat hy minder is geworden dan de Engelen / een arm / ellendigh / lijdtlijck / sterflijck mensche / knecht en dienaer / die alleen des gantschen werelts moeyte / arbeydt / sonde / overtredinge / vloeck ende doodt heeft moeten dragen ende betalen / Jae alsoo vernedert / dat hy de aldersnootste van allen mannen is geworden / Esai. cap. 53. 6. Een wormken ende geen mensche / een spot der lieden / ende een verachtinge des volcks / Psalm. 22. 7. ende heeft also de onschuldige / de ware / de wijse / de rechtveerdige / de gehoorsame / ende de reyne Christus Jesus alle menschen schult / leugen / sotheyt / ongerechtigheyt / ongehoorsaemheyt / ende onreynigheydt moeten afwasschen / uytstrijcken ende voldoen. Seght Alderliefste / wie heeft immers grooter liefde meer gehoort ?

(1 Pet. 2. 24.)

Mijn lieve Heylige Vader ende Broeder / dit is voor Godt mijnen gront / Geloove ende bekentenisse van de troostelijcke Mensch-werdinge onses lieven Heeren Jesu Christi / die over al nae mijn beduncken in de Heylige Schrift boven maten sterck / krachtigh / jae onwedersprecckelijk is / ick en magh ook daerom door uwe redenen ende Schriften / tegen desen onsen gront / Geloove ende bekentenisse tot noch toe tegen geworpen / niet anders in in mijnder herten ende gemoet geleert ende gesint worden / Soo ghyse al t'samen treckt ende henen leydt nae eenen natuerlijcken verstant ende vleeschelijcken sin / ende niet nae de rechte aenwijsinge en meyninge des Heyligen Geests / welck sonder alle twijffel in dese sacke alsoo niet en behoort noch geschieden en magh / dewijle dit selve heerlijcke werck der menschwerdinge Christi van Godt dooor sijnen Heyligen Geest / boven allen natuerlijcken handel ende wesen / alleen in den Geloove nae Godts welbehagen uytgerecht ende volbracht is.

Noch eens segge ick / dit is mijne belijdinge tot den genen / die mijn Geloove ende gevoelen in desen Artijckel van my op 't aldersterckste eyschen ende begeeren / ick en leerse nochtans in mijne gemeyne vermaningen tot den Broederen ende lief-hebberen / aldus nauwe ende diepe nimmermeer / ende hebse ook te vooren so diepe noyt geleert / gelijck ick u mondelijck geseyt hebbe / maer leert alleene recht ende slecht Christum Jesum gebenedijt te wesen waerachtigh Godt ende mensche / een Sone Godts / ende een Sone des menschen / ontfangen van den Heyligen Geest / gebooren uyt de reyne Jonckvrouwe Maria een arm ellendigh mensche / ons in allen gelijck / uytgenomen de sonde / dat hy de gene is / die in de Wet ende Propheten belooft is / namelijck / onse rechte ende waerachtige Messias / Christus / Koninck / David / Hertogh / Propheet / Bisschop ende Priester / verlosser / Salighmaecker / Offer-hande / Versoeninge / Voldoeninge / Herder / Leeraer / Voorbeelt / Middelaer / Advocaet / Regeerder / Gebieder / Bruydegom / het Licht der werelt / de rechte deure tot der schaepkoye / de eeuwige Wysheydt / het gelijcke beelt Godts / des Vaders Woordt / de rechte Wegh / waerheydt ende leven / &c. Want ick bekenne seer wel / datter seer weynigh zijn / die deser op het nauste uytgemeten materie nae dat zy 't al gehoort hebben recht begrijp / sin ende verstant hebben / &c. Daerom (segge ick) so en achte ick ook niet voor my nutter te zijn ende voor alle Leeraers / dan in eenen rechten slechten Apostolischen gront de materie der menschwerdinge ende vleesch Christi der simpelen ende eenvuldigen Gemeynte tot beteringe / tot liefde / toe vertroostinge / tot heylighmakinge / ende om hem in sijn Heylige leere ende leven na te volgen / aen te wijsen ende voor te dragen. Och dat Godt gave / dat sy alle met malkanderen alsoo gesint waren / maer is 't dat yemant dieper weten oft vragen wil / is 't orbaerlijck ende sijn verstant soo veel vermagh / so en wordt het voor hem oock niet verborgen / is 't niet / so wordt tot hem geseydt : A litora te ne quæsieris, Eccles. 3. 21.

(Joan. 1. 14. en 3. 17. Joan. 3. 13. Matt. 1. 21. Hebr. 5. 10. Gen. 3, 15. en 1. 3. 18. en 26. 4. — Joan. 4. 2. Ezech. 38. 1 Pet. 2. 25. Hebr, 10. 12. — Hebr. 1. 3. Io. 1. 1. Io. 14. 6.)

Nu wel aen / so dit dan onsen innerlijcken gront / verstandt ende begrijp is / niet anders dan na het getuygnis der Schriftuuren / so wy door des Heeren genade op het alderbeste begrijpen ende verstaen konnen / soo vreesen wy nochtans van herten seer / dat ghy u met dese onse aenwijsinge uyt Godts woordt om eenigh met ons in dese sake te worden / niet en sult laten onderwijsen / oft te vreden zijn willen / maer sult volherden by uwe voorgenomene redenen ende Argumenten / in het selve verstant letterlijk / natuerlijk ende menschelijk / niet merckende dat Esaias / Mattheus / Lucas en Joannes in grooter klaerheyt aenwijsen / dat 't boven de nature in het Geloove door kracht van den Heyligen Geest / in Maria volbracht ende geschiet is / als boven geseyt is. Och en laet ons doch den Almachtigen Vader niet verkleynen in sijnder barmhertigheydt / den gebenedijden Sone Godts niet berooven in sijnder klaerheydt / Jae lieve Broeders / de Schrifture blijft eeuwigh ende ongebroken / siet doch wel voor u / op dat ghy niet en dwaelt. Aldus seyt Esaias. Een Jonckvrouwe sal ontfangen ende eenen Sone baren / Esa. 7. 15. Item de Engel des Heeren tot Joseph : Dat in Maria ontfangen is / dat is hergekomen van den H. Geest / Mat. 1. 20. Item als Maria de maniere der ontfanckenisse van den Engel ondervraegde / hoe dat 't geschieden soude / so heeft hy geantwoort : De Heylige Geest sal in u nederdalen / en de kracht des Alderhooghsten sal u omschijnen / ende dat Heylige dat uyt u sal geboooren worden / sal de Sone Godts genoemt werden / Luc. 1. 31. Item dit is dat gewisse getuygenisse Joannis des knechts Godts ende Christi / van des Heeren Menschwerdinge / namelijk : Het Woort is vleesch geworden / Jo. 1. 14.

Hy

Hy en seyt niet: Het woordt heeft vleesch aengenomen. Siet weerde Broeders / also onwedersprekelijck dat onse reden ende schriften nu zijn / daer wy onse sake mede soecken te beweeren / so besorge ick nochtans dies / als dat wy deses artyckels halven by u als sectisch / ketterisch ende verleydisch moeten aengesien / en geordeelt worden / hoe wel datter by avontuuren veel onder ons zijn die den Heere vreesen / uyt dat binnenste haerder zielen / ende noch noyt haer leven langh een letter van der dieyheyt deses gronts / als boven in grooter klaerheyt verhaelt is / gehoort oft naegevraeght en hebben / Ick swijge dan bekent oft verstaen hebben / maer sy laten haer alleen genoegen met des Vaders in Christo / neven haer bewesen weldaet / hooren Christum Jesum in sijn Heylige woordt / volgen sijne exempelen / liefde / leere ende leven nae / ende verblijden haer alleen met het gene dat sy door hem ontfangen hebben / namelijck / quijdtscheldinge der sonden / des Geestes / vryheydt / genade / gonst / belofte / barmhertigheydt / ende dat eeuwige leven. Och dat alle Wijse ende Geleerde / jae oock alle menschen deser Werelt / haer wilden laten genoegen / met die slechte eenvuldige Leeringe Jesu Christi / ende sijnder Heyliger Apostelen / niet hooger klimmende / niet leeger blijvende / sochten God met puurder reynder herten / geloofden / vreesden / beminden ende beleefden hem recht in sijn gebenedijde woordt. Och wat kostelijcker penningen / ende hoe overvloedigen heerlijcken gewin souder alsdan des Heeren Schatkamer / door Godts genade toegedragen ende gewonnen werden. (Luc. 15. 8.) Maer nu zijnder (eylacen) seer veel / der welcker Geloove ende kennisse niet in der herten ende vreesen / maer alleen tusschen den lippen ende op der tongen gehoort ende gesien wordt / (non loquor ad erubescentiam proborum) tot sotte ende onnutte vragen seer geneyght zijn / twistigh van woorden / der menschen wijsheyt meer verstandigh / dan der wijsheyt Godts / menschen van gebroocken sinnen / die altijdt leeren / ende doch nimmermeer en komen tot de rechte kennisse der eeuwiger waerheydt / (1 Ti. 6. 4. 2 Ti. 3. 6.) ende soo wie datse met dat heldre klare woort des Heyligen Evangeliums Jesu Christi / door enckel Broederlijke liefde / straft ende tegenspreeckt / die moet van stonden aen een schandelijck Sectenmaker / ende een boos verkeert ketter by haer aengesien ende gescholden werden / (ipsi judicate, an ne verum sit quod dico?) Hoewel hare ongeloovige herten gantsch Aertsch / vleeschelijk / ende duyvelsch zijn / ende haer gantsche leven ende Conversatie niet en is dan enckel vleesch / hooghmoet / ydelheyt / luyheyt / Christeloosigheyt / gierigheyt / haet / wreetheyt / bloetdorstigheydt / dronckenschap / pluymstrijcken / somma sonde ende schande. Och dat ick loge ende de waerheyt niet en sprake.

Evenwel laet haer ketteren ende schelden gelijck sy willen / wy willen 't geerne lijden / wy sullen alle eenen Rechter hebben / die beyde hare leere ende onse leere / haer Geloove ende onse Geloove / haer neerstigheydt / haer soecken ende onse soecken / haer leven ende onse leven op het aldernauwste sal beproeven / insien ende betalen. Alsdan sal 't eerstmael blijcken wie de gene zijn / die de eeuwige Godts Waerheydt / des Heeren prijs ende eere / ende de eeuwige saligheydt alder menschen van gantscher herten begeert / gewilt / ende gesocht hebben. Mijne Broeders siet wel toe / dat ghy alsvodanige vruchtloose Disputeerders / niet gelijck en wordt / maer siet wel toe / wilt ghy anders uwe zielen bewaren / dat ghy de rechte salighmaeckende Godts waerheyt / met getrouwer yveriger herten soeckt / begeert / gelooft / onfangt ende beleeft / Amen.

Nu volgen de Tegen-spreuken.

Gelijck ick dan onsen innerlijckste grondt van des Heeren Mensch-werdinge / uwer liefden aengewesen ende beleden hebbe / als dat hy niet van Maria / maer in Maria mensche oft vleesch geworden is / Hebbe oock daer beneven eensdeels / aengewesen onse redenen ende schriften / waer door wy om sulcks te glooven krachtelijck genoodight worden / so moet ick ook nu voortaen / ende wil met korte woorden uwe schriften ende Argumenten / tot noch toe voorgedragen / antwoorden / door welcke ghy leert ende begeert te bewijsen / als dat hy niet alleen in Maria / maer oock van Maria sijn vleesch heeft aengenomen ende ontfangen.

Ten eersten vraeght ghy / of hy niet des wijfs zaet en is? (1 Quest.) Wy antwoorden: Ja / Gen. 3. 15.

Daer op concludeert ghy: Is hy een wijfs zaet, soo is hy ook mensche van eenen wijve, Wederom vraegende antwoorden wy tegen uwe conclusie: Of niet dat bedriegelijke Serpent lijflijk was? Ghy moet immers seggen Jae. Want Godt sprack: Op uwe borste sult ghy gaen / ende Aerde sult ghy eeten / alle dage uwes levens. (Gen. 3. 14.) Item / ten tweeden: (2 Quest.) Oft oock niet de bedrogen vrouwe lijflijck was? Sonder twijffel jae. Is dan dat natuerlijcke ende lijffelijcke zaet des bedrogen wijfs / lijffelijck / soo moet dat zaet des Serpents ook een natuerlijck lijffelijck zaet zijn / daer Godt in dese plaetse Genesis selve af gesproken ende getuyght heeft. Oft ghy moet hier belijden ende toestaen / als dat eene woordt Geestelijck / ende het ander woordt letterlijck geleert ende verstaen wordt. Geensins lieve Broeders / maer dat lijffelijcke Serpent representeert dat gebeelte des geestelijcken Serpents / namelijk / des Satans / Apoc. 12. 14. Ende het heeft sijn geestelijke zaet / namelijk / de leugenen / Joan. 8. 44. (Semen serpentis mendacium.) Alsoo draeght ook de vrouwe / die daer was een moeder aller levenden / een gelijcke beelt Adæ vleesch van Adams vleesch / ende been van Adams beenen / onderworpen haren man / na dat sy gesondigt hadde; dat beelt ende gelijckenisse des nieuwen Geestelijcken Wijfs / namelijck / de Gemeynte Christi / welcke is een gelijcke beeldt Christi / Rom. 8. 29. Vleesch van Christus vleesch / ende been van Christus been / Christo onderworpen ende gehoorsaem / Ephes. 5. 30. Is nu het wijf geestelijck / soo moet oock haer zaet geestelijck zijn / namelijck / de eeuwige Waerheydt / welcke Waerheydt Christus selve is / Joan. 14. 6. (Semen mulieris veritas, Jo. 8. 44. Sap. 2. 24.) Siet mijn Alderliefste / aldus is dat Serpent geestelijck ende sijn zaet geestelijck / uyt welcke hy baert alle sijne kinderen der verdoemder leugen /

gen / wederom ter Contrarien / het wijf is geestelijck / ende haer zaet geestelijck / uyt welcken sy baert alle haer kinderen der Salighmakender waerheydt. Tusschen dese is een eeuwige vyantschap / gelijck men voor oogen sien magh. Nochtans triumpheert de Waerheydt / ende de leugen is verwonnen. Evenwel hindert hy noch nae alle haer vermengen. Och Broeders verstaet de Schrift recht / op dat wy niet door onverstant / oft schadelijcke hertneckigheydt ons selven ende veelder menschen zielen met ons verleyden ende bedriegen. Ende is 't dat ghy met dit klare verstandt deser plaetsen niet te vreeden en zijt / maer dat beyde Wijf ende zaet moeten sichtbaerlijck ende lijflijck zijn / soo weten ende bekennen wy / hoe dit selve Wijf dit voorberoerde zaet / niet uyt haren Lichaem / noch van haren Lichaem / maer van Godt / door kracht van den Heyligen Geest / Matt. cap. 1. vs 20. door het Geloove / Luc. 1. 34. in haren lichaem ontfangen heeft / namelijk / Godts woordt / Joan. 1. 1.

Ten tweeden seght ghy : Of hy niet en zaet Abrahæ genoemt en wordt? Wy antwoorden : Ja / Gal. 3. 16. Daer op concludeert ghy : Soo moet oock sijn herkomste nae den vleesche van Abrahams vleesch ende bloet zijn. Hier toe allegeert ghy Paulum / daer hy alsoo seydt : Hy en neemt niet de Engelen aen / maer Abrahams zaet neemt hy aen / daerom heeft hy in allen dingen sijnen Broederen moeten gelijck werden / Hebr. 2. 16. Hier en tegen seggen wy ten eersten / als dat uwe Conclusie nae den vleesche is / ende niet gelijckmatigh Godts woordt : Want het woordt (seyt Joannes) is vleesch geworden / ende heeft onder ons gewoont / ende dat selve is hergekomen van den Heyligen Geest / Matth. 1. 26. daerom en is hy oock Abrahams natuerlijcke vleesch ende bloet niet geweest / maer door genaden is 't den lieven Vader Abraham uyt genaden toegeseydt ende belooft / hoe dat hy niet uyt den zade sijnder broederen / noch uyt eenigen geslachte der Heydenen oft der onbesnedenen / maer uyt sijnen zade / dat is / uyt sijnen geslachte soude herkomen de ware segeninge aller volcken / gelijcker geschreeven staet : In uwen zade sal 't volck der Aerden gebenedijt worden / Gen. 12. 18. Aldus is Jesus Christus Abrahæ belooft / gegeven / ende uyt sijnen zade / nae der beloften gebooren / gelijck oock Christus selve seyt / als dat de salighеydt uyt den Joden zy / Joan. 4. 22. ende alsoo wordt hy genoemt dat zaet ende Sone Abrahæ / Gal. 3. 16. Matth. 1. 1. Want hy sonder twijffel nae sijn gebenedijde vleesch / dat welcke ontfangen ende hergekomen is van den Heyligen Geest uyt Abrahams zade oft stamme tot onser aller Saligheyt is voorgetreden / verscheenen ende gebooren.

Joan. 1. 14.

Item / de Spreucke Pauli / tot beteringe uwer saken hier geallegeert / en is niet in alsulcker meyninge als ghy seght / van den Heyligen Geest geleert ende gesprooc ken / maer aldus seydt Paulus : Beyde die Heyligh maeckt / ende die Heyligh gemaeckt worden / zijn uyt een : dat is / uyt eenen Adam / seght ghy. Maer wy seggen / sy zijn uyt een / dat is uyt eenen Godt. Om dier oorsaken wille soo en schaemt hy hem niet (te weten / de Heylighmaker) haer (te weten de Heyligh gemaeckten) sijn Broederen te heeten / seggende : Ick wil uwen Name mijnen Broederen verkondigen / ende in het midden der Gemeynten uwen lof singen : Want gelijck als Christus Jesus van boven uyt den Vader is gebooren / ende daer om Godts Sone oft kint genoemt wordt / Godt hebbende tot eenen Vader / Alsoo ook allen den genen die Christum ontfangen / heeft hy macht gegeven kinderen Godts / &c. Alsodanige hebben oock Godt tot eenen Vader / dewijle dan de wedergeboorene te samen met Christo Jesu uyt eenen Godt gebooren zijn / ende hebben te samen eenen Vader / dier oorsaecke halven noemt hy die Geheylighde die t' samen met hem uyt Godt gebooren zijn / sijne Broeders / als boven geseyt is (non causa carnis, sed causa regenerationis.) Wanneer 't anders waer / so moest ghy immer bekennen ende toestaen / dat ook alle boose / ongeloovige ende verkeerde menschen / also wel Susters ende Broeders Christi waren / als de geloovige / oprechte ende vromen. Geensins / Maer die den wille mijns Vaders doet / die in de Hemelen is / seyt Christus Jesus / dat is mijn Broeder / Suster ende Moeder / Matth. cap. 12. vs 50. Leest ende verstaet recht. Voorder seyt Paulus : Siet ick ende mijne kinderen die my Godt gegeven heeft / nae dien dat de kinderen gemeynschap met vleesch ende bloet hebben / soo is hy ook der selver deelachtigh geworden / dat is / sterffelijck / gelijck volght / op dat hy door den doodt de macht soude nemen den genen / die dies gewelt hadde / dat is / den Duyvel / ende vry moghte maecken de gene / die overmidts vreese des doodts al haer leven langh verbonden waren onder de slavernye / dat was Abrahams zaet ende geslachte / dat onder dat verschrickelijke dreygen / onder den swaren last / ende ondraeghlijcke Jock der Wet Moysi verdruckt wert / Want hy en neemt niet de Engelen aen / verstaet ghy hier de goede / soo weet ghy wel / dat die niet gesondight en hebben / maer verstaet ghy hier die quade / dat hy die van hem verstooten heeft / ende heeftse gehouden tot den grooten dagh des Oordels met eeuwigen banden onder de donckerheydt. Daerom seyt Paulus : Hy en neemt niet de Engelen aen / maer dat eygen verdruckte Abrahams Zaet neemt hy aen / en daerom moeste hy ook desen sijnen Broederen in allen gelijck worden / te weten / kranck / swack / ende ook sterffelijck als sy / op dat hy een barmhertigh ende getrouwe Hooge-Priester voor Godt moghte wesen / om de sonden des volcks te versoenen / Want in het gene daer hy selve in getemteert is / magh hy ook te hulpe komen den genen die getemteert worden. Oordeelt nu selve / oft dit het recht verstandt Pauli in dese plaetse niet en zy.

Heb. 2. 11. 12.

Joan. 1. 12.

Hebr. 2. 13.

Heb. 5. 2.
Phil. 2. 7.

Ten derden allegeert ghy ende seght also : Paulus leert met klaren woorden, dat Christus Jesus is gebooren uyt den Zade Davids, nae den vleesche, ende is met kracht bewesen de Sone Godts te zijn, nae den geest der Heylighmackinge, Rom. 1. 3. Daerom is hy oock / concludeert ghy / met den vleesche van Davids zade oft lichaem, ende met den Geest alleen uyt Godt geboren ende voort-

gekomen, daer op antwoorden wy: Christus is gebooren uyt den zade Davids / nae den vleesche van Davids zaet of lichaem hergekomen / volght wel nae den loop der gemeynder natueren / maer niet nae het bewijs ende getuygenisse der Schriftuuren / oorsake / Want de Schrift leert / dat het Woordt vleesch geworden is / Joan. 1. 14. ende dat het ontfangen ende hergekomen is van den Heyligen Geest / Daerom lieve Broeders / soo is dit naevolgende het rechte verstant Pauli / ende sijnder gelijcken / te weten / de troostelijcke belofte des toekomenden Salighmakers is Abrahæ gegeven / als dat hy uyt sijnen zade oft geslachte soude gebooren worden. Abraham heeft hem uytgebreydet in Ismael / Isaac / ende de kinderen Kethuri. Isaac ende niet den anderen wordt wederom toegeseydt sijns Vaders belofte. Isaac is vermeerdert in twee geslachten / namelijck / in Esau ende Jacob: Niet Esau maer Jacob ontfingh wederom de belofte sijnen vaderen Abraham ende Isaac toegeseydt. Jacob ontspruyt in twaelf geslachten / op dat nu de beloofde Salighmaker niet en soude verwacht werden uyt den geslachte Ruben / Dan / Gad / oft eenigh van den Elven / Soo getuyght ende wijst de Heylige Geest op Judam / ende niet op de anderen. Juda / verloopende in veel tacken ende spruyten / wordt de belofte wederom vernieuwt in David / 2 Reg. 7. 12. Aldus heeft die barmhertige Vader alletijt te voren getuyght ende aengeweesen van den eenen Vader tot den anderen / ende van den eenen Geslachte tot den anderen. Op dat doch alle menschen moghten bekennen / uyt wat Vaderen ende geslachten de beloofde Salighmaker ende Verlosser aller menschen / nae den vleesch / soude herkomen ende gebooren worden / gelijck oock de Joden dat selve door alsulcke aenwijsinge der Schrift wel bekenden / ende seyden: En spreeckt de Schrift niet: Sal Christus niet komen uyt den zade Davids / van den Casteel Bethlehem / Joan. 7. 42. och hy is gekomen in sijn eygen / ende de sijne en hebben hem niet ontfangen. Hy is (segge ick) uyt Davids zade oft geslachte nae der beloften tot haer gekomen / maer sy en hebben hem niet bekent: Jae de bestemde uure is gekomen. Gabriel is uytgesonden van Godt tot eender Jonckvrouwe met namen Maria / beloovet eenen Man / &c. Maria heeft gelooft haers Heeren woordt / de Heylige Geest is neder gedaelt in haer / &c. Het woordt is in haer vleesch geworden / Joan. 1. 14. Het is ontfangen ende hergekomen van den Heyligen Geest / Mat. 1.20. Ende nae dit selfde vleesch / ofte met dit selfde vleesch / dat ontfangen ende herkomen is van den Heyligen Geest / is hy geboren uyt Maria de suyvere Jonckvrouwe / welcke daer waer van den geslachte ende zade Davids / David van Juda / Judas van Jacob / Jacob van Isaac / Isaac van Abraham / ende alsoo is de Godtsalige belofte volbraght / die Godt den voorberoerden Vaderen door enckel genade geschoncken ende belooft hadde. Is alsoo (segge ick) nae den selven vleesche / als boven verklaert is / gebooren uyt den zade oft stamme Davids / ende nae sijnen heylighmakenden Geest krachtigh ende geweldigh beweesen / dat hy die levende Godts Soone was / Rom. 1. 4. Want soude hy hem selven bewijsen ofte declareeren te wesen de Sone Godts / dat moeste sonder twijffel nae den heylighmakenden Geest geschieden. Soo hy in sijnen vleesch alsulcks niet en vermoghte / dewijle hy hem selven verkleynt hadde / ende ook van den Vader verlaten was / kranck / swack / ellendig / hongerig / dorstigh / lijdelijck / sterffelijck / ons armen ellendigen aertschen menschen in allen gelijck / uytgenomen de sonde. Lieve Broederen siet wel toe / dese geallegeerde plaetse Pauli is seer klaer / ende en heeft over al eenen scrupel.

> Rom. 1. 3. — Matt. 1. 20. — Rom. 1. 2. — Gen. 22. 16. en 17. — Gen. 26. 4. — Gen. 28. 14. — Gen. 49. 10. — Matt. 27 45. — Rom. 1, 13.

Ten vierden segt ghy: Christus wordt genoemt een vrucht der lendenen Davids, 2 Regum 7. 12. Psalm. 142. 11. Daerom moet hy oock dat natuerlijck ende lieffelijck zaet Davids zijn.

> IV. Oppositie.

Antwoorden wy:

Dese woorden nae den gemeynen loop des letters zijn van Salomo / ende niet van Christo gesproocken: welcke Salomo uyt de natuerlijcke lendenen Davids hergekomen ende gebooren is. Want also sprack Nathan tot David: Als nu uwen tijt verbult is / dat ghy met uwen Vaderen slapen ligt / so wil ick uwe zaet nae u verwecken / dat van uwen lyve komen sal / dien wil ick in sijn Rijck voorspoedigh maken eeuwelijck: Ick wil sijn Vader zijn / ende hy sal mijn Sone zijn / (merckt voortaen van wien dit uytterlijck gesproocken is.) Als hy een misdaet doet / (seydt de Propheet) so wil ick hem met menschen-roeden en met den menschen kinderen slagen straffen / &c. Christus en heeft immers niet misdaen / want hy en heeft geen sonde gekent / noch bedrogh in sijnen mondt gehadt / 1. Pet. 2.22. Item in den Psalm: Die Heere heeft David trouwelijck gezwooren / daer en sal hy hem niet afkeeren: Ick wil u op uwen stoel setten de vrucht uwes lichaems. Is 't dat uwe kinderen mijn Verbondt houden / ende mijn getuygenis dat ick haer leeren sal / soo sullen hare kinderen oock op uwen stoel sitten eeuwighlijck. Jae dat dit in de letter (segge ick) van Salomo gesproocken is / getuyght Salomo selfs onder klare bekende woorden / 1 Reg. cap. 3. vs 6. 8. 20. ende 2 Paral. 6. 10. Welcke Salomo sonder twijffel Christum Jesum in der figuere oft schaduwe gerepresenteert heeft als in sijn heerlijckheyt / wijsheyt / bouwinge des Tempels / &c. Siet mijn Alderliefste / aldus en magh immers de letter voor den Geest / ende die Geest voor de letter niet ingesien ende verstaen worden: Maer dat de belofte in den Geest op Christum beduydt wordt / is onwedersprecckelijck. Want dat de heylige Propheeten Godts in grooter klaerheyt selve aenwijsen ende beduyden / ende bysonder Esai. 9. 5. Jerem. 23. 5. ende 33. 15.

> Responsio. — Psal. 132. 11. en 5. 9. 4. — 2 Sam. 7. 13. — Act. 2. 31. — NOTA.

Ten vijfsten vraeght ghy / of hy niet een vrucht des Lichaems Maria en is ende genoemt wordt? Wy antwoorden: Jae / Luc. 1. 38. Daer uyt sluyt ghy: Is hy een vrucht des lichaems Mariæ, soo is hy ook van haren vleesche ende bloede door kracht des Heyligen Geests voortgekomen. Want wanneer hy van haren vleesche ende bloede niet en

> V. Oppositie.

ware:

ware: soo en moght hy ook geen vrucht haers lichaems genoemt worden: Maer om dat hy van haren vleesche is, daerom wordt hy een vrucht haers lichaems genoemt: Gelijck een Appel een vrucht des Booms heet, om dat sy op den Boom uyt des Booms natuere, door de kracht der aerden uyt gesprooten ende gewassen is.

Daer op antwoorden wy: Nae den loop der natueren is uwe conclusie eens deels recht/ maer nae het getuygenisse der Schriftuuren geheel onrecht. Want de Schriftuure seydt: Dat Maria de onbevleckte Jonckvrouwe dat eeuwige woordt Godts/ dat in den beginne by Godt was/ ende Godt selve was/ door dat geloove heeft ontfangen/ Luc. 1.31. dat selfde vleesch geworden/ Joan. 1.14. ontfangen en hergekomen van den Heyligen Geest/ Matth. 1.20. menschelijker ende natuerlijker wijse in haer gegenereert/ gevoet en gewassen/ ende tot bequamer tijdt uyt haer gebooren/ als een natuerlijck kindt uyt sijnder moeder. Aldus blijft Christus Jesus de edele ende gebenedijde vrucht des lichaems Mariæ na den woorden Elizabeths/ welcke sy niet van haren lichaem/ maer in haren lichaem door den Geloove werckende in haer den Heyligen Geest/ uyt Godt den Almoogenden Vader/ van boven uyt den hoogen Hemel heeft ontfangen/ gelijck wy dickwils bewesen hebben.

Oock soo allegeert ghy hier een natuerlijcke rede van den Boom ende sijnen vruchten/ tot een beweeringe uwer saecken. Dewijle ghy dan alsulcks doet/ soo wil ick uwe voorgedragen natuerlijcke reden antwoorden ende voldoen/ namelijck:

Ick zaeye oft hebbe eenen wel-gebouden/ ge-eghden oft gemesten Acker/ dragende seer overvloedige terwe/ koorn oft rogge/ segge ick: Hey dat is een kostelijcke vrucht des Ackers/ welcke vrucht de selfde Acker nu uyt hem selven niet en moght voortbrengen/ hoe wel gebouwt ende vet hy ware/ ende hoe seer hy ook van der Sonnen warmte ende des luchts vochtigheyt daer toe genoodight ware/ alsoo lange als dat zaet daer in niet eerstmael van den zaeyer ingezaeyet ende geworpen wert. Ingezaeyt zijnde ende opwassende/ wordt het soo wel een vrucht des Ackers genoemt/ hoewel het eerstmael daer in gezaeyt is/ als een Appel een vrucht des Booms/ hoewel sy uyt den eygendom des Booms gesprooten ende gewassen is.

In gelijcker mate is oock dat Hemelsche zaet/ namelijck/ Godts woordt/ gezaeyt in Mariam: Maria geloovende/ door kracht van den Heyligen Geest in haer ontfangen/ vleesch geworden/ in haer gevoet ende geneert/ ende is alsoo een vrucht haers lichaems genoemt: alsoo wel als een natuerlijcke fruyt een vrucht sijns natuerlijcken moeders geheeten ende bekendt wordt. Want Christus Jesus in sijnen eersten oorspronck en is geen Aerdtsch Mensche/ dat is/ een vrucht Adams vleeschs ende bloedts/ maer een Hemelsch Mensch oft vrucht: Want sijnen oorsprongh oft uytgangh is van den Vader/ Joan. 16.28. Den Aertschen Adam in allen gelijck geworden/ de sonde uytgenomen. Adam ende sijnen kinderen is het dat sy hem in sijnen heyligen woorde hooren ende

Joan. 1.14. Matt. 1.21. Luc. 1.27.

ontfangen tot haerder eeuwiger saligheydt ende verlossinge/ van Godt den barmhertigen Vader/ door enckel genade ende barmhertigheydt/ om niet ende sonder eenige onse voorgaende verdiensten/ geschoncken ende gegeven.

VI. Opposítio.

Ten sesten seght ghy: Godt en moght niet lijden: Is Christus vleesch niet van der Aerden, oft van Adam, maer van den Hemel, soo en is hy oock niet lijdelijck geweest, & per consequens niet gestorven. Hier op antwoorden wy.

Responsio.

Zijt onpartijdiglijck/ ende oordeelt recht: Uwe meyninge is/ dat Christus Jesus nae den Geest alleen van den Vader is/ in welcken Geest hy onlijdelijck ende onsterffelijck geweest is/ gelijck ghy seght/ maer niet nae den vleesche. Maer na den vleesche/ in welcken hy geleden heeft ende gestorven is/ leert ghy hem te wesen van der Aerden/ op dat also de gehoorsaemheydt des Wets (den Aertschen mensche by pene der verdoemenissen geboden) van den Aertsche mensche/ namelijck/ Christo/ volbracht soude worden/ op dat hy door gehoorsaemheydt moght saligh maken ende wy ook in hem/ door de gemeynschap sijnder menschelijcker natuuren/ ende sijns bloedts/ met welcke hy des Vaders gerechtigheydt in onsen vleesch heeft volgedaen. Desen gront willen ende drijven uwe Sillogismi my in Latijnschen woorden mede gegeven. Spreecken wy hier en tegen niet met subtilen gemaeckten Syllogismis, noch met eenige menschelijcke scherpe cavillacien/ want wy en hebben 't niet/ maer wy spreecken alleen met dat opentlijcke klare betuygende woordt/ dat met geene glosen verdraeyt/ noch met geens menschen vernuft gebroken en sal werden.

Ten eersten: Wy belijden ende consenteren/ voor de gantsche wijde Werelt/ als dat Godt die almachtige eeuwige Vader gantsch onlijdelijck ende onsterffelijck is/ want by hem is geen veranderinge/ Jacob. 1.17. Ego Deus, inquit Propheta, &c. non mutor. Maer Godt de Sone/ namelijck/ dat eeuwige Woort is verkleynt/ hem selve uytgegaen/ minder dan de Engelen geworden/ een ellendigh/ sterffelijck vleesch oft mensche/ Joan. 1.14.

Ghy seght/ Godt en magh niet lijden, ende de Schriftuure seyt anders/ te weten/ als dat Godt de Sone heeft geleden/ gelijck hy selve seydt: Ick ben die Eerste ende die Laetste/ ende levendigh/ ende ick ben doot geweest/ ende ick leve van eeuwigheydt tot eeuwigheydt/ Apoc. 1.18. 22.13. Adams vleesch en was niet dat eerste ende dat laetste/ maer die gene die voor allen Creatueren geweest is/ Eccl. 24. vs 13. door wien alle dingen geschapen zijn/ Ephes. 3.9. Wiens uytgangh van den beginne ende van eeuwigheyt geweest is/ Mich. 5.1. Dit is die eerste ende die laetste/ die selfde is vleesch geworden/ die heeft geleden/ die is gestorven/ die is weder levendigh geworden/ ende sal leven in der eeuwigheyt.

Esa. 45.6. en 43.10.

Siet toe dat ghy moetwillens tegen de Schrift niet en strijdet/ Christus en wil in twee stucken alsoo niet gedeylt zijn/ als ghy meynt.

Noch eens/ die Vader is onlijdelijck/ onsterffelijck ende onveranderlijck/ maer die Sone is om onsent wille verkleynt/ lijdelijck ende sterffelijck geworden/ nae het getuygenisse

aller Schriftuuren / Philip.2. 7. Heb.2. 14. 1 Pet.1.19.24.18.3. 2Joan.3.16. En diergelijke plaetsen en Capittelen seer vele. Daerom begeerde hy van sijnen lieven Vader / dat hy doch weder moghte krijgen sijne klaerheyt die hy mensche wordende verlooren hadde / Joan.17.5. Is hy dan in sijn Godtlijcke gestalte onveranderlijck gebleven ende heeft hy geleden in 't gene dat hy van der Aerden heeft aengenomen / soo gy segt / segt alderliefste / wat heeft hy dan verloren / dat hy wyder begeert te ontfangen van sijnen Vader: Siet doch de Schrifture recht aen / ende biddet / ende de oogen sullen u door des Heeren genade / om te beschouwen de waerheyt Christi / wel recht ontsloten ende geopent worden.

II. Responsio.

Item / ten tweeden seggen ende antwoorden wy / dat de geheele Christus Jesus is uitgegaen van sijnen Vader Joa.1.14.3.31.6.22. 8.42.14.24.16.28.17.8. Gods Woort in Maria vleesch geworden / de Heere selfs van den Hemel / 1 Cor.15.47. en is ge-engt / benauwt en verdrukt / in vleesch / ziele en Geest / na getuygenisse der Schriftueren. In 't vleesch / want hy gekrupst is: In der zielen want hy selve seyt. Mijn Ziele is droevig tot der doot. In den Geest: Als hy dit geseyt hadde (seydt Joannes) turbatus est Jesus spiritu. Welcke Christus Jesus / op dat hy ons Gode soude offeren / heeft hy geleeden de Gerechte voor den ongerechten gedoodt in den vleesche / maer levendigh gemaeckt in den Geest.

Matth.26.37

Joan.13.21.

III. Responsio.

Item ten derden seggen wy / antwoordende uwen Syllogisinis: Het gebodt en is niet den Hemelschen Christo / maer den aerdtschen Adam ende sijnen zade gegeven: door Christum / dat is door 't woordt / Adam overtredende / is door 't Woort Christum / hem den doodt toegeseyt / Gen.3.19. Dewijle nu Godts gerechtigheyt onveranderlijk is, en eeuwigh duurt, als gy selve segt: Soo moeste de ongehoorsame Adam / door de strenge rechtveerdigheyt Godts den doot sterven: Gelijck nu Adam Aertsch was van der Aerden ende overmidts sijne ongehoorsaemheydt door 't woort vervloeckt was / ende sterven moeste / soo en moght immers van Aerden niet dan Aerde / van vloek niet dan vloeck / ende van den doot niet dan doodt verwacht ende genomen worden / gelijck Paulus klaer genoegh aenwijst / Romeyn. 5. 12. Als nu Adam het woordt dat hem geschapen hadde ongehoorsaem geweest is / ende niet gehoordt en heeft / tegen 't woordt gegeten heeft / soo heeft hy ook den dood door 't woort toegeseydt met sijnen zade tegen sijnen wille moeten beerven: Gelijck als 't nu enckel rechtveerdigheydt was / dat Adam met den sijnen sterven moeste / want hy gesondight hadde / niet hebbende daer hy mede betalen moghte: Alsoo is 't nu weederom enckel genade / barmhertigheydt ende liefde geweest / dat hy leven soude. Maer hoe? door Adams eygen vleeschs gerechtigheydt? Geensins. Maer dat woordt dat Adam tot eenen levendigen mensche gemaeckt hadde / hem het gebodt gegeven hadde / ende hem den doodt (waer 't dat hy overtrade) toegeseydt hadde / als boven geseyt is / dat selfde Woort (soo de doodt der rechtveerdigheydt / volgen moeste / want het de Waerheydt gesproocken hadde) heeft Godt wederom Adam belooft / dat het Mensche soude worden / Op dat / gelijk hy door de leugen bedrogen was / ende alsoo door de eeuwige Godts rechtveerdigheydt den doodt sterven moeste: Alsoo wederom door de beloofde waerheydt moght gevrijdt worden / ende alsoo door enckel genade ende barmhertigheydt be-erven dat eeuwige leven. Adam geloofde het / en is vertroost / ende in een teecken der waerheydt toegeseydt gonste ende liefde / heeft Godt den armen naeckten Adam en sijn huysvrouwe met pelsen ende Lammeren vellen bedeckt ende gekleedt / Genes.3.21.

Gen.2.6.3.

Aldus en heeft niet dat Aertsche, schuldige, overtredige, vervloeckte ende dootlijke vlees Ade, Godts gerechtigheydt voldaen, ende gestillet sijnen toorn, gelijck ghy seght: Maer alleene dat Hemelsche / onschuldige / gehoorsaeme / gebenedijde en levendighmakende vleesch Christi / gelijck de Schrifture seydt: Voorwaer hy droegh onse kranckheden / ende onse smerten nam hy op hem / &c. Door sijn wonden zijn wy geheelt / Esai.53.8. Want dat beloofde woort / namelijck / Christus Jesus / is Mensche geworden / ende heeft volbraght de gerechtigheydt die van der Wet ge-eyscht wert / &c. Gelijk dat Paulus seyt / dat de Wet onmogelijck was daeromme dat sy ooch door het vleesch gekrenckt was / dat dede Godt / ende sant sijnen Sone in de gedaente ofte gelijkenisse des sondigen vleesch / ende verdoemde de sonde in het vleesch door de sonde (op dat de gerechtigheyt van der wet ge-eyscht / in ons vervult soude worden / die niet en wandelen na den vleesche / maer na den Geest / Rom. 8. 3.

Esai.53.8.
1 Pet.2.24.

Jer.33. 14. 23.5.
Joan. 1. 14.
1 Joan.1.2.

Rom.8.3.

Volgt ergo, ende blijft onveranderlijck / Als dat alle de gene die uyt Adam gebooren worden / Adams blijvende / ende die 't toeseyde zaet door den geloove niet en ontfangen / (ick spreecke van den verstandigen) moeten door de strenge rechtveerdigheydt Godts / Adams toegeseyde poene / dat is doodt ende vloeck / als een besoldinge der sonde be-erven gelijck Christus selve seyt. Wie niet en gelooft / sal verdoemt worden / Marc. 16. 16. Item Paulus: Het loon der sonden is de doot Rom. 6. 23. Want sy en hebben als dan geen gemeynschap des Alderheylighsten Vleeschs ende Bloedts Christi: Mogen ook inder eeuwigheydt sijn verlossinge / goetheydt / verdiensten ende benedictie niet genieten / is 't dat sy haer van gantscher herten uyt die schandelijcke duysternisse des ongeloofs ende sonden / tot dat eeuwige klare Hemelsche licht Christum Jesum niet en bekeeren / 1 Joan. 1. 7. Maer de gene die dit toegeseyde Zaedt met Adam in haren herten recht ontfangen / ende alsoo in Godt vernieuwt en vertroost worden / uyt oft door dat selfde zaet van boven geboren worden / uyt Adams ongehoorsame nature / in de gehoorsame nature des Woordts / namelijk Christi / omgekeert ende verandert worden / den selfden noemt hy te weesen vleesch van sijnen vleesche / ende been van sijnen beenen. Dien schenkt hy hem selven door enkel genade / ende maektse deelachtigh aller sijner gerechtigheydt / verdiensten / kruys / bloet ende bitteren doodt: Ja sijn gantsche leven / liefde ende Geest / want sy een lichaem met hem zijn ende eenen Geest

heb-

hebben. Alsoo dat sy nu goetwilliglijck vol-brengen door den selfden Geest der liefden/dien sy van hem ontfangen hebben (soo Godt enkel liefde is) het gene dat haer de barmhertige Vader door sijne uytmakende waerheyt/ namelijck Christum Jesum/ toegeseyt ende bevolen heeft/ gelijck Joannes tuyght/ seggende: Wy houden sijn geboden/ ende doen de dingen die voor hem behaeghlijck zijn/ 1 Joan. cap. 3. vs 22. Item Paulus: De volheyt des Wets/ is de liefde/ Rom. 13. 10. Item Christus selve: Wie my lief heeft/ die hout mijne geboden/ Joan. 14. 21.

1 Joan. 4. 16.

Dicitis præterea, quod natum est ex spiritu, spiritus est, Veri Fratres non dicimus Christum natum ex spiritu, sed dicimus cum Scriptura eum incarnatum & conceptum per spiritum. Nam aliud est (uti nostis) nasci ex spiritu, & incarnari ac concipi per spiritum. Nasci autem ex spiritu quis dubitat esse regenerationem! Obsecro igitur per Dominum ut Scripturis non recte adductis, si quas habetis, velitis tueri causam vestram.

Hier mede lieve Heeren, Vrienden ende Broederen sluyte ik dese mijne Belijdinge van de Menswerdinge onses lieven Heeren Jesu Christi. Ick schrijfse u over, soo gy aen my begeert hebt, ende setse u voor in alle klaerheyt als de gene die hem sijns geloofs niet en schaemt. Hoe wel ick de selfde materie in sulcke diepheyt niet en drijve, als ick den Broederen vermane, ook niet gedreven en hebbe als boven geseyt is, maer alleen recht ende slecht in eenen Apostolischen stijl, tot beteringe ende liefde. Bidde ende begeere aen u door barmhertigheyt des Heeren, dat gy doch recht wilt alle dingen insien, recht aenmercken wie gesondigt heeft. Ter contrarien wederom wie de gene is, die betaelt heeft: Op dat wy Adam ende sijne kinderen recht toemeten hare ongerechtigheyt, duysternisse, sonde en schande: en Christo Jesu sijne gerechtigheyt, klaerheyt, prijs en eere. Biddende begeere (segge ik) dat gy in dese en andere saecken niet en wilt volgen menschen wijsheyt, maer Gods wijsheyt: niet vernuft, maer schrift: niet vlees, maer Geest, niet dat schrijven ende opinieren der geleerden, maer alleen dat aenwijsen Christi, en sijner Apostelen, met een puer reyn herte God vreesende uyt 't binnenste uwer zielen, ende ick ook alsoo, op dat wy doch de gene niet en zijn, ende begeeren te blijven, die altijdt leeren, ende nimmermeer en komen tot rechte bekentenisse der Godtlijcker waerheyt. Siet wel toe dat ghy niet anders, dan uyt rechten Godlijken yver en vraegt, hoort en antwoort. Voor Godt gelt weten ende doen. Staet doch in allen dingen uwen Godt bereyt ende niet uwe trage, luye, onwillige vleesch. Want ik weet ook hoe seer veel dat 'er zijn, die ghy tot anders genen dingen, dan tot ondersoecken, vragen ende disputeren boven maten seer geneygt zijt, ende dat aldernoodighste (sonder welcke niemandt saligh worden en magh, namelijck, dat rechte doorgrijpende, vernieuwende ende rechtveerdigmaeckende geloove, die drijvende vreese des Heeren en de bernende liefde Gods ende haerder Broederen) en hebben sy noch niet eenmael bekent ende gegroet. En wilt doch sodanigen niet gelijk zijn. Maer lieve Broeders, soeckt ende staet ghy na de rechte wijsheydt, doet haer open, sy staet voor uwe deure, siet aen hare schoonheyt, smaekt haer vruchten, ondersoeckt hare krachten, soo sult gy haer beminnen, omhelsen en met alle blijdtschap ontfangen, uwe vleesch sal ondergaen, en den Geest boven drijven, voorganck nemen in des Heeren woort ende waerheyt, tot dat Adam in u versterve, ende Christus Jesus de overhandt neme. Godt geve ons alle sijn Godlijcken genade, Amen.

2 Tim. 3. 7.

Siet toe, waeckt ende bidt,
Marc. 13. 33.

EEN VERMANENDE BELYDINGE
ENDE KLARE
AENWYSINGE,

Tot den Edelen ende Hoogh-geleerden Heeren,
Heeren JOHAN à LASCO,
Aerts-Bisschoppen binnen Embden, in Oostvrieslant:
Oock
Tot sijnen Mede-broederen,
Hoe dat de Predicanten des Godtlijcken Wordts ende de Gemeynten CHRISTI nae het getuygenisse der Schrifstuuren moeten gesint ende geschickt zijn.

MENNO SYMONS.

MYne lieve Heeren / Vrienden ende Broederen / gelijck ick u den innerlijcken grondt mijns Geloofs ende gevoelens van de seer troostelijcke Mensch-werdinge onses lieven Heeren Jesu Christi uwer vrientlijcker begeeren ontdeckt ende geopent hebbe / hoewel ick dat selve soo grontlijck ende soo diepe voor de eenvuldige Gemeynte niet en leere / als 't boven geseyt is: Soo wil ick u nu voortaen ook met korte woorden aenwijsen mijnen gront ende voornemen / te weten / hoe dat beyde de Leeraers ende Gemeynte / die met recht Christenen mogen heeten / voor Godt ende de gantsche Werelt beyde inwendig ende uytwendigh moeten geaffecteert ende geschickt zijn / nae aenwijsinge der Schrift / soo veel wy door Godts genade uyt des Heeren woordt begrijpen ende verstaen konnen / ick en wil nochtans niet soo wijt ende breedt over dese sacke handelen / op dat ick u met mijnen langen schrijven niet en vermoeye oft lastigh en zy.

Ten eersten segge ick als van den Predicanten also / namelijck dit woordt: [Joan. 20. 21.] Ick sende u / gelijck de Vader my gesonden heeft / blijft eeuwelijck ende onveranderlijck in Godts Gemeynte / te weten / alsoo; Als dat alle oprechte Leeraers ende Predicanten van Christo Jesu worden gesonden / gelijck als Christus Jesus van sijnen Vader gesonden is / daerom so moeten wy recht aenmercken / hoedanig dat dese Christus Jesus geweest is / hoe ende wat hy geleert heeft / doe hem de Vader gesonden heeft. Hy is sonder twijffel die Sone ende dat gelijcke beelt Godts / de Leeraer der gerechtigheyt / die niet dan rechte waerheyt geleert ende getuyght en heeft / Joan. 18. vs 37. Namelijck / dat woort sijns Vaders / Joan. 7. vs 16. Hy heeft het geleert met grooter gewelt des Geests / ende is door eenen onlesschelijcken brandt der liefden in eenen dienste aller menschen door den Heyligen Geest uytgedrongen ende gedreven. Daer beneven was hy dat bernende ende klaer schijnende Licht des Werelts / Jo.c.1.9.3.19.8.12.12.36. dat rechte voorbeeldt aller deughden / die met waren herten moghte seggen: Leert van my / want ick ben sachtmoedigh ende ootmoedigh van herten / Matth. cap. 1. vs 29. Item / Ick hebbe u een exempel gegeven / Joan. cap. 13. vers 15. ende daerom glorieerde hy door waerachtige getuygenisse sijns Heyligen Geests / seggende / ick ben een goet Herder / Joan. 10. 11.

De selve Christus Jesus / een Bisschop aller Bisschoppen / ende een Herder aller Herders / die in allen dingen trouw geweest is / daer hy van sijnen Hemelschen Vader toe geschickt [Hebr. 3. 2.] ende gesonden was / ende seynt over al anders geene Bisschoppen / Leeraers / Herders ende arbeyders in sijn Ackerwerck / tot sijn Huysgenooten / kinderen ende Schapen om die te besorgen / te weyden ende voor te staen / dan de gene die een Lichaem / Geest / [Joan. 17. 11.] ende ziele met hem zijn / gelijck hy een is met sijnen Vader / die door dat Godtlijcke woordt / welcke Christus is / in Christum ende in sijn lieffelijcke Hemelsche natuere / also vernieuwt / omgekeert ende verandert zijn / dat hy in der waerheydt van hem magh getuygen: Siet dit zijn mijn kinderen / die my Godt gegeven heeft. [Hebr. 2. 13.] Wie u hoort die hoort my / gelijck die Vader van Christo getuyght heeft / seggende: Dit is mijn beminde Sone / daer ick mijn [Mat. 17. 5.] welbehagen aen hebbe / hoort hem / Matth. cap. 17. vers 5. Item / die Christo gelijckformigh zijn / leden sijns Heyligen Lichaems / vol van der liefde Godts ende haerder liever Broederen / die met Christo Jesu haren Bisschop niets niet en soecken / dan alleen dat eeuwige gewin / eere / glorie ende prijs Godts / ende de grondelijcke bekeeringe / beteringe / ende de eeuwige salighheyt der gener / die hare Broederlijcke sorge van Godt ende sijnder gemeynte toebetrouwt ende bevolen zijn / jae hy schickt ende sendt alsodanige die onstraffelijck zijn / beyde aen leere ende leven / die gedreven worden van den Heyligen Geest / die hertelijcken suchten ende weenen met Christo Jesu / over de gene die den genadelijcken tijdt haerder versoeckinge niet en bekennen / die haer uyt gantschen gront haerder zielen verblijden met allen Engelen Godts over de bekeerende Sondaers / die so dorsten na aller menschen salighheyt / als een hongerige ziele hongert na den broode. Die also aenkeeren haers Heeren woort ende waerheyt / dat sy niet een letter anders en derven leeren oft gebruyken / dan Christus Jesus selve geleert / gebruykt en bevolen heeft / namelijk / dat reyne onvervalschte Bybelsche woordt in den rechten sin ende verstant Christi en sijnder Apostelen. Die de Sacramentelijke teekenen ge-

bruyken

druycken gelijckformigh den Euangelio Christi/ namelijck den Doop der geloovigen/ (ende niet der onmondiger) kinderen / ende dat Avontmael onder beyde gedaenten in alsodanige Gemeynte / die vleesch is van Christus vleesche/ ende been van Christus beenen/ die uytwendigh onstraffelijck zijn / ende inwendigh een hert / geest/ ziele ende lichaem in Christo Jesu zijn. Ja alsodanige sendt hy/ welcker leere is alleen een doorbijtende sout/ welcker-leven als een lichtende lanteerne/ lijdtsamigh/ lieffelijk/ milt/goedertieren/ barmhertigh/ gastvry/ niet gierigh/ oft eygensoeckigh/ niet begeerigh na schandelijck gewin/ niet opgeblasen / niet hatigh / niet bloedigh/ niet kijfachtigh / goetgeruchtigh onder de genen die noch buyten zijn / sijn eygen huys wel regeerende/ hebbende een welgesinde vrouwe/ is 't dat sy de gabe van reynigheyt hebben ende gehoorsame kinderen / ja over al ende in allen dingen / kuyschheyt/ soberheyt/ onstraffelijckheyt / Godts Geest / vreese ende liefde / noch eens over al ende in allen dingen alsoo geschickt/ dat sy met waren herten tot haer toebetrouwde Schapen met Paulo mogen seggen : Weest onse naevolgers / gelijck wy de naevolgers Christi zijn / ende wandelt als Broeders / gelijck als ghy ons hebt tot een voorbeelt/ Mannen/ Engelen/ Heyligen ende dienaeren Godts/ onstraffelijcke voorgangers in 't woort zijn/ in 't leven/ Liefde/ geest/ Geloove ende kuyschheyt/ 1 Tim.4.12.

Matt.28.19.
Marc. 16. 15.
Actor. 2. 28.
en 8.38. 9.19
Matt. 26.
Marc. 25. 16.
22.
Ephes.5.30.
Matt. 5. 14.
1 Tim. 3. 2.
Tit. 1. 6.
1 Cor.4. 2.
1 Cor. 10. 34.
Phil. 3. 17.

Siet mijn alderliefsten/ aldus moeten de Leeraers geschickt zijn / die des Heeren Gemeynte sullen bedienen / op dat sy van den hertneckigen ende wederspannigen niet en hooren : Waerom leert ghy den anderen/ende u selve en leert ghy niet? Sy en mogen ook anders tot Godts prijs niet leeren / want den dienst des Nieuwen Testaments is een dienst des geests ende niet des letters / 2 Cor. 3. 6. Daerom en verkiest Christus Jesus alsulcke niet tot sijn Acker-werckers / Wijngaerdeniers/ huyshouders/ Timmerlieden en knechten/ ende overal geen gierige/ dronckaerts/ ydele/ &c. Op dat sy dat rijcke Godts/ welk geestelijk is / met reynder herten mogen leeren / weydende de Schapen Christi / niet door bedwanck / maer goetwilligh lijk / niet staende na schandigh gewin/ maer met een toegeneygt gemoet/ niet als de gene die heerschappije soecken over yemant / maer als voorbeelden der kudden Christi / niet dienende om een seecker beneficie / pensie / oft gehuerden loon / gelijck uwe Leeraers doen : maer alleen alle om dat gewin der zielen / die Jesus Christus so diere met sijnen bloede gekocht heeft. Den Godt die haer door sijn genade geschapen / verlost/ wedergebaert ende in sijnen dienst geschickt heeft van gantscher herten/ toebetrouwende de sorge haerder tijdelijken nootdruft/ haer selven door des Heeren genade neerstelijk generende/ oft op haer eygen oft gehuerde acker / oft van haer ambacht arbeydende met hare handen so verre als 't mogelijk is / op dat sy dat vrye woordt Godts / haer om niet gegeven/ niet en verkoopen noch en verhueren / ende also van den schandigen gewin/ roof ende dieverye niet en leven. Hier voor wachten ende hoeden haer alle oprechte ende vrome Dienaeren Christi / ende al wat sy dan van alsodaniger behoorlijker voorsichtigheyt/ arbeyt ende neerstigheyt niet en vermogen / dat sal haer sonder twijffel niet van de onbekeerlijken Heydenen/ Dronckaerts/ Woeckenaers/ Hoeren-jagers/ ende diergelijke / maer van den gewonnen Broederen / die den Heere vreesen / den welcken sy geestelijcke dingen zaeyen / soo veel als haer van node is, wel toegeschickt ende besorgt worden. Want alsulcke Leeraers zijn de dorsschende ossen/ dien men den mont niet toebinden en sal / dit zijnse die dubbelder eeren weert zijn/ dit zijn se die men deylen sal uyt allen sijnen goeden / Gal. 6. 8. Dit zijnse die van den Euangelio mogen leven/ nae des Heeren eygen ordinantie/ gelijck de Wetlijke Priesters van den Altaer leefden/ Dit zijn de rechte Arbeyders die haers loons weert zijn / gelijck Christus seyt : Aldusdanige Leeraers sal men bekennen/ eeren/ in liefden onderhouden/ ende om haerder wercken willen vrede met haer hebben/ gelijck Paulus leert : Want dese waken voor ons/ als die reckenschap sullen geven voor onse zielen/ Hebr. 13. 17.

Rom.2.21.
1 Pet. 2. 5.
1 Cor. 9. 9.
1 Tim.5. 18.
Deut. 25.4.

Siet mijn alderliefste Heeren / Vrienden en Broeders / aldus heeft Godt de barmhertige Vader uytgesonden sijn gebenedijden Sone / die nae sijn gebeelte geaert is : ende hem in allen gelijck gesinnet / namelijk Christum Jesum ? Christus Jesus heeft uytgesonden alsodanigen / die een geest / een ziele ende een lichaem met hem waren / sonder stock / tasschen ende schoenen met eenen tabbaert/ sonder gelt/ gout ende silver/ dat is sonder alle sorge ende gierigheyt. De Apostelen hebben geordineert in allen steden ende plaetsen daer sy te voren gemeynten gebaert hadden / alsoodanige Bisschoppen ende Leeraers die onstraffelijk waren beyde in leere ende leven/ ende en hebben haer niet eenmael geroert/ als van eenige sekere jaerlijcksche gagien / beneficien oft renten / Want het hebben geweest Mannen Godts/ knechten Christi/ vol van de liefde Godts / ende haerder liever broederen/ die door enckel liefde/ door eenen drijvenden dringenden geest gearbeyt/ geleert/ gesocht/ geweydt ende gewaeckt hebben / niet alleen in der Synagogen een ure / twee oft drie ter weken/ maer op allen tijden en plaetsen in Synagogen/ straten/ huysen/ bergen ende velden.

1 Tim. 3.2.3.
Tit. 1. 6.

Ende gelijk sy de kennisse des Rijks Godts/ waerheyt/ liefde ende Geest om niet van Godt ontfangen hadden: also waren sy weder bereyt/ dat selfde om niet haren behoeftigen Broederen nae alle haer vermogen uyt te deylen / ende te leeren / ende der tijdlijcker sorgen ende nootdruft halven / so wordt de gebaerde Gemeynte genoeghsaem door de liefde / mits Godts Geest ende woordt in haren herten vermaent ende gedrongen / om alsodanige trouwe Dienaers Christo / ende Wakende Wachters haerder zielen / in allen vleeschelijcken dingen nootwendigh te bedienen / te helpen ende te versorgen / in het gene daer sy van haer selven niet en vermoghten. Och Broeders vliet van der gierigheyt!

Item dese selve Leeraers en hebben oock by haer selve niet geloopen / anbiedende haren dienst / gelijck dese doen / maer sy zijn van Godt geroepen ende gedrongen / gelijck als Aaron/ Jeremias/ Esaias/ Zacharias/ Paulus/ ende alsulcke meer ; De andere zijn van een onstraffelijke Gemeynte uyt de Gemeynte Christi gebooren / door lotten ende kiesen/ als

Hebr. 5. 7.
Jer. 1. 4.
Esa. 1. 2.
2 Par. 24 20.
Act. 9. 3.

Mat-

Matthias/ Act. 1. 25. Geroepen zijnde zijn sy in den Geest benoodight / om haer arme Susters ende Broeders nae alle haer vermogen met Godts heylige Woordt te leeren / te vermanen/ te troosten / te straffen / ende in allen nootwendigen saken te dienen ende voor te staen. Wanneer sy dan aldus geroepen waren / ende gevoelden in haer selven eenen dringenden Geest / ende beroerde liefde / als 't boven geseydt is / soo hebben sy haer ambacht redelijck bedient met alle sorge ende neerstigheydt / wackende des nachts ende des daeghs / op de eeuwige saligheydt haerder toebetrouwer Schapen / zijn in des Heeren ackerwerck met vlijt ingetreden / dat volck Godts met des Heeren roede geregeert/ niet getwijffelt / niet pluymstrijckigh / maer in een goede conscientie den grooten gestraft als den kleynen / den rijcken als den armen/ den geleerden als den ongeleerden/het woordt in haren gemeynten heylsaem ende ongevalscht uytgeroepen/ ende geleert op allen tijden ende plaetsen / als 't boven verhaelt is/nae de mate des Geloofs ende des Geests / den welcken Godt eenen yegelijck van haer door sijn vaderlijcke genade hadde uytgedeylt ende gegeven. Mijn alderliefste en ontschuldigt u doch daer mede niet / om dat sy niet altemael oprecht / vroom / ende in der liefden geschickt geweest en hebben/ die haer wel Leeraers der gemeynten Christi/ oock in den tijden Pauli beroemt hebben/ als Philipp. 1. 15. 2. 21. 3. 2. opentlijck blijckt. Ick segge u voorwaer / sy hebben haer beroemt / maer in der waerheydt voor Godt niet geweest/ Want wat voor vruchten alsulcke gedaen hebben / ende met wat oogen dat Paulus de selven heeft aengesien / en is by u niet verborgen. Soo ghy wel weet / dat het de meyninge / wille ende gebruyck Godts niet geweest en is / oock in der eeuwigheydt nimmermeer worden en sal/ dat hy de arme dolende werelt oft door Dronckaerts / oft door Hoeren-jagers / oft door gierige / oft door Afgoden-dienaers / oft door Verachters der Schriftuuren / oft door Gulsige / oft door Hoovaerdigen/ oft door Dieven/ oft door Bloetgierige / oft door ydele / oft door vyanden des cruys Christi / oft door de gene dien die buyck haren Godt is / oft door de gene die door dat woordt Godts al verdoemt zijn / oft door vleeschelijcke oft aertsche gesinde menschen / met sijn heylige woordt te leeren / ende tot penitentie te bekeeren : maer alleen de oprechte Weder-gebooren / Christelijcke / onstraffelijcke Mannen / die Godt gesocht ende gevreest hebben uyt dat binnenste haerder zielen/gedreven van des Heeren Geest/ ende gedrongen door de liefde. *Phil. 3. 18.* Gelijck Christus driemael tot Petrum seyde : Petre/ hebt ghy my oock lief ? Jae Heere / sprack Petrus/ ghy weet immers alle dingen/ ghy weet dat ick u lief hebbe. Wel Petre / seyde Christus / soo weydet mijn Lammeren / Joan. cap. 21. vs 15.

Och mijn Alderliefste / siet wel toe / wat Geest dat u drijft / wat liefde dat u dringht / wat gemeynte dat u roept / ende wat dingen dat ghy soeckt / volght doch den goeden nae / ende niet den quaden. Ick segge u in Christo Jesu / mijn ziele is om uwent wille seer verslagen ende bedroeft. Ick bidde u lieve Broeders / ontfanght het doch ten besten / ick moet vriendelijck met u spreecken het gene dat ick in mijnder herten dencke / want soo veel als ick uyt mijnen voorleden handel / ende uyt uwe blijckenden vruchten mercken ende verstaen kan / soo wordt ghy alle met malckanderen / niemant van u Leeraers in uwer gemeynten uytgenomen / van uwen vleesche ende buyck gedreeven / ende ghy zijt daerom alle Huerlingen / ende geen Herders / Joan. 10. 12. Oft op het alderbeste sulcke Herders die de wolle/ melck ende vleesch soecken / ende des Heeren Schapen niet versorgen / Want soo waer die vetste proven is / daer zijn de beste Schapen. *Ezech. 34. 1.* Och Broeders bedenckt u wel wat u daer over van des Heeren Propheeten soo menighmael gedreyght wordt / Jae hoe menige wordender onder u gevonden / ick vreese altemael / die om een aerden huysken oft kamer / om 3. 4. 6. oft 10. guldens halven niet en vreesen uyt eender plaetse in die ander te verhuysen / recht of sy niet alle met eenen schat / ende alle effen diere gekocht ende verlost en zijn. Och Broeders bekent ghy dit dan waer te zijn / soo oordeelt selve wat ghy soeckt / ende oft ghy 't al schoon met den mont niet en wilt belijden oft toestaen / superbia sive pertinacia impediente, Soo en magh het doch by den rechtverstandigen noch verstopt noch verloochent worden / Het is lange genoegh met Godt gespottet / Broederen bekeert u.

Alsoo de Leeraers selve zijn te weten buyck-dienstigh / gierigh / des schandigen gewins begeerlijck / op aertsche dingen gesint / als Paulus seydt / Ick swijge noch als van prael / luyheyt / ydelheyt / dronckenschap / haet / nijt / bitterheydt / &c. Also zijn oock gesint alle die van haer geleert ende gebaert worden / gelijck men voor oogen sien magh / dat het immers soo schandelijcken leven ende wandelingen beyde onder Leeraer ende gemeynten bevonden wordt / datter alle Hemelen voor ontset ende beschaemt moeten worden / want haerder gierigheyt / onkuyschheyt / hoovaerdigheyt / prael / gulsigheyt / droncken drincken / haet / nijt / hoerderije / overspel / bloetdorst / woecker / log / bedrog / ydelheyt / ende alderley schanden en is geen mate / noch eynde. Item openbare schermscholen / speelhuysen / hoerenhuysen / droncken herbergen / &c. Want alsoo als de leeraers zijn / also is ook haer leeringe / Sacramenten ende gemeynten / gelijck men seyt : Qualis Papa, tale Euangelium & omnia. *Proverbium.* Ick segge u voorwaer / geloovet of ghy wilt / Christus Jesus en seynt aldusdanige gierige / eygensoeckige ende vleeschelijcke Leeraers niet / hy en kent ook alsodanige eygensinnige vleeschelijcke ende bestraffelijcke gemeynte niet / maer die van Christo Jesu gesonden worden / hebben Christi Geest / kruycen haer vleesch met lusten ende begeerten / op dat sy eenen anderen Predikende / selve niet schandig bevonden en worden / soecken alleen den prijs Godts / ende de saligheyt haerder liever Broederen / weygeren alle gewin / geschencken ende gaven / so verre sy yet eygens hebben / daer sy haer selven afgeneeren mogen / ende eeren geen persoonen om des gewins wille / leven onstraffelijk / leeren het woort heylsaem / ende gebruycken de Sacramenten nae het bevel des Heeren/ *Gal. 6. 23.* *1 Cor. 9. 27.*

een/ sluyten alle onbekeerlijke ende afvallende Susters ende Broeders buyten/ verkondigen wederom genade den genen die haer bekeeren / dragen een eeuwige ende stedige sorge voor de gene dier haer neerstigheydt van des Heeren Gemeynte toebetrouwt ende bevolen zijn.

Dewijle ghy dan alsodanige niet en zijt als de Schriftuure eyscht ende hebben wil / maer tot noch toe geheel wederstrevigh in der rechten leere zijt / daer en boven ook bestraffelijck in den leven / als 't voor oogen blijckt. Soo vermane ick u met allen ernst ende Broederlijcker liefden / dat ghy selve eerst rechte Christenen zijt / al eer dat ghy Christum eenen anderen meught indrucken ende leeren. Laet ons ons selven recht insien / op dat wy onse gebreecken wel mogen kennen leeren : ende kennende afsterven / want by Godt en gelden geene schoone woorden/noch geen verschijnende gedaente. Mijn Broeders / ick moet u de rechte waerheyt seggen / die u by avontuure seer galligh ende bitter is/ te weten/ om dat by uwe Leeraers noch geest / noch kracht/ noch recht betrouwen Christi / noch vreese Godts/ noch liefde der Broederen bevonden en wordt/ maer alleen eenen ydelen roep in den woorden/ ende dat om eenen gehuerden loon / ende over al geen bewijs der Christelijker vruchten/ daerom en is ook alle u roepen anders niet / dan op eenen Oever te zaeyen ende den wint te maeyen / want dat reyne woordt Godts/ ende de leeringe des Heyligen Geests / en wil noch en magh van geenen Dienaeren die onreyn ende vleeschelyck zijn / recht aengewesen ende geleert worden. Dat moeten ons sonder twijffel alle recht-verstandige toestaen ende consenteren.

Soo ghy dan / segh ick / bestraffelijck zijt/ beyde in leere ende leven/ uwer eere de selve die ghy hebt / om eenen tijdtlijcken loon gehuert wort/in den geest sonder vrucht is/ ende blijft/ geen onstraffelijke gemeynte door u gebaert en wordt / de teeckenen des woordts door u misbruyckt worden/ blijckt opentlijck/als dat ghy de rechte gesondene Godts niet en zijt / maer dat ghy van selfs loopt/ niet gedreven van den

Phil. 3. 19.
Rom. 16. 17.

geest/ maer van uwen vleesch / niet soeckende de grontlijcke salighheydt der Gemeynten / maer veel meer dat tijdlijcke profijt ende renten / ende dat met sulcker begeerlijckheyt / dat ghy u oock niet en schaemt / de renten ende beneficien als een besoldinge ende loon uwes Predick-ambachts te ontfangen/die by ouden tijden/door vercierde woorden/ende bedrieglijcke koopmanschappen/ als Petrus seyt/ ja door

2 Pet. 2. 3.

enckel dieverije / ende behendige roverije / den rechten ende waerachtigen Erfgenamen ontkeert ende benomen zijn.

Aldus verkoopt ghy ten eersten dat dierbare ende vrye Godts woordt / dat ons om niet door genade van Godt geschoncken ende gegeven is. Ende ten tweeden/so wordt het u betaelt met 't gene dat gestolen ende gerooft is. Hier leyt meer verborgen dan ick openen wil. Qui de furto vivit & rapina non dubium est, quin fur est & raptor. Siet doch eenmael de saecke Christelijck en grondelijck aen/ besiet/ tast ende voelt doch uwe merckelijcke dwalinge / ongeschiktheyt / ende klaerschijnende gierigheyt. Ick spreeke hier van allen uwen Predicanten in 't gemeyn / want sy oock alle sodanigh gewin genieten.

Soo seer afgrijselijck leyt my uwe leeren ende uwe beneficie/ pensien ende renten voor mijnen oogen / dat ick veel liever begeerde/ Broeders/ ick en liege niet/ gekopt/ gebrandt/ verdrenckt / oft met vier Paerden in vier stucken geschuert te worden / eer dat ick sodanigh beneficium, pensie oft renten / mijns leerens halven besitten oft genieten soude. Ja als de eygen renten der Predicanten opgekomen zijn/ doe is sonder twijffel een seer vervaerlijke verdervende pestilentie in de Kercke Christi gekomen en ingekropen / dat also verkeert en verslonden heeft / datter (eylacen) nauwelijck een oft bysonder seer weynigh gebleven zijn / die den Adem Christi in haer behouden ende bewaert hebben. Dit moet ghy immer alle met malkanderen belijden ende toegeven. Waer door is gekomen anders dan dat de Predicanten meer dat tijdtlijcke gewin haers eygen buycks dan dat eeuwige gewin der zielen Christi naegejaeght ende gesocht hebben. Soo ghy u in dat onbehoorlijcke gewin der voorgaender vrywillighlijcken intreden ende genietet. Ende dat meer is / dat ghy dat selfde / met alle vlijt soeckt ende begeert / seght / hoe wilt ghy u doch nu hier in verdedigen / als dat ghy niet begeerigh nae het schandige gewin en zyt? 1 Tim. 3. 3. ende dat ghy den persoon niet en eert/om des schandigen gewins wille? Och Broeders/ ick wilde dat ghy te rechte wildet ontwaken/ bedenckende wel uwe saeke / ende dat ghy alle eenderley met ons in dese saecke gesint waert/ want het soude sonder twijffel beyde Godts prijs ende waerheyt / ende uwen armen zielen seer profijtigh ende goet zijn/ te weten/ als dat wy dat Edele Godes woordt / dat woordt der eeuwiger Salighheyt ende der Hemelscher genaden / dat met geenen wercken verdient/ noch met geen gelt betaelt en magh werden/ gelijck als wy dat door enckel genade om niet van Godt onfangen hebben/ so verre als wy 't van Godt ontfangen hebben / dat wy 't oock wederom also om niet uytdeylden/ ende alleen door broederlijcke liefde den hongerigen conscientien leerden ende gemeyn maeckten/ Godt en soude ons sonder twijffel niet verlaten/ maer in allen nodelijcken dingen wel Vaderlijck versorgen ende bystaen / maer het en wil by u noch so niet zijn/ want het u noch seer veel gebreeckt aen geloove ende liefde.

Dewijle ghy dan alle met malkanderen in dat onbehoorlijke gewin tot den ooren toe versteckken zijt / over al noch Aerdtsch ende vleeschelijck gesint zijt / door kracht der nieuwer geboorten / vleesch ende bloet noch niet afgestorven en zijt / Christum Jesum in allen sijnen woorden noch niet en ontfanght / ende om dies wille in der leere niet heylsaem en zijt / in gebruyck der teekenen niet gelijckmatigh Godts woordt en zijt / bestraffelijck in der leere zijt / als het voor oogen blijckt / geen kracht/ geen vrucht des Geests / geen oprechte vreese Godts/ geen broederlijcke liefde by u bevonden ende gesien en wordt / Maer veel meer kettert / schelt / blasphemeert ende schendt / op dat leeren ende leven der vromer Heyligen ende kinderen Godts / die om dat getuygenisse haerder conscientie bevestight in Godts woordt/ uyt Lan-

den ende lieden gelopen ende gevloden zijn/ ende om dat selfde getuygenis tot water/vyer/ ende sweert bereyt zijn/ als 't Godt belieft. Daer en boven is uwe leere gantsch krachteloos ende sonder vrucht/ uwe Gemeynte die ghy baert/ in alle Aerdisch/ vleeschelijck/ ende den heyligen woorde des Heeren/in den getuygenden vruchten geheel ongelijck ende contrarie is/ Daerom seggen wy noch eens/ als dat ghy die rechte gesondene Jesu Christi niet en zijt. En toornt u niet mijn alderliefste.

Dit is alleen de eenige oorsake/ als hier geroert is/ waerom dat wy uwe Predikatie niet en hooren noch willen by zijn/ uwe Nachtmael niet en gebruycken. Want wy en begeeren in der eeuwigheydt nimmermeer in uwe Kercke te treden/ ende een lichaem met u te worden/ tot der tijdt toe dat by u bevonden wordt waerachtige boete ende penitentie/een vrye Christelijke Leere/niet gehuert noch verkocht/ maer alleen gedreeven van den Heyligen Geest door ware broederlijcke liefde/ een recht gebruyck der Sacramentelijcken teekenen/ nae 't bevel/ leere ende gebruyck Christi ende sijnder Apostelen/ ende een onstraffelijck leven ende wandelinge dat henen geleydt wordt in de reyne vreese ende liefde des Heeren/ &c. doen wy 't eer oft anders/ so weten wy 't voorwaer dat wy sondigen tegen Godt ende sijn gebenedijde woordt. Daer ons die goede barmhertige Vader voor behoede ende beware. Want het en behoort immers voor Godt niet/ dat wy ons onder soodanige Leeringe/ vermaninge/ ende gemeynte souden begeven/ die ten eersten dwalen in de leeringe/ ende ten anderen met haer leven in dat alderminste niet bewijsen/ als dat sy rechte wedergeboorene Godts kinderen/ oft de echte rechte Gemeynte Jesu Christi zijn/ maer behoort u mijn alderliefste/ dewijle ghy de onstraffelijke leeringe ende dat leven Jesu Christi niet en hebbet/ uyt te gaen uyt uwe leere ende leven/ goede nacht te seggen allen vleeschelijcken lusten ende eygenwilligheyt: Dat rijcke Godts te soecken met puerder reynder herten/ inte treden met ons in de volle gehoorsaemheyt onses lieven Heeren Jesu Christi nae alle uwen vermogen/ wilt ghy anders niet moetwillens doolen/op dat wy alsoo te samen/ghy met ons/ ende wy met u mogen worden een Heylige Christelijcke Kercke/ een onstraffelijcke Gemeynte/ Godtvruchtigh/ heyligh/ reyn/ Godt gehoorsaem/ allen menschen dienstelijck/ krachtigh in der waerheyt/ blinckende in der gerechtigheyt/ dat vleesch doot/ den geest levendigh/ ja over al/ ende in allen dingen Christelijck/ Hemelsch ende onstraffelijck in Christo Jesu.

Natura Ecclesiæ Christi.

Ontfanght doch mijne vermanende Belijdinge met goeder herten/ ende en begrijpt my doch niet al te nauw/ als te weten/ in sulcke woorden: reyn/ onstraffelijck/ende diergelijcke meer: want sy zijn van Christo Jesu selve en van sijnen heyligen Apostelen tot des Heeren Gemeynte vermaent ende gesproken/ Joa.13.10. Phil.2.15. &c. Gedenckt des niet/ mijn alderliefste/ als dat ick ons also reyn ende onstraffelijck achte/ als dat wy sonder sonden zijn/ geensins/ waerde Broeders/ want ick weet seer wel dat die H. Joannes leert/ seggende: Is 't dat wy seggen dat wy geen sonde en hebben/ soo bedriegen wy ons selven/ ende de waerheydt en is in ons niet/ 1 Joan.1.8. Item/ Jacobus: In multis enim labimur omnes. Jae lieve Broeders/ ick bevinde met Paulo den appetijdt der sonden tot allen uuren noch soo sterck in mijnen vleesche/ dat ick dickwils roeckeloos gedencke/ onversiens spreeke/ ende onverdacht wel doe/ het gene dat ick niet en wil.

Jac. 3. 1.

Rom.7.8.

Rom.7.19.

Maer de leelijcke/grove/ schandige sonden ende ergernissen/ als hoererye/ overspel/ haet/ nijt/ dronckendrincken/ pronck/ prael vloecken/ sweeren/dobbelen/spelen/ onbehoorlijck gewin/ misbruyck der ordinantien Christi/ liegen/bedriegen/ &c. haet ick voorwaer uytganscher gront mijner zielen/ sullen ende en mogen ook door des Heeren genade nimmermeer van eenige oprechte Godtvreesende Christenen gebruyckt ende bedreven worden/ dewijle sy se vyantlijken haten/ wederstreven ende van herten tegenstaen/ want de geest die in haer is/ is een dootlijke vyant aller Godtloosigheyt/ booshеyt ende sonden. Onder des bevinden wy menighmael/ dat wy van Adam zijn gebooren. Daer beneven soeckt/ jaeght ende hongert haren Geest ende gemoet na alle Godts waerheyt/gerechtigheyt/wille ende geboden/ ende dat nochtans in grooter swackheyt/ want sy door de sware last des sondigen vleesches/in 't werck/ vrucht ende volbrengen seer verhindert worden. Evenwel om dat die goede Geest Godts in haer rust/ende woont/so en laten sy niet af tegen alsodanige haer verhinderende vleesche kampelijk te strijden/want het leven der rechter Christenen en is niet dan eenen eeuwigen strijt op der Aerden. Wie dan ridderlijken strijt/ ende verwint/ sal met witte kleederen gekleet worden/met den Hemelschen Broode ende met der vrucht des levens gespijst worden/ &c. Apoc.2.17. Siet hier mijn alderliefste/dewijle dan ghy ende uwe gemeynte niet eenmael tot dese triumphelijke strijt gekomen en zijt/ ick oordeele als ick hoore/ ende selve in den vruchten bevinde/maer der Werelt/vleesch ende Duyvel sonder eenige sorge noch in allen dient ende te wille zijt: So achten wy 't daer voor nae 't getuygenisse aller Schriftuuren/dat ghy onnuttelijck ende met grooten onrechte u van Christus Naem/ genade/ verlossinge/ verdiensten/ doodt/ bloedt/ ende beloften beroemt/ dewijle ghy sijn woordt/ ende door 't woordt sijn Geloove/ geest/ vreese ende liefde niet en hebt/& per consequens niet en volght.

Nemo facile committit, quod ex animo dic.

Daerom bidt ick u door de barmhertigheyt des Heeren/ siet doch eenmael grondelijck ende recht in/ wat Leeraers dat ghy zijt/ wat geest dat u drijft/ wat Liefde dat u benauwt/ met wat voornemen ende wat gront dat ghy leert/wat vrught dat ghy schaft/wat ordeninge dat ghy gebruykt/ ende wat gemeynte dat ghy leert ende voorstaet/ ende oordeelt alle dingen met een Godtlijck oordeel/ sonder eygen eere/ sonder vleesch ende partye. Ick en twijffel niet/ is 't dat ghy eenmael recht onderscheydet/ so en sal 't u niet verwonderen/ dat wy uwe leere niet en hooren/ uwe Sacramenten niet en gebruyken/ en tot den doot toe weygeren/ leden uwer Gemeynten en genooten uwer kercken te zijn/want dit is en blijft onwedersprekelijk/ eeuwig en onveranderlijk/ te weten/ gelijk als Christus Jesus eenig ende een met den Vader/ van den Vader is gesonden/ alsoo moeten alle Leeraers eenig ende een zijn met Christo Jesu/

die van Christo Jesu sullen worden gesonden.
Dese selfde gesonden eenigh ende een met
Christo / namelijck / geest / liefde ende le-
ven / leerende het gene dat haer van Chri-
sto is bevolen / namelijck boete ende pe-
nitentie / ende dat vredige Euangelium der
genaden / 't welcke hy selve van den Vader
ontfangen / ende in der werelt geleert heeft.
Alle die dat hooren / gelooven / bewaren ende
in rechter vreese volbrengen / dat zijn de Ge-
meynte Christi / de rechte geloovige Christe-
lijcke Kercke / dat Lichaem ende Bruyt Chri-
sti / des Heeren Arcke / Bergh ende Lusthof /
dat Huys / Volck / Stadt ende Tempel Godts /
de Geestelijcke Eva / vleesch van Christus
vleesch / ende been van Christus beenen / kin-
deren Godts / dat uytverkooren Geslachte /
dat geestelijcke zaet Abrahæ / kinderen der
beloften / spruyten ende tacken der gerechtig-
heyt / Schapen der Hemelscher weyden / Ko-
ningen ende Priesteren / een heyligh gewonnen
volck / dat Godt eygen is : daer toe verkoren
om te verkondigen de krachten des genen die
haer geroepen heeft / uyt de duysternissen in
sijnen wonderbaerlijcken lichte / Ec. Maer
alle de gene die Christi Geest / liefde ende leven
niet en heeft / noch van gantscher herten soeckt
ende begeert / ende heeft geen deel in dat heer-
lijcke vertoonde Jerusalem Godts / dat is in
Christus Gemeynte / hy zy dan Leeraer oft
Discipel / Prince oft Ondersaet / Man oft
Wijf / daer beneven en heeft hy ook noch ge-
bedt / noch Godt / noch Christum / noch
belofte / noch quijtscheldinge der sonden / noch
eenigen sekeren schriftelijcken troost tot den
eeuwigen leven / so lange hy hem van gantscher
herten niet en bekeert / Godts woordt ont-
fangt / ende in rechter vreese volbrengt / gelijck
Christus selve seyt : Wie niet en gelooft / is al-
rede verdoemt / Joan. 3. 18.

Col. 1. 14.
1 Cor. 12. 27.
Hebr. 12. 22.
Matt. 5. 14.
2 Cor. 6. 16.
2 Cor. 11. 5.
Ephes. 5. 30.
1 Pet. 2. 9.
Rom. 9. 9.
Esa. 61. 3.
Ps. 95. 7.
en 79. 13.
Apoc. 1. 6.

1 Pet. 2. 9.

Apoc. 21. 2.
en 22. 25.

Mijn weerde Broeders / soeckt nu hier en
tegen waer ghy wilt / ende wat ghy wilt / desen
gront sal eeuwig staen / ende nimmermeer ver-
andert worden / het woort dat Paulus seyt / en
sal ook nimmermeer gebrocken worden : Wie
den Geest Christi niet en heeft / en behoort
Christo niet toe / Rom. 8. 9. Ende so waer dat
die geest is / daer blijken de vruchten des geests.
So het doch niet feylen en mag / oft die Geest
die in den mensche is / also wel de quade als de
goede / sal hem gering door sijne vruchten open-
baer ende bekent maeken / dat is ongetwijffelt
ende waerachtig.

Galat. 5. 16.

Matt. 7. 17.

Nu ten laetsten / mijn alderliefste / wilt gy een
oprechte Christen-Gemeynte zijn / die haer in
der waerheyt des Heeren genade / woort / geest
ende bloet begeeren te beroemen. So sondert
ten eersten uyt alle uwe Predicanten / die van
den onreynen geest ende vleesch gedreven wor-
den / en daerom in de gemeynte Christi niet en
zijn / namelijk / die begeerig nae 't schandige ge-
win zijn / als boven geseyt is. Item ook alle
uwe dronckaerts / kijvers / pluymstrijkers / pra-
lers / nijdige / gierige / Ec. Want dese alle getuy-
gen met t'samen hare blijkende vruchten / dat
sy den Geest Christi niet en hebben. En hebben
sy dan Christus Geest niet / hoe sullen dan de-
se arme ellendige menschen den Geest / kracht
ende meyninge Godts / dat woort der gena-
den / ende dat Woort des eeuwigen levens (het
welck sy selve noch hebben noch bekennen)
de anderen mogen leeren en indrucken ? Jae
Broeders het is onmogelijk dat ick leeren mag
het gene dat ick niet en kenne / ende hoe sal ick
in dat huys des Heeren mogen dienen / so lange
ick selve daer buyten ben ? Oordelt selfs.

Ten anderen so reynigt ook uwe Gemeynte.
Sluyt met Godts woort buyten alle hoeren-
jagers ende hoeren / dronckaerts / lasteraers /
vloeckers / zweerders / die schandelijck en onor-
dentlijk wandelen / gierige / hoovèerdige / Afgo-
dendienaers / ongehoorsame Godts / overspeel-
ders / en deser gelijken meer. Op dat gy meugt
worden een Heylige Christelijke Kercke / die
daer is sonder rimpel / ende sonder vlecke / die
daer is als een Stadt gebout op eenen hoogen
berg / Ec. Is het dat sulcks in der waer-
heyt by u bevonden ende gesien wort / ende daer
beneven een Christelijke vrye leere / ordentlijke
gebruyk der Sacramenten Christi / niet na het
goetduncken der menschen oft geleerden / maer
na de rechte leere Christi ende sijnder Aposte-
len. Item / Godts vreese ende liefde / ende een
onstraffelijcke wandelinge nae vermeldinge
Godts woort / so sult ghy ons altijt hebben tot
uwe Broederen / want alsodanige soeken wy.
Maer blijft 't met u / na als vooren / so segh ick
met openbaren monde / beter gestorven / dan in
uwe leere / Sacramenten / leven ende Kercke
ingetreden / als het boven geseyt is.

Matth. 18.
1 Cor. 5. 4.
en 10. 11.
Rom. 1. 29.
2 Thess. 3. 14.
1 Cor. 6. 10.
Gal. 5. 21.
Ephes. 5. 5.

Ephes. 5. 30.
Matt. 5. 14.

Mijn Broeders / hier en helpt niet / den Pha-
rizeen te allegeren op Mosi stoel : Ook niet
dat Herodes de Wijse uyt den Oosten gestuert
heeft : Ook niet dat sommige seggen : Of de
Duyvel Godts woort predickte / waerom dat
men 't dan niet hooren en soude ? Ec. Want
Christus Jesus en heeft de Pharizeen / Die-
naers des letters / niet gesonden om te prediken
dat woort des Geests en des levens. Herodes
en heeft de Wijse met goeder herten niet gewe-
sen / ende de duyvel en heeft ook Godt uyt gant-
scher herten ende meyninge sijn prijs niet gege-
ven : hy en wil ook het lof des duyvels niet / ge-
lijk Christus seyde : Swijght duyvel / ende gaet
uyt van hem / Luc. 4. 35. Daerom is 't onnut /
sodanige behulp-reden te gebruyken / dewijle
ons Godt door sijne barmhertige genade de
oogen des verstants eensdeels heeft onsloten /
als dat wy in den gront bekennen / dat de Gee-
stelijke dienst des Nieuwen Testaments door
niemant anders dan door Dienaeren des
Geests / door kracht des H. Geests in der lief-
den en mag uytgerecht ende bedient worden :
want het is ende blijft een dienst des Geests / en
niet des letters / 2 Cor. 3. 6. Hier van genoeg.

Matt. 23. 2.

Summa / gaet u selfs te buyten / staet uwen
Godt bereyt / soeckt alleene Godts prijs ende
eere / ende de eeuwige saligheyt uwer Broede-
ren / hongert ende dorstet nae der gerechtigheyt
Godts. Gelooft ende ontfangt Jesum Chri-
stum recht in sijn gebenedijde woort / so sult
ghy sonder allen twijffel den rechten wegh / de
klare waerheyt / ende dat eeuwige leven tot
Godts eere en uwer aller saligheyt wel begrij-
pen ende bekennen. Dat gonne ons Godt die
goede en barmhertige Vader altemael / Amen.

Matt. 5. 6.
Jer. 31. 25.

Soo ick nu / mijn weerde Broeders / dat
schandige gewin der Predikanten in dese
mijne vermanende belijdinge / door Godts
woordt met neerstigheydt gestraft hebbe /
twijffel ick niet / oft daer sullen oock wel
sommige zijn / die my in dese sake niet broeder-
lijck / maer bitterlijck sullen tegenspreecken /
ende seggen : Lieve Menno / ghy en sult ons

niet eygen maecken in het gene daer Christus Jesus ons selve in gepreviligeert ende gevrijt heeft/ so ghy doch selfs geallegeert hebt uyt Paulo / als dat de gene die den Euangelio bedienen / dat die oock van den Euangelio leven mogen. Segt / waerom soeckt ghy nu eygen te maken / het gene dat vry is? De gene die my aldus tegen komen / antwoorde ick ten eersten / ende vrage haer:

Rom. 9. 14. Deut. 25. 4. Act. 2. 33.

Of de Leeraers dewelcke dese vryheydt door den Euangelio van Christo is toegeseyt/ van Christo Jesu worden uytgesonden? Sy moeten immers belijden: Ja. Segh ick wederom: dewijle sy van Christo Jesu worden gesonden/ dien dese vryheyt door Christum is gegeven/ so en hebben immers die de vryheydt door Christum Jesum niet / die van selfs loopen / ende van Christo Jesu niet en worden gesonden.

Ten anderen vrage ick / of dese Leeraers/ welcken dese vryheyt door de Schrift gegeven is / niet mannen des Geests / der liefden ende der bestendiger waerheyt geweest hebben ende zijn moeten: Sy moeten sonder twijffel antwoorden: Ja. So segh ick wederom: Soo het dan mannen des Geests / der liefden ende des waerheyts zijn/den welcken dese privilegie oft vryheydt door den Euangeli o gegunt wordt / so en mogen immers de gene die door den Geest/ liefde ende waerheyt niet en dienen ende leeren / dese gegunde vryheyt niet gebruycken noch tot haer trecken: want sy de Leeraers niet en zijn/ die alsulcks door Godts Woordt toegeseydt ende gegeven is.

Ten derden vrage ick / oft ook de Leeraers die van Christo Jesu gesonden zijn / die dese vryheyt nae Schrifts toelatinge gebruycken mogen/ nae de roepinge oft ontfangen Ampt een schandelijck leven geleyt hebben? Ende als sy 't leyden / ende voor Godt ende sijn Gemeynte verdorven waren / of sy dan ook noch langer Leeraers in die onstraffelijcke Kercke des Heeren zijn gebleven? Sy moeten sonder twijffel seggen: Neen. Segge ick wederom: Soo het dan Neen is/ als 't in der waerheyt is/ soo moeten immer de gene/ welcker leven ende wandelinge in der Kercken Christi even alsoo reyn ende nut is / als een vuyle stinckende prije by den wege/ oft midden op der straten/ geen Leeraers in der Gemeynte des Heeren zijn: Als Dronckaerts/ Eebrekers/ hoerenjagers/ gierige/ blasphemeerders/ vloeckers/ zweerders/ hooveerdige / pralers / nijdige / der Christelijker waerheyt ongonstig ende vyant/ luye/ slaperige/ kijvers/ vechters/ &c. Want als 't sout verdorven is (seyt Christus Jesus) soo en is 't nergens toe nut / dan wegh te werpen / ende met voeten te treden. Ende so de Gemeynte onstraffelijk wesen moet / sonder rimpel of vlecke / hoe veel meer dan de Leeraers/ gelijk Christus Jesus selve leert/ seggende: Ghy zijt dat Licht der Werelt/ ghy zijt het sout der Aerden. Dewijle dan dese voorgeseyde vleeschelijke Leeraers/ voor Godts eygen ordinantie ende woordt/ al van dat Christelijcke Ampt des leerens ontset ende berooft zijn / soo sy des leere over al onnut zijn / ende overmits haer blijckende ongeloove ende ongeordineertheyt in Christi Gemeynte ook niet en zijn/ soo en mogen sy immers oock dese aengeteekende vryheyt niet gebruycken / Want Christus Jesus en heeft geene ongeordineerde / luye/ leckere/ ydele/ dronckene/ schandelijcke/ leugenachtige / pronckachtige / gulsige/ gierige ende vleeschelijke boeven. Maer oprechte/ vrome/ Geestelijke / lieffelijke/ waerachtige/ onstraffelijke / ende van Godt gesonden Leeraers toegeseyt ende gegeven.

1 Cor. 5. 10. 2 Cor. 6. 10. Rom. 1. 29.

Matt. 5. 13.

Ephes. 5. 30. Matt. 5. 24.

Rom. 10. 16. Esai. 51. 7. en 62. 6.

Ten vierden vrage ick: Of ook de mannen Godts / de Propheten/ Apostelen en Leeraers/ van Godt gesonden/ om eenen sekeren tijdtlijken loon daer toe gehuert en gekocht zijn / om dat vrye woort der genaden uyt te roepen ende te leeren? Ick weet wel/ het antwoort moet neen zijn: want sy en hebben niet geleert/ dan gedrongen door den Geest ende liefde. Segh wederom: Dewijle dan dese uwe Leeraers om te prediken met eenen sekeren loon ende toegeseyde renten gehuert ende gekocht worden / ende niet en preken anders dan gehuert/ so moeten sy immers selve dat belijden/ als dat sy huerlingen zijn / ende geen gesondene Leeraers: want sy en leeren niet als gedrongen door den Geest ende liefde/ maer alleen aengelockt ende getogen / als Balam/ met dat toegeseyde loon / benefitie ende renten. Qui id negat, Solem in die splendere minus concedet.

Joan. 10. 12. 2 Per. 2. 15. Jud. 1. 11.

Ten vijfsten vrage ick also: De Leeraers die van Godt gesonden zijn / mannen des Geests / der liefden ende der waerheydt / lichtende beyde in leere ende leven / oft die uyt eenen sekeren gesetten loon / beneficie oft renten / dan oft sy uyt den lieffelijcken dienst ende behulpelijkheydt der getrouwer Broederen / in het gene dat sy van haer selven niet en vermoghten / geleeft hebben? Sy moeten immer belijden: uyt en de van den Broederen/ ende niet van eenige sekere beneficien/ pensioen of renten. So segge ick wederom: Sulcks leer ick / soeck ick / ende begeer ick van gantscher herten. Is ergo aldus mijn korte besluytinge ende Christelijcke vermaninge tot allen Predicanten ende Leeraers / namelijck/ mijne Broeders/ vernedert u/ en zijt eerstmael onstraffelijke Discipulen/ op dat ghy ook naederhant geroepene Leeraers mooght worden. Beproeft uwe Geest/ liefde ende leven recht/ al eer ghy aenvanght om te weyden ende te leeren. Loopt niet by u selven/ maer wacht tot dat ghy van des Heeren/ ick segge van des Heeren Gemeynte geroepen wordt / van den Geest Godts ende van een drijvende liefde gedrongen wordt. Als sulcks geschiet / Broeders / soo weydet met neerstigheyt / preeckt ende leert met dapperheydt / werpt van u alle onbehoorlijck gewin / roof ende dieverije / huert ackers / melckt koeyen / doet een behoorlijck ambacht / is 't mogelijck / arbeyt met uwen handen/ als Paulus gedaen heeft/ ende al wat u noch noodelijck gebreekt/ sal u sonder twijffel wel van den oprechten ende vromen Broederen/ door Godts geenade toegedient ende gegeven worden: verstaet niet in overvloedigheyt/ maer in noodtdruftigheyt.

1 Cor. 9. 12. Rom. 15. 27. Gal. 6. 13.

Exod. 18. 21. Act. 1. 21. 6. 3. Joan. 21. 17. 1 Pet. 5. 2.

1 Cor. 9. 12. 2 Thess. 3. 1.

Aldusdanige aengeteekende vryheyt gont dat heylige Euangelium den onstraffelijcken Predikanten / die van Christo Jesu worden gesonden / ende wijder niet. Maer de Predicanten die van selfs loopen / die aerdsch ende vleeschelijck gesint zijn / die bestraffelijck in leere ende leven zijn / dien de buyck haer Godt is/ die overmidts haer luye/ gulsige/ gemacke-

Phil. 3. 19. Rom. 19. 17.

gemackelijcke / werck-vluchtige vleesch / als gehuerde knechten om eenen sekeren loon / nae des Werelts behagen leeren ende dienen / bekent de Schriftuure niet. Daerom segh ick eens voor al van haer alsoo: Als 't niet beter met haer zijn en magh noch wil / maer sy altijdt dencken / ende in haren herten seggen willen: Erret quilibet homo ad libitum, nihil ad nos, modo ventri nostro provisum fuerit. Soo laet ick oock de selfde in de handen des genen / die haer ende ons alle met sijnen alderheylighsten woorde / nae sijn Godtlijcken welbehagen sal richten ende oordelen.

Semper quod proprium est, quærit caro.

Viri fratres, vos qui sanioris est is judicii, vestræ carni valedicere non recusetis, ac summo Deo per omnia viventes.

Besluyt.

Hier hebt ghy, mijn lieve Heeren, vrienden ende Broeders, onse klare Belijdinge, als van de Mensch-werdinge onses lieven Heeren JESU CHRISTI, welcke ick in den gront aldus bekenne ende geloove; want ghy hebt het aen my versocht, ick en hope oock niet anders dan uyt goeder meyninge, daerom en hebbe ick mijn Geloove niet versweegen. Oordeelt nu dese saecke recht, zijt ghy geestelijck, ende of ick nu by avontuuren oock soo ghy meynt, hier in menschelijcker wijse dolen moghte, het welcke ick niet en hope, soo en gedenckt niet als dat sulcks door eygen koppigheyt, hertneckigheyt, oft door eenige partye van my geschiet, maer alleen dat ick voor Godt mijnen Schepper anders niet en bekenne, 't en zy den vasten onbeweeghlijken Godts grondt, woort ende waerheyt. Mijn Broeders en siet my niet aen, als eener die tegen sijnen Godt soeckt, geensins, maer Godts eeuwige waerheydt, woordt ende wille stae ick bereyt, my geschiede in allen dingen soo 't sijne Vaderlijcke goetheyt believt, ick segh het met volder herten, en twijffelt niet. Daerom segge ick u alsoo, hebt ghy in desen Artijckel der Mensch-werdinge CHRISTI klaerder Schrift, klaerder gront, klaerder waerheyt, klaerder bewijs, als wy hebben, so helpt ons, ick en sal sonder twijffel ook door des Heeren genade, mijn herte in desen selven grondt veranderen, ende het uwe naevolgen. Maer ick wil boven al Broeders, dat sult ghy weten, geen leringen der Menschen, geen vernuft, geen verdraeyinge der Schrift, geen glosen ende vermoeden, nevens dese saecke hooren oft toelaten, maer alleen de klaerheydt der Schrift, waerheydt ende onveranderde getuygenisse, gelijck als wy u niet anders in dese onse Belijdinge (dan Schrifts klaerheydt, waerheydt, ende onveranderlijcke getuygenisse) voorgedragen ende aengewesen hebben; maer en hebt ghy sulcks niet: So laet u helpen, hout stil ende laet ons onse Geloove met vreden, want ick segge noch eens, alderliefste Broeders, dat ick nae alle mijn vermogen voor Godt niet en soecke, dan dat reyne onvermengde woordt Godts ende sijn getuygenis.

Hæreticus meo judicio de jure dici non potest, qui germano & sano Scripturæ fiat paratus.

Daer beneven hebt ghy hier ook, hoe ende in wat maniere ick den eenvoudigen Broederen vermane ende leere, met welcke leere doch geen Godtvresende Conscientien bedroeft, noch geen Christen-zielen bedrongen worden, bidde ende begeere, doet alsoo, op dat ghy timmert ende niet en breeckt. Mijn Broeders en doet ghy 't niet, siet dan voor u hoe ende wat ghy leert, ick magh u mondelijck bidden ende met liefden vermanen, maer dwingen, oft ick alsulcks vermoght, en behoort my niet. Een yegelijk sal sijns leerens ende doens, voor hem selven, Godt reeckenschap geven, ende niet den menschen.

Ten derden hebt ghy hier mijn vermanende Belijdinge, te weten, hoe dat beyde, Leeraers ende Gemeynten, nae Schrifts aenwijsinge sullen ende moeten geaert zijn. Bidde noch eens ende begeere, door de barmhertigheyt des Heeren, dat ghy doch de klare schriftelijcke waerheyt, niet opnemen en wilt in bitterheyt, want dat selve, dat ick u hier geschreven hebbe, is Godts onveranderlijcke woordt ende wille, sal het oock in der eeuwigheyt blijven. Daerom siet toe dat gy u om deses schrijvens wille tegen my niet en vertoornt, om dat 't uwen vleesche contrarie is, het en is voorwaer niet mijn, maer Christi leere, niet mijnen, maer Christi wille. Soo ghy dan nu toornigh wordt, soo en wordt ghy my niet toornigh, maer Christo, die ons in sijnen heyligen Euangelio oft woordt alsulcks selve heeft geleert ende naegelaten, ende is het dat ghy Godt vreest, so sult ghy my sonder twijffel dies te meer beminnen, om dat ick u door Godts genade, geest ende woordt, soo veel my Godt gegeven heeft, het Rijcke der Hemelen open doe, ende den rechten wegh wijse: Jae dat ick u onversaeght in warer Broederlijcker gonst ende liefde, des Godt mijn getuyge zy, de eeuwige onveranderlijcke waerheydt spreecke ende toedrage, het vuyle vleesch uyt uwe inetende ende verteerende wonden uytsnijde, ende de pluyme niet en strijcke, want ick en soecke niet uwe vleeschelijcke vrientschap, maer geestelijcke vrientschap, niet uwe prijs, maer Godts prijs, niet u goet ende gaven, maer u saligheyt ende zielen. Om dier oorsaeken wille segge ick u de heldere klinckende Godts waerheydt, ende en spare uwer niet, och Broeders ontfangt het met blijder herten. Noch eens segh ick, het is Christi eenige Woordt ende wille, verwerpt ghy 't, soo en verwerpt ghy my niet, maer Christum Jesum, die ons alle soo diere met sijnen rooden bloede gekocht heeft. Daerom siet wel toe, dat ghy doch van stonden aen opwaeckt, ende niet langer in de donckere duysternisse, ende doodtlijcke blintheyt doolt ende voortgaet. Ende laet doch dat arme onverstandige volck, de arme onnoosele zielen, niet langer doolen onder uwe naem ende decksel. De geheele wijde Werelt staet ende rust op u Geleerde, hoe ghy pijpt, soo dansen sy, hoe ghy leert, soo gelooven sy, ende hoe ghy voorgaet, soo volgen sy. Daerom wee u, is 't dat ghy verkeert ende niet recht en leert,

Apoc. 1. 6.
Act. 20. 28.

verstroyt ende niet en vergadert, verleyt ende niet en weydt, verderft ende niet en bekeert, Ontfangt oogen der Wijsheyt, op dat ghy ook de andere met Godtlijcken verstande recht leeren ende leyden meught, ende in u niet en kome het Woordt 't welck Christus selve heeft gesproocken: Is 't dat de eene blinde den anderen leydt, soo vallen sy beyde in de gracht.

Matt. 15. 14.

Ten laetsten, soo sal ick u oock haest senden soo het Godt belieft, mijne arbeyt van den Doop der Geloovigen, met noch meer andere leeringe, uyt welcker ghy mijnen gantschen gront, leeringe, soecken ende voornemen in aller klaerheyt meught putten ende opnemen, waerom dat ick arbeyde, ende waer nae dat ick jage, ende met wat Schriften ende redenen dat wy den Doop der geloovigen beweeren, ende den Doop der onmondiger kinderen, als gantsch onnut, Afgodisch ende opentlijck tegen het woordt, achten ende aensien.

Leest het doch altemael met goeder herten, herkauwet wel, volght den rechten sin ende verstant des Godtlijcken Geests ende Waerheydts alleen nae. Laet meynen ende goet-duncken varen, vleesch ende vernuft ondergaen, seer veel zijnder door bedrogen, want dese onse leere van den Predikanten, van der onstraffelijckheyt der Gemeynte, van den Doop der Geloovigen, van het Nachtmael in een onstraffelijcke vergaderinge, ende van der affonderinge der onbekeerlijcken, is sonder twijffel dat eeuwige onveranderlijcke woordt Godts, wille ende ordeninge, daerom en sal 't ons in der eeuwigheyt door des Heeren genade van geens Menschen Wijsheyt, kloeckfinnigheyt, dreygen oft tyrannye immermeer genomen worden. Jae dese selve leere stae ick nu ende tot allen tijden Godt ende mijnen Broederen bereyt, met een seker ende gewisse getuygenisse mijnder Conscientien, met alderley bangigheyt, vervolginge, bloet ende doot te getuygen ende te beweeren. De barmhertige goede Vader handele anders met my, ende met allen den genen die hem van gantscher herten soecken ende vreesen nae sijnen Godtlijcken gebenedijden wille. Leest het bescheydentlijk, ende oordeelt Christelijk.

Dit is kortelijck in alle handelen der Christelijcker Kercken mijnen eenigen gront ende innerlijcke meyninge, te weten, als dat by Godt niet en geldt, noch Doop, noch Avontmael, noch eenige andere ordeningen in uytterlijken saecken sonder nieuwe creatuere ende Godts Geest gebruyckt, maer dat voor Godt alleen gelt, Geloove, Liefde, Geest, nieuwe creatuer oft geboorte, als Paulus uytdruckelijken aenwijst, Galat. 5. 6. Alle de gene die dese door Godts genade van boven recht ontfangen hebben, die laten haer doopen nae des Heeren bevel, die gebruycken des Heeren Nachtmael recht, Act. 2. 38. 9. 19. 8. 38. Matt. 28. 19.

Actor. 2. 38. en 9. 19. 8. 38. Matt. 28. 19.

Jae die treden met voller begeerten in de geheele ordeninge en leere Jesu Christi, ende en sullen in der eeuwigheyt nimmermeer tegen Godts heylige wille, ende tegen sijn klare getuygende woordt, moetwillens streven ende strijden.

Hierom is mijn vriendelijke begeerte aen u mijn alderliefste uyt dat allerbinnenste mijnder zielen, dat ghy noch met my, noch met yemant anders en wilt kijven, als van eenige uyterlijcke Artickulen ende letterlijcke ordeninge aengaende, maer verwindt ende onderwerpt ten eersten uw selven, te weten, uwe ongeloovige, ellendige, wederspannige, hertneckige vleesch, dat u noch heden daeghs van der rechte Godts waerheyt, geloove, kennisse, gerechtigheydt en gehoorsaemheydt, met alle gewelt afdringht, belet ende verhindert, jae en twijffelt niet, als dat recht verwonnen is, so sult ghy alle Godts Ordeninge wel insien, bekennen ende gebruycken, maer alsoo lange als 't in u leeft, ende sijn gewelt drijft, soo sult ghy altijt disputeren ende tegenstrijden, ende den vasten onbeweeglijcken grondt der eeuwiger waerheydt nimmermeer begrijpen, opnemen, oft naevolgen. Weest gewaerschouwt.

Niet meer op dese tijdt, maer onderscheydt Christum ende u selven eenmael recht van malkanderen, Christi liefde ende uwe liefde, Christi Geest en uwen Geest, Christi soecken ende uwe soecken, Christi leeren en uw leeren, Christi Sacramenten ende uwe Sacramenten, Christi leven ende uw leven, soo sult ghy sonder twijffel wel bekennen, wat ende waer in dat het u noch feylt ende gebreeckt.

Rechte wijsheyt, recht verstant, recht geloove, rechte kennisse, recht onderscheydt: Een yverigh vierigh herte, waerachtige vreese ende liefde, rechte leere, recht leven, rechte Sacramenten, rechte ordeninge gunne u ende ons allen Godt de barmhertige Vader door Jesum Christum, onse en der gantscher Werelt Salighmaker ende eeuwige verlosser, Amen.

Introite per arctam portam, quoniam lata est via, &c.
Matth. 7. 13.

Amara est veritas, & qui eam prædicant, repletus amaritudine, dicit Hieronymus.

EEN

EEN
GANTSCH DUIDLYK
Ende
BESCHEYDEN
ANTWOORDT
ANNO M. D. L VI.

Uyt waerheyt ende kracht der Heyliger Godtlijker Schrift grondelijck vervatet, op

MARTINI MICRONS

Antichristische leere, ende onwaerachtige valsche verhael, van den handel ofte besprek

Anno M. D. LIII.

Minder getal tusschen hem ende my, van de Alderheyligste Mensch-werdinge onses Heeren

JESU CHRISTI,

Voor vele getuygen geschiet.

Met noch een hertgrondelijke scherpe

SENT-BRIEF,

Ofte vermaninge aen hem selven, om hem selven recht te leeren kennen, dat hy boete doe, ende eeuwigh saligh werde.

DOOR

MENNO SYMONS.

Joan. 17.3.

Dat is dat eeuwigh leven, dat sy u (ô Vader) alleene bekennen, eenen w dren Godt, ende dien ghy gesonden hebt, Christum Jesum.

1 Cor. 3. 11.

Daer en mag geen ander Fondament geleyt worden, behalven dat'er geleyt is, Christus Jesus.

Gedrukt in 't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

VOORREDEN
tot den goethertigen
LEESER.

HEt is openbaer Eersame Leser, gelijck de Sathan een benijder der Godtlijker eeren en onser aller Saligheyt in het begin der Creaturen de Slange voor sijn instrument gebruykte, om Adam en Evam of te voeren van den wegh des levens, en alsoo te brengen in den doot, als hy ook gedaen heeft, Genes.3.19. Dat hy ook nu ter tijt also sijn valsche Scribenten en Predikanten gebruykt, die hy een part met Engelscher gedaenten in een fijn Schaeps kleet door vele verdraeyde Schriften, Philosophie, vernuft, met een Borgerlijk redelijk leven, en woorden van menschelijke kloekheyt heerlijken uytpronkt, daer mede hy de arme gevangene zielen in haer groote blintheyt en sware sonden bestrickt ende ophout, en door sijn duysent konstige schalckheyt van de eenige ende eeuwige middel haerder Saligheyt berooft, welke is Christus Jesus.

In het beginne was de Slange des Sathans wercktuyge; nu zijn 't sijn valsche schrijvers en Predicanten. 2 Cor 11.5. Col.2.8. Matt.7.15.

De slange vervalschte des Heeren woort, alsoo doen ook nu de valsche schrijvers ende Predicanten.

Dat rechte Christen gelove is van aenbeginne van den Duyvel gehaet.

Want gelijk doe ter tijt de Slange tot Evam seyde: Soudt gy daerom den doot sterven? Neen, dat sal also niet zijn. Also seggen nu ook onse wederpartyen. Soude Christus de Sone Gods zijn: Neen, hy en is't niet, de mensche Christus en heeft geen Vader gehadt en diergelijke woorden meer. Want de Duyvel heeft van aenbeginne dat rechte ware gelove aen Christum Jesum nooyt geleden, noch lijden konnen, te weten, datmen hem voor de Sone Gods bekennen soude, gelijk 1 Joan.2.22.4.3. en ook 2 Joa.1.7. klaerlijk merken en sien magh. Want waer Christus voor die eerste geborene en eeuwige geborene eygen waerachtige Sone Godts bekent wort, daer overwintmen de Werelt, 1 Joa.3.5. Daer is men in God, en God is in ons, 1 Joa.4.15. Somma, daer is dat eeuwig leven, Joa.3.36. Waer door dan des Duyvels heerschappye ondergaen, en dat Rijke sijner leugenen moet verstoort worden. Ja Christus selve moeste ook daerom sterven, om dat hy bekende dat hy Gods Sone was, Matt.26.63. Marc. 14.61. Joan 5.18.19.7.

Christum voor den Sone Godts in der waerheyt te bekennen is dat rechte overwinnende gelove. 1 Joa.5.5.

Heeft dan de Sathan (seg ik) also een gelove van aenbeginne niet geleden, als gehoort is, hoe sal hy 't ook nu dan konnen lijden, daer hy nu mids Gods rechtveerdige oordeel door den Antichrist en sijnen dienaers om der sonden wille in voller heerlijkheyt geklommen is, en den gantschen Aerdbodem met sijn vervoerische leere, uytlegginge, glosen, wetten, geboden, valsche Godts-dienst, tyrannye endegewelt onder sijne voeten geleyt heeft?

Men siet met klaren oogen, dewijl Christus Jesus hem soo veel uyt genaden door de Wolken sien laet, dat wy hem met Petro en met de gant-

Om dat rechte ware Christen gelove en sijn versegelinge worden de Christenen soo gehaet.

sche schrift voor den Sone des waren en levendigen Godts in der kracht en waerheyt geloven en bekennen, en dat selve onse geloove met dat teeken des heyligen Doopsels (gelijk als ook de Moorman dede, Act. 8. 36.) onderdanighlijk na sijn bevel besegelen, om dat wy soo geerne in onse swackheyt na sijn geboden wandelen, en door sijn genade Salig zijn willen, hoe deerlijken wy daer over van dat onaerdige, verkeerde, blinde en vleeschelijke geslachte gescholden, gelastert, belogen, vervloekt, gepersequeert en vermoort worden. Want de Sathan (segh ik) en heeft dat rechte ware geloove aen Christum Jesum met sijn onderdanige versegelinge van aen begin noyt geleden, hy en sal't ook niet lijden tot den eynde toe.

Apoc. 9. 11. Daer de werelt alder-meest van hout die haten de rechte gront des geloofs (eylacen) op't aldersterkste.

De Apoc. Apollion heeft het door sijn Afgrondische Sprink-hanen (eylacen) also verdorven, dat'er weinig waerheyts by den Menschen is gebleven, want het is openbaer, dat niet alleen de Turken en de Papisten, maer ook die, daermen dat beste verstant aen verhoopte, welck de gene zijn die de klaerheyt des alderheyligsten geboorte Jesu Christi daer in dat rechte waerachtige gelove staet, 1 Joan. 5. met t' samen des geloofs recht dryvingen, aert, kracht, vrucht, nadruk en versegelingen, op dat alderheftigste haten en vyant zijn, gelijk men aen onsen wederpartyen overmits haren schrijven opentlijken merken en sien magh.

Och! och! hoe gantsch weynigh hebben ende weten sy arme kinderen noch van dat Rijke Godts, ende van de stercke kracht sijns Heyligen Woorts, hoe wel sy haer by avontueren wel souden duncken laten, dat sy daer in al een groot deel van gegrepen hadden: Want het is meer als klaer dat een Aertsch vleeschelijck gesint harte, een roemgierigh, hooveerdigh gemoet, een hatige nijdigheyt, ende een onwaerachtigh valsche hant ende tonge niet uyt den goeden, maer uyt den quaden is, 1 Joan. 8. 44. 1 Joan. 3. 8. Ende dat onse wederpartyen uyt een Aerts, vleeschelijck, hatigh ende valsch herte geschreven hebben, niet Gods maer haer eygen roem, naem en eere gesocht hebben, en in haer verhalen ende schrijven partyelijk ende onwaerachtigh zijn, kan lichtelijk daer aen gemerkt worden, dat sy van aenbeginne haers boecks heenen, tot aen't eynde toe, niet een beleeft woort noch van my, noch van onsen Broederen hooren laten. Dat sy de lieflijcke weldaet so getrouwelijk in der noot aen haer bewesen, alsoo gantsch ende gaer verswegen hebben, niet eenmael ook roeren, dat sy soo menigmael met verstopte monden saten (dat ick niet tot onsen roem, maer tot des Heeren prijs segge) ende geen uytvluchten meer behouden en hadden. Oock dat sy niet een eenig letter van alle haer klare bekentenissen die sy voor ons allen deden, gelijck, dat een Vrouwe geen zaet, maer een menstruael bloet hadde, daer mede hy die gantsche Disputatie in den gront al verlooren hadde. Item dat'er twee Sonen in Christo waren, ende dat de gekruyste

Dat onse wederpartye uyt partye geschreven hebben leert dese daer wel.

Dat onse weder-partyen niet Gods maer haer eygen eere gesocht hebben, dat merkt men aen dit verswijgen wel.

ste Godts Sone niet geweest en was, &c. In haer gantsche schrift geroert en hebben, 't welck geen onpartydig Schrijver, die niet sijn eygen, maer Godts glorie ende eere van herten soeckt, om te doen behoort ofte toekomt. Oock mede dat sy mijn alsoo gantsch onwetende, jae als een plompe Koeckoeck (gelijck hy oock op een plaetse van my seyt) die altijt eenderley sangh zingt, ende haer als Schrift-kondige ende geestrijcke meesters daer setten, daer 't voor Godt ende allen sijnen Engelen, ook voor ons allen soo geheel anders in den rechten gront bevonden ende geschiet is, gelijkmen door des Heeren genade in dese mijne volgende beschrijvinge met verstandiger Godtlijcker waerheyt in alle klaerheyt hooren ende sien zal. Weinig hebben sy (eylacen) dat woort Pauli na gedacht, dat hy seyt, dat men der ydeler eeren niet begeerig zijn en sal, Gal. 6. 2.

Dewijl sy dan den handel soo gantsch ontrouwelijck beschreven hebben, ende den Vader ende sijnen Sone, ende haer Edele, diere, doorsnijdende, ware woordt ende alle sijn belijders soo deerlijcken geschent, hebben ook onsen lieven Broederen, die soo vroomelijken alle dage om des Heeren woort lijden ende henen sterven, een soo grooten schande aen den hals gehangen, als oft haer gantsche leven en sterven niet dan raserye en ware, ende dat sy niet dan om enckel ketterye goet ende bloet laten, worde ick uyt plicht ende schult mijns diensts, ende uyt de liefde mijns Heeren ende Saligmakers Jesu Christi ende sijnder Heyliger Gemeynte gedrongen (niet uyt haet noch wraecke, want die laet ick hem die sonder alle aensien der persoonen tot sijnder tijdt recht oordeelen sal) met ongevalschter reyner waerheyt aen te teeckenen alle wat Micron ter oneeren Christi ende sijns Heyligen woordts, alsoo moetwillighlijck verswegen heeft. Daer en boven oock, hoe lasterlijcken hy den Vader ende den Sone, dat woordt ende sijn belijders geschent heeft, ende met hoe grooten onrecht hy onse geloove ende Leere van de Mensch-werdinge Christi beswaert, die door de gantsche Schrift in een onwedersspreekelijcke kracht ende klaerheyt betuygt ende geleert wordt.

Liefde en noodt dringen my tot antwoort.
Deut. 32. 35.
Rom. 12. 19.
Heb. 10. 30.
1 Pet. 2. 23.

Bidde daerom alle mijne Leesers om des Heeren wille, dat sy doch dese mijne verklaringe met onpartijdigen herten recht door lesen, den gront wel aenmercken ende den Heere om genade ende verstant bidden willen. Ick hoop 't et door Godts hulpe met alsoo een kracht ende klaerheydt der Heyliger Schrift aen te wijsen, ende van malkanderen te scheyden, datmen, ja datmen den Antichristischen bedrogh by onse wederpartyen, ende den vasten grondt der waerheydt by ons met vollen handen tasten sal. Ick wilde daerom wel, datmen dat gemeyne recht-woordt na dachte *Alteram partem audito*, dat is, gy sult oock den anderen part hooren, ende datmen alsoo dat mijne by

Die partijdig van herten zijn en konnen door gene vermaninge geleert worden.

dat hare houden, ende hem niet met een voor-oordeel (gelijck de partijders doen) roeckelooſelijck vergrijpen wilde.

Bidde in gelijcker maten, dat men my oock niet en verkeere, dat ick by wijlen mans-zaet, vrouwen-zaet, menſtruael bloet, in mijn ſchrijven noemen moet, Godt weet het hoe ongeerne dat ick dat doe, maer de noot dringet my om het te doen, ſoo anders de heerlijckheydt JESU CHRISTI by veelen niet verdonckert, ende de Hemelſche klaerheyt ſijnder alderheylighſter geboorte niet onder de Afgrondiſche waſem van Microns Antichriſtiſche gloſen ende Sophiſteryen verduyſtert blijven en ſal.

Godts eere moet meer gelden, dan de Laſter-monden en ſommige teere ooren doen.

Ick en kan my des mans herte ende gemoet niet genoegh verwonderen, dat hy alſulcke ongerijmde fabulen voor de gantſche Werelt uytſchrijven, ende hem in ſijn roemgierige hooveerdye (dat ick uyt ſijn eygen werck voor Godt anders niet rechten en kan) ſoo openbaerlijck blijcken laten derf, daer't van ſo menigh ſcherpſinnigh menſche ſal geleſen worden: Want wat doet hy anders door ſijn gantſche Schrift, dan dat hy hem ſelven op eenen hoogen ſtoel ſet, ende my in den dreck treedt, gelijck alder eergierigen partijderen aert ende wijſe is, dat ick alſoo niet een wilde geſchreeven hebben, wanneer het mijn perſoon ende niet de eere Godts aenginge. Ende daer der ſoo menigh Godtvreeſendt vroom man by geweeſt is, die den handel van aenbeginne tot aen het eynde toe gehoort hebben. Oock noch daerenboven wel ſommige duyſenden zijn (ſoo ick vermoede) dien het door mijn gedruckte Boecken, die noch alle dagen hier ende daer geleſen worden, kennelijck ende openbaer is, dat ick ſoo menighmael opentlijcken handel, ook op de ſtraffe des vyers, ſoo ick mijn Geloove ende Leere niet met kracht der Schrift beweeren en konde, aen haer begeert hebbe, maer eylacen noyt verkregen.

Wat Micron is, en ſoeckt, kan uyt ſijnen ſchrijven lijchtelijck gemerckt werden.

Soo ick dan nu ſoo geheel onverſtandigh ware, gelijck men uyt ſijn Boeck verſtaen moet, ſoo is het immers meer als wonder, dat men my alſoo een beſpreeck ende handel dus lange tijdt geweygert heeft, daer hy ſoo menige ziele mede hadde mogen winnen, ſoo menigh goet mans kint te rechte brengen, (ſoo ſy anders onrecht hadden) ende een ſoo groote eere ende roem (ſoo het hem geluckte) by ſommige hooge lieden, ende oock by de gantſche Werelt krijgen ende inleggen. Maer Micron en is't noch niet vergeten, (hoewel hy aldus praligh ſchrijſt) hoe dat ſy by ons geſeten hebben.

Kan Micron zielen winnen ende wil niet, ſoo is hy een ſeer groot Tyran, moet men immers ſeggen.

Hadden Micron ende Hermes Godt gevreeſt, gelijck ſy met haer Schaeps-kleet ſchijnen laten, ſy en hadden nimmermeer ſoo ſotachtigh gehandelt, als ſy nu met haren ſchrijven hier gedaen

heb-

hebben. Doch ick vermoede dat de gene die Pharonem dreef dat hy Iſraël vervolghde, hoewel hy ſoo groote wonderen door Moſes ende Aarons hant van den Heere in Egypten-lant geſien hadde, ende alſoo in't Roode Meyr ſijn ſtraffe nam, Exod.7. 25. 8. 3.9.6.10.14.11.5.14. 28. Ende ook mede die Antiochum dreef, dat hy hem alſoo haeſtede dat hy Jeruſalem tot een dooden kuyl maken mogte, ende alſoo onderwegen ſijnen Stercker ende ſtraffer vant, Mach. 9. 4. dat die ſelve oock Micron ende Hermes tot dit ſchrijven hier aldus gedreven heeft, op dat hare bedeckte huygelerije, hare menigvuldige groote ende ſware leugenen, hare roemgierige partye (ick noem het gelijck ick dat voor den Heere richte ende inſie) hare onbeleefde ondankbaerheyt, hare onverdiende faemrooverye, hare vervalſchinge ende moetwillige verdraeyinge des Heyligen Godtlijcken woordts, hare breekende gloſen, hare Sophiſtiſche Philoſophie, hare bedroefde vervoeringe der armer ellendiger zielen, haer grouwelijke Antichriſtiſche, valſche leere, haren ſwaren laſter beyde aen de Vader en aen ſijn gebenedijde Sone, haer taſtelijcke duyſterniſſe, ende hare ydele vleeſchelijke herten, eenmael overmits ſulcks door deſe onſe verklaringe, recht mogen openbaer worden, ende alſoo alle die goede herten, die midts veel valſche leugenen, die ſy over ons dichten, ſchoon ſchijnen die ſy voor wenden, ende verdraeyde vervalſchſte ſchriften, met alle de ſoete ſmeekende woorden der menſcheliker wijsheyt, aen haer ſtricken gebonden ſtaen, tot des Heeren prijs mogen los en vry worden.

Godts oordelen en werken zijn dikwils wonderlijk.

Roemgierigheyt en partye en richten niet goets toe. Rom.16.17.

Ick en weet immers niet wat ick anders van der ſaken dencken oft ſeggen ſal: Want ick hebbe hem al over twee Jaren door een hoog geachtet ende naemachtig man die ook ſijns geloofs is, getrouwelijcken laten waerſchouwen, ſoo hy't tot den druck beſtellen wilde (want my werdt geſeyt hoe dat hy ſulcks in den ſin hadde) ende hy niet de rechte waerheyt en volghde, effen als 't geſchiet was, want ick merkte dat hy de leugenen weynig ſpaerde, dat hy alſdan (ſoo ick leefde, ende de Heere my dat toe liete) ſijne antwoordt hebben ſoude. Maer hy wiſte wel ſoo hy 't niet anders en maeckte dan 't geſchiet was, dat hy als dan ſeer weynig roems ende eere by der wereldt daer meede behalen ſoude, want het wilde geluyt hebben: Micron heeft 'et al verlooren, welck een grootdunckig hooveerdig vleeſch niet geerne alſoo hebben ende hooren ſoude.

Micron is tot goeder tijt voor dit ſchrijven al gewaerſchouwt.

Ick en haddet evenwel mijn leefdagen niet glooft, dat hy alſoo overmaten eergierigen, partydiſſchen, onwaerachtigen, faemroovigen, ende onbeſchaemden vleeſch gehadt hadde, ſoo ick dat ſelve niet in der daet met onſen beſpreck, ende oock nu met deſen ſijnen ſchrijven alſoo aen hem bevonden hadde ik hadde ge-

Hoedanigh den boom is, ſodanigh is ook ſijn vrucht. Matt.12,33.

gemeynt, ſijn vernuft ſoude hem wel geleert hebben oock ſonder yemants waerſchouwen, ſoo ſy dede dat hy nu gedaen heeft, ende ick noch by den leven ware, dat hem alsdan niet dan enckel oneere ende ſchande by alle onpartydelijcke redelijcke Leſers ende toehoerders daer uyt volgen konde, maer Micron moeſte baren, daer mede dat hy ſwanger was.

Doch hy magh by avontuuren gehoopt oft gedacht hebben, dat ick middeler tijdt moghte henen geſtorven hebben, ende dat hy alſoo ongeſtraft voor den menſchen by ſijnen roem ende prijs ſoude gebleven hebben. Hy wiſte oock wel, dat hy hem by der Werelt (die geerne ſulcke trooſtelijcke leugenen ende valſche tijdingen hebben ende hooren wil) aen my niet vergrijpen en konde, want die my ende mijne Medebroederen op 't alderleelijckſte beliegen, eere ende naem nemen, op 't heftighſte ſchelden, ende met een de alderongeſchickſte verwe aſſetten kan, is by haer een goet Propheet, ende een aengenaem Prediker, alſoo mogen ſy vaſt met malkanderen aenloopen, tot dat ſy van den Heere geſteurt worden. Sy zijn van der Werelt (ſeyt Joannes) ende daerom ſpreecken ſy van der werelt, ende de werelt die hoortſe, 1 Joan. 4. 5. De lieve Heere gunne haer ſijn genade is het mogelijck, Amen. De Leeſer heb 'er acht op watter volght, op dat hy Chriſtum leere kennen, recht doe, ende ſalig worde.

Eſal. 30. 10. Jer. 5. 29. 8. 6. 14. 13. 23. 16. 2 Tim. 4. 3.

EEN

EEN

GANTSCH DUYTLYCK

Ende bescheyden

ANTWOORDT

Anno M D. LVI.

Uyt waerheyt ende kracht der Heyliger Godtlijcker Schrift grondelijk vervattet, op

MARTINI MICRONS

Antichristische leere, en onwaerachtige valsche verhael, van den handel oft bespreck Anno M. D. LIII.

Hoe en wanneer de Engelsche (also genaemt) by ons gekomen zijn, en welck een trouwe liefde onse Broeders aen haer bewesen hebben.

Aenkomste der Engelschen.

IN't Jaer 1553. een weynigh voor Midwinter is't geschiet / dat den Broederen wert aengeseydt / hoe datter een gantsch Schip vol volks uyt Denemarken aengekomen was / die haers gelovens halven uyt Engelant verdreven waren / en lagen een stuk weegs buyten in dat ys bevroren.

De Broeders en hebben haren dienst om des kruys vrese niet na gelaten.

Als nu de Broeders sulks hoorden / zijn sy van stonden aen met Christelijker barmhertigheyt over haer beweegt geworden / so het billijk en recht was / hebben haer met den anderen besproken, en alle vlijt daer aen gekeert (hoewel sy vermoededen datter haer beyder overigheyt wel droeffenisse uyt ontstaen mogte / als 't ook geschiet is) dat syse uyt dat ys hielpen / en met goeder gevoeghlijkheyt sonder beroerte binnen der Stadt brengen moghten / als sy ook gedaen hebben.

Sy zijnse met wittebroot en wijn te gemoet gegaen / so daer eenige krancken of swacke onder haer geweest waren / dat sy de selfde daer mede verquicken / en een weynigh hadden mogen stercken.

Der Broederen trouwigheyt, die sy aen de Engelsche bewesen.

En doe syse nu in de Stadt gevoert hadden / hebben sy oock noch na haer kleyn vermogen ontrent vierentwintig Daelders uyt haren armoedt te hoope gebraght / den voornaemsten van haer dat gepresenteert / oft der eenige behoeftige onder haer waren / dat sy den selfden daer mede dienen en te hulpe komen souden.

Hier aen deden sy recht dewijle sy genoegh hadden.

Dat gelt weygerden zy / en seyden: Geldt hebben wy wel / wy begeeren maer alleen datmen ons daer in behelpe dat onser sommige konden tot den arbeyt komen: daer toe ook de onsen also veel deden / als in haer was.

Merkt hoe hier Christus volk veracht is.

Oock wert haer in gelijker maten van een van den onsen dienstelijcken aen geboden hoe hy de kinderen van Joannes à Lasco geerne in sijn huys hebben / en dat beste by haer doen wilde. Daer op hem Herm. Backereel antwoorde: neen / dat soude so niet dienen: want Joan à Lasco waer een man die vele met Heeren / Vorsten / en groote lieden handelen moeste / het moghte sijnen goeden naem (och Leser merkt) een boos geruchte maken, dat sijn kinderen by sodanige lieden zijn souden. Dat hoorende merkte ik wel hoe wy de onnosele / rechte en slechte pelgrims Jesu Christi niet gekregen en hadden.

Der Broederen goede daet is seer qualijk van haer gedankt en beloont.

Siet also is hare aenkomste by ons geschiet / en alsulk een trouwigheit en liefde hebben onse Broederen aen haer bewesen / dat ons niet lange daer na van den ondankbaren Hermes seer qualijken geduydet wert / en is van Micron (so het schijnt) uyt enkel haet der waerheyt en ongonst der broederen (op dat haer doch niemant eenige vroomheyt toeschrijven en soude) in sijn verhael gantsch en gaer verswegen.

Hoe dat de Engelsche met onse Broeders in 't bespreek gekomen zijn.

ENde hoe sy nu een / twee / of drie dagen binnen der Stadt geweest waren / heeft Hermes met den sijnen / sommige van den onsen by malkanderen laten komen / ende heeft eenen handelen / Disputatie / of Bespreek aen haer begeert / en na vele wijtloopende woorden alsoo tot haer geseyt: Ick ben een Leeraer / ick wil ook een leeraer tegen my hebben: Want ick hebbe gehoort / als dat Menno hier in de Stad zijn soude / so wil ik dat hy of een ander Leeraer tegen my staen sal / want ik heb wel met hondert ofte meer van den uwen gehandelt / wanneer sy dan overwonnen waren / so beriepen sy haer altijt op de leeraers. Siet / so was sijn voorgeven.

Hermes onwaerachtighe roemgierige voorgeven om te handelen.

Hier hadde ik nu wel vele van dese sijne leugenaghtige voorgeven en roemgierige slipperige tonge te schrijven. Ook van sijn onbeleefde hatige soecken achter mijnen rugge / ofte hy nergens niet een splinterken konde vinden / daer hy een groote balke van maecken / en my alsoo tot een schant-teecken op het lijf binden moghte. Ende mede hoe hy mijn verborgen woon-stede van een onnoosel kint afvraeghde / &c. Dan dewijle het den Leser noch leren noch beteren kan / so wil ik dat den Heere bevelen, en Hermes schande onberoert laten / op dat'et den Leeser niet toe schijne / en als oft ik gelijk met gelijk betalen wilde / daer de Heere eeuwigh voor zy. Dat hy evenwel wat waerachtiger in sijnder tongen, en wat onpartydischer van herten ware / ende den Heere sijnen Godt wat beter vreesen / wilde ik hem wel van gront mijns herten gewenscht hebben.

Nu sy my met geen waerheyt konden schenden, hebben sy't evenwel met leugenen willen doen.

Den handel wert Hermes en den sijnen op sulk een conditie bewilligt) dat sy't geen menschen openbaren en souden (nademael ik soo armen swacken man ware / ende van alle de Wereldt gehaet) waer sy met my gehandelt hadden. Daer op sy onsen broederen van haren 't wegen de hant gaben / dat sy 't nimmermeer doen en souden. Maer hoe sy 't nagekomen zijn heeft de daet bewesen: Want niet lange daer na / wistmen te Emden by der straten

ten

Onse tegen partye hebben haer toegeseyde woordt seer qualijk gehouden.

ten te vertellen / waer dat Menno woonde / en dat Micron en sy alle daer met hem gehandelt hadden. En nu hebben sy 't noch daer en boven voor de gantsche werelt in druk laten uytgaen ; of eerlijke vrome lieden niet meer over haer hant tastinge en toegeseyt woort / dat by alle redelijke ernstachtige der gantscher werelt niet weyniger als een gesworen Eedt geacht wort / behooren te houden / wil ick alle mijne Lesers / beyde gonstigh en ongonstigh / te bedenken geven. Doch aen ons (laten haer vele dunken) kannen niet mishandelen.

Ondankbaerheyt wert by den ouden Persen met den doodt gestraft.

Des selven gelijcken en hebben sy oock de Stadt (die meer deugs in den harden kouden Winter / doe sy niet en wisten waer sy blijven souden / aen haer bewees / dan gantsch Oostlant en Denemarken deden) niet al te vriendelijk gedankt / dat syse met haer ongesouten partydisch schrijven by Heeren / Vorsten / en andere steden in suspicie brengen / als of sy ons onderhielden of voorstonden / daer sy niet meer van mijn woonen / dan van haren doodt geweten en hebben.

Ten laetsten hebbense oock sommige goede herten / die 't aen haer niet verdient en hebben / na malkanderen op het Register geset / op datmense doch in allen Landen / waer sy henen komen wel kennen magh. Ende so het de Heere door sijn genade niet voorsiet / by avontueren den eenen / of sijne kleyne kinderkens / die soo overmate veel goets by haer dede / om sommige duysende geschreven. Hadden sy nu in allen desen / de ongevalschte reyne liefde / die niemanden quaet en wenscht / noch weyniger doet / te samen met de gemeyne eerbaerheyt en oock haer eygen woordt en eere wat beter bedacht / dewijle het doch niemant op den gantschen Aertbodem leeren / of in Godt beter maken en kan / en dat het meer eens verklickers / als eens vroomen Mans werk schijnt / so soude (na mijn beduncken) den Euangelischen Christelijken aert / geest / tucht / en billijkheyt / gelijkformiger geschenen hebben / als het nu doet. Recht is des Heeren woort : De vrucht wijst / hoedanigh de Boom is / Matt: 12. 33.

Verklicken betaemt genen Christen noch weyniger eenen Predikant.

Siet aldus hebben sy gehandelt / die haer laten dunken dat sy de Christenen en wy de Ketters zijn / en die Godt tot een getuyge nemen / en haer op dat Oordeel Gods beroepen / dat sy den handel getrouwelijck en recht beschreven hebben / daer sy nochtans wel weten / dat sy het alder eerste woort geloogen hebben / van het gene dat sy schrijven.

De openbare leugenen des Heeren Name te besegelen is die een sware sonde met die andere op pronken.

Een waerachtigh verhael.

En hoe gantsch onwaerachtig dat het is sal door des Heeren genade uyt dese mijne verklaringe in opgedeckter waerheyt in 't navolgende gesien worden. En also zijn Hermes en ick in de Mid-winters dagen tot een bespreck gekomen.

Hoe dat Hermes en ick met malkanderen gehandelt hebben.

HEt gebeurde / doe wy om te handelen by malkanderen waren / dat ick sommige korte woorden uyt rechter goeder meyninge / van dat lijden / druk / tribulatie / vervolginge en cruys der oprechter warer Christenen vermaende. Daer op hy my terstont antwoorde / dat ik sijn Leere daer mede by den haren wilde suspect maken : dat ick noyt alsoo gedacht en hadde. Ik liet af en sprack / wel aen Hermes, ik vermoede dat gy wel liever eerst van de Menschwerdinge met ons handelen soudt / hy antwoorde: Ja. So bekent dan (seyde ik) u gelove. Doe hy 't nu bekent hadde / sprack ik / Lieve Hermes, hebt acht op uwe woorden. Want siet / alle dese Inconvenienten volgen uyt uwe geloove en hebbe hem in 't getal achte voor gestelt.

Ik dedet hem tot trooste om dat sy selve doe verdreven waren.

Ende siet / als ik nu mijn reden geëyndight hadde was daer een onder haer Ja. Mich. genaemt / die oock somwijlen van Micron in sijn schrijven voorgetoogen wort / die seyde tot my / oft ik dat wel met de Schrift bewijsen konde ? Meynende dat ick van mijn geloove also gesproken hadde. Dat moght gy (seyde ick) Hermes vraegen / want het sijn gelove ende leere is. Dat hoorende / sloegh hy sijn hooft ter neder / ende sweeg stille. Ik vermaende hem driemael na malkanderen / dat hy hem dat met der Schrift van Hermes soude laten bewijsen / noch sal ick sijn antwoort hebben.

Of dit geen partye geweest en is, magh den Leser nadenken.

Doe ick nu dese leelijcke partije merkte / wert ick seer bedroeft. Lieve Heere (seyde ick) salmen aldus handelen met des Heeren woort / dat moet Godt geklaeght zijn : Doe gy meynde dat mijnen gront was / wilde gy Schrift hebben / maer nu ghy verneemt dat het Hermes gront is / nu is 't u Schrifts genoegh. Och vrient (seyde ick) doet boete / ende schaemt u voor uwen Godt / want gy en handelt niet met sijn woort / gelijk een oprecht Christen behoort ende toekomt. Ende dese is wel een van de voornaemste getuygen / die so onpartijdiglijken hebben toegehoort soo Micron, maer niet met der waerheyt / roemt ende voor geeft.

By Godt en sijne Christenen gelt de waerheyt en geen partye.

Daer na nam Hermes sijn antwoort ende seyde. Die Inconvenienten wil ick te niete doen gelijck de wint dat stof verweystert. Lieve Hermes (seyde ik) spreeckt soo vermetelijcken niet / het staet soo qualijken aen een Christen / ik weet gy sultse my moeten houden laten. Is ook tot noch toe / den Heere sy prijs voor sijn genade / alsoo geschiet / gelijck ick uyt Microns Aenhanghsel klaer genoegh vermerke / hoe wel sy haer hoofden daer meer als twee jaren om gebroken hebben.

So vermetelijk spreeken voor Godt golde, so had het de waerheyt lange al verloren.

De Inconvenienten bleven van hem onbeantwoort. Ende 't was ten meestendeel al van aennemen / watmen van hem vernemen ofte hooren konde. Soo sprack ick ten laetsten : Lieve / wijst my doch / waer staet het geschreven / dat hy also onse vleesch / of onse menschelijke nature hebbe aengenomen als ghy voor geeft ? Doen antwoorde hy : Paulus leert, als dat Christus eens knechts gestalte aengenomen heeft, Philip. cap. 2. vers 7.

Doe hy nu sijn woorden uyt hadde / vraeg ik hem / of hy met Johanne à Lasco in der leere eens ware of niet ? Hy bekende Ja. Wel aen seyde ick / à Lasco heeft van dese Sprencke Pauli / Gods gestalte en knechts gestalte een tegen settinge gemaeckt ende seydt : Gelijck hy in Godtlijcken gestalte was / ende daer mede ook waerachtigh Godt was / dat hy oock alsoo onse sondelijcke gestalte aengenomen heeft ende daer mede ook een waerachtigh mensche geweest is / doch de sonden (seydt hy) daerom wy knech-

à Lasco tegensettinge op de woorden Pauli : Gods gestalte en knechts gestalte.

knechten inder Schrift genoemt worden / en heeft hy niet gehadt.

Uyt welker tegensettinge dan een van tween waer zijn moet / oft soo hy de sontlijke gestalte gehadt heeft / ende heeft de sonde niet gehadt / dat hy ook als dan na kracht der selver tegensettinge / de Godlijcke gestalte moet gehadt hebben / maer heeft de Godtheydt niet gehadt. Ofte soo hy de Godtlijcke gestalte gehadt heeft / ende daer mede de Godtheydt ook / dat hy als dan oock de sondtlijcke gestalte moet gehadt hebben / ende daer mede de sonde oock / oft de tegensettinge is valsch / ende en kan in der kracht niet bestaen. Ende is in alsoo een verstandt een van beyden / oft dat Christus een Sondaer geweest is / oft geen Godt geweest en is. Ende hoe dat soo een leere met der Schrift bestaen kan / wil ick u selven te bedenken geven.

Antwoort op de tegensettinge.

Merkt wat hier geseyt wort.

Doe antwoorde hy: De Schrift getuyght dat hy sonder sonde geweest is. Waer is 't (seyde ik) daer uyt is 't openbaer / dat dese tegensettinge van à Lasco valsch is / ende gy met dese spreuke niet bestaen en moget.

Maer soo de Schrift ongebrooken blijven sal / so wil dit de rechte tegensettinge zijn / namelijk / gelijck Christus in Godlijcker gestalte was / ende daer mede ook waerachtig Godt was / dat hy hem selven oock alsoo vernedert heeft / ende en heeft niet eens grootmachtigen Keysers / oft Koninks gestalte / diemen dienen soude / maer eens armen knechts gestalte aengenomen / om dat hy dienen wilde. Want gelijk hy van eeuwigheydt waerachtig God in Godt / ende met Godt sijnen Vader geweest is / Esai. 7.15. 9.5. 40.28. Jer. 23.5. 33.15. Joa. 1.2. Rom. 9.26. 1 Joa. 5.5. Alsoo is hy oock onse waerachtige knecht ende Dienaer in der tijt geworden / Matth. 12.18. 20.28.

Hier merkt welk de rechte tegensettinge der woorden Pauli is.

Christus ware Godt van eeuwigheyt, en is ook onse ware dienaer in der tijt geworden.

Daer mede verliet hy doe die spreuke / ende seyde: Daer is noch een ander, die al veel klaerder is, die daer seyt, dat hy Abrahams zaet hebbe aengenomen, Heb. 2. 16. Niet alsoo Hermes (seyde ick) men moet de Schrift also niet vervalschen. Want daer en staet niet dat hy Abrahams zaet aengenomen heeft / maer daer staet dat hy 't aenneemt. Welcke aenneminge tot aen 't eynde dueren sal.

Dese Schrift is van den weder partyen gantich vervalst.

Doe nam hy de woorden des selfden Capittels ende seyde: Hoe Christus der kinderen vleesch ende bloet deelachtigh geworden was, ende alsoo des vleeschs halven onse Broeder genoemt werde.

Dat hoorende seyde ick: Daer wordt de Schrift wederom vervalschet /, want daer staet / dat hy vleesch en bloet deelachtig geworden is / maer daer staet niet dat vleesch ende bloet der kinderen. Daerom soo laet ons dat verstandt der selfder woorden van voren aen besien / op dat wy de Schrift geen gewelt doen. Aldus seyt Paulus / die daer heylig maeckt / ende die heylig gemaeckt worden / zijn uyt een. Nu vrage ik u / op wien dat gy dat een verstaet? Of gy dat op Godt verstaet / oft of gy 't op Adam verstaet? Hy seyde: Op Adam. Daer uyt volgt dan (seyde ick) sonder alle spreken / dat oock allen Godtloosen ende Duyvels kinderen / gelijck Dieven / Moordenaers / Droncken bolten / Roemrijcke Haters / Dootslagers / Afgoden-Dienaers / Hoeren ende Boeven / Christus Broeders ende Susters zijn: Hy bekende vrylijck uyt / dat zy 't oock waren.

Hier merkt noch een vervalschinge.

Christus seyt, dat alsulke lieden uyt den Vader den Duyvel zijn, Joa. 8. En onse wederpartyen seggen evenwel dat sy Christus broeders zijn.

Voorder volght / soo wy des vleeschs halven Christus Broeders ende Susters waren / dat wy oock als dan / des vleeschs halven / sijne kinderen zijn moesten / want in 't navolgende seydt Paulus: Siet ick ende mijn kinderen / &c. Waer uyt men dan niet dan met alle waerheydt sluyten moeste / als dat de eene Broeder den anderen, en de kinderen haren Vader na den vleeesche gegenereert hadden. En hoe dat soo een genereringe na der Schrift ende oock na der ordinantie Godts bestaen kan / wil ick u selve te bedenken geven.

Ende als wy nu sommige andere woorden meer over dat deelachtig worden / met den anderen gebruykten / vraegde ick hem ofte niet Adam ook vleesch ende bloet deelachtig geweest was? Hy antwoorde / Jae. Wel aen seyde ick / van wiens vleesch ende bloet heeft hy dan sijn part of deel gekregen? soo men dat deelachtig worden alsoo verstaen sal / als gy wilt. Daerom lieve Hermes / siet voor u / uwe Geleerde bedriegen u. Aldus seyt Paulus: Die daer dorscht die dorscht op hope / op dat hy sijns hoopens deelachtigh worde / dat is / dat hy mach verkrijgen dat hy hoopt / 1 Cor. 9.10. Item in den selfden cap. Soo de anderen dese macht aen u deelachtig zijn / waeromme niet veel meer wy / dat is / soo de anderen dese macht aen u hebben. Item wy zijn Christi deelachtig geworden / niet dat wy slechts een stuck van hem gekreegen hebben / maer hy is ons geheel geworden. Heb. cap. 3. vers 14.

Deelachtigh worden wort van onse wederpartyen tegen alle Schrift gebruykt.

Hier heet deelachtigh worden by Paulum, hebben of verkrijgen.

Hierom / lieve Hermes, waerschouwe ick u / laet doch de schrift de Schrift blijven / ende dwingtse na uwen zin en goetdunckken niet. Want Paulus en seyt niet / als dat de ongeheyligde / gelijk Leugenaers / Haters / Hoveerdige / Overspeelders / ende des Duyvels kinderen te samen / niet Christo onsen Heyligmaker uyt een zijn / dan de geheyligden / te weten die / die met hem uyt eenen God geboren zijn. Om welker geboorte uyt Godt ende niet uyt Adam / wy sijn Broeders zijn / want de wedergeborene hebben t' samen met hem eenen Vader. Ja gelijck hy Godts eerstgeborene Sone is / Heb. 1.6. Also is hy ook de eerste geboren onder veel Broederen / Rom. 8. vers 29.

De Godloose en zijn Christus Broeders niet.

Dewijlen ons dan de Heylige Paulus leert dat hy alsoo de eerstgeborene onder den Broederen is / als gehoort is / soo is 't oock daer uyt meer als klaer / hoe hy niet onse Broeder uyt Adam maer uyt Godt is / want Adams eerstgeborene en is hy niet geweest / moet daerom Adams kinderen midts de wedergeboorte / door 't geloove ook Godts kinderen worden / Joa. 1. 12. Ende alsoo Christus Broeders zijn / Matth. 12.50. Marc. 3. 35: Luc. 8.21. Heb. 2.11.

Adams kinderen moeten Godts kinderen worden die Christus Broeders sullen zijn.

Ende siet / aldusdanige wedergeborene en geheyligde / die te samen met eenen Vader hebben (niet hoeren / boeven en des Duyvels kinderen) en schaemt hy hem niet sijne Broederen te noemen / en zeyt: Uwen name (hy meynt sijns Vaders) en niet Adams name) sal ik mijnen broederen verkondigen. Wederom / ik sal hem (namelijk den Vader / niet op

Adam) vertrouwen. Noch eenmael / ſiet ick ende de kinderen / die my (met Adam maer) God gegeven heeft. Nademael het dan klaerder als klaer is / dat ſijn kinderen niet vleeſchelijke / maer geeſtelijke kinderen zijn / want vleeſchelijke kinderen en heeft hy niet gehadt / alſoo moeten oock ſijn Broeders Geeſtelijcke Broeders zijn / oft de eene ſpreucke moeſte Geeſtelijck / ende de ander vleeſchelijck zijn / oock moeſte als dan de Suſter Maria haren Broeder Chriſtum in den vleeſche gegenereert hebben / is ſoo ſterck / datmen 't met geenen reden tegenſpreken en kan.

Gelijk Chriſtus kinderen geeſtelijke Kinderen zijn, alſoo zijn ook ſijn Broeders geeſtelijke Broeders.

Ende hoewel nu aldusdanige wedergeboorene (ſegge ick) ſijn Geheylighden / Broeders ende Suſters zijn / ſoo hebben ſy noch evenwel (maer tegen haren wille) door de aengeborene booſe aert der ſonden gemeynſchap / (verſtaet my recht) hy ſeyt / gemeynſchap / met vleeſch ende bloet / ſondigen / ſtruykelen ende overtreden menighmael / ende worden alſoo der voorgenoemder gemeynſchaps halven van de Wet / die de volkomene gerechtigheyt eyſcht / in haren conſcientie beſchuldight. Ende ſiet daerom is 't oock haer Heylighmaker / Eerſtgeboorene Broeder / ende Vader Chriſtus / in gelijcker maten vleeſch ende bloet deelachtigh geworden / niet van den kinderen / want ſo en ſtaet 'er niet / moeſt ook anders een ſondaer van den ſondaer / ende van twee verſcheyden perſonen ende Sonen / daer van d'eene Hemelſch / eeuwigh ende onſterflijck / de ander aertſch / tijdlijk ende ſterflijck geweeſt waren / een geweeſt zijn. Sonder dat woort is ſelfs (ſommige worden / ſet ik den leeſer tot verklaringe) vleeſch / dat is een waerachtigh / lijdelijck ſterflijck Menſche in Maria geworden / gelijk Joannes zeyt: dat woort is vleeſch geworden / Joan. 1. 14. ſijnen geheylighden Broederen ende kinderen in allen dingen gelijck / Heb. cap. 2. vers 11. de ſonde uytgenomen / Heb. cap. 5. vers 2.

Merckt wat 'er is gemeynſchap met vleeſch en bloet hebben.

Paulus en ſeyt niet, dat Chriſtus dat kinderen vleeſch deelachtigh geworden is maer onſe wederpartyen vervalſchen 't ſo.

Op dat hy alſoo de beſchuldigende wet in ſijn onſchuldig vleeſch ende niet in ons ſchuldige vleeſch voldoen / ſijn kracht nemen / de verdiende doodt met ſijnen onverdiende doodt overwinnen / den duyvel / die des doots gewelt hadde / wegh doen / der Slangen haer hooft te vertreden / ende ons alſoo midts de kracht van ſijn roode bloet Gode ſijnen Vader heyligen / ende in allen onſen aenvechtingen / ende aenliggende nooden / die ons uyt onſe verdorven vleeſch ende des Sathans booſe ingevinge herkomen / te hulpe komen mogte. Siet / ſo is Paulus eygentlijke gront ende meyninge / Heb. cap. 2. vers 14.

Ende in alſoo een verſtant blijft Chriſtus de ongedeylde Sone Godts / de Schrift blijft ongebroken / Chriſtus blijft de Heylighmaker / wy zijn geheylighden / ja Broederen ende kinderen / ende daer en is geen eenigh ſpreuke in der gantſcher Schrift / die ons tegen is. Dan wat Hermes bekenteniſſe ende geloove voor veele / groote en ſware Inconvenienten mede brengt / is al gehoort.

Pauli woort is ſoo klaer als de ſchoonen dagh is, ſoo het de Afgrontſche waſem niet en verduyſterde.

In onſe verſtant blijvet een ongedeylde Schrift en Chriſtus.

Doe ik nu alſoo wederom van den Inconvenienten roerde / wilde hy / dat ick oock mijn geloove bekennen ſoude / gelijck hy dat ſijn gedaen hadde. Wilde als dan (ſeyde hy) meer Inconvenienten (hoewel hy 't niet gehoort en hadde) uyt dat mijne vergaderen / dan ik uyt dat ſijne gedaen hadde. Ende als ick nu mijn bekenteniſſe gedaen hadde / ſeyde hy: Dat is my al te lanck, daer en kan ick niet op antwoorden, ik vervatede het met korte duytlijcke woorden, werdt evenwel niet een Inconvenient van hem vergadert.

Siet / weerde Leeſer / hier hebt gy nu de wichtighſte gronden ende ſpreuken / die Hermes ende ick van de Menſch-werdinge Chriſti met den anderen verhandelt hebben. Ick ſegge de wichtigſte / want alle de woorden te beſchrijven / die tuſſchen ons beyden toe gelopen zijn / is onmogelijk.

Na de maeltijdt zijn wy tot den kinderdoop gekomen / dien hy daer mede voor recht beweeren wilde / dat de kinderen (ſoo hy ſeyde) voor geloovigh in der Schrift gerekent waren, ende dat Zacheus (daer hy hart op drangh / hoe wel ick hem ſeyde / lieve Hermes bedenckt u / Zacheus en is 't et niet) met ſijn gantſche huys gedoopt was.

Merkt, waer mede Hermes ſijnen Kinder doop beweren wilde.

Ja goede Leſer / ſoude ick den handel vertellen / gelijck 't geſchiet is / het ſoude voor ſommige Leſers ſchijnen / als oft ick dat uyt partye dede. Wederom den anderen / die my kennen / dat het een groote dwaesheit van hem was / dat hy ons op alſulcken handel beriep / ende niet meer van der Schrift en wiſte / alſo dat ick ooit eens / tweemael tot hem ſeyde: Lieve Hermes, gy zijt noch al te Jonck in uwer ſaken / gy moet noch al anders leeren / ſult gy uwen gront beweeren ende voorſtaen. Waer zijn nu alle uwe vermetelijcke woorden gebleven / die ghy in den beginne voorſloeght / &c.

Die my kennen (meyn ik) dat ik uyt geen partye en ſchrijve.

Noch ſchrijft Micron evenwel hoe dat ſommige van hare ſwacke Broeders door den handel van Hermes ſeer geſterckt waren. Ick laet 'et alſoo goet zijn / men moet alſoo den Leeſer een blindoeck voor de oogen hangen / op dat hy het niet en mercke / dat Hermes tot haerder grooter ſchanden / ſoo kindiſch gehandelt heeft.

Wie wat met der Waerheyt prijſt en kan nimmermeer beſchaemt worden.

Weet evenwel gewiſſelijck / hoe dat Micron ſonder eenigh vertoeven / ſtracks na den handel van haer verſchreven werdt / gelijck oock ſijn eygen ſchrijven mede brengt. Want hare Broeders daer by ons beyde van binnen ende van buyten in grooter noodt waren. Wat hy met dat van binnen meynt / mag de Leeſer by hem ſelven nadencken.

Hoe dat Micron onſe eerſte Beſprek gantſch partydelijk verhaelt heeft, de wichtigſte ſaken verſwegen, mijn woorden verdraeyt, ende de ſijne ſeer opgepronckt ende verciert heeft.

Als wy nu om te handelen geſeten waren / hebbe ick tot Micron geſeydt: Ick hoor dat uwen naem Martinus Micron heet. Ghy zijt my een onbekent Man / en hebbe oock mijn leve dagen niet een woort van u gehoort / eer gy hier gekomen zijt. Doch hebbe ick nu alſoo verſtaen hoe dat gy uws ſpreekens halven een goet aenſien te Londen gehat hebt / hebt ook ſchriften (ſo ik hore) in druk laten uytgaen. Daeromme is mijn Broederlijke vermaninge ende bede aen u / ſoo gy nu in deſen onſen beſpreck krachtiger waerheydt en vaſter gront der Schrift hoort / als gy tot noch toe gehadt ende geleert hebt / dat gy dan niet

Mijn Broederlijke vermaninge aen Micron.

niet uwen eygen naem ende eere / maer des Heeren Naem ende eere soecken wilt. Daer op hy my antwoorde: Menno, dat selve vermane ick u oock. Daeromme (seyde ick) ben ick hier / hebder oock veele Jaren om geleden / dat ick de waerheyt geerne hebben ende volgen wilde.

Microns antwoordt op mijn vermaninge.

Hoe Micron my mijn broederlijke vermaninge op 't alderfenijnigste uyt enckel partye en haet verandert heeft.

Dese mijn Broederlijcke vermaninge uyt getrouwer herten aen hem geschiet / heeft hy my in den laetsten handel (als hy nu alle reysen in sijnen valschen Antichristischen gront gegrepen wert) seer droeffelijcken verandert / ende voor mijnen oogen geseyt / hoe ick hem verweten hadde / dat hy sijn eygen prijs ende eere met leeren ende schrijven te Londen in Engelant gesocht hadde, dat ick op die tijdt noyt also gedacht en hadde / want ick en kende hem niet.

Microns getuygen, die hy onpartydisch roemt.

Hy beriep hem op sijn gelijcke getuygen / welcke arme betooverde kinderen alle met hem / ja seyden / waer over ick van herten bedroeft wiert / ende seyde: Is 'er dan geen vreese Godts voor uwen oogen? Daer zijt gy ontrent thien / die hem alle na den mond spreeken / so daer noch thien duysent toe waren / so en spreeckt gy doch in desen deel geen waerheyt / want hoe soud 't doch luyden / dat ick eenen onbekenden man / daer ick ook noch niet dan alle goet van gehoort hadde / met mijn eerste woorden soude aenrennen ende seggen / dat hy sijn eygen eere met schrijven ende leere gesocht hadde?

Ook wederspraken 't hem alle onse Broeders / ende seyden: Lieve Micron, gy vergrijpt u / want also ende alsoo heeft u Menno vermaent / ende aldus hebt gy geantwoordt. 't En heeft noch al temael niet geholpen / dese onaerdige / bittere / ende leugenachtige / faemroovige reden moest noch (eylacen) in sijn Boeck staen. Wat dit nu voor een Geest is / hoe hy de ongevalschte Christelijke waerheyt / vroomheyt / ende liefde volget / ende hoe getrouwelijcken hy de saeke verhaelt heeft / wil ick alle onpartydische redelijke Lesers met dese sijne oneerlijke / leelijke vervalschinge / die hy over mijne eerste woorden / die ick uyt een soo reynen herte tot hem sprack / gemaeckt heeft / te bedencken geven.

De Godtvruchtige Leser richte, wat dit voor een schrijver ende Leeraer is.

Daer na zijn wy tot den handel gekomen / hielt my sommige Artikulen voor / daer van al mijn schriften vol zijn / daerom ook geen antwoort noodig. Ten laetsten hebben wy de mensch-werdinge voorgenomen / om welcker wille wy alsulcke leelijke verleyders ende Ketters by haer zijn moeten, namelijck / om dat wy met Godt den Vader / met Christo / met den Engel Gabriel / met Petro / ende met de gantsche Schrift bekennen / dat Jesus Christus de Sone Godts is / Matt. 3. 17. 17. 5. Marc. 1. 11. 9. 6. Luc. 1. 31. 3. 22. 9. 25. Joan. 1 45. 5. 22. 6. 35. 7. 21. 8. 23. 9. 37. 10. 36. &c.

Om dat wy den geheelen, jae den gekruysten Christum voor den Sone Godts in der waerheyt bekennen, daerom moeten wy Microns Ketters zijn.

Sijn eygentlijke bekentenisse ende gront was dese / te weten / dat twee Sonen in Christo, de eene eeuwigh ende onlijdelijck, ende de tweede tijdtlijck ende lijdelijck, ende dat die, die voor ons gekruyst is, Godts Sone niet geweest en is. Welcke bekentenisse hy niet roeckeloosselijk uyt vergrijpinge / maer met voorbedachten nuchteren sinnen voor ons allen gedaen heeft / ende ten weynigsten wel vier oft vijfmael in alle klaerheyt op verscheyden tijden verhaelt. Noch dorst hy 't met des Heeren oordeel ende Naem betuygen / dat sy 't menigmael met ons bekenden / dat de Sone Godts voor ons gestorven is. Recht seyt Syrach: Menig doet liever dat aldérergste / dan dat hy sijn eere soude verliesen / ende doet 'et om Godtlooser lieden wille / Syr. 20. 24.

Microns bekentenisse somtijdts voor ons allen geschiet, nu weder van hem op gegeten.

Die sijn eygen eere met leugenen soeckt, moet schande vinden.

Die Inconvenienten zijn hem uyt sijn geloove voorgestelt / ende ick hebbe hem na veele / lange ende wijtloopende woorden wel een ure oft anderhalf van het vrouwen zaet / van Abrahams ende Davids zaet / van de vrucht der lenden Davids onverhindert uyt den Bybel laten lesen. Ende doe hy 't alle uytgelesen hadde / vraegde ick hem / wat hy daermede beweeren wilde? Daer beweere ick mede (seyde hy) dat de mensche Christus van den Vaderen is, ende het woordt geen vleesch geworden is, soo ghy seght. Op alsulcke wijse gingen sijne woorden toe.

Micron las veel van het Zaet.

Ick antwoorde ende seyde: Alle dese gelesene Schriften beken ick van gantscher herten recht ende goet te zijn. Want sy betuygen / ende leeren ons / datter sulck een Saligmaker komen soude. Maer nu willen wy met der Schrift besien / van wien de Menschelijke vrucht eygentlijck herkomt / oft van den Vader oft van der Moeder. Dat hoorende / seyde hy / wilt ghy dat besien? Ick seyde / jae / want ick hoop 't u door Godts genade uyt grondt ende kracht der Heyliger Godtlijcker Schriften openlijcken te bewijwijsen / hoe des kindts oorspronck van den vader ende niet van de moeder is / maer door de moeder.

Mijn antwoort op 't zaet.

Dat selve (soo my dochte) was gantsch een ongehoort woordt in sijnen ooren / ende sprak: Lieve laet doch hooren. Ick wees aen 1 Cor. 11. 7. daer Paulus seyt: De man en is niet van der vrouwen / maer de vrouwe is van den Man. Dat hoorende / brack hy mijn woordt / ende sprack: Dat is van Adam ende Eva geseydt. Toeft / seyde ick / daer staet by geschreven / maer de man door de vrouwe: is dan Adam door Evam geweest?

Het antwoort was Micron als een nieuwe tijdinge in sijne ooren.

Doe sweeg hy stille / als eener die daer mede geslagen wert / ick heb hem gantsch veele ende klare Schriften voorgestelt / als Gen. 15. 4. 17. 6. 19. 32. 35. 21. Rom. 9. 5. Hebr. 7. 10. en 11. 12. Sap. 7. 2. &c. Wees hem mede op dat geslacht-register Christi / Matt. 1. 1. Dat Christus nae sijn gront oock een Syrier / Cananiter / Moabiter ende Ammoniter moeste geweest zijn. Ook hielt ick hem sommige natuerlijcke reden voor / van eenen Saeyman / van sijn zaet ende acker. Daer op hy nu den Leser sulcken schijn maeckt / als oft ick my niet met der Schrift / maer met vernuft tegen hem beholpen hadde. Maer Microns kleynste vinger weet 't wel (alsmen seydt) hoe dat zaet des bouwercks ende des Mans eenderley name in der Schrift heeft. Ende dat ook Abraham sijn zaet geworpen heeft / dat is / gezaeyt heeft / Hebr. 11. 11. Hoewel hy 't in sijn schrijven vervalscht heeft / ende dat werpen geerne op Saram dringen soude / op dat 'et heeten moghte / dat de vrouwen zaet hadden. Waer voor men alsoodanige moetwillige vervalschers des Heyligen Godtlijcken woordts houden sal / wil ick den onpartydigen Leser bevolen hebben: Het is effen gelijcke konst als de slange gebruyckte / doe

Voor eenen verkeerden faemroover kan men niet bestaen.

Die des Heeren woordt vervalst is der ouden slangen broetsel.

sy Adam ende Evam in den doodt braghte / Genes. 3. 1. Jae goede Leser/ dewijle ons de Schrift/ t'samen met dat dagelijcksche werck door Godts ordeninge openbaerlijck betuygen/ datter Zaeyers zijn / ende oock mede datter zaet is/ datmen zaeyt/ so moetender immers oock bequame ackers / oft plaetsen toe zijn/ daer men 't zaeyt/ want op de ongeploegde ackers / ook op de Huysen / Boomen ende steenen en zaeyt men niet / soo gy sien moogt. Ende oft ick dan met mijn gelijckenisse van den Bouman/ van sijn zaet ende acker nae der Schrift niet bestaen kan / wil ick niet den calumnieertschen Micron ende Hermes , maer den redelijcken Leser laten Richter zijn.

De gelijckenisse van den zaeyer, Acker ende zaet, bestaet na alle schrift.

Ende doe ick mijn woorden uyt hadde/ seyde ick : Siet Martine, dese natuerlijcke reden die ick hier voorgedragen hebbe / meught ghy een weynig by u selven naedencken / maer op mijn Schriften geeft my antwoort.

Micron noemde overmidts groote bangigheyt de Schrift Philosophie te zijn.

Doe krauwde hy sijn hooft / als een die beduyst sat / ende sprack : Hey met dese Philosophie van dit vrouwen zaet. Dit hoorende/ seyde ick : Ick hebbe u de heldere klare Schrift voorgestelt/ daer mede ick bewyse/ dat het kind oorspronckelijcken van den Vader is / ende niet van der moeder / ende ghy wilt het van der moeder hebben sonder Schrift/ segget Lieve / wie van beyden gebruyckt nu de Philosophie / ghy of ick ? Een eenigh woordt en heeft hy my niet meer daer op geantwoort.

Van het vrouwen Zaet was Microns antwoordt uyt.

Maer nu schrijft hy/ als of hy 't doe geseydt hadde in dese wijse : De woorden Pauli, 1 Cor. 11. 7. zijn van Adam ende van Eva te verstaen : Want Paulus wilde de Mannen verootmoedigen , dat sy haer haerder heerlijckheyts halven , over de vrouwen niet verheffen en souden, &c. Het welck eensdeels wel recht is / maer evenwel niet recht hier nae den sin Pauli : Want hy wil 't op Adam en Evam dwingen / ende Paulus heeft het op alle de genen gesproken / die van Adam ende Eva gebooren zijn. Want hy seydt : Gelijck de vrouwe van den man is / alsoo is ook de Man door de Vrouwe. Merckt / hy seydt / Door de Vrouwe. Want so Onan noch duysentmael sijn zaet alsoo vergoten hadde / als de Schrift seyt dat hy dede/ Genes. 38. 9. Ook alle Mannen met hem / die van aenbeginne geweest zijn / een menschelijcke vrucht waer daer niet van geбooren geworden : want het zaet moet sijn behoorlijcke steke / acker ofte Moeder hebben, sal 't anders vrucht brengen/ ende die generatie recht nae des Heeren woort ende ordeninge voortgaen/ als gehoort is. En daerom is 't dat Paulus seyt : De man en is niet sonder de vrouwe / noch de vrouwe sonder den man in den Heere. Ick hope dat men immers dusdanige klare bescheydene woorden der Heyliger Schrift wel verstaen kan.

Adam is door Evam niet geweest.

Sonder moeder en kan geen Mensch geboren worden.

Item van de Spreucke Sapient. 7. 2. seyt hy/ daer en staet niet van Mans zade alleene

Daer op ick aldus antwoorde : Micron moet een mensch zijn / die dat oordeel des almachtigen Godts al te weynig achtet / dat hy hem niet en vreest dese heldere klare woorden te vervalschen / ofte met sijnen Afgrondisschen wasem soo leelijcken te verduysteren / daer 't soo openbaer is/ dat de Heylige Geest met opgedeckte woorden hier den Vader toe-eygent wat den vader uyt Godts ordinantie toekomt / namelijcken / het zaet : ende de moeder/ dat de moeder toekomt/ namelijcken/ het bloet. In welcker moeders Sanguine de vrucht te samen rent van des vaders zaet / als gehoort is : Noch segge ick eenmael / dat men immers dusdanige platte woorden der Heyliger Godtlijker Schrift wel verstaen kan.

Micron verduystert de spreucke Sap. 7. 2. jammerlijk.

Gelijck 't de Heylige Geest genoemt heeft, soo noeme ick dat ook.

Item daer op / dat ick hem aenwees / hoe dat Sara van Abraham / ende Rebecca van Isaac bevrucht waren geworden/ Hebr. 11. 11. Rom. 9. 5. is dit nu sijn antwoort/ maer in de handel en is niet geroert / namelijken dat Abraham ende Isaac Autores oft den oorspronck harer nakomelingen genoemt worden, &c. Dat geschiet daerom (schrijft hy) om ander mannen uyt te sluyten, ende oock mede, om dat de vrouwen haer Privilegie-recht door de sonde verlooren hebben. Dit is even geglosеert/ als oft men beyde Schrift ende dat verlooren hadde. Soo is dan dit daer op mijn korte antwoordt : Godt en reken 't niemant toe/ dat hy hem niet gegeven en heeft / vergont oock niemant dat hy hem gegeven heeft : want hy is een Godt der waerheydt ende niet der naeckter namen. Ende soo de Heere dat uyt alsulck een oorsake gedaen hadde/ als Micron schrijft / so hadde Godt sijnen lust aen de namen gehadt / ende niet aen de waerheydt. Oock hadde hy den selven Vaderen alsdan meer toege-eygent/ als haer met der waerheydt behoorde/ ende de vrouwen genomen wat haer behoorde. Merckt doch wat u Microns Sophisterye voor een Godt leert.

Een gantsch schriftloose glose, sonder grondt en verstant.

Godt is een Godt der waerheydt , ende niet der blooter namen.

Soo verre dat Privilegie-recht aengaet / daer van hy schrijft / wil ick hem in aller liefden dus gevraegt hebben : Wat doch dat voor een Privilegie-recht geweest is / dat de vrouwen door de sonde alsо verlooren hebben ? Of sy dan geen vrouwen meer zijn en mogen / ende om harer moederlijcker beroepinge / dienst ende Ampt in der genereringe haer van Godt opgeleyt / uyt te voeren onnut geworden zijn ? Ende dat sy noch vrouwen zijn / ende oock om haer mans in der genereringe by te staen / genoegelijck ende bequaem zijn / is klaerder dan men hem bewijsen derf. Dus weet ick niet wat dit Privilegie-recht zijn mag / dewijle de Schrift niet meer en seyt dan / Ick wil u veel smerten toeschicken / als ghy bevrucht zijt / gy sult met smerten uwe kinderen baren / ende u wille sal uwen man onderworpen zijn / ende hy sal u Heere zijn / Gen. 3. 16. Maer aldus moet men den armen slechten leser somwijlen een oor aen maken / wanneer 'er geen Glosen / die wat schijns na der Schrift hebben/ meer te vinden en zijn.

Op dat privilegie - recht der vrouwen met der sonde verloren onse Antwoort.

Och / och / dat wy arme kinderen op dat twintigste deel nae alsoo met der Schrift ommegingen/ daer ons de Heere eeuwigh voor beware : ende dat onnosel domme volck alsoo een Mantel voor den oogen hingen / gelijck Micron met dusdanige Glosen doet / help Godt / wat wildemen ons alsdan een neuse maken / sy haddender oock meer als dobbel recht toe. Nochtans hoe sy 't leeren ende maken/ so is 't evenwel der armer vervoerder Werelt een willkomen Evangelium / gelijck 't van aenbeginne gemeynlijck by allen valschen Propheten ende haren toehoorders gehoort en gesien is. Hy mag vast dat Paeschlam sijn beenen breken / ende den Samson sijn

Der gelëerden vervoeringe prijst men , hoe plomp het ook gemaeckt wordt.

Exod. 12. 46. Num. 9. 12.

hayr

Joan. 19. 36. Jud. 16. 19.

hayr affnijden tot de tijt komt / dat hy sijn eynde neemt / ende den Heere rekenschap voor sijne verleydingen geven u oet. Ende siet / aldus heeft ons Micron die Schrift noch behouden laten / daer mede wy betuygen / dat den oorspronck des kints van den vader is / ende niet van den Moeder / als gehoort is.

Ende als wy nu noch sommige woorden met malkanderen hadden / zijn wy op die Inconvenient gekomen / dat sy eenen onreynen Christum hadden / ende vraeghde hem / of hy oock bekende / dat Maria van Adams onreynen ende sondelijcken zade was? Hy seyde: Jae: Maer sy is / seyde hy / reyn geweest, om dat de Engel tot haer seyde: Ghy zijt gebenedijt onder alle vrouwen, Luc. 1. 24. Daer op antwoorde ick: De Heere seyde ook tot Abraham: Ick sal u gebenedijen: sal ook alle die gebenedijen / die u gebenedijen / Gen. 12. vs 2. Item / hy beloofde ook den gehoorsamen Ouderen in de Wet: De vrucht uwes lijfs sal gebenedijt zijn / Lev. 26. 1. Deut. 28. 4. Zijn daer mede nu Abraham / met alle die / die Abraham gebenedijen / ende oock die van alsulcke vrome Ouders gebooren waren / reyn ende sonder sonde geweest?

Merckt hoe dat Micron Mariam reyn beweerde.

Onse antwoort op Microns beweeringe.

Het bleef van hem onbeantwoort: Maer hy seyde: Christus is reyn ende sonder sonde geweest, ende dat daeromme, dat hy niet door vermenginge uyt Mans zade ontfangen en was. Ick antwoorde: Uyt dat verstant volget ten eersten / dat der vrouwen zaet (so sy anders zaet hadden / 't welck sy niet en doen) reyn ende onsondelijck moest gebleven zijn / ende dat der mannen zaet alleen onreyn ende sondelijck geworden ware. Ten tweeden volget / dat de sonde uyt der vermenginge moeste herkomen / die Godts eygen scheppinge is / ende niet uyt Adams overtredinge.

Merckt, hoe dat Micron Christum reyn beweerde.

Onse antwoordt op Microns beweeringe.

Doe seyde hy: Godt heeft het gedaen, dat Adam in sijn natuere alsoo verdorven wert. Ick merckte dat hy gantsch gevangen sat / ende niet en wist wat hy meer seggen soude. Waerom / seyde ick? Daerom / seyde hy / dat Godt sprack: In welcken dagh ghy van den Boom etet, sult ghy den doodt sterven. Soo hoor ick (seyde ick) is Godt de oorsake van Adams overtredinge geweest? met noch sommige andere woorden meer. Neen (seyde hy doe) dat en segh ick niet. Och Micron (seyde ick) siet welcke ongerijmde dingen dat gy voortbrengt / ende hoe onschriftmatigen swacken gront dat het is / die ghy geerne soudt beweeren ende voorstaen! Een eenig woordt en heeft hy niet meer daer op geantwoort / nochtans laet hy hem en sijn schrijven hooren / als of hy de reynigheyt Christi gantsch fijn tegen ons beweert hadde. Oft dat niet en heet / sijn eygen eere soecken / ende den handel onwaerachtighlijck verhalen / magh de Leser bedencken. Ende hoe dat oock noch dese sijn beweeringe nu in sijn verhael opgebraght / nae der waerheyt bestaen kan / willen wy met der Schrift afmeten.

Micron scheen Godt te beschuldigen, dat Adam so verdorven was.

Doe sweegh men, ende nu roemt men.

Aldus schrijft hy: Men kan geen dinck onder de sonde besluyten / dan dat de heylige Schrift daer onder besluyt. Recht heeft hy dat (doch tegen hem selven) geschreeven. Want de Schrift besluyt Adam met sijn gantsche zaet onder de sonde / moet ook derhalven met Adam ende sijn gantsche zaet also zijn / dat en kan men niet loochenen, 4 Esd. 48. 1 Cor. 15. 21. Rom. 5. 18. Gal. 3. 22. Eph. 2. 1.

Microns sententie richt hem selven.

Voorder schrijft hy: Wat oock de selfde Schrift daer van bevryt, dat moetmen oock daer van vry houden. Recht is 't wederom van hem geschreven / maer al tegen hem selven / want de Schrift spreekt Christum vry / ende daerom houden wy hem ook vry: Oorsake dat hy van boven uyt den reynen Godt / ende niet van beneden uyt den onreynen Adam en is. Welcke Adam (segh ick noch eenmael) met alle sijn gantsche zaet in der Schrift onder de sonde besloten is / ende de Schrift en spreekt daer selfs niet tegen.

Andermael richtet Micron hem selfs.

Noch schrijft hy / als dat de Apostelen ende Propheten niet soo veele van Christus Heyligheyt ende reynigheyt hadden behoeven te vermanen, soo hy van boven, ende niet van Adam geweest hadde. Dit is een so kindischen glose / datmender hem over verwonderen moet. Want soo Christus alsoo een reyn mensche uyt den onreynen Adam geweest ware / gelijck onse tegen-partije hebben wil / soo moeste de Schrift tegen haer selven zijn / ofte Adam moeste twee zaden gehadt hebben / daer van dat een verdorven / ende dat ander reyn gebleven was / dat alsoo in der H. Schrift niet geleert en wordt: Merckt doch de blinde slagen die sy voorwerpen.

Derdemael richtet Micron hem selfs.

Ten laetsten schrijft hy: Wat Godt betuyget heyligh te zijn, dat kan de mensch niet gemeyn oft onheyligh maeken, wijst aen / Act. 10. 15. Hier moet de Alderheyligste Heylighheyt des vleeschs Jesu Christi / by dat vleesch der Dieren / die in de Wet om te eten Israël verboden waren / Lev. 11. 4. Deut. 14. 7. ende nu in den Evangelio voor reyn toegelaten / Matt. 15. 11. Marc. 7. 15. Actor. 10. 15. Rom. 14. 20. Tit. 1. 15. van hem vergeleeken zijn / recht of Adam alsoo met een woort (gelijck als de dieren in de Wet) voor onreyn afgeroepen / ende nu wederom met een woordt (als ook die selfde Dieren) in dit sijn zaet (daer van dat Christus nae sijn meyninge soude gegenereert zijn) soude vry gesproken zijn / daer mede hy de alderheyligste reynigheydt des vleeschs Christi geen kleyne schande toe en keert. O leelijke Glosa!

De dieren worden onreyn in der heyliger Schrift genoemt, om dat sy verboden waren, ende Adam om dat hy gesondight hadde.

Siet / weerde Leser / geen beter noch vaster grondt heeft Microns beweeringe / over de reynigheyt des vleeschs Christi / dan ghy nu gehoort hebt / daer van hy my op die tijdt niet een eenigh woort en roerde / ende nu noch twee jaren dat opgemineert heeft / oft hy niet sijn leere met dusdanige leelijke / ongeschickte Glosen suspect en maeckt / mogt gy nadencken.

Ende doe hem nu dat vrouwen zaet metter Schrift in volder kracht genomen was: Ook niet en hadde waer mede hy dit Inconvenient solveren konde / ende aen allen zijden seer benauwt sat / wierp hy dese vrage voor / als een die door verbaestheydt weynigh wiste wat hy seggen soude / wilde evenwel wat voortbrengen / op dat het niet heeten en soude dat hem den mont gestopt was. Gelooft ghy ook (seyde hy) dat Maria een mensch geweest is? Hoort om Godts wille wat hy voortbragt.

Dat hoorende / ontstack ick roeckelooselijcken in my selfs / ende antwoorde onbedachtelijk: Sy en is immers geen Koe geweest / jae wat is dit doch voor een leelijke vrage? Siet / also is de Koe mede in 't spel gekomen / daer gy

van de oorsake verswegen/ ende gantsch op een vreemde wijse/ ende weynig tot mijnder eeren/ aengetogen heeft.

Dus voeren sy de koe omme, maer met enckel verkeerde leugenen.

Ook hebben my sommige van den sijnen hier uyt naegeseyt (gelijck my al uyt Vlaenderen geschreeven is) hoe ick een van haren Leeraers een botte Koe soude geheeten hebben/ dat ick also niet gedaen en hebbe.

Dat ick niet eerbaerlijck geantwoordt en hebbe/ bekenne ick voor hem/ ende alle mijn Lesers/ is my ook van herten leet/ want my behoorde een lanckmoedigh antwoordt/ ende niet geckheyt met geckheyt te betalen. Doch wie nu van ons beyden de meeste schande heeft/ oft Micron met sijn verbaesde/ onbeleefde vrage/ oft ick met mijn ongesouten antwoordt/ wilde ick hem selven (so hy slechts onpartydig waer) geerne te bedencken geven.

Daer nae was mijn lust gantsch weynig meer op de selve tijdt met hem te handelen/ dewijle ick sagh/ dat hy hem soo gantsch partydelijck tegen de waerheyt setrede/ evenwel niet en hadde/ daer mede hy sijnen gront beweeren konde/ waer uyt ick dan veroorsaeckt wert/ dat ick tot hem seyde: Goede Martine, houd 't my ten besten/ 't waer wel goet dat gy u selven wat beter leerdet kennen/ want gy zijt noch al te jonck in der Schrift (sijn Jaren en heb ick niet gemeynt) om den gront uwer leere in desen deel voor te staen.

Op dese wijse werp ick Micron sijn jonckheyt voor.

Hoort, seyde hy doe/ ick wil u noch wat seggen. Maer dewijle het gantsch geenen gront en hadde/ al wat hy nae sijn lesen opbraghte/ ende het niet dan enckel onvernuftig vernuft en was/ ook steeds henen van d' een op 't ander liep/ antwoorde ick roeckelooselijck: Wegh met uw seggen/ het is doch enckel Anathema al wat ghy voortbrengt.

Doe vergrimde hy seer/ ende seyde driemael met harde woorden nae malkanderen: Dat heeft u de Paus geleert. Neen/ antwoorde ick wederom met gelijke woorden driemael: Niet de Paus/ maer Paulus heeft het my geleert/ Gal. 1. 8. Want het is een vreemt Euangelium dat ghy van Christo philosopheert/ dat ons van geenen Apostelen noch Schrift naegelaten oft geleert en is. Ende hebbe een woordt van dat 1 Cor. 16. 22. niet geroert/ hoewel hy sonder alle waerheyt/ gelijck hy (eylacen) veel doet/ my te schanden/ uyt enckel verkeerde bitterheyt/ alsoo aengeteekent ende verhaelt heeft.

Sulcke daden getuygen opentlijck wat hy voor een geest is.

Hier beken ick wederom/ dat ick hem wel met meerder lancksinnigheyt moght uytgehoort hebben/ als ick dede. Heeft evenwel de Soone Godts sijn Soonschap ende recht met mijn roeckeloose antwoordt niet verlooren. Is oock Microns Antichristische Leere daer mede geen Christelijcke leere geworden. Het verdroot my van herten seer dat ick hem langer op sijn verkeerde vragen antwoort geven soude/ want ick begost te mercken/ van wat Geest dat hy gedreeven wert.

Daer beneven heeft hy oock de ordeninge onses handels gantsch jammerlijck verkeert/ sijn thien woorden tot opproncking sijnder saeken in seer veelen uytgebreyt/ de mijne tot swackinge onser saeken aen veelen eynden afgekort/ veel dingen geset/ die noyt gedacht en zijn. Ende daer mede hem sijnen grondt genomen werdt/ geheel ende al versweegen.

Microns groote ontrouwe in sijn verhalen.

Noch derf dese stoute mensche Godt tot een getuyge nemen/ dat hy 't getrouwelijck verhaelt heeft/ ô Heere!

Wel aen dan/ een yegelijck sal rekenschap sijnen Godt voor hem selven geven/ hy magh sijn leugen soo schoon oppronckeu/ ende soo hoogh bezegelen als 't hem belieft/ ick wil ende sal door Godts genade mijn eenvoudige/ ongevalschte waerheyt slecht ende recht met Ja ende Neen (gelijck my de Schrift leert) daer doen. Wie mijn schrijven daer mede gelooven kan/ magh 't doen/ wie niet en wil/ en kan ick 't niet weeren. Hooger en wil ick my niet beroepen.

Micron heeft de sake hoog besegelt, noch evenwel gelogen. Matt. 5.37. Joan. 5. 12.

Ick hebbe by nae xxj. Jaren langh veel kommers ende benauwtheyt om de waerheydt Ja ende Neen geleeden/ ende dat gewillighlijck/ hoopse ook door Godts barmhertige hulpe/ om Microns ende aller Antichristen valscher leere wille/ in mijnen grouwen/ swacken ouderdom niet te verlaten noch te verliesen/ Satanas beschildere my ook door sijne Scribenten ende dienaers hoe hy my beschildere.

Ick en sonde het geen kleynder sonde achten, moetwillig te liegen, als het is, het geloove ende de waerheyt te verlaten.

Hoe ende wat Micron in den tweeden handel bekent heeft, ende hoe gantsch ontrouwelijken hy den selven beschreeven heeft.

Hy schrijft/ hoe hy ons wederom een Bespreck aenboot/ te bidden vermaende. Ick wil 't daer mede laten goet zijn/ dewijle het de sacke noch helpen noch krencken en kan. Doch ick weet wel hoe dat 't geschiet is. Ende als wy nu by malkanderen waren/ heb ick hem ten eersten aldus gevraegt: Gy weet/ lieve Micron, hoe wy in den voorigen handel veel woorden over het vrouwen zaet gebruyckten. Mijn bescheydt hebt ghy doen gehoort/ hoe dunckt het u? hoe hebt gy die saeken bedacht?

Mijn vrage aen Micron van het vrouwen zaet.

Hy antwoorde voor de volle vergaderinge met goede duytlijke woorden/ ende sprack: Dat moet ick wel bekennen, dat een vrouwe geen zaet, maer een menstruael bloet heeft. Van welcke openbare bekentenisse/ hy niet een eenig woort in sijn gantsche verhael dat hy met des Heeren heyligen Naem versegelt heeft beroert heeft. Oorsake: Want sijn gantsche gront en leere was daer mede uyt. Ende hoe dat aldusdanigen trouweloosen verhaler/ die dat wichtigste/ daer in den gantschen handel hangt/ versweegen heeft/ te gelooven is/ mag de Leser bedencken.

Microns bekentenisse in 't bespreck van der vrouwen zaet.

Ende doe wy nu sijn bekentenisse also gehoort hadden/ sprack ick tot de gantsche vergaderinge: Siet weerde mannen/ hier mede is nu onse disputatie al geëyndigt: want Micron bekent hier openbaer/ dat een vrouwe geen zaet en heeft. Lieve Martine (seyde ick) wat zijn nu al uwe woorden/ die gy in 't eerste bespreck van 't vrouwen zaet gemaeckt hebt?

Het was met Micron uyt gedisputeert, so hy niet als een ongestadig Mensch sijn uytgesproocken woort weder opgegeten en hadde.

Micron dat hoorende/ ontviel my so grofselijcken/ dat ick hem ook met geenen ketens aen sijn openbare bekentenisse en hadde mogen binden/ (als men seydt) doe hy merckte dat hy sijn saeke so gantsch daer mede verlooren hadde: want heeft een vrouwe geen zaet/ als sy ook niet en heeft/ gelijck hy bekende/ soo moeste een van desen waer zijn/ te weten/ oft de mensche Christus moeste van een menstruael

Micron was sijn ydele eere liever, als hem des Heeren waerheyt ende prijs was.

struael-bloet gekomen zijn / want Micron bekende / Sy en hadde anders niet. Oft hy moeste van een van Mariæ litmaten / of van bloet / uyt een van haren armen / beenen / oft andersins geschapen zijn / dat gantsch leelijken voor den Leser luyden wilde. Of hy moeste met ons bekennen / dat het woort vleesch geworden was / dat hy qualijcken (oft door sijn groote blintheyt / oft door sijn eergierige partye) toestaen ende doen kan.

Ende hoewel hy nu dit selfde weder opgegeten heeft / ende om sijnder grooter schanden wille voor den Leser niet bekennen en wil / nademael hy sijn eygen eer meer als de eere Christi soeckt / alsmen uyt dusdanige handelen openbaerlijk merken ende verstaen magh / soo is't evenwel voor den Heere (die't alles bekent is) voor hem selven / ende ook voor ons allen (die 't gehoort hebben) openbaer / dat 't et also geschiet is / als ik hier verhaelt hebbe. Daer uyt dan een van tween waer is. Of dat hy een seer wispeltuurig / ongestadig / en lichtveerdig man is / die men op eenderley sin ende gront niet beloopen en kan: Oft dat hy een seer dobbelhartigh valsch bedrieger is / die wel anders of beter weet / als hy den armen herten leert ende voorgeest. Het is een groot verdriet / dat men met dat onvruchtbare leesen van alsoodanige lichtveerdige lieden schriften / die noch schaemte noch vrese Godts en hebben / sijn kostelijke van Godt gegonde tijdt toe brengen ende slijten moet.

Voor de vier-vlammige oogen en ons en kan hy 't niet verbergen.

Ten tweeden vraegde ick hem / oft hy ons ook sijn bekenteniſſe toestont / die hy ons in den eersten handel van de twe Sonen in Christo gedaen hadde? Hy seyde: Ja. Doe begeerde ick / datse Andreas (die hy Cananeus genoemt heeft) aenschrijven wilde: d' Welck gemelde Andreas in Microns tegenwoordigheyt alsoo dede / ende is dese: Twee sonen in Christo / de eerste / Godts eeuwige Sone voor allen tijden uyt hem geboren sonder moeder / ende die onlijdelijck. De tweede / Mariæ / oft des menschen Sone / in der tijdt van haer geboren sonder Vader / en die lijdelijck. In welke lijdelijcke Sone Mariæ / de onlijdelijke sone Gods gewoont heeft. Alsoo dat de mensche Christus die voor ons gestorven is / Godts sone niet geweest en is / want hy en heeft geen Vader gehat. Siet alsoo is sijn bekenteniſſe geschiet die wy alle uyt sijnen eygen mondt alsoo gehoort / ende in sijn tegenwoordigheyt aengeschreven hebben.

Microns bekenteniſſe van de twee Sonen in Christo.

Ende als se Andreas nu geschreven hadde / seyde Micron: Leestse my. Gelesen zijnde vraeghde ik hem / oft hy niet recht geschreven en hadde. Hy bekende Ja. Ende nu komt dese onwaerachtige mensch / en schrijft / hoe sy 't menighmael met ons bekent hebben / dat de Sone Godts voor ons gestorven is. Daer 't voor den Heere ende ons allen niet anders geschiet en is / dan wy hier verhaeldt hebben: komt ook nu noch wederom in sijn schrijven / ende seydt hoe hy geen Vader gehadt en heeft. Want in sijn 32. bladt schrijft hy: Soo veel als den wesentlijken oorspronck der menschelijcker substantie aengaet (welke menschelijcke natuere oft substantie hy by ons den tweeden Soon noemde) soo en heeft hy na het getuygeniſſe der Heyliger Schrift geenen Vader gehadt wijst aen / Esai. 7.26. Matt. 1.2.3. En alsoo moet de ontschuldige Heylige Schrift

Micron seyt, Christus is Godts Sone geweest, maer hy en heeft evenwel na sijnen gront genen Vader gehad.

Dat onschuldige woort Gods moet (eylacen) aller valscher Propheten boek zijn.

(om dat sy Mariam een Jonk-vrouwe noemt) sijnder leelijker valscher leere aengesichte ende decksel zijn / hoe wel sy aen soo overmaten veele plaetsen in alle klaerheyt betuyght / dat Godt sijn Vader is / en hy de Sone Godts is / Luc. 1.31.9.35. Mat. 3.17.14.33.16/16/17.5. Marc. 3. 11. 9. 6. 15.39. Joan. 1.45.3.16.22. 6.69.7.28.8.23.9.37.10.36.11.27.

Siet dit is de Man die na sijnen schrijven so kloeckelijken gedisputeert / ende den gront sijner leere (gelijck hy den sijnen met enkel leugenen wijs maeckt / soo krachtelijck beweert heeft / ende hem selven daer mede een so heerlijken Praelkrans (maer tot sijnder eeuwiger schanden) op 't hooft in sijn Boek geset heeft. Recht blijft het spreeck-woort: Eere maeckt tot schande den genen die daer na begeerig is.

Godt beschaemt den genen die haer eygen eere met Godts schande soeken.

Ten derden vraegde ick hem: Nademael hy seyt dat de mensche Christus geen Vader gehadt en hadde / of hy hem dan niet evenwel Godts Sone en noemde? Hy antwoorde: Ja. Ik vraegde hem weder: uyt of om wat oorsaeck hy dat dede? of hy 't dede om sijnder geboorten wille? oft om der wedergeboorten / oft om der scheppinge of om der aenneminge wille? want soudemen hem sonder leugen alsoo noemen / soo moestet om een van dese vier oorsaken geschieden / oft men spraecke geen waerheyt alsoo menighmael alsmen hem also noemde. Ik kreeg tot een antwoort: Om geen van vieren, daer en was ook anders geen antwoort noch bescheit voor handen / maer hy verstak hem al weder in een ander hol / op datmen hem met dat nette der waerheydt doch niet vangen en soude.

Mijn vrage, waerom hy den vaderlosen Christum Gods sone noemde? bleef onbeantwoort.

Welck vrage (doe onbeantwoort) hy nu geheel gebrooken in sijnen schriften aengetogen heeft / en seydt in 't 173. blat / hoe hy om der vereeninge wille der beyder sonen (van welcke vereeninge men niet een letter in de gantsche schrift en leest) die hy met listigheyt twe naturen noemt / op dat 'et den eenvoudigen Leeser niet al te leelijk toe schijnen soude / Gods sone genoemt is. Daer mede hy dan openbaer betuygt / dat de Gecruyste Christus Jesus / die alder werelt sonden gedragen / ende voor Godt sijnen Vader versoent heeft / niet meer dan een genoemde Sone Godts geweest is. Ende Godt alsoo maer een Godt der namen / en niet een God der waerheyt is. Immers is de laster en schande al te groot / die de almachtige groote God met sijnen gebenedijden lieven Sone van desen onbedachten man lijden ende hooren moet.

Van dese vereeninge en vint gy in de geheele Schrift niet.

Och Leser merkt wat dit voor een leere is.

Ten vierden vraegde ick hem / of hy oock wiste dat Gillius Faber een schrift tegen ons had laten uytgaen? ende of hy 't oock gelesen hadde? Hy seyde Ja. Wel seyde ick / hoe behaget u? Het is een seer schoon stuksken (seyde hy) ik heb 't ook onse Broederen laten lesen.

Mijn vrage aen Micron om Gellius Faber boek dat hy hooge prees.

Hey Martine, seyde ik / prijst gy de Godtloose schande / dat met soo menig schentlijck leugen vol is / daer des Heeren woort ende ordeninge soo deerlijken in gebroocken ende dat alderheyligste vleesch Christi een boose geldt ende rantsoeninge genoemdt wordt; Soo my de Heere helpen wil / hy sal sijn antwoort hebben. Ende doe dat geschiede / was dat mijne by na af gedrukt. Siet / het is de waerheyt dat ick schrijve.

Onse antwoort op Microns prijsen.

Doe seyde Micron: ik heb met Gellio over dat boose gelt gesproocken, ende hy klaeght

dat'er

datter hem de Drucker verdorven heeft, ende seyt: het sal loose gelt zijn.

Doe was daer een van den onsen / die daer seyde: Loos / heet op dese sprake valsch ofte licht / soude dan Christus vleesch een valsch oft licht gelt geweest zijn / &c.

Mijn antwoort op Microns ontschuldinge.

Dit hoorende / sprack ick: Ik heb wel by wijlen by my selven sitten denckende / hoe soude doch de man aldus gantsch plomp geschreven hebben / of het niet misdruckt en is? dus mimerende / seyde ik wert ik indachtig / hoe dat Joan à Lasco ende hy in der leere eens waren / en dat die tegen my geschreven hadde / is Christus Heylig, waerom is hy dan om de sonde in des Vaders gerichte veroordeelt: ten anderen, Christus en is geen ander vleesch deelachtig geworden, dan dat der sonde (op dat hy moght versocht worden) ende den doot soude onderworpen oft schuldigh zijn. Nademael sy dan een zijn (dagt ick) en dese spreuken van à Lasco opentlijck betuygen / hoe hy niet heyligh geweest en is, maer een sondigh en dootschuldigh vleesch gehadt heeft, soo kan 't ook wel in gelijcken verstande een boose geldt ende rantsoeninge van Geleerde hier genoemt zijn. Siet alsoo heb ick hem geantwoort / ende anders niet.

à Lasco lasterlijke gront van Christo.

Als ik dit nu aldus vertelde / begeerde Micron, dat hy à Lascos spreucken lesen moghte als hy ook dede / ende seyde ten laetsten, (doe hyse lange genoegh gespoeldet had) het is al wat duyster van hem geschreven. Ja vrylijck seyde ik / niet duyster / maer Godlooslijk.

à Lascos spreucken worden van Micron uyt sijn eygen boek gelesen.

Ende dese mijne bescheyden goede antwoort en heeft hy alleene niet verswegen / maer oock noch tot mijnder schanden droeffelijck verkeert: heeft oock beneven à Lascos leelijke spreucken gantsch buyten sijn verhael gelaten / ende heeft my alsoo verweten / daer aen een ander schuldig is. Of dit also uyt den Geest der waerheyt / die sonder alle partye is / door een ongevalschste ware Christelijke liefde recht als voor Godt in Christo Jesu van hem geschiet is / wil ick den alsienden Godt sijn eygen ziele te richten geven.

Hoe dat de nijdige partije handelt, merkt gy aen dese Microns daet wel.

Nademael ik dan also in sijn boeck gedrukt bevonden hebbe / ende à Lascos spreucken soo openbaerlijck mede brengen / hoe Christus een doot schuldigh vleesch gehadt heeft, als gehoort is / dat doch met rechte ende boose gelt en rantsoeninge magh genoemt worden / dewijle dat hy het sondigh acht / ey lieve / wat heb ick doch dan met mijn beantwoordinge gebroken / daer hy een sulcken grooten Tragœdiam over gespeelt / ende my een soo doodtlijken steecke (gelijck hy by avontueren meynt) mede gedaen heeft. En de daer 't oock noch daer en boven na rechter waerheydt haerder alder gront is / en met gewelt uyt haer leere volgen moet. Maer aldus moest hy Gellio een dienst met mijnder schanden door enckel leugen doen / hoe wel hy eenmael tot Embden opten druck / na dat sy mijn beantwoordige gekregen hadden / voor sommige Predikanten een geheel ander liedt van Gellius ende sijn boeck gesongen heeft.

Het onrechte verantwoorden, brengt prijs, en geen schande.

Daer na zijn wy op den Inconvenient gekomen / dat sy twee personen in Christo besluyten. Daer op my Micron also antwoorde: Wy en besluyten geen twee personen in Christo, maer een persoon, want alhoewel dat het woort (seyde hy) van eeuwigheyt een persoon was so en wast evenwel doen't in Mariam quam geen persoon. Lieve merckt doch / welk een onbescheyt dat hy voortbragt. Voorder (seyde hy) hoewel dat een yegelijk mensche een persoon is, ende de Mensche Christus een mensche geweest is gelijk een ander Mensche, soo was evenwel de Mensche Christus voor hem selven alleen geen persoon geweest: immers is 't schande datmen sulke onvernustige woorden voor verstandinge ooren roeren sal. Recht seyt Paulus waer is de disputeerder deser Werelt / 1Cor.1.18.

Microns ongegronde antwoort in onse laetste bespreck op de twee persoonen in Christo,

Die Godts wijsheyt verachten moeten tot sotten worden. Job.5.13. Esai.33.18.

Doe wy nu onse woorden daer van uyt hadden / seyde ik: Ik heb verstaen / hoe dat 'er uwer sommigen zijn die daer seggen: Menno seyde laetstmael / als dat de geheele Christus Gods sone zijn soude / Maer hy en bewees 't ons met der schrift niet / so begeer ik dat nu te doen / ende wil u de spreucken uyt dat nieuwe Testament duytlijken voorlesen / daermede wy betuygen / dat de geheele Christus Jesus van binnen ende buyten / van boven tot beneden / sienlijk en onsienlijck Godts eenige geboren en eerst geboren eygen ware Sone is / soo gy my anders met verduldigheyt wilt hooren / gelijk ick u in uwen lesen laetstmael gedaen hebbe. Doet het, seyde hy.

Ick hebbe ontrent vier of vijfentwintigh geweldige klare spreucken uyt der schrift op gelesen / daer van ik sommige aenwijsen wil / daer van de eerste dese was: De H. Geest sal her af in u komen / ende de kracht des Alderhoogsten sal u omschaduwen. Daerom dat Heyligh dat geboren sal worden / sal Godts Soon genoemt werden / Luc.1.31. Hier betuygt des Heeren Engel / hoe dat Christus Jesus soude Godts Sone zijn / ende gy Micron segt / dat hy 't niet geweest en is.

Micron tegen spreekt des Engels getuygenisse van Christo, dat hy de Sone Gods zijn soude

Item de Vader selve: dit is mijn lieve Sone / daer aen ick mijn welbehagen hebbe / Matt.3.17.17.5. Mar.1.1.11.9.6. Luc.3.22. 9.35. En gy Micron dorvet tegenspreken / en seggen dat hy 't niet en is.

Micron tegen spreekt des Vaders getuygenisse van sijnen Sone.

Item Christus sprack tot den Blinden / gelooft gy aen den Sone Gods? Heere seyde hy / wie is 't? op dat ik aen hem geloove. Die is 't (seyde Christus) dien gy siet / ende die met u spreeckt / Joan.9.37. Hier bekent de sienlijk sprekende Christus hem selven voor den Sone Gods / en gy Micron seght dat hy 't niet en is.

Noch eenmael seyt Christus. Wat dan / wanneer gy des menschen Sone sult sien opvaren daer hy te voren was? Joan.6.62. Hier betuygt Christus dat des Menschen Sone van boven gekomen was / ende dat hy daer weder henen soude. Ende gy Micron segt dat des menschen sone niet van den Hemel, maer van der Aerden was.

Micron tegenspreekt Christus eygen getuygenis.

Item / Petrus antwoorde Christo / op de vrage / voor wien sy ende de lieden des menschen Sone hielden. Gy zijt Christus (seyde hy) de Sone des levendigen Godts / Matth. 16.16. Christus heeft 'er hem de saligheyt op toe geseyt / ende gy Micron segt dat de Mensche Christus Godts Sone niet en was.

Micron maeckt Petrum tot een valsch getuyge, hoe wel hem de saligheyt op sijn bekentenisse wert toe geseyt.

Also bekende hem ook de Hooftman by den kruyce: Waerachtigh (seyde hy) dese Mensche is Godts Sone geweest / Marc.15.15.39. en gy Micron tegenspreekt het en segt / dat hy 't niet en was.

De

Micron bestraft al degene die des menschen sone voor den Sone Gods bekent hebben.

De Apostelen alle met malkanderen bekenden Christum voor den Sone Godts / Matth. 14. 33. Alsoo deden oock Joannes de Dooper / Nathanael / Joan. 1. 45. ende Martha / Joan. 11. 27. En gy Micron en schaemt u niet te seggen / dat hy 't niet en is.

Alle dese dingen (seyt Joannes) zijn geschreven / om dat gy sult gelooven dat Jesus Christus de Sone Gods is. Ende gelooven de dat leven door sijnen naem hebben mogen / Joan. 20. 31. Lieve Micron, seyde ick / nemet waer / alle die dat niet en gelooven (seyt hy op een ander plaetse) maken Godt tot eenen leugenaer / want sy en gelooven dat getuygenisse niet / dat Godt van sijnen sone getuyght heeft / 1 Joan 5. 10. Ja het zijn de Geesten van den Antichrist / want sy verlochenen beyde den Vader ende den Sone / 1 Joan. 2. 22. Siet Micron, wat gy nu voor geesten zijt / laten wy Joannes met dese woorden richter zijn. Wat antwoort gy my nu op alle dese mijne klare schriften / die ick u hier gelesen hebbe?

Wie den Sone verloochent, die en heeft ook den Vader niet.

Doe krauwde hy sijn hooft noch eenmael / soo hy oock in den eersten handel dede / als hy van 't vrouwen zaet begrepen sat / beyde Hermes ende hy ontsetteden haer verwen / soo my de Broeders seyden / doch ick en heb niet gesien / ende Micron sprack: die schriften bekenne ick den meestendeel recht ende goet te zijn. Niet altemael seyde ick. Ick en hebber immers niet een woort van 't mijne toegedaen maer slecht uyt dat boeck gelesen / Segt my welck zijn dan die / die niet goet en zijn?

Alle mijn klare schriften bleven van hem onbeantwoot.

Ick en kreegh over al geen antwoort / maer hy viel al weder op een vreemde vrage / die ick hem drie oft viermael weygerde / antwoort begeerende op mijn schriften. Ten laetsten sprack hy / maer met enckel bedrogh / op dat hy my van mijne schriften voeren moghte / die hy niet beantwoorden konde / dewijle sy hem al te krachtigh ende te klaer waren / ende ook mede / dat hy den sijnen noch wat schijns maken wilde. Het sal (seyde hy) een antwoordt zijn. Vraeght dan henen / seyde ick:Elooft gy ook (seyde hy) dat Christus van eeuwigheyt uyt den Vader geboren is geweest? ende by den Vader geseten heeft? Ick liet hem sijn vrage noch eenmael verhalen.

Microns vreemde ende onschriftmatige vrage.

Martine (seyde ick) gy en handelt niet als een waerachtigh ende vroom Man toekomt / Is dat een antwoort op mijn schriften? Van stonden aen begost hy te roemen / hoe ick hem geen antwoort op sijn vrage geven konde. Ick wert gantsch bedroeft / dat ick met een soo verkeerden Mensche gehandelt hadde / want ick sag openbaer / dat hy van den Geest der waerheyt niet gedreven wert. Voorder (seyde ick) van alsulck een geboorte als gy my vraeght te weten / die alsoo een by sitten van eeuwigheydt soude medegebraght hebben / en heb ick in der schrift niet gelesen / hebt gy daer van gelesen soo wijset my.

Microns leugenachtige ende schalke roeminge.

Neen, seyde hy / wy willen 't van u weten: Martine (seyde ick) schaemt u / u leefdagen / dat ick de Schrift van u begeer te weten / ende dat gyse my niet wijsen en wilt. Hy drangh al weder / dat hy 't van my weten wilde. Man / man (seyde ik) gy laet uwen Geest wel blijken / die in u is. Wat is dit doch een onbeleefde verkeertheyt / dat gy van my wilt weten / dat in de Schrift niet en is. Hemel ende Aerde en hebben noch geen ses duysent Jaren gestaen / en de Schrift seydt nu / dat de Hemel Godts Stoel ende de Aerde sijn voet banck is / ende God is een eeuwig God / die noch begin / noch eynde gehadt heeft / (ende ick u nu vragen wil) waer ende wat Godts stoel ende voet-banck geweest hadden eer Hemel ende Aerde geschapen zijn / waert gy al schuldigh daer op te antwoorden / dewijle het in der Schrift niet en is? My wert wederom geantwoordt. Wy willen 't van u weten. Merckt uyt wiens geest dat dese man met my gehandelt heeft.

Wat dit voor eenen geest is, maghmen uyt sulcken handel gewaer worden.

Siende sijnen angel / die hy om wat sonderlingh van my te visschen / uytworp / seyde ick tot hem: Micron / uwe soecken (nu gy voor de waerheyt niet bestaen en meught) sie ick wel / daerom soo verstaet my nu recht / op dat gy my oock recht meught na seggen. Al wat de Schrift van dat eeuwige Godtlijcke wesen Christi getuyght / geloove ick met voller herte / hoe wel ick dat met mijn vernuft niet en vergrijpe / gelijck dan sijn uytganck van aenbeginne ende van de dagen des eeuwigheyts geweest is / Mich. 5. 1. Dat hy de A ende O is / Apoc. 1. 8. 2. 8. Dat eeuwige vaderlijcke woordt / sijn wijsheyt ende Sone / daer alle dingen door geschapen zijn / Gen. 1. 1. Psal. 33. 6. Prov. 8. 22. Joan. 1. 3. Ephes. 3. 9. Colos. 1. 16. Hebr. 1. 2. De eerste geborene aller Creaturen / Colos. 1. 15. Die daer was eer Abraham geboren wert / Joan. 8. 58. ende wat der spreucken meer zijn / maer dat 'er alsoo een geboorte (seg ick) van eeuwigheyt soude geschiet zijn / als gy seght / en vinde ick in der Schrift niet.

Onse klare bekentenisse der schrift van dat eeuwige Godtlijcke wesen ende geboorte Christi.

Aengesien ick dat dan alsoo niet en bevinde / ende der Schrift tot in den doot bereyt sta / soo maeck ick u tot mijnen Schoolmeester (dewijle gy alsulken bekentenisse van my eyschet) wijstet my / waer 't geschreven staet / ende ick en sal 't u door Godts genade niet met een dat alderminste Woort tegen spreken / want ick wist dog wel dat sy my nergens wijsen en konden / ick kreeg noch eenmael tot een antwoort / Neen, wy willen van u weten. Kennet den Geest die met ons gehandelt heeft.

Hier wil ick nu alle onpartijdelijke redelijke Lesers der gantscher Werelt tusschen Micron ende my laten Richters zijn / oft hy al een Godtsaligh / ootmoedigh / vrientlijck ende vroom Christen / om my ende ons allen te leeren / oft om van ons in Christo Jesu met des Heeren Geest ende woordt geleert te worden / oft / oft hy als een ongodlijck / hoovèerdigh / wreet / ende faemroovig Phariseus by ons geseten / ende sijn Bespreck met ons gevoert heeft.

Micron en heeft hem niet als een vroom Petrus oft Paulus, maer veel meer als een onvroom Annas of Caiphas tegen ons bewesen.

Onbeleefder ende leelijcker handel en heb ick mijn leve dagen niet gehoort. Ten eersten / dat hy van ons weten wilde / dat in de Schrift niet en stont: Ende ten tweeden / dat ick begeerde dat hy 't my wijsen soude / ende soo veel om der waerheyt ende liefde wille niet doen en wilde / dat hy 't wese. Maer Micron wiste dat hy 't in de Schrift niet vinden en soude / evenwel moeste hy met alsulck eenen schalcken tonge / doe hy den gront verloren hadde / den sijnen die noch soo gantsch weynigh oogs in der Schrift hadden / noch sulcken roem maken / maer dat nette dat hy ons spande / wert hy selve mede beslagen / soo ghy uyt onse naest-

uyt onse naestvolgende aenwijsinge in grooter klaerheydt hooren ende sien sult.

Want als ick merckte hoe hy alle Christelijcke beleefheyt gantsch verloren hadde/ geen Schrift meer by hem gelden en wilde/ ende nergens meer op toe en leyde/ dan dat hy soo een woordeken visschen/ ende dat achter aen onsen rugge met veel toesettingen valschelijcken omme dragen moghte/ begeerde ick/ dat hy my sijn vrage wat meer verklaren wilde. Te weten/ oft hy dan geloofden/ dat Christus van eeuwigheyt also uyt den Vader was geboren/ dat hy oock afgedeylt van den Vader/ buyten den Vader van eeuwigheyt geseten hadde? hy moghte dry oft viermael wel tot my seggen: geboren.

Micron en heeft niet als een vroom man met ons gehandelt.

Geboren seyde ick/ en wedersprreeck ick u niet/ want ghy hebt mijn bekentenisse klaer genoegh gehoort/ maer verklaert my uwe vrage. 'T was al wederom met: geboren.

Doe seyde ick tot Hermes: Segt ons wat is u geloove: Die sprack nae zijn bolle onbedachte wijse vry her uyt hoe hy van den Vader buyten den Vader geseten hadde.

Hermes bekentenisse van de eeuwige geboorte Christi.

Wel aen Micron/ seyde ick/ is dat u geloove oock? Ick kreegh weder tot een antwoort: geboren. Want den Vos was bange/ datmen hem in dat hol beslaen wilde.

Micron/ seyde ick/ segt my Ja/ oft Neen/ het is lange genoeg met u geboren. Doe seyde hy/ Jae Wel aen/ seyde ick/ soo hoort nu mijn antwoort.

Micron verklaerde sijn vrage, maer niet geerne.

Ghy hebt na mijn vermoeden (seyde ick) wel gelesen/ hoe daer by oude tijden een Secte geweest is/ die men Triticole oft Tritoiten noemde. Ende dat daerom/ dat sy drie Goden eerden. Soo dan nu uwe verstant ende geloove van den Heyligen Geest is/ gelijck ghy hier van den Vader ende den sone bekent/ so is't openbaer dat ghy Tritoiten zijt/ want ghy deylt se al soo van malkanderen/ dat sy oock afgescheyden van malkanderen/ een buyten den anderen souden geseten hebben/ als gehoort is. Een eenigh woort en heeft hy my daer niet op geantwoort.

Mijn eerste antwoort op Microns verklaringe bleef onbeantwoort.

Ten tweeden/ seyde ik: Gy weet immer wel/ hoe dat Arrius mede daerom voor een Ketter gehouden wert/ dat hy seyde dat Christus een begin gehad hadde? Hy seyde Ja. Recht is't seyde ick/ maer dencket na/ so Christus also van eeuwigheyt afgedeylt van den Vader buyten den Vader geseten heeft/ als ghy segt/ ende eeuwigh heeft tijt noch begin/ soo en is hy des Vaders Sone niet/ want soo en is hy van den Vader niet geboren/ ende is hy in alsulcker voege geboren/ dat hy also afgedeylt van den Vader buyten den Vader (so ghy segt) geseten heeft/ soo moet hy een begin gehadt hebben/ want dat de Barer voor 't gebaerde is/ in alsoo een menschelijck verstant/ als ghy voortbrengt/ is klaerder als de lieve dagh. Ende oft ghy dan niet in uwe verstant Arrianers en zijt/ wil ick u selven te dencken geven. Noch sal ick sijn antwoort hebben.

Mijn tweede antwoort op Microns verklaringe bleef onbeantwoort.

Ten derden seyde ick: Sommige Oude Schribenten ende oock nieuwe/ hebben dat eeuwigh Godtlijck wesen by der Sonnen afgebeeldet/ te weten/ by dat Corper den Vader/ by dat schijnsel dat Woordt/ oft den Sone/ ende by de warmte den Heyligen Geest. Want gelijck dese/ drie namelijcken dat Corper/ dat schijnsel/ en de warmte een Sonne zijn/ alsoo zijn oock de Vader/ sijn Woordt/ ende sijn heylige geest een waerachtigh Godt.

Ende gelijck als dat schijnsel van der Sonne niet kan afgescheyden worden/ ende blijven noch dat schijnsel/ alsoo en kan oock dat woordt niet gantschelijck van God afgescheyden worden/ en blijven noch het woort. Evenwel en is de Vader het woordt niet/ noch het Woort de Vader. Ende daerom singt ghy ook noch dagelijcks in uwen Tempelen/ Lumen de lumine, dat is/ een licht van een Licht. Oock Paulus: Hy is dat schijnsel der heerlijckheyt Godts/ Hebr. 1. 3.

Mijn derde antwoort op Microns verklaringe ook noch niet beantwoort

Siet waerde Micron/ also hebben de voorgenoemde Schrijvers van dat eeuwige Godtlijcke wesen bekent/ ende ghy bekent aldus. Oft ghy nu haer geloove niet en versaeckte ende haer met uwer bekentenisse tot valsche/ Schrijvers maeckt/ wil ick u selven laten Richter zijn. Een eenigh woort en heeft hy daer op niet geantwoort.

Ten vierden seyde ick: Ghy gelooft immer wel/ dat Christus Jesus Godts Almachtige woort/ Wijsheyt/ ende kracht van eeuwigheyt geweest is? Hy seyde Ja; Wel aen seyde ick/ is'er dan sulck een geboorte geschiet als ghy segt/ te weten/ dat hy also afgedeylt van den Vader buyten den Vader geseten heeft/ soo moet de Vader sonder Woordt/ Wijsheyt/ en kracht van eeuwigheyt geseten hebben/ dewijle het alsoo buyten hem geweest is/ gelijck ghy bekent/ is klaerder dan datmen 't wederspreken kan. Lieve Micron dencket nae welck een schande dat gy God rechtet. Niet een toe woort en heeft hy my daer op geantwoort.

Joan. 1. 1.
Gen. 1. 1.
Esa. 40. 8.
Bar. 3. 39.

Mijn vierde antwoort op Microns verklaringe bleef ook alle onbeantwoort.

Maer nu komt hy/ ende seyt/ hoe Christus van eeuwigheyt van den Vader geboren is geweest/ hoewel noch in den Vader gebleven. Merckt doch welck een dobbel-tongig ende ongestadig Geest dit dat is/ doe hy met ons handelde/ hadde Christus van eeuwigheyt afgedeylt van den Vader buyten den Vader geseten/ ende nu is hy in den Vader gebleven. In soo korten tijdt heeft hy vijf Artickulen beneven desen gront van de menschwerdinge Christi verandert/ gelijckmen in der vermaninge aen hem selven geschreven/ hooren sal/ ende komt nu noch daer-en-boven/ ende soude my geerne de leelijcke vlecke sijnder onstantachtigheyt in het aensichte drucken/ daer my de barmhertige Heere van 21. Jaren her onveranderlijck in eenderley sin ende gront der leere door sijn gonstige genade ende stercke kracht voor den menighvuldigen listigen aenloop van so overmaten veel schalkachtige geesten bewaert heeft/ gelijck sy my alle moeten tuygen/ die mijn boeckens sonder partije gelesen/ ende mijn vermaninge soo lange tijt gehoort hebben.

Microns onstantachtigheyt is al te groot.

Hoe ick my inder leere verandert hebbe, wil ik de Gemeynte tuygen laten.

Hier wil ick nu alle mijn Lesers in aller liefden getrouwelijck vermaent/ ende om des Heeren wille ootmoedelijck gebeden hebben/ dat my doch niemant aenmete noch na dencke als oft ick met dese mijn vier beantwoordingen over sijn voorgesette en verklaerde vrage gedaen/ de geboorte Christi des eeuwigen woort voor alle creatueren geschiet verleggen oft versaken wilde. In geenderley wijse/ want met alle den genen die Christum Jesum voor den eerste geboren voor allen creatueren

in

Apoc. 3, 14. 1 Cor. 1. 15.

in der waerheyt met den Heyligen Paulo bekennen / ende dat sonder alle vermenginge van eenige menschelijcke vernuft met den selfden beken ick midts desen nu ende eeuwighlijk in desen deel een te zijn.

Ick segge ende betuyge/ so my Micron met der Schrift gevraeght hadde / of ick Christum niet na sijnen eeuwigen Godtlijcken wesen voor den Eerstgeboornen voor allen Creatueren bekende / so hadde ick sonder eenigh vertoeven hem dat vrywillige ja-woort gegeven: Ook hadde hy alsdan met sijn vragen onbeschaemt gebleven. Maer dewijle hy sijn vragen uyt der vernuft ende niet uyt der Schrift voortbraghte/ende also eene bysittende persoon van eeuwigheyt van 't woordt maken wilde/ daer van voor sijn Hemelvaert niet een eenigh letter in de gantsche Schrift geschreven staet/ doe lagh hy van stonden aen met sijn vernuft onder dese vier swaere Inconvenienten nevens dat eeuwige Godtlijke wesen beslagen/daer uyt hy hem niet met een eenigh woordt verantwoorden en konde/als gehoort is.

Met het vernuft kan de eeuwige geboorte noch begrepen noch verklaert worden.

Merckt ook / dat hy de plompigheyt sijns vernufts / die hy sonder alle Schrift tegen my over de saecke gebruyckte/ selfs alsoo heeft nagedacht / dat hy hem nu dan sijn eygen bekentenisse ende woorden schaemt: want hy seyt (so my anders recht geschreven is) als dat hy van dat bysitten noyt geseyt en heeft. Heeft hy dat also geseyt/ so is 't (eylacen) al te plomp van hem gelogen. Hy schrijft ook nu (gelijk wy nu eenmael geseyt hebben) als dat hy van eeuwigheyt uyt den Vader is gebooren, maer noch evenwel in hem gebleven, als oock des Nicenischen Concilii, Athanasii, Erasmi Roterodami, Lutheri, Pomerani, Melanchtonis, Bullingeri, ende der verstandighsten Geleerden gront is/gelijk men uyt de gelyckenisse van der Sonnen/ende ook mede uyt haerder sommiger schriften lichtelijken vaten ende verstaen kan.

Gebruyckt al wederom vernuft / ende geen Schrift / gelijk hy ook nevens dat eerste (dat hy nu in sijn schrijven weder opgegeten heeft/ gedaen heeft. Want de Geest der Wijsheyt en heeft ons niet een eenige letter van dese ondersoeckelijke / onbegrijpelijke verholentheyt der eeuwiger geboorten / hoe na ende verre/ in de gantsche Schrift nagelaten/ oft hy buyten dat onbegrijpelijke Vaderlijke wesen met der geboorte / voor allen creatueren gekomen / oft of hy daer binnen in onbevindelijker wijse gebleven en is / want Godt is een Geest/ Joa. 4. 24. ende die (segh ick) onbegrijpelijk.

Merckt wel wat hier geseyt wordt.

Nademael hy dan al wederom vernuft en geen Schrift gebruyckt / soo kan hem dat ondersoeckende/curieuse vernuft/met dat woort/ geboorene / lichtelijken wederom daerentegen leggen / vragen ende seggen / hoe datter dan yemant kan gebooren werden / ende dannoch in sijnen Vader blijven soude? Ick en weet niet / waer Micron terstont een bescheyden antwoort (daer mede hy voor den disputeerder bestaen moght) vinden soude.

Ick wilde derhalven wel / datmen Godt door ongeopenbaerde verholentheydt houden liete / want alle die haer vernuft in desen onbevindelijken diepen afgront volgen / ende daer over houden willen / die zijn daer mede van stonden an den disputeerer des vernufts in sijn strick geloopen/ hy make dat ook hoe hy 't make.

Aengesien wy dan in alle klaerheyt weten ende bevinden / hoe de Heylige Geest dese verholentheyt so gantsch ende gaer in der Schrift besloten heeft / ende ons den selfden noch door Propheet/noch door Apostel/noch ook door den Sone self in eeniger maten geopenbaert heeft/ ende het openbaer is / datse met geen vernufs afgemeten en kan worden/hoe kort oft hoe lange / hoe na oft hoe verre / oft metter geboorten buyten den Vader gekomen / of binnen gebleven/dewijle hy een geest is. Daer beneven ook uyt den Historien vermercken/ ende nu tot onsen tijden bevinden / hoe menigh scherpsiende oog dat hem in dese ondoorsienlijke klare glans verblint heeft. So is mijn trouwe waerschouwinge aen alle vrome herten / die geerne met een ongeverwede geruste conscientie voor haren Godt wandelen souden / dat sy doch niet hooger noch leeger in dese onbevindelijke ende onbeschrijvelijke hooge Majesteyt des onmetelijken eeuwigen Godtheyts speculeeren en willen/ ook niet anders daer van besluyten/ houden/ schrijven/ leeren/ oft drijven en willen/ dan de H. Geest in sijn Heylige woort ons geopenbaert ende geleert heeft/ op dat sy haer niet een eygen Godt door hare mijmeringe aertscher vernuft maken / ende opwerpen/ die haer van der Schrift niet betuyght ende verklaert en wort. Want het is allen saligen zielen genoeg/ dat sy also van Godt glooven/houden ende gevoelen / gelijck als ons des Heeren woort beschrijft ende aenwijst. Namelijk/ dat Christus Jesus des onbevindelijken eeuwigen vaders eeuwige onbevindelijke woort/wijsheyt/kracht en eerste geboorene van eeuwigheyt voor allen creatueren geweest is. Een eeuwig/waerachtig/volkomen Goddelijck substantie oft wesen in Godt/by Godt/ en met Godt/ en dat selfde/ oft die selfde door de kracht des almachtigen eeuwigen Geests/ook een waerachtig/lijdelijk/ sterffelijk mensch na der beloften in der tijdt in Maria geworden/als de Schrift leert.

Merckt wat hier geseyt wordt.

Want so ons een meerder wetenschap ende verstant over dese onbevindelijke geboorte hadde van nooden geweest / de H. Geest der waerheyt/die den sijnen tot alle Godtsaligheyt recht wijst ende leert / soud 't ons ongetwijffelt niet voor onthouden / maer wel door eenige van sijnen Heyligen Apostelen oft Propheten / oft door den Son selfs in der Schrift geopenbaert ende verklaert hebben.

Bidde dan alle vrome herten hier mede om Jesus wille / een yegelijk legge hem doch met sijn vernuft onder sijns Heeren woort / hy voele ende houde also van Godt / gelijk hem van der Schrift bevolen ende geleert is / klimme noch hooger noch leeger / ende wandele met een ootmoedige / nederige / verslagen ziele voor den Heere ende sijne Gemeynte / soo sal hy ruste in sijnder conscientie vinden. Die Godt vreest / dencke nae / wat ick schrijve.

Ende doe hy nu wederom aen allen kanten in sijn vrage aldus benauwt wiert/ ende stondt soo geweldelijck begrepen / ontbrack hy (soo het scheen) met een verstoort gemoet / ende sprak: Glooft ghy oock, dat Christus van Maria gevoet is? Ja (seyde ick) dat geloof ick met volder herten. 't Fy (seyde hy doe) met u onreyne Christus: want is hy van haer gevoet, so moet hy oock onreyn geworden zijn: hy en wiste niet (so my doch-

Microns laetste vrage.

dochte) van grooter verbaestheyt wat hy seggen wilde.

Onse antwoort op Microns laetste vrage.

Lieve Micron, seyde ick/ bedwingt doch uwe herte ende tonge. Wy hebben van sijn herkomste gesprooken/maer niet van sijn voedinge. En so de voedinge dan onreyn maken konde/ dat sy doch nae Christus eygen woort Matth. 15.11. Marc. 7.15. niet en kan/ hoe veel te meer dan de materie selve van al sulck een onreyn lijf genomen/ daer die vrucht van soude gekomen zijn/ als gy seght/ ende voorgeeft? Ende dat Maria van Adams onreynen/ sondelijcken zade gegenereert is/ daer van gy Christus vleesch oft menschheyt hebben wilt/ hebt gy my selve toegestaen/ gy en kondet my ook niet een eenige Spreucke uyt der gantscher Schrift opbrengen/ daer mede gy haer reynigheyt beweeren kondet/ gelijck in den eersten handel klaer genoeg van my verhaelt is.

Siet/ eersame Leser/ hier hebt gy nu den voornaemsten gront van het gene dat Micron ende Hermes in haer verhael versweegen hebben. Uyt wat oorsaecke/ herte ende meyninge sy alsulcks gedaen hebben/ waer lichtelijck te raden.

Nademael het dan niet anders geschiet en is/ dan wy hier vertelt hebben/ gelijk het voor den alsienden Godt/ voor Micron ende Hermes, t' samen met haren eygen getuygen selfs/ ende ook mede voor ons allen die daer by geweest zijn/ openbaer is/ als te weten/ dat hy met dat vrouwen-zaet gantsch uytgedisputeert was/ daer op dat haren gantschen gront staet/ selfs in 't laetste Bespreck bekende/ hoe een vrouwe geen zaet/ maer alleen Sanguinem menstrualem hadde/ daer mede de saecke (so hy 't niet weder opgegeten en hadde) al verlooren was. Item/ datter twee Sonen in Christo waren/ ende dat de gekruyste Godes Soon niet geweest en was/ daer mede hy den Sone Godts al versaeckt hadde. Ook de reynigheydt des vleesches Christi met geenen Schriften nae sijnen gront beweeren en konde. Noch de tweeheyt der persoonen/ die in den eenen Christo met sijn leere begrepen werden/ reffereeren konde. Oock niet en wist/ op wat wijse hy den Vaderloosen Christus (gelijck hy hem hebben wil) Godes Sone noemen soude/ my alle mijn geweldige Schriften/ daer mede ick beweerde) dat de sichtelijcke/ tastelijcke/ spreeckende ende gestorvene Christus Jesus Godts eygende Sone was/ niet met een dat alderminste woordt verantwoorden en konde. Ende ten laetsten oock in sijn onschriftmatige/ vreemde vrage soo plomp ende plat gegrepen werdt/ &c. Ende hy dit altemael versweegen/ ende niet daer van geroert en heeft: Hem noch evenwel op des Heeren Naem/ Gerichte/ ende ook op mijn eygen conscientie beroepen heeft/ hy hebbe den handel getrouwelijck ende recht verhaelt. Soo wil ick dat alle onpartydische/ redelijke lesers aen 't gericht stellen/ oft hy als een waerachtig woordt vast of als en logenachtig ende valsch schrijven geschreeven heeft. Oft hy de Disputatie gewonnen oft verlooren heeft/ oft hy recht aen de waerheyt ende ons/ oft onrecht gehandelt heeft. Oft hy Godts glorie ende eere/ oft sijn eygen ydel eere ende roem gesocht heeft. Ende ook mede/ oft men hem voor een vroom/ loofweerdigh/ eerbaer/ onstraffelijck/ ende waerachtigh/ heylsaem Leeraer/ oft oftmen hem voor een onvroom/ trouweloos/ ongoddelijck/ bestraffelijck/ ende leugenachtig verleyder/ Calumniator, dat is/ schelder oft schender achten ende houden sal. Dewijle hy (segge ick) door een nijdige partije/ uyt enckel vleesch ende bloet/ sonder waerheyt geschreven heeft/ende noch evenwel om sijn leugen des te meer te bevestigen/ sijn schrijven so hooge besegelt heeft/ als gehoort is/ Eylacen!

Hier merckt de somma van den handel ende wat Victorie dat onse tegenstrijders hier gehadt hebben.

Waer voor men dusdanige schrijvers houden sal, willen wy den leser richten laten, die des Heeren woordt om raet vragen.

Ende doe ick hem nu sijn laetste vrage alsoo beantwoordt hadde/ als gehoort is/ soo zijn sy van my afgegaen/ ende zijn voor in 't huys gekomen. Wat daer nu tusschen beyden deelen eygentlijcken geseyt wiert/ daer en weet ick niet gewis van te schrijven: want ick en heb daer niet by geweest. Maer my wiert van de Broederen geseyt/ hoe hy daer noch al strijden wilde/ hoewel hem sijn gantsche geweer met volder kracht der Schrift uyt der hand geslagen was. Ook sommige van den haren ontrent der deuren na aen der straten waren/ die in haer spreeken al te luydtbaer waren. Waer over haer van den Broederen geseyt wiert/ dat sy wel gaen moghten/ ende of sy ons altesamen ter poorten uyt helpen wilden? Daer van hy nu so onweerden uytstoten gemaeckt heeft. Op dat hy mits sulcken/ den vroomen ende ook der waerheyt/ een des te grooteren stanck ende haet by veelen toerichten/ende een boosen name maken mogte.

Oorsaecke waerom de Broeders seyden, dat sy wel gaen moghten.

Recht heeft de Heylige Geest dit geslachte met die verschrickelijcke Apocal. Sprinckhanen afgebeelt/ die gelijck Peerden tot den krijgh bereyt zijn. Die Croonen hebben den goude gelijck/ evenwel geen gout en zijn. Daer van Micron ende Hermes een yegelijck een met haer schrijven op' hooft geset hebben/ haer tanden zijn leeuwen tanden/ende angelen der Scorpionen hebben sy in haer sterten/ Apoc. 9.2. Merckt/wat des H. Geests sin is. Ook mede dat de slange der vrouwen zaet in de hielen bijten soude/Gen. 3.15. Jck meyne sy hebben geen kleyne steke of bete met dit haer schrijven gedaen. De lieve Heere vergeve het haer/ ende gonne haer/ dat sy sijn barmhertige genade noch tot eeniger tijdt vinden mogen/ is 't mogelijck.

Apoc. 9.7. Merckt, waer met de Figuere van Sprinckhanen afgebeelt wort.

Waren sy nu lieden van een verslagen ende gebroken Geest geweest/ als sy billijck nae der Schrift zijn souden/ kleyn in haer eygen oogen/ uyt der waerheydt gebooren/ ende met de kracht des woordts beschenckt/ soo moesten sy immer gedacht hebben: Wat willen wy veel schrijven/ de sake is doch met ons al verlooren. Ende oft wyse nu schoon alle schande aenhangen/ soo doen wy 't doch uyt partye/ ende niet met der waerheydt: Want het is daer door openbaer/dat sy ons niet en haten/ nademael sy soo veel getrouwigheyt en liefde in der noot aen ons beweesen hebben. Maer soo veel voorsichtigheyt/ eerbaerheyt/ redelijckheyt/ nadencken ende liefde en is 'er (eylacen) by haer lieden niet geweest.

Psal. 51. 12. Ezech. 36. 25. Esai. 66. 2.

De waerheyt blijft de waerheyt, hoe leelijken sy ook met leugenen behangen wort.

Gelijck als wy dan recht ende slecht met der waerheydt hebben aengewesen/ alle wat Micron uyt grooter listigheydt ter oneeren Godts ende sijnder heyliger Gemeynten in sijn verhael verschwegen heeft/ als gehoort is/ alsoo willen wy oock nu door des Heeren genade op 't aldergevoeghlijckste den

Leser.

Leser aenwijsen/ hoe verre sy ende wy in desen deel verscheyden staen/op datmen midts sulcks de waerheyt van de leugen/ ende dat licht van der duysternissen dies te klaerder affsonderen ende scheyden kan.

XXXI. Articulen en verscheydenheyden den Leser tot verklaringe voorgestelt, hoe dat Micron sonder de Schrift also seyt, ende wy met der Schrift aldus seggen.

1.

Micron ende Hermes hebben klaer ende openbaer voor ons allen bekent/ hoe dat Christus Jesus also uyt den Vader van eeuwigheyt gebooren is geweest, dat hy ook afgedeylt van den Vader, buyten den Vader ven eeuwigheyt geseten heeft. Merckt wat dit eeuwige buyten sitten sonder Schrift is.

Wy bekennen/ende dat met der Schrift/dat Christus Jesus van eeuwigheyt des Vaders Wijsheyt geweest is/Prov. 8.12. Sijn eeuwig woort/Joa. 1.1. Daer alle dingen door geschapen zijn/Gen. 1.1. Ps. 23.6. Joa. 1.3. Eph. 3.9. Col. 1.16. Hebr. 1.2. dat sijn uytgangh van aenbeginne geweest is / ende van de dagen des eeuwigheyts/Mich. 5.1. Dat hy was eer dan Abraham gebooren wert/Joan. 8.51. Voor Joannem den Dooper was / ende nae hem quam/ Joan. 1.3. De eerste ende de laetste/ Apoc. 1.8. 2.8. De eerstgeboorene aller creatueren/Col. 1.15. Maer van alsulck een geborte / die also een buyten sitten van eeuwigheyt medegebraght heeft / gelijk Micron ende Hermes voor ons bekenden / lesen wy in der Schrift niet. Merckt / of niet dese onse bekentenisse recht nae der Schrift is.

2. Onser Tegenstrijders gront ende geloove is/ dat de selfde afgedeylde Sone Godts in der tijt ook een volkomen Sone met lijf ende ziele van Maria vleesch en bloet aengenomen heeft. Merckt / twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Onse gront ende geloove is/als dat dat selfde woort/ wijsheyt oft eerstgeboorene/gelijck wy bekent hebben/in der tijt van den Hemel her af gevaren is/ ende is door de kracht des Alderhoogsten ende sijns Heyligen Geests een waerachtigh/ lijdelijk/ sterffelijck mensche/ niet van Maria/ maer in Maria boven aller menschen begrijp geworden/ gelijk Joannes seyt: Dat Woort is vleesch geworden / Joan. 1. 14. Merckt / of dese onse bekentenisse niet recht nae der Schrift en is.

3. Micron ende Hermes hebben menigmael klaer ende openbaer voor ons allen bekent: Hoe datter twee Sonen in Christo waren, de eene Godts eeuwige Sone, ende die ander Mariæ tijdtlijcke Sone. Merckt ten tweeden / twee Sonen/ ende een gedeylde Christus.

Wy bekennen / so eenmael bekent is / dat de selfde die Godts Woort/ Wijsheyt/ ende de eerstgeboorene voor allen tijden geweest is/ ook des menschen Sone in der tijt geworden is/ een eenig ongedeylde Sone / dien Godt sijn Vader ook van eeuwigheyt Maria sijn moeder in der tijt geweest is/Luc. 1.31. Mat. 1. Jo. 1.49. &c. Merckt / oft dese onse bekentenisse niet recht na der Schrift en is.

4. Micron ende Hermes hebben menigmael klaer ende openbaer voor ons allen bekent / doen 't ook noch in haer verhael aen veel plaetsen / dat des menschen Sone geen Vader gehadt heeft, ende seggen in sommige steden/geen naeste Vader, dat even alsoo veel geseydt is / als geen Vader: Merckt / wat schande dat sy beyde den Vader ende sijnen Sone Christo aen doen.

Wy bekennen met den Engel Gabriel / Luc. 1.28. met den Hemelschen Vader/Mat. 4.17. 17.5. Marc. 1.11. 9.6. Luc. 3.22. 9.25. met Christo selfs/ Jo. 3.16. 5.22. 6.69. 7.28. 8.23. &c. met alle Apostelen/ Mat. 14.33. met Petro/ Matt. 16.16. met Joanne den Dooper / met Nathanael / Joan. 1.49. Met Martha/ Joa. 15.27. ende met de gantsche Schrift/dat Godt sijn Vader is / Joan. 1. 14. 9. 36. &c. Merckt/ oft dese bekentenisse aldus niet recht nae der Schrift en is.

5. Micron en Hermes hebben menighmael klaer ende openbaer voor ons allen bekent doen 't ook noch in haer verhael/ maer bedecktelijker/ hoe dat de gekruyste Jesus, die voor ons gestorven is, Godts Sone niet geweest en is, ende is een met dese naest verhaelde. Merckt/ oft dit niet heeten en magh / den Heere versaken/ diese gekocht heeft/ soo Petrus seyt.

Wy bekennen / ende dat met der gantscher Schrift / als dat de gekruyste Christus Jesus Godts eerstgeboorene ende eeuig geboorene/ eygen waerachtige Sone is / die hy om onsent wille niet gespaert en heeft / Rom. 8. 32. maer door sijne Vaderlijke Godtlijke liefde/tot een versoeninge oft Genaden-stoel voor onse sonden in der Werelt gesonden heeft/ 1 Jo. 4.10. Door wiens bloet wy gereynight ende gekocht zijn/ 1 Joan. 1.7. Rom. 3.25. 5.8. Coloss. 1.14. 1 Pet. 1.19. Die ook Godt den Vader voor sijn Vader in sijn laetste noot bekende / ende riep: Vader / in uw handen beveel ick mijnen geest/Luc. 23.46. Merckt / oft dese onse bekentenisse niet recht na der Schrift en is.

6. Micron gebruyckt een gelijckenisse/ gelijk oft lijf ende ziele een ongedeylt mensche zijn: dat ook alsoo Godts Soon/ende Mariæ Soon te samen een ongedeylt persoon zijn: Merckt ten derden twee Soonen ende een gedeylde Christus.

Wy seggen/ wat de H. Schrift t'samen met de gantsche Werelt/een noemen/ dat 'et en is: ende wat sy twee noemen / dat het twee is. Zijnder dan also twee Sonen in Christo geweest / die op verscheyden tijden / te weten / de eene van eeuwigheyt / ende die ander in der tijt van verscheyden persoonen / te weten / van Godt ende Maria in verscheyden gestalten / te weten/die een onsichtelijk ende onlijdelijk/ende die ander sichtelijk en lijdelijk gegenereert zijn/ gelijk onser tegenstrijders gront is / so moetender ook twee persoonen in hem geweest zijn/ oft dat Woort en is geen volkomen Sone Godts/ oft de Son Mariæ en is geen volkomen Sone des menschen geweest/oft de eene moet van den anderen henen genomen/ende also in hem verteert zijn. Dat en sal ons door Godts genade van geen vernuft sonder Schrift benomen worden.

De Schrift en kent ook alsulck een gelijckenisse van lijf ende ziele / nevens desen Artickel niet / oock gantschelijken alsulck een Saligh-maker ende Christus niet/ die van twee Soonen een Soon / van twee persoonen een persoon / van Hemelsch ende Aertsch / van heyligh ende sondelijck / van goet ende quaet/

van reyn ende onreyn / van gebenedijdt ende vermaledijdt / van Godt ende een mensche een Jesus Christus geworden is. Merckt oft ick u niet recht nae der schrift en wijse.

Onser tegenstrijders gront ende Leere is. Dewijle de mensche Christus uyt Maria geboren oft gegenereert is, dat hy daeromme oock van haren vleesche ende zade moet geweest zijn. Wijsen aen Matth. 1. 16. Merckt ten vierden twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Wy seggen: Obeth is oock gegenereert uyt Ruth / ende Salomon uyt Bath-Seba / even wel zijn Boas ende David de Vaders geweest / die Obeth uyt Ruth / ende Salomon uyt Bath-Seba gegenereert hebben: Alsoo is oock de mensche Christus uyt Maria gegenereert / evenwel is Godt de Hemelsche Vader / die vader geweest / die hem uyt Maria gegenereert heeft / want het Activum staet by den Vader / ende het Passivum by der vrucht / Matth. 1. 20. Gen. 17. 6. 19. 32. 35. 11. Sap. 7. 2. Rom. 9. 5. Hebr. 11. 11. Ende dat door de moeder / 1. Cor. 11. 14. Merckt oft ick u niet recht na der Schrift en wijse.

Micron seyt op den 128. Psal. 3. Dat de kinderkens uyt de substantie der vrouwen voortkomen, gelijck de Druyven uyt de substantie des Wijnstocks doen. Merckt welck een schande dat hy beyde der Ordinantie Godts ende oock den mannen aen doet.

Wy seggen / soo Micron gloseren wilde / soude hy doch alsoo gloseren / dattet eenen schijn hadde. Want hier mede sluyt hy de Mans gantsch buyten de genereringe / recht oft Gods ordinantie in der Scheppinge in desen deel onnut ware / daer het soo openbaer is / dat de vrouwen geen vrucht voortbrengen en konnen / dan uyt dat zaet haerder mannen / gelijckmen met dat werck opentlijck mercken ende oock door de gantsche Schrift lesen ende sien kan. Dat de Wijnstock met t'samen alle andere boomen niet en doen / noch doen en konnen / dewijle het niet van Godt alsoo aen haer verordineert en is. Merckt oft ick u niet recht na der schrift en wijse.

Onser tegenstrijders gront ende leere is / dat de mensche Christus, Davids natuerlijcke zaet is, om dat de Schrift seyt: Van de vrucht uwer Lendenen wil ick op uwen stoel setten. Merckt ten vijfsten twee sonen ende een gedeylde Christus.

Psal. 132. 11. 2. Sam. 7. 12. Psal. 89. 4.

Wy seggen na des Heyligen Schrifts gront ende Leere / dat hy Davids overnatuerlijcke beloofde / ende geschenckte Soon is: Want soo hy Davids natuerlijcke Sone geweest hadde / gelijck de tegenstrijders willen / soo moeste hy van Josephs natuerlijcken zade afgekomen ende gegenereert zijn (want op Joseph tellen de Evangelisten) ende niet het Woort / daer van Joannes seydt / vleesch geworden zijn / ende dat een vrouwe geen genereerlijck zaet aen haer en heeft / is klaerder als de lichte dagh is. Gelijckmen door des Heeren genade beneden in onwedersprEeckelijcker kracht der heyliger Schrift hooren ende sien sal. Merckt oft wy u niet na der Schrift en wijsen.

Matt. 1. 16. Luc. 3. 23. Joan. 1. 14.

10 Noch eenmael. Onser tegenstrijders gront ende leere is: Hoe dat de Mensche Christus van Davids zaet geworden is. Wijsen aen Rom. 1. 3. 9. 5 / &c. Merckt ten sesten / twee Sonen / en een gedeylde Christus.

Wy seggen / dat des heyligen Schrifts gront ende leere is: Dat de selfde die Gods Almachtigh eeuwigh woort van eeuwigheyt geweest is / oock in der tijt in de Jonckvrouwe Maria / die een man van 't huys ende geslachte Davids (Joseph genoemt) belooft was / op welcke Joseph (seg ick) de Evangelisten tellen / Matth. 1. 16. Luc. 3. 23. door Gods Almachtige kracht mensche na der beloften geworden is / Matt. 1. 18. Luc. 3. 23. Joan. 1. 14. Ende is also tot sijnder tijt / na dat selfde geworden Vleesch uyt dat selfde geslachte daer hy 't in geworden was / geboren / gelijck David van den Heere toegeseyt ende belooft was. Ende siet also is Christus uyt den Zade Davids / dat is / uyt den geslachte Davids geboren / oft gegenereert / maer niet van Davids zaet geworden / gelijck onse wederpartyen die spreucke vervalscht en verdraeyt hebben. Merckt oft wy u niet recht na der schrift en wijsen.

2. Reg. 7. 12

Rom. 1. 3.

11 Onser wederpartijen gront en leere is / Hoe dat de mensche Christus vleesche van onsen vleesche en been van onsen beenen is, ende dat onse vleesch tot des vaders rechter hant zit. In zijn boexcken vande leeringe der Gemeynten Gods, &c. Merckt ten sevenden twee Sonen ende een gedeylde Christus.

Wy seggen dat der H. Schrifts gront ende leere is / dat Christus wedergebaerde Gemeynte vleesch van sijn vleesch / en been van sijnen beenen is. Want gelijck als Adam van sijn Eva getuyghde dat sy vleesch van sijn vleesch ende been van sijnen beenen was / Gen. 2. 23. Maer Eva niet alsoo van Adam / Also getuyght ook nu Christus van sijn gemeynte / die hy met kracht sijns heyligen woorts in de besprenginge sijns alderheylighsten bloets door 't geloove gebaert heeft / dat sy vleesch van sijn vleesch / ende been van sijn beenen is. Maer de Gemeynte niet also van Christo / Ephes. 5. 30. Siet toe / oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

12 Onser wederpartyen gront en leere is / dat de mensch Christus ende wy eenen Adam zijn, ende alsoo des vleeschs halven broeders zijn. De gront haerder beweeringe is dat Paulus seyt: Die daer heyligh maeckt ende heyligh gemaeckt worden, zijn uyt een, dat is uyt een Adam, willen sy. Merckt ten achtsten twee Sonen / en een gedeylde Christus.

Heb. 2. 11.

Wy seggen / dat des H. Schrifts gront ende leere is: als dat Christus ende sijn wedergebaerde Gemeynte te samen uyt eenen Godt zijn / Joan. 1. 12. Die sijn woordt hooren ende daer na doen / Matth. 12. 20. Mar. 3. 35. Luc. 8. 21. Ende daerom noemt hy haer sijn Broeders / ende seyt: Uwen name sal ick mijnen broederen verkondigen. Want gelijck hy Godts eerste geboren Sone is / Hebr. 1. 6. Alsoo is hy oock de eerstgeboren onder den Broederen / Rom. 8. 29. Jae so hy Adams halven onse Broeder ware / gelijck der wederpartyen gront is / so moest hy ook Adams eerstgeborene Sone geweest hebben / dewijle hy de eerste geboren onder den Broederen is / als gehoort is. Oock moesten in alsulk een verstant alle Godloose der gantscher Werelt / die den Duyvel tot een Vader hebben / Joan. 8. 44. so wel Christus Broeders en Susters zijn / als de wedergeboorene / die Godt tot eenen Vader heb-

ben. Merckt oft wy u niet recht nader schrift en wijsen.

13 Onser wederpartyen gront en leere is / dat Christus sijnder kinderen vleesch en bloet deelachtigh geworden is, datmen niet anders uytleggen noch verstaen en kan, dat hy sijn vleesch en bloet van den Kinderen ontfangen heeft. Merckt ten negensten twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Wy seggen / dat hy des Heeren woort / en de ordinantie sijnder scheppinge daer mede gewelt doet. Want de Schrift en seyt niet meer / dan dat hy vleesch en bloet deelachtig geworden is. Is oock Gods ordinantie van aenbeginne niet geweest / dat de eene Broeder den anderen / oft dat de kinderen haren vader na den vleesche genereren souden / maer de vaders genereren de kinderen. Willen sy dan seggen dat de kinderen Geestelijke kinderen zijn so't oock recht is / om des wille dat Christus geen vleeschelijcke kinderen gehad en heeft / ende de Broeders souden dan noch evenwel vleeschelijk Broeders zijn / so breken sy daer mede ten eersten de schrift / dat sy dat een woort dat so nae by dat ander staet geestelijken / en dat ander vleeschelijcken hebben willen. Ende ten tweeden rechten sy een Inconvenient toe / als dat de suster Maria haren Broeder Christum nae den Vleesche gegenereert hadde / Merckt oft sy u ook recht nae der Schrift leeren.

14 Micron schrijft menighmael / hoe dat Christus Abrahams zaet heeft aengenomen, wijst aen Hebr. 2. 16. Merckt ten thienden twee Sonen ende een gedeylde Christus.

Wy seggen ende dat metter waerheyt / hoe Micron de Text bedroeflijcken vervalscht heeft / want Paulus en seyt niet / heeft aengenomen / maer hy seyt / hy neemt Abrahams zaet aen / dat zijn Abrahams kinderen en naekomelingen. Merckt hoe hy metter Schrift handelt.

15 Micron heeft voor ons allen klaer en openbaer bekent / hoe een vrouwe geen genereerlijck zaet, maer alleen een menstruael bloet hadde, wil noch evenwel den mensche Christum van Marien vleesch ende bloet hebben. Merckt ten elfsten twee sonen / ende een gedeylde Christus.

Wy seggen / so een vrouwe geen zaet / sed tantummodo sanguinem menstrualem heeft / gelijck sy oock na der schrift / en nae Microns eygen bekentenisse anders niet en heeft / ende de mensche Christus soude dan noch evenwel van Marien substantie hergekomen zijn / gelijck onser wederpartyen gront is / soo moest hy van also een onreyn leelijck bloet gegenereert zijn / oft hy moeste van een van Maria lidtmaten (gelijck als Eva van Adams ribbe) geschapen zijn / is klaerder dan men't ons verneenen kan. Denckt na wat u hier geseyt woort / ende oftmen u niet recht na der schrift en wijst.

16 Nu schrijft Micron, als dat een vrouwe genereerlijck zaet aen haer heeft, van welcken de mensche Christus soude gegenereert zijn. Doe hy dat laetstemael met ons handelde en hadde sy't niet? en nu heeft sy't. Merkt ten twaelfsten twe sonen en een gedeylde Christus.

Wy seggen / de Schrift en getuygt nergens dat een vrouwe eenigh genereerlijck zaet aen haer heeft / maer sy getuyght genoegh van vrouwen kinderen die daerom oock vrouwen zaet genoemt worden / om dat syse van haerder mannen zaet ontfangen / Sap. 7. 2. ende alsoo tot sijnder tijt haren mannen baren / gelijck men Gen. 16. 15. 21. 2. 30. 5. Rom. 9. 5. Heb. 11. 11. ende aen noch veel meer anderen plaetsen inder schrift lesen ende sien magh. Merckt oft wy u niet recht nae der schrift en wijsen.

17 Micron heeft in een boecxken / dat hy van der leeringe der Gemeynten Godts in Engelant gemaeckt heeft / geschreven / hoe datter bloet Marie in haren maeghdelijken buyk (ick schame my dat ick also schrijve) in onse vlees te samen geronnen is. Merkt ten dertienden twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Wy seggen / ende dat met des Heeren woort / het woort dat in den beginne by Godt was / ende God was / daer alle dingen door geschapen zijn / is na het getuygenisse des H. Apostels ende Euangelist Joannes / in Maria vleesch geworden / Joan. 1. 14. ende niet haer bloet also te samen in onsen vleesche geronnen / gelijk Microns onbeschaemde leelijcke boeck leert ende aenwijst. Denckt nae / oft wy u niet recht na der schrift en wijsen.

16 Micron bekende voor ons allen alhoewel dat Maria van Adams onreynen sontlijcken zade was, dat sy evenwel heyligh en reyn was, om dies wille dat de Engel tot haer seyde: Ghy zijt gebenedijt onder allen vrouwen, Luc. cap. 1. vers 24. merckt oft oock sulck eenen gront metter schrift bestaen kan.

Wy bekennen / ende dat metter Schrift / dewyle Maria van Adams sontlijcken zade geweest is / gelijck wy / dat sy oock daerom niet te weyniger onder de sonde gestaen heeft / als wy / want de schrift en neemt niemant van Adams zade uyt / 4 Esd. 4. 30. Rom. 5 12. 1 Cor. 15. 21. Gal. 3. 22. Ep. 2. 3. want so sy om alsulck een woort hadde reyn geweest soo Micron seyde / so hadde Godt ook wel de geheele Werelt met diergelijken woorde mogen reyn maecken, en hadde onnoodigh geweest, dat hy sijnen lieven Sone in alsulk een bedroefde gestalte in dese arge Werelt gesonden hadde. Och neen. Daer moest een ander zijn / die niet weyniger voor Maria / als voor ons anderen de Wet volbrengen / de schult betalen / en dat aengename Soen-offer uytrichten soude / souden sy en wy anders Salig zijn / merckt / oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

Merckt

19 Micron bekende noch eenmael / alhoewel dat de mensche Christus van Adams zade was, dat hy evenwel daerom reyn ende sonder sonde was, om dat hy niet door vermenginge, uyt mans zade ontfangen was. Noch eenmael merckt / of oock alsulck een gront met des Heeren woort bestaen kan.

Wy bekennen voor Godt ende alle onse Lesers so de mensche Christus van Adams sondtlijcke zade hergekomen is / gelijck Micron seyt ende hebben wil / ende oock à Lascos spreucken boven aen gewesen / klaer genoegh mede brengen / dat hy oock alsdan niet weyniger onder den vloeck ende sonde gestaen heeft als wy, want de Schrift (segh ick) neemt niemant van Adams zade uyt. Oock hadde in alsulck een verstant de sonde uyt der vermenginge geweest / ende niet uyt Adams overtredinge. Oock mede was als dan dat manlijck zaet alleen onreyn geworden / en dat vrouwelijcke zaet (soo sy anders zaet hadde) reyn

ge-

gebleven / als boven eenmael gehoort is. Merckt / oftmen u niet recyt op des Heeren woort en wijst.

20 Nu schrijft Micron, dat de schrift van de sonde bevrijt, datmen dat oock daer van vry moet houden. Ende wat Godt betuyght heyligh te zijn, dat dat de mensche niet gemeyn oft onheyligh maken en kan. Wijst aen Actor. 10. 15.

Wy bekennen ende seggen / ende dat met des Heeren Woort / hoe de Schrift niemant van de sonde en bevrijt / dan die inder waerheydt daer van vry is / namelijck / Christum Jesum / Esai. cap. 53. 12. 2 Cor. 21. 5. 1 Pet. 22. 2. 1 Joan. 3. 5. Daer mede dan opentlijck betuyght wordt / hoe hy niet van Marien vleesch / dat mede onder de sonde beslooten was / hergekomen is / maer dat des Vaders alderheylighste Woordt / welck / van geen sonde en wiste / vleesch geworden is / Joan. 1. 14. Want hy is heyligh / ende dat in der waerheyt / sal oock heyligh blijven in der eeuwigheydt / Dan. 24. 9. Luc. cap. 1. 29. Heb. 7. 23. Is derhalven na mijn bedencken een seer groote oneere des alderheylighsten vleeschs Christi / dat de ware spijse onser armer zielen is / dat levendige broodt in een soo vierigen brandt der liefden / voor aller Werelt sonde tot een eeuwige versoeninge gegeven / datmen also met de reynigheyt van dat Creaturische vleesch der onredelijcke Dieren vergelijcken sal / die om te eten in de Wet verboden waren / ende daerom voor onreyn geachtet / ende nu wederom in den Euangelio om te eeten voor reyn ende vry toegelaten / als eenmael gehoort is. Denckt na / oftmen u niet recht na der Schrift en wijst.

Merckt.

Ioan. 6. 51.

Lev. 11. 4. Deut. 14. 7. Matt. 15. 11. Marc. 7. 15. Act. 10. 15. Rom. 14. 20. Tit. 1. 15.

21 Onser wederpartyen gront en geloove is / dat de Sone Godts de Wet voor ons in onsen vleesche volbraght heeft. Merkt ten veertiensten twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Wy seggen / dat der H. Schrifts gront ende leere is / dat niemant van Adams doodtschuldige ende sontlijck vleesch geboren / de Wet / die daer Geestelijck was / volbrengen konde / want Adams vleesch was te seer verdorven / 4 Esd. 4. 30. 't Was overmidts Gods rechtveerdigheyt oock den vloeck onderworpen / Deuter. 27. 27. Nademael (segh ick) het dan soo gantsch onvermogigh ende swack in Adam geworden was / en de Wet ons altijt voor Godt beschuldighde / heeft hy hem in sijnder grooter liefden over den gevallen swacken Adam / ende sijn gantsche zaet ontfermt / en heeft sijn eygen Sone niet gespaert / maer heeft hem in de gedaente eens sontlijcken vleesch gesonden / Rom. 8. 3. 32. die de wet voor ons / ons tot dienst volbraght heeft / Matt. 5. 1. 7. Eph. 2. 13. Col. 2. 14. Onschuldig voor ons schuldige sondaren den doot gestorven / op dat wy dat leven door hem hebben souden / 1 Pet. 2. 24. Ende is alsoo onse heylige / onschuldige / en onbesmettede hooge Priester / Middelaer / Advocaet / en Soensman by Godt sijnen vader geworden / Hebr. 5. 1. 6. 20. 7. 26. 8. 1. 9. 14. 10. 12. 13. 12 / 1 Tim. 2. 5. 1 Joan. 1. 2. Ende blijft alsoo de prijs by Godt onsen almachtigen Vader / door sijn gebenedijde woort / oft Sone alleene / als de Schrift leert / ende niet door Adams doodtschuldige ende sontlijcke vleesch / gelijck onse wederpartyen leeren. Merckt oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

Rom. 7. 14.

4 Esd. 4. 30.

22 Onser wederpartyen opentlijcke leere en gront is / dat de mensche Christus voor ons gestorven, niet van den Hemel, maer van der Aerden geweest is. Merkt ten vijftienden twee Sonen / ende een gedeylde Christus.

Onse gront en leere is / en dat met de gantsche Schrift / dat hy van den Hemel en niet van der Aerden en is / gelijck hy selve seyt. Ick ben dat levendige broot van den Hemel afgestegen / en 't broot dat ick geve / is mijn vleesch / &c. Joa. 6. 51. Item in dat selfde cap. Wat dan / als gy des menschen sone (merckt hy seyt des menschen Sone, die Micron seyt / dat van der Aerden was) sullen sien henen opvaren, daer hy te vooren was, Item / ick ben van boven maer gy zijt van beneden / Joa. 8. 23. Item / die van boven is (seyt Joannes de Dooper) is boven allen / Joan. 3. 31. Ick ben (seyt Christus) van den Vader uytgegaen / ende ben in de Werelt gekomen / wederom verlaet ick de Werelt en ga tot den Vader / Joan. 16. 28. Oock Paulus: De eerste mensche is vander aerden en aertsch / (merckt) de tweede mensche is de Heere selve van den Hemel / noch eenmael merkt / 1 Cor. 15. 47. en diergelijcke Schriften meer. Alle die nu dese heldere klare getuygenisse verloochenen / en dat arme domme volk op een gedeylde / aertsch / onreyn en sontlijck creatuer en Christum wijsen / wat dat voor geesten zijn / en wat jammer sy met hare valsche leere toerichten / sal op sijner plaetse door des Heeren genade klaer en plat gehoort worden. Merkt oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

23 Micron schrijft / sy getuygen selve genoegsaemlijck, dat den naem sonder waerheydt en daet, ydel en te vergeefs is, en dat niemant met den name beholpen en kan worden, 't en zy dat hy voor al de waerheyt des wesens hebbe, want uyt der waerheyt moet den naem komen ende Micron van hem gegeven worden. Merkt hoe selfs hier gerichtet wort.

Wy seggen / gelt alsoo den name sonder de waerheit en doet niet als hy ook daer aen recht seyt / en hy bekent aen veel plaetsen sijns Schrijvens hoe dat Christus mensche (soo noemt hy hem) geenen Vader gehadt en heeft / en noemt hem evenwel de Soone Godts / hy noemt hem Hemelsch / seyt evenwel dat hy van der Aerden is / hy noemt hem reyn / en bekent dat hy van Adams onreynen zade is / en andre dingen meer. Oft nu niet Micron hem selven daer mede gerichtet en heeft dat hy ydele namen voert / ende niet de waerheyt en spreeckt / als hy na sijnen grondt den Sone Godts des menschen sone / en Christus menschen de Sone Gods noemt / &c. Wil ick hem en alle rechtverstandige der gantscher werelt / met sijn eygen woorden laten richter zijn.

24 Micron schrijft / dewijle dan de selve menschelijke natuere, hy meynt der geheelen mensche van Marien vleesche, waer in hy geleden heeft, sijn eygen vleesch en lijf, en niet eenigh anderen was, so en kan daer geensins uyt gesloten werden, dat Godts Sone voor ons niet geleden hebbe. Merkt hoe hier den bloten name / en niet dat wesen selve tegen sijn eygen leere by hem gelden moet.

Wy seggen Micron maket met sijn gloseren wel / alsoo datmen hem over sijn verleydinge niet

niet al te harde bekommeren en derf/ want hy seyt aen veel plaetsen / hoe dat Christus na sijner menschelijker substantie en natuere geenen Vader gehadt en heeft, en in dese selfde menschelijcke substantie en natuere die geenen Vader en hadde, geleden heeft, en hier seyt hy / hoe de selfde Godts Sone geweest is, en voor ons geleden heeft. Wat nu Micron voor een gloseerder en Schrijver is / en hoe men over sijnen gront en leere houden sal / wil ick eenen yegelijcken mits desen by hem selven laten na dencken. Dat en heet niet simplex veritatis oratio, als hy geschreven heeft. Grooter schande en weet ick niet hoe men hooren kan.

25 Micron schrijft / dat de schrift seyt/ dat de Sone Godts voor ons geleden heeft, en gestorven is, dat doet hy om twee sonderlinge oorsaken wille. Ten eersten om te bewijsen de onverscheydelijcke eenigheyt beyder natueren, der Godtlijcker en der menschelijcker in een persoone Christo. Ten tweeden om te verklaren, dat Christus lijden anders in sijnen lijve en vleesche ter menschen saligheydt niet en konde krachtigh zijn, dan door sulckerley onverscheydelijke vereeninge der Godtlijcker natuere met het menschelijcker in eenen persoon Jesum Christum. Merkt ten 17. twee Sonen/ en een gedeylde Christus.

Wy seggen/ Micron singht gemeynlick van de vereeniginge der beyder natueren door sijnen gantsche aenhanghsel al eener Liedeken / daer van men niet een eenigh letter in de gantsche Schrift vinden sal. Wy en begeeren niet meer dan dat hy ons slechts wijse waer de Schrift seyt / dat is de Godtlijcke natuere in Christo / oft dat is de menschelijcke natuere in Christo / hoewel ickse beyderley in Christo bekenne / maer niet na onser wederpartyen gront / en drijven. Oft hy wijse ons waer sy seyt / dat is de vereeninge der twee natueren in een persoon / gelijck hy doorgaens droomt en verhaelt. Of daer de volkomene Sone Gods alleene de Godtlijke natuere of een volkome menschen met lijf en ziele alleene eens menschen natuere genoemt wort / gelijck hy den Leser wijs maeckt / op dat wy mogen nadencken. Is 't geen Schrift/ soo is 't Anathema / Gal. 1. 8. en is 't schrift / men wijst het ons/ en de saecke is al geholpen. O Godt/ wat zijn dit doch plompe vervoeringen / die sy dat arme domme volck onder een schijn van Schrift met enckel leugenen leeren en voorgeven!

Voorder segge ick / soo het alsoo een onverscheydelijcke eenigheydt geweest is, en de selve sijn lijden alsoo krachtigh gemaeckt heeft, gelijck hy seyt / soo is 't openbaer / dat oock de Godtlijcke natuere mede geleden heeft. Want dat onverscheydelijck is / en kan niet gescheyden worden. En aen anderen plaetsen wil hy / de Godtlijke natuere en hebbe niet geleden, daer mede sy dan scheydelijck van hem gemaeckt wort. Aldus is dat eene tegen dat ander / en blijft aldus hier logh en bedrogh / waer men hem met sijn gloseren wentelende henen keert. Merkt of men u niet recht na der Schrift leert.

26 Micron schrijft / sy spreken seer onverstandighlick van dese groote en Heylige misterie onser Saligheydt, die daer seggen, dat Marien vleesch voor ons gekruyst zijn soude, wanneer Christus mensche van haer substantie gegenereert waer, want sy en mercken niet aen (seyt hy) dat Christus niet alleen mensche, maer oock Godt geweest is. Merkt ten seventienden twee Sonen en een gedeylde Christus.

Wy seggen / dat Micron sijn gloseren hoe langer hoe plomper maeckt / dat men 't tasten moet / dat het Antichristus werck is dat hy voor heeft. Ick geeft de gantsche Werelt te oordeelen / soo Christus mensche, merckt/ wat hy daer mede wil dat hy seyt Christus mensche, van Marien zaet ware, uyt haer substantie her gekomen: gelijck de wijn uyt den Wijnstock, en de bloem en de vrucht uyt den boom doen, of hy dan niet Marien vleesch en bloedt geweest is die voor ons gekruyst is. En hoewel men niet seggen konde, doe Absalon aen den Boom hingh, daer hanght David, gelijck hy schrijft / soo moght men dan noch wel metter waerheydt seggen: Daer hanght Davids vleesch en bloedt / gelijck wy oock niet en seggen: Maria is gekruyst / maer Marien vleesch en bloedt (ick spreket op Microns wijse) is gekruyst / soo hy anders van Marien vleesch en Bloedt her gekomen ware / of de gantsche schrift moest onrecht zijn / die daer leert / dat wy onser vleeschelijcker geboorten halven Adams zaet / kinderen/ vleesch en Bloedt zijn. Merckt of wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

27 Micron, seyt / dat David Christum voor sijnen Heere na der Godtheyt, en voor sijnen Sone na der menscheyt bekent heeft. Psa. 110. 1. Matth. 22. 41. Merckt ten achtienden twee Sonen en een gedeylde Christus.

Wy seggen de Propheten noemen hem sonder alle deylinge van Godtheyt of menscheydt onse Emanuel/ Esa. 7. 15. Onse stercke God en eeuwige Vader / Esa. 9. 5. De Heere (Jehova) onse gerechtige / Jerem. cap. 23. vers. 6. 33. 16. Paulus noemt hem onse Heere / 1 Cor. 8. 6. 12. 3. Eph. 4. 5. Thomas: onse Heere en Godt / Joan. 20. 28. Christus hem selven de Gewelthebber beyde in den Hemel en op der Aerden / Matth. 28. 18. Paulus noch aen een ander plaetse / dat hem alle knien moeten buygen / en alle tongen/ die in den Hemel / op der Aerden / en onder der Aerden zijn/ bekennen / dat hy de Heere is / tot een prijs sijns Vaders / Phil. 2. 10. Oock mede dat het hem al onder sijn voeten gedaen is/ en dat hem de Vader tot een Hooft der Gemeynten geset heeft/ en heeft hem doen sitten tot sijn rechterhant in 't Hemelsche wesen / boven alle Vorstendommen / en geweldigen / krachten / en heerlijckheden / en over al wat mag genoemt worden niet alleen in dese werelt/ maer oock in de toekomstige/ Eph. 1. 20. Dat hy een richter is der levendige en der dooden / Rom. 14. 9. En of hy dan oock alsoo niet Davids Emanuel / gewelt hebber / Godt / Vader / Jehova / Heere / hooft en Richter is mogen alle die den Heere en sijn woordt recht bekennen / in de vreese haers Godts nadencken. Merckt of wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

28 Micron schrijft / wanneer Christus vleesch uyt des Hemelschen Vaders substantie ware (gelijck Menno droomt) soo moeste de Hemelsche Vader oock vleesch en bloet hebben, of anders en soude Christus geen vleesch en Bloedt hebben, maer alleenlijck een geest

zijn, gelijck als Godt een Geest is. Hier merckt een blint vernuft en geen geloove.

Wy seggen / Ja betuygen en bekennen voor Godt en alle onse Lesers / en dat met des Heeren woort / dat dat onbevindelijcke eeuwige woort uyt des onbevindelijcken eeuwigen Vaders substantie is / en zijn moet / sal 't anders Godt zijn. Want wat kan Godt met Godt en in Godt zijn / en dat niet uyt sijn substantie oft wesen en is? En dat oock dat selve woort in der tijt nedergedaelt is / en door des almachtigen Gods almachtige sterke kracht / boven aller menschen begrijp een waerachtigh mensch in Maria geworden is / Joa. 1. 14. Siet / alsoo leert ons de H. Schrift ende alsoo is oock onse geloove / hoewel het Micron een droomen heeten derf.

De H. Engel Gabriel / en de diere Evangelist / met t'samen Joannes de Dooper / Petrus / alle de Apostelen / Ja oock Christus Jesus selve / wistent doch so wel als Micron en sijn geleerde doen / dat Godt de Vader een Geest was / en noch vleesch noch bloet en hadde / en hebben 't noch evenwel voor de gantsche Werelt bekent / hoe dat de sichtelijke / tastelijcke / etende / drinckende / spreeckende / slapende / wakende / wandelende / leerende / suchtende / weenende / stervende ende verrijssende Christus Jesus / des onsienlijcken / eeuwigen ende levendigen Godts Sone was / gelijckmen door de gantsche loop des Nieuwen Testaments in volder klaerheyt hooren en sien magh. O Godt / wat zijn dit doch plompe stricken / daer mede sy de arme zielen vangen / en na den put des afgronts toevoeren.

Dese getuygen gelden ons meer dan ons alle Antichristen doen, die onder de gantsche Hemel zijn.

Onser tegenstrijders gront en leere is / het woort is van aen beginne Godt geweest, konde derhalven oock niet lijden: Wijsen aen Joan. 1. 1. Het is vleesch geweest, konde derhalven geen vleesch worden. Merckt vernuft / en geen geloove.

Wy seggen en bekennen en dat met de kracht der gantscher Schrift / hoe dat dat selfde woort dat in den beginne by Godt was en Godt was mensche in der tijdt geworden is / en onder ons gewoont heeft / Joan. 1. 14. Want also groot (seyt Christus selve) was de liefde Gods dat hy ons sijnen eenigen geboren eygen sone gaf / Joa. 2. 16. Sijnen eygenen Sone (seyt Paulus) en heeft hy niet gespaert / maer voor ons allen heeft hy hem gegeven / Rom. 8. 32. sijnen eenigen geborenen sone (seyt Joannes) heeft hy gesonden tot een versoeninge voor onse sonden / 1 Joan. 4. 10.

Alle die dit tegenspreken / die versaken ten eersten de eeuwige liefde Godts / daer mede hy ons alsoo lief gehadt heeft / dat hy ons sijnen eygen Sone gegeven heeft / Joan. 3. 16. 1 Joan. 4. 10.

Ten tweeden versaken sy de belofte der Waerheydt / daer mede Godt belooft heeft dat de Messias / onse Emanuel / Esa. 7. 15. 8. 10. Onse Godt / Esa. 40. 9. ende onse Jehova Jer. 23. 6. 33. 16. zijn soude.

Ten derden versaecken sy de Almachtige kracht Godts daer mede hy doen kan ende magh alle wat hy wil en voor heeft. Sy maken den Engel Gabriel tot een valsch bode / die tot Mariam seyde / dat by God geen woort onmogelijck en ware / Luc. 1. 33.

Ten vierden strijden sy tegen alle schrift / die sonder eenige deylinge getuyght / dat Christus Jesus Godts eenige geborene ende eerst geborene eygen sone is Joa. 1. 14. 3. 16. 1 Joan. cap. 4. 9. Hebr cap. 1. 5. Rom. 8. 32.

Ten vijfsten maecken sy den vader tot een leugenaer: want sy en slooven het getuygenisse niet dat hy van sijnen Sone getuygt heeft 1 Joa. 5. 10.

Alle dese Artikulen versaken onse tegenstrijders, met dese tegenwerpinge.

Ten sesten en hebben sy oock noch Vader noch Sone: want sy versaecken den sone / 1 Joan. 2. vers 22.

Ten sevensten blijvense noch onder den torne Godts: want sy en slooven niet in den Name des eengeboren Soons Godts Joan. 3. 36.

Ten achsten besluytense oock alle de groote ende swere Inconvenienten in Christo / die ons noch Micron noch eenigh mensche nemen en kan / gelijck men uyt sijn aenhanghsel / soo men maer geestelijcke oogen en heeft) klaer genoegh mercken en sien magh. Denckt na oft wy u niet recht nader schrift en wijsen.

30 Micron ende Hermes seggen / soo het woort vleesch geworden is, en niet Marie vleesch aengenomen en heeft, datter als dan een nieuwe scheppinge in Maria moeste geschiet zijn. Merckt hoe gantsch plomp sy tegen den gront der waerheyt aenloopen.

Wy seggen (neem 't waer) so men alle wonderwercken en krachten Godts / daer door wel vele dingen een ander wesen oft gestalte gekregen hebben / dan sy te voren hadden / een nieuwe scheppinge noemen soude / soo soudemen sulcke scheppinge in der Schrift vele vinden. Gelijck water wert wijn / Joan. 4. 9. 't Wert oock bloedt / Exod. 7. 20. Loths huysvrouwe wert tot een soutsteen / Gen. 19. 26. Alle dat stof in Egypten wert tot Luysen (Exod. 8. 17.) ende alsulcke wonder wercken meer. Godts stercke kracht werter in bekent / het en worde evenwel geen nieuwe scheppinge in der Schrift genoemt.

Alle wonderwercken zijn geen nieuwe scheppingen.

Maer soo onser tegenstrijders gront bestaen soude / dat sy nimmermeer en sal / te weten / dat de mensche Christus van Marie vleesch ware: en Micron heeft selfs bekent / en dat na der Schrift / als dat een vrouwe geen zaet, maer een menstruael bloedt heeft. Oock brenghtet Gods scheppinge oft ordeninge niet mede / dat een vrouwe een vrucht sonder buyten zaet van haer eygen vlees krijgen kan / alst openbaer is. Ende hier soude dan noch evenwel alsoo een volkomen mensch na haren gront ende voorgeven / met lijf en ziele van Marie vleesch gekomen zijn: oft daer dan niet een nieuwe scheppinge met Christo van Maria / gelijck in 't beginne met Eva van Adams ribbe toegegaen is / willen wy den beleefden Leser / die sonder partye is / metter schrift laten nadencken. Merckt oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

31 Micron schrijft / dat wy in de plaetse van den waerachtigen Christo, een nieuwe onbekende Christum invoeren, welcke noch Patriarchen, noch Propheten, noch Apostelen, noch vele duysent Martelaren, &c. noyt bekent en hebben.

Wy seggen / dat Micron (gelijck oock alle valsche Propheten) den vromen Patriarchen / Propheten / Apostelen / ende getuygen Christi deerlijcken daer mede belieght / ende hare ge-

gewisse warachtige getuygenissen in der Heyliger Schrift van Christo Jesu de Sone Gods nagelaten / veel te kort doet. Want het is openbaer dat hem de Propheten voor haren Emanuel bekennen. Ende dat hy eens jonkvrouwen oft maegts Sone zijn soude / die van geens mans zade bevrucht worden en soude / Esaie. 7. 15. Want Godt selve soude sijn vader zijn / Luce. 1. 28. Sy bekennen hem voor haren stercken Godt ende eeuwige vader / Esa. 9. 5. Voor haren Jehova / die haer ende ons gerechtigh maken soude / Jerem. 23. 6. 33. 16. Dat sijn uytganck al van eeuwigheyt her was / die Israëls Heere ende Vorst zijn soude / Mich. 5. 1. Dat hy de Wysheyt Gods was / ende hem op Aerden sien laten ende onder den menschen woonen wilde / Baruc. 3. 36. David heeft hem voor sijnen Heere bekent / Psalm. 110. 1. Jae voor den Heere sterck van krachten / en voor den Heere Zebaoth / Psal. 24. 8. 't welck altemael geen aertsch Adams mensche zijn en konde.

Ook hebben hem alle de heylige Apostelen / Matth. 14. 33 De Engel Gods / Luce. 1. 28. De Vader / Mat. 3. 17. 17. 15. Marc. 1. 11. 9. 6. Luce. 3. 22. 9. 35. ende Christus selve / Joan. 9. 35. Joannes de Dooper / Joan. 1. 34. 3. 28. Nathanael / Joan. 1. 49. Ende Martha / Joan. 11. 27. voor die ware Sone des waren ende levendigen Godts / Jae voor sijn eenige geborene ende eerst geborene sonder alle deylinge door dat gantsche Nieuwe Testament bekent. Ick segge sonder alle deylinge: Want dat des menschen Sone / Gods Sone: ende Gods Sone des menschen Sone geweest is / heeft Petrus klaer genoegh bekent / waer op hem oock de salighheyt van Christo wert toegeseyt / dat de Kercke daer op soude gebout worden ende dat hem sulcx noch van vleesch en bloet / maer van sijnen Vader geopenbaert was / Matt. 16. 16.

Ende nu komen dese onbedachte lieden / ende deylen Christum sonder alle Schrift / moet des vleeschs halven Godes Sone niet zijn / maer hy en wordt maer om haer gedichte vereeninge wille alsoo genoemt / beroven ons beyde van den vader ende den Sone / maken de gantsche Schrift met alle Apostelen ende Propheten / Jae ook met den Vader / en den sone valsch en leugenachtig / en nemen de ontschuldige Apostelen / Patriarchen / en Propheten / daer mede wy in aller maten stemmen en een zijn / met enkel leugenen tot een decksel haerder valscher leere: wijsen ons van de vaste gront der waerheyt / op een drijfzant van uytleggingе / verdraeyde schriften en glosen. Bouwen hare Kercke op een mensche ende creature van Adams onreynen sondelijcken zade en vleesche / sonder Vader. En hoewel sy arme kinderen noch so gantsch aertsch en vleeschelijck zijn / gelijckmen door haer gantsche schriften / met dat werk merken / en sien magh / roemen sy noch evenwel dat sy Christum recht leeren / 't welk niemant recht doen en kan / dan door de openbaringe des vaders / mits den H. Geest / soo Christus selve seyt: Niemant en kent den sone dan de Vader: ende niemant en kent den vader dan de Sone / ende dien het de sone wil openbaren / Matth. 11. 27.

Merckt oft wy alsulcken / vreemden Christum in voeren ende leeren / daer op ons de Propheten en Apostelen niet gewesen en hebben / gelijck ons dese onwarachtige lieden voor de gantsche Werelt beschuldigen / en tot onser grooter schanden sonder alle waerheyt uytschrijven.

Och / Och / dat sy Godt van herten meynden / Gods glorie ende de salighheyt haers naesten / ende niet haer eygen ydel eere ende roem en sochten / hoe geringe souden sy bekennen / dat wy de reyne salighmakende waerheyt / en sy de onreyne verdoemde leugen hadden. Maer nu is 't overmits haer aertsch vleeschelijck gemoet verborgen voor haer oogen.

Siet eersame Leser / hier hebt gy nu de wichtighste verscheyden heden / die haer aengaende desen Artikel tusschen ons ende onse tegenstrijders op het meeste toedragen / in grooter klaerheydt aengewesen. Ende nu wil ick u oock voortaen tot noch meerder verklaringe hare onschriftmatige bekentenissen / verdraeyinge ende verbalschingen der Schrift / met t'samen hare principaelste Glosen / die sy sonder alle Schrift / oft met een valsch / verdraeyt verstaen der Schrift gebruycken / getrouwelijcken aenwijsen / daer mede sy de klaerheyt Jesu Christi des Soons Godts gantsch ende gaer verduysteren / de grondt der waerheydt breken / den eenvoudigen Leser verstricken / vanden Vader ende Sone berooven / ende also inden vloeck / sonde ende doot ophouden / als gehoort is.

XLV. Schriftloose bekentenisse, uytleggingen, ongerijmde Glosen, vervalschte ende verdraeyde schriften, tot verklaringe van der saken den Leser voorgestelt.

1.

DAt Maria die een natuerlijcke dochter van Adams onreyne ende sondelijcke Zaede was, soude sonder sonde ende reyn geweest zijn, gelijk Micron voor ons allen in 't Besprecк bekende / leestmen in de gantsch Schrift niet.

2 Dat so een reyn, ontschuldigh onfontlijck en gebenedijde vrucht, gelijck Christus Jesus was, van alsulck een onreyn, sondelijk ende dootschuldigh vleesch, gelijck Maria hadde, dewijle sy een dochter van Adams onreyn sondelijck zaet was, soude mogen gegenereert worden, gelijck Micron seyt / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

3 Dat Adam twee zaden soude gehadt hebben, daer van dat eene heyligh en reyn gelijck Christus, ende dat ander sondelijck ende onreyn gelijk wy geweest waren, gelijckmen uyt Microns leer sluyten moet / en leestmen inde gantsche Schrift niet.

4 Dat Christus also van eeuwigheyt uyt den Vader soude geboren geweest zijn, dat hy afgedeylt van den Vader, buyten den Vader van eeuwigheyt geseten heeft, gelijck Micron en Hermes voor ons allen bekenden / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

5 Dat Maria bloet in haren maegdelijcken buyck, in onsen vleesche soude t'samen geronnen zijn, gelijck Microns schaemloose leelijke Boeck leert / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

6 Dat Sara dat zaet soude geworpen hebben, Hebr. 11. 11. gelijck Micron die spreucke tegen alle geleerde ende spraek verstandige

dige oversetters dat vervalscht heeft / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

7 Dat een vrouwe genereerlijck zaet aen haer eygen vleesch hebben soude, gelijck Micron seydt / dat sy heeft / en leestmen in de gantsche schrift niet.

8 Dat Christus de Sone Gods van een vrouwe soude geworden zijn, gelijck Micron Galat 4. 4. vervalscht heeft (daer mede hy sijn Zurische Broeders ende Lutherum tot valsche oversetters maeckt) want die houden eendrachtelijcken gebooren uyt een vrouwe (ende niet geworden van een vrouwe) en leestmen inde gantsche Schrift niet.

9 Dat een vrouwe sonder buyten zaet een waerachtigh menschelijcke vrucht van haer eygen Lichaem genereren soude, gelijk Micron seyt dat Maria hier gedaen heeft / en leestmen inde gantsche Schrift niet.

10 Dat Maria daerom een jonckvrouwe oft maeght soude inder Schrift genoemt zijn, om dat sy sonder eenigh buyten zaet in te nemen, bevrucht geworden is, gelijck Micron gloseert en leestmen inde gantsche Schrift niet: maer de schrift wijst aen / dat sy 't daer om geweest is / om dat sy geen man en bekende / Luc. 1. 30.

11 Dattet woort, oft de eeuwige sone Gods, sonder moeder (ick settet nae haren gront) hem alsoo met eens menschen sone sonder vader soude vereenight hebben, den selfden aengenomen oft aengetogen hebben, daer in gewoont hebben, ende alsoo een persoon ende soon geworden zijn, gelijck onser tegenstrijders gront en leere is / en leestmen in de gantsche schrift niet.

12 Datter alsoo twee Sonen in Christo souden geweest hebben, als gehoort is / daer van de eene lichtelijck, lijdelijck, ende aertsch, de andere onsichtelijck, onlijdelijck ende Hemelsch geweest hadde, gelijck onser tegenstrijders gront ende leere is / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

13 Dat de Goddelijcke natuere hem alsoo met de menschelijcke nature (daer mede hy twee perfecte Sonen meynt) in een persoon soude vereenight hebben, dat hy soo menighmael verhaelt / daer van en leestmen niet een letter inde gantsche Schrift.

15 Dat alsoo een vereeninge van Godts Sone ende Marien Sone, gelijk Micron sonder Schrift maekt / by een mensche van lijf ende ziele soude vergeleken zijn / en leestmen in de gantsche schrift niet.

15 Dat ons alsoo een gedeylde tweesonige, twee personige, aertsch ende Hemelsch, gerechtigh ende ongerechtigh, reyn ende onreyn Christus soude in den Propheten belooft ende van den Apostelen gepredickt zijn, gelijk Micron sonder alle waerheyt voorgeeft / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

16 Dat Christus in alsoo een verstant als Micron leert Godt en mensche in een persoon zijn soude, en leestmen in de gantsche Schrift niet.

17 Dat de Mensche Christus die voor ons gestorven is, geen Vader en soude gehadt hebben, gelijck Micron God tot schanden lastert / en leestmen in de gantsche schrift niet.

18 Dat de Sone Gods, des menschen Sone, ende de Sone des menschen oock Godts Sone, om alsulck een vereeninge wille/ gelijck onse tegenstrijders sonder schrift maken/ soude genoemt worden en leestmen in de gantsche Schrift niet.

19 Dat van aenbeginne eenigh volkomen mensche met lijf ende ziele sonder vader van ymant soude gegenereert zijn, gelijck onse tegenstrijders seggen / dat van Maria hier geschiet is / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

20 Dat Christus een dootschuldig ende sondelijck vleesch soude gehadt hebben, gelijck Joannes à Lasco, daermede Micron een is/ Godt tot schanden lastert / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

21 Dattet woort dat van aen beginne Godt was, alsoo sijn hutte / tente / oft wooninge in onsen vleesche soude geset hebben / gelijck Joannes à Lasco philosopheert / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

22 Dat de Sone Godts sijn Godheyt alsoo met de menscheyt soude gedeckt hebben, also lange hy op Aerden wandelde/ gelijck Joan. à Lasco schrijft / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

23 Dat de gene die gesondight hadde, oock wederom in sijn natuere betalen moeste/ gelijk onser tegenstrijders gront is / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

24 Dat de Sone Gods, de Wet in onsen vleesche soude volbraght/ ende den Vader daer in versoent hebben / gelijk onser tegenstrijders leere ende gront is / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

25 Dat wy sijner Hemelscher ende Geestelijker goederen, gaven, rijckdommen ende eygenschappen (als daer zijn/ sijn leven/ heyligheyt / gerechtigheyt / verdiensten / &c.) niet en souden tot onser saligheyt deelachtigh geworden zijn, so Christus onse menschelijcke natuere, wesen ende substantie niet gehadt en hadde, gelijck Micron schrijft / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

26 Dat de Sone des menschen, die van Petro, van Joanne den Dooper, van den Engel, ende van de gantsche Schrift voor de Sone Godts bekent werdt, aen eenige plaetse der Schrift soude geseyt hebben: Neen ick en ben de Sone Godts niet, maer die in my woont, dien ghy niet en siet, die is't, en om sijnent wille worde ick de Sone Gods aldus genoemt, gelijck onser tegenstrijders leere ende de gront is / en leestmen in de gantsche schrift niet.

27 Dat de Engel Gabriel Maria alsoo een gedeylde Sone soude verbootschapt hebben, Luc. 2. 28. gelijck Micron dat verkeert heeft/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

28 Dat Christus Jesus niet alsoo wel de Sone Godts nae sijn alderheylighste menscheydt als nae sijn eeuwige Godtheyt soude geweest hebben, gelijck onser tegenstrijders leere is / en leestmen in de gantsche Schrift niet.

29 Dat de mensche Christus van der Aerden soude geweest hebben, ende alleen om sommige eerlijcke conditien wille Hemelsch genoemt zijn, gelijck Micron gloseert/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

30 Dat een vleesch ende bloedt van Adams zaede afgekomen, gelijck onse tegenstrijders seggen / dat Christus vleesch gekomen is, een waerachtigh spijs ende dranck, om sommige eer-

eerlijcke conditien ende der verrijssenisse wille soude genoemt worden, gelijck Christus eygen woort/ Joan. 6. 51. van haer verualscht is/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

31 Dat Abraham en Isaac daerom de Autores oft oorspronk souden inde Schrift genoemt worden, op dattet op geen vreemde mannen komen en soude, gelijk Micron sonder gront gloseert/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

32 Dat Christus onse sondelijke gestalte soude aengenomen hebben gelijck Joan à Lasco Phil. 2. 7 gloseert/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

33 Dat Christus Abrahams zaet heeft aengenomen/ gelijck Micron Hebr. 2. 16. den text verualscht heeft/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

34 Dat Christus der kinderen vleesch ende bloet door genereringe soude deelachtigh geworden zijn, gelijk onse tegenstrijders Hebr. 2. 14. den text verkeeren/ oft valschelijk uytleggen/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

35 Dat Godt in onse vleesch soude geopenbaert zijn, gelijk onse tegenstrijders de spreuke Pauli/ 1 Tim. 3. 5. valschelijken uytleggen/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

36 Dat Christus in onsen vleesche door genereringe soude gekomen zijn, gelijk onse tegenstrijders/ 1 Joan. 2. 4. uytleggen/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

37 Dat men de reynigheyt des alderheylighsten vleeschs Christi, alsoo by de reynigheyt der toegelatener dieren vergelijcken sal, gelijk Micron Acto. 10. 15. gedaen heeft/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

38 Dat dat alderheylighste vleesch Christi, vleesch van onse onreyne sondelijcke vleesch zijn soude, gelijck onse tegenstrijders den armen lieden wijs maken/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

9 Dat Christus Emanuel in onsen vleesche zijn soude, gelijk onse tegenstrijders voorgeven/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

40 Dat Christus en wy, om des vleesch wille Broeders zijn souden, gelijk Micron de onboetveerdige domme Werelt sonder waerheyt troostet/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

41 Dat des Duyvels kinderen, gelijck leugenaers, haters, dootslagers, vervalschers der Schrift, faemroovers, &c. immers soo wel Christus broeders en susters zijn souden als de kinderen Godts zijn, gelijk men uyt onser/ ja uyt onser tegenstrijders leere besluyten moet/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

42 Dat de sone Gods hem met de mensche-lijcke natuere, dat is met een geheel mensche van Marien vleesche soude vereenigt hebben/ als menigmael verhaelt is/ ende soude alsoo met dat selfde onse vleesch opgevaren zijn/ gelijk Micron op dat 4. 10. Eph. sonder Schrift gloseert/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

43 Dat onse vleesch tot des Vaders rechterhant sitten soude: gelijk onser tegenstrijders leere ende gront is/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

44 Dat Christus onse Hooft, en wy sijn lijf, lidtmaten ende Broeders des vleesch halven zijn souden, gelijckmen uyt onser tegenstrijders Leere ende grondt verstaen moet/ en leestmen in de gantsche Schrift niet.

44 Dat een mensche van Adams onreyne sondelijck zaet: onsen Advocaet, Middelaer, versoener, ende hooge Priester by Godt den vader zijn soude, ende dat wy den selfden, als den waren en levendigen God, met God aenbidden, eeren ende dienen souden, gelijck onse tegenstrijders leeren ende hebben willen/ en leestmen in de gantsche schrift niet.

Besluyt der glosen, ende voor reden der Inconvenienten.

HIer merckt nu mijn goede Leser/ hoe dat onser wederpartyen gantsche gront ende geloove/ aengaende desen Artijkel/ op enckel enschelijcke wijsheyt/ philosophie/ uytleggingen/ glosen/ beduydingen ongerijmde valsche vereeningen/ verdraeyde ende gebrokene schriften/ gebouwet staet/ daer mede sy hare Antichristische valsche leere van Christo den Sone Gods/ een aengesichte ende schijn maecken/ dat sy de rechte Leeraers/ ende wy die verleyders by der werelt/ die (eylacen) der Godtlijcken saecken weynigh verstants heeft/ heeten moeten. Maer hoe sy daer mede in de verschijninge Christi voor sijn onpartydelijke recht-stoel bestaen sullen/ dat sullen haerder den grootsten deel (vreese ick) al te laet gewaer worden.

Nu wil ick u ook door des Heeren genade de Inconvenienten oft ongeschiktheden/ die uyt haer geloove en leere geweldelijken volgen en besloten worden/ in alsulcker klaerheyt aenwijsen/ dat ghy met vollen handen tasten mooght hoe dat haer leere niet uyt de fonteyne des eeuwigen wijsheyts/ gelijck Micron dat sonder alle waerheyt/ roemen derf/ maer uyt den put des Afgronds door de Sprink-haenen Appollionis op gewaesemt ende gebaert is. Hebter acht op.

Veertien groote ende sware Inconvenienten oft ongeschiktheden die uyt onser wederpartyen gront en leere geweldelijcken volgen en besloten worden.

De eerste Inconvenient.

TEn eersten volgen geweldelijck uyt haer leer ende geloove twee Sonen in Christo / daer van de eene Godts onlijdelijcke eeuwige Sone sonder moeder, ende de ander Marien of des menschen tijdtlijcke en lijdelijcke Sone sonder Vader geweest is. Ende ofmen alsulck een leere ende geloove niet met rechte een Inconvenient heeten en magh / meugt gy metter schrift nadencken.

De tweede Inconvenient.

Ten tweeden volgen ook geweldelijck / twee Persoonen in Christo, want so waer twee volkomen Sonen zijn / daer en kan het oock niet feylen / moeten twee Persoonen zijn. Oft de eene moeste den anderen gantsch in hem getogen hebben / ende midts de gedichte vereeninge geheel verswonden zijn. Oftmen dit oock niet met recht een Inconvenient heeten magh / meugt ghy metter Schrift nadencken.

De derde Inconvenient.

Ten derden volgt oock geweldelijck / als dat de etende / drinckende / suchtende / weenende / lijdende / stervende / ende gekruyste Christus Jesus / hoewel hy sonder alle deylinge door de gantsche Schrift / voor den eerstgeborenen ende eenigen geboren eygen Sone Gods bekent wort) Godts Sone niet geweest en is / want hy en heeft geenen Vader gehadt, seggen sy / als gehoort is. Ofmen dit oock niet een seer lasterlijck Inconvenient / ende een openbare versakinge des soons Gods heeten magh / meugt ghy metter Schrift nadencken.

De vierde Inconvenient.

Ten vierden volght oock geweldelijck / dat also menighmael van haer gelogen wordt / als de mensche Christus Godts Sone van haer genoemt wort, want hoe kan hy nae haeren gront in der waerheydt zijn / dat sy hem noemen / nademael sy opentlijcken schrijven ende met den mont bekennen / hoe hy niet uyt Godts, maer uyt Marien substantie her gekomen ende gegenereert is? Oftmen dit oock niet met recht een lasterlijck Inconvenient heeten magh / die den waerachtigen Godt / die nae der waerheyt handelt / en niet met ledige namen omgaet / niet gelijckformigh is / meugt ghy metter schrift nadencken.

De vijfde Inconvenient.

Ten vijfsten volght oock geweldelijck / een gedeylde Christus / die van Godt ende een mensche / van dat Hemelsch ende dat Aertsch / van dat reyn ende dat onreyn / van dat gerechtigh ende dat ongerechtigh / van dat goet ende dat quaet / van dat gebenedijt ende vermaledijt / een Saligmaker en Jesus Christus geworden is / gelijck boven van de verscheydenheden ook eenmael gehoort is. Oftmen dit oock niet met rechte een lasterlijck Inconvenient heeten magh meugt ghy metter Schrift nadencken

De seste Inconvenient.

Ten sesten volght oock geweldelijck / dat dat eeuwige Soen-offer / eens voor alder werelt soude geoffert / niet dat onschuldige reyne Lammeken sonder vlecke / daer voor hem de schrift bekent / maer een onreyn / sontlijck en dootschuldig mensche van Adams onreyne sontlijcke ende dootschuldigh vleesch ende zaet geweest is. Oft men oock dit niet met recht een lasterlijck Inconvenient heeten magh / meught ghy metter Schrift nae dencken.

De sevenste Inconvenient.

Ten sevenden volgt ook geweldelijck / nademael de H. Apostel Thomas den gekruysten sienlijcken Christum voor sijnen Heere ende Godt bekende / ende de gantsche schrift betught / dat hy onse versoener / Middelaer / Advocaet / Hooge-Priester Salighmaker en Verlosser is / ende hy dan noch also een mensche van Adams onreyne sondelijke zaet ware, gelijck hem onse wederpartyen voor houden ende bekennen / soo waer 't openbaer / dat een aertsch onreyn / sondelijk ende dootschuldigh Creatuer van Adams aertsche / onreyne sontlijke ende dootschuldigh vleesch onse versoener / Middelaer / Advocaet / Hoogepriester / Salighmaker / Verlosser / jae Heere ende God ware. Oft men dit oock niet met recht een lasterlijk Inconvenient ende Antichristischen grouwel heeten magh / meugt gy metter schrift naedenken.

Heb. 9. 15. Heb. 9. 11. 10. 21.

De achtste Inconvenient.

Ten achtsten volght oock geweldelijk / soo Maria den mensche Christum alsoo van haren vleesche gegenereert hadde, gelijck de Geleerde seggen / dat sy ook dan niet alleene sijn moeder / maer oock sijn Vader moeste geweest hebben / want het is van aenbeginne van Godt verordineert / dat by der menschen genereeringe beyde Vader ende Moeder zijn moeten / kan oock geen kint sonder Vader geboren worden / gelijkmen door de gantsche Schrift / ende ook nae loop der natueren metter daet speuren ende sien magh. Oftmen dit ook niet met recht een ongehoort Inconvenient en schande der ordinantien Gods heeten magh / meugt ghy metter schrift nadenken.

De negende Inconvenient.

Ten negenden volgt ook geweldelijk / nademael dat een vrouwe geen vrucht van haer eygen vleesch genereeren en kan / overmits sy / na luyt alder Schrift / geen zaet aen haer en heeft / gelijkmen beneden klaerder hooren sal / en de mensche Christus dan noch alsoo van Marien vleesch ware, gelijk onse wederpartyen voorgeven / soo moeste hy ongetwijffelt door 't woort / gelijk Eva van Adam / geschapen zijn. Ende alsoo dat geschapen woort / en de geschapen mensche van Marien vleesch te samen een Jesus Christus ende Sone Gods geworden zijn: En oftmen dat oock niet met rechte een lasterlijck Inconvenient / en een openbaer schande en oneere Christi heeten magh meugt gy metter Schrift naedenken.

De tiende Inconvenient.

Ten tienden volght ook geweldelijk / soo de mensche Christus van Adams onreyne sontlijcke zaet ware, gelijk de wederpartyen gront is / ende de Schrift seyt / ghy sult uwen Heere uwen Godt aenbidden / ende hem alleen dienen / Deuter. 6. 13. Matt. 4. 10. Ook de Propheet: Jck en wil mijn eere geenen anderen geven. Ende het is klaer ende openbaer datmen onsen Verlosser Christum niet weyniger aenbidt / eert / dient ende dankt / danmen den Vader selve doet / dat dan een van beyden waer zijn moet / oft dat de Schrift ons niet recht geleert en heeft / oft dat alle Afgoden-dienaers zijn / die also een aertschen / sontlijken en dootschuldigen Christum aenbidden / eeren / danken en dienen / gelijk ons onse wederpartyen leeren / en sonder alle gront der Schrift hoogh aen prijsen. Oftmen dit oock niet met recht een

Af-

Afgodisch Inconvenient en laster Godts heeten en magh / meught gy metter Schrift na dencken.

De elfde Inconvenient.

Ten elfsten volght oock geweldelijck / soo een vrouwe genereerlijk zaet aen haer hadde, 't welck sy niet en heeft / en de mensche Christus dan also van Marien zaet ware gelijk onse wederpartyen hebben willen / dat oock onse Salighmaecker Christus als dan niet alleen uyt Juda / maer oock uyt Syrien / Canaam / Moab / en Amon moeste hergekomen zijn / gelyckmen Matt. 1. 5. 3. Reg. 14. 21. in goede klare letteren hooren en sien magh. Oftmen dit ook niet met rechte een Inconvenient en laster Christi heeten en magh / meught gy metter Schrift nadencken.

De twaelfde Inconvenient.

Ten twaelfsten oock geweldelijck / soo ick Microns schrijven anders recht verstaen kan dattet eeuwige Woordt eens menschen Geest moet geworden zijn, en dattet maer alsoo een hutte oft Lichaem van Marie vleesch aengenomen heeft. Want hy allegeert Petrum (soo my dunckt) tot alsulck een eynde ende seyt / hy is gedoodt na den vleesche, maer levendigh gemaeckt na den Geest, 1 Petr. 3. 18. Verstaet hy nu den Geest Christi beyde op sijnen Geest die hy in sijns vaders handen gaf / en oock mede opten onsterffelijcken Sone Gods / daer mede hy nae sijnen gront vereenigt was / soo heeft Petrus hier al te kort geschreven / dat hy slechts seyt / levendigh gemaeckt na den Geest / en niet mede daer by en seyt / en oock na den onsterffelijcken Sone Godts / daer mede dat hy vereenight was / merckt wel wat ick segge.

Ende verstaet hy 't alleen op Christus Geest / en niet mede op den onsterffelijken Sone / daer voor hy hem bekent / soo moet de Sone Gods na sijn verstant eens menschen Geest geworden zijn / of ick en weet niet waer toe hem dese spreucke helpen oft dienen kan. Oft men dit oock niet met recht een grof Inconvenient / en plompen blindoeck der onverstandigen armen lieden heeten magh / meught gy metter Schrift nadencken.

De dertiende Inconvenient.

Ten dertienden volght oock geweldelijck / soo der Geleerden gront recht ware / dat als dan dat Almachtigh eeuwigh woort daer van Hemel en Aerde vol zijn, Sap. 18. 15. hem met alsoo een kleyn Corperken van Marien vleesch moest vereenight hebben, en alsoo met dat selve gesucht geweent, gegeten, gedronken, geleden, gestorven, en doodt met hem in 't graf gelegen hebben, oft het moeste hem alleene in Christus Geest onthouden hebben / en alsoo in sijn versterven / daer mede uytgeweken zijn / en in sijn verrijssenisse wederom ten tweedemael met hem vereenight zijn Oftmen dit oock niet met recht een wonderlijck Inconvenient heeten magh / meugt gy metter Schrift nadencken.

De veertiende Inconvenient.

Ten veertienden volght oock geweldelijck / soo dat woort oft de eeuwige Sone Godts alsoo een mensche van Marien vleesch en bloet heeft aengenomen, en hem alsoo daer mede in een persoon en Soon vereenight, gelijk onse wederpartyen Philosopheren en voorgeven / soo en waer Godt de Vader niet een waerachtigh Vader Christi / Maria niet een waerachtigh moeder / Christus Jesus niet een waerachtig Sone / en de gantsche Schrift was daer mede verloochent / die sonder alle deylinge van Godlijck oft menschelijck / van geest oft vleesch / van sienlijck oft onsienlijck / van sterflijck / en onsterflijk Christum voor den eerst geboren / en eenigen geborenen / eygen ware Sone Gods bekent / gelijck wy beyde boven en beneden in grooter kracht met des Heeren woordt verklaert hebben. Ofte men dit oock niet met rechte een lasterlijck Inconvenient / en een openbare verloocheninge beyde des Vaders en des Soons heeten magh / meught gy in der vreese uwes Godts metter Schrift nae dencken.

Siet uytverkoren Leser / alsulcken onschriftmatigen / gedeylden / onreynen / sontlijcken en aertschen Salighmaecker ende Christus / is 't die u onse wederpartyen met hare Antichristische / bedeckte / gevlochtene / bewimpelde / en duystere woorden / van menschelijcke wijsheyt leeren en voordragen.

Microns woorden zijn aen sommige plaetsen seer duyster.

Ick hange u hier den spiegel haerder vervoeringe naeckt en bloodt voor uwen oogen / soo gy slechts wilt / soo meugt gy in alle klaerheyt sien / hoe deerlijcken dat gy van haer bedrogen wort.

Aengesien dan / dat haer leere en geloove anders in den gront niet en is / dan een openbaer Antichristisch bedrogh / en der ouden slangen verleydinge / want het al van aennemen / van vereenigen / van tween een te zijn / van een Godtlijcke en menschelijcke natuere / van eerlijcke conditien / en wat diergelijcke dingen meer is / dat men ten meestendeel in desen Artijckel by haer leest oft hoort / daer van niet een eenigh letter in de gantsche schrift geschreven en staet. Ende sy dat selve met soo overmaten veel schrifts breecken / glosen / valsche beduydingen / en uytlegginge beweeren / ja op proncken en voorstaen / soo segh ick ten eersten met Microns eygen woort / dat het ons niet gelden en kan / al wat sy van de saecke Philosopheren oft voortbrengen / dewijle het geen schrift en is. En ten tweeden met den Heyligen Paulo / dat het Anathema is / nademael het een vreemt Euangelium is / daer van niet een eenigh letter / noch van den Propheten noch van Christo / en alle sijn Apostelen in alsulck een verstandt / gelijck onse wederpartyen drijven in de gantsche Schrift beroert oft geleert is / hebter acht op.

Microns gront staet op uytleggingen en glosen.

Een vreemde leere van Christo, is een Anathema, dat is verbannen. Gal. 1. 9.

Nu voortaen willen wy u door des Heeren genade / den gront van onse wederpartyen bekentenisse en leere / aengaende desen Artijkel met sijn eygentlijcke inhout / vrucht / eynde en belofte / eerstmael aenwijsen en voor oogen stellen / daer na oock den gront van onse bekentenisse met sijn eygentlijcke inhoudt / vrucht / eynde / en belofte / op dat gy alsoo mits wit en swart by malkanderen geset / des te lichter voor 't bedrogh der ouden slangen wachten / en de onbedrieghlijcke vaste gront der waerheydt vinden / glooben / en met een gewisse verseckerde Conscientie / sonder alle schroomen aenhangen en volgen meught.

Onser wederpartyen gront en geloove van Christo Jesu, met sijn eygentlijcke inhout, vrucht, eynde oft belofte.

EErsame Leser / hebter acht op / dit navolgende is de gantsche inhout / besluyt / sin / verstant / gront ende meyninge van onser we-

wederpartyen geloove / ende leere van des Heeren menschwerdinge / daermede sy ons desen grooten haet ende leelijcken naem maecken / te weten / dat sy alle de heerlijcke beloften van Christo den Sone Godts in Mose en in de Propheten begrepen/gelijk(genade)barmhertigheyt / quijtscheldinge onser sonde / vrede der Conscientien / versoeninge / ende dat eeuwigh leven / door haer menschelijcke vernuft en der ouden slangen listigheyt in Adams onreyne sontlijck vleesch besluyten / 't welck sy sonder alle Schrift reyn noemen / hoewel sy bekennen dattet van Adams zaet is.

Onse wederpartyen besluyten de beloften in Adams vleesch.

Bekennen openbaer / oorkonde haerder eygender belijdinge twee Sonen in Christo, daer van de eene Godts Sone is van eeuwigheyt sonder moeder, ende die onlijdelijck, ende de tweede Marien oft des menschen Sone sonder vader, ende die lijdelijck. Welcke twee sy seggen/ maer sonder alle Schrift / dat in een persoon vereenight zijn. Alsoo dat de mensche Christus die sichtelijcken voor den menschen gewandelt / gegeten / gedroncken/ gesugt/geweent/aen 't Cruyce gehangen heeft/ tot God sijnen Vader geroepen heeft / Vader in uwen handen beveel ik mijnen Geest/ en drie dagen doot in het graf gelegen heeft / Godts soon niet geweest en is.

Onse wederpartyen besluyten twee Sonen ende personen in Christo

Onse wederpartyen maken een vereeninge van twee Sonen sonder schrift.

Sy maken den Heyligen alder Heyligen Christum Jesum eeuwigh gebenedijt / tot een mensche der sonden ende des doodts. Een van haer schrijft opentlijck / soo Christus Heyligh is, waerom hy dan om de sonde in des Vaders gerichte veroordeelt is? Ende mede dat hy geen ander vleesch is deelachtigh geworden dan dat der sonde (op dat hy moght versocht worden) ende den doodt soude onderworpen oft schuldigh zijn.

Onse wederpartyen en gelooven niet dat de gekruyste Godts soon geweest is. Onse wederpartyen en maken Christum totten mensche der sonden ende des doots.

Sy setten hare gantsche Saligheyt in een aertsch sontlijck Creatuer van Adams onreyne sontlijcke zaedt, en maecken Christum Jesum niet alleen tot Adams / Abrahams ende Davids sontlijcke ende doodtschuldige vleesch / maer oock tot een openbaer Heyden uyt den Heydenen / namelijck / een Syrier uyt de dochteren Betuels ende Labans / Gen. 24. 41. 29. 18. tot een Cananiter uyt Rahab / Tot een Moabiter uyt Ruth / Matth. 1. 5. Ende tot een Amoniter uyt de moeder Roboams / des Soons Salomons/ 3. Reg. cap. 14. vers 21.

Onse wederpartyen setten hare gantsche saligheyt in Adams zaet en vleesch.
Onse wederpartyen maken oock Christum tot een Heyden.

Sy maecken eenen Creatuerischen mensche van Adams onreyne sontlijcke vleesch ende zaet / (segge ick) tot haer genaden stoel ende Soen-offer / tot haer Hooge-Priester / Middelaer / Advocaet / Voorbidder / ende Versoener / noemen hem valschelijcken den Sone Godts te zijn. Ick segge valschelijcken / want sy bekennen opentlijcken / dat hy geenen vader gehadt heeft. Heeten hem haren Heere ende Godt / seggen ende schrijven evenwel dat hy van der Aerden ende niet vanden Hemel is. Sy aenbidden/ eeren/ ende dienen hem gelijck sy den Vader selve doen / O grouwel!

Onse wederpartyen noemen Christum den Sone Godts, maer valschelijck.

Sy deylen ende breken de gantsche schrift om dat sy dat getuygenisse Joannis niet gelooven / dattet woort vleesch geworden is. Sy verbalschen alle de heldere klare bekentenissen van den Engel Gods / van den Vader ende Christo selve / van Joanne den Dooper/ van Petro en alle Apostelen / van Paulo / en alle Schrift/ die daer eendrachtelijck betuygen dat de ontfangene/geborene/geleden geheele Christus van binnen en van buyten/ van boven tot beneden/ sienlijck en onsienlijk sonder eenige deylinge/Gods eerste geborene ende eenige geboorene eygen Sone is.

Onse wederpartyen breken de gantsche schrift.

Onse wederpartyen maken God den Vader, Christum, den Engel ende alle Apostelen tot openbare leugenaers.

Sy breecken ende tegenspreken dat gantsche Evangelium / ende den Edelen dieren brief Joannis / in de welcke hy 't meer dan sestighmael verhaelt / dat Christus God voor sijnen Vader ende hem selven voor den sone Godts bekent heeft. Ook menighmael dat hy van den Vader uytgegaen / jae van den Hemel gesent ende gekomen is:

Onse Evangelium van Christo wort betuygt door dat gantsche Evangelium ende brief Joannis ende dat tegenspreken zy.

Sy verdraeien en schenden de Heylige Schrift gantsch jammerlijk/ maecken de eene leelijcke glose en ongerijmde uytlegginge by de andere/ so heeft Christus (seggen sy) onse menschelijke natuere van Maria aen hem genomen. Dan zijnder twee Sonen en natueren in een persoon en soon vereenigt. Nu heeft Gods Sone Marien vleesch en bloet aengetogen/daer in hy gewoont / sijn hutte oft tente geset heeft/ &c.

Onse wederpartyen behelpen haer met glosen ende uytleggingen.

Gods Sone (schrijft een van den geleerden) heeft alle sijn goeden tot des menschen sone gebraght. Een ander schrijft dat de mensche Christus Godts adoptivus filius dat is Godts aengenomen of toegewenschte sone geweest is. Een ander schrijft dat de eene natuere in Christo gantsch Godtlijck geweest is, ende die tweede natuere half Godlijck en half menschlijck. Sommige schrijven/ de Godtlijcke naetuere hebbe mede geleden. Sommige seggen ende schrijven/ hy hebbe alleene inde menschelijcke ende niet inde Godtlijcke natuere geleden. Micron seyt / dat Marien bloet in haer maegdelijcke buyck in onsen vleesch te samen geronnen is, dat Christus vleesch van onsen vleesche is, ende alhoewel hy van der Aerden ende Adams zade is, dat hy evenwel om sommige eerlicke conditien wille Hemelsch genoemt wort, ende alsulcke Anatematische woorden / ende ongerijmde eygen gedachte glosen en grouwelen meer / daer van al te samen niet een eenigh letter inde gantsche schrift bevonden en wort.

Jo. Br.

Jo. Po.

Wol. Mus.

Verscheydenheyt der geleerden.

Merckt glosen en menschen versieringen.

Is 't niet een bedroeft jammer / jae smerte ende herten leedt / datmen met alsulcke onreyne dreckige voeten/ in alsulke schoone blinkende wateren swemmen / ende de edele klare Sonne der gerechtigheyt met alsulk een afgrondischen wasem der Antichristischer valscher leere so deerlijken verduysteren ende bedecken sal. Ende dat al t'samen uyt anders genen gront noch oorsaeke / dan dat sy haer op Joannes ende des Engels getuygenissen niet verlaten en dorven. Des Almachtigen Vaders stercke kracht niet en glooven. Alles na der natueren ende niet na der Schrift richten. Ende dat sy Marie meer toe reeckenen / als een rechte ware moeder na des Heeren eygen ordeninge ende woort behoort oft toekome.

Apoc. 9. 2.

Merckt de oorsake. waerom wy in dese leere bestreden worden.

Waer uyt dan geweldelijcken volght / jae nae Joannis leere ende getuygenisse klaer en openbaer is / dat sy (eylacen) noch Vader noch Sone en hebben want wie den Sone verloochent/en heeft ook den vader niet/ 1. Joan. 2. 22. Dat de toorne Godts op haer blijft/ en dat leven niet sien en sullen/ want sy en gelooven niet in den naem des eenigen geboren

Dit is de vrucht eynde ende belofte van onser wederpartyen geloove ende leere.

Soons

Soons Godts / Joan. 3. 36. moeten in hare sonden sterven / want sy en glooven niet dat hy 't is / Joan. 8. 24. Overwinnen de Werelt niet / 1 Jo. 5. 5. zijn oock in God niet / noch God in haer / want sy bekennen niet dat Jesus de Sone Godts is / 1 Joan. 4. 3. gelijck meer als genoegh geseydt is. Och hoe goet waer 't dat sy arme lieden toesagen / ende Christum den Sone Godts recht bekenden / ende sijnen behoorlijcken Godlijcken prijs ende eere recht geven konden!

Onse gront ende geloove van Christo Jesu den Soone Godts, met sijn eygentlijcke inhout, vrucht, eynde ende belofte.

De gehele Christus is de ware sone Gods.

ONse gront ende geloove is / ende dat na aenwijsinge van de gantsche Schrift in de kracht ende waerheyt dat de geheele Christus Jesus sienlijck ende onsienlijck / van binnen ende van buyten / sterflijck ende onsterflijck / de eerste geborene ende eenige geborene eygen Soone Godts is / Heb. 1. 6. Joan. 1. 14. 3. 18. 1 Joan. 4. 10. ende Rom. 8. 32. gelijck hem de Engel / Joannes de Dooper / de Apostelen / ende de geheele Schrift bekent hebben. Dat onbevindelijcke eeuwige Woordt / daer alle dingen door geschapen zijn Genes. 1. 1. Psal. 33. 6. Joan. 1. 3. in onbevindelijcker wijse van den hemel hergekomen / Joan. 3. 13. 8 / 23 / 16 / 28. 1 Cor. 15. 47. Ephes. 4. 10. ende door kracht van den heyligen geest / Matth. 1. 20. in Maria de kuyssche Jonkvrouwe / die een man van 't huys en geslachte Davids vertrouwt was / met namen Joseph Luc. 1. 23. boven aller Menschen begrijp mensche geworden Joan. 1. 14. Na dat selve geworden vleesch in haer genereert / gewassen / ende tot sijnder tijdt uyt haer geboren / Rom. 1. 3. Gala. 4. 4. Een eenigh ongedeyldt persoon / Soon / ende Christus. Godts ware natuerlijcke eygen Soone / sijns herkomsts ende wesens halven: ende Marie overnatuerlijke Soone / sijnder ontfanckenissen halven. Ick segge overnatuerlijcke: want sy uyt geens menschen zade door vermenginge in der naetueren gebruyckt geschiet en is. Luc. 1. 30. Abraham / Isaac / Jacob / Jude ende David belooft / dat hy uyt haer geslachte geboren soude worden / Gen. 12. 3 / 18 / 18 / 22 / 18 / 26 / 4 / 28 / 14 / 49 / 10 / 2 Reg. 7. 12. als oock geschiet is / Rom. 1. 3. 9. 5. Matth. 1. 18. Luc. 2. 7. 3. 23. 2 Timoth. 2. 8. Waerom hy oock Davids gerechte spruyte ende plante / Jer. 23. 6. 33. 16. Een bloem uyt Jesse / Esai. 11. 1. De vrucht van Davids lendenen by den letterlijcken Salomon afgebeelt / 2 Reg. 7. 12. 3 Reg. 5. 5. 1 Paral. 23. 9. Psalm 89. 37. Oock sijns moeders Josephs vrouwen halven / Matth. 1. 16. Luce 3. 23. in der Schrift genoemt wordt / Act. 2. 30. Onse wonderlijcke raetgever / kracht / stercke Godt / eeuwige Vader / Esaie. 9. 5. Onse Emanuel / Esa. 7 / 15 / 8 / 10. Matth. 1. 23. onse Godt / Esai. 40. 3. De Heere (Jehova) onse Gerechtige / Jer. 23 / 6 / 33 / 16. De wijsheydt Godts / Prov. 8. 12. Bar. 3. 36. Davids Heere / Psal. 110. 1. De Heere / sterck van krachten / Psalm 24. 8. Die de Aerde in den beginne gegrondeert ende de Hemelen gemaeckt heeft / Heb. 1. 10. Onse nieuwe ende geestelijcke Salomon / op den nieuwen Geestelijcken stoel / in dat nieuwe Geestelijcke Rijck ende Regiment Davids / Esai. 9. 5. Luce 1. 28. Godts waerachtige Soone seg ick sijns Vaders halven Luce 1. 28. Abrahams ende Davids sone / sijns moeders halven / een eenigh ongedeylt sone Godts ende Marie van den Vader uytgegaen / Joan. 16. 28. Van den Hemel (seg ick noch eenmael) nedergedaelt / Joan. 6. 32. Ephes. 4. 10. In Maria ontfangen / Matt. 1. 18. Luce 1. 31. Joa. 1. 14. Een waerachtigh mensche uyt haer geboren Luce 2. 7. Gal. 4. 4. Ons bedroefde Adams kinderen in allen gelijck / Heb. 2. 14. de sonde uytgenomen / Hebr. 5. 2. Heeft gehongert ende gegeten / gedorstet ende gedroncken / is moede geworden / ende heeft gerust / Joa. 4. 6. Heeft hem in 't gelaet bewesen als een ander mensche / Phil. 2. 7. de Wet heeft hy voor ons volbraght / Matt. 5. 17. Rom. 8. 3. Ephes. 2. 13. Coloss. 2. 13. Dat verdoolde Schaep gesocht / Ezech. 34. 23. Matt. 18. 11. dat Rijke Gods geleert / Matth. 4. 17. Sijn sendinge met ongehoorde groote teeckenen ende wonderwercken bevestight / Joan. 2. 11. Ende is alsoo ten laetsten den bitteren doodt onschuldigh voor ons schuldigen (doe wy noch Godeloos ende vyanden waren) gestorven / Ro. 5. 8. Heeft ons alsoo met sijn eygen / 1 Joa. 1. 7. ende niet met een vreemdt bloet / gekocht / geheylight ende gereynight / 1 Petr. 1. 19. Hebr. 9. 12. ende met Godt sijnen Vader versoent / Ephes. 2. 15. Col. 1. 19. Ja tot Koningen ende Priesters gemaeckt / 1 Petr. 2. 9. Apoc. 1 / 6 / 5 / 10. Van des doots banden is hy ontbonden ende verresen / Matth. 28. 6. Marc. 16. 6. Luce. 24. 4. Joan. 20. Eph. 1. 20. 1 Pet. 1. 31. Tot sijnen Vader weder opgevaren / Marc. 16. 19. Actor. 1. daer hy te voren was / Joan. 6. 62. ende is alsoo in dat voorkomen van sijn onschuldige roode bloet / Rom. 3. 25. onse eenige ende eeuwige Hoogen-Priester / Heb. 3. 1. 5. 1. 6. 20. 7. 23. 8. 1. 9. 11. 10. 12. Voorbidder / Rom. 8. 27. Hebr. 7. 24. Middelaer / 1 Tim. 2. 5. Advocaet / 1 Joa. 2. 1. ende Versoener / Hebr. 9. 11. 12. 24. by Godt sijnen Vader geworden. Onse Heere ende Godt / Joan. 20. 28. Dien wy om sijnder onbegrijpelijker grooter liefden ende weldaets wille niet weyniger in onse zwackheyt prijsen ende dancken / niet weyniger sijn glorieuse hooge Naem aenbidden / vreesen / eeren ende dienen / dan wy den Vader selfs doen / Joan. 5. 22.

't Woordt is van den Hemel gekomen.

't Woort is in Maria vlees geworden.

De gehele Christus is Godts natuerlijcke ende Marie overnatuerlijcke Sone.

Christus na den vleesche uyt Davids geslachte gebooren.

Der Propheten bekenteniss van Christo den Sone Godts.

Dit set ick aldus, na Esaie ende des Engels belofte Christus een ongedeelt persoon ende Soone Gods ende Davids.

Christus is ons gelijck geworden, de sonde uytgenomen

Christus heeft de wet voor ons volbraght.

Christus is voor ons sondaren gestorven.

Christus heeft ons met sijn bloet versoent.

Christus is weder henen gevaren daer hy te voren was.

Christus onse Hooge Priester middelaer Heere ende Godt.

Wy bekennen ende glooven / gelijck de Almachtige eeuwige Vader door Christum / sijn Almachtigh eeuwigh woort / Adam ende Eva uyt enckel genade ende liefde in 't beginne geschapen heeft / Genes. cap. 1. vers 27. dat hy haer oock nu alsoo (na dat sy gevallen zijn / Genes. 3. 6.) met haer gantsche zaet door dat selfde woordt / midts sijn Almachtige kracht mensche nu geworden / Joan. 1. 14. uyt enckel genade ende liefde wederom opgerecht / ende voor sijne kinderen aengenoomen heeft. Op dat wy Godt voor sijn genade door sijn Woordt

Wy aenbidden, eeren ende dienen Christum niet weyniger als wy den Vader doen.

Gelijck wy doort 't woort geschapen zijn, alsoo zijn wy oock door 't woordt weder op gericht na dat wy gevallen zijn.

oft Sone / ende niet door Adams sondelijcke vleesch ('t welck sy zijn) dancken ende prijsen sullen eeuwighlijck.

Een ver-valschte Schrift noch glose en wert by ons niet bevonden.

Ende siet met alsoo een bekentenisse blijft de gantsche Schrift in desen deel ongebroken / ongegloseert ende onverandert. Een Inconvenient / glose / noch vervalschste spreucke en wort'er niet gehoort noch gevonden / gelijckmen in de bekentenisse van onse tegenstrijders (eylacen) aen allen kanten doen magh.

De Almachtige eeuwige Godt houdt sijnen roem ende eere alleene / segh ick / door sijn woort oft Sone. De Vader blijft de waerachtige Vader des geheelen Christi / de moeder de waerachtige moeder / ende de Sone de waerachtige Soone / beyde sijns Vaders ende sijns moeders / die van boven is / ende niet van beneden / die van den Hemel is ende niet van der Aerden / reyn uyt den reynen Godt / een eenigh Soon ende persoon / de Gewelthebber ende Heere des Hemels ende der Aerden / de Salighmaker der gantscher Werelt / daer alle tegenwoordige ende oock toekomstige beloften in vervaet liggen / beslooten ende vervult zijn / ende oock door gegeven ende ontfangen worden / sijn aenbiddelijcke / Heerlijcke ende hooge Name zy prijs in eeuwigheyt / Amen.

Alle die nu dit wonderlijcke hooge werck der onuytsprekelicker grooter liefden Godts in der waerheyt aldus gelooven konnen / ende konnen Christum Jesum voor de waerachtige Soone des waerachtigen ende levendigen Godts met Petro ende met de gantsche Schrift bekennen / die hebben beyde den Vader ende den Sone / 1 Joan. 2. 23. Sy overwinnen de Wereldt / Joan. 5. 5. Sy zijn in Godt ende Godt is in haer / 1 Joan. 4. 15. Sy zijn van den toorne Gods gevrijdt / ende hebben dat eeuwige leeven / want sy bekennen de strenge rechtveerdigheyt ende de verdiende toorn die door Adams ongehoorsaemheydt over Adam ende alle sijne nakomelingen gekomen was. Vreese derhalven Godt / begraven hare sonden / ende keeren haer van 't boose af. Bekennen oock in gelijcker maten de onuytspreeckelijcke liefde Godts / soo rijckelijcken in Christo Jesu bewesen neven ons. Treden derhalven met Christo in dat nieuwe leven / Ro. 6. 4. Want sy glooven segh ick in den Name des eenigen gedoren Soons Gods / Joa. 3. 18.

Dit is de vrucht, eynde en belofte van onse geloove ende leere.

Eersame Leser / siet voor u / in oprechter trouwer liefden waerschouwe ick u / want 't gelt u dat eeuwige leven / oft den eeuwigen doodt / soo gy nu niet gantsch verblint en zijt / soo moet gy immers door dit groote bedrogh / dat Micron in sijn verhael gebruyckt heeft ende uyt dese xxxj. verscheydenheden / xlv. Schrifteloose bekentenissen / uytleggingen / omgerijmde glosen / vervalschte ende verdraeyde schriften / ende uyt dese xiiij onoplosselijcke lasterlijcke Inconvenienten dat sijn ongeschicktheden met t'samen den grondt haerder bekentenissen / die ick u hier in grooter klaerheydt sonder alle valscheydt aengewesen hebbe / leeren mercken / hoe dat haren gantschen gront ende geloove aengaende desen Artijckel niet dan een Antichristische verleydinge / ende der ouden slangen bedrogh is. Ende dat onsen grondt ende geloove / daer wy (eylacen) soo veele om hooren ende lijden moeten / de vaste onbeweeghlijcke / ja onverwinlijcke vels ende steen des eeuwigen waerheydts is / die de H. Apostelen ende Propheeten / met t' samen alle vroome getuygen Godts in de eerste onverdorvene kercke / al eer de mensche der sonden in Godts Tempel tradt ende sitten ginck / die desen grondt niet lijden en kan / noch magh / gelijckmen / 1 Joa. 2. 22. 4. 3. ende 2 Joan. 1. 7. sien magh / aldus met ons beleden ende bekent hebben.

Die door alle desen aenwijsingen niet geleert en wort vreese ick dat hy sijner zielen weynigh acht heeft.

2 Thes. 1. Antichrist en kan Christus bekentenisse niet verdragen.

Een eenigh schrift (segh ick) en wort'er van ons niet gebroken noch vervalscht. Een glose en wort'er niet gemaeckt. Een Inconvenient en maghmer niet uytsluyten / het is de heldere klare Schrift / ende grondt der Schrift / die wy den leser voorleggen / gelijck gy met uwen handen tasten / ende met uwen oogen sien meught.

Ende hoewel u nu dese onse aenwijsinge na onsen bedencken wel meer als genoegh ware / soo willen wy noch evenwel tot overvloet / met een onwederspreeckelijcken kracht der Hepliger Godtlijcker Schrift / ende oock met dat oogenschijnlijcke werck der Ordinantien ende Scheppingen Godts in volder klaerheydt aenwijsen / hoe dattet genereerlijck zaedt daer op haer gantsche fondament staet niet by den vrouwen / maer by den mannen is / met noch sommige andere noodtwendige articulen meer. Daer mede dan hare gantsche grondt ende leere als sophistich / krachteloos / ja als Antichristisch ende verVoerisch voor allen Godtvruchtigen ende rechtverstandigen moet ondergaen / ende de onse als Euangelisch / krachtigh / ja als heylsaem ende Godtlijck gerichtet ende bekent worden: wie Godt vreest / dencke na wat wy schrijven.

Dat het genereerlijck zaet by den Mannen is, ende niet by den Vrouwen, op de spreucke: van welcken gegenereert is Jesus, die genoemt wort Christus, Matth. 1. 16.

Matt. 1. 16. Is onser tegestrijders sterckste spreucke.

DEse woorden / Matt. 1. 16. set Micron (soo my dunckt) wel voor dat sterckste ende voornaemelijckste Argument sijnder gantscher leere / aengaende desen Artikel van de menschwerdinge Christi. Ende dat in also een verstant / dat het woort niet en soude vleesch geworden zijn, gelijk Joannes seydt / maer dattet een volkomen mensch met lijf ende ziele door genereeringe (gelijk zy 't verbloemen van Marien vleesch ende bloet aengenomen, ende hem daer mede in een persoon, gelijck zy 't gloseren) vereenigt heeft.

Wil hem dan met dese korte woorden / op al sijn wijdtloopende schrijven over dese spreucke / met dit selfde Cap. Matth. 1. eenvoudigh ende slecht aldus beantwoorden / namelijcken: Boas is oock gegenereert uyt Rahab maer van wien? Niet van Salomon: Obeth is genereert uyt Ruth / maer van

van wien? Niet van Boas? Salomon is gegenereert/uyt Bath-Seba/ maer van wien? Niet van David? Immers moet gy jae seggen: Want dattet alsoo geschiet is/ is de Euangelist Mattheus/ mijn getuyge:

Merckt hoe dat onse tegenstrijders met haer sterck argument na der schrift bestaen mogen.

Desselven gelijcken is oock/ Christus Jesus gegenereert uyt Maria/ maer van wien? niet van Godt? Gy moest my oock jae seggen/ want dattet alsoo geschiet/ is/ is de Engel des alderhooghsten Luc. 1. 31. mijn getuyge.

Want gelijck Salomon/ Boas ende David/ Boas/ Obeth ende Salomon hare sonen/ uyt Rahab/ Ruth ende Bathseba/ gegenereert hebben/ Salomon/ Boas ende David/ de Vaders zijnde (segh ick) diese gegenereert hebben/ ende Rahab/ Ruth ende Bathseba/ de moeders zijnde/ daer uyt syse gegenereert hebben/ alsoo heeft oock Godt de Vader sijnen Soone Christum mensche nu geworden/uyt Maria gegenereert/ God de Vader zijnde die hem gegenereert heeft/ ende Maria de Moeder zijnde daer uyt hy hem gegenereert heeft. Siet dese onse korte antwoordt is stercker en klaerder/ dan alle geleerden philosophie ende vercierde glosen zijn/ die onder den gantschen Hemel zijn. Denckt nae/ oft wy u niet recht na der schrift en wijsen.

David Salomons Vader, en Gode Christus Vader.

Ende nademael het dan openbaer is/ dat sy hare gantsche werck (segh ick) aldus op desen grondt bouwen/ te weten/ dat de mensche Christus van Marien zade soude gegenereert zijn als gehoort is/ waer uyt ende waer op sy alle haer glosen/ uytleggingen/ schrift-breeckingen/ verdraeyingen ende kloecke woorden maecken/ daer mede sy den armen slechten Leser vast betooveren/ so hoop ick/ dat door des Heeren hulpe ende genade met alsoo een kracht ende gewelt der Heyliger Godtlijcker schrift/ ende oock met dat openbare blijckende werck der ordinantien Gods allen onpartijdisschen vernuftigen Leseren te verklaren/ dat sy 't oock met halven oogen moeten sien/ hoe dattet genereerlijck zaet daer van ende daer uyt dat menschelijcke geslachte bestaet ende vermenighvuldight wort, by den mannen ende niet by den vrouwen is, gelijck oock Micron in den laetsten handel (als verhaelt is) voor de volle vergaderinge met goede duytlijcke woorden opentlijck bekende/ maer nu (eylacen) als een onbestandigh wanckelmoedig man wederom opgegeten/ ende versaeckt/ alsmen sien magh.

Ick wil hier dan den eersamen redelijcken Leeser louter om Godts willen gebeden hebben/ als ick oock eenmael alreede gedaen hebbe/ dat hy my doch niet en verkeere/ dat ick desen gront aldus verhalen moet. De hooghste noot der eeren Christi dringht my dat ick dat aldus doen moet/ nademael dattet onser tegenstrijders sterckste gront is/ daer alle hare verboeringen aengaende desen Artijckel in vervatet liggen/ ende sy Christo den Sone Gods een so grooten schande daer meede aenkeeren/ oock meede soo meenige arme ziele/ ja de gantsche wijde werelt in hare groote blintheyt ophouden. Worde derhalven (segh ick) uyt de liefde mijns Heeren Salighmakers Christi/ ende uwer armer zielen geheelijcken gedrongen/ u desen grondt met schricken ende beven blootelijcken te verklaren/ op dat gy inder waerheydt ende kracht recht grijpen ende vaten meught/ hoe dat hare gantsche grondt van de genereeringe uyt Marien zade/ daer over sy voor den onverstandigen een soo grooten woordt voeren/ enckel drijfzant is/ ende niet beter voor des Heeren woort/ als dat vlas voor den vyere bestaen kan.

De nature soude dit wel leeren swijgen, wanneer 't sonder afbreuck der eeren Christi ende onser saligheydt geschieden moght.

Dat de mannen genereerlijck zaet aen haer hebben/ is ten eersten daer uyt openbaer/ dat Onan de sone Jude sijn zaet uyt onweerdigheyt opter aerden vergoot/ gelijckmen/ Gen. 38. 9. van sijn leelijcke daedt lesen ende sien magh.

Onan vergoot sijn zaet.

Ten tweeden is 't oock daer uyt openbaer/ dat Moses seyt: Wanneer een man sijn zaet in den slaep ontgaet (merckt hy seyt een man) die sal sijn gantsche vleesch met water baden ende sal onreyn zijn tot op den avondt/ Levi. 15.16. Leest oock/ Deut. cap. 33. vers 34.

Besmettinge des Mans door eenen nacht droom

Ten derden is 't oock daer uyt openbaer/ dat Sapiens seydt: Ick ben oock een sterfselijck mensch gelijck de anderen/ gebooren van 't geslachte des eerst geschapen menschen ende ben gebeeldet een vleesch thien maenden lanck in 't bloet te samen geronnen van mans zade die door lust van byslapen geschiedt Sap. 7.2.

Merckt dat hy seydt van Mans zade.

Ten vierden is 't oock openbaer aen uw eygen lichaem ende vleesch soo gy anders tot uwe manbare jaren gekomen zijt/ dat u in het werck ende wesen selfs leert/ waer mede Godt u ende allemans nae gemeyner scheppinge door sijn benedictie in desen deel beschenckt ende begaeft heeft.

Merckt wat gy aen u eygen lichaem hebt.

Siet daer hebt gy de heldere klare schriften met t'samen uw eygen vleesch/ die u in alle klaerheydt leeren ende aenwijsen/ hoe dat de mannen een genereerlijck zaet hebben.

Nademael het dan door de gantsche Schrift ende oock mede door 't werck openbaer is/ dat de mannen een genereerlijck zaet hebben/ als beweesen is. Alsoo begeer ick in gelijcker maten/ dat oock Micron met t'samen alle sijn gelijck gesinden/ ons nu mede een spreucke uyt der gantscher schrift bewijsen willen/ datter eenige vrouwe van aenbeginne haer zaet vergooten/ oft haer eygen vleesch daer mede besmet heeft/ gelijck wy (segh ick) van den mannen hier gedaen hebben/ so mogen wy de sake wijder nadenken. Wy weten wel gewis dat sy 't nimmermeer doen en konnen: Want wat der vrouwen besmettinge eygentlijcken is/ ende wat van haer vleesch herkomt/ weten sy selve op 't alderbeste. Het wordt oock/ Levit. capittel 15. vers 19. ende aen noch meer ander plaetsen der Heyliger Schrift wel gemerckt.

Wat beyden van mannen ende vrouwen komt weet men sonder Schrift wel.

Ten tweeden is 't oock daer uyt openbaer dattet genereerlijck zaet by den mannen ende niet by den vrouwen en is/ dat de Patriarch Juda/ Gen. 38.2. ende sijn Broeder

der Simeon Exod. 6. 13. Een yegelijck een Cananitische vrouwe ten wijve gehadt hebben. Joseph een Egyptische / Gen. 41. 45. Moses een Midianitische / Exo. 2. 21. Ende Aaron die uyt den stamme Levi was / een Jodische / Exod. 6. 21. Alsoo oock Jojada de hooge Priester / des Koninckx Jorams dochter 2 Par. 22. 11. Soo nu dan onser tegenstrijders gront ende leere recht ware / dat sy in geenderley wijse en is / te weten / dat de oorspronck der kinderen immers soo wel van de moeders als van de vaders herkomen soude / gelijck sy voorgeven / soo moestet sonder alle tegenspreecken waer zijn / dat dat halve vleesch der kinderen Juda uyt Zua Cananitisch / der kinderen Simeon / uyt de Cananitische / oock Cananitisch / der kinderen Joseph uyt de Egyptisch / Egyptisch / der kinderen Mosi uyt de Midianitische / Midinanitisch / ende dat dat gantsche halve Priesterlijke geslachte eerstmael uyt de vrouwe Aarons / ende ten tweedemael oock uyt de vrouwe Jojade / Jodisch moest geweest zijn. Waer van niet een letter in de gantsche Schrift en staet / dat die Priesterlijcke weerdigheyt oock mede aen 't geslachte Juda staen soude / Hebr. cap. 7. vers 14.

Na onser tegenstrijders gront, soo waren alle dese heerlijcke geslachte, vermengde geslachten geweest.

Ten derden is 't oock openbaer dat het genereerlijck zaet by den mannen / ende niet by den vrouwen is / en dat uyt 't geslacht-register Christi / Matth. 1. want somen de graden der uytlandische vrouwen die daer in verhaelt worden / recht waer neemt / soo moet na onser tegenstrijders leere gewelde lijcken volgen / dat Christus de Sone Godts / ten eersten / een Joode uyt den Joden / ten tweeden / een Syrier uyt der Syrischer Rebecca / ten derden / noch eenmael een Syrier / uyt der Syrischer Lea / ten vierden / een Cananiter uyt Rahab / ten vijfsten een Moabiter uyt Ruth / ten sesten een Amoniter / uyt Naema de moeder Roboams / moest geweest zijn. Ende waren alsoo de vijf deelen des menschen Christi Heydensch geweest / de twee deelen Syrisch / het derde Cananitisch / het vierde Moabitisch / ende het vijfste Amonitisch / en ware alsoo maer het seste deel Abrahams gebleven: hoewel dat hy / ende niet de voorseyde Heydenen / de belofte van dat gebenedijde zaedt soo menighmael ontfangen hadde / gelijckmen aen veel plaetsen in Genesis mercken ende sien kan.

Na onser tegenstrijders gront moest Christus vijf deelen uyt den Heydenen gehadt hebben.

Maer wanneermen dat genereerlijck zaet by de vaders laet / ende niet by de moeders / soo blijft Juda / Simeon Simeon / Jeseph Joseph / Moses Moses / ende dat Priesterlijcke geslachte dat Priesterlijcke geslachte. De belofte gaet recht voort. Dat geslachte ende de waerachtige namen blijven by Abraham / Isaac / Israël / Jude ende David / ende niet by de Uytlandische geslachten / hoewel haerder sommige daer aen alsoo gehouwet waren / als geseydt is. Ick meyne immers / dat alle onpartijdische reedelijcke Leesers alsulcke onverdraeyde platte redeenen ende Schriften wel verstaen konnen.

Wanneer men dat genereerlijk zaet by den mannen laet, soo gaen alle dingen recht voort.

Ten vierden is 't oock openbaer / dattet genereerlijck zaet by den mannen / ende niet by den vrouwen is / ende dat uyt dese klare spreucken der Schrift / gelijck de Heere sprack tot Abraham: Dese en sal uw Erfgenaem niet zijn / maer die van uw lijf koomen sal (merckt hy seydt van uw lijf) die sal uw erfgenaem zijn / Gen. 15. 4.

Item / Ick sal u seer doen wassen / ende ick sal u tot een groot volck maken / ende Koningen sullen van uw komen (merckt / hy seydt / van uw komen) Gen. 17. 6.

Item / Agar baerde Abraham (merckt eene sone) ende Abraham noemde den Sone die hem Agar (merckt noch eenmael) baerde / Ismaël / Gen. 16. 15.

Item / Sara wert door het geloove machtigh / dat zaet (verstaet haers mans) te ontfangen ende dat te houden / etc. Ende daerom zijnder oock ex viro, dat is van eenen Abraham / soo ontallicke veele nakomelingen gebooren als de sterren aen den Hemel / ende dat zant by der Zee is / Hebr. 11. 11.

Item / Sara heeft ontfangen / ende heeft Abraham een soone gebaert in haer outheydt / Genes. cap. 21. vers 2.

Denckt vlijtighlijcken na wat dese schriften medebrengen.

Item / Levi was noch in de lendenen sijns Vaders (merckt) hy seydt in lendenen sijns Vaders / doe Melchisedech Abraham te gemoete quam / Hebr. 7. 10.

Item / Rebecca werdt bevrucht (merckt) van den eenigen Isaac onsen Vader / Rom. 9. 10.

Item / Weest vruchtbaer (sprack de Heere tot Jacob) ende vermenighvuldight u / volk ende hopen volks sullen van uw komen / (merckt ende Koningen sullen uyt uwe lendenen komen / noch eenmael merckt) Gen. 35. Leest oock / Gen. 29 / 11 / 30 / 1 / 36 / 5.

Item / alle de zielen die uyt Jacobs lendenen gekomen waren (merckt uyt Jacobs lendenen) waren t'seventigh / Exod. 1. 5.

Item / de dochteren Loths seyden tot malkanderen: Komt / laet ons onsen Vader Wijn te drincken geven / ende by hem slapen / op dat wy zaedt van onsen Vader behouden / merckt / Gen. 19. 32.

Item / wanneer een vrouwe / als sy zaedt ontfangen heeft (merckt) een knechtken baert / Lev. 12. 2.

Item / de man is niet van der vrouwen / maer de vrouwe is van den man. Ende gelijk de vrouwe van den man is / alsoo komt oock de man door de vrouwe / 1 Cor. cap. 11. 7.

Item / in 't bloet te samen geronnen van mans zade / Sap. 7. 2.

Siet weerde Leser / hoe wel dat onse tegenstrijders met blinden oogen tegen dese ende deser gelijcke klare Schriften daer van de gantsche Bybel vol is / aenloopen / soo moeten sy ons evenwel desen grondt ongebroocken houden laten / te weten / dat de oorspronck ost materie der kinderen van der Vaderen lijven ende lendenen herkomt. Dat de vrouwen van de mans zijn / dat de moeders van haerder mannen zaedt bevrucht worden / dat de vrucht in des moeders bloet te samen rent van des vaders zaede / ende dat alsoo de moeders den vaders hare kinderen baren / gelijck uyt

't Besluyt der schriften.

dese

dese aengetogene Schriften klaer ende plat genoegh gehoort is.

Ten vijfsten is 't oock openbaer / dat het geneerlick zaet by den mannen is / ende niet by den vrouwen / ende dat uyt de verholentheydt oft alle glorie die Paulus van Christo ende sijn Gemeynte aenwijst / Eph. 5. 23. Want gelijck Christus onse geestelijcke Vader / Esai. 9. 5. Hebr. 2. 13. sijn geestelijcke kinderen door de predicatie / overmits de kracht sijns Heyligen Geests / uyt sijn geestelicke zaet / sijn woort / Luc. 8. 11. by sijn Geestelijcke vrouwe / oft door sijn Geestelijcke vrouwe / welcke de Gemeynte is / Joan. 3. 29. Apoc. 12. 6. genereert. Ende dese selfde Geestelijcke vrouwe oock geen ander Geestelijck zaet der Geestelijcker generatien aen haer en heeft / dan alleene dat sy van haren Geestelijcken Man ontfanght. Alsoo genereert oock een natuerlijck man sijne natuerlijcke kinderen / by sijn natuerlijcke oft door sijn natuerlijcke vrouwe / daer mede hy in 't huwelijck na Godts ordinantie vereenight / ende eens is / uyt sijn natuerlijck zaet / dat hem door Godts segeninge daer toe gegeven is / Gen. 2. 21. 9. 1. Ende de selve natuerlijcke vrouwe en heeft / oock anders geen natuerlijck zaet der natuerlijcker generatien aen haer / dan dat sy van haren natuerlicken man ontfangt / gelijck de Geestelijcke vrouwe (segge ick) van haren Geestelijcken man / gelijckmen door de gantsche schrift ende loop der ordinantien Godts in alle klaerheydt speuren ende sien kan.

Christus in 't geestelijcke regiment, met sijn geestelijcke vrouwe, zaet ende kinderen.

De natuerlijcke man in 't natuerlijcke regiment, met sijn natuerlijcke vrouwe, zaet ende kinderen.

Ten sesten is 't oock openbaer dat het genereerlick zaet by den mannen is / en niet by den vrouwen / ende dat uyt de scheppinge beyde des mans ende des wyfs / ende oock mede uyt dat woordeken oft name / zaet: want dat en kan van geen geleerden tegen gesprocken worden / oft zaet wort van zaeyen alsoo genoemt / ende heet op het Grieks sperma op het Latijn semen, ende op het Duytsch zaet / beyde daer de bouw-acker / ende oock dat vrouwelijcke lijf mede bezaeydt wordt.

Semen a Seminando, het zaet, om dat het gezaeyt wordt.

Aengesien het dan alsulcken zaet is / dat men zaeyt als gehoort is / ende daerom oock Zaeyers zijn moeten die 't zaeyen / ende bequame ackers oft plaetsen daer men 't zaeyt so merckt nu de scheppinge ende gestalte der beyder deelen / namelijck der mannen ende der vrouwen recht ende wel aen / ende gy sultse als dan haest mercken / wie de gene zijn die daer zaeyen / ende wie de gene zijn die bezaeyt worden / ende also sult gy oock lichtelijcken deses handels eenen rechten grondt vinden.

De scheppinge van ende vrouwe leeren ons den gront wel.

Ende alhoewel de selve aldus een onwedersprekelijcke grondt is / ende de gelijckenisse van den Acker ende sijn Bezaeyer onbestraffelick aen allen kanten na der Schrift bestaet / gelijck gy sien mooght / soo en maghse evenwel noch van Micron niet ongeschoffeert blijven / maer hy vraeght / waer noch dese gelijckenisse inder schrift staet? Op dat hy so wat hebbe / daer mede hy my by den Leser suspect maecke / hoe ick niet met ter schrift maer met vernuft sonder schrift tegen hem gehandelt hebbe. Ende heeft het de goede man soo gantsch vergeten / dat hy soo menigh verkeerde leelijcke glose / verdraeyinge ende vervalschinge der Schrift / uytlegginge / gelijck van de vereeninge der beyder Sonen, oft natueren, van de eerlijcke conditien, &c. gemaeckt heeft / daer van niet een eenigh Letter in de gantsche schrift beroert en wort. Maer hoe soude hy my mijn woort recht na duyden / daer hy des Almachtigen Vaders ende sijns gebenedijden Soons / Ja des Engels ende al der Apostelen openbare klare getuygenissen verdraeyt / ende op eenen valschen sin verkeert heeft / als gehoort is.

Micron heeft de konste sijnder faemroovinge aen my (eylacen) wel gebruyckt.

Die ontrouwe tegen Godt is, hoe sal die doch trouwe tegen de Menschen zijn.

Nademael het dan niet anders neffens de genereringe der menschen na der schrift en staet / dan wy hier verklaert hebben / soo waert wel goet / dat onse wederpartyen dat woort wasset ende vermenighvuldight in Genes. 1. 28. met wat klaerder oogen insagen / ende gaven den mannen / dat den mannen toebehoort / namelijck dat zaeyen / ende den vrouwen / dat den vrouwen / ja dat den vrouwen toebehoort / namelijck dat ontfangen ende vrucht dragen / ende de saecke niet alsoo onverstandighlijcken en dreven / als oft sy beyde om te zaeyen van Godt verordineert waren / gelijck sy (eylacen) sonder alle Schrift nu doen.

Die Gods recht vreesen, en verkeeren sijn ordinantie ende woordt niet.

Oock waer 't goet dat zy mede aenmerckten / dat de zaeyer alsoo lange vruchtbaer blijft met sijn zaet / als hy macht heeft om te zaeyen / ende dat de acker (welck de vrouwe is) al voor de 50 Jaren / oft daer ontrent uytgebloeyt is / alhoewel sy bezaeyt wordt / ende beyde met den anderen noch in het werck staen.

Ten sevenden is 't oock openbaer dat 'et genereerlijck zaet by den mannen is / ende niet by den vrouwen / ende dat uyt dese oorsake / want so de vrouwen also een genereerlijck zaet aen haer hadden / daer van also een menschelijcke vrucht konde herkomen / gelijck onser wederpartyen gront is / soo waer 't openbaer / dat de vrouwen wel beyde de vaders ende moeders haerder kinderen zijn mochten / ende dat de mannen tot dat werck der genereeringe als dan onnut waren / nademael de selve vrouwen dat genereerlijck zaet / daer toe oock wat voedinge / ende alles aen haer hadden / daer de vruchten uyt ontspringen / wasschen ende geboren worden / als gehoort is. Een yegelijck dencke vrylijck na / dat Godts ordinantie niet te vergeefs en is. Ick hope noch eenmael / datmen immers alsulcke plompe ende platte reden wel verstaen kan.

Merckt wel wat hier geseyt wordt.

Ten achtsten is 't oock openbaer / dat het genereerlicke zaet by den mannen is / ende niet by den vrouwen / ende dat uyt dese oorsaecke. Want wy weten waerachtigh / dat Godt een gerechtigh Godt is / die niemant onrecht doet / noch geen persoonen aen en siet / sy zijn dan mannen oft vrouwen / daer van de gantsche schrift vol is. Ende het is openbaer / dat de vaders haer kinderen niet dan met enckel luste en genereeren / ende dat in korter tijt / ende datse de moeders daer en tegen / na dat syse al ont-

Denekt na wat men hier seyt.

fangen hebben / noch ontrent negen maenden lanck met soo obermaten veel smerte ende kranckheden in hare vrouwelijke lichamen dragen / generen / ophouden / met perijckel van lijf ende leven baren / ende daer na oock noch een also langen tijdt suygen / reynigen / alle hulpe ende dienst bewijsen / &c. Noch evenwel wort dat recht der kinderen den vaders ende niet den moeders door de gantsche schrift toegeschreven / als men sien magh.

Wanneer nu dan den oorspronck der kinderen also wel van den moeders ware, als van den vaders, gelijck onser wederpartyen grondt is / soo soudet hem laten aensien / als oft Godt de moeders in desen deel verkortede / dat hy den armen slaven hare kinderen alsoo ontkeerde / die haer alsoo seer suer worden / ende den Vaders toeschreve / die daer so weynigh mede bemoeyt zijn.

De oude recht-schrijvers hebben desen gront oock wel gesien.

Hebben oock de oude recht schrijvers dit selve aldus wel konnen insien / dat sy een kint van eenen edelen vader ende onedele moeder geboren / evenwel dat Adel aenmeten ende toeschrijven. Wederom een kint van eenen onedelen vader ende edele moeder geboren / dat selve benemen ende afschrijven.

Siet weerde Leser / hier hebt gy nu alle dese kostelijcke klare spreucke der Heyliger Schrift. Alle dese onwedersprekelijcke argumenten ende reden der eerster scheppinge / ende oock mede dat oogenschijnlijcke gebruyckelijke werck aen uwer beyder lichamen klaer ende plat voor uwen oogen gestelt / hoe dat 'et genereerlijcke zaet by den mannen is / ende niet by den vrouwen. Soo gy nu noch seggen wildet / dat gy dat also niet verstaen en kondt / so segh ick dat gy effen doet / als of eener sijn oogen op den klaren middagh toeslote / ende seyde / hoe hy dat niet sien en konde / dat 'et dagh ware. Want ick en weet niet hoe men 't u noch klaerder oft platter aenwijsen soude / dan wy hier gedaen hebben.

Al 't glosseren met onse wederpartyen is uyt, so een vrouwe geen zaet en heeft.

Ja ben des wel seecker ende gewisse / soo alle onse wederpartyen scherpe tongen / ende alle hare hayren sinrijcke Schrijvers waren / dat sy ons evenwel desen grondt moeten laten houden / te weten / dat 'et genereerlijck zaet by den mannen staet / ende niet by den vrouwen. Vast ende onveranderlijck is 't woordt met des Heyligen Geest eygen getuygenisse bezegelt in 't bloedt te samen geronnen van mans zade / Sap. 7. 2.

Waer mede dan klaer ende openbaer is / dat onse wederpartyen met alle hare glosen / uytleggingen / verdraeyingen / aennemingen / vereeningen / eerlijcke conditien / ende verbalscheden schriften / door dese onse onwedersprekelijcke aenwijsinge / in den gront al ter neder geleyt / overwonnen ende schriftloos betuyght zijn / moeten in hare herten bekennen / dat sy dat volck met dat genereeren van Marien zade bedrogen hebben. Ende so de mensche Christus van Marien vleesch ware / dat hy als dan of de sanguine menstruali, oft van een ander dropken bloets / oft so waer van een van haren lidtmaten moest geschapen zijn / in welcker verstant hy dan geen vrouwen zaet / maer een vrouwen bloedt oft lidtmaet moest genoemt worden / is klaerder als den lichten dagh is.

Hoe dat men dat Woordt vrouwen zaet, na der Schrift verstaen moet.

DAt nu Micron schrijft / dat oock den vrouwen, Gen. 3. 15. Ruth. 4. 12 / &c. zaet toege-eygent wordt, is dit mijn bescheyden antwoordt / namelijck / gelijck het openbaer is door de gantsche schrift dat 'et genereerlijck zaet by den mannen / ende niet by den vrouwen is / ende dat de vrouwen van den mannen bezaeyt zwanger worden / ende niet van haer eygen vleesch / alsoo is 't oock in gelijcker maten openbaer / dat dat selve manlijcke zaet / niet tot eenigen wasdom oft vruchten komen en kan / dan door sijn behoorlijcke ende van Godt bereyde middel / namelijck / door de vrouwe: Gelijck oock eens Boumans zaet niet tot sijnen wasdom / ayren ende vruchten komen en kan / dan door sijn behoorlijcke ende van Godt bereyde middel / namelijck door sijnen Bou-acker.

De Man genereert door sijn vrouwe.

Ende gelijck als dan de opgewassene vrucht die van dat selve ingezaeyde zaet des Boumans door den Acker herkomt / oock een zaet ende vrucht des Ackers genoemt wort / ende dat oock metter waerheyt / om dies wille / dat 'et anders na Gods ordeninge in der natueren geen vrucht oft zaet worden en konde / dan door den Acker. Alsoo worden oock in gelijcker maten eens mans kinderen / die van sijn ingezaeyde zaet door sijn vrouwe herkomen / sijnder vrouwen zaet genoemt / ende dat metter waerheyt om dies wille / dat 'et tot geen vruchten komen en kan / dan door sijn vrouwe als men sien magh.

Hier mercke hoe dat de kinderen een vrouwe zaet in der schrift genoemt worden.

Ende dat 'et woort zaet gemeynlijcken alle tijdt nakomelingen / kinderen / oft nageslachte in der Schrift genoemt wort / is klaerder dan datmen daer veel woorden over gebruycken sal. Aldus sprack Abraham tot den Heere: Gy en hebt my geen zaet gegeven / Genes. 15. 3. Abraham en klaeghde niet over 't ongeboren zaet dat in hem was / want dat hadde hy wel / maer dat was sijn klagen / dat hem de Heere geen kinderen daer van gegeven en hadde.

Zaet wort gemeynlick kinderen oft na geslachte in der Schrift genoemt.

Oock seyde Marie: Gelijck hy tot onsen vaderen geseydt heeft / Abraham ende sijnen zade eeuwighlijck / Luc. 1. 51. sy sprack 't van Abrahams na geslachte / ende niet van sijn zaet dat in hem was / want hy was lange ontslapen.

Is Paulus gront ende meyninge niet anders / daer hy seyt geboren uyt den zade Davids / dat is uyt den geslachte ende nakomelingen Davids / Rom. 1. 3. 2 Tim, 2. 8. Want doen Paulus dat seyde / was David al lange weder in den stof gekeert / daer van dat hy gekomen was / Actor. 2. 29.

Noch op een ander plaetse seydt hy: Hy en neemt nergens de Engelen aen / maer Abrahams zaet neemt hy aen / namelijck / sijn kinderen ende nakomelingen / welck aennemen tot aen 't eynde dueren sal / Heb. 2. 16.

Item / Nathan tot David: Wanneer nu

nu uwen tijt henen wegh is / dat gy u met uwen Vaderen slapen leght / so wil ick u zaet verwecken (dat is u sone die u geboren sal worden / want een doot mensche en heeft geen genereerlijck zaet aen hem) dat van u lijf komen sal. Doe ter tijt en was Salomon noch niet geboren / als David dese belofte gegeven wert / 2 Reg. 7. 12. 1 Par. 23. 9.

Aengesien het dan meer als klaer is / hoe dat 'et genereerlijck zaet (segh ick) by den mannen is / ende niet by den vrouwen / als gehoort is. Ende het oock so klaer is dat 'et woordeken zaet ten meestendeel alle tijt kinderen / nakomelingen oft geslachte in der schrift genoemt wort / soo is 't oock daer mede openbaer / dat 'et vrouwen zaet na der Schrift anders niet te seggen en is / dan vrouwen kinderen / nakomelingen / oft geslachte die sy van haer lieder mannen zaet na de ordinantie Godts ontfangen / ende mits der geboorten alsoo tot sijnder tijdt voortbrengen.

Vrouwen kinderen zijn vrouwen zaet in der Schrift geheeten.

Ende daeromme was 't / dat de vrienden Boas tot hem seyden / doe hy den Ruth vertrouwen soude / u huys wert gebouwet als dat huys van Peres / dien Thamar Jude baerde / van dat zaet (dat is van de kinderen) dat u de Heere van dese vrouwe geven sal / Ruth. 4. 12. Welcke voorberoerde Thamar als mense nu om te dooden leyden soude / alsoo seyde van den man (merckt sy sept van den man) ben ick zwanger / die dese dingen toehooren / Gen. 38. 25. Ende siet alsoo heeft Thamar Micron sijn spreucke selve beantwoordt die hy ons met Ruth van het vrouwen zaet voorwerpt.

Thamar beantwoort Micron selve.

Item / dat hy van Sara schrijft / dat zy dat zaet geworpen hebbe / daer in (soo hy sept de gemeyne Translatien) / Hebr. 11. vs. 11. souden te kort komen / segge ick vry hert uyt / dat hy een openbaer vervalscher der Heyliger Godtlijcker Schrift is / want noch Schrift / noch natuere en leert 'et / dat een vrouwe het zaet werpen soude. Men lese Lutherum, de Zurische, Erasmum Roterdamum, Sebastianum, Castalionem, met t'samen alle de andere die onser een part noch wel een Jaer of vier in de spraken oft tongen leeren souden / men vint by niemanden alsulck een Translatie / als Micron uyt partye hier gemaeckt heeft. Alle wat hy nu oft tot eenigen tijden van 't vrouwen zaet noch meer uytter Schrift opbrenght / oft opbrengen kan / heeft met dat voorgaende effen een gelijck verstant / ende is hier al mede beantwoordt.

Van de spreucke Genes. 3. 15. ick sal vyandtschap setten tusschen u ende een vrouwe, tusschen u zaet ende haer zaet, &c.

Micron schrijft my na / dat ick soude geseyt hebben, datmen dat zaet der vrouwen, Genes. 3. vers. 15. niet vleeschelijck na den letter, maer alleenlijck na den Geest verstaen moet. Ick segge daer recht uyt neen toe: want het en is mijn leefdagen mijn meyninge alsoo noyt geweest / dat ick Christum van dese belofte hebbe willen uytsluyten / maer heb wel menighmael geseyt / segget oock noch / als datmen met dese spreuke niet behalen en kan / dat de vrouwen genereerlijck zaet aen haer hebben / want gelijk de vervoerde Eva een letterlijcke vrouwe was / alsoo was oock de vervoerische Slange een letterlijcke Slange / daer in de Duyvel hem geleyt hadde: Want de Heere sprack tot haer: Op u borst sult gy gaen / ende aerde sult gy eten u leefdagen. Het welck de Duyvel (die een Geest is) alsoo niet doen en konde. Sal men nu dat woordt vrouwen zaet alsoo op een genereerlijck zaet verstaen / gelijck Micron doet / soo moet oock der Slangen zaet op een genereerlijck zaet verstaen worden. Tusschen der beyden dan de vyandtschap alleene staen moeste / want dat eene zaet (om dies wille dat 'et eenderley name heeft) moet 'et ander volgen ende gelijck zijn. Ende in die grondt was oock de letterlijke Slange alleen slechts van Christo overwonnen. Verstaet my recht wat ick schrijve.

Letterlijck was de vervoerde vrouwe, letterlijck was oock de vervoerische slange.

Hier en tegen / soo de Slange een Geestelijcke Slange is / gelijck sy oock is / met de vervoerische Slange afgebeeldet / soo moet oock de vrouwe een Geestelijcke vrouwe zijn / met de vervoerde vrouwe afgebeelt / ende alsoo wederom het eene zaet dat ander volgen / ende gelijck zijn / want soo de Slange Geestelijck is / soo is oock haer zaet Geestelijck / namelijck de leugen / Joan. 8. 44. daer uyt sy (eylacen) alsulcke kinderen baert die alsulcke vervoerische / leugenachtige / faemroovige / eergierige / ende partydische boecken schrijven / gelijck Micron ende Hermes hier gedaen hebben.

Desselven gelijcken / gelijck de vrouwe Geestelijck is / Eph. 5. 25. Apoc. 12. 6. 19. 7. Alsoo is oock haer zaet Geestelijck / namelijck de waerheyt / daer uyt (den Heere zy eeuwigh danck voor sijn genade) sy alsulcke kinderen baert / die in de waerheyt wandelen / de waerheydt van herten spreken / ende om de waerheydt alleene met Ja ende Neen gewilligh in den doot treden.

Uyt de waerheyt baert de gemeynte de kinderen der waerheyt.

Ende siet / tusschen dese beyde saken / namelijck / tusschen de kinderen der waerheydt / ende de kinderen der leugen / staet een eeuwigen strijt. Dat zaet der vrouwen overwindt / ende dat door een oprecht vast geloove in Christelijcker verduldigheydt met des Heeren Geest ende Woordt. Maer het moet evenwel soo overmaten veel beten van dat overwonnen slangen zaet / noch in sijn hielen lijden. Want haer name wort gelastert / haer Leere wort gescholden / haer leven tot in den doot gehaet / haer goeden gerooft / haer vleesch verbrant oft verdrenkt / ende moeten op dat fenijnige bijten des bloet-schuldigen zaets dagelijcks waken ende wachten / gelijck ick in mijnder zwackheydt meer als van twintigh Jaren herwaerts / niet weynigh ondersocht ende gevoelt hebbe.

Tusschen de kinderen der waerheyt ende den kinderen der leugenen, is een eeuwige vyandtschap en strijt.

Merckt wat dat hielen byten der slangen is.

Siet / wanneer men 't in alsoo een verstant aensiet / gelijck wy hier verklaert hebben / soo blijft Geestelijck Geestelijck / ende vleeschelijck vleeschelijck / ende de Schrift staet ongebroken. Maer dat ick daer mede Christum buyten dese belofte sluyten soude / wil

wil my de Heere voor bewaren / want ick ben door des Heeren genade soo verre van hem al geleert / dat ick wel weet dat Christus de kracht / ja dat begin / middel ende eynde deser gantscher beloften is / ende oock eeuwigh blijven sal: want hy is de Geestelijcke Man van dese Geestelijcke vrouwe / Joan. 3. 6. Apoc. 19. 7. Ephes. 5. 25. Sijn Woort is 't zaet der vrouwen / welck Woort hy selve is / gelijck hy seyt: ick ben eerstelijck dat selve dat ick met u spreecke. Joan. 8. 25. Hy sprack ende leerde de waerheydt ende hy was de waerheydt / Joan. 14. 6. Hy sprack ende leerde de liefde / ende hy was de liefde / 1 Joan. 4. 1. Somma / hy sprack van de wijsheyt / gerechtigheyt / heyligheyt ende de verlossinge / ende hy was selve de wijsheydt / gerechtigheyt / heylighmakinge ende de verlossinge / 1 Cor. 1. 29.

Christus is de gantsche kracht der beloften.

Christus is de man deser vrouwen.

Christus woordt is 't zaet der vrouwen.

Christus was oock 't geene dat hy leerde.

Christus is de overwinner der slangen, ende oock wy door hem.

Hy is alleene de victorieuse Helt / ende triumpheerende Overwinner / met dese woorden belooft / die der Slangen haer hooft voor ons vertreden heeft / ende oock wy in hem ende door hem als Paulus seydt: In allen desen overwinnen wy door hem die ons heeft lief gehad / Rom. 8. 37. Ick vermagh 't alle / seyt hy op een ander plaetse / door Christum / die my sterckt / Philip. 4. 13. Wie is 't (seydt Joannes) die de Werelt overwint / dan die / die daer gelooft / dat Jesus Godts Sone is? 1 Joan. 5. 5.

Aengesien het dan uyt allen desen openbaer is / hoe dat Christus ende sijn Geest / Woort / wijsheyt / waerheyt / gerechtigheyt / heylighmakinge / vreede / verlossinge / ende alle wat Christus is / ende aen hem heeft nimmermeer in der kracht ende waerheydt recht van malkanderen mogen gescheyden worden / maer daer dat een is / dat daer oock dat ander zijn moet / oft ick dan den mensche Christum Jesum / daerinne dat de gantsche somma onser Saligheydt begrepen staet / van dese belofte uytsluyte / ende segge datmense alleene na den Geest verstaen sal (alhoewel dat de allegorie geestelijck in hem is) gelijck my Micron na schrijft / en wil ick niet den voornoemden Micron ende Hermes, maer den onpartijdischen Leser midts desen te bedencken geven.

Christus ende sijn woort en mogen na der kracht niet gescheyden worden.

Is oock mijn verstant alle tijdt geweest / dat hy uyt een Vrouwe hier mede ons belooft was / ick heb 't oock wel somtijts in mijn boecken alsoo aengetoogen / moet oock noch evenwel dese gewelt van hem lijden / gelijck ick in sijn schrijven (eylacen) noch wel meer doe. Weet oock niet waerom ick dat tegenspreecken soude / nademael hy hier niet uyt een man / die 't zaet heeft / maer uyt een vrouwe die 't niet en heeft belooft werdt. Gelijck oock Esai. 7. 15. uyt een Jonckvrouwe. Waer uyt men openbaerlijck leeren moet / dat hy niet eens sterflicken menschen onreyne zaet / maer des Alderhooghsten Soone selve zijn soude.

Kan oock Micron in dat alderminste met dese spreucke / vrouwen zaet niet geholpen worden / om dies wille / dat het na luydt aller Schrift niet anders / noch wyder dan van een vrouwen kint te verstaen is / ende niet dan een ongeboren zaet / dat noch overwinnen / noch heelen / byten / lijden en kan. Ende dat een vrouwen zaet / vrucht oft kint oorspronckelijcken van den Vader is / ende niet van de moeder / is boven met alsoo een kracht der H. Schrift beweert / dattet oock alle dwaelachtige valsche Schrijventen ende Predicanten / die onder den gantschen Hemel zijn / ons wel sullen ende moeten houden laten / hoe subtijlijck sy oock de Schrift verdraeyen / ende de uytleggingen haerder glosen te hoope dragen konnen. Vast staetet woort neffens Adams genereringe in sijnen kinderen / in 't bloet te samen geronnen van mans zade / Sap. 7. 2. Ende neffens Christum / dat woort is Vleesch geworden / Joa. 1. 14.

Denckt na dat hier geseyt wort.

Siet hier hebt gy nu onse Schrift grondige ende onwedersprekelijcke antwoort op alle de ongegronde / wijtloopende / Sophistische / en krachteloose woorden / die Micron ende Hermes in alle haer gantsche verhael ende aenhanghsel van der vrouwen zaet roeren ende opbrengen.

Hoe dat nu de Godtsalige vrouwen / daer van hy schrijft / ende sijn beklachte aen doet / dit aldus niet souden lijden konnen / en weet ick niet / nademael ick hare mannen oft huys Heeren / welckers eere alle deughdelicke eerlijcke vrouwen van herten altijt geerne soecken ende voorstaen / oock mede haer selven een yegelijcken in sijn ordeninge ende deel oprechtelijcken met de mate des eeuwigen waerheyts toe deyle / dat haer Godt de Heere met sijn eygen woort door dat werck sijnder scheppinge na sijn Godelijcke welbehagen selve toegedeylt ende gegeven heeft / als gehoort is.

Wat sulcke steken bedieden, is lichtelijck te raden.

Maer wat schande dat Micron alle eerlijcke vrouwen doet / dat hyse met sijn ongesoute schrijven niet alleene tot vrouwen / maer oock meede tot mannen maeckt / wil ick daer berusten laten. My geldt noch schenden noch schelden / het is my genoegh dat ick den grondt ons geloofs tot des Heeren prijs beweere. Hy moet my alsoo by wijlen een nijdige steke doen / oft hy midts sulcks noch sommige herten wat meer over my verbitteren ende de waerheydt met onsen seer gehateden name noch wat hatelijcker ende leelijcker maecken moghte.

Microns bekenteniſſe in sijn verhael, hoe dat Christus Gods en des menschen Sone is.

JEsus Christus (schrijft hy) is genaemt Godts Soone, van wegen sijnder eeuwiger ende onbegrijpelijcker generatie uyt Godt den Vader nae sijn Godtlijck wesen: gelijckerwijs hy des menschen Soone genoemt wordt om dat hy in de volheydt der tijdt na den vleesche, oft menschelijcke nature van een mensche, namelijcken van Maria, gegenereert is, Matth. 1. Hæc ille.

Na Microns gront moeste Maria hier een man geweest zijn: want Homines is hier in 's Griecks Masculini generis, Denckt na.

Antwoordt.

HIer wil ick den goethertigen Leeser uyt gront mijns herten getrouwelijck vermaent hebben / dat hy doch dese mijn volgende verantwoordinge over

Microns

Microns bekenteniſſe met ernſten waerneme / ende met een open onpartijdiſch herte recht aenmerckt / ick hoope ſoo hy ſulcks doet / dat hy door Godts genade onſer tegenſtrijders valſcheydt ende bedrogh haeſt in opgedeckter klaerheydt vinden ende ſien ſal. Ende daer-en-tegen / dat de waerheydt by ons is / met vollen handen taſten ende voelen ſal.

Ten eerſten ſegge ick / wanneermen Microns bekenteniſſe tegen ons metten monde / ende nu ſijn ſchrijven by malkanderen leydt / dat hy dan even is / als een gladde ſlibberige Ael die men by den ſtaert vattet / ſo men ſeydt. Want doe ter tijt bekende hy meenighmael voor allen / dat de gekruyſte Chriſtus Jeſus geen Vader oft naeſte Vader gehadt hadde, doet 'et oock noch in ſijnen ſchrijven aen veel plaetſen. Komt evenwel wederom / ende ſchrijft (maer ſonder alle waerheydt) hoe dat sy meenighmael met ons bekent hebben / dat de Soone Godts voor ons geſtorven is / het is noch eenderley liedeken / maer hy ſinght 'et voor den onverſtandigen / ende weynigh op een beter wijſe. Want het ſoude al te leelijck luyden dat men den gekruyſten Chriſtum Jeſum alſoo plat ende plomp verſaecken ſoude / ende ſeggen dat hy geen Vader gehadt en hadde / gelijck hy by ons dede.

Microns bedrieghlicke dobbelheyt.

Immers en weet ick niet wat ick van deſen Menſch ſeggen oft dencken ſal: nu is de Menſche Chriſtus de Soone Godts / dan is hy 't niet: nu is Godt ſijn Vader / dan heeft hy geen Vader gehadt. Want hy ſchrijft openbaer dat Chriſtus Menſch, die voor ons geſtorven is, niet van Godt, maer van Marien zade, gegenereert is, ende dat hy geen Vader gehadt en heeft. Is hy dan alſoo van Marien zade / ende niet van Godt gegenereert / ende heeft hy geen Vader gehadt gelijck hy ſeydt / ſo is 't immers openbaer geloogen / ja enckel valſcheydt ende bedrogh / dat hy ſeydt dat de Soone Godts voor ons geſtorven is: ja wanneermen ſijn verſtandt ſchoon op 't alderruymſte nemen ſal / ſoo en kan hy noch niet meer dan een aengenoomen of genoemde Soone ſonder waerheydt zijn / hy gloſere oock de ſake hoe hy gloſere. Oft dit een eenvoudige ende ſlechte reden der waerheydt / oft een dubbelt / bewimpelt ende duyſter woordt der leugen zy / wil ick den onpartijdiſchen Leeſer te bedencken geven.

Die haer van aldusdanige ſchrijvers bedriegen laten, willen geerne bedrogen zijn, moetmen immers ſeggen.

Microns bekenteniſſe van Chriſto is enckel valsheyt ende bedrogh.

Hier merckt nu ten eerſten ſijn ſeer groote dubbelheydt / met 't ſamen de onformlijcke / wanckelmoedige / lichtveerdige gront ſijner leere ende ſijn ondraeghlijcke zware dwalinge / dat hy leert dat de gekruyſte Chriſtus Jeſus niet Godts eygen waerachtige Soone / maer ſlechts een genoemde Soone geweeſt is / als gehoort is. Immers weet ick niet / hoemen 't ſchandelijcker oft leelicker maecken kan. Noch evenwel is 't al een goet Leeraer ende Schrijver / ende dat om des wille dat hy den ouden ketter Menno (hoewel met openbare leugenen) alſoo ſijn uytgeſtreken ende beſchildert heeft.

Ten tweeden ſegge ick / de gantſche ſchrift met t'ſamen dat oogenſchijnlicke gebruyck ende menſchelijcke ſcheppinge / leeren grondighlijck / dattet genereerlijck zaedt by den mannen ende niet by den vrouwen is / heeft 't oock in den laetſten handel opentlick alſoo met ons bekent / als geſeyt is / ſeyt noch evenwel / dat de Menſche Chriſtus van Marien zade zy. Merckt ten tweeden ſijn groote ongeſtadigheydt / ende hoe deerlijcken hy des Heere eygen woort (daer by wy alle leven moeten) ende oock ſijn onveranderlicke heylige ordeninge / ſcheppinge / ende de gantſche natuere / die in deſen deel Gods eygen werck is / daer mede veronteert / breeckt ende te ſchande maeckt. Die vernuft heeft / denckt na wat ick ſchrijve.

Microns dubbelde ongeſtadigheyt is al te groot.

Ten derden ſegge ick / dat hy met deſe ſijn bekenteniſſe twee verſcheyden genereerders maeckt / daer van een yegelick een eygen byſonder ſoon van ſijn eygen ſubſtantie na ſijnder aert / tot ſijnder tijdt gegenereert heeft / namelijken / God ende Maria / ende dat op deſe wijſe / Godt die een Geeſt is / heeft van eeuwigheyt een ſoone uyt hem gegenereert / die geeſtelijck / opſichtelijck / onleydelijck / ende Godt van eeuwigheyt geweeſt is. Ende Maria die een menſche was heeft een ſone inder tijt van haer zaet gegenereert / die vleeſchelijck / ſichtelick / lydelijck ende tijdelijck geweeſt is. Siet / dat is de eygentlijcke ſin ende meyninge van alle hare gloſen ende uytlegginge / die ſy over deſe ſake maken / maer ſy bedecken 't voor den eenvoudigen met hare vercierde bedachte woorden / op dat ſy die leelijckheyt en grouwel ſo niet merken en ſouden. Ende daerom moeten wy u haer bedrogh in goede klaerheyt aenwijſen / op dat gy dat eenmael recht ſiet / ende u alſo des te beter daer voor hoeden ende wachten kont. Oft nu in deſe ſijn bekenteniſſe niet twee verſcheyden perſonen ende ſonen en zijn / daer van de eene Godlijk ende de ander menſchelijck geweeſt is / wil ick allen onpartijdiſchen Leſers en toehoorders deſer gantſcher Werelt te bedenken geven. Welcke voorſeyde twee verſcheyden perſonen ende ſonen hy nu niet alleen ſonder alle ſchrift maer oock tegen alle ſchrift in een ſluyt en ſeyt / dat de Sone Gods hem met des menſchen Sone in een perſoon Chriſto vereenigt heeft. Om welker vereeninge wille de Sone Godts nu oock des menſchen ſone, ende des menſchen ſone oock Gods Sone genoemt wort. Merckt vernuft ende geen ſchrift.

Micron maeckt twee verſcheyden genereerders Chriſti.

Micron bedeckt ſijn leelijcke gront met ſchoone woorden ende valſche bekenteniſſen.

Micron maeckt van twee ſonen een ſoon.

Daer op ick hem dan met goede beſcheydene woorden ten eerſten aldus antwoorde: Alſo lange als ſy ons alle onſe onwederſpreeckelijcke bewijſinge / reden ende ſchriften boven verhaelt / die ſoo geweldigh ende krachtigh metter gantſcher ſchrift / oock met Godts eygen ordinantie door de ſcheppinge beveſtight zijn / als dattet genereerlijck zaet niet by den vrouwen / maer by den mannen is / niet met authoriteyt der H. Schrift ter neder en leggen / maer ongebroken moeten houden laten / als ſy oock eeuwigh moeten doen / ſoo ſeggen wy dat haer genereren van Marien zade / in den gront met haer niet dan enkel leugen en bedrogh en is / dewijle het

geen schrift / noch schrifts grout en is / als gehoort is.

Soude haer leere van dit genereeren van Marien zaet/ grondt oft voet hebben / soo moest 'er staen: Maria heeft gegenereert Jesum die genoemt wort Christus/ Matt. 1.16. Want dat de vader de geene is die daer genereert: de moeder de geene is daer door hy genereert: ende de vrucht het gene is dat hy genereert / is klaerder dan datmer worden over bruycken sal

Daer en wort geen kint sonder vader geboren.

Ten tweeden segge ick/ alsoo lange als sy ons niet met des Heeren woordt bewesen en hebben / dat een menschelijck kindt uyt menschelijken zade sonder vader kan gegenereert worden / dat sy oock nimmermeer en konnen doen / soo segh ick noch eenmael/dat alle hare glosen van dit genereeren van Marien zade leugen en bedrogh zijn/om dies wille (segh ick) dat sy sonder schrift zijn.

Dat Christus Jesus een ware ende naeste vader gehadt heeft (die hem Micron als een openbaer tegenspreecker ende lasteraer Godts / tot sijnder eeuwiger schanden/door de Antichristische geest sijnder blinder vervoeringen opentlijcken afseyt) zijn de Engel Gabriel / Luc. 1.31. de Vader selve / Matt. cap. 3.17. 17.5. Ook de Sone Joa. 9.37. met t'samen Joannes de Dooper / Joa. 1.34. 3.21. Petrus / Matth. 16.16. Martha / Joa. cap. 11.27. Nathanael Joan. 1.49. Alle de Apostelen / Matth. 14.33. Paulus / Rom. cap. 1.4.5.18. 8.32. Summa de gantsche Schrft mijn getuygen.

Alsoo meenighmael als onse tegenstrijders Christum na haren gront den Sone Godts noemen, soo sondigen sy.

Ten derden segge ick / also lange als sy ons metter Schrift niet bewesen en hebben / dat sy oock nimmermeer en konnen doen dat de sone Godts om dies wille de Sone des menschen / ende de sone des menschen om dies wille de soone Godts genoemt worden / om datter alsoo een vereenige der beyder sonen in een persoon soude geschiet zijn/gelijk sy sonder alle Schrift menighmael voorgeven / so segge ick / dat sy haer also menighmael aen der waerheyt vergrijpen/ als sy den Sone Godts des menschen sone / ende des menschen sone den Sone Godts noemen / want dien name (bekent Micron selfs) moet uyt de waerheydt ende daet gegeven worden. Ende hoe het hier van hem geschiet/ mach de leser hier mede nadenken. Metten menschen te spotten is oneerlijck/ maer met Godt selfs te schimpen/ is al te grouwelijck ende lasterlijck.

Ten vierden segh ick/ alsoo lange als sy ons alsulck een vereeninge metter schrift niet en bewijsen / gelijck sy ons hier voorgeven / dattet als dan der ouden Slangen leugen ende bedrogh is / dewijle het geen Schrift en is. Want 't is openbaer dattet geen vereeninge gelijck sy 't noemen / maer een verschrickelijcke deylinge des alderheylighsten ende ongedeylden persoons Christi is / daer mede hy opentlijcken twee persoonen ende sonen in Christo besluyt / die van twee verscheyden persoonen tot twee verscheyden tijden / in twee verscheyden gestalten gegenereert zijn. Dat hy den gekruysten Christum Jesum van sijnen lieven Vader berooft/ende den vader van sijnen eenigen geboren lieven Sone/dat hy dat meestedeel des alderheylighsten vleeschs Christi Heydensch maekt. Den mensche Christum niet hooger dan voor een aengenomen oft genoemde Sone Godts en acht. Ons op een onheyligh/sondelijck/dootschuldigh offer/op een onreyne genaden stoel/ Hooge Priester / Salighmaker / Middelaer/ Advocaet / en Christum van Adams onheylige / sondelijcke / dootschuldige en creatuerische vleesch wijst. Dat hy Mariam in den gront tegen alle schrift beyde tot Christus vader ende moeder maeckt. Alle de gantsche schrift met t'samen der ordinantien Godts van de genereeringe breeckt/ende in twist settet: ende so vele zware Inconvenienten ende schanden in Christo besluyt / dat een sijn herte daer over schuddet ende wee doet/ wanneermen de saecke met ernste wel ter herten neemt ende nadenckt.

Merckt wat Microns vereeninge ende noeminge in den gront mede-brenght.

Siet alsulck een gront ende gestalte heeft Microns valsche vereeninge / ende leugenachtige noeminge des Soons Godts / die hy ons met soo veele geprонckte woorden ende verdraeyde Schriften door sijn gantsche boeck leert ende aenprijst. Hebt gy oogen/ so siet nu toe wattet voor een grouwel is die u Apo. 17.5. Babel de groote moeder der hoerderyen / door hare sentboden en dienaers uyt haren gouden drinckbeker inschenckt ende voorset. Wee dien/ die daer uytdrinckt/want sy sal hem also betooveren / dat hy oock tuymelen ende vallen moet.

Hoe dat Christus de Sone Godts, oock Abrahams ende Davids Sone na der Schrift is.

Salmen van dese Soonschap Abrahams ende Davids/ een heylsaem ende recht verstandt hebben / ende de Schrift niet breecken oft te buyten gaen / soo moetmen dese drie navolgende regels vast houden. Ten eersten datter geen menschelijcke generatie sonder Vader geschieden en kan. Ten tweeden dat een vrouwe geen genereerlijck zaet aen haer en heeft / dan dat sy van buyten ontfanght. Ende ten derden/ dat de moeder / hoewel sy geen zaet en heeft/ evenwel niet weyniger noodigh tot der genereeringe en is / als de Vader is die 't heeft / gelijck boven met der Schrift rijckelijck genoegh verklaert is.

Merckt dese drie regels wel.

Aengesien datter dan beyde Vader ende Moeder by zijn moeten / sal anders de generatie bestaen ende in sijnder ordeninge recht voortgaen / evenwel dat genereerlijcke zaet by den vader is / ende niet by de moeder / ende het is openbaer / dat Christus Jesus niet voor Josephs / maer voor Gods Soone inder waerheydt bekent wordt / ende dat door de gantsche Schrift / soo is 't daer uyt lichtlijken te verstaen/hoe oft in welkers wijse Christus oock Abrahams ende Davids Soone is / ende na der schrift genoemt wordt / namelijcken sijnder menschelijcker geboorten halven / die uyt hare geslachten geschiedt is / als Paulus seydt: Abraham zijn de beloften toegeseydt / ende sijnen zade (dat is sijn Sone) Hy en seyt niet / (seydt hy) van zaeden / als van veelen/ maer van eenen / welcke Christus is /

Galat.

Gala. 3. 16. Leest oock Rom. 1. 3. 9. 5. 2 Tim. 2. 8.

De Euangelisten wijsen ons op Joseph, ende niet op Mariam.

Oock moetmen in gelijcker maten aenmercken / als dat beyde Euangelisten Mattheus ende Lucas / hare reeckeninge op Joseph / ende niet op Mariam maken / ja Lucas en heeft in 't gantsche Register Mariam niet eenmael geroert / maer seydt / Om dat hy gehouden wert voor een sone Joseph / die daer was een Sone Heli / &c. Luc. 3. 23. Merckt wat der Euangelisten sin ende gront is / waer uyt dan opentlijck gesien wordt / dat de Euangelisten in desen deele niet meer en doen / dan dat sy ons dat geslachte wijsen / daer uyt hy mensche na der beloften gebooren is die alder wereldt Jehova / Emanuël / ja Salighmaker ende Heere is / ende eeuwigh blijven sal.

De Euangelisten wijsen oft tellen op, die, daer hy niet van geboren en is.

Want soo daer alsoo een mensche / gelijck Christus was / van eenigh menschelijck zaet soude hergekomen zijn / gelijck de tegenstrijders seggen / dat hy is / die des gantschen menschelijcken geslachts Verlosser ende uytrichter ware / gelijck Christus Jesus geweest is / soo moest ons immers de Schrift op de geene gewesen hebben / daer van hy gegenereert ende oorspronckenlijcken hergekomen was / ende niet op de geene daer van hy niet gekomen was: Want de Heylige Geest is een Geest der waerheyt die den sijnen recht wijst ende leert. Ende na der Geleerden grondt soude alsdan dat Fondament onser Saligheydt niet aen der Schrift / maer aen een ongewisse meyninge gebonden staen: Want het is openbaer / datter niet een eenige letter in de gantsche Schrift bevonden en wordt / die daer wijst / dat Maria van Davids geslachte geweest is. Lucas seydt dat sy een nichte van Elisabeth was / die een dochter van Aaron was / Luc. 1. 32.

Oft Maria een dochter Davids geweest is oft niet en leestmen in der schrift niet.

Dese drie zijn metter schrift onbewijslijck.

Willen onse tegenstrijders ons dan dringen / als dat wy sullen moeten glooven / dat de mensche Christus Davids natuerlijcke Soon ende zaedt geweest is / sy bewijsen ons dan ten eersten / datter een kindt sonder Vader zijn kan. Ten tweeden / dat Maria Davids Dochter geweest is. Ende ten derden / dat een vrouwe zaet heeft / welcke drie sy nu noch tot geenen tijden doen en konnen / ben ick in mijnder zielen al gewisse.

Dat Maria Davids dochter geweest is, is vermoeden, ende geen Schrift.

Mijn goede Leeser / verstaet my recht wat ick meyne / dat Maria niet Davids dochter soude geweest zijn / is alsoo niet mijne meyninge / hoewel de Schrift ons dat niet en verklaert: Maer dewijle onse tegenstrijders haren gantschen gront daer op setten / dat de mensche Christus een natuerlijck zaet ende Soon van Davids zade zijn soude / ende dat van Maria / soo segh ick dat sy gewisse getuygenisse der H. Schrift moeten hebben / ende opbrengen / daer mede sy bewijsen dattet also zy / gelijck sy seggen / eermen tot een soo hooghwichtigen saecke / daer in de gantsche saligheyt aller uytverkoren staet / gelijck sy 't drijven / met gewisser conscientien konnen ja seggen. Aengesien dan (segh ick) dat de saecke op een ongewisse vermoeden / ende niet op de gewisse Schrift staet / want het magh zijn dat sy 't is / het magh oock zijn dat sy 't niet en is / dewijle sy in dat houwelijck niet eenerley regel altijt gevolght en zijn / gelijckmen uyt de Historien der H. Schrift mercken ende sien kan / ende het de sake oock noch nemen noch geven en kan / nademael een vrouwe geen genereerlijk zaet aen haer en heeft / ende het na dat aenwijsen der Euangelisten genoegh was / dat sy Davids soons vrouwe was / op dat de belofte aen 't geslachte die 't belooft was voortginge / als menighmael gehoort is / soo en wederspreke ick dat niet in 't aldermeeste / dat sy Davids dochter geweest is / maer gewisse getuygenisse der H. Schrift (segh ick) daer op sulck een grondt der eeuwiger saligheydt (gelijck dat van onse tegenstrijders gedreven wordt) staen moet is 'er niet.

De vastigheydt des geloofs moet op de schrift staen, ende niet op vermoeden.

Of Maria Davids dochter geweest is of niet, en kan helpen noch schaden, Joseph is de man daer ons des Heeren Geest op wijst, Matt. 1. 16. Luc. 3. 23.

Ja goede Leser / so dat eeuwige Woordt, oft de Soone Godts, alsoo een mensche van een menschelijck zaet soude aengenomen hebben, gelijck sy dryven / soo haddet immers na de ordeninge der eerster scheppinge ende aller schrift veel gevoeghlijcker geweest / dat hy hem alsoo met Josephs zade in Maria in een persoon vereenight hadde / nademael doch Joseph alreede een genereerlijck zaedt aen hem hadde / ende niet weyniger gerechtigh was / als Maria / soo had men 't metter waerheyt geseyt dat de gekruyste Christus Abrahams ende Davids natuerlijcke zaet / vrucht ende sone geweest ware / daer sy 't nu niet wijder konnen doen / dan sijns moeders halven / die nae luydt aller schrift / geen genereerlijck zaet aen haer gehadt en heeft / oft de ordinantie Gods met de eerste scheppinge / ende de geheele Schrift / moeste nevens Mariam gantsch ommegekeert ende verandert geweest zijn. Dat alsoo aen haer niet toegegaen noch geschiet en is.

Denckt na wat hier geseyt wort.

Willen sy dan seggen / dattet een Jonckvrouwe oft maeght na des Propheten Woort zijn moeste / ende het daerom uyt geens mans zade geschieden en konde / soo antwoorde ick met goede duytlijcke woorden / dat sy de sake daer mede selfs richten / hoe de mensche Christus met Abraham ende Davids natuerlijcke zaedt ende soone maer overnatuerlijcke beloofde ende geschenckte zaet ende sone geweest is. Want hy niet uyt een van Abrahams ende Davids soonen die 't zaet hadden / maer uyt een van hare dochteren die 't niet en hadden / die een Jonckvrouwe was / ende noch geen man bekende / maer een van Davids sonen belooft was uyt dat onbevindelijcke eeuwige woort des Almachtigen ende grooten Gods / dat sy door 't geloove ontfinck voort gekomen ende gebaert is / Joan. 1. 14. De eerste geborene ende eenige geborene eygen ware sone Gods sijns eeuwigen Vaders halven / en Abrahams / Jude ende Davids beloofde / geschenkte ende geborene sone sijns moeders halven / die een dochter Abrahams ende Josephs Davids soons vrouwe was / als gehoort is.

Dat Christus uyt een maeght geboren is, bewijst genoegh dat hy niet Abrahams ende Davids, maer Godts natuerlijcke Sone is.

Heb. 1. 2. Joan. 1. 14. 3. 16. 1 Joan. 4. 16.

Ick wil dan alle de spreucken der gantscher Schrift / die van Abrahams ende Davids Zaet / vrucht ende plante over desen handel melden met mijne volgende reden aldus besluyten / te weten: Nademael

mael de beloofde Salighmaker / Koninck / Vorst / Heldt / Propheet / &c. Abraham / Isaac / Jacob / Jude ende David uyt genade belooft / Gen. 12. 3. 18. 18. 22. 18. 26. 4. 28. 14. 49. 10. 2 Reg. 7. 12. in den tijt een waerachtigh mensch uyt een van haren dochteren na der belofte geboren is / Luc. 2. 7. die voormaels dat rijck ende den stoel Davids van Esaia den Propheet / ende nu wederom in sijnder ontfanckenisse / doen 't in de letter al verloopen was / van den Engel belooft wert / dat hy eeuwighlijck daer in regneren soude / Esai. 9. 5. Luc. 1. 29. Welck rijck ende stoel hy niet letterlijck (want sy waren doe ter tijt (segh ick) alreede verloopen) maer geestelijck ontfangen heeft / want sijn rijck is een eeuwigh rijck / Luc. 19. Ende en sal op geen ander volck komen / Daniel. 2. 44. Ende hy oock noch daer-en boven door de gantsche Schrift voor de eerste geborene ende eenige geborene eygen Sone Godts bekent wordt / dat hy in geender manieren konde oft moght zijn / Wanneer hy alsoo van eens menschen onreynen zade, gelijck onse tegenstrijders hem hebben willen / ende niet van Gode gegenereert ende hergekomen was. Oock daer beneven sijn huys oft tempel / 't welck hy bouwet / niet een letterlijck huys is / van letterlijck hout / steenen / metael / gout / ende silver / gelijk dat verganckelijck huys van Salomon was / maer dat van levendige Edel gesteente / van dat onverganckelijcke gout / ende silver / 1 Cor. 3. 12. Op dat onbeweeghlijcke fondament der Heyliger Apostelen ende Propheten door den Heyligen Geest te samen gevoeght wort / Eph. 2. 19. 1 Pet. 2. 4. 2. 19. Soo is 't daer mede (seggen wy) openbaer / als datmen de belofte 2 Reg. 7. 12. David gedaen in 't oude letterlijcke wesen op Salomon / ende in dat Nieuwe Geestelijcke wesen op Christum verstaen moet / 3 Reg. 5. 5. 1 Par. 23. 9. Psal. 89. 37. en 132. 11. Want so men schoon de generatie sijns gebenedijden vleesches op 't aldernauste in de linie Davids afmetet / so en is hy noch niet meer dan een sone van Davids zaetloose dochter geweest / daer van niet een eenige letter in de gantsche Schrift en is (seg ick) oft sy 't geweest is oft niet als gehoort is.

Alsoo veel als hy van Davids uytwendige letterlijcke rijck ende stoel gehadt heeft, evenveel so heeft hy oock sijns oorsproncks halven oock van sijn natuerlijcke vleesch ende zaet gehadt.

De belofte. 2 Reg. 7. 12. David gedaen, letterlijck op Salomon, ende geestelijck op Christum

Siet alsoo een gront heeft Microns groote woordt / dat hy hem dat van geenen Helschen Poorten nemen laten en wil / soo hy roemt / dat sy oock ongetwijfelt nimmermeer en sullen doen / maer hem daer in wel op dat aldermeeste stercken / Ja helpen ende verstaen / want 'et der Hellen aldersterckste voorburgh / ende beste geweer is / gelijckmen uyt Joannis schrijven in alle klaerheyt mercken ende sien kan. Maer die 't hem neemt oft nemen sal / moet een Hemels Poorte zijn / des Heeren stercke Geest ende woordt / daer voor noch Helle / noch Helsche Poorte / noch oock de Duyvel selfs bestaen en kan / als men sien magh.

Wie nu noch breeder bescheydt over dit Davids zaedt hebben oft weten wil / die ondersoecke onse verantwoordinge tegen Joannem à Lasco, met onpartydischen herten / ende hy sal door des Heeren genade hier van wel den rechten gront ende sin vinden.

Ende siet alsoo blijft onse gront ende leere vast ende onoverwinnelijck / te weten / dat Christus Jesus de eerstgeborene ende eenige geborene eygen ende ongedeylde Sone Gods is / Hebr. 1. 6. Joan. 1. 49. en 3. 16. 1 Joan. 4. 9. Rom. 8. 32. Daer door hy de Hemel / Aerde ende Zee met hare gantsche volheyt geschapen heeft / Gen. 1. 1. Psal. 33. 9. Joan. 1. 1. Ephes. 3. 9. Col. cap. 1. 16. Heb. 1. 2. En niet Abrahams ende Davids onreyne / sondelijcke / dootschuldige ende aertsche zaet en is / gelijck de tegenstrijders philosopheren ende voorgeven.

Recht is hy de nieuwe Melchisedech / de Koninck der volmaeckter gerechtigheyt / ende des eeuwigen vredes / diens vader / moeder / ende geslachte na rechter gront der Heyliger Schrift voor de gantsche wijde werelt onbekent zijn. Die glorieuse Vorst ende wijse Heere / ja de vreden-rijcke Salomon / die op de nieuwe geestelijcke stoel sijns Vader Davids / hem van sijnen Hemelschen Vader in eeuwiger Heerlijckheyt bereyt / in volkomender glorien sitten / ende over dat Huys ende Rijck Jacobs regneren sal eeuwighlijck / Esai. 9. 5. Luc. 1. 29. Denckt na / oft wy u niet recht na der Schrift en wijsen.

Hebr. 7. 3.

Jer. 23. 5. 33. 15.

Van de twee natueren in Christo, wanneer sy te recht na der Schrift oft te onrechte tegen de Schrift verstaen worden.

Micron schrijft op mijn seste Inconvenientie / ende seyt dat ick segge / dat Gods Sone na haerder leere voor ons niet gestorven en zy, komt uyt groot misverstant / waer door ick de eenigheyt der beyder natueren / der Godtlijcker ende menschelijcker in een persoone Christo niet en verstaen / oft verstaen wil. Ende seydt dat sy in beyde 't samenspreekingen menighmael verklaert hebben / hoe Gods Sone voor ons gestorven zy.

Daer op ick hem ten eersten aldus antwoorde / dat sy eenmael in den gantschen handel soude bekent hebben / dat de Sone Godts voor ons gestorven zy / en sal met 'er waerheyt nimmermeer alsoo bevonden worden: want sy hebben 't met opgedeckte klare woorden alle tijt onderstaen te beweeren / dat de mensche Christus genen Vader, oft gelijck Micron by wylen seyde / geen naeste Vader gehadt hadde. Doet oock noch dit selve aen veele plaetsen / gelijck men in sijn verhael ende boeck opentlijck lesen ende sien magh.

O lieve Heere / wat is 't doch een verschrickelijcke grouwel / dat een sterflijck mensche ende aerdtsch Creatuer soo stoutelijck tegen sijn eygen Conscientie liegen / den Koninck alder eeren so deerlijcken verkleynen / de arme zielen so vrymoedelijck verleyden / en een so grooten bedrogh ende schande aen sijns Heeren woort doen derf. Och dat sy konden sien wat sy toe richten!

Ten tweeden antwoorde ick / gelijck oock voor hem gedaen is / als dat men een eenigh

Dit en heet oock niet simplex veritatis oratio, sed potius intriotata mendacii fallatia.

eenigh letter van dese vereeninge der twee Sonen / namelijck Godts ende des menschen in een persoone Christo / die hy gemeynlick uyt grooter listigheyt aldus twee natueren noemt / ende by de vereeninge van eens menschen lijf ende ziele vergelycket / in de gantsche Schrift niet vinden en kan.

Dat eens levendigen menschen lijf en ziele een persoon zijn / is soo klaer als de Sonne selve is. Dan dat alsoo een mensche van lijf ende ziele / die een volkomen persoon is / alsoo met den Sone Godts die eeuwigh was / in een persoon soude vereenight zijn / oft de eeuwige Sone Godts met soo eens menschen Sone / welcke twee sy alsoo te samen twee natueren (segh ick) sonder Schrift noemen / kan wel in Microns glosen gelesen worden / maer in de Schrift en vint men 't niet. Wat sy u voor een Christum leeren / meught gy door dese onse aenwijsinge by der Schrift gehouden / een weynigh dieper nadencken.

Ten derden antwoorde ick / soo Micron als een getrouwe Leeraer by den Lesers handelen wilde / soude hy niet met alsulcke bewimpelde / verdeckte / ende duystere woorden met haer spreken ende ommegaen / maer sijnen grondt ende meyninge sonder alle dubbelheydt recht uytseggen / ende daer doen / dat de eeuwige onsterflijcke Sone Gods een tijdlijcke sterflijcke Sone met lijf ende ziele van Marien vleesch en bloet oft zaet hebbe aengenomen / ende dat hy ons daer mede verlost heeft / want dat is in desen deel de eygentlijcke meyninge / sin ende verstant van al haer schrijven / gloseren / ende leeren / gelijck oock hare openbare bekentenisse voor ons allen geschiet / in alle klaerheydt getuyghde ende mede braghte / als gehoort is.

Een recht Leeraer leert daerom, dat men sijn leere verstaen sal.

Maer nu handelt hy ontrouwelijck / want hy meynt twee volkomene Sonen / daer van de eene een Godtlijck / ende de tweede een menschelijck Sone geweest is / ende noemtse maer twee natueren / om dat de plompigheydt der saken den eenvoudigen Leser niet verargeren en sal / welcke natuere slechts een eygenschap is des genen diese heeft / ende niet de gene selve is / diese heeft. Want als men een mensche siet / soo en seytmen niet dat is de menschelijcke natuere / maer dat is een mensche / want de eygenschap en is 't wesen selve niet / maer dat wesen heeft eygenschap. Ende soo nu dan Christus niet meer dan de eygenschappen gehadt en hadde / als te weten de natueren / ende en hadde dat wesen selve niet gehadt / te weten / de substantien / soo en hadde hy noch Godt noch mensche geweest / want de natueren (segh ick noch eenmael) en zijn dat wesen selve niet / maer wesen heeft de natuere / als geseyt is.

Micron doet onrecht dat hy so met vreemde woorden omgaet.

Een kort onderscheyt tusschen de natuere ende substantie, of het selfstandige wesen, daer de natuere in woont ende daer niet van verscheyden wesen en magh.

Merckt wel wat hier geseyt wordt.

Behoorde daerom wel / dat Micron sonder alle bedecktheydt handelde / ende beyde sijn Lesers ende toehoorders met onbekende / vreemde woorden alsoo niet en bedroge / op dat sy den gront sijnder leere recht vatten / ende sijn meyninge wel verstaen moghten: want daerom wort 'er geleert / om datmen verstaen sal / watmen leert.

Maer het wilde den nadenckigen Leser al te harden stoot geven / dat sy alsoo plompelijcken twee Sonen in Christo leeren ende bekennen souden / ende seggen / dat de gecruyste niet Gods Sone / maer een sondelijck ende doodtschuldigh mensche van Adams sondelijcke doodtschuldige vleesch oft zaet geweest ware. Ende daerom moeten sy 't oock also maken / dat sy haer eere ende naem by der werelt behouden / ende haer gagien ende leenen met gemack besitten mogen.

Siet alsoo moetmen u de heerlijcke schoone Mantel des hoerachtigen Babylonischen Wijfs metter Schrift oplichten / die u Micron metten Predicanten (dewijle sy van haer tafel ende renten leven) met hare bedachte glosen / ongeschickte uytleggingen / ende vervalschte schriften wel geerne toedecken ende verstoppen souden / op dat gy alsoo hare onmenschelijcke groote schande / pocken / lempen / ende beklijvende doodlicke Lazarye (verstaet geestelijck) recht gewaer worden ende sien / ende u daer voor met allen vlijte in de vreese uws Godts hoeden ende wachten mooght.

Babels verholentheyt moet men openen, op dat men hare grouwelen sien magh.

Dat evenwel Christus twee natueren aen hem gehadt heeft stae ick met volder herten toe / maer niet in also een verstant als Micron doet / maer na der Schrift op dese wijse. Petrus schrijft aen de gemeynte Godts / ende seydt. Gy zijt der Godtlijcker natuere deelachtigh geworden / 2 Pet. 1. 4. daer mede hy klaer betuyght / hoe datter twee natueren in een Christen zijn / de eene de menschelijcke natuere / daer mede hy uyt Adam geboren is / Ende de ander de Godlijcke natuere welck hy overmits het geloove in de geboorte / die uyt Godt is / door den Heyligen Geest deelachtigh geworden is.

In eenen waren Christen zijn oock twee natueren.

Zijnder dan twee natueren in een Christen / gelijck sy oock in der waerheydt zijn / als gehoort is / waerom dan oock niet in Christo? Want nademael hy de eygene ende waerachtige Sone Gods is / geen ander herkomst hebbende dan uyt Godt / soo moet hy oock de natuere des genen hebben / daer van hy gekomen is / is klaerder dan dat men 't wederspreecken kan.

De Godlijke natuere in Christo.

Dat hy de Goddelijcke natuere gehadt heeft / heeft hy met dese openbare blijckende vruchten eender warer Godtlijcker natueren / gelijck met sijn volmaeckte gerechtigheyt / waerheyt / heyligheyt / liefde / ende ongehoorde groote krachten in der daedt wel bewesen.

De Godlijke natuere heeft men aen Christum in sijnen vruchten wel gemerckt.

Ende gelijck als hy dan de Godtlijcke natuere (segge ick) gehadt heeft sijns Godtlijcken herkomsts wegen / also heeft hy oock de onbesmettede reyne menschelijcke natuere gehadt (Adams natuere voor den val gelijck) ende dat om sijns waren menschelijcken wesens wille. Want also waerachtigh als hy des almachtigen Vaders almachtige Woort van eeuwigheyt geweest is / alsoo waerachtigh is hy oock nu in der tijt een waerachtigh / lijdtlijck / sterflijck mensche geworden / Joan. 1. 14. 1 Joan. 1. 1. Ende dewijle hy dan also een waerachtigh men-

sche (segge ick) geworden is / soo moet hy oock aen hem gehadt hebben / dat eenen waerachtigen mensche toebehoort / te weten / een waerachtige menschelijcke nature (doch onverdorven) oft hy en hadde geen waerachtigh mensche geweest / is onwedersprekelijck.

De menschelijcke natuere in Christo.

Alhoewel dan de schrift nergens alsoo van twee natueren in Christo en spreeckt / so stae ickse voor my evenwel op dese voorberoerde wijse met volder herte toe / want ick weet gewisse als datmen de natuere eens dincks niet beter van sijn wesen / als dat licht vander Sonnen / de hittigheydt van 't vyer / ende de vochtigheydt van 't water afscheyden ende deylen kan.

Ende dat hy oock de ware menschelijcke natuere gehadt heeft / gelijck als oock de Godtlijcke / heeft hy met de klare blijckende vruchten eender warer menschelijcker natuere / gelijck met hongeren / dorsten / moede worden / suchten / lijden / ende sterven inder daet wel bewesen.

De menschelijcke natuere aen Christo in de vruchten wel gemerckt.

Siet alsoo beken ick recht ende slecht na den stijl ende ordeninge der Heyliger Godtlijcker Schrift / twee natueren inder eeniger ongedeylden persoone ende Sone Godts Christo / ende niet gelijck Micron doet / die van twee Sonen een Soon / ende van twee persoonen een persoon maeckt sonder schrift / die hy twee natueren noemt / die na sijn gloseren tot twee verscheyden tijden / van twee verscheyden persoonen / in twee gantsch ongelijcke gestalten gegenereert zijn ende daer van eens yegelijcken natuere onvermenght van malkanderen gebleven / in een persoone Christo boven aller menschen begrijp (na sijn schrijven sonder alle Schrift) alsoo vereenight zijn. Merckt wie van beyden deelen u op dat alderbeste na der Schrift wijst.

Microns twee natueren in Christo, zijn twee volkomen persoonen ende Sonen.

Dat hy oock sommige spreucken aenteeckent / daer mede hy geerne bewijsen soude / dat niet de Sone Gods / maer des menschen Sone / die na sijn fabuleren geenen vader gehadt en heeft / geleden hebbe / daer van na mijn bedencken / de alderstercste is / dat Petrus seyt Christus is gedoot na den vleesche, maer levendigh gemaeckt na den Geest, 1 Pet. 3. 18. (is slechter dan dat men antwoort daer op geven sal) want wie heeft opt anders geleden / dan na den vleesche? Seyt doch de selve Petrus: Heeft Christus alsoo voor u geleden in 't vleesch / soo wapent u oock met den selven sin / want wie daer lijdt in 't vleesch / die houdt op van sonden. Merckt / daer lijden de Christenen oock in 't vleesch / gelijck Christus selve gedaen heeft / zijn daerom evenwel niet van twee Sonen een Soon / gelijck Micron Christum hebben wil.

1 Pet. 4. 1.

Niemant en kan anders lijden dan in den vleesche / gelijck Christus selve seyt: en vreest niet de gene die 't lichaem dooden / want de ziele en mogen sy niet dooden / Matth. 10. 28. Luc. 12. 4.

De rechtveerdige zielen zijn in Gods handt, ende geen pijne en salse aenroeren. Sap. 3. 1.

Item tot den Moordenaer: Heden sult gy met my in 't Paradijs zijn / Luc. 23. 43. Sijn vleesch hingh aen 't kruyce / daer na begraven in der aerden. Waer uyt meer als klaer is / dat 'et van sijnen onsterflijcken Geest geseyt is.

Item / Vader (riep Christus) in u handen beveel ick mijnen Geest / hy en riep niet Vader in uwe handen beveel ick uwen Sone / daer mede ick dus lange in een persoone vereenight geweest hebbe / ende mijn Geest geweest is. Want uyt Microns schrijven moet een van drien gesloten worden / oft dat de inwoonende Sone Gods / dien hy de Godlijcke natuere gemeynlijcks noemt / ende de Sone Maria / die hy gemeynlijcks de menschelijcke natuere noemt / te samen een geest oft ziele moeten gehadt hebben / ende met het versterven de selve den Vader in sijnen handen gelijcker hant bevolen hebben. Oft dat 'er twee in Christus versterven levendigh van hem gebleven zijn. Ten eersten de onsterflijcke eeuwige Sone Gods / die in hem gewoont hadde. Ende ten tweeden de geest oft de ziele / die hy mede na haren gront van Maria ontfangen hadde / oft dat de eeuwige Sone Gods eens sterflijcken menschen Geest moest geworden zijn / die hem alsoo een wooninge oft hutte van Maria aengenomen hadde / dat hy voor ons gegeven hadde / gelijck oock van den Inconvenienten eenmael beroert is.

Merckt wat wonderlijcke dingen dat uyt Microns twee natueren volgen.

Waer uyt dan openbaer is / dat 'et enckel drijfzant is / daer op sy hare twee natueren oft twee Sonen in Christo na haerder wijse bouwen / ende dat 'et niet beter voor de kracht des Godlijcken woorts / als de stoppel voor dat vyer bestaen en kan. Ende also behouden wy den gront vast ende ongebroken / dat Jesus Christus de ongedeylde / eenige ende ware Sone Godts is / ende niet van twee verscheyden Sonen een Sone / gelijck onser wederpartyen Antichristische valsche gront ende leere is.

Dat Godt de Vader, de waerachtige Vader des geheelen Christi sijns Soons is, ende dat de geheele Christus, een waerachtige Sone Godts sijns Vaders is, het welcke Micron aen veel plaetsen tegenspreeckt, ende seyt dat 'et also niet en is.

Micron schrijft in sommige plaetsen dat des menschen Sone genen Vader oft naeste Vader gehadt en heeft. Bekende oock dat selve in den handel menighmael. Dat alsoo openbaer tegen alle schrift is / datmen hem daer over verwonderen ende beschamen moet. Want wie heeft opt zijn leefdagen van een kint gelesen oft gehoort dat geenen Vader gehadt en heeft.

Microns blintheyt is (eylacen) al te groot.

Nademael hy dan also onbeleefdelijcken Christo Jesu sijnen Vader na der menscheyt afseydt / soo hope ick den Leser den Vader Christi met alsoo een veelheydt ende kracht der Heyliger Schrift aen te wijsen / dat hy seggen moet (soo hy anders niet geheel in een verkeerden sin gelevert is) dat hem Micron ende de Geleerden met haer schrijven deerlijcken bedrogen ende niet dan eenen Antichristischen valschen grondt geleert hebben.

Aldus

Aldus sprack de Engel des Alderhooghsten tot Mariam / als sy haer verwonderde / van waer dat de vrucht herkomen soude / nademael sy van geenen man en wiste. De Heylige Geest (seyde hy) sal over u komen / ende de kracht des Alderhooghsten sal u omschaduwen. Daerom dat Heylige dat geboren sal worden / sal Gods Sone (merckt wie sijn naeste Vader is) want hy sal Godts Sone genoemt worden / Luc. 1. 31.

De Engel betuyghde de heylige vrucht Godes Sone te zijn.

Micron vervalst dat getuygenis des Heyligen Engels van Christo.

Welcke klare spreucke Micron met sijn afgrondische wasem seer verdonckert heeft ende seydt: Soo wil de Engel tot Mariam seggen / dat haer kint niet alleenlijck mensche (hy meynt van haer vleesch) maer oock waren Godt ende Gods Sone / te weten / na sijnen eeuwigen Godtlijcken wesen zijn soude / niet een eenigh woort en heeft'er de Heylige Engel in alsulcker wijse van gesproken / noch alsoo een deylinge in Christum gemaeckt / gelijck Micron doet. Maer eenvoudigh ende slecht verkondight / dat sy zwanger worden / ende de vrucht Gods Sone / ende Godt des vruchts Vader zijn soude / en siet alsoo breeckt Micron dat getuygenisse des Heyligen Engels / dat hy uyt den hoogen Hemel na Gods bevel tot Mariam hier gedragen heeft / als dat'et Heylige dat geboren worde / Godts Sone zijn soude.

Microns vervalschinge, maeckt den gekruysten sonder Vader.

Item de Hemelsche Vader getuyght van Christo selve / ende seydt: Dit is mijn lieve Sone / daer aen ick een goet behagen hebbe. hem sult gy hooren / Matth. 17. 51. Mar. 9. 67. Luc. 9. 35. Hier bekent hem de Vader sonder alle deylinge voor sijnen lieven Sone / ende Micron seyt dat hy't niet en is.

Micron maeckt den Vader tot een leugenaer, gelijck Joannis seyt, 1 Joan. 5. 10.

Item Christus tot den Blinden: Gelooft gy aen den Sone Gods? De Blinde antwoorde ende sprack: Heere wie is't? op dat ick aen hem geloove / Jesus sprack tot hem: Gy hebt hem gesien / ende die met u spreeckt / die is't / Joan. 9. 35. Hier bekent de begrijpelijcke sienlijcke Christus / die na Microns gront alleen des menschen Sone was, hem selven sonder eenige deylinge voor den Sone Gods / ende Micron seyt dat hy 'tniet en is. Item Christus noch op een ander plaetse: Wat dan? Wanneer gy des menschen sone (merckt hy seyt des menschen sone) sult sien opvaren daer hy te voren was / Joan. 6. 62. Hier bekent Christus selve dat des menschen sone van den Hemel was / ende Micron seyt, dat hy van der aerden was, ende om sommiger eerlijcker conditien wille Hemelsch genoemt wordt / recht of Christus een Christus der blooter namen / ende niet een Christus der rechter waerheyt en ware.

Micron maeckt oock de waerheyt tot een leugenaer.

Hier moet Christus wederom Microns leugenaer zijn.

Item Petrus. Doen de Apostelen van Christo gevraeght wierden / waer voor de lieden / ende oock mede sy selve des menschen sone hielden? Merckt hy vraeght van des menschen sone. Gy zijt Christus (seyde Petrus sonder eenige deylinge) de Sone des levendigen Godts / Matth. 16. 16. Ende Micron seyt dat des Menschen sone Gods Sone niet geweest en is.

Micron maeckt Petrus bekentenisse leugenachtigh.

Item Joannes de Dooper: Die my sandt (seydt hy) om te doopen met water / sprack tot my: Op welcken gy sien sult den Geest nederdalen ende op hem blijven / die selve is't / die met den Heyligen Geest doopt. Ende ick heb het gesien ende gaf getuygenisse dat hy Gods Sone is / Joan. cap. 1. vs. 33. Hier heeft Joannes den sichtlijcken Christum (die na onser wederpartyen gront alleene des menschen sone) sonder alle deylinge voor den Sone Godts bekent / ende Micron schrijft dat hy 't niet en is.

Oock moet Joannes de Dooper Microns valsche getuyge zijn.

Item de Hooftman op den Galgenbergh: Waerachtigh dese mensche (merckt hy seydt dese mensche) is Gods Sone geweest / Marc. 15. 39. Ende Micron seydt / hy en is't niet geweest. Item Paulus: Godt heeft sijnen Soon gesonden / geboren uyt een vrouwe / Gal. 4. 4. Ende Micron schrijft: Godt heeft sijnen Sone gesonden / geworden van een vrouwe. Noch op een ander plaetse schrijft Paulus: hy heeft sijnen eygen Sone niet gespaert (merckt) hy seydt sijnen eygen Sone / Rom 8. 32. Noch op een ander plaetse: Wy zijn versoent door 't bloet van sijnen Sone / Rom. 5. 10. Oock Joannes: Dat bloet sijns Soons reynight ons uyt van onse sonden / 1 Joan. cap. 1. 7. Hy seyt noch op een ander plaetse / Godt heeft sijnen Sone gesonden een genaden stoel / oft tot een versoeninge voor onse sonden / 1 Joan. 4 10. Welcke versoeninge na Microns valsche leere niet in dat bloet des Soons Gods / gelijck Joannes ende Paulus leeren / maer in dat bloet van des menschen sone / die geenen Vader na Microns gront gehadt heeft / geschiet is / als menighmael gehoort is.

Na Microns gront en is dese bekentenisse niet recht geweest.

Na Microns gront heeft Paulus hier niet recht geschreven.

Joannes ende Paulus en hebben na Microns grondt niet recht getuyght.

Ja goede Leser / wanneer gy dat recht waerneemt / soo sult ghy dat meer dan t'sestighmael in 't Nieuwe Testament bevinden / dat Christus Jesus Godt den Hemelschen Vader voor sijn Vader / ende hem selven voor sijnen Sone bekent heeft. Ende en wort niet een eenigh letter van alsoo een deylinge ende vereeninge (gelijck onse wederpartyen dichten) van aenbeginne henen tot aen 't eynde toe / noch by Christum / noch by sijnen Heyligen Apostelen ende Evangelisten aen eenige plaetse gehoort oft bevonden.

Christus Jesus wort sonder alle deylinge door de gantsche Schrift voor den Sone Godts gehouden.

Micron schrijft meer als op een plaetse / soo Godt de Vader, de Vader des Mensche Christi is, dat hy oock als dan vleesch ende bloedt moeste gehadt hebben. Daer uyt dan ten eersten openbaer is / dat hy den gekruysten Christo geenen vader toe en staet. Daermede de Engel Gods / Luc. 1. 31. de Vader / Matth. 17. 5. ende de Sone selve / Joan. 9. 36. oock Joannes de Dooper / Joan. 1. 33. en 3. 16. Petrus / Matth. 16. 16. Joannes / Paulus / Nathanaël / Martha / ende de gantsche schrift dan sijn openbare leugenaers ende sijn valsche getuygen zijn moeten. Want sy hem (segge ick) sonder alle deylinge soo menighmael voor den waren Sone des waren ende levendigen Godts bekent hebben / als menighmael gehoort is.

Hier mede is de mensche Christum soo openbaer versaeckt, dat men 't niet bedencken kan.

Ten

Alsulck een schrijven als Micron hier gedaen heeft en is des rechten Christelijcken geloovens gront niet. Num. 13. 30, 14, 7.

Ten tweeden is't openbaer dat al dusdanigen schrijven niet uyt de levendige Fonteyne des Heyligen Geests / oock niet uyt een verlichtet / vast / geloovigh herte / dat sonder alle wanckelmoedigheyt met Josue ende Caleb aen des Almachtigen Gods stercke kracht ende waerachtige belofte hanght / maer uyt enckel vernuft / ende een ongeloovigh vleeschelijck gemoet herkomt / dat niet voorder dan na de nature richten ende sien en kan. Ende noch evenwel overmits groote ende zware blintheyt de ordinantie der selver natueren mits de eerste scheppinge van Godt selfs toegericht / gantsch breeckt ende te schanden maeckt / want'et hier een menschelijck kint sonder vader tegen alle Schrift leert ende hebben wil / als men sien magh.

Merckt dese woorden wel.

Goede Leser hebt 'er acht op. Godts Almachtige stercke kracht / dat onbegrijpelijcke hooge wonderwerck sijnder Godtlijcker liefden / ende dat onbedrieghlijcke gewisse woort sijnder eeuwiger waerheydt moeten ons meer gelden / dan dat blinde vernuft van onse verdorvene natuere doet / soo wy anders Christum recht willen kennen / en sijn Heylige woordt volgen ende gehoorsaem zijn.

Godts wonderwercken staen onder 't begrijp van onse vernuft niet.

Adams doodt Lichaem van der Aerde geschapen / is oock door de aenblasinge Gods tot een levendige ziele geworden / Genes. cap. 1 vers 27. Ende alle dat Water is uyt een harden steen geloopen / Exod. cap. 17. vers 6. Was evenwel de Aerde geen levendige ziele / noch de steen een substantie des waters / daer van de levendige Adam en dat drinck-water Israëls gekomen zijn.

Willen sy dan seggen / dat sulcks boven de natuere door Godts kracht geschiedt is, als't oock is / soo Antwoorde ick wederomme. Alsoo is dit hooge ende wonderlijcke werck van de menschwerdinge Jesu Christi in Maria door Godts stercke kracht / daer mede hy alles doen kan / ende magh / wat hy wil / oock geschiedt / gelijck de Engel seyde: De kracht des Alderhooghsten sal u omschaduwen / want by Godt en is niet onmogelijck / Luc. 1. 31.

Die de Schrift in 't eene van herten gelooft, salse oock in 't ander niet verwerpen.

Ick laet my duncken / dat alle de gene / die in der kracht ende waerheydt gelooven / dat Godt maghtigh geweest is / Hemel / Aerde / ende Zee met haer gantsche volheyt door sijn stercke woort in 't begin te maken / ende dat uyt niet / ende nu dat alle / door dat selve woort regeert / beschickt ende ophoudt / ende oock Adam met alle sijne nakomelingen wederom met der selver kracht in 't eynde uyt den stof opwecken / uyt de onderste deelen der Aerden ende diepten des Afgronts herhalen / en voor dat aengesicht sijnder Majesteyt setten sal / dat die selve oock wel macht gehadt heeft sijn onbevindelijcke eeuwige Woordt van den Hemel her af te senden / ende door sijn Heyligen Geests kracht een waerachtigh / lijdtlijck / sterflijck mensche in Mariam te laten worden / gelijck Joannes seyt: Het Woort is vleesch geworden / Joan. 1 14.

De ongevalschte reyne liefde en verkeert eens anderen woort niet.

Ick segge noch eenmael in Maria / want in den Vader oft in den Hemel en is hy geen vleesch geweest. Oock niet buyten Mariam door sijn ontfanckenisse / dat ick met soo veel klare woorden soo menighmael bekent / ende soo grondelijcken met Schriften aen den dagh gebraght hebbe. Noch evenwel en schaemt hy hem niet mijn woorden op alsulck een wijse te verdraeyen / als oft ick my aen sommige plaetsen hooren liete dat 'et woordt vleesch in den Vader oft in den Hemel geweest hadde. 't Welck ick met goeder Conscientie / wel magh seggen / dat ick dat mijn leefdage alsoo niet gedacht en hebbe.

Immers en weet ick niet hoe men een onderscheydt tusschen den Geest van onse tegenstrijders ende den Geest der Phariseen ende der valscher Propheten maken kan. Want gelijck die den woorden der vromen Propheten ende des Heeren Christi altijt verkeert hebben / ende met alle vlijt daer op toeleyden / dat sy haer een schande aenbinden / ende alsoo uyt enckel haet ende nijt der waerheydt met openbare gewelt / leugens ende onrecht uyt den wege brengen moghten / even also handelen dese uyt enckel haet der waerheyt met my oude bedroefde man oock / want sy hebben my (eylacen) door haer gantsche boeck met alsulck een verwe afgeschildert / dat ick niet en weet / hoe men den Behemoth ende Belzebub met leelijcker verwe affetten soude / als sy my gedaen hebben. Hoewel dat ickse noyt mijn leefdage eenigh leet gewenscht / noch weyniger gedaen hebbe / maer hebbe alle Christelijcke trouwe ende beleefheydt door goeden raedt aen haer in den noot bewesen / gelijck dat de liefde die uyt Godt is allen waren Christenen leert ende medebrenght. Noch evenwel hebben sy dese leugenachtige / faemroovige / lasterlijcke fabel (daer mede sy my in allen landen noch tienmael meer stinckende maken dan ick opt te voren gedaen hebbe) tot een dancksegginge aldus onverdient over my geschreven. Ende dat in den gront om anders geen oorsake / dan dat wy Christum Jesum met den Engel Gabriel / met den Vader / ende Christo selfs met Joanne den dooper / met Petro ende alle de gantsche Schrift / voor de waerachtige Sone des waerachtigen ende levendigen Godts bekennen / ende dat wy sijn woort / gebodt / verbodt / ordeninge / ende onbestraffelijcke voorbeelt in onser armer zwackheyt geerne hooren ende volgen souden / dat wy door sijn genade moghten saligh worden. Het welcke onse tegenstrijders met volder herten haten ende tegen zijn. Want sy seggen met openen monde dat des menschen Sone, dien wy (segge ick) voor den Sone Godts met de gantsche Schrift bekennen, Godts Sone niet geweest en is, want hy en heeft geen Vader gehadt, seggen sy. Sy tegenspreken sijn uytgedrukte klare ordeninge van der Doop die hy ons met sijn eygen gebenedijde mont geleert ende bevolen heeft. Daer mede alle wedergeborene geloovige kinderen

Onse weldaet is ons van onse tegenstrijders niet al te Christelijck beloont.

Merckt waerom dat ons onse tegenstrijders aldus haten.

Godts

Godts onderdanighlijcken voor Christum ende sijn Gemeynte betuygen dat sy sijn Heylige Woort ende Godtlijcken wille tot in den doot gewilligh ende bereyt staen.

Lieve / merckt doch wat 'et voor een grouwel ende vergiftigen dranck is / die u uyt Babels kelck van haer wordt toe gedroncken. Waerachtigh ende vast blijft des Vaders getuygenisse : Dit is mijn lieve Soone / daer aen ick een goet behagen hebbe / Matth. capittel 3. 17. 17. 5. Marc. capittel 1. versſ. 11. 9. 6. Luce capittel 9. vers 35. 2 Petr. capittel 1. vers 17

Van wat Godtlijck zaet, substantie, materie, of wesen, Godt de Vader sijnen gebenedijden Soon Jesum Christum een waerachtigh mensch uyt Maria in der tijdt na der Schrift gegenereert heeft.

GY hebt nu uyt alle onse voorgaende onwedersprekelijcke redenen / Schrift ende Argumenten wel gehoort / trouwe Leser / hoe dat de oorspronck der kinderen uyt dat genereerlijck zaet des Vaders ende niet des Moeders en is, want sy en heeft geen gelijck Micron in den laetsten handel opentlijcken voor ons allen oock bekende ende toestont.

Oock hebt gy in gelijcker maten in volder kracht gehoort / als dat Godt de Vader een waerachtigh Vader des geheelen Christi / ende de geheele Christus een waerachtigh Soone Godts sijns Vaders is. Nu willen wy u door des Heeren genade oock uyt gront ende kracht der Heyliger Godlijcker Schrift aenwijsen / wat het voor een Godtlijcke substantie / materie / zaet oft wesen geweest is / daer uyt dese selfde Soone Godts ende Maria / Jesus Christus / hergekomen ende gegenereert is. Op dat de opgewassemde reucke des Afgronts / Apoc. 9. 2. midts de kracht des stercken woorts / door de windt des Heyligen Geests verweystet / gy de klaerheydt der menschelijcker geboorten Jesu Christi recht na der schrift bekennen ende sien meught.

Van eeuwigheydt is Christus des Vaders Woordt geweest. Door 't Woordt Christum is 't al geschapen.

Aldus leert ons de H. Joannes / ende seydt : In den beginne was dat Woordt / dat Woordt was by Godt ende Godt was dat Woordt. Alle dingen zijn daer door gemaeckt / sonder dat is daer niet gemaeckt van alle dat gemaeckt is. In hem was 't leven : Dat selfde Woordt (merckt dat alsoo in 't beginne was) is vleesch geworden / ende heeft onder ons gewoont / ende wy hebben gesien Godts heerlijckheydt / als de heerlijkheyt eens eenigen geborenen van den Vader vol genade ende Waerheyt / Joan. capitt. 1. vers 14.

't Woort is vleesch geworden.

Siet / weerde Leeser / daer wijst ons Joannes / als een waerachtigh getuyge der waerheydt / dat Goddelijcke zaet / materie oft wesen aen (ick spreeck 't op menschelijcker wijse) daer uyt Godt de Vader / de Mensche Christum uyt Maria in der tijdt voortgebraght ende gegenereert heeft / namelijcken dat onbevindelijcke eeuwige Woort / Joan. 1. 11.

Hier wijst Joannes dat zaet, daer uyt de Christus gegenereert is.

Wilt gy een onbeweeghlijcke / rechte ende vaste gront uws geloofs / ende een recht verstandt van dese woorden Joannes hebben / ende u door dat leugenachtige zaedt der ouder Slangen niet bedriegen / noch u door de kloecke verleydinge der Antichristen van uwen Salighmaecker niet berooven laten / soo moet gy dese twee volgende reegels wel aenmercken ende vast behouden.

Ten eersten / dat Godt de Vader voor een waerachtigh Vader sijns soons Christi / door de gantsche schrift bekent wort / Matth. 3. 17. 16. 16. 17. 5. Luce 1. 31. Joan. cap. 1. 45. 3. 16. 5. 22. 6. 35. 7. 28. 1. 23. 9. 37 / &c. Ende dat niemandt yemandts Vader metten waerheydt zijn kan / dien hy uyt niet sijn eygen substantie / dat is uyt dat zaedt sijns eygen lijfs voortgebraght ende gegenereert heeft.

Ten tweeden / dat oock Christus Jesus voor een waerachtigh Soone Godts sijns Vaders door de gantsche schrift bekent wordt / Matth. cap. 3. 17. 14. 33. 16. 16. 17. 5. Marc. cap. 1. 11. 9. 8. 15. 39. Luce 2. 48. Joan. 9. 37. / &c. ende dat niemant met 'er waerheydt yemants soone zijn kan / die niet uyt sijn substantie oft zaet voortgekomen ende gegenereert en is.

Merckt dese twee regels wel.

Aengesien het dan meer als klaer is dat Godt de Hemelsche Vader een waerachtigh Vader sijns soons Christi is / ende dat Christus een waerachtigh Soone Godts sijns Vaders is / gelijck door de gantsche Schrift betuyght wordt / soo is 't daer mede vast ende openbaer / datmen dat getuygenisse Joannes moet ongegloseert ende ongebroocken laten / dat hy seyt dat Woort is vleesch geworden / Joan. 1. 14. Want nademael Christus Godts waerachtige Soone / ende Godt de Vader Christus waerachtige Vader is / soo moet oock de Vader aen hem / oft by hem gehadt hebben / daer uyt hy hem gegenereert heeft / namelick / sijn onbevindelijcke eeuwige Woordt / daer alle dingen door geschapen zijn / als gehoort is.

Hier merkt dat zaet daer uyt de mensche Christus van den Vader gegenereert is.

Willen onsen tegenstrijders dan seggen / als dat 'et Woordt van aenbeginne Geest geweest is, ende daerom geen vleesch worden konde, soo meught gy haer ten eersten aldus Antwoorden : Konde het Woordt geen vleesch worden / als gy seght / soo is des Vaders macht verkleynt ende sijnen arm verkort / daer mede hy alles doen kan ende magh / wat hy wil oft voor heeft. Ende heeft de Engel alsdan een valsche bootschap tot Mariam gedragen / dat hy seyde / dat by Godt geen dinck onmogelijck en ware / Luce 1. 33.

Ten tweeden mooght gy antwoorden : Konde het Woordt geen vleesch worden / als gy seght / soo heeft ons de gantsche schrift bedrogen / die daer sonder alle deylinge / vereeninge / oft uytneminge van natueren / Soonen oft persoonen / leert ende getuyght / Christus Jesus Godts Soone is / ende dat Godt sijn Vader is / alsoo geseydt is.

Ten derden meught gy antwoorden :

Konde het Woort vleesch worden / als gy seght / so getuyght de Heylige Schrift t'onrecht / dat hy van boven ende niet van beneden is / Joan. 3. 31. en 8. 23. Eph. 4. 10. Dat hy van den Vader uytgegaen is / Joan. 16. 28. Dat broot ende de Heere selfs van den Hemel is / Joan. 6. 35. 1 Cor. 15. 47. De Alpha ende Omega is / Apoc. 1. 8. en 22. 13. Ende sulcke spreucken meer.

Ten vierden mooght gy antwoorden: Konde het woort geen vleesch worden / als gy seght / soo moet een van beyden onrecht hebben. Oft gy / die daer seght dat hy 't niet worden en konde / of Joannes die daer seyt dat hy 't geworden is / als gehoort is.

Willen sy dan wijder seggen / als dat 'et woort sijn vleesch door genereeringe van Marien zade hebbe aengenomen, gelijck sy oock doen / meught gy haer ten eersten aldus antwoorden / soo begeeren wy / dat gy ons met 'er Schrift bewijst / waer 't geschreven staet / dat een vrouwe genereerlijck zaet aen haer heeft / oft wy seggen / dat 'et van der ouden Slangen glosen ende leugenen / ende niet des Heeren waerheyt ende woort is.

Ten tweeden mooght gy antwoorden / met alsoo een aennemen berooft gy den Vader van sijnen Sone / ende den Sone van sijnen Vader. Gy deelt Christum in twee deelen / te weten / goet ende quaet / in gerechtigh ende ongerechtigh / in Hemelsch ende Aertsch / &c. Gy wijst ons op een sondelijcke Creatuere ende onreyn Offer. Gy maeckt Mariam tegen alle schrift en de gantsche ordeninge Godts / beyde tot Christus Vader ende Moeder. Gy richt groote afgoderye met Adams creatuerische / aerdtsche / ende sondelijcke vleesch toe. Maken alle vrome getuygen Christi / gelijck Joannes de Dooper / Petrus / &c. valsch ende leugenachtigh / ende u selven tot Antichristen / ende setten de gantsche Schrift in twist / als men sien magh.

Merekt wat uyt onser tegenstrijders aennemen herkomt.

Ten derden meught gy antwoorden: Worden noemtmen worden / ende aennemen noemtmen aennemen / sal oock anders inder Schrift nimmermeer bevonden worden. Gelijck Christus is twaelf-jarigh geworden hy is 't oock geworden / wanneer men van den tijt sijnder menschelijcker geboorten af rekent / Luc. 3. 23 Christus is een vloeck geworden / Galat. 3. 13. Hy is 't alsoo geworden / dat hy oock tusschen twee Moordenaers aen 't kruys gehangen is / Matth. 27. 34. Marc. 15. 24. Luc. 23. 32. Water is Wijn geworden / ende het is geworden / Joan. 20. 9. Loths huysvrouwe is tot een sout-steen geworden / ende sy is 't geworden / Genes. 19. 26. Want worden (segge ick) heet worden / ende en kan aen geene plaetsen der gantscher Schrift op aenneemen verstaen worden.

Worden heet worden in der Schrift, en niet aennemen.

Willen sy noch al weder haer vernuft volgen / ende seggen ? Soo dat Woort vleesch geworden is, dat het sijn eerste wesen als dan door veranderinge verlooren heeft, meught gy haer ten eersten aldus antwoorden / Joannis heeft 'et ons geleert / dat 'et vleesch geworden is / ende hy en heeft 'er niet een letter by geleert / hoe verre veranderd oft niet verandert / gelijck gy curieusen / die van Antichristus geest gedreven worden / sonder alle schrift van ons hooren ende weten wilt.

Hoe het vleesch worden des Woorts toe gegaen is, is alle vleesch verborgen.

Ten tweeden meught gy antwoorden: Adam is tot een levendige ziele geworden / 1 Cor. 15. 45. Hy is noch evenwel Aerde gebleven / gelijck de Heere tot hem seyde. Gy zijt Aerde / ende gy sult weder tot Aerde worden / Genes. 3. vers 19.

Ten derden mooght gy antwoorden: Wy behooren met 'er herten te gelooven ende niet met dat vernuft te begrijpen: Want Paulus seydt / dat 'et geloove een seecker wesen is des dingen die men hoopt / ende dat 'et hem na die dingen schickt / die men niet en siet / Hebr. 11. 1.

Men behoort te gelooven en niet te begrijpen.

Ten vierden soo mooght gy antwoorden: Paulus seyt / dat 'et Godt is / Heb. 11. 6. Ende Christus seyt / dat hy een geest is / Joan. 4. 24. Sophar van Nama seydt / dat hy hooger dan den Hemel / dieper dan de Helle / langer dan de Aerde / ende breeder dan de Zee is / Job. 11. 8. Ende de Propheet / dat hy den Aerdtbodem met drie vingeren overspant / Esai. 40. 12. Oock de Hemel sijn stoel / ende de Aerdtbodem sijn voetbanck is / Esai. 66. 1. Daer en is evenwel geen mensch soo verstandigh ende wijs van Adam geboren / die desen Godt ende Geest door sijn vernuft recht afmeten / ende sijn gestalte begrijpen kan.

Gelijck Godt onbegrijpelijck is, allo is oock dat vleesch worden sijns Soons onbegrijpelijck.

Daerom waer 't wel goet / dat sy haer hoogh-vliegende vernuft in alsulcke onbevindelijcke diepe Afgronden varen lieten / haer in alder ootmoedigheydt onder des Heeren woordt buyghden / ende alsoo de spreucke Salomons na dachten: Die zware dingen ondersoecken wil / sal van de Majesteyt verdruckt worden / Proverb. cap. 25. vers 27. Leest oock Sprach 3. 21.

Wy behooren 't woort te volgen, ende niet het vernuft.

Ja / weerde Leser / soo het vernuft neven dese onbevindelijcke diepe saecke gelden soude ende niet de Schrift / wilde ick haer oock wel een vrage over haer geloove door het vernuft voorwerpen / daer sy haer zwaerlijck souden uyt verlossen konnen / ende soude dese zijn. Oft sy gelooven / dat dat Almachtige onbevindelijcke woordt / daer van Hemel en Aerde vol zijn / Sap. 18. 15. ende oock des Almachtigen eeuwigen Vaders eeuwige wijsheyt ende sterke kracht is / hem so geheel en al in so een concreto sanguine, gelijck Micron op een plaetse genoemt heeft / als gehoort is / oft alsoo in een corporken van Marien zade, gelijck nu sijnen gront is, geleyt ende besloten heeft / oft niet: Ick vermoede / sy sullen my mijn vrage onbeantwoort laten: want seggen sy dat 'et daer geheel ende al in geweest is / soo maken sy een Vader / die sijn woordt / wijsheyt ende kracht van hem afgedaen / ende in also een menschelijcke zaet oft bloet buyten hem besloten heeft.

Hier set ick vernuft tegen vernuft.

Ende

Ende seggen sy dat'et daer niet geheel ende alle in geweest en is / soo maecken sy haren eygen gront leugenachtigh en valsch / want sy seggen en leeren / dat de Soone Godts (welcke Godts eeuwigh Woordt wijsheyt ende kracht is) des menschen oft Marien Soone aengenoomen / ende hem in een persoon daer mede vereenight heeft.

Ick segge daerom noch eenmael / dat het wel goet ware / dat sy alsulck onmetelicke diepheden ongegrondet lieten / onder de Wolcken bleven / ende niet met haer aertsche domme vernuft alsoo boven alle Hemelen henen voeren: want ick late my duncken / als sy de hooghheyt des Hemels / ende de diepte des Afgronts afgemeeten hebben / de zwaerte der bergen gewegen ende de druppelen des regens getelt hebben / dat sy my dan oock metter vernuft sullen bescheyt doen / jae uyt gronden ende verklaren hoe dat 'et om deeser saecken staet / die ick oock hier over haer geloove / gront ende leere uytter vernuft (gelijck sy oock ons doen) voorgestelt ende gevraeght hebbe.

Ende daerom is 't dat ick segge / dat ick my over dese onbegrijpelijcke wonderlijcke hooge saecke / gantsch ende als met geen vernuft beraetvrage / maer sette mijns Heeren Woordt daer / dat hy my in alle klaerheydt leert / dat Maria des Heeren Moeder / des Almachtigen eeuwigen Vaders almachtige eeuwige woordt (daer door hy 't al gemaeckt heeft wat gemaeckt is) door 't geloove ontfangen heeft. Ende dat de selfde door die stercke kracht ende werckinge sijns Almachtigen eeuwigen Geests / een waerachtigh sienlijck / grijpelijck / lijdelick / sterffelijck / reyn ende heyligh mensch / niet van haer / maer in haer / boven aller menschen begrijp geworden is. En is alsoo / die alreede de eerste geborene voor alle creaturen was / oock na sijne ware menschelijcke wesen / de eerste geborene ende eenige geborene eygen ware Soone Godts / overnatuerlijcke wijse Gode sijnen Vader na den vleesche uyt haer geboren / gelijck Isaac den Abraham uyt Sara: Salomon den David uyt Bath Seba: ende Joannes de Dooper den Zacharie uyt Elizabeth natuerlijcker wijse geboren zijn / Genes. 21. 2 Reg. 12. 24. Luce cap. 1. vers 52.

Luce 1. 51. Joan. 1. 14. Col. 1. 15.

Welcke eerste geborene ende eenige geborene eygen ware Soone Godts oock daer meede een soone Abrahams / Isaacs / Jacobs Juda ende Davids sijns moeders halven / (doch in de tellinge oft reeckeninge / Josephs / Matth. 1. 16. Luce 3. 23.) nae der beloften in der tijdt geworden is. Die de geestelijcke Wet / die geen Adams vleesch volbrengen en konde / voor alle Adams nakomelingen in volkomender gerechtigheydt uyt genaden volbracht / Rom. 8. 2. ende bloetpersse des bitteren doodts onschuldigh voor ons getreden heeft / Esa. 63. 3. Apoc. 19. 15. Daer de Wet ende alle Prophecten op wijsen / ende alle de heerlijcke beloften der onuytspreeckelijcker grooter genaden ende liefden Godts in vervult zijn.

Rom. 9. 5.

En is also na den uytgerichten dienst sijnder Godtlijcker liefden weder henen opgevaren daer hy te vooren was / Joan. 6. 62. Een Almachtigh Gewelt-hebber ende Heere beyde in den Hemel ende op Aerden / Matth. cap. 28. 18. Die in dat voorkomen van sijn onschuldige Doot ende roode Bloet onse eenige ende eeuwige Genaden stoel / Soen-offer / Hooge-Priester / Middelaer / Advocaet / ende vreede maecker by Godt sijnen vader geworden is.

Rom. 3. 25. Joa. 4. 25. Esai 53. 1. Ephes. 5. 2. Heb. 31. 5. 1. 6. 20. 7. 23. 8 1. 9. 11. 10. 12. 1 Tim. 2. 5. 1 Joan. 2. 1.

Ende siet alsoo behout de Alderhooghste Genadighste ende Barmhertighste Godt ende Vader sijnen roem prijs ende eere alleene door sijn gebenedijde eeuwige Woort ende Soone / ende niet door Adams onreyne sondelijcke vleesch / gelijck onse tegenstrijders leeren ende voorgeven.

Merckt nu hier mede lieve Leeser hoe dat onse tegenstrijders door haer aertsche vleeschelijcke vernuft in desen deel bedrogen worden: 'T welck dese hooge wonderlijcke saecke niet na der schrift / maer na der natueren alleene richten wil. Ende daerom oock niet en glooven dat die Almachtighste stercke Godt soo veel krachts gehadt heeft / dat hy sijn eeuwigh Woort vleesch in Maria worden laten ende alsoo een waerachtigh mensch uyt haer genereeren konde. Uyt welcker oorsaecke sy dit leelicke Vatement aldus over my alsoo gespeelt hebben / hoewel sy arme lieden selfs meer als dubbel zijn / daer toe sy ons geerne hebben ende maecken souden / namelijck / valsche Leeraers / ende verkeerde ketters. Want sy seggen ende leeren sonder alle schrift dat de mensche Christus die voor ons gestorven is Godts Soone niet geweest en is, dat hy geen Vader gehadt en heeft. Ende wy seggen ende leeren / dat hy Godts Soone is / ende dat Godt sijn vader is / ende dat met de gantsche schrift.

Uyt haer dee waerheyt hebben onse tegenstrijders my aldus beschildert.

Sy seggen ende leeren sonder alle schrift / dat'et Woordt een geheel mensch van Maria vleesch ende zaet aengenomen heeft: Ende wy seggen ende leeren met dat openbaer platte getuygenisse van Joannes / dat het Woordt niet van Maria / maer in Maria vleesch geworden is.

Sy besluyten twee ongelijcke persoonen ende Soonen, een Godtlijck ende een menschelijck in den eenigen Christo, sonder Schrift: Ende wy maer een eenigh ongedeylt Persoon ende Soon metter Schrift.

Sy seggen ende leeren / den sichtelijcken Christum Aertsch te zijn van der Aerden sonder Schrift: Ende wy seggen ende leeren hem Hemels te zijn van den Hemel / metter schrift.

Sy seggen ende leeren / dat hy uyt den onreynen Adam reyn is sonder Schrift: Ende wy seggen ende leeren / dat hy reyn is uyt den reynen Godt / metter Schrift.

Mercke wat dese verscheydenheden mede brengen.

Sy wijsen ons op een doodtschuldigh sondelijck offer sonder Schrift: Ende wy op een onbevleckt onschuldigh Offer met'er Schrift.

Sy aenbidden een Adamitissche Creatuerische vleesch tegen alle Schrift: Ende wy dat Almachtige eeuwige woordt door

Gods stercke kracht mensche geworden / ende dat met 'er Schrift.

Swaer ende verschrickelijck is onser tegenpartyen ongeloove ende blintheyt.

Somma / sy setten hare gantsche Saligheydt in Adams onreynen sondelijcken zade / te weten, in een mensche, die na haer fabulose schrijven tegen Godts eygen woordt ende ordinantie / van Marien zade oft bloedt sonder Vader soude gegenereert zijn: Ende wy in dat Almachtige eeuwige Woordt / Mensche (segge ick) in der tijt selfs geworden. Daer alle dingen door geschapen zijn / alle dingen door geregeert worden / alle dingen in bestaen / ende bestaen sullen eeuwighlijck. Die de eeuwige wijsheyt / kracht ende heerlickheyt Gods sijns Vaders van eeuwigheyt geweest is / ende eeuwigh blijven sal / eens met Godt sijnen eeuwigen Vader / ende den eeuwigen Heyligen Geest / gebenedijt in eeuwigheyt Amen. Onoverwinnelijck ende vast blijft het woordt: Dat woort is vleesch geworden / Joan. cap. 1. vers 14. 1 Joan. 1. vers 1. O Barmhertige Genadige Heere / verlicht de oogen aller blinden / dat sy u Hemelsche klaerheyt sien / ende die Majesteyt uwer eeren recht bekennen mogen / Amen / Lieve Heere / Amen.

Gen. 1. 1. Psal. 33. 6. Joan. 1. 3. Eph. 3. 9. Col. 1. 16. Hebr. 1. 2.

BESLUYT.

Siet eersame Leser hier hebt gy nu onse grondelijcke bescheydene verklaringe, ende goede beduydelijcke antwoort, op *Microns* ende *Hermes* onwaerachtige partijdische Verhael, ende op hare Antichristische valsche leere van Jesu Christo den Sone Godts, daer mede ick voor Godt ende alle sijne Engelen voor vriendt ende vyandt, ja voor de gantsche wijde Werelt nu ende tot allen tijden tot Water, Vyer, Sweert, Doot, ende oock tot dat volgende gerechte gewillighlijck ende bereyt stae.

Met dese antwoort hope ick nu ende tot allen tijden na de waerheyt te bestaen.

Soo wil ick u dan met alle beleefde Lesers door Jesum recht als voor Godt vermaent hebben, dat gy doch met ernste nadenckt, wat het voor Geesten ende lieden zijn, die dat verhael met sijn aenhanghsel ende Articulen alsoo over ons beschreven hebben, nademael sy die groote weldaet soo getrouwelijcken in der noot aen haer bewesen, soo gantsch ende gaer verswegen hebben. Oock niet een woordt van alle hare klare bekentenissen boven verhaelt, daer mede sy de gantsche disputatie al verlooren hadden, ende oock mede dat sy so menighmael gegrepen waren, dat sy niet en wisten waer henen oyt geroert en hebben, niet een eenigh beleeft woort (also te spreecken) in haer gantsche Boeck van my aengeteeckent hebben. Van aenbeginne haers handels ende schrijvens henen tot aen't eynde toe daer op toegeleyt en gestudeert hebben, hoe dat sy my een schantteecken op het aldergevoeghlickste aenhangen, ende also de leere, die de reyne leere Christi is, by velen stinckende daer mede maecken moghte.

Dit alle geeft getuygenisse, uyt wat geest dat onse tegenstrijders haer boeck geschreven hebben.

Merckt der ouden slange list ende bedrogh.

Mijn woorden hebben sy op veel plaetsen bedroeflijcken verdraeyt, ende op eenen ongerijmden vreemden sin verkeert. Den haren op sommige plaetsen veel toegedaen, op sommige plaetsen afgebroken, ende gantsch op eenen anderen gront ende sin gepronckt. De ordeninge des handels hebben sy verandert. Menige onschriftmatige glose gemaeckt. De Heylige Schrift vervalscht. Den Vader selve met sijn gebenedijden Sone, den Engel des Heeren, Joannem den Dooper, alle Euangelisten, Apostelen ende de gantsche schrift tot valsche getuygen gemaeckt, als men sien magh.

Hoe effen vervullen sy de mate haerder voorvaderen, der valscher Propheten die van aenbeginne her door huychelerye de leugen gepresen ende geleert hebben, de rechte waerheyt gehaet hebben, ende de getrouwe dienaren ende knechten Godts gescholden, haren goeden name gelastert, den getrouwen dienst haerder liefden in't arghste verkeert, by Heeren ende Vorsten beschuldight, in de leere ende rechten Gods-dienst verhindert, ende also ten laetsten om goet ende bloet gebraght hebben.

Jesai. 23. 14. Matt. 23. 31.

Der valscher Propheten geest ende vrucht neffens alle vromen.

Dat sy my evenwel alsoo gelijck in den dreck getreden, ende met haer openbare leugenen een alsoo grooten stanck by velen gemaeckt hebben, is my een kleyne sake, want ick weet wel, dat ick wel aller oneere weert zy, dewijle ick van Adam geboren, met dat quaet zaet bezaeyt, een arm stinckende sondaer ben; gelijck sy van aenbegin alle geklaegt hebben, die oyt te rechte van des Heeren glants bescheenen zijn, maer dat ick evenwel daerom alsoo een ongestadiger leugenaer, ende een listigh schalck zijn soude, gelijck my onse wederpartyen door de faemroovigen, leugenachtigen, onbeleefden bitteren Geest der nijdigheyt afgeschildert hebben, daer wil my de barmhertige Heere eeuwigh voor bewaren. Aldus hebben oock dit selve veel Godtsalige lieden beyde des Ouden ende Nieuwen Testaments met my moeten hooren ende lijden. Christus seydt ons een groot loon in den Hemel toe; want het geschiet om sijns heyligen Naems wille, Matth. 5. 11. Luce 6 22. Maer dat sy den Sone Gods soo deerlijcken schenden, de heylige Schrift vervalschen, ende de arme onverlichtede zielen met alsulcke openbare leugenen so valschelijcken troosten, ende in hare verdoemelicke blintheyt stijven ende ophouden, quelt mijn ziele des nachts ende 's daeghs. Waer uyt ick oock gedreven ben dat ick dit antwoordt den Heere tot prijs, ende u tot dienste met volder begeeren aldus geschreven hebbe.

Gen. 6. 5. 8. 21. Esa. 64. 19. Exod. 33. 3. Job. 3. 1. Rom. 7. 18. 1 Joan. 1. 8. Jac. 3. 1.

Wilde daerom wel, dat gy met ernste wildet nadencken, welck een reyne, klare ende ongevalschste gront der waerheyt wy u, ende alder werelt hier van Christus metter schrift aengewesen hebben. Ende daer-en-tegen hoe gantsch plomp ende plat wy u, ende alle verstandige Lesers oock onser wederpartyen Antichristische grondt ende valsche Leere metter schrift ondeckt ende geopenbaert hebben. Wie slechts halve oogen heeft, magh sien waer het bedrogh schuylt.

Bieden ons nu ende tot allen tijden hier mede gewillighlijck her voor, kanmen ons met een eenigh ongebroocken ende onvervalschte Schrift bewijsen, *dat Adam twee zaden gehadt heeft*, daer van dat een *reyn geweest is* ende dat ander *onreyn*. Oft dat de schrift heyligh, reyn, ende Hemelsch ergens genoemt heeft, *dat in hem onheyligh, onreyn en Aertsch is*, oft datter oyt sijn leefdagen een menschelijck kint sonder Vader geweest is oft zijn kan. Oft datter een *vrouwe genereerlijck zaet aen haer eygen vleesch heeft*. Oft dat twee *Soonen een Soon zijn konnen*. Oft dat de schrift ergens van alsoo een *vereeninge seyt*, gelijck onse wederpartyen dichten ende voorgeven, oft datter sijn leefdagen yemandt eenigs mans *waerachtigen Soone geweest is*, ende die niet uyt sijn *substantie oft zaet hergekomen ende gegenereert is*. Oft dat Godt een Godt der leugenen zy, dat hy den *mensche Christum sijnen Soone noemen soude*, ende evenwel niet sijn soone in der waerheydt zijn en soude, soo willen wy de saecke met alle danckbaerheyt in voller liefden vlytighlijcken nadencken. Siet voor Godt, het is de waerheyt dat ick schrijve.

Hier merkt doch wat wy aenbieden.

Ende soo men sulcks niet doen en kan, alsmen oock nimmermeer kan, soo moeten immers onse wederpartyen (soo verre sy redelijcker aert zijn) ons selve dat recht toewijsen, hoe dat sy de onreyne vervoerische Leere Antichristi ende wy de heylsame leere Christi hebben, Alhoewel wy so overmaten veel daer over hooren ende lijden moeten.

Ja waerde Leser, wanneermen Joannes des Euangelisten schriften wel aenmerckt, soo sietmen openbaer, dat de Geest ende leere

Onser wederpartyen geest was in Joannes tijden alrede daer.

van onse wederpartyen oock alrede al tot sijnen tijden opter banen geweest zijn. Want als doe weder spraeken sy het dat Jesus Christus de Soone Godts was, ende dat hy in 't vleesch gekomen was, gelijck oock dese in hare schrijven ende mondelijcke bespreck, dat sy met ons hielden, meenighmael gedaen hebben. Waer uyt dan openbaer is, dat 'et der ouden slangen schalckheyt ende bedrogh is.

Wil dan alle Godtvruchtige vrome herten, die Christum en dat eeuwige leven in eenen reynen yver soecken, om des Heeren wille ootmoedighlijck gebeden hebben, dat sy doch ten eersten voor alle onse wederpartyen beyde van hoogen ende legen state, geleert oft ongeleert, rijck of arm die onwetende dwaalen, ende van alsulcke valsche leeraers ende schrijvers, gelijck onse wederpartyen zijn, in haer onboetveerdige roeckeloose leven opgehouden ende getroost worden, vyerighlijcken bidden willen, datse de barmhertige genadige Heere oogen geven, dat sy sijn Heerlijcke hooge herkomste sien, ende sijn waerheydt recht bekennen mogen want sy zijn met eenen soo duuren schat van hem gekocht, op dat 'et aen haer niet verlooren en blijve.

De schrift leert datmen sijn vyanden [illegible]fhebbe, [illegible]nde daer voor bidden sal. Matt. 5. 44. Luce 6. 35.

Ende ten tweeden, dat oock die selve Heere my, ende alle onse lieve medehulpers aen dat huys Godts, t' samen de geheele Gemeynte met den geest sijnder wijsheyt beschencken, heylsaem in der leere bewaren, krachtigh in 't geloove, vyerigh in der liefden, levendig in der hope, dryvende in des Heeren werck, onbestraffelick in den leven ende verduldigh in alle druck ende tribulatie (daer mede wy door dat faemroovige, bloetschuldige ende nijdige oproerige schrijven ende roepen onser wederpartyen niet weynigh (eylacen) beswaert worden) door sijn genade maken wil. Op dat wy ons also de gantsche Werelt tot een levendigh voorbeelt setten, vele onse Christelijcke nieuwe wandelinge in der waerheydt sien, de waerheyt na vragen, boete doen, ende alsoo eeuwigh saligh werden mogen.

Bidde oock ingelijcker maten, datmen dese onse schriften niet ledig in 't verborgen houden, noch stille by hem liggen laten en wil, maer datmense Oost ende West, Zuyt en Noort in alder menschen handen verstroyen, ende velen leesen ende hooren laten wil. Op dat alsoo de Sonne der gerechtigheydt met haren schoonen klaren schijn, die soo veel hondert jaren (eylacen) onder den Afgrondischen wasem der Antichristischer valscher leere bedeckt geweest is, met kracht der waerheyt her voor breke, ende onse heerlijcke ende heylige Salighmaecker, de eerste geborene, ende eenige geboren, eygen, ware Soone des Almachtigen ende levendigen Godts, Jesus Christus eeuwigh gebenedijt, recht in sijnder glorien van veelen mach bekent worden. Den selven eenigen ende eeuwigen Salighmaecker met sijnen Hemelschen Vader ende heyligen Geest zy prijs, in eeuwigheyt Amen.

Daerom is't geschreven op dat men 't lesen, ende des Heeren prijs daer mede verbreyden sal.

Datum by my *Menno Symons* den vij. Octobris.

EEN

EEN
SEER HERTGRONDELYCKE
(Doch ſcherpe)
SENDT-BRIEF
AEN
MARTINUM MICRON,
SELVE,

Tot een gantſch noodelijcke verantwoordinge ſijnder onbeleefder leugenen, mishandelingen, en onverdiende beſchuldingen, van der Overheyt, Eedtſweeren, &c. Die hy tot een ſo grooten ſchande des Heyligen Godtlijcken Woorts ende ſijner armer Gemeynten, der gantſcher Werelt om te leſen heeft voorgeſtelt.

Oock mede tot een ſpiegel ſijnder verdoolder zielen, om hem ſelven recht te leeren kennen, ende dat hy ſampt alle onſer beyder leſers weten, hoe ſeer Godtlooſelijcken hy met ſijnen ſchrijven, beyde tegen Godt en de menſchen gehandelt heeft. Op dat hy hem bekenne, boete doe, ende Saligh werde.

DOOR
MENNO SYMONS.

1 Cor. 3. 11.

Daer en magh geen ander fondament geleyt worden, dan die geleyt is, Jeſus Chriſtus.

Gedruckt in 't Jaer onſes Heeren, M. DC. LXXXI.

DE reyne ware erkentenisse Jesu Christi des Soons Gods in der waerheyt. Een heylsaem verstant sijns Heyligen Godtlijcken woordts. Een nieuw omgekeert ende verstandigh herte. Een nieuw onpartydisch, waerachtige handt ende tonge. Een nieuw Godtsaligh onbestraffelijck leven in de vreese ende liefde Godts, met t'samen de onvervalschte, reyne, ende goede aert, natuere, vruchten, ende salvinge des Heyligen Geests, wensche ick u *Martine Micron* uyt gantschen gront mijns herten van dien, die de rechte gever aller goeder ende volmaeckter gaven is, tot verlichtinge uwer armer zielen, door Jesum Christum sijnen uytverkoren lieven Sone onsen Heere ende eeuwige Salighmaker. Amen.

EEN SEER HERTGRONDELICKE

(Doch scherpe)

SENDT-BRIEF

AEN

MARTINUM MICRON.

Deut. 6. 5.

DE gantsche Schrift leert ende gebiedt / Eersame Martine, dat wy lief sullen hebben den Heere onsen Godt / uyt geheelder herten / uyt geheelder zielen / uyt alle onsen krachten / ende na aller onsen vermogen / ende onsen naesten / gelijck als ons selven. In dese twee geboden (seyt Christus) hanght de geheele wet ende alle de Propheten / Matt. 7. 12. 21. 35. Marc. 12. 29. Luc. 10. 27.

Lev. 19. 19. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14.

Het is al liefde / wat de Schrift (segge ick) ons leert ende voordraeght. Wie lief heeft (seyt Joannes) die is uyt Godt geboren / ende die kent Godt. Wie niet lief en heeft / en kent Godt niet / want Godt is de liefde. Item wie in de liefde blijft / die blijft in Godt / ende Godt die blijft in hem / 1 Joan. 4. 7. sonder dese liefde is 't altemael ydel ende vergeefs alle watmen oock van der Schrift ende Schrifts saken weten / oordeelen / spreken / schrijven oft doen kan / 1 Cor. 13. 1.

De gantsche Schrift wijst op de liefde.

De eygenschap ende vrucht der liefden / is sachtmoedigheyt / vriendelijckheyt / sy is niet afgunstigh / sy en handelt niet schalckachtigh / noch bedrieghlijck / sy en blaest haer selve niet op / sy en soeckt niet dat haer is / &c. Somma waer de liefde is / daer is een Christen.

De aerdt en vruchten der liefde.

Nademael wy dan alsoo van de gantsche Schrift op de liefde gedrongen worden / ende sonder de liefde geen Christen zijn en kan als gehoort is / ende gy u niet alleene een gemeyn slecht Christen / maer oock een Voorganger ende Leeraer der selve beroemt / soo hebt gy u al te qualijcken voorgesien / dat gy u niet beter met de liefde in Gods reyne vreese beraet-vraeght en hebt / al eer gy dese uwe leugenachtige / faemroovige / roemgierige / bloedt-schuldige / ende Antichristische valsche verhael ende Boeck aen den dagh gebraght hebt.

Micron en heeft hem met 'er liefden in sijnen schrijven niet beraet-vraeght.

Want gy hebt u beyde tegen Godt ende de menschen met uwen schrijven alsoo bewesen / als oft gy noyt uwe leefdagen een eenigh letter van de ongevalschte reyne aerdt der liefden bekent oft gevoelt en hadt / gelijck ick u uyt liefden der Godtlijcker eeren ende sijns Heyligen Woordts / oock mede uyt liefden uwer armer zielen / mits dese mijne vermaninge / door des Heeren genade in een onpartydische oprechte conscientie aenwijsen ende verklaren sal. Op dat (soo daer noch eenigh adem des levens / oft redelijck gesichte des vernufts by u ware ende niet geheelijck in uwe verstandt door haet ende bitterheyt verblint en laeght) gy mits sulcke onse aenwijsinge / tot uwer beteringe geschiet / uwe vuyle veretterde seeren en doodelijcke wonden kennen ende sien / ende u alsoo met de Hemelsche medecijne van des Heeren Geest ende Woordt / door een oprechte ongeverwde boete tot des Heeren prijs / ende uwer zielen saligheyt helpen laten moghtet. Hebt gy noch eenige redelijckheyt / soo denckt na wat ick schrijve.

Godts glorie ende Microns saligheyt soecke ick met dit schrijven, hoe wel hy 't (vreese ick) alsoo niet verstaen en sal.

Ten eersten is 't openbaer genoegh / ende kan noch van u noch van eenigen Menschen verloochent worden / als dat gy den Almachtigen eeuwigen ende grooten Godt / den Godt des Hemels ende der aerden / den Vader ons Heeren Jesu Christi / die noch liegen noch bedriegen en kan / tot een openbaer leugenaer met uwen schrijven gemaeckt hebt / want hy getuyght van Christo / ende seydt: Dit is mijn lieve Sone / daer aen ick een goet behagen hebbe / Matth. 3. 17. 17. 5. Marc. 1. 11. 9. 6. Luce 3. 22. 35. 9. 2 Petr. 1. 16. ende gy seght dat hy 't niet en is, want gy hebbet metten monde tegen ons bekent / schrijvet oock noch aen veel plaetsen dat de mensche Christus (die gy de menschelijcke nature in Christo noemt) / geenen Vader gehadt en heeft.

Mal. 3. 6. Jac. 1. 17. Heb. 6. 18. Tit. 1. 2.

Dit is de eere die Micron den Vader met sijnen schrijven gedaen heeft.

Merckt / oft gy niet een van de Geesten en zijt / daer van Joannes seyt / namelijcken / wie Godt niet en glooft / die maeckt hem tot een leugenaer / want hy en glooft het getuygenisse niet / dat Godt van sijnen Soon getuyght heeft / 1 Joan. 5. 10. Lieve Micron denckt na oft het niet de waerheydt en is dat ick schrijve.

Ten tweeden is 't openbaer / als dat gy Christum / die de eeuwige waerheydt is / oock in gelijcker maten tot een openbaer leugenaer met uwen schrijven gemaeckt hebt: want hy bekent meer als t'sestigh oft t'seventigh mael by Joannem / dat hy de Soone Godts is / ende dat Godt sijn Vader is. Dat hy van den Hemel neder gedaelt / ende van den Vader uytgegaen is. De eenige geborene Soone Godts is / &c. Ende gy schrijft stout ende openbaerlijck / dat hy 't niet en is, dat hy na sijn menschelijck wesen geenen Vader gehadt en heeft. Dat hy van Maria vleesch ende zaet is, van der Aerden is, ende Abrahams ende Davids natuerlijcke Soone ende Zaet is.

Joan. 14. 6.

Dit is de eere die Micron den Sone Godts met sijnen schrijven, hier gedaen heeft.

Merckt of gy niet een van de valsche Leeraers ende Propheten en zijt / die den Heere versaecken diese gekocht heeft / 2 Petr. 2. 1.

cap. 2. vs. 1. Lieve Micron denckt na / oft niet de waerheyt is / dat ick schrijve.

Ten derden is 't openbaer / dat gy den Hemelschen bode / den Engel des Alderhooghsten / Luce 1. 31. Den slechten eenvoudigen Nathanael daer geen bedrogh in was / Joa. 1. 47. Joannem den Dooper de alderheylighste van vrouwen geboren / Matt. 11. 11. Martham een Weerdinne ende dienaresse des Heeren / Luce 10. 38. Petrum den getrouwen Herder der Schapen / Joan. 21. 15. Joannem den Apostel / dien Jesus lief hadde / Joan. 13. 23. 21. 20. ende Paulum dat uytverkoren vat / Actor. 9. 15. tot openbare valsche getuygen met uwen schrijven gemaeckt hebt: Want sy getuygen alle met malkanderen eendrachtelijck / ende dat sonder eenige deylinge van Godtheydt oft menscheydt / dat Christus Jesus de Soone Godts is / ende gy schrijft openbaer / dat hy 't na sijnder mensicheyt niet en is.

Dit is de eere die Micron den Heyligen Godts met sijnen schrijven gedaen heeft.

Merckt / oft gy niet een Dienaer van dat grouwelijcke Beest en zijt / dat sijnen mont geopent heeft tot lasteringe tegen Godt / om te lasteren sijnen naem ende sijnen Tabernakel ende die in den Hemel woonen / Apoc. cap. 13. vers 1. Lieve Micron denckt na / oft het niet de waerheyt en is dat ick schrijve.

Ten vierden is 't openbaer / dat gy u eygen Broeders / die mede in den handel waren / ende der saecken (eylacen) geen groot verstant en hadden / tot alsoodanigen getuygen gemaeckt hebt / als die Christum / Stephanum / ende Naboth in den doodt getuyghden (soo sy u anders in uwe onrechtveerdige / partijdische schrijven bewillight hebben / dat ick nochtans niet en hope) want gelijck die uyt haet der waerheyt tegen den gerechtigen (Jesabel ende den Schriftgeleerden te wille) stonden / alsoo staen oock dese door uwe bekallinge uyt haet der waerheyt / u ende uws gelijcken te wille tegen my (ick segge so sy schult hebben) om my een schande aen te hangen. Al-hoe-wel sy uwe bekentenisse van dat vrouwen zaet / daer in de gantsche grondt staet: Oock van twee Soonen in Christo, ende dat de gekruyste geenen Vader oft naeste Vader gehadt en hadde. Item / dat gy ons van der reynigheydt Christi gantsch geen beweeringe en wist op te brengen / daer mede gy bestaen kondet. Geen antwoordt op alle onse gelesene schriften geven en kondet / daer mede wy beweerden / dat de geheele Christus Godts Soone was: Op een schriftloose vrage viel 't / diemen u alsoo beantwoorde / dat gy gantsch geen uytvlucht meer behouden en hadt / dan alle tijdt van dat eene op dat ander liept / &c. met haren eygen ooren ende oogen selve gehoordt ende gesien hebben. Ja datmen immers seggen soude / soo sy lieden waren / die Godts glorie ende uwe saligheydt van herten sochten (gelijck wy in den eersten aenkomst verhoopten) ende oock haer eygen eere lief hadden / dat sy u voor alle menschen moesten beschuldigen / hoe gy niet de onpartijdische Godtlijcke waerheyt / maer de partijdische Duyvelsche leugen ter oneeren uws naesten uyt enckel haet ende nijdt gedichtet / ende tot uwer eeuwiger schanden te hoope gedragen haddet.

Matt. 26. 60. Marc. 14. 56. Act. 6. 13. 3 Reg. 11. 13

Dit is de eere die Micron sijnen eygen broederen met sijn schrijven gedaen heeft.

Die anders getuygen dan sy gehoort en gesien hebben, en zijn niet uyt der waerheyt.

Wie sijnen naesten in 't onrechte niet en straft die haet sijn ziele.

Maer het is een out spreeck woordt gelijk de Herder voorgaet / alsoo volgen de schapen na. Recht seydt Christus: soo de eene blinde den anderen leyt / vallen sy beyde in den gracht / Matth. 15. 14. lieve Micron denckt na / oft het niet de waerheyt en is dat ick schrijve.

Ten vijfsten is 't openbaer / dat gy oock alle uwe Lesers ende toehoorders / die uwe schriften gelooven / gantsch jammerlijck bedrieght ende om haer arme ziele brenget: Want het is voor den Heere / die de vyervlammige oogen heeft / voor u selven / ende voor ons allen (die daer by geweest zijn) openbaer / als dat gy de saecke in den gront al verlooren hadt / noch troost gyse evenwel met alsulcke gestoffeerde leugens / gelijck alder valscher Propheten aerdt ende wijse is / daer mede gy haer na het luyden van Joannes leere / beyde van den Vader en den soone berooft / 1 Joa. 2. 23. onder den toorn en vloek behoud'et / Joan. 3. 36. zijn in Godt niet / noch Godt in haer / 1 Joan. 4. 15. Overwinnen oock de Werelt niet / 1 Joan. 5. 4. want sy en gelooven niet dat Jesus de Sone Godts is / als gehoort is.

Dit is de vrucht die Micron aen sijnen lesers en toehoorders met sijnen schrijven beschickt heeft.

Merckt oft gy niet een van de geene en zijt / die dat Rijcke der Hemelen voor de menschen toesluytet / als de Heere seydt / Matth. 23. 12. Lieve Micron denckt na of het niet de waerheyt en is dat ick schrijve.

Ten sesten is 't openbaer / dat gy niet als een eerlijck / deughdelijck / Godtsaligh ende vroom Christen / maer veel meer als een oneerlijck / schaemloos / onbeleeft / ende bloetschuldigh Corycæus, ofte verklicker neffens sommige van den onsen / ende oock neffens my / met uwen schrijven gehandelt hebt: Want het is openbaer / dat gy den armen onnooselen man (dien gy wel kent) vol na als een Leeraer op het Register sonder alle waerheyt daer geset hebt / dat hy doch niet en is / noch oock niet geschickt en is / om immermeer te worden. Daer mede gy hem of sijn arme kleyne kinderkens (soo het de Heere anders niet en voorsiet) by avonturen wel om sijn gantsche welvaert / ja om sommige duysenden geschreven hebt. Dat gy op alsoo een wijse metten onnoselen sult handelen / en heeft u des Heeren Geest niet geraden.

Ja weerde Micron, soo gy slechts eenen vromen druppel bloets aen u gantsche lijf gehadt hadt / dat moeste hem over den onnoselen zwacken kreupel erbermt hebben / dien gy nu voor sijnen getrouwen dienst der liefden uyt hertgrontlijcker Christelijcker meyningen aen u ende den uwen soo gewilligh-lijck bewesen / aldus na uwe wijse (eylacen) voor de gantsche Werelt gedanckt hebt.

Dit is de vrucht der liefden die Micron aen onsen broederen met sijnen schrijven bewesen heeft.

Dat selve hebt gy den anderen oock gedaen / die u huysinge / kost ende dranck geschenckt / de uwe met groote sorghvuldigheydt in de Stadt gevoert hebben / plaetse beschickt / ende alle deughdelijcke beleeftheydt in reynder liefden aen haer gepleeght hebben. Oft dit een werck der ongevalschter Christelijcker liefden is / die niemandt geen

geen quaet en wenscht/ noch weyniger doet/ magh een Christen met des Heeren Geest ende Woordt nadencken.

Daer beneven hebt gy oock mijne wooninge/ die ick tot dier tijt hadde/ fijn op een worp weeghs gewesen (die oock Hermes een onnoosel kindt uyt den hals halen moeste) daer gy wel weet/ datmen alomme uyt enckel haet der waerheydt onverdient na mijn doodt ende bloet staet. Daer mede gy doch niemandt ter gerechtigheyt leeren/ noch geenen onverstandigen onderwijsen en kondet. Ende dat werck in hem selven niet eens wedergeboren Christen beleeftheyt ende liefde/ maer veel meer een onbarmhertigh/ wreet/ afgonstigh/ hatigh/ wolvisch/ bloetschuldigh herte/ende een verklickigh bitter gemoedt afmaeldt ende voordraeght/ gelijck de gantsche Werelt die 't leest/ richten ende seggen moet.

Aldus heeft Micron sijns Geests aert oock in desen deel aen my bewesen.

Oft gy dit aldus door de barmhertige/ medelijdige/ getrouwe/ ongevalschte ende reyne Geest Christi als een Godtsaligh deughdelijck man/ oft of gy 't door de onbarmhertige/ tyrannische/ trouweloose/ valsche ende onreyne geest Antichristi als een ongodtlijck ende onbeschaemt verspieder gedaen hebt/ op dat ick bedroefde oude man/ in 't verdriet komen moghte/ wil ick u eygen ziele/ als voor Godt/ die herten ende nieren proeft/in Christo Jesu te bedencken geven.

Merckt oft gy niet een van den geenen en zijt/ die in hare herten seggen: Hy is ons zwaer om aen te sien/ want sijn leven en schickt hem niet met dat onse/ Sapiens 2. 14. Lieve Micron denckt na oft niet de waerheyt en is dat ick schrijve.

Overheyt.

Ten sevenden is 't openbaer/ dat gy oock de Overheyt die gemeynlijk so gantsch stout/ hooveerdigh/ eergierigh/ opgeblasen/ goetdunckigh/ pralligh/eygensoeckelijck/ aertsch/ vleeschelijk/ ende een deel oock seer bloetgierigh zijn/ niet weynig met u schrijven in haer onboetveerdige leven sterckt ende voorstaet. Ende op dat gy hare gonst des te meer vindet ende de eere soo veel te grooter inleggen moght/ so moet ick de ellendige uwe verblindede ende gevangene Simson zijn/ dien gy tot een spot en gaepsel voor der Philisteen Vorsten spelen ende dansen laet/ hoewel ick noyt mijn leefdage een onbeleeft woordt tegen de overigheyt oft tegen haer ampt ende dienst gesproken en hebbe.

Micron heeft meerder Overheyts gonst als hare zielen gesocht.

Jud. 16. 25.

Ick hebse van aenbeginne mijns Leerampts in getrouwer reyner liefde/ Ja uyt dat alderbinnenste mijnder zielen voor de verderbinge haerder armer zielen in mijn schriften Broederlijck gewaerschouwt/ haer altijdt tot een Godtsaligh/ boetveerdigh Christelijck leven vermaent. Op Christus onbestraffelijcke Geest/ woordt/ gebodt/ verbodt/ ordinantie ende voorbeelt metter Schrift gewesen. Ende doe gy my uwe Phariseusche ende Herodiaensche vrage voorsteldet van der Overheydt/ en heb ick anders niet tot u geseydt/ dan dat een Overheydt/ diemen metter waerheydt een Christen noemen moghte/ dat bloetvergieten qualijcken aenstaen soude. Oorsaecke: Soo die misdader een oprechte boete voor sijnen Godt dede/ uyt Godt geboren werde/ dat hy oock alsdan een uytverkoren heylige ende kindt Godts ware/ een medegenoote der genaden/ een Geestelijck lidt aen des Heeren lichaem met sijn dierbaer bloedt besprenght/ ende met sijn H. Geest gesalft/ een levendigh Coornken aen dat broot Christi/ ende een Erfgenaem des eeuwigen levens. Ende dat dan soodanige een noch van een ander Christen/ die in Christo Jesu een hert/ Geest ende ziele met hem ware/ soude aen der galgen gehangen/ oft op een radt geworpen/ oft in 't vyer gestooten/ aen lijf oft goet gekrenckt werden/ soude my na de medelijdige/ barmhertige/ goedige aert/ natuere/ geest ende voorbeelt Christi des sachtmoedigen Lams/ dat hy om na te volgen alle sijne uytverkoren kinderen bevolen heeft al wat seltsaem ende wonderlijck toe schijnen.

Matt. 22. 16.

Wie een boetveerdige doot, die doodt een Heylige Godts.

Wederom/ soo hy onboetveerdigh is/ ende men hem evenwel sijn leven neemt/ soo en doetmen anders niet/ dan datmense van de tijdt der boeten die hy noch (soo hy by den leven bleve) doen moghte/ onbermhertelijck berooft/ sijn arme ziele/die met so weerden schat gekocht is/ den Helschen Duyvel onder dat ondraeghlicke zware oordeel/straffe ende toorne Godts tyrannighlijck op offert/ dat hy die onuytlesschelicke brant/ dat verteerende vyer/ de eeuwige pijne/ wee ende doodt eeuwigh ende eeuwigh lijden ende dragen moet. Niet eenmael aenmerckende/ dat de Soone des menschen/ die daer seydt: Leert van my/ Matth. 11. 28. Ick hebbe u een exempel gegeven/ Joa. 13. 15. Volght my na/ Matth. 16. 24. niet gekomen en is om de zielen te verderven/ maer saligh te maken/ Matth 18. 11. Luce 19. 10.

Wie een onboetveerdige doodt, die werpt sijn arme ziele den Duyvel toe.

Siet dit was aldus de gront van mijn onnoosel woordt/ dat ick na den stijl ende Geest des Evangeliums Christi uyt een ongevalscht oprecht herte/ op die tijt tot u gesproken hebbe/ daer over gy nu dese hatelijcke verwe soo leelicken voor alle menschen hebt aengestreken. Geeft uyt/ dat ick veele vroome Overigheden tot menschen-moorders make. Dat ick de Boeven in haer boosheydt voorsta, ende ruymte geeve, &c. Wat Geest dat u dese benijdinge over mijn eenvoudigh slecht woordt aldus geleert heeft/ wil ick u selfs te bedencken geven. Och Micron, gy maeckt het al te leelick. Want wat doet gy anders/ dan dat gy Christum Jesum (wiens voorbeelt ick in deser saecken volge) selve met dit uwe schrijven schelt ende schent/ dat hy dat overspeelige vrouken/ die alreede door Moses Wet gerichtet was/ Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. tot der boete wees/ ende onveroordeelt liet henen gaen/ Joan. 8. 11. Oock mede den getrouwen Paulum/ die den Corinther/die beyde na Moses en der menschen ordeninge den doodt verdient hadde/ niet hooger dan metter affonderinge straffen en liet/ daer mede hy hem sijnen Godt wan/ dat hy met u dooden nimmermeer en konde gedaen hebben. Lieve Micron, denckt na of ick u niet recht en schrijve.

Microns neerstigheyt om my by der overigheydt noch meer hatigh te maken.

Die op Christus geest, aert ende voorbeelt wijst, en kan niet bedriegen
1 Cor. 5. 3.
2 Cor. 2. 8.

Ick en twijffel daer niet aen/ alsoo meenigh

nigh redelijck mensch als mijne schriften krijght te lesen / ende maer een weynigh gesichts in der Schrift en heeft / moet seggen hoe ick niet onbillick / maer recht ende Christelijck daer aen gesprooken hebbe / hoewel ick (eylacen) dusdanige leelijcke groete van u daerom hebben ende hooren moet.

De Historien wijsen aen hoe dat die van Lacedemonien (dat openbare Heydenen waren) geen misdaders met 'er doot en straften / maer sy hebbense met boeyen ende banden bewaert / tot den arbeyt gehouden / ende hebben noch wel sommige van den selfden / als sy daer natuerlijcke vromigheyt / vernuftige kloecke aenslagen / raet / daet / eerbaerheyt ende tucht aen bevonden / tot hooge Ampten beroepen ende verordineert.

Dese openbare heydenen beschamen Micron ende sijns gelijcken.

Die bloetgierige geest van moorden en heeftse niet gedreven / gelijck sy nu wel sommige van den Predicanten ende Schrijvers doet / die haer den gekruysten Christum ende sijns Ampts oft Dienstś roemen derven / die niet alleene de geene daer over de Wereltlijcke Policien ende rechten gaen / gelijck Dieven / Dootslagers / Toovenaers / &c. Maer oock wel de oprechte trouwe kinderen Gods / die Christum Jesum ende sijn heylige waerheyt uyt alle haren krachten soecken / onstraffelijck voor de gantsche Werelt wandelen / om lijf ende goet schrijven / ende sonder alle barmhertigheyt den bloetverwigen Scherp-rechter uyt enckel haet der waerheyt (om dat sy hare vervoerische leere) ende valsche Godts-dienst na des Heeren woort mijden / tot pijnigen / water / vyer / ende Sweerdt in de handen stooten derven / ô Heere.

Die tot worgen ende dooden gesint zijn en hebben Christus geest niet.

Dat ick hier aen de waerheyt schrijve / en zijn niet alleen de Papisten ende Lutersche Schrijvers / maer oock uwe alderhooggeachte voorgangers ende broeders / Joannes Calvinus, Theodorus Weselinus Beza, ende Joannes à Lasco boeck / op den druck gebracht / maer door sommiger lieden tegenspreken weder afgehaelt / voor u ende de gantsche Werelt mijn getuygen.

Dese bloetschrijvers zijn mijn getuygen dat ick de waerheyt segge.

Ja lieve Micron soo gy ende sy uyt Godt geboren waren / ende van des Heeren Geest gedreven werden / dat soete Woordt Godts en de krachten des toekomstigen Werelts gesmaeckt hadden / nimmermeer en soudt gy den Godtvruchtigen also bezwaren / gelijck gy met uwe onwaerachtige valsche schrijven nu gedaen hebt.

Die uyt Godt geboren zijn en yveren op geen bloet.

Oock niemanden in eenige bloedt-handelen stijven / oft stercken / maer wel tot dat weerloose sachtmoedige Lammeken wijsen / ende de dooden hare dooden begraven laten. Denckt na wat ick meyne.

Dat des Overigheyts Ampt uyt Godt is / ende Godts ordinantie is stae ick met volder herten toe. Maer die een Christen is / ende zijn wil / ende dan sijn Vorst / Hooft / ende Voorganger Christum niet en volght / maer al sijn ongerechtigheyt / stoutigheyt / pracht / prael / gierigheyt / rooven ende tyrannye / met dat woort overigheyt opproncken ende decken wil / haete ick: want die een Christen is / moet Christi geest / woort ende voorbeelt volgen / hy zy dan Keyser oft Koninck / oft wie hy zy. Want dese vermaningen staen gemeyn: Die gesintheyt zy in u / die geweest is in Christo Jesu / Phil. 2. 5. Ende die daer seyt dat hy in Christo blijft / die moet wandelen gelijck hy gewandelt heeft / 1 Joan. 2. 6.

Mat. 8. 22.
Luc. 9. 60.
Matt. 22. 21.
Rom. 13. 1.
1 Tim. 8. 1.
Tit. 3. 1.
1 Pet. 13.

Merckt wel wat hier geseyt wort.

Ende siet alsoo bewijst gy met 'er daet / (nademael gy de Overheyt nu wederomme op den straffenden Moysen / ende niet op den lijdenden Christum en wijst) haer fijn na dat jeucken haerder ooren / ende na de lusten haerder herten te spreken ende leeren. Ende also hare ydele / hooveerdige / prachtige / ende onbarmhertige vleeschelijcke leven / dat hem soo gantsch qualijcken met een onnoosel / verbroken / ootmoedigh / barmhertigh / medelijdigh / Godtsaligh ende wedergeboren Christen (diens wandelinge in den Hemel is) schicken kan / Ja seggen / dat gy een doodtlijck vyandt haerder armer zielen zijt / ende niet by haer en doet / als een recht gesonden Bode Godts na dat behoor sijns dienstś toestaet. Want sy bouwen den wandt / ende gy plackt se met valsch kalck / Ezech. 13. 10. gy seght haer enckel vrede toe / daer geen vrede en is / Jer. 8. 8. Lieve Micron denckt na / oft het niet de waerheydt en is dat ick schrijve.

2 Tim. 4. 3.

Phil. 3. 20.

Microns pluymstrijcken met 'er Overheyt is haerder stelen, vergift en doot.

Dat 'et de waerheyt is / bewijst gy oock met uwe onschriftmatige gloseren van den Eedt wel. Want Christus seyt: Ghy hebt gehoort dat tot den Ouders geseyt is: Ghy en sult geenen valschen Eedt doen / maer ghy sult Godt uwen Eedt houden. Maer ick segh u: Dat ghy in geenderley wijse en sult zweeren noch by den Hemel / want sy is Godts stoel / &c. Matth. cap. 5. 34. Ende ghy Micron seght / dat hier niet dan de lichtveerdige ende valsche Eeden verboden en zijn. Recht of Moses Israël toegelaten hadde dat sy wel lichtveerdighlijcken ende valschelijcken zweeren mochten / en dat ons nu Christus in dat Nieuwe Testament dat selve maer verboden en hadde. Hoewel het voor alle vernuftige Lesers openbaer is / dat 'et oock Israël om recht te zweeren / niet alleene / toegelaten / maer oock geboden was / Lev. 19. 12. Deut. 10. 20.

Eedtsweeren.

Microns leelijke pluymstrijcken met 'er Overheyt van 't Eedtsweeren.

Hebben dan de Israeliten ende wy een gelijcke vryheyt hier in gehadt / als gy wilt / ende is 't een also heerlijcken werck ende eere Godts / recht by Godts naem te zweeren / gelijck gy stoutelijck tegen uwen Godt liegen derft: seght lieve / waerom en heeft dan de wijsheyt niet geseyt: Gy hebt gehoort dat tot den ouders geseyt is: Gy en sult geenen valschen Eedt doen? Also segh ick u / gy sult nu oock so doen / daer hy nu geseyt heeft: Moses heeft 'et geboden recht te zweeren / maer ick segge u: Gy en sult in geenderley wijse zweeren. O Godt welck een verdrietelijck jammer is 't / datmen al dusdanige heldre klare woorden des Soons Godts / die arme vleeschelijcke Overigheyt te wille (die aerde ende stof zijn) dus deerlijcken vervalschen / ende met den stinckenden dreck der slangischen glosen overstrijcken sal / gelijck Musculus ende gy gedaen hebt. Hoe weynigh hebt gy 't woort nagedacht: Dat men Godt meer moet ge-

Micron en maeckt geen onderscheyt tusschen Mosen ende Christum van dat Eedsweeren.

Hier wil Micron Christus meester zijn.

hoor-

hoorsaem zijn als den menschen / Actor. cap. 5. vers 30.

Aengesien het dan meer als klaer is / dat ons Christus Jesus de Leeraer der gerechtigheyt / van Moses Eedt afwijst / dat oock een Eedt der waerheydt was / ende des Heeren Naem geschiede / dien gy drijft / en den Leser hoogh aen prijst / en dat op waerachtige ja ende neen wijst / ende ick wel weet / dat sijn Woordt de waerheydt / ende sijn gebodt dat eeuwigh leven is / soo ben ick oock van herten vrymoedigh ende koen / dat selve onvertsaeght alsoo te leeren / waerachtelijck geloovende / dat hy ons met sijn leere niet bedriegen en sal.

Joan. 17. 17.
Joan. 12. 50.

Dat Micron my tot schande keeret is der waerheyts eere.

Ende 't is my van herten een vreughde / datter sulcke getrouwe kinderen in der waerheydt gevonden worden / die bereyt staen / des Heeren H. Gebodt ende getuygenisse met haer goet en bloet te versegelen / hoewel ick een soo grooten verwijt daerom van u hooren moet. Ick en twijffele oock niet / sy sullen in den dagh Christi een deel mijnder Kroonen zijn / want sy u ende de gantsche Werelt tot een getuygenisse lijden / om uwe bedrieghlijcke leugenachtige hert ende tonge in volder liefde te bestraffen / dat gy sult nadencken / hoewel sy (eylacen) alsulcke vervoerde lieden by u zijn moeten.

Dese getuygen sullen Microns oordeelders zijn.

Soo sy de waerheydt niet getrouwer en waren als Hermes , ende gy met uwe na seggen ende schrijven u tegen my bewesen hebt / soo en souden sy niet met alsulck een ridderlijck gemoet tot den bloede toe over hare waerachtige ja ende neen houden / weet men wel gewisse.

Nademael dan openbaer is / dat sy alsoo vaste aen dat onbedrieghlicke Ja ende Neen hangen / dat ons van Christo bevolen is / Matth. 5. 37. Jac. 5. 12. Dat sy liever goet ende bloet laten / dan zijt overtreden souden. Ende haer gantsche gemoet ende leven / dat selfde / Ja ende Neen (doch altijdt in der waerheydt) voor Godt ende den menschen gelijck is / ende de selfde daeromme nu in noot komen / oft nu ick ende onse lieve medebroeders aen alsoo een onnoosel vroom bloet schuldigh zijn / om dat wy haer met de kracht des woorts in de H. Geest uyt de leugen in der waerheydt / uyt der ongerechtigheydt in der gerechtigheydt / uyt der duysternissen in 't licht / ende uyt dat oude sondelijcke leven der Godtloosigheydt in dat boetveerdige nieuwe leven der Godtsaligheyt / daer op Moses ende Christus met allen hare Propheeten / Apostelen / Offerhanden / geboden / Verboden / Ceremonien ende Sacramenten eendrachtelijck wijsen / door des Heeren hulpe ende stercken kracht gevoert hebben / oft of gyse met t'samen uws gelijcken oorenprekers ende bloetschrijvers / die alsoo een krachtige leere uyt des Heeren eygen mont gedreven / voor een openbare vervoeringe / ende alsulcke dappere getuygen ende H. Christi / die liever sterven / dan sy een woordt van des Heeren geboden moetwillighlijcken overtreden of buyten hare Ja ende Neen doen souden / voor vervoerde lieden scheldet / daermede gy dan de goetgierige overheydt een sijn ruyme deure om alsulcke vrome herten te berooven / ende den bloetgierigen om te moorden open settet / wil ick alle onpartijdische redelijcke lesers oock mede u eygen ziele midts desen te bedencken geven.

De bloetschult der gerechtigen en sal niet van de Leeraers der waerheydt maer van de Leeraers der leugenen ge-eyicht werden.

Valsche leere is alles onschuldigen bloets oorsake.

Ja weerde Micron , soo gy een van de rechte Sendtboden ende Dienaers Christi waert / dies gy u (eylacen) wel stoutelijck roemen derst / soo soudt gy billijck de Overigheyt / die gemeynlijcken soo seer hoogh ende stout van herten / ende so gants vleeschelijck in haer leven zijn / op een waerachtige rechtschapen boete wijsen die voor Godt bestaen mocht / haer des Heeren Geest / aert natuere / ende Woort / (soo gyse anders haddet) recht in beelden / alsdan soudet haer de salvinge oock sonder eeniges menschen raet van selfs wel leeren / hoe sy haer in alsulcke zware saecken des Bloets / des Eedtzweerens / en ander dingen meer / hebben ende schicken souden. Maer nu moet (eylacen) dat achterste altijt voor staen / op datmen doch wat hebbe / daermede men ons voor de roockeloose blinde Werelt beschuldigen / ende voor ongeschickte lieden uytroepen ende schelden kan. Och Martine , uwe Scorpioensche angel ende Leeuwen tanden zijn al te scherp ende nijdigh: Want uwe fenijnige dootlijcke steken ende byten zijn (eylacen) al te veel.

Waer een waerachtige boete is, daer is oock een rechtschape handel.

Segget / wie is doch daermede verkort datmen uyt grooter bangigheyt sijnder conscientien (dewijle het van des Heeren mondt verboden is) niet zweeren en derf / wanneermen de oprechte waerheydt als de saecke eyscht evenwel getuyght / ende sonder alle bedriegerye daer doet ?

Den Eedt en wordt immers uyt anders geen oorsaecke gevordert noch gedaen / dan datmen de rechte waerheydt tuygen ende seggen sal. Machmen dan geen waerheydt seggen ofmen moet zweeren ? Seggen sy oock alle de waerheydt die daer zweeren ? Immers moet gy my tot dat eerste ja / ende tot dit laetste Neen seggen.

Merckt wel wat hier geseyt wort.

Is dan de Eedt niet de waerheydt selfs / die men getuyght / oft is de waerheydt aen den man gelegen die den Eedt doet ? Waerom en eyscht dan de Overheyt dat getuygenisse der waerheydt niet veel meer met Ja ende Neen / dat van Godt geboden is ? als met den Eedt die van Godt verboden is ? Sy kan oock immers soo wel straffen / die in sijn Ja ende Neen valsch bevonden wordt / als den geenen die eenen valschen Eedt doet.

Ick hoope immers dat niemandt soo verbijstert en is / oft hy weet wel / dat Godt niet den menschen met sijn ordinantie die hemelsch is / maer dat de mensche Godt met haer ordinantie die Aertsch is / ruymen ende wijcken moet / soo sy anders willen Christen zijn / ende recht na der waerheydt voortgaen.

De menschen moeten God wijcken, ende niet Godt den menschen.

Daerom waer 't goet / dat gy mercken kondet / hoe gy ten eersten met dit uwe schrijven van den Eedt / Christum den Soone Gods ende sijnen heyligen Apostel Jacobum tot onverstandige oft valsche Leeraers maeckt. Want Christus gront ende leere is / dat Moses geboden hadde recht te zweeren/

zweeren / ende men nu in den Nieuwen Testamente geheelijck niet zweeren en sal. Jacobus seyt / Datmen noch by den Hemel / noch by der Aerden / noch eenigen anderen Eedt zweeren en sal (merckt) hy seydt noch eenigen anderen Eedt / Jacobus. 5. 12. Ende gy gloseert met 'er Slangen ende seght: Het en sal alsoo niet zijn / recht moetmen wel zweeren, &c. Ende alsoo moeten de eeuwige Wijsheyt selve / ende sijn heylige getuyge Jacobus uwe Leerjongers ende Klercken zijn. Eylacen!

Gen. 3. 1.

Hier wil een onwijs mensch den wijsen Christum leeren.

Ten tweeden / dat gy den onschuldigen verdoemt / ende den Godtloosen recht sprecket / 't welcke beyderley den Heere eenen grouwel is / Prover. 17. 15. Daer mede gy dan den boosen in sijnder boosheyt stercket / Jer. 23. 14. Ende den wandt met valschen kalck plackt / Ezec. 13. 10. als eenmael geseyt is. Lieve / denckt na oft gy niet een van die en zijt die groote dingen spreken / ende dat aensien der persoonen achten om des profijts wille / Jude 1. 16.

Ten derden dat gy alle vrome herten / die uyt'er waerheyt geboren zijn / getrouwelijck in de waerheyt wandelen / ende de waerheyt / Ja ende Neen met goet ende bloet bezegelen / in grooten zwaren noot brenght / ende also dat onschuldige bloet op u ladet.

De honden zijn de oorsake, dat 'et wilt van den Jagers soo gevangen wordt.

Apoc. 17. 3.

Joannes sagh de opgepronckte schoone Hoere op dat Rozijn-verwige Beest / droncken van dat bloet der Heyligen / en van dat bloet der Getuygen Jesu: Ende of gy oock niet een gelijcke dranck des bloedts in uwe herte met haer en drinckt / oft gedroncken en hebt / wil ick den Alwetenden Richter ende u bevolen hebben. Lieve Micron denckt na / oft ick u niet recht uwe seeren en wijse.

Ende gelijck gy u niet gevreest en hebt / maer alle vlijt ende neerstigheyt daer aen gekeert hebt / dat gy des Heeren uytgedruckte klare woort hebt verbalschen / verduysteren ende breken mogen / op dat gy doch de Overigheyt behagen moghtet / alsoo hebt gy dat mijne eylacen oock gedaen / als oft ick de woorden Davids / die geen lust aen valsche leere en heeft: En zweert niet bedrieghlijcken / Psalm 24. 4. tot alsulck een eynde in mijn Artijckel van 't Eedt-zweeren geset hadde / als of ick daer mede bewijsen wilde / datmen in den Nieuwen Testamente niet sweeren en soude. Daer ickse op geenen anderen grondt aengetogen en hebbe / gelijck mijn woorden plat genoegh mede brengen / dan datmen der vromigheyt in den Psalm beroert / nu ter tijdt eylacen weynigh acht hadde / gelijck oock uwe valsche faemroovige tonge ende handt (hoewel gy u een Prediker des Heyligen woordts roemt) aen my bedroefde / die eylacen by der menschen kinderen weynigh troosts hebbe / oft vinden kan / wel bewesen hebt.

Die Gods eygen woort verkeeren derven, derft het oock wel een mensche doen.

Ende ick hadde oock daer benevens met goede duytlijcke woorden op den kant geteeckent / als dat dat sweeren Gesetlijcker wijse van David gesproken was / ende dat men daer nu in den Nieuwen Testamente jae ende neen voor gebruycken moeste. Geenen dingen en hebt gy u geschaemt om te schrijven / op dat gy my slechts een schande toekeeren / ende my stinckende by den Leser maecken moght.

Waerheyt ende liefde, die aller Christenen Susters zijn, en mogen dat negende lidt des Maeghschaps aen Micron (eylacen) niet behouden.

Ende hebt my in gelijcker maten niet weynigh ongestadight / om dat ick geschreven hadde / datmen in tijdtlijcke saken gantschelijck niet zweeren en soude. Oorsaecke: om dat Christus dat woordeken voorwaer / in geenen Wereltlijcken handelen / maer in sijnen leeren slechts also gebruyckt hadde / &c. Ick en weet niet wat 'er is / oft watmen noemen of dencken kan / dat gy niet op een verkeerde hatelijcke gront ende sin over my geduyt en hebt. Wat geest dat 'et u geleert heeft / begeerde ick wel dat gy een weynigh beter in de vreese uws Godts wildet nadencken.

Gelijck de Pharizeen Christus woorden beduyden, also heeft oock Micron de mijne gedaen.

Dat ick dan geschreven hebbe / als dat men in tijdtlijcke handelen geheelijcken niet zweeren en sal / heeft my niet een van des ouden Slangen glosen / maer des Heeren eygen woort selfs geleert / Mat. 5. 37. Jacob cap. 5. vers 12.

Maer dat ick daer een uytneminge bygeset hebbe / vander Leere / dat heb ick den eenvoudigen Leser ten dienste gedaen / op dat ick hem mits sulcks aenwijsen moght / hoe dat Christus ende Paulus die woorden Voorwaer / ende Godt is mijn getuyge / &c. (welcke de geleerde geerne op een gesworene Eedt beduyden souden / om haren grondt eenen voet te maecken) niet in eenige tijdtlijcke handelen / maer in haren leeren slechts alsoo gebruyckt hebben.

Merckt wat een grondt dat zijn verwijten heeft.

Wanneermen evenwel de sake op het naeuste met de waege des Heyligen Godtlijcken Woordts uytwegen sal / dat 'er eenigheyt inder Schrift blijve / soo moetmen aenmercken dat het Eedtzweeren ende sommige bevestingen / niet eenderley wijse oft Formam inder Schrift en hebben / Want het is openbaer / dat een Eedt alle tijdt by Godt / oft by een ander dinck gedaen is / ende oock noch gedaen wordt / dat met 'er bevestinge (gelijck Christus ende Paulus in haren leeren / segge ick noch eenmael / gebruyckt hebben) niet alsoo gebeurt noch geschiet en is. Leght u handt (sprack Abraham tot sijnen Dienaer) op mijn dye / ende zweert my (merckt) by den Heere / den Godt des Hemels ende der Aerden / Genes. 24. 2.

Merckt onderscheyt tusschen sweeren en bevestigen.

Item Joseph tot sijnen Broederen / by dat leven Pharaonis (merckt) gy zijt Bespieders / Gen. 42. 15.

Item Moses: Gy en sult niet valsch zweeren (merckt) by mijnen Name / Lev. cap. 19. 12.

Item: Den Heere uwen Godt sult gy vreesen / hem sult gy dienen / hem sult gy aenhangen / ende (merckt) by zijnen Name zweeren / Deut. 10. 20.

Sweeren geschiet altijt by eenigh dinck.

Item Christus: Noch by den Hemel / noch by der Aerden / noch by de Stadt Jerusalem / noch by u hooft / Mat. 5. 34. noch by den Tempel / noch by den Altaer / &c. Matt. 23. 15. Leest oock Jacob 5. 12.

Item met 'er Werelt oft by Godt / oft by dat Evangelium / oft by een Kruys / &c.

Ende siet / alsoo geschiet een Eedt (segge ick) altijt by een dingh maer metter bevestinge / die sonder Eedt geschiet / niet alsoo. Daer geschieden wel bevestingen sonder Eeden / maer daer en geschieden geen Eeden sonder bevestingen. Ende in alsulcker voegen hebben Christus ende Paulus hare woorden wel meenighmael met hooge getuygenissen bevestight / maer niet bezworen. Want sy en hebben in genen plaetsen geseyt: Dat zweeren oft bevestigen wy by der waerheyt / oft by Godt ende onse ziele / &c. Maer alleenlijck geseyt / waerachtigh / of Godt is mijn getuyge / ende diergelijcke bevestigende woorden meer.

Bevestinge geschiet met hooger getuygenisse maer niet by een dingh.

Nademael ick dan alsoo eenvoudigh / ja recht ende slecht by mijns Heeren Woordt / Gebodt ende Verbodt blijve / ende mijnen naesten (die geerne Godt vreesen soude) met dat selve sonder alle bedrogh op Ja en Neen wijse / gelijck de mont der waerheyt my / ende alle ware Christenen bevolen heeft. Ende oock mede uyt dat alderbinnenste mijnder zielen daer na jage / dat ick met mijne kleyne gave sonder alle aensien der persoonen / de arme blinde Werelt in de waerachtige Godtlijcke kennisse een weynigh door Jesum Christum onderrichten / Antichristus ende der ouden slangen leugenen metter waerheydt aenwijsen / ende alsoo tot dat gesichte des eeuwigen vreedes door sijn genade leyden moghte / ende die leere aen velen sijn kracht bewijst / alsmen sien magh. Daerom is men alsoo over my verbittert dat oock noch Turck noch Tarter / noch eenigh Tyran oft grouwelijck mensche onder den gantschen Hemel / hy zy oock soo Godtloos als hy zy / alsoo gehaet wordt / als ick ellendige mensche door dat faemroovige / leugenachtige / ende bloetschuldige schrijven ende roepen der Gleerden / die met allen valschen Propheten / om haers armen buycks wille / den ruymen breeden wegh leeren / by de gantsche Werelt gehaet ben. Hoewel ick in alsoo een gonst ende liefde tegen u ende alle mijn vyanden en faemrovers begrepen stae / weet die my geschapen heeft / soo ick u oock met mijn doodt ende bloet tot gerechtigheyt / Godtsalighlijcken konde dienen / datmen my nu ende tot allen tijden door des Heeren genade daer toe gewilligh ende bereyt vinden soude / schrijve ick u met een goede ende gewisse conscientie / recht als voor mijnen God in Christo Jesu.

Dit is de oorsaecke, waerom ick van onse tegenstrijders dus dootlijcken gehaedt worde.

Die uyt Godt geboren zijn en haten hare vyanden niet Matth. 5. 44.

Lieve Micron denckt na hoe gantsch plat gy doch tegen alle waerheydt / tot oneeren des Almachtigen grooten Godts / ende sijns Heyligen Woordts / ende oock meede tegen de deughdelijcke vroome aerdt der Godtsaliger Christelijcker liefden / die niemanden en verkortet / onrecht oft gewelt en doet / uyt enckel haet der waerheydt met my bedroefde oude Man handelt ende toegaet. Maer wat helpt het / dat onnoosele weerloose Lam / moet in sijne lidtmaten gehaet ende vermoort zijn.

Die goet met quaet betaelt, van diens huys en sal dat quaet niet aflaten.

Ick wil u dan (nademael het niet anders met u zijn en wil/noch magh) uwe Gemeynte / de werelt met dat vechten ende strijden van Moyses ende den Oudt-Vaderen na uwe wijse alsoo leeren ende raden laten / dat sy hare Vyanden straffen / uytroepen / vangen / om goedt ende bloedt brengen / de misdaders richten / sy zijn dan boetveerdigh of onboetveerdigh / gelijck gy schrijft. Oock mede dat sy wel zweeren / ende zweeren laten mogen / na der wijse / als Moses zijn Israeliten dat bevolen hadde. Ick sal ende wil door Godts genade / alle ware ende wedergeborene kinderen Godts ende navolgers Christi / sy zijn dan Overheden oft niet / met dat onbedrieghlijcke woordt des Heyligen Evangeliums / met getrouwer herten leeren ende raden / dat sy met geen ander zweerden en sullen strijden / dan Christus Jesus ende sijn Heylige Apostelen gedaen hebben / dat sy barmhertigh ende medelijdig sullen zijn over alle boetveerdige sondaers / gelijck Christus barmhertigh over ons is. Dat sy den onboetveerdigen genadighlijcken sullen straffen / ende in aller liefden vermanen / als Christus ons gedaen heeft ende dat sy van binnen ende van buyten in alle hare woorden ende wercken onveranderlijcken metter waerheydt over haer ja ende neen houden sullen / gelijck ons de waerachtige Leeraer ende uytrichter des Nieuwen Testaments / Christus Jesus / eeuwigh gebenedijt / met sijn eygen onbedrieghlijcke mondt / in alle klaerheyt selve bevolen ende geleert heeft / my kome oock daer over wat my kome. Lieve Micron denckt na / oft ick u hier niet recht na der Schrift gewesen en hebbe / ende uyt wat geest gy my alsoo geschent hebt. Recht is des Wijse mans woort: Wie kan voor der nijdigheyt bestaen blijven / Prov. 27. 4.

Merckt vlijtighlijck wie van beyden best na der schrift radet.

Ten achtsten is 't openbaer / dat gy door u gantsche boeck / uyt alle uwe krachten daer over gearbeydt hebt / hoe dat gy de waerheyt Christi / in de mate onser gaven van ons geleert / met mijn persoon hatelijck ende oneerlijck / ende de leugen Antichristi van u geleert / met uwe persoon aengenaem ende heerlijck by den Leser en Toehoorder maken moght. Gy hebt oock de saecke alsoo uytgerechtet / maer (eylacen) niet door Godts Geest / soo ick maer een Leerjonge geweest hadde in der Gemeynten van drie oft vier Maenden / soo soude ick dat wel haest soo gemaeckt hebben / als ick na uwe onwaerachtige partydelijcke schrijven nu gedaen hebbe.

Mijn oneere ende Microns eere gelden by hem meer als des Heeren woort doet.

Maer aldus moet de rechtveerdige Heere alsulcker lieden onreynen geest / hert / bitterheydt / eergierigheyt / haet / nijt / leugenen / ende onbeleefde faemrooven / met t'samen hare valsche leere / voor den eenvoudigen ende slechten laten openbaer worden / die dat Wolfsche herte met alsoo een fijn schaeps-kleedt bedeckt / gelijck gy aendraeght / qualijcken sien konnen. Want dat fenijnige doodtlicke schieten ende openbaer liegen over my gedaen / verkondight voor de gantsche Werelt / wat gy voor een geest hebt: Nu is 't Mennons groote ongestadigheyt, dan is 't sijn grove onwetenheyt, oft onvernuftige vernuft, oft listige schalckheyt, Mennons leugen, &c. Ende laet u oock hooren / als oft ick mijn leere soude

Alle huygelerye heeft sijnen tijdt, het moet evenwel ten laetsten openbaer worden.

verän-

Aldus hebben de valsche Propheten de vrome Propheten, ende de Schriftgeleerde ende Pharizeen Christum oock vereert.

verandert hebben: Summa / ick en weet niet wat gy geschreven hebt / dat niet tot Godts / tot der Heyligen / tot der Waerheyt / tot der Gemeynten / ende tot mijnder schande ende oneere gedaen en is / als gehoort is.

Ick dancke mijnen Godt met vrolijcken herten / dat hy my arme sondaer van een-en twintigh jaren herwaerts altijt in eenderley leere ende grondt des geloofs sonder alle veranderinge door sijn genade bewaert heeft. Hoewel ick in een alsulcken periculoosen / duysteren / dwaelachtigen tijdt / onweerdigh tot mijnen ondraeghlijcken zwaren dienst beroepen worde / gelyck sy my alle moeten toestaen / die de gantsche tijdt mijnder Pelgrimagien met my in Christo Jesu gewandelt / mijn slechte arbeyt ende Boecken van aenbegin gelesen / ende mijne vermaningen gehoort hebben.

Dat ick een gantsch grof onwetende ende onvernuftigh mensche ben, gelijck gy my beschreven hebt / magh wel zijn. Groote kloeckheyt / geleertheyt / konst ende vernuft en hebbe ick my mijn leefdagen niet beroemt / maer dat roeme ick / dat ick des Heeren prijs ende mijnder zielen saligheyt in mijnder zwackheyt soecke / ende dat ick so veel in Gods Schole door sijn genade geleert hebbe / dat ick weet / dat de geheele ongedeylde Christus Gods eerstgeborene / ende eenige geborene / eygen / ware Sone is / ende die dat tegenspreken / Antichristus Geesten zijn. Dat alle lasteraers Gods / schenders der Heyligen / vervalschers der Schrift / moetwillige leugenaers / openbare faemroovers / benijders der vromen / roemgierige / bloetschuldige menschen / Godtloose ende geen Christenen en zijn. Wederom / dat alle de gene die Christum hooren / volgen / sijn woort / ordinantie ende onbestraffelijcke voorbeelt / mits het geloove uyt de kracht der nieuwer geboorten / inder gehoorsaemheyt met een oprechte vrome conscientie onderdanighlijck nakomen / kinderen Gods zijn / ende dat Rijcke der Eeren eeuwighlijcken be-erven sullen. Hope oock met dese mijne grove onwetende vernuft (die voor Godt een aengename wijsheyt is) maer voor de werelt verborgen / voor de Stoele der hoogen Majesteyts in sijn genade te bestaen / als alle grootdunckige ende stoute van harten / die soo kloeck ende wijs in haer eygen oogen zijn / moeten hooren. Gaet van my gy Arbeyders der boosheyt / want ick en hebbe u noyt gekent / Matth. 7. 22. Mijn vrient Micron hebt 'er acht op.

Godts sotheyt is kloeker als der menschen wijsheyt. 1 Cor. 1. 23.

Dit is een onwetende vernuft die Godt behaeght, ende sal hoogh van hem vereert worden.

Wee den genen die wijs zijn in haer eygen oogen ende by haer selven verstandigh. Esai. 5. 21.

Item / Dat ick uwe listige schalck zijn moet / hoop ick dat ick voor den Heere ende sijn Gerechte onschuldigh ende vry stae / want ick en hebbe uyt geen listiger noch schalckachtiger herte met u omgegaen ende gehandelt / dan de gene doen / die daer alle dagen om dat getuygenisse Jesu ende haerder conscientien met een vrymoedigh / vrolijck gemoet gewilligh in den doodt treden / hoewel ick alsulcken onbeleefden valschen verwijt onschuldigh / voor de gantsche Werelt van u hebben ende hooren moet / maer de Heere sal onse Richter zijn.

Dit alle en is der reynder liefden aert niet.

Item over mijne leugenen (daer mede ick van u beschuldight worde) is dat mijn eenvoudige antwoordt. Onder het woort stae ick mede begrepen: Alle menschen zijn leugenaers / Psal. 116. 11. Rom. 3. 4. Ick hope nochtans liever den doodt te sterven / eer daer eenige moetwillige leugen uyt mijnen mont komen sal / sy zy dan kleyn ofte groot / de leugen is van my gehaet / al eer ick wiste wiens zaet dat zy ware / ick gedencker my oock nu in mijnen grauwen zwacken ouderdom (ende nu ick hare herkomst ende Vader weet) door des Heeren genade met ernste voor te wachten / alsoo veel als in my is.

Dit hebbe ick aen Micron aldus verdient, om dat ick de eere ende waerheyt Godts tegen hem beweert hebbe.

Och Micron, Micron, hoe effen handelt gy aen my / als de valsche Propheten ende hal-stercke Joden uyt enckel haet der waerheyt aen den goeden Jeremiam deden / als sy seyden: Komt laet ons hem met 'er tongen slaen / ende geen acht hebben op alle sijn woorden / Jerem. 18. 18. Joannes de Dooper moeste van den Pharizeen ende Schriftgeleerden hooren dat hy den Duyvel hadde. Ende Christus Jesus moeste haer Wijnsuyper ende verslinder zijn / Matth. cap. 11. vers 19. Werp de Duyvelen uyt in Beelzebubs name / seyden sy / Luc. 11. 15. Op dat sy dat onverstandige roeckeloose volck van der waerheyt afschricken / ende mits sulcks by haren suerdeegh ende ydele valsche leere behouden moghten.

Uyt haet der waerheyt zijn de vrome alle tijt gelastert.

Effen alsoo gaet gy met my bedroefde uyt enckel haet der waerheyt oock omme. Want so gy my slechts met soo veel drecks van leugenen besmeeren kondet / dat men een verschricken voor my hadde / soo soudt gy hopen / dat 'et Christus met sijn Geest ende woordt al verloren hadde. Alsoo starblint is een arm onverstandigh vleesch / dat met des Heeren klaerheyt niet omschenen en is.

Christus is de man die de saecke uytrecht, ende niet ick.

De mate uwer vaderen meught gy vervullen / tot dat gy van Godts hant gestuert wort. Ick ben 't ja ben 't / door des Heeren genade in mijnder zielen al gewisse / gelijck als Jeremias / Joannes ende Christus: Jeremias Joannes ende Christus gebleven zijn / hoe schendlijck sy oock van haren benijders beloogen / ende uyt haet der waerheyt van haer vervolght zijn / dat ick oock also door Gods barmhertige genade ende stercke kracht / wel de selve Menno Symons in Christo Jesu blijven sal / die ick in mijnder zwackheyt meer als van twintigh jaren herwaerts geweest ben / hoe oneerlijck gy my oock voor de gantsche werelt belieght / ende uyt haet der waerheyt beschrijft ende afschildert. Oock mede gelijck de valsche Propheten / Schriftgeleerden / ende Pharizeen vyanden der waerheyt / ende menschen des bloets waren / ende also buyten Godt gestorven zijn / dat gy oock also buyten Godt ende sijn genade zijt / ende met alle valsche huychelaers soo gy u anders van ganscher herten niet en bekeert / dat ick zwaerlijcken tot u kan verhopen / om dies wille / dat gy de rechte waerheydt onses bespreckts soo moetwillighlijck verzwijght / soo menigen grove leugen lieght / de Schrift soo wetentlijck vervalscht / ende met soo onaerdigen

Faemroovingen ende leugenen, en konnen nimmermeer den vromen voor Godt onvroom maken.

Hoe Micron voor Godt staet geven zijn leere ende daedt getuygenisse.

grooten

grooten bedrogh tegen uwen naesten in sijnen afwesen handelt / dat geen wedergeboren Christum en doet / noch doen en kan) uwen verdienden loon ontfangen en krijgen sult / want het woordt moet de waerheydt blijven. Denckt na / oft ick u niet recht op uwe seeren en wijse.

Ten negenden is 't openbaer / dat gy u ende uwe arme ziele / die met een soo dieren schat verlost is / de alder grooste oneere / schande ende schade hebt aengedaen / ende dat ten eersten daer mede / dat gy u tot een openbaer beschuldiger / straffer / schelder / ja oock tot een Leeraer ende onderwijser Godts des Vaders / Christi des Soons / Gabriels des Engels / ende al de Apostelen ende Heyligen des Nieuwen Testaments met uwen schrijven gemaeckt hebt. Want de Vader bekent Christum sonder eenige deylinge voor sijnen lieven Soon. Christus bekent den Vader voor sijnen Vader / de Engel ende de Apostelen / t'samen alle andere getuygen / betuygen dat selve van den sichtelijcken / tastelijcken / sterbenden ende verrijsenden Christo / oock alle eendrachtelijck / ende gy seght ende schrijft stoutelijcken dat hy het niet en is. Oft gy dan niet alsoo eener en zijt / gelijck wy hier geschreven hebben / wil ick u in de breese uws Godts hier mede te bedencken geven.

Hier volght de Krans, daer mede hem Micron door dit schrijven voor Godt verciert heeft.

Merckt Microns eerste schande die uyt sijn schrijven aen hem selven gevolght is.

Ten tweeden hebt gy u tot een openbaer verbalscher der heyliger Schrift gemaeckt. Want gy schrijft Christus van Davids zaet geworden is, Rom. 1. 3. Dat hy van een vrouwe geworden is, Gal. 4. 4. Ende alle oprechte reyne Texten hebben / Geboren uyt den zade (dat is uyt den geslachte) Davids. Geboren uyt een vrouwe / gelijckmen by Luther ende de Zurichsche oversetters lesen ende sien magh.

Ten tweeden schrijft gy / dat Christus der kinderen vleesch ende bloet deelachtigh geworden is, Hebr. capit. 2. vers 14. Ende de Text en seydt niet meer dan van vleesch ende bloet / ende niet der kinderen / soo men anders dat pronomen Eorundem (dat is der selver) recht na der Schrift verstaen wil.

Merckt Microns tweede schande aen hem selven gedaen.

Ten derden schrijft gy menighmael / dat Christus Abrahams zaet heeft aengenomen in præterito dat is, in een voorleden tijdt, ende de Text seydt: Hy neemtet aen / in præsenti, dat is in een tegenwoordige tijdt. Wie het niet en gelooft / magh u den Text / Hebr. 2. 16. na lesen.

Die moet willighlijck des Heeren woort vervalst, wort van der slangen geest gedreven.

Ten vierden schrijft gy / als dat Sara dat zaet geworpen heeft, daer sy swanger van geworden is. Daermede gy dan Abraham buyten de genereringe sluytet / hoewel het door de gantsche Schrift openbaer is / met t'samen dat natuerlijcke gebruyck tusschen man ende vrouwe / hoe de man de werper oft Saeyer des zaets is / ende niet de vrouwe / gelijck boven in grooter klaerheydt al gehoort is.

Nademael het dan meer als klaer is / dat gy de Heylige Godtlijcke schrift met voorbedachte sinnen so opentlijck verbalscht hebt / ende hebt u selven (gelijck als oock Tatianus een eygen Euangelium maeckte / als gy schrijft) een eygen oversettinge ende Schrift gemaeckt / op dat gy uwen Antichristischen valschen grondt voor den eenvoudigen ende onverstandigen des te beter beweeren meught / wat gy dan voor een Leeraer ende schrijver zijt / wil ick alle verstandige redelijcke Lesers der gantscher werelt hier mede te bedencken geven.

Merckt wat doch een eygen sinnig blint vleesch toerichtet.

Och lieve Micron, merckt doch eenmael recht aen / waer toe dat gy gekomen zijt. Want het en laet hem niet anders aengesien / dan dat gy beyde de Schrift ende dat vernuft door de doodtlijcke kranckheydt uwer eergierigher ende nijdiger partijen by na al verlooren hebt. Wanneer gy der Keyserlijcken Majesteyt / ende sijnen Sone Philippo / alsulck een schande aen dedet / gelijck gy den Hemelschen Vader ende sijnen gebenedijden Soone Christo in uwen schrijven hier gedaen hebt / seydet ende schrijvet vry hert uyt: Neen, Koninck Philippus en is des Keysers soone niet, maer hy is van een ander buyten persoon gegenereert ende wiert alsoo slechts des Keysers Soone genoemt. Verbalschet oock meede hare openbare mandaten / rechten ende bevelen / gelijck gy nu dese aengewesene Schriften / ende Christus klare ordinantie / Woordt ende bevel van den Doop ende dat Eedtsweeren doet / ende tot noch toe gedaen hebt. Beschimptet / lasterdet / scholdet / ende beloget noch daer toe boven dat haer gezwooren Hofgesin / ende getrouwe dienaers / om dat sy den Keyser voor den rechten waren vader Philippi en Philippum voor sijnen echten rechten soone eerden en hielden / en hare mandaten / rechten ende policien in getrouwer gehoorsaemheydt na quamen / help lieve Heere welck een spronck souder over u gesprongen / ende een bloedtliedt over u gesongen worden. Maer wat gy nu voor een straffe ende loon weerdigh zijt / en de tot sijnder tijdt van Godt den Heere ontfangen sult / om des wille / dat gy den Keyser alder Keyseren / den Godt des Hemels ende der Aerden / ende sijnen gebenedijden Soone Christum Jesum / met t'samen haren Hemelschen Mandaet / ordeninge / ende klare bevel also deerlijcken vervoert / schent / verbalscht ende breeckt / ende hare getrouwe Dienaren soo bedroeflijcken lastert / scheldt / belieght / haet / ende met uwe onaerdige leelijcke schrijven in 't vervolgh / jammer ende noodt brenght / dat wil ick den Almachtigen Godt ende sijn Gerichte bevolen hebben. Lieve vriendt denckt na / wat u hier geseydt wort.

Konden Micron ende alle valsche Leeraers dese gelijckenis recht aen mercken het en soude haerder arme zielen geenen schade doen.

Een yegelick dencke na, wat dese woorden mede brengen.

Ten derden hebt gy u tot eenen openbaren meyneedigen leugenaer gemaeckt / want gy roept Godt aen tot een getuyge (dat gy selve voor eenen gezwooren Eedt hout / soo my dunckt) dat gy den handel recht beschreven hebt. Ende dat al-dereerste uwes Boecks is een plompe leugen: Want gy schrijft: Een waerachtigh verhael / ende hoe gantsch onwaerachtigh dat 't is / weet Godt / gy /

Merckt Microns derde schande hem selven aengedaen.

ende wy op het alderbeste. Het is oock boven in de beschrijvinge van het Bespreck eensdeels van ons al beroert.

Ten tweeden / hebt gy my oock mijn aldereerste woorden / ende seer broederlijcke Vermaninge: Soo gy nu krachtiger waerheydt ende gewisser grondt van ons kondet hooren / dan gy tot noch toe gehadt oft gedreven hadt / dat gy dan niet u eygen prijs ende eere / maer des Heeren prijs ende eere van herten soecken wildet / &c. Met een seer groove ende onbehende leugen in uwe Boeck na geschreven / ende tot een verwijdt gestelt / als dat ick soude geseydt hebben / hoe gy te Londen in Engelandt met Leeren ende schrijven u eygen prijs ende eere gesocht hadt. Dat ick op de selve tijdt noch noyt van u alsoo gedacht en hadde: want ick en kende niet meer van u / als gy noyt in der werelt geweest en waert. Noch evenwel hebt gy mijn alsoo een schande daermede aengehangen / oft u dit de ongevalschte Geest der reynder waerheydt ende der Godtsaliger trouwer liefden aldus geleert heeft / oft / oft het de valsche Geest der onreynder leugenen / ende der trouwelooser nijdigheydt gedaen heeft / wil ick u selven laten nadenken.

Ick moeste by Microns lesers een gantsch ongeschickt mensch zijn hy maecket oock anders hoe hy 't make.

Ten derden schrijft gy dat my Hermes Backereel al beweesen hadde, dat Maria een dochter Davids was. Immer schaemt men hem gantsch geender leugenen / wanneermen der saecke slechts eenen schijn maecken kan. Die my metter schrift bewijsen sal / dat Maria Davids Dochter geweest is / die moet een ander Bybel en schrift hebben / dan wy hebben / want in onse Bybelen ende schriften en vint men 't niet.

Ick en heb noch Hermes noch u op eenigh bewijs daer van gedreven / nademael het onse geloove ende leere noch helpen noch ontthelpen en kan / om dies wille / dat een vrouwe geen genereerlijck zaet aen haer en heeft. Ende nu moet 'et evenwel door uwe leugen heeten / dat ick geseyt hebbe / dat zijt niet en was / ende dat 'et Hermes nu bewesen heeft dat zijt was. Immers is dit grousame zware liegen al te veel.

Of Maria Davids dochter geweest is of niet, gelt al evenveel, Joseph is de man daer des Heeren geest op wijst

Ten vierden schrijft gy / dat gy menigmael met ons bekent hebt / dat de Sone Gods voor ons gestorven is, daer gy 't oock niet eenmael inden gantschen handel beroert en hebt / derf ick met vryer conscientien schrijven ende getuygen. Maer als ick u nu in 't laetste bespreck vraeghde / Oft gy evenwel den menschen Christum (die gy seydet dat geen Vader en hadde) niet de Sone Godts en noemdet? Doe seyt gy / Ja. Doe ick wederom vraegde waerom dat gy hem alsoo noemdet? nademael hy na uwen seggen geen Vader en hadde / &c. Wat ick voor een antwoort kreegh / heb ick boven al verhaelt. Noch derft gy liegen ende uyt schrijven / dat gy dat menighmael alsoo met ons bekent hebt als gehoort is.

Matt. 1. 16. Luce 3. 23.

Die alsoo onbeschaemt liegen derf, wiens zaet ende dienaer dat 'et is, en is niet noodigh te vragen.

So gy u der leelicker grover leugenen schoone voor de menschen niet en schaemdet / om dies wille dat gy wel weet / hoe gy aen ons Verachteden voor der Werelt (welcke uwe Gemeynte is) niet misdoen en meught / soo sout gy u billick evenwel voor uwe Godt schamen / die herten ende nieren proeft / ende gedencken dat 'er geschreven staet: Een Dief en is soo quaet niet / als een mensche die hem tot liegen went / nimmermeer en kan hy tot eeren komen / Spr. 20. 17. dat de liegende mont de zielen doot / Sap. 1. 11. dat Godt de leugenaers te niete maecken sal / Psalm 5. vers 7. Ende dat haer deel in den vierigen Poel zijn sal Apoc. capittel 21. vs 8.

Ten vijfsten schrijft gy / hoe gy de reynigheydt Christi tegen ons beweert hebt, ende een vrouwe zaet heeft, daer 't voor den Heere / voor u / ende voor ons allen niet anders geschiet en is / dan ick in den eersten handel op den Joconvenient dat gy een onreyne Christum haddet, verhaelt hebbe. Ende dat gy over dat vrouwen zaet alsoo bevangen sat / dat gy oock in 't laetste Bespreck opentlijck voor ons allen bekendet / dat sy geen zaet, maer een menstruael bloet hadde.

Aldus knoopt Micron d'een sware leugen aen d'ander.

Ja wat sal ick seggen? Doe ick aenvinck om u boeck te lesen / heb ick die leugenen begonnen op de kanten aen te teeckenen / maer ick vonder soo vele / dat ick dat ten laetsten liet aenstaen / my over den onwaerachtigen geest verwonderende / die u tot alsulck een verkeert / valsch ende leugenachtigh schrijven gedreven hadde.

Verwonderde my oock mede dat 'er niet soo veel menschelicke kloeckheyt by u gebleven en was / dat gy eenmael dachtet. Ick mochtet met dit leelijcke partijdische schrijven ende plompe liegen wel alsoo maecken / dat veele van de Lesers / ende bysonder van onsen broeders die daer by geweest zijn / een boose nadenken op my kregen / als oft ick de leugen uyt partije schreeve / ende mochten alsoo van onse Kercke ende Leere daer door afvallen. Maer de Geest der wijsheyt en heeft (eylacen) de woonstede uwer zielen niet gekust / noch met de vriendelijcke lippen sijnder waerheyt niet begroet.

Eergirigheyt ende partye, maecken de oogen der vernuft soo blint, dat men eylacen noch eerbaerheyt noch eere sien en kan.

Ten vierden hebt gy u oock tot een seer ongestadigh / wanckelmoedigh en wispeltuyrigh man gemaeckt / diemen op eenderley gront ende leere niet beloopen en kan: Want doe gy met ons handeldet / bekende gy / dat Christus alsoo van eeuwigheyt, Ja van eeuwigheydt uyt den Vader geboren was geweest, dat hy oock afgedeyldt van den Vader, buyten den Vader van eeuwigheydt geseeten hadde. Ende nu hebt gy u verandert / ende schrijft dat hy in den Vader gebleven is. Merckt uwe eerste veranderinge.

Merckt Microns vierde schande hem selven met sijnen schrijven aengedaen.

Ten tweeden bekendet gy twee Soonen in Christo, ende nu seght gy / een Soone, evenwel in den gront noch twee / wanneermen de sake met onpartydischer herten recht oordeelt ende insiet.

Ten derden bekendet gy / als dat de gekruyste Christus, die voor ons gestorven is Godes Soone niet geweest en was, ende nu schrijft gy / dat gy 't meenighmael bekendet dat hy 't was. Merckt uwe tweede ende derde veranderinge. Ende schrijft

noch

Dese merckelijcke veranderingen zijn binnen twee Jaren nevens desen eenen Artikel aldus van hem geschiet.

noch evenwel daer-en-tegen / dat hy geen Vader gehadt en heeft. Heeft dit Simplex veritatis oratio, dat woort der waerheydt is slecht, gelijck gy schrijft / wil ick u selfs te bedencken geven. Die dese lichtveerdige ongestadigheydt ende valsche dubbelheydt niet mercken en kan / die moet al te seer onvernuftigh ende blint zijn / moetmen immers seggen.

Ten vierden bekendet gy / hoe men Christum na sijnder menschelijcker natuere niet en soude aenbidden, ende nu schrijft gy: Men sal 't doen. Merckt uwe vierde veranderinge / gy bekent evenwel dat hy een Aertsch mensche van der Aerden geweest is / die van Adams zade herkomen ende gegenereert is. Salmen dit noch geen Afgoderye heeten / so maghmen wel met vryer herten seggen / dat wy metter schrift bedrogen zijn.

Ten vijfsten bekendet gy / dat een vrouwe geen zaet en hadde, ende nu schrijft gy dat sy 't heeft. Hoewel gy al over sommige Jaren geschreven hebt / als dat 'et bloet Marie (gy en schrijft niet / dat zaet Marie) in haren Maeghdelijcken buyck in onsen vleesche te samen geronnen is / als gehoort is.

Een yegelijck dencke na hoe dat verhael is daer de schrijver soo gantsch ongestadigh ende valsch is.

Oft nu alsoo een meenighvuldigh bekennen ende wederroepen in een oprecht vroom stantachtigh ende wel gegront Leeraer ende Schrijver (gelijck gy geerne heeten sout) bestaen kan / ende die dat selve noch met openbare leugenen uyt enckel eergierigheyt decken wil als oft hy 't niet gedaen en hadde / wil ick alle onpartijdische redelijcke Lesers / mits desen te bedencken geven.

Microns vijfde schande, hem selfs met sijn eygen schrijven aengedaen.

Ten vijfsten hebt gy u oock voor alle rechtverstandige tot een seer hooveerdigh / goetdunckigh / stout ende eergierigh roemer gemaeckt / dat gy een soo grooten triumphe singet / ende soo heerlijck met u boeck haer voor praelt / daer 't voor den Heere / voor u selfs ende voor ons allen die daer by geweest zijn openbaer is / hoe dat gy den gantschen gront der Disputatien al verlooren hadt. Oock mede voor de gantsche werelt / soo gyse slechts (gelijck geschiede) onpartijdighlijck vertelt haddet: want gy bekendet twee soonen in Christo, ende dat de gekruyste, Godts Soone niet en was, als gy oock in den gront noch doet: ende dat een vrouwe geen zaet en hadde. Daer mede gy selve de saecke al uyt gedisputeert ende ge-eyndight haddet. Gy en kondet my niet een letter antwoorden op alle mijne klare Schriften / daer mede ick u betuyghde / dat des menschen Soone / die sichtelijcke / grijpelijcke / etende / drinckende / lijdende / stervende ende verrijsende Christus / oock Godts eygen ware Soone was. Gy en wist my oock niet een eenige letter tegen mijn vier krachtige antwoorden / daer mede ick uwe ontschriftmatige vrage van de eeuwige geboorte / bysitten genoegh dede op te brengen / &c. Welke gy al te samen buyten in u Verhael gelaten hebt.

De Leser rechte, ofte niet alle dit schrijven Microns sijn leere suspect en maken.

Oock en hebt gy my van de vereeninge der beyden sonen (die gy gemeylijck twee natueren noemt) in ons bespreck een stipken niet geroert / dat nu uwe sterckste Schrift is / hoewel men het in de gantsche Bybel niet en vint. Want hadt gy 't geroert / gy soudet met des Heeren hulpe u antwoordt wel gevonden hebben.

Ende hebt daer beneven sulcke leelijcke leugenen gelogen / als gehoort is. De ordeninge des Bespreckes verkeert / mijn woorden verdraeyt / op een ander wijse geset / afgekort / hier en daer nau behagen toegedaen / de uwe toeypronckt ende verbloemt / &c. Waer uyt dan voor God ende den menschen openbaer is / dat uwe bespreck met ons / ende bysonder nu dese uwe beschrijvinge niet uyt een saligh vernedert / omgekeert / ende verbroken herte / niet uyt den Geest ende drijvinge Christi / maer uyt een eergierigh / grootdunckigh / hooveerdigh ende stout vleesch ende gemoet geschiet is. Oft niet also de waerheyt en is / wil ick den alwetenden Godt / ende u selven (dien u eygen herte soecken ende werck op 't alderbeste bekent zijn / met t'samen den Godtvruchtigen Leser die in de waerheydt wandelt) laten Richters zijn. Och vrient / leert doch u selven eerst al eer gy ander lieden leert. Besiet u eenmael recht van binnen ende van buyten in de klare spiegel Christi ende sijns heyligen woorts / op dat gy siet wat een ongeleert Leeraer ende ongeschickt Christen gy voor Godt zijt.

Uyt wat hert ende geest Micron geschreven heeft, geeft de daet getuygenisse.

Ten sesten hebt gy u oock tot een openbaer valsch Propheet ende Leeraer / tot een verleyder der menschen / Ja tot een oogenschijnlijck Huychelaer ende rijtende Wolf in Schaeps kleederen gemaeckt. Houdet my doch ten besten / dat ick u alsoo metter Schrift noeme / ende de waerheyt schrijve: Want hoe kont of meugt gy immers valscher leere voeren dan dat gy seght dat Godt de Vader niet de ware Vader des geheelen Christi, ende dat de geheele Christus niet de ware Soone Godts zy. Dat gy den Engel Godts / Joannem den Dooper / ende alle de Apostelen Godts tot valsche getuygen maeckt. Dat gy Christum de eeuwige waerheydt tot een valsch leeraer maeckt / want hy seydt dat wy in geenderley wijse zweeren en sullen / Matth. capittel 5. vers 34. Ende gy seght: Recht moetmen wel sweeren. Dat gy den Doop / die van Christo bevolen is / ende van sijnen Heyligen Apostelen geleert ende gebruyckt is / tot een verVoerische Doop maeckt / ende een ander leere ende gebruyck / ende oock noch (soo gy belooft) leeren wilt. Daer van niet een eenige letter in de gantsche schrift en staet.

Microns seste schande hem selven met sijn eygen schrijven aengedaen.

Een recht verlicht Christen moet hem door Microns leere ontsetten ende verschricken.

Ja weerde Micron, soo gy eenen goeden raedt volgen wildet / sout gy vry uwe schrijven daer van nalaten want gy maeckt het hoe gy 't oock maeckt / soo is 't gewis ende waerachtigh / dat gy oock met uwe alderstercksté Argumenten ende beste bewijs-redenen in den gront anders niet en doet / dan dat gy de eeuwige Wijsheydt Christum Jesum den Sone Godts / ende sijnen Heyligen Geest / met t'samen des Heeren Apostelen meestert ende in de Schoole voert. Haer Woort / Leere / Bevel / Insettinge / Ordinantie ende gebruyck (als oft sy in

Wie den Kinderdoop beweren sal, die moet Christum ende sijne Apostelen eerst tot valsche Leeraers maken.

haer niet goet genoegh ende recht en waren verandert) Ja krachteloos / ydel ende onnut maeckt. Ende daer mede alsoo betuyght / dat gy haer Leeraer ende Meester zijt. Lieve Micron siet voor u / want al wat gy daer langer ende meer van schrijft / hoe gy u eygen schande ende valsche Leere klaerder ende openbaerder / ende de schult uwer verboeringe noch al grooter ende zwaerder maeckt. Mijn vrient zijt gewaerschout.

Gy troost dat arme blinde volck met openbare leugenen / berooftse beyde van den Vader ende den Sone / 1 Joan. 2. 22. Vervalscht des Heeren woort gantsch jammerlijck / &c. Waer uyt dan meer als klaer is / dat gy den Heere versaeckt die ons gekocht heeft / 2 Pet. 2. vers 1. Dat gy van Antichristus Geest gedreven wordt / 1 Joan. 4. 3. Dat gy een Anathema zijt / Gal. 1. vers 8. Want gy leert ons een Euangelium / dat ons van geenen Apostelen Christi geleert en is / als gehoort is. Dat gy een Dief der eeren Godts zijt / ende een Moordenaer der zielen / Joan. 10. 1. die Christus Jesus met soo dieren schat gekocht heeft / 1 Pet. 1. 18. een bode der duysternissen / die hem door huychelye kan voorstellen in een Engel des lichts / 2 Cor. 11. 15.

Dat Micron dit alles is, geven sijn eygen schriften ende openbare daet getuygenisse.

Ick bidde noch eens houdt het my ten besten / dat ick u de waerheyt schrijve. Een grijpende Wolf (segh ick noch eenmael) in Schaeps-kleederen / Matth. 7. 15. die de zielen der menschen met een verkeert valsch verstant der Schrift onder een gemaeckte schijn des levens / verscheurt / van de waerheyt berooft / ende alsoo den Vorste der Hellen om een wollen lappe ende brocke broots offert ende toevoert. Ick zwijge noch / dat gy met uwe openbare valsche leere / soo menigh uytverkoren Heylige Godts in soo grooten zwaren noodt / ja om lijf ende goet brenght / daer mede dat gy de leere (die de reyne onvermenghde krachtige / ende salighmakende wederbarende Leere Christi is) voor een openbare Ketterye ende vervoeringe, ende de getrouwe lieve kinderen die daer mede van de ongerechtigheyt tot der gerechtigheydt / ende van den stommen Afgoden tot den levendigen Godt bekeert worden / voor vervoerde Sectische lieden aen de verdoolde / vleeschelijcke blinde Werelt / lasteraers, bloet-predikers, duyvels-boden, bloetdorstige Tyrannen ende goetgierige roovers met enckel versierde leugenen beschuldight / lastert / schelt ende uytschrijft.

Of dit niet een Wolf in Schaeps-kleederen heeten mag, maghmen met des Heeren geest ende woort nadencken.

Och Micron vrient / hoe goet waer 't voor u arme ziele soo gy u anders van herten niet en bekeert / dat gy noyt geboren en waert. Waer toe hebt gy u ellendige mensch / van uwe eergierige / hooveerdige / dulle vleesch doch brengen laten / dat gy om een so kleynen windeken ydeler eeren die gy maer een so korten tijt by dese uytsinnige verbaesde werelt daer mede verdienen kondet / den Almachtigen / eeuwigen ende grooten Godt een soo zwaren laster / sijn Heylige Apostelen ende getrouwe getuygen so leelijcken schande / des Heeren woordt so groven oneere / den volcke so doodtlijcken bedrogh / den Godtvruchtigen ende vromen soo moeijelijcken verdriet / ende u eygen arme ziele een so onbegrijpelijcken leelijcken sonde ende last met dit u schrijven aengedaen / opgeleyt / ende gemaeckt hebt. Immers en is u gantsche Boeck anders niet / dan een klare openbaringe ende opgedeckte aenwijsinge van u eygen schande / ende Antichristische valsche leere / beyde voor dese tegenwoordige ende oock toekomende werelt / dat uwe grouwelijcke groote mishandelinge ende zware dwalinge voor allen menschen / die den Heere soecken / uytroept / ontdeckt ende bekent maeckt. Mijn vrient Micron, denckt na / oft ick u niet uwe seer periculoose wonden ende doodtlijcke zeeren recht met 'er Schrift aen en wijse.

Microns hooveerdige, roemgierige vleesch heeft hem in een gantsch diepen en leelijcken Poel gestooten.

Microns vergrijpinge met sijne schrijven is (eylacen) al te groot geworden.

Ten laetsten hebt gy u tot een openbare schande ende oneere allen anderen Predicanten (die met u in gelijcke leere ende dienst staen) voor allen vromen der gantscher Werelt gemaeckt. Want dewijle gy uyt Vlaenderen in Engelandt, wederom uyt Engelant in Vrieslandt om des Euangeliums wille (gelijck dat heeten moet) getogen zijt. U vele schrijvens ende disputeerens aenneemt. Een redelijck Borgerlijck leven voor den menschen voert / voor geen Hoerenjager / volsupper / noch groot-praler (soo ick hoore) bysonder en wort aengesien. Somma / zijn met Schaeps-kleederen aengedaen / &c. Wort gy by avontueren wel voor een Voorganger / Hooft / Licht / oft ten weynighsten voor een van de voornaemste van haer lieden aengesien ende geachtet. Ende gy nu noch alsodanige een beyde voor Godt ende alle rechtverstandige inder waerheydt bevonden wordt / gelijck wy met u eygen schrijven ende daedt hier in desen Brief ende Boeck eensdeels beschreven hebben: wat men dan van die anderen houden ende seggen sal / die niet met alsulck een schaeps-kleet her voor proncken / maer gieren / rapen / breten / suypen / prachten / pralen / een sorgeloos ruym vleeschelijck leven voeren / noch Godt noch Duyvel en vreesen / der menschen zielen goede koop geven / geerne groote leenen ende goede dagen hebben / noch evenwel met u in eenerley grondt / leere / vocatie / ende dienst staen / magh de Leser in de vreese sijns Godts nadencken. Ende hoe men hem oock voorder in het Predick-hooren beyde van haer ende u (daerom sy gemeynlijck hare tongen van grooter grimmigheydt ende smerte bijten willen) schicken sal / wil ick eenen yegelijcken die Godt van herten soeckt ende meynt / des Heeren woort / (Matth. 7. 15. 15. 13. 16 6. Joan. 10. 1. Rom. 16. 16. Gal. 5. 8. 1 Tim. 6. 3. 2 Tim. 2. 3. Tit. 3. 9. 2 Joan. cap. 1. vers 7. 2 Cor. 6. 14. Apoc. 18. 4.) laten raet-vragen.

Microns sevenste schande hem selven ende allen anderen Predicanten met sijn eygen schrijven aengedaen.

Daer de beste alsodaniger een is, gelijck hier verhaelt is, wat dan de anderen voor ziel-sorgers zijn maghmen nadencken.

Het geeft my een groote verwonderinge / dat u de ander Predicanten / die een part wel natuerlijcker redelijcker aert zijn / hoewel sy (eylacen) met Christo ende sijne uytverkorene op den smallen wegh niet en willen / die met u aldus in schanden komen / u in aldusdanige onbehende leelijcke schrijven niet en bestraffen noch te rugge en keeren / want noyt sijn leefdage en is haer Antichri-

tichristische valsche gront ende leere van Christo den Sone Godts / alsoo plomp ende plat / Ja soo grof ende openbaer aen den dagh gekomen / gelijck gyse door uwe stoute vermetentheydt ende seer groote blintheydt / ende ick met dese mijne noodtwendige klare antwoort nu gebraght hebben. Wie nu slechts oogen heeft kan sien wat gy voor een verschrickelijck ongeloof ende grouwelijcke gront ende leere hebt. Noch sult gy evenwel al goede Leeraers by der Werelt blijven / want sulcke begeeren ende soecken sy. Recht seyt Joannes: Sy zijn van der Werelt / ende daerom spreken sy van der Werelt / ende de Werelt die hoortse / 1 Joan. 4. 5.

Die de rechte gront der waerheyt meest schenden konnen, zijn by de werelt de weertste Predikers.

Siet eersame Micron, hier heb ick u de helle klare spiegel der waerheydt voor dat aengesicht uwer conscientien opgehangen / ende de onsichtelijcke lidtmaten uwer zielen recht van malkanderen gedeylt / doet slechts uwe oogen op / soo kondt gy sien wat gy voor een man zijt / ende met hoe seer grooten kranckheyt dat gy na den geest beheftet zijt / waer uyt alle dese leelijcke stinckende ademen / gelijck schelden / liegen / faemrooven / valsche uytleggingen / vervalschinge der Schrift / ende verdraeyde gebrokene glosen ontspruyten en herkomen. Ja gelijck de Wet de sonden kennen leert / Rom. 3. 20. alsoo leert u hier desen brief kennen hoe gantsch vele doodtlijcke wonden u de helsche Slange ingesteken / ende hoe hy u met dat verdoemlijcke fenijn sijnder booser natueren voor Godt verdorven / ende in uwe gantsche leven onreyn gemaeckt heeft.

Eerst moeten zijn wonden ende kranckheden weten ende voelen, eermense genesen ende helpen laten kan.

Ende sou dan de barmhertige Heere door sijn groote goedigheyt / uwe grove ende plompe schanden / Godt ende den menschen met uwe lasterlijcke schrijven aengedaen / mits desen voelen ende kennen doet / die gy tot noch toe / overmidts groote blintheyt / haet / eergierigheydt / ende eygen liefde / (vreese ick) weynigh aen u gemerckt oft gesien hebt / so en vertoeft doch niet (soo gy anders inder Godtloosigheyt niet versterven en wilt) om met een gebroken / verslagen / ootmoedigh rouwigh Geest / in een waerachtigh ongevalscht geloove / met een omgekeert / verandert / boetveerdigh / ende nieuwe herte voor den Throon der Genaden Christum Jesum eeuwigh gebenedijt / te treden / want hy is de Geestelijcke Koperen Slange / alle Adams kinderen (in Adam vander Slangen vergiftight) tot een heylsaem teecken / opgerichtet. Hy is de Man die u van alle uwe diepe boose quetsueren aen uwe krancke zielen helpen ende heelen kan. Hy is de Medecijn in Israël / by hem alleene vint men die Salve ende Medecijne des eeuwigen levens.

Hebr. 1. 3. Num. 21. 9. Joan. 3. 14. Rom. 5. 14. 1 Cor. 15. 22.

By Christum is de Medecijne des levens. Exod. 15. 26.

Ende soo gy u dan onder sijn handen begeven / ende sijnen raet volgen wildet / op dat gy hulpe en gesontheyt voor uwe krancke zielen vinden moghtet / soo moest gy u selfs hem geheel ende al tot eygen begeven / sijn woordt / wille / gebodt / ende verbodt / gehoorsaem zijn. Uwe eygensoeckelijcke / eergierige / roemrijcke / leugenachtige / partijdige / nijdige / ydele / dulle vleesch (dat u tot dit leelicke valsche schrijven aldus gedreven heeft) gantsch ende gaer te buyten gaen / kleyn in u eygen oogen worden: Een beter ende Christelijcker Fundament in uwer herten leggen. Van dat valsche gloseren ende schrift-breken / van de Afgodische valsche Sacramenten ende alle huychelye afstaen. Den Heere ende sijn heylige woort / met een oprecht reyn herte inder waerheydt soecken ende vreesen. Uwen naesten / die gy met enckel gewelt en openbare leelicke stinckende leugenen t'onrechte beswaert hebt / met smerte en vele tranen in een ongevalschte rechtschapen broederlijcke liefde van gantscher herten versoenen / ende wederom met anderen schriften voor de gantsche Werelt uytschrijven / hoe gy enckel haet der waerheyt sonder alle billicke oorsaken sijnen name (die doch om der waerheydts wille / meer als te veel gehaet wordt) noch al hatelijcker ende stinckender gemaeckt hebt. Dat gy swaerlijcken (vreese ick) sult doen konnen / so lange gy niet in een Godtsaliger / boetveerdiger ende vromer Micron in Godt en wordet / als gy tot noch toe (eylacen) geweest hebt.

Het heet metten Christenen versaeckt u selven. Mat. 16. 24.

De boete die voor Godt bestaen sal moet oprecht zijn.

Ende alsoo lange gy sulcks niet en doet / is't openbaer dat gy uwen naesten sonder eenige oorsake hatet / ende om der waerheydts wille vyant zijt / ende alsoo metten Dootslagers gerekent buyten Christum ende sijn Rijcke zijt. Och vrient / denckt na / ende betert u: Wacht u met allen vlijte / dat gy uwe edele ziele om een soo ydelen ende oogenblicklijcken prijs niet eeuwigh ende eeuwigh in 't verdriet en brenght. Het en is maer om een kleyn weynighsken te doen / ende Micron en is niet meer. Sal men dan hooren: gaet van my gy vermaledijde (in dat eeuwige vier) och / och / hoe qualijck heeft men 't dan gemaeckt.

Matt. 5. 22. 1 Joan. 3. 15.

Psal. 37. 10.

Mijn vrient Micron, in getrouwer liefden waerschouwe ick u / neemt 'et waer / bidde ick u. Vele heb ick 'er tot onsen tijden gekent / die van een gelijcke Geest des bitteren yvers tegen dat Lam ende sijne uytverkorene (gelijck oock gy) gedreven werden / ende die met een soo verschrickelijcken eynde van den Heere (die den sijnen recht doet / ende den Godtloosen haren verdienden loon betaelt) voor veeler menschen oogen henen gerichtet ende gestraft zijn.

Het is ontrent achtien of negentien jaren geleden / dat 'et een seer treffelijck ende welgeachtet man was / hooge by der Werelt gehouden / diens name ende Vaderlant ick swijge / die een boose fenijnige raet gaf / hoe men my metten vromen soude uytroeyen: Sijn woort ende Godtloose gedachte en hadde hy nauwe ge-eyndight / de straffende hant des Alderhooghsten heeft hem aengetast / by de Tafel is hy ter neder gestort / ende heeft also sijn onboetveerdigh / bloetdorstig / Goddeloos leven in eenen oogenblick seer schrickelijck ge-eyndight. O grouwelijck Oordeel!

Merckt dese grouwelijcke oordeelen ende straffe Godts.

Is oock ontrent de selfde tijdt aen eenen anderen noch geschiet / die hem liet duncken / hy soude my eenmael dat Nette also spannen dat ick hem niet lichtelijck ontgaen en soude. Is oock in gelijcker maten onder

de selve maeltijt / als hy die woorden sprack / van een pijle uyt des Heeren Boge / haestelijck doorschoten / met een zware kranckheyt geslagen / ende also voor den Almachtigen straffenden Godt rekenschap van hem geeyscht / binnen acht dagen begraven.

Noch eener / die een Officier des Keysers op een plaetse worden soude / hadde hem laten duncken / hy soude dat volck uytroeyen of het soude den Keyser aen sijn macht ontbreecken, hy is tot dier plaetse gekomen dat hy sijn stoel besitten / ende sijn opgeleyde Ambacht bedienen wilde / ende over vier ofte vijf dagen daer na hebben sy de Klocken over hem laten gaen / ende dat Requiem over hem gesongen. Siet / alsoo vernielt Godt de Heere de aenslagen der Godtloosen die sijnen Heyligen Bergh bestormen / ende maeckt te niete / alle die sijn waerheyt haten ende vyandt zijn.

Oock is 't Anno 1554. tot Wisbuy in Gotlandt geschiet / dat drie van onsen Broederen om haer broot te winnen / daer waren: Ende dat 'er een Predicant binnen der selver Stadt was / Laurentius genoemt / die van sijns vaders geest gedreven wert. Die riepse na opter straten, schoffeerdese soo veel als hy konde, sy en souden haren handel (seyde hy) daer niet hebben, al soudt hem kosten wat hy met sijn kleedt omgort hadde, dat waren lijf ende ziele. Hy is na weynigh dagen met een van den selven Broederen in 't bespreck gekomen / dat 'er noch een ander Predicant (die niet onbillicker aert was) by was / hy lasterde ende hielt hem grouwelijck, de stercke Heere heeft hem noch in haerder beyder tegenwoordigheyt also gestuert / dat hem sijn spraecke t'eenemael genomen wert / ende was binnen 24 uren (eylacen) metten dooden al versettet. O schrickelijcke straffe ende oordeel Godts!

Een spiegel alder verbaesde Predicanten ende Hoonsprekeren.

Op de selve maniere ginck het in dat selve Jaer oock by na tot Wismer toe / dat sy een Roeper hadden aengenomen / Doctor Smedesteet genoemt / die hem liet hooren / dat hy liever een hoet vol bloets van ons hadde, dan een hoet vol gouts, besprack de Overheyt / die doch geerne sulcke peulmaeckers hebben ende hooren willen / dat sy den armen kinderen / tegen den bijsteren kouden Winter aenseyden, dat sy haer voor Martini souden van daer maecken, oft men wildese brengen daerse niet geerne zijn en souden. Smedesteet was in grooter vreughden / dat hy sijn begeeren overkomen was / doch tot sijnen zwaren oordeel. Want des selven daeghs heeft de Almachtige groote Heere de handt sijnder grimmigheyt aen hem geleyt / ende heeft hem binnen ses of seven dagen met een grousame zware kranckheyt weghgenomen / noch evenwel en merckt 'et de verstockte blinde ende domme Werelt niet.

Een spiegel al der bloetgierigen Predicanten.

Anno 1555. noch eenmael binnen der selver Stadt geschiet / dat 'er een Predicant was / Vincencius genoemt / is 'er oock noch / die nimmermeer des Godtloosen lasterens ende zware scheldens moede en wert. Hy seyde opten dagh dien sy des Heeren Hemelvaert noemen / ende het Euangelie houden: Wie gelooft ende gedoopt wort / sal Saligh worden / Marc. 16. 16. Hy soude ons schelden ende lasteren, alsoo lange als hem sijnen mondt open stonde. Van stonden aen heeftse hem de stercke kracht Gods toe gesloten / sijn tonge gebonden. Is opten preeckstoel nedergevallen / ende van sommigen by handen ende voeten afgevoert / als een gestrafte Godts / stom in sijn huys gedragen. Siet / soo kan hy den genen straffen die sijnen oog-appel aenroeren ende krencken willen. Soude ick alle de geschiedenissen vertellen / die tot mijnen tijden over de vyanden der Heyligen wel gesien zijn / so moesten sy wel een eygen bysonder Kronijcke ende Boeck voor haer hebben.

Wie u aenroert (seyt Zacharia) die aenroert den Appel mijner oogen, Zach. 2. 8.

Daerom rade ick u in ongevalschter reyner herten / dat gy doch tegen alsoo een stercke ende straffende Godt ende Heere niet also meer partijden ende strijden en wilt. Ick segge u in Christo Jesu / het wil u al te hart / ja al te hart vallen tegen desen scherpen prickel te stooten / Actor. 9. 5. Want sijnen Name is Heerschapper Heere / stercke Heldt / Esai. 9. 5. De Machtige / Heylige / Verschrickelijcke / Hooghprijselijcke / ende Wonderdadige in Israël / Exod. 15. 11. Wanneer hy sijne pijlen uytschickt / so moeten sy treffen / ende wanneer hy roept / soo moetmen daer zijn. Niemant en is 'er die sijn hant ontloopen / ende sijn straffe ontgaen kan. Och Micron hebt 'er acht op!

Alle die tegen Godt strijden, sullen haer straffe vinden.

Ja goede vrient / so uwen strijt slechts tegen my ware / gelijck gy by abontueren meynt / so hadt gy de saecke alreede al gewonnen? Want de gantsche wijde werelt is in desen deel met u / ja oock de Slange selve / ende tegen my (want dese onse gront is de eenige steke die na luyden van Joannis leere / sijn rijck de werelt overwinnen ende krencken moet) niet evenwel tegen my / maer tegen de waerheyt selve / tegen den Vader en sijnen gebenedijden Sone / tegen de gantsche Schrift ende alle die / die in den Hemel woonen. Daerom siet u wel kloeckelijcken voor / want hoewel dat de roeckeloose ruyge werelt wel / ja tot uwer saken seyt / soo en sal het u evenwel by den Alderhooghsten (wiens glorie / eere / waerheyt ende getuygenisse ick na mijn kleyne gave door sijn genade ende stercke kracht voorstae) na uwen ende veler menschen wille niet gelucken.

Microns behulp is in desen deel de oude Slange met de gantsche Werelt.

Ons behulp is de Heere selve met sijn stercke woort.

Ende wanneer gy my nu alreede om mijn eere / naem / faem / lijf / ende leven (die ick om Jesus wille lange al henen gegeven hebbe ende kleyn achte) by der Werelt (die onder Christus gebedt niet begrepen en staet) Joan. 17. 9. al geschreven hebt / hoewel ick u (Godt sy danck) noyt geen leedt gewenscht noch gedaen en hebbe / so sal noch evenwel Godt de Vader de waerachtige Vader Christi / ende Christus de waerachtige Godts Sone blijven. Ende gy sult ende moet u van uwe onreyne Antichristische valsche leere tot de ongevalschte reyne Christelijcke leere bekeeren / oft gy sult een van die zijn / daer van geschreven staet: wie niet en gelooft is alreede verdoemt / want hy en heeft niet gelooft in den Naem des eenigen geboren Soons Godts / Joan. 3. 18.

Tegen

Tegen Godt ende sijn woordt en gelt geen partijden noch strijden. Hy is de man die den prijs behouden sal / ende sijn woort is de leere die de waerheydt blijven sal. So gy niet en gelooft / dat Jesus Christus de Sone Godts is / dat sijn getuygenisse ende woort waerachtigh / ende sijn ordinantie de rechte ordinantie is / uyt Godt niet gebooren en wordet / niet godlijcker aert ende natueren en wordet / van den Heyligen Geest niet besitten noch gedreven en wort / geen waerachtige boete en doet / in Christo niet en zijt / noch Christus in u is / soo zijt gy na luydt van Joannis leere een van die / die geenen Godt en hebben / 1 Joan. cap. 2. vers 22.

Daer geen rechtschapen geloove ende boete en is, daer en is geen Christen.

Maer wanneer gy Christum hebt / inder waerheyt ende kracht gelooft dat hy de waerachtige Sone Godts is / soo hebt gy beyde den Vader ende den Sone / 1 Joan. 2. 24. Ende wandelt gelijck als hy gewandelt heeft. Gy en lieght willighlijcken niet / want gy zijt uyt der waerheyt gebooren. Gy en haet niet. Gy en faemrooft niet. Gy en verklickt uwen naesten niet. En doet niemant gewelt / noch onrecht. Soeckt sijn Salігheyt ende niet sijn verderbinge. Gy bestraft sijn sonden. Gy leert hem recht ende en verboert niemant / want de geest der liefden die voor Godt ende den menschen recht handelt / is uwe inwoonder ende drijver geworden.

Waer een rechtschapen geloove is, daer is oock een rechtschapen boete.

So gy Christum inder kracht hebt / so wandelt gy in het licht / Joan. cap. 3 vers 21/8/12. Soo volght gy den rechten Herder / ende gaet in door de rechte deure / Joan. cap. 10. vers 2. Gy passeert den rechten wegh / blijft in de rechte waerheyt / Joan. cap. 14. 6. In den rechten wijnstock / Joan. 15. 1. Staet op den rechten steen gebout / Ephes. 2. 19. 2. 1 Pet. 2. 4. Vervalscht Godts woort niet / want uwe geest is een met Christus geest / uwe geloove een met sijn woort / ende uwe leven (hoewel inder zwackheyt) een met sijn leven als gehoort is.

De oprechte vruchten van een waerachtigh geloove en rechtschapen boete.

Gy soeckt des Heeren prijs ende eere / ende niet u eygen. Gy bekent Christum uwen Salighmaker beyde met leven ende sterven voor de gantsche werelt. Alle uwe lust is in de Wet des Heeren / ende u gantsche leven in sijn Heylige vreese. Uwe gedachten zijn suyver ende reyn / ende alle uwe woorden inder genaden met sout gekruydet.

Uwe dagelijcksche strijt is tegen Werelt / Duyvel / ende u eygen boose vleesch: Ende settet u met uwe eerlijcke deughdelijcke leven tot een voorbeelt alle man. Dat kruys om des Heeren woort ende getuygenisse wille opgeleyt / draeght gy goetwillighlijck / ende wanneer gy met eenige gedachten / woorden / oft wercken roeckelooselijcken overylt wort / dat beklaeght gy van gantscher herten: Somma / Gy bewijst met alle uwe vruchten / dat gy een uytverkoren kint Godts uyt dat Hemelsche zaet des Heyligen woorts geboren / ende een levendige lidtmaet aen des Heeren lichaem geworden zijt.

Siet weerde Micron / alsulck een boete ende beteringe wensche ick u met volder herten / en wilde wel dat ickse tot eeniger tijdt in een rechtschapen wesen / ja in der kracht ende waerheydt aen u sien moghte / ende dat ick als dan om dat getuygenisse Jesu / te samen met u / tot des Heeren prijs ende stichtinge onses naesten / mijnen Offer in den bloede doen soude. Noch eenmael doet boete / op dat de kostelijcken schat voor ons gegeven / aen u niet verloren en blijve.

Dit is de haet en de wraeck die de rechte Christenen aen haren vervolgers ende vyanden soecken.

Wil u dan hier mede den Almachtigen Godt bevolen hebben / die geve u na sijnder grooten genaden / als ick u gunne. Ende na desen aen u geen meer / gy maeckt 'et oock met uwen seggen ende schrijven hoe gy 't maeckt / soo gy anders niet in eenen Christelijcken ende beteren sin bekeert en wordt / ende ick van den Godtvreesenden daer toe niet gedrongen en gedreven en worde.

So ick evenwel van den vromen daer toe gevordert worde, hoop ick my alsoo te bewijsen, dat'et beyde voor Godt ende den menschen recht zijn sal.

Oock supplikeer oft soliciteer ick om een opentlijck bespreck met ymanden te houden / na desen geen meer / ende dat ten eersten daerom / dat ick van so veel jaren herwaerts dat met soo overmaten veel schrijvens ende versoecken soo menighmael begeert hebbe / ende noyt en heb verkrijgen mogen. Waer uyt openbaer is / datmen (eylacen) der glorien Gods / ende de zielen der menschen weynigh acht heeft.

Daer de leydige Beul dat vonnis over de waerheyt ende haer belijders geven sal, daer en handelt des Heeren geest niet.

Ten tweeden om dat uwe voornaemste Leeraers ende Voorgangers / gelijck Joannes à Lasco, Calvinus, ende Theodorus Beza, die gy voor uwe weerdighste ende liefste Broeders bekent / menschen des bloedts zijn. Want dat'et also is / zijn haer eygen Boecken / met t'samen de oude Seructus tot Geneven, ende Joris van Parijs, in Engelant metten viere verbrant / mijn getuygen.

Ende ten derden / dat uwe Broeders de Walsche Kercke (gelijck sy genoemt worden) tot Franckfoort, ons in haer gedruckte schriften oock opentlijcken voor de gantsche Werelt al verzwooren hebben / welcke twee saecken wy te voren alsoo in klaerheydt gelijck als nu / niet geweten en hebben.

Nademael ick dan met oogen sie / dat 'et niet dan enckel bedrogh / ontrouwe bloet ende verkeertheyt by der menschen kinderen en is / alwaer men hem wendt en henen keert / ende niet weyniger op aerden en gelt noch gelden en kan / dan de prijs Christi ende de salighejdt der zielen / soo wil ick Babel met alle sijne Predikanten / onreyne valsche leere / Afgodische Doope en Avontmael met haren valschen Godts-dienst / ende onboetveerdige / ydele / ruyme leven / Babel blijven laten / ende wil metten Heyligen Propheet Habakuck op mijn wachte ende Veste sitten / daer ick onweerdigh toe beroepen ben / ende alsoo de Trompette oft Basuyne des Heyligen Godtlijcken Woorts van de mueren ende poorten te Jerusalem in helderen klaren geklanck na mijn kleyne gave afblasen. De Borgers des eeuwigen vreeds in reynder liefden getrouwelijcken opwecken / dat sy dat lieffelijcke Alleluja met eenen lustigen nieuwen geschal uyt danckbaerder vrolijcker herten den grooten Godt ter eeren door hare straten singen

Laetse varen (seyt Christus) want sy zijn blint, ende leyders der blinden. Mat. 15. 14. Hab. 2. 1.

Tob. 13. 22.

sul-

ſullen. In een onbeſmettede oprechte conſcientie ende reyne leere / met dat blinckende witte kleedt der Heyligen / voor Godt ende de gantſche Werelt haer opproncken ſullen / Haer met den ſorghvuldigen vromen Eſdra / vlijtighlijck vermanen / ende ſeggen: Mijn volck hoort mijn woort / ende bereydt u tot den krijgh / ende tot de quade dingen / als die Pelgrimen op Aerden zijn / 4 Eſdre cap. 16.41. Met den Heyligen Paulo: Treckt dat harnas Gods aen / op dat gy tegen den liſtigen aenloop des Duyvels beſtaen meugt / Epheſ. 6. 13. Ende met Chriſto ſelver: Siet toe / waeckt / ende bidt / Matth. 24. 42. Marc. 13. 33. Luce 21. 33. 1 Petr. 4. 7. 5. 8. Want de Vorſt der duyſterniſſen met ſijn gantſche macht ende Rijck legert hem rontomme de Stadt Godts / ſtormt beyde nacht ende dagh / doet menigen zwaren aenloop met vleeſch ende bloet / met openbare leugenen aen de valſche leere / met menigerley luſte der oogen / met vangen / bannen / goet rooven / bloetvergieten / Tyrannye / ende alle gewelt. Wie hem niet ſtadigh in 't gebedt / ende aen des Heeren vreeſe en houdt / en kan niet beſtaende blijven.

Apoc. 19. 8.

De Satanas ende ſijn Rijck tyranniſeren op het aldergrouwelijckſte.

Ick wil Babel (ſegh ick noch eenmael) laten Babel blijven / wie van vromer herten is / ſal haer Godtloos weſen wel verlaten / ende hem tot Chriſtus Bruyloft maken / want de waerheyt is geopenbaert / ende de Maeltijdt is bereyt / ſaligh is die / die daer met reynder herten in treedt / ende ſijn Bruylofts-kleedt bewaert / ende allen uytverkooren kinderen Godts die oprechte trouwe Broeders ende Suſters Chriſti / met den lieven ende ſeer ſoeten Joannes / onſe Alderliefſte Broeder ende Medegeſelle in den druck / in 't Rijcke / ende in de verduldigheydt Jeſu Chriſti uyt dat binnenſte mijnder zielen waerſchouwen ende ſeggen: Mijn kinderkens hebt niet lief de Werelt / noch alle wat daer in is. Want alle wat in der werelt is gelijck luſt der oogen / luſt des vleeſchs / en hooghmoet des levens / en is niet uyt den vader / maer uyt der Werelt / ende de Werelt vergaet / ende alle haer luſten / maer wie Gods wille doet / blijft in eeuwigheydt / 1 Joan. 2. 15. Mijn vrient Micron, noch eenmael zijt gewaerſchout / doet boete / bidt Godt om genade / ende denckt met ernſte na / wat ick u geſchreven hebbe.

Matth. 22. 2. Luc. 14. 16. Apoc. 19. 9.

Wie de Werelt lief heeft, in dien en is de liefde des Vaders niet. 1 Joan. 2. 15.

En toornt niet / dat ick u ſoo plat ende ſcherp beſtraffe / ick hebt met 'er waerheydt gedaen Godt ter eeren / ende den Leſer ten goeden / gelijck ick ſonder alle aenſien der perſoonen met mijn ſchrijven de gantſche Werelt doe / om dat gy de klaerheyt Chriſti recht ſoudt leeren kennen / uwe leelicke ſtinckende ſeeren voelen ende ſien / u met des Heeren medecijne meeſteren laten / een rechtſchapen boete doen / ende eeuwigh ſaligh werden.

So my Micron hierom toornet, ſo toornet hy ſijn eygen ziele.

Den genadigen barmhertigen Godt ende Vader / tot verlichtinge uwer blinder zielen ende beteringe uws ſondlijcken levens / door ſijnen gebenedijden / eerſtgeborenen / ende eenigen geborenen / eygen ware Sone Chriſtum Jeſum / mits de verklaringe ende drijvinge ſijns eeuwigen ende Heyligen Geeſts / tot meerder gerechtigheydt tot allen tijden in ſijnder genaden zijt hier mede bevolen.

Openbare ſtraffe is beter dan heymelijcke liefde. De ſlagen des liefhebbers meynen 't recht trouwelijck, maer dat kuſſen des haters is bedriegelijck.
Prover. 27. 6.

By my *Menno Symons.* den 16 Octobris.

Een vriendelijcke bede aen den Leſer.

HEt is een oudt gemeyn ſpreeckwoort, Eerſame Leſer. So menigh man, ſo menigh ſin. Een eygelijck wil gemeynlijck geerne recht en na ſijn affect ende voorneemen. Waer door menighmael een onverſtandigh boos oordeel gegeven wort; Byſonder daer de blinde halſtercke partye de overhant heeft.

Partye recht, is ſelden recht.

Aengeſien ick dat in ſchijnender daet bevinde, nu onſe wederpartyen voor de kracht ende ſcherpte des Heyligen Godtlijcken Woorts met hare valſche leere niet beſtaen en mogen, dat ſy met allen vlijte daer op toeleggen, dat ſy ons alſoo mogen faemrooven, calumnieren, ende onſe woorden op een ſoo verkeerden ſin verdraeyen, dat wy met 'er waerheyt in ſchanden, ende ſy met 'er leugen in eeren by der Werelt blijven mogen, ſo is mijn vriendelijke bede aen alle onpartijdelijcke Leſers, dat ſy haer doch daer aen niet ergeren en willen, ſo ſy ſeggen wilden: Dit oft dat en heeft ons Menno niet recht nageſchreven, &c.

Ick hope my na Chriſtus leere daer in te verblijden, ſoo ick van den leugenachtigen voor een Leugenaer geſcholden worde. Die uyt 'er waerheyt geboren zijn, ſullen my (hope ick) ſulcks nimmermeer toemeten: want ick heb de waerheyt van eenentwintigh jaren herwaerts tot een moeder verkoren, begeer oock in mijnder ſwackheyt als een gehoorſaem trouw kint ſonder alle rugge ſien ende ergerniſſe op haer ſtraten te wandelen, ſoo lange ick opter aerden ſweve. Des ſullen my tegen alle onſe vyanden, mijn handt ende mondt, mijn arme nietige leven, met t'ſamen mijn lanckduerige groote benautheyt, ſware droefteniſſe, armoet, ellende, kruys ende doot, in dat gerichte Chriſti mijn getuygen zijn, heb ter acht op.

Matt. 5. 11. Luc. 6. 22.

De waerheyt gelt my, ende geen partye.

Dat ick al dat gantſche beſpreck, dat Micron verſwegen, oft op eenen verkeerden ſin gedrongen heeft, alſoo van letter tot letter ſoude beſchreven hebben, gelijck dat geſchiet is, acht ick onmogelijck te zijn. Hebben die Heylige Apoſtelen ende Euangeliſten, die de leere ende wercken Chriſti door den Heyligen Geeſt geſchreven hebben, dat oock alſo niet gedaen: want de eene verhaelt wel by wijlen eenderley geſchiedeniſſe ende woordt aldus, ende de ander alſoo. Het was haer genoegh, dat ſy den gront der waerheyt aenweſen, my oock alſoo. My en gelt geen woort vechten, my gelt alleen met 'er waerheyt den Leſer aen te wijſen, dat de gekruyſte Chriſtus Jeſus,

Niet om woorden, maer om de waerhey ſtrijde ictk.

Jesus, Godts eerstgeboorene, eenige geborene, eygen waerachtige Soone is, ende hoe gantsch ontrouwelijk *Micron* dat bespreck verhaelt, ende sijn Lesers met openbare leugenen bedrogen heeft.

Ten tweeden bidde ick, dat my oock niemandt verkeere, dat ick *Joan. à Lasco* oock mede aengetogen hebbe. Uyt haet noch ongonst en is 't niet geschiedt, maer de yver der glorien Godts ende Christi sijns Soons, de eere des eeuwigen waerheydts ende de hertgrondelijcke liefde uwer saligheydt hebben my gedreven dat ick dat gedaen hebbe, om dat *Micron* bekendt dat sy in der leere een zijn, ende hoemen leelicker van den gekruysten Christo gelooven, leeren, schrijven, spreken, houden of gevoelen soude, dan hy in sijn Defension tegen my gedaen heeft; en weet ick niet. Is oock noch daer en boven (soo ick hoore) een man des bloets geworden, niet tegenstaende dat hy my met sijn eygen mondt bekendt heeft, als datmen om des geloofs wille niemandt leedt doen en moeste.

Joan à Lasco handelt tegen sijn eygen bekentenis.

Maer nu sal 't heeten (na dat ick verstae) niet om des geloofs, maer om onser ongehoorsaemheydts wille. Alsoo drijfsandigh als de gront is, alsoo is oock de beweeringe die sy voortbrengen. De Overheydt gebiede ons redelijcke dingen, die den 'Euangelio Christi, ende der liefden des naesten gelijckformigh zijn, weygeren wy ons dan, soo is 't recht dat sy straffen. Maer dat sy den armen herten daerom ten lande souden uyt gebieden om dat sy Godt vreesen, den gekruysten Christum voor den Sone Godts bekennen, sijn heyligen Doop recht na sijn bevel ende der Apostelen leere ende gebruyck ontfangen, hare getuygenisse ende woort met Ja ende Neen na Christus gebodt daer doen, ende een boetveerdigh vroom leven in der gerechtigheydt leyden, &c. Oft dat na der Schrift of tegen de Schrift van haer geboden wordt, wil ick alle beleefde reedelijcke Overheden recht als voor Godt in Christo Jesu selve te bedencken geven.

Soo een gebieden is tyrannye, men pronke oock de sake hoe menſe proncke.

Nademael ick dan wel weet, hoe datter veel eenvoudige herten ongelijcke meer op *Joannis à Lasco* ende op de Geleerden sien, dan sy op Christum ende sijn Apostelen doen, soo hebbe ick hem hier oock van wegen deses Artijckels in sijnen feylen ende erreuren aengetogen, op dat alle Godtvreesende Lesers mogen sien wattet voor Schribenten ende Leeraers zijn, die in soo hooger eeren by de menschen gehouden, ende hare namen in soo grooter weerden zijn.

Ten derden bidde ick, dat my oock niemandt die woorden, dat ick om een opentlijcke handel niet meer soliciteeren oft suppliceeren wil alsoo afneme, als oft ick om opentlijck te handelen geenen moet meer hebben en soude, dat en is de meyninge niet, maer met alsoodanige lieden heymelijck oft openbaer te handelen (gelijck ick in den Brief beroert hebbe) ende oock meede die mijn woorden ende getuygenisse soo oneerlijcken vervalschen, veranderen, breken, ende op 't aldererghste duyden ende uytleggen, ende ons soo meenige leelijcke leugen aen den hals hangen, gelijck *Micron* in het begin sijns schrijvens tot aen 't eynde toe gedaen heeft, en hebbe ick gantsch geene lust toe. Want ick bevinde my aen allen kanten doorgaens met haer bedrogen, dewijle het eenen aert is, dat gemeynlijck een luy lecker leven voert, ende des Heeren kruys niet geerne dragen en wil.

Maer soo daer eenige Overheden in haeren herten, metter Schrift bekommert stonden, en een nadencken op hare Predicanten ende Leeraers kreegen, en haer alsoo (om de waerheydt recht te weten) om een opentlijcken handel met my te houden, drongen, dat soude my een soo vrolijcken tijdinge zijn, als ick een op Aerden hooren konde, soude my oock (hoop ick) van den Godtvreesenden (in welcker handen ende raet ick my altijdt gewillighlijck begeve) nimmermeer afgeraden, noch verhindert worden. Want wy zijns gewisse, dat wy de Schrift ende waerheydt hebben.

Die de waerheydt begeeren, en hoop ick, se niet te onthouden.

Ten vierden bidt ick, dat my oock niemandt dat voor schelden ende lasteren af en neeme, dat ick *Micron* op sommige plaetsen soo wat harder metter waerheydt aentaste. Het en is uyt geen ander oorsaecke geschiet, dan dat hy ende sijns gelijcken overmidts sulcke ernstige woorden uyt gront der schrift her voorgebraght, hare vervoerische leugenachtige Geest recht kennen, een mishagen aen haer leelijcke wesen krijgen, ende alsoo van hare boose wegen afstaen mogen. Oock mede, dat alle de eenvuldige goede herten, die sy aen de strickeṅ der ongerechtigheydt gebonden houden, tot des Heeren prijs mogen los en vry worden.

Het is uyt een gelijcke Geest geschiet, als oock de Heylige Apostelen ende Propheten, ja oock Christus Jesus selfs, hare bestraffingen aen veele plaetsen gedaen hebben. Wil my nu yemandt straffen over mijn scherpigheyt, die straffe eerst Christum ende alle sijn gesondene: Want sy zijn de geene, die my ende alle Leeraers, die dat recht volgen ende voor hebben, alsoo inder Heylige Schrift nagelaten ende geleert hebben.

Waermen de openbare laster, ende de moetwillige verachtinge Godts ende sijns heyligen woords inder schrift vindt, daer vintmen oock gemeynlijck by des H. Geests Oordeel ende scherpe bestraffinge, gelijck sy alle wel weten die des heyligen Schrifts verstant hebben.

Aengesien het dan openbaer is, dat hem *Micron* niet en schaemt, die eene grove leugen aen den anderen te knoopen. Een eygen oversettinge na sijnen behagen te maecken, Godt den Vader, Christum Jesum sijn Soone, den Engel Gabriel, met t'samen alle andere getuygen des Nieuwen Testaments in hare getuygenisse te beschamen, de Overheydt metter werelt na den mont te spreecken, menschen gonst en eere te soeken, de arme zielen, daer over des Heeren dierbaer bloedt vergoten is, te vervoeren, &c. So en is 't immers geen onrecht, dat ik hem noeme, gelijk hy in der schrift van des Heeren Geest beschildert

Openbare laster eyscht oock openbare straffe.

is. De waerheydt gaet haerder ſtraten recht voort, ſy en wijckt noch Keyſer noch Koninck, noch veel weyniger een valſche Propheet oft Leeraer, die der Slangen Woort voert, dat getuygeniſſe Godts in de leugen verkeert, ende om ſijnder ydeler eeren ende arme buycks wille den Godtlooſen ſterckt, ende veele vroomen in het verdriet brenght. Wie eens geſonden oordeels is, ende bekent wat des Heyligen Geeſts wijſe ende gebruyck in der Schrift is, moet ſeggen dat ick recht ſchrijve.

Ten vijffsten, bidde ick, dat mijn doch niemandt mijn ſchrijven alſoo af en neme, als of ick *Micron* ſijn quaedt met quaedt vergelden wilde. Och neen. De wraecke laet ick dien, die aller Werelt Richter is. Ick hebbe het *Micron* ende alle dwaelachtigen ten dienſte gedaen, op dat ſy haer bekeeren, ende Chriſto den Sone Godts ſijn behoorlijcke prijs ende eere geven mogen.

Deut. 32. 35. Heb. 10. 39. 1 Pet. 2. 3. 1 Pet. 2. 23. 3. 9.

De waerheydt is haer door Godts genade met alſoo een kracht ende klaerheydt voorgeſtelt, datſe oock geen menſche metter ſchrift breecken, oft met vernuft ter neder leggen magh. Waer derhalven niet ongeraden, dat onſe wederpartyen de ſaecke met wat klaerder oogen inſagen, op dat ſy dat toekomende oordeel met allen Heyligen ontvlien, ende in die dagh ſijnder verſchijninge met eeuwiger vreughden voor den ſtoel ſijnder Majeſteyt beſtaen moghten.

Soo niet, maer haer des weygeren, halſtarrigh ende partijdiſch blijven, goet met quaet, ende liefde met haet betalen. Hare behulplickheydt (nu ſy metter Schrift te ſwack zijn) aen des wereldts gewelt ende macht ſoecken, ende alſoo met leugenen ende valſche verſierde vonden, op der Godtvruchtigen verdervinge ende ongeluck loeren, gelijck (eylacen) tot noch toe van veelen geſchiedt is, ſoo moeten wy dat den Heere opdragen, onſe zielen in verduldigheydt beſitten ende aen die ſpreucke Chriſti gedencken. Alſoo hebben ſy oock den Propheten gedaen, die voor u geweeſt zijn, Matth. 5. 12.

Ten laetſten wil ik oock alle mijn Leſers en Toehoorders, groot ende kleyn, Rijck ende Arm, gonſtigh en ongonſtigh recht als voor Godt getrouwelijck gewaerſchouwt ende in Chriſto Jeſu lieffelijcken gebeden hebben, dat ſy doch deſe onſe onwederſpeekelijke grondige antwoordt ende verklaringe met onpartijdelijcken herten leſen, ende met de Wage des heyligen Godtlijcken Woordts recht wegen willen, by onſer wederpartyen ongerijmde grondt ende leere houden willen. Op dat ſy metter waerheydt verlicht, den rechten wegh ende bane totten leven vinden mogen.

Niemandt en geloove my, maer de waerheydt, die ick hem na der heyligen Apoſtelen, Euangeliſten, Propheten, ende Chriſtus ongegloſeerde eygen reyne leere met mijn kleyne gave in onoverwinnelijcker kracht ende klaerheydt, plat ende klaer aldaer geſtelt hebbe. In Chriſto Jeſu zijt gwaerſchout, gelooftet ſo gy wilt, gy wort met onſer wederpartyen leere aen uwe arme zielen deerlijcken bedrogen. Want ſy is een rechte Waſem uyt de put des Afgronts, die de edele klare Sonne Chriſtum Jeſum, ende de Locht ſijns Heyligen Woordts doncker ende duyſter maeckt. Sy is der ouden Slangen leugen, Ja Ey ende broedinge: Eet ment ſoo moetmen ſterven, ende vertreetment, ſoo komter een Ader uyt. Sy is dat Geeſtelijcke Koedreck, daer by Ezechiel eenen tijdt lanck ſijn broodt backen moeſte. Summa ſy is, die afgrijſelijcke grouweldranck in de ſchoone gulde beker, van dat bloedtdronckene Babyloniſche Wijf, daermede ſy beſchenckt heeft alle die op Aerden woonen.

Apoc. 9. 2.

Eſai. 59. 5.

Ezech. 4. 12.

Apoc. 17. 4.

Want hare leere ende bekenteniſſe ſtaet klaer ende openbaer, als dat de gekruyſte Chriſtus Jeſus Godes waerachtige Soone niet geweeſt en is, want hy en heeft geen Vader gehadt, ſeggen ſy. Wort ſlechts om hare gedichte vereeninge wille alſoo genoemt. Chriſtus Doop ſtooten ſy uyt, ja ſy verbolgenſe ende laſterenſe, ende richten eenen anderen toe, die haer van geen ſchrift bevolen noch geleert en is. Chriſtus onderſcheydt tuſſchen Moſen ende hem, des Eedt ſweerens halven, als datmen geheelijcken niet ſweeren en ſal, wederſpreken ſy heftighlijcken, ende ſeggen: Recht ſweeren moetmen wel, ende is een heyligh ende goet werck, &c. Wie van kloecker herten is, die verſtae, wat wy beyde in den Boeck ende Brief verklaert hebben.

Matt. 5. 34.

Dat Woort (ſeydt Joannes) is vleeſch geworden, Joan. 1. 14. groot (ſeydt Paulus) is de verholentheydt der Godtſaligheydt, Godt is geopenbaert in den vleeſche, hy is geſien van den Engelen, gepredickt den Heydenen, geloofd inder Werelt, opgenomen inder Heerlijckheydt, 1 Tim. 3. 15. welcke getuygeniſſe, met t'ſamen allen anderen, die den ſichtelijcken, grijpelijcken ende gekruyſten Chriſtum voor den Soone Godts bekennen, om dat wy die gelooven ende van herten bekennen recht ende waer te zijn, daerom moeten wy onſer wederpartyen ende aller Werelt Sectmaeckers ende Ketters zijn (eylacen.) Het waer wel tijdt dat ſy toeſagen Goede Leſer neemtet waer. Godt gunne u ſijn genade, Amen. Leſet beſcheydelijck, ende oordeelt onpartijdelijck, Amen.

Wie Chriſtum voor den Soone Godts in der waerheyt bekent, moet een Ketter ſijn.

EEN

EEN GANTSCH DUYDTLYCK
ENDE
KLAER BEWYS,
UYT DE
HEYLIGE SCHRIFTUURE,

Dat Jesus Christus is de rechte beloofde David in den geest, een Koningh aller Koningen, een Heer aller Heeren, en de rechte geestelijcke Koningh over dat geestelicke Israël, dat is sijn Gemeynte, die hy met sijn eygen Bloet gekocht, ende verworven heeft.

Eertijts geschreven aen allen waren Broeders ende Bontgenooten, hier ende daer verstroyt.

Tegens de grouwelicke ende grootste blasphemie van
JAN VAN LEYDEN,
Die hem uytgaf voor een blijde Koningh over al, ende der ellendiger vreughde geworden, hem settende in de stede Godts.

DOOR
MENNO SYMONS,

1 Cor. 3. 11.

Daer en magh geen ander fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is; 't welck is Jesus Christus.

Gedruckt in 't Jaer onses Heeren, M. DC. LXXXI.

EEN GANTSCH DUYDELYCK ENDE KLAER BEWYS, Uyt de Heylige Schriftuure.

Genade, vrede, ende barmhertigheydt van Godt den Vader, door Jesum Christum, zy met allen waren Broeders ende Bondtgenooten, hier ende daer verstroyt, Amen.

E eeuwige barmhertige Godt / die ons uyt de Duysternisse / in sijn wonderlijcke Licht geroepen heeft / Ja overgevoert in dat Rijck sijns Beminden Soons Jesum Christum / die moet ons op den rechten wegh bewaren / dat de Sathanas door sijn listigheyt ons niet en verleyde / ende dat geen wortel der bitterheyt / onder ons op en wasse / die een verweeringe make / ende veele daer door verontreynight werden / als nu (leyder Godts) eensdeels geschiet. Ende het moet aldus toegaen / dat Secten onder ons oprijsen / op dat de beproefde mogen openbaer worden.

1 Pet. 2. 9. Col. 1. 13. Hebr. 11. 15. Deut. 29. 18. 1 Cor. 1. 18.

Niemant stoote hem daer aen / dan een yeder hebbe acht op Godts woordt / ende blijve daer by / op dat hy verlost werde van der vremder vrouwe / als Salomon seyt / (door welcke vrouwe / men alle valsche Leeraers verstaet) die van buyten is / die smekende woorden geeft / ende vergeet den Meester haerder jonckheyt / ende verlaet dat verbont haers Godts.

Prov. 2. 16. 4. 6. 7.

Dit is de rechte aert van alle valsche Leeraers.

Ten eersten / soo vergeten sy de reyne leeringe Christi / ende gaen met een ander vremde leeringe om / ja sy betoveren de andere menschen / datse niet konnen de waerheyt geloven / ende geven smekende woorden / als Paulus seyt / door soete ende smekende woorden bedriegen sy de simpele herten.

Galat. 3. 1. Rom. 16. 17.

Ten anderen / soo verlaten sy haren Meester Christum / dien sy alleen souden hooren / als de Vader van hem getuyght / seggende: dit is mijn beminde Sone / in welcken ick een welbehagen hebbe / dien sult gy hooren. Maer dese stemme des Vaders / vergeten alle valsche Leeraers / ende verlaten den eenigen Meester Christum Jesum / ende want sy niet van sijne Schapen en zijn / soo hooren sy oock sijn stemme niet.

Matt. 17. 5. Marc. 9. 6. Luc. 9. 35. Mat. 23. 9. Joan. 10. 26.

Ten derden / soo vergeten de valsche Leeraers / dat verbondt haers Godts / ende datmen meest behoort te achten / daer passen sy weynigh op. Als Christus de Pharizeen strafte / ende sprack gy geeft den tienden van Anijs / Menthe ende Komijn / daer vergeet gy dat principaelste des Wets / namentlijck dat oordeel / de barmhertigheydt / ende dat geloof / dit behoortmen te doen / ende dat ander niet achter te laten / gy geveynsde huychelaers / die daer klinset een Mugge ende verslindet een Cameel. Ende Paulus / dat eynde des gebodts / is de liefde uyt een reyn herte / en goede conscientie / en uyt een ongeveynsdt geloof / van welcke sommige zijn afgeweken / ende hebben haer tot onnutte geklap gegeven / niet verstaende watse affirmeren ofte bevestigen; aldus vergeten alle valsche Leeraers dat Verbondt haers Godts / waer mede sy met Godt verplichtet zijn / als nu (ach Godt) van veele geschiet / die al vergeten hebben waer op sy gedoopt zijn, namentlijck op dat Kruyce, ende willen des Sweerdts gebruyck aennemen, goet kennen ende prijsen, waer voor de Almachtige Godt, behoede alle ware Bontgenooten, ende geve haer wijsheyt ende verstant, datse dat verbondt haers Godts mogen bewaren, ende altoos indachtigh zijn van wat geest sijn Discipulen Christus wil hebben.

Matt. 23. 22. 1 Tim. 1. 5. Sweert. Nota. Luc. 9. 55.

Ja datse haer wachten mogen voor dese vreemde vrouwe / want haer huys neyget tot der doot / ende haer paden tot der verderffenisse / alle die tot haer ingaen / die komen niet weder / noch sy aengrijpen den wegh des levens niet.

Ende nademael dese vreemde vrouwe nu ter tijdt seer regneert / ende vele verleyt / gelijck als de Prophetesse Jesabel dede / ende noch doet / en gelijck dat Serpent Evam bedroogh / so willen wy door de genade Godts / sommige stucken ontdecken / op dat de gene die noch blint zijn / siende mogen worden / ende gelijck alsse bekennen / den Antichrist eenen grouwel is / staende in de Heylige plaetse datse alle verleydinge mogen bekennen.

Apoc. 2. 20. Gen. 3. 13. Mat. 24. 15. Marc. 13. 14. Luc. 21. 7. Dan. 9. 27. Apoc. 17. 18.

Ende gelijck als sy niet willen drincken van de Kelck der Babilonischer Hoeren / datse haer alsoo voor dat fenijn des Serpents mogen wachten / ende of de selvige van den Serpent gebeten waren / dat sy ter sinne mogen grijpen / des fenijns ontslagen te worden / als sy sien op den waerachtigen Serpent ende also mogen genesen / dat welcke ons Godt moet geven.

Num. 21. 6. Joan. 3. 14.

Wy hadden des schrijvens wel ontslagen geweest, dan de noot dringet ons te schrijven, eensdeels, want wy der schandelijcke verleydinge, ende de groote lasteringe Godts, niet mogen verdragen, dat een mensche in Christi stede gestelt wort, eensdeels, want men ons niet wil te woorde staen, noch sulcke verleydinge, ja veel meer grouwelijcke ketterye,

Nota. Waerom de sc rijver veroorsaeckt is, dit te schrijven. Merckt.

van den beloofden David, ende meer anderen, met Bybelschen schriften verdedigen.

Dan sulcken aert hebben alle verleyders, alle dwalende Geesten, dat sy vlieden van Gods Woordt, als Christus seght, alle die quaet doet, haet dat licht, ende komt niet by dat licht, op dat sijn wercken niet gestraft en worden.

Joan. 3. 3. 20.

Dan die goetheydt doet / ende de waerheydt voortbrenght / die komt by dat Licht / op dat sijne wercken openbaer mogen worden / datse door Godt geschiet zijn. Daerom die van dat Licht / (dat is van Godes Woort) vliet / die geeft te kennen / dat sijn wercken niet van Godt en zijn.

Dan dit konnen de sommige noch niet sien / dien is van nooden de oogen salve / daer in Apocalipsi af geschreven staet.

Apoc. 3. 18.

Ach Godt / hoe periculeuse tijden zijn 't nu / hoe conspireert nu de Propheet Balaam met der Moabiten Koninck / tegen den Israël Godts.

NOTA
Num. 24. en 25.

Die Egyptische Toovenaers / hoe staen sy nu tegen den waerachtigen Moysen.

Exod. 6. 7.

Die leugenachtige Pashur / hoe wordt hy nu gehoort / om dat hy geluck ende voorspoet propheteert / daer doch niet af en komt.

Jer. 20.
2 Tim. 3.

Hoe bedrieght nu de valsche Hannanias die vroome kinderen Israëls ende doetse betrouwen op leugenen.

Jer. 28.

Die Almachtige Godt / sal verwecken een Jeremiam / die den bedrieger des volcks straffe / ende anders niet en spreecke / dan hem Godt gebiedt / ende de Heere moet sijn woort stellen in deses Jerimias mondt / tot een vyer / ende alle valsche leeraers tot stoppelen / de Heere sal 't doen / op dat de waerheyt dat velt magh behouden.

NOTA
Straffe der leugenen, binnen 2 Jaren moeste hy sterven.
Jer. 1. 17.
Merckt.

Ende of daer noch soo veel Baals Propheten komen / soo sal de Heere noch een Micheam achter laten / die ons dat rechte woordt des Heeren sal verkondigen / maer hier nu genoegh af / wy willen die saeke aengrijpen tot Godts eere ende stichtinge der gemeente.

Ten eersten is 't onwedersprekelijck / dat de Almachtige Godt / sijnen Soon Christum Jesum / onsen Heere / een Koninck ingeset heeft / beyde over dat gantsche Aertrijck ende sijn geloovige gemeynte / dat Christus een Konink is over 't geheele Aertrijck / getuyght ons de Schrift overvloedig / bysonder de Propheet David die aldus segt: De alderhooghste Heere is verschrickelijck een grooten Koninck / op het geheele Aertrijck / ende noch in den selfden Psalm / God is opgevaren met juychen / ende de Heere met klinckender basuynen / lof singet / lof singet Godt / lof singet onsen Koninck / want Godt is Koninck op het geheele Aertrijck / lof singet met verstande / Godt is Koninck over de Heydenen ende sit op sijnen heyligen stoel.

Christus een Koninck ingestelt over het gantsche aertrijck.

Psal. 47. 2.
Dat is, hy is opgevaren met vreughden door de Prekinge des Euangelii als de Psalm voort verklaert, heeft hy ons dienaren onderworpen, en soo zijn wy oock Koningen.

Daerom soo waerachtigh als Christus Godt is / soo waerachtigh is hy Koninck over den gantschen Aertbodem.

Dit betuyght de Heylige Paulus totten Epheseren / daer hy aldus seght / Godt de Vader heeft Christum van den doot gewelckt ende gesettet tot sijner rechter handt in den Hemelschen wesen over alle Vorstendom / gewelt / macht / heerschappye / en over alle wat genoemt magh worden / niet alleen in deser werelt / dan oock in de toekomende / en heeft alle dingen tot sijnen voeten geworpen / ende heeft hem over alle dingen tot een hooft der gemeynte gestelt.

Ephes. 1. 20.
Ephes. 1. 21.

Ende Christus betuyght van hem selven / dat hy is een geweldigh Konink / als hy segt / my is alle macht gegeven in Hemel ende in der Aerden / en Paulus seght / dat Christus is dat uytgedruckte beelt Godts / ende draget alle dingen metten woorden sijner kracht.

Matt. 28. 18.
Heb. 1. 3.

Alsoo is Christus een Koninck over alle Aertrijck / dan de boosen mogen 't niet verdragen / daeromme seght de Propheet: De Heere is Koninck geworden / des rasen de Heydenen / hy sit op Cherubin / des beroert sich dat lant / dan sy konnen niet meer schaffen dan de Heere toelatet / Joan. 19. 11.

Psalm 99. 1.
Joan. 19. 11.

Ende niemandt kan hem wederstaen / de bergen versmelten als Was / voor den Heere / voor den Regeerder des heelen Aertrijks.

Jer. 50. 44.
Rom. 9. 19.
Psalm 97. 5.

Wijder dat Christus een Koninck is over sijn geloovige gemeynte / hebben wy klaer getuygenisse in der schrift / want soo seght Esaias: Een kint is ons geboren / een Soon is ons gegeven / ende de heerschappye sal op sijn schouderen zijn / sijnen Naem sal wonderlijck geheeten worden / een Raets-Heere / God / Sterck / een Vader der toekomende werelt / een Prince des vredes / sijn heerschappye sal vermenighvuldight werden / ende sijns vredes en sal geen eynde wesen.

Esai. 9. 5.

Dat huys Jacobs is de geloovige gemeynte / als een yder wel verstaet / daer is Christus een Koninck over / als de Engel klaerlijck getuyght / en Jeremias van Christo seght / hy sal een Koninck zijn ende wijsselijck regeeren / desgelijcks Esaias / siet een Koninck sal in der gerechtigheyt regeeren ende de Princen sullen zijn voor in 't Oordeel.

Jer. 23. 5.
NOTA

Aengesien nu Christus een Koninck is / beyde over 't geheele Aertrijck / ende over sijn geloovige gemeynte / soo wy met klare schriften (na der genaden Godts ons gegeven) aengetekent hebben / hoe noemt sich dan Jan van Leyden, een blijde Koninck over al, der ellendiger vreughde geworden.

Esai. 32. 1.

Wil hy onse Koninck / onse Heere zijn / so mogen Esaias en Paulus wel te rugge staen.

NOTA

Want Paulus seght / hoe wel dat 'er zijn die goden genoemt worden / het zy in den Hemel / oft op Aerden / (nademael daer veel Goden ende veel Heeren zijn) nochtans hebben wy eenen Godt den Vader / uyt welcken alle dingen zijn / ende wy in hem / ende eenen Heere Jesum Christum / door den welcken alle dingen zijn / ende wy door hem / ende Esaias seght:

2 Cor. 8. 5.

De Heere is onse Meester / de Heere is onse Richter / de Heere is onse Koninck.

Esai. 33. 22.

Siet soo waerachtigh als Christus onse Meester is / soo waerachtigh als hy onse Richter is / soo waerachtigh is hy onse Konink / waer blijft nu Jan van Leyden? O grouwelijcke blasphemie Godts, dat een Mensche sich noemen sal een blijde Koninck over al! daer doch alsoo geschreven staet.

NOTA

Heere

[2 Mach. 1.24] Heere Godt Schepper alder Creatueren / vervaerlijck / sterck / rechtveerdigh ende barmhertigh / die alleen goet zijt / alleen een heerlijck Koninck / alleen gerechtigh / almachtigh ende eeuwigh / die Israël van allen quaden verlost / ende Paulus: [1 Tim. 6. 13.] Ick gebiede u voor Godt / die alle dinck levendigh maeckt ende voor Jesu Christo die onder Pontio Pilato betuyght heeft / een goede bekentenisse dat gy houdet dat gebodt onbevleckelijck / onberispelijck totter verschijninge onses Heeren Jesu Christi de welcke hy vertoonen sal / tot sijnder tijdt / die Saligh ende alleen een Prince / een Heere der Heeren / en Koninck der Koningen is. Verder [Merckt.] dat Jan van Leyden seght, dat hy is der ellendiger vreughde geworden, is een de grootste Blasphemie Godts die een mensche kan spreken.

Want onse vreughde is Christus geworden / als hy wert geboren / na dat getuygenisse des Engels totten Herders: Siet ick verkondige u huyden groote blijdtschap / [Luce 2. 10.] want u is heden geboren / een Salighmaker / dewelcke is Christus de Heere in Davids Stadt / hier op accordeeren de woorden Davids [Psalm 9/ 11. Dat gy soo genadigen Heere en Godt hebt.] den rechtveerdigen is een licht opgegaen. Ende een blijdtschap den oprechtigen van herten / gy gerechtige verblijdt u in den Heere / ende belijdet de gedachtenisse sijnder heerlijckheydt / [Psalm 98. 4.] Jubileert den Heere alle Aertrijck / dienet den Heere met blijdtschappe / komt herwaerts voor sijn aengesichte in verhooginge / ende bekent dat hy selve Godt is / [Psalm 100. 1.] hy heeft ons gemaeckt / ende niet wy selven / tot sijn volck ende schapen sijner weyden / ende Paulus verblijdet u in den Heere / wederom segge ick verblijdt u / [Phil. 4. 4.] aldus vermaent ons de gantsche schrift / dat wy in Christo onsen Heere sullen verblijden / [Gen. 49. 13.] want hy is de gene daer af geprophetеert heeft de Patriarche Jacob / dat hy soude zijn een verbeydinge des volcks / dat is na welcken Godts volck lange met grooter begeerte soude verbeyden / als Christus oock getuyght / seggende:

[Joan. 8. 56.] Abraham heeft hem verblijdt dat hy mijnen dagh soude sien / hy sagh hem ende wert voort verblijdt.

[Heb. 7. 1.] Christus is de waerachtige Melchisedech / een Koninck van Salem / dat is een Konink des vredes. Die tusschen Godt den Vader / ende dat menschelijcke geslachte vreede gemaeckt heeft.

[Col. 1. 22. Joan. 5. 24. Heb. 1. 3. Heb. 10. 10 en 9. 12.] Christus is de vrome Isaac / die met eene offerhande ons met sijnen Hemelschen Vader versoent heeft / ende sijn offerhande blijft eeuwighlijck in waerden.

[1 Reg. 17. 49. Excl. 47. 4.] Christus is de ware David / die den grooten Goliad verslagen heeft / ende heeft wegh genomen den lasteraer van Israël.

[Esai. 61. 1. Luc. 4. 18.] Ja vreughde ende blijdtschap heeft hy gemaeckt / als geschreven staet / de geest des Heeren (seght Christus) is op my / om dat my de Heere gesalvet heeft / om den sachtmoedigen dat Euangelium ten verkondigen / heeft hy my gesonden ende gebonden de Kercker te openen / om dat ick prediken soude een aengenaem jaer des Heeren / ende een dagh der wraken onses Godts / om dat ick vertroosten soude alle weenende / om dat ick ordineeren soude den bedroefden tot Sion vertroostinge / ende dat ick haer geven soude / een Kroone voor Asschen / Olie der blijdtschappen voor droeffenisse / den mantel des lofs voor den Geest des droefheyts. [Esai. 61. 3.] Siet hoe klaer hebben wy hier dat Christus der ellendiger vreughde geworden is / in welcke sich alle vroome Christenen verblijden en seggen: verblijdende sullen wy ons verblijden inden Heere / onse Ziele sal in onse Godt verheugen / want hy heeft ons kleeden der salighеydt aengedaen / ende metten Mantel der gerechtigheydt omvangen / gelijck een Bruyt verciert met haren hals banden / hier toe vermaent ons de Propheet Zacharias ende seght / [Zach. 9. 9.] Dochter van Sion verblijdt u / weest vrolijck Dochter van Jerusalem / want siet uwe Koninck komt rechtveerdigh / goedertieren / [Matth. 21.] sachtmoedigh sittende op een Ezellinne ende haer Jonge veulen. Ende de Koninckiijcke Propheet David Singet den Heere een nieuwe Liedt / sijn lof moet zijn in die gemeynte der heyligen / [Psal. 149. 1.] Israel verblijde hem / des die hem gemaeckt heeft / de Dochteren van Sion mogen vrolijck zijn over haren Koninck / sy moeten sijnen Name loven in Dansen / met Tamboeren ende Herpen moeten sy hem loven.

Aldus hebben gedaen alle heyligen Gods / als David / die alsoo seght; Onse Ziele verbeydet den Heere / want hy is onse hulper ende beschutter / want onse herte sal sich in hem verblijden / [Psa. 33. 20.] ende wy sullen hoopen in sijnen heyligen Naem / ende Esaias: Siet dit is onse Godt wy hebben hem verwacht / ende hy sal ons saligh maeken / die is de Heere / wy hebben hem verwacht / wy sullen verheugen ende verblijden in sijn salighеydt. [Esai. 25. 9.] Hier magh men speuren / hoe sich alle heyligen in Godt verblijdt hebben.

Ende wat vreughde kan ons van een Mensche worden, daer doch alsoo geschreven staet: [Psal. 146. 3.] Ende verlaet u niet op Princen, oft Menschen Kinderen, [NOTA] wantse konnen u niet helpen, maer sijnen Geest moet uytvaren, ende wederom tot sijnder eerden keeren, als dan zijn al sijne aenslagen verlooren, saligh is hy welcks hulpe Jacobs Godt is / welcks hope staet op den Heere sijnen Godt / [Psal. 146. 5.] die daer helpt den ellendigen ende richtet op die nedergeslagen zijn / die daer is een vastheyt des krachts / [Eccl. 34. 19.] bedecksel der hitten / schaduwe des middaeghs / een afbindinge der misdaet / een hulpe des vals / verheffende die zielen / ende verlichtende de oogen / gevende gesontheyt / 't leven ende bedijdinge.

Aengesien dan Christus onse vreughde is geworden / soo magh dan een yder [NOTA] overleggen / wat een grouwel het voor Godt is, dat een Mensche wil wesen, 't gene dat onse Salighmaker Christus is, magh dat oock niet wel een gruwel wesen, staende in de Heylige plaetse? [NOTA] Ende dat meer is, dese Jan van Leyden laet hem niet genoegen daer aen, dat hy hem uytgeeft voor een blijde Koninck over al, der ellendigen vreughde geworden,

dan

dan hy beroemet hem oock te zijn de beloofde David daer alle Propheten af getuygen, ende wil niet consenteeren dat Christus onse beloofde is.

Apoc. 17. 4.

Alsoo zijn geaert alle valsche Propheten, ja alle Antichristen, datse op haren hooft hebben Namen der lasteringen / ende kroonen den goude gelijck / waer door verstaen wert de hovaerdye / alsmen oock speuren magh aen de Babilonische Hoere / die met schaerlaken geklect is / ende heeft een gulden kelck vol aller gruwelen in hare Hant / ende seght in haer herte:

Apoc. 17. 4. en 18. 7.
Esai. 13. 19.
Apoc. 18. 16.

Ick sal sitten als een Koninginne en geen droeffenisse sien / dan de Heere magh 't niet verdragen / ende segt / Babilonia de schoonste onder de Koninckrijcken / de heerlijcke Pomperie der Chaldeen sal omgekeert werden gelijck als Sodoma ende Gomorra / ja op een ure sullen haer plagen komen / ende niet alleene Babilon / maer oock alle Antichristen / t'samen met haer verleydinge ende leugenachtige schriften / sullen uytgeroept werden als Christus seght / alle plantinge die mijn hemelsche Vader niet geplantet en heeft / sal uytgeroept werden.

Matt. 15. 13.
Merckt.

Ende daer magh geen grooter Antichrist komen, dan die hem uytgeeft voor den beloofden David. Welcke beloofde David is Christus / als de schrift overvloedigh betuygt / wie ooren heeft om te horen die hoore.

Matt. 13. 43.
Apoc. 2. 6. ende 3. 6.
NOTA
Hose. 3. 4.

Ten eersten soo seght de Propheet Hoseas: Die kinderen van Israel sullen vele sitten sonder Koninck / sonder Prince / sonder Offerhande / sonder Altaer / sonder Ephot / sonder Teraphin. Ende daer sullen de kinderen Israels wederkeeren / ende soeken den Heere haren Godt / ende David haren Koninck / ende sy sullen vreesen totten Heere ende tot sijnen Godt in 't laetste der dagen

NOTA
Amos 5. 6.
Esai. 55. 6.
Psalm 34. 5.
Prov. 8. 34.
Hebr. 7. 1.
Luc. 19. 38.
Luce 2. 14.

Het is onwedersprekelick dat dese Koninck David / niemandt anders magh zijn dan Christus Jesus / den welcken moeten soecken alle die saligh willen werden / als geschreven staet: Soecket den Heere soo sult gy leven / ende Esaias / soecket den Heere terwijl gy hem vinden meught / roept hem aen / terwijl hy na by is / daerom segt / David / doen ick den Heere sochte / Antwoorde hy my / ende hulp my / uyt alle mijne noot / ende Christus de wijsheyt Godts seght: Die my vindet / die vindet dat leven / ende sal welbehagen van den Heere scheppen / ende wat Konink sullen de kinderen Israels anders hebben dan Christum Jesum? den waerachtigen Melchisedech een Koninck van Salem; dat is een Koninck des vredes / van welcke de gantsche schare der discipulen getuyghde / alsoo: Gebenedijdt is de Koninck die daer komt in den Name des Heeren / vreede in den Hemel ende lof in den hooghsten.

Rom. 11. 26.
Esai. 59. 20.

Desen Koninck Christum hebben de Joden versmaet / ende daerom zijn sy verblint / dan sy sullen noch wederkeeren ende tot Christum haren Koninck David komen / als 't Paulus betuyght / seggende: Israel is blintheyt eensdeels geschiet so lange tot dat de volheyt der heydenen gekomen zy / ende also sal dat geheele Israel saligh werden / als geschreven staet / hy sal komen uyt Sion ende dat ongodtlijcke wesen afkeeren van Jacob / ende dit is mijn Testament tot hen / als ick de sonden wegh nemen sal / aengesien nu Israel noch tot Christum bekeert sal werden / soo volget daer uyt sonder eenigh tegenspreken / dat de Koninck David / welke Israel soecken sal / niemant anders wesen magh dan Christus.

NOTA
Joan. 5. 43.
Matt. 21. 39.

Ende soo verstaet een yder gerechtigh wel, in hoe gruwelicke dwalinge die versteckt zijn, die niet willen hebben datmen door den Koninck David, Christum verstaen sal, maer een ander Mensche, Ende die alsoodanigh zijn daer seght Christus af / ick ben gekomen in de Name mijns Vaders / ende gy en neemt my niet aen / is 't dat 'er een ander sal komen in sijn eygen Naem / dien sult gy ontfangen / dan die met Hierusalem Christum niet willen ontfangen / die moeten oock met Hierusalem gestraffet worden.

Luce 19. 7.
Esai 6. 10.
Joan. 9. 12.

Ende die met den Pharizeen Christum tegen staen / ende nochtans haer laten duncken datse verlichtet zijn / die sullen oock met de Pharizeen verblint worden / een yder bidde Godt om wijsheyt / dan sal hy lichtelijcken verstaen dat Christus de rechte David is.

Jer. 30. 8.

Ten anderen seght Jeremias: 't sal zijn in dien dage / spreeckt de Heere der heyrscharen / dat ick sal sijn Juck in stucken wryven van uwe halse / ende ick sal sijne banden in twee breken / ende voortaen en sullen de vreemde geen heerschappye over haer hebben / dan sy sullen den Heere haren Godt dienen / ende David haren Koninck dien ick haer verwecken sal.

Deut. 6. 13.
Matt. 4. 10.

Nu is des Heeren gebodt / dan sult gy uwen Heere dienen / Godt aenbidden ende hem alleene dienen.

Psalm 2. 6.

Daerom is dese Koninck David en anders niemandt dan Christus / den welcken ons de Vader verweckte / als hy sprack: ick hebbe mijnen Koninck ingesettet over mijn Heylige Bergh Sion.

Esai. 33. 22.
1 Cor. 8. 6.
Psal. 89. 19.
Esai. 57. 15.
Apoc. 3. 7.
Jer. 50. 29.

Ende de Christelicke gemeynte bekent anders geenen Koninck, geenen Heere dan Christum, Esaias 33. 1 Corint. 8. Daerom seggen oock alle heyligen / de Heere is onse schilt ende de Heyligen Israels onse Konink. Wie is de Heylige Israels / dan de gene daer Esaias van getuyget / seggende: Dit spreeckt de hooge ende de verhevene die in eeuwigheydt woont / ende heyligh is sijn name. Ende in Apocalipsi / dit seght de heylige ende waerachtige die daer heeft den sleutel Davids / des gelijcks Jerimias tegen Babilon / vergelt haer na haer werck / na al watse gedaen heeft / soo doet haer / want sy recht haer op tegen den Heere / tegen den heyligen Israels.

Mich. 7. 4.

Alsoo is de heyligen Israels / niemandt anders dan de waerachtige Godt ende Heere / Christus Jesus / daerom magh oock niemant anders een Koninck zijn over de Geloovige Gemeente / dan Christus / als de Geest Godts betuyght / door den Propheet Micheam met dese woorden / de Heere sal een Koninck zijn over haer / op den Bergh Sion / van nu aen tot in der eeuwigheyt.

Wie

Wie is dese Herder dan Christus / daer aldus af geprophetéert is.

Esai. 40. 10.

Siet de Heere de Godt sal in de sterckheydt komen / en sijnen arm sal heerschappen / siet sijnen loon is met hem / en sijn werck voor hem / gelijck een herder sal hy sijn kudde weyden / in sijnen arm sal hy de lammeren vergaderen / en in sijnen schoot sal hyse dragen / en de bevruchte sal hy selfs drijven.

Ioan. 10. 11.

En Christus getuyght van hem selven / dat hy dese herder is / nademael hy seght / ick ben een goedt herder / en sette mijn leven voor mijne schapen / jae Christus weydt sijn schapen te recht / hy is de deure van den Schaep-stal / wie door hem in de Schaep-stal gaet / die sal behouden worden / hy sal uyt en ingaen / en goede weyde vinden.

Psal. 23. 1.

Daerom seght David / de Heere is mijn herder / en my sal niet gebreken / hy laet my weyden daer veel gras staet / hy leyt my tot den water dat my verkoelt. En de Apostel Petrus / gy waert hier voormaels als dwalende Schapen / maer nu zijt gy bekeert tot den Bisschop en herder uwer zielen / wijders seght Godt de Heere : mijn knecht David sal een Prince midden onder haer zijn. Niemant stoot hem daer aen / dat Godt de Vader sijnen soon Christum sijnen knecht noemt als daer hy aldus seght / siet mijnen knecht den welcken ick uytverkoren hebbe / mijnen Sone / in welken ick een goet behagen hebbe / en noch op een ander plaetse / mijnen knecht (spreeckt de Vader van Christo) sal door sijn erkentenisse de Gerechtige veel gerechtigh maken.

1 Pet. 2. 25.

Esai. 42. 1.

Matt. 12. 18.

Esai. 53. 14.

Daerom dese knecht David is Christus / en hy is een Prince onder de Christenen / en wie is anders een Prince in der Gemeynte Christi / dan Christus / daer Paulus af getuyght : dat hy alleen een Prince is / en de Propheet / gy Bethlehem Euphrata gy zijt niet de kleynste onder den Princen Jude. Want uyt u sal my uytgaen / die een heerschapper in Israel sal zijn / en sijn uytganck is van den beginne / van den dage der eeuwigheyt.

1 Tim. 6. 13.

Mich. 5. 1.

Ezech. 37. 24.

Voorder soo seght de Heere / door den selfsten Propheet / sy sullen my een volck zijn / ick sal haer een God zijn / en David mijnen knecht sal over haer een Koninck zijn / en haer aller eenige Herder. Wy hebben hier te voren klaer genoegh bewesen uyt de schrift / dat Godt de Vader geenen anderen Koninck ingeset heeft / over Sion / noch oock in setten wil / dan sijnen Sone Jesum Christum / en heeft hem een eeuwigh rijck gegeven / soo behoeven wy dat niet te verhalen / en dat Godt de Heere seght / mijnen knecht David sal haer aller eenige herder zijn / verstaet oock een yder wel / dat sulcks van Christo te verstaen is / want geen mensche magh onse eenige Herder zijn, en hoewel God over sijne gemeynte set Apostelen / Propheten / Euangelisten / Herders en Leeraers / als Paulus seght / soo is nochtans de eenige Herder / Christus / en niemant anders / als men klaerlijck verstaen mag / uyt de woorden Christi / ick hebbe noch andere schapen die niet van dese schaep-stal en zijn / die sullen mijne stemme noch hooren / en ick salse hier toe brengen / en alsoo sal 't een schaepstal en een Herder zijn.

Luc. 1. 29.

NOTA.

Ephes. 4. 10.

Ioan. 19. 16.

Alle geloovigen zijn schapen Christi / en daer en is niet meer dan eenen schaepstal / van welcken Christus de Herder is / daer uyt moet dan volgen / dat dat de eenige Herder / Christus is / en niemandt anders wesen magh : hierom soo noemt Petrus Christum een Prince der Herderen / en Paulus / Godt des Vredes / die van den doodt gebraght heeft / den grooten Herder der schapen / door dat bloedt des eeuwigen Testaments onses Heeren Jesu Christi / die make u bequaem tot alle goede wercken.

1 Petr. 5. 4.

Hebr. 13. 20.

Ioan. 10. 25.

Alsoo is nu Christus de eenige Herder / want alle geloovigen sijn stemme moeten hooren / en niemant anders / daer uyt volgt dan sonder eenigh tegenspreecken / dat hy oock de beloofde David is / na de woorden des Heeren / mijnen knecht David sal haer eenige Herder zijn / noch hier en boven segt Godt / mijn knecht David sal haer eeuwige Vorste zijn / Ick hoope niemandt sal soo onverstandigh wesen , (ofte hy moghte verbittert zijn en van Godt in eenen verkeerden sin overgelevert) die dese woorden van een Mensche wil verstaen , dat een mensche , onse eeuwige vorst zijn sal, want daer staet geschreven / dat Godt alleen eeuwigh is / en alleen heeft de onsterffelickheydt / en woont in een licht daer niemandt toe komen en mag / geen Mensche sal onse eeuwige vorst zijn, dan Christus is onse eeuwige Vorst, en sijn Rijck is een eeuwigh Rijck / als geschreven staet / Godt uwe stoel / is een euwige stoel / Paulus en Petrus seggen dat Christo moet een eeuwigh rijck zijn / en de Engel tot Mariam / Godt de Heere sal hem geven den stoel Davids sijns Vaders / en hy sal een Koninck zijn over dat Huys Jacobs in de eeuwigheydt / en sijns rycks en sal geen eynde zijn / noch seght de Propheet sijn zaet sal eeuwigh zijn en sijnen stoel voor my als de Sonne / hy sal eeuwigh bereydt zijn als de Mane en een seecker getuyge in den Hemel. Hier uyt verstaet nu een yeder wel / dat onse eeuwige Vorst niemant anders is dan Christus / daerom is dan onse beloofde David oock niemandt anders dan Christus.

NOTA.

2 Mach. 1. 25.

1 Tim. 6. 16.

Psal. 89. 5.

Luc. 28.

Psal. 45.

Hebr. 1. 8.

Psal. 89. 37.

Ten vierden soo hebben wy in een Psalm aldus / doen ter tijdt spraeckt gy in 't gesichte tot uwen Heyligen en seydet : Ick hebbe hulpe gestelt op eenen machtigen / ick hebbe eenen uytverkoren verhooght uyt den volcke / ick hebbe gevonden mijnen knecht David / ick hebbe hem gesalft met mijnen Heyligen Olie / wie is dese machtige / daer Godt de Vader hulpe op gestelt heeft dan Christus Jesus ? die alle gewelt heeft in den Hemel en op der Aerden / de welcke de Vader alle dingh heeft onderworpen / en heeft hem over alle dingh tot een hooft der Gemeente gestelt.

Psal. 89. 20.

Matt 28. 18.

Hebr. 2. 8.

Ephes. 1. 22.

Ephes. 5. 23.

Op desen Christum heeft de Almachtige Godt hulpe gestelt / want wy door hem geredt en gevrijt zijn / als Christus segt / is dat u de Sone vry maekt / so sult gy recht vry zijn / en Paulus / dat de wet niet en vermoghte / om dat sy gekrenckt was door 't vleesch / dat heeft Godt gedaen / en heeft sijnen Soon gesonden in de gedaente eens sondigen vleeschs / ende heeft de sonde door de sonde verdoemt.

Ioan. 8. 36.

Rom. 8. 3.

Christus is de stercke Samson / die den Jongen Leeuwe de kaken gebroken heeft / hy is de vrome David / die den grooten Philistijn verwonnen heeft / tegen welcke niemant

Iud. 14. 5.

1 Reg. 17.

 van

van alle de Israeliten dorste vechten / hy is de rechte uytverkoren / die den Vader tot sijnen Soon heeft uytverkoren / als hy seght / siet mijnen Soon den welcken ick uytverkoren hebbe. [Matt. 12. 18.] Desen uytverkoren / namentlijck Christum / heeft de Vader verhooght uyt den volcke; aengesien hy hem een Koninck ingeset heeft / over sijnen Heyligen Bergh Sion / een hooft der Gemeente gestelt / [Psal. 2. 6.] [Ephes. 1. 22. en 5.] Ja tot een Hertogh of Prince / die sijn volk Israel sal regeren / [Mich. 5. 1.] daerom bekent hem die gemeynte voor haer hooft / en voor den alderhooghsten onder de Menschen op der Aerden / seggende: gelijk een Appelboom midden onder de wilde bomen / alsoo is mijn vrient onder de Sonen / en ick hebbe geseten onder de schaduwe die ik begeerde / en sijn vrucht is mijnder kelen soete. [Cant. 2. 3.] Vorder seght de Heere: ick hebbe gevonden mijnen knecht David / ick hebbe hem gesalft met mijnen Heyligen olie. [Psal. 89.]

Dese gesalfde David / is Christus / want hy is de rechte gesalfde des Heeren / Luc. 2. [Luc. 2. 26.] tot welcken de Vader spreeckt / Godt uwen stoel is een eeuwige stoel / de scepter uwes rijks / is een rechte scepter / gy hebt bemint gerechtigheydt en gehaet alle godlose wesen / daerom heeft u Godt uwen Godt gesalft met olie des blijdtschaps / boven u medegenoten / [Hebr. 1. 8.] [Psal. 45. 8.] en Christus in den Euangelio: De geest des Heeren is op my / om dat my de Heere gesalft heeft. [Luc 4. 18.] Desgelijcks de Heylige Petrus / Godt heeft Jesum van Nazareth gesalft met den Heyligen Geest en kracht. [Act. 10. 38.]

En ofte noch yemant moghte twijffelen (hoewel dat het onmogelijk is de verstandigen soo klaer als de schrift is) soo aenmerckt hy die navolgende woorden / hy sal my roepen / gy zijt mijn Vader / mijn Godt / een steenrotse mijnder saligheyd: [Psal. 89. 27.] Ende wil hem tot een eersten Soon maken / alderhooghste onder de Koningen op aerden / Christus is de eerste geboren Soone Godts / als Paulus seght / God de Vader heeft ons geordineert / dat wy sullen gelijckformigh zijn den beelde sijns Soons / Jesum Christum / die daer is een eerste geboren onder veel Broederen. [Rom. 8. 29.] En tot den Hebreen / als hy de eerste geboren Soon in de werelt brenght / soo seght hy / alle Engelen Godts sullen hem aenbidden. [Hebr. 1. 6.]

Daerom soo waerachtigh als Christus is de eerste geboren Soon Godts / soo waerachtigh is hy oock dese knecht David / den welken de Vader gesalft heeft met sijnen heyligen olie / dat is / met sijnen Heyligen Geest. [Psal. 45. 8.] [Hebr. 1. 9.]

Noch seght de Heere van sijnen knecht David / ick wil hem eeuwighlijck houden mijn goetheyt / en mijn verbondt sal hem vast blijven / ick wil sijnen zaet in eeuwigheyt maken / en sijnen stoel als de dagen des Hemels / [Psal. 89. 29.] Dit zaet zy de kinderen / als daer na staet: Is dat sijn kinderen mijn wet verlaten / nu is het kennelijck / dat men dit niet verstaen magh / van de vleeschelijcke kinderen / des figuerlicken Davids / want die hebben haer tot afgoderye begeven / en Godts wet gantschelijck verlaten / daerom zijn sy dickwils gestraft / en ten laetsten als onvruchtbare tacken van den natuerlijcken olijfboom gesneden. [Rom. 11. 21.]

Is oock dat uytwendigh rijck Davids niet bestendigh gebleven / dan vernielt / als de Heylige Patriarcha Jacob geprophetеert hadde en meer andere Propheten. [Gen. 49. 10.] [Hos. 3. 4.]

En dat men dit verstaen wilde van de vleesche kinderen Davids / is tegen Paulum tot den Romeynen / daer hy aldus seght: 't En zijn niet alle Israeliten die van Abrahams zaedt zijn / [Rom. 9. 7.] dan door Isaac sal u dat zaedt genoemt werden / dat is / het zijn niet Godts kinderen / die van den vleesche kinderen zijn / dan de kinderen der belofte sullen voor 't zaet gereeckent worden / daerom magh men dit zaet niet verstaen van de vleeschelijcke kinderen / dan men moet 't verstaen / van dat Geestelijcke zaet / daer af geschreven staet. [Esai. 53. 13.] Als mijn knecht (spreeckt de Vader van Christo) sijn leven tot een slacht-offer gegeven heeft / dan sal hy een zaet hebben en lange leven.

Dit zaet zijn alle ware kinderen Godts / die daer wederom geboren zijn / niet uyt dat verganckelijke zaet dan uyt dat onverganckelijke zaet / namelijck uyt Godts woordt. [1 Petr. 1. 23.]

En Christus seght / siet ick en mijne kinderen / die my de Heere gegeven heeft / [Esa. 8. 10.] [Heb. 2. 13.] en dese kinderen Godts / blijven in der eeuwigheydt / eeuwige blijdtschap en vreughde sal op haren hooft wesen / [Esai. 51. 11.] sy sullen altoos met Christo regeren / en Christus haer Koninck heeft een eeuwigh rijck / en sijn stoel sal zijn als de dagen des Hemels. [Psal. 89. 30.] En dese Psalm komt gantschelick over een met de woorden des Propheten Nathan / die hy tot David sprack en hem beloofde Salomon. [2 Reg. 7. 13.] Gelijck men nu door des Propheten Nathans reden niet alleen Salomon / dan veel meer Christum verstaet (hoe wel de woorden nae de letter eensdeels van Salomon gesproken zijn) [1 Par. 29. 7.] alsoo magh men hier in desen Psalm de woorden niet verstaen van den vleeschelijcken David alleen / dan liever van den waerachtigen David Christo Jesu. En dit brengt noch mede met grooter klaerheydt de navolgende Text / die daer spreeckt van de Passie Christi.

Dit is onse bekenteniſſe van den beloofden David, wy moghten door Godts genade veel meer ſchrijven, om te beveſtigen dat Chriſtus onſe beloofde David is, dan wy achten den verſtandigen is genoegh geſchreven, den kijfachtigen dienen wy niet, laetſe roepen, laetſe een ander Koning op werpen, ſo ſal nochtans Chriſtus een Koninck blijven in der eeuwigheydt regnerende over ſijn geloovige gemeynte. [1 Cor. 11. 15.] Hy is de Heere, hy ſal ſijne eere een ander niet geven, [Esai 42. 8. en 48. 11.] hy wil een reuck werck hebben / dat hem geheylight zijn sal / en so wie daer alsoodanigen reuck-werck maeckt voor hem selven / sijn ziele sal uytgeroeyt werden uyt Israel. [Exod. 5.]

Het sal niemant gelucken die hem verheft tegen Christum ende wederstaet de waerheydt.

Het magh opganck hebben / dan Moyses en Aaron moeten dat velt behouden / Jambres en Mambres moeten wijcken / en beschaemt worden. [Exod. 7. 11. en 8. 18.] [2 Tim. 3. 8.]

Dathan / Kore en Abiram mogen hem verheffen tegen Moysen / dan sy sullen vergaen / met alle den genen diese aenhangen. [Num. 16. 32.]

Daer magh een hoogmoedige Uſia komen, en nemen ſich de eere aen, die hem niet toe en komt, dan hy ſal van Godt geſtraft worden. [2 Par. 26. 16.]

Ophizi en Phinees mogen een tijdt lanck dat volck des Heeren doen overtreden / en af- [1 Reg. 2. 12. en 4. 11.]

kee-

keeren van den waerachtigen Godts dienst/ maer sy sullen haer straffe wel vinden. Een yeder wachte hem en blijve by Christum/ nu hier genoegh af.

NOTA. Niet geoorloft dat sweert den Christenen.

Wy willen van Godts genade oock een weynigh daer af schrijven, dat Christenen niet geoorloft en is met den sweerde te vegten, op dat wy mogen eendrachtelijck dat Harnas Davids den vleeschelijcken Israeliten laten, en Serubabels Sweert, den genen die Serubabels Tempel binnen Jerusalem bouwden, 't welk haer tot een figuer geschiet is, en is geweest een schaduwe der toekomender dingen, dan dat lichaem selfs is in Christo als Paulus seght.

Col. 2. 9.

Nu mag 't ja niet bestaen/ dat men de figuer des ouden Testaments op de waerheyt des Nieuwen Testaments alsoo over voere/ dat vleesch op vleesch geduydt/ en verstaen worde/ dan de figuere moet de waerheydt/ den beelde dat wesen/ en den letter den geest/ antwoorden.

NOTA.

Als dan sal men lichtelijk verstaen/ met wat wapenen de Christenen sullen strijden/ namentlijck met Godts woort/ welck een sweert is aen beyde zijden snijdende/ waer van wy door Gods hulpe een weynigh willen aentekenen.

Heb. 4. 12. Ephes. 6. 17. Apoc. 1. 16. en 2. 19.

Nademael de eeuwige Godt/ Christum sijnen Sone/ ons tot een Propheet verweckt heeft/ dien wy sullen hooren/ en Christus van hem selven getuygt hy zy ons eenige Meester/ soo is 't onwedersprekelijck/ dat wy geene andere leeringe mogen aennemen/ dan de leeringe Christi/ gene vreemde leeringe (segge ick) mogen wy aennemen/ die contrarie is Christus leeringe/ de welcke ons de Apostelen door den Heyligen geest geleert en geschreven hebben.

Deut. 18. 15. Act. 3. 22. en 7. 37. Matt. 23. 9.

Want daer magh geen vreemt vuur met de offerhande Godts gemenght worden. Christus magh niet verdragen dat suer-deegh der Pharizeen.

Lev. 10. 1. Mat. 16. 8.

Moses die moest de Cherubinen van puer Gout maken/ want de woorden Godts sijn doorloutert als Silver/ dat sevenmael in testen geproeft is.

Exod. 25. 18. Psal. 11. 31.

De Heere magh niet lijden dat sijne leeringe vervalscht wert/ dan hy straft alle valsche leeringe als hy sprack tot Jerusalem: U Silver is schuym geworden/ en u wijn is met water vermenght/ daerom sal ick mijn hant uytsteken en u schuym op dat suyverste afvegen. Alsoo haet Godt alle valsche leeringe/ en derhalven vermanen ons de Apostelen dat wy alleen by Godts woort sullen blijven/ als Joannes die daer seght/ dat gy gehoort hebt van aenbeginne/ dat blijve by u/ is 't dat by u blijft 't gene dat gy gehoort hebt van den beginsel/ soo sult gy by den Vader en by den Sone blijven. En Paulus: Hebt acht op de gene die tweedracht en ergernisse aenrichten/ tegen de leeringe die gy geleert hebt/ en wijckt van haer; ja alsoo seer dringht Paulus op sijne leeringe/ dat hy seght: Al quam ick ofte een Engel uyt den Hemel en Predickte u een ander Euangelium/ dan ick u gepredickt hebbe/ hy zy vervloeckt. Aldus leert Paulus in alle sijne Brieven/ dat men sich wachten sal voor vreemde leeringe en blijven by sijne leeringe/ die niet sijns/ dan des Heyligen Geests is/ na den woorde Christi/ gy en zijt niet de gene die daer spreken/ dan de Geest uwes Vaders die in u spreeckt/ nu spreeckt de Geest Godts door Paulum aldus:

Esai. 1. 22. 1 Joan. 2. 24. Gal. 1. 8. Marc. 13.

Mijn Broeders weest sterck in den Heere/ en door de kracht sijnder sterckheyt. Doet aen dat Harnas Gods/ op dat gy staen moogt tegen den listigen aenloop des Duyvels/ want wy en hebben niet met vleesch en bloet te kampen/ dan tegen Vorsten ende geweldigen/ tegen de Heeren der werelt/ Regenten der duysternissen deser werelt/ tegen de Geesten der boosheydt onder den Hemel/ daerom neemt dat Harnas Gods/ op dat gy mooght wederstaen in den quaden dagh/ en in allen dingen bereyt zijn/ soo staet nu omgegordet uwe Lenden metter waerheyt/ en aengetogen met den kreeft der gerechtigheyt/ en geschoeyt aen uwe voeten/ dat gy bereyt zijt tot den Euangelio des vredes/ in alle dingen/ grijpt aen den schilt des geloofs/ met welcken gy kont uytblusschen die vuurige pijlen des boosen Vyants/ en den Helm der saligheyt aenneemt/ en dat sweert des Geests/ welcke is Godts woordt. Noch op een ander plaetse: Die wapenen van onse strijt zijn niet vleeschelijck/ dan machtigh voor Godt/ om te verstooren de bevestingen daer wy mede verstooren de aenslagen/ en alle hoogheyt/ die haer verheft tegen de kentenisse Gods/ en wy nemen oock gevangen alle verstant onder de gehoorsaemheyt Christi/ en wy zijn bereyt te wreken alle ongehoorsaemheyt als uwe gehoorsaemheyt vervult is/ die nu niet blint en is, die verstaet wel met wat wapenen die Christenen sullen strijden, namentlick met den woorde Godts, daer mede moeten sy wel gewapent zijn. Want so spreekt de heylige Kerke: Siet rontom Salomons bedt staen t'sestigh stercke uyt den aldersterckste van Israel/ sy houden alle sweerden/ en zijn wel geleert tot den strijde/ een yeder heeft sijn sweert op sijne zijde/ om der vreesen wille van der nacht/ dat is een yder is gewapent met dat sweert des Geests/ tegen alle aenvechtinge des Duyvels/ tegen alle valsche leeringe. En van Christo staet geschreven gordt u sweert op uwe zijde gy aldermachtighste/ vaert henen met prijs en geciere/ het moet u gelucken/ met geciere/ gaet voort met de waerheyt/ sachtmoedigheyt en rechtveerdigheydt/ en u rechterhant sal u wonderlijk leeren/ scherp zijn uwe pijlen de welcken sich sullen onder u werpen.

Ephes. 6. 10. 1 Thess. 5. 8. 2. Cor. 10. 4. Cant. 3. 7. Psal. 45. 4.

Hier segt de schrift dat Christus een sweert sal hebben; wat sweert sal nu Christus hebben? Dat segt hy selve in Apocalipsi met dese woorden: 't zy sake datse sich bekeeren/ so sal ick tot haer komen en vechten daer tegen met dat sweert mijns monts.

Apoc. 2. 16.

Aengesien nu Christus met dat sweert sijns monts vecht tegen sijn Vyanden/ ja met den staf sijns monts dat Aerdtrijck slaet/ en met den Adem sijner lippen den Godtloosen vernielt: En wy gelijckformigh moeten zijn den beelde Cristi, hoe willen wy dan met een ander Sweert tegen onse Vyanden vechten? Segt niet de Apostel Petrus: Daer toe zijt gy geroepen? Daerom heeft Christus voor u geleden/ u een exempel nalatende dat gy sijn voetstappen sult navolgen/ d'welck geen sonde gedaen en heeft/ en daer is geen bedrogh in sijnen mondt gevonden/ doe hy wedersproken wort/ versprack hy niet weder/ niet dreygende doe hy leet/ dan hy gaf hem de wrake over/ hem die daer recht oordeelt. Ende hier op

Esai. 11. 4. Rom. 8. 29. 1 Petr. 2. 21. Ioan. 2. 6. Matt. 16. 24.

accorderen de woorden Joannis die daer segt: dat die in Christo blijft / sal wandelen als Christus gewandelt heeft / ja Christus selve / die mijn Discipel wil wesen / die versaecke sich selven / hy neme sijn kruyce op sijn schouderen / en volge my na / en wederom : mijn Schapen hooren mijn stemme / en volgen my na. En dit is de stemme Christi / gy hebt gehoort dat geseght is tot den Ouderen / ooge voor ooge / handt voor handt / dan ick segge u / dat gy den quaden niet sult tegen staen / dan slaet u yemant aen u rechter wange soo biet hem oock de slincker.

Marc. 8. 34.
Luc. 9. 23.
Ioan. 10. 27.
Mat. 5. 39.
NOTA.

Item / gy hebt gehoort dat geseght is tot den Ouderen / hebt lief uwen vriendt en hatet uwen Vyandt. Dan ick segge u hebt lief u Vyanden / gebenedyt die u vermaledijen / doet goet den genen die u haten / en biddet voor de gene die u vervolgen / op dat gy kinderen mogt zijn van uwen Hemelschen Vader / die sijn Sonne laet opgaen / over die goeden en quaden / en laet regenen over de rechtveerdige / en onrechtveerdige / wat loon sult gy daer af hebben? Dat gy de gene lief hebt die u liefhebben / en doen die Publicanen dat selve niet? wat doet gy sonderlinghs als gy uwen Broeder vrientschap bewijst? en doen die Publicanen dat oock niet? Daerom soo sult gy volkomen zijn als u Hemelsche Vader volkomen is / Siet dit is de stemme Christi, alle die nu sijne Schapen zijn, die hooren sijne stemme, dan die sijne Schapen niet en zijn, die hooren oock sijne stemme niet. Als Christus sprack tot den Pharizeen / seggende : Gy hoort mijne stemme niet / want gy zijt oock van mijne schapen niet / de Pharizeen lieten sich duncken / sy hadden Mosen en de Propheten / sy hadden oock een schoone glants en schijnsel der heylighеydt / dan sy hoorden de stemme Christi niet / daerom was 't al niet profijtelijk / also gaet het alle die gene die Christi woorden niet onderdanigh en zijn.

Matt. 5. 43.
Rom. 12. 20.
1 Petr. 3. 9.
Luc. 6. 34.
Matt. 5. 46.
1 Per, 1. 15.
Ioan. 10. 26.

Het is niet gelegen in de bladeren des Booms / dan in de vruchten / en welcke de rechte vruchten zijn / betuyght Paulus klaerlijck en segt / de vrucht des Geests is liefde / vriendelijkheyt / vreugde / vrede / lankmoedigheyt / goetheyt / kuysheyt / en sachtmoedigheyt. Hier staet van geen strijden met den uytwendigen sweerde, ofte dat men quaet met quaet sal loonen, dan veel meer als Paulus op een ander plaetse seght: en loont niet quaet met quaet: weest eerbaer met een yegelijcken, hebt vrede met een yegelijck, is 't mogelijk, soo vele als in u is, en wreket u selven niet mijn alderliefsten, maer geeft de gramschap plaetse, want daer geschreven staet, de wrake is mijn, ick sal 't vergelden, segt de Heere: Is 't dat u Vyandt hongert soo spijset hem / heeft hy dorst / soo geeft hem te drincken / wanneer gy dat doet / soo sult gy vyerige kolen op sijn hooft vergaderen / en laet u niet verwinnen van den quade / dan verwint dat quaet met goet. En hoe willen de Christenen strijden met oorlogs geweer? Daer Paulus klarelijk segt, weest gesint gelijk als Christus gesint is geweest, Christus is gesint geweest dat hy woude lijden, alsoo moeten alle Christenen gesint wesen.

Gal. 5. 22.
NOTA.
Rom. 12. 17.
NOTA.
Phil. 2. 5.

Christus woude met den sweerde van Petro niet beschermt zijn, hoe wil dan een Christen sich selven met den sweerde beschermen, Christus wilde drincken den kelck, die hem de Vader gegeven hadde, hoe wilt dan bestaen, dat een Christen niet soude met Christo dese Kelk drinken.

Matt. 26. 51.
Luc. 22. 51.
Marc. 14. 47.
Ioan. 18. 11.
NOTA.

Of meent yemant door een ander wegh saligh te worden / dan ons Christus geleert heeft? Is niet Christus de wegh / de waerheyt en dat leven? Is hy niet de deure van den Schaep-stal? Alsoo dat niemant in de Schaep-stal mag komen dan door hem.

Ioan. 14. 6.
Ioan. 10. 9.

Is hy niet de Herder / van de Schapen / de welcke de schapen moeten navolgen? Is hy niet onse Heere onse Meester?

En wie is de gene die boven sijn Heere wil zijn / dan die niet wil lijden als sijn Heere geleden heeft.

Wie is de gene die boven sijn Meester wil zijn / dan die sich aen sijns Meesters leeringe niet laten genoegen? Een yder wachte sich. Strijden met vleeschelijcke Wapenen is ons verboden. Want Paulus seght : vermaentse dat sy den Oversten / en den geweldigen onderdanigh zijn / en der Overheyt gehoorsaem / tot alle goede werken bereyt te zijn / niemant lasteren / niet kijven / gemeensaem / alle sachtmoedigheyt te bewijsen tegen alle menschen : en de Heylige Apostel Jacobus : Lieve Broeders weset lanckmoedigh tot de toekomst des Heeren. Siet de Ackerman verbeydt de kostelijcke vruchten der Aerden /, verduldelijck hem lijdende tot dat hy ontfangt den Morgen-Regen / en den Avont-Regen : Hierom weest lijdtsaem en sterckt uwe herten / want de toekomste des Heeren is na by. Lieve Broeders neemt tot een Exempel / ongemack te lijden / en tot lanckmoedigheyt de Propheten / die tot u gesproken hebben / in den Name des Heeren / siet wy prijsense saligh te zijn / die geleden hebben.

Matt. 10. 24.
Ioan. 13. 16. en 15. 20.
NOTA.
Iac. 5. 7.

Gy hebt gehoort dat lijden van Job en hebt gesien / dat eynde des Heeren / dat hy Barmhertigh en een ontfermer is sullen wy nu lankmoedigh zijn tot de toekomste des Heeren? soo is 't ja verboden te strijden; Aengesien de Heere noch niet gekomen is.

Ende sullen wy de Propheten nemen tot een Exempel om persecutie te lijden, soo moeten de Apostolische wapenen aengetogen werden, en dat Harnas Davids moet in der valle liggen, en hoe wilt sich rijmen met Godts woordt, dat yemant die sich een Christen beroemt, de Geestelijke wapenen wilde verwerpen, en die vleeschelijke aentrecken; so doch Paulus segt. Een knecht des Heeren sal niet vechten of kijfachtigh zijn / dan Vaderlijck tegen alle Menschen / die bereyt is om te leeren / die den quaden verdragen kan met sachtmoedigheyt / die daer onderwijst den genen / die tegen de waerheyt staen / of God hem eens berou gave / die waerheyt te bekennen / en weder nuchteren te worden van des Duyvels stricken / die nu van hem tot sijnen wil gevangen is

2 Tim. 2. 24.

Gy alle die met den Sweerde Davids wilt vegten, en daer beneven wilt des Heeren knechten zijn, aenneemt doch dese woorden, hoe een knecht des Heeren moet geschickt zijn, sal hy niet vechten, noch kijven, hoe willen de sommige dan oorlogen.

NOTA.

Sal hy Vaderlijk zijn tegen alle Menschen / hoe wil hy dan ymant haten oft quaet doen? sal hy bereyt zijn om te leeren / hoe wil hy dan de Apostolische Wapenen van sich werpen? Die behoeft hy dan wel by sich te behouden.

NOTA.

Sal

Sal hy oock de quade verdragen, hoe wil hy dan de quade uytroeyen?

Sal hy onderwijsen met sachtmoedigheyt die tegen de waerheyt staen / hoe wil hy dan met eenen toornigen moet straffen die noch de waerheyt niet bekennen? Paulus seght: oft Godt den wederspannigen berouw gave / dan sommige willen daer niet nae beyden / en oftse al een goede meyninge hebben / so staense nochtans met Usa haren hant aen de Arcke Gods. [2 Reg. 6. 6.] Daerom duchte ick sal het niet ongestraffet blijven. Ende of sy met Saul de beste beesten der Amalekiten al spaerden tot een offerhande des Heeren / soo sal't nochtans den Heere niet behagen / want het sijnen woorde contrarie is. Ende hy heeft lust tot gehoorsaemheyt / ende niet tot offerhande. [1. Sam. ofte Reg. 15. 9.]

Dan nu seggen sommige / de Heere wil Babilon doch straffen / ende dat door sijne Christenen / die moeten sijn wercktuygen zijn. Ach God / het waer billijck dat wy de Heere met sijn wercken lieten betrecken / ende gedachten der woorden Ecclesiastici: En wilt geen dingh ondersoecken dat hooger en de sterker is dan ghy / dan gedenckt altoos op die dingen die u God geboden heeft / en wilt niet curieuselijk ondersoecken in vele sijne wercken / want 't is van genen nooden op dat ghy de verborgen dingen siet met uwen oogen. [Eccles. 3. 21.] [Leest Eccles. 39.]

Want vele dingen zijn den menschen boven haer verstant getoont / ende dat vermoeden der dingen heeft vele onder de voeten getreden / ende behielt haer verstant in ydelheydt / 't waer oock behoorlijk dat de gene die nu met des Heeren Discipulen vragen / wanneer dat Rijck Israëls gerestitueert sal werden / die oock merckten op dat antwoordt des Heeren; het is niet behoorlijck dat ghy sult weten de tijden ofte stonden de welke de Vader in sijnen macht gestelt heeft: Dan dit vergetense ende roepen: binnen korten tijt wil Godt straffen ende Babylon vernielen. Hier toe moeten de Christenen sijn wercktuygen zijn / ende dit makense de simpelen wijs / waerom wy de schrift daer tegen willen setten: Het is waer God wil Babilon straffen / dan niet door sijn Christenen / want so segt Jeremias. [Act. 1. 6.]

De Heere heeft verweckt den geest der Coningen van Meden / ende sijn gedachtenisse is tegen Babilon / dat hy dat verderve / want het is de wrake des Heeren / de wrake des Tempels. Item / vergrammet tegen Babilon de Heydenen / de Coningen van Meden met haren Princen ende Heeren / ja met dat gantsche lant haerder heerschappije. Die Aerde sal beroert werden ende verstoort / want de gedachtenis des Heeren waken tegen Babilon / dat hy haer lant woest make / daer niemant in woonen en sal. [Jer. 51. 11.]

Ick weet wel dat dit vervult is in den Caldeeschen lande tegen Babilonien / hoewel de selfste plage den Roomschen Babilon niet ontgaen en sal / dan ick hebbe dit aengetekent, om de Meesters der opinien van den Sweerde, die uyt dese plaetse Jeremie willen beweeren, dat de Christenen Babilon sullen straffen, daer doch de Propheet klaerlijck getuygt dat Godt door heydenen sulcks heeft uytgericht / ende wil uytrichten / als wy hebben in Apocalipsi. Die tien hoornen die ghy op het beest gesien hebt / die sullen de hoere haten / ende sullense woest maken / ende nakent haer vleesch eten. Jae met vuur sullense verbernen. Want God heeft haer in den herte gegeven te doen dat hem behaeghlijk is / op dat sy eenen wille souden doen op dat sy haren macht den beeste souden geven tot dat de woorden Godts voleynt worden. [Dese prophetie is vervult.] [Apoc. 17. 16.]

Soo is het nu klaerlick uyt dese woorden te verstaen, dat niet door de Christenen, de Babilonische Hoere sal verdestrueert werden, dat oock de Christenen niet sullen uytroeyen. [NOTA.]

Daer magh een Theudas komen ende maken een oproer / dan het sal hem niet gelucken. [Act. 5. 37.]

Daer magh komen een Judas Galileus en maken een verstoringe / dan hy sal vergaen / en alle die hem aenhangen / die sullen vergaen / en verstropt werden; des wachte sich een yder / ende mercke neerstigh op de schrift / soo sal hy wel sien / hoe de Heere selve uytroeijen wil / in sijn wederkomst / en straffen alle sijne Vyanden / die niet hebben gewilt dat hy over haer soude heerschen / want also seght Lucas / want 't is geschiet doen de Heere weder quam / als hy dat rijck ontfangen hadde / ende geboodt dat sijn knechten geroepen souden worden tot hem / den welken hy sijn gelt gegeven hadde om dat hy weten moght / hoe veel een yder gewonnen hadde / ende als hy rekenschap gehouden hadde met sijnen knechten / sprak hy: Brenget nu hier mijn Vyanden / die niet hebben gewilt dat ik over haer heerschappye soude hebben / ende doodse voor my. [Merckt.] [Luc. 19. 15.] [Mercket dit wel aen Leser.] [Het loon sodaniger is hier.]

Dese schrift betuygt klaerlijk dat de Heere Christus eerst weder komen moet / eer dat alle sijne Vyanden gestraft sullen worden.

Ende hoe Christus wederkomen sal getuyget hy selve daer hy segt:

De Sone des Menschen sal wederkomen in de heerlijkheyt sijns Vaders met alle sijne Engelen / dan sal een yder loon geven na sijn wercken. Item gelijk een Blixem komt uyt den Oosten ende verschijnet in 't Westen / also sal de toekomst des Menschen Sone zijn. Ende wederom: Dan sal dat teken des Soons des Menschen openbaren. Ende dan sullen alle de geslachten der Aerden weenen / ende sy sullen sien den Soon des Menschen komen in een wolke des Hemels / met macht ende groote heerlijkheydt. Ende de twee Engelen betuyghden oock hoe Christus sal wederkomen met dese woorden: Ghy Mannen van Galilea wat staet ghy ende siet opwaerts ten Hemel / de Heere sal komen gelijk gy hem gesien hebt ten Hemel varen. Hier uyt verstaet nu een yder wel / hoe de toekomst Christi geschieden sal. Daerom als hy siet Christum alsoo komen / soo magh hy gewisselijk weten dat alle Vyanden Godts gestraft sullen werden / ende voor dese toekomst Christi / en vermoede hy sulcks niet / want het sal hem feylen / ofte Gods woort moeste liegen 't welk onmogelijk is. Ook seght Lucas: die Heere hadde dat Rijk ontfangen. Hier af seght Daniel. [Mat. 16. 27.] [Mat. 24. 30.] [Mar. 13. 26.] [Luc 17. 24.] [Apoc. 1. 7.] [Act. 2. 11.] [Hier is geen gemeyne straffe voor den uytersten dagh.]

Ick sach inden visioen des nachts ende siet metten wolken des Hemels / quam een des Menschen Sone gelijk. Ende hy is gekomen tot den Ouden bedaegde. Ende in sijn aenschouwen hebbense hem gebrogt. Ende heeft hem macht gegeven ende eere / ende dat Rijk [Dan. 7. 13.]

ende allen volcken ende geslachten dat sy hem dienen souden / sijn macht is een eeuwige macht / die niet afgedaen en sal werden / ende sijn Rijk dat niet vergaen en sal. Hier merckt nu een yder van wien Christus dat Rijck ontfanget, op dat hy sien magh, welcke eenen grouwelijcken verleydinge dat het is, dat sommige seggen, dat Jan van Leyden soude 't Rijk innemen, ende als hy dat ingenomen hadde, dan soude hy dat Christum overleveren als David het Rijck Salomon overleverde.

Jan van Leyden soud 't rijck innemen, als etlijcke seggen

Wyder segt de Evangelist / dat Christus met sijn knechten Rekenschap gehouden heeft / 't welk niet geschieden en sal / dan in den dagh des Oordeels / als Paulus segt: Wy moeten alle geopenbaert worden voor den Richtstoel Christi / op dat een yder ontfangen magh nae dat hy gedaen heeft / het zy dan goet of quaet / Christus: De menschen sullen in den dagh des Oordeels rekenschap geven van alle ydele woorden die sy gesproken hebben.

2 Cor. 5. 10.

Matt. 12. 36.

Dan sullen de getrouwe knechten gaen in dat rijck haers Heeren. Dan sullen de boosen gestraft worden / ende alle die niet geschreven zijn in het Boeck des Levens / die sullen in den vyerigen poel geworpen worden / wantse niet hebben gewilt Christum voor haeren Koninck bekennen / dan dat beest ende sijn beelt hebben aengebeden.

Matt. 25. 24
Apoc. 20. 15.
Apoc. 13. 8.

Dese Parabel verValschen nu de sommige ende seggen: Die Vyanden Gods sullen uytgeroeyt werden voor de toekomst Christi / ende daer toe willense Gods wercktuygen zijn / dan sy moeten te schanden komen / want dit seght de Heere de Heylige van Israël: Is 't dat ghy stille zijt, ende rustet, soo sult ghy saligh zijn, in swygen ende in hopen sal u sterckheyt zijn, ende ghy en hebt niet gewilt, en ghy seyde neen dan wy sullen tot de Peerden vlieden, daer om sult gy vluchten, gy segt wy sullen op de Peerden stijgen, daerom sullen u vervolgers snel wesen. Och offe dese woorden aenmerckten, die met den Sweerde willen vechten!

Esai. 30. 15.

NOTA.

Jae die daer de Engelen willen zijn / die dat onkruyt sullen plucken / daer doch Christus de Parabel anders beduyt / seggende: De goede weyte zijn de Kinderen des rijcks / dat onkruyt zijn de kinderen des quaets / de vyant die dat zaeyt is de Duyvel. De oogst is die eyndinge der werelt / De Meyers dat zijn de Engelen. Aengesien de Christenen de goede weyte zijn / hoe konnense dan de Engelen ofte Meyers wesen / ofte zijn sy die Meyers / hoe mogense dan die weyte zijn? Dese twee zijn verscheyden / de weyte ende de Meyers / dan men moet haer klaerheyt laten staen.

Matt. 13. 39.

De oogst is 't eynde der Werelt.

Het is wel soo / de Christenen werden wel Engelen genoemt / dan waermen van Engelen leset daer maghmen altoos de geloovige menschen niet door verstaen. Daer zijn oock andere Engelen / daer af geschreven staet / die sijn Engelen geesten maeckt / ende sijn Dienaers vuurvlammen. Met dese Engelen wil Christus komen / als Paulus seght: De Heere Christus Jesus sal verschijnen van den Hemel met de Engelen sijnder mogentheydt / ende met de vlamme des vuurs / die wrake doen sal over de gene die Godt niet gekendt hebben / ende niet gehoorsaem geweest den Evangelio onses Heeren Jesu Christi.

Psal. 103. 20.

Psal. 104. 4.
Hebr. 1. 7.

Dese Engelen sullen met Christo komen op den laetsten dagh.

2 Thess. 1. 7.

Dese Engelen sullen de Meyers wesen / die in de eyndinge der Werelt / dat is in den dag des Oordeels / 4 Esdre. 7. alle onkruyt sullen uyt plucken ende in den vuurigen Oven werpen.

4 Esd. 7. 43.
Eer niet,

So lange sal dat onkruyt onder de Weyte staen / ende de Bocken onder de Schapen blijven / op dat niemant sich duncken laet dat men dat onkruyt nu sal uyttrecken. Oft de Bocken nu van de Schapen scheyden.

Matt. 25. 32.

Dan als de opperste Herder openbaren sal / ende sitten op den Stoel sijnder Heerlijkheyt / en alle sijne heylige Engelen met hem / dan sullen voor hem vergadert worden alle Volcken / ende hy salse scheyden / gelijck als een Herder scheyt de Bocken van de Schapen / ende sal stellen de Schapen tot sijn Rechterhant ende Bocken tot sijn slinckerhant.

Dese woorden sijn so klaer als de Sonne / nochtans verstaen de sommige niet / also dat men tot haer wel seggen magh: O ghy sotte Galaten / wie heeft u betoovert dat ghy niet kont de Waerheyt gelooven? Den welcken Jesus Christus voor oogen gestelt / is onder u gekruyst. Dat begeere ick alleen van u te weten oft ghy op 't Sweert gedoopt zyt of op 't Cruyce? Soo onverstandigh zijt ghy, nademael ghy begonnen hebt in den Geest, soo wilt ghy in 't vleesche voort varen, soo veel hebt ghy vergeefs geleden, is 't anders te vergeefs.

Gal. 3. 1.

Op het Sweert ofte op 't Cruyce gedoopt.

Wat baat het dat gy uyt Egygten getogen zyt, ende wederom siet na Egypten, dat is na de duysternisse, ende verlaet dat Waerachtige licht, jae begeert Vleesch van Egypten, dat is menschelijcke leeringe, en laet u niet benoegen aen dat Hemels Broot.

Exod. 14. 11.
Num. 14. 2.

Wat baat het u dat gy Pharaonem ontloopen zijt / als ghy van Amaleck verslagen wert / om uwe ongehoorsaemheyt? (ende daerom) dat ghy sonder den bevele des Heeren ten strijde trecket.

Wat profijt is 't dat gy door dat roode Meyr met de Kinderen Israëls zijt gegaen / als ghy door een vast geloof aen Godts Woordt met Josue ende Caleb / niet komt in dat beloofde Lant? ende hoe men in dat beloofde Lant / dat is in dat eeuwige Rijcke Godts komen sal / betuygen ons Paulus ende Barnabas / die also leerden in allen Gemeynten. Datse door veel Tribulatien mosten komen in dat Rijcke Godts.

Act. 14. 22.

Christus heeft sijn Rijck metten Sweerde niet ingenomen, dan door lijden moeste hy daer inkomen, en sy mijnen dat Rijck metten Sweerde in te nemen. O verblintheyt der Menschen! Dan het moet alsoo toe gaen / dat de gene die Christum niet willen voor haer eenige Herder bekennen / op datse van hem mogen geweydet worden / die sullen moeten eten de weyden / de welcke met voeten getreden zijn / Ende die dat klare water uyt de Fonteyne des Salighmakers niet willen putten / die sullen moeten drincken dat onklare water / dat de valsche Herders met hare voeten onreyn gemaeckt hebben? Ende daerom, wantse dubbelt quaet gedaen hebben, met den Kinderen Israëls. Sy hebben verlaten den Heere een levende Fonteyne der wateren, ende hebben sich putten gegraven, die wel schoon schijnen: Danse konnen geen Water geven.

Christus sijn rijk ingenomen door lijden.

Ezech. 34. 19.

Vermane daerom alle lieve Broeders. Jae bidde u door de ontfermhertigheyt Godts onses Heeren Jesu Christi, dat ghy acht wilt hebben,

Exod. 30. 20.

ben, op Gods Woort ende daer niet van wijken, want ghy hebt uwen Leermeester Christum gesien met de Oogen des geloofs, ende sijn stemme hebt ghy gehoort die aldus seght: Dit is den rechten wegh/ den selven gaet/ anders noch ter rechter noch ter slincker hant.

NOTA. Een yder wachte sich van alle vremde leeringe, van sweerden, tegen-stant ende meer andere, dat doch anders niet en is dan een gulden Bloeme, waer onder een boose Serpent verborgen is, die ook al veelen sijn fenijn aengeblasen heeft, een yder wachte sich daer voor.

Tim. 1. 13. Een yder houde sich na dat voorbeelt der Godtlijcken woorde/ die hy van de Apostelen ontfangen heeft met dat geloof ende liefde. Een yder dencke dat hy Christum anders niet geleert en heeft, dan met hem te lijden en blijven daer by, want in Christo is een oprecht wesen/ jae hy is dat licht deser Werelt/ die hem navolght die en sal niet wandelen in der duysternisse/ dan hebben dat licht des levens. (Ephes. 4. 20. Joan. 8. 12.)

Psalm. 67. 1. Godt de Vader/ onses Heeren Jesu Christi moet onser genadigh zijn/ ende ons laten lichten dat wy op der Aerden moogen bekennen sijnen wegh ende sijne Saligheyt onder de Heydenen. (Psal. 67. 1.)

Alle die ghy des Heeren goetheyt geproeft hebben/ hebt hem lief/ de oprechte bewaert de Heere.

Weest goets moets ende twijffelt niet/ want de Heere sal uwer Zielen kracht geven/ Alle ghy die lijdsamelijcken sijnen toekomst verwachten.

Psal. 99. 1. De Heere is een Koningh geworden der rasenden Heydenen/ hy sit op Cherubin/ des beroert sich dat lant/ Desen Koningh hebben die Joden versmaet en sijn verblint geworden.

EEN LIEFLYCKE

VERMANINGE

OF

ONDERWYSINGE

UYT GODTS WOORDT,

Hoe dat een Christen sal geschickt zijn, ende van dat schouwen ofte afsnijden der valscher Broederen ende Susteren, ofte die met Ketterschе leeringe verleydt zijn, ofte die een vleeschelijck schandige leven voeren.

DOOR

MENNO SYMONS.

MENNO SYMONS die wenscht allen waren Broederen ende Susteren Jesu Christi, genade ende vrede van Godt onsen Hemelschen Vader, door Christum Jesum sijnen Sone onsen Heere, de welcke ons lief gehadt heeft, en heeft ons gewasschen van onse sonden in sijn bloet, den sy lof ende prijs van nu aen tot in der eeuwigheydt, AMEN.

Hoort Godes woort, Gelooft Godes woort,
Volbrenght Godes woort, So hebt ghy dat eeuwige leeven.

Oordeelt niet al eer dat ghy door gelesen ende wel verstaen hebt.

Hertelijcke lieve kinderen in Christo Jesu, ghy weet het immers wel/ met hoe seer grooter naerstigheyt/ ja uyt dat alderbinnenste mijnder sielen, dat ick den meestendeel van u in korten dagen vermaent hebbe met des Heeren woort met seer overvloedige vele redenen ende schriften, vloeyende uyt eenen heylsoeckende, liefhebbende ende beroerde geest, als ghy selver wel gehoort ende gesien hebt/ die doch over al na geenen dingen haket (des Godt een getuyge zy) dan alleene na de eeuwige saligheydt van uwer aller sielen, niet anders leerende, niet anders van Godt begeerende, u nergens anders toe vermanende, dan dat uwe alderheylighste geloove ende wercken krachtigh ende vruchtbaer voor Godt sy. Ende dat u leven ende wandelinge heyligh, reyn, sober, kuys, matigh, ootmoedigh, lieflick, goedertieren, milt, barmhertigh, rechtveerdigh, onstraflick, den Euangelio Christi onderdanigh ende gehoorsaem. Ja als een klaer schijnende licht voor God, voor sijnen heyligen Engelen, ende voor allen

le de gantsche wijde werelt bevonden moet worden / op dat ghy in alle uwen gantschen handel moget uytdrucken / Christum Jesum, dien ghy aengetogen hebt / Gal. 3. is 't anders dat ghy hem recht aengetogen hebt / als ick hope / ende bewijssen also in uwen leven, sijnen Godtlijcken ende Hemelschen gebeelte, na den welcken dat ghy geschapen zijt. Col. 3. Ephe. 4.

Siet dit is het gene dat ick van u in alle mijne leere begeere.

Ick en soecke immers uw geldt / silver / en vleeschelijcke gaven niet (als ghy selver wel getuygen zijt) hoe wel ick by der loogenachtige werelt der saken halven wel schandelijck belogen worde / ick versoecke alle van u / ende begeere van u met veel sorge / angst / benautheydt / moeyte / suchten / weenen ende arbeyt / een sodanigen geloove, liefde, geest, conscientie ende wandelinge, daer in die doch des rechtveerdigen oordeels voor Godt bestaende blyven mogen / ende dat in Christo Jesu.

Ick en twijffel daer niet aen / mijne alderliefste broeders, of ghy bekent dat seer wel is 't dat ghy met Christo Jesu van boven uyt Godt den Vader geboren zijt / uyt dat Hemelsche zaet des Godtlijcken woorts, dat ghy als dan recht even na een sin / geest / moet ende wille Jesu Christi geraden zijt / beyde in leere en leven, gelijcker mate als Christus Jesus geraden is / na die natuere en na de gebeeltenisse sijns gebenedijden Vaders / ja so krachtigh aengeboden (segge ick) sijns Vaders natuere / uyt den welcken dat hy gebaert is / dat hy niet en moghte doen anders / dan dat hy sagh dat sijn Vader dede / Joan. 5 niet en leerde dan alleen sijns Vaders woort / Joan. 7. alsoo oock alle de gene die uyt dat levendige / salighmakende woort onses lieven Heere Jesu Christi gebaert zijn / die zijn door de kracht ende door dat wesen haerder nieuwer geboorten, Christo alsoo toegevoeght / so eygen ende gelijk geworden / soo wesentlijck ingeplantet / so in sijnen Hemelschen natuere verandert ende omgekeert / dat sy geen leeringe leeren noch grlooven / dan alleen die leeringe die over een draeght met Christus leere, gene Godts dienstige wercken gebruyken / dan alleen Christus werken / welke hy in sijnen heyligen Euangelio geleert ende gedreven heeft / Want hoe konnen ofte mogen die natuerlicke wijnrancxkens andere vruchten dragen / dan die wijnstock selver / uyt den welcken dat sy uytgekomen ende gesproten zijn / Joan. 15.

Gelijck baert gelijck.

Joan. 15.

Gelijck dan in Christo Jesu niets niet bevonden is dan alleen de heyligheyt, wijsheyt, klaerheyt, gerechtigheyt, kracht, liefde, vrede, barmhertigheyt ende waerheyt des almachtigen Vaders / also zijt gy gelijker mate sijns wesen ende goetheyt deelachtigh geworden / om dat ghy met hem van boven uyt gelijcken Vader wedergeboren ende vernieuwt zijt.

De natuere ende aert Christi ende der wedergeborener is eenderley.

Siet mijn broeders, aldusdanige wedergeborene ende Godlijck gesinde leven onbestraffelijck, even na der mate van de rechtsnoer des heyligen Euangelii Jesu Christi ende sijnder Apostelen. Derhalven kust hy haer als sijnen lieven uytverkorenen met den mont sijnes eeuwigen vredes. Cantic. 1. ende noemtse te wesen sijn Gemeynte, sijn eygen echte Huysvrouwe / vleesch van sijnen vleesche, ende been van sijnen beenen: by den welcken dat hy baert in onuytsprekelijcker lusten / met sijnen krachtigen zade: Namelick / met sijnen heyligen woorde, den Kinderen Godts, den kinderen der beloften, den kinderen der gerechtigheyt, den Kinderen des waerheyts, ende den Kinderen des eeuwigen levens, Ephe. 5. Maer by de Babiloonische / Sodomitische / hoerachtige / overspelige / afgodische / bloedige / ongeloovige / blinde / ende onreyne scheucken nimmermeer / daer sy menigh hondert jaren met hout / steen / gout / silver / broot / wijn / valsche leere / ende met de seer onnutte verdoemelijcke wercken haerder eygen handen, soo billicken geboeleert / ende schande bedreven hebben tegen Christum Jesum, en tegen sijn heylige woort, Apoc. 17. ende 18.

By een onstraffelijcke gemeynte baert Christus Jesus.

Hieromme soo vermane ick alle onse lieve broeders ende susters in den Heere, soo lief als u Christus Jesus is / dat gy het doch nimmermeer uyt uwen herten willet laten ontgaen / dan dat ghy het altoos ende stedelijck gedenckt / waer op ende waer toe dat ghy geroepen, geleert ende gedoopt zijt. Gedenckt dat verbont des alderhooghsten Gods / dat welcke ghy soo vrywilligblijck ingetreden / begeert ende aengenomen hebt / geleert door Gods woort, geleyt ende gedrongen door den heyligen Geest, ende hebben goetwillighlijck na luydt Pauli leere alle uwe gierigheyt / onsuyverheyt / hooveerdigheyt / haet / nijt / misbruyck der Sacramentelijcken tekens / afgoderie / gulsigheyt / dronckendrincken / vleeschelijcke sinlijckheyt / liegen / bedriegen &c. in der doope begraven, ende zijt met Christo Jesu verresen tot een nieuw leven, Rom. 6. Is het anders dat gy recht met hem verresen zijt: Welcke nieuwe leven anders niet en is dan gerechtigheyt, onstraffelickheyt, liefde, barmhertigheydt, ootmoedigheyt, lijdtsaemheyt, vrede, waerheyt, ja over al dat lieflick leven dat geleert wort in den heyligen Euangelio, ende alsoo bevonden is in Christo Jesu.

Siet wat een nieuwe leven is.

Och broeders hoe jammerlick verre zijn de sommige van ons leyder noch verscheyden van dat Euangelische vrome leven dat uyt God is! hoe wel sy uytter Kercken blijven / ende uytwendigh in den water alreede al gedoopt zijn / evenwel in allen dingen noch aerdt / vleeschelick / ende duyvels gesint meynende by avontueren / dat dat gantsche Christendom in den uytwendigen Doope, en in dat blijven uyter Kerken gelegen zy. Neen lieve neen. Ick segge u soo waerlijck als de Heere leeft / voor God en gelt genen uytwendigen Doop, noch blijven uyt der Kercken, noch Avontmaal, noch vervolgh / soo wanneer datter niet en is dat volbrengen der geboden Godts, 1. Cor. 7. dat geloove het welcke / dat daer wercket door de liefde. Gal. 5. ende de nieuwe creatuere. Gal. 6. Gelijck oock seyt Christus Jesus. Voorwaer voorwaer seg ick u / het zy sake dat ghy andermael gebooren wort van boven, ofte ghy sult dat rijcke Godts niet sien, Joan 3. Noch op een ander plaetse / het sy sake dat ghy wordet omgekeert / ende wordet als een kindt, ghy sult dat rijcke der Hemelen niet ingaen. Matt. 18. Maer de wedergeboorene ende de omgekeerde / dat zijn de geloovige / die

Uytwendigh gelt niet als dat inwendigh daer niet en is.

Die nieuwe geboorte draeght dat rechte wesen met hem.

wor-

worden recht gedoopt na luyt Godts woort, Marc. 16. want die begraven hare sonden in den Doope, ende verrijsen met Christo Jesu in een nieuw leven, Rom. 6. Die worden geestelijck besneden met Christus besnijdinge. Col. 2. Die trecken aen Christum Jesum Gal. 3. Die bewijsen het met dat water bat / dat sy van nieuws gebooren zijn / want het is een waterbat der nieuwer geboorten. Tit. 3.

By de wedergeborene is rechte doop.

Dese wedergeboorene gebruyken oock het rechte Avontmaal, want sy verkondigen den doot Christi tot dat hy komen sal. 1. Cor. 11. Haren lust is in de Gemeynte der gerechtigen, hare wercken en zijn niet dan broederlijcke liefde, een herte, een ziele, een geest, Ja een onverscheyden lichaem / vruchtbaer / dienstachtigh en gemeynsaem in Christo Jesu / het welcke ons de uytwendige kelck ende dat uytwendige broot beteekenen / 1. Cor. 10.

By de wedergeborene is rechte Avontmael.

Dese wedergeboorene schuuwen alle valsche leere, alle afgoderie, alle onbehoorlijck gebruyck der Sacramentelijcke teeckens in der Kercken ofte buyten der Kercken / sy soecken alleene de rechte Leeraers die onstraffelick zijn in leere ende leven, die rechte Godsdienst geleert ende naegelaten in Christus woort / namelijck de stervinge des vleesches. Rom. 12. Gal. 5. De dienst der ellendigen / Matt. 15. Dat versoecken der weduwen ende weesen als Jac. seyt / reyn ende onbevleckt hem te bewaren van dese werelt / Jac. 1.

By de wedergeborene is rechte Godesdienst.

Dese wedergeboorene dragen dat kruys Jesu Christi met blijden herten, alsoo bevestight in Christo Jesu / datmense met geene valsche leere, noch met geene grouwelicke tormenten van de eeuwige Godts waerheyt ende liefde mogen afleyden ende ontrucken, Rom. 8. Aller wegen gedenckende haers Heeren woort, daer hy alsoo leert / namelick / wie my niet en belijdet voor die menschen, dien en sal ick oock niet wederomme belijden voor mijnen Vader die in de Hemelen is. Matth. 10.

De wedergeborene dragen recht Christi kruyce.

Alle deser gedachten zijn enckel kuysheyt, lieflickheyt, vrede, ja Hemelsch ende uyt den Heyligen Geest; Alle hare woorden zijn wijsheyt, waerheyt, leeringe / vermaninge in der genaden / met sout besprengelt / Godts woort / ende worden gesproken tot bequamer tijdt. Ja sy zijn geest ende leven. Summa / alle haer wercken zijn enckel liefde, barmhertigheyt, gerechtigheyt, godtsalige vroomheyt, ende geschieden in de vreese des Heeren.

De wedergeborene denken, spreken, ende doen alle dingen recht.

Siet mijn broeders, dit is de rechte aert ende natuere der kinderen Godts, die nu door genade in haren herten omgekeert ende met Christo Jesu van boven uyt Godt den Vader zijn gebooren.

Hierom so bid ick u als mijne hertelijcke lieve broeders, door de onfarmhertigheyt Gods / Ja ick gebiede u met den heyligen Paulo / door den Heere Jesum Christum / die in sijnder toekomst sal oordelen de levendigen ende de dooden, dat ghy malkanderen vlijtighlijcken sult waernemen ter saligheyt, in alle behoorlijcke manieren onder den anderen lerende, onderwijsende, vermanende, bestraffende, driegende, troostende na gelegentheyt der beroerder saken / niet anders dan met Godts woort, ende dat uyt voller liefde tot dat wy alle mogen opwassen in Godt, en komen in een eenigheyt des geloofs ende der kennisse des Soons Godts, in eenen volkomen man / ende in de mate des vollen ouderdoms Jesu Christi / Ephes. 4.

Den eenen Christen wachtet op des anders saligheyt.

Derhalven siet wel toe / is 't dat ghy uwen broeder siet sondigen / so en wilt hem niet voor by gaen / als de gene die sijn ziele niet en achtet / maer is 't dat sijnen val geneeslik is / so heffet hem op van stonden aen / door lieflicke vermaninge en broederlijcke onderrichtinge, aleer dat ghy eet / drinckt / slaept ofte anders wat doet / als de gene die sijn zaligheydt soeckt met vlijt te beminnen / op dat uwe arme verdoolde broeder in sijnen val niet en veroude ende verderve / ende also in sijne sonden niet en vergae.

Het en is geen Christen die sijns broeders saligheyt niet en achtet.

Doet niet meer soo ontrouwelijcken / als ghy tot nu toe gedaen hebt / als dat ghy de overtredinge van uwen sneuvelenden broeder ende suster, noch niet vermanende zijt soo wel tot yemant binnen de Gemeynte als buyten de Gemeynte, dan soecket veel meer met bidden tot Godt / met tranen, met woorden ende wercken, om hem te bekeeren van den wegh sijnder dwalinge / om saligh te maken zijn ziele, ende also te decken de menighvuldigheyt sijnder sonden / Jaco. 5 Wacht u mijn broeders wacht u / dat gy geenen faemroover onder u toe en laetet / gelijck Moses leert. Levi. 19. Een dobbelde tonge / een logenachtige tonge / een schalcke tonge / ende een achterklappige tonge / en consenteert niet tot eeniger tijt / op dat ghy niet en valt in den toren Gods: een yeder sie wel neerstelijcken toe / hoe / waer / wanneer / ende wat hy spreke / op dat hy hem met sijnder tonge tegen Godt ende tegen sijnen naesten niet en misgrijpe / dan gedenckt aller wegen / dat woort dat Ecclesiasticus leert, namelik / Eere ende glorie is in een wijs mans reden / maer de tonge des onvoorsichtigen is sijn verderfenisse / Eccles. 5.

Broeders wat het u tonge.

Maer de gene / mijn broederen, die door een beroerde dringende geest met ons in de tijt haers verstants oft der kennisse in dat alder heylighste lichaem Jesu Christi ingedoopet zijn / welck is de Gemeynte, 1. Cor. 12. nochtans wederomme / het zy door valsche leere, ofte door een ydel vleeschelijck leven, haer selver uyt dat selfde lichaem of gemeynschap Christi uyt geworpen ende afgesneden hebben / hy zy vader of moeder / suster of broeder / man of wijf / soon of dochter / hy zy dan wie dat hy zy / want Godts woort gaet over alle vleesch / ende by God en is geen aensien der persoonen, Act. 10. Rom. 2. Gala. 2. Ephes. 6. Col. 3. Is 't dat hy die vermaninge sijnder broederen niet op en neemt / die hem met suchten / tranen en met eenen meedelijdigen geest uyt grooter liefde gedaen wort / maer is 't dat hy volhert in sijn Jootsche leere, namelijck / als sweert, rijck, veelheyt der vrouwen, oft diergelijke verleydingen meer / Item / inde lereinge des onbeschaemden biechts / geen schaemte en dragen voor de schaemelijke litmaeten, en sulke onnatuerlijke onmenschelijke handelen meer / Item inde leeringe die tegen dat kruyce Christi is / namelick / als dat onreynigheyt den reynen reyn is / ende also gemeynschap te hebben in onvruchtbare wercken / als het gehoor der wereldtlijcker

Volgt de afsnijdinge der valscher broederen.

Die volherdet in het quaat wort afgesneden.

 Pre-

Predikanten, kinder-doop, wereltlijcke Avontmael, en sulcke grouwelen meer. Item in droncken drinken, gierigheyt, hoererye, overspel, onbetamelijcke woorden, &c. Met sodanige en hebbet niet te doen/ noch en wilt daer niet meede eten/ gelijck ons die heylige Paulus met uytdruckelijcke woorden geleert ende bevolen heeft. 1. Cor. 5.

Maer is het dat hy die vermaninge sijnder getrouwen broederen lieflicken ontfanght/ hy bekent sijnen val/ hy suchtet, hy belooft beteringe sijns levens, hy bewijst wercken en vruchten des berouws, hy heeft dan hier voormaels gesneuvelt ende gevallen/ hoe hy oock gesneuvelt ende gevallen heeft/ ontfanght hem als eenen wederkeerenden lieven broeder ofte suster, alleene hy sie daer wel op toe/ dat hy met sijnen Godt niet en spotte, want dat opnemen der broederen en gelt niet als wy van Godt niet opgenomen worden/ hy sie toe/ segge ick/ dat sijn opnemen der vermaninge/ sijn suchten, sijn belofte der beteringe, ende sijn berouw oprecht ende waerachtigh voor Godt zy/ want die beproeft herten ende Nieren, ende die bekendt seer wel/ alle de inwendige gepeynsen ende gedachten der menschen/ Jerem. 17. Joan. 2. Rom. 8.

Is het dan dat sijn opnemen/ suchten, belofte ende berouw niet en geschiedt uyt een waerachtigh opset, ende uyt eenen ernstachtigen vyerigen gront des inwendigen herten, maer alleen lauwelijk, beveynsdelijck, sonder geest, door eenen hypocritischen schijn/ om dat hy uytwendigh uyt dat gemeynschap der broederen niet en wil gestooten zijn/ soo is hy nochtans evenwel van Christo al afgesneden, ende blijft alsoo en hypocrijt oft guychelaer in Godts aenschouwen/ hy en sal oock niet anders tot eeniger tijdt van Godt aengesien en geoordeelt worden. Want Godt de rechtveerdige richter, die en richtet niet na den uytwendigen schijn/ maer alleen na dat verborgene voornemen des inwendigen herten.

God en oordeelt niet als die menschen.

Seght mijne alderliefste/ dewijle die sake alsoo voor God gelegen is/ wat baet haer dan sodanigh een uytwendige naeme eens Christen broeders te voeren/ wanneer hy dat inwendige Euangelische geloove, liefde, ende dat onstraffelijck leven eens waerachtigen broeders Jesu Christi niet en heeft.

Of wat baet het heylige Avontmaal ons lieven Heeren Jesu Christi met den broederen te genieten/ wanneer wy de rechte beteeckende vruchten des selfden Avontmaals, namelijk den doodt Christi, de liefde der broederen, ende vreedtsame eenigheydt des geloofs in Christo Jesu niet en hebben: Alsoo en baet het oock niet in de gemeynschap der broederen uytwendigh of lichamelijck te converseren/ als wy evenwel inwendigh in de gemeynschap onses lieven Heeren Jesu Christi niet en zijn.

Dat uytwendigh sonder dat inwendige is huychelie voor God.

Derhalven mijne broeders, soo en wort'er van ons niemant afgesneden, ofte uyt de gemeynschap der broederen uytgedaen/ (oordeelt recht) dan die gene die haer selven al te vooren ofte door valsche leere, ofte door een onbehoorlijck leven, van Christo ende van sijn Gemeynte afgesneden ende uytgeworpen hebben. Want wy en begeeren niemant uyt te stooten, dan in te nemen, niemant af te snijden, dan te genesen, niemant te verwerpen, dan weder te soecken, niemant te bedroeven, dan te troosten, niemant te verdoemen, dan saligh te maken. Want dat is de rechte aert/ ende voornemen eens Christelijcken broeders. Wie dat hem dan van dat quade afwent/ het zy van sijne valsche leere, ofte van sijnen ydelen leven, ende schickt hem na den Euangelium Jesu Christi, daer hy toe gedoopt is/ die sal noch en magh in der eeuwigheyt nimmermeer van eenigen broederen uytgestooten noch afgesneden worden.

Maer die gene daermen met geen vermanen, tranen, driegen, straffen, ofte met eenige andere Christelijcke diensten en Godsalige middelen opheven/ bekeerende verquicken magh/ die sullen wy niet sonder grooter rouwe ende smerte onser zielen, hertelijk beschreyen, ende den val ende verdoemenisse soodaniger verdoolder broederen, uyt dat midden van ons doen/ op dat wy met gelijke valsche leere, die alle wegen om haer vreet als de Cancker sieckte/ niet verlept en worden. 2 Tim. 2. ende met gelijcke ydele vleeschelijcke leven, soo dat dat vleesch altijdt tot den quaden genegen is/ met haer niet en bekijven/ alsoo Gods woort gehoorsaem zijn/ dat ons alsulcks leert ende gebiet. Ende alsoo die afgesneden broeder ofte suster daermen met geenen lieflijcken diensten/ helpen ofte bekeeren magh/ dat die door aldusdanigen middel der afsnijdinge/ in hem selven beschaemt magh worden tot beteringe. 2 Tessa. 2. ende bekennen alsoo waer toe dat hy gekomen, ende waer af dat hy gevallen is. Aldus is die ban een seer groot werck der liefde, al hoe wel het by den onverstandigen/ als een werck des haets wort aengesien ende geoordeelt.

Siet de oorsake waerom datmen, den valschen broederen schouwen sal.

Den ban is een werck der liefde.

Mijn broeders, dit is de eygentlijcke oorsake waerom ende waer toe dese selfde afsnijdinge ofte ban in de heylige Schrift so ernstelijck van Christo Jesu ende sijne heylige Apostelen geleert ende bevolen is/ eerstmael van de valsche leere, Matth. 7. ende 16. Rom. 16. 2 Timo. 2. 1 Timo. 6. Titu. 3. Philipp. 3. 2. Joan. 1. Item van dat sondige vleeschelijcke leven. Matth. 18. 1 Cor. 5. 2 Thessa. 3. 2 Timo. 3. Item datmen se vermanen sal (verstaet die vermaent begeeren te wesen) Mat. 18. Tit. 3. Hierom soo siet wel neerstelijcken toe/ ende waeckt voor uwe eygen siele, dat ghy doch Gods woort in dese noodelijcke sake der afsnijdinge niet en versmadet, ende sijn ordinantie niet en vertredet, maer dat ghy het aller wegen gebruyckt ende onderhoudt met godlijcke wijsheyt, bescheydenheyt, lieflickheyt, ende voorsichtigheyt neven den genen die van de Euangelische leere ofte leven afgetreden ende afgeweken zijn/ niet met stuursheyt/ niet met wredigheyt/ dan veel meer met alderley sachtmoedigheydt, met veel suchten ende tranen over uwe bedrotte ende verbuylde lidtmaten, daermen niet weder heelen en magh/ daer kosten/ arbeyt ende salve zijn verloren/ daer niet nutter en is/ dan af te snijden met dat mes des Godlijcken woorts, op dat oock de andere leden niet en verbuylen/ ende de verdoemelijcke schorftheydt van dat eene schaep, op dat het ander niet en beklijve/ ja in sooda-

Schriften die den ban aenwijsen.

Een Christen behoort wijsheyt te gebruycken in alle sijne saken.

soodanigen maniere / dat de selfde verdoolde suster of broeder in sijner zielen beschaemt getogen en gewonnen magh worden / gelijck het boven verklaert is. En is 't dat in soodanige afgesnedene suster of broeder eenige beroerte des geestes is / eenigh vonckskén des levens, of eenige vreese Gods, soo moet hy immers in sijner zielen schricken en beven. Want hy nu wel bekent door vermaninge uyt Godts woort / en door dat getuygen sijner conscientien, hoe dat hy hem selven door sijn valsche leere, en door sijn ydele vleeschelicke leven heeft afgesneden uyt de gemeynschap Jesu Christi, en is wederom ingetreden in de gemeynschap des Duyvels / en derhalven sijn lot en deel wesen sal / niet met de salige zielen in den Hemel / maer met alle de verdoemde zielen in de Hel tot den eeuwigen dagh / is 't dat hy hem niet en bekeert.

Die in Christi gemeynschap niet en is, die is in de gemeynschap des duyvels.

Godt de barmhertige Vader die wil doch alle sijn uytverkoren kinderen, die haer in sijn heyligh verbont en gemeynschap begeven hebben / van aldusdanigen grouwelicken val / verstocktheyt en affsnijdinge behoeden en bewaren / Amen.

Alle die afgevalle susters en broeders die haer in dese opentlicke leere en gebruyck des Christelicken bans of afsnijdinge over ons ergeren en toornen willen / die moeten haer ergeren meer en meer / want soo wie dat onreyn en vuyl is / die worde noch meer onreynder en vuylder / gelijck de heylige Geest der Propheten leert / Apoc 22. Want Godts woort is den vromen en godtvruchtigen tot beteringe, tot gerechtigheyt / en tot het leven ; maer den verloren is het tot ergernisse tot ongerechtigheyt en tot den doodt. Wat willen sy ons toornigh wesen / om dat wy de Schriftuere in dese sake voldoen ? laetse veel meer haer selver toornigh zijn / want sy tegen Godt dorven leeren en leven. Waer 't by alsoo dat sy haer valsche leere wilden aftreden / en beteren haer onbehoorlicke godtlose leven, geensins en soude de Hemelsche leeringe onses lieven Heeren Jesu Christi haer erger en booser maken / dan meer dwingen / verschricken en bekeeren.

Gods woort baert in de geloovige geen ergernisse.

Terwijle sy dan door hare afvallige / wederspannige en vleeschelicke haet der genade en Gods kennisse over al berooft zijn / en worden altijdt booser en booser / alsoo dat sy den doodt soecken in het eeuwige leven, en de duysternisse in het Hemelsche licht des godtlicken waerheyts / daerom soo getuygen wy ons reyn te zijn voor God en voor sijne heylige Engelen, van hare verdoemelicke valsche leere / van hare sonden / verhartheyt / en van haren eeuwigen doodt / soo wy dat al te vergeefs neffens haer gedaen hebben / wat ons des Heeren woordt over dese sake geleert en bevolen heeft, begeeren derhalven ninmermeer noch gemeynschap, noch lot, noch deel met haer te hebben tot den eeuwigen dagen / soo lange sy niet van gantscher herten uyt alle valsche leere treden, en beteren haer ellendige / verdoemelicke / aertsche / vleeschelicke / en Duyvelsche leven tot des Heeren prijs. Maer is 't dat alsulcks met der waerheyt in haer bevonden wort / uyt rechter meeninge recht als voor Godt / die alle dingen siet / soo willen wy seggen / wellkom lieve broeders, wellekom lieve susters, en verblijden ons met onuytsprekelicker blijdschap over soodanige recht bekeerde susters of broeders, ja met soodanigen blijdschap / als men hen pleegh te verblijden / soo wanneer een eenigh gebooren soone van een seer periculeuse en doodtlicke kranckte was genesen, een verdoolt schaep en wegh gebraghte penninck wedergevonden waren / en een verloren sone / daer men sijn toekomst niet en verhoopte / weder in dat huys sijns begeerigen vaders gekomen was / Matth. 18. Luc. 15.

Blijdschap is den broederen over een die hen recht bekeert.

Siet mijn broeders, aldus wil ick dat eenen ygelicken afvalligen broeder selver laten oordeelen / waerom / waer toe / met wat geest / en uyt wat meyninge dese selfde afsnijdinge of van eerstmael van Christo Jesu en van sijn Apostelen, daer na van ons, wy die wederom in haer leere en gebruyck alles Christelicken handels geset zijn / dus neerstelick gedreven en gebruyckt wort / gelijck men uyt dese Schriften boven geallegeert wel klaerlick begrijpen en verstaen magh.

Wel aen mijn weerde broeders in den Heere / gy die door eenen geest in een lichaem gedoopt zijt / en u vrywillighlijck in de gemeynschap Jesu Christi begeven hebt / en oock gy die van de goede wille zijt / terwijl gy den afgevalligen moet schuwen / na luydt Godts woort, siet derhalven wel toe / soo wanneer gy haer schuuwt, als verrotte / verduylde en onnutte lidtmaten / onbequaem tot dat lichaem Christi, dat gy doch dan selve als gesonde / bequame en vruchtbarige lidtmaten moet bevonden worden in Christo Jesu. En als gy haer schuuwt als kinderen der duysternisse en des doodts, dat gy dan selver kinderen des lichts en des eeuwigen levens zijt / op dat dat rechtveerdige oordeel Godts hem tegen u niet en streckt / gy die den anderen schuwt om harer boosheyts wille / en van u selven noch booser of schandiger stucken in 't heymelick voor Godt bedreven moghten worden / siet wel toe / dat gy een ander niet en oordeelt in het gene daer gy self schuldigh in zijt / Rom. 2. Siet mijne broeders, aldus moet den ban, ofte afsnijdinge in dat huys des Heeren, dat is / in Godts Gemeynte, gedreven worden / sy en hebben oock anders geen mes tot den eeuwigen dagh : en hier van soude ick noch meer bescheyts geschreven hebben / dan op een ander tijdt / als 't Godt gelieft.

Nu mijne lieve broeders, wacht u wacht u mijne broeders, dat rade ick u / dat'er doch geene gedachten in uwe herten nederdalen tot eeniger tijdt / anders dan die reyn, heyligh, kuysch, Hemels en uyt den Heyligen Geest zijn. Saligh zijn sy die reyn van herten zijn / want die sullen Godt sien / Matth. 5. Uwe mont ga alle wegen met wijsheydt om / en uwe tonge laet spreken van den rechte / Psal. 103. Laet alle uwe woorden als een geswooren eedt zijn voor Godt, en voor de wereldt, Matth. 5. Jaco. 5. Drijft en werckt alle u wercken uyt Godt / door Godt en in Godt / Joan. 3. Ja richt alle uwe gedachten, woorden en wercken even na dat rechtsnoer des Godtlicken woordts / op dat de onsalige lasteraer / die met soo grooten vlijt loert op alle onse woorden en wercken niet en hebbe / dat hy met recht tegen u magh opwerpen / beschuldigen en bestraffen / gelijck Paulus in sommigerley plaetsen der Gemeynte geleert en geboden heeft. Eph. 4. 1. Tim. 3. Tit. 2. &c.

Wacht u voor den blasteraer.

Het is oock de rechte aert en natuere der geene die in Godt zijn / dat sy niet en sondigen, gelijck Joannes seydt/namelick / wie dat in Godt blijft/ die en sondight niet/ en wie dan sondigt die heeft Godt noyt gesien noch gekent. Mijn kinderen / en laet u van niemant bedriegen/ wie gerechtigheyt doet / die is gerechtigh, en wie dat sonde doet / die is uyt den Duyvel / want de Duyvel sondigt van den begin. Maer wie uyt Godt geboren is / die en sondigt niet/ want sijn zaedt dat blijft in hem/en hy en mag niet sondigen, om dat hy uyt Godt geboren is. 1 Joan. 3.

Gods volk en sondight niet tot den doodt.

Dus beroep ick u / en stuere u alle wegen wederom tot de natuere der nieuwer geboorten dat gy die wel sult doorsoecken wat sy is / namelijck / de Godtlijcke natuere, en dat Godtlijcke gebeelte, van wien sy is/ namelijck van Godt / van waer sy is/namelick / van den Hemel, en wat 'er in verkregen wort / namelijck / dat eeuwige leven; Want sonder de nieuwe geboorte is 't altemael des aertschen Adams natuere / sonde / boosheyt / blintheyt/ overtredinge / Duyvel en eeuwige doodt (ick spreke van den bedaegden ofte verstandigen) al wat van ons gehandelt en bedreven wort/maer by wien / en in wie dat de nieuwe Hemelsche geboorte is, daer is 't over al godtsalig, wijsheyt, goetheyt, licht, gerechtigheyt, waerheyt, vrede, geest, Christus, Godt en dat eeuwige leven. Daerom seyt de eeuwige waerheyt Christus Jesus met klare uytdruckelijcke woorden / dat wy moeten omgekeert en andermael gebooren zijn / ofte wy en sullen niet in dat Rijcke der Hemelen ingaen / Matt. 18. Joan. 3. Want de eerste geboorte is aertsch uyt der aerde, en treckt na de aerde, maer de andere geboorte is Hemelsch, en wil den Hemel, en treckt na den Hemel, dat is soo veel geseyt / als dat die aertsche geboorte maeckt aertsch-gesinde, en de Hemelsche geboorte maeckt Hemelsch-gesinde, Joan. 3.

Daer de nieuwe geboorte is daer is't al.

Is 't dan dat ons dese goede en volmaeckte gave der nieuwe geboorten van den Vader der lichten door genade van boven gegeven wordt/ soo zijn wy uytverkore kinderen Gods/ Joan. 1. Ephes. 1. soo zijn wy rechte susters en broeders Jesu Christi / Luc. 8. Hebr. 2. Soo zijn wy Christo gelijckformigh. Rom. 8. Soo zijn wy na Godts beeldt geschapen. Col. 3. Ephes. 4. Soo zijn wy in onse voorhoofden geteechent met het teecken Tau. Ezech. 9. Soo is in ons dat Rijcke Gods. Luc. 18. Soo zijn wy de bruyt Christi. Joan. 3. der Gemeynte Christi, Ephes. 5. dat lichaem Christi. 1 Cor. 12. Eph. 1 Col. 1. soo woont Christus in onse herten. Eph. 3. soo worden wy geleyt door den heyligen Geest. Rom. 8. so zijn wy dat uytverkoren geslachte, dat Koninckliicke Priesterdom, dat heyligh gewonnen volck, dat volck het welcke Godt eygen is. 1 Petr. 2. soo zijn wy den Tempel des Heeren. 1 Cor. 3. en 6. 2 Cor. 6. Den geestelijcken bergh Syon en dat nieuwe hemelsche Jerusalem, Hebr. 12. dat geestelijcke Godts Israel, Gal. 6. soo hebben wy den aert en natuere Gods. 2 Pet. 1. Soo zijn wy bevrijt van dat dreygen des Wets. Esai. 9. Gal. 5. 1 Timoth. 3. Ja van Helle, Sonde, Duyvel en eeuwige doodt, Eph. 2. soo hebben wy Christum Jesum gebenedijt/sijn woort, leven, vleesch, bloedt, kruys, lijden, bittere doot, begravinge, verrijssenisse, opvaert, rijcke en sijn eeuwige vreugde tot een geschenk te samen met hem van Godt den Vader ontfangen. Rom. 8. Maer is 't dat wy niet wedergebooren en zijn (verstaet den verstandigen) soo hebben wy dusdanige beloften in der eeuwigheyt nimmermeer.

Hierom mijne hertelijcke lieve Broeders, gy die den Hemelschen roep deelachtig geworden zijt in Christo Jesu, Heb. 3. Buygt u doch onder de Almachtige handt Gods. 1 Pet. 5. en gaet u selven van gantscher herten te buygen. Mat. 16. Vreest Godt in alle uwe gedachten, woorden en wercken, bemint en dient Godt en uwen naesten, Godt boven al dat geschapen is / en uwen naesten als u selven. Mat. 22. Al u geyeyns zy altijdt in de Wet des Heeren, Psal. 1. Bewaert Gods woort, noch eens broeders bewaert Gods woort, Luc. 11. Jac. 1. dat u soo dickmael beyde met mondt en schriften in soo grooter liefden, en met soo grooter klaerheyt geleert is.

Laet doch uwe vierige gebeden alle wegen opstijgen in de ooren Gods / voor alle menschen / voor Keyser, Koningen, Heeren, Vorsten, Borgermeesteren, en voor alle de geenen die in hooge ampten geset zijn / dat Godt de barmhertige Vader hare herten alsoo wil stueren en setten / dat wy een vreedtsamig leven mogen leyden / met alderley godtsaligheydt, is 't anders sijn gebenedijde wille. 1 Tim. 2.

Zijt niet nijdigh in uwe herten / en niet uytmondigh in uwe tonge tegen eenige menschen / hy zy lasteraer / verrader of vervolger / hy zy Paep of Monnick, hy zy wie dat hy zy / want sy sullen haer eygen oordeel van den Heere ontfangen. Maer gedenckt gy altoos der lijdtsaemheydt onses lieven Heeren Jesu Christi, en dat wy oock hier voormaels alle met den anderen sot en ongeloovigh waren/ dwalende / dienende menigerley lusten en begeerten / wy waren oock van natueren kinderen des toorns gelijck als sy. Eph. 2. Tit. 3.

Zijt goedtwilliglijck gehoorsaem allerley menschelijcke ordinantie, als sy niet tegen Godts en is / 1 Pet. 2.

Zijt mildt in uwe hantreyckinge. Luc. 6. nevens allen behoeftigen Godts kinderen / Mat. 25. Gal. 5. Ontfanght malkanderen sonder murmureren. 1 Pet. 4. Een yegelijk werckt met sijn eygen handen / en eet sijn eygen broodt / als 't mogelijck is / 2 Tessa. 3. Schuuwt alle luyheyt / en wereltlijcke prael. Neemt malkanderen neerstelijck waer door vermaninge. Heb. 10. gelijck ick mondelijck vermaent / en nu wederom in desen Sentbrief geschreven hebbe.

Wast doch de voeten uwer liever broederen en susteren, die in den wegh vermoeyt / en van verre tot u gekomen zijn. Schaemt u des Heeren werck niet / dan vernedert u met Christo Jesu voor uwen broeders voeten / op dat alle ootmoedigheyt na Godtlijcker aert in u bevonden kan worden. Joan. 13. 1 Tim. 5.

Dat voete wasschen is der heyligen gebruyck.

Ende boven al / soo biddet voor uwen armen ende goetwilligen Dienaer, die met grooter vlijt ter doodt gesocht wort / dat Godt, die genadige Vader hem wil bekrachtigen met sijnen heyligen Geest, ende be-

wac-

waeren hem uyt de handen der geener die soo onrechtelijck na sijn leven staen, is het anders alsoo sijnen Vaderlijcken wille / is het oock niet / dat hy hem als dan wil gunnen / ende geven in allen sijnen noodt / pijnen / lijden / druck / ende doot / soodanigen herte / gemoet / kracht / wijsheyt ende sterckheyt / dat hy dat heerlijcke werck Godts, dat nu in ons begonnen is / door den heyligen Geest volstandelijck magh uytvoeren / tot des Heeren prijs.

Och mijne lieve broeders, vervult doch mijn begeerte / ende volbrengt als gehoorsame Godts kinderen, dat ick u uyt Godts woort / tot uwer eeuwiger saligheydt aldus broederlijcken geleert, vermaent ende geschreeven hebbe / op dat ghy oock mijne heerlijcke kroone, hope, ende vreughde meught zijn in den dagh der verschijninge Christi / 1 Thes. 2.

Zijt vierigh in den Geest, ende wacker in uwen voornemen, Roman. 12. Gebenedijt Godt in allen sijnen wercken over ons ofte neven ons / ende eysschet van hem dat hy uwe wegen stuere / ende laet alle uwe raden in hem blijven / Tob. 4. Wandelt onverschrickelijck in de geboden des Heeren. Tredet niet in eenige maniere buyten den Euangelio Christi, Gal. 1. Zijt vast in den wegh des Heeren, Eccles. 5. Verwint werelt, vlees ende Duyvel, door dat alderheylighste geloove, het welcke dat in u is / 1 Joan. 5. Dient malkander met luste. Besittet uwe Sielen in lanckmoedigheyt, Luc. 12. Zijt lijdtsamigh in den druck, Rom. 12. Bereyt uwe herten tot den kruyce Christi, soo wanneer het komt / dat ghy als dan met den kleynmoedigen u doodelijcken niet en verschricket.

Dat begonnen werck is anders niet dan Godts woort te leeren, ende daer na te leven.

Geen meer op desen tijdt / dan waeckt scherpelijck alle dagen uwes levens op de onvoorsienlijcke toekomst onses lieven Heeren Jesu Christi, die ons soo edele creatueren geschapen heeft / met sijnen rooden ende precieusen bloede gekocht heeft / uyt genade geroepen / verlicht ende wedergebaert heeft / ende sal ons kroonen met de kroone der heerlickheyt, bekleden met dat kleet der onstraffelickheyt, ende begaven met die gave des eeuwigen levens: Hem sy eeuwigh lof ende prijs van nu aen tot in der eeuwigheyt. Amen.

Gedenckt o ghy heylige broeders, woordt / by woort wat ick u geschreven hebbe / leest het bescheydentlick / herkaut het neerstelijk / verstaet het wijsselijck / oordeelt geestelijck, en beleeft het Goddelijck: och broeders als dan soo hebbe ick seer wel vermaent ende geschreven / ende ghy seer wel gehoort ende gelesen.

Ick bidde u met den heyligen Paulo door de ontfarmhertigheyt Godts / dat ghy dese selfde vermaninge niet en sult verstoppen / noch in 't verborgen by u laten blijven / dan dat ghy se sult lesen allen getrouwen broederen ende susteren in den Heere, oock allen den afvalligen, daer ghy hoope toe hebt / dat sy gewonnen ende gebeetert moghten worden. Ja niet alleen dese / maer ook alle menschen, sy zijn binnen ofte buyten, die daer sulcks aen u versoecken ofte begeeren. De genade onses lieven Heere Jesu Christi zy met allen waren broederen ende susteren. AMEN.

Noch eens biddet voor my ende voor allen uwen Dienaeren in den Heere.

Wacht u van alle leeringen ende wercken, die daer niet overeen dragen met den Euangelio Christi, wacht u.

Menno Symons.

Aen alle ware Kinderen Godts en Medegenoten der Beloften in den Rijcke Christi, genade ende vrede zy met u.

BY MY MENNO SYMONS.

Den 14. November.

De oude sal men eeren, en niet verachten, Levit. 19. 32.

Siet aen de exempelen der oude, Sirach 2. 11.

En wat gy gehoort en aengenomen hebt, bewaert dat in u herte, so sult gy vrede hebben, Laodis. 1. 13.

Want daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, 't welck is Christus Jesus, 1 *Cor.* 3. 11.

Een afrading aen alle sijne Broeders en Susters in Christo tot Amsterdam en daer omtrent, datse niet en souden gaen in 't gehoor van der Papen Godts-dienst, om dat sy de hongerige zielen niet en spijsen met het broodt des Goddelijcken Woordts, maer met den suur-deesem van Menschen leeringh.

Myn geliefde in Christo Jesu / mijn herte en gemoet is seer bekommert om uwent wille / terwijle ick hoor dat gy honger en dorst hebt na de gerechtigheyt / en dat 'er soo weynigh voor-snijders zijn / die dat broodt des Goddelijcken Woordts recht voor-snijden / den hongerigen conscientien / en daer soo weynigh Harders zijn / die de Schaepkens Christi recht weyden / en dat'er soo weynigh Timmer-luyden of Metselaers zijn / die den levendigen steen te recht aen den Tempel des Heeren voegen / en soo weynigh

Matt. 5. 6.

Joan. 21. 15.

[Hebr. 12. 22. Apoc. 21. 2.] nigh Wachters / die de Stadt des nieuwen Jerusalems recht bewaren / en de basuyne blasen / en daer soo weynigh vaders zijn / die de kinderen Godts baren / ofte teelen / en soo weynigh zijn / die de selve geteelde opvoesteren ofte laven / maer in alles contrary / want die haer dat ampt onderwinden / die ontkennen dat broodt niet / noch oock de kinderen die dat toekomt / want hadden sy dat broodt daer de ziel by leeft / [Joan. 6. 58.] Johan. 6. 58. soo souden daer soo veele kinderen van honger versmachten / dewijlse alle weecke eens ofte tweemael in haren ampten staen dat broodt te deelen; onder dat Fuybroodt verstaet alleen wat dat lichaem tot spijse noodruftigh is / soo sy dan Baselis-kens eyeren den volcke geven / soo merckt wat de Propheet Esai. 59. 5. seyt / die van hare eyeren eet / die moet sterven. [Verstaet by dat Fuy-broodt der Papen offer in der Misse. Esai. 59. 5.]

Ten anderen / van die Herders die haer uytgeven voor Herders Christi / die de Schapen weyden om 't geene datse Herders zijn / [Esech. 34. 8.] die haer selfs weyden / als Ezechiel 34 seyt / want gy siet hoe luttel datse na de Schapen vragen / of sy weyde hebben of niet / als sy de wolle en melck maer hebben / soo zijnse wel te vreden / sy geven haer oock voor Herders uyt / maer sy zijn verleyders / want sy zijn verscheyden van de Herders daer Jeremia 3 10. van geschreven staet / te weten / [Jer. 3. 10.] Herders na sijn herte / als oock Actor. 10. 20. die den Heyligen Geest gesonden heeft / [Act. 10. 19. 20.] want sy de liefde Christi niet en hebben die Petrus hadde / soo en hebben sy dat bevel Christi niet sijn Lammeren te weyden: hebben sy dan dat bevel niet / te weten / dat sy niet gesonden en zijn / hoe sullen sy dan prediken / soo gy seyt / datse geen goddelijcke [Rom. 10. 15.] Herders en zijn / die de Schapen dat groene gras des goddelijcken woordts voordragen / maer de Schapen laten versmachten: sy zijn die Herders niet die haer tot dat klare water drijven / maer tot dat modderige / datse met hare voeten klaer gemaeckt hebben / te weten / met hare glosen / en goet-duncken. [Esec. 34. 19.]

Oock geven sy haer uyt voor Timmer-luyden / die des Heeren huys bouwen souden / maer sy en kennen den grondt-steen Christus niet / sy en hebben haer leven niet eenen steen aen des Heeren huys gebraght / [1 Pet. 2. 5.] te weten van de levendige steenen / die tot een Geestelijck huys gebout zijn / welck huys is de gemeente Godts / 1 Tim. 3. 14. [1 Tim. 3. 14.] Heb. 3. 6 Want soo waer 2 of 3 steenen versamelt zijn / door den kalck der liefden in den [Heb. 3. 6.] anderen gebonden / daer zijnse neerstelijck om die weder af te breecken / en te verwoesten / als gy in alle landen en steden voor [Esai. 49. 7. 8. Joan. 16. 2. 2 Tim. 3. 12.] oogen sien mooght / hoe verre sy zijn van die gene daer Paulus af seyt / 1 Cor. 3. 9. [1 Cor. 3. 9.] Gy zijt Godts acker-werck en Godts-timmeringe / en wy zijn Godts-hulpers / te weten / die des Heeren huys recht timmeren souden / (na zijn woordt).

Soo sy dan geen timmerluyden en zijn / soo zijnse breeckers / oock vermeeten sy haer te zijn de bouw-lieden die den wijngaert bewaren souden: hoe sy hem bewaren voor de vossen en alle wilde dieren / dat geef ick een yegelijck Christen te ondersoecken hoe [Mat. 21. 34.] sy den Heere des wijngaerts sijn profijt gesocht hebben / hem sijn pacht / ofte eere gegeven hebben / dat weet de Heere van den [Mat. 21. 35.] wijngaert wel / hoe sy sijne kinderen geesselen / verjagen / dooden / berooven / ten landen uytstooten / om anders geen dingh / dan [Mat. 10. 17.] datmen hem niet toestaen en wil / oock niet toestaen en derf / overmits datmen anders [Mat. 10. 22.] merckt / dat sy de rechte bou-lieden des Heeren niet en zijn / maer verstoorders.

Noch geven sy haer uyt voor wachters / en zijnse wachters / soo zijnse blinde wachters en stomme honden / die niet blaffen [Esai. 56. 10.] noch spreecken en konnen. Hosias den Propheet seyt / al 't welck wat sy wachten / en [Hos. 4.] hoe sy de basuyne blasen / dat maghmen sien / hoe verre sy zijn van dat woordt dat de Heere spreeckt: Menschen kint ick hebbe u tot een wachter geset / Esech. 3. 8 en Esai. 58. 1. [Esech. 3. 8. Esai. 58. 1.] Verheft den stommen als een basuyne / en verkondight mijn volck haere overtredinge.

Oock willen sy vaders zijn / die de kinderen Godts baren ofte teelen / en de selfde geteelde voesteren / maer hoe souden sy baren / daer sy haer leven niet te rechte bevrucht zijn geweest / och hoe verre zijnse van den vaderen daer Paulus af spreeckt / 1 Cor. cap. 4 vs. 15. Hebt gy niet veel vaders / [1 Cor. 4. 15.] ick hebbe u door dat Euangelium voortgebraght: oock aen de Galaters / Mijn kinderkens die ick andermael met anghsten bare / tot dat Christus een gestalte in u krijght / [Gal. 4. 19.] Gal. 4. 19. Hier merckt gy wie dat de rechte kinderen haer vaders zijn / wijst my nu een kint dat sy gebaert hebben / te weten / een kint dat uyt Godt geboren is door 't Euangelium Godts.

Oock seyt Paulus / melck hebbe ick u te drincken gegeven / gelijck een voester haer [1 Cor. 3. 2. Hebr. 5. 16. 1 Tess. 2. 7.] kleyne kinderen voedt / soo hebbe ick eens herten lust tot u gehadt.

Siet mijn hertelijcke lieve Broederen en Susteren in Christo Jesu / soo gy nu merckende zijt / dat gy niet veel voorsnijders en hebt / die 't voorsnijden / te weten / dat soete broodt / maer menschelijck suerdeegh datse u geven / en datse oock geen Herders en zijn / die de Schapen Christi weyden / maer Wolven / die de Schapen verstooren / en oock geen timmer-luyden / die den tempel bouwen / maer die dat geboude afbreecken / geen [Mat. 10. 16.] bou-lieden die den wijngaert des Heeren recht regeeren / en den Heere des wijngaerts sijn pacht geven.

Maer sy zijn valsche bou-lieden / die de [Mat. 21. 35.] knechten dooden / geesselen / steenigen / worgen en ombrengen / als gy (leyder) veel voor oogen sien mooght / geen wachters die de Stadt Jerusalem bewaren / en voor de vyanden waerschouwen / maer die de Borgers selfs verraden / ombrengen en dooden: geen vaders noch voesters / dan dat gebaert en gevoestert is / datse dat mogen dooden / gelijck Pharao den Koninck van Egipten [Exod. 14. 8.] de rechte Israëliten doodt / die sy overkomen konden / soo is 't wel noodigh van haer te scheyden / en af te wijcken / gelijck u de Schrift leert / wacht u voor de valsche Propheten / Mat. 7. 15. en Paulus seyt / siet [Apoc. 18. 4.]

toe /

toe / dat u niemant en beroove door philosophie en loose verleydinge / na der werelt en der menschen insettinge / en niet na der insettinge Christi / Col. 2. 8. 9.

Want de gemeente Christi / is de Bruyt Christi: nu en wil Christus niet dat sijn Bruyt ontfangen sal / of vruchtbaer worden / dan van dat rechte zaet des mans / 1 Pet. 1. 23. gelijck Paulus spreeckt / ick hebbe u een man toegevoeght / op dat ick Christus een reyne Maeght soude toebrengen / 2 Cor. 11. 4. Ja soo reyn woude Paulus die Bruyt of gemeente hebben / soo daer yemant waere / die twist ofte ergernisse aenrichtede / nessens die leer die hy geleert heeft / daer souden sy haer van scheyden / Rom. 16. 16. Ja soo sy in de gemeente hadden dronckaerts / gierige / onkuysche / afgoden-dienaers / hoovaerdige / met sulcke en souden sy niet te doen hebben / daer oock niet mede eeten / 1 Cor. 5. Hoe souden syse dan tot Leeraers hebben / ja soo yemant anders leerde / dan sy geleert hadden / datse verbloeckt waren / Gal. 1. 8.

Rom. 16. 16.

Gal. 1. 8.

En tot de Philippensers / schelt hy die voor honden / die de besnijdenisse leerden / en seyt Broeders zijt mijn navolgers / en neemtse waer / die gy alsoo hebt tot een voorbeelt / als gy seyt / dat wy wandelen / van de welcke ick u dickmaels geseyt hebbe / maer nu segge ick't u met weenen / die vyanden des kruys Christi zijn / welcker eynde is haer eere tot schande / die op't aertsche gesint zijn / Philip. 3. 17. 19. Merckt / wat hy voor volck meent.

Phil. 3. 19.

Soo nu den Apostel die Bruyt Christi soo reyn hebben wil / dat'er geen twist in moghte geleert worden / geen dronckaerts / roovers / noch afgoden-dienaers / noch die het andere leerden / dan hy geleert hadde / en Christus dese gemeente selver toespreeckt / wacht u voor de valsche Propheten / die tot u in Schaeps kleederen komen / maer inwendigh zijnse grijpende wolven / aen hare vruchten sult gy die kennen / Matt. 7. 15.

Wat doen de sommige dan / die seggen het is my vry / maer dese vryheyt wil ick een verstandigh Christen laten rechten / daer den naem Godts gelastert / Godts ordinantien gebroken wort / en wy / die ons uytgeven den prijs Godts voor te staen / sullen wy dit noch voor een vryheyt stellen? het was Aaron bevolen / dat hy dat Priesterdom soude bedienen / doen Dathan / en Abiram dat selfde ampt bedienen wilden / was't haer vry / hoe komt dat de aerde haren mont open dede / en verslontse / Num. cap. 16. vs. 31. De kinderen Aaron / Nadab / en Abihu souden dat vuur altijdt op den Altaer laten branden / was't nu vry ander vuur op den Altaer te brengen / hoe komt datse dan verbranden / Lev. cap. 1. vss. 1. 2. 3.

Num. 16. 31. 32.

Leest / hoe de Kalf-dienaers / Exod. 32. vs. 27. 28. de Murmereerders / Num. 21. vers 5. 6. de Hoer-reerders / hoe sy alle haer straffe ontfangen hebben / siet Num. 25. 8. 9. Ja de man Godts tot Bethel / hoe vry stont het hem / doen hem Godt geseyt hadde / dat hy in die plaetsen geen broodt eeten / noch water drincken soude / doen hem de oude Propheet tot Bethel leugen voorhielt / en at en dronck tegen des Heeren woordt / hoe vry was't hem dat hy moest sterven / 1 Kon. cap. 13. vers 17. 18.

En dier sproocken zijn'er soo veele / die ick om kortheyt des tijts nalaete / maer begeere dat een yegelijck Christen doet / gelijck Christus ons leert / seggende / ondersoeckt de Schrift / Joan. 5. 39. Gelijck de Tessaloniers / die ondersochten dagelijcks de Schrift / Actor. 17. 11.

Soo gy dan de Schrift ondersoeckt / soo salse u dan wel leeren: wilt gy dan een Litmaet in dat Heylige Lichaem Christi zijn / soo moet gy dat hooft navolgen / en gehoorsaem zijn / Joan. 3. 36. 2 Tess. 1. 8. 9.

Rom. 15. 4.

Als hy nu heet u wachten voor de valsche Propheten / Matt. 7. 15. Sult gy dan dat stellen / als een vryheyt? wat waert gy voor Ampt-lieden als de Keyser een gebodt uyt liet gaen / ofte een verbodt / en de Ondersaten dat dan stelden als een vryheyt / souden de Ampt-lieden dat dan niet straffen / indien dat gebodt niet onderhouden wiert?

Nu heeft den oppersten Keyser (Christus) een gebodt uyt laten gaen / welck gebodt / hy met sijn bloedt besegelt heeft / en in dat Mandament staet / dat wy van nieuws moeten geboren zijn / boete doen / ons selfs versaecken / ons kruys op ons nemen / aen Christus gelooven / en op dat geloove hem te laten doopen in den naem des Vaders / des Soons / en des Heyligen Geests / en onderhouden / dat ons Christus geboden heeft / Matt. 28. 19.

Joan. 3. 3.
Mat. 16. 23.

Den Keyser te geven dat hem toekomt / en Godt dat Godt toekomt / en Godt lief te hebben uyt dat binnenste onser zielen / en uyt al onse krachten / en onsen naesten als ons selven / Matth. 22. 21. 36. 37. en niet ons selven te leven / maer den genen ten dienste / die voor ons gestorven en verresen is / 2 Cor. 5. 15. en ons te wachten voor de valsche Propheten / Matt. 7. 15. en te mijden allen valschen schijn / 1 Tess. 5. 22.

Mat. 7. 15.

Nu seght mijn alderliefste / welck van allen staet my vry / staet het vry van nieuws geboren te worden ofte niet? staet het vry ons selfs te versaecken / ofte aen Christus te gelooven / ofte niet? ons te laten doopen / den Keyser te geven dat hem toebehoort / Godt dat Godt toebehoort / en soo voortaen ons te wachten van de valsche Propheten / en te mijden allen quaden schijn? staet dit vry / waerom seyt dan de Heere Jesus op't lest / en leertse onderhouden alles dat ick u geboden hebbe / Matth. cap. 28. vers 19. Heeft hy't nu geboden / soo wil hy't oock onderhouden hebben / maer dat vry staet / daer en is gebodt / noch verbodt van: als Paulus van het eeten der spijse en van dat onderhouden der dagen seyt / 1 Cor. 10. 25. 27. Rom. 14. 5. 6. 14. nochtans beveelt hy door soodanige vryheyt den Broederen niet te ergeren.

Marc. 16. 16.

Joan. 15. 14.

Nu mijn lieve kinderen / bekent gy nu dat Christus Jesus de Sone is in sijn huys / soo laet hem doch wijs genoegh zijn sijn huys te regeeren / want hy heeft dat

Hebr. 3. 6.

[Act. 20. 28.] selve huys met sijn bloedt gekocht / en heeft gevangen genomen de gevanckenisse / en den menschen gaven gegeven / hy heeft sommige tot Herders en Leeraers gestelt / Eph. cap. 4. vers 6. Soo leert Paulus oock hoe sy sullen wesen / 1 Tim. 3. vers 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. En als gy nu tot de Papistische Leeraers loopt / die gy te vooren weet dat sy van Christus niet gesonden zijn / Rom. 10. 15. en derhalven oock geen vruchten en doen / [Joan. 10 27.] zijt gy dan de stemme des Heeren gehoorsaem? ô neen.

Terwijl nu de Heylige Geest wijst op die geen die onstraffelyck zijn / en gy gaet tot den genen die bestraffelijck zijn beyde in leere en leven / en Christus mont bevolen heeft [Mat. 7. 15.] van sodanige te wachten / en gy gaet 'er toe / seggende / het is my vry: oordeelt nu selver / of gy een kint Godts zijt ofte niet / en als gy seght het is my vry / soo vrage ick u / wie u de vryheyt gegeven heeft? terwijlen Paulus seyt / gy en zijt uws selfs niet / maer gy zijt diere gekocht / daerom maeckt groot den Heere in uwen geest en in uwen lichaem die alle beyde Godt toekomen / 1 Cor. 6. 19. 20. Ey waer mede sult gy dan de vryheyt wercken?

Christus heeft oock in sijn gemeente geor- [Luc. 7. 30.] dineert de geloovige op haer geloove te doopen / als ick nu niet en geloove / en na luyt van Godts woordt my niet en laet doopen / maer ick laete buyten Godts woordt mijn onmondige kinderen doopen / ben ick dan de stemme des Heeren gehoorsaem? magh [Luc. 22. 19.] ick dan wel de beloften erven / dewelcke den gelovigen toegeseyt zijn? (Neen).

Christus heeft in sijn gemeynte nagelaten dat Nachtmael onder broodt en wijn / in eener gedachtenisse sijnes doots / nu is 't omgekeert in een Roomsche kramery / is nu een Christen toegelaten dat verbysterde Pauselijcke dagh-mael te houden / en des Heeren Nachtmael na te laten / dat oordeelt selver / terwijlen Paulus seyt / gy en kondt niet te gelijck deelachtigh zijn des Heeren Tafel / en des Antichrists / of des Duyvels Tafel / 1 Cor. 10. 21. magh men 't niet [1 Cor. 10. 21.] gelijck doen / soo moet de een of d'ander berooft zijn: Ey wacht u dan voor haer.

Siet hier nu / mijn lieve kinderen / hier hebbe ick nu een kleyne onderrechtingh gedaen / na de kleyne gave / die my de Heere gegeven heeft / oordeelt nu selver oft een echte vrouwe oock vry is by een ander man te [Hebr. 10. 25.] zijn / ja al waer 't maer eens des Jaers / soo zijt gy de Bruyt des Lams / soo moet gy van geenen man ontfangen / dan alleen van Christus en sijn Heyligh Woordt: zijt gy nu dat lieffelijcke lichaem Christi / Eph. cap. 1. vs. 23. soo moet gy den selven geest [Rom. 8. 14.] Christi oock hebben / soo zijt gy door den [1 Cor. 12. 13.] geest in dat lichaem gedoopt / soo moet gy dat hooft (te weten Christus) gehoorsaem zijn: zijt gy na de Stadt / dat nieuwe Jerusalem / daer de Borgers eens gesint zijn / soo moet gy den Koninck van dese groote Stadt / te weten Christus / gehoorsaem [Hebr. 5. 12.] zijn: zijt gy de wijn-rancken / soo moet gy vruchten dragen als den wijnstock: zijt gy [Joan. 15. 2.] den wijngaert des Heeren / soo moet gy u wachten van de loose vossen: zijt gy nu den [1 Cor. 3. 16.] Tempel des Heeren / soo moet gy uwen Hoogenpriester onderdanigh zijn: zijt gy de Arcke des Verbondts / soo moeten de Tafelen des Verbondts / die geschreven zijn met den vinger Godts / te weten de geboden Godts / in uwe herten geschreven zijn / die [Hebr. 8. 10.] alle menschen leesen konnen / dat gy een Brief Christi zijt / 2 Cor. 3. 2. 3.

Och lieve kinderen / dat het de Heere gabe / dat wy malkanderen mondelingh moghten spreecken / wy hopen met de genade van Godt / wy souden u van alles bericht doen / daerom gy die Godt vreest: scheyt u uyt Babel / en treckt na Jerusa- [Apoc. 18. 4.] lem / ende en laet u niet met sulcke lichtveerdige en loose woorden verstricken / het is my vry / het is den Dronckaerts vry veel bier en wijn te drincken / den Dobbelaer te [Galat. 5. 21.] spelen / den Hoeren-jager te hoereeren / daer mede en is 't niet vry / predicatie (hooren) of kinder te laten doopen is my vry / en daer [Col. 2. 22.] mede en is het niet reyn' of vry.

Hier mede wil ick mijne lieve kinderen den Heere beveelen / en dat rijcke woordt sijnder genaden die wil u verlichten met sijne reyne erkentenisse / en geven u dat gy in alles sijnen wille mooght doen / op dat den [1 Joan. 2. 17.] vervallen Tempel doch weder op sijn recht [1 Cor. 3. 11.] Fondament magh gebout worden / en dat wy dat eynde des geloofs daer mogen afbrengen / dat is der zielen salighheyt / Amen.

TWEE-

TWEEDEN BRIEF
DOOR MENNO SYMONS.

Zijnde een vertroostingh aen sijn seer beminde Broederen en Susteren in Christo Jesu tot Amsterdam, en daer omtrent, datse malkanderen in Pest-tijt souden besoecken, en de doodt niet vreesen, om datse maer is een doorgangh tot een beter leven.

O mensch wat zijt gy vrolijck, wat stof en schaduwe zijt gy, hooveerdigh, want u leven leyt begraven in't midden van den doodt.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, dat is Jesus Christus, 1 Cor. 3. 11.

Veel Barmhertigheydt, Genade en Vrede zy u.

[Hebr. 11. 19.] DE Heere sprack tot Marta ick ben de verrijsenisse en dat leven/ wie aen my gelooft/ alwaer 't dat hy doot waere/ so sal hy nochtans leven/ en alle die daer leeft en gelooft aen my/ die en sal in der eeuwigheyt niet sterven/ Joan. 11. 25. 26. Uytverkoorne Broeders en Susters in den Heere/ dewijle ick hoore dat het vuur der pestilentie daer ontrent u al wat hart aenbrandt/ soo ben ick vermits de liefde die ick tot u en tot allen vromen drage/ gedrongen soo ick wel weet/ dat alle vleesch hem voor [Esai. 38. 2. 10.] den doot ontset/ en dat het versterven onser vrienden/ de natuere hart valt/ soo hebbe ick u/ die met dat Hemelsche licht omschenen/ en in de gemeenschap Christi beroepen zijt/ met een kleyn troost-brieffjen willen [1 Joan. 2. 1.] versoecken/ op dat gy doch nu en tot allen tijden met alle vlijt op des Heeren toekomst [Luc. 12. 37.] waecken/ en alle uwe gantsche leven/ harte/ gemoet/ en doen/ tot den doot bereyden wilt; want Paulus seyt/ 't is geset dat alle menschen eens moeten sterven/ Hebr. cap. 9. vs. 28. Oock Sprach/ alle vleesch [Psal. 39. 6.] verslijt gelijck een kleedt/ en dat is het oude verbondt/ mensch gy moet sterven/ Sprach cap. 14. vs 15. 16.

En soo wy nu met een nieuwe wedergeboorne/ en een boetveerdige ziele vast aen [1 Joan. 3. 9.] hem/ te weten/ aen Christus houden/ sijn woordt waerachtelijck glooven/ sijn lieffelijcke voetstappen getrouwelijck navolgen/ [Rom. 8. 14.] en ons van sijnen Heyligen Geest regeeren laten/ en dat oude leven der sonden dooden/ Ja werelt/ vleesch/ en den Duyvel/ in alder manieren afsterven/ Godts Rijcke [Matt. 6. 3.] en sijn gerechtigheyt/ woordt/ wille/ waerheyt/ prijs en eere/ van gantscher herten soecken/ en onaenstootigh op alle sijne wegen wandelen/ sullen dan met hem/ in hem/ en door hem/ eeuwigh leven/ Joan. [Rom. 5. 5.] 11. 25. En wy en sullen niet beschaemt worden van de tweede doot/ Apoc. 2. 11.

[Col. 2. 13.] Niet tegenstaende dat wy voortijts doodt in sonden/ gelijck als alle de anderen/ vol met alderley gierigheyt/ onkuysheyt/ hooveerdigheyt/ haet/ nijt/ afgoderye/ en met alle boosheyt kinderen der hellen ende des Duyvels geweest zijn/ Eph. 2. 3. 11. Want het is den waren boetveerdigen en recht-geloovigen al door Christus doodt vergeven/ [Col. 1. 14.] met sijn Bloedt betaelt/ en met dat eenige [1 Pet 1. 18. 19] ende vrede-offer sijns onschuldigen bitteren [Rom. 5. 9.] doodts al versoent/ dat'er nu/ seght Paulus niet verdoemelijcks meer en is aen die/ die in Christo Jesu zijn/ die na den geest wandelen/ en niet na den vleesche/ want de wet des geestes/ die daer levendigh maeckt in Christo Jesu/ heeft ons vry gemaeckt [Gal. 5. 1.] van dat rechte der sonden en des doots/ Rom. vs 8. 1. 2. Zijt derhalven goedtwilligh en danckbaer/ en geeft hem den prijs/ die [Psal. 117. 1. 2.] u door dat woort sijnder sterckheyt van dat [Rom. 15. 11.] gewelt der sonden en des doots bevrijt/ en met den geest sijnder genaden/ tot dat erve sijnder glory alsoo beroepen heeft/ andermael segge ick geeft hem den prijs/ en dat [Psal. 103. 2. 3] met een Godtsalige reyne Conscientie/ en met een onbestraffelijck heyligh leven in 't geloove/ heylsaem/ vast en onbesmet in de liefde/ en in de hope levendigh/ en in 't gebedt vierigh/ met dat gewaedt der gerechtigheyt aen uwer zielen recht gepronkt/ en [Col. 3. 14. 15] met den schoonen bandt der volkomentheyt in den geest begordet/ oly hebbende in uwe lampen/ nuchter en wacker/ op dat soo wanneer de rechte Huys-vader/ de heerlijcke Koninck en Bruydegom onser zielen komt/ hy u dan niet slapende vint/ en u/ om u onbereyts wille niet in de eeuwige duysternisse en stoote/ en buyten de deure sluyte/ en alsoo u deel met den huychelaers geve/ noch eenmael zijt nuchteren/ en waeckt/ [1 Pet. 5. 8.] arbeyt/ dewijle het noch dagh is/ op dat u de duystere nacht niet en overvalle: och [Joan. 12. 35.] denckt na/ wat den sin is!

Hertgrondelijcke trouwe Broeders/ zijt in den Heere sterck/ vrymoedigh/ en van herten wel getroost/ want al u gantsche [Rom. 14. 8.] doen/ leven en sterven staet in des Heeren hant/ Ja al uwe hayren zijn by hem al ge- [Mat. 10. 30.] telt/ en sonder hem en kan'er niet een van u hooft vallen/ en dat Jaer getal uwer dagen is voor hem/ ja de tijt uws levens is [Psal. 139. 6.] by hant-breeden van hem al gemeten/ daerom en vreest niet/ maer dient malkanderen gewilllighlijck in der noodt/ en laet u niet verdrieten de krancke te besoecken/ want [Matth. 25. 35. 36. 37.] met alsulcks sult gy in de liefde bevestight worden/ als Sprach leert/ cap. 7. vs. 35. als oock door der ongevalschter liefden aert/ ons leven te laten voor onse Broederen/ als Joannes getuyght/ 1 Joan. 3. 16. Och

denckt na wat ick voorgeve / Jacob. cap. 2. vers 11.

Want een dingh weet gy wel / dat een beleeft deughdelijck Soon / Knecht / ofte Bruyt / voor des Vaders / Heers / en Bruydegoms toekomst niet en vreest / maer [2 Cor. 2. 2.] dat'er enckel verlangen en hope is soo lange sy niet daer en zijn / want in de liefde (seyt Joannes) is geen vreese / maer de volmaeckte liefde drijft de vreese uyt / 1 Joan. 4. 18.

Gy weet oock dat een vermoeyt arbeyder na sijn ruste / en een bedroefde ziele na vertroostinge seer begeerigh is / en ick en [Psal. 42. 2. 3.] twijffele niet of mijn lieve kinderkens zijn met een geruste Conscientie in Godt versegelt / en dat hy u vader en gy sijne kinderen zijt / en Christus Jesus u Heer en gy sijne knechten / en hy u Bruydegom / en gy sijne [Cant. 4. 9.] Bruyt / en dat gy om sijn gebenedijde en glorieuse naems wille (dien gy de gantsche werelt tot onderwijsinge / leeringe en bestraffinge / op dat sy haer tot haren Godt met een waerachtige boete bekeeren sullen / onbeveynsdelijck in u voorhoofden voordragen en bekent maken sult) waerom gy soo overmaten veel elende / moeyte / benautheyt / laster en schande / van die onaerdige [Esai. 59. 15.] en trage geslachten moet lijden / soo nu overal gesien wordt. [2 Tim. 3. 12.]

Daerom wy ons billick oock also voor den doot (die doch niet dan een ruste van de sonde en een ingangh tot een beter leven is) niet en behoorden te vreesen / noch ons oock over onse vrienden die in Godt ontslapen zijn / soo niet te bedroeven / gelijck die geen doen / die dat loon der Heyligen niet en hoopen / maer alsdan onse hoofden met voller vreughden oprechten / en de lendenen onses gemoets met den bandt der waerheyt opgeschortet / na dat Hemelsche Canaan [Eph. 6. 14.] opgetogen te worden / om alsoo met onsen eenigen en eeuwigen (merckt eeuwigen) Josua / Christus Jesus / dat by gelechte erf [Luc. 22. 29.] en rijck in te nemen / en dan van die arbey- [Apoc. 14. 13.] delijcke moeyelijcke wegh onser harder pelgrimagie / die wy in de ongebaende woeste woestijne deser wilder werelt moeten lijden / dagelijcks / alsoo lange als wy hier zijn / bevrydt te zijn; en alsdan sullen wy in eeuwiger vrede rusten.

Och uytverkoorne Broeders en Susters / [Esai. 57. 14.] hoe hoogh en heerlijck zijnse van Godt begaeft / die hier in genaden van dat lichaem der sonden ontbonden / en van dat ydele wesen alder verganckelijcke dingen verlost zijn / en in de Heylige hutten des vredes opgenoomen / en tot desen eeuwigen grooten en Heyligen Sabaels dagh beroepen zijn / die oude kromme Slange salse daer [Apoc. 20. 2.] niet meer in de hielen steecken of bijten / ja haer en sal geen pijn noch quale meer aen- [Sap. 5. 16.] raecken / en haer laetste vyant (het welck [1 Cor. 15. 26.] de doot is) van haer al verslonden of verwonnen / en haere tranen zijn dan al afgewasschen / en haere zielen in een gewisse rust en vrede in den paradijse en lustgaerden der genaden / in Abrahams schoot / onder dat Altaer Godts / Apoc. 6. 9. Op den Bergh Sion uyt grooten druck gekomen / in een blinckent wit gewaet / dienende voor den stoel Godts en des Lams / verwachtende nu voortaen / tot dat het getal haerder lieve mede-broederen sal vervult zijn / Apoc. 6. 11. Om alsdan te gelijck met de heerlijckheyt Christi verklaert te worden / Phil. 3. 21. 1 Joan. 3. 2. Om te blincken gelijck de Sonne / Matth. 13. 43. Om alsoo tot de eeuwige Bruyloft en Feest die allen uytverkoorne in den Hemel door Christi Bloedt [Mat. 25. 34.] en doodt bereyt is / in eeuwiger vreughde in te gaen.

Och / och / hoe gantsch heyligh en saligh zijn sy / die tot desen Feestdagh van Christo beroepen / en met onbesmettede reyne kleederen daer toe gekomen zijn / ey singht dat genoegelijcke vreughdenrijcke Alleluja in uwer herten / en danckt hem / [Col. 1. 12.] die dit aldus door den Geest sijnder liefden in eeuwiger genaden aen haer beschickt / en u tot een gelijck deel met haer verkooren heeft / denckt het na / en zijt getroost op dese tijt. Nu niet meer / maer vreeset uwen [Mat. 10. 28.] Godt van herten / dient hem in der waerheyt / houdt onder malkanderen eenigheyt / [Mat. 26. 40.] liefde en vrede / waeckt en bidt / wandelt onbestraffelijck / voert uwen strijdt verduldelijck / haeckt na dat beste / en jaeght dat goede na / zijt onder malckanderen vriendelijck / onderwerpt u gewilliglijck uwe [1 Tess. 5. 12. 13.] voorgangers en gehoorsaemtse / en gedenckt [Hebr. 13. 7. 17.] haer en mijnder in uwe gebeden. Den grooten Godt des vredes / onsen barmhertigen Vader / door sijnen gebenedijden Sone Christum Jesum (die segene u) nu en ten allen tijden / tot meerder gerechtigheyt in volder liefden.

By my MENNO SYMONS,

Uwen mede-broeder en zielen liefhebber in der waerheyt, nu in tamelijcker gesontheydt, den 14 November.

Daer en magh geen ander Fondament geleyt worden, dan dat'er geleyt is, dat is Jesus Christus, 1 Cor. 3. 11.

EYNDE

REGISTER DER BOECKEN EN AFDEELINGEN.

Van

REGISTER

Van't gene in de Opera van MENNO SYMONS noyt gedrukt, is ingevoegt.

REGISTER der Autheuren, die in dit boek aengetekent werden.

REGISTER

Der voornaemste Saken in dit Boeck vervat.

a *betekent de eerste*, b *de tweede Colomne.*

Besnij-

H.

Her-

I.

K.

L.

Ste-

AEN-

AEN-WYSINGE

Van eenige Schriftuur-plaetsen, die in dit Boeck by-gebraght, ende uyt geleyt worden.

Sin-hinderende Druck-fauten aldus te verbeeteren.

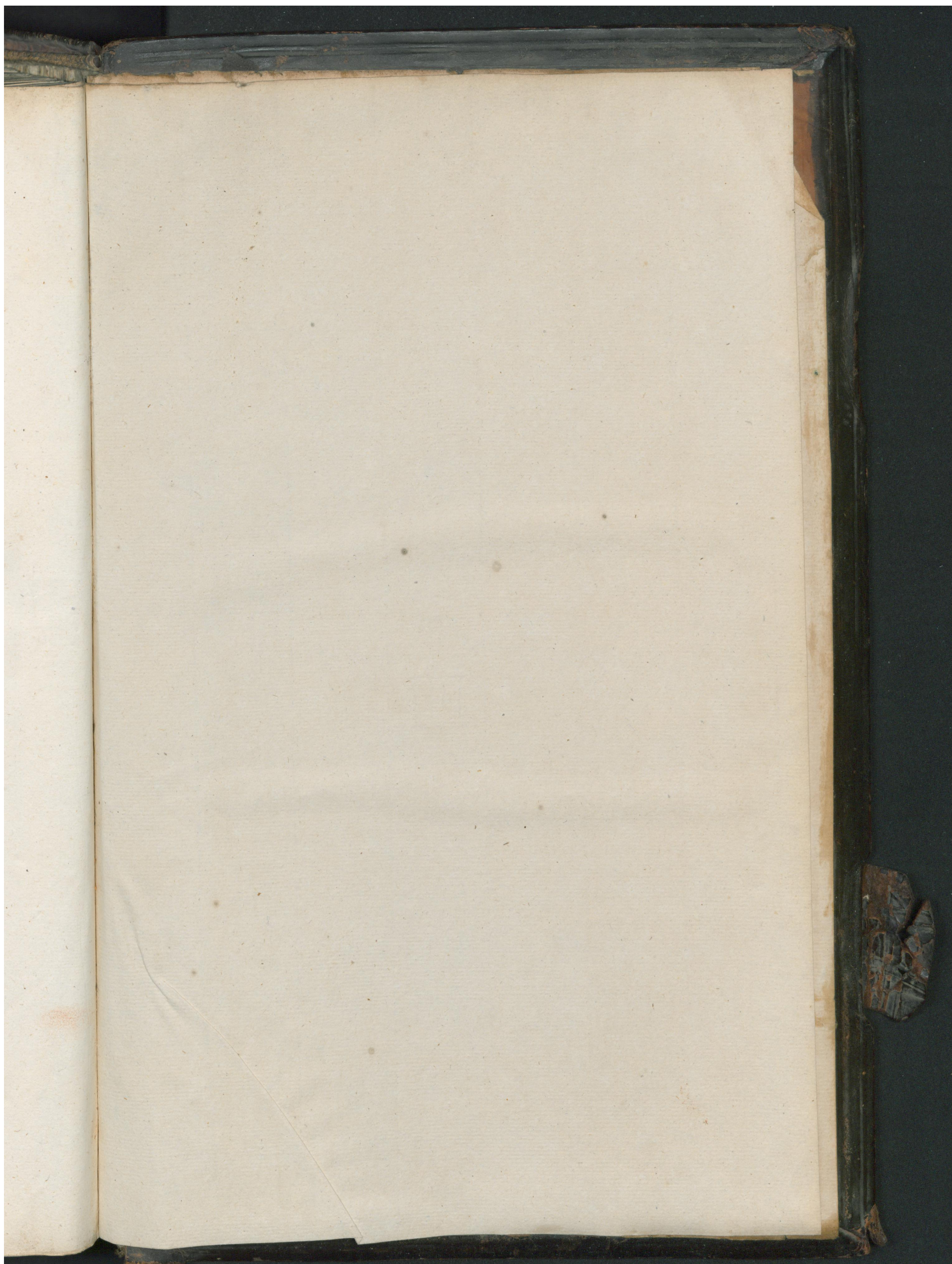
Pag. 9. c. 1. l. 44. ſtaet te veel *reſt.*
p. 14. c. 2 l. 38. vrucht.
p. 81. c. 2. l. 59. wat.
p. 103. c. 2. l. 20. te weynigh *hem.*
p. 137. c. 1. l. 11. genat.
p. 161. in 't Titelbladt. *Levavi.*
p. 164. l. 3. in de voorrede, weet.
p. 239. c. 2. l. 54 honſch.
p. 240. c. 1. l. 45. waer.
p. 251. c. 2. l. 4. druyven.
p. 273. c. 1. l. 28. bedieninge.
p. 301. c. 2. l. 41. ongehoorſamen.
p. 336. c. 1. l. 25. mate.
p. 395. l. 5. *amulorum* l. 21. *dicit.* l. 33. *quam*
p. 404. c. 1. l. 26. kinderen
p. 405. c. 1. l. 67. immermeer.
p. 416. c. 2. l. 34. geſproocken.
p. 444. c. 1. l. 68. vrindelijcke.
p. 461. c. 2. l. 10. dan.
p. 473. c. 2. l. 45. onnodigh.
p. 476. c. 2. l. 13 die ſonder.
p. 489. c. 1. l. 7. heen.
p. 529. c. 1. l. 9. vermogen.
p. 563. c. 2. l. 50. p. 565. c. 2. l. 59. Song
p. 593. c. 1. l. 1. uytgelate. geen.
p. 615. c. 2. l. 37. ſervetus.

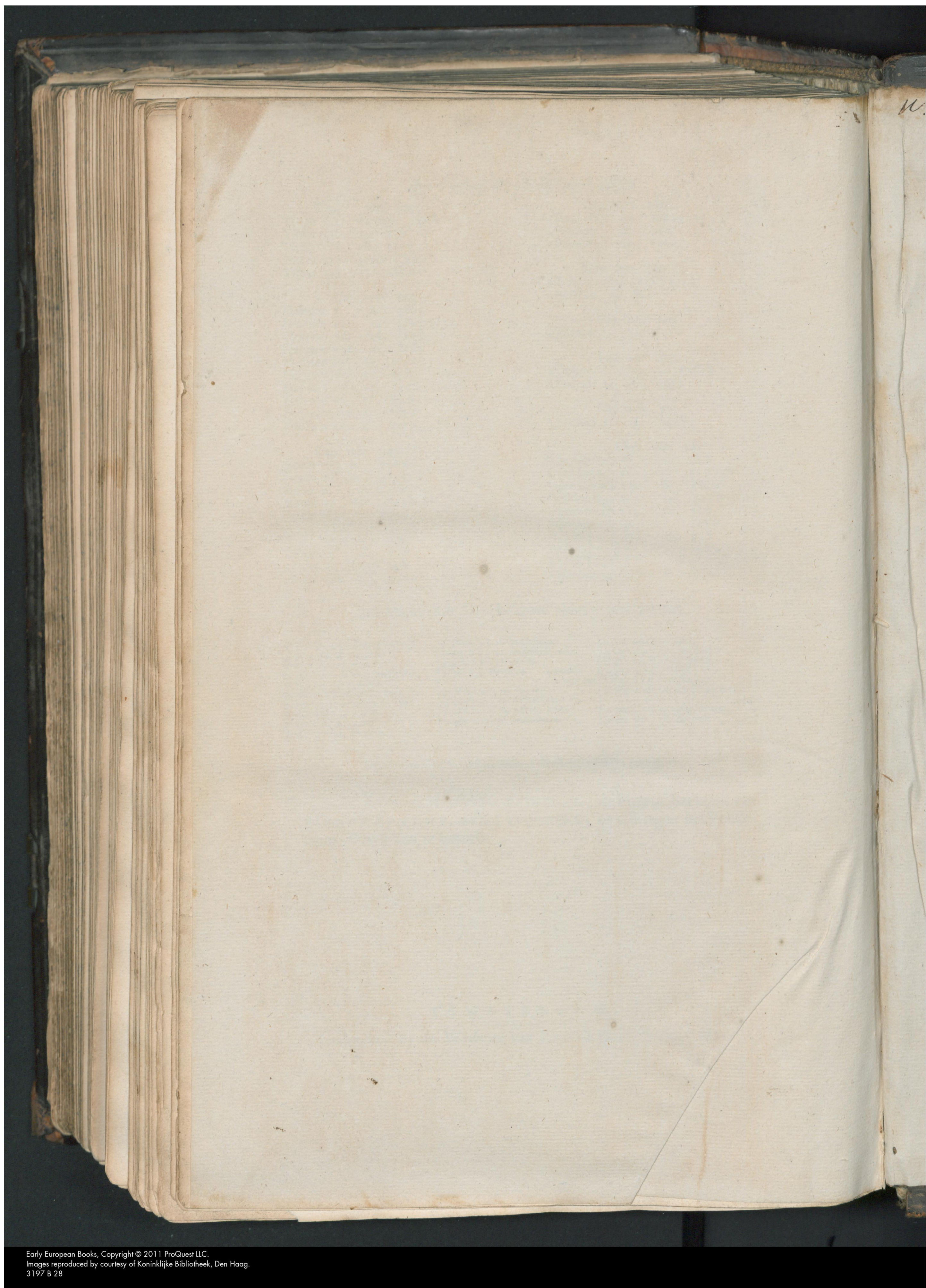
De overige Druck-fauten, gelieve den Leeſer ſelfs te verbeteren.

De *Boeck-binder*, zal gelieven verdacht te zijn, de Plaet of Beeltenis van MENNO SYMONS, na het Voor-werck, en alſo tegen het Fondament-Boeck aen te binden.

t'AMSTERDAM,

Gedruckt, by de Weduwe van JACOB de JONGE, 1681.

u. cpet f.

10